157.

N. Inv. 1254.

AAV
31

Iste liber Bonaventure sup 4° Sentenc ... liber universitatis
est magistri Jo [illegible]

[illegible]

1429 Mr Jo [illegible]

[illegible]

Bonaventura super Sentencias

BIBLIOTH. UNIV. JAGELLONICAE

Thomas [illegible] xvii.

[Manifestum est] quod venialia et sui multiplicationem possunt tollere caritatem secundum totum vel secundum partem. [Sed dico] quod peccata venialia [illegible]
actuum multiplicatio [illegible] diminutionem [illegible] vel moram delectationum [illegible] manentia in finibus venialis nichil possunt. Secundo de-
bet caritas [illegible] declarari quod secundum beatum Augustinum de [illegible] in locis pluribus diminutio est quedam particularis corruptio.
Omne autem quod corrumpitur [illegible] a suo contrario corrumpitur. Sed caritas et peccatum veniale [illegible] veniale caritati opponitur [illegible] hoc autem
[illegible] est. Et sic patet. Caritas enim dupliciter considerari potest. Vel quantum ad essentiam actus [illegible] peccatum autem veniale [illegible]
caritatis secundum essentiam actus hoc est secundum [illegible]. Secundum quod dicit Augustinus [illegible] cupiditatis augmentum caritatis [illegible]
[illegible] secundum [illegible] hoc [illegible] clarum est [illegible] sensibiliter videmus [illegible] perdimus [illegible] quod videmus [illegible] caritatis
[illegible] secundum [illegible] hoc [illegible] peccatis venialibus [illegible] declaratum [illegible] caritatis [illegible] caritatis com-
parare [illegible] peccati veniali [illegible] caritas non est [illegible] gradus [illegible]
peccati venialis [illegible] considerata caritas [illegible] in eius [illegible]
[illegible] a deo infusus [illegible] ad deum [illegible] veniale [illegible] caritatem
tollere nisi quod a deo [illegible] eius [illegible] veniale [illegible] simpliciter [illegible]
[illegible] caritatis [illegible] caritas non est [illegible] simplex [illegible] totum [illegible] partem
[illegible] peccatum veniale de sui natura non [illegible] totum [illegible] hoc [illegible] veniale [illegible]
[illegible] considerata [illegible] veniale [illegible] peccatum veniale distinguitur a mortali [illegible] in mortali [illegible] quod ad [illegible]
[illegible] ad deum [illegible] offensam divinam tollens acceptationem [illegible] caritas [illegible] totum [illegible]
[illegible] ad [illegible] offensam divinam [illegible] offense [illegible] tollere acceptationem [illegible]
[illegible] caritas [illegible] peccati venialis [illegible]
[illegible] veniale peccatum [illegible] caritatis [illegible]

Q. venialia reddit mortalia que sit mort[alia] ... ag[ustinus]
peccatum mortale. Sed bono igitur bona consuetudine ...
...que peccato duo requiruntur necessario ... ...
sed cognitio ad bonum ... aliud tamen ... sed dilectio
ad eo. Quicumque sit quod cognitionem ad bonum ... si per hoc
non attingit ab ... igitur non peccat mortaliter. ... autem
quod dicitur actualis ad eo requiritur quod appetat adeo prohibitum
et consensu deliberatur. ag. Peccatum est dictum vel factum vel
concupitum contra legem dei. ... consensu deliberato quia omne
peccatum adeo est voluntarium quod si non sit voluntarium ...
sit peccatum ... ag. Sola ... quia peccatum ... ag.
... peccator ... velle se purificare deo.
... suam ... voluntate ... ponderaverit ...
... non velle esse maior deo. vnde ansel[mus]
de casu dy. c. iiij. dicit de lucifero. non solum voluit esse equalis
deo ... sed ... esse maior
deo. volendo quod deus illum esse nolebat quia voluntatem suam
super voluntatem dei posuit. ... sit peccatum mortale. ... in hoc
... voluntate sua ... vt ... hoc agnoscatur ... De superbia ...
Superbia ... quod ... celsitudinem appetere. ...
ag. xiiij. de ci. d. Superbia ... aut appetere ...
sub deo ... dominum ut cum quis appetit gloriam ...
... vel ... non ... aliquis habitum vel ...
sunt sibi ad eo ... vel ... hoc ...
Contra dominum et super dominum vt cum quis gloriatur de bonis
... alijs habitum ... sibi sunt ...
vel cum quis iactat se de bono non habito vel cum ceteros
despicit ... gloria super ... Duo ... ceterum ...
aut quod ... primum est cum quis bonum
quod habet ... habere estimat ... cum quis bonum quod habet
ad eo sibi datum estimat ... sunt ...
cum quis iactat se habere quod non habet ... cum quis appetit
... habere quod habet ... vt phariseus
despexit publicanum. ... mortale
... cum deliberatione et consensu mortale est. si sine deliberatione
est veniale. ...
Ira ... passio ... et passio ... passio ...
que cito ... veniale est ... non ...
... appetit ...
nulla pena ... ut ... q. iiij. ... non
... passio ... que diu ... appetit
videatur ... sic veniale est.
... appetit iudicium ... veniale est.
... appetit iudicium ... sic mortale est. ...
cum deliberatione et consensu ... ag. ... ira diu retenta
mortale est. d. xxv. ... aliud.
Inuidia est dolor ... de bono alterius. Dolor qui ...
cito repellitur sic veniale est ... passio inuidia ... passio
diu tenetur ... displicet ...
... remouere non potest sic veniale est.
placet. aut ... de bono ... si
... et ... sic ...
de bono ... sic ... inuidia ...
Accidia est ... negligentia ...
... aut ... negligentia
... ut horas canonicas ... mortale si fiat cum deliberatione
supererogationis sic est veniale. ... aut negligentia ...
supererogationis sic est veniale:
... sic ... veniale vt cum quis horas iacet
... vel aliquis negligit ex surreptione ... magna ...
...
Auaricia est amor inordinatus boni temporalis. ... amor
... vel in appetendo pecuniam vel in retinendo
... primo modo ... amor ... in appetendo
pecuniam ... ut cum quis ... nephas appetit ...
... mortale si fiat cum deliberatione ... amor ...
in retinendo pecuniam ... ut cum pauperibus non ...
aut ... dandi ... ut cum pauper mori ...
sic est mortale ... aut ... opportunitas ...
vt cum non ... mori ... alij ... pro ...
aut quod pauper ... negligit ... sic est mortale.
aut raro ... sic ... est mortale ... ut ... de diuite epulone.
aut sepe ... sic est veniale.
Gula est inmoderatus appetitus ciborum vel potus. aut quod ... inmoderate
sumit ... deliberate ut ille qui studet se inebriare
vel usque ad nauseam vorare. sic est mortale. aut sine deliberatione
sic est veniale.
Luxuria ... aut surgit ... cogitatione ...
... complexionis vel ... electiua vel potu vini. sic
... peccatum ... mortale ... aut ...
cito ... sic veniale ... est.
diu manet. aut ... non ... sed ...
... suo ... sic ... veniale ...
vel si aliquid ... egerit ... veniale peccat ... negligit ...
aut consentit ... consumacionem si facultas ... mortale peccatum
adesset. sic est mortale peccatum ponitur.
aut consentit ... consumacionem
aut ... consentit ... ut qui ...
... cogitationibus ... sic ... magister
quod peccat mortaliter maxime qui ... excogitet
non solum ... mulierum. ... dicitur ... dicit
... sola ... cogitationis oblectatur ...
... sit veniale.
... peccata ...
aut consentit ... ut qui habet ...
... mulierum vel ... cogitatu ... nephario
... veniale ...
... plene ... plene
non ... ille qui ...
... dilecto ... pigrescere.
... ubi est ... cogitationem
... mortale ut ... nephario ... est ...
... mortale peccatum ...
... ut ...
... ubi ...
... d. xxiiij. ... peccare mortaliter ...

157.

[illegible] xvii.

Solummodo hoc inveni quod deus fecit hominem
rectum et se infinitis immiscuit questionibus. Sollicite
consideranti presentis libri summarum principalem in
tentionem et totalem continuationem in se continet. Ad quod
suam inquisitionem dicit sapiens esse porrectam. Eccl.
vij. in fine proposito. Cum enim circa temptasset
in sapientia et plus defecisset quam profecisset tandem se hoc in
venisse fatetur: quod deus fecit hominem rectum et cetera. In quo
verbo duo clauduntur scilicet quod homo recta condicio et rectitudo
est a deo et hoc tangitur cum dicitur: deus fecit hominem rectum
et cetera. Aliud est quod hominis miseria obliquatio est a se ipso et
hoc tangitur cum dicitur: et ipse se infinitis immiscuit
questionibus. In hiis autem duobus clauditur totius hu
mane comprehensionis ut cognoscat originem
boni et cognoscendo requirat et ad illam perveniat et ibi
requiescat et ut cognoscat originem et principium mali
et quod vitet et caveat. In hiis etiam clauditur tota
intencio tractatus libri presentis que circa duo
versatur scilicet circa hominis ~~[illegible]~~ condicionem et eius deviati
onem. Hominis autem condicio tangitur cum dicitur: Quod deus fecit
hominem rectum. Qualiter autem intelligitur quod deus fecit
hominem rectum explicat Eccl. xvij. c. ubi dicitur: Deus creavit
hominem de terra. hoc dicit quantum ad corpus. Et secundum ymagi
nem fecit illum. hoc dicit quantum ad animam. Et iterum conver
tit illum in ipsam. hoc dicit quantum ad gratiam scilicet addictam
que animam convertit ad deum per virtutum habitus. et ideo
subiungit: et secundum se vestivit illum virtute. In hoc ver
bo ostendit quod deus fecit hominem non tantum possibilem ad recti
tudinem sed etiam ei ymaginem conferendo. Sed et fecit hominem
rectum ipsum ad se convertendo. Tunc enim homo rectus
est quando intelligentia adequatur veritati summe, ~~[illegible]~~ concupiscibilis
voluntas conformatur summe bonitati in diligendo et
virtus continuatur summe potestati in operando. Sed autem
quando homo ad deum convertitur corde toto tunc primo quod homo
rectus est. Et in intelligentia summe veritati equatur. Equari
autem dico non per omnimodam impletionem sed per imitationem. Sicut enim
veritas ut dicit Ans. est rectitudo sola mente per
ceptibilis et rectitudini non potest equari nisi rectum. Ergo
intellectus non equatur veritati nisi recto rectificatur. Tunc autem
equatur quando actualiter sequitur ad veritatem. Veritas
enim in actu diffinitur quod est adequatio rei et intellectus, in
telligentia autem nostra ad veritatem conversa vivificatur ac per hoc
veritati equatur et dum equatur rectificatur. Unde sine
veritate nullus recte iudicat ut dicit Ysi. li. de summo bono.
Et qui aspicit ad veritatem iudicat recte. Sed quod dominus di
xit Symoni Luc. vij. Recte iudicasti. i. veritatem re
cepisti. Similiter homo rectificatur dum voluntas summe bonita
ti conformatur. Summa enim bonitas est summa equitas sive
iusticia. tanto enim quis melior quanto iustior. Sed
ut dicit Ansel. Iusticia est rectitudo voluntatis. Voluntas autem
conformatur rectitudini sed rectum est dum quod voluntas bonita
ti summe et equitati conformatur cum ad ipsum convertit dilig
endo. Unde Hug. Scio anima mea quod dum ad diligis
in eius similitudinem transformaris. Qui enim diligit bonitatem
iusticie et rectitudinis est. quod dicitur Cant. i. recti diligunt te. recti i.
ad tuam bonitatem sunt conversi et tua bonitas quia dextre in
clinatur. Unde anima correcta clamat et dicit. Quam bonus
israel deus hiis qui recto sunt corde. quia soli recti experiun
tur. ideo rectos decet collaudatio. Tercio homo rectifi
catur dum virtus summe potestati continuatur. Rectum enim
est cuius medium non exit ab extremis. Extrema sunt
principium et ultimum alpha et o principium et finis.
medium inter hec est opus per quod efficiens pervenit in finem.
Illa ergo virtus recta est cuius opus est a primo principio et ad
finem ultimum. Cum ergo divina virtus omnia operatur propter se
ipsum, hic est quod virtus illa est in operando. Sed autem continuatur
recto nisi virtuti. Cum ergo virtus nostra summe potesta
ti continuatur absque dubio rectificatur et per hoc homo non
solum rectus sed et rector et rex efficitur. Deut. penult.
Et erit apud rectissimum rex congregatis principibus populi cum
tribubus israel. Sed erit in gloria quando virtus nostra continuabit di
vine virtuti. Et enim omnipotentes voluntates nostre sic
et dei sunt. et ideo omnes reges et ideo omnibus promittit regnum. Et cetera.
Fecit deus hominem rectum. dum ipsum fecit ad se conversum. Per con
versionem enim hominis ad deum non tantum rectificatur ad id
quod supra se sed et ad id quod deorsum. Homo enim in medio consti
tutus dum rectus est ad deum conversus et subditus. Cetera sunt
ei subdita. Ita quod et omnem veritatem creatam subiecit
eius intellectui ad diiudicandum, omnem bonitatem eius affectui ad
utendum, omnem virtutem eius potestati et ad gubernandum. Ex
hoc namque quod intelligentia conversa est ad divinam veritatem iudicat
sapientiam per quam omnia diiudicat. Sed quod dicitur Sap. vij. Ipsa
dedit michi omnium que sunt scientiam ut sciam orbis terrarum
dispositionem et virtutes elementorum initium et consumationem
et medietatem temporum anni cursus et stellarum dispo
siciones, naturas animalium et iras bestiarum vim ventorum et
cogitationes hominum, differentias virgultorum et virtutes radicum et quecumque
sunt absconsa et improvisa didici. Unde racionem omnibus nomina im
posuit. Subiecit nomine voluntati omnia ad utendum
dum ut possit omnia iuste et utiliter sua convertere. Unde
in ps. Omnia subiecisti sub pedibus eius ad gubernandum. Gen. i. Subici
te et dominamini piscibus maris et volatilibus celi. Ista autem recta ho
minis condicio quod ad superiora et inferiora sibi tangitur in primo
illo verbo: Faciamus hominem ad ymaginem et similitudinem nostram et presit et cetera.
Fecit deus hominem rectum. dum ad se convertit sibi eum assimilans
et per hec omnibus preposuit. Sed quia recta hominis condicio se
mirabiliter deviavit in hoc quod subicitur: Et ipse se infinitis immis
cuit questionibus. In quo potest notari et modus labendi et status

Marginalia:

Nec recto rectificat tunc aut conformatur

nesciam

vicissitudinum permutationes et consumationes temporum

q. Gen. y.

sub pedibus eius vel apud addam conversus dicitur. Cor. z. omnia vestra sunt et cetera subiect

Nota

Dei°

BIBLIOTH. UNIV. JAGELLONICAE

modus labendi in hiis tribus que dicta sunt in quibus peccatum consistit dicitur et tria in quibus hic verbo exprimuntur in peccato namque est ad versio et est conversio est bonorum amissio sive expoliatio. conversio intelligitur per immixtionem adversio per privationem finis. privatio ex poliatio per quoniam ... versio fit impura ad ... infinitum. expoliatio mendicum et hoc totum tangit cum dicit in miscuit se infinitis quibus potest notari status in que cecidit

in quem cecidit, sic enim cecidit a statu nature ut perdit ipsam recti nature non rectitudinis aptitudinem. perdit habitum non appetitum. quia sic amisit beatitudinem ut tamen perminsit in ymagine. quoniam igitur remansit appetitus sine habitu ideo factus est homo querendo sollicitus. Et quia nichil creatum rependere potest bonum amissum cum sit infinitum ideo appetit querit et nunquam quiescat. et ideo declinando a rectitudine infinitis questionibus se inmiscuit sicut intelligam dicendo se a summa unitate in genera ... effectum infinitis quibus se inmiscuit per curiositatem. Ecclesiastes vii. Et homo qui diebus et noctibus somnum non capit oculis. et intellexi quod operum dei nullam possit homo invenire rationem et quanto plus laboraverit ... appetitum suum in quisitione ... ignorat ... ad questionem et parit novam contentionem et inmiscet inextricabili dubitatione. ... quia proverbiorum xx. honor est homini qui separat se a contentionibus. omnes autem stulti inmiscent contumeliis. tales sunt multi homines qui intendunt fabulis et genealogiis interminatis etc. prima ad thimotheum i. tales miscent se contumeliis. quia sicut dicitur ii. thimotheum iii. semper sunt discentes et nunquam ad scientiam pervenientes. Secundo discedendo a summa bonitate efficitur inmiscuit se infinitis quibus per cupiditatem et cupiditate. quia sicut dicitur proverbiorum xxx. ignis nunquam dicit sufficit. unde avarus non impletur pecunia. sicut dicit ecclesiastes v. ideo semper querit et mendicat. Similiter concupiscentia nunquam saciatur, immo infinitis voluptatibus quibus implicat. sapientie xiiii. omnia commixta sunt sanguis homicidium furtum fictio corruptio infidelitas turbatio periurium tumultus bonorum domini inmemoratio animarum inquinatio nativitatis inmutatio nuptiarum inconstantia inordinatio mechie et impudicitie. Hec sunt questiones infinite quibus commixte sunt quibus inmiscuit se homo dum voluntarie discessit a summa bonitate. Tertio quia discessit a summa potestate sive firmitate se inmiscuit se infinitis quibus per instabilitatem ... semper querit quietem et non invenit. unde ysaie xix. dominus miscuit in medio egypti spiritum vertiginis propter ... instabilitatis, pro eo quod nichil potest stabiliri unde homo potest est sicut pulvis quem proicit ventus a facie terre. unde in psalmo a ventente te facie turbationis ... etc. et ideo est tanquam pluvius quem proicit ventus a facie terre. Sic ergo plus non potest quiescere quam dum est ventus vertiginis sic ... stabiliter permanere. ideo infinita ... et mendicat suffragia inmiscuit. Ergo se homo infinitis quibus per curiositatem dum cecidit a veritate in ignorantiam. per cupiditatem dum cecidit a bonitate in maliciam. per instabilitatem dum cecidit a potestate in ... Sic igitur in ... ... in libro vii libri ... qui sic incipit. Circuitus etc. dein ... ... agit de hiis conditione

In secundo autem de lapsu et reparatione. i. d. xvi. videns deus etc. Ista pars habet duas. Nam ... cum ... comm... ... humilitas sapientie ... ... Similiter ... ... unitatis ... ... primo agit de conditione ... ... causa efficiens. In ... ... ad finem ... Quoniam ... ... ista pars ... ... unitatis que exprimitur in septuaginta ... In ... vero ... explanat ... ... errores ... ... filium errorem etc. Quelibet harum partium habet duas. In prima namque parte proponit ... unitatis ... ... platonis ... ... et duo etc. ... ... confirmationem ... etc.

Ad intelligentiam eorum que dicuntur in hac littera ... in hoc de ... ... ad principium ... ... ad unitatem ... ad ... ...

Quantum ad primum ... ... productivum tum propter ... varietatem, tum propter ... mutabilitatem, tum propter ... ordinem, tum ... propter ... perfectionem ... multitudo ... ... ad principium ... ... reducitur ... ... totum ... ... totum ... ...

[illegible]

nu. ↄ ītatis nō ē in infime bonū. Et qd' ita ip͛ sit
bona ostendit͛. qm eī bonū ↄ ens ↄuertit͛. g͛ q̄ ē
se ip͛o ens. se ip͛o ē ens bonū. s; qd' se ip͛o ē bonū.
nō ē p͛ ad. ergo qd' nō ē ab alio. nō ē p͛ aliud.
Si g͛ oīa mundana s̄m se tota sunt p͛ aliud. ergo sunt
ab alio. Item sicut nō ē totalit͛ ab alio. aut h'
ē rōe forme. aut rōe m̄. ↄstat qd' nō forme. q̄a
materiam formas pducit. ↄ si forme nō pducerent
oīo n̄ pducerentur. Si rōe m̄. Sed h' ut dicit phus
in pa phia. actꝰ ē an potentiā. ↄstat qd' nō lequitur
de ip͛o actiua. Sed passiua. g͛ cū actus rei sit ab
alio ↄ m̄. Si dicas q̄ n̄ itellit͛. nō de actu qui
ē forme. s; efficiēte ↄdicit͛ ↄ itm. ergo quo q̄r
m̄ nō sit ab alio. q̄ si ē pn̄ ex quo fiunt cetera.
n̄ h' vn̄ fiat ex aliquo. uł ex nichilo. si ex ni
chilo. pari rōe ↄ m̄ ex nichilo. Si ex aliquo. quo
qd' ē illud. nō erit m̄. ↄstat q̄ for̄ simplex ē. g͛
for̄ nō fit ex m̄. i q̄ m̄ sit ei pn̄. ↄstitutiuū n̄
fit ex m̄. i q̄ m̄ fiat for̄. fit ergo ex aliquo
q̄ ē in m̄. Et quo de quo ē r̄. ↄ ↄstat q̄ nō ex
m̄ pi rōe. g͛ l' erit abire in infinitū in cādo. l' ne
ce ē ponē eēncias for̄ ap͛ opifice pducētis ex
nichilo. ergo pi rōe ↄ m̄m. Cadoppo͛ sic rōes.
p͛ ap͛te efficientis. Cp h' eoīs effectus aliq̄ modo
assilat͛ cē. Sed pn̄ ē p͛mū actꝰ purꝰ. nichil huius
cūm pon̄ m̄ rō ē p͛ purū psū ēēn n̄ huius
de actu. g͛ cū m̄ in nullo assilet opifici. nō ē ab
ip͛o. Est ab agēte pulcherimo ↄ lucidissimo
n̄ pcedit tpr. ↄ tenebrosū. sed deus ē ipa pulc
tudo. ipa lux. s; m̄le pn̄ ē tpr ↄ tenebrosum
g͛ rc. Ex a p͛te n̄ ostendit͛ de for̄ li pn̄. oīne
eī q̄ pducatur fit a sibi sili. nōie ↄ rē. ut ho
ab hōie. s̄m q̄ dt̄ phs. vii. phie. p͛. g͛ si forme
iste sunt pn̄ pduc̄di. Sed pn̄ pducet pcedit rē pro
ductā. g͛ rē n̄ sit pducere quo ad pn̄ formale. Et
artifex nō pt pducē n̄ pcognoscit. nō pt pro
gnoscē n̄ formis. nō pt cognoscē p for̄ q̄ in illo
nō sit. g͛ ip͛e fuit qd' sumē artifex nō haberet n̄
for̄ p͛us erunt p q̄s cogscet. ↄ ille nō potuit p
ducē sili n̄ p for̄. g͛ si n̄ ē infinitū abire. po
nē ē for̄ rē nō ee pductas. Et h' ipm̄ ost
quo ad nile pn̄. oīne qd' pducitur. pducitur
ex aliquo. uł ex nichilo. Sed ex nichilo nichil ergo
oīa ex a°. illud aut ē m̄. g͛ si stare ē in abire
infinitū. i° nō ē pductū. Cad aut ex nichi
lo nich fiat uł pductō. n. ↄ rē ē actō. Sed oīs
actio requirit in quid agat. g͛ oīs pductio.
g͛ oī pductoi subicitur ad. nō g͛ n̄ rē rē.
Item. ego q̄o de pductē sui ē tē passiua ut

illa sit sibi. uł actiua. nō sibi g͛ actiua. Sed oē
actiua fundat͛ in aliquo. s; h' nō pt ee ēātū. cū
p͛ sequat͛ n̄alit͛ ip͛ ēāte. g͛ necē ē qd' sit in
ēātū. ↄ ad ac°. q̄ ēātio passio a° ē. g͛ necē ē
oīne q̄ pducat͛ ex a° pducta. ↄ io dicit phs i pn̄.
phicoꝝ qd' m̄ ingenita ē. Cōd ē q̄ h' ē unitas. q̄
mūd pductꝰ i ee ē. nō solū s̄ se totū. s; ↄ s̄ sim
ilit͛ pn̄. q̄ nō ex aliꝰ. Sed de nilo pducta ē. h'a
ūitas ↄ si nō cuił fideli sit apta ↄ incapasa
tuit tm̄ prudētiā phicā. q̄ in h' q̄ōis iqsitōne
lōgo tpr ambulauit p deuia. Fuit ↄ qdā antiq
phi q̄ dixerit mūd s̄m eē ab ac°. ↄ de eius eēntia q̄
n̄ uidebat quōm aliqd posset fi ex nilo. ↄ solus
de fuit ipn̄. ↄ io dixerit q̄ oīa fecit de se ip͛o. Lꝫ
h' ip͛o nō solū fidelibꝫ. s; ↄ sequētibꝫ phis appuit ip
bile. q̄ qd' ↄ eēntia oīo in uariabil ↄ nobis fiet corru
ↄ uariabile. in q̄ de se ē ipsa. n p ficiat p for̄. Fuer
ↄ alij. q̄ dixerit mūd s̄m ex pn̄ ↄ ex tētibꝫ. s. ex
m̄ ↄ for̄. s; for̄ latebāt in m̄ ant̄ q̄ itellus illas di
stingueret. ↄ h' posuit anaxagoras. Sed q̄ for̄ eē
de i m̄ nō capit ip͛ itei. io p͛sequētes phos ista p͛ m̄
pbata ē. Fuit ↄ alij q̄ mūd ex pn̄ ↄ p͛existētibꝫ
s̄m posuit ↄ for̄ sepatas. s. m̄m ↄ for̄. s; m̄m
p se posuit ↄ for̄ sepatas. ↄ p͛ mod ex tpr ab opifice
sūmo eē ↄiunctas. ↄ hij fuit platonici. Sꝫ ip͛ illo
ūi q̄ m̄ ab eterno fuit ip͛ for̄. ↄ ex eād for̄ sit sepata
p̄ii ↄ ↄiunctam ab sūo ut tplice hōiē. pone. s.
n̄ale. mathēcū. ↄ diuinū. io ↄ sequētes phos h' ip͛o
rep̄bata ē. Fuit ↄ alij. s. p͛ypa°. quoꝝ p͛nceps
ↄ dux fuit ar°. q̄ uiti in alio appinq̄tes dixerit
mūd s̄m. sic legi i xo methoꝝ. dico ↄ q̄ m̄ ↄ
s̄m ē ↄ i pn̄° de eē ↄ ndo ↄ ap̄ libri aliis locis
ethica. Sed nō dixerit eē s̄m ex pn̄ ↄ pexistētibꝫ
sic. n. uult in x° uetri n̄o sep fuit platis ↄ ali
bi plen. ↄ alio ↄ ab uitilū. uł aut posuit m̄m
ↄ for̄ s̄m de nilo. h' nescio. ēd tm̄ qd' nō puenit
ad h' sic meli uidebi ↄ p̄ble p°. ido ↄ ipse ↄ defec.
licet m̄ q̄ aliꝰ. uł aut defec̄ phoꝝ p̄ cā ↄ buerit
nob sac̄ sc̄a sc̄pta. q̄ dt̄ ° eē ēātū. ↄ h' eē q̄ sit
ee pducta. ↄ h' ratio nō discordat. sic sup
io p͛po ostensū ē. Cd g͛ ob' de silis q̄ m̄ ē
ens oīo i ip͛o. Cd q̄ m̄ nō p͛ se scā ē. s; p͛ subsis
tentē for̄ que actus ē. ↄuiis g͛ m̄ nō sit de actu
silis m̄ assilabil ē p for̄. vn̄ aug. dt̄ qd' ipa m̄
ↄ n̄ id h' de se. ↄ ūisē actū forme. ipa tm̄ capa
citas for̄ ē. n̄ p for̄. io pn̄. Quod ° q̄ m̄
pis rē. Cd q̄ n̄ tpis n̄ tenebr̄ dr̄. n̄ ↄ patie. na
m̄ n̄ ē p uato piua. imo rōne sue eēncie sit
ad de pulcritudinē. ↄ ad deluce. vn̄ aug. dt̄ q̄

Quod ↄ cē ↄ filio ↄ ad eq̄tōis i mutatō. n h' ↄ ip̄ri ↄ filio.
alia p̄ticipacōi i p̄dicando. n h' i eātis ad iuicē ut acōis p̄d
d subiecto; deā ↄ exp̄ssioꝝ ↄ rep̄ntatōe. ↄ h' datiuay ad catoꝝ
. h' n matia p̄. po ↄ fo m̄ nō assilet p pn̄. ca ē m. q̄ h' i se
...

Anselm. ꝑ solo ↄ viij ... ex nichilo nichil fit.

ht modos spez et ordinez quius in perfectis non oz autem q dicitur os
nis producat sibi equaliter siles. imo per gradum, et non ad
hoc quod gradus sit perfecti. necesse est ponere ad prima dimensionem et
hoc silimum, et ad prima vel et hoc aliquo modo sile. licet non
omnino non perfectus quamvis inter minimum habeat ordinem
tamen optime ordinatum est. Contra hoc quod omne quod produ
cit producat possibile informem et cognitione. similiter dicit quod est
agens secundum nomen et secundum intellectum. agens secundum nomen producit formas
quae sunt in materia, sicut homo hominem et asinum asinum. agens
secundum intellectum producit formas non quae sunt ad rem. sed praeter
materiam. sicut artifex producat archam. et sic producere sunt
res. et hoc modo sunt formae in mente. quod sunt deus et hoc. unde
posuit plato. contradicunt est et sic ipsum ei augustinus.
Si autem velit possit ut imponit ei aristoteles. absque dubio
erravit. et ista sua quae dicta est in illo contra sic
ostendit philosophus. formae non sunt divisae a singularibus separate.
nil omnino faciunt, neque ad opera neque ad cognitionem. Quod ul
timo contra eam. non non potest hoc non ex aliquo. ut ex nihilo.
dicitur quod ex nihilo. et hoc per creationem, quod ob quod actio est inqui
dit quod causare non est agere, sed facere. et hoc refert inter
agere et facere: nam agens non quod est inquod agat exigit.
facere eam. Quintus quod inquo sit causa et passio.
dupliciter. quod dicunt quod non est illa. unde actus. Si
una ad utrumque. et tale perdit id ad quod est in illis quamvis nunc
in eo habeat esse alii dictam. quod ad causam non est ad quod per
non ens. non causa dicitur unum aliquod mediationem inter dominum et creatu
ram, sed solum dicit esse rei, non ordinem ad primum effi
ciens aquo et non adesse. in tamen quod ordo ille totaliter
est in re causa et non in illo, unde cum dicitur ex nihilo ad fieri
potest intelligi. aut materialiter ut ex fieri causa ex illius illa
causaliter ut ex parte subiecti aut ordinaliter ut deinde
fit meridies, primis duobus modis unum est ex nihilo non
tertio vero modo unum est secundum unum sed tamen contra unum per u
nitatem. non infinita quod non indiget subiecto. ut
ita facile potest ad producendum ex nihilo sic dicitur. aliognum
non esset virtus primi infinita. sed egeret in subiecto. et non
illi infinito soli attribuendum est necessario, quamvis non
possit consimile reperiri in alio causato. hoc non est ei propinquus sic et
ipsa omnipotentia.

Tertia secundum quod ut mundus sit productus ex tempore
ab aeterno. et quod non ex tempore ostendit duabus
rationibus suppositis a motu. supra positum est ostensiva sic. Ante
omnem motum et mutationem est motus per motum. Si
omne quod incipit incipit per motum vel mutationem,
et autem omne id quod incipit est motus ille. Sed ille
motus non potuit esse ante se. non autem suum motum, ergo
ipsa est incepta. prima propositio supposita est et probatur sic.
quod supra est in phisicis quod in tempore perfectum est autem ipsum.
Secundo inter omnia genera motuum motus ad situm est per

[illegible]

ctior. quod est entis completi. et inter omnia genera motuum
localium motus circularis et velocior est perfectior. Sed ta
lis est motus caeli. ergo perfectissimus. ergo primus. patet ergo et cetera.
Item ostenditur per ipsam idem, omne quod exit in esse exit per motum
vel mutationem. Et sic illud exit ut est ab uno in
finitum. vel est ponere aliquem motum sine primo. Si motum
ergo motum. ergo et cetera. Secundo vero sunt ostensiva a tempore
sic. Omne quod incipit, aut incipit in instanti aut
in tempore. Si ergo mundus incipit, aut in instanti incipit
aut in tempore. Sed autem omne tempus est tempus, et autem esse instans
est tempus. ergo tempus autem omnia quae incipiunt. Sed non potuit
esse autem mundum et motum. ergo mundus non incipit. prima propositio
per se nota est. Secunda. scilicet quod autem omne tempus sit tempus. patet
ex hoc quod si erit erit erat per suam terminationem. Similiter quod
autem omne instans sit tempus. patet sic. tempus est mensura conse
quens motum et mobile. sed omnis punctus qui est in ecclesia in
est primum, quod finis. ergo esse instans temporis in est primum futurum, quod
est praeteriti. ergo autem esse instans fuit praeteritum. patet ergo et cetera. Item
per ipsam idem. si tempus producitur. vel in tempore aut instanti.
aut in tempore non in instanti. cum non sit in instanti. ergo in
tempore. Sed non omne tempus est ponere prius et posterius. et praeteritum
et futurum. ergo si tempus in tempore. autem omne tempus fuit tempus. et hoc
in possibile. ergo et cetera. Haec sunt rationes philosophi quae sunt supra tempus ap
te ipsius mundi. Item aliae rationes philosophorum sumuntur
ex parte causae producentis. et generaliter ad duas possunt redu
ci, quarum prima est haec. posita causa sufficienti et actuali
ponitur effectus. Sed deus ab aeterno fuit causa sufficiens et actu
ipsius mundi. ergo et cetera. Maior propositio per se nota est. Mi
nor patet. scilicet quod deus sit causa sufficiens. quia cum nullo extrinseco
indigeat ad mundi causationem. sed solum potentia, sapientia et voluntas. et
haec tria fuerunt perfectissima ab aeterno. patet quod ab aeterno
fuit sufficiens, quod etiam actualis, patet quia est actus
purus, et in intellectu ut dicit philosophus, et scientia dicunt est simul
agere et velle. ergo et cetera. Item in ipsum idem omne id quod incip
agere vel producere prius non producens erit a otio in
actum. Si ergo deus incipit mundum producere erit ab otio in
actum. Sed circa tale cadit otiositas et mutatio
sive mutabilitas. ergo circa deum est otiositas et mutabilitas. sed a
deo sunt summa bonitate et summa simplicitate. ergo haec in
possibile et blasphemum. dicere deum, ergo quod mundus cepit. hec
sunt rationes quas commentatores et moderniores sic adducunt
rationes. aliae. sed has possunt reduci. Sed ad oppositum sunt
rationes ex propositionibus per se notis secundum rationem et philosophiam. prima
est haec. in possibile est infinito addi sicut est manifesta per se, quia esset
id quod recipit additionem sit maius infinito. ad vel
maius. Sed si mundus esset sine principio duravit infinitum.
ergo duratione ei non potest addi. Sed constat hoc esse falsum
quia revolutione addi revolutionem omni die. ergo et cetera. Si di
cas quod est infinitum ex parte ante. tamen ex parte post ens quod est

Si quod duravit per tempus infinitum duravit, illud per tempus infinitum. tantum
duravit quantum duravit et non plus. ergo si esset non impediret infinitatem totum tempus futu
rum praesens ut nunc est futurum. ergo non obstante tali infinitate erunt futu
ra alia sicut erunt praesentia ut nunc sunt futura. Sed id quod alium nihil erit infinitum
praeter deum. ergo tempus et infinitum futurum. et tunc aliud omnino deficiet
quod et oppositum.

est et infinita actu ex eo ex ea parte qua finita est et aequalis. Ergo reperitur minus. Contra ostendo quod impossibile est reperire minus. Haec est veritas infallibilis quod si mundus aeternus, revolutiones solis in orbe suo sunt infinitae. Rursus pro una revolutione solis necesse est fuisse xii ipsius lunae. Ergo plus revoluta est luna quam sol in infinitum. Ergo in finitorum ex ea parte qua infinita sunt est reperire excessum. Hoc autem est impossibile, ergo etc. Item impossibile est infinita ordinari. Omnis enim ordo fluit a principio in medium. Si ergo non est primum, non est ordo. Sed duratio mundi sive revolutiones caeli si sunt infinitae non habent primum. Ergo non habent ordinem. Ergo una non est ante aliam. Sed hoc falsum. Restat ergo quod habeant primum. Si dicas quod statum ordinis non est necesse ponere nisi in hiis quae ordinantur per ordinem causalitatis, quia in causis necessario est status, quaero quare non in aliis. Praeterea tu ergo hoc non evades. Numquam enim fuit revolutio caeli quin fuerit generatio alicuius ex alio. Sed constat quod aliquid ordinatur ad aliud ex quo generatur secundum ordinem causae. Ergo si secundum philosophum et rationem necesse est ponere statum in hiis quae ordinantur secundum ordinem causae, ergo in generatione animalium necesse est ponere primum animal, et mundus non fuit semper alioquin, ergo etc. Tertia propositio est ista: impossibile est infinita pertransiri. Sed si mundus non cepit, infinitae revolutiones sunt. Ergo impossibile est illas pertransire. Ergo impossibile fuit devenire usque adhuc. Si tu dicas quod non sunt pertransita quia nulla fuit prima, vel quod bene possunt pertransiri in tempore infinito, per hoc non evades. Quaeram enim a te utrum aliqua revolutio praecessit hodiernam in infinitum an nulla. Si nulla, ergo omnes finite distant ab hac. Ergo omnes finitae sunt. Ergo habent principium. Si aliqua in infinitum distat, quaero de revolutione quae immediate sequitur illam, utrum distet in infinitum. Si non, ergo nec illa distat, quoniam finita distantia est inter utramque. Si vero distat in infinitum, quaero de tertia et de quarta et sic in infinitum. Ergo non magis distat ab hac una quam alia. Ergo una non est ante aliam. Ergo omnes sunt simul. Quarta propositio est ista: impossibile est infinita a virtute finita comprehendi. Sed si mundus non cepit, infinita comprehenduntur a virtute finita. Ergo etc. Probatio maioris per se patet. Sed minor ostenditur. Suppono solum Deum esse virtutis infinitae actu, omnia alia habere finitam. Rursus suppono quod motus caeli numquam fuit sine spirituali substantia creata, quae vel ipsum faceret vel saltem cognosceret. Rursus hoc suppono quod spiritualis substantia nihil obliviscitur. Ergo si creata spiritualis substantia virtutis finitae simul fuit cum caelo, revolutio nulla fuit caeli quam non cognosceret, et non est oblita. Ergo omnes actu cognoscit, et sunt infinitae. Ergo aliqua spiritualis substantia simul comprehendit infinita. Si dicas quod non est inconveniens quod unica similitudine cognoscit omnes revolutiones, quae sunt eiusdem speciei et omnino consimiles, obicio quod non tantum cognoverit celationes, sed earum effectus varios et diversos et infinitos. Patet ergo etc. Quinta est ista: impossibile est infinita simul esse. Sed si mundus est aeternus sine principio, cum non sit sine homine, quia propter hominem enim sunt quodammodo omnia, et homo duret finito tempore, ergo infiniti homines fuerunt. Sed quot homines fuerunt, tot fuerunt animae rationales. Ergo infinitae animae fuerunt. Sed quot animae fuerunt, tot sunt, quia sunt formae incorruptibiles. Ergo infinitae animae sunt. Si tu dicas per hoc [illegible] revolutionem animarum, vel quod una anima est in omnibus hominibus, primum est error in philosophia, quia ut philosophus dicit proprius actus est in propria materia. Ergo non potest anima quae fuit perfectio unius esse perfectio alterius secundum philosophum. Secundum autem magis est erroneum, multo minus una anima omnium. Ultima ratio ad hoc: impossibile est quod habet esse post non esse habere esse aeternum, quia hic est implicatio contradictionis. Sed mundus habet esse post non esse. Ergo impossibile est esse aeternum. Quod autem habeat esse post non esse probatur sic. Omne illud quod totaliter habet esse ab aliquo producitur ab illo ex nihilo. Sed mundus totaliter habet esse a Deo. Ergo mundus producitur ex nihilo. Sed non ex nihilo materiali. Ergo originali. Quod autem omne quod totaliter producitur ab alio differente per essentiam habeat esse ex nihilo patet. Illud quod totaliter producitur producitur secundum materiam et formam. Sed materia non habet ex quo producatur, quia non ex Deo. Manifestum ergo quod ex nihilo. Minor autem, scilicet quod mundus a Deo totaliter producatur, patet ex superioribus alio. Videndum quod ponere mundum aeternum esse seu aeternaliter productum, ponendo res omnes ex nihilo productas, omnino est contra veritatem et rationem, sicut ultima ratio probat. Et adeo contra rationem ut nullum philosophorum quantumcumque parvi intellectus crediderim hoc posuisse. Hoc enim implicat in se manifestam contradictionem. Ponere autem mundum aeternum esse praesupposita materia aeterna magis rationabile mihi videtur et intelligibile. Et hoc duplici exemplo. Egressus enim rerum indicantur a Deo sive per modum vestigii, sive per modum [illegible]. Si pes esset aeternus et pulvis in quo formaretur vestigium esset aeternus, nihil prohibet intelligere vestigium pedis esse coaeternum, et tamen a pede esset vestigium. Per hunc modum si mundus principium potest esse coaeternum auctori, quid prohibet ipsum vestigium esse aeternum? Simile est etiam de irradiatione. Nam creatura procedit a Deo ut umbra, filius procedit ut splendor. Sed constat quod cum lux statim est splendor et statim est umbra si sit corpus opacum vel obumbrans. Si ergo coaeterna est auctori tamquam opacum sic potest ponere. Filium qui est splendor patris aeternum, intellectualis ut creatum similiter quod est umbra sumere licet esse aeternum, et magis rationabile est quam suum oppositum. Si quis mundum fuit aeternaliter, ipsa creatura semper fuit sub divina influentia. Sic posuerunt quidam philosophorum et a Deo rationabiliter, ut est ille excellentior inter philosophos, et apud quos sic se ipsum mitte quantum [illegible] exponit et tubae per tendunt in hunc errorem delapsi fuerunt. Quidam tamen modernorum dicunt philosophum nequaquam hoc sensisse, nec intendisse probare quod mundus non omnino cepit, sed quod non cepit naturali motu. Quis horum magis verum sit, ego nescio. Hoc unum scio quod si posuit mundum non incepisse secundum veritatem, posuit rationes eius sumptas a motu et tempore sunt efficaces. Si autem hoc sensit quod nullo modo cepit, manifeste erravit, sicut in pluribus rationibus ostensum est. Dupliciter et necesse fuit eum ad contrarium rationem [illegible] pro

Quaeritur [illegible] utrum [illegible] Averroys [illegible] contra [illegible] et alia [illegible] non [illegible] xij [illegible] et novi testamenti. c. xxx. [illegible] Expositio [illegible] et novi testamenti c. xxx [illegible] [illegible] tenens [illegible] lxxxiij q. quod xxx [illegible] aut [illegible] mundus [illegible] aeternus [illegible] aeternitas [illegible] mundus [illegible] non est aeternus.

ne aut m° no ee fcm, q' no ee fcm ex nlo. ad uitam
du aut ifinitate actuale. necce fuit ponere. aut aie
vital' corrupe, aut unitate. aut eclatez, et i aufer
re btitudie. vn iste error et malu ht iniciu et pe
ssimu ht fine. Quod o' p' de motu qd e p'mus
int oes motus et mutatoes q2 pfectissim'. dd qd
loqdo de motib; et mutatoib; illib; v'm dic, et n
ht instancia. lo' aut de mutatoe si illi, p q' ipm
mob' pcssit. i ce, no ht uitate. sla illa pdit oe
catu et i mob' p'm, ac ph ter' motu. dd qd mot
no erit in ce pse n in se. h cu alio et i a. et q'm
dz i eod instanti mob' fcat, et ut motor si mob'
i fluxit. to motu mob' genauit. Si aut q'ras
de illa catoe dd q' dubitatu e, sic in p'mus. et h me
lius ifra patebit. Qd t o' de nuc tpis et e. i tpe
e dup' nuc. dd q' sic in celo e dup' assignare pu
ctu e fit, aut p q' fcs e. et si p'm fit, e pone et assig
re puctu p'm, di u ia e no e pone p'mu, sic e ac
cipe i tpe, nuc dup' e i ipa pducte tpis. fuit nc
p'm. a q no fuit ad qd fuit p'm tpis, i quo oia
dni ee pducta. Si aut de tpe postq fcm e, sim
e q e ts p'titi, et sic ht p mod celi. Sz h m° no fu
erut res pducte, i tpe ia pfco, et i p; q'rones phi
n' ualet oio ad hac oclone. et p dz q an tpe e
tpe. v'm e accipi' int dicendo no ee antea pce
dendo. Qd o' de tpe qn cepit. dd q' cepit i suo
p'n°. p'm aut tpis e instans. ul' nuc. et i icepit
in istanti, et no ut illa io no fuit i mutati. g' no
cepit i instanti, q' successia, s i suo inicio. pt
tn et ali' dici. q' dup' e loq' de tpe, aut s eem, aut
s ee. si s eem, sic nuc e tota eem tpis, et i icepit
cu re mob' no i a' nc. h i se ipo. q2 status e i p'mus.
vn n huit alia m'sa; si s ee, sic cepit cu motu
u'satois. n cepit p catoe, s po p ipo mutabi
liu mutatoez. et mai' pi mot'. Qd o' de ip'o su
fficia et actu'. dd q' cu sufficies ad ad e duob;
mois, aut opans p nam, aut p uolutate et roe.
si opas p nam, sic stati cu e, pduat. Si aut opas
p uolutate, et q'uis sit sufficies n oz qd stati cu
e opet. opat. n. s sapiaz et dilcoez, et i ghsidat co
gruitate. Qn g' oueiebat n ip' catoe ectni
tas, n decebat dm alic' h'e nobilissima ocdez
odonare. io dina uolutas e opat p sapiaz, pro
duxit no ab etno. s i tpe. q2 et sic pduxit, et sic
et disposuit, et sic uoluit ab etno. n. uoluit pdu
ce tunc, qn pdue. sic ego nuc uolo, cras audie mis
sa, et i p; q' suffi no cogit. Simil' de actu' dd
q' cu duob; mois pt ee i actu, aut in se. ut si
dicat' sol lucet. aut i effu, ut si dicat' sol illuiat.

p' m° sp dz fuit i actu. q'm ipe e actus pur' nil hns
ad mixtu. de po' a m° n sp i actu. n. n. sp fuit p
ducens. Qd o' p' si de n pducte fit e pducte
mutat e ab ocio i actu. dd q' qda e agens i
quo actio et pductio addit ad sup agente et p pro
ducente. tale e de no agete fit ags, uaiat a m.
et i tali an opom cadit ociu et i opone add' ople
mtu. ad e ags q' e sua actio, et tali nil oio ad
ueit cu pduat. n' e i eo fit ad q' n p'us, et tale
n i opando recipit oplemtu. nec i no opando
e ociosu. cu n de no pdue fit pduce, mutat ab o
cio i actu. tale aut e dz, et s phos q' posuet cm
dm sipli'. p; e q' stulta e cox ro. Si ei pp ociu
uel i opone add' oplemtu uitand, res ab etno pdu
xisset, sn reb; pfcm bonu no eet, ac ph n cu reb;
q2 pfcissim se ipo pfcm e, et sus si pp imuta' op
tet res ab etno ee, nil posit n denouo pduce.
q'lis g' dz eet q ne nil p se posit. h oia demciaz
idicat mag q' phiaz ul' rom aliq. Si tn
q'ras qualit posit capi q' dz agat se ipo, et tn in
cipiat age. dd q' et sih plene no possit capi
pp ymagine oiuctam. pt tn necta roe o tuci. et si
q'uis se a sensib; retrahat, ad itelligibilia aspi
ciat, m pcipiet. si. n. aliquis q'rat utr angls pos
sit face pitu figli, cu no hat man' ul' pduce
lapide. pt q' pt. q2 h pt sola uitute sua abs; or
gano, qd pt aia c' cor et i mebro suo. Si. n. agls
pp sipliatate et pfcone, tm hoiez excedit ut po
st face sn organo medio, i ad q' h nec idig; or
gano, possit et face p unu, q' ho pt p plura, q
to mag dz, q e in fine toci' sipliatatis et pfcois
abs; oi medio, sue uolutatis ipio, q n e aliud
q' ipe, pt oia pduce, ac ph i pducedo imutabi
lis pmane, sic pt ho manuduca ad itelligedu;.
h aut pfecti' capiet. Siquis isti duo i suo opi
fice oteplat. s. q' e pfcissim' et sipliassim'. q2 p
fcissim' oia q s pfcois ei atbuut, q2 sipliassim'
nlla; i eo diusitate poit. ac ph nlla uaietate n
mutat, io stabil' manes dat cucta moui. Boe
consequr' qr de p'ncipii uniuer' cca q' duo q'rut.
Secdo dato q' ab uno p'n°. q'r utr i' a se ipo
pduxit omia an mediante alio.

uod aut aplib; p'ncipiis sit pducte respondt
manichei, q' ponut ad ee p'n' spualiu et i corr'
et inuisibiliu, ad corruptibiliu et corlu su uisibiliu.
et p'm uocat dm lucis, s uocat dm tenebrz, et qd
p' cox sit uia et catho', ut' p'sacm sep'tuz. Jo. xix.
regnu meu n e de h mudo. dic ipe rex gle. et dz
lucis q' mudo' f uisi' ad dm lucis n spectat. n ego

e conditus a deo. Item Io. xv. venit princeps mundi huius et ille est princeps tenebrarum. ergo vir. etc. Item apostolus ii. cor. x. et eph. ii. vocat diabolum deum huius seculi. sed non mittit aliquis dicat de alieno nisi eius qui condidit. ergo etc. alias plures adducunt auctoritates de scriptura. sed hiis solutis solvuntur alie. Item rationibus probant hoc ipsum. sed modo oppositorum opposite sunt cause. sed spiritualia et corporalia habent repugnantiam. vii. Ro. vii. video aliam legem in membris meis repugnantem. m. et gal. v. caro concupiscit adversus spiritum etc. Item nomi ... adversantes sic patet v. eth. qui paupertatem recte ... sic iuvare et non iuvare, occidere et non occidere. ergo necesse est ponere duo principia primum omnium spiritualium, aliud corporalium omnium ue tis ad novum. ¶ Item idem similiter se habens secundum naturam est facere idem. ergo cum deus bonus uniformiter se habeat et similiter et semper idem faciat. ergo cum sit causa conditiva, nullius est destructiva, et cum sit causa productionis, non erit causa destructionis nec corruptibilitatis, ergo corruptibilia sunt ab alio principio. Tercia ratio est, quia quod bonum facit est bonum. et quod est bonum est diligendum. et nihil omnino quod fecit est odiendum, sed iste mundus est odiendus et spernendus. similiter et vita carnalis. I Io. ii. nolite diligere mundum etc. Io. xv. quod odit a. s. etc. In huiusmodi autem sunt rationes et auctoritates. Io. i. dicitur de verbo. omnia per ipsum facta sunt. sed ubique est bonus deus. ergo etc. Si tu dicas quod omnia non distribuit invisibilibus [illegible] sed mundus per eum factus est et mundus eum non cognovit. constat quod de hoc mundo loquitur etc. Item mt. ult. data est mihi omnis potestas in celo et in terra. deus dicit bonus. aut ergo iuste data. aut iniuste. similiter ergo celum et terra sua sunt et ipse fecit. si iniuste. ergo videtur quod ipse deus bonus iniuste usurpaverat sibi alienum. et ita quod fuit iniustus. Item ille fuit conditor invisibilium qui dedit ve. t. p. ro. ac. xiii. dicit paulus viri fratres de plebis vestre elegit patres nostros. et post quod habitant ierusalem. principes hunc ignorantes et iudicantes impleverunt sed iste fuit deus lucis. ergo etc. Item rationibus ostenditur. omne bonum et pulchrum a deo bono. sed invisibilia bona sunt et pulchra. ergo etc. probatio. aut bona sunt aut mala. si bona. habeo propositum. si mala. ergo eorum corruptio bona. ergo corruptio eorum est a deo bono. quia omne bonum ab ipso. ergo etc. Item quorum ad invicem coniugunt necesse est coniungi per aliquid in quo conveniat. sed in nullo conveniat quod differt in principiis primis. si ergo anima et corpus coniungunt. necesse est quod ab eodem deo producatur sed anima est a deo lucis. ergo etc. Item quero de istis duobus principiis qualiter se habeant ad invicem. aut enim habent pacem aut bellum. aliter enim non video quomodo possit esse sed deus lucis non potest bellare cum in eo sit summa pax et quies. deus tenebrarum cum in eo sit omnimoda malicia non potest quiescere ergo vel non bellant nec quiescunt. Responsio dicendum quod quod de pluralitate principiorum triplex potest intelligi et hoc in diversis locis tractandum est. potest enim querere utrum plura sint principia ita quod unum sit summe

bonum quorum utrumque sit bonum. et de hoc determinari in primo libro qui de unitate dicitur esse. Item potest intelligi querere utrum plura sint principia ita quod unum sit summe bonum. alterum summe malum sicut quod ab uno sit omne bonum. ab alio omne malum. et de hoc determinatur in tractatu de malo. non enim potest sciri quod sit malum nisi sciatur quid sit malum. potest et quod queri utrum plura sint principia quorum unum sit principium incorruptibilium et spiritualium. aliud sit principium corruptibilium et invisibilium. et hoc determinari necesse est quod de veritate in tercio. Ad hoc ad questionem. dicendum quod error iste de ponendo duorum principiorum non solum est contra fidem, immo contra rationem ut est communis hominum qui ad dogmata scivit hunc errorem aut posuisse aut defendisse. tamen iste error pessimus, quia pretendit aliquam speciem pietatis. videtur enim deo bono attribuere bona et placita et nobilia et alii principio alia. sed magis substituit et extremum deum magis fedavit, et per ... a simplicibus magis potest capi. et forma ymagine cogitari. et additum errorem pessimum de multiplicatione principiorum innumerabiles errores consequentur vanissimi sicut notum est quod secta manicheorum noverunt sic de matrimonio, matrimonio, homicidio et aliis pluribus, que omnia suas habent in personis preceptis. Capitulum alia et principalis erroris, dampnat omnis philosophia, quod scilicet duo sunt principia prima. Primo, quia ordo universi destrueretur sed positio sua est quod divina potentia limitatur. ex hoc quod non possit contraria adducere. tamen cum quod eius divina esse consequenti posuit tamen sit in regione lucis. et sic vana sunt. nec deus est deus. nec aliquid bonum est. Ad auctoritates quas adducunt. dicendum quod mundus dupliciter accipitur in scriptura, videlicet pro mundana creatura, sic non dampnatur in scriptis, tamen dicitur esse a deo tamquam malum, quia peccatum non est a deo sicut alibi patebit. secundo modo commendatur tamquam bonum et pulchrum sic dicitur gen. i. vidit deus omnia que fecit etc. et ualde bona. et hic mundus est a deo. secundum hanc distinctionem solvuntur omnia. nam quod dicitur regnum meum non est de hoc mundo intelligitur de mundana conversatione, quia ipse non regit in malis sed in bonis, quorum conversatio est in celis. similiter quod dicitur quod dyabolus est princeps mundi, hoc intelligitur de mundanis et secularibus viventibus et conversantibus. patet ergo quod deceptus est stultus et ipsi manichei quia nesciunt distinguere et ideo peccaverunt in illatione. non enim sequitur est princeps ergo conditor. si enim sequeretur rex francie sit princeps francie. ergo fecit eam. qui sic argueret stultus iudicaretur. certe multo stultius arguunt manichei. sicut non sequitur est deus ergo conditor. nam si sic, cum dicat philosophus ii. quorum deus venter est. ergo venter creavit illos. stulta ergo est hec ratio. qua tamen ... Ad aliud quod priores habent ... de celis dicitur ... in ... non habet veritatem ... nesciunt distinguere, decepti sunt pessimi manichei. et quod ita sit patet. Si enim priores rationes sunt probantes, tot erunt principia quot sunt genera contrarietatum. ergo alius deus fecisset calidum. alius frigidum et sic de aliis contrariis

tantibus. si quis igitur arguerit ab omnibus destruendus esset, quia tota magis stultissimus manicheus, qui tamen dicit quod contrarium operatur spiritui. Deinde quoniam carnis alium accipit principium, sicut epistula v. "Nemo umquam odio carnem suam habuit", et sic non operatur, immo mutuo amore nectuntur. Accipit enim compulsio et corruptio que est in carne, et ratione huius operatur; non tamen habent causam contrariam, quia non habent causam efficientem. Contra obiectionem quod idem similiter se habens etc. Dicendum quod aliquod est agens quod agit se ipso, et idem ipsum est quod producendo diversa diversificatur, immo uno et eodem producit multa. Aliud est agens quod agit per additum sibi et diversificatur in agendo diversa. Deus autem est agens primo modo et non secundo. Et quia hoc non intellexerit manicheus, posuit diversa principia et diversos legis latores, quia videat in legibus diversitates et rebus. Et quia stulte motus fuit sensibili patet. Videmus enim quod idem artifex per eandem artem domum facit et aulam et celo achaz [?]. Numquam duos artifices oportet ad hoc facienda invenire. Rursus idem medicus secundum eandem artem medicine diversa eidem egroto secundum diversos status apponit medicamina et diversa dat precepta et contraria secundum diversitates infirmorum; immo stultus esset medicus qui eandem rem semper daret medicinam et precepta. Si igitur diversus fuit status hominum tempore iudeorum et nostrorum evangelicorum, quod pluribus unum et eundem diversa et contraria precepisse; ac tamen contraria non sunt spiritualiter intellecta. Et sic obiectio iam solutum est, quia viciositas mundanorum est contempnenda, sed creatura amanda et deus in ea laudandus, et omnes creature laudant dominum et bone sunt. Et hoc sufficiat.

Ex supposito quod omnia sunt ab uno eodem principio queritur utrum immediate produxit omnia se ipso aut mediate. Et quod mediate videtur ingenium de liberalitate agentis est ut non tamen communicet alii actum sed et potentiam multiplicandi et diffundendi. Sed deus est agens liberalissimus. Ergo videtur quod sicut creaturis fecit, dedit potentiam faciendi aliam et illa det alii, et sic procedendo usque ad ultimam. Si dicas quod creatura non est capax tante potestatis, contra: maius est facere ad cuius est resistentia quam ubi nulla. Sed creatura facit ex contrario ubi resistentia; a fortiori faciendo aut ex nihilo nulla; ergo sic est capax potestatis predicte. Item de nobilitate agentis est facere nobiliora opera per se ipsum et minus nobilia per ministrum, ut patet. Decet enim regem iudicare, sed non decet eum coquinam facere. Ergo si primum est rex nobilissimus et producat res secundum quod decet eum ~~necessitate~~, videtur quod ipse debuit unum producere, et per illud minus nobilia, et sic procedendo usque ad ultimum. Si tu dicas quod non est simile de deo et de agente creato, quia deus non perficitur ab aliquo opere. Contra quod opus regis propugnatoris [?] et gubernatoris dominum est, et creatura deus regit universam creaturam et gubernat per alium, et hoc est ad ostensionem sue nobilitatis; quare similiter non erit. Item ostenditur quod necessario sic ita est. Sicut omnis effectus qui exit ab aliqua causa naturali exit ab ea vel per aliam causam propriam vel per se ipsam appropriatam. Sed deus est causa universalissima non valens artari nec appropriari, ulla possit nisi addicione. Ergo quod est producit multa, producit per aliam causam propriam. Item ego video quod virtus unitatis est ad numeros infinitos, tamen unitas nullum numerum producit nisi producat primo a numero qui immediate ipsam sequitur, scilicet dualitatem. Unde nullo modo unitas facit ternarium nisi per dualitatem, et sic in aliis procedendo. Sed contra similiter quod non perdit adeo multitudo virtutis ipsius si sumetur unitas non per ipsas res. Sed dico quod primum non sit contrarium, quia homo recipit ab aliquo in tantum ei tenetur. Sed ad solum dominum tenetur creatura ex toto. Solum enim dominum debet diligere ex toto corde etc. Ergo solus deus creat totum. Sed creatio est actio in qua totum producitur. Ergo etc. Item maius est rem de novo esse producere quam conservare et perficere. Ergo si deus mediante alio conservaret et perficeret, ergo res deo nullo modo indigerent; ergo non ad deum tenderentur. Sed omnia sunt bona quia tendunt ad ipsum et ordinata; ergo nil esset bonum nec ordinatum, in quo est principale est suum finis, ideo est suum bonum. Item quod sit in potentia virtus in potentia est creativa agentis se tota, cum nulla sit ordo sumptus. Ergo ipse est creativa agere per potentiam infinitam. Sed inter omnino nil et aliquid est distantia infinita. Ergo non potest reducere nisi ab agente virtutis infinite. Tale est autem quod solus deus etc. Pro-

Dicendum quod potest quod deus produxit res per agentem et in unitate et per fidem, sed solum per filium suum. Dicitur enim et facta sunt. Nec solum secundum fidem sed secundum rationem, et ponunt omnes productas ex nihilo omnino esse [illegible], ita quod non possit capi quomodo agens potest finite ad ex nihilo producat. Nec etiam aliquem philosophum [illegible], sunt plures fuerunt philosophi qui posuerunt ordinem in producendo gradatim descendendo [illegible] modo. Deus est sit omnino simplex et actus est intellectus, non produxit nisi intelligentiam primam et unicam. Illa vero per distantiam a primo intelligit se et primum et in [illegible] fuit composita, et ita produxit orbem suum et intelligentiam secundi orbis, et sic deinceps usque ad orbem lune et intelligentiam decimam que irradiabat super animas rationales. Et sic ordo est in producendo et in irradiando. Sed iste error fundamentum habet in deo quod ille primum non producit, sic simpliciter productum est. Item [illegible] habet rationem. Dicendum enim quod quod simplicissimum est deus non producit nisi unum, sed hoc magis est ad oppositum. Quanto ad simplicius tanto potentius, et quanto potentius tanto in pluribus potest. Ergo si deus simplicissimus et ipse potest omnia simul. Rursus hoc repugnat eis. Si enim [illegible] simplicitate non producit nisi unam intelligentiam, pari sit simplicior

Margin notes: scilicet deficientes [illegible] — nobilitate — ulti — et novi — [illegible]

[illegible]

int oc. vii ueit moile e maior varietas stellarum quam in aliquo orbium inferiorum. quia uniformes per rationem suam que uniformiores sit. et in ratione ponis quod dicit ponit. preterea ad hoc sic dicit fides nostra quod omnia in prima conditione immediate a deo sunt producta. quia non creatio est tantum illius secundum totum et deo credunt esse soli deo. non potuit esse alterius substantia ut plurimi ponunt adhuc parte producere. Contra obiectum de liberalitate et nobilitate. dicendum quod tanta liberalitas que nobilitatis supponit ordinem et possibilitatem in actu creationis non attenditur ordo. equaliter enim virtutis et dignitatis est producere asinum ex nihilo et angelum. et virtutis infinite potest. non est in actu possibilitatis creationis ut visum est per infinitatem. non sic de actu regis et propagationis. ideo patet quod non est simile. Contra obiectum quod creatura est capax quod non habet resistentiam. dicendum quod in illa resistentia obstat ad oppositionem. per certo quod impediat nullo habet nisi unum scilicet fundamentum et appetitum materie. sed in creatione nullum habet nisi unum tamen. ideo difficile. ideo non est locus animi ut patet. Contra obiectum quod cum universalis non potest in esse producere. dicendum quod cum universalis quod non est actus purus iungit actualitate esse particularis. sed illa quod omnino est actus simul habet in se esse universale esse et particularis quia simul habet primitatem et actualitatem. ideo potest in multa et secundum totum potest in illa. Contra ultimum obiectum quod unitas non potest in unius positionibus sui possibilibus. dicendum quod non in puncto est potentia activa et sufficiens ad lineam. non in unitate ad numerum. nam ipsa unitas est potentia omnis numeri potentia sufficiens per se. et ideo non solum actualis unitas et autem in passiva potentia numeri. deus autem in omnia potest potentia omnino activa. et ideo sine omni medio potest creare omnia.

Iso de entitate et quiditate principii productionis, quia hic tractio de ipsa productione que creatio appellatur, circa quod querunt duo. primo est utrum dicat mutationem aliquam. secundo utrum dicat ad medium inter creatorem et creaturam. Contra autem dicit mutationem ut videtur per auctoritatem augustini xii. de civitate dei, omnia que creata sunt mutabilia sunt. quia de nihilo facta sunt. si ergo creabile est mutabile, ergo creatum est mutatum et creatio est mutatio. Si tu dicas quod est mutabile quia potest in nihil cedere et non quia productum est. contra sicut destructio dicit viam deveniendi in non esse sic creatio in esse. si ergo destructio ponit mutationem ergo pari ratione et productio. Item creatio est actio sed omnis actio in motu et omnis motus in actione. ergo quod creat vere agit. ergo vere movet. Si tu dicas quod actio divina est magis est sibi quam actio et talis est creatio. obiectum de passione, nec quia creatum est ipsi creature. si ergo creatum suscepti est vere passionis et mutationis. ergo creatio passio est mutatio. Item predicamentum quod physicus et theologus est esse quod a visione incipit in visione tendit, logice decretum. ergo secundum ipsum creatio est visio. sed omnis visio est mutatio. sic

ipse ideo dicat quod creata sunt mutabilia quia mutabilia. ergo creatio est mutatio. Item quanto aliquid est magis distantia tanto in procedendo ab uno in alterum maior est mutatio et variatio. sed ens et non ens summe distant. ergo cum creatura de nihilo esse fiat ens. creatio summe est mutatio. Item magis mutatur res quando suscipit formam novam quam quando acquirit novum situm. et rursus magis quando acquirit formam substantialem quam quando acquirit dispositionem accidentalem. ergo quando totum de novo recipit et accipit. sed mutatur maxime. sed hoc est in creatione. ergo vere est ibi mutatio. Item si creatio dicit actionem absque omni mutatione. ~~ergo absque omni mutatione~~ ergo absque omni tempore et talia per sunt in esse et sunt ab eterno ergo videtur quod deus res produxit ab eterno. Ad oppositum magister dicit et habet in libro cum dominus dicitur facere ad presens aliquid operando motum intelligimus in eo. Si tu dicas quod creatio actio non dicit motum sed passio tamen. Contra ideo manifestum significatur in actione et passione sic dicunt grammatici sic recti et obliqui. Si ergo in actione non dicit motum ergo nec in passione. Item mutatur est se aliter habere nunc quam prius. et creatura non se habet aliter nunc et prius quia prius non se habuit quoniam nunc se habet in creatura. nunc enim fuit aliquid non potest se habere aliquid. ergo non ut quod nunc. ergo non mutatur dum mutatur creatur. ergo creatio non est mutatio. Item omnis motus et mutatio est perfectio entis in potentia. creatio autem nullo modo entis. ergo creatio non est motus nec mutatio. per primum patet per philosophum per secundum per magistrum. Item omnis mutatio fundatur super ad mobile. sed creatio non preexigit aliquod mobile quia esse mobile per creationem inducitur in esse. ergo creatio non est mutatio. Item si creatio est mutatio. aut ergo secundum accidens aut secundum substantiam. non secundum accidens. quia ergo sola accidentia creatur. sed non secundum substantiam quia tunc esset generatio vel corruptio. Si dicas quod sub nulla harum species continetur. obiicitur non solum secundum philosophum sed secundum augustinum omnis motus aut est ad situm aut ad formam. sed creatio est ad utrumque recte accipiendo. ergo videtur quod non sit mutatio. Item creata potentia creat de se et generat generationem quia utrumque fiat per potentiam infinitam. sed de se potest generare sine mutatione sui et creature. aut similiter. quare quod non. Preterea dicendum quod est productio in qua producti se habet aliter nunc et prius. quia prius ad sui fuit prius subiecta dispositione. et nunc est aliud. et talis est productio que est ex nihilo prius, et dicitur generatio. Alia est productio in qua productum aliquid modo se habet nunc et nullo modo prius. et talis est productio que est ex nihilo. Tertia est productio in qua productum similiter modo se habet nunc et prius. sicut est ubi dicitur prius et talis est filius genitus ab eterno. ab eterno enim sic processit ut et nunc est. per hoc habetur ratio motus et mutationis et productionis. motus enim proprie separationis materie que fit per dispositionem accidentales et hic indiget successione et per mutationis ratione exitus in esse sine receptione ... formae quae fit ...

stantia productionis ratione est quia illam formam non a se habet
sed ab alio efficiente / secunda causa ratione motus habet terminum
mutationis et productionis. ratione motus causa quia autem
non habeat in se illa potest prius dispositum tamen ratione muta-
tionis quia ibi est vita et nova forma in ducto. habet rationem
productionis quantum habet ab alio efficiente primo / tertia caret
ratione motus et mutationis / habet tamen rationem mutationis productionis
ratione motus et mutationis caret quia non est ex nullo principio. non ex nihilo
sed tamen est ab aliquo et spiritualiter est ab ipso. / concedo est
ergo quod productio creationis est mutatio / et concedo sic rationes
ad hoc. licet aliquam videatur sophisticus. Ad ergo obiectum quod est
sine motu. dico quod id intelligitur sine motu agentis. non tamen
sine mutatione producti. sicut ut dicit philosophus. alia dum
movet ac immobilis perseverat. ergo magis deus dum
creat et mutat omnia ipse stabilis manens dat cuncta
moveri. Si ergo obiciatur quod ubi unum activum et passivum
id significant / dico quod similiter est. quia actio et passio dicunt diversa
genera / tamen in coniugatione ponitur unum ubi alterum. quia
vocis formam unum venit ab alio / quod obiectum quod mutatum
non est aliter se habere nunc et prius. dico quod ista non est generalis ratio est
quod est mutatum sive mutationis sed solum mutationis naturalis. Ad
ergo obiectum immutabile est quod se habet eodem modo / et mutabile quod se habet aliter.
dico quod hoc est communis. quia simul mutabile et immutabile opponuntur ut priva-
tio et habitus et immutabile est quod se habet eodem modo. et mutabile est sive
mutatum quod non se habet eodem modo. sed hoc habet tres causas ver-
itatis. aut quia nullo modo prius et aliquo modo posterius.
et ita non eodem modo. aut quia simpliciter aliter se habet prius et aliter
posterius. et ideo cum perdit a pluribus causis veritatis ad un-
am. peccat secundum consequentiam ad tres rationes sequentes patet ratio.
quia omnes perdunt de mutatione naturali / quod prius exigit naturam et
ens in potentia et quod est generatio. tali autem modo creatio non est mu-
tatio. sed super hanc mutationem. unde potest dici supernaturalis
mutatio. Et si queras utrum sit mutatio ad formam
aut situm. dico quod est ad totam rei substantiam. et ita ad formam.
at philosophus sub mutatione ad formam potest comprehendi. Ad qui-
de generatione filii. dico quod non est simile quamvis enim utraque
sit ab eterno potentia tamen creatio est ex nihilo. sed ex nihilo non potest dici
ut ex principio non causalitate. ergo ordine. ergo si ex nihilo / habet esse post
non. et ita post non esse. ergo aliquo modo se habet nunc quo non
se habuit prius. et ideo necessario mutatio ponitur per produc-
tionem de nihilo / sicut in creato. filius autem est de patris substantia per creationem.
non ordinem quod habeat ordinem ad nichil / sive ad non esse. ergo potest
semper esse. et ita productio sine initio et mutatione. unde pro-
ductio rei non potest inchoationem rei necessario. sed productio
ex nichilo necessario ponit. et ideo creatio includit mutationem.
generatio vero filii minime.

Consequenter queritur utrum creatio dicat medium inter creatorem et crea-
turam. et quod sic videtur. sicut se habet generari ad generatum
esse et fieri ad factum esse. ita creari ad creatum esse. sed fieri est me-
dium inter facientem et factum. et generari inter generantem et ge-
neratum. ergo et cetera. Item in omnibus creatis entibus differt quod est
et quo est formaliter. ergo differt similiter quod creat et quod creatur. sed quod
creatur est creatum. quo creatur formaliter est creatio. ergo differt crea-
tio a creatura. et similiter a creatore / creatio passio. ergo est inter
utrumque. Item quod transit non est idem cum eo quod permanet. sed
creari rei est in transitu et non a pluribus. ergo cum esse creatum du-
ret et maneat post creationem ergo differt creari et esse. ergo crea-
tio et creatura. Item omnis mutatio est via. et omnis via di-
fert a termino. quia nihil tendit ad seipsum. si ergo creatio est mutatio /
et hec creaturarum pro termino ergo differt a creatura ut via a termino.
sed via cadit media inter extrema / ergo et cetera. Item primo
posterius si creatio est creatum. et omne creatum creatur. ergo creatio
creatur. sed omne quod creatur. creatur per creationem mediam. ergo creatio per a-
liam creationem. et sic deinceps. usque ad infinitum. si ergo non est abire
in infinitum. patet et cetera. philosophus dicens. prima rerum creatarum est
esse. sed nihil ex parte creationis est ante esse. ergo creari non est ante quod
esse non creatio quam essentia. ergo nulla est differentia creationis a creatu-
ra. Item inter ens ab alio et non ab alio non est medium. sed omne
quod non est ab alio est creator. omne autem quod est ab alio est creatum.
ergo inter ea nil est medium. Item per prius posterius ostenditur creatura refer-
tur ad creatorem. aut ergo se ipsa. aut per aliud. si per aliud. queretur de
illo utrum referatur ad creatorem se ipso. aut alio. et sic pro-
cedendo in infinitum. Si vero referatur se ipsa. sed refertur
per creationem. ergo creatio non est aliud quam creatura. Item si creatio
est medium inter creatorem et creaturam. aut ergo eternum. aut
temporale. quod si eternum. ergo ad eternum est ad actum. Si tempora-
le ergo ante omnem creaturam est aliquod temporale. horum ergo utrumque
est hereticum dicere reprobatum in concilio Senonensi. de prelatis
qui ponebant aliquid medium inter deum et res. Item a pro-
portione. sicut se habet creator ad creaturam. ita creatio actio ad
creaturam passionem. ergo a permutata proportione. sicut se
habet creator ad creationem passivam. sed creator non differt secundum
rem a creatione activa / ergo et cetera. Responsio. dico quod est loqui de creatione
activa / et de creatione passiva. Si de activa loquimur. sic
dico quod non est medium inter secundum rem. sed solum secundum rationem
intelligendi / pro eo quod deus summe simplex est sua actio. Si a-
loquimur de creatione passiva. tunc distinguitur secundum quod per
creationis nomen potest significari et importari. oportet quod est ab aliqua
quod habet esse post omnino non esse. et hoc modo in nomine creature
clauditur ipsa creatio. quoniam creatura non tantum notat
ipsa creata. sed etiam concreata. et sic non est medium. non rem sed rem.
Alio modo creata notat ipsam substantiam rei ab aliquo produc-
te de nihilo. et sic creatio est medium / non secundum rem et naturam sed
rationem et habitudinem. illa tamen ratio non nil dicit quid ad potentiam
cuius diversam a creatura. et hic patet sic. creatio enim dicit
de nichilo esse. creatio in illo dicit esse a deo. unde habitudine dicit
ipse ad non esse perdens / et ad suum esse producens de utroque sim-
nois. creari enim non significat esse principium. sed exit de non esse

se habet prius et posterius aut nullo modo

habebat

actio i creatio ad creationem passivam

vel non

An creatio sit mutatio. Dicendum quod mutatio dupliciter accipitur. aut stricte vel proprie. que habet duo extrema realia a quorum uno tendit in aliud in eodem subiecto manente. sic accipitur mutatio naturalis. aut generaliter in large. que non habet duo extrema realia. sed tendit ab uno quod est non ens in alterum quod est reale. nullo eodem subiecto manente. sic accipitur mutatio supernaturalis. prima fit per motum / secunda sine motu. ut talis est creatio

esse, et hoc ab aliquo. Si ergo queritur quid sit habitudo que
importatur in comparatione ad non esse, dicendum quod illa habitudo dicitur
mutatio, quia esse et mutatio in esse. Et si queris quid sit
illa mutatio, dico quod non est aliud quam ipsa res. Et hoc
probatur, quia est mutatio ad esse et mutatio ab esse et muta-
tio in esse. Mutatio ad esse non ponit non aptum esse termi-
natam ab esse vel ponit non apte post non; mutatio in esse ponit
exprimitur utrumque, et ideo mutatio significat non nichil addit esse quam nec primo
esse. Mutatio secundo modo non addit esse quam nec ultimo esse, et ideo non
ponit aliquid addit quod esse sit esse. Sed solum significat mutatio
vero in esse utrumque extremum habet, et solum quod est post non quod terminatio
et talis mutatio addit quod esse non precedit tamen et divisum ab il-
lo secundum rem, quia non sit eius actu compleri. Et ideo non sic est crea-
tio medium inter creatorem et creaturam, sicut generatio inter ge-
nerantem et generatum. Dicendum ergo comparatum ad non esse dicit
medium non divisum per essentiam. Sed secundum intellectum dicendum com-
paratum ad creatorem triplex, nam est relatio quedam que fundatur
super comparationem accidentalem, sicut aliqui domini similes quia albi;
quedam que fundatur super dependentiam essentialem, sicut comparatio
materie ad formam; quedam que super originem actualem. Prima relatio
addit aliquid per essentiam. Tertia relatio nichil addit non per esse,
sicut patet intelligentibus. Media relatio dicit aliquid quod est quodam mo-
do idem, quodam modo aliud. Creatio autem dicit relationem secundum
medium modum, quoniam ipsa creatura essentialiter et totaliter de-
pendet a creatore. Et ideo concedendum quod creatio non est aliud secundum rem
a creatura, sed medium inter ipsam et deum secundum essentiam, sed
secundum rationem et habitudinem. Unde plus est in creari quam esse [illegible]
ne. Plus tamen est idem creatio actio cum creante quam creatio pa-
ssio cum creatura, quia in nullo differt non solum secundum rem
accipiendis aut diversa rationis. Et habitudinis quod non facit
diversitatem per essentiam, quia habitudo illa essentialis est. Secundum
vero est de unitate voluntate, virtute essentiali. Huius [illegible]
patet obiectio. Concedendum enim est rationes probantes quod non
est unum medium secundum rem. Quod obicitur de generatione et generatum
esse probatur, ideo excedis, quia generatio non est secundum totum. Immo ad
perficiendum determinandum est endelichia ipsa generatio, non
precedens ipsam formam, ac per hoc diversitatem notat. Non
sic creatio secundum quod fit tota in sua altitudine dominativa immediate,
quod [illegible] volendo eam per essentiam non sit. Ad [illegible] obicitur quod
differt quod et quo, dicendum quod illa non est diversa per essentiam, sed
quodam modo differt, quodam modo convenit. Vel dicendum quod non
est simile, quia creatio complectitur totam rei substantiam quoniam constituit, dicitur
ex quo est et quod est. Quod obicitur quod terminatur, dicendum quod non terminatur re
eius quod significationi sue [illegible] sed solum [illegible]
quod probatur [illegible] creatur. Est nec primo [illegible] creatura non
re eius quod ponit. Sed [illegible] collationis [illegible]. Quod
obicitur quod mutatio est via, dicendum quod mutatio que habet duo
extrema illa est que realiter differt a termino. Talis motus est
mutatio in esse. Mutatio [illegible] que tamen habet ultimum extremum

eius non potest dici medium. Sed ratio est quod se teneat
ex altero extremorum. Quod obicitur quod omnis creatura creatur, dicendum est
quoniam est de creatura proprie dicta. Si autem large dicatur,
non solum creatura dicitur quod creatur sed quod concreatur et quod
est creature annexum. Et hoc modo est creatio. Si ergo queratur quo-
modo potest esse, dicendum quod in principio est [illegible] prius tactum
fuit. Unde sicut unitas qua fit substantia unum non est una
alia unitate, sic non creatio qua substantia exit in esse per aliam
creationem producitur, sed concreatur.

Post ista est dubitatio circa litteram, et queritur primo de ordine
istius libri ad precedentem. Cum enim nos cognoscamus
creatorem per creaturas, quia invisibilia per ea que facta sunt, et scientia in- debeat
choanda a notioribus nobis, ergo prius debuit agere
de creaturis quam de creatore. Ergo liber iste primus non debet esse. Responsio:
dicendum quod supra, cum actum est de creatore, actum est et de creaturis
prout sunt via deveniendi in cognitionem. Nunc autem agit de crea-
tione rerum prout cognitio de creatore amministratur ei,
quia agit de conditione et lapsu. Non potest autem cognosci con-
ditio nisi cognoscatur eius principium. Principium autem huius conditionis
solus deus est. Ideo ordo doctrine huius libri sequitur doctrinam
precedentis, et patet obiectio. Item queritur de hoc quod dicit: In u-
no principio a deo creatore mundus extitisse refert. Queritur
pro quo supponit iste terminus principio: aut pro creato aut pro
increato. Quia proprietas est filii, non pro creato, quia nil non pro increato
creatum erat in quo fieret. Item ab eterno fuerunt res in
principio suo, scilicet deo. Si ergo productio respicit egressum a
deo, nullo modo potest stare pro principio increato neque pro creato, quia
non erat adhuc creatum. Responsio: dicendum quod proprietas est in suo casu
[illegible] accipiatur nominativo, ut dicat puritatem ordinis. Sic
idem est facere in principio quod facere ante omnia que continentur per-
[illegible] respectu aliorum temporalium posterius. Et [illegible]
tionis [illegible] primo [illegible] habitudinis [illegible]. Et est in
principio idem est quod in ipso instanti temporis. Tertio modo [illegible]
habitudinem cause [illegible] est in principio, id est in filio,
dicitur causalitas [illegible]: omnia in sapientia fecisti domine,
ut sic notetur non tantum causa efficiens sed et exemplaris.
Iste expositiones vere et catholice [illegible] excludunt
tres errores [illegible] producentium. Prima excludit
errorem quorundam modernorum philosophorum qui dixerunt mundum
ex tempore factum [illegible] intelligentia [illegible] quod deus primo fecit
angelos et cum illis [illegible] Sed quoniam est prima expositio
[illegible] in principio conditionis [illegible]
vel intelligentias, in quod per illos condidit mundum. Et hic error
[illegible] ex illo libro: faciamus hominem ad ymaginem [illegible]
[illegible] angelis. Secunda expositio excludit errorem
aliquorum qui dixerunt mundum conditum ab eterno [illegible]
[illegible]
[illegible]
et querere [illegible]. Tertia expositio excludit errorem

teius ꝑhoī. q̄ dixit p̄n̄ mūdi eā ēē etna. s. deū
ut. exemplar. si. n. de m̄filio sic ꝑ exī etnū co
didit de nichilo mūd. nō ergo requirit s p̄n̄ q̄ ē exemplar.
nec tam̄ qd sit m̄. 7 hic ortū huit. ex hoc q nō
potuit ītllr oīo quō ad fiat ex nichilo. Ex hiis
oībȝ elidit error manicheoꝝ qui posuerit p̄n̄
mūdi eē trīa duo/ 7 iste elidit p̄ sbm̄ de
laudabilis fecit de celū 7 terrā. 7 lucē 7 tenebras.
7 h error ē oībȝ uilior. 7 hunc se c̄dati. nam
p̄m̄ errat solū ī eo aquo. hic errat/ in eo de q
7 qm̄. q ex aliquo 7 ab etno. tertius errat ī eo
de quo. q̄ d fem eē de m̄. nō ex nichilo. 7 ī eo p
qd. s. eē ex qd posuit ad a deo/ ut appar;/ 7 in
qm̄/ q posuit mūm ab etno. 7 ꝑfcāȝ. 7 iste error
ē multo uilior q̄ error ar. q posuit ab etno
mūm fuisse ꝑfcāȝ sua for. Ultimꝰ error mani
cheoꝝ oībȝ ē abhōīabilior q deficit ī p̄mo
p̄n̄/ ī quo phi conuenit concordauit ponēs p̄a duo
p̄n̄a/ ac ꝑ hoc auferēs ordinē 7 decore uniu
si/ 7 bonitate/ 7 di potētiā/ 7 hic errore mt certos
ī humanā malicia. sȝ diabolica astucia credo adin
uenisse. ut se altiū dm̄ eē ꝑsuaderet mentibȝ
ꝑuersoꝝ/ ex dictis ergo pȝ ꝑ quo supponat h nomē p̄n̄.
pōt. n. supponē ꝑ filio. 7 dicit ꝑ p̄re. 7 ē m̄ gendi
fit tal' app̄ciato. pt 7 supponē ꝑ ēēntiā/ ut p̄re
ꝑ p̄ncipio tpis. sȝ nō dicat ī ordinē. sȝ comita
ciā m̄sur adiūgat. s. q celū 7 tra. ī p̄n̄o tpis
ēē ceperunt 7 hic pȝ ī // Jt qr dicit q dicit ar.
posuit eē p̄n̄ duo. 7c. Q̄r distinguit
ista duo distinguit a cor/ 7 tm nō ui ī eē v.
ꝑscrutātī libros phi. q ip̄e n̄ pōit n̄ ista tā.
mām. formā 7 p̄uationē. m p̄n̄ nouē mathā.
7 ille ī phīc. nō ergo ista que pōit magr. re.
dd. q ideo duo distinguit actꝰ. q duo ē ītrīse
ca magis ēā. 7 unū ē extrinsecū. ū a phis ista tā
pōīe Si querat ex pr̄sse tetigit ī hoc de g̃nōne
[illegible] fone. sȝ tac ē qo. q ui nō sufficiet p̄ncipi
ī p̄ncipiās assignasse. īmo si assignauit tā p
ter opatoꝝ. te ergo st. ui. Et dd adh qd
p uato nō differt a for ul' a m̄. sm̄. n. p̄uato
nō ē [illegible] for. cū ei contrariat. siue nō ēt q̄
forme ē [illegible] put ē ī m̄. ī pō. n̄ differt ab hiis
duobȝ. s. m̄. 7 spē. nā appetitꝰ ad m̄m reducat.
n̄ ē ad. 7 eēntia for ad spēȝ s re. 7 h duo p̄n̄
deficiat ī pō/ post mod adiungit tam. opatoꝝ
diuersā reducē ad motorē. p m. viij. 7 hec pȝ
q magr de 7c legit. Jt qr dicit q dicat
ī p̄n̄o tpm cēlle md. si. n. cepit cū pō mobi
li/ 7 illd cepit/ hoc dic. nō ergo ī p̄n̄o tpis. sȝ cū

tercio

ꝑpli.

n̄ dd qd tpr dȝ/ cōssime/ corit/ 7 ꝑe/ consiste de in
s̄a exitus de nō eē in eē. qr dȝ tpr/ m̄sura' libz
mutationis/ maxime illa qui fuit an̄ p̄m mobi
le. Tertio mō dȝ tpr m̄sa. motꝰ p̄i mobilis.
ut dicit/ consueuit distinguiȝ 7 q pō mō dcȝ/ ē ꝑm
ōiuȝ. 7 ī illo conditū ē celum. 7 nō dicat ī p̄n̄o tpis.
Jt qr dicit qd dicat. oīpotētissimi ē nocē nō
posse. q oīs pena affligit 7 ledit. 7 si ledit
nocz. ergo si ds nō pt nocē n̄ pot punire. rō
dd qd sic dupl' ē malū. s. culpe 7 pene. sic 7
dupl' ē nocūmtū. cū ergo dr q nō pt nocē non
ītllr q̄ ad nocūmtū. q facit malū pene. sȝ
q facit malū culpe.

Cū qa n̄ uȝ. 7c. supus egit magr de rez cōne
rez a pte p̄n̄. hic agit a pte finis. 7 ꝑm
reȝ a fine 7 s m illū respcū accipit distinctōez
form. Jd ps ista hȝ tres ꝑticlas. ī p̄a ex opati
one rez ad finē. ostēdit rez distinctōez. Jn s̄a uo
s illā distinctōez assignat diuisā opatōez ad finē
ibi. Jdeoq si quitur qr creat sit hō. 7c. Tertio uo
breuiter epilogat de tata ī ex ex ꝑmissis facies
uiā ad certa seq̄ntia de tractanda ibi. Ex p̄missis ap
paret. s̄a 7 ultīa pte remanētibȝ indiuisis. In me
dia di mitres/ ī prima determīat finē ītllctua
lis sube. ī s̄a finē sbe pure corpal'. ī 7 sic fcs
ē hō ꝑp dm. Jn tcia uo determīat finē q̄ ponita ex
utroqȝ ī q̄ ē tale. ibi. De hoīe qȝ ī septiā. 7c.
7 ibi. pō determīat ultimē. hoc dissoluit distrōne
ibi. solȝ 7 qui ē maioris 7c.

Distinctio ij. ꝑtis ī qua agit de rebȝ ꝑduc
tis ī cōpatōe ad finē s ordinē 7 distinctōez
requirūtur principalit tria. p. de rez distinctōe
sm ē de ordine. tertiū ē de dicta angli 7 aīe creā
ꝑm q̄unt duo. p̄ ē de multitudine rez q ad p̄n̄. s
q ad distinctas s quas distinguit.

Venit ergo pō dīt a d̄o effi debuit ul' potuit
eē rez multitudo 7 q nō/ ui. p sic ꝑ phm — fo d gne
id uniformit se hns/ natū ē effice id. sȝ efficiēs
p̄m/ unū ē oīo/ uniform se hns/ ergo ui q nūq multa
face potuerit. ergo unū sol. Jt a summe bono nūq
possunt eē mala. a summe uo/ nō possunt eē [illegible]. ergo
a summe uno nō possunt eē multa. Jt md' se sibi
lis dȝ assilari m̄do archetipo q ē unitꝰ diuina. ad
illd. n. exēpliciter fcs. sȝ ī illo oīa ē unū. ergo ī hoc
m̄do. ergo ui q ab illo n̄ potuit eē multitudo. Jtē
a deo exitus ē ꝑ g̃nōnē/ ꝑ spiratōez/ ꝑ creatōem.
sȝ ꝑ g̃nōnē nō emanat n̄ una sola ꝑsōa/ 7 sī
milit ꝑ spiratōez/ ergo ꝑ creatōez n̄ egreditur n̄ una
sola creatura. Jtē. quāto sba ꝑducēs ē melior/ ta

to magis sui diffusiva tanto pluribus generativa est commu-
nicativa. Sed primum efficiens est optimum inter omnia, ergo etc. Item
quanto substantia spiritualior tanto plurium est cognitiva. Sed sup-
prema substantia est spiritualissima, ergo multorum est cognitiva. Sed non
est cognitiva multorum precedencium se vel causatorum ergo mul-
torum ab ipsa exeuncium. Item quanto substantia simplicior tan-
to potentior, quia virtus quanto magis unita tanto magis
infinita. Sed quanto potentior tanto in plura potest, ergo si substan-
tia principii est simplicissima, ergo potest et debet ad sui manife-
stationem producere multa cum ipsa sit unita. Item quanto
prior tanto universalior. Unum primum est universalissima et quanto universalior
tanto plurium productivum. Unum primum est plurium productivum, unum illud si sit sim-
pliciter primum debuit, ergo et potuit exire ab ipso multitudo
rerum. Veniendo ad propositum ad intelligentiam notandum est quod si de-
us in huiusmodi quererent unde veniat multitudo materie sicut patet
quod a forma, sed unde veniat multitudo formarum tamquam a primo effectivo
extrinseco, patet quod ab efficiente uno. Sed qualiter possit venire
multitudo a primo summe et perfectissime uno difficile est
intelligere. Et aliqui quia hoc esse ignoraverunt, quidam enim dixerunt
quod quamvis unus esset rex conditor tamen multa et varia facit
per multitudinem formarum ydealium. Sed id implicat esse in po-
sito ut ostendit quod omnes ille unum sunt. Non est in deo sic etc. Alius
numerus quam personarum. Aliqui vero dicere voluerunt quod sic erat
per multitudinem mediorum. Deus enim est sit unus et sic summe intelli-
gens et se intelligendo et non ad producere primam intelligentiam et illa
intelligentia intellexit se et deum et ideo produxit duo scilicet aliam in-
telligentiam et orbem suum et sic descendendo multitudine et ita op-
pinio in libro de causis est reprobata. Ut ostendit quod deus immediate
producit omnia. Et ideo dixerunt quod multitudo rerum exit a primo
unico per multitudinem reflexionum et infinitate reflexio-
num quibus deus intellectus in se ipsum se reflectit et intelligit
se intelligere et sic usque ad infinitum. Sed id non est per quod confirmetur
est, quod in deo sit multitudo reflexionum et deus sit simul
intelligere. Item ex hoc numquam provenirent nisi diversitas formarum
numeralis. Ratio est per recta. Quod multitudo in rebus est a primo uno
quia unum est principium et unum, quia enim est principium simpliciter primo
fecundus et potentius est fecunditate infinita et intensa, scilicet u-
nitas que est primum in genere numerorum principium aque possunt esse di-
infiniti numeri et producuntur aque in infinitum linea est simpliciter prima est
ita potentius quod omnino est immensum per quod in immensitate infinita
prime. Sed propter immensitatem manifestationem multa de suis thesauris
proferendo ostendit. Quia effectus non potest equari virtuti ipsius prime
cause. Quia vero unitate unum ideo simplicissimum et spirituali-
ssimum et perfectissimum, quia simplicissimum magis potens, quia spiritua-
lissimum magis sapiens, quia perfectissimum et bonitatis summe,
quia magis potens multa potest, quia magis sapiens multa novit,
quia summe bonitatis multa vult producere et se communicare,
et ideo a primo uno quia primum unum exivit multitudo. Ad
ergo obiecta quod idem simpliciter se habens etc. Dicendum quod intellectus in hiis

agentibus quorum virtus est arta et limitata. Sed non habet locum in deo.
Ad obiectum quod a bono non sunt mala, dicendum quod non est simile,
quia mala et falsa dicuntur privationes et defectus et ideo non habent
causam efficientem sed deficientem, quale non decet esse deum,
sed multitudo est positio et ideo causam habet effectivam. Ad obiectum de archi-
tecto sensibili modo, dicendum quod ille mutat illum ignotum propter sed deficit
in illo enim est summa plenitudo punctum omnia; hic autem
si esset unitas non esset plenitudo, quia non esset ordo nec
perfectio et ideo ut modus hic mutaretur. Et perfectione et pleni-
tudine oportuit quod haberet multitudinem ut multa faceret, quia
unum per se facere non possit. Ad ultimum obiectum de generatione
et spiratione patet, quia generatur eque generantis per omnia implet et
in unitate ipsius, similiter et spiratio. Sed ideo sic fluxit alterum ponere per. Sed
non sic est in creatura, que est limitate fluxus, ideo quod non potuit capere
causalitatem in se actorum quodam modo in scientia ut sic existen-
tis una perficeretur mundialis machina.

Consequenter queritur de diversis per quas res multiplices sunt quas
magis ponit in hac scilicet substantiam spiritualem et corporalem et ex
utrisque compositam. Queritur ergo utrum hec distinctio debuit esse in
universo et utrum non sit de corporali. Nam sic tactum est omne
quod deus facit facit salva ordinatione. Ergo propter suam bonita-
tem sufficit sed non facit propter bonitatem suam augendam sed participandam.
Sed sola creatura spiritualis dei capax est et eius particeps esse
potest. Ergo solam spiritualem debuit facere non corporalem. Si tu di-
cas quod corporalis est particeps in effectu quamvis non in se ipso, hoc non
est, quia participare bonitatem divinam in effectu non est ad quod esse. Sed
cum ipso quod est participativum effectum bonitatis, ergo id est dicere creaturam
esse factam propter participationem divine bonitatis quod dicere creaturam
esse factam ut sit. Sed hoc nichil est, ergo etc. Item de composita
videtur. Omne enim compositum quod deus facit facit salva proportione,
spiritus enim forma coniungit minime summe proportionalia. Sed creature spiritua-
lis ad corporalem nulla aut valde modica et longinqua est propor-
tio. Ergo nullo modo debet deus hec unire ut perfectione perfectu-
ra. Quod non sit proportio patet. Spiritualis enim est simplex, corporalis habet
partium infinitatem. Item corporale est corruptibile et ita habet duratio-
nem finitam, spirituale autem incorruptibile et ita habet durationem infinitam.
Sed ergo infiniti ad finitum nulla proportio, patet etc. Si tu dicas
quod corpus fuit incorruptibile fuit, debuit cessare unio. Item de
spirituali pure videtur quod deus facit, deus facit salva connexione
naturarum. Sed non generis est intellectuale et connexa differentia. Ergo si crea-
turam et sensibile est connexum rationali. Ergo in ipsa est gradus
fiat huius ratione quam habet vegetativum et sensitivum sicut sim-
sit aliud. Sed aliud est substantia composita ex spirituali et corporali. Ergo etc. Sed
ut dicit philosophus quod vegetativum est in sensitivo sicut trigonum
est in tetragono. Sed hoc est impossibile sic in pentagono. Sed — tetragonum
numquam deus facit tetragonum sine trigono nec pentagonum sine
tetragono et trigono. Ergo etc. Item nichil facit deus nisi
ex magna discretione. Ergo quod melius est non unire. Quod
aut ergo natura spirituali melius est esse separatum aut melius

... ita dicta tollit

q[uestio] 5ª

esse conuenientius quoniam dato alio datur tollitur sed contra. Decu-
it autem diuinam ... res facere ut essent in manifestatione sue potentie. Sed
potentia manifestatur in productione rerum multum distancium. et rerum
conuenientium. nam potentia tanto intelligitur ostenditur quanto plus sit magna
distancia. sed maxima et summa distancia scilicet est inter
corporeum et incorporeum. quia prime differentie gradus scilicet. ergo ad
hoc quod diuina potentia manifestetur plene. necesse fuit substantiam spiritu-
alem et corporalem producere. rursus productas uniri. // Item
decuit deum sic res producere ut manifestaret eius sapientiam.
sed sapientia artificis manifestatur in ordinis perfectione. ordo
autem habet decentiam et summum et medium et in-
fimum. si ergo infimum est non pure corporale summum non pure spirituale
medium compositum ex utroque. si non hoc fecisset non ostenderet
perfectionem diuine sapientie. Oportuit igitur hec omnia fieri. unde Augustinus
xi. confessionum. duo fecisti domine. unum prope te. et aliud prope nihil.
Item decuit deum sic res producere ut manifestaret eius
bonitatem. sed bonitas consistit in diffusione et communicatione sui
in alterum. si ergo summa bonitas consistit in communicatione actus
nobilissimi qui est uiuere et intelligere. decuit ut non tantum
daret alii potentiam uiuendi et intelligendi. sed et potentiam ali-
is communicandi. ergo si uiuens et intelligens est substantia spiritualis.
quod autem uiuificatur per intelligentiam perficiatur est corpus. ergo ad perfectam
~~[bonitatis]~~ bonitatis manifestationem necesse fuit fieri substantiam spiritua-
lem et corporalem. sed hoc non perfecte manifestaret si non una alteri
communicaret. et hoc non potest esse nisi per unionem. ergo necesse fuit
facere compositum ex utroque. Item hoc non solum ratione
theologica. sed et physica. quia si est ponere unam differentiam conu-
enientis et alterius. si ergo corporale et spirituale et si ponere
est extrema composita ergo et medium. ergo et cetera. Ratio autem
quod ad perfectionem uniuersi sit triplex genus requiritur. et hoc
propter triplicem perfectionem uniuersi quam attendit in ampli-
tudine ambitus sufficientia ordinis et influentia bonitatis quam tri-
bus rebus exprimit in tam triplicem perfectionem scilicet potentie
sapientie et bonitatis unum conuenientes sunt res in ducere ad hoc.
Ad opposita. quod obicitur quod in operibus saluanda est
ordinatio ut omnia fiant propter diuinam bonitatem parti-
cipandam. dicendum quod fieri propter diuinam bonitatem est duplex. aut ostendendam
et sic facta sunt cetera. omnia enim exprimunt diuinam
bonitatem. aut participandam. et hoc duplex. aut quia sunt
nata participare. aut quia deseruiunt participantibus ~~et hoc duplex~~.
primo modo conditi sunt creature spirituales. secundo modo corporales.
[...] tamen aliquo modo participant. sed earum participationis status
non est sed ordinatur ad ulteriorem. Quod obicitur quod in omni
conuenientie debet esse salua proportio. dicendum quod in coniunctione
anime ad corpus salua est proportio et absolute et in relatione
ad finem ~~ad finem~~. absolute. nam quamuis summum in
spiritu et infimum corporis multam habeant elongationem tamen supremum
in corporibus et infimum spiritus summa uicinitate. spiritus enim anima-
lis siue rationalis habet potentiam uiuificandi secundum uegetatiuam

et potentiam sensificandi. corpus autem humanum habet comple-
xionis equalitatem. habet organorum multitudinem habet rursus
spirituum subtilitatem et secundum triplicem differentiam. habet enim spiritum uita-
lem. spiritum naturalem. spiritum animalem. comparando ergo complexionem
equalem ad uiuificationem per medium. et in alium
spiritus uitalis optimus est nexus. similiter comparando non solum
complexionis equalitate. sed et organi et organis perfectio-
ne ad uim uegetandi et sentiendi mediante spiritu naturali. et
animali optima est proportio. et mirabilis nexus unde sicut terra
et ignis que multum distant iunguntur duplici me-
dio uno quod magis conuenit cum terra et reliquo quod magis
cum igne. similiter est in proposito. attenditur et perfecta proportio
in relatione ad finem. cum enim anime humane data sit li-
bertas arbitrii uertibilis et reuertibilis. id est potens stare
et cadere. et resurgere. datum est ei corpus potens mori et
potens non mori. et deinde potens in sempiternum
uiuificari. Item rursus cum anima data sit uelud tabula
rasa datum est corpus habens organa multiplicia. ut
illo possit perficere scientias. similiter ex parte corporis opti-
ma proportio in relatione ad finem. cum enim ordo sit in for-
mis corporalibus quod patet quia forma elementi ad formam mixti et
forma mixtionis ad formam complexionis. et rursus uel
ad sensibilem. et non sit status in intra corporalia et in perfectum non
est status ibi. sed ultimo disponunt formas ad
animam rationalem per quam et corpus et non corporale efficitur parti-
ceps eterne beatitudinis. aut ergo omnis inclinatio non
corporis soluitur. aut necesse est peruenire mediante anima
rationali in ultimum finem. Quod obicitur quod in opere dei debet sal-
uari intentio colligationis. dicendum quod uerum est. sed sensibile et ue-
getabile non sunt de necessitate rationalis ... quod est rationalem per
unionem. anima enim ut prius tactum est cum sit spiritus sim-
plex et purus non potest uniri carni nisi duplici
medio ex parte sui. similiter nec corpus complexio naturalis.
ratio necesse est quod intuetur naturam uiuificandi sui ue-
getandi. et non ultimus sentiendi et ideo in omni homine hec ca-
dunt. sed quia anima est spiritus purus ideo istis non indiget.
patet ergo quod contra ueritatem errauerunt saducei qui
negant esse spiritum patet nihilominus quod errant manichei qui
dicunt animam uniri corpori non ut perfectibili sed ut car-
ceri. Quod obicitur ultimo quod deus dat unicuique
quod melius est. dicendum quod deus non dat unicuique quod simpli-
citer melius est quia tunc non faceret res ordinatas. sed equaliter
perfectas. et hoc repugnaret perfectioni quia si essent
equalia non essent omnia ut dicit Augustinus. cum ergo dicitur
quod deus dat unicuique quod sibi melius est. hoc intelligitur secundum exigen-
tiam ordinis et nature. nature autem anime competit uni-
ri corpori. nec autem angelice separatum esse a corpore et ideo illa ratio
non ualet. quia dilectio dei non excludit ordinem.
Consequenter hoc loco querendum de tribus productis questionibus

prima

q[uestio] 2ª

et tres exprimunt triplicem perfectionem ut in ... argumento

secunda

ad ordinem. et cum hoc querit duo. primo est de ordine rerum in comparatione ad finem. secundo est de ordine earum quantum ad invicem.

Circa primum sic. cum omnis creatura condita sit propter divinam gloriam et utilitatem propriam. sic dicit magister et accipitur potest ex scriptura. et augustinus dicit in i libro de doctrina christiana quod deus nos fecit et diligit non propter utilitatem suam. sed propter bonitatem suam et utilitatem nostram. queritur ergo quis sit finis principalior conditionis rerum utrum divina gloria vel utilitas nostra. et quod gloria dei videtur. ille est finis principalior qui est ultimior. finis est non ultimus potissimus. sed ultimior finis est dei gloria quam utilitas nostra. nam non gloria dei propter utilitatem. sed utilitas ad gloriam ordinatur. ergo videtur quod gloria principalior. Item ille est finis principalior qui est perfectior. sed gloria dei est perfectior. ergo etc. probatio medie. perfectior finis est qui perfectiorem reddit operatorem ordinatum ad ipsam. sed multo melius est opus quod quis facit propter gloriam dei quam propter utilitatem suam. unde apostolus i cor. omnia in gloriam dei facite. ergo etc. Item ille finis est principalior qui est communior. sed gloria dei est communior. unicuique enim condite magis est realis quam utilitas sua. nam res propter malum potest privari sua utilitate. sed non potest [illegible] quin sit ad dei gloriam. Item ille finis principalior qui est ultimior propter hoc quod principalis finis totum complet. sed gloria dei est finis quem assequitur omnis natura sive humana sive angelica. sive bona sive mala. ergo etc.

Contra. ille est finis principalior rei condite quem efficiens magis intendit. sed deus magis intendit in conditione creature eius utilitatem quam gloriam suam. ergo etc. probatio medie sic dicit apostolus i cor. xiii. caritas non querit que sua sunt. sed que aliorum. sed deus que agit facit ex perfectissima caritate. ergo non querit nec intendit quod suum est. ergo non suam gloriam. sed utilitatem alienam. Item ille finis est principalior conditionis rei ad quem efficiens non perveniret nisi per effectum. hoc patet. quia si eque bene defenderet a pluvia absque domo sicut cum domo. si faceret domum propter talem defensionem faceret frustra. sed ergo deus non est magis gloriosus post conditionem rerum quam ante. si facit res principaliter propter gloriam suam frustra fecit. sed propter utilitatem alienam. Item ille finis principalior est quem efficiens magis perficit cum ad ipsum pervenit. sed dei fruitio magis perficit animam quam dei laudatio. ergo principalius facta est anima propter fruitionem quam propter dei gloriam et laudem. Respondeo dicendum quod finis conditionis rei sive rerum conditarum principalior est dei gloria sive bonitas. quam creature utilitas. sicut proverbiorum xvi. dicitur universa propter semetipsum operatus est dominus. sed non propter suam utilitatem. vel indigentiam. quia propheta dixit ad dominum. deus meus es tu. quoniam bonorum meorum non eges. nec propter sui gloriam non in se propter gloriam augendam. sed propter gloriam manifestandam. et propter gloriam suam communicandam. In eius manifestatione et perfectione attenditur summa utilitas creature. videlicet eius glorificatio sive beatificatio. Ad primo ergo obiectum quod caritas alienum commodum querit. dicendum quod secus est in nobis et in deo. nam in nobis bonum proprium non differt a bono [illegible]. sed in deo bonum proprium est bonum [illegible]. nam ipse est bonum omnis boni. Si ergo effectum non ordinaret ad se vel non faceret propter se. cum ipse sit bonum a quo omne bonum. iam effectus non esset bonus. quoniam ergo utilitas creature tota attenditur in ordinatione ad bonum quod deus est. ideo cum deus rectissime omnia fecit et convertit ad se. non sic est in nobis.

Ad ii vero obiectum quod ille est principalior finis quem non magis appetit. dicendum quod est loqui de caritate dupliciter. aut de ea ut deficiente vel ut perfecta. dico ergo quod non deficiens in se requirat. ideo propter eius bonum desiderat et ideo suum commodum. non ideo perfecta amore caritatis sursum elevatur et multo magis in proprio dei gloriam desiderat quam utilitatem propriam. ut patet hominibus caritatem. Ad ii ergo dicendum quod ille principalior quem magis non desiderat [illegible] veniens est de caritate non deficiente et imperfecta. Ad obiectum quod ille est principalior finis conditionis rei ad quem res facta pertingit. Respondeo potest dupliciter. primo quod hoc habet veritatem quando operans operatur propter indigentiam alicuius finis ad quem non potest pervenire nisi per opus quod producit. sed talis operans non est deus. sic patet et ideo non habet locum hic. secundo aliter dicendum. quod res facte sunt propter dei gloriam non in quantum adquirendam vel ampliandam. sed ostendendam et communicandam. et quamvis gloria dei sit in rebus factis. non tamen communicatur vel manifestatur nisi per res productas. Ad obiectum quod fruitio magis perficit. dicendum quod laus duplex est. scilicet perfecta et imperfecta. laus imperfecta minus perficit animam quam fruitio. sed non sic laus perfecta quia magis [illegible] letatur in gloria. et plus gaudebit de dei gloria et honore. quam de sua glorificatione et plus iocundabitur in laudando quam in contemplando proprium bonum. et ideo patet quod ille finis est ultimior.

Secundo queritur de ordine rerum ad invicem. nam hoc tangit magister in littera dicens videtur non spiritualis dignitate non precellat compositam ex spirituali et corporali. contra non est quod utrumque precellit continet et quasi sequitur. in omni genere nobilius est id propter quod est aliud et finis. eo quod est ad finem. sed homo est propter angelum. nam sicut dicunt sancti et magister recitat in littera homo factus ad reparationem angelice ruine. ergo etc. Item spirituale simpliciter loquendo nobilius est corporali. ergo nobilius est illud quod pure est spirituale quam hominis [illegible] quam quod est spirituale et iunctum corpori. ergo nobilior angelica natura humana. In quolibet genere immortalium et incorporalium nobilius est immortale quam corruptibile. sed angelus per naturam est immortalis et incorruptibilis. homo contrario. ergo etc. Item quod simpliciter est melius [illegible] est melius. si non sit simpliciter indiciosum. ut simia homo [illegible]. sed angelus est [illegible] ergo [illegible] manifestum est non indiciosum. sed [illegible] ergo simpliciter melior est natura spiritualis. quoniam [illegible] angelus inter humana solus deus est maior. unde in ii. dist. xv. et in libro lxxxiii. questionum dicit quod inter ipsam mentem humanam qua intelligit deum et ipsum deum nil cadit medium. ergo angelus non est super mentem. ergo adhuc perse bona est. ut angelus. sed anima propter coniunctionem sui cum corpore non deterioratur immo magis

bonum est cum eorum sit bonum ergo simpliciter totus homo est angelo
melior. Item in omni genere quod tenet rationem finis
illud est melius. Sed in genere creaturarum homo tenet rationem
finis, non angelus. Unde Remigius dicit et philosophus quod
nos sumus finis quodam modo omnium que sunt. Hoc non dicit
de angelo, ergo etc. Item si optimum in uno genere est
melius optimo in alio, et simpliciter hoc illo melius. Sed
optimum in genere hominum est melior optimo in genere
angelorum, ut patet quia Christus, ergo etc. Si tu dicis quod non
in quantum homo sed in quantum deus, obicitur de beata virgine
que est pura femina et tamen domina angelorum. Item ma-
ior est qui recumbit quam qui ministrat, teste domino, Luce
xxii. Sed angelus ministrat homini. Hebr.: Omnes sunt ad-
ministratorii spiritus, ergo etc. // Responsio. Dicendum quod cum
queritur de ordine spiritus rationalis sive uniti ad spiritum
angelicum vel separati, de duplici ordine potest intel-
ligi: aut de ordine quantum ad finem, sic dico
quod sunt pares, nam ad eundem finem, scilicet ad eternam beatitu-
dinem immediate ordinantur, et eadem est mensura hominis
que et angeli; nec homo propter angelum, nec angelus propter homi-
nem. Tamen sicut lex caritatis facit in membris corporibus
et in civibus civitatis, quod unum membrum supplet in-
digenciam alterius, ut patet quia oculus indigens via sibi
et pedi, et pes fert se ipsum et oculum, et in civibus terre-
ne civitatis similiter contingit, similiter et in talibus est in homine et
angelo, qui sunt cives civitatis superne. Nam homo habet
habilitatem ad labendum frequenter et possibilitatem ad re-
surgendum; angelus vero stans perpetuo in stando et
cadens in possibilitate in resurgendo. Ideo et ange-
lus stans sustentat hominem sive infirmitatem
humanam, et ideo resurgens reparat ruinam angelicam.
Ideo quodam modo angelus propter hominem et quodam modo
homo propter angelum, et ideo in hoc ordine pares sunt. Si
autem loquamur de ordine quantum ad nature dignitatem,
dico quod simpliciter loquendo angelus est creatura superior homine.
Nam eius angelica sicut patet ex multis scripture locis no-
bilior est humana et in superiori gradu consistit,
[illegible] ergo sunt res manifestantes. Ergo angelus nature
dignitate precellit hominem. Patet per primam ad quam solu-
tum est. Quod obicitur in contrarium quod nichil cadit me-
dium inter mentem, dicendum quod est medium secundum digni-
tatem nature vel secundum causalitatem influencie. Primo modo
cadit medium, secundo modo non, nam deus immediate in-
fluit in mentem et ipsa mens immediate a prima veritate for-
matur. Quod obicitur secundo: homo tenet rationem finis, dicendum quod
aliquid est propter quod res est aut supplendo indigentiam,
sicut domus propter hominem et calceus propter pedem, aut ad
suscipiendum eius influenciam, sicut homo propter deum. Quod ultimo habet
rationem finis nobilius est quam primo modo. Non quia eius homo

omnibus indiget, non angelus nullo omnino. Omnia ideo propter
hominem, non omnia propter hominem angelum, [illegible] rei signum
angelus conditus est in principio, homo vero in die sexto. Quod
obicitur de proportione in celestibus est presentie et pacie; sed nec
[illegible] non precedunt angelos puritate nature,
sed multiplicis generis. Quod ultimo obicitur de ministerio,
infra melius patebit; ad presens tamen sufficiat dicere
quod aliquem ministrat dupliciter: aut propter se sicut regi et domino,
et talis est nobilior; aut propter alium, sic ministrat mi-
les gartoni regis, et per hoc solvendum. Angelus non mi-
nistrat homini propter deum, sic dives pauperi et fortis e-
grotanti.

Consequenter in isto loco queritur de modo distinguendi spi-
ritum angelicum ab anima rationali, et queruntur duo. Primo
quia utrum differant specie an tamen numero. Secundo que sit illa differentia
per quam differunt.

Quod autem differant specie videtur: que differunt specie habent
diversas perfectiones secundum speciem; sed homo et angelus
differunt specie constat, et anima dat speciem homini et actum spe-
cificum, ergo anima et angelus. // Item que sunt similia spe-
cie similia producunt vel unum facit ad productionem al-
terius nisi producatur per propagationem. Sed anime non similiter cum
angelis sunt producte, nec angeli faciunt ad animarum
productionem, ergo etc. Si tu dicis quod similiter patet angeli
de animabus, hoc falsum est, quia pater facit ad generationem prolis.
Item plus convenit sensibile et vegetabile cum sensibili quam
sensibile et vegetabile cum non sensibili et non vegetabili,
sed anima humana per essenciam est sensibilis et vegetabilis,
alioquin non faceret alium. Ergo cum differat specie ab anima sen-
sibili tamen et vegetabili, multo plus differt a spiritu an-
gelico qui nec est sensibilis nec vegetabilis. Contra: quorum
perfectio et complementum ultimum est unum, specie ipsa sunt
unum. Sed ad eandem beatitudinem ordinatur homo et angelus, que
est visio et fruitio dei, ergo anima et angelus
sunt specie unum. Item quorum differentia ultimo completiva
est specie una, ipsa sunt unum specie. Sed differentia ultimo completiva
anime rationalis et angeli est hec, quia est rationale sive intelligibi-
le, et non [illegible] convenit, sicut dicit Gregorius: quod homo convenit
esse cum lapidibus, intelligere cum angelis, ergo etc. Item
quorum optimum nobile est unum, ipsa est specie unum. Sed
optimum naturale hominis et angeli est unum, sicut dicit Bernar-
dus [illegible] optimum [illegible] ergo
cum species accipiatur ab optimo, patet etc. Responsio: ad
predictorum intelligenciam notandum est quod circa hec triplex fu-
it opinio. Quidam namque dicere voluerunt quod quamvis ista nulla
est, cum enim [illegible] aliqua differentia specie supponi-
tur quod utrumque sit in genere ut species, quoniam anima non
est species, sed [illegible] non est in genere per rectam lineam
ut species vel individuum, sed alterius vel magis per redu-

17/9

cretione sicut prius. Ideo dicunt quod quod ista nulla est cum anima non sit species, sed hec ista prius est evasio ad hominem quam solo ad rationem. Sed adhuc restat quod, cum anima sit substantia et forma substantialis, utrum hinc formam substantialem in qua omnes anime conveniunt, utrum in eadem conveniat anima et angelus, an sit ibi solum differentia accidentalis. Preterea anima separata species est et substantia per se existens et per se substans accidentibus, et sub suis mutationibus susceptibilis contrariorum. Ergo proprie est substantia et recte in genere substantie, sicut substantia prima, et angelus similiter constat. Si ergo de omnibus primis substantiis rationabiliter contingit querere utrum specie conveniant vel differant, patet quod questio est bona et recta et non est fugienda. Concedamus ergo pro isto quod anima et angelus, si consistat anima ut species est, eadem species est cum angelo, sed differt in hoc quod animarum et animas est aliqua validior similiter, sicut aqua eadem aque dicitur esse, et tamen quod movit eos est proprie convenientia in operatione et probabilitate, sicut ostensum est et ob vitando [illegible]. Sed hoc positio non tenetur, quia planum est hominem et angelum non solum specie sed et genere differre, et perfectio suarum formarum specierum hominis ab angelo, et hoc inferius patebit. Item tertia positio est quod angelus et anima specie differunt. Que sit autem illa differentia conveniens? Conveniunt autem iuxta secundum ponentes omnes tenendum est quod generaliter differunt, et in genere ibi est unum concedendum rationes probantes angelum et animam esse specie differentes, eo modo quo licet dicere animam rationalem esse speciem. Sed ipse legendo perlo[…] quiete prius est forma speciei sue per formalis quia species et tamen nomine patet. Quod obicit quod perfectio angeli et hominis eadem secundum speciem, ad quod dicendum est perfectio in esse primo et in esse secundo. Quorum perfectio in esse secundo est eadem. Ipsa propter hoc non sunt eadem, sicut cygnus et nix sunt alba eadem albedine secundum speciem. Sed id habent unitatem in perfectione que ad esse primum. Hoc autem modo non est gloria vel gratia perfectio. Quod obicit quod differentia ultimo completiva eadem est etc., dicendum quod rationale secundum quod est differentia anime et angeli differt. Nam rationale angeli est intellectuale, sed rationale anime proprie est rationale. Nam angelus natus est intelligere secundum intellectum simplicem et deiformem, anima secundum intellectum inquisitivum et possibilem, et per hoc patet solutio ad sequens. Nam quamvis sit ratio optimum in angelis, tamen ratio in eis et ratio angeli est alia et alia, non tamen secundum accidens, sed et secundum speciem et genere ut patet.

Credo esse hec questio quod sit illa differentia per quam angelus et anima differunt. Quod autem differant generaliter probatur quia est unibile vel per se sic. Sicut se habet corpus humanum ad corpus unibile, sic se habet spiritus humanus ad spiritum non unibilem. Sed corpus humanum differt specie, immo et genere, ut videtur, a corpore non unibili, puta a lapide. Per hoc quod est unibile anime vivificandum, ergo etc. Item esse unibile convenit anime rationali aut ergo essentialiter aut accidentaliter. Quod non accidentaliter constat, quia tunc ex homine et anima non fieret unum per essentiam. Ergo essentialiter hoc convenit anime, sed quecumque differunt in aliquo essentiali differunt specie, ergo anima et angelus etc. Item pars suum esse completum non habet nisi per quod est in toto. Ergo similiter cum anima rationalis sit pars hominis, sed non est pars hominis nisi secundum quod est unibilis, ergo in unibilitate ad corpus consistit complementum anime. Sed per id habet unumquodque essentialem differentiam, scilicet distinguitur ab aliis quo in quo consistit eius complementum, ergo etc. Item vivificare est actus anime rationalis quem habet in corpore. Aut ergo actus essentialis aut accidentalis. Si accidentalis ergo vita accidit homini, quod manifeste falsum est, quia tunc accideret ei esse animal. Si est actus substantialis sive essentialis, ergo in est anime ratione sui quo est sive formalis et completivi. Ergo si penes id accipitur differentia formalis et completiva uniuscuiusque quod est formale et completivum, penes id quo anima nata est vivificare corpus sumitur illa differentia. Sed eo ipso nata est anima uniri corpori quo nata est corpus vivificare, ergo penes unibilitatem sumitur anime ad angelum differentia essentialis specifica. Contra, omnis differentia per se est per naturam, cuius id est differentia. Sed unio sive unibilitas ad corpus consequitur animam, quia dicit relationem ad alterum, sine quo potest anima esse et intelligi, ergo unibilitas sive unibile non est id per quod differunt angelus et anima. Item differentia completiva dicitur esse ipsa essentia cuius est differentia. Sed esse unibile non solum anime rationali convenit, sed et vegetabili et sensibili, ergo non est anime rationalis completiva differentia. Item differentia specifica dicitur accipi penes id quod in re est optimum. [illegible] Unumquodque enim dicitur diffiniri per id quod est optimum in ipso. Sed esse unibile convenit anime penes suum infimum, ergo penes id differentia completiva non potest accipi. Item differentia completiva rei essentialiter adheret, quare eius oppositum non potest in esse, vel sibi est actu non tamen naturaliter. Sed anima rationalis sic est unibilis quod separabilis. Et preterea separabile esse convenit anime per naturam, et in hoc differt a vegetabili et sensibili. Ergo esse unibile corpori nullo modo potest esse specifica differentia per quam differunt angelus et anima.

Ideo dicendum quod esse hic triplex est modus dicendi. Quidam enim non conati sunt assignare differentiam specificam angeli et anime per comparationem ad deum, et ideo quod movit eos hoc fuit, quia differentia ultimo completiva penes id quod nobilius est in re debet accipi, et ideo voluerunt dicere quod anima et angelus differunt, quia angelus habet intellectum dei informem, ut vult Dionysius, unde habet species innatas et videt aspectu simplici, sed anima habet intellectum potentialem sive collativum et inquisitivum, et hec per naturam quamquam sit de gratia, sed iste modus assi-

generandi dram n uir ee olo queiens. p qr diffir
re acipiut f q cparatoez q ht a se. no i relac
ad deu respectu cui poc queiut. ampli dei
formitas i tlleg respiciat potecia i tellectua.
nos aut qiui de dra eracia n dr de dra po
tecia postremo q optinetur p gram no est
q nat i stitutu s3 di formitate acqrit i tlleg
p gra. g h i tllectu huano n e aliena. g
p hanc no difft angls ab aia t plus e aia se
pata ht mod i tlligendi q ht angls s3 aia
adc huit sps i nata s3 ut t angls t h totu
qd accidentale uir dice. g penes h ecencial di
ffia n dr sumi. alij uo fuert q conati sut
draz iuenire p cparatoez rez adinicez. t qr n po
tuert i uenir actus differentes formalit p quos
ueniret in cogitacez diusaz draz s3 iuenerut
actus differentes gradu t dignitate. dixerut q aia
t angls spe differut pp maiore excessu i simpli
citate t bonitate nature t iste excessus i ecencia
libz variat spez qn excessus ille exit limitem
spei debitu. sic calm i qrto gradu. e altius spe
ciei. q calid i po. sic dnt ee i ppoito s3 h ua
lde dubiu e q angls tm excedit aiaz. q ex
ipo excessu dra spez fiat cu optia aia. s. xpi
nobilissia sit catura nec exeat spez huanaz.
t ptea esto q eet ibi excessus penes ipm no
dr sumi dra specifica q po uir cseq draz spe
cificam q eq. po. y. res diusaz bonitatu gradu
hnt i nobilitate pp nas diusas spez q e na
te cause plus t mi qn eq. t i tm h dra valde
gnalis t transcedes ee uir. qr si ita pt accipi h
ppi roe ubiqz sto tn e hic modus ddi q p
bare extimo q sunt p cparatoez aie roalis ad
cor huanu. ex qua p i notescat nob aia. no
solu b actna. s3 t b ibaz t naz. t n solu b id
q nobiliss. hec. n. q e aiaz vniri cor huano
suu ui uificare cor huanu no dicit actu acn
tale. n dr actu i gnole actu le actu n dr. qr
rec illi e aia nobilissia forz oium t i aia stat
appetit toci nature. cor. n. huan nobilia cple
xione t organum qsit i n e organicu t cple
xionatu. t o n cpletur n nature cplem nisi
nobiliss na for. sui na. id g quo aia e vnil cor
talis dicat qd ecenciale respiciat qd e nobilissi
mu i aia. t ita penes id rte sunt sprei dra
b q differt aia a na angelica. vn iones
ad hec i ducere necesse e. ad illa q obiciuntur
i qrium exptes p3 rsp. qd. n. dr p qd dra debj
ee por. dd q uny e. t dra illa q e unile non ee

dicat puram relone s3 ille aptitudinez q i e aie
b pria i i tinseca q pora e aia p n. sic roale t ho
mis. ad qd obiciat q dra cpletiua dz ee
ppa dd q uniri cor n e ppriu aie roal. s3 tn vni
ri cor huano sic dicit id q e aie ecenciale t no
bile. sic t i pportat q e ppu. et p h p3 ad. na
id q mediante pficit cor huanu e illud quo aia
e aia roal. t q t e pri alioz nobiliu opato
nu. s3 respicit seipa. seipa. n. aia pficit cor sic
for se ipa vnitur mc. ex obiciat ultio qd
dra ecenc adheret. dd q ee vnile ad het i sepi
bil. qr aptius sp i e quns n sp i sit actus sic p3
i roabili t gressi le. t sic gressil tuiat. e roal
aia stulta efficit n n. s3 pp defcm nate. ita q d t
aia separat. hec e i pena pcti t io sepabile ecnd
sic assignate d aie sic ee unile. ampli aia ro
nal eo ipo quod nata e pficere cor sic pficm t
ordiatu p naz ad imortalitate e imortalis t
eo ipo nata e separari ab hoc corpe ia mortuo
pp peccatu ita nunc n dicat alia draz q h qd
e ee unibile. s3 cseqt illa qr sic no e sepa
tio n pous uniti. sic no e separabilitas i aliquo
n pus fuit vnibilitas p n. t io si aliqd pot di
ee dra aie. vr q h max sit. 1. id q p hec nom
signatur intellex. n qr rarissime pueniut a cog
tione for sbal n a posteriori. t qr sic cognoscat
sic noiat. io dras rim pores ut plim noi
at a posteriori t sic patut qsita.
Circa pte ista sut dubitaones ee lit. t pmo qr de
hoc q dicit aug. t hr i lra. qr bonus e ds su
mus. vr. n. fim dice. nam si cntia e bona. g
si nd ee mq. ds n eet bonus. si dicas q non
e cntia necia qr no dicit i cmam s3 ca3 tm.
ob h hec. qr bonitas di aut e ca sufficiens.
aut no. si sufficiens. ergo pot effem eo q
quo i e. s3 necm e dm ee bonu. g necm fuit
caturas exire i ee. g n uolutarium e o oppo
mostrantu e i p li. in tertiu de uo te. it ur
male appris i uestigio. n. e cor pntia ere
ei ad effem. i q ecni cature repsentat ecn
cia catoris po. pom. vitas veritate. bonitas
bonitate. g dz dice qr ds e sumus pp h e qo ai
ad mm ee gerat po. sap. bo. qr ca litas nn
ee pocius attribuitur boni q alis. dd
q ca in actu e ex cursu effi ts t finis. qr
finis mouet efficientez i h is i sfoz ibz. t q
uolutas dicat id quo efficiens iungit fini
i hntibz itellm. hic e qd uolutas e ca in
medi t i dez e t olteusu i pmo li. qm

Et bonum dicat ratio duplicis cause s. efficientis et finis. hic est quod bonum est ratio quare res uoluntas est in actu, et ita potis sima ratio producendi effectum. et ideo nimium est attribu itur bonitati non per modum representandi uel appropriationis in representando. sed ratio movendo. unde pars continentia includit hanc. s. quia bonum est quod vult se diffundere vult causatum producere et quia deus vult causatum producere vult causatum esse. et ideo quia bonum est summum. Item queritur de hac propositione. Inquantum sunt boni sunt. ergo uidetur quod nos boni su mus per essentiam. quod est contra boetium de ebdomatibus qui dicit quod sunt boni participatione. Item si inquantum sunt boni ergo non est intelligere esse abstracta bonitate quod falsum est. cum intelligatur unitas bonitatis abstracta. Respondeo dicendum quod bonum est bonitas est duplex. increata una que est ex forma dante esse. prima est bonitas substantialis. que non addit super formam nouam essentiam sed solum relationem ad finalem causam ex qua comparatur omne ad a quo habet esse bonum et quia illa com paratio ad causam essentialem sui finalem est essentialis, non unquam est relinquitur nec potest relinquere. hic est quod augustinus dicit. inquantum sunt boni sunt. Ad primum ergo quod obicitur de boetio. dicendum quod ipse uocat bonum per essentiam illud bonum quod est absolute bonum non ex dependentia ad aliud. hec autem modo nulla causa bona est. immo ex comparatione participante. nec sequitur quod accidentaliter. quia parti cipatio non est accidentalis. Et primo bonitas que est ex forma dan te esse quamuis sit accidentalis secundum quod est ex forma dante bonum esse. Ad primum quod obicitur quod non est intelligere esse et cetera. dicendum quod primum quod attribuit aliud. et quod ipsum potest duplex attri bui. aut non considerari. aut perdit. si perdit sic est ita consimile quod sine ipso non erit potest intelligi intellectu ap prehendere. sed si aliquo modo considerari non tamen cadit in aliud genere. potest quod intelligi intellectu apprehendente et intellectu semi plene resolvente. sed intellectu plene ad causas comparante non potest intelligi. non intellecto illo. maxime cum primum dicit habi tudinem necessariam et relationem ad causam sic verum et bonum. Et est quod de huius causis que assignat magister est unionum ani me rationalis. dicendum. primo quod causa est diuine uoluntatis. secundo quod est causa instructionis nostre. et uidetur quod utraque sit insufficiens. primo. non. quia ad omnia potest dari. in parte uidetur primo. primo. quod si non esset unita lapidi inderet anime nec indigeret ergo. ergo si ergo indiguit non fuit propter minoritatem sue cognitionis. Respondeo dicendum quod magister reddendo sufficienter causam et bene sufficienter quod. quia cum sit duplex uia cognoscendi opera dei. s. fides et intelligentia. ad soliditatem fidei sufficit scire quod deus uoluit. quod credit non uelle non reddere. unde in prima parte satisfacit fidei. et hic in moribus fidelis ut fideli est plene sufficiat. ad soliditatem intelligentie reddendo rationem non possit reddi ratio uel causa ex parte dei. reddi ex parte cause. et hec est manifestatio diuine bonitatis in

suo opere in quo deus se manifestat. non solum propter nostram indigentiam. secundum uel ad suam gloriam. et sic patent obiecta. Unde et hic causa efficiens et finalis, et sic su fficienter et plene.

Angelica quorum non etc. Superius egit magister de rerum productione in generali. In hac parte agit de productione rerum in speciali. et quia triplex est divisio creature. s. spi ritualis et corporalis et composita, ex utraque ideo hec pars habet tres. In prima agit de conditione spiritualis creature. In secunda de conditione corporalis creature. infra d. xii. hec de angelica natura. In tertia de conditione ex utraque composite. s. humane. infra. xvi. d. huius excursus quod supra de homine. Prima pars habet duas. In prima determinat quales angeli facti sunt ex prima conditione. In secunda determinat quales facti sunt per auersionem et conuersionem. infra d. v. post hec consideratione adducitur etc. Prima pars habet duas. In prima determinat quando et ubi creati sunt angeli. In secunda uero quales creati sunt. infra d. iii. Ecce ostensum est ubi angeli et cetera. Prima pars habet duas. Prima non determinat quando an geli creati sunt. In secunda ubi. infra de eodem. Iam ostensum est etc. Prima pars habet iii. In prima premittit prohemi um in quo aperit suam intentionem. In secunda uero mo uet dubitationem de duratione sui uel mensura an gelice conditionis ibi Queda auctoritates uidentur etc. In tertia determinat ueritatem et confirmat ibi. Utrumque hoc est tenendum. quarto uero et ultimo ueritatem predetermina tam et probatam concludit. et auctoritatem in opposito determinat ibi. Simul ergo cum tempore etc.

Intelligentia hec partis in qua querit de mensura conditionis angelice nota. duo primo queruntur. Primo de mensura el le. secundo per comparationem ad mensuram et communis nota. Circa primum tria queruntur. primo utrum spiritualia habeant mensuram propriam. secundo utrum habeant mensuram unicam. tertio utrum habeant mensuram simplicem aut compositam. subsistentem uel successiuam.

Circa primum sic. quod habeant propriam mensuram primo uidetur per philosophum in libro de causis. in penultima propositione. Item res est substantia et operatio est in eternitate et in eius substantia et operatio est in tempore. et res media est substantia est in eternitate in causa. ergo de causa et hac distinguit a tempore et ponit mensuram substantie spi ritualium et incorruptibilium. ergo uidetur etc. Item est. i. omnis sapientia a domino deo est et fuit ibi ante euum. ergo euum dicitur quod causatum non mensuram. ergo mensuram non rerum nullum. sed spiritua lium. et hec differt a tempore. unde in decretis. de consolatione quod in tempore ab euo ire iubes. ergo etc. omne non. quod exit ab alio differt ab eo. Item dyonisius dicit. no. in causis de euo. proprietas eius est antiquum in uarietate totum et totum et mensura temporis uel in alteratione alterum et aliud se habens. ergo si res non se habet sic et aliud. simul et semel. non est eadem mensura temporis et eui. sed euum est mensura durationis perpetuo, et talis est non angelica. ergo etc. Item sic est.

se unitas ad distinctionem. et nunc ad divisionem. sed in
spiritualibus non solum est reperire distinctionem secundum substantiam, unde
eius mensuram ergo prima ... et angeli mensuram divisionis
habet. sed non tempus, quia non variatur nec mutetur. ergo aliam
mensuram propriam. Item omne quod habet esse limitatum actu habet
mensuram per quam potest cognosci eius limitatio. sed tale est
esse omnis creati. ergo etc. arguatur ut prius. Item mensura
divisionis respicit modum durandi. sed spiritualia habent
modum sue divisionis differentem a corporalibus, magis enim conveniunt
cum durent perpetualiter et immutabiliter. ergo propriam mensuram
habent mensurantem. Augustinus ad Orosium. Deus movet spiritualem
naturam per tempora, corporalem vero per loca et tempora. ergo spiritualis nature
mensura est tempus. Item Beda .iiij. sunt simul creata: angelica
natura, materia, celum empyreum et tempus. si ergo tempus stat
pro mensura, ergo aut spiritualia in principio non habuerunt mensuram,
aut non habuerunt aliam a corporalibus, aut Beda fuit in
sufficiens in illa enumeratione. Item ratione videtur. primus
est locus qui est continens visibilium et invisibilium, ut empi-
reum. ergo similiter mensura que est tempus est minoris amplitudinis quam
locus. ergo videtur quod unum sit tempus in quo sunt spiritualia
et corporalia. non ergo habent mensuram propriam. Item sicut idem est
numerus quo mensurantur .x. canes et .x. homines, sic idem est
numerus quo numerantur .x. angeli et .x. homines. si ergo spiritualia
non habent aliam mensuram distinctionis quam corporalia, ergo nec aliam
mensuram divisionis. Item homo beatus et angelus mensurantur eadem
mensura, quia omnes beati. sed homo beatus habet idem esse cum se non
beato. ergo et eandem mensuram. ergo eadem mensura mensurat hominem viatorem
et angelum. ergo ... non corporalis. non ergo habet mensuram propriam.
Item per impossibile. si habet mensuram, aut est substantia aut accidens.
non substantia, non substantia. ergo accidens. si accidens, in quo genere? non in
genere quantitatis, non discrete. ergo continue. sed non est linea
nec superficies nec corpus nec locus. ergo vel est tempus vel nullum. ergo
aut angelica natura nullam habet mensuram, aut si habet non habet
propriam. Pro eo dico quod cum utraque angelica natura habeat men-
suram propriam diversam a tempore. distinguendum est. quia aut loquimur de men-
sura spiritualium secundum esse, quod non mutatur, aut secundum affec-
tiones. si ergo de mensura loquimur que respicit esse, et que dicitur evum,
hoc modo consueverunt ab antiquis doctoribus ... aut
loquimur de divisione in genere mensure, aut in genere entis.
si in genere mensure, sic oportet ponere diversam, sicut ostendunt
auctoritates et rationes inducte. si vero loquimur de divisione
in genere entis, sic triplex fuit opinio. Prima quidem di-
xerunt quod sicut locus et superficies idem sunt per essentiam, differunt
secundum comparationem, sic idem est nunc evi et temporis, sola comparatione
differens. nunc enim respicit substantiam rei, sive autem immo-
bilis que ad esse, et ideo est immobile comparata, aut ad substantiam est
mobilis. et per modum mensurat nunc evi, per modum nunc tem-
poris. ita quod idem est nunc diversimode comparatum, sicut idem
ultimum comparatum ad corpus ambiens est superficies, comparatum

ad corpus ambitum est locus. Contra. nunc non potest stare. quia esse ultimum
corporis et ... non est in comparatione. sed nunc temporis et
evi sunt comparata in comparatione ... idem. Item sic dicit
Augustinus in .lxxxiij. q. ... nunc evi est stabile, nunc autem
temporis est fluxibile. sed impossibile est quod unum et idem simul
moveatur et quiescat. ergo non est idem. quod idem nunc sit et eternitas
mensure ... sic ergo in omnibus est eadem eternitas, esse differens
per esse. sic nunc temporis et evi idem est per essentiam, non sic in-
dividuum. sed quemadmodum materie idem per essentiam, differens
autem solum quantum ad esse, et possunt quod omnes res quidi-
tas mensura eadem per essentiam mensurat. sed nunc est ... est in-
telligibile. nam enim evum esse stabile et totum respiciat quod
non est actuale quod habet in a forma perfecta. ideo mensura non
respiciat nisi esse actuale, et modum essendi completum,
ut quod evum non possit sic accipi ... quia quod
sit de tempore. cum ergo modus durandi essentialiter
et formaliter differat, habent inde ... quod mensura propria.
¶ Et ideo est tertia positio quod spiritualia habent mensuram diversam a tempore
non solum in genere mensure, immo etiam in genere entis, et hec
non solum comparatione, sed et substantiam et formam. Quamvis autem
sit de diversitate in genere entis secundum modum ... nemo
... negare possit, et hec sufficiat quoniam presentim
quam quare videtur spiritualia habeant mensuram diversam a corpora-
libus. Dico enim quod sic. quod si queras que sit illa, respondeo secundum sanctos
et philosophos, quod dicitur eternitas creata, aut evum. sed cum eter-
nitas proprie accipitur pro increata, et evum frequenter
accipitur pro tempore, ideo proprio nomine potest eviternitas ap-
pellari. sic respondeo est. si queratur de mensura que respiciat
ipsum esse spirituale creature, est in quantum immutabile et perpetuum.
si autem queratur de mensura angelicarum affectionum, ...
... sit a tempore diversa. sed habebit quoniam ... autem pla-
num est quod illa mensura que dicitur eviternitas ... affectionum
non mensurat, ut dicit Augustinus ad Orosium. cum enim solum esse in
... est mensura ... ergo sic ostendunt rationes quod
aliquo modo spiritualia habent mensuram propriam ... temporis et
temporalium. Ad primum ergo obiectum quod spiritualis natura movetur per
tempora, iam patet ratio. sed enim dicit quod ad affectiones, non
quantum ad esse. Ad obiectum de .iiij. simul creatis, dico quod
nomen temporis extenditur ibi ad omnis divisionis mensuram
cuius est ponere principium. unde valde large accipitur,
et comprehendit evum, ut melius infra patebit. Ad
obiectum de loco, non valet, quia locus corporalis non est mensura spiritua-
lium. quamvis contineat eum, aut mensurat et ...
ideo non valet. est enim locus non mensurans. ergo unum tempus
mensurans. si queras a me ... dico quod angelus ve-
re habet mensuram divisionis dividentem. sed non habet extensionem.
et ideo habet mensuram divisionis, non extensionis. Ad obiectum de
numero, dico quod non est simile. quia idem est modus distinctionis in
spiritualibus et corporalibus. sed non est idem modus divisionis. ideo

eadem est secundum spiritum mensura distinctionis. non sic eadem mensura
divisionis. Contra predicta obicitur de luce et [illegible] tam lucido tam
[illegible]. Dicendum quod mensura consimili mensurat .s. evo. quia con-
similiter habent modum durandi, sed homo viator non mensura-
tur consimili mensura. quia quamvis habeat idem esse, habet tamen mo-
dum crescendi et diminuendi aliud, et mensura non tamen esse. sed
tantum modum durandi respicit. Contra quod in quo genere sit
mensura angelice durationis. dicunt aliqui quod in genere quantita-
tis, non quantitas virtutis, et ideo non est in genere quantitatis
proprie. sed si vere mensura est, quo non est quantitas vera. Ideo
dicunt alii quod est in genere quantitatis sicut prius. si tamen
queratur est sicut prius cum dicat mensuram divisam a tempore,
ut ostensum est, difficile erit assignare, et ideo sanius
potest dici, quod sicut tempus ponitur in rebus spiritualibus quoad
affectiones secundum Augustinum, sed consideratio philosophi ad id non
condescendit, sic et mensura post differentias spiritualibus
quantitatibus. sed de illa non loquitur philosophus. quia mensuras
rerum in fieri [illegible] declarare intendebat, nec ponitur
ex hoc in ipso insufficientia, et si in ponitur non esset proprie hac
auctoritatis tramite aliquatenus discedendo.

Eadem quia utrum spiritualia habent mensuram unam perpe-
tuam. et hoc est querere utrum sit unum evum omnium
eviternorum. et quod non videtur. dicendum [illegible] tempus est evum [illegible]
evorum. ergo plura sunt eva. non [illegible] ita quod
unum per accidens. ergo pro diversitate similiter existentium. Item
unitas agentis arguit ab unitate sibi. sed non est ponere
unum primum omnium eviternorum ~~sicut primum mobile~~. cum
quedam spiritualia non habent aliquid commune ad eorum aspectum
inferiorem. ergo non est ponere evum esse unum. Contra
nihil habet tale esse in quod sit contentivum spiritualium
hec apparet. quia illud habet excellentiam et influentiam
et continentiam respectu eviternorum, sicut primum mobile corporalium.
sed tale [illegible] spiritualium [illegible] non potest ut patet discu-
rrenti per singula. ergo etc. Item omnibus aliis corru-
ptis possibile est unicum angelum remanere, cum non de-
penderet ab aliis, et si remaneret in esse completo, habet men-
suram completam [illegible] ad esse et hoc est evum. ergo remaneret evum
quodlibet angelo remanente, et totum remaneret et
perfectum. ergo quot sunt angeli tot sunt eva. Item evum
est mensura rei perfecte, et similiter habentis de se. sicut de-
fectus. si enim evum magis [illegible] completum est, ideo non sit
unum numero, sed tamen specie. Videtur quod evum sit unum tantum
secundum numerum [illegible] hec arguit similiter. sicut se habet tempus
ad temporalia. ita evum ad eviterna. sed tempus est unum quod
mensurat omnia temporalia sicut dicit Anselmus et philosophus. ergo similiter
unum est evum quod mensurat omnia eviterna. Item hec ratio
Anselmi. Maior est varietas et difformitas in motibus
mobilibus quam in rebus intransmutabilibus. sed ergo mutabilia
omnia possunt unica mensura per essentiam mensurari. ergo

multo fortius eviterna. Item [illegible] pro [illegible] multorum
est quia unum tempus unum preter esse. quia quamvis sit actus
tamen est mensura esse. sicut locus. et quia [illegible] est actus situale. sed
sed totum invenitur in evo ergo etc. Item si ipsa sunt
eva. aut ergo similia aut continua aut non continua. at quod sit in
situ apte potest, non similia. quia que sunt simul sunt in eodem
instanti. ergo si eviterna sunt similia, sunt in eodem nunc evi.
ergo si omnium eviternorum est unum nunc. ergo unum evum per
essentiam. Item ad hoc considerandum intelligentia [illegible] quod al-
ter est unitas in tempore. Scias autem quod tempus recepta
venit aliquam unitatem [illegible] secundum quod actus
habet tempus [illegible] habet enim ibi causam existentiam
et apparentiam, et dixerunt ergo aliqui quod tempus est unum ratio-
ne sui in quo primo est et per se, quo remoto removetur
tempus. unde dixerunt quod tempus est [illegible] quia est in primo mobili et
motu cessante cessat et tempus, sed id non sufficit
dicere. quia sicut [illegible] si cessaret motus primi mobilis
adhuc possemus moveri tota figura. et consistit quod mensura-
retur ille motus. ergo non tamen est in [illegible]
rebus mobilibus. Item tempus est in [illegible]
[illegible] quod non sibi est motum celesti, sicut vult Augustinus et ideo
dixerunt alii quod tempus est unum ratione sui in quo primo apparet.
[illegible] mensura motuum [illegible]
[illegible] mobili vel motu [illegible]
[illegible] sit aptum [illegible] sicut
vult philosophus [illegible] omnis motus et mutationes
[illegible] ad mensuram motus primi mobilis .s. per diem
annum et horam [illegible] dicere quod unum est tempus [illegible] sibi
in quo primo apparet. quia et si omnia hec [illegible]
[illegible] omnia [illegible] per mensuram motus regula-
ris [illegible] et nobis notissimi .s. motus [illegible] posset
id non sufficit. quia dicit philosophus de celo et mundo quod si
essent duo mobilia prima adhuc unum esset tempus. et
[illegible] non possemus dicere unum [illegible] sibi in quo primo esset [illegible]
appareret. [illegible] utrique esset [illegible] et eiusdem [illegible]
[illegible] quia tempus non est nunc [illegible] sed [illegible] ut philosophus
vult. et tempus est [illegible]
[illegible] unitas temporis sicut ab unitate [illegible]
quo est [illegible] a quo est [illegible]
[illegible]
[illegible] tempus [illegible] omnia [illegible]
plus [illegible] una est per essentiam differentiis
per [illegible] una non unitate [illegible]
dio [illegible] temporalibus [illegible]
sed quod tempus est unum [illegible] motus sit varius [illegible]
tus differt [illegible] unde motus respicit mo-
[illegible] et [illegible] tempus autem respicit [illegible] durationem
[illegible] et successivam [illegible] motus [illegible]
motus [illegible] continuitatis [illegible] super [illegible]

fundatur, est una numero. Ideo tempus non tantum est unum specie
in omnibus temporalibus, immo etiam ad eternitatem unum numero
differens per esse. Sic posuerunt omnes sapientes qui de
hac materia sunt locuti. // Si autem queras quare non
sic est in aliis quantitatibus, cum omnis res participat suam mensuram,
dico quod alie omnes et in esse completum habent tamen na-
turam in suis dimensionibus infinitas, tamen esse completum ipsarum est
completum a materia existente sub forma. Tempus autem habet
esse ex hoc quod materia tendit ad formam. Propter hoc quod caret
a motu, qui est evidentia entis in potentia, et ideo te-
net se maxime ex parte materie, et ideo mi-
nime distinctum. Non dico quod tempus sit in ipsa materia
forma decepta, quia hoc esset contra Augustinum xii Confessionum, quia
non est unicuique aliquid tantum, non cum materia est aliqua forma.
Sed quamvis sit tamen quod est sub forma et ab ipsa caret, ma-
gis tamen caret animo ut tendit ad formam. Et hoc est in
mea ratione super possum hunc. Explicet modo non sunt
alique unitatis in evo ponentes rationem sibi in quo p
... sunt ... ordinem intellectuum ... continuatum virtua-
lem, sicut in visibilibus est ... continuatum localem. Et sicut tempus
in primo mobili fundatur, sic evum est per intelligentiam que
virtualiter alias continet et alias influit. Sed ista
propter non potest stare, primo quia omnes intelligentie incor-
ruptibiles habent equalitatem, sicut in sequenti distinctione dicetur.
Secundo quia conservatio intelligentiarum immediate pendet
ex deo. Tertio quia si illa intelligentia destrueretur,
tunc fundamentum evi periret, et primo lucifer illam
peccasse in instanti peccavit, ut credatur dicta
fuisse excellentissimum angelorum. Et ideo alii
conati sunt assignare unitatem eius sibi in quo
apparet, quod quidam est celum empireum, in quo non cadit
variatio, immo omnimode quietum est. Sed nec istud
sufficiat, quia immortalis et immutabilis, propter est in rebus
spiritualibus quam corporalibus, cum sit dignioris, et dignius
non habeat mensuram per aspectum ad minus dignum. Et
ideo aliter putaverunt alii accipere unitatem evi ex parte cause,
quod dicunt quod duratio intelligentiarum continuatur et conservatur
per divinam influentiam, que quoniam una est et unum est evum
mensurans ipsarum. Sed non illud potest stare, quoniam influentia illa
aut activa, aut passive intelligitur. Si de activa,
non est ad quod dicitur, et ita non habet evum mensuratum. Si de
passiva, tot sunt quot sunt suscipientes, et ideo non re-
stat alius modus nisi per unitatem materie. Sic prius
dictum est de tempore. Sed isti negant intelligentias habere
materiam. Sed quid sit de hoc, tamen evum sufficit ut re-
spiciat esse actuale et esse stabile. Sed tempus materiam ut
in potentia, et ideo sic unitas temporis confortatur forte non
in quantum forte igitur hec vel illa, sed in quantum immutabilis.
Unde sic linea in corporibus quamvis diversis, secundo eadem est

tempus. Sic evum habet unitatem vel non unitatem quia habet tempus et
concedendo sunt rerum plantarum non esse unum evum omnium
eviternorum similiter. Ad secundum obiectum, sic se habet tempus ad
temporalia. Dico quod non est simile, quia cum tempus quod est de se re-
spiciat variationem et motum, consequitur ipsa quorum
est mensura ratione illius principii per quod sunt entia in
potentia. Et quia id unice debet esse per essentiam, ideo et tempus. Evum
autem de sui ratione ipsa respicit esse completum et stabi-
le, et ideo magis respicit formam, et ideo non habet unitatem
vel unitatis sui continentis sicut et eternitas. Quod arguit
animo quod temporalia sunt una mensura, ita puto quia non
est levius animo, quia illa variatio ratione cuius dicitur
esse in potentia respicit ipsam materiale principium, et ideo
facit recedere a distinctione, non sic est in evo.
// Quod obiectum quod tempus est unum, quia est actus extrinsecum
non situatum vel situale. Dico quod similiter est. Ista non
est causa, sed magis illa quam predicta est. Ad obiectum si sunt
plura eva aut similia aut non similia. Dico quod similia. Quod
ergo obiectum ergo in eodem etc. Dico quod esse similia in divisione est dicitur
aut per imperfectionem unitatis et in diversis cum aliter dicitur de hominibus et angelis
esse similia. Dico quod dicitur per imperfectionem convenientia, est autem dicitur proprie
et perfectius similia est habent hoc per dicta per imperfectionem unitatis et
idem. Et ideo non sequitur quod si eva eviternorum sunt similia quod sint unum.
Tertio queritur utrum spiritualia habent mensuram permanen-
tem aut successivam. Et quod permanentem careat priori et
posteriori videtur per auctoritatem, deinde ratione. Et auctoritate sic Augustinus
xii De civitate Dei, immortalitas angelorum non transit in tempore, nec
est preterita tamquam iam non sit, nec futura quasi non sit. Ergo
tota est presens. Ergo permanens non succedens. Item Augustinus
xi Confessionum, si presens per tempus staret et non transiret, in perpetuum
esset eternitas. Sed non propter hoc esset eternitas increata. Ergo esset
eternitas creata, et hoc est evum. Ergo evum non habet nunc non
transiens, ergo etc. Item Philosophus, in perpetuis non differt esse
et posse. Ergo potentia est in suo toto actu. Ergo vel ex parte
ergo totum simul. Ergo nulla est ibi successio vel posterioritas. Item
ratione proprietatis dicitur unde sic: ergo sicut simplicior mensura dicitur
esse simplex. Sed sibi spiritualis est simplex. Ergo non habet prius et posterius.
Item omne successivum reducitur ad permanens. Ergo prius et
posterius successivum ad prius et posterius permanens. Sed
prior et posterius permanens est in sola magnitudine. Ergo quecumque
caret priori et posteriori permanente, caret et successione. Sed ta-
lis est angelus, ergo etc. Item ubi est prius et posterius, ibi
necessario cadit ad novum quod de posteriori fit prius
et per hoc lapsum in preteritum et aliquid inventum. Sed in perpe-
tuis non est aliqua mutatio nec innovatio, ergo non successio.
Item ubi est prius ibi est aliqua extractio et quasi potius
est et non habitum est. Sed in eternis perfectis nulla cadit ex-
tractio, quia evacuat omnia fides et spes, et hunc esse
quod habitum sunt. Ergo nullo modo est ibi prius et posterius.

¶ 3. jo. ad marcellam. tamen verum est quod non novit fuisse
vel futurum esse. omnis ergo creatura in suo esse habet praeteritionem simul fuisse
et fore. ergo habet in suo duratione successionem. Item
anselmus in proslogion tractans illud verbum. dicit quod deus regit
in eternum et ultra. hec dictio est non quia post eternitatem
sit aliquid sed dicit eternitas. quae tota simul est certe dicitur
eternitate creature quae non omnino est tota simul ista
est summa. ergo idem quod prius. Item ratione huius unitas
angelica deficit ab unitate divina. ergo simplicitate
eternitatis creatae a simplicitate eternitatis increatae. sed simplicitati
rei est. ergo habet compositionem aliquo modo. sed compositio in duratione
ne ponit prius et posterius. ergo etc. Item ipsum mensura
duratione angelice non est ipse angelus. immo
differt ab angelo. sicut mensura a mensurato. sed mensura ab
unitate est magne quantitatis et talis est divisibilis. ergo
habens partes. ergo etc. Si dicas quod est quantitatis punctualis sicut
punctum. Contra. punctum non habet complete rationem mensure. sed est
principium mensure cuius alia veritas tempus est mensura veritas. ergo non
potest esse sic punctum. Item angeli duratio est infinita. si ergo
est tota simul in actu. ergo aliquid creatum est actu infinitum. sed
hoc est impossibile ergo etc. Item ideo quod habet totum esse simul id est
fuisset esse et futurum esse. sed quod fuit impossibile est cogitari non
fuisse. si intelligatur fuisse. ergo si in eviterno idem est
fuisse vel fore. ergo impossibile est cogitari non fore. hoc autem fa
lsum quia hoc est proprium solius dei. ergo etc. Item si totum
esse presens est. ergo non differt esse et fuisse. ergo quod nunc
est semper fuit. et si fuit semper est. sed deus non potest facere quod fuit
non fuisse. ergo non potest facere eviternum non esse. sed hoc ma
nifeste falsum. ergo etc. Item si totum esse eviternum
simul est et totum durat sine prius et posterius. ergo non est divina
magis longum et minus longum. ergo anima beati petri non prius
nec diutius fuit in gloria. quam anima beati francisci. sed
hoc manifeste falsum est. patet etc. Respondeo dicendum quod circa hoc
duplex est fuit opinio. quidam enim dixerunt. quod eviternum
est totum simul sicut et illud quod mensurat. et esse sive eviterni
et eius durationem est tota simul non habens successionem prius
et posterius. unde dixerunt eviternum non esse ipsum quantitate
sed in genere quantitatis solum esse per reductionem. sed tamen
quia in virtute et radice quia ex sua virtute excedit omnes
esse equales consimilitudinem eternitatis increate. Una sic
anima simplex ponitur ex hoc non esse unam mensuram ponitur
et durationem creati est quia ad quantitatem molis. tamen per sua
virtute et simplicitate et equalitatem per sui corpus sic in
apposito intellectu est sicut et oppositio tactum est si quis potest
eviternum omnino simplex ponere ex hoc non esse unam mensuram sed po
nere et durationem creatam actu infinitam et durationem creatam
ponitur adeo est quod non destruitur quod in tellectum possit cogitari
non esse quia omnia cum sit non intelligatur faciunt possibilia et po
nere non esse rationale in intellectu et ideo cum secundum autem

a videtur sonare secundum aliorum positionem probabiliorem et intelli
gibiliorem quod in eo evo est ponere prius et posterius sed cum
mutabilitate et est ponere aliquam successionem. aliam
tamen successionem quam in tempore. in tempore enim est successio et variatio
et prius et posterius cum mutabilitate et innova
tione. et in evo vero est prius et posterius quod dicitur du
rationis extensionem. quod tamen nullam dicit variationem.
nec innovationem. et per hanc distinctionem ad omnia
obiecta in contrarium facile est solvere si quis ea intelligat. Quod
si forte queratur quomodo potest esse prius et posterius sine no
vitate. esse esse. dicendum quod sicut videmus quod aliud egreditur
fluvius a fonte. aliud radius a sole. sic in proposito videndum.
nam rivulus sic egreditur a fonte quod novus
aqua semper exit non eadem. radius vero a sole continue egreditur
non quia semper novum ad emittatur sed quia quod emissum
est continuatur. unde sol influit non est ad quem continu
ato dati. sibi in motu et igitur in mobili ali
qua proprietas habita admittit vel non habita acqui
ritur. Sed ideo in eviterno quia posito quod creatum est per continuationem divi
ni influxus continuatur. nulla enim cui creata est omnino actu
nec aliqua est virtus. unde continue indiget divina virtu
te cooperante. ideo licet esse totum habeat. tamen continu
ationem esse non habet tota simul. et ideo non est ibi successio sine
aliqua innovatione esse esse vel proprietate absoluta. tamen
ibi est una continuatio et creatura habet esse quodam
modo in proprio. ac per hoc habet successionem solum igitur deus quod est
actus purus est actu infinitus et totum esse in passi
one sui esse simul habet. hinc unus satis de facili sol
vuntur obiecta. Ad primum obiectum de preterito et futuro et de certi
situ. dicendum quod breviter in illis dictis. ut dicunt vari
atione. Ad quod non differt esse et posse. dicendum quod
verum est de posse ad esse quod non differt. et quod non distat.
motus enim et tempus facit distare. in solo autem eterno.
verum est quod posito omnino sit actus non in aliqua creatura. quod
obicitur quod ille simplicitas proprietas non potest esse compositio. dicendum quod verum
est si illa proprietas habeat compositionem partium simul encium.
nunc autem non est sic. immo de evo numquam est in nunc,
sicut dictum est. et ita bene potest esse simplex ut in proposito.
unde tantam extensionem habet durationem unius generalis mili
et sic et unius motus. Ad obiectum quod prius et posterius
reducit ad permanens. dicendum quod verum est quod ad perma
nens reducitur. sed non omnis quia ad prius et ad posterius
permanens. cum enim duratione habet eviterna et eque
simplex est sic duratio angeli. ergo prius et posterius in partibus
permanentibus non facit ad adhuc. Ad obiectum de
novitate iam patet quia nulla est ibi alteratio. est tamen ibi
crementum durationis absque omni alteritate absolute proprie
tatis. Ad illud enim quod dicitur quod diutius fuit anima petri quam
anima francisci quam in gloriam introivit. sed ita esse

Ad obiectum dicendum quod ... [illegible]

Marginal and lower notes (cursive, small): [illegible]

posseiones

obiectum

ibi

non

dm̄. nō cū diu' durauit hodie q̄m añ heri. q̄d ob' expectat'. d' q̄ sic ē succ'o nō p nouā ad q̄sitōm. s; p p'us dati ꝯtinuatōz. ~~ut ē expectatio nō noui acq'sitōz. s; p p'us dati ꝯtinuatione.~~ ita etiā ē expectato nō noui h̄nd'i. s; ꝯtinuatōis p'us h̄iti. q̄d q̄ iam h̄nt. 7 eti ꝯ se h̄ituros. id pcius d' tītio 7 ꝯphensio. q̄ua expectato. 7 sic p; illud.

Onsequent' q̄r de m̄sa ƀe sp̄ual' ī ꝯpatione ad m̄sam rei corl'is de qua ta q̄rit'. p'm̄ ē utrū eui p'cedat tp̄e aliquo p'ori'tas gñe. Sc'dm utrū int' eui. 7 tp̄e cadat m̄sa media n'c. t'ti utr' res sp̄uales 7 corl'es sīū eui t'nc 7 tp̄ales fuerit sil' p'ducte.

Jta p'm̄ sic. 7 q̄d eui sit p'us tp̄e ost' p ē bo'ti de ꝯsolōne loquētis ad d'm q̄ tp̄e ab euo ire iubes. s; tp̄e ire ab euo n̄ p't ītelli n' ul' rōne cāli'tas l' duuōnis. ul' excell'e q̄ defic' ab euo. g' ui' oīmo intelli'ndū q̄d eui sit tp̄e prius. Jt' oīs motus 7 mutato a p'mobi le reddit tāq̄ ad p'us. g' 7 m̄sa rei mo' ad m̄sā rei īmobil' g' 7 tp̄e ad eui tāq̄ ad p'us. p ꝯmā maīfe ē v'. q̄ ome flux'le ad stans tāq̄ p'ius reducit'. sa ꝯ'ma teni; p' rōez ꝯportōis. q̄ sic se h't m̄satū ad m̄satū sic m̄sa ad m̄saz. g' 7c'.

Jt' a p'oi 7 posteriori ī motu cāt p'us 7 posterius ī tp̄e. g' p'm̄ p'oz ē mag'do 7 magnitu'dis c'ē. q' sit c'e tp̄is. s; c'e sbale p'i cor' m̄satur euo. mot' uo tp̄e. g' eui p'us ē tp̄e. Jt' eui fuit ap'p cātu' sic 7 angli. s; tp̄e cepit ē motu p'i mo' q̄ī cepit ut d' die q̄rto l' salt' añ in die nō potu'. g' eui duuōne p'cedit tp̄e. ꝯ. b'da d' q' iiii' fuit p' cāta. 7 int' illa eni'at tp̄e. eui aut' nō eni'at int' p' cāta 7 fuit cātū ergo posterius. Jt' ratiē de s'co s'cō vic. d' 7 accip' ab aug'. q̄d ome q̄d cepit cepit ex tp̄e. s; eui cepit. g' cepit ex tp̄e. s; q̄d incipit ex tp̄e n̄ añ cedit tp̄e. s; p' ꝯse l' ꝯcurat. g' eui n̄ p't c'e añ tp̄e. Jt' tp̄e ē m̄sa mutab'l'is. s; eui ē m̄sa c'e stabilis 7 fixi. g' q̄ añ c'e cātū p'cedat ip'a cāto q' ē mutato. g' tp̄e añ eui. Jt' p'us ē q' ī p'fm ē. dem q̄d p'fcm ē. s; tp̄e ē m̄sa ꝯ c'e ip'fcz. q' ē c'e ī p'o. eui uo ꝯ c'e actuale 7 ꝯpletū. g' tp̄e p'm ē q̄m eui. Qr' g' de ordīe tp̄is ad eui 7c'. Jt' d' q̄d tp̄e accipi ꝯsueuit q̄druplr. ī sep'aius s'coz. l' ꝯuissime. ꝯt' 7 ꝯpe 7 ꝯna ē ꝯpe. ꝯuissime tp̄e d' ē m̄saz c'e; duuōnis cāte. p q̄m mō accipit a b'da cū dicat. q̄d iiii' fuerit p' cāta. int' que eni'at tp̄e 7 sic dicat

m̄saz mutatōis'n cuiusq; sī' illi' que ē de nō c'e ī c'e. sīu alt'ius q' ē de uno c'e in aliud c'e. 7 sic accipit id q̄d d' p'ric'. q' ome q' cepit ex tp̄e cepit. 7 h'z ī glo. m' p'm. gñ. J'n p'n'o cauit d's c'e. s. tp̄is. T'tio mō accipit ꝯp'ue. 7 sic dic' m̄saz uariatōis succ'ue siu sit succ'ua succ'ue reglar' 7 ꝯtinua. sil' n'. 7 sic dic' aug'. ad oro sīu. affect' uāie angeloz m̄sant tp̄e. 7 oīs uaiato n'. Q'rt' mō accipit mag' ꝯp'e. 7 sic d' m̄sa mot' siue uāiatōis succ'ue 7 ꝯtinue 7 reglate ꝯ reglam motus octaue sp'e. 7 sic ꝯsueuit accipi a ph'o. s; ista ē coartata tp̄is accep'. Cū g' q'r de ordine. d' q' si tp̄e accipiat p'o mō sic includit eui 7 sic tp̄is ad eui nul' ē ordo. si aut' s'o mō sic tp̄e p'cedit eui. s'm rōne intelligēdi. sic cāto c'e cātuz. Si aut' t'tio mō eui 7 tp̄e simul sunt duuōne. s; eui p'us ē dig'te. Si aut' q'rto mō sic eui p'cedit tp̄e 7 duuōne 7 dig'tate. Ex hi's p; q̄d p'n'lis 7 obiectes adducte p magnā p'te. Q'd ēi ob' q̄d eui p'cedit tp̄e 7 intelli' l' t'tio modo 7 ita p'cedit dig'tate. l' iiii. mō 7 ita duuōne. q' tn̄ ob' q̄d p'cedat cāli'te. d' q' id n̄ oz. neutra ēi haz m̄saz ē ab alia; s; a d'o p'ducte. utraq; ī disi'le. s. nec eui 7 nec tp̄is. vn̄ q' d' q' tp̄e ire ab euo hec d'. q' defic' ab illo 7 defluit ꝯtinua de p'ditōne. s; ī euo ē fixio s'ū de p'ditōe 7 noui acq'sitōne. Qd' ob' de reductione a p'mobile. d' q' p'm ē exp'te motoris. 7 illū nō oz c'e cātū. 7 sile n̄ m̄sam oportz c'e cātaz. 7 io n̄ oz tp̄e reduci ad eui. sic ad p'us. Ad id q' ob' de p'ri oi 7 posteriori magnitu'dis 7 mot' 7 tp̄is. d' q' n̄ cāt a p'ori 7 posteriori ī magnitudine p'ius 7 post' ī motu ul' tp̄e. n̄ ꝯ q' magnitudo illa ē mo'bilis 7 ꝯ h't m̄sari p'n'o tp̄is. nō eui. Sīla sic tp̄e me sat motū. sic n'c tp̄is m̄sat ip'm mo'le ī q'tū mo'le. Qr' ultīo ob' p; q̄d p'cedit ī q'ta acce'p'ne tp̄is. Rōnes uo ad opp'm ꝯcedut' de tp̄e s'm p'az accep'ne l' s'az. sic accipi. excepta ultima q' accipit a ꝯpatōe ip'fcī ad p'fcm. ad quā d' q' ip'fcm p'cedit p'fcm. v'n ē ubi ꝯ c'e id. s; c'e diu'sa ē c'e. 7 io p'o p't argui oppositū ex ꝯpositū p id mediū.

Cd' q'r utr' int' tp̄e 7 eui sit aliq' m̄sa media. 7 q̄d nō. vi' p'o p ph'm qui didit sbas m̄sas 7 l'e deciis. sic q' int' rem ē sba 7 acto ē ī momēto tp̄is. 7 eui 7 sbā ē sba 7 acto ē ī momēto tp̄is. ē res media cui' sba ē in momēto 7 eui' tatis 7 acto ī momēto tp̄is. Si g' oīs sba cāta ad aliq' istaz h't reduci. 7 ad has m̄sandas suffici

unt tpe teuu

unt tempus et evum. quod concedo. Item in hiis probat per dyonisium de
di. no. Eius proprietas est esse sine alteratione et per totum me
titur. temporis vero quod in alteratione aliquali et aliquali se habeant. me
dia vero evum quod hiis illis et tempori participant. er
go omnia que sunt vel totaliter evo vel totaliter tempore
vel partim evo partim tempore mensurantur. ergo non est tertia mensura
alia ab hiis. Item omne creatum aut est stabile aut
incorruptibile aut variabile et corruptibile. Set primum mensurat evo.
secundum tempore. ergo nichil est medium inter evum et tempus. Item
esse omnis creati aut est stabile aut instabile. si est instabile
sic mensurat tempore quod est prius et posterius. quia facit distare
quod est. Si vero sic evo. ergo nulla quod sit aliquid tertium
mensurans preter hec duo. Contra. Angeli quarta die non erant tempus
quod dicitur in factione luminarium, erunt in signa et tempora et
dies et annos, constat quod non solum stabat erat evum
cum erant aliqua corporalia et herbe et arbusta. ergo erat
alia mensura. quod concedo. Item post diem iudicii non erit
tempus sed quod vivat angelus in aparentiis et erit super et varian
atio et rotunditas quoniam poterit evo mensurari. ergo necesse est
mensuram tertiam ab hiis ponere. Item affectionibus angelorum
est intensio et variatio et ipsis est super tempus. sic dicitur in libro
de causis. ergo mensura illa affectionum est super tempus. sed non
potest esse evum. cum in evo non cadat variatio. ergo oportet
quod sit alia mensura. Item angelus cum convertit ad deum ele
vatur super tempus. ergo illa conversio et quod in illa conversione
accipit super tempus est et in mensura super tempus debet mensurari. sed a
gelus ibi ad cognoscat quod potest desinere cogitare saltem
ergo non potest mensurari evo quia est mensura instabilis. non tempore.
quod concedo. Respondeo dicendum. quod sed quod tempus dividitur contra evum in
duabus scilicet acceptionibus vel temporis plus potius duplex potest
accipi. aut scilicet prout dicit mensuram esse divinis variae
sive variationis successive et sic inter evum et tempus non est
medium [illegible]. sed solum ratione [illegible] est medium
differentis abutimur in genere mensure. sed magis in genere
mensuratorum participans utrumque. ut est illa substantia que est in
confinio eternitatis et temporis et sic procedunt rationes ad
partem primam. ut patet aspicienti diligenter. aliter vero accipitur
tempus prout est mensura variabilis in qua est successio huius continu
uationis et regulatorum a motu orbis primi. et hec mensura habet
finem et desinit esse. et inter hanc et evum est ponere me
diam mensuram in qua est variatio. non oportet quod sit desitio.
Respondeo motus regulati est in motu fuit in toto conditionis
rerum. et qualis erit in inferno post diem extremum.
et hec ab antiquis doctoribus appellata est ... et
hec concludunt rationes ad oppositum. et sic patet totum.

Tertio queritur utrum spirituales substantie et corporales simul sint
create. et videtur quod sic. In genesi. In principio creavit deus celum et terram.
glossa id est spirituale et corporale naturam. Item xii. confessionum duo
invenio que fecisti carentia temporibus cum neutrum coeterna in

mutabilitate perfruitur. aliud quia ita informatum erat ut ex forma in qua
formarum mutationes non haberet. Item idem vult. constat quod
angeli non sunt creati sine loco. quia tunc non haberent ordinem
ad aliud. Si existencia oportuit ergo quod fieret corpus
re eum et idem illud concavitas non potest esse vacua. ergo
et cetera. Item distinctio dierum attenditur secundum distinctionem
rerum. ergo producto ex nichilo perdit omnes. ergo cum in
rerum et corporalium fit ex nichilo productio sic et in angeli
ca quemadmodum non angelica est ante tempus similiter igitur quod in et
si hec. ergo in principio divinis ergo simul sunt creata. prior omnium
creata est sapientia. constat quod loquitur de sapientia non divina. sed que
est creata. hec autem est angelus ut dicit glossa. Si tu di
cas quod prius est dignitate obicitur de ylario. xii. de trinitate quod
magnum ut ante omnes creaturam. ergo divinitas non in
principio genuit cum et angelorum creator. ergo sicut creatione reparatur
antiquior. Item hec vult ratione quod facit ysidorus.
minor conditione pariter. conditio est laus perfectarum. sed deus
non separavit penam in nocenti. ergo cum peccavit ante
productionem rerum. Item non vult quod non simul potuerit. quia nulla
virtus maior est infinita. sed ad productionem universi creature
necesse est virtute infinita ex parte. ergo si adhuc effectum
requirit virtus infinita et infinita non plus potest. ergo virtus
illa non potest pro tempore illo aliud effectum producere. Item sicut
ad quod se convertit totaliter se convertit. ergo si divina virtus
virtus est simplicissima cum convertit se ad aliquid effectum producen
dum. impossibile est quod ad aliud se convertit et ita quod aliud
producat. ergo impossibile est quod ad aliud simul plura pro
ducat. Item quare quod tunc ista vult divinis prius esse creata.
Ad primum intelligendum notandum quod sicut ex tunc angelorum. iiii.
sunt primo scilicet creata scilicet celum empyreum. angelica
natura. materia et tempus. hec autem ratio duplex potest assignari. una. quia
in principio debuerunt prima in omni genere creari. scilicet in motibus et im
motis. et motibus corporalibus et spiritualibus. et incorporalibus acti
vis et passivis. Quoniam ergo prima inter substantias spirituales est
angelus. prima inter substantias corporales activas est empyreum.
et prima inter passivas est materia elementorum. et prima inter mensuras
est tempus. quia non tamen dicit mensuram divinis. sed et egre
ssionis. ideo hec iiii. dicuntur primo creata. alia ratio potest reddi.
quod substantia spiritualis angelica. prius debuit fieri tanquam
caput et minime dependens. cum facta fuit simul habuit distinc
tionem et ordinem. sed ordinem existencie non habuit nisi
in aliquo continente. ergo simul factum est celum empireum
supremum corpus. et ideo capacissimum. et rursus cum non possit
esse vacuum necessarium fuit fieri materiam corporalem simul molem et quia
omnis productio est aliqua mensura. hec ta [illegible] concreata est
tempus. Concedo ergo quod iiii. sunt primo creata. et quod an
gelica natura corporalis simul est creata quod ad mensuram concreatam.
quia simul cepit divinum ministerium et intelligentia sic probatum est. quod
ergo obiicitur quod prior est omnium et cetera. dicendum quod sic dicitur vel in fine

xii. confess. prius dicitur. iiii. modis s. eternitate tempore electione
origine. eternitate ut deus precedit omnia. tempore flos fructum.
electione fructus florem. origine sonus cantum. per
creationem et divisionem nec corporalem. non autem angelica
natura est prior aut electionis sive dignitatis quia potior omnium
creaturarum est sapientia. Ad auctoritatem Ylarii et Ysidori dicendum
quod illi loquuntur secundum illam positionem que posuit creaturas tempore
precedere distinctionem. unde in principio temporis angeli et mundus
sunt creata. sed res non fuerunt distincte usque ad [illegible]
diem. vel potest dici quod Ylarius loquitur per oppositionem et
Ysidorus de positivitate per [illegible]. Ad aliud ergo
dicendum quod deus totam potentiam exposuit ad productionem unius
rei. dicendum quod quamvis totam exponat non tamen totaliter
exposuit. virtus enim divina non tamen dicitur finita quia ipsa posset
creare non entia facere entia. sed ideo quia non potest tot quin plura. vel
numquam tot simul produceret quin adhuc posset plura. unde potest
quantum est de se in infinitum intensione et extensione. et ideo
non valet. Ad quod obicitur de simplicitate. illud habet locum in illo simpli
ci in quo simul est simplicitas et finitas. sed de illo quod simplex
est et infinitum simul et secundum virtutem non habet. illud enim ratione sim
plicitatis totum se convertit ad id ad quod se convertit.
tamen ratione infinitatis numquam se totaliter ad effectum
producendum convertit. Iuxta primam istam sunt dubitationes de
littera. et primo quare [illegible] hic quod dicitur. Et tu in principio domine funda
sti terram. [illegible] enim firmamentum. Probare videtur quod dicat terram esse fundatam
quia non videtur esse fundata sed potius appensa. per quod dicitur
per Ysaiam xl. Qui appendit tribus digitis molem terre et Job
viii. Qui appendebat fundamenta terre. Item firmamentum videtur dici
esse cum aliis in principio. terram fundatam quia terra facta fuit in
die. ergo non fundata in principio. Iuxta hoc queritur quid
terra sit. et videtur quod super aquas. propter illud ps. qui funda
vit terram super aquas. [illegible] aut videtur per scripturam quod dicatur
qui fundavit terram super stabilitatem suam. et propter naturam quia non
dicitur aqua minus esse gravis quam terra. et ita secundum ordinem
nature non terra super aquam. sed econtra. Pro. dicendum primo
terre in septem [illegible] intelligi [illegible] elementum terre fuit
quod modo accipi potest in predicta auctoritate. [illegible] si enim terra
accipiatur pro materia informi sic terra dicitur in principio. domine terram
fundasti i. in principio. fecisti materiam informem. quam
sicut fundamentum omnium formarum [illegible] ideo dicitur esse fundamentum quia omnes
forme subsistunt [illegible] et ipsa non substentatur ab alio
nisi a deo. ideo autem dicitur esse facta in principio quia nihil [illegible] ipsa
creata est. Si autem nomine terre intelligatur elementum
terre adhuc verum est per dictum Ieronimi. terra enim funda
menta dicitur propter suam stabilitatem [illegible] exterius. i. [illegible] per
[illegible] Terra autem medium stat [illegible] at
elementum s. terre. et dicitur fundamentum. et dicitur appensum
et fundamentum secundum stabilitatem suam. et fundamentum
est super aquas fundamentum dicitur. quia sicut fundamentum est

in fine in omnes partes [illegible] sic terra in fine est inter
omnia corpora mundi et in centro existens tenet locum funda
menti. et cum virtute propria que divinitus data centrum appet
at et in centro requiescat fundamentum dicitur secundum stabilitatem suam.
et hec dicta sunt intelligendo esse secundum veritatem et secundum aliquos magistros
et vulgarem opinionem. cum aqua cooperiat in [illegible] superficiem
terre [illegible] et ultra aquas sit aer. et ultra aerem sit ignis.
dicitur terra esse fundata super aquas. nos enim estimamus terram esse su
pra aquam [illegible] quandam aquam sub pedibus nostris [illegible]
et esse tribus digitis appensa. pro eo quod tribus elementis
mediis distat a celi circumferentia. et mediantibus
illis videtur esse quasi appensa. et per hoc patet responsio ad omnia obiecta.
Nota tamen quod aliter accipitur principium. si quod nomine terre intelli
gitur. aliter si quod intelligitur elementum terre. si enim quod nomine terre intelli
gitur materia tunc dicitur esse fundata in principio i. in exordio productionis
rerum. Si quod dicitur terra elementum. tunc dicitur esse fundata in principio. i. in
primis operibus sex dierum. Item queritur de hoc quod dicitur quod tempus non
cepit esse in tempore. Omne enim quod cepit esse. aut cepit esse
in tempore. aut in eternitate. si ergo tempus cepit esse. et non cepit
esse in eternitate. ergo cepit esse in tempore. Item dicitur quod deus
non cepit esse dominus ex tempore et videtur esse falsum. quia non fuit dominus
antequam haberet servum sed non habuit servum nisi ex tempore. ergo cepit
dominus esse ex tempore. Iuxta hoc queritur utrum cepit esse dominus
et quod non videtur. quia dominium est potestas coercendi subditos.
et hec fuit semper in deo. Contra. aut videtur quia relativa simul sunt
non et servus non fuit ab eterno. ergo nec dominus. Item dicendum quod
differt dicere secundum Augustinum quod sit ex tempore et in tempore. cum tempore.
ex enim importat ordinem. in importat continentiam. cum im
portat simultatem et ideo illud est eternum in tempore sive ex tempore. non
quod excedit a tempore. quia ergo tempus et ea que in exordio temporis
creata sunt a tempore non excluduntur. ideo dicit ea esse creata cum
tempore. non in tempore sive ex tempore. et ideo cum deus dicatur dominus
omnis rei create. deus non potuit dominus incipere dominus esse ex
tempore. et in tempore proprie accipiendo [illegible] eius quod est ex
et minus aut in communi [illegible] large accipimus.
Ad illud quod queritur utrum cepit esse dominus. dicendum quod dominus
uno modo importat potestatem coercendi subditos et sic
dicit presidentiam secundum habitum et convenit deo ab eterno. alio modo
importat actualem presidentiam secundum usum et sic incepit esse
dominus. non tamen mutationis facte in ipso. sed ratione mutationis facte
in suo correlativo. Iam ostensum est etc. Superius ostendit
magister quando angeli sunt creati. quia s. in tempore vero et
[illegible] hic determinat ubi creati sunt.
ipsa vero repetit quando creati sunt ibi. Simul ergo in subdendum
etc. movet vero removet dubitationem ibi. hic queri solet si in celo
empyreo etc. Sic esse duo [illegible] partis presentis.
s. de loco angelica conditione et quando adactum ideo dicit
ostendit quod hec celum empyreum locus angelorum.
De intelligentia huius partis que est de loco creationis a

Margin notes: potestate; ipsi; q; cate; fundamentum; fundati; fundati; sedes; l' firmat; In hac pte l' Futurum; cum dr

glorie cuius modi est empyreum celum. Circa duo incidit dubitatio. Primo circa numerum empyrei in se. Secundo in quantum habet locare spiritus sublimes. Circa primum queruntur duo. Primum est quantum ad qualitatem nature. Secundum est quantum ad virtutem influentie.

Veritas igitur primo de celo empyreo quantum ad qualitatem nature et queritur utrum celum empyreum sit. Et si sit, cuius modi sit. Et quod sit videtur. In quolibet genere mobilium presupponitur immobile, quia omne fluxibile ad fixum tendit. Sed corpus celi sidereum est mobile, ergo. Secundo de necessitate est ponere ulterius corpus quod sit immobile. Hoc autem dico empyreum. Si tu dicas quod non requiritur, quia motus celi est circa locum et non requirit immobile nisi apte medium. Contra. Totum celum movetur. Ergo circa ultimam superficiem celi utrum moveatur constat quod sic. Sed mobile omne est in loco, et non quiescit locus, sed est immobilis, ergo et cetera. Item in quolibet genere multiforme presupponit uniforme, sic multa presupponunt unum. Sed celum sidereum est multiforme. Hoc autem dicimus empyreum, ergo et cetera. Item in quolibet genere in quo est ponere infimum et medium, est ponere supremum. Sed gradus in corporibus attenditur secundum gradus perspicuitatis et lucis. Sed invenitur corpus opacum, ergo simpliciter medium, sicut ut terra, et simpliciter secundum totum opacum. Ergo simpliciter medium est in corporibus, debet esse corpus simpliciter secundum totum luminosum. Hoc dico empyreum, ergo et cetera. Item in habitatio habitatorum debet respondere. Ergo cum aer locus tenebrosus deputatur dampnatis, ergo per oppositum lucidum debet beatis. Contra quod non habet universo. Quod illud sit corpus uniforme videtur, quia corpora mundi principalia, cum sint ordinata et ornata, ergo cum ornatus consistat in maiori distinctione et pluritudinis additione, impossibile est corpus illud esse uniforme.

Item lux se diffundit secundum omnes dimensiones partis, ergo sursum et deorsum. Sed lux solis est maxime diffusiva inter corpora mundi, ergo sursum se diffundit cum non habeat obstaculum, ergo cum non se habeat semper uniformiter, non illuminat unam partem empyrei modo aliam, ergo corpus illud non est uniforme in luminositate ut videtur. Item quod non conveniat esse aliquod celum immobile videtur, quia omne celum necessario est spherice figure, sicut probat philosophus, et ratio huius est, sed spherica figura apta est omnino motui, ergo omne celum eo ipso quod celum est mobile, ergo et cetera. Item quod propinquius est motori citius et velocius movetur. Sed corpus supremum est tale, ergo non solum movetur, sed etiam velocissime moveri competit sibi. Item hoc nobilitatis est in celo ut moveatur. Unde orbis primus, scilicet celum stellatum, movetur velocius, et ratio huius est ut assimiletur suo motori. Sed quanto aliquod corpus superius tanto nobilius, et motori similius, et tanto mobilior. Ergo si empyreum est ultra firmamentum, non est ergo immobile. Pro eo dicendum quod quamvis sancta pars loquatur de hoc celo, quod latet nostros sensus, et philosophi adhuc minus, tamen ponere est celum empyreum, sicut dicit sacra scriptura, apertissime

dicit Deus celum et cetera. Strabus exposuit de empyreo et hoc probat per litteram sequentem, quia firmamentum et celum aqueum facta sunt secundo die, et Damascenus hoc exposuit. In principio creavit Deus celum, id est sine stellis, spiritibus forte disponendo et cetera. Et illud celum quia persuadetur ratione tamen triplex, una est perfectio universi, alia est propter motum firmamenti, tertia principalis propter habitationem hominis beati, et quam sic imposuit necessitatem, inquantum ad finem propter perfectionem universi necesse est ipsum esse uniforme, quia cum sit celum luminosum difforme, sine esset universum completum propter motum firmamenti, ponendum est ipsum immobile, ut motus mobilis fiat circa immobile, scilicet centrum continens immobile, et locum, scilicet empyreum. Propter habitacionem hominis beati ponendum est ipsum luminositatis perfectum, ut habitatio congruat suo habitatori. Ex his ergo colligitur quod sit factum et est sit dispositionis in talibus celos, quia uniforme immobile et luminositatis perfectum. Ad quod ipsa lux propter sui nobilitatem est eius ornatus. Quoniam ergo corpus illud est luminosum per totum, alio ornatu non indiget. Vel potest dici quod sicut illud celum decoratum est astris, ita illud angelis, qui sunt quasi astra celi empyrei iuxta illud Iob XXXVIII: Cum me laudarent astra matutina, et Ecclesiastici: Astra eius erunt homines boni, et qui soles erunt agnus Dei. Ad obiectum quod sol diffundit lumen in ipsum empyreum, dicendum quod illius corporis non est recipere lumen ab inferioribus, et ratio huius est limitatio virtutis apte solis, quia nil agit ultra finem sibi ad quod constitutum. Unde sicut ignis stat cum pervenit ad concavitatem, nec ultra progreditur, et terra cum pervenit ad centrum, ita solis radius non procedit extra firmamentum, quia luna est huiusmodi sibi, vel orbis alia ratio, quia maior influentia absorbet minorem, et ideo tanta est illius celi influentia, quod ad ipsum non pervenit minor, sicut candela non illuminat solem. Ad obiectum quod mobile quia sphericum et perpetuum, dicendum quod motum non sufficit spherica figura, sed etiam necessarium est ut sit aliquis locus continens, et ratio ulterius necessarius est et absque dubio effectus, vel utilitas mobilis vel altius. Quoniam ergo celum illud non est in aliquo, quoniam est uniforme per totum, propter sui motum nichil faceret, et ideo est immobile, quia est uniforme, non habet moveri, quia non habet dextrum et sinistrum. Sed pro ratione de immobilitate non habet aliam necessitatem, cum motus circularis sit propter mutationem, non requirit locum in quo. Sed circa quem dicta de utilitate non similis, quia simili possidebit possit dici de aqueo, eo modo de terra, scilicet dextrum et sinistrum sicut in sereno celo non videntur diversitatis partis. Sed ratione influentie motoris et illud satis faciliter probatur, quia dextrum et sinistrum non mutatur quamvis omnes partes celi mutentur, et ideo non quod non movetur est quia Deus nil influit sibi ipsi ad motum, sed ad quietem tantum, et sic influentia Dei movens firmamentum

ver[?] — in margine: agitur; unum; uniforme esset; fines; necesse est ponere celum empyreum ut esset perfectum; contra; quare quod ornatu; motori; ; de omnis motor sit propter indignitatem; locus; nullus

Immo tas / unifor / tas / luminositas — respondz hinc — singularitati / voluntarie ... / dignitati

loc9

tu sic gerat empireu. io aut hic e. q2 latius ille
e regio deputata hiis qui in hoc oi mo statu
s2 qete. et ita p3 q no mag appinquat mo
tori ut e motor. s3 ut e stabiliens ex. ex hac
roe. s. q2 e ut sit locus boru accipitur tripler
eius pprietas. s. q2 e ut sit locus. immobilitas vnifor
tas et luminositas. et h e io mag chatolica. q2 e
motus celi stellati no e n pp obsequiu hois vi
atoris. vnu nullo electorum. 9pleto no erit ampli
reuolutio. Rones aut philie que assignan
tur de motu celi apd fideles plus hnt uani
tatis q ueritatis. Si quis diligent aspiciat.
Q2.n. obicit. de assilatoe sc2 eius pot. qd illa ca
nulla e. s3 ipletio nu electorum sl'. dd q e assilato
i eendo. et e assilantio in cando. vbu phi no
hz ueritate pro mo. q2 ds et motor celi e in
mobilis. s3 pro mo. illi. q2 p sui motu e ca ge
neratois. q2 g empireu non assilaret in can
do. si moueret. et eet min sile i eendo. io si
pli. dd e imobile. et sic patet oia.

— nulla eet unitas
— ipm ee

Ead qr de empyreo qm ad uirtute influencie. et
qr utr empyreu influat in hec inferiora. an n.
Et q sic vr. in quolz cato qd e pfcm. et 9ple
tu. e sba. uirtus. et opato. g et in ipo empireo. si
g hz uirtute. aut p q opatur in id qd sup
ul in id qd iux. ul in id qd infra. no in id qd
sup planu e. nec in id q iux. q2 ipm e sup
omnia cor. g ur q p illa virtute influit in id q
e infra. aut uirtus et sba ei erit ociosa. q est
plane inconueniens. Item oia cor pp humanu
obsequiu sut fca. vn sunt nos finis quoda
modo oium corum que s. g si empyreu ad e de
aliquo s2uit hoi. s3 hoc no facit n ad ipa
inferiora influeret. g etc. It quanto aliqd cor
situ e sup9. tanto int cor nobilius e. et quanto
nobilius. tanto potentius et melius. et quanto
potencius et melius. tanto in agendo et influ
endo efficacius. Si g celu empireu e sup
pmu. g ur q sit maxie influens in hec inferiora.
It quanto bonu e mai9. tanto mag se diffundit
et multiplicat. Si g celu empyreu int cor e
lumiosu maxie. g maxie diffusiuu. s3 lumen
illud no pruat efficatia uegetandi. et pruadi
qd ad n lumen firmiti. g ur q empyreu in hec infio
ra mag sit influens. Contra influencia celestis

lum

— quia alietas

corporis maxie consistit in diffusione luminis et caloris.
s3 empyreu n calefacit. q2 n e in motu. si ista cor
inferiora. sic p3 irradiat. g ur q nulla sit in
fluencia empyrei in hec inferiora. It cor q sunt

infra
iuncta firmamento suffic influunt ad uegetatione et ge
neratione. in hiis inferioribus faciendam. g si nam nil
frustra facit. ur q aliqua celi influencia nulla sit.
cu nullius sit oportunitatis. Item influencia celi
dz esse 9format ei a quo e. dz eni nlomi ee 9formis ei
a quo recipit. s3 celu empyreu e incorrupt ppi9 vni
formis quietissimu statu. et qeti gle deputatur.
h aut que infra sut hnt oio oppositas 9dicoes.
g ur q nullo mo sup ista inferiora influe hat. Item
si influit sup ista. aut g ad nobiliore effectu. q
sit influencia octaue spe. aut ad min9 nobile. aut
id ad eunde effectu. ad eunde no oz. ad min9 nobile
no decz. cu id i cor sit nobilius. ad mag nobi
le no pt. pbo. g nullo mo influit. Qd aut
n possit in mag nobile ur. Nam sic uolunt
phi. et sic tenet uniu pho. influencia celi e
opans ad pductione aie sensibil. s3 sup aiaz
sensile n e nis. h aut nulli cor e subiecta. imo
e acatoe puta. g nullo mo pt eminencior ee
influen q sup aiaz sensile. et sup hac influit
firmamentu suffic cu hus q s. i. g ur q nulla
sit influencia empyrei existentis sup. Si tu dicas
qd influit n roe aie. s3 roe disponis apte cor
aia roal vnit medi uis sensitiua et uegetatiua. et cor
dispoit ad suscepcione aie mente 9plexione equ. et
spu tplia. s. uitali nali. et ali. et ad h oia influ
it s3 celu sydeu suffic g redit id q p9. Ro
dd qd ee h dup fuit opio. qda nam dixerit
q celu empyreu influit in hec inferiora. et influencia
nobilissima. cu ei sit cor necte e influencia sua
si q excee cuile. Rursus cu sit excellentissim
int cor celestia influit se cor nobilissima. et talis
e cor huana q e ordiata ad nobilissiam forma.
s. aiaz ronale. q maiore et nobiliore dispone
exigit in sua m. cu g n uiuas disponat ad
unitate. et tplx sit unita. s tplice diuz aie. et diffe
rens gradu et dignitate. tres ds 9didit celos
ordiatos int se gradu et dignitate. n solu n. s3
et influencia ita q celu sydeu de se ordiat ad
9seruatione eorum ad suscepcione uegetabilis. et cristalli
nu ad suscepcione sensib. s3 empyreu ad ronal' sus
ceptione. et h qd ronale ur. no solu roni e or
dinis influencie. s3 et roe 9fortatis n. celu ei
empyreu e loc spualium sbaz. locus et corporum gl
orificatorum. et qm 9ueniencia e loci ad locatu. in ma
nifestu l excelta. ut influencia uirtutis illi celi ee 9sona
corporibus nris. et aiabus amica. s sicut sit. s3 roe
suorum corporum q pficiunt et formant. illa uo
opio fuit cuiusdam h. oio ista 9ia q dixit qd celi

ro

Quia dicit q empireum influit i inferiora — est — Pp huane cois excellenciam / Perfeciorum exigenciam / Preparacionis confidenciam.

Tercia q non — est — Spiritualem quietacionem / Situale elongacionem / Diuina ordinacionem — vii s. anos pag estimatu. Saturnus i xxx anis. pp magnam distanciam / Tullius dixit Sol 3 xx maior terra. ptolomeus xi c. lx. est. et tm pp magnam distanciam apparet cubitalis.

empyrei in hec inferiora nulla est eorum influentia. quia non habet celum influentiam nisi secundum ordinem conditoris huiusmodi ad finem. Quoniam igitur empyreum ad perfectionem universi est conditum et ut sit locus beatorum: ideo regio et lux est a nobis remota et occulta sit a nobis et ipsa gloria quam per gratiam expectamus et amamus et credimus licet non videamus. et ideo dicunt quod empyreum non est ad obsequium hominis in presenti. sed ad obsequium [?] pertinet. nec melioratur. sed uniformiter in sua dignitate subsistit. et ideo rationes adducte ad ostendendam influentiam in hec inferiora secundum hos non valent. quia ordinatio illius celi ad aliud officium secundum dictam et imperium conditoris. hanc influentiam non admittit. et hec solutio omnes illas rationes dissolvit. quibus hec opinio non satis probabilis est. que autem sit magis vera non plane apparet. quis enim novit. si deus illi celo hanc occultam influentiam dedit [?] tamen nobis. tamen ratione confortatis. licet non est ut credo facile refellere. nisi per violentiam auctoritatis nec per efficaciam rationis. Rursus quesitum necessitas. huius influentie nec ratio nec auctoritas manifestat. cum satis videatur sufficere aliorum inferiorum corporum influentia. ideo in neutram partem omnino declino. Videtur quod cum celum empyreum sit primum inter corpora quod est maxime mole et virtute. quia est maxime molis omnia corporalia locat per ambitum et continentiam. quia maxime virtutis certa vegetat et conservat per suam influentiam. Respondeo quod illa influentia quod dicit hic sic huiusmodi celum sustinere potest quod aliquem effectum talem influentiam habet sicut celum in inferiora. tanquam primum celum. Similiter sequentia et rationes adhuc inducte sunt concedende. Ad quod obicitur de influentia lucis et caloris. dicendum quod influentia lucis potest esse duplex. vel manifesta vel occulta. manifesta influentia est per dyafanum corpus. maxime quando sensu percipitur. occulta influentia est non solum per dyafanum. sed in corporibus sicut virtus stellarum est in mineralibus que latent sub terra. Vel potest dici quod est influentia mediata et immediata. et primo est quod influentia celi superius dicitur vigorat et illuminando lumine superiorum celorum. et virtute suscepta desuper in se diluta et transmittit ad hec inferiora. et videtur nobis esse propria illorum cum tamen non sit propria. sed aliena. et per hoc patet ad quod non est cum sufficiens virtus inferiorum celorum sine per adminiculum superiorum. Ad illud de confortatione. dicendum quod confortatio est natura spiritus quod disponit ad vitam. ipsi vita celestis quoad puritatem. et hac ratione nata est recipere. sed non oportet in omnibus consonare. Ad illud vero ad nobiliorem effectum. dicendum quod secundum positam oppinionem ad nobiliorem effectum quia ad generationem spirituum que est dispositio ad susceptionem anime rationalis. Et si tu obicias quod non est alius quam ille qui disponit ad celestem dicendum quod etsi non sit omnino alius secundum formam. tamen est purior et excellentioribus et nobilioribus potentiis nati mittuntur quam hec [?] nobiliorem et etiam complexionem et organizationem. tamen humani corporis quam brutalis. propter tamen sustinet quod ad eos deest effectus influit. vel tamen alterum sic fluit. quia virtus celi inferioris et influentia adiuvatur per virtutem superioris. et virtus superioris operatur mediate virtute et influentia inferioris. ideo neutra sufficit influit. sed ad hec inferiora conservanda et perficienda virtus utriusque concurrit.

Consequenter est primum articulum queritur. utrum. primo est utrum substantia spiritualis sit in loco corporeo. Secundo est utrum angelus sit in pluribus locis simul aut tantum in uno. Tertio est utrum sit in loco punctali an composito. Quarto est utrum plures angeli possint esse in eodem loco primo.

Venit igitur utrum locum primum corporalem sit locare angelos. et quod sic videtur. dicit Strabus Walafridus super Genesim est celum empyreum repletum est angelis. Item Damascenus. celum est continentia visibilium et invisibilium loquitur de empyreo ergo et cetera. Item omne creatum est determinatum. ergo est intra primum continens sicut ultimum corpus. sed supremum corpus ambiens est empyreum. ergo omnis creatura continetur intra ipsum. ergo et angelus est [?]. Item nulla substantia operatur ubi non est virtus. sed nulla virtus potest elongari a substantia nec distantia [?] proportionaliter. nam virtus infinita nullo modo elongatur. virtus finita non potest elongari in infinitum. ergo necesse est angelum esse ubi operatur vel propter. ergo cum operetur in loco corporali ut patet in corpore quod movet. ergo ibi est. vel in loco proprio est. ergo si locus maxime aptus conveniens [?] est empyreum. videtur quod ibi sit. Item sicut maligni in eodem loco tormentorum debuerunt collocari in quo et homines dampnati. sicut dicitur Matthei .xxv. Ite maledicti et cetera. ergo a opposito vel a simili in regno angeli cum beatis hominibus in eodem loco collocentur. sed locus aptus hominibus beatis est ille qui preparatus est scilicet celum empyreum. quod est supremum quietum clarum omniformiter et spaciosum. ergo et cetera. Item maior requiritur proportio perfectionis ad perfectibile quam ad locum. sed videmus quod substantia spiritualis a deo potest proportionari corpori et econverso. quoniam unitur alteri ut perfectio. ut patet in homine. ergo multo fortius potest una uniri alteri ut locatum loco. ergo cum celum empyreum sit nobilissimum corporum simplicium vel erit in angelo. Sed contra. Boetius de ebdomadibus. communis animi conceptio quod omnibus videtur est incorporeum in loco non esse. Item Augustinus. locus anime deus est. sed non est spiritualior locus anime quam angeli. ergo si deus est locus anime et angeli. Item ratione videtur quia loci ad locatum est mutua indigentia sicut patet. locatum enim indiget loco suo. ut terra centro. et locus [?] indiget locato. unde refugit vacuitatem. et propter hoc est plenitudo sit sine locato quod aliquid suppleat indigentiam loci. sed celum empyreum non indiget angelo. ergo non aliquis locus. nec sibi angelus loco. quia omni corpore excepto.

adhuc angelus remaneret et secundum substantiam et secundum operationem quae est contemplatio. Ergo nullo modo locus angeli. Item locus habet influentiam in locatum et positionem super locatum. Unde superiora nobiliora locant minus nobilia, sicut patet ex hoc quod aqua terram et aer aquam, et sic de aliis. Sed corporale non habet influentiam in spirituale nisi per ordinem iustitiae, sicut in anima peccatrice vel spiritu. Ergo spiritus non habet locum in corpore nisi per culpam. Item omne locatum habet pondus et inclinationem ad locum. Sed Augustinus dicit quod est pondus in corporibus, hoc est amor in spiritibus. Sed inclinatio amoris angelici est ad bonum spirituale, non ad locum corporalem. Ergo non habent locum corporalem sed solum spiritualem. Responsio. Dicendum quod caelum empyreum locat angelos et est locus angelorum, sicut probant rationes ad primam partem. Ad intelligentiam autem obiectorum est notandum quod locus habet triplicem comparationem ad locatum. Comparatur enim in ratione continentis, secundo in ratione mensurantis, tertio in ratione conservantis. Continet enim ut vas, sed mensurat ut quantitas, sed conservat ut natura. Secundum hanc triplicem habitudinem sunt in loco scilicet finita, corporalia et corruptibilia: quia finita et limitata sunt in loco continente, quia corporalia in mensurante, quia corruptibilia in loco conservante. Secundum comparationes duas primas, scilicet quae sunt continere et mensurare, sunt in loco scilicet finita et corporalia sed incorruptibilia. Secundum primam vero, quae est continere, sunt in loco scilicet finita spiritualia et incorruptibilia, ut angeli. Et hoc dico in loco corporali. Nam angelus habet locum spiritualem conservantem, scilicet deum in virtute sua, locum mensurantem scilicet aevum, existentiae et praesentiae et virtutis limitationem sive clausionem; locum vero continentem non tantum spiritualem sed etiam corporalem. Ratio autem quare angeli continentur loco sive aliqua ambitione est ordinatio partium universi. Si enim non haberent aliquid continens, non esset eorum existentia ordinata ad invicem, nec haberet ordinem unius ad alterum. Hoc autem non decet universum nec summum opificem. Ratio autem horum quare continentur loco corporali duplex est. Una scilicet limitatio ipsius spiritus creati. Cum enim spiritus increatus habeat in se simplicitatem per quam est intra omnia et immensitatem per quam continet omnia et est extra omnia, contra illas conditiones creaturae, creatura quaternata est recipere per modum simplicitatis continentiam spiritus. Sed spiritus non potuit recipere virtutem continentiae, quia eius simplicitas eius finita est. Ideo est hic et nunc, et quia non habet partem et partem. Ideo propter hoc est hic et nunc, et ideo non per se habet universalem capacitatem recipiendi. Corpus autem quia compositum est et habet partes innumerabiles, ideo non potuit partialiter simpliciter, sed per suam extensionem potuit recipere capacitatem. Ideo fecit unum corpus nobilissimum quod esset natum omnia ambire et extra quod omnino nihil esset. Et hoc est empyreum, et ideo necesse est angelum esse intra ipsum. Alia ratio est quia in solo corpore est distinctio hic et ibi, quia enim creaturae certum ordinem habent in situ distinctionem

et positionem habent secundum gradum positionis, et ita creatura una est hic et alia ibi, una sursum et alia deorsum, et in solo corpore est positionis distinctio secundum hic et ibi. Ideo in creaturis soli corpori debuit dari universalis potestas locandi et invisibilium et visibilium, ut sic universum esset unum in omnibus suis partibus ordinatum. Et sic patet ratio duplex quare data est corpori potestas locandi spiritum, et spiritum contineri a corpore. Hoc enim exigebat ordo universi, tum propter limitationem spiritus creati, tum quia in solo corpore distinctio est secundum hic et ibi. Concedendae sunt ergo rationes monstrantes quod caelum empyreum est locans angelos. Quod enim obicitur in contrarium, per quod incorporeum non est in loco, dicendum quod intelligitur de esse in loco sicut mensuratum in mensura. Quod obicitur quod locus angeli creatus [?] est, dicendum quod intelligitur de loco conservante, distinctio, ideo non cogit, quia sic deus est locus, et nihil creatum locat spiritum. Quod obicitur quod locari ad locatum est iniuria et indigentia, dicendum est quod verum est de his quae locantur propter defectum suum, sed non est verum de his qui locantur propter suadum ordinem universi, sicut lapis posset esse extra caelum. Dicendum quod non est tamen propter suam indigentiam, quia non haberet locum conservantem, tamen quia non patitur ordo universi. Sed de angelo quod extra caelum non existat non est ideo locari eius indigentia, sed propter ultimi illius continentiam secundum quod universum est perfectum et ordinatum. Ad alias duas rationes patet responsio, quia procedunt de esse in loco tamquam in conservante. Prima enim ponit influentiam in locatum, ponit etiam inclinationem in locato. Iste autem modus essendi in loco non convenit angelo.

Eo quod utrum unus angelus sit et semel sit in pluribus locis an tantum in uno. Et quod in pluribus locis videtur per Augustinum, qui dicit quod angelus ibi est ubi vult, in [?] de civitate dei. Sed existens in caelo vult esse in terra. Ergo simul est in pluribus locis. Item Damascenus dicit quod ibi est ubi operatur. Sed angelus vel est vel potest esse motor caeli, et motor operatur super totam molem. Ergo unus angelus in utraque parte hemisphaerii caeli potest esse simul et semel. Ergo si magis distat una pars hemisphaerii ab alia quam caelum a terra, patet etc. Item quanto aliquid simplicius est, tanto in pluribus reperitur, et ideo hoc est quia tanto magis recedit a quantitate et magis appropinquat ad divinum esse quod ubique est. Ergo si angelus inter creaturas maxime ad deum appropinquat ~~ad divinum esse quod ubique est. Ergo si angelus inter creaturas maxime ad deum appropinquat~~ videtur quod simul et semel in pluribus locis esse possit, sicut videtur propter simplicitatem esse ubique et semper. Item glorificatus spiritus non habet contrarietates voluntates, immo potest per donum gloriae simul multa cogitare. Sed intellectus per naturam in unico instanti non aspicit nisi ad unicum intelligibile, et per gloriam simul videt multa. Ergo pari ratione videtur quod angelus glorificatus simul possit esse in locis diversis. Item corpus numquam potest elevari nec per gloriam nec per unionem ut sit excellentius

Aliqui philosophi dixerunt quod angelus [illegible] ut sit pure denudata ab omni materia et [illegible] nullo modo est in loco nec per essentiam nec per operationem. Sed hoc [illegible]. Quidam theologi dicunt quod angelus per essentiam nusquam est in loco nisi [illegible] in corpore assumpto, sed per operationem [illegible] ad quod operatur quocumque modo, ita quod in nullo modo [illegible] ad esse corporis [illegible] in loco corporeo. Sed spiritus divinus [illegible] esse in loco quia operatur [illegible] esse loci et locati. Spiritus vero angelicus quia operatur [illegible] esse consequens [illegible] in loco et locato. Spiritus humanus quia operatur esse [illegible] in locato scilicet corpore [illegible] operatur in loco. Haec autem opinio [illegible] loco [illegible]. Alii theologi [illegible] angelus per operationem corporalem et per [illegible] in loco. Sed distinctive non [illegible] in loco [illegible] ad [illegible] pluribus [illegible] abnentia [illegible] in loco [illegible] undique [illegible] habeat [illegible] in loco [illegible] pluralitate [illegible] ad [illegible] actum [illegible] in locato [illegible] ad [illegible] locati [illegible] in loco [illegible]

[illegible] ad [illegible] locati [illegible] ad loca corporalia [illegible] in locis [illegible] corpora [illegible] corporum aliorum habent ad illas [illegible] Spiritus vero [illegible] Spiritus vero [illegible] in loco [illegible] Spiritus vero [illegible] ubique [illegible] in loco [illegible] non [illegible] distincte. Sed [illegible]

spiritu glorioso. Sed contra [illegible] quia unius potest esse in locis di-
versis. ergo pari ratione ut videtur et angelus gloriosus. Item Augustinus
in libro de spiritu et anima: omnis creatura certis sue nature est circumscri-
pta limitibus. Sed quod potest esse unum et idem totum et simul actu
ita in hoc loco quod et in alio non est circumscriptum. ergo vel
angelus non est creatura vel si sit in pluribus locis simul esse non potest.
Item Damascenus libro 1: angelus dicitur esse in loco quia adest intelligibiliter
et [illegible] vel operatur. non [illegible] potest [illegible] ad indivisis locis [illegible]
operari. ergo idem quod prius. Item si angelus simul esset in divisis
locis non indigeret mitti. non moveri. sed movetur angelus
sicut patet per preceptum [illegible] ergo etc. Item si angelus
simul et semel posset in uno loco tacere et in alio loco loqui
in uno moveri et in alio quiescere. ergo duo opposita simul et semel essent
vera de eodem. Item ponatur eundem angelum simul esse parisius
et rome. quero utrum de urbe possit ire parisius. si non. quero
quid impedit cum non est dare. si sic. sed nil movetur ad id quod
habet. ergo non potest ire parisius. aut si vadit parisius et ibi se in-
venit simul fuit parisius presens et absens. et post ubi est in-
presens quod est inconveniens et absurdum. ergo etc. Respondeo dicendum
quod cum angelus habeat esse individuatum habet esse hic et nunc.
quia vero habet esse limitatum et virtutem limitatam habet esse
in uno tantum. scilicet in uno loco tantum. quamvis ergo tam individuatio
quam limitatio sint inseparabiles ab angelo. hinc est quod an-
gelum simul et semel oportet esse tantum in uno loco. et hec dicunt auctores
et ratio probat. et non contradicit [illegible] eo quod [illegible] concludunt. Ad
id quod obicitur primo [illegible] dicendum quod id non est propria [illegible]
causa simultatis quod in eodem instanti in quo est velle esse
in quocumque loco sit esse. Sed id dictum est quia esse in loco
voluto sequitur velle sine mora temporis magna propter velo-
citatem angelicam. Ut Damascenus dicit [illegible] esse in loco
tali. vel tali velle angeli ad nutum. quia angelus non
vult nisi quod competit nature sue. unde non vult esse in infinita-
ti. sed in eo tempore in quo scit se posse pervenire. eodem
modo intelligendum est ubi procedit de corpore glorioso. Ad 2m quod
obicitur quod ibi est ubi operatur. dicendum quod operari alicubi est duplex vel mediate
vel immediate. immediate ut puta anima operatur in tota navi
in manu. sed mediate anima naute operatur in tota navi quia
movendo manum movet temonem et movendo temo-
nem totam navem movet. non tamen oportet quod sit in tota navi.
sed ubi operatur [illegible] per hunc modum intelligendum [illegible] quod si an-
gelus esset motor celi vel moveret [illegible] esset
illa parte. sicut illa [illegible] qua esset influens in [illegible] in
illa esset non in tota [illegible] motus vel motum. et sic intelligendum est. et
de angelis qui [illegible] quod obicitur de simplicitate
dicendum quod esse simplex est duplex aut per privationem partium componen-
tium [illegible] aut per privationem partium constituentium
in esse distinctivo. sicut ignis. [illegible] dicitur quod quanto aliquid
simplicius tanto in pluribus hec dicitur de simplicitate [illegible] modo
[illegible] habet [illegible] et non in pluribus reperitur quam spiritus.

Cum autem omnis angelus simplex sit [illegible] ad genus simplici-
tatis non ad propositum. Ad 4m quod obicitur de [illegible] cognitione qua in-
telligit simul et semel. dicendum quod non est simile duplici ratione quia [illegible]
magis efficaciter [illegible] motiva motu
exteriori. Secundo quia [illegible] intellectus est [illegible] co-
gnoscendi [illegible] cum intellectus [illegible] multa cognoscit
cognoscit ita quod non dispergit. sed esse unum tollit. sed
angelum esse in pluribus locis non potest esse per collationem virtutis
ad unum locum sicut intellectus ad unum per cognitionem. non est
simile. Ad id quod obicitur de corpore Christi dicendum quod non est locus [illegible]
non est simile quia corpus Christi in pluribus locis est quia multa [illegible]
tur in ipso. [illegible] magis [illegible]
[illegible] in aliud [illegible] quia est cibus in quo [illegible]
ficiuntur omnia membra Christi. Et si queras [illegible] quod
est [illegible] cum igne. sicut
[illegible] Christi repleta est dilectione sicut [illegible] ignitus igne
et hec tactu est diffusum in [illegible]

Tertio queritur de modo essendi angeli in loco. et queritur utrum sit
in loco partibili sive punctuali. et videtur quod sic. Damascenus dicit
quod angelus est in loco non figuraliter sed intellectualiter. ergo ipse lo-
cus sit in figurali [illegible] intelligibili non punctus est in puncto. Item
proportio debet esse locati ad locum. sed angelus est simplex et in-
partibilis. ergo ei debetur locus simplex et impartibilis. sed hic est solus punctus
loci ergo etc. Item ponamus angelum esse in loco in quo mi-
nus posset esse. quero an ille locus est partibilis aut impartibilis. si partibilis ergo cum
angelus sit simplex ergo adhuc potest esse in minori. quod si non potest
esse in minori videtur quod ille sit impartibilis. sed nichil impartibile in loco nisi
punctus. ergo etc. Item quod recipitur in aliquo recipitur ibi per
modum recipientis. non per modum recepti. Si ergo angelus
est in loco partibili est partibilis. sed impossibile est angelum [illegible]
ergo etc. Item si angelus est in loco partibili tanquam in loco partibili
aut ergo est totus in qualibet aut est ita in toto quod pars est
in parte. Si totus est in toto ita quod pars est in parte. ergo est partibilis.
si ita quod est in qualibet parte et ergo partes loci sint multe erit in pluribus
locis. Si dicas quod est in omnibus vel tanquam in loco uno. sicut
anima est in omnibus partibus corporis. [illegible] Esto quod corpus id dividatur
et locus in quo est angelus. constat quod illo potest esse in omnibus partibus
et non procedat in aliqua parte per punctum [illegible] sit in loco [illegible]
erit angelus [illegible] punctus non est locus nisi pars loci. ergo quod est
in puncto vel in loco punctali non est in loco. Item [illegible] ut
dicit philosophus est [illegible] positio [illegible] differt
ab unitate. ergo si angelus est in puncto [illegible]
[illegible] ergo angelus habet positionem. sed [illegible] non est motor
sufficiens [illegible] ergo etc. Item si angelus est in puncto [illegible]
ergo [illegible] virtute [illegible] punctum. ergo [illegible] punctus sit [illegible]
[illegible] extendat ad [illegible]
bit [illegible] Item anima est in toto corpore. [illegible] quod [illegible]
ipso habet dependentiam [illegible] ergo [illegible] est [illegible] simplicior. ergo
angelus sit [illegible] simplex vel magis quam anima [illegible] quod

cognoscit

q. 24o

mlto forci i maiori loco l' equali tot' possit ee. Pz. t
tplx' fuit ee h po. fuit. n. qdã dntes qd ãgls q'
uls sit i loco cõli n tn e i eo cõlit. s; spualit'.
qm u no e i loco sitıalit. io n p tot. n p totu pã
te. n p ı ptıle. q2 nulla oio e 9mısato angli ad locu
s; ista po no itelli' ee uit q. s. ad possit ee i aliq
ec diffinıtıue tm. n tn po i medie sit i toto
i pte. ul' i ptıl. ee. n. qd e i aliq toto e i ice to
cius. l' ice alic ptis. Et io fuit ee h ã po. s.
qd angls e i loco i ptıl. sıu pũctali. 7 io cõtẽat
ista. q2 ãgls h' matiã; oio differnte a cõli u.
n p ee. s. q2 n e extesa. vn cu n sit siplx ut pũ
ctus desc. dnt ãglm h'e si plıte pp' le pũcto. 7
ita i loco pũctali. s; h po fla e 7 n itelli'. qq
ei sit deni sic. dicẽ. hec tn e uis. q' ois locus
corpx' e ptıl. et sic e oppo i adito dicẽ cor ipti
sıu pũctale ã 7 cõre locu pũctale. fuit in alı pũ
ctis n sit loc. pone ãglm ı pũcto. e ip pone n
ee i loco. Et io e tcia po. q' angls alıtin
eat a loco cõli. q' e i loco pti. tuq. i loco p. tqm
n pt extedi i eo. io necce e qd sit i toto. i qd
tot i toto. 7 tot i q. ptc. 7 hec e silıs qdã m
siplıtıs ãgli siplıa dıne. s; defic q2 ãgls i uno lo
co sic e. de a. uz. ex. d. 10. dam. qd ãu. e i loco
cõli s; itelligıbli. n figulr. q2 h solũ cap. itellz.
quo sba ucalı tota sit i ptıb;. 7 tota i toto. 7 i
pz 1s. ad ubu dam. Qd obıcıt qd d; ee pp
tio. dd q' n o;. qd sit pporto s spales dõnes
7 pp as ãgli l' loci. q2 ãgls n p ee i loco ppe. e
tn ıbı pporto quo ad finitıtez. 7 limıtacıõe. p q duo
ãgls diffit' ee i loco. sic. n. ãgls h' sba; 7 iutute
fitã. sic loc' ei' artat e. 7 limitat. Qd q'r de
hec. si pratur ãgls i loco i quo minor n possit
ee. dd. q' in hec differt existencia ãgli i cor
7 ãıa. qd ãıa q2 e pfcõ cor nati uiuificãi. ui
tã i eıli. 7 e n sit ıta q'titate. io pt ee in
i cor i puo qd n i minori. q2 mini n eet orgãe 7
uiuifıle. ãgls a q2 n e ut pfco. 7 sip' e. q2 i q'lz
pte loci tot. q'tuz pua e. io loci saluat i q'lz.
n ã p accıpi loc' i puus. q'n ad h possit ee i mi
nori. 7 io no e dare locu i q minori n possit ee.
e tn dari i quo maiori. n pt. sic 7 ãıa. q2 h ueit
ex limitatione. sic g i corib; stat. e maiori. s; i
d i dendo n e pone statu. q2 uq' q. deuetit ad i
ptıle. sic i itelli d e ee existncia angli vbe. Qz
ob q' e p mod recipıtıs. dd. qd d e. u recipt
dependet a recipıe. sic sps recip in organo. recip
7 itellu. 7 existencia e pedz ex eo i quo recip 7 se
h' ad id p mod i formtis. hic e q' recip modu

sue existencie ab eo i qd recip. no sic angls recip
a loco. q2 n pendz ex illo. Qd ob. si tot' e i q'lz
pte loci ãı z plã loca. 7c. dd. q' tot' e m q'lz pte.
nec tn i plıb; locis. sic n ãıa dũ uiuificat totu
cor. no uiuificat diuersa cor. s; unu. Qd q' obıc esto
q' cor id. sıu loc' in quo e ãgls diuıdıt. dico q' si di
uide i mille ptes. dũ tn ptes no sepıtet lõge. ıı
i uice. tot eet i oıb;. 7 ocs eent ei un' loc'. q2 nulla
h' ıoıu. ambıtu ul' diffiıtõ anglm. s; id q' 9plectitur
oms ptes loc. n. no nuat p mutam cõr locacıu. s;
i 9patıe ad locatũ. sic pz q2 unu cor pt ee ptız
i aere. pti i aq. ptim i tra. n tn in trıb; locis. s; i uno e.

Varto 7 ultıo q' utr ples ãgli sil' possit ee in
eod' loco p. 7 qd sic uit pp' pılıtıp. ıp e h. ã ut d
gls n e in loco cõlir s; spuat'. g e d plıs. e. de ãıa
q' ãıa e loc' spez i quo. s. spuat'. silıs e mod' existe
di. ãglm i loco 7 spez i glıa. s; i nãıa sil' possit ee ples spe
i qs una n e i in tãıa. g p i rõe ples angli i uno lo
co cõli. Ite angls n e minoris siplıtıs qua pũct'.
s; duo pũcta sil' possut ee. g 7 ples angli. pto mı
noris. phs d. qd 9tıgna sut quoz quoz ultıa sil' st.
7 dic q' sil' s. q'z i eod' loco p sut. g e 9tıgat lıa
neas 9tıguai. 7 i ultıa ee sil'. g duo indiuıs
e sil'. Ite pad silic. q2 ãgli e lũıa spualıa. sic
dic. dio. s; luıa cõrla q e minoris siplıtıs. 7 mag
dependet a loco cõli. sil' sut. sic dic dyo. 7 ples
spes i eod medio sil' e. sic pz. g pai rõe i mo for
cıori ples angli i uno loco. Ite ıoal ãıa ma
gis appat e cor i quo tota e q' angls loc. qui
maiori nexu illı unit. s; demo pt obsidre 7
ee in eod' cor cu ãıa. Ite scı dnt. 7 ı. hepit.
qd cor glıficatu ptrãsit p no glıficatu. g pos
sut sil' ee duo cor. g mlto forcıus duo spc. Si
dicas q' no uz i spıb;. q2 un' no e mıl' ıı altius.
sic cor n glıficatu i glıficati. ob. tuc. sıcut
sil' duo cor ãıata. quoz unu glıficatu 7 alt'ın
no. 9stat q' due ãıe e sil. 7 tn una n e mıl' ı
altius. g p i rõne duo spc. Ite spc ıoal' no
occupat locu. itelligam'. n. q' loc' sit uacil a cor
7 ponat i spc. nılo' erit uacıl. sic p'us. 7 natu tm
recipe q' p'rius. g cu ei bn possit ıbı ee cor. sic
si no eet spc. p i rõne ur. qd alt. q' ãl spc. Ch. st
b' dic. 7 h'etur i lıa. qd stati cu empyu e fcıu. ıc
pletu e scıs ãgelis. s; n e npletu q ad uacıte. g
quo adornatus totaı. g locu distincta 7 diu
sa hnt i empyreo. g si i eos d' pdıuıt. sic nati
e ee. n g i eod' loco nati e ee. s; i diuısıs. Ite
au. d' fide ad petru. e singlıs spıtıb; ıul' des
q' gse ad se inuice distinguit. 7 un' i alto n e

ergo si distincti sunt per actiones aliquas (?) ... est eorum simul et in eodem lo-
co simul existere. Item locus dicitur ad locatum relatione extrinseca,
ergo multiplicato uno relatorum multiplicatur alterum. quot sunt
locata tot sunt loca, eodem modo quo locus dicitur ad locatum.
ergo cum locus angeli dicatur ad locatum per modum mensura-
tionis et per modum diffinitionis. ergo quot sunt angeli diffiniti tot
loca diffinientia. Item sicut se habet locus ad locatum et econverso.
ergo sicut unum locatum ad plura loca, ita unus locus ad plu-
ra locata. sed unum locatum ut angelus non potest esse in pluri-
bus locis. ergo unus locus non potest esse plurium angelorum. mani-
festum ergo etc. Pro ad partem contrariam. dixerunt aliqui
quod angeli possunt plures esse simul nullo repugnante. et
hoc propter suam simplicitatem. et propter hoc complacuit non replent ratione
sue spiritualitatis. unde non minuunt loci capacitatem. quemadmo-
dum nec lumina in candela in medio. nec species in anima, que in eodem
et sunt simul in multitudine. nec tamen propter candelam in candelo non
lumen in lumine. sic dicunt se habere in proposito. non cogi-
tando de repletione celi. quia hec dicunt est propter spiritualem multitudinem
non de virtute simul loco spirituali. quia si propter distinguuntur propri-
etate et non ratione unus illabitur alii nec dilatione. quia
unus ad alterum non est habitudo nec dependentia necessitatis
sed solum cuiusdam congruentie. Alii dixerunt quod quamvis a-
gelus spiritualis sit in loco, tamen plures angeli in eodem loco si-
mul esse non possunt repugnante habitudine distinctionis
que est loci ad angelum. sicut enim due species albedinis in eadem
anima esse non possunt non propter hoc quod repugnet repletio, sed
propter hoc quod repugnat ipsi actui in forma. quia in forma species
albedinis non patitur consimili specie in forma simul in proposito loci
diffinitione ad non patitur ad quod eodem modo est in loco diffinitive.
unde sicut unum corpus non patitur propter ad duabus animabus
sicut nec unus locus per mutuum deputatur duobus spiritibus. Set
melius ista questio determinari possumus si respiciamus rationem quare oportet
angelos poni in loco corporali. hoc enim non est propter indigentiam angeli,
quia omni corporali loco destructo posset spiritualis libera permanere.
nec hoc etiam est propter indigentiam loci. quia per presentiam angeli nulla re-
motio indigentia loci, sed hoc est propter ordinem universi. Cum
ergo angelus locum non occupat, angelus in digentia loci, corpus
non creatur, non superest nisi propter quod est de spirituali non est et loci non prohi-
bet tales plures simul esse sicut plura in candela vel species vel in anima.
sed quoniam ordo universi non tollit per condam indistantiam sic
per distantiam infinitam sicut non patitur ordo universi ut angelus
infimus distet ab angelo summo quamvis infinitam distantiam celi
celi claudunt. sic non patitur angelus in eodem loco per similitudinem
sit cum angelo et exhibuit oblatum. Modo enim ob de speciebus in
animam et perfectis luminaribus, patet responsio. quia non est simile, propter eo quod
diverse species diversas indigentias anime complent. non sic
plures angeli indigentiam loci. Amplius non sic at-
tenditur ordo illius quantum ad existentiam in loco sicut in an-
gelis simul alia duo non valet esse. quia non est in quo repug-

net ordinis universi. quia demum anima sunt in corpore diviso
etiam extendi, et corpus non glorificatum est mole sua glorificatum multum
non concludit apte nec angeli. sed ad hoc est quod impedit, scilicet ordo universi.
Ad propter ista sunt dubitationes etc. Item propter quod dictum quod dicit
cum me laudarent astra matutina etc. dicit enim hoc de angelis
intelligi. sed contra hoc est quod dicit damascenus. perduunt consilia sermone
mone sine voce platonico. sic ergo angeli non loquuntur, ergo non
laudant. Item angeli sunt spirituales ergo non habent or-
gana corporalia, ergo nec vocem possunt formare. Item
vox fit ex percussione et fractione aeris. sed in empy-
reo non est aer, ergo non videtur quod possit in eo esse vox nec sonus ergo nec
laus. non solum ab angelis verum etiam nec ab hominibus beatis. Si
dicas quod intelligit de laude mentali non vocali. In contrarium
sunt revelationes sanctorum qui audierunt multas animas magis
cum est in beato martino quod audivit gaudia virtutis celum
laudibus fervens celum. Item in contrarium est auctoritas ysa.
vi. clamabant alter ad alterum etc. et in apocalypsi iiii. re-
quiem non habebant. Item ratione videtur id persuadere quia ibi erunt or-
gana vocum, et ibi maxima est iocunditas, et ibi manifestatur
maxime divina gloria. ergo videtur quod laus vocalis erit in patria
etc. quod supra hoc non habetur certitudo non pauce non rationes
cogitantes. cum enim utraque pars sit probabilis utraque tenetur a di-
versis. Quidam namque dicunt quod in celo empyreo non erit nisi laus
mentalis tam ab angelis quam ab hominibus beatis, tum quia non compe-
tit locutio maxime angelis, et si angeli monstrati sunt lau-
dare vocaliter hoc fuit per visionem ymaginariam non corporalem. nec
oportet hoc corporalem laudem esse. quia tanta erit mentalis quod hec locum
non habebit. Alius autem magis placet quod laus vocalis erit in
patria, quantum ad homines qui habebunt organa. ut sic non solum anima
laudet dominum verum etiam lingua et totus homo ferat in laudem di-
vinam. et si queritur quomodo hoc possit esse. dicunt quod illa vo-
cis formatio non erit per inspirationem et respirationem sed per
aerem qui in illis erit beatis complantatus. sicut patet in quibusdam
aliis ut in lapidibus. vel etiam ita desuper erit empyreum glori-
ficatum sicut aer corporibus non glorificatis. De angelis vero
dicunt quod quia incorporei sunt per naturam corporalium non competit eis
nisi laus mentalis. unde gregorius. laus angelorum in ipsa admi-
ratione contemplationis. sed quia angeli dum ministrant nobis corpora
assumunt ad nostrum solacium et in illis loquuntur et voces
formant ad nostram instructionem. aliquando etiam in illis vocaliter de-
um laudant ad nostram consolationem. Cetera patet teneatur
satis plana est solo obiectorum. quamvis istarum positionum teneat
planum est quod textus iob intelligitur de angelis beatis qui
dicuntur astra propter fulgorem matutina nec cognitionis quam habent in
verbo. et de laude mentali quantum ad exultationem quam habent de
deo. Item quod de hoc quod dicit lucas. ascendam in celum.
si enim esset in empyreo ut quidam volunt empyreum sit ad celum. tu di-
cas quod non est aliud celum corporale sed spirituale. contra. esset
ultimum celum corporale, nichil est. quia est continens visibilium et invisi-

sibilum. g non uidetur quod sit aliud celum spirituale uel empyreum
quam ut sit quoddam celum celestie. Item x sedet ad dexteram dei et de
cata uirgo est exaltata super omnes choros angelorum et
tamen x quod beata uirgo est in celo celum. g si angeli sunt
in empyreo aut quilibet empyreum sit ad celum celeste. g non in
telli de spirituali. quia g simul empyreum est celum spiritua
le quod sit quod intelligit. et propter hoc dicatur celum. Ad .dd.
quod celum est nomen impositum corpori secundum suam partem in positione. et corpus
quod est sursum dicitur celum. quia continuum sectum. et quietum.
quia h tepe properitas incipit in celestis dimicatis. io
ipsa dicitur celum. est n. amplas in misitate in uariis secta.
perfundit centrorum quieti tamen sequalitate delectis. h est ce
lum ad quod lucifer uoluit ascendere. quia ad hunc celsitudine
h est super omnibus celorum in situ. sed dignitate et maiorem omnibus
celorum in extensione sed sua immensitate per quam est ex omnia
non exclusus sit deus est in b li. in celo sunt solum tres
persone. s. pater et filius. et s. sanctus. q soli sunt omnio et
perfecte celestes. omnia alia creata sunt corporalia sunt spiritualia
in empyreum sunt. Quod g obicitur de xpo quod sedet
ad dexteram. dd. quod h si dicitur secundum diuinam naturam. dicitur per
omnia quoddam equalitate. si autem hominem humanam sic dicitur sedere ad
dexteram quia in potioribus bonis patris. xpus in empyreo celos ex
cellit tamen angelos quam hominem. et loco et dignitate. per
ipsum cedimus beatam uirginem sic et alios. deinde ce
teri ordinantur secundum dignitatem meritorum. licet alia ymaginatur facia
lis per hanc sicut ymaginantur aues in aere secundum ordi
nem et pisces in aqua. sit in empyreo in illinda et collarium
corpus. quia corpus in mirabilis habet qualitatem sicut et alii celi.
unde non dicitur quis ymaginaliter quod in sit beati sicut in sola
no. et tamen in illud quod unus sit dilecte super caput altius
sed sicut si esset mons rotundus et alius esset in alto. et aliquis
etiam esset. sic potest alius ymaginari. quia melius nescit dispo
nere beatorum in celo empyreo et cetera. ut tamen potest quis talis ymaginari
quod prouocat ad cogitandum dispositionem per eum
modum per quem est. et non magis est desideranda quam in ymagina
tione. Nota tamen quod in dispositione celorum similiter
uidetur secundum dicere doctores sanctos septem phisicis. nam phisicus.
viij. et dicunt. doctores aliqui ponunt .ix. aliqui .viij.
aliqui .vij. celos. et tamen sibi ipsis uidetur contrarii. et
autem h diuersitatis est quia phisici de empyreo sunt locuti.
uel et de igneo et aere. qui locuntur de celis secundum la
cum et aerem celum appellat. et aquas super celum et ipsum
empyreum. et ipsum dicunt. Ratio autem diuersitatis intelligitur
ex h uel quod quidam numerant celum spirituale cum corporalibus
ut beda quidam uero obmittunt. aliud quidam diuidunt
firmamentum in duo. s. in celum sydereum et planetarum.
quidam coniungunt simul aereum in duo. quidam coniungunt simul
de igneo. tamen secundum maiorem computationem nouem ponuntur celi.
largissime accipiendo. s. aereum. ethereum. igneum olim

pium. celum planetarum. firmamentum. aqueum. empyreum. et celum trinitatis.
horum autem sufficientia patebit. infra.

Ecce ostensum est et cetera. Superius exegit magister quando et ubi
creati sunt angeli. In hac parte ostendit quales
facti sunt. et quam qualitas angeli potest attendi. aut quantum ad ha
bilitates sunt qualitates respiciens dispositionem naturae. aut
in initio. aut in primo. ideo h pars est hec. Inferius deficiat de
pertinentibus. s. de attributis. In prima de habilitatibus naturalibus et boni
ibi. Post quam inuestigatum est. In secunda de habitibus beatitudinis et
miserie. i. d. iiij. Post hec uidendum utrum beati. secunda pars
habet tres. In prima enumerat et distinguit illa attributa. In
secunda ostendit quomodo recepit magister et cetera. i. h considerandum
est utrum et cetera. In tertia ostendit in aliquibus aliis equalitatem
ibi. et sic in predictis angeli differebant et cetera.
Dicitur intelligentia autem huius partis duo quaeruntur de duo
attributa. quia de aliis habebitur infra.
Et primo queritur de simplicitate eorum.
Secundo uero de discretione personali.
Et circa primum queruntur tria.
Primo queritur utrum angelus sit simplex a compositione ex materia et forma.
Secundo dato quod sic. queritur utrum eadem sit in spiritualibus et corporalibus per materiam.
Tertio queritur utrum sit una numero alius ex parte alia.
Uidetur g primo utrum in angelo sit compositio ex diuersis naturis. s.
ex materia et forma. et quod sic ostenditur per rationem mutationis. nulla
mutatio sine materia. sed angelus dum sua est mutabilis et mutatur. g habet
compositionem. sed ultimus quod ex materia. cuiusque in est mutatio in est pri
mum et materia. g et cetera. per maxima est in prima pars per augustinum. xij.
confessionum. omnis mutabilitas insinuat quandam informitatem quae formam
capit uel mutatur uel uertitur. et dicitur in eodem. c. ii. deinde non quod
est mere forma actionibus potest subiacere. et ibidem expresse dicitur.
quod forma non suscipit actionem. quia h non suscipit non in mutatione ista.
Si tu dicas non quod mutabilitas uenit rebus quia sunt ex nihilo si
cut in pluribus locis uult augustinus. sed quod mutabilitas non est priua
tio. immo dicit aliquam positionem. g non habet causam priuationem priua
tionem. necesse est g quod habeat causam dicentem positionem. sed non positionem
omnino dicitur. cum in dicunt priuationem. g ad quod non est omnino ad nec
omnino non. sed quod medium inter ad et non. sed aut dicit augustinus. materiam.
g et cetera. Item h ipsum ostenditur per rationem actionis et passionis. quia
nichil idem et secundum idem agit et patitur. sed angelus idem agit et pa
titur. g habet aliud et aliud principium. secundum quod agit et quod patitur. sed principium
secundum quod agit est forma. principium uero secundum quod patitur non potest esse nisi ma
teria. g et cetera. maior per se manifesta est minor similiter probatur. nam an
gelus est recipiens illuminationes et dare. g et cetera. Si forte dicas
in illuminatione quod medium per eandem recipit lumen et dat. ut
potest accidere. illa est instantia. quia medium non habet eorum ac
tiuus non operationem. et rursus h instantia non potest fieri in actione
et passione. angelus. non agit et patitur. dum n. agit quod
non dicitur patitur quod dicitur. dum agit eius pars patitur penam. ut
nullo modo sit dedere peccati sui. decreuit iustitia. et h est passio

-re. Item si nullum principium individuationis in angelis invenitur, erit distinctio ypostasium non proveniens. Fiat ergo talis ratio: omnis distinctio sive numerus invenitur primo in terminis et subalternis, quia omnibus actibus contentis, species contrahuntur diversa. Sed non invenit a forma. Ergo a principio materiali. Ergo etc. Maior probatur: manifesta est. Minor probatur per philosophum, qui dicit de celo et mundo: cum dico celum, dico formam; cum dico hoc celum, dico materiam, et ideo in pluribus locis dicit quod omnino in materiabilium sensibilium. Si dicas quod nihil ipsum nisi ipsa ypostasis, sed ipsam quero. Ergo quid ante de ypostasi. Aut addit ad super essentiam et formam aliquid aut nihil. Si nichil addit, ergo non habet. Ergo sic ipsum ulterius est natura eius, sed pluralitatem et ipsa ypostasis sic patet talis. Quia si non addit super essentiam, et ubi quod in natura, sic essentia. Ergo cum ypostasis angeli sit finita et arctata et limitata, et in hic et nunc necesse est quod ulterius formam addat ad arctandum illam, sed hec non potest esse nisi materia. Item hoc ipsum ostenditur per naturam essentialis compositionis angelis, nam difficultas et principium participat naturam generis et differentie, natura in qua convenit cum aliis, et natura in qua differt. Ergo cum necesse sit tota unitate differentiis realiter invenit in quolibet angelo, necesse est in eo ponere naturam diversitatis. Sed in compositionibus est plures non conveniunt ad unitatem, tamen quia alterum habet rationem potentie, alterum rationem actus, ut ex duobus entibus in actu. Ergo necesse est etc. Sed si tu feras in instantia in albedine, et in aliis formis que habent diffinitionem et habent genus et differentias, nec tamen habent materiam per se suam, instantia omnino nulla est, quia sec(undum) est in naturis accidentium, que habent ortum ex subiecto et pluribus, et convenit sua differentia sibi, que non habent ortum ex aliquo genere. Unde nec ratio est. Vel quod albedo habet diversas non (?) nisi vel natura species genus per se subalternum cadunt a diversis naturis receptis in subiecto. Quod si non potest poni in angelos, propter ponendum est. Sed contra Boethius in libro de duabus naturis et una persona: omnis natura incorporea nullo materie fundamento innititur. Illius vero corpora est cuius nusquam subsistentia sit. Cum alia res fundamento materie innititur ut corpora, alia vero omnino sibi materia non egreat, ut incorporeum, nullo modo sibi potest, ut corpora in corporale species permutetur. Ex hac auctoritate expresse habetur quod angelus non habet materiam. Item philosophus de anima dicit quod neque corpus est neque forma in corpore est, neque mixtum cum materia omnino. Et hoc dicit esse vere de intellectu, sed angelus est huiusmodi. Ergo non habet naturam. Item omne ens universum est perfectissimum secundum ordinem naturarum in quo perfectius non potest cogitari, in inabilibus. Sed cogitari potest in inabilibus aliqua substantia spiritualis sine materia. Ergo illa est in universo. Ergo etc. Maior probatur per philosophum quod deus fecit omnia valde bona per hoc et per Damascenum capitulo xii: omnia que per dei providentiam fiunt, deducentur convenienter suscipiunt. Et ut non in melius fieri se habere. De(?) Item arg(?) potest esse ad ordinem universi quia tunc iste non cogitas nisi esse a quo maior non cogitatur in perfectione. Minor patet, quia probabiliter

cogitari substantia de suis per spirituali simili. Et ubicumque sit non sit, aliquid non est quod sibi, et etiam actus in fine suo modo mixtus et caducus, alia que sibi actum et finitum essentia, ut anima rationalis. Est ergo in angelis actus et essentia erit separata. Item per Damascenum ad hoc. In genesi n. dicit quod aliqua natura creata sit nobilior angelo, sed omnis creatura nobilior est suo effectu. Ergo angelus non habet super alia creata. Quia in creata, sed illa non potest esse cum materia nec forma. Ergo angelus non habet neque materiam neque formam aliam, sed essentialiter est forma.

Respondeo dicendum quod certum est angelum non habere essentiam simplicem per privationem omnis compositionis. Certum enim est quod angelus compositus est compositione multiplici. Potest enim considerari in comparatione ad suum principium, et sic compositum in quantum habet ad ipsum dependentiam. Si pluralissimum enim absolutissimum est et omne dependens ab ipso eius. Et aliqua compositione habet, secundo considerari in comparatione ad suum effectum, et sic habet compositionem ex substantia et potentia. Habet tamen considerari ut ens in genere, et sic per methaphysicam, quod exactum et tertium sive legitimum non ex genere et differentia habet considerari ut ens in se, et sic quantum ad esse actuale est in ipso compositio entis et essentie quantum ad esse essentiale, ex quo est et quod est quantum ad esse individuale sive personale, sic quod est et quis est. Cum ergo angelica essentia dicitur simplex, sed non est per privationem harum compositionum, sed certum est alias compositiones ab angelo removendas, ut potest compositionem ex partibus quantitativis et compositionem ex partibus ethero(geneis), et compositionem ex rebus corporalis et spiritualis, talis est in homine. Sed de compositione materie et forme sub materia et forma. Et de hac dubium est, et volunt aliqui dicere quod talis remota ab angelis, et est talis compositiones pius dicunt. Sed sic ostensum est supra, cum in angelo sit ratio mutationis, non tamen ad non esse, sed ad diversas proprietates sit et ideo ratio passibilitatis, sit etiam ratio individuationis et limitationis. Propterea non ratio essentialis compositionis propter materiam nec video causam nec rationem, quomodo defendi potest quin in substantia angeli sit compositio ex diversis naturis, et essentia omnis creature per se entis, et in compositione est ex diversis naturis, ille diversa tenent per modum actualis et potentialis, et in materia et forma. Et ideo illa positio videtur esse, scilicet quod in angelo sit compositio ex materia et forma. Ad ergo obiectionem in contrarium de auctoribus Boetii et Augustini, dicitur quod loquuntur de materia apparet, scilicet non potentie passive, que est principium patiendi et transmutandi ab alio, et hoc patet quia ipse vult probare quod corpora non convertuntur in spiritualia, sicut ex ipso. In libro philosophus vult dicere quod anima dividuata sit a materia sic quod est ratio permutationis et corruptionis, et ideo non loquitur generaliter de materia, sed apparet. Aliogin(?) ipse loquitur contradicit sic in predicto dicit quod non subiectum autem non per se, ideo quod solus deus est immaterialis. Ad obiectionem quod creatura simplex immaterialis potest cogitari etc., dicendum quod considerantes proprietatibus creature, quia creatura eo ipso quod creata non est actus purus, quia ergo habet possibilitatem, quia mutabilis est, quod habet finem, quia limitata et ignita, quod compositione habet

damnatum

vnde non potest variabilis cogitari, quia non potest esse non sit. Et si obicias materia quod dicit potest facere quod forma actualis sit sibi immutabilis sicut causa alterius. dico quod nunquam facit quod ipsa sit nata esse in materia et ad materiam quia eternus non habet inclinationem. sicut ergo de re non dicit per quod petit natura ipsam, patet quod nunquam debuit facere formam stare sine materia in indicto respectu quia non imitabilis faciat contra naturam et supra naturam. In contradictione non est non communis quid dicit positum, sed quid contrariat non ipsius causatur ut dicit aliquis. Quod obicitur quia cum nobilior est effectu, unum est de efficiente et finali, quia proprie tenet rationem cause. sed dicitur materia et forma quia est primo ordinata ad compositum non habet dignitatem simpliciter. sed solum secundum quid.

Eo dato quod habeant compositionem ex materia et forma, laborare super hoc: nomine materie ad omne potest quod cum alio venit ad constitutionem tamquam fundamentum rei. quia de illa materia ut sit eadem cum materia corporalium, non loquor de materia prima et essentia naturalis. sicut dicit senex est eadem sibi ipsi secundum substantiam sed loquor secundum capacitatem vel communitatem. ut sic est omnium de auro dicitur habere eadem materiam secundum sui essentiam. cum tamen naturaliter variet et alia pars secundum substantiam sit in uno quam in alio. Et quod sit eadem per essentiam videtur auctoritate Augustini, de mirabilibus sacre scripture: Deus, dicit, corpus de creatione materie genere ipsius prius de celo condidit, creaturarum hoc est celestium et terrestrium, intellectualium et talium causaturum speciem multiformis diversit. quid hoc expressius. Item videtur in quolibet genere est reperire unum principium quo mensurantur omnia que sunt in illo genere, ut vult philosophus in xi. prime philosophie. sed substantia est unum genus non tantum secundum logicum qui considerat intentiones, sed secundum metaphysicum qui considerat rerum entitatem essencias rerum. ergo in genere substantie est unum aliquid quod mensurant omnia in illo genere. sed id non potest esse principium extensionis, cum hoc habeat maiorem et minorem participationem in tanto numero illius generis magis et minus. ergo cum principium intensionis non sit nisi forma vel materia et ut materia vel forma. Si materia hoc propositum. si forma, sed unitas forme presupponit necessario unitatem materie. ergo etc. Item cum prima passio cuius est aliquibus necessario est quod insit eis per aliquod commune. sed numerus est in spiritibus et corporalibus uni forme, quia eodem modo quo numeras x. homines et x. angelos, numerus .x. angelorum supplebis ex hominibus. ergo necessarium est aliquam naturam communem in eis reperire, per quam hec passio in sit. sed hec non potest esse forma. relinquitur ergo quod materia. Item abstrahat materia corporalium ab omni forma, item materia spiritualium, aut distinguitur aut non. si ergo non, ergo sunt idem per essentiam. si sic, cum omnis distinctio sit a forma, ergo habent formam. si tu dicas quod distinctio per seipsam est a forma sed sic materia habet esse impletum in distinctionem incompletam. hec in qua materie differunt spiritualia et corporalia est simplicitas vel compositio. sed materia ex abstracta ab omni forma est ita simplex ut punctus, ergo nullam partem habet. ergo si hec non differunt, non videtur quod in alio. Si dicas quod per capacitatem,

sed materia non est sua capacitas per essentiam. ergo contingit eam abstrahi a capacitate. abstraham ergo materiam spiritualium et corporalium a capacitate. quero per quod differunt, nullam omnino est dare nullam assignare differentiam. ergo essentia est eadem per naturam. Item forma generis est abstrahibilis a formis specierum sive a differentiis. sed substantia dicit formam generis corporum et incorporum, sunt differentie. ergo ab hiis potest abstrahi. sed forma generis non est prior quam forma differentie. sic dicit philosophus quod prius est animal quam homo. consideret ergo materiam spiritualium et corporalium sub forma generis. non differunt quantum ad formam, que consequitur ipsam essentiam materie. ergo in toto forma non differunt quo ad ipsam materiam ut videtur. Item cum dicitur materia rerum corporalium est materia spiritualium materia est materia aut est communis in solo nomine aut in similitudine aut in essentia. si in solo nomine, ergo cum sit equivocum in se primo, ergo nulla est univocatio. Si in compositione, abstraham ab illa compositione. tunc aut erit differentia per essentiam in essentia, aut equivocum prima. Augustinus xi. confessionum: duo fecisti domine unum prope te aliud prope nihil. et item in xii. duo sunt carentia temporibus. unum quod sine ullo defectu contemplationis sine ullo intervallo mutationis tua eternitate perfruatur. aliud quod ita informe erat ut ex alia forma in quam formam mutaretur non haberet. si ergo que fecit dicuntur unum non erat constitutionis alterius, si angelica non dicitur quod corporalem materiam sine corpore. ergo etc. Si tu dicas quod loquitur de ea per esse sed non est quia loquitur de ea sicut patet tam motibus quam temporibus per quod omni forma caret privata. sicut ut in illis corporibus in formitate et sic consideratur ut in mutabilibus. ergo etc. et ideo et talis scilicet sic dicuntur. Item quod communicant in aliquo adiuvant tunc similia. sic dicit Boethius de duabus naturis et una persona Christi. sed spiritualia et corporalia non sunt huiusmodi. ergo etc. Item ut videtur sic potest argui: essentialiter consequitur formam sive per sui essentiam. immo essentialiter consequitur materiam. sed necessario sequitur quod si sunt diverse possunt pati et recipere aliquas formas, sive quod ad aliquid efficitur vel actum ordinatur una forma ad quod non alia, quod differunt per essentiam. cum ergo materia sub forma corporalibus formis nullo modo possit capere formas spirituales per individuam perfectionem necessario, quia nunquam de angelo potest fieri corpus nec econtrario. ergo differunt per essentiam. Item perfectibilitas in rebus corporalibus aut ergo aptitudo forme aut aptitudinem radicaliter non aptitudo forme. quia omnis forma est in simplicia essentia consistens. ergo principium aptitudinis materie et originaliter aut ergo consequitur ipsam materiam secundum se aut non. si non, sed materia sit simplex quia est de se ut punctus. ergo sic punctus non potest esse materia vel pars superficiei et nec materia potest esse corporis. quod si hoc absurdum est quia dimensiones secundum rationem in situ consequuntur materiam secundum se, cum ergo sit in corporalibus et spiritualibus non, patet etc. Item ob aptitudinem huius quia angeli fertur et adiuvendam claritatem summe lucis, sed materia corporalium de se tenebrosa est et quanto magis permiscetur et magis unitur ei, tanto minus cognoscit et magis est tenebrosum. si ergo forma angeli unitur sue materie maxima in dicto est, substantia ei

esse in eptissima ad contemplandum lucem. si ergo ista sunt solum forme
et nunquam habent materiam conformem proximo unitatem neque materia corporalium. fit
ut quod non sit ponere materiam in aliqua materia generis illius rerum, quia
quanto magis participat de ratione materie minus sunt entia, et
ipsa est quod in nobilissimo in genere entium. quia ipsa nichil.
Si ergo id unum quod est in ipsa genus, debet esse perfectissimum in genere
illo: ut albedo in genere coloris. patet ergo. In istis dubiis quod
est hinc questionem sapientes nidet cernant sapientibus. nam
magni et profundi clerici in theologia et in philosophia.
quam magis fuerunt veritatis inquisitores, diversificati sunt.
Quidam enim posuerunt quod materia in spiritualibus et corporalibus differt. nec
habet unitatem nisi analogie. Alii posuerunt quod est una per
essentiam. Siquis autem diligenter velit considerare que
istarum positionum sit probabilior et verior, et attendere ad rationes
moventes, videbit quod utraque opinio secundum diversas vias vera
dicatur. ita quod neuter sit deceptus. Ratio autem huius diverse
positionis fuit diversus modus cognoscendi materiam. Materia
enim duplex est scibilis, scilicet per privationem, et per analogiam. cognitio
per privationem est per hoc removendo formam, deinde dispositiones
ad formam, considerare ipsam essentiam nudam in se. que
tenebra intelligibilis. Cognitio autem per analogiam est per consi-
milem habitudinem. habitudo autem materie est per proportionem. et ita
hec cognitio est per comparationem materie ad formam, mediante potentia. potentia
autem materie duplex potest comparari ad formam, aut in esse, prout
est fundamentum. In ratione entis, et sic considerat naturalis phisicus.
methaphisicus. aut sub ratione mobilis, et sic considerat naturalis phisicus.
Considerantes ergo materiam secundum privationem omnis forme, tamen substantialis quam acci-
dentalis, dixerunt quod eadem est in spiritualibus et corporalibus per essentiam.
si enim ab omnibus formis et ab omnibus accidentibus separetur
utraque materia, nulla omnino diversitas apparebit. Considerantes
autem materiam secundum analogiam, scilicet sub ratione potentie, in quantum probatur fundamentum
forme in ratione entis, dixerunt esse eandem secundum analogiam. quia est ibi
consimilis habitudo, sicut enim materia corporalium sustinet et dat suis formis
existere et subsistere, sic et materia spiritualium. et est in ratione participationis secundum
plus et minus, nam in spiritualibus substat forme substantiali tantum, in corporibus
superioribus forme substantiali et quantitati, in inferioribus forme substanti-
ali et quantitati et contrarietati, et quanto purior est in genere illo, plus
participat de ratione per se stantis et independentis, quanto
autem plus accedit ad non ens actu, magis elongatur. hinc
est quod substantia demum corporum superiora, postremo corporum inferiora, et
hinc non dixerunt quod esset eadem proprie. quia sicut materia corporalium est nata
illa sustinere formas spirituales non est. Considerantes autem
secundum analogiam sub ratione potentie, in quantum probatur fundamentum forme in ratione
mobilis, dixerunt non esse eandem per analogiam. quoniam sicut in corporalibus
est ad quod sustinet variationes quantum ad perpetuitatem corporales, ita
in spiritualibus quantum ad spirituales, et est in ratione prioris et posterioris
in participando. nam materia potest esse fundamentum variationis secundum
situm et formam, ut in corporibus corruptibilibus. aut situm tantum, ut
in superioribus. aut ad receptionem influentie et habitum, et prout

ratione, sicut in substantiis spiritualibus. et secundum hanc considerationem
proprie est materia in corporibus et corruptibilibus, minus proprie in cor-
ruptibilibus, minime in spiritibus. et sic non est quod diversi aliqui in illis, quia
minimum habent de hac possibilitate, et secundum hoc materia est infimum.
et hinc non possunt esse materia una. quoniam materia in angelis non habet possibili-
tatem ad transmutationem formarum substantialium, nec est potentia ad recipiendas
formas corporales. et inde est quod dicit philosophus quod spiritualium et corpora-
lium non est materia una, considerans potentiam materie in relatione ad formam
ut mobilium. Ex his patet ratio diversitatis et via harum posi-
tionum, et quia viam dant secundum diversas vias et secundum diversos modos
intelligendi, et sic currunt diverse rationes et auctoritates invicem
ad partes oppositas. et patet ratio quare non est contradictio si quis etiam
intelligat utramque. Vel aliter potest dici quod auctores loquentes de unitate
materie loquuntur de ipsa prout ad eam stat resolutio principiorum.
principiatorum. ideo triplicater possunt loqui secundum quod triplex sunt qui docent
resolutionem facere ad principia materialia. nam ad materiam resolvit natura-
lis qui considerat generationem et corruptionem. ad eam resolvit phi-
losophus qui considerat esse corporis mobilis sive ad situm sive ad formam.
ad eam resolvit methaphisicus, qui considerat omne ens. Et unum
quisque resolvit secundum amplitudinem sue considerationis. nam philosophus in
inferioribus qui negotiatur esse generationis et corruptionis considerat
materiam. ut est principium generationis et corruptionis. et sic est solum
in hiis inferioribus, et quoniam omnia talia conveniunt in materia,
ideo solum dicit eandem materiam generabilium et corruptibilium. philosophus
superior considerat ipsam naturam mutabilem sive ad situm sive
ad formam, et videt omnium passiones in inferioribus et superioribus,
propter quod mutabilia sunt ad situm sicut patet per motum est principium
est materia. ideo resolvit ad materiam omnium corporalium, et secundum hunc per
philosophum est eadem materia in omnibus corporalibus. methaphisicus considerat naturam
omnis entitatis, et maxime substantie per se entis, in qua est considerare
actum essendi, et hunc dat forma, et stabilitatem per se
existendi, et hanc dat et prestat id cui innititur forma. licet igitur est
materia, et quoniam per se esse in spiritualibus et corporalibus dicit communitatem non
equivocam, et multo magis univocam, non analogie solum. ideo
omnes reducuntur ad principium unitatem. ideo secundum methaphisicum in omnibus per se
entibus est ponere unitatem materie. Et omnium istorum philosophorum conside-
ratio vera est. sed differunt iudicia. philosophus enim non dicit eandem
esse materiam in corporalibus, quia nunquam venit ad considerandum istam
secundum essentiam. sed solum secundum esse, et absque dubio aliquid est hic in cor-
poralibus, quod non in spiritualibus. et aliquid in corporibus. quod non in incor-
ruptibilibus. methaphisicus vero non tantum secundum esse, sed secundum essentiam conside-
rat. et per abstractionem omnium esse, non reperit necessarium fingere
diversitatem in materia. ideo dicit esse unam per essentiam. et ideo cum hac
questionem tractat theologus: aut prestat eam sicut naturalis.
aut sicut methaphisicus. quia ipse potest accipere modos omnium
scientiarum, cum ei famulentur. si ut naturalis, sic dicet non esse eandem.
si ut methaphisicus dicet eandem esse per essentiam, differentem
per esse. et quoniam nobiliori modo iudicat methaphisicus, quam
scientie inferiores: ideo hii qui posuerunt materiam eandem in spiritualibus

et corporibus altius elevati melius iudicaverunt. quamvis per
diversas considerationes. utrumque potuit dici verum. ut prius
est ostensum. Contra: quod sunt tres plures materia
eandem per essentiam in spiritualibus et corporalibus. sicut manifeste
innuit augustinus in libro de mirabilibus sacre scripture/ qui
fuit altissimus methaphisicus. Ad quod obicitur quod distinguit
materiam corporalem et angelicam naturam. dicendum quod loquendo de materia prout est. non prout
est materia sed ut aliquid distinguit in actualibus quam est in angelo.
...cui sumus intentativis comparatur et ratione pos-
sibilitatis quae est in materia de se. ratione cuius est expers illius. Ad obiectum
quorum materia est una etc. dicendum quod loquitur de materia prout est. hoc est
de materia terminali. ratione cuius dicuntur res ad invicem transmu-
tabiles. et isto modo illa est prima phisica et in genere phi-
sica est telluris non/ et aliis sermones consimiles/ quae dicunt materiam esse
diversam. omnes enim loquuntur de materia prout est. Ad quod de materia
susceptibili potentia dicendum quod potentia materie prout se consideratur non est una
generis ad hanc formam/ quam ad aliam. immo indifferenter se
habet ad omnia/ nam materia intelligitur considerata non spiritualis nec corporalis
et ideo capacitas eius essentie materie indifferenter se habet ad
formam sive spiritualem sive corporalem. Sed quia materia numquam exspo-
liatur ab omni esse. et quia semel est sub esse corporali numquam exuitur/
et similiter illa quae est sub esse spirituali. hinc est quod materia eius est in
spiritualibus et corporalibus. et alia et alia. // Ad obiectum de extensi-
one dicendum quod hoc non est ratione ipsius materie. quia materia abstracta et a
forma simplex est. non tamen habet actualiter simplicitatem. ut punctus.
sed simplex/ quia caret actuali extensione. habet tamen potentialiter ad
illam et ideo non forma corporalis illi materie datur. tunc redu-
citur ad actum. unde materia est dicendum quod extensio est a materia non est in-
tellectus quod a materia per essentiam suam. sed prout est sub
formis corporalibus. quia non est nata esse in materia. nec est extensione.
quamvis ipsa in se sit simplicis essentia consistens. // Ad
obiectum quod materia est tenebra. dicendum quod tenebra dicitur ratione privationis
forme. quia forma lumen est. et ideo materia est privatione repugna-
ret contemplationi/ et quia in angelis forma est sub actu perfectissimo/ sub-
lata privatione. hinc est quod remota est ab ea ratio tenebro-
sitatis/ et sic patet quod non est tenebra per essentiam. nisi
quis forte dicat tenebram comparative/ sicut essentia omnis
tenebre est. et summe lucis. sic et materia tenebra potest dici et
sub dispositione forme quae perficit. // Ad quod quia materia non est in quo
omnia nutriuntur. dicendum quod licet aliqui voluerint dicere quod materia
rei quae est fundamentum. dat esse fixum. et ea res est ro-
borandi. quia plus sapit et percipit de natura generis rei.
quod magis intrinseca fulcitum est. tamen id non est consequens
dicere. quod ipsa materia sit id unum/ et hoc debeat esse completis-
simum. sicut dicitur in x. primo phisice. quod albedo est in ipsa
omnium colorum/ et ideo dicendum quod non ponimus istam unam. quia
ipsa sit in ipsa. sed quia sine ea materia una. Impossibile est po-
nere ad unum transiens/ cum illud presupponit aliquid
quid autem sit id unum. quod est in ipsa omni quae sunt igitur

non scire. hoc est altius inquisitionis.

Tertio queritur. utrum materia spiritualium et corporalium sit una
per numerum. aut per unitatem aliam. et quod sit una
numero. videtur. sic enim id quod ita est unum. quod non recipit di-
stinctionem. per suam essentiam. quia omnis distinctio est a forma.
ergo necesse est materiam in omnibus esse una numero. // Item cum quod est
unum est unum vel genere. vel specie. vel numero. sed materia non est ea
de inspiritualibus et corporalibus unius generis. vel speciei/ est illa
sit solum a forma. ergo a ratione materia est una numero. // Item
status perfectus non potest esse nisi in uno. ergo sicut est status in
genere efficientis et finis scilicet in genere medii et in genere efficientis
primi/ et finis ultimi. sic est status/ quod unum solum
est principium efficiens per essentiam/ ad quod omnia reducuntur. ergo si-
militer cum ex parte resolutionis sit status in essentia materie/
quod illa sit una numero // Item cum dicitur materia lapidis est materia et
materia angeli est materia. aut dicitur univoce. aut equivoce/ aut
ideo predicatur de se. sed non equivoce. quia tunc angelus et lapis
equivoce dicerentur. ergo non univoce. quia univocatio
est solum in forma. et in hiis quae dicunt formam. ergo oportet quod idem
predicetur de se. ergo si materia lapidis et materia angeli non
sunt plures materie sed unica. restat quod materia est in spiritualibus et
corporalibus numero una // Item intelligamus materiam
sive spiritualium. sive corporalium. per abstractionem ab omnibus formis
intellige materiam simplicem et intellige in ut unica et illo modo multi-
plici non distincta. sed forme supervenientes non mutant
essentiam materie sed solum esse. ergo si prius erat quantum ad
essentiam unica numero. ergo nunc est habet formas. // Item in-
telligamus per impossibile quod deus de uno lapide faceret an-
gelum/ et mutaretur forma et esse materie. sed essentia
esset salva. ergo materia cum sit una per essentiam. et habet
tamen simul esse. in ille mutationibus. Sed illa muta-
tio est una numero. ergo materia per essentiam manet una numero.
// et tamen distat unus angelus a materia corporali corporum/ quantum alius an-
gelus. ergo videtur quod in aliis angelis et aliis rebus corporalibus sit
materia una numero. Contra/ unum numero respicit esse indivi-
duum sive individuatum. sed materia in corporalibus et spiritualibus
non est una unitate individuali. ergo non est una per numerum/
maior patet. minor probatur per phisicam. quod quorum sunt eadem
numero aliud individuo/ inter se sunt una numero. sed an-
gelus a sua materia non differt numero/ nec lapis a sua. ergo
si materia lapidis et angeli est una numero. ergo lapis et angelus
sunt unum numero/ quod falsum est // Item unum et multum. sunt differ-
entie entis et entis in actu. sed materia est solo eius ipso. ergo si
differentia non convenit/ nec eis quibus convenit divisum. ergo nullo
modo potest dici materia per essentiam una numero // Item si de
auro uno fiant diversa vasa. postquam facta sunt. in
id aurum desinit esse unum per distinctionem super-
inductam. et ergo de materia fiat creature/ genere et specie diffe-
rentes. vel ergo quod materia videtur talis. ergo etc. // Item

Secundo ... distinctio sit a forma patet per philosophum vii methaphisice. dicit quod solum actus id est forma dividit ...

est unum numero per essentiam ... sua ... quod omnia ... habet distinctionem

Forme in adveniens materie extendit eam et distinguntur ... ... dicata.

... forma ...

... argumentum ... ... predicatur de ... est in una ...

opp̃. nõ ẽ ꝯp̃o. ẽẽ ĩ eo nũo. h̃ planũ ẽ. q̃r mutuo
se expellũt. s; opp̃e forẽ ẽẽ materiaz sũt ut ẽ in
diuisis. ergo ĩ pole ẽ materiaz ẽẽ una nũo. Itẽ in
pole ẽ idẽ nũo ẽẽ ens ĩ nõ ens / sũma ẽ distãcia.
s; angelus h̃ suã formaz ĩ am̃ ẽ ĩ actu / aĩa ẽ si ẽ
magis h̃ materiaz. nec h̃ĩn formaz. imo eĩnda ẽ
h̃ suũ totũ. ergo ĩ pole ẽ. q̃ angelus ĩ aĩa sit eadem nũo
vel alteius creature diuerse. Itẽ cato ñ solũ tĩat
ad esse / s; ĩ ad ẽẽncia. ergo ũ ẽ diuerse creature. necẽ
ẽ diuersos ẽẽ eos p̃ ẽẽnciaz. s; cato aĩe petri
ĩ aĩe anx. ẽ alia ĩ alia ĩ utrobiq; producitur
cr̃eati m̃e. ergo necẽ ẽ m̃ hic ĩ ibi alia ẽẽ p̃ ẽẽnciã.
ergo ĩ pole ẽ. ẽẽ una nũo. Itẽ ẽẽ simpl̃r unũ in
plibz. h̃ ẽ ꝯtrarius diffinitũ ẽẽ unũ ĩ oĩbz. ergo non
ꝯpetit ali. vel si ꝯpetat ali / minime ꝯpetit ei
q̃ maxime distat a deo / s; m̃ maxime distat a deo / cũ
sit ꝑpe nichil. ergo nullo modo ũ ipi ꝯuenire / q̃ ipa
sit una nũo ĩ oĩbz ul̃ ĩ ĩ plibz. Ad p̃o dd.
q̃ p̃o phor̃ ĩ phicor̃ uiror̃ h̃ fuit. ĩ ẽ. q̃ m̃
ĩ q̃bz; q̃z ẽ / p̃ ẽẽnciã ẽ una / ĩ una nũo / ĩ ro̾m
h̃i assignat. q̃r m̃ h̃ ipĩ q̃ ẽ. ẽ ens oĩo ĩ p̃o
ĩo oz q̃ ĩ q̃bz; q̃z ẽ / q̃ sit p̃ ẽẽnciã nũo una / h̃ at
ro̾ bona ẽ. q̃ melius p̃z. si p̃ stetat / q̃r. n. m̃
oĩo ẽ ẽẽ ens ĩ p̃o ĩ io p̃ suã ẽẽnciã nullã h̃t actu
nullaz formaz. ergo nullaz distinctoz. si nullaz distic
tõez h̃t ĩ ñ ẽ nichil. oz ergo q̃ sit una sine mul̃tiplicitate
ĩ ita nũo una / amp̃. q̃r ens oĩo ĩ p̃o. io nec ge
nus / nec sp̃es ẽẽ p̃t. q̃ dnt aliq̃ mõ actũ ĩ io
ñ p̃t ẽẽ ĩ g̃is eis q̃bz ẽ ꝯseqũ unitatẽ vũcatis / vel
vũl̃is. ergo nec g̃ne. nec sp̃e ẽ una / ĩ tñ nũo ẽ
una. ĩ ita ẽ una nũo / s̾ nichil h̃ q̃r ẽ ens oĩo ĩ
p̃o io ẽẽ ẽ ẽẽ infinita. ĩ ad formã ĩ finitaz̃ / s;
ẽ q̃r ĩ finitu ẽ cuiq; ẽ sua ĩ finũ que ueit ex
actũs sũme p̃fectõne / sed ĩ m̃. q̃r ĩ finita / oĩ
bz m̃tis ẽ. ẽ una / p̃p ĩ finitatẽ ei / q̃ ueit ex sũ
me possitis ĩ p̃fectõne / s; priuatione / q̃r m̃ ẽ ens ĩ p̃o.
vnitas ei ñ p̃t ẽẽ unitas indiuidualis / sũ p̃
ꝯtinuitatẽ. sic mõs ẽ un̾. s; ũ p̃ actũ / idem sim
pl̃r / sic angelus ẽ un̾ / s; si h̃t unitatẽ / unitate
hõgeneitatis h̃t. h̃ aũt unitas / simil̾ manz ĩ diuersis /
sic p̃z / si de eod auro fiat mul̃ta uasa. illa sũt
de eod auro p̃ hõgeneitatẽ. h̃ aũt q̃ ẽ ĩ uno /
differt ab auro q̃d ẽ in alio / adeo. ut nõ sit unũ
p̃ ꝯtinuitatẽ. s; ergo m̃ ñ ẽ una actualiter simpl̃r ut
angelus. ñ ꝯtinui. ut mõs / ul̾ auri frustrũ / s;
sola hõgeneitate. ĩ h̃ ñ tollit p̃ aduentũ. form̃
ĩ ita ẽ m̃ una ĩ oĩbz formis. sic oĩbz formis abstrac
tis. s; abstractis oĩbz formis nulla ẽ distinctio m̃
m̃. ĩ mo ĩ telli. ut simpl̃r una / sic ergo m̃ ẽ ĩ oĩb

m̃tis nũo una. q̃r ẽ ens oĩo ĩ p̃o. ĩ h̃ ẽ ẽ ĩta
ro̾ ĩ ea. Ex h̃is p̃ magna p̃te patet oba.
q̃m ex p̃dcis colligi p̃t. q̃l ẽ illa unitas / q̃ m̃
dr̃ una / s; ñ. ñ. ẽ unitas actualis / ẽ m̃oĩ ẽ unitas
ꝯfusa ĩ foro ĩ theatro / s̾ci ẽ unitas dr̃. s; il
la unitas magis ẽ possitis / ĩ p̃ d̾ hõgeneitatis / que
adeo ãpla ẽ / ut sustineat receptõez maioris
mul̃timodis diuisitis form̃ sup̃ addita / q̃ unitas for
me alicuius vl̃is / ĩ g̃nis g̃nalissimi. ĩ h̃ ẽ p̃p sũ
mã p̃sitatẽ ũn dr̃ una nũo / q̃ ẽ una sũ nũo /
q̃d ouis caret signo. ĩ ouiũ h̃nciũ signũ.
dr̃ ẽẽ signata. p̃ h̃ũc mod intelli p̃t m̃ ẽ nũo
una. Ad 2ẽ ergo obz. unũ nũo respicit indiuiduũ.
dd̾ q̃ vm̃ ẽ. p̃ut unũ nũo dicit actũs. vel p̃ut
ꝯsequit̃ ẽẽ actuale. nõ aũt ẽ vm̃. p̃ut respicit
ẽẽnciã. q̃m h̃ mõ se extendit ad unitatẽ ma
ioris capacitatis / q̃ sit unitas ĩ diuidualis. ĩ ex illa non
sequit̃. q̃ q̃ ẽẽ eadem un̾. ĩ ẽ. sic ñ sẽ. q̃ h̃o ĩ asin̾
uniũt ĩ m̃ali / ergo sũt unũ ñ ẽẽ. Ad 3ẽ obz. quod
unũ nũo ẽ dr̃ũ entis in actu. dd̾. ad 3ẽ ẽ. de
uno q̃ dr̃ unitas ꝯpleta / vnitas. n. ĩ uitas. ĩ bo
nitas. ꝑpe ĩ ꝯplete ẽẽ in creatura ꝯpleta. nichil
tñ sic d̾ aug̃. de ũ. rel. in ꝯplete repiũt ĩ m̃.
ĩ sic ergo m̃ ĩ ꝯpleta ẽ ẽẽ. ita unitatẽ h̃ se h̃t
ĩ ꝯpletã. pole tñ q̃ ad ẽẽ ꝯpleri p̃ formaz / cui ad
uentu ꝯstituitur ĩ diuiduũ nũo unũ / unitate ac
tuali. ĩ ꝯpleta. ex cuius ĩ aduentu fit distinctio / ĩ sur
git ĩ rebz mul̃titudo. Ad 4ẽ obz de auro. ñ ẽ sile. q̃r
aurũ h̃t unitatẽ ꝯtinuitatis. ĩ indiuidualis / q̃ oppo̾ mut̃ tam
ĩ discõtinuitati. ĩ h̃ ẽ q̃r aurũ ĩ sistit in m̃ p̃hi / ẽ
ens ĩ actu. nõ sic m̃ p̃ma ẽ mixtor̃ / ut ostensum
ẽ p̃us. Ad 5ẽ obz q̃d oppo̾. ñ possũt se ꝯpati ẽẽ
unum ĩ ad id. ñ p̃t sil̾ ẽẽ ĩ m̃ esse ĩ diuersis muta
tõibz introduca ĩ ẽẽ / ad h̃ ẽ ẽa unitas ẽ uero si. q̃ d̾
ẽ vm̃. de eo q̃ ẽ ita unũ / q̃ ei unitas repugnat
mul̃titudini. sic ẽ unũ indiuiduũ. s; ĩ eo q̃ ẽ ita unũ / q̃
mul̃titudini nõ repugnat. imo p̃p suã possitatẽ admit
tit oĩm diuisitatẽ. ñ h̃t ul̃tatẽ / imo sil̾. ĩ sẽl̃ ẽẽ
oppo̾ / sil̾ ĩ ĩ sẽl̾ p̃t ẽẽ m̃ re. ĩ p̃t ĩ p̃o agẽtis / ĩ di
uisis p̃ ductoribz p̃ durari. sic diuisis formis ĩ form̃
/ ĩ h̃ p̃z / q̃r forma h̃uanitatis / ẽ ima / unitate uniuersita
tis / io sil̾ vm̃ ẽ. q̃ ẽ h̃o q̃ g̃nat. ĩ h̃ ẽ h̃o qui
g̃nãd ẽ. ĩ ẽ h̃o albz / ĩ h̃o nig̃. ĩ ĩ oĩbz h̃is ẽ
form̃ ulĩs una. Ad si dicas q̃d nõ ẽ sile. q̃r hu
manitas nõ ẽ una nũo / sic m̃. dico q̃ q̃uis ñ
sit una nũo. s; sp̃e / tñ unitas m̃e. que ẽ uni
tas hõgeneitatis / maioris ãplitudinis ẽ. q̃ h̃uanitas ipa /
ĩ maiorẽ diuisitatẽ admittit. ĩ io nulla ẽ oppo̾ /
nulla oĩo ẽ ẽẽ ex ꝯpatiẽ oppositor̃ ad unitatẽ

imo adeo apla ẽ ut sustineat receptõem plurĩ diuisaz form̃ q̃ unitas formalis g̃nis g̃nalissimi. ĩ h̃ ẽ p̃p sũma possibilitatẽ m̃.

nis p eēnciā. sȝ solū ex ꝯpone oppositoꝝ adunita
te mˢ. ꝑ eꝰ / vn̄ sȝ sic si duo sī ciphi fc̄i ē de auro
ꝯformi. p̄t unū destrui alto remanēte. ul' unꝰ
ꝑdua alto i ēē ꝑ̄ito. sic in ꝓꝓ̄ito ē. ꝓpōito. si
quis eī uult unitatē mˢ intelligē. oȝ ab unitate
idiuali ꝯnīu abstrahē. ⁊ sup actu ymagīnꝰ ꝯsēē
de ꝯ̄ io ens in pō. ꝑ ꝑuatōꝫ ꝯ̄ trͥ ⁊ sic ꝑtit ali
q̄lit capē. q̄ diu. n. m̄. ut moles extensa cogitā
adunīo ēēe ꝯsidat. nl'o mō ꝑtingit. Ad
ultio ob̄. sat plan̄ ē. sic. n. de ē infinit⁹. ⁊ tm̄
ifinita / ad tm̄ mō. ifinitatis / q pō ē ꝑcessiue
q ꝑ acessiū. vn̄ nō ꝯꝑtit for. sȝ mˢ. sic itelli
gend ē. de illa unitate. de. n. uir⁹ iplibȝ / ita
q ꝑfc̄issimus / ⁊ oīo actus. ⁊ h̄ ē eī soliꝰ. sȝ
m̄ una iōibȝ. ⁊ h̄ q ꝑ suā eēnciā n̄ ꝑt eē
distīcta. n̄ sic ē de fol'. ⁊ sic patet oīa.

Consequēt q̄r de ꝯ̄o atributo. s. de diſcretōne
ꝑ̄li eē q̄ tria queruntur.
Primo utr̄ in anglis sit ma diſcetō ꝑ̄l.
Scd̄o q̄r utr̄ h̄ ꝓꝓietas sit actō acc̄. at̄ ibat.
Tcio u'o utr̄ sit nīl ul' formal'.

Ad aut in anglis sit mera distīctō ꝑ̄l'
i q̄ agli aliq. diffant solo nūo. vr̄ dan̄.
vij. Milia miliū ministrabāt ei. ⁊ ꝯstat quod
n̄ tot h̄ebāt ministia dūa sp̄e. q̄r daniel enu'at
q̄ n̄ multi oēs differēbāt sp̄e nūo solo. q̄ si dicat
q tot ministia. ob̄. de sa p̄te aut. ⁊ decies cētena
milia assistebāt. ꝯstat q tanta diuisitas n̄ ꝑot ē
ē ceter n̄ s̄ nuȝē h̄ uniſſtatū s. assistē. / It' gla
ē regī multos h̄rē ministros ꝯformes. q̄ si glo
sū ē regnū iquo ē x̄ gaudēt sc̄i oēs. ur̄ q mul
ti sūt uniformes i illo supno pallacio. ⁊ ita
solo nūo ul' ꝑ differētes / It' ꝑ̄lis diſcetō ē
i eō / anglis / ⁊ hoībȝ. ⁊ ē n̄ aglica sit dine ꝓpin
quior q̄ huana. q̄ ⁊ ꝑ ⁊ diſcetō ꝑ̄l. Sȝ i eō sūt
ꝑles ꝑsōe differētes sola ꝑlitate. sili i hoībus.
q̄ ur̄ q sili i anglis. q̄ sūt i aliq solo nūo di
fferētes / aut oms. / It' eē al' desidat ꝑ̄um
societate alis silis i sp̄e. nā eē al' ad sibi sile co
ꝑlab̄. et ad uolatilia ad s̄ silia ꝯuīt. q̄ agl's
ꝑ̄um desidat societatē silis i sp̄e. sȝ desidiū eī
nō ē frustra. max' in anglo bō. q̄ ⁊ c̄. Si tu
dicas / q ē ē uīm ialibȝ n̄ in ibāitꝰ sp̄ieb̄. cōc
q roate utr̄ i anglis sit social' ⁊ amicabil' af
fc̄us. ꝯstat q sic. Sȝ iquoȝ ē ꝑone effcīm
tales / ē amare siles. ⁊ appetē h̄rē. q̄ redit id
q̄d ꝑus / Ꝯ diuisitas q̄ ē nūo solo / cāatur ex
dine mˢ / inde ē q col nō multaplicā. q̄r eī eēu
ē extota sua m̄. ita q m̄ eī n̄ ē diuisibil'. n̄ multi

tiplicᵗᵘˢ / sȝ tal' rō ē in anglis. q̄ ⁊ c̄. / It' rō final'
multiplᶜᵃᵗⁱᵒⁿⁱˢ ꝑ nuȝ ueīt ex ꝑte corrupᵗⁱᵒⁿⁱˢ. rō. n. multi
plicā ꝑ nuȝ. ut q̄r nō potuit saluarī i uno / ipa sp̄e
cies / saluet i plibȝ. vn̄ sol ⁊ luna q̄r ꝑpetua sūt.
nō h̄nt n̄ unū indiuiduū i eād sp̄e / q̄ ⁊ c̄. / It'
si repire ꝯtingit extrimas ⁊ mediū. sȝ ē ꝑ̄ꝑtᵉ ē.
sȝ ꝯtingit repire ꝑl'alitatē ꝑsōaꝝ i una n̄ rgō /
⁊ eē. ꝑl'alitatē n̄ i una ꝑ̄ (ut i hoīe; ⁊ i xp̄o) ergo
ꝯtingit ꝑl'alitatē naꝝ repire i plibȝ ꝑsoīs / ut
tot sit nᵉ differētes. quot sūt supp. ⁊ tot sp̄es qt
idiuidua / It' distīctō ꝑlis ꝑma ē mō q̄ adori
gine. ⁊ i hoīe sili. q̄ ur̄ q origo sit tota ꝓpiᵘˢ rō
distīctōis ꝑlis / q̄ i anglis n̄ repit origo n̄ ꝑma
distīc ꝑlis. ꝑ ꝯsequens / sic. Dd'. q hic fuīt dupx pō.
quidā. n. dixunt / q i anglis ē distīctō ꝑlis. sȝ mu
quā purē. imo sī i tot sp̄es / qt indiuidua. sili dn̄t
i luminarībȝ mūdi / sȝ lȝ h̄ aliq ꝓbabilitatē h̄at i corpibȝ /
n̄ tm̄ ur̄ rōᵉ i sp̄ibȝ. ut i ainis ꝯcat ⁊ alio i n̄ ſpali /
sic. n. i notesat ꝑsepcōꝫ. multi angli eodē officiū
ordiant / ⁊ ꝯ̄iēni uidēt h̄rē eād opōnē. nob' aut
n̄ ꝑsepcōꝫ. n̄ ꝑ dicta scōꝝ. n̄ ꝑ officia / i notesat cā
ta diuisitas. eō n̄ uī n̄ ꝑ sup eō h̄ dc̄e. max' cū nō
appeat i ꝓmitu aliꝗ rō coges. alia ē pō solā. ⁊
catholica. q i anglis ē ꝑone distīctōm q̄ adꝑlita
tē tm̄ n̄ / aut i oībȝ / aut i aliqbȝ. ⁊ ꝯ̄ra ꝯ̄tᵃ sīt rōnes
adh̄ inducte. tū ex ꝑte ministii / tū ex ꝑte assilati
onis ad dn̄i / ex ꝑte assilatōis mutue. Ad q̄ ob̄.
q̄d diuisitas f̄m nūm ueīt ex diuisione mˢ. dd'. q̄d
u'm ē. sȝ mˢ ꝯ̄ ᵃ ᵍᵘᵉ ᵉˢᵗ / ꝑ ꝯ̄ nōnē / ueīt ex diuīcē mˢ. q̄r ꝯ̄ uās
ꝯ̄ ꝯ̄ it ꝯ̄ uāto ꝑtē sue sb̄e. diuisitas aut angloꝝ n̄
ē ꝑ multiplicᵃᵗⁱᵒⁿᵉ un̄ ab alto. sȝ oīm agloꝝ a dō.
⁊ ꝑ h̄ ꝑsequēs ob̄m. de fine. q̄r ille nō ē finis
multitudīs. sȝ multipᵗⁱᵒⁿⁱˢ successiue. Sȝ rō potissiā
multaplicōis i hoībȝ ⁊ i anglis / ē diuine ꝑōie. ⁊ sap̄ᵉ
⁊ boniᵗᵃˢ declarō. ⁊ collaudatō. que manifestatur
i multitudīe / ⁊ glie boꝝ glificō. q̄r amior cāuⁱᵗᵃˢ
existit i multīᵉ bone societatis. vn̄ c̄dō q erūt
i magno nūo ꝑfc̄tissīo. ꝑ q̄ decȝ illaȝ supnam
ciuitatē dī decore fulgere. Ad ob̄. de medio.
dd'. q angl's nō ꝑt eē mediū. q̄r sic impoᵇⁱˡᵉ ꝑ
batū ē. q̄uis in anglo nō sit tanta ꝯ̄ꝯ̄ diuisi
tas. q̄ta in hoīe. illo aliq ē. ⁊ ꝑ. q̄uis n̄ diuisifica
tur i hoībȝ plibȝ huana n̄. tm̄ multip iuīt. ⁊ eō n̄
ē q̄rē ad mediū. Ad ultio ob̄. de origie / q ē ꝑn
cipal' rō diſcetōis ꝑlis. dd'. q q̄uis ricard' dicat
q ꝑ i hoībȝ distīgūt origie. tā h̄ n̄ h̄t rōē ꝑn
cipij. nā pauci hoīes sic distīguīt ꝑ illā hūatē
tū ab oībȝ diffō ꝑlit. Sȝ rō distīctⁱᵒⁿⁱˢ ꝑlis / q̄ ꝑ adiūᵍ
taē ueīt ex ꝑ ꝑnaᵗⁱˢ ꝯ̄tiᵇᵘˢ ⁊ ꝑticlantibȝ / q̄ adnoti

cia. ueit ex qualitate. quorum utrique est in angelis repire.
sed diversitate. diversa n. hunt pri. individuationa. et
diversas proprietates innatas. sicut n. homines in diversas habent
species facies. sic diversas hunt mentes. et proprietates in
tales. et ita intelligendum est in angelis suo modo.

Credo quod unum simplex proprietas sit in angelis actualis vel
substantialis. et quod accidentalis. ut sic loquar. dicitur quod omne
proprium manat de genere actuali. non solum proprium individui
sed etiam speciei. sed individuum magis appropriat actibus. quoniam species
ex mixto forti proprietas individualis in genere actu pertinet
non est. sed distinctio personalis et proprietas individualis. ergo etc.
Item. dicit. de secundo. magister. dicit quod in divinis est simplex distinctio per eam
congrue sicut in angelis per qualitatem et hoc utroque modo.
si ergo tamen qualitas que origo dicitur proprietate accidentalem
in creaturis patet etc. Item potius dicitur quod individu-
um constat ex proprietatibus quarum collectio in alio non est talis reperi-
re. sed tales sunt proprietates accidentales. ergo individuatio est
per accidens. sed per eandem est simplex distinctio per quam est individuatio.
ergo etc. Item humana natura in Christo non habuit personalitatem
non distinctionem personalem. sed constat quod habuit que sunt essentialia
speciei et individui. ergo simplex distinctio non est substantialis. similiter essentialis non hominis
nec angeli. Item exceptis omnibus accidentibus res non cadit in
sensu. sed solum intellectu. sed universale dum intelligitur. singulare dum
sentitur. ergo exceptis accidentibus exceptis individuatio. ergo et
simplex distinctio. et sic idem quod prius. Item distinctio per aliquid est distinctio
per numerum. sed excepta quantitate non est intelligere numerum. ergo non distinc-
tionem simplicem. sed substantiale intellectu. excepto accidentibus. ergo si distinctio
simplex non per te illi accidentibus exceptis. ergo non est substantialis angeli. sed potius
accidentalis. Contra arguit. probo per textum magistri. n. dicit quod per con-
sideratione est dicitur. et per considerationem comprehendit simplex
distinctionem. ergo videtur quod simplex distinctio est angelo substantialis. Item per
non est aliquid individua substantia rationalis nature. sed individua
substantia in qua habet est in genere substantie. non per accidens reductionem. sed
directe per rectam lineam. ergo in quo habet est in genere substantie. ergo
pluralitas non est in genere accidentis. quia in eodem genere est albus
in quo album et albedo. ergo in eodem genere pluralitas et pluralis. Item
nullum accidens est natura divina individua. ergo de accidens
consequitur individuationem. et tamen in rationali quod in rationali
sed habet unitatem et per naturam est aliquid individuum substantie rationalis
quod habet accidens. ergo per prius per. ergo et distinctio in pluralitate.
Item que differunt in personalitate. differunt in suis pro-
prietatibus. sicut patet in Petro et Paulo. et alia sic differunt substantia-
liter discernuntur. ergo distinctio simplex dicitur differentiam substantialem. ergo
non est proprietas accidentalis. Item non est maior distinctio in accidentibus
quam inter opposita. sed opposita non faciunt distinctionem personalem quia unus
homo prius est albus et post niger. et prius puer. postea senex. et tamen
idem individuum est. et una persona etc. Item accidentia diversa
cum sint in uno supposito sunt unum numero. ut grammatica
et musica. sed non est. si diversitas per numerum. vel per distinctionem

simplex venit ab accidentibus. ergo etc. Responsio. ad predictorum in-
telligentiam notandum quod de hoc est triplex modus dicendi. quidam namque
dicere voluerunt quod simplex distinctio est accidentalis proprietas. quia dicitur
quod est in genere accidentis. et quod causatur ab accidentibus sicut distinctio
numeralis. et hoc dicta est. quia distinctio numeralis causatur a diversita-
te proprietatum in quibus concurrit causa individualis et numeralis. sed distinc-
tio personalis proprietatibus que insunt preter individuali causatur. sed
id in probatur et opponendo per multas rationes sicut patet in unitate.
quia distinctio individualis sit ab accidentibus. cum individua
differant per substantiam. non solum accidens et similiter de distinctione
personali intelligendum est. et ideo alius modus dicendi est quod distinctio
simplex dicitur proprietate accidentalis. que tamen non causatur ab accidentibus sed alia
sunt ab aliis substantialibus. sicut unitas que est principium numeri est
in genere accidentis. et tamen immediate habet ortum a substantia. sed dicitur
idem quod suppositum rationale nature. ut est in genere substantie. non videtur pro-
babile quod simplex dicatur proprietate accidentale. solum enim dicitur
modo dicendi. quod distinctio simplex si videatur dicere accidens. quia
dicitur per modum accidentis. tamen principaliter dicit quod substantiale. et si
aliquo modo importat accidens. hoc est consequenter. quod tamen immediate habet
ortum a principiis substantialibus. et hoc patet sic. quia distinctio simplex addit
super distinctionem individualem. distinctio autem individua-
lis duo dicit. scilicet individuationem. et consequenter distinctionem.
individuatio autem est ex principiis individuantibus. que appro-
priate. ista. n. in principio dum coniunguntur invicem se appro-
priant et faciunt individuum. sed adhuc consequitur esse
distinctum. suum esse distinctum ab alio. et coniungit ex hiis
nunc. et ita accidentalis proprietas consequens ad substantiam. et sic
individualis distinctio dicit aliquid accidentale et aliquid substantiale. simplex
autem addit super hanc dignitatem proprietatis. dignitas autem
illa duo dicit. scilicet nobilitatem nature. rationalis que est quantum
rationalis termini prima inter naturas creatas. unde et est ordinabilis
ad perfectionem finalem. et hoc nobilitas et si per modum
qualitatis habet intelligi. tamen essentialiter est nature realiter. dicit et
illa nobilitas rationalis eminentia ita quod in supposito nulla
sit aliqua non ita principaliter ut non in rationali ut q. sit personas.
et ideo quia hoc deficit ei in Christo in non vult rata non facit pluralita-
tem. et hoc est accidentale. dicendum. ergo quod ad individualem distinctionem exigitur
exigitur forte vel in unius simplex distinctio. ex existentia in natura
nobili et supereminentibus in supposito. et ideo quamvis ubique
importet quid substantiale et simul accidentale consequens. hoc dico in creatura.
non tamen importat accidentale quod causatum vel ortum habeat ab accidentibus sed
potius consequitur forma in natura non in supposito. Ex hiis patet
veritas problematis et dissolvo obiectionum apparentium. si enim quandoque
videtur simplex distinctio sit proprietas substantialis vel accidentalis. numeralis si
substantialis proprietas dicitur. quia immediate sequitur substantiam. sic dicendum
est esse substantiale. si substantiale dicatur. quia non exit extra substantiam. dicendum
quod quodam tamen sic. et quodam modo non. similiter si dicatur
accidentalis proprietas. quia causatur ab accidentibus. sic dicendum. si simpliciter quoniam
sed non accidentalis quia est in genere accidentis. sic patet dicendum quod quodam modo

sic quodammodo non per distinctionem per formam (quod ergo obi[icitur], quod persona-lis distinctio pertinet ad formam et non causatur ab actionibus) sed totum contrarium est, quod obicitur, et oppositum. Quod proprium esse manat de genere actionis, dicendum quod vox illa depositum passionis. Et hec dicitur manare de genere actionis, non quia non causet ex principiis sibi, sed quia et sicut ipsis causetur, formaliter tamen est in genere actionis. Dupliciter ergo deficit illa ratio. Primo quia peccat in intellectu nominis proprium, est enim proprietas quod ad rem, et proprietas quod ad modum, et talis intelligitur de eo quod realiter est propria passio, non de eo quod est proprietas quantum ad modum. Proprietas autem individuans aut proprietas personalis et sic videatur de proprietate contentus esse sic agens, realiter tamen non dicitur non apparentem principiatem per individuationem. Hec dico quod ad proprietatem individualem. Similiter proprietas plus non ultra sed non dignitatem suam nobilitatem, non realiter quam nobilitatem non est ei actionis, immo simpliciter toto actionis. Peccat et per dictam rationem in malo intellectu predicati, quia proprium non dicitur manare de genere actionis, non quia manat ab actionibus, sed quia manat aliqua existens de genere actionis. Sic proposito.

Unde sic unitas que est per principium nostrum, orta habet a principiis realiter actualiter ad ipsam relatis, non autem a principio aliquo quod sit in genere actionis. Sic intelligitur de distinctione personali, sed id quod tamen actionis, ut patet comparato ad alteram personam, et habet distinguitur et eminentius dignitatis in supposito altius nostro, quod non habet humana natura. Ex quo obicitur quod distinctio personalis est per qualitatem etc. Dicendum quod intelligitur de equalitate que est in genere quantitatis. Quantum ad modum autem quod ad rem, huius enim duobus distinguuntur predicamenta vel quod ad eandem vel quantum ad modum in genere, ut nullo habet modum actionis. Unde etiam consueverunt distinguere qualitates duplices scilicet realem et actionalem vel dicendum quod per rationem loquitur de distinctione personali quod ad nostram cognitionem, tamen cognitio est nostra per actionis qualitates, diversas personas creatas distinguit qualitate et per hunc modum intelligitur verbum porfirii qui dicit ad individuum constituere excellentia proprietatum. Id est scilicet nostram cognitionem, non secundum rem. Et sic patet totum.

Ad obiectum quod in Christo humana natura non habet personalitatem, dicendum quod hoc est ratione sue eminentie, que consequitur ad nobilitatem et illa supereminentia dicitur quedam dignitas actionalis. Sic prius ostensum est que admitti potest, non solum per defectum, sed et per digniorem superinductionem, sicut melius alii dicerent. Ad obiectum de specie in intellectu, dicendum quod et si sensus solummodo sit singularium, intellectus tamen potest esse non solum universalium, sed et singularium. Unde non est intelligenda illa dicta cum precisione et hoc patet, quia solus intellectus quod postquam habeat in intellectu principia perfectionis et comparationis et exceptis omnibus actionibus, dicat eos esse distinctos et indistinctos.

Ad obiectum de magis, dicendum quod sic unitati reali consequitur unitas actionalis inseparabiliter, que non est principium individuationis, sed consequens ad illam. Sic diversitati reali consequitur

nus inseparabiliter. Sic similiter secundum rem est distinctio illa et a reali principio, non actionali. Et sic patet totum.

quantu ad modu

Circa quartum utrum distinctio personalis sit a parte principii formalis vel materialis. Et quod a parte principii formalis, videtur. Dicitur quod tamen in angelis quam in hominibus est distinctio personalis per qualitatem, sed qualitas autem est forme aut ratione sui ex parte forme. Ergo etc. Item si ad idem est aliquibus et est in eis ratione per analogiam, necesse est quod sit per ad analogiam repertum in eis. Personalis autem distinctio est in divinis et in angelis analogice, sed in divinis nullo modo est materia, quia deus est pura forma. Ergo etc. Item personalis distinctio in creaturis dicit maximam nobilitatem, sed quod magis nobile est magis elongatur a materia et magis accedit ad formam. Ergo etc. Item personalis distinctio dicit maximam actualitatem in creaturis, quia quod tale est nullo modo est ad alterum possibile, omne autem tale consequitur formam, non materiam. Ergo etc. Item nihil quod est unum in omnibus est principium distinctionis, materia quod est de se unita est. Ergo nullo est principium distinctionis. Ergo neque distinctionis personalis. Item distinctio per hoc, ut vult philosophus, est aggregati. Ergo cum differat homo a forma tantum, sed compositum ex materia et forma differat. Ergo si homo in communi claudit in se materiam, tamen realiter sic, sed singulare addit ad superius, et cum non possit addere materiam, quod addit ad formale. Item 7 Metaphysice species est totum esse individuorum, sed esse est a forma. Ergo individuum super speciem non addit formam. Ergo non per super naturam. Sed ergo ad addit, aut materiam aut accidentia. Sed per accidentia non per esse distinctio personalis, ut individualis. Ergo necesse est quod per materiam. Item singulare addit aliquid formale super naturam. Ergo sicut species est diffinibilis et addit differentiam in formam super genus, ita et individuum erit diffinibile, quod falsum est. Item si individuum suum super addit formam individuantem super speciem specialissimam, quero utrum huiusmodi distinctio possit facere aliam formam per omnia illi consimilem, et patet quod consimiliter quia illa est forma actualis, cui similem non possimus cogitare. Ergo similiter in reali, sed si facere similem, illa erit communis pluribus, sed nichil tale est individuum. Ergo impossibile est distinctionem personalem esse a principio formali super addito speciei. Item ab eodem est distinctio personalis a quo est distinctio per numerum, sed illa est a materia, dicit philosophus in prima philosophia, omnia materiam numerabilia sunt. Ergo etc.

Item ab eodem est personalis distinctio a quo est esse hic et nunc, sed hoc est materia, quia in libro De celo et mundo dicitur quod differt dicere celum et hoc celum, quia cum dico celum, dico formam, cum dico hoc celum, dico materiam. Ergo etc. Item in creaturis in quibus est plus distinctio per originem, non est ob aliud nisi quia generans generat aliud, sed ut dicit philosophus generans non generat aliud nisi propter materiam. Ergo in rebus creatis est plus distinctio propter materiam. Contra, dicendum quod hec eadem est questio de individuatione, que nunc modo de persona distinctione, et de ipsa fuit contentio inter philosophos viros, quidam enim in nitentes verbis philosophi dixerunt quod individuatio provenit a materia, quia individuum super speciem non addit nisi materiam. Et hoc

melius alii dicerent

ponebat. q dixit illa solu dare form et tunc p ta
git in q̄n pticit ad h ad falus uo aliter uisu e.
g. qd individuato eet a form. Et dixit q ult forma
spei spalis est form individual. et q mouit hos p
n e id. fuit q intellexit ordinez i form ỹ gnom
tū ee p eu mod p q ordiat igne ita qd form
gnis gnalissimi p aduenit mo et sic descendit usq
ad spez. et adhuc illa form no ostituit individuu
q n e olo i actu. s ult hac form individual sb
seqt. que e olo i actu. sic in fuit olo i po.
Cuiq istaz ponu ad h e q hoi no mltu itellig
visibl uidi potit i pbabile. quo .n. m. q oibz cam
e cois est pn le pn. et cu distinctois ualde diffi
e uide rursus quo form sit tota et pcipua cam
lis distinctois ualde difficile e capit et cu omis
form cata. q e desinu n nata sit hre aliaz silez spez
sic et ipse ps dic et i sole et luna ee ul quod di
cimus duos ignes s diffix formalr ul i alia q
plificat et nullo distinguit ex sola dione ostituy
ubi nullus e noue forme i ductos io e tam po
satis planior qd individuato osurgit ex actu
ali ouctore mae e form ex q ouctore unius app
at altm. sic pz. e ipsio ul expssio fit mltoz
sigillor i cera q pus erat una. n sigilla plifi
cari possit sil cera q cera nuat n q fiunt m
diuersa sigilla. si tn qras a quo ueniat pncia. dd.
q individuum e. s ad q sit hp n le h e am ire e
form h e pom i loco et tpe q sit ad h e a form i di
duu .n. h e m ee et existe existe dat m form
s eendi actu dat form mae i dividuato g i catu
ris osurgit ex duplici pn e ul a disceto dicit
singlaris et dignitatis q i q dic signatu. s d ex
ipa ouctone pn oz. ex qbz resultat ipm q est
s dignitate d pnt ice formae et sic pz u n sit pl
discreto origiali i catuus logdo si u thoibus
su i anglis. Que g obiciunt ad p pte pcedunt
iee nobilitas et dignitas hput tn e i ipo supposito.
su ge. eui distincto uenit ex damnis ex origine
i catuus ex pn lis origibz sic i p. ll. fuit ostisu.
Si aut qritur qd e ipd ouc p q i e. dd q pte
tas dignitas i icantabilr existes i ypo. ali tn
repit s ali ubi omes ices ieqtes pcedunt uia
pdca qd obz ad oppositum q n possit ee a form. s
a m. dd q ices ille pbat. ut pz q n totalr e
a form. q form nlla e individua n p ouctone suy
cu m. Et usia silr dnt forms no tn i e matia
n ice suor individuor p qbz supponit q n dif
finiuit ul subicitur. unde ille ices oce dt ff.
qd individuu n addit alia formaz q sit individualis

dese. Qd obz q individuato e a m. dd. q p illa
auctas n dat intelli. q m sit pn individuals. s sic
ca sil q n. n a sic tota cusa tn i pt attbuy m
p his discetio sic individuato p s q d dignitate
q pn lis respic formaz sic ostndit rones ad p te pa.
Cirpte ista sunt dubitones q litt. et p dem q dic
qd m . quor angelis uidet ee atbuta. p . q
u sibi q dic t emiatis. emuat .n. sex. sic pz q
e eene sips. pl discreto. m e. intellicia. nos et
u. ar. Jt ut q dic i repetitur. dic .n. i scapi.
cu q ee tae osidato .s. q sbaz. formam et potez. Gr
g suffitu illoz. ub al .n. q mlto pla debent
attbuy .s. i corruptas spualitas et hr. expte eene.
expte pot et nae et ocup et ita opetit eis in
genim sic memoria Jt ut supfluitas. q
a. ar. n discernit a ur et uole. g n debet. nsi lo
co omiari. Jt teriu arbitriu q e io. aut ac
cipit p cogtiua tn aut p cogtiua et motia.
si p m g male dicdz i intellicia et uole. si so
mo. g supfluit u. ar sip. dd q ista attbuta
sit ouencia angelo p fi m sua et sic catione tanq
pn lia aqbz alia hnt ortu. et sunt sufficia sic.
in angelo .n. e osidare ee et posse. su sba et pom
et ee sba duo .s. quo e et pnes q e pl dicbe sips
ul ipm q e et penes q e pl disceto. silr et posse
e osidare ipm pom. Et penes q .s. teriu .s. io
nlit i situ e eitm osidare facltate pos. et pe
nes q e. nsi. attbutu .s. u. alium. ul ali
a glis h e q drup osidari .s. i se. et sic eene. sips
ad altm agliu. et sic pl disceto. ad dm et sic me
mo et intellicia et notas i qbz osistit ro yma
ginis. i opone ad ea q sbita s eoz regimi.
et sic h e. u. ar ul alit magr p otonaciam
adea que dnt i litt. i angelo e osidary sba.
formaz. et pom. Sba aut osidari pt dup sicut
dem e et sic opetit sipitas et splicas. forc attbuit
ymagis plenitudo su uenustas. pot attbu
it libtas. et sic pz quo m. reducit ad tria pz
et quo teriu attbutu i tn dicit i qbz osistit
ymago. pz et quo teriu attbutu diffit a qr
to. pz et sufficia et ro ad obita. q h emi
nant attbuta pn lia Jt qi deh q d dif
ferente eene tenuitate huiusse i tellur. g. sim
plicitas respiat eenciam su sbam sic d ulta.
s sba n respic magr et min g et ce. Jt simp
d p uom opois. s puones no recipiut ma
gis et min. g et ce. Jt magr et min si alic i
po. s e p inmixtione eum suo oppo. s sip s
n e p inmixtus alic opoi q sit oppo sipl

angelica, et omnes habent easdem compositiones. Ergo omnes sunt equaliter simplices. Respondeo. Ad hoc dicendum quod in angelis est gradus simplicitatis, et hoc manifestat gradus virtutis, quia unus angelus est potentior altero, et quanto in spiritibus aliquid est simplicius, tanto virtuosius. Hoc etiam manifestat approximatio ad deum. Si enim [illegible] unus est propior altero et similior, ergo magis accedit ad divinam simplicitatem. Manifestat ulterius hoc ipsa cognitio, quia unus alterum purgat [illegible] pellendo ignorantiam. Ergo unus altero purior et simplicior, et ideo bene dicitur magis quod est gradus in simplicitate creature. Ad illud ergo quod obicitur quod illa non recipit magis et minus, [illegible] dicit per intensionem, quia una creatura [illegible] modo est eius quam alia. Et quod dicitur quod illa non recipit magis et minus, hoc intelligendum est logice. Vel dicendum quod ad esse dicitur creature adsimplicitatem [illegible] et simplicitas est appetitus creature. Ad obiectum quod dicit privationem, dicendum quod et si dicat privationem, non tamen purum privationem, quia ad positionem, et ideo potest recipere magis et minus. Ad obiectum de permixtione, dicendum quod id non habet inconveniens, sed [illegible] oppositis quorum utrumque in aliquo non [illegible] ideo est per maiorem accessum ad suum summum. Vel maior simplicitas est in angelo non propter privationem compositionis, sed propter accessum maiorem ad summe simplex. Hoc est autem propter maiorem nobilitatem forme, sicut ignis potest dici in corporibus simplicior aere. // Item queritur de hoc quod dicit: in ipsa facultate atque deliberatione attendenda est [illegible] liberum arbitrium [illegible] coactione, nec potest aliquo modo cogi. Ergo in libertate arbitrii non potest esse gradus. Respondeo. Dicendum quod libertas arbitrii duplex potest considerari: aut in quantum dicit facultatem et facilitatem ad eligendum, et in hoc sic dicit potentiam et [illegible] et [illegible] consequitur potentiam illam, et quod illa simplicior, sic et potentia excellentior est et facultas maior, et sic est ibi gradus. Alio modo magis quam non accipit [illegible] ut dicat libertas privationem coactionis, et hoc modo est equalitas, quia est privatio in toto, et sic opponit.

// Item queritur de hoc quod dicit quod excellentes sunt in hoc quod sunt substantie et immortales sunt. Contra: ideo sunt substantie et immortales quia sunt simplices, sed non sunt equaliter simplices, ergo etc. Respondeo. Dicendum quod [illegible] quod substantia privat corpulentiam et immortalitas privat corruptionem, quia ut [illegible] etc. [illegible] anglorum privatio [illegible], ideo dicit illa esse equalia. Vel tamen si attendamus ad id quod ponitur, est in sic possunt esse gradus sicut oppositum magis accipit [illegible] similiter illorum magis consuetum. Et per quod hic nota [illegible] [illegible] anb.

Illud quoque investigatione dignum videtur. Superius [illegible] magis de illis attributis ipsis angelis. In hac parte agit de hiis superadditis, et hec pars dividitur in [illegible] partes. In prima agit de illa bonitate. In secunda de illa cognitione, ibi: Habent quoque sapientiam. In tertia de illa dilectione, ibi: Scit quoque etc. Prima pars hic tres

[illegible] opponit flammam ponit cum confirmatione sua. Secunda vero ponit oppositionem veram similiter cum sua confirmatione, ibi: Aliis autem videtur etc. In tertia oppositionem flammam extirpat rationes eius et auctoritates explanat, ibi: Locus Augustini ex [illegible] etc. Et sic in genere tria deficiat. Prima questio est [illegible] angeli quantum ad bonitatem et maliciam. Secunda quantum ad cognitionem. Tertia quantum ad dilectionem.

Distinctio [illegible] partes [illegible] [illegible] quo [illegible] [illegible] magis deficiat.

Et primo queritur de similitudine quam habent angeli in sua creatione.

Secundo vero de illa sua cognitione.

Tertio vero de illa dilectione.

Circa primum queruntur duo.

Primo utrum deus fecit ipsum malum.

Secundo dato quod non, utrum in primo instanti sue creationis ex propria voluntate fuit malus.

Quod autem deus fecit ipsum malum videtur per auctoritates quas adducit magister in littera, videtur et per rationes quia opposito malo ad bonum decorat universum et confert saluti et gloria beatorum. Cum ergo deus possit tenere decorem et in omne quod utile est saluti electorum, et ita ipsum facere sit decens. Videtur quod deus non tantum fecit angelos bonos sed et malos, et caput malorum scilicet ipsum luciferum. Hoc est quod videtur dicere [illegible] xxxiii. q. malum [illegible] et [illegible] mortem vitam et [illegible] iustum peccatorem et sic in [illegible] omnia opera altissimi. Item hoc videtur contradicentibus non que est apta nata habere iustitiam et habet [illegible] non [illegible] non apta nata habere non habet, cadit in medio illa non que est apta habere et non habet iustitiam. Sed deus potest habere extrema et congruit eum facere, ergo pari ratione potest et congruit ei facere media. Ergo non que est apta nata habere iustitiam et non habentem congruit deum facere. Sed talis est non mala scilicet creatura rationalis mala. Ergo etc. Item hoc ipsum videtur [illegible] sic non rationalis est mala ergo etc. Quia non habet iustitiam ad quam nata, ita creatura irrationalis. Unde [illegible] cum sit natus ad latitandum si non habeat [illegible] est malus. Ergo cum deus possit creaturas facere deficientes ab operibus ad quas nate sunt ut puta canem non latrantem et oculum cecum, pari ratione [illegible] facere volentem carentem iustitia. Si tu dicas quod non est simile, quia creatura rationalis immediate ordinatur ad deum, [illegible] sic irrationalis. Obicitur tunc ulterius quod intellectus videtur immediate ordinari in deum, sed deus potest facere intellectum carentem scientia ad quam est sed quod debet habere scilicet ignorantem. Sic dicit Augustinus quod si deus tollit [illegible] hominem [illegible] [illegible] [illegible] est. Possum negare excusare [illegible] iii. li. de li. arb. Item hoc ipsum videtur a minori. Plus dependet minor a potentia [illegible] et magis est [illegible] [illegible] creatura [illegible] quod facere repugnat iniusticie, sed hoc manifestum est, quia [illegible] non est eius omnino impletum. Sed creatura in

tionalis sed iusti e eius ordo impletum. sed creatura
rationalis hec quodammodo est impletum. cum ergo deus fecit
ipsam in forme ad ministerium sui distinctam formatam sic dicit
iusti sed et privatione potuit facere angelum sine
iusticia quam debebat habere. sed anselmus dicit quod malum
non aliud est quam privatio boni ubi debet esse. ergo uidetur quod
Gen. i. Vidit deus cuncta que fecerat et erant ualde bona.
ergo nichil malum. Item dyonisius optimi est optima adducere. ergo si deus est optimus non potest ergo producere malum.
Item quod faciat maliciam in eo est eodem libro de divinis nominibus dicit
at. quod sicut a calido non egreditur non calefacere non a summo bo
no nisi bonum. Item omne quod deus indidit unicuique
rei a sua conditione est ei naturale. ergo si deus fecisset angelum
malum esset ei malum naturale. sed pro naturalibus neque est uituperandus neque puniendus. ergo nec uituperandus non puniendus
esset dyabolus. Item si ad secundum uicium facit aliquis dignum
pena magis facit auctorem dignum quam malum. si ergo
dyabolus ob suam maliciam dignus est pena si deus eum
fecisset malum magis esset deus dignus pena quam dyabolus qui
habuit originalem et innatam maliciam uoluntatis non tantum
solum est immo hereditariam. et est similis ei qui habet eundem
sue fatuitatis. sicut quis aut ita. nam opus dei eo ipso quod opus
dei est necesse est ipsum laudabile esse ordinabile acceptabile perfectum
uel perfectibile. non enim facit deus quod non deceat suam maie
statem. si ergo magnus deus et laudabilis nimis et in
tantum laudabilis quod non tamen in se. sed etiam in nullo opere potest
uituperari iuste immo in omnibus digne laudari sic possibile
est quod faciat opus uituperabile quin est de ipso auctore. sed
malum eo ipso quod malum culpe dignum est uituperio. ergo
impossibile est quod aliquam creaturam ab ipso habeat istam conditionem.
Et rursus non tantum malum dignum est uituperio immo et
quodammodo in deum uituperium. si ergo deus faceret creaturam
malam ipse faceret suum uituperium et hoc tamen conuenire est
esse ordinabile quia non facit nisi quod deceat suam sapientiam. sed nichil
quod deus facit est ordinabile in pena quia tunc deus destrueret
opera sua. et in se prauicatorem constitueret. deus enim malus est ultor cuius non est actor. et si deus faceret creaturam
malam mali culpe esset ergo ordinabilis et non in pena. ergo
malum culpe maneret inultum sine impunitum. saluo
ordine uniuersi. sed hoc est impossibile per se. quia tunc malum
esset bonum per se. si aliter esset ordinatum. ergo si deus faceret
creaturam malam. creatura non esset mala necesse est enim
a quo sit acceptabile. non enim facit deus non quod uult. sed omne
quod uult de puritate et bona uoluntate uult. ergo cum omne
quod iusta recta uoluntas approbat sit omnibus acceptabile.
si deus faceret malum malum esset omnibus acceptabile et acceptabile malum esset bonum pro ratione et facere. ergo malum esset bonum necesse est et quod omne quod deus facit sit
perfectum uel perfectibile est dei perfecta sit opera. ergo omne quod in
opere diuino uel est defectione uel inclinat ad perfec
tionem. sicut ergo malum est ad perfectionem rationali. ergo uel est
defectione angeli. uel disponit ad peccatum. sed non tale
deus ordinat. ergo malum non deordinat et si non deordi
naret. non noceret. ergo malum esset ad et non noceret.
cum ergo hoc sit. uiii. in proposito manifesta. manifestum est quod
falsum est. et impossibile deum fecisse angelum originaliter
malum. et uelit istam impossibilitatem ex summa perfectione
et uoluntate operatis. et uoluntate mali culpe priuat. non
illas. iniquum. contradictionis non est quod necesse est esse in omni
diuino opere. non quia deus teneat operi illas dare. sed quia
non dare est uoluntate aut operari uel faceret ad id ergo quod obi
quod facit ad contrarium dico quod est mali productio. et pro
ducti ordinis. productio mali fedat et turpat quod est
de se. sed ordinatio decorat. et quam deus non potest fedare
sed decorare. ideo non potuit producere sed ordinare et anthi
tesim. et hoc tollit. uerum est bonum malum fuit quod deus
fecit. sed quia quod in illius operibus fecit in eum ordinauit ad
id quod obiicitur quod dicitur quod natura est habere iusticiam. et est.
dicendum. quod cum dico natura priuatam iusticia duo dico. scilicet quod non
est et quod priuata sic non tamen medium et sed alterum quod uero priuata non tamen medium immo locum infimum. immo ipsa
priuatio nullum quod est de se quia non est ratio non uos quod eam priuata
tamen fecit. Et si tu obicias quod maior priuatio est non
habere actum non aptitudinem quam habere aptitudinem et non actum. dicendum
quod maior est priuatio si accipiatur large priuatio. sed cum ista
est defectus. illa non. cum tamen dico lignum non uidet dico
negationem. sed non defectum. cum dico homo non uidet dico
uel et sic per deo lad [illegible] quod obiicitur asinum talis natis et amissi
et humoribus ipsa tamen dico quod non est in loco asinum non a
minori sibi consideret. malum non culpe aut importat
deordinationem sui per uoluntatem ordinis sed malum non uel pe
ne quia sic dicere est. distinctio. xliiii. post li. malum culpe dicit
deordinationem sui priuationem ordinis ~~quia malum non uel pe~~
~~ne. quia sic dicere est~~ prima. q. s. est proximus addimi
netur. malum uero non uel pene deordinationem ordinis
non ponit sed perfectionis et tunc est quod deus salua conditione sue
bonitatis et sapientie potest facere rem malam malo pene. uel defectum
non sic priuatam ordine iusticie ex ea parte qua per
dit ab ipsa dispositione diuine sapientie uniuersi. propter deus fa
cere homines cecos et potest facere signum.

Item quare non uidetur angelus in primo instanti sue creationis
fuit malus actu proprie uoluntatis. et ipse sic uidetur auctoritate
canonis. Ioannis dyabolus. ab initio peccauit. sed non est
cum uideatur duratione. ergo nulla creatura precessit diuturne
angelicum peccatum. Item aug. xi. super gen. ad litteram non
fuisse putandum in nullo tempore dyabolum. superbia carui
sse nec fuisse ullam animam tempore quo cum angelis sanctis
pacatum uixerit. et beatus. sed tempore primordio creaturis

Opus dei est — laudabile / ordinabile / acceptabile / perfectum uel perfectibile — malum culpe esse — uituperabile / deordinabile / reprobabile / imperfectum diminutum et defectibile

non potuit facere malum. malum facere deo defectum diuine — liberalitatis / potestatis / sapientie / bonitatis — est contra

alio creatore apostatasse. sicut dicas in q[uo]d h[ic] no
dic[it] [contra] sua[m] oppione[m] et b[ea]ti q[ui]a ide[m] u[idetur] aug[ustinus] ponit
ista[m] oppione[m] multas et alias ponit q[ue] no[n] t[ame]n
ob[stat] q[ui]a h[ec] dixit [contra] sua[m] opione[m] q[ui]a ip[s]ius oppi
nio fuit quod o[mn]ia sil [simul] ee[ss]ent [con]dita. et p[er] lucem
i[n]tellexit angelica[m] creatura[m] forma[m]. p[er] tenebr[as] i[n]tellexit
ai[n] [illegible] acto. e[r]g[o] si sil lux. lux f[act]a e[st] et ter
nebris diuisa sil cu[m] tempe p[er] [con]dic[i]o[n]e fuit peccatu[m]
angeli. et i[ta] u[idetur] q[uod] nulla fuit o[mn]i[n]o ibi mora. It[em]
ro[ne] u[idetur] aliq[ua] creatura c[or]p[or]al[is] e[st] que sil et i[n] eode[m]
i[n]stanti e[st] et op[er]atur sic lux. statim cu[m] e[st] illuminat.
[illegible] d[icitu]r q[uod] lux et splendor s[unt] coeua. et si e[ss]et lux
et[er]na splendor e[ss]et et[er]nus. e[r]g[o] si sp[irit]ualis n[on] sit
magis u[e]l eq[ue] actualis ut c[or]p[or]alis e[r]g[o] p[otes]t e[ss]e q[uod] i[n] p[ri]mo
i[n]stanti cu[m] e[st] [illegible] sit in suo actu. s[ed] actus e[ius]
e[st] uelle. e[r]g[o] statim cu[m] e[st] p[otes]t uelle et q[uod] ee[ss]e n[on] per
dit uelle et p[er] su[am] duc[ti]o[n]e[m] s[ed] solu[m] si s[ed] q[ui] p[otes]t
uelle p[otes]t bonu[m] eade[m] ro[n]e malu[m]. e[r]g[o] cu[m] uolens
malu[m] sit malus i[n] p[ri]mo instanti potuit ee[ss]e ma
lus. Si tu dicas q[uod] p[otes]t h[abe]re [con]trariu[m] op[er]o[n]e coeua
sile s[ed] n[on] [illegible] [illegible] e[st] [illegible] potentissimu[m]
sic d[icitu]r. [illegible] et uerb[um] h[abe]t retardans in angelo n[on]
ligans. s[ed] statim cu[m] e[st] p[er]fectu[s] e[st] et p[er] op[er]a[ti]o[ne]m sua[m]
h[abe]re. It[em] si oculus cr[ea]re[tur] cu[m] actu n[on] uti
uisiue et i[n] p[ro]ssione speciei simul ee[ss]et et uideret.
cum e[r]g[o] angelus aliq[ui]s p[ost] [con]dic[i]o[n]e[m] h[ab]uit i[n]tellig[enti]a[m]
agente[m] et sp[eci]es re[rum] i[n]natas ut post patebit. e[r]g[o] si
mul fuit et i[n]tellexit et p[er] i[n]t[ellectum] et sil fuit et uoluit.
Si tu dicas q[uod] uelle et i[n]tellig[er]e sunt in diuisis in
stantib[us]. [contra]. intellig[er]e angeli e[st] si[m]plex et i[n]stanti p[otes]t
ee[ss]e sile et uelle. s[ed] uerb[um] ph[ilosoph]i ibi duo indiuisi
bilia ro[n]e indiu[isibilita]tis sil ee[ss]e. sic ultima uolu[n]tas duar[um]
linear[um] [con]tiguar[um] sil sit. It[em] h[abe]t p[ri]m[um] o[mn]is p[ro]b[abi]le
q[ui]a a[n]i[m]a ro[n]al[is] sil cu[m] c[or]p[or]e [con]dit. et uiuificat. nec e[st] ibi aliq[ua]
opp[ositi]o. e[r]g[o] sili[te]r u[idetur] q[uod] in angelo ee[ss]e potuit quod sil fi
eret et uiuificaretur n[on] tame[n] ad eo sic n[on] o[mn]is p[otes]t p[er]feit e[st]
acto aut si n[on] e[st] sile ergo q[ua] ro[n]e q[uo]d a[n]i[m]a h[abe]t
duo p[otes]t h[abe]re sil n[on] angelus. si dicas in q[uo]d ab actu
alieno i[n]ficit. s[cilicet] creator[is] s[ed] angelus a se. [contra] n[on] e[st] q[ui]a
i[n] [illegible] acto angelus fuit co[n]ctus a se sic ab alio. e[r]g[o]
p[ar]i ro[n]e i[n] [illegible] potuit ab actu p[ro]p[ri]o sic alieno.
¶ Sz [contra]. eze. xxviii. i[n] delicijs p[ar]adisi fuisti ple
nus sapi[enti]a et p[er]fectus decore [et]c. e[r]g[o] a[nte] h[oc] inte
lligat[ur] de dyab[o]lo. sic exponit glose. fuit e[r]g[o] a
liq[uan]d[o] si[n]e p[ecca]to. It[em] h[oc] dixit aug. xi. de ci. c. xvii.
i[n] delicijs p[ar]adisi dei fuisti lapide p[re]cioso ornat[us]
n[on] a[n]i[m]a i[n]telli[genda] fuisse si[n]e p[ecca]to. It[em] ro[n]e u[idetur] q[uod]
p[ecca]tu[m] actuale exit me[diant]e p[ro] actu[m] deliberat[i]o[n]is. sed
ubi deliberat[i]o i[d est] collat[i]o et successio denecite. e[r]g[o]
si p[ecca]tu[m] s[ed] deliberato[r]u[m] angeli. p[ecca]tu[m] s[ed] angeli n[on]
n[on] t[antu]m n[on] p[ri]m[um] i[n] [con]dic[i]o[n]e. Si dicas q[uod] angelus
p[ro]p[ter] intelli[gentiam] de formis deliberat i[n] instanti et sil
uidet et deliberat ostendo q[uod] no[n] p[otes]t ee[ss]e angelus
e[st]. ad h[oc] q[uod] appetet necesse p[ri]us cognoui[sse] et appe
teret a[n]i[m]a appe[te]bat. et ro[n]i mouetur aliq[uid] n[on] ro[n]e fuit
q[uo]d excitauit. s[ed] ista s[unt] diuersa et i[m]possibile e[st] p[er] u[num] al[iud]
q[uod] p[ri]m[um] silem si[m]plice[m] sil et sec[und]u[m] ad pl[ur]a g[ener]alit[er]
q[uod] dic[it] ph[ilosoph]us q[uod] i[n]telli[gi]t unu[m] solu[m]. e[r]g[o] si n[on]
sil succ[ess]iue e[r]g[o] cognouit. It[em] angelus q[uan]do
[con]ditus e[st] aut fuit e[st] in sua op[er]a[ti]o[n]e actuali.
aut si[n]e. si absq[ue] op[er]a[ti]o[n]e actuali e[r]g[o] post t[em]p[u]s pec
cauit necessario cu[m] sua op[er]a[ti]o[n]e. s[ed] n[on] [con]uenit
dic[er]e cr[ea]re alicui rei n[on] op[er]a[ti]o[n]e[m] sue na[tura]e [con]uenient[em].
cu[m] e[r]g[o] acto deformis pec[cat]i sit na[tura]e dis[con]ueniens p[atet] et
c[etera]. It[em] s[unt] duo s[ed] n[on] p[er]se q[uo]d nullus i[n] illo i[n]stanti
quo peccat p[otes]t uitare peccatu[m] et nullus peccat ac
tu[ali]t[er] p[ecca]to i[n] eo q[uod] uitare n[on] p[otes]t. s[ed] si angelus pec
cauit i[n] illo instanti n[on] potuit i[n] illo uitare n[ec]
i[n] aliquo q[uo]d ee[ss]et an[te] e[um] n[on] p[otes]t. e[r]g[o] n[on] potuit uita
re. s[ed] n[on] potuit uitare n[on] peccauit. e[r]g[o] si peccauit
i[n] p[ri]mo instanti n[on] peccauit. It[em] malu[m] e[st] corrup
tio. s[ed] corrup[tio] n[on] q[uo]d e[st] u[e]l fuit. e[r]g[o] ad fuit in
angelo q[uo]d amisit p[er] p[ecca]tu[m]. [illegible] e[r]g[o] q[ue]ro u[tru]m i[n] p[ri]mo
i[n]stanti peccauit an no[n]. tu[n]c h[ab]eo p[ro]positu[m].
si sic e[r]g[o] peccauit subito et subita mutat[io] e[st] sil
sit fieri et factu[m] ee[ss]e. sil e[ss]et corrumpi et corruptu[m] ee[ss]e
et i[n] no[n] ee[ss]e. e[r]g[o] bonu[m] i[n] p[ri]mo i[n]stanti no[n] e[st]. s[ed] no[n] cor
ruptu[m] n[on] fuit. e[r]g[o] in eod[em] i[n]stanti fuit et no[n] fu
it et i[n] [con]dic[i]o[n]e oppo[sit]a ee[ss]e sil u[er]a. s[ed] h[oc] e[st] i[m]p[ossi]b[i]le et p[ro]p[ter]
h[oc] q[ui]a uult ph[ilosoph]us q[uo]d i[n]t[er] mutat[io]nes [con]trarias de nec[essi]tate cadit
q[ui]es media. e[r]g[o] i[n]t[er] illi[us] boni p[ro]duct[i]o[ne]m et decept[i]o[n]e[m]
fuit q[ui]es media et i[n] morula. Si dicas sic d[icitu]r
de a[n]i[m]a ro[n]ali. q[ui]a sili p[otes]t ibi obici q[uod] n[on] ad
imit bonu[m] q[uo]d i[n] fuit. s[ed] q[uo]d i[n]fuit et si n[on] peccasset
nu[m]q[uam] ei fuit i[n]iust[us] et bonus. s[ed] fuit si n[on] pecca
sset. [contra]. h[oc] e[st] aug[ustinus]. de correpti[one] et gr[ati]a ille i[n] uerita
te no[n] stetit dicit q[uod] s[ed] dyab[o]l[us] q[ui]a i[n] fuit. s[ed] no[n] p[er]ma
sit. e[r]g[o] illa ro[n]e n[on] ual[et] [illegible] d[icitu]r. q[ui]a aliq[ua]n[do] ro[n]e fu
it aliq[ua]n[do] q[ui]a sil t[em]p[u]s fuit dyab[o]lus et peccauit. n[on] u[m]q[uam]
fuit n[on] malus. et u[idetur] aug. illa[m] app[ro]bare sup[er] gen.
ad lit. et no[n] aliq[ui] moderni ea[m] tenuer[un]t. s[ed] q[uon]i[am]
sic expresse d[icitu]r aug. i[n] xi. de ci. d. p[ecca]tu[m] p[ri]us acce
dit ad p[ecca]t[u]m q[uo]d e[st] h[ere]tici. et q[ui] h[abe]t sap. co[mmun]is opi[ni]o
magistror[um] p[ar]isien[sium] e[st] ex duc[ti]o[n]e [con]dic[i]o[ne] angeli p[ec]ces
sit lapsu[s] [illegible] [con]silio magistror[um] p[ro]p[ter] opposita
excoicata e[st] ab ep[iscop]o paris[iensi] ideo tanq[uam] mag[is] u[er]a[m]
et catholica[m] et mag[is] p[ro]babile[m] et [illegible] oppione[m]
dico illa[m] ee[ss]e tene[n]da[m]. q[uo]d morula fuit int[er] ea

[illegible] e[r]g[o] q[uod] n[on] mal[us] [illegible] n[on] uoluntarie i[n] subita [illegible] n[on] cade[re] potuit [illegible]
i[n]telle[ctus] creati q[uod] cu[m] i[n]tellig[er]e [illegible] n[on] [illegible] bonu[m] apparens n[on] potuit [illegible]
u[e]l bon[um] q[uo]d d[icitu]r [illegible] [contra] achademycos [illegible] u[idetu]r [illegible] n[on] u[er]e sit [illegible]
aut s[ecundu]m u[er]u[m] bonu[m] et appare[n]s bonu[m] i[n] eod[em] i[n]stanti actu [illegible] no[n] potuit [illegible] n[on] u[olu]it
[illegible] nam l[i]b[er]e uolu[n]t[ati]s [illegible] agere u[e]l no[n] agere. [illegible] actu[m] [illegible]
ut d[icitu]r hug[o]. [illegible] adfuit. [illegible] d[icitu]r [illegible] cu[m] sit p[ro]ducta aliq[uid]
bonu[m] q[uo]d [illegible] actu admittit actu[m] i[n] eod[em] i[n]stanti ide[m] bonu[m] ee[ss]e [illegible]
no[n] ee[ss]e p[er] priuat[i]o[n]e[m]. no[n] potuit [illegible] aug. [illegible] sup[er] [illegible] [illegible] q[ue]m n[on] [illegible]
d[e] ci. d[e]i. ca. xii. [illegible] opinio[n]e[m] [illegible] ad auct[oritatem] q[ue] uidet[ur] [contra]. [illegible] ca. xi.
oportet [illegible] q[uod] [illegible] [illegible] no[n] stetit. [illegible] q[ui] i[n] ueritate [illegible]
s[ed] n[on] p[er]mansit [illegible] q[ui]a [illegible] dyab[olus] p[ecca]t[um] no[n] [illegible] [illegible]
[illegible] s[ed] [illegible] p[ecca]ti [illegible] sup[er]bia. cepit ee[ss]e peccati. [illegible]
[illegible] i[d est] statim p[ost] [illegible] ut teneat [illegible] n[on] [illegible]
[illegible] ad [illegible] auctor[itat]e[m]

terre et lapsum sed preuila ... que scientie expositores et ipsa septima loquitur de malo dyab(oli) q(uod) sup(er)fuisse in ea. quia id in comparatione ... pro nichilo reputatur. ex quo patet responsio ad primum. quia ut dicit aug(ustinus) ille est dyabolus ab initio peccavit. id est statim post initium. Ad id quod obicitur de aug(ustino) dicendum quod dicit hoc secundum alienam opinionem. quod patet quia contra hoc dicit xi. de ci(vitate) dei. et quod obicitur quod ipse posuit omnia simul facta. dicendum quod verum est quantum ad esse simile. sed numquam ad hoc esse. unde posuit quod lux creata simul esset et divisa esset a tenebris. similiter quod non est ordo nullus dierum sed licet unum posuit ordinem spiritualium dierum per septiplicem conversionem intellectus angelici supra res. Ad id quod obicitur quod statim fuit in actu. dicendum quod quidam hoc negant in omni creatura. quia tamen aug(ustinus) videtur dicere contrarium in luce et splendore, uel ... anime et in angelo, sed tamen non fuit statim in angelo actus electionis, quia illum antecedit deliberatio et precognitio plurium, que sicut dicitur est in opposito non possunt esse simul, non obpugnantia actuum vel simplicium, sed propter simplicitatem intellectus angelici, qui in conclusione totum capitur intellectus ... ab uno obiecto, ita quod in eo posterius est statim in nullo instanti, conversio ad ad obiectum, et sic patet responsio ad duo sequentia. Ad aliud quod obicitur de peccato anime dicendum quod non est simile, quia peccatum in anima non fit per actum anime deliberationem. sed fit per unionem ad carnem infectam et quoniam unio est in instanti, deliberatio ... non. ideo non est simile hinc et inde.

Circa secundum principale. quia esse angelicum videtur cognitione duo queruntur. primo de cognitione ipsius creature. secundo de cognitione creatoris eius.

... quod per ut angelus omnia creata cognoscant per species innatas ut sacra scriptura uelle ... xxviii. tu plenus sapientia et perfectus decore. dicitur ad dyabolum. sed non esset a sua origine plenus sapientia nisi esset in eo plenitudo specierum per quas contingit res cognoscere. ergo cum plenitudo sufficiat unicuique. videtur quod species innate sufficiant angelo ad omnia cognoscenda. Item per aug(ustinum) ix. de trinitate. mens ... sit certum corporeorum noticiam per sensum corporis colligit sic incorporearum per semetipsam ... aliam non assignat nisi quia species in corporalium non potest fieri in sensu et species acquirit mens a sensu, sed angelus nullam habet sensum supponit modo. ergo nullam noticiam acquirit sed ... sua acquirendo speciem nouam. Item hoc ipsum ... per aug(ustinum) li. de causis. omnis intelligentia est plena formis, sed si species reciperet non esset plena. ergo etc. Item talis consueuit assignari differentia inter intellectum angelicum et humanum. quod humanus per conversionem est creatus et potentia angelicus uero est actu, sed si ergo reciperet non esset in ... tenens in potentia quod habet, patet etc. Item quod ista differentia sit ...

vis intellectus. nam divinus est in omnimoda actualitate ita quod omino non potest recipere. intellectus vero humanus quando creatur est sicut tabula rasa. et ita in omnimoda possibilitate. ergo si intellectus creatus potest esse ... potentie medium, potest ... in quo sit possibilitas actuus conjuncta talis non est nisi angelicus. ergo etc. Item si plures sunt rationes ... hominum ... esse in libro et in intellectu angelico et in mundo, per quod ... plures exponit aug(ustinus). id est dicitur fiat et fecit et factum est. sed esse rerum in intellectu angelico magis accedit ad esse rerum in libro quam esse rerum in mundo. ergo cum in libro sit ... plenissime et in maiori plenitudine. Item in angelo quam in mundo. vel ... magna. sed deus ab initio mundi indidit rebus rationes causales per quas certa fient non dicetur novum. quia requieuit deus die vii. ergo multo fortius videtur quod in angelo impressit similitudines et rationes per quas possit cognoscere certa facienda sine receptione noua. Sed contra. eph. iii. ut innotescat principibus et potestatibus multiformis sapientia dei. glo(sa) dicit id est quod angeli multa didicerunt ab ecclesia, ergo multorum species receperunt et acquisierunt. Item si per species innatas omnia cognoscit. ergo angelus omnia scit. ergo presentia et futura. necessaria et contingentia et talia et huiusmodi. quod manifeste falsum est contra hoc scripturas. Item si omnia cognoscit per species innatas, habet penes se ipsum ... cognoscendi. ergo ita bene cognoscit absens sicut presens, et longinqua sicut propinqua. ergo dyabolus existens in inferno, quod fit in mundo et angelus quod est ..., quod fit in angelis, quod manifeste falsum est contra scripturam. quod de multiplici ... visione angelorum loquitur. Item si omnia cognoscit per species innatas. aut non cognoscit singularia. aut habet species ... singularium. primum est falsum. tum quia angelus singularia non cognoscat, cum hominibus spiritualibus ministret et ad spiritualia et singularia ministria ... gat. Si aliquid habet species singularium. ergo cum possit augeri in infinitum habebit species infinitas. aut fiet aliquid quantum ad singularia quod non poterit cognoscere. Si tu dicas quod angelus cognoscit singularia per species ... id est in speculum singularia non distinguit, ergo non cognoscit singularia distincte, quia species universalis non assimilatur alicui singulari assimilatione perfecta. ergo perfecte cognoscit homo quam angelus. Si tu dicas quod angelus applicat alias species applicando ad singularia ... applicationem non fortuitam precedit cognitio. si non. non cognosceret illud cui applicat quo vult illi speciem applicare. ... magis illi singulari applicabit speciem hominis quam asini, quam applicare cognoscit singulare. primo aut cognoscit post applicationem. aut non. si non. ergo angelus non potest de nouo cognoscere aliquid singulare, quod manifeste falsum est. si sic. ergo ... de nouo aliqua noua species, et ad cognoscendum quod prius non cognouit. et ...

scholia

[illegible] quod species quas angeli ... recipiunt ... acceperunt. sed ... spiritualium ... ordo ... corporalium ... [illegible]

illa recip aliquā spēm g° τc. ar. dd. q omīs
qui ad intellexerūt ħ posuerūt q anglus cogitat
res creatas p spēs, n sit talis q creatura sit ī anglo.
cog̃ire a re oīo p se ipm ħ ē soli illi q ē actus
purus τ pfectissimus, τ ideo īdem τ cū omībz ref
ficies τ exemplar se ipo n alio quodam, sz cū uno
pncedi spēs diuisitati ττ, aliq. n. posuerūt q angl's oīa q nouit p spēs sciat p spēs ī natas. τ
huius pōis tñ duplex modus τ cāus mod. n. h ē q
uis ī anglo sint ī nate spēs ī nūo finito. s. rerū q sunt de pfectiōe uniuersi. tn sic dr ī p cōdi
ctē idē dicit rōnes causales τ seīales rebus adse m
ultip°. i. indidit τ spēbz q̃s īposuit angelico
ītellectui. τ ita oīa possunt sn̄ extrīnseca recepne
cog̃ire. cām a'lr assignūt, q ē recep° fiat p qdam abstracne τ c̃pōrtōm, ad q cōcurrūt tanq
dispōitiua, organum τ mediū, uirtutes īferiores. τ ħ nō sit ī anglo repire. dnt q nil ab
ex pt recipe. sz huius pōis mod facile nē ī
tellie, q difficile ē uidē qua rōe spēs possint
multiplicari, ūa spēs unius rei nō gn̄at spēm oīo differentis rei n eād spēs se multiplicat ī aīa. p nūm
ē in una sit aīa. sic unius obi una ē spēs ī uno
spēo in diso. cām aūt eō gē clarū, q planum
ē q anglus ħt intllm pōle, cū nō sit purus act.
planū τ ē q ħt agentē maioris uirtutis q
n eēt cor alligatus, si ēt alligatus pt abstrahere τ ī pōlli īpme, q tonāg ītellus lib τ sepat
¶ ħ pōsitio ē alia pō, q angls quēdā cog̃at p spēs
ī natas, ut puta uilia τ necīa, τ q fiunt cū
anglo creata, ħ fortuita τ uilia τ uolūtaria τ futura cognitr ī ītellie p spēs acqsitas τ receptas.
anglicus. n. ītellus ē pōlis ī hec spēbz, nō tn ē
tanta pōte pōl ut huan. q huan ē pōlis
oīo ppr nuditatē, ē cī pōlis ppr cōiunctōm ē fantasus, anglic u neut m, sz pōl ē r ppt c̃corpo
gliu. cū. n. nō hant cām ē tam sol dr qui
se ipō cog̃at, ē ī actu r tal cognitus τ ille q cog̃at ī cō. ul prrueltōm suum, adō angls uō
quia indigz ī forte spēi, pōsn̄ ē tm tālium in
pō, nō actu. Sz ħ pō ut īnse claude duo
oppōta. s. q angls hat spēs uniūlt τ suscipiat
post spēs singularia. spēs. n. singularium eid spēi
nō differūt n numero τ ī pōle ē actualitas eid
spēi diuisa nūo eē ī eod lō q nulls ītellus
hēe spēs hōis. sz si ħt una ī natā n pt aliam eiusdē spēi recipe, sic nec due albedines
sūt in eadē core. q si dicas duas albedinuz
silitudies eē ī eodē acre τ diuisa uīa eiusd

illut dr duo τ facies duor hōim ī eod ymaginacō
n ē sile. q ymago aīa τ uīa ī medio distingūt
p suas origines diuse figure possunt ingrediri
ēt differe spēaliter sufficit spēs figure ī nūo
sic possū tres spēs oīo siles cōiunge. τ sic ut dāpō oīa ī plurificare. simpls si spēs ē totū eē forle
ī diduor ut dic bec. nc ē individua et n ex
cōiunctōe forē cū m sh spēs existens ī intllu oīo
abstrahit a mi nullo, sīn ī eod intllu ē pone duas spēs sil formis solo nūo differentes. τ ħ redit eō
q pius. s. q si intllus anglicus ħt omn uiuz
spēs īnatas, nullam ultius spēm recipit. sz suf
ficiunt p illas oīa cog̃re, q̃t io ē tāa pō, q anglus oīa cogitat p spēs innatas, p io q n possit
recipe spēs. tūc. n. sidus cāret ad nouū ī spē
necesse eēt anglum ignorare q si fm ē possz recipe τ io ħ nō ē io, sz ħ q dr ītllm anglicū pōle
tot spēbz īpleuit, p illas potēt oīa cog̃re sīn
oīni recepne noua, τ io dr intllus anglicus eē
ī actu r rez, n q se ipō sit ī actu. ul q
sit actus, sz p spēs factus ē ī actu τ modus
τ intllectus istius pōnis ē ħ. dr. n. ī anglus
cōcluit spēs ules oīm fiendarum rez τ p illas
certū ē q pt oīa ulia cognoscē. pt τ singularia. sz n n cōpat adiuicē, ut pz, si ego ħeo
penes me spēm figure, spēm hōis. spēm coloris
τ cpis. τ cōpona adiuicē, sn̄ noua receptiō spēi cognoscā individuū ī ppa n. sz q tal cōpō n eēt
p certitudine τ cogitatōm ū ad ipaz rē, eēt ficto τ
deceptio, io angls ħt individua τ singularia cog̃re n digat aspcū sup ipm cog̃re τ p id q ē uirtus, cōponat spēs īnse. τ ħt ī clarā τ certam
cognitōm de re sic si spēm sui recipet. τ ħ pō
magis placet. q cōcors ē rōni τ phie τ sacre
scripture. τ pz rō ad omīa oba. si bn̄ intllatur
¶ ad i° n. qd obr qd angli didicerūt. τc. dr qd
ħ pō bn̄ posit anglos multa discē, sz n pp ħ spēs
nouas recipe. n io ē ī cōpōle. ego. n. ħeo spēm
hōis τ talis dū scio unā cōclusionē de eis. sz p
multiplicē cōiusionē τ collationē possit de eisdē rez
p easdē spēs noua cog̃re, gn̄an, p diusas cōposes
τ hitudines. τ ita ad addiscā. sz nō noua spēm recipiā. sic τ angli multa didicerūt, tū ex ppa industria, tū ex reuelatione, tū experien. ad r° qd
obr q tūc cognoscerent cōtingēt τ absentia. dr q
sic tactū ē, ad cognicōnē hāz rez pticulariū τ maxime cōtingētiū nō sufficiat spēs īnata, n aspectus
anglicus cōuitit, τ cōuisio regrit rei existencia
ul īnse ul ī mēa, regrit īpsenti ē co q uirtus a

¶ Scdm opinionem media [illegible] sic ad arg° ad i ezech dr q Sap. ibi appellat cōe uliss nō singlaris.
¶ ad ad dr dr q met p pincipam dre cōgscē uel ī corali effectu, sic cōgscit uel p pōm nō formalit, sic cōgscit p [illegible]
¶ ad i phi ī li d cāis dr q i intllc de Fors Vllib nō singlaribz. l' dr Fors rē spectat nō cōtingenti
¶ ad dr dyo dr q dyō cōgtōm collecta l' gēati uocat cōgtōm Vllem nō singlarē. nos dr ut rūp arcbz accipim. sz agl a cau
bñc cōgtōm Vllem. sz arcbz accipiunt singlarē. ¶ ad i° dr ītellcū pōs dr q ītellcs pōs dū pt dici vl aptī intllig
[illegible]

gelica est finita. ideo in approximatione aliqua appropinquabili est
cum se convertit ad rem extra. et ideo patet quod non propter hoc
cognoscet futura et contingentia. Ad istud quod obicitur quod aliqua non
cognoscet singularia aut habet species infinitas, dico quod
cognoscet singularia per species universales applicando et appropri-
ando, tamen per approximationem et approprietate distincte cognoscit. non oportet no-
vas species recipi. nec oportet infinitas esse, quia singularia
ad numerum finitum universalium reducuntur. sed finite species infini-
tis modis componi possunt. et ideo numquam tot singula-
ria cognoscet angelus, quin ad hoc posset cognoscere plura sine
receptione specierum novarum, non tamen sine conversione aspectus super
res, quia conversione non recipit speciem a cognoscibili, est sicut in
actu per speciem quam habet. sed dirigendo aspectum, speciem ap-
plicat et appropriando componit et rem singularem sub sua
proprietate cognoscit et perficit. quia tota cognitio est a
forma et forma hic species est quae est totum et idcirco. Ad illud
quod obicitur de applicatione quod supponit cognitionem. dicendum quod
verum est quod presupponit cognitionem et relinquit cognitionem. sed
tamen aliam presupponit aliam relinquit. angelus enim sine
conversione aliqua habet cognitionem localem et tamen convertit se super
locum et cognoscat omnes res quae sunt in loco et applicando spe-
cies universales ad singularia et componendo, et ille species sub
tali applicatione et compositione remanent in angelico intellectu
et relinquunt cognitionem novam sine receptione speciei. Et pona-
tur etiam quod nullam haberet cognitionem sed solum species universales in
intellectu suo, adhuc posset applicare et comparare non causa-
liter sed certitudinaliter. quod patet sic. homo enim cum nascitur non
habet cognitionem nec speciem singularium nec universalium nec compara-
tionem; sola tamen conversione aspectus super res cognoscit omnia universa-
lia et recipit similiter cognitionem etiam et species, quia denudatus
erat a forma receptiva. quod si haberet intellectum intelligentem possit
dirigendo aspectum ad res mundanas eas cognoscere
non suscipiendo species earum a parte. sed conversione et appli-
catione et comparatione et distincte nosse.

Consequenter queritur de illa cognitione angeli in comparatione ad
invicem et est quaestio utrum angelus per cognitionem naturalem divi-
nam essentiam cognoscat in se ipsa sine omni medio et sine
tegumento aut amiculo. et quod sic videtur: angelus enim non habet distor-
tionem in intellectu sicut vult Dionysius in libro de divinis nominibus. sed intellectus
humanus cum rectus est esset potens cognoscere perfecte deum
in luce sua. non enim efficitur distortus nisi per culpam. ergo
et hoc poterat angelus per naturam. Item angelus per naturam spe-
culum clarum ipsius supremi luminis. sed id lumen semper quod
est de se et vult semper splendet speculo intellectuali. Si
ergo speculum mundum obiectum soli claritatem suscipit
per naturam, ergo et angelus claritatem illius superne lucis,
ergo cum possit oculum ad illam supernam lucem nullo
obsistente dirigere, sed dirigendo cognoscit. ergo videtur quod
naturali cognitione ipsum divinam lucem in se ipso cognoscit. Si

dicas quod acies intellectus angelici retundatur propter appre-
hensionem spiritualium et temporalium quae adhaerent angelo. ergo
numquam videret. Item quae sunt essentialiter et presentialiter in
cognoscente cognoscuntur per suam presentiam et essentiam,
sic dicit Augustinus et de trinitate et super genesim ad litteram quod anima
se ipsam et habitus suos per essentiam et presentiam co-
gnoscit. Sed ergo deus presentissimus erat intellectui angelico
et hoc per naturam. ergo naturaliter ipsum divinam essentiam in se ipsa
cognoscebat. Item omne quod est cognoscitur per
se aut cognoscitur per suam essentiam aut per speciem.
si ergo angelus cognoscebat deum naturaliter ut dicit magister in
littera aut per speciem aut in sua essentia. sed non per speciem. ergo
etc. quod autem non per speciem probatur. species enim est maioris
simplicitatis et abstractionis et spiritualitatis quam est cuius est species.
sed nichil est simplicius deo. ergo deus speciem non habet. ergo non
poterat angelus deum nosse per speciem et noverat per speciem
vel per essentiam. ergo etc. Item angelus primo cogno-
scebat deum aut ergo sub velatione aut facie re-
velata. non sub velatione, quia velamen non est nisi
propter culpam vel propter molem carnis corruptae. sed in an-
gelo nulla erat macula vel moles carnis corruptae nec
fantasmatum obsistentia. ergo sua naturali cogni-
tione summam essentiam in sua luce videbat. Item si
angelus cognoscebat deum aut ergo per medium aut sine me-
dio. si sine medio, ergo videbat in se ipso. si per medium,
ergo illud quod erat inter angelum et deum illud erat medium. quod
est contra Augustinum: et hoc nominat medium aut erat ma-
ius approximatum deo quam angelus aut minus. si maius,
ergo aliqua creatura sublimior angelo. si minus, ergo potius impe-
diebat cognitionem quam adiuvabat. restat ergo quod angelus per cogni-
tionem naturalem cognoscebat divinam essentiam in se ipsa. Contra Iohannes xvii.
haec est vita aeterna ut cognoscant te deum. ergo in visione
dei est beatitudo summa. si ergo hoc habebat angelus per natu-
ram, ergo per naturam erat beatus. Item adhuc nulla salvatur
in angelis malis maxime quae spectat ad intellectum. si ergo non
potuerunt divinam lucem conspicere in se, ergo nec possunt. ergo
non sunt in tenebris damnationis quod apparet falsum esse. Item propinquior
est deo anima hominis quam sit angelus. hominis sola natu-
ralia. sed anima exuta cum gratia non potest aspicere lucem summam
nisi adiuvetur per gloriam. sicut patet de hiis qui sunt in
purgatorio et sunt in limbo. ergo videtur quod nec angelus
per naturam. Item lux divine essentie est super omnem intellectum
creatum quamvis ille intellectus sit excellens in viribus. ergo neque
intellectus creatus in illam incomprehensam ascendit virtute sua.
nisi deus condescendat per gratiam. ergo impossibile est quod angelus natura-
liter cognoscat divinam essentiam in se ipsa. Item multo plus
est deus super intellectum angelicum quam sit angelus super in-
tellectum humanum. sed homo non potest nosse angelum nisi
angelus condescendat ei. ergo nec angelus ipsum divinam

luce in se ipso. Item impossibile est quod aliquis oculus perveniat ad cognitionem lucis solaris nisi per immissionem radiorum solis, quantumcumque habeat aciem linceam. Ergo impossibile est quod aliquis ad aciem superne lucis perveniat per illuminationem aliquam intellectus vel acquisitam nisi deus sue luminositatis radium mittat. Sed immissio hec non est nisi per gratiam. Ergo impossibile est quod aliqua creatura quantumcumque nobilis divinam lucem in se ipsa per naturam cognoscat. Respondeo dicendum quod angelus nulli cognitione divinam essentiam videre non poterat in essentia sua claritatis sue, et hec propter hoc cognitio est per naturam, quo habito mens creata quiescit tamquam beata et perfecta. Hec autem per naturam non optinet nisi gratuita dei influencia. Si autem queratur utrum hoc sane dicatur quod divina lux propter sui eminentiam est inaccessibilis omnibus, omnis enim creatura et ideo per quandam benignitatis condescensionem facit se cognosci, et quod in illa cognitione cognoscens multo plus agatur quam agat, illa autem condescensio bonitatis ad gratuitum dei. Sed constat quod non dicit divine essentie humilitatem quia non potest minorari. Sed dicit alicuius radii gratuiti immissionem. Per quam creatura clare cognoscit eam et est immissio in hunc modum sicut ex regula. Et ita angelus divinam essentiam non potest per naturam cognoscere in se ipsa. Sicut ostendunt rationes inducte. Et hic colligitur ad propositum [illegible].

Ad id quod obicitur quod est disformis per naturam, dicendum quod hoc non dicitur quia habeat disformitatem quam habet intellectus glorificatus passibilitati que est in statu perfecto. Sed disformior dicatur quia sunt susceptibile speciei per id quod habet in se actu cognoscat. Ad id quod obicitur quod est speculum [illegible], dicendum quod deus refulget in omni creatura tamquam causa in effectu suo, et ex omnibus potest cognosci, et maxime in creatura que ipsius dei est et maxime in creatura insignita ymagine. Sed illa refulgencia lucis per quam videtur de facie ad faciem non est naturalis, sed condescensionis et gratie. Nec est simile de luce corporali que naturaliter influit lumen in [illegible], non sic deus intellectui de luce eterna. Ad id quod obicitur quod deus presentialiter est in anima et cetera, dicendum quod esse presentialiter hoc est duplex: aut ut presentia conservans et continens, vel ut obiectum in intellectu et movens. Primo modo est deus presens angelo et luci et cetero. Secundo modo non. Et isto non est simile de anima et ceteris habitibus, quia presentes sunt et [illegible] eo modo. Et ideo hoc est quod hoc cognoscitur non sicut excedit cognoscentis potentiam et [illegible]. Ad id quod obicitur quod aut per speciem aut per essentiam et cetera, dicendum quod adhuc est tertius modus cognoscendi, scilicet per effectus. Cognoscit autem deum per effectus visibiles et per spirituales substantias et per influenciam lucis gratuite cognoscendi quod est similitudo quedam dei non abstracta sed influxa a [illegible] deo

quia intellectio non sic dicit Augustinus in IX de Trinitate [illegible] est in potentia et non [illegible] ex omni [illegible] procedit ex ratione insufficienti. Ad tertium quod obicitur de revelatione dicendum quod non posset ad aliud cognoscendum. Hoc est duplex: vel propter cordis obscuritatem vel propter cognoscibilis profunditatem. Si primo modo sic dicitur perdi revelatio; si secundo modo sic impedit non propter imperfectionem revelationis sed propter sublimitatem cognoscibilis. Primo modo impedit in homine, sed secundo in angelo. Unde non indiget sub revelatione quantum ad hoc ut tamen facie ad faciem, quia medium est intuitus quo [illegible] videt deum perspicue absque enigmate. Ad id quod obicitur aut cognoscebat deum per medium aut sine medio, dicendum quod per medium scilicet per effectum, non quia id medium magis esset propinquum deo, sed quia magis erat propinquum intellectui angelico. Unde videbatur per speculum et per vestigium, quamvis non per enigma. Nec id est quod Augustinus ait, quia sic [illegible] melius patebit. Augustinus vult quod inter mentem et deum non cadit medium, id est natura cause efficientis vel influentis. Cadit tamen medium manuducens, quod tamen non est ratione medii appropinquans, quia magis subservit potentie cognoscentis quam potenti.

Consequenter secundo loco queritur de nullo angelorum dilectione et circa hoc duo queruntur.

Primo de dilectione qua diligebat deum.

Secundo de dilectione qua unus angelus diligebat alterum.

Videtur ergo primo de eius naturali dilectione ad deum et est quod videtur angelus naturali dilectione deum propter se et super omnia dilexerit. Et quod non videtur, quia dilectio naturalis est curva. Ergo ad se ipsum reflectit. Ergo magis diligit se quam aliud et cetera propter se. Ergo et cetera. Item qui diligit aliquid supra se elevatur supra se, amor enim iungit amantem cum amato. Si ergo magis diligit aliquem supra se quam se, ergo supra se elevatur. Sed nichil per se elevatur supra se. Ergo necesse est quod talis amor ad primum habeat quod [illegible]. Item actus dilectionis est nobilissimus inter omnes actus anime et motus iste, scilicet diligere propter se et super omnia, est motus quo nullus potest cogitari nobilior. Ergo si non potest in hunc [illegible] multo fortius et in quolibet alium. Et in nulla est oportunitas gratie institute. Et tamen sic nobilissimus est, deo est placitus et acceptus. Ergo dignus remuneratione. Ergo ergo non est necessaria ad merendum. Item nullus dilectus diligit quod diligit per modum desiderii sui concupiscentie. Sed omnis concupiscentia nostra supponit aliquam indigentiam. Sed quantumcumque aliquis diligit aliud propter suam indigentiam, magis diligit id in quo est indigentia, quam id quod complet. Unde est appetitus vestitus propter indigentiam corporis, et similiter cibum magis diligo corpus quam vestitum vel cibum. Ergo si angelus naturaliter diligit deum propter suam indigentiam

Dicendum quod angelus naturali cognitione divinam essentiam videre non poterat in claritate sua et hoc propter excellenciam obiecti. [illegible] intuitive medii et exigencia [illegible] sic per ista lux [illegible] propter suam eminenciam et inaccessibilis [illegible] intellectui per id aliud non elevato supra se. Sicut [illegible] aut [illegible] nube [illegible] insufficient [illegible] medium nec ad elevandum intellectum [illegible] dicitur essentia [illegible] [illegible] limitibus [illegible] non elevat ad id [illegible] essentia [illegible] benignitatis condescencia se faciat cognoscibilem [illegible] illa aut [illegible] gratuita [illegible] dicit essentia [illegible] immissio [illegible] clare cognoscitur [illegible] beata [illegible] aut primum non [illegible] gratuita [illegible] [illegible] angelus [illegible] [illegible] intellectus angelus [illegible] intelligibilium [illegible] admirabilium [illegible] naturali cognitione. Sed si obiciatur videt deum aut [illegible] sic habeo [illegible]

aut per speciem, quia [illegible] non habet speciem, dicendum ad hoc quod [illegible] per effectus, cognoscere autem deum per effectus visibiles et per substantias spirituales [illegible] influencia lucis gratuite [illegible] [illegible] futura et [illegible] non sic dicit [illegible]

[illegible] angeli non colligit sua cognitione [illegible]

gratia. ergo magis diligit se quam deum. Contra. aut defectus
corporis. tales deus cauit angelos ut ipsi magis se
diligerent. aut operis se tales creatos esse cognoui
sset. Item ratione uidetur, quia affectus angelicus ama
bat bonum nisi dilectum. aut ergo quia bonum, aut quia
bonum sibi. si quia bonum, cum deus esset summe bonum magis
ergo ipsum deum quam se diligebat. si quia bonum sibi,
tunc adhuc melius erat ei quam se quod ad hoc quia bonum, immo
optimum est affectui conuenienti illum, ergo quomodo uidetur
quod ipsum plus quam se et super omnia diligebat. Item gustus
sanus non errans in iudicio id magis desiderat
et magis amat quod est magis delectabile. Sed deus est
maxime delectabilis, ergo cum angelus affectu conditus sit
nostrum et affectum sanum haberet, ergo ~~cum angelus affectu co~~
~~dictus~~ in eo plus quam se et super omnia delectabatur. Sed id ma
gis diligit in quo magis quam se delectatur. Item
hec mandatum de dilectione dei plus quam se et super omnia, erat
et scriptum in corde angeli, ergo dictabat ei quod
ad hoc teneba[n]tur. ergo si non diligebat, contra conscientiam
faciebat, ergo peccabat. ergo ante peccatum super omnia
diligebat. Si tu dicas quod scientia non obligabat
eum nisi post peccatum. Contra. quia ante non potuit, contra. affectus
angeli ante peccatum non repugnabat intellectui,
alioquin ante peccatum erat bellum. sed intellectus dicit non
esse diligendum super omnia nisi deum, et cum oportet an
gelum ad diligere super omnia, et necesse esset quod aut
diligeret deum plus quam se et super omnia aut faceret contra conscien
ciam et ita peccaret. Item angelus diligeb
at deum. aut ergo fruendo aut utendo. si fruendo, ergo
plus quam se et super omnia. si utendo, ergo cum summa peruersio sit
uti fruendis, fuerit peruersus, et affectus eius in eo
inordinatus cum faceret de uia terminum, et ergo post peccatum. ergo
et cetera. Respondeo. dicendum quod absque dubio tunc nature institu
te tam homo quam angelus habilis erat ad dili
gendum deum plus quam se et super omnia, et hoc per se ipsum potentia naturalis. natura enim erat eum
aliter esse in illa rectitudine. natura enim rectitudo consistit radica
liter in amore. amor autem rectus esse non potest si
aliquid diligat super deum uel equaliter uel aliquid
diligat plus quam se et deum plus quam alia. si ergo deus fecit ho
minem et angelum rectum utrumque, quod uni eorum habilitatem
ad amandum se deum super omnia et plus quam se post et hec
planius si attendamus quid est diligere plus
se plus quam se et super omnia, scilicet. natura ad diligere dilectione
concupiscentie, sicut aliquis amat uinum uel dilectione amicicie,
sicut aliquis amat socium plus quam se uel ad diligere est. est non
altius gradu, sed uidelicet sicut ebriosus diligit
uinum plus quam se, et plus quam alia est altius gradu, sicut sobrius
diligit plus potum plus quam salutem filii et amore
amicicie plus quam se diligere non altius gradu uelle
alii bonum, sicut dicit philosophus, quod diligimus ami
cos plus quam se. et si non omnino bonum deberet nobis ab ipsis
esse, plus ad uos est altius gradu. sicut aliquis diligit ho
minem plus quam modo suum, sicut dicit idem, quod inimicos
nostros uolumus esse iustos ut non nobis noceant di
ligere. Ad secundum super omnia amore amicicie est nullo
quomodo uel in quomodo uelle ipsum offendere nisi ami
cicia solueretur. aliter dilectio concupiscentie est nullo mo
quomodo uel in quomodo uelle id perdere. Cum ergo af
fectus angeli deum haberet capiebat ~~hanc~~ plus quam se, quia
summe bonum et summe reficiens. non altius bonum
gradu ideo uolebat bonum plus quam se multo magis quam
amicus amico, similiter nullo quomodo uel in quomodo
uoluerit deum offendere uel perdere ut magis fuit esse
et post inuentum. dico quod deum diligebat plus quam se et super
omnia. Ad primum ergo quod obicitur quod motus non currit est, dicendum
quod aut hoc intellexit de eo quod conueniat cum beatitudine
si de rationalis subiecit quod ut lapsa est. aut hec nouit
currit quod appetit sibi. sed esto quod deum appetit in se
non tamen ad magis diligit sibi quam deum et in modo
plus quam se et super omnia. Ad primum quod obicitur quod eleuat super
se, dicendum quod eleuari super se, duplex, aut super suum po
sse et hoc est impossibile nisi adiuuet natura. aut super suum
esse et hoc est possibile et utile. unde bernardus quod homo nisi na
tus est eleuari super se, id est ad id quod est super se contemplando
~~nescit~~ et amando. Ad id quod obicitur quod motus ille
uidetur nobilissimus et difficillimus et ideo gratissimus.
dicendum quod motus iste aliter est gratie, aliter est nature insti
tute. nature institute est ex quo deus habilitate et recti
tudine uel bonitate gratie uero est quia captiuat affectus in
obsequium Christi, sicut intellectus proficere. tunc autem captiua
tur intellectus in obsequium Christi quando id quod ratio sua dic
tat assentit pro ueritati, sic et affectus hoc quando
ad quod diligendo naturaliter inclinatur amore Christi paratus
est odire, uel econtra quando ad id ad quod odium naturaliter in
clinat paratus est amare. et talis est affectus qui contemp
nit uitam et honores et omne delectabile, et
amat odientes se et ledentes plus quam deum, et hec
est solus affectus quem deus famulatur et quem deus accep
tat et remunerat, et hic non est amor sed solum agnitio.
Ad aliud. Et differt hic motus ab illo quia ille acco
gine nisi. s. quia est dilectionis nature, aliter accepta gratie si
bi. Et differt hec cogitatio ab illa quia cogitat nisi cogitatur de
uia summe bonum plus diffusione sui communicatione
bonitatis in effectibus creatis, sed fides dicetur deum
summe bonum per communicationem bonitatis in diuinis perso
nis et utraque cogitatio dicit deum summe bonum et summe
diligendum, sed multo nobilior fides sui cogitatio gratu
ita illa, ideo conueniunt dari quod dilectione

¶ phi[losophus] modum ut quia dilectio deum diligit summe sed
magis nobilis dicitur lectio gratuita

Dicendum quod deus autem angelum rectum, ut rectitudine uoluntatis uoluit. Rectitudo uoluntatis consistit in tercia conditione. Rectitudo uoluntatis in iusticia consistit. Iustum est autem deum plus quam se et super omnia, oppositum uero iniustum. ideo diligebat deum plus quam se super omnia, et hoc tamen dilectione concupiscentie, quia nullo quomodo uel in quomodo uolebat perdere. et dilectione amicicie quia nulli tantum bonum quam deo appetebat. diligebat ergo eum sicut gratuita, non gradu altius.

[margin, left:] ergo magis
[margin, left:] ad
[margin, left:] et cetera
[margin, left:] contra conscientiam
[margin, left:] // cedit
[margin, left:] iij topicorum
[margin, left:] sicut aliquis
[margin, top:] iij topicorum
[margin, right:] philosophus iij topicorum
[margin, right:] // et

nihil diligit deum amore sui effectus interius quia bonum
sibi et ideo summe diligit quia summe bonum sibi
et omne bonum quod est et quod habet pendet ex ipso et non est
nisi per ipsum. ideo plus deum diligit quam se ipsum.
Sed dilectione naturali diligit quis deum quia bonum et quia
summe bonum summe diligit. et quia non est bonus
iste homo in quantum est ad divinum non diligit se nisi propter
deum. et sic dico dilectionem naturalem, et sic triplex est
dilectio. prima est apte modi dilectionis. secunda apte consequentis
dispositionis sui principii. tertia est apte motu
vel omnis actus naturales. Sed prima magis intenditur
ad ultimum solvendum est per intentionem. quia non equaliter
[illegible] nec [illegible] non tantum amat ratione indigentie
[illegible] ratione convenientie et placentie. et ideo
magis id quod naturale est summe delectare et summe
placere.

Item sic procedit [illegible] angelis
[illegible] dilectione magis diligeret superiorem
an parem an inferiorem, et magis inferiorem superiore.
videtur si angelus angelum [illegible] diligit aut est
quia bonum aut quia beneficum. Sed [illegible] angelus
superioris ordinis magis est bonus et etiam a plus
est beneficus, quia angelus inferioris ordinis a superio-
ri recipit illuminationes per eum modo per Dionysium
ergo etc. Item angelus primum institutum deum super omnia
diligebat. ergo si id quod magis appropinquat ad
summum in omni genere magis intensum. ergo si summe
ergo si diligebat deum et super omnia. ergo magis est quod
[illegible] erat similis et propinquior. sed angelus superioris ordi-
nis est huiusmodi. ergo etc. Item angelus inferioris ordi-
nis volebat [illegible] angelo superioris or-
dinis quem erat de illo appetitum. ergo magis et
eminentius bonum illi volebat quam sibi. ergo
super omnes angelos pares et inferiores se dilige-
bat. ergo etc. Quod autem magis diligeret ange-
lum eiusdem ordinis videtur [illegible] dilectio naturalis [illegible]
[illegible] xiii. omne animal diligit simile sibi. sed angelus
eiusdem ordinis similior est angelo sui ordinis
quam alterius. ergo magis diligit. Item naturalis dilec-
tio intendit per familiaritatem et domesticitatem unde
magis diligit homo naturaliter domesticum et socium
suum quam extraneum. sed maior est familiaritas et
societas angelorum eiusdem ordinis. ergo etc. Item
ecclesia triumphans conformis est ecclesie militanti. sed
in ecclesia militante est distinctio ordinum et religio-
num et [illegible] ordinato affectu quod non repugnat
[illegible] plus diligit homo eum qui est sue professionis
ergo pari ratione et angelus illa dilectione plus dili-
gebat angelos eiusdem ordinis. Quod autem ma-

gis angelos inferioris ordinis [illegible] quia plus di-
lectionis est exhibitio operis. sed angelus superioris ordinis
plus se exhibet angelo inferioris quam paris vel su-
perioris. et adhuc [illegible] ordinatur [illegible] non
solum per gratiam. ergo etc. Item [illegible] plus amat
[illegible] creatura [illegible]. sed angelus medii ordi-
nis ideo ibi est quod habet superiores. ideo [illegible] quod habet in-
feriores. ergo [illegible] magis diligit [illegible] magis [illegible] diligit
[illegible] ordines inferiores quam superiores. ergo etc.
Item nos videmus in linea consanguinitatis car-
nalis quod magis diligit homo eum qui est inferius quam
eum qui est superius vel iuxta ut potest magis filium quam
patrem vel fratrem. [illegible] et hoc est [illegible] ergo videtur pari ratione quod in
ordinibus angelorum magis affectio continuatur ad eum qui
infra est cum nullum sit vinculum consanguinitatis
non super nec iuxta, ideo etc. quod magis diligitur ali-
quid. sed potest esse triplex. aut ratione boni optati, aut
affectus intensi, aut ratione effectus impensi. si ratione
boni optati dicitur quis aliquem magis diligere quam ma-
ius bonum ei optat et sic dicitur diligere magis quod ad
maius. sed modo illi dilectione precedente ex iudicio
rationis et item magis diligebat angelus angelum supe-
riorem. volebat enim ipsum excellentius et plus boni habere sic
et deus conditor voluit sic ordinare. si ratione affectus in-
tensi dicitur magis alterum diligere quam affectio eius plus
trahit ad alterum et magis consolatur de eius societate
et sic dicitur quis magis illum diligere cum quo libentius
cohabitat et sic angelus magis diligebat per naturam
angelum eiusdem ordinis. quia sicut [illegible] affectu ma-
gis diligit quis compatriotas suas maxime quam con-
formant sibi in moribus et sic magis diligit homo eum
qui est eiusdem professionis et officii [illegible]
ponit partes suas. sic angelus alterum angelum eiusdem
ordinis magis dilectione illi amplectitur [illegible] cum se
videt [illegible] in officio qualiter et [illegible] illi
sociatum [illegible] mora diversitas. si ratione
magnitudinis et efficacie sui beneficii impensi dicitur
quis magis eum diligere cuius [illegible] bona impendit
et est quod magis sollicitatur sicut mater confovet filium
tenellum et sollicitior est [illegible] quam [illegible] adultum.
et magis est in infirmum quam erga sanum. et hoc ideo est con-
sideratio maioris indigentie. et hoc modo dici potest
quod angelus superioris ordinis magis diligit an-
gelum inferioris quam angelus paris [illegible] vel supe-
rioris ordinis non indiget sic sua instructione sui
perfectione. sed quod angelus inferioris ordinis. et sic [illegible]
[illegible]
[illegible] excellentia et excellatio rationes ad [illegible]
sibi non obviant [illegible]

mltu experientes. si aut quis exp deis rnibz sup
uelit inferre maioritate dileois unica rne
pt oibz obuiari. s. qd pcedt ab insuffi. si uo
concludet excessus dileois defiat ul i bono opta
to ul malitu intenso et effcu i penso sat de
plano omis possut concedi.

Apte ista sut diuones et lit. et p q de intellu
illius Job. h e initiu figm di. et c. qr dr figmt
si rone corpis aptari ut s. expoit quo h nune
eum idu hnit abinicio. Jt deus ulc os saluos
fi. g fecit anglm illu ut bificaret no illuderetur
q male dic. ut illudat ei et c. iz dd. qr ois creatu
ra rone sue fragilitas figmtu dr. maxe rnalis qn
n consolidat p gratiaz. qm g lucifer excellens fuit
int ceteras creatas stupe spuit gnm et i ueritate no
stetit. io dr initiu figmti. ul alia translato ht.
ipse e pn uiam di. hnc aut quis dr psciret
futum ee malu. tn fecit. qr et sic puidit quibz
bonis usibz accomodaret. s. scoz uictorie. et am
plifice corone. pt g intelli h quecto ut consecu
tiue ul causaliter consecutiue sic fecit accipi ac terib.
h a tinne e ut ipletur. qr consecutiue e adh sic dy
ab. ludifica subsecuta e quius ipe illa n fuit fcs.
Si aut intelligatur causaliter tunc po qnus pancedntr.
finaliter. n. dyabolus fcs e ad excaciu et ipe p motor
bonor adqr conse ipius dyabli. ludificaco q du in
tendit dicte p inouz n ipse est. deus est fecit dy
ablu qr puidit malu ad execiqu bon adqd
conseq ei ludificco. Jt qr de intellu illius ubi.
Sapia fructus e pietis. quo sit intellnd cu una
gis sit ee principiu pietatis qm fructus. Jt
nich ui ad ppotm qr pscia cauis no e sap. sz tm
scia. iz dd. qr sap n dr h a sapore. sz a sap. et dr
h sap coge desursu descendes p inspiracone sn
p reuelom. h aut e dup. queda e aulo qda
est in ulo pscia. g causis no potuit ee. n coge
desursu descendens. qr futum e contingens de quo
nlla pt hri certitudo p causis inferiores. aut g est
i ulo. aut aulo. si in ulo. sic e fructus pieta
tis. necio. n. puenit adulsione ubi n p pieta
te at. et qr hnc no hnit dyab io no potuit hec
nosse i ulo. si aulo. sic g fructus pietatis. qr
anima di exclur igr. et h m si pscia causis darer
i nocenti no eet expiens. sz crudelis. sic q. pate
bit. qr cruciaret i nocens sn culpa. et sic pz in
tellus ubi illius et qlit ualz ad ppositu. Jtez
qr de intellu illius ubi triplex erat uel cogr. au
distinguit formalit. aut mlit. q mlit. tunc nisto
ples. Si formlit. h. uni erit modus cogdi. iz

pt d qr e distinctio qm ad numeru cognitionum. et qr adq
du qm ad nuz. qr cognoscit. aut e creator aut creatura
creatura. aut corpal. aut spual. ordo i e qr cognoscit ue
aut sup. aut q. aut iux. et sic clauditur ois cogr
dia rone cui magr distinguit cognitionez mag
qm rone modi cognoscendi

Ost hic modu. et c. su p egit magr de hiis
ulabz et debitiabz ad pfcom sperantibz i stitu
pfco consequendz. n inquirit utru angli sit creati
si fuit beati et pfti. diuidit aut h ps in duas.
i p pse qones debitu. Jnfra de pfcone. i. ad h
aut conquirebat. p p ps ht tres. in p detiat qoin
qm ad illos qui ceciderunt. ostendes qr nuqua beati
fuint. Jn fa qm ad eos q remanserunt. et h i. ubi uo q
psciunt. et c. Jnfra breuit sz resumit p dicta
ta determinat i. expdicis consequetur. et c. h e fa ps i qua
pse utru angli sut creati pfti. et ht h ps tres p
ticulas. i p i inuit q p distinctioz e reprend. Jnsu
subiungit distinctioz. ibi dr naz pfcom et c. Jnfra
uo resumit p dicta. et breuit ostendes qlr fcu
fca fuit n angli ca presud p dca i qles fci fue
rut incatione.

D intellncia h ptis q nut ta sp e qles ea
ti sut angli qm ad glam. Sm qm ad futu
euentu p sciam. Ter e qm ad eos natutinaz.
Circa p queruntur duo. Prim e utr i suij creatr
hierent glam. Sm e utru huerit gratiaz.
ue g. p utr angli cati sit i btitudie sui
glia. et qr sic ui. Eze. xxviij. tu plenus
sap et pfcus decore in delicus padisi fuisti. h
ee in delicijs padisi et ee ple sap e ipa bitu
do q dmis etna glaz. g et c. Jt au. i li. de
mirabz. sic scpte angls i summo sui ordinis
honore constitutus. lapsus e lo de angelo an lap
su. sz sum ordis angelica e bitudo et glia. et c.
Jt au. de fide ad petru angelica spe p eo qd i unes
fci sut et etni. et btitudis donu i ipa nc sue spu
ali cratone dinit accepit. Jt id de ecclasticas
dogmatibus angli q i illa q creati s btitudie pseuarunt.
n na possident ut no mutent. g simo ht uani
bitudine. pz q i btitudine cati sut. Jt rone uit qr
angls a sua creatoe hnit hilitate ad dile dm
ppr se et sr oia. g hnit hilitate ad fruendo do. sz
ipse n hnit ad redar. retardatm ex pte affius
nc obuiatores i illius. g totalit ferebat in ipm
dm amore fruitionis. g cu tal status et actus sit
bitudo et glia. pz et c. Jt de fec li. ar uit. g
cu possit hre creatura ronal ipm i uti ut pz mo
i scis anglis alicubz debuit h in facere. sz n est

D uiij

// Jn hac pte agit de hiis ulabz et debitiabz

ad h aut conquirebat

nu

honor

aut

in virtutibus li. ar. in luto non peccavit ergo etc. aut si di
cis quod non debuit facere hoc in via quia debuit facere
res optimo modo. sed iste est optimus status ipsius angeli
ergo aliquid in illo statu debuit facere. contra Jo. viii. ille
in veritate non stetit. sed beatitudo est status omnium
bonorum aggregatione perfectus. ergo est status in veritate. ergo lu
cifer non fuit factus beatus. sed in formis perfectis et nob
ilis est conditus ergo etc. // Item obiicitur quia perseverantia sive se
curitas est de essentia sive de ratione beatitudinis. beatus enim
non est qui potest amittere bonum quod habet. sed angeli potuerunt
amittere quia amiserunt. ergo etc. Item nullus laudatur
vel vituperatur in hiis que sunt habere ante vel conditionem
immo est repugnantia in adiecto. Item aut omnes
fecit deus beatos. aut aliquos non omnes. constat quia
plures ex eis ceciderunt. non aliquos ut videtur quia tunc
illi precellerent alios qui precellentiam in temporis. ergo lu
cifer non fuisset ausus se eis preponere. quia si ausus esset
videtur quod nulli conditi sunt beati. Si tu dicas quod maio
rem audaciam presumpsit scilicet comparari deo quanto magis
preesse beatis. adhuc non solvit. si enim deus beatos con
didit angelos ab ipsa conditione sic fuit quod non eorum
consonabat ut sub tali perfectione tam nobili
fierent. si ergo lucifer ut dicunt sancti et magister dicit in
sententiis splendidissimam habuit naturam magis debu
it et congruum fuit ipsius nature gloria insigniri quia sine illa
ut patet beatus factus non est ut patet etc. Respondeo dicendum. sicut per ta
ctum est supra. quorundam oppinio fuit quod angeli qui
sunt spirituales et actuales in instanti sue creationis
fuerunt in actu conversionis et aversionis sicut in ipsa a
versione sunt dampnati eternaliter illi qui aversi sunt
et in dicunt intellexisse augustinum [illegible] et fuisse ei ponere.
quod aliqui sunt creati beati et confirmati quia simul tempus sed potius
in sermone est celum et lux id est angelica natura in formis
et confirmata in lux. n. ut dicit augustinus xi. de civitate dei. dum an
geli quia illuminati fuerunt beati sapientes et viverent;
sed tamen hec positio supra improbata est tamquam falsa et erronea
ratione illius partis que dicit in primo instanti fuisse
aversos. ratione partis prime improbata est et patet falsi
tas et patet falsitas per augustinum de correptione et gratia.
ubi dicit quod angeli et si beati fuerunt erant tamen adhuc
quod eorum beatitudini adderetur si permansissent. sed quod
beatitudini celesti cum sit invariabilis non fit additio
sed quod illi quod fuit dilectionis et maius est deus si permansissent;
ideo aliter est dicendum quod beatitudo dupliciter dicitur. uno modo status
perfectus plenitudine omnis boni et hec post visionem dei
claram et cognitionem perfectam; et hoc modo angeli non sunt
creati nec aliqui non omnes. sed habuerunt quedam ex eis in
ipsa confirmatione. alio modo dicitur beatitudo status perfec
tus [illegible] tamen pene quam culpe et tales creati

sunt angeli. quia in deliciis et in paradiso sunt [illegible] et de hac beatitu
dine loquitur augustinus. sed hec non est perfecta. non cum addit ei al
teram et de hac currunt auctoritates probantes quod beati facti sunt.
ad primum enim quod dicitur ezechiel. in deliciis paradisi fuisti.
dicendum quod sicut primus homo conditus est in potius in deliciis pa
radisi fuisti. quia tamen non erant delicie beatitudinis perfecte
et sic datum est sapientia a deo ergo dicitur omnia mundana
sed non illa que est visio in patria sicut sibi [illegible] in terris est
in angelis sicut dicitur augustinus de mirabilibus sacre scripture
in terris quod ad illa quia in bona habuit quod non erant habi
turus meliora. unde et in illo loco conditus est in quo erat beatificandus
due non sequentes auctoritates locuntur de beatitudine per
illas duas differentias quas dixi. Ad primum quod obiicitur quod habe
bant fruitionem sine veritate dicendum quod verum est non
tamen habebant ipsam completam quia deum non videbant
facie ad faciem sed in effectibus cognoscebant et in se ipsis
maxime sicut melius patebit infra. Ad primum quod obicitur quod habu
it dare aliquibus [illegible] dicendum est quod quod est de predictione
nullus debuit dare quomodo ius posuit quia homines et an
gelos meliores iudicavit deus sive ei liberaliter dis
pensavit. non utrumque posuit in manu consilii sui.

Supposito quod angeli non sint creati in gloria. queritur utrum
sint creati in gratia. et videtur quod sic per augustinum
de civitate dei xii. creavit deus angelos simul in eis condens naturam
et largiens gratiam. Item super illud osee iii. dilexerunt
vinacia uvarum glossa [illegible] per vinacia intelligun
tur demones qui creati sunt in magna pingue
dine spiritus sancti. sed per superhabundantiam a retro de celo
ceciderunt. sed quod pinguedo spiritus sancti est gratia spiritus sancti.
Item damascenus expressius per verbum dei creati sunt angeli
et a spiritu sancto per sanctificationem perfecti. sed sanctificatio perfecta
non est nisi per gratiam gratum facientem et ipse loquitur
de omnibus ergo etc. Item ratione videtur quia deus
cum sit liberalissimus promptus est gratiam dare
omnibus paratis recipere [illegible] et ideo homo non habet
gratiam. non quia deus non dat. sed quia ipse non recipit; sed nulla
melior preparatio ad gratiam quam pura innocentia
[illegible] ergo si hec erat in angelis a sui ori
gine et creatione per consequens et gratia. Item fecit
deus creaturam rationalem ad habitandum in celo. et hoc quod
ipse deus vult in celo habitare. unde proverbiorum viii. delicie
mee esse cum filiis hominum. ergo cum quod non habitet ve
nit ex aliqua prava dispositione ex parte [illegible] cum
ergo in angelis nulla esset prava dispositio ex parte
[illegible] immo omnimoda ydoneitas ad gratiam recipiendam ergo
etc. Item prior est deus ad miserendum quam ad dampnandum
sed ipse fecit angelos in statu in quo statim
potuerunt demereri. ergo in statu in quo potuerunt
mereri. sed nunquam mereri sine gratia gratum faciente

[illegible]

et rectitudo, habuit autem super gratiam, ad libitum perfectam vite
diligerit angelica non informis sed non fuit informis per
se non formis vel si informis fuit per defectum formi
sic addite sed hoc est etc. Item Ezech. xxviii
[...] muralis ... Ezech. xxviii. aurum
opus decoris tui et foramina in die qua conditus
es [...] lapidis in die conditionis sue foramina
preparata sunt, quia videlicet capax caritatis est conditus, que si
repleri voluisset stantibus angelis tamquam in orna
mento regis positis lapidibus [...] hominis potu
isset. Habuit ergo iste lapis foramina sed supple
mentum caritatis [...] non sunt repleta, et erit expresse
quod non habuit caritatem. Item [...] utrum quia gratiam in angelo
nullam habuit retardationem, ergo si habuit gratiam [...] tunc
totaliter angelus fuit in deum, ergo numquam peccasset,
sed peccavit, ergo numquam caritatem vel gratiam habuit. Item
sicut se habet culpa ad dampnationem eternam, ita gratia ad
gloriam, sed statim ut habuerunt culpam fuerunt damp
nati eternaliter et obstinati, ergo statim ut habue
runt gratiam fuerunt confirmati, ergo numquam ruissent
si gratiam habuissent. Respondeo. Quod hec questio facta est et non in
venimus aliquam rationem quam contra [...] probabiliter utramque
possumus opinari, sicut et alii ante nos fuerunt. Nam ali
qui dicentes quod angeli omnes creati sunt in gratuitis gra
tum facientibus, et que movit eos fuit hoc, scilicet propter di
vinam perfectam liberalitatem, et propter creatorum ydoneitatem,
quia in instanti creationis erant vasa receptibilia
munda, et deus est promptus suam gratiam impertiri ubi non
obstaculum ex parte suscipientis, non dimisit deus
illa admonitum vacua, sed statim leticia contulit ut
illustravit, et talia debuit deus manu dei exire
recepta, ut statim essent prompta bonorum usuum,
unde sicut probabiliter convincit aliquis, quod deus fecit
arbores plenas fructibus, et talia statu nobilis
simo et perfectissimo, sic et naturam angeli ornavit gratia
aliquando condita, que ipso usu bono suo meriti caritate
perpetuum et ipso deordinatione perpetualiter admittendum.
Hec est una positio. Et satis consona sanctorum auctoribus ut
patet in principia [...] fuerunt et alii qui dicunt angelos
non habuisse gratiam gratum facientem ab instanti
creationis sed post, et ratio que eos movit est dispositio
angelica, que fuit in eo quod appetit sui retarda
tionem. Unde sicut ex conversione ad malum, in quo profunde
conversi sunt ut non possent redire, sic in bono nul
lo magis ex conversione ad bonum sui ex habilitate ita
bono totaliter adhesisset si gratiam habuisset [...].
Quod numquam lapsi essent. Unde non [...] aliquo modo pro
babile quod lucifer habuit gratiam et si ipse non habuit cum
in ceteris esset excellentissima maiori arguitur

non alios habuisse a sui origine. Hanc positionem ultimam ac
cipit magister. Hanc primam communiter tenent doctores et
ita huic tamquam probabiliori et communiori consentiendum
est. Ad auctoritates in contrarium adductas patet responsio
ex dictis, quia uno modo gratia dicitur continet perfectionem pre
hendit, quia illis tamquam que sunt de generali ratio
stitutione, sicut dicitur gratia, scilicet bonum ingenium, bona le
gens, bona condicione et hoc alio modo dicitur quod super addi
tum est ut [...] ad rectitudinem faciens et disponens,
sicut dona virtutes naturales sunt, innocentia, innocentia. Pi
etas tertio modo quod est super adiectum tamquam rectifi
cans et complens, relevans et hoc dicitur gratum faci
ens, quia facit hominem acceptabilem deo et eo acceptabi
bilem quia conformem. Cum ergo dicitur quod angelo data
sunt gratuita, aut intelligitur de gratuitis tertio modo dictis,
sed primo vel secundo, quia sic multa dona gratuita habuerunt,
aut si intelligitur de gratuitis proprie dictis, non intelligitur ab
instanti creationis, sed sic intelligitur per dyabolus fu
isse ab initio, quia statim post initium et post pri
mum deliberatum cecidit, si intelligitur de gratia
angelorum, aut si intelligitur de gratuitis proprie dictis et ab
instanti creationis, hoc non intelligitur formaliter sed causaliter
sed dispositive. Unde dicitur quod creatus in aliquo quia
in propria dispositione ad id, et in perfectum tempus [...] via ad
auctoritates in contrarium et multas alias que possent in
duci, patet breviter responsio. Ad rationes autem superius
ad deliberalitatem, dicendum quod liberalitas est salvo or
dine sapientie et iustitie. Quamvis enim ab instanti creationis
creatum hominis possit cum baptismo tamen longo tempore tardat
gratiam, quamvis possit cuilibet parvulo gratiam dare sine
baptismo, sic cum baptismo tamen non dat, et ideo hoc est quia gratia
est bonum laudabile, ideo non dat nisi permittunt laudabile, et ideo
convenit eam dari per creaturam aliquo merito congrui. Et quando
confert gratiam si confert adulto cum gratia faciat ha
bentem dignum gloriam confert non ad motum liberi arbitrii si
habet usum. Cum vero non habet, ad motum fidei aliene. Sine
adiutorio [...] per ordinem sapientie non statim debuit
dare sed exspectare motum liberi arbitrii. Quod et fecit. Unde
ad se conversis sine mora dedit gratiam, patet ergo ratio.
Ad id quod obicitur de liberalitate et habilitate, quia non
tantum exigit munditia ut disponens sed motum liberi arbitrii
in adulto, in parvulo vero pro alio [...] meritum suffra
gatur, sicut et donum [...] ad [...] id quod obicitur de sta
tu quod in malo erat. Dicendum quod [...] firmiter est. Quamvis
enim non possit mereri [...] que acciperat,
tamen quia deus ita promptus erat dare sicut ipse accipere
nullum habebat obstaculum in merendo. Sicut nec in demerendo.
[...] patet. [...] enim facile fuit dyabolo avertere
ita facile bonis angelis converti, et sic conversio fuit

dimitoria. ita confusio facta est in ... Statim apposita gratia. Unde sicut aliquis indiscrete dicitur habere ad quod statim habet dum indiget et petit, quamvis non penes se habeat, sic et non indiscrete poterunt dici angeli gratiam habuisse. quod si habuissent maiorem fiabilitatem ad malum sive inclinationem et dominium ad iuvatorium in optimum debere esse, sicut obicit.

Consequenter queritur de premissis duo.

Primum est utrum bonis revelari debuit futura perseveratio vel confirmatio. Secundum est utrum revelari potuit malis sua damnatio.

Primo quod quare cum nullis meritis data sit gloria, nullis et data sit gratia, videtur aliquibus data sit future glorificationis prescientia, et quod sic videtur. Deus abstinenti sue conditionis angelos condidit repletos scientia rerum mundanarum. Sed multo magis placatur quod fuissent habentes scientiam de hiis que spectant ad salutem. Sed hec prescientia future salutis exigit augere delectationem. Ergo cum aliqui essent salvandi, videtur quod salutis debuit eis dari prescientia talis. Constat enim quod potuit. Item si non fuerunt de salute certi, ergo potuerunt rationabiliter dubitare et timere. Sed timor penam habet. Ergo penam ante culpam. Sed hoc est inconveniens. Ergo videtur quod illi debuerunt salutis certificari qui erant salvandi. Item propinquiores erant angeli ad gloriam quam nos in miseriis constituti. Ergo saltem tantam certitudinem vel maiorem habebant quantam nos habemus. Sed nos habemus certitudinem spei. Ergo ipsi habebant hanc vel aliam. Sed hanc non habebant, quia spes est certa expectatio future beatitudinis proveniens ex gratia et meritis. Cum ergo ipsi non haberent gratiam et merita, certitudinalis expectatio eis fuisset presumptio; non ergo habebant certitudinem spei. Sed non est aliud dare quam certitudinem prescientie vel revelationis. Ergo videtur quod aliquibus saltem esset data. Contra plus est dare certitudinem de gloria quam dare gratiam. multis enim Deus dat gratiam quibus tamen non revelat certitudinaliter suam gloriam. Ergo cum non haberent gratiam sicut supra probatum est, patet quod nec stabilitatis prescientiam. Item dyabolus sive lucifer non habuit prescientiam destitutionis quia non erat permansurus. Ergo si ipse fuit plenus sapientia et perfectus decore in omnibus, videtur quod nulli alii habuerunt. Item oportet per deductionem ad duplex inconveniens. Unum ... inconveniens est excusatio dyaboli sui peccati ... potuisset enim de peccato suo quodammodo se excusare, quia scientiam non habuit quam Deus aliis angelis dedit. Aliud inconveniens videtur accusatio Dei, quia ante videtur puniisse malos quam mali fuerunt, et quod ante gratiam suam sive donum scientie subtraxit, quod aliis dedit qui non precellebant ipsos. nec in-

-do intensive dignitatis non est. Responsio. Circa hoc duplex fuit opinio sicut tangit magister in littera. Quidam enim dicere voluerunt quod bonis qui permansuri erant data est revelatio sive prescientia sue stabilitatis et hoc loco spei ... quod merito boni erant et ... illi verbo Augustini quod dicit opinio sic exponentes ad litteram: Forte dyabolo revelare noluit quid in veritate mansuri essent. Falsa est positio quia nullis data est prescientia sue stabilitatis, quia habere certitudinem de sua permansione est cognitionis magis perfecte ... quam eo statu initii, et hoc signum est quod Deus aut paucissimis aut nullis revelat quam dilectis et amicis suis certitudinaliter glorificatis. Hec enim cognitio potius est expediens ad gaudendum quam ad merendum. Unde quia angeli erant in statu initii omnes et quia nondum erant beati, nullis data est hec cognitio, et hec positio magis est rationabilis et magis placet magistro et magis consonat verbis Augustini, sicut patet in littera, et in xi De civitate Dei dicit quod prescii fuerunt angeli quantum ad predictiones ante lapsum. Unde si alicui videatur huiusmodi, si quis inspiciat ad diversa aut opinionem aut quid dicitur et cetera, hec positio magis est tenenda. Ad primum ergo quod Deus dedit angelis perfectionem rerum mundanarum dicendum quod non est simile, quia cognitio universi spectat ad cognitionem universi et perfecta cognitio universi spectat ad perfectionem illius cognitionis. Sed certa cognitio sui status spectat ad perfectionem glorie, et non solum debet dari quando in statu tali ponitur a quo non potest cadere, et sic patet illud. Ad illud quod obicitur quod si non erant certi, ergo videtur quod rationabiliter potuerunt dubitare et timere, dicendum quod est certitudo ex parte cognitive et ex parte affective. Certitudo ex parte cognitive est duplex. Una scilicet infallibilis, ut quando ita scit aliquid quod non potest falli. Alia probabilis, ut quando habet verisimiles rationes ad hoc sive ad unam partem, ita quod ad oppositum aut nullas habet aut paucas. Et in angelis fuit certitudo secundo modo, non primo. Ipsi enim rationabiliter potuerunt conicere ex hiis bonis que acceperant quod ad beatitudinem parati erant, maxime cum in se nullam viderent maliciam. Certitudo ex parte affective est duplex: una in expectando, alia in tenendo. Expectare est spei, sed tenere est apprehensionis. Secunda non potuit esse in angelis. Animo firmiter prima fuit semiplene et minus plene quam in nobis sanctis, quia in nobis ex gratia et meritis fulcitur et affectione. Ex hiis patent obiecta, quia certitudo probabilitatis, que non habebat rationes ad oppositum, excludebat et addubitationem et a penali timore ... ultionis, quia aliqualem certitudinem habuerunt. Sed non tamen oportet quod esset maior certitudine spei. Et ad illud quod obicitur quod pri-

Ad primum ... quod bonis angelis non debuit revelari status eorum. Prescitas rei cognoscendi quia statu illo mutabilis erat ... revelari debuit ... spectat statum quia ille erat status initii. Unde si de statu suo certificati fuissent ... fuisset meritum glorie ... confirmationis quia eadem ratione qua revelatum fuisset bonis revelari debuisset malis ...

minores erunt. Responsio. quod priores quam ad statum quem medii erunt inter gloriam et miseriam. sed tamen magis dubitabunt quam tamen ad invicem. quia nondum habebant pignus glorie, ut primi parentes [illegible] sicut habent viri sancti in hac vita, de quibus dicit apostolus ro. v. spes autem non confundit quia caritas dei etc.

Eodem queritur utrum malus angelus revelare potuit suum casum. et quod non videtur. omnis enim certa cognitio future pene et miserie est penalis. sed si angelus certitudinaliter sciret se peccaturum, et certo iudicatorio cognosceret penam esse puniendum et per eorum ad separatum esse missum, haberet precognitionem etiam sue miserie. ergo penam ante culpam haberet. sed hoc est contra ordinem divine iustitie. Si ergo deus contra ordinem divine iustitie non potest facere, deus non potuit revelare. Item omnis precognitio certa de amissione alicuius boni cogit habentem desperare de illo. sed deus neminem innocentem potest cogere ad desperationem, quia non potest cogere ad peccatum. ergo non potuit angelo revelare casum suum. Item arguitur angelus in .ii. decimum diaboli. Si diabolus sciebat casum suum, aut volebat aut non. si volebat, ergo iam ceciderat. ergo non presciebat se casurum. Si presciebat et nolebat, sed quanto magis nolebat, plus dolebat. et quanto dolebat magis, tanto iustior erat, et quanto magis dolebat, erat miserior. ergo quanto iustior tanto miserior. sed hoc est inconveniens. ergo etc. Item fiat argumentum magnum. Si presciverit, aut ergo vitare potuerunt et voluerunt et ita non ceciderunt, aut vitare voluerunt et non potuerunt et ita fuerunt miseri, aut vitare potuerunt et noluerunt, et ita fuerunt stulti et maligni. Si ergo quodlibet istorum est impossibile, impossibile est quod habuerint prescientiam sui casus. Sed contra. deus potuit predicere petro sui peccatum suum [illegible] Matthei xxvi. et in aliis evangeliis. ergo pari ratione potuit revelare lucifero. Item b. [illegible] dicit humilitatis [illegible] ysa. xiiii. ponam sedem meam ab aquilone. puto per aquilonem reprobatos homines fuisse designatos, per sedem potestatem in illos, et in sequentibus dicit quod in prescientia dei suum previdit principatum, scilicet quod debebat preesse malis, et ideo dixit ponam sedem. sed principatus sequebatur casum. ergo potuit previdere principatum, ergo potuit previdere casum. Item videtur quod ratio de pena non valeat duplici exemplo. deus enim potest separare qualitatem [illegible] sicut in igne calorem a luce. sic dicit basilius in exameron. ergo in isto foret contingens [illegible] per dampnum a pena. [illegible] anima potest esse in isto non punietur. ergo cum angelus in statu illo esset innocens, et in illo non ad penam

dispositus ergo etc. Item videtur quod ratio de desperatione non valeat. quia sicut precognitio dampnationis est occasio desperationis, ita precognitio glorie est occasio presumptionis. sed presumptio non impedit quin deus possit revelare suam glorificationem. ergo pari ratione lapsum. Si tu dicas quod non est simile, quia [illegible] illa est occasio [illegible] desperare est actus voluntatis deliberative [illegible] est [illegible] sed nichil potest cogere voluntatem ad [illegible] ergo etc. Item prescientia dei non ponit necessitatem. ergo nec prescientia diaboli. ergo si sciret quod possit aliter esse, ergo posset adhuc sperare. ergo non cogeretur desperare. Responsio. dicendum quod angelus etiam prescientiam sui casus habere non potuit nisi ab eo qui certitudinaliter omnia cognoscit, et tamen necesse quod contingentia, quia contingentis exitus non pendet. talis est deus solus. ergo non potuit prescire nisi deo revelante. deus autem quod revelare non potuit, quia non debuit, predicere quod potuit, sicut predixit petro, quod non voco revelare, sed etiam intus illuminationem dare ad precognoscendum suum lapsum. hanc vero revelationem autem dare deus non potuit de potentia ordinata, quia talis precognitio de necessitate habet annexam culpam aut miseriam, aut enim ei placeret quod laberetur, et ita esset in peccato, aut displiceret et ita esset miser et dolorosus, quod contra est deo in potentia ordinata [illegible] infligere penam, sive innocenti dum est innocens habere culpam, et hoc probat ratio prima et ratio anselmi et magistri. alia vero ratio de desperatione probat quod non potuit angelo revelari sua dampnatio, quia in potentia est etiam de dampnatione sperare. unde illa via bona est et concedenda. Ad id ergo quod obicitur de petro, quod potuit ei deus revelare, sic contra solvitur quod petro non revelavit, sed predixit. unde post petrus non intellexit [illegible] sed [illegible] dictum, vel in nobis [illegible] ad lapsum. sic etiam quod potuit predicere angelo. tamen aliqui dicunt quod non est simile, quia lapsus petri erat reparabilis, non sic lapsus angeli. Ad id quod obicitur quod previdit suum dominium, quia filii non suum principatum, dicendum quod de isto b. [illegible] miratur et solvit quod ita potuit esse sicut de ioseph, qui vidit suum principatum, sed non vidit suam venditionem. sed et diabolo potuit deus revelare dominium et non principium. quamvis dominium [illegible] non de necessitate habet annexum principium, potest tamen bonus dominari malis. aliqui tamen volunt dicere quod id quod dicitur est ab aquilone verbum est prophete. diabolus non volebat preesse aliis sedem dominationis sue ponere. et propheta predicens quod eventurum sibi fuerat dicit aquilonem in hoc signans malos. Ad id quod obicitur de ratione de pena, dicendum quod quamvis deus possit separare penam sive dolorem et auferre bonam voluntatem, quia quando previdit se facturum malum et non dolet, sed ipso est

malus. et ita ista cognitio necessaria dispositione disponit animam
vel ad penam vel ad culpam. nec tamen debet dici auferre et
parare penam. ut ex hoc redundat culpa. et sic patet primum.
ad secundum quod obicitur de desperatione. respondeo. dico quod supponi-
impossibilitate tur quod praevidet lapsum et in ipso tamen rei gestorum coge-
tur desperare. quia hec cognitio non potest stare cum
spe. unde si quis non credit aliam vitam. necessario desperat
de futura vita. quia hoc necessario exigitur ad spem.
sic quod certus est de dampnatione desperat de salute. unde
non est simile. de cognitione praescitus et praescientia dei. quia
illa non aufert quod est necessarium ad humilitatem et sa-
lutem. sed hec praecognitio certitudinis necessario aufert eius ad
oppositum. et ita certitudinem spei.

Consequenter de eo loco quaeritur utrum creati sunt angeli
illuminati cognitione matutina. et circa hoc quaeruntur
duo. primum est utrum cognitionem matutinam ha-
buerint in ipsa creatione. secundum est utrum vespertinam
post glorificationem.

Circa primum sic proceditur. et ostenditur quod in ipsa creati-
one habuerunt cognitionem matutinam. Pro ratione
Augustini. Augustinus in. super Genesim. quasi per totum sic prosequitur
illos vii. dies. ut per hoc intelligatur septemplicem
conversionem angelorum super res. et dicit quod simul tempore
omnia facta sunt. et ab angelis cognita. si ergo
quilibet dies habet mane et vesperam. et isti dies fu-
erunt a principio conditionis angelice quibus angelus habuit
v. cognitionem matutinam et vespertinam. a sue creationis
primordio. Item Augustinus iiii. super Genesim ad litteram. mens
angelica primum creata [illegible] in verbo dei dispositionem illo
ordine creata erant procederet omnia. postea vidit in
verbo dei facienda que facta sunt. Si ergo omnia simul con-
dita sunt. necesse est quod hanc cognitionem habuit angelus ab
instanti creationis. Sed cognitio in verbo est cognitio
matutina ergo etc. Item Dionysius dicit quod an-
geli sunt lumina. ergo quod angelus videt videt in
lumine. ergo si cognitio matutina eo ipso dicitur matu-
tina quia est in lumine. cum angeli hoc habuerunt a sua
creatione patet etc. Item angelus ante lapsum tempore sue
conditionis nullam habebat impuritatem peccati nec obscuri-
tatem miserie. ergo videtur quod cognitio eorum esset ergo clara
ergo videtur quod matutina. et ita ab instanti creationis
cognitionem matutinam perfectam habuit. Contra. cognitio matuti-
na est cognitio qua quis cognoscit in ipso verbo. sed in verbo
non potest aliquis aliquid videre nisi videat verbum. verbum autem
nullus potest videre nisi beatus. si ergo angeli in principio sue
conditionis non fuerunt beati sicut supra probatum est ergo etc.
Item lux faciebat vesperam et mane. sed lux dicitur
angelica natura formata. sic dicit Augustinus et super Genesim contra
[illegible]. Sed formata fuit per gratiam et gloriam. et ergo an-

geli non gratiam nec gloriam habuerunt in principio conditionis. quia
non essent lapsi ergo etc. Item si in principio conditionis
habuerunt cognitionem matutinam. cum demones habeant naturalia
sibi data integra et splendidissima maxime que
spectant ad cognitionem. ergo adhuc haberent cogni-
tionem matutinam. sed cognitio matutina est in
omnibus etc. ergo demones adhuc haberent istam
cognitionem matutinam. sed cognitio matutina est
quod est contra Augustinum. decimo dicit. quid dicit de ipso. quia in
notuit demonibus non per id quod est vita et lumen
incommutabile. sed per quedam lucis effectum. Item sicut
patet ex textu. vespera precedit mane. unde dicitur factum
est vespere etc. ergo cognitio vespertina matuti-
nam. sed cognitio vespertina sequitur existentiam
rerum. sic dicit super Genesim ad litteram li. iiii. ubi dicit Augustinus
non prius sit quam cognoscatur cognosci non potest. ergo si
cognitio matutina sequitur vespertinam. ergo oportet quod
sit post existentiam rerum. ergo non fuit creata
angelis a principio. et ergo quo quomodo si omnia simul
creata sunt qualiter angelus potuit cognoscere
res fiendas. de ipso creatis. Rursus si matutina
cognitio est gloria. quomodo potuit esse in angelis
a suo primordio. et omnes equales fuerunt. sicut
Augustinus vult in ad Orosium. et magister dicit in textu.
Respondeo. quod circa hec diverse sunt opiniones que consur-
gunt ex diversis sententiis verborum Augustini. In hac materia
enim dicentes ad verba Augustini super Genesim ad litteram dicunt
quod quando quaeritur utrum angeli a principio sue creationis cogni-
tionem habuerint matutinam. facienda est vis. aut enim quaeritur
de omnibus. aut de aliquibus. si de omnibus. sic respondetur quod
non omnes habuerunt lucem. Unde numquam habuerunt cogni-
tionem matutinam. quia numquam divinam lucem viderunt in se
ipsa. sic mali cadentibus est in mortem. Si autem
queritur de aliquibus. sic dicunt quod habuerunt. quia simul tempore sunt creati
et ad deum per gloriam conversi. et in eodem instanti formati sunt
et a tenebris divisi. et eodem res omnes cognove-
runt. secundum suum ordinem. et connexionem. et hoc in ipso verbo
quia res omnes cognoverunt hoc sunt et simul eodem in-
stanti et simul cum angelis fuerunt conditi. tamen
angelorum conditione et ipsorum ad deum conversione sunt
posteriores non in dignitate. et ideo dicitur quod angeli in verbo
cognoverunt res faciendas. et hoc expresse videtur so-
nare verba Augustini in. iiii. super Genesim ad litteram. [illegible].
Sed quoniam Augustinus xi. decimo. expresse videtur sentire
contrarium. id est non dicit quod fuit mora inter creationem et lap-
sum. et quod ante lapsum nec boni perfecti fuerunt beati-
tudine. nec mali miseria. nec illi lux. nec illi
tenebre erant. non nec sunt contradicere videantur. distin-
guunt aliqui cognitionem matutinam duplicem. cognitionem

cū matutinā uocat aug⁹ cognitionē in ūbo. in ūbo
aūt dupliciter dñi cognoscere. uno mō per ext̄ā spe-
culat⁹. et intuendo ipm̄ in ipm̄ ūbū. et in ipso om̄ia.
et h̄ cognitio fuit forte. alio mō sustinendo illu-
minatōēz a ūbo et in illa suscep^ne cogno^cta
et h̄ cognito fuit angelis innata. q̄z mox dedit
eis deus om̄i spēs. et lumē et sup intellectū agentē
lom expandit. quo cognoscerent fācta. et fact̄
et h̄ cognito matutina ē. dicit lō aug. sup
ge. ad lit. et h̄ fuit in angelis. et per h̄ soluūt
ēietatē adūtiāq̄z per hāc dñt in demonib̄
remansisse. q̄z obscuratā per culpā pō nō
matutinā ē dicendā. et sic distinguūt in
cognitione. et in distinguūt in luce et in teneb̄s.
Q̄z uno mō dñr angeli lux per irradiatōēz
ab illa suprna luce procedentē. h̄ statū uesp̄
q̄ cognoscūt res in ppro gn̄e. cognitōe
q̄ dr̄ uespertina. et refert ad dm̄. et sic dr̄ ma-
tutina. et teneb̄ per oppōm. dr̄ cognō q̄ ab an-
gelis ē exclusa. unde dñr repleti fuisse
sapiā sapiā. alio mō dr̄ lux ipse ipse angelus
per irradiatōēm procedentē a summa luce fm̄
plenitudinē grē consūmate siū glīe. q̄ dñr
angeli illūiati. ut be sapientē q̄z uiuent.
et in hoc statū dr̄ matutina cognitio ppe. que
nūquā fuit n̄ in angelis beatis. et sic diūsis
mōis legit aug⁹. ex his patent rōnes ad
utrāq̄z partē. q̄z rōnes ad parē partē in illi de
cognitione matutina larga dīa. s. p⁹ mō. rōnes
uō ad oppōm intellūt de cognitione matutina ppe
dīa. q̄. s. ē per glīaz. et h̄ auctalius ē dicere. q̄
dicē q̄ aug dicat ēnuatam angelū in stab dis
mō dicat h̄ mō ēuz .ā.n. distinguitur. q̄
dr̄ sup ge. recte uir. uir ēuan ei q̄ dr̄ xi.
deci. dī. quicq̄d tū ē sit de oppōne aug. in
productōne rex. q̄z ita testatur. cū aliis sēt
picē uideat. nō ē tū credendū q̄ tantus homo
ē ōdicat. max^e in his que nō retrūtat sūp gli-
aūq̄z intelligat ūba el̄ mag stand ē huīs que
dñr in li. deci. ū legit attendo. quā sup gen. ad
lit. ubi ipse per testat se loq inquirendo. cū h̄
ibi dicat q̄ angeli mora fuit int creatōm et la-
psū. ac per h̄ int glīficatōnē et creatōm. et cognito ē
matutina. ppe sic glosa. teneō q̄ illā inhue-
runt a sui cōdictiōe. ad auctes q̄ in ēuz. aut
soluendū ē. q̄ ipse loquit⁹ fuit inquirendo et oppō.
aut etiā tenend ē per distinctiōēz. ut patet ē.
edo q̄r. et h̄. utrū in angelis sit cognito
uespertina. post glīficatōnē. et q̄ sit ut. iiij.
aut.

sup ge. ad lit. loquens de suprna ierlm̄. in sp̄ ē
dies in contemplatione et in mutab̄ uitatis. et sp̄ uespi
in cognitiōe creatuē in seipa. et sp̄ mane ex hac cognī-
tione in laude creatoris. Itē idē. et ēcotra lux ē
que faciebat uespere et mane. si ergo lux q̄ fuit
mane. ē illūiatio glīe. ergo in hac illūiatōe
ē uespere. ergo in statu glīe ē cognito uespertina.
Itē cognī uespertina est cognito rex in ppro
gn̄e. s̄z angelus glīosus in ppro gn̄e cognoscit
res. ergo h̄t cognitōēm uespertinā. Itē angelus glosus
amplius laudat dm̄ q̄ hō uiator. s̄z hō uiator n̄
solū laudat dm̄ in sua maiestate. s̄z in opib̄
suor bonor multiformi. ergo et angelus bs. s̄z h̄ laus
p̄supponit cognitōēm ergo et c̄. Ō. ad. i. cor. xiij.
cū uenit q̄ pfctm̄ ē. euacuabitur q̄ ex parte ē.
s̄z cognito uespertina io dr̄ uespertina q̄z tene-
bre ē ad mixta. angeli aut̄ uident in luce ple-
na. ergo et c̄. Itē cognito fidei q̄ ē per speculū
euacuat aduentu cognitiōis glīe que ōsistit
in uidendo ūbū et̄nū. si ergo cognitio uesp-
tina io uespertina ē. q̄z in umb̄ creature. ergo n̄ stat
ē cognitione glīe. Itē mane adueniens expel-
lit uespam. et illā uespa expellit mane. s̄z
in angelis continue ē cognito matutina. q̄ uidet
in ipso ūbo. sū int pollatōe. ergo n̄ locū ē eis ue-
spertina cognō. Itē uespa ē per derelictōēz
solis ad occasū. s̄z in angelis bs nūq̄ ē app-
ximatio ad occasū. s̄z continuus fulgor. et calor
lucis et̄ne. ergo nūq̄ ē in eis cognito uespertina.
et qr h̄ ē q̄ō. cū tū mane q̄ uespe uitq̄z impret
appximatōne ad nocte. et ad tenebras. et angeli
distant distancia oīoda. tū a fctore p̄icu. q̄
ab igne uī. ui. q̄ n̄ matutina n̄ uespertina
na cognito sit ppria. s̄z pō meridiana. q̄z ergo
per quāto dicat cognitio matutina. et per q̄nto
uespertina. et q̄r nō ponat dīa tcia. s. cognī
meridiana. et uiȳ h̄ q̄r ad quos ptineat iste co-
gnitiones. et de ipar ordie. et pcognitōa. ut sic elu-
cescat harū cognitionū quiditas. et tuā. Ad
p̄ deorū in illuīā ē nos. q̄ sic uult aug. oīs
creatuā q̄ ē de se teneb̄ ē. deus aut̄ lux ē. et
tenebre in eo nō sūt ulle. sic dic ipse. ca. Jo.
dies dic illustratōēz a luce procedente sup h̄
tenebrosa. mane aut̄ et uespi. dñt media in-
ter dic et nocte. h̄ abcessū et regressū. Intellige
ergo q̄ dīa lux. illuīans angelū illuīatōe p-
fcā ad cognitōne suffice angelū lucē. et cognī ipe
dr̄ in se. dies dr̄. q̄z pure ē lux. et cognito. et io
cognitiōis lux ista angeli sic illuīata. h̄ ē cognitiōe

creaturam quia congnoscit id quod est tenebre. Creature cognitio magis
ne vel vespere. ut appellata. sed vespere. propter quod agnos
cit creaturam in se ipsa. mane propter quod ex illa cognitione
surgit ad laudandum. et refert ad cognitionem ipsius
qui ipsam fecit mundo. vnde augustinus de civitate xi. viii. ca. scientia
creature in comparatione scientie creatoris quodam modo adue
sperascit. itemque lucescit et mane fit. cum ipsa refertur
in laudem dilectionemque creatoris. nec in noctem uertitur
ubi non creator amore creature relinquitur. vnde non que
si ad similitudinem huius lucis visibilis dicitur in mane et
vespere. sic decrescit. est tamen duplex differentia. vna quia in ves
pera non uertitur in noctem. sicut in luce sensibili. altera uero
quia mane non succedit in medies. ut dicta vespere. sed
totum est simul. vnde augustinus super genesim. iiii. simul in quid
habent diem et vesperam et mane. et sic patet quod in angelis
beatis est nec cognitio vespertina cum matutina. nec
habent successionem vel ordinem temporis. habent tamen ordinem
dignitatis. quia ut dicit augustinus de civitate xi. cognitio crea
ture in se ipsa decolorata est quodammodo cum in dei sapientia
cognoscitur. Ad id quod obicitur. quod est expers dei. dicendum
quod similiter est. immo bonum potest esse perfectum in suo genere et
sidicat aliquo modo minus perfecta. sed est et cognitio
in illo. vnde tamen non habent oppositum. quia sed in perfecto non ue
nit ex parte cognoscentis sed ex parte cogniti siue cognoscentis. vel
ipsius medii. et per hoc patet sequens de fide. quia in est in
perfecto ex parte cognoscentis non cogniti. Ad id quod
obicitur. quod vespera declinat ad occasum. et non compatitur
mane. dicendum quod verum est in hiis ubi est vespera et mane
propter lucis uarietatem. non ibi. ubi simul conuenit de
angelis ad creaturam et deum. nec est ista diuisio non
solum ratione diuisi modi cognoscendi. qui conuenit sibi sed
diuisio non sunt tamen oppositi. sed vnum famulatur alteri.
et vnum perficit alterum. non excludit. excludit tamen ex
(C)cessus est pateret possunt alie questiones. scilicet in quibus sunt
iste cognitiones. quia propter hoc in bonis angelis. non vero ex
tendantur. patet et quare non dicitur cognitio creature dies
sine medies. sed cognitio dei. quia omnis creatura te
nebra. patet et quod cognitio matutina precellit
propter pleniorem lucem. ob quam clarior est. et certior
et alacrior. et sic patet totum.

Preterea ista sunt diuisiones etc. et quare dicitur quod dicitur
beati nunquam fuerunt qui ceciderunt quod sui euentus ignora
ti fuerunt. Item. ad hoc quod aliquis sit beatus non oportet scire
omnia sed sufficit deum cognoscere. Item beatitudo non est
aliud quam clara visio dei. sed ad hoc non requiritur cognitio
euentum. quod et cetera. Responsio. dicendum quod ad beatitudinem non solum
dos visionis requiritur sed perfecte tencionis. perfecta autem
tencio non est ubi non est cum securitate. securitas autem
non est. ubi cum est securitas de permansione. et quia sed an

geli habere non potuerunt. scilicet qui lapsuri erant
quod similiter erit ipsos permansuros. ideo beati non fuerunt.
Ad primum quod obicitur quod sufficit deum cognoscere. dicendum quod similiter est
immo et oportet perfecte tenere. et quod subiungit quod apta
et clara visio dei. est tota merces. dicendum quod est hoc verum
per concomitanciam. vel aliter. aut nunquam est ita apta vi
sio dei quin sit futura permansionis certitudo. aut si
non est. non est illa perfecta beatitudo. hanc autem visionem
aptam quam est facie ad faciem. non habent angeli ante
confirmationem. immo simul dei visionem habent et ten
tionem. sed cum aliquem eorum cognoscerent et amauerunt.
sunt ad hoc habiles essent. Item quare debet quod dicitur. Vt
esse non potuerunt si dampnandus in eternum erunt. Item. certitudo
dampnationis prauus est contraria beatitudini quod consona.
ergo si certitudo nichil confert ad gloriam. ergo incertitudo
nullo modo impedit gloriam siue beatitudinem perfectam. Responsio.
dicendum quod de aliquo futuro duplex potest haberi certitudo vel
parte affirmatiua vel ex parte negatiua. et sic ad beati
tudinem oportet habere certitudinem de eius perpetuitate futura.
ita oportet habere sed certitudinem dampnificam nunquam futuram.
Vnde ista. non. duo sunt in scientia. certitudo. quod duplex nu
mero futura confert ad gloriam. et quoniam in certitudo eius priuat cer
titudinem scilicet affirmationis sicut et negationis. ideo certitudo
negationis ita repugnat. sicut in certitudine permansio
nis. et sic habet. talis id albumen. Item quare deductione per
fecti. vel non. insufficientes. quia tamen est perfectio secundum naturam. sed
et secundum gratiam. et gloriam. et secundum etiam multiplex genus perfec
tionis. Item quare magis accipitur vnum genus
perfectionis secundum tempus. quod secundum ad actum. Responsio. dicendum quod perfectum
dicitur completum siue completionem in qua est status.
Stat autem processus in aliquo duplex. aut simpliciter. aut in genere.
si simpliciter. sic est tertium membrum. Si in genere ca
tiue sed potest esse duplex. aut in quantum exit ad actum. et sic habet
ratione vestigii. et incipit sed perfectio in omni creatura. quam
producta est. ad modum speciei et ordinem. quod compete tem
pore. dum in quantum creatura redit in deum. et sic est perfectio gratie.
et hanc vocat magister perfectionem secundum statum. vnde ponendum quod
est perfectio secundum naturam et secundum perfectionem. et habet duplex. vel secundum egressum
vel secundum regressum.

Post hec considerandum etc. Supra ostendit magister
quales facti sunt angeli in sua prima conditione. hic
secundo intendit agere quales facti sunt auersione et con
uersione. In prima de confirmatione et obstinatione. in
distinctione vii. Supra dictum est quod angelicus etc. In tertia de or
dinum distinctione. in distinctione ix. Post predicta super est considerare
Prima pars habet duas. In prima agit de conuersione et auer
sione. secunda de ruina que consecuta est angelorum
auersionem. et hec in distinctione vi. Preterea sciendum est etc. Prima pars
habet tres. In prima ostendit quid sit. auersio et conuersio.

insa ostend' aq sit. i. hebat. n. omis. et
intia ostendit quedaz dubia. ee. nusicz
mouz et soluit. i. Si aut qr uti post eatez
et illa tria ps ht tres ptes. sed tres dubitaciones
quas determinat et explanat. po. n. determinat ut
bonus gra sit collata. ad h ut efficacit conuerten
tur. Sedo uo utr malus sit sua auersio impu[de]
grauim n habitt. i. loqz quib; d ur. et c. Jnt uo
determinat. utr auersio fuit nitoria confirmatis. i. hec
qn solz uenu in ipsa confirmatte. et c. et sic ta tan
guntur inuiuerso. s. auersio lucifi et auersio g.
minoz. et auersio bonoz.

Dmtilliciam h ptis mq qr quales feci sunt
angeli pauersione et auersione. tamen querit.
po. n. qr de auersione lucifi q fuit caus tocius mali.
Sedo qr de auersione minoz angeloz.
Tertio de conuersione bonoz.
Quantu ad primu duo querut. ‖ p e ut peccauit peccato supbie.
Sedo e q fuit eius appetitus.

Quod aut peccauit peccato supbie. ur. sic.
sup id luc. x. uidebam sathanam. et c. Glo.
qui singlarit elat erat. ut in eius casu ceti
de elatte timeant. ‖ Ite ecc. x. Inicium ois
pti supbia. Sz pmi int oia pta fuit ptum dy
aboli. g. et c. ‖ It aug. xi. sr. ce. ad lit. feus
continuo se auertere uitatis auertit. supbia timid
et ipse potius delectatus corruptus ‖ It ysi. de
smo bo. li. i. ca. x. moy ut feus e. in sup
bia timidus ipse erupit et precipitatus de ce
lo e. ‖ Ite ione ur qr no contingit peccare. n
tpliat. uidelz aut ex concupia carnis. aut co
cupia oculoz. aut supbia uite. Sz pmi ptum
n potuit ee carnis concupia/ nec pot ee appetit
diuiciaz. qr spc istis non indigz. g. necesse e
q fuit supbia uite ‖ It gna peccatoz spua
lia no sut n. iii. s. pt audiciam. que tenz q m
diu. int cetera spiualia. s. supbia. uel accidia
et inuidia. Sz in omib; trib; grib; e odiu. g
cu ome odiu cauet ab amore. odiu inordinatu
caret ab amore inordinato. g. cu ista tia gna
oz ad ptum spuale pcede in dya. sz h n potuit
ee n supbia. g. et c. ‖ It nuqua puritur af
fectus. nisi prius puaricat iudicium. nuq pertit
iudicium intius que e de necessitate salutis. n
aliq excecato sit in ione. g. excecato ionis
pcedit om appetitum. sz excecato n pot ee
qn pcessit ptum. et n pot pcede ptum appeti
tus. ergo pcessit ptum psumptois. sz h e ptz
supbie. g. et c. Sed. q fuit pmi ptum. omissio

uir. qr si ipse delibasset. uti p ee appetitus nuq pecca
sset. n aliut potuit uitare. g. tenebat delibare q
p appetere. g. cu omisit q supbiuit. Si forte di
cas q p intellin deformitat. potuit sn deliberatione uider
q facit. h. ad h q ipse h inspiceret. oportuit ipsum
considerare circumstancias appetiti et omnia. et ita sunt
infinita. sz simpl' uirtutis finite. q cogitare infinita p
infinita. tpre e sil' infinita cogitare. cu se totalit conuertat
ad creaturam. g. necesse huit delibare. Pter hoc no
soluit. qr quod ee tenebat uitare ptum. te
nebat reprimere cogitationem sua ne pcederet ad consen
sum. et h amq consentiret. g. cu omisit. g. et c.
Item ur quod peccato ingratitudinis. b. de g. hulitatis
qr gratuite bonit di. aq. fditi es. ingratus ex
istis iustiam q exptus n es no metuisti au
dact culpam comittis. g. cu fuit ingratus q co
mitteret culpam illam supbie. ‖ It ione ur q
tene quis gras agere de bnficiis cu illa considerat.
Sz dya considauit bnfici di. cu respexit sua pl
titudinem et excellenciam. et n egit gras/ immo opp
fecit. qr uoluit se attribuere q di erat. g. et c. ‖ It
ur q peccato infidelitatis. qr anselm de peccato dya.
et b. de g. hulitatis dnt/ q dya no credidit se
ee puniendum. siue credidit se no debere puniri.
Sz qui credidit ptum ad impunitum relinqui/ e
infidel. g. dya amq peccaret appetendo peccauit
p infidel. ‖ It ione ur. dya nuq appetuisset
nisi credidisset se ee bonum uel posse. Sz omnis q
credidit creaturam posse equari ipsi creatori
e infidel. g. dya amq supbiret infidelis fu
it ‖ It ur q ptum curiositatis fuit pmi.
b. de g. hulitatis. ca. vii. p curiositatem a ueritate
cecidit. qr q prius spectauit curiose. affectauit
illicite. et sperauit psumptuose ‖ It h ur io
ne/ qr curiositatis uicium e diligent respicere
q n lz appetere. h id no lz intueri q n lz appe
tere concupisca. sz dya diligent aspexit q sup
se erat. qu dixit in celum ascendam. g. et c.
‖ It q inuidia fuit ur. aug. de ciuitate dei. xi.
loquens de supbia et inuidia. his duobus
dya dya e. sz in po peccato fcus e dya. ergo fu
it sil' inuidia ut supbia. g. quia nec supbia
pmi et inuidia ‖ It ione ma gnu ur. sic co
uti e ceterum adherere. ita ab oppositis auiti e odi
hre. uel inuidere. g. cu po peccato dya fuit auso
inuidia fuit eius pmi ptum ‖ Ad h nota q
aliqui uolunt dicere ad pdictas iones et auctes
q dya sil' tpre peccauit plib; grib; peccatoz si
lit tn et pncipalit palius pctis fuit ptum su

‖ et cu omisit deliberare

‖ [illegible]

ad. xi. [illegible]

[illegible]

[illegible]

probe. et sic responsum est unica et breui responsione sic ad omnia obiecta quod verum concludunt; sed hoc tertio nec verum dicit nec soluit. Non enim dicimus quod cum affectus dyaboli simplex sit, sicut intellectus, et intellectus non potest simul intelligere plura uel plures cogitationes habere simul, nec affectus simul et in eodem instanti plura peccata committere, maxime que spectant omnino ad diuersa actiones, sicut infidelitas, superbia et inuidia. Responsio ista quod non esset non soluit, quia predicte rationes non tantum probant quod predicta peccata concomitentur superbiam, sed quod antecedunt. Et ideo aliter est dicendum, quod est loqui de peccato quantum ad complementum statum, quantum ad inchoationem et consummationem et confirmationem. Peccatum dyaboli initiatum est in presumptione excellentie, ut suam uidit pulcritudinem per superbiam presumptam; consummatum est in habitu quod presumens de se appetiit quod omnino super se fuit, et ad quod peruenire non potuit. Sed confirmatum est in inuidie et odij auersione, quia ex quo optinere non potuit quod appetiuit, deo inuidere cepit et affectum odij concepit, et in hoc firmatus est, quia hoc omnino ipsum a deo separauit et perfectum obstaculum posuit, sicut perfecta caritas perfecte deo iungit. Concedendo ergo sunt iste rationes quod superbia fuit primum peccatum; nam superbia presumptionis et timoris ipsius fuit generaliter; superbia ambitionis primum fuit consummatione. Ad primum quod obicitur de omissione, notandum quod omissio nec fuit nec potuit esse primum peccatum suum primum, quia dimissio boni uenit ex amore male inflammante. Unde nullus dimittit aliquid facere quod debet, nisi aliquid amet quod non debet, sicut aliquis omittit ire ad matutinum quia amat sompnum et quietem in lectulo. Hac eadem ratione non potuit primum esse ingratitudo nec etiam inuidia. Dicendum est ergo quod non quelibet omissio inducit peccatum omissionis. Contingit enim obmittere ex ignorantia et tunc non est peccatum omissionis, sed negligentia quedam. Contingit obmittere actum et hoc dupliciter: uel generaliter uel specialiter. Generaliter secundum quod comprehendit peccatum affirmatiuum et negatiuum. Specialiter contra affirmatiuum, sicut transgressio contra negatiuum; non enim obmittit qui non uitat fornicationem, sed qui non honorat parentes. Et hoc quod actus specialis potest esse actus principalis uel non principalis, et non est omissio peccatum principale nisi respectu principalis, sicut patet de eo qui tenetur ire ad matutinas, tenet se in dormiendo et surgere de lecto, et sic de aliis. Et quamuis sint multi actus, unus est omissio. Ad hoc autem quod sit peccatum aliquid censendum esse peccatum omissionis, oportet quod sit omissio actus non cuiuslibet

set quod cadit sub precepto.

[s. precepti] [s. actus]

sed affirmatiui et non negatiui, principalis et non annexi. Sic autem patet quod non est propositum, quia dyabolus actum principalem aliquem ad quem tenebatur non dimisit, sed id appetiit quod non debuit. Et sic patet breuiter de omissione. Ad primum quod obicitur de ingratitudine dicendum quod ingratitudo potest dici dupliciter, scilicet negatiue uel contrarie. Negatiue quando quis non est gratus deo ut debet, et sic est circumstantia omnium peccatorum spiritualium, quando non tantum non est gratus, immo contrarie mouetur, ut puta quando cogitat de beneficio ut est beneficium, et non pendit beneficium ut beneficium benefactoris; et sic est speciale peccatum. Sic autem non peccauit dyabolus, quia non cogitauit de beneficiis dei in quantum erant dei, sed in quantum erant bona propria, et ideo elatus est. Ad primum quod obicitur de infidelitate dicendum quod nec peccatum infidelitatis nec curiositatis fuit primum, quia oculus sanus et clarus ipsius intellectus non patitur in iudicando uel in credendo, nisi prius aliqua elatio ingeneretur. Ad id quod ergo obicitur quod non credidit etc. dicendum quod ad infidelitatis peccatum duo concurrunt. Oportet enim quod sit consensus rationis et iudicio uel ... Si enim aliquis cogitat quod forte non est sibi bonum, uel cogitat multa que sunt bona, et non consentit iudicium rationis, non est infidelis, ut patet. Et de dyabolo dico quod non consensit iudicio, sed estimauit esse bonum. Ad id quod obicitur de curiositate dicendum quod duo faciunt considerationem curiosam, scilicet actuum multitudo et utilitatis priuatio. Unde si dyabolus ex omnibus que respexit suum bonum elicuisset, referendo illa in gloriam dei, illa consideratio nec esset culpanda nec curiosa dicenda. Quod ergo fuit curiosa, ex hoc fuit quod non fuit bonum inde elicuit, sed malum ambitionis et presumptionis incurrit, et ita fuit primo ratio peccati in consideratione et presumptione. Et sic patet quod quamuis in dyabolo fuit curiositas, non fuit culpa antecedens presumptionem nec alia, sed concedo illa annexa. Ad id quod ultimo obicitur de inuidia patet responsio per Augustinum quod non fuit primum peccatum. Nam Augustinus dicit: est superbie in libro de uirginitate et ... Et sic in eodem instanti, tamen in eodem tempore sine mora interuallo. Unde nichil plus grauior confirmata est superbia et inuidia. Deus est dyabolus quia deorsum fluxit, et tamen in malitia sua firmatus fuit, et ideo magis descendens per tantam auersionem qualis est in dyabolo, non qualis in hominibus peccatoribus. Dicit quod autem est odio habere ut iuste. Dyabolus enim superbus non ualens conscendere, sed expulsus descendere, odit deum ut iustum et inuidet excellentie.

Eadem quid appareat ipse lucifer et quando apparuit deo parentes ostenditur per textum Ysa. xiiii. ubi describitur eius peccatum: ascendam in celum, ero similis altissimo. Sed non dicit de celo empyreo, quia ibi erat

g de celo tenuitatis. sed illo non est in equalitatis. g e
e // Item super illud ps. que non rapui. glo. quia adam et
dyabolus voluerunt rapere divinitatem et amiserunt feli
citatem. Sed non voluerunt rapere divinitatem quantum ad proprie
tatem. ergo ad equalitatem. // Item B. de grad. humili
tatis iniquitas tua non ita momentanea, sed odio di
gna est sempiterna. quia tuo dilectissimo et altissimo domino
desideras super esse // Item quia sit appetere videtur. quia
similitudo est appetibilis. Sed similitudo equalitatis est huiusmodi. ergo videtur quod
valde facile fuit eam appetere. eo quod magna
esset inclinatio. // Item quia omne quod potest cogitari dele
ctabile, potest appeti. sed dyabolus potuit cogitare delec
tabile esse tale quale est deus, quia summe delectabile est de
um. ergo videtur rationabiliter quod potuit appetere // Item quod
appetierit videtur, quia dyabolus superbus appetiit ad quod videbatur
se. quia hoc est non superbie. Sed super luciferum in statu illo
nichil erat nisi deus, et eius celsitudo. ergo appetiit
divinam celsitudinem. Item tam excellens fuit super
bia, quod excellit invidiam et odium mali. Sed non
tantum dyabolus odit et invidet creaturis dei. ut homini,
immo et invidet ipsi deo. ergo non tantum creaturis preesse, sed
etiam deo se voluit equare. Item licitum est appe
tere similitudinem conditoris. sic ergo dyabolus illicitum appe
tiit, videtur hanc pretergressus est. Sed vel similitudo confor
mitatis non est nisi similitudo equalitatis. ergo hanc ap
petiit lucifer. ut videtur // Tim. i. thi. ii. adam non
est seductus. etc. glo. non est credendum quod vir
spiritualem mente preditus, appetierit esse sicut deus.
si non est credendum de homine et adhuc sapien
tior illo esset angelus, multo minus est credendum de eo
Item ansel. in li. de casu dyaboli. non appetiit ad quod
non pervenit si stetisset. sed numquam perfectus fuisset
deo. ergo etc. // Item quod hoc non sit appetendum videtur,
divina trinitas non potest mente capi. ergo nullus potest co
gitare equalitatem ad deum. sed nichil potest appeti quod
non potest intellectu capi, ergo etc. // Item hoc probat an
sel. cum deus non potest cogitari nisi ita solus, ut nichil
ei simile possit cogitari, quo potuit dyabolus velle
quod non potuit cogitare. // Item quod dyabolus hoc non appeti
erit ostenditur. quia nichil appetiit nisi ad quod pervenire
posse se credidit. hoc patet quia ipse dixit. ponam sedem
meam. sed nullus non demens possit unum quod esset quod
creatura creatori possit equari. ergo cum dyabolus adhuc non
stultus non esset, sed numquam appetiit // Item diligebat
dyabolus se super omnia, ergo non volebat esse alius quam ille
qui erat. sed si esset par deo, esset alius quam ille qui erat,
quia esset deus. ergo cum hoc non appeteret. non appetiit deo
equari. si tu dicas quod bene appetiit antecedens sui con
trarii sed non appetitu desiderativo. Sed electo nullo
electivo

non stultus vult esse altas deliberative. quia vellet
esse monachus // Item omne premium est pro pu
gnatione ad bonum conveniente. ergo si dyabolus appetiit pu
niri a deo. dyabolus non peccavit. sed peccavit. ergo hoc non
appetiit // Item dicendum quod duplex est similitudo. dei. s. con
parantie sive equalitatis et imitationis. Similitu
do imitationis potest appeti ordinate et inordinate, or
dinate ut appetat similitudinem in hiis que nate sunt capi
tudinis et divine acceptionis, eiusmodi sunt perfectiones,
et decores intuitum. Inordinate vero, ut hoc appetat
id quod non decet. vel deo non placet. ut si appe
tat habere preesse. vel se esse adversarius vindicare.
similitudo equalitatis: nullo modo potest appeti ordinate
sed aliquo modo est appetibilis, aliquo modo non est. nam
alio modo similitudo non est appetibilis. quia non potest cadere in cogi
tationem sive appetitum intellectum. et ideo nec in appetitum,
et si aliquis fingat non appetit, sed suam fictionem, falso
modo est similitudo equalitatis in aliquo conditionem in
divinis si prescientia et sic credo quod potest appeti.
Ad 2m. est glosa quod dyabolus quodammodo appetiit similitu
dinem imitationis, quodammodo equalitatis, et hoc ap
paret. si attendatur appetibile et modus appetendi. dyabolus enim
appetiit aliquid perfectissima tamen auctore quod appetiit, sed
fuit imitationis. et hoc quidem alii optinuerunt si
stetissent. Quod autem propria auctoritate, ita quod sui mitis
esset datori. et ita quod nulli subesset. hoc est solius dei.
et hoc est equalitatis. et ita patet quod appetiit et preesset
nisi auctoritate sua. quia glo. dicit quod appetiit esse
sui iuris et ita quod nulli subesset. probat dicit quod appetiit
equalitatem. probatur an sel. quod appetiit preesse sine
ministrationis unius deo, et dubie auctores ab loquuntur
hoc est quod preesse omnibus propria auctoritate // Ad id ergo quod obicitur
quod appetiit divinam equalitatem concedendum est in aliquo,
et hec currunt rationes ad illam partem inducte, quia bene
potuit appeti. et maxime ab illo qui fuit superbissi
mus inter omnes creaturas. Quod tamen obicitur ultimo non
valet, quia quamvis licitum esset appetere similitudinem imita
tionis. non tamen omnem similitudinem sic conditionem // Ad il
la que obiciuntur in contrarium. facile est respondere per iam
dicta. quod non obicitur de adam non est simile quia adam con
gruum habuit, et preterea non habuit tantam cognitionem et scientiam
se // Ad id quod obicit de ansel. ita patet ideo. quia
unum dixit quantum ad ipsum appetibile. non quantum ad existentiam
sub qua appetiit. scilicet quod propria auctoritate sive duce sequentes
rationes que probant quod non potest appeti. loquuntur de deo
assimilatione. quia si aliquis cogitet deum in equali et
cogitet ei similem. non cogitat deum sed fingit. et ideo
non appetiit deo esse similis sed fictioni sue // Ad id
quod obicitur. quod non appetiit omnino et hoc est contra id. quod ille

est
equalitatem
c.
preesse
et preesset / vel appetiit quod obtinere potuit / sed quo modo appetiit [illegible]
de casu dya.
vel quemadmodum

rones probant quod non appetiit omnino et hec est vera. Ad
2m concessio obiectum quod non peccauit. Sed appetiit similitu
dinem quia non est conuersus ad bonum incommutabile. Dicendum quod
ipse conuertit se ad bonum incommutabile ut esset principium
et ita ut ad incommutabile. Ac propter hoc inordinate et
inordinate ad deum conuersus superbiendo est aversus a deo et con
versus ad se. Et hoc patet quia dyabolus quod dei erant appetebat
sibi et ita finaliter ad se conuertebat non ad deum. Et sic
patent omnia quesita.

Consequenter hoc loco queritur de casu sive de ruina minorum
angelorum. Et circa hoc queruntur duo.

Primum est quo genere peccati peccauerunt minores angeli.
Secundum de compatientia peccati minorum angelorum ad peccatum luciferi.

Circa primum sic proceditur. Et queritur utrum minores angeli
peccauerunt peccato superbie et quod sic uidetur. Gregorius super
moralia: tanto magis homines ad celestia ascendere in
uident quanto se a celestibus per inuidiam elatos
deiectos uident, loquitur de demonibus. Item Augustinus xiiii
de ciuitate dei: omnes in eandem maliciam que maxime
dyaboli fuit superbia. Ergo omnes consenserunt in superbia.
Sed nullus in superbia consentit nisi superbus. Ergo et cetera. Item
libido est fundamentum ciuitatis dyaboli et radix omnis
peccati. Ergo est libidinosus amor sive amor ad se
reciprocus et amor priuatus, quia in hoc differt ab
amore casto. Ergo quod aliquid sibi appetiit sed non ap
petiit appetitu celestium sive carnis. Ergo superbie uitio.
Item est amor commodi et est amor honesti ut uult
Anselmus. Si ergo peccauerunt demones aut ergo amore
commodi aut honesti. Est omnis affectio ortum habet
ex amore. Sed non amore honesti. Ergo amore commo
di. Sed hic est amor proprii boni. Ergo et cetera. Contra quod
non peccauerunt peccato superbie uidetur quia superbie est appe
tere preesse et non sub esse. Sed minores angeli uolue
runt lucifero subesse. Ergo non superbierunt. Maior manifesta
est. Minor probatur per hoc, et magister in quarto libro
quod dicit quod lucifero consenserunt. Ergo uolunt quod preesset
sicut optabat. Item maioris dignitatis et sublimitatis
est subesse summo deo quam minori. Ergo de
quod angelo. Ergo si superbus appetit quod maioris est di
gnitatis, si superbierunt prius appetierunt sub
esse deo quam lucifero sed uoluerunt a deo distulisse in
dominio deum dominum luciferum. Ergo et cetera. Item omnis superbus
appetit aliquam excellentiam. Si ergo superbierunt aliquid
appetierunt et se proficiam deo. Ut uidetur dicere magister in
libro quod superbia uoluerunt se proficere deo. Sed tunc ergo
minus habent motum ad hoc quam lucifer. Ergo grauius
peccauerunt quod est contra totam scripturam quod dicit ipsum caput
malicie. Si tu dicis quod uoluerunt quiescere sine mi
tis et non superbierunt. Contra hic laus est et gloria consequ

primum principium. Ergo cum superbus appetat laudem
et gloriam, appetere beatitudinem sine meritis non est sup
bie sed magis ignauie. Item aut appetebat sine me
ritis propter uitandam laborem dilationem aut propter uitan
dum laborem. Non propter uitandum laborem quia angeli non
laborant sicut nec motor primi mobilis. Ergo propter dila
tionem sed sancti uiri uitant dilationem qui cupiunt
dissolui et esse cum Christo. Ergo uidetur tunc quod ipsi superbiant.
Responsio. Dicendum quod planum est ex dictis sanctorum et glosis quod an
geli minores peccato superbie sunt ausi. Sed tamen sup
biendi diuersitas est inter doctores. Nam quidam uolu
erunt dicere quod superbia eorum fuit in consentiendo sup
bie luciferi et consentire superbie non potest esse sine superbien
tis. Sicut et adam dicitur superbisse quia mulieri superbienti
consensit. Sed tamen illud non uidetur probabile quod angeli
minores prius appetierint aliquid quam incommutabile
quam diu cum unius cuiusque affectus in aliquo sit in eo
sibi et propter appetat se inordinate quod alteri et si aliquid propter
se hoc facit. Secunda uero positio est quod angeli minores
superbierunt non tantum consentiendo sed sibi excellentiam
appetendo et cum se non crederent posse ad id peruenire
sine ipsius luciferi sublimitate qui erat quasi caput et sibi
et illi appetiuerunt et non superbierunt propter et superbie et
consenserunt. Et hec credo sunt rationes. Ad hanc partem
inducere possunt auctoritas aut obiectorum ad hanc. Nota quod
superbia demonum conformis fuit capiti totius
malicie principi scilicet tenebrarum. Ipse autem dyabolus attende
dens suorum naturalium strenuitatem et excellentiam et super
excellentiam uoluit preesse et regere sua auctoritate.
Hoc sine meritis sine ministerio. Demones uero et inferioribus
non sunt ausi tamen appetere sed considerantes illius suc
cessionem uoluerunt sub umbra illius regere. Ita
quod non ministrarent sed quadam sub illo potirentur
uoluntaria libertate quia uidebant se non posse
habere sub diuino dominio. Cognouerunt enim angeli se
esse factos ad perfectam quietis beatitudinem et ad gerendam
ministeria et ministrandum, inde ergo superbierunt quia sine
meritis uoluerunt beati esse et sine ministerio quiescere et sine li
mite propria uoluntate implere. Et hoc totum est supra
uires non sit tante superbie quante fuit appetere omni
bus preexcellere et nulli subesse. Hiis uisis faciliter ad
obiecta respondetur. Ad id enim quod obicitur quod non superbierunt
quia non appetiuerunt. Dicendum quod quamuis non appetierunt
preesse noluerunt tamen debito modo subesse quia noluerunt sub
esse illi domino qui per se solum quod bonum est et iustitiam uolunt.
Sed ei qui permittit laxari frenum concupiscentie. Ideo mali
homines et superbi potius uoluerunt subesse dyabolo quam deo. Similiter
potest esse de angelis. Sed aliqua fuit ratio quare non cupie
bat ei subesse sed subesse domino sine seruicio uel ministerio re

quiescere, et hoc superbie est. Et in hoc patet sequens quod obicitur, quod gloriosius est deo sibi esse unum cum sublimitate. Sed non fuit extimatio superbi. Ad primum quod obicitur ratio, quid appeteret ultimum perfectionis etc. dicendum quod in aliquo voluit esse quietus et sibi sufficiens, quod solius dei est proprium. Non tamen adeo voluit perfectionem ut lucifer, et ideo non adeo peccaverunt. Ad id quod ultimo obicitur, quod gloria est optinere cum mitis, dicendum quod superbus magis reputat esse gloriosum habere a se quam ab alio, quam per mitia ab alio optinere, tum quia dedignantur, tum quia dedignantur ab alio recipere. Et quia angeli voluerunt propria auctoritate consequi, patet quod secundum estimationem superbi excellenciam appetiverunt non vanam sed stabilem, sicut patet in superbis qui appetunt magis gloriam et excellenciam veram. Et per hoc patet quod quidam appetebant sua in mitis, dico quod non quia laboriosum nec quia tardum propter desiderium, sed vile reputabat obsequium et ministerium, et hoc superbie est.

Secundo queritur de comparatione peccati minorum angelorum ad peccatum luciferi. Et quod videtur habuit ordinem ad ipsum, et quod habuit ordinem causalitatis. Apocalypsis xii. draco traxit secum terciam partem stellarum. Sed hoc magistri exponunt de lucifero et demonibus qui fuerunt. Ergo aliquo modo procuravit casum eorum, ergo etc. Item Io. viii. dicitur quod ipse mendax est et pater eius. Ergo dyabolus est pater mendacii. Ergo cum mendacium invenit omne peccatum, quia ipse fuit pater omnis peccati, ergo et peccati minorum angelorum, et ita videtur quod sit ordo causalitatis. Item quod sit ibi ordo temporis sive durationis videtur, quia hoc dicit et magister, quod peccaverunt consenciendo; sed non potuerunt consentire peccato luciferi nisi quod precesserat. Nam vult aliquis aliquid quod requirat consensum, ergo etc. Item hoc videtur quia dyabolus aliquo modo fuit origo, sive suggerendo sive exemplum prebendo, sed non potest suggerere nisi postquam appetivit et demonstravit aliis conceptum suum, nec illi consentire nisi postquam cognoverunt. Ergo in medio inter peccatum dyaboli et casum eorum cecidit suggestio vel saltem demonstratio et perceptio et diuturnior deceptio. Sed ista non possunt simul esse. Ergo fuit ibi ordo temporis. Contra. Videtur quod non potuit ibi esse ordo causalitatis sive cognitionis, quia statim ut peccavit deformatus est. Ergo cum angeli ante peccatum haberent limpidum visum, si viderunt deformitatem, potius debuerunt a peccato retrahi quam eius exemplum vel suggestionem imitari. Ergo non peccaverunt eius exemplo vel suggestione. Item quod non fuit ibi ordo temporis videtur, quia statim ut dyabolus peccavit corruit, alioquin fuisset dedecus peccati sine decore iusticie. Sed omnes simul ceciderunt. Unde damascenus dicit quod simul cum eo scilicet lucifero innumera est multitudo. Ergo simul tempore omnes peccaverunt. Item probatur quod neuter ordo, quia ubi simul consistunt, et quod non fuit

ibi ordo causalitatis sive suggestionis nec temporis, quia si statim distincta est lux a tenebris, statim boni facti sunt lux et mali tenebre, ergo simul non tantum tempore verum etiam natura. Item ad hoc quod neuter ordo ibi fuit videtur, quia si fuit ordo causalitatis, ergo videtur peccatum aliorum angelorum remedium habere, sicut et peccatum hominis, quia ex aliunde habuit remedium quia aliunde habuit occasionem. Similiter si fuit ordo temporis, ergo videtur quod peccatum minorum angelorum sit gravius et non formidaverunt divinum iudicium quod conspexerunt esse luciferum. Respondeo dicendum quod ad predictorum intelligenciam quibus tempore consuevit poni positio quedam: enim voluerunt dicere quod non solum fuit ibi ordo secundum gradum, quia maior et excellentius fuit peccatum luciferi, eo quod magis superbivit, verumtamen fuit prius peccatum aliorum tempore nec origine, sed statim in eodem puncto quo ipsa voluntas depravata, simul omnes peccaverunt. Et quia aspectum habuit ad id, ideo consimili modo et eodem genere peccati peccaverunt, et concedunt rationes ad hoc. Sed aliorum positio fuit quod non tamen fuit ordo excellentissimo causalitatis sed causalitas large dicta, non tamen ad deum verum sed est ad peccatum, non tamen ad perfectionem sed est ad suggestionem. Non tamen ordo temporis. Et hoc voluit dicere sic intelligendo quod in lucifero simul fuit tempore appetitus et expressio, et in angelis simul perceptio et appetitus, et ita simul tempore peccaverunt. Tamen primum dyabolus prebuit aliis manifeste exemplum, et ponit simile: si celus aspiceret dum te moveret, exemplum in occidente simul fieret correctio et appareret in occidente a minori. Volunt hoc esse posse in angelo et per hoc persolvunt obiecta. Tercia positio est quod fuit ibi ordo et quantum ad gradum et quantum ad excitationem et quantum ad durationem. Quantum ad gradum, quia id lucifer fuit maioris excitationis, quia aliis prebuit exemplum. Quantum ad durationem, quia sicut in lucifero necesse fuit tempore esse quam peccaret, quia non potuit in eodem instanti habere cognitionem que per exigitur ad peccatum, cum deordinata affectione. Sic in minoribus angelis dicitur fuisse imperfectio, cum peccavenerit, aspiciendo quam angelus volebat, et ex inde aspiciendo conmodum suum, et hoc post viri intelligitur. Unde concedunt rationes ad hoc in deo. Ad id quod obicitur quod deformis fuit statim, patet responsio, quod deformis fuit, sed illa erat interior sciencia, et ideo non apparuit, quia non revelavit. Vel potest dici quod est deformitas contra naturam et contra voluntatem. Deformitatem contra naturam statim natura cognoscit et respuit, quia non modo nisi uno modo. Sed deformitatem voluntatis non sic respuit voluntas, eo quod ipsa libera est, et ideo frequenter placet ei actus culpabilis et deformis, nec unquam talis actus displicet ei nisi in quantum adheret aliquo modo iusticie. Et quia angeli quidam adheserunt iusticie, ideo eis displicuit

mot' angli et deformis voluntas. alii vero non
adheserunt/ non in iudicia non perperunt. sed ma
gis ut apparet bonum acceptaverunt. Ad id quod
obicitur quod sil' ceciderunt. potest dici quod sil'. non quod in eodem
instanti. sed quod repente. quasi in imperceptibili tempo-
re in bonum potest esse ordo/ quamvis non percipiatur/ vel
aliter et melius potest dici/ quod sathanas non cecidit
statim ut apparet. sed post quam peccatum eius fuit consu
matum. et confirmatum per odium et invidiam. et post
quam facta est divisio bonorum angelorum ab aliis/ de quorum
consorcio. post bifinem statim repulsi sunt. nec
valet id quod obicitur de peccato dedecore. quia peccatum
semper habet penam internam sibi coniunctam. unde sicut homo non sta
tim fuit eiectus de paradiso. ut peccavit. sed tamen
statim penam habuit. ita videtur de angelo esse dicendum. quod
non in eodem instanti cecidit. Ad id quod obicitur
de bonis angelis. dicendum quod tam conversione bonorum
angelorum quam adversione demonum. peccatum lucifer
feri precessit. nam ipse primus superbivit. et superbia
sua omnibus indicavit. et ex tunc quidam adheserunt sibi.
alii vero restiterunt et adheserunt deo. et sic inter istos
lux. illi tenebre facti sunt/ et prius ergo sil' fuit a
gelorum conversio/ et demonum aversio/ non tamen sil'. quia
post lucifer. Ad id quod ultimo obicitur de excusabi
litate vel gravitate. dicendum quod pars ex machinatoribus diu
ceficatio quia non est sufficiens ratio quare peccatum hominis
fuit remissibile. sicut infra patebit melius. quia non
est sile. alia enim. diabolus dedit exemplum homini. aliter
angelus malus/ homini persuadendo et fallendo/
sed angelus solum conceptum suum. inspiravit. unde non
dicitur eos temptasse. ut peccarentes. Secunda pars de
ficit. quia non attenuit eius ruinam/ nec vitavit
divini iudicii severitatem in ipsum/ quoniam sequitur peccati
eius fuit consumatum/ ut prius tactum est et declaratum.

Consequenter tractandum est de conversione bonorum
et circa hoc queruntur duo.

Primo queritur de ipsa conversione in comparatione ad suum principium.
Secundo queritur de eadem in comparatione ad premium.

Videtur ergo primo. utrum conversio bonorum angelorum
ad deum fuerit virtute nature vel auxilio gratie.
et quod virtute nature videtur per auctoritatem magistri. Sic dicit.
non indigebat angelus gratia per quam iustificare-
tur. quia iustus erat et per gratiam. sed iustus
est in se et ordinatus conversus est ad fontem omnis iustitie.
ergo videtur quod sine potuerunt angeli sine auxilio gratie
Item philosophus in tractatu de anima. intellectus semper est rectus.
sed hoc non esset nisi rectitudo esset ei consimilis. ergo a
gelus intellectus in tempore creationis sua erat rectus.
sed intellectus est rectus non is qui sursum est conversus. et
quia habet cuius mentis est totum ad divina. ergo videtur quod habebat ha
buit per naturam. Item si facilius potest quis illud
ad quod naturaliter ordinatur. quam id ad quod non ordinatur.
sed angelus erat ordinatus ad deum magis quam ad
alia. et tamen erat ordinatum in se. ergo cum sine aliquo
adiutorio possit converti ad bonum commutabile et cum
ad deum. multo fortius absque auxilio aliquo potest
converti ad ipsum. Item naturale aliquis est converti ad id quod
naturaliter magis diligit. sed angelus naturali dilectione
magis diligebat deum quam ad casum. ut in precedentibus
est habitum. ergo videtur quod naturaliter convertebatur ad ipsum.
Item sunt in instanti conversiones et aversiones/ nulla est
ordo inter angelos an hoc instans. si ergo aliquis
incipit credidit. sed est aversione et conversione. ergo
prius est aversio et conversio quam gratie infusio. ergo conversio
non potuit esse a gratia. Item si conversio fuisset a gra-
tia et tamen a vi. ergo illi angeli qui natura habuerunt gratiam. sed
sola illa/ non esset tempus quod ad deum non sunt conversi.
ergo nec diabolus esset culpandus. nec puniendus quia deo
non adhesit. Ad oppositum arguitur. per auctoritatem
et demonstrationem. auctoritate sic magister dicit. quod con
versio iustos fecit. sed aversio iniustos. sed nullus facit
iustum nisi gratuitum. sic ergo conversio fuit a gratia.
Si dicas quod intelligit de iustitia naturali. sed nichil est.
quia illam habebant omnes angeli a sua origine.
Item conversio creature spiritualis ad deum/ ut dicit Augustinus.
est dies. quia in aere fulgor ignis. et lux est affec
tionis. sed prius lux fecerit diem. est ergo angelus
nisi sit lux non per informationem gratie/ prius susceptam
gratiam/ quod converteretur ad laudem divinam. Item
non est minimum signum/ sicut melius patebit infra. quia
non habere per opus. sed per auctorem acceptat
deus. sed angeli in sua conversione meruerunt sicut
alii. cum aversione demeruerunt. ergo etc. Item si
per sola natura fuisset conversio/ cum ergo in illis prevaluit
lucifer. videtur quod ipse erat conversus quam alii.
si ergo non fuit conversus quando non auxilio nature fuit illa
conversio. sed magis ab auxilio gratie. Pro adi
tinentia obiectorum primo notandum est quod in conversione ad
deum attenditur in futuro rectitudo creature spiritualis quem
ad eius meritum/ maxime ratione potentie motive/ nec
potest esse in tali non actu vel habitu sit ad deum conversa.
quia ad deum igitur duplex est rectitudo/ sic duplex
est conversio. est enim quedam rectitudo nature instituta. et
penes hanc est iustitia originalis/ et est rectitudo gratie.
et penes hanc est iustitia meritoria/ quam accepit in
dei filium ad retributionem eternam. et quia videtur in ea plus
concludi gratie/ multo eius anima forte in spiritum accepta
eius esse ipsi amabilia. sic intellectus est quod duplex

Ad. Conversio ad deum fuit per actum dilectionis. Actus autem dilectionis est actus in gratie gloria. Sed ut est
sicut meritorium de congruo. ut gratia de condigno. ut gloria sicut de premio. Dico ergo quod actu dilectionis naturali
conversio naturalis actu conversi sunt ad deum super omnia diligendum/ non quia natura plus non potest in ipso actu tamquam in sufficienti
actu factore/ et illa non est gratia in forma illum. et quia natura angelica ad quod convertit/ tota convertit/ illa
non gloria confirmata et in mobile ab obiecto et fine faciet actum illum in perpetuum. hoc autem tamen fuit
sic in eodem instanti. per prius et posterius natura et causa. Unde conversio angelorum aliqua fuit inchoata. aliqua
consumata. et aliqua stabilita.

est conversio, quedam a sui rectitudine, quedam a sui rectitu-
dine gratie. Primam potuerunt habere angeli
absque gratia, sed primam non sine gratia. Quando ergo queritur de qua
primo fuit illa conversio, dicendum est quod illa conversio fu-
it meritoria et deo placita. Ideo non potuit esse sine
gratia. Rursus quia per illam conversionem optinuerunt
gratiam, ideo ponitur quod conversionem illam inchoavit liberi arbitrii
libertas, sed consumavit gratia. Et ideo fuit ibi gratia subse-
quens, non precedens; gratia cooperans, non operans,
ut dicit magister in littera. Concedendum est ergo quod illa angelorum
conversio in qua confirmati sunt non fuit sine gratie au-
xilio. Ad id ergo quod obicitur quod non indigebat
angelus gratia iustificante, dicendum quod iustificationis actus
duplex est intelligi. Est enim iustificare, quod quasi iustificatum de
non iusto facere, facere iustum. Non iustum autem duplex
accipitur, scilicet privative et negative. Privative dicitur
est non iustum quod iniustum, et tunc iustificari idem est quod
de impio facere pium. Et hoc modo non fuit gratia in
angelis, adhuc existens. Alio modo dicitur non iustum
negative, et sic non tantum dicitur non iustum quod habet im-
pietatem, sed quod non habet iustitiam gratie. Et sic fuit in
angelis iustificatio per gratiam, et ab hac iusti-
cia fiunt opera eorum meritoria. Ad id quod obicitur
quod intellectus superior est virtus ... prima ratio; nam intellectus [illegible]
tudine naturali. Item tamen subtilius philosophi dicunt intellectum [illegible]
[illegible] virtus. Illorum ad que movet virtu-
tem illam, et sic nos dicimus in theologia synderesim spiritua-
lis autem intelligentie, que eorum inquam movet ut deliberans
fantasmata. Immo cum precepto et immaginatione et fantasia
sed intellectus patrare suum provocans, sic forte fecit a-
ngelus. Ad id quod obicitur quod finalis potest quis in id ad
quod ordinatur et cetera, dicendum quod verum est si id sit infra terminos
nature, sed conversione perfecta et meritoria
hoc est supra naturam, sed deficere est [illegible]; ideo id illa non exigit.
Vel dicendum quod id est verum quando gratie operis ad propriam com-
paratur, est equalis difficultatis, si ipse consecutus. Alias
non habet veritatem, sicut patet in multis exemplis. Ad id
quod obicitur de conversione quod est dilectionis, dicendum quod verum
forte super conversionem cum ipsa dilectione est habet
constantia. Sic enim quedam dilectio est amoris naturalis, ut
qua delectatur deus ut beatificans, et quedam gratuita
qua in obsequium divinum captivatur amore electi-
va, qua quis operatur ad honorem et gloriam. Que-
dam gratuita, qua in obsequium divinum capti-
vatur ipsa voluntas tota. Sic et conversio per appetitum
concupiscentie est naturalis conversio, per affectum amicicie
est amore deliberativa sive electiva conversio,
per obsequium obedientie gratuita est ab ipsa gratia. Et sic
patet id. Ad id quod obicitur quod in illis differebant et cetera,

quod perducit quod gratia non inchoavit, sed non includit
quod consumavit, et hoc verum est. Ad id quod obicitur quod
esset in primis malis si conversio esset a gratia, dicendum quod
falsum est, quia stare potuerunt et non converti si voluerunt,
et ideo aversio eius imputatur in culpam.

Et querendum de conversione bonorum in comparatione ad premi-
um, et queritur utrum in eorum conversione meritum
sequitur premium vel precedit. Et quod precedit, videtur: quia
Augustinus de correptione et gratia: angeli sancti cadentibus
aliis steterunt, illius vite mercedem recipere
meruerunt. Si ergo meruerunt recipere, meritum precessit
receptionem. Item meritum est via ad premium; recto
ordine precedit. Prior est status viatoris quam com-
prehensoris, et meritum quam premium. Ergo in angelis fuit
meritum ante premium. Item dispositio precedit id ad
quod disponit, vel tempore vel natura; sed gratia dispositio ad gloriam.
Ergo si deus dedit angelis gratiam qua possent
mereri et gloriam qua sunt beati, prius habuerunt gratiam quam gloriam.
Sed gratia quando inerit libero arbitrio in actu debito facit
illum esse meritorium. Ergo liberum arbitrium angeli meritum gratie
ac gratie erit in actu. Ergo prius habuit motum
meritorium quam gloriosum. Item per ipsum videtur quod deus dedit
angelis gloriam: aut ergo dignis aut indignis.
Si indignis, iniuste et iniuriose fecit. Quod est impossibile.
Ergo dedit dignis. Sed nullus est dignus corona, nisi
premerita. Ergo et cetera. Item si mereri est habitu bono qui
fuit eis, et bene utitur habito. Ergo cum omnis perse-
verans in gratia bene utatur ea, qui perseverat in gratia
meretur eam. Sed quod est ex meritis, non est gratia. Ergo mere-
rendo gratiam desinet esse gratia. Item si premium pre-
dit meritum, quero quod est id meritum: aut quod ad actum
contemplationis aut ministerii non contemplationis. Si contemplationis,
beati merentur; si quod ad actum ministerii, ergo videtur quod
si non esset homo, angelus non possent mereri. Ergo nec digni
esset beatificari, quod falsum est plane. Contra. Hoc est quod
magister dicit in littera quod sibi magis placet, quod
meritum iam habitum. Item vero angeli dum ministrant
nobis, ad merentur. Cum ex magna caritate
et humilitate nobis condescendat et ministrant, videtur actus
comprehensoris sed viatoris proprius. Aut ergo merentur
habitum aut habendum. Si habitum, hoc est contra quod
meritum sequitur premium. Si habendum, tunc ergo cum merentur
augmentatur beatitudine, non est beatus, si ad quod beatitudinem
ergo non est meritum et proficuum nec necessarium. Item quod cum pre-
meatur est spes que differt affligit animam; vide-
tur quod tale meritum id est rei habende non possit stare cum
statu beatitudinis. Item magna premia non debent
dari sine magnis meritis, et magna merita non
sunt sine magnis obsequiis. Ergo est angeli ma-

gratia premia habent et magna obsequia non persoluunt in quibus meruerit quod debet sequi. Item quia plus dat deus plus exigit a creatura. sed maius robur uirtutis dedit angelo quam homini. ergo et maiora obsequia requirit. sed homo non glorificatur. nisi per magnos labores et multos. ergo nec angelus sine operibus debuit glorificari. Sed opera non perficiunt. sed solus motus aversionis. ergo contra sequitur. Responsio. dicendum quod certe hec sic dicit magister. et ad hoc ponendum moti sunt rationabiliter. et quia motiuum et quia ad motum. conuersationem ad motum. quia non intellexerunt. quia non est meritum sine gratia. nec magnum meritum ubi non est magnum obsequium. et in angelis propter naturae uelocitatem et per connexitatem simul duratione dat gratiam et gloriam. quod in angelis meritum non potuit precedere premium. meritum in quo condignum. sed solum ad precedit. hoc est meritum condigni. Sed sequitur meritum condigni. sed et ad hoc pondus instigauit. quod meritum rei habitudinem sonat indigentiam. que non uidetur posse stare cum gloria. Isto modo autem hec meriti satis aduertere possunt in militibus quibus bene pugnando meretur annui tam datum. hec autem opinio communis sit probabilior tamen plures habet adversantia. que in oppositum dicunt. Sed quod fuit a principio. quia in angelis meritum precessit premium. non tempore sed natura. et ideo hec assignauit. quia gratia tollit perdit gloriam. et gratia qui inuenit motum illum. ar. ordinatum. facit meritorium. et compensat meritum per quantitate gratie non per multitudinem operum. ideo cum angelis data sit perfecta gratia. et illa ar. ordinatio sit cooperatione gratie. dicitur quod in sua conuersione sufficienter meruerunt glorificari. et hoc propter rationem est et melius habet fundamentum. quia meritum requirit et fundatur in perfectione uoluntatis non in multiplicitate operationis. hanc autem tenent moderni doctores ideo huic adherendum est. Ad id quod obiicitur de magistro. dicendum quod in hac opinione sic et pluribus aliis non assentitur ei. Ad id quod obiicitur quia meretur. dicendum quod est premium finale. et hoc inuenit per conuersionem suam in deum. et est premium accidentale. et hoc meretur per ministerium. quod faciunt hominibus. et quia accidit beatitudini. ideo sine tali premio cum eius merito potest stare beatitudo. nec affligunt ex priuatione. sic nec anime beate de secunda stola perceptionis et adhuc nunc. quia mini inclinantur. Ad id quod obiicitur. quod magna premia requirit magna merita. dicendum quod magnitudo meriti non consistit in operis exteriori principaliter. Sed in intrinseco. dicit sic. diuina multum peccauit propter amplam uoluntatem. et similiter exiguus fecit. sic et ratio multum meruerit angeli bono. Ad id quod obicitur de homine. dicendum quod homo non ita cito mouetur ut angelus. ideo tempore meriti habet diuturnum.

et ideo non est simile. sed hec melius patebunt. in. dis. xij.

Propter ista sunt dubitationes. circa litteram. et primo queritur de hoc quod dicit. autem est odio habere uel inuidere. quia nulla essentia protulisse deum cum omnis natura appetit summum bonum. ergo uidetur quod hec. quia nullus auertatur. Responsio. dicendum. quod magister non diffiniuit hic quamque auersionem. sed auersionem consummatam. in qua est obstinatio et rebellio contra deum odisse. Dicendum quod Augustinus illud retractat. attamen ueritatem aliquo modo habet in libro. si intelligatur de deo. inquantum est summum bonum. ad quod participandum facta est creatura rationalis. unde cum semper appetit beatitudinem. tamen punitur beatificans odit. et ideo contingit considerando deum ut iustum ponentem leges. et infligentem penas. et sic multi oderunt. qui scilicet peccant in spiritum sanctum. Item queritur de hoc quod dicitur. quod data est gratia angelis cooperans. quia cooperans est ibidem cum respectu operantis. sed non habent operantem ut premittitur. ergo nec cooperantem. Responsio. dicendum. quod eadem gratia dicitur operans et cooperans ratione diuersorum effectuum. et ideo dicitur non habere gratiam operantem. quia non habent gratiam mundificantem uoluntatem. habent tamen preparantem eandem gratiam ut adiuuantem in bona operatione. et isti effectus sunt separabiles. Ad hoc quod queritur quod dicit quod nulla est preeminentia. dicendum. quod preeminentia non dicitur ratione gratie uel scientie. sed ratione uoluntatis. uel dicendum. quod ille sunt dicte per ut habuerunt rationem illius ar. lapso. scilicet hominis. et ideo non habent locum in angelis. alia patent.

Ceterum scire oportet et cetera. supra egit magister de auersione et conuersione angelorum. In hac parte pagit de lapsu siue ruina malorum. et diuidit hec per duas. In prima declarat ueritatem. in secunda mouet dubitationem ibi. Solet autem queri et cetera. Prima pars habet tres. In prima declarat unde ceciderunt. secundo quo loco deputantur. ibi. et tante superbie. tertio uero qualiter in hunc ordinem platonum. ibi. et sic inter bonos et cetera. Similiter secunda pars habet tres. In prima mouet questionem deinde locutione. et ad angelos minores. secundo quantum ad uicarium. tertio rationaliter ostendit, et fligendi modum in neruos et minimum aduersarium. primum facit ibi. Solet autem queri et cetera. secundum autem ibi. de lucifero autem. tertium ibi. alius quorum qui ascendit et cetera. principaliter ergo in hac distinctione tractatur unde angeli corruerunt. et deinde quis locus post ruinam. et quis ordo in loco et officio.

Distinctionem eorum que in hac parte dicit de lapsu angelorum tamen incidunt querenda.

primum est de quo ordine uel dignitate ceciderunt.

secundum est in quid ceciderunt.

tertium est de ordine sue platie eorum post casum.

Circa primum duo queruntur.

primo de quo ordine fuit lucifer.
2o de quo ordine lapsi sunt minores angeli.

4 Veritur ergo primo de quo ordine fuit lucifer.

quod fuit de supremo. hoc ostenditur. iob. xl.
ipse est principium uiarum dei. sed non ordine nature. ergo ordine
dignitatis. ergo fuit precellens inter creaturas. ergo et inter
angelos. Item greg. xxxii. moralium. tertius liber ex.
tu cherub extentus et protegens etc. quia comparatione
claritatis sue. ceterorum claritatem obumbrasse cre
ditur. ideo ipse extentus et protegens perhibetur. ibi
de lucifero. ergo etc. Et ibidem item. dum ceteris ag
minibus angelorum prelatus, eorum claritatem transcendit
ex eorum comparatione clarior fuit. et item ibidem. Illa si
norum uirtutum precessit altitudinis agmina in leticie et
ne uiriditate plantata. cuius excellentia fuerunt
condita. huic tamen non prelata sunt nec coequata. Item
ratione. lucifer apparuit omnibus prelatus et credidit se
posse optinere ut nullus ibi esset. sed hoc non est probabile
nisi uideret se omnes precellere. ergo fuit de supremo
ordine. Item peccatum eius maximum fuit inter pecca
ta omnium angelorum. immo omnium creaturarum. et tanto
magis est inuicium quanto in nobiliore natura. ergo si ma
ximum peccatum habuit omnium aliorum. ergo quanto ad naturam ceteris
maior fuit. Sed contra. ezech. xxviii. dicitur ad lu
ciferum. tu cherub. sic exponit greg. Sed supremus
ordo non est ordo cherubim. sed seraphim. sicut uult
dyonisius. ergo non fuit de supremo ordine. Item da
masc. ii. libro. iiii. ca. ex his angelicis uirtutibus
qui preerat terrestri ordini scilicet. eius qui terrena
est ordinis, et cui terre custodia a deo commissa erat
libero arbitrio suo. electione usus est. ergo lucifer secundum dam.
fuit de infimo ordine. Item ratione. uidetur quia
si ipse fuit supremus. ergo magis fuit deiformis,
ergo magis ad peccatum inhabilis. ergo non peccauit. aut
si peccauit. non ita profunde sicut alii uidetur. Item
si supremus inter omnes angelos. ergo inter omnes crea
turas nobilior. ergo magis a deo dilectus, quia dili
git omnia que fecit. ergo cum facillimum fuerit diuine
potentie ipsum seruare. non uidetur probabile. quod ipsum permisit
ruere. Pro quo dicendum. quod sicut testatur auctoritas
sacre scripture et sanctorum. lucifer ualde excellens
fuit. et si sciretis in supremo ordine collocatus
fuisset, cum adhuc haberet perfectionem exceptam nec. sicut
patebit. quando distinctio ordinum consummata euenit
excepta gratia. Sed ad id ergo. quod obicitur, quod dicitur cherub. dicendum
quod seraphin. inter proprie incendium. et hoc est precipua
tertiam. angelus autem licet alia contradictam habuit. plenitudinem
tudinem scientie. non tamen habuit incendium caritatis
nisi agmina. et quia cherubim dicitur plenitudo scientie. sed
seraphin. incendium caritatis. hic est quod dicitur cherubin
non seraphin. et hoc non ideo. quia esset de ordine cherub.
sed quia haberet similitudinem illi ordini conuenientem. non scilicet
tamen conuenientem ordini seraphin. cuius ad illum esset perfectio.
ad id quod obicitur quod prefuit terrestri ordini dicendum. quod dam.
hoc dicit quantum ad uim administratiuam, quod certum ei
erit ibi suum. quantum ad actum ministerii. et quia actus ministerii
omnibus ab aliquo non competit eyna. sicut infra pate
bit. quia omnes sunt administratorii spiritus. ideo ex hac
non habetur quod angelus fuit de ordine infimo, immo esse
potuit de supremo. et presidere terrenorum ministerio. Sed
tunc est quod cum in angelo esset uis contemplatiua, que
magis per administratiuam eum decebit. et dicendum. quia
contemplatiua attendit in comparatione ad superiores. Sed ad
ministratiua in comparatione ad inferius. et quando angelus
superbit credens in peccandi considerando suam presidentiam,
super inferiores. ideo secundum illam uim eum decebit. unde aug.
dicit. quod consideratio angeli in peccando fuit quodam modo
sicut consideratio centurionis, qui dixit. mathei. viii. ego
sum homo sub potestate constitutus, habens sub me mi
lites. angelus enim. primo considerauit milites et mi
nistros quos subditos, ideo eleuatus est in superbia. ad
id quod obicitur quod minus habilis fuit ad peccandum. dicendum quod uerum est.
attamen uoluntas in angelis omnibus libera erat et mu
tabilis, et ideo suum contrapotestate potuit quo nolebat
inclinari. et hinc quod ille grauius peccauit. unde ad pec
catum non necessario conuertit pronitas. sed mutabilitas.
nec peccatum intenditur ex pronitate. sed magis ex
nature et donorum dignitate et conuersionis profunditate. et quia
altior erat, ideo cecidit profundius. et quia fortior,
ideo ad malum se conuertit fortius et inseparabilius. ad
id quod contra uidetur quod uidetur incredibile quod deus nobilis
simam creaturam suam sic perire dimitteret. dicendum quod
nimium dei iusticia ostendit. quod tantum seruat iusti
ciam. ut ordinem institutum nullo modo infringat, et tamen
peccatum odit, ut propter peccatum quos carissimos repu
tauit, abiciat. unde credo quod tamen superstando in multitu
dine seruitutis in angelo nobilissimo, et propter hominem.
quorum utrumque propriis manibus plasmauit et decorauit
inuit. deus nobis in istis apposuit, et ostende
dit. ut addiscamus quantum deus odit peccatum et ma
xime superbiam. quia pro uno motu cordis, nobilis
sima creatura omnium creaturarum, eternaliter et sine spe
uenie est dampnata. et pro uno esu pomi. et ipse
adam et tota posteritas usque ad finem mundi est
mortalitati et multis penalitatibus subiecta. et nisi deus re
liquisset nobis semen, quasi sodoma fuissemus. Ex
his efficacissimum relinquitur argumentum. quod horren
dum est incidere in manus dei uiuentis. si enim deus

Dicendum quod distinctio ordinum fundamentum habet in naturalibus. fundamentum in gratia.
complementum in gloria. Loquendo ergo de ordine quantum ad congruitatem naturalium.
non quantum ad actualem sic dicendum. luciferum fuisse de supremo ordine.
non quia fuit. sed quia ad hoc aptus fuit. cum quia habuit optima
naturalia. et in nature conformia supremo. et ab omni subiectione in fiori longinquius.
de illo ergo cecidit. non quia in illo fuit. sed quia fuisset si stetisset.
et adhuc aptus fuit. unde maxime peccauit. non ex auctoritate. sed ex eius
sublimitate et donorum dignitate et conuersionis profunditate. quod dicitur
quod fuit supremi ordinis. quia peccandi ex motiuo. extrinseco. ex
... ex motiuo. quia superioritas sola mouit eum ad appetendum
omnium creaturarum dominium et ad regimen liberum quasi excellentia. quia ad
... dei potentiam ascendere uoluit. quod non appetiuisset si esset secundum dominium
aliquem superiorem uidisset. ex quo dicendum. quia tamen principi de singulis
ordinibus cum magna multitudine adhesit.

non preparat nobilissimo angelo superbienti, quod est decentissimo angelorum et aptissimo in altum se extollere, tum jam cecidit deiectus in manentem caliginem et ymo in ipso sterquilinio.

Sed queritur de quo ordine lapsi sunt mundi angeli, et utrum de omnibus novem hierarchie, de quolibet ordine aliqui ceciderunt. Item Gregorius dicit in omelia pentecostes quod ad omnes angelorum ordines aliqui homines assumuntur. Sed hoc non erit nisi ad restaurandam ruinam angelorum. Ergo de quolibet aliqui corruerunt. Item probatum est quod lucifer fuit de supremo ordine. Ergo si de illo ceciderit, multo fortius de aliis. Item omnes angelorum ordines procurant hominum salutem, unde omnes sunt administratorii spiritus etc. Ergo videtur quod omnibus ordinibus suo modo homines rependant obsequium, ut mutuatur caritatis solacium. Sed sicut angeli subveniunt hominibus ministrando, ita homines angelis eorum lapsum reparando. Ergo quilibet ordo habuit ruinam. Sed contra. Ysidorus II de summo bono: deus angelis peccantibus non pepercit. Ergo omnes labentes sunt de infimo ordine, quia infimus ordo censetur nomine angelorum, ut in sequentibus patebit. Item apostolus vocat demones, ephesios ultimo, principatus et potestates, sed diversa nomina angelorum dividuntur de eisdem omnibus preter seraphin et tronos. Ergo videtur quod de hiis ordinibus nulli ceciderunt, aut si ceciderunt, cum non possit probari per scripturam, nullo modo est asserendum. Item angeli cuiuscumque ordinis sunt subtiliores in natura, sed qui sunt subtiliores in natura subtiliores sunt in affectionibus, quia omne aliud ad sibi simile conplacebit. Et qui subtiliores sunt in affectionibus subtiliores sunt in moribus, et qui subtiliores in moribus sunt subtiliores sunt in voluntate et malicia. Ergo probabile videtur ponere quod si de aliquo ordine steterunt aliqui, quod omnes persistunt, et si ruerunt aliqui, quod omnes de illo ordine. Ergo non est ponendum quod de omnibus ordinibus aliqui ruerunt et aliqui steterunt. Respondeo dicendum quod pro certo sancti dicunt et acceperunt ex scriptura de omnibus ordinibus aliquos lapsos esse, et hoc expresse dicit hugo et ratio probat. Dicit enim ii de superno ordine aliqui avulsi sunt, ut lucifer, credendum est quod omnes sentiunt aliquam ruinam. Ad id ergo quod obicitur quod omnes dicuntur angeli, dicendum quod angelus pro eo est nomen officii, quod est mitti, quod omnium est, ut patebit infra. Apparet tamen in istorum ordinum de quo frequentius mittuntur aliqui, et ideo hoc pertinens generaliter loquens comprehendit omnes. Ad id quod obicitur quod scriptura non nominat ista nomina, dicendum quod ipsi etiam in malis quedam sunt que maiora nomina concreta sunt malo,

Ad. quod de quolibet ordine ceciderunt aliqui, vel hoc probabile est secundum generale obsequium quod procurant salutem hominum, tum secundum hominum rememorandum stipendium quod homines assumuntur ad singulorum ordinum, tum secundum ipsos primi labentis fastigium, si enim ille cum magno cecidit, probabile est quod alii ruinam passi sunt alii.

ut in viciis quedam sunt que maiora nominata: quia ita sunt bono opposita ut seraphim, quod dicitur ardentis incendium, et tronis, quod dicitur sedes in quo requiescat deus. Et ideo nomina horum ordinum demonibus non attribuuntur, quamvis ipsi ex natura deposita essent ad hos ordines, sicut et ad alios, tamen nomina aliorum tenent, quia quedam sunt levia et in aliquo sunt principatus et potestates. Ad id quod obicitur de amore similius, dicendum quod ideo locum habet in amore similitudinis, cum amore non est electivo, ubi quis fertur per dominium voluntatis non habet virtutem, nam media cecidit filium, et plus odit homo homines quam parentes frequenter, et maior est discordia in voluntatum et quia lapsus et status fuit per modum electivum, non similitudinis non habet hic locum.

Consequenter queritur quantum ad lapsum in quid ceciderunt.
Primo utrum ceciderunt in infernum quantum ad locum.
Secundo utrum in infernale supplicium.

Quod autem ceciderunt in locum infernalem, videtur quod ceciderunt tanto profundiori quanto gradus excelsior. Ergo si ceciderunt de loco altissimo ut de empireo, videtur quod detrusi sunt in locum infimum et in infernum. Item angelis sanctis propter mundiciam et lucem sapientie debetur locus mundissimus et lucidissimus, sicut empyreum. Ergo angelis demonibus immundis et obtenebratis debetur locus tenebrosissimus et immundus. Sed iste locus est infimus, ergo tenebrarum qui dicitur infernus etc. Item homines mali post mortem statim descendunt in infernum, sicut dicitur Job xxi: ducunt in bonis dies suos et in puncto ad inferna descendunt. Ergo cum sit angelis casus quod hominibus mors, ergo statim ceciderunt in locum infernalem. Si tu dicas quod sunt relicti extra infernum ad nostram exercitationem, contra. Homo de se prius est sufficiens ad malum, et satis patet exercitari a passionibus carnis. Ergo videntur superflue exercitationes demonum, et si deus hec permittit, videtur in misericordie agere. Contra ephesios ii: ambulantes secundum principem potestatis aeris huius, hic demonstrat aerem nostrum. Ergo potestas maxime dyaboli est in hoc aere, sed non est potestas eius extra. Ergo etc. Item constat est quod dyabolus nos temptat, et temptavit Christum, secundum Matthei iiii. Demonibus autem non tantum temptationes, sed et experimenta. Ergo cum angeli in sit non operatur et etiam nos operatur, ergo etc. Item in inferno nulla est redemptio, unde qui descenderit in infernum nunquam ascendit. Ergo si demones deiecti essent in infernum, nunquam possent ad nos venire. Sed veniunt, ergo in infernum nunquam descenderunt.

Ad. quod in angelo est considerare triplex officium et penam. Secundum quod locus superior, ut celum empyreum, secundum originem, secundum conformitatem secundum gloriam, ad quem ordinata erat natura angelica. Racione ad suum perfectionem officium, quecumque locus medius, scilicet iste aer caliginosus, in quo teneretur homines exercere. Secundum penam, quecumque locus infimus, scilicet infernus. Sed secundum officium exercendi eis est differtur usque ad iudicium. Dicendum ergo quod convenienter debetur caliginosum, quia hic locus est aptus eis, quia adstat peccatorum demeritum, quia adstat exercitium, quia aer caliginosus conformat secundum caliginem, secundum tenebrositatem, et convenit penis secundum mobilitatem, convenit mobilitati angelice scilicet voluntati.

acūt. Ad .12. dō. q̄ sic̄ p3 ex sc̄ptur̃is locus
demonū post lapsum us3 ad diē iudicij.
n̄ ē locus ib̄ tiranē q̄ uocam̄ infernū. s3
aer caliginosus in quo gn̄alit̄ demonum
multitudo ihītat. utrū aut̄ aliqui detrusi s3
i infnū. hec ego nescio nec inuenio aliq̄s de-
tiniatū. h aut̄ bn̄ credo q aliqui descendūt
ad torq̄ndus aīas, q h̄nt deputata intle
malefactoris officia. Racio aut̄ q̄ nū h3 aere
sit. ē p̄p humanū exerciciū. sicut ei dic aū. nūq
de quos p̄sciebat futuros malos eos fecisset ni
p̄it nostr3. quibȝ bonoȝ usib3 eos accomoda
ret. unde dña disp̄o h̄ exigit ut t dep ua
ricatib3 angelis obsequū quod mō electoȝ trahat
t eliciat. scit n. bn̄ uti maloȝ p̄uis uolū
tatib3. t io nō eos detrusit in infnū. s3 locū
dedit aptū ip̄is demonib3 sicut quantū ad statū p̄ne
tū q̄ ad statū exercicii siue belli. aer n. caligi
nosus. p̄p caliginē g̃ tenebrositati cū p̃ne.
h p̄p inobilitatē t subtilitatē qua ē uelocita
ti angelice. unde sic angelis iustis sc̄is ostensū
ē. hec q ct̄ nos uolitant ut musce. Ad
id q̄ q obi. q de altissimo in p̄fundissimū.
dō q uim cludēt. si eē oīo retributū q
inuenit. s3 dō nō statim retribuit s3 sicut a hoib3
eos aliis expectat p̄ice. quos ip̄i sua p̄uisi
tate induant p̄ruȝ. Ad id q ō q angelis
bonis locus debetur altissimus. dō. q quāuis
sit eis debitus, n tn̄ ibi sunt sp. s3 icē nos
t ad explendū suū ministeriū. Sil' dico
q quāuis locus infimus t uilissim sit de
monib3 debitus. tn̄ eis differtur p̄p nrm
exerciciū. Ad id q obi de hoib3 malis post
mortē. t c. dō. q nō ē simile oīo. s3 solū
quo ad statū m p̃ne. nō quo ad statū de
meriti uł exerciciī. nō ē simile. sic̄ ex meli pa
tebit. aīa. n. nō ē deputata ad ministrād
sic angelis. Ad id q obi ultio q deus i
misericordit agit ē hōie. dō. q nō. i ymo
mia sup exaltat iudiciū. q̄ h fomitē dat
scintillam gr̃e. h demonē dat bonū ange
lū. t q̄ h3 dat sua gr̃a3 t sp̄m. s. suū. q uicit
omē3 potantē. q nec mors nec uita nec p̄ncipatus
nec potestates, poss separe a caritate dei. unde ille
amor ē adiutoriū p̄ualēs omnib3, t oīa ui
cens. p̄p hoc ut h3et exerciciū. q uirtus i infir
mitate p̄ficit. dat ei suus sc̄s angelū sata
ne. q eos colaphizet sic colaphizauit pa
ulum.

eos quē cē h3 ut cadant in infernale sup
pliciū. unde. s. cuncietur uox st. et qd sic
sup id. Iac. iiij. inflamata a gehena. Glo.
gehena ē dya. q̄ p̄p q̄ fctū ē. sic̄ n. gehena sp
ardet. sic dya uirz sit uł maceret uł obtra-
s3 fert secū tormenta flamar. Itē h ul' ro
ne p̄ simile. angeli q̄ iusti q̄uis nō sit ad iustio
absoluti. tn̄ i ip̄o ministio h̄nt p̄miū sue iusti
oīs. s. bēam̄ bātitudinis uisionē. q̄ p̄ ronē de
mones penā infernalē. Item uir amio
ri. q gr̃auit ē in conspectu dei iuste oīa pondan
tis peccatū angelicū q̄ humanū. s3 hō dece
dens i peccato sine aliquo interuallo statim punit
gehenali incendio. q multo forcius ui
de angelis malis. Itē i p̄ctō duo st. auersio
t cōuersio t utrīq3 reddit sua pena. s. carencia ui
sionis. auersioni, t afflictio ignis cōuersioni. s3 ista
tm̄ ut posuerit auersionē uisionem
t punitus ē carencia uisionis. q p̄ ronē pe
na afflictionis. s3 h3 ē pena illius ignis. g.
t c. Itē h3. mt. 8. ihu fili dei. ut quid ue
nisti an̄ tp̄s torquere nos. q̄ angeli nō dum
torq̄bantur. Itē si puniretur pena ignis
nullus. t ille agat i passū ter t cōdignū pati.
q̄ ē dyab cōuāt absolut aliq sic secū fert igne.
uir q̄ eū totū cōburit. n pututē ignis p
mittit clm restringat. s3 nō ē ubi ponet diu̅
minaculū. q̄ t c. Item si ita torquetur
igne nullus ē ille sit summe afflictus nō dele
taret in p̄cto hoīs suū in faciendo alios pec
care. q̄ ē mrt h̄ desiderēt nō uł ē p̄babile.
Itē si torquetur igne nulli. ē ubi sit ū tres sp̄es.
carbo. flama. t lux. ergo q̄ sp̄e. lux nō cōstat.
q n affligit. nec decet eos secū ferre lucē.
q̄ ul flama uł carbone. s3 neutrū illorum latet.
ss. q̄ t c. Ad .. dō. q cē h3 s3 diuise p̄tes
doctoȝ. quidā n. intenētes p̄ce glo. t cōside
rantes ulcōnē diuine iusticie sine rigore
dicunt demones ubiq3 sunt puniri supplicio
ignis nullis. s3 non intense q̄ post ultimā
dapnatonē. t ē ñ nō sit intelliga q ignem
cremantē ubiq3 secū cōferunt. n habent corpa
alligata. torquentur pond q demones ante
lapsu p̄mario h̄nt sibi aptata corpa. i
q̄b3 punitur. t i q̄b3 cadunt. cōtinencias
iusticie. incendiū. q̄q disciunt. sic fel. ueritas.
ubiq3 circūferent ardorē i qualicum loco fuit.
S3 cū hoc ē difficile sustinē. q demones ha
beant corpa i separabilit unita. sic ex meli

patebit. Et tamen non videantur actu puniri, tamen extra ubi cum angelis suis et quia intentio est facere eis mala, et mala inflicta infligere. Ideo aliorum positio est quod daemonibus differtur poena ignis usque post iudicium, tum ut eorum exercitium non obmittatur, tum etiam ut divina misericordia ostendatur, quae sustinet vasa irae in multitudine multa patientia usque in diem quo retribuet omnibus secundum fructum adinventionum suarum. Quae harum ponendum sit verior nescio. Sed tamen ~~quae tamen~~ quae ultio verior est nescio. Utraque probabilior. Ad primum ergo quod obicitur de glossa, patet responsio si aspiciantur sequentia, quod non intelligit de flamma ignis materialis, sed de flammis vitiorum, scilicet irae invidiae quibus torquentur. Ad primum quod obicitur de angelis bonis, dicendum quod non est simile, quia lux prior est ad iuvandum quam ad contemplandum. Propter ministerium angelorum non impeditur ex gloria, sed expeditur. Sed poena omnino retraheret malos ab exercitando. Ad primum quod obicitur de damnatis hominibus, dicendum quod non est simile, quia damnati statim sunt extra statum meriti, et ideo non oportet quod differatur supplicium, non sic daemones, quia detinentur, sicut inferius melius patebit. Ad primum quod obicitur de visione, dicendum quod non est simile, quia visio Dei non potest stare cum culpa. Unde inseparabilis poena a culpa est visionis carentia, non sic est de poena afflictiva.

apta

Consequenter tertio loco quaeritur qualiter daemones sint post lapsum ordinati. Et quaeruntur circa hoc duo. Primo quaeritur utrum sit inter eos ordinum distinctio. Secundo utrum inter malos angelos sit praelatio.

Videtur quod inter eos sit distinctio ordinum, et quod sic videtur. Apostolus ad Ephesios ultimo vocat eos principes et potestates, et alii sancti daemonibus aliorum ordinum. Ergo videtur quod sic tenuerunt nomina, et non frustra, quia aliquo modo tenuerunt res, et ita quod ordines sint distincti in eis. Item animae [illegible] sunt conditi distincti perfecti et ordinati. Sed Dionysius dicit quod habent sua naturalia data integerrima; ergo adhuc manet inter eos ordo. Item universum [illegible] est ordinatum in se, quia factum a Deo. Ergo daemones suo modo sunt ordinati, ut angeli. Ergo inter eos est ordo. Item natura angelorum quantum erat de se habilis erat ad ordines, et gratia adveniens perficit ordines, quia dati eis fuerunt secundum naturalium sublimitatem. Ergo cum sint per maiorem naturalium sublimitatem fuit ordo et minoritas, in culpa autem quia illi peccaverunt non auferatur ordo, sed magis perficiatur. Contra. Hugo de sancto Victore: omnes in eadem malitia conveniunt et unum ordinem perversae societatis efficiunt. Ergo non est inter eos ordinum distinctio. Item multum corrupti [illegible] sunt mali, ergo inordinati, ergo non est inter eos ordo cum omnes sint mali. Item maior est deordinatio in culpa sive per culpam quam in poena. Nam poena reducit culpam ad ordinem aliquem. Sed in suppliciis non est ordo nec [illegible]. Ergo nec in [illegible] in potestatibus [illegible]. Job x: Ubi nullus ordo sed sempiternus horror inhabitat. Sequitur de electo poenarum. Item quanto [illegible] est natura, tanto maior est in eo culpa. Ergo quanto aliquis superior per naturam tanto inferior per culpam, quia maior culpa facit priorem. Ergo culpa pervertit totum ordinem naturae et aufert omnino ordinem naturae. Ergo nullus ordo est inter eos. Respondeo dicendum quod de angelis est loqui quantum ad statum triplicem, scilicet gloriae et naturae in statu institutionis et lapsus, et quantum ad statum gloriae est in eis ponere ordinum distinctionem perfectam, quantum ad statum naturae ordinum distinctionem [illegible], quantum ad statum culpae ordinum distinctionem [illegible] perversam [illegible]. Peccatum [illegible] pervertit [illegible] naturae [illegible] culpae [illegible] non corrumpit, tamen foedat et deordinat. Et ideo [illegible] est si attendatur: nam illi qui meliora habuerunt naturalia illi gravius peccaverunt, et peccantes tamen [illegible] ardentius [illegible], tum quia magis ingrati fuerunt, tum etiam quia minus [illegible] nobilitatis non praecellunt in ordine naturae nec praecellunt in imagine [illegible]. Et quia adhuc [illegible] sunt, et [illegible] debuerunt. Concedo ergo quod inter daemones est ordo, sed praecellentiam [illegible], sed tamen perversus ad [illegible] culpae. Concedo ergo rationes probantes quod in eis sit aliquis ordo, sed tenuis ut visum est. Ad primum tamen quod ultimo obicitur quod culpa consonat [illegible], dicendum quod illa consonantia magis est discordantia quam consonantia. Nam magnitudo culpae facit [illegible] minor, quanto maior est. Et ita in magna natura non [illegible] dignitatis ordo, sed minus magis pervertit, quia magis [illegible] in culpa est [illegible] conditam institutam. Quod Dionysius dicit quod habent integerrima [illegible] ad [illegible] non ad habilitatem ad [illegible] deordinatam. Quae non ad [illegible] opponuntur [illegible] tenenda sunt, eo quod unum concludunt, scilicet quod non est in eis ordo perfectus, sed magis perversus. Et sic patent omnia.

Secundo quaeritur utrum inter angelos malos sit praelatio. Et quod sit in daemonibus [illegible] Job: non est potestas super terram quae possit ei comparari, et tamen ipse est rex super omnes filios superbiae. Sed daemones sunt huiusmodi, ergo etc. Item Matthaei xxv: Ite maledicti in ignem aeternum qui paratus est diabolo et angelis eius. Vocat minores daemones angelos diaboli. Ergo cum angelis diaboli [illegible] dicuntur [illegible] ergo quantum ad [illegible] etc.

Item quaeritur

Item quod deceat unus preesset alii videtur. Servitus enim intro
ducta est inter homines ut dicit Ambrosius merito pec
cati. Sed nullum peccatum adeo meretur servitutem sicut
peccatum ambitionis et superbie. Cum ergo demones illo
peccaverint inter eos maxime debet esse servitus et dominium
et ita prelatio. Item homo liberi arbitrii voluntatem suam alligat
per se faciens servum sempiternum. Sic dicit Exodi
xxi. Sed demones libere voluntatis existentes lu
cifero se voluntarie subiecerunt cuius superbie
consenserunt. ergo tenentur esse servi. Sed contra quod non sit prelatio
videtur: inter superbos semper iurgia sunt. Sic dicit Proverbiorum
xiii. ergo cum ipsi sint valde superbi videtur quod refugiant domini
um. ergo aut non est ibi prelatio, aut si est nullius sta
bilitatis est. Item sic ibi aut est naturalis, aut violen
tia, aut electione voluntaria. Non naturalis quia illa et post culpam
et in ipsis eadem manebit. Sed tamen post iudicium cessabit
omnis prelatio ut dicit magister. Si violentia ergo quilibet
si posset subiugaret sibi alium. Sed hoc non est sine quadam
colluctatione et pugna. ergo videtur quod continue sit inter
demones rixa et discordia. quod inconveniens est. quia
nimio modo concordes sunt ad puniendos homines quod non
esset si inter se bellarent. Item videtur quod non sit ibi de
iure sicut servitus et dominium introducta sunt propter
peccatum ita quod servitus est pena peccati. ergo magis debet servi
tute deprimi qui magis peccavit. Sed lucifer
magis peccavit. ergo omnibus magis debet esse servus.
Sed nulla est prelatio in qua unus subiciatur multis.
ergo etc. Item licet homo teneatur homini in proprio obe
dire cui subiugatus est et subditus tenetur sicut
dicit scriptura. Servi obedientes per omnia dominis.
tamen quando precipit contra deum non tenetur nec debet. et si semper preciperet
contra deum nunquam debet subici vel obedire. ergo similiter
qui non possunt aliud precipere nisi contra deum nullo modo possunt nec
debet ei obedire videtur. Si ergo dyabolus contra deum precipit
in omnibus eo quod mandat nec aliud potest precipere patet etc.

Responsio. Dicendum quod sic dicit magister in littera prelatio est inter
demones et alii imperant alii obediunt sicut
tangit magister in littera et hoc satis videtur probabile. tum
quia filii tenebrarum quodammodo imitari conantur
licet stulte et perverse filios lucis. unde sicut vident an
gelos ordinate officia sua exequi secundum imperia sa
pientiorum et maiorum similiter ipsi faciunt maleficia.
tum etiam quia filii tenebrarum prudentiores sunt in generatione
sua et quia habent colluctationem adversus genus hu
manum et regnum eorum et exercitus si esset divisus
et sine capite non posset stare. Ideo sicut homines prelian
tes in exercitu quamvis sint presumptuosi tamen propter hosti
um inimicorum libenter subiacent duci imperanti et
habet et habent multos prepositos et unum principalem

ducem. Sic etiam est in demonibus. concedendum est ergo quod
inter demones est prelatio et patet responsio. Ad primum quod primo obi
cit de superbia. quia malicia et invidia quam in pectore
superbus exercet sine adiutore facit eum libenter alii
subici tum propter appetitum triumphi. Ad secundum quod obicitur quomodo
sit ibi prelatio. dicendum quod est non per electionem nec violentiam.
Sed est quia iam ex divina institutione. Sicut enim in condi
tione data est eis vis ministrativa et potentior
unus quam alius et deus ordinavit ut minus poten
tes et sapientes magis potentibus et sapientibus sub
essent in ministrando. Et Hugo dicit quod etiam in malo
ministerium exercent quia prout naturalem ex conditione accepe
runt. et ita sibi invicem presunt sicut preessent si essent
boni. et cum cessabit status ministerii cessabit status
prelationis. et sic patet quomodo est prelatio. Ad tertium quod
queritur unde tenetur. dicendum quod nulla obligatio est prelato tenetur.
quia cum ipsi demones superioribus precipiant non tenentur eo quod
ruperunt ius et dissipaverunt fedus sempiternum. ideo
nulla manet ibi iuris obligatio sed solum malivolentie
confederatio nec confirmatio. nec est simile de homine qui iuste
preest precipit suo et ideo non valent rationes ad hoc inducte.

Preterea ista sunt dubitationes circa litteram. Et primo quod de
hoc quod dicit: eos cadentes caliginosi aeris habita
culum suscepit ad cumulum penarum. ergo videtur ex hoc quod
aggravatio debet quod debeant habitare inferius cum ad nostrum
exercitium sit deputata. Item in dyalogo legitur quod quidam
comedit lactucam et statim obsessa est a demone et
quesivit reddere quod dyabolus erat in lactuca. quomodo ergo
ergo videtur quod sint inferius. Responsio. dicendum quod divina providentia
et clementia locum sequestratum providit demonibus
ne nimis acriter nos temptarent nec tamen nimis a nobis
longinquum ut possent nos exercitare. Unde quod habi
tent in caliginoso aere hoc divine sine est quod
vero ad nos veniant hoc permissionis est. Unde cum tamen
proprius sit aeris infimum [illegible] probabile
videtur quod sunt in medio. ubi est turbulentia et
vexatio et varietas impressionum et hic est quod frequenter
commovent ventos et pluvias. Item quid dicitur
quod dicit: In isto aere caliginoso. qui eis carcer
est. videtur enim quod nullo modo sit carcer quia discurrunt
quo volunt et etiam spirituales sunt. ergo nec prohibentur
nec detinentur. Item ventus non potest [illegible]
moveri nec conturbare radium. ergo multo fortius nec
spiritum. Item cum non habeant visum corporalem videtur
quod nullus locus sit eis caliginosus nec puniri
videntur tenebris corporalibus. Responsio. dicendum quod sic
exequitur congruitate celum empyreum est angelis san
ctis locus quietis et aptus sibi ex luce. tum
ex spaciositate ita ut recte possit dici palacium

[Footnote in a different hand:] ... q̃ inẽ demoẽt est placõ, cũ ꝑ invidie instinctũ, tũ ꝑ odij ..., tũ ad continuandũ ꝑ̃ũ maleficiũ ... angelos ... placõ ... invidet hoibz ... sicut hoies ... superbi hnt i bello unũ ... ut ... victoriã ... ergo q' plaio i demonibz ... excellen ... excellencior ... officiũ exercendi ... deputati ... malicie ... ad nocendũ hoibz ... vult obedire ... nocear ... fortior ... exercitũ ordinat ... divisus.

attestans claritati et tranquillitati apli ... sic p oppositum. aer iste caliginosus ecarcere e. qr piuus tortus et obscurus. n obscuritate q obscuret. ul arti.e que angustet. s3 pari q attestat miras arti.e et ... ingratitudinis ... motoni accessu et io iste carcer d3. et sic alio mo loc carc locat spu/ alio mo corp/ ita et alio et alio mo incarcerat. et sic patet sba.

It qr deh q dic. Q dub potas adhuc potas temp.di hoies q m mo n hz. q. Job. xl. no e potas sup tra que posit ei opari. g si uires eius excedut nras pcaus ui q deus debet nb auge posse q demoib3. aut ui inuiste age et eq lit du expoit debi lem forti et fortificet forte q debile. R3 dd. q potas illa deq loqt Job. e potas uniuersalis. ubi no e potas temptadi. nam potas temptandi debilis e. n fortificet p ysensu temptati debil. n e hostis. qui no uicit n uo lente. qr tn p mam ... et ignorantia multiplicit nos decipit et alliciat/ io fortis e et adeo q paua ceciit. qui n uincerent. n deus eius astucia et fallacia reprimet et restringet. qua infine iusto iudicio p mittit dilatari. et io potate temp.di d3 dare n cfend nouar pom. S3 sinedo ipm opari s ... pom. et astu cia. q iam hz. Ite qr deh q dic. q n e fas ulli spui qui uictus e i pugna alig. q pbabili creditur q dya magnus qui temptauit adam. temptauit xpm et io iam e uict. g ui q nunq amo temp tet q e q textu apte. It si hec e ... g ui exercitus demon adeo dimit. infine/ qd temptare no possit. h aut fim e. e forcius tempter infine. R3. dd. q ee h diffile est. ... detiare. qd. n fiat inmnuto ullo exercitu demon no ui ipbable. cu ita uideamus ptingere p. l. belli. ut q supat amoueatur a bello/ q tn et quidiffile e detiare. vn ... dicat origen. melius e dubitare q sup h ad diffinire.

Vpra dem e q angli et c. Sup egit ma gister de auisione et ouisione. Jn hac pte agit de yfirmatoe et obstinatoe et diuid h ps i duas. Jn pma agit de yfirmatoe et obsti natoe. Sco uo de yditib3 ad h. i. d. eod. et iterz mali angli et c. pa ps h3 ui.or pticulas. i pma ostendit q alij angli post auisionem et auisione sut p gram yfirmati. et alij pma ... obstinati. Jn sa quent uti ... li

berate arbitri. et oppoit ad h i. S3 e n boi pec care possit et c. tcio detiat i. adq dicimus q boni tanta gra. Jn qrta et ultia explanat quadam auctez inductu ibi. Q g 10 att et e. et ita duo hic detiant. po qualit mali sut i mali obstinati. et boi i gra yfmati. Sco quo yfirmato. et obstinato stet cu libtate ar bitrij.

Distinctia h ptis. et duo incidit hic. po p.m e de obstinatoe malignitate que ad malos. s.m e deli. a.z. i muite q adbo nos et malos. Circa p.m qrut t.j.

Po qr uti in demon uote sit p.us i tificio.
So uti sit in eis male uotis yfirmato.
Tcio uti sit in eis male uotis i tesio.

Veritas g po uti afftco ul uolutas de mon possit rtificai. et q no. ui p. dam. dic. q h e angel. cuius q hoib3 mor. s3 ho post morte no pt reqipare bonam uote. et ita q amisit tuta g. et c. Itez aug. i.u. defi. adpe. sic creauit deus an gelos. ut qui uellet ptuo boi ceent. et q nollet nunq eos diuio inmie repuet. It h ui rce/ silis e ... yfirmatoes i bono. et obstinatis i malo. S3 angli statim ut boni mot e yfirma ti i bono. g et mali statim ut peccauint ob stinati i malo. Sic g boi no possit cadere ita nec mali resgere. It grauius peccauit an gls q ho. g et gravius d3 punin. S3 pccin hois punitu fuit aliqua pena inmie.d ut pena mortis/ de qua nulls euadit. g necessa fuit pccim angli/ q erat mors spiritualis angli ei punin pena mortis. s3 no potuit punin pe na mortis nae. g necesse fuit ipm punin pena dup.ius etne. S3 q ad rtificom uotis duo sufficiut. h. s. ... diuine inie et decto pme. S3 utrq hoz p.s e. ee agelos lapsos et c. g et uotis eoz rectificari. q aut possit ee ydcatis inie. p. qr inia di e i finita pccim lucifi et demon e finitu. S3 ifinitu uincit et supat finitum. g diuia inia pot remitte illud peccm. si tu dicas q potest dep.sit h n de ydecentia. q. decet nuam di manif estari. ... g si sic manifestat in sumo. s. i remittedo max om peccatoz. s3 i fuit pccz lucifi. g decet ipm i.d e... Q aut possit ee dolor pme i dua. ostendo/ q uiz aliqs sentit sibi adee q odit. et ab ee qd diligit. dolz et stituit. qr sic d au. deci.

C vij. d.

xiiij. dolor est diaboli ab huius rebus quae nobis nolle
tibi accidunt. Sed diabolus scit se ex proprio suo ami
sisse illam nobilitatem quam habebat in caelo. et incur
risse penam in inferno. et penam maxime diligit. et
sim maxime odit. ergo penitet de his quae fecit. vel
quae voluit. vel saltem. potest esse ipsum causam ad hunc
statum devenisse si modo non est. ergo potest esse ex parte
angeli et dolor penitentiae. ex parte dei condonatio miseri
cordiae. Item hoc ostenditur. quia si voluntas angeli non
potest rectificari. aut hoc est ex parte dei. aut ex parte
angeli. aut ex parte peccati. ostenditur ergo primo quod
non sit ex parte dei triplici ratione. Prima est haec. obstina
tio in malo voluntatis vel impotentia ad rectitudinem
voluntatis est defectus non profectus. ergo non habet causam efficientem
sed deficientem. Sed deus nullius est causa deficiens. ergo non est
causa vel ideo huius impotentiae. Secunda est haec. deus antece
denter omnes homines et angelos vult salvos fieri
ut dicit damascenus. quia non creavit suum plasma ut ad
penam sed ad gloriam. Si ergo non vult angelos ma
los beatificari sed est solum voluntate consequenti. Sed voluntas
consequens est ex causis praecedentibus. ergo aliam est quia ulterior
quam hoc concedit. non est voluntas dei. Tercia est haec. Si
diabolus veniam peteret deus non repelleret. quia sicut dicit
ambrosius. ipse recipit confugientes ad se sed iustitiae
est. Sed hoc iustitiam deus nullo modo facit. semper quorumque
dicendo fuerint. si praeveniret debitis de bona pe
tita non acciperet. ergo similiter si peniteret de malo sed
quae mala reiterat. et hoc spectat ad summe miseri
cordem. ergo ratio quare voluntas diaboli non potest rectificari
non potest principaliter venire ex parte dei. ut patet ex hac
triplici ratione. Ostenditur etiam quod non ex parte
naturae angeli venit haec impotentia. per auctoritatem augustini de
fide ad petrum. Si humana natura postquam a deo causa bo
nitatem perdidit voluntatis. ex se ipsa rursum habere
potuit. ——— multo possibilius hoc natura haberet an
gelica. quae quanto minus gravatur pondere terreni cor
poris tanto magis hoc est praedicta facultate. haec ibi. sed pa
tet quia angelus peccando non amisit arbitrii liberta
tem. quoniam libertas arbitrii est ei naturalis. Sed ratione li
beri arbitrii erit susceptibilis rectitudinis aliud natura.
ergo adhuc quantum est ex parte naturae suae est susceptibilis.
Item si natura angeli esset causa illius impotentiae et causa
rei. primo modo natura est eiusdem similiter est causa. quia sola
voluntas adversatur deo. ergo deus esset causa quod talem
naturam fecit. si ergo nullo modo deus est causa impossibilitatis
ad bonum nec natura angeli. Ostenditur etiam quod ratio non
sit ex parte peccati angelici. quia peccatum angelicum
non excessit peccatum hominis infinitum. quod ad aliquid
contradictorium. ergo non nocuit infinitum plus quam

peccatum hominis. Sed peccatum hominis et si auferat consti
dinem. non tamen abstulit possibilitatem ad rectitudinem. ergo nec
quod peccatum angeli et si magis elongavit. non elonga
vit infinite. ergo nec quod elongavit a possi
bilitate ad redeundum. et ideo non videtur esse ex parte peccati. Item
quantumlibet gratia si adveniret voluntati diaboli. expelleret
totam culpam. loquor de gratia gratum faciente. sed
morbus qui mediocri remedio adveniente potest
curari. non dicitur de se incurabilis. sed propter defectum re
medii. si ideo non assit. ergo impossibilitas rectificationis in
voluntate angeli non est ratione culpae preteritae. Item cul
pa non inducit necessitatem voluntati. quia est in potestate
sed quia voluntas est. et ideo sed cum ubi a culpabilis. ergo si
non inducit necessitatem. ergo nec aufert possibilitatem
ad oppositum. et ideo ad rectitudinem. ergo non venit illa
impossibilitas ex parte peccati. ergo nullo modo sic quod sic
sancti dicunt et auctoritates. voluntas diaboli nullo modo potest rec
tificari sed quod hoc tribuunt potentiae. praedicat etiam potentiam ali
qua sibi inesse aliquam ordinatam ad actum. si autem in
telligatur de potentia efficientibus absolute. absque dubio
potens est deus diabolo restituere bonam voluntatem. sed tamen
ex parte diaboli non est ordinatio aliqua ad hoc. immo
secundum est voluntas eius impossibilitas. ut sancti dicunt et rationes ostendunt.
Si autem quaeritur causa impossibilitatis ad rectitudinem. in
telligendum est ad hoc quod ad rectitudinem voluntatis post actum pec
cati lapsae duo concurrunt. scilicet. ex parte voluntatis penitentia
et ex parte dei gratia sanans. et utrumque deest diabolo. et
ideo omnino deest ei via rectificationis. Si quaeras ul
terius quare horum est ratio defectus alterius. dicendum quod defectus
penitentiae est ratio quia deficit gratia gratum faciens. quae ad
illam disponit primariam sicut forma. Rursus si quaeratur
quare deficiat penitentia. dicendum quod deficit gratia gratis da
ta. quae praevenit voluntatem ut peniteat. et similiter
quare nec unquam se praeparat ad gratiam. sicut inferius melius
patebit. si quaeratur ulterius unde veniat defectus gratiae gratis
datae. vel quae sit ratio. absque dubio defectus non potest habere
nisi causam deficientem. et non est deus. non natura angeli. potest
esse propter causam. sed necesse est quod ipsa culpa. quam diabolus
ita exigitavit et exegit ut non pateat aditus
gratiae. et in hoc consenciunt omnes qui recte sapiunt
et causam illam. sed unde habeat culpa diaboli hanc im
mensitatem diversificant se invicem opinantes. Qui
dam enim supponunt rationem ex parte eius ad se
veritatem indurationis. quia enim diabolus et angeli eius
conversi primum peccaverunt. deus severus iudex statim
condempnavit eos. sicut iudex magnum
latronem in turpi latrocinio deprehensum statim
facit suspendi. quamvis differat suspendium
vero puri latronis. quia potuit habere aliquam excusationem.

Sed hec ratio congruitatis est. quia cum quis dyabolum misit precipitem, tunc videtur posse redire. et nos videmus
quosdam facere magna cum sceleratissimus fuerit, et aliquos
aliquando qui modicum peccaverunt devenire in infir-
mum. et ideo congruitas tantum est. Alii super fuit rationem
ex conditione culpe a dampnationem peccantis. quia peccans fu-
it substantia spiritualis solo, non habens pondus carnis,
et quia illa spiritualis est semper in actu suo et non lassatur
immo continue habet in ordinatam voluntatem, et continue
genus impugnat. ideo non offertur sibi gratia. Sed iste
non sunt rationes necessitatis tantum quia pondus carnis non
inclinabat hominem primum ad peccatum. ideo non adeo excusa-
bat ut peccatum ei esset remedium fragilitatis. nec
etiam absentia carnis adeo angelum impediebat. similiter
nec alia ratio, quia etiam graciam gratis datam fuerit dat
homini existenti in actuali voluntate peccandi. hec
non similiter stat. cum culpa, et huius exemplum patet in paulo,
qui conversus est et erat dum incessanter in actu persecuti-
onis, sed tamen congruitates quedam allate. Alii sup-
ponunt rationem ex parte cause relate ad modum pecca-
ndi, propter oppositum ad peccatum hominis. quia enim homo alio
suggerente peccavit, ideo dignum fuit alio re-
levari. Rursus quia totum genus humanum
cecidit, ne totum periret, congruum fuit redimi a
adire tenere. Non est ita in angelicis spiritibus, quia
non peccaverunt per temptatorem, maxime lucifer. ideo
non reducuntur. Augustinus in morali. iiii. Illius lumen
per primum status accepit. quia non persuasus ami-
sit, similiter quia cecidit sine perseverantia, non quod peccatum fuit per
ticulare et personale, ideo non debuit retificari. Um-
de .i. enchi. placuit universitatis conditori,
ut quoniam non tota multitudo angelorum deum deseren-
do periit. ea que periit in eterna dampnatione
remaneret. Sed iste similiter sunt rationes congruitatis, quia
licet homo peccasset propria voluntate sine suggestione vel
particulariter, non video quod non possit recuperare
bonam voluntatem divino reflexo. Alii supponunt rationem
ex parte ad statum peccantis. quia tempore vite et sta-
tus mundi erat eis prefixus usque ad primam
bonam operationem vel malam. et ideo sicut homo postquam
tempore mundi preterierit, quantumcumque peccavit parum sed
tamen mortaliter, tamen sic peccavit, ut non possit
bonam voluntatem readquirere. Sic et de angelis. Unde
Damascenus. Hoc non assignavit Damascenus. cum dixerit hoc est angelis
casus, quod hominibus mors, et similiter Augustinus. dicit ad propositum. quod
dixit, sic causavit deus angelos, ut quamvis vellet perpetuo
boni essent, et quamvis nollet nunquam divino munere re-
pararentur, et ita tempore vite et statum prefixit usque ad
primum reflexum. Et hec ratio deo propria et necessaria.

Et hoc patet. quia si aliqua passio inesset aliquibus, ubi temporis
est eis prefixus aliquis finis. Dyabolus autem non potest bonam voluntatem
recuperare ita est obstinatus. et similiter in diversis talibus
homo peccator dampnatus, constat quod hoc etiam non potest
recte non. non ratione modi peccandi. quia non est conveniens.
Sed ergo non invenitur congruitas non apte status. quia
utrumque est ex statu vite manifestum est quia ista est
ratio potissima et necessaria. et hoc clarius patet in peccato
hominis si diligentius consideret. Illa peccatum in
defectibus in primo non abstulit possibilitatem ad iustitiam.
tamen sine additione. et similiter innovatione solo tempore mundi
consequente, secundum quod est in possibilis ad bonam voluntatem. deus. non
decuit offerre gratiam, quamdiu est tempore mundi, quo
consequenter. cum non faciat contra suam dispositionem. non offert
gratiam, qua proveniat voluntatem, et formet ad penitentiam,
et ita remanens voluntatis in pena sempiterna et ita
in culpa. Et si tu obicias quod cum deus providerit quod
dyabolus lapsurus erat sive peccaturus, quare prefixit
ei ita modicum tempus in mundo ut non haberet spacium
redeundi. Illud ad hoc quod in quodam dicitur. non at-
tendit ratio miserie iustitie penitentia. Sed sapientie de-
cuit. in divina sapientia in universo facere dupli-
cem creaturam, rationalem, ad hoc quod esset universum com-
pletum, unam corpori unitam, quam rationalem, aliam
absolutam spiritualem ut angelum. et quoniam substantia spiritualis est
incorporalis et ingenerabilis. non potuit unus angelus exaltato per
ductione similiter produci. et sic similiter sunt producti ita
etiam similiter glorificandi, sunt dispositi ad similiter glorificationem.
Et quia sunt spirituales et incorruptibiles, nullo modo
habentes retardationem, hic est quod in loco glorie sunt condi-
ti. scilicet in empyreo et ita de prope ad gloriam dispositi
ratione non elevatione tempore vite est eis ita breve
prefixum, sic potuit, et ideo ut ad primam amicitiam vel
conversionem deliberativam homini non, quia conditus est in loco
alio, ad promerendam plenarie adultum dei. et ita in dispositione
remotiori a gloria positus est locus distans a dimi-
rendo alius conditione. scilicet paradisus terrestris. et prefixus
est ei ex diuturnius propter oportunitatem proficiendi plenarie. et propter quod cum
peccavit angelus statum exivit tempus vite, statum
homo vero non. et ideo iste potuit restitui. ille vero non.
et hoc est quod Augustinus. demonibus sacre scripture, angelus
de sublimissimo sui ordinis statu cecidit, propter quod
resurgere non potuit, patet quod voluntas angeli non est
restituta, quod non fuit a tempore ex quo cecidit. quia non fu-
it ex statu vite, et sic in revelatione est ei suadi-
pnatos, et ideo sic ubi non possunt tunc dampnationem
ita angelus malus propter certitudinem dampnationis.
non per spem salutem, et propter absentiam gratie non potest
penitere, et ideo nec bonus esse. hic ultis fuale

e omnia oba solue. ad i^m. n. qd o q p ee co
dinato mie. dd q no pt de po absoluta. s3 de po
ordiata, que opat p ordine sapie et illa ordie3
q no corrupit. imo iuolabili suat. n dz ee nec
pt ee, q2 consiliu di et dispo n pot mutari aliqua
rone. ad 2^m g q dic q sume dz manifestari
mia. dd. q ita dz manifestari mia ut manifeste
et iusticia, et io decreuit diuina bonitas i hoie i fir
mitabi manifestare mia3. et sume manifestauit
qn unigenito n pepat, in anglicis aut spiritib3 ubi
et sapientie et dilectiois fuit, q2 mia no au
fert iusticia, ymo ei, et io errauit orig. qui totum
dedit mie di, et abstulit locu iusticie. q qui
isit tante ipletis i supficie, tm equalis est
aufert ad actu iusticie sic aufert actu mie.
ad 3^m g q o de dolore pnie, q pt ee in dya.
dd q dolor pnie e duob3 mois. a. n. dolet
de culpa, p dapnu q incurrit et lesione. et sic
dole pt quis ex pis nlib3 sn gra gratis data. et
tunc dol3 qn maiore sentit lesione qm delec
tatiom, hac dya pm n ht, p hitudie3 peccandi. s3
tm hiturus e, cu absorbebit a pnis post iudicium,
s3 h pnia n dispoit ad gram, imo solu e pena,
q2 sic penituit et iudas. alio mo e dolor pnie,
quo quis dol3 de culpa q2 di offensiua. et hic
dolor dispoit ad pnia. et h n e sn gra gratis da
ta. et hunc dolore dya. ul demones hre non
possunt, q2 sunt ee statu i quo deficit gra, et iuuegit
sibi fieri ex i pz illd. ad 4^m q o ho du ue
niat i possibilitas concd q n ueit expte dispsic oste
dit tres roes pme. n expte angli q e dele, sic
ostndit tres rones ho loco posite. nec e expte
magnitudis peccati quatu e dese, sic ostendit
tres rones ho loco posite. nec e expte ultime.
s3 h ht culpa rone status. q2 n. e uolutas ex
miti statu. abest ois gra. q2 i statu dapna
tois adest desperatio certissima, que due condi
tones oio dispoes uolutate ad ipossle redeu
di. sm i^d q ob, q no pt uenire expte peccati. q
n excedit i infinitu peccm hois. quida uolut
solue, q imo, q2 intells angelicus e difor. et io
i tllt i instanti, et ronal sn collatione i tpe. et
io q2 peccm angli. q2 e ee di forme intellectu,
excedit i ppoli peccm hois, sic in nulla linea
i ppoli excedit punctu, et tpe instans.
s3 hec n pot oz dice. q2 no oz q morb3 curabil
et icurabil excedat i infinitu. q unus morb3
qui i uno statu e curabil, p carentia sn diut
nitate fit icurabil. ita e manifeste i morbo

corpali. sili uidem manifeste i morbo spuali. peccm
eni an morte e curabile, solo a excessu mortis
fit icurabile. sile uidem in casu. qui eni cadit de
loco pu eminenti, no morit. qui aut de turri cad,
sn remedio ledit. s3 tm magnitudo et altitudo no
e i ppor alti. et io no uz ro illa.

Supposito q i uolutate demon no sit posse iusti
ficatois, q2 ho uti sit i eis male uoltas contiu
ato, et q sic. ui. i. cor. x. que questio e ad be
lial, glo. sic xpc oia bn facit, ita dya oia male.
s3 sp fac aliqd. q2 e sba spual no lassata in
opando. g et c. Item. io. iii. dya. ab ini
cio peccat. glo. ab inicio sue creatois iaciens se
cit continue usq; in psens. It aug. de ti. ad pt.
loquens de demonib3 dic. n mala possunt uo
care. n pena. si tu dicas q loqt de hitu, n de
actu. ob. q de actu pso. qui dic, q dya ad h
id sibi arrogat q pus p sup pbat. It h ui
tute, dya e obstinatus. s3 obstinato e confir
matio i peior malo. g dya uolutas e confirma
ta i malo q commisit. g ab illo n pt recede. g.
et c. It angli confirmati i bono continue hnt
bona uolutate hitu, et actu, et eande q hunt in
sua glificatoe, g a bo ppoitis sili ui de demoibus
cu sint obstinati in malo, sic alii confirmati i bono
It si posset ab actu male uoltas desistere, posset ali
quo mo se ad gram pparare. q2 dimitte actu peccati,
e ppare se ad gram. s3 istc nllo mo h pt, sic supra
pbatu e. g. et c. Contra. iac. ii. demones credunt
et contremiscunt. s3 crede et time no sut actus male
uoltis. g ui q aliqn mouet sn obliquitate. et ita
i aliq e intpolaco. It si contremiscunt. et timor
retrahit a malo actu. g ui q aliqn desistant.
It. ii. pe. ii. demones n pferunt aduersus se exe
crabile iudiciu. Glo. magnitudie potencie tuncti
audacia p sumptois desistunt. g ui q cessant
i eis p sumendi puersitas. saltem quantu ad actu. It
demones nlt diligunt dm. ut d aug. q nllius
conscia pot dm odisse. et si n diceret dm, ui. q2 ui
cui no dele3 extima nec uestigia. si g dilige dm
e nle. g adhuc e hiles, et capti adhuc actum.
esto ergo q exeant i actu, cu no moueantur
nlr plib3 motib3. et ut ui. cessat ab actu ma
le uoltis. It dya teptans hoie3 pt desiste
ab actu exteriori, ita q nich mali extius n illi n
alii faciat. s3 plus sunt dni actuu iterior, q ex
terior. g pt desiste. ut nich actu male uelit.
It ui. q uoltas p si biendi i eo desicit. q2 cessa
te ca cessat effcs. s3 io que monit dya ad pc

Anselmus de casu dyaboli

ad appetendum diuinam celsitudinem, fuit pulcritudo et strenuitas naturalium, et per excellenciam super omnia, ideo sperauit posse optinere et appetiit. Sed modo non habet in se istam celsitudinem, ergo ut uidetur nec illam uoluntatem, ergo uidetur in eo uariata affectio. Item differt dilectio et appetitus, quia dilectio est boni, sed appetitus est boni ut uincibilis, quia homo appetit bonum sibi et bonum quod non est ei uincibile uel se sibi, sed dyabolus bonum uidet quod non potest ad dei celsitudinem peruenire, quia reuelata est ei sua dampnatio, ut dicit Augustinus de ciuitate dei: facere se per certitudinem ad sue dampnationis cumulum tempus

39 ¶ auit. Ideo dicendum quod loquimur hic de mala uoluntate, tripliciter scilicet quantum ad deformitatem, quantum ad primitatem, et quantum ad actualitatem. Quantum ad deformitatem, est in mala uoluntate dyaboli continue, ita quod nulla sit uel fuit uariatio per deformitatis desitionem uel diminorationem, quia ita adhesit macula prauo uoluntati dyaboli ut nullo modo possit ab illa separari. Similiter quantum ad primitatem est continuatio eius concepta tamen quod non fuit uariatio quantum ad modum in celsitudinem dyaboli. Nam ad id ipsum quod prius appetiit, et nunc primitatem habet, sed differentia est quod prius per se appetiit cum spe optinendi. Unde dixit ponam sedem meam ab aquilone et cetera. Nunc appetit quod non in se sit ab ipso suo quod sperat optinere, et si non optineat, non recedit cupiditatis. Sed modo ambiendi uariatur. Sic et in dyabolo est. Sed non ad actualitatem est uariatio continuato in actu peccandi, sed tamen in ea fuit uariatio quantum ad genus, quia si peccat continue peccato uno generis, cum non moueatur similibus motibus diuersis, modo enim peccat superbia, modo inuidia, modo aliis modis, tamen uoluntas eius numquam requiescit, quia numquam lassatur, cum sit incorruptibilis, tamen in eo regnet peruersitas super omnem actum quem eliciat, deformat et corrumpat, et ita continue peccat, et hec est ratio Augustini ad hoc inducta. Ad aliud quod obicitur quod cedit et contremiscat, dicendum quod actus iudicatur bonus duplex, aut ex se, ut puta quando est actus uirtutis elicitus ipsum, ut abstinere a uoluptatibus et consimiles, aut ex adiuncto, sicut uir ad sanctum Iacobum peregrinatur. Sic actus dicitur malus dupliciter, aut quia de iste elicitur a uicio, ut uelle peccare, aut quia uicium deformans concomitatur, ut dare elemosinam propter inanem gloriam uel cum murmure et impaciencia. Sed hoc modo deformat dyabolus actum credendi, quia cum murmure et impaciencia et displicencia illi quod credit, modo in actu illo et ita credendo peccat, non quia credit, sed quia non eo modo credit quo debet. Similiter iudicandum est si dyabolus deo obediat. Ad aliud quod obicitur de timore, dico quod unum est quod timet, sed tamen timor iste exilis est et uoluntas peccandi adeo est superba, quod propter hec non cessat, sicut in latrone qui licet timeat furcas, tamen propter appetitum furandi non cessat a furto, et in ipso timore peccat, quia displicet ei deus iste quem formidat. Ad id quod obicitur quod a iudicio presumptionis desistunt, dicendum quod sic demones est, quamuis non audeant appetere quod prius ausi sunt, tamen in perpetuum non desistunt appetere et si uia posset inueniri per eorum attingere absque dubio idem presumerent. Unde quamuis sit iudicium uariatum propter penam intuitum, tamen appetitus non est auulsus, nec malum desiderium, immo regnat actu. Ad id quod obicitur de motu naturali, prouident quidam quod naturalis et si non sit extincta, est tamen adeo consopita et tam ancilla malicia fugata, quod in actum suum non potest exire. Aliter tamen potest dici quod sicut libera uoluntas deformabat actum credendi, ita etiam deformat actum naturalem, cum ei adiungitur, ex hoc enim est: licet auarus naturaliter appetit beatitudinem, tamen est peruersitas iudicii, ideo conuersus est, non dicit esse beatitudinem in fruitione dei sed in acquisitione diuitiarum, et ita numquam exit in appetitum beatitudinis, peccat, quia motum illum quem natura inchoat, in citando peruoluntas consumat deformando. Sic et in illo dicitur quod dyabolus similiter diligit deum ut conseruatorem suum, sed uoluntas dyaboli illam dilectionem refert ad propriam utilitatem, ideo peccat, quia et si deum diligat, tamen propter se diligit. Unde bonum est concedo quod exit in actum naturalem, sed numquam quod in prima naturalis. Ad id quod obicitur quod potest desistere ab actu exteriori, dicendum quod non est simile, quia cum dyabolus non obdormiat, sed ideo uigent interiores uirtutes, et ita semper sunt in actu, uel uelit nolit, sicut in homine uigilante, sed oportet ad aliquem sub esse ordinem. Licet anima non potest cessare ~~ab actu et ab omni interiori potest cessare~~ ab hoc uel ab illo secundum diuersas conuersiones, sed numquam ab omni. Et ergo dicendum quod magis sunt domini actuum interiorum, si intelligatur quantum ad cohibitionem, propter fragilitatem in actibus exterioribus, sed si quantum ad cohibitionem aliena, uerum est quod aliquis potest me cohibere ab actu exteriori et compellere, non sic est de interiori. Ad id quod obicitur quod nunc in superbire, quia cessauit causa, dicendum quod est causa inducens, sed tamen non efficiens nec conseruans, et hac cessante non cessat effectus, sicut patet in materie, et talis fuit in dyabolo prelatio. Et alia efficiens et conseruans, et talis fuit uoluntas dyaboli obliqua, et illa causa semper est in dyabolo. Ideo semper est in eo superbia, et quamuis non assurgat ad illud optinendum, tamen adhuc assurgit ad id quod potest, et tamen plus quam potest, quia ad dominium hominum anhelat semper. Ad ultimum quod ultio obicitur quod appetitus est rei uincibilis, dicendum quod appetitus

absolutus et deliberatus. Et in eis nichil est proprie in
est appetitus cum eligentia. sed appetitus uellet quod est in
potestate. non est in eis virtus. sed in intentione. sed in eis que desidera-
mus. sic aliquis appetit esse uelox sicut yrundo
et similia. Dyabolus autem ex quo appetiuit eo modo quo
appetiuit uoluntate eligente non appetiit solum
solum quod est ex se. sed tamen aliquis contendit et appetit
facere dum est quamuis eius est ex parte. siue estima-
tio saltem intellectus potentie quo iudicauit se ad
illud posse peruenire. et ideo iudicium speculationis
dicetur contrarium.

Tertio quod uere in demonibus sit malevolentia
intenta et ex quo sit post lapsum. Ysidorus. de summo bono. Dyabolus
non prius contentus est quod deo equalem se existi-
mans cecidit. sed in superiorem se deo dicitur. ergo in-
creuisse superbia. Item ratione uidetur quia ma-
la facimus mali sumus. ergo quanto plura mala faci-
mus tanto peiores sumus. sed dyabolus plura ma-
la fecit post lapsum. ergo peiorem necesse est quam cum cecidit
ergo crevit in eo uoluntatis deordinatio. Item
dyabolus debet maiorem penam nunc quam quando ceci-
dit. sed non est dubium. sed premium in bonis non augen-
tur nisi crescat bona uoluntas. ergo nec in malis
supplicium nisi crescat mala uoluntas. ergo etc. Item
malum est priuatio motus spiritus et cordis. sed illa non
potest totaliter ab aliquo remoueri. alioquin ex-
deret in non genus. quia dicit Augustinus quod hec nulla sunt nullum
bonum est. ergo si non sunt omnino ablata possunt
adhuc diminui. sed diminuuntur per peccatum. an
ergo dyabolus ponere peccatum tanto magis diminuuntur
quanto peior est uoluntas. ergo etc. Item qui
peccauit homicidium corde est homicida. et quanto plura
homicidia peccauit tanto peior est in eo uolun-
tas. ergo pari ratione immo fortiori qui mortem
spiritualem perpetrauit homicida est. et quanto plurium mor-
tem procurauit peior est. sed dyabolus post mortem primi ho-
minis dicitur fuisse homicida ab initio quia procura-
uit eius lapsum. et per processum temporis procurauit
mortem plurium. ergo in malicia creuit. Si tu dicas quod
creuit mala uoluntas in comparatione ad hominem.
non in comparatione ad deum. ostendetur contrarium. Primo nulla
est. Per quod dyabolus inordinate motus in deum sicut in hominem.
Si ergo multiplicatur et iterando peccatum in hominem intendit
et crescat in eo malum. pari ratione cum odit et blaphe-
mat deum. et nullo modo potest beneficium non experiri
in quo non contempnat et offendat deum et in quo pre-
cauens non auertat a deo. ergo in omni peccato crescit mala
uoluntas in comparatione ad deum. Contra. opposito natura sunt
fieri et idem. sed demones non possunt proficere. ergo
non possunt magis deficere sicut peiores esse. Item
sed non est possibile in hominibus dampnatis. quia dyabolus et homo
mortuus sunt dampnatus sunt in consimili statu. sicut
dicit Damascenus. quod hoc est hominibus mors quod est angelis casus.
Sed post mortem mala uoluntas in homine non crescit. ergo
nec in demone post casum. Item hoc obuiat possibile in
angelis bonis. sicut status est bonorum in bono et
malorum in malo. Sed in bonis non potest crescere bona uoluntas.
ergo nec in malis mala. Item angelus supra est et nullus
habet retardatiuum. ergo in prima conuersione totum se conuertit
quod non potest amplius conuerti. ergo similiter totum se auertit quod non
potest amplius. ergo etc. Item in nullo crescit mala uoluntas
in quo non crescit demeritum. sed demeritum non crescit in eo
quia non potest euitare peccatum. ergo si necesse est dyabolum male
uelle in potestate est mala uoluntas in eo crescere. Item dyabolus
et demones sunt redditi omnino impotentes ad gratiam in
post lapsum. nec possunt magis impotentes esse. sed
quanto crescit mala uoluntas sit maior elongatio a gratia.
Si ergo non possunt magis elongari sicut certus non potest
plus certari. ergo etc. Responsio. Explicit mo... Ad
quod dicendum. Sciendum est quod sicut in angelis bonis uoluntas bona
creuit in prima conuersione usque ad terminum. Ita quod amplius
in se non potest crescere. sed solum in effectibus bonis. quos efficiunt
circa homines. similiter in angelis malis uoluntas. quia in prima auersi-
one auersa est uoluntas eorum in terminum quod tantum fuit de-
prauata uoluntas malorum quod amplius nec depraua-
tur nec crescit. sed solum in effectibus quando plura mala ex
equali uoluntate semper faciunt. et quia supplicium non tantum respicit intensi-
onem uoluntatis. sed et actum exteriorem. Ideo contrarium puniuntur dyabolus
ex malicia quam committit. Ratione autem huius penis assignatur
simpliciter et spiritualiter angelica que nullum habet re-
tardatiuum. et ideo totaliter et in illa prima conuersione se con-
uertit. Ideo autem non sic. Aliorum potest esse ista quod in ma-
lis angelis semper in lapsu crescat malicia et ma-
le uoluntatis deordinatio. sicut enim patet ex publicatione peccatorum
ceterorum. Dyabolus cotidie peccat et nouas malicias co-
tidie excogitat. et quando quis mala facimus mali
sumus. et quia sed malum adimit de habilitate uoluntatis quia
aliter non esset malum. homo semper habilitas minuitur. et uoluntas
magis et magis deordinatur. nec est simile de bonis.
quia bonum opus non ita apponit ad bonitatem gratie
uel uoluntatis. sicut peccatum quodlibet adimit. sed quod dicitur
uidetur dicere quod dyabolus malum non intendat. cum dicat Ysaias.
superbia eorum qui te oderunt ascendit semper. et expositor
de demonibus et ratio irrationabile uidetur quod non crescat
in dyabolo malum sicut in peiore uiatore. cum ita sit in
statu dampnationis et necessitate ligatur ad aliqua mala
sicut est talis modo dicitur quod in dyabolo crescit malicia uoluntatis
quantum ad ulteriorem commixtionem quam committit ad homines. Set

Damascenus libro ij. capitulo iij.

Contrarium.

mal.

quod cresceret ad deum

non quantum ad vitam contemplativam, que est simpliciter eterna
aversus a deo, ideo aliter homo penitus est ista. ad primum. nam
male sunt demitti, non sufficit inordinata affectio, quia
hic est in dampnatis, et erit in sempiternum. sed requiritur
ultra tempus meriti et status merendi vel demerendi. dicendum
autem est in statu demerendi quantum ad vitam ministrativam,
non quantum ad contemplativam, et ideo cresceret et demitteretur. et
e contrario quantum ad vitam ministrativam, non quantum ad contemplativam,
ideo aliter homo patet. si revertatur ad memoriam precedentia in solacionem
precedentis primi problematis, ubi tactum est de prefixione
temporis ad merendum ipsi angelo. dicendum est enim quod angelus
spiritualis et incorruptibilis et perspicax ad gloriam est conditus, ideo est
ei tempus breve prefixum, homini vero est longius. sed quia
deus sic condidit universum, ut maior et potentior
minorem adiuvet, ideo non tantum angelo concedit vitam
contemplativam, qua meretur et ad deum convertitur, sed etiam ad
ministrativam, qua homini suffragatur. quia ergo vita contem-
plativa erit ipsius angeli in se, quantum ad illam prefixum
est spacium merendi usque ad primam conversionem vel ad
aversionem, sed administrativa respectum habet ad homines. ideo prefixum
est angelis spacium merendi usque homines assu-
mentur totaliter ad gloriam, mansit quantum ad vi-
tam status merendi vel demerendi et manebit usque
ad diem iudicii. sed quoniam meritum et demeritum non est in
vita administrativa nisi per viam contemplativam, et in bonis contem-
plativa non est conversa ad bonum, quia non potest averti, ideo ad-
ministrativa non habet in se locum merendi, et quia in malis in-
est conversa contemplativa, quia non potest converti, ideo quantum ad administrati-
vam non habet nec locum nec spacium demerendi. et hic patet
condignum decretum manens iustum et inviolatum. quia tempus quo
conditus est prefixum, non debuit auferri in bonis nec
malis, et illud quod diligentibus deum spacium est conversum est
in bonum per pietatem et cooperantibus angelis, conversum est in malum.
et ideo patet quod cresceret mala voluntas in malis. sed quantum ad
vitam administrativam solum, non est ordo similis in bonis
et malis. quia voluntas in bonis per influentiam perfectam sta-
tim pervenit ad terminum, et ideo quamvis plura bona faciant,
tamen voluntatis bonum propter hoc non intendit. sed in malis non
est ita, quia eorum voluntas venit ab ipsis, et non possunt ita
se inficere quantum ad hoc magis quod diu durat tempus. unde
et crescit in eis malicia. et appetitus nocendi et
dampnandi hominibus, non sic in angelis bonis. necesse est
sunt idones(?) prelates quod mala voluntas in demonibus
intendatur et crescat, quantum ad vitam administrativam
sive in comparatione ad homines. // ad id quod obicitur quod
ordinate movetur in deum. dicendum quod sicut in dampnatis inor-
dinatus motus voluntatis conversus est eis in penam et
in punit in supplicium, non in demeritum, sic in angelis
malis in penam est conversus ille inordinatus motus.

// ad id quod obicitur quod in omni tempore contempnunt deum. dicendum quod non
est premium quando assistit vis contemplativa et ipsi sit in deum
aliquo modo. sed tamen distinguitur hic ad invicem quantum
ad principalem actum. dicitur enim aliquid premium esse
in deum, aliquid in proximum. aliquid quantum ad vitam administrati-
vam, aliquid quantum ad contemplativam. et sic quod distinguitur
sic loquimur. // ad id quod obicitur in hiis que opposita nata
sunt fieri circa idem. dicendum quod id habet instantiam in accidentibus
inseparabilibus, sive sit inseparabile per naturam sive per acquisitionem.
quia gratia in angelis bonis est gratia inseparabilis, et ideo ipsa
est que tollit culpam. et intellectus dicendum est in malis angelis.
actus enim inseparabilis autem est nullus, aut qui in conversione
et hiis qui sunt in actu habet per ubi instantiam. et propter hoc
primum. ad id quod obicitur de statu hominis mortui simile
patet quod non est simile, quia simpliciter exit statum meriti, an-
gelus non. ad id quod obicitur de angelis bonis quod non
augetur in eis bona voluntas. patet quod non est simile, quia voluntas
bona non ita est apposita mali. ad id quod obicitur
de simplicitate angeli. dicendum quod id angelus deficit simplicitate.
propter quod voluntas deliberativa cum sit libera non modo in sta-
tu suum posse, quamvis nullum habeat deliberationem et
maximum est. quia angelus magis diligit unumquam
aliud et magis conditionem quam aliud. sed hic non est
si totaliter movetur in quolibet actu, ideo non valet.
preterea alius defectus est ibi. quia esto quod totum posse se conver-
tet prima vice. ad hoc posset magis, quoniam posse
peccare est posse deficere et posse moveri inordi-
nate, et quamvis non possit intensius moveri quantum ad mo-
tum, tamen potest magis deordinari. quia quod crescere potest
pravitas et inclinatio ad malum. et ita patet. ad
id quod obicitur quod non potest crescere. dicendum quod finis est quamvis
eius malicia voluntas non possit immutari, tamen potest
cessare a nocumento quod homini facit. et propter ipsum induxit
se in hanc necessitatem et non penitet. et ideo non excu-
satur. nullus enim excusatur per necessitatem inductam
nisi peniteat de inductione. // ad id quod obicitur
quod deus est ordo in peccato ad gratiam. dicendum quod non esset
mala voluntas quantum ad potentiam suscipiendi gratiam,
quia hoc est equaliter in omnibus dampnatis. sed quantum ad indig-
nitatem. et diabolus est indignior, et per consequens magis indignus,
per quod magis offendit et abutitur bonis naturalibus sibi
Consequenter queritur de libero arbitrio immutato(?). Datis
tam in confirmatis quam in obstinatis, supposito quod
angeli in sua conditione habuerunt liberum arbitrium sicut homo, queritur
hic tria. primum est utrum confirmatio immutavit libertatis arbitrium.
secundum est utrum obstinatio auferat libertatis usum. tertium
est utrum hec vel illa minuat libertatis dominium.
Circa primum sic proceditur et queritur utrum confirmatio
minuat libertatis arbitrium. et quod sic videtur ad an-

voluntatem bonorum crescat ad eos(?)

possit

confirmatam. ad post. et quia sic vertibilitas in ce-
li. ar. dato per naturam. ergo quod aufert li. ar. vertibilitatem
mutat eius naturam et variat. sed confirmatio hanc aufert. li. ar.
ergo mutat et variat etc. // Item nichil manens idem per se
oppositis contrariis potest. sed mutabile et immutabile sunt
opposite differentie entis, sicut mortale et immortale. ergo unum et
idem... li. ar. ante confirmationem est mutabile, post
confirmationem immutabile. ergo non est idem etc. // Item equales
potestates sunt ad opposita, ut dicit philosophus. ergo cum potentia de-
sinit esse ad opposita desinit esse equalis. sed post con-
firmationem li. ar. desinit esse ad opposita. ergo desi-
nit esse equalis partibus. sed nulla potentia equalis per se ...
lis manens eadem. ergo etc. // Item potentie distinguuntur
per actus et actus per obiecta ... ergo sunt diversa obiecta ne-
cesse est et ipsas diversificari. sed li. ar. ante confirmationem
potest in malum, post confirmationem non potest. ergo non est idem etc. Contra
Anselmus de li. ar. dicit quod li. ar. est potestas servandi rec-
titudinem propter se. sed hoc potius in confirmatis non tollitur sed for-
tificatur. ergo li. ar. non mutatur. // Item gratia naturam
perficit et confirmat. sed quod aliquid per naturam perficitur et completur
non mutatur eius natura. ergo gratia adveniens li. ar. perficit
non mutat. sed confirmare est per gratiam. ergo etc. // Item omne
confirmans aliquid est conservans et nichil conservans est cor-
rumpens et nichil mutat quod non corrumpit aliquo modo. sed quod non
est mutatum sed depositum. ergo nichil confirmans
mutat. sed confirmatio ista data est quod li. ar. an-
geli confirmat. ergo ipsum non mutat. // Item gratia
confirmans facit esse liberum amissa in angelis. sic
gratia gratum faciens facit liberum a culpa, sed liber-
tas a culpa non mutat li. ar. ergo nec eius libertas
quoniam libertas amissa. ergo non confirmans gratia. Responsio
dicendum quod est mutatio aliquando duplex. Uno modo quantum ad
substantiam sive essentiam. Alio modo quantum ad statum
sive aliqua talia, et est mutatio quod ad perfectum esse et mu-
tatio quod ad bonum esse. si loquamur de mutatione primo
modo, sic sine dubio dicendum quod confirmatio li. ar. non mu-
tat. cum perficiat et compleat, sicut ostensum est rationes
secundo inducte. si autem loquimur de mutatione secundo modo,
quod ad statum vel bonum esse, sic et absque dubio pla-
num est quod li. ar. habet statum et ad complementum quod habet
prius. huic autem mutationi non obviant rationes secundo in-
ducte, sed solum prime, dicendum igitur quod ipsum negativa
tractata sunt quod li. ar. per confirmationem et si aliquid non tollit
ad // ad id ergo quod obicitur per vertibilitatem est li. ar.
... dicendum quod aliud est illud quod nondum completum, ut potest
ignis qui tendit sursum, aliud est illud quod non defe-
cit, sicut ignis posse extinguitur. sic li. ar. est de
illo quod nondum completum sit ut posse in bonum. ad quod non
deficit ut posse uti in malum. // ad id ergo quod
... quod ad mutat per variationem ... quod ...
... ... quod ... deficit ... talis ... sicut dicit
Anselmus posse peccare non est libertas nec pars libertatis //

obiectum de oppositis differentiis dicendum quod sicut mortale et immortale duplex po-
sunt comparari ad substantiam viventem, sic mutabile et immutabile ad
libertatem. si enim mortale et immortale utrumque sit per naturam sic
dicunt differentias oppositas essentiales diversificativas subiecti. si autem immortale
sit per naturam, immortale per gratiam auferentem defectum naturam s
non sunt differentie opposite sed consequentes, vel saltem quod est in huma-
na potest esse in altera sola altitudine quantum ad bonum esse sive
complementum. secundum hunc modum immutabile et mutabile per naturam
in potentia et actu idem manens idem non sunt simul sed successive. sed muta-
bile per naturam, immutabile per gratiam sunt sic opposita. non essentialiter di-
stinguunt et ideo non variant substantiam li. ar. Ad
id quod obicitur quod equales potestates sunt ad opposita, dicendum quod verum est
sed non ad omnia opposita sed ad aliqua, ut potest ad faciendum
aliquid vel non faciendum, ad incedendum vel non incedendum. potest dici in proposito
et hoc modo li. ar. confirmatum ad opposita potest esse et in bo-
num. potest est sic et ... ergo obicitur non est in malum et bonum. ergo
non est ad opposita. malum enim est contra id est privans potentiam.
ad id quod obicitur de diversitate obiecti quod li. ar. confirmatum non
est in malum, dicendum quod hoc veritatem habet de obiecto per se, malum
autem non est obiectum per se li. ar. in quantum liberum sed solum in quantum
deficiens, et ideo non sequitur si non potest in malum quod non sit liberum
quod sit ad. sed sequitur quod non est deficiens confirmatum in fluen-
tiam omnipotentis, que nullo modo sinit deficere quominus liberum
habeat posse et velle.

Ideo quaeritur utrum obstinatio tollat demonibus libertatis usum
et quod sic videtur. li. ar. ut dicit Anselmus est potestas ser-
vandi rectitudinem. ergo privatio rectitudinis est usus
li. ar. sed hanc non habent nec possunt habere angeli obstinati
ergo etc. // Item Anselmus potestas peccandi non est libertas nec
pars libertatis. ergo peccare nullo modo est uti libertate. sed
demones per li. ar. numquam faciunt actum qui non
sit peccatum, nec possunt facere propter obstinationem in malo.
ergo perdiderunt libertatis usum. // Item libere velle et ne-
cessario velle sunt opposita. sed demones necessario habent ma-
lam voluntatem. ergo necessario volunt malum. non ergo libere.
sed libere velle est usus libertatis. ergo amiserunt liberta-
tis usum. // Item frenetici et insani non habent liberta-
tis usum, quoniam plus in eis regnat appetitus sensualitatis
quam rationalis. sed in demonibus est furor irrationalis et amens concupi-
scentia perversa, sicut dicit Dionysius. ergo videtur quod amiserunt
usum li. ar. // Item bestie non habent usum li. ar. quia
movent per impetum. sed dyabolus maiori impetu movetur ad malefa-
ciendum quam bestia. ergo non habent libertatis usum, quia a
maiori impetu movetur. videtur mihi. ... xxxiii. q.
... autem videmus fortissimas bestias timore pe-
narum amaris voluptatibus abstrahi. sed dyabolus timo-
re pene non dimittit superbire. ergo maiori impe-
tu fertur in malum. ergo etc. Contra: in quo est usus rationis
et appetitus, est usus li. ar. sed in demonibus est usus rationis

que confert et disponit. ergo etc. // Item ei qui non habet
usum liberi arbitrii non imputatur ad quod faciat, sed demonibus ob-
stinatis mala que faciunt imputantur. ergo habent usum
~~Item ei qui non habet usum liberi arbitrii non imputatur ad quod~~
Item potentia incorruptibilis non alligata organo est in
suo actu et usu. sed liberum arbitrium in demonibus est huiusmodi. ergo
nullo modo potest impediri a suo usu. Item nichil
quod causat abusum liberi arbitrii et sic illo non causat aufert
liberi arbitrii usum. sed obstinatio est huiusmodi. ergo obstina-
tio non aufert liberi arbitrii usum. probatio prime propositionis, quia effectus
suus non destruit causam. secunda patet. quia obstinatio
est a mala voluntate. Item per hoc quod quis peccat, dignus punitione
sed demon liberi arbitrii peccavit. ergo in ipso digna punitio.
ergo demon habet liberum arbitrium et constat quod ipsum non exercetio
suum. ergo habet aliquem usum liberi arbitrii. Solutio. quod cum in illis moris di-
citur usus, sic habitus est in potentia liberi. tamen quo ad presens
sufficiat quod usus alicuius potentie dicitur dupliciter. uno modo
actus elicitus a potentia. alio modo actus elicitus a potentia
ad eum finem ad quem est. primo modo dicendo usus
liberi arbitrii est libere velle sive eligere, secundo modo usus liberi arbitrii
est [illegible] quoniam ad illud est. dicendum est igitur quod obsti-
natio demonibus non aufert usum primo modo, quia libere volunt
quod volunt secundum usum. secundo modo sic. quia eorum potentia in suum actum
exeat, non tamen in actum ordinatum in finem. Rationes autem
probantes quod demones habent usum liberi arbitrii procedunt de
usu primo modo, [illegible]. Ad primum ergo quod
obicitur ad oppositum de Anselmo dicendum quod Anselmus distinguit
liberum arbitrium per actum ordinatum in finem, qui est servande recti-
tudinis, et ita quantum ad usum secundo modo dicitur, et hoc amittunt
demones obstinati. Ad secundum quod obicitur quod potestas peccandi
non est libertas nec pars libertatis. dicendum quod verum est. nichilominus
tamen est signum libertatis, sicut non peccare est signum usus libertatis,
sicut libere volentis. [illegible] enim qui peccat, libere vult, aut
[obstinatio] per ipsum usum liberi arbitrii non excludit, sed includit. Ad
secundum quod obicitur quod libere velle et necessario velle opponuntur.
dicendum quod duplex est necessitas, quedam a causa extrinseca, ut
potentie necessitas coactionis. et hec opponitur ei quod est libere ve-
lle opponitur. quedam vero est a dispositione intrinseca, et hec
non opponitur, immo stat simul cum libertate, talis est in libero arbitrio
demonum, qui conglutinati sunt malo, ut nullo modo ve-
lit ab eo separari. // Ad tertium quod obicitur de freneticis. dicendum
quod frenetici sic habent usum, tamen quia absorptus est usus
rationis, et magis aguntur quam agant. demon autem licet habeat
furiam perversam, quia usus et actus rationis non excludit
illam. enim perversitas [illegible] est a libero arbitrio. quia sit ab intrinseco
non sic ponimus in frenetico. Ad [illegible] quod obicitur de
bestiis quod ab extra habent. ergo non [illegible] impetu moventur.
dicendum quod illud impetu movetur quod non habet retentionem, hoc autem
retinens est duplex [illegible] impetus autem qui

magis repugnat libero arbitrio. est enim primo quod excludit re-
tinaculum intrinsecus, non quod excludit extrinsecus. quoniam
ergo impetus bestie excludit retinaculum intrinsecum, quam-
vis possit retineri per aliud, quod est extra, ideo non habet liberum
arbitrium. demon autem habet potentiam interiorem per quam sine aliquo
exteriori repellente potest retineri, et que nullo extrin-
seco superari, et ideo impetus demonum in malum liberi arbitrii
non repugnat, sed consonat. et sic patet id.

Tertio queritur utrum confirmatio vel obstinatio
diminuat libertatis dominium. et quod confirmatio mi-
nuat videtur. liberior est potentia et magis suorum actuum do-
mina, que omnino nulli subiacet necessitati, quam que subiecta est.
sed liberum arbitrium confirmatum necessitati subiacet ad bonum faciendum, non confirmatum
vero minime. ergo confirmatio diminuit dominium. // Item quanto
potentia amplior, tanto liberior. sed confirmatio artat liberum arbitrium ad
bonum, ante vero erat indifferens ad bonum et ad malum.
ergo videtur quod liberius erat ante et magis dominans ac-
tuum. Item potentia que exit in actum ex se ipsa est
magis suorum actuum domina quam que exit mediante alieno
beneficio sive gratia. sed liberum arbitrium non confirmatum ex se ipso facie-
bat quod volebat, confirmatum autem quod facit implet per gratiam.
ergo liberius erat ante confirmationem quam post. // Item
hoc ipsum videtur de obstinatione per Anselmum, qui dicit quod potentia
peccandi addita libero arbitrio ipsum diminuit. ergo mul-
to magis actus peccandi. ergo magis necessitas pec-
candi. sed hec est in obstinatione. ergo etc. // Item liberius
est ad quod nulli subiacet servituti, quam quod subiacet. sed liberum arbitrium
in obstinatis subiacet servituti peccati, ante vero minime. ergo etc.
// Item liberior est potentia quanto facilius exit in actum ad quod
est, et tanto minus libera quanto difficilius est ad eum. sed dif-
ficilius est angelo obstinato velle bonum. ergo videtur quod
liberum arbitrium sit maxime diminutum. Contra. quod obstinatio non dimi-
nuit, Dionysius de divinis nominibus: data igitur ipsis angelis dona
nequaquam mutata dicimus, sed sunt integra et splendidis-
sima. sed liberum arbitrium fuit eis datum. ergo in illis. ergo non est di-
minutum. Item in libero arbitrio dicitur libertas, quia non potest cogi. ergo
si libertas diminuitur, aliquid coactionis introducitur.
sed liberum arbitrium obstinatorum nullo modo potest cogi. ergo nullo modo
potest diminui. // Item si diminuitur per obstinati-
onem et per confirmationem. ergo cum non sit in Christo, omnino [illegible] au-
ferri. ergo videtur quod aliquid perdat demones liberi arbitrii. quod est supra
in probatum. [illegible] quod confirmatio non diminuat sed augeat,
videtur per Anselmum in libro de libero arbitrio, qui sic dicit: qui habet quod decet
et expedit, ita ut perdere id non possit, liberior est quam qui potest. sed liberum
arbitrium confirmatum non potest perdere iustitiam et rectitudinem, que
expedit et decet, hoc vero non confirmatum potest. ergo etc.
Item quanto magis assimilatur illi quod est liberrimum in-
fine libertatis, tanto liberius est. sed liberum arbitrium confirmatum ma-
gis assimilatur deo [illegible] arbitrio confirmato. ergo est liberius,

q duplex libertas arbitrii s. a coactione et a servitute coactionis. quod actu liber quia in veritate est opere et miserie / quod ad primam eque liberi sunt et angeli et demones / quod ad secundam liberius est in bonis minus liberi et malis.

// Jtem omnis potentia que libere dispositionem elevatione et redditur faci-
lis ad id ad quod est libiorum sed illa que convertit illa disponi-
bilis. li. ar. consequentia. sic se habet et nota. contra. Item. augustinus. Ad.
quod cum sic dedimus duplex libertas. arbitrii dicitur esse
quod cum dicimus actus a coactione / et actu a coactione
in demone. si autem loquimur de demone libertas
opposita sibi coactionis sic privat coactionem. et licet
dicitur esse citra de. li. ar. / ratio non minuitur / et au-
gmentum / rursus quomodo privat coactionem / equaliter in omnibus /
tam bonis quam malis / tam creatore quam creatis. sic ad. b. a
iii. Item li. ar. / ut dicit / quamvis libertas non tam integra in malis
quam in bonis / tam in creatore quam in creatura / si ut dicitur dicimus
coactionis sunt servitute / sic recipit magis et minus
ut est equaliter omnibus. Nam in miseris liberum minus
sic in bonis liberum / in malis liberum est / in bonis libertas tanta
to liberius tanto magis distat a malo / et creatis liberum
mandatis / sed non sub hoc mandatum / et in non accidit
dicimus per gratiam augetur / que magis elevat arbitrium
et ut culpe et miserie et per obstinationem minuitur / quia cum
esse liberum manet utique. // Item de qua sunt res quod obstinatio mi-
nuit / et gratia augetur / quia hac via perdit / ratio non dimi-
nuitur // ad id quod obiicitur quod gratia diminuit
quam necessitas dicitur. quod necessitas timet. ad liberum nullo modo
repugnat. li. ar. / coactione. quia coactio est ab extrinseco
non in sed tamen liberum a culpa vel miseria. ratio non dimi-
nuit. illa quo potentia solum habet in veritate quia necessitate coac-
tionis / vel prime adnatae. ad id quod obiicitur de amplius. dicendum
quod potentiam applicatam est duplex. aut respectu eorum que posse est
non posse / sed deficere et talium non est potentiam / et tale
est malum. aut divina potentia que est amplissima et libertas
tamen non est in malo. // ad id quod obiicitur de bonis et gratia
dicendum quod id est potentia si eque bene per se possit / sicut potest est
gratia. sed hoc non est potentiam quia id bonum gratie elevat potentiam
creatam ad ea que erunt / et per se attingere non potuit. ad
id quod obiicitur quod obstinatio non minuit / quia integra ma-
nent data. dicendum quod id intelligitur quantum ad substantiam naturalium /
non quantum ad habilitates sunt ut melius intelligitur videbitur.
ad id quod obiicitur quod libertas est omnium per privationem co-
actionis. dicendum quod quantum ad id non diminuit / sicut pre-
dictum est // ad id quod obiicitur quod totaliter posset tolli liber-
tas. dicendum quod verum est de ea que diminuit / scilicet que est
libertas a culpa et miseria. de alia vero non est verum et
sic patet illud. patent et omnia alia litteralia per hoc dictum.

Tenent mali angeli. et c. superius egit magister
de confirmatione et obstinatione angelorum. in hac parte
agit de meritis adhuc dividitur autem hec pars in duas. in prima
agit de his que consequuntur obstinationem. ut d. vii.
post peccatum vitiati et c. prima dividitur in duas. in prima
agit de demonum statu post obstinationem quantum
ad cognitionem. secundo vero in quantum ad virtutem operativam. ibi. quorum
scientia atque virtute. et c. et illa pars pars habet duas. in prima
describit potentiam demonum in creaturis generaliter.
in secunda vero in homine et hec ibi. Volunt et in quantum ista
non sunt pars habet tres. primo in prima ostendit quod possunt / in secunda vero quare
in tertia vero quare permittuntur / prima facit ibi. quorum scientia et car-
nis et c. secunda ibi. superiores est vis tanquam in missionibus. tertia vero
facit in id quod scit est. et c. et ita — duo generaliter con-
tinet ista pars. primum est de demonum cognitione / secundum de virtute /
Distinctio hec partis per duo que magister describit
duo queruntur. primum est de cognitione demonum.
secundum vero est de ipsorum virtute sive et per ductione. // circa primum
ita queritur. primo utrum cadat in demonibus deceptio sive
error circa presentia. // secundo utrum oblivio circa preterita.
tertio utrum perceptio circa futura.
Quod autem deceptio cadat in demonibus circa presentia vi-
detur. i. quoniam non pluvit deus hiis nostris / et dicit
illos decipi temporibus seculorum. sed apostolus de hominibus. si ergo eque
vel magis severe est de malis angelis. ergo videtur quod da-
ti sunt in temporibus iste. et in omnibus talibus cadit error.
ergo. et c. si tu dicas quod est intelligendum de illis in agendis
non in cognoscendis. contra. augustinus super genesim ad litteram.
quod mali angeli intelliguntur per tenebras. boni vero per lucem.
sed tenebre magis dicunt privationem lucis quam caloris. ergo vi-
detur quod cognitio eorum sit obscurata. ergo et errori subiecta.
// Item videtur quod errori sit penitus subiecta. quia dyonisius de
di. no. dicit quod in demonibus est furor irrationabilis amens
concupiscentia / fantasia proterva / sed fantasia est principium
erroris. ergo videtur quod in eorum penitus sit subiugata
errori. Item in prosilis / homo in fluctu est per peccato igno-
rancia sive tamen agendorum sed et cognoscendorum. ergo
si non minus peccatum angelicum debuit puniri. ergo. et c.
// Item sic videtur per simile / sic se habet affectus ad bonum. in intellectus
ad verum. sed affectus demonum adeo est depressus quod non
potest moveri in amorem boni aut in ordinate motum. si movetur
et amat. si amat. ergo non intellectus in speculatione sui. Si
tu dicas quod peccatum magis corrupit affectum de- → privata
monum / quam intellectum / contra. Videtur videtur. sola omnes electione → quia non eligit voluntas deliberative non perdat iudicium
perdat privatum iudicium. ergo videtur quod propter id deordinata
sit in iudicio / et in cognitiva / ergo magis quam in voluntate
vel eque debet esse privato. // Item sic ~~non eligit non~~
~~deliberata non perdat iudicium~~ confirmata / quia exce-
catio / et obstinatio sunt pene peccati. ergo sicut affectio privatur
per cognitionem in obstinatione que est pena affectionis / excecati-
onem / que est pena cognitionis. ergo cum dyabolus sit obsti-
natus / et est excecatus. // Item bonum est diffusivum sui
cum sit summe magis est diffusivum sui bonum quam verum.
quia hic habet de suo et c. si ergo deus in quantum bonus / subtrahit
influentiam bonitatis affectui ipsorum demonum. ergo in

a. d. hic est quod agit de meritis / consequentibus obstinationem / in sexta d.

quantum unum diffusionem lucis ipsi cognitione. Item queritur quid sit de privatione lucis dati tam demonibus, cum sit mutatum dampnis? nova dona non debet dari ad. sed nichil potest eis addiscere nisi per docentem sicut dicit Augustinus in libro de magistro. ergo si [illegible] non debet nova dona ei dari. ergo nec nova cognitione. Item in hiis que ante lapsum non cognoverunt, ex quo non habent doctorem veritatis, necessario errant et decipiuntur. contra Luce xvi. dicitur quod filii seculi huius prudentiores sunt filiis lucis in generatione sua. Io. de malis. ergo etc. Item Dyonisius de di. no. data ipsis dona nequaquam mutata dicimus, sed sunt integra et splendidissima. Io. de demonibus. ergo si habent naturale iudicatorium illud et potentiam [illegible] cognoscendi etc. Item Ysidorus de summo bono. [illegible] angeli et scientie dimissa, illa angelice nature non amiserunt. Item peccatum non est contra actum sed contra ordinem actus. ergo non est contra cognitionem ordinatam in finem, patet quod propter peccatum non debet privari. Responsio dicendum quod deceptio et error in cognitione fit ex devotione sive declinatione iudicii. iudicium autem est quoddam [illegible] cognitorum [illegible] ad agendum [illegible]. Hoc autem est in intellectu speculativo, non spectat ad [illegible] non est in intellectu practico [illegible] et si maneat integrum [illegible] per culpam est in angelis aliquo modo obnubilatum, quia errant frequenter [illegible] et multis decipiuntur, maxime cum iudicant de contingentibus [illegible] in eis [illegible] ad hoc [illegible] angeli mali sic [illegible] obstinati. Et propter istud iudicium [illegible] dicuntur tenebre et dati in reprobum sensum. hec patet Responsio ad primum. Ad id quod obicitur de Dyonisio quod in demonibus fantasia proterva, dicendum quod fantasia dupliciter accipitur: aliquando pro virtute sensitiva collativa sensibilium receptorum, aliquando fantasia dicitur apparitio, quod dicitur a fantasmos quod est apparitio. Primo modo est in solis corporibus et homo in spiritibus. Secundo autem fantasia proterva dicitur esse in demonibus, quoniam et si demones in intellectu sint [illegible] veritatem cognoscunt, tamen alios nolunt [illegible] sed auctoritate seducere. et ideo quia non possunt nisi per apparentes similitudines, hinc est quod studium demonum maxime est talia [illegible] sicut magistri [illegible] alios [illegible] student in sophismatibus. et ideo fantastice [illegible] rationes fantasticas et apparentes quas adinveniunt. Et hic fantasia dicitur proterva, quia cum per iudicium suum veritatem cognoscunt, tamen contrarium [illegible] impugnant. [illegible] in intellectu [illegible]. Io habent fantasiam protervam [illegible] habent [illegible] cupiditatem amentem, quia cum non debet appetere nisi honestum [illegible] appetit res maxime nocivas sicut peccare et alios in peccatum precipitare [illegible] non

intendat finaliter et furor [illegible], quia cum sol [illegible] debet exire [illegible] et furiunt contra bona. Ad id quod obicitur quod [illegible] inflicta est ignorantia speculativa in intellectu, dicendum quod [illegible] est in potentiis. sed Adam [illegible] inflicta ignorantia cognoscendi, quia habuit cognitionem sibi innatam; demones quia habent cognitionem sibi innatam [illegible] subtrahit dona [illegible] sua illa. Gratuita data [illegible] non inflixit in ignorantia [illegible] in intellectu speculativo, sed tamen ignorantie pena acta est et cecitas in intellectu practico [illegible] dicitur ignorantia non [illegible] scientiam [illegible] sed non apprehendendo per moles carnis corrupte aggravatur intellectus iudicium et ideo non est sic. Ad id quod obicitur quod affectus est privatus in [illegible] voluntatis. dicendum quod primum magis respicit voluntatem et magis [illegible] opposito [illegible] cognitionis. et ideo demones non sunt privati lumine cognitionis per culpam, sicut boni [illegible] affectionis [illegible] est quoddam est iudicium quod est coniunctum voluntati [illegible] in malis angelis et excecatum. et ideo [illegible] ad duo sequentia. Ad id quod obicitur quod bonum est diffusivum sui. dicendum quod est loqui de diffusione boni simpliciter vel boni gratuiti. Si loquimur de diffusione boni simpliciter, ad omnia se extendit. ideo boni, ad quot [illegible], quia utrique [illegible] cum entia et [illegible]. Si autem de diffusione boni gratuiti, non est ita, quia multa sunt que sunt ydonea ad recipienda [illegible] que tamen non sunt ydonea ad recipienda gratiam. Ad id quod obicitur quod non debet eis dari bona, dicendum quod donum dupliciter accipitur: proprie et [illegible]. proprie donum dicitur quod [illegible] aliud est [illegible] sunt gratie [illegible] sive dona [illegible]. Et tale est gratia gratum faciens vel ad eam habilitans. Alio modo dicitur donum quod est per adiutorium [illegible] nichil tamen per acquisitionem [illegible] non dicitur [illegible] sed [illegible] quod non adgratificat [illegible] adiutorio. Et hoc modo Deus dat dona bonis et malis, quia [illegible] lumen [illegible] ab initio quod potuit [illegible] multorum [illegible] ipse non subtrahit quod dedit [illegible] cum talia possint stare cum peccato [illegible] mortali. ideo [illegible] donum [illegible] multiplicare [illegible] existentis. et Deus dicitur dare non [illegible] sive [illegible] sed [illegible] lumen dato et conservando. Et [illegible] huius Deus dedit frumentum avaro et dedit terram potentem fructificare, cum recolligit multum de blado de bona terra, Deus dat, sed non ita sicut [illegible] terra [illegible] iactu seminis facit fructificare. [illegible] est donum. [illegible] modo solum largitur dat Deus bona bonis et malis [illegible] quibus [illegible] in mala convertant. Ad eum [illegible] obicitur ad oppositum, dicendum quod intelligunt demones

dicio speciem. tamen de illo non est intellectus qui magis
nigrat quam in demonibus. vel etiam sic a natura lapsus est re-
bus quibus multa clare cognoscit maxime illa
quorum cognitio est eis innata ratione quorum dicit dionysius
quod habent sibi data integra. tamen in multis errant
et fallunt illum nefandi sensus. quia presumptuosi et cu-
riosi sunt. et ideo frequenter iudicant de hiis que eorum
iudicio non subsunt. et ideo multitis circumite in er-
rorem labuntur. et sic patet obiectio omnia.

Ad id quod ulterius in demonibus cadat oblivio contra tria
et quod sicut ille qui desapiens fit stultus non ad
obliviscitur. demones autem desapientes facti sunt stulti
maxime lucifer de quo eze. xxviii. tu plenus
sapientia et cetera. et de quo eccl. iiii. melior est puer
regi seni et stulto. glossa exponit de lucifero
suo dyabolo. ergo et cetera. Item gratia reparat et conforat
totam ymaginem. ergo et peccatum deformat. sed deformatio
memorie et corruptio est per oblivionem. ergo videtur quod post
illum memoria conveniat in angelis oblivionem.
Item intellectus et memoria ipsorum demonum est cum variati-
one. ergo est in tempore. sed omne quod mensuratur tempore senescit
et tendit ad corruptionem. quia tempus facit distare quod
est ut dicit phylosophus. viii. physicorum corruptionis per se. ergo cum
corruptio eorum sit memorie sit tamen per oblivionem.
patet et cetera. Item sicut se habet intelligentia ad errorem
in memoria ad oblivionem. sed intelligentia angeli
cadit deceptio et non oblivio. ergo in memoria
cadit oblivio. Item opposita nata sunt fieri circa
idem. sed memoria angeli potest perfici addiscen-
do. ergo per idem deficere obliviscendo. cum sit ut me-
sit magis aptus ad defectum quam ad perfectionem.
Item mente humana solus deus superior est. sic vult
augustinus. sed contingit in mente nostra cadere oblivionem.
ergo si par est angelica multo fortius in mente de-
monum. Contra autem in mente nostra cadat oblivio quia
ad superiorem partem. patet quia augustinus dicit quod cogitatio eorum
que spectat ad divinitatem est superioris partis. sed frequen-
ter talium obliviscimur. ergo et cetera. Sed quod contra
non est similiter. sed species existentes in angelica
memoria sunt ei innate et concreate. ergo sunt indelebiles
si ergo oblivio venit per deletionem specierum. patet et cetera.
Item omne quod recipitur in aliquo est in per modum
recipientis sed memoria angelica est incorruptibilis. nec
dependet a corruptibili. nec quantum ad substantiam. nec quantum ad ope-
rationem. nec per se nec per accidens. ergo species quibus re-
cipitur est simpliciter incorruptibilis. Item sed videtur ad
memoriam incorruptibilior est nostra. quia aliquid in feriori potentia
sed culpa que adheret nostre. adheret in intellectu.
ergo multo fortius species que est in memoria est tenacior in de-
lebilis. Si ergo oblivio est per deletionem specierum patet
et cetera. Item omne quod corrumpitur. aut corrumpitur quia
habet contrarium. aut quia est ex contrariis. aut quia est ex
ex aliquo quod habet contrarium vel ex contrariis. sed species talia est
a phylosopho in libro de morte et vita. sed species existens
in memoria demonis. nullo predictorum modorum est cor-
ruptibilis. ergo et cetera. Item phylosophus dicit quod virtus sensitiva
non senescit quantum est de se. sed solum ratione organi.
unde in libro de anima dicitur. si senex acciperet oculum pueri
videret utique sicut videt puer. ergo cum virtus memorie ipsius
demonis non pendeat ex organo. non senescit nec
lassatur in operando. ergo non incurrit mendositatem specierum. et ita ut
videtur non obliviscitur. Responsio dicendum quod actus memorie con-
tingit accipere per modum habitus. et iste est re-
tinere speciem. et est dare per modum habitus. et iste est reti-
nere quia contineret et dicit magis statum suum conserva-
tionem quam actionem. et alius actus memorie qui est memo-
rie et similiter recordari. sed primus quod actus vel est in no-
bis est nostri. nec penes illum attendit meritum vel de-
meritum. secundus vero actus potest ordinari ad bonum. et eius op-
positus. scilicet ad malum. secundum hunc duplicem modum dicitur est
in oblivisci. nam si dicatur oblivio per oppositionem ad retentionem
specierum. et sic est deletio specierum de memoria. Si autem di-
catur per oppositionem ad recordationem. sic dicitur de hiis in quibus ad
istum actum qui est in mente lese. et hoc potest esse bonum. scilicet cum
obliviscimur malorum illatorum nobis. et malum. scilicet cum obli-
viscimur beneficiorum nobis a deo collatorum. vel obliviscimur
eorum que nobis essent expediencia ad salutem. unde quod dicit deus
deu. iiii. cave ne umquam obliviscaris domini tui. et cetera.
Si ergo loquimur de oblivione primo modo. sic dico quod non ca-
dit in demonibus talis. scilicet est eis deletio specierum. Si secundo modo
sic dico quod cadit. immo et cecidit magis oblivio quod
obliti sunt sue salutis. obliti beneficiorum dei quia con-
tinue ad mala sunt habiles. sunt ad recolenda bona. hec omnia
bona et cetera quod obliti sunt. et sic perdunt duas rationes.
prima que supra est a stulti. secunda que supra est ab yma-
gine deformata. nam procedunt hac via. Ad id quod
obicitur quod intellectus cadit in tempore. dicendum quod cadit in tempore
extenso nomine temporis. non prout est in motus primo modo vel
mensura. quia non demonum esset intellectus perditur ex illo. sed tamen
aliter potest dici quod quamvis actus ut actus cadat sub tempore
vel in tempore. non tamen actus ut habitus. quia habet modum
substantie in qua non habet variationem. et ideo sic secundum demonum
non corrumpitur. non senescit in tempore non habitus. in quo non actus
ut habitus. et talis est retentio specierum. Et per hoc patet ad aliud. quia
non est similiter de intellectu et oblivione. quia intellectus non tantum
est actus vel quod est et forte non. et similiter errare. sed speciem
tenere vel amittere est ex parte vel in parte illius. Responsio ad illud
magno valet cum memoria habeat non speculare sunt spe-

quod dicitur ad vero actus memorie. scilicet specierum memorabilium receptio vel receptas retinere
sive retentas reminiscendo cognoscere. quod ad primum et fere non est oblivio in demone
sed quod ad tertium solum non cognoscit ad reminiscendum beneficia largitoris dei. non et
offense non misericordie dei. non salutis sue et ceterum istum actum in liberum arbitrium. vel ad militaturum
peccatori. unde quod ad hunc actum est ipsorum memoria deformata.

sapientes

Species que est in angelica memoria est per modum recipientis

actus

per modum ubi scilicet sunt speciem se continere

oblivio

vero intellexit quod voluit et sic obliviscitur quod voluit

cli, intelligentia naturaliter luminosa sive lucis. Et angelus plus habet de natura speculi et de potentia receptivi quam de natura lucis. Illa natura in solo deo est potissime, vel in hiis qui sunt deiformes per gratiam et gloriam, ideo non ita est sicut ibi. Magis enim potest interveniendo speciem quam in se videndo. Aliqua enim sunt super iudicium angeli, non sic est de detentione speciei. Ad primum quod obicitur quod oppositio sit nata fieri circa eadem, dicendum quod est non aliter nisi in mixtis; et in angelis potest fieri ad receptionem primariam, ad delectationem vero minime. Ad aliud quod obicitur quod solus deus est maior mente humana, dicendum quod verum est quantum ad unionem perfectionis. Tamen quia mens humana est coniuncta cum corpore terreno, aliquas habet proprietates et defectus deprimentes, quia adhuc est inferior mente angelica; et ideo sic mens humana impeditur ab actuali consideratione per depressionem corporis, in quo compellitur obliuisci. Intellectus autem angelicus semper est in actu intelligendi; et ideo non est mirum si memoria semper est in actu conservandi, et sic patet obiecta.

Tertio quaeritur utrum in daemonibus sit praecognitio quoad futura; et quod sic videtur per simile: quia astronomi et mathematici per cursum astrorum praecognoscunt et dicunt multa futura, et videmus quod in multis vera dicunt; ergo si maior est intelligentia et cognitio in daemonibus, ipsi sciunt etc. Item hoc ostenditur ab effectu: quia isti magi et divini per pacta cum daemonibus multa vera praedicunt, et non possunt nisi per revelationem daemonum; ergo videtur quod ipsi futura praecognoscunt. Item videtur hoc per rationem: quia intellectus agens in somnis et in extasi multa videt futura, sicut patet quia tunc quidem somniant quod evenit nobis per longa tempora; sed daemones sunt omnino abstracti a sensibus; ergo etc. Item ratione videtur: quia anima quodammodo est omnia, quia in ea est quo est omnia fieri, quod est ex parte intellectus possibilis, et quod est ex parte intellectus agentis est in ea, quo est omnia facere; ergo si intellectus agens esset liber vel possibilis reductus ad actum per agentem, tunc non solum esset in potentia ad cognoscendum futura, sed etiam in actu. Et hoc est in daemonibus, quia tanti sunt in actualitate plene cognitionis, et quorum intellectus agens est liber a corpore; ergo etc. Sed contra quod non praesciat futura contingentia naturaliter videtur: quia quanto aliquid magis est praesens alicui, tanto certius est ei. Sed voluntas uniuscuiusque sibi praesentior est quam aliis; ergo certior est sibi quid velle debeat quam aliis. Sed nullus homo certitudinaliter scit quid debeat cras velle vel cogitare; ergo multo minus alia certa quae sunt de se potest scire. Item omnis cognitio certa procedit a re scita, quia scibile non se habet in comparatione ad scientem certum per modum potentiae, sed per modum actualis et motivi; sed nulla cognitio procedens cognoscit potest esse certa de re incerta; sed futurum contingens est res incerta; ergo non potest certitudinaliter ab angelo cognosci. Item

si cognoscit futura, aut ergo scientia acquisita aut innata. Si acquisita, sed haec incipit ab existentia rei, quia aliter ipsa generatur in cognoscente; cum ergo res nondum sit, non potest cognitionem eius acquirere. Si innata, ergo non potest ignorare aliquid eorum quae futura sunt; ergo praesciuit casum suum antequam caderet, quod supra improbatum est tam in prologo etc. Item si praesciat futura, ergo scit quis debeat illum expugnare, vel an ipse quem temptat; ergo cum ipse refugiat victoriam bonorum, numquam temptaret nisi illos quos praesciret esse succumbentes; sed quosque temptat, sicut patet in Iob; ergo etc. Respondeo dicendum quod futurorum triplex est genus. Quaedam enim sunt futura quae habent causam determinatam et infallibilem, ut puta sunt illa quae attenduntur circa motum corporum superiorum, in quibus est determinatio et omne impedimentum remotum; et talia possunt certitudinaliter sciri non solum a deo et in deo, sed a creatura; et haec est sua causa, sicut tempus eclipsis et consimilium. Quaedam autem sunt quae habent causam determinatam, sed tamen fallibilem, ut puta sunt illa quae sunt secundum inferiorem naturam, quae ideo habent causam determinatam quia intentio naturae movet determinate ad unum; ideo vero fallibilem quia multiplex potest occurrere impedimentum, ut puta ager seminatus, si terra pinguis est et bona dispositio superiorum corporum, affert pinguem fructum; et ista possunt quodammodo sciri et praesciri non tantum a deo, sed et a creatura, quae novit naturas superiorum et inferiorum, non tamen ita certitudinaliter sicut praedicta. Quaedam autem sunt quae habent causam indeterminatam et fallibilem, sicut sunt ea quae sunt a voluntate indeterminata, et propter hoc quod est ad opposita fallibilis, et quia, postquam voluntas proficit, occurrunt multa impedimenta; et talia non possunt certitudinaliter sciri ab aliqua creatura in se ipsa, sed solum a deo vel per revelationem divinam. Ratio autem huius est ista, quia cognitio certitudinis pendet ex re. Quando igitur res incerta est et in se et in sua causa, creata non potest illam certitudinaliter nosse aut praescire. Divina autem cognitio non pendet a re aliqua, immo omnia quae novit per modum suae veritatis novit, et quia veritas sua est certissima, certissime cognoscit contingentia ut necessaria. Et hoc melius explanatum fuit in primo libro. Et sic certissime novit et potest certitudinaliter demonstrare et revelare. Ideo haec praecognitio futurorum vel divinatio est vel a deo, et ideo cum talia futura praedicunt praedictores dicuntur divinatores, quia talis est actus divinus. Et quia daemones superbi maxime desiderant honorari ut dii, maxime conantur ostendere hanc scientiam praeter ... dicere quod daemones per se ipsos futura contingentia praesciant certitudinaliter, hoc est eis attribuere quod dei est; ideo est ibi infidelitas, et infidelitati frequenter annexa ydolatria; ideo divinatio est prohibita. Quia ergo daemones non possunt per se ipsos futura contingentia scire certitudinaliter, cum

... tacendum ... deorum ... aliquod affectio ... aliqua vestigium ... quod mox ut demon adueniret ad quod relicta ... conceptum ... motum ... aliquid effigiare in corpus.

frequenter vera possunt. quia euentum futurorum aliquando non presenciunt. hoc autem contingit ex eo quod sicut dictum est ... super gentium adulterium aut ex sensus uel ingenij acumine aut ex multa experiencia aut dolosa cautela aut aliena doctrina assensu ... ut quando uidet diligenter et considerat ad quid inclinet affectio ... uel que sunt inducencia uel retrahencia ex ... quia ex talibus uidit accidere talia. dolosa cautela quia aliquo ... aliquid facere ... aliquo sit secundum aliena doctrina. quando iusto dei iudicio ... addiscunt ab angelis. et sic patet quod demones futura contingencia possunt probabili presentire non possunt ... infallibili presentire non possunt certitudinaliter ... sic ostendunt rationes ad hoc inducte // Ad tercium quod obicitur de astronomis siue mathematicis quod frequenter dicunt uerum. dicendum quod hoc solum est coniecturando. siue secundum leges astrorum siue ... secundum leges astrorum ut potentia quando ... stella que habet impressionem super diuersos humores disponit secundum hoc homines ad diuersos mores et affectiones ... ut quando uolunt ... astrorum ... ad hoc super quod possunt ... frequenter ... sic ueritatem dicerent nec ... aut cum toto auxilio demonum astucia ... ita ... occultare fraude sua ut ostendant errorem ... astronomo ... aut demone assistente. unde ... astronomis ... fallit et ... non presciunt uera ... certitudinaliter ... presciunt. // Ad quartum quod obicitur de magis et diuinis quod ... dicunt uerum. dicendum quod uerum est. sed tamen quia aliquando dicunt falsum ... patet quod possunt ... quam certitudinaliter ... potius coniectura quam sciencia. quia ... semel dicunt futurum ... tamen euenit. sic in lege de sompnia ... et ... propheta ... // Ad quintum quod obicitur de sompnijs in quibus preuidentur futura. dicendum quod ... de hoc senserunt philosophi quorum rationes ... non est hic referre. quod de eis dicat sacra scriptura in dubitanter est tenendum. reprehendit enim eos qui confidenciam habent in sompnijs ... xxxiiij. sic presencientes corda ... patitur ... in ab altissimo fuerit missa uisitacio ... ne dederis ... quidem sompnia ... contingunt ex dispositione corporis quedam sollicitudine mentis quedam ex illusione demonum quedam ex reuelatione angelica quedam ex reuelatione diuina ... duo sompnia sunt presagia futurorum que habent causam in nobis ut sompnia que contingunt ex ... corporis sunt signa ... sompnia que contingunt ex sollicitudine mentis sunt signa eorum ad que facienda uel desideranda mens inclinatur affectio.

alia uero non sunt signa de se nisi ad alia applicentur per ... presciendi ... sompnia uero que sunt ad demonum illusionem nulla sunt ... sicut in diuinatione et aruspicio. Sompnia uero que ab angelis bonis aut a deo ... sunt in nobis signa sunt ... non habetur ... futurorum ... aliter habeat quando a deo ... coniectura. // Ad sextum quod obicitur quod anima quodammodo est omnia. dicendum quod intellectus agens non est ens actu plene omnia quia non est plene agens et ideo indiget ... ad cognoscendum ... actu ... omnium ... et quia futura contingencia non habent esse ... intellectum ... adequatum ... // Ad septimum quod obicitur quod agens est in actu omnium ad que potentia ... tempus. non solum in hominibus ... in angelis ... sunt. ad que tamen agens quod potentia est ... quia sunt super posse ... intellectus ... quorum habet intellectus ... ratione agentis ... et sic patet ...

Consequenter queritur de secundo articulo scilicet de uirtute demonum. de quo queruntur ... et cetera.

Primum est quod probabilem utrum omnis forma inducta sit a creatore an aliqua sit ab agente creato.

// Secundum est utrum uertatur forma inducta sit a spiritu materiam et utrum ministerio demonum possit ... ligno ... quis ut ... operibus ...

Primo queritur utrum omnis forma inducta sit a creatore an ab agente ... possit aliquid inducere. et quod omnis sit a creatore ... auctoritate ... in Johanne. pater meus usque modo operatur et ego operor. sed si res producuntur ... ad formam ... dicere ... usque modo operari. ergo ... omnis forma sit ab ipso. Item ratione ... nobilior ... est forma quam ... magis dicitur quod ... cum non possit ... in ... quia non potest ... productionem ... ad ... multo forcius ... de forma. Item ... sunt incorruptibilia ut uult philosophus. ergo ... forma ... incorruptibile ... ergo tamen ... forma est ... si producitur ... non erit ... solum ... creatorem. // Item omnis actio creature ... ad ... forma non est hec ... ergo ... ad formam. ergo cum producto ... fiet ... quod producitur per naturam ... impossibile est formam produci ab agente creato ... materia ... constat ... quod producitur ... aliquid ... producitur ergo nichil. // Item cum producitur

for. aut ex aliquo. aut ex nichilo. Si ex aliquo. s3 certum
quod est ex aliquo habet ad sui constitutionem tamquam principium
intrinsecum. ergo forma est composita ex materia et forma, quod absurdum est.
Si ex nichilo educitur. ergo nulla forma est ab agente creato.
Item aut forma est in potentia materie. aut est in potentia. in qua-
aut aliqua aut ex qua. non ex qua. hic probatur
est. cum forma habeat mille principia ex quo constitutiva sit
in simplici entis consistens. ergo in qua. uel aliqua uel non aliqua.
quia materia non est agens. ergo solum in potentia ut in qua. s3 forma
que solum est in potentia ut in qua totaliter est ab extrinseco.
et nulla talis forma est nisi uel anima. ergo nullum agens
creatum potest naturales formas producere. ¶ In hiis omnibus res. sic
uult damascenus et philosophus. habet propositam oppositionem. aliquid ad
esset ociosum in natura. s3 omnis operatio uel aliquis
est operatiuus. alioquin est frustra. ergo uidetur quod omnis
res ad posse producere. suam operationem ad aliam productionem
ordinet. agit ergo materia. aut forma. Item unius
corruptio est alterius generatio. non abigitur frigus ni
si per introductionem caloris. ut dictum est. Similiter quod
agens creatum potest abicere et corrumpere contrarium. ergo potest
se uel sibi simile inducere. Item etiam manifestum est
quod calidum calefacit. quod hoc non nouit indiget testibus. ergo
calor ignis generat calorem. ergo pari ratione quod cali
dum generat. calidum ignis generat ignem. cum non sit
minoris uirtutis. Item certum est quod obiectum ge
nerat sui similitudinem in speculo. quod patet si obiectum am
oueatur. nullo modo resultabit ibi similitudo. ergo pa
ri ratione si assit materia disposita agens potest generare
sibi simile in materia. ergo etc. Pro predictis adhuc. quod de e
ductione forme in esse quadruplex fuit positio. quidam
enim posuerunt latitationem formarum sicut imponitur ana
xagore. et hoc potest dupliciter intelligi. aut quod ipse pon
eret formas actualiter existentes in materia. s3 non quasi a
pparerent intrinsecus sicut pictura operata panno
et iste modus impossibilis est omnino. quia tunc contraria simul pone
rentur in eodem subiecto nam potest intelligi sic. ut esse
formarum sit in materia in potentia. non solum latentes. s3
entes in potentia. ut materia habeat in se rationales omnium uirtu
tum formarum rerum sed apparentia conductione indigeat. et hoc
concordat et philosophie et facit septentrionem et rationem agen
tis educantur in actum. s3 hic intellectus non fuit huius po
sitionis s3 primus. secundum quod expositores dicunt. hoc enim positio fuit
quod agens particulare nichil agit. s3 tamen detegit.
¶ Alia fuit positio philosophorum magis modernorum quod omnes
forme sunt a creatore. et hec positio potest dupliciter intelligi. uno modo
quod deus sit principaliter agens et producens in omnis rei edu
ctione. et sic habet ueritatem similiter in quantum deus sit totalis causa
efficiens. et agens particulare non faciat nisi materiam adap
tare. ut sic producat aliquas rationales et talias formas.

et iste intellectus uidetur fuisse aliorum philosophorum. et iste talis
est impossibilis. quia agens particulare aut inducat aliquid
quod erat nichil. et si nichil. ergo nichil agit. si aliquid inducat
ergo uidetur quod aliquis efficiat dispositionem. s3 qua ratione
potest in unam et in aliam. quia ista positio non est rationabilis.
¶ Tertia positio est quod forme illes fere omnes communius
corporales. cuius modi sunt forme elementares. et forme
mixtionis sunt in potentia materie. et per actionem agentis
particularis educuntur in actum. et ista est positio. quam uidetur te
nuisse philosophus et tenent communiter moderni doctores in philosophia
et theologia. s3 tamen hec duas habet uias. nam quidam dicunt quod
hee forme sunt tantum in potentia receptiua. et quodam modo
actiua siue cooperatiua. quia materia et habet possibilita
tem ad recipiendo. et etiam inclinationem ad cooperandum.
et in agente est hec forma producenda sicut in principio effec
tiuo et originali. quia omnis forma per naturam sue speciei recip
it uirtutem multiplicandi se. unde in inductione forme est
ab agente formam suam multiplicante. et ponunt
exemplum in candela. quomodo una inflammat multas. et ab
uno obiecto reluceret multe ymagines in pluribus
speculis. et hee forme ut dicunt non habent ex quo sint
nisi materiam. s3 ex quo originaliter. et ideo non dicuntur creati
dicuntur esse ex nichilo. illud enim creatur quod nullo modo est.
s3 talis forma sit producta aliquo modo est in uirtute agen
tis in uirtute materie. ¶ Alia uia est quod forme sunt in potentia
materie non solum in qua. et aliquo modo. s3 et ex qua. et hoc
dicunt. non quia ipsa essentia materie sit ex qua res producatur.
s3 quod in ipsa non est ad esse creatum ex quo agens dum
agit in ipsam educat formam. non in qua ex nichilo
tamquam ex aliquo. quod sit tamquam aliquod principium forme producende.
s3 quia id per esse forme et fit forma sicut globus rose fit
rosa. et ista positio ponit quod in materia sunt uirtutes omnium for
marum producendarum similiter. et cum producit quasi dicitur
rationalis uirtus essentialiter educitur de nouo. s3 datur
ei noua dispositio. ut quod erat in potentia fiat in actu.
differunt enim actus et potentia. non quia dicunt diuersas
quiditates. s3 dispositiones diuersas eiusdem. non tamen
dispositiones accidentales s3 rationales. et hoc non est ma
gnum si est in potentia agentis creati. ut quod est uno modo
faciat esse alio modo. et hec positio inter omnes perauda
uidetur esse intelligentibus et magis ueritati uicinior. hanc ponit
etiam esse tenendam non solum quia eam ratio suadeat to
s3 et quia confirmat augustinus auctoritas. super genesim. ad
litteram. quam magister allegat. quod quod producitur ana
per rationes seminales producuntur. quid autem sit iste
rationes seminales uidebitur infra. quam deus est primo. Ex
hac ergo ratione sustinendum quod agens particulare educat
formas et inducat et res similes producat. et rationes ad
hoc inducte sunt concedende. ad primum ergo quod obicitur quod

obicitur quod pater operatur usque modo. dicendum quod illud est quia ille pater operatur vel cum aliis. unum autem non vero. deus secundum modo operatur. ergo agentis creati ei non cooperatur. ad aliud quod obicitur quod non potest in minimum. dicendum quod non est simile quia minime potentie non est in malo ut in potentia. ~~et reducitur per corporis~~ cum sit deus se potentia. tunc enim potentia esset in potentia et reduceret potentiam de potentia, quod non est intelligibile. secus est in forma ut visum est. et ideo non est simile. Potest etiam similiter ideo ex parte agentis quia productio creature cum sit agentis limitatum est productio similis agentis. hoc constat quod nichil agit nisi mediante forma. ideo magis potest in formam materie quam in materiam. ad aliud quod obicitur quod principia rerum sunt incorruptibilia: principia intrinseca in ipsis [illegible] principia generationis et corruptionis non sunt. et tamen forma in ipsis generatur et corrumpitur, vel potest dici quod essentia eius manet in potentia post corruptionem, sicut quidam ponunt. ad aliud quod obicitur quod actio non est nisi ad terminum. dicendum quod sicut dicit philosophus, generatione non generatur forma sed compositum. cum enim producitur forma non producitur in se sed ut in materia et sic fit compositum, et ad hoc terminatur generatio. generatio vel productio [illegible] respicit compositum principaliter, formam secundario. ad aliud quod obicitur vel ex aliquo aut ex nullo, dicendum quod secundum communem positionem forma producitur ex aliquo, sed non ex aliquo materialiter vel constitutive. sed ex aliquo originaliter secundum communem opinionem sicut ex aliquo ex quo educitur. ut dicitur potentia. sed sicut [illegible] sic rosa ex globo quia ex globo fit rosa. Et per hoc patet ultimum. preceden enim quod forma nulla sit in materia quod ad potentiam et ex quo et [illegible] per eundem modum. Et si tu obicias quod in non agit in constituit, dicendum quod esse in materia sicut habet per modum recepti sed secundum indivisum se se per modum actus quod diximus per modum passivus. cum cooperatur agenti. et ideo ipsum individuum ab una dispositione in aliam, ut dicitur est. sed est summa potentia quod agens creatum nullam quantitatem vel qualitatem non actualiter omnino producit. sed educit ab una dispositione fuit esse ab alia.

Cum queritur utrum novarum formarum inductio possit esse a spiritu maligno, videtur sic videri per auctoritatem sacre scripture. exodi vij. dicit fecerunt autem malefici similiter. sed constat quod virga moysi conversa fuit in draconem. alioquin non esset verum miraculum. si ergo malefici similiter fecerunt et hoc non nisi virtute demonum. ergo demones veros serpentes de virgis facere possunt. ergo et novas formas inducere. Item in glosa super idem. demones discurrunt per mundum et subito semina afferunt sicut novarum rerum species producuntur. ex hoc patet quod specierum formarum inductio sit a spiritu maligno. Item maior est potestas demonum quam demonum hominum particularium. sed homines mediante arte alchimie diversorum metallorum species faciunt. ergo multo fortius hoc demones possunt. Item quod subiacet potentie inferioris subiacet potentie superioris. sed potentia demonum potentie superior est potestate rerum naturalium. quia dicit iob. xl. non est potestas super terram que ei possit comparari. si ergo natura inferior novas species producere et inducere potest, ergo et potentia demonum. Item formarum seminales rationes latent in materia ut habet illud ex predicatum est supra. et ad hoc quod fiat in actu non indigent nisi extrinseco adiutorio. si ergo dyabolus scit modum educendi et potest hoc adiuvando, ergo novas formas potest inducere. Item ordo universi est ut superiora potentia influant in inferiora. sic patet quod celestia influunt in inferiora. sed spiritualia sunt multo superiora quam corporalia quam corporalia. ergo si corporale agit per influentiam corporale quod sua influentia et virtute et tactu educat formam de potentia in actum sicut patet cum in actione eorum quam corporum celestium. ergo multo fortius potest hoc spiritus sive bonus sive malus. Contra exodi vij. absorbuit virga moysi virgas magorum. quod exponens augustinus ait in glosa. virga absorbuit virgas non dracones. absorbere enim potuit quod erant non quod non erant. ergo virge que videbantur esse in dracones erant virge non vere serpentes. si ergo demones tunc operati sunt ita excellenter ut potuerunt, videtur quod species rerum non possunt vere transmutare aut educere. Item ij. thessalonicenses ij. dicit quod manifestatio antichristi erit in signis et prodigiis mendacibus secundum operationem sathane. si ergo mendacia erunt prodigia et signa, ergo non vere faciet quod videbitur facere. sed tunc maxime operabitur dyabolus secundum posse suum. ergo non potest veras formas inducere. Item super illud immissiones per angelos malos glosa augustini. ea que mutabiliter temporaliter fiunt attribuere malis angelis non audemus. sed subito de virgis facere veros serpentes est miraculum quia contra solitum cursum nature. ergo hoc non potest malus angelus. Item ratione videtur. hoc ipsum sic omne quod dat alteri speciem et actum est ens actu sicut ei quod dat. hoc probat philosophus. et dicitur in vij. prime philosophie. nemo enim dat quod non habet. sed angelus malus nec genere nec specie convenit cum istis rebus corporalibus. ergo non potest ei formas et species dare. Item in productione sui in transmutatione rerum naturalium angelus operatur aut ergo illud aut artificialiter. constat cum non sit vis insita rebus similia ex similibus procreans. tunc faceret angelus sicut artificialiter. sed quod est ab operante artificialiter est artificiatum. ergo forme quas inducit sunt artificiales. sed asinus artificialis non est asinus vere sed equivoce et similiter manus et similia. ergo numquam inducit veras formas. Item si inducit veras formas, ergo facit vera miracula. ergo miracula non

acceptant diuine potestatis. Et non sunt simpliciter fidei uana.
Si dicatur quod differunt ab istis, queritur quomodo differant
et quomodo hoc possit discerni. Responsio. Ad predictorum intelli-
gentiam notandum est quod cum queritur utrum demon possit
inducere formas ueras aut transmutare de forma
in formam, non est questio de formis artificialibus, quia planum est quod potest
facere ymagines et figuras sicut homo, sed de formis naturalibus, ut-
rum scilicet possit unum serpentem et consimilia producere et sic
de aliis. Ad hanc autem questionem respondendum est quod productio-
nem, quando dicitur demon formam inducere, dupliciter potest intel-
ligi: aut quod uirtute propria, aut quod uirtute aliena.
Si intelligatur quod intelligatur ducere uirtute propria, sic
absque dubio falsum est et heresis dicere. Autem si intelligatur
quod uirtute aliena, scilicet per uirtutem rerum naturalium quas con-
iungit ad inuicem, sic potest. Sicut est exemplum in agricola qui
segetes mediante semine iacto facit et certa germi-
nare terraque irrigante fructificare facit. Et hoc est uirtute
aliena. Virtute autem propria generat sibi similem, et ideo hic
est forma naturalis non producitur nisi a generatore naturali. Vel
aliter: condita operante per modum nature, et ideo istas naturales
uirtutes in condita producit. Sed operatio magistralis operatur
artifex. Et ideo non potest expedite adiuuare.
Sed uirtute naturali non potest producere. Dicendum ergo quod maligni spiritus
possunt formas artificiales inducere per uirtutem propriam, et formas
naturales per uirtutem alienam, per propriam autem non possunt.
Et ideo hoc est quod operantur per modum artis in hoc, et non per modum
nature. Quod sicut natura non producit formam artificialem,
sic nec ars formam naturalem. Si queratur ideo hoc, dico quod
est limitatio potentie agentis ad tale et tale effectum
per dispositionem diuinam et parata ordinatione causarum. Rursus
si queras rationem quare sic deus disposuit, dico quod ordo
sapientie hoc requirit. Cum enim sit triplex agens, scilicet diuinum
et [illegible], ista sunt agentia ordinata ita quod primum
presupponit [illegible], et sequens presupponit actionem precedentis. Opi-
fex ex nichilo simpliciter; natura non facit ex nichilo, sed ex existente ipso. Et ars
supponit operationem nature et operatur super ens completum.
Non enim facit lapides, sed domum de lapidibus. Consimiliter
natura non potest anticipare operationem diuinam, que est de nichilo producere;
sic nec ars operationem nature. Contra, si queras quare non est contra
ars procedat naturam. Dicendum quod operatio nature presupponitur
[illegible] operatio artis. Et preterea alia ratio est, quia agens per naturam
producit sibi simile secundum ueritatem, sed agens per artem simile
solum secundum speciem uel ideam uel exemplar. Quia ergo in produc-
tione rei illius sunt formaliter agens [illegible] imprimit passo,
et nichil imprimit ad id respectu eius quod est in actu secundum
ueritatem, ideo formas illas de potentia in actum educere non potest
nisi quod agit per modum nature. In artificialibus autem nichil
imprimit agens passo, sed aufert uel mutat secundum locum,
sicut patet in formis compositis et figura incisionis. Et hic est

quod agens per artem non per uirtutem propriam formas naturales produ-
cere, nisi ille solus qui est actus plenus et perfectus in omni-
bus in cognoscendo et operando, scilicet solus deus. Et dicamus
et breuius quod has formas de quibus loquimur demones
possunt uere transmutare, non tamen uirtute sua, sed ut (?)
tamen sunt ministri, non principales agentes. Quia si essent princi-
pales agentes, cum non producunt per generationem, oporteret quod
producerent sicut creatores, et ita essent creatores, quod Augustinus ne-
gat expresse. Vnde tres rationes [illegible] concludunt, quia
non probant quod faciant uirtute sua, sed uirtute seminum et con-
ductorum. Ad primum uero quod obicitur quod uirtute propria quod
est excellentior, dicendum quod illa propositio non habet ueritatem
nisi in uirtute que per eundem modum est et superior. Vel
si in alius habet locum [illegible] intellectus [illegible]
[illegible] habet ordinari, aliter patet exemplum: homo enim potentior
est asino, non tamen potest generare asinum sicut asinus
facit, quia uirtus eius non est ad hoc. Sed intellectus (?)
propositio. Ad secundum quod obicitur quod formas sunt in seminariis,
dicendum quod illa ratio seminalis ualde remota est ab actu
completo, nec potest ad actum reduci nisi multa ad
minicula habeat ex quorum influentia sequenter (?) sic
generante perficiatur quousque ad actum perueniat. Ta-
lis non est influentia spiritus propter disconuenientiam in forma et natura.
Influere enim potest ad motum localem et regimen, non ad
generationem. Ad tertium quod obicitur quod spiritualia influant in
corporalia et superiora in inferiora, dicendum quod influunt
secundum proportionem uniuscuiusque ad aliud, et quod competit naturaliter suscipientis.
Aliter enim influit sol, aliter angelus. Sol potest
influere corporale perpetuitate conueniendo, scilicet lucem et calo-
rem. Angelus non sic potest influere in corporalia, sed solum
localiter mutando, non ad formam sed ad situm,
cum non habeat conuenientiam in forma et natura. Ad quartum quod obicitur
quod nichil ne faciunt (?) secundum purgationes magorum, dicendum quod
ueritas est quod glossa uidetur sibi obuiare idem.
Veruntamen magis sonat quod ueros serpentes fecerunt
et denominat ibi serpentes a materia preexistente.
Sic serpentem Moysi uocant uirgam, sed uerus erat ser-
pens. Sic et de aliis intelligendum. Ad quintum quod obicitur quod
Antichristus faciet signa mendacia, dicendum quod id intelligendum
quia non faciet aliqua sicut uacua secundum transmutationem formarum,
sed non erunt uacua secundum [illegible] ad finem suum ad in-
tentionem, quia ad hoc faciet ut mendacium et falsum persuadeat. Ad sextum quod obicitur de Christo (?). Augustinus. Dicendum quod
Augustinus non negat quin aliquid possit demonibus attri-
bui, sed quod non omnia sunt eis tribuenda, immo quedam
tribuuntur bonis angelis. Ad duas sequentes
rationes non oportet respondere. Vtraque enim concludunt, scilicet quod an-
gelus propria uirtute non per formas naturales transmutare suum
educere uel inducere de potentia in actum. Ad primum quod

Quod dicendum etiam quedam sunt que formam ueritatis artificialis, ut domus templum uel statua uel huiusmodi, et hos omnes facere demon
melius quam homo artificium. Quedam sunt que formam naturalem, ut homo quedam sunt que producuntur ex creatione,
et in hos non potest demon, quia in genere commixtionum elementorum addita aliquid uel influet ab anima generalis,
et demon non potest influere. Quedam ex putrefactione, ut uermes, et quedam serpentes et huiusmodi,
qui generis alia agunt operari uel aministrando, sicut facit agricola in productione segetum,
uel complendo, sicut operatur sol uel natura. Primo modo potest operari demon in productione aliquorum effectuum
naturalium, non secundo.

uel eius qui consulit educit. sive educit. Ad hoc fac
miracula. ergo miracula sunt signa fallacia. ergo non sunt
efficacia nostre fidei testimonia. Dicendum ad hoc quod et si sint
vera opera, non tamen sunt vera miracula. quoniam miracula
non sunt per virtutem nature. sed per virtutem supra naturam. que est agere
tis preter et supra facultatem nature. et non attestant
omni potentia factis. sed opera que faciunt demones etsi
miracula videantur, quia fiunt in tempore non perceptibili, non
tamen sunt vera miracula. quia fiunt virtute nature. Et si tu
obicias, quod non nisi per tempora cito operari. dicendum quod veritatem est
de hac non possunt. sed talia possunt esse adiuta et festinata
rebus concurrentibus, ut qui repente privat [illegible]
sicut patet de ranis magorum, que decisis [illegible] foliis in modi
co tempore nasci contingit. Si autem queras quo differ
nant hec miracula. dicendum quod et si conveniunt in mundi differunt
tamen ex parte principalis agentis, nam in miraculis divinis
operatur agens potentie infinite. et supra naturam. in miraculis
demonum operatur virtus nature, in multis adiuta per eos,
aliasque ex parte finis. nam miracula fiunt propter publi
cam iustitiam et veritatem, vel propter apparentiam. sed miracu
la demonum fiunt propter privatos contractus, unde ar
chana, et hoc est quod dicit Augustinus. quod boni faciunt miracula propter
publicam iustitiam. hoc est propter fidem veram, que iustifi
cat, quod veritas omnibus predicatur, mali vero propter sig
publice iustitie. quia fidem habent et videntur habere
opera. sed magi propter privatos contractus. et hoc est quod dicit ter
tio. per incantationes. et archana quedam. hoc si
gnum est quod ibi sunt tenebrarum opera. quia qui male
agit odit lucem. Ex parte finis similiter differunt.
quia miracula dei fiunt ad utilitatem et divinam gloriam.
sed magorum ad deceptionem et ad gloriam vanam.
et excellentia unde sunt quasi inutilia. et differe
runt etiam ex parte facti, quia demones faciunt hec vilia
et inutilia. miracula vero divina valde et necessaria et
utilia. unde demones magorum faciunt ranas et serpen
tes. quia hec de facili producuntur operatione nature. et quia
divino iudicio magis permittuntur, ad penas faci
mendo. unde sic deus operat per eum et astutia dyaboli.
ut sic paciatur eum per vires imitari. ut in ipsa
imitatione possit seducere malos iuxta eorum meri
ta mala. possit et deprehendi a bonis. et ut fides
similiter cum miraculis compulsus habeat locum. Si non
solus deus et servi sui miracula facerent, qui non cre
didisset in dominum miraculis compulsus. nunc autem et ma
gi faciunt et boni faciunt, sed divinis illudunt. ut in
ter hec possit discernere per vera miracula adiuva
tur. et propter demonum miracula exercent et probant.
Circa quod queritur utrum aliquis possit uti ministerio demo
num in faciendis hiis miraculis absque peccato. ergo
non recipi et quando ut. non per a demonibus recepi consilium
absque peccato. ergo non recipi ministerium sui consilium. Et hoc
probat auctoritate et exemplo. auctoritate, quia Leviticus xx. precipitur
occidi qui sciscitatur magos et ariolos. exemplo probat,
iiii Regum i. ubi reprehenditur et punitur rex Israel
qui misit ad consulendum deum Accaron. Item Augustinus de
doctrina christiana dicit divinationes esse dampnandas et fugiendas.
quia in initio sunt pacta demonum. sed ergo plus est
facere quam dicere. et hoc non est sine pactis dampnabilibus.
ergo non fieri. Item dyabolus est dolosus. et contrat. ubi
quod nullum diligit nisi in malum suum. et ut ipsum pu
niat. ergo si suscepit aliquod obsequium, committit se di
tioni eius. et hoc talis peccat mortaliter. ergo etc. Item
dyabolus est inimicus christi et dei. ergo qui suscepit ab
eo auxilium vel facit communicationem, cum nulla sit conventio
christi ad belial. efficitur christi inimicus. sed nemo potest esse sine
peccato. ergo etc. Contra hoc videtur auctoritate apostoli. tradebat
in interitum sathane interitum carnis sicut patet i. corinthiorum
v. ergo utebatur ministerio demonum ad implendam iustitiam.
ergo pari ratione potest homo quando indiget uti ad alia ob
sequia. Item si indigeo et aliunde non habeo tamen a bono
sed a apparatore et usurario possum accipere et petere. ergo
si indigeo pane et mino, possum hec petere a demone
ut parare et si non ad eundem qui statim tribuat. Item
a malo suo pro quo exigit pensionem et recipit. ergo si
quis sanctus dyabolum superavit, per hoc licite imperare et eius
obsequium in necessitatibus consimilibus accipere. Item
esto quod hee artes solis caracteribus exerceant, sine
immolationibus et aliis consimilibus. videtur quod ibi nullum sit
peccatum. quia illi caracteres aut habent aliquam virtutem
compellendi demones. aut nullam. Si nullam. ergo de
mones nichil faciunt. Si aliquam. sed omnis virtus
est a deo, et uti aliquo ad id ad quod est non est
peccatum. ergo videtur quod miracula ista demonum
possunt exerceri absque peccato. Item si aliquis susci
piat obsequium demonis in hiis que expediunt
sibi, sicut in miraculis sive in aliis, bene sciens quod
potest, in quo peccat. videtur quod in nullo. quia in fide non
peccat. quia nichil credit divinitatis esse in dyabolo. in mori
bus non peccat. ergo nullo modo ut videtur. Item si ego ami
sisse librum meum non est peccatum si requirere a quodam
qui sciret ubi esset. ergo si aliquis amisit cappam. et ego scio
bene quod dyabolus potest nosse ubi sit, quod ipse liceat sine peccato
possit. Circa quod ergo utrum hee artes vel divinationes pos
sint absque peccato. Dicendum quod hee artes magice et
divinationes non possunt esse sine peccato. nec potest a dyabolo
in quo consilium vel auxilium suum ministerium absque peccato.
non fortis in hac causa quando dyabolus subiicit homini
to suo iudicio et sic de aliquibus viris sanctis audiuis

narrari. voluntario a coniuncto non potest sic peccato. aut
enim est in peccatis infidelitatis. ut patet si demoni deitatem
attribueretur. dinu ad. aut est ibi peccatum ydolatrie
ut patet in oblationibus et sacrificiis. aut in observationibus
saltem. quia fiunt contra prohibitionem divinam et ecclesie. et non autem
hoc prohibitum est. quia talis peccat in se ipsum. dum se committit
dicenti. peccat in creatorem. dum habet commercium. cum illo
qui est odio perfectus creatoris adversarius. peccat et in
maiestatem divinam. dum recurrit ad dyabolum. quasi non
sit omnipotens et solo sufficiens. et tangitur contra xanorum.
et ideo prohibitum est. et sic peccato sed non patet. utrumque est
rationes adhuc inducte. ad illud quod obicitur quod pau
lus utebatur ministerio dyaboli in puniendo malos. dici
potest. quod hoc non erat dyaboli coniunctio. sed magis divino
iudicio et ipsius apostoli imperio. cui subiciebantur
spiritus maligni. non confederabantur. sicut magi et
divini. vel dicendum quod id tunc non erat a dyabolo coniunctione sed expo
nere vexatorum demonum. ad id quod obicitur de ecclesia
quod possit accipere ab ipso. dicendum quod non est simile. duplici
ex causa. primo quidem quia etsi membrum non sit actualiter
unitum. non tamen est membrum odio perfectus sicut demonium.
et possunt recipi et expendi ex causa pietatis officia.
non sic est de dyabolo et angelis eius. quorum certa est dap
natio. amplius ecclesia quando habet ipsius corporis necessita
tis est utilitas iusta. quia utrum ut iustus cum exigit ea
et recipit. quod suum est accipit. et ideo iuste facit. non
sic est de ministerio dyaboli in faciendis miraculis. nunc
quia enim dyaboli magis tenentur ut predictis indigemus.
quia aut deus ibi venit per se vel per angelum suum. aut
per proximum nostrum. aut tribuit paciem nostram. ad
illud quod obicitur quod dyabolus est proximus. quod dicendum quod ei proxima
nun et invitus non est adhuc deputatus a deo. nec
fiat spiritualis praevaricatio. sed potius deputatus est ad tempus
exercendum. et sic peccatum. sed intendat expugnare. quia
de malo suo deus facit bonum nostrum. ad id quod obicitur
quod peccatum sit in caracteribus. dicendum quod magnum peccatum est.
quia adhuc fiunt. scilicet ad invitandum demonem implorandum.
quod hoc sit. et ideo malo fine fit. quod autem queritur. aut habent
virtutem. aut non. dicendum quod ex se non habent vir
tutem. sed solum ex dyaboli pactione. sic enim perpigit dy
abolus cum illis qui fiunt ei familiariores. quod talia signa
recognoscerent. et ad talia se presentem offerret.
dicitur autem per illa se cogi. ut ostendat ad utilitatem
esse in huiusmodi caracteribus. in quibus sunt mysteria nephanda. per que
abducatur homo a fide et a cultu dei. dominum nullo modo
credendum quod tales caracteres aliquid possint. maxime per
se. nisi ex pactione eorum. et ideo omnia talia carmina va
na sunt et periculosa. nisi faciat dyabolus. quia in illis delec
tetur. sed in infidelitate faciencium. ad id quod quesitum

quo est peccatum. dicendum quod si aliquis hoc faciat non credens
eos habere posse. nec offerens congaudium. peccat peccato
inobediencie et peccato morum. quia ex hac ipsa invocatione
demonum facit contumeliam deo suo et facto. tercium
christiano et dominum vigiat se sarracenico et iudaico et se
periculo committit. huius autem numquam ex hoc solo dyabolus
satisfacit. nisi aliqua infidelitas vel ydolatria immiscea
atur. sicut enim ad divina miracula plurimum facit
fides et ut sanat evangelia. sic ad demonum
miracula facit multum fides perversa. quoniam dyabolus per
versus imitator est dei. ad id quod queritur quod peccatum sit
querere de presentibus. dicendum quod peccatum est. quia contra prohibitionem.
et prohibitum est de pedibus deum. potissima tamen causa
est quia ipse mendax est. et pater eius. et ex quo talis sibi
veris immiscet falsa. et ideo periculum magnum est credere
sibi. quia possunt hominem de facili inducere in errorem.
et dicere quod ille habet eum quod non habet. et videtur per hoc posse
omnia mala. et quia ad se alliciat per huiusmodi revela
tiones ad suam societatem. que periculosa est valde.
et quam desiderat dyabolus ut decipiat. et ideo ut homines
minus caveant. in suis divinatoribus. quedam
honesta pretendit. ut patet quia primo virginis
suas divinationes ostendit. cum tamen in occultis ad
turpissima incitet. et ideo dicit augustinus. iii. super genesim.
ad litteram. in fine sermone xano super matheum. sic quedam in
pie divinantes. maxime via dicentes cavendi ser
ne consorcio demonorum. aut decepta pacto
quodam societatis irretiat. et sic patet totum.
[ ] Post ista sunt dubitationes circa litteram. et primo de illa
divisione quam ponit ysidorus. in tercia membra eum dicit. quod
demones triplici scientie acumine vigent. scilicet in
diuinitate temporis. quia augustinus super genesim. ii. iiii. mo
dos ponit. quos et magister adducit in littera. item
videtur superflua prima. non ponit nisi duos modos. dicit enim
quod omne quod quis novit. didicit vel inveniendo no
vit. dicendum quod divisio ysidori sufficiens est et congo
tia ubi augustinus sufficiens autem patet sic. omne enim quod de
mones sciunt. aut sciunt cognitione innata et naturali et
dicitur scire acumine subtilis. aut cognitione acquisita. sed
cognitio acquisita potest esse per duplex. aut de rebus
que sub sunt sibi. et hoc per experienciam addiscitur. aut
de rebus que sunt supra. et sic est per revelationem superi
orum spirituum. ad id quod obicitur de augustino. dicendum quod duo modi
reducuntur ad unum. et ita in augustino magister assignat modos
predictos scilicet cognoscendi. prima autem tres de cognitione
acquisita. vel si generaliter de dicendi. tunc sub ingenio
comprehendit quod acumen et experienciam temporum. item
queritur de hoc quod dicitur. quod demones aliqua cognos
cunt a sanctis angelis quod ab occupatis deo discant in illu

ei sibi reuelantibus. q. demones sunt inimici
dei et angelorum. si ergo eis ab inimicis abscondenda
sunt secreta consilia. ergo ui. quod deus eis numquam reue
lari faciat. Item ipsi sunt in tenebris dampna
ergo cum non sit pro eo ratione ad gratiam et reuelatio sit eo
gratia et crescit non nec. ui. quod nullo modo fiat ipsis
demonibus. Respondeo dicendum. quod demonibus per uerbum hominis est
quod dicit ysidorus et augustinus quod aliqua presciunt reuela
tione supernorum spirituum et reuelationis attende
dus est finis. quia miraculis sapientiam prenunciantibus sibi
deus est finis. quia uniuersaliter reuelatio sepius de
implet uoluntatem suam. unde sic reuelatio sepius
exaltationem ioseph fratribus insidiantibus per mirabilem
dei dispositionem fecit ad eius impletionem. sed per inimicitias
illorum et ad perdicionem. sic deus aliquid ostendit per
illorum et ad perdicionem. ut dum illi obuiant ad
angelos suos demonibus. ut dum illi obuiant ad
ualde decretis et potens ordinatissime impleat
et eliceat. et ex hoc patet prima. quia non est sic. humanum
enim consilium potest uitari. non tamen diuinum — Atten
dendum est et modus. duplex enim modus fit reuelatio.
aliquando mentis illustratione sicut fiebat sanctis prophetis.
et hec est gratie. aliquando uero sola predictione. sic enim reu
elat aliquando uoluntatem suam. et hec non est gratie aliquo
modo perficientis uel eleuantis mentem set potest esse opus
mne. si id ordinetur ad bonum eius. cui predicatur et
uel uitiis. si ordinetur ad punitionem alicuius mali.
ut potest si ad fallendum fallaces uel utrisque
si sit aduersisque. et hoc est quod quia hii futura predi
cunt demonibus. et permittuntur miracula facere
alicuius ut uolunt talia perpendat sicut quibusdam re u
dent adaptatis et missis superari et mali et
fallaces perficiant impios errantes et et ero
re mittentes occulto dei iudicio. tamen iudicio iu
sto. unde ualde stultum est desiderare facere mira
uel prestare futura. et si magna sit repugnantia
cum inimicos dei in hiis uidemus habundare.
Item queritur de hoc quod dicit quod angeli non sunt creatores
quia non operantur exterius. sed q. hoc non uidetur. quia
si solus creator operatur interius. tunc ergo non nil
producit. Item creare est producere de nichilo. sed si
demon per potentiam naturae extrahet semen de potentia in actum
non de nichilo facit. ergo non est creator. Respondeo
dicendum quod quedam est uirtus. que productiua rei
solum operatur exterius. quedam que preter operatur
atur interius. quedam preter interius preter exterius sim
tus artificis solum exterius operatur artificio sim
ingenio et applicatio unam naturam cum alia. uirtus dei
operatur perfecte interius. quia ipsa primordia seminia
que sunt intima producit. Virtus uero que preter interius
preter exterius est ita ut nec. que exterius est et omnium sera

lium. sed interius est producendo ex ipsis. n. n. dum
operatur immittit uirtutem suam usque ad seminia pas
sis et ulla immissione ipsam scientiam forte que erat
in potentia impleta non producit. sed producta a deo sup
ponit ipsam tamen ad summum ad actum perfectum adducit.
solus ergo ille presentiales illas rationes facere que presunt.
quam ipse non sunt exalius. sed ex nichilo et ex ipsis fiunt
omnia que inde producuntur. ergo non potest esse creator filius.
non agricola segetum. quia licet patet operetur interius. sicut
n. tamen operatur exterius et creatorem ad creaturam quo non
ex nichilo. sed non operatur a deo. interius sic agricola.
operatio uel demonum magis est similis operationi agricole
quam patrie. Item queritur de hoc quod dicit. sic mittere nisi
non potest formare nisi deus. et cetera. si ergo homo minus constituit sic
gratia est a deo. nullo modo a nobis. uel potest creari. ui. quod
similiter omnes alia forma sit a solo deo. ergo agens creatum
nullam formam inducit. Respondeo dicendum. quod probat aliam
de subtiliter loquitur et uidetur sicut sub una eius sancte
intellat. uult ergo dicere quod sic mittere naturam ingredientem
formare non potest nisi deus. quia gratia non est ex alia sed
prius ex nichilo sicut formam seminales rationes sicut
formarum primas essentias. solus deus potest producere illas.
nec. aut necesse est esse ex nichilo. aut infinitam abstra
n. non ergo intelligitur autem quo ad eductionem forme de
potentia in actum quod uocat actionem quidam minores.
sed potest quo ad productionem illius seminalis rationis que
est essentia rei aliter se habens cum est in potentia et in actu.
Item queritur de hoc quod dicit. quod demones quedam possunt
per naturae subtilitatem que non possunt per dei prohibitionem.
q. hoc est quod deus sic dedit uirtutes rebus et sic eas ad
ministrat causas ut eas agere proprios motus sinat.
sic dicit augustinus vij. de ciuitate dei. unde potentie uoluntates
non cohibet. sed sinit prout uolunt exercere. ergo pari
ratione nec demones angelorum potentiam cohibere. Respondeo dicendum quod
deus uoluntates non cohibet per legem libertatis quam eis
statuit sed iusto iudicio de malo in ipsis ruent
permittit. sed uirtutem restringit iudicio et iusticia.
quia operatio potest ut frequenter in hiis que possunt abutitur
est ad aliorum afflictionem et punitionem. cum ergo omnis
pena deus est iusta. si hiis potentiam in se affligit et
uult affligere. deus potest compescere non nec est quam agunt.
sed necesse est quam patitur si altissima dei iudicia adire
circuit. Ad ergo obiectum quod res agere proprios motus fi
nit si in talibus quam non compescat uicem propriam potestatis.
sed quia tamen sinit agere quam sua uult deus prout interest.
Obiciunt et cetera. Supra egit magister de
potestate demonum et creaturarum communiter sic scilicet
post demonum et creaturarum hominum. dicitur autem hec pars in
parte agit de corporis presenti homini. dicitur autem hec pars in
duas. In prima agit de potestate demonum et angelorum

super corpora filia humanus. Secunda vero agit de potestate quam habent super homines. i. d. cap. Illud consideratione etc. Prima pars habet duas. In prima determinat qualiter angeli assumunt corpus. In secunda vero incidentem dubiam questionem auctor introducit, que tangit hanc materiam et eam determinat pars i. Si vero dei mulieribus etc. Prima pars habet duas. In prima determinat modum per quem demones habent corpus concubita. In secunda vero determinat actum i. et aliud quod locuti sunt etc. Similiter secunda pars habet duas. In prima movet questionem. In secunda determinat. Prima: Sic inter dei hominibus etc. In secunda vero determinat [illegible], relinquens dubia. ibi ceterum h[illegible] nimis.

D. viij. — uelud

Ad intelligentiam huius partis, circa queruntur circa assumptionem corporum ab angelis tam bonis quam malis.
Primo spectat ad corporis et spiritus unionem.
Secundum ad corporis assumpti formationem.
Tertium spectat ad corporis formati et assumpti operationem.
Circa primum queruntur duo.
Primo queritur utrum angeli habeant corpus naturaliter sibi unita.
Secundo utrum habent corpus voluntarie assumpta.

Circa primum sic proceditur, et ostenditur quod angeli habeant corpus sibi naturaliter unita. Per Augustinum [illegible] viij. de civitate dei [illegible] diffiniens demones dicit: demones sunt genere animalia, mente rationalia, animo passiva, corpore aerea, duratione eterna. Sic ergo [illegible] eadem est natura bonorum spirituum et malorum. p[illegible] etc. Item Gregorius in omelia de epyphania: Iudeis tanquam ratione utentibus [illegible] al[illegible] angelus nunciare debuit. Sed omne animal habet corpus naturaliter sibi unitum. Si ergo angelus est animal, ergo etc. Item B[ernardus] cant[ica] omelia v[illegible]: liquet omnem spiritum creatum corporis presidio indigere solacio. Sed angelus habet [illegible] quo naturaliter indiget. Ergo si sit spiritus creatus, habet sibi corpus naturaliter unitum. Item ad hoc est ratio: quanto substantia est nobilior, tanto in potentius est [illegible]. Sed angelus est nobilior illa quam anima. Ergo si anima nata est vivificare corpus, multo magis et angelus. Sed habet quod sibi naturaliter unitur, ad quod vivificandum naturaliter est apta nata. Ergo etc. Item nobiliori modo vivit quod vivit et influit vitam quam quod non influit [illegible] signum perfectionis est [illegible] plenum. Ergo si angelus est in nobile vivens sic anima, et anima per ad vivificandum, ergo et angelus. Sed non potest vivificare nisi corpus naturaliter sibi unitum.

Ad oppositum. Damascenus diffiniens angelum [illegible] ergo etc. [illegible] quod angelus est substantia intellectualis incorporea. Ergo angelus non habet corpus sibi unitum, quia si haberet corpus sibi unitum naturaliter, sic homo diceretur compositus, et angelus. Item Dionysius in pluribus locis dicit quod angeli sunt [illegible] mentes et spirituales [illegible] immateriales [illegible]. Item [illegible] sic: tanto substantia nobilior quanto est [illegible] simplicior. Sed [illegible] omnino caret corpore. Ergo substantia spiritualis omnino carens corpore est nobilior inter substantias creatas. Ergo vel est ea po[illegible] nere in minimo ut in uno deficiet nobilissima creatura, et sic universum esset acephalum, quod est in[illegible].

Item si ad compositionem ex diversis naturis [illegible] illarum est repugnantia. Sed homo componitur ex substantia spirituali et corporali. Cum ergo sit repugnantia substantiam pure corporalem posse [illegible] repugnantia substantia pure spiritualis est. Hanc autem dicimus angelum. Ergo angelus non habet corpus. Item quod homo compositus ex corpore et anima, cum peccavit, effectus est passibilis et mortalis. Ergo si angelus haberet corpus sibi unitum sic et homo, maxime [illegible] angeli qui peccaverunt sunt mortales, quod si plane falsum est. Ergo etc.

Respondeo. Ad predictorum intelligentiam notandum est quod circa istam questionem dubitaverunt aliqui magni doctores utrum scilicet angeli habent corpus sibi unita naturaliter. Unde super hoc dubie loquitur Augustinus [illegible]. Sed nunc satis communiter tenetur et Ricardus affirmat quod angeli sunt naturaliter incorporei et non habent corpora sibi naturaliter unita, dehet tamen plures dubitant utrum demones habeant corpora sibi inseparabiliter alligata in quibus cruciantur. Sed satis planum est quod sicut boni angeli non habent corpus nisi voluntarie assumpta, sic nec mali. Et huius signum est, sic dicit Ricardus: quando modicum corporis quantitatis in Maria multitudo demonum [illegible] obsidet, sicut legitur Marci iiij de illo quod dixit: legio mihi nomen est. Legio enim, ut dicit Ricardus, continet vi milia sexcentos [illegible] vi. Unde si demones corpus haberent eis suis corporibus nullo modo possent subintrare corpus ita modicum. Propter quod satis probabiliter dici potest quod non solum boni non habent corpus sibi naturaliter unita, verum etiam nec mali habent inseparabiliter alligata, quod est dilecte opinionis. Nec obstat eorum cruciatus, quia sicut in quarto libro ostendetur, quia spiritus absque corpore per ordinem divine iustitie patitur ab igne multipliciter.

Concedende ergo sunt rationes adhuc partem. Ad primum vero Augustinum quod inducitur viij de civitate dei dicendum quod in illo loco Augustinus secundum opinionem Apulei loquitur et fingit esse hanc materiam plus loquitur secundum opinionem aliorum quam secundum sententiam suam. Ad id ergo quod angelus est animal dicendum quod animal esse dupliciter dicitur: aut ratione forme, aut ratione operationis a qua debite [illegible] ne. Angelus animal non dicitur forme, sed per rationem operationis competentis. Animal aut animal esse dupliciter potest dici: vel secundum veritatem vel secundum ostensionem sive apparentiam. Gregorius in loco predicto non [illegible] quia angelus apparet esse animal et assumit corpus. Iste autem obicit secundum primum modum accipiendi animal. Ad id quod obicitur de B[ernardo], quod omnis spiritus creatus indiget corporis solacio, dicendum quod indiget corpore per esse duplex: aut propter se aut propter alios. Spiritus [illegible] indiget propter se est spiritus brutalis vel humanus, et ideo verum est quod habet corpus. Spiritus brutalis naturaliter sibi unitus; spiritus vero indigens propter alios est spiritus angelicus, et ideo non habet corpus.

[illegible] [illegible] [illegible] divinus angelicus humanus brutalis. Divinus nullo corpore indiget [illegible] ad esse [illegible] ad operationem. Angelicus non indiget ad esse [illegible] ad operationem [illegible] [illegible] ad operandum ad alterum [illegible] ad nos [illegible]. Humanus indiget non [illegible] ad esse [illegible] [illegible] ad operandum omni [illegible] ad sensitivam [illegible] potentiam [illegible] ad intellectivam [illegible] non [illegible] phantasmate [illegible] [illegible] brutalis indiget tamen [illegible] ad esse [illegible] quod ad operandum [illegible] [illegible] ut motor [illegible] ut motor [illegible] ut forma ut motor [illegible] separabilis [illegible] assumunt ergo corpus angeli tam boni quam mali [illegible] [illegible] [illegible] non [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] alii assumunt corpus.

sibi naturaliter unitum. sed assumptum voluntarie, ut cum vi-
deret alius. Ad II. dicendum quod angelici spiritus, etsi corpora capiendo
que bona faciunt creaturam, nullo modo suis corporibus
adiuvantur. et ideo non habent ea coniuncta propter indigentiam
ad supplendam in se ipsis. sed in nobis, et propter hoc supple-
nt ad spiritum. ideo non habent ea unita simpliciter sed ad spiritum.
Ad I. quod obicitur ~~ideo non habent ea unita simpliciter~~ quod substantia no-
bilior est quam multiplex est in potentiis. dicendum quod cum sit de illis
potentiis que simpliciter attestantur perfectioni. potest autem utilis
esse ei quodammodo sit perfectionis. illo tamen propter quod coniunctum
habet quandam indigentiam et imperfectionem. Et ideo ab illa
substantia que perfectissima est in virtutibus, est aliena, et haec autem
est substantia angelica. nec de potentia concludit ideo superdictum.
Ad I. quod obicitur quod influens vitam et huiusmodi vitam no-
bilius est quam huiusmodi tantum. dicendum quod ad conveniens sit dare
vitam alius per duplex. aut per modum efficientis. et hoc simpliciter
perfectionis est. et sic competit soli deo. aut per modum informan-
tis, et sic non est simpliciter perfectionis, immo perfectionis cum im-
perfectione iuncte. et ideo neutrum convenit angelo. quia perfe-
ctio sua maior est quam sit perfectio vivificantis per modum
forme, et minor quam sit perfectio dantis vitam per modum
cause. et loquor de vita que competit substantie rationali.

Ad II. quod vero angeli aliquando assumunt corpora, ut dicitur
in II. Dialogorum. in canonica, omelia iii. dicitur, et de loco ad
locum movetur, non est in corpore. sed angelus mutatus ad
ministerium descenderit, et de loco ad locum venit.
Ergo vel est corpus eius habet corpus naturaliter unitum, vel corpus
assumptum. sed non primo modo, ergo secundo. Item nulli
preterendi hospitalitatis obsequium, nisi habent
corpus naturaliter unitum vel assumptum. sed angelis aliquando impen-
sa sunt hec officia, sicut dicitur ultimo ad Hebreos. quod quidam pla-
cuerunt deo angelis hospicio receptis. ergo vel ha-
buerunt corpora iuncta vel assumpta. sed non habuerunt
naturaliter unita. ergo etc. Item nulla substantia spiritualis ex
sui consortio prebet solacium sensibus, nisi per mediationem
corporis fiat visibilis. sed angeli frequenter prebent solacia
non solum modo secundum spiritum, sed etiam secundum sensum. sicut patet
in angelo Tobie. ergo in his est corpora. sed illa non habent
semper unita. ergo voluntarie assumpta. Item nullus
spiritus per visibilem demonstrationem ad demonstrationem
corporis, nisi sit aliquo modo corpori illi coniunctus. sed
angelus qui loquebatur Tobie visibiliter potuit demo-
strari, et videri. sed est Raphael. vel hic est angelus
quod habebat corpus id aliquo modo coniunctum. sed non
per naturam coniunctum. sed per voluntariam assumptionem.
Item si est organum vel instrumentum alicuius immediatum, nisi
mediate assumatur ab illo, vel naturaliter coniungitur illi.
sed angelus ministeria exercet operacione circa nos. sicut legi-
tur in ad ... quod non possunt exercere in medio nisi corpore

organico vel instrumento. ergo etc. Item in maiori convenien-
tia est anima rationalis ad corpus quam habeat angelus cum spiritu. sed anima
exuta corpus non assumit. ergo nec spiritus angelicus.
Item proportio debet esse assumentis ad assumptum. sed spiritus an-
gelicus est omnino incorporalis. ergo non habet proportionem ad corpus.
ergo numquam assumit id. Item aut competit angelo
habere corpus aut non competit. si competit habere, ergo vi-
detur quod angeli non sint perfecti qui non habent corpus. si non competit,
ergo qui assumunt, habent quod non decet ipsum. ergo si ange-
lus bonus non facit nisi quod decet ipsum, non assumit
corpus. Item si assumit, aut propter se, aut propter nos.
si propter nos, ergo frustra. si propter se, aut est bonus, aut
malus. si bonus, ergo corpus assumptum est melius. si malus,
per corpus assumptum deminuitur. ergo angelus debet puniri, et
permanere cum corpore assumpto, quod est inconveniens et plane
falsum. Item ubicumque est assumptio, ibi est aliqua unio. ut ipse
... sicut patet in assumptione humane nature a filio dei. ergo
si angelus assumit corpus, unitur ei vel in persona vel in natura. sed non
in natura unitur, quia non resultat tertium, nec in persona,
quia nec est communicatio ydiomatum. ergo nullo modo est ibi unio. ergo
nec assumptio. Respondeo dicendum quod in angelis duplex est visio, scilicet
contemplationis et administrationis. secundum contemplationem convertuntur ad deum,
et sic non indigent solacio corporis assumpti. propter
ministerium descendunt ad nos, et condescendunt
nobis. et ut in nobis condescendentes condescendant, indi-
gent solatio assumpti corporis. Indigent in quantum
ad aliquos operationes exercendas, indigent ad se ipsos
manifestandos. indigent ad nos met ipsos leti-
ficandos, sive confortandos. et ideo assumunt corpora, sicut in-
strumenta vel organa ad operandum, sicut signa ad manife-
standum, sicut cooperimenta vel habitacula ad visitandum. Nam corpus
assumptum coniungitur illis sicut instrumentum motori, sicut signum
significato, sicut habitaculum inhabitatori. Magis autem exigit
idoneitas ex parte nostra quam indigentia ex parte sua. et
quia finis in potentia necessitatem habens que sunt ad finem, et
corpus effigiatum vel organicum humana effigie et
maxime competit operibus spiritus rationalis, et expressius si-
gnificat, et tamquam pulcrum indumentum quodammodo
decorat. ideo angelus assumit corpus non quodlibet, sed huma-
na effigie insignitum, et decentes sunt rationes
hic ostendentes. Ad rationes ad oppositum iam patet responsio.
Ad id quod primo obicitur de anima exuta, satis planum est responso.
Non enim est simile, quia non habet vim ad ministerium, nec usum
ad ministrandum. ideo nec corpus assumit. nec habere debet potentiam
assumendi. Ad id quod obicitur quod proportio est assumentis etc.
dicendum quod proportio attenditur in convenientia in perfectionem
dumtaxat quod est assumpto. cum enim non assumat in uni-
tatem nature, non requirit quod sit proportio in. sic perfec-
tionis ad perfectibile. sed sufficit quod sit proportio, sicut

¶ quo

¶ Respondeo

Nota quod angeli descendunt ad nos

Finis ...

motus ad motum. Ad quintum quod competit angelo habere corpus etc. Dicendum quod competit habere corpus ut voluntarie assumptum ad complendum ministerium. Sed non competit ad suum esse completivum, ideo non generat indigentiam; nec assumptio generat indigentiam. Ad sextum quod queritur propter quid assumunt, utrum ad utilitatem propriam nichil. Dicendum quod propter se non assumit sed propter nos. Id tamen propter quod assumit non proficit per corpus tamquam anima per corpus proprium, sed tamquam artifex per instrumentum. Et ideo sicut instrumentum per quod quis meretur non remuneratur, sic nec corpus ab angelo assumptum. Ad septimum quod obicitur quod non est assumptio, quia deest unio in persona vel natura. Dicendum quod non sufficienter dividitur, quia homo assumit vestem cum se induit, nec tamen unit sibi in persona nec in natura. Sed illud locum habet in illa assumptione in qua est unio perfecta, qualis est cum Dei Filius assumpsit humanam naturam. Ex predictis igitur patet quod [?] ... et ratio ad obiecta; patet etiam ex predicto [?] quomodo dicitur angelus corpus assumere, quia non solum propter hoc quod moveatur vel operetur ad extra corpus, sed quia id accipit ad se ut in illo operetur, ut in illo manifestetur, ut in illo conversetur, quia in illa conversatione sua accipit nec corpus potius se movendo [?], quamvis etiam quia ab illo forte conservatur et regitur angelus, se habet in modo assuetis et habitis corporibus vel in corpore assumpto et habito.

Consequenter queritur de secundo articulo, scilicet de formatione corporis assumpti, et circa hoc duo queruntur.

Primo queritur de ipso corpore assumpto quantum ad principium formale.

Secundo quantum ad principium materiale.

[Q]uod veritatem [?] corpus habeat veram formam corporis humani, et quod ita sit videtur, quia cum apparuit est corpus humanum aut est verum aut est ibi error et deceptio. Sed error et deceptio non competit angelis sanctis. Ergo cum assumunt corpus quod videtur esse humanum, vere habent naturam humanam formam. Item ad corpus humanum nichil plus requiritur nisi eius complexio et debita organizatio, sicut dicunt illi. Sed corpus quod angelus assumit debitam habet organizationem; si ergo organizatio presupponit complexionem, ergo videtur quod habeat totum quod est de [?] humani corporis. Item quod angelus vere possit formare corpus humanum, vel corpus humanum sicut dicit Augustinus est in rationibus seminalibus sicut et alia corpora. Sed quia forte quedam alium [?] ... habent rationes seminales dispersas in rebus, ideo dicit Augustinus quod ministerio demonum res educuntur. Ergo pari ratione et corpora hominum. Quod si tu dicas quod non valet, quia maior requiritur dispositio ad producendum corpus humanum, hoc non solvit, quia quod potest disponere ad remotiorem [?] ... cum non sit distantia infinita, potest venire ad dispositionem [?]. Ergo si angeli possunt velociori operatione producere corpus aliorum animalium perfectorum, ergo pari ratione corpora animalium

magis perfectorum, ergo et corpus humanum. Item si aliquod agens indifferenter se habet ad aliqua producenda, quicquid potest in unum potest in alterum. Sed angeli non habent maiorem potentiam in corporibus superioribus quam in corporibus hominum, immo maiorem [?]. Ergo si possunt auxilio nature producere [?] corpora superiora, possunt auxilio nature producere corpora hominum; ergo et assumere. Item quod potest in maius potest in minus. Sed anima quamvis [?] sit minoris nobilitatis, excellit nobilitate celi corpus, sicut dicit Augustinus in viii De civitate Dei, et talis virtutis locis [?]. Cum ergo ministerio angelorum educi possint et educantur anime vegetabiles et sensibiles, quare [?] ... misto fortius producere possunt vel corpus humanum. Ad oppositum: scilicet [?] ... est corpus forme et forme, quia unius forma est alterius forma sive perfectiva; sed nullus spiritus angelicus potest humanum corpus perficere, ergo nec formare. Item angeli non possunt operari circa creaturas nisi adiutorio nature. Sed natura non generat corpus humanum nisi illa que est sicut [?] ... Ergo angelus non potest formare corpus humanum nisi mediante homine. Sed homo non potest corpus humanum educere nisi generando. Ergo nec angelus vel corpus humanum formare nisi per generationem hominis. Sed cum assumunt corpus non indigent humano auxilio. Ergo nullum assumunt corpus humanum. Item si potest corpus de novo formare, ergo pari ratione corruptum reparare; ergo possunt mortuos suscitare, quod est solius Dei proprium. Item si corpus assumptum ab angelis esset verum corpus humanum, haberet appetitum ad animam rationalem. Sed talem [?] completum appetitum nunquam [?] ... ergo statim infunderetur ei anima rationalis. Item si verum corpus humanum assumerent, aut pro statu glorie aut pro statu vie [?]; non pro statu glorie, hoc constat, quia tunc illud corpus non esset corruptibile nec ab angelo separabile. Si ergo assumunt, hoc est pro statu vie [?] ... vel sunt ponderosa et gravia sive in statu nature corrupte sive in statu innocentie. Ergo non essent habilia ad motum nec ad diversorum ministerium. Ergo si non assumunt corpus nisi propter ministerium, ergo non assumunt verum corpus humanum. Respondeo. Dicendum quod corpora assumpta ab angelis non habent veram formam et complexionem corporum humanorum, nec organizationem et complementum, sed solum effigiem. Et ratio huius est duplex: una quia non competit angelis tale corpus ad ministerium, sicut in ultimo ostensum est. Alia ratio est quia angelus non potest educere formam in re [?] ... nec adiuvare [?] ... distinctionem. In virtute autem nature producitur corpus omnium [?] ... aliorum et aliter; ad quedam enim educenda sufficit cum illis [?] adiutorio agentis particularis ... in spermate, et sunt alia que generantur per putrefactionem. Quedam autem sunt ad que non sufficit nisi adiuvetur ab agente consimilis speciei, sicut sunt corpora aliorum [?] que producuntur solummodo per propagationem. Et illud planum est

ad [illegible]

Si autem queratur ideo hic, prima est divina institutio, secundum quam est litigatio in virtutibus et naturis rerum. Et hec secundum legem quam indidit eis ab initio. Unde sicut dixit: germinet terra herbam virentem, non dixit quod germinaret homines, homini autem dixit crescite et multiplicamini. Sic terra germinat herbam et homo generat hominem. Hec autem lex sive institutio non est absque ratione, quia quedam sunt alia in perfectione in organizatione que induunt, quedam non perfectionibus [illegible], quia vero quedam corpora alia sunt imperfecta et inorganica et complexione, ideo non indigent agente tante virtutis, sed potuit virtus produci in corporibus [illegible] celi tamquam prima cum adiutorio aliorum corporum simplicium scilicet elementorum et celestium. Quia vero sunt imperfecta diuturne et alia perveniunt, ideo oportuit hic agente altius [illegible], quia ad hoc data est vis generativa rebus ut dicit philosophus ut perpetuentur. Et ratio est de talibus ut in perfectis et ideo virtus productiva ipsarum maiorem exigit activitatem et ideo secundum talem cum maiori difficultate perficitur in actum, ideo maiori indiget adiutorio. Illa ergo alia sive eorum corpora que ad primum genus spectant educi possunt ab angelis mediante nostro adiutorio velociter et quasi subito [illegible] tamen quia [illegible]. Sed alia et eorum corpora que spectant ad secundum genus educi non possunt velociter nisi cum auxilio nature et diuturnitate temporis. Et quoniam assumptum corpus ab angelis est velociter et quasi repente, ideo vero corpus humanum non assumunt, quia non potest illa perfectione fieri velociter et cum alterius adiutorio non potest fieri quod exigit in esse velociter. Et cito quod educuntur adhuc non competunt sic tamen est in obiciendo [illegible] propter appetitum quem habent ad animalem [illegible] propter gravitatem que duo repugnant illis corporibus. Nam si haberet animam rationalem non esset conveniens signum ad apparendum; si haberet gravitatem non esset competens instrumentum ad operandum maxime ad motum, non esset et competens [illegible] ad habitandum. Concedimus ergo rationes probantes quod angeli non assumunt vere corpora humana sive boni sive mali. Ad primum quod obicitur quod est ibi error et deceptio, dicendum quod falsum est, quia non assumunt illa corpora ut ostendant se esse homines et vos homines, sed ut ostendant se virtuales, et quamvis illa corpora significant ipsos esse virtuales et ad hoc sufficit similitudo licet non sit vere humana. Sic ipse Spiritus sanctus fuit de igne et columba. Ad id quod obicitur quod est ibi organizatio et complexio, dicendum quod falsum est, non est ibi vera organizatio que competit corpori humano, que quidem est a virtute formativa et seminibus [illegible]. Sed prius quedam lineamenta et [illegible] perficitur ab artifice [illegible] illius et fortitudine et hic non perficitur

perficit equalitate complexionis, quia talis perfectio fieri ab artifice in ligno et lapide. Non quod qualitas mixtionis est illa que adfacit ad utilitatem spiritus hominis complexionis. Ad id quod obicitur quod corpus humanum est in vobis [illegible] licet appareat [illegible] quod generatum [illegible] tamen educitur et conatur ut [illegible] agentis exteriores que resident in nubibus [illegible] terminus et ideo sic huius [illegible] per illa ideo secundum talem actum perfectum educi et si obiciatur quod per dispositionem dispositam remota [illegible] dicendum est quod ideo hic [illegible] non dicitur [illegible] fit necessitas solum [illegible]. Tertio sufficit virtutis activitas et complexionis [illegible] que requirit nove forme ut altius et [illegible] per spiritus operatio sic est [illegible] ad id quod obicitur quod differunt secundum hoc angelus ad corpus aliud, dicendum quod [illegible] non sic de ipso angelo [illegible] non tamen est ut de virtute nature [illegible] cum adiutorio angelus operatur et ideo sic angelus per se non potest educere corpus humanum [illegible] corpus animalis [illegible] sic non quedam per facultatem quedam cum maiori difficultate ut prius visum est sic et angelus ipsi virtute adiuti. Ad id quod obicitur quod per imaginem nobilis, dicendum quod id non habet spiritualitatem quia homo potest generare hominem quod est nobilior et non potest generare animam quam ei deficit, quoniam nobilior est facilioris productionis sic fuit [illegible] et sic [illegible] non facilius educitur anima vegetabilis vel sensibilis [illegible] ed [illegible] organizetur unum corpus hominis.

Et de corpore assumpto apte [illegible] utrum corpus illud quod assumunt angeli fiat de celesti an elementari [illegible] sit de celesti [illegible] finis imponit necessitatem huius que sunt ad finem. Sed angelus assumit corpus ad suam ipsius ostensionem. Cum ergo angeli [illegible] sic lucidum debet ergo assumere corpus de luce ergo de celesti. Item organum sive instrumentum debet esse conforme motui suum integratorium. Sed angelus assumens corpus ut instrumentum est immutabilis et impassibilis [illegible] ergo et corpus quod assumptum fuerit debet esse incorruptibile et impassibile talis autem non est nisi corpus celeste ut celum. Si ergo angelus in corpore assumpto lateat tamquam in habitaculo, [illegible] quod corpus id sit sumptum de celo aut non competit angelo. Item corpus assumptum aut est de celesti aut elementari. Si de celesti, [illegible]. Si de elementari aut grave aut leve, sed si est de gravi [illegible] difficultate nimis [illegible]. Si de levi [illegible] nimis [illegible] neutrum horum competit velocitati angelice. Corpus quod assumunt non est elementare, ergo est corpus celeste. Item si est elementare ~~ergo est corpus celeste.~~ Item aut est mixtum aut simplex. Si simplex ergo non est aptum ad colorem nec ad effigiem neque ad organizationem [illegible]. Si mixtum, ergo cum corpus mixtum sit resolubile [illegible] corruptibile [illegible] sic corpus humanum [illegible] sic [illegible] corpus ab angelo assumptum [illegible] apparet esse [illegible] ergo quod

Etiam data [illegible] 168

Ergo ad hoc [illegible] hominibus [illegible] familiariter [illegible] et complexionis

ubi sit

Quod [illegible] locus maxime competit angelo est corpus celeste

no e cor elare/set celeste. g. 7c. It si e cor
elare, ht contrariu, siue sit simpl siue sit mixt. g si ince-
dat p regione ignis, quia ignis est in eo/ igne
extinguat, q si hoc est falsu. g si angls
sine lesione ptransit regiones oim elor cu
corpe assupto/ constat id no ee corpe elare. 7 q
uel celeste. g. 7c. Ad oppositu argu
it sic. p auctem. g. g. alr. n. sic neq habuiss
anglos uidere potuisset/ n corpa ex aere assupsis
set. Beda/ dein rex angli aduersu uenientes
corpa ex aere sumunt. Item ratione sic. angli assu
munt corpa maxime propter motum 7 discursu. Set corpus
celeste no est habile ad motum rectu/ sz circul
are. g n competit i multis angelis assumere cor
de celo. Item angls assumit cor ad appendu
7 in humana effigie. sz cor celeste n est transitu
rius n est figurabile/ g no est adeo conueniens cor assup
ti ab anglo tunc habile. Item si assumit corpus
celeste aut assumat de toto/ aut de parte. g sequitur 7 di
dit pter celi a toto. sz omne diuisibile est corruptibile. g
ui q n celestis sit corruptibile/ sz hoc est falsum. g. 7 c.
Item si assumit cor de celo/ cum assumat partem q fuit
secundum d... aut ad suum redit locum eius aut n. si
n. g remanet uacuum. si ad. aut oz illud deno
uo creari. aut oz cor iterum rarefieri. oz si hoc dicitur in
conueniens est. 7c. Item angls sathane transfigurat se
transfigurat in anglm lucis. 7 tunc constat q assumit co
pus i placitu sic 7 angls bonus. demones non
assumunt cor de celesti. qr ulla ad illa no ascen
dunt. sz solu de elari. g similr uidetur q 7 angli boni.
Respondeo ad hoc intelligenda est nota/ q circa hoc diuerse fuerunt
sapientum opiniones. quidam n. dicunt uolunt q angeli
assumunt corpora ex uno elemento. i tamen q no ex uno tantum sz ex
omnibus simul mixtis/ aliq tamen eorum preualente. Unde corpus
id ab anglo assumptum uerum est uere cor mixtum. q uis no
sit uere cor humanum. illa aut forma mixtionis di
citur esse ab anglo tanq apparente solum. sz a deo no
tanq a dante. dicunt inquam non ex creatione ut in infusi
one. sz p concessam oponem. Pro q dicunt est sup/ q in
cidit rebus naturalibus uirtutes seminales que ad corpora
certe naturaliter formas producunt in eis. sz cum cor id quod in
corporate fuerit 7 dissoluatur/ alius no uidetur probabile q sit
plena mixtio mixtum/ maxime cum in eius resolutione
n appareat corporis longitudo. n pute fetus corrup
tio dicunt q cor dein elari simplici/ ex aqua
dicunt id cor assumptum formari sz modis n. n. elaris q
cor q formaturus angls/ est aereus elem. quod dicitur n est
rarefactibile 7 condensabile/ si assumit uirtus q hoc possit. sicut
sic uidetur aque soliditatem in cristallum uel glaciem existere

formes/ sic contingit aliquid uidetur oculata/ q no latet
anglos aere condensatum posse/ set potius plus 7 minus ad
uoluntatem angli operantis sz aut corpus diu condensat/ ut
suscipere figuram 7 effigiem/ n corpori organico effic
conformetur ut no i una parte condensatum plus/ i alia mi
i alia minus. Et sic hoc i se diuersos colores.
7 i cor humano efficaci i omnibus conformetur. g uis n sit
i illius principijs mixtio formata ydoneu esse instrum
signum 7 sitacionem/ ut ab anglo assumatur. sz adhuc
quia difficile est intelligere. quomodo s. ex aere. sine
alterius elementi commixtione fiat cor solidum 7 diuersis co
loribus coloratum/ cum colores producere no sit aeris
n mediante auxilio n est alia alia uia adhuc ui
detur probabilior. s. q cor assumptum ab anglo est
cor elare e. no q sit ex. uij. elis plena mix
tione commixtum/ sicut cor complexionatum. n q sit
ex puro 7 simplici elemento formatum/ sz q principaliter formatur ex
aere/ cum aliq admixtione alterius elementi. sic
uidemus in nube que no est cor plene mixtum.
ht tamen i se uis plurium elorum/ per hunc modum cor ab
anglo assumptum/ principaliter ab aere intelligi est formatum/ con
currente ad hoc aliquo uaporis terrestris uel aquatici/ quod fac
at tamen ad uarietatem condensationis/ quam admixtionem for
colorum/ sic etc no oz anglm de longinquo indicans
cum aer de p magna sui parte sit commixtus uaporibus/ sz hac positionem media intuentes/ tam ex utri
usque constitutam/ ad presens possumus sustinere. Ad
quod in g oppositum breuiter respondeo/ q angls tam bonus
q malus assumit cor ex n no celesti sz elari.
no simplici/ n plene commixta. sz medio modo ut
ptem ex aere uaporali. angls tamen malus ex p
te i feriori/ bonus uero ex parte superiori. no i qua in su
periori i quo nulla reperiatur n alterius eli. sz superiori
comparatione. Et eius partis de qua assumunt cor angeli
mali. no. ad rationes q cor ab anglis as
sumpta no sint de celesti sz elari. Ad id
quod obicitur q angls assumunt cor ad sui osten
sionem. dicendum q angls no tantum n se ostendit p
sona dignitate sui nobilitate sua. sz 7 pro nostre signi
7 necessitate 7 experientia nostra. sz licet eius dignitas omnis ce
nobilitati sz prellat. q tamen cor elare fuit ad eius ma
nifestationem prout q nostra exigit indigentia. 7 adhuc est
ydoneum ut sit cor organicum minus magis conueniens
ut angls de ipso sumat cor/ quam de celesti n.
Ad id q obicitur q illud in dicitur conformi motui. dicendum q
uerum est. quantum organum sui instrumento perfectio conue
niens/ sz solum quantum coniungitur ad tempus sufficit ut
sibi proportionale locum temporis 7 operis conformem. 7 sic
est in isto reperire. Ad id quod obicitur q angls loca

icor assupto tanq in habitaclo. ia p3 r. qr non e habitaclm debitu angelo qr ad excellecia sue dignitatis q ad indigenciam nre i fine. et qm statutu e ifirmitatis plus conformat elans n q celestis/ideo et si habitaclm terrestre plus competat angelo ad gre placito/habitaclm exce elan/plus cpetit aglo administrand. Ad i quod ob aut e cor gue aut leue. dd. qr n sunt graue/n simplr leue/ta qr e exacte amixto uapori fig. et io e habile ad motu fm omez pone/qr no eet si eet corp simplr pondosu/aut leue. Ad a ia patz. qr nec e oio simplx. imo quoda m mixtu/ut compatat colori. et organizato ista adeo mixtu. ut si uacat pur terreu/sz mediu tenet/ut ptez e. Ad id qd obiz agio. dd. qr sit forte ille cor gruus sit ex aiutorio nc. tn pnc e a uirtute spu/ slx/ sz h qr effigies illius corpis plus e artifi qm nl. sic et formato illius corpis e a uirtute angelica. Vn sic sua uirtute absq manibz corpus id effigiat. sic sua uirtute ptegit et gsuat. et ipso desente redit corpus ad pri acente m. io sic ei gsuato n pendet ex sili. ita nec corrup fit a io.

Onseqt qi. de tcio l. qz opones exercet angelus icor assupto. et circa h qrut duo. po qi. utr ibi exercat opones aie uegetatiue. 2o utru i exercat opones pr sensitiue.

Circa pm qi. sic. et ost qr opones pe uegetatiue exercet i corpx assupto/tam bon angelus qm malus. de bono sic. Cibari suu sue gmedere actus spetas ad pote uegetatiua. sz hunc actu exercent angeli i corpx assupto sicut pbatum/ex eo qr scribitur. Ge. xviij. v habim angelis exposuit cibaria. et sic deide legit gmederit. It n dicit nullos uirtutes filis ostesioibz decipe adolosce i tuetis. sz angeli apparentes gmederit cu h9 ad quos mittebat/ sic fiet lect i septua. qr uere cibabat. h' e actus uegetatiue po. g et c. It lingua gruit i duo opa nt/ locutioez et cibatoin. sz angeli in assuptis corpibz plurim refe loqbuntur/qr uere cibabant. redit g id qr p'. s. qr boni angeli i assupto corpx uegetatiue po actu exercent. It h ipm ost demal. gnare e actus por pe uegetatiue. Sz demones mediatibz corpibz assuptis gnant/sic dic Joseph/ nanus illud qr scribitur. Ge. vj. de gnone gigancium ut ten filii di. et c. g. et c. It cois opio e dem lino/ qr gnatus fuit a demone i aiuo. sz si h'r demo i mcubz no potuit i media cor assupto/ g id qr p'. It actus ordiatur ad gnonem e p ymixtione cum sexu feminco l uirili. sz demon suctubz se uiro subicit ib frat i qua e effusio seminis/ et demon incubus mlirialib/ g uir qi possit coire/ qd possit et gnare/ g in assupto cor exercent actu po uegetatiue. Ad opp arguit sic. et ost qr bonus angelus. n competat actus cibandi. scribit. n. tobie xij. Ce ubi n rapha el angelus/ uidebar ubz gmedere qz et bibere. ego n cibo et potu i uisibili. utor. g n uere angelus gmedebat cibu corpale/ et si uidebat gmedere. It ubz e cibatio/ ibi e deperditi restauratio. sz i corpibz assuptis ab angelis nulla fit depditio/ qr n e i caloris gsupto. g. et c. Ite ubi e uera cibatio/ ibi sepato puri ab ipuro. h aut n fiat angelus beatus i cor assupto g. et c. Ite qr malus angelus no gpetat gnatio. uis/ qr gnio e gsilis i speci demon assumes cor/ no assimilatur cor hoi sz demoni. et g gnat hoiem/ sz gnat demone. qr p3 e ffm g. et c. It ad h ex qr fiat gnatio/ necce e qr sm mediu gcurrat ep spermalis/ uitalis. et aialis. fm phm tm calor/ uidelz calor aie/ calor celi/ et calor elei. g tu demon nec spm aiem. n calore aiem/ i cor assupto possit habere/ uir qr nullo mo possit gnare. It gnare n e actus aie/ et corpis/ sz gnien. sz ex demone et cor no fit unu. g no qua pot pcor exire in actu gnandi. Ad dd qr spe angelicus siu bon siu malus. i cor i assupto. no ht opone aie uegetatiue. n e qr n adcibaretz/ nec qr in adgnone. qr no h't in nutitiua. nec h't in gnatiua. ht tn aliquo mo opones huis gformes/ sz no plene. et h p3 si attendat n cibatois/ et gnois. In cibatione n e cibi sup tio et gsupto. e no gusio et tumor tm ad p'. ompetit aglo i cor assupto. s. cibatio sui gmestio/ n siluatur. sz ue et qr cibu 3 ipsi desumebat/ et gsue bat. pin tn. cibz assuptus/ cor indigencia uel dep ditom. no restaurabat. qr tal' cibato ex po n ex indigencia e in angelis. huis q uo q ue g e uegetatiue/ no tm e po. sz et indigencia. et hoc e qr dicit aug. qd sic ali. absobet aqua tra sicans. alit radius calefaciens. sic alit gpetit cibato hoi. alit gpetit angelo/ siue hoi inato ri. alit et beato/ p hunc et modu cr actu gnio nis/ et aliquo gfor. spe assumens corp/ et aliquo uo no. na in actu gnonis et e seinis gstitutio fm uiros et uirtutes/ et calori tali spei gpetentes/ et e seinis sic pfici tillfusio/ et susceptio. p' est

b viij

soli illius cui deus dedit uim propagatiua. et hec
nullo modo competit demonibus assumentibus corpora. fortassis
non uidelicet seminis suscepti et transfusio eius potest compe-
tere. pro n. in alijs uiuis transfusum in alijs et ex eis semen
pollutionis susceperunt. et quadam ~~et quadam~~ sagaci-
tate illud in sua uirtute custodierunt. et postmodum
deo permittente facti sunt incubi et in uasa mulieris transs-
fuderunt. ex qua transfusione homines generari possunt.
huiusmodi facile uidetur et ad quam propositam et ad argu-
menta. — Ad quartum quia semper concedendum quod non habent
opera potentie generatiue et uegetatiue que sunt generare et ali-
mento uti sicut ostendunt habent aliquas operationes
huius conformes sed non in toto sed in parte et hoc probant rationes
ad oppositum inducte ostendentes. s. quod angeli homini
comederunt et quod mali generant. Dicendum est n. quod glori
angeli cibum sumpserunt. Sed non ad sui refectionem
sed ad carnium consolationem et ideo non erat in errore nec
decepto. nec illusio quantum erat ex parte ipsorum angelo-
rum. Sed ignorantes non illorum possibile ex hoc actum actione
opinabantur. et sic patet primo. Ad hec tres rationes primas
Concedendum est quod demones per uiam predictam semen possunt
suscipere et transfundere si deus permittat. sed non quod possint
alimentum in se uim seminis propria uirtute conuertere. Ideo di-
cunt quodam modo generare sicut ostendunt tres rationes
sequentes. attamen ultima ratio non cogit plus n.
est generare quod coire cum muliere quod hoc possit eam
impregnare uel ex ea prole generare.

Eo quod queritur est hic utrum angeli in assumptis corporibus
habeant operationes conuenientes potentie sensitiue et quod
sic uidetur. Ideo est primum motus et similiter dicit philosophus. sed an-
gelus corpori assumpto dat motum ergo et sensum. Item sicut an-
gelus assumit corpus habens organa apta ad sensum sic
ad motum. assumit corpus habens organa apta ad sensum.
sicut n. corpus assumptum habet manus et pedes ita habet
oculos et aures. sed organa sensibilia sine sensu sunt
inutilia. ergo si non frustra assumit illa organa
uidetur quod illa sensificat et per illa senciat. Item
quod habet operationem contrariam proprium ipsius habet operationem contrariam
ipsum. sed sicut ipsum hominis est risibile ita ipsum alius
est esse sensibile. ergo sicut angelus in corpore assumpto potest ridere
et lugere sic et potest uidere et audire. Item aut angelus
deum sua habet sensum aut non habet. si non. consensus cogitatiua
potentia non cognoscit potentia quod est plane falsum. si non
sensum habet. cum sensus sit potentia qua mediante sensi-
ficat organa corporalia patet et cetera. Item angelus
existens in corpore assumpto cognoscit hec sensibilia aut
ergo potentia in illa. aut potentia que nata sit alligari corpori.
si potentia in illa. ergo in bene cognoscit distans sicut propin-
qua. sed angelus qui est remote audit nos loquentes
propinque. ergo non indiget mouere et dicit auris. quod si hoc con-
stat restat quod illa cognoscit potentia que est corpori
potentia et conuenit determinata distancia. Si ergo iste
est sensus. patet et cetera. Item non patitur ardorem nisi sen-
sum habeat corporalem. sed angelus cremat ab igne.
ergo si sic est potest pati ardorem. multo fortius potest per odorem
sentire. cum per naturam magis sit natus in corpore quam ardorem
penam suscipere. Item angelus aspiciens me in assump-
to corpore suscepit in oculo meam similitudinem. et cum oculus il-
le sit corpus primum et tersum. ultius de sua similitudine
iudicat hoc planum est. Si ergo ad sensum non plus re-
quiritur quam receptio et iudicium. uidetur quod senciat per
~~co~~ assumptum. — Ad oppositum. Item sicut supponit uita. sed an-
gelus corpus assumptum non uiuificat sicut probatum est supra.
ergo non sensificat. ergo per ipsum non sentit. Item sensus
supponit actum uegetatiue. sed angeli in assumptis corporibus
non habent corporis opera uegetatiue. ~~sed angeli~~ ergo non opera sensitiue.
Item si angelus sentiret per corpus cum sensus ille qui fit
mediante organo corporali sit et non corpori alligatus.
angelus natus esset sic et anima per unionem unum corpori. ergo qui
non habet corpus non habet esse perfectum. Item si angelus
sentiret per corpus. cum sentire sit actio coniuncti an-
gelus suas operationes intellectuales communicaret corpori ergo de-
beret communicare penam et gloriam quod est falsum. Item sen-
tire est proprium alius. ergo nulli competit sentire nisi est compe-
tere alius. Sed hoc nullo modo competit angelo ergo et cetera. Item
si sentire est mediante organo corporeo. ergo non cognos-
ceret homines clauso oculo. si cognosceret homines. ergo nec
cognosceret homines in obscuro quod omnia cum sint falsa.
restat quod angelus in assumpto corpore non habet opera con-
petencia potentie sensitiue. Conclusio. ergo quod opera sensitiue uel ex-
ercantur ab angelo in corpore assumpto. Ad predictorum
intelligentiam est notandum ~~cum corp~~ quod cum anima uniat corpori ut
perfectio et ut motor. quedam sunt operationes que consecuntur
ipsam animam in corpore ut est motor. quedam ut est perfectio.
quedam perfecti sic. perfecti sic. distinctum autem modo exercet anima
in corpore operationes que consecuntur ipsam ut motorem sunt
perfectionem. nam operationes que sequuntur animam ut motorem
sic exercet per corpus quod illas eadem exercet in corpore. quia
non solum mouet alia corpora. sed et corpus proprium sed operationes
non quas sequitur animam in corpore ut est perfectio sic exercet
anima in corpore per corpus quod exercet eas cum corpore. Ideo potest
competit anime ut est hic ad. et motor et a mobili
separari non ut est forma iuncta in corpore. Cum ergo angelus sibi
uniat corpus assumptum non ut perfectio sed ut motor.
Ideo potest operationes exercere plene in eodem corpore speciales
minime et tantas non quodam modo sit et hoc melius.
patet si descendamus exemplificando in materia per singulum siue
quodque alius sit. Nunc uero exteriorum est habita in

cor ut motor. ul' motu. et non pertinet angelo forte nec per organa corporis pertinet aute ut est illorum organorum perfectio. sicut enim aia perficit totum corpus et ita visus sive potentia visiva perficit oculum. et hoc non convenit angelo in corpore assumpto sicut dictum est. Non est operatio quam perficit pertinet aute ut est motorum perfectio ut perfectio. ibi enim est quedam cordis exhilaratio. et hec est ab aia ut est perfectio sibi est quedam generativa motio. et hec est ab aia ut est motor. ideo prima non convenit angelo. sed solum secunda ratione sic. Ex hiis patet ratio. ad quoniam contrarium. sicut enim veniunt opera potentie sensitive ipsi actus sentiendi per organa. sic dicitur quod angelus non exercet ea per corpus assumptum. si autem extenditur opera potentie sensitive ad ea que sunt ab aia ut movente. sic conveniunt ea corpori. rationes quod probant angelum non sensisse corpore assumpto concedende sunt. ad primum vero quod primo obicitur in contrarium quod est proprius motus cordis. dicendum quod philosophus loquitur de animalibus in quibus vult quod cor sit principium motus secundum — dicitur quod philosophus loquitur sic — principium motus. ad quod obicitur quod motus cordis est organa sensuum ad sentiendum. dicendum quod angelus non tamen assumit corpus humanum ut illum adoperandum. sed tantum ut signum huius ad se ostendendum. et quia corpus carens organis debitis propriis non erat conveniens angelica apparitione ostensione. ideo corpus huius omnia organa assumit non ad ipsorum organorum sensificationem, sed propter ad simulandum ipsi ostensionem. ad quod obicitur quod conveniat corpori opera communia spiritui etc. dicendum quod unde non est actus communis spiritui huius ut dicitur motum solum generativum exteriorum quod sic consequitur aiam ut motorem. sed prout cum hoc dicat aliquid actum interiorem qui consequitur existentiam aie in corpore ut est perfectio. hoc autem modo non competit angelo. sed solum primo. ad quod obicitur quod angelus habet intellectum qui cognoscit singularia. dicendum quod sentire potest accipi communiter et proprie. et magis communiter sentire id est quod rem ut presentem cognoscere. hoc quemadmodum accipit aug. ad paulinam in libro de videndo deo.

Primo modo sentire id est quod rem ut hic et nunc cognoscere. et sic accipit hic, cum dicit quod sensus est particularium et intellectus universalium. Tertio modo sentire id est quod spiritum existentem in prima anima mediante organo corporeo suscipere. et sic accipit philosophus in secundo de anima cum dicit quod sensus est susceptivus specierum sine materia. primis duobus modis non differt sensus ab intellectu nisi ratione tamen. et hiis modo bene potest in angelo. angelus enim per suam potentiam intellectivam cognoscit rem ut presentem. et ut hic et nunc dirigendo aspectum super ipsum. tertio vero modo differt potentia sensitiva ab intellectiva per rationem et illo tertio modo sensus est potentia alligata corpori et hoc modo spiritui angelico non convenit. ad quod obicitur quod singularia cognoscat per similitudinem

tunc non facit ad hoc distinctionem. dicendum quod dum singularia cognoscat et sentit per similitudinem aspectum tamen super rem cognitam dirigit. et ideo sive illa non est ei presens sive immediate coniuncta necessarie est vel virtute angeli deferri usque ad ipsum vel econverso. et quoniam tam virtus angeli quam obiecti est virtus finita. ideo non cognoscit. non potest cognoscere in quantacumque distantia. hoc autem non est propter virtutis nullitatem sicut est in sensu corporis sed propter virtutis finitatem.

Ad quod obicitur quod patitur ab igne dicendum quod non concludit sicut melius ostendetur in quarto. sensus enim et affectus spiritualis sufficit ad sentiendum dolorem sicut ostendetur ibidem.

Ad quod obicitur quod recipit et iudicat. dicendum quod cum ista duo sint in sensu videlicet receptio et iudicium. receptio per naturam ratione organi. sed iudicium ratione virtutis. In quantum ad corpus ... est receptio in organo quod est receptio per actu virtutis. et sic est iudicium virtutis illius in organo quod non per organum. et ideo tamen receptio quam iudicium est totius coniuncti. In celo vero angeli sic est receptio in organo quod non est receptio in virtute aliqua illi organo alligata. et sic est iudicium a virtute in organo — quod vel per organum vero ... bene percipit aliquis clausis oculis per aptis. et ideo non est ibi receptio et iudicium quod ad competit sensibus. ac per hoc non est ibi sensus exterior. nec in oculis angeli, dicitur oculis si equaretur totale corpus plus habet ratione istius quam organum sed organicum possit dici propter assimilationem quam habet cum corpore nostro. et sic patet totum.

Super ista sunt dubitationes circa litteram. et primo quod dicit quod dominum in formis corporibus apparuisse. videtur enim quod talis apparitio potius sit error circa veritatis. dicitur enim causa formam et figuram revelitur [?] veritatem et quam credit vel opinatur contrarium erat. si enim firmiter opinamur que apparent sensibus. videtur quod talis apparitio sit error. dicendum quod formam et figuram corporalem non duceret immediate in cognitionem dei. sed mediante spiritu rationali. cuius ministerio fiebat illa apparitio. et quia in ascendendo plus fit abstractio a corporali forma et figura, quam purificatur et a dominum dum accedit ad dominum ascendit mediante spiritu rationali. ideo talis apparitio potius scala est producens ad cognitionem veritatis, quam sit causa decipiendi. Ad quod obicitur quod illa opinatio in illis que apparent exterius. dicendum quod illud non est si oportet ut non decedat ad ea que ei innititur. si autem animus abstrahit et innititur fidei et revelationi non habet causam errandi. sed potius veritatem ingrediendi. Item quod dicit quod dicitur. non videbit me homo et vivet contrarium huius lex exo. xxxiij. loquebatur dominus ad moysen faciem ad faciem. et num. xij. palam et non per figuras et enigmata dominum videt. dicitur de eodem moyse. Item dicendum est ad hoc quod ipse aute significet quod dicitur non possumus videri a viatore in sua essentia et claritate. Sed in duabus regulis innuitur facilitas dei ad

moysi quantum ad apparitionem et quantum ad contemplationem
utique prophetas alios excellebat, talis apparitionis no
tatur. Cum dicitur, quod loquebatur ei facie ad faciem, sic intelligen
dum est in subiecta caligine eminentia contemplationis. Cum dicitur pa
lam et non per figuras et enigmata deum videbat, quia tamen fulgebat
visione corporali aut ymaginaria sed intellectuali. Item
quod deus quod dicat visibile quod non est quam non est mutabile.
corpus enim celi empirei visibile est et tamen non est mutabile.
Item quero de qua mutatione intelligat, aut de mutatione
ad situm, aut de mutatione ad formam. Si de mutatione
ad situm, hoc nichil est, quia ista nichil facit ad visum. Si de
mutatione ad formam, idem similiter est falsum, quia corpora super
celestia sunt incorruptibilia et inalterabilia et tamen sunt visibilia. Simi
liter hoc querit de quo visu intelligat, aut enim intelligit de
visu corporali aut de visu mentali. Si de mentali fal
sum est. Si de visu corporali, quia que necessitas sit quod visibile
sit mutabile, cum ita bene possit percipi corpus incorruptibile
sicut corruptibile. Ad quod dicendum quod Augustinus intelligit de visu
corporali et dicit quod verum est quod dicit quod omne visibile est mutabile.
nichil enim potest videri corporali sine extensione quantitatis.
vera autem extensio quantitatis est in corpore, corpus vero compositum est,
compositum est resolubile et mutabile, ad minus quantum est de natura
sua. nichil enim omnino simplex est immutabile simpliciter et non necesse sequitur
quod si ad visum sensu corporeo quod sit mutabile. Ad id
ergo quod obicitur de empireo et de aliis corporibus celestibus,
dicendum quod nec empireum nec aliud corpus celeste non corpus
quod est vel possit esse omnino est immutabile. quamvis enim non mu
tetur mutatione que est de esse in esse, sive de una
forma in aliam, mutatum tamen sunt mutatione que est de non
esse in esse, et mutabilia sunt per naturam mutatione que est in
non esse, et hoc quia sunt composita et ideo non sunt simpliciter esse
nullum ~~mich~~ enim ens est suum esse nisi summe simplex, sicut
nullum agens est suum agere nisi summe simplex, et propter hoc
quia in dicitur suum esse aliunde, dicit Ylarius quod omnibus
creaturis accidit esse. et ideo per naturam suam omnia sunt potentialia ad
non esse et sic patet responsio ad totum.
Illud autem consideratione dignum videtur et cetera. Supra egit magister
de virtute demonum et aliorum spirituum respectu corporum
humanorum similium. In hac parte agit de virtute
et potestate demonum respectu hominum. dicendo autem hoc per tres in
cipit particulas. In prima magister declarat veritatem. In secunda
confirmat per auctoritatem evangelii ibi, quod in Iheronimus invenitur
et cetera. In tertia vero explanat per auctoritatem gennadii
ibi: de hoc autem gennadius et cetera. In quarta autem tertia illa
explanat per auctoritatem bede per illud ibi. beda quoque super
illum locum et cetera.
De intelligentia huius partis tria incidunt dubia.
Primum est utrum demones habitare possint in humanis corporibus.
Secundum utrum illabatur animabus.
Tertio utrum possit ludificare humanos sensus.
Quarto utrum possit cogitationes immittere.
Quinto utrum possit affectiones trahere.
Sexto utrum possit cognoscere secreta nostra cordis et sic.
Contra primum sic proceditur et ostenditur quod demones in humanis
corporibus possint habitare. nullus spiritus creatus de alio
corpore nisi habitaculo in quo non est. Sed demones sicut
legitur in evangeliis de obsessorum corporibus sunt eiecti a Christo et
apostolis. ergo aliquando habitaverunt in eis. Item Augustinus de divinatione
demonum, loquens de demonibus: suadent miris et in
visibilibus modis per illam subtilitatem suorum corporum hominum
corpora non sentientium penetrando. Si potest corpus penetrare
cum possit ibi gerere, potest et habitare. Item constans
est quod aliqui a demonibus obsidentur. ergo obsessi
dicuntur aut quia demon habet in eis effectum aut quia est
in eis per substantiam. Si quia habent in eis effectum, ergo omnes
peccatores erunt obsessi, ad ytalia quod falsum est. ergo quia
sunt in eis per substantiam, obsessi dicuntur. ergo habitant in
suis corporibus. Item nullum corpus potest prohibere obsta
culum spiritui. ergo si demones sunt spiritus, nullum corpus erit eis
obstaculum. ergo sicut lumen penetrat aerem ut ipsum
diffundit et videtur manere, sic spiritus demoniacus corpus humanum
subintrare potest et potest. ergo si non expellitur ab agente
maioris potentie, videtur quod ibi possit inhabitare. Ad
oppositum. Augustinus sic super illud abacuc. ii. dominus in templo
sancto suo. glossa. simulacrum est quod assidet per invidiam spiritus
intus et extra esse non potest. ergo si non potest in simulacris, multo
minus in corporibus humanis. Item beda dicit et magister
adducit in littera super illud actuum v. cur temptavit
sathanas cor tuum. Implet sathanas cor
alicuius non quod ingrediens in sensum immisit ei. ergo non videtur
quod demon ingrediatur substantiam corporis alicuius hominis. Item
anima unitur corpori ut motor et ut perfectio. Sed quia coniungitur
ut perfectio, impossibile est in eodem corpore esse aliam
animam perficientem. ergo cum coniungatur ut motor, impossibile est
in eodem corpore esse aliud spiritum ut moventem. Si ergo
demon ingreditur humana corpora, esse non potest ut motor, nec
ut perfectio. ergo nullo modo. Item sicut super dictum est, nullo modo
competit duos spiritus angelicos esse simul in eodem loco per se
psi (?) sive naturam, quia in eodem loco per se possit esse animam et an
gelus, sed anima est in toto corpore suo sicut in loco. ergo in
nulla parte corporis potest esse demon. Respondeo dicendum quod sicut in
venitur textus evangelii et Augustinus in libro de divinatione
demonum, demones propter sue subtilitatis et spiritualitatis
possunt quecumque corpora penetrare et in eis sine aliquo ob
staculo et impedimento subsistere, et tamen nobis sive potestatis
possunt ea corpora in quibus sunt commovere et turbare.

[illegible] q. de [illegible] diaboli [illegible]

prohibeatur a superiori virtute, et cum permittitur intro-
ire et inquietare, tunc diuinitus eorum obsidetur. Permittit
autem hoc deus, siue ad gloriae suae ostensionem, siue ad
peccati punitionem, siue ad peccatoris correptionem,
siue ad nostram eruditionem; sed exquirere ultra causam di-
uinae permissionis latet humanam industriam.
Propter hoc quod occulta sunt dei iudicia, sed tamen planum est
quod non sunt iniusta, et ideo non permittit talia sine causa.
Concedendae sunt igitur rationes quod daemones corpora [illegible] possunt
humana subintrare. Ad illud de glossa obiectum, quod in tantum est
[illegible]. Dicendum quod esse intrinsecus in aliquo hoc potest esse
duplex: aut sicut contentum in continente, ut aqua in va-
se, et sic daemon bene potest esse intrinsecus in silicibus;
alio modo esse intrinsecus dicitur quod influit intima, per
cuius influentiam conseruatur et perficitur: et hoc modo non contingit dae-
monem esse nec in silice, nec in homine. Et sic loquitur illa glossa.
Ad illud quod obiicitur de brutis, quod non ingreditur in hominem, dicendum
quod non loquitur de ingressu in hominem quantum ad id quod est ex
parte corporis, sed quantum attenditur ex parte spiritus rationalis.
Ad illud quod obiicitur quod anima comparatur ad corpus ut perfectio et mo-
tor etc. Dicendum quod non est simile de ratione [illegible] per modum
motoris, et per modum perfectionis, quia unius perfectibilis
una sola est perfectio. Perfectio enim comparatur sibi perfectibile
et econverso. Sed unius mobilis potest esse multiplex motor,
et unus motor multa potest mouere, maxime quando illa
habent aliquem ordinem; et diuino iudicio anima peccatrix
subicitur daemoni obsidenti sicut tortori et affli-
genti. Hinc est quod simul in eodem corpore esse possunt. Et
per hoc patet ad ultimum quod obiiciebatur de coexistentia
duorum spirituum etc. Non enim est simile, pro eo quod illi, ut
superius dictum fuit, repugnat ordo uniuersitatis;
huic autem consonat ordo diuinae aequitatis, per quam ani-
ma peccatrix affligitur, nec repugnat ordo
uniuersitatis, quod diuisimode ad illud habitaculum comparatur.

Secundo quaeritur utrum daemones illabi possint anima-
bus. Et quod sic videtur Luc. iiij. Erat homo habens
daemonium, et glossa: Intrauerat diabolus, unde exie-
rit Christus. Sed Christus non expellit de corpore, sed de spiritu;
ergo diabolus intrauerit spiritum. Item si spiritus adiungatur
spiritui, secundum totum applicatur ei; et quod applicatur secundum aliquid
secundum totum applicatur etiam secundum suum intimum: sed illabi non
est aliud quam secundum intimum profundari: ergo cum daemon sit spiritus
et obsidendo hominem animae applicetur, videtur quod eidem intus
illabatur. Item sicut est ordo in corporibus, ita est ordo
in spiritibus: sed in corporibus videmus quod agentia influunt virtu-
tem suam paulatim usque ad intimum, quantum non alterant
totum: ergo pari ratione et in spiritibus: ergo daemon potest influ-
ere virtutem suam usque ad intima animae. Sed virtus
daemonis non est spiritualior quam libera: ergo videtur quod daemon
usque ad intima animae illabi possit. Item sicut
homo efficitur templum dei per gratiam, ita efficitur templum
diaboli per peccatum. Sed ideo dicitur ubi prius erat gratia
incipit esse culpa: ergo ubi prius habitabat deus per
habitaturus diabolus. Contra autem defi. [illegible] In sin-
gulis spiritibus [illegible] quo ad se inuicem distin-
guntur, et unus in altero non est. Sed anima humana spiritus
est: ergo non potest esse in daemone, nec daemon in ea:
ergo non illabi, ergo etc. Item si unus spiritus illabitur,
aut alter potest illabi, aut non. Si sic, pari ratione
et [illegible], et sic de aliis, et ita omnes spiritus
mali possent illabi uni animae, quod plane falsum est.
Si non potest, ergo unus spiritus implet totam animam. Sed hoc
est falsum, quia per imaginem dei nichil minus deo ipse potest
sicut dicit Augustinus et credo. Item si daemon illaberetur animae,
esset intimus animae: ergo per totum dominaretur ei: ergo posset
pertrahere ad mala quaecumque vellet, et ita anima liberum arbitrium
non haberet; quod si anima liberum arbitrium non potest amittere, ergo nec dae-
mon illabi potest. Item si illaberetur animae, non esset
ita intimum in anima in quo non esset; et super quod non posset
daemon; sed sicut deus illabendo animam vivificat
et conseruat, sic daemon quod potest corrodiat et depravat:
ergo si daemon illaberetur animae, daemon posset synderesim
uel voluntatem depravare et ad malum inclinare,
quod est impossibile etc. Dicendum quod illabi alicui aliquando importat
quod illud intimum sit ei, et quod intime operetur in illo.
Nichil autem tale est in re animae nisi solus deus. Ideo solus
diuinus spiritus, scilicet animae potest illabi, si anima rationalis humana
id est intimum et supremum. Et hoc patet, quia per sui supremum
maxime appropinquat deo, similiter per sui intimum. Unde quanto
magis redit ad interiora, tanto magis ascendit
et unitur aeternis; et quia solus deus superior est mente
humana secundum sui supremum, solus deus potest intimus esse in eius,
et ideo illabi spiritui rationali est diuinae excellentiae proprium. Con-
cedendae sunt igitur rationes ostendentes quod animabus humanis il-
labi non potest malignus spiritus. Ad illud ergo quod primo obiicitur
de glossa, quod intrauit diabolus etc. Dicendum quod hoc non di-
citur in glossa secundum veritatem, sed secundum effectum [illegible] ma-
litiae. Unde non vult glossa plus dicere quam quod ipse fu-
it causa interius generatae malitiae. Ad illud quod obiicitur quod spiritus
spiritui applicatur secundum totum, dicendum quod aut intelligit de
iunctura situali, aut de iunctura virtuali. Si de
situali, sic potest habere veritatem; sic autem non est in-
telligere applicationem substantiarum spiritualium, quia non sunt
situales. Si autem intelligatur de applicatione
virtuali, sic sermo non habet veritatem, quoniam in applicati-
one [illegible] reperitur magnitudo virtutis, et per illam consi-
derari potest causa maior et minor, secundum dignitatem et
accessum ad originem illius virtutis. Ad illud quod obiicitur

[illegible] solus deus potest illabi animae, quia [illegible] capabilis [illegible] factura

q sic e corde incordibz. i. e inuspibz. dd. q tñ sit
aliq̃ sili[tu]do nõ tñ õine pfca. n q ad cordmentu
q aditum e. nõ q ad cordiez q2 omis silr rtualis
i medio sut nate fin ind[i]m. n q adh una p
e alia. h aut nõ ptigit i cordibz i uenis. nõ e
e silr q adtimi e q2 q e in e et r ut corpa
li e eid n. nõ differns d lgnu. h mag pau
pone. Jnata nõ q e itimu. h e maxie su
ppmu. rõ pximu. io inbz cordibz q p iflu
ere extiusmag rmag agere pt pueire ad
itius radtimu. n sic ipu dõ cõ de e i tim
q e i eo suppmu rdignissimu. ad ẽ qo obz
q id e culpa ñ fuit giã. dd q uim e. 3z
ex hr nõ seqt q id sit dyal ñ rdr. q2 alit
e giã a dõ alit culpa a dya. giã ei e a dõ
ut psente r ifluente r itime opante rtine
d illas affcõis penetrante. h q inuit ap ad
he. iiij. uiuus s[er]mo di. r efficax r c. Sz cl
pa dz ee a dya solu sic a suggerete r impl
lente quodamõ. q exius instigante. r io
nõ oz dyal hitare i intimo cordis pcoris
q3 medullit adh[e]reat pcõis fultius pcõis
nõ pot ad. h pcõ pt puat. io s ipm nõ dz
aliqd alabi aic. sz pcõ ab eo aliqd corru
pi. r sic p3 q rnõ e silr de culpa r gia q5 cũ
uis sint ee id.
Circo loco q. utr demõ possit il
ludere. r q sic u. sup c exo. vij.
fecerunt magi p incantatiões. r archana q
dã silr. dic gro saba[us] sõ yalulcis figmtis. sp
tantiũ oclos illudebat. ut nõ insua spẽ rma
netes alie uiderentur. Jt i itinario clem
tis dic michel ad petr. Plurianus pstigia sei
ymõis ad cõmll canes cuntãe. rymagines
ambulare. q stat q h nõ fiebat nisi ututẽ
demon. 3i g demones h. r hus silia pl
ura fecerut. q nullo mõ in mira ee possut. g
ocios spctaciu illudut h magice a ulla face
uideret adq pauxilla n humani nõ possunt.
Jte iuitis patru leg. qd qda addu xunt q
da puellã ad scm prem q uidebat eis eq.
sz scus pat dephendit qd eet puella. g li
h fiebat arte dyal. apparet. r c. Jt plus e
decipe itellcm q sensu. 3z demõs mul
tos decipiut r seducut q ad itellcm. g mul
to forcl seduce ul illude possut q ad sensu.
Cont sensus pti[cular]is nõ errat ut dicit ph[ilosophu]s. ee
pprium obtm. g nõ papit in q[ue] um e. Sz delu
sio sensuu nõ pt ee sn errore r decepne

g r c. Jt cũ dyal faciat uide aliq̃ asinu
vl q ad aliqd ad al. v nõ e h ututẽ neccar est
q faciat silitudinez ille alis i oclo. 3z illa
silido nõ pt gnari nisi ab illo aliq cũ non
possit educi de nõ. g ul oz q affat asinu
vl nuq faciat eũ uidi. 3z si asinu affret
n e ludificato. si nõ affrt nõ imutat. g
nuq p delusõ imutatẽ. ul tatũ illudẽ. Jte
cũ hoiez faciat uidi capra. aut silido hõis
puenit usq ad oclm aut nõ. Si sic. g cũ ui
dert p silitudinez receptam. iudicabit illũ
ee hoiez. g nõ decipietur. Si nõ puenit q[ui]a
quodi pedit. r ui. q nichil possit existente. in
medio illuiato nẽcce ẽ obuim uisui pmre
dum. si nõ assit corpeu obstaclm. g ui. q
nullo mõ possit ibi ee ludificato sensus.
Jtem cũ faciat uidi q nõ e. aut h faciat
imutato ututẽ aut tanto ocsin aut ob[ie]ctu
Si imuto obm g ẽ uõm miraculũ. n g p
stigiũ. Si imuto organu ul ututẽ cum
h sit dignior. tũc erit mai miraculũ
g sla miracla est maiora ueris q sit est
Rñm reddit cõ qd pus. Jz ad pdcõr itell[ectu]
gcia attend[en]d[u]m e q absq dubio demones ii
possut delude. sic mltip expiencia docz. mod
aut assignãe e ualde difficile. r ideo h plres do
ctores conati sunt diusimode. qda nãq uo
luert modum h delusiois assignare. dicentes
h ee natz ee. p pli. aut h fi posse. pt e hec
fact demõ a supiori iflu[x]u ab itrinseco r
tantũ mõ ab extinseco spẽs obiectõ r a supi
ori iflux[u] dunt h mõ fi posse. q2 demõ p
ñ suppior e sensu corpõ. r q2 supiora natũ
sut iflue i inferiora r demõ pt spes q5 hr i se
sensuu ipmẽ tam interiori q exteriori. q[uod] ta
men sut spuales i insusceptibles q[ui]m indagare.
q2 qd recipit i aliquo e p mod recipi[ent]is nõ
p mod recepti. Silr ab itriori fantasm[a] cum mo
dũt sic posse accidere. sic accidit i sopnis ex
motu fantasmatum r defluxu ab organo ex
citante ututẽ sensitiuaz i ctus. r fi sopnum
i quo ui hõi qd uideat l audiat ueritatem
cũ fantasma ita puenit ad organu uisus ul
auditus. Sic suppoito demõ pot fantaa ex
istentia i organo itiori facere defluere ad orga
na sensuũ. r sic ui. hõi q uideat ul sentiat
sentat ipm i re. dum exiri fantasmate for[m]atur
organum. r intento sensus sup id quiescit
iudicat de silitudine ac si eet uera resp[e]ctu obiectõ
ex

Tertio modo possit fantasmata sic mutari

Tertio [modo] d[i]c[itur] de rcaia

Vel q[uia] na[tur]a spual p[ote]ncie h[abe]t sup[er] n[atur]am corp[or]am. u[e]l ex g[ra]tia p[ote]ncie h[abe]t sup[er] uires sensitiuas
affixas organis corpeis. h[abe]t q[uod] p[er] tale organu[m] corporeu[m] in sup[er] p[ote]ncie illi affixa
i mutac[i]o[n]e[m] alicui p[er] fumos aliqs ul p[er] uaporet l h[uius]. fac[er]e ut res uideat[ur] ee alia
q[uam] sit. sic p[er] i mutacõem gust[us] vi[det]ur ee amarum q[uod] dlce est. h aut[em] mutacõ sic gen[er]is
apte organi sic apte mediu ul obiecti p[er] q[uod] gnga[tur] ut p[er] fac[er]e ut videa[n]t[ur] om[n]i[bus]
q[uod] nõ uidet[ur] alijs. vl ut om[n]ibz uideatur aliter quam sic. Un[de] ag[ustinus] in li[bro] q[uestio]num

Vn[de] ag[ustinus] li. q[uestio]num .83. malignus sp[iritu]s sensibz mixt[us] i[n]cessat a[n]i[m]e
sensibilitate luceq[ue] mentis obnubilat. dat sese sonis. serpit h malu[m]
p[er] o[mn]es adit[us] sensuales. dat sese figuris. accedit coloribz. adh[er]et sonis
odoribz se subicit. i[n]fundit saporibus. Jt [ec]. iij d[e] ciu[itate] c. xij. Facilius [enim]
audeat nequissimi spiritus pacera corpa face[re] multa q[ue] mirat[ur] a[n]i[m]e [ecc]l[esi]as
agitate. Sicut et[iam] ipa scena in illis artibz in excantacoibz mirifica
i spectaculis theatri tanta miracla hoibz exhibet. ut hij q[ui] nu[m]q[uam]
uider[un]t narrata uix cred[un]t. quod magnu[m] e diablo in agilit[ate] cl[ementi]
clem[en]tis pacera corpa face q[ue] caro mirat[ur]. dicit et[iam] o[mn]es i[n]
ad illudendos humanos s[ensu]s ymaginum fantasmata machinari quibus
uigilantes dormientesue decipiat. ul furentes exagitet.

uo spes obiecta pt h m sensu ludificare
vna qz cu res natale spem sua suscep di
re: tu erit aliqd q n tm spez suscipit. sz
terie polliz i pollz oxferri. z alie q piritate of
ferri ~~ua speculum no solu suscep~~. sic osten
dit luna i puteo. qr g uo latet demonem
u spculum n solu suscep spez. sz etiam
medi illa pt q oz mult z cauli z rei mult spez
p uirtute sensib; ne q offerre. q or ipiura
te acipiunt ludificatione: hunc g triplicem modu
dnt demoni ee pot z om uti h in millo sinu
fac. sz quib; hoz modoz itius cidauit. ht
ad i pbabilitat s. n. n. u potest. q ubi spual
q ht inse spes oio imiles possit eas sensib;
i pme. cu oio sit uirtus ippoz siu z uir q spes
ab organo i teriori regdiat. e ut e sit ordo ret
gradus. p mu n ualde e. sidamo iniuctri
magnu speculum i quo i sua magnitudie z la
titudie possit ostende unu castrum. sic plib;
alie e ostesu. mutu e z si uforz itai re. q no
pfude spectm i mua he e z ii tal g rei oculis
que spez pt suscipe. z tene. cu uidam spem
ab obo sensibili sepa n no potest io alius mod
e ddi qma g e z ron re z itelliz q demo pot
ludifica sensus, su ostendendo psens ee q n
e, su alit ostudo q e. siu abscondendo q pre
sens e z p mi qd facit spes offendo. p m facit
sensu ul obm diuari. tertiu u fac ipedim
tu prando. p intelli pt sic. qn fantasia existe
cia intus o stuit forti oblone ipi uirtutati
orz ul uirtus intior fortit ill' intudit sili rei
ui ee ultas. h in e pnaz. na firme. p ascen
su fumositatu a dieb; ul ex modica occa exciou
ur ei quod uideat mlta. q no e sibi p sncia.
ul q audiat zsili. p forte q uisione iteriorus fan
tasma ut ultas. sic aug. explicat i li. de t. xii.
q quida tanta q uisione recogitabat cuida
mlis ymagine q ei curnalit q misceri uidebat.
z uigi. p hunc mod demo pt siue intuitum
ad ymaginez q uer. siu fumos aliquos incitando
spm alem immutare. z fantasmata diuisimo
de uariare z i ta ostire. z sic diuisa hoi facit
apparere. z b mo uerit firquillie z ly ligna e. qr
nuq fac hoim ad sentire. cui ymagine non
hat intiori organo uirtuti ymagine. nq ei
cecos illuistfacit sop de colorib;. nec surdos
de sonis nec eis talia repsentat in uigilia ul
i sopnis. Secdm modu possum intellig. sic q
res alio mo ul sb alia dispone appeat sensui q

sit. ut ut pt contingere p uariacom aliq expte
organi. sic qn humor sanguine ul uapor igneus
descendit ad oculos ut i hoi q ea q exius sunt
sit rubra. ul p uariatam aliq expte obi. sic
contigit aliq q ex pone candele z dispone palee
ap uident palee serpentes ex opone illi. sic
e in aliqb; uirtutib; quarz r mineraliu. z q
iste modus no latet demones z sut mistu
uelar potentias que necta sut ad hstatum
affire. io sensus nros frequt deludut ostende
tes re alit q sit. dum ea faciunt alit q se hat
apparere. quod quid fit uariacom modica in
ducedo & organum ul obm, quequid uariato no
mutat form. sz solu e ex quada acti adheren
cia z e ut passio no ut passibilis qualitas.
Tercium modu sic possumus itellire. res s iqde
q psto e sensui uiu su uisit obstaclo dupli
pt latere. aut q ipeditur spes sensi uirtus
sensus ne pueniat ad sensle. aut q ipedit spes
sensibilis ne pueniat ad sensum. z utroq; mo
ipedit sensus. ne papiat q sibi e psto. utz
aut hoz sat e dnd e ee pot uirtuti demonis.
z io dr posse facer p hac uia ut hoiez reddat
inuisile. q tn e tn est. siui e p hac uia posse
fi no e in mltu medibile. h us uisis pz rno ad
qoim ppoita. qm tianda i pte affirmatiua.
pz z pte rno ad obiec. ad id. n. q ob q sensus
no erngt ee p pu obitu. dd q h intellig m
desui fi salua. s media dispone organi ne
dist z obi. In tli z de ii ptr ppe. In hac
aut decepne sensus qs siu fimth q dr col
lata ad miscetur sensui ptr z iudicat ee
altius q e sum. ad id q obi. q nlla res
pt uidi n p sua spem. dd. q spm nec de
nouo dat. n de nouo affert. sz illa q erat
i fanth. in uiuacit uirtuti illi intiori obuc.
ut cdat sentire extiore sensibilez itueri. ad d
q obi. qd tale pez uidi capta. utru illa spes
hois defitur ad uisu. dd. q fortassis ipedit
ne pueniat ad uisu. ul uisus ad ea. ul saltz
ipedit ne pueniat ad iudicium dum loco illius
offert spem capre q ht in fanth. z sic dum
aspic ad hoi humanu estiat se uidere capram.
ad e q qi u faciat inmutatom. ul ee organi
ul obi in uel uirtute. dd. q pt facere z facit ee oia
sz p loco z tpe. sic ut uidetur expedire. nec tn se
q sit ibi miraclm. qr n e ibi ua forz trus
inmutato. aut induceto. sz solu queda trusitoria
z q momtanea immutato. q e ostendat ee re

uanum tantummodo est. non est enim miraculum sed uanum et falsum prestigium.

Quarto queritur utrum demon possit cogitationes immittere. et quod sic videtur. per aug. xi. de ci. dei. ps. Immittit angelus domini in circuitu timentium eum. si bonus angelus potest immittere, cum bonus et malus sint eiusdem nature. patet etc. // Item aug. Jo. xiiij. cum diabolus misisset in cor. ut traderet eum iudas. sed mittere in cor. non est aliud quam immittere. ergo etc. Item greg. in mor. malignus spiritus in cordibus malignas cogitationes immittere non desistit. Item suggestio est aculeus diaboli. sed suggestio nihil aliud est quam prave cogitationis immissio. Si ergo diabolus potest mala suggerere ergo et potest malas cogitationes immittere. // Contra iii. Reg. super illud quod inspicit omnes interius cogitationes. dicit glo. beda. quod diabolus non est malarum cogitationum immissor. // Item si potest cogitationes immittere. cum in cogitatione formetur actus intellectus. ergo potest intellectum nostrum formare quod falsum est. ut dicit aug. et patet ut ... Item nichil nobis intimius est quam nostra cogitatio. ergo si diabolus potest cogitationes immittere. potest ad interiora nostra spiritualia intrare. sed hoc nichil aliud est quam illabi. ergo menti nostre illabi potest quod supra improbatum est. Item si potest cogitationes immittere. ergo potest quem vult malum facere cogitare. sed ipse continue nobis optat malum et numquam permitteret nos a cogitationibus malis desistere. quod manifeste falsum est. Est igitur quod in potestate habet diabolus cogitationum generandarum in nobis utrum scilicet possit efficere vel tantum offerre. et si offerre utrum necessario possit nos compellere ad hoc ut recipiamus oblatum. Et quod sic videtur. quia si ad presentiam sensibilium aspectus oculorum ... necesse est non videre et sic de aliis sensibus. ergo similiter videtur de cogitationibus quod si ... est videtur quod animalis cogitationes non possumus euitare. et quod mala cogitatio non sit reprehensibilis. cum tamen deus reprehendat. mt. ix. Quid cogitatis mala in cordibus uestris. etc. Responsio dicendum. quod immissio dicit actum cuius effectus traditur ideo quod intus est. hunc autem actum potest dupliciter dici. in illius effectus aut sit causa principaliter agentis et efficientis. aut sic excitantis uel impellentis. primo modo proprie accipitur. et sic competit soli deo et angelo. Iste enim solus est quo modo principaliter agentis potest in eius intimis cogitationes et affectiones gignere et formare. Alio modo accipitur large et minus proprie. quam immissio dei ... nominis quadam uirtute et auctoritate sufficienter. scilicet effectus impetratur

et ideo quandoque solummodo dicitur excitatorie. uel impulsiue. et sic large accipitur. et minus proprie. et sic competit demonibus. quia cum eius officium est suum precipuum studium eorum malas cogitationes suggerere. et sic patet quod ad rationes ad utramque partem. nam rationes et auctoritates ad primam partem inducte procedunt de immissione communiter dicta. rationes uero ad oppositum procedunt de immissione dicta proprie. Ad id uero quod queritur ulterius utrum potestatem habeant demones in malarum cogitationum nostrarum. dicendum quod hanc causaliter possunt offerre. Ad id autem quod queritur utrum necessario possit compellere diuersimode ad eius receptionem. quidam enim dicunt quod necessario possit compellere ad cogitationes malas. non tamen malas. cogitatio enim que est de malo non est mala. nisi eam comitetur affectio mala que est in potestate nostra. Alius uero uidetur probabilius quod non possunt facere quod necessario cogitemus malum. nisi intellectus uideat. et cogitatio autem non est continue occupata. cum enim euagatur et est ociosa tunc potest ei diabolus offerre ymaginem turpem et uanam. et nolentibus malas cogitationes. et ymaginationes effugere sollicite et diligenter cauendum est. ne contingat animam a bonis et utilibus cogitationibus reuocari. sed tamen satis facile est ei qui solitus est bonis cum exercitium multo facilius est et delectabilius in bonis usitari cogitationibus quam sit in uanis carnalibus in fedis et turpibus ymaginibus.

Quinto queritur utrum demones possint malas affectiones imprimere. et quod sic videtur. osee vii. omnes adulterantes sicut clibanus succensus a coquente. et glo. exponit. quod clibanus est fornicator et coquens diabolus. ergo etc. Item beda super act. v. dicit quod diabolus fraudulenter callida deceptione animam in affectionem malicie trahit. sed hoc nichil aliud est quam prauam affectionem incendere. ergo etc. Item diabolus potest carnem nostram commouere. sic dicitur Job. vi. super illud. tantum tradita est in manu eius. exponit. greg. id est caro in manu diaboli. sed quando caro commota est excitatur stimulus concupiscentie qui est in nobis tamquam igniculus praue affectionis. ergo uidetur quod diabolus possit in nobis talem affectionem concupiscentie. Item ignem incendere non est aliud quam ignem pabulum ministrare. sed male ymaginationes et exteriores optatus ... formam concupiscentie. ergo uidetur quod diabolus huic igni incendere possit in nobis accendere. // Item calidum potest calefacere. ergo inflamatum potest inflamare. sed diabolus totus est inflamatus. cum inimo inferno sit flamme et caminus uiciorum sicut dicitur. Jac. iii. et beda dicit et magister dicit in lit. ergo diabolus potest nos ad malum inflamare. ergo et accendere. // Ad oppositum. ymago maxime perficit in affectione et uoluntate. ergo si diabolus non habet posse super animam in quantum est dei ymago. ergo videtur quod non possit

quod ad utramque partem concedendum ... uel malam immittendo. sic homo tenetur fa... uel forum amplius mendo. sic igitur tenetur causa ... in diabolo tenetur cogitationes malas uel affectiones fomite ... non.

affectionem malam incendere. Item libertas arbitrii
maxime consistit in affectu, sicut dicitur. Sed liberum arbitrium
est supra ad minus potest diabolus. Ergo non. Quoniam potius
sit in nostra affectione. Et si non per intellectum concomit-
mittitur: ergo multo minus affectionem incendere. Item
cogitatio preambulus est ad affectionem. Sed qui non
potest immittere cogitationem non potest incendere affectionem. Item
si possunt malas affectiones incendere, cum huiusmodi affec-
tiones semper sint culpabiles, tunc possunt nos fa-
cere peccare. Quod nephas est dicere. Et item quod
differentia sit inter incendere et immittere. Et per quod dy-
abolus magis dicitur incensor quam immissor, cum tamen
non videatur, cum multo plus sit afficere quam cog-
itare. Respondeo dicendum quod incendere est actus translatus
a corporalibus ad spiritualia. In corporalibus autem
incendere est non ignem generare, sed potius igni pabu-
lum ministrare, vel applicando igni combustibile,
vel combustibile igni. Sic et in spiritualibus. Ignis autem
iste concupiscentia est, sive libido perversa. Pabulum
istius ignis sunt cogitationes et affectiones car-
nales, et turpes et delectationes fede. Et ita incendere
in spiritualibus non tantum modo accipit respectum affectionum, immo
et cogitationum. Et hic utrumque non dicitur active, sicut principaliter
agentis, sed solum sicut excitantis vel ministrantis.
Cum igitur dyabolus potest nos ad malas cogitationes et
affectiones excitare, licet non possit eas in nobis sua
potestate efficere, ideo secundum hoc et propter hoc ab auctoribus sacre
scripture incensor dicitur, non immissor. Et per hoc dicendum est ad
rationes ad hoc. Ad primum ergo quod obicitur, quod dyabolus non
potest supra ymaginem, id est supra liberum arbitrium, dicendum quod non potest
sicut agens et movens principaliter, potest tamen sicut suggerens
et inducens. Et hoc est quod dicitur: dampnum violentia
alicuius inferre non possunt in nobis, id est, et suscepti-
onem immissionis. Ad aliud quod non potest in cogitati-
onem, dicendum quod sicut non potest cogitationem formare,
sic nec affectionem principaliter causare vel movere, sic autem
potest affectionem incendere sicut et cogitationem. Ad
illud quod ultimo obicitur, quod tunc possunt nos facere pec-
care, dicendum quod verum est. Si potestas incendendi importaret
necessitatem vel principalem vel efficacem potestatem
respectu affectionis prave. Sed sic procedit et non dicitur causam
efficientem, sed disponentem, que quidem dispositio
efficaciam non habet in nos, donec eius vigore ex
nostra negligentia vel consensu.

Sexto queritur quomodo demones possunt
scrutari secreta nostre conscientie et quomodo sicut ut-
demonum officium est accusare. Sicut legitur Apocalypsis xij.
projectus est accusator fratrum etc. Ergo si in iudicio
arguent de secretissimis cogitationibus, videtur quod hec

non lateant accusatorem nostrum. Item peccatum est cum
est lepra. Sicut quod insinuatur Apocalypsis xiij. Sicut nummus
quilibet cognoscit proprium signaculum ubicumque positum,
ergo dyabolus cognoscat cognoscat proprium ubicumque sit. Sed
nichil est in nobis secretius quam sit propria cogitatio
et affectio nostra. Ergo licet dyabolus potest videre secreta
conscientiarum nostrarum. Item Augustinus xij super
Genesim ad litteram: mali angeli cogitationem noverunt
quia multa produnt, que non proderent si cogitationes
non novissent. Item hoc videtur per rationem, nobilior est
operatio quam potentia, et potentia quam virtus. Quia per cognitionem operis
et potentie pervenit in cognitionem virtutis. Sed virtus anime non potest
latere dyabolum. Ergo non eius operatio nec virtus. Ergo si co-
gitationes et affectiones sunt actiones anime, ergo non possunt
latere demonem. Item sicut spirituales sunt, dicit Dyonysius,
per suam naturam sunt specula. Sed sicut est in speculo materiali, quod
quando unum obicitur alteri, non solum representat ipsum, sed
et omne quod relucet in ipso. Ergo si maioris perfecti-
onis sunt specula spiritualia, videtur quod cum demon in-
tuetur et aspicit animam, non solum ipsam videat, sed
omne quod est in ipsa. Item nichil potest oculos meos videre
in me quod non possit videre oculos alicuius. Si igitur sic
est in oculo corporali respectu rerum visibilium corporalium, per rationem
similem erit in oculo spirituali respectu cognoscibilis spiritualis. Ergo si oc-
culum meum spirituale non latet secretum conscientie mee,
nec per rationem latet oculos demonum. Ad oppositum: iij
Regum viij: tu solus nosti corda filiorum hominum. Ergo
non demon vel alius. Item Jeremie xvij: ego dominus
scrutans corda et renes. Ergo si deus hoc sibi attribuit
tamquam proprium, videtur quod non conveniat dyabolo. Item i. Corinthiorum ij.
nemo scit que sunt hominis nisi spiritus hominis qui est in illo. Sed
demon nec est spiritus noster nec est in nobis. Ergo non novit
secreta conscientie nostre. Item Augustinus libro de ecclesiasticis do-
gmatibus: internas cogitationes nostras dyabolus non videre
certum est. Item ratione videtur: quia si internas cogitationes cognosceret,
cognosceret et virtutes. Ergo beatum Job pacientem cogno-
visset, quod si cognovisset non temptasset, cum noluit
superari. Sed temptavit. Ergo nec virtutem nec cogitationes eius
cognovit. Respondeo ad predictorum intelligentiam est notandum
quod sicut deus voluntati rationali creature dedit dominium
sui arbitrii, cui nulla preiudicat nisi divina potestas, sic eius
cognitiva dedit conscientie secretum, cuius secreta
et profunda non penetrat nisi divina sapientia. Et non
dico quod nulla creatura, nec humana nec angelica,
potest conscientie humane nosse secreta in persignatam,
vel per coniecturas, ut enim novit dominus revelatione, aut
hominis denunciatione sive confessione. Et tamen pauca
sunt secreta ita, que prodant in opera exteriora vel
appareant per signa exteriora faciei vel per signa

- Quia ad videndum ... demonum ... et ... mortuarum ad effigiare in corpus.

Job xvij. Ab scodita = in via pe... Glossa. Invenerit hostis mores cuiusque, cui vicio sit propinquus, illa opponit ... facile inclinari mente ... blandis ac lenis moribus luxuriam, asperis mentibus iram et superbiam. Ibi ergo decipiat ponit ubi esse similitudinem mentis conspicit, quia illic procul dubio deceptionis laqueos ponit ubi esse viam invenit ... quae cogitavit. Et leo ... et olera ... Non cessat ... hostis ... se transfigurat in angelum lucis.

quia ... ab ... experta ... fallibilia. quia plus ... apta ... super ...

cordis quod diversimode movetur secundum diversitatem
affectionum, hinc quod multe cogitationes et affe-
ctiones nostre deprehendi possunt a malignis
spiritibus, nisi arceantur dei virtute. Et autem cog-
nitio per conjecturam quae est certa scientia et ideo concedende sunt
rationes ostendentes quod angelus malus secreta
conscientie nostre perscrutari non potest. Ad id est quod po-
obiectio in contrarium de accusatoris officio. Dicendum quod non solum
ipse demon erit accusator, immo et eorum nuntii
et similiter ex prioribus et visibilibus accusari possumus
coram deo de occultis et secretis nostris. Neutrum tamen im-
punita relinquitur, quia non deerit accusator et testes.
Ad id quod obiectio quod peccatum est causa ... Dicendum
quod peccatum tunc dicitur ... quando scilicet ... in fronte ...
autem cum potuit peccat sine rubore ... ut iam
possit ei dici: Frons mulieris meretricis facta est tibi,
noluisti erubescere. Et tunc absque dubio peccatum
nimis cognitum est diabolo, quia iam non est secretum sed
manifestum. Ad id quod obiectio de Augustino quod cogitationes
noverint. Dicendum quod loquitur de cognitione conjecturali, non certa scientia.
Ad id quod obiectio quod notior est corpori quam anima. Dicendum
quod verum est de proprie extrinseca. De intrinseca autem
non habet semper veritatem. Multe enim res sunt nobis note
quarum virtutes et proprietates nos latent. Vel dicendum
quod hoc locum habet in proprie naturali, non in proprie volun-
taria. Corpus autem est naturalis quod naturale est ita se
naturaliter nata est representare, nec se occultare potest.
Sic non anima, immo per ipsam manifestantur, scilicet dum
plus habet de ratione actualitatis ac per hoc manifestati-
onis et lucis. In proprie autem voluntaria secus est,
nam cum anima se naturaliter representet, sic naturaliter est,
et se occultare non possit, proprie voluntaria sic no-
luntate exit in esse. Ita et voluntate manifesta-
et ita occultari potest, immo non manifestatur nisi
homo velit. Talia autem sunt que latent in secreto
nostre conscientie, ideo convenius diabolus possit videre animam per
propria virtute, non tamen potest illa conspicere. Ad illud
quod obiectio quod speculum representat ad speculum et que
sunt in eo contenta. Dicendum quod duplex est speculum: quod-
dam naturale et quoddam voluntarium. Speculum naturale sicut
naturaliter suscipit, ita naturaliter reddit, et ita nichil
occultat. Ideo speculum est oppositum, non solum ipsum
sed etiam omne quod lucet in eo representat. Speculum
autem voluntarium non est in actu manifestationis
eorum que in se continet nisi cum hoc facit voluntas, et tale
est speculum spirituale, et ideo non est simile. Ad illud
quod obiectio de oculo corporali, probatur ipsa ratione manifesta,
patet ... oculus enim unus corporalis videt quicquid
videt alius, si obiectum sit utrique revelatum. Si

autem uni aperitur et alteri tegitur, unus potest videre quod
non videt alius, quia ergo voluntas secundum quod non vult nec
potest velare, quia sibi semper presens est, ideo oculum proprium
siquid in se est non potest latere. Alienum vero oculum potest
subterfugere et se illi velare, quoniam non est ipsi presens
nec super eum potens, et ideo omnem oculum spiritualem
potest conscientia nostra velare, excepto se et illo qui est super
se, et ideo dicit Augustinus super Genesim ad litteram quod sicut corpora
sive corporales habent aliqua velamina quibus se alterius aspe-
ctibus occultant, sic mentibus spiritualibus suo modo in-
tellectus est hoc est velamen suorum signa. Et si tu queras
quo possit hoc esse, ut intelligi cum anima spiritualis sit
simplex et uniformis per totum, et ita videtur quod qui vi-
det in modica nichil latet, et cum uniformis sit,
non potest esse in aliquod occultum, et aliquid occultetur.
Dicendum quod obstaculum illud non habet intelligi per interpositionem
alicuius nec opaci, sicut est in visu nostro corporeo, vel
obscuri vel minus clari. Sed ibi absconditur id
est quod manifestari nolle. Et licet non sit ibi diversita-
tes plicarum ex compositione diversarum rerum, sunt tamen in anima
gradus potentiarum et statuum per quos. Quedam enim dicuntur esse
anime magis intima, ut potentie que respiciunt potentias
superiores et simpliciores sive puriores, sed quas
anima magis in se ipsa recolligitur et ei quod summe
unum est unitur et simplificatur. Et penes has magis
residet conscientie secretum. Et sic patet solutio obiectionum ex
quibus et manifestantur omnia que inducit dominus. Hoc solum
autem indiget explanatione quod dicit Gennadius, Demones
per inergiam operari ... et cetera. Qui appellet
inergiam. Et dicendum quod inergia dicitur ab en quod est in et
ergon quod est labor, et inde quod est defectus, unde in-
ergia, quasi interior labor vel interior defectus, unde illi
dicuntur energumini qui intus laborant per operationem
demonis intus obsidentis, et alias laborare
et facere. Et hoc est quod intendit Gennadius dicere.
Nota procedat sup... cognoscere et cetera. Super est
magister de ... ad malorum obstina-
tione. In hac parte agit de hiis que consequuntur
consequitur ... confirmationem. Hec autem sunt duo,
scilicet distinctio ordinum et ministerium. Ideo hec pars
duas habet. In prima agit de angelicorum ordinum dis-
tinctione. In secunda de angelorum missione et missione.
Dist. x. Hec et investigandum est et cetera. Prima pars habet
duas partes. In prima agit de distinctione ordinum
quantum ad partes conditionis. In secunda vero quantum ad repa-
rationem ibi. Notandum est quod decimus ordo et cetera. Prima
pars habet iiij partes. In prima declarat qualiter ange-
lorum ordines distinguntur. In secunda quomodo nominantur ibi.
Hec nomina illi non proprie ... et cetera. In tertia declarat quod sit hie-

ordinatoris primi i. Iam nunc in quo restat etc. In quarta vero et ultima determinat modum ibi. Preterea considerari oportet etc. Sanctificatio vero principalis que in se ipsa ibi Flotundo etc. duas habet. In prima determinat de repartitione ordinum angelorum fienda secundum adgradum. In secunda vero quomodo ad unum i. secundum numerum eorum.

Distinctio autem eorum que in hac parte dicuntur sic procedendo est via naturalis. Secundo vero in aliis questionibus via naturalis aut diffinitiva et divisiva. Ideo oportet hic prenotare quasdam rerum diffinitiones et divisiones. Oportet enim primo quid sit ierarchia, secundo vero quid sit angelus, tertio quid sit ordo angelicus, quibus prenotatis maxima via prestabitur nobis ad sequentia tractanda. Sciendum est ergo quod ipsius ierarchie beatus Dionysius tres ponit diffinitiones in libro de angelica ierarchia. Quarum prima est hec. Ierarchia est divina pulcritudo ut simpla, ut optima, ut consumata, alie consumativa. Secunda est hec. Ierarchia est ordo divinus, scientia et actio deiformis quantum possibile est similans et ad inditas ei divinitus illuminationes proportionaliter in dei similitudinem ascendens. Tertia est hec. Ierarchia est ad deum quantum possibile est similitudo et unitas ipsum habens sacre scientie et actionis ducem, et ad suum divinissimum decorem immutabiliter diffiniens, quantum vero possibile est reformans suos laudatores. Istarum diffinitionum distinctio et explicatio potest haberi sic. Quia prima diffinitio est ierarchie increate, due vero sequentes create. Differunt autem quia prima illarum principaliter attendit penes egressum a deo, sed ultima penes regressum, sed utrobique tangantur utraque. Prima autem diffinitio que est ierarchie increate exprimit ipsam quantum ad trinitatem et unitatem, ita quod nec trinitas preiudicat unitati, nec unitas trinitati. Sed unitas spectat ad perfectionem trinitatis, et trinitas unitatis. Ut ergo ostendat in eterno unitas in trinitate dicit. Ierarchia est divina pulcritudo. Pulcritudo enim consistit in pluralitate et equalitate. Sic dicit Augustinus in libro de vera religione. Ut autem ostendat quod pluralitas non preiudicat unitati dicit. ut simpla. quia sic est ibi pluralitas ut tamen non tollatur unitatis simplicitas. ut et ostendat quod unitas non preiudicat pluralitati subiungit. ut optima. quia sic est ibi unitas ut tamen sit summa bonitas, propter quam est perfecta communicatio et sic pluralitas. Postremo ut ostendat quod unitas spectat ad perfectionem pluralitatis et e converso subdit. ut consumata. In quo signatur quod in trinitate et unitate consistit omnimoda et summa perfectio. Secunde vero diffinitiones intelligi sic possunt haberi. diffinit enim ibi angelica ierarchia secundum egressum a deo. egreditur autem a deo secundum rationem ymaginis et similitudinis. Sic et hoc. et ideo in illa notificatione primo describit ipsam ierarchiam egredientem a deo per modum ymaginis cum dicit. Ierarchia est ordo divinus scientia et actio. ut ordo, id est ordinata potestas, respondeat patri, et scientia filio, et actio spiritui sancto, vel memorie, intelligentie et voluntati. Secundo vero describit quantum ad rationem similitudinis cum subiungit. deiformis quantum possibile est similans etc. et tangit ipsa assimilatio quantum ad habitum cum dicit deiformis quantum possibile etc. Similitudinis enim sunt gratie assimilantis actus et sursum ducere, sic eius origo est desursum descendere. Tertia autem diffinitio sic possunt intelligi. describit enim ibi, ut predictum est, angelica creata ierarchia per regressum ad deum principaliter. Notandum ergo quod in predicta diffinitione ierarchie regredientis, sive in regressus eius, primo quantum ad habitualitatem cum dicit. Ierarchia est ad deum quantum possibile est similitudo et unitas. Secundo quantum ad actualitatem cum dicit ipsum habens sacre scientie et actionis ducem. Tertio quantum ad immutabilitatem cum subiungitur. et ad suum divinissimum decorem immutabiliter diffiniens. Quarto quantum ad plenitudinem divine ubertatis cum subinfertur quantum vero possibile est reformans suos laudatores. Inhibet enim laudatores quod non solum sibi sufficiat, sed etiam propter plenitudinem caritatis et gratie potens est alios adiuvare, et sic patet ex predictis diffinitionibus quid sit ierarchia tam divina quam angelica. Propter quarum intellectum elicitur quedam diffinitio magistralis que competit omni ierarchie, sed non univoce, que talis est. Ierarchia est rerum sacrarum et rationalium ordinata potestas in subditis debitum retinens principatum. Hec autem non solum competit ierarchie angelice, sed etiam ecclesiastice vel humane de qua nichil ad presens. Hic solum determinatur angelica, et quoniam hec non potest cognosci nisi cognoscatur quid sit angelus, ideo prenotande sunt ei angeli diffinitiones. angelus autem sic notificatur a Damasceno. angelus est substantia incorporea intellectualis semper mobilis, arbitrio libera, deo ministrans, gratia non natura immortalitatem suscipiens. Dionysius autem aliter diffinit angelum sic. angelus est ymago dei, manifestatio occulti luminis, speculum clarum, splendidissimum, immaculatum, incontaminatum, incoinquinatum, suscipiens sic dicens est totam speciositatem deiformis deiformitatis et sic resplendere faciens bonitatem silentii quod est in abditis. Differunt autem hee due notificationes quia prima describit angelum quantum ad esse, secunda vero non solum quantum ad esse sed etiam quantum ad bene esse. Prime diffinitionis intellectus haberi potest sic. describit enim ibi angelum quantum ad substantiam, quantum ad virtutem, quantum ad operationem et quantum ad durationem. Substantia tangitur in hoc quod dicit. angelus est substantia incorporea. virtus in hoc quod subiungit. intellectualis semper mobilis, arbitrio libera. In notatur triplex virtus angelica scilicet cognitiva, cooperativa et imperativa. cognitiva in hoc quod dicit. intellectualis. operativa

in hoc quod dicitur · semper mobiles · quia sine fatigatione per operationem. Et
contemplativa in hoc quod dicitur · acute liberas · quod non omnino distinguunt
ab aliis potentiis intellectum · sed sufficiat ad distinguendum intellectum ·
operatio vero tangitur cum dicitur · deiformitatis · divino cum
subiungit · gratiam non nimiorum susceptiones · creatura
autem hec gratia non aliquis cuius gratis datur · Cum ergo
dicitur gratuita dei influentia · intellectus autem per se diffini
tionis · sic patet hec · diffinitur namque ibi · angelus non solum
quantum ad esse suum sed etiam quantum ad bene esse · et ideo notificatur hic
angelus inquantum habet dei ymaginem · per naturam · et inquantum habet similitudinem
divine per gratiam · et inquantum habet deiformitatem per gloriam · Ideo autem
ymaginis exprimitur quantum ad duo · scilicet quantum ad id quod
sursum est · et quantum ad id quod deorsum · primum tangit cum
dicit · angelus est ymago dei · secundum cum subiungit · ma
nifestatio occulti luminis · ymago enim est in quantum capax dei
est · et particeps esse potest · sed manifestatio luminis est in quantum
illuminationes quas suscipit inferioribus ostendit · Simi
liter quantum ad similitudinem gratie · de se habet quantum ad duplicem res
pectum · ad sursum per conformitatem · ad deorsum per purgationem ·
comparatio ad sursum tangitur cum dicitur · speculum clarum
splendidissimum · et non · quia gratiam desursum venientem na
turaliter conservat · naturam decorat · secundum consistat · et quantum ad hoc dicitur
speculum clarum splendidissimum · comparatio vero ad id
quod deorsum est per modum purgationis · non cum dicit · immacu
latum et incontaminatum · et incoinquinatum · per quod tamen removet
triplicem feditatem ab angelo · que repugnat gratie · primo
feditatem actualem · et hec est feditas actualis · et removet per
hoc quod dicit immaculatum · pro feditate adherente · sicut adhuc
in esse · et hec est feditas venialis · et removet per hoc quod dicitur
incontaminatum · tertio removet feditatem contractam · et
hec est feditas originalis · et removet per hoc quod dicitur in
coinquinatum · similiter deiformitatis · gloriae tangitur per du
plicem comparationem · scilicet ad id quod sursum est · et ad id quod de
orsum est · ad id quod sursum per hoc quod dicitur · suscipiens
sic decens est · totam speciem boniformis deiformitatis · compa
ratio est ad dominum · deiformis efficitur cum spontaneitate actu sus
cipit · comparatio vero ad id quod inferius est · non cum dicitur · et in
se resplendere faciens bonitatem silentii · que est in abditis · hec
autem dum refulgentia divine bonitatis quam ipse habet osten
dit aliis · hec autem vocat silentium · quia nec per intime
et contingi · quin in illo quiete · et sine omni strepitus
exterior quiescit · et ideo vocat silentium in abditis · et sic
patet quid sit ierarchia · et quid sit angelus. Tertio restitui
tur · quid sit ordo angelicus · diffinit autem sic · agg.
et alii · adducat hec diffinitionem magistri · ordo est multitudo
celestium spirituum qui inter se aliquo munere gratie similan
tur · sicut in similitudine donorum participatione conveniunt · hec notifi
cationis explanatio in primis est · notificatur enim hic ordo quantum
ad suum fundamentum · et quantum ad suum complementum · et quantum ad dispo

sitionem · quod inter medium tenet locum · fundamentum tangi
tur cum dicit · ordo est multitudo celestium spirituum · ordo enim fun
datur in multitudine · Complementum vero tangitur in hoc quod dicit · qui
inter se aliquo munere gratie similantur · ordo est complemen
tum habens aliqualem dispositionem media · instituitur vero in hoc quod
dicit · Sic in naturalium donorum participatione conveniunt · quia melio
ra naturalia disponunt ad maiora gratuita · expre
dicis notificat nobis illa tria · que prius comparavit sed
secundum descriptionem dicentes · quas fiale esset per capit
culum · et destruis · Sed omittendo est · quia valde prius vi
dere · post hec procedo ad divisiones · sunt autem divisiones tres
principales · ad faciliorem explicationem distinctionis angelo
ordinum · prima est hec · ierarchiarum alia supercelestis ·
alia celestis · alia subcelestis · secunda hec est · ierarchiarum
celestium · alia superior · alia media · alia inferior ·
sive quod idem est · alia epiphania · alia ypperphania · alia
ypophania. Tercia est hec · quod ordo per ierarchias triplex est ·
scilicet seraphin · cherubin · et throni · in eadem ierarchia · similiter triplex
est ordo · secundum beatum dionysium · dominationes · potestates · et virtu
tes · secundum gregorium · et bernardum · dominationes principatus et potestates.
Similiter tertie ierarchie triplex est ordo · secundum dionysium · principatus
archangeli et angeli · secundum gregorium et bernardum · virtutes archan
geli et angeli · prime divisionis manifesta est ratio · et intelli
gentia · ierarchia non est in uniuersa intellectuali · hec autem triplex est
scilicet divina · angelica · et humana · ideo triplex distinguitur
ierarchia · et divina dicitur supercelestis · angelica celestis · hu
mana autem subcelestis · Secunde autem divisionis ratio et
manifestatio est duplex · una per ea que generaliter respiciunt
ierarchiam · que sunt ordo · scientia · et actio · sic triplex est
ierarchia · una penes scientiam · et hec est suprema · altera
penes ordinem · et hec est media · tertia vero penes actionem
et hec est infima · prima enim ierarchia principaliter at
tendit penes scientiam divinam · media vero penes potentiam
ordinatam · tertia vero penes actionem administrativam ·
Si vero secundum statum et officia · sic similiter est triplex · nam
quidam est status contemplativorum · quidam activorum · quidam prelatorum ·
penes statum contemplatorum est ierarchia suprema · penes
statum activorum est ierarchia infima · penes statum me
dium · scilicet prelatorum · assignatur ierarchia media · Tertie autem
divisionis ratio et explicatio · et exponitur hec divisio
habet ortum · quia enim suprema ierarchia · secundum utrumque modum
accipiendi · attendit in scientia et statu contempla
tionis · que consistit in conversione ad deum · ideo cum ad divisi
onem necesse requirat triplex actus · et triplex donum · scilicet ca
ritatis · cognitionis · et dilectionis · ideo triplex ordo ibi poni
tur · quantum ad perfectam tenentiam est ordo thronorum · quantum ad
perfectam cognitionem · ordo cherubin · quantum ad perfectam dile
ctionem ordo seraphin · et hec patet ex suis interpretationibus ·
quia tamen prima ideo quod sua comprehendit hec tria · ideo omnes tres

tatores in hac distinctione concordant. scilicet dyonisius qui dis
tinguit ierarchias penes essencialia, et gregorius qui distin
guit penes officialia illi. Sub dio hec ierarchia vi
detur ex duplici ratione per assignata. Dicendum est ergo
quod si ierarchia uno modo accipitur penes ordinem suum
ordinatam potenciam. habet enim supra ordinatam mediam potestatem.
protectionem virtutis suum potest consistit in tribus. scilicet in presidendo
et penes hoc attenditur ordo dominationum. In
resistendo et penes hoc ordo potestatum contra reprobos
et penes hoc est ordo virtutum. et ordinantur hii ordines
secundum maiorem dignitatem et minorem. quia plus est presidere
quam repugnare, et repugnare quam per se operari pos
se. ideo recte sic ordinantur ordines medie ierarchie a
dyonisio. ut primo ponantur dominationes. secundo potestates et
tercio virtutes. Si autem hec ierarchia sumatur penes sta
tum medium. scilicet prelatorum. sic illi tres habent ordines.
Est triplex prelatio angelorum. prelatio enim angeli in an
gelicos spiritus. et hii dicuntur dominationes. prelatio in homi
nibus et hii dicuntur principatus. prelatio in demonibus
et hii dicuntur potestates. et sic patet ordo secundum dignitatem
prelationum. quia enim plus est presidere angelis quam hominibus,
et hominibus quam demonibus, ideo primo dominationes. secundo prin
cipatus, et tercio potestates enumerantur. et eadem est di
uisio in tercia ierarchia. duplici ratione per assignata
deprehendi. Si enim tercia ierarchia sumatur penes actionem
ministralem. sic triplex est ordo angelicus. secundum quod triplex
contingit deputari ad regimen alterius vel multi
um. quidam enim sunt angeli ordinati ad regi
men principum. et hii principatus dicuntur. quidam uero
ad regimen multitudinis. et hii archangeli. quidam
ad custodiam persone singularis, et hii dicuntur arch
angeli. et sic patet et ordo et sufficiencia eorum illorum
ordinum. quia plus est presidere principi quam uniuersitati.
princeps enim preest toti genti, et plus est deputari
ad custodiam multitudinis quam ad custodiam persone
singularis. et per istum modum distinguit et ordinat
dyonisius. Si uero accipiatur penes operationem uite ac
tiue. sic etiam triplex est ordo, quia contemplatiua uita est uel
aut enim ministerium consistit in exprimendo aut in docendo
in docendo aut maiora aut minora. primum est
virtutum, secundum archangelorum. tercium angelorum, et patet ordo.
quia plus est facere quam dicere illud docere, et reuelare
maiora maius est quam reuelare minora. et penes
hunc modum sumpsit distinctionem tercie ierarchie gregorius.
Et ex hiis apparet ratio harum diuersitatum. apparet
etiam diuersificatio inter gregorium et dyonisium. quia enim diuersi
mode distinctionem ierarchie considerant. ideo et diuersio
nes ordinum tripliciter diuersimode assignauerunt.
Si enim utriusque horum sic non posset esse vera. scilicet quod

principatus sit de media ierarchia et infima et illi
virtutes que confundunt igitur ierarchias et ordines.
queritur quod istorum sit uerius. et cum magister innitendo est sic.
et quod adhuc. quia magister quod innitendum est dyonisio. tum
quia ipse didicit sic dicitur a paulo et tradidit sicut au
diuit. tum quia gregorius in informatione eorum qui de hac ma
teria dicat ipsum auctorem inducit. tum et quia sic expe
dius patet dyonisius distinctionem ierarchiarum sumpsit penes
ea que sunt ipsis angelicis spiritibus intrinseca et essen-
cialia. et ideo sic ordines distinxit. sicut hunt collocati
in celis. Gregorius uero plus pensauit opera et officia. uero
sic distinguit propter quod plus prevalet ad erudici
onem nostram. nec unus contradicit alteri. nec unus
alterius retractat. sed alium modum distinguendi as
signat. tum propter diuersitatem considerationis in principio.
tum propter diuersitatem considerationis in fine.

Distinctia predictorum et eorum que magister dicat
in litera, ut melius inquisitia perdamus. de ordine
angelorum queruntur ix.

primo queritur de ordinibus in comparatione ad suum substantiam.
secundo in comparatione ad eorum complecionem.
iii. in comparatione ad distinctionem preambula.
iiii. queritur quantum ad nominationem.
v. quantum ad reparationem.
vi. quantum ad prelationis euacuationem.
vii. quantum ad numerum.
viii. queritur in comparatione ad suum oppositum.
ix. et ultimo in comparatione ad spacium.

Primo ergo est questio de ordinibus angelorum in compara- Phil. 5. d. 3. q. 2
tione ad suam substantiam. Et quod uidetur quod angeli
diuersorum ordinum sint diuersarum specierum per naturam. et quod
sic uidetur. multiplex angelorum maior manifestat diuina
potentiam et sapientiam et bonitatem et maior multiplicatio ad
maiorem spectat manifestationem. sed maior est multi
plicatio que est secundum numerum et speciem quam que est solum
secundum numerum. ergo in angelis reperitur utraque.
ergo angelus differt ab angelo secundum speciem. sed maxime
differunt angeli diuersorum ordinum. ergo uidetur quod specie
distinguantur. Item angeli diuersorum ordinum magis
differunt quam angeli eiusdem ordinis in simplicitate que est
primum attributum. ergo per rationem in simplicitatis dis
tinctione. ergo angeli eiusdem ordinis saltem differunt
numero. angeli diuersorum ordinum differunt plus quam
numero. sed maior differentia quam ea que est secundum numerum non est nisi
ea que est per speciem. ergo etc. Si tu dicas quod diffe
runt magis aliqua differentia accidentali. Sic aqua diuersorum fon
cium magis quam aqua eiusdem fontis. Contra. Item quia ma
gis differunt in simplicitate essencie. Sed simplicitas essencie
non est accidens angelo. cum nullo modo possit intendi

et remitti in eodem angelo. Sed certe illa proprietas ergo facit essentialiter differre. ergo idem quod prius. Item hoc videtur. cum sit triplex vita vivendi scilicet vegetativa, sensibilis et intellectualis, in genere eorum que vivunt vita vegetabili est ponere diversitatem non solum secundum numerum sed etiam secundum speciem sicut in plantis. et similiter in genere eorum que participant vitam sensibilem sicut in animalibus. ergo pari ratione in hiis que participant intellectualem vitam. sicut in angelicis spiritibus. Si ergo est ibi differentia secundum speciem cum maxime attendatur angelorum differentia in diversis ordinibus. patet etc.

Item sicut ornatus luminosa sua varietate decorat celum et tamen sunt omnia luminosa. ita angeli suo modo decorant empyreum. unde dicuntur astra matutina. Iob xxxix. Sed luminaria celi differunt specie non numero solo quia habent operationes et impressiones omnino diversas et speciales. ergo pari ratione et angeli qui sunt ornatus empyrei.

Contra omne quod est plurale ab origine dispergitur et quod approximatur originis colligitur et unitur sicut patet in numeris. patet etiam in linea et in aliis. Sed angeli semper proximi sunt principio omnium scilicet deo. ergo debent habere unitatem. Sed non possunt unum secundum numerum. ergo debent secundum speciem completam.

Item contingit reperire spiritualem sive rationalem sine coniunctum et separatum. sed non coniuncta non est nisi unius speciei. ergo nec separata. Si tu dicas quod hoc venit ex parte corporis. hoc nichil est. quia non anima propter corpus. sed corpus propter animam. et tamen quod imprimitur corpori per speciem diversa fuisse facta ab initio si congruit spiritus ideas esse secundum speciem diversos.

Item multitudo angelorum facta est ad illius civitatis plenitudinem et decorem. sed in illa civitate maxime attenditur unitas et connexio et conformitas. ergo cum conformitas unius nature faciat connexionem in civitate et ipsam adiuvet. propter quod et ut sancti dicunt deus voluit non tantum homines facere similes. sed etiam omnes ex uno homine. ergo etc.

Item angelica natura est capud universi. ergo vel cum capud sit unius speciei non unum in diversis et capud et membra debet esse in uno. sic ergo connaturata est in corpore. ergo magis debet esse unitas secundum speciem.

Item ruina angelorum reparatur per homines qui sunt eiusdem speciei. sic ergo competenter et congrue reparatur. videtur quod omnes ruentes fuerunt unius speciei. Sed de quolibet ordine sunt lapsi. ergo omnes eiusdem etc.

Respondeo. quod circa hoc duplex est opinio. et utraque probabilis. una est quod in angelis est diversitas secundum speciem. et hec communiter esse videtur ut dicitur sit. quia unum genus et ordines et tres faciant species. et ad hoc ponende moti sunt tum propter diversitatis ostensionem. tum propter similes et alius rationes. tum etiam propter eiusdem receptos in ipsis angelis. cum enim angeli eiusdem ordinis aliquo modo se excedant. videtur quod angeli diversorum ordinum et ierarchiarum adeo se excedant. quod et habeant in ipsis et genere diversitatem.

Alia positio est quod angeli omnes sunt eiusdem speciei tum propter illius unionem civitatis. tum propter universi perfectionem. Sed autem utraque istarum positionum habeat probabilitatem. quia tamen secundum vitam non necessitat nobis diversitas exponimus et videtur quod illi qui angelis sunt hanc materiam tractare sicut Dionysius. diversa ipsorum et congnoverunt et officium ipsi dicunt quod omnia que sunt omnium ordinum in omnibus reperiantur. sed magis excedentes in uno. unde magis tenet et probabilius positio. non occurrat manifesta auctoritas in contrarium. quia omnes angeli sunt eiusdem speciei. sic et omnes homines et quod ad hominibus est gradus et ordines et quod ad nullam et quod ad omnia communia sunt dignitates. et quo ad gratiam salva tamen unitate speciei. sic in illud est in angelis. Unde rationes ad hanc partem inducte.

Ad primum ergo quod obicitur de manifestatione dicendum quod deus non manifestat veritatem nisi salvo ordine sapientie ordinantis mundum et salva proprietate nature. Similiter salva congruentia et perfectione civitatis superne. quam ergo causa complecatur in in uno dat ei consummationem. ideo una est in specie. Rursus quia supremus et optimum angelus quia est differens in tales unum est. non habet coniunctionem cum inferiori. ideo non angelica dicitur esse una. Rursus quia illa civitas dicitur esse unica et perfecte restaurata. ideo dicitur esse una. et homines possunt et assignari suo numero esse homines et angeli essent unius speciei. dicimus quod angeli non coniunguntur hominibus unitate generationis. Sed ex ergo beneficio et ideo similis angelo. quia ille istum adiuvat. iste illum reparat. quod non esset si essent eiusdem nature. et ideo utrique congruit civitati superne.

Ad id quod obicitur de magis et minus. dicendum quod intensio et remissio per proprietates inseparabiles non variant speciem per se et si aliqua communiter diversitate speciei inveniuntur. fortassis quam convenit diversam mixtionem elementorum. si attenderetur secundum qualitates actuales sicut dicitur aliquam in quarto grandiu. differentia accidentalis ipso simplici autem longo non habet intentionem propriam. quia maior est in tanto et gradus in graciis et primus quod in nubibus proprietates et tamen non differunt specie. sed solum accidentaliter. non videtur si non attenditur in eodem gradu non est essentialiter. sic nec de angela.

Ad illud quod obicitur de possibile de aliis viventibus et luminaribus dicendum quod ratio ad non est simile. nec intensione. nec ratione. in tantum non. quia illa habent diversas operationes specificantes. non sic angeli. Iterum illa sunt ordinata ad diversas necessitates. angeli vero omnes ad unum principale. Rursus in illis completiva connexio et unitas. in actuali multi fortius. et habitatio angelorum est uniformis. et per magis distant ab uno et a uno solo etc.

Secundo queritur que sit distinctionis ordinum principalis causa. utrum scilicet sit animal vel angelus et quod animalis

propter quod dicit in littera. superiores sunt, quia non sunt magis
subtiles et intelligentia apti, et perspicaces. Ergo si ordo attenditur
dicit quod sub et supra, videtur quod ordo angelorum sit a natura. Item
supra d. iij. in exordio sue conditionis alii superiores
alii inferiores dei sapientia constituti sunt. Sed quod hunc
ab exordio sue conditionis est eis naturale. Ergo distinctio ordi
num est in eis a natura. Item in questione dicit quod facta ruina
diaboli, fuit in ea distinctio et ordinatio, ita quod ita fuit naturalis uni
cuique. Ergo nobilissima creatura scilicet angelica, apta
sue conditionis debuit facere in ipso instanti [illegible] et ordine,
sed ergo est a natura quod eis ab initio inditum patet et cetera. Item
gratia gratum faciens est unitiva et assimilativa. Si ergo quod est principium
uniendi, non est principium ordinis distinguendi. Videtur quod distinctio
ordinum non sit a gratia et cetera, et a gratia vel a natura, ergo et cetera. Contra
sed obiicitur per diffinitionem ordinis quam ponit in littera. Ordo est
multitudo celestium spirituum, qui inter se aliquo munere gratie
similantur. Ergo videtur quod absque munere gratie in angelis non sit ordo.
Item supremus ordinum omnium est ordo sera
phin. Sed seraphin ordo est ab ardore dilectionis et caritatis.
Ergo principium et precipuus ordo est a gratia. Si ergo omnes alii ex illo
pendent, videtur quod nullus ordo in angelis sit sine dono gratie.
Item quantum dicitur sicut dicitur [illegible]. Quia tanta dignitatis gratia
replentur, ut in eis sedeat deus. Si ergo deus non dicitur
sedere nisi in habitaculo non per gratiam gratum facientem. Ergo ordo throno
rum non est nisi a gratia. Ergo pari ratione videtur de aliis. Item deus
non perfecit hominem bonum per naturalia sed per merita. Ergo si distinctio
ordinum sit secundum diuinam acceptionem, non est per naturalia. Sed per gratui
ta. Respondeo dicendum quod sicut patet ex diffinitione ordinis sup
posita, ordo et cetera a natura, et est a gratia. Sed a natura tanquam a preambula
dispositione, a gratia tanquam a completiva perfectione. Et di
co de illis ordinibus per quos attendit dionysius ierarchi
am in supernis spiritibus. Sicut manifeste apparet ex officio et
actione et nominatione ipsorum ordinum. Inter quos precipuus
ordo est ordo seraphin, qui denominatur ab ardore dilec
tionis, qui non est in angelis consummata nisi per gratiam.
Et ideo concedo quod ordinum principalis distinctio non potest esse
a natura. Ad primum ergo quod obiicitur in contrarium. Dicendum quod duplicitur auctor
magistri. quod primi alii aliis sunt superiores. Dicendum quod per hoc
non concludit quod ordines sint a natura sicut a causa completi
ua, quia non quelibet superioritas et inferioritas facit ordi
nem completum, sed ea solum in qua consistit ratio ordinabilium
completiva. Sed ea solum in qua est ad officium et [illegible].
Ad secundum quod obiicitur, quod modo est, respondeo et ordo est a natura. Et quod
uocatio est in ordine ipse est legitur, ibi de ordine qui
causalis dicitur ordinata per comparationem ipsius ad finem. Or
do vero angelorum attenditur secundum precellentiam ipsorum ordi
nabilium inter se, et completam non est inter angelos non con
similes, nisi per dona gratuita capacitatem non complentem. Ad
quod obiicitur, quod gratia unit, ergo ordines non distin

Ad distinctionem ordinum, [illegible] sicut a causa preparatoria et materiali. Ad omnes
[illegible] quia a principio completiuo et formali. Ab officiorum diuersitate, quia causa finali
[illegible] a diuina ordinatione sicut a causa efficiente.

guit sicut perficit. Dicendum quod est loqui de gratia gratum ad habitum
quia omnes habitus et quantum ad usum et quantum ad statum sunt signum
gratum faciens unitatis et conformitatis quantum ad habitum, quia
omnis habitus gratuiti sunt in omnibus, distinguit tamen quantum
ad usum et ordinem quantum ad statum, pro eo quod usus
diuersificat in diuersis et status unus in gratia est ex
cellentior statu alterius. Et hoc est quod facit in superioribus
consilium gratiam ordinem et gradum. Et hoc non est in angelis
est intelligendum.

Certo queritur de ipsis ordinibus, quantum ad dispositionem pre
ambulam, et cum hic sit naturalium capacitas et
precellentia, et quod utrum secundum maiorem capacitatem
naturalium dentur adeo maiora dona gratuita. Et
quod sic videtur per illud quod dicitur Matth. xxv. Dedit unicuique secundum
propriam uirtutem, constans est quod loquitur ibi de dato superad
dito naturae. Ergo si secundum uirtutem naturae dedit, videtur quod secundum
meliora naturalia sunt et maiora gratuita. Item
magister supra d. iij. qui non magis subtiles et capaces
plus et spicacius creati sunt, hii maioribus gratie
muneribus preditii sunt, et hoc ipsum dicit in littera. Ergo videtur quod
maiorem gratiam dedit secundum maiora naturalia. Item ad hoc
videtur esse ratio materie dispositionis ad formam, secundum maiorem dignitatem
et melius disponit, deus nobiliorem dat formam. Ergo cum
naturalia sint sicut dispositiones quedam ad gratuita, quanto
quis habet meliora naturalia, tanto deus dabit ei maio
ra dona gratuita. Item ratio quia deus non dat homini
gratiam, est quia hic non accipit. Ergo cum ipse sit se promptus
et paratus dona sua liberaliter infundere et liberalitas eius
sic excedat omnem capacitatem, videtur quod de capacitate
naturae non dimittat vacuum, quin quantum plene se communicat ad eum.
Et similiter restat quod qui meliora habet naturalia, cum maioris
gratie sit capax, maiorem habebit gratiam. Et hoc videtur so
nare verbum prophetis domini, quod dedit unicuique secundum multi
tudinem in quantum capax erit. Item sicut gratia est
dispositio ad gloriam, ita bona natura est dispositio ad gratiam. Sed deus
ei qui habet ampliorem gratiam, ampliorem dat gloriam. Ergo ei qui
habet meliora naturalia dat meliora gratuita. Si tu di
cas quod hic non est simile, quia gratia meretur gloriam. Ergo ei qui habet meli
ora naturalia non sic meretur gratiam. Obiicitur tunc quod qualiter sit comparato dispo
nis, sed tamen ratio est quia gloria perfecte complet naturam. Ita quod
nulla in ea remanet appetitus incompletus. Si ergo gloria implet
naturae capacitatem, aut non magis capax, magis habebit
de gloria, aut non erit glorificata. Si ergo secundum maiorem capa
capacitatem naturae est maioritas glorie, et quantitas glorie
correspondet quantitati gratie, ergo secundum maiorem capacitatem
naturalium attendetur maioritas gratie. Item finis imponit
necessitatem hiis que sunt ad finem. Sed non factum est propter gloriam nec [illegible]. Sic
deus preciens et predestinans facit animam, cum quod eam glori
ficet, tantam dabit ei naturalium capacitatem quantum sit eis se

datum gloriam / aut similiter tribuat / faciet ad finem. quod si sic est falsum: perstitit quod eius capacitatis naturalis et quantitas gratie se commetiantur. ergo redit quod prius.

// Contra etiam [illegible] datum sunt probis illa diligentibus se. ergo videtur quod dilectio sapientie et gratie non pensatur ex parte suscipientis sed ex parte dei conferentis. Item impossibile est eum qui meliora habet naturalia minus habere de gratia. et omni tempore vite sue carere gratia, et eum vero qui habet minora naturalia habundare in gratia. quod si hoc verum est. ergo non est dispensator gratie per mensuram naturalium. // Item deus dat gratiam homini secundum quod se preparat. ergo si homo minora naturalia habens frequenter se melius preparat quam homo maiora. ergo videtur quod maiora suscipiat dona gratuita quam is qui minora habet naturalia. // Item qui meliora habet naturalia frequenter remanent [illegible] in [illegible] perfectionis. qui vero minora frequenter assumunt statum perfectionis sicut religiosi. ergo si maiorem [illegible] in perfectionis [illegible]. Item cum in nobis nullam potentiam ita principaliter respiciat sicut arbitrii libertatem / sed libertas arbitrii equaliter est in omnibus. ergo si maior est gratia in uno quam in alio non est causa. sed magis ad distributorem divina. // Item distributio gratie dependet ex visceribus pietatis et misericordie. sed misericordia est magis compatientis magis misero et ceteris paribus / et quanto magis indigens, sed ergo ille qui habet minora naturalia magis indiget sustentamento gratie quam qui habet meliora. ergo ubi natura munita vel destituta perdunt, deus ei qui minora habet naturalia debet dare maiorem gratiam / ergo distributio gratie non est precise per maiorem capacitatem naturalem. sed secundum beneplacitum pietatis divine // Respondeo ad predictorum intelligentiam notandum est quod gratiam dari per maiorem capacitatem naturalium potest intelligi [illegible] aut in quod hoc [illegible] primum dicat efficaciam causalitatis. et sic proculdubio est falsum. quia naturalia non sunt causa gratie / aut ita quod dicat dispositionem congruitatis. et sic in non est obstaculum / primum omnis est verum / quia [illegible] de congruo disponit ad gratiam. aut in quod dicat dispositionem necessitatis. et sic [illegible] opinionem est falsum / et a doctoribus reprobatum / tamen aliquorum opinionem aliquando positum est tanquam verum / [illegible] hec positio fuit [illegible] et [illegible] quod [illegible] deus et quod caritas non erat [illegible] et quod in [illegible] gratie vel [illegible] non erant [illegible] maiore [illegible] anime [illegible] obsistit ne anima possit perfecte deo uniri. et ideo [illegible] omnino excitata anima tantum unitur deo quantum est potens elevari natura. et tantam debet habere gratiam. et ideo ponebat quod anima finaliter que meliora habebat naturalia maiorem haberet gratiam. Sed huius positionis fundamentum reprobatum est in [illegible] li. d. xvii. et apostolus reprobabit. i. d. xxvi. ipsa autem [illegible]

improbabile est et [illegible] bonos mores [illegible] dum tribuit ei qui parum laborat et parum deo servit quam ei qui magis. immo plus si maiora habeat naturalia et perseverat in gratia quam omnino aversum est. et perversus perdentes [illegible] batum. et ideo [illegible] quod hoc ostendunt. ultima tamen ideo non exigit / quia in distributione gratiarum [illegible] capacitatis naturalis non est in diligentia principaliter pensatur. sed divine predestinationis dispositio et mensura [illegible] quod preter deus mensuram fidei sicut dicit apostolus. [illegible] predestinatum magis est ei. // ad [illegible] ergo quod obicitur primo. quod dedit unicuique secundum propriam virtutem. dicendum quod secundum [illegible] dicit ibi solum in eum dispositionem de congruo. Et ideo virtutem ibi vocat conatum cordis quem solum dicit capacitatem. sed et actualem preparationem et ideo autem illa non cogit // ad id quod obicitur de angelis magis. Similiter dicendum quod in dicitur dispositionem de congruo / et magis congruam dispositionem dicit. et angelos quam etiam homines de quibus loquitur magister. unde [illegible] qui ad deum [illegible] hoc plus se preparavit per quod meliora naturalia habuerit / quia [illegible] movebatur in deum secundum totum cordis conatum. cum non haberet retardationem non sit autem est in hominibus. et ideo autem illa exposita debet [illegible] apliari non debet // ad id quod obicitur quod [illegible] disponit [illegible] de nobiliorem formam. dicendum quod non est simile. quia [illegible] disponit ad formam naturalem dispositione que est necessitatis / sed maior capacitas naturalium non disponit ad maiorem gratiam dispositione necessitatis. sed solum congruitatis / et quia dispositio congruitatis [illegible] potest impediri. sine proportionali [illegible] per maiorem congruitatem. [illegible] ex aliquo accidenti superveniente malo ideo illa [illegible] concludit // ad id quod obicitur quod [illegible] non habet gratiam quia non accepit. dicendum quod verum est sed ex hoc non sequitur quin [illegible] habeat gratiam quia accepit sicut dicit anselmus. quia in privatis et habitualibus oppositis non tenet consequentia in ipso. sed econtrario. et ideo sicut non concedendum quod maiorem habeat gratiam quia accepit. sed concedendum est quod maiorem habeat gratiam ex maiori capacitate. // ad id quod obicitur quod non disponit ad gratiam. dicendum quod sicut dicebat quod non est simile quia non sic movet gratia sicut gloriam // ad id vero quod obicitur quod gloria perficit totam capacitatem naturalem. dicendum quod sicut forma perficit capacitatem materie non [illegible] sed prout exigit dispositio superinducta / sic gloria perficit naturam non [illegible] sed [illegible] quod exigebat gratia / quam [illegible] data erat / [illegible] aut sic perficit sufficienter perfecta est. quia [illegible] iustitie. [illegible] appetitum naturalem. ut non [illegible] appetat / quam gratia promeruit. maxime cum plene sufficiat quod deus retribuit // ad id quod ultimo obicitur quod capacitas naturalis ordinatur ad gloriam finaliter. dicendum quod sic ordinatur adeo ut tamen presupponatur dispositio ex[illegible]

de voluntatis &c. Unde sicut homo qui capax erit beati-
tudinis propter beatitudinem perfectam per deordinationem voluntatis
deputatur eternis suppliciis et perdit gloriam, sic
homo qui maioris beatitudinis capax erat, quia non ex to-
tis viribus suis se disponit ad gratiam, minorem eam
sequitur gloriam. Quod allegatur alius minoris capacita-
tis qui magis se disponit ad gratiam, non sequitur quod aliquid
sit ibi frustra. Quia ex hoc ostenditur de quo (?) possit
gratia super [illegible] in hominibus; in angelis non est ita
[illegible], quia ex totis viribus suis se disposuerunt ad
gratiam, et quia habent meliora naturalia, data sunt eis maio-
ra gratuita.

Viso quid de ordinum nominatione supra quod dictum est [illegible]
quia unusquisque ordo ab eo denominatur quod plenius
accepit in munere. Obiicitur [illegible] quia non [illegible] non
nominare. Sed angelica spiritus sunt nobis ignoti, ergo sunt in-
nominabiles. Si tu dicas quod ipsi se nobis notificant dum reve-
lant, tunc ex hoc sequitur quod uno solo nomine deberent no-
minari. Sicut enim nominamus sic cognoscimus. Sed per reve-
lationem cognoscimus, ergo debemus nominare dicere re-
velatores. Ergo non est imponere nominum distinctiones.
Item a digniori parte fit denominatio. Sed caritas est excel-
lentissimum donum quod est in angelis. Ergo omnes deberent denomi-
nari a caritate. Ergo omnes dici seraphim, et ita de [illegible]
omnibus [illegible], sicut dicit Gregorius et magister in textu. Sed denominatio
angelicorum ordinum fit a donis gratuitis, ergo denomina-
tio debet esse communis, quia ad omnes dona. Item sicut
quisque ordo denominatur ab eo quod plenius accepit
in munere, et supremus ordo dona gratiarum plenius
accepit quam ordines inferiores. Ergo debet denominari ab
omnibus donis. Ergo habebit nomina omnium ordinum sicut dona.
Item si ordo denominatur ab eo quod plenius accepit
in munere aut excessus plenitudinis nominatur aliorum ordi-
num, cum ordo inferior in nullo dono aliquem superiorem ordi-
num excellat, a nullo debet denominari. Si vero [illegible]
donorum, tunc aut dona angelorum erunt inequalia, aut a
nullo fiet denominatio. Sed dona gratiarum in eodem sunt
equalia, sicut inferius patebit. Ergo a nullo donorum potest
denominari inferior ordo. Item in ymaginatione re-
[illegible] dilectio adequatur cognitioni. Ergo si ordo cherubim
denominatur a plenitudine scientie, erit in eo similiter plenitudo di-
lectionis gratuite. Ergo nomina cherubim et seraphim eidem
ordini angelorum debent attribui, et in aliis. Item cum or-
do denominatur a plenitudine scientie, aut denominatur a ple-
nitudine scientie [illegible] inferiorum aut [illegible] superiorum. Non [illegible] in-
feriorum, quia talis cognitio in eis non est nobilissima. Deno-
minatur ergo a cognitione [illegible] superiorum. Sed hec cognitio est sapientia.
Ergo denominatur a plenitudine sapientie. Sed sapientia est excellen-
tissimum omnium donorum. Ergo cherubim denominatur ab ex-
cellentissimo dono. Ergo videtur quod sit ordo supremus, vel
dignior ordo non denominetur a digniori nomine.

Item cum angeli habent quedam nomina que sunt eis propria, quedam
que sunt propria et possunt esse communia, queritur que sit ratio istorum no-
minum videndum. Responsio ad hoc intelligendum quod
angeli nominari possunt per ea que sunt eis naturalia; nominari
et possunt per alia que quodammodo sunt eis naturalia, quedam
non gratuita. Si denominentur per ea que sunt eis naturalia, tunc
eorum nomina non [illegible] nobis in singulari, sed in
communi. Sicut habent nominari nominibus communibus, sicut spiritus, angeli et [illegible]
[illegible] vel a corpore remoto, et sic dicuntur ce-
lestes essentie, vel a corpore propinquo, et sic dicuntur cele-
stes spiritus. Si autem denominentur per dona gratuita, sicut
quia in ipsis differunt, habent statum et gradum cum distin-
ctione, sic per illa habent ordines nominari nominibus propriis,
propriis in quantum sunt demonum, sicut [illegible] aliorum ordinum, sicut
dominationes, seraphim et cetera. Si autem fiat denominatio ab hiis
que possunt esse similia, immo [illegible] et alio modo accepta
gratuita, sic nomina possunt communia in quibusdam omnibus et ma-
lis et propria bonis, sicut principatus et potestates. Quasi di-
cantur angeli [illegible] sunt demonibus, sed non a do-
no gratuito, sunt sanctis spiritibus, vel communia omnibus ordinibus,
propria vero aliquibus, sicut angeli et virtutes. Si enim dicantur
a nullis donis ut posse aliquid [illegible] scientie et fortitudinis
potentie, sic quia hec duo sunt in omnibus, omnes possunt dici an-
geli, scilicet habiles ad revelandum omnes, et virtutes, id est
fortes ad operandum. Si autem dicantur a dono gratie
per quod sunt ad hec officia specialiter deputati, scilicet ad
misteria revelanda et miracula facienda, sic sunt
quorundam ordinum nomina propria. Ex hiis ergo colligitur
quod denominatio angelorum [illegible] ad nomina propria singulis ordinibus
sumpta est a donis gratuitis per diversos status et gradus
in quibus distinguuntur et ordinantur, sicut predictum est. Item accipi-
di nomina illa est considerandum per modum quod quod
unum donum dignius est alio, sicut [illegible] dicitur esse donum
excellens in [illegible] non est quod ordo superior in omnibus
donis excellat inferiores, sed verum est quod denomina-
tio debet fieri a digniori. Et hec est cum nomen sit status
in quibus ordines angelici habent dispositionem per differentiam
gratuitorum per excellentiam, ordo supremus vendicat sibi nomen
a dignissimo dono et statu, ordo sequens a dono ulte-
rius magis accedente ad summum, et hec est plenitudo
scientie, et sic de aliis descendendo usque ad infimum.
In vero (?) denominatione consideratur duplex excessus, scilicet
doni ad donum et ordinis ad ordinem [illegible] multi
dicunt [illegible] quod unusquisque ordo [illegible] esset nomine quod ple-
nius accepit in munere plenius in quod [illegible] inferiorum [illegible] donum
id sit [illegible] dignitatis et excellentie quod ab eo de-
beat denominari aliquis ordinum superiorum. Sicut patet quod

essentia et propria

ordo cherubin plenius accepit caritatem, quia ut dicitur in fine ordinum, ab ipsa tamen denominatur, quia cum sit donum perfectissimum excellentissimi ordinis apparet. His visis facile est respondere ad obiecta. // Ad primum ergo quod obicitur quod non sit nomen, dicendum quod primum est de caelo tertio quod est paradisus, sed in tertium caelum quod est per revelationem, qualiter cognovit beatus Paulus et beatus Johannes evangelista, et ideo ipsi potuerunt denominare et alios erudire, sicut Paulus erudivit Dionysium. Omnia tamen angelorum nomina sunt de sacra scriptura. Sic seraphin de Ysaia vi, cherubin de Ezechiele et aliis locis scripturae, thronos de Daniele vii, dominationes, principatus, potestates, virtutes ex diversis locis epistolarum Pauli, angelos et archangelos tam ex novo quam ex veteri ex diversis locis. Quoniam igitur sacrae scripturae sunt divinitus inspiratae, non humanitus adinventae, impositio nominum angelicorum potius fuit ex divina revelatione quam ex humana investigatione. // Ad id quod obicitur quod denominatio debet fieri a dignioribus, dicendum quod non est solum hoc attendendum quod denominatio rei fiat a digniori, sed etiam quod illud quod pluribus convenit attribuatur digniori. Et ideo cum omnes ordines a dono caritatis et ardoris denominari possent, quia tamen donum illud in supremo ordine perfectius, solus ille ordo ab eo debet denominari. // Ad id quod obicitur quod caritas donum omnibus sit communis, dicendum quod sicut supra tactum fuit, etsi sit in donis communitas quantum ad substantiam, tamen distinctio quantum ad statum. Denominatio autem non solum respicit substantiam habitus, sed etiam excellentiam status. // Ad id quod obicitur quod ordo debet denominari a dono in quo plenius accepit, dicendum quod hoc non intelligendum est de eo quod plenius accepit ~~[illegible]~~ in ipso dignissimum, maxime si ille sit ordo dignissimus; et si ordo sit immediate sequens, illud debet denominari a dono quod immediate sequitur perfectissimum donum, et sic consequenter descendendo usque ad infimum. Et sic patet ratio quare ad hoc et ad sequens, quare supremus a supremo debuit denominari, quia id dignissimum est et plenissime accepit; infimus vero ab infimo dono, quia cum in omnibus excedatur ab aliis, nomen sumptum a dono ultimo est dimissum reliquis, non quia illud plenius aliis possideret, sed quia alii denominati sunt ab eo quod plenius possidebant, ex hoc consequens fuit ut infimus ordo denominaretur ab infimo dono. Et si obiciatur quod unum donum non est excellentius alio, quia dona sunt aequalia, dicendum quod etsi sint aequalia intensive, non tamen est in eis [illegible] aliqua excellentiae, sicut caritas, dicit apostolus, maior est fide et spe. // Ad id quod obicitur quod ubi maior est cognitio, maior est dilectio, dicendum quod verum est ad minus in gloria. Unde sicut in seraphin est maior plenitudo dilectionis, est amplior plenitudo cognitionis in cherubin [illegible], quia sicut in eis est amplior plenitudo cognitionis [illegible], sicut dictum est in fine ordinum. // Ad id quod obicitur quod donum sapientiae est excellentissimum, dicendum quod sapientia sumitur secundum quod est donum excellentissimum et est a sapore, et ita includit caritatem. Sed sapientia sine sapore, a qua denominantur cherubin, notat divinam cognitionem, quae etsi sit nobilissima cognitio et ordinata ad affectionem et ideo possit dici sapientia, non tamen est ita nobilis ut dilectio, a qua est sapor, et ideo in illa [illegible] sapientiae fit [illegible]. // Ad id quod ultimo quaeritur iam patet responsio ex praedictis.

Secundo quaeritur de ordinum reparatione. Et quaeritur utrum ad singulos ordines angelorum fiat assumptio salvandorum. Et videtur sic. Super illud Psalmi: "exaltavit eos principes super omnem terram" dicit Glossa: elegit pauperes ut exaltaret ad ordines caeli, qui fuerunt ex hominibus et angelis. // Item super illud Josue i: "omnem locum quem calcaverit pes vester etc." dicit Glossa: si dyabolus invidet [illegible] potius, si meruero ut eum conterat Deus sub pedibus meis, inveniet locum eius in caelo [illegible]. Ergo si dyabolus fuit de excellentissimo ordine, sicut supra monstratum fuit distinctione vi, videtur quod homo possit ascendere ad supremum ordinem angelorum. // Item ruina angelorum restauranda est, aut superna civitas remanebit imperfecta. Sed non restauratur ex angelis, quia casus angelorum est irreparabilis. Ergo restaurabitur ex hominibus. // Item distinctio ordinum per hoc venit ex donis gratuitis. Sed in illis videmus quod aliqui assimilantur seraphin in usu gratiae, alii cherubin et sic de aliis. Ergo si Deus retribuit unicuique secundum quod meruit, videtur quod ad diversos ordines angelorum homines debeant assumi et ex eis angelorum ordines restaurari. Contra. Maior est unitas in superna civitate quam in terrena militia. Sed nunc in una ordine hominum non admittitur nisi unitate consensu in [illegible]. Ergo cum [illegible] differant secundum speciem ab angelo, quod ex angelis et hominibus non debet fieri unus ordo. // Item sicut ordo notat quandam differentiam inter eos qui sunt ordinum diversorum, sicut potest inveniri inter eos qui sunt eiusdem ordinis, ut patet ex supra dicta distinctione ordinis, sed plus differt homo ab angelo quam differat ordo infimus a supremo. Si ergo angeli superioris ordinis et infimi non possunt in eodem ordine collocari, multo minus debet hominibus et angelis idem ordo inveniri. // Item corpus numquam sublimatur ad dignitatem spiritus. Ergo numquam debet idem collocari corpus humanum in collocatione spiritus angelici, cum semper sit minus dignum corpus glorificatum. Si ergo [illegible] conveniunt in ordine, convenit in medium collocari ut fuerunt ex hominibus et angelis eiusdem ordinis [illegible] non possunt. // Item angelus in sua capacitate excellit animam. Sed gratia data est angelis secundum suae naturae capacitatem, sicut supra dictum fuit, et magis [illegible], et non possit dari gratia animabus supra suam capacitatem, numquam possunt animae et angeli in gratuitis adaequari. Ergo nec in eis idem

23° ordo ↄstitu9. // Rō ad p̄dcōȝ ī alliaȝ ē no. q̇
sic p̄ adm fuit ad pfcōneȝ ordis duo ↄcurrunt.
s. nā. ↄ grā, sicut duo fundamentū ↄ dispō. grā no
ut ↄplemtū ↄ ↄsumato. q̄ a aliqd tūc dr̄ ēē
p̄m qd qn̄ ē in sola dispōne sed ēē simplr. qn̄ ē
ī sua pfcōne. unde cū demones ↄ angli ī nā
ubi ↄcant dr̄ alm̄ demones fuisse de diu̇sis ordi
nibȝ anglorȝ. qm̄uis nūquā plene fuint ī alī
quo ordine. unde h̄ ī intellc p quid, n̄ simplr. q̄ u̇
hoīes possūt ad eminentm̄ grām ↄ glem̄ sicut a
gli eleuari. p̄t ex hoīb ↄ anglis ide ordo ↄsti
tuit. qm̄uis n̄ ↄcant ī nā, assimulat tn̄ ↄ e
quatur ī grā. ↄ p hūc mod repat an
glorȝ ruina. ↄ si tu obicias q n̄ pt̄ ēē ↄformitas
ī pfcōne, u̇ n̄ ē ↄuenīa ī pabili dispōne. ad. q
h̄ n̄ ht̄ locū ī ppōito. q̄ illd uitiū ē ī dispōne
nāturis. n̄ aut ī dispōne solū ↄgruitatis. eo
ad quod ē ↄ, q sic de singlis ordibȝ aliq̄ ceciderunt,
sic ↄ singli ordines p hoīes restaurabūtur. sic p̄ rōes ostendūt // Ad illd ↄ q obi
ī hū. q ad unitatē celestē eccl̄ie n̄ admittit h̄
nā altius spū. ad. q n̄ ē simile. q̄ nullū al
ī ungr p hō ē sile ī ↄformitate nāis, hō aut cū
anglis ī pticipatione nāis ↄuenit. ↄ ḣ plus
ē ī ei ↄformitate glē ↄ io possūt ī eādeȝ socie
tatē ↄ eiusdē societatis ordinē ↄuenire. cū ma
ior sit unitas uolūtatū q̄ faciem. ↄ plus
faciat ad unitatē pacis ↄ societatis ↄ ordis
ↄ suadat. // Ad id q oīs q plus diffrt hō ab
anglo ↄ c̄. ad. q cū ē de diffōrmitate q̄ opposit
unitati nāe. sȝ n̄ ē uīa de diffōrmitate q̄ oppōnitur
grē ↄ stati ↄ dignitate. unitas aut ordis ppe
respiciat hāc q̄ p̄cedentē. ↄ io id n̄ ualet // Ad
id q ō qd corp n̄ sblimat ad dignitatē spē. ad.
q ūm ē. sȝ tn̄ ex h̄ n̄ seqt̄ q n̄ debeat locari ē
anglis. sic. n. institutū uiē ↄ initi aīa sē locū
corp ↄ tn̄ hitat. cū sit nata ēē sursū. sic eadē
ī statu patrē ↄ pmis corp sequē locū spē. ↄ ibi daȝ
23° eē ū natȝ ē ipē spē. n̄ p se. sȝ p eū ↄiungit.
ↄ io ī eisdē sedibȝ locat̄ cū anglicis spib, a quorȝ
dignitatē p grām ē huāna spē sblimatȝ // Ad
id q obi q anglis ht̄ capacitatē maiorē q̄ aīa
ad. qd io illa calūpniabit ē ↄ tn̄ ad maio
rē ↄ p ad assuptōem, qm̄uis cū anglis excedat
aīaȝ ī illibȝ p ↄ patiōem carē ad creatāȝ. tn̄ p
ↄ patiōem ad trinitatē suma cr̄ ē ymago anglis
ↄ aīa n̄ oȝ ēē p̄cellenciā, cū magr̄ uideatr hu
mana nāȝ exaltatū q̄ anglica. tn̄ p grām
unionis ī xpō. tū ↄ p grāȝ ↄ pfectionis ī uir-

gine beata. sȝ esto q adhuc ista ppō hr̄et ui
tatē. adhuc restaȝ maxima pars dubietatis. cum
n. dr̄ q angli susceperunt grāȝ s̄m capacitatē
nālium, n̄ ē intellīd p̄ficie ita qd tanta susceperint,
qd plus n̄ potuerit capx. q̄ p̄ h̄ n̄ defaclli posset
pbari, n̄ aut n̄ rōe sȝ ita ī intellr q meliora nālia
hn̄tibȝ plus datū ē de grā, q̄ hn̄tibȝ minora. posset
qm̄uis ista ↄ illi plus suscepx. ↄ ex h̄ n̄ seqt̄ qd
aīa huāna n̄ possit ad equalitatē cū anglis
ascendere. imo absq̄ dubio credendū ē posse. cū
ī xpō ↄ b̄a ugine uideam p̄cesse.

Sexto qr̄ de ordibȝ anglorȝ q̄ tn̄ ad plati
ones euacuabitur. ↄ ē qo utrū platō q
ē ī ordie ↄ ordis euacuetur p iudiciū. ↄ q
sic. ut. 1. cor. xv. cū euacuabit om̄ p̄ncip
atū ↄ uirtutē. ↄ in die iudicij p̄ncipatus ↄ potes
tes ↄ uirtutes euacuabunt // It sup. d. vj. c. ↄ
ↄ dr̄ in Ezechiel. q̄ diu durat mūd, angli an
glicis, demones demonibȝ, hoīes hoībȝ possunt.
sȝ ī futuro euacuabit oīs platō. // It nouē or
dinatiq ordinū accipiūt̄ p rōes officiorum, ministri
di uti plibȝ, maxime mihus q̄ subiacent. ↄ cū
cessabit ministerium, cessabit illitō. ↄ ↄ cessabit
platō. // It platō ordis ad ordinē ē s̄m actū
illūdi. ↄ purgādi ↄ pficiendi. sȝ post iudiciū
erit status ↄpletus glē ↄ grē. ↄ n̄ erit ulr
illūiatō, pgatō ↄ pfectō. ↄ nec aliq̄ ī ordinibȝ
platō // Ad oppositū, p̄cellēcia ordis ad ordi 39
nē ē p maioritatē ↄ minoritatē grē. ↄ si
q̄titas grē ī anglicis spibȝ n̄ mutat̄, p̄celle
cia ordis ad ordinē n̄ tollit̄ n̄ euacuatur. It
angli istius ordinis ↄfirmati ē, ubi effecti sunt, b̄a btitudine
pfcā. ↄ nichil remāsit ī eis q erit ex parte ↄ pla
tō ordis ad ordinē fuit ī eis. ↄ n̄ fuit ex
parte. sȝ nichil euacuat̄ n̄ q ex parte ē. ↄ ↄ c̄. It
pletudo ↄsistit ī ordinē ↄ ordo ī p̄cellēcia unī
ad alterum. ↄ p̄cellēn post platōem ordis ad ordi
nē. ↄ si ab anglicis spibȝ tolletur platō, tol
letur ↄ pletudo // It sicut summus ordo de
nōat ab eo q ē sibi ī separabile. sic ↄ medij ↄ
ī fimi. sȝ seraphī nūq̄ desinit ēē seraphī. ↄ
nec p̄ncipatus. desinit ēē p̄ncipatus. ↄ nūq̄
desinit ēē p̄ncipatus. ↄ nūq̄ desinet p̄ncipari.
ↄ n̄ cessabit ibi platōis ordo // Rō ad p̄dcōȝ 24°
ī alliaȝ ē no. q̄ p̄latio dr̄ aliqd p̄ferri alteri. aut
p modū excedentis ↄ influentis, sicut sol p̄fertur
auro argento, aut p modū excedentis ↄ n̄ influ
entis. sic p̄fert celestis n̄ elo, aut p modū
ī parantis, sicut p̄fert ē dn̄s ministro // Ad rōȝ

aut p[er] for[ma]te platois ista ta[n]ta coartat. ut q[ui] p[re]f[er]
natus sit eu[m] cui p[re]fert excedat. et i[n]p[er]m[issione] a quo
mo[do] influe[n]t et eo[rum] p[er]fice[re]. h[oc] mo[do] e[st] p[er]fe[cti]. i[n] platio[ne]
q[uod] attend[itur] int[er] ordi[n]es et ordine[s] i[n] ierarchijs a[n]-
gelicas et i[n] ierarchia ecclesiastica. i[n] angelis e[ni]m or-
do qui ordini p[re]fert i[n] n[atur]alib[us] et g[ra]tuitis et q[ua]-
da[m] mo[do] i[n]fluit p[ur]gando. illu[m]i[n]ando. et p[er]ficie[n]-
do. et eas i[n] iustitia co[m]plenda i[n]iungit. Cu[m] g[o]
q[ue]r[itu]r utru[m] cessab[it] plato ordi[ni]s ad ordi[n]e[m]. d[icen]d[um]. q[uod] si
i[n]telligatur de platio[n]e q[ua]m ad p[er]fectione[m] co[n]dictam .s.
ro[n]e excellu[n]cio[n]is euacuabit[ur]. s[ed] manebit. q[uia] or-
do excede[n]s ordi[n]e[m] i[n] g[ra]tuitis q[uam] i[n] [illegible] p[ro]p-
iudi[cium] sic et ante. si a[u]t[em] intellat[ur] ro[n]e duor[um] seq[uen]-
ciu[m] .s. ro[n]e p[ro]si[ci]e[n]tie i[n]flue[n]do et i[m]pe[ra]ndo.
sic cessabit et euacuabit[ur]. q[uia] illu[m]i[n]ato q[uam] d[icitu]r re-
cip[er]e angelus ab angelo et i[n]p[er]iu[m] si q[ui]d e[st] ibi atten-
dit[ur] p[ro] co[m]patio[n]e ad nos q[ui]b[us] ministrant. no[n] p[ro] co[m]pa-
tione[m] ad d[eu]m i[n] quo quiescunt et b[ea]titudi[ni]s co[m]pl-
etur p[er]fecte illu[m]i[n]atur. et p[er] hanc uia[m] p[er]dunt
ro[n]es et auc[torita]tes ostende[n]tes q[uod] post iud[iciu]m ces-
sabit plato ordi[ni]s ad ordi[n]em. sic e[ni]m d[icit] ma-
g[iste]r et ap[ostolu]s. q[uod] d[eu]s euacuabit platio[n]em. euacu-
ando potitate[m] et p[ri]ncipatu[m]. q[uia] d[ixit] du[m] ei tollet[ur]
nostru[m] tollet[ur] subiectio et i[m]p[er]iu[m]. Ad illud g[o]
q[uo]d ob[icitur]. q[uod] plato ordi[ni]s ad ordi[n]e[m] atte[n]ditur
i[n] p[re]cellencia n[atura]lium et g[ra]tuitor[um]. d[icen]d[um] q[uod] h[oc] no[n] e[st] to-
ta ca[usa] ro[n]e s[e]c[un]d[u]m arg[ue]nt[es] a[u]t[em] i[n] sufficie[n]ti arguit.
Ad [secun]d[u]m q[uod] o[bicitur] q[uod] angeli b[ea]tificati sunt p[er]fecti. d[icen]d[um] q[uod] q[uam]uis
ex p[ar]te i[n] [illegible] co[n]t[em]pla[n]t p[er]fecti sint b[ea]titudi[n]em
assecuti et ex illa p[ar]te nich[il] sit i[n] eis expt[an]d[u]m.
sunt t[ame]n adhuc uiatores ro[n]e misteri[i]. na[m] q[uam]uis
ad illa[m] ueniunt sup[er] d[ivi]n[u]m fuit s[ed] i[n]stitutu[m] m[in]i[ste]-
rii. et ideo adhuc ad h[o]c q[uod] euacuabit[ur] post die[m]
iudicij. Ad [tertiu]m q[uod] ob[icitur] q[uod] p[re]latio co[n]sistit i[n] or-
dine. d[icen]d[um] q[uod] u[eru]m e[st]. na[m] sic[ut] ab angelis no[n] tolle-
t[ur] p[re]latio ita n[ec] tollet[ur] ordo. s[ed] ex hoc no[n] se-
quitur q[uod] no[n] tollatur plato. q[uia] plato no[n] t[antu]m
in includit se p[re]cellencia[m] s[ed] et p[ro]si[ci]encia[m] q[ua] pl[us]
aspicit indige[n]cia[m] inferiorum q[uam] p[re]latio[n]em et p[er]fectio[n]em
p[ro]p[ri]etatis. et ideo cu[m] tollit[ur] p[re]latio no[n] minuit[ur]. Ad [quartu]m
q[uod] o[bicitur]. q[uod] i[n]t[er] i[n]separabile ab ordi[n]e a[n]gelor[um] q[uo]d est
esse p[ri]ncipatu[m] sic esse triu[m]phu[m]. d[icen]d[um] q[uod] p[ri]ncipat[us] s[ecundu]m
q[uo]d no[m]i[n]at ordi[n]em no[n] d[ic]it p[re]sid[en]cia[m] actuale[m]. s[ed]
donu[m] g[ra]tie ut datu[m] e[st] q[uod] angelus nat[us] e[st] aliis p[re]-
side[re]. et h[oc] manet p[os]t ablata actuali platio[n]e et io
n[on] sequitur. desinit p[ri]ncipat[us] g[o] desinit esse p[ri]ncipat[us].
q[uia] p[ri]ncipatus no[n] d[ic]it actu[m] s[ed] habitu[m] u[e]l statu[m].
Exceptio q[ue]r[itu]r de illis ordinib[us] angelor[um] q[ui] adimi-
nent. et q[ue]r[itu]r utru[m] sit status i[n] nouenario an

p[re]cedat nu[mer]us [illegible] ad denariu[m]. et q[uod] sic u[idetu]r. sic h[abe]t[ur]
luc. xv. i[n] p[ar]a[bo]la de d[ra]g[ma]. h[oc] i[n]telligi[tur] p[er] dragma[m]
decima[m]. s[ed] si d[icitu]r dragma decima n[on] e[st] nouena-
ri[u]s qui e[st] in angelis. g[o] si decima dragma re-
i[n]uenta e[st] u[idetu]r q[uo]d .ix. ordinib[us] decim[us] ordo adiunct[us]
e[st]. It[em] si angelus nu[m]q[uam] peccasset h[om]o t[ame]n esset ad
b[ea]titudi[n]em p[er]uenire. s[ed] no[n] assumeret[ur] ad resta-
urandos angelor[um] ordi[n]es. g[o] si no[n] essent ordi[n]e[s]
i[n] aliquo ordi[n]e poneret[ur]. s[ed] su[m]mi[n] uno su[m] i[n] pl[ur]ib[us]
noue[m] ordi[ni]b[us] adiceretur ordo ulti[m]us. Si g[o] ci-
uitas ierl[ite]m p[er] xp[istu]m p[er]fecte restaurata e[st] u[idetu]r
q[uod] no[n] sit status ordinu[m] i[n] nouenario. i[m]mo q[uo]d
eis adiciatur saltem decim[us] ordo. It[em] p[ro]por-
tio re[qui]rit i[n] nu[mer]is. et q[uia] o[mn]ia p[ro]ducta s[unt] p[er] debita[m]
p[ro]portio[n]em o[mn]ia d[eu]m esse p[ro]ducta p[er] ro[n]es n[atur]ales
tam ab au[ctoritat]e q[uam] a ro[n]e. si g[o] ciuitas supne
ierl[ite]m e[st] ciuitas p[er]fectissima et optie p[ro]portiona-
ta u[idetu]r q[uo]d nu[mer]us ordinu[m] et g[ra]d[u]u[m] eius. no[n] stab[it]
esse cu[m] nu[mer]u[m] i[n] quo e[st] p[er]fecto et status. s[ed] hic no[n] e[st] no-
uenari[us] s[ed] denarius. g[o] u[idetu]r q[uo]d saltem us[que] ad de-
nariu[m] p[ro]tendat. It[em] b[ea]t[issim]a uirgo maria
i[n] patria. no[n] erit p[er] [se]. cu[m] g[ra]tia sup[er] ordi[n]es [ordinem]
p[er] se co[n]stituet ordi[n]em. g[o] u[idetu]r q[uo]d sit ibi plures
q[ua]m ix. ordi[n]es. Ad oppositu[m]. arguit[ur] sic. o[mn]is ordo
reducit[ur] ad aliq[ua]m ierarchia[m]. s[ed] no[n] sunt nisi [tres]
ierarchie. sic p[atet] ex sufficie[nti]a p[re]ius assignata sup[re]mi
media et i[n]fima. et q[uia] eor[um] suffic[ien]tia est co[m]plet[a]
t[ri]plici ordi[n]e. g[o] no[n] u[idetu]r q[uod] debeat esse plures. It[em]
t[ri]nitas manifestatur i[n] o[mn]ib[us] creatis p[er] plus
et minus. maxi[m]e aut[em] manifestat[ur] d[eu]s i[n] creatis. s[ed]
nu[mer]us maxi[m]e exp[ri]mu[n]t t[ri]nitas. et ille q[ui] co[n]si-
stit t[ri]nitas sup[er] se reflexa. sic[ut] sunt tres t[ri]n[itates].
g[o] u[idetu]r q[uo]d i[n] tali nu[mer]o ordi[n]es b[ea]tor[um] ha[be]nt a[ssimil]a[ri]
t[ri]nitati i[n]stitui. It[em] dist[inctio] ordinu[m] e[st] s[ecundu]m
dona g[ra]tie. s[ed] nullu[m] donu[m] g[ra]tie e[st] i[n] ho[m]i[ni]b[us] q[uod] non
sit in angelis. g[o] nullu[m] ordine[m] co[n]stituet ho[m]i[n]es
p[re]t[er] ordi[n]es angelor[um]. s[ed] illi no[n] sunt nisi .ix. g[o]
n[on] u[idetu]r q[uod] sit pone[re] nu[mer]u[m] maiore[m]. It[em] si po[n]itur
ordo h[um]a[n]us p[er] se p[re]t[er] assignatos ordi[n]es a[n]gelor[um]
cu[m] i[n] o[mn]i ordi[n]e [con]angelor[um] sit de ho[m]i[ni]b[us] tu[n]c ho[m]i[n]es
distingue[re]t[ur] p[er] .x. gradus. g[o] u[idetu]r q[uo]d p[re]ter nu[mer]u[m] sit
ordo i[n] ho[m]i[ni]b[us] q[ua]m i[n] b[ea]tis sp[iritu]ib[us] q[uod] non u[idetu]r. cu[m] ip[s]e
n[on] sit d[e]o p[ro]priores. et similiores ac p[er] h[oc] co[n]stitui de-
beat i[n] ordinis et m[agis] nobilissima p[er]fectione. Re[spon]-
d[eo]. ad h[oc] q[uo]d quia ro[n]es p[er]fecte solu[u]nt co[n]t[ra]ri-
a auc[torita]tes. s[uper] h[oc] no[n] i[n]ueniu[n]t[ur] expresse q[uo]d sup[er] h[oc] s[unt]
opi[ni]ones uarie. q[ui]da[m] na[m]q[ue] dicere uoluerunt q[uod] ex
ho[m]i[n]es assumentur ad angelor[um] ordi[n]es. nec
essent i[n] illa supna ierl[ite]m nisi ordi[n]es .ix. et sic

Cap[itu]l[u]m una [est] e[cclesi]a a[n]gelor[um] et ho[m]i[nu]m. h[oc] au[tem] ad eccl[esi]a[m]. ex eo q[uod] p[re]t[er] [illegible]
Ex[e]m[p]l[o]. q[uod] a[n]geli. tota[m] g[ra]tiam sua[m] sil[ent] accep[er]unt. s[ed] ho[m]i[ni]b[us] [illegible]
Ex[e]m[p]lo xp[ist]o. q[uia] a[n]geli unico actu p[ri]ma[m] ce[r]t[itudi]ne[m] meruerunt. [illegible]
uiue[n]t i[n] miro [illegible].
Ex[e]m[p]lo xp[ist]i. qui e[st] mediator ho[m]i[nu]m et a[n]gelor[um].

competebat ut esset ex prelata configuratio ad supermun|dana ierarchia que in trinitate consistit. Et si ange|li stetissent, ad ordines eorum assumpti essent, sicut nunc assumuntur, nisi tamen differt quod tunc illa assump|tio esset hominum beatificandorum solum; nunc autem est hominum beatificandorum et ruine angelorum per quandam equivalentiam reparatio. Non obstant rationes ad hoc inducte, quia solum virgini|tatis sunt. Sicut probatum de beata virgine, quia sicut privilegium speciale non est reducendum ad legem communem, sic sin|gularis prerogativa que est in beata virgine non est inferen|da cum ordinum distinctione que est secundum legem communem. Et ista opinio satis probabilis esse videtur, in primis quia textus evangelii sic sonare videtur, dum hominem decimam dragmam vocat. Et Anselmus hoc videtur innuere in libro De cur deus homo. Videtur aliis magis esse probabile quod homines per se constituant sibi unum ordinem, quem vocant decimum vel novem ordinum angelorum. Non tamen decem ut dicunt, quod homines assumantur ad novem ordines angelorum nisi illi qui in hac vita eis similes extiterunt. Hii autem sunt virgi|nes, qui nec nubunt nec nubentur; ideo solas vi|rgines ad ordines angelorum dicunt assumi, et ex eis solum ruinam angelicam restaurari, pro eo quod angelis multum est cognata virginitas. Sed hoc po|situm non videtur esse conveniens, tum quia per decimam dragmam non solum non corrupti sed et virgines homines intelligun|tur; tum etiam quia multi castitate corrupti postea virgini|bus prefuerunt, ut beata Maria Magdalena et Petrus apostolus, multis aliis virginibus masculis et feminis absque dubio sunt superiores. Tertia opinio ponit ad|huc quod super ix. ordines angelorum addatur ordo decimus ex hiis qui in seculo ista non pervenerunt ad tantam meritorum excellentiam, capitur exaltatur ad ordines angelorum, sed meritis Christi salvati decimum tenent gradum, sicut per eorum salute sol iustitie Christus per x. gradus descendit, quod significatum fuit in miraculo facto Ezechie, iiij. Reg. xx. Et iste positio videtur satis esse proba|bilis, tum propter ... meritorum quod habent in via, tum etiam propter perfectionem eorum quod adiungitur quod est tercium superna perfectio quia magis in decenario consistit, sicut dicitur quando agitur de decalogo vel predicatoribus. Et ideo positionem istam possumus sustinere. Et eam probabilem reddit decenariorum significatio, et decime dragme inventio, et solis per x. gradus descensio, et ... de|narii perceptio. Ad id quod queritur ob quod igitur ordo est in aliqua ierarchia, dicendum quod sicut preter angelicam ie|rarchiam est nunc ponere ierarchiam ecclesiasticam, sic preter illas angelicas ierarchias erit intelligere in deci|mo gradu salvatorum similitudinem ordinis et ierarchie. Ierarchia itaque per comparationem ipsorum ad invicem, quia non habuit quomodocumque equalitatem, sed ordinis per comparationem ad ordines superiores. Ad id quod queritur quod decem expleta representatione summe trinitatis, dicendum quod sicut unitas addita novenario non perimit novenarium sed salvat et ad perfectiorem numerum deducit, sic decimus ordo ex hominibus constitutus representationem summe trinitatis ab angelicis spiritibus non tollit, sed salva illa expleta representatione facit ad superne civita|tis maiorem perfectionem. Ad id quod obicitur quod est dilec|tio dona gratuita, dicendum quod non est dona tantum, sed potius do|na que ad statum. In statu autem omnis status angelorum adhuc ordinum est in illis statu magis infimus in hominibus. Et in ordine decimum, quis ex divina benigni|tate et largitate contingat in quam homines exaltari angelis, quibus sunt inferiores per naturam. Ad id quod obici|tur quod tunc erit maior perfectio in hominibus, dicendum quod sit in eis, quia hoc non est propter maiorem perfectionem, sed propter maiorem ... elongationem. Infimus enim ordo inter omnes magis distat a deo, sicut primus magis appropinquat, et quia homo pluribus gradibus natus est distare a deo quam angelus, sed ex divina misericordia factus sit ex pluribus magis ideo decimum locum, ut sic ostendatur quod excellat angelus ho|minem per naturam, ostendatur et non quod deus sit invenitur hominem per misericordiam.

Octavo queritur de ordinibus angelorum in comparatione ad suum opus. Et est quod utrum in angelis ordo comparatur secundum equalitatem, et quod sic videtur per opposi|tum; dicitur enim Dionysius quod illi qui sunt in una ierarchia equipotentes sunt, sed qui sunt equipotentes sunt equales; ergo in eodem ierar|chia angeli sunt equales, ergo multo fortius in eodem or|dine. Item Augustinus decimo ... in ordinibus actibus convenientia placet, que una salva turpis ... sunt ... ipsa non est convenientia, unitatem equalitatemque appetit; ergo si in angelicis ordinibus est perfecta pulcritudo, ergo convenientia et equalitas. Sed non est equalitas inter angelos diversorum or|dinum; ergo inter angelos eiusdem ordinis. Item quorum donum et premium est unum, ipsa habent equalitatem; sed donum et premium angelorum eiusdem ordinis est unum; ~~eiusdem ordinis est unum~~ et status unus; ergo videtur quod habent equa|litatem. Item ierarchia angelica maxime est repre|sentativa supreme ierarchie; sed nulla ordo non exclu|dit equalitatem; ergo videtur quod in ierarchia angelica de|beat esse ordo cum equalitate. Sed non est equalitas in an|gelis diversorum ordinum; ergo in angelis eiusdem ordinis.

Sed contra. Magister dicit in littera: sicut in apostolis alii aliis sunt digniores, ita in ordinibus angelorum creditur recte esse. Item perfectum non participat rationem ordinis ubi est ordo in omnibus, quod ubi est ordo in aliquibus tantum; sed angeli perfectis|simo modo in celestis civitatis participant ordinem.

Margin notes: ordinum — i. utrum angeli eiusdem ordinis habeant equalitatem

ergo non solum inter angelos diversorum ordinum, sed inter
angelos eiusdem ordinis contingit ordinem assignare.
Item sapientis est ordinare, et magis sapientis ma
gis ordinare; ergo cum maxime sapientis in eius effectu
nobilissimo erit maxime ordinatis producere. Ergo videtur
quod non solum sit ibi ordo inter angelos ordinum diver
sorum, sed necesse est inter angelos eiusdem ordinis. Item Luci
fer dicitur fuisse maximus inter omnes angelos, et constat
quod de aliquo ordine fuit. Ergo angeli illius ordinis non
erunt sibi equales perfectione. Videtur quod sicut in aliis ordinibus
alii sunt superiores, alii inferiores. Responsio. Dicendum quod sicut in
suprema ierarchia propter summam perfectionem reperitur
plenitudo excellentissima equalitate et similitudine
parium. Sic in angelica ierarchia reperitur
plenitudo perfecta in genere creature ex quadam
graduatione dispositionum. In hiis enim duobus modis consistit
plenitudo et eminencia, sicut dicit Augustinus de Trinitate .xv. Sed
in suprema ierarchia ex sola similitudine et equali
tate potest esse perfectissima plenitudo, quia in qualibet per
sonarum equaliter est omnimoda et summa perfectio. In angeli
ca vero ierarchia, quia illi spiritus qui coordinantur non
habent singulariter summam perfectionem, necesse est quadam
convenienti diversitate et quadam proporcionali graduatione
congregatur quedam convenientia ordinata et quedam plenitudo
in genere creature perfecta. Et ideo sicut in sanctis videmus quod
unus est ordo apostolorum, alter martirum, alter confessorum,
et sic de aliis, et tamen in hiis ordinibus est graduatio qua
dam. Non potest omnimoda reperiri equalitas, cum de quolibet
sanctorum dici possit: Non est inventus similis illi qui conservaret
legem excelsi. Sic suo modo intelligendum est in spiritibus an
gelicis. Ideo et in eodem ordine potencia est quedam graduatio,
et quidam ordo, sed non sit tanta excessus quantus reperi
tur in angelis ordinum diversorum. Rationes vero probantes quod coordinati sunt, quamvis non sit multum cogentes,
sed enim videtur multum sentire tamen magis in hoc quod dyo
nisius de angelica ierarchia. Ad primum quod obicitur quod equ
potentes sunt, dicendum quod equalitas illa potest attendi
vel accipi secundum conformitatem visionis, vel quantum attenditur distinctio
unius ierarchie ab alia, sicut prima ierarchia et ordi
nes qui sunt in illa accipiuntur penes actum visionis
in divinis, quia omnis equaliter intuitus. Sed quia adhuc in differunt
omnes ordinantur et principaliter ab isto actu omnes denominan
tur. Ad secundum quod obicitur quod eminencia sive plenitudinem
dicendum quod sicut videtur dicere Augustinus, eminencia non tantum surgit ex equa
litate, sed etiam ex dispositione congruenti graduatione, et sic in
angelis intelligendum est et cetera. Ad tertium quod obicitur quod habent eadem
donum et premium, dicendum est quod si intelligatur de premio
communi et increato, quod deus est, unum est. Si autem intelligatur de
beatitudine creata vel de donis gratuitis, quod ad statum

Queritur quod non pro decretorum gratia et prerogativa aliqua, sic non habent unita
tem. Sic enim quilibet illorum alterius aliquid habet prerogativam
super plus et minus. Ad primum quod obicitur quod hec ierarchia represen
tat summam et cetera, dicendum quod representat in quantum potest.
Cum in illa suprema ierarchia sit ordo perfecta plenitu
dinis summa unitate et equalitate, in hac ierarchia creata
non possunt simul coexistere propter limitationem creature. Ideo est
ibi ponere ordinem et plenitudinem cum diversitate et quadam
disparitate. Ut quod non potuit hic ex unitate salvari
impleretur ex plurium diversitate, sicut habet exemplum de eo quod deus cum haberet
unum filium, non tamen produxit unum solum angelum, sed multos,
quos quia filius perfecte implet patrem in unitate, ut dicit Augustinus,
sed angelus perfecte non exprimit creatorem, ideo creavit eos
claritate in multitudine magna, vel in multiformi ordine.

Omnino consequenter queritur de ordinibus angelorum in comparatione
ad suum dispositionem, et est quod videtur aliquibus ibi ra
cionalibus quod angelis competit per ordines distingui, et quod
videtur sic enim in angelis est excellencia nature et gratuitorum,
ita et in talibus racionalibus. Ergo si penes hec attenditur
ordo in angelis, pari ratione in talibus erunt. Item
sicut divina bonitas et sapientia manifestatur in conditione
angelorum, sic etiam in conditione spirituum humanorum. Ergo sicut
facit angelos in diversis ordinibus, ita videtur quod faciat homines.
Item ad reparationem ruine angelice ex diversis ordinibus
homines assumuntur. Ergo eisdem gradibus et eisdem ordinibus or
dinabuntur in gloria quibus ordinabantur et angeli. Ergo videtur
quod non solum angelis, sed et hominibus competat. Item ordo
est in ecclesiastica ierarchia, et ordines varii, cum tamen
ipsa ecclesiastica ierarchia ex puris hominibus consistet. Ergo videtur
quod homines nati sunt ordinari. Ad oppositum arguitur
sic. Si ita competit ordo hominibus sicut competit angelis, ergo
sicut angelorum decem novem ordines assignantur, ita
videtur quod hominum. Ergo saltem erunt .x. et octo, quod tamen non
ponitur. Item omnes homines ex uno homine processerunt,
ergo videtur quod quantum est de natura sua sit paritas. Ergo non videtur quod
hominibus competat ordo per naturam. Quod si tu dicas quod competit
ei per gratiam, contra: gratia presupponit naturam. Ergo et ordo gratie
ordinem nature. Ergo si non est ordo nature, non gratie. Item ordi
nes angelorum distinguuntur penes donum contemplationis
et visionem ministrationis. Sed in talibus creaturis non est ponere
vel administrationem. Ergo nec ordinum distinctionem. Item
si ponitur ordo in gloria, poni debet ordo in ordinibus
repertis in via. Ergo cum in clero sint multi ordines, in
religiosis etiam sit multe ordinum distinctiones, in
sanctis et multi ordines, ut ordo patriarcharum, prophetarum,
apostolorum et cetera. Videtur quod multo plures erunt ordines hominum
quam angelorum. Responsio. Dicendum quod cum ad perfectam rationem ordinis
concurrat excellencia naturalium et gratuitorum sive corres
pondencia, in eis solum et proprie et perfecte est ponere ordinum

distinctionem

distinctionem in quibus est. hec duo sibi convenientia reperiuntur. b
Quamvis vero in angelis gratie correspondeat natura, et cum gratia sit
in illis precellentia beneficii indifferenti eorum prerogativa, hinc est quod ipse est in eis ordo et ierarchia. Maxime
cum illa prerogativa tam habeat stabilem permanentiam
et distinctionem, que nullam admittit confusionem.
In hominibus vero etsi sit reperire precellentiam in naturalibus
et in gratuitis, tamen hec duo ut plurimum sibi non correspondent. Quia qui melior est natura, frequenter minor est gratia, et
quandoque minor est in merito et eius fortassis est maior
in hominibus. Secundum statum presentem non est ipse ordinum
distinctio. Secundum civitates aliquo modo secundum auctoritatem et officia
et status professionum ordinatur ecclesia, et cetera. Et quod
pertinet ad patriam in solis angelis ponenda est distinctio
ordinum, in hominibus vero etsi aliquo modo reperiatur
in presenti, reperitur in patria et merito. In futuro vero quod
reperitur stabiliter, non tamen reperitur undique, ut sic opporteat eos qui precellunt in gratia precellere in gloria. Ulterius
huius partis patet ad rationes ad utramque partem. Prime autem a
probantes quod non solum angelis competit ordo, loquuntur
de ordine secundum gloriam, completionem suam perfectam sive semiplenam. Rationes vero ad oppositum ostendentes quod in hominibus non sit
ordo, procedunt alia via. Non enim concludunt quod nullus
sit in ordo, sed quia ipsa non habet tantam ordinum distinctionem quantam habet angelica, quia hec habet solum in patria quandam
fortitudinem ad illam, illa tamen iam non concludunt non esse in ordo c
patria. Et quod non preparatum sit eis, non oportet gratiam ad esse in natura
non oportet ordinem gratie presupponere ordinem in natura. Quamvis
gratia presupponat naturam, tamen accidens presupponit subiectum,
et quod natura proportionem gratie angelorum, quamvis non in sit
eiusdem speciei cum eorum, tamen sic in nobis erit ordinum
distinctio, quantum attendet proportionem ad ordines
angelicas, ideo non oportebit plures et novos ordines
ex hominibus esse, sed fortassis decimum, qui ad angelorum
perfectionem non potest pervenire. Sed tamen quia nec decimus est dubium est, magister non videtur acceptare. Quamvis sit et super
decem fuit videatur satis probabile. Sed circa illa vero ergo
de vi ministrativa quia in distinctione ordinum magister
considerat statum gratie quam operationem alicuius potentie. Sextum
is manifesta sunt ea que tanguntur in littera. Sed solum
sufficiat ad presens exponere de nomine seraphin.
Aliquando enim in scriptura legitur seraphin, pluraliter numero, et tunc est pluralis
numeri et neutri generis, et significat cetum angelorum illius ordinis. Aliquando vero scribitur per m. Et tunc est pluralis numeri et masculini generis, et significat angelos in illo ordine contentos. Aliquando
legitur seraph, et tunc est singularis numeri et masculini generis,
et significat angelum illius ordinis, unum vel unius. Sed seraphin
dicas hic seraphin vel seraph, dicas illum. Similiter
... cherubin, cherub et cherubin.

Vide etiam investigandum est, et cetera.

Supra egit magister de consequentibus confirmatam
angelorum quam in ad distinctionem ordinum. In hac vero parte
agit quantum ad ministerium et quam ministerium respectum
habet et ad eum qui ministrat et ad eum cui ministratur.
Ideo precisa duas habet partes. In prima determinat de ministerio angelorum, quantum ad ipsos angelos ministrantes. In prima
vero determinat per comparationem ad homines quibus ministratur. Infra distinctione xi: Illud quoque sciendum est, et cetera. Prima pars
quam continet quibus angelis competit ministrare sive mitti, habet
tres partes. In prima ponit diversas opiniones cum suis confirmationibus. In prima vero parte movet dubitationes et
determinat ibi: hic oritur quod si omnes mittuntur et nuntii
dei existunt. In tertia vero parte illas duas opiniones
reducit ad quandam concordantiam formam, quod ex illis duabus opinionibus unam sive mediam ubi: Alii
vero dicunt tres ordines supremos, et cetera. Harum partium
subdivisiones manifeste sunt in littera.

a Dubitantur hic tres questiones: quod dicit quod est causa
quod est ut saltem ibi angeli mittantur:
Secundo quomodo ad quod mittantur.
Tertio quomodo qualiter illud officium exequantur.
Circa primum queruntur duo.
Primo quare ut aliqui angeli mittantur,
Secundo quare utrum omnes mittantur.

c Circa primum sic proceditur, et ostenditur quod angeli
mittantur. Luce i: missus est Gabriel angelus a
deo in civitatem, et cetera, et pluribus aliis scripture locis. Item
angelus nomen est nuncii et officii, sicut dicit glossa super illud
Psalmi: qui facit angelos suos spiritus. Ergo si nomen ipse dicitur
angelus, nomen ipse dicitur nuncius. Ergo si nuncii eorum mittuntur, et cetera. Item quanto aliquis habet maiorem caritatem,
tanto sollicitior est erga eum quem potest iuvare. Sed angeli
habent perfectam caritatem et potentiam in diligentia sublevare. Ergo videtur quod sint solliciti nos adiuvare. Sed
hec non faciunt propria auctoritate, sed domini. Ergo videtur quod mittantur a domino. Item angeli quantum ad statum et dignitatem sunt medii inter nos et deum. Ergo videtur quod ad deum
ferant petitiones nostras et a deo nobis revelationes
referant divinas. Sed hoc est proprium nunciorum. Ergo, et cetera.

Contra. Frustra mittit quis nuncium vel ipse per se
melius potest facere per se ipsum. Ergo si deus per se tantum melius et
omnia potest facere per se ipsum. Ergo frustra mittit deus nuncios
angelorum. Sed ipse nichil facit frustra. Ergo, et cetera. Item deus
pater misit filium et spiritum sanctum ad redimendum nostram salutem.
Aut ergo sufficit et perficitur salus nostra per filium et spiritum sanctum
aut non. Ergo in perfectis mediator est filius, et cetera. Si sic,
quod dicitur est blasphemum. Si sic, ergo, et cetera. Item deus prius
misit eum angelis mittit ad nos, aut ad nos venit

[illegible]

aut no. si no. ergo frustra mittitur. si sic. cum non possit simul esse in diversis motibus. ergo desinit contemplari.

Item videtur contra gratiam angelorum prudenciam. quia quanto magis assistit sunt et contemplacio. et contemplativus non quanto magis in dominum qui movetur ipsum. ergo contemplativus non an gelus eum deo assistit. quia cum nobis ministrat. sed cum minuitur fervor dilectionis minuitur fervor devo tionis. ergo missio angelorum ad nos minuit fervorem dilectionis et devocionis. ergo est judicium con

Item hic ipsum videtur caritas quamvis habent plures potest. tamen quia ille potest in una sola sui indicatur aut in uno. mittitur alia. ergo per idem in angelis angelus sol licitatur circa ea que sunt virtutis ministrationis minuitur eius contemplacio. ergo dilectio. Item angelus bonus locatur in celo empyreo tamquam in loco sibi congruo et de putato. ergo appetit ibi esse. si ergo egredit ex empy reum ac appetitus eius in eo completur. ergo videtur quod missio in angelis probat incompletam. Sic ergo angeli boni sunt in statu omnimode perfectionis. videtur quod nullo modo competat eis mitti. Responsio dicendum quod absque dubio boni angeli ad nos mittuntur a deo. et si decem pos sunt assignari plurime cause una tamen potissima su mitur ex lege caritatis. hec enim missio concordat caritati divine et caritati angelice et humane. caritati divine qui hic manifestat divina bonitas quod nostram salutem diligit dum nobilissimos spiritus quos ei in eterna caritate iungit dirigit et transmittit ad procurandam salutem nostram.

Competit et caritati angelice. cum enim caritas ardentissima sit maxime desiderat aliorum salutem ob quod et dicit domino sicut dicit ysayas. ecce ego domine mitte me et angeli possunt nos iuvare pro eo quod videant nos suo auxilio indigere et malos angelos nos indesinenter impugnare. ideo quod ad nos mittantur lex exigit caritatis angelice. Competit et hec caritati humane quoniam parvula est quod diu su mus in via indiget foveri et nutriri. et excitari quoniam angeli sunt concives habitatoribus cum non sit eis conveni ens. quod excitat ad amorem optime in gi per obsequium beneficientie. unde ratio ad hec inducte sunt concedende. Ad primum ergo quod obicitur in contrarium quod deus nobis presens est. dicendum est quod quamvis deus sit presens tamen propter necessitatem et caliginem intellectus nostri quasi sunt ipsum cognoscimus ut absentem et quod illi spiritus propter claritatem lucis et beatitudinis perfectionem super videre deum facie ad faciem et sunt ei presentes quod admirabilia sunt in curia regis indicat hominis qui sunt curie regis notitie et ideo mittuntur a suo domino sic in illud est in proposito. non valet dominus per se facere. ergo non debet ad hoc nuncium mittere. instancia enim per ille est per se

per se facere. quod tamen iniungit suo vel vicario. ut sal vet in ministerio et actionibus decorem et congruum ordo. Ad id quod obicitur quia filius et spiritus sanctus sufficiant ad operandum salutem. dicendum quia et si sufficiant procurare quod et exse quantur non tamen excludunt nostrum arbitrii libertatem. adiu tores enim dicimur. sicut dicit apostolus. et quia nostrum arbi trium pigrum est et non bene gratie cooperatur ideo indiget excitatore. ad hoc autem nullus est magis ydoneus quam sit angelus et ideo congruens est ad nos mittatur. non propter indigenciam procuratoris salutis nostre ex parte filii vel spiritus sancti. sed propter negligenciam cooperatoris ex parte nostra. Ad id quod obicitur quia simo. erga nos non ergo erga dominum. dicendum quia ille motus duplex est. Primum quod quia non movetur erga nos nisi propter dominum quia motus eius non quiescit in nobis. sed nos super refert ad dominum. et ideo motus iste non aufert mo tum in dominum. sed potius disponit ad illum. Ad aliud dicendum quia quamvis una sola virtus potest simul et semel non pos sit se convertere ad diversa potest. potest tamen per diversas potencias. similiter per gratiam et per naturam. cuius modi est gratia. unde angelus simul et semel et de nobis cogitat. et de deo. sic autem ibi erit in virtutis et per hoc patent duo sequencia. scilicet de amissione fervoris caritatis. et remissione actionis virtutis agentis. hec non enim est una conver sio impedit alteram. quia quod non est incompossibile sed satis clarum est intelligenti qui potest hic capere. quomodo anima beatificata simul et semel intelligit multa. Ad id quod ultimo obicitur. dicendum quia sicut in superioribus habitum est locus non debet angelorum perfectionem vel necessitatem vel in dignitatem. sed solum propter quandam congruenciam. hec autem congruencia respicit ~~nullam potestatem sed potest per majorem~~ potest per majorem. et ut nullam potestatem in potestatem vel in decenciam sui ipsius absencia. et sic est in proposito plus enim delectatur angelus in plenitudine voluntatis domini sui et in iuvando homines placet deo quod delectetur esse in empy reo.

Secundo queritur utrum omnes angeli sint missi. et quia non. dicendum distinctio inter ministrantes et assisten tes. ergo non omnes sunt ministrantes. ergo non mittuntur. Item dyonisius. celestis hierarchie dicit de angelis. sancte et summe illa agmina a divinis numquam recedunt. quoniam ea committunt usui exterioris officii numquam habent. Item ratione vi detur plus distat actus ministrandi ab actu contempl. ergo ministerium a ministerio. et hoc patet quia principes patrum dicuntur sit distinctio secundum... principes patrum sit distinctio ordinum. si ergo per diversos ordines distincta sunt ministeria et unius ordinis ministerium alterius ordinis non assumant. videtur quod aliqui ordines angelorum ita contemplationi assi stant quod administracio complenda non admittatur.

[illegible]

[illegible]

n creant. ¶ It maior e ordinatio i ierar-
angelica. q sit in ecclesiastica i sit aliq inter
templos qd no acto q mito forci us. Et tie
itm supna. q no oiu anglorum e mitti ad op
pitu. arguit sic p auctore. hc. 1. oes admi
nistratorij spus missi pp eos q hereditate capi
ut salutis. Item ysa. vj. uolauit ad me
vn ad me de seraphin. q ac de ordie seraphi
missus fuit ad ysaiam pphaz. sz gstat q or
do saraphin e ordo supremus. q si ille mittit
ur q oes alij mittant. It rone uis tm
q dilexit salt nram q misit filiu et spm sc.
sz n fecit n q decebat. q simul adnos
n derigat filio sui q n derigat aliq angelo
q ut oibz gpetit. It de hoibz assumitur
ad omnes ordines anglorum q si qlz angls dz rest
aurari sui ordis pcare. et dz ad h mittere
ut q oes angli aliq adnos mitat. Itm
caritas anglorum eminens fac eos sollicitum e
nrz salt. et ph adnos venire diuina iussione.
si q in supmis ordibz e maior caritas. ut gpipi
marie nrz salt peruet q eos mag dz q
adnos mitte supiptior e caritas ad iuuad q
sit necia adnocend. q si ab anglis q creati
sunt de oibz ordibz ipugnam. multo fortius
ut q ab anglis ~~anglis~~ psistentibz de singlis
ordibz adiuuem. q si ad h mitat ut nos
adiuuet pz et sic ad h dd. q sic magr d
illa dulce q oppiones pp diuersas auctes q ui
dent ihc in q iure. Vn qdam adherentes q
bzdam et i tellentes eas ad litteram alias uo ex
ponetes formaueit sibi ~~optie~~ opiones uari
as. Quida. n. dixit q soli angli ultime
ierarchie adnos mitut. et dicunt h sentencie dyo.
n e h stm ap q illa dict q fac ap in
telligenda e e acco. cu dic oms e admi
nistratorij. Et intelli de in q e de ultia ierar.
sz q i expo sensus z i text apli n concordat.
ut. n. p baec h q nobilior e oibz anglis.
n tm superioribz. Scd e pa opio q oim anglorum.
e mitti q iuitit illi auc apli. et h opio dic
ubu apli no e gnuz ubu dyo. q dic supio
ra agmina n mitti aut q ita n frequet mit
tut aut q no ex offo ita gpetit eis mitti.
~~offo i gpetit eis mitti~~ sic anglis ierarchie in
ferioris. Sz q expo ista ubi dyo ut e uald
extnea. cu ipe dicat qd usu exterioris officij
nuq hnt. sz p dubitanti edend e e vex
i hac pte ta ubu apli q ubu dyo. io e tcia

mod ddi. pdictiu ne uerit ubu saluas. et
ad concordia reducens et exitus duobz exp
ssa uitate eliacs. distiguitur. n. o missi
onesse. n. missio exterior q e ad nos. Et missio
interior q e ad anglos. sz pp nos. sz demis
sione exterior loqui. sic n gpetit oibz anglis.
q n gpetit superioribz agminibz sic dic dy
o. q ea q p minet usui exterioris offici nuq
hnt. i quo sigt qd itellit demissione exte
riori q e ad nos. q i a intellant demissione
interiori q e ad anglos pp nos. sic mitti gpetit
oibz q sm supiores mittut ad medios.
et medij ad infimos. dm reuelado purgant
et illuiat ea. q nob exp dixit. et h totu e
pp nos. et io sigt dic aps missi pp eos q
igt missi ad eos q hereditate q sunt rones oste
dentes q no oim e ad nos mitti ut prilaz
exdens ur. ad ubu apli. Ad id u qd ob. de
vi. ysaye dd q angls missus ad eu n dz e
un de seraphin. q e de supmo ordine
sz q mudabat labia el intendz. et h ipe
fuit ad yo ill. de angelica ierarchia Ad id
q ob q missio gpetit filio. q cuilz ordi
angelico. dd q n vz missio. n. aut e adiu
diud et ad salu. aut e ad ministrand. p e tanta
dignitatis q nulli alij pt gpetere n soli deo. sa
u no e tanta dign qd gpetat agmi supp
mo. Ad id q ob q ordines anglorum oes restau
rabuntur p hoies. dd tm ad h q ad duo se
queia q una oes angli sint nob. et adiuto
ris et eos nos adiuuat. ul mediate l imme
sic tm studijs reuelationibz sic ipsi fendis et of
fendis nris orationibz. dm. n. agmina supma
q sunt nob necia i ferioribz agminibz ~~reuelabat~~
reuelat et dum sic e uis p nob ad dm repl
lat et petitiones nras deo exponut. no ut dm
i struant. sz ut nras petitiones igneis suis affec
tionibz deo acceptas faciant sic aduocati deco
ris ordibz alios cuz defendut et ornant et
absz dubio nob magnu auxiliu pstant et
sic faciunt ad ordinu suorum repatione. et ho
sequit caritatis sollicitudine. et efficacitudinem ut nos adiu
uat q alij ipugnet.

Consequenter q de sco articulo .s. ad qd mittitur.
Et te p qo. ut iste mitat ad acce d nrm ~~offcm~~
po utrum mitat ad illud istum.

In pmo pcedit sic. et q mitit ad i flama
du affirmant. angls q missus e ad
ysaiam sic dic dyo. dz e unus de seraphin

quia missus est ad nos, animam incendit et inflammat. Sed
inflammatio respicit affectum. ergo etc. Item actus
seruitii sicut uult Dionysius deinceps est seruitii. sed illuminare
purgare perficere. ergo si purgatio respicit remotionem sordium
et sordidationem, respicit affectum, quia ad recipiendum inuenitur
ut exemplo. quod angelus mittitur ad inflammandum affectum
per amorem solum et mundum. Item hoc uidetur ratione boni
per quod bonum est diffusiuum sui. Sed angelus beatus
est perfecte bonus. ergo potest bonitatem diffundere. Sed bonum
ut bonum respicit affectum. ergo uidetur quod affectus noster
susceptiuus bonitatis habet perfici et inflammari, quia adhuc posset
et deberet angelus mitti ut nostrum affectum inflam-
met et perficiat. Item non sufficit in nobis. quod
id quod est inflammatum, dum alteri uel inflammationi appropinquat,
ipsum inflammat. ergo si affectus angelicus est igne di-
uini amoris inflammatus et repletus et sua missi-
one nobis approximat, ergo affectus nostros inflammat.
Ad oppositum arguitur: In hoc affectu nostro potissime con-
sistit arbitrii libertas. sed non tantum solus deus potest super
liberum arbitrium, cum sit sibi deo potentissimum. ergo nulla creatura
quantumcumque nobilis et perfecta potest inflammare uel perficere affectum
nostrum. Item sicut affectus noster maxime consistit iustitia
et caritas. iustitia non est creata uocatur, per se uiuitur. unde
dicit Anselmus. sed solus summe iustus est uocatiue nostrum iustifica-
re, ergo ei soli affectum inflammare. Item per caritatem inflam-
atur affectus, consistit caritas. ergo si caritas uel est spiritus sanctus
uel increata [illegible] inflammato affectu nostro non potest esse ab aliquo
alio. Item forma affectum nostrum maxime consistit [illegible]
[illegible] deiformitas. si ergo solus deus est deiformem efficere,
soli deo est in affectum nostrum influere. ergo id non spectat ad
ministerium angelorum. Responsio ad predictorum intellectum no-
tandum quod affectum nostrum inflammari ab aliquo duplex potest
intelligi. aut ita quod inflammet ab aliquo sicut a principali
agente et efficiente. aut sic ab excitante et adiuu-
ante. et secundum istum duplicem modum intelligendi duplex in-
tellexerunt aliqui affectum ab angelis inflammari et perfi-
ci. secundum primum intellectus est hereticus. secundum uero catholicus. pro primo in-
tellectu habuerunt aliqui philosophorum, posuerunt enim quod anima
esset effectum intelligentie. et quod intelligentia influeret su-
per animam sicut influit agens super effectum. Unde dixe-
runt quod anima triplicem habet operationem. alteram intellectua-
lem et diuinam, alteram ex se ipsa sensualem, [illegible] ex influen-
tia angelica; sed diuinam ex influentia diuina. Sed ista
positio est contra ueritatem catholicam et piam. quia non hoc posu-
erunt, non intellexerunt arbitrii libertatem, non anime di-
gnitatem, non beatitudinis stabilitatem. quia si intellexisset sicut
beatus Augustinus egregius doctor posuit, animam immediate
a deo compleri et moueri et beatificari dixisset. ut beatus
Augustinus ubique contra talem [illegible] errorem extirpat.

ostendens quod immediate animam per mentem unit deo
sicut et unit angelicam. [illegible]
ueritate. et hoc modo intellexit beatus Dionysius. illo deo angelis seruitii.
et perhibuerunt modum ab angelis dicit propheta fuisse [illegible]
et post [illegible] Ad duo primum. // Ad id quod obicitur quod bonum
est diffusiuum sui. dicendum est quod diffusio duplex potest esse alio
non aut per modum influentie sicut calor uel lumen dicitur se
diffundere. uel per modum utilis operis, per quem modum dicitur bonum
hoc bonitatem suam diffundere. dum ad hoc operatur et laborat
ut alii bonitatem non abiciant, sed adeo suscipiant. et per hunc
modum intelligenda est diffusio bonitatis uel creature angelice. // Ad
id quod obicitur quod inflammatum [illegible] inflammatio inflammat,
dicendum quod uerum est quando illa inflammatio est productum alte-
rius, id est quod est in actu potest educere ad quod est in potentia. quando
uero aliquid habet inflammationem per caloris infusionem [illegible]
uirtutem. quia hoc modo non inflammat ad [illegible]
sui, cum primo caloris, quod calore nature est infundere. et per
hunc modum est inflammatio in spiritibus. uel flamma est amor
diuinus non ex ipsa anima productus. sed per actionem infusi-
onis huius caloris non potest in nobis angelus esse effi-
ciens, quamquam aliquo modo [illegible] susceptorum possit nos
excitare.

Tertio queritur utrum angelus mittatur ad illuminandum nostrum
intellectum. et quod sic uidetur. quia dicit Dionysius in libro de celesti
hierarchia. ordinatio [illegible] de luce diuine claritatis per appa-
rentem, ut in copiosis effusionibus excellentissimis mani-
festat creaturas. et per eas que possunt eius diuinum
participat iudicium. ex hac littera manifeste colligitur quod
deus nos illuminat mediantibus angelis. Item ille de
motu cordis ita diffinit animam. anima est [illegible] in
corpore intellectualis, earum illuminationum que sunt a primo
[illegible] relata per proprietatem. ergo intra relationem anime ad
deum, cum percipit illuminationem, cadit alia relatio
media. sed hec non est nisi relatio angelica. ergo uidetur
quod anima illuminetur a deo mediante angelo. // Item angeli
sunt lumina spiritualia. sed quia intellectus noster agens
lumine, dum se conuertit [illegible] fantasmata, abstra-
hit et depurat. et hoc modo illuminat. ergo si angelicus
intellectus multo magis in actu est quam noster. ergo multo
magis intellectum nostrum potenter illuminare potest. Item
planum est quod angeli multa nobis reuelant spiritualia
que non sunt nata cadere et recipi in sensu nec
in ymaginatione. ergo uidetur quod intime possit intellectum
nostrum similitudines imprimere. sed talis impressio non potest esse
nisi illuminatio. ergo etc. // Item angelus dicitur purga-
re, illuminare, perficere. ergo si hec solum conueniunt eius
modo excitans, cum similiter unus homo excitat alterum, ui-
detur quod homo dicatur illuminare, purgare et perficere. quod si homo
non dicitur esse purgator nec illuminator, sic angelus pur-

pro intellectum inflammari ab aliquo [illegible] per intellectum. uel efficiendo sic sol dicitur per se inflammare affectum. uel mouendo sic obiectum
mouens [illegible] sic delectatiuum mouet affectum et inflammat affectum. uel excitando et adiuuando. sic quod offert sponsum
uel delectabile inflammat affectum. hoc autem ultimo modo angelus inflammat affectum [illegible] inflammare uel incendere
affectum nostrum. primo modo ignis incendit ligna. secundo modo ligna incendit ignem. et sic modo ignis. tertio modo
qui ligna ingerit incendit ignem.

qd anglus possit animam superiorem illuminare. Item
multo plus potest angelus beatus quam dyabolus. sed demon
... intus ... excitationem et ... suggestionem. ergo videtur quod angelus illuminat per gloriam cum sit
anima nostra superior et nobilior in se possit a superiori
illuminari. ad oppositum aug. in li. lxxxiii. q. inter deum
qui est ad ymaginem dei facta est, ut inmediate ab ipsa veritate
formetur. et pluribus locis dicit, quod inter mentem et deum non cadit
medium. ergo si intelligentia nostra attendit supra animam su
periorem, videtur quod non possit illuminari ab angelo. Item
super illud ps. signatum est super nos lumen vultus tui domine. dedisti letitiam in corde meo
... dicit glosa. deus per seipsum ipsam irradiat pur
ioresque ... quam per angelicam ministerium. Item
facilius est producere formas corporales, quam sit dare illuminationes
spirituales. sed angelus formas non potest producere tamquam
principale agens. sed solum excitans disponens. ergo multo
fortius non illuminationem spiritualem potest anime dare. Item
si angelus illuminat animam, aut illuminat immittendo
ei lumen proprium, aut creando novum. si immittendo
lumen proprium, cum lumen suum non sit extra ipsum. ergo angelus
illabitur anime, quod est solius dei proprium. si creando novum,
aut producendo ex aliquo, aut de nichilo. si ex aliquo
queritur ex quo, quod cum non sit dare, restat quod angelus pro
ducat ex nichilo, quod sit creator. Item si angelus
illuminat animam, aut per medium aut sine medio.
si per medium, queritur quid sit illud medium. deffectus spiritua
le illuminationis, et deffectus spiritualis illuminationis non
possit esse nisi spiritus, inter animam illuminatam et angelum il
luminantem esse ponere medium, et iterum est de illo sic
de primo, ergo videtur esse abire in infinitum. vel non est ponere me
dium. si inmediate illuminat ipsam animam, ergo videtur quod sit
in ipsa anima, et ita quod illabitur anime. Item ita in
mediate natura formetur in deum intelligentia, ut nostra. ergo
si angelus non potest universaliter intellectum non potest intelligentiam
illuminare ... quod prius est ..., quod accipiat ultimos
actus, videlicet illuminationis, purgationis et perfectionis. Respondeo dicendum
quod animam quo ad superiorem portionem illuminare so
lius dei est proprium. sicut in pluribus locis ostendit augustinus et quamplures
alii qui intellectum tocius virtutis primum posuerunt. ... in
de intellectum nostrum non pervenire ad lumen proprium ... sed per
fici et illuminari ab ... per lumen intelligentie mediam
et hec est simpliciter tamquam conveniens ... cum multis
locis hoc augustinus ostendat ... et ... scriptura hoc dicat.
... sicut io. i. dicitur, erat lux vera que illuminat et
cetera. quod quidem non est lux creata, sed lux divine sapientie et veritatis
tis eterne. et quoniam hec anima ... ... intellectus
... intellectum ... sic videmus ... sole ... in
...   et potissimum signum est ... intellectus ... in
aspectu summi luminis natus est ... non ... quod ali

quo potest esse contentus, quousque perducatur ad illi
clarum aspectum. animam ergo quo ad supremam partem an
gelus non potest illuminare. sed quo ad inferiorem partem bonis
possunt catholici doctores, animas nostras a beatis angelis
per eorum revelationes illuminari. hoc autem potest fieri tri
plici modo, ut intelligatur angelus inferiorem portionem
illuminare per modum luminis irradiantis ... ut intelligat illuminare per modum speculi offerentis ... ut intelligat illuminare
per modum lingue vivacis exprimentis. omnes hii modi
et si aliquo modo sit intelligibilis, quod angelus sit lumine
et speculum et habeat spiritualis interpretationis sive locutionis
officium, sustinui possunt ... tamen modus intelligibilis
est. non enim videtur bene apparet quo modo angelus irradiat,
non quo modo se offerat aspectui anime. sed hoc satis intelligibile est
quo modo angelus possit anime quod concepit suggerere, et sic
doctor dum exterius loquitur, excitat intellectum, et via parat
ad intellectum, et vivaciter efficax loquitur, quamvis sua
vivacitas ad intellectum nostrum habet ingressum, dum sonat
aure corporis exterius. nec enim ... audit hoc
... clamat, ... efficax est et vivus. cum habeat ad
latentes ... vive vocis actus, ut dicit ieronimus. sic
et suo modo intelligendum est. quod angelus hoc possit facere in
... et illuminat, non lumen ... non solum offerendo
se obiectum ... speculum, sed et vivaciter excitando sicut
doctor exterior, et ad hoc efficacior ... huius
sic patet responsio per magistrum partem ad obiecta ad utramque partem.
... rationes ostendentes quod angelus non potest intellectum
nostrum illuminare, sicut ... ad superiorem
portionem. scilicet mentem, et de illuminatione que quidem est plus
in ... sole dei est proprium, sicut patet est. unde rationes
ille concedende sunt. Ad primum ergo quod obicitur de dyonisio ia
patet responsio. dicendum enim quod loquitur de illuminatione ...
Ad id quod obicitur de illa diffinitione anime. dicendum quod ultima
... relatione habet ... illuminationis a deo percipit.
non quia dicatur angelus cadat medium inter deum et animam
per modum influentis. sed quia perfectius et nobilius illumina
tur a deo angelus quam anima per ... et ideo dicitur illuminatio
... non ordine causalitatis, sed dignitatis. Ad id quod obicitur
quod angeli sunt luna. dicendum quod verum est. sed non ideo dicuntur
luna, quia lumen suum diffundat exterius in animas, sed quia
... non enim est simile de lumine corporali et spirituali.
lumen enim spirituale propter sui dignitatem a forte luminis immediate
procedit, cum non possit habere medium deffectus. lumen
autem corporale recipitur per medium et deffectum. et sic potest deffici
et recipi. sic et potest irradiari, et sic illuminatum potest illu
minare. sicut patet illumina... Ad illud quod obicitur quod multa nobis
revelat, que nobis per sensum non experimur. dicendum quod
illud non concedit quod inmediate influat in intellectum. sed eum potest
fieri si inmediate intellectui suggerat. non ad hoc illud ...
sed et per ... inmediate virtute ... sicut videmus

Ad hoc quod ad intellectum intellectus ... maxime aliquid ... vel ... quod ...
... speciem ... lumen ... quod ... se
... speciem. angelus non potest in intellectum novam speciem imprimere. sed nec habitum
... luminis dare. sed ... quod vult ... unde non potest illuminare
intellectum nostrum ad ... aliud ... ipsam ... efficiendo. sed illuminat
non excitando et disponendo. Fiat enim in fantasia transmutationem specierum
ponendo et dividendo. secundum exigentiam rei quam vult revelare, ...
intellectus agentis suum super illas, ut moveat intellectum, et sic operatur quod
... intellectus agentis augendo ... sic ... et ... potest
lumine duplicato.

... sed inmediate ad deum illuminatur ... quod ...

verbo ... ... magister

quod per ...

hoc

Item

De ...

... in ...

deum ... per ... respectu ... vel

quod ergo non possumus est ad ostendendum in medio sensibus et viribus inferioribus. Quia intellectus tuus non est natus a superioribus ad recipiendum in actu influentiam, non est etiam adeo spiritualis, quin mediantibus verbis sensibilibus possit id intelligere conceptus mentis tue, et ideo ceterum loquor de spiritualibus sic decoratis verbis. Multo fortius potest hoc angelus facere in virtute interiori, quia elevatior est quam sint exteriores, quadam spirituali locutione et satiatus ex altitudine.

Ad 5m quod obicitur, quod si solum possit per modum excitationis, tunc non possit amplius quam homo vel malus angelus. Dicendum quod etsi non possit

alia uia nos uide[?] quod

homo vel angelus malus, tamen ex hoc non sequitur quod ad eque tempore et virtute exprimendi, quia per eandem viam contingit bene et melius docere, sicut patet, parvuli exteriores ad discendum a sapiente doctore et fatuo, sed multo melius nos docet qui lumen sapientie habet quam qui illo caret. Sic in angelo intelligendum est se habere, et per hoc patet illa duo ultima, quia non est simile de homine nec de demone, nec eveniet ei per intentionem in efficacia, cum non tantum habeant lumen sapientie.

Ad 6m quod obicitur ultimo quaerebat quomodo fiat differentia actuum. Dicendum quod universalis modus dicendi est, quod illi tres actus respiciunt intellectum, ut purgatio sit in initio, illuminatio in progressu, perfectio in fine vel aliter, ut notetur ita quod ordinatur eruditio vel doctrina angelica: purgatio est ad remotionem impedimentorum, illuminatio est ad cognitionem verorum, perfectio ad dilectionem bonorum. Adhuc autem ordinatur per modum excitationis, sicut sermo boni predicantis, et ideo non inconveniens bonus doctor et predicator dicitur illuminare et purgare et perficere suos auditores, sicut expresse beatus Dionysius in libro de angelica ierarchia dat intelligere.

Consequenter quaeritur de tertio articulo, scilicet qualiter invicem sibi officium exequuntur, et cum hoc faciat discursum et annuntiationem, in Magistro hic quaeritur de angeli motu et de locutione, et quia de motu dictum est in primo libro d. xxxvii, nunc quaerendum est de locutione angelica, et supponitur quod competit angelis loqui absque assumpto corpore, sicut dicunt plures auctores, et est locutio spiritualis, quod quidem est sermocinare.

Circa modum loquendi quaeruntur duo.

Primo est utrum locutio angeli idem sit quod est cogitatio.

Secundum est utrum eadem locutio possit esse a Deo et angelo.

Circa primum sic proceditur. Et videtur quod spiritualis angeli locutio non est idem quod eius cognitio. Primo per id quod dicitur i Cor. xiii: Si linguis hominum loquar etc., in glossa: angeli superiores signant inferioribus quod de voluntate Dei perceperunt, quod fit aliquibus

vel aut — intellectualibus

nutibus vel signis; signis nutus cogitationis alius est quam cogitatio; ergo cogitatio alia est quam angeli locutio. Item differt in angelo actus virtutis intellectivae et operativae; ergo ratione differt actus virtutis cognitivae et interpretativae; si ergo cogitatio est actus virtutis interpretativae, ergo non sunt idem. Item non est eadem conversio qua intellectus convertit ad se et qua convertit ad alterum; ergo cogitare et loqui in angelo non est idem, sed diversum. Item per locutionem manifestatio cogitationis angelice; ergo si idem esset loqui et cogitare, quicquid cogitaret alteri manifestaretur; ergo nihil quod est in uno angelo lateret quod esset in alio. Ergo quicquid sciret angelus superioris ordinis sciret ille qui est inferioris, quod est plane falsum. Item Gregorius in Moralibus differentiam vocem angelorum dicit: vox angelorum in laude conditoris est admiratio intime contemplationis. Si ergo admiratio sua contemplationis est actus differens a cogitatione, ergo nec locutio sua nec admiratio. Item Damascenus: non lingua et auditu indiget angelus, nam sine sermone vocis prolato tradunt sibi suas illuminationes; ergo videtur quod locutio angelica nihil sit, aut si aliquid est, non est aliud quam cogitatio. Item locutio non sit aliud quam conceptus; angelus autem intelligibilis est sua cogitatio, habet naturam lucis et speculi, sed lux corporalis per hoc quod lucet se manifestat, et speculum per hoc quod speciem recipit retinet speciem representat; ergo videtur quod angelus hoc ipso quod intelligit cogitationes suas declarat. Ergo cogitationis declaratio sit locutio; idem est in eo cogitatio et cognitio locutio. Item loqui non est aliud quam dicere, et dicere non est aliud quam verbum gignere sive formare; sed cogitatio nihil aliud est quam verbi formatio aut verbi conceptio, sicut vult Anselmus; ergo cogitatio nihil aliud est quam interior locutio; sed locutio que convenit angelo per se est tantum interior; ergo idem est quod cogitare. Item si locutio differt a cogitatione, cum presupponat eam, aliquid addit super ipsam. Si tu dicas quod addit manifestationem que fit per quandam speciei oblationem et insinuationem alteri quem intendit, tunc videtur cum angelus superioris ordinis nihil recipiat ab angelo inferioris, quod angelus inferioris ordinis non possit loqui alicui angelo superioris ordinis, quod plane falsum est. Sic enim potest angelus loqui Deo multo magis potest loqui alteri angelo. Item locutio que differt a cogitatione addit aliquod signum exprimens; si ergo angelus vult speciem intellectam quam habet in se alteri angelo manifestare loquendo, et ipso differt locutio et cogitatio, oportet ergo quod differat species quam intelligit et signum quo exprimit. Tunc

Quod angeli invicem locuntur [illegible] ... ad hoc [illegible] sectum unde anima cara [illegible]
[illegible] sibi invicem sua sibi invicem secreta revelare volentes revelant.
[illegible] iocunditas [illegible] iocundum gloriosum [illegible] mutuum [illegible]
Augustinus xix de civitate dei c. vi. [illegible] iocundat homo in societate sua carius [illegible] hominis non intelligentis vel alieni
[illegible] in actu quod unus non impedit actu alterius
[illegible] in affectu quod omnium una voluntas
[illegible] intellectu per modum [illegible] dispositionis, servicii, certitudinis ut [illegible] sibi sinceram
[illegible] et diffinicionis ut [illegible] ad distinctam [illegible]
[illegible] ut [illegible] reductio [illegible] ad examinacionem [illegible]
Quod duplex locutio: superioris narratio [illegible] superior ad superiorem [illegible] continue manuductionis et illustrationis.
[illegible] superiorum ad inferiores quae illuminat, purgat, perficit.

Quod autem angeli invicem loquantur dicit Basilius: si nuda et aperta anima [illegible] exstabilis motibus invicem cogitacionum [illegible] [illegible] [illegible] maioris virtutis angelus [illegible] cogitationem suam loquendo manifestavit [illegible] magis angelus [illegible] illuminatio fit [illegible] illuminatio fit [illegible] locutio [illegible] primo conceptus mentis [illegible] deinde [illegible] cum ordine [illegible] actuali [illegible] cogitationem [illegible] extrinsecus. Sic in angelo primo est conceptus cogitationis [illegible] manifestandi alteri [illegible] ad signum naturale [illegible] in quo manifestatur [illegible] affectio [illegible] conceptum alterius et sic invicem locuntur [illegible] Basilius [illegible] cogitationem [illegible] sine signo [illegible] conceptum [illegible] medium [illegible] ad [illegible] audient [illegible] possit [illegible] loquitur et audiens [illegible] non requiritur [illegible] angelus

quo de illo signo. aut est species aut res. Si species
pro ratione indiget alio signo et illud queret
de illo alio signo, non erit ibi status. sic in infinitum.
Si autem est res aut sensibilis aut intellectualis. Sensibilis non.
quia corpus est in angelo. est spiritualis et intellectualis. quod
quia magis illam apprehendit angelus cui fit primo
quam ipsam speciem que est in intellectu angeli. et item
illa res que est in uno angelo non potest fieri in intellectu
alterius angeli. ergo oportet quod fiat per similitudinem. et tunc pro ratio
ne species existens in intellectu unius angeli potest
generare similitudinem in alio. aut si non. quero. Item
quo potest idem intelligere est ibi medium defendens
quod est in loco abstrahens. et quod est in uis uel uirtus
exsecutiua [illegible]. uidetur hic esse necessarium
si differt in angelo locutio et cogitatio. [illegible] ad perfectam
intelligentiam est notandum quod locutio duplex est. uno modo locutio
actum interiorem siue intrinsecum. alio modo actum ad alterum.
siue quodammodo extrinsecum. primo modo locutio est quoddam uerbum formatum
exprimens siue expressiuum. primo modo locutio sine [illegible]
siue in angelo non est aliud quam cogitatio. Secundo modo plus dicit quam
cogitationem. sed differunt in duobus. secundo modo locutio ad
alterum super intellectum notat effectum [illegible]
non dicit nobis loqui solum quia intelligit. sed etiam quia reue
lando aliquid illustrationem in nobis efficit. unde gregorius
[illegible] locutio ad nos intrinsecus facta uel potius
quam auditur. quia dum semetipsum sine mora sonitus
insinuat repentina luce tenebras nostre ignorantie il
lustrat. In homine uero non solum addit effectum in alte
rum. sed etiam actum et signum medium. Cum enim unus
homo loquitur alteri non solum cogitat. sed cogitationem
suam formando uoce sensibili. alii interpretatur et exp
licat. Ideo autem quia locutio in hominibus non solum
addit actum. sed etiam signum medium. hoc est quia anima alius
est actus conuersionis super se. et alius actus conuersionis
ad alterum. et in cogitatione conuertitur anima super id quod habet in
se. in locutione uero offert alteri. oportet quod alius actus
sit cogitationis et locutionis. et ita addit actum locutionis
super cogitationem in hominibus. super addit etiam signum. quia anima
quamdiu est in corpore non est nata suscipere nisi mediante
sensu. unde quia [illegible] unum necesse habet amit
tere unam secundum. Ideo ad hoc quod anima conceptum suum
alteri exprimat. oportet quod ipsum uoce sensibili [illegible]
formet mediante qua [illegible] coniungat. et sic
[illegible] sub signo intelligibili [illegible] sub signo sensibili mediante
uirtutibus sensitiuis ad intellectum alterius anima ascendat.
Cum hoc [illegible] est ut sic [illegible] est e contra in corpore
in eius locutio que habet spirituale. ad corporale enim spirituali
bus a suis medio [illegible] est. non locutio super cogitationem
addit effectum. scilicet [illegible] sed non addit sensibile signum

quod et effectum addit propter hoc quod cogitatio que est de sui natura
est secreta. et ideo numquam fit manifesta. nisi ipse cogi
tans aliquid tamquam audiendum offerat. et aperiendo secre
tum. quia nullo medio quod in se habet ad intellectum al
terius. quia ad [illegible] pertingere faciat. necessarium est et
intellectus actus nouus. quia non eadem conuersione se super
se conuertit et super alterum uel ad alterum. sed tamen est
necessarium sensibile signum uel defendens medium. quia cum ipse
intellectus angelicus sit potentius sensibilibus natus sit
suscipere. angelus loquens sine sensibili medio natus
est sibi offerre. et ideo ad loquendum sufficit ipsi an
gelo ipsa species intelligibilis que exuta intellectualis ipsius
angeli ad ipsum uolens potest ad alterum pertendi
sicut illa species dum eam [illegible] intra se conuertebatur
intellectus erat uerbum intrinsecum. sic dum eam pertendit
ad alterum efficitur quasi nuntius et uerbum exterius. et quia
tamen illa species que in uirtus pertendens illam ad alterum est
ipsa pertensio spiritualis est. ideo non indiget aliquo
medio defendente. sed quia uirtus illa finita est. necesse
est ad hoc quod unus angelus intellectum alterius ange
li loquendo. hoc est illa speciem porrecto excitet.
quod finita distantia adinuicem distet. Ex his
patet quod et si non tantum differat in angelo locutio
et cogitatio. quantum differt in homine. differt tamen aliquo modo
et rationes inducte ad hanc partem concedende sunt. Ad
id quod obicitur de [illegible]. dicendum. quod [illegible] loquitur de locutione
angeli in comparatione ad deum. apud quem locutio cogitatio
est. quia auris eius nichil latet. Ad id quod obicitur de
damasceno. dicendum. quod quamuis locutio angeli non differt
a cogitatione. propter quod uel cogitatione dicatur uoce sensibi
li non tamen non est omnino indifferens. quia et si non addat
ultra cogitationem exterius signum. addit tamen ulteriorem actum
atque conuersionem cui conuenit finitam distantiam [illegible]
cogitationem et intellectus ab omni distantia abstrahat. Ad id
quod obicitur de manifestatione lucis et speculi. dicendum quod non
est simile. quia lux uel speculi manifestatio est naturalis (?).
unde nec lux potest uideri nisi speculum suscipiat [illegible]
et se manifestet. sed non sic est in angelica cogitatione
cuius manifestatio est uoluntaria. sic dicit augustinus xv (?)
super genesim ad litteram. [illegible] dum ipsi angeli cogitationes suas
ad inuicem uoluerint. non celatur [illegible] quibusdam
spiritibus obstaculis potius uel remotionis sic sensibi
libus [illegible] Ad id quod obicitur quod [illegible] est loqui quam
dicere. dicendum quod sic loqui est duplex in se et ad alterum. sic
et dicere. et quamuis dicere in se prius sit quam cogitare uel co
gitare intelligere. tamen dicere ad alterum ulteriorem habet actum.
¶ Ad id quod obicitur quod si locutio addit aliquid super cogitationem
quod tunc non posset angelus inferioris ordinis loqui ad
angelum superioris. Dicendum quod licet est si loquendo addet

loquitur ut ponit

influenciam virtutum maliorum. sed actus locutionis superadditus actui cogitationis non dicit nisi quandam speciei protensionem ad alterum, que quidem protensio non est ille species impressiva. sed potius excitativa intellectus audientis ut ipsa virtute suscipiat et in se ipso faciat. unde locutio, ex parte audientis non excitatum passivam activa, ex parte audientis non excitatorum passivam.

Et ex his patet quid sit auditus angeli et quo differt auditus a visu. nam tunc audire quando videre est in angelo intelligere. sed tunc videt cum ex proprio motu aliquid intelligit. tunc audit quando per oblationem speciei intelligibilis ab alio in intellectu excitatur ipsum super offerentem intelligere. et sic competit angelo non solum superiori sed et inferiori vel infimo. quia sic audit supremus angelus ab infimo. sicut magister audire potest a discipulo. non quia ab eo suscipiat doctrinam seu illuminationem sed quia melius cognoscat eius defectus per sui ipsius detectionem. // Ad id quod obicitur quod si locutio differt a cogitatione quia nutus differt a specie. dicendum quod licet non oporteat quod differat re sed sufficit quod differat secundum comparationem. eadem enim species est que consideratur in se et quod potest protendi ad alterum ex comparatione differens. sed actus considerandi eam in se, qui quidem est cogitare, et actus protendendi ad alterum comparatione differens qui est locutio, actus est alius et alius. nam huius actibus intellectus angeli eius eadem similitudine diversimode utitur. ita quod in uno plus sit similitudo et intellectus species species tamen dicitur et verbum in alio vero non tamen species sed et nutus. vel improprie possumus dicere quod sic species que est in speculo duplicatur dicitur se ad oculum non est omnino eadem sed se multiplicat. sic et potest intelligi spirituali modo de specie que est in intellectu angelico. // Si autem queritur de medio. dicendum quod nullum est quoniam. quia cum sit actio spiritualis et intellectualis non indiget medio corporali. Si vero queritur de luce per quam fit sicut de luce spirituali dicendum quod convenit in lux intellectus angelica efficientis et lux superne virtutis. ut sicut in luce corporali ad immutandum visum requiritur concurrens et lux incorporata et lux super infusa et absoluta ut potest lux solis: sic et in spirituali requiritur duplex lux concurrens intellectum. propter quod in pluribus locis innuit. au.

Secundo videtur eadem locutio possit esse a deo et ab angelo. et quod sic videtur. apocalypsis i. loquens per angelum suum servo suo Johanni et cetera. Sed quandoque aliquis artifex agit per instrumentum eadem est actio agentis et instrumenti, sic quis incedit per scamnum eadem est incessio. ergo eadem est actio dei et angeli // Item loquitur de nobis per prophetam locutio illa dicitur esse dei et spiritus sancti. et illa locutio illa et est ipsius prophete. sed constat quod non est nisi unica. ergo pari ratione est de locutione nobis per angelos. Item quando audita fuit vox illa hic est filius meus dilectus. luce iii. constat quod illa fuit locutio dei. quia nullus poterat hoc vere dicere nisi deus. sed illa locutio successionem habuit et variationem, ergo fuit ab aliqua creatura spirituali. ergo videtur quod una et eadem locutio possit esse dei et angeli // Item videtur quod nulla locutio sensibilis possit esse dei. quando et sit angeli. locutio enim sensibilis fit mediis organis. ergo sicut deus per se non potest creare, quia cursus fit mediantibus organis corporibus, que non habet deus. ergo similiter nec per se ipsum sensibiliter loquitur. ergo talis locutio sensibilis dei non est dei quod angelus sed diversa. sed ubi agentium diversi sunt actus. sed deus et angelus omnino sunt diversi agentes ergo diversas faciunt locutiones. Item locutio dei non est ad quod verbum dei et verbum angeli dicit et verbum angeli est omnino ad et ad. ergo locutio dei et locutio angeli est omnino alia et alia. Item nullus actus qui per se competit creature convenit deo ut ibo. si dicatur quod creata est id prout dicitur de deo et creatura sic patet. ad nihil enim est intelligere hominis ad intelligere dei. ergo pari ratione alia erit locutio angeli et alia dei. Item cum deus loquitur mentibus nostris loquitur quod ad supremam partem. cum vero angelus loquitur, suggerit ab inferiori. ergo non videtur quod eadem possit esse locutio dei et angeli. Iuxta hoc queritur. cum angelus apparet et loquitur in persona dei utrum sibi possit adorari in persona dei. Et videtur apparitiones omnes in substantia creata quibus deus apparuit et locutiones in creatura sit mediantibus angelis. R. dicendum quod sicut triplex dicimur videre deum. videlicet visione intellectuali ut in se ipso lucem. visione autem ymaginaria et corporali ut in subiecta creata apparens. sic et triplicem dicimur audire, aut per aliquod signum exterioribus auribus oblatum sic pluries auditus fuit et in veteri et in novo. aut per ad signum in interiori ut vel interiori ymaginem formatum. aut per aliquid in spiritibus verbum nostris mentibus: et sic triplicem audiere in et tempus loquitur dicitur. sed quod in nobis triplicem excitat auditum, sic et ipse intimum ad sui ipsius apprehensionem excitat mediante signo sensibili. in quo apparuit angelus ex persona dei. vel deus apparuit ex ministerio angeli. mittentem aut nunc per se ipsum ipsum informat ut ipsum videat et cognoscat. sic in locutione intellectus non est. nam locutio illa que de nobis legitur per signum sensibile seu exterius seu interius. aut semper aut frequenter fit per angelum, sic dicit Gregorius in moralibus. aut enim cum loquitur de nobis per angelum. aliquando verbis sua rebus indicat. aliquando ymaginibus ante occulos cordis exacte assumptis. aliquando subius ex

lestib3. aliu terreus. aliu sil' celestib3 et terris/
et corporib3 efficit. Locutio uero qua deus inspi
rat ad mentib3 nostris et si possit fieri per angelum
ex creatura ab inferiori. sic dicit Gregorius. quod si nunquam
deus humanis cordibus ita per angelum loquitur ut ipse
mentis obtutibus presentetur. fit preter absque deo.
interim quam [illegible] loquendi modus. et angeli et dei/
sed dei tamquam imperantis. angeli uero tamquam exequen
tis. id est qui sermo exequentis refertur ad personam im
perantis. sed aut potest esse duplex. uel cum angelus
loquitur in persona dei/ sic cum fecerit illa uocem. luce. ix.
hic est filius meus dilectus. sicut sic locutus est ad mo
ysen. exo. iij. uel cum loquitur ut nuncius dei/ per formas illud
uerbum. q. ad [illegible] et modo dicit dominus loquitur per pro
phetam/ [illegible] uero loquendi modus est proprius ipsi di
uinitati non potest eadem esse locutio dei et angeli secundum
modum illum. Ex hiis patet. quo ad questionem et pro
magna parte ad obiectiones que probat
quod eadem locutio possit esse dei et angeli. procedunt
secundum eum modum loquendi/ secundum quem deus loquitur per ministerium angeli/
et tunc eadem est locutio sicut eadem operatio. et per primum mo
uentis et instrumenti. quamuis sit in diuersa ratione. et omnis
ille rationes hac uia procedunt. ut patet et ideo concedende
sunt. Ad id uero quod obicitur in contrarium quod diuersarum substantiarum
agentium diuersi sunt actus. dicendum quod id de intelligendum est de
actu proprio. et immediato/ non uniuersaliter agentis. Deus enim
intellectu de operatio/ sic non habet uirtutem [illegible].
maxime quando prima agentia natura est cause adunum
effectum/ et sic est in proposito. una locutio angeli sic est
ab angelo. ut non excludat. sed includat ope
rationem dei. actio tamen dei que est in deo quod ipse deus est non potest
esse eadem cum locutione angeli. sed istius locutionis
effectum et dei et angeli esse potest. Ad id quod obicitur
quod locutio dei non est ad quod uerbum dei. dicendum quod sicut
primus deus est. sic est locutio intellectus exterius. ita
est sermo interior et exterior/ et sermo sicut uerbum in
terius/ non potest esse idem cum sermone uel uerbo angeli/
sed sermo exterior potest. sermo enim interior dei sicut uerbum
est ipse deus. sermo uero exterior est illius uerbi effectus.
Ad aliud dicendum quod loqui per ut deus dicitur loqui per an
gelum non comparatur ad deum sicut ad formam. sed sicut
actionem. non enim dicitur illa locutio esse dei. quia sit dei dis
positio. sed quia est ab eius imperio. ipse autem obicit de locu
tione interna et increata. de qua nichil ad propositum.
Ad id quod obicitur quod creatura et alia per loquitur deus
et angelus. dicendum quod obiectio illa procedit de locutione secundum
tertium modum. Ad id quod queritur utrum filius debeat ad
orari exceptione dulie sicut competit ei ex parte dei apparentis
et loquentis. dicendum quod sic sermo quem fecit angelus in uita est

nia duplex potest referri ad deum. aut mediate. aut
immediate. Immediate cum angelus pronunciat tamquam si
deus pronunciaret. mediate quando angelus pronunciat
ut nuncius dei. sic intelligendo est in expositione sententie!
quare forte illa aut propter naturam durat et angelum quando est nun
cius dei/ aut propter naturam principaliter ducitur in deum. et primo
modo non potest adorari dulia. et secundo modo potest adorari la
tria. sic adorauit habraam. Ad aliud quod ultimo
queritur hic utrum apparitiones et locutiones sensibiles fiant
semper mediante ministerio angeli. dicendum dubie respondit
augustinus in libro iij. de trinitate. magister tamen hinc parti innu
itur/ quod omnes fiant mediante angelico ministerio. siue fu
erit in ueteri testamento. siue in nouo. sed Gregorius expressius
hoc affirmat/ quod omnes fiant mediante ratione alicuius
creature. ait enim sic in moralibus. per angelum loquitur dominus/ cum
superne reuelationis uerba audiuntur. sic dicit Job xl.
clarificauit et iterum clarificabo. id est. deus
qui sine tempore ui intime impulsionis clamat/ in
tempore uocem suam per subiectam edidit/ quod extra tempus
per humana uerba distinxit. sed de celestibus
loquens/ uerba sua que audiri ab hominibus uoluit/
rationali ad ministerium creatura formauit. de hiis autem ap
paritionibus habitum est in primo libro. d. xvi. ubi habitum est de appari
tione siue uisibili missione.

Consequenter ista sunt dubitationes circa litteram. primo quod
debet quod dicit illa. quidam sunt spiritus. aliqui angeli. id est
nuncij fuerunt. cum enim non sit tantum boni angeli. sed etiam
mali. uidetur quod deus non tantummodo mittit bonos spiritus in
ministerio et malos. et hoc uidetur per illud quod dicitur ij. reg. ult.
ubi dominus dicit ad spiritum mendacij egredere et facito.
uidetur enim quod deus misit angelum malum. et in psalmo
sine inscriptione super illud immissiones per angelos ma
los in dicit glosa. quod angeli mali mittuntur. et
expresse dicit. mittit demones. et mittit nos in porcos. ad
oppositum est quia cum intentio malorum angelorum sit perde
re et dei intentio sit saluare. non uidetur quod aliquo
modo debeat eos mittere immo potius impedire. Item
si hos mittit. tunc ergo sunt nuncij domini. ergo debent
dici angeli domini quod tamen non dicitur scriptura. Item dicit
quod nos inebriato quod nos dyabolus exercitat/ duo con
siderantur/ in potestas et usus. potestas a deo ei
collata est. usus uero potestatis non est a deo perceptus
sed potius permissus. Cum ergo mittit [illegible] dicit
in perim et amice. id est demones non dicuntur ipse mitti
ad nos angeli. sed potius dicuntur angeli dyaboli quia
a suo principe diriguntur et eius obedire intendunt.
Ad omnia ad illas auctoritates respondendum est quod intelligitur non
imperatiue. sed potius permissiue. Item quare dicit quod
dicit. quod medij ordines superiorum diuinum ausipientes

auctoritate

[illegible] dyabolus mittatur. aliud add.

[illegible] angeli mittantur aliud.

[illegible] cum angeli quidam nomina [illegible] habeant/ quod gratia/ quedam quia [illegible] [illegible] et possunt esse gratia. Ultorum · [illegible] [illegible] ad hoc [illegible] non est. quod angeli nominari possunt per ea [illegible] et sic cum eorum nomina non innotescant nobis [illegible] sed igitur nominantur [illegible] quibus [illegible] sed dicit. uel angeli remotos/ uel sic dicuntur celestes / uel angeli [illegible] et sic dicuntur celestes [illegible] posse non nominari secundum dona [illegible] et quia [illegible] habent differenter [illegible] et ita distinctionem. sic [illegible] ordines nominari nominibus [illegible] demonum. [illegible] aliorum ordinum. Sic [illegible] omni quod possunt nominari [illegible] sed nomina possunt esse [illegible] gratia [illegible] uel malus. [illegible] dono gratuito/ sic [illegible] [illegible] alibi sic angeli et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ut possunt [illegible] habent ad reuelandum [illegible] et fortes ad [illegible]. [illegible] autem dicuntur a dono [illegible] secundum quod sunt specialiter deputati ad ministeria reuelanda/

et facienda miracula. sic sunt quidam ordinum nomina [illegible]. In iis autem accipiendi nomina [illegible] ordinum. sed [illegible] sunt considerandam [illegible] est. quod [illegible] dignior est alio. sicut caritas [illegible] Bernardus. quod ordo superior in omnibus/ excellit in [illegible] [illegible] sunt et [illegible] debent sunt [illegible] dignioris. Secundum hoc quod [illegible] ix. sunt status/ in quibus ordines angelici habent disponi. Finis [illegible] differentie [illegible] excellentia. ordo supremus [illegible] uendicat sibi nomen a dignissimo dono. [illegible] ordo sequitur a dono [illegible] magis accedens accedente ad ultimum [illegible] [illegible] [illegible] et sic de aliis usque ad [illegible] et ita [illegible] conuenientiam [illegible] duplex excessus. [illegible] ordinum ad [illegible] [illegible] ad aliud [illegible] possent fieri [illegible] [illegible] ix. [illegible] nominibus angelorum

hoc accipiunt et referunt ad inferiores. ex h. n.
ut quod unus angelus mittat alium. an sit contra
expositionem gregorii .xii. arguet. ex eo quod legitur zacharie
ii. quod unus angelus dixit ad alium loquere ad puerum
istum .et dicit ipse gregorius. ad probationem. angelus angelum
mittit et quod sicut gravius de deo sit conspicere et do
cet et reddit. sed et possibile probat. tamen in terminis ibi
communibus hominibus et superiores mittunt inferiores
ad oppositum. si angeli mittuntur ab angelis ergo an
geli sunt nuncii angelorum et angelus est minister an
geli. et angelus habet angelum sicut angelum. sed ergo
solus deus est penes quem residet auctoritas et solus
dei domini angeli ministri et nuncii sicut dicit ipse. quod
facit angelos suos spiritus. ut quod a solo deo debeant
mitti. ad quod dicendum. quod mittere dicit auctoritatem. set ergo dicitur
auctoritate principali ut pater dicitur pater aliquo modo vel
auctoritate limitata aut per missionem dicitur papa et
post papa auctoritate sic solus deus committit an
gelos tamen superiores qui inferiores. totum enim ministerium
angelorum ad divina auctoritatem est complenda non ut re
ferunt. et non dominus nuncius et minister solus deus sicut
mittere dicit auctoritatem. Secundo modo sic unus angelus
ab alio potest mitti. sic dicit gregorius. et ostendunt
sequentes auctoritates. et sic intelligitur illud verbum ma
gistri in littera. Item quod dicit hic sicut quod primi
tus papam horum vocabulum quod gerunt officium
quod est verbum dyonisii. an enim sic mittuntur ad suum
officium. an ad non suum. si ad suum ergo cum denominatur
a suo nomine dicitur sortiri an non. quod contrarium. et si ad non
suum. ergo usurpat sibi quod est alienum. et sic est in
ordinatum. ad quod dicendum. quod immitti ad suum officium
est duplex. aut suum per vitatem quia ad hoc depu
tatus est. aut suum per appropriationem. secundum modum
quo mittitur. mittitur ad suum officium .i. ad id
ad quod est per donum. Secundo modo mittitur alius angelus
ad perficiendum illud donum quod sic non appropriatur. ideo
nec ab illo sicut pater ipsum nominis denominat. nec tamen
sortitur nomen ex parte illi dono ut ostendatur
ad quid mittitur.

C. xi.

Illud quoque sciendum est quod angeli boni etc. Supra
determinavit magister de angelorum ministerio quantum ad ipsos
angelos ministrantes. In hac parte determinat
de angelorum ministerio per comparationem ad homines qui
ministrant. et quantum de officio sui ministerii lauda
bilem. dicit hoc in primo. in secundo postea habet duas partes.
In prima determinat qualiter angeli hominibus ministrando
eos custodiunt. In secunda vero querit utrum angeli ex
ipso actu ministrandi in merito vel premio proficiant.
Et incipit illa pars ibi. Post hoc considerandum est etc. Prima pars
habet duas. In prima ostendit quod angeli deputentur ad
custodiam hominum. In secunda querit et determinat utrum
singuli deputentur ad custodiam singulorum. ibi. Solet autem
queri utrum singuli etc. Similiter prima pars prima duas habet
secundum duas opiniones secundum quas duplex determinat quorum prima.
In prima parte ponit primam opinionem et incipit ibi. Post hoc con
siderandum est etc. In secunda alias. aut dicunt etc.
dicunt angelos in quibus etc. Sub divisiones autem patent.
et intellectus magistri patet in littera. nam totalis intento
distinctionis versatur circa duo. videlicet circa custodiam
et eius consequentia vel annexa.

Distinctio huius partis circa duo maxime habet du
bitationem. scilicet primo circa angelorum custodiam.
Secundo circa eius annexa.
Circa primum queruntur tria.
Primo queritur utrum angeli deputari debuerint ad custo
diam hominis lapsi. hominis statu
Secundo utrum si homo stetisset deputati fuissent ad custodiam.
Tertio utrum quilibet angelus deputatus sit ad custodiam etc.
Circa primum sic proceditur. et ostenditur quod angeli non debu
erunt deputari ad custodiam hominis. et primo ostenditur
ideo ex parte hominis sic. cui nulla potest fieri violentia
nulla indiget custodia. sed liberum arbitrium humanum ad primum
non potest violentiam. ergo non indiget ab angelo custo
dire. frustra ergo sunt angeli ad eius custodiam
deputati. sed deus nichil facit frustra ergo etc. Item
quanto aliquis paucioribus auxiliis ex tunc et extrinsecis tunc
probat de adversario suo tanto gloriosior est victoria.
ergo gloriosior esset homini vincere dyabolum per se ipsum quam
per angelicum suffragium. ergo cum non angelica sint
fugere presidium augere gloriam. ergo ab opposito
custodia angelica minuit nostram gloriam. sed
deus nichil debet facere quod sit minuere gloriae detrimentum
ergo etc. Item hoc ipsum ostenditur rationibus sumptis a parte
angeli. maior est qui recubuit quam qui ministrat.
ergo si angelus custodit hominem et ministrat ei homo
viator est maior angelo beato. quod satis falsum
est. ergo angelus non ministrat homini. ergo angelus non
custodit hominem. aut in custodia pervertitur
ordo. Item si angelus custodit hominem. aut
hoc habet a natura. aut a gratia. si a natura cum eadem
sit natura in bonis et in malis. videtur quod malus sit cus
todes hominum. si a gratia. ergo cum anima excedat
aliam in gratia. videtur quod una anima debeat ad custo
diam alterius deputari. Item hoc ostenditur a parte ipsius
dei. deus enim custos perfectus est sicut legitur ipse. ecce
non dormitabit neque dormiet. etc. ergo si sufficit
eius divina custodia videtur quod superfluat angelica.
aut si angelica est necessaria. videtur divina custodia

ex diuina. Item custodia est ad conservandum in bo
num. sed nimirum est conservare in bono quam liberare a
malo. nam non minor est uirtus quam querere parta
tueri. Si ergo non decuit hominem liberari nec etiam
de parte dyabuli in perditionem. ut quia non deberet custo
diri. aut honor diuinus transferret in angelum. Unde
in ysa. lxii. super muros tuos ierusalem etc. glo.
i. angelos / Item mt. xviii. angeli eorum semper
uident faciem patris mei. glo. non sunt contemp
nendi ad quorum custodiam mittuntur angeli. Ex
huius auctoritatibus colligitur quod angeli deputati sunt
ad custodiam hominum / Item hoc ipsum ostenditur ratione
ordo uniuersi hoc exigit. ut quia mala habet bo
num sibi oppositum quod confirmat per id quod dicitur. eccl. xx
xiii. contra mala bonum. Si ergo tempore tamen per angelos
malos: ut quod defendi debeant per bonos.
Item lex uniuersitatis hoc exigit ut media reducantur
per prima et postrema per media ad suum principium. et hoc
confirmat per id quod dicit dyonisius. illud decretum angeli
ca. lex diuina est in illo uigilare ordinem. scilicet per pri
ma media. et per media postrema reducere.
ergo si angelus bonus superior est homine natura. uidetur
quod homo mediante auxilio angeli ad beatitudinem debe
at peruenire. auxilium autem est maxime et in custo
dia etc. / Item lex pietatis hoc exigit. ut
sufficiens indigentes sustentare et custodire. et angelus
bonus fortis est et potens. uidetur quod homo infirmus debeat
angelice custodie. Ideo quod quia deus est hominem
lapsum deputatum angelice custodie. et angelum
deputatum ad custodiendum hominem. tamen quia decet
altitudinem diuine potentie. tum quia decet ordinem sapientie.
tum et quia decet dulcedinem bonitatis. / Altitudinem
namque decet diuine potentie duplici ex causa. una est quia deus
non solum in uult honorari in se. sed etiam in suis
suis. Alia quia sufficiat altitudini diuine potentie quod
angeli ministrent sibi. sed etiam ad ostensionem ex
cellentis sue potentie. hoc habeas exigit ut minister
et etiam creature sue. Alia est ratio. quia cum deus
habeat dyabolum. et demones aduersarios. magis
decens est quod ipse eos uincat per suos ministros
ut per hoc ostendat potentiam manus dei. quia non solum potens
est in se. sed et in suis suis. et non in debite possit
dominus exercitum appellari. Ordinem uero sapie
similiter decet. nam hic est ordo quem diuina lex in suis
operibus exequitur et conseruat. ut postrema per media
reducit ad summa. Cum ergo angelus tamen sit
in moribus noster. tamen et ratione gratie conseruate medium
tenet inter deum et hominem lapsum. decens fuit ut deus
hominem adiuuaret et custodiret per angelum.

Dulcedinem etiam decet diuine bonitatis. quia appareat similiter homo
lapso. nec in aliquo ei deficiat quod spectat ad
salutis sue promotionem. et ideo cum hic lapsus
esset uenundatus ut faceret malum. ministrauit
ei pretium sanguinis filii sui per quod est receptus ut
faciat bonum. et quia habet aduersarium impugnantem.
dedit ei ministrum custodientem uel custodem angeli
li. Ita ut sic exinde per omnia remanet
humana hic diuine bonitatis subsidio et beneficio ... perspecta
bat ergo homini lapso dari ex hac triplica ratione a
gelica custodia. Sunt et alie rationes. quia mobia
endo tacere sunt. Ideo ergo ad hanc partem inducenda
sunt / Ad id quod obicitur posset homo non pati sine uiolentia.
dicendum quod et si non posset sine uiolentia quantum est ex par
te ... posset tamen sine quod est ex parte sui exorando
uis angelus non posset sufficienter. ... uiole
tam. non habet omnem potestatem arcendi. adeo
posset inducere. et conuenire. quia ualde pauca sunt
quosque non decet. et ideo ... est custodia angeli
quam comprimat potestatem dyaboli / Ad id quod obicitur quod
carere angelica presidio augeret gloriam et triumphum.
dicendum quod omnem esset sicut bonum triumpharet homo ab
sque angelo sic cum adiutorio angelico. nunc
autem non est ita. Si enim deesset angeli cum subsidi
um. multo frequentius uinceret quam uincet. et multo
melius est cum angelico presidio uincere quam sine presidio
perire. et tamen presidium angeli non excludit li
bertatem arbitrii. non minuit dignitatem gratie dei.
et ideo nichil minuit de suo meriti uel premii. uel
denobilitate triumphi. quod ad id quod est uale.
/ Ad id quod obicitur quod non conuenit ex parte angeli quia
maior est quam ... quam qui ministrat. dicendum quod
omnis est. quia ministrat uoluntarie ministrat. propter se ip
sum. sic filius regis ministrat regi propter eius dig
nitatem. et propter ... Sed non habet ... quando aliquis
ministrat alicui hominum ... ad aliud. sic alii aliquis
magis deseruiunt non tamen regi. sed et torti ... + falit
non aliquis abiectum despicit. ut ei non ministret propter
utilitatem. propter non eius considerat quis est. sed cuius filius est. Sic
in proposito intelligendum est de hoc. angelus enim non homini
propter se ministrat. sed propter deum. cuius gerit ymagi
nem. uel aliter dicendum potest. quod uerbum id intelligitur de ministerio
liberationis non presidentie custodiendo a hominem. et similiter
ministerium dicit magis tamen competit angelum presidere
homini quam esse ... / Ad id quod queritur habet a
gentia uel a ... dicendum quod ... habet. quia ei deuiam
tua fortior est homine et potentior. et illi ingenua
est excellentior et stabilior. ideo ut plus exce
dat hominem quam excedit pedagogus puerulum.

debuerunt
in ad custodiam
ostendit ex parte

Hominis ... in quo est — Nec dignitate — quia debet custodiri ne deiciatur
Cognitionis obscuritate — quia debet illuminari ne decipiatur
Operationis debilitate — quia debet excitari ut uigoretur.

Angeli idoneitas in quo est — Firmitas status — ad custodiendum ne dignitate [deiciatur] et per remedium hostis uiolentia
Viuacitas sensus — ad illuminandum cognitionis obscuritatem. contra hostis fallaciam
Agilitas actus — ad excitandum operationis debilitatem. contra hostis infirmat blandicias

Aduersarii malignitas in quo est — Potentia ad deiciendum. nec dignitate
Astucia ad decipiendum — cognitionis obscuritate
Malitia ad inficiendum — operationis debilitate.

Dei benignitas in quo est — Altitudo potentie
Ordo sapientie
Dulcedo bonitatis — expositionum ... illum

ideo committitur angelo ... rex gratia ut homo committatur eius custodie et tutele. Ad illud quod obicitur ex parte dei, quod deus est custos perfectus, dicendum quod perfectio divine custodie non excludit utilitatem angelice. Sicut enim deus operatur in omnibus rebus et tamen eius operatio operationes creaturarum non excludit, sed conservat et adiuvat, nec tamen eius operatio est imperfecta aut operatio creature superflua: sic intelligendum est de custodia. Sicut enim deus propter sue bonitatis manifestationem et ordinis sapientie ostensionem creaturis communicavit posse operari et aliis causis effectum suum imprimere, ipso tamen non deserente sed cooperante, sic dedit angelis posse homines custodire, cum tamen a cura suorum custodiendorum ipse nequaquam desistat, quia tale posse competebat angelice nature et gratie. Et una istarum custodiarum alteri non preiudicat, immo divina facit ad angelice custodie perfectionem, angelica vero ad perfectionis divine custodie manifestationem. Ad illud quod obicitur, quod deus per seipsum debuit redimere, ergo per seipsum debuit custodire, dicendum quod non est simile: redimere enim cum bonum magnum est, sicut condere, et ideo sicut nullus debuit esse conditor nisi solus deus, sic nullus alius debuit esse redemptor. Custodie autem divine aliquis effectus beneficium quod magis est exterius quam interius, et ideo non est tantum. Ad illud quod obicitur, quoniam minor est virtus tueri bona quam adquirere, dicendum quod illud tunc verum est quando conservatio et acquisitio est in potestate eiusdem virtutis.

Secundo queritur utrum competentius fuit angelum deputari ad custodiam hominis conditi. Et quod non videtur: angelus deputatur ad custodiam hominis propter supplendos eius defectus; item homo in statu innocentie non erat magis pronus ad malum quam nunc angelus in suis naturalibus constitutus. Ergo si angelus conditus nullius custodie est commissus nisi solius divine, videtur quod nec homo in statu innocentie constitutus. Item custodia dicit quandam presidentiam in custodiente respectu custoditi. Sed humana anima solo deo minor est, nisi depravetur per culpam. Ergo si homo in statu innocentie nulla culpa erat depravatus, non debuit ei postponi custodie presidentia angelis. Item si ad custodiam hominis instituti deputatur angelica custodia, ergo cum virtus hominis sit modo per peccatum multipliciter debilitata, videtur quod unius defensio hominis non sufficeret unius angeli custodia. Ergo si nunc unius hominis lapso sufficit, tamen videtur quod tunc non indigebat custodia alicuius. Contra super illud Matthei xviii: Angeli eorum etc. Glossa Ieronimi: Magna dignitas est animarum ut unaquaeque ab ortu nativitatis sue habeat ad sui custodiam angelum deputatum. Si ergo deputatio custodie angelice pertinet ad dignitatem anime, cum anima in statu nature institute dignior esset quam in statu nature lapse, videtur quod si nunc habet angelum ad sui custodiam deputatum, quod multo magis tunc. Item pronior est deus ad miserendum quam ad condempnandum. Ergo si homo in statu nature institute habuit angelum temptatorem, ergo multo fortius divina misericordia debuit sibi dare angelum custodem. Item angeli deputati sunt nobis custodes ut per eorum obsequium retrahamur a malo. Sed homo in statu innocentie indigebat a malo retrahi, cum posset peccare. Ergo debebat ab angelo custodiri. Item homo viator committitur angelice custodie ut per sustentamentum et auxilium angelicum et presidium eius operationis possit de bono in melius ascendere. Sed homo in statu innocentie proficere poterat. Ergo videtur quod ad ipsius custodiam angelus deputari debebat. Respondeo dicendum quod et si angelus deputatur ad custodiam hominis similiter ... propter hoc ... custodiat, specialiter tamen ad hoc deputatur ut ab invisibili adversario defendat. Quia enim homo non habet colluctationem adversus carnem et sanguinem, sed adversus mundi rectores et adversus spiritualia nequitie in celestibus, qui sunt hostes invisibiles, dedit deus propterea habere invisibiles adiutores ad suam ipsius defensionem. Et quia adversarius undique nos impugnat, nam interdum seducit per astucias, voluntatem allicit per blandicias, virtutes opprimit per violentias, ideo bonus angelus specialiter ad hoc nobis datur ut hominem defendat ab oppressione et violentia, ut hominem erudiat et dirigat contra fallacias, ut hominem exortetur et incitet ad bonum contra blandicias. Quia ergo adversarius noster diabolus contra hominem institutum erat fortior et astucior, et in proposito malicie pertinacior, ideo competebat homini dari angelicam custodiam, qua comprimeretur voluntas et potestas adversarii, non solum in statu nature lapse sed etiam institute, licet magis nunc quam tunc indigeret. Unde concedende sunt rationes ad hoc inducte. Ad illud vero quod primo obicitur, quod angelus datur homini ad custodiam propter supplendos defectus, dicendum quod illa non est tota causa, nisi largius accipiatur supplendo defectus, sive quantum ad defectum qui est, sive quantum ad defectum qui potest esse, ut non sit. Et licet in primo homine non esset defectus actualis, erat tamen in eo defectibilitas, et si de se non habebat defectum, in defectum tamen precipitari poterat per suum adversarium. Ad illud quod obicitur, quod angelus non deputatur ad custodiam alterius angeli, dicendum quod et si angelus possit alteri

Si homo in statu nature institute nullis erat defectibus, ergo ad custodiam nullus deputari angelus.

Homo indigebat angelica custodia in statu innocentie ... ideo fuit ...
cecitas intellectus ... poterat decipi
flexibilitas affectus ... poterat allici
passibilitas ... [illegible]
... hostis fuerit ... ad casum impellendum ... [illegible]

anglo presidente. tamen christus non dicitur ipsum custodire. nam ille solus indiget custodia, qui potest impugnari et per custodiam superari, vel absque custodia perdi. et ille solus dicitur custodire, qui non potest impugnari nec perdi. et hic est quod angelus potest deputari ad custodiam hominis instituti. et non altius angeli. nam angeli sic conditi sunt et sic sunt quod beatificabiles beatificati sunt. et sic sunt quod peccaverunt irreparabiliter lapsi sunt. et ideo angelus non potest deputari ad custodiam altius angeli. quia bonus propter confirmationem non indiget, malo propter obstinationem non prodest. ante confirmationem et obstinationem nec erat qui posset defendere, nec erat qui posset impugnare, cum omnes essent equaliter instabiles. In homine autem innocentie secus est. nam homine existente in statu instabilitatis et pugne in qua poterat amittere vel lucrari, angelus instituti tum beatitudinis erat a quo non poterat commoveri.

Ad illud quod obicitur quod nature humane que non est per peccatum corrupta solus deus dicitur preficere. dicendum quod verum est de ea prelatione que habet oppositam servitutem. Sic enim homo conditus soli deo debebat esse subditus, et soli deo erat servus, non alteri. De prelatione non que attenditur secundum excellentiam status et secundum presidentiam et alie actus non habet veritatem. sic enim angelus preest angelo sub quibus numquam fuit peccatum. Ad illud quod obicitur quod si homo habuit angelum ad custodiam deputatum, quod nunc unus homo debet habere multos. dicendum quod ratio non cogit. quia etsi angelice custodie duplex potest esse causa, vel propter multiplicationem custodientium, vel propter maiorem succursum custodientis, et ideo licet homo lapsus maiori indigeat officio custodie quam institutus, tamen quia idem angelus secundum diversas opportunitates potest magis et magis succurrere et indigentias relevare, ideo non oportet quod propter augmentationem indigentie in custodito numerum custodum multiplicari.

Tertio queritur utrum angelus deputatus fuit ad custodiam christi. et quod sic videtur per illud psalmi: Angelis suis deus mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. sic glossa exponit id de christo. Item super illud luce xxii: Et apparuit ei angelus domini confortans eum. beda: Intelligimus utrumque nostra gratia eum confortasse et angelos ei ministrasse debebit. Si ergo actus confortandi pertinet ad officium angeli custodientis et cetera. Item hoc videtur ratione. quia christus secundum humanam naturam magis est in statu possibilitatis minoratus paulo ab angelis. Ergo si erat mortalis et possibilis et minoratus ab angelis, indigebat et competebat ut vel ab angelis presidentibus et immortalibus custodiri. Item ordo universitatis exigit ut contra malum sit bonum. cum ergo christus habuit malum angelum ad exercitium et pugnam, sicut legitur matthei iiii, quod temptatus est a diabolo, ergo debuit habere bonum angelum ad custodiam. Item ad dignitatem spectat humane anime quod committatur tam nobili custodie sicut angelice. ergo si anima christi fuit nobilissima omnium, videtur quod sibi maxime competat custodia angelorum. Item sapiens dominus id quod carius habet facit custodiri diligentius. Sed deus carius habebat ipsum quam aliquem alium. ergo videtur quod si alius non deest angelorum custodia, quod nec anime christi, que inter omnes creaturas et omnia erat deo carissima.

Contra. christus ab instanti sue conceptionis fuit beatus. Si ergo beati non est custodire quam custodiri, videtur quod christo nullo modo competat custodia angelica. Item christus ab instanti sue conceptionis et secundum animam et secundum corpus fuit divinitati unitus tanta unione qua maior nequid intelligi. ergo si divina virtus que omnipotentia est per omnia ad nutum sue voluntatis prompta erat, ergo videtur quod nulla indiget aliena custodia. Item qui custoditur ab alio, eius quo custoditur est quodammodo illi obnoxius. ergo si christus nulli debuit esse obnoxius, a nullo angelo debuit custodiri. Item certo quod christus non habuit angelum ad suam custodiam. quia utrum eius incurrit aliquod dampnum vel incommodum vel periculum vel obmittat aliquod bonum, et certum est nullum horum sit, non tollit a christo absencia angelice custodie. ergo non adiecit presidentia. Ergo si posuit christus ab angelo custodiri, videtur quod ad eius ipsum fiat iniuria, quod est inconveniens. Respondeo dicendum quod christo non est datus angelus ad custodiam, tum quia christus non indigebat, tum etiam quia non competebat. non egebat, quia adversarius eius nec poterat opprimere per violentiam corpus divinitati unitum, nec poterat seducere per astucias intellectum eius plenarie illustratum, nec poterat allicere per blandicias affectum plenissime gratie confirmatum. ideo christus non indigebat angelo bono, nec quoad defensionem corporis, nec quoad eruditionem mentis, nec quoad incitationem affectus. non solum autem non indigebat angelica custodia, sed nec etiam ei competebat. non enim custodientis custodia dicit presidentiam quamdam. et quia angeli christo domino subierunt, non preerant. ideo non aliquod officium presidentie ipsius angelis in christum committi debebat. et propterea nullus angelus debuit deputari ad custodiendum christum, sed angelorum ministerio debuit deputari ad eius ministerium. Ad illud ergo quod obicitur in contrarium de psalmo: angelis suis deus mandavit de te et cetera, dicendum quod illud intelligitur decipiende ratione

Quia dicit dyabolus. Augustinus: dyabolus id exponit scilicet quod ille scilicet dyabolus Christo non propter sanctitatem sed propter conservationem (?) coram quo mirabatur castitatem Marie et Joseph.

numerorum, sicut dicit Augustinus. Dyes [dyabolus] male expo-
suit. Sed intelligit: deus capiti attribuit ratione
sui quod septem attribuit ei ratione numerorum.
Ad primum quod obicitur quod angelus eum confortabat, dicendum quod
angelus non confortabat eum confortatione potenti-
va, sicut confortat illos quos custodit, sed solum
ministeriali, sicut confortat armiger strenuum
militem. Ad ii quod obicitur quod Christus est ab angelis
minoratus, dicendum quod et si minoratus dicitur
ratione passibilitatis, numquam tamen sic minoratus est
ut aliquis angelus acciperet ei presidere. Cum itaque sit
adorandus Christus in celo et in sua infirmitate,
sicut et cum in sua apparebit virtute. Ad iii quod obicitur
quod habuit malum angelum ad exercitium, dicendum quod illud
exercitium solum fuit exterius, non intrinsecus, et fuit ad
ipsius probationem, scilicet in posterorum adiutorium instructionem et ad
adversariorum confutationem, ex quo Christi dignitatis non minu-
ebat sed manifestabat. Et non sic est in custodia, eo quod
nam si angelus ad eius custodiam deputaretur,
perpetuo esset debilitatis ostensio, quam nullius di-
gnitatis manifestatio vel alicuius instructio. Ad
iiii quod obicitur quod dignitatis est hec custodia angelica,
dicendum quod quedam sunt dignitates simpliciter, quedam vero
sic sunt dignitates ut et annexum habent ad indigentiam
sive infirmitatis. Custodiri autem ab angelo ita
dicit dignitatem respectu aliarum creaturarum quantum com-
petit angelice custodie, ut tamen dicat imperfectionem
respectu illorum qui aliena custodia non egent, et quia talem
Christo non est attribuendum quod derogaret eius beatitudi-
ni. Et si ab angelo custodiri aliquo modo di-
cat dignitatem, non tamen Christo debet attribui, quia simul
cum hoc in custodito quandam importat debilitatem. Ad
v quod obicitur quod carius est in eo custoditur, dicendum quod
verum est quantum ad hoc quod magis carum est, ita indiget cus-
todiri, sicut ad hoc quod minus; sic autem non est in proposito, nam Christi
anima non sic indigebat custodiri, que peccare non
poterat. Vel aliter potest dici quod Deus diligentius
custodit animam Christi quam animam alicuius hominis, et
eam facit per se ipsum, quod nulli alii facit per se et per
angelum.

Consequenter queritur de secundo articulo, scilicet de angelis
angelice custodie. Et circa hoc queruntur
tria. Primo queritur utrum angelus propter nimiam ob-
stinationem subtrahat custodie beneficium.

2o ex salute custoditi angelo custodi amplificet gaudium.

Tertio queritur utrum angelus custodiens ex dampnatione custoditi senti-
at aliquid de tristitia.

Circa primum sic proceditur, et ostenditur quod angelus sub-
trahat ab homine custodie beneficium propter obsti-
nationem. Per primum Ier. li.: Curavimus Babilonem et non
est curata; derelinquamus eam etc. Interlinearis glossa: Medici
sunt angeli, quos a nobis repellimus dum eorum consi-
lio non acquiescimus. Item palam glo. ostendit
idem. Idem glo.: Caveat ne quando relinquat
te medicus. Si enim reliquerit, patet quod aversio
medici damnatio tua sit. Ergo angelus hominem quem cu-
stodit aliquando derelinquit. Sed hoc non est nisi quando obfir-
mat faciem suam per obstinationem; ergo etc. Item
Dan. dicitur quod antichristus carebit angelorum presidio.
Sed hoc non est nisi quia ipse erit obstinatus in malo. Ergo
videtur quod presidium custodie obstinatus subtrahatur
ab angelis. Item angelus neminem invitum potest com-
pellere ad bonum, sed obstinatus semper est invitus ad bo-
num. Ergo frustra circa ipsum laborat angelus. Ergo si
stultus qui ad frustra facit, maxime qui hoc
novit, videtur quod propter obstinationem perdat homo an-
gelicum presidium. Item maioris benignitatis
et misericordie Deus est quam sit angelus. Sed Deus propter pecca-
ti commissionem relinquit cordis humani habitaculum.
Ergo multo fortius videtur quod propter obstinationem angelus
subtrahat ministerium. Item propter rebellionem
et obstinationem excommunicat quis et eicit ex cetu
fidelium et subtrahit ei orationum ecclesie benefi-
cium. Ergo si tantus zelator iustitie vel maior
est angelus quam sit ecclesie prelatus, et prelatus rebel-
li et obstinato subtrahit beneficium communionis
et orationis, videtur quod multo fortius angelus subtra-
hat presidium custoditionis. Item gravius peccat
ille cui suggeruntur bona et facit mala quam qui facit
mala sine aliqua exhortatione bonorum, et hoc propter contemp-
tum. Ergo obstinatus in malo gravius peccat quando
contempta exhortatione angelica persistit in malicia
quam si esset omnino ab angelo derelictus. Ergo si angelus
bonus non debet ad hoc facere quod ingravet in malum eius quem
custodit, videtur quod ex quo obstinatus est, non de-
beat eum amplius custodire. Contra: pocior
est bonus angelus ad conservandum in bono quam sit ma-
lus angelus ad precipitandum in malum. Sed malus an-
gelus, quantumcumque homo sit bonus, usque ad mortem non de-
sinit ipsum infestare. Ergo videtur quod nec bonus quantumcumque malus
desinat ad mortem desinat custodire. Maior
probatur manifeste. Minor probatur per hoc quod dicitur in glo.
in vi Thob. super illud: Apprehende brachium eius, glo.:
dyabolus usque ad crucem secutus est Christum. Item quanto
aliquis prior est, tanto est pronior ad malum; et quan-
to pronior ad malum, tanto magis indiget reti-
nente. Ergo si angelus deputatus ad custodiam
ad hoc ordinatur ut retrahat a malo, videtur quod
non debeat subtrahi obstinato. Item dene-

mine desperandi est de eo in via. Et quia quamvis aliquis sit ob-
stinatus non est desperandus. Et si medicus non reli-
quit egrotum nisi illum de quo penitus desperat, ut quod
angelus nullum relinquat quamvis obstinatum. Item
in egritudine corporali sic est, quod quamvis aliqua egri-
tudo sit incurabilis, tamen si potest extendi prolixius
hoc est consilium medici. Si ergo nullus est adeo ob-
stinatus in hac vita quin possit in eo malum ex-
tendi, videtur quod cuilibet competat custodia angeli. Si
ergo angelus non subtrahit beneficium custodie
alicui quin sit ydoneus custodiri, videtur quod nullus quamvis
obstinatus beneficio angelice custodie quamdiu est
in via debeat destitui. Ad predictorum intelli-
gentiam est notandum quod quamvis tamen auctoritatibus facere sentire
quod angelus non omnino relinquit obstinatos quamdiu
sunt viatores, nec tamen adeo diligenter custodit
sicut custodit bonos aut mediocriter malos. Ideo
dicendum quod quodammodo deserit et quodammodo semper custodit.
Explicatio autem huius potest diversimode fieri. Nam aliquem
custodiri ab angelo hoc potest dupliciter intelligi, vel per habi-
tum vel per actum. Voluerunt enim aliqui dicere
quod angelus obstinatum per actum custodie deserit et re-
linquit, pro eo quod ipse custodienti angelo non obe-
dit, immo contra eius monita facere obstinavit. Quantum
vero ad habitum non deserit, quia semper promptus est ei sub-
venire, si quo modo ipsum adiuvari dictantis [illegible] videat
[illegible]. Hic quidem modus dicendi non sufficit,
quia nullus est adeo malus et perversus quin angelus
bonus possit ei aliquod beneficium custodie largi-
ri. Et sepe est ei promptus facere bonum [illegible] quamvis
subtrahat omnem actum. Et ideo hoc modo dicendum
est, quod duplex est custodie angelice actus.
Unus scilicet corporis, alter spiritus. Primus consistit in re-
pulsione hostis ne opprimat corpora. Alter in
attendendo ipsum ne pereant anime. Primi actus effi-
cacia est in angelo. Secundi vero non solum est in an-
gelo sed etiam in nobis. Quantum ad primum actum bonus angelus homi-
nem usque ad mortem non derelinquit, quia non patitur ipsum
a demone opprimi vel occidi, nisi quando aliter exi-
git sententia divini iudicii. Quantum vero ad secundum actum,
quia actus illius efficacia non tamen est in angelo
sed etiam in nobis, subtrahit custodie beneficium ab hiis
et quos videt se frustra exercere, ut puta a per-
fectis et obstinatis qui nec recipiunt incre-
pationem nec exortationem. Sed est custodia magis
respiciat animam quam corpus, adhuc non [illegible] omnino
probabile quod angelus omnem actum custodie subtra-
hat. [illegible] Et adhuc tertius modus dicendi
probabilior [illegible], quod effectus angelice custodie est

scilicet boni et mali: et boni conservandi vel acquirendi
vel augendi; mali vero defendendi vel evitandi
vel mitigandi. Bonus enim angelus obstinatos non de-
serit quantum ad actum custodie qui respicit malum,
quia semper retrahit homines ne labantur in peius. Et hoc
ostendunt [illegible] peccata [illegible] inducere, et [illegible] sunt.
Quantum vero ad actum qui respicit bonum, obstinatos
deserit et animam ipsorum non custodit. Et sic intelliguntur
predicte auctoritates ad illam partem inducte. Una que dicit
quod angeli nos relinquunt et nos eos repellimus.
Alia que dicit quod abscessio angeli est dampnatio in fine.
Et tertia que dicit quod anima ipsa carebit angelorum
presidio. Omnibus enim hiis intelligitur angelus recedere
vel abesse, non quia non defendat ab adversario vel
non retrahat a malo, sed quia non conservat in bono
nec promovet ad bonum. Et per hoc patet responsio sequens.
Non enim probat quod angelus simpliciter derelinquat ob-
stinatum, sed solum quantum ad effectum custodie
qui est in exortando et promovendo ad bonum. Ad id quod obicitur
quod deus deserit habitaculum cordis propter peccatum, dicendum
quod non est simile, quia peccatum privat gratie habitum, per quem
disponitur anima ut ipsa sit dei habitaculum. Et ideo ejicit
[illegible] cor hominis [illegible], quod in ipso habitet deus.
Habitatio enim dei in eo in quo habitat requirit digni-
tatem. Custodia vero angeli in custodito non exi-
git dignitatem, sed potius respicit indigentiam
et necessitatem. Ad illud quod obicitur quod ecclesia subtra-
hit orationis beneficium ab eis quos excommunicat, dicendum
quod hoc facit ad ipsorum confusionem et correctionem, sicut
supra patet cum agitur de excommunicatione. Nunquam tamen subtra-
hit omne orationum beneficium. Sic in proposito intelligendum est,
quod angelus aliquando iusto iudicio dei non compescit ho-
mines qui ambulant in viis et abhominationibus et ig-
nominie passionibus secundum [illegible] cordis sui, nunquam
tamen sic desinit quin aliquo modo a malo retardet,
licet non omnino non impediat. Ad id vero quod obicitur quod
ex hoc peccatum huius aggravatur, dicendum quod sicut peccator ex
dei misericordia et patientia thesaurizat sibi iram, contempnit
misericordiam dei ad cumulum reatus sui, et hoc non est
a deo sed ab ipso peccatore, dei tamen iudicio permittente,
sic et in proposito intelligendum est et sic huius. Potest etiam dici quod nunquam
sic convertitur peccator in malum quin melius sit sibi cu-
stodiri quam deseri, quia etsi contemptus aggravat
peccantis reatum, tamen frequentatio peccatorum quam homo tunc
incurreret si angelus desereret aggravaret multo fortius
quam contemptus. Credendum est enim quod multis modis an-
geli qui nos custodiunt et student promovere ad
bonum et student retrahere a malo, quamvis hoc non
percipiat habitudo [illegible] [illegible] quod supra [illegible] multum [illegible]

[Right margin note:] [illegible] non desinit custodire [illegible] quantum ad aliquem actum

[Note at foot of page:] Ad id quod antichristus habebit [illegible] angelum ad custodiam, dicendum quod ut [illegible] usque ad mortem [illegible] [illegible] quod sic [illegible]. [illegible] expectet [illegible] iustus et expectet [illegible] [illegible] bonos et malos [illegible] [illegible] antichristi. Expectet iustus ut [illegible] nullum possit excusari de culpa sua [illegible] iusticia [illegible] videatur [illegible] excitari in puniendo. Expectet nunc [illegible] non [illegible] bona bonus, sed et malus expectet [illegible] antichristi. Angelus enim bonus dat ad custodiam ut custodiente adiutorio angeli proficiat, vel si non proficit ne cadat, vel si cadat ut resurgat, vel si non resurgit ne in plura mala cadat [illegible] peiora. Et primos effectus non habebit circa antichristum, sed ultimum habebit, quia per custodiam angeli prohibebitur ab aliquo malo [illegible] peccati [illegible] et ita non dabitur ei frustra.

in genti et frequenter sibi attribuunt quia est exhibitio angelica et tales nimirum efficiuntur digni ut ab angelis adiuvetur et propter hoc non inutile est officia angelice custodie nosse et intelligere.

Consuevit autem a magistris effectus .xij. assignari qui eliciuntur ex sceptis.

Primus est procellas incipere. Iudic. ij. ascendit angelus domini de galgala ad locum flentium et ait eduxi vos de terra egipti. et post et non audistis vocem meam. Secundus est a vinculis peccatorum absolvere. act. xij. angelus astitit. et post. ceciderunt cathene de manibus eius. Hoc tamen intelligendum est dispositive.

Tercius impedimenta ad bonum auferre quod significatur exo. xij. ubi angelus percussit primogenita egipti.

Quartus est demones arcere. thob. ult. demonium ab uxore mea compescuit. dicit thob. de rapha ele. Quintus est docere. dan. ix. Nunc egressus sum ut docerem te et intelliges.

Sextus est secreta revelare. Ge. xviij. ubi tres angeli. misterium trinitatis et unitatis expresserunt. et ideo sequitur. numquid celare potero ab. etc.

Septimus est iniuria diu confortare. iij. reg. xix. surge et comede. grandis enim tibi restat via.

Nonus est in via deducere vel reducere thob. v. ego ducam et reducam eum etc.

X. est hostes arcere. ysa. xxxvij. egressus est angelus domini et percussit in castris. assiriorum etc.

Xi. temptationes mitigare. et hoc significatur gen. xxxij. ubi Iacob luctatus est cum angelo. ubi benedictione accepta confortatus est. post luctam tamen mansit nervus femoris eius.

Xij. est orare. et orationes deferre. thob. ult. quando orabas cum lacrimis ego optuli etc. Pro his igitur effectibus custodes angeli. ex quibus omnibus cum domino quam angelis debitores sumus obnoxij et grati.

Secundo queritur utrum ex debita custodia angelo custodienti amplificetur gaudium. et quod sic videtur. luc. xv. gaudium est angelis dei super uno peccatore penitentiam agente quam super nonaginta novem iustis, ex hoc textu patet quod ex conversione peccatoris angelis dei accrescat gaudium. et multo fortius de bono debite custodie. Item angelis in ministerio hominum aliquid meretur maius gaudium.

Item angelus habet perfectam caritatem, ergo diligit proximum sicut se ipsum. sed ubi est perfecta dilectio, de proximi bono est par gaudium. si ergo angelus diligit illum quem custodit sicut se ipsum, tantum gaudet de eius salvatione quam de sua. ergo videtur eius gaudium duplicari. Item ubicumque est desiderium completum, ibi est gaudium et dilectio. ergo ubi de novo completur aliquod desiderium de novo accrescat gaudium. Sed angelus desiderat illum quem custodit salvari. ergo cum salvatur. necesse est ipsum gaudere de eius complemento. sed prius de hoc non gaudebat, quia non erat. ergo videtur quod novum gaudium sibi accrescat. Item in angelis custodibus hominis esse potest cognitio, sicut probat magister in littera. sed si potest esse cognitio quod ibi esset cognitio, eadem ratione et dilectio et si dilectio, ergo et gaudium et dilectio. Item in eo concordiam gaudii, sicut esset modus gaudendi. ita esset et gaudium. sed eterna superna ierusalem caruit. et esset modus gaudij. ex christo et eius membris quibus ministrant angeli bonis, ergo videtur quod in illis esset gaudium quia aliter modus gaudij existit. sed tamen propter christi exaltationem. tunc propter ruinam angelorum reparationem. tamen propter homines perditi revertuntur, que omnia afferunt angelico ordini. Item modus gaudij. maxime afficitur angelico, est sit maius ordinatum. Sed status beatorum est status omnium bonorum congregatione perfectus. Sed ubi est status perfectus. id est non est perfectus. ergo si in angelis beatis est perfectum et plenum gaudium, ergo non videtur quod ex aliquo suscipiat incrementum. Item gaudium est de eterna beatitudine, sicut dicitur, ergo si potest in eis esse gaudium potest in eis caritas esse habitus. Sed si caritas potest esse, potest in eis alterari et potest in eis amitti. Item bonum creatum comparatum ad increatum, est sicut punctus ad lineam. ergo si angelus bonus gaudet de uno quod sic gaudet etc. proximo non est plus gaudet de deo quod gaudeat de alio creato. ergo sic punctus adveniens linee non auget lineam. sic creatum cum creatore. non est maior gaudendi modus quam ipsa creatura creatori per se ipsam. ergo cum angelus gaudeat de ipsa veritate eterna, propter aliquod creatum non videtur quod gaudium in eo crescat. Item si accrescit gaudium in angelo propter beatitudinem eius quem custodit. sed ille qui custoditur potest impedire suam beatitudinem, eius ergo potest impedire gaudium angelicum perfectum, quod si hoc est falsum cum sit contra rationem vere beatitudinis. ergo etc.

Respondeo dicendum. quod gaudium in angelo esse potest intelligi dupliciter. vel extensive. vel intensive. Extensive dicitur esse quando quis de pluribus gaudet. Intensive vero quando afficitur eius de aliquo copiosius gaudet. Si ergo intelligamus de incremento gaudij primo primo modo sic absque dubio verum est. et doctores hanc sententiam. quod ipsis bonis angelis accrescit gaudium. quia de pluribus gaudent sicut quod plures salvantur. Si autem loquimur de incremento gaudij quodammodo secundo scilicet quantum ad intensionem sic distinguendum est. nam gaudium duplex est. Est enim gaudium in quo consistit premium essentiale. et hoc est gaudium de bono increato, quod habet angelus de deo et in deo. Et istud gaudium creato.

[illegible]

um in quo consistit premium speciale accidentale. Et hoc est gaudium quod habent angeli de bono creato, sive proprio sive alieno. Fuerunt ergo qui dixerunt quod in angelis bonis accrescat utrumque gaudium intensive, quia non dubium sunt perfecte beati, quamvis sint beati confirmati. De quorum opinione videtur fuisse magister. Sed quia hoc non videtur probabile, sicut supra improbatum est, fuit d. v. ubi agitur de confusione angelorum. Ideo fuerunt alii qui dixerunt quod neutrum gaudium in eis crescat extensive. Hoc solum extensive. Sicut caritas eorum non est maior quam fuit ab initio, quamvis plures nunc diligant quam tunc. Sed quia istud non videtur adhuc multum probabile, quod angelis con accrescat materia, quamvis aliquid non intendatur gaudium. Ideo est tertius modus dicendi, quod in angelis nullo modo accrescit gaudium in quo consistit premium essentiale, quia quantum ad istud perfecte beati sunt. Sed gaudium in quo consistit premium accidentale accrescere potest non solum extensive verum etiam intensive ratione boni proprii et ratione boni [illegible], quia multitudo aliis bona opera faciunt, in quibus premium accidentale meretur, et etiam homines suos ad beatitudinem perducunt, de quibus absque dubio gaudent et congratulantur. Et hoc postrema videtur esse probabilior. Et similiter hec patet ratio ad partes oppositas. Sed rationes ostendentes quod ex nullo bono angelis accrescat gaudium, concludunt solum de gaudio accidentali, quod est de bono in quo tamen non consistit essentiale premium augmentatum. Rationes vero ad oppositum procedunt sive concludunt de gaudio speciali. Unde cum est angelus perfecte beatus, et quia ratione quantum habitus eius est bonum incitatum, et hoc quod non crescat in eo, sicut ille rationes ostendunt. Ultima tamen ratio non concludit quod homo possit gaudium angelicum impedire, quia sicut inferius melius patebit, sic angelus congratulatur de hominum salute ut tamen non tristetur de dampnatione. Et in ratione salutis impedimentum nullum angelico gaudio vel premio propter defectum. Nullum tamen inconveniens est ut si concedatur quod impedire possit ipsi angeli aliquod accidentale gaudium. Secundo melius declarabitur per contrarius probata.

Tertio queritur utrum ex dampnatione custoditi incurrat angelus aliquod detrimentum. Et videtur sic, ut dicitur iii. Regum xx. Custodi virum istum, qui si lapsus fuerit, erit anima tua pro anima illius. Ex quo colligitur quod deus eo pacto committit ad custodiam, quod si custoditus amittitur, dampnum custodis requiratur. Sed ergo hoc perditur, videtur quod angelus ipsum custodiens amittit salutis sue periculum. Et hoc videtur dicere. Sicut idem Ysaie xxv. In iniquitatibus vel.

eorum. Preterea angelus bonus, qui pro dilectis culpatur, et pro bonis gestis laudatur. Item Ysaie xxxiii. Angeli pacis amare flebunt. Constat autem quod non flebunt nisi propter miseriam et dampnationem hominum. Ergo si illis mayne compatiuntur quos custodiunt, videtur quod de dampnatione illorum incurrant gemitum et planctum. Et ita aliquod gaudii detrimentum. Item sicut oppositum est causa oppositi, et propositum proposito. Sed salvatio hominum custoditorum generat in angelis custodibus gaudium et congratulationem, ergo dampnatio generabit gemitum et compassionem. Item sicut impletio desiderii delectat animam, ita frustratio contristat. Sed angelus quia cupit salvari eum quem custodit, gaudet cum ille salvatur, quia desiderium eius impletur. Ergo cum ex eius dampnatione frustretur, videtur et cetera. Item pena carnis crescit propter multiplicationem eorum quos per errorem suum ad dampnationem traxit. Ergo pari ratione ex eorum salvatione crescit angelorum premium non custodientium. Si ergo nos dampnati non simus, cum ipsi gloriam debeant in nobis sive de nobis, videtur quod paciantur gloria detrimentum. Item angeli mali gaudent dum possunt homines pertrahere ad supplicia, et hoc est quia homines oderunt quos excitant et temptant. Ergo si boni angeli diligunt illos quos custodiunt, videtur quod pro opposito doleant. Contra. Boni angeli est beatus. Sed beatus est cui optata cuncta succedunt, et a quo habitus est non potest aliquid accidere detrimentum. Ergo videtur quod ex dampnatione eorum quos custodiunt nullum detrimentum incurrunt. Item angelus bonus voluntate sua divine voluntati conformat. Ergo si deus non vult salvari non predestinatos, videtur quod nec angelus bonus. Ergo cum nullus predestinatus dampnatur, nullus dampnatur quem angelus bonus velit dampnari. Ergo videtur quod de nullius dampnatione tristetur. Item dolor et tristicia non est sine pena, et pena non est sine culpa preambula. Sed in bonis angelis numquam fuit culpa. Ergo nec fuit nec potest esse tristicia. Item angelus non magis meretur in ministrando bono quam malo, cum ex voluntate equaliter bona ministret utrique. Ergo si remuneratio pensatur pro meritis, non minus remuneratur angelus qui custodit presitum quam qui custodit predestinatum. Ergo videtur quod ex illius dampnatione nullum incurrat angelus detrimentum. Iuxta hoc queritur utrum angelus velit illum quem custodit salvari, cum revelatum est sibi ipsum esse prescitum. Si non vult ipsum salvari, ergo videtur eum custodire invite. Si vult, ergo videtur quod voluntas eius voluntati divine non conformetur, nec quod eam impleatur. Item cum custodit prescitum, quero quod premium ei exhibet redditur. Essentiale non, constat. Accidentale non, ut videtur, quia illud consistit in salvatione eorum quos custodiunt. Sic

-et e(st) q(uod) ista ma(ior) l(icet) i(n) substa(n)tia n(on) alti(us) i(n)

p(ro)p(ter) i(n) p(re)mio aureole q(ue) h(abe)nt p(re)dicatores. v(e)l ad p(re)d(icat)o(rum) intelligentia(m). Et no(ta)nd(um) q(uod) e(ss)e (scilicet) divisi mode scripsit divisi. Quida(m) ei dicere voluerunt. q(uod) angeli b(ea)ti ex dampnatione eo(rum) quos custodiu(n)t (et) si no(n) incurrunt detrimentu(m) glorie. concipiu(n)t ta(men) gemitu(m) mentis. q(uonia)m sic(ut) cu(m) sint ex sublimitate glorie i(m)mortales (et) i(m)passibiles. no(n) su(n)t ta(men) i(n)co(m)passibiles. (et) h(oc) accipiunt ex quod i(n) Isa(ie) .v. q(uod) ut l(ite)r(a) hec d(icitu)r (et) dicu(n)t verbu(m) ysa(ie) sup(er)ius d(ictum) sic intelligend(um) e(ss)e. S(ed) ta(men) id no(n) v(idetu)r intelligi/ quo(modo) aliquis possit co(m)pati (et) no(n) pati. nec id v(idetu)r p(ro)babile. q(uod) angeli q(ui) alii q(ue) pietate. (et) i(n)ia(m) (con)c(er)tatur ad reprobos/ cu(m) ipsi magis zelant iusticia(m) (et) divina(m) gl(ori)am. ut pote q(uonia)m sunt co(n)stituti i(n) p(er)fecto statu iustitie. p(ro)p(ter) q(uo)d dicit Greg(orius). i(n) quad(am) homel(ia). q(uod) ad reprobos no(n) h(abe)nt co(m)passione(m) iustor(um) a(n)i(m)e. ait. n(on). sic. G(regorius)' Iustor(um) a(n)i(m)e (et) si n(atur)e bonitate sue m(isericordi)am h(abe)nt. iam nu(n)c actoris sui iusticie co(n)iu(n)cte. tanta rectitudi(n)e co(n)stringu(n)tur/ ut nulla ad reprobos co(m)passione moveant(ur). Io(hannes) debuit ... (est) alia p(ositi)o. q(uod) angeli custodes/ ex dap(natio)ne eor(um) quos custodiu(n)t. nec co(n)cipiu(n)t gemitu(m). nec incurru(n)t aliquod glorie detrimentu(m). gemitu(m) n(on) co(n)cipiu(n)t/ p(ro)p(ter) plenitudine(m) gaudii/ q(uod) ad eo p(re)mi(n)e(n)t. ut nullo modo suscipiat admixtione(m) co(n)trarii. detrimentu(m) (et) no(n) paciu(n)t(ur). p(ro)p(ter) stabilitatem boni adepti/ q(uo)d (scilicet). n(on). h(abe)nt q(uod) possint amittere. nec ex p(ar)te m(er)iti/ n(on) ex p(ar)te p(re)mii/ cu(m) sint i(n) gl(ori)a (et) iustitia co(n)firmati/ (et) q(uonia)m detrimentu(m) dic(itu)r amissione(m) alic(uius) boni h(abi)ti. io ex nullo q(uod) eveniat. detrimentu(m) ad possint pati. (et) h(ec) (con)c(or)d(ant) su(n)t ro(ati)ones que ad h(oc) i(n)ducu(n)t(ur).

Ad i(d) v(er)o q(uod) o(bicitur) q(uod) d(eu)s requirit a(n)i(m)a(m) custoditi de manu custodis. d(icen)d(um) q(uod) v(er)u(m) e(st). cu(m) p(er)it p(ro)p(ter) custodis n(e)gligentia(m). (et) q(uia) i(n) b(ea)tis ang(e)lis nulla cadit negligentia. io de manu ip(s)or(um) null(u)s dap(n)at(us) requirit(ur). (et) p(ro)p(ter)ea v(er)bu(m) aug(ustini). q(uo)d seq(uitu)r. si simp(liciter) i(n)tellig(atur). (est) falsu(m)/ nullo e(n)i(m) mo(do) angeli b(ea)ti culpabuntur. nec i(n) iudiciu(m) adducentur. nisi forte q(ui)s dicat h(oc) debe(re) i(n)telli(gi)/ q(uod) adducentur i(n) iudiciu(m)/ n(on) ad sua(m) co(n)dap(n)atio(n)e(m). S(ed) ad manifestatione(m) q(uod) reprobi ex sua su(n)t dap(n)ati malicia. n(on) ex suor(um) custodu(m) neg(ligent)ia. v(e)l n(on) q(ui)s intelligat v(er)bu(m) aug(ustini). ut angeli dicant(ur) (et) p(ro) latis (et) p(ro)h(abe)nt modu(m) v(er)bu(m) ysa(ie)/ q(uod) subsequitur. p(otes)t i(n)telli(gi)/ v(e)l exp(o)n(i). ut angeli pacis dicant(ur) i(n) b(ea)ti plati. Si ta(men) quis intelligit de angelis b(ea)tis/ s(ecundu)m v(er)itate(m) i(n)telligit amarissi(m)e fletus/ non indicat v(er)itate(m) doloris. S(ed) aliqua(m) co(n)formitate(m) notat. i(n) signo v(e)l effectu. exte(ri)ori. (et) p(otes)t i(d) i(n)telli(gi) de (h)i(s) p(er) a(n)tiphras(im) pacis. sic(ut) d(icitu)r deus tactus fuisse dolore cordis i(n)t(r)i(n)secus. Ge(n). vi.

Ad i(d) q(uod) ob(icitur). q(uod) si opp(osit)u(m) est tu(m) opp(osit)o e(st) p(ro)p(ri)u(m). su(m) ad i(n)mod(um) n(atur)e. sic (et) illa q(ue) opp(osi)ta. nata su(n)t fi(er)i c(irc)a id(em). (et) q(uonia)m angelis b(ea)tis e(st) susceptibilis gaudii. s(ed) no(n) tristicie. io gaudere p(otes)t de salute. q(uonia)m v(er)o no(n) tristet(ur) ex dap(n)atione.

Ad i(d) q(uod) ob(icitur) q(uod) frustratio desidi(i) co(n)tristat. d(icen)d(um) q(uod) tu(n)c desideriu(m) frustratur. q(uando) q(ui)s aliq(ui)d appetit i(n) o(mn)i eventu/ sive absolute. (et) i(d) n(on) evenit. q(uando) v(er)o appetit sub co(n)ditione. (et) illa co(n)dicio no(n) stat/ n(on) e(st) q(uod) appetit n(on) evenit. p(ro)p(ter) h(oc) no(n) d(icitu)r desideriu(m) frustrari. (et) sic e(st) i(n) p(ro)posito. na(m) tant(um) e(st) angelis appetit eu(m) q(ue)m custodit b(ea)tificari. si ip(s)e voluit fidelit(er) adherere xp(ist)o/ (et) h(oc) nu(m)q(uam) fallit qui(n) eveniat/ (et) q(uia) ille qui dap(n)atur recedit ab ap(p)osita co(n)ditione. io i(n) desiderio angeli. nulla(m) p(otes)t frustratione(m) du(m) no(n) ad id p(er)venit q(uod) sibi a(n)gelis appetebat.

Ad i(d) q(uod) o(bicitur) q(uod) ex nu(m)ero salvator(um) crescit a(n)gelor(um) p(re)miu(m). d(icen)d(um) q(uod) v(er)u(m) e(st)/ q(uod) crescit p(re)miu(m) accidentale. no(n) ta(men) seq(ui)t(ur) ex h(oc). q(uod) ex defectu salutis i(n)currat angeli detrimentu(m) v(e)l dap(n)um. e(st) (e)n(im) s(ecundu)m rei v(er)itate(m). si a(liqui)s sc(ie)t i(n) rei h(abe)nd(e)/ h(ec) solu(m) e(st). q(uando) ex i(m)pedimento alic(uius) remane(n)t indigentia. (et) p(ro)pt(er) h(oc) le(ditur) qui i(m)peditur. h(oc) aut(em) no(n) e(st) sic i(n) p(ro)posito. q(uia) q(uam)vis ille qui custodit(ur) dap(n)etur/ n(i)chilo(minus) ta(men) angelus h(abe)t suu(m) p(re)miu(m) salvu(m). (et) q(uod) adgaudiu(m) q(uo)d h(abe)t i(n) eo. (et) q(uod) adgaudiu(m) q(uo)d h(abe)t i(n) se ip(s)o. s(cilicet) de bono suo. gaudebit ei de bonis op(er)ib(us)/ q(ue) e(st) illu(m) fecit q(uem) custodivit. (et) q(uod) (et) adgaudiu(m) q(uod) h(abe)t in alio/ q(uia) cu(m) unus cadit alt(er) corona(m) sua(m) accipit. sic(ut) fuit ex p(ro)positu(m) i(n) p(ro)l(ogo). io (et) ruina angelica non reparatur ex illo q(uem) custodit/ reparab(itu)r ex alio. q(uam)vis ergo p(ro)p(ter) culpa(m) illi(us) ne de eo gaudeat paciatur i(m)pedimentu(m). (et) ex tali ca(us)a p(ro) fa(ct)is dicit aug(ustinus). ip(su)m e(ss)e culpand(um). nullu(m) ta(men) ex h(oc) i(n)currit detrimentu(m).

Ad i(d) q(uod) ob(icitur) q(uod) angelis malus gaud(et) de dap(n)atione (et) c(etera). d(icen)d(um) q(uod) n(on) est sile. q(uia) sic(ut) no(n) e(st) reperire malu(m) o(mn)i(n)o i(m)p(er)mixtu(m) bono. est ta(men) reperire bonu(m) o(mn)i(n)o i(m)p(er)mixtu(m) malo. sic(ut) reperit(ur) anglor(um). aliquo mo(do) admittit gaudiu(m). h(oc) i(n) p(re)miu(m). S(ed) p(ro)fecta b(ea)tificatio n(u)llu(m) patit(ur) secu(m) to(rmentum)

q(ui)a angeli n(on) dole(n)t d(e) dap(natio)ne eo(rum) q(uo)s custodiu(n)t p(ro)p(ter)

Gaudii plenitudine(m) — e(st) i(n) l(ite)ra
Boni adepti stabilitate(m)
Affectus rectitudine(m). q(ui)a regulat(ur) s(ecundu)m rectitudi(ne)m iust(itie)
Boni mag(is) d(i)l(i)g(un)t (et) divine iusticie equitate(m). q(ua)m i(n)d(igen)t(ium) salute(m)
Statu(m) sui p(er)fectione(m). q(uia) sic(ut) s(un)t i(m)passibiles sic (et) co(m)passibiles.

vel gemitum. Ex predictis patet illa duo que ultimo queruntur. scilicet de voto et premio angelorum custodientium malos. Voluit enim malos quos noverat esse presciatos vel voto absoluto damnari. Quamvis autem ipse eos vellet salvari, et ideo non custodiunt invite. quia quamvis sciat se frustra laborare tamen quia retrahunt ne incurrat maiorem damnationem. Quadruplex ergo consuevit premium speciale custodie assignari. Est enim animarum? [illegible] est ut proficiat anima in bonum gratie. aliud ut non cadat in malum culpe. Tertium est si cadat quod postmodum resurgat. Quartum est ne decens vel in tantum in malum cadat. quod vel ad quod adversarius incitat. possit tamen aliter dici quod non est angelis revelatum qui eorum quos custodiunt salvari debeant vel damnari. Sed tamen non est certum. Dicendum vero quod sicut duplex est finis artificis. unus in se. alter in alio. sicut patet in rhetore. cuius finis est loqui ornate et hic est finis in se. et alter in alio persuadere. et hic est finis in alio. sic et duplex est premium angeli accidentale. unum quo gaudet de bonis operibus que fecit. aliud quo gaudet de salute eius quem custodivit. Et quantum ad artificem si habeat finem primum et careat secundo. nichil preter debitum habet methodum. si ex contingentibus nichil omisit. sic angelus qui fideliter custodivit eum qui ex sua culpa damnatur. premium habet mutuum et primum. dum de bonis suis operibus gaudet. Gaudium autem secundum quod est de multiplicatione bonorum operum. non est premium speciale. cum non sit de summo bono. sed accidentale. nec tamen est aureola. quia non omne premium accidentale est aureola. sed secundum solum quod habet pro excellentia.

Circa partem istam sunt dubitationes circa litteram. et primo quod dicit ipse. Unaquaeque anima ab ortu nativitatis habet angelum delegatum ad eius custodiam. quia cum anima parvuli mortui sue nativitatis non possit mereri nec demereri nec sit capax discipline. videtur quod frustra angelus se occuparet circa illum pro illo tempore. sicut si aliquis doctor vellet erudire parvulum vagientem. Quod si tu dicas quod angelus custodit non erudiendo sed adiuvando. sed defendendo quantum ad corpus. contra videtur quod eadem ratione in utero sit puer non natus et natus quantum ad corpus. quod debeat custodiri ante nativitatis ortum. Respondeo dicendum quod sicut dicit ipse. Augustinus intellexit est quod ad custodiam hominis angelus deputatur ab ortu nativitatis. et non solum intellexit de nativitate ex utero. sed etiam de nativitate in utero sequitur ex tunc enim non angelica custodia. Est enim nascituro deputatum. quia illa custodia principalius respiciat spiritum quam corpus. et ideo non dicitur spiritualem angelum ad suam custodiam habere antequam spiritus infundatur. Non dicitur et differentia. quia ex tunc defendere potest et adiuvare. magis tamen secundum tempora diversa. dum est in utero primus potest in tantum et damnari. dum est ex utero ante adultam aetatem post baptismum in periculum. dum est in adulta aetate. adversa potestate precipitur. Ergo per omnia in hiis tribus statibus dicitur sibi angelica custodia deputari. ut per eam ab hiis malis possit eripi. et ab adversario defendi. et hii effectus sunt diversi. [illegible] qui sunt probati [illegible] malo [illegible] parvulus. quod dicunt usu rationis aliquis occultum effectum habeat quantum ad habilitationem et diversionem in bonum. assignare est difficile. Sed negare non est tutum. // Item quod dicit quod constat omnes angelos in cognitione divinorum misteriorum per processum temporis profecisse. hoc enim videtur esse contra Gregorium qui dicit in dyalogo. Quid est quod non videant qui videntem omnia vident. Si ergo viderunt quia a principio temporis eius divinum viderunt quod in nullius cognitione defecerunt. Si tu dicas quod intellexit de omnibus que sunt de necessitate salutis. sic dicit magister in littera. obicitur [illegible] unum solum est illud quod est de esse salutis. quod non debet dici rationabilius quod omnia sciat. quia beatitudo esset in multis. Respondeo sicut essentia divina est ratio omnium et qui cognoscit rationem rei cognoscit ipsam. videtur quod angelus omnes res creatas cognoscit. dum ipsum cognoscit. [illegible] profecerunt per processum temporis. videtur quod eorum cognitio subiaceat transmutationi temporali. et ita non videtur esse beati. Respondeo dicendum quod cognitio in angelis quedam est naturalis. quedam vero est a gratia. Cognitio vero que est naturalis duplex est. quedam enim dicitur esse naturalis quia fuit in spera. ut cognitio eorum que sunt de primordiali mundi constitutione. et quantum ad hanc angeli non profecerunt nec defecerunt. quia quantum ad hanc habuerunt perfectas species omnium aliarum. Alia cognitio naturalis dicitur. cognitio que est possibilis [illegible] sive sit innata sive sit acquisita. et quantum ad hanc bene profecerunt angeli per processum temporis per multiplicem experientiam et conversionem super hiis que de novo fiunt. // Similiter cognitio a gratia duplex est. quedam a gratia fixa. quedam a gratia influente. sicut enim in moribus corporalibus ponuntur quedam virtutes influentes. quedam fixe. sicut vita quedam influens, quedam fixa. sic et intellectus est in spiritualibus mentibus

Nota
Quod angeli profecerunt in cognitione. et quod sic... [illegible]

Nota

in permanentia

Angli congnosc[unt] eam ... perfecit ... inst... una est expre... intellexus ... pleri[que] faciat ... aliqui confirmatio ... erat ... in tercio modo ... in tercio modo ... modo

sunt spiritibus angelicis. Gratia fixa dicitur esse gratia confirma
tionis. cognitio procedens ab hac gratia est visio eter
ne lucis. in qua non proficiunt angeli nec deficiunt.
cognitio vero que est a gratia influente est cognitio
revelationis. que ideo vocatur influens. quia non semper
revelat deus omnia. Sed pro loco et tempore et s[ecundu]m
hanc intelligunt magistri angelos profecisse. non quia
aperius videant verbum. Sed quia revelatio aliqua
facta est eis a verbo. ad primum ergo quod obicitur. quod non pro
ficiunt. quia vident omnia videndo verbum. dicendum quod
primo demum est non perpetuitatis. Sed quia per equalentiam
et sufficientiam. quia cognitio solius verbi a deo sufficiat
angelis. sicut si haberent cognitionem omnis rei in propria.
ad secundum quod obicitur quod vident omnia in eo. dicendum quod speculum
eternum est speculum voluntarium. et ex illud est
voluntarie ductivum. ideo quamvis quis in eo aspi
ciat nichil in eo videt nisi quod vult revelare.
ad illud vero quod obicitur de transmutatione temporis. dicendum
quod et si cognitio beatitudinis tempori non subiaceat tamen
cognitiones et affectiones, et cogitationes angelorum esse
sunt creata nichil impedit variari per tempus. dicit enim
augustinus super genesim ad litteram. quod deus spiritualem creaturam mo
vet per tempus non per locum et sic de angelis debet su
fficiat.

C[apitulum]. xii.

Et de agente vel conditore etc. Super egit
magister de conditore vel spiritualis. in hac parte
parte agit de conditione corporalis. et quoniam creature corpor
alis duo sunt principia, videlicet materialis. formale. ideo
pars ista duas habet. In prima agit de produc
tione creature corporalis. quantum ad principium materiale. et hec productio
dicitur creatio. In secunda agit de productione ipsius quantum
ad principium formale. et hec productio dicitur distinctio. I. d.
xiii. preterea distinctionis operatio fuit etc.
Prima pars continet presentem distinctionem. In qua intendit
agere de modo rerum corporalium productione. et quoniam circa pro
ductionem mundi corporalis due fuerunt sollempnes op
piniones. ideo pars illa duas habet. In prima unam

electam

earum eligit. In secunda vero illa auctorum opinio
nem, deinde illa tetigit. et incipit ibi. de quibus
quidem tetem. etc. Prima pars habet .iiii. particulas. In pri
ma deus conditoris continuat. In secunda diversas opiniones
sectorum circa productionem mundi corporalium explicat ibi. quidam
enim namque sectorum etc. In tertia altitudinem earum opinionum
eligit et explanat ibi. sic hac itaque traditionem
etc. In quarta tuitionem quoddam dubium determinat.
i. attende quod sic dicit augustinus etc. Prima pars prin
cipaliter quod de ipsa materia per modum opinionum plus est electam.
incipit cum .iiii. habet partes. In prima determinat quid fu
erit in informis et confusa. In secunda determinat ubi fuit

\# Non super quod supra tractabat. Intentio vel antecipatio determinat aliis diebus ... facta ... ... illustr...

locata. ibi Nunc super est ut distinctionem etc. quinto
vero tuitionem auctoritate alcuini confirmat. i. iiii. enim
modis ut dicit alquinus.

Dintelligencia huius partis sunt duo que
magister determinat de informi materia corporalium. est
duo incidit sibi dubia.
Primo esse materie in formalitate
Secundo vero esse eius quantitate.
Circa primum queruntur tria
Primo queritur utrum materia corporalium creata sit in omnimoda possibilitate.
Secundo utrum creata sit in plena actualitate.
Tertio utrum creata sit sub aliqua formarum diversitate.
Circa primum sic proceditur.
Et ostenditur quod materia creata sit in omnimoda possibilitate. itaque
nullam habuit formam. per primum. et hoc de symbolo. q
ait sic. primo omnium formarum capacitas facta est
ut ordinaret deus universe certam formam, que formata sit.
ergo videtur quod in materia primum quod primo condita fuit, fuit sola
formarum capacitas. et nulla forma. Item augustinus in .xii.
li. confessionum. Nonne tu domine docuisti me quod priusquam istam
informem materiam formares atque distingueres. non
erat aliquid. non color, non figura, non corpus, non spiri
tus non omnino non erat. Si informitas sine ulla specie. et propter illud
totum prope nichil erat. quoniam adhuc omnino informis erat.
iam tamen erat quod formari poterat. Ex hiis duobus verbis
expresse colligitur quod materia corporum sub omnimoda informitate et po
ssibilitate producta fuit. Item cum primum sit possibile vel quia possibile
est prius esse quam possibilitas. sed materia prior est omni forma.
ergo possibile fuit esse eam absque omni forma. Item ad in
conditionem concurrit duplex potentia. scilicet potentia activa et potentia pas
siva, ut potentia agentis, et potentia materie. sed possibile est primum agen
tis procedere effectum et non conditione. ergo possibile est quod possit
vel capacitas materie sine conditione preexistat omni forme.
Item ex primo sit congruum videtur sic. Si aliquid universum reppe
ritur in universo quod est constitutum ex pluribus naturis totaliter il
lam est prius inveniri. similiter contingit prius inveniri. et reliquum
post. adhuc quia universitas sit completa. Sed res mundana
nec per materiam comparatur et formarum. et ita invenire primum
formam, in qua nichil est de potentie materie, ut potest deum. ergo
erit reperire primam materiam, in qua non erit de actualitate forme. sed
hoc non fuit nisi in mundi exordio. ergo videtur quod materia pro
ducta sit sine omni forma. Item deus est agens ordi
natissimus. ergo ab extremo in extremum pervenit per
medium. Sed medium inter omnino non ens. et ens in actu
est ens omnino in potentia. ergo videtur quod deus in productione rerum
de non ente fecit ens in potentia, quod produxit aliquam formam,

Contra hoc obicitur. hu. de sancto victore de sacramentis. Credo illam primam materiam
non ideo dictam informem fore, quod nullam omnino formam habuerit.
non quod tale corporum existere potest. et hoc idem magister

Duplex est forma. quedam dat actum vel esse ... primum materie sui hac in possibilitate esse vel fuisse aliquid ... completum et distinctum et ... et ... tantum ...
quod vel dicendum quod materia informis duplex dicitur ... vel propter nomen omnis forme. hoc modo materia ...
non potuit. vel a privatione forme complete. sic dicitur informis puer ...
informis fuit

Cap. xvi.

dicitur uilis. // Item licet omnis creatura sit a forma, et omne quod creatum est, statim post creationem est, ergo uel est forma uel habet formam. Si ergo materia prima creata fuit, uel fuit forma uel habuit formam, et sic eductionis prius. Sed non fuit forma, ergo etc. // Item philosophus: impossibile est materiam separari a morphea, scilicet si materia tempore per existeret omni forma, posset ab ea separari. Ergo non fuit creata carens omni forma. // Item unitas uitalis uel uitatis, similiter modus, species et ordo sunt in rebus, excepta prima forma. Sed impossibile est ad esse uel producta in quo non sit uestigium creatoris. Ergo impossibile est quod educatur carens omni forma. // Item si materia illa careret omni forma, ergo et omni actu, ergo non habet extendi nec locari, nec esse in motu, nec agere. Sed non tale ens non potest existere. Ergo tamen non potuit in suo conditu omni forma carere. // Item materia hoc ipsum quod est recipit a forma, ergo esse illud habet dependentiam a forma. Si ergo impossibile est ad separari ab eo quod esse illud sibi inhaeret, impossibile est materiam posse omnem formam existere. // Ad praedicta dicendum quod intelligentia est nobis, quod duplex est latitudo, aut per existit in se aut secundum quod consideratur ab alia. Si secundum quod consideratur ab alia, sic potest considerari in forma sua per priuationem formae distincte, scilicet per priuationem omnis formae. Et sic dicit Augustinus in xii. confessionum: creationem materiae intellige. Sed alia istius sui essentia est in forma, per potentiam ordinata. Et dicendum sic considerata ipsa formae capacitas sui potentias est per formam. Est enim sequens dicendum quod habet esse non et sic nunquam est potest locum et tempus, sicut potest generari et motum. Et hoc ipsum non solum materia non configuit, immo et impossibile est materiam in formis existere per priuationem omnis formae. Et hoc est quod dicit magister et Hugo de Sancto Victore, et omnes illi tractatores consenserunt, quod illa materia quae prius producta est per creationem non fuit in ordine potentiae sine carentia omnis formae. Unde concedendum sunt rationes ad hoc potentiae inductae. // Ad id quod obicitur quod pro statu est formarum omnium capacitas etc. dicendum de eo quod dicit in xii. confessionum. Dicendum quod Augustinus loquitur de potentia, non de potentia diuinis. Per ordinem naturae prius est materia ordinata in potentia quam sit sub aliqua forma. Et in ordine formarum quam aliquam materiam formatam, quae formationem habet aliunde. Sed in formatione et compositione habet esse praeter non mentis perfectionem ducere. Plus etiam conformatur sunt per aliquam formarum nec positis in per aliquam actum. // Ad illud quod obicitur quod prius potest esse sui positionem, dicendum quod id non sequitur ueritatem, quoniam prius a positione dependet, uel quando ad ipsum necessitatem habet ordinationem uel quando illud quod est prius in una consideratione, posterius est in alia. Omnibus huius decausis fallit positio in proposito. Materia enim a forma dependet, et ad ipsam habet necessitatem ordinationem. Et quamuis sit prior per productionem suae creationis, posterior est in completione. // Ad id quod obicitur de potentiis agentis etc. dicendum quod non est simile, quia potentia agentis non sic dependet et complet per effectum. Sicut potentia materiae dependet et complet per actum.

// Ad id quod obicitur quod est recipit quod ~~est recipit~~ formam per se, ergo et tertium. Dicendum quod quamuis illa non habet necessitatem, sed solum congruitatem, potest esse et in assumptionem. Quia forma illa quae est in fine compositionis nunquam sine materia reperitur. Ad aliud dicendum quod est purior forma, equiuocatur nomine formae. Quia non dicitur in forma prout est perfecto materiae, sed forma nominat in creaturis quod habet esse ordinata actualiter et completiue, et illo modo potest peruenire ad alterius compositionem. // Ad id quod obicitur de ordine in productione, dicendum quod ad hoc quod saluetur ordo in productione non oportet quod quaelibet ordinem naturae habeat ordinem durationis successiuae. Et hoc est in mutabilibus et instantaneis, et non quamuis eius in ipso sit prius, sit non eius et eius actus sit medium, non oportet quod productione sequatur unum et praecedat alterum.

Consequenter quaeritur utrum materia illa producta sit perfecta actu.

Et quod sic uidetur per textum Genesis i. Ista est generatio caeli et terrae in die qua creauit Deus caelum et terram et omne uirgultum agri etc. Ergo in eodem die producta sunt quae prius dicuntur sex diebus fuisse distincta. // Item Ecclesiastici xviii. Qui uiuit in aeternum creauit omnia simul, si omnia simul sunt creata, ergo corporalia spiritualia et omnis corporalium ornatus. // Item Iob xl. Ecce uehemoth quem feci tecum, sed uehemoth est angelus prius factus, et homo ultimo die factus, ergo omnia simul facta sunt. Huius autem contrarium arguit Augustinus per sua opera in hac parte. // Item hoc ipsum ostenditur ab agentis perfecti potentia, dicit enim effectus quod magis est manifestatio summae potentiae, sed maioris potentiae est posse simul omnia producere quam successiue. Ergo magis est declarata diuina potentia producendo materiam cum perfecta actualitate formae simul et semel et collatione quam postmodum cellula successiue educere. Si ergo Deus operatur quod est plenam magis decet etc. // Item perfecti sapientis est ordinate producere. Ergo si confusio repugnat ordinationi, uidetur quod Deus nihil produxit cum confusione cum sit perfecte sapiens, produxit ergo sub ordine, sed ordo praesupponit distinctionem, ergo etc. // Item perfecto effectus attestatur perfecte uolentis et efficientis. Si ergo Deus est bonitatis perfectissimae, uidetur quod statim cum produxit materiam debuit ipsam formis plene perficere cum ipsa sit possibilis et in se exigeret. Si tu dicas quod hoc non concludit quod statim debuit perficere, sed quod ex uoluntate eius et potuit et debuit differre, obicitur hoc quod nullius talis operatur quod citius potest et de excellentia uirtutis et bonitatis est quod effectum suum ~~uelo~~ compleat uelociter. Ergo si tamen non comparatur eius in imitatione diuinae et dicere artis et uirtutis, uidetur quod Deus cum statim complere potuit, quod nulla mora temporis uel durationis distulerit. Sed contra per textum Genesis arguitur, non dicitur quod per vi dierum spatium complevit Dominus opus quod inchoauerat. Ergo uidetur quod non subito in sui ipsa perfecta actualiter producta, sicut facere septem sententiam. Si ergo maior est his septem auctoritas quam omnis humani ingenii perspicacitas, ut dicit Augustinus, magis standum est huic

sine, quia omni persuasioni humane. Sed dicatur quod rudibus loquebatur legis lator, nec potuit simul dicere, que simul deus potuit facere. Neuter vitare [illegible] sufficiens, quia pro ruditate auditorum non dat ei dare deus eciam deceptionis. Moyses autem [illegible] nouat quod ipsi verba eius ad litteram intelligerent. Ergo sciens docebat eos id unde possent decipi temptare. Item quamvis simul potuit omnia dicere et opera illa exprimere, simul omnia facta esse. Item Crisostomus super Iohannem omelia xxiii. Quod simul creata sunt. Dicit per verba Moysi non simul apparuit per spacium fore. Ergo non videtur quod simul producta sit sub formis. Ad hoc sunt auctores contra sanctorum et doctorum, ut Ambrosius, Ieronimus, Gregorius, Basilius, Dyonisius et Damascenus et aliorum plurium tam grecorum quam latinorum. Item per rationem videtur hoc ipsum quamvis deus possit homines statim in beatitudine collocare et unum in eis perfectione in qua erit post videtur facere, maluit tamen ordine servare, non solum in mundi existencia, sed et in decursu, quia manifestat efficiencie sue manifestat eius sapientia. Ergo similiter videtur quod in prima ratione rerum ex [illegible] non tantum servavit ordinem quo ad ipsum esse, sed quo ad ipsum producere simul facere. Ergo non videtur quod omnia simul produxit sed successive. Item divina potestas non tamen manifestatur in productione forme, sed et tamen et ampli manifestatur in productione materie, quia per maiorem sui capacitatem magis declarat efficiens patere. Sed tanto maior est capacitas in materia, quanto maior est in ea informitas. Si ergo ad manifestationem divine potestatis debuit materiam produci capax secundum quod erat possibile, videtur quod deus debuit eam producere in tanta informitate in qua tamen possit aliquo modo subsistere. Ergo non sub perfecta formarum distinctione. Item in tempore sex dies nulles simul esse. Ergo in tempore est hec intellige quod deus simul omnia produxit et non ea produxit per vi dies. Oportet ergo secundum positionem qui ponit omnia simul esse producta senarium aliud dierum intelligere spiritualium, et in luce spirituale et nocte spirituale. Ergo simul omnia sunt producta sicut in instanti omnia sunt lux et tenebrae, id est boni angeli et mali. Ergo non fuit mora inter creationem et lapsum, quod est supra improbatum et ostensum est esse contra Augustinum. Item cum sacra scriptura ordinat opera vi dierum, aut ordinat quo ad ordinem durationis, aut quo ad ordinem nature, aut quo ad ordinem dignitatis. Si quo ad ordinem dignitatis, cum homo sit dignissima creaturarum, debuit esse productus ante omnia prima die. Si quo ad ordinem nature, ergo producto sole et luna ante productionem plantarum et herbarum. Restat ergo quod sit de eo quo ad ordinem temporis sive durationis. Item ad predictorum intelligentiam est notandum quod circa hanc questionem duo sunt sanctorum opiniones. Quedam enim sunt [illegible] et hanc quedam magis secuti sunt hanc viam catholicam et theoricam

rationem ad ea que sunt fidei. Quidam vero inter quos precipuus fuit Augustinus secuti sunt viam philosophicam, quam licet posita magis videtur rationi consona, verum tamen scripture tenuerunt quod rationis confirmatione et attestatione. Verum cum videatur irrationabile asumma potestate omnia producere simul et mora temporis intervenientis nulle videatur esse utilitatis vel necessitatis, posuit omnia simul esse producta. Sua ponens confirmans per auctores sacre scripture et exponens eos, quia videntur sibi contrarie, videlicet de dierum distinctione, ostendens quod illi dies non fuerunt dies temporales, sed potius spirituales. Quia omnes simul potuerunt esse et hec positio multum fuit rationabilis et valde subtilis. Propter quod ad hanc positionem videntur et talis scripture distinctionem. Et securius est et magis munitum intellectum narrationis scripture supponere, quia ipsam aliquid in distinctione hec sicut communis [illegible] et quod precipue alii que secuti sunt sic intellexerunt et posuerunt sic textus et littera sacre scripture genesis sonare videtur. Unde ponentes omnia corporalia simul esse creata in materia, sed non simul, sed per senarium dierum esse distincta in forma. Hanc positionem et similem videtur rationabile quam alia, non tamen est irrationabile sustinere, quia ingenium non rationem non preripiat, sed precedit consequitatem, per ut considerationem sue intellectus percipit, per ut sub lumine fidei captivatur. Est enim hec succedens formationis et distinctionis ratio quadruplex, videlicet litteralis, [illegible], moralis, allegorica et anagogica, spiritualis. Innuit enim quod deus non tamen intendit simul esse quod potest, quia et conveniret creatura quod potest recipere, cum posset dare beatitudinem absque meritis, voluit tamen quod meriti. Sic cum non possit statim perficere, maluit tamen ipsam sub quadam informitate et imperfectam facere, ut eius sua perfectione, quasi in ad dominum clamaret, ut ipsam perficeret. Et hoc id voluit per senarium dierum differre, ut in perfectione nulla simul ostenderet perfectionem universi. Senarius enim est numerus perfectus, quia constat ex omnibus suis partibus aliquotis, in quo nichil deficit neque excessit. Per eas autem aliquotas divinas aliquas [illegible] reddit totum. Ratio moralis est tamen quod erudiatur homo, quia sicut non corporea per se ipsam in formis existit, tunc et formatur cum divina bonitas eius informitati convertit formam. Sic anima formari non potest per se ipsam, nisi deus gratiam suam infundat. Cui et numerus senarius attestatur, quia pro est inveniendi perfectionem universum tempus vite presentis, ut per numerum dies quietis, quia non provenitur ad perfectionem nisi vitam ad consummationem gratie finalis, post quam nulla sequitur vespera. Unde dies septimus non habet sibi assignatum vesperam in sequenti. Allegorica vero ratio est, quia sicut expresse Augustinus ostendit, iam per mundi conditione que distincta est per senarium temporum

In dei [?] super Genesim dicit: Sicut vox est materia verborum, verba autem formata vocem indicant, non autem quod loquitur prius emittit vocem informem, quam possit postea colligere in verba formare, ita creator deus non tempore priore fecit informem materiam et eam postea per ordinem considerationis naturam, quasi secunda consideratione formavit. Formata autem ipse creavit materiam, sed quia id unde fit, etsi non tempore, tamen quadam origine prius est quam id quod inde fit, potuit dividere scriptura loquendi temporibus, quod deus faciendi temporibus non divisit. Quod autem illos vi dies factos quos narrat scriptura in Genesi, exponit Augustinus in iiii et v super Genesim de cognitione angelica, que sex ea rerum perfectione in vi genera rerum facta sunt vi dies spirituales, quorum mane est cognitio rerum in Verbo, et vespere earum cognitio in genere proprio, ut sit in cognitione lucis dies primus; in cognitione firmamenti dies secundus; in cognitione discretionis terre ac maris tertius; in cognitione solis et lune et stellarum dies quartus; in cognitione reptilium et volatilium dies v; in cognitione iumentorum ferarum et hominis dies vi. In hoc quidam secuntur Augustinum ne videantur derogare opinioni ceterorum, ut Hugo de sacramentis parte i capitulo ii. Opinionem ceterorum in dignitate videntur ad similitudinem humane in bellicis suis opus per intervalla temporis temporum ad perfectionem promoveri. Sed post in capitulo sequenti opinionem ceterorum in aliquo derogat. Si per intervalla temporum opus suum ad perfectionem perduxisse dicatur, ita ut in dubitanter aliter facere potuisse credatur.

Sed licet hec Augustinus perinacius asseruit, ut in v et iiii super Genesim, et quod pro nostro modulo vel indagare vel putare potuimus, sed aliam sequentem dierum enumerationem similiter quam non in prophetia figurare, sed in hac conditione ipse melius possit intelligi, et ait diversitate aliud ... fit, ut ego aliam hic ubi congruentiorem forte sit ... neque enim hanc ita confirmo ut aliam que preponenda sit invenire non posse contendam.

tamen potuit exprimere

Nota

Lux spiritualis: lux, id est cognitio bonorum; tenebre, id est cognitio malorum

Secundum ordinem dignitatis

[illegible] 24

spacium decursus mundi presentis. per vi. etates
designatur. ut primus post dies prima etati respondeat. secunda
secunde. et sic deinceps. Set quod plane adaptat augustinus
super genesim ad litteram. quod hic longum esset reperire. Non
est anagogica ut in illa dierum distinctione intelligatur perfectio cognitionis in angelica natura. Vnde augustinus set
quod plane ostendit augustinus super genesim ad litteram. quam perfectionem quidam
uocat ad litteram. quia exponi ista quas alii reputabant anagogice. dixit legis latorem intendisse ad
litteram. non tamen in assignando dierum. sed protestatur ipse in ingenio
suo se in prouidere. sicut patet exponenti intenti iterum.
magis uolebat intellectum ex scriptura elicere. ex quo
scriptura non possit animus phisicus decidere. non propter hec
quod ipsi phisici ibi unius. a fidei ueritate retardari.
sic ipse aliquando fuerat retardatus. magis inquam quam in
tellectum primum exponere. quam in hunc legis lator. et
magis intendit ostendere quod ignotum fuit. quam ibi pro
ul tunc potuit. quod fructum fuit. et in xii. confessionum
ostenditur. quod una et eadem scriptura multiplex per intellectum
et in omnibus sensibus uere. quorum nullus spiritui sancto latuit. ex cuius inspiratione scriptura edita fuit. et
in hoc manifeste ostenditur quod alius non contradicit. — hanc ergo positionem sustinendo ad obiecta in contrarium respondendum est. Ad primum enim
quod primo obicitur de textu genesis. dicendum quod primo dicitur esse per creationem
contineri sed dierum in confudit. ut teneat pro diuisis diebus. uel teneatur zeumatice ut reddat singulis
membris ille recipientis. Ad id quod obicitur de ecclesiastico
xviii. qui uiuit eternum et cetera. dicendum quod scriptura facit
uim inter creare et facere. nam creationem uocat productionem
rerum ex nichilo. factionem uero ipsarum distinctionem. et
hoc significatur genesis. ii. ubi dicitur quod cessauit ab omni opere
suo quod creauit ut faceret. omnis ergo sic in hoc concordat. quia omnia sunt simul producta in materia. non omnia concedit simul esse creata. sed tamen non simul facta. Ad illud
quod obicitur de iob. xl. dicendum quod gregorius exponit. quod tractatur in simultate non temporis. sed in materia rationis. quasi dicat
ecce uehemoth quem feci tecum. id est tui similem in
ratione capacem. Ad id quod obicitur quod maioris potentie
est creatura ... producere in instanti simul. dicendum quod deus potentiam suam magis intendebat manifestare
in productione rerum quam in creatione per modum in forte conditione.
ibi enim magis manifestat sapientiam et bonitatem. et
ut sigillatim et distincte et successiue in productione rerum
suam manifestaret perfectionem potentie. sapientie et bonitatis. placuit
deo actori premittere opus creationis. per modum ibi
magis opus distinctionis. preterea uero opus ornatus
et decorationis. et in primo manifestatur potentia. in secundo
sapientia. in tertio uero bonitas perfecta. sed omnia in quibus
manifestari possunt. et uero bene manifestata sunt post

consummatum esse rerum illa tria. sicut si ipsum statim in fu
isset producta et distincta et ornata. et per hoc patet
duo sequentia que procedunt consimili uia. uidelicet de
bonitate et sapientie perfectione. Ille enim rationes non concludunt
nisi quod deus materiam informem non debuit relinquere. quia hoc esset contra ordinem et perfectionem. sed dum tenetur in
formem ut formaret. et imperfectum ut perficeret. ostendit
et perfectionem et ordinem ac modum dandi. Et si tu ob
icias quod ad perfectionem omnium horum spectat uelociter
efficere perficere et ordinare et distinguere. dicendum quod in
ueritate est non agens agit per totum suum posse. uel non
condescendit possibilitati et infirmitati et utilitati aliene. non
habet uirtutem. et sic est in proposito. sicut enim deus sacram
scripturam nobis tradidit. quam rudi modo et incepto simi
gis possit capere et intelligere. cum tamen in se sit infinitum
thesaurum sapientie et scientie. sic et in formatione rerum quamuis
decebat condescendit in nobis et in eruditionem intellectualis
creature. et quia ex illa dilatione hominis erudiebatur
sicut prius tunc uisum est. sic placuit diuine potestati bonitati
et sapientie rerum formas sub dierum successione distinguere.
cum tamen possit eas subito in instanti distinguere et ornare.

Certo quia utrum in illa confusione creata sit sub
aliqua forma diuersitate. et quod sic uidetur per
textum ipsum. sue conditionis habuit formas celestes
et formas elementares. si tu dicas quod celum constat in
per celo empyreo et tamen per in confusum. obicitur per textum
scripture. congregentur aque in locum unum et appareat ari
da. ergo uidetur quod secundo die terra solummodo fuit non
producta. ergo in ipso chaos uidebatur iam esse elementa.
Item hugo de sancto uictore. non est terra sed terra elementum significatur
puta. si ergo erat elementum terra. pari ratione et alia elementa.
Si tu dicas quod ibi uocatur elementum terre. non quia iam
erat. sed quia futurum erat. contra obicitur per id quod subditur erat
quasi terrenum hoc elementum medio et uno loco subsi
dens. ceteris in confusione permixtis. si ergo permixti
non est elementum sed diuisorum. uidetur quod ibi iam erant diuerse for
me elementares. Item ratione — uidetur per formas que insunt
mixtis formas elementares. sicut patet. quia mixtum illas non est
resolutum non ad ipsam partem. ergo si in illa aliqua forma
habuit confusa. uidetur quod habuit formam elementarem. sed formas
elementares sunt eque primo. ergo uidetur quod simul habuit omnes. Item
constans est per positionem doctorum quod lux illa faciebat
noctem et diem. sed diem non potuit facere nisi esset cor
tranlucens et illuminatum non potuit facere nisi esset corpus opa
cum quod umbram perficeret. uidetur ergo quod in prima conditione
in quadam sui parte fuit tranlucens et in quadam opa
ca. et in quantum habuit formas diuersas. Item uidetur
igneum quod non sit in aliqua eius specie. ergo si in illa er
at quod corpus. erat ergo aliquod corpus simplex

Margin notes: creauit deus celum et terram. ergo uidetur quod tempus — manifestata — noctem

ergo uel simplex uel mixtum. sed non erat corpus simplex.
quia nec celeste nec elementare. ergo permixtum. Item non erat
corpus simplex ergo habebat in se diuersitatem formarum.
Item materia illa cum esset imperfecta habebat aliquem appetitum.
aut ergo aut ad unam formam. aut ad plures. si ad
unam. ergo uidetur cum deus compleuit appetitum eius, quod de-
buit dare unam solam formam corporalem. si ad plures. ergo
cum multitudo formarum appetituum sic erat et multitudo formarum di-
spositionum. et multitudo formarum dispositionum est ex multitudine formarum formarum.
ergo uidetur quod illa materia condita fuit sub formis diuersis.
ergo ¶ Sed contra. Genesis i. terra autem erat inanis et uacua
in sed si esset in formarum diuersitas non esset inanis et ua-
cua. Item alia translatio. terra erat inuisibilis et in-
composita. sed si esset ibi forma celestis et elementaris esset
inuisibil- iam materia aliquo modo composita. Item si erant ibi forme
plures. aut ergo erant permixte. aut distincte. si
distincte. ergo non erat materia illa informis. si permixte.
ergo uidetur quod haberet formam mixtionis. et ita non erat in-
immo formis. immo magis formata. quam si haberet solam formam
elementarem. Item miscella prius producit mixtum. ergo si
in erant forme permixte prius ... quam illa ma-
teria prius est condita. ergo uidetur ordo preposterus quia deus cum
illa fecit elementa in sequentibus diebus. Item si permixte
erant in forme. ergo materia illa magis appropinquabat mixto
perfecta mixtione quam exprimeret elementum. ergo magis
appropinquabat ad opus quinte diei et sexte quam
elementorum distinctio. ergo uidetur quod non debuit productio il-
lius materie describi in rerum primordio. Item si erat
in formarum diuersitas. ergo uidetur quod esset ibi actio et passi-
o ... generatio et corruptio et alteratio. et ita non erat ...
Contra materia informis. cum in tali statu essent operationes que compe-
tunt formis distinctis. Respondeo ad predictorum intelligentiam
a est notandum quod in forte illius materie corporalis diuersimode in-
tellexerunt diuersi. quidam namque uoluerunt dicere. quod ma-
teria illa dicebatur chaos propter formarum multitudinem et contrarietatem
que erant in partibus materie, ita quod ille partes non distingue-
bantur ad inuicem secundum loci certitudinem. nec ita proportionaliter in-
esse iungebantur. ut ex eis resultaret mixtum
ad completum. et ideo erat in quadam permixtione. non proportionis sed
confusionis. et sic non erat ibi proportionalis commixtio.
ita nec erat ibi regularis actio. immo quedam
pugne confusio. ita ut calida pugnarent fri-
gidis. et humida siccis. et sic in te potest materia illa
chaos appellari. sed iste modus ponendi potest esse ...
cus quam philosophicus. quia magis sapit ymaginationem fictionem quam
uerum. cum secundum istam positionem preterit elementa illa materia sic ex
diuersis ... quod nec uero consonat. nec sacre
scripture. ¶ Et ideo est alius modus dicendi rationabilior.
quod materia illa producta est sub aliqua forma. sed illa non erat

completa nec dans materie esse completum. et ideo sic forma illa erat
quam ad hoc ... materia dicebatur informis. non appetitum
materie adeo finiebat. quin materia ad hoc alias formas appe-
teret. et ideo dispositio erat ad formas ulteriores non com-
pleta perfectio. et quoniam ad multitudinem formarum in informi ap-
paret appetitum et inclinationem habebat. ideo quamuis
illa forma non haberet in se uires diuersas. tamen materia in
diuersis suis partibus quandam diuersitatem ... habebi-
lem ... ad diuersos actus completos. sed magis ex appe-
titibus ad diuersa et ideo permixta dicitur et confusa. sicut
exponitur in embrione quod actu habet unam formam
et figuram quandam carnis. illa tamen est dispositio ad diuersas
membrorum figurationes. illa tamen non est omnino simile. quia
forma illa non erat tante actualitatis sicut est forma embri-
onis. nec in tanta propinquitate ad educendum formas
sequentes. sicut forma embrionis ad educendum membrorum
formas. ... embrionis sunt uisibiles et propinquum nec ad perfectam comple-
tionem est producere. illa uero materia sub tali forma ...
erat inuisibilis et ad formas subsequentes sola diui-
na uirtute cooperatione poterat produci. et ideo propter imperfectionem
forme illius materia illa dicitur informis. et propter indeterminatum
appetitum multarum formarum confusa dicitur et permixta.
et hoc posito satis ... intelligi. ... hunc positio-
nem concedendum est quod materia non fuit creata sub formarum
diuersitate. sicut rationes ad hoc inducte ostendunt.
Ad primum ergo quod primo obicitur de textu. dicendum quod ce-
lum stat ibi pro empyreo. et si obiciatur quod septa-
... terra apparuisse non formata esse. dicendum quod si-
cut artifex facit apparere effectum producendo non osten-
dendo solum. sic intelligendum est quod deus fecit terram appa-
rere non solum in separando ab aquis sed in produ-
cendo. in qua productione fuit cum distinctione et distinctio
cum productione. Ad ii quod obicitur quod hugo
dicit primum intelligi elementum terre. dicendum quod hoc dicit non
propter formam terre quia iam in esset illi materie sed propter quandam
aptitudinem in completam que inerat illi parti materie. ut perfi-
ceret ... modo forme terre ... modo ... sicut
ad appellandum est notis ad quod ordinatur. materia in illa
non poterat nisi quodammodo balbutiendo describi. quia
... ... explicari. sed ... intelligi in ymagi-
ne deficiet. ... subiungit de permix-
tione non est hoc de ... quod in fuit ita oppositarum formarum
distinctarum coniunctio. sed quod non erat ibi perfecta formarum
distinctio. Ad iii quod obicitur quod forme elementares sunt
prius in materia. dicendum quod uerum est de formis que dant materie esse
completum. forma uero illa quam habebat informis materia non
dabat sibi esse completum. et ideo tamen formas ... quam
compositas sibi esse completum tribuit precedebat. ...
precedere potuit. Ad iiii quod obicitur quod erat in ...

copiam et dispens

opacu et transpens. dico quod non erat in perfecta opaci
tas nec perfecta transpen. erat tamen indivisis partibus materie
secundum quod conditur ordinatur extremis divisa formas pro
ducere. ac divisus dispositionis modus quem pretende
bat diversitatem formarum sic simulat quod ad corp
in una parte sit levis et in alia parte magis compactum
saltem forme unitate. sic intelligendum est illa materia quam formam habe
bat magis admixta potentie. ad id quod obicitur nichil
est in genere quod non sit in aliqua eius specie. dico quod id verum
est de eo quod est in genere tanquam ens completum. sed materia
illa non sic erat corporea quod esset completa in genere
corporum. sed sic habebat extensionem et corporeitatem
quando habebat perfectam formam actualitatis sicut predictum est prius.
ad id vero quod obicitur de diversitate appetitus. dico quod appeti
tus non semper sequitur formam completam. sed etiam attenditur
secundum appetitus indigentiam et aliquam dispositionem semi
plenam et forte talis sit talis appetitus quem consequitur dis
positionem que est necessitas. sed talis non erat in illa in forma
materia sed secundum gradum maiorem subtilitatis et vinculi in partibus materie
erat dispositio longinqua ad formas diversas.

Consequenter queritur de secundo articulo scilicet de principio materie secundum
esse quod triplex dicatur inquisito.

Primo quantum ad unum.
Secundo quantum ad que.
Tertio quantum ad locum.

Circa primum sic proceditur. et queritur utrum corporum celestium et terrest
rium una sit materia quantum ad esse. super hoc querit est
de unitate materie quantum ad essentiam. et quod sit una videtur. contra
secundum expositores notandum est cum dicitur in principio creavit deus
celum etc. intelligitur materia omnium visibilium et celum
empyreum. ergo si illa una fuit et habuit aliquam
formam ut supra visum est. ergo videtur quod celestia et te
rrestria ex una materia quantum ad esse sit producta. Item
materia illa que quasi formata fuit certum non habebat formam
celestem nec clarem nec contrariam adhuc. ergo si aliquam habebat
formam habebat formam adhuc conveniens et indifferen
tem. ergo videtur quod confusa ad esse formale sit ponere celesti
um et terrestrium materie esse convenientem. Item extensio
consequitur materiam non secundum suam essentiam sed secundum esse cum sit
accidens. ergo si conveniens reperitur extensio in corporibus supe
rioribus et inferioribus. ergo videtur quod una sit materia communis secundum esse
in celestibus et terrestribus. Item lux est non communis secundum
reperta in omnibus corporibus tam celestibus quam terrestribus
cum sit substantia sive accidens. ergo si forma ista communis sit non
est in materia nisi secundum ad esse. ut videtur id quod prius. Item perspicuitas
est similiter reperta in omnibus corporibus tam superioribus quam
inferioribus secundum plus et minus. sed perspicuitas non tantum con
sequitur materiam. sed etiam formam et esse materie non tamen essentiam.
ergo videtur quod communibus corporibus sive celestibus sive terrenis

est ponere materiam unam secundum esse. Item contrarii secundum esse sunt
in una. ergo primo ratione luminosi et opaci et similiter ergo
celi et terre. contra corruptibilitas et incorruptibilitas sicut
vult philosophus non est materia una. sed corpora superiora sunt
incorruptibilia et inferiora corruptibilia. ergo etc. Item
que habent eandem materiam sunt ad invicem transmutabilia. sed
corpora celestia et terrestria non sunt ad invicem transmutabilia
ergo etc. Item materia subiecta privationi et que non est subiecta
privationi differt secundum esse. sed materia in celestibus non est subiecta
privationi. in terrestribus vero est subiecta ergo etc. Item
corpus celeste et elementare non tantum materia differunt forma et equali
tate sed etiam discontinuitate. si ergo continuitas venit
ab unitate materie secundum esse. ab ista ad invicem sunt disconti
nua quod patet quia unum movetur reliquum quiescit.
videtur quod secundum esse celestium et terrestrium non possit esse materia
una. Respondeo dicendum quod cum queritur utrum corpora celestia et terre
stria sint ex eadem materia secundum esse. hoc dupliciter potest intelligi. aut
secundum esse quod materia habuit ante productionem. sive esse quod
materia habuit ante productionem. aut secundum esse quod materia habet. si secundum esse
quod materia habuit ante productionem. sic sine dubio una fu
it materia corporum celestium et terrestrium. quia una fuit
moles habens unam formam incompletam. si secundum esse quod
materia post productionem quod quidem est esse completum. sic absque
dubio differt materia celestium et terrestrium quantum ad esse.
tum quia sub una forma est corruptibilis sub alia incorruptibilis.
tum quia sub una forma est subiecta privationi sub alia non.
et hoc non solum facit diversitatem materie secundum esse quantum ad
actum. immo etiam quantum ad potentiam ordinatam ad actum quia
quod diversitas non est in materia secundum quod est forma elementalibus subiecta.
nam et si materia subiecta igni et aeri habeat aquam et aerem esse
actuale. tamen quia utrobique subiecta transmutationi et privationi
et possibilis ad utrumque. ideo dicuntur habere unam materiam
secundum esse. in celestibus autem corporibus et elementaribus non contingit hoc
reperire. et ex hiis patet obiecta ad utrumque partem.
Prima enim rationes que ostendunt quod celestia corpora et elementa
ria conveniunt in materia secundum esse sequuntur de materia quantum ad illud
esse quod habuit ante productionem. et etiam adiectiones que sequuntur
id esse sicut sunt extensiones et perspicuitas participa
tio. ultima tamen ratio non concludit quia procedit per si
mile de auro et ere et celesti et elementari. non enim
est simile quia aurum et es sunt adinvicem transmutabilia non
sic corpora celestia et elementaria et licet deponatur transmutatio
mundi secundum naturam non secundum virtutem divinam. Rationes vero ad
oppositum concludunt quod materia secundum esse non est eadem in celestibus
et terrestribus post ipsorum productionem sicut patet discurrendo
per singulas. aliter possunt dici et quasi in idem redit.
quod materia quadrupliciter potest intelligi. vel sub unitate tantum. aut
quantum ad essentiam. aut quantum ad esse incompletum et a
completione remotum. aut secundum esse incompletum completioni

Materia quidem subiecta [illegible] non motui [illegible]
[illegible] motui sed mutationi [illegible]
[illegible] motui et mutationi ut corpora inferiora.
hec sed sic eadem secundum genus differunt tamen secundum esse.

Item nota quod tripliciter dicitur materia [illegible]
[illegible] et celestium
sed dicitur quod [illegible] celestibus [illegible]
materia corporalium et celestium spiritualium
[illegible]
[illegible] corporum [illegible]
[illegible]

Quantum ad ... forma situ(?) ...

quedam forme spiritualis ... (?)

primum. aut fuit esse simpliciter completum. Et hic distinguit magister: quod quedam est substantia forme spiritualis tantum, et quedam forme spiritualis et corporalis sive quantitati; quedam forme spiritualis quantitati contineri(?), et in omnibus suis partibus uniformis. Primo modo dicitur esse eadem materia spiritualium et corporalium. Sic superius fuit ostensum. Secundo modo celestium et terrestrium sive corruptibilium corporum et incorruptibilium; et tertio modo corporum celestium et eadem luce terminorum(?). Quarto modo corporum superiorum et inferiorum similium. Primo et secundo modo est eadem celestium et terrestrium, sicut premisse rationes ostendunt. Tertio et quarto modo non. Sic concludunt rationes inducte ad oppositum.

Ideo queritur de informi materia quantum ad tempus sue productionis. Et est quod utrum fuit producta in die, an ante omnem diem. Et quod ante omnem diem videtur per textum Gen. In principio creavit creavit deus celum et terram. Et constans est hic sensum fuisse ante productionem lucis, sicut ipsa scriptura insinuat. Sed cum luce cepit dies. Ergo ante omnem diem fuit productio informis materie. Item Aug. xii confessionum: informem materiam fecisti ante omnem diem. Item Hugo de Sancto Victore libro de sacramentis: Primum momentum temporis in quo creata est omnium visibilium et invisibilium materia, nondum nox fuit nec dies. Item ratione videtur: qualitas temporis debet respondere qualitati rei producende. Sed materia prima non est producta omnino sub privatione forme nec sub completa distinctione. Ergo eius productioni nec dies competebat nec nox. Ergo ante omnem diem. Sed contra: Gen. ii: Iste sunt generationes celi et terre quando create sunt in die in quo fecit deus celum et terram. Sed quando deus fecit celum et terram tunc creavit illam primordialem materiam. Ergo in die ipsam creavit. Item creator omnium est deus lucis. Ergo omnia que facit facit in luce. Ergo si creavit materiam in luce creavit, et in die. Item arguit Manicheus: si deus creavit ad tenebras(?) erit in tenebris. Quomodo ergo habitat lucem inaccessibilem? Si ergo hoc inconveniens, inconveniens est ipsum esse in tenebris et creavit in tenebris vel in die, ergo etc. Item nox et dies in medio(?) dividunt tempus. Sed materia corporalium producta fuit cum tempore. Ergo cum nocte vel cum die. Sed non cum nocte; ergo cum die. Respondeo dicendum quod creatio celi et terre, sicut patet(?), fuit ante omnem diem quantum ad ordinem nature; quantum vero ad ordinem temporis, sicut diversis(?), diversimode senserunt diversi. Quidam enim senserunt quod non fuit aliqua mora inter creationem et distinctionis inceptionem, immo statim cum producta fuit illa materia, lux que diem faciebat; nec fuit aliqua mora media. Aliis autem videtur quod fuit mora temporis inter utramque, inter creationem et lucis factionem. Et istud videtur magis consonum sancte(?) expositioni, sicut patebit in distinctione sequenti. Utrum

¶ 2°

de successione(?) dierum

Hic opinio fuit Hugonis dicentis secundum Aug. ... [illegible] ... ante [illegible] formatione ... materie manifeste non dicit ... creationem et dispositionem rerum ordine ... nullam moram fuisse temporis ... ut ... postea ... formam fuissent ... nullam dilationem fuisse.

tamen potuit esse materia(?) non tamen est adhuc usque quod creatum sit tempus ultimum. Unde est ad primum obiectum de textu Gen. quod creavit eque vere sunt in scriptura, et in dicta creatio celi et terre utriusque factio sive formatio. Et sic exponit Aug. super Gen. ad litteram v. Vel innuit quod creavit celum et terram, dicit duplex vel informem materiam vel perfectas et speciales distinguendo. Ad aliud quod obicitur quod deus est in luce, dicendum quod in illud est deum esse lucem spiritualem, secundum quam dicitur quod est lux sapientie, et in hac fecit quecumque produxit, quia omnia in sapientia fecit. Et ideo quod obicitur de tenebris, licet hic fuerit ad propositum, quia non magis est deus in tenebris et loco corporali tenebroso quam in luminoso. Ad aliud quod obicitur quod nox et dies in medio dividunt tempus, dicendum quod verum est, sed est quod habent naturam, quod attenditur secundum revolutionem corporum celestium. Sed tunc erat tempus sine mutatione que erat in motu partibus, quod quidem mutabilis erat absque presentia corporis luminosi et absque umbra corporis obiecta. Et ideo tempus illud non erat habens vicissitudines diei et noctis ante formationem lucis. Si quis autem velit sustinere oppositum, plane potest ad rationes et auctoritates ad oppositum respondere, quod intelligant insinuare ordinem nature, non temporis, sed quod informis materia omnem diem antecessit.

Et ideo queritur de illa informi materia quantum ad locum, et est quod utrum habuit illa materia situm. Et quod illa materia corporalium habuit situm videtur per Hugonem de Sancto Victore: erat firmamentum etiam in medio uno loco sub sidere(?) certis ... confusione permixtis, et velut quodam modo nebulose opacitatis. Sed hoc non potuit esse absque situ corporali, ergo etc. Item quod replevit locum videtur, quia celum empyreum, sicut dicit Beda, cum ipsa materia corporali fuit creatum; sed constat quod est quod empyreum infra se continet suam naturam et omnia corporalia continet. Ergo vel erit vacuum vel ab illa mole corporea replebatur. Sed non sustinet vacuum. Ergo videtur quod moles illa replevit locum. Item videtur quod habuit sursum et deorsum, quia sicut dicit Hugo: Porro congerebat(?) quotiens nec summum creature corpore pertingit. Ergo erat ibi consursum et deorsum. Item in illa, sicut magister dicit in libro secundo, in partibus superioribus erant rariores, leviores et subtiliores; in inferioribus partibus spissiores et grossiores. Ergo erat ibi gravitas et levitas. Sed secundum has proprietates corpora habent locum sursum et deorsum. Ergo recepit idem quod prius. Ad oppositum: nichil(?) esse in loco non quod est hoc tantum, et nichil est hoc tantum sive non quod est hoc ad ... et nichil est hoc aliquid sive non quod est individuum et commune tale est ens completum. Sed in illa non erat ens completum. Ergo apud nichil est in loco nisi quod est ens completum. Sed in illa non erat ens completum. Ergo in loco non habebat situm. Item quod non replet locum videtur, quia

nich inane et uacuum replet locum. sed in illa erat inanis et uacua. sic dicit ipsius. ergo locum non replebat. Item quod non haberet duas positiones per sursum et deorsum uidetur. quia iste sunt positiones per quas distinguuntur et ordinantur diuersa corpora in mundi uniuerso. sed tunc non erat in distinctio nec ordo. ergo non erat in hoc diuersa positio. Item claritas et acuitas sunt proprietates conuenientes formis elementorum. sed tamen illa fidium erat forme elementorum. ergo non erat in ignem nec leue. ergo nec sursum nec deorsum. cum hec positiones differentiantur per illas proprietates. Ad primum dicendum quod quamuis in illa esset moles huius extensionis et totalis corporis haberet ab eius quod ipsa in loco erat et tantum esset sua corpulentia locum replebat et rursum cum partibus distinctionem quandam haberet per subtilitatem et grossiciem. sed semiplena. propter sursum et deorsum quodammodo. sed perfecte habebat non habere suas rationes quas ad istam adducte sunt. Ad id quod primo obicitur quod nichil est in loco nisi eius completum. dicendum quod hoc est uerum si intelligatur de completo perfectionem. et hoc modo in loco esse cuius sit ad completum. nec illa deductio probat. unde hoc quod dicit quod omne quod est hoc est completum. hoc uerum est. nam ipsum individuum et forma individualis habent esse magis completum et minus completum. Ad id quod obicitur quod non replebat locum quia erat inanis et uacua. dicendum quod uacuitas loci et uacuitas materie est equiuoca. dicitur uacuitas loci est priuatio corporis continentis. sed uacuitas materie est priuatio forme et complementi. attendendum tamen quod sic locus dupliciter dicitur uacuus. aut proprie ut per priuationem omnis corporis. aut largius secundum uulgarem modum per priuationem corporis solidi et sensibilis. sic dicitur archa uacua propter absenciam panis et dolium uacuum propter absenciam uini. sic est intelligendum in uacuitate materie quod dupliciter dicitur uacua. aut quia non habet aliquam formam. et sic numquam fuit uacua. aut quia non habet formam ordinis perfectam. et sic equiuocis esset uacua. tamen locum poterit replere quia erat extensa et corporea. Ad id quod obicitur quod non habebat sursum et deorsum quia carebat ordine et distinctione elementorum proprietatum. ad illas rationes sic dicendum est. quod sic illa ea proprietates non habebat in perfectione et semiplene secundum quandam inclinationem et longinquas dispositiones. sic et sursum et deorsum non habebat perfecte. habebat tamen quodammodo scilicet incomplete. et propter quasdam dispositiones quas habebat ad graue et leue. dicit magister leuiores fuisse in superiori parte et grauiores in inferiori. non quod illas proprietates complete perciperent. sed in quadam longinqua et paruula dispositione sic supra ostensum est. expte

Ex parte ista sunt dubitationes circa litteram et primo quare dicitur quod dicat. quia in principio uidetur. eloym nomine terre appellauit moyses quia in ea omnia elementa et in materia confusa. Et hic uidetur quod dicit hugo per terram hic elementum terre significari putandum dicere. In principio creauit deus celum et terram. ergo non uidetur significare illam materiam informem in sua generalitate. Item si per terram significatur materia informis. cum illa materia habeat celum et terram. uidetur quod non bene distinguantur ista duo. Item hoc est quod propter ad istius terre nominibus aliquibus in forma materie appellatur. scilicet nomine terre abyssi et aque et quandoque ignis et aeris. Ad primum dicendum quod similiter sit exponetur hic ubi. In principio creauit deus celum et terram. uidetur tamen sed prius notandum est per hac differentes expositiones terre. una expositio est quod per celum et terram eandem notant materiam. scilicet materiam informem omnium corporum. prout tamen de ipsa debebant fieri duo genera corporum scilicet celestia et elementaria. sic est. In principio creauit deus celum et terram. id est materiam ex qua debebat fieri celum et omnia elementa. et ista expositio confirmatur per subsequentem litteram subsequentem. unde exprimit quid sit celum et quid terra et terra. Alia uero est expositio ab hac expositione ualde longinqua secundum quam nomine celi uult intelligi spiritualem. nomine terre corporalem ut sit sensus. In principio creauit deus celum et terram id est angelicam et humanam primam. et hec expositio confirmatur per litteram sequentem. quia in secundo die productio celi corporei exprimitur. ergo in principio temporis si quod fuit productio celi non fuit celi corporalis. sed spiritualis. Tercia expositio quasi media inter has duas est expositio hugonis. qui dicit per terram intelligi terrenum elementum et proximum. tamen alia elementa que super terram erant quasi in modum nebule erant oppressa et in una confusione permixta et post in una permixtione confusa erant suspensa. que eo usque in altum pertendebat quousque nec summitas corporis nec pertingeret. et ideo uidetur similiter per litteram sequentem confirmari. Quarta expositio que communior est sed expositores et planior est quod per celum intelligatur celum empyreum quod est angelorum habitaculum in quo angeli sunt creati. per terram uero materiam omnium corporum. tam corporum celestium quam terrestrium. hec expositio sequenti littere concordat. que exprimit de illa materia terre corporum celestia et elementaria. Et si tu queras quare illa duo distinguit. plana est ratio. quia celum empyreum completum erat et immobile et habebat mansionem continentem cum suis contentis. materia uero illa incompleta erat et absolute mutata et tamen ipsa que ea que ex ipsa facta erant. et ideo debebat inspari tempore. et per hoc patet quod scriptura distinguit illa duo ualde rationabiliter et eleganter. Cum primaria conditionis diuersas habent materias. Sed quare admiuicem differentes sunt eorum differentie in notescerent et per

è non magis esset ibi dicitur terra et aque

Quomodo tenebre sunt ad. et non sunt nichil.

h patet duo p olia. ad 2m q qr hui9 noibz appellata e. dr q et si adh sat sufficiet ter pendat magr imma. pt tn d q insinuat ipa m iformis uiis tribz noibz subtplia q ditate se hresi, zpatur ad forma. ipa n. m. dat fore fixione. et pp h appellatur noie t rea q m ferta alia plus ht debilitate. zpar m afore recipit sposi zpletoim. et pse est qi tenebr. et io sig noie abyssi tenebrose. ipa e m adfor ht aptitudie et iclina ente qda fluxibilite qd sig noie aq. It qr de h q dr n o n. tenebre ad sut. sicit tenebra nich e. g no e alicubi. g no ut q erant sup facie abyssi. Ite si tenebr nich dic n ne gone pseniae lucis corl cu abetno eet v dre q lux corl no erat ab etno e vn dre q eet tenebra q tnn. It si tenebr nich e. et q nich e no pt ab alio diui. g n potu it o tenebra diui aluce. cu ginz hetyr i lra ben. Ite si tenebr nich e. et q n e no bndic do. g tenebre no bndut dno s l ut dr q tenebr sp acip puatie. q puo relinqt 9ttaciam alicui ibi. tenebr sp ad p supponit i oblig. nuqm n. e tenebr n sit ad q ob tenebr vm tenebr no diat tm no existnaia lucis sz e cu h addit aptitudie corpis illi ex q g tenebr puoni dic no io de ee fca. q uo ad poit in obliquo io no e etna. si g alicubi dicat q tenebra nich e. h dr qnt ad id q de tenebra i rec to. sic dr ceitas nich ee. Si uo dicatur q tenebre ad sut. ul q diuise sut. ul qd bndut dnm. h de ione ei circa qd st. et sic patet oba. Sz adhuc posst obici. qr hm illt pcedit puoni. g si tenebr dic puoni lucis. pus fuit lux q erant tenebre. p nox e dra tpis. g n e p uo puia. sz scpta dicit q tenebras appellauit nocte. g ut q tnn dicat cu dic q tenebre n ad sut. Et pp oz distinguis q tenebr pot dup ip tari puuem vno m. qr sup dic lucis abscenciam. sz m n se luce. et sic nich e forlit loqdo. sic e itellit scpta. q tenebre erant sup faciem abyssi. et sic itellit au. cu dr q tenebr no ad sut. alio mo tenebra dic puoni lucis luna ptr et cu pone mans i alia. et hoc mo tenebr d appellatur umbra q resultat ex obitu cor opaci. et sic tenebra. et si aliquo mo sit pri uatio. no tn e puo pura. et phuc mod acci

pi tn ttll. a luce ee diuisa. et sig noie noctis. et uusitat ad luce cetorus. et gse hitu lucis. Ite qr dcm q dicit. aliq q d e opat i ubo dispondo. h oim n. opatou uedz aliqs effus. g si deus opat oia dispo i ubo cu opato ista fuit abetno. ul q intra ab etno pduxit. Ite i sapiete opatore di spo pcedit opom. g cu deus sit sapiens i oibz opibz suis. ul q nulla e opo debeit q d dispo. Rx dr qd aliqui i digz h pio ex positore. mltu em lo impe du ipz etia dispom uocat opatam. ipe n. extendit n opouis ad omez pduc et qm pater gnando et pducendo ubu. oia i ipo dis posuit. io largo mo sz ipo ipm abet no dispo i filio opari dixit.

Prima a distictois opato e. supra egit magr de pductione gnali adpri mile. In hac uo pte intendit agre de eius 9pletee su fione. q adpri forle. et qm d duplx e in forto in corl quda gnal. qdam spalis. gnal p forma quem oibz corlubz. et h e forma lucis ~~spal~~. spal uo p alias formas su clarit sum mixtiois. io magr p agit de forte sup pductione lucis. In hac s. distictore sedo uo agit de pductione cui h altius forme corl. i. d. xiiij. dix quoz deus fiat firmamtu. et c. n aut. ut p agat de eo qst gnale. pri distin in corlibz. h est de luce. sco uo de spalibz for distinbz. pm sp tat ad op p dici sed uo ad opa dierz 9nicau di dr a ps ista intres ptes. In p detiat de lucis pductione in se. In sa i 9patoe ad e effcin. s. dic q faciebat ibi. h nota du e q dies diuisimode acip. Int in 9po ne ad eius pri. s. ad ubu p qd fiebat ibi p inuestigd e quo accipi sit. et c. p ps ht tres pticlas. In p detiat gn sit lux fca qr an oia a. In sa uo ql fuit ibi. Sz a qlis illa lux. In tia uo u posita fuit ibi. si a qr ubi fca e lux. dui saps pri ht pticulas. In prima detiat de ipo effcu lucis su de dic q tu ad spaciu. i sa q tuz ad distingendi mod ibi. hic e nl ordo di stictois dierz. In tia q tu ad 9plemtu ibi solz autez quem qr fcr e solsiu et cau psi qua determinat de lucis formatoe p opatam ad sua pri. q quid e pt opans p ubu si tres ptes. i pma pte explanatur qlit in

intelligend' sit, q' deus dicēdo fecit. i. p̄ in
uestigand'. ⁊c̄. Iux̄a explanatiōd' q' dicat
septā. s. p'ez in filio ⁊ p filiū opari si. hic
quer̄i solz quō accipiendū sit. Initia n̄ remo
uet oppōm p̄tica insinuans aliā ⁊ ēē expoñ
ubi p̄ dcā, ⁊ h̄ facit ibi. sz dicez h'eticus hac rō
ne posse ⁊c̄.

Ad intellīcā h' ptis in q̄ agit' de fōrtōne
lucis q̄ ē op' p' diei. ⁊ q̄rūt' tria.

Primū ē de ipa lucis p̄ducc̄ne.
Sc̄m ē de ip̄ius lucis effc̄u ⁊ illustratiōne.
Tciū ē de ip̄ius lucis c̄ci ⁊ n̄ inse.
Circa p̄m̄ querūt' duo.
P° q̄r' utr̄ p illā luc' q̄ dr̄ ēē op' p' diei intelli'at
septā luc' corāle ul' sp̄uale.
Sc̄o dato q' intelligat' corāle ē quō q̄lit' faciebat
diē ⁊ noctem.

Ita p' sic p̄ced' ⁊ ost' q' illa lux q̄ dr̄
p die fuisse c̄ata. nō erat lux corāl. lux
ei corāl ē ad decorē ⁊ ad complemētū celi syderi si
ue firmamēti. si g' q' ornat ⁊ decorat aliq'
co', nō p̄t nec dz an̄ ipm̄ fi' ei p'ducto fir
mamēti sp̄tz ad opus s'e diei. uidet' q' p̄mo
die lux corāl' n' potuit n' debuit fi'. ⁊ fuit fa
cta lux corāl. ul' lux sp̄ual. g° ⁊c̄. Itm̄
remuātēe opm̄ sex diez intendit septū
explicare p̄ductiōz illoz q̄ c̄stituūt uniū
suz, sic manifm̄ ē. g° ul' c̄atz sp̄ual. n' po
te anglis, n' ē de c̄stitutōe uniusi, ul' septaua
ex nō p̄ducc̄nez in sufficit' explicat ⁊ tradit,
ul' oz p ad i p'citū exp̄mi. sz p̄t duo inc̄uēt
ihentes. uitat g° q' septā explicat p̄duc̄te
c̄atr' anglica, sz c̄atua anglica fuit ip̄n°
c̄ata. sic ostensū ē sup'. q' p̄ior oīu ē c̄a
ta ē ut sap̄. g° eē p̄ducc̄o ex p̄m̄ p̄op' p̄e
dieā ul' salt'z fc̄tio. sz op' p' diei nō fuit
nisi p̄ducc̄o lucis. g° p luc' intelli't septā
naz sp̄ual'e. Itm̄ lux de sp̄ualibz ⁊ corā
libz dr̄ p'me mag' tn̄ p'p'e de sp̄ualibz q̄ de
corālibz sic dic̄ aug'. sup gen̄. ad lit'. p'pt'e
ei deus lux ē. ⁊ q̄ ad ip̄m mag' accedūt
plus h̄nt de n' lucis. g° i p̄ductiōe lucis,
illa c̄atā dz p̄n' intelligi q' eā p̄ncipale
c̄uenit. sz h' ē c̄ata sp̄ual'. g° ⁊c̄. Itm̄
lux i corāl' ē ad fomētū pl'ntaz ⁊ aliū
⁊ ad solaciū hōinū. si g° p̄mo ⁊ sc̄o
die nō erāt plāte q' fouerentur nec alia n'
h'ies q'b' c̄a ista lux ad fieret obsequiū.
ui' q' a e d° frustra fc̄a sz c̄a ip° die,
q' sic' n' frustra facit. relīt' q' p illā lucez
nō intelli' lux corāl. sz intelli' c̄pal' ul' sp̄ual'.
g° ⁊c̄. Itm̄ si lux illa q̄ p die c̄ata ē
erat lux corālis. g° diē ⁊ noctē corālit' facie
bat. g° ui' ēē q' quod p̄ducc̄o solis fuit sup
flua. It' si lux illa fuit f'corāl', cū ēēt
bona debuit adhuc tam' i
suo ēē c̄seruari. gen. n. expoit aug'. uidit
deus qd' ēēt bonum. i. q' placuit ut fiet.
placuit aūt ut i suo gn̄e p'maner'. g° ug' qd'
si lux illa fcā i p̄n° q' adhuc manet. g° si
magne claritatis ēēt illa, i pol' ēēt q' se
sū nrm̄ latet. si i g° lum̄ ē nō p'cipim' se
su, ⁊ usū eē n' captim' intelli, ipa nō ē. g° nul
l' fuit. Sz h' ob. ⁊ ost' q' lux illa cor
lis fuit p'cedū. p q' an̄ fōrtōm lucis p̄m
tit' q' tenebre erāt sup faciē abissi. g° si
p abyssū intellr' in corālis lux q̄ fcā ē ad expl'
sione illaz tenebraz erat corpal'. Itē
h' ipm ost' p muitos expoītores. ⁊ ipo p'cedāt
accedete luce paulatī, ⁊ post spaciū diurne
lucis inferiores ptes subeuntes fcm ē uesp'.
sic nc' usitato cursu sol' si soliz. g° sili n' pt'
intelli n' de luce corāli. pz. ⁊c̄. It' q' de luce
corāli intelliat' uir'. septā nuāt senariū diez,
⁊ c̄stat qd' dies ista ē de n'e. alioqn non
ēēnt isil' c̄nuales. sz post fōrtōz sol' a q'rto
die in antea, fuerūt dies corpales. g° i tbz
diebz anteceditz fuert' dies corpales. sz tales
dies nō possūt ēē n' a luce corāli. g° ⁊c̄.
It' q' n' possit intelli' de luce sp̄uali. ui', q' diuiso lucis sp̄ual' a tenebris sz separac̄o
dic' lucis a tenebris. ⁊ fōrtō lucis. ⁊ h' fuit
totū i p̄me diei uedo, ui' q' lapsus maloz
angloz fuit absq' aliquo spatio tpis in'te
iecto. si g° h' ē ipo' sic sup' p'bata ē. pz.
⁊c̄. P' dd' q' in hac qōne differūt sente
nt aug'. ⁊ alij doctores. sic ⁊ i qōne de i fōr
m' p'ducc̄ne. aug'. n. uoluit q' p celū intelli'
n' sp̄ual' i fōrmis. ⁊ q' lux redebat celos p
c̄ns p ipm luc' sp̄uale, anglicā n° fōrtaz.
dicit intelli ad lit'az. p̄ dic̄ uo. diz intelli ipaz
c̄sidatōm anglicā p septenariū dierz, sep
t'plic' c̄sidatione. ⁊ p uesp̄a diei c̄sidati
one' c̄atur' i se ipa. q' c̄atua est sic tene
bra. p'mane uero p̄duct'ōm ip'i c̄gitōis c̄re
atur' i suo gn̄e p'p̄o, ad c̄gnitōm que est
i suma luce. ⁊ ad laude ip'i di. ⁊ q' post p
fcāz c̄gitiōez c̄usione, alaude di nō cessat.
io septim' die' i quo creges c̄pletis dicit

no habere vesperam. ad hanc autem positionem manifestandam
sanctus septimi confert super Ge. ad lit. ubi ostendit
quomodo multa diuersa de illa sex dierum enumeratione quam ma
gis competunt debent spiritualibus et luci spirituali quam
luci materiali. propter quod ibi post dicit omnem rem corporalem di
citur fiat et fecit et factum est. per hoc dicere nolu
erunt non dicitur non fiat et factum est. et hoc ideo est. quia omnes
alie res creature spirituales habent spiritualem modum
cognoscendi. videlicet in sua causa productae et in verbo vel in
celo corporali non sunt. et cetera quod ad hec non hic non explicant
modo cognoscendi videlicet in verbo et in se in ista et ad
hec adducatur quod ostendunt ipsam positionem esse consona
tam fidei quod septem et rationi et per hoc veritate utilitatem
fidei et sententie a recto rationis tramite non latenter
et deviare ostendit. unde id super Ge. ad lit. li.
p. phem' quod fide preter est obiturum quam et illius li
bri nostre salutis asserunt. ut quod ipsi deniq.
non nemo debere veritas demonstrare potuimus
ostendamus litteris nostris non esse contrarium. quod autem contra
bene suis voluminibus nostris litteris. i. catholicis. fidei
contrarium protulerint. aut aliqua facultate aut nulla
dubitatione credamus ipsum esse falsissimum. Cuius
autem hec positio probabilis esset et rationabilis, communiter tamen tractato
res, qui Aug. secuti sunt, vnam aliam magis approba
uerunt. scilicet quod dierum distinctio esset materialis sive sensibilis. et
primi diei operatio esset formatio lucis corporalis, que tribus di
ebus fecit ante productionem solis. et quia magis istam
positionem insinuat textus scripture, et magis sequuntur
expositores et illi qui Aug. libros secuti sunt.
ideo positio ista sequatur et utilius est sustinenda. Secundum
hanc igitur positionem dicendum est, quod scriptura per lucem illam quam
die primo esse factam corporalem lucem insinuat et
quod alie sunt rationes quod ita probant. // Ad primum vero quod
obicitur quod lux est ad decorem et ornatum celi. dicendum
quod non quantum ad formam. sed prout est indistincta, completa
per numerum et proprietatem corporum celestium, stellarum scilicet
et planetarum. et hec non fuit ante diem quartum. //
Ad ii quod obicitur quod conditio angelica non debet in vi.
diebus explicari. dicendum quod licet non oporteat explicare, dicendum tamen
sicut et non de lapsu angelice nature in scriptura legitur
hystorialiter sed magis allegorice et ideo hic est quia scriptura
primum intendit agere de operibus reparationis, sic Hugo dicit.
et propter illa ut melius explicentur, agit de la
psu et conditione et ratione huiusmodi. et tamen de hiis que
faciunt ad hominis conditionem et conservationem. et quia
in scriptura non agitur de lapsu nature de conditione illius.
aliter tamen posset dici quod quia scriptura tradeba
tur genti rudi, quae insensibilia [illegible] insinuat per corpora. ideo per corpora
bene vi. dierum conditionem sensibilium insinuat angelicam
creationem, tam per huiusmodi sensibilia ad intelligenda spiritualia
hoc est fecit ad illa insinuanda. unde non incongrue per
formationem lucis in illis formatio nature spiritualis. per ea illius tamen
insinuatur formatio corporis. et sic patet quod aliter processus scrip
ture quam vis videatur esse vulgaris. tamen est sufficiens
et utilis. // Ad iii quod obicitur quod lux principale opus
venit nature spiritualis. dicendum quod est quod ille est quod ad proprietatem vocabuli.
non est tamen verum quantum ad usum communem. nominata enim luce
non occurrit prima facie notitia. et sequens creata luce in illius
corporale. propter quod tamen productum ad intellectum et spirituale.
quia cognitio nostra incipit a sensu, et sic docet
Dyo. in li. de di. no. // Ad iiii quod obicitur quod lux corporalis
est ad fomentum viventium et solatium animantium. dicendum quod
lux non solum nunc habet istam utilitatem immo et ali
as multas, quas forte nos latent, quia et in illo tempore
it tunc habere sicut multe cause utilitates et utiles
habuit, quas nos ignoramus. et tamen eas habere non du
bitamus. posset tamen dici quod usus est sicut diem
et noctem facere non alium illuminationem. sed ad dierum
operum distinctionem. unde et si tunc non faceret ad il
luminationem, ~~sed ad dierum~~ propter unum tamen faceret ex ipsa
distinctione ad illuminationem intellectus, dum ex illa intellectus
capit distinctione dierum operum. // Ad v quod obicitur quod
superfluum fuit facere solem. dicendum quod similiter est. quia
si lux illa perfecte illuminaret et solem faceret, secundum quod
sufficiebat pro illo tempore ad dierum distinctionem, placu
it tamen deo rebus ad maiorem perfectionem deducens
ut posset ad ornatum lucem facere pleniorem quam erat.
dies faceret clariorem. et propter hoc ex ipsa et luce simul
mixta lucida sole fiat in maiori lumine sicut
dicetur postea. et per hoc patet quod ad quod obiciebat ultimo
scilicet quod lux illa debuit manere. dicendum enim quod licet est
quod manet quantum ad formam et ad essentiam, sed non oportet quod maneat secundum
illum statum, eo quod postea formata erit. manet autem in sole.
quomodo ex ipsa formatus est sicut innuunt expositores et me
lius patebit super litteram

Sed quomodo illa lux faciebat noctem et diem
et diem quia Dama. quia faciebat emissionem
radiorum et contractionem. ait enim. sicut in primis tribus die
bus refluxu et contractione lucis divino precepto dies
et nox fiebat. et Basilius in Exameron. Sed autem non
solaris corporis motu. sed diffusione primordialis luminis
nunc se subducentis, nunc denuo se reducentis. secundum
divinam preceptionem dies fiebat et nox. quidam vero reitulli
Credunt autem et alii expositores. latini dicunt quod dies
et noctem faciebat sua revolutione. et hec sententia
fuit in alio primo posita, quod ducit illuminationem contrariam lu
ce pariter. et. // Quod primum moveat. dicendum dicit ob
sic. p. scriptura dicat. dixit deus tamen lucem ante

Margin notes:

Tangit de hoc Pe. i. c. ix. Sed quid lux illa
fuit. corporalis an incorporea an in corporalis
rebus in invisibilibus illuminandis. non in luce
corporea conservatur per quam vitae. lux autem illa
illuminabat tenebras corporalia circa superficiem
faciei abyssi. Beda et magister dicunt
quod erat nubecula lucida. Damascenus
dicit quod lux illa et quod contractionem in emissione
radiorum diem faciebat et noctem. Idem dicit
Basilius in Exameron.

de reparatione angelica non
explicatur agitur

nebris. ergo simul fuerunt lux et tenebre. sed et tenebre. ergo si lux illa faciebat diem et noctem per emissionem et retractionem radiorum, cum non sit simul emissio et retractio, non erit simul tenebrarum et lucis divisio. Item septima differentia quod lux illa faciendo diem faciebat vespere et mane. Set si sola radiorum emissione fiet dies et sola contractione fiet nox, numquam erit vespere et mane, set semper erit clarus dies vel obscura nox. ergo ille modus dicendi non competit sacre scripture. Item emittere et contrahere radios sunt operationes opposite. ergo cum sole potestates equales sit ad opposita, videtur quod lux illa erit equalis sibi. si ergo hoc est absurdum dicere, videtur etc. Item quod lux illuminet ultra extremitates illius et anctius(?). si ergo illa sua parte se ipsam privare sua natura, et illi opponetur, quod lux ubi erit non poterit non illuminare. ergo non poterit radios suos contrahere. Item secundum modum obicitur sic: ad hoc quod fiat motus celestis corporis regularis et uniformis, non solum requiritur virtus motoris, set congrua dispositio corporis mobilis et corporis spacii. ergo si adhuc non erat facta celorum distinctio, videtur quod illa fiet hora circumvolutio. Item in corpore parte sua erat uniformis. si ergo motus est per aliquid difformitatem vel in eo quo neque motus(?) ... videtur quod lux non movetur. ergo non faciebat diem et noctem per suum motum. Item nulla corporis parte erat eque illuminabilis. ergo si lux illa mota est, illuminabat quamquam movetur continue faciebat. ergo non faciebat mane et vespere. Item si per suum motum faciebat diem et noctem, cum lux illa ante fuit producta quam mota, fuit producta ante omnem diem. ergo non fuit opus primi diei. Si tu dicas quod simul cepit esse et illuminare et moveri, contra: ubi primo incepit moveri, fuit aut in oriente aut ex occidente aut ex aliqua parte celi. Si ex oriente, ergo videtur quod primo fecit mane et postea vesperam. contra est scriptura, que dicit factum est vespere et mane. si ex occidente, ergo videtur quod lux cepit in occasu, quod est inconveniens. si in aliqua parte alia, ut in medietate, videtur quod dies ille non habuit xxiiii horas, quod est contra expositores. et propter hoc est quod ultimo illa sit facta. et qualiter diem et noctem faciebat. Dicendum quod sicut predictum fuit in principio, duplex est modus dicendi. unus secundum doctores grecos, videlicet basilium et damascenum, alius secundum latinos. dicunt enim basilius et damascenus quod lux illa emissione et contractione radiorum diem et noctem faciebat. hoc autem dicebat esse in potestate ipsius lucis, non per virtutem propriam set per preceptum divinum. et hoc sicut legimus in scriptura exodi x. extendente moyse manum in celum

facte sunt tenebre orribiles in tota terra egypti tribus diebus. constat enim quod illo triduo sol erat in emisperio nostre habitationis et in terra iessen, et in alias habitatores regiones radios sue lucis emittebat, et a terra egypti radios eius lucis contrahebat. similiter et forte factum est in passione domini, ubi sol dicitur obscuratus fuisse. et hoc totum factum est non natura set divino precepto. et per hunc modum intellexerunt doctores greci fuisse illo primo triduo. et postea ipsam lucem induere de naturali potestate in illo eos secuntur. auctoritates in sacra scriptura non videntur contrarie. quod dicitur divisio illa lucis a tenebris non intelligitur quantum ad situm localem, set quantum ad distinctionem formalem, sicut distinguitur habitus a sua privatione. et per ab hoc habitu in privationem et processus erat et regressus. quantum ad regressum in habitum dicitur fecisse mane, id est quod fiebat radiorum emissione. quantum vero ad progressum in privationem dicitur fecisse vesperam, id est quod fiebat radiorum contractione. Alius modus dicendi est secundum latinos doctores, quod videtur esse probabilior, quod virtuti illi possibilior, id est quod lux illa noctem et diem faciebat suo motu, sicut sol sua facit actione. intellige enim lux illa facta fuisse ubi nunc est sol, nam ex illa formata dicitur esse sol. producta autem fuit secundum eam partem secundum quam est nunc emisperium, et illud emisperium illuminando faciebat diem, et progrediens perveniebat ad occasum et fiebat vespere, et post deinde regrediens ad ortum faciebat mane. ... in utroque emisperio noctem et diem faciebat successive. in uno emisperio inferiori et altero superiori faciebat diem ex una parte et noctem ex obiectu illius materie densee que erat in medio illius mundi, que quamvis non esset adhuc in forma completa, tamen erat in illa parte ita densata ut posset prohibere umbram. sic in parte superiori per sua raritate et quadam subtilitate poterat suscipere lucis influentiam. et non utrique horum insinuans scriptura diem dixit: divisit deus lucem a tenebris, quantum ad existentiam lucis in emisperio et tenebre in alio; factum est vespere et mane, quantum ad recessum ab uno emisperio et quantum ad regressum. hoc ergo modo tamquam probabiliorem sustinendo, dicendum ad primum quod obicitur in contrarium, quod non erat in paritatis spacii non corporis per quod fieret motus alicuius orbis, dicendum quod sicut sol in claritate illam lucem excedit, sic et in motus regularitate propter orbium distinctionem et complementum. et sicut lux illa claritatem habebat sufficientem pro illo statu, sic et superior pars mundi que superior erat et subtilior sibi prebebat ad motum habilem, quamvis non esset in tanta perfectione quanta nunc est ether. Ad id quod in corporis parte erat uniformis, dicendum quod et si corporis parte esset in fluentia lucis

sed quomodo dicitur a grecis ... temporibus ... munelin(?) ...

et uno

puritate et

lux motu fecit diem ... ostendit ... voce

proprietate lucis cui naturale est se diffundere, non contrahere, non abscondere. conformitate lucis sequentis, ut sicut per eam sol factus sua revolucione diem peragit, sic illa inchoaret. utilitate finis, quod est triplex: temporum distinctio, mediante motu locali corporibus luminosis fit temporum distinctio; divini operis revelacio, ut eius per successive illustret omnes partes orbis ...; representacio divini luminis, ut sicut divinum lumen super opera sua continue se diffundit et irradiat, sic et illud continue; licet diffundit illuminet, tamen quia illuminabat unam partem, non illuminabat aliam. unde sic faciebat ad modum solis ex alia parte diem, ex alia noctem.

esset nata suscipere. illa tamen lux non poterat undique illuminare sicut et sol non potest. et ideo est ex una parte illuminabat, ex altera parte erat obscura. et quia celum uniformiter erat dispositum ut non posset simul illuminari, oportebat sibi illuminari successive. et ideo oportebat fieri noctem et diem. si queris quare deus non fecit lucem ita sufficientem quod undique posset illuminare. dicendum quod si sic fecisset, per illam lucem esset illuminatio, sed non horarum distinctio vel temporalis successio. divine autem dispositioni placuit modo quodam certum pulcherrimum quodam decursu temporum variare. // ad id quod obicitur quod ipsa illuminabat ipsa faciebat diem. (dies) dicendum quod non sequitur. neque enim illuminatio dies appellabatur. sed illuminatione que est in uno emisperio que (illuminacio) magis dies dicebatur quam illuminatio alterius emisperii, non propter id quod tunc erat sol, sed est propter id quod futurum erat. // ad id quod obicitur quod antequam fuit producta quam mota dicendum quod in die nihil duo sunt, videlicet claritas aeris sive rei transparentis, et successio temporis; claritatem autem faciebat lux radiorum emissione in se rei transparentis. et quia lux simul est et lucet et illuminat, simul cepit isto modo dies cum luce; successionem autem temporis faciebat vel ipsa mutabilitas que erat in materia informi ante productionem lucis vel et ipsa lux mota que erat dies nubes lucida. et in utroque tamen successio temporis vel simul cum luce incipiebat vel ante et illa sunt ad primam diem spectabat. et ideo licet modo dicatur dies fortior lucis opere diei, neque post dies ipsam lucem precesserit, sed quia simul incepit dies cum luce. quamvis enim motus sequatur esse, sed natura tamen duratione potest simul esse mobili incipere. et si tu queras ubi incepit moveri, dicendum quod ubi facta est; sed de loco ubi facta est due sunt oppiniones. quidam enim dicunt quod lux illa facta est in meridie. et horum sunt assignant dupliciter. unam quia lux illa facta est in meridie post faciebat vesperam et postea mane, sicut dicit scriptura. et videtur quod prius tendebat ad occasum quam rediret ad ortum. // alia ratio est quod dicit perfecta sunt opera, et ideo diem et lucem fecit in sua plenitudine et in meridie. et hec videtur sententia bede et aliorum expositorum qui dicunt primum diem a plena luce cepisse. et si tu obicias quod tunc a principio diei usque ad mane non fuerunt .xxiiii. hore, respondent et dicunt quod .vi. hore illius diei precessant successionem temporis per transversalem propter mutabilitatem ipsius materie et postmodum .vi. horas que est initio perfecto facta est lux que est corpus perfectum in sui natura plena et perfecta irradiatione ut potest in meridie. et est esset tunc tempus equinoctii usque ad occasum fuerunt .vi. hore et postmodum usque ad ortum sequentis diei fuerunt .xii. et .vi. post

serunt ante formationem lucis post creationem celi et terre. et in fine est dies naturalis perfectus et integer. alia oppinio est quod non fuit mora temporis infinita inter creationem et distinctionem. immo statim post creationem celi et terre produxit deus lucem. ita quod posterius non sunt creatione. et isti dicunt quod lux illa cepit in oriente et sua revolutione perfecta tendendo ab eodem puncto ad eundem fecit diem naturalem. et hec videtur hug. .vi. de sac. sententie. // aut enim quod non fuit mora infinita inter creationem et distinctionis inchoationem que incepit in lucis formatione. et id videtur satis probabile. ut ibi cepit lux illa in die post ubi conditus est sol in die quarto. conditur enim sol quarto die conditus fuisse in oriente, non in meridie, et luna in occidente. et si tu obicias quod prius debet dici factum esse mane et vesperam, dicendum quod sic dicit magister in littera: mane diei finem precedentis noctis et exprimit diei eiusdem continuitatem, propter hoc quod non tantum dicitur diei initium, immo dicit noctis consummationem. et quia in prima lucis formatione non precessit nox, sed statim lux in principio sui suam totam potestatem illuminare, ideo dicitur dies ille cepisse a plena luce, a deo enim lucebat ibi ubi cepit sicut si esset in meridie. non dicitur fecisse mane, quia non precessit dies, sed prius vesperam que est finis diei et postmodum mane que est finis noctis, quia prius fecit diem et postmodum noctem. et tamen hic modus dicendi quam precedens satis est probabilis. nec facile discernitur quis eorum plus habeat veritatis. et ideo quis istorum modorum dicatur, non est facienda magna vis.

Consequenter queritur de essentia et quiditate lucis corporalis. et circa hoc queruntur duo. // primo queritur utrum lux sit corpus vel forma corporis. // secundo queritur utrum sit forma substantialis vel accidentalis.

Circa primum sic proceditur. et videtur quod lux sit corpus. augustinus in libro de libero arbitrio .ii. lucem et corpora lucis primum locum tenent. // Item augustinus super genesim ad litteram li. vii. anima omnem corpoream naturam in dignitate precellit, per lucem tamen et aerem que in mundo precellunt sunt corpora, corpori administrat. // Item augustinus in epistola ad volusianum .iii. homines in qua iste sunt et nichil nisi corpora valentium cogitare, sive ista grossiora, videlicet humor autem humus, sive subtiliora sicut aer et lux, sed tamen corpora. // Item hic in isto verbo in spiritibus est reperire spiritum qui est ipse lux. ergo similiter in corporibus videtur quod sit reperire corpus quod sit pura lux. ergo videtur quod illud quod est lucidissimum in corporibus sit lux pura. sed illud est corpus cum habet extensionem sicut patet in sole. ergo videtur quod lux sit corpus. // Item lux in sole est in plena actu et perfecte multiplicabit se. ergo non videtur quod sit per mixtionem, sed constituit a sole esse corpus. ergo videtur quod ipsa lux sit corpus.

Item lux in sole non movetur locali motu; diffusio vero et successio non est corporis. Sed lux illa que primo creata fuit suo motu faciebat diem et noctem. Ergo erit corpus. Et ad hoc Damascenus: lumen est qualitas illius [?] ignis; sed nulla qualitas est corpus. Ergo lux non est corpus, sed qualitas corporis.

Item dicit philosophus quod forma est principium agendi. Ergo quod maxime est principium agendi, est maxime forma. Sed lux inter cetera corporalia est maxime activa. Ergo videtur quod sit pure forma. Sed nullum corpus est pure forma, cum omne corpus sit compositum. Ergo lux non est corpus. Item Augustinus XII super Genesim ad litteram: lux est subtilissima inter corpora et ob hoc anime vicinissima. Sed quod est vicinissimum nobilissime forme, id maxime participat rationem forme. Ergo videtur quod ipsa lux sit pure forma. Item nulli corpori oppositum ad privationem [?] quod corpus est. Sed lux est opposita tenebris privative. Ergo lux non est corpus.

Solutio. Quidam non attendentes [?] considerantes verba Augustini dixerunt lucem esse corpus, pro eo quod posuerunt aliquod corpus esse pure lucem, id est quod in eo non esset admixtum de tenebrositate materie, sicut est corpus solare, a quo cetera corpora mundi recipiunt illuminationem. Sed cum supra probatum sit quod nulla substantia per se existens, sive corporalis sive spiritualis, est pure forma, non solum [?] satis planum est quod nullum corpus potest esse pure forma, et etiam nullum corpus caret extensione, et omnis extensio fundatur super materiam corporalem, et nullum corpus potest esse sine materia, et tamen nullum corpus potest esse pure forma. Si ergo lux forma dicitur, non potest esse lux ipsum corpus, sed id corporis. Si enim lux esset ipsum corpus, cum lux sit ex se ipsa se ipsam multiplicare, id corpus posset se ipsum multiplicare ex solo [?] appositione materie aliunde, quod est impossibile [?]; et tamen non habet educi in pluralitatem [?]. Ratio autem dicendi est quod sicut humor et calor duplicem acceptionem habent [illegible] dicunt pluralitates [?] similitudinis [?]; sicut dicuntur humor et calor ipsius ignis, alii nominant ipsam substantiam subtilem forme. Sic Augustinus dicit humorem et humidum [?], et philosophi dicunt quod calor est substantia quedam subtilis. Sic intelligendum est apud eos quod lux potest dici quasi abstractum, et sic nominat formam corporis luminosi, per quam corpus habet lucem et agere; et sic dicit Damascenus quod est qualitas ignis. Alii nominant in concreto ipsam substantiam luminosam, et sic accipit illam distinctionem [?], scilicet quod tres sunt species ignis, scilicet carbo et flamma et lux. Et per hunc modum loquitur Augustinus quando dicit quod lux tenet primum locum in corporibus, et quod lux et aer sunt corpora subtiliora; participat enim in luce quam nos vocamus ignem. Et sic ex verbis ipsius Augustini colligi potest. Et per hoc patet solutio ad utramque partem. Nam auctoritates et rationes que ostendunt et probant lucem corpus non esse, sed qualitatem, accipiunt lucem in abstracto, et sic procedunt. Auctoritates vero que ad oppositum inducuntur loquuntur

de luce prout accipitur concretive. Rationes vero que probant quod ad corpus sit lux pure non sunt cogentes. Ad id enim quod obicitur de similitudine spiritualium et corporalium, non est simile, quia lux spiritualis omnis est creator vel creature, et per analogiam; et quia creator est pure actus, et non potest reperiri in spiritualibus lux in creatura actualis [?], ita quod in eis habet dispositionem materie, non de tenebris ignorantie. Corporalis vero lux non reperitur nisi in materia, que ad hoc ut per se existat indiget sustentamento materie. Et ideo non potest inveniri lux pura per totalem exclusionem possibilitatis materie; potest tamen reperiri lux pura per exclusionem opacitatis et tenebrositatis, et sic est in sole. Ad id quod obicitur quod si lux solis esset permixta materie, non posset se multiplicare per totum: dico quod presentia materie non tollit actualitatem forme, maxime quando corpus multum habet de forma et parum de materia; et quia in sole est habundantia lucis, quamvis sit ibi materia, non impedit ab actione sua. Ea autem que dicuntur habere lucem in corpore habent perfectam potestatem multiplicandi se, non quia sola lux sit ibi sine materia, sed quia corpora illa multum habent de forma et parum de materia. Ad id quod obicitur quod lux primo creata movebatur diffusive et successive, dico quod lux ibi vocatur nubecula lucida, que vere corpus erat, et illa non fuit creata, pro eo quod fuit ex preexistente materia, forma lucis sibi divinitus impressa vel educta. Sic ergo expeditur prima questio, quod lux pure et absolute considerata non est corpus, sed forma corporis.

Consequenter queritur utrum lux sit forma substantialis vel accidentalis. Et ad hoc quod sit forma substantialis videtur: prior est [?] generatione substantia quam accidens. Sed lux inter omnes formas corporales describitur prius fuisse creata. Ergo non videtur accidens, sed substantia, cum illa [?] fuit coordinata. Item forma substantialis est nobilior quam accidentalis. Sed lux est nobilissima forma corporalium, sicut vult textus Augustini; ergo cum multe alie forme corporales sint substantiales, videtur quod lux est nobilissima formarum corporalium. ~~sicut vult textus Augustini. Ergo cum multe alie forme corporales sint substantiales, videtur quod lux~~ sit forma substantialis. Item lux in [?] omnia corporalia maxime assimilatur [illegible], sicut ostendit Dionysius De divinis nominibus, cum [illegible] virtute et efficacia. Ergo si sit tota [?] competit forme substantiali, quam accidentali, videtur quod lux sit substantialis. Item nullum accidens est cum substantia [?]. Sed lux corporis celestis est principium [illegible] et sensibilem [?], que sunt forme substantiales; ergo videtur quod sit substantialis. Item nullum accidens est per se ipsum activum, et nullum per se existens. Ergo sicut per se non existit, ita per se non agit. Sed corpus luminosum [illegible] est per se activum; ergo videtur quod lux non sit ei accidens, sed substantialis forma. Item nullum accidens facit gradum et nobilitatem in rebus secundum diversas species, sed per ipsius participationem [illegible]

Dispositio situalis: duo non [?] corpora in eodem loco seu in spatio [?]; duo vero [illegible] plura lumina possunt esse in eodem aere medio [illegible] contra hoc corporis [?] extensionem.
Emanatio [?] virtualis [illegible]: velocitas alterationis, quia subito non successive [?] [illegible] contra corporis tarditatem; evolatio [?] diffusionis, quia simul diffundit se [illegible] contra corporis arctationem [?]; [illegible] quia si [illegible] luminosum est [illegible] corporis corruptibilitatem; lux inde radians [illegible] se diffundit.
Operatio [?] virtualis [illegible]: ad spiritualitatem [?] abstractionis, quia mediante luce [illegible] abstrahit [illegible] contra corporis opacitatem; ad [illegible] conciliationis [?], quia per lucem pene omnia [illegible] contra corporis [illegible].

Nota quod differunt lux et lumen et splendor et radius, quia lux est in aliquo corpore actu luminoso, a quo cetera illuminantur. Lumen autem dicitur quod est receptum in corpore dyaphano. Unde differunt lux et lumen sicut calor in ipso calido et in calefacto. Radius autem dicitur illuminatio secundum rectam lineam ad corpus [illegible]. Unde ubicumque radius, ibi est lumen, sed non econverso [illegible] lumen potest esse in domo ex reflexione radiorum [illegible] ex oppositione directa [illegible]. Splendor autem est ex reflexione radii ad corpus [illegible] polituri [?], ut aqua vel [illegible], ex qua reflexione radii [illegible].

maiorem et minorem. sed corpora mundi [superiora] magis et minus
participant de luce, sunt magis et minus nobilia
quam ad esse simpliciter et specie differentia, sicut patet respiciendo gra-
dus in corporibus mundi, quod ipse est lux causa esse actiuus
corporis luminosi. Item non est de ratione actiuitatis non
actiuus. sed lux est de ratione coloris, quia color sit
actiuus nisi sit aliud quam lux in corporata. ergo cum
color sit actiuus, lux est forma actiualis. Item
nichil est per se obiectum et non actiuus. quia omne obiectum
est prius in eo a quo specie qualitatis. sed lux se ipsa vi-
sui perceptibilis est sensu visus, et est id quo mediante
cetera sentiuntur, sicut dicit Augustinus super Genesim xii ad litteram.
ergo lux est actiuus. Augustinus sic: visus agit
puram lucem et auditus lucem incorporatam in subtilis-
simo aere. deinde lux mixta in aere caligino-
so. deinde est corpulento humore. deinde cum
terrena crassitudine. et sic v. efficit. Item
quod augetur in aliquo salua essentia et natura sua primum
est actiuus. sed lux augetur in corporibus per se lumino-
sis, sicut dicit Ysaias xxx: erit lux lune sicut
lux solis et lux solis septempliciter. ergo lux non est substantia
sed actiuus, cum substantia non recipiat magis et minus.
Item sicut ignis [illegible] lucem [illegible] calorem. et ma-
ior est virtus in ipso lucis quam caloris [illegible]
[illegible]. sed calor est qualitas actiua ipsius ignis.
ergo et luminositas. Item si lux in igne est forma substantia-
lis, aut ergo ultima et completiua, aut est ultima et completiua.
si est forma ultima et completiua, ergo non videtur quod ignis
differat a celesti, nec quod aliquod aliud luminosa dif-
ferat specifica differentia. si est forma non ultima, ergo
minus est forma perfecta quam ignis specificatur cum forma
ultima completiua sit. Item [illegible] quod
in igne lux sit nobilissima forma. si ergo in celo
est forma ultima, videtur quod digniora sunt nobiliora
sint corpora elementaria quam celestia. quod si falsum est,
relinquitur etc. Item media inter qualitatem est imme-
diatum principium actionis. unde forma substantialis agit tanquam
mediantibus qualitatibus actiuis. sed lux est immediatum
principium actionis. ergo videtur quod lux sit actiuus. Respondeo
dicendum quod in hac questione sapientes opinantur
contraria sapientibus. Quidam enim dicere voluerunt quod lux est
accidens corporis luminosi, sicut sapientia sua scientia que est
lux spiritualis est accidens ipsi anime, et sicut calor est
accidens corpori [illegible], et calor est accidens corpori calido.
dixerunt enim quod sicut se habet corpus luminosum ad lucem,
sic anima ad cognitionem, et sic corpus [illegible] ad
colorem, et sic corpus calidum ad calorem. Et quia per
ipsam [illegible] ipsius sentit, et per ipsam operatur [illegible]
[illegible] forma nobilis intelligibilis non quod adest primum

sed quod ad esse primum, sicut sancti et grandes nobilissime forme
ponunt, quibus accidentia ~~[illegible]~~ dicuntur, et sic pro
magna parte rationes euadunt. sed quoniam sancta scrip-
tura lucem inter certas formas per se quodammodo
et ceteri doctores, sicut Dyonisius in iiii de diuinis nominibus
et Augustinus in multis locis, et philosophi ut in principio opera
dei in corporibus luci attribuunt, ideo lucem magis
esse substantiam quam accidens sentire videtur, et ideo est alia
positio, quod lux est in forma substantialis corporum que maiorem
et minorem participatorum habent virtutem et dignitatem
esse in genere entium. unde sicut nobilissimum corpus
sicut est empyreum, id est participat luminositatem in summo, sic
terra est maxime opacum. Item media non
quod sunt magis et minus nobiliora participant plus
et minus, et quod omnia corpora sublunaria participant. sed
satis de plano ostenditur quod nullum est corpus opacum
quod per multam depurationem et politionem possit effi-
ci luminosum, sicut patet cum de cinere fit vitrum et de terra
carbunculus. utraque autem harum positionum magnorum
et magistrorum valde probabilis, nec de facili improbari
potest. sed ad Augustinum considerare uelimus, que istarum posi-
tionum verior sit, inuenimus quod utrique harum funda-
menta sunt [illegible] ad [illegible]. dicendum ei quod lux, cum sit forma
nobilissima inter corporalia, sicut dicunt philosophi et sancti, quod
est participatum maiorem et minorem sunt
corpora magis et minus entia. est substantialis forma [illegible] est
quod cum lux sit per se sensibilis, sic [illegible] opera
dei. sic et augmentabilis et diminuibilis, salua
forma substantialis, quod ipsa habet ~~[illegible]~~ actualis. Item
notandum est ad intelligentiam auctoritatis et [illegible], quod sicut
lux in carta est primum coloris in ipso corpore [illegible]
quod color est actiuus et passiuus qualitatis [illegible]
perficit, sic et lux in corpore luminoso est primum [illegible]
fulgoris, qui ad modum coloris est actiuus et
medium quo luminosum corpus a sensu apprehenditur.
Et per hoc dupliciter lux per accipitur. uno modo lux dicitur
ipsa forma que dat esse corpori lucido, et aliquando luminoso
suo corpori primum est actiuum, sicut apparet moueri [illegible]
[illegible] alio modo lux dicitur esse fulgor, qui est
corporis luminosi, qui consequitur existentiam lucis in
tali modo. et [illegible] obiectum et operationis [illegible] et sic
est accidentale completiuum, et sic patet [illegible] ad questionem
propositam, per magna parte. Item ad obiecta [illegible]
ei ostendentes lucem esse substantialem formam procedunt
via alia, exceptis quibusdam ad quas satis de
facili respondi potest. Ad id enim quod per obiectum quod
lux est de ratione coloris, dicendum quod lux non dicitur
esse de ratione coloris tanquam principium ~~[illegible]~~
ad id quod obiectum quod est forma sensibilis. dicendum quod non sentit

[illegible] lux non dicitur esse de ratione coloris [illegible] principium [illegible] effectiuum [illegible] actiua [illegible] effectiuum principium actiuum.

ratione sue essentie. sed ratione fulgoris vel coloris causam in
separabili consequentis. maxime ubi est vehementia lucis.
Ad primum quod obicitur quod augetur. dicendum est quod augmentum dat
secundum rationem fulgoris non ratione lucis que est forma substantialis
sed non recipiat magis et minus/ habet tamen intendi et re
mitti sed forma non recipiat magis et minus esse ipsius
tamen. et hoc maxime verum est de formis generalibus in
quibus magis consistit ratio analogie/ quam magis
et minus. et per consequens proportionis quam univocationis. Ad secundum
quod obicitur quod calor non est forma substantialis celi. dicendum quod non est
simile. quia non est tante dignitatis et perfectionis forma
caloris sicut forma lucis/ plus recedit a natura contrarie
tatis corruptionis et alterationis. Ad tertium quod obicitur quod
non est forma ultima ignis. dicendum quod si lux posset esse forma
substantialis corporum specie diversorum/ ut potest celi et ignis et me
xtus est forma ultima completiva/ ideo ex hoc non concludo quod
non elementum sit nobilior celesti/ nec ex hoc potest con
cludi/ quod alia forma sit nobilior forma lucis/ quamvis
sit ultior/ forma enim lucis cum ponitur in eodem cum alia
forma non propter hoc disponit in perfectionem/ quamvis sit perfectio per
ultimam formam/ sed ponitur tamquam forma et tamen omnis alterius forme
conservativa et dans ei agendi efficaciam/ et sic quodammodo attri
buit eis forme cum esse minima in dignitate et excellentia/
et quod obicitur/ quod forma ultimo completiva nobilior est. hoc
verum est/ quod forma illa habet completionem et perfectionem per ultimam. sed
non forma omnis habet perfectionem per ultimam. et simpliciter/ et ad
quod hoc veritatem habet/ quod utraque forma scilicet communis et ultima/ est
in suo perfectissimo esse. sic autem lux non est nisi in excelle
ntissimo corpore. Ad quartum quod obicitur quod est immediatum principium
operandi. dicendum quod non cogit ratio ut videtur/ forma enim
substantialis per se potest posse agere ut videtur. sed quia ex hiis non
de facili inveniuntur tales/ quamvis non invariabili
[illegible] in forma lucis possibile esse/ cum sit maxime activa/
concedi potest quod quamvis lux minus perfecta est/ sit
substantialis forma. tamen fulgor ille quo existit in instabili
operatione. sentit/ et receptum/ ad naturam activis sic [illegible]
[illegible]/ non videtur esse in corporibus.

Consequenter queritur de lucis effectu et irradiatione
et circa hoc queruntur duo. Primo quia videtur lumen quod
exit a corpore luminoso sit corpus omne quod per
se movetur localiter et divisive est corpus. sed radius sive
lumen egrediens a sole movetur localiter/ ut potest ab
oriente ad occidentem. ergo talis radius vel lumen est
corpus. Item non repatitur vel repellitur a corpore nisi
corpus/ item ipsum est cum non corpus corpus movetur. sed lumen et ra
dius sit repercussio ad corpus opacum. ergo tale lumen
quod radius est corpus. Item ipsum est ex constructore
et intersectione in corporum. sed ex repercussione luminis
ad speculum concavum/ fit radiorum intersectio et con
fractio/ sed ut videtur quod tale lumen quod radius sit corpus. Item
omne quod habet triplicem dimensionem est corpus. sed lumen in me
dio/ habet triplicem dimensionem. quia diffundit per omnem par
tem. ut tamen est in superficie. immo et penetrat aere
ut usque ad profundum. ergo videtur quod lumen in medio
sit corpus. Item esto quod sol esset/ et esset ipsum esset
spacium vacuum/ cum sol potens sit ex virtute lucis
absque adiutorio extrinseco. lumen suum diffundere
non habet resistentes/ et in illo spacio vacuo nullam
habet resistentiam. ibidem lumen suum diffunderet. sed
lumen illud non esset in alio corpore sustentatum. ergo videtur quod
esset substantia per se existens et non spiritualis. sed constat/ ergo corporalis.
Item quod potest generare corpus. scilicet ignem per suam multiplica
tionem. ergo lumen in medio est corpus. Ad oppositum philosophus
in secundo de anima/ lumen neque est corpus/ nec defluxus corporis.
Item sicut ratione videtur per suum oppositum/ lumini enim opponitur te
nebre. privatio/ Si ergo privatio non est corporis sed forme. lu
men non est corpus sed forma. Item hic in premotum. nullum
enim corpus movetur subito secundum locum. sed lux subito attingit.
quia in instanti ab oriente venit in occidentem. ergo lumen
non est corpus. Si tu dicas. quod non movetur subito
sed repente movetur. id est imperceptibili
tempore in spacio/ in maiori spacio possit sentiri succe
ssio. sicut patet in sono. ergo contra. Item nullum corpus
velocius movetur quam corpus motu primi. probo quod ille
motus est perfectissimus omnium motuum/ et ideo velocis
simus. sed lumen ab oriente in occidentem nisi tot circuitus
moveatur quam moveatur orbis primus/ quia lux non est corpus in in
stanti/ et illud saltem. xii. horis. ergo lumen non est corpus.
Item nullum corpus simul et semel movetur ad oppositas partes. sed
lumen simul et semel movetur ad partes oppositas/ quia diffundi
tur sursum et deorsum/ ante et retro. a dextris et a si
nistris. ergo non potest esse corpus. Item ipsum est duo corpora
in permixta et in sese augmentantia esse simul. sed lumen
cum aere est permixtum/ et ipsum aerem non augmen
tat/ et tamen est simul/ ergo non est corpus. quia impossibile sit duo esse
corpora simul. et philosophus dicit. et ad hec sunt rationes que possunt
obmitti ad presens. quia inducunt in questio/ ubi agitur de per
netrabilitate corporis glosi. Item nullum corpus habet suum
esse in fieri continue. quia continue egreditur a sole/ sicut
dicit auctor. ergo ipsum est corpus esse. Item si lumen est
corpus. aut est ex aliquo aut est ex nihilo. Si ex nihilo/ ergo creatum
et ergo lumen est a solo deo/ quamvis sit causare. si ex
aliquo. quero ex quo. aut ex corpore a quo exit. aut ex corpore
in quod suscipitur/ constat quod non ex corpore in quod suscipitur. quia
lumen non producitur ex aere/ tunc enim ibi possit manere
recedente sole. Si ex corpore a quo exit/ ergo videtur quod
corpus luminosum in emissione lucis/ aliquid perdit de sua
substantia et sic in. et hic. videtur quod iam sol deberet esse consumptus.

An qualitas corporalis. Secundo dato quod sit qualitas. est
quomodo videtur sit substantialis vel accidentalis.
Circa primum sic proceditur. et ostenditur primo quod lumen quod
exit a corpore luminoso/ sit corpus.

Dicendum dicimus quod lumen solare a dextris et [illegible] moveri
est corpus. sed lumen in medio dif
fusum per generare corpus

Et philosophus in de anima

Et opinio auctoris

Et philosophus in de anima

in philosophia

Sed lumen in aere non suum
esse in fieri continue

ideo ad primum dicendum, quod circa hoc .iiij. sunt
oppiniones. quidam enim voluerunt dicere, quod tam lumen
quam radius in medio corpus est et regressus ipsorum radiorum
ab ipso sole est sicut egressus rivulorum a fonte; sicut
enim a fonte procedunt rivuli, qui sunt corpora et eiusdem nature cum
fonte, sic dicunt esse in radiis et sole; et si tu obicias
eis quod tunc corpus solis et aliorum luminarium iam esset pe-
ne consumpta, dicunt quod sicut non consumitur aqua fontis,
pro eo quod sicut fit egressio ita et fit restauratio, sic
dicunt quod non consumitur corpus solis pro eo quod sicut exit emittit
lumen suum extrinsecus, sic virtute radiorum vapores
ad se trahit sursum, ex quibus restauratur, sicut corpus ali-
mento, adeo ut nec deficiat nec decrescat. et hoc vi-
detur sensisse Seneca. sed tamen ista est contra philosophiam, que dicit corpora ce-
lestia esse omnino incorruptibilia. contra vero quod est corpus lumen
est corpus et similiter radii, et processus ipsorum radiorum a so-
le est sicut ramorum ab arbore. modo si ita esset quod sta-
tim radii se ponerent ab arbore, ad suam divinam
virtutem; sic forte fuit in principio rerum quod ita ut sic ra-
dii non diminuerentur. si tamen poneret arborem et tamen
dicerent semper ramum ab illa tamen radice exire, si quod
denuo egrediatur. sed quia est sua origine continua-
tur, sic dicunt et in solis radiis se habere. cum enim eidem
soli tamquam origini et principio lucis fiat, similiter cum hec mul-
tiplicatione radiorum sibi reddit, et ita sol continue
illos radios emittit, quia illi radii numquam separantur a
sua origine. sed sicut sol movetur, sic radii extenduntur,
non novi generantur, scilicet colorem eius radios quos emisit a
principio super terram et ... sed esto quod sol obscu-
raretur, sicut in passione Christi, tunc oporteret eum tamquam ... op-
orteret extunc radios renovari et denuo
... si corpora essent. tertia positio est quod tam lumen quam radius
in medio corpore est productio eius ad formam, et a so-
le; quantum vero ad materiam educitur a contrario, et dicunt enim ad
hoc spectat ad proprium universalitatis, ut sicut est
aliqua causa quantum ad materiam et formam in medio et aliqua
ut angelus, quia quantum ad formam est a deo in medio,
et quantum ad materiam est a natura, sic et tamquam generatur, quia quantum
ad formam est a causa tamen ad materiam a deo. sed istud non
videtur probabile. cum dicatur numquam esset materia preter formam ali-
quam. quarta autem que est hec tamen ponunt ... dicit aliquis
quod ... improbabile esse originem lucis ex lumine, quod tamen dicitur
improbatur per hoc, quod dicunt lumen in medio esse corpus, tum propter ipsius
diffusionem, que subita est, tum etiam propter coexisten-
tiam cum aere, qui est permixta est, tum etiam propter ipsius producti-
onem, quia nec est ex nichilo nec umquam separatur ab eius exi-
stencia, immo sicut continue est ita continue generatur, ut dicit
aliquis quod lumen habet permanenciam per continuam solis in-
fluenciam. tercio est quinta positio quod non est corpus, et probatur, quia

lumen et radius si possent illud facere quod aliquid
habet ... est corpus, non corpus defluxus, sicut rationes ad
hoc inducte ostendunt. si autem dicitur radius aer
illuminatus, hoc diametraliter lumen aer illuminatus, hoc
profundius. sic isto modo radius et lumen possunt dici
corpora, per hoc tamen proprie accipitur lumen et radius
in medio corpus non est. ad secundum quod dicitur quod per obiectum quod
modo locali etc. dicendum quod sicut motus videmus in ipsis generata
a colore quod duplex est motus et unus motus est per di-
ffusionem, procedendo a colore obiecto usque ad speculum,
alius autem motus est quod videmus motu in speculo ad
motum corporis obiecti, et primus non est motus localis sed
generationis. secundo vero motui non motus per se sed per accidens,
sicut intellectus est in proposito quod motus luminis qui est per se
sumit ipsius coloris lucidi non est proprie loci mutatio, sed
magis luminis generatio et diffusio, et per hoc patet quod
fit subito in spacio quantumcumque magno. motus autem
alius quod est per delationem ipsorum radiorum super terram
cum ipso sole, iste est solum per accidens, sicut motus vir-
tus ipsa ad motum sui principii influentis, et tamen
virtus corpus non est. secundum illud est de lumine, quod se habet
a colore luminoso per modum virtutis in fluxu. ad dictum
dicendum quod lumen quod exit ex ipso procedit, luce igne, et
non ponimus materiale organum ignis esse quod exit ipso
est lumen vel virtus eius magis illi. ad 3 quod obicitur
quod radii repercutiuntur a corpore, dicendum quod repercussio
alicuius ab aliquo potest esse duplex: quedam est collisio sicut
duorum sibi invicem obviancium, sicut pila repercutitur
a pariete; quedam ex reptitudine, prout patet ad suam
virtutem agentis, et sic repercutitur radius a colore et op-
aco. cum enim sit ... a corpore luminoso habet virtutem
diffundendi lumen usque ad spacium determinatum, cum
sit virtutis finite, et quamdiu se protendit illa vir-
tus multiplicat lumen, si susceptibile sit per ...
vim. cum vero ... illius virtutis obviat ad
corpus quod non est idoneum ad eius susceptionem, sed ipso quod
lumen non potest se multiplicare in ante, multiplicat
se retrorsum, non ex virtute corporis resistentis, sed ex vir-
tute primi moventis. vel cum fit repercussio radii
tamquam mota aqua sit primo movente, quia prima virtus
radium producens est a corpore accepta ab aqua potentia
radium reflectere et virtute accepta ab eadem per re-
flexionem variari, et ita radium movet quod est in
ipso est non corpus a colore motum. dicendum quod si est ad rationem
corporis quod sit spericum sed est ... si autem est ita non corpora quod quod
indigent corpore deferente, sic absque dubio repelli
potest. sic patet in luce et manifestum est in ymagi-
gine que relucet in speculo, propter quam opinionem probabi-
lius ideo est corpus ... opacum. si enim esset solum mo-

In margin: Contra vero quod est corpus ... et corpora celestia non recipiunt in se ... corrumpentia
In margin: emittit
In margin: ... lux est ... continuo generatur ... corrumpitur
In margin: igne
In margin: ... repercussio radii ...

uisiuum perfecte, quod est corpori perspicuo, et in sunt species in eo redirent ad oculum sicut patet per sensum experimentum. Ad [secundum] quod obicitur quod fit intersectio et confractio radiorum, dicendum quod hoc est ratione aeris contenti, qui ex virtute radiorum ibi congregatorum habet subtiliari et moveri, et ratione illius [illegible] et radii confringuntur et multiplicantur per oppositas vias perpendiculares et reflexas. Fit quedam multiplicatio et aggregatio luminis et subtiliatio aeris et corporis terrestri, ex qua contingit effectum caloris in radiis intendi et igniri, ideo per calorem intensionem exacerbare sic subtiliatio generari. Ad primum quod obicitur quod lumen habet tantum dimensionem in medio, dicendum quod dimensionem potest habere ad duplicem ut ex se vel ex ratione eius in quo est; si ex se, sic est corpus; si aliunde, non oportet. Sic enim habet tantum dimensionem albedo [illegible] et nunc que sunt albe sunt et cetera. Ad [illegible] quod obicitur quod si esset solem esse vacuum quod illuminaret, dicendum quod licet hoc aliqui dixerint, tamen non videtur verum nec probabile. Philosophus enim contrarium sentit in quarto Physicorum, cum dicit quod per vacuum non est videre, et in libro de sensu et sensato contra Democritum dicentem sic: lux esset, si esset in superficie esset eminendo et illustrando. [illegible] quia cum lumen sit forma corporalis sit digna magis [illegible]. Et si tu dicas quod impediat, dico quod hoc non est propter presentiam impedimenti, sed propter absentiam adiutorii, sicut si aliquis habet magnam famem [illegible] cibum non potest comedere, non quia impediat sed quia non adiuvat. Ad [illegible] quod obicitur quod lumen generat colores, dicendum quod lumen non agit propria virtute sed virtute coloris [illegible] luminosi seu color aut luminosum non educit colorem [illegible] ad actum, sed solummodo quod est ad formam. Et ideo cum lumen sit [illegible] quod agit et non oportet lumen esse corpus, sed sufficit quod sit forma corporalis. Forte queritur utrum lumen sit forma substantialis vel accidentalis, et videtur quod sit forma accidentalis. Videtur quod advenit iam completo in esse substantiali; sed lumen advenit aeri iam completo in esse, ergo est accidens. Item quod [illegible] et habet propter sibi [illegible] est accidens. Lux ad [illegible] prout accidens [illegible] et cetera. Item sicut se habet color ad corpus terminatum, ita se habet lumen ad corpus transparens; sed color est accidens in corpore terminato, ergo lumen est accidens in corpore transparenti. Item similiter oppositorum in subiecto existentium est accidens, et reliquum est accidens; sed obnubilatio accidit ipsi aeri, ergo per rationem et illuminatio. Item impossibile est duo accidentia eiusdem speciei esse in eodem subiecto, quia accidens numeratur per subiectum in quo est; sed duo lumina sicut dicitur [illegible] sunt in eodem aere medio; ergo impossibile est lumen esse accidens aeris. Item accidens cum generatur ex principiis subiecti [illegible] et cum [illegible] resolvitur in ipsum subiectum; sed lumen non educitur ex aere nec resolvitur in aerem; ergo lumen non est acci-

dens aeris, et constat quod est in aere. Ergo si [illegible] non est accidens, nullius est accidens. Item nullum accidens transit a subiecto in subiectum; sed radius mutatur ab una parte aeris in aliam, et lumen similiter; ergo lumen accidens esse non potest. Item nullum accidens manet in motu vel in moto eo in quo est; sed radius manet in motu aeris; ergo radius accidens non est. Si tu dicas quod hoc est propter hoc quod lumen in medio habet esse spirituale, sicut et color, obicitur contra hoc, quia radius et lumen habet ibi operationem realem et propter operationes reales. Ergo videtur quod sit in re et non [illegible] spirituali et abstracto. Responsio. Ad predictorum intelligentiam est notandum quod quidam [illegible] ducti [illegible] quia supponunt lumen in medio esse formam substantialem aliquam. Quidam enim dicunt quod lumen in medio est substantia; existit tamen in medio per modum accidentis, quia non est ipsi aeri substantiale. Et hii dicunt propter hoc quod generatio luminis aliquando est per viam [illegible], et ideo cum lux sit substantialis in suo fonte, dicunt lumen substantiam esse in medio, licet modum essendi habeat accidentis, maxime cum lux et lumen non [illegible] videantur. Alia sententia est, sed solummodo differre videantur per modum essendi, sive per esse. Sed quia lumen est in medio [illegible] quod potissime sentitur et faciat aliam sententiam, ideo est contra positionem quod lumen in medio est accidens. Non enim cum corpore luminoso [illegible] est accidens [illegible]. Ad primum [illegible] dicendum quod est accidens [illegible] ad subiectum in quo, quia advenit iam completo [illegible] ad esse [illegible] sibi [illegible], et plena [illegible] accidentis habet lumen in medio [illegible] actus [illegible] habet comparari ad subiectum. Sic ad subiectum [illegible] lumen non [illegible] duobus modis habet comparari ad substantiam; non tamen ad eandem, quia [illegible] sic ad subiectum quod est illud, ad corpus luminosum sic ad principium quod est ab illo. Sed quia lumen prout est in medio existens habet se ipso sensibile, itaque positum super sensum [illegible] facit [illegible] per medium habet sine confusione multiplicari [illegible]. Ideo est tertia positio quod lumen in medio nec est substantia nec est accidens proprie, quia non habet ibi esse naturale [illegible], sed spirituale et abstractum. Unde dicunt quod sicut comparatur species coloris in medio ad colorem existentem in corpore obiecto, sic lumen ad lumen existens in corpore luminoso. Sed cum lumen in medio non solum habeat operationem spiritualem tantum, sed et naturalem [illegible], non solum videtur esse in aere per modum spiritualem, sive esse in primo [illegible] habitus, sed est aliquid in esse naturale. Et ideo quod illud non sufficiat dicere, quamvis videatur esse [illegible] valde [illegible]. Propter intellectum est quod omnis [illegible] ad [illegible] una [illegible] integra, quod patet sic. Lumen enim in medio dicitur virtutem actiuam [illegible] corporis luminoso per

Immediatum operationis principium forte non substantiale [illegible] operatur per se, non forte accidentale [illegible] medium. Lux autem in medio [illegible] suo effectum.
Immutatio [illegible] forte non substantiale non mutat [illegible] sicut lux facit.
Possibilitas ad complementum substantiale non forte non augetur, lux autem [illegible]

lūiosō
minale

q cor luīosū agit et īprimit mīh inferiora. et h ē v̄tus sp̄ualis ipi cor et adhc dic dam. q lum̄ q ē exigneo n ē ad miscens ipi ignis. vl actuale s; uirtus ei ꝯnal. et ꝯsequens sic pz in auctē inducte in pcedete pbe. et h v̄tus nō ē sensu pcep. nec solū cū optē in sensu visus. s; ē fac ad eductōm oīm sensuū ī actu sic dic aul. vij. sr. be. adht. q h̄itū ē in quadā auctē pug inducta sic ē dūt phi q cor celeste mt suo lum̄e ī flut usq; ad pfundū t're v' minalia cor gnerari h̄nt. et q' adh' v'm dicit. q dūt q q lum̄ dr sp̄ual actualr ad ꝯ'e ꝯpatā. sic uirtus agentis ad defens quodā mō actualr ꝯpatur n solū ā lum̄ dic illā v'i actiam q n pcipit sensus. s; ē q̄dā subti q̄litate sensibile q sensus uis efficitur sciens ī actu et illa ē q̄litas actual. et talis q̄litatis et p' h dic auicēna ī li de sufficia n li. q lum̄ ē act' corpis h̄ntis luce. cum oppoi fuit. alii. s. p'mi sic v'm dicebat illa fa oppīo q dicebat lum̄ ēe actus n solū p ꝯparatōz ad aerē ī quo recipitur s; ē ī ꝯpatō ad corꝯ a quo gn̄atur. qr ab ipo oūt ī quātū illud ē fulgidū et h't ēe obm̄ et p vēn; nāz istaz ī luce reptaz. lum̄ ad aerē ꝯpā nō sic ad p'm sb'm. s; sicut ad defens et ad mediū. et io p ꝯpōm ad ipm̄ actūn h't mod' existēdi nālē set p mod' h̄itus. nec ē forma nālis s; pō silitudo ei sic sp̄es ī medio n ē pprie color sed silitudo colors. maxiaz tn̄ h't app'ximatōez ad illū et io illi nititur uerī indi gēat p'no exit' ex quo educi. vn̄ lum̄ ī medio n h't p'n nile ex quo s; pō origi nale a quo fluit et ad q' ē redit. cū in medio desinit ēē sic dr de silitudie et s; mō dic ꝯmitatr sup de aīa q lux ē h̄itus dyaphani et q ē ī ipo sic ī tenco sil sp̄es. vl silitudo. et ad hec dicebat uerū tūc pō. Exhis ꝑ pz q lum̄ ī medio ī dic ul actiaz et dic sp̄alē h̄ntē mod' ac cidentis et dic q̄litatē sensi'lē. dr actūs. s; agens actus ē relatū ad esse h't ple ne rōm acc'ns n's; silitudis ul inte tōis. qr ē ibi nō sic in subo sb' sustinente. s; sic indefente. ex hīs patet rōnes ad utraq; p'te. qd ēt obicit q adueīt lū ꝯple to et recedit p' pē sbi corpr'ne s; ondit

q h modū acc'ns p'in q ē ī medio. qd vo obic qr se h't ad mod' colors et ē q̄litas sensi de lum̄e lō ꝑ q̄ mse h't nāq; actual ¶ rōes uō ad oppō q pbāt q nō sit actus qr nō mīatur a nuātr sbi q n mō ad motū aeris qr nō cātur ab aerē nec rel'o luc' ī aerē ꝯcludunt solū q n h't ibi ple ne rōm acc'ns n'l; q ꝯpatur ad id ī quo ē sic ad sb'm et causam et q ē sustinet et dependz ab eo ī quo ē p'n' et ei ꝯiūgitur ī sepabili uīculo. s; ā n ē ī ꝯpōito. q lum̄ q̄uis sit in aerē cātur a cor' luīoso et ab illo p'ncipalit depēdz n ē in aerē sic ī sustentante s; sicut ī defente et io mutōm et du rōm et nuatōm p' recipit et aliūd ad ī flu ente q ab aerē suscipiente. et obh' dr ꝯpē. p'la lum̄ ēē ī eyd' me ī ꝯfusa et ꝯuelli si ue separi ab iuicē ꝑ absētatōm corpum illūianciū et distinctio ei illa ē pp ꝯtinuatōm lum̄n cū sua origine aq̄ perdūt n'l; n uīu te e' agūt qcuiq; ī medio sit quodā mō sp̄ualit et absistēte et sic certū ēē h q̄lita tem patent.

Sp'ter ista sūt dubitōnes ēē lit. et p'o du bitat̄ de h' q dr. q ī initio fīt ē qd dies ꝯputē de uespa ī uespā. ꝯ h ei ut qr ad ieiunij obs'uationē oz ieiunar diem pcedentē cū nocte seqn̄ti. ꝯtra q' n ꝯgr' significatur initiū recaptōis ꝯputādo dic a uespa ī uespā imo p' ī pa ꝯputatūr dies qr e atenebris nos pdux' ad luce. Rn de q duplicē mod' ꝯputandi dieꝯ accipim' ī scp'ta. primo in quo dies p'cedēs copulat nocti sequēti. et h quod fuit ī p' dieꝯ cītātōne ī quo ut dicit magr p'figabat lap sus futurus alter gn̄r ī tenebs culpe. Alius modus ꝯputandi dies attendi' ī collecp'ni tatē custoditur. ī quo nox p'cedēs ꝯnūat dieī seqn̄ti. et h ulr dr a uespe ī uespā' p'cedat nox et seqt' dies. qr eram aliq' te nebre. nc āt lux in dn̄o. et q ob' de ob s'uācia ieiuniorū dd q tpr ieiunij ꝯpetit tpi misie et io ꝯputatō dieī in obs'uati one ieiunij dz fieī s ꝯformitatē ad distinctiō nē tp'is p'. in quo erat p'figatō et lapsus humanj. et q ob' q lapsus nō dz tr̄ari a ue spa ī uespā. dd q p' uespā ponitur ibi ī qtū ē p'ncipiū noctis. et pa in qtū ē fi nis dieī et ita p nocte et die. licet autē

---

al' affectio

ado

cōis

p' formā sp̄ale

cōm̄

hec due distinctiones in scriptura maxime exprimuntur. quatuor tamen modis. Per diuersos computatores dies distinguuntur consueuerunt. Greci enim computant diem a mane in mane, quia tunc primo apparet sol. Hebrei vero a uespera in uesperam, quia tunc incipiunt sollempnizare. Astronomi uero a meridie in meridiem, quia tunc est sol in maiori uirtute. Secundum ecclesiam a media nocte usque ad mediam noctem, quia tunc natus est Christus. Unde versus. Mane diem greci, [?] caput astra sequentes. In medio lucis iudei uesperam. Secum fluctuant ecclesia medio sub tempore noctis.

Item queritur de hoc quod dicit. De illa luce autem de ea corpus solis formatum, aut in ea parte celi ubi nunc sol est. Et iam primum uidetur esse falsum quia non est ordo de perfecto ad perfectum. Sed lux illa perfectissima erat, sicut dicit Damascenus, quod opera prime diei perfectiora sunt. Item textus uidetur esse contrarius. Dicit enim: Vidit deus lucem quod esset bona, et Augustinus explanat: vidit, id est placuit uoluntati dei ut eo modo suum genus maneret quo placuit ut fieret. Ergo adhuc manet lux illa in se ipsa. Item si sol factus est de illa luce, uidetur facta sunt alia luminaria. Si tu dicas quod de illa luce, tunc uidetur quod una pars illius lucis concessit in corpora luminosa que sunt super solem, et in corpora luminosa que sunt infra solem. Ergo similiter corpora habent motum oppositis motibus, similiter est et corpora celestia quod prius habent motum motu recto, sed orbiculari. Videtur quod prima luminarium productio fuit peruiolenta et preter naturam. Item quod non posset esse in ea parte in qua est sol, videtur, primum quia duo corpora non possunt esse simul [in eodem] loco, et quia sol sufficienter illuminat. Ergo uidetur quod lux illa sit ibi frustra. Responsio. Dicendum quod circa hoc quid de illa luce factum sit, quatuor modis ad hoc consueuit responderi, quorum duos magister tangit in littera. Primus est quod luminaribus celi factis lux illa rediit in preiacentem materiam, quia non erat facta nisi ad faciendam quandam distinctionem dierum semiplenam, scilicet perfectam [?], in modo redit uideri super terram. Sed hoc non est conueniens, quia ut habetur [?], quod dominus detinuit opera sex dierum principalia sicut que fuerit prius. Secundus modus dicendi est quod illa lux simpliciter manet et in forma sua non mutata, non discernitur tamen ad sensum propter coniunctionem suam ad solem. Sed non tamen est frustra, quia ipsius solis auget effectum. Sed quia difficile est assignare quem effectum habet cum sole, ideo est tertius modus dicendi, quod corpus ipsa facta sit solis, et ita saluatur tamquam manere eodem genere. Sed quoniam [illegible]

exprimitur, quod deus post primum diem produxit nouam lucem, sed solummodo luminaria distinxit. Ideo est [?] quod ex illa luce facta sunt corpora luminosa inter que principatum tenet sol, nec fuit ibi aliqua uiolentia, quia magis [?] eum locum accipiebat quem ei deus preparauerat deputabat. Et sic patent obiecta, quia non fuit illi lucis corruptio, nec etiam uiolentia, sed maior quedam et perfectior distinctio. Quod autem dicit Damascenus opera prime diei fuisse perfectissima, hoc dicit per comparationem ad aliqua corpora que ad lucem habent respectum in influentia, comparatione ad luminaria que ex ipsa luce sunt formata. — nota

Item queritur de hoc quod dicit: Dixit deus fiat et cetera. Non quia [?] sono uocis, sed uerbo dei coeterno. Videtur enim hoc esse falsum: statim cum dixit deus, res facta est, sicut dicitur in psalmo: dixit et facta sunt. Ergo cum productio rerum sit temporalis, dictio non fuit eterna. Item dictione eterna non dicit deus nisi semel, sicut dicitur in psalmo: semel locutus est deus. Sed cum produxit opera sex dierum, in productione cuiuslibet operis dixit; ergo illud dicere non est eternum [?] generare filium. Si tu dicas quod id dicere non fuit nisi unum solum, iteratum tamen propter multos effectus, tunc uidetur quod si ad dicere sequitur facere, et similiter dixit, ergo similiter fecit. Sed non similiter fecit, sicut dicitur septimum et probatum est. Ergo non similiter dixit. Propter hoc queritur utrum dicere accipiatur hic temporaliter uel eternaliter; et si eternaliter, quomodo dicere possit esse temporale; et si temporaliter, quomodo dicere temporale potuit esse causa rerum precedens. Item quod est utrum accipiatur notionaliter uel essentialiter. Si enim accipiatur notionaliter, quomodo ponit effectum, cum omnis effectus causationis quo deus dicitur produxit competat toti trinitati. Si uero essentialiter, quomodo potest dici id referri ad nomen uerbi, per quod facta sunt omnia, cum uerbum dicatur personaliter, sicut in primo libro ostensum est. Responsio. Dicendum quod dicere uno modo connotat effectum in actu. Alio modo connotat effectum in habitu, nec in actu. Dicitur enim [?] in qua actum ad extra, et sic dicere est aliquem effectum efficere in quo dicere exprimit se. Et hoc modo dicitur deus dicere suam causationem producendo [?] se declarat, suum aliquid in spiritu audientis in quo uoluntatem suam demonstrat. Et sic pluries accipitur et connotat effectum actualiter. Alio modo dicere dicitur actum qui in intus manet [?] relatum. Et hoc modo dicit comparationem ad uerbum conceptum, per quod dicens se et omnia loquitur. Et hoc modo accipitur in psalmo: semel locutus est deus, glossa: id est filium genuit in quo omnia disposuit. Et sic dicere connotat effectum in habitu, quia dicere importat disponere et addit

positionem sequitur opus. Tertio modo dicitur actum intrinsecum et absolutum. Et hoc modo dicimus, quia dicere non est aliud quam videndo intueri. Et sic quelibet persona dicit se et alia. Et hunc dicere non respondet verbum conceptum, quia sic hunc modum id potest esse dicens et deum. Et dicitur quelibet earum se ipsam videt, et se ipsam intuetur. Et sic non connotat effectum nec actum nectitum. Sic ergo quarto quando modo accipiatur dicere in rerum productione. Ad quod potest accipi secundo modo scilicet prout connotat effectum in actu, et dicere id est quod producere. Nec est ibi nugatio. Cum dicitur dixit deus fiat, quia non tantum importat ipsam actionem in se, sed prout est ad ipsius manifestationem. Et permittit scriptura verbum dicendi verbo faciendi, ut ostendat quod deus magna facultate producat singula. Non quia aliqua vox exteriorem productionem antecedat. Et sic dicitur in diversis diebus potest plurificari ratione principalis significati, sed connotati. Sic patet quia plurium productorum sive plures productiones passive, ratione connotati actus dicendi potest plurificari. Potest et modo accipi secundo modo, et sic est sensus: dixit, id est filium genuit, in quo omnia disposuit, et per quem omnia produxit. Et sic exponit Augustinus cum dicit quod vox dei ad filium ubi per quem omnia facta sunt refertur, et ad id dicere sequitur creatura facta, sicut ad dispositionem sequitur opus, non immediate, ut tunc sit quando primo disponit, sed loco et tempore scilicet sicut dictus dispositio ordinavit. Et sic est in proposito.

Incip. xiiij. dis. nam deus produxit non tunc cum filium genuit in quo disposuit. Sed sicut generando filium ab eterno disposuit se producturum in tempore, sic produxit in tempore. In ipsa enim dispositione dei eterna non solum erant que res producerentur, sed et quando producerentur. Et hoc modo dicere in diversis diebus refertur eandem importat dispositionem eternam, in qua simul disposuit eternaliter quando successive producerentur ex tempore. Sic ergo et tertio modo potest hic accipi dicere secundo modo magistri positionem. Tertio autem modo non videtur hic accipi, quia non connotat ibi aliquem effectum, nec actum nec habitum, nec videtur illo tertio modo accipi proprie actus dicendi. Nam sic deus fuit in principio libri dist. xxvii. dicere proprie non est nisi verbo, sic non proprie ibi dicitur esse locutio, quia nullus est sermo. Non tamen talis modus accipitur. Dicere non videtur esse omnino improbandum, pro eo quod satis probabiliter videtur posse concedi quod quelibet persona loquatur ceteris. Sed illi actus qui est dicere conveniunt cuilibet persone et a qualibet potest convenire aliis per te intelligere vel non mutuo. Iste tamen modus accipiendi non competit proposito. Et ideo patet quod obiectio est. // Tertio

quod deus quod dicit. In principio non, id est in filio creavit deus celum et terram. Si enim creatio est mutatio, et in filio nichil mutatur, ergo in filio nichil creatur. Item quomodo quia ista accipi patet est in filio et creat in filio. Item secundo in proposito in. Verbi refertur et ad verbum generandi et ad verbum operandi. Hoc autem non recipit. Pater est per filium, quamvis ista recipiatur pater operatur per filium. Cum ergo hec habitudinem importat, hoc propositio per, cum dicitur deus pater creat per filium. Respondeo dicendum quod propositio in potest importare causalitatem et importatur per acceptationem causalitatis, ut cum dicitur omnia sunt in deo per acceptationem, ut cum dicitur pater est in filio. Hec autem propositio per quando est de se importat causalitatem. Dicendum ergo quod convenit dicere deus operari in filio ratione causalitatis, quia filius est cum effectum producens a patre. Et ideo hec propositio in cum suo casuali actui in divinis cum ablativis et cum transitivis, notat duplicem habitudinem scilicet causalitatis et acceptationis. Hec autem propositio per quando importat habitudinem cause et principii, non recipitur in illis verbis que important aliquem effectum, quia causa filius habet causalitatem. Et ideo recipit quod pater operatur per filium ~~sed tamen non recipit quod pater operatur per filium.~~ Sed tamen non recipit quod pater sit per filium. Sed hec planius declaratur in primo libro dist. xxxii. et ideo ad presens sufficiant hec.

Dixit quoque deus fiat firmamentum etc. Supra egit magister de productione illius forme, que est quasi generale principium distinguendi ceteras corporales formas. In hac parte agit de productione rerum quantum ad formas speciales, et quoniam quedam res sunt simplices, quedam mixte, sive quedam sunt insensibiles, quedam sensibiles, et ideo pars ista habet duas. In prima agit magister de productione simplicium et insensibilium. In secunda vero de productione mixtorum et sensibilium. Infra dist. xv. Dixit quoque deus producant aque reptile etc. Et quoniam corporum simplicia sunt insensibilia, sunt in duplici differentia, quedam enim sunt continentia, quedam contenta. Ideo pars prima duas habet. In prima agit de productione et distinctione corporum quantum ad res continentes. In secunda vero quantum ad res contentas, ibi secunda Dixit deus congregentur aque etc. Prima pars in quinque scilicet agit de ceteris continentibus ut potest de celestibus et celorum distinctione habet iiii. partes. In prima de fiat celorum numero. In secunda tangit quoddam de figura, id est Ovum vel sol est cui figuratur. In tertia de motu, id est Queritur etiam si stet aut moveatur. In quarta vero removet quandam dubitationem, id est Post hoc quoniam solet queri etc. Quarum hec tres remanent in dictis, sed est prima, quod dividitur in duas. In prima de fiat numero celorum secundum veritatem. In secunda secundum quorundam opinionem, id est Quidam vero celum etc. Et sic breviter tangit magister in hac parte celorum

naturam et figuram et motum.

Distinctio huius partis manifesta est. quod accidentia que inveniuntur hic tria.

primo quantum ad quantitatem accidentis ad naturam.

secunda quod est accidens quantum ad figuram.

tertia quod est quantum ad motum istorum.

Circa primum queruntur duo.

primo quantum ad celum cristallinum.

secundo ad celum firmamenti.

Circa primum sic proceditur. et queritur utrum cristallinum celum sit de natura aque. et quod sic videtur per auctoritatem scripture. Gen. i. fiat firmamentum in medio aquarum et dividat aquas ab aquis. que autem sola divisione distinguuntur eiusdem nature. ergo ea que sunt super firmamentum et que sub firmamento sunt eiusdem nature. Si tu dicas quod firmamentum ibi vocatur non celum sydereum. sed aer. obviat textus sequens ubi dicitur quod stelle posite sunt in firmamento. obviat et illud quod scribitur. Dan. iij. benedicite aque que super celos sunt domino. et post tamen subditur benedicite sol et luna. ergo aque ille sunt supra solem. Si tu dicas aquas illas esse spirituales obviat illud quod dicitur in psalmo. extendens celum sicut pellem qui tegis aquis superiora eius. sed celum extensum est corporale. ergo aque que tegunt sunt corporales. Item hoc videtur auctoritate doctoris Aug. super Gen. ad lit. loquens de aquis qualescumque sint ibi eas esse non dubitamus maior est enim scripture auctoritas quam omnis humani ingenii perspicacitas. Si tu dicas quod sunt ibi aque sed tamen non naturales sed spirituales. contra hoc dicit Basilius. aquam illam intelligimus aquam esse veram. ergo videtur quod vere aque ille sunt speciem et naturam aque. Et si tu dicas quod formam habent aque sed tamen non proprietates. contra hoc est verbum Bede quod adducit magister in lit. Qui infra celum ligavit aquas ad temperamentum vaporibus nubium et terre. posuit et super celum spheram non vaporali tenuitate sed glaciali soliditate aquas suspendens ne labantur. Item videtur ordo partium in macrocosmo sive in maiori mundo. respondens ordini partium in minori mundo. sed sic videmus in corpore humano quod super cor est calor et ignis. et super cerebrum quod est frigidum et aqueum. ergo et in maiori mundo supra solem et alia corpora calefacientia est ponere naturam aquam. Item aqua desursum naturaliter est perspicua. et hoc apta ad susceptionem luminis. ergo conformis est nature celesti. ergo apta est ut de ea possit aliquod celum fieri. Et si aliquod celum habet fieri ex aqua. cum nullum sit nisi firmamentum celum aqueum quod sit supra firmamentum. Item quod id sit probatur per rationem quam facit super Gen. ad lit.

aque propter suam subtilitatem possunt elevari ut sit super aerem. ergo maiori subtiliatione poterit amplius elevari. ergo si omne corpus divisibile est in infinitum sicut nullus potest diminuere, potest aqua tantum dividi et subtiliari que super firmamentum. Nullus potest contradicere. et si hec ergo aliquod celum aqueum esse. Item idem est unicuique naturale quod creator ei indidit a quo constituitur. ergo supra divisione aquarum quedam posita est super firmamentum. quedam sub firmamento. ergo naturale est illis esse supra firmamentum. sicut istis esse infra firmamentum. ergo sicut nobis entibus sub firmamento stultum esset dubitare utrum aqua posset esse infra firmamentum. sic nobis existentibus infra firmamentum stultum est credere esse in genus super firmamentum esse celum aqueum. Ad oppositum arguitur sic. Per auctoritatem Aug. xij. conf. sunt alie aque quas super firmamentum esse firmo credens et ab omni corruptione secrete. ergo videtur quod celum aqueum non sit de natura istius aque. Item corpus huius speciem aque. et per naturam est ponderosum. ergo si ad celum esset aque naturale. illud esset ponderosum. sed ponderosum non debet collocari in contrarium per naturam. ergo videtur quod inordinatum sit ponere quod aliquod sit celum aqueum quod sit sursum. Item corpora mundi ordinantur secundum maiorem nobilitatem et minorem. et corpus quod nobilius est superius locatur. ergo si aqua minus nobilis est quam firmamentum. ergo nunquam locanda est super firmamentum. Item corpora mundi ordinantur sub et supra. secundum maiorem subtilitatem et minorem. et secundum maiorem raritatem et minorem. sed aer subtilior est quam aqua et rarior. et similiter ignis. ergo nunquam aqua adeo poterit rarefieri ut sit subtilior aere et igne. ergo nunquam videtur quod possit ascendere supra ignem et aerem collectum. Item firmamentum creando naturam. idem est locus in globe totius terre. ergo idem est locus aque et terre. ergo si aliqua aqua nullus est eius [illegible] contra totam aquam. ergo videtur quod nullum sit celum aqueum. Si tu dicas quod non est contra nec quod hoc fit virtute divine potentie. hanc responsionem refutat Aug. super Gen. ad lit. in genesi nemo quisquam dicat hoc omnipotentis dei fieri. quomodo eum deus non fecit quod non quod debemus per unumquemque suo posse operari. Item quero ad quid ponatur ibi aqua. si ad refrigerandum calorem igneum. quod quidem videtur probari hoc. quod Saturnus superpositus est in planetis velocissime motus et ex motu debet esse calidior tamen frigidissimus est. contra hoc non. non probatur aquas illas ut videtur. obviatur. quia si aqua ille posset infrigidare calorem solis et aliorum corporum. ergo eadem ratione posset aliquas calefieri. ergo et consumi sicut alia totaliter corrumpitur quod est in genus. Utrum ergo aliquid ibi sit ille aqua et propter celum id dicatur aqueum. sicut ut propter perspicuitatem omne celum dicitur de aqua. Ratio ad primum

in philosophia

Nota

Non corrumpitur aqua ille sicut corruptibilis ut probat philosophus in generatione.

Item philosophus idem locus est etc.

idem est locus aque et terre ut probat philosophus

cristallinum est uero. quoniam in hac questione propter diuersitatem
opinionum et debilitatem rationum/ uix potest aliquid
certum dici. Sed ex quadam proprietate et conjectura ex di
uersis probabilibus potest elici una quedam sobria/ que
inter fidem et rationem incedat. quia quodammodo media uia
propter quod notandum est. quod aliqui sequentes uiam rationis et mun
dane philosophie. dixerunt quod super firmamentum quod
est celum sidereum. nulle sunt aque corporales. et scriptura sa
cra intelligit de aquis spiritualibus/ quod si alicubi
in scriptura legatur de istis aquis mobilibus que sint
super firmamentum eleuate. tunc nomine fir
mamenti intelligitur aer. et ultra hunc uapores eleua
untur in nubibus aque. primum exemplum quod dicit [illegible].
quod ille aque sint inmortales. secundum uero ex
hoc quod dicit super Gen. ad litteram. quia hic potest intelligi aque
que suspense sunt in nubibus. Sed istam opinionem in pluri
bus locis in Exameron reprobat. et ipse textus/ qui dicit
stellas positas esse in firmamento. per quod firmamen
tum dicit super aquas ab aquis esse diuisas. si
ergo firmamentum illud est celum sidereum. et aque ille sunt
mobiles/ positio predicta nullo modo uidetur stare posse. et ideo
¶ alii innitentes textui sacre scripture. sicut quod
uidetur sonare/ dixerunt quod aliquod celum supra est/ quod est
aqueum naturaliter. quod diuina dispositio sursum posuit/ ad re
frigerandum ardorem exterioris et adducunt rationes ad
oppositum. et dicunt primo/ quod deus in ordine mundi/
plus considerat finis utilitatem. quia sicut est consilium
tem et ideo sicut in minori mundo posuit cerebrum
sursum/ ad calorem cordis mitigandum. sic super
celum sidereum. posuit celum aqueum. et ibidem aqua
ille congelatur et sustentatur. uel sua soliditate
te sicut uidetur Beda dicere/ uel sua subtilitate et
etiam diuina uirtute/ a qua sic ordinauit. Sed quia creden
dum est opificem summum/ corpora mundi optimo ordine
ordinasse. non solum uidetur quod in ordinando con
siderauerit finis utilitatem. sed etiam proprietatis di
gnitatem. ideo non uidetur deum elementum aque supra firma
mentum collocasse. cum probatum sit minus nobile.
¶ Et ideo est tertius modus dicendi. quod super firma
mentum sicut dicit scriptura sunt aque. que tamen non
habent naturam elementarem et specialem aque elementi. conueniunt tamen cum aqua naturaliter
propter conuenientiam in aliqua proprietate. unde notandum est quod
aqua ista tres habet proprietates. habet enim perspicui
tatem/ habet frigiditatem/ habet nichilominus grauita
tem/ que ad naturam perspicuitatis. habet aqua et ille
conueniunt quod habent naturam receptiuam luminis. et quo
dammodo retentiuam/ sicut experimento probatur in aliqui
bus lapidibus/ qui de nocte non uidentur perspicui si
ponantur in aqua. quod autem ad naturam grauitatis

simpliciter differunt. ille enim aque nullo modo sunt gra
ues. non apparent esse deorsum/ quantum uero ad suam frigi
ditatem. partim conueniunt. partim differunt. conueniunt enim.
in hoc quod utreque sunt frigide effectiue. diffe
runt autem in hoc/ quod iste sunt frigide formaliter.
ille uero minime. et per hoc patet quod nomen aquarum
tripliciter accipitur in primaria rerum distinctione.
aliquando pro informi materia. ut in illo. spiritus domini ferebatur super aquas.
aliquando pro suspensiua et luminis retentiua. ut in illo. fi
at firmamentum in medio aquarum/ aliquando pro proprio elemento
aqueo. ut in illo. congregentur aque in locum unum.
et sic patet quod super firmamentum. uere sunt aque. sicut
dicit scriptura et auctoritates sanctorum. que etiam intendunt
persuadere. patet etiam quod non sunt ibi aque elementares
sed quia non sunt aque iste/ neque quantum ad corrup
tibilitatem. neque quantum ad grauitatem. neque quantum ad fluxibilitatem
tendi possibilitatem. sicut ostendunt rationes ad
oppositum adducte. hec autem uia tertia satis sub
tilis esse possumus probabiliter. cum nichil uideatur
sibi obuiare. hoc autem precipue attendendum
est. ne in certa materia ad certitudinem aliquid asseratur. me
lius est enim pie dubitare. quam ad temerarie
diffinire// Ad illud uero quod ultimo queritur. scilicet quare
nomine aquarum censeatur celum illud. cum non sit de
natura aque. iam patet ratio. hoc enim dictum est propter conuenien
tiam non solum in perspicuitate. sed etiam in frigiditate. sed in
perspicuitate formaliter/ in frigiditate effectiue.
Et si tu obiciis quod firmamentum conuenit similiter
in perspicuitate cum igne ab insufficienti. Respondeo. non
conuenit eo in firmamentum cum aqua in perspicuita
te/ sicut quemadmodum celum aqueum. creditur conuenire. quia
aqua enim habet perspicuitatem. que non tamen modo
est luminis susceptiua sicut perspicuum est aeris.
Sed etiam quodammodo retentiua. sicut per experientiam
ostenditur. cum metallum aliquod ponitur in
fundo uasis in tenebris/ superfusa aqua sub
de uidebitur sub luce retenta ab aqua. sicut
dicitur probari rubinum/ qui per se non lucet de nocte
te. conuenit etiam cum aqua in frigiditate. sed ef
fectiue. sicut dicit Basilius. nec tamen ex hoc se
quitur quod possit calefieri. uel consumi. sicut nec
sol quamuis calefaciat/ habet formaliter in frigida.
sed solummodo per frigiditatem ei oppositum. per effectus
eius reprimi. et sic patet omnia quesita esse illius
celi aquei natura.

Consequenter queritur de natura firmamenti. et est quod utrum
sit eiusdem nature cum igne elemento. et quod sic uidetur.
primo per auctoritatem scripture/ que pluraliter facit mentionem
de productione ignis. quod supremum est nobilissimum

Basilius

Ephrem in lib. de natalibus

Sed non sunt aque ille elementares. sed non elementaribus in aliquibus proprietatibus similes

¶ Vel secundum philosophos est Empyreum celum

¶ aqua dicitur tripliciter ‒ non elementaris nec natura elementi proprietatis. tales non sunt aque superiores
elementi proprietatis. tales quodammodo sunt que sunt in mundo.
proprietatis conformitate

¶ Proprietates aque elementaris
Corruptibilitas
Grauitas
Fluxibilitas
Continuitas
Perspicuitas
Frigiditas
has non participant
has participant plene.
hanc participant quodammodo. scilicet
quia sunt frigide effectiue. sed non formaliter. ideo non possunt a calido consumi

elementum eius productio non debuit permitti. videtur quia saltem intitulatur nomine celi // Item hoc videtur auctoritate augustini qui super genesim ad litteram in libro decimo secundo dicit tamen non esse corpora mundi scilicet humor et humor aer et lux. si ergo firmamentum est aliquod de corporibus mundi cum non sit terra nec aqua nec aer ergo est ignis. // Item hugo de sancto victore exponens illud in principio creavit deus celum et terram dicit esse per nomen ... ibi naturam terrae erat ipsum terre elementum et quod erat levius et mobilius eius confusio reliquum totum quod in circuitu medio iacentis terre suspensa ferebatur. et id opus omnium corporum celestium sive terrestrium formandorum materiam continebat. Ex hoc sequitur quod firmamentum sit de numero aliquorum elementi // Item hoc videtur ratione. tamen universaliter qualitates per se sunt. quod tamen illis debet esse corpus quod sit de constitutione mundi prima. sed vel firmamentum est corpus mixtum. vel est de numero alicuius elementorum. sed non est mixtum nec de numero elementorum inferiorum. ergo est de numero ignis. Item triplex est species ignis. scilicet ignis carbo. ignis lux. et ignis flamma. sed firmamentum est natura lucis. ergo videtur contineri sub tertia specie ignis. // Item calliditas in igne consumo ... si ad maxime calefacit illud habet naturam ignis. sed corpora celestia maxime calefaciunt inferiora. sicut patet in sole. ergo habent igneam naturam. // ad oppositum est augustinus philosophus in libro de celo et mundo quod preter quattuor corpora ponit esse corpus quintum. idem hoc ipsum ratione ostendit. corpus quintum. ... non habent eandem formam completivam. sed firmamentum non est incorruptibile. ignis elementum corrumpit. ergo non sunt eiusdem nature. // Item corporum huiusmodi diversos motus simplices diverse sunt nature. sed firmamentum et ignis habent diversos motus simplices. quia ignis simplicem motum sursum. firmamentum simplicem motum orbicularem. ergo ignis et firmamentum et altius et alterius nature. si tu dicas quod ille motus non est nisi firmamento. obicitur contra hoc. quia si aliquis motus in est alicui corpori non simplex est reperire aliquod corpus cui sit simplex. ergo si hoc esset verum necesse esset ponere aliud corpus. et in ... conveniret motum orbicularem quam firmamento. quod falsum est. // Item si firmamentum esset igneae nature. ergo illud inflammaret corpora que maxime propria. et ergo sit maxime quantitatis per quod istud totum genus absorberet. ┌Solutio dicendum quod ad hoc respondent. si non videtur quia conditor nature sic non quod condidit ad nihilum sicut dicit augustinus in septimo decimo dicit ut eius motum agere proprios motus naturaliter. preterea non hoc verum etiam nullus non subsisteret naturaliter. sed mundus // Item nobilius est corpus quod non habet contrarietatem quam corpus quod habet contrarietatem. ergo si ponitur esse corpora habentia contrarietatem et ponitur corpus a contrarietate immune. sed hoc non est nisi corpus celeste. ergo firmamentum non habet contrarium. sed ignis elementum habet contrarium. ergo non erit de numero eius. // Item si aliqua diversa reducantur ad concordiam per aliquod aliud quod illud non habeat naturam alicuius illorum. sed quod potest sit super omnia. sed firmamentum sua influentia facit elementa contraria convenire ad idem. ergo non est de numero aliquorum elementorum // Item hic primo notandum est. quod in hac questione dubitatur, videtur sancti et expositores sacre scripture contra dicere philosophis. sunt enim philosophi pretermissis elementa. posuerunt essentiam quintam. que dixerunt esse corpus incorruptibile et relevatum a contrarietate, et preterea esse principium generationum et corruptionum.

┌Sancti vero non videntur ponere nisi solum quattuor corpora et sequitur videtur naturam firmamenti esse igneam. sed cum ratio non sit satis evidenter persuadeat firmamentum esse altius nature quam sit aliquod elementum. tum propter motum qui non latet sensus nostros, tum et propter effectus varios, tum et propter universalem perfectionem non absurde dici potest philosophos in hac parte verum sensisse. et doctores veritatis alicuius in sensu non discrepasse. quibus non obstantibus videtur contrarium. sicut enim patet ex verbis augustini in pluribus locis ipse augustinus elementum ignis denominat a perfectione lucis. similiter vero philosophi maxime ignem notificant per proprietatem calliditatis, et quoniam lucis recipit. et in corpore x. ... et ligne elementorum. ideo ipsum firmamentum et ignem dicunt esse unius nature. non tamen ipsi unius quia habent unam formam speciei specialissime. sed quia in lucis participant, et quia dicuntur esse quoddam analogice. quia vero id corporis scilicet firmamentum relevatum est a contrarietatis et lucis participat in quadam puritate. ignis vero naturam habet contrarietatis. hinc est quod philosophi dixerunt ignem et firmamentum altius et altius nature esse. et auctores testimonium adducunt. quia ignis qui sursum fertur non dicitur moveri motu suo. scilicet ... vero quia contrarietatem non habet. suo motu orbiculari. scilicet non solus motus est simplex quando caret contrarietate. et hec dicuntur verum. et sicut ut patet est non contra dicunt rationes ostendentes. quod firmamentum et ignis elementum non sunt eiusdem nature. ad id ergo quod obicitur. quod scriptura non facit mentionem de igne. dicendum quod sicut non facit mentionem de aere. In sequenti est de aqua a terra, et tamen ibi distinctio elementorum facta invenitur sicut melius patebit. ad id quod obicitur de hugone dicendum patet. ideo non celum quod purissimum est propter conformem lucis participationem. vel sic dicendum

q; qd celum est alluminum/censi pot noie aq.
q aliquam pprietatem cuius in se ht. sicut in
pposito intelligi pot. ipsi ei e ignis pprietas.
sic sup terram e de aq una e luxositas. alta
caliditas. et tercia leuitas p q mo motu
qui e sursum. in pprietate p ignis et firmamen
tum conueniunt. In tercia ignis et firmamentum sup
differunt. In media uo parte conueniunt/parte diffe
runt. conueniunt utique in h q tam ignis q fir
mamentum e calidum effectiue. differunt uo in hoc
q ignis e calidus formaliter. firmamentum uo
minime. Et ei pret caliditatem in formam tertiam pret
utique contrarietatem. ad id q obi q sinuist.
sunt pre qualitates. dicendum q enim e de qualitatibus
actiuis et passiuis p contrarietatem. et non sequitur
q oia corpora q sunt supra conspectum mundi/habeant
aliquam illarum qualitatum. Sed solum modo illa q sunt
contrarietatis/ad constitutionem mundi. non solum h corpora
requirunt. sed et ad q sit sup h. sicut prius ostensum
e. ad id q obi q lux e species ignis.
dicendum q non quoniam lux est ignis species. sed magis e
in in mixtum. et h e q ht caliditatem annexam
in formam tertiam eadem tamen. hic aut non e lux corpi
genita. quamuis aliquo modo sit isti conformis.
ad id q obi. q corpora genitum calefaciunt. dicendum
q corpora genitum non calefaciunt p naturam caliditatis.
q in se habeat. sed p uirtutem luminis et h apparet. cum ex
conuersu. in reflexione radiorum ex speculo con
cauo generatur ignis. sed si obiciatur q nichil
dat alteri q non ht. ergo si celum non habet in se naturam
igneam non magis generabit ignem q aerem.
dicendum q id ht instantiam in generatione equiuoca.
sicut patet quando aliquid calefit a motu. sicut et ipse
intelligere e sicut similitudines q magis generat ignem
q aerem. cum non habeat cum ipso conformitatem
in forma ultima/tamen ignis maxime ad eius accedit
naturam. p ea aliquid ht potentiam educendi
dimensa q sunt in ipso. in materia. esto q sit ad il
la indifferens. magis educit q nobilius
e/non n. sup desiderat q melius e. et ideo cum
ignis sit nobilior/magis educit ignem q terram
ad huc manifestum quod si corpora celestia calefaciunt
p naturam luminis. unde e h q luna. luna humi
tat et infrigidat. Sed de hac fortassis ad
dicetur. i. ad presens aut tamen sufficiat
q ... caloris a corpore celesti in hiis
inferioribus. vel e p radiorum aggregationem/ex
tensionem ex qua subtiliatur aer. suscipi
ens illuminationem. vel e ab alio in uirtute diui

dicendum et si non habeat conformitatem

tus ei data ap sui conditorem tota spera consequitur.
sic ponitur in adamante uirtute. q et si non fa
ciat corpora celestia formaliter calida/q sua natura
non e ad formam contrarietatis apta/si fluens tamen
in h in fiora inflammat ea. cum sit tenuissimum propter
dispositionem receptam in materia.

Consequenter queritur de illis que ad figuram celi
queruntur duo.

Primo queritur utrum celi habeant orbicularem figuram uel non.
secundo queritur utrum habeant dextrum et sinistrum.

Quod aut habeant orbicularem figuram uidetur.
et per experientiam sensus. nam in quacumque parte
terre. l aqua quis erat/celum sp uidetur equalis distantie
a terra. h aut non esset/nisi haberet orbicularem fig
uram. ergo etc. Item uidemus sensibiliter
motum circularem. sed motus circularis non com
petit nisi figure circulari. ergo celum e orbicula
ris figure. Item simplicissimo corpori simplicissima
debetur figura. sed celum e simplicissimum inter corpora.
e sit subtilissimum. ergo simplicissimam debet habere fi
guram. sed h e figura circularis. ergo etc. Item
ei corpori q e maxime continens debetur figura ca
pacissima. sed celum e continens omnia/sicut dic
tum. et figura orbicularis e capacissima. sicut
manifeste conuincit ratio et sensus. ergo etc. Item
corpori perfectissimo/perfectissima debetur figura. sed celum
e perfectissimum omnium/et figura orbicularis e perfecti
ssima omnium figurarum/sicut probatur in alia scientia.
maxime cum in ea perficiatur profectus senarius.
sexies. n. tamen reperitur in circumferentia/que e ad cir
cumferentiam adiectum. ergo etc. Item corpori uelo
cissimo debetur figura maxime ad motum
conueniens. sed celum e uelocissimum corpus.
figura autem maxime apta ad motum e orbi
cularis. ergo etc. Ad oppositum. arg. ... extendens celum sicut pellem. alia translatio sicut
cameram. ergo uidetur q celum se habeat ad modum ten
torii. et ita uidetur esse figure semicircularis. Item
conuenientius. q in inferiori non e superfluum. sed o
terra e pro hominibus/ergo non ponendum e q non ualeat
ad hominis usum. sed si celum esset semicircularis fi
gure sufficeret ad terram eam inhabitatam.
... ergo ibi q superfluat aliud semicir
culus. Item celum e solidissimum firmi
ter sicut dicitur in Job. et h innuit ipsum motum
... spera que dicitur firmamentum. ergo maxime
competit eius figura. sed q maxime stabilitur.
h aut magis e semicircularis q circularis.
ergo etc. Item si celum figure orbicularis

Quid sit ... gemode: Spera est transitus circumferentie dimidii circuli supra semicirculo,
lineaque diametro fixa, donec ad locum suum redeat unde incepit circumductum sicut est deu.
Intelligamus q sit semicirculus a. b. c. cuius corda seu diameter est. b. c. incipiat
rotari fixa diametro b. c. sicut hostium rotatur in cardine immobili permanente
incipiat tamquam rotari ab a. puncto, feratque taliter per girum usquequo ueniat
ad eundem punctum a. totum illud quod sic ambitu describitur spera appellatur. quod uero ad
... corpus rotundum ... aliter describitur spera a theodosio ... Spera
est solidum una superficie contentum, in cuius medio est punctus, a quo omnes linee ducte ad circumferentiam
sunt equales. unde patet quod sicut in figuris planis est circulus, sic in solidis est spera. Circulus enim figura
plana una linea contenta in cuius medio est punctus, a quo omnes linee exeuntes
ad circumferentiam sunt equales ... spera ...
dicitur quod h circulus in planis, quod orbis in solidis.

quod aut aliquid celum erit vacuum, aut multo plus
distabit corpus ab aliquibus partibus quam celum
a ceteris, et ab una convexitate celi ad aliam, cum in
medio consistat. Et si non est inconveniens ponere quod aliquid
quod praeter empyreum vacuum sit, a continentia vero
nec est ponere tantam distanciam inter Christum et alios
quod beatos. Videtur quod empyreum non sit orbicularis figure.
Et si hoc, quare non celum cristallinum non firmamentum. Propterea
quod ad istam questionem secundum philosophiam sit planum et evidens.
Quamvis expositores sacre scripture in dubium de celo
quidem dubie. Hoc enim faciunt propter ipsius sacre scripture re-
verenciam, non audentes explicare quod illa divina
dispositione voluit subticere. Vel hoc faciunt ad reprimendam
nimiam curiositatem volentium nos in hiis
que divina in lege et prophetis continentur et in hiis ul-
tra hoc inquirere. Quia tamen curiosior instancia non quie-
scit, dum sistit desistit, necesse habent doctores sacre
scripture multa tractare que sine salutis dispen-
dio possent de facili preteriri. Propterea quod ad predictam
questionem respondent, et auctoritas et sensus attestantur,
dicunt celum habere orbicularem figuram et habere magna
ex se concavitatem, tum ratione curiositatis simplicitatis, tum
ratione capacitatis, tum ratione perfectionis, tum ratione mo-
bilitatis, sicut patet per predicta. Ad primum ergo quod obicitur
de sacra scriptura, que dicit celum sicut pellem extensum
sive sicut cameram, dicendum quod scriptura condescendens
puritati simplicium modo vulgari frequenter loquitur
et non cum loquitur de celo de ipso loquitur secundum quod apparet sensui. Et ideo
et dicit ad modum pellis vel camere extensum quantum ad
nostrum emisperium. Ad secundum quod obicitur quod pars inferioris e-
misperii non est utilis ad usum humanum, dicendum quod tamen
est et non est ne [illegible] sed celum super nos revol-
vitur et clarificatur una pars que sunt nobis dedit alia
sunt deserte. Ad primum quod obicitur quod celum soliditatis
simi sint firmamenti, dicendum quod firmitas illa non ex-
cludit mobilitatem. Quod concedo. Sed illa tollit quantum ad
motum sursum et deorsum, secundum motum in situ vel in fine.
Dicendum celum quia non movetur ad locum nichilominus tamen est mobile
quia movetur et locum aliter in loco, et tali dispositioni magis
competit figura orbicularis quam alia quacumque. Ad tertium
quod queritur quomodo empyreum si circulare est undique se-
corporibus replevit, dicendum quod et si non sit certum quid
ibi sit et per quem modum locatur, tamen quidam sic dicunt
sicut quod sit mundo semicirculo empyreum, sicut quod in toto
non impedit utrumque posuit. Sed non in toto sint auditoritatem
ullam habent adeo potest quod habere videantur potuit
utique sit. Si modo sint in media parte celi, alterum tamen
est vacua preter superflua, sicut est magnum palacium
non est vacuum, quoniam est vir magnus et institutor

Quoniam autem medium. Consulti multi disputare de hiis rebus quas maiores
auctores obmiserunt, ad beatam vitam non proficientes discentibus, et occupare
prolixa in rebus salubribus tempora spacia. Quid [illegible] ad me pertinet
utrum celum sphera undique concludat terram in media mundi mole libratam
an parte de super velud discus operiat. Verum dicendum de figura celi
auctores nostros quod veritas habet, sed spiritum dei qui per ipsos loquebatur
docere homines nulli saluti profutura. Sed [illegible] de sepeli [illegible]
[illegible] motum [illegible] illorum corporum [illegible] plato
stellarum [illegible] [illegible] varios [illegible]
[illegible] exhibuit
[illegible]
[illegible]
designatione [illegible] aliquanto intervallo temporis [illegible] stelle
latentes [illegible] aut aliquanto
[illegible] celestium [illegible]
[illegible] motus [illegible] eorum stellarum [illegible]
[illegible] laborantis [illegible]
motus [illegible] atque [illegible] disputantis remota
[illegible] Algazel

Tertio queritur utrum sit in celo sit ponere dextrum et
sinistrum. Et videtur quod sic: primo quod dicit philosophus in II
de celo et mundo: at vero sicut in orbi procul dubio videtur
divisa, scilicet dextra et sinistra, quoniam ibi est ei locata in cor-
poris et situs corporum figuris sue. Item hoc ostenditur
per rationem suam: omnis motus finitus habet principium a quo
incipit. Sed dextrum dicitur in corporibus unde est motus principium. Ergo
cum celum sit mobile, celum habet dextram et sinistram.
Item dextrum et sinistrum sunt differentie latitudinis, sicut sursum
et deorsum longitudinis, et ante et retro profundita-
tis. Sed omne corpus completum et totum habet tres di-
mensiones et tres dimensionum differentias. Corpus autem
celi est huiusmodi. Ergo videtur quod habeat dextrum et sinistrum. Item
per rationem motus corpora celestia quam inferiora. Sed propter
motus completionem alia habent dextrum et sinistrum.
Ergo multo fortius corpora celestia. Contra sicut dicit
philosophus in II de celo et mundo: in plantis non est dextrum neque
sinistrum. Sed multo magis plantis accedunt ad di-
stinctionem organicam quam celum. Ergo videtur quod celum non
habet dextrum et sinistrum. Item dextrum et sini-
strum causantur in nobis, ut dicit commentator super II
de celo et mundo, ab inequalibus actis et passivis, scilicet ab
habundancia caloris illius procedentis a corde et
spiritu plus invigorantis in parte dextra quam sinistra. Sed igitur
hoc non est in corpore celesti, non videtur etc. Item dextrum
et sinistrum presupponunt sursum et deorsum, sicut
latitudo presupponit longitudinem, et habent secum
annexa ante et retro. In celo autem non est po-
nere sursum et deorsum, et hec sint contraria. Non est ponere
ante et retro cum [illegible] dicuntur ut secundum sensus. Sicut dicit
philosophus. Ergo videtur quod non sit ibi dextrum et sinistrum. Item
nichil quod habet ex se principium et finem sui motus habet
dextrum et sinistrum. Sed corpus celi est huiusmodi, cum motor
celi ei sit separatus. Ergo non habet dextrum et sinistrum. Item
dextrum est unde incipit motus. Sed una parte celi mo-
ta movetur omnis. Ergo non magis incipit motus
ab una parte celi quam ab alia. Ergo in celo vel in a-
liqua parte erit dextrum vel in illa. Sed celum est corpus circula-
re, quia motum circularem. Ergo etc. Item si aliquod corpus
habet dextrum et sinistrum, illa pars que semper est dextra quantum ad
corpus id motu locatur. Ergo si celum habet dextrum et sini-
strum, illa pars que semper est in ipso dextra semper est dextra. Sed non
est dare aliquam partem celi que motu non sit in oriente et in
occidente motu in alio semper regione celi. Ergo dextrum
celi aliquando esset oriens aliquando occidens, vel nullo modo

convertendi potest. Ad 2m dicendum quod quamvis dextrum et sinistrum
dicantur circa latitudinem, et sursum et deorsum circa lon-
gitudinem, et ante et retro profunditatis, non tamen no-
minantur circa illas simpliciter. Sed per comparationem ad
motum. Unde in illo corpore ponitur proprie dex-
trum et sinistrum in quo diversimode suscipit mo-
toris influentiam, ita quod plus in una parte quam in alia.
Unde dextrum et sinistrum non possunt esse nec in lapide
nec in planta, nec in statua, ponuntur in simili-
tudine, quia non habent motum localem a motore sufficienter
receptum. In eis vero corporibus quae moventur ad locum
et magis in una parte suscipiunt motoris influ-
entiam quam in alia, proprie ponitur dextrum et sinistrum, sicut
in animalibus quae moventur motu progressivo, cum
quibus virtus cordis et motoris magis viget
in parte dextra, cuius signum est maior fortitudo animalium in
parte illa, propter quod in illa parte primo movetur, quia incipi-
unt ambulare. Sed secundum intellectum quod est corporis cele-
stis quaedam habent a motore [illegible] ut est sicut
firmamentum et orbes planetarum. Quaedam vero mi-
nime, sicut epicyclus dextrum et sinistrum caelis com-
petunt secundum philosophum, non tamen ultimis, sunt enim orbibus
mobilibus, sed non orbi immobili [illegible] autem
est quod est in talibus et in caelo ponatur dextrum et sinistrum
per motum eius convenientis, scilicet propter influentiam mo-
toris. Differunt tamen accipiuntur propter diversam [illegible]
tionem mobilis ad motorem, quia enim alia movent-
tur a motore qui uniformiter dextrum et sinistrum
dicit distinctas in partibus aliis, ita quod illa pars quae
non est dextra neque est sinistra, quia uniformiter comparatur
ad ipsius motoris influentiam, pro eo quod ipsum habet
continuum et nunquam alio magis egit, corpus vero
caeleste motorem habet separatum cum non sit corpus animatum,
sicut postea videbitur, et ideo motor secundum dispositionem
principaliter influit ex aliqua caeli parte, et redit
probabile quod in ea parte ex qua motus corporum cae-
lestium primo nobis apparent, ut parte in oriente, cum
omnia corpora terrena sint propter homines, et quia motor
semper ex illa parte influit uniformiter, quamquam pars ibi
variatur immediate et propinquius suscipit moto-
ris influentiam, et ideo semper est ibi dextrum, non muta-
tur cum partibus mobilis pro eo quod non est dispositio ab-
soluta, sed relata ad motoris influentiam
quae semper manet fixa. Et per hunc modum locus cui
libet rei dicitur esse immobilis, propter hoc quod dicit situm
relatum ad certum et ad circumferentiam mundi, quamvis
possunt moveri. Ex praedictis patet quod opposita opi-
nio est reprobanda. Concedendum est enim quod in caelo est
dextrum et sinistrum. Rationes ad oppositum inductae solvuntur, quia

est quod unum concludunt, sed tamen ideo supra ad omnia
omnibus procedit ab insufficienti. Ad 1m vero quod
obicitur in contrarium quod planta non habet dextrum et sinistrum,
quamvis sit organica, dicendum quod dextrum et sinistrum non
faciunt principaliter membrorum distinctio, sed enim accidit
et fortasse contingit quod eius dispositio est alia in parte dex-
tra et sinistra, sed hoc facit influentia mo-
toris principalior et minus principalis susceptio, secundum
quod attenditur in eadem motus et tactus, et sicut re-
perit in caelo. Ad 2m quod obicitur quod dextrum et sinistrum
in nobis est a qualitatibus activis et passivis, patet per pro-
cessum, quia dextrum vel sinistrum in talibus contingunt
propter virtutes per unionem motoris ad mobile
non solum per modum motoris, sed et per modum forma-
tionis, et ideo ad hoc quod una pars magis suscipiat
motoris influentiam requiritur dispositio alia et alia, quae
quidem fit per qualitates activas et passivas, in caelo
autem non sic est, sicut ostensum est supra. Ad 3m quod
quod dextrum et sinistrum se promittunt sursum et deorsum
reperiri potest quod unum est. Patet sursum et deorsum
dicuntur circa dimensionem, non autem est unum. Patet dicuntur
in elevatione et situ alicuius terminum secundum quod ei sursum
et deorsum proprie attenditur augmentum sive motus
eius ad locum, sed secundum dextrum et sinistrum atten-
ditur motus in loco. Ideo et si in caelo ponatur
dextrum et sinistrum, non tamen oportet sic poni sursum
et deorsum, quamvis aliter possit reperiri magis secundum opinionem
philosophi, quod in caelo est ponere sursum et deorsum, et
ante et retro. Sic ponitur dextrum et sinistrum,
non quia dicuntur circa diversorum motuum, sed quia ad eodem
motu considerantur ultima secundum dimensionem, sed
magis proprie dextrum et sinistrum. Et licet per hoc dictum est
quod caelum revolvatur, necesse est ponere duos po-
los, quorum unus habet rationem sursum et alter rationem
deorsum, et eadem ponere duo emisphaeria, quorum unum
habet rationem ante et alterum habet rationem retro, necesse
est ponere, quod in emisperio una sit pars sit ex qua
corpora caelestia primo apparere incipiant,
altera vero pars ex qua desinant. Et hoc totum de facili
est ymaginari. Si quis ymaginatur ho-
minem qui pedes habet in polo arctico et caput in po-
lo antarctico, et habet faciem versus ad nostrum e-
misperium, statim ymaginabitur duas partes positas.
Ad illud quod obicitur quod caelum habet ex se principium
sui motus, et ita non habet dextrum, dicendum quod illud
verum est, quod dextrum et sinistrum notant par-
tes determinatas, sed quod notant ordinem mo-
bilis ad motoris influentiam, non habet virtutem
nichil ei facit ad hoc ubi sit motor sive ubi

Aliquid dicitur dextrum et sinistrum:
per se et proprie ex parte aliqua determinata unde incipit motus, ut animal
comparatione ad aliquid, ut columna
repraesentatione, ut statua
conformitate in relatione mobilis ad motorem, ut caelum

Nota

Nota quomodo motor [illegible] secundum [illegible] philosophus [illegible] de animalibus
et philosophus
motu

[illegible]

est. Ad primum quod obicitur quod in materia celum mota mouentur omnes. dicendum quod verum est. Sed tamen ex hoc non sequitur quod eque primo recipiat motoris influenciam, quia prius est aliqua mouet totum prius mo uet illam partem quam contingat. Ad ultimum quod ostendit quod ipse deus semper est deus. iam prius patet. quia non intellexit de illo dextro et sinistro quod dicat dispositionem particularem in comparatione ad motorem quemadmodum sicut est in animalibus. Hoc autem modo non prius in corporibus celestibus, sicut prius tactum est.

Consequenter queritur de eo secundo loco supposito de motoris influencia. et circa hoc queruntur duo. primo quantum ad primum mobile moueat a deo immediate tamen, an immediate aliqua virtute creata. secundo est utrum modo ab intelligencia, an ipsa forma.

Circa primum sic proceditur. et ostenditur quod celum immediate mouetur a deo. prius quia philosophus in secundo de celo et mundo dicit. causa prima mo uet celum primum. causa autem prima non est nisi deus. ergo etc. Item boecius de consolatione loquens ad deum. stabilisque manens das cuncta moueri. Ergo uidetur quod magis moueat illud quod est primum mobile. hoc autem celum. ergo etc. Item racione uidetur. primum mobile motor dicitur esse primus. sed primus motor est in mobile omnino, quia uniusque est status in immo bili. Sed nichil est omnino primum et immobile nisi solus deus. ergo motus primi mobilis solus deus est principium. Item ex motu et influencia celestis corporis est conseruatio omnium corporum uiuencium, ergo ex mo tore eius erit conseruatio omnium spirituum uiuifi cancium. quia sicut se habet mobile ad mobile, sic se habet motor ad motorem. Sed solus deus est ille qui est conseruator et uiuificator spirituum, ergo solus ipse mouet primum celum. Sed contra immensitas potencie et sapiencie et bonitatis hoc requirit ut deus conferret virtutem creature, actum quem illa est nata suscipere. Sed actus qui est mouere sem piternum corporis est. natus est conuenire virtuti create. ergo uidetur quod deus nullum corpus moueat absque uirtu te alia creatiue. Item uirtus motoris debet esse proporcionalis mobili. Sed uirtus celi finita est. uir tus autem dei est infinita. ergo adhuc quod saluetur in mundo proporcio debita, uidetur quod inter deum mouen tem et celum motum sit ponere aliquam uirtutem creatam et finitam. Item philosophus dicit quod si tanta uir tus in tanto tempore et maior in minori et maxima in minimo, et infinita in instanti. ergo si deus infinite uirtutis est. et ipse est immediate mouens celum. uidetur quod in instanti reuoluat ipsum ab oriente in occidentem,

quod manifeste falsum est. Si tu dicas quod deus immouen do non exercet totam uirtutis sue efficaciam. quia cum sit mouens uoluntarium, potest mouere et cito et tarde, sicut uidetur prius obiectio. quia cum actus iste scilicet mouere successiue, sit uirtutis finite, erit natus conuenire creature. Item ea que sunt in mediate a deo producta, in esse suum cursum mirabilem, ut patet in creatione et iustificatione et miraculorum operacione. ergo si celum immediate mouetur a deo, motus eius est mirabilis, non naturalis. quod sicut falsum est. ergo a deo immediate non est. Item ad precedentem intelligencia est nota quod in omnibus perfecte operibus deus operatur intime et immediate, cui dicit augustinus sic dicit augustinus et habitum est in primo libro. sicut patet et ultima causa omnium specierum et motuum. In aliquibus autem sic operatur ut ipse sit tota causa, in aliquibus uero sic operatur et mouet ut uirtute agentis dei et mo uente creature. et prima quidem dicuntur mirabilia, secunda uero naturalia uel uoluntaria. quia ad questionem. Dicendum ergo quod utrum motus primi mobilis immediate sit a deo. non est quod uirtus diuina intime opera tur et immediate ad illam mutacionem exercendam, quia nichil sic mouet nisi ipse moueat et cooperetur uirtuti motiue. Sed est quod utrum motus primi mobilis sit a deo tamquam a tota causa, an sibi cum uir tute diuina mouente, moueat aliqua uirtus creata. Et ad istam questionem satis de plano respondi potest. quia cum motus ille sit natus conuenire uir tuti finite propter suam successionem. et diuina bo nitas ad sui manifestacionem conferret creature quod nata ipsa est suscipere, quod deus primum mobile moueat me diante aliqua uirtute creata, sicut et racionem mo tiuas [illegible] sunt raciones ad hoc inducte, quod uia aliqua non necessario cogitat. Ad primum uero quod obicitur de philosophis, potest satis probabiliter quod philosophus non intellexit quod primus orbis motor, per modum efficientis erat deus. ipse enim ponit uirtutem motoris, a deo proporcionalem mobili. quod si minimum ut modicum corporis apponeretur corpori, lassaretur uirtus motoris in modo. sicut dicit in XI. de causis et mundi. Sed ponit quod deus moueat primum celum in ethicis, sicut finis et desideratum. aut si ponit quod moueat per modum efficientis. non ponit quod ipse solus moueat. Sed cooperante uirtute, mobili proporcionata. Vnde uerbum suum potest intelligi esse de causa prima quam dat conseruationem et partem in fluente influsionem. Ad primum quod obicitur de boecio. quod deus cuncta mouet. dicendum quod ex illa auctoritate non concluditur. quod solus deus moueat. Sed quod non mouet absque diuine uirtutis

celum mouentia creata est conueniens propter motus successionem, decet propter bonitatis diuine manifestacionem, expediens propter debitam proporcionem.

i fluencia. ulla n. uirtus alie motoris p[er]
ul' modicu[m] opari sin b[e]n[e]ficio et auxilio eius
qui penitus e[st] i[m]mobil[is] sic i[n] p[ri]mo libro
ostensum fuit. et inseque[n]tib[us] ostendetur
cu[m] q[ueri]t[ur] utru[m] om[n]is actio sit a deo. Ad i
qd ob[icitur] qd motor p[ri]mi mobilis e[st] o[mn]i[n]o
i[m]mobile. vl' o[mn]i[n]o i[m]mobile. S[ed] suffic[it] qd
primus r[espectu] alior[um] motor[um] sui uirtute mouet
eu[m] et q[uod] sit i[m]mo[bi]le s[ecundu]m eu[m] modu[m] p[er] q[uem] mouet.
no[n] e[ni]m o[portet] e[ss]e statu[m] i[n] motore p[ri]mi mobil[is]
simpl[icite]r. S[ed] i[n] g[e]n[er]e c[aus]ar[um]. o[mn]es aut[em] c[aus]e
effectiue sunt. et reducu[n]t[ur] ad p[ri]n[cipiu]m deu[m] qui
e[st] p[ri]mus et finis o[mn]i[u]m c[aus]ar[um] q[ui] nec e[st] p[er]fectio g[e]n[er]is
nec p[er]fect[io] status. Ad illud q[uod] ob[icitur] q[uod] sicut
i[n]fluencia mobilis co[n]seruat mobilia sic ita i[n]flu
encia motoris motores alios. d[icen]d[um] q[uod]
illud no[n] o[portet] q[uia] no[n] e[st] similis p[ro]porcio. p[ro]p[ter] eo q[uod] ordo e[st] i[n]
corp[or]ib[us] mundi s[ecundu]m tanta[m] p[re]do[m]inancia[m] et ex
cellencia[m] q[uod] unu[m] pot[est] simpl[icite]r influe[re] i[n] alter
u[m]. co[n]t[r]a uero ro[natio]nales qui su[n]t ut ui[r]ificat[ur]
et motores corp[or]um. sic h[abe]nt g[ra]du[m] et ordine[m]
ut q[ui]d[a]m s[ecundu]m sui[m] su[m]p[m]u[m] a deo i[m]mediate p[er]fici
ant[ur] et formetur. et h[oc] e[st] p[ro]p[ter] ro[nem] p[re]gnancie
p[er] qua[m] i[m]mediate su[n]t ip[s]ius dei capaces.

¶ Cum q[ueri]t[ur] utru[m] mot[us] celor[um] sit a p[ro]pria for[ma]
vl' ab i[n]tel[li]g[e]ncia. et q[uod] sit a p[ro]pria forma
vi[detur]. sic uult ph[ilosophu]s. Natura e[st] p[ri]ncipiu[m] mo
tus et quietis i[n] eo i[n] quo e[st]. g[o] o[mn]is mot[us] n[atura]lis
e[st] a for[ma] i[n]t[r]i[n]seca. S[ed] motus celi e[st] n[atura]lis sicut
p[ro]bat ph[ilosophu]s. g[o] e[st] a p[ro]pria for[ma]. It[em] leue sua
leuitate et ui[r]tute pot[est] sursu[m] ascende[re] nullo i[m]
pellente. et sil[ite]r g[ra]ue desce[n]de[re]. absq[ue] aliq[ua]
i[n]tel[li]g[e]ncia mouente. Si g[o] for[ma] celi p[er]fecc[i]or
e[st] q[ua]m clar[itat]is et figura eius aptissima ad mot[um]
circulare[m]. ui[detur] q[uod] ... no[n] mou[er]i possit a p[ro]p[ri]a for[ma].
absq[ue] om[n]i for[ma] i[n]tel[li]g[e]ncia. It[em] plus e[st] mo
u[er]e seip[su]m exce[n]do locu[m] p[ro]p[ri]u[m] q[ua]m no[n] excu
do sed uirtus lucis e[st] se diffunde[re] p[er] corp[us] alt[er]i
us. et eciam diffinitatem redire. g[o] ui[detur] q[uod] corp[us]
celi mult[o] forcius p[er] na[tura]m lucis possit se i[n]
suo orbe moue[re]. absq[ue] i[n]fluencia alic[uius] sp[irit]ua
lis subst[ancie]. It[em] motus a[n]i[m]al[i]u[m] e[st] a for[ma] p[ro]p[ri]a et i[n]
t[r]inseca. et hec spectat ad co[m]plementu[m] motus.
g[o] cu[m] motus celi sit mult[o] co[m]plecior. erit
a forma p[ro]p[ri]a et i[n]t[r]inseca. g[o] celu[m] no[n] moue
tur ab i[n]tellig[e]ncia. vl' i[n]tel[li]g[e]ncia e[st] ip[s]ius
celi p[er]fecc[i]o et for[ma]. S[ed] i[n]tel[li]g[e]ncia aliq[ua] no[n] e[st] p[er]fe
c[ti]o celi sic[ut] dic[it] dam[ascenus]. ii. li. ca. vi. celi sunt
i[n]a[n]i[m]ati et i[n]sensibiles. g[o] et c[etera]. It[em] nul[l]us mo
tus necess[ariu]s pendit a uolu[n]tate c[aus]e co[n]tinge[n]tis
a p[ri]ncipali motore. S[ed] motus celi e[st] uni
formis et necessari[us] s[ecundu]m sc[i]os et ph[ilosoph]os. g[o] n[on] e[st] a uo
lu[n]tate alicui[us] angeli. vl' i[n]tel[li]g[e]ncie. Item
uirtus illius angeli. ut i[n]tel[li]g[e]ncie e[st] finita.
S[ed] uirtus finita i[n] mouendo incipit fatiga
tio[n]em et labore[m]. maxi[m]e cu[m] mouet illud q[uo]d n[on]
e[st] p[er] se mo[bi]le. aut e[ni]m celu[m] mouetur a p[ro]p[ri]a
forma. aut si mouet[ur] uirtute i[n]tel[li]g[e]ncie ne
cesse e[st] illa[m] labor[a]re et lassari. Cont[ra] om[n]e
q[uod] mo[uetur]. s[ecundu]m celu[m] s[ecundu]m se totu[m] mouet[ur]. g[o] ui[detur]
q[uod] p[ro]p[ter] materia[m] et forma[m] eius sit pone[re] aliq[ui]d
a quo moueatur. h[oc] aut[em] no[n] e[st] n[isi] angel[us]
ul' i[n]tel[li]g[e]ncia. g[o] et c[etera]. It[em] o[mn]is motor e[st] i[n]
actu. s[ed] mobil[e]. s[ed] totu[m] celu[m] e[st] mobile. S[ed]
nich[il] id[em] e[st] sil[iter] i[n] actu et po[tentia]. g[o] celu[m] no[n] pot[est]
moui[ri] a se sine p[ro]p[ri]a uirtute. It[em] o[mn]is mo
tor e[st] sufficie[n]s distat a mobili. cu[m] g[o] nulla
for[ma] extensa distat a m[ateria] nulla extensa for[ma]
pot[est] e[ss]e motor sufficiens. S[ed] for[ma] celi est
e[st] for[ma] corp[ora]l[is] et extensa. et motus eius cu[m] sit
precipuus i[n]t[er] alios motus e[st] a motore
sufficiente. g[o] no[n] p[otes]t e[ss]e a uirtute p[ro]p[ri]e for[me].
It[em] om[n]e q[uod] n[atura]liter mouetur ad locu[m] aliq[uem]
si mouetur ab illo loco mouet[ur] p[er] na[tura]m.
g[o] si celu[m] mouet[ur] n[atura]lit[er] ab oriente i[n] occide[n]s
ab occide[n]te i[n] oriens no[n] reguir[et] p[er] na[tura]m. g[o]
ui[detur] q[uod] celu[m] h[ab]eat motore[m] aliu[m] q[ua]m forma[m] p[ro]p[ri]a[m].
It[em] om[n]e q[uod] mo[uetur] a p[ro]p[ri]a for[ma] mouet[ur] p[ro]p[ter] p[ro]p[ri]a[m]
i[n]digencia[m]. na[m] n[on] for[ma] n[on] mouet[ur] nisi p[ro]p[ter]
appetitu[m] rei q[ua] n[atura]lit[er] indiget. S[ed] celu[m]
sicut dicu[n]t sc[i]i et ph[ilosoph]i no[n] mouet[ur] a p[ro]p[ri]a ...
n[atura]lit[er] mouente. nu[n]q[uam] quiescat nisi uiolent[er]
ip[s]o existente ead[em] disp[osici]one. S[ed] celu[m] q[uantum] ad
na[tura]m sue forme. ~~...~~ sep[er] erit i[n] eade[m] disp[osici]o[n]e.
g[o] aut no[n] mouet[ur] a p[ro]p[ri]a for[ma] n[atura]li. aut nu[n]q[uam]
q[ui]escat. vl' si quiescat uiolent[er] q[ui]escat. si g[o]
celu[m] ali[quando] quietabit[ur] et n[on] uiolent[er]. g[o] mot[us]
eius no[n] e[st] a uirtute for[me] i[n]t[r]insece. R[espondeo] d[icen]d[um]
q[uod] i[n] hac q[uesti]o[n]e due su[n]t po[sicio]nes p[ro]babiles a[ucto]r[itatibus]
cordes r[ati]o[n]i et ... p[er] uia[m] t[er]cia[m] ui[am] q[ua]m
quid[am] ph[ilosoph]i posuisse uide[n]t[ur]. s[cilicet] q[uod] celi h[abe]ant
a[n]i[m]as. et q[uod] celu[m] e[ss]et magnu[m] a[n]i[m]al. et q[uod] mouet[ur]
a p[ro]p[ri]a for[ma] p[er] n[atur]a[m] sic[ut] mouet[ur] a[n]i[m]al. et h[ab]eat a[n]i[m]am.
motores possunt regi et dirigi a deo mediante i[n]
tel[li]g[e]ncia. S[ed] h[ec] po[sicio] s[ecundu]m f[ide]m e[st] erronea. sic[ut] enim
dicit dam[ascenus]. celi su[n]t i[n]a[n]i[m]ati. et i[n]sensibiles. et q[uo]d
dicit deu[m] ali[quando] b[e]n[e]dic[er]e. h[oc] e[st] d[icen]d[u]m p[er] p[ro]sopopeia[m]
et ista e[st] co[mmun]is s[ente]n[t]ia sc[i]or[um]. id[e]o aug[ustinus] retractat illud

¶ Aug[ustinus] p[ri]mo retractacion[um] x. c. dicit ee illud m[un]d[us] sic plato sensit n[ec] alii
ph[ilosoph]i n[on] voc[an]t deu[m] et dig[n]are n[on] dicam s[an]c[t]arum sc[r]ipturar[um] auctoritatibus p[er]suad[eri]
un[de] tale a[n]i[m]e deu[m] q[uo]d id accipi possit. teme[re] dictu[m] no[n] ...
...m ee co[n]firmo. h[oc] q[uod] n[on] vim ee co[m]p[re]he[n]do q[uo]d sit a[n]i[m]al mundi.

Left margin:
¶ ? gr[ati]a p[hilosoph]or[um]
Sec[un]d[u]m m[od]um

ubi quod dixit vult de unione anime quo mundus
animatur. Et si aliqui sancti videntur dicere illud super
ecclesiasten: hoc totum intelligendum est secundum metaphoram.
— non solum autem hoc positio est contra catholicos doc
tores. Sed etiam contra philosophos. Commentatores qui ponunt
quod substantia intellectualis non unitur corpori nisi me
diante vegetativa et sensitiva. et ita si celum perficitur a substantia
spirituali habet et sentire et vegetari. et ita similiter
possit corrumpi. et propter hoc ista positio omnino est eiecta.
Intelligendum est quod duplex est hic modus dicendi
satis catholicus. Quidam enim dicunt quod celum
movetur a propria forma. Et hoc modo celum habet quantitatem
et figuram et per hunc est ad motum habile. Et
nichilominus lucis perfectionem et formam. que mediante
forma corporis est materie activa. et quasi viam me
diam tenens inter formas spirituales et corporales. et
per virtutem huius forme movetur corpus celestia
orbiculariter. multo sufficientius quam elementa mo
veantur motu recto. nec oportet ad motum celi
adhibere ministerium angeli vel anime. sicut nec ad mo
tum caliditatis elementi vel. nec obstat illud quod movens
debet esse aliud a mobili. quia sicut aliud prout ad sui mo
vet. sic ad sui est mobile. et tamen totum est movens
et mobile. sicut etiam in celo intelligendum est. et est mobile per
naturam quantitatis et figure et movens per naturam lucis
active. nec obstat illud quod recedit ab eodem loco ad
quem movetur. celum enim proprie non habet moveri ad locum.
sed potius est locatum. nec propter hoc quod est moriens et movetur
ad accidens quia illum situm ~~deviat finem~~ intendat
perficiare. Sed quia intendit moveri orbicula
riter qui est motus competens lucenti. unde sicut
dicitur in radio quod procedit et retrocedit pro vir
tute sua. cum fit repulsio ad aliquod corpus
splendidum sic est in proposito. et per hoc patent ad ob
iectiones. Difficile tamen est per hanc positionem susti
nere quo celum movetur a propria forma et similiter stella
permanente quiescit preter violentiam difficile est intelligere quo moveat propter naturam
indigentiam. sed appetitus ille est in forma intrinseca.
et ideo ulterius compellitur ad hoc redire ut dicat quod
ad motum celi non sufficiat virtus proprie forme;
sed simul cum ea requiritur fluxus divine potentie. propter quod
celum habet moveri et quiescere. Sed tunc remanet
questio quid sit ille fluxus. utrum dicat quid
creatum vel increatum. et sive hoc dicat sive
illud non est explicabile. quare deus illum motum
exerceat sine ministerio spiritualis creature. Cum ille sit
naturaliter conveniens. nec tamen de facili potest hec
improbari. si quis hoc dicat: quod de facto istius

creature corporalis voluit deus perficere; supplevit
ostendat se esse deum celi et terre. et ita dicatur
celum moveri virtute propria. quod si ad consistit sibi
ad movendum sufficientia. supplet ab ipsa
virtute divina. et sic sustinendo hanc positionem respondere
ad obiecta est satis planum. Alia vero positio est quod
deus movet celum mediante intelligentia creata. scilicet
mediante angelo. et hec competebat ordini quem deus
constituit in universo. de quo dicit augustinus super genesim
ad litteram. quod deus sic mundum ordinavit ut spiritum preficeret
omnibus. et ideo sicut congruum est angelos deputari
ad ministerium hominum sic etiam congruum est deputari
ad motum et regimen celorum. et in hoc etiam in ministerio
hominum viatorum. et divine subserviat maiestati.
et sic ipsius devotissime obtemperande hoc vi
detur sentire in textu deum cui loquitur de angeli
ca natura. de qua dicit quod non sua maiestate con
tinet omnia. Sed in serviendo illi maiestati. et eius
imperiis devotissime obtemperando. a quo et per quem
et in quo facta sunt omnia. et hec positio magnorum est. tamen
in theologia quam in philosophia. quia congruit pietati fidei et
rationi. et plus michi videtur. Si ergo hanc positionem sustinere ve
limus de facili potest ad obiecta responderi. Ad
illud quod primo obicitur quod motus ille est naturalis. dicendum quod mo
tus ille per comparationem ad primum mobile non est dicendus
quod natura eius et figura illi motui concordat. nec
oportet quod omne quod est naturale sit a principio intrinse
co sicut a tota causa. Sed sufficit quod virtus intrinse
ca cooperetur virtuti active. Ad illud quod
obicitur de gravi et levi. dicendum quod ad motum gravis
non sufficit solum motio gravitatis sive qualitatis propria
immo propria. immo concurrit virtus loci attra
hentis et virtus loci expellentis. et virtus gene
rantis corporis. propter illa duo moventia que ponit
philosophus. scilicet generans grave et leve et removens
prohibens. et quia hec ad motum celi non possunt con
currere: oportet quod concurrat virtus spiritualis sive
Ad illud quod obicitur de diffusione lucis. dicendum quod ille non
est motus localis proprie. sed magis motus alterati
onis. unde sicut ignis per calorem suum diffun
dit deorsum et tamen virtute propria non se movet de lo
co in quo est. sic est in celesti corpore intelligendum esse.
Ad illud quod obicitur quod ad complementum motus facit quod
aliquid moveat a principio intrinseco. dicendum quod hoc accidit
non natura. hoc est propter unionem motoris ad mobile. sed propter
sufficientiam motoris. quia quid est ubi spiritualis di
stinctis a motore distinctum a motoris a mobili. et completio
motoris. illa est que facit ad motum perfe
ctum. Hanc multo magis reperit in motu celi

cap. xix. pe.

q mouet ab angelo sim ab intelligentia sepa
ta sim sciam sunt unita uirtute q si mouet
appa forma ad 1o q obi q no mi n
pendet auo ... q u m e deus te iutibli
quamuis at uo anglo sit pmum iutibli
cui p gliaz oio i iutibli efficit . 7 tale ibi
intelliu e ee celi motam . qui dic aug
sume maiestati in ... ii h reat pfic.
7 q tal' sba sit motor celi ostt ipius mot
nobilitas 7 uniformitas 7 ncitas ostedit
ulco quies futa . cu pfta eit supna ci
uitas . adq finem finaliter ordiatur mi
stratio anglica . ad 2d q ob q ni sit
uirtutis finite lassat . dd . q lassitudine
n fac finitas . s in pre motoris ad mo 1'
... vl' tepitudo ex pte mo quor
ullm e in pp . 7 sic patent qsita . ph 7
manifant ea que d n' . nulla . possit q as
dubitare de eo q d' in lra dm glacie . so
lite suspendere . 7 ei ut supponere q aque
ille sut de se ponderose . 7 q i pnicatur p
uiolentia soli q e n ordine vniuersitatis.
Sz dd . ad h q aquas illas ... sol n
pp grauitate . Sz otinuite 7 stabilitatem
q n fluunt n refluunt nec deorsum descen
dunt . It possit aliquis dubitare de h q d'
aqs si d celi minoribus grauitatis de
uioribus emanare uaporibus . Si n u m
est . uidetur tunc firmamentum porosum ee .
ut p id posset grauite aq emanare . vn 7
id ee altabile si susciperet porositas i pssio
nes . Sz dd ad h q n uult dicere ad aque
mo p subtiliatoem caloris p transeat celum
sydereum . q nunq illuc ascendunt . Sz popa
... ne que mo ul si acer elevat aqs
ult . q . amiron arguit . q diuina uirtus
aqs sr firmamentum sed ne pudicio po
stitue e isua potate eet . mag 7 mag
ee stabiliare . It q deista roe q re
ddit . Ilo e h cam iudit de q eet bon q
binarius . pii e alteritas 7 signum diois . ur
unitatis ... bn ee ado ppoit sic ad ppositum
binarius . n . plus accedit ad unitatem .
q ... ali nusq ... dd e ad h q ista ro ma
gis e allegorica . v tn e . q uis n . binarius
int nuos mun ab unitate recedat . p cu h
... recessus ise 7 pp h p pm ... dio
mag q p ... nuos aucedit ab unitate
... 7 p ...is . alia tn e ro litalis q

facit mag i hystorias . q p o die no ee fca
distinctio aquarum ab aquis q distincte 7 si mediatu fuit
uisto . fuit tn ... mist de ogregare aq
i locum unum . 7 q deatiuo ... sigt applicatoe
post p facionem . hic e q septua tacuit so
die uerbum uidendi .

Sequitur . dixit de ogreget aq i locum unu
q . egit magr de pductione ... lumi
num . pmise pa ... con ... ceptos 7 q h sit
idem dicitur . ... n . int celos otinet utrin
ua . i granditer rex . sic ... ... no
ut acria . sic sit celestia luminaria . Io ps
ista hic duas . in p agit de dictione celorum . in
sa de p ductione luminarium . ibi dixit de fiant lu
minaria . p ps ht duas . i pa de fiat ista
tez . in sa soluit dubium . ibi si aut q
... e aq . sili sa ps pnt h . duas . i p
... pductom luminarium opibus a dierum
in sa n detiat pp qd sit fca . ibi q io fca
e ut p illa illustret . 7c . 7 sic duo continet
ipte ista . uidelz dictio celorum 7 h sat planaz
quat ad psente mitez . sma e fortio lumina
rum . ee qd pla occurrit dubitatio . ut textus
sacre scripture intelliat plane .

D i intelligentia h pte omissa dictione celorum
ee pductione luminarium quirit pmo .
Primo e de ipsis luminaribus p p ad ... loqt
Sedo e de ipsis i pp adaiq opat . luna .
Circa pmum querit tria .
p q . utrum luminaria posita sint in eod celo q animo
an diuisis .
So q ut mouent motu celorum q ... ra in mo pis
... q utrum mot optatur alie celo sui stellis .
Circa p sic pcedr . q utrum oia luminaria
celi locentur in uno cor otinuo . 7 q sic .
ur . p textum sacre scripture . q dicit oia luminaria
i firmamento posita ee . ge . 1 . fiat igd luminaria i
firmamento celi . 7c . It h ur . q q oi distingut
ad inuicem . distinguunt a forma aut sr ficie . Sz
cor celi alumina i ... ad celum stellatum e vni
forme . 7 tn no e cor hmo ... sr ficiem .
g ipole e ipm hre pluralitate sm distincti
om . g oia luminaria sita sunt in eod corpore .
It si aliq cor sit distincta ad inuicem . ad mo
tum unius no se motus alterius . Sz ultima
spa mouet tot q i ipam e adom
ente i ... g ncce e totam naz celeste
ee unum corpus otinuum . It sic aues sit
p ducte ad ornatu aeris . ita luminaria ador

natu celi. Sz unu e cor aeris q orna oib a
nib. et p rone vnu e cor celi q ornatur
gib lumi. // Ad oppo arg e. nih. [illegible] iac
et n est ex diõne q tinui. Sz orbes planetar
dnt esse vij. ita amiliby q amathas. g lumina
celi n sunt in eod cor q tu. // Item ipo e duo
co q mouet diuersis ordine z disparatis motis
f sum tot esse q tinua. Sz orbes planetar sic
dnt astronomi mouet q ultima spam. g i
pl adiuicem q tinue. // Item dam. i nua
rone celor disting. ex vij. planetar a
celo stellar. Sz h no esset si cor id iq sunt pla
nete z stelle esset q tinuu g etc. // Item si
o lunaria esset i fir o posita. i q tunc ex q
te. et eod esset stelle fixe z ille erratice. Si
g alie dnt fixe z al erratice. vi q ponte sunt
in alio z a cor. // Iux h q qr ds fecit ple
stellas q faceret planetas. su qr plures sunt
stelle fixe q erratice // Ro ad pdcom itellu
cia e nod. q p eas opi logitum et hac
m. su illui su mathe z luna locat i diuisi
orbib. h at dist. sed diusitas orbiu p me
lius itelligitur. n ueit ex dist forar sic
disting aer z aq. n ueit ex dist tiue sup
ficiei. sic disting lapis a lapide. Sz ueit
ex diusitate motuu. diusitas aut motuu
no tollit q tinuitate i eo qd est tale. z ad mo
tu hle si e maiu apparet i aq. q p diusas
sui ptes ad diusas mo p z illi i aere z ex
[illegible] n discontinuat. p hac pom. dd e luna ce
li po esse i pl orbib si eor tu uno q ti. q
septa uocat nonu firm. z io d lunaria po
esse i fir celi dum uix adhuc pte i de sunt q ta.
// Ad id g q o. nih e ex diuisite q tinui. dd. q
i e de illo uno. i quo nuant cor eius i igne
enetu z sz n e vni a unico q nuant i igne
mobi. Adhuc g nuz faciedu sufficit so
la motuu dist. sic e i ppo // Ad e q ob q
orbes planetar mouet contrariis motib ultime
spe. g diusitatur. dd q n e. h e n h e vita
te n i eor solido. i eor e n. subtili z agili.
sic e aer z aq mai e. st. In hus n. dist pot
euenir a uitute mo rns. salua q tinuitate mo tis
pp h q e maius obediens motori n e hnt si fi
cie sic sic hnt cor solida. z i p planete
duo uenti oppo. p flat i aera. i q un
desit z alt desubt // Ad id q o dedam.
q celu pla dist a fir o. dd q dist celor
plus attendit p diusitate. q petatu i motuu

alligm(?) Sin distinctio
[illegible] oplom diusitas celum sunt vij spar q ecte ex diusitate for. qr n
sic n stelle [illegible] ex diusitate supficiei qr diuisa hnt supficiem
ed sic se q tigant. sic p z i aq z aere. q i me sic se q tige. et diusa hnt
i ad i q d q o poita sit i fima. dd. q note fina telle vniuisiat
e q cludenon. n unit eor q tinuu q ad e d for n supfic dd. q uis
cat dca sp distantia dicitur n. aut dicit for n supficie aut
ficiei. dd ad e d motu fina dd. q n sol q tinuato corpm ro
mouet moto alio. i mot fluet uni i altem sic celu mouz cor i fiora.
nouz mare p fluxu z refluxu

q attendat p disq tione cor. lz uitz in possit at
tendi dum z urbam. In distinctione celor. celu
sydeu z celu planetar sub eod celo q phe
dit // Ad id q o qd si planete sunt i fir n
sunt stelle erratice. dd q no sunt. qr i eod cor pos
sunt q tenta diuisioe collocari ita q unu aligat
inseparabilis religiu vo minime z stelle dnt fi
xe i in e po in viij. spa. e motu moue
t. planete vo sunt i orbib q mouet motu a
z io aspectu nro erratice uident. du h uia supi
oris orbis incedunt // Ad id q q. qr tulta
spa lunaria pla posuit dd. adh assignat
phs tres rones. z p io e. qr spa viij. maxie
est fluctus i fior sperts spis. z h no pot esse
p diusitu lumi z diuisis stellis. sta io e. n te
pauit ut daret i fioribus spis q plures hnt r
motus stella uma z supiori que hnt pau
ciores dans stellas multas. Secunda qr motus
i fluit a supiorib orbib i i fiores. qr g p
diuina de esse influere ut orbis ille q tis
perllet i fiorib quos mouet hundaut i
corpm lunaru multi fortitate. Int has aut
rones media io uidet esse plabilior si q att
diua sapia q multi fortitate ad unitate reducat
z et z io illi spe que plus accedit ad uni
fort motus dedit multitune cor. illis vo q hnt
motuu multi forte dedit luminu ynitate.
Tercia qr uite lunaria mouent i orbib suis
su motib ppis. z q sic uiuaues. n. q
sunt ad ornatu aeris motu ppo mouetur
i illo. z pisces in aquis. g z p i rone luna
ria i celis // Item motus orbiu n po nisi
pp motu lunariu. qr ex sepeto cor de se eq
lit hnt influe su moueatur su itent. Sz
na no facit p pla q pot face p pauciora.
n facit cu maiori difficultate q pot face
cu minori. Si g id facit motus sydis q
facit motus totius orbis. vi n sit q sonu
rone q stelle moueant ppis motib.
// Item si lunaria mouet motu suor orbiu cu
moueat motib dispatis. z q i oppo i bel
lato celo et ut qd fiat ibi obuiato et re
tardato. cu id iq mouet sit vnu cor q
tinuu // Item mai uide ad eclin t plane
tis et eleuatas z depssiones z retrocessiones
z retrogradatas. g h no pot esse n ppus mo
tib mouis habent g etc. Sz q si motib
ppis mouetur planete g ul duo cor esset
i eod vl n est e et uacua uia p q transit

i fiorib
z ecuuntur
R
to est
posz
C Cor
[illegible]

planeta. vel necesse est corpus celi incisi et iterum ... rumpi. Sed quod hoc horum est maius inconveniens quam ... Item non deficit in naturis inferioribus et ea que sunt supra nobiliora. Ergo sicut hic quando movetur proprio motu provideret in sua ... ut pote pedes vel alas vel pennas. vel videtur quod in celestibus corporibus ... dant ista. Sed ista non habent. sic patet ... non in eis deficeret. vel non moventur motibus propriis. Item stelle in viii. spera. videtur quod nullum luminare non movetur motu ... sicut collocatur unumquodque planeta in suo orbe. sic stelle in viii. spera. videtur quod nullum luminare proprio motu ... si collocatur habet moveri. Item si luminaria aliqua moventur motu proprio ad faciendum proportiones vel ... impossibile esset motum celi esse uniformem. Sed motus est uniformis ... quia videtur quod nichil sit planetas moveri modo per ... illam retrocedere et aliam ... Respondeo quod de hoc questione est controversia inter naturales et mathematicos. mathematici enim naturaliter considerantes apparencia ut illam possent salvare sicut cum motus proprius et uniformis ex centro ecentricorum et epyciclorum planetas moveri motibus propriis in epyciclis ... salvata motus uniformis ... contingit planetam deprimi et aliam elevari per motum ipsius planete in epyciclo. et epyciclum ... ecentricos et excentrica esse centrum ... quod est ... centrum mundi ... corpus illius ... Et videtur ... dicentes quod non est inconveniens si corpus ... non ... motu planete ... aliqui dicunt quod corpus ... non scinditur. et planete ... corpus illud ... per aliud corpus ... quod planete non moventur nisi motu suorum orbium. sicut clavus fixus in rota ... motu rote non proprio ... ponunt ... illius corporis ... centrum esse orbium superiorum et inferiorum scilicet centrum mundi. Item rotunditatem ... orbium ipsorum que ... moventur ... unus non ... ponunt ... maiorem et minorem velocitatem in orbibus ... modo ... proportiones. quia cum unum corpus precedit aliud sua velocitate aliud retrocedere ... omnia ... ut ... videtur ... ymaginationes ... per iudicium sensuum videatur esse verior ... procedendo et iudicando non ... esse motum corporum ... suorum ... non oportet esse verius quia ... invenienda ... Sed ... nimis ...

uel procedere et ponere illius ... ideo ut illam ponere sustinere volumus potest responderi ad ea que obiciuntur in oppositum. Ad i.m. quod obicitur quod aves in aere et pisces in aquis motibus propriis moventur. dicendum quod non est simile. quia tamen aer quam aqua sunt corpora que possunt rarefieri et densari. et preterea in celo non sunt sic nata moveri ... ornatum ... ipsorum motu sufficienter possunt ... et quod ... Preterea ipsis alibi ~~competit motus~~ competit motus ... propter ... in digestiam ... ad aliquid delectabile. et hic in luminaribus celi nec competere potest nec debet. Ad 2m quod obicitur quod motus orbium est proprius motuum luminarium dicendum quod ... tamen ... solam luminaria ... non ... salvatur ... corporis ... stelle moventur motibus propriis sic si moveantur orbibus suis. quia ibi ... motum corporum celestium non sit aliqua mutatio ... ad locum ... totaliter mobile scilicet esse ... totum ... celi exigebat. Ad 1m quod obicitur quod si moventur motu orbium videtur quod sit retardatio et obviatio. dicendum quod non est obviatio nisi ... secundum eandem lineam corporum moventia se obviant. hic autem non est sic quia orbes inferiores sunt ... sub superioribus. ideo motus eorum ... non repugnat. nec ... impedit ... motorum ... obedientiam. Ad 1m autem quod obicitur de stellis retrogradationibus et progressionibus. dicendum quod sicut ... est quod ... ad sensum ... nisi per maiorem et minorem velocitatem ipsorum orbium. ... explicare ... possunt salvare ... mathematici ponunt ... naturalem scientiam spectat.

Tercio queritur utrum contingat aliquem orbem moveri sine stellis. et quod non videtur ... quod celum ... est uniforme. Sed celum quod caret stellis est uniforme. ergo nullum celum quod caret stellis est mobile. Item ubicumque est motus ibi est ... variatio ... in motu ... magnitudinis ... variatio motus ... Sed corpus celeste quod caret stellis non ... in suis partibus ... ergo ... immutabilitate. Item omnis motus est propter aliquid ... supplendam ... vel in ... vel in aliquo inferiori. Sed celum quod caret stellis non potest mo...

Ille

ut patet ...

Respondeo

ut ptolomeus ...

... planetas ... potuerunt

[illegible marginal note]

ut patet ...

[illegible marginal note]

videtur

tamen

Nota quod planeta existit in puncto ... elevacionis ... in puncto ... retrogradacionis in puncto ... stacionis ... in puncto ... stacionis ... epiciclo ... deferente ... et gratia ... moveri ... ille ... ecentricus.

Nota ptolomeum et mathematicos planetam moveri duplici motu ... motu ... deferente ... motu ... deferentis planeta ... epiciclo ... deferente ... motum ... planeta ... elevaciones ... retrogradaciones planetarum ... motu ... epiciclo ... ecentrico ... epiciclum ... Alio motu movetur planeta ... motu diurno ... motu firmamenti cum suo orbe ab oriente in occidentem ... contra motum ... motu.

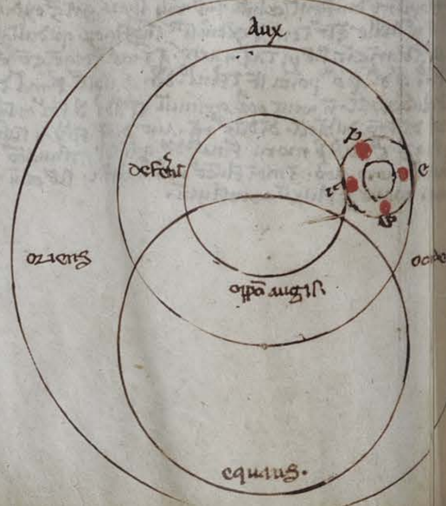

uen[is] p[ro]p[ter] sui indigentiam. cum illa i[n] motu illo
ei[us] indigentiam co[m]pleat. nec p[ro]p[ter] suppleat indigen-
tiam i[n]ferioribus. q[ui]a ita bonum influit generando
sic mo[do] [et] uniformiter. ergo u[idetur] q[uo]d nullo modo ab-
soluta stellis celesti corpori motus competit. Item
motus celi est p[er]fectissimus omnium motuum [et] [pri]mo est
omnium motuum regula. ergo si p[er] regulationem eius
mensurant omnia que sunt in genere illo. et manifestat
omnes motus p[er] motum p[ri]mi mob[i]l[is]. ergo motus
p[ri]mi mob[i]l[is] maxime notus est ipsi anime. Sed nullus corp[oris]
motus est notus ipsi anime n[is]i q[ui] habet in se aliquid
lunare. q[uonia]m n[on] deprehenditur motus orbis
n[isi] p[er] motum lunaris. ergo u[idetur] q[uod] n[on] sit ponere aliq[uem]
orbem moueri qui careat omni lumen. Preterea
cum motus eius lateat et uirtu[s]. [et] sanctorum scrip-
tura uniformis orbis reticeat mysterium.
[et] sic u[idetur] q[uod] ponere aliq[uem] orbem moueri contra firma-
mentum q[uia] ecclesia n[on] conspiciat. sit te[r]minatum.
Contra omnis multitudo reducitur ad unitatem. ergo
motus corporis multiformis reducitur ad m[o]-
tum uniformis. Sed uniforme corp[us] n[on] est n[is]i quod ca-
ret omni lumen. ergo u[idetur] q[uod] ultra istos orbes
in quibus sunt luminaria sit aliquod mobile celum.
motus ille q[ui] est ab oriente in oriens p[er]
occidens q[ui] est motus diei n[atur]alis effectiuus. [et]
completur .xxiiii. horas. Sed dies n[atur]alis omni tempore
est uniformis. ergo [et] iste motus. ergo mobile
ergo [et]c. Item si est recta ordinatio medii ad
extrema extrema. necesse est medium p[ar]ticipet quodam
modo naturam utriusque extremi. Sed celum cristallinum
medium est inter empyreum [et] firmamentum. Cum
ergo empyreum sit uniforme i[n] mole [et] firmamentum
sit multiforme [et] i[n] mole. u[idetur] q[uod] cristallinum sit
aut multiforme [et] i[n] mole. aut uniforme [et] i[n] mole.
Sed multiforme [et] i[n] mole esse n[on] potest. eius uarietas
mol[is] disponit ad motum. ergo necesse est q[uod] sit
uniforme [et] i[n] mole. Item omnia aliq[ua] pla-
neta conueniunt ad constitutionem alicuius necesse est
p[er] uirtutem alicui illa conueniunt. quinq[ue] planeta
mobilia conueniunt ad effectum unum conformem
p[er] suam influentiam. necesse est q[uod] coniungatur
p[er] aliq[ue]m motus uniformitatem. Si ergo uirtutes
planetarum [et] stellarum conueniunt ad productio-
nem effectuum in hiis inferioribus s[ecundu]m quandam
conformitatem. necesse est ultra illa esse ad motum p[er]
q[uo]d coniungantur. q[uo]d quidem habet in toto [et] in partibus
uniformitatem. [et] ita aliqui orbi absque stellis
competit moueri [et] quis sit ille orbis [et]
p[ro]pter quam naturam competit ei moueri. Si est. q[uo]d celum
celum [et] celestia

est. [et]c. ergo empyreum erit mobile. Si q[uod] celum
[et]c. q[uod] n[on] tantum continens. Sed [et] i[n] continetur sub
tunc celo igneo [et] ethereo. quicquid continet
[et] continetur. [et] tamen n[on] mouetur orbicula-
riter. Iuxta hoc q[ueritur] de sufficientia [et] numero celorum
[et] cum natura celestis distinguatur a b[e]n[e] clari-
[tate] quo aliq[ua] dicitur celorum sumuntur penes clari[tatem].
Si tu dicas q[uod] p[ro]p[ter] naturam p[er]spicuam in celis rep[er]i-
tur. [et] cum p[er]spicuitas sit in aqua. [et] cum aque
debet de celum. Ideo dicendum q[uod] est ponere aliq[uod]
celum moueri q[uod] caret lumine [et] stellarum na-
turae. [et] hoc est celum aqueum siue cristallinum. ad
cuius cognitionem [et] si philosophi p[er]uenerunt. q[uia] corpus
p[er] eum latet sensum r[a]tiocinando tamen p[er]uenerunt
aliqui. illi qui p[er]uenerunt. posuerunt ipsum
moueri sicut quidam astrologi nisi sunt hoc p[ro]bare.
Sed tamen ad cognitionem existentie ipsius celi p[er]ue-
nerunt omnes doctores catholici auctoritate sacre scri-
pture diuinitus illustrati. q[uia] ipse existentiam
expresse declarauit. motum tamen eius uel quietem
n[on] explicauit. Sed doctores catholici rationibus suffi-
cientibus ponunt id celum moueri [et] inter alias
r[ati]ones potissima ratio est illa. q[uia] sunt expeditione
uniuersi. ex qua [et] distinctio celorum [et] numerus ra-
tionabiliter potest inuestigari. [et] hoc patet sic. Celum
est decima s[ecundu]m acceptionem. dicit aliquam naturam p[er]spi-
cuam contentiuam. decima uero p[ro]pria acceptione
notat naturam p[er]spicuam contentiuam supra contentam
[et] eleuatam s[ecundu]m primam acceptionem celorum di-
stinguuntur tria genera celi. Natura n[on] p[er]spi-
cua [et] contentiua. aut est lucis datiua. aut
receptiua. Si est datiua. aut est uniformis
secundum motum. [et] hoc est empyreum. aut multiformis
[et] in motu. [et] sic est sydereum. aut est uniformis [et] in motu.
[et] sic est cristallinum. quarta differentia esse n[on] potest.
s[cilicet] q[uod] sit multiformis [et] n[on] motus. p[ro]p[ter] hoc q[uo]d motus
est passio que inducit ad multiformitatem corporis.
Si autem natura p[er]spicua est lucis receptiua. aut
separabiliter aut inseparabiliter. Si inseparabiliter.
aut s[ecundu]m totalitatem superioris superficiei. ut est igne-
um. aut s[ecundu]m totalitatem inferioris superficiei. in
quo sunt aeris. [et] tunc est olimpium. q[uia] q[uo]d
est olimpium. p[ro]p[ter] olimpum montis approximationem.
Si autem receptiua separabiliter. sic est aer q[ui]
illuminatur ex presentia corporis luminosi. [et] ob-
tenebratur ex eius absentia. [et] hoc dupliciter.
aut s[ecundu]m superiorem partem. [et] sic est ethereum. aut
s[ecundu]m inferiorem. [et] sic est aereum. [et] in hac dif-
ficultate comprehendi omnia corpora mundi p[er]fectiora.

p[ri]m[um]

Q[uesti]o

Co[ntr]a

pauca

s[e]c[un]d[u]m

et aqua. Et ideo cum non possit comprehendi nomine celi quod careat tamen perspicuitate quam ambiendi capacitate. Aqua autem similiter caret, quia quamvis habeat perspicuitatem, non tamen ambit undique. Et sic exitum sufficiencie celorum, sicut ostenditur sapiencia conditoris, et perfectio universitatis, nisi forte appareat quod quia ponimus aliquos orbes sive luminarium motus difformitate moveri, et id propter quod dividuntur est primum mobile. Propter hec autem distinctio et sufficiencia, sumpta est per sententiam Urbani, qui celos continuat secundum quod acceptum est nomen celi, prout nominat naturam perspicuam et continuam. Sic enim comprehendit naturam celestem propter naturam elementarem. Hoc non totum. Si autem celum dicatur proprie natura celestis, scilicet natura perspicua undique, continens et nichil continens, sic distinguunt aliqui antiqui philosophi per viii orbes, qui dividunt viii speras luminarium etc. Alii autem qui illuminati fuerunt ultra viii speram posuerunt ix^m. Tercii perfectius illuminati venerunt ad perfectam orbium distinctionem, ut ponerent decimam speram, in qua est quies et vita sempiterna, in qua celum empireum, de quo et si auctores aut numquam locuti sunt, Beda tamen et Urbanus ipsum esse expresse testantur.

Horum autem numerus et sufficientia possunt sumi sic: distinctio enim celorum aut est per diversitatem proprietatum, aut per distinctionem motuum et luminarium continentium. Si per diversitatem proprietatum, sic distinguuntur tres celi, aut enim viget in eo perfecte luminositatis, et sic est stabile ad statum glorie, et non continetur, et sic est empireum; aut viget in eo non perfecte perspicuitatis et effectum frigiditatis, et sic est cristallinum sive aqueum, quod facit ad temperamentum eorum que continentur, et non stabile est ad motum; aut viget in eo natura perspicuitatis simul et luminositatis et effectum caliditatis, et sic est celum sidereum, quod facit ad ministerium eorum in inferioribus, et non est invariabile a motu.

Si vero fiat distinctio celorum penes distinctionem luminarium, tunc est distinctio orbium. Aut enim orbis continet multitudinem siderum, aut unitatem. Si multitudinem, sic est celum stellarum. Si unitatem, sic enim vii sunt planete, per quos regitur universitas temporum, que in vii dierum clauditur, vii sunt orbes. Et sic est celum secundum uniformitatem continuum viii speras sive orbes, et duo sunt superiores, et ita sunt x, ut sic perfectio per universi respondeat in perfectione numeri scilicet denarii. Ex predictis patet quod qualiter sumatur sufficientia celorum sive sub ratione applicatur celi sive communiter ponere est celum cristallinum moveri, quod contra stellatum ad motum proprium. Respondeo dicendum quod absque stellis potest aliquis orbis moveri. Scilicet celum aqueum quod est mobile primum et uniformi motu ab oriente in occidentem, et illi innituntur (?) firmamentum cum omnibus orbibus inferioribus, ut uno die naturali scilicet per spacium xxiiii horarum ab oriente in occidens revolvatur, quamvis non sensu appareat. Et aliqui philosophi hoc senserunt, quod ipsum firmamentum motu proprio motum, ita quod in c annis procedit uno gradu. Similiter autem sit utrum sint firmamenta hec tenendum est quod dicunt doctores theologie ponunt, quod est celum aliquod mobile ultra firmamentum, carens stellis, et hoc concedendum est, hoc ostenderetur.

Ad id vero quod obicitur, quod est uniformis. Dicendum quod simpliciter uniformitate repugnat diversitatis principium. Habet tamen diversitatem secundum rationem dextri et sinistri, per comparationem ad influenciam motoris, et hec diversitas sufficit ad faciendum motum. Et per hoc patet responsio ad secundum, quia non est talis variatio in illo motu primi mobilis, que exigat diversitatem luminis vel temporis, quoniam potius concordat uniformitati. Et licet motus dicatur variatio, non quietis, et motus tamen primi mobilis non est uniformis.

Ad id quod obicitur, quod celum influit cum motu et quiescat, dicendum quod falsum est. Si enim celum cessaret non moveretur orbes inferiores suo motu, nec autem esset movens motiva ab ipso descendit in corpora inferiora.

Ad id quod obicitur, quod motus eius debet esse notissimus, cum sit regula aliorum motuum, dicendum quod non oportet esse notum sensui in se, sed sufficit quod notificetur in effectu suo. Sic enim nos percipimus revolutionem viii spere ab oriente in orientem mediante sole, et alia luminaria per hunc modum uniformitatis, quod ad spacium horarum nobis motum celi uniformem expresse indicant. Hac tamen percipimus per varietatem diei et noctis. Ad id vero quod ulterius [illegible] arguebatur, iam patet solutio ex predictis.

Consequenter queritur de ipsis luminaribus in comparatione ad ea in que agunt, et circa hoc queruntur tria. Primo queritur utrum in luminaribus diversis sit diversitas perfectionum. Secundo queritur utrum habeant diversitatem impressionum. Tercio queritur utrum ex eorum impressionibus causetur diversitas morum.

Circa primum sic proceditur, et queritur utrum luminaria diversitatem habeant perfectionum, et quod sic videtur, sicut vult philosophus: Sol non est nomen individui sed speciei, similiter et luna. Constat autem quod sol et luna sunt in corporibus diversis, ergo ea sunt diversa secundum speciem.

Nota secundum philosophum quod celum cum stellis et planetis est corpus nec unitur per se, aliud quam lux aggregata in suo orbe, et stelle in corpore humano, quia sicut membra corporis humani sunt diversarum specierum, licet conveniant cum corpore, alia per se; sic planete sunt diversarum specierum, licet conveniant cum firmamento, alia species est sol, alia luna, alia Saturnus, et sic de aliis.

Item non potest esse nisi unus sol, sicut dicit philosophus, quia sol est ex tota sua materia. Sed si sol ab aliis luminaribus non differret nisi solo numero, non esset ex tota materia sua. Ergo differt amplius quam numero. Ergo differt specie. Item corpus lune quod est nisi luminosum, et corpus quod est de se opacum sunt altius et altius in forma specifica. Sed corpus solis desuper est luminosum; luna vero quantum est de se opacum corpus est, quod patet in eclipsatione solis et extinctione lune. Ergo sol et luna differunt specie, pari ratione et alie planete. Item terra ornata est diversis lapidibus et plantis et aliis, que secundum speciem differunt. Ergo pari ratione videtur quod celum sit ornatum diversis luminaribus secundum speciem differentibus. Contra. Corporis simplicis non habentis admixtionem alterius corporis partes sunt homogenee et ad totum et inter se. Sed celum, sicut philosophus probat, est corpus simplex non mixtum; ergo luminaria eius non habent formas secundum speciem diversas. Item luminaria sunt congregationes lucis sui orbis, sicut dicit philosophus in libro de celo et mundo. Sed maior aggregatio et minor non facit diversitatem secundum speciem, sed solum secundum numerum. Ergo luminaria celi non participant diversis formis secundum speciem. Item flamma maior et minor non differunt secundum speciem, quamvis sit in una maior aggregatio luminis quam in alia. Ergo si sic videtur esse de luminaria celestia, videtur quod non differant formis specificis. [illegible] nobilissima forma [illegible] est forma ultima. Ergo lux est forma ultima et completiva solis in specie sua. Sed in luce communicat cum omnibus aliis luminaribus. Ergo videtur quod luminaria celi specie non sunt distincta. Responsio. Ad predictorum intelligentiam est notandum quod quidam philosophorum posuerunt quod omnia luminaria celi essent unius diversitatis quantum ad speciem et formam, et istud concordat sanctorum intentioni, quamvis non omnino recta moveantur ratione quadam ad ponendum diversitatem secundum speciem in luminaribus celi. Posuerunt tamen aliqui quod luminaria secundum speciem essent [illegible] diversa, propter hoc quod non habent naturam [illegible] unumquodque esset ex tota sua materia. Sed hec non est sola ratio, et ipsi errorem [illegible] in aliquibus ponendo in omnibus hominibus animam unam, [illegible] patebit infra. Unde quod [illegible] non requiritur ad diversitatem secundum numerum. Ad quod [illegible] non est generaliter verum, ut patet in diversitate [illegible] que attenditur in aliquibus secundum simultatem successionis productionis, et secundum immediatum exitum a primo opifice. Sed in hiis solum habet veritatem quorum unum generatur ex alio. Et ideo hac ratione premissa, potest sumi ratio diversitatis luminarium

celorum ex parte quadruplicis cause. Ex parte enim efficientis accipitur ratio. Sunt enim producta propter diversas influentias in hiis inferioribus faciendas, et propter ornatum celestem. Et ideo competebat diversas habere species et virtutes, ut ex diversarum virtutum commixtione varietas resultaret perfecta in effectu, et ex diversarum specierum comparatione pulchritudo consurgeret in ornatu. Sumitur etiam ratio ex parte efficientis, qui secundum suam potentiam et sapientiam et bonitatem diversa produxit secundum speciem et formam, ut quod unum non potuit [illegible] representaret diversis in speciebus. Sumitur etiam ratio ex parte materie. Sicut enim in mixtis materia per diversitatem mixtionum apparatur ad susceptionem diversarum formarum, sic in corporibus simplicibus per maiorem raritatem et densitatem in suis partibus ad diversarum formarum aptatur susceptionem, sicut patet in elementis, quorum materia per maiorem densitatem susceptiva formarum [illegible]; dum autem rarefit secundum plus et minus, disponitur ad susceptionem ad formas aliorum elementorum. Per hunc modum intelligendum est in celo. Cum enim in celesti materia sit reperire rarum et densum, sicut dicit [illegible] de substantia orbis, ~~sic reperire rarum et densum~~ contingit per maiorem raritatem et densitatem materiam diversarum formarum esse susceptivam. Aliter tamen est rarum et densum in materia elementari et in celesti. In elementis enim causatur a [illegible] et calore dissolvente et constringente partes materie. In celo autem contingit solum in materia secundum diversum partium situm, quia in denso sunt partes propinquiores, in raro autem magis distantes, quia in denso sunt compressiores et magis unite, in raro [illegible]. Sumitur etiam ratio ex parte forme. Lux enim est una forma communis reperta in omnibus luminaribus, et secundum eius participationem et maiorem et minorem sunt magis et minus nobilia. Et ideo cum ista forma diversimode participetur, diversos habet gradus completionis, et ideo diversas formas completivas. Concedende sunt ergo rationes ostendentes luminaria celi esse secundum speciem diversa, quamvis illa ratio primum non valeat, quod sunt ex sua tota materia, sicut iam ostensum est. Ad secundum vero quod obicitur, quod celum est simplex etc., dicendum quod simplicitas corporis tollit diversitatem que ortum habet ex mixtione contrariorum et formarum [illegible] mixtarum. Sed non tollit illam diversitatem que venit ex diversitate formarum simplicium, sicut patet quod quamvis elementum sit corpus simplex, non tamen omnia elementa sunt unius speciei. Ad aliud quod sunt congregationes lucis, dicendum quod non tangitur ibi tota ratio, sed solum tangitur dispositio ad diversitatem, et ideo sequens ratio non valet de flamma maiori et minori. Plus enim differunt luminaria quam flamme maiores et minores. Sic colligitur ex suis virtutibus

[Marginal note at foot of page:] [illegible] celi differunt specie. Sol in se de se lucet; corpora autem aliarum stellarum de se [illegible] sol de se [illegible] lucet. Unde dicit philosophus in libro Methe[ororum] quod stelle [illegible] fixe [illegible] lumen acceperunt [illegible] retinent ita quantum [illegible] [illegible] orbit ubi stella [illegible] [illegible] [illegible] luna [illegible] corpora [illegible] opacitatem [illegible] [illegible] luminarium celorum ex parte [illegible]

⁊ corpib; ɔtentib; — ad i^o qd ob^r q forma
ultia e ɔpleta. dd q h e vm. i forar
q disponut ad ipam. lux aut p^o e for pfi
ciens alias foras corls q adeas disponat.
cu fm el pticipitat. maiore ⁊ minore ei
forme corpals. sit mag ⁊ min ɔplete. l
dd. q lux est nobilissia for corlu corpa
que e ei cx nec sz no e vm ɔformis lumina
riu celestiu. i quib; virtus ei ⁊ nã ɔplete
salvatur.

Qd qr ur. dusa lunaria hant diu
sas impssiones sup corlia. ⁊ psic. ur.
p aucte aug. in v. deci. di. Qso usq;
absdu potdici ad corpm dras afflatus
uale sydos. sic insolatib; accessib; ⁊ re
cessib; videm ipi anl tpia uariari. ⁊ lu
narib; incremtis ⁊ decremtis augri ⁊ mi
nui queda gnã rer sic mirabiles estus
oceani — Itez astronomi dnt q queda
stelle calefaciut. que sint frigidat. qda
humectat. ⁊ qda desiccat. h ostendut p
sensus experienca. g ur q cor celestia in
pssiones diusas hat sup corlia — Item
ad diusitate for sequit diusitas virtutum.
⁊ ad diusitate diu. virtutu sequit diusitas
i pssionu. g lunaria celestia differunt spe
⁊ nã. diusas efficiut i pssiones sup hec
i fiora — It si diusas i pssiones ⁊ virtu
tes no hnt. ur qd diusitas in eis frustra
eet. sz h no e frustra. g ⁊c. — Cont
ob^r p scptaz. dr. n. gen. i. q sint i signu ⁊
tpra. ⁊c. sz aliud e signu ⁊ aliud ca si
gni. si g lunaria nichil possint n spm
q deus instituit. ur qd hat i hus i fioru
bus efficere. s solu signare — It dam
nes at dms q ipa no sut ca alicui eo
ru q fiut p; corruptois alic. q cor cor
rupunt. g ur q no hat impus i fiorib;
efficere alique i pssionu — It q no hat diu
sa i pssione. ur q aut ip mut forma
q hnt aut foraz q n hnt. foraz q n hnt
n possunt i pme. qr agens dr ee simactu
passiui. si i pmit foraz q hnt. aut g foraz
i qua ɔueit. aut foraz in quib; differt.
si foras in quib; differunt. g ur q luna
gnat luna ⁊ sol sole. ⁊ h e fm. si fora
i qua ɔuenit. g uidet q oia lunaria ead
hant i pssione i hus i fiorib; — It sol
cal efaciet ...

indiori. ⁊ ita medi lume. sz oia lunaria
celestia ɔueit i luce ⁊ in indiori emissio
ne. ⁊ i motu. g ur q oia hant calefacere.
et nichil e illd dicere q queda. calefaciut
queda no — It sol hab; virtute illumi
nadi ⁊ calefaciedi h i fiora. si g sol plus
ɔueat de virtute sua lune. q alicui cor in
fioru. ur q luna eade hant i pssione hu
ius iterius. — It ignis int oia elia ma
xie accedit ad naz celeste. g oia lunaria
celestia plus ɔueit cu igne q cu aliq eleme.
ergo ur qd maxie hat effectu sup igne. ⁊
eius qualitate ignis intendat ⁊ fortificet
⁊ ita ur q oia desiccet ⁊ calefaciat ⁊ nulla
infrigidet. — Rn q nulla lunaria celestia
i pssione hnt. sup elea ⁊ eleata cor i pssio
ne i q no vnica tm. sz multimoda. qo aut
qr supiora i h infiora agut ⁊ i pmiut. ⁊ eis
qualitates i tendut. e qr cor sut nobiliora
⁊ pcellncia i virtute sic pcellut i situ. ⁊ io
cu ordo vniusitatis sit ut potiniora ⁊ sup
iora i fluant in infiora ⁊ mi potetiora for
dini vniusitatis ɔpetit ut lunaria celestia
i fluat i ela. ⁊ corpa elata statis ⁊ ordis
h requirit. q sicut in motu locali i fluet
ad unu mouens i mobile ⁊ i motu altatois
s qualitate necce e ueire ad unu altans n
altabile. fm eade qualitates altabile. ⁊ io
cu ela ⁊ ex eis ɔmixta sit fm pmas q
litates altincia ⁊ altabilia. uirtute disposiut
dina sapia. cor celestia ut pote luc que
i fiora altant sua i fluencia p qualitates pas
ita q ipa tam qualitatib; q altatoib; illis car
entia — Pro uo. qr dusa i pmut aqb;
da sunt pp diusitate qualitatu. sicut scri
bit i li de ca orbis. ibi. n. fm quorda
oppione. dr qd lunaria celi qualitates hnt
... pas. sz no hnt eas ... cum
qualitatib; elarib; ex eo qd p illas agere pos
sut in h infiora. sz ad inuice pati no pos
sut. sz ista ro n ur ɔueis. si eni eet equi
uoce. tuc effect cor no ɔcordat qualita
tib; elarib;. ⁊ io melior sut ro ex pte di
uisitatis virtutu. qr ei conditor ...
mudi cor celestia i corruptibilia posuit ad
regiand ⁊ regedu corruptibilia q sut diu
sa ⁊ multiformia dedit eis uirtutes ... suas
spes fm quas diusa lunaria aspctu hnt
ad diusa celestia. ⁊ ad diusa corpa inferiora ...

vim quia luna ex vicinitate sibi indita. cum ad uito eius luis, aspectum habet super humorem et pro sua influencia. humidum augmentat. et ad eius presenciam excrescit maria et cum exitiat et refluunt ad absenciam eius non in situ suum colligunt et reflu unt. sic et intelligendum est in aliis luminaribus. Co cedendum sunt quae omnes ostendunt. quod luminaria in his inferioribus habent diversas impressiones. Ad illud vero quod obicitur quod nullam habent impressionem. quia sunt signa tantum. dicendum quod scriptura non dicit quod sit tantum in significationem sed in efficaciam et magis tamen exprimit quod sit signum quam quod sit causa. pro eo quod nec causant sufficienter nec causant necessario. et ideo magis attribuit eis rationem signorum. et propter hoc ratio ad id dicitur. cum dicitur quod non sunt causa in hiis inferioribus. non vult negare quin habeant influenciam. sed hoc vult dicere quod non sunt principia inferiorum sufficiencia vel non sunt necessaria. operantur enim ut causa universalis, et particularis indiget adiuvari et possunt impediri. Ad id quod obicitur tercio. aut imprimunt quod habent aut quod non habent. dicendum quod per influunt virtute sua quam habent. et per illam generant. et augmentant formas et species quas non habent et tamen dicuntur generare dare formas quas non habent. dicendum quod habent dupliciter dicuntur modis vel virtualiter vel formaliter. et adhuc quod imprimat aliquid alicui sufficiat quod habeat virtualiter. non oportet quod habeat formaliter. sicut movens immobile dat motum quamvis ipsum non moveatur. sic intelligendum est in proposito. cum ponuntur corpora celestia imprimere in hiis inferioribus et diversas qualitates generare. et hoc non est intelligendum quod eis decerit existere. sed educunt id quod est in potencia in actum per hoc non est intelligendum quod decerit per se solum. sed ad iuvandum virtutem naturalem in inferioribus. hec autem faciunt tam per virtutem lucis tam per virtutes proprias per quas agunt et in hiis inferioribus non ut producant. sed similia. sed ut influendo conservent regant et intendant res in inferiorum qualitates et naturas. Ad id quod obicitur quod omnium sit calefaciens in diversi potest. quia motus et lumen non est sufficiens causa caloris. sed cum motu similiter velocitate. et lumen cum radiorum multitudine. et quia hec non conveniunt motibus luminaribus ideo non possunt omnia calefacere corporaliter. et ad hunc reddi alia ratio. quia hec non tamen facit motus et luminositas. sed et ad hec facit virtus propria. sed quia stella vel planeta calefaciens aspectum habet similem naturam igneam principaliter. Ad id quod obicitur quod sol magis generat virtute sua lumine quam aliqua in inferioribus. dicendum quod sicut dicit philosophus. actus activorum est in paciente et disposito. et boecius. omne quod recipitur est in recipiente per modum recipientis et non recepti. quia quae in inferiora sunt recepta luminis pro virtute et caloris. hinc est quod sol non tamen ea illuminat. sed inflammat. quia vero luna nata est illuminari. sed non est nata calefieri. hinc est quod a sole lumen recipit et refundit. calorem non recipit nec refundit. Ad illud quod obicitur quod natura ignis plus competit cum natura celesti dicendum quod de luminibus celestibus est loqui dupliciter scilicet quantum ad naturam in qua conveniunt videlicet quia ad naturam luminaris et quantum ad proprietatem est dicendum quod universaliter magis conformantur igni quam aliis elementis. et alio loquendo quantum ad unicuique sibi specialiter datas sed quae deputantur ad regimen inferiorum. et quia non tamen non habent regere ignem sed et alia corpora hinc est quod ex illa nature parcia aliqua ex eis magis quam ignem aspiciunt elementa alia. et quia omnis actio attenditur per aspectum virtutis agentis ad paciens sicut dicunt medici et astronomi. hinc est quod quedam luminaria magis cum igne in effectu conveniant quedam vero discordant. dum principaliter aspiciunt elementa alia aspectus aut ipsorum determinare altius est sciendum.

Ercio queritur utrum ex impressionibus illorum luminarium cadet in hominibus diversitas morum. et quod sic. videtur. boecius in libro de consolatione. Fatum rebus mobilibus inherens dispositio per quam providencia suis nectit ordinibus. similiter et augustinus in v. de civitate dei. dicit quod fatum est vis posicionis siderum qua existentibus quis concipitur vel nascitur quem nemo scit aliquis sit futurus. de propria auctoritate hec. quod fatum vero est ex propria hec quod fatum est vis stellarum. sed secundum regimen vite consistit in fato. sicut dicit legem et fatum est vis posicionis syderum sicut dicit augustinus. et tunc regimen vite et diversitas morum pendet ex virtute sydum. Item philosophus in libro de proprietatibus elementorum. dicit quod regna vacua terrarum et terre depopulate sunt. et ad coniunctionem duarum stellarum magnarum scilicet iovis et saturni. sed hoc non esset nisi bella et lites hominum ex astris penderent. ergo etc. Item hoc ipsum videtur per sacram scripturam matthei ij. magi cognoverunt ortum regis per apparitionem stelle. et iohannis dicitur. nondum venit hora mea. super iohannem viij. nemo apprehendit eum quia nondum venerat hora eius. Si ergo christus homo natus fuit sub stellatione et horam temporis expectavit in sua passione. videtur quod multo fortius omnes alii homines regi et gubernari habent et disponi secundum stellas universaliter. Item hoc ipsum videtur similiter experiencia. Inmo tibi enim regnum ut dicunt astronomi, apparet stella

quae
Item quia
sequuntur
illiud
dicta augustini
posicionis
stellarum
invisibilis

conmata. Et astronomi et mathematici et multis regulis
astrologi iudicium multa predicant etc. Hec autem non
essent nisi mores et affectus hominum disponerentur secundum situ-
tem stellarum. Ergo etc. ¶ Et hoc ipsum videtur
et videtur ratio, quod universitatis ordine spectat
et ad perfectionem regiminis ut non casu fiat, sed divine
providencie. Ergo si deus regit corporalia per no-
biliora, et inferiora et corruptibilia per incorruptibilia. Et superi-
ora tamen, quia nichil minus in inferioribus fiat quod
a stellarum virtute et influencia non procedit. Et si
hoc verum est, ergo diversitas morum causatur a diversitate
constellationum. Contra. Deuteronomii iiii. Solem et lunam
et omnia astra celi creavit deus dominus in ministerio cunctis
gentibus que sub celo sunt. Sed quod est causa iniustitie
hominis non prodest ei in exercitio virtutis. Aut
enim esset causatum in [illegible] non in iustitiam. Si ergo
astra celi sunt causa iniustitie, ergo ex eis non pen-
det principaliter mores hominum. ¶ Et hoc videtur
auctoritate ipsius Ptholomei maximi astrologi, qui
dicit quod sapiens homo dominabitur astris. Sed hoc non
esset si mores hominum causarentur ex impressionibus
stellarum. Ergo etc. ¶ Et hoc ipsum videtur ratione
[illegible], quia recte ordinatum est quod hic non
tendit nisi ad rectum. Sed celum cum suis sideribus
a prima conditione rectissime ordinatum est. Ergo num-
quam nisi ad bonos mores et rectos tendit.
~~rectum~~. Ergo aut omnes homines haberent bonos mo-
res, aut bonitas morum non causatur ex positione si-
derum. ¶ Et hoc videtur per rationem ducentem ad impossibile. Si
enim diversitas morum causatur a positionibus siderum, cum
motus eorum sit similis et necessarius, diversitas mo-
rum in temporibus esset similis et necessaria. Ergo non erit liberum arbitrium,
nec valebit consilium, nec meritum erit, nec laus
nec vituperium. Sed hoc ergo est maius [illegible]
est quod diversitas morum causetur a positionibus siderum.
¶ Responsio. Dicendum quod mores hominum et eventus futurorum a
sideribus causari duplex potest intelligi: aut necessario et cum
efficacia, aut dispositive et contingenter. Si primo
modo dicatur, sic non tantum est falsum, immo est hereticum
et dyabolicum figmentum, quia repugnat christiane reli-
gioni, repugnat dum est hoc contra virtutem fidei
et honestatem morum. Virtus enim fidei in hoc erro-
re salvari non potest. Dum enim ponit omnia a sideribus
necessario evenire, tollit meritum et premium, tollit penam,
et tollit etiam gratiam. Et per consequens gratiam et honestas
est morum. Et per hunc errorem preiudicium patitur,
dum culpa peccantis in sidera refunditur. Et in
certa maleficia dei sine reprehensione concedit,
et homo ad adorandum et colendum sydera invitatur.

et iste est finis huius erroris pessimum, quia ydo-
latriam producit. Et hic prius est [illegible] dya-
[bolus] qui maxime ad hoc intendit homines pervertere,
ut faciat se adorari et coli. Sensui etiam rep-
ugnat, quia sensibili experientia in eadem
constellatione conceptos et natos videmus diversificari
in moribus et exercitiis et eventibus et in multis proprie-
tatibus. Et istud manifeste apparet in Iacob et Esau,
qui gemini fuerunt concepti et nati, et tamen in moribus
huius sunt diversificati. Apparet etiam quia in constellatione
eadem nascitur filius regis et filius rustici,
nascitur et homo et asinus, nascitur femina et mas-
culus, qui nec conveniunt in moribus nec in even-
tibus nec in multis proprietatibus. Et hoc ipsum plu-
res. Gregorius in omelia epiphanie: Sic fati mathematici solent
quod si quis sub signo aquarii nascitur, piscato-
ris in hac vita ministerium sortiatur. Piscato-
res vero, ut fertur, Getulia non habet. Quis ergo
dicat quod necesse sub stella aquarii nascatur ubi
piscatorem omnino non habet, dominus etc. Et quia qui sub si-
gno libre nascuntur trapezite futuri sunt, et
in multis autem locis sub libra multi nascuntur
ubi trapezete penitus ignorantur. Et repugnat
nichilominus recte rationi, dum superioribus supponit infe-
riora, et se implicat contraria. Superioribus namque
supponit inferiora, dum homini supponit astra, qui est
creatura dignissima, sicut propheta testatur. Et [illegible]
[illegible] homines est finis omnium que sunt. Et non dicat
[illegible] vitium [illegible] hominum solus quem creavit
conditor quod meruit. Non enim propter stellas homo,
sed propter homines stelle facte sunt. Dum ergo hic error
mores hominum astris subicit, inferiora su-
perioribus et ignobiliora nobilioribus supponit. Non
solum autem ex hoc rationi repugnat, sed etiam quia
in se opposita implicat. Dicit enim quod quia mores
hominum pendent ex astris et constellationibus, ideo
astra sunt veneranda et constellationes observan-
de. Et hic ponuntur duo opposita. Aut enim necesse est
evenire homini secundum constellationes sideris, aut non.
Si non, ergo non sunt fata metuenda. Si sic, ergo
non sunt astra veneranda. Dum ergo ponit facienda
metuenda et tamen veneranda, ponit duo contraria.
Et autem evenit homini secundum constellationem in suo
ortu exigit, aut non. Si sic, ergo frustra
sunt observande constellationes in actibus suis. Si au-
tem per constellationem necesse sit ei bona vel ma-
la evenire, sive non ipsa constellatione, ergo [illegible]
nec in [illegible] nulle sunt observande. Dum
ergo hic error ponit constellationes effectum habere

et per constellationes obseruandas esse post hominis
natiuitatem propter verum signi iudicium. Et sic iste
error repugnat sensui et fidei et rationi. Hic autem
tamquam in quiescens quod dictum est colligit ex verbis
damasceni et gregorii et augustini. Secundum hunc modum dicitur
scilicet mores hominum et euentus futurorum a stellis
necessario et sufficienter causari falsitas continetur
et heresis periculosa. Si autem dicitur mores
hominum a dispositionibus syderum variari dispositiue
et contingenter, sic potest habere veritatem. quia nec rationi
nec fidei repugnat. planum est enim quod dispositio
corporis variata multum facit ad variationem affe-
ctionum et morum anime. ut plurimum enim anima complexi-
ones corporis imitatur. unde colerici sunt iracundi
et sanguinei sunt benigni et melancolici sunt li-
uidi et fleumatici pigri. hoc autem non est necessarium. anima
enim dominatur suo corpori maxime quando est adiuta
per gratiam. multos enim videmus colericos mansue-
tos et melancolicos benignos. quam ergo virtus cor-
porum celestium operatur ad admixtionem et qualitatem
complexionum. hic quoque per consequens operatur quodammodo
ad qualitatem morum. valde tamen de longinquo. plus
enim facit ad qualitatem complexionis virtus ~~[illegible]~~
unde augustinus .v. de ciuitate dei. in solutione causarum quorundam
fratribus duobus. qui simul infirmabantur et cura-
bantur. unum hic esse magis commendat rationem
ypocratis phisici quam astronomi. ypocrates enim propter
quod fuerunt pares similitudine complexionis. astro-
nomus reddit quod erant pares constitutione con-
stellationis. melius enim reddit phisicus quia causam
reddit magis propinquam et magis propinquam. Si
hoc modo queretur utrum impressiones syderum
aliquo modo disponant ad varietatem morum.
videndum est quod si de necessitate non disponere necessarie
et prima et sufficienter. sed disponere remota
et contingenter. Si autem queritur utrum sit causa
sufficiens. respondendum est similiter quod non. quia omnium
dictum est principium sicut prius est ostensum. Ad
id quod obicitur de fato. dicendum quod de fato aliter lo-
quitur boetius et aliter augustinus. boetius enim de fato putet
aliquid secundum veritatem et sic fatum nominat in rebus
mobilibus ad diuinam prouidentiam relatum ordinem.
quod non solum fit natura et secundum cursum naturalem. sed etiam
per liberum voluntatis contingentiam. dicit enim
sic in libro iiii de consolatione. prouidentia cuncta pariter quamuis di-
uersa quamuis infinita complectitur. fatum vero singula
digerit in motum locis formis et temporibus distributum.
et hec temporalis ordinis explicatio in diuine mentis
adunata prospectu prouidentia est. eadem vero adu-
natio est digesta atque explicata temporibus
fatum vocatur. Et sic patet quod boetius fatum accipit gene-
raliter ad egressum et decursum omnium rerum siue volun-
tariarum siue [illegible] siue necessariarum siue contingentium. augustinus
vero .v. de ciuitate dei. accipit fatum secundum estimationem phi-
losophorum. qui vocabant fatum vim positionis syderum
et constellationum. secundum quam cuncta necessario euene-
runt in hiis inferioribus. et sic fatum nichil est. et
ostendit ipse quod nichil sit. et in eo quod accipit
fatum boetius et augustinus propter hoc non fit assumpto sub
medio. sed magis equiuocationis decepto. propter quod
tollendam de medio dicit augustinus .v. de ciuitate dei.
Quod si quis fatum vocat ordinem causarum quem deus
instituit. cum hoc sit veram sententiam tenet et lin-
guam corrigat. quia per eorum usum sic accipitur
sicut mathematici accipere consueuerunt. Ad id quod obicitur
quod bella causantur ex positione syderum. dicendum quod verbum
[illegible] non tribuit ad syderibus. quod quandam dispositionem ad
tales effectus ex quibus bella generantur. Ex commi-
xtione enim qualitatum humorum potest aliquis affectus in
anima excitari. quem tamen necesse est ponere. quia anima
potest eum exprimere. sed quia multi sunt sectatores
passionum. et eis quibus possunt dominari seipsos
subiciunt. hinc est quod multi se subiciunt impressi-
onibus astrorum. non sine causa [illegible] astrologi vera predicunt
maxime de hominibus animaliter viuentibus. de vero
spiritualibus sapientes. qui dominantur passionibus.
pauca possunt vera predicere. immo sicut dicit ma-
gister astronomus ptolomeus. sapiens homo
dominabitur astris. Ad id quod obicitur. quod dominus na-
tus fuit sub constellatione. dicendum quod falsum est. nec
apparuit stella sub qua regione nasceretur. nec
in patiendo expectauit horam fatalem. sed in natiuitate
stella apparuit ut signum. In passione etiam terra
expauit quasi ad perditionem et signis legali-
bus propugnatum. et si queras unde hoc est. quod magi per
illam stellam cognouerint regem. dicendum quod hoc non solum
humana inuentione fuit. sed sine [illegible]
diuina reuelatione. preterea illa stella non fuit cum
aliis stellis creata. sed in natiuitate domini fuit
producta. nec motum habuit aliarum stellarum sicut
dicit crisostomus. nec fuisse creditur in orbibus aliarum stel-
larum. sed longe inferius adeo ut distincte appareret
locum. Ad id vero quod obicitur quod multa vera predicunt.
et maxime hoc apparet in stella comata que apparet
in morte regum. dicendum quod in hiis que considerant
ex motu celestium corporum infallibiliter possunt
vere predicere et particulariter sicut de eclipsi solis et
lune. In hiis que considerant ex effectibus rerum in-

[illegible marginal notes]

[illegible faded note at foot of page]

fiorum que eis sub sunt probabiliter / et pro parte possunt
vera predicere / non tamen semper. sicut de tempestatibus
et serenitatibus et huiusmodi. In hiis vero que sub sunt
libero arbitrio / fingunt ita dicentes facta sicut contingent si
aliqua vera videantur dicere / hoc est vel casu vel dia
bolico instinctu. Nam dyabolus sicut dicit augustinus se
libenter inmiscet et huiusmodi divinationibus / nec vero illud
quod obicit de stella comata / que prenuntiat significat mor
tem regis non est verum / sed divino iussu est de causa. Si enim
naturaliter fit / non video magis ratio / quare appareat in morte prin
cipis. magis quam in morte rustici. nisi forte velut di
cas sicut voluerunt aliqui astrologi dicere. quod stel
la aliqua est principis / que in eius morte divino iu
ssu ad se trahit partes celestes / que erant in eius
corpore / quibus abstractis a corpore contingitur dissolutio.
In eo quod remanent et dum sursum trahuntur /
et stelle apparent sicut comata. sed tunc remanet
quod / quare similiter non fit de rusticis. Et ideo securius dicendum
est. quod comata aut non significat mortem principis /
et solum hoc accidit quod moriatur in eius apparitione
aut si significat / hoc fit divino iussu / quod magis mortem
eius prenuntiat. tamen quia est persona communis / tamen ex eius
fine omni perturbatio regni / custodia cui ma
gis sollicitantur angeli / quam boni esse preponuntur bo
no spirituali ad eorum quam / quod de perfectione ordinis est. quod
id quod regunt perfectiori subiciatur regimini. Dicendum quod hoc
verum est / ubi regens ad regit per modum dominantis
non per modum ministrantis. Unde quia humani actus
regunt ad divina providentiam sicut ad dominantem / nichil
potest evenire preter ipsius providentiam in terris et contingenter.
Et ita nichil casu / quia vero ab astris diriguntur solum
modo per modum ministri. ideo non omnia que per omnia sub
dantur eis. nec ex hoc exigit perfectio universi.
[illegible] parte ista sint dubitationes de luce.
Et postea questio de hoc quod dicit. Congregentur aque in locum
unum et appareat arida. Non enim inconvenienter videtur
dicere congregentur in locum. quia motus ad locum est
entis completi. sed aqua nondum erant perfecte. Ergo
male dixit in locum unum congregentur. Item nichil
potest apparere nisi color. et nullum elementum simplex est colo
ratum. Ergo terra non potest apparere. male ergo dicit ap
pareat arida. Item cum sint duo elementa alia
videlicet ignis et aer. videtur quod insufficiens sit sc
riptura / quia nichil de eorum distinctione explicat. Item
hec aqua / quare elementum aque nominat pluraliter. et elementum terre. si
gulariter. Si tu dicas quia hoc est propter aque dispersionem
tunc videtur quod male dicat congregentur aque in locum
unum. Item propterea quod elementum unum terre non vocat
aridam / et postea vocat terram. et cum sit de eius ipsius
natura de celo et terra. et cetera. Item cum elementum aque
sit insipidum per naturam et maria sint salsa. non vi
detur quod congregationes aquarum debeat appellari maria.
Respondeo dicendum. quod scriptura distinctionem elementorum in hiis vi
sualibus explicat clarius si quis attendit. quia enim
motus ad situm. non est nisi naturaliter completi. et hic
tamen formam / nichil aliud fuit aquas congregari in unum. quam
ipsi elemento aque dando speciem unam et inclinationem
ad locum speciei sine debitum. sed competentia formam
et inclinationis ad situm aque locum congruum. Et proprius
locus aque est in medio / ut est terra / dum aqua congre
gatur / ab elementis superioribus. scilicet aere et igne separatur.
Ergo in congregatione aquarum tangitur per consequens distinctio
aliorum duorum elementorum. Rursus quia aque
naturaliter circumdare terram / et si ex omni parte circumdaret terram
ad inhabitandum nobis talibus apta non esset. ideo sic
distinxit. ut in superiori superficie arida appareret.
Rursus si tota appareret esset ab aqua omnino separata.
ad germinandum non esset apta. et ideo non omnino sic d
arefecit terre superficiem. ut tamen ipsius radices ad
impleret. et per decursum fluviorum irrigaret. et propter
ea dicit scriptura. per hoc elementorum distinctionem congregari
aque in locum unum. Ideo propter superficiei terre
emundationem. Et appareat arida. et propter humiditatem
quam ab aquis suscepit. ut germinare posset / dicit
vocavit aridam terram. congregationes quoque aquarum appella
vit maria. et ex hiis patent obiecta. Ad primum
obiectum dicendum ut congregandi non vero / quia non fuerat
ante aquis congregari sicut prius existentibus.
Sed sic dat eis formam et inclinationem propriam ad appe
tendum unum locum naturaliter. Similiter patet ad secundum obi
ectum de apparitione terre / quia terra que apparet non est ele
mentum. Quod elementum commixtum. Similiter patet ad tertium
obiectum de distinctione elementorum aliorum / quia in hiis dua
bus que sunt magis sensibilia et certa elauditur illorum
distinctio que sunt sensibus nostris occulta. Similiter patet
quare aquam vocat pluraliter et terram singulariter propter.
earum dispersionem. hoc dicendum. non est omnino contra
rie. Sed quia siccum. de sui natura terminabile est. ideo terra
vocat singulariter. et prius vocat eam aridam / et postea ter
ram. quia prius non dicit operationem eius / videlicet siccita
tem. postea vero non dicit eius usum. sive utilitatem
quam habet per commixtionem aque ut possit coli et fruc
tificare. Ad quintum dicendum secundum Basilium patet de illo quod
obicitur de aquis. appellat eam maria / non quia am
mara sit sapor quem tamen aqua. sed quia congregatio aquarum in suo
congregatio propter grossitiem partium quam remanent sub
lunaribus elevatis subtilibus. ut perveniunt ubi in terre
profundo / ex qua subtiliatur dulcescunt. Item

Ptolomeus in quadripartito. capitulo 3. loquitur de coniunctione quam habent exasperatorum syderum ab alternatione. De Egeo marie hui[us] [illegible] modum que circumdant non mutatis, atque paupere cum congreditur hoc exemplum rebus dissimilibus ut opposita sit. contingit quod hoc est quod possibile sit illud quod accidit in nostro tempore. sive maiori vel minori, propter eam prolongationem revolutionum assimilari illi quod [illegible] fuit, ex quantitatibus stellarum erraticarum in significationibus antiquis. cum contenditur illud tale quod accidit tempore nostro. et iudicatum super hoc [illegible] exponet planetarum quod inspexerunt antiqui et certi invenerunt. Et quamvis aliter est ita quod non sit difficultas aut alteratio. donec quod a celo est. cum eo quod est terra. ad primam redeat dispositionem necesse est possibile [illegible] ad ipsum reducere. nisi forte se iactare velit. quare est in comprehensibile contextus paupere cum vita hominis terminabilis sit.

q a h q dic eod die ptulit hba uite tra .
ui . n . q tm e . inordiate . Si u . firmamtu prius
fcm e . q tra pus debuit ornari qm tra .
Item e mi[n]alia cu sit extra . ita bn sic li
gna . ur qd insufficient dixit scptura . eag
uirtute diuina producuntur extra . Jt q
uitr tra germinauit tribulos et spinas . Si er
tunc no pduxit . ur qd post pcm fuit tra
fecundior et noua recepisse potem ad pducenda
talia . Si uo tunc produxit ur scriptura insu
fficiens . qr no exprimit ur et sibi cria . dn
in . iii . Gen . d . illa in pena hois germinari
maledicta tra et c . Ad pmo dd . e qd scriptura
ordiate exprimit rx . d ordinatissime fcatur du
eod die quo tra pducta e . ex ea hba et li
gna pduci fecit . tn pp errores remouendos
ut dicit Basilius qui credebant qd sol eet ca
prlis tre nascentium . sic d phs . qd tra est
mat plantarum et sol pat . tn et qr planete
lib sunt q ptilis tre . dn ei sit radiatis attra
hendo ex ipa fomitum et origenei no sic aut
e in ornatib aliorum tn . ph pz prm obui .
Ad uo obz de rebus minalib . dd . q qr pu
redune ai tre . et qr latet sb tra no cauit
scptura spalit expme . ad id q o de spinis
et tribul . dd . qd pducte s pcco . qr pfta fe
cunditas data e tre et nulla hba e q tuz ul
us q no sit alic utilitatis et uirtutis . et uo cum
aliis uirtutib hbis et lignis fructiferis in
illud e ultu pduta . et scptura sub illorum gena
liter cophendit . et q obz . qd gerati sunt
in pena pcci . dd q spina pcci et tribulu gera
n . u fciat fruimtu . h e in pena pcci . tex
maledicte tre . et e colit ut det fructum
ho sustentet . pe pducat d ho cruciet tur .
Ca in locis incultis gnet spina et tribul h
no e pena sz si . Jt q eet h qd dic . fiat
luminaria in firmamento celi . et qr q sit ista
luminaria . si tu dicas q sol et luna . qr scptura
explicat . fecit deus duo luminaria magna
et c . ur . ee contrarium psto q ista no sunt in
firmamento sz sub firmamento psto uo q luna no e
luminare magnum et uidicio sapientum minor sunt
maiores sunt uo . qd luna no ur ee lumiar
Si pe cur oppicat . dn sit inter pone solem
faciat eclipsarin . Si tu dicas q luna d lu
minare . no qr ex se luceat . Sz q lum reci
pit a sole obz q h . qr cm luna sit densu c
rpus sic et sol . ur q ita deberet lucere sicut

Luna a sole

sol . Jt siquum recipit . aut sic corpus trans
perns . aut sic tiatu . aut sic speculum q pti
ht ii tiati . et ptim trusperrus . Si recipit
sic trusprus . tunc ur q no obiciat se inter
pse et q e no possit occultare sole . Si sic
tiatu . tunc duplx oritur inconueniens . pm q cu
corpus eor tiatu no e ni mirtu . no pot lu
na ee corpus tingtm sz uo q ee n illuminabz ii
in superficie . Sz ur qd pu deluisse suscipi
at . et ptim refundat . Sz no dz dici luminare .
Si uo recipit sic speculum tunc sili duplx e
inconueniens . p q i luna deberent uide ymagine
sium spez solis . sic uidet in speculo . aliud
qr tunc n dz luna illuminare om pte . sicut
nec speculum ymagine offert . ob om pte . pp e
g e qo q luna dicat ee luminare . et qr ma
gis lucet de nocte q de die . et e q magis
lucet . dn a sole elongatur q e ei appin
quat . gnuz . n . dz ee si ab ipso recipit lumen
Ad pmo dd e . q ee luminaria celi quida singula
re tenet opinione dicentes qd corpora celestia sunt
ex . iiii . elis predominante in eis . ii igne sue
celestis corporis q dnt ee ii ignee . pdna
te in q no solu ms sm qtitate . sz e
sm qlitate . et h q in eis mag pdnat illa
n . sz h hnt loca mag et mag suprema .
et qm i luna que nobis pxior e minime
dnat n ignea inter cetera luminaria plus re
pitur in ipa de n lucis suscepta . hic e qd
luna plu pte lucet ex psencia solis mi
suscipit lum adeo ut minus d luminare
et magnum luminare pp magnum effcm lucis
q ht intrs . Insuie a pois fulcmentum addu
cit h qd luna ur ee corpus tiatu et colorat .
uo mit nos et sole posita pradios solis nob
occultat . et soli opposita . dn ex ea pte qua
nob oppo lum suscipit in flora illuminat . th
po e q ocm uia phoz . et q ocm uia scdm
q phos nalz e . qr phi dnt q mixta ex
. iiii . elis sunt corruptibilia . et adh q sit ocms om
ixtio . oz q plus sit i de n grauum sz qtitater lu
et ita luminaria celi sm hac poem . et erunt corrupt .
et erunt grauia . q si tu uertas q illa sblimata
ta sunt . ay corruptibilis et grauia sic cor hom glo .
h n soluit . qr n q h qd faciat d regnis
et glas . Sz alia sunt illa luminaria odita p naim .
Sz ocm uia scdm e . qr sic corpora illa s mixta .
no bli ualde mixtione mixtis . et ideo sz sunt
nata pfecta creata et sic sunt alia . et h e q

dam̄. q̄ dᵗ celos eē in circulos / ⁊ in sciū. h ē ē
ꝗ ſ. ad eo ut dīc aliᵃ eē circata. dicit
betiā. vn̄ h emulat sut̄ ypeles. q̄ug̃. al̄
autē refertat / q dixit illi. de imor̄. alē.
nō in olo tangit flm̄ ꝯdēpnat. alē. n. sic.
illi. retētalē / al eē mō sic plato dix̄ ten
sit. alii q̄ plimi nec rōne ēcā in
dagūr potius. n̄ diuar̄ sc̄ptar̄ auctē p
suadi posse cognoui. vn̄ tale ad ame
dēm̄ quo accipi possit / q al̄ sit modus / te
mē dēm̄ rephendendus. nō q h eē sim
ꝯfirmo. s; q̄ nec vim ḡe ꝯphendo. ꝯsi
tu dicas / illa eē ꝯplexionata / nō tn̄ circata
quo vim eē potest / ē nobis ꝯplexio / sit
ad suscipiendū circlz ꝯ ycia dispō / ꝑꝑ ⁊ huius
siliasti modus nō ur̄ approbandus. Sꝯo
mō pōt dᵗ ꝑ pp̄ hos / q̄ luīaria ꝑ dc̄a sūt
ex aggatoē lucis suoꝝ orbiū. sic ꝯ̄ si cā
lor diffusus in unū colligētur fiet in tē
sior ⁊ fortior. sic dū n̄a lucis i orbibus
repta. uīute sui opificis i unū colligit.
luminare ꝯstituitur. ⁊ h luīare ꝯsti
tuitur ē magis ul' min'. ꝯ q maior
i eo lucis aggato. ⁊ q̄m luna int' cor̄
celestia magis ē nobis ꝓpinqua / ⁊ eius
orbis. hic ē q̄ tam ipa / quā eius orbis
tenuius pcipiat ꝯpferē lucis. q̄ tn̄ ⁊
mul'tū est n̄c lucis ꝯ for' obita soli mult'
illuīat. ⁊ q̄ h̄t densitatē i ptibz. io
radius solis ꝑ uia nō ē. ⁊ ꝑpea radios
quos suscipit refundit ex ea pte ex q̄
soli se obicit. ⁊ ē sit nobis ꝓpinqua
mul'tē nos illuīat. ⁊ ꝓpea sacra scriptā
uocat solē ⁊ lunā / duo luīaria magn̄.
⁊ h p̄o sat ē ꝓbabilis. n̄ tn̄ ur̄ oīo suf
ficiens. q̄ si ē luna ē. ex aggatōe ⁊ cā
sacōe ꝑeiū sui orbis q̄ ē luīosū. licz
nō ꝑciat ad luīositatē solis. ur̄. q̄ de
se debet lucē nō tm̄ ex luīs solaris su
sceptione / qd̄ ad eclips pz. etiā eē. Hec io ē
adhuc tcius modus ddi. ꝑ. tā. t. dum̄.
⁊ basiliū. dd̄. q luīare n̄ tm̄ dᵗ lumē
s; lucis uehiculū. ⁊ lucis uasculū. ꝑꝑ q
ecc'. xlv. de sole dic q̄ uas admira
bile opus excelsi. dm̄ sic lucerna qd̄
uehiculū lucis / h̄t ī se duplicē naturā
s. lucis q̄ uehit ⁊ corꝑis q̄ uehit. sic no
luīt dicē de luīarib; celi. aut̄. n. basi
lius sic s; solare corꝑ eēētm̄ ē uehi
culū illi ꝓgenito luī. sic. n. q̄d ē ignis
qd̄ q̄d lucerna. sic illi luci uehicula luīaria
pata sūt. Iſt dam̄ / luīarib; illis / ꝑ
celoꝝ luīm̄ / ꝯditor iposuit / nō ut ipo t
dare eis ad luīm̄. q; nō ut nacris ⁊ re
anet. luīare. n. ē nō ipm̄ luīm̄ s; luīs re
ceptam. h q basili. ⁊ dam̄. luna s; ꝯstit
ta / ex illa pa luce q̄ faciebat diē ꝯte
tes / ⁊ sui orbis n̄ quadā aggatōe / dia
manu / ad mōd uasis ⁊ recepᵗᵘˢ lucis cō
unata. hec ꝯ mōd sustinēdo ꝑꝑ scōꝝ re
uerēciā. ⁊ certius ē illis eoꝝ imitti i he
m̄ tā plus pereditur extitua q̄ ex rō
cīa. dd̄ qd̄ luīaria in q̄ ꝯstituūtur ex
bib; suis ꝑ aggatōez / plus h̄nt ydonei
tatis ad suscipiend̄ q̄ addi tinuēd. q̄ro
lucet. s; hnt ex lucis ꝑmo cāte ꝑfcōe
⁊ io illud luīare / cui ds̄ mul'tū dedit ꝯū
lucis / maxīe lucet / sic sol / id ē mai' de
minus / ⁊ id ē minus / minime lucz ex se
s; si lucet. s; ē ex sui sceptōne solaris ⁊ u
cis. ⁊ io uoluit aliq dīc / nō tn̄ luna
s; stellas oēs a sole luīm̄ recipē / q̄cq̄d ē
sit de aliis stellis. tn̄ de luna sat plan
appet q pse nō lucet. ⁊ io h̄t ē / q̄ ꝑ d
sui ꝯpletōm modi cū suscepit de illa
ex ꝑ cāta. q̄ nō ē aggatū ex natiā.
q̄ mul'tē ē apta ad suscipiend̄ luīm̄ / cū
sit corꝑ magnū ⁊ densū / ⁊ nob ꝓpinquū
hic ē qd̄ mul'tū de luīe suscipit ⁊ mult'
refundit / qm̄ ex ea pte illuīatur. q̄ se
nobis opponit. ꝑ ē qn̄ ē ipsa diā
cia a sole. ita qd̄ sol ē in uno emisperio ⁊
luna i alio. ⁊ h ē io / q̄ scptura appellat
luīare magnū. ⁊ q̄ sol ꝑuitus ē diez
luna ꝑuita nocti. ⁊ ꝓpt' p̄i rō addu
cit. n. d; luna eē luīare magnū / si h
dr̄ q̄ lucat ex se. ut q̄ sic maius q̄
stelle. q; q̄ magis n̄ illuīat terr̄ aut
magis illuīat de nocte q̄ die. io ia d
ē ad id uō q̄ q̄r / quāle recipiat
luīm̄ / utrum sic tnspens ul' natiū / ul' se
clin. dd̄ q luna nec n̄az ꝑfcē opacitatis
ꝑ fcē tnspenitis / quod mō ꝑticipat
aliqd̄ de utroq; hoꝝ / minī. n. tnspenitis
quod mō ꝑticipat. cū sex qua ex ꝯs
ꝯstat / tn̄ nō opaca / i eo q̄ ꝑtes ill'
ita densantur. ut nec radius solaris
nec uisualib; ꝑ leuant tnsitū. Nam

uo speculi h[abe]t/ in h[oc]/ q[uia] sic recipit ut [et] reddat.
no[n] t[amen] o[mn]ino reddit sic speculum. q[uia] n[on] e[st] corp[us]
t[er]sum [et] politum. sic p[atet] a sp[ecu]l[o] ip[s]i[us] cor[poris] luna
r[ecipi]t e[t] illuminatu[m]. speculum aut[em] reddit y[m]a
ginem. q[uia] e[st] corp[us] politu[m]/ q[uia] no[n] e[st] in dius p[er]uiu[m].
h[oc] aut[em] mag[is] c[on]tando d[ict]a s[unt]/ q[uam] asserendo. ut
a[liqui]s ta[m] sanius h[ec] possit/ de eo q[uod] dic[itur] s[cri]p
tura. fec[it] d[eu]s duo lu[m]i[n]aria mag[na] [et]c[etera]. Q[uo]d li
op[er]a q[uae] no[n] sunt p[os]ita [et]c[etera]. in fir[mamen]to. d[e]d[it]. q[ui]a fir
mamentu[m] i[n] s[cri]ptis alia[n]t accipitur large. alia[n]t
stricte. alia[n]t n[am] ueniu[n]t. q[uarto] d[ie] sp[eci]a. t[ame]n q[uam]q[uam] posite
e[ssent] stelle. [et] sic p[ro]p[ri]e accip[itur]. i. [et] posuit stellas
i[n] firmame[n]to celi. ali[quando] accipitur large/ p[ro]
na[tur]a u[ent]i corp[or]is. q[uod] diuidit aquas ab aquis.
[et] sic accipitur ibi. fiat f[irmamentum]. i[n] me[dio] aq[uarum] [et]c[etera].
h[oc]. fiat lu[m]i[n]aria i[n] fir[mamen]to celi. [E]t q[uo]d dicit
q[uod] seq[ui]tur [et] magi[s] q[ue]rit i[n] h[oc] dicit. s[cilicet]. [et] sint
i[n] signa [et] t[em]p[or]a [et] dies [et] annos. si n[on] sint i[n]
signa. no[n] uidentur p[ro]ferre. q[uia] p[er] illa pro
nosticant futura. [et] si t[em]p[or]a/ [et]c[etera] ut q[uia] a[nte] sole[m]
[et] luna[m] t[em]p[or]a no[n] fiunt. ut si in t[em]p[or]a/ q[uia] q[ui]
p[lur]i[bus] dic[untur] t[em]p[or]a. e[st] no[n] sit i[n] uno t[em]p[o]r[e]. [E]t[iam]
q[ui]d d[e]s[ignat] ut[er]q[ue] [quart]u[m]. u[id]et. q[uae] cu[m] erat. i[n] signa
[et] t[em]p[or]a/ [et] dies [et] annos. q[uae] si[mi]li[ter] s[un]t in mense[s]
[et] s[e]p[timanas]. Si tu dicas q[uia] claudu[n]t i[n] h[i]s du
ob[us]. s[cilicet]. dies [et] anos/ [et]c[etera] si[mi]li[ter] dies [et] an[n]i clau
di p[oss]it. i[n] h[oc] q[uod] dic[itur] signa [et] t[em]p[or]a. i[d]eo ad
q[ui]d i[n] u[er]bu[m] du[ob]us h[abe]t expo[sitionem]. h[oc] q[uia] duplex e[st] u[su]s
signi. sign[um] n[am]. [et] e[st] ad signandu[m]. [et] e[st] ad di
stinguendu[m]. Si p[ri]mo m[odo] accipiat[ur] sign[um]. tu[n]c
e[st] sensus. q[uia] ista lu[m]i[n]aria f[ac]ta s[un]t i[n] sig[na]. i[d est].
i[n] signu[m] futuro[rum]/ [et] uariato[n]i[s] t[em]p[o]r[um]. [et] dieru[m]
[et] annoru[m]. ut uariato t[em]p[o]r[um] attendat[ur] i[n] mu
tac[i]o[n]e aeris q[uantum] ad calores. [et] f[ri]g[or]a/ uariato di
eru[m] q[uantum] ad lume[n] [et] tenebras/ uariatio annoru[m]/ q[uantum]
ad renouatione[m] hor[um] duoru[m]. [et] sic d[ici]t. cor[pora]
celestia/ [et]c[etera] in signa/ no[n] quoru[m] l[ibe]t futuroru[m]/ s[ed] eoru[m]
quoru[m] ip[s]a s[un]t q[uae]da[m] in ca[usa] [et] sic y[m]b[re]u[m]. [et] uentoru[m]/
[et] sic exposit dam[ascenus]/ ut [et] eoru[m] sp[eci]a[lite]r p[re]signat
diuina p[ro]uide[n]tia/ sic eoru[m] q[uae] ad ueniu[n]t in
iudicio. h[oc] i[d est] luc[e]. xxi. eru[n]t sig[na] i[n] sole
[et] lu[na]. [et] stel[lis]/ [et]c[etera] aliorum uo[lun]t[as] q[ui]d s[un]t. ali[qui]. a[utem]. s[unt] s[un]t
sig[na]/ ex i[n]stitu[tione] diuina. s[ed] p[ost] ad illa sig[ni]ficanda
exhibit f[a]c[t]o h[um]ana. [et] alia d[i]u[er]s[a]. Si aut[em]
s[ecund]o mo[do] accip[itur]. uidel[icet] ab actu disting[uendi]/ tu[n]c
e[st] s[ensus]/ s[un]t i[n] signa [et] t[em]p[or]a [et]c[etera]. sint i[n] sig[na]. q[uod]
i[n] distinctione[m] t[em]p[o]r[um]/ [et] dieru[m]/ [et] annoru[m]. h[oc] a[utem] ex
p[ositi]o/ diuine s[cri]p[tu]re/ ut [et] magis c[on]sona. q[uo]d
p[atet] p[er] a[uctorita]te[m] c[on]sequente[m] l[ite]ra[m]. q[uia] d[ic]i[tur]. fiat lu[m]i[n]aria

i[n] f[irmamento]. c[eli] [et] di[uidant] di[em] [et] noc[tem]. duplex. n[am]. e[st] mot[us]
lu[m]i[n]ariu[m]. un[us] q[ui] e[st] ad motu[m] ultime sp[he]r[e].
sup[er] polos p[ri]n[cipa]les ab oriente in oriente[m]/ p[er] occi
dente[m]/ quo motu reuoluu[n]tur s[eme]l. quolib[et]
n[aturali] die. [et] s[ecundu]m h[un]c motu[m] diuidu[n]t die[m] [et] nocte[m]/
sic d[icitu]r i[n] ip[s]o. fecit sole[m] i[n] p[o]t[es]tate[m] diei. [et] lu[nam]
[et] stel[las] i[n] p[otesta]te[m] noctis. ali[us] e[st] motus p[ro]p[ri]us/ q[uem] h[abe]nt
in l[ong]u[m] i[n] circulo obliquo. s[cilicet]. i[n] zodiaco. i[n] quo
xij. signa s[un]t. h[un]c. [et] s[ecundu]m mot[um] planetar[um] i[n] ill[is]
signis. [et] max[im]e sol[is]/ fit sig[nifica]c[i]o [et] distinc[ti]o
t[em]p[o]r[um]/ [et] dieru[m]/ [et] anoru[m]. distinc[ti]o t[em]p[o]r[um] fit. q[uia] q[ua]
tuor su[n]t t[em]p[or]a an[n]i. u[er]. estas. autu[m]pnus.
[et] yems/ q[uae] distingu[n]t[ur] p[er] motu[m] sol[is] i[n] zodi
aco/ p[ro]ut ad nos acce[di]t. [et] a nob[is] elo[n]gatur.
[Distin]ctio u[er]o dieru[m] fit/ si[mi]l[ite]r p[er] eu[n]d[em] motum.
q[uia] mo[do] dies c[re]scu[n]t m[odo] decrescu[n]t. alia[n]t di
es s[un]t maiores noctib[us]. alia[n]t minores. p[ro]
q[uia] p[er] illu[m] motu[m] duplex accipit[ur] solsticiu[m].
s[cilicet]. estiuale. [et] hyemale [et] [e]q[uinoctium]. uernale. [et] autu[m]
pnale/ [et]c[etera] ~~motus~~ i[n] distinctione annoru[m]/ s[ecundu]m c[on]sug
tione[m] illius motus sol[is] i[n] obliquo circulo. [et]
luna suo motu. e[st] i[n] sig[nifica]c[i]o[n]e t[em]p[o]r[um] anoru[m] [et] dieru[m]
ap[ud] iudeos max[im]e q[ua]m ad sol[em] sp[ec]t[at]. sic ap[ud]
[christ]ianos e[st] sol. sic d[icitu]r. ecc[lesiastici]. xliij. a luna si
gnu[m] diei festi. Si a[utem] q[ue]rat[ur] q[uare]. ecc[lesi]a ma
gis accipit festa sua s[ecundu]m sole[m]. q[uam] s[ecundu]m
luna[m]. exceptis duob[us]. plura e[st] h[oc] q[uo]d o[mn]is
dec[l]aratio [et] plane i[n]ueniri p[otes]t. i[n] li. aug[ustini].
ad ianuariu[m]. h[oc] q[ui]d ad p[re]sens sufficiat. q[uia]
q[uia] sinagoga i[n] tenebris noctis ablat[a] [et] mi
nuenda erat. i[de]o a luna q[uo]d nocti p[re]est
[et] q[uo]d minuitur i[n] p[ro]p[ri]a luce accipiebant
suar[um] sollempni[ta]tu[m] distinctio[n]e[m]. q[uia] u[er]o eccle
sia ambulat i[n] luce. sic de ip[s]a d[icitu]r. apoc[alypsis]. xij.
mul[ier] amicta sole [et] luna. sub p[edibus] e[ius]. i[de]o
m[en]ses c[om]putat [et] dies sollempn[itat]es. mag[is] p[er]
motu[m] sol[is]/ q[uam] lune/ excepto solo pasch[a].
[et] p[ro]p[ter] h[oc] pentecoste[s]. pascal[is] n[am] sollemp[ni]tas
non solu[m] celebrat memoratione[m]
t[em]p[or]is p[re]terite. s[ed] [et] p[re]figatione[m] t[em]p[or]is fu
turi. [et] h[ec] ecc[lesi]a quoda[m]mo[do] c[on]for[mi]s e[st] sy
nagoge. ali[a] festiuitate[m] illa[m] obs[er]uat
a luna. no[n] iudaiz[an]do. s[ed] p[ro]p[ter] illa[m] fu
tura[m] sollempnitate[m] q[uam] exspectat. s[ecundu]m q[uo]d s[upr]a p[re]
tit p[re]signando. h[ec] a[utem] d[i]c[t]a su[n]t. p[ro]p[ter] i[d] q[uo]d dic[it]
s[cri]ptura [et] sint in sig[na] [et]c[etera]. [et] p[er] h[oc] p[atet] r[ati]o
ad obi[ectionem]. q[uia] n[on] d[icitu]r e[ss]e signa. h[oc] e[st] ut i[n] signe
ymbriu[m] [et] uentoru[m]/ u[e]l i[n] distinctione[m] t[em]p[o]r[um]/
[et] i[de]o dic[itu]r t[em]p[or]a p[ro]p[ter] h[oc]. p[er] uariatione[m]. i[n] u[ni]u[er]s[o].

tpribz anni. s. iiij. qualitates eorum. 7 su
bigit dies 7 annos. ut sic p tpa notabam
uariato. sic et p dies 7 annos possit nori mo
tus illius uariatio. ita q dies d termiatonem
motus. quo mo sol motu firmamenti 7 anni uaria
tonem motus. quo mo i obliquo circulo. 7
i hoc pz. q no dz poni misis 7 sep[tima] . q p m
tangitur i noua uariatio. nec noua
uaacio. 7 p hoc patet oia q sunt qsita.

d. xv.

Dixit quoqz deus producat.

aque reptile. 7c. Supra egit ma
gister de productione rerum in sensibilium. in hac pte
agit de productione sensibilium. ut aliu et
qm ad aliu productorum sta tminusti[tis] cpl
eto. 7 ad completom scz ab opere cessatio. ideo ista
ps h tres. In pa agit de sensibiliu productione.
In 2a de diuino opm pfectione. i. oibi aut hu
catis atqz disputatis. 7c. In 3a agit de sep[tim]e di
ei requiecione. Iam de sep[tim]e diei reqe aliquid
loqui oz. 7c. pa ps h duas. In pa detiat de
productione aliu exaquis. In 2a de productione
aliu extra. ibi sequit dix et producat tra
7 c. In 2a ta pte detiat bitate. deum sola
dubonie. silr pa ps i q detiat de op m di
uinoz consumatione. ista ps h duas. In pma
ostndit qualr in pduc[ti]ne hois sta e. 7 co su
mata distio rez. In 2a uo e eand dis
tictorum explicat diuisas siuas auctorum trac
tatoz. i. Inhac eni rez pr distincc[tio]ne auctorum tc
tatores 7c. silr tcia ps h duas. In pa ista
tez explicat. In 2a qom mouet 7 detiat.
ibi sqr quo sep[tim]o die dicat deus. 7c.
D intelligentiam h[uius] ptis incidit h qo et
duo. Et p qr utr sen[sibi]lia sin aia sit .
2o qr. quo ordie sta sunt.
Circa pm qritur tria. [Primo] qr utr sen[sibi]lia q[uantum]
ad aiam sit producta exaliquo. uel exnicho.
2o qr qm ad corpus utr producta sit ex. uel . eliz
an exnio. Tertio qr utr i eaz operatione ac
tiua pdneunt passiuus an e[contr]o.
Ita p sic procedz. 7 ostndz qd sen[sibi]lium sui
uiu[entiu]m aie producte sunt exaliquo. p pte[x]
tu sceptur q dicit producat aq reptile aie
uiuetis. 7c. 7 paullo post producat tra aiaz
uiuete 7c. sz n. c causa asolo deo e. 7 aia cu
aq accepit potestate producendi reptile aie uiuentis. no ur qd aliq sit p sit ex nich
lo. It p auctez phi. i li. de aial. xvi. so
lus itells intrat ab extrinseco. Sz si aie b
brutoz fuisset producte exnicho. tunc e[ss]ent
asolo deo 7 intrant ab extrinseco. Itm
h ipim uiribus. q ex eo res producitur
q resoluitur. Sz no e aliquid. q illi
resolutur resoluat i nich. g aie bruto
aliu no sunt i nich resolute. qm aliq aliam
erit corrupta. g no pducte sunt exnio. It
exeod e aia uius bruti. qd nunc e 7 pri
us pfortimis. Sz aia ille bruti gnati
nam. no est exnichlo. q tunc aia no posset
pducia. 7 sic sequeretur q ii no posset fuarit
pdiectm. qd cu no uideat pbabile 7 pl
e. sic experientib appuit. q ii no pt ad eino
producere. 7 ita g q prime aie brutoz aliu
no sunt exnio pducte. It aia uial e pducti
one educit ter[re] e inioz. 7 ucorp[ora]lis. et ei
to no pndz e ex corpore. sz expu[m]o efficiuos
aie brutoz pnam sunt corp[ora]les. g no sunt
exnio pducte. It op ornatus psuppoit op
distinctionis. 7 op distinctionis psuppoit op creati
onis. Si g i distinctione corpm no fuit noua
creatio sz productio exaliquo. multo forci
q i ornatu. g sic corp aliu 7 aie adornam
spectent. ut g no sit producte exnio set exali
quo. Contra si aia producte sunt sibi sen[sibi]lium
i primordio. qro de illo exquo producte sunt. 7 u
illud productu sit exaliquo ut exnicho. E si
exaliquo. silr qritur de illo. 7 ita ut erit abi
re i infinitum. ut est ponere. q id exquo pducta e
aia sensi[bi]lis abinicio. productu fuit exnichlo
Sz qua rone illud productu fuit ex nichlo
eid rone. 7 aia sensibilis. g ut 7c. Itm
si aie ille producte sunt exaliquo. id adfit
erit spuale quid. aut corporale. Si corporale
ex corpore nunq pot fi sps. sic dic aug. sup
gen. ad lit. Si spuale. tunc qr de illo. u
uiuebat. aut no uiuebat. 7 q usu. h erat.
Et itm si spuale. qr ex illo n potuit fi aia
rationalis. Si g adh no contingit. ronabilis
sic inuit aug sup gen. ad lit. adh n
queniencia duxit. Seqtur ex hoc qd pme
aie sensibilium exnio sint producte. Itm
si fuisset pducte exaliquo. cu talis modus
pducendi compatit uirtuti nr[e]. ut tunc q cum
ia e[sse]nt corpora supcelestia agencia mo ulo
7 ad mixtione operancia. q aliu uirtute po
sset producere. g primaria opa n e[sse]nt ad
dine pos q e inueniens. cum ipe sit solus in
usi conditor. 7 pfector. It uidem quia

alia igitur prima per putrefactionem generantur. quia ergo anima educatur ex materia. et videtur quod non possit anima earum non sit vis insita rebus exsilibus. alia per eam ... quod non possit virtute corporis celestis. quia minus nobile. sua autem spiritualis sicut dicit aug. nobilior est omni corpore. ergo oportet quod educatur a creatore in medio. Si quae sic educuntur habent educi ex nichilo, ergo illorum alium que per putrefactionem generantur anime erunt. ergo multo forcius aliorum per coitum. Item nos videmus in talibus anulosis quod ad divisionem corporis remanet anima in partibus divisis. sed illa non potest esse anima prima. que erat una sola. nec anima producta est ibi cum sit singularis partis. opus autem non fit ab successionem. ergo videtur quod ille partes agentur a creatore. ergo multo forcius. Et secunda in prima per creationem. Item animal brutum generat brutum. aut transfundit animam aut non. si transfundit et anima non sit divisibilis dabit animam suam totam. ergo generans necessario moritur. si non transfundit est causa eius opus in generis creationem. necesse est ponere agens per quod anima educitur. hoc autem non potest esse semen. quia sit magis passivum quam activum sicut vult philosophus in ... adactum creatum. ergo immediate producitur a deo ex nichilo. ergo multo forcius ut quae sic producte sunt in primordio. Pro eo ad predicta intelligenda est notandum quod circa productionem animarum aliorum a brutalium diversi diversa opinati sunt. quidam enim dicere voluerunt quod anime brutorum fuerunt ex nichilo. quia non ex aliquo materialiter nec aliquo seminaliter. non ex quo materialiter quia sunt forme pure. non ex aliquo materialiter seminaliter quia non habent aliquid preexistens. et non dicunt ipsi producere eas simpliciter fuisse creatas. sed deinceps propagatas. non dicunt eas creari. sed postea traducia. non per decisionem et separationem partis anime. sed per multiplicationem. sicut enim candela ex quo accensa est. potest se per multiplicare. sine sui luminis diminutione. sic immo multo forcius dicunt substantiam spiritualem posse ... dicitur huic positioni quod anime brutorum producte sunt ex aliquo materialiter et seminaliter. materialiter ... quia sed hoc aliquid est. quod licet eam sit motor sufficiens. et non ex materia et forma dicunt eas consistere. illam autem materiam dicunt esse spiritualem inseparabilem coniunctam corporalem ... sic ex corporali producitur corpus aliud. Sic ex materia spirituali sibi annexa ut dicunt fit productio animarum. et sic fecit deus a primordio. et sic inde fiunt nunc non. illa enim materia cum preexistit formis seminaliter est in primis. et sic dicunt animas illas produci non tantum materialiter. sed et seminaliter. Circa primam

exsistat spiritualis materia preexistat in se aliqua potentia activa ad hoc ut ex ea fiat anima. sic et corporalis materia ... quod ex ea fiat corpus. Tercia positio est quod anime brutorum producte sunt ex aliquo materialiter. sed non seminaliter. materialiter in qua quia constat ex materia et forma. non autem seminaliter. quia materia illa non preexistit forme tunc ... seminalis ei quod ex ea productum est. Sed cum illa creatur et cum illa destruitur. et hii dicunt omnes animas sensibiles materiales. non solum quo ad primordio. sed et nunc esse a creatore nec tamen in corporibus. quia ipse creator dat unicuique durationem secundum quod competit ei ut ... Sed quamvis hec omnes positiones aliquid dicunt improbabile. nam prima dicit quod anima seipsam multiplicat et transfundit. ita tamen quod anima non habeat aliquid ex quo fiat. et hoc est ponere quod forma nullius possit aliam formam. similiter ex nichilo producere. quod est improbabile. et secunda improbatum est. de ... non oportet ponere aliquam materiam spiritualem anime preexistere. ex qua educitur anima ... et hoc satis est male intelligere. quomodo sit anima spiritualis materia. quae non vivat. nec vitam habeat. quomodo sit anima spiritualis materia. et ex illa anima rationalis fieri non valeat ... vero est illa materia spiritualis quae non videtur esse in se. Si autem est cum materia corporali tunc videtur quod materia educatur de materia ex nichilo videtur esse contrarium sibi. Tercia positio ponit quod materia anime sensibilis generatur. et quod simul cum ea destruatur. hoc autem ponere est contra auctoritatem philosophi. et ... alie creature in nichilo omnino cedant. Si enim materia corporalis in generationem et corruptionibus multo forcius videtur quod spiritualis quae dignior est et nobilior. si quae est subtilior esse. et ideo est quartus modus dicendi. quod anime que sunt pure sensibiles producte sunt ex aliquo seminaliter. sed non materialiter. seminaliter ... quia forme generabiles et corruptibiles per naturam. et non sicut alie forme nisi non ex nichilo producuntur. Sed est aliqua potentia activa in materia ex qua fiunt tamquam ex seminario. sicut enim intelligendum est in aliis seminalibus quae sunt forme tantum cum non sunt in brutis aliis. et ideo concedendo est animas sensibiles sive animas brutorum esse ex aliquo non ipse materialiter. sed seminaliter. quia cum anima sensibilis sit forma non habet materiam partem sui. sed solum fit ex potentia materie activa que ab agente excitatur. et perficitur quousque fiat anima. sicut globus perficiendo fit rosa. aliter tamen nunc producuntur ex illo seminario. et aliter in primordio. quia nunc producuntur ex seminario preexistente per sufficientem auctoritatem in primordio vero producte sunt simul cum illo seminario. nam seminarium illud aliquo modo preexistit ante diem creationis in quo facta est productio aliarum. In die vero quinta est ad

completam rationem eductum/ id est quia data est virtus activa nature/ ut possit deinceps alia que ad corpus et que ad animam propagare et multiplicare. et quia quedam sunt alia maioris perfectionis et organizationis/ quedam vero minoris: ideo divina dispositio rectissime ordinavit. ut quedam alia producantur ex suo principio seminario per maiorem actualitatem. ut potest esse illa/ que generantur per propagationem prima quod sic exsilit/ et ista sunt alia perfectiora. quedam vero per minorem est/ ut potest illa que generantur per putrefactionem. quia enim imperfectiora sunt/ minori indigent adiutorio et virtute/ ut producantur ad esse. hec autem positio est rationabilior et firmior. quia concordat in hoc tam augustinus quam philosophus. augustinus ad orosium. sicut semen cuiuslibet arboris/ habet quandam vim/ ut cum corpus fuerit infra/ oriatur et virgultum producatur. deinde truncus/ non ... dilatetur in frondibus/ deinde eisdem floribus decorata fructificet. ita est in corpore/ ut ita dicam quoddam seminarium. unde suo tempore creatore providencia dei/ aliqua ex materia creantur. et hoc idem habet super genesim ad litteram. plane et distincte/ et vult philosophus in xvi. de animalibus ubi ostendit quod vegetativus et sensitivus prius sunt in semine in potencia et educuntur in esse. et ibi vult innuere quod illud quod format membra/ non est ab extra quam ipsa anime virtus. et illam animam vocat potenciam activam intrinsecam ipsi semini/ que cum corpus ex semine productum est et organizatum/ ut possit ab ea deinde perfici/ prodit in actum/ et efficitur perfectio corporis physici organici/ aut esse illud quod format membra/ post est virtus anime parentis et matris. ex quo oportet in brutis aliis deducitur in esse anima plus. secus autem in hominibus/ ut infra videbitur. et hoc probat ibidem philosophus et multis rationibus et argumentis/ et ibidem dicit quod res coniunctas plene sunt in virtute anime. et huic multum concordat verbis augustini qui dicit/ contra ... in seminibus non tantum in ... hoc est potentiam sustinendo/ dicendum est animas sensibilium in principio non esse creatas ex nichilo/ sicut rationes ad hoc inducte ostendunt. habuerunt enim seminarium principium/ ex quo producte sunt. et nunc producuntur. ad illud vero quod primus obicitur/ quod si anime sensibilium producte sunt ex aliquo/ quod illud sit productum est ex alio. dicendum quod non oportet. seminalis enim ratio sive potentia activa ipsius nature/ est ipsi nature concreata. non ex aliquo producta. illa vero que ex illo semine oriuntur/ processu non debent esse. ad illud quod obicitur quod si est ex aliquo. id est aut spirituale aut corporale/ dicendum quod non est in spiritualis. nec est

in corporalis. sed est quedam potentia spiritualis/ indita a creatore nature corporali. et est in virtute. et ab ea dependens. et ipsa anima sensibilis in brutis generatur et corrumpitur per transmutationem corporis nature. et si tu obicias quod anima sensibilis est motor sufficiens/ ergo est hoc aliquid/ et habet materiam et formam. dicendum quod anima sensibilis non dicitur esse motor sufficiens. quia ipsa primo movet corpus/ sed per se facit. sed quia corpus totum quod habet esse hoc ad virtutem anime/ que est forma eius movet partem/ et movendo partem suam/ movet totum/ sicut patet in gravibus et levibus (?). et quod verum sit/ apparet/ quia si anima sensibilis poneretur in corpore quod non haberet partem mobilem nisi motu totius. sicut in lapide. numquam moveretur/ vel aliter dici potest. quod ad hoc quod ad sit motor sufficiens. non oportet quod distinguatur a mobili/ ita quod sit substantia alia/ differens per materiam et formam. quia illa sit forma in igne ... currens extensione per se et per accidens. et hec forma sic est in una parte totum/ quod tota est in alia. et ideo sic uniuntur isti partes quando movet. quia et distinctio ab ea. et hec distinctio sufficit ad hoc quod possit movere eam. nec requiritur quod habeat aliam materiam. et sic est in anima sensitiva in hiis aliis que habent huic operationi organa apta. ad primum quod obicitur/ quia ista possit ea educere. dicendum quod falsum est. quia antequam deus precepit aquis et dicens producant aque et cetera. aut seminarium illud sensibilium animarum et producendarum non erat. aut si erat. non erat sufficiens virtute. quod possit ad perfectionem venire. non enim habet genera creata in suum statum et preceptum sibi datum a creatore. unde cum prius esset unum vel posse. post fuit est divino imperio/ ut esset unde fieret. ad id quod obicitur de talibus que generantur per putrefactionem. dicendum quod sicut sunt varii modi solvendi. quia quidam dicunt quod est a celi motore. quidam quod est a creatore. potest tamen secundum philosophiam potentiam plane responderi/ quod sicut humor fit semen per potentiam generativam. et postmodum fit et organizatur in ... ita quod anima illa sensibilis que erat in potentia educitur ad actum per virtutem agentis particularis et per adiutorium corporis celestis. sicut in proposito intelligendum est. quod cum materia ista est aliquo modo seminarium illud/ ... temporibus eius. et adiuvante corpore celesti. ut a ... calor vivificus/ fit quodam modo semen. ita quod potentia illa activa que prius latebat/ adiuta ex actione celestis corporis perficiat

Primum ... tamen est ... ad ... iij ... [illegible]

... xxxiij.

xvi de animalibus

super genesim ad litteram

arbor ... [illegible]

Elementa: terra — sicca ... ; frigida ... ; aqua — frigida ... ; aer — humida ...

tueit ad pfcom̄ et oplem̄tu̅ ita q si celu̅
nec motor celi dat s formam ultimam. sz so
lu̅ adiuuat et excitat. ut pficat ad spem
opleta̅ pueniat. et p hunc modu̅ intelligendum
est et in aliis tire nascentibus. Et si tu obici
as q aı̅a q est in pō. no̅ ht speciem nec actum
opletu̅ aie. nec pot hre ab aliquo q
ita no̅ sit nobile. sic et ipa. et nullum tale
est celi. dd q est tal est spe in m. sz in
pō illa eminencia est ita determinata ad formam
talis spei producenda̅. qd no̅ pot ex illa
eam sua rone speciali alia educi. et ea̅ iac
tu̅ educta est ht esse. et ht tale esse. qd at
sit in actu̅ hoc ht ab extrinseco agente
q erat ens in actu. et q tu̅ ad hoc nobi
lius est ipa que erat in pō. q at sit talis
speciei ht ab eo qui pimo hs forme esse
cam indidit m̄. aliogn nung na̅ ipam ad
esse pduceret. n deus ipam m indidisset. sic
supra ostensum fuit. d. viij. et io no̅ oz q
educens illam formam in actu sit nobilior illa
forma in actu educta. et hic ex terminis pot
poni sic in mixtis et in iu̅tis tire nascentibus.
et p h pz rō. ad duo sequencia. na̅ q obic
de diuisione corpis anulosi ira aptu̅ est
q est corpus anulosum est minoris organi
cus. consilis in ptibus et ita toto et io inequalis sui
pte est aı̅a in pxia sui dispone. actu ad h
q sit actu. et ideo ferat dionesium iste poris
forme et vbificatio corpis celestis subito
induat forma. plures aut sunt modi ddi. aliqui
est hec. Quida̅ em dnt q aı̅a multiplicat
aı̅ sit spualis sic punctus ad dicem lineam
et spem ad dicem sperem. Impticum tn cum
hoc intelligendum est qd aliud q fiunt unum fiat
plura. et io secundus uia est magis plana.
ad ultimum sili. pz rō. q cum aı̅ generat
ab alio ppagatione et si no̅ decidat aı̅a ab
aı̅a. sicut corpus dividit a corpe. q n est
aı̅a diuisibilis ut credebat tu̅ cum co
rpe. s ptr calorem. et virtus et aliis que
adiuuat cu̅ virtute ministrantis. ut illa
pō actiua q erat in huiusmodi semine ad actum
opletu̅ pueniat. et ex hoc no̅ sequit q aı̅a p
ducat alia̅ aı̅am ex nichilo. et q pducat ex
aliq m. neq est q pducat esse ipa.

Cōd qr. utrum corpus aliud sit opositum
ex iiij or elis. an ex uno. Et q ex
uno ut pimo p septa. q dicit pducant

aq reptilia et cetera. et sili pducat terra aiam uiue
tē. Si g septa sufficienter exprimit aliud
materiam. cum no̅ exprimat nisi simplicia ela. pz et
est. Item forma oz pporcionari mē. g et corpus aie.
Sz forma aliud est simplex. g et corpus debet esse
simplicia. g no̅ sunt ex iiij or elis g et cetera.
Item quanto aliquid ad unam opositis magis accedit
accedit tanto minus est pfcum. q n. simplicius est pl[ura] i[n] p[ri]ma p[h]ia.
est potencius est et pfectius. Si g aı̅a sensi
est forma ualde potens et nobilis. g oz esse pfco
corpis simplicis. et no̅ mixti ex iiij elis. Item
corpus adornatum celi splendida no̅ sunt facta de
m qm celu̅ q ornat. g pi rone. sicut quedam
alia ornat terra̅. et quedam aquas. quedam sunt
ex sola terra. et queda̅ ex sola aq. Item corpus
aliud constant ex iiij elis. tunc ur q cum ela
hant spas distinctas. quod ela constituencia
corpus alis sunt in unu̅ iuncta p uiolen
ciam. Si g uiolencia est contra naturam constitucio
auctoris corpis alis est contra natam qd est inconueniens.
Item ex eisdem aı̅a sunt pducta tunc ex quibus
pducunt nunc. sz nunc ng possunt ela
virtute nc coadunari. g no̅ possunt corpus
aliud ex iiij or elis pduci. maior pz p se
minor est. minor pbat. q no̅ est in potencia
nc ignem facere descendere. Si em descenderet
cum medium interstitium aeris sit frigidissimum
necesse haberet ibi extingui. et alia plura sequerentur
inconueniencia g et cetera. Ad oppositum arguitur
sic. sensus est opo aie in corpore p confortati
te organi ad obiectum. Sz qdlibet al ht actum
quis est pprius in iiij or. qualitatum q sunt diciuntur
in iiij elis. g quodlibet al constat ex iiij elis.
Item omne al aliqd motu est mobile. g
necesse est al constare ul p gressiuo. ul constrictionis
dilatationis. sz nullum elm de se est sic mobile.
g necesse est al constare ex pluribus elis. Item
quanto forma est spualior tanto est plurium opo
num principium. sz aı̅a sensitiua est forma ualde spu
alis. g est principium multiplicis operacionis. et
corpus datum est ad subministrandum ei. g necesse
est q corpus sit aptum et ydoneum ad diuersas opa
ciones. sz n est aptum ad diuersas opaciones n
p diuersas virtutes. nec ad diuersas uirtutes
nisi p diuersas naturas. g n ht diuersas fi
n q ex diuersis opositum g et cetera. Item quanto forma
potior et ulterior tanto nobilior p eo quanto
eiora sunt mīlia. forma potior et nobilior
est forma mixti q forma eli. Si ergo aı̅a sen

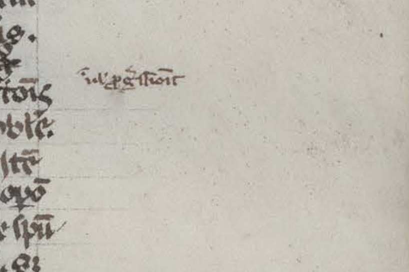

R°

cum sit forma nobilis, debet habere corpus nobile. quia corpus animalis non tantum non est corpus simplex, sed constans ex diversis eius. Responsio. dicendum quod absque dubio corpus animalium habet in se naturam mixtionem elementorum. sicut ostensum est per multas rationes. tamen propter hoc quod sint ydonea ad motum sensum. tamen propter hoc ut sint ydonea ad motum. tamen propter hoc ut sit ydonea ad multiplices operationes. tamen propter hoc ut in se habeat dignitatem complexionis, que omnia competunt illi corpori quod perficitur anima sensibili. et propter hoc debet habere aliquem gradum perfectum mixtionis, ubi non tantum sit mixtio sed et complexio. perfecta autem mixtio non est quousque contineant omnia elementa. aqua enim cum sit subtilior terra in decupla proportione, penetrat partes terre sed non perfecte, propter hoc quod aliquam habet grossitiem. aer vero qui est subtilior in centupla proportione, adhuc intimius se perfundat. sed ignis qui est subtilior et tenuior in millesima proportione subtilitate sua penetrat usque ad intima. et sic fit alteratio plena usque ad minima, et mixtio perfecta, quia insensibilia sunt per frigiditatem alterata. et sic patet quod tale debet componi corpus perficienda ab anima sensibili. Ad id vero quod obicitur de auctoritate Gen. dicendum quod dicitur illud tenendum per quandam proprietatem, scilicet appropriationem, sicut melius patebit infra. Ad primum quod obicitur quod forma debet perfectum mixtum, dicendum quod verum est in conditionibus que magis competunt ipsi forme. anima autem cum sit simplex in substantia, multiplex est in virtute, et ideo non competit ut corpus ei assimiletur in simplicitate. per hoc quod simplicitas corporis repugnat multiplicitati virtutis. et per hoc patet solutio. Ad id quod tertio obicitur quod quanto aliquid compositum, tanto minus perfectionis habet. hoc verum est et si habeat veritatem in simplicibus, quorum perfectio attenditur per accessum ad summe simplex. non tamen hic est veritatem in corporibus in quibus et magnificatur virtus ex spatii magnitudine. sicut magis urit magnus ignis quam parvus, et amplificat ex spatio multitudine. sicut maioris virtutis est sinapis compositus quam liquor in permixtus. Et ideo dicendum quod inter cetera est compositissimus, sicut planetis videlicet istius. Ad id quod obicitur de corporibus ornantibus celum, dicendum quod non est simile, quia illa nec propriis motibus moventur nec spiritibus perficiuntur, quibus debeatur multiplicitas operationum, vel diversitas partium componentium. et corporum

generatorum, sicut probatum est in aliis. Ad id quod obicitur quod fit elementorum violentia, dicendum quod non est intelligendum, quod dominus in primordio cum corpora animalium composuit, elementa ex diversis speciebus contrariis fecit. hoc enim non oportebat. tamen quia terra, aqua et cetera non sunt elementa pura, sed aliis permixta, secundum partem. sed quia terra est extremis alia, tunc etiam quia si essent pura et simpliciter in uno elemento esset inertia ipsorum. et ex uno composita fiunt omnia si assit virtus alterius, et actiones aliqua violentie. et per hoc patet responsio ad ultimum. quia similiter quando fit mixtio elementorum, natura non facit ignem quod sursum est descendere vel aerem. sed cum ignem vel aerem qui ut est infra vel generat per actionem aliorum agentium, fuerat venire ad constitutionem aliorum. et hoc quidem fit per naturam non per violentiam. quia communis. sed quod dicit philosophus quod desiderat quod melius est, tamen quod est sub forma elementorum, appetit esse sub forma complexionis. ideo cum ex diversis elementis fit mixtio in unum, appetitus nature completur, et violentia non infertur.

Tertio queritur utrum corpus animalium magis constet ex elementis passivis quam activis. videtur quod sic. et quia magis ex eis passivis primum vel per septuaginta. quod dicitur ea terra extra et aqua. hic autem non est dicendum. quia quod ubi alio elementorum sit alium scilicet est totum in. ergo dicendum est per divinam. Item sicut philosophus, ex eisdem constant aliqua ex quibus nutriuntur. sed animalia magis nutriuntur ex aqua et terra, per cibum et potum. ergo etc. Item ex eis maxime constituuntur corpora in quibus magis quiescunt. quia quies attenditur penes appetitum, et appetitus intentio penes constitutionem predominantis. sed omnia elementa maxime quiescunt in aqua vel in terra. videtur quod ex eis maxime sit constituta. Item in compositione corporis animalis membra officialia fiunt ex consimilibus, et consimilia ex humoribus. sed in humoribus maxime dominatur aquea, et in membris solidis maxime dominatur terra. ergo si elementa non veniunt ad constitutionem corporis animalis nisi per humores et membra, videtur quod omnia animalia ex his duobus elementis maxime sint constituta. Ad oppositum arguitur sic. sicut vult philosophus, vita maxime est per calidum et humidum. ergo si omnia animalia vivunt in eis humidum et dominans calidum et humidum, ergo id elementum eius principium est in sunt. hoc autem elementum est activum, scilicet aer. ergo etc. Item sicut vult auctor super genesim ad litteram ... et decima et

terra est perfectissimus inter

Corpus animalium habet naturam mixtionem elementorum ut sit ydonea: ad sensum ... ; ad motum ... ; ad multiplices operationes ...

et spiritu. Lux est illud quo mediante corpori unitur
anime. et anima regit corpus. Ergo similiter propter hoc
reperitur in igne. unde quia in corpore animalium aliis.
nisi ignis debent predominari. // Item anima sensiti
va sicut est principium sensus. ita est principium motus.
Ergo animalium corpora non tantum ad sensum. sed etiam ad motum
debent esse habilia. Set animalia gressiva sunt maxime
ad motum habilia. et hec sunt elementa passiva. Ergo in
quibus aliquorum corpora magis constant ex activis quam passi
vis // Item nobili perfectioni debetur recipiendum nobi
le perfectibile. Set anima sensibilis perfectio valde
nobilis. Ergo corpus illius maxime ex hiis que
de elementis constituitur. que sunt nobiliora inter corpora
simplicia. hec autem elementa activa. non passiva.
Ergo etc. Si tu dicas ad hoc quod animalium plus consti
tuuntur corpora ex elementis activis quam passivis. secundum
quantitatem virtutis non molis. Obiectio contra hoc. quia
motus sequitur naturam predominantis secundum quantitatem.
Sed aves movent sursum. Ergo videtur quod in eis secundum quanti
tatem predominentur elementa que sunt nata ferri sursum.
hec autem activa. et non passiva. ut ignis et aer
Ergo etc. Item volatilia sunt adornatum ae
ris. Set ornatum proprie et debite collocatur in eo
quod ornatur. Nullum autem corpus proprie et debi
te ordinatur in aere. nisi in quo dominantur
elementa activa. Ergo si avium corpora ibi ordinantur
ut ipsum ornaciarum quod in eis predominentur
elementa activa. quia si non proprie ibi locantur. quia ibi
non requiescunt. sed magis in terra sunt. quare potius debe
ant dici volatilia adornatum terre quam aeris.
cui septima contradicit. Responsio dicendum quod sicut du
plex est quantitas. videlicet molis et virtutis. sic
hec dupliciter potest attendi elementorum predominancia.
videlicet quantum ad molem et quantum ad virtutem.
Si enim loquamur de predominancia quantum ad molem.
sic in corporibus avium predominantur elementa passiva.
et sic ex eis maxime dicuntur esse facta. Si autem lo
quamur quantum ad quantitatem virtutis. sed cum corpus
complexionatum sit natum regi ab anima. et me
diantibus elementis activis. sic predominantur in eis elementa ac
tiva. Responsio autem ad hoc quod elementa activa et pas
siva secundum hanc duplicem quantitatem virtutis
scilicet et molis. permutatim predominantur. sumitur ex parte
finis. finis enim imponit necessitatem hiis que sunt
ad finem. finis autem corporis complexionati est anima
eius que dat ei vitam et sensum et motum. Adiuvan
tum autem corpus id quod non esset hile. si predominarentur
ibi elementa passiva quantum ad quantitatem virtutis.
propter sui gravitatem. et soliditatem. sicut sunt cor

minalia. Similiter non esset hile. si predominarentur
ibi elementa passiva quantum ad quantitatem virtutis.
propter sui gravitatem. et soliditatem sicut sunt corpora
mineralia. Similiter non esset hile. si predominarentur
ei elementa activa quantum ad virtutem et molem. quia statim
consumerentur elementa passiva. nec esset quod posset
vegetari ab anima. et ita oportuit quod esset quedam
mutua predominancia. et consurgeret quedam mutua
proportio et concordia. ex qua corpus illud esset
aptum ad vitam suscipiendam. et animam. que est quasi
quedam armonia. ad sensum. Similiter ydoneum non
esset. nisi predominaretur in passivis elementis quantum ad molem.
quia tactus est primus inter omnes sensus. a quo sine quo
sensu predominatur terra. et ita si non predomina
retur terra in corpore non esset ydoneum ad tactum.
Ergo nec ad aliquem sensum. Similiter oportet quod ad hoc quod
sit ydoneum ad sensum. predominetur in eo ignis
quantum ad virtutem sive calorem. Calor enim et spiri
tus sunt instrumenta virtutis sensitive. et hoc est quod dicit
Augustinus super Genesim ad litteram. Primo unde tactus qui est prime
in sensibus. terreo elemento magis congruit. per quem per totum
corpus animantis quod maxime ex terra constat actu
sentitur. et post anima cui sentiendi vis
est. cum corporea non sit. per subtilius corpus agitat
vigorem sentiendi. inchoat namque motum in omnibus
sensibus. per subtilitatem ignis. et ita ex hiis
patet quod ad hoc quod corpus sit ydoneum ad sensum. necesse est activorum et passivorum elementorum esse mutuum predominium.
~~predominium~~. Similiter ad hoc quod sit ydoneum ad motum
necesse est quod elementa activa virtualiter predominen
tur. mediantibus quibus anime vis motiva ad mem
bra pertingit. necesse etiam est quod dominentur pas
siva secundum quantitatem molis. ex quibus constituantur
membra solida ad movendum ydonea. et hoc
est quod dicit Augustinus in III. super Genesim ad litteram. ignis omnia
penetrat. ut motum in eis faciat. et post.
Ideo autem caloris privatione. cum corpus nimis
frigescat. obtundit sensus. et motus pi
grescat. qui ex calore in corpore. Sic igitur propter
motum necesse est esse mutuam actionem et passionem
elementorum in corporibus alis predominanciam. ut membra sint
mobilia. et ita congruentem habent. et agilitatem
ex aere et igne. soliditatem vero habent. ex predo
minio aque et terre secundum quantitatem. aqua igitur et terra in
omnibus alibus secundum quantitatem molis predominantur. Sicut
enim aliquis artifex miscendo terram cum aqua facit
lutum ex illo componit vasa. sic dum liquor
aqueus terre miscetur fit humor. et dum ille
coagulatur per naturam. fit corpus organizatum. Dupliciter
autem potest intelligi hec commixtio. aut ita quod aqua exi

stenti fluvibili immisceat terra. aut ex .ii.
terra primum sit ex arida et ad suas partes con-
tinuationem commisceat aqua. et hiis duobus mo-
dis inductum est aliquid corpus. et ideo quedam dicun-
tur ex aquis. quedam ex terra facta. hoc autem non est
dictum. quia illa que facta sunt ex aquis plus habent
de aqua quantum ad substantiam quam de terra. aut ex ca-
ciantis ad suam consistentiam plus recipiat de
terra quantum ad substantiam. tum propter hoc quia ipsa est que
prestet aliis soliditatem et stabilitatem in
tantum quia ipsa habet parum de spiritu. et multum de
materia. Sed quod dictum est aliqua esse facta. hoc est quia ma-
gis in eis quam in aliis dominatur aqua. hoc autem
dico non quia ad preponderantiam active qualitatis vel pas-
sive. Sed quia ad aliquam conformitatem nostram per quam
illa que ex aquis producta sunt in aquis magis
delectantur esse. et quoniam humor aquis est du-
plici differentia. videlicet in ratione humoris fluctuan-
tis et in ratione vaporis exalantis. ideo aqua est
principium duplicis generis alium. scilicet natatilium et
volatilium. natatilium secundum rationem humoris. et ideo
illa remanserunt in aquis. volatilium ratione
vaporis. et ideo cum ille proprie vapor sit mixtus
aeri et efferatur sursum. volatilia in aere
sublevantur. et eo usque possunt ascendere quo
usque inveniant aerem humidis exalationibus
pinguescentem. et hoc est quod dicit augustinus .iii. super
genesim ad litteram. Iste inferior aer qui excipit ex-
alationes humidas maris et terre. et ad sustinendas
aves quodammodo crassatur. non
non ex aquis accipit aliquam. quod .n. est humidi
est in hoc portat aliquid corpus. quod ita vivunt pennis
volantes. quadam pisces quibusdam aliis na-
tatoriis pinnis sunt. Ipse deus ex aquis dicit
esse producta volatilia. aque .n. non bipertite
levem sortitur esse in fluore. scilicet in unda. et suprio-
rem vero in aura flabilem. illam vero deputantur
natatilibus. istam volatilibus. sic hec elo-
quiorum ad duos sensus. alibi datos videtur.
olphactum. explorandis vaporibus. gustum.
explorandis liquoribus. ~~Ex parte eius liquo-~~
~~ribus~~ ex parte ideo. Ad obiectum quia in corporibus aliud
preordinatur esse passiva quam ad quantitatem mo-
lis. sicut ostendunt rationes ad primam partem
inducte. preordinantur vero et activa quantum ad quan-
titatem virtutis. sic ostendunt rationes .iiii.
in fine adducte. Ad ultimum vero quod obicitur
contra. in volatilibus preordinetur aer secundum quanti-
tatem. quia aer movetur sursum. dicendum quod
motus sequitur naturam predominantis. hic autem non est
de motu illius. quod debetur corpori ratione sui
ponderis. non est autem de motu aliquo quod est de vir-
tute ipsius anime. corpora autem avium non sunt re-
lucta. nunquam ascendunt in aerem. sed descendunt
ad terram. quod autem ascendant. hoc est propter anime suffi-
agantibus sibi pennis. et spiritibus interioribus et vapo-
ribus in aere elevatis. Ad illud quod obicitur quod
aves ornant aerem. dicendum quod non dicuntur ornare
aerem quia in magis quiescant quam in terra. hoc .n. est
falsum. in terra .n. quiescunt et habent principium ali-
menti. Sed ideo hoc est. quia avium actus est motus
maxime in volatu. et quia illum exercent in aere.
ideo dicuntur aerem decorare et ornare. potissime
.n. actum suum exercent in

Consequenter queritur quo ordine alia produ-
cta sunt. et circa hoc queruntur tria.
Primo quidem de ordine productionis ex parte finis.
Secundo vero ex parte temporis.
Tertio vero ex parte productionis et generis.

Circa primum sic proceditur. et queritur utrum
omnia sensibilia facta sunt propter homines. et quod sic
videtur. per preceptum genesis .i. dominamini pis-
cibus maris et volatilibus celi et cetera. et post genesis
.ix. omnes pisces maris manui vestre traditi sunt
et omne quod movetur et vivit. Ergo omnia ad utilita-
tem hominis facta sunt. Item apostolus .i. corinthios .iii. omnia
vestra sunt. hoc est dicendum ut istis utentes. ergo propter universitatem
omnia que sunt facta sunt et producta. Item ista alia sensibilia. Item
philosophus. homo est finis quodammodo omnium eorum que sunt. et
sensibilium. hoc omnia bona exoptant. non quod ad
summum. sicut vult dionysius et philosophus. Sed inter creatu-
ras in flores solus homo natus est immediate
ad deum pertingere. ergo alie creature ordinantur in
medio hominem. sed quod in fine ordinatur medi-
ante alio. est propter id. ergo omnia sensibilia facta sunt propter hominem.
Sed contra. tante dignitatis est esse per finem. sicut
esse principium. Sed sensibilium aliud solus deus fuit principium
ita quod non homo. ergo eorum finis est non homo sed deus.
Item quedam sunt alia quorum non valet homini in adeptum.
quedam que non valent in adversitatem. sed
homo si stetisset hiis non indiguisset. ergo hec
alia. aut facta essent frustra. aut non sunt
facta propter hominem. si tu dicas quod deus ea fecit
quia previdit hominem lapsurum esse. tunc videtur quod
in voluntate hominis et potestate existeret. utrum illa alia
frustra essent. quod falsum est. Item si alia facta
sunt propter homines. ergo nulla debent esse facta contra homines
sed in liste bestie sunt nocive. ergo non deberent

fi in patria reconditur. aut esse frustra facta. Si
si tu dicas quod bestie non possunt nocere. hominem
preualent. Contra. uidetur quod post peccatum hominis sit noua
potestas eis tradita. Item si alia facta sunt propter habita
tionem hominis decorandam. cum in statu innocen
tie non deberet habitatio fedari. uidetur quod non debue
runt corruptibilia alia fieri. que suis corruptibus et exa
lationibus inficiunt aerem. Si tu dicas quod non
corrumperent. Contra est quod augustinus super genesim ad litteram li.
iii. qui dicit tunc facta esse alia uiuentia de ra
pina. alter enim sic. quedam refectionem corporis
sui ex aliorum corporibus querunt. ubi loco deberetur.
Item quicquid sit de hoc. siue moriantur siue non
moriantur. uidetur quod alia que alia deuorant habitationis
hominis decorem dehonestant. et ea destruunt que ad
ipsius faciunt decorem et ornatum. Responsio dicendum
ad primum dicendum quod intelligentia est huius. quod finis principalis
et ultimus. quidam uero est finis sub fine. Si primo
modo loquimur de fine sic omnium creaturarum et maxime
corporalium finis est deus. quia omnia propter semetipsum
creauit altissimus. omnia enim fecit ad laudem sue bo
nitatis. Si autem loquimur de fine non principali qui est fi
nis quidam medius et finis sub fine. sic omnia sensibilia
alia facta sunt propter hominem. et hoc insinuat philosophus cum dicit.
Sumus finis nos quodam modo omnium eorum que sunt. Et
insinuat scriptura multo excellentius cum dicit
faciamus hominem ad ymaginem et similitudinem nostram et presit
piscibus maris et cetera. quia enim homo rationis capax est.
ideo habet libertatem arbitrii. et natus est piscibus
dominari. quia uero per similitudinem natus est in deum
intendere. ideo omnes creature materiales ad ipsum
ordinantur. ut mediante ipso in finem ultimum per
ducantur. et sic concedendum secundum rationes ostendentes alia
propter hominem facta esse. Ad dissolutionem autem ratio
num que inducuntur in contrarium notandum est quod aliter ordi
nantur alia ad hominem secundum statum innocentie et aliter
post statum nature lapse. secundum statum innocentie ordi
nantur ad hominem secundum rationem quadruplicem. scilicet propter rationem est
ad manifestandum ei ipsius conditoris magnificentiam. dum ei
pro omnibus obediunt quod propter hoc ad decorandum hominis habita
culum. propter specialem ei creauit habitationem hominis aliarum
multiplicitate non solum arborum decoram. Tertio
ad excitandum hominis sensum. ut in ipsorum aliorum suis
diuersis uideret homo multiformitatem sapientie conditoris.
Quarto ad modum quendam eius affectum. dum homo
uideret alia per similitudines suas non cauere et amare
aut. illa quod quia uidet facta sunt et excitaretur
ad amandum deum et propter has rationes non solum
fecit deus iumenta. sed et rationes bestias et per

cora. omnia enim faciunt ad hominis utilitatem secundum
rationes predictas secundum statum nature lapse. ordinantur
ista alia ad utilitatem hominis. sed aliter bestie
et aliter iumenta et pecora. iumenta enim et pecora
ordinantur ad subueniendum hominis indigentie quedam
ad cibum. et quedam ad uestimentum. et quedam ad obsequium.
sicut sunt equi et asini et cetera. et quedam ad solacium.
sicut quedam aues et catuli et similia. sed sic facta
sunt propter hominem ratione quadruplici. Similiter alia
siue bestie noxia ordinantur ad hominem secundum
quadruplicem rationem et utilitatem. quod ponit super
genesim ad litteram li. iii. dicens enim quod aut penaliter
ledunt aut salubriter exercent. aut utiliter
probant. aut ignorantem docent. et sic patet quod tam
bestie quam reptilia et iumenta et pecora facta sunt propter hominem
siue in statu innocentie siue in statu nature lapse
planum est et patet. Ad primum quod obicitur in contrarium. Ad secundum
quod obicitur quod esse finem tante est magne dignitatis. dicendum
quod verum est de fine principali qui est finis cuiuslibet finis.
non autem est verum de fine qui est finis quodam modo.
Ad primum quod obicitur de aliis non ualentibus ad esum
et uestitum. Respondeo patet. quod illa fecit deus quia
preuidit hominem lapsurum. esto tamen quod non laberetur
non tamen essent frustra. haberent enim per se releuacionem
indigentie quadruplicem utilitatem. sic de
terciam est supra. Ad primum quod obicitur de bestiis
que sunt contra hominem. dicendum quod homine stante nulla alia
ipsum offenderent. sed omnia sibi mansueta essent.
sicut alicui diuino tempore fere crudelissime seruis
dei mansuete facte sunt. ut leones cameli
quia autem nocent uel offendant non est propter potentiam homini
non propter nouam potentiam eis datam. sed propter digni
tatis perfectionem ab homine amissam. unde sicut
oculus sanus a sole non leditur. sed cum effectus fuerit
propter infirmitatem offenditur. non propter mutationem factam
in sole. sed in oculo. sic et in proposito intelligi potest.
Ad primum quod obicitur quod homine stante non debuerunt
fieri alia mortalia. dicendum quod alia sua uita habita
tionem hominis decorant et ornant sic et morte
sua et successione faciunt ad uniuersi de
corationem. et sic alia se similiter uiuacia sunt
ideo sapiente excogitandum sic et alia sese offe
rentia et decorantibus alium nutrimentum
sumentia. quia illa corrupto aere hominis non in
ficiunt. qui eius odoratum offenderet. sed per
quandam successionem et ordinem dum alia se succe
dentia uniuersum decorauerunt tamquam pulcherrimum car
men in quo sillaba succedit sillabe. Similiter dum bestia
aliqua aliam occidit commedendo habitationem

discordiam non facit. Sed post octavum erudimus homi
perfecte. Et hoc est quod dicit Augustinus iii super Genesim ad litteram
minimum aliter bestie, cibi sunt aliarum. Si iste pos
sumus dicere, non erunt alie quibus alie vescantur.
habent enim omnia que diu sunt mirabiles modos et ordines
suos, quod cuncta mirabiliter considerata laudantur. Nec sine
occulta pro suo genere moderamine pulchritudinis temporalis
ex alio in aliud cum secundo mutatur. Et certe omnibus
talibus in floris etiam motibus perficit homini
salubres amoniciones dum plane exempli
ficat. Et exemplis patet ratio ad obiecta.

Eodem quoque ordine productionis sensibilium que
est extra tempus. Et ideo septimam quod volatilia
et natatilia facta sunt in uno die, scilicet v^to. Gressi
bilia vero et homo facta sunt die alio, scilicet vi. Sed istum
ordinem post extra ipsorum aliorum sensibilium. Et se-
¶ cundo vero in comparatione ad hominem. Contra primo obicitur sic: Tribus
diebus sunt omnia elementa distincta, non solum ignis [aer]
sed et aqua et terra. Ergo pari ratione a summo opifice de
buerunt fuisse ornata. Ergo in uno die debuit
fieri ornatus aeris et aque et terre. Item distinc
tio dierum fit prius diversitate operum. Ergo si tria
sunt elementa que ornantur exaltibus et tria sunt genera a
alium, scilicet volatilia et natatilia et gressibilia,
videtur quod produci debuerunt saltem in tribus diebus. Item
terra prior omnibus producta est. Ergo prior omnibus debuit esse
ornata. Ergo alia que terram ornant prius produci
debuerunt quam illa que ornant aquam vel aerem. Item
cum producerentur alia ornantia elementa, aut producuntur
secundum ordinem dignitatis, ut incipiatur a sup
remo, aut secundum ordinem ascensionis, ut incipiatur
ab infimo. Si primo modo, ergo prius debuit fieri orna
tus ignis quam aeris. Si secundo modo, ergo prius debu
isset fieri ornatus terre quam aque. Quorum utrumque rep
ugnat scripture sacre et ordinationi prius dicte,
te quod ad productionem ipsorum aliorum. Item obicit
contra ordinem productionis aliorum in comparatione ad hominem.
Homo enim plus convenit cum angelis quam cum bestiis.
Ergo magis debuit produci eodem die cum angelis
quam eodem die cum bestiis. Ergo productionis hominis et be
stiarum non recte facta est in eodem die. Item plus
convenit invisibile cum invisibili quam cum homine sensibili. Ergo ma
gis congruens fuit in eodem die produci omnia invi
sibilia quam sic produci hominem et bruta. Item prin
cipalius opus dei debet fieri prius, sed homo principalius opus fuit
vi^te diei. Ergo debuit ante fieri quam fierent sensibilia
sive bruta. Quod est contra ordinem sacre scripture. Item
potius magis indiget quam econverso. Sed bru
ta alia magis indigebant homine quam homo indiget

eis secundum illum statum. Ergo ante debebat homo produci
quam illa ingrederentur. Respondeo dicendum quod in productione
sensibilium duplex attenditur ordo. Unus scilicet
secundum distinctionem diei a die. Alius scilicet secundum ordinem
eorum que eodem die producta sunt. Primus autem ordo at
tenditur secundum exigentiam finis et medii. Et quia volati
lia et natatilia ex aquis producta sunt, propterea quod
hec accipiunt ad humorem et vaporem, et sunt ad
ornatum mediocriter perspicue, ideo facta sunt septima die et cum
certe facta uno die. Quia vero gressibilia non solum invisibilia
sed terrestria ad ornatum terre spectant, et ex terra
non sunt producta, scilicet terra, ideo eodem die. Sed
alio a predictis facta sunt, ita quod sicut uno die or
nata est celestis, scilicet quarto, sic uno die or
netur non clarius perspicua scilicet v^to et tertia terra
scilicet vi^to. Et sic non celestis precedit clarius perspi
cuum et perspicuum opacum. Sic horum ornamen
ta sunt ordine temporis correspondenter producta. Secun
dus ordo, que est inter ea que producta sunt eodem die,
attenditur secundum precellentiam perfectionis. Nec prius
enim producitur quam imperfectum est et deinde quod per
fectum, quia iste est ordo ut a minus completo procedatur
ad magis completum. Et ideo septima post diem est pro
ducta natatilia die v^to, quia sunt minus perfecta
quam volatilia, et sunt in vi die. Prius dicuntur
esse producta irrationalia quam homo. Huius autem multi
plex potest assignari ratio, quare homo post ceteras
creaturas est productus. Conveniunt autem triplex ad
presens. Quia post omnia productus est homo, scilicet pro
pter corporis magnitudinem, propter animi et corporis
distantiam, et propter terminus convenientie [illegible]
Propter parvam corporis magnitudinem debuit homo ulti
mo produci. Cum enim corpus eius sit completissimum in
ter cetera corpora, et propterea ad compositionem tanto po
sterius post omnia producendus erat. Propter animam et
corporis distantiam debuit fieri post cetera, quia
cum distat alia a corpore non solum sicut forma
a materia, sed et sicut spirituale et corporale et sicut perpetuum
a corruptibili. Ideo magis distantia temporis debuit in
venire in productione hominis, quod ad similem [illegible]
inductionem suarum partium, ut per distantiam temporis in
telligeretur distantia partium compositi [illegible]
cius compositi perfectionis, post cetera debuit homo produ
ci. Quia enim homo sua dignitate completivus finis est
omnium corporalium, ideo post omnia erat producendus,
ut sua productione finiret et compleret omnia precedentia,
tamquam finis complet quod ad ipsum ordinatur.
Hec et sic patet quod divina sapientia in productione sensi
bilium conservavit ordinem convenientissimum. Ad primum ergo quod

Primo obiectio contra ela

primo obicitur quod elementa sunt sibi distincta. Dicendum quod non est
simile, quia distinctio non est in uno elemento, immo in altero.
Ideo non potest distingui unum elementum ab alio,
quin alterum distinguatur ab eo. Non sic autem
est in ornatu, quia ornatus unius elementi non
necessario respicit alterum. Ad id quod obicitur quod tantum
sunt elementa que ornantur ergo etc. Dicendum quod si tantum sunt
ornatus tamen duorum scilicet aeris et aque, non respicit
illa ut duo sunt, sed ut in uno conveniunt scilicet in
natura aquea. Sic etiam terre et celi, et non duorum
ornatus. Ad eandem diem spectat, et propterea non aliud
quam illa duo elementa ornata uno die et facta.
Ad id quod terra prior est producta, dicendum quod firmamentum est nam
in principio etc. terra non accipitur pro celo, sed pro materia.
Ad id quod obicitur de igne, quod cum est propinquius inter
elementa, prius debet ornari. Dicendum est quod propter subtilitatem
actionis non possunt in eo vivere alia, et propter nimiam
distantiam a nobis non venit usui hominis aptatum,
ideo non declaratur eius ornatus, nec post nec
postea. Fit non ornatus ordinatur postremum
propter eo quod ipsa est infima et obscura et non maior
indigeret ornamento, et propter hoc ornatur plantis
et arboribus et animalibus et cum eius ornatu constat
totus ornatus completum quantum ad hominem, qui est precipuus
inter omnia alia. Ad id vero quod obicitur
quod homo debuit produci cum angelis et quibus
magis convenit, dicendum quod et si magis conveniat quantum est ex parte
anime, non tamen quantum est ex parte corporis. Similiter ad sequens
dicendum est quod cum sensibilia et volatilia magis
conveniant in forma perfectionis, non tamen conveniunt quantum ad ea
ex quibus prius constituuntur et ornantur quod est elementum terre.
Ad id quod obicitur quod principalius opus debet esse
prius, dicendum quod verum est quod in eis que producuntur est
minus perfectum quam magis perfectum secundum ordinem generationis, quamvis magis perfectum sit prius secundum ordinem
dignitatis. Ad id quod obicitur quod positio indiget
positione, dicendum quod verum est quando aliqua ordinantur ita quod inter
ea cadit ordo temporis. Quando vero est ordo solius con-
gruentie sic propositio non est vera quod probat veritate.

Circa quartum de ordine productionis alia adquirentur.

Et queritur utrum deus postquam alia produxit
ab omni opere quievit. Et quod sic videtur per scripturam Genesis
II: Requievit deus die septimo ab omni opere quod
patraverat. Sed alia producta sunt in VI diebus, ergo cum
productionem sequitur quietatio. Item omnis opus
quod pervenit ad completionem habet quietem subsequentem.
Sed productio creaturarum completur in productione
animalium et maxime hominis. Ergo videtur quod postquam deus
die VI alia produxit, quod deinceps requievit.
Item distinctio dierum est ad nostram instructionem. Sed
diebus VI permisit deus homines operari, septimo
quiescere precepit et cessare ab omni opere. Sed igitur
mandatum nostrum habet exemplar in conditore, videtur
quod alium productionem subsecuta fuit quies.
Item omnis creature productio finem habet et terminum, ergo si-
militer dies omnis in qua aliquid producit habet
vesperum. Sed VII dies sive septimam non assignatur
vespere. Ergo post VI diem nulla sunt producta,
et in VI die producta sunt alia ergo etc. Contra
Io. V: Pater meus operatur usque modo et ego operor.
Ergo si usque modo operatur, et usque ad VII non
cessavit ab opere. Item VII dies aut
est novus dies praeter dies precedentes aut non.
Si non, ergo non est aliis continuandus. Si sic et
illum fecit deus, ergo constat quod non requievit ab
omni opere postquam produxit alia. Sed tamen dicitur
quod dies ille non differt a precedentibus nisi per numerum, sed
sic differt octavus et decimus, et sic deinceps
ergo si VII numeratur eadem ratione et VIII de numero.
Item requies aut connotat aliquem effectum aut
nullum. Si nullum connotat ergo ab eterno requievit.
Ergo antequam requievit quam ad produceret. Ergo penes requi-
etationem non debet accipi aliquis dies. Si con-
notat aliquem effectum et ille effectus non fuit in die-
bus precedentibus ergo aliquod novum produxit in die
VII. Non ergo requievit ab omni opere suo postquam
produxit alia die VI. Item deus creat cotidie
novas animas et infundit corporibus, creare autem est
opus solius dei proprium. Ergo non videtur quod ab operatione requi-
evit post diem VI. Item alia quedam producuntur
per putrefactionem, sed constat quod illa non sunt pro-
ducta in VI diebus. Sic dicit Augustinus III super
Genesim ad litteram et habet hunc species proprias et maxime. Ergo
videtur quod post VII diem non cessavit a productione
novarum specierum in genere aliorum. Item quedam
alia generantur per permixtionem sicut mulus
ex equa et asino. Hec autem in VI diebus non fuerunt
facta, nec secundum individualia nec in sua specie.
Ergo post VII diem non cessavit a rerum productione
non solum quantum ad individua, sed etiam quantum ad species et
genera. Responsio: ad predictorum intelligentiam est notandum
quod omnis artifex perfectus opus inchoat ut ad
perfectionem producat. Et sic intendit ita facere et si
per omnia sufficientia virtutis agentis est suppetit. Cum
autem ad perfectionem deduxerit, habet quod intendit. Omne
autem operans propter aliquid, optento eo propter quod agit,
quiescat. Omnis ergo agens perfectus sic operatur ut
aliquando quiescat. Et ergo deus sit agens perfectissimus

inp̄du ipm̄ uniu̓su͂. nec̄ e͂ q̄ ip̄m alī
quiesc̄. s; e͂ duplx sit agens / q̄da q̄ pmo
7 laborat in sua op̄atōe / q̄da uō q̄ nec mu
tatur nec uariatur. illud q̄ pmo agit q̄esc̄
p̄ q̄etacōm / q̄ quidē e͂ puatō motus 7 la
boris / sic agens c̄atū. illud uō q̄ p̄o modo
agit 7 quiescat / quietatē nō c̄sistit laboris
ul' fatigatōis puatō. s; q̄ e͂ cessatō ab
op̄e. p̄p ip̄ius p̄fcōm 7 sic dr̄ d̄s ab omi
op̄e quieuisse / q̄a uniu̓sū p̄duxit ad p̄fcō̄
c̄. 7 sic q̄euit 7 ad p̄fcōm ē deduxit. p̄p q̄
nō q̄d duplx e͂ p̄fcō uniu̓si. una 7 p̄apua
q̄ ē p̄manēs. alia e͂ ip̄ius ē decurrens.
p̄a attenditur i c̄pleta exist̄c̄a p̄n̄. 7 c̄
pletō illo sp̄ez / q̄ quid sp̄ez n̄ c̄niis p̄tici
pat / p̄ ita 7 ordinata in ītentōm n̄c̄ p̄a ū
p̄fcō c̄sistit in p̄ductōe eoz que ex tp̄a decu
rrūt / 7 s c̄nt succedūt. ex c̄ succ̄ssionis ordi
natione resultat queda uni̓ p̄ulchritudo
7 p̄fcō. q̄m s; p̄ar p̄fcōm / de uniu̓sū ī vi.
diebz ad ē p̄duxit. s. q̄ ad c̄pleta exist̄ē
c̄a p̄n̄. 7 q̄ ad c̄pletū n̄uz sp̄ez. io dr̄ re
q̄esc̄e ab oī op̄e q̄d patrauit / q̄ uō c̄tinue
op̄atur ad rez successionē / p̄p̄agatāz 7
ī diuiduoz multip̄n̄. io dr̄ op̄ari usq̄ mō.
7 ex his p; r̄io ad q̄om p̄uiciaz / c̄ced̄dū
e͂ eni q̄ ad p̄ductōm aliuz mat̄ie boni̓
secuta e͂ q̄es in die vij. nō q̄ fc̄a sit la
boris t̄miatō. s; q̄ fc̄a e͂ op̄is inchoati
c̄pletō. 7 c̄ r̄nes s̄ p̄bantes. ad
iᵈ q̄ ob mai̓z de. io. v. pat̄ uis op̄atur
7 c. ia p; r̄io. obicit n. de illa op̄atōe
q̄ sp̄ectat ad op̄atāz uniu̓si. p̄ ē decurrēs.
nō p̄ ē p̄manēs. ad iᵈ q̄ ob; q̄ fecit die
vij. dd. q̄ die vij. nō fuit aliq̄ sp̄e / ap
cedentibz diebz / imoquoda mō iā erat in
aliis p̄ductis. 7 io ad p̄m c̄plemētū uniu̓
si / n̄ addebat rōne sui. 7 io eius p̄ductō
nō repugnat q̄eti. p̄ q̄d quies dicit cessa
tionē a p̄ductōe eoz q̄ s̄ de p̄n̄ uniu̓si
c̄stōe / c̄nuātur tn̄ cū p̄ decs diebz mag
q̄ dies vij. vl' x. p̄p cessatōz ab op̄e
c̄stituēdi uniu̓sū / ḡ q̄ nō attenditur
c̄nuatō diez. q̄ nō h̄nt tm̄. 7 io an̄
dies n̄ dr̄ h̄re uesp̄am aut post illum
c̄nuātur dies nou̓. s; sic rc̄ssit ad p̄n̄.
ad iᵈ q̄ ob / q̄ q̄esc̄ ab op̄e. aut mō tat
eff̄cm aliq̄. aut nullm̄. dd q̄ p̄ aug̃ar
quiesc̄ dr̄ ī eo c̄aliē / q̄ facit c̄tinuum

sp̄uale / p̄ c̄pletū c̄templatōm q̄ inh̄endo q̄es
cere / ul' quiescendo ī inh̄ere. p̄ aut alio q̄
s̄cōs c̄ uia c̄em / quiesc̄ dic̄ eff̄cm. uō n
qui sit in die sabbi. s; q̄ p̄cessit. vnde
deus dr̄ req̄esc̄ ab op̄e. q̄ p̄us fecit. ex
deīn noua nō facit. 7 s; p̄p̄ dr̄ c̄plesse op̄
op̄ suū ī die vij. nō q̄ ad t̄c fec̄it / q̄d
fuit ad c̄pletōm. s; q̄ tūc q̄escendo c̄
suatū ostendit. ad iᵈ q̄ ob decatōne
aīaz. dd. q̄ cū c̄antur nunc aīe r̄ōles / n̄
c̄atur noua sp̄es. s; nouū indiuiduū. h̄
aut indiuiduū nō e͂ de c̄stitue p̄ana uniu̓
si / 7 io p̄ q̄etudinē in sabbo nō exclude
batur aīaz c̄atio. ad iᵈ q̄ ob de p̄ducti
one eoz q̄ sūt p̄ putrefcōm 7 c̄mixtōez
q̄ sūt noue sp̄es. dd q̄ tam illa q̄ gn̄a
ntur p̄ putrefcōm / q̄ illa q̄ c̄nant p̄ diu̓
saz sp̄ez c̄mixtionē / p̄ducta s̄ in suis
p̄ncipiis 7 r̄ōibz semalibz / q̄uis nō sunt
p̄ducta in sili p̄ formā. p̄ncipia n. eoz sūt
de p̄ana c̄stōe uniu̓si. ut p̄te sp̄es c̄ple
te. 7 rōes semales. s; ultaz sp̄ez actual' ex
istenti. ad p̄ncipalē c̄stōez uniu̓si nō sp̄tat.
q̄ sp̄es ille quod mō degn̄antes 7 q̄ p̄
quadā c̄mōm p̄duci h̄nt. sic iumes p̄o
ducunt ex humano corpore p̄ corruptōm aliq̄.
q̄ q̄d fac̄ cor humanū aptā for̄ degn̄are.
7 io nō oportuit h̄ p̄duci in se. nec ī suo
sili ad p̄ncipalē c̄stōez uniu̓si. nec tn̄ sūt
superflua. q̄ uniu̓sū q̄ ad bn̄ ē aliq̄ c̄
decorāt h̄ū breuit nō. q̄ eoz q̄ succ̄
p̄duxe. q̄da q̄ sunt ip̄ rez distinctōe p̄
ducti in sili. s; nō in rōne semali. ut pote
aīe r̄ōles. q̄ d. p̄duxe p̄ c̄atōez. 7 io nō
h̄nt rōm semales. ī sili tn̄ p̄ducte sunt.
q̄m p̄ducta fuit aīa ade. post c̄ p̄ducti
onez n̄ p̄ducitur noua sp̄es. q̄uis p̄
ducātur noua ī diuidua c̄t̄dā. q̄. sunt
q̄ p̄ducte sūt ī p̄mis diebz. q̄. ad rōm
semale. s; nō in sili. sic ea que c̄nant
p̄ putrefcōm. 7 p̄ diu̓saz sp̄ez c̄mixtio
nem. q̄da sūt que p̄ducta s̄ 7 in rōe semali
7 in sili. sic e͂ plante 7 bruta alia / que p̄ diu̓si
propagatōm. 7 ad h̄ tria rez gn̄a / p̄
sūt reduci oīa q̄ fiunt. 7 p̄p̄ea non dr̄
deus p̄ducere aliqua de nouo. p̄. q̄ dr̄ eccle.
i. q̄ nich nouū sub sole. s; dr̄ ab omi
op̄e requieuisse. q̄ nich p̄duxit q̄ p̄us
non fuit. vl' in sili sp̄e. ul' in rōne semali;

s. vi. ī suo sili

Q. vl' idō c̄uidē q̄ illo die vel noue sp̄ecii
acceperit. q̄ data ; veb; vit mg̃at mlt̄a
p̄ficeda s; decimecp̄. & q̄ eo die fuit q̄dā
nou̓ sp̄ec / testificit c̄stm. q̄ veg̃etat
vp̄icas.

q̄ tūc erūt de p̄ma ꝯstōe uniūsi. ⁊ sic p̄z.
qualiter ad aliūm p̄ductōm i die. v. se
quitur reqes ab oī op̄e i die. vij.

Ex pte ista incidunt dubitōnes circa lit. ⁊ p̄o
q̄r dicebat q̄ dic. p̄ducant aq̄ reptile aīe
uiuētis. reptilia ⁊ natatilia diūsar sūt
sp̄ez. g. ē p̄ducta ex aq̄s sunt natatilia n̄
debent d̄ reptilia. It̄ ē reptilia ꝯ̄ptant
ad ornatū t̄re ꝯ̄sim̄r q̄ ꝑtinent ad ornat̄
aq̄. It̄ ūr h̄ ēē nugāō. cū dic reptile
aīe uiuētis. oīs ēn aīa eo ip̄o q̄ ē aīa uı
uit. Respō d̄r. q̄ i aīalib; differt motus rept̄
dı a motu g̃diendi. motus .n. reptendi at
tendit̄ ꝑ ꝯ̄tractōm. aīal .n. q̄ repit. anter'
aliq̄ ptēz ꝑtendens ⁊ ē illa aliqd apphē
dens contrahit totū suū pt. sic p̄z i ūmi
p̄z. motus uō g̃diendi ē ꝑ i pulsiōez. q̄m;
g̃ ea q̄ natāt se ꝯ̄ hiūt ⁊ ꝑtendūt anterius
et extendendo se ad anterius. q. tenēdo se
ad soliditatez. uł grossiciē aq̄ ꝯ̄trahūt
totū corp' suū sic p̄z in natātib;. hic ē
q̄ oīa ꝗ natacia dn̄i reptilia. ⁊ sı ꝯ̄tin
gat ea aliq̄ gradi sic ē in cocodrillis ⁊ ali
quib; q̄ ūsantur in aquis ⁊ extra. ⁊ d̄nā
ntur tn̄ a motu qui ē eis mag̃ ūlis. s.
qui ꝯ̄petit eis ꝑ h̄itatōm in aquis. ⁊ uola
tılia at̄ nō dn̄r reptilia q̄mūs uideant̄
se t̄he in aere sic pisces i aquis. ē .n. di
ūsus modus mouēdi. q̄r mag̃ mouet̄
i pl'su q̄ ı tēctu. dū .n. auis uolat ela
uditur aer in ꝯ̄cauitate alar. ⁊ d̄nale
applicāt̄ ad corpus uiolent̄ aer ꝑpel
litur. ex pte alar posteriori. ⁊ ex illo pulsu.
corpus auis ꝑcedit anterius ⁊ iō uolati
lia sub reptiliū nōie nō ꝯ̄p̄hendūt̄. nec
⁊ sub gn̄e g̃ssibiliū nōie. q̄r nō mouētur
ūtute pedū. s; ūtute alar. vn̄ pōt sic su
mi d̄nō aliuz q̄ ad motū. q̄r aīal aut mouz
se anterius trahēdo. ⁊ sic ē reptile siue sit
i aquis siue extra. aut i pellendo ⁊ h̄ dup̄
aut pedib;. ⁊ sic ē g̃ssibile. aut alis. ⁊ sic
ē uolatile. ⁊ sic p̄z ꝑ q̄n̄to pisces dicā
tur reptilia. ⁊ ꝑ t̄tm ē uld' q̄ p̄o ꝑponit̄.
q̄ reptile distinguitur ꝯ̄ aq̄tile. i uno ē
i p̄lus. ad ı̄d q̄ obicit̄. q̄ reptilia spectēt
ad ornatū t̄re. d̄r q̄ reptile d̄r quadrup̄
~~plr~~ sc̄do mō q̄ se trahit ui costar sicut
s̄pentes. t̄cio mō q̄ se trahit ui p̄nular.
ut pisces. Q̄rto modo ~~q~~ d̄r rep̄le large

q̄ i mouēdo se magnā ptē corpis applicāt
t̄re q̄muis h̄āt pedes sic lacte ⁊ stelliones.
⁊ sic s̄m diūsas acceptiōes rep̄le pōt ꝑ
tinē ad ornād' diūsa elā. Ad i̅d q̄ q̄
q̄r dicit aīe uiuētis. d̄r q̄ uita maīfa
maxīe ꝑ sensū ⁊ motū. ⁊ iō aīa uiuēs
appllatur. q̄ uiuit uita maīfa. ⁊ h̄ ē illa q̄ dat
ꝯ̄ corpi motū ⁊ sensū. tal' aut̄ nō ē i plā
tıs s; i alib;. ⁊ iō ad dr̄am plātar dic. pro
ducat aq̄ rep̄le aīe uiuētis. q̄ i plātis
sic nō aīa uiuēs. ⁊ i alib; sit aīa uiuēs. q̄r
h̄ mouet̄ ⁊ senciūt illa ū minime. It̄
q̄r dicebat q̄ dicit. p̄ducat t̄ra iumēta. ⁊
bes. ⁊ rep. ūr .n. ibi ēē sup̄fluitas. q̄r oīe
aīal brutū bestia ē. Si tu dicis q̄ bestia uo
catur aīal brutū q̄r nocet. ē sup̄fluit d̄rē
reptilia. It̄ ipōs n̄ solūmō iumēta.
bestie ⁊ reptilia. s; ⁊ pecora. ꝑ ūr h̄ ēē
diminuto. q̄r ꝑ hor t̄m̄ d̄rā ⁊ sufficiā.
q̄r ⁊ cū oīa aīancia que sūt i mari ꝯ̄ti
neātur sub una d̄rā aīalis q̄ ē reptile.
⁊ sil' oīa aīancia aeris q̄ ē uolatile. q̄r
n̄ sil' oīa aīancia t̄re sub una d̄rā ꝯ̄ti
netur. Respo d̄r q̄ ꝗ t̄ra in t̄ertā elā min'
ē decora. iō mag̃ indigent decorari.
⁊ ıtm̄ q̄r ipa maxīe ꝑ stat pab'm aīalib;
in t̄ertā elā. hic ē q̄ pl'es aliuz diffrē
repiūtur i illa. oīs at̄ ille ~~tres~~ d̄rē redu
cunt̄ ad has tres d̄rās q̄ar nūe ⁊ suffr̄.
pōt accipi dup̄. uł ex pte motus ipōr aliū
uł ex pte finis ex pte mot' aliū. sic. q̄
ēn aīal q̄ mouetur. aut mouetur tıne
tu. ⁊ sic ē reptile. aut i pulsu. ⁊ sic ē g̃ss
sibile ⁊ h̄ ē dup̄. aut ē aīal natū s̄quir.
at̄ māsuesc̄. p̄o mō d̄r bestia. s̄o m̄ d̄r
iumētū. ⁊ sub iumētis ꝯ̄ p̄hēdūtur pecco
ra ex pte finis. sic aīa .n. f̄ca ē ꝑ hoīez.
aut ꝑ sūt ordinata ad hoīs iuuamen
tū. sic sūt iumēta. q. iuuamēta. aū sūt
ordīata ad hoīs exciciū. ⁊ h̄ pōt ēē dup̄.
q̄r aut exercent nocendo maīfe. ⁊ sic s̄t
bestie. q. uastie. aut occ'lte. ⁊ sic sunt
reptilia q̄ occ'lte nocēt. ⁊ i sidiant̄ cal
caneo. hec at̄ fines. ⁊ si nō h̄ent silr̄
n̄ ꝑcali s; in actū. h̄ent tn̄ in aptitudine.
⁊ ex ipa aptitudine nēl' erudiretur t̄c
hō in statu innocēcie q̄ erudiatur nūc
exactu i statu culpe. ⁊ sic p̄z hor t̄m
diffīn ⁊ suffī. ⁊ p̄; resp̄o ad obia. It̄

sic

emanant

Queritur etiam quomodo dicat. Inter distinctiones catholicorum tractatorum dissentire videtur. Cum enim non sit deus dissensionis sed pacis, et scripture sit unguod spiritu exposite quo fuisse condite, sicut dicit Gregorius, videtur quod nullatenus possint dissentire. // Item vnum de non opposito. Quod si catholici tractatores dissentiant, vnus dicat verum, et alter dicat falsum. Quod falsum est, scripture non potest esse non verum. Quod cum dissentiunt necesse est alterum ipsorum depravare scripturam, et ita non erit catholicus tractator, quod est propter hereticum. // Respondeo dicendum quod vbi facienda est similitudo quod dicat magister dissentire videntur. Vere enim aliud quod est et verum aliud quod non est. Et hoc duplici modo potest intelligi, scilicet magistri, ut catholici tractatores in aliquo videantur dissentire et dissentiant, in aliquo videantur dissentire non tamen dissentiant. Aliquando enim dicunt assertive, et ad dicunt opinionem quod ad quod assertive dicunt, tamen non discordant, quia quod asserunt per revelationem sancti spiritus dicunt, qui non est sibi contrarius. In eo non in quo opinantur dissentire possunt, et aliquando dissentiunt, quia opinio unius alteri exprobabilis contraria. Rescissa qua homo fingit decipitur / decipiendum est post

pena [margin] lux [margin]

quam est culpa quod est culpa. Aliqui ad tractatores catholicos inimicus fuit, et ideo talis dissensio reprehensibilis non est quod ei discordet aliquo modo, iudicia aspernabant tamen desidia fortassis. Enim catholici tractatores nisi contra dicere voluerunt. Et sic patet responsio ad primum quod obicitur. Alter potest dici sicut supra tactum fuit, quod dissentire videantur, non tamen dissentiant, quia non dicunt quod fuit contra, sed quid convenit esse potuit. Nec dicunt quod legis lator, scilicet Moyses, in illo verbo intellexit, sed magis ~~intellexit sed magis~~ quid spiritus sanctus intendit, qui eum illustravit secundum divisionem modorum producendi sive simul sive successive contraria possunt dicere ponere et spiritus sanctus in eadem scriptura multa simul intellexit, et facit expositores intelligere. Ideo si discordia videatur inter doctores per expositionem facie litere, non tamen est discordia per veritatem. Et ideo signanter dicitur dissentire videntur, non dissentiunt. Unde Augustinus in libro de sua retractatione in multis locis tenuit viam aliorum, sed ex quo patet quod non erat eis contrarius. // Item queritur de hoc quod dicit: nova creatura facere cessavit. Contra. Enim dicitur Jeremie xxxi: novum faciet dominus super terram. // Item Baruch vi: In Christo enim Jesu neque circumcisio enim aliquid valet neque preputium, sed creatura nova. Respondeo dicendum quod novum dicitur dupliciter. Uno modo dicitur novum quod antiquitatem cursus nature et consuetudinem nobis excedit. Et sic deus non cessavit in vj diebus facere nova creatura, immo multa facere

miraculose et mirabiliter quod solutum cursum nature et consuetudinem humane; ista nova dici possunt. Alio modo dicitur novum cui nulla similitudo precessit, nec etiam aliquid primum creatum quod esset ipsius seminarium. Et sic dicit magister in proposito quod nova creaturam facere cessavit; et dicitur in eodem quod nichil subrogavit novum. Nichil enim produxit cuius non fecit aliquod simile, vel cuius non produxit primum seminale in operibus vj dierum. Et sic patet quod non est contradictio aliqua. Aliter potest dici quod ingeniavit facere nova creaturam quantum ad id quod sit determinatum per factionem universi, productio autem Christi excedit universi complementum perfectionis quod primo genitum est. Et dicitur deus fecisse novum cum in lege cum dedit vmis. // Item queritur de hoc quod dicitur: illi diei benedixisse et sanctificasse dicitur et cetera. Cum enim tempus quantum est de se sit indifferens et dies dicat tempus, non magis debet benedici dies vij quam vj. // Item cum sanctificatio respiciat creaturam rationalem, quomodo est quod dicitur quod sanctificavit diem. // Item est quaestio, vel maioris dignitatis sit / benedicere operari quam requiescere, videtur quod magis debuit benedicere dici vj in quo operatus est, quam dies vij in quo requievit. // Respondeo dicendum quod sicut dicitur esse malus, non ratione sui, sed quia mensura actionis male. Sicut dicit apostolus v ad Ephesios: redimentes tempus quoniam dies mali sunt. Sic dies dicitur benedictus et sanctus, quia est mensura alicuius operis in qua est benedictio et sanctificatio, et nichil aliud est diem aliquid benedicere et sanctificare quam diem tali actioni ut mensuram deputare. Quoniam quod deus omnia fecit propter hominis instructionem, ut homines non solum verbo sed et opere erudiret, sicut vj diebus operatus fuerat, sic vj diebus dedit homini licentiam operandi et intendendi rebus in exterioribus. Et sic vij die ab omni opere cessavit, sic voluit quod vij die homo ab omni opere cessaret, et eum per contemplationem inhereret et in eo quiesceret. Et quia in hac necessitate homo continuam ad ampliationem benedictionis et sanctitatis non dies vj, dicitur a domino benedictus et sanctificatus, non ratione sui, sed ratione illius quod dominus deputavit in illo fieri. Et sic patet responsio ad obiecta. Patet etiam quod de plus erat / quod homo sibi soli intenderet, et in eo requiescendum tale vacationem sive requietationem benedixit et sanctificavit. Propterea in lege firmiter ista sic erat inter omnia mandata decalogi prima tabule. // Item queritur de hoc quod dicit: mirando dies usque ad vij perdiximus. Cum enim status eius non debeat nisi in aliqua perfectione, et terminus potius dicatur per senarium quam vij, vel et denarius. Videtur quod in fine vj debuerit stare, aut ultra procedere. Quod

in quantum gentiles, qui sacrum septimum [numero] inceperunt in computatione dierum usque ad octavum, procedunt. Sed tu dicis quod hec est ratio septenarii: planetarum. Tunc non videtur ordo rectus, quia mercurius non sequitur immediate lunam. Ergo non deberet sequi dies martis post diem lune. Respondeo dicendum quod numerus dierum prefigitur secundum diversitatem influentiarum, quibus ipsa apparent, quamvis ergo nec dies non apparet ad aliquem spiritualem effectum. Sed solum in perpetuitatem [illegible] distinctio secundum octo. Ideo numerus dierum secundum illum numerum specificatur. Et non propter perfectionem numeri, ut tempus, quod clauditur in septenario. Sed propter perfectionem divinis operis, et [illegible] accipitur. Sic nunc gentiles autem numerum dierum acceperunt penes dominium .vii. planetarum. Secundum quos [illegible] hec est consonantia [illegible], quia saturnus est primus inter planetas, dicunt quod dominatur in prima hora diei, et sequens planeta in ipsa die, et sic usque ad .vii. horas. Postmodum fit regressus ad primum, et sic procedendo, et postmodum ille planeta qui dominatur in .xxv. hora, ille est primus sequentis diei, et ab illo denominatur dies illa, et sic deinceps procedendo denominantur .vii. dies a .vii. planetis. Et hoc patet considerandi ordinem planetarum, quo ordine situantur, incipiendo a superiori [illegible], quoniam saturnus denominatur ipsa hora diei, sol dominatur in prima hora sequentis, et luna in prima hora tertie, et procedendo ultimus. Hunc autem modum denominandi dies non omnino tenemus, nec gentiles [illegible] mundi fuerunt, non omnino reliquimus propter consuetudinem. Unde dominicam diem nominamus, a nobis sabbatum audimus. In aliis diebus secundum communem consuetudinem more gentilitatis. Ecclesia tamen in lectionibus nomina ponit .ii. feria, .iii. feria, et sic deinceps, et sic patet responsio ad obiecta.

Nunc exequitur quod supra de hominis creatione etc.

Duabus precedentibus partibus tractatis, in quibus magister determinavit de conditione creature spiritualis et creature corporalis, divisim, hic sequitur tertia pars in qua determinat de productione creature composite utriusque, scilicet de homine. Dividitur autem pars ista in partes duas. In prima namque determinat de homine quantum ad primus productionem. In secunda quantum ad permanentiam et durationem, in .d. xix. Solent plura queri de primi hominis statu. Prima pars habet duas. In prima agit de productione hominis in parte

[margin: .iii. c.]

ad primum, [illegible] in .d. xvii. Hic de origine [illegible] anime plura queri solent. Prima pars spectat ad presentem distinctionem et dividitur in partes duas. In prima parte magnificentiam narrat, scilicet qualiter deus produxit hominem ad ymaginem, scilicet in qua similitudine habet ad primum suum efficientem. In secunda vero parte explicatur

[illegible] explanat ibi. Filius vero patris ymago etc. Prima pars habet tres particulas. In prima continuat magister dicta dicendis. In secunda vero auctoritate sacre scripture inducit, in qua ostenditur per quem modum homo productus, ad suum effectum principium comparetur, ibi. Inquit enim legitur faciamus. In tertia parte subdit illius auctoritatis expositionem, ibi. Ymago autem et similitudo [illegible] etc. Secunda pars principalis habet tres partes. In prima non ponit explanationem inducte auctoritatis secundum aliorum opinionem. In secunda vero parte secundum opinionem propriam, ibi. Aliter tamen dici potest etc. In tertia vero [illegible] explanata concludit quod de homine est declaratum, ibi. Quo [illegible] homo ymago dei et ad ymaginem etc. Et sic summa totius partis huius consistit in hoc, scilicet ostendendo quod homo factus est ad dei ymaginem et similitudinem.

Ad intelligentiam huius partis, est duo incidit hic quod [illegible] queritur qualiter homo sit ymago secundum considerationem absolutam.

Secundo qualiter sit ymago secundum considerationem relatam.

Circa primum queruntur tria.

Primo queritur utrum homo sit ymago dei etc.

Secundo utrum sit ymago dei [illegible] [illegible].

Tertio utrum sit ymago dei [illegible].

Circa primum sic proceditur, et ostenditur quod homo sit ymago dei vere. Gen. i. Faciamus hominem ad ymaginem etc. Sed non est in verbum [illegible] tis. Ergo etc. Item Ecc. xvii. Deus de terra creavit hominem, et secundum ymaginem suam fecit illum. Sed homo factus est secundum ymaginem dei; homo est ymago dei. Item quod est maxime natum uniri alteri, maxime natum est ei configurari et conformari. Amor enim est virtus unitiva [illegible] dei amantem in amatum, sicut dicit Hugo. Sed creatura nulla sic ut homo maxime nata uniri deo et in ipsum tendere per amorem. Ergo maxime natus est ei configurari et assimilari. Sed quod ymago dicit similitudinem expressam, patet etc. Item quod vere representat aliquid secundum eius nobiliorem actum et [illegible] distinctionem et ordinem, vere est eius ymago. Sed homo vere representat deum secundum eius nobilissimum actum, qui est intelligere. Non solum enim representat quod ipse est ens et vivens, sed etiam quod est intelligens, et item representat distinctionem et congruentiam que est in personis, quantum ad memoriam, intelligentiam et voluntatem. Ergo homo vere est ymago. Contra, nichil est [ad] sui [illegible] factum ad se ipsum. Sed homo factus est ad ymaginem dei, sicut dicit Gen. i. Ergo homo non est ymago. Item ubicumque est ymago, ibi est similitudo, ubicumque similitudo, ibi est [aut] ydemptitas aliqua, [illegible] est ydemptitas [illegible]

[margin: dei, quod nichil fit]

[margin: quod similitudo et veritas differunt [illegible] [illegible] [illegible]]

[illegible] ymago [illegible] similitudo expressa [illegible] [illegible] similitudo perfecte ymago [illegible] in facie. Omnis creatura similitudo aliquis dei [illegible] sola rationalis in [illegible] [illegible] creata similitudo [illegible] [illegible] generalibus, scilicet unitate, veritate, bonitate. Sed sola rationalis in [illegible] in magis specialibus, ita tam, scilicet intellectum, memoriam, voluntatem [illegible], scilicet in prima [illegible] filiatione, processione. Quia habet unam essentiam intellectualem, triplicem potentiam [illegible] originali [illegible] [illegible] dignissima est dignitas naturalis [illegible] cognoscere [illegible] amare [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] aliud sibi similem [illegible] producere, scilicet duplicem productionem, scilicet per modum nature et per modum voluntatis [illegible] [illegible]. In hiis duabus dignitatibus [illegible] sola creatura rationalis cum unitate. Ideo sola est ymago [illegible] [illegible] [illegible] dei vestigium [illegible] representat in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] facere.

convenientiam in aliquo tertio. Si ergo deus et creatura in aliquo tertio non conveniunt, creatura non potest esse similitudo dei, ita et non ymago. Item non quaecumque similitudo est ymago, sed similitudo expressa. Sed nulla est similitudo expressa alicuius cum quo plus est disconvenientia quam convenientia. Ergo cum omnis creatura plus sit deo dissimilis quam consimilis, sicut Augustinus xv de Trinitate, ergo nulla potest esse expressa dei similitudo, ergo nulla potest esse ymago. Item ubicumque est ymago, ibi est figuratio. Ymago enim attenditur in figura. Sed divina essentia nullo modo est figurabilis, ergo nullo modo est per aliquam ymaginem representabilis, ergo nulla creatura est ymago dei. Item differt ymago a vestigio, quia vestigium representat per partem, ymago autem per totum. Sed nullum finitum potest representare infinitum per totum. Cum ergo deus sit infinitus et quaelibet creatura finita, nulla creatura potest esse ymago dei. Item quaelibet creatura distat a deo in infinitum, deus enim quodlibet infinitum excellit. Et si infinita distantia non est maior, una creatura non distat magis quam alia. Ergo si non una magis quam alia appropinquat, ergo vel omnis creatura est ymago vel nulla. Sed non omnis est ymago, ergo nulla. Respondeo ad predictorum intelligentiam est notandum quod ymago dicit expressam similitudinem. Necesse est autem omnem creaturam quoquomodo assimilari deo, necesse est autem aliquam ad complementum universi expresse assimilari deo. Et ideo omnis creatura habet rationem vestigii, sed aliqua habet rationem ymaginis, illa videlicet quae assimilatur expresse. Haec autem est rationalis creatura, sicut homo, et ideo concedendum est quod homo est ymago dei, quia est expressa similitudo. Ad cuius intellectum notandum est quod quaedam similitudo per convenientiam ordinis in una et sic una per totam intervenit. Alterius similis quaedam per participationem alicuius naturae universalis, sicut homo et asinus assimilantur in animali; quaedam non per participationem, sicut nauta et auriga conveniunt, sed per comparationem ad illa quae regunt; et quaedam est similitudo per convenientiam ordinis, sicut exemplatum assimilatur exemplari. Primis autem duobus modis nulla creatura potest deo assimilari, his duobus modis omnis creatura assimilatur. Sed illa quae assimilatur magis de longinquo habet rationem vestigii, illa vero quae de propinquo habet rationem ymaginis. Talis autem est creatura rationalis ut potest homo. Et hoc patet sic. Primo de convenientia ordinis: deus enim universa propter semetipsum operatus est. Ita cum sit summa potestas et maiestas, fecit omnia ad suam laudem; cum sit summa lux, fecit omnia ad suam manifestationem; cum sit summa bonitas, fecit omnia ad suam communicationem. Non est autem perfecta laus nisi assit qui approbet, nec est perfecta manifestatio nisi assit qui intelligat, nec perfecta communicatio bonorum nisi assit qui eis uti valeat. Et quoniam laudem approbare, veritatem scire, dona in usum assumere non est nisi solummodo rationalis creaturae, non habent ipsae creaturae irrationales immediate ad deum ordinari, sed mediante creatura rationali. Ipsa autem creatura rationalis, quae de se nata est et laudare et nosse et res alias in facultatem voluntatis assumere, nata est ordinari in deum immediate. Et quoniam quanto aliquid immediatius ordinatur ad aliquid, tanto magis cum eo convenit convenientia ordinis contra alia universalis. Et quaelibet rationalis creatura eo quod capax dei est et particeps esse potest immediate ordinatur in ipsum maxime, convenit cum eo convenientia ordinis. Et quia quanto maior est convenientia tanto expressior est similitudo, hinc est quod quantum ad hoc genus similitudinis rationalis creatura est similitudo expressa, et ideo ymago est. Et hoc est quod dicit Augustinus de Trinitate xiiii, quod eo est anima ymago dei quo capax est et particeps esse potest. Quia enim ei immediate ordinatur, ideo capax eius est vel esse; et quia capax est, nata est ei configurari, et propter hoc fertur in se a sua origine lumine divino. Et ideo quantum ad similitudinem quae attenditur ad convenientiam ordinis proprie dicitur ymago dei, quia in hoc ei assimilatur expresse. Similiter in similitudine quae attenditur in convenientia proportionis vel proportionis expresse assimilatur deo creatura rationalis, et ideo similiter cum recte dicitur ymago, quod probatur sic. Convenientia enim proportionis attenditur per hoc quod similiter se habet hoc ad illud aut se habet illud. Hoc potest esse dupliciter, vel in se vel intrinseca, vel comparatione ad extrinseca vel in comparatione ad intrinseca. Talis autem est similitudo expressa quae non tantum est similis modis se habendi in comparatione ad extrinseca, sed in comparatione ad intrinseca. Contingit autem comparare divinam essentiam ad creaturam, contingit et comparare personam ad personam. Omnis autem creatura aliquam comparationem habet secundum quam aliquo modo conformatur deo, secundum quod est causa creaturae, sicut est comparatio illa quae est ad effectum producendum. Sicut enim deus producit suum effectum, sic et agens creatum, sed non omnino creatura non rationalis modo solum sic convenit. Sed et quantum ad intrinseca suarum potentiarum originem et distinctionem, quibus assimilatur illi distinctioni et ordini quae est in divinis personis intrinseca, divinae sicut ostendit Augustinus in libro de trinitate, hominem esse ymaginem dei, sicut habet explanatum fuit

Ut damascenus

Substantiae unitate ... sic solus filius est ymago patris ... ymago patris dicitur esse in filio ... homo est ymago dei ... in artificialibus

Laudandum, Cognoscendum, Diligendum — summa potestas, veritas, bonitas

in primo libro de [...] ostensum est quod in causa rerum unitas est cum trinitate. Potest ad similitudinem ordinatur [...] consimiliter non se habent, sic se habent personae in divinis. Et ideo est in eis expressa similitudo proportionis, et propter hoc rationalis creatura quae est homo est ymago dei.

Huius usque probatio adeo in proposito [...] ad obiecta. Concedendum est enim quod homo non est ymago dei, sicut ostendunt rationes ad hoc inductae. Ad illud quod obicitur quod homo est ad ymaginem, ergo etc., dicendum quod duplex est, quia cum dicitur ad ymaginem, ymago accipitur abstractive; cum dicitur ymago dei, ymago accipitur concretive, quia est ymago in quo ymago dei insignitur, sicut tabula in qua depicta est ymago potest dici ymago vel ad ymaginem esse, sicut in proposito. Ad illud quod obicitur quod non est aliqua proprietas dei ad creaturam, ergo nec similitudo, dicendum quod similitudo quae est in ymagine non attenditur per proprietatem aut eiusdem participationem, sed per convenientiam in ordine et proportione; quae similitudo non exigit convenientiam in tertio, quia in convenientia ordinis unum est similitudo alterius in convenientia proportionum, est similitudo in uno sed in duabus comparationibus. Ad illud quod obicitur quod ymago est similitudo expressa, [...] quia si magna sit dissimilitudo in proprietatibus absolutis, in relatis tamen magna est similitudo in immediatione ordinis et comparationis proportionis, ex quibus duobus expressio similitudinis consistit quae ad ymaginem facit. Ad illud quod obicitur de configuratione, dicendum quod ymago corporis corporalis exigit configurationem corporalem; ymago vero spiritualis configurationem et effigiem spiritualem continentem, quae autem consistit non in quantitate molis sed in quantitate virtutis, scilicet in potentiis. Ita quod sicut figura triangularis habet tres angulos et tres lineas, sic est in ymagine spirituali tres potentiae sunt ad modum angulorum, et egressio unius ab altera quasi ad [...] habet ad modum linearum continuantium. Ad illud quod obicitur quod ymago repraesentat secundum totum, dicendum quod illud est verum de illa ymagine quae habet omnimodam perfectionem, et sic solus filius dei est ymago patris. De alia non est verum, quia repraesentat secundum totum simpliciter, repraesentat autem secundum quid [...] ad aliquam totalitatem, quia [...] rationalis creatura cum aliis quaedam non est tota, et tota sunt nata ibi [...] omnium similitudines. Et de [...] sic totum universum repraesentat quam in quadam totalitate spirituali, quae cum aliis creaturis [...] repraesentat cum solum in parte, quia per se tamen cum non sit nata aliqua in se spiritualiter continere. Item cum

non sit vel non sit nata cognoscere [...] dico per partes sensibiliter, quia si cognosceret aliquid non communicata est cognoscere hoc dico per partem omnia. Ad id quod obicitur quod quaelibet creatura distat in infinitum, dicendum quod verum est de illa distantia quae opponitur participationi, et ideo est ratio, cum enim deus sit infinitus, nichil potest ei adequari, cum sit simplicissimus, potest aliquo nomine [...] cum aliqua creatura participare. Penes hanc similitudinem nullo modo attenditur ratio ymaginis in homine, sed penes aliam duplicem, scilicet ordinis et consimilis habitudinis, secundum quam rationalis non distat in infinitum a creatore, sed valde appropinquat ei, sicut ostensum est supra.

Secundo quaeritur utrum homo sit ymago dei naturalis vel artificialis.

Quod sic videtur, quia quod naturaliter accepit a sua prima origine est ei naturale. Sed esse ymaginem dei convenit homini a sua prima conditione, ergo est ei naturale. Item quod inest omnibus communiter et inseparabiliter, hoc est naturale; sed esse ymaginem convenit homini universaliter et inseparabiliter, ergo etc. *originalis* Item quod convenit alicui per naturales eius proprietates, est ei naturale. Sed esse ymaginem convenit homini per [...] potentias [...], ergo convenit naturaliter. Item esse ymaginem dei non est homini accidentale sed naturale, sicut esse vestigium nulli accidit creaturae. Si ergo homo non est ymago dei naturalis, ergo non erit nisi naturalis sed artificialis. Sed hoc est plane falsum, quod homo sit artificialis. Ergo non ymago artificialis sed naturalis, ergo etc. Item asinus artificialis non est asinus vere, ergo ymago artificialis non est ymago vera. Sed homo est ymago vera, ergo non est ymago artificialis, et si artificialis vel naturalis, ergo etc. Contra. Ysidorus [?] in libro de synodo diffiniens ymaginem naturalem dicit: ymago est eius in qua ymaginatur species indifferens. Sed homo non est species indifferens ipsius dei, ergo non est ymago naturalis. Item Augustinus de x cordis [?]: sicut differt ymago patris in filio et in nummo, sic differt ymago in filio dei et in homine. Sed ymago in filio patris est naturalis, in nummo est artificialis. Videtur quod solus filius dei sit ymago naturalis, homo non solum artificialis. Item hoc ipsum videtur ratione: sicut proprium est personae filii esse filium, ita proprium est esse ymaginem. Sed sola persona filii est filius naturalis et non homo, ergo pari ratione sola persona filii est ymago naturalis, et non homo. Item quod est ab alio per naturam est ab eo naturaliter, sed productio hominis est a [...] dei non est naturalis. *Voluntarium non est naturale dicit [...] philosophorum* Sed quod habet esse ymaginem a quo habet esse productum. Si ergo anima hominis non producitur a deo per naturam sed per voluntatem, non erit ymago dei naturalis sed

uoluntaria. Item ymago dicitur ymitatoria et similitudinem
ergo si ad est ymago alicuius nullus assimilatur est eo in
natura. sed homo cum deo in natura assimilari non potest. ergo non potest
esse eius ymago naturalis. Respondeo dicendum quod est ymma
go dicitur ab actu representandi. nam ymago
refertur ad prototypum ut dicit damascenus. et represen
tando duplex conuenit alicui uel per formam naturalem
uel per formam artificialem. ideo duplex est ymago naturalis
scilicet et artificialis. et si homo non representet per formam
artificialem sed per suam formam naturalem et per hoc et in na
turali distinctione homo non est ymago artificialis sed
naturalis. differt autem dicere ymaginem naturalem et connaturalem.
nam ymago naturalis est que representat per id quod habet
a natura sicut sicut id quod representat conuenit in natura sicut
non est ymago nisi connaturalis dicitur que imitatur et
refertur non solum per id quod habet a natura set per conuenientiam
in eadem natura et sic esse ymaginem conuenit patri uel
tantum ymaginem connaturalem non conuenit homini sed soli filio
dei. Concedimus sicut ergo rationes ostendentes quod homo non
est artificialis sed naturalis. Ad illud ubi quod obicitur in primum
dicendum quod hylarius diffinit ymaginem connaturalem
non naturalem. Ad secundum quod obicitur de augustino dicendum quod non intendit
ponere similitudinem quantum ad naturale et artificiale.
sed quod ad conuenientiam et discrepantiam in natura sicut numerus
est in pictore et non in non conuenit. sed filius eius conuenit sicut ipso
intelligendum est. Ad tertium quod obicitur quod sola proles filius
est filius naturalis. dicendum quod non est simile. aliter enim accipitur
naturale prout adiacet filio. aliter prout adiacet
ymagini. uel dicendum. non differt dicere filium naturalem et con
naturalem sicut differt in ymagine. et ideo hic est instantia. quia
filius dicitur ut ad quem conceptus est de suo principio in illud ym
ago dicitur ut ad quem non naturale dicitur de filio significat
quod exitus filii sit per modum nature. et ita quod est per se
conueniat in natura. sed est dicitur ymago non significat
quod illa representatio est a natura principaliter sine proprietate.
et ideo hic non habet instantiam. quia sicut in ymaginibus
et cum est ymago conueniens non. Ad quartum quod obicitur
quod est animo non est a natura. dicendum quod uerum est ex ea parte
ex qua est animo. unde est creatum a deo per ducatum uolun
tatis non dicitur ab eo exire naturaliter sed uoluntarie.
ex hoc tamen quod uoluntatem representet. immo
est ibi actus. quod uis deus uoluntate produxit
hominem tamen hoc est operatione naturalis. quia diuina uoluntas
fabricauit et fecit ipsam naturam. non sic autem est de
uoluntate artificis creati qui naturalem formam non
potest producere. Ad quintum quod obicitur quod ymago dicitur similitudine
in non sed dicendum quod hoc de similitudine non naturali addita alicui
rei. qui quod non dicitur similitudinem ut aliquid. nec
ut adequate ambiguum reddit locutionem. quia per
dicitur similitudinem. ut in unitate essentie. uel in unitate si
gnis. unde hoc est duplex. naturaliter assimilatur illi
uel ut intelligatur ~~forme~~. quod assimilatur in eo
quod habet animam. uel ut intelligatur formaliter assimilatur
in ipsa natura. primo modo accipiendo sic est uera. homo
naturaliter assimilatur deo. secundo modo falsa. et per hoc in sequitur
ad hanc. homo naturaliter est ymago dei. aliquo
modo non.

Circa quod utrum esse ymaginem dei conueniat
proprie in angelis uel aliis. et quod sic uidetur. Insu
lius hominis conditione dictum est. Faciamus hominem ad y
maginem et cetera. sed hec est nobilissima conditio. quod si daretur
alius nullo modo deberet pretermitti. ergo uidetur quod
nulli alii quam homini conuenit ad ymaginem suam deus
dedit. quod non pretermisit de aliis. et non de homine
tunc est conditio. quod scriptura fecit. Item augustinus in
primo de ymagine. ad ymaginem et simili
tudinem suam deus illum creauit. loquitur de
homine quod nulli alii creature dedit. Item hoc uidetur
per rationem. quia quod superhabundantiam dicitur. uni soli conuenit.
sed ymago dicit similitudinem expressissimam in gene
ratione sed ergo quod conuenit uni soli spiritui. uel uni
soli indiuiduo. Item eo ipso homo est ymago
dei quod immediate tendit in deum. sicut ergo uniuersum
est ordinatum secundum omnem suam partem in proportione quod alia
creature diuersarum specierum ordinantur in deum ex quo
et immediate. ergo uel homo et angelus conuenit et eam
spiritus uel esse ymaginem conuenit soli homini.
Item homo eo ipso quod est ymago dei est finis omnium
aliorum. sed hoc non potest pluribus diuersis speciebus conuenire
et planum est quod angelo non conuenit. ergo non conue
nit uidetur quod esse ymaginem conueniat soli homini. Item
quod homo est ymago dei sunt unibilis diuine
nature. hec autem est eius proprium. ergo proprium homini esse dei
ymaginem. Contra dyonisius de diui.
nominibus dicit quod angelus est ymago dei manifestatio
occulti luminis et cetera. Item anima eo est ymago
dei quo capax dei et particeps esse potest. sed hoc per
tinet angelo sicut anime. ergo non soli homini conuenit esse y
maginem. Item ista est nobilissima omnium condi
tionum naturalium uidelicet esse ymaginem. ergo nobili
ssima omnium creaturarum hoc proprietatis non debuit esse
expers. sed ergo creatura angelica est huiusmodi. probatio et cetera. Item
ymago in est anime secundum superiorem partem sicut in primo libro
ostensum est. sed in illa parte homo et angelus habent
conuenientiam. ergo uidetur quod in dignitate ymaginis
conueniunt. ergo esse ymaginem non est proprium solius hominis.
Respondeo dicendum quod proprium dicitur duplex. est enim proprium simpliciter
proprium aliquis. proprium simpliciter quod conuenit omni et

Circa hoc sic: naturale ad ymaginem dei dicendum quod hoc dicitur naturale per dicere naturalitatem ex parte dei et tunc est extra dei et quod homo sit ymago dei
non sic filius est. sed autem naturale dicitur naturalitatem ex parte hominis et tunc est uere extra hominem est quod homo sit ymago dei non sicut conuenit.

soli. Proprium alicui est quod convenit omni contento sub illa specie, ita quod quibusdam aliis convenit, quibusdam minime. Sic esse bipedem proprie convenit homini respectu quadrupedum, non respectu volatilium. Dicendum est ergo quod sic esse rationale vel intellectuale non est proprium homini simpliciter, quia convenit sibi cum angelo, sed est proprium respectu rerum corporalium. Sic esse ymaginem proprie convenit homini respectu brutorum, non tamen respectu angelorum, immo convenit hominibus et angelis, sicut ostendunt rationes ad hoc inducte. Ad primum ergo quod primo obicitur in contrarium, quod scriptura non exprimit, dicendum quod scriptura non dicit conditionem angeli expresse. Ideo non est mirum si non dicit eius modum, non dicit eum ad ymaginem esse factum. Si autem quis querit quare non dicat, hoc dictum est supra d. xiiii. Ad secundum Augustinus non excludit creaturas spirituales, sed creaturas corporales et visibiles, cum dicat quod nulli alii creature dedit. Item hoc dicit propter aliquam proprietatem representationis quam deus dedit homini, non alii creature spirituali vel corporali, non propter rationem ymaginis principalem, que consequitur omnem naturam rationalem. Ad tertium quod obicitur quod est similitudo expressissima, dicendum quod superlativum dupliciter potest exponi. Uno modo per suum positivum, et valde ad dubio, ut albissimum, id est valde album, et sic intelligitur cum dicitur ad ymaginem. Et non oportet ipsum angelum supponi. Alio modo superlativum intelligitur respective, et tunc dicit excessum respectu omnium ad que comparatur, et hoc modo non potest concedi, et sic non accipitur in proposito. Ad quartum quod obicitur quod eo ipso quo est ymago est finis, dicendum quod ista non est tota ratio, immo quia sic est ymago in anima quod ex parte corporis cum omnibus corporibus habet quandam convenientiam, et ideo solus homo dicitur omnis creatura et totalis, propter ipsum quandam finem et ad ipsum reductum. Ad quintum quod obicitur de unione, dicendum quod etsi ratio ymaginis sit dispositio ad unionem, non tamen est dispositio sufficiens de se, nisi competat hoc propter proprietatem culpabilem in finita, et hoc est reperire in homine, non in angelo, sicut infra melius patebit in tertio. Ad presens autem sufficiat quod quicquid sit de unibilitate, ymago tamen ubique consequitur creaturam rationalem, in quantum omnis creatura rationalis est ymago divine essentie ordinis, que superius in primo questionibus explanata fuit.

Consequenter queritur de ymagine per considerationem relata, et circa hoc queruntur tria.

Primo queritur utrum ratio ymaginis principalius reperiatur in angelo quam in anima. Secundo utrum principalius in viro quam in femina. Tertio utrum principalius reperiatur in cognitiva quam in affectiva.

Circa primum sic proceditur. Et quod ratio ymaginis principalius reperiatur in angelo quam in anima, quod videtur super Ezechielem xxviii: Tu signaculum similitudinis. Glossa: quanto subtilior est natura, tanto in ea ymago

[margin: vel similior]

dignitatis similius insinuatur impressa. Item sapiens artifex in nobiliori tabula nobiliore describit picturam. Si ergo ymago in creatura est quedam pictura tabule impressa, sicut dicit magister in littera, ergo perfectiori et nobiliori modo ymago dignitatis inscribi debet in angelo quam in anima. Item ex eo dicitur creatura rationalis ymago quod capax dei est. Sed angelicus spiritus capacior est quam humanus, cum sit virtuosior et expeditior. Ergo in eo ymago divinitatis est eminentius impressa. Item ymago consistit in memoria, intelligentia et voluntate. Sed memoria perfectiori modo habet actum suum in angelo quam in homine, similiter intelligentia et voluntas. Memoria enim eius tenet sine oblivione, et intelligentia intelligit sine inquisitione, et voluntas diligit sine retardatione, quorum opposita sunt in anima. Ergo etc. Contra expressius representat summam trinitatem quod representat non solum quantum ad unitatem substantie sed etiam quantum ad distinctionem personarum et connexionem personarum, quia in homine est personalis distinctio per originem, in angelis autem non. Ergo expressius representat trinitatem homo quam angelus. Sed in quo est expressior representatio est expressior ymago. Ergo etc. Item evidentius imitatur alterum quod imitatur quantum ad substantiam et modum existendi quam quod imitatur solum quantum ad alterum. Sed anima representat trinitatem summam et prout est in se ipsa et prout est in rebus, ut sicut in qualibet parte corporis sit tota, sic summa essentia est in creatura. Ergo expressius imitatur deum quam angelus. Sed quod expressius imitatur, excellentius sua ymagine insignitur. Ergo etc. Item expressius representat deum quod representat seipsum non solum in se sed in quantum est principium aliorum, quam quod aliquo modo tantum. Sed homo representat deum non solum ut ens est in se, sed etiam ut est principium aliorum, quia sicut ex uno deo omnia, ita ex uno homine omnes homines, sicut dicit glossa i Cor. xi. Ergo si quod expressius representat rationem ymaginis participat eminentius, patet etc. Item plenius representat aliquid qui representat ipsum per maiorem accessum ad suam totalitatem. Sed homo representat deum in quantum est exemplar et spiritualium et corporalium, angelus autem alterorum tantum. Ergo in homine excellentior reperitur ymago. Item quanto aliquid magis consistit exemplari, tanto magis conformatur ei, et quanto magis natum est uniri, tanto magis natum est conformari. Sed natura humana unitur divine in unitate persone, quod non facit angelica. Ergo expressior est in ea ymago quam sit in angelo. Item per considerationem philosophi: si optimum in uno genere est melius optimo in alio genere, et e converso hoc illo melius. Sed res que est optima inter homines excelle

[margin notes: facit intellectus loci; expressius distinctionem; ut sicut est in qualibet parte corporis sic summa essentia est in creatura; vide topicorum]

¶ 2a

alio modo insignitus est ymagine dei quam optime angelus. quia ymago dei in homine quam in angelo reperitur excellencius. Respondeo ad primum dicendum quod illa sentencia est non[rum]. quia quidam dicere uolu erunt. quod creatura magis est ad ymaginem dei potest dici dupliciter. uel extensiue uel intensiue. si extensiue. sic dixerunt. quod homo magis representat deum quam angelus. quia in pluribus ratione corporis coniuncti. ut potest in spiritualibus et corporalibus et in modo existendi in rebus. et secundum eciam modum producendi res. et sic dicunt procedere rationes ad primam partem. nam quod dicitur quod non est simplicior ... est singularis prouinciis nec est ... sed post ... dicitur una creatura magis esse ad ymaginem quam alia intensiue. quia expressius representat. sic dicunt angelum magis esse ad ymaginem dei quam hominem. sic ostendunt auctoritates et rationes. ad oppositum et hoc insinuat gregorius. cum dicit quanto subtilior est natura tanto in ea ymago trinitatis subtilius insinuatur in ipsa. et rationes et cum ... ostendunt. quia sicut excellencior est natura angelica sic excellenciores habet potencias et maiorem habet capacitatem capacitatis. et ideo secundum modum est ymagine dei insignita. et secundum hanc uiam plana est responsio et ad quomodo proposita et ad obiecta sed iste modus dicendi licet probabilis uideatur non modicam tamen habet calumpniam. quia utriusque partis distinctionis. quod enim dicitur ymago magis esse in homine extensiue quam in angelis. hoc nec augustinus consonat. quia communiter ymaginis dicitur esse in anima per se et per triplicem supra. sic patet in xiiii. et xv. de trinitate. similiter quod dicatur uel expressior esse ymago dei in angelo quam in anima propter maiorem dignitatem nature hoc non uidetur consonare glosa quia dicit super ... ad hebreos. ei qui modicum minoratus est ab angelis. id est glosa quod est in naturis humane. qualem christus assumpsit solus deus maior est. et augustinus hoc innuit in pluribus locis et pie creditur et sic sentit quod uirgo maria magis quam omnes angelos accedit ad deum propter ea est alius modus dicendi quod est expressio ymaginis consistit in conueniencia ordinis et proporcionis. extensio dignitatis ymaginis consistit secundum intensionem conueniencie et comparacionis ad proportionem. uel ordinem. attendendum autem quod in conueniencia creature rationalis ad deum sub ordine quedam est de esse ymaginis. et quedam de bene esse. de esse ymaginis est quod creatura immediate ordinetur ad deum. de bene uero esse est quod creatura que est ymago comparatur alijs quam tenet dominium uel regimen. quia alia ordinetur in ipsam tamquam in finem et sic triplex est ordo in creatura rationali. sed

que conformatur deo secundum primum quod immediate nata est deo coniungi et hoc est essencialis ymagini et in hoc angelus et anima equantur. quorum utrumque mens immediate ab ipsa prima ueritate formatur. secundus est quo preponitur creatura. que est ymago talis creature et in hoc angeli precellunt. quia non solum brutis sed et hominibus rectores sunt deputati. deuteronomium xxxii. In una quaque gentem propositi sunt rectores. glosa id est angelos. et iste est ordo quo creatura rationalis regitur a deo mediante. rationalis tantus est ordo quo creatura irrationales ad rationales ordinantur. tamquam in finem propter quod sunt facte. et mediante illo in ultimum finem primum. et secundum hunc ordinem magis conuenit homini cum deo quam angelis. magis enim facta sunt et creata propter homines quam propter angelos. et sic patet quod ratione ymaginis prout attenditur secundum conuenienciam ordinis quantum ad illud quod est de esse in homine et angelo reperitur equaliter quia uterque ordinatur immediate in deum. quantum uero ad illud quod est de bene esse. quantum ad ordinem inferioris creature ad se habent per modum excedentis et excessi. angelus enim magis conuenit quantum ad ordinem qui attenditur in ratione finis. secundum illum modum reperitur et equalitatem et mutuum excessum. in expressione ymaginis que attenditur secundum conuenienciam proporcionis sicut quedam est conueniencia similitudinis que est de esse ymaginis et quedam de bene esse. illa est de esse que consistit in comparacione ad intrinseca. sic ad potencias et in hac homo et angelus a deo expresse. quia in bono est distinctio et origo et equalitas. et consubstancialitas in potenciis anime scilicet memoria. intelligencia. uoluntate. sic in potenciis angeli. illa uero conueniencia similitudinis est de bene esse que attenditur in comparatione creature rationalis ad aliud extrinsecum. ut potest ad corpus quod est ipsa in finis ... duplex potest esse expressior. uel priuatiue uel positiue. si priuatiue. sic angelus est ymago expressior. quia in hoc ad conuenit deo ita quod per illud est principium aliorum et per illud totum in habitat. magis representat deum qui est principium omnium et qui unus est in omnibus. si autem priuatiue. sic angelus magis representat deum quia deus est spiritus purus omnino et penitus immixtus et separatus a creaturis omnibus. ~~alijs representat omnibus~~. et hoc representat angelicus spiritus. dum est actu et aptitudine separatus. et propter hoc dicitur esse subtilior angelus et ideo ymago diuinitatis esse expressior. et sic patet quod quantum ad conuenienciam proporcionis quedam est de essencia ymaginis secundum quam hominem et angelum potest esse equalitas. quantum uero ad illam que est de bene esse sic habent excedencia et excessa. et sic patet responsio ad quomodo proposita. cum enim queritur utrum principalius uel expressius sit ymago

¶ ymago dei conueniencia
ordinis — quantum ad ymaginem esse: scilicet quod creatura immediate ordinetur ad deum. sic in angelo et homine equaliter
bene esse — quedam secundum prelacionem in ... et sic excellit angelus
racionem finis ut alia ordinentur ad ipsam. sic excellit homo.
proporcionis — quantum ad ymaginem esse / bene esse — si attendatur in comparatione — ad intrinseca. sic in homine et angelo equaliter
ad extrinseca. sic si accipiatur — priuatiue / positiue — excellencia est — in angelo. / in homine.

di in angelo quam in anima. Respondeo quod quod ad deum est eque
principaliter quod ad deum magis principaliter. Et ad ar
gumentum sic explanatum est. Similiter patet 1°. Rationes
ad utramque partem quia procedunt per diversas vias, sum
[struck] quas veritatem possunt concludere, quia non sunt oppo
site tamen quod ob deum maiori capacitate dicitur potest quod
cognitio angelica .i. capacitas gratie habet in parte
superiori ad sursum in qua comparatione non excedit naturam
mentis humane. Quod autem natura angelica dicitur ex
cedere humanam, hoc est in comparatione ad corpus, ad quod
non habet inclinationem sicut anima. Et ideo maioritas
dignitatis in natura angelica secundum aliquid non facit ad excel
lentiam ymaginis, sive illius capacitatis que
est in natura humane mentis, sed quia anima est capax distinc
tionis ad angelum quod sequitur, cogitur, quod maior viva
citas memorie vel intelligencie potius facit ad in
tensionem similitudinis, quam ad ymaginis maiorem
expressionem. Similitudo enim consistit in proprietatibus
naturalibus, ymago vero in origine et habitudine.
Et quamvis potentie in angelis sint vivaciores quam in anima
bus, et ideo similiores, eandem tamen habent ordinem et habitu
dinem sicut ostensum est supra. Unde magis proprie conce
ditur quod angelus sit deo similior, quamvis possit
concedi quod angelus sit magis ymago. Et hoc
vult dicere auctoritas Gregorii. // Rationes vero ad
oppositum procedunt et concludunt maiorem expressionem
quantum ad illud quod est accidentale ymagini, ex
cepta illa que fundatur super unionem, ad quod
dicendum quod non cogit, pro eo quod substantia que minus capax
est gratie per naturam, potest effici magis capax per
aliquam gratiam gratis datam, que disponit et ampli
at capacitatem nostram ad susceptionem gratie gratum
facientis. Unde esto quod natura angelica esset ma
gis capax gratie quam humana, non tamen similiter possibile
est vel rationabile esse ponendum ut natura angelica sit
excellentior et excellentiori non debeat excellen
tior potentia et capacitas: nichilominus tamen per aliquod do
num divinum gratis datum potest elevari capacitas
mentis ad capacitatem angeli, et quodammodo
ampliorem. Nam donum gratie gratis date disponit
ad gratiam gratum facientem. Et sic potest esse fuisse in vir
gine, et sic patet obiectum ad utramque partem.
Tertio queritur utrum principalius sit ymago
in masculo quam in femina. Et quod sic videtur 1. cor. xi.
vir est ymago et gloria dei, hec autem ut dicit apostolus se
parat virum a muliere. Ergo aut mulier est ymago,
aut sit ymago non est ita expressa sicut vir.
Item glossa ibidem: ad ymaginem dei factus est vir, non
mulier. Sed hoc non est dicendum quod mulier nullo modo sit ad

ymaginem facta. Ergo dicendum est quod minus est ad ymaginem
quam vir. // Item quia homo est ad ymaginem, invisibi
lis est nec distinguitur. Sed magis fuit invisibilis in sexu
masculino quam femineo. Ergo magis est ymago vir
quam mulier. // Item quia homo est ymago dei omnibus
inferioribus sive prelatus, sicut innuit textus Genesis
i. Faciamus hominem ad ymaginem et cetera. Et subdi
tur et presit piscibus et cetera. Ergo si prelatio non convenit
homini in sexu femineo, sed masculino sexu quam in femineo.
Contra. Genesis i. creavit deus hominem ad ymaginem et
similitudinem. Et subdit masculum et feminam creavit illos.
Sed quod mulier creata est ad ymaginem dei et ad equali
tatem virilis sexus innuit forte eius dilatio et
ideo cum quod formata est. Cum dicit faciamus adiuto
rium simile ei. Ergo videtur quod in uno et in altero equaliter reperiatur
ratio ymaginis. // Item ymago attenditur in
homine quantum ad supremum anime, sed in supremo anime non
est distinctio aliqua per sexum. Ergo si vir homo sit mulier, similiter
vir equaliter est ymago. // Item sexus non
variat speciem. Ergo vir et mulier sunt eiusdem speciei nec per ad
formam individuum, ergo equaliter in viro et muliere.
// Item ymago creationis non ordinatur ad ym
aginem recreationis sive glorificationis. Sed ymago
recreationis que consistit in gratia et virtutibus ita
excellenter potest esse in muliere sicut in viro. Ergo pari
ratione et ymago creationis in qua conditus est homo.
Respondeo dicendum quod ymago intelligentia nostra est, ut sic exprimit
per ymaginem quod ad suum esse principaliter consistit in
anima, et eius potentiis et in hiis potissime prout
habent ad deum gratiam. Et quia ad hec non est distinctio
masculi et femine sexus et lubrici, ideo ymago quantum
ad id quod est de complemento eius et de esse eius equaliter
magis reperitur in viro quam in muliere. Quantum autem ad bene
esse sive ad clariorem expressionem consistit ma
gis in anima. Sed quod ad corpus habet ordinem et habitudinem
et quantum ex parte corporis est sexuum distinctio et secundum se
xuum distinctionem maior est representatio, sicut quod
ad rationem presidendi sicut quod ad rationem principii. Quia
vir est caput mulieris, et vir est principium mulieris et non
vir propter mulierem, sed mulier propter virum. Quod adhuc iuxta
quem modum excellentiori modo reperitur ymago
in sexu masculino quam femineo, in ratione clarius conde
decet ipsius ymaginis, secundum rationem ipsius quod adiacet,
et per hoc satis plane potest ad obiecta respondi. Rationes
ostendentes quod non magis est ymago vir
quam mulier, procedunt de ymagine quantum ad suum primum
esse sicut innuenti patet. Rationes vero ad oppositum
procedunt de ymaginatione quantum ad aliquam accidenta
lem proprietatem sive perfectionem ad decorem. // Ad 1 arg.

Vir quia ymago dei excellior in sexu masculino.
Contra.
Ad arg. xiiii et xv dicit.
Sed ymago consideratur hominem quantum ad formam.

Nota ad capitulum de ymagine: ... ymago in viro et muliere
eminentia perfecti in viro.
... dignitate ... capite mulieris vir
principali ... vii. ... mulier
presidendi ... vii. ...
similius perspicuitate vii ...

quod dicit Apostolus, et Glossa, quod vir non est imago et gloria Dei. Dicendum quod vir accipitur metaphorice pro superiori parte rationis, et mulier pro inferiori, sicut exponit Augustinus XII De Trinitate. Et si tu obicias quod Apostolus loquitur ibi de viro et muliere ad litteram, dicendum quod loquitur de eis non secundum se, sed secundum significationem. Vir enim, quia fortis est et praesidet mulieri, superiorem partem rationis significat; mulier vero inferiorem. Vir etiam est in mundo quia vir significat dominium, et mulier significat etiam servitium sive ancillam. Haec autem ratione utilitatis ex parte una et infirmitatis sive fragilitatis ex altera. Quia non respiciunt imaginem per se, sed ratione corporis annexi, ideo non essentialiter, sed accidentaliter.

Circa quod utrum imago principaliter sit in cognitiva quam in motiva sive affectiva. Et quod principalius sit in cognitiva videtur primo, quia dicit Augustinus: imago est in ipso cognoscendi, et similitudo in ipso diligendi; sed hoc non est nisi quod prius sit ipso cognoscendi; ergo cognitiva est quod principale est in imagine. Item imago principaliter convenit ipsi verbo eterno; verbum autem est ipsa intelligentia quae est in ipsa potentia cognitiva; ergo etc. Item imago consistit in memoria, intelligentia et voluntate; sed duae istarum potentiarum, scilicet memoria et intelligentia, tenent se ex parte cognitivae; ergo et imago plus tenet se ex parte cognitivae quam affectivae. Item imago dicit quandam configurationem et distinctionem; sed affectiva est unitiva, et cognitiva distinctiva; ergo imago principalius residet penes cognitivam quam penes affectivam. Contra: imago recreationis reddit imaginem creationis; sed imago recreationis, quicquid est gratiae, principalius est in affectiva quam in cognitiva; ergo et imago creationis. Item in eo principaliter consistit res in quo consistit eius complementum; sed imago completur in voluntate, et voluntas se tenet ex parte affectivae; ergo etc. Item imago est nobilissimum in anima; ergo consistit penes id quod est in anima nobilissimum; sed liberum arbitrium sive voluntas est nobilissimum quod sit in anima; ergo principaliter consistit imago penes arbitrii libertatem sive voluntatem; hoc autem principaliter respicit affectivam; ergo etc. Item similitudo est in plus quam sit imago; non enim quaelibet similitudo est imago, sed similitudo expressa in quadam configuratione et imitatione; ergo ubicumque est imago, est et similitudo; ergo ibi ubi principaliter est imago, principaliter est et similitudo; sed similitudo non est principaliter penes cognitionem, sed penes affectionem, cum similitudo sit in gratuitis, quae magis respiciunt potentiam affectivam; ergo pari ratione imago.

Iuxta hoc quaeritur quae sit differentia inter imaginem et similitudinem, cum enim in plus sit similitudo quam imago, sicut ostendit Augustinus LXXXIII Quaestionum, quare superius non debeat conveniri suo inferiori, ut quare male dicitur homo factus ad imaginem et similitudinem. Item cum duae sint potentiae ex parte affectionis, scilicet ~~memoria~~ [illegible] et intelligentia, quod est quare in trinitate imaginis accipiuntur duae potentiae ex parte cognitivae et una ex parte affectivae. Videtur enim quod prius deberet esse e converso, cum tres virtutes theologicae quae reformant imaginem animae sic in ea ponantur ut duae sint ex parte affectivae, scilicet spes et caritas, quarum una est in irascibili et altera in concupiscibili, et una ex parte cognitivae, scilicet fides, quae consistit potissime in rationali. Respondeo. Dicendum quod prout sancti nomina ista ponunt, differunt imago et similitudo. Imago enim notat conformitatem in quantitate; similitudo vero convenientiam in qualitate. Imago enim notat quandam configurationem et importat figuram, quae est quantitas in qualitate vel qualitas in quantitate; similitudo vero dicit rerum differentium eandem qualitatem. Ex hac autem parva differentia triplex consuevit assignari modus distinguendi inter imaginem et similitudinem, cum dicitur factus homo ad imaginem et similitudinem.

Primus est quem dicit Hugo, quod similitudo respicit naturam et imago respicit figuram, quia similitudo dicit convenientiam in qualitate simpliciter, imago vero convenientiam in distinctione figurali, admodum cuiusdam trianguli in quo sunt tres anguli et tres lineae, quia tres sunt potentiae, quarum alterius habitudinem habet ad quamlibet, et similiter tres personae; et potentiae ut personae tenent rationem figurae, similitudo vero ut imago tenet rationem unitatis. Secundus modus distinguendi est quod imago est in naturalibus et similitudo in gratuitis, quia similitudo habet ortum ex illa parva differentia, quia cum imago dicatur configuratio et illa attenditur ex parte naturalium potentiarum, scilicet memoriae, intelligentiae et voluntatis, hinc est quod ~~una~~ imago est in naturalibus; quia vero similitudo dicit convenientiam, quae ortum habet a qualitate, et qualitas in qua anima similatur Deo haec est gratia, ideo similitudo dicitur in gratuitis. Tertius modus distinguendi est quod imago est in potentia cognoscendi, et similitudo in potentia diligendi; et iste modus similiter habet ortum ex dicta parva differentia, quia enim imago consistit in convenientia secundum configurationem, et configuratio attenditur in originis habitudine et potentiarum distinctione, et haec originis habitudo principaliter residet ex parte cognitivae, ideo imago principalius ponitur in cognitiva; similitudo vero dicit convenientiam in qualitate, et quia qualitas in qua principalius assimilatur anima

Filii [illegible]

ergo ei principaliter imago convenit ipsi verbo eterno

Fas

Questio

s. virtutes. ergo ut in ymagine recreationis, quae consistit in gratia, due virtutes
ex parte affective s.

deo/ est in voluntate sive in affectione. hinc est quod similitudo
principaliter in potentia affectiva. et inde est quod in yma
gine creationis due sunt potentie ex parte cognitive. me
moria et intelligentia. et una ex parte affective/ spes et ca
ritas. et una ex parte cognitive s. fides/ ymago
enim principaliter respiciat originem et imitudinem. si
militudo autem originem/ attendit inter memoriam et in
telligentiam/ per modum parentis et prolis. et inter hec duo et vo
luntatem/ per modum connexionis sive processionis. inter
irascibilem vero et concupiscibilem. nec est talis ordo/ nec ori
go motus irascibilis possit esse sine concupiscibili et econtra.
motus autem voluntatis non potest esse sine motu intelligentie et
memorie nec actus sui intelligentie/ sine actu memorie.
ideo dico quod licet ratione ymaginis non assigne
tur ymaginis duo sumuntur membra ex parte cognitive/
et unum ex parte affective. hoc enim exigit ordo et ori
go et distinctio. et propterea ymago principaliter est in
cognitiva quam affectiva/ similitudo vero principalius
consistit in unione anime ad deum quam quid est per gratiam.
et quam virtutes et gratia principaliter respiciunt affec
tivam. hinc est quod in ymagine recreationis quae quidem
in gratuitis est. due sunt virtutes quae respiciunt affec
tivam s. spes et caritas. penes duas vires s. iras
cibilem et concupiscibilem. una vero que respicit cognitivam.
s. fides/ quae respiciat rationalem. quamvis et spes refor
mans irascibilem et per consequens reformet memoriam
quae continet in actu. qui est tenere. per hoc ergo planum
est responsio ad questionem et ad obiecta. Conceditur enim ex de
plano quod ymago principaliter respiciat cognitivam.
Conceduntur et sunt rationes quae hoc probant ad primum vero
quod obicitur de ymagine reformationis dicendum quod non valet. quia
ymago reformationis potius est similitudo quedam/ quam sit
ymago. si enim proprie esset ymago esset capax
dei et esset immortalis. nec autem non est sic. et ideo quia
ymago recreationis potius est similitudo quam ymago:
magis principaliter respiciat potentiam affectivam
quam cognitivam. quamvis reformet tam cognitivam
quam affectivam ad secundum quod obicitur quod complementum ymagi
nis est in voluntate. dicendum quod licet in voluntate ultima sit in ym
agine. non tamen se habet per modum complementi in ratione ymagi
nis. ymago enim dicit ordinem et originem in potentiis
animae/ sicut est in personis/ et quia ad tertiam personam non ponitur
aliarum completiva nec alias complere. sed potius ab ali
is recipere. sic voluntas prout est pars ymaginis
potius consideratur in ratione exeuntis/ quam in ratione comple
tis. et quia prima vero origo est per modum naturae quae
consistit in motu intelligentie et memorie. hinc est quod
ymago principalius respicit cognitivam quam affec
tivam ad tertium quod obicitur quod ymago con

sistit penes nobilissimum in anima. dicendum quod nobilis
in anima dupliciter potest accipi. vel secundum distinctionem potentiarum
s. affective et cognitive. vel secundum conditionem statuum.
s. superioris portionis et inferioris. cum ergo dicitur quod ym
ago consistit penes nobilissimum/ hoc intelligitur quantum ad
statum in superiori parte/ non quantum ad potentias. quia ymago
complectitur tam affectivam quam cognitivam. cum utraque na
te sit immediate ferri in deum ad quartum quod obicitur
quod similitudo est in plus quam ymago/ dicendum quod similitudo
si accipiatur in sua generalitate. in plus est/ si vero
accipiatur proprie/ sicut accipitur in proposito/ non est in plus.
immo distinguitur ab ymagine. ita quod et si utrum
que tam affectiva quam cognitiva respiciat. yma
go tamen principaliter respiciat cognitivam. et similitu
do affectivam. et ideo iam patet. et per hoc patet responsio ad illa
duo que querebantur.

Ex parte ista sunt dubitationes circa litteram. et primo quod dicit
nec una opera tamen [illegible] ostendit. Cum enim indivi
sa sint opera trinitatis. et tres persone ita operate
sunt sicut omnia alia. sicut fecerunt hominem. quod ad modum in
productione hominis dicitur faciamus. ita debet dici in pro
ductione aliorum. Item queritur quare in productione
aliorum hominis utitur legislator verbo pluralis.
s. faciamus in productione aliorum verbo singulari
s. dixit et fecit. Iuxta hoc etiam est questio/ quare distinguit
in productione hominis et bestiarum/ cum eodem die pro
ducti sint/ ad ornatum eiusdem celi. Responsio dicendum quod in
productione hominis. non tamen erit manifestior trini
tatis investigio. sed etiam secundum ymaginem. ideo tribus personis
pluraliter attribuitur productionis hominis. ut ostendatur
quod in homine trinitatis representatur expresse. In aliis
vero insinuatur trinitatis quodam modo. sed non ita
ita explicite. et quia ideo ymaginis non convenit alicui
persone quae potest loqui per se/ ideo in productione eius
utitur verbo prime persone. et tamen quia hec creatura
precellit alias in gradu et dignitate/ ideo productionem
hominis distinguit a productione bestiarum. sed propter
convenientiam in ornatu terre/ in opus unius diei cadit.
et sic patet responsio ad quesita. Item quod dicit quod dei
dei et angelorum non est una et eadem ymago. contra
hoc est quia cum angelus sit ymago dei/ et quod conformat
angelo/ per consequens conformat deo. ergo quod est ymago
angeli/ est ymago dei Item unum opus esse
dei et angeli. ergo pari ratione videtur quod eadem ymago
tamquam in fine responsio dicendum quod ymago dicit ordinem
ad illud cuius est ymago/ tamquam in fine et ordinem
immediatum/ et impossibile sit deum et angelum
eiusdem rei esse finem immediatum. et ultimum/ impossi
bile est eandem ymaginem esse angeli et dei. quia

Quod reddit magister causam alter
ius quod dicit faciamus

pot

uo deus coopat anglo. 7 q̄d om̄e q̄d ē ab anglo.
7 q̄ om̄e ē a deo. id po'le ē vnū opus eē 7 an
gli 7 dei. n̄ uz i° q̄ obiciat. q̄d si aliquis rep̄se
tat angłm p̄ ?ns rep̄sentat dm̄. q̄uis ei
i fin̄ ualeat. q̄ c̄atura que rep̄sentat ang̃lz
rep̄sentat deum mediate. nō tn̄ p̄ōt in te
n q̄d rep̄sentz īmediate. It q̄r deb̄ q̄
dicit. fuint nō ulli qui ita dixint. ut in
h loco ymagine īt lligent filiū quos q̄
p̄sequūt ꝯent dixint pi ē dz. ro. viij. q̄s
p̄destinauit ꝯformes fi ymagis filij dī.
It q̄d ita op̄teat ī illi uidetur. aut ē ym
ago stat ī p̄re c̄ata. aut p̄re in c̄ata. si p̄
c̄ata ḡ id est dicē. faciamus hōiez ad ym
aginez. q̄ faciant hōiez ad se ip̄m. Si p̄ īc̄a
ta. sz illa nō est n̄ filius. ḡ ūr q̄ exp̄o illa
sit recta hp̄ h q̄r q̄ istaz expōnū quas m
ag̃r assignat ī lr̄. sit tenenda. R̄o dr̄.
q̄ duplex ē modus exponēdi istā auctem
faciamus hōiez 7c̄. p̄mus intelligit de yma
gine ī c̄ata. ali° uo intelligit de ymagine
c̄ata. p̄mus ēplicatur. ut ē sit ymago
7 silitudo refantur ad deū. s. ad eēnciā ītrib
p̄sōis. Sed' modus ē ut ymago 7 silitu
do refantur. ad id. s. ad p̄sonā filij. Terti
modus exponēdi ē ut ymago refatur ad
filiū 7 silitudo ad sp̄m. s. ī hos om̄s mod
ponit mag̃r quos tn̄ nō app̄bat. lz susti
neri possit p̄mū. n. arḡ de ī p̄pietate. q̄
diuina eēncia n̄ ē p̄p̄e ymago s̄m deu
tate. q̄ filius nō est ymago n̄rā. 7 deb̄
ꝯc̄ dicat. q̄ hō nō ē ymago. sz ad yma
ginē. Ex̄trū arguit de incertitudie. quia
auctez exceptum nō ht alius modus ex
ponēdi est de ymagine c̄ata. 7 ut explic̄.
P̄mus qui sic exponit ut ymago p̄cedat
silitudiez. 7 dic̄ q̄ ymago ē ī n̄lib 7 sili
tudo ī gratuitis. Ex̄ qui sic exp̄oit. ut silr̄
ꝯcordetur ymaginē. 7 i ē q̄ ymago sit ī
p̄ ꝯḡdi/ silr̄do ī p̄ō diligēdi. Tercius mod qui
sic exp̄oit ut ymago sequatur silitudiez.
F̄ ix. 7 ille dic̄ quod silitudo ē ī n̄rā 7 yma
go ī forma ~~forma~~. om̄s hos mōs. app̄
bat mag̃r 7 austin̄. 7 dat ur p̄babile q̄d
sep̄ta de ymagiē c̄ata intelligat q̄uis etiā
possz intelli. de ī c̄ata. Sm̄ ē. n. q̄d hō p̄de
stinatz ē ut ꝯformetur ymagī filij dei
nec id mag̃r illā pōnū īraducunt q̄ hec n̄
sit s̄m. q̄ illa ymago ē. lz ī hō. cui ꝯiuz
b nō p̄p̄e p̄t dici n̄rā. ul' ē q̄ nō solum filij ē ymago.

dignabit ī illo mō exponēdi. Ad illd uo q̄d
ob' q̄d ymago nō pōt stare p̄ c̄ata ymagiē
dr̄ q̄ ī mo q̄ ymago accipiatur in abstractō
7 sic pōt dici hō fi ad ymaginez sic tabula d̄r
fi ad ymaginez. q̄n sibi ip̄mit ymago h̄ail'
hic ē q̄ hō nō tm̄ ē ymago. lz 7 ad ymagi
nē. q̄ nō s̄m om̄e q̄d ē ymago. ī mo dicit
ab ymagiē. fili uo s̄m om̄e q̄d ē ymago p̄
tris. 7 id solū ē ymago. nō ad ymaginem.
It q̄r deb̄ q̄ dicat. nō oīo eq̄lis sicut illa
ymago tanq̄ n̄o ab illo nata. sz ab eo c̄ata
Or. n. creatur nō ē p̄nam lz parte. Sz q̄ ē p̄
arte p̄mi uocat ē eo q̄ ē p̄nam. ī mo equo
cat. q̄ equiuoce dr̄ ymago de filio dī 7 hōie
nec dr̄ equiuoce. nec dr̄ uniuoce. sz analogice
s̄m p̄us 7 posterius. Or ḡ ob' q̄d illud q̄ c̄atur
ē ab arte. dr̄ q̄ queda ē ars c° opō ꝯsequi
nām 7 opus istius artis sic ē artificiale q̄d
nō ē n̄le. 7 id opus istius artis 7 op̄x n̄ī
eod nōie facit equiuocitatez sic hō picti
7 hō uerus. quedā ē ars que ē fundamental
n̄e. 7 opus illius artis n̄ ē n̄le. q̄ fabricat
ip̄am nāz. 7 tal' ē ars cui opus ē c̄atura
n̄ op̄tebit eē equiuocitōnē. ul' dr̄ q̄ id
ē equiuocatio q̄n dr̄ hō pictus. 7 hō v̄us.
q̄ hoc nomī hō p̄o 7 p̄ncipalit ī pōit hōi
v̄o. 7 id cū dr̄ de hōie picto alia ē accep
tō. 7 alia sig̃tō. nō sic ymago p̄o 7 p̄nci
palit ī pōitur de filio lz om̄i ei q̄ ex p̄sse
rep̄sentat altm̄.
Jc de origiē aīe p̄la solet q̄ri. 7c̄.
Sup̄ egit mag̃r de p̄ductiōe hōis ī p̄paradi
ad p̄ris ex. In hac uō p̄te. agit de p̄ductiōe
eius q̄ ad p̄n ꝯstitueēcia. s. q̄tū ad corpus
7 aīam. diuiditur aut̄ ista p̄s in duas. ī p̄
detiat de p̄ductiōne uiri. In s̄a uo de p̄du
ctōe mulis exuiro. i. In ead quoz p̄adiso n
mulis formal. 7c̄. xviij. d. In p̄ ꝯs p̄ma p̄
I sa detiat de hōis form locaz' i. hoc z aut̄
ita fōr. 7c̄. lz p̄a p̄s ht duas. ī p̄a detiat d
p̄ductōe aīe m̄se. In s̄a uo in relatiōe adco
ibi. Sz utrū mar' aū ex col. 7c̄. p̄s aut ill
ī qua detiat de p̄ductiōe aīe m̄se ht duas. ī
p̄ma detiat v̄itate. In s̄a remouet errore
ibi. putauīt. n. quidā h̄etici 7c̄. Similr illa
p̄s ī qua detiat de p̄ductiōe aīe in cōparitōn
ad corp' ht duas. In p̄a detiat utrū de cū
aīam ī corp̄e. an extra. corpus. In s̄a q̄
rit ~~an~~ utrū deus fecit hōiez ī etate p̄fecta

i. gol. quem utrum deus hominem rexerit. et cetera s[ecundu]m
per illa in qua declarat de locutione in forti habens
duas. In prima declarat de loco cuius misericordia in secundo
declarat in se parationem ad contenta ibi.
Inde aut[em] paradiso erunt ligna. et cetera.

Diuiditur aut[em] huius partis in ad hoc quod de productione hominis quo ad duo.
Primo quo ad productionem ipsius quo est ex parte anime.
Secundo quo est ex parte corporis.
Circa primum queruntur tria.
Primo queritur utrum anima primi hominis producta sit de
dei substantia. Secundo quod utrum producta fuit ex aliqua materia.
Tertio quod utrum producta fuit ante corpus vel post, sive in corpore an extra.
Circa primum sic proceditur. et ostenditur
quod anima humana sit ex dei substantia. Primo auctoritate Ge. ii.
inspirauit in faciem eius spiraculum uite. Sed inspiratum
est egressum aliquid ab intrinseco. ergo sic spiritus. i. quia est
eiusdem nature cum spirante. sic humanus spiritus qui
fuit inspiratus a deo est de natura diuina. Si tu di
cas quod insufflatio uel inspiratio potest esse trans
diuerse nature. obiicitur quod glosa dicit super Jo. insufflauit in eos et dixit eis accipite et cetera. Augustinus
dicit i. quod in hoc ostendit esse processionem spiritus s.
Si ergo deus insufflauit in faciem hominis spiraculum
uite uidetur quod spiritum hominis produxit esse. Item
eccl. ult. donec puluis reuertatur in terram
unde erat et spiritus redeat ad deum qui dedit illum.
Si ergo spiritus redit ad deum qui dedit illum sicut
puluis redit ad terram sic homo quo ad eum nec
est de terra ita uidetur quod quantum ad spiritum est de substantia di-
uina. Item act. xvii. Gen[us] n[ostrum]. dei sumus sicut quidam pre
tiu[m] n[ost]r[orum] dixerunt. Sed que sunt eiusdem generis
sunt eiusdem nature. ergo nos et deus sumus eiusdem nature.
Sed non quo ad corpus. ergo quantum ad animam. ergo anima
est de dei substantia. Item ratione uidetur. omnia corpo
ralia producuntur ex aliqua materia que est in omnibus corporali
bus una. ergo pari ratione spiritualia producuntur ex ali
qua spirituali materia que in omnibus spiritibus sit una. Sed
spiritualis substantia in omnibus recepta preexistens non est
nisi diuina. ergo anima facta est ex dei substantia. Item
solus deus est immortalis per naturam. ergo nulli conuenit
immortalitas per naturam nisi quod est uel deus uel ex deo.
nulli autem conuenit esse ymaginem dei nisi cui con
uenit esse immortalem per se. non enim esset ymago
sicut dicit Augustinus si mortis termino clauderetur. Si
ergo anima rationalis similis est ymago. ergo similis est immor-
talis de dei substantia producta fuit. Item deus est lux
spiritualis que est finis omnis illuminationis spiritualis
sic sol est finis illuminationis corporalis. Sed corpora lumino
sa sunt eiusdem nature cum luce et cum sole. ergo pari ratione
spiritus naturaliter luminosi sunt eiusdem nature cum deo uel est deus
uel de deo. ergo et cetera. Contra Ge. i. faciamus
hominem ad ymaginem et similitudinem nostram. Sed non est deum secundum
corpus. ergo secundum animam. ergo anima hominis est facta et esse diuinum
in quo non cadit factio uel mutatio. ergo non est ex dei
natura uel substantia. Item si anima est ex dei natura cum anima sit
pars hominis diuina natura ueniret ad constitutionem hominis et pars esset
minus nobilis quam totum. ergo deus est minus no
bilis quam homo. Sed hoc est falsum et impium. ergo et cetera. Item
si anima est ex diuina natura. aut ergo habet aliquam formam super
inductam illi naturae ex qua est aut nullam. Si nullam
ergo non uidetur esse nec facta nec ab eo diuisa. Si aliquam
ergo diuina non est ipsius anime materia. Sed quod est materia
principium alicuius est minus completum et imperfectum
ergo deus esset incompletus et imperfectus per naturam. quod est blas
phemia. Item si anima est ex dei substantia et anima depravatur
ergo contingit diuinam substantiam depravari et sic contingit
dei substantiam depravari. deus non esset summe bonus. et ergo
rationalis spiritus peccare ~~peccare~~ possit. sic patet rationalis
spiritus non est ex deo. Item si anima est ex deo aut igitur
per generationem aut per spirationem. Si per modum hoc anima
~~non est ex quo spiritus~~ nichil aliud est quam uerbum. Si hoc tunc
anima non aliud quam spiritus s. ergo omnis homo esset deus. Item
si anima hominis esset ex deo. aut de toto deo aut de
parte. Si de parte. ergo deus est compositus et habet partem et
partem quod est omnino falsum. Si de toto. Sed deus est im
mensus et infinitus. ergo cuiuslibet hominis esset immensa et infini
ta et sic quilibet homo esset omnipotens quod nullus dubi
tat esse falsum. Pro ideo quod aliquorum positio fuit
quod intellectus humanus non erat aliud quam intellectus diuinus.
Sed diuinus intellectus dicebatur prout considerabatur
in se. humanus uero prout perficiebat corpus aliquod.
Sed est deus aliquis nullo pacto sit constitutus propter suam
summam perfectionem et absolutionem. hec positio fuit stulta et con
tra rationem et impia. manicheorum uidelicet quod
spiritus rationalis sit de dei substantia. Item dicunt. tamen quod in homine
est duplex anima. sicut recitat Augustinus in li. de du
abus animabus. quarum una inclinat ad bona et
alia inclinat ad mala. et illa que facit bona
numquam potest facere mala. et illa que facit mala
numquam potest facere bona. et illa que inclinat ad
faciendum bonum est de dei natura. Sed hoc positio in multiplici auc
toritate est aliena. Primum quia ponit deum contrarium necesse
esse cum creatura et talis contrarie esse non est. et ponit
creaturam fieri ex dei substantia. et ad hanc positionem sequitur
inuariabilia inconuenientia. et hoc precipuum est quia implicat
in se duo opposita. dum ponit animam a deo esse factam
et tamen esse de substantia diuina. deuiat et a ueritate in hoc

[Margin, beside column 2, top:] (esse corpore luceat spiritualis et eadem eiusdem nature)
[Margin, beside column 2:] Contra supplicationem et de spiritu sancto de quibus dicitur. li. de [illegible]
anima
Responsio.
[Margin, beside "stulta":] et contra rationem et alia [illegible]
[Margin:] Ysidorus de [illegible] per prima parte. et. xxxiiii. usque ad hoc sermonem

[Notes at foot of the page:]
Nos quattuor inuoluunt tenebris
Intellectus obscuritas
affectus uarietas
effectus prauitas
Item passibilitas
contra quod ideo est
Lux contra obscuritatem. Jo. deus lux et tenebre in eo non sunt ulle
Stabilitas contra mutabilitatem. Boecius stabilisque manens dat cuncta moueri
Effectus contra obliquitatem. Gen. uidit deus cuncta que fecerat et erant ualde bona
Eternitas contra passibilitatem. ad Thimotheum. Solus habet immortalitatem.
Immensitas substantie. Forte non substantialiter et sic ab alio [illegible] non excluditur sed a toto
Infinitas potentie. Forte non in materia patientis et passi. deus autem impassibilis
actualitas esse. quia primum actus et non dependet ab alio. Forte in dependentibus [illegible].

[illegible marginal note]

quod possit in nobis duas animas. Sed hic in ipso melius tangetur infra. Et ideo tertia probatio est nulla et ratio, quia anima non habet esse producta de divina substantia. Deus enim ad creaturas se habet in ratione efficientis et formalis et finis. Sed nullo modo potest se habere in ratione materialis, quia creatura sit nobilis. Et ideo rationes ad hoc probantes concedende sunt. Ad primum vero quod obicitur in Genesi, quod inspiravit in faciem eius etc. Dicendum quod inspirare idem est ubi quod spiritum facere et eundem corpori insinuare. Similiter et insufflare est flatum hominis facere et eundem corpori infundere. Unde sicut quando deus res produxit de nihilo non fuit in novo motus, sic quando insufflavit non fuit mediantibus faucibus et instrumentis corporalibus. Et ideo non ut illud simile Ioh. xx. ubi ad litteram sufflavit. Et illa insufflatio erat precellentis spiritus s. significatio et ostensio. Ad id quod obicitur Ecclesiastes: et spiritus redeat ad dominum etc. Dicendum quod sicut corporis resolutio fuit cum pervenit ad terram, sic mutabilitas anime et [illegible] dominum stat quando coniungitur ei sub quo facta est. In solo enim deo invenit spiritus quietem, et ideo non vult sapiens dicere quod spiritus redeat ad dominum per corruptionem sicut corpus in terram, sed similitudo est quantum ad quietationem. Ad aliud quod obicitur quod genus dicitur sumitur, dicendum quod genus dupliciter accipi potest: uno modo proprie, et sic dicitur aliquid convenire in genere quod habet [illegible]. Alio modo accipitur large, et sic dicuntur aliqua convenire in genere in quibus est aliqua convenientia specialis sive habitudinis analogie. Et sic dicit Aug. xii. de trinitate quod anima cognoscat in quadam luce sui generis, et vocat illam lucem lucem increatam, quam dicit esse sui generis ~~[illegible]~~ propter hoc quod est spiritualis sicut anima. Et sic intelligitur verbum apostoli. Ad aliud quod obicitur quod corporalia sunt ex aliquo uno, dicendum est quod hoc non concludit quod spirituales fiant ex deo. Illud enim unum ex quo fiunt corporalia est ens in potentia respectu illorum. Deus autem nullius potest esse in potentia. Et ideo ex hoc non sequitur quod spirituales substantie producantur de divina natura. Ad illud quod obicitur quod solus deus est immortalis per naturam, dicendum quod sufficiat ad presens quam infra habebit de immortalitate, quod immortalitas per naturam dicatur duobus modis: intelligitur per privationem omnis generis mutationis, sive quantum dicatur ad suam naturam, sive non dicat contrarium influentiam per quam conservatur, nam et quod deus se ipso permanet. Anima autem et si defectum non sit ad permanendum propriam tamen [illegible] permanet in suo actu per continuam dei influentiam. Ad aliud quod obicitur quod deus est lux spiritualis etc. Dicendum quod non est simile de luce spirituali et corporali omnino. Lux enim spiritualis que deus est, cum sit simplicissima, non potest esse perfecta rerum diversarum. Nec anima

aut sit omnipotentissima potest producere et facere lucem creatam aliquo modo sibi conformem, que tamen sibi non sufficeret per se producta nisi assisteret ei summa lucis influentia. Et sic intelligendum est in ipsa anima humana, quod ipsa habet lucem propriam creatam, per quam completur, que aliquo creata et producitur et conservatur. Lux autem corporalis in diversis corporibus potest reperiri, ut patet, quia non sit forma omnino simplex, sed sit natura coniuncta materie.

Consequenter queritur utrum anima Ade producta fuit ex nihilo etc.

Quod sic videtur. Primo per philosophum, qui dicit quod forma est composito contingens in simplici essentia consistens. Sed anima rationalis vere forma est. Ergo simplex est. Ergo non composita ex materia et forma. Item philosophus in primo de animalibus dicit quod intellectus est impermixtus et impassibilis. Sed omne quod habet materiam habet potentiam passivam. Ergo intellectiva non habet materiam. Item magister in [illegible] anime in qua vivit deus non [illegible] aliquid ~~[illegible]~~ corporale vel spirituale. Sed nichilominus item hoc ipsum videtur ratione. Anima intellectiva nichil agit nec cognoscit nisi abstrahatur a materia. Sed in actu cognitionis fit assimilatio cognoscentis ad cognitam rem. Ergo si ad hoc intelligat, necesse est quod abstrahat a materia; ad hoc quod aliquam substantiam intelligat, necesse est ipsa sit quod per naturam ~~hoc quod aliqua substantia~~ separata. Sed anima Ade fuit huiusmodi, ergo etc. Item quanto forma nobilior tanto simplicior. Sed anima inter omnes formas est nobilissima, ergo simplicissima. Sed alie forme non componuntur ex materia et forma, ergo multo fortius non rationalis anima. Item omne quod habet materiam et formam ut partes constitutivas est hoc aliquid et est completum. Nichil autem quod est hoc aliquid et completum invenit ad constitutionem tertii. Sed anima invenit ad constitutionem tertii, ita quod ex anima et corpore fit unum per essentiam. Ergo anima non est hoc aliquid. Ergo est vel forma pura vel non materia. Ergo forma. [Sed forma] Item in tertio de anima dicit philosophus quod sicut in omni natura est materia et efficiens, sic in anima est intellectus quo est omnia fieri et intellectus quo est omnia facere. Sed ergo potentia passiva est in anima, et hec est materia, patet etc. Item in ix. prime philosophie dicit philosophus quod sicut materia est subiectum formarum substantialium, sic compositum est subiectum accidentis. Sed anima rationalis est subiectum [illegible] constitutum et [illegible] considerata. Ergo composita ex materia et forma. Item philosophus in viii. methaphisice [illegible] generans nichil facit aliud nisi materiam. Ergo si deus facit animam, que est aliquid, ergo ipse necessario ut sit in deo vel sit in anima. Sed non est in deo, ergo in anima. Item hoc ipsum videtur ratione. Omne creatum cui debetur propria operatio habet hoc duo diversa, scilicet quod agit et quo agit. Sed anime et similiter considerate debetur propria operatio. Ergo [illegible] quo sola for

quia si pure forma esset, tunc ageret se ipsa. Quod habet ad tertium. Item omne id quod secundum se sui mutationem est susceptibile, compositum est, ad [illegible] et substantia per se existentes, ignis, et omne tale compositum est ex materia et forma. Sed anima secundum sui mutationem est susceptiva gaudii et tristitiae, ergo anima rationalis composita est ex materia et forma. Item anima rationalis non solum vitam prebet corpori, sed et ipsa vivit. Aut ergo est sua vita, aut non. Si sic, ergo non differt in eo vivens et quo vivit [...]; si est sua vita, non vivit per participationem. Sed [...], que duo sunt contra Boetium et Augustinum. Ergo ponere est in anima [...] considerata aliquid quod dicitur vita, et aliquid quod recipiat. Et si hoc, ergo est composita ex materia et forma. Ad hunc possunt adduci rationes que adducte sunt ad ostendendum angelum esse compositum ex materia et forma.

Respondeo. Ad predictorum intelligentiam est notandum quod circa hec diversi diversa opinati sunt. Quidam enim dixerunt nullam animam, nec rationalem nec brutalem, habere materiam, quia iste sunt simplices. Animam tamen rationalem dixerunt habere compositionem ex quo est et quod est, quia ipsa est aliquid, et manens per se et in se subsistens. Sed cum planum sit animam rationalem posse pati et agere et mutari ab una proprietate in aliam, et in se ipsa subsistere, non videtur quod illud sufficiat dicere, quod in ea sit tantum compositio ex quo est et quod est, nisi addatur esse in ea compositionem materie et forme. Ideo fuerunt alii qui dixerunt non solum animam rationalem sed et brutales ex materia et forma compositas esse, et [...] quod sit motor corporis sufficiens. Sed quia anima brutalis [...] non habet, nec est nata per se subsistere, non videtur quod habeat materiam. [...] est cuius modi dixisse[...] medium intuentes, scilicet quod anima rationalis est sit hoc aliquid, et per se nata subsistere et agere et pati, movere et moveri, quod habet in se fundamentum sive existentie, et principium materiale a quo habet existere, et formale a quo habet esse. De brutali autem non oportet idem dicere, cum ipsa fundetur in corpore. Cum ergo principium a quo est tota existentia [...] principium materiale, concedo esse anima humana compositionem. Illa autem materia sublevata [...] esse extensionis et super esse privationis et corruptionis. Et ideo dicitur materia spiritualis. Et propter hoc illi qui loquuntur sunt de materia prima, quod ad esse extensionis et privationis esse sub privatione, dixerunt animam rationalem non habere materiam. Et non intenderunt de materia secundum suam generalitatem, sed prout ad eam stat resolutio physica. Sic etiam est de simplicitate angeli. Unde concedende sunt rationes que ostendunt hoc. Ad illud quod obicitur quod omnis forma est simplex, dicendum quod auctor ille diffiniens formam loquitur de forma que est forma tantum, non de ea que est forma et hoc aliquid. Unde ut diffinit ubi formam accidentalem vel diffinit formam universaliter. Ad illud quod obicitur quod intellectus est impassibilis et impermixtus, dicendum quod philosophus removet ab intellectu materiam secundum quod consideratur sub privatione et sub potentia ad transmutationem, per hoc esse non removet materiam universaliter, immo ponit et dicit quod in intellectu est in quo est facere et quo est fieri. Ad illud quod dicit magister in littera, dicendum quod magister non vult dicere quod anima non habeat materiam, sed quod non habeat materiam preiacentem. Hoc autem innuitur ibi, scilicet quia anima non est producta nec producitur ex preiacenti materia. Ad id quod obicitur quod anima intellectiva nichil cognoscit nisi quod abstrahit a materia, dicendum quod hoc non facit propter hoc quod ipsa sit [...], sed propter hoc quod res extra non potest ei uniri secundum veritatem, oportet quod uniatur per similitudinem, quam anima abstrahit a re [...]. Quia intellectus per similitudinem quam intelligit dicitur fieri in actu intelligendi. Illud autem quod facit rem esse in actu species est et forma. Ideo anima non cognoscit rem nisi speciem eius et formam sibi imprimat. Et hoc non potest esse nisi illa abstrahat a materialibus [...]. Non sequitur quod anima careat materia, nec ea abstracta a materia propria. Bene potest fieri in re spirituali quod sua habet propria materiam et formam, sicut similitudo coloris in speculo. Ad id quod obicitur quod quanto forme nobiliores, tanto simpliciores, est dicendum quod istud habet locum in hiis que sunt pure forme. Anima autem non tantum est forma, immo et est hoc aliquid. Et ideo si comparetur forma anime ad formas alias, absque dubio simplicior esset. Quia ut forma [...] ipsa autem anima est [...] rationalis, cum sit per se existens et aliquid compositum habet, quod alie forme non sunt nate per se habere. Dum non sunt nate per se existere, nichilominus tamen ipsa anima simplicior aliis formis dici potest. Est enim multiplex genus simplicitatis, quia multiplex est genus compositionis et partium. Sunt enim partes substantiales et sunt partes quantitative, et composita ex partibus substantialibus et composita ex partibus quantitativis, et sic simplex dicitur dupliciter: aut quia caret partibus constitutivis, aut quia caret partibus quantitativis. [...] anima [...] aliis formis simplicior, quia ad partes constitutivas, quia tales partes habet que spectant ad complementum et perfectionem. Hoc enim facit rem esse per se simpliciorem, tamen est quia ad privationem partium quantitativarum. Ipsa enim nec habet extensionem per se nec habet extensionem per accidens, in quantum ad substantiam nec quo ad actum proprium. Alie tamen per accidens possunt habere extensionem et partibilitatem, vel secundum id quod sunt vel secundum id quod operantur. Et ideo quia ad hoc anima eminencior est forma nobilior. Ad id quod obicitur quod compositum ex materia et forma est ens completum et ita non convenit ad constitutionem tertii, dicendum quod hoc non est omni generaliter, sed tunc quando materia terminat omnem appetitum forme et forma omnem appetitum materie. Tale non appetit ad aliquid extra [...] nec

[Marginal notes:]
[...] vel per privationem extensionis [...]
[...] lapis [...] anima [...]
vel [...] spiritualis [...] intelligibi[...] forma [...]
vel [...] habet esse completum [...] ad constitutionem tertii [...] in unione. [...] anima non habet.

[Notes at foot of page, partly legible:]
Peccatum [...] recedit [...] simplicitas [...] completum
[...] passionis [...] mutationem [...] susceptibilis
[...] per se [...] absolute [...] passiones
[...] sua actio [...] sua esse [...]
Intelligi[...] [...] abstracta [...]
[...] mathematica [...] abstracta [...]
[...] abstracta [...]

passibilitas ad corpus quam exigit in corpus appe-
titum et inclinationem. Sed anima rationalis corpus
habet exigentiam et formam appetitum tamen habet ad perficiendum
corporale non. Sic corpus organicum exinanitum et
formam conpositum est et tamen habet appetitum ad sustine-
dum animam.

Ex quo quod videtur anima ade producta fuit ante
corpus suum positum ex auctoritate super textum Gen. i.
faciamus hominem ad ymaginem etc. hoc est vi. die.
Sed post etc. subditur formavit deus hominem de li-
mo terre. quod pro formato refertur ad animam sive ad
corpus. post factam fuit anima quam corpus. Item hoc vide-
tur ratione sicut homo ex parte corporis convenit cum aliis
brutis ita ex parte anime convenit cum angelis. Sed si-
cut corpus productum est eodem die cum aliis
brutis sic ex parte eius rationalis debuit produci eodem
die cum angelis. quod etc. Item anima ade se
habet ad corpus sicut eternum ad temporale et sic
eternum ad tempus. Sed eternum est prius tempore et eternum
prius temporali. quod prius videtur debuisse produci
anima ade quam corpus cui debebat uniri. Item
substantia spiritualis a corpore non dependens quod ad esse
non dependet quantum ad productionem. Sed spiritus rationalis
ade ab eius corpore non dependebat quod ad esse
quod videtur quod ad productionem. corpus autem a spiritu depen-
debat. quia sine illo permanere non potuit. quod si
absolutum est quam dependens prius debuit produ-
ci anima quam corpus. Item maior est distantia inter
spiritualem et corporalem quam sit inter corpora mixta. Sed mix-
ta corpora prius producta fuit separata quam sint
ad invicem mixta ad constitutionem tercii. quod anima prius
debuit produci quam corpori uniri. quod non est creata
in corpore sed ex. Item tanto ad prius debuit
produci quanto magis appropinquat primitivo rerum
origini. Sed anima plus appropinquat ad deum quam est
principium omnium quam corpus humanum. cum sit ei similior
in simplicitate et spiritualitate. quod etc. Contra Gen. ii. for-
mavit deus hominem de limo terre et inspiravit in faciem eius spi-
raculum vite. quod exponitur .i. spiritum fecit. Sed spiracu-
lum vite spirare nichil aliud est quam animam hominis
naturam creare. quod sicut prius formavit corpus quam spiracu-
lum inspiravit. prius quod produxit corpus quam animam.

Item anima rationalis est forma corporis. Sed nullius forma
aut simul producitur est materia aut sequitur materiam. quod cum
anima non est forma rationalis aut sic forma nullius produci est
post corpus vel simul cum corpore. non quod ante. Item
quanto forma nobilior est tanto ultimior. Sed
anima rationalis nobilissima est inter omnes formas naturales
quod ultima produci debuit post universe creature.

senti[le] Item ordinata productio procedit a perfecti-
abiliori ad perfectum. si quod perfecto omnium operum fecit
in homine et maxime quantum ad animam videtur quod homo quantum ad
animam produci debuit ultimo post omnia. Item
si anima producta esset ante corpus cum haberet usum. Sed
nichil esset impediens. nec retardans. quod videtur quod
ante unionem ad corpus meruisset vel demeruisset quod
non esset particeps omnis meriti ipsius anime.
anima debet remunerari in corpore. quod si hoc firmi-
ter planum est animam ade ante corpus suum non fuisse produc-
tam. Item si anima ade ante corpus esset producta
aut appetivisset uniri corpori aut non. Si non quod
unio eius ad corpus non esset naturalis. nec unio esset ad
fictum perfectam. si sic appetebat quod corpus quod non habebat
quod et quia desiderabat in appetendo affligi-
batur. quod pena erat ei ante culpam. Sed dicendum quod
quamvis ex ista questione videatur dubitasse egregius
doctor Augustinus. qui videtur posse in sustinere probar-
biliter et cordis conprehensio facilitati utrobique tenere
est tamen tamquam verius et magis conveniens quod anima ade
creata fuit in corpore. Unde dicitur quod eam produxit ante cor-
poris formationem. Sed non videat satis rationabili posse dici
quod de animam ante corpus eius produxit. ut ostendetur
a corpore non dependet. Sed per se posse subsistere
et hoc potest ostendere conveniens eius. Et ad angeli
tamen in unionis capacitatem per quod est anima ymago quam ibi
dine angelis ad quod anima et angelus habent ordinem
longe tamen rationabilius videtur ponere quod anima producta
sit statim in corpore. Tamen quia anima unitur corpori ut perfectio
illius est naturaliter appetit copulari. adeo ut sine
illo pena sit ei esse et ab illo sequestrari. Tum quia
unitur sicut motor mobili itaque sine ipso non potest
mereri nec demereri. Et ideo non debuit ante corpus
produci. ne ante culpam puniretur. et ne absque
corpore mereretur vel demereretur. Huic autem positioni non tamen
concordat ratio et sententia sanctorum et auctoritas. quod
post productionem et formationem hominis dicitur quod inspi-
rasse. Huic tamen per pluribus rationibus secun-
dum ad sentiendum concordare possumus rationes hac parte
afferentes. Ad primum quod quod obiicitur in contrarium
dicendum quod alterius corporis est ibi per recapitulationem. vel primo
est ibi participatum. consequens tamen dicitur quod se-
cunda illud recapitulat ut addit. Ad secundum quod
obiicitur quod corpus sit productum est cum brutis etc. dicendum quod non
est simile. productio enim corporis sic concordat productioni
brutorum aliorum de productione rationalis spiritus non discordat pri-
mo particularis illorum in perfectione sua dignitate conveniat.
ductio vero spiritus sic concordat productioni angelorum. in
nomine concordat productioni corporum humanorum quam quod

spectat ad eius ornatum et ornatus productio spectat ad diem sextum. Ad quartum quod obicitur de expositione Augustini, ad temporale dicendum quod Augustinus illa exponit propter hoc plus extendat quod temporalis fuit potentie, quia caret fine. Non tamen omnino quia aptitudinem ante et maxime si sit talis quod sui productio apertius rei temporalis habeat tenorem et sic fuit in anima Ade. Et propterea si sic possit esse utique de eius tempore quod potest habere rationem exitum. Non tamen habet ... et eo quod sic habet rationem exitum quod est temporalis anima eius rationalis et si in aliquo sit ... rationem exitum in quantum talis est, tamen in aliquo animat corpus in ... sit tempore mensurari. Ad quintum quod obicitur quod anima non dependeat a corpore quantum ad esse, dicendum quod etsi non dependeat a corpore tamen indiget eo ad sui conservationem, dependet tamen propter appetitum suum et inclinationem quam habet ad ipsum, sicut forma ad materiam propriam. Et ideo sicut forma producitur in materia, sic anima Ade producta debuit simul cum corpore. Ad sextum quod obicitur de ordine universalis dicendum quod non est simile, quia ista quando mundus fuit non dependebat ad invicem, et unum potuit habere esse completum sine altero. Non sic autem est de anima et corpore, quorum utrumque ab altero dependet. Ad septimum quod obicitur quod anima originaliter magis appropriat dicendum quod cum Deus sit alpha et o, principium et finis, rationalis creatura in utroque habitudinem sit ei appropinquatione ... angelica non propter ei approximat rationem principii et humana plus rationem finis. Ideo inter omnes creaturas prior omnium creata est sapientia, scilicet creatura angelica, et dignitate et origine. Et post omnia producta est anima humana tamquam finis omnium et consummatio. Et ideo quamvis multum approximet Deo, in quantum tenet rationem originis, non minus tamen appropriat Deo in quantum habet rationem finis, et ideo convenientius fuit eam produci postremo quam prius. Hec dicta sunt de anima Ade, per ea de aliis animabus in suo loco queretur.

Consequenter queritur de productione primi hominis ex parte corporis. Et circa hoc queruntur tria. Primo queritur utrum corpus primi hominis produci debuit ex parte de natura celesti. Secundo quaeritur utrum productum fuit pure de natura elementari. Tertio queritur utrum conditum fuit in equalitate complexionis vel in equalitate.

Circa primum sic proceditur, et ostenditur quod corpus Ade produci debuit ex parte de natura celesti. Sic nobilissime forme debetur dari nobilissima materia. Sed nobilissima inter formas est anima rationalis innocens et absque peccato, qualis fuit anima Ade. Nobilissima inter naturas corporales est natura celestis. Item motoris ad mobile debet esse proportio. Sed anima rationalis motor in corpore est humano, ergo ei debuit dari corpus impassibile. Item finis imponit necessitatem his que sunt ad finem. Sed totius anime Ade finis est ad proprie

tionem beatitudinis. Locus autem beatitudinis spiritualis est in superiore. Corporalis est celum. Ergo sicut spiritus Ade non quiescere nisi in Deo, sic debuit ei dari corpus quod non quiesceret nisi in celo. Hoc autem est corpus de natura celesti, ergo etc. Item spiritus rationalis propterea absque culpa conditus fuit, maxime erat potens et idoneus ad agendum, perspicax erat promptus et idoneus ad agendum, perspicax erat cognitionis lucidissime et idoneus ad cognoscendum, liber erat voluntate ... et non facilis ad tendendum nisi in optimum. Ergo debuit ei dari corpus cui maxime competit agere et ad cognitionem disponere. Et quod maxime habet per ceteris dignitatem, hec autem est lux et natura celestis, ergo corpus Ade ex parte produci debuit de celesti corpore. Item anima rationalis quodammodo est omnia. Si ergo corpus debet proportionari anime corpus debet habere cum omnibus convenientiam. Sed hoc non haberet si esset ex parte de natura celesti et non conveniret cum eis, ergo etc. Item anima rationalis quamvis sit simplex in essentia, tamen est multiplex in effectu. Ergo si corpus ei debet correspondere necesse est quod corpus eius habeat varietatem in partium compositione et organizatione. Sed hoc non haberet si esset corpus pure celeste, ergo etc. Item vegetabili et sensibili disponunt ad rationale et magis ad ipsum approprinquant quam alie corporis, nec aliarum corporis unitur rationali potest absque vegetabili et sensibili. Nullum ergo corpus est habile ad actum vite rationalis nisi prius fuerit habile ad actum vite vegetabilis. Tale autem est corpus humanum, et hoc non potest esse ex parte corporis celestis, ergo etc. Item corpus simplicia quorum ab anima debetur unus motus tamen. Sed corpus sit celeste sive elementare, corpus a quo ab anima debetur motus in omnem differentiam, et anima sit motor sufficiens, ergo corpus Ade non potuit esse omnino de natura corporis simplicis. Ergo neque pure de natura celesti. Ad oppositum quod corpus Ade non fuit pure formatum de natura celesti, sicut innuit textus Genesis qui dicit eum formatum de limo terre, nec debuit ex parte de natura celesti formari. Immo de natura elementari, hoc exigente ordine conditionis, quia in omnibus suis operibus sic servat sapientia divina sicut requirebat natura. Hec ordo erat ut in processu a creatione in processu ad creaturam perveniret ad suum finem. Ordo ipsius hominis in se ipso requirebat, quia natura homo conditus fuit ut natus multa cognoscere, non solum cognitione intellectiva sed etiam sensitiva. Ideo debuit dari corpus multiforme, ut diversa organa diversitati sensuum deservirent ad diversa obiecta cognoscenda. Quarto natura conditi fuit ... ut potens vivere in iustitia et mori propter culpam. Dari debuit ei corpus quod non tamen esset habile ad vivendum sed etiam quod posset fieri habile ad moriendum. Circa ista requirebat ut corpus daretur homini multiforme et ad corruptionem possibile, et non est celeste sed elementare.

Marginal notes:

elevabile.

[? Non] physice dicentur ... distinguit triplicem motum, scilicet motum ad ... sursum deorsum, quod est elementorum gravium scilicet terre et aque, sursum a medio, quod est elementorum levium, scilicet aeris et ignis. Circa medium, qui est corporum superiorum.

ordo ipsius hominis in se

Cordo (?) hominis ad creaturam in fine requirebat. Cum
enim angelis in inferiores facte sunt, ut defuerunt creature
rationalis sicut superiores facte sunt, et ut me-
illa quodam modo perducerent in finem. Hec est quod debuit fieri ratio-
nalis creatura talis compositis (?) que obsequium in fine creatu-
rum esset ei utile. Et quia mediante illa creatura pre
inferiores quodammodo perducuntur ad beatitudinem. Et ideo
ut ne in fine posset homini deperire. Et in homine
quodammodo glorificari debuit homo. Non tamen extremum su-
periorum corporum, quod extremum eorum constitui ordo et ad crea-
turam penitus, id est ad angelum. Hec requirebat. Sicut enim
facta est una rationalis creatura propter deum, et in loco supre-
mo, scilicet in empyreo, sic debuit fieri alia rationalis crea-
tura in loco infimo, scilicet terra. Et ideo corpus eius constitui
debuit ex terra, tali habitationi conveniens. Et ideo magis extre-
mum quam celestis ordo et ad finem. Hec requirebat.
Delebat enim homo sublimitatem (deo) ut per humilitatis meritum ascenderet
unde angelus cecidit per sublimitatem elationis. Et ideo de-
buit sibi dari corpus constitutum de terra inferiori, ut se
ipsum pulverem reputans, cui per omnia subiaceret;
unde in scriptura maluit eum dicere de limo terre produc-
tum, ut ex hoc homo perficeret et ascenderet per humilitatis meri-
tum. Et ideo contrarie sunt rationes que ad hoc sunt inducte.
Ad primum non contrarium (?), de nobilitate forme. Dicendum quod
nobilitas materie venit ex ordine ad formam. Cum
igitur corpus magis erat ordinabile ad animam, quia erat con-
stitutum ex materiis inferioribus, quam corpus quod esset per se celeste,
hinc est quod sic ut sit nobilius in se, tamen in ratione ad
formam corpus ex diversis elementis compositum magis est nobile.
Ad secundum quod est quod motoris ad mobile, dicendum est propter hoc. Dicendum
quod quamvis anima sit immortalis, tamen motor non, quia tamen creata
fuit, mori poterat, morte consumptionis. Et quia corpus dignum
est ei non solum ad vivificandum, sed et ad merendum. Propter quod
non solum dari debuit corpus aptum eius immortalitati,
sed et aptum eius mutabilitati. Et ideo non solum necessarium ad
perpetuitatem, sed et possibile ad mortalitatem. Ad tertium op-
positum quod licet factus est propter beatitudinem, ita tamen ut perveniret
per meritum et bona opera. Et ita prius esset viator
quam comprehensor. Et quia prius oportuit eum transire per
viam quam perveniret ad patriam, ideo in patria sui condi-
tione debuit ei dari corpus conveniens per statum vie. Et
quia locus deputatus ad merendum erat locus
inferior, scilicet paradisus terrestris. Ideo quod competebat
corpus suum de terra inferiori assumi, non principaliter
de ~~...~~ celesti, cum assumeret in gloria. Tunc
corporis est dispositio et valitudo (?) sicut in quarto. Ubi agit
de dotibus corporum gloriosorum. Ad quartum dicendum quod anima
illa erat potens ad agendum et congnoscendum (?) tamen
tendens in deum. Dicendum quod et si erat potens ad actionem,
non tamen ita perfecte potens erat, quin esset possibilis
ad defectum. Et ideo non sequitur quod deberet esse adi-
cplenda dari corpus celeste, quod est incorruptibile. Sed ma-
gis elementare, quod ex bona dispositione et complexione e-
lementorum esset proportionatum ad agendum, et mixto (?) illo etiam
esset possibile ad patiendum.

Consequenter queritur utrum corpus ante sui primi hominis constitutum
fuit de natura elementari, an sit extra naturam elementarem
et contrariarum naturis celestis. Et quod sit extra elementa
contrariarum natura celestis ad corporis humani constitutionem
videtur velle. Augustinus super Genesim ad litteram. Quidam (?) quod anima
mediante luce corpus vivificant et administrat.
Et ideo Avicenne, licet corpus humanum sic conditum
ut naturam celestem vivificans, ubi quod ad eius con-
stitutionem convenit illius. Et hoc est natura celestis. Generaliter
Item philosophus in xvi libro de animalibus dicit (?) quod in nobis est calor
igneus et calor celestis. Quicquid est calor
vitalis, sed non est actus sive substantia. Et constitutum
natura celestis. Item in potentia est omnia vivere
et fortitudine tamen cuius. Ipsum quod sit elevatum a con-
trarietate. Quia si id haberet contrarietatem, prius discor-
diam faceret quam concordiam. Sed etiam non contrarietate
vitalis quod est, nisi natura celestis, et tamen corpus vivificabile
necesse est una elementa convenientia. Manifestum est in-
stitutione corporis hominis fuit natura celestis. Item
corpus mediante anima rationali quodammodo habet beatificari.
Sed non pertingit ad beatitudinem mediante anima
quam ei unitur. Nulla tamen corpora ei convenit natura quam
constitute sui corporis. Unde videtur quod corpus primi hominis non
constitutum sit de natura elementari, sed de natura celesti.
Item in quolibet organo est sensus, et sic est adapta-
plicatum, sic ostendit Augustinus super Genesim ad litteram, et sic
pro sic (?) in homine. Unde quod corpus sit decentius constitu-
tione, quod non solum natura elementaris, sed et celestis. Item
ordo est in ascendendo et in descendendo, ita quod
ab infimo perveniat ad supremum per media. Et
sed substantia spiritualis magis distans debuit a natura corpo-
rea, opinio autem nimis ante perspicua et adhuc nimis
animam luminosa quam est natura celestis. Quod videtur quia natura corpus ad
necessitatem anime corporis unire debeat. Videtur natura lucis con-
venientem esse. Quod quia corpus primi hominis non tamen de natura elementari
nisi et de celesti natura constitutum fuit. Quod ex his
corporibus constituit corpus mixtum, non quod possit ad vivendum
agere et pati. Sed ad sola hinc sit contrarietatem.
Cum igitur natura composita corporis talis sit, ut non habeat
contrarietatem, non videtur quod conveniat ad constitutionem corporis mixti,
igitur non ad constitutionem corporis primi hominis. Item nichil
venit ad constitutionem mixti in corpus quod est insensibile (?)
miscibile autem est. Natura tamen corpus celeste

... celestia non recipiunt peregrinas impressiones.

ale. ratione tale est corruptibile. nam quinti corporis est incorruptibilis. ergo non potuit venire ad compositionem humani corporis. Item corpus humanum secundum se totum est propagabile. ergo secundum se totum est generabile et corruptibile per naturam. sed natura quinti corporis non recipit generationem nec corruptionem. ergo non videtur esse de constitutione humani corporis. Item si esset de constitutione, quero unde sumpta sit illa natura. aut enim de celo, aut de terra. Si de celo, ergo videtur quod ab illo ipso esse fiat aliquorum partium separatio [illegible] et generatur homo. si de terra, sed contra non est de terra, quia non sit [illegible] corpora producere. sed non quinti corporis non est nata produci de [illegible]. ergo nec de celo nec de terra potest sumi illa natura. ergo non est de constitutione corporis humani. Si tu dicas quod de celo venit per radiorum immissionem, hoc non videtur. quia ipse radius est per radium separari a sua origine. ipse enim venit ad alterius compositionem. cum lumen in medio sit per modum speciei et ydoli, que nullo modo veniunt ad compositionem alicuius rei illius. Item si non quinti corporis venit ad compositionem corporis hominis, quero quid fiet de ea cum corpus humanum resolvitur. aut enim tendit sursum, aut in terra non manet deorsum, aut corrumpitur in alio elemento. sed in aliquo elemento non potest corrumpi cum sit per naturam incorruptibilis. deorsum in terra non convenit sibi manere. cum eius plus levis sit esse in centro. cum non inclinetur, sursum tendit. ergo videtur spatium orbium celestium aliquando ampliari aut condensari. Si tu dicas quod cedit in compositionem alterius corporis, nec hoc est corrumpi. cum ergo ex corpore hominis generentur vermes, aut bufones, et serpentes, oportet quinti corporis esse de constitutione vermium, sicut de constitutione hominum. Item quero per quid quinti corporis veniat ad constitutionem humani corporis. aut enim per mixtionem, aut per animationem, aut per sensum, aut per intellectum. Si per mixtionem, tunc ergo esset de compositione elementi mixti. si per animationem, tunc esset de compositione plante. si per sensibilem, tunc esset de compositione aliis brutorum. Si ergo venit, hoc est per intellectum solum. sed intellectus nullius partis corporis est actus. ergo quod est de se non magis exigit corpus suum compositum de celesti quam de elementis. Ad predicta intelligenda notandum est quod circa hoc est triplex modus dicendi. quidam dicere voluerunt quod non celestis venit ad compositionem humani corporis sicut elementum per eo quod non celestis non aliud quam non ignis. et ideo cum consideret ignem ad constitutionem humani corporis venire, dicunt corpus humanum ex non celesti constitutum esse. hoc autem non, ignis est sicut alius permixtum habet agere et pati et corrumpi et generari. et hoc patet esse falsum. puri cum in spera sua, tum quia illi tanta est regens hoc non suscipit corruptiones, nec peregrinas impressiones. et ista sua potentia ubi aliquid mutatur. quod negant esse quinti corporis pars. unum corpus mundi. sed hoc ponitur per hoc et quia aperte repugnat quod pertinet corpus mundi, posuit essentiam quintam, secundum eam coniunctam elevatam, quod valde irrationabile est. sicut ostensum fuit est. d. xiiii. nec huic repugnat sententia aliis. Si recte intelligatur. sicut ibidem expositum est. Ideo alii volunt aliis dicere quod non celestis venit ad compositionem humani corporis sicut unum ex eis. sed sicut medium ligans omnia elementa et illa concilians. et hoc dicunt exigere dignitatem complexionis humane. propter quod corpus humanum in sua compositione habuit elementa in proportione equalitatis, habuit et proximitatem ad hoc ut per modum conservativum constitutum in celesti mansione. et sic debuit habere naturam celestem, et claritatem de sui compositione et claritatem per statum in quem competebat ipsum habere corpus per statum puritatis in quo competebat ipsum habere corpus clarum et impassibile. et quod in statu vie non clarus per donatur, sic in statu patrie erit ei. Hoc autem si videatur satis probabile esse dictum, tamen non modicam habet calumpniam. quia illa non quinti corporis cum sit incorruptibilis et contrariis contrarietatem veniat ad commixtionem cum aliis elementis. Et iterum si venit, unde venit, et quo cedit, difficile est assignare. Et ideo est tertius modus dicendi, quod duplex est [illegible] de non celesti. quantum ad proprietatem aliquam, et fortitudinem. proprietatem non celestis dicimus esse non quinti corporis. que sic perfecta est per sua forma ut nullo modo habeat appetitum ad aliam formationem. Sic est activa quod nullo modo potest pati et corrumpi. et sic est non orbium, et stellarum, et firmamenti. Hoc autem non venit ad compositionem humani corporis secundum substantiam et virtutem. sed solum venit secundum virtutem, quia virtus stellarum et orbium influendo super [illegible] elementorum conciliatur, que venit ad humani corporis compositionem secundum rem, dum actio elementorum regimen et dispositionem habet [illegible] influentie corporum superiorum. Alio modo dicitur non celestis [illegible] proprietatis, et sic large accipitur. Et ideo non celestis, i. quod ex sui [illegible] celo sit subtilitate, et claritate, et quadam sublimitate, agilitate. et per hunc modum species que sunt de constitutione corporis illustris et maxime hominis, dicuntur esse non celestis per subtilitatem et luminositatem, et per hoc etiam quod sublevationem habent a non contrarietatis. dum consurgunt ex commixtione elementorum. Et quanto armonia et consonantia. Et quanto in corpore humano, sicut [illegible] patebit, maior est armonia, quod tale corpus mixtum hic est quod sic calor, et spiritus, et complexio magis conformantur non celesti. et hoc in acceptione illius [illegible]

Sicut phs [illegible] d. xiiii.

[illegible] nature celestis.

[illegible] non venit ad compositionem aliorum per [illegible]:
- [illegible] ut lapides et aliis
- [illegible] ut tabule [illegible]
- [illegible] in [illegible] mixto
- virtuale et [illegible] sic [illegible] compositionem [illegible]
- [illegible] formitate [illegible]

suum naturam celestem large sumptam pro conformitatem.
iterum compositionem humani corporis secundum virtutem magis
quam compositionem altius mixti propter humane complexionis
equalitatem et dignitatem secundum virtutem tamen tam
spiritus quam calor qui dicuntur naturaliter celestis sunt de natura ela-
menti. quia depingunt et distribuunt, sed quia expresse
philosophi dicunt, iuxta hanc viam quasi probabilior est et pla-
nior. patet responsio ad questionem propositam. patet et responsio ad
obiecta. nam rationes ostendentes quod natura quinta ad-
non venit ad compositionem corporis humani loquuntur de natura
celesti prout dicitur (que est incorruptibilis et inalterabilis et im-
missibilis. et ideo non est missa ad compositionem talis, sed rationes
vero ad oppositum inducte procedunt vel de natura celesti
dicta pro conformitate. sicut dicunt predicti auctores. vel si conclu-
dant de natura quinta cum rationes dicte non ostendunt quod
veniat ad compositionem corporis humani secundum substantiam sed per
virtutem. aliter non concludunt sicut patet discurrendo per
singulas. Unde ad primum quod per obiectum de luce dicendum quod est
lux quinti corporis. et lux ignea. et lux ex equa-
litate complexionis generata sunt congenere. et hec
est illa lux quam facit corpus esse susceptibile vite, alie
vero minime. Ad illud quod obicitur de calore dicendum quod ca-
lor celestis non dicitur quod sit vere celestis sicut in
subiecto. quia nec illa calida nec frigida est. — [illegible]
Sed quia est a natura celesti secundum debitam proportionem ita
quod facit ad conservationem et talis calor in corpore
humano est. Sed ex hoc non sequitur quod natura celestis veniat
ad compositionem corporis humani secundum substantiam sed solum quod
influat. Ad illud quod obicitur de equalitate dicendum quod patet responsio.
quia non equalitat veniens inter sed sufficiat ad
aliquid esse. Ad illud quod obicitur de gubernatione dicendum quod — influens
cor dicitur gubernativum in homine non per virtutem sed per confor-
mitatem. et ideo ex hoc non sequitur quod dignitas humani
corporis sit in celestis secundum virtutem. Sed sufficit
quod sit per conformitatem. quia ad eius conformitatem redeat
in humano corpore. Ad illud quod obicitur de v. sensibus
dicendum quod sicut id quod dicitur primum elementum dicitur in duobus
sicut aqua. sub ratione vaporis dicitur in alphanam
Sub ratione humoris dicitur in gustu. sicut ipse dicit
[illegible]. Ad illud quod obicitur de ordine, dicendum quod
et si natura celestis sit excelsior inter corpora simplicia
secundum se considerata. non tamen excellit in gradu in compa-
ratione ad ulteriorem formam suscipiendam. Sed iste est
ordo quod forma elementaris unitur anime mediante forma
mixtionis et forma mixtionis disponit ad formam
complexionis. et quia hec est celestis et equalitate et — celesti
armonia conformis natura. ideo habilis est ad suscep-
tionem nobilissime influentie scilicet vite. et sic in uni-
one anime ad corpus rectus servatur ordo. Magis

ac est dignitas humani corporis propter magnam armo-
niam et proportionalem connexionem suarum partium.
quod in statu viatoris conformis sit non ce-
sti. in statu autem comprehensoris perficietur. ad-
non tamen ut sit conformis ut super naturam celeste
sit exaltata et sublimata ut ei congruat
tissime habitaculum celi empyrei.

Tertio queritur utrum corpus primi hominis con-
stitutum fuit excellens in complexione omnino
equali. et quod sic videtur. quanto complexio corporis ma-
gis accedit ad equalitatem. tanto nobilior est
et quanto nobilior est tanto nobilioris forme
est susceptiva. Sed complexio corporis primi hominis
fuit susceptiva nobilissime forme per naturam que
non erat depravata per culpam ergo fuit complexio
maxime nobilis et ideo maxime equalis. Item
tanto res complexionata est ad durandum habilior
quanto eius complexio est equalior. Inequalitas enim
miscibilium est via in corruptionem. Sed corpus ad-
habile erat ad durandum in sempiternum. quantum est ex
sua ~~parte~~ vel conditione. ergo videtur quod perfecta equali-
te complexionis et proportionis fuit constitutum. Item
ubi est inequalitas complexionis ibi necessario est pug-
na. ubi vero pugna est forma non sic potest gubernare ma-
teriam. sicut si esset ibi pax et tranquillitas.
ubi autem hoc est ibi est aliqua penalitas. sed
in corpore primi hominis fuit perfecta eorum equalitas. aut
ante peccatum fuit in eo aliqua penalitas. Sed ideo
non pena precessit culpam ergo etc. Item corp-
ore debuit sibi proportionale anime. et ideo quod diu
fuit immunis a morte culpe. corpus esset
immune a morte nature. Sed pari ratione quod diu
fuit equalis in vita. corpus fuit equale in complex-
ione. Sed in anima primi hominis nulla erat complexio
iustitie ipso constitutissimo perfecta innocentia. ergo nec
in corpore erat aliqua inequalitas. Sed concordia et ami-
citia perfecta. Sed vita est perfectissima et humana
ratio anime in corpore est perfectiorem sicut dicit
media. Sed in corpore adam anima habebat expeditas
operationes. ergo magna erat ibi harmonia et
ergo perdurabitur aliud. et sic. ergo non erat per-
equalitas complexionis. Item si complexio eius
est deteriorata. tamen non est totaliter corrupta. Sed
videmus quod corpus per naturam est calidissimum et reparatur
et quedam sunt aliqua membra in quibus regnat fleuma
et melancolia. ergo et tunc ita erat. Si ergo in corp-
ore erat proportionatio humorum. pari ratione et equali-
tatum. ergo non erat ibi perfecta adequatio in mem-
bris. Item si esset ibi mixtio secundum omnia

equalitatem. quod tamen ibidem destruit magister dicens. quod corpus illud esset indifferens ad gravitatem et ad levitatem. quod et ad motum et ad quietem. si quod nec esset natum moveri. nec quiescere. nec sursum. nec deorsum esse. quod non esset corpus naturale. Item si corpus illud esset constitutum per quandam equalitatem tunc unum elementum aliud aggreret tamen reliquum resisteret contrarium repelleret. quod unum virtute sua reactum in altero non perfundaret. Et si hoc non esset ibi alteratio nec transmutatio. ac per hoc nec mixtio. aut quod corpus Ade non fuit mixtum. aut si mixtum non in perfecta equalitate constitutum. Item si corpus Ade esset constitutum in perfecta equalitate quod ignis sive calor suus non consumeret. quod alimento non indiguisset. Sed constans est per textus. et maxime per Augustinum quod alimento indiguit. quod in equalitate miscibilium ipsum corpus constitutum non fuit. Item tamen cum Adam peccavit non fuit ablatum ad quod esset ex parte corporis. quod si prius erat compositus complexione equali. post peccatum fuit similiter. quod post peccatum nulla fuit in corpore eius pugna. quod nec infirmitas nec mortalitas. quod si hoc falsum est. restat et cetera. Respondeo sic distinguunt philosophi et medici duobus modis dicitur equalitas miscibilium in mixto scilicet ad pondus et ad iustitiam. equalitas autem ad pondus potest dici tripliciter. uno modo dicitur equalitas ad pondus quando miscibilia adequantur et quantum ad quantitatem molis et quantum ad quantitatem virtutis. Et hec duo sunt impossibilia non solum modo per naturam sed per intellectum. sed in intellectu quidem quia plus habet de substantia quod habet de specie et cetera. sic enim impossibile est quod vera equaretur argento in quantitate et valore. Sic impossibile est quod elementa activa et passiva equarentur ad invicem equalitate ponderis in aqua mixtione. Alio modo potest dici equalitas ad pondus per adequationem miscibilium in quantitate molis solum. et talis est impossibilis. Quia tale corpus non esset durabile. elementa enim activa statim passiva consumerent. Si enim adequentur in illa adeo activa excederent in virtute. ut potius esset consumptio quam mixtio. nec tamen corpus illud non esset durabile. immo nec esset leve nec grave. cum motus gravis vel levis sit per dominium quam adequa tam molis. et sic non esset durabile. nec leve. nec grave esset de necessitate. nec potest esse tertio modo equalitas ad pondus. equalitas quantitate virtutis. sic quod hic dicunt tale equalitatem non esse in natura possibile. quia si esset omnimoda equalitas virtutum. virtus unius tamen resisteret quantum alterius ageret. et sic non esset perfundatio et confusio usque ad minima. ac per hoc non esset mixtio. Item si hoc esset corpus illud careret opere caloris et frigiditatis. et alia actione quantitatum elementorum. quod frustra esset ex divisis constitutum. tale quod corpus non est nec potest. quia repugnat naturae mixtionis. nec est ex intentione naturae. quia careret debita sua operatione. et sic quocumque modo accipiatur equalitas ad pondus non potuit esse nec debuit in corpore Ade. et hoc satis apparet. cum corpus Ade magis esset grave quam leve. magis esset idoneum ad agendum quam ad patiendum. quod non habuit equalitatem miscibilium. nec quantum ad quantitatem molis. nec quantum ad quantitatem virtutis. et ita non habuit equalitatem ad pondus. Unde concedendum sunt rationes hoc ostendentes quamvis procedunt ulterius. ut sic patet consideranti. Est et alia equalitas ad iustitiam. et hec est equalitas quam attendere in commixtione miscibilium secundum proportionem debitam. et secundum exigentiam forme introducende. et hec equalitas reperitur in homine. quia nobilior debet esse in eius corpore proportio et armonia miscibilium secundum quod disponit ad nobiliorem formam. Hec autem equalitas non est equalitas perfectum. sed latitudinem habet et gradus et hoc secundum diversos status. Est enim status glorie. et est status miserie. et est status innocentie. Secundum statum glorie quod est perfectissimus debetur corpori humano equalitas ad iustitiam. equalitas inquam perfectissima in qua non cadit discordia nec repugnantia. nec actu nec possibilitate. Statum miserie quod est status imperfectus debetur corpori hominis equalitas. sed diminuta in qua permiscentur habet inequalitatem et discordiam solum possibiliter. sed et quandam necessitatem. Statum vero medium scilicet innocentie debetur corpori hominis equalitas media. quia discordia et repugnantia miscibilium erat aliena in actu. per adiutorium intellectualis anime gubernantis. et per adiutorium extensivum alimenti nutrientis. Erat etiam hec equalitas potius ad inequalitatem. sive ob defectum virtutis continentis. sive ob defectum alimonie. nullus autem horum defectuum esse potuit in homine. si non peccasset. tamen egressio in corpore. et sic patet quod corpus primi hominis constitutum fuit in equalitate ad iustitiam. quia media inter equalitatem que est in gloria et equalitatem que nunc est in miseria. secundum quod exigebat anime. Et hanc equalitatem probant in corpore fuisse primi hominis. Rationes inducte ad affirmandam partem istam. et eo concedende sunt. quia primum concludunt. sicut extremis velut concludere omnimodam equalitatem ad pondus. rationes ille non valent quia illa equalitas ad nobilitatem non spectat. Si autem velit concludere equalitatem omnimodam ad iustitiam ad hoc non concludunt. quia et si corpus haberet nobilissimam formam tamen adhuc erit in statu suo nobilissimo. sic erit in gloria. hec autem solum modo conclu

dunt. quia ibi erat tanta equalitas iustitie. quod non erat ibi miserabilium actualis repugnantia. Et hoc quod est verum et ita patet responsio ad totum. Imperia ista sunt quedam que sunt. Et propter quod dicitur quod dominus in illa. Creationis voluntas est hec. n. necessarium futurum est quod vult et possit. quia si verum est et quod vellet omnia alia futura nullum bonum futurum eveniret contingenter, periret libertas arbitrii. Propter istum ista dicitur in hac quod subiungit. Omnia que in inferiores causis futura sunt, sed in presentia dei futura non sunt. quod enim est futurum erit, quod non est futurum in presentia dei non erit, sed sicut id est et non erit. Ideo dicitur quod propter illum in illud est dependentie non consequentis, sed antecedentis. quia necessitas ad velle dei sequitur ipsum voluntatem esse vel futurum esse. Secundum autem ubi intelligendum est contingenter probabiliter propter ipsum futurum sicut ordo effectus ad causas non eveniunt ut sit sic. Multa sunt in inferiores causis futura sunt, id est ordinata sunt, que sunt sui statu vel presentiam non sunt futura, quod non evenient. // Item dicit quod dicitur. quod homo ex paradiso. id est est creatus. postmodum in paradiso est positus. Cum enim paradisus esset locus habitationis debitus homini secundum statum innocentie. Et locus congruus habitationi sit congruus generationi et productioni, ideo homo debuit produci in paradiso. // Item cum tota terra esset tunc fructifera et aer temperatus, non quod tota erat congrua ut in habitaretur ab homine. ergo sic homo extra paradisum productus est, non quod extra paradisum ad habitandum debuit relinqui. Item si tota terra producta est propter hominem, ergo non consistit alia pars terre a paradiso superfluere. propter hoc est quo quod vocatur hic paradisus in quo homo est positus. Ideo ad primum intelligendum, notandum quod iste dicit magister, tres fuerunt de paradiso sententie. Quidam enim dixerunt quod paradisus ille in quo erat positus homo erat locus corporalis in quo propter suam amenitatem paradisus dicebatur. nec est alius paradisus in corporalis. Alii vero attendentes quod beatificatio hominis est in paradiso, que consistit in dei fruitione in eternali amenitate, dixerunt hunc paradisum non esse locum corporalem sed spiritualem. Et omnia illa que dicuntur esse de paradiso in genesi est et dicunt mistice. Unde homo istius fortitudinis dicitur posuisse fuisse in paradiso, non quia fuit localiter mutatus, sed quia in spiritu amore dilectionis et deliciis cordis amore et contemplatione et fruitione est positus. Huius autem sententie auctoritatem adducunt illud quod dicitur de deliciis ezechielis xxviii. In deliciis paradisi dei fuisti.

Tertia est propter quod est paradisus spiritualis et est paradisus corporalis et paradisus spiritualis consistit in gustu et amenitate deliciarum spiritualium ex ista — potest esse secundum duplicem statum scilicet ecce euphrates et esse multitudinis. Unde paradisus spiritualis duplex est secundum duplicem statum scilicet pro statu et post statum. Secundum statum pro statum paradisus est empyreum. Secundum statum post statum paradisus est locus quidam amenus in partibus orientis de quo dicitur damascenus. divinus paradisus est dei manibus in medio plantatus studiis et exultationis universe propter proprietatem. Inter autem loco decuit homini ponendi ut esset ei facultas proficiendi ad patriam et ut deus homini ostenderet benivolentiam cum locum amenissimum ad habitandum preparavit et sic amenitas exterioris habitaculi correspondet deliciis interioribus quales habet anima que est templum dei et habebat anima primi hominis. Ex quo ad hunc locum debuit homo produci ut melius cognosceret divinum beneficium dum se videret quasi aliunde adductum. Et ut etiam ostenderet quod ex homo non erat ibi secundum naturali habitandi sed gratiali peregrinandi. Et quia deus presciebat hominis casum in paradiso voluit eum collocare ut per experientiam delectationis voluptatis corporalis sensibilis quam tam bona spiritualia amisisset per culpam cognosceret et non quanta esset dona mitteret eum qui domino obediret humiliter et eum qui ipsum recepit. Et per hoc patet responsio ad obiecta. locus enim paradisi congruens fuit secundum propter hominis institutionem, et alia terra congruens fuit secundum propter hominem quem deus previdit esse lapsurum. Et quia semel in ea videat hominem et postremum est terra superfluit eius in qua erat postmodum redditurus. Nec tamen si homo stetisset alia pars mundi superflueret, quia bestiis servientibus homini habitaculum prestarent et habitaculum hominis sua maioritate excellens ostenderent et sua magnitudine decorarent. sic magna platea decorat palacium. Et sic aula decorat cameram. // Item quod dicitur quod dicit. locum paradisi in alto situm usque ad lunarem circulum pertingentem esse falsum. primo quia sub lunarem circulum tangit est sphera ignis que non patitur hominem ibi posse vivere. Item aer in sua parte superiori est tante subtilitatis quod ibi non possunt aves vivere sic dicit augustinus. ergo si paradisi locus esset adeo elevatus non possent ibi vivere homo habens corpus animale. Secundum si adeo esset elevatus ille locus elevatus est in aere que appareret soli. ergo esset calidissimus et temperatissimus. sequeretur et ex hoc quod terra esset supra aquam et supra aerem lix. dist. quod sic doctores dicunt paradisi consitus est valde eminens et altus et ultra equinoctialem in oriente. quod dicitur in medio usque ad mediam terram tante altitudinis ut illuc non condescendatur.

prius tacu.

partes in aere elevati. sed sit ibi aer mundus et
purus, ydoneus statui perpetuitatis; et propter puritatem
terre a cuius ibi esse temperantia caloris. et quia secundus
equinoctialem est ibi magna temperies temporis, quod quidem
dicitur usque ad lunarem circulum pertingere. hoc non
est dictum secundum situm, sed propter quandam proprietatem, sive quia eius
fortitudo in virtute, et luminositate, et tranquillitate. sive
quia vapores quibus diluvium [illegible] luna illud non pertingunt
et sic patet de // Item quid dixit quod dicitur. In paradiso erant
erant ligna diversi generis etc. propter quid duo ex
ipsis lignis nominat et non plura // Item cum lignum
de quo factum est prohibitio, non fuerit scientie boni et ma-
li, nisi propter transgressionem ad eam, non videtur quod sic debuit
aliquis prius nominari. // Item cum lignum vite illum
effectum vivificandi non haberet, videtur quod aut frustra
fuit, aut ab illo effectu denominari non debuit. Responsio
ad quod utilitas lignorum sub tribus differentiis comprehenditur.
scilicet quia ad triplicem utilitatem hominis po-
tuit ordinari. aut ex parte corporis, aut ex parte anime,
aut ex parte coniuncti. si ex parte corporis, sic erant
ligna fructifera, que prebebant ei alimenta ad corporis sus-
tentationem. Si ex parte anime, sic fuit lignum scientie
boni et mali, quod ordinabat ad obedientiam hominis probandam.
Si ex parte coniuncti, sic erat lignum vite quod faciebat
adiuvante vite perpetuitatem a contrario, debuisset
lignis duo tantum nominata sunt specialis effectus propter
quos dominus illa duo ligna collocavit in medio
paradisi; et unum posuit iuxta alterum, ut ex uno con-
ciperet homo affectum amoris, et ex alio affectum timo-
ris. et quia opposita iuxta se posita elucescunt. et faci-
endo abstinentiam ab uno, mereretur huius sufficientem
refectionem ab alio. et hoc est quod dicit Augustinus de civitate dei
[illegible] de [illegible] probationis status immortalitatis eius
de ligno vite quod in medio paradisi est arbore ve-
tita similiter erat, mirabilis dei gratia monstrabatur. tan-
talos [illegible] arborem quam fuerat
inter deam. et sic patet quare illa duo ligna specialiter
nominantur. Unum autem scilicet lignum vite nominatur ab
effectu [illegible] sed ad quod ordinatur. aliud vero scilicet
lignum scientie ab eventu, et utrumque satis congruit.
quia tam ille effectus, quam ille eventus valde no-
tabiles erant. licet autem lignum vite predictum effectum non
habuit in actu, habuit tamen in habitu [illegible] fuit. Quia quamvis [illegible] homo non accepit
refectionem eius, tamen est [illegible] in instructionem
dum per id lignum intelligitur [illegible]. Item quod dixit quod dicitur aliquid
prohibetur quod non malum erat [illegible] quod deus
in consequentibus fecit, probatio quia licet prohibere malum
et bonum [illegible] est malum [illegible] quod fecit

male dum prohibuit illius ligni usum. // Item bene
sciebat deus quod ipsi prohibitionem suam non servarent,
ergo si sine illa prohibitione potuit esse salvus, videtur
quod non fecit [illegible] largum eius [illegible] dum prohibuit. — aliud
// Item si omnia facta sunt propter hominem, ergo lignum illud erat hominis.
sed nulli debet subtrahi res propria absque culpa. ergo videtur
quod deus iniuriatus fuit homini. et cum puniuit prohi-
bendo quod suum erat, in quo tamen nulla culpa precesserat.
Responsio ad hoc quod deus homini lignum illud prohibuit propter ob- — R°
edientie meritum acquirendum ex parte hominis. et propter ostendendum
suum [illegible] dominium quod habebat in homine. quia prohi-
buit propter obedientie meritum. ut illud meritum esset ma- — puritate et plenum
ius et bonum a tali re prohibuit, a qua non debebat cessare
non solum obediendi intuitu. et ideo a re bona. Item
quia prohibuit ad ostendendum suum [illegible] dictionis
dominium. ideo a tali re debuit prohibere, a qua homo
non debebat magis retinere, nisi propter solius dei imperium.
et hoc quia fuit res bona. et propterea illud mandatum
dicitur esse mandatum discipline. quia quidem homo non ob-
ligabatur ex se istius aliquo rationis filius determine.
sed ex sola divina preceptione, cuius etiam alia possit
reddi ratio. quod datum sit illud mandatum divinum. ut
ut per hoc disceret, de quo deo debet esse subiectus,
et quod sit differentia inter eum qui deo obedit. et cum quod precepit
est ipsum. nulla ergo fiebat ex hoc homini iniuria. immo
fiebat utilitas, quod percipiebat ad eius eruditionem
et meriti amplificationem. quod si [illegible] ex hoc fuit
ex culpa sua [illegible] sibi bonum in malum sicut
impiis et peccatoribus bona convertuntur in mala. propter illum
tamen eventum prevaricationem non debuit deus dimittere
dare et tale mandatum, quia ordo et decor congru-
ditur temporibus [illegible] non debet inter-
mitti propter [illegible] specialem causam. [illegible] ex illo
malo [illegible] sciebat multo
magis bonum elicere. Et per hoc patet pro ad solu-
tionem [illegible] quia non est [illegible] prohibere. nisi malum bonum
est. quia non potuit aliquis malum perficere sine culpa. sed
prohibere bonum quod non est [illegible] malum. quia abstinere potest
homo absque culpa. abstinere enim a bono quandoque
cadit in genere boni honesti. alia satis patent per predicta
dicta.

Et eodem quoque paradiso etc. Supra egit magister — Cxviij. d.
de formatione viri. hic agit de formatione mulieris
de viro. dividitur autem ista pars in partes duas. in quarum prima
agitur de productione mulieris ex parte corporis, in secunda
ex parte anime, ibi: Quemadmodum mulieris corpus
etc. Prima pars habet iiij partes. In prima parte determinat de
productione corporis mulieris ex viro in ratione ad causam
finalem. In secunda vero in comparatione ad causam materialem. ibi.

Sol(utio) etiam quendam vitium de costa illa et cetera in .ii.
vel in corpore adam existentis. ista est secunda et cetera in quarta
vel in corpore adam fuerit. sed quare an id quod deus
primis operibus condidit textus. Ha ps primo .h.
aut. particulas contra quam probat oppositionem quod dicit
[illegible] de productione mulieris. Ista vero
subiungit aliam oppositionem. non mi flamen ibi.
alii autem putaverunt et cetera. in .iii. vel post veritatem
catholicam ibi catholica autem ecclesia. Sic quod tota
autem et cetera fidelitati impugnant veritatem confir-
mat auctoritate iero. et aug. ibi. Non in ecclesiasticis
codicibus et cetera. et sic duo declarantur in parte ista.
quorum primum est formatio mulieris quod ad corpus secundum est perfectio
quantum ad animam.

Dimittitur autem. Circa hanc partem queruntur duo in quibus erit
hoc quod. Primum est circa productionem corporis mulieris ex la-
tere viri. Secundum est circa productionem speciei sui animi
eius de mulieris et ponens omnium animarum quod sit post
ens. Circa primum queruntur tria. primum quod mu-
lier formata fuit. Secundo quia socialem rationem
corporis mulieris in costa precessit. Tertio quod
sit .h. re [illegible] ipsa vero socialis. circa
primum sic procedit. quod non fuit producta corporis mulieris et
dicit magister in littera. et certum est de isto genere quod mulier
formata est de viro et non de quacumque parte. sed de costa.
ex quo mulier est de viro dicitur formata et sic tota
tanquam in formatione mulieris. si quod facta est de viro et
de viro dicitur et non de quacumque parte. sed de costa est
et osse. Contra primum. obiectio sic. genesis .i. fecit
deus hominem ad ymaginem suam. et cetera. masculum
et feminam creavit eos. propter quod dicitur in prima conditione
masculum et feminam simul creavit. non videtur quod mulierem
de viro produxit. Item sexuum distinctio spe-
ciat ad perfectionem speciei. sed in speciebus aliarum in quibus
est distinctio sexuum simul et semel producte sunt. ergo et cetera.
Item quod secundum propter modum mulieris adam erat mulier est comple-
tum quod est quod ex ipso produci. sed quod vir habet comple-
tionem. nisi mulieris non mulier de viro. sed ex vir de
mulier produci debuit. .h. ob(iectio) est sopor vel
sopor est ex alia virtute in creatione [illegible]
sed in adam non erat quod fatigatio nec virtutem
aliam. quod videtur quod sopor ille non fuit ad mulieris.
sed quod nichil debuit fieri circa adam. in quo ei non congru-
it quod deus tunc non debuit sopore inmisit
de costa eius produceret mulierem. Item in separati
one illius. aut fuit aliqua lesio et afflictio.
aut non. si sic. quod adam ante passus est penam
quam committeret culpam. si non. quod ita bene potuit
fieri de latere viri. sic de latere dormientis. Item

maior post attestatur scriptura. propter quod a toto ab h-
uiusmodi sine dolore quod dormit. magis quod erat m-
di post si absque dolore produxit mulierem de latere. a viri
quod est produxit de latere dormientis. Item .h. est. ob(iectio)
sexus muliebris est infirmior quod sexus vir-
ilis propter quod de partibus eius in firmis debuit f-
non quod de osse. sed potius de carne. Item
textu postmodum subiungit. hec os ex ossibus
meis. et cetera. de caro. in. sed non tantum in de costa
ad feminam. sed in de carne alia. Item costa
aut necessaria ad [illegible] sed de carne alia.
est necessaria ad corpus aut superflua. si necessaria
debuit. adam ergo post videtur ad quam. si superflua
ergo adam non fuit in principio sui productionis perfectus fuit
est ad perfectionem speciei nichil habet superfluum a
diminutum. Item si superflua erat. quod non
carne repleri potuit. Et quod quo modo mulier d
vir. et sic de viro. quod magis de dormiente. quod d
vigilante. Et si de dormiente. quod magis de ca-
pite quam ad pedes in talibus est in-
cum sapientia dei admirabiliter et laudabilius ostenditur
in omnibus operibus suis. potissime tamen manifestatur
in formatione creature rationalis. sed clarius apparet
consideratur ordinis congruentia quod servavit divina sapientia
dum produxit mulierem de latere viri. congruum autem erat
mulierem sic de viro produci. tum propter ordinis
dignitatem quam attenditur inter virum et mulierem in humana
specie. tum etiam propter similitudinem quam attenditur inter c
quod per virum et mulierem habent significari. Cum enim et mulier
sunt eorum sexuum perfectarum et magis sic [illegible]
in mulier coniunguntur. et ex hoc unius in alio
tantur et unus ab alio sustentaretur. quia
fortitudine et singulari mulier coniungitur viro
ergo. ideo unus sexus productus est de altero. et
ideo ista coniunctio dat illi generativis ideo productus
est de viro dormiente. Rursus quia datur plu-
ritudinem et substantivam. ideo est quod mulier
est facta de osse. et quia in omnibus hiis [illegible] est eq-
tas mutue societatis ideo formata est. non de capite
non de pedibus. sed de costa et latere. et sic patet quo-
modo formationis modus congruebat illi mulieris coniunctioni
que est inter virum et mulierem. Preterea consonat non huic
quam significant primum et cetera. Primum in
significat. de sanguine et aqua fluxit et cetera. Secundo per-
tio rationis et in formatione signum et partit formatio
mulieris. Tertio [illegible] ex viro per modum formationis. quia ergo
sunt rationales immediate producit a deo. tamen ab p
et immediate. et de mediis regressum et quod sopo-
rem delectare sue sunt est filius hominum. et in

Propterea de animalibus. Distinctio sexuum attestatur nobilitati

Propterea de sopore in glossa
Propterea... de corpore et anima. vis [illegible] valet. .v.
attractiva. retentiva. digestiva. expulsiva.
[illegible] anima [illegible] .v. [illegible]

spiritus a divino spiritu in hiis tamen est fortior et in voluntate et operatione et conscientia et fortitudine significat. sicut. quod primum et mulier significat deus et quasi filii tercio quarto. quod primum et mulier significat etc. et. x. etc. n. ex. x. fortitudinis de latere viri dormientis in cruce. Et fluxit sanguis et aqua ex quibus in sacramentis ecclesie redundavit efficacia per quam sacramenta fundatur ecclesia. Et sic ulterius quarto ex christo dormiente id est mortuo ablata costa aperto lateris. Concordat hec fortitudo significationi per quod vir et mulier superior parte rationis et inferior habet significationem. Sicut enim vir est fortior et mulier infirmior sic superior portio et inferior. et sicut mulier ex viro sic inferior portio est ex divisione spiritus ad hoc inferiora deputata ad hoc inferiora quantum extra extat aliquando contemplationis et efficitur infirmior semper ipsa et recedit ad mollitiem mulieris et non quodammodo soporat sed ratio et aufert vero a viro fortitudinem et sic patet quod magna sit convenientia ordinis ob significationem in hiis formatione mulieris. sive in se sive in significato per primum. huius visionis de filii alii vero ad aliud. De eo per obiectum de textu quomodo. quod primum est per anticipationem per primum quod est adaptatione anime, set quod non est formata mulier ex viro sed ex nichilo. sicut patebit. ad primum vero quod obiectum de aliis set brutis patet quod non eo est simile quia per legem matrimonii que non est attenta in brutis sicut in hominibus. ad primum quod obiectum quod vir est mulier perfectior dicendum quod similiter non est nobile quod id ex eo produci. et id quod est simile vir autem non fuit in mulieris. sed se totum. sed per aliud suum scilicet per costam. et ideo quamvis vir est nobilior potuit tamen ex ea costa corpus mulieris formari. nam non est tanta perfectio in una costa corporis mulieris formari viri quanta est in uno corpore mulieris. sed si queris quare magis mulier de viro quam vir de muliere. dicendum quod hoc adiutorium erat sicut in ipso Adam etc. et non ut perfectum opus divinum operatum debuit esse vir et mulier de solo viro. et cum fuit impletum. sicut dicit anselmus. quatuor modi conditionis hominis inveniuntur. quod est de viro et muliere quando ob servat naturali qui non de viro non de muliere. qui fuit in productione primi hominis. tertius quod est de viro tantum. Et hic fuit in formatione eve. quartus quod est de muliere tantum absque viro. et hic fuit in productione christi de virgine. tunc autem magis congruebat mulierem educi de viro ut ostenderet quod vir est caput est mulieris. et quod non vir propter mulierem. sed mulier propter virum. Et alia plura que prius tacta sunt. ad illa que obiciuntur de soporatione. dicendum quod ille sopor non fuit ex lassitudine. sed fuit extasis in mis sione sicut dicit textus. nec tamen fuit contra naturam. quia si Adam stetisset esset utique in illo sopore. non propter

deputatione debilitatem potius sensitive. sed propter vigorationem potentie vegetative. quando etsi in utroque hanc unam contingeret in Adam lassari. tamen quando una cessabat ab operatione contingebat alteram vigorari dum tota anima circa actum unius virtutis intendit. Immisit autem deus soporem in Adam. non propter hoc quod non posset separare costam aliquando sine dolore et cruore. sed propter significationem et propter in mitis ade sublevationem. quia sicut dicit textus Adam in illo sopore mentis perfecit. Unde statim cum evigilavit propheticae locutus est. Et in hoc misterium ostenditur omnipotentie que sic potuit separare costam. ut non sentiret dolorem suam. Ex hiis patet illa obiectio de sopore. quia propter non est quia non erat ibi sopor ex lassitudine et secundum similitudinem non valet. quia non est tantum propter lesionem hominis occultandam tantum et non ut. quia in brutis manifestum est, dico propter dum non excitatur dormiens a sopore. sic manifestatum esset si fortitudine eam de latere ungue sine dolore aliquo. Ad illa que obiciuntur quomodo debuit fieri de osse. dicendum quod non tamen mulier facta est de osse sive de costa. sed etiam aliqua particula fuit sumpta de carne ade sicut sequitur littera inmittente. hec vero est os de ossibus meis et caro de carne mea magis autem fit denominatio ab osse sive quia illa fuit pars principalior. sive quia vir mulieri confert robur et mulier per virum confortatur vigoratur. vir autem per mulierem confortatur emollitur. et ideo quod est costa repleta pro costa. quia vir dat fortitudinem et recipit infirmitatem. sed et quia costa illa leviter carnis et applicabat. non enim fuit in Adam ut ideo maneret. sed ut de ea formaretur mulier. ~~et si debilis sit in se~~ sic patet illa tertia obiectio. Non valet. quia mulier et si debilis sit in se. tamen a viro habet robur. et non magis de esse facta de costa quam de carne. et non valet. quia non mulier de esse facta est de costa sed in ista parte. ita quia non de carne et sic non valet. quia si illa costa superflua erat ade in quantum erat mulieris principium. et ~~ideo refugit~~. et non refugit in muliere non in viro sicut planius explicatur in questio.

ibi dum esset tamen optima in quantum erat

Cum quod utrum mulier formata sit de costa viri per rationem seminalem. et quod sic videtur. per preceptum consummavit deus die vi. omne opus suum. Si igitur formatio mulieris fuit post diem vi. sicut septima innuit. igitur aliquid non in illis operibus vi. dierum mulieris condita fuit. sed non erat nisi in costa. Igitur in costa erat unde fieret mulier. sed quod sic est in aliquo dicitur esse in eo per rationem seminalem. igitur etc. Item aug. vi. super genesim ad litteram. omnia que contentibus erant evoluta temporibus penitus de simul creatis est factum mundum.

consummata quidem quia non habent illa in natis principiis quibus suorum temporum cursus agunt, quia non multis aliis factum sit inchoata aut quia quedam erant seminaria futurorum. Ergo similiter postea produceretur erat semen mulieris preexistebat, sed non nisi in costa. Ergo etc. Item vir dicitur esse ymago dei quia ex ipso fuerunt omnes homines, sicut omnia sunt ex deo. Sed nulla creatura est ex deo nisi. Ergo sicut ita est assimilatio necesse est quod uxor .i. mulieris non solum habeat similitudinem principii materialis sed et activi. Sed quod est ex aliquo sicut ex materiali et activo principio est secundum rationem seminalem. Ergo etc. Item vir productus est de limo et mulier de viro. Aut ergo est maior similitudo et convenientia mulieris ad virum quam viri ad limum aut non. Si non, ergo non magis attinet mulier viro quam vir limo. Si sic, ergo vel secundum rationem possibilis fuit ibi aliquo modo ratio activa. Si ergo hec est ratio seminalis, apparet quod secundum rationem seminalem ex costa fuit formatum corpus mulieris. Item cum deus produxit corpus mulieris de costa, aut hoc fuit secundum naturam aut contra naturam. Faciat per rationes seminales, videtur quod seminaliter mulier de costa producta sit. Si contra naturam, ergo conditor naturae, ut dicat Augustinus non facit contra naturam, et idem super Genesim ad litteram: non facit deus contra causas quas voluntate constituit, quia contra voluntatem suam non facit. Ergo si fortiori non potuit esse contra naturam, fuit ergo per naturam; et si hoc fuit, ergo per rationem seminalem. Item si productio illa fuit contra naturam, ergo formatio mulieris fuit miraculum. Sed Augustinus super Genesim ad litteram dicit quod deus in rerum conditione non utitur rebus ad miraculum sed prius secundum quod apte competit ipsarum rerum naturae. Ergo tunc miraculum non faciebat sed operabat secundum quod natura exigebat. Vel quod mulierem produxit secundum seminalem rationem, si eam produxit secundum exigentiam naturae. Contra magister dicit in littera, et est auctoritas Augustini: illa que per causam seminalem fiunt, dominum naturae ... quia in cursus naturae hominibus innotuit. Si ergo productio mulieris de costa non est per naturae cursum, ergo non est secundum rationem seminalem. Item magister in littera: corpus mulieris de costa factum dicit eo sancto miraculo quo de quinque panibus quinque milia hominum saciavit. Sed illud non fuit secundum rationem seminalem. Ergo etc. Item hec videtur ratio. Secundum dicit potentia activa in tribus causis continetur et hominis humor: quia sed aliter quod decisus est aliubi patiens. Sed in costa non erat nisi activa ad mulierem producendam. Ergo nec ratio seminalis. Item semen habet se ratione ... respectu rei que ex ipso producitur, ut dicit Augustinus super Genesim ad litteram: in semine omnia prius

ducta sunt et fiunt primitus non mole magnitudinis. Sed in primo cum sed in costa illa non erat virtus ad singula membra formanda. Ergo non erat ibi nisi secundum rationem seminalem. Item ipso est aliquid crescere per virtutem creatam in prima factura aut appositione. Sed corpus mulieris de illa costa productum est, quod erat ipsa in mole non per eius invirtutem factum nec extenderet nisi appositione. Sicut dicit magister in littera. Ergo productio illa ex costa non fuit per virtutem creaturae ... sed solum creatoris. Sed seminalis ratio dicitur virtus creata, non in diversis modis rerum secundum seminales. Ergo hec productio mulieris ex costa non fuit per rationes seminales. Item per rationes seminales attenditur rerum propagatio et generatio. Sed secundum eductionem corporis de costa non fit propagatio in humana specie. Ergo productio alicuius corporis humani ex costa non est per rationem seminalem. Item hic est quod cum magister dicit aliquid fieri per rationes causales, aliquid per rationes seminales, que sit differentia inter hec duo. Si tu dicas quod illa fiunt per rationes causales que fiunt secundum rationes in primordialibus, ut eternas illa secundum rationes seminales que fiunt per exigentiam et virtutem potentiarum inditarum ipsis creaturis. Obiectio contra hoc per Augustinum: dicit enim Augustinus in vi super Genesim ad litteram: nichil habent res in natura primitus quod non temporis diebus causaliter factum est. Et item: causales ille rationes quas mundo indidit, cum primum creavit. Quo instituto fuerunt tunc quod postea paulo post. Imminus primis rerum causis quas mundo primitus creator inseruit non tantum posuit quod de limo formatum erit homines, sed quod ad eum producturus. Ergo rationes causales non dicit quid increatum sed creatum. Item ipsas rationes causales quas dicit inditas primis rebus distinguit contra primordiales rationes, tamen in v super Genesim ad litteram, capitulo vi. Querit aliquis que differentia sit inter rationes seminales et causales. Videtur quod nulla, quia Augustinus dicit quod cum arbor germinatur de semine, conditione est propagatio per rationem seminalem. In fine v super Genesim, sed hic id est secundum rationem idem. Item operatio que est a causa seminali aut est naturalis aut est voluntaria. Cum enim non sit actio per actionis et sit a causa creata, necesse est quod sit aut naturalis aut intellectualis. Sed non est ab intellectu, ergo ab natura. Ergo omne quod fit seminaliter fit naturaliter. Preterea cum natura sit vis propagativa et propagatio fiat mediante semine, omne quod fit naturaliter fit seminaliter. Respondeo: ad predictorum intelligentiam est notandum quod cum de his rationibus seminalibus egregius doctor Augustinus in v super Genesim ad litteram ambigue loquatur, et ubique potissime hanc vocem nomini usum non faciles intra hec voca

bula recte distinguere. Ratio naturales causales / [illegible]
dicat rebus fuisse insitas. modo dicit quod ad aliquid
qua in divina non fuisse privatas, possumus tamen quod est
de vi vocabuli / dictam assignare in hunc modo
dicitur enim ratio quia est ad principium intrinsecum et extrinsecum /
causale et ideo causalis, quia illud est deus non solus. seminalis vero dicitur
principium intrinsecum, et ideo causalis se extendit ad omnes
causalitates et in causalitas, ratio vero seminalis solum ad determinatas
causas. quantum quod est deus non seminalis, est causa et
altius, in quo non ad invicem distinguuntur et similiter
sic causalis ratio accipitur quia ad principium in causatum,
seminalis vero et seminalis ratio spectat ad principium creatum
aliquid differunt autem et causa et ratio causalis. quia causa dicit
principium productivum, ratio vero causalis dicit regulam dirigentem
illud principium in suam operationem. in hunc modo differt
seminalis et ratio seminalis, quia regula autem agentis in
creatione formam certis suis producat, regula vero agentis
causatis formam [illegible]. et ideo rationes causales sunt formae
exemplares sive creationes, non seminales sunt formae
naturales. et sic patet quod rationes causales et primordiales non sunt
differentes sola ratione. primordiales enim dicuntur
per privationem posterioris. sed causales per positionem posterioris. et
primordiales in quantum respiciunt divinum, ut principium principale.
causales in quantum respiciunt divinum, ut finem ultimum. quod
est causa [illegible] naturales rationes et seminales, ratione eius sermone
vero differunt, quia naturalis dicitur ut ex quo
natura dicitur ut a quo ratio seminalis attenditur in quantum
dicit potentiam naturalem ut ex aliquo fiat ad similis vero
ut ab aliquo fiat aliquid, similis ratio seminalis respicit
inchoationem et intrinsecam virtutem. quamvis respiciatur
ad effectum productionem, similis vero et causalis productum
ad productum assimilationem et modi agendi
assuetudinem cum affinitate [illegible] cum magis ex
virtutis fecerunt per parentes, sed fiunt per rationes seminales.
cum vero parentes sic assolent per parentes generantur
sed fit per rationes similes. [illegible] et similes et seminales
[illegible] possunt [illegible] quantum aliquis effectus
fiat secundum rationes causales aut seminales. respondeo quod
aut sic est ad ille effectus quod causatum non habet in se
potentiam aliquam aut si habet habet sola potentia obedientiae
ut patet cum mundus fit de nichilo, sed nullam est potentiam
actuale, ut cum panes multiplicantur ex pane uno
vel sola potentia obedientiae et sic fiunt per rationes causales,
quas deus reservavit in sua voluntate. quia non fiunt secundum
exigentiam causatae. sed secundum exigentiam dispositionis
creaturae. si autem producitur effectus qui est in potentia non
solum obedientiae sed in potentia actuali producitur sic dicitur
fieri secundum rationes seminales. sic patet cum homo generatur ex homine,
vel arbor ex arbore. sed attendendum est quod illa potentia

naturalis ad effectus illos. aut est principium et sufficientes: sic
est in semine decaso alium [illegible] ad generationem humani corporis,
et sic dicitur proprie habere in se rationem seminalem / aut est remota
et insufficiens sicut est in pane vel in alimento ut ex
eo fiat homo. et sic minus proprie dicitur ibi esse ratio seminalis /
non enim dicitur in pane esse ratio seminalis respectu hominis producendi.
ut valde large accipiatur, quia est in sic remota
dispositione respectu effectus, et aut producatur ad illum effectum
mediantibus illis ad quae habebat ordinem immediatum aut
immediate. si mediate tunc potest dici quod effectus ille sit per
rationem seminalem, ut patet si panis comedatur et digeratur
et convertitur in humorem. et per modum in lumbis convertatur
in semen, deinde in hominem. si autem immediate producatur
ad effectum, ut patet si de pane statim formetur corpus
hominis: sic nullo modo dicitur esse secundum rationes seminales. sed per
rationes causales, quia non in est aliqua potentia activa ad hoc
quod inde fiet corpus perfecta in immediate quod immediate
fiet. sed habet in sola potentia obedientiae, cum quod costa / vel
corpus mulieris fuit in costa seminaliter. dicendum quod si proprie
accipiatur ratio seminalis: non, si autem accipiatur large /
prout potentia activa existente in materia, sic potest dici in costa
fuisse ratio seminalis. Rursus [illegible] utrum mulier
facta sit de costa per rationes seminales: respondendo est quod non /
quia costa talis modi producendi [illegible]. tanti corporis
extra formandi / absque additione. non habuit nisi sola potentia
obedientiae. unde ex eo sunt rationes [illegible] inducte.
ad id quod quaeritur de obiectum [illegible] quod nichil novum fecit
deus usque diem septimum. dicendum quod id quod agitur deficit dupliciter.
primo et si formatio mulieris post diem sextum narratur:
non est tamen credendum quod tanto longo tempore viri formatio
precessit. sed quod die sexto relatum viri producta est.
illud autem quod subditur / est illud quod est recapitulatio
tionis. recapitulat enim scriptura ut addat. deficit [illegible]
in hoc quod deus non dicitur facere novum non solum ex eo
quod omnia producta sunt in ratione seminali, sed quia producta
sunt in suo simili. et hoc necesse est dicere / propter creationem animarum,
quae non exit in esse per seminalem rationem et propter primas adse
ques, quia formatio mulieris non fuit de legibus ad
opera sex dierum. vel si fuit / causam dicitur fuisse formatio
quia precessit potentia obedientiae in costa. vel in aliqua ratio seminalis
longinqua. licet secundum illam mulier non sit formata. sed per
potentiam divinam ad id quod obiicitur quod vir est ymago
dei quia principium omnium hominum. dicendum quod non est eadem
similitudo, deus enim est principium sufficiens respectu omnium virorum,
autem non est per se principium sufficiens respectu omnium aliquid
tamen modo tenet rationem principii, et hoc facit ad maiorem
expressionem ymaginis / ad eius expressionem ymagi
nis aliquo modo amplificandam, non solum facit
assimilato perfectam, sed assimilato moralem. ad id quod

ob. quia maior erat distantia coste ad mulierem quam
limi ad virum. dicendum quod costa dupliciter potest considerari
n. aut in se. aut in quantum fuit pars viri. in se
quidem ita bene distabat a formatione corporis
mulieris sicut limus a formatione corporis viri. sed in quantum
viri et mulieris sunt persone in quibus potest esse affi
nitas. et attentia talis fortius faciebat quod non
mal[ir] [illegible] naturale esse inter virum et mulierem
quod quidem non poterat esse inter virum et limum [illegible].
// ad illud quod obicitur quod productio mulieris de costa
non fuit contra naturam. dicendum quod dupliciter dicitur natura. uno
modo dicitur natura. omne illud quod competit rei a sua prima
origine. et sic competit creature ut ex ea pro
ducatur omne quod deus vult. opus enim sic sui
artificis sicut in se potentia per factorem cui ypomina
subiacebat eius voluntati. ipse quod dicitur quod spiritus domini fere
batur super aquas. et contra hanc naturam deus non
facit. immo quicquid facit decretatum [illegible] hanc
naturam facit. et secundum hunc modum accipiendo naturam productio mulieris
de costa non est fortius contra naturam. alio modo dicitur natura
proprie ut insita rebus secundum quod res naturales peragunt
cursus suos. et motus solitos. et hoc secundo modo
accipiendo naturam non aliquid deus facit contra naturam aliquid supra
naturam. et facit contra naturam quando facit aliquid ad quod sicut aliquid [illegible]
non producit hoc. tamen alio modo omnino diviso. ut patet
in hoc quod non dat alicui visum et successive
in parva generatione filii producit vitam. numquam tamen cecum
reducat ad visum neque mortuum ad vitam. si
ergo deus sua virtute hoc faciat. ut aliquem ceco
visum restituat. et mortuo vitam. tunc dicitur facere
contra naturam. id est contra solitum cursum nature. et tunc dicitur miraculum.
quando vero deus facit aliquid ad quod sicut aliquid facit non potest
et ad quod non inest ordinem per propriam virtutem. sicut
quando deus fecit esse hominem quando corpus mortale factum est
gloriosum. tunc facit supra naturam. et istud opus proprie dicitur
miraculum. non miraculum. quod ergo in operationibus
vi dierum nec res nondum erat conditio. non autem
earum creationem. ideo tamen in productione mulieris ex cos
ta viri. quod in productione aliarum rerum operabatur. ergo
naturam non contra. et ideo opera illa mirabilia non miracu
la dicebantur. et patet primo adiuncto quod
quia non fuit proprie contra naturam. nec est miraculum. dicendum quod patet
in primo ad ii. quod convenit quando dicitur est mirabilia
clim et miracula. et in quo differt facere ad contra naturam.
et supra naturam. similiter [illegible] est. quod deus nichil facit
contra naturam. tamen mirabilia aliqua [illegible] sit contra naturam
supra. et quod dicta sit. inter rationes primordiales causales
seminales et naturales. duorum primum membrum. s. primor
diales rationes et causales differunt ratione. Sim

duo ultima. s. rationes seminales et naturales. dua
vero intermedia. s. rationes causales et
seminales et naturales uno modo se habent. sicut generale
et speciale. alio modo si fiat appropriatio causa
les sunt quarum prima causa sunt in mente divina. seminal
es vero que sunt rebus inserte. et hoc est ex augustino. causal
es rationes dicuntur esse rationes adeo quod fuit in
[illegible] universaliter dicit quasdam rationes causales
in mente divina reservatas. quasdam autem esse rebus
insertas [illegible] super genesim. et sic patet quod nulla est contra

Ercio quod quod sit ratio seminalis secundum essentiam
Et constat eam esse formam. et quo utrum sit
forma universalis. an singularis. quod sit forma universalis. videtur
per philosophum in vii. de animalibus qui dicit quod prius est a
quod homo. ergo non producit formam speciem nec forma generi
sed illa est ratio seminalis. per modum quam sit producit a
ultimum complementum. ergo ratio seminalis non est [illegible]
quod ad formam universalis. Item quanto aliquid simplicius
tanto prius. sed forma quanto universalior tanto sim
plicior. ergo tanto prior. sed in processu ordinato
id quod prius est. devenitur ad illud quod posterius est
ergo natura procedens ad generationem forme singularis
procedit ad ipsam mediante universali. sed ratio seminalis
est illa mediante qua procedit ad effectum com
pletum ergo et cetera. // Item intellectus sinceris est intell
sic est ratio. sicut in intellectu fluxus est ratio. sicut
rationalis philosophus. quod ut metaphisicalis dicit de hiis ex
hi de ipso genus. ergo oportet quod ita sit in natura. quod pri
mum universales exeant in esse a formis magis
universalibus [illegible] considerato logica et philosophi. Et omnino
ra. quod sic est in generatione [illegible] quod forme universales
exeant in esse ~~exeant in esse~~ in esse a formis magis
singularibus [illegible]. sed hee sunt rationes seminales
ergo et cetera. // Item forma particularis dicit ens in actu
completo. quia nulla potest ultimius fieri additio. omni
no dicit ens omnino potentia. sed inter ens omnino actu
et omnino in potentia. cadit medium. ens. quod partim in actu
et partim in potentia. hoc autem est forma universalis. quia ut magis est
in actu. sed ulterioris forme est ens in potentia ergo
sicut procedit ab extremo in extremum nisi per medi
um. non producitur ad actum completum nisi mediantibus for
mis universalibus. sed rationes seminales sunt principia mediantibus quibus
procedit ad actum completum. ergo et cetera. // Item
homo generat hominem non asinus. hoc autem non esset
nisi per aliquam convenientiam que est inter hominem et homi
nem non inter hominem et asinum. Illa autem convenien
tia non est nisi in forma universali. ergo ratio qua homo ge
nerat hominem est forma universalis. sed illa est ratio seminalis
ergo et cetera. // Item hec ut patet deductionem ad i

ergo incipit generatio in quo terminatur corruptio. Et ergo si generans non producit ex nichilo, corruptione illius nulla forma naturalis cedit in nichil. Cum igitur ex aere fit ignis, forma aeris non corrumpitur in nichil, nec terminatur, quia in nichil non erit aliquid decedens ipsius forme. Corrumpitur ergo in aliquam formam. Illa ergo forma aut est universalis aut singularis. Si singularis, aut ergo est forma ignis aut forma alia ab igne. Non singularis alia ab igne, quia in igne generato non sunt due forme singulares sed una tantum, scilicet forma ignis; et forma aeris et forma ignis esset una forma numero, quod est impossibile. Restat ergo, cum non possit esse forma singularis, quod sit forma universalis. Si ergo hec est terminus ad quem terminatur corruptio, generatio cuiuslibet rei illius incipit a forma universali. Sed a quo generatio incipit est genus specialis. Ergo genus speciale non est aliud quam forma universalis. Contra, philosophus in primo de anima: universale aut nichil est aut posterius. Sed genus speciale prius est. Ergo genus speciale non potest esse forma universalis. Item universale est species et universale. Sed genus speciale respicit hanc materiam in qua fundatur de ... Ergo genus speciale non potest esse forma universalis. Item genus speciale non predicatur de eo cuius est specialis; non enim potest dici quod homo sit seminum vel corpus hominis sit embrio. Sed universale predicatur de singularibus. Ergo genus specialis non potest esse forma universalis. Item omnis operationis terminatur ad hoc aliquid, et est hoc aliquid. Sed aliquid quod dicitur formam cum ... universale aut dicitur forma tantum. Ergo forma universalis non est hoc quod est operationis principium, non est operationis terminus. Sed genus specialis dicitur operationis principium. Ergo genus specialis non potest esse forma universalis. Item si genus specialis dicitur formam universalem, aut ergo formam generis aut formam speciei. Si formam generis, ergo in homine est genus specialis scilicet animal. Si formam speciei, ergo humanitas est genus specialis hominis. Sed idem est genus seminalis alicuius quod ante perfectum in eo quod sit res completa in actu. Ergo ante erit forma humanitatis in eo quam sit completa. Sed hoc est falsum et non intelligibile quod forma humanitatis sit in aliquo et illud non sit res completa. Ergo non est ponere quod forma universalis dicatur genus seminale. Item forma universalis quanto prius est, tanto genus seminalis est. Ergo hoc alicuius dicitur formam singularis et alicuius dicitur formam speciei et color formam generis et qualitas sensibilis, et adhuc formam superioris generis et qualitas corporalis, et adhuc formam magis universalem et qualitas, et adhuc formam universalissimam et tunc si ipsum ducatur hoc alicuius ... oportet ... omnibus prioribus. Ergo prius facit qualitatem quam qualitatem corporalem et qualitatem corporalem quam sensibilem et qualitatem

sensibilem prius quam qualitatem colorem. Quod non est intelligibile; immo ad primum ... in illa ... est ... quod est ... constat genus speciale esse potentiam activam in dictam materiam et illam potentiam activam aliter esse essentiam forme. Et ex ea fiat forma media operatione nature quod non producit aliquid ex nichilo. Sed ... varia ... quod genus seminale est essentia forme producende, differens ab illa sicut esse completum et incompletum, sicut esse in potentia et in actu; sed tamen aut illa forma sive potentia activa. Quod dicunt genus seminale sit forma universalis, hoc non est ita planum. Diversi enim sunt modi dicendi secundum diversas positiones quas habent diversi de forma universali. Quidam enim dicere volunt quod cum universalia non sint fictiones sed reales et sic universalitatem non solum sunt in anima sed et in re, et quia omne quod est in natura hoc fundatur in ... formas universales et singulares in re habent esse, et cum non differunt forma universalis et singularis per abstractionem animi et concretionem in re, sed differunt per additionem unius ad alteram et per magis completum et minus completum, et consequens est quod in coordinatione generum et specierum forma speciei est completissima et generis potentissima. Forma vero generis scilicet illius est ens in potentia et fit magis in actu per differentiam que superadditur. Et ita genus seminalis dicitur formam rationem incompleta. Dicunt etiam ad esse rationem seminale quod formam universalem sed aut posterius supponenda non est magis. Non enim est ... esse universale et ... ratione ... sensum. ... quia ipse commentator dicit super metaphysicam in capitulo ... a ... quod forma suscipit formas singulares mediantibus formis universalibus ... et concordat quod est singularis dicatur ens in actu, et quodam modo ~~in potentia~~ vero ens in potentia, et forma universalis quodam modo dicitur ens in actu et quodam modo in potentia. Et tamen universale et generum quod non producitur ad formam completam mediantibus formis universalibus. Sensus et concordat quia sic vult philosophus in primo physicorum. Prescius nec contrarius assimilat prius sui ... in sua operatione. Sed nobis innata est via ab universalibus ad minus universalia. Ergo sic est in natura. Si quis autem hanc positionem sustinere velit, potest declinare rationes ad oppositum ad destructionem dicens quod loquuntur de universali sicut quod habet esse abstractum in anima, et sic per predictam non obviat ... non potest esse quod universale forma est, sed non quelibet forma. Particulare enim universale est cum forma partis et forma totius, et universale non est forma partis sed forma totius. Alia enim non dicitur esse universale. Patet unius hominis, sed post hominis illa autem dicitur esse formam totius. Que quidem dat esse toti, et hoc dicitur ... quia totum esse completur et hanc formam considerat metaphysica. Formam vero partis, que in genere non habet esse, ...

[Marginal notes, left column: "irrita"; "lata"]

[Marginal notes, right column: "Tertio"; "cum"; "innata"; "vult dicere quod prius ponit hec vocem ..."; "Tertio"; "Famicon"; "Famicon"]

[Foot of page, left:] ... dicendum ... opinio. Quidam enim dicunt quod genus seniale ... aliquid forme, sed dispositio passiva ad recipiendam formam, quia genus seniale ... habet ... passivum non activum ... nichil aperiens naturalis forme inducto. Et alia opinio dicit quod genus seminale forma quod ... naturali producto, sed per artificiale, ut violenta passio non ... de nichilo educit ... [illegible] ... forme ... ignis ... forma speciei ... [illegible] ... genus seminale ... recipiendi ... ad ... [illegible] ... alia ... forme universalis ... producere ... [illegible] ... aliquid ... formam seminale ... [illegible]

[Foot of page, right:] ... generalitas, et forma actualis quod ... est. Dicit ergo quod genus seminale est forma ... universalis et forma partis non totius est tamen forma incompleta non completa ... seu seminarum forme complete in materia ... ad ... quod ... actum educit. Fiunt autem seu ... ad ... producat adeo formas ultime complentis sicut genus seminale ... primo habet ... latens ... [illegible] ... ideo ... alia ... universalis ... non tamen ... est universalitatis ... particularis.

productum. non est dicere proprie universalem. potest tamen
aliquo modo dici universalis radicaliter. et illa est indiffe-
rens admixtio que possunt fieri ex ipsa. sic etiam dicitur
esse universalis. quia potest in multa. et sic illa potentia activa
que est in ipsa que dicebat ratio seminalis potest dici universalis
non proprie. sed quia ut sic considerat methaphisicus. sed largius
dicitur quedam potentia inchoativa quam considerat phisicus.
et hoc modo magnorum est intellectum magis eam apprehen-
derat via compositionis unitis. quia considerat rationem causa-
lem. et sensus proportionem quidque necesse est ponere ut
forma proprie generis et predicationis universalis. Similiter non
est integra cognitio nisi totum esse rei cognoscatur. tamen
est cognitio non per formam. necesse est aliquam formam esse
que complectatur totum esse. hanc dicimus essentiam.
et hec est universalis forma ut dicit Avicenna. dicit enim quod essentia
non aliud est quam quiditas rei universalis. Similiter non est vera in
communicatio. nisi quando aliqua in una forma tamen realiter assi-
milantur. que de ipsis similiter predicatur forma autem
in qua plura assimilantur non potest esse nisi forma universalis que
vere essentialiter predicatur de illis quod non potest esse nisi forma
totum complectens. forma ergo universalis non est aliud quam
forma totius. que cum de se nata sit esse in multis
universalis est. preterea autem non per additionem ulte-
rius forme sed per coniunctionem suam cum materia con-
iunctam in qua apparet secundum formam forma materia sic dicimus est
... et quia numquam est forma hec separata a materia numquam est
forma universalis sine particulari. quamvis autem unum non sit sine
altero differt tamen unum ab altero. quamvis enim alte-
rum non possit esse sine reliquo differunt tamen accidentaliter
inseparabilitas non potest ... Con-
cordat autem hoc modo auctoritas. dicit enim philosophus quod cum
dico celum dico formam. sed celum dico materiam et
individuum super formam universalem non addit formam.
sed solum materiam. dicit et boetius. quod species est totum esse in-
dividui. ergo forma universalis que est species est forma totius que
complectitur totum esse. et que est sufficiens ratio cognos-
cendi. quia adequat singulare. et hoc melius tactum est supra.
d. iiii. Concordat et sensus. aliter est enim ordo
et modus regressus specierum a genere. et in eductione formarum
de potentia materie. naturalis enim dicit quod materia prius suscipit
formam elementi. et mediante illa ingreditur ad formam composi-
tionis. quia considerat illam potentiam materie secundum quod per op-
erationem naturae habet in effectum produci. methaphisicus
vero qui considerat formas universales sive essentias in quibus
res singulares habent assimilari in illo. et primo in quo
est plura assimilatio dicit esse genus generalissi-
mum. ultimo vero in quo est perfecta assimilatio dicit
esse speciem specialissimam. et propterea dicit speciem addere
ad genus. et hoc totum invenit in re. dicit etiam

Coniunctionum (margin)
communicatio (margin)
vel alterius (margin)
cum dico (margin)
mixtionis. et mediante illa venit ad formam (margin)
potentia maior ... universale et minor. secundum quod plura vel pauciora habent assimilari (margin)

generum simplicium specierum. et in pluribus reperitur. et hic est
quod genus in aliquo assimilatur deo. magis quam
species in aliquo eorum. deus enim quia nobilissimum
est. in fine totius nobilitatis. similiter habet in se omnem
perfectionem. in quo ipse est simplicissimum. et omnino incorrup-
tibilis est. et perfectus et omnia quecumque auctoritas constituit. et cum
vero sit quod potest semiplene assimilatur deo. et quod ad
simplicitatem. et in corruptibilitatem magis assimilatur. magis universale
quia ad rationem actualitatis minus assimilatur minus universale.
Harum autem duarum positionum que sit probabilior et minor
difficile est videre. Stanti in eis consideranti. declaravi
vero ad partem utramque opiniones nostras videbit consideratio phisici
et metaphisici diversificari. nec posse bene sumi sibi
correspondere. Avicenna enim diffinit albedo sicut
prius dictum est aliter autem producitur. diffinitur
enim per genus suum quod est color. et color per genus
superius et sic usque ad summum generis sui. Sed
non in productione non fuat hunc ordinem. sed
sic producitur albedo sicut exigit opus generationis
clarius est in virtute luminis. et non potest ultimo cum priore
intelligibilior est. et sensui vicinior. hanc ergo
vias ... sustinendo partem contrariam possumus ad opi-
nionem oppositam. quod si forma universalis dicitur proprie. propter quod res est
ordinabilis in genere quod methaphisicus habet considerare. ratio
seminalis non est forma universalis. Si autem dicatur forma universalis forma
existens per esse incompletum in materia et indifferens ad plures.
admixtiones producendas. sic potest dici ratio seminalis forma universalis
et sic patet responsio ad obiecta. quod adducunturque pro ambas
rationes. enim que probant quod ratio seminalis non sit forma
universalis loquitur de universali proprie. rationes vero ad oppositum
adducte loquuntur de forma universali per aliam acceptati-
onem. Sed quod forma universalis dicitur. quecumque forma existens in
potentia sive sit forma totius. sive sit forma partis. et hoc per
discurrendo per singula. nam illud quod primo obicitur
quod prius est ... non cogit quod ratio seminalis sit
forma universalis proprie dicta. nam hoc ... alia
universalis forma. non dicitur eius ... in productionibus aliqualiter ...
unde auctor ... dicit quod nam in hiis ...
te operatur. Ad primum similiter quod obicitur quod universale est simpli-
cius. patet responsio. Verum est enim quod universale est simplicius. per ...
viam. per quam habet coordinationem ad id quod est minus
universale. scilicet secundum esse diffinitivum. per autem viam generationis
non habet coordinationem. nisi solum per accidens. accidit
quod oppositum nec prius sit aliquod genus quam species. species autem
numquam est quin sit individuum. Ad illud quod
considerationem philosophi aliquid ... dicit quod
est ... enim ... similitudo inter perfectum et par-
vum. et ita necesse est ponere aliquod ... in quo
assimilantur. Similiter inter ... realis est ...

Tum que ... ratio seminalis. Dicendum quod ratio seminalis est forma ... non ... sed partis non tamen complecta. propter indispositionem materie sed incompleta. ... in potentia ad formam completam ... plurimorum ... habet formam ... quod ... sed per agentem perficitur ... ut sic forma partis completa ... sed ... formarum ... in ...
... ratio seminalis. ... forma completa in individuo adeo quod per actionem agentis naturalis deponitur ad actum educitur. ... de uno esse ad aliud ... per ... esse formam ... completis. sic ratio
seminalis ... habet ... agunt. ... in ... productionis ... per ...
... quod ... distincta ... producta esse distinguibilis ... habet formam ... vocem
... quod potentia ... sed ...

et id similiter consideratio philosophi non est vana. non tamen oportet ita efficacias rationum probare sicut habent cognoscere. sufficiet enim quod sic se habent ad productionem esse sicut se habent ad cognitionem. Sed non oportet quod sic se habent ad productionem. Ad illud quod obicitur quod forma perfectius dicat ens in actu completo, dicendum quod verum est quod ideo quo in necessario procedit ab ente in potentia ad esse completum, est quod dat ens in actu quodam modo in potentia. Sed hoc non est simpliciter non ens in potentia. Sed ideo quod habet ordinationem ad hoc. et hoc est potentia nec activa quam rationem habet universalis non habet. cum sit forma perfectius, quamvis sit quodam modo in actu quodam modo in potentia. Ad primum quod obicitur quod homo generat hominem non asinum, dicendum quod hoc non est per formam humanitatis, sed hoc est per virtutem datam illi nature ad producendum sui simile. Ad ultimum patet responsio. Concedendum enim quod potentia illa activa non est forma sicut nec ignis nec aeris. Sed est indifferens ad utrumque, et ideo illa que habet eam potest educi, et illa que habet eam resolvi, et illa vero potest non secundum [...].

Consequenter queritur de secundo articulo, scilicet de productione anime ipsius cum [...] et ponens ipsius generationis alterius anime ab anima ad esse. et esse [...] queritur tamen prima quod est unitatis anime omnium hominum, sive una anima vel diverse. Secundo dato quod diverse, queritur utrum simul vel successive sint in esse producte. Tertio dato quod successive, queritur utrum anima sit ex [...].

Circa primum sic proceditur. et ostenditur quod anime omnium hominum sint una anima numero non diverse. Quod enim individuat et multiplicat aliquid alterius multiplicationem et individuationem materialiter dependet ab illo. sed anima intellectiva non dependet materialiter a corpore, cum possit esse separata sine illo. ergo non individuatur nec multiplicatur per divisionem corporis vel multiplicationem. Item plus assimilatur in complexione et natura duorum hominum corpora quam eiusdem corporis membra diversa, ut caro manus mee carni tue quam os meum carni mee. ergo si una anima potest esse vivificativa diversorum membrorum unius corporis, ita quod in illa membra diversas habeat influentias secundum corporum dispositiones varias, multo fortius quod una anima possit esse perfectio duorum corporum sibi similium. Item multiplicatio individuorum eiusdem speciei attenditur propter conservationem, ut propter conservatur esse in pluribus, quod non potest propter [...] in uno. Sed anima rationalis est incorruptibilis, sicut infra patebit. ergo videtur quod in ea non sit multiplicatio secundum numerum, quod in diversis hominibus non multiplicatur. Sed est eadem numero. Item si anima intellectiva individuaretur per corpus, corporis. Sed anima intellectiva suscipit formam universalem ut universalis. ergo si forma existens in anima non individuatur propter rationem nature anime, propter quod est nulli corpori individuata potest. Item ad hoc quod anima hominis aliquid intelligat, necesse est quod ex se intelligente et intellecto fiat unum. sed contingit animas diversorum hominum omnino idem intelligere. ergo contingit unum et idem eis unum. sed que uni et eidem sunt eadem, inter se sunt eadem. ergo anime plurium hominum sunt una et eadem substantia numero. Item actus et officium substantie spiritualis est regere et movere substantiam corporalem. ergo si nichil est otiosum in natura, numquam est ponere substantiam spiritualem quin moveat corporalem. sed si diverse essent substantie in diversis hominibus, cum contingat eas separari a corporibus propriis, contingeret eas aliquando ab actu cessare, et ita otiosas esse. quod si hoc est in genere, in genere est plures homines diversas animas rationales habere. Contra. sicut dicit philosophus, proprius actus habet fieri in propria materia. sed anima rationalis est actus et endelechia corporis humani. ergo cum diversa sunt corpora humana, diverse erunt anime rationales illorum corporum perfective. Item perfectionem et perfectibile necesse est adinvicem esse proportionalia. ergo nec perfectibile excedit perfectionem, nec perfectio ipsum perfectibile. ~~excedit perfectionem nec perfectio ipsum perfectibile~~. Si ergo anima rationalis est perfectio corporis humani, illa anima rationalis que est perfectio istius corporis non est perfectio alterius corporis, et ita in potentia est quod perficiat aliud corpus. Item ab eodem est esse et esse unum, sive esse distinctum. sed unumquodque habet esse a sua perfectione. ergo et distinctionem. Si ergo homo ab homine distinguitur, ergo et perfectio unius hominis a perfectione alterius. sed perfectio hominis secundum quod homo est propria anima rationalis, non tantum sensibilis. ergo et cetera. Item hoc ipsum videtur per deductionem ad impossibile multiplex, quorum primum est quod si eadem est anima in multis hominibus, et unus sit sciens et alter ignorans, et unus bonus alter malus, et unus odiat alterum, sequitur quod duo contraria erunt in eodem simul secundum idem, et idem ipsum contrariabitur sibi ipsi, quod totum hoc est impossibile. restat ergo et id ex quo sequitur, scilicet unam et eandem animam esse in pluribus hominibus. Item si una et eadem anima est in pluribus post mortem, nichil plus habet iustus quam impius. ergo bonum remanet irremuneratum et malum impunitum. ergo mundus est inordinatus, et dicere quod est iniustus et stultus est qui fuerit ad bonum. ergo sibi est adeo impossibile ut non tamen sit contra fidem. Sed et hoc contra rationem est. impossibile est plures homines eandem animam rationalem habere. Item si una anima rationalis est in diversis hominibus, ergo post mortem non est magis beatus unus quam alter. Si igitur ad beatitudinem non pervenitur nisi per virtutem, et multi sunt qui in hac vita non habent virtutes, ergo multi

nisi sit qui non perueniunt ad beatitudinem. Si
igitur eadem est omnium anima. nulli beatificatur. Et fru
stra factus est homo. frustra factum est et totus mundus
et sibi est omnino simul et principium. finis et principium ipsius
animas esse in ipsis // Pro ad probandum intelligencia
est notandum. quod in hac questione multi philosophantes multa
dixerunt falsa et uana. Quidam enim philosophi crediderunt
non solum eandem esse animam. in omnibus homini
bus. sed et in omnibus aliis. crediderunt enim animam non
esse aliud quam deum. et huius positionis fuit pictagoras
et uarro. sicut dicit augustinus. vii. de ciuitate dei. De qua
ratione. maxime autem hoc putauerunt de anima humana
propter suam dignitatem et spiritualitatem. et ad in
tellectum agentem. et uero ad intellectum possibilem.
crediderunt esse idem. quod impossibile. quia anima potest recipere
omnia. et ita denudata est a forma omnibus. hoc autem
ponere non est physica. Sed maxima inpropria. cum enim
anima sit uariabilis. et transmutabilis. et habitualis et ma
licie susceptibilis. omnino deus esse non potest. cum ipse
sit forma nobilissima inter naturales formas dans actum
et complementum corpori et distincta ab aliis formis
sensibilibus. impossibile esse non potest // Alii autem aliter opi
nati sunt. quod anima humana siue intellectualis
secundum quod intellectualis est. una est in omnibus hominibus. non
solum quo ad intellectum agentem. sed etiam ad intellectum
possibilem. et id quod mouit ad hoc ponendum fuit
ipsius anime immortalitas et incorruptibilitas. quia enim
insensibilis est. et a corpore non dependet. per corpus
non potest indiuiduari. cum nec sit corpus. nec
uirtus in corpore. ut dicit philosophus. cum sit incorruptibilis.
non indiget multiplicari cum una mundo conseruari
possit. et hoc fuit positio commentatoris. super xi. de anima
quod etiam uult imponere. aristotili. et tamen hoc exclusit suo
tempore. quia posuit mundum eternum et ita homines innumerab
iles perierunt. tunc etiam quia posuit quod nulla sit substantia
spiritualis que non habeat corpus mouere. quod si diuerse
anime essent in diuersis hominibus. alique cessarent ab ac
tu mouendi cum separantur. et sic essent infinite actu
cum motus celi non habuit principium secundum philosophum // Ad
uidendas autem obiectiones inductas. distinguit
commentator tres partes in humana anima. cuius
uerba sunt hec. super iii. de anima. Opinandum est quod in
anima sunt tres partes intellectus. quarum una est intellectus
recipiens. secunda autem efficiens. tertia autem factum.
et due istarum sunt eterne. scilicet agens et recipiens
tertia autem generabilis et corruptibilis. quam autem tertiam. quam
dicit generabilem et corruptibilem. uocat intellectum pas
siuum. et ideo dicit quod nichil aliud est quam ymaginatio.
quam postmodum subiungit. intellectus passiuus est
corruptibilis et absque hoc nichil intelligit. per intellectum autem pa
ssiuum intelligo uirtutem ymaginariam. Unde uult
dicere quod sicut in uisu est color. et est lux et est oculus
uidens. sic in intellectu se habet. quod species ymagina
rie sunt sicut color. intellectus agens est sicut lux. intellectus
possibilis est sicut oculus. et sicut ex cursu illorum tunc effi
citur uisus. ita ex concursu istorum tunc efficitur
intellectus. et sicut ex diuersitate uel defectu colorum
erit diuersitas. uel defectus actus uidendi. sic
ex diuersitate existente in similitudinibus ymaginationis. uel
ymaginatione erit diuersitas intellectus pluralitas. et de
fectus uel actus intelligendi in eodem homine. quia
non intelligunt in infantibus et propter hoc dicit pos
se corrumpi intellectum in quibusdam. sed ideo cetera.
et per hoc que dicta sunt potest uideri declinare in heresim.
quod ad hanc opinionem sequitur. quod quia autem hanc opinionem
tollere. pessima est et heretica sunt enim. ii. contra ueram reli
gionem. diuina autem iusticia in toto retributionem. quia nisi
si omnium anima una esset sed est. et non recta tamen pluri
est enim. quod anima intellectiua. uel intellectus est
perfectio hominis secundum quod homo. Si ergo homines non sunt uni
si solum secundum quod alia. sed secundum quod homines. non solum
habent diuersas ymaginationes. et animas sensibiles. immo
diuersos intellectus et animas rationales habent. et. ii. est sensibi
le experientia. quia diuersi homines diuersas habent
contrarias cogitationes et affectiones. quod si tandem
dicas. quod hoc uenit ex diuersitate specierum existen
cium in ymaginatiua. hoc nichil est. quia non solum
modo diuersificantur in hiis in intelligibilibus que extra sunt
a sensibilibus immo et in hiis que sunt supra omnem yma
ginationem. sicut sunt uirtutes que intelliguntur per
essenciam. non per speciem ymaginationis. sicut etiam est et de
deus. quod quidam diligunt. quidam contempnunt.
hanc ergo positionem repudiando. tamquam hereticam et falsam
dicendum est per fidem. et ueritatem. quod diuersi homines diuersas
habent animas rationales. et concedende sunt rationes
probantes // Ad illud autem quod primo obicitur in
contrarium. quod intellectus non dependet a corpore. et ideo
non potest indiuiduari. dicendum quod intellectus indiuidu
atur. secundum corporis indigenciam. non tamen eius
principium indiuiduationis est a corpore. sed a propriis principiis
suis. scilicet. et forma sua. quam de se habet. sicut in se sub
sistit. sicut dictum est supra. // Ad secundum quod obicitur.
quod anima potest perficere diuersa membra. dicendum quod uerum est
sicut. pro eo quod omnia membra continuantur. et indu
cuntur ad unum principium membrum in corde. unde
quod est defluxus motus et sensus. ad alia membra
membra autem patet in condendis diuersorum hominum corporibus
continuantur nec reducuntur ad unum membrum.

et ideo non possunt hec unam perfectionem. Ad illud
quod obicitur quod multiplicatio mirabilis fit per perfectionem sua-
rum specierum. dicendum quod sicut in peccatoribus, certum est, hoc non
est tota causa nec precipua. immo principalis ratio est
ad manifestationem bonitatis divine. et hec precipue
est in animabus, quibus multe sunt ut eis distribuatur gratia
in diversis multiformis. et impleatur illius superne
civitatis integritas et multiplicitas. Ad illud
quod obicitur quod anima recipit formam universalem, ut est
universalis. dicendum quod et si forma illa quam anima recipit sit
universalis per indifferentiam ad multa singularia concer-
nenda, tamen re vera illa species que est in anima est quedam
accidens singulare, que qualificat et disponit ipsam
animam. et in diversis animabus diversificatur. sic et
scientia, que in diversis cognoscentibus est alia et alia, quamvis
sit de re unica. Et per hoc patet ratio ad sequens
quod in .ii. de anima quod ad actum intelligendi requiritur quod ex
intellectu et intellecto fiat unum. hoc intelligitur quantum
ad speciem, que unitur intellectui, non quantum ad ipsum
obiectum extrinsecum. illa autem species que intellectui
unitur habet comparationem ad intellectum in quo est et ad
obiectum ad quod est et quod representat. et similis in
comparatione ad obiectum habet unitatem quodammodo
in diversis cognoscentibus, quia ad idem est, et est una et simi-
lis, eiusdem tamen in comparatione ad animam in qua est
diversitatem. et potest poni exemplum de speciebus recep-
tis in duobus speculis vel in duobus oculis.
Ad illud quod obicitur quod substantia spiritualis est movens corpus,
dicendum quod illud argumentum duplicem defectum [habet].
quidem, quia propositio hec non est vera. spiritualis principaliter
[illegible] cessabit .n. omnis motus, et hec ignoravit
philosophus. Ideo vana est ratio sua, quam assumpsit. numerus
motorum secundum numerum mobilium et motuum. multo enim
plures sunt angeli quam sint orbes qui movent .n.n.
[illegible] sunt ad hoc. sed adtrivendo dicendum quod deficit etiam in hoc
quia si anima separetur a corpore, resumet tamen aliud
corpus suum per resurrectionem. quod etiam philosophus ignora-
vit. et ideo non est mirum si in hoc defecerat. necesse est
enim per hanc ratiam talibus errore labi, nisi adiunctum
prudentium fidei.

Secundo queritur utrum omnes anime fuerint simul producte et
quod sic videtur. Iob .xl. Ecce vehemoth quem
feci tecum. glossa Iob factus est simul cum lucifero. sed non est
factus corpore. ergo non factus est anima. ergo anima Iob facta est
simul cum lucifero. ergo pari ratione et anime aliorum hominum
producte sunt in primordio. Item angeli simul
producti sunt et corpora celestia, propter immortalitatem et in-
corruptibilitatem. sed et anime rationales sunt huiusmodi. ergo etc. Item
anime omnes equales sunt durationis cum angelis, ex

parte post. ergo pari ratione videtur quod debeat esse eiusdem
durationis ex parte ante. ergo omnes simul cum angelis fuerunt
create. Item propter quod est anima propter corpus. sed corpus propter
animam. ergo propter corpus debet formari secundum exigen-
tiam anime, quam anima producatur secundum exigentiam corporis. sed
illud ad animas exigentiam fit, et tamen prius est. ergo vi-
detur omnes anime antequam sua corpora sint producte fuerunt.
Item reperimus spiritum qui per naturam suam est omnino se-
paratus, et spiritum qui per naturam suam semper est coniunctus. ergo
videtur quod sit reperire spiritum qui sit natus esse sepa-
ratus et coniunctus. talis autem non est nisi anima humana.
ergo si anima humana de sua natura est separata, ergo vi-
detur quod anime separate a suis corporibus debuerunt produci et
simul. Ad oppositum arguitur sic. In psalmo. qui finxit
sigillatim corda eorum. glossa. exponit .i. animas. ergo
anime fiunt sigillatim, et successive, sic corpora. Item
Augustinus in libro de ecclesiasticis dogmatibus. tenendum est quod anime non sunt
simul create. Item hoc videtur ratione. si anime erant create
ante corpora, aut habentes usum rationis aut non. secundo
contra quid impediret? et si non sit dare, restat quod si
simul condite fuerunt, statim habuerunt usum rationis, et sic
ergo meruerunt vel demeruerunt. quorum utrumque est
contra apostolum .ro. ix. cum quod boni et mali quicquam egissent.
Item si anime fuerunt simul create, aut voluerunt venire ad
corpora aut non. si voluerunt, et corpora illa sint infecta
et penalia, ergo sunt impie et stulte, cum veniant
voluntarie ad contrahendam culpam et penam. si nolunt
et mittantur in corpora, cum sint innocentes, fit eis in-
iuria, dum eis infligitur pena, quod commisissent
culpam. Item anima quamdiu est in corpore, mole
corporis gravatur. ergo melius est ei et perfectius
esse extra carnem quam in carne. sed non est ordo
secundum provisionem procedere ad statum minus perfectum a sta-
tu magis perfecto. sed deus contra ordinem
faciat quicquid facit nec ordo. ergo Item divine pro-
videntie decet animas simul creari et postmodum corporibus
uniri. Ad hoc sunt rationes que supra adduc- d. xvij
te sunt de anima Ade. ubi ostenditur quod anima ipsius crea-
ta fuit in corpore et non ante. Pro adiectione
intelligentia. est notandum quod circa hoc triplex est modus
dicendi. Unus secundum extimationem aliquorum philosophorum,
alius secundum inventionem quorundam hereticorum. Tertius
secundum instructionem sanctorum doctorum. Primus modus
dicendi est quod anime simul fuerunt create in stellis compari[bus] (corporibus)
et post formatis corporibus, in eorum, ad hec
corpora vivificanda descendunt. per lacteum
celum et alias orbes planetarum. et per modum
correspondentis corporibus illuc revertuntur. et per modum
suo loco et tempore iterum descendunt, et cum descen-

obliuiscitur

dicit plus cognitorum et cum ascendit obliuis-
citur malorum que in corpore habuit. Sed aut po-
sitionis fuit et suorum sequacium. et hanc multum
nititur approbare macrobius explanans sompnium
scipionis. Sed uere iste potius est sompnium quam ali-
quod dignum auctoritate. primum quod quia talis creata
et descensus talis concupiscentia illarum quo post habet certi-
tudinem. est nec potest hoc conuincere ratio. nec
uel sit qui possit dicere se talium recordari. Secundo
uero quia manifestam continet absurditatem. quia
dum ponit talem animarum circulationem. ponit quod anima
talem animarum circulationem non sit uita corporis perfecto.
cum prius actus in ipsa non habet fieri ponit etiam
quod nulla possit esse beatitudo cum illa non sit nisi
uere et perpetuitatis et certitudo. sic ostendit augustinus
de trinitate xiiij. Secundus modus dicendi est quod anime
humane similiter fuerunt create in celo cum angelis
ut puto quia sunt eiusdem nature. et postmodum ad sug-
gestionem diaboli tenebris peccauerunt. et merito ille
peccati corpori sunt detruse. tamquam in carceres ut ibi
purgentur. et cum purgate fuerint ad celestem pa-
triam reuocentur. Sed hec positio est hereticorum qui dicuntur
manichei. et non solum est contra fidem catholicam. sed et contra
philosophiam. et sensibilem experientiam. contra fidem catholicam est.
cum ponat animas ante peccasse quam corporibus essent uni-
te. cum dicat apostolus de iacob et esau. ro. ix. ante
quam ad bonum et malum egissent probatur et nullam
animam dampnari finaliter. et ita timorem dei auferat
et cetera. Contra philosophiam est. dum ponit animas eciam
dicta cetera. cum propter hoc in ipsa non habeat fieri. dum
est ponit quod corpus comparatur ad animam non sicut per-
fectibile. sed sicut carcer. quod si uerum esset homo non
est per speciem. cum ex anima et corpore non fiat unum.
Contra rationem et sensibilem experientiam est quia uidemus animam
consuetam bonam nolle a corpore separari propter quod dicit
apostolus. nolumus expoliari. sed superuestiri. quod
minime esset. si ad corpus naturalem aptitudinem et in-
clinationem non haberet. sicut ad suum sodalem. non
sicut ad carcerem. uidemus et quod nichil nouimus
nisi ea que postquam nati sumus didicimus. quod non
esset si anime nostre a primordio create fuissent et in ce-
lo peccassent. multa enim alia sciuerunt. Quod si tu
dicas quod mole corporis oppresse obliuiscuntur
quo tunc quia processu temporis non recordantur aliquorum.
Tercius modus dicendi est. quod anime non similiter sunt create.
sed successiue producuntur in suis corporibus. et huic
consentiunt omnes catholici tractatores. et adeo cer-
tum est quod non sit aliquid dubitare de animabus aliorum
hominum. ab adam. nam de anima ade dubitasse

uidetur augustinus super genesim ad litteram. utrum fuerit ante corpus
uel in corpore creata. de istis autem non dubitauit
modo in plurali quam ante generaliter producte fuerint. dupli-
ci ratione mouetur esse animas aliorum hominum. quia
nulla reperitur in anima ade. prima est quod anime est corpus
uniuntur et originalem culpam contrahunt in se trahunt.
ita quod nullam habent culpam actualem. Secunda
similiter. nec demeritum potuit precedere nec liberi
arbitrii usus. nec deliberatio ueniendi uel non ueniendi
ad corpus. talia uero non est. quia anime nostre a sua prin-
cipio sunt ignorantes. nec nouerunt ista quam prius
addiscunt. non enim addiscere est reminisci ut putat
plato. et philosophi. et non anime nostre hac duplici ratione non
possunt dici ante corpora producte. tum propter ignorantiam.
tum propter originalem culpam. quam necesse fuit in anima
ade ante in corpore fuit infusa. et non magister de illa
dubitauit quamuis de aliis probabilius tamen est ut
sicut supra ostensum fuit. quod fuerit creata in corpore.
de istis autem non solum dicimus opinamur probabiliter
sed et cogimur esse fideliter quod ante corpora create non
fuerint. et hoc omnes catholici sentiunt tractatores. et
si quando inuenitur eorum auctoritas quod uidetur ad sonum ex-
primere intelligendum est. quia uel loquitur per aliorum opinio-
nem. uel si per ipsam loquitur. intelligendum quod anima prius
quam corpus simulatur creata est non ordine temporis sed na-
ture intelligendum est uerba gregorii nazanzeni et uer-
ba damasceni. et uerba augustini in li. de anima et spiritu. quod dicit
quod concupiscentia et inuisibilitas prius inest anime quam
ipsa uniatur corpori. in omnibus enim istis magis notatur
ordo nature quam temporis. Concedendum est igitur rationes ostendentes
quod anime non fuerunt simul create. ad id quod
obicitur de iob. dicendum quod translatio non dicit in astrologis
quod ad similitudinem demonis. sed dicit principia
in participatione rationis. quasi diceret trium talium.
ad id quod obicitur quod angeli sunt similiter creati. quia in corpore
dicendum quod ista non est ratio tota. sed quia sunt incorruptibiles
ita quod non habent inclinationem ad aliud alterius rei
perfectionem. anima uero consistit perfecto corporis humani
habet inclinationem ad corpus. et non quamuis incor-
ruptibilis et a corpore separabilis. dicitur tamen cum pro-
duci quando facta est formatio corporis propter existentiam
inclinationis ad corpus. quod non est ponere in an-
gelis. qui autem hanc inclinationem negat
esse in animabus digerit sensu. ad id quod obicitur
quod omnis generatio diuino aptius potest est aliqui diuisioni
angelorum. et tamen ante. dicendum quod non est simile. quia
duratio euiterni potest esse infinita. et infinitum
infinito non maius. et non nulla substantia spiritualis incor-
ruptibilis potest aliam excedere. quantum ad durationem ex parte

Forte pictagoras dixit quod a diebus nostris aliud quod quedam reminiscenciam dicebatur se recordari fuisse in quodam bello quod factum fuerat ante multos annos et se predicto mortuum anno natum est

emulacio

contra beatam

contra philosophiam et dicta

ce post, quod aut addur[aci]onem extra an[ima]m e[st] fini
ta. et ex illa p[ar]te pot[est] e[ss]e excessus et excedit
duracionem angeli/duracionem a[nim]e p[er] n[atur]am a[nim]e p[ro]p[ri]e
h[ab]et uni[us] a p[ri]ncipio ca[rentis] ut p[ro]babili. et q[ui]a c[or]p[or]a n[on]
decent si[mu]l e[ss]e s[ed] successiue p[ro]duci corp[or]e fili[orum] hu
manos exp[osu]it n[on] si[mu]l p[ro]duci s[ed] successiue
// ad p[rimu]m q[uo]d obicit q[uod] cor[ruptio] e[st] p[ro]p[ter] a[nim]a[m]. d[icen]d[u]m q[uod] v[er]um
e[st]. s[ed] ta[men] n[on] o[mn]is p[ro]p[ter] hoc q[uod] a[nim]a p[er]dat p[er] re
s[ed] sol[u]m s[ecundu]m inte[n]c[i]o[n]em artificis. finis. n. et si
p[er]dat t[ame]n i[n]tenta[n]t[er], t[ame]n h[abe]t requiri i executione.
// ad i[d] q[uod] obi[citur] q[uod] debet e[ss]e t[ota]l[ite]r. q[uo]m[od]o sit separa[ta]
m[od]o c[on]iu[n]ct[a]. d[icen]d[u]m q[uod] illa c[on]iu[n]ctio n[on] e[st] c[on]tra
n[atur]e d[icitu]r e[ss]e p[er] n[atur]am. sp[irit]e. n. q[uo]d l[ibe]t c[on]ting[it] an
ci. nu[n]q[uam] n[atur]a[liter] a c[or]p[or]e separari. n[isi] p[ro]p[ter] p[e]nam pecc[at]i.
e. n. sit incorrup[tibi]l[e] p[ro]p[ter] sile[n]t[ium] institutionem d[icitu]r ei
aptu[m] corpus i[n]corruptibile. et n[on] possit ab
eo separari absq[ue] dolore. et i[de]o illa t[er]cia d[ici]ta
s[ecundu]m n[on] d[icitu]r n[atur]alis repugna[n]s p[o]t[est] t[ame]n d[ici] q[uo]d c[on]petere
e[st] a[nim]am manere post cor[pus]. qui[a] a[nim]a. q[ui]a i[n]corrup[tibi]le
ne[cess]e excedit corrupt[ibi]le duracione ex p[ar]te post,
s[ed] c[on]metiri se p[o]t[est] duracione ex p[ar]te a[n]te. et hec
quidem decebat e[ss]e i[n] a[nim]a et c[or]p[or]e. e[st] p[ro]porcio
debeat e[ss]e p[er] finis adp[er]fectibile, q[uo]d t[amen] pot[est] e[ss]e.

Ercio q[uod] supp[os]ito q[uod] a[nim]e p[ro]ducat[ur] suc
cessiue. utru[m] a[nim]a r[aci]o[n]alis sit ex duc[tione]
ut sic, ut[ur] ge[n]e[sis] xlvi[j]. o[mn]is a[nim]e q[ue] exi[er]e su[n]t
de femore iacob. lx[v]ij. Si tu dicas q[uod] a[nim]a
n[on] i[n]telligit i[d]. p[ro] sub[stanci]a r[aci]o[n]ali s[ed] p[ro] u[er]bo t[ame]n sim
plic[iter] ex toto. ob[iec]t[io]. de ge[n]e[si] ij. In fo[rma]tione h[omi]nis
nu[n]q[uam] d[icitu]r q[uo]d deus i[n]spirauit i[n] eam spiraculum
uite, ergo ui[detur] q[uod] toti alii de ada[m] p[ro]ducti fu
erunt q[uo]d ad a[nim]am. et ex ad[er]o p[ro]p[ter] // It[em] ad ep[h]
ij. nascimur nascimur o[mn]es fi[li]i fi[lij] ire. s[ed]
n[on] sumus filij ire ex p[ar]te carnis, s[ed] ex p[ar]te
a[nim]e. nec sum[us] filij ire n[isi] q[ui]a sum[us] filij ade.
ergo a[nim]a n[ost]ra p[ro]cedit ex a[nim]a ade. // It[em] hec
ip[s]a ui[detur] r[aci]one. actus g[e]n[er]andi e[st] entis c[om]
pleti. et e[st]. n. u[n]q[ue] c[om]pletu[m] e[st]. cu[m] p[o]t[est] ge
nerare tale q[ua]le ip[s]um e[st]. s[ed] a[nim]a h[uman]a i[n]
ter o[mn]es fo[rmas] s[imi]les e[st] p[er]fectissima. Si ergo a[nim]a
fo[rm]a illus h[abe]t p[er] se[?] mult[i]p[lica]ri i[n] diuersis materijs.
sicut una fla[m]ma in diuersis candelis. multo for
cius h[oc] u[idetur] e[ss]e in a[nim]a r[aci]onali // Item uis g[e]n[er]ati
ua p[ri]ncipaliter residet penes a[nim]am. ergo si h[om]o ge
nerat h[om]i[n]em. a[nim]a g[e]n[er]ando c[on]sistat i[n] p[ro]ducere filius.
p[ri]ncipali[ter] p[ro]ducit a[nim]am q[uam] carne[m]. ergo si caro
e[st] ex carne. multo forcius a[nim]a e[st] ex duc[tione] // It[em]
e[st] magna uel maior c[on]g[r]uencia h[omi]nis ad h[omin]em
q[uam] sit bruti ad brutu[m]. et p[ro]p[ter] fo[rmam] e[st] uis g[e]n[er]atiua

i[n] h[omi]ne. q[uam] sit i[n] aliquo bruto a[n]i[m]ali. Si ergo bru
tu[m] totaliter pot[est] p[ro]ducere brutu[m]. ergo ad a[nim]am et — ut p[ro]bat a[rgumentum] f. d. xv. q[ue]re v[er]o a[nim]e corp[or]es p[ro]ducte s[un]t ex aliquo
q[uod] ad corp[us]. n[on] e[st] ne[cess]e a[nim]a[s] brutor[um] creari. multo
forcius ui[detur] q[uod] a[nim]a r[aci]o[n]alis possit t[ra]duci. et p[ro]
p[r]iu[m] sciri // Item hoc ui[detur] p[er] deductionem adi
[?]ens. aut. n. a[nim]a r[aci]o[n]alis e[st] p[er] p[ro]pagationem. aut
p[er] c[re]ationem. Si p[er] p[ro]pagationem. h[ab]e[tur] p[ro]positu[m] q[uod] sit ex
t[ra]duce. Si p[er] c[re]ationem. cu[m] de[us] cui[us] e[st] c[re]are n[ihi]l
possit u[e]l debeat i[m]mediate fac[er]e. ui[detur] q[uod] sicut
adulto n[on] dat g[ra]c[i]am q[ua]m i[m]medi[ate] p[er]dit ab
ip[s]o. sic et corp[or]i p[er] adulteriu[m] g[e]n[er]ato n[on] debeat
infundere a[nim]am. q[uo]d si infundat. ui[detur] e[ss]e resp[ondere]
et acceptare coitu[m] adult[er]i // Contra. ysa.
lvij. o[mn]em flatu[m] ego feci, dicit q[uod] de flatu cor
p[or]ali n[on] i[n]telligit. ergo de flatu sp[irit]uali q[ui] e[st] a[nim]a r[aci]o
nalis. ergo sic[ut] solus de[us] i[n]sufflauit i[n] facie[m] ade
sp[irit]ualem uite. ita creat a[nim]am cui[us]l[ibet] h[omi]nis // It[em]
ph[ilosoph]us in xvj de a[nim]al[ibus]. solus i[n]tell[ectu]s intrat ab ex
trinseco. s[ed] si t[ra]duceretur n[on] intraret ab ex
trinseco. ergo a[nim]a r[aci]o[n]alis n[on] e[st] ex n[ull]o t[ra]duce.
// It[em] r[aci]o[n]e ui[detur] q[uod] e[st] p[er] n[atur]am p[ro]pa[gationis] e[st] p[er] n[atur]am corrupt[ibi]le — et ph[ilosoph]us de ge[neratione] ij[?]
s[ed] a[nim]a r[aci]o[n]alis p[er] ph[ilosoph]os et p[er] eciam o[mn]es leges et sectas
e[st] incorrupt[ibi]l[is]. ergo n[on] e[st] p[er] istam p[ro]pagabil[is]. ergo n[on] e[st]
ex duc[tione] // It[em] si a[nim]a e[st] ex duc[tione]. aut ergo a[nim]a
e[st] ex carne. aut a[nim]a ex a[nim]a. ex carne e[ss]e n[on] p[otest].
q[ui]a i[m]p[ossibi]le e[st] ex corp[or]e fi[eri] n[on] cor[pus]. a[nim]a aut[em] e[st] n[on]
corpus. sic[ut] mult[i]pliciter p[ro]bat ph[ilosoph]us et aug[ustinus].
Si ex a[nim]a, aut ergo ex toto aut ex p[ar]te. ex p[ar]te
n[on]. q[ui]a a[nim]a e[st] simplex. Si ex toto, ergo cu[m] aliq[ui]s
g[e]n[er]et aliq[ue]m cu[m] det ei tota[m] a[nim]am sua[m]. desinit
h[ab]ere a[nim]am. et sic desinit ~~hec a[nim]a~~ uiuere. q[uo]d sit
e[st] manifeste falsu[m]. p[atet] etc. // It[em] a[nim]a r[aci]o[n]al[is] cum
sit sub[stanci]a p[er] se exi[ste]ns. et i[n]corp[orea] h[abe]t materiam
et forma[m]. sic[ut] p[ro]batu[m] e[st] sup[ra]. cu[m] ergo p[ro]ducitur,
aut p[ro]ducitur ex m[ateri]a p[re]iacente. aut si[mu]l cu[m] ip[s]a
p[ro]ducit[ur] sua m[ateri]a. Si si[mu]l cu[m] ip[s]a p[ro]ducit[ur] sua m[ateri]a,
ergo ne[cess]e e[st] q[uod] p[ro]ducat[ur] ex nichilo. ergo a solo deo. Si
p[ro]ducit[ur] ex m[ateri]a p[re]iacenti. q[ue]ro de illa m[ateri]a. aut e[st]
c[or]p[or]al[is]. aut sp[irit]ual[is]. Si c[or]p[or]al[is]. ex ea n[on] p[o]t[est] fi[eri] a[nim]a.
Si sp[irit]ual[is]. aut h[abe]t formam. aut n[on]. Si n[on], q[uo]m[od]o — [?] ex lib[ro] de locis[?] hij mecha[nica] ...[?] de a[nim]a ... [?]
p[o]t[est] e[ss]e i[n] re[rum] n[atur]a si[ne] for[ma]. cu[m] o[mn]e e[ss]e sit a for[ma]. Si
h[abe]t. ergo ul[tra] e[st] angel[u]s u[e]l a[nim]a. ergo ex ea n[on] p[o]t[est] fi[eri]
a[nim]a // It[em] si a[nim]a r[aci]o[n]al[is] e[ss]et ex duc[tione]. nec[essari]o
op[or]teret eam decidi. q[uam] decidi[tur] se[me]n. s[ed] mult[a] se
mina s[un]t. que nu[n]q[uam] p[er]ueniu[n]t ad orga[nizacionem]
i[mm]o p[er] illa effundu[n]tur. ergo ad fo[rm]as p[ro]ducat[ur]. ergo
u[e]l e[ss]ent a[nim]e r[aci]o[n]ales s[i]n[e] corp[or]ib[us] u[e]l p[er]irent tam nobi
les. quor[um] utru[m]q[ue] absurdu[m] e[st] dicere. et i[m]p[ossibi]l[e]. [?]
C[on]t[r]a ad p[ro]ba[ti]o[nem] i[n] illa n[on] est... e[st] n[on] q[uo]d cre[ditur] h[ab]et t[em]p[o]r[e] e[st]

R[espon]s[i]o.

dicendi modus. Nam quidam namque dixerunt quod
animarum productio est mediante intelligentia, ut sicut
corpus celeste ad productionem facit corporis
humani, sic et intelligentia ad productionem anime.
Et hii plures senserunt philosophi, et sensisse videtur auctor
in libro de causis. Ideo autem quod movit eos ad hoc po-
nendum fuit divina unitas, quam non paciebatur,
ut deus immediate produceret multa, et divina immutabilitas,
quam non paciebatur, ut deus produceret nova. Quia
hoc tamquam hereticum abiciendum sunt et ostensa sunt con-
traria supra di. i. [illegible] ideo dicens tamquam hereticum
est respuendum. Si quis intelligat quod anima debet cre-
ari ab intelligentia, nisi hoc quod aliquis illuminatorum sus-
cipit mediante illa intelligentia. Nam secundum philosophum exce-
dit animam in claritate cognitionis. Et ideo dicit quidam
philosophus quod anima rationalis creatur in umbra intelligentie et
sensibilis in umbra rationalis. Hoc autem dicendum est quia una deficit
a perfectione alterius, non quia una producatur ab alia.
Est alius modus dicendi, quod animarum productio est per tra-
ductionem, ut anima traducitur ex anima sicut
caro ex carne, et sicut ab una candela accen-
ditur multe, sic ab una anima plures multiplicentur
absque diminucione vivificantes multa corpora. Et de hoc
aliquando dubitaverunt catholici tractatores, et Augustinus ma-
xime, sicut patet in libro super Genesim ad litteram et in libro de anima et
illius origine, et dicit quod non potuit pervenire ad
certitudinem istius questionis [illegible] quod potuisset fecit cum
dubitatione. Fuit transfusio omnium [illegible] [illegible]
ipse autem hanc positionem expresse reprehendit in libro
de ecclesiasticis dogmatibus, cuius auctoritas magna ponitur in littera.
Quam si [illegible] [illegible] anima transfundit ex anima,
aut anima [illegible] non esset degeneratio animarum, aut
humilis [illegible] quorum utrumque falsum est et im-
pium. Et ideo tertius modus dicendi catholicus et
verus, quod anime non seminantur, sed formatis corporibus ad-
creantur et creando infunduntur et infundendo produ-
cuntur. Animarum enim creationem deus soli debuit reser-
vare, tum propter earum dignitatem, tum propter earum immor-
talitatem. Propter animarum dignitatem, quia cum anima sit ymago dei
et nata immediate ferri in deum et beatificari, ipsum
diligendo, cum ex toto corde et totum suum esse im-
mediate debuit ab ipso habere, ut ipsum ex toto
corde teneretur diligere, decuit et hoc. Propter animarum
immortalitatem. Cum enim solus deus sit qui habet vitam in
semet ipso et vitam indeficientem, solus est qui
potest producere principium vite perpetuum. Est enim res in
corporibus substancialis [illegible] non possit [illegible] transmutabilis, et
[illegible] creatura sit super omnia transmutabilem, ipse est
aliqua creatura animam rationalem producere. Et ideo eius

productionem deus soli debuit reservare. Con-
sunt ergo rationes probantes quod anime rationales non sunt ex tra-
duce, sed a creatore. Ad primum vero quod obicitur in contrarium
de textu Genesis, dicendum quod anima ibi accipitur pro vita
et hoc dicitur egressus de corpore, non pro parte corporis.
Nec [illegible] illud quod [illegible] obicit quod non dicitur [illegible] producere
anime Eve [illegible] inspiravit in faciem eius et cetera, quia [illegible]
modus producendi esset animam Eve et animam
Ade non oportuit iterari. Ad illud quod obicitur
omnes nascentium [illegible] filii [illegible], dicendum quod hoc est quia anima
cum unitur carni infecte statim inficitur et
contrahit culpam originalem, non quia ipsa traducitur,
sed quia traducitur caro cui unitur. Quomodo autem hoc
fieri possit, infra de [illegible] cum agetur de originali peccato.
Ad primum quod obicitur quod actus generandi est actus completi,
dicendum quod non est [illegible] entis completi, sed [illegible]
[illegible] tantummodo [illegible] potest producere, quia anima non [illegible]
talem materiam, non potest aliam similem producere, quam-
vis sit forma completa. Ad primum quod obicitur quod in
generatione principaliter [illegible] parentes animam, dicendum
quod et si principaliter respiciat animam per modum [illegible]
et agentis [illegible], tamen respicit corpus [illegible] illud
ex quo producitur, et quam [illegible] potest fieri acceptio
non ab anima, hinc est quod ordinatur ad productionem
corporis humani, non ad productionem anime rationalis.
Ad primum quod obicitur quod brutum potest producere brutum,
dicendum quod non est simile, quia anima bruti cum sit forma
[illegible] et forma corporalis, potest de potentia materie educi. Anima
vero rationalis cum sit hoc aliquid [illegible] corporalis [illegible]
catur [illegible] [illegible] [illegible] est eam [illegible]
educi [illegible]. Quod autem non possit [illegible]
[illegible] multipliciter ostendit Augustinus
super Genesim ad litteram libro x. Quia illa [illegible]
non possit esse corporalis nec spiritualis. Ad
primum quod obicitur de generatione per adulterium, dicendum quod
ostenditur [illegible] laus divine bonitatis quod [illegible]
[illegible] beneficium quod disposuit [illegible]
[illegible] propter peccatum hominum non immutat vel [illegible]
[illegible] cum animam infundit, non considerat [illegible],
sed considerat naturam. Nec est simile de gratia, que non
respicit naturam [illegible] est. Sed magis [illegible]
ad dominum [illegible] et [illegible] ad [illegible]
et que dicuntur in littera. Posset tamen aliquis
dubitare de hoc quod dicit: Quia [illegible]
est eo miraculo quo de virgine [illegible] et cetera. [illegible]
dicit quod formatio mulieris fuit miraculosa [illegible]
[illegible] possit intueri [illegible]
propter suam [illegible]. Et quia parum pertinet ad pro-
positum, obmittenda est ad plenum. Hec solum

Nota [illegible]
[illegible]
Nota [illegible]
[illegible]

diuise sufficiat. quod non est verum. Item mixtus de corpore
mixto et semine. non quod semen sit contra solitum
cursum nature vel contra naturam. Sed quia semen est virtute
diuina operante supra naturam. Si quis autem querit
quis angelorum hoc opus supra naturam fecerit. nescitur
de sibi virtute angelica. Respondet augustinus super genesim
ad litteram li. ix. Ita in genus. quale ministerium
exhibuerit angelus in illa mulieris formatione. quis
audeat assignare. certissime tamen diuinum supple-
mentum id est caruis in loco coste locatione. plus quam formatione
corporis et animalis configurationem que in membrorum. omnia visceram
sensus omnes. et quecumque erat quo illa et creata et homo
conformata erat. non nisi illo opere dei fieri quod deus
non per angelos. sed per se ipsum operatus est. Non autem
potissima causa deus ita formauit est. tum quia modus
ille formandi erat supra modum nature. tum et ut homo
in utroque sexu in me et eum tenderet. et ex se to-
to eum diligeret. a quo se nosset immediate esse
formatum. Non autem quia ex uno homine deus omnes
producere voluit. sed in aliis generibus aliud. hec
non fecit. sumi potest exordium et connexione et si-
militudine. Exordium vero duplex. primo exordium
corporis ade tamen. Dicit sicut omnes anime rationales immediate
ab uno procedunt principio. sic omnia corpora humana
immediate exierunt ab uno. Ratio vero exordium
quod conueniat ad alias creaturas. quia in homo me-
dium tenet. inter naturam angelicam et brutalem.
cum angeli singulariter a deo producti sunt. et creature
brutales in duplici sexu. in masculino scilicet et
femino. homo debuit produci medio modo. et sic
formata eius vero. Ex connexione similiter dupliciter
sumitur ratio. Primo ut totius speciei vel dicit omnes homo
diligat omnem hominem tamquam fratrem. Secundo vero respe-
ctu uxoris specialiter. propter quam enim relinquet homo
patrem et matrem et adherebit uxori. et erunt duo in
carne una. Ex significatione duplex sumitur
ratio. primo ex significatione allegorica. qua intelligimus
primum et initium Christum et ecclesiam. Secundo parabola
generaliter qua primum quod fuit principium omnium hominum
intelligimus deum qui fuit principium omnium rerum.

Solent quidam pala de primi hominis
statu. et cetera. Sed egit magister de hominis produc-
tione. In hac parte agit de hominis dimittere et conser-
uatione. Et quoniam homo duplex habet inesse et conseruari.
scilicet in se. et in suo similis. in se puritate et diuturnitate
Terminus. In simili vero per filiorum creationem. ideo pars ista in
duas habet. In prima determinat de hominis immortalitate. In secunda
determinat de filiorum procreatione. Infra di. xx. post hec
videndum est qualiter et cetera. Prima pars duas habet. In prima

determinat virtutem. In secunda dissoluit dubitationes. ibi.
Solet hic queri cum primus homo et cetera. Prima pars habet duas. In
prima determinat per veritatem narrat. In secunda veritatem
explanat. ibi. In primo statu fuit corpus hominis animale.
et cetera. Similiter prima pars habet duas. In prima mouet de
terminanda questionem de hominis immortalitate. In secunda vero re-
mouet aliam dubitationem que habet ortum ex illa et illam
determinat per opiniones diuersas. ibi. Sed adhuc queritur si
non esset preceptum et cetera.

Diuiditur in hac parte que agitur de hominis immortalitate
per statum innocentie et tamen consistit dubitatio
Et primo queritur de immortalitate hominis que est ex parte anime.
Secundo vero queritur est ex parte corporis.
Tertio vero ex parte conuenientie.
Circa primum queruntur duo.
Primo queritur utrum anima rationalis per naturam sit immortalis.
Secundo queritur utrum omnis anima que est de parte conditionis fuit immortalis.
Iuxta primum proceditur sic. Videtur quod anima rationalis non sit
naturaliter immortalis. per auctoritatem apostoli ad thymo-
theum. qui solus habet immortalitatem. loquitur de deo. ergo
immortalitas non conuenit alicui creature. Si tu dicas
hoc est uerum. quia soli deo conuenit per naturam. anime hominis uero
non conuenit per naturam sed per gratiam. Contra. gratia non repu-
gnat nature. nec naturam uariat. Sed post conseruat. Si
ergo mortalitas in est omni creature per naturam. immortalitas que est
contrario oppositum. nulli creature per naturam est per gratiam. ergo nec
anime. Item dicitur. omne quod in aduisione incepit
in nichilum tendit. Sed anima rationalis a uisione
incepit cum sit creata. ut ostensum fuit supra.
ergo tendit in uisione. ergo non est immortalis. Si tu
dicas quod tendit quantum est de se. Sed tenetur et sustentatur
tatur manu conditoris. Contra hoc est quod augustinus dicit de
ciuitate dei. sic res quas condidit administrat. ut eas
agere proprios motus sinat. loquitur de deo. Si ergo de
se ad corruptionem tendit. diuine manus potentia
non constat obsistit. Item per auctoritatem philosophi
Aristotelis corrumpitur quod intus corrumpto. sed in carnali
in tellis in acorruptibile anime vel. ergo anima vel natura
immortalis. Item hoc ipsum uidetur ratione. anima patitur
in corpore per naturam sic planum est. sed passio magis
et magis facta abicit a substantia. aliquando autem substantia fiat
aliquid a uito. sic et alia corruptio. propter quod augmentatur de
corpore. et omnis talis substantia est corruptibile. Item anima
rationalis condolet corpori patienti et maxime compatitur. ergo
quod moritur commoriatur. Item substantia est in corpore
et corpori coniungens illi substantia. quia nunquam substantia ponat
propria operatione. ergo si destruitur et cedit operatio
destruitur et ceditur substantia. Sed ad lesionem corporis
leditur et impedit actus substantie rationalis ergo et ita

[Marginal notes:] li. q. e. iij · bz a ... q d ... cedeat ... manu conditoris tenente · li. d. ana · ... · uo d phs ... topicorum · ti.

ligere. Ergo videtur quod laedat et ipsa sibi. Ergo et ipsa sibi est
corruptibilis et mortalis. // Ad oppositum sunt innumerabiles
auctoritates et philosophorum et sanctorum. Et id ostendam rationibus.
Ut autem sufficienter animae ostendatur immortali-
tas, attendendum est quod anima habet considerari in ordine. Habet
considerari sive in ordine universi causatorum, vel
secundum ordinem iustitiae, vel secundum finis qui competit ipsi ei,
vel in se quantum ad vitam, vel quantum ad actum, vel quantum ad obiectum.
Et sic sex modis considerari habet. Et prima consideratio est
secundum ordinem quem habet inter causatas universi. Et
hanc considerationem ostenditur eius immortalitas ex duplici
ratione. // Prima est haec. In ordine causatorum uni-
versi reperimus partem illam videlicet caelum formam et eius vel
magis est de complemento universi ultima forma, sicut
et pars una, si ergo pars ista est incorruptibilis, ergo et ultima forma.
Sed haec est anima rationalis. Ergo etc. // Item alia ratio ad
idem: ad hoc quod universum sit completum, necesse est reperi-
re duas causas per perfectam combinationem. Sed contin-
git reperire in universo substantiam habentem magnitudinem
existentem incorruptibilem, ut corpus caeleste, et contingit
reperire substantiam incorruptibilem quae non est magnitudo nec con-
iuncta magnitudini. Ergo contingit reperire substantiam
mediam incorruptibilem quae non sit magnitudo, sed coniunc-
ta magnitudini. Sed haec est anima rationalis. Ex parte ergo
ergo ordinis universitatis colligitur animam esse immortalem.
// Ex secunda consideratione, scilicet ex ordine divinae iustitiae, ostenditur sic.
Nullum bonum est irremuneratum, et nullum malum
est impunitum apud eum qui iuste iudicat. Sed et
multa bona remanent irremunerata et multa mala
impunita in praesenti vita. Ergo post est vitam
aliam quam haec. Sed haec non esset nisi anima perma-
neret post corpus. Ergo etc. Si tu dicas quod hoc non
cogit, quia sicut suscitatur corpus ita posset
anima suscitari. Talis non est haec instantia. Si
enim anima ex nihilo sit causata, si corrumperetur in nihi-
lum tenderet. Ergo non suscitaretur, sed alia anima de
novo causaretur. // Item ad divinam iustitiam spec-
tat quod nihil bonum iuste ferri debet urgeri in malum
exitum. Sed secundum moralem philosophiam et secundum legem divinam
et secundum omnes sectas, potius homo debet pati mortem
quam recedere a veritate vitae et a veritate iustitiae.
Sed si omnino perimitur anima, perimitur omnino iustitia
quae est in ipsa. Ergo talis mortis perpessio, quae iusta est,
et quam laudat omnis recta ratio, malum haberet simpliciter exi-
tum, quod est contra divinam iustitiam. Colligitur ergo ex ordine iustitiae
animam immortalem esse. // Ex tertia consideratione, scilicet ex
ordine ipsius animae ad proprium finem, ostenditur sic. Omne
quod ultimo fine, quod principaliter movet, omnes alii
fines causati sunt et variantur. Sed finis ultimus

omnis operationis rationalis est beatitudo perfecta. Ergo si illa
non est, omnia quaecumque facit anima facit frustra, quia
quod hoc est inconveniens, necesse est illum finem ponere. Sed bea-
titudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus.
Vero autem hoc est sine certitudine immortalitatis. Ergo anima ratio-
nalis est apta nata ad incorruptibilitatem et immortalitatem.
// Item omnis anima rationalis naturaliter appetit beatitudi-
nem, sed nihil est otiosum in operibus naturae. Ergo omnis anima
rationalis nata est ad beatitudinem pervenire. Vera autem
beatitudo, id est perfecta securitas, vel perfecta securitas
immortalitatis vel nullus modus potest accidere, necesse est in te.
Colligitur ergo ex ordine ipsius animae ad suum finem
ipsam habere immortalitatem. Et haec triplex consideratio
sumpta est per triplicem ordinem ipsius animae, scilicet ad finem
proprium, ad divinum iudicium, ad totum universum.
// Ex quarta consideratione, scilicet ipsius animae quantum ad propria vir-
tute, arguitur sic. Nulla virtus in magnitudine et corpore
tali est super se reflecti. Sed per se maxime est anima
secundum actum proprium nata est super se reflecti, cognoscere
et amare. Ergo virtus animae rationalis non est in magnitudine
et corpore, ergo est immaterialis et incorruptibilis. Sed si virtus est
incorruptibilis et substantia. Ergo etc. // Item omnis virtus
quae per recessum et separationem a corpore corpus for-
tificatur, et potentior efficitur, est incorruptibilis.
Per naturam anima rationalis est huiusmodi, sicut patet, quia quanto ma-
gis relevatur spiritus, et homo remotior est a corpore, magis
sublevatur homo exterior, virtus quae animae rationalis est incorruptibilis.
Et sic ex sua virtute colligitur animam rationalis esse immortalem. Ex
quinta consideratione, scilicet quantum ad operationem, arguitur sic.
Substantia spiritualis per essentiam et conditionem pendentis ex corpore,
a qua operatio pendet ex corpore; anima rationalis operationem
tamen habet secundum quam non pendet ex corpore, scilicet intelli-
gere, quia nullum organum corporale apparet. Ergo dumtaxat anima
non pendet ex corpore. Sed ipsa de se corrumpi in hoc
est in illa parte dependente habet. Ergo de se est immortalis et in-
corruptibilis. // Item cum istud corpus operatur, antiquatur
et senescit in tempore. Sed animae rationalis operatio non senes-
cit nec antiquatur in tempore, immo iuvenescit, quia
in antiquis est sapientia, et in multo tempore prudentia.
Ex ipsa ergo operatione colligere possumus animam
rationalem esse immortalem. // Ex sexta consideratione,
scilicet per comparationem ad obiectum, animam rationalem immortalem
esse sic. Necesse est per rationem esse cognoscentis ad
cognitum similem ponere ad obiectum. Sed anima rationalis na-
ta est cognoscere et intelligere veritatem. Veritas autem
est incorruptibilis, sicut probat Augustinus in Soliloquiis,
sit talis non corrupta, neque veritas, sed prius impossibile est
ponatur. Ergo anima rationalis cum sit veritatis capax est
immortalis. Haec autem ratio non solum concludit animam

immortalis per unitatem intelligencie sue consciencie. Secundo per unitatem uite sue iusticie de qua Sap. i. Iusticia est perpetua et immortalis. atqui ipsa anima que est iusticie capax. // Item origo corporis leditur ab incorporeo singulariter excellentissima genus unita est de celo in medio quam in extremo. Sed anima rationalis intelligens maiora et maxima non propter hoc persistit intellectum minora. et magis delectatur in cognitione summe lucis et perpetue sapientie dei quam in cognitione alicuius creature ex comparatione. ergo ab obiecto colligit anima rationalis esse immortalis. Si ergo substancia cognoscit perpetuitatem et uirtus per operationem. et opus per obiectum secundum hanc triplicem consideracionem ipsius anime ostenditur sit ipsam esse immortalem. omnis anime consideratio siue uniuersi siue in ordine astruit anime immortalitatem. // Racio ad primam dicendum quod anima racionalis immortalis est. propter quod dicat fides catholica cui concordat philosophia. et omnis racio uera. licet autem cognitionem immortalitatis anime racionalis multiplici possimus iam credita et manuducere. potissimus tamen modus conuincendi intellectum cognitionis est ex consideratione finis. et hunc modum precipue approbat augustinus in xiii. de trinitate et in li. de ci. dei. non inmerito. quia finis imponit necessitatem hiis que sunt ad finem. hoc ergo quod prius supponendum est tamquam uerum. et certum quod anima rationalis facta sit ad participandam summam beatitudinem. hoc enim adeo certum est ex clamore omnium appetitus illius quod nullus de eo dubitat nisi [illegible] subuersa. certissimum enim est nobis quod omnes uolumus esse beati. Si ergo beatus esse non potest qui bonum quod habet potest amittere. quia hoc ipso iam habet unde timeat et unde dolere [illegible] uel minus existat. necesse est ergo quod si anima facta est capax beatitudinis quod ipsa sit per naturam immortalis. et sic collige est immortalitatis ex parte cause finalis colligitur et illud quod est ex parte cause formalis. quia enim facta est ad participandam beatitudinem que consistit in summo solo bono factum est capax dei. et ita ad ipsius ymaginem et similitudinem. Sed si est ymago dei expressa ei assimilatur [illegible] hoc autem non esset si mortis termino clauderetur. cum ergo deus sua sit ymago dignior per mortis termino claudi. ex hoc et collige ratio ex parte materie. quia enim ipsam anima sui forte tante dignitatis est. ut ipsam animam redderet dei ymaginem. in signum quod est condicio nobilissima materia que huic forme unitur et tanto appetitui ei coniungitur. et ita eius appetitus impatienter [illegible] querat animam formam appetendi optimam colligantiam sugitur ad inuicem et quamuis quod bona bone iunctum est dissolui uelle non est de [illegible] ex parte cause efficientis quia deus qui facit anime auctor est et continuus anime conseruator. et sic patet ratio immortalitatis anime ex quadruplici genere cause. quarum prima sumitur ex fine. et ille sunt rationes ostendentes non solum quia est immortalis. sed

et propter quid est. rationes uero superius inducte ostendunt quia anima est immortalis. et non concludunt ex oppositis [illegible] sunt. // Ad primum ergo quod primo obicitur in contrarium de apostolo. dicendum quod apostolus dicit solum deum habere immortalitatem. quia solus est qui potest sumere se separare perpetuare sine alterius suffragio. anima autem et si sit per suam originem ydonea ad immortalitatem. non tamen potest sufficienter se continuare in esse. nisi conseruet a summo auctore. et illa conseruatio est a gratuita dei bonitate. nec repugnat naturae ipsius anime quia ad principia ex quibus constituitur. Sed potius conseruat illorum principiorum appetitum. // Ad secundum quod obicitur de adam quod incidit in illusionem. dicendum quod tendencia illa non est per aliquem appetitum uirtutis. sed potius per defectum uanitatis quia causa est ex nichilo. hunc autem defectum summa ueritas et potentissima presencia et manutenencia excludit actualiter. et quia sic presens est anime rationali quod facit ut eam numquam deserat. quamuis sit in ea per propriam presenciam. et certe ideo anima rationalis numquam potest corrumpi. nec ualet istancia quod obicit de libro augustini. augustinus enim intelligit de motibus qui sunt anime. propter quod non dicit [illegible] esse [illegible] effectum. non propter quod dicit defectum. et sic intellectus est [illegible] perficit. et ei non repugnat. et hoc melius explicatum est in i. li. i. de [illegible]. // Ad tercium quod obicitur de philosophorum intellectus corruptibilitate. dicendum quod primo uerbum [illegible] dicit habere intellectum. non enim credendum est quod philosophus uult dicere intellectum esse corruptibilem. cum postea probat ipsum inpassibilem et incorruptibilem esse et immortalem esse. sicut in tercio de anima expresse patet. Sed uult dicere quod operatio intellectus quam habet in corpore impeditur propter aliquam lesionem factam in organo ymaginationis uel alterius uirtutis sensibilis. et quantum ad hoc unum dixit sicut patet et est manifestum sensui. // Ad quartum quod obicitur quod anima patitur. dicendum potest dupliciter. primo quod quia passio eius non est ex ipsius lesione. sed ex passione corporis lesi. et hoc non ponit aliquid de substancia eius abici sed de substancia eius habet unum. // Aliter potest responderi quod ipsa anima non solum in corpore. sed et ex corpore habet pati. non tamen sequitur quod habeat corrumpi. non enim est illa corruptio proprie adeptam sed propter quietis et pacis continuam inpeditionem. hoc autem in quarto plane determinatum est. cum agitur de penis animarum dampnatarum. // Ad quintum quod obicitur quod anima corpori condoleat. dicendum quod illa compassio non est nisi salua coniunctione anime et corporis. et quoniam mors separat illam coniunctionem. ideo non oportet compassionem mortis consequi. quia illa coniunctio non tenet nisi manente causa propter illam coniunctionem non tenet. Si anima maxime compatitur corpori. maxime patientur cum moriatur moriente. anima enim cum sit capax le-

[Marginal notes, right margin:]

Vel propter dicendum quod apostolus immortalitatem ibi uocat [illegible] immortalitatem que uere in solo deo est.

Vel dicendum quod duplex [illegible] aut [illegible] aut [illegible]. hac ultima anima rationalis [illegible]

Ad [illegible] dicendum quod anima [illegible] [illegible] [illegible] autem [illegible]

Non anima [illegible] patitur [illegible] corpori compatitur

[Marginal notes, foot of page:]

[illegible] immortalis [illegible] corrumpi [illegible] moritur [illegible] mortalitas est [illegible] immortalis [illegible] corrumpi [illegible] [illegible] ut lux [illegible]

[illegible] cum sit forma spiritualis [illegible] dependens a composito existit [illegible] intellectiua [illegible] organo corporeo [illegible] triplex [illegible] immutabile [illegible] in nullo in corruptione.

ticie/ e capax et doloris. Sed aia sit capax ui
te. nullo modo e susceptibil' mortis // Ad i
q' obi. q' opato aie ledat. ul' i pedit. dd'
q' h e pacins solu. qia. aia magna in
clinatione inclinat ad corpus. et eo' suas
opatones q'ueniet tiutes sensitiue ipi uir
tuti intellectiue immediate subministrant.
unde e q'lesis organis corpis. et ipeditis ui
rib' sensitiuis opato intell' q'diu e in
cor' ht inpditu ipo intellectu nulla gen' lesio
q' exh pz/ q' statu cu a corpe sepat ht sun
usum q'pletu. et h sufficiat quatum ad
ppositum.
Ed q' utru ois aia. ut pote brutal'
no solu ronalis/ ex p'ma q'dicione fuit
imortalis. et q' sic ui . eccles. iii. unu e in
t'itus hois et iumtor. s3 hoies et si intereat
q' ad corpa. no intereut q' ad aias/ q' pi ro
ne nec bruta alia // It sap. v. deus
morte no fecit nec delectatur in pditione uiu
or. q' mors no e introducta nisi p' petm/
q' si h' no peccasz. nec moreretur ipe. nec
moreretur al' brutu/ s3 h no eet. n aie bru
tor eent imortales. q' et c. // It h ui. rat.
pbato q' aia pt'ss sit imortalis/ pbatur
q' ois aia e imortal' p ypotesim. q' non
e maior ro de una qua de alia. loqdo de
aiab' ronab'. q' pi rone loqdo de aiab'
sensibilib'. si una aia sensit' e imor. q'
et oms. S3 aia sensit' huana/ e imor
talis. q' nuq' e ronalis sin sensit'. q' an
i hac q'uenit ho cu brutis. aia sen brutor
aliu p nat e imor' // It ois aia q' orz
par ht denobilitate/ excellit oe corpus
sic uult aug. q' magis accedit ad si
militudinem. S3 alia corpa p nat sut imortalia/
sic cor celestia. q' multo forcius aie bru
tor aliu. // Ite sba/ cui uirtus et opo no
senescat i tpe. no corrupit in tpe. S3 aia
sen' e hi. q' sic dicit phs. si senex acci
pit oculu iuuenis. ita uidet sic iuuenis.
q' et c. // It q' ho pult d's/ e dign' re
munatione. et io necce e pone aiaz ei' imortale
ut remuneret p' morte. q' pi rone. cum
bruta alia puiat hoi. et p h d'. i hoie ui
sui q' ipa debeat remunerari. // Con
nulla forma e sepabil' a corpe. ni q' ht opa
tione ppa/ p' corpus. s3 nulla spc brutal' est
hi. q' et c. maior manifta e. tu q' phs dic. i. d' aia

[Left margin:] Tex' hugon ad libr' de musica
[Left margin:] Tex' phi in de aia
[Left margin:] Tex' d' aia
[Left margin:] q

tu. et q' nulla e sba q' oini curat opatione
cu nulla sit ociosa. fa manifta e ad sensum
// It oia bruta alia fca st p' usu hois. s3 usu
hois e in ueste et de eis. et ue scitur eis dun
ea occidit. q' fca sut ad h. ut no tm fuit
hoi p uita. s3 et p morte. S3 h no eet.
aie eor eent imortales q' et c. // It aia
mort' delectur cor' imortale/ q' e eius
ppa. q' si aie brutor eent imortales/ hebant
cor imortalia. S3 q'stat q' bruta no peccaue
rut. q' debent adhuc ee imortalia. q' et
hec q'stat ee fim. pz q' et p'm // It si aie
brutor eent imortales. q' debent oia e
brutor resurge/ sic et eor hoim. S3 si h/ ee
ipo' ... q' oia erunt integra. cu i uia' bestia
multitudo et aliu q'tinue s' succedit. q' in
q'ueniens e dicere brutor aias ee imortales //
ad pdcor intellecta no e. q' aliqui dicere uo
luerunt/ brutor aias ee imortales/ p eo q'
deum aie sunt q' uiuificat corpa brutor
et eor hoim/ cu multo peccato suor decorporari
ad corpus eruendo p'niseant. et h pro quedam
phor/ et heticor fuit. sic dom e. d. tam
ea i p'sus abiecienda e. ita po tanq' uis
et detegans dignu eatur ronalis/ diffi
nit hoies. et bestias/ ee pres a h. n. intorat
q' sui inuentores et defensores/ sunt hoies
bestiales/ dum aias suas ul' bestiar finis
ul' futuras ee estimit et alii qui dre uoluit.
q' aie brutor n' sut adeo imortales sicut aie
ronales/ ut possit post cor iuuenis sut de
corruptibiles sicut alie forme. q' hnt de
tate. s3 q' tu e desus na nate sit y timu du
racione i pdiciu sue duraconis hat exaptu
sit quo no possit ubi siste. h' aut i pdiciu
duracionis/ introductum ee dut inter bruta
p' petm hoim. si. n. ada no peccasz nullu
al' brutu decederet. imo sic multo decrescit p
ciu humani. q' adeo obsequi fca sut in
obuenieria/ sicut p' facile obuiat ei q' dui
ait sup ge. ad lit. li. iii. q' si h no peccasz
no' eent aialia uiuencia de rapina. q' do
sua uita puanda/ aia inficient alia re
pugnat et roni. cu nulla iuto dicat q' quid
de ou' uictia. p' q' h peuuit. cu nullu
ei i pcepto sicauit. nec pcm suu confe
sus/ sic repugt et y magist' sen' ... q'
alia et multiplicata erit sup tra ab in
mundi uiz i fine. si nulla eent mortua q'

si tu dicas q nō erunt multiplicati si hō n̄ pec
casset. quod ḡ vim erat. qd dr eis gen̄. i. cresc
ite et multiplicamini et replete aqs. q si dām
ē piscibz: an nō intelligendū ē et dām ē alius
alibz. nūqd p culpā hōis fcā sunt deteriora atque
omnia si ingenita sit. p̄o ista tamq ingens
respondit ē. Et io dd ē ratio nōa q nulla alia
aīa nisi rōnalis simor ē. et io huī appet. si
aspiciant ad finē. p̄p q creature fcē sunt. ex q
fine in rebz ppetuitas. vl corruptibilitas p̄m cau
sam creatam enim omīs creature fcē sunt p̄p dm̄ in v̄
niuersa p̄p semetipm operatus ē dns sola ē
creatura rōnal fca ē ad fruend dō. et ut beatifice
tur i ipo que sola ē ad ymaginē. alie uō t
creature q solū tenet rōnē uestigii fcē sunt
vl ad manifestatoz diuine bonitatis. ul ad obse
quū creature rōnalis. Manifestatō aut diuine esse
ntie. et bonitatis dl ē i productōe vniuersi q est
qddam exemplatū cōplete representans illd exemplar.
et p̄p representatōis cōpletōm cōpletum debet hre
et ppetuā duratōm vniuersū at duplr ht esse.
videl decurrens et permanens. et esse decurrens nō
pōt esse ppetuū q necesse ē q aliū sit quietum
esse u permanens ē ppetuū. ille ḡ partes q respi
ciunt vniuersū q ad esse permanens sicut orbes
celorum et elemēta ppetuitatē hn̄t. ille uō q respi
ciunt q ad esse decurrens ut pote que cōsistunt
i gn̄one. et corruptōne. qualia sunt animalia
plante et alia bruta tamē nō debent hre esse ppe
tuū. sz cōtinuatū. que q̄si q̄dam circulo sunt q̄dam
renouatōe et innouatōe p mortē et uiuificatōem de
corant vniuersū. et sic patet bruta alia q ad decor
ationem corporalia sunt p̄uam. iḡ fcā sunt ad re
presentand diuina bonitatē et sapiam. et h̄ rō sup
ta a fine principali. Est et alia rō supta a fi
ne nō principali. nisi. s. creature in qbz ē sola
rō uestigii fcē sunt p̄p creaturam rōnalē. s. hoīem.
quedā. n. fcē sunt p̄p hoīe p om̄ statum
siue p̄sentē siue p̄ue quedā solū p statum
p̄ue. cū status p̄ue sit ppetuū. debet esse
ppetua. et talia sunt q integrant hōis hītā
culū sic celū. et uīj. elēa. Illa uō que fca s̄
p̄p hoīem p̄m statū uie cū ille status sit
p transitōnis. et hāc finē debet esse corruptibilia.
talia aut sunt alia bruta. q fca sunt ad sup
plendā corporis indigentiā p eū statū i quo
indiget cibi et alimonie. et sic cōcedende s̄
rōnes ostendentes aīas brutales esse morta
les ex sua pa cōditione. ad i ḡ q p̄mo

obi de eccl. q uiī ē interius. etc. dd. q lō q
ad deriorē i eius efficaciā et p̄p subiungit. quis no
uit si spc. f. adā. a. sursum q. d. nō nouit h̄
qui ambulat. p̄. intellectū carnalē q ea sola
cōsidat q exterius apparent. hō aut sapiens nouit
quid attendit qd ipse eccles in fine dicit scito
q p om̄i errato adducet te dē in iudiciū.
// ad i q obi. de li. sap. dd. q lō ul de morte
dampnis eterne. ul de morte temporali i eo cui mors
ē pena. tale aut ē solū aīal rōnis capax qd
sic solū natū ē esse bēm solū natū ē esse miserum
sic sic solū natū ē p̄miari solū natū ē puniri
q solū ipm ē. cui data ē uis discretiua int
bonū et malū p̄p et sn̄ et si bestia doleat
cū occiditur ul leditur n̄ tn̄ punitur. nō. n. est
capax miserie. solus enim ille ē miser q ul scit
se esse miserum ul scire dz cū malū ht // ad
i q obi. q aīa sens hōis ē imort. dd. q nō
ē sile. sensibile. eī in hoīe noīat potiam. s. aīe
rōnalis sicut. j. patebit sensibilis uo i brutis
noīat formā q sustentificat i in transmutabili
et q pendet ex illa. q tū ad esse. corrupit illa cor
rupta. // ad i q ob q aīa sens ē nobilior oī
corpe. dd q maior nobilitas vl minor. nō fac
ad maiorē duratōm creature. mag nobilis
ē p statū n lapse hō q sit lapis. tn̄ lapis
plus durat sn̄ sz h̄ fiat p uato corruptis cau
sae. et hāc ht aīa sensibilis p̄p hec q fundat
et pendet ex corpe cōposito ex cōtrariis sup q cōcreta
ē sublimata ē na celestis // ad i q obi
q aīa sensil. nō senescit dd ē q v̄m ē. q tn
ē per se. senescit tn̄ rōne eius in quo radicatur
s. rōne corporis. rōne cui et ht corrupi. et h̄ ex
cōditōne sua p̄maria // ad i q obi. q bru
ta faciunt hoībz. dd q ē faciū remunerabi
le n̄ ē. n̄ i q ē laudabile sola aut p̄o rō
et delibatā i qua cōsistit arbitrii libertas. ē i q
cadit laus et uituperium. et io qūs obsequium
sit magnū et utile nō ē tn̄ dignū remunera
tōe n̄ fcm̄ fuit. ex arbitrii libertate. io nō dz
remunerari aīas brutorum. et sic patet.

Consequenter queritur quantum ad p̄m articulum de
inmortalitate ade ex parte corporis. et circa hec
queruntur duo.
Primo queritur utrum aīa n̄ peccante possit corpus ade
dissolui. // Secundo queritur utrum ipa peccante possit
pecū lignum uite i uita ppetuari.

Circa p̄mum sic proceditur. et ostendit q
si adā n̄ peccasset corpus ē dissolui potuisset

[marginal note, top left:] Ad quartum sic [illegible] quod licet [illegible] habuit [illegible] in moriendi [illegible] mortale, non tamen erat [illegible] immortale [illegible]

tali ratione. Adam in statu innocentie habebat corpus mortale sicut magister dicit et Augustinus in littera. Ergo corruptibile. Contra: corruptibile denominatur a corruptione sicut vult philosophus, quod vel non esset generabile denominatur a generatione. Ergo corpus Ade corruptum fuisset, cum tamen in statu innocentie permansisset. Item contrarietas est causa pugne, et pugna in compositis est causa dissolutionis. Ergo in illo statu in quo potest esse contrarietas, potest esse dissolutio. Sed corpus Ade in statu innocentie ex contrariis habebat compositionem. Ergo statu illo manente potuit habere dissolutionem. Item cuius statui competit restauratio, competit deperditio. Sed corpori Ade in statu innocentie competebat restauratio per sumptionem ciborum. Ergo et eidem corpori in statu innocentie inerat deperditio. Sed ex quo inest deperditio, inest et consumptio, et in quo ponitur consumptio, ponitur et corruptio. Ergo corpus Ade in statu innocentie persistens dissolvi potuit et corrumpi nulla culpa interveniente. Item constans est quod Adam non potuit vivere nisi comederet, cum haberet corpus animale. Sed potuit non comedere. Ergo potuit absque omni peccato corpus eius deficere. Si tu dicas quod ipse preveniret in non comedendo, quia teneretur comedere, contra: non semper tenebatur comedere in qualibet hora. Aut Adam esuriret aut non. Si esuriret, ergo pateret antequam preveniret; si non esuriret, ergo non indigeret, cum non bene disposita tempore necessitatis ciborum appetitur. Ergo non teneretur tunc comedere, nec alias, ergo numquam. Item si Adam steterit, aliquis de filiis suis potuit prevaricari. Ponatur ergo quod prevaricatus sit; ergo ille est unus iniustus qui potuit insidiari et interficere absque sua culpa, sicut Abel interfectus est a Caym. Ergo possibile erat Adam saltem dormientem ab eo iugulari et iugulatum interire nulla culpa sua interveniente. Item impassibilitas est dos corporum glorificatorum. Sed corpus Ade in statu innocentie glorificatum non erat. Ergo in statu illo persistens impassibilitatem non habebat. Ergo persistendo in statu illo mori et non mori potuit. Ergo corpus Ade erat dissolubile anima non peccante. Sed contra. Si homo in paradiso innocenter vivit, numquam cum viveret, nec aliquid indigeret, nec ab aliquo actu suffocaretur, nec omnia que nocent mortalibus iam perdiderit. Ergo videtur quod ipso permanente in statu innocentie corpus eius non erat resolubile. Item mors est pena peccati. Sed omnis pena est ordinata; pena autem non ordinatur nisi per culpam. Nulli ergo potest inesse pena, nec mors, nisi corpus non esset plus tenetur culpa. Ergo anima non peccante impossibile fuit dissolvi corpus Ade. Item ad hoc quod debite constituatur aliquid compositum, necesse est materiam cum forma proportionari ad invicem. Si ergo anima, ut forma, et

[margin:] Ad primum

[margin, beside "pena est ordinata":] Quod [illegible] dedicata [illegible] mors [illegible] ad [illegible] [illegible]

[margin:] plus

[note at foot of left column:] [illegible] et [illegible] Ad [illegible] simul tempore necesse habet quod item ad finem, quia non terra et ad [illegible] non [illegible], ideo oportet eam esse determinatam in [illegible]. Corpus autem dat [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible]. Ergo sic habebat anima Ade [illegible], ita corpus ad [illegible] [illegible] liberate [illegible], habebat potentiam quod poterat in [illegible] [illegible] permanens vel [illegible], ergo in [illegible] erat potentia quod posset separari ab anima, si peccaret, aut si non peccaret inseparabiliter adhereret. Unde mortale erat et immortale. Cum ergo queritur an in peccato posset mori, distinguendum est, quia hoc [illegible] in peccato potest declarare hoc verbum posse, et sic in peccato poterat mori, aut hoc verbum mori, et sic non poterat, nec enim peccatum habebat quod posset moriendi, sed illa potentia non poterat in actum reduci nisi precedente peccato.

materia unita est corpori, ipsa erat corporis resolutivum. Corpori non aliud corruptivum prius inadest corruptivum, sed corruptio que potest accidere corporali non est. Ergo impossibile fuit corpus Ade resolvi, peccato non accidente, nisi culpa fuisset perambula. Item status innocentie medius erat inter statum glorie et statum miserie. Sed dissolutio corporis omnino opponitur statui glorie. Cum ergo statui glorie non opponeretur directe status innocentie, Adam in statu innocentie persistente corpus eius non fuit resolubile. Item omnis passio est ab aliquo repugnante et predominante. Sed Adam in statu innocentie existente, ut omnia concordarent ei, ut Hugo dicit, quod nichil posset corpus eius ledere, nec aliqua passio ei inferre. Ergo corpus eius non erat passibile nec dissolubile. Item impossibile est stante fortitudine alicuius ipsum cadere. Sed fortitudo omnis consistit in subiectione dei et per subiectionem dei aliis causatis, tam corpori suo quam et brutis. Ergo spiritu rationali stante in puritate innocentie et obedientie impossibile fuit corpus a beneficio nostre recedere. Sed anima appetit unum corporis. Ergo impossibile fuit corpus in statu dissolvi. Respondeo. Ad predictorum intelligentiam notandum quod, quemadmodum vult verbum philosophi, hoc est duplex aliquid dicitur immortale, quia ad verbum posse declarare hoc est quod est immortale, vel actus moriendi, vel ratione potentie et lecito predicantes utrum corpus hominis esset dissolubile sive posset dissolvi, ipso non peccante distinguitur. Quia illi cum ablativus absolute posset determinare hoc verbum posse, ~~dissolvi ipso non peccante~~ vel hoc verbum dissolvi. Si hoc verbum posse determinet, veritatem habet locutio et est sensus: quod Adam dum existeret in statu innocentie posse habebat ut eius dissolveretur. Si autem ablativus ille referatur ad actum qui est dissolvi, falsa est locutio, falsa et sensus quod Adam posset dissolvi in statu innocentie. ~~ita quod sit~~ ita quod simul esset innocens et mors sui corporis pena. Et hoc est impossibile, pro videntie ordine divine iustitie, quam nullam inordinationem in universo sustinet. Si ergo pena coordinata est, non precedit culpa, et corporis dissolutio non potest evenire quod in [illegible] et innocenti non est pena, inconveniens videtur, et contra ordinem divine iustitie. Quod corpus hominis dissolveretur in statu innocentie, et hoc sancti dicunt, et rationes ad hoc inducte ostendunt, et in concedendo sufficienter viam concludunt. Ad primum ergo quod pro obiciatur quod omne corruptibile a denominatione accipitur, dicendum quod philosophus loquitur de illo corruptibili cuius regimen non subiacet voluntati. Sed solum virtuti sue, et id denominatur. Item corpus ipsum, quia habet causam corruptionis infra se. Corpus autem Ade et si esset mortale et corruptibile, tamen nostro subiacebat

[margin note, foot of right column:] Nota quod immortale [illegible] quatuor modis dicitur: actu moriendi — hoc modo Adam fuit immortalis in statu innocentie; habitu — mortuus fuisset, nec [illegible] mortalis; dispositione — sic non fuit immortalis, aliqua in dispositione possibilis ad mortem; potentia — potuit non peccare, sic mortalis [illegible]; sed solum deus [illegible] solus habet immortalitatem [illegible]

ordine divine iustitie. et ideo non uolutatis concordia erat corporis nunquam corrumpi. Ad iii. quod obicitur quod ex positione contrariis quantitatibus corrumpebatur corpus secundum illum statum. dicendum quod aliquo modo se habent contraria in compositione corporis secundum statum nature lapse. aliter secundum statum nature institute. secundum statum enim nature lapse. non solum agunt in aliquid extrinsecum. sed etiam ad invicem mutuo agunt et patiuntur. non solum in ipsa constitutione. sed etiam post constitutum esse. in statu autem innocentie taliter commixta fuerunt et proportionata. in ipsa compositione. et ad tantam concordiam educta. ut in illo statu manentes mutuo non pugnarent. et ideo propter illam compositionem corpus illud dissolui necesse non erat. Ad iiii. quod obicitur quod post statum innocentie in illo corpus fieret deperditio. dicendum quod sicut natura uilis patitur etiam corrumpi secundum partem. sed nullo modo patitur corrumpi secundum totum. sicut in bene instituta in homine regulata a concordie iustitie repugnantes admittebat deperditionem sed in homine secundum aliquam partem. propter statum altioris in quo erat. sed nullo modo patiebatur corruptionem secundum in toto. sicut enim fiebat corruptio et deperditio. ita et fiebat restauratio. et ideo non consequitur dissolutio. Ad v. quod obicitur quod adam a cibo poterat abstinere. dicendum quod non poterat abstinere a comestione quam esset locus et congruum quod ex preceptis precepto erat. ut comederet de lignis paradisi aliis a ligno scientie boni et mali. tamen est quod si adam non precepisset in bene instituta dictaret. quod dictat unicuique debere manum sibi inicere. nec ideo illa obiectio. quod obicit de fame. debebat enim famem preuenire. et ipse bene sciebat homo in indigentia sue nature. quod sibi precaueret. obmitteret peccaret. Ad vi. quod obicitur quod peccator potest cadere in necessitate. dicendum quod verum est secundum statum nature lapse. in quo omnis homo ratione peccati originalis est mortis debitor. non permittit enim innocentem cadere a beneplacito nec est secundum ordinem divine iustitie. secundum statum presentem. in statu autem illo quia nulla culpa precesserat. ordo divine iustitie talem ordinationem uel punitionem admittere non debebat. Ad vii. quod obicitur quod impassibilitas est dos corporis glorificati. dicendum quod verum est. sed quod impassibilitas priuat et actiuam et passiuam passionem secundum omnem statum. illa autem impassibilitas corporis ade non in erat in primo statu determinatum. et ideo proprie non erat nisi dos debebat.

Consequenter queritur utrum adam post peccatum corpus eius possit perpetuari per esum ligni uite. et quod sic. uidetur. quod post peccatum gen. iii. ne forte sumat de ligno uite et uiuat in eternum. sed certum est de adam post peccatum. ergo si post peccatum sumpsisset in eternum uixisset et corpus eius perpetuatum fuisset. Item sicut ipsum uidetur. per rationem. de sancto enoch. qui de adam aut sic. hunc quam peccatum corruptibilem. post peccatum corruptionem. consequitur quod per esum ligni uite potuit suscitari. Item hoc probatur per exemplum enoch. et helye. sicut dicit glossa. et auctores sancti in paradiso conseruantur per esum ligni uite usque ad antichristi aduentum. sed quod tunc usque ad illud tempus conseruari possunt eadem ratione. et deinceps. ergo pari ratione. et corpus ade. Item non fuit maioris efficacie lignum scientie boni et mali ad corpus perdendum quam lignum uite ad conseruandum. sed per esum illius ligni corpus hominis factum est dissolubile. ergo pari ratione per esum alterius ligni potuit corpus corruptibile solidari et perpetuari. sicut enim alterius ligni comestio corpus sanum et solidum non reddidit dissolubile et infirmum. Item post peccatum si semper homines ingressi fuerint uiri. dispositiones adbitudinem perpetuam. et uitam immortalem. ergo si lignum uite corporale sic se habebat ad corpus sicut lignum uite spirituale se habet ad spiritum. uidetur quod et si homo peccatum uixisset et de ligno uite gustasset. quod corpus eius esset factum indissolubile. Item homo bene complexionatus. si non habet impedimentum extrinsecum. uiuere potest usque ad consumptionem humidi radicalis. sed ergo est humidum. restaurari possit corpus eius perpetuum incorruptum seruari. sed ergo illud lignum uite sicut dicunt doctores habebat uim restaurandi humidum radicale. uidetur quod si homo de illo comedisset quod corpus eius in eternum posset durare. et post commissionem culpe. Contra. ro. vi. stipendia peccati mors. ergo si postquam homo peccauit necesse fuit ipsum peccasse necesse fuit ipsum mori. ergo necesse fuit corpus eius dissolui. ergo non potuit perpetuari per esum alicuius ligni. Item sententia data fuit gen. ii. quacumque die comederitis etc. sed ergo illa sententia nulla uirtus creata potest infirmare. ergo et si homo comederet de ligno uite. necesse erat ipsum mori et corpus eius dissolui. et hoc ipsum dicit alius textus gen. iii. puluis es et in puluerem etc. Item homo peccatum similis factus est iumentis insipientibus. sed iumenta si comederent de ligno uite. non propter hoc corpus eorum fieret indissolubile. ergo si homo qui ad condicionem mortis similis iumentis effectus est per culpam. et si de ligno uite comederet. corpus eius dissolui necesse esset. Item non minus est de mortali immortale facere quam de mortuo uiuum. sed mortuum suscitare hoc est uirtutis solius dei. et uirtutis infinite. ergo corpus dissolubile ad indissolubile reducere hoc est solius uirtutis diuine. ergo si homo post peccatum de ligno illo comederet. corpus eius nichilominus dissolui eum esset necesse. Respondeo dicendum quod eadem lege qua diuina iustitia non patitur innocentem puniri. et nocentem patitur etiam

postea

Contra

Responsio

malitie remaneret in perpetuum. Et non diuinum decretum fuit, ut si homo mandatum dei custodiret, perueniret et ipsi actori suo inherens consisteret, sicut animus dignus amitteret. Et sicut uoluntas ad necessitatem sic etiam in uitio corpus ipsum desereret, et dissolutum in suam originem unde sumptum erat rediret. Et quia diuinum decretum erat inuiolabile, hinc est quod, cum homo peccauit, quamuis de ligno uite ederet, corpus eius non fieret indissolubile, ita quod mortem posset euadere. Ideo concedende sunt rationes hec ostendentes. Ad primum quod per obiectionem inducitur de textu, dicendum quod textus non dicit ibi uite immutabilitatem, sed uite quandam diuturnitatem, quomodo sepe consueuit loqui scriptura. Quamuis autem lignum uite illud corpus non possit perpetuare, poterat tamen adeo naturam ipsius adiuuare et uigorare ut diutius uiueret. Et probabile potest esse quod ad duo secula, scilicet ad iubileum etc. Et ad secundum quod obicitur de Enoch et Elya, ut dicitur, non concludit uite immutabilitatem, sed solum quandam diuturnitatem. Quia etsi lignum uite possit homini lapso conferre per se diuinitus collatam uirtutem, non tamen poterat in eternum conseruare, quia diuinum decretum infirmare non poterat. Et corpus hominis peccantis adhuc post peccatum habile non erat. Primo et secundo lignum in solo eo quod dispositum habebat ad eternitatem efficaciam habebat. Ad tertium quod obicitur quod uile de ligno scientie boni et mali, dicendum quod illud simile deficit dupliciter. Primo quia illud lignum scientie boni et mali non fecit corpus esse dissolubile, sed solum hominis culpa et diuina sententia. Secundo quia corpus Ade antequam peccaret nec habebat necessitatem ad permanendum nec necessitatem ad decidendum. Sed postquam homo peccauit corpus eius subiectum fuit necessitati moriendi, et ideo per esum ligni uite non poterat conseruari. Ad quartum quod obicitur de [illegible] sacramentis ad fontem uite spiritualem etc., dicendum quod illud simile deficit dupliciter. Primo quia non ita facilius uiuat et uiuificetur quam non. Secundo non quia fons uite spiritualis multo potentior est super animam quam illud lignum esset super corpus, et non non sequitur quod si anima sic recreatur et uiuificatur anima quod lignum uite reformaret et consolidaret corpus in statu perpetuum. Ad quartum quod obicitur quod lignum uite restauraret humidum radicale, dicendum quod etsi per suum esum sufficienter restauraret humidum in corpore hominis primum statum nostre institutionis, nunquam tamen in statu nostre lapse sic restauraretur quin semper aliquid deperditio fieret, ita quamuis diutius conseruaretur, nichilominus tamen aliquid de humido radicali

deficeret et corpus ad dissolutionem perueniret.

Consequenter queritur de immortalitate primi hominis ad coniunctum, et circa hoc queruntur duo.

Primo queritur utrum illa immortalitas in esset homini a natura uel a gratia. Secundo quod illa immortalitas esset eadem per essentiam cum immortalitate glorie.

Circa primum sic proceditur et queritur utrum illa immortalitas esset a natura uel a gratia. Et quod a natura uidetur. Primo est non similis quod nobis innascitur et est quo nati sumus. Ideo est illa immortalitate per essentiam est illa immortalitas inditus est homini a natura conditionis. Ergo fuit a natura uel a natura. Item mors non poterat esse homini nisi superueniente culpa, sic probatum est supra. Sed culpa non poterat homini inesse nisi deordinaret se. Signum ergo erat homini quod non immortalitas inerat ei per naturam. Item propter hoc erat homo immortalis propter quod erat innocens. Sed innocens erat ex conditione nature etc. Ideo igitur nullam habet gratiam, non tamen habet innocentiam. Ergo immortalis erat ex nature conditione, non ex beneficio gratie. Item immortalitas glorie anime consistit in continua coniunctione anime et corporis. Continuatio autem coniunctionis anime et corporis est per continuum appetitum unionis ad alterum. Sed anima habet ad alterum continuum appetitum ad corpus et econtra per naturam, aliter gratia. Ergo immortalitas inerat homini per naturam. Item illud est per naturam per quod datur rei esse et per quod in esse continuatur. Sed anima rationalis que est forma per naturam immortalis corporis dabat illi esse et complementum. Et ipsius corporis sine hominis esse suum habet continuum, sed a quo inest est continuatio ab eodem est immortalitas perpetuatio. Ergo etc. Item uile est homini inducere ea que sibi opponuntur. Sed homo per esum ligni uite et aliorum lignorum paradisi uitam suam poterat perpetuare. Sic dicit Augustinus et magister Hugo de Sancto Victore, quod hominis perpetuatio inerat homini per naturam. Sed contra Augustinus super Genesim ad litteram et magister dicit in littera: Aliud est homo immortalis quod erat ei de ligno uite, non de conditione nature. Mortalis erat conditione corporis animalis, immortalis beneficio conditoris. Item Augustinus ex persona dicit quod sic perstituta fuit filiis Israel quod in xl annis uestimenta eorum non ueterascerent, ita perstitutum fuit Ade ut non moreretur. Item super Lucam x: Et despoliauerunt eum et plagis impositis etc. Glossa exponit de personis quod dicit spoliatum fuisse gratuitis et uulneratum in naturalibus. Cum ergo immortalitas non fuit uulnerata, sed simpliciter ablata ipsi homini per culpam, ergo non inerat ei a natura sed a gratia. Item hec uirtutes uel immortalitates siles non deficiunt sibi et per culpam

ergo si immortalitas inerat homini animae, non videtur quod debuit
cum reliquerit propter culpam. quia si eam amisit, patet
etc. // Item impossibile est duo opposita inesse eidem secundum
eadem principia. maxime per principia naturalia ex causa,
que non inclinant ad opposita. sed homo per naturam suam
poterat mori. ergo aut immortalis non erat, aut si
erat, non erat per naturam, sed per gratiam solum. // Item
corpus Ade per naturam propriam erat nobilissime complexiona-
tum. ergo molles et teneras carnes habebat. sed
illud quod molle est cedit duro. ergo per ictum corpus Ade
vulnerari poterat et secari. ergo per consequens ad mortem erat
inclinatum. // Item ignis naturaliter consumit corpus ex eius
violentia(?) constitutum. et corpus Ade per naturam indigebat aspi-
ratione et respiratione. ergo si homo caderet vel in aquam
vel in ignem et non moreretur, hoc non esset per
virtutem nature, sed per potentiam dei, ut supra. non ergo erat anima
sed potentia etc. // Ad hoc dicendum quod sicut magister dicit in littera,
et etiam multi sancti et varia fuit opinio. quidam enim dicere
voluerunt quod immortalitas primi hominis erat animae, quod
quod esset agens intrinsecum aut habitu oppositum, habuit
aliquam efficaciam retinendi mouere, et intrinsece ad
virtutis. sed plus una habet quam altera. sicut
et cum dicitur homo est visibilis, duo tanguntur, et ap-
titudo et dispositio. Item cum dicitur homo est immortalis,
unde sic homo quomodo potest dici visibilis per
naturam quodammodo per gratiam. sic et proposito potest
et sed quod est visibile importat aptitudinem. sic
in homine per naturam. homo enim anima sua habet aptitudi-
nem ad visitudinem. secundum autem quod importat dispositionem
sufficientem ~~ordinem actum~~ per gratiam quis pervenit
ad visitudinem, sed sufficientem ordinem ad actum. sic
et in homine innocentie fuit per gratiam. per quod sufficienter
disponitur ad gloriam. neque sola illa potest sufficere natura.
sic in proposito immortalitas quam ad statum innocentie dicitur
poterat homo per naturam immortalis et per gratiam. quia anima
habebat aptitudinem. sed aliquid habebat complementum.
et hoc patet sic. triplici enim potest mors homini contingere:
aut per elementorum pugnam et dissolutionem, aut per humidi
radicalis consumptionem, aut per extrinsecam lesionem. // Im-
mortalitas ergo dicit privationem huius triplicis mo-
rendi. quantum ad actum et potentiam. In beatis qui
dicuntur immortales, quia non possunt mori quo ad actum
et non solum in hominibus constitutis qui dicuntur immorta-
les, quia potuerunt non mori. sed triplici genere mo-
riendi. habebant enim aptitudinem evadendi. sed
triplex genus mortis. primo quia habebat animam, naturali
vinculo(?) unitam, erat complexionatum, et tamen deesse
incorruptibile erat. et illud corpus regebat et conservabat,
ut ratione erat primus homo ex hiis constitutus.

quam numquam deficeret per elementorum pugnam. sed tamen illud
non sufficiebat. hoc enim non possit anima facere
facere, si poneretur in consimili corpore. et ideo datum fuit illi
anime donum gratie, per quod posset corpori preesse, et illud
agere, et etiam quasi in quadam amicitia custodire,
et sic diu vellet suo actui subiacere. hanc autem — *in regeneratione*
donum gratie vocat quidam iustitiam originalem. et sic
patet quod ad immortalitatem quantum ad primum genus moriendi aptitudinem
habebat anima. sed complementum a gratia. Similiter — *radicalis*
quantum ad secundum genus moriendi, quod est per humidi consump-
tionem. vis enim nutritiva potens erat ad conver-
tendum alimentum sibi sufficiens, et ideo efficaciam — *homo*
habebat virtutem adinveniendi, et ex hoc ita potens
erat, ut conservaret in eo sine corruptione simile humi-
dum. sed quia humidum radicale paulatim consumitur,
nec potest reparari per quodcumque alimentum, ideo data est
virtus specialis cuidam ligno, quod dicitur lignum
vite, per cuius sumptionem repararet humidum radicale.
et sic quidem non fuit ex conditione rei, sed ex beneficio conditoris.
sicut alias dictum est. tertio ad tertium genus, quod
fit per extrinsecam lesionem. Adam enim fortis et
potens erat ad repellendum nociva. sapiens
et diligens ad precavenda. non habebat nociva
extrinseca. et ideo providentiam habebat ut nullam
lesionem incurreret mortem. vim(?) preterea que bestie et
si qua alia sunt que nocere possunt [illegible] omnino nolle-
bant. sic in sompno nec in vigilia. sed non erat
anima. sed a dei speciali providentia, que ita eum cus-
todiebat, ut subpedibus eius omnia subiacerent,
ut nichil cuperet ipsum offendere. et si cuperet non
valeret. Et sic patet quod immortalitas que fuit in
statu innocentie, quantum ad aptitudinem fuit anime,
quantum ad complementum fuit ut agentis(?). et sic per magistrum
patet ratio patet ad obiecta. ratione enim quam probat, quod non
fuit simpliciter anima concedenda est, quia divinum concludunt.
// Ad primum vero quod obicitur, quod fuit anime, quia fuit ei innata.
dicendum quod non omne quod in est homini a principio sue nativitatis
simile est. non extendatur sed non simile. multa enim bona gratie
data erant et dantur. cum natura sic planum est.
et ideo primum non valet. // Ad primum quod obicitur, quod mors non
poterat intervenire sine precedenti culpa. dicendum quod hoc — *solum per naturam, sed per beneficium gratie, quod erat*
non erat nisi super additum. quia enim originalis iu-
stitia faciebat naturam immortalem esse. et hec non
poterat perdi nisi per culpam. ideo mors non poterat in-
tervenire nisi per culpam. // Ad primum quod obicitur, quod
innocentia erat anime, ergo similiter et immortalitas. dicendum
quod innocentia dupliciter potest dici. uno modo privati-
ve, quia privat culpam. alio modo positive, quia po-
nit iustitiam gratiam. // In innocentia autem

lxx(?) Aptitudinem anima
Dispositionem remotam agit(?) gratia data.
Dispositionem propinquam agit(?) gratia faciens
Complementum ab iustitia gratie, vel a fortuna gratie super induta

anima(?)
Aptitudinem animam, per complexionis equalitatem.
Dispositionem remotam, per esum lignorum paradisi
Dispositionem propinquam, per esum ligni vite
Complementum, iustitiam innocentialem.
causas(?) gaudebat ex quatuor que sunt
Inequalitas complexionum, contra quod habuit summam equalitatem
Defectus paulatim humidi radicalis, contra quod esus lignorum ad restaurandum.
Debilitatio caloris naturalis, contra quod esus ligni vite
Tendentia elementorum ad proprias regiones, contra quod iustitia originalis
continuit animam sibi convenientem etiam ad corporis conservationem.

est differens per essentiam

Item non immortalitas innocentiae quia cum illam habet culpa

non erat causa immortalitatis, sed magis quod est propria passio
tonis. Sed secundum quod aptat originalem iustitiam. Immo
autem erat in anima vis tenens corpus continua. Ad
2um quod obicitur quod continuatio vitae est ex quiete contra
corporis. Dicendum quod ad continuationem vitae non sufficiat
appetitus. Sicut ad vivificationem non sufficit appe-
tere beatitudinem. Sed natura est cultius virtutis ad satis-
faciendum appetitui. Omnis enim natura appetit esse et du-
rare, non solum hominis sed brutorum. Non tamen omnibus
est immortalitas, et ideo non sequitur. Et si anima sit con-
tinuativa appetitus, quod anima sit continuativa immortalitatis.
Et per hoc patet responsio ad 3um obiectum, quod a Deo datum
esse et conservatio. Dicendum enim quod et si illud sit verum
de conservatione quae est ad esse, non tamen est verum de per-
petuatione. Multa enim sunt quae possunt esse data
et tamen non possunt perpetuari. Ad 4um obiectum quod
per esum ligni vitae et aliorum lignorum poterat in esse
conservari. Dicendum quod ista non erat tota causa immortalitatis,
etiam erat divina virtus perpetuans et prohibens no-
cumenta et in natura virtus conservans et vivificans continua.
Tertio quod lignum vitae talem effectum haberet, hoc speciale
donum erat Dei. Sicut et quod tanto tempore vestimenta et cal-
ciamenta populi Israel potuerunt sibi praestare obsequia.
Et sic patet illud.

Secundo quaeritur utrum eadem esset immortalitas innocentiae
per essentiam cum immortalitate gloriae si homo stetisset.
Et quod sic videtur. August. de verb. Apost.: per Christum recupera-
mus quod perdidimus in Adam. Sed illa immortalitas quam
in Adam perdidimus per Christum recuperamus. Sed illa immortalitas
quam recuperamus per Christum est immortalitas gloriosa. Ergo etc.
Item potentia et dispositio est eadem per essentiam secundum se ipsa
in disposita. Sed immortalitas innocentiae et immortalitas gloriae
sic se habent sicut potentia indifferens et potentia disposita dis-
ponitur quae est necessitas. Est in statu innocentiae potentia
mori et non mori; in statu gloriae necessitas non mori.
Ergo etc. Item 2 ar. confirmatum et non confirm-
atum est idem per essentiam, similiter et caritas. Sed primo et
immortalitas sic se habent, quia hoc immortalitas et illa. Ergo etc.
Contra. Mortalitas in statu innocentiae non est
alia a mortalitate in statu miseriae, quia non est postea per
data nova potentia ablata. Ergo pari ratione in sta-
tu innocentiae et in statu gloriae non est alia et alia
immortalitas. Item si homo stetisset, transferretur ad im-
mortalitatem, quia nullius [illegible] nobilis in eo fieret
deperditum. Ergo aut immortalitas in hac dignitate conditionis
nobilis si transferretur, ista immortalitas non amitteretur,
[illegible] tamen et in eodem homine duae immortalitates
simul et semel. Ergo immortalitas innocentiae et immorta-
litas gloriae non differunt. Sed contra, quia habet ad

et ad primum. Proprium differentis per essentiam. Sed immortalitas
in statu innocentiae et in statu gloriae se habent ad se
per differentis per essentiam, quia illa est a natura. Ista
est a gratia gratis data. Ergo differunt per essentiam.
Item non est transitus ab eodem in idem. Sed transitus
esset ab immortalitate innocentiae ad immortalitatem gloriae.
Ergo illa immortalitas et ista non sunt eadem. Item quorum
opposita sunt diversa, ipsa sunt diversa. Sed immortalitati
status innocentiae [illegible] opponitur mortalitas,
quia sic in erat eadem quia Adam erat mortalis et
immortalis. Sed immortalitati gloriae opponitur isti. Ergo
est eadem cum illa immortalitate. Item licet vi-
ta Adae esset una et continua, sive tamen continua [illegible]
perpetuitatis tamen vitae et conditio esset alia et alia.
Quia conditio animalitatis et spiritualitatis non habent [illegible]
proprietates. Sed per oppositum et diversitatem. Ergo cum im-
mortalitas non dicat solum vitam, sed per conditionem vi-
tae. Ergo statum animalem et spiritualem est videtur quod immorta-
litas sit alia et alia. Item hoc ipsum videtur
per illud quod dicitur in littera: alia est immortalitas quam ante
sumus, alia quam resurrecturi speramus. Ex hac auctoritate
expresse colligitur quod alia sit immortalitas
una et alia pars. Respondeo: ad praedictorum intelligentiam
notandum est quod et si id sit signum ipsius assumpto sive in
abstracto et concreto, id est significatum hominis qui est im-
mortalis et quod est immortalitas. Id est quod potentia sive aptitudo
non moriendi et haec potentia ad non moriendum
non est ad quod potentia [illegible] animae in regendo et
continuando corpus, ut non numquam deficiat nec
a vita recedat. Haec autem potentia consequitur ipsum vel [illegible]
et ei conformatur. Unde sicut in statu innocentiae
potuit peccare et non peccare, sic anima potuit cor-
pus continuare et non continuare, et homo potuit mori et non mori.
Quia vero in statu gloriae in potentia est animas corpus [illegible]
[illegible]. Et quia in statu miseriae necesse habet peccare et [illegible]
in potentia est sed alterata in sua originali conditione in potentia est animae
corpus vitam continuare. Quantum ad magis ipsius. Vel aliter potentia
in statu innocentiae et gloriae est eadem per essentiam, differens
solum per statum et dispositionem superadditam. Sic in magis
conditione et regendi corporis, quae dicitur immortalitas, per essenti-
am est eadem, differens sola superaddita dispositione.
Et ideo cum quaeritur utrum immortalitas innocentiae et gloriae [illegible]
[illegible] esset eadem, respondendum potest quod eadem est per essentiam,
sed alia quantum ad dispositionem superadditam. Aliter ut [illegible]
dicamus una et eadem est, sed alterius sive alteratur sicut
corpus album et nigrum id est et alteratur. Et [illegible]
sunt rationes ostendentes quod haec immortalitas et illa
per essentiam esset una. Ad omnes ad [illegible]
[illegible] et inde. Nam ad 1um quod per obicitur ad [illegible]

Ad [illegible] Sic mori et habere ad peccatum. Ita potentia moriendi Adam
[illegible] eadem erat potentia peccandi quia potuit peccare et non peccare et post [illegible]
non potuisset peccare. Sed dispositio differt utrobique. Sic eadem erat [illegible]
quia potuit mori et non mori, cum illa quam [illegible] non potuisset mori,
tamen per dispositionem accidentalem additam utrobique eadem [illegible] differt
sicut idem homo albus et niger idem secundum aliud.

·xxvi·

[illegible] mag [illegible]

utrum hic immortalis

mu hi. et ille inmortales et illius est aliud et explana
tum in responsione. quia principium perpetuum scilicet post continuum est vinar
gendus, licet sit aut talis dispositio. hinc gratia, sine
non gloria. Ad primum quod obicitur quod non est transitus ab eodem in idem.
Dicendum quod transitus ab hac immortalitate ad illam est per diversificationem
statuum, quia est transitus a statu institutionis. et ideo sicut
continuo a statu imperfectionis ad statum perfectionis, non dicitur
ab eodem in idem. Dicitur status dicitur alius sicut in proposito et illud.
Ad secundum quod obicitur, quod habent diversa opposita. Dicendum quod illa diversi
tas oppositis venit ex ratione superaddite dispositionis sicut
in intellectu in libertate arbitrii, que est libertas a coac
tione et a culpa et a miseria. libertas enim a culpa si
addit aliquam dispositionem scilicet gratiam. libertas autem a miseria
superaddit aliam dispositionem vel innocentiam vel gloriam.
Ratione quarum dispositionum habent opponi diversis, sic et immortalitas
gloria superaddit ultra immortalitatem innocentie, sic dispositio que
est necessitas super dispositionem que est congruitas. Ad illud
quod obicitur immortalitas dicit conditionem ultime sue status. Dicendum quod
verum est. sed non principaliter. immo principaliter dicit potentiam corporis
continuam, sic potentiam est et ideo illa non contingit adul
timum scilicet ad alietatem magis, iam patet responsio. quod enim dicitur
quod sit alia et alia aut intellectus hec esse eadem quod est alia
x altera. aut intellectus alia et alia extremo quod ad ipsam potentiam
quod ponitur importat ipsa immortalitas. sed quod ad dispositionem
superadditam. et sic patet responsio ad quesitum.

Circa ista sunt dubitationes circa litteram. et primo
quia dicit quod dicitur. in primo statu fuit corpus hominis
animale. animale enim denominatur ab anima. ergo omne corpus
habens animam potest et debet dici animale. sed corpus gloriosum est huiusmodi,
ergo animale dici potest. Item quod dividit animale contra spirituale. Si
tu dicas quod anima nominat ubi vitam carnalem. sic dicitur
Io. xii. qui amat animam suam perdet eam. sed tali modo
vivere est reprehensibile. ergo videtur quod tale corpus non competit
statui innocentie. Respondeo. Dicendum quod non omnis anima
competit ei quod persui in completione vel imperfectione. non
addit non spirituale. unde sicut ab appetit bestiis et omni
bestie esse alia, sic animale dictum ab anima, competit quodam
modo hiis que habent animam existenciam. et ideo voluit
Augustinus applicare corpus animale id est corpus anime modus exigens,
et ille modus Deus attendit. sed quod animale venit ab
anima, et patet responsio ad obiectum. alio modo possum dicere licet mihi iam pr[...]
quod animale venire ab his que est anima. et cum anima competitur be
stiis, dicitur corpus animale id est bestiis simile. erat autem ade
in sua conditione quod ad corpus consimilis bestiis, conveniens corpus
quia et iam quod indigebat refici cibis, quod ad mentem
non erat in honore et bestiis dissimilis. sed quia cum
in honore esset non intellexit, immo peccavit ideo comparatus
est iumentis insipientibus et similis factus est illis. ut et non solum
ipse et corpus post bestiis esset similis, indigentia cibi

sed et in bestialitate et appetitu motus. et sic patet per quem
dicitur Adam habuisse corpus animale et quo dicitur contra spirituale,
Item quia dicit quod dicat quod habebat corpus mortale et in
mortale. cum enim mortale et immortale sint opposita
videtur quod duo opposita simul et semel in eodem existent. Item ad [...]
cedentia dicitur dicitur per mortale et inmortale, sic prove
et invitale. si ergo in potentiale est ad simul et semel esse vitale et invi
tale. in potentiale est esse mortale et inmortale. Respondeo. Dicendum quod in
mortale dupliciter dicitur. uno modo prout privat actum et ap
titudinem moriendi, et sic dicitur inmortale quod non est potens
mori, et hoc modo directe opponitur ei quod est mortale, et im
possibile est esse eodem. Alio modo prout privat actum solum,
et tunc dicitur inmortale id est potens non mori. et hoc modo inmortale et inmortale
non habent oppositionem. quoniam possibile est rationales et ille quasi invisibiles
obiciunt, sunt ad oppositum. et ideo licet actus sit oppositus, po
tentia non sunt opposite, et sic patet responsio ad illa obiecta. procedunt
enim secundum quod inmortale privat potentiam, et si tu obicias
quod potentie distinguntur per actus. et ideo si actus sunt oppositi
et potentie simul. Dicendum quod illud habet locum in potentiis immaterialibus pluribus,
vel si in aliquibus potentiis locum habet intellectum de actu quod
complectitur totam potentiam. cum autem potentia est ad opposita unus
illorum actuum potentiam totam non complectitur. Item
quod dicit quod dicat quod post peccatum corpus eius est mortuum
mortuum enim et vivum opponuntur privative. ergo si
corpus ade post peccatum vivebat tamen est dictum mortu
um erat. si dicas hoc esse dictum quia necessario moriturum erat
attinentum pro ratione cum haberet necessitatem ad putrefactionem
debet dici corpus ade esse putrefactum. Respondeo. Dicendum quod
sic dicit Augustinus in xiii. libro de civitate dei. mortuum
potest esse non nisi principium. et quod est principium, sic sig
nificat mortem in fuisse, quia est principium preteriti temporis,
et tunc dicitur esse aliquis mortuus in quo mors preterita
fuit, et quod est non. sic denominat aliquid non solum a mor
te que in fuit. sed et a morte que inest. sic dicitur aliquis
albus ab albedine que inest. et quoniam mors non ad dicat
quoniam tendentiam ad non esse. et hoc continue ad non esse
tendit post lapsum. hic est quod continue est inmorte
et ideo continue potest dici mortuus. et ideo dicit apostolus quod
corpus mortuum est propter peccatum. quod ergo obicitur quod mortuum
et vivum opponuntur. Dicendum quod verum est secundum quod mortuum simpli
citer privat vivum, hoc est secundum quod dicit actualem separationem
sui a tempore corruptibilis. quoniam autem dicitur ordinem ad illud terminum,
non opponitur dicitur. sed ratione eius ad quod ordinatur quia ordinat
ad opposita invicem. et sic simul possunt stare. immo necesse est simul
esse cum ita presenti. et ideo significat principium huiusmodi ubi mo
ratur est anomalum. non tenet formam aliorum participiorum
preteriti temporis sicut dicit Augustinus. Item quia dicit quod dicitur subie
cit hoc designo vite quod pro forma inmortalitatis fuit, ab ali
menta ulterius non reciperet. ergo hoc est quod est contrarium nisi dare

in corruptione, sed fructus illius ligni vitae erat corporalis alimentum, non posset manducari et digeri. Ergo non poterat homini plus per ipsum in immortalitate. Item aut ille fructus convertebatur in corpus humanum aut non; si non, ergo non reficiebat nec sustentabat; si sic, ergo erat eiusdem naturae cum carne reliqua; ergo videtur quod immortalitatem praestare non poterat. Respondeo dicendum quod lignum vitae dicitur ab Augustino potuisse praestare perpetuam immortalitatem, non quia ipsa virtute posset corpus hominis facere incorruptibile, cum hoc sit solius potentiae divinae, sed quia virtute sibi data habebat adhuc disponere, et divina virtus illi ligno tamquam sacramento assistebat, quae immortalitatem assistens perficiebat. Et quia lignum vitae habebat posse habere virtutem ut ad immortalitatem disponeret, satis probari in multis similibus; multa enim sunt aromatica, ut myrrha et balsamum, quae corpus hominis diu a putrefactione conservant. Quod vero ratione divinae virtutis assistentis diceretur corporibus illis immortalitatem praestare, simile habetur in sacramentis quae dicuntur conferre gratiam, cum non ipsa gratiam causent, sed divina virtus ipsis assistens. Hoc melius in quarto libro explicabitur. Hic sicut in paradiso terrestri dictum est, cum lignum vitae erat primis hominibus in sacramentum, sicut dicit Augustinus.

Cxx. 8.

Post haec videndum est qualiter primi parentes etc. Supra egit magister de conditione immortalitatis; in hac parte agit de perpetuitate posteritatis. Vel aliter: et primo redit. Supra egit de conservatione individui; hic agit de conservatione speciei, quae quidem est per filiorum procreationem. Dividitur autem pars ista in partes tres. In prima determinat qualiter primi parentes filios procreassent; in secunda determinat quales filii nascerentur, ibi: Sed non quaeritur quales sint procreassent etc. In tertia epilogat quae praedeterminata sunt, ibi: Tales erant homines ante peccatum. Prima pars habet duas. In prima determinat de modo generationis; in secunda de tempore ejaculationis, ibi: De tertio vero quaeritur quo tempore etc. Similiter secunda pars principalis habet duas: in prima determinat quales nascerentur filii quantum ad corpus; in secunda quales nascerentur quantum ad animam, ibi: Et cum de corpore humano non sit absurdum etc. Aliarum partium subdivisiones et continentia manifestata sunt in littera.

Ad intelligentiam huius partis in qua determinatur litteraliter de statu innocentiae, quaedam incidunt dubitabilia. Et primo quaeritur utrum in statu innocentiae fuisset sexuum commixtio. Secundo utrum in illa commixtione esset seminum decisio. Tertio utrum in illa seminis decisione esset delectationis intensio. Quarto utrum in illa commixtione

in muliere

esset integritatis corruptio. Quinto quaeritur utrum in omni coitu esset prolis generatio. Sexto quaeritur utrum esset in generatione masculorum et feminarum multiplicatio.

Circa primum sic proceditur. Et quod si homo stetisset fuisset sexuum commixtio, probatur Genesis 2: Faciamus ei adiutorium simile sibi; sed vir non indigebat adiutorio mulieris nisi quantum ad actum generationis; nec poterant sibi aliquem generare nisi simul commiscerentur; ergo etc. Item Augustinus xiiii De civitate Dei: Quisquis dicit non coituros nec generaturos homines si non peccassent, quid aliud dicit nisi propter numerositatem sanctorum necessarium fuisse peccatum? Ergo si in Genesi ponitur quod si homo non peccasset, vir et mulier per commixtionem sexuum generarent. Item distinctio sexuum non est nisi propter generationem; sed in prima sui conditione distinctio fuit in humana specie masculi et feminae; ergo si sexus distincti ad unum actum non convenirent nec commiscerentur, frustra esset. Quod si homo stetisset, vir et mulier commixti essent. Item vir habuit vim generativam; sed planum est quod per se generare non poterat, cum nec haberet locum in quo foetus vegetaretur, nec viam per quam egrederetur; ergo videtur quod ad hoc quod generaret necesse erat sibi cum muliere commisceri et convenire. Contra: Augustinus De bono coniugali: nuptiae non nisi mortalium esse potuerunt; constat hoc autem esse quantum ad commixtionem sexuum. Si ergo manente statu innocentiae homo non poterat mori, ergo nec mulieri poterat commisceri. Item Damascenus: poterat Deus hoc genus absque generatione multiplicare, si homo mandatum suum servasset, ut multiplicavit angelos; ergo videtur quod si homo stetisset, quod vir mulieri commisceri non haberet ad filium procreandum. Item inde data est vis generativa, ut quae non possunt continuari in se, conserventur in suo simili; sed homine stante semper in perpetuum continuari posset; ergo non videtur quod homo generaret. Item commixtio est opus carnis; sed primi parentes cum essent spirituales, non erant dediti operibus carnis, nec impediebantur agere contemplationis. Ergo non videtur quod illo stante haberent sibi invicem commisceri. Respondeo dicendum quod in statu innocentiae absque dubio homo haberet generare, ex hoc quod hoc attestatur auctoritas scripturae et iudicium rationis. Scriptura enim dicit hominibus in statu innocentiae, sicut scribitur Genesis 1: Crescite et multiplicamini et replete terram; et alius textus dicit: Mulier in adiutorium viri est facta. Ratio etiam hoc consonat, quia dictum est primum generandi spiritui ad complectionem numeri, vero generationis ad complementum et perfectionem civitatis supernae. Et quia in statu innocentiae non perfectior erat quam in statu viae, et si homo stetisset superna civitas suorum civium numerositate nequaquam fraudata esset, primi parentes est quod in statu innocentiae generare potuissent et genuissent. Et quia si ipse vir nec mulier per se sufficeret ad generandum, non per commixtionem fieret, quia unus ad alterum nullum est praebere auxilium in procreatione prolis ad multiplicandum genus humanum. Et ideo

Ad speciem naturae humanae ... variata ... [illegible] ... de perfectione autem speciei humanae in statu animali [illegible] individuum. Immo magis actus qui conservat speciem seu multiplicat [illegible] perfectionem, cum id producit sibi simile, ut dicit philosophus iiii Meteororum. In illo fortior actus nutritivae ad generationem individui. Sic actus multiplicationis speciei in omnibus [illegible] duo concurrunt, scilicet agens quod [illegible] patiens quod confert materiam. Et hi duo in idem reducuntur, cum non idem [illegible] moveat et moveatur. In omnibus autem perfectis viventibus [illegible] materialis habet ut agat, fecunda ut patiatur, unde oportuit ad [illegible] mas et femina. [illegible] modus fuisset in paradiso [illegible]

ostendende sunt rationes ostendentes quod si homo stetisset
esset generatio per seminum commixtionem. Ad primum autem quod
obicitur in contrarium de verbo Ieronimi de bono coniugali. dicendum
quod mortale est non vacuum in quo hoc necessitate inmor-
talitatis. Sed mortale dicitur generaliter propter animalium successionem
qua sola potest fieri generatio. quia in eo solum potest fieri
decisio et restauratio. et quia homo mortalis esse potuit
in statu innocentie, huius non institutum glossa ibi probat.
Ad secundum quod obicitur de verbo Damasceni. dicendum quod Damascenus non vult
dicere quod non esset generatio si homo stetisset. sed quod non esset
per illum modum per quem est modo. scilicet cum libidine et feditate.
Ipse non dicit quod deo fecerat sed facere potuit. Ad
illud quod obicitur quod ideo data est vis generativa quia partes
erant corruptibilia. dicendum quod illa non est ratio totalis
immo ratio principalis fuit quam ignorauit philosophus
est multiplicatio numeri electorum. quam deus sic disposuit
ut fieret successiue per generationem multiplicatione. sic
tamen tacetur est. tamen videlicet propter diuine generationis manife-
stationem. tum etiam propter hominum maiorem coniunctionem
ut magis adinuicem se diligerent. tum etiam propter uni-
uersi decorem et perfectionem. quia non solum modo attenditur
in permanentibus immo etiam in decurrentibus. decursus
in rebus mirabilibus ex suo ordine et exigentia
adinuicem rationales partes qualiter fuerit. Ad illud
quod obicitur quod commixtio seminum est opus carnale.
dicendum quod carnale non sonat in malum sicut illud
ad Romanos v. caro concupiscit aduersus spiritum. Et modo
dicit Ieronimus super epistolam ad Galathas v. nemo carnem suam
odio habuit. et sic carnale potest dici dupliciter. vel gratia
quod dicitur naturam. vel actiue quod dicitur uicium.
Primo modo in primo statu seminum commixtio non
esset carnale opus. eo quod non esset ibi uiciositas.
esset tamen opus carnale quod caro sonat in naturam homo
esset spirituale opus. quia natura repugnat hec contra
et spiritus gratie.

Ad hoc vero in illa commixtione esset seminum
decisio. et quia sic vir generaret de substantia sua
aliquid produceret. Sed mulier produceret aliquid de substantia sua
ut daret ei partem substantie sue. cum dare totam non possit
nisi solus deus. partem autem substantie non daret nisi decideret ase
etc. Item fuisse apte et viri generatio. non tamen
effectiue. sed et mulier. sed quamuis alia duo sint in
omni natura est adinuicem unitum et commiscetur. sic et tota
sicut et ad sui. et autem in quo uniuntur non solum
secundum rationes mulieris sed et effectiue. et tale uocamus semen.
ergo si homo stetisset generatio necesse esset per commixtionem
seminum. Item vir ex suo coitu mulierem fecun-
dauit. sed hoc non esset nisi ad perficietur mulier. sed ergo
per non perficietur necessario. quia non primum est repugnat. ergo

in perficiet aliter superfluum. et hoc est per semen. ergo fiet
seminum commixtio. Item aparatum conditione huius
fuit viri et mulieris naturalia susceptibilia et ydonea
ad huius seminaris generationem. et decisionem. et con-
mixtionem. Frustra sint que sit organa uirtutis
generatiue. ergo in generatione pluribus est semen de-
cidere. ergo si homo generaret tale quod competebat illi
statu innocentie fuisset commixtio seminum. Sed
quia semen est superfluum nutrimenti. vero autem superfluitas
in est uiciositas. sed in illa institutione non erant ui-
ciositas. ergo non superfluitas. ergo non humor seminarius. Preterea
semen est superfluitatis tale digestionis. Sed si homo stetisset
in primo esset necessario superfluitas fedi generis. ut
patet stercus et urina. ergo nec superfluitas tale.
Respondeo per philosophum. responsio magister est. quia ille superfluita-
tes numquam sunt sine feditate et ignominia. ergo si fie-
dilitas et ignominia non sit in illo in parte pruilegio non esset
in eis talis superfluitas. Item si esset in eis semen
aut esset conueniens ipse complexioni. aut non. si non.
ergo non videretur quare deo deberet vel potius plures generari.
si sic. sed si mulier tenet quod est sibi conueniens. et si expel-
lit hoc non est per naturam sed per uiolentiam. sed ergo in statu in-
nocentie homo homines generaret. non uiolenter scilicet mulie-
ris. quia in generatione semen non emitteret. Item a cum
aliis decisio partis apte est uia ad corruptionem. sed
homo in statu innocentie ad corruptionem non tendebat.
ergo generando semen non decidebat. Responsio dicendum quod
cum generatio plus quam est decidere et facere nec habet fi-
eri coniunctionem et commixtionem duorum seminum in
hominibus. quibus plus se habent per modum mulieris et efficien-
tis. licet quod vero mulier plus residet penes mulierem et ef-
ficientes sicut actiuus. plus residet penes uirum. necesse
est ad generationem aliquas particulas tam a mulier quam
a uiro decidi in quibus esset uirtus et vero seminalis corporis
propagandi. quia ergo hoc est ordo nature. non solum in lapse
sed in institute. ideo dicendum est quod in statu innocentie fuisse
viri et mulieris per decisionem seminum generasset. Ad illud
quod obicitur in contrarium de semine superfluitate. dicendum quod est superfluitas residuitatis. et est superflui-
tas puritatis. superfluitas
residuitatis est inseie. et hoc superfluitas necessi-
tate non excludit. immo id ipsum quod est necesse superfluum
generatiue. et hoc superfluitas non repugnat
bonitati et completioni. quia non sonat superfluitatem in
complemento. Est et alia superfluitas impuritatis sicut
stercus, urina, defluxus reumatis, et emissio
sudoris, et consimilia. et hec est in duplici differentia. quedam
uenit ex debilitate uirtutis retentiue et expulsiue,
sicut urina et sudor, et talis non fuisset in Adam,
precipue quia uirtutes naturales erant in suis operibus
efficaces. Alia vero est que uenit ex nutrimenti quantitate

Ad obiectum. ne dicit philosophus xvi de animalibus. In generatione naturali semen masculi se habet per modum agentis sicut
artifex. semen vero mulieris per modum patientis. sicut materia. Oportet autem ad productionem esse
agens coniugi patienti. unde oportet ad generationem coniunctionem seminum fieri. quod si in statu isto
decisio esset ab utroque parente etc. ideo oportebat ab utroque decisionem fieri.

Contra philosophum xvi de animalibus

Contra philosophum xvi de animalibus

xvi de animalibus

Contra philosophum xvi de animalibus

Sed necesse est spiritus superfluum
in dividuo. necesse est uirtutis ge-
neratiue. et superfluum

Contra philosophum xvi de animalibus vocat semen superfluum
necessarium vel superfluum quod digeritur.

Contra philosophum xvi de animalibus

ter et nutrimenti puritate. Et huius signum in adam. Quando enim est superfluitas coitionis et unitionis, est propter separationem puri ab impuro, ut id quod purum et ydoneum est assimilatur in alimentum. Illud vero quod est minus ydoneum abiciatur quasi exitus. Sed non cum tanto fetore et feditate sicut nunc. Et huius satis indicat naturalia in intestinis et foraminibus corporis humani alia post conditionem deputata. Et propter hoc prius [illegible] adorata obiecta. Nam primo obiciat quod ubi est superfluitas, ibi est ulcerositas. Non videtur quod habet non virtutem de superfluitate residualitatis. Alia est superfluitas seminis secundum autem quod obiecta quod superfluitas provenit digestionis est cum feditate et in cum penalitate. Sed non valet, quia illa separatio puri ab impuro sic fit in nobis cum feditate, in illis esset sine aliqua fetoris corruptione et attenuatione virtutis post conversionem et puritatis [illegible] non multum cogit. Quia semen cum sit superfluum nutrimenti est necessarium generationi, conveniet cum non ut salvatur ipsum in se, sed ut salvatur ~~[illegible]~~ eius in altero. Et ideo non illud non appetitur retineri, sed in altero transfundi. Et ideo [illegible] non dat necessitatem generationis [illegible] sicut est. Nunc autem generatio [illegible] non cogit. Quod dicit quod decisio est via ad corruptionem. Sed non valet. Hoc verum est de decisione partis necessarie cum quadam violentia et non est decisio sine restauratione. Hec autem non est in seminis decisione sicut ostensum est. Et ideo omnia obiecta possunt solvi per distinctionem prius factam, et alia et plura media que adhuc possunt adduci.

Tertio queritur: utrum in illa seminis emissione esset delectationis intensio. Et videtur sic [illegible] non [illegible] conspicua desiderat superfluum emittere. Ergo melius dispositi magis desiderant id emittere. Sed in illo statu multo melius erant dispositi quam nunc lapsi. Ergo ex maiori generatione magis desiderabant semen emittere quod est superfluum. Sed illud malum est desiderium in expletione multo maior est delectatio. Ergo in seminis decisione multo maior esset delectationis intensio quam sit modo.

Item delectatio est ex coniunctione convenientis cum conveniente et sensu eius. Et ideo dicit ille delectationem esse in coitu propter contactum humoris placidi et unctuosi in quo maxime viget sensus. Si ergo tanta erat tunc convenientia vel maior quam sit modo et sensus tunc magis vigebat quam modo, videtur quod in seminis decisione maior tunc quam nunc esset delectationis intensio.

Item unaquaque virtus cognoscitiva delectatur in finali et expletivo sue operationis, hec perfectio eius est. Ergo quanto maior esset completio et finalitas, tanto maior esset delectatio. Sed vis generativa in qua viget sensus tactus finalior et completior erat tunc in actu suo quam nunc. Ergo maior esset in delectationis intensio. Item

oculus ad plus delectatur in aspectu luminis et auditus in auditu cantus sonori, quam aspectus vel auditus hominis lapsi. Ergo pari ratione in gustu [deleted] et tactu appetito sibi convenienti multo plus haberet delectationem. Ergo cum cognovisset uxorem suam cum commedistis maiorem delectationem haberet. Sed contra Augustinus dicit de civitate dei libro xiiii filii non fuissent [illegible] sic membra genitalia applicarentur ad invicem sicut modo applicantur manus operi. Sed in applicatione manus ad opus aut nulla aut modica habetur delectatio. Ergo pari ratione videtur quod nec in contactu vel [illegible] membrorum.

Item si tanta erat delectationis intensio tunc quanta est nunc, cum modo sit deordinatio in actu generandi propter intensionem delectationis, tunc fuisset generatio deordinata. Ergo non esset generatio instituta sed destituta.

Item si in actu illo in statu esset delectationis intensio, cum fortius una virtus immoratur, videtur alterius videtur quod sicut nunc in illo opere absorberet usus rationis in tantum, sed hoc non potest esse sine [illegible] subditione. Ergo non esset non ordinata sed inordinata et subversa.

Item si tanta esset tunc delectatio in perfectione et repletione sicut quanta est nunc, ergo similiter tantus esset appetitus in absentia sicut est nunc. Sed vehementia desiderii appetitus excitat pruritum carnis et vehementia facit membra illa inobedientia et repugnantia. Ergo in statu ante lapsum esset pruritus concupiscentia, quod est contra omnes sanctos et fidem sinceram.

Restat ergo quod tempore status instituti in seminum commixtione non erat delectationis intensio.

Sed intelligendum est hic duplicem modum dicendi. Quidam enim dicunt voluerunt quod tanta vel maior erat delectatio tunc quam nunc. Et tamen non erat immoderata tantum, tanta erat propter summitatis virtutis perfectionem et immoderata non erat, quia propter superioris virtutis subiectionem. Ratio enim dominabatur illi delectationi et eam deferebat in suum finem et ideo non absorbebat. Nec erat ibi repugnantia et propterea voluntas solvebat obiecta.

Est et alius modus dicendi, qui magis concordat verbis Augustini et probabilibus rationibus, scilicet quod in decisione seminum et commixtione eorum tempore status instituti aliqua fuisset delectatio moderata tamen et temperata, quam exigebat hominis fortitudo et quam volebat temperare hominis ratio. Ideo et ideo non erat tanta quanta est modo. Nunc enim quia virtus illa magis exivit rationis imperium, dum id amisit ordinis iustitie virtualem et extimationem, per quod imperabat membris inferioribus, ideo laxatis sibi habenis toto impetu conatu se precipitat in delectationem delectabilis sibi oblati, non propter intensionem virtutis moventis sed propter defectum virtutis ~~moventis~~ retardantis. Unde sicut equus lascivus rupto freno velocius currit in preceps [illegible]

Intensio delectationis quinque causas exigit: obiecti moventis, sensus apprehendentis, decentis virtutis regentis. Hiis duobus primis potuit esse [illegible] ad obiectum erat [illegible] vivacius. Sic oculus sanus [illegible] [illegible] [illegible] delectationis in iudicium rationis.

Nota secundum Algazel in iii methaphisice sue delectatio et dolor annexa sunt necessario apprehensioni. Apprehensio autem in nobis est duobus modis: una est sensibilis que est manifesta, que procedit ex delectatione quinque sensuum; alia est occulta que est intellectualis, et prius patet per predicta. Variatur delectatio secundum intensionem apprehensionum et virtutum apprehendentium et intentione rerum apprehensarum. Quanto enim virtus apprehendens est fortior et nobilior et quanto apprehensio fortior, et res apprehensa convenientior, tanto est delectatio maior. Quare ergo in statu innocentie virtus intellectiva erat fortior et eius apprehensio fortior et res apprehensa convenientior, scilicet ei obiecta fuit convenientius, ideo tunc delectatio intellectualis erat maior et sensualis minor. Unde Algazel: delectatio intelligibilium nobilior est in suo genere delectatione sensibilium et prepollens illa viget status. Ita quod sapiens eligit delectationes intelligibiles super cibos et sensualia. [illegible] post peccatum, quia oculus contemplationis extinctus est et oculus rationis [illegible] lippus. Oculus vero carnis remansit clarus [illegible] et sic delectatio [illegible] fortior et in [illegible] sensualis, et apprehensio eius fortior, ideo delectatio maior et delectatio intelligibilium minor. In adam non ergo.

Ad marginem: simul; et; nec; Ex

Appetitus delectationis seminis superfluitatis; delectatio in expletione

Avicenna: Delectatio cuiuslibet virtutis est in plena adeptione sue operationis

otiosius, quam cum infirmatur et detinetur a suo se-
ssore; sed non habet maiorem virtutem. Sic et ipsa po-
tentia que est semper habere, et hoc est quod dicit Aug. xiiii de ci. dei: nu-
ptie ille digne felicitate paradisi, si peccatum non fuis-
set, et diligendam prolem gignerent et pudendam
libidinem non haberent; et ideo generantes sunt rationes osten-
dentes quod non esset tunc tanta delectationis intensio
quanta et nunc; tamen non tanta sit ut modum et ordinem
debitum non observet. Ad illud quod obicitur quod integri-
um quia non desiderat emittere superfluitatem, dicendum quod
verum est, sed illud desiderium habet terminum et limitem, et in
natura instituta illum terminum non excedit. Nunc autem
excedit, et ideo plus tacta est. Ad illud quod obicitur de
delectatione veniente ex coniunctione continentis cum contento et se-
minis eius, dicendum quod non tamen venit ex coniunctione, sed ex
virtutis ~~...~~ conversione super delectabile. In statu
autem nature institute, etsi esset coniunctio continentis cum conten-
to, et semen non tamen tantum esset virtutis inanitatio
et inclinatio quanta est modo, et ideo non esset tanta propa-
ratam intensiva delectatio. Ad illud quod obicitur
quod virtus delectatur in complemento et fine sui
actus, dicendum quod verum est, sed tamen adhuc ista delectatio
terminum prefixum debet habere, et haberet utique si homo stetisset,
et quoniam illum modo preter egreditur, hinc est quod amplius
delectatur, et quamvis delectationis modus non sit maior.
Ad illud quod obicitur quod amplius delectaret homo in sensu vi-
sus et auditus, dicendum quod verum est de delectatione illa,
sed non est verum de delectatione carnalitatis. Non est simile de
delectatione que est in visu et que est in tactu. Quoniam visus
delectatur in obiecto quod est nobile, et magis accedit
ad naturam spiritualem, similiter et auditus, et ideo in beatis de-
lectatio visus potest intendi. Tactus vero dele-
ctatur in re magis grossa et materiali, et ideo intensio
sue delectationis magis repugnat statui spiritua-
li, et magis reddit hominem carnalem et animalem, quod non
est in statu misere. Et sic patet quod illud non est simile.

Utrum si in illo coitu esset integritatis
corruptio. Et quod non videtur per Aug. xiiii de ci. dei: sine
ulla corruptione integritatis infunderetur [vel fuderetur] maritale
gremio mulieris. Ergo videtur quod si homo stetisset nulla esset
integritatis corruptio. Item non corruptio est
integritatis in re habente sensum sine passio vel dolor, quia
dolor est sensus divisionis, sicut dicit philosophus. Si ergo
in actu illo stetisset integritatis corruptio, cum
esset in re habente sensum, esset ibi aliqua passio dolo-
ris passio; sed hec passio non potuit esse in illo statu,
ergo non integritatis corruptio. Item non est corruptio
integritatis sine amissione virginalis dignitatis. Sed si
homo stetisset, in actu illo non fuisset aliqua dignitatis
amissio. Ergo non integritatis violatio. Item cor-
ruptio integritatis est principium destructionis et di-
spositio ad mortem. In morte autem integritate dicitur
et privat corruptionem. Si ergo statu illo manente
certum videtur quod mulieres essent immortales, ergo integrita-
tem per corruptionem aliquam non poterant perdere. Sed Q[uesti]o
contra: possibile est semen suscipi et emitti in apertio-
ne mulieris. Sed in actu generationis fuisset seminum
commixtio; ergo fuisset et mulieris apertio. Si ergo in apertione
mulieris integritatis virginalis est violatio, ergo et ce-
tera. Quamvis illa sit deordinata, non tamen sunt ab-
lata. Ergo sic modo commisceret maritus uxori et tunc.
Sed nunc non potest commisceri sine corruptione integritatis,
ergo nec tunc. Item quod aliqua virgo conceperit solum est mira-
culum et privilegium solius matris Christi. Si ergo miraculum et
privilegium est super naturam, quod nulla in statu illo
mulier posset concipere manente virginitate et incorrup-
tionis integritate. Item mulier non posset parere salve
salva uxoris integritate, quia fetus non posset nisi
per apertam portam exire. Exire enim per ianuam clausam
hoc est solius Christi privilegium et non in possibili. Si ergo esset
integritatis corruptio in partu, et in concep-
tu. Respondeo. Dicendum quod propositio quod plus habet auctorita- R[esponsi]o
tis quam utilitatis, quia tamen habet ortum ex verbis Aug.
ideo introducta est, magister pro explanatione illi-
us, quod dicit quod maritus commisceretur uxori sine
ulla corruptione integritatis, quod quidem non videtur esse
intelligendum, scilicet non nisi permanet integritas esset
viri ad mulierem carnis commixtio, propter quod intel-
ligendum est quod integritatis corruptio ita dicatur,
scilicet claustrorum apertionem, penalem passionem et fedam
delectationem; primum est nature, secundum est pene, tertium vero est cor-
ruptionis viciose, secundum tenet medium inter culpam
et penam. Si ergo vir uxorem cognovisset in tempore nature
institute, fuisset ibi claustrorum apertio, sicut osten-
dunt rationes pro inducte. Non tamen fuisset ibi penalis
passio ac feda delectatio, quoniam generatio non esset infecta. Necesse
corruptissimo obediret ibi illa membra, sicut
dicit Aug. Sic obedivit os, manus et lingua pro-
sic manus aperitur et clauditur et os aperitur. Non
est ibi passio vel penalis delectatio feda, sic fu-
isset in natura instituta. Non turpius fuisset tunc loqui
de illis membris quam sit loqui de aliis. Nunc autem tur-
pe est loqui. Dicendum propter hoc quod non haberet et revelaret
actum illum ratione feditatis que in ipso consistit. Et sic
patet responsio ad rationes ad partem oppositam. Omnes enim pro-
cedunt de corruptione secundum quod corruptio sonat in-
violentiam et penalitatem et in delectatione et in feditate,
et sic minuit dignitatem virginalem. Et hoc patet per rationes

tanti singula.

Unitio quam utrumque in quolibet coniunctione viri et mulieris esset plus generando. Et quod sic perfici matrimonium pro tempore innocentie erat solum in officium, non in remedium. Sed officium consistit in procreando prolem. Ergo solum ad hoc erat. Si ergo vir et mulier non coniungebant nisi immortaliter nisi propter quod erat matrimonium, videtur quod numquam coniuncti erant, quin prolem generarent. Item qui debitum petit in statu nature lapse preter necessitatem plus procreandi, peccat saltem venialiter. Ergo ibi vir numquam peteret debitum preter necessitatem plus procreandi, aut si peteret peccaret et caderet a statu innocentie. Ergo in illo statu manente numquam cognosceret uxorem, quin extra susciperet prolem, quia actus non esset privatus debita intentione, nec intento debito fine privatus. Non enim intentionis est, non est sine culpa, privo vero utilitatis intente non est sine pena, quorum neutrum non est sine pena erat in natura instituta. Item numquam homo comedisset quin ex illa comestione suscepisset refectionem, nec tamen umquam nutritiva in suo actu privata fuisset proprio effectu. Ergo pari ratione generativa in suo actu numquam caruisset debito fructu. Sed fructus eius est proles et cetera. Item numquam homo seminasset terram, quin exinde collegisset fructum temporalem. Sterilitas enim non fuit in terra nisi propter hominis culpam. Ergo sicut mulier integra erat quam terra asti...tate, sic terra tempore nature institute. Ergo numquam mulierem cognovisset, quin exinde debitum fructum suscepisset. Sed quod vis nutritiva semper administrat generative. Ergo cum homo continue nutriret, huiusmodi seminarius generative continue administraret. Ergo vel oportebat hominem esse ordinate pollutum, vel nam generationis exsecutione seminis vel aliam mulierem cognoscere quam non esset apta generare, ut potest quam prolem haberet in ventre. Sed ergo prima inter duo sunt inconvenientia, restat ergo tertium, scilicet quod uxorem alienam cognovisset quam prolem non generasset. Item sicut comedere est actus nutritive et concupiscibilis, sed homo naturaliter appetit comedere non solum in statu nature lapse, sed et in statu nature institute. Ergo pari ratione naturaliter appetebat coire. Sed homo tempore nature institute debebat appetitus naturales satisfacere cum non esset ordinatum et ordinate appeteret, alioquin penam sentiret. Ergo vir quam sine misericordia posset concupiscere sine nocte vir preter necessitatem plus generandi alienam mulierem cognosceret. Item ponatur quod Adam cognosceret uxorem suam pregnantem, quero aut peccavit aut non. Si non, ergo non erat necesse quod omni coitu generetur. Si sic, peccatum est actus, tunc matrimonium quoque tempore nature lapse erit magne vel maioris. Sed nunc propter bonum matrimonii excusat coitus a culpa, etiam quando nulla est plus generandi necessitas. Ergo vir multo fortius tunc. Item non erat maior in ordinatio in tactu illorum membrorum, quam in dando manum ad os. Sed manus ad mouendum potest ad os sine aliquo peccato et preter necessitatem. Ergo vir quia Adam potuit cognoscere uxorem suam absque peccato preter necessitatem plus generandi. Item dicendum quod vir in quolibet actu quo cognovisset uxorem, suscepisset extra prolem. Causa huius est, quia congruentia ordinis exigebat, et perfectio virtutis ad hoc sufficiebat et exigebat. Nam hec congruentia duplicis ordinis, scilicet virtutis generative ad rationem et virtutis ad suum finem. Vis enim generativa ordinem habebat ad rationem, ordinem in quantum perfecte subiectionis, et in actum non exibat nisi quod ratio dictabat. Ratio autem sana et ordinata dictat nullatenus esse utendum nisi ad id propter quod est et quia vis generativa data fuit homini ad plus multiplicationem. Sed ratio recta ratio [illegible] numquam dictaret, et vis generativa numquam exiret in actum nisi propter plus generationem. Hec enim congruentia ordinis exigebat, et perfectio virtutis ad erit quam ad hoc sufficiebat, quia enim vis generativa in viro ad generandum erat potens et sufficiens, nec habebat impedimentum, similiter et mulier pro suo loco et tempore cum ordinate cognosceret vir uxorem, semper extra prolem susciperet, propter exigentiam duplicis ordinis et sufficientiam duplicis virtutis, scilicet generantis et concipientis, sicut predictum est. Unde rationes hoc ostendentes concedende sunt. Ad primum ergo quod primo obicitur quod nutritiva semper deserviret generative, dicendum quod in esset in Adam ordinata ut numquam de cibo sumeret nisi a deo temperate quod superfluitas fieret digestionis, et quod dicit semen esset sufficienter coadunata, quousque veniret hora debita generandi. Adam enim in statu innocentie posse non sine cognovisset, et sufficientiam suam alimenti et tempus et horam quam generare debuisset, et vivere modeste et sobrie, quod non ad superhabundantiam, nec ad indigentiam declinaret. Ad primum quod obicitur quod naturaliter appeteret coire, sicut comedere, dicendum quod non est simile, quia actus comestionis ordinatus ad salutem individui, sique continue fit deperditio, actus vero generationis ad conservationem speciei et multiplicationis, quod non oportet continue fieri. Ex temporibus determinatis. Ratio sic non esset appetitus illius ad coitum, sicut est ad cibum. Nec ita continuus, sed ita frequens, sicut enim in viris castis et tempore nature lapse non sic est inclinatio ad coitum, sicut ad cibum, similiter vir nec in Adam

Quia quolibet coitu fuisset plus generando ostendit:
Rationis certitudo, quia vir sciret quando fecundaret feminam ...
voluntatis rectitudo, quia non quereret nisi propter finem ad quem ...
generative subiectio, quia numquam exiret in actum nisi ex imperio rationis recta et voluntate ordinata.
Virtutis perfectio, quia pro loco et tempore vir erat potens ad [illegible] et femina optime disposita ad concipiendum.

erat. — Quod autem ita intendat appetitus virtutis generative, sed prius est corruptus, non quia institutionis primarie. — Ad id quod obicitur quod sic arguit si fuisset perseverantie non fuisset. Dicendum quod perseverans non potest cognoscere sine deordinatione, vel quia sicut vel quia [illegible]. Et quia in statu innocentie deordinationem timere non poterat, quia non erat ibi [illegible] nec peritus, ideo si tunc cognovisset, si sciret se in utili cognoscere inordinatus fuisset et ideo periret. Non est simile quod inducitur de matrimonio instituto necnon lapse, quia nunc non solum est in officium procreande prolis sed in remedium non vitande fornicationis, sicut melius tangitur [illegible] patebit. — Ad id quod obicitur quod non esset ibi maior deordinatio quam in admoderatione manuum ad [illegible]. Dicendum quod similitudo illa attenditur quod adhuc quia utrumque membrum [illegible] deordinatione carebat. Inter tamen dissimilitudo est quia magis oportebat actum illum ad finem debitum ordinare quam qualemcumque motum manus vel pedis, propter deordinationem usus illorum membrorum ad operationem plus etiam autem manus vel pedis non est deordinatus et ideo non oportet deliberatione exercere.

Extra ultimo queritur utrum equaliter fieret multiplicatio virorum et mulierum. Et quia sic videtur, non sic procederet in generando sicut eam instituit. Sed Deus cum produxit non humanam produxit masculum et feminam, ipsi [illegible]. Ergo similiter et ipsi non multiplicarentur. Item generans non potuit contingere ut [illegible] et femina. Et sic [illegible] est ad generationem mulieris et sic masculus, sic ergo vir. Quia non equaliter intenderet utrumque sexum, sed sicut intendebat sic multiplicabat, ergo et cetera. — Item sic vir intendit se salvari in filio, scilicet in viro quem generat, sic et mulier in filia, scilicet in muliere. Sed non esset bonum esse ordinatam in muliere sicut in viro. Ergo si vir non frustraretur sua intentione in filio nec mulier, ergo equaliter contingeret masculos ad generationem sexus virilis, tot contingeret feminas ad generationem sexus muliebris. — Item in statu innocentie sic quilibet contineret, et quilibet gratie multiplicaret. Cum omnibus esset debitum, scilicet contineret et multiplicaret, et cetera. Ergo quilibet haberet uxorem. Sed ergo nunc requirit quod sint duo in carne una, tot essent viri quot mulieres, non plures nec pauciores, sed sicut dicit philosophus [illegible] de animalibus, femina est viri occasionatus. Ergo videtur esse propter naturam intentionis. Sed tunc natura instituta cum natura esset rectissima, produceretur propter intentionem ipsius. Ergo videtur quod nulla mulier generaretur vel saltem pauciores, ergo plures essent viri quam mulieres. — Item sicut vult philosophus, natura semper desiderat quod melius est. Sed sexus

virilis perfectior est et melior quam sexus muliebris. Ergo non magis desideraret generare virum quam mulierem. Si ergo sic produceret sicut desideraret, plures produceret viros quam mulieres. — Item generatio maris est per vigorem virtutis generativae et seminis decisi [illegible] et in media. Sed in statu nature institute virtus generativa et semen decisum completa et sufficienter habebat virtutem. Ergo semper vel plures masculos generare contingeret. — Item cum semen viri predominatur semini mulieris, tunc ad speciem suam trahit et convertit. Sed secundum ordinem nature masculus potentior est femina. Ergo [illegible] semper vel plures vinceret semen virile. Ergo plures generarent masculos quam mulieres. — Pro. Dicendum quod si homo stetisset, equaliter multiplicarentur viri et mulieres. Ratio autem huius facile est accipere a parte finis ad quem, sed difficile est accipere a parte principii a quo. A parte namque finis ad quem ideo est, quia cum non distincto sexu esset propter multiplicationem generis humani et completionem numeri electorum et illa multiplicatio ad omnes spectaret, et hoc solum per legem matrimonii, quia tamen una erat uni necesse est si non stetissent tot fuisse mulieres quot viros, ceterum nulla mulier careret viro et nullus vir careret uxore, nec una esset plurium aut plures unius. Rationem autem a parte principii effectivi assignare est difficile. Potest tamen sic investigari, descendendo ad principia alicuius scientie, scilicet medicine, que utitur hic famulari theologie. Magis enim [illegible] apud [illegible] et medicos de distinctione generationis maris et femine [illegible] quod [illegible] femina generatur [illegible] redditur ad [illegible] ex una parte vasis suscipientis, scilicet [illegible] suscipitur ex parte dextra [illegible] qui generatur vir propter fortem calorem qui ibi viget. Si ex parte sinistra, sic generatur mulier. [illegible] redditur ex parte commixtionis utriusque sexus, scilicet viri et mulieris. Si enim predominatur semen viri, generatur masculus. Si vero semen mulieris, tunc trahit ad suam naturam et generatur sexus femineus. [illegible] dicitur ex parte virtutis seminis virilis. Si enim semen virile fuerit virtutis fortis, ex eius [illegible] et spiritus in ipso existentis tunc fit fortior coagulatio et complexio et generatur sexus vigorosus, scilicet masculus. Si autem fuerit virtutis debilis, tunc fit coagulatio mollior et fragilior et generatur ex eo sexus infirmior, scilicet femineus. [illegible] autem [illegible] dicit philosophus quod est inter istas tres alia habens efficaciam, scilicet ad istam. Nam sicut vult philosophus, principaliter movet imaginatio sive [illegible]

ut dicit philosophus

[illegible]

Hec ratio [illegible] philosophus xviii de animalibus [illegible] falsa [illegible]

[illegible]

xviii de animalibus

sive feretur semen vel non semen mulieris ...
semen viri praedominans. non hoc dicitur propter debilitatem
seminis virilis accidit ad fortitudinem seminis mulieris in
locis matricis sive sexum diversitatem principaliter
sicut principaliter movens. Sed sicut corpus principaliter
movetur quod est fortius vel debilitatis virtu-
te seminis. Et propter hoc non potest reddi una causa debi-
litatis, et una dispositio membri generativi sit
seminis generatio. Et propter hoc sit seminis transfusio in quibus exce-
dit in caliditatem vel declinat ad frigiditatem. Et
inde quod ab illo membro transfunditur est fortis vir-
tutis et vigoris. Si autem membrum se habet in opposita
dispositione, tunc semen est virtutis debilis. Alia
vero potest sumi ex parte exteriorum adiutoriorum, ut
puta alimenti et ventorum et temporis, quae multum faciunt
ad vigorationem vel debilitationem virtutis, boreas
enim suo flatu virtutem vigorat, dum eam recluditur intus. Auster autem debilitat dum eam exala-
re facit. Sic etiam faciunt cibus et tempus. Et quia exteriores
dispositiones continue variantur, quandoque virtutem habet vigorantem
semen et fortis virtutis, quandoque vero sit in contraria dispo-
sitione et virtutis debilis. Tertia vero sumitur ex parte
animae. Anima enim generativa multum confert accidenti-
bus et imaginationibus, sicut per experimentum patet. Nam
ex memoria delectationis figuris et excitatione pruritus
carnis et ex imaginatione virtutis fortis in
sompnis fit effusio seminis. Sic fit ad praesentiam
multis et cuius forma est propria virtutis seminis et
multum adiuvat ab imaginatione et quia ex ea formantur
et sunt insanae sepa ... et immediate, ut patet
in virgis Iacob Genesis xxx. Unde et varietatem vel multi-
plicitatem aspiciebat cum animo cognoscebatur
omnis filios varios concipiebat. Et hae causae
omnes sunt quod sit bonus et faciat ad semen vigo-
ratione ... nec lapsa propria sunt vero ex
parte exterioris complexionis membri. Aliae duae sunt sicut
amittentes sola ut impediant. Sed tempore nec istiu
in qua corpus subiectum animae propria virtus sunt
generationis maris et feminae, apte virtutis alis mo-
vetis et imaginationis. Cum enim vir intendit et vult
generare masculum vigorante illi nil est agen-
dum et erit semen maioris virtutis et generare sex
vigorosis sunt masculi. Quando vero vult et imagi-
natur generare sexum femineum, tunc minus fortis
passione agitatur ... et est semen erit
minus fortis et generatur sexus femineus, et ideo in
tempore non instituit generationem maris et feminae subesse
voluntati rationali, et ideo vero dicuntur omnia facien-
da esse ordinata, et non producunt mulieres quam viros.

ut quilibet vir haberet adiutorium simile sibi per exigentiam
legis matrimonialis. Et ideo tot viros et mulieres producunt
in numero aequali. Nec autem cum generatio non solum subest
virtuti animae, scilicet imaginationi, sed et aliis ... quibus et ali-
quo modo conformetur. Sed magis conformat naturae
dispositionem membri et exteriorum adiutoriorum. Hic est
quod non est tam determinatus numerus in viris. In infinitis generan-
dis. Unde modo quando accidit generare masculum generat
feminam, et quandoque accidit generare feminam, generat mas-
culum. Et aliqui plures habent feminas, aliqui plures mas-
culos. Sic ergo patet quod si homo in statu innocentiae aequalem numerum
fecisset in tanto virorum et mulierum, tamen concur-
rentes causae ordinatae sunt. Ad primum autem quod pro-
ponitur quod femina dicitur vir occasionatus: dicendum quod philosophus non
vult dicere quod femina sit praeter naturae intentionem, sed quod ut
natura aliquem defectum habet in productione mulieris, scilicet in pro-
ductione viri. Ille autem defectus non repugnat ordini
naturae, sed potius salvat per naturae ordinem naturae. Sic producuntur
in eodem corpore quaedam membra magis fortia et quaedam
minus, sic producuntur in eadem specie quaedam indivi-
dua unius sexus, quaedam alterius. Et ideo licet illi de-
fectus quo ordine naturae concupiscit, ut potest esse illegitime, tamen
defectus in membris vel bonae complexionis sit praeter naturae in-
tentionem. Generatio tamen mulieris praeter naturae non ... an ...
Ad secundum quod obicitur quia natura semper desiderat quod perfectius
est: dicendum quod non intelligitur quod semper desiderat melius simpli-
citer, sed melius in ordine. Licet autem sexus masculinus meli-
or sit in se quam femininus, non tamen erit tam sufficiens
salus naturae in solo virili sexu, sicut est in viris et
mulieribus. Et ideo non magis desiderat utrumque quam alterum
solum. Ad illud quod obicitur quia semen viri praedomina-
batur semini mulieris: dicendum quod illa ratio debet sane intelli-
gi. Ad hoc quod valet causa ... legitur numquam semen mu-
lieris praedominatur semini viri, sed non debet semini viri praedomina-
ri semen mulieris, quia semen viri adeo est virtutis debi-
lis quod magis est idoneum ad productionem sexus
muliebris quam virilis. Hoc autem modo potuit esse in
statu innocentiae sicut praetactum est, et ex hoc patet ratio. Ad quartum
quod obicitur de fortitudine caloris et virtutis, gaudium enim
ibi fuisset secundum ordinem rationis et secundum exigentiam finis,
in quibusdam autem operaretur actione magis forti ut
produceret virum, aliis minus fortiter ut in productione
mulieris. Si quis autem vellet dicere quod sicut aliquando acciderit
aut quod mulier semper gemellos conciperet, tunc patet con-
tra ... quia est maioris virtutis de semine ad ge-
nerationem sexus virilis, et plus similiter quod est vir-
tutis magis debilis ad generationem sexus feminei, tunc
facile esset ad ea quae obiecta sunt respondere. Hoc autem
non difficile probatur, nec explicat certitudinem rationis.

Marginalia:

[illegible] ... Si quaeratur quid sit vero diversitas ... debilitas et virtute ... seminis

Philosophus xviii. De animalibus: flante borea generantur masculi, flante austro generantur feminae.

erat

[illegible]

Bottom-margin notes (left column):

[illegible] ... quid sit ... secundum considerationem philosophi ... a proposito ... ipso ... peccato corrupta ... ex peccato transfunditur ... [illegible] ... potuit esse bonum ... Adam ... [illegible] ... Hugo de Sancto Victore ... [illegible] ... a Deo ... Augustinus ... [illegible] ... philosophus ... [illegible]

Bottom-margin notes (right column):

quia natura ... virtutis sufficiens ... in moralibus ... voluntas ... peccato originali ... [illegible] ... actualis ... [illegible] ... obedientiam ... [illegible]

7 io modus soluēdi p̄hit᷑ ui᷑ ēē mag᷑ p̄ba'
Nunc p̄te ista sunt q̄ones ēē lit. 7 p̄ q̄
debet q̄ dicat. q̄ infirmitas p̄na ad
ruinā turpitudīs excipitur honestate m̄i
oaz eyh. iii. ū. dicē qd̄ nō possit actus ille
sīn p̄cc̄o 7 turpi ne exerc. Sz ē h ē q̄ oīs act
ille sīn p̄cc̄o qui ē i p̄ncipio pōt fi' sīn p̄cc̄o.
g̃ 7 coitus ∥ R̄o. dd̄ q̄ h nō d̄r turpitu
dine que sonat inculpā, sz q̄ magis sonat i
p̄na. ul' si de illa intellatur. tūc nupcie
excipiūt p̄nā carnis q̄ actus ille absq; oī
p̄cc̄o pōt fi'. Vñ q̄ dic̄ mag̃r qd̄ nupcie or
dinat actū illū. n̄ ē intelligend' ronē iordinā
tōis que sit in actu illo. sz q̄ in eē n̄ eēt
m. deb aut̄ diffusius aget̄ iq̄ito ītrā
tu de m̄rimōio ∥ It̄ q̄ deb q̄ dic̄ q̄ i p̄a
diso eēnt nupcie honorabiles. Vir. n. q̄ sil̄
sint honorabiles in statu ecc̄ie, cū sit sacm̄t
magnū sic dic̄ ap̄. eph. v. cū q̄ g̃pp̄bentur
amir illi. Si tu dicas q̄ honorā nup̄ at
tendit̃ q̄ ad actū illū. tūc q̄r q̄a mag̃ act
ille ē honestus 7 castus. fit cū pudore, q̄
alius actus in quo ē ex p̄te deordiatio, magis
uerecundat q̄s de actu illo honeste 7 caste
fc̄o q̄ de alio actu iordiato, ut pote cogn̄
ēē uxore q̄m p̄terite suū. ∥ R̄ dd̄ qd̄ ē
loqui de nupciis q̄m ad signum 7 q̄m ad fructum,
7 q̄ ad actū 7 q̄ ad h ea honorā les eēnt i p̄a
diso. In statu uō m̄s̄re q̄uis sit honorā q̄m
ad signū 7 fructū hnt tn̄ p̄uare anexū q̄m
ad actū. q̄r oīs hō utens rōne, actū illū eru
bescat exerce corā aliis 7 cū p̄p̄a uxore. Rōz
aut hui assignat aug̃. i xiiii. de ci. di. q̄r
cū rō debēt dn̄ari, cū mag̃ erubescat qd̄
ipa subiciat aliaq; p̄ti corp̄is 7 q̄ aliā p̄ cor
dispet̃ c̄trio mag̃ uerecundit de ardore libi
dinis que ē in actu illo, q̄m de p̄turbatiōe
furoris q̄ ē in coīcando suo ∥ It̄ q̄ debet
q̄ dicit. Deus nōdū iussat ut coiret. hec
cū ui᷑ eē f̄lm̄ q̄r d̄r gen. i. crescite 7 multipli
camini 7 replete trāū, cōstat qd̄ hec dicta ē q̄ ad actū
gnāc. g̃. 7c. ∥ Iux h q̄ si mandatū
illud oīs obligabat. q̄ si sic. ḡ ui᷑ q̄
tnsgessi sunt. q̄r nō coierēt in statu inoc
ce. si nō. ḡ ui᷑ q̄ potant cōtinue suare uir
ginitatē ∥ Itm̄ q̄ro utrū id mandatum
maneat adhuc, q̄ si maneat. ḡ nō liceat alic̄
suare uirginitatē q̄ ē c̄ ap̄lm. qui dic̄ p̄o
cor. vii. uolo uos oīs eē sic ego sū. Loq̄r
de castitate. Si nō obligat. in q̄ro q̄n reuo
catū ē. ui᷑ 7 qd̄ in sit melioris cōdicōis
hoīes q̄ tūc, q̄r mō possūt suare uirginitatem.
tūc aut̄ nō potant. ∥ R̄o. dd̄. q̄ illd̄
mandat̄ datū fuit uiro 7 mulieri in statu
īnocēcie. sz cū eēt mandatū affir n̄ obli
gabat ad sp̄. sz p̄ loco 7 t̄p̄e determiato a t̄p̄is
dependebat ex reuelatione dic̄ uoītās, q̄ quia
deus nōdū eis reuelauat, io dicit magis
q̄ nō iussat ∥ Ad id q̄ q̄r utrū id man
datū fuit reuocatū [struck: ...] dd̄ q̄ alicī ob
ligabat t̄p̄e uel in illo, aut nō. tūc. n. oīs
obligabat, q̄r oībz erat in offm̄. nc aut
n̄ obligat oīs, p̄ eo q̄ mult̄i ē q̄ sufficiūt i
iple. alius cōsiliū uirginitatis suātibus.
h a' cōsiliū cōpetit statui n̄c lapse. nō aut
statui n̄c insti ce. q̄r tūc cū nulla eēt p̄nitas
nō eēt maior uirtus cōtinēcie q̄ nubere, 7 oēs
plem ad cultū dei gnāret. nc aut̄ p̄p̄ di
fficultatē 7 arduitatē, oīo cōtinēe, magnus
ē uirtutis 7 digñ, 7 sic patet ea q̄ obiciūt
It̄ q̄ deb q̄ dicit cōpleto nūo sui morte
corpa i alia glīa tnsiret. Vir. n. h pō eē in cō
ueniens p̄. q̄r magnū dispendiū eēt penti
bz. si tanto t̄p̄e glīa eorū differret q̄usq;
electorū nūs ipletur 7 it̄ si sp̄es q̄ differret
affligit aīas, ut q̄ in eis eēt aliq̄ afflictio.
Rursus cū nūs electorū futur sit imagna mul
titudīe, q̄m possēt cōs hoies m̄e p̄adisi spa
cū cōtinēri. h nō ui᷑ eē p̄babile. Si tu dicas p̄p̄
h q̄ p̄entes tnsferentur absq; aliis 7 glifica
rentur. hīnd ui᷑ cōueniens, q̄r ad magnificēciā dei
spectat oīs sit glificari. sicut faciet idie
iudicii. in gnāli rn̄e 7 dd̄ ē breuit̄ q̄ ista — *Istā hanc app̄bat hug̃ de sc̄o vict.*
sn̄a opīo p̄babilior sic de rōnes ostendūt,
nec obstat id de sālitate glificatōis. h. n. mag̃
ē p̄p̄ iudiciū 7 resur corpū q̄ deret ēē sil'.
q̄ p̄p̄ b̄titudīs collatōnez, h' io exp̄ssiūs h̄etur
iq̄ito t̃tatu de fine ∥ It̄m q̄ deb qd̄ d̄r in
paruulis exp̄ctaret etas. ad ambuland' 7 loq̄d
sic mō. hanc. n. oppiōnē ui᷑ mag̃r app̄bare. — *xxvii.*
Sz c̄ h ē v̄bū aug̃. p̄cedens paulo añ hec — *de bap̄ p̄uloz.*
dicit. n. sic i firmit̃ti m̃tis cōgit h i firmitas
carnis ∥ It̄ si nā huāna potior 7 nobi
lior ē q̄ brutal' 7 quorūdā aliū fetus stati
q̄n nascūtur possunt ambulare, m̄l'to fort' ui᷑
q̄ filii hoim ∥ R̄ dd̄. q̄ mag̃r nullaz istar
oppiōnū app̄bat tanq̄ p̄babiliorē, q̄ dic̄ par
uulos paulatīe p̄ficere 7 crescere ad usū m̄brorū, — *Intendit asserere 7 cōprobare ut sic ut sic eēt sn̄o tn̄ hac oppiōne*

non hoc dicat sed ratione teneritudinis membrorum debet
pro hoc propter bonitatem complexionis et congruentiam
nisi quod procedit a debiliori complexione ad fortiorem.
unde pueruli habent teneriora membra quam adulti. processus
autem in incremento non esset miraculosus. set
similis in tempore nostro isti et non notabilis magis. hunc
modum dicendi magister approbat. ubi autem augustinus
procedens in illo de infancia ratione in commodo
cogitantur ea non ratione imperfectionis membrorum.
ad id quod obicitur de illis gigantibus aliud non probat, quia
altius sunt complexionis et organizationis. Item
quod dicitur quod dicit: parvulos perpetualiter in tempore in
sensu et cogitatione proficere. cum etiam anima rationalis
non senescat in tempore. non ut sibi contradictores temporis
alterius. quod non quod processu temporis non efficerent
magis sciens. cum non haberent inscienciam propter culpam alteram.
Item de quo fecit animam ade perfectam scientia. quod
pari ratione fecisset si ipse fecisset filios. dicendum. ad hoc
quod hoc est probabilior pro quod aliquo modo proficerent
nulla temporis in sensu et cogitatione proficerent.
anima enim dum est in corpore complexione corporis similis
tanta et quoniam in infancia est mollis et fluida comple
xio cerebri. ideo non potest ibi esse fortis impressio
specierum nec fortis conversio super illas. unde sicut ficus
non relucet in aqua mota sic parvuli non essent
ydonei statim ad usum cogitationis. quod quod obicitur de
anima non alterabitur in tempore. dicendum est quod est de se. set ratione
corporis cui coniungitur quod existat et corpori fortificatur.
ad aliud vero quod obicitur quod haberet habitum. dicendum quod si pueri
haberent scientiam quo ad habitum. non tamen haberent quantum ad
actualem considerationem propter organi ineptitudinem
sicut et non habent dormientes. unde sicut parvuli bap
tizati habent virtutes in munere non in usu vel actu.
sic intelligendum est parvulos illos scientiam habuisse et
pro modo complexionis fuisse habiles ad considerandum
statim essent in actu considerationis sine penuria et
labore et potissime unum esset in eis ideo tibi philosophus quod
dicit quod in sedendo et in quiescendo fit anima pru
dens et sciens. cum in sessio et quies ostenditur
in motu et fluxibilitate complexionis. Item
quare dicitur quod dicat preceptum addit obedientie. quare
dominus addidit preceptum super preceptum. et quare tot fu
erunt precepta cum homini sufficeret preceptum obe
dientie sive discipline. quod fuit negativum
quod affirmativum. Respondeo est ad hoc breviter quod cum dominus
fecit eis precepta in principio. unde crescite et multiplicamini. quod fuit et crescite
et multiplicamini. quod fuit de ligno
paradisi comedite. set tertium fuit de ligno scientie
boni et mali. nolite comedere. nunc autem et suf

ficiencia istorum preceptorum potest sumi dupliciter.
uno modo sic. quoddam enim est preceptum quod ordinat
ad deum. et istud fuit preceptum obedientie. quoddam
quod ordinat ad proximum. et illud fuit preceptum de
multiplicando genere. quoddam quod ordinat ad se ipsum et
hoc fuit preceptum de comestione. secundo modo sic. ut
quoddam preceptum respiciat corpus et hoc est preceptum de
comedendo. quoddam respiciat animam et hoc est preceptum
de abstinendo. quod est obedientie meritum. quoddam coniunctum
et hoc est preceptum de consilio multiplicando. preceptum autem
discipline fuit negativum. ut facilior esset eius
observancia et homo non posset de transgressione vel
omissione habere excusationem et minus tractatur to
talis illa pars huius libri que est de hominis conditione.
Deinceps ad conditionem hominis etc. Tractata prima parte
principalis huius totalis libri in qua agit magister
de hominis conditione. secunda pars principalis in qua agit
de lapsu et quoniam lapsus hominis est per peccatum. et peccatum
hominis est duplex. quoddam in quo persona corrumpit naturam
et hoc fuit peccatum primi hominis. quoddam in quo natura corrumpit
personam. et hoc est originale. quoddam vero in quo persona corrum
pit se ipsam et hoc est actuale. ideo pars ista habet tres
partes. in prima determinat magister de peccato primorum
parentum. in secunda vero determinat de peccato originali quod ab illo
fuit causatum. infra distinctione xxx. in superioribus insinua
tum est etc. in tertia vero de peccato actuali. infra distinctione xxxv.
post peccata de peccato actuali etc. Prima pars in qua de
terminat de peccato primorum parentum habet duas. in prima
determinat modum transgrediendi. in secunda vero ostendit
hominis culpa ostendit quod homo habuit potentiam resistendi
diabolo. in prima determinat de culpa per quam excidit.
in secunda de potentia per quam stare potuit. infra distinctione xxiiii. nunc
diligenter investigandum etc. Et quoniam culpa
sive peccatum ade comparationem habet ad dyabolum temptan
tem et ad hominem cadentem et ad deum permittentem. ideo prima pars
habet tres partes. in prima determinat de dyaboli temptatione.
in secunda vero determinat de hominis transgressione. infra distinctione xxii.
hic vero diligenter investigandum est etc. in tertia vero
diligenter determinat de dei permissione. infra distinctione xxiii.
preterea solet queri etc. Prima pars continet preter sententie distinc
tionem. et potest dividi in tres partes. in prima ma
gister determinat qualiter primi parentes fuerunt temptati. in
secunda vero determinat generaliter modum temptandi diaboli.
praeterea sciendum est duas esse species temptationis. in tertia vero
concludit propter temptationem per ambulationem permissibilita
tem humani peccati. idest homo ex quo sola exteriori temptatione
duabus ultimis partibus remanentibus indivisis.
Prima pars habet tres partes. in prima determinat de temptatione primi
hominis tempore ad ad motum. secundum primo capitulo. in secunda vero de

[Marginal notes:]
Hunc modum approbat hugo in de sacramentis parte vi capitulo xxvi. set quod filii primorum parentum si non peccassent nascentur parvuli sicut mo... in teneritate membrorum ... accepturi.
Anima filiorum
Contra opinionem hugo in de sacramentis parte vi capitulo xxvi.
... pene ... peccatorum ... ignorancia / infirmitas / malicia / concupiscentia
Sed tamen potest dici ... Beda ... neccessitas ... culpa vel pena ... pena ... dispositionis ... agendorum ... nascentur homines ... loquitur Beda.

tiat quomodo ad invisibilitatem .i. sed quia per violenciam. etc.
et sic ipse ista ita detineant. Et modus. post temp-
tationem spiritualem modo etc. cui licet temptationes in generali possimus
ut gloriae et quietis peccati humani in hoc quod quia sola
temptatione. etc.

De intelligencia huius partis est ita incedit hic quod.
Primo quod de temptatione per prenitentiam. Secundo quod de
diversitate temptationum. Et non incedit hic quod est quan-
titate et qualitate peccati quod ex illa temptatione per-
veniunt quomodo admonitum. Secundo quomodo adiutum. Se-
cundo quomodo ad ordinem et progressum.

Circa primum sic procedit. Et quid movit primum
diabolum ad temptandum hominem et ex invidia ut
probatur per hominem primo quod dicitur Sap. ii. Invidia diaboli mors
introivit in orbem terrarum. Introitus autem mortis
fuit per temptationem et seductionem hominis. ergo ad
temptandum hominem invidia diabolum commovit. Item Greg.
in moralibus in paradiso diabolus invidens homini superbie
vulnus infixit. ergo cum vulnus infixit per
temptationem temptatio fuit ex invidia. Item diabolus in
temptatione hominis fuit homicida. Sicut quod dicitur Io. viii.
ille homicida erat ab initio. sed homicidium
procedit ex odio. odium autem procedit ex invidia
ergo a principio temptationis hominis in qua diabolus fuit homicida processit
sit ex invidia. Item qui desiderat casum
alterius sine suo fructu non movetur ex amore
commodi sui sed potius ex odio felicitatis aliene.
sed diabolus casum hominis desiderabat et absque suo fructu
sicut constat. ergo movebatur odio felicitatis
humane ad temptandum hominem. sed tale odium non est aliud quam
invidia ergo etc. Sed contra omnis invidia est ... ul
superioris ... quod dicit Greg. super i Job. parvulum
occidit invidia superioris in quantum saltem se reputat.
sed diabolus non reputabat hominem superiorem se ...
ei non invidebat. ergo ipsum temptabat hominem non
erat ex invidia. Item invidia est boni quod
aliquo modo potest acquiri. sed diabolus non potuit per-
venire ad eternam beatitudinem quia lapsus erat irre-
parabilis. ergo videtur quod ... acquisitorem non invide-
bat homini. Item invidia est boni quod desiderat
ullus enim invidet alicui de aliquo nisi cum ... amittit
et capit. sed diabolus non cupiebat mandatis dei
obediens ad supernam patriam ascendere ...
eius dei ... desperatione. ergo videtur quod homini
non invidet ergo etc. Item invidia non est nisi
eius quod est natum diminuere bonum proprium. sed
beatitudinis adquisito nullum bonum potest diminuere.
ergo non est quod ab aliquo invidi possit. ergo videtur
quod si diabolus aliquo appetitu cadere fecit ex invidia
hominem

motus non fuit. Respondeo dicendum quod sicut predictum
fuit ista duo peccata sunt que maxime possident
mentem diaboli. superbia et invidia. unde sicut habitum
fuit supra et augustinus dicit ex hiis duobus quod primus erat
lucifer diabolus factus est. et iterum quia hec duo inseparabi-
lia sunt ita quod unum comitatur ad alterum. superbus
enim amat excellentiam. et in nullum vult habere
parem sed plus statim appetit excellentiam singu-
larem possidere et non statim ut compactum ut habitum invidet
cum nolit bonum consimile bono quod appetit ab alio
possideri. motus ergo diaboli ab hiis duobus viciis pro-
cessit videlicet superbia et invidia. videns hominem
in statu in quo potuit cadere sub diabolica
potestate et in quo potuit ascendere ad supernam
felicitatem ex qua ipse cecidit et ex superbia motus
est et ex invidia ad ipsum temptandum. ex superbia
namque ut ipsum sibi subiceret. ex invidia ut ipsum
ipsum a superna felicitate impediret. et superbia
fuit sicut movens primus et invidia ut sicut
movens proximum et immediatum. esto enim quod non
possit dominium super hominem acquirere adhuc studu-
isset ipsum a paradisi gaudiis excludere. unde scrip-
tura dicit et eius expositores diaboli ad temptandum hominem
ex invidia motum esse et concedende sunt rationes
hoc ostendentes. Ad primum ergo quod primo obicitur quod in-
vidia est superioris vel paris. dicendum quod non solum
est superioris eius qui est superior sed eius quod potest esse.
quamvis autem diabolus in statu illo non reputaret
hominem superiorem se invidebat tamen ne in vito
obediens sublimaretur ad statum glorie in quo sta-
tu ipsum superiorem se non dubitaret ...
quod tunc reputabat ipsum superiorem se ... quod
potuit pervenire ad illam gloriam ad quam diabolus ascen-
dere non potuit. Ad secundum quod obicitur quod invidia est boni quod potest
acquiri ... est per interpretationem. quia non solum invidet
aliquis ei quod potest optinere. sed et ei quod ... est habere
quamvis non possit sicut truncatus et cecus invidet
alius visum et gressum. licet autem diabolus non possit ad
beatitudinem pervenire tamen habebat ad hoc inclinationem aptitudinis
dicendum. Ad tertium quod obicitur quod invidia est boni desi-
derati. dicendum quod invidia non tantum venit ex desiderio
alicuius boni privatissimo ex odio boni alienis quamquam
desiderium boni proprii ... et principium omnis peccati non
potest autem dici quod invidia non solum causa est eius
boni quod desideratur sed et eius boni cuius obtentum
minuit bonum desideratum vel extimat minui
et quamvis diabolus desiderabat singularem excellentiam non ex exalta-
tione hominis extimabat suum bonum impediri
et non minui ... et invidia pugnabat. etc.

[illegible marginal notes]

Falsum: cui potuit esse alicuius boni diminutivum ex illa extimatione

[Pro]pter primo ad ultimum, quia et superioris glorificatio et exaltatio, si veritate alicuius bonum non diminueret, tamen secundum extimationem oritur invidia. Affectus enim non tantum oritur ex iudiciis certis, set etiam ex suspicionibus et extimationibus falsis.

Item queritur de tempore [illegible] per serpentem potius quam ad institutum medium. Et dicitur in Genesi iii. quod diabolus temptavit hominem per serpentem, et iste modus non fuit conveniens. Ostenditur sic: quanto temptator est occultior, tanto est ad decipiendum efficacior. Si ergo diabolus, quanto maiori calliditate potuit, hominem decipere conabatur, videtur quod ipsum debuisset temptare spirituali temptatione, absque alicuius corporis assumptione. Item tanto temptator est efficacior quanto temptatus est in suggerendo affabilior. Set actus locutionis proprie debetur humane figure. Ergo videtur quod diabolus ad temptandum magis debuit assumere effigiem hominis quam bruti animalis, cum brutum animal sua locutione prius esset ad timorem quam ad persuasionem. Item quanto temptator magis simulat et induit speciem sanctitatis, tanto magis prevalet in temptando. Set multa sunt alia que magis in suis proprietatibus sanctitatem pretendunt quam serpens, sicut columba et agnus. Ergo videtur quod illa magis debuit assumere diabolus ad temptandum. Item instrumentum suum organum debet esse conveniens operationi. Set temptatio erat ad decipiendum. Ergo diabolus debuit assumere aliquod maxime dolosum et callidum. Set plus est de dolositate in vulpe quam in serpente. Ergo magis debuit assumere vulpem quam serpentem. Ad obiecta respondeo. Set quia illa concludunt potestatem eligendi in diabolo ad pravorum intelligentiam, notandum est quod modus ille temptandi non tantum fuit ex diaboli electione, sicut dicit Augustinus, set etiam ex divina permissione. Non enim licuit diabolo temptare hominem quo vellet et prout vellet, set eo modo quo deus permitteret. Permisit autem divina sapientia, que omnia ordinat et gubernat, et permisit quod diabolus temptaret hominem in effigie alicuius bruti, et [illegible] serpentis. Sic enim exigebat congruentia iustitie ordinis, quia enim homo temptatus a diabolo in effigie bruti animalis congruum erat, tum ratione operis, tum ratione finis intenti, tum etiam ratione divini iudicii. Ratione operis, quia homo natus est [illegible] ad bonum ut nunc maxime ex parte sensualitatis et brutalitatis, et ideo congruum erat ipsum temptari in effigie alicuius bruti. Ratione finis intenti congruum erat, quia ad hoc ordinabatur temptatio ut homo efficeretur similis alicui bruto, cum contempto bono incommutabili adhereret bono commutabili et [illegible]. Et ideo adhuc [illegible] in specie alicuius bruti debuit temptari. Ratione etiam divini iudicii congruum fuit, quia deus iustus et fidelis non permittit hominem temptari ultra quam possit, et ideo non sic patitur diabolum in temptatione latere ut nichil posset deprehendi. Et ideo non passus est quod diabolus hominem temptaret omnino in specie consilii, et propter hoc non in specie vel effigie humana, set potius brutali. Triplex ergo congruentia ordinis exigebat ut homo a diabolo in bruti effigie temptaretur. Hac triplici congruentia exigente, permissus est homo temptari a diabolo non in quolibet alio bruto, set in serpente, propter rationem operis, quod cum temptatio fiebat per suggestiones ingressivas adeo admodum serpentis, qui in [illegible] peccati infundit, ex quo homo habet spiritualem mortem, sicut in exteriori effigie [illegible]. Congruum fuit hominem a diabolo temptari in effigie serpentis, sicut est serpentis venenum diffundere et diffinire [illegible] in tempore [illegible]. Congruum etiam, quia intendebat diabolus facere hominis et superiorem mentem convertere deorsum et totum prone, et sic pertingere ad malum finem decideret, propter quod serpens per se ad delectabilia. Ideo permissus est temptare in serpente, qui secundum totum suum corpus habet terre [illegible] adherere. Congruum etiam ratione divini iudicii, quia enim extrema temptatione divino iudicio maledictum temptatum et temptatorem debebat [illegible]. Ideo temptator alius in serpente debuit fieri, quia post lapsum maxime exercet [illegible] ipse sua calliditate insidiatur homini [illegible].

Et sic patet multiplex congruentia quare diabolus permissus est hominem temptare in effigie serpentina. Ad id ergo quod primo obicitur, quod temptator tanto est efficacior quanto occultior, dicendum quod si diabolus se manifestasset exterioribus sensibus in effigie serpentis, non tamen illa manifestatione plus se occultabat quam manifestabat. Unde mulier non credidit eum qui loquebatur in serpente esse adversarium, set potius bonum consiliarium. Et ideo ita occulta erat illa temptatio sicut diabolus [illegible] adeo intus [illegible] potuit [illegible], quod iusto iudicio divino est permissus temptare [illegible], quia non debebat posse ingredi intus nisi homo prebuisset sibi aditum. Et ideo [illegible] exterior per [illegible] et [illegible] sensibilia magis quam spirituali [illegible] debebat aliter permitti. Ad illud de maiori affabilitate patet responsio. [illegible] est enim quod si fuisset in effigie humana affabilior fuisset, set divina providentia non debuit [illegible]

Inefficacia temptationis propter: affabilitas eloquentie; simulationis apparentia; dolositatis fallacia — sunt hec [illegible] ea [illegible] electa

Deus permisit hominem temptari in specie serpentis propter: temptationis modum ut deprehendi posset; finis [illegible]; hominis [illegible] ne peniteret temptationem

Ad modum serpentis: facile illabitur; difficile extrahitur; hoc letaliter inficitur

permittere. Sed cautela dyaboli debuit temperare, et ideo concessum est sibi corpus serpentis, quod tamen habebat faciem virginis, sicut dicit Beda, et reliquum corpus quod erat serpentis, et sic extrema parte latente ex alia deprehendi. Ad 1um quod obicitur de amicabilitate iam patet responsio. Quia sic debuit permitti ostendi effigiem amicicie per quam decebat ut veritate timenda erat. Ideo huic operi, aliter maxime competebat quod haberet aspectum humanum, corpus vero eius aliquid contrarium est homini et maxime inimicum. Ad 2um quod obicitur de calliditate. Dicendum quod etsi sit aliquod animal callidiora et prudenciora, tamen in decipiendo et insidiando homini serpens est aliis callidissimum, et quia calliditas temptatoris erat ad hominem ostendenda, hinc est quod in tercia alia magis permissus est temptator per serpentem.

Circa quartum de temptatione, scilicet que pertinent ad ordinem et processum, et dicit scriptura et magister quod temptator incepit a muliere, et per mulierem pervenit ad virum. Et videtur quod hic modus procedendi competat astucie dyaboli et quod non deberet a deo permitti. Ordo enim destructionis contrarius est ordini constructionis. Quia ergo ultima sunt in componendo, sunt priora in resolvendo. Sed mulier fuit ultimo formata. Ergo videtur quod via destructionis et corruptionis a viro debuit habere exordium, ergo temptator debuit eum prius aggredi. Item temptator exterior debet conformari interiori. Sed in temptatione interiori primo ascendit sensualitas ad superiorem partem mediante inferiori parte rationis. Si ergo superior portio est vir, inferior est mulier, sicut temptator interior pervenit ad virum mediante muliere, sic temptator exterior. Item cautus pugnator eius aggreditur ad bellum illum quem potest expugnare facilius. Si ergo mulier facilius poterat expugnari quam vir, videtur quod per illa serpentis pervenire debuit ad virum mediante muliere. Item facilius est aliquem ~~facili~~ expugnare forte inimicum per domesticum quam per se ipsum. Sed vir erat fortis et spirituali mente paratus, ergo non videtur quod dyabolus ausus fuit eum temptare per se ipsum sed per suum domesticum. Ergo mediante muliere temptator pervenit ad virum. Sed contra: persona non est in carne sed in dei ymagine. Sed mulier et vir equaliter sunt ad ymaginem dei, quia in anima non est distinctio sexus. Ergo videtur quod temptator non magis debuit incepisse a sexu muliebri quam virili. Item mulier nullam habebat prioritatem ad virum, sicut enim vir non erat extra [illegible] aliquo modo animam relevabat. Ergo videtur quod in diffi-

cile erat mulier sicut vir [illegible]. Nulla ergo ratio est ob quam temptator dyabolus magis incepit a muliere. Item inexpugnabile est igitur amplius quam aliquo; gloriosius est vincere virum quam mulierem. Si ergo dyabolus maxime refugit vituperium et audacius querit gloriam, videtur quod magis temptationem ab ipso quam a muliere inchoavit. Item non audacium est [illegible] fortibus occurrere. Sed dyabolus est audacissimus et pertinacissimus et maxime [illegible], ergo videtur quod dedignatus fuit primo aggredi muliebrem sexum. Non ergo videtur probabile quod prius temptavit mulierem quam virum. Dicendum quod sicut dicit scriptura et magister dicit in littera, non est dubitandum quin temptator dyabolus a muliere inchoavit et per eam pervenit ad virum. Ideo autem hoc fuit ex parte sapiencie dei et ex parte astucie dyaboli. Ex parte sapiencie divine, deus enim tali ordine permisit dyabolum temptare, ut si vir succumberet non haberet excusationem. Tum etiam [illegible] erudiretur [illegible], quia ipse adeo fortis erat et spirituali mente preditus, quod non solum potuit resistere temptationi serpentis sed etiam suggestioni mulieris. Et ideo fortiori temptatione permissus est temptari [illegible] mulieris vero [illegible] excusationem. Primo debuit ab ipsa temptari [illegible] sicut caput mulieris, et dicitur [illegible] magnum haberet excusationis colorem [illegible], et hoc permissum est in illo. In [illegible] temptationis dyaboli [illegible] cognoscamus nos modum et processum temptationis interius, et sicut ille a serpente venit ad virum mediante muliere, sic iste a sensualitate pervenit ad superiorem portionem rationis mediante inferiori. Ex parte [illegible] astucie dyaboli potest sumi ratio. Dyabolus enim attendebat mulierem esse minoris sapiencie et debilioris constancie et pertinacioris adherencie. Quia minoris sapiencie erat, facilior erat ad seducendum. Et ideo dyabolus seductor prius voluit sibi facere transitum [illegible]. Quia debilioris constancie, facilior erat ad pervertendum. Et ideo dyabolus expugnator aggressus est hominis civitatem ex ea parte ex qua erat minus munitus. Quia vero pertinacioris erat adherencie, [illegible] dyabolus quod si ipsa prius vinceretur non quiesceret quousque perverteret virum. Unde dicitur Ecclesiastes 7 de muliere quod laqueus est venatorum et sagena cor eius, vincula sunt manus illius. Propterea dyabolus astutus impulsorem incepit a sexu femineo, et sic patet quod sicut scriptura per ordinem modum congruum fuit temptatorem incepisse a muliere. Tum quia hoc dyaboli astucia expetebat, tum quia hoc divina pr

uidentur disponebat. Unde patet quod rationes adhuc
inducte. Ad primum dicendum quod propositio obiecta intelligitur
quantum ad ymaginem non quantum ad seruitutem [illegible]. Dicendum quod
licet in uiro et muliere reperiatur ymago equaliter
expresse, quantum est de se ipsius anime; quia tamen anima quan-
diu est in corpore complexionem corporis imitatur et
ex ratione debilitatis complexionis et sexus feminei anima
quodammodo effeminatur, et propterea quamuis non sit expresse non est in ea
fortitudo maioris gradus, et facilius inclinatur
ad malum sexus femineus, et propterea primum non cogit.
Ad primum quod obicitur quod mulier nullam habuit adhuc pro-
uitatem, dicendum quod uerum est. Non tamen ex hoc sequitur quod haberet
equalem stabilitatem. Quamuis enim non haberet contrarietatem
in affectu, nec deceptionem in aspectu, fragilis tamen poterat
in hec incidere quam uir, in quo tamen erat forti-
or et gratia creditur fuisse habundancior. Ad
primum quod obicitur quod uictoria palmalis est uiri a muliere etc. Dicendum
quod uerum est. Gloriosius tamen est mulierem luctando su-
perare, quam uirum luctando succumbere. Et propterea dy-
abolus si incepisset a uiro timebat ne uiri-
liter sibi resisteret, ideo cautela maiori studuit
gloriam adipisci. Ad primum quod obicitur quod audi-
ces liberius aggrediuntur fortes, dicendum quod illud
uerum est ubi est audacia sine astucia. Dyabolus autem
non tamen est audax et proteruus, immo et est ast-
utus et fallax, et ideo temptando non aggressus est in-
difficiliorem sed potius efficaciorem. [illegible] non pre-
tendebat sibi totam suam exercere potentiam. Cum enim non
uincat nisi uolentem non debuit inpugnare fortio-
rem a forciori sed a debiliori suam inchoauit
temptacionem.

Consequenter queritur circa hanc articulum de modo temptationis in
generali. Dicit autem magister temptationem alia-
tam que est ab hoste aliquis possit habere noticiam
per ea que dicta sunt super de potestate demonum,
ideo hic queritur de temptatione que est a carne, et circa hoc possunt
queri tria. Secundo utrum temptatio carnis et temptatione dyaboli
contingat separare. Tertio que earum temptationum
difficilius sit resistere.

Circa primum sic proceditur et ostenditur quod carnis
sit temptatio. Jacobi i. Unusquisque tempta-
tur a concupiscentia sua abstractus et illectus. Sed
concupiscentia que maxime abstrahit et illicit
est concupiscentia carnis. Ergo etc. Item cassio-
dorus diffiniens temptationem dicit quod temptatio est cal-
liditas motus ad fallendum. Sed appetitus car-
nalis facit bonum ut uideatur cardinale [illegible]
simpliciter et hic decipit et fallit spiritum. Ergo contingit
spiritum temptari a carnali appetitu. Item

temptator dyabolus non est aliud quam est suggestor. Sed sicut dyabolus sug-
gerit homini mala, sic et carnis perversa concupiscentia que est ad
iniquitatem. Ergo si dyabolus dicitur temptator quia suggerit mala
eadem ratione et caro spiritum trahit ad carnalia.
Item dyabolus inpugnat nos temptando, nec est aliud dyabolum
temptare quam eius inpugnatio. Sed sic inpugnamur a dyabolo
[illegible] a carne inpugnamur et impellimur. Ergo uidetur
quod sic temptamur a dyabolo, id est uere et proprie temptemur
a carne. Sed contra hugo de sancto victore: temptator est
callidus experimentum, et quibusdam blandis conati-
bus probacionis experimentum sumens, hoc est solius substantie
rationalis. Ergo non uidetur esse carnis. Item temptans
differt a temptato. Nullus enim temptat se ipsum,
sed qui temptatur est homo carnalis. Cum ergo homo car-
nalis a carne sua non distet personaliter, uidetur
quod nullus homo temptetur a carne sua nisi ab alia
contingit. Ergo nulla caro temptat. Item persua-
sio ordinata ad decipiendum proprius est sophisti-
catio quam temptatio. Temptatio enim est persuasio ordinata ad
sumendum experimentum. Sed caro uiciosa dis[illegible]-
clinat ad malum et sua inclinatione seducit
spiritum. Ergo carnis propulsatio potius dicitur sophi-
sticatio quam temptatio. Respondeo dicendum quod cum actus a
aliquibus subiectis dicitur per aliquam conuenienciam in eis reperta
sed deus temptator dicitur et temptatum et dyabolus et homo et caro,
ergo per aliquam conuenienciam dicitur. Sed caro non uidetur aliquo
modo conuenire in aliquo cum deo et cum spiritu angelico.
Ergo uidetur quod ei non possit competere temptatio. Aut si com-
petat, hoc erit equiuoce et per alium modum dicitur.
Et si est uniuoce est quod per quem modum dicitur, et quare illa car-
nis impulsio temptatio appellatur. Dicendum quod probabile
etabilem temptator uniuoce habet acceptionem, sicut dicunt
illi qui significationes uocabulorum studiose in-
uestigaverunt. Si tamen uelimus eius proprietatem et proprie
significationem accipere, temptator probare est, unde temptatio dicitur
quidam tactus quo illud quod tangitur probatur.
Sic etiam dicitur temptator qui suo tactu uult aliquam
certitudinem habere de aliqua re quam tangit, et per hunc
modum in spiritualibus temptator dicitur quidam tactus ad
probandum ordinatus, et hic actus potest esse quadrupli-
citer quia ille qui pulsat intendit probare et
approbare uel probatum ostendere, et hoc modo temptat
deus, secundum quod dicitur sapientie iii: Deus temptauit il-
los et inuenit dignos se. Aliter ille qui pulsat
intendit probare et reprobare siue reprobum facere
et sic temptat dyabolus, secundum quod dicitur actuum v: Cur
temptauit sathanas cor tuum mentiri spiritui sancto.
Aliter quia ille qui pulsat intendit solum probare et
experimentum sumere de eo quod est in homine et sic temp-

cum quia abhoste in temptacione q[illegible] a carne. Sed
cum de ea temptacione

Capitulo quod utrum carnis sit temptare

tat homo cautus. Et dicitur Eccli. xxx. ex multis lo
quelis temptabit te et subridens interrogabit te
de absconditis tuis. Sed quia et si pulsatio non in
tendit, ad eius tamen perscrutationem sequitur approbatio
vel reprobatio hominis ~~hominis~~, et sic temptat caro vel
carnalis concupiscentia, de qua Jacobi primo: unusquisque temptatur
a concupiscentia. Homo pulsat et quasi tangit tali tactu sive
pulsatione: si consentiat, probatur et reprobatur; si non
dissentiat, probatur et approbatur. Et sic recte temptatio
carnis impulsio. Temptatio dicitur potest vii modis, sicut osten
dentes conceditur. Ad primum autem quod obicitur in contrarium,
quod temptatio est experimentum, dicendum quod illa vox a philosophis non
assignatur nisi proprie de temptatione dyaboli. Si autem quis
generaliter velit eam intelligere, ut se extendat
ad omnem temptationem que ad malum inclinat, tunc di
cimus quod intelligi potest ut sit sensus quod per temptationem
fit experientia et probatio utrum homo dignus
sit approbari vel reprobari. Et hoc tamen non fit a dyabolo
sed a carne. Sicut vult dicere, hec essentialiter est
constitutive dicimus quod non est carnis nec intelligitur car
nalis, sed homo carnalis, quia idem ipse homo per quod carnalis
est et a carne concupiscentia seipsum temptat, per quod spiritualis
est et divine legi subiectus. Ad secundum quod obicitur, ho
mo temptatus differt a temptato per substantiam. Dicendum quod sicut
iudicare et iudicari sunt actus diversarum personarum,
nichil tamen eadem persona secundum aliam et aliam sui portionem
non potest seipsam iudicare, sic semetipsum homo
consiliari et iudicari: superior portio iudicat inferiorem, sic
et intellectus est quod spiritualiter ipsa sensualitatem temptat;
potest iumentum homo exterior interiorem. Et cum caro temp
tat spiritum, non idem temptat a se, sed alius ab alio, il
la tamen reperiuntur in eadem persona. Ad primum quod
obicitur quod persuasio ordinata ad decipiendum potius
est sophisticatio, quia temptatio dicta potest quod tempore large dicta
comprehendit et sophisticatorem et temptatorem. Proprie dicitur
sophisticatio persuasione potest homo de alio experimentum
sumere et in non vere illa obiectio quia temptatio secundum quod hic accipitur
deceptionem et sophisticatorem non dicit. Aliter tamen
potest dici quod temptationis in magis translatum est a temptatione
vel si qua est quedam palpatio, sed quod ceterus dicitur tem
ptare, quia a temptationis ratione in illa que est in iurationibus per quam mo
dum distat a sophisticatore, ut dicit alius sillo
gismus alius temptatus. Ad ultimum patet iam ex predic
tis aliqui unde reperitur in verbis illis de quibus dictum est
actus temptatoris, videlicet tactu quodam pulsari, ad
quem consequitur pulsati probatio, sicut prius explanatum est.
Consequenter queritur utrum contingat temptationem carnis a temptatione
dyaboli separari, et quod sic videtur. Quorum dicitur exop
positorum unum potest esse sine altero, ergo separari potest ab al

tero. Sed temptatio carnis dividitur contra temptationem hostis, ergo etc.
Item diu temptaverunt homines preter temptationem Christum. Sed non caro
Christi non caro hominis preter ad mala impellebat, ergo neque
a carne temptabatur. Ergo cum temptatur a dyabolo, temptatio
que est a dyabolo separatur a temptatione que est a carne. Item
esto quod dyabolus numquam nobis mala suggerat, non sic
noster ad malum ab adholescentia proni erunt,
ergo desistit temptatione dyaboli, adhuc sic temptari
sunt a carne propria. Item aliud est in genitum
carnis et aliud est iniquitatum spiritus. Sed dyabolus impellit
ad peccata spiritualia, caro vero ad peccata carnalia,
ergo cum peccatum spirituale possit esse sine carnali, et econverso,
videtur quod temptatio carnis sequestrum habeat a temptatione dyaboli.
Item quandocumque duo sic se habent quod uno contingit
mereri et in alio demereri, illa contingit ab invicem
esse separari. Sed temptatio hostis est materia exercende virtutis, Iacobi.
Temptatio vero carnis semper est a culpa, ut cum culpa sit,
ait dicitur magister. Ergo una istarum sequestrum habet
ab altera. Item temptatio carnis et hostis differunt
sicut dicit magister: ~~ergo una istarum~~ illa. Sicut temptatio
exterior et interior, sed quod est exterius sequestrum habet ab
eo quod est interius. Ergo et temptatio carnis ab ea que est a dy
abolo. Quod si dicas quod temptatio que est ab hoste est interior
tior, sic temptatio que est a carne propter hoc non effugit,
quia cum deus fidelis non permittat hominem temptari
supra id quod possit et talem istorum modorum ad re
sistendum sufficiat, nec homo sic possit esse in tanta
... diversa, videtur quod ex alio et alio tempore fiat esse non
temptatio carnis et temptatio dyaboli. Sed contra, quod temptatio carnis
non habeat esse sine temptatione hostis videtur. Super illud Psalmi: Diver
te a malo et fac bonum. Glossa: Sic. Mala omnia
ab instinctu dyaboli procedunt, sicut ~~sicut~~ bona
ab instinctu dei. Ergo nullum peccatum fit in quo dyabolus non
interponat partes suas. Si ergo temptatio carnis via
est ad peccatum, videtur quod non possit esse sine temptatione dyaboli.
Item motus instrumenti non est sine motu principalis mo
toris. Sed caro est sicut instrumentum in temptatione dyaboli. ~~Cata~~
~~lato~~ sicut dicitur super illud Job. x. terra data est in manum im
pii, id est caro in manu dyaboli. Ergo hoc est temptatio, patet etc.
Item et si non sit ponere primum malum quod non sit
ab alio, est tamen ponere malum quod est initium omnis ma
li, sicut dicitur Eccli. x. Initium omnis peccati superbia. Sed
dyabolus rex est super omnes filios superbie, et pater omnium mi
dacii, videtur quod nullum sit peccatum quod aliquo modo non
procedat ab ipso, et ita ad nullum malum impellit
caro absque dyabolo. Ergo temptatio carnis non separatur
a temptatione hostis. Item quod temptatio hostis non separatur
a temptatione carnis videtur. Ad Gal. v. manifesta sunt opera
carnis, que sunt fornicatio, adulterium, contentiones.

Margin notes:
Contra .iiij. dicendum, licet et differant temptationes ad ...
Contra
.iii.
Ecclesiastici
Ergo titillatio carnis non est absque impulsione dyaboli
Romanos xii. Glossa. Concupiscentia carnis ... parat ante dyabolo ... operatio mala.

emulationes. ire. rixe. invidie. etc. id est enumerant
peccata carnalia et spiritualia. Ergo videtur quod omnia peccata
procedunt a carne, quia ad ullum malum inclinat
temptatio hostis absque temptatione carnis. Item generatio
transfertur a corporalibus ad spiritualia, sed in corporalibus
in potentia est generari ad aptitudinem absque materia. Ergo
nec in spiritualibus. Sed potest omnis peccatum dicitur esse dyabolo
matre vero carne vel concupiscentia. Ergo etc. Prima probatur
per ita maritatur per id quod dicitur Ezechielis xvi. pater
tuus amorreus et mater tua cethea. Per amorreum
autem intelligitur dyabolus. Per ceteam vero concupiscentia et ex-
pressius dicit Glossa super Leviticum xix. concupiscentia est mater
omnis peccati, et dyabolus pater. Ergo etc. Item dyabolus non
potest temptare bonum angelum neque malum, nec spiritum
separatum, sed solum spiritum carni coniunctum. Ergo videtur quod
aditum non habeat ad mentem nisi per carnem. Ergo absque car-
ne non temptat. Ergo non contingit temptationem dyaboli
a temptatione carnis separari. Responsio. Dicendum quod cum
dicimus temptationem esse a carne vel ab hoste, hoc du-
pliciter potest intelligi: aut sic amovente per se aut
sic amovente proximo et immediate. Si sic amoven-
te per se, sic temptatio carnis non potest esse absque temp-
tatione hostis, quia omnis carnis temptatio est ex rebellione
carnis, quae ortum habuit a prima hostis temptatione. Temptatio
tamen hostis potest esse absque temptatione carnis, tunc
potissime quando ille temptatur in quo non est carnis cor-
ruptio, sicut fuit in Adam et in Christo. Vel quia ex illa
temptatione nulla oritur in cuiuscumque temptatio hostis
ad peccatum pertrahit, cum nullum peccatum sit in nobis quod non
habeat exortum ex concupiscentia aliqua. Sic temptatio dyaboli a temptatione
carnis non potest separari. Sic ergo iudicandum est
quod temptatio dicitur esse a carne vel ab hoste tamquam amo-
vente per se, ac sic dicitur esse sic amove-
te proximo et proprie sic accipit magister in
littera. Hec secundum distantiam [illegible] et distantiam temporalem distantiam
[illegible] quia aliquo in temptatur caro et alio in dyabolo
et ad aliud vitium impellit hic et ad aliud ille et per nec-
movens ad id ad [illegible] distantiam temporalem quia
aliquo tempore vexat dyabolus et instigat ad aliquod vi-
tium ad quod non inclinat caro. Et aliud potest esse
et sic isto ultimo modo accipiendo [illegible] temptatione
carnis et temptatione hostis, ut accipit magister in
littera, necesse est eas adinvicem separari, ut non solum
inter unam et alteram sit differentia, sed et una possit esse
sine altera. Unde concedende sunt rationes quae hoc probant.
Ad primum quod primo obicitur in contrarium, quod omne malum est ab in-
stinctu dyaboli intelligendum est sic amovente per se,
non sic amovente proximo. Nam absente dyabolo peccare
potest esse. Ad aliud. Ad ultimo [illegible] vel a tribuente car-
nis concupiscentia. Ad id quod obicitur quod caro movet sicut in-
strumentum. Dicendum quod hoc non est quando dyabolus vexat carnem et
vexata carne vexat spiritum, et tunc temptatio
carnis et dyaboli non potuit inveniri [illegible] contingit tamen au-
tem mediante sensualitate sibi coniuncta spiritum
ad malum inclinare et dyabolo non movente, et tunc
non movet sicut instrumentum, sed sicut movens principale,
et hic non habet sequestrari a temptatione dyaboli. Ad id quod
obicitur quod peccatum dyaboli est initium omnis mali, dicendum quod
hoc non est intelligendum quod sit principium immediatum [illegible]
peccati, sed quia ante peccatum eius non fuit aliud et ipsum fuit
initium illius peccati originalis, ex quo est inclina-
tio ad omne malum. Ad id quod obicitur quod omnia
peccata sunt a carne. Dicendum quod caro ibi sumitur larga
pro omni concupiscentia quae inhesit animae ex coniunctione sua ad
carnem, et sic nomine carnis intelligitur concupiscentia quae est
omnium malorum et similiter. Dyabolus non generat in nobis aliquid
quod peccatum [illegible] ad sequens obiectum
generatione spirituali accipitur. Nam hic caro et concupiscentia
large, sic ostensum est ex illo tamen non sequitur
temptationem dyaboli non possit esse absque temptatione carnis
non enim omnis temptatio dyaboli est peccati generatio, sed firmiter nam tem-
tat id est [illegible] nulla sit culpa. Ad id quod obicitur quod non
temptat nisi hominem carnalem. Dicendum quod hoc non est, quia
temptatio dyaboli pendeat a temptatione carnis, sed quia non potest
aliquis temptari nisi qui habet vertibilitatem. Unde ante etc. in
statu merendi vel demerendi et in quo potest seducere.
Et hic solum est quando spiritus rationalis est coniunctus carni
mortali. Ex illa tamen ratione non concludit, ideo quod caro
in temptatione dyaboli sit causa propria, sed solum causa sine
qua non.

Sed contra quod cui ista temptatio sit difficilius
resistere et quae temptatio carnis vel hostis propter illud
quod dicit magister in littera. Temptatio carnis interior difficilius
delatur, quia intus oppugnans carnem
quam nos volvat, sed illi temptationi difficilius est resistere
quam difficilius est vincere. Ergo etc. Item Seneca:
nulla pestis inimicior quam familiaris inimicus. Sed
inimicus carnis est multo familiarior quam dyabolus. Ergo est
temptatio crudelior et periculosior, ac per hoc ad vincendum
difficilior. Item quanto temptatio est ad nocendum
efficacior, tanto difficilius est resistere temptationi.
Sed temptatio carnis efficacior est ad nocendum quam temptatio
hostis, quia cum temptatio hostis sit extra nec urgens
nimis, temptatio carnis numquam est sine culpa. Ergo etc. Item
tanto difficilius est resistere alicui persuasori
quanto ille qui persuadetur magis amat, sed homo multum
diligit carnem et multum odit dyabolum. Ergo multo
difficilius est resistere impulsioni carnis quam

suggestioni dyaboli. sui temptationi. // Item quanto impugnator est forcior, tanto eius impugnationi difficilius resistitur. Sed dyabolus est hostis fortissimus. sicut dicitur Job .xl. non est potestas super terram que ei possit comparari. ergo difficilius est eius temptationi siue impugnationi resistere, quam ei temptationi que est ex carne // Item quanto temptans est subtilior et callidior. tanto difficilius est eius laqueos et cautelas euadere. sed dyabolus est subtilissimus. ergo difficilius est ei illaqueatori sui temptationi resistere, quam temptationi carnis // Item quanto inimicus est occultior, tanto minus potest homo eius impetum declinare. sed dyabolus est hostis spiritualis et occultus. caro uero est hostis manifestus. ergo temptatio sua plus dyaboli maioris est periculi quam temptatio carnis. ergo maioris est difficultatis ei resistere // Item facilius superatur qui est in minima potestate, quam qui non est in nimia potestate. sed caro in nimia potestate est. nam corpus ipsa possumus mortificare et que uicia et concupiscencias cruciare. ergo dyaboli non possumus. ergo multo facilius est resistere eius temptationi, quam temptationi dyaboli. // Item spiritus magis adheret bono proprio, quam bono carnis, sui bono inferiori, quam bono inferiori. sed dyabolus suggerit et inclinat ad bonum inferius. dum temptat de peccatis spiritualibus. caro uero ad bonum inferius, dum temptat de peccatis carnalibus. Si ergo difficilius repellit quod est maioris adherencie, difficilius repellit temptationem hostis, que est de peccato spirituali, quam temptationem carnis que est de peccato carnali // Item difficilius est resistere uiolenciis, quam blandiciis, quia uiolentum impetrat de sua uirtute in potentiam suam difficultatem resistendi. sed dyabolus temptat uiolentam, sicut dicit hugo. caro autem temptat blandiendo. ergo difficilius superatur dyabolus quam superetur caro // Respondeo ad predictorum intelligenciam notandum est, quod cum queritur, cuius temptationi sit difficilius resistere, utrum temptationi carnis, uel hostis, dupliciter potest intelligi. aut in eodem peccato. aut in alio et alio. Si in eodem peccato, ut puta in peccato carnis, ad quod instigat caro, et instigat et dyabolus. tunc uerum est quod temptationi carnis est difficilius, propter quietem carnis ad spiritum, ob quam magis dyabolum cauat. et sic intelligit magister in libro sententiarum probat ad primam partem inducta. Si autem intelligatur comparatio secundum diuersorum peccatorum. ut puta temptatio carnis intelligitur secundum carnalium, et temptatio hostis secundum peccatorum spiritualium, sicut sunt ut excecancia et cecitas. quidam enim homines sunt qui sunt magis proni ad peccata carnalia. ut puta ad luxuriam, gulam, ad luxuriam. et huius difficilius est resistere temptationi carnis, quam temptationi hostis. quidam sunt qui proniores sunt ad peccata spiritualia quam ad carnalia. ut puta illi qui magis desiderant honores, quam uolupta-

tes, et huius difficilius est resistere temptationi hostis quam temptationi carnis. Si quis autem sit indifferens ad utrumque, et equaliter pronus, quam est dicendum quodammodo temptatio carnis est difficilior, quodammodo temptatio hostis. et temptatio carnis est difficilior propter maiorem et magis intrinsecam et magis continuam adherenciam. temptatio uero hostis difficilior propter maiorem hostis prauitatis apparentiam, et propter latentiorem instigantis falsitatem. sic enim dicit gregorius in moralibus. Hostis antiquus nunquam que sunt uicia esse uirtute palliat sub specie uirtutum: si ergo uniuersaliter queritur quod horum temptationi sit, ad uincendum difficilius. sic eidem peccato intelligitur. Respondendum est quod temptatio carnis. sic autem diuersorum, sicut se habent sic excedentes et excessa, sic ostensum est, et sic procedunt rationes ad utramque partem. Si autem queritur que earum magis excedit alteram. dicendum quod omnis caro corrupit uiam suam, et homines communiores propter carnem sunt, et desideriis carnis obsequuntur, quod difficilius est resistere temptationi carnis, quam hostis. Et ad rationes illas que obiciuntur in oppositum, quia hostis ille est forcior et astucior et occultior, facile est respondere, quia non permittitur temptare secundum suam totam suam liberam potentiam et astuciam, immo reprimitur potentia diuina // Ad primum uero quod obicitur quod caro est in nimia potestate. dicendum quod et si in nimia sit potestate secundum ordinem non. tamen propter peruersitatem concupiscencie in multis et regnat ancilla, et fuit domina, et nimius amor carnis facit uetitum esse dominum hominis, et ideo non est in nimia potestate, quousque liberemur de potestate corporis huius, adiuuante gratia dei per ihesum christum dominum nostrum. tanta enim est eius amoris, ut amantem amato quodammodo subiciat. unde et si filius sit in potestate patris. non est tamen patri facile occidere uel affligere filium, sic in proposito intelligendum est. quia nemo unquam carnem suam odio habuit, sed nutrit et fouet eam // Ad primum quod obicitur quod bonum interius magis adheret, dicendum quod si magis adhereat spiritui secundum quod spiritus est, non tamen magis adheret secundum quod carnalis est. nunc autem fere omnes homines carnales sunt, nec permanet spiritus dei in homine, quia caro est // Ad aliud quod obicitur quod dyabolus temptat uiolentius. dicendum quod nulli infert uiolenciam simpliciter uiolentam, tamen dicitur quodammodo uiolentus propter inmissionem aliarum tribulationum. que non ita mouet affectum sicut carnis incitamenta, nisi caro se interponat partes suas.

Consequenter queritur ad tercium articulum que de quantitate peccati secundum peruenitur, et circa hoc queruntur tria // Primo que uel quod peccatum possit esse ueniale // Secundo quod uel que fuit ueniale, sit remissibile // Tertio que uel quod circa genera peccatorum sunt magis continue.

Circa primum sic proceditur. et quod uel quod peccatum mortale huius sunt, uel esse possit peccatum ueniale. et quod sic. uiri legis sui aptitudine, prius curuatur ad peccata obligatione

Familiaris impugnacio uide Bo // Video aliam legem in membris meis &c. Glossa. hostis quanto uicinior tanto nocentior
die infectione uide // Caro concupiscit aduersus spiritum Glossa. Caro non nisi per animam concupiscit
Simile conexionem uide Bo // Quod nolo malum hoc ago
Magis continua impugnatio uide Bo // Scio quod non habitat in carne mea bonum. sicut iustus est homo &c.

quam magna. Sed magna obliquitas est culpa mortalis, et parva est culpa venialis. Ergo cum cecidit a statu rectitudinis innocentie, prius venialiter transsit ad mortalem. Ergo prius peccavit venialiter quam mortaliter. // Item consensum suum electionem precedit appetitus, non enim eligimus nisi prius id appetamus. Ergo ante consensum primi hominis fuit appetitus, sed appetitus ille erat ad illicitum. Ergo erat peccatum, sed non mortale, quia nichil est mortale citra consensum. Ergo veniale. Prius ergo peccato veniali peccavit quam peccato mortali. // Item contingit aliquid diligere inordinate et super deum; contingit etiam aliquid diligere ordinate et sub deo. Sed inter hec duo cadit medium, videlicet diligere aliquid sub deo, sed inordinate. Si ergo ab extremo in extremum pervenit per medium, prius dilexit homo aliquid inordinate sub deo quam super deum. Sed primum est mortale, secundum veniale. Ergo etc. Si tu dicas quod homo in primo statu existens non potuit peccare venialiter, ostenditur quod sic. Primo quia verbum ociosum est peccatum veniale, quod est ex genere suo, cum non sit contra aliquod mandatum. Sed Adam potuit verbum ociosum dicere et cum uxore sua iocari. Ergo potuit in statu illo venialiter peccare. // Item quod potest in maius potest in minus, quia est [illegible] ad id. Sed Adam potuit peccare mortaliter. Sed peccatum mortale est maius quam veniale. Cum ergo Adam potuit peccare mortaliter, potuit peccare venialiter. Item est ponere statum in quo non potest quis peccare venialiter nec mortaliter, ut patet in statu comprehensoris, et statum in quo potest peccare venialiter et mortaliter, ut patet in statu viatoris, et statum in quo contingit peccare mortaliter et non venialiter, sicut statum angeli lapsi. Ergo erit ponere statum in quo contingeret peccare venialiter et non mortaliter. Sed hic non est status nisi hominis in statu innocentie. Ergo etc. Sed contra: peccatum veniale, [illegible] veniale est propter impulsionem sensualitatis quam homo habet ad illud, sed primus homo nullum habuit impulsum. Ergo non potuit committere veniale peccatum. // Item in primo homine nullus erat motus brutalis, sed quilibet erat per deliberationem rationis. Sed peccatum committere cum deliberatione rationis, ubi nulla est parvitas, non potest esse nisi mortale. Ergo etc. // Item regimen anime adeo ordinatum erat, sicut dicit Augustinus, quod si ipsa servaret ordinem sub deo, nichil caperet eius imperium. Ergo in primo homine fuit [illegible] peccare nisi prius a deo se averteret. Sed hoc est per mortale etc. Item angelus propter dignitatem sui status non solum peccavit mortaliter sed etiam immediate. Ergo si status innocentie excedebat statum miserie in magnis perfectionibus, [illegible] quod in nobis est minimum, [illegible] modicum

[Left margin notes:]
philosophus de celo et mundo
F[illegible]
Anselmus de conceptu virginali: sicut bestiarum non est velle [illegible] cum vos [illegible] sic illorum hominum non fuisset velle [illegible]
super Genesim ad litteram

et leve in statu illo esset magnum, et quemcumque [illegible] quod ibi essent levia et minuta ~~et minuta~~ peccata, sed omnia essent gravia et mortalia. // Item esse primi [illegible] aufert innocentiam, aut ferebat in mortem, et quod auferebat in mortem inferebat mortem, et quod inferebat mortem erat mortale. Ergo a primo nullum peccatum potuit esse primo in homine quod non esset mortale. // Item si Adam primo commisisset veniale, quero utrum potuisset penitere aut non. Si non, ergo fuisset [illegible] sicut [illegible]. Ergo propter veniale peccatum doluisset, ergo passibilis, ergo et mortalis, cum eadem esset in eo ratio passibilitatis et mortis. Ergo necesse fuit primum peccatum primi hominis vel esse mortale vel [illegible], vel quod ad esset veniale et inferret mortem, que duo simul stare non possunt. // Responsio. Ad predictorum intelligentiam notandum est quod circa hoc duplex fuit opinio. Quidam enim dicunt quod Adam primo peccato peccavit mortaliter, potuisset tamen peccare venialiter, non tamen omni genere alius. Quoddam enim est veniale quod est veniale ex genere, sicut dicitur verbum ociosum et mendacium iocosum vel exitus risum dissolutum. Et hoc est veniale non solum cum pervenit rationis iudicium, sed etiam cum subsequitur. Et hoc peccato dicunt Adam peccare potuisse. Est aliud genus peccati venialis quod dicitur veniale a veniendo, [illegible] ex surreptione sensualitatis [illegible] corruptus, et hoc pervenit non subsequente iudicium rationis. Et tali peccato dicunt Adam peccare non potuisse propter ordinem originalis iustitie, quia inferiora potentia ita subdebantur superioribus, quod nichil appeteret absque imperio et dictamine. Et hec positio satis fuit probabilis. Verumptamen communiter non approbat eam doctor theologie, nam improbabilitatem habet. Si quis attendat ad perfectionem status et integritatem rectitudinis in qua [illegible] in qua erat, aliquid nullam haberet [illegible] potuit nisi contemptor divina iustitia et fedando sua innocentia, et corrumpendo [illegible] quia omnia [illegible] essent, patet culpa Ade non venialis sed mortalis fuisse. Nec aliter esse potuisset. Et non est communis opinio quam hodie approbant doctores, quod in statu innocentie primo peccato peccavit mortaliter, non [illegible] veniale esse potuit. Verum contra dicta est [illegible] ponere quod [illegible] ostendunt. // Ad primum ergo quod obicitur quod prius est pervenire ad parvam obliquitatem quam ad magnam, dicendum est quod verum est ubi est curvitas paulatina et processio [illegible] aut prius fuit fractio [illegible] curvatio dicatur, [illegible] incepit in consensu qui fuit mortalis peccatum. Et ita inter rectitudinem et illam obliquitatem non incidit medium. Et [illegible] quasi [illegible] dico quod hoc non fuit propter immediatam oppositionem rectitudinis ad peccatum mortale. Sed quia in tali subito quod quidem ut operabatur esse tantum

[Bottom margin notes:]
Peccatum veniale causatur ex: carnis corruptione; concupiscentie infectione; [illegible] virtutis sensibilis; inportunitate [illegible] ex parte [illegible]

[illegible] manere cum [illegible] necesse est manere [illegible] iustitia [illegible] reddita [illegible] sibi erat reddita. [illegible] non peccat ulla inordinatio esse in homine. Sed illa peccatum veniale potest, quia non adveniat [illegible]. Ergo impossibile fuit homini venialiter peccare.

mortuum. Ad sextum quod obicitur quod appetitus perducit
consensum, dicendum quod verum est. Sed appetitus qui precessit
consensum primi parentis non fuit libidinosus, sed illi
ex tunc autem cepit esse libidinosus quando voluntas de-
liberativa consensit, et tunc etiam incepit esse morta-
lis, et ideo non ante cepit esse peccatum quam esset mortale.
Ad 7um quod obicitur quod medium est inter diligere ordinate libe-
ro et inordinate super deum, dicendum quod et si sit medium
comparando statum ad statum simpliciter, comparando tamen ad
hominem illum non cadebat medium. Iste autem huius-
modi propter magnam approximationem ad deum. Obicitur quod
nichil potuit inordinate diligere, quin preter hoc deo
iniuriam faceret, ac per hoc super deum diligeret. Ad
4um quod obicitur quod potuit dicere verbum ociosum quod esset veni-
ale, dicendum quod verbum ociosum ei fuisset mortale propter
statum perfectionis. Unde quod dicitur aliquod peccatum esse veniale
generaliter sive de genere suo actus, hoc in illis dicitur est
non lapsis. Ad 1um quod obicitur quod potuit in manus
potestatis immittere, dicendum quod 1um non est verum, quia non est hominis po-
alium ei ordinatum ad minus sic ad maius. Unde in maius
hominem mori quam febricitare faciliter tamen potest aliquis
aliquem inferre mortem quam febrem; sic et hic primus
[?] sed potuit occidere quam debilitare, id est prius
mortaliter quam venialiter peccare. Ad 1um quod obicitur quod
conditus status esset delectus, in quo possit tamen venia-
liter peccare, dicendum quod illum statum nullo modo convenit
esse quo non aliquod peccatum sit veniale alicui, hoc est
propter magnam pronitatem quam habet ad peccandum et diffi-
cultatem quam habet ad bonum faciendum. Et ubi sunt, est
facilitas ad mortale. Et nullum est ponere statum
in quo peccet venialiter, in quo non possit peccare mortaliter.
Est tamen ponere econtra statum, scilicet in quo contingit peccare
mortaliter et non venialiter propter defectum [illegible]
sicut est status demonum.

Consequenter queritur utrum peccatum quod post secutum est ex tempore il-
la fuit remissibile vel irremissibile. Et quod irremissibile sic
[?] demonstratur: sacre scripture loquens de angelo
dicit quod resurgere non potuit, quia de nobilissimo sta-
tu cecidit. Sed homo cecidit de nobilissimo gra-
du et statu, quem potuit habere in via. Ergo si non po-
tuit resurgere demon, pari ratione nec homo. Item
peccatum ad quod nullam habet homo inclinationem, nullam habet
excusationem, et quod omnino caret excusatione non est
dignum remissione. Sed peccatum quod omnino ineptum est ad
remissionem est irremissibile. Ergo peccatum est irremissibile quod
fit sine aliqua inclinatione. Sed tale fuit peccatum
quod consecutum est ex prima [?] ergo etc. Item morbus
qui totam naturam inficiat est incurabilis, quia omnino sa-
nitatem et principium sanitatis expellit. Sed peccatum quod ex

parte temporis secutum est totam naturam humanam infecit,
ergo fuit morbus incurabilis. Item Adam
antequam peccaret non solum habuit naturalia, sed et gratu-
ita, sicut ostenditur supra, et hoc innuit glossa Luce x.
ubi dicitur quod homo incidit in latrones et expoli-
atus gratuitis. Angelus vero non habuit gratuita sed
solum naturalia, sicut ostensum fuit supra. Ergo maio-
rem corruptionem fecit peccatum hominis in homine quam peccatum angeli
in angelo. Sed peccatum quod magis corrumpit minus est ap-
tum sanari. Ergo si peccatum angeli fuit irremissibile, multo for-
tius peccatum hominis. Sed contra: primum est [?] advenie-
ndi ad veniam, sed primus parens postquam peccavit potuit peni-
tere, quia postea doluit et penituit. Ergo potuit ve-
niam invenire. Ergo peccatum eius fuit re-
missibile. Item dignum est ut qui ab alio decidit
ab alio adiuvetur. Sed homo est qui peccavit alio temptante decidit,
ergo debuit ~~aptum~~ habere presidium et adiutorium
ad resurgendum, sed illo habito peccatum hominis est remis-
sibile. Ergo etc. Item peccatum primi hominis totam humanam
naturam infecit. Ergo si irremissibile fuisset, tota huma-
na natura dampnata fuisset. Ergo divina prudentia et
dispositio que hominem fecerat propter beatitudinem fuisset
frustrata, et non esset vana [?]. Item non est maio-
ris instabilitatis culpa quam gratia [illegible].
Ergo si culpa Ade fuisset irremissibilis, gratia precedens fu-
isset inamissibilis. Ergo si gratiam potuit amittere,
pari ratione a culpa potuit resurgere. Questio
est ergo propter quid remissibile fuit peccatum humanum, non
angelicum. Responsio. Dicendum quod primum peccatum hominis quod ex tempore
ne [?] dyaboli sub[?]secutum est remissibile fuit. Et si queritur
ratio huius, dicendum quod ex tribus rationibus una [?] sufficientes
colliguntur remissibilitatis naturam fuit peccatum primi hominis, quia erat
in carne mortali, quia in voluntate instabili, quia in tentatione [?]
excusabili. Carnis mortalitas faciebat remissibi-
le; potuit enim divina iustitie severitatem et equitatem
sui iudicii in hoc exercere preter eternam dampnationem, in hoc
quod hominem peccatorem morti tradidit, et hominis in morte
[illegible] suscepit, et sic exercetur
in hac severitatis vindicta pro culpa perpetrata, ut quem-
admodum homo voluntarie peccando deum deseruit et seipsum
morte culpe occidit, sic sibi invitus deserer-
et carnem mors exigeret in pena, sicut commissa fu-
erat in culpa. Angelus autem propter [?] immortalis erat,
nec mori poterat nisi morte eterna; ideo non erat
alia via exercendi in ipsum iustitie severitatem
nisi per mortem dampnationis eterne. Et sic carnis mortalitas
multum faciebat ad hoc quod peccatum hominis esset remissibile.
Voluntatis instabilitas ad hoc nichil [?] faciebat, quia non
homo conditus est in stabilitate arbitrii, quam tamen de-

C. 9m.

[illegible]

C. Responsio

Sequitur peccatum primi hominis fuit irremissibile quia fuit in carne mortali, in voluntate instabili, in tentatione excusabili

vita [illegible] plecteretur

q[uod] ... uoluntas d[e]i posset rectificari

[illegible] in morte ... ... plenius accepit ... amisit.

debebat esse in eo admonitiuus, sed et ad pristinum [illegible],
quia longo tempore debebat esse uiator. hic quod sicut
gratia adueniens eius uoluntatem non abstulit uerti-
bilitatem ad malum, sic culpa superueniens non abstulit
potentiam reuertendi ad bonum. et sic potuit transgredi,
ita potuit conteri. et sic per culpam peruenit ad miseriam,
sic per penitentiam redit ad gratiam. Sed angelus
non habuit, sicut ostensum fuit supra. dist. viij. propter bre-
uitatem spacii merendi, post quod non est uertibilitatem
habere non potuit. Sic ideo ex ostensis sua excusabili-
tas in culpa faciebat ad peccatum hominis re-
mittendum. quia enim alio suggerente cecidit, dignum
fuit per aliud subleuari. et ideo oportebat sibi
mediatorem habere. et quia lapsus non potest resurgere sine
manu subleuante, et inimicus non potest reconciliari
sine mediatore interueniente. hinc est quod peccatum hominis remis-
sibile fuit, non peccatum angelorum, quia hoc quod per aliud cecidit,
aliud debuit habere adiutorem et releuatorem. an-
gelus uero non, quia cecidit per se ipsum. et hoc est ratio quare
magis redit in [illegible]. et sic patet quod triplex est ratio quare
peccatum hominis remissibile fuit et in tres concurrentes re-
dunt una ratione integram. inter has tamen precipua
est ratio que medio loco posita est, scilicet uertibilitas uel per
lapsum, quod homo susceptibilis erit penitentie, mediante qua
ad ueniam potuit peruenire. concedendum ergo rationes ostendentes
peccatum hominis quod extra tempore [illegible] est fuisse
remissibile. // ad primum ergo quod obicitur quod cecidit de nobi-
lissimo statu. dicendum quod quamuis homo esset in statu sub-
limi, non tamen sic dicitur de sublimissimo statu cecidis-
se sicut angelus. angelus enim primum erat gloriosus, adeo
quod uno solo motu conuersionis ad deum potuit es-
se gloriosus; non sic fuit de homine, et ideo non est simile.
// ad illud quod obicitur quod homo nullam habuit inclinationem,
dicendum quod et si non habuit inclinationem intrinsecus, habuit tamen im-
pulsum extrinsecus. ratione cuius aliquo modo fuit
peccatum eius excusabile. esto tamen quod excusabile non esset
in se, nichilominus excusabile factum est quando homo incepit de
sua transgressione dolere. // ad primum quod tota [illegible] cor-
rupta est. dicendum quod et si corrupta sit tota [illegible] adeo
tamen potestatem quod secundum aliquid euadat perdit. non tamen re-
mansit ipsi ad [illegible] quo [illegible] est omnis [illegible] id est
christus, si quod uita fuit corrupta. immo membrum sanissi-
mum fuit, et ideo sua sanctitate totum membra af-
fecte peccati curauit et remansit in homine aliquis uel-
ut titudo synderesis, quod non fuit [illegible] extinctum quod
mouetur et instigante potuit peccatum detestari et de-
testando ad deum redire et [illegible] curari. // ad
primum quod homo habuit [illegible] et [illegible] quam peccauit. dicendum quod
et si aliquod donum amisit in peccando, quod [illegible]

ut potest

de quod [illegible] non perdidit, quia non habuit tamen in [illegible]
non est adeo obliquatam in homine sicut fuit in diabolo et
tam perplexam et pertinacem adixit eius quod apparuit sicut in
angelis, quia illius habuit retardationem.

Tertio quaeritur peccatum quod ex illa temptatione [illegible]
tum est fuit grauissimum omnium peccatorum. et quod
sic. [illegible] xiiij. [illegible] magna fuit in pec-
cando iniquitas ubi tanta fuit tanta in non
peccando facilitas. ex quo uidetur quod tale [illegible]
ubi maior est facilitas ad obediendum, ibi maior est [illegible]
in contemptu, sed primo homini obedire fuit facillimum. ergo in
transgressione illa fuit peccatum maximum. // Item autem ubi
obedientia fuit hominis quod eo est predicabilior, quod filius est
obediens usque ad mortem. ex quo uidetur potest
a tali [illegible] sic quod est obediens usque ad mortem
habet maximum meritum in obediendo. et est maxime
laudabilis, sicut filius dei. sic quod sic est in obediens
et non desistit propter timorem mortis, maxime est
[illegible]. sed talis fuit in obedientia
primorum parentum, quod [illegible] mortis, non timuerunt
transgredi diuinum mandatum. ergo [illegible] illud mandatum
peccatum fuit maximum. // Item tanto grauius est peccatum
quanto magis corrumpit, quia peccatum est corruptio [illegible]
[illegible]. sed peccatum primorum parentum fuit maxime
corruptiuum, quia non solum ipsos corrumpit, sed et totum
genus humanum. ergo fuit omnium peccatorum maximum.
Item tanto grauius est peccatum, quanto maiori pena punitur
per iustum dei iudicium. sed peccatum primorum parentum fuit [illegible]
pena mortis et [illegible] ipsius posteri.
et hec est maxima omnium penarum. ergo et peccatum fuit ma-
ximum. // Sed contra minus est peccatum remissibile quam [illegible]
peccatum primum fuit remissibile, ut supra probatum est. [illegible]
autem peccata sunt irremissibilia. ergo et cetera. // Item grauius
est peccatum quod nullo modo est excusabile, quam aliquid habet excu-
sationes. sed peccatum primorum parentum aliquid habet excu-
sationis, quod fuit ex aliena instigatione [illegible]
autem in spiritum sanctum colorem excusationis non habet. ergo
peccatum primum non fuit grauissimum. // Item tanto
grauius est peccatum, quanto ex maiori libidine procedit.
sed in primis parentibus minime regnauit libido
uel [illegible] concupiscentia, cum corporis non esset [illegible] et sana.
ut quod illa transgressio [illegible] non fuit ma-
ximum. // Item grauius est peccatum quod est contra rationem et naturam et [illegible]
dinarum, quam quod solum est contra diuinum mandatum. sed peccatum
primorum parentum quod ex illa temptatione [illegible] est non fuit
contra naturam nec contra rationem, sed solum contra diuinam institu-
tionem, non enim [illegible] diabolo de illo ligno
esse edendum, nulla autem sunt peccata quam sunt contra in-
stitutionem diuinam, quam nos appellamus peccata contra naturam. ergo

Quantitas peccati: [illegible] quod consistit in genere peccati, sic peccatum angeli [illegible] et [illegible]
[illegible] — [illegible] ad occasionem mouentem, sic quod motiuum fuit [illegible]
ad eam efficaciam, scilicet uoluntatis perniciositate, sic [illegible]
ad corruptionem sequentem, sic maximum quod [illegible]
[illegible] xxxiiij. [illegible]

ut quia illa fuit peccatum consilii, omnium peccatorum fuit maximum. Ad praedictum dicendum quod cum in aliquibus modis possit dici peccatum unum gravius et maius altero, ad praesens tamen attendendum est quod tribus modis dicitur unum peccatum ex genere altero: aut propter maiorem libidinem, aut propter maiorem ingratitudinem, aut propter maiorem corruptionem, scilicet ipsius modi lapsi. Sic peccatum illud non fuit maximum simpliciter, nec maximum omnium peccatorum ex maiori cum libidine perpetratum, quia praecessit primus parens. Si vero secundo modo dicatur peccatum maius, scilicet quantum ad ingratitudinem, sic peccatum Adae non fuit maximum simpliciter, maximum tamen fuit omnium humanorum. Maximum namque simpliciter non fuit, quia diabolus ex maiori ingratitudine peccavit, cum plura bona in sua creatione perceperit, et de sublimiori statu lapsus fuit. Fuit tamen maximum omnium humanorum, quia in nobiliori statu et altiori erat quam aliquis posterorum suorum, a quo lapsus fuit in peccatum, et ideo magis est iudicandus fuisse ingratus. Si autem dicatur tertio modo peccatum maius altero, ratione maioris laesionis, sic quodammodo fuit maximum omnium, et quodammodo non. Est enim maior laesio duplex: potest intelligi et esse, scilicet intensive et extensive. Intensive loquendo, peccatum Adae non fuit maximae laesionis, quia non adeo depravavit voluntatem suam sicut multa peccata depravant. Extensive vero loquendo, peccatum illud maximae laesionis fuit, quia illud peccatum est quod tot personas invasit et in tot personas transfunditur, sicut illud peccatum quod peccatum fuit ex transgressione propria; cum quodammodo fuit gravissimum, quodammodo non. Et ex hoc patet responsio ad rationes ad utramque partem adductas. Utraque enim secundum diversas vias concludit, sicut aspicienti satis est planum.

Circa istam partem sunt dubitationes circa litteram. Et primo de hoc quod dicit: quod diabolus loquebatur per serpentem ignorantem, sicut per energumenos. Contra: diabolus movet in energumenis mediante virtute sensitiva; ergo videtur similiter quod movit serpentem ad formandum locutionem mediante sensitiva virtute. Hoc autem non videtur possibile, quia imaginatio serpentis non erat capax sermonis et locutionis; ergo mediante illa non potuit vox articulata formari. Item, hoc quaeritur quae virtus fuit illius locutionis formativa: primum, utrum sit data nova potentia serpenti, utrum et fuit miraculum, sicut fuit in locutione asinae Balaam. Respondeo: dicendum quod ad locutionis formationem ista tria concurrunt: scilicet instrumentorum aptitudo, ... secundo vero virtus motiva, et tertio virtus directiva, et regimine fungitur vox articulata. Et haec tria sunt in homine complete; alia vero animalia, ut bruta, non aliter reperiuntur complete. Habent enim quaedam alia organa apta, sed non complete ad vocis formationem; habent et sensitivae motivam; habent directivam vel excogitativam sive imaginativam, ratione cuius erudiuntur ad aliquas voces pronuntiandas; non tamen est in eis complete. Sed cum

ad est vis formabilis, quae possit et regere et movere, illa potentia impleta ... habet reddita. Et sic fuit in illa locutione serpentis. Nam diabolus excitabat vim motivam et adiuvabat et dirigebat ut posset illas voces articulatas formare. Ideo quod serpenti non est data nova potentia, sed potentia superior assistebat. Et ideo miraculum non erat, sed quasi mirabile, ut admirari possent, cum esset super potentiam naturae creaturae talia verba formare, licet magis sit apparens in energumenis ratione virtutis motivae et organorum suorum quam in serpente. Quia tamen virtus spiritus movet et dirigit in formando, est virtus daemonis; ideo dicit Magister eodem modo locutum esse diabolum per serpentem quo loquitur per daemoniacum. Ad primum ergo quod obicitur, quod imaginativa serpentis non erat capax locutionis, dicendum quod verum est de locutione quantum ad significationem, sed non est verum quantum ad vocis significativae expressionem. Unde potest dici quod conversus motus serpentis comparatur ad motum linguae, non tamen concurrit ad vocis articulationem, et per hoc patet ad quaesita sua. Item quaeritur de hoc quod dicit: Serpens callidissimus erat cunctis animantibus, etc. Sed hoc est verum, quia serpens dicitur esse callidissimus propter rationem suam ... aliud animal assumptum ... callidissimum dicitur; ergo non esset verum quia magis ... assumptum. Respondeo: dicendum est quod calliditas attenditur in cognitione ordinata ad nocendum et seducendum. Et quoniam duplex est nocumentum, scilicet spirituale et corporale, duplex potest esse calliditas: ut in nocendo corporaliter, aut in nocendo spiritualiter. Calliditate in nocendo corporaliter ... serpens ... industria; talis tamen post statum illum lapsus callidior in nocendo spiritualiter ... non habet a se, sed a diabolo possessus ... et ideo locus ... magis convenit, quia spiritualia debent signari per corporalia sibi similia. Ideo cum serpens ex se sit calliditate nocendi et insidiandi corporaliter, congruum fuit per ipsum diabolum exercere calliditates suas contra hominem in nocendo spiritualiter. Et secundum hunc duplicem sensum intelligi potest Scriptura. Item quaeritur de hoc quod dicit Scriptura: sciendum est duas esse species tentationis, interiorem et exteriorem. Exterior enim tentatio non est nisi propter interiorem, nec ad culpam perducit nisi mediante interiori; ergo non videtur quod ab invicem habeant distingui. Item videtur quod ... interiorem ... est absolute ... et videtur quod divisio illa sit insufficiens, quia non solum tentatio est absolute ..., sed etiam ... etc. Quaeritur de sufficientia horum membrorum, et cum alibi legantur plures aliae differentiae tentationis, quibus distinguantur ab illis. Respondeo: dicendum quod tentatio ... modis ... scilicet ad motum ... ad ... ad ...

Nota de sufficientia temptationum

Marginal note (lower left): ...cum ... fuit ... ex ... [illegible]

et quantum ad gradum, et quantum ad modum, et quantum ad motum, vel ge-
neraliter vel specialiter. Si generaliter, sic dividitur temptatio
que est ab hoste, et a carne, et a mundo, ut dicitur in quadam
sequentia: mundus, caro, demonia, diversa movent
prelia. Si specialiter, ut dicatur motum qui se offert,
non solum per modum obiecti, sed et qui inducit et ex-
citat per modum impulsivum. Sic est illa divisio quam po-
nit magister in littera, quod temptatio alia est ab hoste, alia
est a carne, quorum utraque habet ad malum intendere.
Si autem loquamur quantum ad istum finem, sic duplex potest
considerari, aut generaliter aut specialiter. Si generaliter,
sic est illa divisio Gregorii, quod temptatio quedam est probationis, quedam
proflagellationis. Si specialiter, sic est illa divisio temptationis
quam ponit glossa [illegible] super Iº omnium escam abstuli (?)
etc. Ubi dicitur quod multiplex est temptatio, quarum prima est er-
roris et sui nescia vie veritatis, secunda difficultatis
vivendarum [illegible], tertia tedium boni, quarta tem-
peritas felicis [illegible] quantum ad effectum consideratur
ipsa temptatio, similiter dupliciter potest considerari, aut generaliter
aut specialiter. Si generaliter sic est illa divisio quam ponit
in glossa super Iª ad Cor. x. Temptatio vos non apprehendat etc.
Ubi dicitur in glossa quod temptatio alia est dyabolica, alia est humana, et differ-
unt quia sicut ibidem innuitur, temptatio dyabolica est quando in malum
habet exitum, et quando trahit ad mortale peccatum; temptatio huma-
na dicitur quando exitum periculosum non habet, quia vel est
in peccato veniali, vel nulla est ibi culpa, sicut colligitur
in glossa. Vel dicitur quod tribus modis habet fieri temptatio humana.
Si specialiter, sic est illa auctoritas [illegible] quia dyabolica
temptat aut vexando carnem, aut [illegible]
[illegible] aut [illegible]. Hic etiam ponitur specia-
liter effectus temptationis dyabolice. Si autem quarto modo conside-
ratur temptatio, scilicet quantum ad gradum, hoc potest esse duplex, aut
generaliter aut specialiter. Si generaliter sic est illa quam
ponit magister in littera, temptatio alia est exterior, alia in-
terior. Si specialiter sic est illa quam ponit Gregorius [illegible]
in glossa super Iª Iacobi i. Unusquisque temptatur
a concupiscentia etc., quod temptatio tribus perficitur, suggestione,
delectatione et consensu. [illegible] gradus [illegible]
sunt temptationis explicite, qui ponebantur in divisione
[illegible] implicite. [illegible] exteriorem, intelli-
gimus suggestionem; per interiorem [illegible] illam que
delectatio vel consensus [illegible]
[illegible] non distinguuntur [illegible]
[illegible] ad altum. // Si autem consideratur
temptatio, scilicet quantum ad temptandi modum, sic similiter aut est
generaliter aut specialiter. Si generaliter sic potest esse expli-
cite vel implicite. Si implicite sic est illa que
ponitur in glossa super psalmum Qui habitat in adiutorio.
Ubi dicitur quod quedam est temptatio levis et manifesta, quedam
// occulta, quedam gravis et occulta, quedam levis

gravis et manifesta. Si autem explicite sic est illa
quam ponit B. [illegible] vii. [illegible] quarum prima est importuna,
scilicet que precaret [illegible] secunda dubia, scilicet que animum
[illegible] nebula involuit, tertia est subita, scilicet que
iudicium rationis preveniet, quarta occulta, quia scilicet
[illegible] ordinem prefugit, quinta violenta, quia
[illegible] [illegible], sexta [illegible] fraudulen-
ta, quia scilicet animum seducit, septima perplexa, quia animus
[illegible]. In hac enim divisione explicantur diffi-
cultates et [illegible] temptationum sive modorum tempta-
di, et latentes que in priori divisione implicite clauda-
bantur. [illegible] divisio quod ponitur de temptationis
in sua generalitate consideratur. Si autem consideretur spe-
cialiter temptatio [illegible] ad temptationem dyaboli, sic modi eius du-
pliciter assignantur, vel implicite, et sic dicit auctor
in quodam sermone: dyabolus temptat ut leo, temptat
ut draco. Vel explicite, et sic est illa divisio Gregorii
Iob super quod [illegible] Sic fideli famulo
[illegible] hostis callidi machinamentis insinuat, scilicet
[illegible] rapit, insidiando circumvenit, minando [illegible]
suadendo blanditur, desperando frangit, pro-
mittendo decipit. In hac autem divisione expli-
cantur modi, quos auctor clausit sub his duobus
verbis, quia temptat ut leo, temptat ut draco. Et si-
militer [illegible] assignandi diversitas divisiones temptationis
[illegible] diversas eius considerationes [illegible]
// [illegible] temptatio que fit ex carne
est sine peccato, cum enim dyabolus possit carnem [illegible]
vexare [illegible] temptatio que est ab hoste sine peccato
esse non possit. // [illegible] in sua potestate
temptari vel non temptari [illegible] temptatio de se non ponat
in nobis culpam, nisi ei consentiat, sic quod temptatio hostis
[illegible] consentit esset [illegible]
et temptatio carnis [illegible] quia temptatio carnis ma-
est semper cum peccato, quam temptatio hostis. [illegible]
temptatio carnis est impulsus sensualitatis, quia consuevimus
appellare primum motum, et cum illo impulsu
sensualitatis [illegible] ordinem. Hic est
quod temptatio carnis [illegible] est in nobis quin sit in nobis
aliquid inordinatum, et in aliquo veniale culpa [illegible]
[illegible] hostis [illegible] est et potest esse sine aliqua de-
[illegible] in nobis existente, et ideo dicitur magis quam
temptatio hostis potest esse sine peccato. Temptatio [illegible] carnis
[illegible] et potius reddi [illegible]
in potestate nostra, et cum possimus ad [illegible]
[illegible]. Et ideo potius imputatur nobis in culpam
impulsio, quam dyabolus suggerit. Quomodo autem [illegible]
pulsus [illegible] motus, debeat dici peccatum [illegible]
loco dicetur magis expresse, [illegible].

Je uidetur diligent inuestigandum

&c. sup egit magr de lapsu hois in
operatione ad dyab temptante. In hac uo ptc
agit q'tm ad hoiem transgredientem. Diuiditur
ps ista in ptes duas. in prima detiat deter
minat de pcto suy penitus q' ad radicem gnis.
in scda uo q' ad radicem uel .s. fuit ex industria
an ex ignoro. ibi. huius aut oppoi solt hcim.
Pa ps ht tres ptes. in pa detiat degne p'
gnalit. in sca uo degne pcti uirorum mulis spa
lit in &c tal' quid elato inmte mulis. in tia in
quirit quis eorum peccauit magis grauit. i exquo
manifeste aiaduti pot. &c. qlz a' haz pcim diui
di pot in duas. nam in qualz p' detiat uitute
et so remouz dubitonez. sca uo ps pmus iqua
detiat de pcto q' ad radicem diuidz in ptes tres.
in pa inquirit ut pcc ic ignoro possit et pulla
excusat hat. in sca uo quit un procssit p' pcn
mali i. Solz iquerit cu sit uicio ertn. &c. in
tia uo inquirit cu pcc i fuit auor ut uitiu pmo
an uoluit q' peccauit i. Si uo q uel uolutas
pcc i possit. &c. subdiones pcui in tiles
satis appet. Iuon. magr detiat de ipa culpa
suy penitus mise. so u put opari ht adiuendi
ex ignore.

Distincta h' ptis ex duo insidit hic.
Quo p' q' q de culpa suy pentum
mse q' ad inordinatoim affectus so uo
q' in ipatur ad ignore itellci. ex pmus
quitur ta p' q quo grue pcm mili p
cauit so uti q' mli appetu'pur et cupi
erit f u q ghs hoz grauius peccauit.
Jtra p' sic pcedit et o q' mli peccauit p
cato supbie. ecc. x. initium oms pcti su
pbia et item ecci. xvi. amitte initium pcti
q' mli peccauit pcto supbie. It au illo
deugn. dya' in celo uolebat ee sic deus
gidens aut p suasit hoi silitudinez sue uo
g si p suasit mli et mli psuasi oscensit p
cauit. g pcto supbie. It h ui ros i p
erat hoiez deo sdiari i p so supiori ni p' ordi
naretur in itiorum. g no potalt pus i ordi
nate quti ad bonum intius ul extius q' quite
tur ad bonu i fius. s. quti i ordiate ad bonu
i fius h' e supbia. g pmi pcc mlis n potui
ee n supbia It mli uolunt munidu
care pomu. h no fuit p fam ul appetitu
delecti i gato. cu nulla eet ingustu ei deordi
nato. g h fuit. q' ad spuale p ille tibi

omestione intendebat. h a' no erat n ee
sic deus q' dya' pmisat. g &c. Sz o
ui q' p' pcc mulieris fuit inobedia. p' qz hoc
innuit textus. Gen. iij. qs indicauit tibi
q' nudus eres n q' de ligno de quo peepat
tibi ut no omederes omedisti. So qz h ofir
mat ap. ro. v. sic p uni' iobedias pctores
osti sf multi &c. et item p uni' inobedium
mors intrauit in mundu. postremo hoc expssi'
declat au'. de ui. relig. v alt adam p tu
sgssione iobediae de padiso eiectus e. Si g
pmu pcm fuit hois iobedia. no ergo ut
q' fuit supbia It q p' pcc fuit gula
ut p p h quinuit textus gen. iij. uidit
g mli lignu q' eet ad uescendu suaue. so hoc
ofirmat euuangliu qz xpc p' fuit temptatus
a dya' de gula. sic le. iiij. m. dic ut lapides
isti. &c. s eo ordie temptuis temptauit p' hoine
quo tempauit xpm. sic sca dnt. postmo hoc exp
ssius declat amb' in illo ymno. qui pmi
nouial' morte. mor. &c. Si g pcc p' fuit
gula g no fuit supbia cu no sit diuisa p
catorum gnaturum et tra simul et semel i diuisis
gnibz ee no possit. It ui q p' pcc
mlis fuit auaricia. p' p textu ge. iij. eritis
sic dii scientes bonu et malu. hec pmisit
dya' et ea p' cecidit i mlis appetitu. Sz appete
nitatis scie plus q' oz h e auaricie sic dic — omi rerum siue plus q' indiget. Dura &c hic et idest
g g idem hec ofirmat ap. i. thi. ult. radix
oim malorum e cupiditas. s pcc mlis oim
aliorum pctorum radix fuit. postmo h ipm exp sic
declat glo. sup i' ps. q no rapui &c. ubi
dic q' eua uoluit rape diuintatem. Si g rapina
e pcc auaricie. p' pcc eue fuit ingenere
auaricie. g no fuit ingenere supbie. Jte
ui q p' pcc fuit ifidelitas. p' qz h insinuat
textus. ge. iij. v' dix mli ne forte moriam
dubitauit g de ubo dei. si g dubitare de ue
bo eo q' debem' cde. h e infidelitas. p' omisit pccm ifideli
So hoc ofirmat euan. luc. i. beata q credidisti
deni e ugi marie. si g salus pendz pcpru
cu pmaicatoi et h incepit a fide marie. ui
q illa incepit ab ifidelitate. So postmo h exp
ssius declat magr. et ipm e i di scilicet pcc
i pcessu tempis. ui dt q' mli cu dubitau
ab asseu' recessit et negauit conquit. s
h no fuit sin culpa i fidelis. g ifidelitas fuit
p' mlis pccm. no g peccauit pcto supbie.
Si forte tu dicas q' plibz gnibz pctorum sit

ɿ semel peccauit/ hec non uitatur per se. cum simul
ɿ sel' nō possit se pluribus ɔuisionibus ɿ cuisioni
bus deordinare ɿ gego deli sit/ planū ē quod pec per
uni soli ɔuc per se. cum per superhabundanciam dicatur.
R° dicendum quod sicut intuit tertius/ et expresse dicat
ap°. primum peccatum hominis per quod lapsus est fuit in
obediencia ɿ per quod ducatur mors in omnes homines/
ɿ ad hoc dyabolus ipsum inducere intendebat/ quia per
preceptum sue interrogacionis/ cur precepit uobis deus
ɿ ce. set quia nemo operatur ad malum aspiciens/
nec appetit malum/ nisi sub specie boni ideo diabolus
deprehendens quod non posset mulierem
in peccatum precipitare nisi proponeret aliquid appetibile/ il
la interpretacione apposuit fallaciter/ ideo quia omnis homo ten
dit per ueritatem tendit naturaliter. illi .n. ominis
beatitudinem appetit/ que est bonum gloriosum ɿ copi
osum ɿ delicosum/ nō ois homo taliter appetit
excellenciam/ ɿ sufficienciam ɿ leticiam/ ɿ in
ordinatio appetitu ɔrrupto sistit iusticia in in
ordinato uero/ ɔsistit culpa. nam superbia non est
aliud quam inmoderatus appetitus excellencie. auari
cia non est aliud/ quam inordinatus appetitus suf
ficiencie. Gula non est aliud quam inmoderatus appetitus
cibi reficientis suauiter/ considerans ergo dyabolus hec
esse uiam ad precipitandam mulierem in culpam/ pro
misit per dignitatis excellenciam/ eritis sicut dii/
secundo subiuncxit humanam sapienciam/ scientes bo
num ɿ malum/ postremo pretendit suauitatis ex
perienciam/ cum ostendit lignum pulcrum
uisu ɿ ad uescendum suaue. Quia ergo mu
lier dyaboli suggestioni consensit/ ideo primo in ap
petendo esse sicut deus/ fuit superbia. deinde in ap
petendo scire bonum ɿ malum. quod nō opor
batsciré plusquam oportebat/ fuit auaricia/
postremo in experiendo suauitatem ligni
uetiti/ fuit gulosa. ɿ in hoc fuit transgressi
onis rea ɿ culpa inobediencie inuoluta. et
sic patet quod peccatum mulieris inchoatum fuit in
superbia. progressum habuit in auaricia/ ɔsuma
tionem habuit in Gula. patet ɿ quod inordina
ta fuit quantum ad triplicem potenciam .s. quantum ad irasci
bilem appetit alta/ quantum ad racionalem/ quoniam
appetit scire oculta/ quantum ad concupiscibilem. dum uo
luit degustare suauia. unde ex illo peccato pu
pulauerunt radices omnium peccatorum. Ex hiis ergo pa
tet ad quesita. rationes .n. ostendentes quod
primum peccatum fuit superbia/ uerum concludunt/ quia ab illo fuit
inchoacio. rationes alie ostendentes quod fuit in
obediencia/ gula ɿ auaricia a parte concludunt/ licet nō fuit

in auaricia proprie dictum/ sed in quod dicitur esse appetitus prauus
fuit tamen auaricia sed quia est appetitus sufficiencie ɿ ipsa
fuit peccati progressus/ set in peccato gule et inobedi
fuit ɔsumatio in actu uidelicet comedendi ergo
la .n. erat inquantum in illo cibo inordinate delectari
uolebat. set inobediencia in ingressu actu ipsius co
mestionis. ergo diminui in primum faciebat ɿ hoc
expresse dicit Greg. in quadam omelia/ in quo
tribus peccatorum generibus temptauit dyabolus xpistum. sic
prius temptauerat mulierem/ ɿ illis tribus a xpisto
deiectus est/ sicut per illa tamen mulier deiecerat. nec
est inconueniens plura genera peccatorum per progressum concurrere
ad unum flagicium perpetrandum. facilium .n. est
de peccato in peccatum ruere/ sicut contingit demo
ti unius uirtutis ad motum alterius ascendere.
Ad primum ergo solum restat respondere/ quod obicitur est de infide
litate/ nō .n. est necesse quod est mulier peccato infidelitatis
peccauisse/ nisi infidelitas accipiatur ualde large.
quod ergo obicitur quod mulier dixit forte. dicendum potest quod forte/ in
no euenit/ nō dubitationis. set quia magister dicit ex
se/ quod nō est dubitationis. ideo aliter potest dicitur/ quia
uerum mulier non dubitauit uerum esse/ quod deus di
xerat/ set hec dubitauit qualiter deus intelli
gebat/ utrum s. intelligeret de morte corporali/ uel
spirituali. uel alio quoque modo ɿ illa dubitatio in
fuit pena/ nec fuit culpa. set quedam neg
ligencia/ que etiam temptanti prebuit uiam. ut
agit id/ quod obicit de fide beate marie. nam
si fides in incarnacione filii dei nō inedicauit tem
erit locum. habuit tamen humilitatis usum preambu
lum ratione cuius dicitur uirgo deo placuisse
sicut ipsa dicit. respexit deus humilitatem
ancille sue/ nec obstat quod ordo peruerte ordinem
respondere rationem destruccionis immo frequenter
est ensio/ sicut uia resolutionis et ɔpositionis oppo
sitis modis habent terminari/ et in creaturis/ sicut ɿ
apposito potest intelligi.

Cedo quartum quod mulier appetiuit ut ɿ cet
cupierit/ ɿ quod nō. ut in .i. thi. ij. adam nō
est seductus/ sed mulier. set si adam uoluisset esse
sicut deus/ quemadmodum mulier/ utique et cuentus
fuisset. si ergo cuentus uel seductus nō fuit
ideo quod mulier appetiuit nō concupiuit.
aug. super Ge. ad lit. nō arbitror uirum
si iam spiritualis mente preditus erat/ credere quod
dyabolus permittebat. si ergo adam gratiam habuit
patet ɿ c. Item si adam appetiuit esse sicut deus
cum adhuc multo maiore habet similitudinem quam
lucifer/ uidetur quod grauius peccauit adam/ quam lucifer.

Superbia. in mentis elacione.
In obediencia. in mandati transgressione.
Exemplo. male actionis.
Verbo. in portune sugestionis.
Inmoderate ciborum appetendo.
Inordinate delicias querendo.

q si pec

quod si primum lucifer fuit iniustitiae / per hominis similitudinem ... quod super superbiam est. Item si adam appetiit esse sicut deus: aut ergo suggerente muliere: aut suggerente serpente. non suggerente serpente, quia ipse adam non consensit de serpente, sed de muliere. Gen. iii. mulier quam dedisti etc. Si suggerente muliere: ergo sicut mulier decepta fuit a serpente, ita vir a muliere; sicut ergo mulier dixit: serpens seduxit me, ita vir dixisset: mulier decepit me. Sed hoc non dixit, sed dixit: mulier dedit mihi etc. Quod si tu dicas quod ita fuit, quamvis scriptura non exprimat, hoc sicut apparet improbabile. Nam si mulier dixisset: comede, quia eris sicut deus, aut ipsa comedisset, absque dubio non esset sicut deus: nulla ratione videtur probabile quod vir ei credidisset. Sed contra super primo psalmo: superbi inique etc. Nisi hoc suggereret serpens ut sicut deus esse voluisset, non letalis culpae transisset ad nos hereditas. Si tu dicas hoc esse dictum quantum ad mulierem, obicitur de verbo per primo quod dicit Gregorius in Moralibus et Ieronimus in glossa Iob xli. Pretiose accepit divinitatem adam, credidit et immortalitatis gloriam amisit. ergo adam id quod mulier appetiit. Item Phil. ii. super illud: non rapinam arbitratus est, glossa: non usurpavit quod suum non erat, scilicet equalitatem dei, sicut diabolus et primus homo. ergo primus homo voluit esse sicut deus et non tantum mulier ergo etc. Si tu dicas quod primus homo stat in persona mulieris, contra super illud psalmi: quae non rapui etc. Adam et eva voluerunt rapere divinitatem et amiserunt felicitatem, ergo etiam expulsi sunt deitatem. Item hoc videtur ratione: maiorem assimilationem habebat vir ad deum quam mulier. ergo si mulieri dominabatur falsitatis, videtur quod multo magis credibile fuit virum appetere esse sicut deus quam mulierem. Item multo sapientior erat lucifer quam esset homo primus. ergo si cum tanta sapientia sua lucifer voluit esse sicut deus, sic superbia sua in tanto sapientia ... per multo magis videtur quod sapientia humana. si ergo hoc mulier appetiit, non est improbabile quod vir concupierit maxime cum gloria et auctoritas videantur hoc dicere ... quia ita est quod sicut ... non potest homo multum efficaciter ... et scripta non dicit ad expulsionem et sanctis super hoc loquuntur varie, sunt hic opiniones diversae. Quidam enim propter auctoritates inductas dicunt quod adam ideo ipsum quod mulier appetiit concupivit, sed non credidit sicut mulier, et propterea hoc fuit superbia, sed tamen non dicitur fuisse seductus appetitus. Non potest ad tantum credere ad hoc pervenire. Mirum quid cupimus adque nos pervenire posse credimus, quia non ... quod possit, sed quid velit attendit ambitionis flagitium. Et ita secundum sententiam sanctorum praetendunt adhuc rationes adductae. Sed quia in ubi verbis August. hoc opinio non consonat, immo expresse videtur sentire contrarium, sicut patet ex auctoritatibus, est inductis, videtur esse credibile quod vir appeteret ad quod credidit se non posse pervenire, cum ante primum peccatum valde or-

dinatus esset. Alio est alia probatio quod vir in appetitu ... motivo non fuit conformis mulieri in transgrediendo, sed esset ei conformis in transgressione mandati divini. Utrique enim inobediens fuit, sed aliter vir quam mulier. ad inobedientiae culpam per lapsus est. Non enim vir primum comedit propter appetitum excellentiae in sui ad deum assimilatione, nec propter appetitum sufficientiae in meliorum cognitione, nec propter appetitum suavitatis in cibi degustatione, sicut fecit mulier. Fuit tamen in viro quaedam superbia, quaedam avaritia et quaedam lascivia, propter quas productus est ad inobedientiam. Quodam enim modo superbivit, dum se nimis magni pretii esse apud deum extimavit, et tanti ut propter comestionem illius cibi non incurreret gravitatem alicuius supplicii, sed de facili consequeretur veniam de offensa. Fuit et quaedam avaritia, dum curiose scire voluit quid sibi eveniret dum cibum vetitum degustaret. Fuit et quaedam lascivia non carnalis delectationis, sed cuiusdam amicabilis affectionis, qua frequenter fit ut offendatur deus ne contristetur proximus. Hoc autem fecit adam, dum comedere voluit ne suas delicias contristaret, hoc est ne mulierem offenderet. Unde et dominus ipsum arguit quod obedivit voci mulieris. Et per haec productus est ad inobedientiam et transgressionem mandati dei. Sed haec tria tribuuntur ex verbis Aug. super Gen. ad lit. quae adducit magister in littera. Primo modo enim dicit quod non est putandum quod homo deceptus fuit per serpentem in eo dicto, quaedam elatio comprimenda fuit, tamen dicit voluit adam lignum vetitum experiri, cum non videret mulierem mortuam ex esca illa percepta. Et tertium: noluit eam contristare, quam credebat sine suo solatio contabescere et a se alienatam interire. Concedendum est ergo quod adam non appetiit esse sicut deus quemadmodum mulier, sicut ostendunt rationes ad hoc inductae. Si autem dicatur alicubi appetisse esse sicut deus, hoc potest esse dictum triplici ratione: aut quia divinum contempsit imperium et voluntatem suam divinae praetulit, in hoc enim se quasi tanquam deo subicere ei ex hoc deo equari vellet, aut dictum est quia mulier de illo supradicta appetiit sicut deus esse, et per synodochem, quia est partis attribuit toti. Unde sancti quod appetiit alter frequenter loquuntur synodochice et attribuunt utrique. Aut potest hoc tertio modo dictum intelligi: quia ipse cum esset mulieris propositus, ipsam non compescuit, ideo sibi imputatur culpa mulieris. Mulier autem intuitu est appetere esse sicut deus non per commodum equalitatis, sed per quandam sublimitatem dignitatis super humanum modum, quod cum vir non compescuit, immo post votum eius paruit, sibi peccatum mulieris imputatur et voluisse esse sicut deus refertur. Et sic patet responsio ad auctoritates quae prius inductae sunt, quae hac via declarari possunt, si quae aliae sint istis similes inveniantur. Ad primum ergo quod obicitur quod maiorem assi-

[Right margin: sicut appeteret esse sicut deus. — Romanus(?) — [illegible] — talis [illegible] ... quod appetiit esse sicut deus [illegible]]

[Lower margin note: [illegible]]

Adam peccavit
- Intus
  - Elatione superbiae se nimium appretiando
  - Appetitu avaritiae scire volens eventum si transgrederet mandatum
  - Curiositatis experientiae comedendo fructum
- Extrinsecus
  - Negligentia in instructione mulieris non corripiendo
  - Nimia amicabili complacentia mulieri morem gerendo
  - In obedientia mandatum transgrediendo

milationem habebat uir quam mulier. Dicendum quod similitudinem maiorem habet assimilationem. habebat tamen predictam etiam uirtutis et rationis quam mulier, que duo non parebantur homini in trahi ad modicam similitudinem sicut mulier. // Ad iiii quod obicitur quod angelus erat sapientior homine. dicendum quod uerum est de cognitione innata, non tamen uerum est de cognitione gratuita. credimus enim Adam habuisse quod primus homo ante lapsum habuit gratiam, sicut melius ostendetur in iii. de lucifero uero creditur quod gratiam gratum facientem non habuit, sicut declaratum fuit supra d. iiii.

Tercio queritur quis eorum grauius peccauit.

Videtur quod uir aut mulier, et quod uir grauius peccauerit. grauius est peccatum ubi maior est ingratitudo. sed ubi maiora sunt dona ibi maior est ingratitudo in peccando. Cum igitur Adam precellebat mulierem in illis donis et gratuitis, ergo cum peccauit magis ingratus fuit quam mulier. // Item maius est peccatum, quanto peccans est in altiori gradu constitutus. grauius enim peccat prelatus quam subditus eodem genere peccati. sed uir erat caput mulieris et eius superior. ergo uir quam peccauit grauius. // Item tanto grauior est culpa quanto in maiorem contemptus. sed maior est contemptus in transgressione mandati immediate suscepti a domino quam mediate. Cum igitur mandatum prius peruenit ad uirum, uidetur quod magis contempsit uir quam mulier. ergo etc. // Item tanto grauior est culpa quanto maior est in lesio et corruptio. quia peccatum dicitur esse corruptio. Sed peccatum Ade magis fuit corruptiuum quam peccatum Eue, quia ex peccato Ade fuit totius posteritatis corruptio. unde quod dicitur Ro. v. per unum hominem inobediam peccatores constituti sunt multi etc. ergo etc. // Sed contra. Augustinus super Genesim. in magis refert in qua peccauit in piscibus sexu, sed in piscibus fastu. sed non est peccatum fastus, sed est par transgressio. ergo non uir quam magis peccauit mulier. // Item sicut in bonis quanto filius est melior est melius, sic quanto filius est peior est peius. sed peccatum Eue filius fuit peccato luciferi quam Ade, quia maiorem elationem supplicie. ergo maius fuit peccatum Eue quam Ade. // Item tanto grauior est culpa quanto maiori digna est pena. sed mulier magis fuit punita quam uir, sicut patet Gen. iii. et a Deo qui iuste punit. ergo amplius peccauit quam uir. // Item grauius peccat qui peccat in se et in alium quam qui peccat in se tantum. sed mulier peccauit in se et in uirum, dum prouocauit eum ad peccatum. uir autem peccauit in se tantum de peccato actuali loquendo. ergo grauius peccauit mulier quam uir. // Respondeo dicendum quod sicut peccatum fuit suspendium peccati dicitur quod grauius aliter et aliter secundum modos, uidelicet ingratitudinis, libidinis et exemplaris corruptionis. Si

ex legem de maiori grauitate quod ad ingratitudinem grauius peccauit uir quam mulier, pro eo quod habundantiora dona suscepit et ideo ad benefactorem obligationis beneficiorum sibi concessit et ostendit magis ingratus fuit et in sua ingratitudine maior culpabilior extitit. // Si autem loquimur de maioritate quantum ad libidinem, sic amplius peccauit mulier quam uir, pro eo quod magis in uerba nouitatis peccauit, dum concupiuit deo assimilari et ardentius appetiuit dum credidit hoc se optinere posse quod diuina eam egressit. et in uoluntate magis complacuit mulier. similiter maiori libidine et quantum ad hoc culpabilior uiro fuit. Si autem loquamur de maioritate exemplaris, quantum ad corruptionem distinguendum. quia peccatum dicitur corruptiuum duplex, aut per modum cause aut per modum occasionis. Si per modum cause, sic causa uiri fuit cum transfusionis peccati in posteros et in corrupit se et alios maior consecuta est ex eo uiri corruptio, et quantum ad hoc culpa uiri debet fuisse grauior. Si uero per modum occasionis, sic quia primum mulieris fuit occasio peccati uiri et ita per omnes omnibus hoc modo fuit de mulieris corrupisse ceteros. non solum posteros. sed in unum simul non solum peccauit in se sed et in proximum, et quantum ad hoc dicitur peccatum in mulierem grauius fuisse peccatum. per hanc distinctionem patet respondendum ad rationes que ad utramque partem adducuntur. preterea secundum diuersa membra huius distinctionis peccauit sancte potest dici quod sicut in modo reddit, quod peccatum potest dici grauius altero aut pensatis conditionibus ex parte peccantis aut pensatis conditionibus ex parte peccati. Si ergo pensentur conditiones ex parte peccantis, grauius peccauit uir quam mulier, tum propter donorum excellentiam, tum propter status presidentiam, quia mulieri quodammodo prelatus erat. Si autem pensantur conditiones ex parte peccati, grauius peccauit mulier quam uir, tum propter impietatem in deum, tum propter iniquitatem in proximum. deum enim sua elatione exhonorauit et proximum sua suggestione decepit, sed hec producunt rationes. Sunt ad oppositum partes. quod autem dicit Augustinus quod in piscibus fastu peccauerunt intelligitur non quantum ad intentiorem affectionem, sed quantum ad exteriorem mandati transgressionem, ad quam uterque eorum equaliter obligabatur. Talis par fastus dicitur, non propter omnimodam equalitatem, sed propter quandam conformitatem. et sic exterius obligantur, quod peccatum Eue aliquo modo excedebat peccatum Ade, et aliquo modo econtrario. Si autem aliquis queratur quod eorum magis excedebat ad. ad hoc dicendum est quod cum peccatum Eue excedat peccatum Ade in conditionibus que respiciunt peccatum essentialiter, ut peccatum in maiori ipsius libidinis, ut quod et mali et magis abiuit peccatum Eue magis excessit et grauius fuisse

lo. et hic sequitur est quia magis punita fuit. et si ad infimum descendisset maiorem penam habuisset. nec obstant rationes ad oppositum adducte quia sumunt a dictoribus peccantibus qui non faciunt peccatum graviter simpliciter sed quodam modo.

Utrum autem de peccato primorum parentum in relatione ad ignorantiam expresse intelligitur et tamen queritur tamen primo quia peccatum primorum parentum fuit ex ignorantia // Secundo quia utrum ignorantia aliquo modo sit culpa // Tertio quia utrum sit culpe excusativa.

Circa primum sic proceditur et ostenditur quod peccatum primorum parentum fuit ex ignorantia. ad Timotheum: mulier [illegible]. Genesis: serpens seduxit me etc. Sed ubi est seductio ibi facile peccato est. ad hoc est ignorantia ergo etc. Item qui dubitat de aliquo de quo debet esse certus proprie dicitur id ignorare quod scire. Sed mulier dubitabat de verbo domini debuit esse certa quia dixit quasi dubitans comedentes morte moriemini et ideo dubitavit cum dixit ne forte moriamur ergo ex ignorantia peccasse videtur. // Item qui credit mortale peccatum esse veniale ignorat veritatem iuris divini. Sed Adam credidit peccatum suum esse veniale sicut dicit Augustinus et magister adducit in littera. arbitratus est id esse veniale non mortale delictum ergo videtur quod tam vir quam mulier peccaverunt ex ignorantia // Item esse peccatum aut est ex ignorantia aut est ex infirmitate aut est ex malitia. Sed peccatum primorum parentum non fuit ex malitia quia tunc esset peccatum in spiritum sanctum. similiter nec ex infirmitate quia nullam habuerunt pronitatem ad peccandum ergo fuit ex ignorantia // Item si Adam et Eva cognovissent tantam gravitatem offendendi deum et tantas penalitates incurrere cum nullam habuerunt ad peccatum pronitatem nullo modo videtur quod culpam commisissent. Sed ergo culpam commiserunt videtur quod ignoraverunt et ex ignorantia peccaverunt. // Sed contra si peccaverunt ex ignorantia aut illa ignorantia fuit pena aut culpa. si culpa ergo culpa fuit in eis ante primam culpam quod est impossibile cum implicentur hic duo opposita. si pena ergo pena fuit ante culpam // Item si fuit ibi ignorantia aut ergo iuris aut facti. non facti quia bene sciebat se de ligno vetito comedere non debere. non iuris quia bene sciebat debere deo obedire. et ideo eius preceptum nullo modo facere. nulla ergo videtur in eis ignorantia fuisse. // Item si fuit ibi ignorantia aut ergo voluntaria aut involuntaria. Si voluntaria ergo videtur quod tamen ibi eorum maior esset ignorantia esse inordinata. si involuntaria ergo videtur quod nullo modo debuit eis imputari culpa. si ergo est imputata non videtur quod fuerit ex aliqua ignorantia // Item si fuit ex ignorantia aut ergo innata aut contracta aut inflicta aut provocata. non provocata non contracta non inflicta ergo fuit ex ignorantia innata. sed inde gerebat dominum facere naturam humanam cum primum creatam. ergo pari ratione non debuit eam facere cum creatur ignorantia. si ergo ex ignorantia peccaverunt videtur quod hoc possit imputari deo. // Item si aliquo modo dicitur ex ignorantia peccasse mulier non est quia asserente seducta fuit sed vir non fuit seductus sicut dicit apostolus ergo ex ignorantia peccatum eius non processit. si ergo radix peccati in viro et muliere non fuit alia et alia videtur quod nec mulier peccavit ex ignorantia // Respondeo dicendum quod peccatum esse ex ignorantia potest dici dupliciter videlicet [illegible]. Magister distinguit peccatum ex ignorantia et peccatum ex infirmitate et ex industria. et hoc modo ignorantia dicitur privatione scientie quam non competit homo ex natura sed nativo per culpe fuit contracta. et hoc modo peccatum primorum parentum non potest dici ex ignorantia nec continetur sub illa divisione qua dicitur quod omne peccatum aut est ex ignorantia aut etc. illa enim divisio peccati est post statum nature lapse // Aliter autem dicitur peccatum esse ex ignorantia quod committit aliqua nescientia existente [illegible] non considerat gravitatem culpe et pene gravitatem penetrare sic peccatum primorum parentum ex ignorantia dicitur processisse quia tam in viro quam in muliere fuit quedam nescientia que non fuit pena sed quedam nullo modo inspectio magis tamen in muliere quam in viro. mulier enim ignoravit veritatem quod serpens [illegible] suggerit. ignoravit et severitatem divine iustitie. Vir autem alterum dicitur ignorasse videlicet divine iustitie severitatem in hoc quod estimavit de illa transgressione cito se veniam invenire. Expertus enim erat lenitatem divine iustitie tamen cognoscere potuit per scientiam quam habebat se male facere. et sic large accipiendo ignorantiam dicitur peccatum primorum parentum fuisse ex ignorantia et magis peccatum mulieris. et ad hoc concludunt rationes ad primam partem inducte. Ibi tamen non accipitur ignorantia pro eo quod dicitur pena et hic est prout dicitur nescientia hec est eorum que homo debet scire vel exigentiam. sic peccatum primorum parentum non fuit ex ignorantia sicut ostendunt rationes adducte ad partem contrariam et hoc patet discurrendo per singulas. quod enim obicitur quod ignorantia aut est pena aut culpa dicendum quod ista divisio non est sufficiens nisi accipiatur ignorantia proprie. nam non solum homo post institutum sed et angelus beatus aliqua ignoravit [illegible] multa innotescunt principibus et potestatibus per ecclesiam unde talis ignorantia nec culpa nec pena est quia est horum que non debet scire // quod est de prima conditione [illegible] ad id quod obicitur quod aut fuit ignorantia iuris vel facti dicendum sed quantum ad id annexum ut patet quantum ad severitatem iudicis similiter non fuit ibi ignorantia facti quantum ad pri-

Ignorantia: negationis / privationis / dispositionis [illegible]

q(ui)a bn̄ sciebat se gustare lignū uetitū / fuit tn̄ in
illo q(ue)dā igno q(ua)m ad id q(uo)d (con)cedebat assequi(tur),
uidelz assilatōz ad deū / et tn̄ nō fuit igno p(re)ce
deñ. sz (con)c(omita)ns. ad id q(uo)d ob(icitu)r q(uod) igno aut erat
uo(lunta)ria aut in uo(lunta)ria. d(icen)d(um) q(uod) ista nō ē d(ivisi)o p(er) imedi
ata / si large accipiat igno / aliquis. n. ē qui
cogitat de eo q(uo)d ignorat / et tn̄ nō ē id afficitur
uo(lunta)ne / nec n(on) i(n) uo(lunta)ne et sic erat de illa igno eue. ad
id q(uo)d ob(icitu)r q(uod) aut erat inuicta aut (con)ta. et c. d(icen)d(um)
q(uod) illa igno / diceba(tur) q(ua)dā sc(ienti)e i(n)pletōm et in
p(er)fcōne / que i(n) erat a(n)i(m)ab(us) p(r)io(r)z p(ar)entū ex defectu
a(n)te n(ost)re. p(ro)b(a)t(ur) q(uod) a(n)i(m)e eo(rum) nō erāt in omi da lucis
plenitudine. In tali aut(em) statu decuit sic ha(be)r(e)
fi. q(ui)a sic. ī. patebit / p(ri)us debuit ē(ss)e uiator
q(ua)m (com)p(re)hensor. ut tn̄ ex illa igno d(icitu)r h(om)o fuisse
i(n) tenebris ul' in cecit(at)e / q(ui)a sufficiens lum(en) h(ab)ebat
ad incedend(um) p(er) uiā uit(a)e. et i(de)o nō ē sile dep(ri)u(ati)o
(com)p(ar)ata. n. non solū mō dic(itu)r i(m)p(er)fcōm. sz et q(ue)
dam n(on) c(ontinu)atōm / ac p(er) hoc decordiatōm ad
id q(uo)d ultio ob(icitu)r q(uod) uir nō peccauit ex igno / q(ui)a
nō fuit seductus / d(icen)d(um) q(uod) nō solū mō mu(lie)r ig(no)
rasse d(icitu)r p(er) seducōne. sz et q(uo)d ignorau(it) pene
subsequtus a(n)ebi(tu)r. et h(oc) in adam nō fuit igno(r)an
(Marginal note: illi seductio(n)i s(ub)stulit t(ame)n igno)
rancia p(er) i(n)experiencia diuine ultionis / et i(de)o aliq(ua)
igno s(iv)e nescia fuit in adā / lz mi(n)or q(uam) i(n) eua.
nec u(ide)tur id q(uo)d ob(icitu)r d(e)d(i)t dicere / q(ui)a igno n(on) p(otes)t
i(n) ē(ss)e tamq(ua)m ex una radice. sz q(ui)a quodā mō tal(is)
nescia ac(ti)ōne p(ro)buit ad p(e)c(c)at(u)m.

Ead(e)m q(ue)s(ti)o ē h(oc) ut(rum) igno in aliquo h(ab)ere possit
ē(ss)e culpa. et q(uo)d sic u(idetu)r. i. cor. xiiij. ig(no)
(Marginal note: Glo. i(nt)rep(re)tabit(ur))
rans ignorabit(ur). sz nullus ignora(n)do rep(ro)bab(itu)r ad eo n(is)i p(ro)p(te)r
culpā / g(o) et c. It(em) sup id ps. noluit in
tellig(er)e et c. glo. au(gustini). igno i(n) illis q(ui) intellig(er)e no
lu(n)t / ē p(e)c(ca)t(u)m. It(em) r(ati)ōne ui(detu)r / cognosc(er)e credenda
et op(er)anda / ē actus u(ir)tutis. s. fidei et prudenc(ie),
g(o) h(ec) igno(ra)c(i)o ē cū u(ir)tutib(us) p(ri)uat. s(e)d p(ri)uaciones u(ir)
tutū s(un)t uicia et p(e)c(c)ata. g(o) alic(ui)us igno ē culpa.
It(em) nō facere q(uo)d ea q(ue) h(om)o tenetur facere / ē p(e)c(ca)t(u)m. g(o) s(imi)l(ite)r
nesc(i)re q(uo)d tenetur scire / ē p(e)c(ca)t(u)m. s(e)d multi sunt q(ui) igno
rant ea q(ue) tenent(ur) scire. ut p(re)cepta sine q(ui)bus
saluari nō possunt. g(o) in talib(us) igno ē c(u)lpa.
It(em) error ē p(e)c(ca)t(u)m. aut g(o) r(ati)ōne ei(us) q(uo)d ponit /
aut r(ati)ōne ei(us) q(uo)d p(ri)uat. nō r(ati)ōne ei(us) q(uo)d ponit / q(ui)a p(e)c(ca)t(u)m
p(ri)uac(i)o ē / nō posic(i)o / s(ed) r(ati)ōne ei(us) q(uo)d p(ri)uat. sz error
p(ri)uat sc(ienti)am / et p(ri)uac(i)o sc(ienti)e ē igno. g(o) igno ē
culpa. (con)t(r)a aug(ustinus). i(n) euch(iridion). dic(it) q(uo)d i(n)flicta ē nob(is)
igno re(rum) agendar(um) / et (con)cup(iscenc)ia nox(ia)r(um). sz nullu(m)
p(e)c(ca)t(u)m ē nob(is) i(n)flictu(m). g(o) igno n(on) ē p(e)c(ca)t(u)m. It(em)
r(ati)ōne ui(detu)r / s(e)c(un)d(u)m an(selmum). p(e)c(ca)t(u)m ē a u(er)sio a bono i(n)mu(tabili)

et (con)u(er)sio ad (com)mu(tabi)le / sz igno nulla ē ad (com)mu(tabi)le
(con)mu(tabi)le (con)u(er)sio. g(o) ignoranc(ia) nulla ē culpa. It(em)
nullu(m) p(e)c(ca)t(u)m remanz post p(e)n(itenc)iaz. s(e)d igno rema
net in h(om)i(n)e post p(e)n(itenc)iaz et (con)t(r)icōm. g(o) igno n(on)
ē culpa. Si tu dicas / q(uo)d remanz actu / sz t(ame)n
reatu. g(o) s(imi)l(ite)r ui(detu)r / q(uo)d igno nō erit culpa actu
alis / sz o(ri)g(in)alis. sz n(on) ē o(ri)g(in)alis / q(ui)a remanz
post bap(tis)m(u)m / et h(oc) meli(us) patebit i(nfr)a. n(on) actualis /
g(o) et c. n(on) ē culpa It(em) omne p(e)c(ca)t(u)m ē i(n) affectu /
cu(m) o(mn)e p(e)c(ca)t(u)m sit uoluntariu(m) / sz igno ē i(n) intellectu.
g(o) igno nō ē p(e)c(ca)t(u)m It(em) si igno ē p(e)c(ca)t(u)m / g(o)
ignorare ē peccare. sz deu(m) ignorare ē
ē dare / q(ui)a in omi instanti ignorat. g(o) i(n) o(mn)i
istanti peccat. g(o) tot s(un)t in eo p(e)cc(at)a / quot
i(n)stancia. q(uo)d s(ati)s ē fl(alsu)m. et i(de)o p(ri)us / restat igno(rancia)
p(e)c(ca)t(u)m nō ē(ss)e. R(espon)s(io) ad p(re)dic(tor)z i(n)tellig(enc)iā (con)sid(er)and(um)
q(uo)d cū p(ri)uac(i)ones cognoscantur p(er) h(ab)it(us) / cogit(acion)e
igno(rancie). pendet ex cogit(acion)e sc(ienci)e. attendendu(m)
aut(em) / q(uo)d q(ue)dā ē cogit(acio) aliquo(rum) / q(ue) n(on) ē nec(essaria) ad
u(ir)tutez. nec ē nec(essaria) ad salute(m). sic ē a(r)tiu(m)
mechanica(rum) / et lib(er)aliu(m) a(rtium) et t(a)l(iu)m cog(nicio) u(idetu)r
nec de ē(ss)e u(ir)tutis / et illa igno / q(ue) ē h(ui)us cog(ni)to
nis p(ri)uac(i)o / culpa nō ē / s(ed) s(iv)e sit igno negac(i)onis /
s(iv)e disp(o)s(ici)onis / s(iv)e sit uo(lunta)ria s(iv)e nō. Alia ē cog(ni)to
credibiliu(m) / et op(er)abiliu(m) / q(ue) ad salute(m) nec(essaria) ē i(n) a(dul)
to. et h(ec) ē cog(ni)to fidei et p(ru)dencie. et ad hanc
cog(ni)tōne(m) h(ab)ndā tenemur. q(ui)a sine hac / n(on)
p(otes)t q(u)is ē(ss)e uiuere / h(ui)us aut(em) cog(ni)tōis p(ri)uac(i)o / p(otes)t du(pliciter)
i(n) nob(is) ē(ss)e. aut manente tentōne. aut n(on) ma
nente. si manente tentōne / tunc ē i(n) culpa. q(ui)a
quis tenetur ad ad(quirendum) / et id nō i(m)plet / ex hoc ip(s)o
patitur. et dign(us) ē pena. si aut(em) sit i(n) nob(is)
p(ri)uac(i)o / nō manente tentōne. ut pote cū p(otes)t
scire / et i(n) p(rim)o excusat ab obligacōne. sic pu
h(ec) cog(ni)tōis / culpa nō ē / sic i(n) furiosis. et h(ec)
igno que dicit p(ri)uac(i)onez cog(ni)tōis ad salu
te(m) nec(essari)e / uno mō p(e)c(ca)t(u)m ē / alio uo mō m
nime aut p(otes)t d(ic)i / et (quod) si m(o)d(us) redit / p(ri)
uac(i)o cog(ni)tōis ad salute(m) nec(essari)e / dup(licite)r p(otes)t ē(ss)e
aut i(n) q(uo)d ē i(n) nobis / sz nō a nob(is) / et h(oc) mō culpa
nō ē. sz mag(is) pena / et cū nō sim(u)s ei(us) p(ri)n(cipiu)m
nec meruim(us) nec demeruimus / aut ita q(uo)d ē i(n)
nobis / et a nobis / et sic culpa ē. h(oc) aut(em) p(otes)t
ē(ss)e d(u)pl(icite)r. ul' cū in uiā u(er)itatis existentes u(o)
luntarie ab ea recedim(us) / et in erroris fouea nos
p(re)cipitamus. et h(ec) p(ri)uac(i)o p(otes)t d(ic)i igno erronea
q(ue) ē in h(er)eticis / ul' cum ad uiā u(er)itatis ue(nien)
tes p(er)tingere / cup(im)us i(n) tenebris ab(er)rare. et
p(otes)t d(ic)i igno affectata / aut q(ui)a ex quadā p(er)

Igno(ran)cia
- Inutiliu(m) n(on) c(u)lpa n(on) pena. ad salute(m) i(n) co(n)sid(er)ac(i)o(n)e u(tilium) ...
- Utiliu(m) — scire (et) n(on) uolentiu(m) (et) n(on) potenciu(m). pena
  - nolenciu(m) (et) potenciu(m). c(u)lpa
- Necessa(ria)
  - Natalis. i(n) p(ar)uis (et) i(n) nat(ur)al(ite)r uoc(atis) carentib(us) ...
  - Actualis
    - Inuincibil(is). ut i(n) furiosis pena.
    - Vincibil(is)
      - Erronea. ut h(er)eticis.
      - Affectata. scire nolentis
      - Crassa (et) sup(ine) neglig(encie)

ca et neglia no cuiam uitate addicetur d2
ignorantia crassa et supina. et quelibet talis est culpa:
lz p maior q sat et sa q tcia et sic ye d[illegible] sut
roiones ostendentes q ignorantia aliq mo pot ee cu
lpa. ad 1m ergo q obi in gnitus et ignorantia est nb
iflicta. dd q put nob inflictas est pena et no
culpa. put tn uoluntas nra aliquo mo deor
dinatur ee mal sic pus tc est et incipit ee culpa
sic passiones scis martiribus illate pene erat
osidate p se et p pate tn ad uoluntatem scorum libe
ter eis pferente p amore xpi erat eis meritorie.
utru aut aliquo mo sit culpa put s. gcta
e studeret. s. cu agere deor u[illegible] pro ad 2m q obi
q ignorantia no e i uisio dd q u[illegible] e put e pura
priuo. put tn ipsam comitatur aliquo mo ma
affo et no ht uitatem tali mo d2 ee culpa sim p.
ad 1m q obi q ignorantia remanet post pctm. dd q
n remanet put ht rone culpe. s. rone uolu
tatis comitantis. ut quoda modo ea cantis.
g3 si remanet sic e ic ht rone pene exor u
ptermo q ad p[illegible] i quo ht rone actualis transit
no solu actu. sz et reatu cu quis penitet. dd
uo q d s[illegible] m. quoda mo remanet. et ita uidet
ignorantia remanere actu et illi ht qda approximatio
ad pctm originale. id tn q culpa e actuale pct
e ad 1m q obi q ignorantia e in intellectu. dd
q illa ignorantia q opp cogitoni i uitutis ad qm
tenetur no tm respicit intellectum sz et affectum
sic et uitus sibi oppo. oim no tm dicit scie ca
rencia sz et uoluntatis i cautela et negligencia ad scia3
percipiendam ad ul q obi q in quoliber in
stanti ignorat. dd. q ignorare n d ee cu
lpa n cuius qua q tenetur scire q ignorat.
et io si i quoliber instanti ignorat et i quolibet
teneatur q tn p[illegible] afirmatiu n obligat
semper sz p loco et tpe ignorans ignorat no
pecat n i illo instanti et tpe i quo teneat
nosse ul addiscere q ignorat. no q quilibet semper
dicitur ignorare. no tn semper d peccare.

Ercio q[illegible] utru ignorantia sit culpe excusatio et
q sic q ut. 1. thi. 2. miaz q[illegible] secutus su
q ignorans h feci. si g ignorancia fuit
ro q[illegible] p ueit ad miaz ut q ignorantia excusabi
le fecit eius culpam It scia agrauat cu
lpa sic d luc. x. sinis sciens uoluntatem dni sui. et c.
g p opp ignorantia alleuiat et excusat It cc
pctm e uoluntarium et q diminuit de rone
uoluntarii diminuit de rone pcti. sz ignorantia
diminuit de rone uol[illegible]. q uoluntarium est ut
dicit phs 3 ethicorum cum pri[illegible] e in ipso cognoscente singula
ria q[illegible] et c. It sic ad resistendum pcto req[illegible]
ritur fortitudo. sic et requir et cognitio. sz defectus
fortitudinis ut pote infirmitas excusat cu
lpam. g simi[illegible] ul q defectus cognis. s. ignorantia.
It qd in sua plenitudine oio tollit culpam
cicia plenitudine aliquo mo diminuit. sz c[illegible] ag
simp e ignarus sic puulus et furiosus n ad
faciat i putatur ei i pctm sic dic. b. et alii
doctores. g ut q ois ignorantia pcto [illegible] aliq
mo p[illegible] excusatois patrocinium. Cont. ysidor
i li. de ecclesiastica instare. nullus in culpa maior e
q qui dum nescit. g ut q ignorantia no excuset.
sz aggrauat It sup i ro. 2. an ignoras q
e. ambros. glo. grauissime peccas si ignoras.
g ut ignorantia aggrauat culpam Item ignorantia
de se malum e. sz malum additum malo facit
mal malum. g ut q ignorantia pctm augeat
no excuset It sciam augeat nec mi
nuit meritum sz sola gra et ca[illegible]. g p[illegible] rone
nec ignorantia auget nec diminuit demeritum
g no excusat pctm. It esto q un sacs
pecet ex aliqua tanta libidine. et alis ignorans
ex tanta libidine si equalis e i libido. g equal
de ee punitus. g ut q equalis sit utrobique ex
cusatio ul acusatio. g no magis excusat
ul acusat ignorantia q scia Ctra g qd ps
quid. magis excusat ignorantia q scia et cu tali ignorantia
q i fuit excuset. simi e qd quilibet magis excu
set similiter e sic inter diff ignorantia cu h q[illegible]
q eas excusent et quo tanto magis et tanto mi. R.
ad pdcam intelligencia no d e q omnis ignorantia aliq
mo excusat pctm et io h e q minuit de ro
ne uoluntarii. minuit et de rone ctemptus.
cetis n. pibus magis ctepnit q facit ex idu
stria q q ignorant facit. et in cui uoluntatem
i cludit i se ctcionem q puat ctcionem pri
uat de rone uoluntarii. q g pct mensuratur sm q
titatem libidinis et ctemptus et ignorantia diminuit
de rone horum g[illegible] naliter u[illegible] e q ois ignorantia i q[illegible]
hi excusat pct. et si tanta sit q puet oio tota
uoluntarium. et rone ctemptus excusat a toto.
si uo no oio puet excusat a tanto. ctcedendi
de sunt g rones ostendentes q ignorantia excusat
pctm ad 1m g q obi in ctrarium de ysi[illegible] grauius
i me peccat q dum nescit. dd. q ysi. i ctpat pctm
i fideris ad alia pcta q grauia. et ipm infi
delitatis ctemptus e. q n esti magna aie deordi
natur. no tn cu quis ignorans ad facit et

nalli et excuali cu [illegible] clpa

phs 3 ethicorum. Aeu aut pat aut n [illegible]

et phs 3 ethicorum

in incredulitate, sicut dicit apostolus. Deus enim gravius
peccavit, quia ille qui fuit excecatus scientia. Ad illud
Ambrosii, quod dicit quod gravius peccat qui ignorat,
dicendum quod hoc non ratione maioris culpe, sed ratione in
firmitatis magis periculose, quia cum habeat scientiam de mor
bo suo culpe, non querit medicinam, et ideo semper re
manet corruptus, et hoc est quod dicit Augustinus in libro Confessionum:
eo insanabilius peccabam quo me non peccatorem
arbitrabar. Ad id quod obicitur quod malum additum
malo facit maius malum, dicendum quod illud habet verita
tem cum malum malo confertur. Malum autem pene
cum sit involuntarium, non conformatur malo cu
lpe, quod est voluntarium, et ideo non auget sed peccatum
diminuit, et quoniam ignorantia in nobis non est sic culpa
quin etiam aliquo modo sit pena, ideo culpam peccati
tantum excusat. Ad id quod obicitur quod scientia non
auget meritum, dicendum quod illud non sequitur, quoniam tantum
enim meritum non est a nobis, sed a gratia dei; demeri
tum vero et eius quantitas ortum habet a nostro libero
arbitrio, et ideo quod facit ad idem voluntarium facit aliquo
modo ad augmentum peccati, et similiter quod diminuit facit
ad alleviationem peccati. Talis autem est ignorantia, ut dictum
est supra. Ad id quod obicitur quod peccantes
ex pura libidine tamquam leviter puniuntur, dicendum quod hoc non co
gitur quoniam ignorantia excusat, quia si ille qui ignorat
peccavit ex tanta libidine ex quanta ille qui cognoscat,
in statu innocentie ignorantia existens, si haberet scien
tiam, peccaret multo maiori, et ita gravius peccaret et
gravius punitur. Et ideo ignorantia que in ipso est
excusat peccatum, excusat in se et minuit quanti
tatem peccati eius, quam haberet si ignorantia non esset.
Ad id quod queritur quid magis excuset, utrum ignorantia
vel infirmitas, respondeo dicendum quod duo sunt de ratione
voluntarii, videlicet cognitio singularium sive circumstanti
arum et quod ex proprio principio sit in operante. Ignorantia
igitur excusat quia privat de ratione cognoscendi; infir
mitas excusat quia privat de ratione proprii prin
cipii, et quoniam privato priori privatur posterius
et non convertitur, et cognoscere preambulum est
ad facere, plus tollit de ratione voluntarii igno
rantia quam infirmitas vel impotentia, et ideo magis excu
sat ceteris paribus; adeo tamen potest infirmitas pre
cellere et ignorantia parva esse, sive excusatio parva
[illegible] quod erit econverso, et si ignorantia [illegible] loquendo
universaliter est dicendum quod magis excusat ignorantia quam infirmitas.
Declarandum tamen ad spiritualia peccata possunt se habere
sicut excedentia et excessa. Ad id quod queritur quomodo
ignorantia excusat, dicendum quod est ignorantia facti et ignorantia
iuris. Ignorantia facti potest esse dupliciter: aut adhibi
ta debita diligentia aut non. Si adhibi
ta diligentia, excusat a toto. Si non adhi
bita, non excusat a toto sed a tanto. Si autem
sit ignorantia iuris, hec potest esse dupliciter: aut est vincibilis
aut invincibilis. Si vincibilis, talis est ignorantia que est
culpa, et hec aut est ex consensu [illegible] ut ignorantia
affectata, et ista sic ex una parte excusat
quod ex alia parte magis aggravat. Aut est ex neg
ligentia et ignavia, sicut ignorantia crassa et
supina, et ista si aliquo modo excusat, non
tamen in tantum excusat ut [illegible] igne non ardeat,
sicut dicit Augustinus et magister in littera. Si autem sit igno
rantia invincibilis, hec potest esse dupliciter: aut ista igno
rantia est in nobis introducta per culpam precedentem,
ambulantem(?) et per originalem culpam; sic per omnem
culpam; aut simpliciter privat cognitionem iuris,
sicut in infantibus et furiosis, qui omnino carent
usu rationis, et hec excusat a toto, unde dicitur
quod pueris infantibus et dormientibus non quod faciunt
imputatur; aut non tollit omnino usum rationis, sed
plenum, et talis non excusat a toto sed a tanto,
sicut est in hiis qui non sunt plene furiosi, sed
habent aliquo modo lucida intervalla, et in pueris
qui aliquo modo sunt doli capaces proxime pubertati, sed non ple
ne. Si autem ignorantia est introducta per culpam propriam,
sicut est in ebrio et furioso, quorum uterque se pre
cipitavit in hoc per culpam suam, sic non excusat a
toto sed a tanto, quia sicut dicit Philosophus: ebrius meretur
duplices maledictiones: maledictionem scilicet
pro culpa precedenti et maledictionem pro culpa sub
sequenti. Quantum autem et qualiter excuset sequentem
culpam, diversi diversa dicunt. Quidam enim
dicunt quod nec ebrius nec furiosus, qui usum rationis
caret, committit novam culpam, sed ex inordina
tione sequenti aggravatur culpa precedens, et culpa
precedens aggravat excessum sequentem. Alius autem
vult quod nec sic excusat, quin novam culpam committat,
non tamen est adeo gravis sicut si illam faceret excecata(?)
scientia. Primus tamen modus dicendi probabilior esse vi
detur. Ex hiis patet quod Loth non omnino excusatur
a culpa incestus, cum cognovit filias suas; primo
quidem, quia non fuit in eo plena ignorantia, licet
enim dicatur in textu quod non sensit quando filie
accubuerunt, hoc dicit quia non discrevit; secundo
quia in illam ignorantiam pervenit per ebrietatem, quam
debuisset vitare. Et ideo sancti dicunt fuisse culpam,
licet ex alia parte dicant eum fuisse aliquatenus excusatum.
Circa partem istam sunt dubitationes circa litteram. Et primo
de hoc quod dicit: sicut non peccavit humanum

genus nunc peccatis corruptum periret. sed quia ita
continet homo massam carnis animalis, sicut aurum et
magnetem. si ergo corrigible [illegible] continuis ex corruptione
masse dampnatum ita continet corrigibile per ex corruptam
mulierem. sicut ex corrupto tamen [illegible] // Respondeo dicendum quod quia
principaliter peccati propagationis residet penes virum, potestas
refrenandi nequitiam maxime penes virum reside-
bat, et ideo hanc uxore suadente consentiebat. et ideo si vir
non peccasset, posteri eius nisi non cecidissent. Ad id quod
obicitur de muliere, respondeo duplex, vel quia homo tunc ex
parte mulieris contraxit corruptionem penalitatis, non
corruptionem feditatis, que principaliter habet ortum
ex parte viri. vel etiam quia probabilius est, quod viro
masculo non mutatus amplius non esset. sed ei deus gra-
tiam novam formasset, hoc salvo quod sententia dampna-
tionis mortis et corruptionis permansisset in ea. // Item
quod dicitur quod dicat Hermogenes ut ait Ysidorus. primum genus
et cetera. quoniam Beda dicit quod .iiii. sunt nobis inflicta propter
peccatum. videlicet infirmitas, ignorantia, malitia, concupiscentia.
ergo omnia ista sunt peccatorum principia, vel ideo ypsidorus
insufficiens est. quare ponit tantum tria membra. // Item sicut
ignorantie opponitur industria, ita infirmitati opponitur
potentia. ergo sicut peccatum ad genus peccati ex ignorantia, et ad
genus ex industria, similiter debet poni ad genus ex infirmitate
et ex potentia. // Respondeo dicendum quod ista duo peccata, concupiscentia
penes corruptorem virium, [illegible] quia ignorantia re-
spicit concupiscibilem, et irascibilem. hoc idem peccatum in malitia et in-
firmitas irascibilem, et malitia respicit concupiscibilem et ra-
tionalem. hoc idem peccatum ex industria et ex malitia. cum
omnes vires motive sub hiis tribus comprehendi
possunt, omne peccatum quod fit instantia necessario labitur ad
ista tria genera habet reducere. // Ad id quod obicitur de
concupiscentia, dicendum quod illud membrum non distinguit contra alia, quia
sicut idem Beda dicit concupiscentia ex omnibus hiis est conflac-
ta, et ideo penes concupiscentiam non sumitur aliqua
distinctio, cum omnia peccata procedant ab ipsa. sicut enim dicit Augustinus,
dum lex prohibet concupiscentiam, prohibet omne malum.
Ad id quod obicitur quod potentia opponitur infirmitati, sicut industria
ignorantie, dicendum quod industria non stat in principaliter
pro scientia que est ignorantie opposita. sed stat in pro malitia que concu-
titur scientiam, quare autem peccatum ex malitia dicatur ex in-
dustria infra patebit cum agetur de peccato in spiritum
sanctum. // Item quod dicitur quod dicit. ignorantiam eorum qui scire
noluerunt dum possent, non excusat. quia sicut dicit
philosophus, omnis homo naturaliter scire desiderat. sed quod naturale
est nullo modo assuescit in contrarium. ergo videtur quod nullus scientiam
scientiam respuat. // Item sicut se habet scientia ad in-
tellectum, sic se habet pax ad affectum. sed quia pax est
perfectio affectus, nullus est qui non appetit pacem, sicut

dicit Augustinus. propter pacem enim bellant omnes qui bellant.
ergo videtur similiter quod nullus scientiam respuat. // Respondeo dicendum quod sicut
contingit aliquid nosse in universali et ignorare in particulari, sic
contingit aliquid appetere in universali et tamen contempnere in
particulari. sicut patet omnis homo appetit beatitudinem, illam tamen beati-
tudinem quam christiani expectant, multi sunt qui aspernant
et recusant. et preterea quod appetitus est duorum, vel
sed est duorum electiva, per hunc modum est in proposito. et
si omnes homines in scire desiderant, et volunt esse scien-
tes, scientiam tamen mandatorum dei plurimi aspernantur.
et sic patet responsio ad illa duo obiecta. nam scientiam recu-
sant, sed non est naturalis sed voluntatis electiva. et sic et pacem
in universali nullus recusaret tamen hunc modum pacis vel illam
multi refugiunt, et ideo confugiunt ad bellum. // Item
quod dicitur quod dicit. non est confugiendum ad ignorantie te-
nebras. contra enim ignorantia sit privatio, et nichil
appetatur nisi sub ratione boni et utilis. videtur quod ignorantia
non possit affectari, vel ad eam confugi. // Preterea nichil
amatur nisi contrarium. sed ignorantie tenebre non conservant
contra. ergo videtur quod ad eas nullus confugiat. // Respondeo dicendum
quod quedam appetuntur propter ad appetitum, et delectabilia que habent
in se, sicut bona spiritualia et corporalia. quedam appe-
tuntur propter bonum quod ad ea consequitur, et ex ipsis elicitur,
sicut aliquis appetit angustias et tribulationes, ex quibus
pervenit homo ad perfectionem in virtute et post, quedam appetun-
tur propter contemptum maioris mali, sicut aliquis ne capi-
atur precipitat se de alto, et id ipse non est appeteret,
sed ad ipsum confugeret et per hunc modum intelligendum est
esse in proposito, quia homo timens deprehendi in scelere non
fugit lucem. non enim venit ad lucem ne arguatur
opera eius, et quia non confugit fugere lucem in intene-
bris. et per tenebras, ideo oculos adulteri observat ca-
liginem. et qui vult malefacere de moribus man-
datorum requirit ignorantiam, nec quia illam propter se
appetit. sed refugit sceleris deprehensionem, et
amat delectationes, quas amat in sceleris perpetratione.
// Item quod dicitur quod dicit. in ipso homo et in alio tamen extitit
ut fieret deterior. contra enim videtur quod homo non
peccasset nisi dyabolus fuisset, et hoc videtur falsum. quia homo
peccavit libero arbitrio vertibile. ergo et suggestione omni tempore
dyaboli in malum potuit consentire. ac per hoc peccare.
// Item Augustinus probat quod alio auctore nullus potest fieri
deterior, in principio .lxxxiii. questionum. quia nec a minori, nec
a pari, nec a superiori. minor enim non potest, par equa-
li non prevalet, superior non vult, quia nichil est superi
bono nisi bonissimo vel bonum deteriorare. // Respondeo dicendum
quod absque dubio nulla tempore pellente, homo peccare
potuit, sicut patet in lucifero, qui peccavit sine impulsu
alieno, qui etiam excellentior erat homine. primo.

et bonum

Cxxiij. d.

magr dicit aut legitur supp^o mod' p'cedi
fim q' ho lapsus videlicet ad suggestione dya
ti q dic q' i ipo ho'e / 7 i dya erat q' fieret ho
detior. Sz 7 alit / 7 alit. q2 dya' solu erat
ca inducens. 7 q. adminiculans. sz ho fuit
ca pficiens et 9firmans. 7 q2 ome pctm qd
facim / quoda mo ht ortu a pctio post corrup
tione que inoleuit p origis tnsfusione / hic
e q' no solu p'm' pens detioratus d' fuisse
se adya. i mo 7 ome pctm d' ee ab ipo dyabo
Ro. sup Jerim in mor'li dic / q'q'd p'uum gap
nate 7 dic malor opum pctm i spiu e de
mon. q2 ul' ome pctm pcedit ex suggestione de
mon i medi'te / ul' ex illa suggestione p'ma / tn sic
p3 i^d q' dic magr in lra / n obstat i^d aug. q
i tellit de p'n'li agente / uolens ostende' qd
corrupcinis pane / ulls potuit ee p'n'lis actor n
ipe homo

Veterum qm solz au d' hoie. 7c. S egit mag'r
de lapsu por pentu i 9parat^e ad dyam.
tep tunc e' hoiez tuis g' dicte. In hac pte ag'r
de lapsu p'mor pentu i 9pone ad deu p'm
teretz. 7 q2 no e equm pmitte aliq' i sau
ab astuto 9ueniri. io ut ostudatur q' p
missio ee iusta. p's ista diuisa h'r. ip'e detiat
cur deus hoiez tep'ri pmisit / i sa ue detiat
q'tu 7 q'le cognitois h'ra ei dedit ibi 7 qd
sau. 7c. p'ma pte remanete i diuisa.
sa diuidit in tres ptes / i p'a detiat q'lit
ho cogitom hut / utru p disciplina 7 studi
um. an p diuinu donu. In sa u detiat q'
cogitom hut ibi. Fuitq; p'm' ho an lap
sum tripla cognitione poitus. 7 illa pscrt
tres. i p'ma detiat quale cogne hunt de
rebz 9tentis. i sa quale cogitone hunt de
deo ibi. cogitone quorz catoris. 7c. i tria
q'le cogitonez hunt de se ipo ibi. porro sui
cognitionis 7c.

Dimittencia b' ptis / ee duo icadit q' h's
sunt duo ee q' p'n'r dicat totu' dist'e
i tento. p^s q' de p^e temp'his pmissiqe
so q' de sz pentu cogitare ee p'muz
q'nt tn. p'o q' utru deus debuit ho
mine face i expugna'le / an tale q' posz
expugnari. so q' utr hez q' pstabat
expug'd debuit pmitte p tepne i pugn.
tio q' utr tepmis pug' aunis uitis de
beat desidari.

Jtem p'^m sic pce. 7 ost q' th debuit face
hoiez i pcabile sim ut expugnabilez / 7 h' po
p diuna bonitate. q2 ut dic dyg' optimi est
optia adduce. sz melior e u null' q n pot
pecare q' q pt. g' ut' qd decuit deu opti
mu / face hoez ad pcand' i pot'le / 7 i i expugnabi
le. It' h' ipm ui. p diuna liberalitate. ad
excellencia .n. libalitatis. no solu fuit dare
multa 7 magna / sz dare uelocit / sz donu
gre 9fir'is 7 beati'is. h' mai' e q' donu aub
gre g'tu facientis. g' sib deus dic ho dispo
suerit. 7 ho ex pa sui 9ditine 7 ad hoc ydo
neus erat / ut' q' statu cu eu fecat / debuit
ei hoc donu dare. sz si hoc h'eet. eet i exp
ugnabilis g' 7c. It' hoc ipm ost' ro
expte sapie maioris .n. sapie e sacre m
la pcaue / q' p'g' fca sut remediu adhib
g' si diuna sapia maxie manifestanda erat
in hois 9ditone. ut' q' tale debuit eu fa
ce / 7 tanta sibi cautela adhibe / q' n posz
i malu incide. It' ipm ost' ex pte dic
pot. q'nto .n. po maior e / tanto uelocius opi.
mag' g' diua po. manifesta i opone subita
q' i opone succesiua. Si g' hois g'tificato a
9firmato / 7 g'lificato / e i medi'ate ad. ut'
q' deus subito 7 i eod' instanti i quo hoiez
fecit. debuit eu g'tifi'e. 7 in g'ra 9firmare.
ac p hoc i expugnabilez face. Sz h' gla est
bonu laudabile. sz nulz e laudand' i eo q'
ht. n hat illud p merita. g' si deus fecat ho
adhoc ut pueniret ad statu gle 7 p'mij. ut'
q' debuit face hoiez in statu meriti / 7 p'mij.
Sz status meriti 7 p'mij / debet ee distincti sic
status uie. 7 p'rie. h' lege dez. g' 7 donu
uie. 7 p'rie. Si g' hec i possibilitate ad pca
du. hec spectat ad securitate btitudis / ut' qd
a p'n'o no debuit hoi dari. g' debuit ho ex
pugnabil' fi. It ad plena pfone uni
uisi / decuit fi' omnez catura. que tone i sa.
potuit excogitari sic dicit aug. in li. arbi
sz nobilit' cognatu pot ad pfone uniuisi sp
tane catura q' h'eet libtate arbitrij. 7 relic
ta eet i manu 9silij sui. hanc g' decuit fi
7 in statu uitibilitatis 9stitui. Sz h' ulli catu
mag' 9petit q' hoi g' 7c. It uniuisu
ex opposite mali ad bonu decoratur. q. q'dai
antithesis. sic dic au'. zecc. i mut. xxxiij
malu bonu. 7c. Si g' deus uniusu debuit
uenustare 7 decorare. ut' q' huc decorem
uniuso debuit auferre. Sz si fecisset hoez

no

Excusat mag' d'tam pmissi
one. tu ex roe pfn'cendi.
tu ex collata hoi suffici'ti
scia pcaue'di. Vnd' 7.

inexpugnabilem. unde hic decor non esset ergo etc.
Item secundum istos quarto. quia deus universum fecit ad
sui ipsius manifestationem. et sicut deus est summe
potens et sapiens, sic est summe iustus et miseri-
cors. ergo tale debuit facere universum in quo mani-
festaret eius summa iustitia et summa misericordia. sed
summa iusticia non manifestatur nisi in severitate
punitionis malorum. summa misericordia non manifestatur
perfecte nisi in liberatione miserorum et remissione delic-
torum. hec autem non possent esse nisi rationalis creatura
fuisset in statu in quo posset peccare et expug-
nari. ergo divina iustitia et misericordia exigebat hominem
vertibilem et expugnabilem fieri. // Pro ad
predictorum intelligentiam notandum est quod et si ipsa divina
operatio non indigeat approbatione. pro eo quod quicquid
facit deus bene facit et recte facit. verumptamen ad
excitandam devotionem in mente fidelium et ad compe-
scendam rabiem in ore blasphemantium contra deum
in suis operibus inculpantium. quadruplex potest ratio as-
signari quare deus talem fecit hominem ut posset
a diabolo expugnari. // Et prima est ma-
nifestatio divine potentie. voluit enim deus ostendere
homini quia sicut sine eo factus non fuerat, ita nec sine
ipso persistere poterat. ut ergo homo nosset quod divinum
posse non solum modo est omnis potentie [?] creativum sed omnis
potentie conservativum. et quod ipsum solum est quod non potest de-
ficere expugnari. ideo placuit sibi creaturam
rationalem facere vertibilem et expugnabilem. nec
ipsum confirmare quousque experimento disceret
quod ipse solus est in quo non cadit non posse.
Secunda ratio est manifestatio divine sapientie. maioris enim sa-
pientie est ostensivum scire ordinare bona et
mala. et elicere bona ex malis quam ordinare solum
bona et bonis. et ideo cum non deceret deum mala fa-
cere debuit talem facere creaturam que posset in
operando deficere et malum committere. ut deus
mala illa ordinando sua sapientia declararet.
Tertia ratio sumitur ex manifestatione divine miseri-
cordie que potissime manifestata est cum unigenitum filium
suum tradidit ad liberationem servi // Quarta ratio sumi-
tur ex manifestatione divine iustitie que potissime
manifestatur in hoc quod deus retribuit unicuique
secundum opera sua precipue in eterna punitione malorum.
Hec autem retributio et punitio et etiam prefata miseri-
cordie liberatio non esset nisi deus creaturam rationalem et
precipue hominem in statu [struck] fecisset et ita
potentem impugnari et expugnari. et ideo congru-
um fuit deum hominem in statu tali facere. et
concedende sunt rationes ad hoc inducte // Ad primum quod proponitur

obicitur quod deus debuit facere hominem optimum. dicendum quod
est optimum simpliciter. et est optimum in ordine. cum
autem dicitur deus quod optimus est optima adducere.
non intelligitur absolute. sed in ordine et ideo ex
hoc non sequitur quod homo debuit fieri in optimo sta-
tu simpliciter. sed in statu in quo optime salva-
retur universitatis ordo et pulcritudo. et sic fac-
tus est. productus fuit in statu convertibilitatis ut
ordinato processu perveniret a medio ad primum
ab imperfecto ad perfectum. a vertibiliori ad supremum.
// Ad secundum quod obicitur de summa liberalitate dicendum quod et si
deus sit liberalissimus tamen liberalitas non precludit
viam iustitie et sapientie. ideo sic dona sua distri-
buit largiter ut tamen non excludatur sapientie recta
ordinatio et iustitie recta retributio. ideo non statim
debuit beatificare et confirmare. sed merita hominis
expectare. // Ad illud quod obicitur quod maioris sapientie
est prevenire malum etc. dicendum quod falsum est. immo maioris
maioris sapientie est morbum bene curare quam naturam
a morbo preservare ut vult augustinus in enchiridion. melius
iudicavit deus de malis bona facere quam ma-
la nulla permittere. et maioris est sapientie ut testatur
ut predictum est. sic res ordinare ut ex superveni-
ente de ordinatione non deturpetur. sed ex
ordinatione decoretur. // Ad primum quod obicitur de potentia dicendum
quod si in omnibus operibus divinis manifestet divina potentia.
ea tamen que spectant ad hominis iustificationem et glorifi-
cationem plus sunt ad manifestationem divine misericordie
et iustitie quam potentie. ideo maior est congruentia in proposito
quam in opposito. non tamen quin aliquem modum ex parte
humana infirmitatis et indigentia plus innotesceret
homini divina potentia quam si homo numquam experiretur vertibi-
litatem in rationali creatura.

Ad illud quod ultimo debuit deus permittere hominem im-
pugnari. et ipse sic vincere. pro eo quod dicit magister
ille. non esset laudabile bene vivere. nisi esset qui ma-
le vivere suaderet. ergo si debuit permittere [struck]
omne quod faciebat ad humanam laudem
amplificandam. debuit ergo permittere hominem impu-
gnari per suggestionem dyaboli. // Item beati iterum
iudicium ratione et attestatione apostoli ij. thi. ij.
non coronabitur nisi qui legitime certaverit. si ergo homo
producendus erat ad coronam glorie. ut ergo
recto ordine status debuit in conflictu temptationis
et pugne. // Item decet deum sic administrare
res. et eis providere. ut salva sit lex quam in-
didit eis a parva conditione ut dicit augustinus vij. de civitate
dei. sic res quas deus condidit administrat
ut eas agere proprios motus sinat. sed deus

Propter rem productam universi ostendit
Complexio. ad quam exigitur diversitas status. quare si esset universum tantum statu
non esset multum. vel si essent omnes equalia non essent omnia diversa augustinus
Venustatio quia ex oppositione mali que bonum amplius decorat
verum status glorie per comparationem ad statum vie amplius venustatur
[struck] Sublimatio
Ex consortio. sic in statu homo in gloria est cum causa
propter sublimitatem in eternitatis
Ex districtione mendi. verum si in gloria cum homo
non devote meritum. de re quanto meliore bonum difficilius
Ex sublimitate premii. quare premium magis merito

Propter que deus operatus est ut manifestaret
Altitudo potentie. in statuum pluralitate quare alius status vie alius patrie, premiorum et meriti
Magnitudo sapientie in omni ordine. si non essent uno statu non refulgeret sapientia in omni ordinatione.
Latitudo clementie in hominis melioratione assumendo de statu vie ad statum glorie.
Rectitudo iustitie. vel aliter ut patet in littera.

fecit et facere debuit hominem in stabilitate arbitrii, et relinquere eum in manu consilii sui, et sibi [illegible] lucifer. Ergo si diabolus voluit hominem vexare, et homo voluit ei consentire, Deus et nullum eorum debuit impedire. Item facilius erat homini vincere adversarium suum quam diabolo vincere hominem: homo enim non poterat vinci nisi volens. Ergo pugna illa de se magis erat ordinata ad victoriam hominis quam ad victoriam diaboli. Ergo magis ad bonum quam ad malum. Si ergo Deus permittere debet quae magis ad bonum quam ad malum hominis ordinantur, videtur quod a tempore primi hominis adversarius non erat attendendus.

Contra: impius esset pater qui permitteret filium aggredi bellum in quo sciret eum esse ab alio superandum. Sed Deus noverat Adam illa temptatione esse superandum. Ergo videtur quod non tamquam pius pater se habuit, dum permisit eum a diabolo superari. Item non est bonus praelatus sive pastor qui permittit oves a lupo mordi et rapi, dum potest ipsum repellere et arcere. Sed Deus praelatus et pastor hominis erat. Ergo cum videret lupum attentare insultare, videtur quod non debuit permittere ab adversario hominem impugnari sive temptari a lupo. Item non est rectus iudex qui bellum constituit inter eos qui non sunt aequaliter fortes. Sed diabolus multo fortior erat viribus naturalibus quam homo, eo quod non sit potestas super terram quae possit ei comparari, multo etiam erat obstinatior in malo quam homo esset confirmatus in bono. Si ergo Deus iudex aequus est, non debuit permittere eos in unum confligere. Item non est fortis possessor qui permittit alium invadere atrium suum. Cum enim fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt omnia quae possidet. Cum ergo homo in primo statu atrium et templum esset Dei, et Deus eum ipse custodiret, aut Deus non fuit fortis armatus et custos, aut non debuit permittere adversarium venire et invadere hominem per conflictum et pugnam temptationis.

Respondeo: ad praedicta dicendum quod Deus potuit adversarium prohibere ne hominem temptaret. Decuit tamen ipsum permittere. Et ratio convenientiae huius potest ex rationibus praeassignatis in praecedenti probari, in quo ostensum est quod Deus debuit facere hominem in libertate. Licet autem praeter has multae rationes assignari possint, tres possunt. Prima ex ordine qui attenditur ex comparatione virtutis ad proprium actum. Sic enim Deus res omnes administrat ut eas agere proprios motus sinat. Et ideo cum hominem et diabolum constituit in libertate arbitrii et in manu consilii sui reliquit, utrumque permisit agere quod voluit suum hunc interpretando, similiter in consensu. Secunda enim competebat regimini in comparatione ordinis qui attenditur ex comparatione virtutis ad proprium actum. Secunda vero sumitur ratio ex ordine qui attenditur per comparationem boni ad suum oppositum, in quo gloriosior et laudabilior ostenditur virtus sua ex ipsa pugna cum contrario, ob quod relucet et magis apparet suum excudendum nobilis triumphi assecutione, ob quod fortificatur et vigoratur. Ut virtus hominis reluceret et perficeretur, decuit Deum permittere ipsum ab adversario impugnari. Unde tunc vel post ex ipsa temptationis impulsione manifestanda erat fortitudo et eminentia caritatis, de qua dicit Apostolus quod neque mors neque vita neque principatus neque potestates neque altitudo potuerunt separare. Tertia potest ratio sumi ex ordine qui attenditur ex comparatione morbi ad suum remedium. Quoniam peccatum hominis non debebat curari remedio per se, quod tota in ipso humana natura erat, sic debuit Deus hominem permittere temptari, quod decet ipsum Deum redemptorem praestare. Et ideo magis displicuit Deo hominem peccare alio suggerente et impellente quam voluntate propria incurvante, quoniam fortius in curvatione homo cecidisset, et similiter adversarius pertinaciter suggessisset. Certa ratio tamen potest ex ordine qui attenditur per comparationem meriti ad praemium. Quia enim nemo dignus est corona nisi qui certaverit legitime, ideo decuit Deum hominem militem suum in campo certaminis prius examinare quam ipsum in gloria exaltare. Et quia examinatio consistit in conflictu et pugna, permittere debuit hominem a diabolo impugnari. Sunt et aliae rationes quae possunt de hoc ipso reddi, ad praesens tamen haec sufficiant. Ad primum autem quod primo obiicitur de pietate paterna, dicendum quod, etsi Deus sit pater pius, est tamen iudex aequus, et ideo sic debebat Deus circa hominem pietatem paternam ostendere ut tamen non obmitteret officium rectitudinis iudicialis. Et ideo [illegible] quid debere per nos sustinere, debuit ipsum ab adversario impeti temptationis bello. Ad secundum quod obiicitur de bonitate praelatoris, dicendum quod praelatus debet oves a morsu lupi eripere sive custodire, quia ad hoc tamen exigere cautius suum quod ex malo veniat. Et ideo non potest eligere bonum maioris utilitatis, cuius hoc oppositum reperitur in Deo, si quis attendat. Et ideo similiter ratio non concludit in proposito. Ad tertium quod obiicitur de rectitudine iudicis, dicendum quod etsi diabolus fortior et instantior esset quam homo in pugna temptationis, non tamen esset fortior, immo multo debilior, sive neuter legem temptationis quae necessitatur, nisi [illegible]

Dicendum: providentia Dei non tantum attendit bonum particularem sed bonum totius universi, quia melius est divinae bonitati [illegible] ut dicit Philosophus in Metaphysica quod unus homo [illegible] quam alius permittit malum ad praedicare [illegible] bonum vel malum, quia providebat maius bonum totius universitatis [illegible] per contrariorum malum. Ideo permisit temptari et cadere. Vide [illegible]

sine ex fidelitate dei. qui non permittit aliquem temptari
supra id quod potest. immo facit cum temptatione prouen
tum. Et ideo impulsus temptationis parare cum fieret
et seruata dei fidelitate et temptationis lege. non fuit
contra ordinem potentis iudicantis. Ad id quod obi
citur de fortune armati custodientis. dicendum quod et si deus hominem
fortiter custodit et non tamen custodiebat inuitum
siue nolentem. quia non acceptat deus seruicium
coactum. sed uolentem et uoluntarium. Et ideo si homo
cum deo stare uoluisset. nullus uiolenter de manu
dei eum auferre potuisset. Sed ipse quia a deo cus
todia se subtrahit. ideo deus suam ei custodiam
denegauit et eius aduersarius eum inuasit. immo
non ex defectu dei dei custodientis. sed et exigen
titudine hominis custoditi.

Ergo quod utrum temptationis impulsio desid
rari debeat animo iusto. et quod sic uidetur. Iacobi
i. omne gaudium existimate fratres. cum in uari
as temptationes incideritis. Si ergo temptatio est presens est. est
in gaudendo. cum absens est uidetur quod debeat affec
tuose desiderari. Item in psalmo proba me deus
et tempta me. hoc sancta anima petebat. et cetera. Sed non
debet homo aliquid petere nisi quod debet desiderare. ergo et cetera. Item
hac ratione. omne enim id quod facit ad uirtutis
exercitacionem est appetendum. Sed temptatio est huiusmodi
ergo. Sed uir se temptari post uirtutes desid
erat. ne ex fidencia uirtutis torpescat. si ergo
temptatio uirtutes excitat probatur et cetera. Item omne illud
quod facit ad gloriam promerendam est appetendum. Sed temptatio
est huiusmodi. i. cor. x. faciet cum temptatione prouentum
et cetera. si ergo temptatio promouet ad bonum. uidetur quod ad ipsam
hanelare debeat desiderium iustorum. Item
omne id quod est opus et effectus diuine accepta
tionis est appetendum. Sed temptatio est huiusmodi. Unde thobie ultimo
quia acceptus eras deo necesse erat et cetera. Item
omne id per quod proficitur ad uirtutum consummationem
est appetendum. Sed temptatio est huiusmodi quod probatur quia uirtus est maior
temptatio quam ulla que est per flagella. tribulacionem autem
penitentiam operatur. pacientia uero opus perfectum habet.
Ergo uidetur quod quicumque uult esse perfectus appetere debet temptationis
impulsum. Sed contra non est desiderandum quod communiter
et continue appetendum. Sed omnes uiri iusti illam petitio
nem debent facere et ne nos inducas in temptatio
nem. ergo nullus debet appetere temptationem. Item non est
appetendum quod diligenter est preuidendum. sed temptatio dili
genter est preuidenda. sic deus monet matthei xxvi.
uigilate et orate ne intretis in temptationem
et cetera. Item nichil est appetendum quod non debet
at se homo offerre sponte. sed temptationi non debet homo se

sponte offerre. sic dicit super ecclesiasticum in. iiij. ductus
est ihesus et cetera. Glossa. ductum esse ihesum commemorat
ut nos instruat quod non sponte optare in
temptationem insilire. Item nichil appetendum est
quod nostre saluti aduersarius optat. sed dyabolus de
siderat nos temptare. ergo uidetur quod nullus debeat
temptationem appetere. Responsio ad predictam questionem
duplici modo respondi potest et utrumque satis probabiliter.
Uno modo sic. ut dicamus quod est triplex sit tem
ptatorum siue a triplici principio. una scilicet a deo. tercia
a dyabolo. alia a carne. Prima temptatio si potest appetenda est
quia deus non temptat nos nisi ad bonum. alia uero
temptatio que scilicet est a carne simpliciter fugienda est. quia illa
non potest esse absque peccato. sic super dicit magister
d. xxi. Tercia uero que est a dyabolo ab aliquibus
fugienda est. alicubi appetenda est. huius enim quod uirtute
fortes sunt. nec de facili in temptationem in duci pos
sunt. Et si temptationi appetenda est temptatio ad suscipiendum
exagium et cumulum meritorum. Infirmis uero
minime. quia timendum potius est. ne ex tali impulsu
in temptationem inducantur quam debet refugere. nam et si temp
tari malum non sit. tamen in temptationem induci spiritua
le malum est. quia hoc est a temptatione superari. et hoc est quod dicit
augustinus xiiij. de ciuitate dei. sic se habent sanctitas et infir
mitas electorum. sic metuunt cupiuntque temptari.
Et per hanc distinctionem ad omnes aduersariorum partes in
ductas potest de facili respondi. pro eo quod hee diuer
sas uias producunt. Alius modus dicendi est.
quod duobus modis est loqui de temptatione. aut sub propria ratione.
et sic temptatio est impulsus ad uicium. Et quod de ea sic
primo impossibile loquimur. nunc hic de temptatione dyaboli
que fit per mali culpe suggestionem. qua dyabolus homines
ad malum sollicitat et incitat. Item de temptatione dei
que fit per flagellationem. qua deus uult illos quos
acceptat. approbare et probatos ostendere. hanc
ergo temptationem. sed secundum considerationem nullus debet appetere. immo
abhorrere et refugere. maxime considerando finem.
aut est considerare temptationem prout est in exercicium uir
tutis. et sic a uiris iustis desiderari potest. Et maxime
potissime quando iam carnis fuerit. quod probatur quia ignis deuo
tionis ipsorum per hoc inflammatur ex presentia eorum quod exti
guatur. Et maxime aut quomodo commodice est. Et iccirco non
sic desiderari debet et cetera. exemplum quia uentus perflans
fornacem magis et magis accendit. Sed candelam
leuem extinguit. Et ideo temptationis impulsus et si
a uiris est refugiendus sic a bonis. et ab in
firmis potissime. sic rationes ad partem predicte induc
te ostendunt. In quo tamen est uirtutis exercitacio
in. auiris feruentibus et perfectis appeti potest.

Marginal notes (later hand):
autem sic in exercicio uirtutis et pro
ut tentatio sit ... tentationes difficiles ... non ... se presumere de uirtute sua
... ut exercicio uirtutis
non tamen quia patet ... ... appeti ... ...

sic ostendunt rationes que ad primam partem inducuntur.
Propter tamen genus temporis potest sic apparuit unum iustum
quod est in flagellorum perpessione sicut passus est Iob.
et Thobias. sic etiam passi sunt martires ab ipsius zelo
dyabolice crudelitatis. et ad hoc ostendendum procedunt rationes
que ad primam partem inducuntur concedende sunt.

Consequenter queritur de secundo proposito. quid scilicet de cognitione
primorum parentum. et incidit hic questio triplex.
Prima enim questio est de cognitione primorum parentum quantum ad perfectionem.
Secunda questio est quantum ad defectum.
Tertia questio de ipsorum cognitione quantum ad plenitudinem et statum.

Circa primum sic proceditur. et queritur utrum homo si stetisset,
in cognitione profecisset per temporum intervalla.
et quod non videtur. per verbum Hugonis. i. li. de sacramentis. sicut
omnium que sunt hominis. et propter homines facta sunt perfectam cogni-
tionem hominem accepisse nulli dubium esse debet. sed quod
statim perfectam cognitionem habuit. ergo ulterius proficere
non potuit. Item hoc ipsum ostenditur ratione. quod secundum ipsum
Hugonem debite imposuit nomina rebus existentibus. nullus
autem potest res nominare nisi is qui omnium rerum plenam
habet cognitionem. sed Adam omnibus nomina imposuit. et illis
rebus alia sunt alia perfectiora nomina imponenda. ergo
quod Adam perfecte cognovit omnia creata. ergo in cognitione
non profecisset. si in statu sue conditionis permansisset.
Item nullus bene regit et gubernat ea quorum
naturam ignorat. sed omnia fuerunt commissa regimini
et gubernationi Ade. sicut quod dicitur in Genesi. et in Psalmo. Omnia
subiecisti sub pedibus eius etc. Alia ergo conditione prima
habuit primus homo rerum cognitionem. ergo non profecis-
set ad illam per disciplinam per temporum intervalla. Item
quicquid homo addiscit. mediante via sensus. memo-
rie. et experientie sicut ab Aristotile traditum. si ergo
homo in statu innocentie didicisset priora et
exteriora ad perfectionem venisset. Sed talis ordo non con-
venit nec institutione et bene ordinate. sed solum
lapse. est omni creature per esse. videtur ergo quod nichil sensi-
bilium in statu illo didicisset. Sed contra. Adam
in statu illo per intervalla temporum profecisset ad
gloriam. alioquin peior esset conditio sua quam nostra.
cum nos meritis multiplicando multa clamamus in gloria. ergo
pari ratione per intervalla temporum profecisset in rerum no-
titia. Item aut Adam sciebat que ventura
erant aut non nesciebat. si sic. ergo presciuit
lapsum suum. et quod ex illo posteritas sua esset e-
venturum. quod plane apparet esse falsum. si futura
non cognoscebat. sed res nec ingeniant in tempore
ergo in ... incipiebat cognoscere. per temporum varia-
tionem. ergo profecisset in cognitione. Item non Adam
omnia viderat. nec omnia audierat. certo igitur
quando videt aliquam rem quam prius non viderat. cum videt
sic cognoscit. sic intelligitur quod sic novam scit
quod incipit intelligere incipit cognoscere
omnia. si incipit videre et incipit cognoscere. sed
multa sensibilia vidisset que prius non viderunt. videtur quod
multa didicisset sensibilia per temporum intervalla. Item
si homo stetisset. aut unus homo sciret voluntatem et co-
gitationem alterius. aut non. si sic. ergo frustra
egerent sermone. si non. ergo cum posset ab alio e-
doceri. videtur quod in statu innocentie multa addiscere
potuisset. Ad predictorum intelligentiam est notandum quod
perfectio scientie triplex potest considerari. vel aptitudine scibilium. vel aptitudine modorum cognoscendi. vel aptitudine ma-
ioris habilitatis in cognoscendo. secundum primum modum loquendo
intelligendum est quod quedam sunt res que fiunt cursu naturali.
quedam que cursu mirabili. quedam que fiunt
voluntario cursu. sicut quod cogitat angelus. In cognitione
rerum contingentium que quantum cursu naturali fiunt. in perfecta fuit
Adam. et ad novum habitus acquisitionem accepit.
sicut dicit Hugo. et magister illic. ab exordio
omnium rerum plenam noticiam. et hoc ostendunt rationes
que ad primam partem inducuntur. proficere tamen potuisset
quantum ad alium modum cognoscendi et quantum ad maiorem
habilitatem sciendi. quantum ad alium modum proficere potuit
quia quod novit simplici noticia cognoscere
potuit experientia. quod novit intellectu cognoscere
potuit et sensu. proficere etiam potuit quantum ad maiorem
habilitatem. quia ex frequenti consideratione eorum que novit
promptior fuisset et paratior ad iudicandum de hiis
rebus quarum habebat cognitionem per habitum innatum
et sic non. prius homo non habet tarditatem hebetudi-
nis per aggravationem corporis mortalis. habebat tamen
postea eius quandam minorem velocitatem per ve-
getationem corporis mortalis. et sic in cognitione
rerum naturalium Adam quodammodo profecisset. quodam-
modo non si stetisset. Circa vero rerum cogniti-
onem que fiunt cursu voluntario et mirabili
secundum superstitiosam simpliciter proficere potuisset. non solum
quantum ad modum cognoscendi. sed etiam in acquirendo
nova cognitione. nec mirum. quia Adam quod cognosceret
divina misteria indigebat superna illuminati-
one. Adam vero quod cognosceret secreta alterius indi-
gebat ipsius detectione. nec talis perfectio
statui innocentie derogabat. cum etiam boni an-
geli in cognitione diversorum misteriorum et humanorum
secretorum proficiant. propter quod dicitur Ephesios .iii. ut inno-
tescat principibus et potestatibus per ecclesiam multi-
formis Dei sapientia. et sic patet responsio ad propositum
quoniam rationes ad primam partem inducte procedunt.

cognitione rerum nullum. et sic intellexit Hug. illis enim
rebus adam nomina imposuit et illarum rerum cum aliquam communi-
cationem fuit. consultiva tamen non deceptionem ab inferiori
errori non exigit. quod sic dicit aug. in vi. musice.
obiciens quia non agit in animam, nec ipsam perficiat.
sed ipsa anima se ipsam movet. accidit ab exteriori ac-
ceptum et informando se ipsam magis agit in obiectum quam
agatur ab ipso. et licet fuisset in adam multo fortior et vivo-
bilius quam sit post lapsum. unde illa ratio non cogit,
quia adam non potuisset rerum corporalium quam cognoscebat
novum modum cognitionis acquirere. nec precedentes
rationes hoc astruunt. quia adam non posset magis habilitari
in cognoscendo perficiendam in considerando rationes
aut que adaptet opposita induxit contendunt
adam si stetisset perfici potuisset in cognitione rerum cor-
poralium voluntariam et [illegible] et naturalis aut sancti de-
hinc quomodo non fuit non concludunt quod adam ad consum-
mationem cognitionem novam. unde illa per rationem de parte gratie
ad sciam non valet quia perfectio gratie non tamen est ex
dono sed et ex merito. perfectio autem cognitionis in adam
erat ex dono. et si stetisset non solum in ipso sed et
in posteris non in dote credit apostolus fuisse
saltem quoad habitum. et hec dico quod circa scientiam
ade satis plana est ratio per eadem.

Consequenter queritur de deceptione post peccatum quod ad deceptionem
et hic est questio utrum si stetisset in statu inno-
centie aliqui decipi possent. et quod sic videtur. genesis iii.
dixit mulier serpens seduxit me. sed constat
quod mulier non consensit nisi quod extimavit esse verum
quod serpens dixit. sed ante consensum non peccavit.
ergo antequam peccaret decepta fuit. Item aug. super
gen. ad litteram et habetur super d. xxi. credidit adam
nunquam fore posse ut uxori nec esse crederet pro
prima veritate peccaret. sed constat quod illud fuit
falsum et hoc credidit antequam peccaret. quia aliter non
peccasset. ergo etc. Item magister super d. xxi.
loquens de muliere et serpente dicit quod mulier non
credidit serpenti. quia est novum esse eam et otiosam
eam legem a deo accepisse putavit. sed con-
stat hec falsum fuisse quod putavit. ergo etc. Item
hec videtur ratione. si adam stetisset, dormivisset utique
sed constat quod haberet ad oportet sompnia. et est sopnum sit
ex levi motu fumositatum et fantasmatum
esse organum fantasie. adam sompniasset. sed in sop-
nio filii dei non accepit veritatem et vel hoc est
in esse deceptio. ergo etc. Item fide est quod quando
ista videtur sub angulo et quanto acutiori ad
visum tanto minorem gradum. et videtur sub angulo
acutiori. ergo ita prius videt solem ipsi ad ista sic

et nobis. ergo sicut decipitur sensus visus in iudicando de
quantitate solis ita videtur quod decipitur sensus ade.
Item ponatur quod aliquis homo peccasset. adam ignorante
et asserret ei falsum. aut adam sciret ipsum dicere
falsum aut non. si sic. tunc sciret occulta cordis
alterius. preterea non quia ipse lesistur ei de secretis
cordis sui que nolle et alio est proprium soli dei.
si nesciret esse falsum. ergo nesciret ipsum esse mentientem
dicere. ergo credit ipsum esse verum dicere. aut male
iudicaret decipio, sed si credit ipsum esse verax cre-
didit ipsum dicere verum. ergo nec decipit. Sed
contra aug. in pluribus approbatur non est in hominis insti- Enchiridio.
tuti. sed pena. sed pena deceptionis. sed cum quis deci-
pit et approbat verum pro falso vel econverso. ergo nunquam hec
fuisset in homine si perstetisset in statu innocentie.
Item aug. in enchir. xi. ca. ipse per se ipsum error
aut magnum in re magna. aut parvum in re par-
va. tamen semper est malum. et unde est decepto. in er-
rore quis. vel magnus vel parvus. ergo non potest
esse in aliquo. quin in eo sit malum. sed in adam
in statu innocentie non erat malum culpe. nec malum
pene. ergo etc. Item aug. enchir. ca. ix. homines
fallunt atque falluntur et feliciores qui sunt
cum mendacio fallatis quam est mendaci credendo fal-
luntur. ergo videtur quod ubique sit miseria in maior
in fallendo. ergo si in statu innocentie non erit miseria
etc. Item in statu innocentie nichil homo pateretur
vel ageret contra voluntatem. sed deceptio est contra appetitum vo-
luntatis. et aug. in enchir. unde tamen voluntatis naturaliter
refugit falsitatem, et est postquam devitat errorem
ut falli noluit et quisquis amat falli et adam
ergo hoc vult mutabat. ergo in statu innocentie deci-
pi non potuit. Item in adam omnes vires in-
feriores subiecte erant voluntati, alioquin ... status ordo
non servaret in homine statum innocentie. ergo si homo nolle-
bat decipi non assentiret falso. videtur quod nunquam in
ratione eius fuisset deceptio vel ad falsum inclinatio
quamdiu permansisset in statu illo primo. Item
maioris in dignitatis est falli mente quam pati
in corpore. unde decuit Christum assumere passionem
in corpore. non deceptionem in mente. sed si adam stetisset
nulla fuisset corporalis passio. ergo nulla fuisset
in eo deceptio. Item ad hoc dicendum quod solutionem de facili ut probatur super d. xix.
li possit reddi rationes et dissolvi, quadam faci-
li distinctione. possunt enim sic dici quod deceptio
quedam est esse scibilia, quedam non esse opinabilia. scibilia
aut dico illa que certa ratione comprehendi Certa
possunt sicut sunt illa de quibus sunt scientie liberales.
et opinabilia non illa voco que non habent cognosci

Deceptio sic: supra facta in consideratione / levia falsi acceptione / falsi pro veri approbatione — sic dicere potuit ad / est non.

nisi per quandam contingentiam, sicut secreta aliene voluntatis et futura contingentia que fiunt casu vel fortuna vel voluntate libera. In primis autem Adam falli non potuit, quia omnium cognitionem habebat. In aliis vero dupliciter contingit aliquem falli: aut ita quod adhereat firma credulitate, aut quod adhereat aliquorum extimationi, et prima deceptio vocatur error, et hec in isto homine stante non fuisset. Secunda vero, scilicet deceptio opinionis, qua est acceptatio unius partis sine pleno assensu credulitatis, et hec potest dici quedam extimatio falsa, et hec fuisset in Adam absque culpa et pena, quia [illegible] cum ex hac extimatione nec incideret in peccatum nec incurreret dampnum. Et per hanc distinctionem dissolui possunt rationes ad utramque partem inducte. Nam rationes ostendentes quod in Adam potuit esse deceptio, fere omnes procedunt de deceptione secundo modo que dicitur aliqua extimatio, sed rationes pro opposito procedunt de deceptione que dicitur firma credulitas, ut non solum quis decipiatur putando falsum esse verum, sed approbando falsum esse verum vel econverso, et talis est deceptio que est error. Sed licet hec communis dictorum sententia probabilis videatur, non tamen plene satisfacit rationi, nec concordat verbis Augustini. Ait enim Augustinus in Enchiridion capitulo xvii: cum nichil absit errare quam vel putare quod verum est falsum esse vel falsum verum esse, vel certum habere pro incerto vel incertum pro certo, sive falsum sit sive verum, idque tam sit in animo deforme atque indecens, quam pulcrum atque decorum esse sentimus vel loquendo vel in assentiendo est non [illegible] pro certo. Et ob hoc ipsam vitam istam miseram esse qua vivimus, quia ei nonnunquam ut non fallatur error est necessarius. Ex hoc verbo colligitur quod Augustinus vocat errorem generaliter omnem deceptionem, et illum dicit in certis et incertis, et ad utrumque miseria pertinet. Et in libro de utilitate credendi expresse dicit quod nullus error absque vitio esse potest, sicut dictum est. Quod et si in statu innocentie fuisset in homine aliqua nescientia in pretio [illegible], sicut obtusum fuit super [illegible] percipientem, non tamen fuisset deceptio, que ultra nescientiam addit iudicii obliquationem. Et hec non fuisset in Adam in statu innocentie, sicut nec fuisset in eo passio timoris, et hoc potest sic ostendi. Sicut enim dupliciter contingit aliquem pati, aut passione intrinseca aut ab extrinseco illata, sic contingit aliquem dupliciter decipi: aut quia ipse seipsum paralogizet, aut quod paralogizetur ab alio. Neutrum autem horum in Adam fuisset. Sicut enim nulla fuisset in eo passio intrinseca, quia sicut anime regimini parebat, sic suo corpori presidebat et ipsum conservare poterat, sic nulla fuisset deceptio

deceptio

veniens ab intrinseco, quia iudicium rationis omnibus potentiis sensitivis preesse debuit, sicut ipse in omnibus ipsum movebat, sed prius ab eo sufficienter dirigebantur. Quod ad extra, pati non poterat passionem illatam, sive quia nullus in statu illo esset qui inferret, sive quia si adesset divina virtus eum protegeret, ut supra dictum est. Sic et in statu illo nec essent homines qui eum decipere vellent aut paralogizare, nam quisque loqueretur veritatem cum proximo suo. Aut si esset, divine in spiritualibus revelationis sive per se sive per angelum succurreret ne falleretur, sicut virtus succurrebat ne lederetur. Et sic Adam stante nulla fuisset in eo deceptio, nec ab extrinseco nec ab intrinseco. Concedimus rationes que hoc probant concedende sunt. Ad primum igitur quod obicitur de seductione mulieris, et cetera, vel dupliciter potest dici. Uno modo sic: quod illa seductio fuit falsa credulitas, et si premisit peccatum inobedientie et ambitionis, secuta fuit peccatum per superbie motum cuius excecata est, credulitas falsum estimaret esse verum. Statim enim mulier audita persuasione serpentis credidit ipsa per superbiam, et sic mulier audita suggestione [illegible] et non mulier existimavit per promissionem assequi posse excellentiam et vim de transgressione mandati minime vindicare. Secundo potest dici quod duplex est iudicium: quoddam est speculationis, et hoc pertinet ad primum [illegible], nec in consilio peccatum, et hoc iudicium error post peccatum est, non ante. Est et aliud iudicium in agendis, et istud quod spectat ad dictatum ultimum, et illud iudicium est [illegible] et hoc est sine voluntate, et in hoc iudicium error sine culpa potest esse vel per superbiam vel infidelitatis vel alicuius alterius. Et hec fuit deceptio, quam mulier post decepta fuit et ipse Adam. Et ista deceptio non preambula in statu innocentie, immo precedit et [illegible] ad duas auctoritates pro inductas. Ad primum quod obicitur de auctoritate magistri, quod mulier putavit serpentem hominem [illegible], dicendum quod aut intelligit quod talis putatio fuit in muliere post peccatum, aut si ante fuit, non putavit quod hoc opinio haberet certitudinem, vel [illegible] data. Sed aliquam latere veritatem per [illegible] divina providentia que omnes res gubernabat et dirigebat, sic cavebat. Nec mirum si non expavit, quia nondum erat in ipsa mulier passio timoris. Unde mulier aspiciendo serpentem falsum vero non approbavit, sed aliquid ibi veritatis latere ignoravit. Ad primum quod obicitur de sopore, dicendum quod in statu innocentie non fuisset sopor nisi expressus fuit, admodum pretermittis, sicut dicit [illegible] xvii.

lxx.ii. uelit quia uires inferiores non sunt subiecte rationi. et ideo non obedit spiritus. Sed si fuisset. licet esset quia ab alienatione mitteret aliquam visitationem in qua homo non deciperetur. immo potius illustraretur. Et per hoc dico quod esset ibi sompnium non sequitur quod esset ibi deceptio. deceptio enim respicit rationis usum. In sompnio autem rationis usus non est. aut si esset purgaretur potius deceptionem fantasie quam ei consentiret. Propter quod dicitur in sompnis hominis sopiti. tunc sompnium ... dicere quod videt in visu. Ad primum quod obiicitur de visu. dico quod nulla esset deceptio quia bene nosceret Adam quod res circumpositae apparent ex minori et ideo non iudicaret per apparentiam oculi tantum. sed pensata distantia medii. et ideo non falleretur sed haberet iudicium certum. Ad ultimum dicunt quidam expositores quia vel Adam manifesto signo deprehenderet istum precessisse quod satis videtur probabile. cum magna valde transmutatio facta fuerit in natura ad permissionem culpe. et tunc non crederet ei sed diceret. Non quando alias videret si credendum foret aut simile deprehenderet eum providentia sua non sufficeret cautela sufficienter distincte prudencie cum diligentia. quod si permissus esset eum ledi. non permissus esset falli si voluisset eius ipsius obtemperare subtilia.

Circa vero quod queritur de cognitione Ade ad complementum in statu etc. Dico quod licet in Adam deum cognovit in statu innocentie eo genere cognitionis quo ... deum cognoscunt in statu glorie. et quod sequitur. magister hugo de sancto victore. in li. de sacramentis. Cognovit homo creatorem suum non ea cognitione qua modo accedentibus absens fide queritur. sed ea qua tunc per presentiam contemplationis scienti manifestius cernebat. sed manifeste deum cernere. hoc est visionis beate. ergo etc. Item magister sententiarum. li. ii. d. i. capitulo duplici exemplo. Homo qui ante peccatum sine medio deum videbat etc. Sed videre deum sine medio hoc est videre faciem ad faciem. et hoc est visio glorie. ergo etc. Item exo. xxxiii. loquebatur dominus ad moysen facie ad faciem sicut loqui solet homo ad amicum suum. Sed multo excellentior fuit status nature institute quam lapse. Si ergo sine medio videbat deum moyses multo fortius ab homine in statu nature institute. Si tu dicas hoc fuisse in illo statu extatica. contra numeri. xii. palam et non per figuras et enigmata deum videt. Item hoc ipsum ostenditur ratione sic voluit sanctus eius[?]. Adam non solum fuit constitutus in paradiso corporali immo et in paradiso spirituali quod a delicias mentis fruebatur ei. unde sic dicitur damascenus[?] ... et hoc est de se planum est homo enim in tempore nature in

stitute ipsum deum in se ~~ipso amabat in se et in se ipso videbat~~. Item omnis anima creata desiderat videre deum. Ergo Adam immediate amabat. ergo sicut facilius est intellectus ad cognoscendum sic affectus ad amandum perfectior est vel quod sicut deum in se ipso amabat sic et in se ipso videbat. Item omnis anima creata desiderat videre deum. ergo Adam hoc desiderabat. aut ergo desiderium eius non implebat et iam affligebat quod non est conveniens. aut aliquo modo deum videbat. Sed non videbat visione ymaginaria nec corporali. ergo intellectuali. Sed hoc est visio quia videtur deus in sua essentia. ergo etc. Item mente humana nichil deo propinquius cum est ab omni parte immunis. sed mens Ade in statu nature condite non habebat aliquam partem malicie nec etiam habebat aliquam partem obscuritatis nubem. ergo videtur quod ipsum deum immediate aspectu suo figere poterat. et hoc est visio quam expectamus in gloria ut videamus ipsum deum sicut est etc. Item cum in gloria non aliter videatur quam videbatur ab Adam. ostenditur. aut enim in gloria videtur deus immediate aut mediate. si mediate. sed sic potuit videri ab Adam in via. si immediate. ostenditur hoc ex similitudine persuasione supra exemplificata medio quod est propter ... cognoscit deus habitum quod ad illud per quod cognoscit intellectus creatus non potest supra ipsam lucem increatam ... elevetur per gratiam sive per gloriam quia illa supra in infinitum excedit. ergo impossibile est quod intellectus ipsam lucem increatam videat in se ipsa. Quod si dicis rationem istam non cogere quia post cognitionem potest esse in suis capacitate quod in agendo. ostenditur hoc ipsum persuasione. quia ... ad cognoscendum deum sicut proportionem magis in ea cognitione in qua est magis delectatio. si ergo ille summe lucis in intellectu nostro est excellentius in proportione tantum ut per additum possit ei proportionari in talis qui semper excedat in infinitum. videtur quod numquam in fonte lucis intellectus noster possit contemplari deum. Quod si tu dicas quod non requiritur in proportione quantitatis. sed solum proportionis. ostenditur hoc idem persuasione. contra. si enim singula deus ... in se ipso et absque omni medio cum ipse in se nullam habeat diversitatem omnino videtur alicubi uniformiter quod si constat esse singula differentias per maiorem non videtur quod absque omni medio deus a glorificata anima videatur. Si ergo videtur per medium et sic videbat ab Adam. restat ergo quod Adam eo genere cognitionis cognovit quo cognitione sunt anime beate. Sed contra exo. xxxiii. non videbit me homo et vivet. constat quod hec non intelligitur de vita spirituali. sed de vita animali. sed ergo Adam in statu innocentie vita animali vivebat. ergo deum videre non poterat. Item 10. i. deum

Nota contra quod possit videri in vita certa ab Adam in via vel in patria.

contra per hoc videatur intellectus quod patet
sicut
secundum excellentiam non totaliter [illegible] [illegible] per hic.

[illegible]

neque uidit unquam. nisi unigenitus etc. si ergo nullus unquam
uidit deum ante aduentum christi. ergo nec adam. Item sicut
10 ysa. vi. uidi dominum sedentem etc. glossa. corporeis
in contemplatione perfectissime. Ex. 33. dominum e uidi. ergo
uidetur quod cum aliqui homines peruenerunt ad eminen-
tiam gratie que fuit in adam, nullus in presenti pactum
contemplationis deum uideat. ergo non deum habet dum ha-
bebat illam uisionem quam exoptat anima sancta. Item
uisio dei est tota merces. ergo qui uisionem dei habet ple-
nam habet mercedem. et qui hanc habet, habet plenam gloriam et
nullus talis potest cadere. si ergo adam cecidit ergo deum
in se ipso non uidit. Item lux increata perfecta
delectatione delectabit aspicientes. ergo si adam illam
summam lucem aspexisset perfecte in ea delectatus
fuisset. ergo nunquam ab ea auerti consensisset. Item
status uie et status patrie debent esse distincti. ergo
prima contemplatio uie et contemplatio patrie. Sed adam
erat uiator. ergo non erat comprehensor. ergo non eo
genere uisionis uidebat quo uidetur expectatur in pa-
tria. Ad probationem in contrarium notandum est quod com-
mentator ponit certitudinem quam habebat adam de deo me-
diam inter certitudinem que est in statu miserie et certitudinem
que erit in statu glorie. Sed in modo ponendi plurimae
dicta. [illegible] namque inuenerit auctoritatibus male intel-
lectis et rationibus sophisticis. dixerunt deum nunquam
immediate uideri. nec in uia nec in patria. dicentes ... [illegible]
ipsum quod deus est non solum comprehendere. sed nec angelum ui-
dere et alie rationes auctoritates consiliis quas male
intelligentes et putantes hoc deum esse quod deus immediate
uideri non possit propter inaccessibilis lucis claritatem ad oc-
culum mentis cuiuscumque directum quod deus per quedam lugubra
tenues uideri et in statu uie et in statu innocentie ui-
deberetur et in statu glorie et illius luminosis in fluen-
cius dixerunt deum in huius statibus uideri magis
clare et minus clare prout deus de se magis declo-
nando uult contemperare et clarioribus theophaniis
ostendere. Quam istam post heretica est et reprobata. non
immerito. quia cum ipsum ... est cum anima quiescere perfecte
non possit donec in se ipso uideat deum et cum facia
se ipsum, ut 1. cor. 13. dicitur, tunc cognoscam sicut et
cognitus sum. 1. Jo. 3. uidebimus eum sicuti est.
Adhuc et ipsum innumere auctoritates doctorum repugnant
quibus omnibus adherendum errorem illum reprobando et certitu-
dinem ueritatis si quis uideat esse propositionis exponen-
de sunt. quia licet deus cogitatione comprehensionis dicatur ad
agnosci totaliter. et hec certitudo deus sibi soli co-
gnitus est sicut in l. iij. patebit. Secundum autem modus
dicendi est quod deus a purgatis mentibus non solum in patria
sed in statu innocentie et in statu uie in se ipso ui-

deri habet. non est dictum in singulis clarius et perfectius in
statu glorie uidebitur et minus perfecte in statu inno-
centie in statu uero lapse. dicta autem illorum exclu-
uerit ex hiis que anima in statu glorie est omnino a sarci-
na corporis absoluta. aut omnino habet corpus spiritu-
ale quod nullo modo impediat ipsam quin possit in
mente in deum tendere et sic totum suum posse in
statu uero lapse quia habet corpus corruptibile et
impeditur et aggrauatur ex terrena inhabitatione
ne possit in propriam lucem tendere perfecte. In sta-
tu uero innocentie medio modo se habebat
quia corpus ade et si non esset subiectum necessitati mo-
riendi et passibilitatis erat tamen indigens ali-
monie et oportebat animam circa regimen et guber-
nationem sui corporis aliquantulum occupari et non adeo
excellenter intuebatur primus homo deum sicut bi-
tuetur in gloria nec adeo exiliter sicut uiri sancti in-
tuentur in presenti miseria. Hanc suam positionem exemplari-
ter augustinus elicuit quod dicit in pluribus locis in li. de
genesi. quod et in presenti uita non tollere potest homo quin
... l. viij. et alibi dicit quod a purgatis men-
tibus cernitur. et cetera in l. viij. li. pro contuitu ueritatis
et bonitatis intueri deum. Sed hoc ... et si non sit ad
ueritatem aduersandum, sicut ... tamen decus sonat
non consonat. sic ... dyonisius in li. de mistica theo-
logia quod excellentissimus modus contemplandi est ignitus
te ascendere. quia ... deum ualuit ue-
rius introductus dicitur fuisse in caliginem. ...
dyonisius uocat eos ... quod dicit se nosse eum
qui posuit tenebras latibulum suum. et ... glossa ...
quod corporeis ... in contemplatione perfectissime non peruenit
ad contuitum dei, et doctores in hoc concordant
intelligentes illud quod dicit apostolus quod quamdiu sumus in hoc
corpore peregrinamur a domino et per fidem ambulamus
non per speciem. unde si que auctoritates id dicunt inueni-
antur quod deus in presenti ab homine uideri et cerni non sit
intelligendum quod ... in sua essentia sed quod in aliquo effectu
interiori cognoscitur sicut ... fuit ... patet.
nisi fortassis in hiis qui rapiuntur sicut creditur fuisse
in paulo qui specialiter priuilegio statum
uiatorum supergrediuntur. non ... ad agendum sed solum
agitur. Talis autem modus dicendi est quod
patet uidebatur deus immediate et plene quod est ex-
pers uidentis in statu uero miserie mediate et semi-
plene. in statu uero innocentie medio modo scilicet immediate
et semiplene. semiplene inquam quia non peruenit
adhuc plenam remunerationem. immediate autem
quia nullam habebat uelaminis in persona. et hec mihi
consonant uerba magistri hugonis. ...

Cognoscentis status quia erat in statu merendi et uiatoris. immediata autem uisio debetur statui premii et comprehensoris.
Cognitionis modus quia sciendo in statu uie uidetur mediate aliqua forma creata uidetur.
Condicio corporis quia licet esset quodammodo immortale fuit tamen adhuc animale.
Operationes opus quia non necesse fit per motum et generationem oppositum uisioni dei que fit per quietem et contemplationem.
Forma loci continentis quia licet paradisus esset locus delectabilis et copiosus pro statu illo non fuit tamen ab omni motu et tumultu remotus ut respondere posset uisioni dei que quietat omnem motum et omnem ... aperitur. quemadmodum corpus et celum empyreum quod quietum ab omni motu ... sol ... abatis.

in nocentie
quod adam in statu in dominum non uidebat [illegible]

fatis

hoc statu erat medius in statu glorie et statum nec lapse

visionem intellectus est quia homo in statu innocentie videbat deum in sua essentia sive facie ad faciem. huic enim obviant rationes et auctoritates predicte inducte. Et ideo est quartus modus dicendi ad hoc, quia vera contemplatio status innocentie media est inter contemplationem status glorie et status miserie. sicut et locus paradisi medius est inter hanc vallem miserie et patriam celestem. et quemadmodum paradisus terrestris plus se tenet cum terra quam cum celo: sic et contemplatio sui status innocentie plus convenit cum contemplatione status presentis quam future. deus enim in solo statu glorie videbitur immediate. et in statu [illegible] quia nulla erit ibi obscuritas. in statu vero innocentie et nostre lapse fuit deus mediate speculo. sed differenter. quia in statu innocentie videbatur deus per speculum clarum. nulla enim erat in anima peccati nebula. in statu vero miserie videtur per speculum obscuratum per peccatum primi hominis. et ideo nunc videtur per speculum et in enigmate. enigma enim sicut dicit augustinus in xv de trinitate est similitudo obscura. Unde notandum quod quadruplex est modus cognoscendi deum. videlicet per fidem, per contemplationem, per apparitionem, et per apertam visionem. et primum est generis communis. secundum est generis excellentis. tertium specialis. quartum glorie consummantis. Et sufficientia istorum modorum sic colligitur. omnis enim qui cognoscit cognoscit per hoc quod est presens. si igitur deus cognoscatur necesse est quod per hoc quod est presens intellectui cognoscatur. presens autem vocatur hic, quod quasi videtur, quod presens est intellectui ad videndum. aut igitur cognoscitur deus per hoc quod est presens michi, aut per hoc quod est presens alii, et est cognitio fidei. quod enim deus sit trinus et unus hoc ego credo dei filio qui hoc enarravit, et prophetis, et spiritui sancto qui hoc inspiravit. quod enim credimus debemus auctoritati sicut dicit augustinus de utilitate credendi. si autem cognosco deum per hoc quod est presens michi, vel est in spirituali effectu, aut per hoc quod est presens michi in effectu [illegible] et est contemplatio, quanto enim aliquis diviniorem magis sentit effectum, quanto et melius scit considerare deum in exterioribus creaturis, aut est presens in signo corporali, et sic est apparitio. sicut deus apparuit abrahe in trinitate angelorum, quia ipsum deum significabant. et sic sicut apparuit in columba, aut est presens deus in lumine suo et in se ipso, et sic est contemplatio quando videtur deus in vultu suo sive facie ad faciem, et sic est aperta visio, quando totam deitatem videmus omni mediatore sublato. sed cultum corporis cognitionis status innocentie non competebat, primus vero contemplationis in enigmate, et propter hoc quod cognitio fidei ut plurimum est ex auditu, sicut dicit apostolus. non

ibi esset non potentia propter summa perfectione. non totum [illegible] non exhibebat. sed post ipsum sumptum per mutabilitatem permedia vero duo scilicet contemplationis et apparitionis sibi competebant statui contemplativo, competunt maxime contemplatio contemplationis. quia utrumque statum exhibet tamen potentie vigebat. tum propter animi puritatem, tum propter et corporis et inferiorum virium rectitudinem quibus duobus competit plurimum anima eius in statu nostre lapse non potest ad illum gradum contemplationis attingere. Et propter hoc ... qui adam deum non cognovisse contemplationis ... ad ea autem quod adoptio ad ducuntur satis facile est respondere. ad illas enim tres auctoritates primo inductas, ut patet ratio. est enim intelligitur de contemplationis cognitione. non premotorum, est et intermedium, sed premotorum velaminis et obscuritatis aliquis est in hoc, qui aliquo modo vicio peccati inferretur. ad id autem quod obicitur quod immediate deum amabat. dicendum quod non est simile. amor enim sicut vult [illegible] multo plus se extendit quam visio. ex sola enim estimatione se amat dilectio. et ideo dicit in libro de amore dei. quod ubi deficit intellectus proficit affectus. et ideo hoc est. quia visio est solum modo rei presentis. sed dilectio non solum modo rei presentis. sed absentis. unde visio non dicit aliquem modum cognoscendi sed modum cognoscendi completum. dilectio vero et perfecta potest esse et imperfecta. ideo quamvis immediata dei dilectio sit simul non tamen oportet quod visio sive cognitio immediata. ad id quod obicitur quod adam desiderabat deum videre etc. dicendum quod verum est. sed sic desiderabat videre, quia aliquam cognitionem habebat in qua reficiebatur, et aliquam expectabat in remuneratione et praemium. et illa quam expectabat erit cognitio patrie. illa vero quam habebat erat contemplationis visio quam erat visio per speculum. et si tamen quamvis ut erat visio intellectualis. vel corporalis. dicendum quod intellectualis. sed non ipsius divine essentie. sed alicuius generis vel influentie. et illa in se perspicua nosse et videre potest. sic tenetur anima sancta quamvis fit [illegible] suis alloquium. ad id quod obicitur quod mens humana in statu illo erat deo immediata. dicendum quod immediata erat quantum ad hoc, quia nulla natura est ea superior. quantum vero ad statum non erat immediata. ad ultimo dicendum, status enim primo ... erat. et enim erat in statu [illegible]. sed producenda erat ad dei fruitionem glorie. et quia non solum aspiceret divinum effectum, sed etiam ipsum vultum desideratum, et ... tamen videre quod oculis aspectus in deum figi

Preintelligitur premotorum velaminis impedientium et premotorum specialium [illegible]

[illegible] desiderabat sed non per statum in quo erat sed per statum quem expectabat ... ad quem tendebat erat. non enim cum [illegible] expectatione per dilationem quam tamen reficiebatur alia consolatione.

p. i quod ad non aspiciat, at tamen non perficiet[?]
videbit ipsius lucis claritatem, immo potius ele-
vabitur in caliginem et ad hanc cognitionem elevabitur
per omnem ablationem, sicut dicit Dyo. in li. de mystica
theo. et vocatur ista cognitio docta ignorantia.
Hec enim est in qua mirabiliter inflammat affectus, sicut
eis patet qui aliquotiens consueverunt ad anagogicos
elevari excessus. Huius cognoscendi modum
arbitror cum hoc uisio uisio [illegible] ista esse quem-
dam. Quod si deus ad ultra faciet, hoc privilegium
est speciale, non legis communis. Ad primum quod queritur utrum
deus in patria uideatur per medium, an sine medio:
dicendum est quod uidetur per medium. Hoc potest intelligi tripliciter:
per medium disponens, aut per medium deferens,
aut per medium deducens. Per medium disponens
recte et tactive [illegible] deum in patria esse uidendum, quia
anima in patria mediante deiformitate et influentia glorie
disponetur ad hoc quod clarissime possit deum in se
ipso uidere. Deiformitas enim glorie sufficiens est dispositio ad
hoc quod anima deum in se possit uidere. Adhuc enim ut uideat
actu non oportet quod anima potens sit in se actu agere;
uidere enim non est nisi suscipere quod in agendo ma-
xime cum uidere lumine non oportet cum [illegible] [illegible]
quod ad similitudinem, ut sit tamen quod deus est in uirtute, sed
sufficit quod uidere quod ad similitudinem ex parte aut
maiorem et minorem participationem erit ordo in
gradibus priorum in futura gloria. Et sic patet quod si per
deum uideri per medium disponentem per suasiones
que prius ponebantur dissoluuntur et uitas expli-
catur per medium aut deferens prius [illegible] posuit deum
uideri ipsum sit in medio [illegible] catenis per me-
dium deducens sunt contemplatiui possunt aliquid de eo
uidere nisi per excellentiam lucis excecati in gaeis
in illis et parum [illegible] quod [illegible]. Sed hec
ponentes sicut prius tactum fuit non est sanum nec habet
ratione, quia lumen illud patrie est saluificum non corruptiuum.
Unde excellentia in illo obiecto est perfectiua et quia pax
et gaudium et lux illa superat omnes sensus, homo
hoc totus undique completus sic non a [illegible]. Sed potius
absorbetur ipsa mens in illa ab eminen-
cia lucis, sicut ipsa mens affectus a torrente uo-
luptatis et hoc super deriuatum fuit. In p.o li. d. i. de
fruitione. Sicut a perfectio [illegible] Et quod [illegible] ad
deum in sua [illegible] non uidebat in statu [illegible]
[illegible] tamen singularia [illegible]. [illegible] licet hic
[illegible] sentire et dicere. Nam hic est unus de
articulis reprobatis a uniuersitate magistrorum
parisiensium tempore episcopi Guill[elmi] et Odonis cancellarii
et fratris Alexandri de Hales [illegible] et magistri [illegible]

queruntur sub septem.
Primus articulus est quod diuina essentia in se sua ab homine
nec ab angelo uidebitur. [illegible] est quod licet di-
uina essentia una sit in patre et filio et spiritu sancto tamen
ut in una forma una est in patre et filio et non una in
hoc et spiritu sancto tamen forma idem est quod essentia diuina.
Tertius est quod spiritus sanctus ut amor uel nexus non procedat
a filio, sed tantum a patre. Quartus est quod anime glori-
ficate non sunt in celo empyreo cum angelis nec corpora glorificata
erunt ibi, sed in celo aqueo uel cristallino quod est supra
firmamentum. Quintus est quod malus angelus
angelo sue creationis fuit malus et numquam fuit bonus.
Sextus est quod angelus in uno instanti potest esse
in diuersis locis et si uult ubique simul.
Septimus est quod multe sunt ueritates ab eterno que non sunt
deus. Octauus est quod prima [illegible] et creatio passio non est creator nec
creatura. Nonus est quod qui habet meliora naturalia plus
habebit de necessitate de gratia et gloria. Decimus
est quod malus angelus numquam habuit unde stare
potuit, sed nec Adam in statu innocentie. Hec omnia er-
rores a predictis personis predicti fuerunt et excommunicati
et [illegible] tamquam pestiferi cultores.
Circa partem istam sunt distinctiones et li. et quia [illegible]
dicens quod dicit primo ca. non erit homo laudabilis in
uita sua si nec male uiuere persuaderet. Sed contra
[illegible] non erit tunc ita quod in ea uita in gloria laud-
non erit. Nec tamen male uiuere suadebit. Item
esto quod diabolus non homini persuasisset, non minus [illegible]
[illegible]. Sed si meretur erit laude dignus. Respon-
deo dicendum quod laus triplex est que respicit dignitatem
uoluntatis in qua opus illud non est et ideo potest
in homine etiam si nullus ipsum temptasset. Quedam autem
est laus que non tamen respicit opus uoluntatis
sed et opus strenuum et arduum, quod consistit in
pugnando aduersario et reportando triumphum
de hoc loquitur ap. ii. thi. ii. non coronabitur nisi
legitime certauerit. Et de hac laude magister
dicit. Et sic patet illa duo obiecta que procedunt
de laude primo modo. Item quod dicit quod
gloriosior est non consentire temptationi quam temptari
[illegible] quod de non posse temptari. Homo non sic, quia gloriosior
est homo quam deus. Item in statu glorie non potest homo
temptari in statu uie potest. Ergo gloriosior est in
uia quam in patria. Quod si uerum est gloriosior est in miseria
quam in gloria. Respondeo dicendum quod [illegible] magis intelligitur
et [illegible] glorioso [illegible] sed
opinionum et [illegible] non [illegible] obiectum [illegible]
intentio glorie intelligenda est in [illegible] pro [illegible]
ad primum simile. Sed quod ad secundum aliquam accipitur

Utrum deus in patria per medium an sine medio [illegible]

[illegible] theol. dyarchiam

ut ymago [illegible]

Utrum

le laudem q̄ laudat uir iustus. eccl. xxx.
q̄ potuit transgredi et nō ē transgressus. et c. Ad
nuȝ id quod obicit ho. Sed q̄ debet quod dicit quia
scientiam rerum creatarum hō n̄ pdidit. et quod in scriptura
sacra nō eruditur. Ut ȝ. n. uir ecclesiasticus. cōstat
eñ quod nos qui sumus filii ade rerum sumus ignorantes
et ignorantes nascimur nec nosse pt̄ scientiam possumus
n̄ cum magna difficultate discamus. Et paulus
ut eccl. cum in sacra scriptura habetur de pro
tione omnium rerum in opibus ȝ vi. dierum. et aliter ꝑ
ducte sunt. et aliter distincte sunt. Ad ad quod
si hō multo primi patri exercitatus sit et sic sit
ignorans tamen in cognitione universitatis ꝑ ipsum
cum quod etiam magnitudine uite salutis sue plus
tamen exercitatus est in eo quod ꝑ. na ad cognitionem
illarum rerum multum pt̄ proficere proprio studio atque inge
nio. sed in cognitione modi perveniendi ad uitam ꝑ
se ipsum plus deficit quam proficit. nisi diuine re
uelationis institutione dirigatur. et propterea mag
data ē nobis scriptura diuinitus et per spiritum s. reue
lata lex et fidei et moris quod in cognitione rerum na
turalium. Omnis ueritas aliquo modo a spiritu s. est di
cit. et propterea tanto melius ē ubique plus proficit
a magistro fuisse dicitur. Ad quod obicit de annulli
one cognitionis. non ē quia amisit habitum. n. tamen
amisit uile iudicatorii. Ad id uero quod obicit
quod scriptura insinuat productionem rerum ad quod nō
dicit in rerum spiritales nisi et cetera. sed hoc expli
cat quod sentit fides sana. uidelicet diuinam uolun
tatem omnium causam primam et summam et omnia ex
tam primum et reparata penitus. Ad quod de
li quod dicit. quod ho habuit per scientiam cognitionem constituta
erant. sic n. hoc licet ecclesia cum nos multa p̄ sci
amus defuturis et scientia patres prescierint aduen
tum et Christi filii. uir quod adam nō fuit i sapi
ens. sicut nos sumus hodie. Si tu dicis qd
hoc nō ē id eius ꝑ futura reuelatione. quod in
nobis ē. et prophetis. ut ad scientiam quod ignoraui
adam. et quod hoc. quod sicut scientia exponit adam
in sopore illo raptus est et ad celeste curiam di
fuisse productus. et sic in uiuit textus. quod statim
post euigilationem prophetice est locutus. hoc ueros
et c. Si uero quod locutus ē prophetice profugiuit.
qd signabat unius et uni coniunctionem. et unus de
late uiri formatio. Si primum significat ꝑ incarnationem
et passionem. quod profugiuit ꝑ incarnationem et ꝑ
passionem. sed ꝑ recepto et reparato praecognouit lapsum.
et precognouit adam lapsum futurum et suum reme
dium. Ad ad. quod magistri nō ab debitis fu

turis. sed de his quam spectauit ad statum suum. ut
puta de lapsu et confirmatione. confirmationem
eius prescire nō potuit quia nō erat in asumptis. lap
sum autem scire nō debuit. et ratione supra assigna
te sunt cum quod significatum fuit de angelo. et c.
obicit quod prescivit incarnationem dupliciter. primo. uni
mo quod sit filius et c. et si. n. sciuit in uirtute futurum ubi
coniungeretur ꝑ religionis sacramentum. nō tamen op
tuit quod sciret incarnationem et passionem ꝑ eo
quod coniugium ipsum nō significat coniunctionem
et c. [illegible] quantum ad istam coniunctionem. sed per caritatem
et dilectionem. Aliter ē modus respondendi quia sicut
Joseph profugiuit suum patrem. nō tamen profugiuit
suam uenditionem et hic fuit ante. Ad id
sic adam nosse potuit ad quod spectabat ad hunc
nec exaltationem. sic fuit et incarnatio. in tamen
quia ignorabat ꝑ titatis sue lapsum ꝑ sua
prauitatem uel quia deus nō reuelauit. uel quia
ipse nō ꝑ tentauit.

Hinc diligenter inuestigandum est et c. super   de culpa   d. xxiiii.
determinauit magister post quam hō cecidit. In hac
parte determinat de auxilio ꝑ quod stare potuit. et quia
hoc auxilium ē liberum arbitrium. et ii. ar. habet tres consideranda
uidelicet in parte ad alias potentias anime. et alia et in parte
ad perfectionem gratie. ideo pars ista habet tres partes.
in prima determinat de li. ar. in comparatione ad alias potentias et
secunda uero determinat de ipso ꝑ se. d. xxv. Ibi ad pro
positum redeamus. in tertia uero determinat de ipso ꝑ
comparationem ad gratiam. d. xxvi. ibi Est gratia operans
et cooperans. et quia primum comparationem li. ar. ad potentias
anime attende ꝑ gressus et consummatio pro ideo ꝑ
pars habet duas. In prima determinat. de li. ar. in quod
ad alias anime potentias comparat. In secunda uero determinat
qualiter in hōie temporis ordo et progressio consummat.
ibi. Id quod pretermittendum nō ē et c. prima pars tres
habet particulas. In prima determinat ad quid datum
fuit id auxilium hōi. in secunda uero qd sit id adiu
torium ibi. Ac considerandum ē. et c. qd fuit illud
adiutorium et c. In tertia uero ad maiorem explana   ponitur
tionem subiungit distinctionem potentiarum. ibi. Et n.
sensualitas quam uis et c. qualiter hanc partem diuidi p̄
in duas. In prima determinat uirtute. In secunda remo
uet dubium ibi. sed quo recta et bona uolun
tas et c. Similiter pars tertia que determinat quod fuit adiuto
rium duas habet. In prima explicat quod fuit illud
adiutorium nominando. In secunda diffiniendo i.
liberum arbitrium ē facultas et c. Similiter tertia pars in qua
dicitur potentiarum duas habet. In prima assignat
dictam sententiam. In secunda uero ostendit una
ad

per gratiam cognoscat potest et discernere illa dicta i. quasi
ex intentione nostra etc. sic totaliter huius particule summa circa
duo versatur videlicet circa adiutorium quod fuit homini
collatum et circa distinctionem potentiarum.

Dimissa littera huius partis circa duo incidit hic questio.
Primo quidem de adiutorio homini collato per quod posset
resistere. Secundo quidem de divisione potentie anime. Circa primum
queruntur duo. Primo quidem utrum deus potuit homini
sive alicui creature adiutorium quod esset illum inflexi[bi]le.
Secundo quidem utrum datum fuerit ei adiutorium per quod posset
absque auxilio gratie temptationi resistere.

[illegible] primo sic proceditur et ostenditur quod homini deus potuisset
adiutorium sive liberum arbitrium inflexibile per naturam.
Hoc est absque gratia superaddita probatio. Contingit enim
reperire lucem corporalem que in potentia est per naturam in se ob-
nubilari sicut lucem empirei vel lucem solis. Ergo
et lux spiritualis multo per maiorem rationem est. Sed constat
quod humana anima potuit fieri in perfectione tante
lucis per naturam quod nullo modo posset obfuscari nisi
[illegible] neque per culpa. Item contingit
reperire aliquam substantiam corporalem in tantum mutabilem quantum
ad substantiam et quantum ad proprietates sicut est corpus ultimum
scilicet empyreum et hoc non habet solum per gratiam sed etiam
per naturam et primum. Possibile est substantiam spiritualem per naturam
in tanta stabilitate fieri quod nullo modo valeat permutari
a rectitudine sua. Si enim hoc reperitur in substantia corporali
multo fortius reperiri potest in substantia digniori. Item
[illegible] ex parte nostra et parte [illegible] suo perfectibili. Si
ergo gratia confirmationis redditur illi in potentia ad perpetuam
durationem quod anima humana illius capax sit talis
stabilitatis et in uertibilitatis. Si tu dicas quod non est cap-
ax talis inuertibilitatis nisi mediante gratia contra [illegible] huius [illegible]
talis uertibilitas ad malum. Aut est essentialis ipsi
naturae aut non. Si est essentialis ergo videtur quod per gratiam non
possit auferri. Si non est essentialis ergo videtur quod sine tamen
uertibilitate ad malum possit in ?rationalis fieri salua
natura sua nisi et nulla superaddita gratia. [illegible] hoc est quod
anima liberum arbitrium hominis quod gratia sit causatum sic pro-
babit [illegible] ut quod deus potest gratie inflexibili-
tas ad malum et non potest deus creature [illegible] ut [illegible]
[illegible] quod si potest deus [illegible] quod possit deus alia.
Item licet omne creatum per se sit uertibile [illegible] aliqua
tamen talis causant a sua origine quod in potentia est eas
corrumpi et hoc habent sine aliquo addito [illegible]
sicut patet in sphericis corporibus [illegible] angeli et anime per
naturam sunt immortales. Ergo pari ratione videtur quod alique
anime possint creari per naturam ad malum inflexibiles.
Videtur ergo fuisse possibile tale adiutorium adde [illegible]
per quod illud ad malum non posset inflecti. Sed

[illegible] ista duo sunt [illegible] sicut vult deus [illegible]
[illegible] videlicet esse creabile et esse uertibile. Sed [illegible]
omni creatura necesse est esse aliquam uertibilitatem. Sed
in substantia spirituali non est uertibilitas secundum substantiam. Ergo
necesse est quod sit per electionem. Ergo impossibile est substantiam cre-
atam habere liberum arbitrium per naturam inflexibile. Item non
est per [illegible] magis arctatus affectus quam intellectus. Sed
intellectus eo ipso quod intellectus est per [illegible] sua est natura omni-
intelligere. [illegible] pari ratione affectus per naturam suam
sua est potens [illegible] ad [illegible] et [illegible]
oppositorum in alterum transire. Ergo omnis affectus creatus
[illegible] non solum bonum [illegible] sed
etiam prohibitum potest velle et per [illegible] etc.
Item liberum arbitrium creatum [illegible] ipso quod liberum est dominatur
actui suo. Sed ipso quod creatum est debet suo creatori
videlicet quod debet honorem et si dominatur suo actui
potest non reddere quod debet. Sed hoc est peccatum. Ergo necesse
est liberum arbitrium quod est defectum non fieri flexibile ad peccatum.
Item si liberum arbitrium per naturam suam esset inflexibile ad malum
ergo stare in bono et facere bonum esset ei naturale. Ergo
opus egrediens ab arbitrio esset in genere operis
[illegible] et nullum esset in genere moris. Ergo [illegible]
[illegible] esset meritorium nullum etiam esset laudabile pro-
pter opus quod faceret esset liberum arbitrium ad gloriam ordina-
le. Sed hoc est contra rationem liberi arbitrii. Item ergo in potentia est
creature dare liberum arbitrium per se inflexibile [illegible]
quod in potentia fuit donare vel alicui creature rationali
per naturam hoc liberum arbitrium inflexibile ad malum. Sed [illegible]
pugnat ratione ipsius creature rationalis et [illegible]
[illegible] et propter finem finalem et [illegible]
sic. Si enim liberum arbitrium creature rationalis fieret [illegible] ad
malum inflexibile aut hoc esset propter ipsius arctationem
ad bonum aut propter ipsius deificationem. Si propter ar-
tationem ut sic faciat bonum sicut lapis tendit
deorsum natura [illegible] liberum arbitrium non esset liberum nec opus
eius esset laude dignum et in eo tum esset ad
[illegible] quod est finem videlicet ad laudis [illegible]
[illegible]. Si autem inflexibile esset ad
malum propter deificationem quod sic potius esset per
[illegible] in bonum ut non posset deficere [illegible]
[illegible] sicut est de libero arbitrio divino quod ad solam [illegible]
deificatum est ergo tale liberum arbitrium [illegible] naturam
propriam suam. Ergo iam non esset creatum nec productum [illegible]
non quod omne creatum [illegible] subiectum sit et hoc
esset contra [illegible] principii [illegible] ad quod [illegible]
[illegible] rationales esse producta. Repugnat ergo
rationalis creature et ex parte [illegible] principii et ex parte
finalis finis ut sit possibile fuit huic vel alicui creature
actualiter rationale liberum arbitrium habere per naturam ad malum

Quaeritur melius sit posse peccare quam non posse peccare. Videtur quod sic. Augustinus de vera religione: Meliorem iudicavit servos suos si ei liberaliter deservirent. Ergo melius est servire deo ex libertate cum possibilitate ad oppositum quam ex necessitate. Item est ecclesiastici xxxi: laudat virum ideo quod potuit transgredi et non est transgressus. Ergo laudabile est posse transgredi et non transgredi quam transgredi non posse. Ergo melius. Item est gloriosius agere coronam pro victoria quam sine pugna habere. Ergo gloriosius est pro eo velle quam peccare non posse. Contra Augustinus in enchiridion: Quis potuit dicere tale facere hominem qui non peccare posset nec vellet; quod si fecisset quis dubitat eum meliorem fuisse. Ergo melius hominem non posse peccare quam posse. Item est melior est status patrie quam vie. Ergo melius est peccare non posse quam peccare posse. Item Augustinus solum posse peccare in creatura originem ex creatione post adiunctum. Hoc autem deficiens dubium pro esse vel ex necessitate nec ut [illegible] hoc [illegible] melior est natura quae potest peccare quam quae non potest ut dicit Augustinus. Aut ex dono gratie et hoc non melior est simpliciter natura quae non potest peccare nec frustratur fine suo cum cum suppositione finis et posito quod non peccet talis melior est illa quae potest peccare quia gloriosius coronatur. Item ad Augustinus loquitur de melioratione secundum quid non simpliciter et cum suppositione finis non absolute. Item ad [illegible] ecclesiastici 31 laudabilius est posse transgredi et non transgredi quam transgredi non posse ubi illud non posse causatur ex conditione necessitatis non ubi ex dono gratie. Et ad [illegible] de corona. Item [illegible] sit gloriosius non tamen melius simpliciter sed secundum quid.

Hic queritur utrum deus facere potuit aliquam creaturam que per naturam peccare non posset

[illegible]

inflexi[le] q[uo]n[iam] cont[ra] sunt rones q[uae] ostendebant.
ad i[m] q[uod] p[ro]p[ter] obi[ecti] delicat[iam] coeli. d[icen]d[um] q[uod] n[on] e[st] sile
p[ro]p[ter] h[oc] q[uod] fons lucis corp[or]alis recipit p[er]f[ection]es i gn[er]e creat
atur. fons aut[em] lucis sp[irit]ual[is] n[on] recipit i gn[er]e
creature. s[ed] e[st] ip[s]e creator. iux[ta] i[ll]ud eccl[esiastic]i. fons sap[ientie]
v[er]bu[m] dei in excelsis. tu[m] q[uia] lux corp[or]al[is] recip[it]
tu[m] actus lucendi h[abe]t creat[ur]a [com]m[uni]cat[ur] ut luc[er]e
eius n[on] sit laudabile. s[ed] pure n[atura]le. n[on] sic e[st]
de r[e]c[ti]tudi[n]e et opere r[ati]onal[is] creature. si[cut] uo[lun]t[ari]e
delibat[um] ad i[m] q[uod] obi[ectum] q[uod] aliq[uod] s[upr]a corp[or]al[e]
p[er]ma[n]e[n]s e[st] i[n]mutabil[e] &c. ia[m] p[atet] r[ati]o. p[er]
h[oc] q[uod] n[on] u[idetur] sine no[n] dec[et] creatu[r]a sp[irit]uale
sic esse creat[ur]a ad op[us] su[u]m sic corp[or]ale. sine
q[uod] q[uia] no[n] ten[et] sum[m]u[m] in gn[er]e n[atur]e sic cr[e]at[ur]a cr[e]
atura corp[or]al[is] tenet sum[m]u[m] i gn[er]e corp[or]u[m] u[e]l
i[m]p[er]iu[m] dici p[otes]t q[uod] o[mn]e corpus m[ob]i[le] e[st]
aliquo gn[er]e mutat[i]o[n]is si[cu]t uult au[ctor]. sine
q[ua]p[ro]p[ter] mutatur i[n] se s[ed] q[uia] aliq[uid] mutans
n[atura]l[ite]r. et h[oc] ult[im]o mutat[i]o[n]e m[o]t[us] p[otes]t esse i[n] corp[or]e.
ad i[m] q[uod] ob[iicitur] de gr[ati]a confirmat[ionis]. d[icen]d[um] q[uod] gr[ati]a d[icitur]
esse p[ro]p[ter] c[oro]n[am] n[on] so[lu]m q[uia] adiuuat. s[ed] eti[a]m
q[uia] defensio[n]em eius excludit [com]m[u]n[em] i[n] o[mn]i na[tur]a creature
r[ati]onalis e[st] aliq[ui]s defect[us] illius q[uo]d p[er] gr[ati]am habi[tu]
excludi[tu]r q[uod] illa n[on] sit i gn[er]e creature p[er]fecti
o no[n] sequitur. q[uod] si ad [con]uenie[n]s aut[em] p[er] g[rati]am
q[uod] [con]ueniat p[er] n[atur]am et si obiciat[ur] q[uod] deus potu
it dare et q[uod] dedit gr[ati]e. d[icen]d[um] q[uod] n[atur]a no[n] fuit na
ta suscip[er]e sic. n[on] alia e[st] n[atura]l[is] op[er]is moral[is]. alia
op[er]is n[atura]l[is] si p[ro]p[ri]etas op[er]is moral[is] p[otes]t [con]ue[n]ire
op[er]i n[atura]li n[on] n[atura]le desin[er]et esse n[atura]le. no[n]. n[on] p[otes]t
laus et uituperiu[m] que e[st] p[ro]p[ri]etas op[er]is moral[is]
si q[uis] p[ro]p[ri]e p[er]tin[ere] op[er]i n[atura]li i[n] q[uan]tu[m] tal[is] e[st] et
i[n] p[ro]p[ri]o intellig[itur] e[st] sed hic. ad i[m] q[uod] obiici[tur]
de i[m]mortalit[ate] ia[m] p[atet] r[ati]o. p[er] pred[ic]ta. q[uia] n[on] si[mi]l[iter]
e[st] i[m]mortale et p[er] se e[st] lauda[bi]le uel uitup[er]abile.
et i[deo]. si l[ibero] ar[bitrio] i[n]flexibile creatu[m] esset. nec laudis
nec uitup[er]ii capax esset. Sec[undo] q[uer]i[tur] utru[m]
datu[m] fuit ho[m]i n[atura]le adiutoriu[m]. p[er] q[uo]d posset
absq[ue] o[mn]i gr[ati]a tentat[i]o[n]i resist[er]e. et q[uod] si[c] u[idetur]. l[ibero].
ar[bitrio]. ut dicit ansel[mus] e[st] potestas s[er]uandi recti
tudine[m] p[ro]p[ter] se. s[ed] l[iberum]. ar[bitrium]. e[st] po[tent]ia n[atura]l[is]. e[rgo] p[er] n[atura]le[m]
po[tenti]am absq[ue] addita s[ed] poterat s[er]uare rectitu
dine[m] su[e] iusticia[m]. s[ed] s[er]ua[n]do rectitudine[m]
tentat[i]o[n]i no[n] [con]sentiret i[m]mo resisteret et supa
ret. e[rgo] &c. It[em] [pri]mus ho[mo] i[n] p[ri]mis n[atura]lib[us] aut
e[st] posset dya[bol]o resist[er]e suadenti aut no[n]. si
no[n]. et nil[lu]s peccat i[n] eo q[uod] uitare n[on] p[otes]t. e[rgo] si [con]
sentiret tentat[i]o[n]i dya[bo]li no[n] peccaret. q[uod] e[st] i[m]po[ssibi]le
si sic. e[rgo] p[er] n[atura]le adiutoriu[m] s[in]e gr[ati]a supad
dita superare poterat adu[er]sariu[m]. It[em] n[on] nulli
dat esse q[ui] n[on] dat ei aliq[ua]m po[tenti]am p[er]manendi
cu[m] no[n] deficiat i[n] necess[ariis]. u[n]de sic ad n[atur]a[m] p[ro]p[a]
gatur. sic et i[n] n[atura]li uirtute i esse [con]s[er]uat. si e[rgo]
l[iberum]. ar[bitrium] ho[min]i datu[m] p[er]ma[n]e[n]s p[ro]p[ri]a[m] absq[ue] o[mn]i gr[ati]a
p[er]manere poterat i[n] sua i[n]nocentia e[rgo] &c. It[em]
rectitudo volu[ntatis] solo actu uol[untati]s s[er]uat[ur]. q[uia]
eni[m] rectus e[st] obliq[ue] esse no[n] p[otes]t q[uod] diu uult esse
rectus. s[ed] nichil ta[m] e[st] i[n] uo[lun]t[ate] n[ost]ra q[uod] ip[s]a uo[lun]t[a]s
n[on] facil[e] ho[mi]ni erat q[uod] uelle rectitudine[m]. si e[rgo] l[iberum].
ar[bitrium] ho[min]is p[er]m[an]s[it] e[st] de sua [con]dit[ione] p[er]manere
tu[m] erat absq[ue] o[mn]i gr[ati]a sup[er]addita rectitudi
ne[m] s[er]uare poterat. et sic adu[er]sario resist[er]e et
p[er] eu[m] sup[er]are. s[ed] [con]tra au[gustinus]. deu[s] in nocentis s[t]atu[m]
humana[m] et i[n] illa integritate i[n] q[ua] [con]dita e[st] p[er]ma
neret. et illo ta[m]e[n] n[on] i[n] se ip[s]o [com]m[uni]catore no[n] adiuua
te s[er]uaret. e[rgo] q[uod] [com]m[un]i[ter] ho[mo] h[abe]t. l[iberum]. ar[bitrium]. ad h[oc] ut
p[er]maneret n[ec]c[ess]i[tat]em ei erat e[rgo] di[uin]e suffragiu[m].
It[em] si esse p[otes]t de p[ro]p[ri]o n[ost]ro tentat[i]o[n]i resistere
esset a nob[is] p[er] na[tur]a[m] p[otes]t frustra fideles ueru[m]
dominica[m] orat[i]o[n]em petentes et ne nos inducas
i[n] tentat[i]o[n]e[m] q[uod] absurd[um] e[st] dic[ere]. p[atet] &c. It[em] si
uirtute p[ro]p[ri]a posset ho[mo] absq[ue] o[mn]i gr[ati]a tentat[i]o[n]i resi
st[er]e posset et uictoria[m] de inimico optinere
s[ed] uictorie r[ed]d[itu]r corona e[rgo] absq[ue] o[mn]i
gr[ati]a potuisset mer[er]i et p[er]uenire ad gl[ori]am q[uod] p[er] si
euide[n]t[er] fal[su]m e[st] r[e]l[inqui]t &c. It[em] tentat[i]o[n]i re
sistere e[st] opus de se lau[dabi]le. s[ed] faciens op[us] lau
dabile n[on] p[otes]t n[isi] p[ro]ficere. e[rgo] si uirtute p[ro]p[ri]a ha
buit u[nde] posset stare uirtute p[ro]p[ri]a h[ab]uit u[n]de
posset p[ro]ficere q[uod] e[st] [con]tra magistru[m] i[n] lit[tera]. q[ui] d[icit] q[uod] h[ab]uit
u[nde] stare posset. s[ed] n[on] h[ab]uit u[nde] posset p[ro]ficere.
R[espon]s[io] d[icen]d[um] q[uod] aliq[ui]s posse resist[er]e uirtute p[ro]p[ri]a et
tentat[i]o[n]i dya[bo]li absq[ue] o[mn]i gr[ati]a tali p[otes]t dupl[iciter]
i[n]t[elligi]. i[d est] q[uod] excludat [con]tinuat[i]o[n]e[m] di[uin]e i[n]fluen[tie]
al[ite]r. i[d est]. q[uod] excludat app[ositi]o[nem] noue gr[ati]e. p[ri]mu[m]
i[m]p[ossibi]le e[st] i[m]p[ossibi]l[ite]r. nu[n]q[ua]m. n[on]. l[iberum]. ar[bitrium]. male sugg[esti]o[n]i
resisteret n[isi] deus sue bonitatis i[n]fluentia [con]ti
nua i[n] bono [con]s[er]uaret e[t] p[ri]mo i[n] uirtute h[ab]et p[ro]
statu i[n]nocen[tie] sic. n[on] dic[it] magist[er] i[n] lit[tera]. mag[is]
e[rgo] erat i[n] p[ri]mo ho[mine]. l[iberum]. ar[bitrium]. ab o[mn]i labe et corr[u]p[tio]
ne i[m]munitas atq[ue] n[u]llu[m] p[ra]ui aie sub[er]at et
et i[m]m[an]acitas. et p[ro]p[ter] h[oc] poterat euitare et repellere
sugg[esti]o[n]em dya[bo]li. nec indigebat ad h[oc] appo
ni sibi noua gr[ati]a. cu[m] i[n] eo h[uius]mo[d]i nulla esset ideo
diffic[ul]tas sicut dic[it] magist[er] i[n] lit[tera]. et r[ati]ones
ostendu[n]t que ad p[ri]ma[m] p[ar]te[m] inducunt[ur] et ideo
[con]cede[n]d[e] sunt. ad i[m] e[rgo] au[gustinus] de ui[r]ginitate in nocen
tiam p[atet] r[ati]o. d[icit]. n[on]. q[uod] nulla creat[ur]a r[ati]onal[is] p[otes]t

[Marginal notes, right margin:]
ingenerat grat[iam] et i[m]munitatem
e[rgo] p[er]manentem a[dam]
f ad[iuuat]
q[uoniam]
Co[ntra].
illa[m] uel eo[dem] modo uel tu po[ssi]s[it] e[rgo]
tentat[i]o[n]i resistere
R[espon]s[i]o
sic ag[itur] e[t] t[unc]
i[m]mo n[on] i[n] esse p[er]manere posset. q[uod] p[er] d[eu]s o[mn]ia q[uae]
esset p[er]m[anen]t[er] indigentia e[rgo] mani[bus] [con]dicerat
i[n] esse [con]s[er]uare[n]t
passio genu[s] i[n] h[om]i[n]e m[a]n[ente]
[et] nec fuit ideo tenebra ignor[anti]e seduct[io] et
habit[us] male[dictus] ad mal[um] i[n]clina[tio]

Appositio none ...

sū dīno adiutorio ꝯfuari/ nō q2 ad resis
tend' pc̄ro sit ei ncc̄a/ q2 diu ē in necessi
ta3 q2 in quoqz statu ē ncc̄a ē sibi dīe
bonitatis influen̄ // ad 1ᵐ q2 obj̄/ q2 ead̄
sūt illa in nobis/ 7 p'mo hoīe 7 dd' q2 7 si
eadē sūt n̄ alia s3 sc̄a . tn̄ infirmata sūt/
7 uulnata 7 deflorata . 7 io nō sequitur
q2 tm̄ posse hat/ q2 hueit qn̄ n̄ erat i
statu // ad illd' q2 obj̄ . q2 tēp'ni resis
te h ē uictoriā optine . dd' . q2 plus ē
adusariū supare/ q2 eid' resiste . ad hoc ē
q2 a3 ad usariū suū supet/ optimū ē q2
oppositū ill' alleqtur/ ad qd' adusarius p'tra
here intendebat . hoc at solū ē qn̄ hō n̄
tm̄ resistit adusario uolūtate dd'm 7 x
mitt' . te . n . Ext' vinc' dya' . qn̄ exue
ratōne ꝯditōis tēp'ris p qn̄ intendebt
i curiare ad dm̄ūm/ hō p'ficit n̄ p grē
adiutoriū ad mitiū . hoc aut li . ar . fuge
n̄ non pōt/ nisi p grē adiutoriū . qm̄
ius p'se posst refugē p'mū . si ei abs3
grā p'p refugeret mitorū ǭ nō eēt ē
tū tēp'ni resisteret . 7 p h p3 rō/ ad seqs/
q2 magis nō lesi de quo p'cctū . s3 de p'
tctū i mito . i quo nō s3 p'ficit hō . cū sic
opus bonū bonitate morali/ n̄ alsit grā
. s . s . sic melius q̄ . patebit .

Consequnt qr de po/ uidelz de dione
potē aīe 7 ee h possūt . ul3 . // po
n . q̄ de illa dione potē aīe q̄ q̄ ē p co
gnitiua/ 7 affectiua . sū p rōnez 7 ud's.
// Scdo qr de illa q̄ ē p p'portōnez supi 7
i fiore // Tcio q̄ de illa q̄ ē p delibatm̄
7 ille // Qrto 7 ulnō q̄ exp. ad plenio
rē explanatōez/ de illa diuisione q̄ ē
p p'la 7 agente .

Jtā p'm sic p'cedit . 7 usr ut i tells
7 affcs/ sū rō 7 uo'tis/ sic pōt diuse
p'eēncia . 7 q2 ndsir . au' . in . ix . de t . d'
q2 h ta . s . itllna . memoria 7 uolū
tas/ sūt vna mens/ vna itllna vna
vita . s3 hoc nō eēt sicut diuse p'eēn
cia . g' 7c . // Jt ph's int . de aīa/ dic'
q2 itlls sp'culatiz/ extensione fit p'ratic'.
s3 extensio nō uariat p'om p'eēnciam;
g' ead̄ ē p'eēncia itllna sp'culatiua
7 p'ractica/ g' 7 cognitiua 7 motiua . // Jt
pōt distinguit p obā sic dt ph's . si g' p'ō
rō p rō distinguendi ē exp obm/ non

ē maior distinctō i potenciis/ qm̄ in obitis
s3 v'm/ sub rōne v'i/ ē obm̄ intlls/ bonū
sub rōne boni/ ē obm̄ affctois/ cū g' ead sit
p'eēncia bonitas/ 7 uitas/ ead/ eātur/ g' ea
eūt p'eēncia/ rō 7 uo'tis // Jtm̄ mag
ꝯformatur ymago summe tñi/ q2 ꝯformetur
uestigiū . s3 i suma tñitate . n3 ē d'ia
eēncial' . s3 solū p s3 relone . si g' unitas
7 v'itas . 7 bonitas/ sola relone differūt in
cāta/ 7 n̄ eēncialit/ 7 m'lto fortci' iur/ q2 rō 7
sola relone hant disting' // Jt ad omē
delectatōem/ nccō ꝯcurrit s' . delectō . n . ē
ꝯiūctō ꝯuenientis cū ꝯueniente/ 7 s' . ē ite
s3 ꝯstat ē q2 uo'tas h3 delectari . g' h3 ꝯle
cognosce 7 sentire . g' i parit p'o sen' .
// Jtm̄ ad omē3 hitū uirtutis/ nccō ꝯcurritam
7 medij inspectō . ~~sic . n . uult au' demor~~
~~oīs uirtus ē amor/ 7 medij inspectō .~~ sicut
eūt uult au' . de moribz eccle . oīs uirtus
amor/ 7 sic uult ph's/ uirtus ē inspectiua
medij . si g' uirtutes sūt i uo'te . g' actus il
ē mediū inspicē/ 7 amare . s3 p'mū p'ti
ad itll' cognitiuā . s'm ad affectiuā . g' ead ē p'
cognitiua 7 affectiua . Jtm̄ luminij 7 ca
i corpibz/ correspondz cognitō 7 amor i
sp'ibz . s3 sol p eand' uirtutē illuiat 7 cal
facit . ꝯlectō . n . gnatur ex radiorz m'l
pl'ne . g' m'lto fortcius u' . si suba sp'ualis
potencior ē q2 p ead' uirtutē cognoscat 7
ligat g' 7c . // Jtm̄ optim̄ uni' cuiqz
n̄ pt ee n̄ unū . s3 optimū i aīa ē 1ᵐ sm̄
q2 i medit' ꝯiūngitur dō . h aut ē intll'
7 affcūs/ sū rō 7 uo's . g' nō sūt diuse p'
vna . si tu dicas q2 int oīs p'es p'ncipa
tenz uolūtas/ 7 illa ē q̄ in tim' ad herē
obj̄ . q̄ h . q2 uirtus vnita/ plus pōt/ q2 m'l . p'
si g' aīa/ una p'o sola tenderet i dm̄/ p'fcī
ei uniret/ q2 si tendat plibz . g' si opti
mo suū sūt ē ad p'ueniend' in fine . ut sic
una sola po/ rō 7 uo'tis p'eēncia . // s3
au' . i . xi . de tri . dicit/ aīam eē ad ym
quo ad unitatē eēn'e 7 tri'tē poz . g' sic
ē i tri'tas . vā ē ibi poz distinctō . g' nō sol
m' distinguit relone . s3 7 s'd q2 sūt alio .
// Jtm̄ si ead̄ pō p'eēncia eēt rō 7 uo'tas
solū intelligeret . sic una eēn' ē i p'e 7 filio .
g' si pater non p' filiū dr itllr . s3 7 p se i
sic uo'tas nō solū itlligēt p intellinciā
7 p se ipaz . stm̄ g' dicet au' . xv . de tri

ū data

... potentiis unum principium assignare, sed actus complectens totam intelligentiam est complectens totam affectivam et affectio. Ergo si actus [illegible] ... potentie.

dicit quod non volumus nisi prius ... intelligimus nisi per
intelligentiam. Item Augustinus ... x. de trinitate,
capitulo iiii. loquens de ratione et voluntate, sive de noti-
cia et amore, ait sic: admonemur si ut-
cumque videre possumus hec in anima existere, et tamquam
involuta evolvi ut senciantur et numerentur
substancialiter vel ut ita dicam essencialiter. Item so-
la distinctio relationum in essentia non est distinctio
rerum, sed in divinis est vera distinctio personarum; si solum
per relationem anima non esset illius summe trinitatis
similitudo expressa et imago. Quod sicut est falsum et
inconveniens etc. Item anima experitur quod cum vigora-
tur actus unius potentie, minoratur actus alterius;
sed hoc quia potentie radicantur in eadem substantia. Ergo mul-
to fortius actus unius potentie intensus remit-
tit alterum actum eiusdem potentie. Ergo si ratio et voluntas essent
eadem potentia, intendere cogitationem minueret affectionem,
ergo quanto clarius deum videremus tanto minus am-
aremus. Quod si omnino falsum est, restat etc. Item
utrumque lux et calor si forte differunt essentialiter,
sicut reperiuntur in igne, ergo pari ratione vis cognoscendi
et amandi formaliter reperiuntur in anima essentia-
liter distinguuntur; sed sic reperiuntur in anima; ergo etc.
Ad quod dicendum quod si quis plus contineat auctoritatis
sive utilitatis [illegible] hoc quod sicut una persona
... [illegible] ... iudicium non fidei nec
moribus [illegible] ... et talia [illegible]
de potentiis anime plerumque loquuntur de potentiis differentibus
et quod plurimum [illegible] ... ex parte [illegible]
[illegible] ... diligen-
ter est insistere. Modo [illegible] quod isti [illegible]
... [illegible] ... comparatione
potentie ad substantiam anime, [illegible] variatur
a diversis sic [illegible]. Quidam enim dicere vo-
luerunt quod potentia anime non est aliud quam ipsa relatio vel
ipsa anima relata ad actum. Hii ponunt quod omnes
anime potentie sunt unum per essentiam, nec est in eis ali-
qua differentia solum secundum relationem ad actum alium et
alium. Et hoc confirmare nituntur per Augustinum in libro de trinitate
et spiritu ubi videtur hoc expresse dicere et sentire. Et si tu
dicas quod ille liber non est Augustini, probant non evadit,
quia hoc ipsum in libro de trinitate dicit, quod potentie anime quod
sunt una essentia, una vita. Alii vero dicere volu-
erunt quod potentie anime non tantum differunt modo sive relatione,
sed differunt proprietates inherentes ipsi anime, que sunt
de genere accidentium, ut patet in prima specie qualita-
tis, videlicet naturalis potentia et impotentia. Et isti dicunt quod potentie in
anima differunt essentialiter, sicut diverse forme acciden-
tales existunt in eodem subiecto et hoc confirmare ni-

tuntur per verbum Hugonis, qui dicit in quodam
libello suo sic: De trinitate non dicit quod noticia et
amor non vere sunt quod ipsa mens, sed quia affe-
ctiones quedam et forme ipsius, quibus non sunt hec
ad esse, sed ad esse tamen eius quod est hec aliquid. Item
sunt quidam quod potentie anime nec quidem sunt idem
ipsi anime, sicut sunt eius intrinseca principia et essencialia,
nec adeo diverse ut tendant in aliud genus
sicut accidentia; sed in genere substancie sunt per reductionem,
et isti dicunt quod cum potentie sint, non dicuntur alia
essentia quam substantia anime, quod non sic differunt
essentialiter ipse potentie, quod sint diverse essentie. Cum tamen
non sit omnino idem cum anime essentia, dicunt quod non sint
idem per essentiam. Et ideo qui medium tenentes inter utramque
opinionem dicunt quod potentie anime sic differunt ad
invicem ut nullo modo possit dici una potentia, nec
tamen concedunt eas sic esse diversas secundum essentiam ita
ut dicantur diverse essentie, sed differunt essentiali-
ter [illegible] ut dicantur diverse potentie sive diversa in-
strumenta eiusdem substantie. Quelibet autem istarum trium positionum
suos habet defensores; nec est facile ra-
tionibus cogentibus earum aliquam improbare. Quia tamen hec po-
sitio tertia plus concordat verbis sanctorum et
tractatorum et magis sobria est videtur et consona, sustinendo
hanc tertiam positionem. Ad propositum igitur dicendum est quod in-
tellectus et affectus sive ratio et voluntas non sit una potentia,
sed diverse. Et hoc senserunt precessores nostri sen-
sisse et Augustinum sic expresse apparet in auctoritatibus sup-
dictis. Omnes etiam quot dividunt anime potentias pri-
ma divisione dividunt in cognitivam et affectivam sive
motivam. Rursus cum aliquis ad semetipsum
redit volens cum quodam experimento dicere potentias
quas habet in sua essentia, et discernit se in
cognoscendo et amando [illegible] ad diversa instrumenta.
Unde in sciencia usum potentiarum manifesto iudicio apparet
quod maior est distantia intellectus ad voluntatem quam sit intellectus
ad memoriam vel irascibilis ad concupiscibilem. Memoria
enim et intelligentia negotiantur circa idem, quia quod ista acquirit
et illa conservat; ut illa offert, et ista diiudicat;
sicut concupiscibilis et irascibilis, quia hec habet quod concupiscibilis ad-
quirit, et irascibilis defendit. Et quia utraque harum necessaria
est ad perfectionem actus cognitivi et affectivi, ideo
memoria et intelligentia possunt dici diverse vires, quia
diverse potentie sicut concupiscibilis et irascibilis etc. Et sicut
aliquis habet diversa instrumenta ad diversos actus
peragendos, ut securim ad scindendum et martellum ad
fabricandum, posset tamen habere ipsam securim uti ex una
parte ad scindendum, ut patet ex parte acie, et ex
alia parte ad alium actum illi consonum, puta hec

[illegible] ... agit ... [illegible] ... alia [illegible] agit ... non agit ...
sed per ad [illegible] ... differt ... agit ... assimilat
sibi patiens aliquid [illegible] ... agit ... assimilat sibi ... artifex agit in materiam assimilat eam forme
artis que in mente sua ... [illegible] ... per vim ... agit
[illegible] ... agit diversa. ... anima
alias opponet [illegible] ... diversa esse
[illegible] ... q. diversa instrumenta quibus anima utitur ad diversa opera.

simile est. quod non est propria similitudo intelligibilis potest in potentiis
spiritualibus concurrere que sunt eiusdem et alie contingere
... diversas potentias esse. Ad primum ergo quod
pro contrario de anima quod sunt una essentia et una vita.
dicendum est quod ideo dicuntur esse una essentia propter hoc quod in
una essentia radicantur et ideo adherent illi in-
trinsece. ut non credat imago genere. et ideo ad illius
expositionem utitur hiis Augustinus in .xv. de trinitate. non dicit
quod ipse tres sunt tres persone. sed in creatura hiis tres
potentias non esse tres personas. et hec est dissimilitudo creature trini-
tatis et summe increate. Cum ergo ibidem explanans
verba prius posita qualiter sunt intelligenda scripsit in
libro de anima. colligitur quod cum dixit memoriam intelligentiam
et voluntatem unam esse essentiam dixit pro tanto
sed pro quanto intrinsecam adherentiam. et hunc modum
loquendi secundum hoc est actor libri de anima et
spiritu sive fuerit Augustinus sive alius. quamvis si alius intellexisset
valde improbabile videtur fuisse locutus. sed
[illegible] in operibus suis quorum unum et idem est tamen
inferior est exterior sensus quam adeo hoc nomine est ut
non refugiat ipse auditus. Ad primum quod obicitur quod
intellectus speculativus extensione fit practicus. dicendum quod
philosophus sic in 3° de anima demonstrat. iii. de anima
dictum assignavit ut practicam intellectum et appeti-
tum. non unum dicat intellectum sive appetitum.
Sed dicit intellectum speculativum fieri practicum quia ille
idem intellectus et illa eadem potentia que dirigit in consi-
derando postmodum regulat in operando. volun-
tas autem non est intellectus practicus sed est appetitus ra-
tiocinatus. et ideo non sequitur ex hoc quod sola exten-
sione fiat voluntas vel quod intellectus fiat affectus.
Ad primum quod obicitur quod potentie differunt per obiecta. dicendum quod
immediate distinguntur potentie per actus quos per obiec-
ta. ad distinctionem autem potentiarum essentialem sufficiat diversi-
tas obiectorum in ratione. et ideo quamvis verum et bonum non
differant essentialiter in re tamen quia cognoscere et am-
are absque dubio sunt actus differentes potentie
que sunt ad hos actus per se ipsas diversitatem habent.
Ad primum quod obicitur de vestigio. dicendum quod illa ratio potius
est ad oppositum si quis recte intelligat. quod ad propositum
quia cum magis representat ipsa ymago illam
summam trinitatem quam vestigium et in illa sum-
ma trinitate sit vera distinctio in personis et cetera. si
anima est expressa dei ymago oportet in ea hec trinitas
ita sit vera distinctio. alioquin non esset expres-
sa similitudo. illa autem dicta que est in creatura per
similitudinem et relationem non dicit distinctionem non
solum quemadmodum. ideo in trinitate distinctio suffi-
ciat in ratione vestigii et per hoc oportet esse in ratione

ymaginis. et ideo illa ratio non concludit propositum in al-
dicta quod ratio vestigii sumitur ex parte creature
ad creatorem quam attenditur secundum rationem effectus ad
causam. et quia illa comparatio scilicet que est creature ad cau-
sam secundum triplex genus cause est omnino de ipsa cre-
atura essentialis. ideo non differunt in ipsa creatura
unitas et bonitas essentialiter. sed ratio ymaginis
attenditur in creatura secundum quod ipsa comparatur ad deum
in ratione obiecti. unde ymago dei est quo capax
eius et particeps esse potest. et quia per easdem potentias
anima fertur in deum et in creaturas alias
dicendum quod non sunt adeo essentiales ipsi anime
sicut predictum. et ideo non oportet quod tanta sit
essentia inter intelligentiam et voluntatem quanta est inter u-
nitatem similem et bonitatem. Ad primum quod obicitur quod
ad electionem concurrit sensus. dicendum quod verum est.
non oportet quod ille actus sit ipsius voluntatis quia delectatur
sed sufficit quod sit ratione associationis. Sicut enim
oculus videt et [illegible] ad [illegible]
[illegible] sic ideo sibi videt et videt sibi appare-
re. Et quod primum sit verum patet per auctoritatem Augustini prius in-
ductam que dicit quod nichil intelligimus nisi per intelligentiam
non volumus nisi per voluntatem. Ad primum quod obicitur quod
virtus est amor et inspectrix medii. dicendum quod
esse medium hoc est duplex. aut per modum inclinati-
onis consideracionis aut per modum inclinationis. primo
modo inspicere medium non est caritatis virtutis per se
per consequentiam. quia sicut ideo videt et alius potentie
sic [illegible] et fides discernuntur et alius virtuti-
bus. aut secundo modo dicitur inspectrix medii.
per inclinationem ad primum tendit. sicut lapis tend-
it deorsum et medicina una dicitur habere aspectum a-
d humorem purgandum. sic non solum est co-
gnitionis summo et affectionis. et ideo ex hoc non con-
cluditur quod eadem sit potentia affectiva et cognitiva.
Ad primum quod obicitur de comparatione lucis et caloris. dicendum
[illegible] ad [illegible] quod non hec
[illegible] in aliquo informative.
[illegible] est solum [illegible] in aliqua
[illegible] plus negat quod sol per [illegible]
[illegible] calefaciat. et potest esse [illegible]
dicatur sicut ostensum est supra. d. xiiii. Ad
quod obicitur de optimo anime. dicendum quod est optimum quantum
ad esse primum. et optimum quantum ad esse primum
optimum quantum ad esse [illegible] ut potest
ultimo completivum quantum ad esse primum [illegible]
[illegible] intellectus [illegible] quia [illegible]
collectum sicut ad [illegible] et multa [illegible]
et sic [illegible] creature [illegible] potuit

Marginal note (boxed): tali predicatione [illegible] quod ista non sit ex positis ab intellectu [illegible] [illegible] distincta colligitur [illegible] [illegible] Augustinus [illegible]

creatura hec posse

anima habere posse perfectum si esset in ea unita potentia et
potentiarum collectarum adunatarum una supplente defectum
alterius resultaret unum posse completum sicut manifeste
audivisti potentiam in organo humani corporis quia unum
quia indiget auxilio alterius ad iuvari et si obiicias quod potentiae essent anima si virtus ei esset una quia
tunc esset magis unita. dicendum quod quamvis virtutem habere
conveniat potentiae ad unum actum non tamen hoc inconveniens ponere
ad diversos aut esse si virtutem habet expandendo potentiam
ad diversa non tamen est virtus expando ad diversa. exemplum est
enim quia si homo haberet unum oculum virtuosum videret
ille qui non videat dum habet socium nunquam tamen
in bono videt solus sicut videt ipse et socius eius
sic in proposito intelligendum est se habere et ideo magis est
completum posse animae ex multis potentiis collectum quam si esset simpliciter unitum. quia una potentia alteram
non diminuit sed adiuvat et praestat mutuum adiutorium et quoddam modo sociale obsequium alium
dicitur posse animae esse unum aut etiam habitus existentes in anima esse unum non quia hoc dictum sit secundum separationem
et habitum propriam rationem et specialem naturam sed quia hoc dictum est propter quandam collectionem ad perfectionem. nam posse animae
continet omnes potentias et ad perfectam habilitatem omnes virtutum habilitates. Unde si aliqua auctoritas invenitur quae videatur ponere unitatem potentiarum animae et virtutum intelligenda est secundum modum praeceptum. videlicet
secundum quandam collectionem si autem inveniatur quod dicat
potentiam animae esse animae essentiam tunc intelligenda est per reductionem ad idem genus. Sicut enim quaedam sunt in genere per se aliqua per reductionem illa per se sunt in genere
quae participant essentiam completam generis sicut species et individua. illa vero per reductionem quae non dicunt
completam essentiam et haec sub decem imbris continentur.
Quaedam reducuntur sicut principia quaedam sicut complementa quaedam sicut vie et quaedam sicut similitudines et quaedam
sicut privationes. sicut principium dupliciter aut integrale aut
principium essentiale et sic sunt in et forma in genere substantiae
per reductionem. Si autem reducuntur ut complementa
hoc potest esse dupliciter. aut enim complementum per modum
actus et sic est actus primus qui reducitur
ad idem genus cum substantia cuius est actus ut vivere
et esse substantiae ad genus substantiae aut per modum aptitudinis et sic dicuntur completivae ad idem genus reducuntur
sicut viae. hoc potest esse dupliciter. aut sicut viae
ad rem et sic motus et mutationes ut generatio et corruptio
reducitur ad substantiam aut sicut viae a re et
sic habent reduci potentiae ad genus substantiae. potentia enim agendi
procedunt a substantia dicitur habere ab ipsa substantia ad idem genus reducitur quae non adeo elongatur ab ipsa substantia
ut dicatur alia essentia completa. Si autem sunt
similitudines sic sunt in genere per reductionem et ideo
et reducuntur ad idem genus sub quo continentur illa
quorum sunt similitudines ut patet in similitudine albedinis
et coloris. quia quidam non est albedo sed ut albedo non est color sed ut color sic et ideo quia privationes
non habent essentiam aliquam sed privatum in eodem genere
esse habent in quo et habitus per reductionem et sic patet
responsio ad obiecta quaesita.

Consequenter quaeritur de illa divisione potentiarum animae quae est per superiorem et inferiorem portionem et est quaestio utrum
superior portio et inferior sint diversae potentiae. et quod sic videtur
sic dicit augustinus xii. de trinitate. inter superiorem portionem
rationis et inferiorem est coniugium. quia haec dicitur vir et illa
dicitur mulier. sed non est coniugium eiusdem ad se. sed
diversi ad diversum. cum ergo inter haec duo sit coniugium in quo sunt potentiae ergo in genere potentiae sunt diversae.
Item sic in pluribus locis in libro de trinitate dicit augustinus
ymago non consistit in ratione quantum ad inferiorem partem
sed quantum ad superiorem. sed esse ad ymaginem non
est actus potentiae animae sed est eius essentiale
cum ergo superior portio et inferior differunt penes
ad ymaginem et non esse ad ymaginem sunt quod
sint potentiae per essentiam diversae. Item sicut vult augustinus
superior portio se habet ad inferiorem sicut regens
ad rectum. regens autem et rectum sunt ad invicem
relative opposita. Si ergo relative opposita non
possunt esse eiusdem. necesse est aliam esse potentiam quae regit
aliam quae non regit. Item nihil secundum se agit et patitur. sed superioris portionis est movere inferiorem et inferioris est moveri. ergo in potentiae est quod conveniunt in eadem
potentiam. ergo et cetera. Item si vero superior et inferior non
differunt. nunquam quia haec intendit eternis et illa intendit temporalibus. ergo non plus differrent quam oculus
aspiciens sursum et aspiciens deorsum. sed nullo
modo dicitur oculus in superiorem et inferiorem. propter eo quod
aspicit sursum et deorsum. ergo nec vero sic dici debent. Si ergo dicitur ergo vero superior et inferior non
differunt penes actus et aspectus. sed penes id
quod sunt. Item tamen si solum penes aspectus diversos et actus esset in deo cum vero angeli aspiciat
et superiora et inferiora videtur quod deberet dici in superiorem et inferiorem. sed talis distinctio in potentiis angeli
non consuevit assignari amplius ergo differunt
quam per actus et aspectus. ergo redit idem quod prius
quod sunt diversae potentiae per id quod sunt. Sed contra augustinus
dicit xii. de trinitate. cum disserimus de natura mentis humanae de una quadam re disserimus. nec eam per haec
duo quae commemoravi nisi pro officia geminamus. Primo per

cessat de superiori portione rationis et inferiori. ergo etc. Item anima sicut dicit philosophus secundum intellectum quodammodo est omnia, sed hoc non esset nisi potentia intellectiva cum sit una nata esset cognoscere omnia. Si ergo dicatur ratio superior in quantum cognoscit superiora et inferior in quantum cognoscit inferiora, ergo non est alia et alia potentia. Item idem est habitus qui dirigit animam ad amorem dei et proximi, ut patet de caritate. ergo multo fortius eadem potentia est que tendit ad deum et ad proximum. Sed hec est ratio superior et inferior. ergo etc. Item lux increata se habet ad caritas, sicut se habet lux solis ad colores. sicut dicit augustinus in libro soliloquiorum. Sed eadem est potentia sensitiva qua cognoscimus tam lucem quam colores. Si ergo intellectiva potentia multo largior est et nobilior quam potentia sensitiva, videtur quod una et eadem potentia sit qua convertitur anima ad lucem eternam et ad hec temporalia. Respondeo. dicendum quod divisio rationis in superiorem portionem et inferiorem non est adeo per diversa membra ut hec et illa sit potentia alia et alia, sicut rationes ostendunt ad hanc partem inducte. nec est per membra quasi generica ut ratio sit in eis per differentias. dicta non solum secundum aspectus. est enim divisio in eis per dispositiones et per officia. per dispositiones quia hec fortis et illa debilis. per officia quia hec regit et illa regitur. ratione diverse dispositionis in debilitate et fortitudine hec vocatur vir et illa mulier. ratione diversitatis in officio et regimine hec vocatur superior quia regit et illa inferior quia regitur. talis autem dispositionum diversitas ortum habet non ex diversitate nature, sed ex diversitate comparationis eiusdem potentie. dum enim ratio nostra ad superiora convertitur, purgatur et illuminatur et perficitur per divinas leges eternas quas conspicit et in immutabilitate divine veritatis et equitatis in bono fortificatur et vigoratur. dum autem ad hec inferiora convertitur ut patet ad sensibilia quodammodo debilitatur et emollitur; et ideo sicut eiusdem nostre rationis superior et inferior differunt per fortitudinis et debilitatis dispositionem quia una oritur ab altera et ei coniungitur tamquam adiutorium simile sibi. recte hec dicitur vir et illa dicitur mulier et inter eas dicitur esse coniugium. diversitas autem officiorum similiter non venit ex diversitate nature. Sed ex diversitate dispositionum. quia enim hec fortis est et illa debilis, hec intelligens et consulens divinam voluntatem illam operi exequens. ideo hec regit et illa regitur et ideo hec illa superior et ista inferior appellatur. et sic patet quod superior portio rationis et inferior et si aliquo modo differenter dicantur, tamen diverse potentie non sunt.

ista enim membra videlicet superius et inferius potentias non variant. Sed dispositiones et officia et hec insinuant ista nomina. Ad primum ergo quod obicitur de coniugio iam patet responsio. hoc enim dicitur esse ex relatione, non quia ratio superior et inferior sint diverse potentie sicut vir et mulier sunt diverse persone. Sed quia cum una ab altera educitur non tamen diffluit sed sibi invicem coniunguntur quasi ad mutuum obsequium. Ad illud quod obicitur quod hec est ad ymaginem et illa non. dicendum quod cum negant inferiorem portionem rationis esse ad ymaginem non hoc dicunt quia ymago non sit, removetur in illa potentia. Sed quia non attenditur secundum conversionem illam. unde non removetur ratio ymaginis a portione inferiori secundum id quod est ymago et secundum id quod est ratio, sed solum secundum comparationem supra additam. Ad illud quod obicitur rectitudinis et curvitatis sunt opposita. dicendum quod verum est. sed ex hoc non sequitur diversitas in spirituali potentia in eius materie que nata est flecti super se ipsam, et talis est ratio et voluntas.

Quod ergo obicitur quod relative opposita non possunt esse idem. dicendum quod verum est per idem et ad idem. cum autem comparatur ad diversa nichil impedit in eo simul reperiri relationes mutuas sive repugnancia et oppositione. ~~Prima~~ Primo hic loquitur in relatis secundum esse et non secundum dicere. patet responsio ad illud quod sequitur, quod nichil omnino idem agit et patitur. hoc enim est de actione physica et expulsione aut spirituali qua dominus movendi animam movet et regit virtute propria. hoc est cum dicit Anselmus voluntatem esse instrumentum se ipsum movens. Ad duo ultima iam patet responsio. quando enim illa divisio non solum attenditur secundum diversitatem in aspectu, sed etiam in dispositione et officio, quod non reperitur in angelo vel in celo, sicut patet per ea que predicta sunt, et ista sufficiant.

Circa quartum de illa divisione potentie anime quod quedam est naturalis et deliberativa et quantum divisio voluntatis per naturalem et deliberativam sit per diversas potentias. et quod sic videtur. Damascenus enim dividit potentias anime primo dividit in cognitivam et vitalem, idest in naturalem et deliberativam et postea subdividit per alias potentias. ergo similiter divisio est membra eius quod naturalis voluntas et deliberativa sit potentia alia et alia. Item divisio subiecti per rationale et non rationale variat ipsam per essentialem. ergo divisio subiecti potentie per huius differentias facit potentias essentialiter differentes. talis est divisio potentie anime per naturalem et deliberativam. ergo etc. minor probatur. quia sic dicit philosophus rationalis potentia ad opposita. sed non aliqua potentia naturalis movet ad opposita.

g ut e ulis no e ronalis. // Jt cum
diuini cautiua prorup e diusificaui eam
cenaliter g p rone cu diuini potm p mutabi le
eam cenaliter uariamus. sz po q i mo
nalr ad suu obm mo uniform t delibat
hie irtibli. g. 7c. Jt po i qua cuncti
cu bris no pt ee ead cu po in qua diffi
mus. sz illi appetitu cu brutis quem
i ronali diffinim g. 7c. sic. n. bruta ulr
appetitus suj ee q buatoz. sic 7 nos appe
timus. sz q po q hnt id obm 7 subeade
rone no hnt diusitate. sz ulis uolutas
7 delibatiua id hnt p obiecto uidel bo
nu. ulr .n. bonu. natali .n. bonu appeti
mus 7 ex delibatione 7 cum bene ordinati sum
g 7c // Jt po q ordinat fine 7 id ad
qd e i fine no e alia 7 alia. sz uolun
tas ut e in fine e nalis. qz ulr unus
qsq appetit btitudinez ut e in re ordinatum
ad finem e delibatiua g 7c // Jtm ead
po cognitiua e q recognoscim ad ulis
7 p acqsitioez g p rone ead e uolutas
q ad petim p ulem instinctu 7 p delibatio
nis arbitriu / Jtm oe qd e aliq ulr hr
oppoitu ule. sz uolutas delibatiua e aliq
na. g hr ule oppoitu. sz uolutatis actus
e uelle g uolutas delibatiua e uolutas
ad uult ulr. sz uolutas q ult ad ulitez
e ul. g uolutas delibatiua e uolutas ul et
p ead qd cu dicimus appetitu i nalez deli
batiuu siu in quaz alia poten h duplr
pt intelli. aut ita q appetitus ulis 7 delib
atiuus diusitate hant in obiectis. ut po
te cu unu e appetitiuum solu actiua ronali. aliud
aut e appetitiuum a brutali. 7 h mo bn
contingit ule poni delibatiua ee diusas po.
alio mo pot dici appetitus siu pot nalr 7 de
libatiua. i tm q no sit dra in obiectis. sz
in appetendi. ut eu appellam fcdm
ee uolutate ulem que quid ulr i clinat
7 instigat ad bonu honestu 7 i mutat
a malis 7 uolutate delibatiua appetitus
quo post delibatoez alii adherimus bono
alii malo. 7 sic dico po ulem 7 delib
atiua no uariat ea fm ecenciam po. sz fm
modu mouedi 7 hec mo dicit datia
no qz ulis 7 delibatiua sit diuise po. sz
qz una e po diusimode ug mouens. et
suffic ad dicione pont sunt no e q multis mo

dis cosueuerunt auctres dicione ponere aliq actione
alii si sunt i p poz ut cu dicit po alic
i uege e sen te 7 nale 7 ulis p ronal 7 intellectiua
uel f affectiua. alm no f officia. ut cu dicit
i ro i supiore 7 i feriore alm fm status. ut
cu dicitur intelle in speculatiuu 7 practicu.
intelle. n. speculatiuu f aliu statu efficit
practicu quidel du coniungit uolutati 7 opi
i ordinando 7 regendo. alm no fit dio po
f aspectus. sic dicitur po cogitatiua in
intellem 7 intelligentia fm q aspiat ad inferius
ad par. 7 ad supius. alm no fm actus. sic
fit dio i in uetiua 7 iudicatiua. 7 uelle. n.
7 iudicare sut actus po cogitiue ad iuice
ordinati. alm no fit dio poz alic fm mos mouendi.
modi. 7 sic e illa que e p ulem 7 delib
atiua. in omibz huis mo diusificationibus
auc dicitur poz alic 7 i solo pmo m dicendi actiue e
de poz diusificatio. hec e igit q ulis uo
lutas 7 delibatiua pot eadez ee po. que
quide f aliu 7 aliu modu mouendi sic 7
sic appllatur. ead .n. e po q appetit bitu
dinez. 7 qua appetit uirtutez si fcte sz bon
ul id ad btitudinez ordinatu. q u appetit bi
tudinez dr ulr. qz imutabli appetitus eius
ad beatitudinez inclinatur. ut no appetit
sinul id bon fcte delibatia dr q indifferen
tis pot ad ciuu inclinari / ad
uolutas po obiatur de dione
ad aminhanit pz pro g. n. ut hec pat
in sua extiticione po in hac dione diusifica
re modi mouendi attendit q diusitate
poz mouentiu / ad 1d q obiit q no tus
nalis e irronal qz no e ad opposita. dd. q
cu dr q potentes nales sut ad oppo ~~ad ad~~
~~cu ad~~ sz no i telle de omibz oppoitis. sz
de aliquibz. ronalis .n. uo tas ita ordinatur
ad ad q nullo mo appetit suu oppoitu
ut pz in ordine uolutatis nre ad btitudinez
7 felicitate. sz a defiare i clinetur ad bi
tudinez ad ml ta tn g na appeti illa 7 oid
uolutatis po e iuseriata. ita g nata e
moui i oppoita. 7 ppea sic e nalis ut tn
no desinat ee ronalis 7 delibatiua. si q
sic eet determinata ad unu q nullo mo posit
i oppo. sic e po calefi 7 illuminandi i igne
tue eet pure nalis 7 no eet delibatiua
siu ronal. / ad 1d q ob de i corrupt dd te
q no e ule de incorrupte sube et muta

sit pone tellem agentem [illegible] prom daueri [illegible] nalibz oe ee exit
[illegible] qui p ad exitum i actu [illegible] pone
agentem [illegible] intelligit actu [illegible] intelligit i po educit i actu [illegible]
[illegible] dedit tellem possibilem [illegible] agente
[illegible] ad moueri [illegible]

q etia ee intelligibilis obscuritate i diget illuminari / intelligentie possibilitate indiget ad h q i actu exeat requirit excitari / ho h tellm agentem i suu opam / [illegible] in lumine cuius intelligi agentiorbz in opuitiri

potentia incorruptibilitatis, quia, ut dicebatur, absolute non est corruptibile et incorruptibile directe opponuntur et sunt in genere potentiae. Et idem mutabile vero et immutabile possunt accipi secundum diversorum obiecta, ut patet cum aliqua voluntas est immutabilis respectu finis et mutabilis respectu eius quod est ad finem, et ideo non oportet potentias propter hoc variari essentialiter diversificari. Ad illud quod obicitur de naturali appetitu in brutis iam patet responsio, quia cum dicitur nos communicare cum brutis in potentia illa et appetitu nobis distinguitur [?] ... non solum quantum ad modum petendi, sed etiam quantum ad apprehensionem, et per consequens contingit diversas differentias potentiarum accipere.

Vicesimo quaeritur, quia ad maiorem evidentiam praecedentium quaeritur de ratione potentiarum animae per agentem et possibilem, propter quas quidam intellectum in duas dividi consueverunt. Et quaeritur utrum agens intellectus et possibilis sint una potentia vel diversae. Et quod diversae videtur, quia illud quod numquam simul cadit in idem cum aliis causis, sicut vult Philosophus [?], sed sicut se habet materia ad formam vel efficientem, ita se habet intellectus possibilis ad agentem, sicut Philosophus dicit. Ergo intellectus possibilis et agens sunt potentiae diversae. Item prima divisio potentiae est per activam et passivam, sicut innuit Philosophus [?] ... sed in membris primo dividentibus non est eadem ratio quod sit in illo genere. Ergo inter potentiam activam et passivam est maior [?] potentiarum differentia ... quod una potentia est possibile et agens. Item ipse intellectus est idem secundum idem esse in actu et in potentia ... scilicet anima secundum intellectum agentem est continue in suo actu, secundum possibilem autem non sic. Item ipse intellectus est idem secundum essentiam illuminans et illuminatum. Sed intellectus agens se habet sicut lux, intellectus possibilis sicut illuminatum aliud, ergo etc. Sed contra, in perfectius non differt esse a posse, sicut vult Philosophus. Ergo nec actus et potentia in illo minus nec potentia activa et passiva. Sed anima est perfectior secundum eius intellectum. Ergo non est diversa potentia possibilis et agentis. Item in imaginatione, quae est inferior magis simplex virtus quam intellectus, non sunt duae potentiae imaginativae quarum una sit activa, altera passiva. Ergo si inferior potentia est virtus intellectiva quam imaginativa, in qua per agentem et possibilem diversificari non habet ... potentia receptiva et abstractiva in corpore ubi possunt convenire in unitate organi, sicut patet in sensu communi, qui potest speciem suscipere

et [?] ... facere. Ergo patet, immo multo fortius videtur, quod intellectus agens et possibilis reperiantur in una potentia spirituali. Item intelligere est actus unius potentiae; ergo est a potentia una simplici. Sed ad intelligendum concurrunt intellectus possibilis et intellectus agens; ergo non sunt diversae potentiae. Item intellectus possibilis aut intelligit aut non. Si non, ergo non debet dici intellectus nec potentia intellectiva. Si intelligit, ergo aliquo modo est potentia activa. Ergo non videtur quod intellectus possibilis sit alia potentia ab agente. Item intellectus agens aut intelligit aut non. Si non, ergo non debet dici intellectus nec potentia intellectiva. Si sic, cum intellectus non possit intelligere nisi speciem illam habeat in se, et per consequens ... id quod est susceptibile speciei sit aliquo modo possibile. Ergo intellectus agens est aliquo modo possibilis. Ergo non videtur [?] ... Respondeo: ad praedictorum intelligentiam est praenotandum quod variis modis conceptiverunt praedecessores nostri assignare differentiam intellectus possibilis ad agentem. Quidam enim dixerunt quod differunt sicut duae substantiae. ~~Alii dixerunt quod differunt sicut duae substantiae.~~ Alii dixerunt quod differunt sicut duae potentiae. Tertio modo dixerunt alii quod differunt sicut habitus et potentia [?]. Quarto modo dixerunt alii quod differunt sicut potentia absoluta et comparata. Primus autem modus dicendi quo dicitur quod differunt sicut substantiae duas habet [?] ... quidam namque dicere voluerunt quod intellectus agens sit intelligentia separata, intellectus autem possibilis sit anima coniuncta; et modus iste potest dici fundatus super multa verba philosophorum, qui posuerunt animam rationalem illustrari a decima intelligentia et perfici conversione sui ad illam. Sed iste modus dicendi falsus est et erroneus, sicut supra improbatum fuit [?] ... nulla enim substantia creata potentiam habet illuminandi et perficiendi per se mentem intellectum [?], immo secundum mentem immediate habet a deo illuminari, sicut Augustinus in multis locis ostendit. Alius modus intelligendi est quod intellectus agens est ipse deus, intellectus vero possibilis est mens nostra [?]; et iste modus dicendi si[...] verba Augustini est fundatus, qui pluribus locis dicit et ostendit quod lux quae nos illuminat magis quam nos docet veritates quas nos diligit [?], deus est, iuxta illud Iohannis: erat lux vera quae illuminat omnem hominem etc. Iste autem modus dicendi, etsi verum ponat et fidei catholicae consonum, tamen est ad propositum insufficiens, quia cum animae nostrae data sit potentia ad intelligendum, sicut aliis creaturis data est potentia ad alios actus, deus, quamvis sit principaliter operans in operatione cuiuslibet creaturae, dedit tamen cuilibet virtutem activam per quam

[illegible]

quirit in ipsa operatione. sic ergo est indubitatum quod anime humane non tantum modo accidit intellectum possibilem, sed et agentem, quod utrumque est ad ipsius animae perfectionem. primus modus assignandi differentias tamquam ad propositum pertinens obmittendus est, quia scilicet dicitur quod intellectus agens et possibilis differunt sicut due substantie. Secundus autem modus dicendi quia scilicet dicitur quod differunt sicut due potentie duarum potentiarum intelligendi, immo in forma quam non videmus. unus modus intelligendi et dicendi est quod intellectus possibilis sit potentia pure materialis, que in se est actu expers sue materie; intellectus vero agens sit potentia pure formalis, que in se est actu expers sue forme. et hic modus dicendi nititur fundari super verba philosophi qui dicit quod intellectus possibilis est quo est omnia fieri. intellectus agens quo est omnia facere, sicut contingit in forma et materia reperire. sed hic modus dicendi non consonat veritati. sicut enim intellectus possibilis esset potentia pure passiva et se tenet ex parte materie in omnibus possibilibus ponitur in quibus est reperire materiale principium et formale, sicut celestibus non dicitur visus. sic talis potentia non debet dici intellectus. alius vero modus intelligendi est ut dicatur quod intellectus agens et possibilis sint due intellectus differentie, quarum una suscipit, alia operatur. totum compositum. apparet autem intellectus agens formalis et possibilis materialis, quia intellectus possibilis ordinatur ad suscipiendum et intellectus agens ordinatur ad abstrahendum. non intellectus possibilis est pure passivus. habet enim super speciem existentem in fantasmate se convertere, et intuendo per auxilium intellectus agentis illam suscipere, et de ea iudicare. similiter nec intellectus agens est omnino in actu. non enim potest intelligere de se, nec adiungitur aspectus que abstracta a fantasmatibus intellectus habet veniens. unde nec possibilis intelligit sine agente, nec agens sine possibili. et iste modus dicendi verius est, et super verba philosophi fundatur. dicit enim agentem et possibilem esse duas differentias intellectus, sicut duo intelligimus necessario in medio, ad hoc quod abstrahere habeat species ab obiecto, videlicet lucem et dyafonitatem, quod per unum abstrahitur et per aliud defertur sue apte. sic et in proposito convenit potentiam intelligendi quod ad unum actum duo concurrunt, ut hec sine illo non habeat operationem suam completam. Tertius modus assignandi differentiam quia dicitur quod differunt sicut potentia et habitus. dicitur habitus intelligendi uno modo ut intellectus agens dicatur habitus quidam constitutus ex omnibus intelligibilibus. intellectus vero possibilis intelligere facit idem ipse, prout est in potentia ad ad quecumque convertatur perficienda. et hic modus ponendi fundari videtur super verba Avicenne qui dicit summam retinens scientiam perdit. quod volunt aliqui intelligi sic, quod intellectus noster dicitur habere apud se cognitionem omnium in natura, aliter cognoscere non possumus per virtutem suam abstrahendo a fantasmatibus sensibilibus et faciendo intellectum possibilem actu intelligentem. Quod est enim quod educat aliquid de potentia in actum est ens in actu. sed iste modus dicendi verbis philosophi non consonat, qui dicit animam esse tamquam tabulam rasam in qua nihil est scriptum habitum secundum in natura. Quartus modus acquirit immediate sensum experimentalem. modus dicendi est ut dicatur intellectus agens differre a possibili sicut habitus a potentia, non quia agens sit pure habitus, sed quia est potentia habitualis. et iste modus dicendi probabilis est et verius, et super verba philosophi et Augustini fundatus. dicit enim quod propter hoc quod sunt intellectuales, eo ipso quod intellectuales lumina sunt. et proprietas completa nostra intellectualis lux est spiritualis. quia illa potentia que consequitur animam expertem intellectus sui, quoddam lumen est in ipsa, de quo loquitur philosophus intellectu de potentia. signatum est super nos lumen vultus tui domine. et hoc lumen videtur philosophus intellexisse de intellectu agente, dicit enim quod ille intellectus quo est omnia facere est sicut habitus quidam et sicut lux. quodam enim modo et lumen facit colores potentia actu colores, sicut habetur in tertio de anima. habitat similiter potentia ponitur in oculo catti, qui non solum habet potentiam visiva speciem suscipiendi per lumen perspicui, sicut alii oculi, sed et potentiam faciendi speciem per naturam luminis sui indita.
Quartus autem modus assignandi differentiam intellectus possibilis et agentis, quia scilicet differunt sicut potentia absoluta et comparata, duplici habet intelligi. uno modo ut intelligatur quod una omnino et eadem est potentia intellectus agens et possibilis, differens comparatione sola, nec agens sit prout est in se considerata, possibilis vero prout unitur corpori et fantasmatibus. et hic modus dicendi videtur fundari super verba philosophi, qui vult quod intellectus agens semper est in suo actu, possibilis vero aliquando sic, aliquando non. quia enim anima lassatur et perturbatur in actu intelligendi, hoc est ex coniunctione sui ad corpus. sed hic modus ponendi deficit a veritate, quoniam anima separata habet intellectum quo est omnia fieri, et habet agentem quo est omnia facere, et intellectum quo est omnia fieri, et habet agentem et possibilem, et cum separata est, ergo intellectus possibilis non competit ei solum ex coniunctione sui cum corporali. modus intelligendi predictam differentiam est ut dicatur intellectus agens differre a possibili sicut potentia absoluta a comparata, non quia sit omnino eadem potentia comparatione differens, sed quia cum sit alia et alia intellectus differentia, una est per quam ordinatur anima ad suscipiendum, altera vero per quam ordinatur ad abstrahendum. et una de se quodammodo completa et habilitata, alia vero indigens habilitatione et complemento, et cum sit nata ad illud complementum venire mediante auxilio corporis et sensibilium, sensualitate est ipsi anime ferri per hec intellectualia ad corpus. et ex hoc contingit duplicem possibilitatem, una sc. actus, quia non est

unum

saltem

dicit

ei anime

Ad actum cognitionis est illuminare fantasmata, sed actus possibilis est recipere et intelligere. Ad statum: possibilis habet potentiam agentis ... respectu omnium, ... solum fantasmata, que irradiat et abstrahit ... ad superiora ... intellectus agens ... intellectus possibilis ...

Intellectus agens est vis in anima spirituali que in anima existentium species ... illuminat. Intellectus possibilis est potentia in anima speciem a fantasmatibus extractam illuminatam per intellectum agentem receptiva.

speciem

faciendi

quia dicitur

sp in actu suo ppt i prodimitu apte cor et altius
r fantas tu a quibus extam h t et hac posse
no h t n ex quietur sui cu corpe q uis sit
po dectiua ita q e oia fi que no solu e in
aia coniuncta. sz e in aia separata. dic g p z
quo ex mltis modis dd eligatur qd intells
dr int intellm agentem et poss. cu n. sint
iiij. pncipales modi assignadi distinc
int hec intells. et qbz subdicitur. i duo sic
i psequetes insttutu e solu in trs modi
digni sunt appbtri quorz unus ab alio
qr n. diuise dre sunt intells q et si respiciat
totu 9 positu una tn magis respiciat aie
9plemtu. alia uo inlr ppt. hic e q una
no solu tenet rone po. et hic e q una
dr queuis aie p se. alta uo i 9pone ad
cor et una sp e in actu. alta uo no qr fr
n compatia actu intellat p intellm agentem. sz qr
sic lum cor le sp lucet et de se primp tn e
ad illuiandu tres at illuiabilr. no sp illuia
tur q p aliqd i prodimitu. sic i appito e
intelldi. 9cede sunt g rones ostendetes
intellm agente et pole duas dias ee in
tllectue po. sz aliq ex eis no sit uirtum
cogentes // ad i auf q obi q no dif
fert posse et ee i ppetuis. dd q h intelli de e e
sbali et de dia n sm nam sz de distin ym
tpe q i eis in tpe no peedit actu. et ido
nich fac ad ppositu qr intells po n dz p
ee prim sz actus fi // ad i q obi de
ymaginatiue no differt qm in intellai po ac
tiua et passiua. d p q magis differt q in in
tllectu. qr organu corle in quo recipiut fa
tas ta e et ideo po passiue. ipa uero uis
ymaginatiua e ideo po actiue sal pt d
q no e sile qr tu sps differt assensu.
usqz ad ymaginatiuam n erit gen abstrac
tois q quid fuit i ppt. sz cu sps puene
nit ad intellm nouu genus abstractiois
i exigit et ad genus luis no mag indigz
po actiua distincta a poss ipe intellus q
ymaginatio uir g // ad i q ob de ecle
esia. dd. q et si po recep et abstractiua
possit continere ad unius organi 9 pletam tn
nunqua tn 9tinue i ead uni organi dispo
ne. ~~alia e n. dispo~~. alia e cu dispo i cerlo
esia p qm recipit s. psipicuitas et alia p
qm abstrahit s. lumositas et altius et alie
ne sic et i po actiua intellectiua et si 9tinuat

ad 9plemtu et pfectionez po i intellectie po p qm
recipit et po p q abstrahitur n sut tn eadm
ne et p n p eand nam i sut aie et io n sz
una dia po sz diuise // ad i q obi q i
tllre e actus unus et sipls. dd et si intellre
possit quodam gne sipli s dici actus sipl
nichio tn ad unum intellre 9currit recipe
et iudicare su abstrahere et suscipere et sic 9
ples actus ad inuice ordinati ex qbz resul
tat unus actus pfectus. sic et i ppotentus intelli
gendi e se h re q sic sut diuise dre intells
ut tn istius actoibz ad inuice ordiate sit
et 9uenie et ad actu intellndi pficiendu
sicut uisile et uisiuu piu ad unum et 9ppiti
9stitu // ad i q obi q intells po intellig
et intells agens sibi recipit. dd q intells po
n e pure passiuus sic sup ostensu e h t e
po in se 9uertendi nec tn e adeo actiu sic
agens q non possit sua 9uisione nec sps abst
here et re q sps iudicare n adiutorio ipi
agentis sibi nec ipe intells agens opatione
intellndi pot pficere n 9ncur actus intells
po ab ipo intellndi intelli ex q forte e iple
mori actiuitate i eius q dz cognoscere q erat
prius cu careat spe et ita tn recognita uni
de intellu agente et po ll no deberemus cogitare
q de duabz subanciis ut q de duabz pote
ciis ita separatis q una sine alia hat 9pom
sua pfice et intellat intells agens sin po et a
cognoscat intells agene. q tn hos au e ille
intells ignoret. h n. uana sunt et friuola
ut ad sciat intells ms q d ego recogit sz sic
cogitande sunt ee ille due differe i unam
9pom 9pleta intellndi ungiat i separabilit
sicut lum et dyafonu uenit i abstractione
coloris n sit sz secunda 9ituba psona qr
p magna pte decepti sunt i influencia intelli
sup aiaz q no admittit fides catholica.

Apter ista sunt dubones ee licet pi
qr debet q dicat magr i lra. qd resi
stere malo no licat sz illi merentu qr nichil
erat ideo q ad malu i pellet. si n. h u
e tuc cu nullus fuisset i adm i pelles nuqm
meruisset i aliquo ope suo // Item p nll
huit nimus i pellens ad malu cu dya i
tepne restitit et i qbz bz suis talm paut
de trahens ab nois g nichil ~~habere~~ resistit
i sua i tepne nec i aliq opone q ois re
pha e dre // Item exeplu eius ut e

po

malum cum subiugit. sic aug(ustinus) non fuit meritorium quod ille egit. h(oc) n(on) e(st) c(ontra) ueritatem, contra aug(ustinum) qui dicat illi deuotione et gratia quasi angeli qui aliis cadentibus remanserunt, ibi h(abe)nt in mansionis debitam mercedem receperunt. ergo uidetur quod stantes meruerint. Ad h(oc) dici potest quod est meritum dimissionis, p(ro)ut est satisfactorium; et est meritum uite eterne, sed sub alio p(ro)uenit. ad primum requiritur penalitas et difficultas. ad s(e)c(un)d(u)m uero sufficiat sola caritas, magister autem intellexit de merito s(e)c(un)d(u)m prima d(ict)a, non s(e)c(un)d(u)m alia. sed quia meritum s(e)c(un)d(u)m prima dicta in satisfactione, numquam fuisset mandatum, si perstitisset homo in statu innocentie p(ri)matus, p(ro)pter uero non in p(re)mium ad uitam. Et propter aliud uidetur dicendum quod est meritorium, quod est de genere operis, et meritorium quod est meritorium ex caritatis, meritorium de genere operis dicitur quod est opus uirtutis dicere. h(oc) autem est arduum et difficile. alio modo dicitur meritorium de opere quamvis sit, dum tamen ex radice caritatis procedat, et uult magister dicere, quod resistendo temptationi ad quod fuisset meritum, sine p(ro)uinciis gratiam. nec hoc modo non fuisset meritum, sine resistentia et eorum facultate meritorium fuisset s(e)c(un)d(u)m modo, non hoc. In nobis autem semper est meritorium utroque modo, in illo alio, propter difficultatem ad bonum et pronitatem ad malum, et propterea ideo ad obiectum quod ponitur de merito s(e)c(un)d(u)m d(ict)um s(e)c(un)d(u)m, uidelicet de eo quod est meritorium ratione indiget. Item queritur de h(oc) quod dicit. quod declinare a malo semper uitat penam, sed non semper meretur palmam. aut enim declinat quis a malo ex caritate, aut non. Si non, sic etiam facere bonum ex caritate meretur palmam. ergo non est differentia inter declinare a malo et facere bonum. si sic, cum ex caritate fit, ex caritate sit meritorium. p(ate)t. Si tu dicas quod non meretur palmam ex genere operis, quia non est difficile, sed non soluit. quia licet non sit difficile homini in statu innocentie, erit tamen difficile in statu nature lapse. ergo uidetur quod meretur palmam. Item declinare a malo est una pars iustitie, sicut facere bonum. ergo sicut unum est meritorium, et reliquum. Ad quod declinare a malo dupliciter dicitur, sicut non uelle malum, uno modo, ut sic dicitur dormiens non uelle malum, quia non habet aliquam affectionem ad malum. alio modo sic ut dicatur non uelle malum, quia respuit et contraria affectione afficiatur contra malum. sic et declinare a malo dupliciter dicitur, et si dicatur sic, tunc est meritorium. si uero p(ri)uatiue, uitat penam. quia qui non peccat, non punitur.

non tamen meretur palmam. quia non est ibi aliquod opus meritorium, et p(ro)pter hoc modo est pars iustitiae. hoc modo non, quia est opus. Item queritur de hoc quod dicit. liberum arbitrium est facultas qua malum eligitur gratia desistente. uidetur enim falsum dicere, quia sibi uim esset, tunc liberum arbitrium gratia destitutum semper consentiret peccato, quod plane falsum est. Item uidetur quod hoc non debet poni in diffinitione liberi arbitrii. quia sicut dicit philosophus, priuatio que differt ad p(ro)priorum, et per eam ad dandam non h(abe)nt principaliter ordinari. sic ergo liberum arbitrium deserere, quod est de prima conditione sua, non ordinatur ad malum, non debet diffiniri per electionem mali. Item ad quod magister diffinit hic liberum arbitrium non simpliciter, sed s(e)c(un)d(u)m statum nature lapse, et quia in statu nature lapse defectum h(abe)t, et inclinationem ad malum. ideo non tamen modo differt per electionem boni, ad quod ordinatur mediante gratia. sed per electionem mali in quod cadit ex defectibilitate sua. nec ponitur ibi electio mali tamquam finis ad quem ordinatur. sed ut per hoc magis innotescat, qualiter ad finem p(ro)prium ordinatur. non enim peruenit nisi per gratie adiutorium, et sic patet responsio ad utrumque obiectum. ad illum

Illud quoque p(rae)mittendum etc. supra egit magister de difficultate potentie anime ad liberum arbitrium.

manifestum. In hac parte quia finis gradus potentie est ordo, et progressio temporum, docet qualiter et quo ordine potentiam prouinciis anime progredi habent, et peruenire ad consumationem. diuiditur autem pars ista in tres partes. in prima docet qualiter potentia in uiribus anime habeat progressum ad consumationem. in secunda uero p(ar)te docet, ibi repetit, ad maiorem declarationem explanationem, ibi. Ita ut breuiter summam perstringam. in tertia uero parte docta epilogat, ad faciliorem rememorationem, ibi. et h(ec) de partibus interioribus etc. Aliter habet prima diuidi, post in duas, secundum duo capitula que in quibus continet. nam prima pars h(abe)t duas, in prima docet connexionem et ordinem uirium anime. In secunda uero docet qualiter habeat se progressus culpe, ibi. nunc superest ostendere qualiter etc. Similiter secunda pars habet duas, in prima explanat et similiter assimilationem uirium que in consumatione peccati, ad primam expositionem. In secunda uero ponit quandam similitudinem, ostendens quod multi sunt uiri dampnati non potest. ibi. non tamen pene cum sola cogitatione etc. Similiter tertia et ultima pars duas h(abe)t. in prima breuiter epilogat, et in secunda causas sue digressionis assignat. In secunda uero multiplicitas nominis sensualitas, ad maiorem euidentiam explicat et manifestat, ibi. non est autem silentio preter

nuttend̄ ꝛc̄.

Dmittunt aā h' ptis q̄rūt ta. // po
q q̄ūt pcm̄ hat ſi ꝛ ēē ī pte rōnis
ſupi. // Scd̄o q̄ūt hat ſi ī īfiore // tº
q̄ūt hat ſi ī ſenſiti // Cuiꝰ pmū ſic
q̄ūtur ta ēē duo // po q utrū ī ſupi
pte rōnis hat ēē pcm̄ ſm ſe // ſo q̄r
utrū poſſit ī ea ēē ueniale.

Irca pmū ſic pcedit ꝛ oſtn̄ q ī ſupi
ori pte rōis ꝑ h ſe ꝛ h ē abſqz īſtinc
tu ptis īfioris nō poſſit ēē pcm̄. pmo
p illud aū/ q̄ magr̄ ... ſic ait ꝛ rō no
ſtra deducā ad q̄ſ pcm̄ nō pot n' cum
oūſeo fiūt motu ī illa pte aīmi/ q
dz ob tēpare rōi tanq rectori uiro ſuo/
g nunq pccat rō ſupior n' pūs pcedat
ī pte īfiori. // It phs ııı° de aīa.
Itm phs intells ſp ē rectus/ fantaſia
aūt recta ꝛ n̄ recta. g intells q ē de
ſe/ nunq errat. g nec ſupior porcō de
uiat a ūitate iuſtie/ n' inclinē p ſen
ſualitē ꝛ īfiore porcōm // Itm pcm̄ ē
p auſione ad bonū īmutabile/ ſz ſupi
or porcō rōnis dr̄ ī q ꝯūtitur ad tpalia.
g ī pole ē pcm̄ [illegible] ſi ī nob ex actu ptis
rōis ſupioris/ abſqz actu īfioris // It
rō ſupior dr̄ ī q̄ntu legibz etnis dz īte
dit. ſz ī pole ē aliq aliqd pcare n' de
clinādo a legibz etnis/ g ī pole ē pcm̄ ī ſu
pioris pte rōis ēē ꝑ ſe // Itm nulla
ē media int̄ ſenſualitē ꝛ rōm ſupiorē. ſz
ſenſualitas ſemꝑ mouet ad bonū. ut nc̄ q
ē de ſe/ g rō ſupior q̄ntu ē de ſe/ ſeꝑ mo
uet ad bonū ſimꝑ. Sz uirtus ē q̄ mouz
ad bonū ſiꝑ/ īmo ueco n' pccat. g ī ſu
pioris pte rōis q̄ntu ē de ſe/ pcm̄ ēē n'
pot // Itm aīa qn̄ ꝯūtit ad dm̄/ pficit/
ꝛ melioratur ꝛ pficiatur. ſz ſupior porcō
rōnis/ attendr̄ ī q̄ntu ꝯūtit ad dm̄/ g
cū pūs ſedet ꝛ ob nubilet/ pcm̄ ī ſupi
ori pte rōis ſm ſe ēē nō pot. // Oz
ꝯ. re. ıı. filij mephoos ꝛ raphaes/ q
ſtrupauūt te uſz ad [illegible] ſi g° uter ꝑ
q ſcā expōnit ... ibi apex mtis/ ſupior ſui
porcō rōis/ ut q̄d ꝛ illa hat ꝑ pcm̄ ꝯ
ſtrupatū ꝛ fedatā // Itm aug̃. xıı. de tn̄.
uir manducat qn̄ ſupior porcō rōis
ꝯſentit ille cebre. ſz eius ē pccare/ cui
ē ꝯſentire/ ſi g h ē ſupioris ptis. ī pz ꝛc̄

Itm ꝯtingit aliq pccare pccō īfideli
tatis/ diſcredendo aliquos articlos/ qui
ſūt ſr̄ diuiſs/ ſz ad illos articlos ſolum
ſupior rōis porcō ſe extendit. g ī illo
gne pccandi/ porcō ſupior ꝑ ſe culpā ꝯ
mittit // Itm lı°. ar. ꝯſtat ēē utilis
ſz lı°. ar. maxīe ꝯſiſtit ī ſupiori porcō
rōis/ cū ī maxīe ſit iudiciū rōis ꝛ ī pū
g ut q ī ſupiori porcōe ... ꝑ ſe ſit u
bilitas ad malū/ g ꝛ pcm̄ // It ſupi
or porcō rōis ē illa/ q decernit ꝛ iudicat
tam de agendis q de credendis. ſz iudi
catiue q̄ntu ē de ſe/ abſqz gra deficiat ab h
q ſūt fidi catholice/ g ꝑ ſe pot errare. ꝛ a
illis declinare/ ꝛ ſi h/ ꝑ ꝑ ſe pccare
It angls cū pccauit ꝑmo ꝑxō/ a pcci
exceꝑcā do ī pō/ ꝛ myl. ſily. ī cap/ ſz h ē a
ſolum ptis ſupioris/ g ut qtam pcm̄ h
q angli/ ī cepit a pte rōis ſupiori/ pte ī
ꝑ ſe pcm̄ ht ſi/ ꝛ ēē // In ad pº
ītelligēciaz nº ē q aliq dīr uolūt
q ſupior porcō rōis n̄ ē aliud q ſynde
ſis. ꝛ q ipa ſupior porcō q̄ntu ē de ſe/
ē ita ꝛ fortis/ niſi ī cūmetur ꝛ emollia
tur ꝑ porcōeꝫ īfiorē. ꝛ io dixunt pcm̄ ī e
n̄ ēē ſm ſe. ſz ſi pccat/ h ſolū dīt ēē
ſcd̄o ī īfiori ptis/ ſū nō ꝯ pcedendo eius deor
dinatōne. ſz h ſtō tpls deuiat a ūitate
pmū ī h/ ꝑ diatr̄ ide eē ſupior porcō rōis
ꝛ ī fiori/ ptinet ad arbitriū/ libtatē/ ſicut
dīt aug̃. ꝛ io nōiant pmū delibatiuam
ſyndereſis aūt ꝑpūe ille nōiat. q ſp ūni
tēr ad bonū īclinat. Scd̄o uō a ūitate deui
at uideꝛ/ q diat ī ſyndereſi aliquo mō ē
pcm̄. h. ıı. plane ꝛ ſtlīn ē/ ſic ꝯ ī maif
bitur. ꝛ glo. dīt ex ꝑ iſe. eze. ı. ſcd̄o
uō a ūitate deuiat/ īmo/ q diat q in
ſupiori pte rōis ꝑ ſe/ cl' pui nō ꝑt ēē
a ī īfiori pcedat ꝛ ſtuatu ſ acto. h
ei ꝯ ibi ē/ cū illa porcōe ꝯſiſtat a
tn̄/ libtas/ ꝛ n̄ ꝑuaz ī ſit ei ad malū u
bilitas/ ꝛ ita poſſibilitas ad pccandū ꝛ
ꝯ exprimitur/ q nō ht iudicare ſm lum
ppū. ꝛ ſm lum̄ ſibi ab īfiori a dꝗſitum
ei ꝗmis aſpiciendo ad leges etnas/ nō
pccēt iudicando ꝛ ſm ea q papit a
ſibz/ ul' ꝑ lum̄ fidi datū/ ꝛ innatū
pot deficere ꝛ errare/ maxīe ī ſtatu n° l
ſe. eſto. n. q ſibi ponat ēdibl'e aliq
ꝑ

Cū ſupior porcō pccare poſſit
- Defectus ūltiplicitatis
  - creata d nichilo. ēē n' ē dble ...
  - infecta origīal' pccō.
- Debil libtas. qr libe
  - ſo dū ſtabilita ꝯfirmacōis ...
  - ꝑ flecti ī actū mtoriū ...
- Sublimitas ſtatꝰ. Fat q decordiacō ... ra ... ꝯgitacō ... hūani ... ī pte illa ... pcm̄ ... diuinale ... regle ... iudiciū ... ſm ... diligerit ... regle ... de malo theologo.

ı q̄nt q̄iter ad eīna iuſtice

q̄ ī q̄ia ... ſupiori

q̄ ſyndereſi ... ſupiore

Poſſibilitas ... ſm libtatē ... ſ̄ ...

articulis fidei. ut posse articulos de fide et cetera / cum autem iste non solum repugnet sensui et ymaginationi, sed et discursum ad illud iudicium rationis secundum naturalem intellectum fundatum secundum lumen supernaturalem quo aspiciendo ad perfectionem interiorem iudicant et deficient et discedunt et peccant et cetera.

Propter hoc est alius modus dicendi et cetera quod duplex est genus peccati scilicet quedam enim sunt peccata carnalia. quedam vero spiritualia. Si loquimur de peccatis carnalibus sic fatendum est quod non contingit esse peccatum in superiori parte rationis / absque inferiori. Si autem de peccatis spiritualibus fiat sermo tunc concedendum est quod peccatum habet fieri et esse, licet non semper fiat in superiori parte rationis secundum sex rationes que hic ostendunt sicut concedendum est, et per hoc patet responsio ad primum quod primo obiicitur. nam augustinus. superiori portione auctoritate loquitur de peccatis superiori et non de peccatis carnalibus. Ad secundum quod obiicitur quod cum intellectus semper est rectus. dicendum quod verbum philosophi intelligitur de intellectu ad quod movet potentiam intellectivam per modum nature in hiis vero que movet per modum deliberationis non habet veritatem. unde id vocat ipse intellectum / quo nos vocamus conscientiam naturalem. Ad tertium quod peccatum est per conversionem ad bonum commutabile. Dicendum quod potest dupliciter. Primo quod non solum est peccatum / quando fit conversio ad id quod est bonum in commutabile, sed aversio ut commutabile. Aliter potest dici / quod superior portio et si directe avertat ab inferioribus quia ipsa convertit ad superiora non tamen habet conversionem ad inferiora / prout disponit et regit inferiores potentias. et sic potest deordinari male eas regendo / sive frena laxando / sive suo imperio eas inclinando. Ad quartum quod obicitur quod ratio superior intendit legibus eternis. Dicendum quod iste est actus nobilissimus superioris partis sed non semper habet actum excellentissimo et intendit superiori et ad se convertit. et sic potest intentionis ad se convertere ac per hoc a debita conversione deviare a legibus eternis. Ad quintum quod obicitur quod sensualitas inclinat ad bonum ut nunc. Dicendum quod sensualitas non semper movet inordinate et prima ergo ratio quod semper inordinate movet non sit verum concludere / quod superior portio rationis semper ordinate moveatur. alia enim. vires assignantur secundum quod semper ordinate movent ut potest sic. et sic quando est contra conscientiam. Ad sextum quod obicitur quod superior portio rationis dicitur in quantum convertitur. Dicendum quod hoc non est eius in extremum actum convertit. sed in quantum est inclinata conversione per inordinatam conversionem pravus est conversio quod conversa cum autem dicitur conversio ad deum perfecte illuminat et perficit et hoc intelligitur de ordinata conversione quoniam non est necesse semper in ventre tactum superioris portionis.

eadem quod utrum in superiori portione rationis possit esse veniale peccatum / et quod sic videtur. quia contingit esse aliquem articulum fidei ex surreptione et constat ibi esse peccatum / cum sit motus ad illicitum / constat quod est in superiori parte / cum sit circa articulos fidei et eternorum. constat quod est veniale / cum sit ex surreptione ergo et cetera. Item tunc peccat superior portio rationis cum credit / quando est plenus consensus et plene tradit arma iniquitatis peccato. sed contingit aliquem plene consentire in verbum ociosum / et mendacium iocosum. et hec non sunt nisi peccata venialia. ergo et cetera. Item superior portio rationis est corrupta / sicut et inferior / cum originale omnes vires anime inficiat et debilitet. ergo si peccatum veniale potest esse in aliquibus viribus que sub sunt huiusmodi. propter corruptionem que accipit ex originali eadem ratione et in parte superiori. Item contingit quod aliquis inquirendo se ad deum per amorem est negligens. sed non magis tenetur homo ad hoc mandatum quam ad alia. ergo si negligentia in aliquem mandatorum observatorum est venialis, ergo et negligentia aliorum mandatorum dei est venialis. sed hec est in superiori parte rationis ergo et cetera. Sed contra augustinus dicit / et magister in littera recitat / quando superior pars rationis consentit illecebre / tunc est peccatum dampnabile et mortale. ergo videtur quod quandocumque peccatum superiorem partem rationis attingit statim sit mortale. Item pertinet superiorem partem rationis iudicare regula directionis in toto regno anime. sed si ita obliquatur in se / iam non remanet aliqua rectitudo nec species rectitudinis / ergo cum superior portio rationis peccat / deordinatur tota anima. ergo si plena deordinatio non est absque mortali peccato / ut videtur et cetera. Item nulla creatura est excellentior anima. quod ad superiorem portionem sicut augustinus in multis locis innuit / et dicit expresse. sed angelus propter suam dignitatem non potest peccare nisi mortaliter / ergo videtur pari ratione / quod non peccatum veniale possit esse in superiori parte. Item verum est ad eum veniale quod non fiat peccatum mortale dum placet. sed cum placet tunc vero dicitur quando superior pars rationis ad culpam inclinatur / hoc autem est cum culpa placet. ergo non videtur quod ad peccatum possit in eum esse quin sit mortale.

Conclusio. Ad predictorum intelligentiam notandum est / quod aliqui dicere voluerunt / quod in superiori portione rationis non potest esse nisi mortale peccatum. et hoc propter elongationem sui a carne et sensibus. in qua consistit initium suggestionis male et excusatio pronitatis habet esse peccatum veniale / secundum statum nature lapse. et hii dixerunt quod cum sit triplex gradus in potentiis anime correspondentes triplici spiritui / motui / et involuntariis sensus, portio inferior / et superior.

superior potest esse peccatum veniale. Dicendum quod duplex est veniale. quoddam ex genere actus sicut verbum ociosum et tale non est mortale in superiori sed aliud non est peccatum mortale ex consensu in actu est mortale. Quoddam vero est veniale ratione motus sicut primi motus eorum actuum quod cadunt sub precepto. unde dicunt quod dum fuit in statu hominis primi quando fuit in statu innocentie obediebat superioribus et non vivebat contra veritatem rationis in propositione ille in qua fuerunt inferiores ex peccato / in eo quod vult exire actu tuum vadit via sua aliquando preter voluntatem in primo motu. ideo primi motus non sunt peccatum mortale. sed quod ille fuerunt inferiores in superiori et ideo ad deum / ideo vero aliquando exit in aliquem affectum regulis eternis contrariis et ideo est tale veniale. et ideo primi motus in superiori parte non sunt venialia. unde non eadem motus secundum hec duplex genere et sic duplex motus. ita est ad consensum ex simplici acceptatione in motu quod secundum tale genere est veniale. Quedam conclusione, sed quando non dicitur non esse faciendum et motus qui sequitur illam, est mortalis.

Margin: peccare; subiectis; Augustinus dicit contra ... ; Conclusio; ... post peccare veniale ... ; carnis corruptio; ... in obedientia ... ; ... exhibitio ... .

sensualitatis. est tamen peccare venialiter superioris parte
tamen mortaliter inferioris partis utrumque. Et tamen
est sit media inter utrumque, nam sapit utrumque
utrumque, quia planum est in superiori portione
rationis per se esse aliquo modo motus in-
ordinatos exsurrectionis planum est etiam
in ea esse corruptionem aliquam ex originali concupiscen-
tia. alius vero probabilius et melius, quod peccatum
veniale in ratione superiori habeat esse, ut rationes
sic ostendentes. Ad primum ergo quod
obicitur quod quando superior pars rationis comedit est damnum
et mortale peccatum, dicendum quod illud intelligitur de pleno
consensu et quando illud per quod actus est prohi-
bitus sic est de peccato fornicationis. Ad illud
quod obicitur quod ponens superiorem partem ... regu-
la directionis, dicendum quod regula directionis non
tollitur per qualemcumque peccatum, sed per id quod inordinat
divinum contemptum et adversionem. Ad ... autem
non est in quolibet peccato superioris partis, ut patet
de illo quod ex surreptione committitur. Ad
primum quod obicitur quod nulla causa est superior ... mentem, dicendum quod et si nulla sit superior secundum
ordinem efficientis et finis, est tamen aliqua ma-
ioris dignitatis et excellentiae natura et ... minor
est exaltatione per nullam non rationalem in-
statum in hoc potest peccare venialiter, ut supra
ostensum est. nulla autem non rationalis lapsa de
culpa potest consequi veniam, non ... fragi-
litatem carnis, et ideo non valet. Ad ... quod obicitur de
angelo. Ad ... quod obicitur ultimo, quod placentia
facit veniale mortale, dicendum quod complacentia
non dicit inclinationem, sed plenam consensionem
voluntatis cum quadam plena ... et ex
hoc non concluditur quod omne de ordinatione su-
perioris partis cedat in genere peccati mortalis.

Tertio quaeritur. Primo quaeritur quomodo quo peccatum
habet fieri esse in inferiori parte rationis quantum
duo. Secundo utrum ad peccatum habet esse in
inferiori parte absque sensualitate. Tertio utrum
peccatum mortale possit esse in ea parte sensualitatis rationis
superiori non peccante.

Circa primum sic proceditur. Ostenditur quod nullum peccatum possit
esse in inferiori parte rationis absque sensualitate. Pro-
bat ... quod in ... Nullo
quorum nimis nichil agitur nec est ad peccatum
... actus est ... ... per se
... ... si peccatum primo ... appetere et
peccatum est ... ut ... peccatum
incipit a sensualitate. Item sic omnes ...

procedit delectatio in omnem delectationem procedit
aliqua suggestio, quia nullum peccatum rationis est absque ali-
qua delectatione, sed nec delectatio sine suggestione. Sug-
gestio autem non est nisi partis sensualitatis vel ... ...
... ergo nullum peccatum est in inferiori parte
rationis quod non incipiat a sensualitate. Item in-
ferior ratio non peccat nisi quia appetit bonum ut
nunc. ... appetit bonum ut nunc est sen-
sualitas, ergo non peccat nisi ... sensualitate.
Item nichil est in intellectu quod prius non
fuit in sensu, ergo per rationem nichil est in ratione
quod prius non fuit in sensualitate, ergo ... de-
ordinatur necesse fuit sensualitatem prius deordina-
ri. Item omnia peccata actualia ortum habent
a peccato originali et potissime ... ...
quod ex originali peccato nobis inolevit. ... originali ...
... ... est ... ex ... ... ad
... ... coniungitur carni
est ipsa sensualitas, ergo omne peccatum ... ...
a sensualitate, ergo absque ea in inferiori parte rationis
peccatum non potest fieri. Sed contra magis est ...
superior portio in inferiori, quoniam ipsa inferior por-
tio sensualitatis, cum ... superior et inferior ...
ad eandem potentiam ... Si ergo peccatum potest
fieri in superiori rationis parte absque inferiori, similiter
... est vel multo fortius quod possit
fieri in inferiori absque sensualitate. Item ...
est inferioris partis rationis peccare ... spiritualia
appetendo ad spirituale bonum, sed sensualitas
non appetit nisi bonum sensibile, ergo potest peccare
inferior portio absque sensualitate. Item quia
pars virtutis inferior potest virtus superior, ergo
si sensualitas potest per se moveri inordina-
te ad aliquid appetendum ... ... superior ... et
multo fortius superior potest, ut portio ra-
tionis inferior in ordinate moveri potest absque
sensualitate. Item in ... non est sensualitas, cum non
habeat ... ... carne, sed constat quod ipse habet
peccare, non solum in ... sed in ... Si ergo
... ... attendere ... aspectum rationis
... inferiorem partem rationis ... absque
sensualitate contingat illam portionem peccare. ...
... ... quid est inferiorem portionem rationis
comedere ... delectatio ... a sensualitate in
... Si tu dicas quod hoc est quando ... ...
... se delectari, tunc dupliciter est ...
... quod frequenter ... consumat peccatum ...
cogitat non de ... nec ... se delectari
vel ... ... quod ... peccare mortaliter.

q' inferior portio non comedat illam scilicet consensus expelli
ditur, q' cum paux delectatio non sit malum, nec
pec(catum) augmentatiuum eius, uidetur q' perceptio rationis post
suggestionem sensualitatis culpam non aggrauat. q' pla-
ne et manifeste falsum nemo esse dubitat. // Ad
pleniorem intelligentiam notandum est, q' sicut innuit ma-
gister in fine huius distinctionis, sensualitas dupliciter potest acci-
pi. Uno modo accipitur pro ui que appetit bonum ut
nunc, et hec non solum modo est in parte sensualitatis, immo et
in rationalitate, et sic motu sensualitatis, sed in creaturis numquam
contingit esse peccatum in inferiori rationis parte et sic est
cum peccatum bonum ut nunc exoptat, alio modo dicitur
sensualitas uis anime sensibilis, que intendit in corporis sensus,
aut habitum est supra, et sic hac contingit esse peccatum
in inferiori parte, quantum ad peccata spiritualia. quantum tamen ad
ad carnalia uero aut numquam in carnalibus
scilicet corruptio uenit ex sensibus carnis et eius parte
sensualitatis, et in eis peccatum incipit a parte sensualitatis
et peruenit ad inferiorem rationis aut dicitur esse in sensualitate quando
quis ex apprehensione delectabili oblectatur, et in
clinat eam adhesione. et propter hoc hic delec-
tationis scilicet non est surreptio est, non dicitur non ali-
quo modo prima delectatio de ueritate cibo gu-
stauisse. sed tunc non comedit et peccatum tantum esse
incipit, quando post delectationis adhesionem et per
rationem sensualitatis delectanti condelectatur in delectatione
persistit, et tunc non est post delectationis adhesio
nem ipso comedere dicitur, et peccatum tunc sensualitatis in
ipsam et quando et si iudicauerit delectabile et nec delec-
tari sit pars sensualitatis. perceptio tamen ipsum delectatur
in ratione, et hec est pars rationalis. et non comedere
dicitur si post talem perceptionem ratio sensualitati condelectatur.
sic ergo concedo quod aliquo genere peccati peccatur potest
inferiori rationis portio absque suggestione sensualitatis.
sic rationes ad partem partem inducte ostendunt.
aliquo uero genere peccatur aut numquam pec-
catur ut patet carnalis in motus sensualitatis pre-
cedit, et contra et quantum ad hec peccata generaliter loquendo
contra manicheos, et patet per rationem. ad primum ad
obiectiones in contrarium. // Ad primum quod obicitur quod omnem delec-
tationem perdit suggestio. dicendum quod si suggestio largissime
accipitur ad omnem apprehensionem boni ut ne-
cessitate apprehendi, sic ratio est quod perdit omnem
delectationem, si uero accipiatur stricte pro illo motu
primo primo parte sensualitatis non habet ueritatem in omnibus
peccatis sed solum in peccatis carnis. et per hoc patet ad
sequentem, quod dicitur quod sensualitas est uis appetens boni ut
nunc, ibi non accipitur sensualitas large et sic ut
postmodum est absque qua non potest esse peccatum in in-

ferior parte rationis portione, quia uis esse possit absque
sensualitate dicta, ut patet de peccatis spiritualibus. // Ad
illud quod obicitur quod nichil est in intellectu quod prius non fuerit in sen-
su, dicendum quod uerum est uel in se uel in suo simili. multa tamen
fingit homo, que numquam uidit, multa etiam postquam
uidit cogitat. et cogitatio illa cogitatio non excitatur [^a] ...
ab appetitu sensualitatis mouente, sed ex intellectu potest deriuari [^b]
et sentire. // Ad illud quod obicitur quod omnia peccata habent or-
tum ab originali concupiscentia, dicendum quod si omne peccatum quod
quodam modo ex originali ortum habet, et originale ex carne,
non tamen oportet omne peccatum tamquam ex proximo mouente
ortum habere ex carne uel ex sensualitate, pro eo quod origina-
le peccatum non tantum inficiat partem sensualitatis, immo inficit partem rationalem [^c]
sensualitatis et corrumpit. unde concupiscentia respecta
est in omnibus uiribus anime, et ideo siue sensualitas
sit perambula siue non, eomina mala nunc deri-
uentur ex concupiscentia. [^d]

Tertio queritur utrum pars inferior possit peccare
mortaliter absque superiori. et quod sic uidetur.
Augustinus dicit et habetur in littera, si peccatum diu cogitationis [^e]
delectationis teneatur et si uoluntas perficiendi
desit, mortale est. sed tunc ut non dicitur comedere nisi
quando ad eam uoluntas perficiendi. ergo sola muliere comme-
dente contingit peccare mortaliter. // Item [^f]
Augustinus dicit et habetur in littera, et illo non sane
et cetera. quod si sola mulier comedat, totus homo dam-
pnatur. sed hoc non est nisi pro peccato mortali. ergo so-
la muliere comedente contingit peccare morta-
liter. // Item superior portio rationis dicitur in quantum na-
ta est aspicere superiora. sed contingit peccatum
quod omittere ita quod non cogitemus de legibus [^g]
eternis. ergo contingit ~~aliquem~~ peccare mortaliter [^h]
solo actu inferioris partis non ~~[illegible]~~ ac-
tu superioris. // Item frequenter offendit
quis per uenialem, nichil cogitans de offensa dei,
sed inferior portio est prima que ordinatur ad deum. [^i]
ergo contingit peccare mortaliter ex actu infe-
rioris partis sine actu superioris. // Item ma-
gis propria est a delectatione in inferior portio quam superior, cum
coniuncta ad sensibilitatem mollior sit. et [^j]
obiectionibus nimium uidetur. ergo superior portio rationis
potest peccare per se ipsam minus fortius, et quod in-
ferior. // Sed contra Augustinus xii. de trinitate et habetur in [^k]
littera, et illo non sane et cetera. dicit quod cum mens sola
cogitationis oblectatur de talibus cogitationibus
uenia petenda est, pectus percuciendum et dicendum:
dimitte nobis et cetera. sed talis est propria uenia
lium. ergo quod diu nisi commedit absque consen-
su rationis, ueniale est solum. // Item in ipso est

[^a]: Marginal note: Praeterea non mouetur ... cum quam mediat ... intellectus ... absolute non excitatur
[^b]: Marginal note (continued)
[^c]: Marginal note: totale
[^d]: Marginal note: sed hoc est ... cum ... delectationem sive mortale
[^e]: Marginal note: xii de trinitate
[^f]: Marginal note: xii de trinitate
[^g]: Marginal note: aliquem
[^h]: Marginal note: facere
[^i]: Marginal note: primi. superior et quam ordinatam addam
[^j]: Marginal note: [illegible]
[^k]: Marginal note: de xii [illegible]

i ap. xxvii. pt.

in inferiori portione dampnari absque superiori. sed superi-
or portio numquam dampnatur sine culpa. ergo impos-
sibile est inferiorem portionem absque superiori pecca-
re mortaliter. // Item impossibile est esse peccatum mor-
tale sine consensu. sed consensus residet penes iudi-
cium et arbitrium principale. hoc est autem superior por-
tio rationis. sicut dicit Augustinus et habetur in littera. ergo etc.
Item impossibile est aliquem peccare mortaliter sine aversi-
one. sed eius est aversio cuius est conversio. hoc autem est
superioris partis. ergo inferiorem portionem absque su-
periore impossibile est peccare mortaliter. // Item numquam
meretur aliquis in cogitatione boni nisi apponat illud
facere vel implere si possit. ergo similiter numquam ac de-
meretur demerito mortalis peccati in cogitatione
mali nisi apponat illud perficere si possit. hec autem
non est sine superiori portione rationis. ergo etc. // Item
quando ad peccatum est veniale, consentire in illud non facit peccatum
mortale. sed delectatio carnalis circa consensum
est veniale. ergo consentire in delectationem ita quod non
consentiat in opus non erit mortale. sed ille consensus
in opus est superioris partis. sic dicit Augustinus. numquam
est peccatum mortale in inferiori parte absque superiori. quia
autem consensus in veniale non faciat mortale, pro-
batur per hoc quod consensus in verbum ociosum et in mala
cogitatione non est mortale. sed veniale. et similiter tardi-
tas. quod non est simile quia delectatio carnalis via est ad
mortale peccatum. et est quasi quedam post consensum in delec-
tationem attribuitur inferiori parti. quia superiori
rationi consensus in opus proprie appropriatur superiori.
cum ergo in inferioris partis ita bene sit movere membra
sicut et affectiones et talia. videtur quod ita bene sit in
potestate inferioris partis prebere arma iniquitatis
peccato sicut et in delectationem consentire. et ideo di-
citur mulier comedendo peccat mortaliter. et quando
venialiter. non enim videtur illud verbum Augustini de commi-
xtione viri et mulieris generaliter verum quia tunc comedit
vir quando prebet arma iniquitatis peccato. multa
enim sunt peccata que consumantur in sola cogitatione tantum
et vir non comedit et nulla membra corporis prebent ar-
ma iniquitatis. cum illud peccatum non habeat exitum
per membra corporis. // Ideo ad peccatorum intelligentiam
notandum est. quod et si possibile sit mulierem comedere si-
ne viro. non est tamen possibile et mulierem peccare mortaliter
sine viro. sive inferiorem portionem absque superiore. et
hoc patet. sicut aliud enim est peccatum mortale committere. ad
cuius veritatem requiritur peccatum. et mortale
committere aliquid deordinationem addit. que est cum
consensu et contemptu. In deordinatio autem talis est ~~pro~~
et hec est superioris partis. cuius enim

est aversio. et est conversio consentit aut adimit per in-
terpretat. apud quem residet iudiciaria potestas et iu-
risdictionis auctoritas. hoc autem est superior portio ra-
tionis. et ideo impossibile est ad peccatum mortale esse in nobis
quod superiori portioni non imputetur. et in quo
ipsa non deordinetur. propterea namque peccati mortalis
exigit inquam et contemptum aversionis et consensum
delectationis et deliberationis. quorum utrumque est superio-
ris partis. et ideo existit potestas conversionis
quoniam inter superiorem portionem et inferiorem. sed conni-
tio est et non una tamen alteram regit et reprimit.
non sic autem est inter sensualitatem et inferiorem
portionem. et propter hoc cum inferior portio deordinatur
negligentie viri qui debuit eam reprimere
imputatur. et propter hoc cum illa culpabilis fuit iudica-
tur. sic ergo patet quod impossibile est inferiorem portionem ratio-
nis absque superiori mortaliter peccare. possibile tamen
est unam comedere absque altera. et hoc quia comme-
stio dicitur ~~sum~~ ad delectationem. sive actum peccati indu-
cit. et contingit aut inutilem portionem consentit ad de-
lectationem a sensualitate oblatam. sive actum inferioris
portionis. ita tamen quod non consentitur secundum actum su-
perioris. et ita contingit mulierem comedere viro
non degustante. et hoc patet si attendamus processum
temptationis et delectationis. primo enim delectabile quod
offertur sensui perceptit. secundo vero delectatio adiungitur.
tertio et inde ad quod trahit delectatio consentit
vel dissentitur. delectabile est percipere sensui et de-
lectationem adiungere est inferioris partis rationis. quod
in inferioris motus et affectus habet diiudicare
et cognoscere. hoc autem non est possibile sensualitati. diffi-
nire autem hoc est superioris partis in qua residet
auctoritas iudiciarie potestatis. contingit ergo de-
lectari ad apprehensionem delectabilis et ad adi-
tionem delectationis. et hoc est sensualitatis. et absque
dubio est veniale peccatum. contingit etiam delectari
post apprehensionem delectabilis et perceptionem de-
lectationis plenum consensum deliberationis. et hoc est
inferioris partis. et aliquando mortale. aliquando veniale. et iu-
dicatur comedere sola mulier. // Contingit iterum
tertio delectari post apprehensionem delectabilis et adiecti-
one delectationis. et post plenum assensum delibera-
tionis. et tunc dicitur comedere vir. et tunc est mortale peccatum.
quorum actus est prohibitus. propter plenum assensum
deordinationem et contemptum in eo que videtur assen-
sus plenum esse vel esse venialem cum consideratur in superiori ratio-
nis parte. plenum est esse mortale. venialem autem
dubium est discernere. an sit mortale. vel veniale.
tamen discerni potest mortale. quia cum percipitur delectatio

- in hoc est aplectendi vel repellendi
- ccenstra
- ipse
- consentire
- quando vero sola comedit esse mortale

aut statim repellitur aut retinetur

secundum questio quod sit dicta tertio peccare mulier comedere vir et mulier comedere simul et consentire

passione et post tempus

si statim repellit, tunc leve est peccatum. Si vero tenet,
non potest esse tamen, aut quia placet ipsa delectatio et
operis consummatio, ita quod est voluntas delectandi et
cogitandi et etiam implendi opere si facultas adesset, et
tunc est ibi plenus consensus, et peccatum similiter committit
ut in ipsa comestione. Aut placet delectatio
sed tamen displicet peccati consummatio, et tunc est consensus
semiplenus, ut est de manducante mulieris ...
tamen peccat mortaliter, cum nullam consentit delectatio-
nem ... aut utrumque displicet, scilicet ipsa in-
terior delectatio et operis consummatio, et tunc aut ad-
vertit periculum aut non advertit. Si non advertit periculum
delectationis, si repellit eam peccat, sed non morta-
liter, gravius tamen peccat quam si statim in initio re-
pulisset. Aut advertit periculum, et delectationem illam
non repellit, sed immoratur in talibus cogitationibus
et volvitur, et tunc dicunt magistri quod
peccat mortaliter, quia quamvis non sit ibi consen-
sus verus, est tamen interpretativus, et co-
medit sola mulier nisi bonus, tamen peccatum illud
imputatur viro, quia cum eam compescere debuisset
et teneretur, non tamen compescuit. Sed quod nunc ultimo
dictum est non est usquequaque certum. Negarent enim aliqui
esse mortale in negligentia huiusmodi. Videtur enim displicere
... quamvis quis periculum advertit, sed tamen securior
via tenenda est, quamvis sit vera ultas. Et si cui
hoc contingat, sanum est consilium quod de ipso ut de mor-
tali peniteat. In dubiis enim securior via est
eligenda. Et nota quod non de quacumque delectatione
loquimur, ut potest de illa qua quis delectatur
cogitando de pulchritudine mulieris, sed de illa
que surgit ex cogitatione illius operis nephari-
i, et sic patet quod mulier contingit comedere sine
viro, propter quod viro solum dicatur comedere quando
plenus consensus adest. Et tunc dicuntur arma
iniquitatis prebere peccato, quia totus homo inclinatur ad peccatum
... sive sit peccatum carnis sive spirituale. ...
ter autem non dicatur mortaliter sine viro, quia non
potest esse peccatum sine viri consensu vero vel inter-
pretativo. Contra dicta sunt quedam rationes osten-
dentes quod inferior portio absque superiori non potest
peccare mortaliter. Sed due ultime non cogunt.
Ille enim ostendunt quod mulier non potest comedere sine
viro, propter hoc quod consensus in delectationem dicitur non esse
peccatum, quod absque dubio falsum est et falsum quod dicitur autem
illa fuerit ... quod obiciat de consensu in ...
... de consensu in ... consensu. ... non valet
quia ... requirit ad bonum consummandum quod ad ma-
lum perpetrandum, ... cum circumstancie defectus

operum deformat. Sed non valet, quia ultimum est
ibi periculum in delectatione venali, cum actus est
venialis, et aliud periculum cum delectatio via est ad — de duobus
mortale peccatum. Ad id vero quod ultimo arguebatur
... patet ... scilicet quod differentia est inter
comestionem et culpe mortalis commissionem,
patet enim quod quando vir dicitur comedere et quando mulier ...
in comedendo facit mortale et quando facit veniale.
Patet etiam quod consensus in delectationem attribuitur
mulieri et consensus viro in opus, quia consensus
in opus perpetrandum est plenarius consensus,
consensus vero in delectationem absque opere est con-
sensus semiplenus. Si autem peccatum consisteret — et
in sola delectatione, consensus in delectationem
posset esse plenarius consensus, et tunc non tantum
esset superioris partis sed etiam inferioris. Unde
non tantum dicitur vir consentire, quia vir movet exterio-
ra membra, sed quia movetur voluntate plena-
ria. Et hanc exponit Aug. in eo quod dicat virum
comedere cum arma iniquitatis peccato prebet.
Ad rationes autem que adducuntur ad oppositum,
quibus ostenditur quod mulier sine viro mortaliter pec-
care potest, plana est responsio. Nam prime due arguunt
de comestione, non de culpe commissione.
Ad id non quod obicitur tertio quod superior portio rationis habet
converti ad superiora, dicendum quod non solum actus eius
est ad superna, sed et actus est deliberare et iudicare
de hiis que fiunt in regno suo, et compescere mo-
tus inferiores. Et ideo cum non compescit imputatur ei.
Ad duo sequentia similiter patet. Illis enim duabus
rationibus ostenditur quod peccatum potest esse in inferiori por- — portione rationis absque proprio actu rationis ... sed tamen ... quod peccatum possit esse in inferiori
tione rationis absque superiore, quia ipsa negligentia co-
hibendi inferiorem partem suos motus deordina-
tos reddit ipsam culpabilem, ut sepe dictum est.
Consequenter queritur circa ... quo peccatum habet fieri ...
in sensualitate. Duo queruntur.
Primo utrum in sensualitate possit esse peccatum veniale. — Circa primum sic proceditur ... possit esse veniale
Secundo utrum in sensualitate possit esse mortale peccatum. Primo autem
... quod ... magister in littera, si in motu
sensualitatis tamen parvi illecebre teneat veniale est.
Item super illud ... septies in die etc. Glo.
propter necessitatem et fragilitatem carnis singulis die-
bus ... peccamus. ...
... voluntate rationali peccatum non est in voluntate
te, sed solum in sensualitate. Item ...
motus ad illicitum est inordinatus ...
... Sed primi motus sunt peccata. ... primi mo- — sed primi motus ...
tus sunt in sensualitate ... etc. Item omne quod
est inordinabile ... regulam iusticie ... deordi

naturam habet sine culpa. Sed sensualitas ordina-
bilis est per regulam iustitiae et contingit eam ordi-
nari in motibus suis; ergo videtur quod ipsa efficiatur
culpabilis. Contra Aug. xii de ci. dei dis-
tinguit triplex genus causae: quaedam non est quae tantum fa-
cit et hoc est deus; quaedam tantum facit fit ut vita; quaedam quae
facit et fit ut arbitrium libertas sive libertas sui
voluntatis. Et prima causa non potest esse peccatrix propter
sui dignitatem. Ultima vero non potest esse peccatrix
propter sui caecitatem (?). Cum ergo sensualitas sit potentia mo-
ta quae movet et agit quia agitur, videtur quod in ea peccatum
non possit esse. Item in culpis differimus
a brutis; ergo illud quod in nobis est peccatum, id per
quod convenimus cum brutis. Hoc autem est sensualitas;
ergo etc. Item stulti et furiosi habent usum
sensualitatis et tamen in nullo suo actu peccant. Ergo peccatum
numquam est in nobis ex deordinatione sensualitatis. Ergo nullum
peccatum in sensualitate ponendum est. Item in qua potentia so-
la nata est esse culpa, secundum quam homo capax
est laudis et vituperii. Sed quoad partem sensualitatis homo
nec est dignus laude nec etiam vituperio. Ergo
secundum illam non potest esse culpa. Ad huius
intelligentiam notandum est quod cum quaeritur utrum peccatum veniale possit
esse in sensualitate, videndum est quod sensualitas duobus modis
potest considerari: aut in se, aut prout est ordinabilis
a ratione et sub ratione. Si in se consideratur, hoc modo
habet usum in [illegible], et hoc modo dicit Aug. quod in
ea convenimus cum brutis, et sic non potest in ea esse
peccatum sicut rationes ad primam partem ostendunt. Alio
modo est loqui de sensualitate prout quod ipsa ordinabilis est
ad rationem et sub ratione, et hoc modo habet regulari
secundum regulam iustitiae, et sic quando movetur ad illicitum,
et ipsa eius deordinatio potest esse peccatum, et sic contrarium
tenet. Quod et si in sensualitate per se considerata peccatum
esse non possit, potest tamen in ea esse peccatum ut est
ad rationem ordinata. Et per hoc etiam possunt
rationes ad utramque partem inductae. Quod autem ad huius
veritatis quoniam aliqualiter in sensualitate potest esse peccatum et speci-
aliter nullo modo ponatur in ea esse virtus vel gratia
et forma per scientiam volentibus habet quoniam ulterius
duplex apparebit modus dicendi. Fuerunt namque
quia aliqui qui dixerunt quod in sensualitate ordina-
ta ad rationem non solo (?) potest esse peccatum. Sed alio
modo sic quidam peccatum enim duo dicuntur, videlicet
actum et deordinationem circa actum. Et hoc peccatum
dicitur esse in sensualitate ratione actus sive substanti-
ae motus; tamen ipsa deordinatio est in ratione
quae minus cauta et sollicita fuit providere ne
talis motus inordinatus in sensualitate oriretur.

gerit. Ut enim minus diligens est reprehensibilis, et
illa deordinatio peccatum veniale, potest tamen
in ipsa ratione quae sensualitatem neglexit et
ergo imputatur cui et veniale non in mo-
tibus quae tenebat ipsam compescere ex lege et sub-
iugare (?), sicut tenetur superior inferiorem.
Sed iste modus dicendi minus sufficiens esse
videtur. Primo quia secundum hoc omnia peccata venialia
possent esse in omissione quia in ratione ordinata
inclinata. Secundo quia quaedam sunt venialia
quae vitari non possunt, sicut dicit Aug. Ter-
tio quia ibi est deordinatio ubi est et actus
qui deordinatur, et ita si motus et actus
peccati in sensualitate ponitur, in ea deordinatio potest et inordi-
natio. Propter hoc est alius modus dicendi, quod est loqui de potentia
in qua habet rationem culpae, et in qua habet rationem vitii.
In qua habet rationem culpae sic opus genere et talem illi
dignum esse vituperio; et hoc modo omne peccatum
in ratione est. Alio modo est considerare peccatum in quantum
tenet rationem vitii; sic dicitur in ordinatione
alicuius potentiae et actus est debita secundum suam natura-
lem rationem. Et quia talis deordinatio habet esse in sensualitate
ita quod illa deordinatio est vitium ad opus
vituperio dignum, sic potest in sensualitate esse peccatum.
Per hanc differentiam manifestum est quoniam in-
tentio (?) [illegible] solum
sed cum melius declarabitur. Ideo quaeritur a-
getur de illo virtutis et gratiae et de opposito
virtutis et culpae.

Cum quaeritur utrum in sensualitate possit esse peccatum mortale,
et quod sicut ... sic primus motus habet esse
in parte sensitiva, ita et actus in quo est considerare
peccatum est; sic ponitur in sensualitate esse peccatum veniale
propter primum motum, ita ponendum est esse mortale
propter actum consummatum. Item in eodem
in quo est dispositio natus est esse habitus; sed veniale
dispositio ad mortale; ergo cum veniale possit esse
in sensualitate, ut ostensum est, videtur etc. Item
iustitiae originali opponitur culpa mortalis. Sed illa
originalis iustitia non tantum fuit in Adam
pro ratione, sed etiam secundum partem sensualem, quia totus
ordinatus erat; ergo videtur quod mortalis culpa in
sensualitate esse possit, cum opposita nata sunt
fieri circa idem. Item sicut superior por-
tio rationis se habet ad bonum, ita sensualitas
declinat ad malum. Sed in superiori ratione
portione rationis potest esse ~~mortale~~ veniale peccatum ex
surreptione, ~~sicut~~ sicut supra ostensum est;
ergo etc. ex pleno consensu et post deliberationem

mortaliter peccare descendere potest usque ad sensualitatem. ut sicut sensualitas committit veniale peccatum supposita ratione, ita superior pars committit peccatum mortale in sensualitate. Sed contra complementum mortalis peccati minimum habet et … solius rationis est … cum actus solius est ad divinum converti. ergo ex sola ratione potest esse peccatum … consensus est solius partis rationalis ergo etc. Item culpa mortalis et gratia mutuo se expellunt, ergo habent esse in eodem. sed gratia gratum faciens cum … attendatur ratione imaginis similitudinis non habet esse nisi in mente. ergo nec culpa mortalis. Item si culpa mortalis esset in sensualitate, … esset in quo per ipsam perpetratur. ergo quando aliquis perimit hominem per gladium et manum, peccatum homicidii esset in gladio et in manu. quod si sic dicere absurdum est, non dicendum peccatum mortale esse in sensualitate. Responsio. dicendum quod mortale peccatum in quantum culpa nec in quantum … ponendum est esse in sensualitate. et ratio est quia aliquid vocatur peccatum mortale in quantum deordinat deordinatione perfecta. ut etiam dicatur quod quidem consistit in aversione a deo vel contemptu deliberationis consensu. Hec autem solius rationis sunt. et ideo mortale peccatum in sola ratione consistit. Deordinatio autem venialis non est deordinatio consummata sed inchoata. et quia deordinatio inchoata habet ipsa in inferiori et consummata in superiori, hinc est quod veniale peccatum in quantum veniale in sensualitate reperitur. non enim dicitur opponi habitui virtutis sicut veniale … mortale peccatum sed solum in quandam inclinationem et operationem ad actum ad quem disponit virtus. veniale … deordinatio mortalis simpliciter excludit habitum virtutis, et ideo esse peccatum mortale in ratione ponitur et taliter in sensualitate … rationes sunt ostendentes. Ad primum quod obicitur quod actus mortalis peccati est in sensualitate sicut … mortalis. dicendum quod … contingat utraque in sensualitate reperiri … veniale primum mortale in sensualitate reperitur ita quod in … sumit et originem. et ipsa est sensualitatis excitatus quod ratione excitante et … tunc autem mortale peccatum sic reperitur in sensualitate quod originem sumit a principio rationis … sensualitas post motum … et ibi deordinatio et … ibi … peccatum … ubi sunt origines. et ubi est in ratione actionis, non in ratione passionis. hic est quod ex primo motu existente in sensualitate potest esse peccatum veniale. exactum vero peccatum per sensualitatem perpetratum non ponitur esse peccatum mortale. Ad primum quod obicitur quod dispositio et habitus in eodem … dicendum est quod verum est de illa dispositione quae est eiusdem generis cum habitu, et de qua … in habitu, sicut scientia dispositio fit scientia habitus. De illa autem dispositione quae est alterius generis et disponit

solum per quod … ordinatur … non habet actus est alterius, unde potentia potest esse dispositio ad eliciendum actum alterius potentie sicut cogitatio ad affectum … habet ergo non valet. Ad secundum quod obicitur de iustitia originali, dicendum quod de originali iustitia quod … contingit loqui. Aut in quantum dicit habitum gratiam regulantem naturam institutum in nobis, aut in quantum dicit omnium virium rectificationem plenariam. primo modo originalis iustitia habet esse in sola ratione et sic opposita culpa … Secundo modo non solum habet esse in ratione sed etiam in viribus inferioribus, et sic non solum habet auferri per culpam sed … quia modo habet rationem culpe. et tale est veniale peccatum. Ad tertium quod obicitur quod sicut se habet sensualitas ad illicitum sic se habet ratio ad bonum, dicendum quod illa comparatio non valet, propter quod plus potest virtus superior quam inferior. ideo etsi superior potentia possit inducere actum et dispositionem in inferioribus, et nequaquam econtra, eius obviam tamen sequitur quod possit esse econtra.

Circa partem istam sunt dubitationes circa litteram. et primo … quod dicit: si primum non diu teneatur in delectatione veniale est, si vero diu in delectatione cogitationis teneatur et si non voluntas perficiendi desit, mortale est. contra videtur quod sola mora temporis non faciat mortale. sed quod constantia non mutat genus peccati. ergo si mora temporis est distantia, nunquam faciet de eo quod erat veniale mortale. Item mortale excedit veniale in infinitum. sed distantia non adequat infinitum. ergo si mora temporis distantia est, videtur etc. Item si quanta mora temporis faciat quod erat veniale esse mortale … sit in aliis generibus peccatorum, sic in … Et ita quando quis dubitat utrum mortaliter vel venialiter peccavit, qualiter sit ei consulendum. Ad primum dicendum quod mora temporis in quantum est talis non facit ut quod prius erat veniale fiat mortale, sed solum … naturaliter, videlicet quia inducit consensum … Tunc autem inducit consensum … quando ex diuturnitate delectationis excitatur libido, adeo ut homo velit … delectatione perfrui et mora … tunc vero inducit consensum in … quando homo advertens periculum delectationis retentive negligit eam reprimere. Et hoc non est absque contemptu salutis … quod discrimini se exponit. Illa enim delectatio subintrat sicut serpens et venena diffundit per que rationalis spiritus incurrit mortem culpe. sic igitur salutem suam corporalem negligeret qui serpentem … se sciens collocaret, sic in tali delectatione advertens periculum vel debens advertere … exponit se discrimini quando negligit repellere. et pro tanto dicit magister ipsum peccare mortaliter.

sed et in pena

aliquid in compone

(margin) et gl(oss)a hic uera ul(tra) (con)temptum

(margin) dele(ctatio) elige(re)

et p(ost) l(icet) ad obliuionem quasi non facit mora delectationis. set remanet consensus ul(tra) contemptus. // Ad istud uero quod querit quanta mora hec faciat, dicendum quod in generali determinatur, quod tanta mora hoc faciat in qua animo comprehenditur delectatio et libido, quod superueniat consensus ul(tra) ad quod est repellendi negligentia, et propter salutis incuriam quod superuenit contemptus, et consensus interpretatiuus. Si autem in speciali queratur quanta sit ista mora, utrum sit unius hore, uel dimidii, ul(tra) amplioris spacii, non potest una regula dari. quia alii est maioris, alii minoris, secundum diuersos status et condiciones personarum. Unde hec non determinat sciencia ul(tra) lectio, sed propria consciencia et experientia et inductio. Unde aliquando contingit conscientiam retardare sensum modicum, licet dumque ex morosa delectatione consensus superueniat ul(tra) contemptus. quia sicut aduenit alii propter tenebras et inuolutas affectionum conceptio uere preter et confiteri puri(tas). sic condolere quod peccauerit mortaliter // Ad istud quod queritur utrum ita sit in omnibus generibus peccatorum. dicendum est quod in omnibus peccatis delectatio morosa uigilanter et frequenter ... uitanda est, tamen ubi autem precipue ubi in tali in peccato carnis, quod habet exeuntis tertio delectationem sibi magis coniunctam, et adquirit homo facile incuruatur. et ideo cum magna diligentia est uitanda, non solum autem hic, sed et omne peccatum mixta in fine edunt ex uenialibus que sunt mortalia. et difficillimum est in talibus discernere, et ideo quasi a facie colubri necesse habet homo qui uult saluari peccata fugere // Item queritur de hoc quod dicit. Quedam sunt que si tantum semel fiunt dampnant, quedam uero non nisi sepius fiant. sed hec multiplicatio actuum non mutat genus. Ergo si peccatum est ueniale et semel, et semper. Ergo nunquam faciunt unum mortale. // Preterea quibus ueniale stat cum gratia. Ergo si nullum aufert gratiam, nullum aufert uitam. Ergo nunquam dampnant uenialia quantumcumque multiplicentur // Ad hoc breuiter respondendum est ad presens quod ista questio determinatur in .iiii. di. xvi. ideo ad presens tantum dixisse sufficiat quod peccata uenialia non dampnant, nec faciunt mortale quod est de se, sed solum disponunt, ex frequenti enim iteratione uenialium augetur libido, et frequenter interuenit contemptus, et pro tanto in illud est ubi magis esse debet. // Item queritur de hoc quod dicit ubi etc. sepe in sceptra nomine sensualitatis inferior portio rationis intelligitur. hec enim non uidetur rationabiliter dici. quia cum ibi expresse dicitur esse sensualitatem, nullo modo uidetur quod per sensualitatem ratio debeat censeri // Item queritur de hoc quod dicit, quod serpentis in sceptra sic accipitur, cum enim philosophi de uiribus anime sufficienter tractauerunt, et nullam mentionem faciunt de sensualitate. unde est quod sceptra sacra

et doctores sacre scripture hoc nomine utuntur // Item est quod uidetur nomine sensualitatis intelligatur una uis simplex. et uidetur intelligatur uis cognitiua. aut motiua. quod enim intelligatur uis cognitiua uidetur hoc quod dicitur consensus. sensus enim uis cognitiua est. quod autem dicatur motiua uidetur per hoc quod ...ea habet esse prior, et ad malum habet inclinationem ... ad quod scriptura distinguit homine in inferiorem et superiorem. sic habetur .ii. cor. iiii. et si his qui foris est homo corrumpitur interior tamen renouatur de die in diem. exteriorem autem hominem uocat non ipsum corpus tantum, sed corpus cum uiribus anime que habet in sensibus intendere et eis inherere. // Interiorem autem hominem uocat ipsum spiritum intellectualem quod habet circa celestia se ipsum occupare. hec intellectualis est, quod homo habet uires anime per quas uertitur ad spiritualia, et habet uires per quas conuertitur in sensibilia, et ille uertuntur per quas conuertitur ad spiritualia, interior uel colligere unum posse per eum anime intencionem. ... et ad quas partes resultat in interioris hominis regimina, que quidem uocatur arbitrium liberum in qua consistit meritum et laus et uituperium. Sicut autem quod homo habet conuerti ad hec sensualia ita habet suas potencias que sibi in unum concordiantes regunt. quod unum per eum per se, circa ista sensualia et hoc nomine sensualitatis censetur scriptura, que sunt comprehendentes sensus, cogitatus et motiuas, sicut et arbitrium liberum ut uidebitur infra. et hoc est quod dicitur .d. c. d. quod sensualitas est quedam uis anime inferior, ex qua est motus quod intenditur in corporis sensus, atque appetitus rerum ad corpus pertinentium. et ita comprehendit ex sua parte acceptione sensitiuas et motiuas brutales. et generaliter portio rationis per eam multum trahitur aliquando et homo comparatus est iumentis insipientibus et similis factus est illis. ideo inferior portio rationis. alia in scriptura nomine sensualitatis censetur, propter nimiam dominationem suam ad sensum. et post per ideo ad omnia est. Ad primum tamen quod querit quod philosophi hoc nomine non utuntur, dicendum quod sensualitas nominatur ipsam potentiam sensitiuam, sed quia ad propria nature sed in magis rationalis habet quandam rebellionem quam ex parte originalis iustitie traducit. et quia non peruenit ad cognitionem originalis peccati. nec lapsus hominis, ideo non utuntur hoc nomine sic sacre scripture.

(margin) XXV

Animo uero ad propositum redeamus etc.

Super egit magister de liberio arbitrio in persona ad alias partes. hic uero agit de libero arbitrio. Primo scilicet de ... diuiditur autem presens lectio in partes duas. In prima determinat quid sit liberum arbitrium in se et ... In secunda uero determinat de libertate arbitrii secundum d...

sentes eius statu in speciali, et expositionis perspicuum est. etc.

Ista pars habet particulas duas. In quarum prima magister ponit liberi arbitrii assignationem. In secunda ponit assignationis explanationem, que removet dubitationem, ubi ergo dicam secundum predictam assignationem etc. Prima pars habet duas. In prima determinat quid sit liberum arbitrium. In secunda vero ex illa diffinitione elicit quod liberum arbitrium non est presentium preteritorum sed futurorum, et horum non quorumlibet, sed presentium futurorum contingentium. Ibi sed aut sciendum est quod liberum arbitrium etc. Similiter secunda pars duas habet, in quarum prima movet dubitationem. In secunda vero determinat ibi. Sed autem accipit d intellectual hic partis incidit || liberum arbitrium etc.

Queritur quid sit liberum arbitrium secundum rationem. Et quoniam est cognitio cognoscitur assignando convenientia et differentiam ipsius ad voluntatem et rationem. Quoniam de ipso conveniens est inquirere ad rationem et voluntatem. Ad huius autem comparationis dilucidationem circa v. contingit dubitare. Primo enim queritur utrum liberum arbitrium sit in solis habentibus rationem et voluntatem. Secundo dato quod sit, queritur utrum sit potentia distincta contra rationem et voluntatem an non. Tertio dato quod non, queritur utrum compleatur simul ratione et voluntate. Quarto dato quod sit, queritur utrum compleatur illas duas potentias per modum potentie aut per modum habitus. Quinto dato quod per modum habitus, queritur utrum habitus ille addat aliquid ad potentiam rationis et voluntatis. Et ultimo queritur secundum quod illarum duarum potentiarum principalius sit ipsa libertas arbitrii, scilicet utrum videlicet secundum rationem an secundum voluntatem.

Circa primum sic proceditur, et queritur utrum liberum arbitrium sit in solis habentibus rationem, an et sit in aliis, puta brutis. Et quod sit in aliis brutis videtur. Illa potentia libera dicitur esse, cuius est eligere bonum et fugere malum. Sed hanc potentiam invenimus esse in brutis, sicut patet in ove, que fugit lupum et sequitur pastorem. Ergo etc. Item illa potentia est libera que est domina sui actus. Hec autem est que potest se ipsam in suo actu refrenare et compescere. Sed talis potentia reperitur in brutis animalibus, quod patet, quia ab hiis que appetunt per disciplinam compescuntur, sicut planum est in animalibus domitis et domesticatis. Ergo etc. Item illa potentia libertatem habet in movendo, cuius motus incipit a principio intrinseco. Hic enim motus est potentie perfecte in movendo. Sed in talibus brutis a principio intrinseco incipit. Ergo etc. Item illa potentia libera est precipue que est generis prudentie. Sed in brutis animalibus sic patet in formicis et talibus aliis irrationabilibus. Ergo etc. Item illa potentia magis participat libertatem, que non potest redigi in servitutem, quod quidem potest alia bruta que neque domari possunt, sicut dracones et leones. Ergo videtur quod talia maxime habent arbitrii li-

bertatem. Sed contra: liberum arbitrium sic diffinitur ab Augustino: liberum arbitrium est facultas rationis et voluntatis. Sic habetur est hic. Item distinctio per Damascenum. Sed in illo est facultas rationis que non sit rationis. Et hoc est in solis rationalibus. Ergo in liberum arbitrium. Item quod omne quod habet liberum arbitrium est laudabile et vituperabile. Sed sola rationalia sunt digna laude et vituperio, pena et premio. Ergo etc. Item omne quod habet liberum arbitrium natum est consiliari et deliberare. Sed hoc autem solius rationalis. Ergo etc. Item liberum arbitrium est nobilissimum quod sit in homine. Ergo si liberum arbitrium inveniretur in brutis, nobilissimum quod est in homine reperiretur in illis. Ergo eque nobilia essent bruta alia sicut et rationalia, quod falsum est in se, sicut patet etc.

Respondeo dicendum quod absque dubio liberum arbitrium reperitur in solis creaturis rationalibus. Et ratio huius debet summi ex parte libertatis. Libertas enim ex parte [struck through] tum ex parte arbitrantis et ex parte libertatis. Libertas enim opposita servituti. Unde illa sola potentia debet esse libera que dominium habet plenum tam obiecti quam sui actus proprii. Illa autem potentia dominium habet ex libertate sui obiecti, que non est artata ad aliquod genus appetibilis, sed nata est omnia appetibilia appetere et omnia fugibilia respuere. Talia autem sunt que sunt in appetitibus et que opposita sunt in fugibilibus, videlicet bonum conferens et delectabile et nomine ibi intelligitur honestum. Cum autem bonum conferens et delectabile nata sunt appeti a brutis irrationabilibus, bonum honestum a solis rationalibus potest appetitu. Et ideo in eis solum reperitur potentia ut utique non est ad aliquod genus appetibilis artata. Ac per hoc huius libertate sui obiecti in solis reperitur potentia huius libertate sui actus proprii, quod patet, nam voluntas in rationalibus non solum compescit manum exteriorem vel pedem, sed etiam compescit se ipsam et refrenat, et incipiens odire frequenter quod prius diligebat, et hoc ex suo ipsius imperio et dominio. In brutis autem animalibus, etsi aliquo modo sit reperire dominium sui actus exterioris, quia bene refrenant aliquando, sicut patet in animalibus domesticis, tamen actus proprii interioris, videlicet appetitus, dominium non est. Unde si aliquod amant, non possunt illud non amare, sed apprehensione alicuius rei amate arceantur, timore alicuius passionis inflicte. Et ideo dicit Damascenus quod magis aguntur quam agant. Ac propterea cum non possint actum proprium reprimere, sui actus proprii non habent libertatem, neque sui obiecti. Et ideo deficiente in eis libertate, liberum arbitrium non possunt participare. Similiter ex parte arbitrantis. Arbitrium enim idem est quod iudicium, ad cuius nutum cetere virtutes moventur et obediunt. Iudicare autem illius est secundum rationem completam est discernere iustum et iniustum

Illa potentia libertatem habet, que potens est in opposita. Sed in brutis animalibus est potentia ad faciendum opposita, quia modo ostendunt benignitatem, modo ferocitatem, modo vadunt, modo veniunt, et talia alia. Ergo libertate arbitrii non sunt aliena. Item illa potentia [struck through] potentia que est susceptiva discipline videtur habere liberum arbitrium. Sed aliqua bruta sunt susceptibilia discipline, que recipiunt eruditionem ab homine, ut patet in elephante, equo et simia. Ergo habent liberum arbitrium.

Philosophus viii de animalibus de elephante: recipit disciplinam et instructionem et intelligit et cognoscit adorare regem, et habet bonum sensum.

Primo

Secundo

Tertio

boni

ratio huius quia solus competit nobilitate / obiecti nobilitatem / actus honestatem / finis utilitatem / cognoscit quod decet / quod licet / quod expedit / honestum / utile

Philosophus 4 ethicorum difficilius est delectabilibus retinere quam tristabilia sustinere

voluntas

Quedam negabant liberum arbitrium propter: deletabilem dei providentiam / fati necessitatem / carnis corruptionem

tantum cognoscit proprium et alienum. nulla autem potentia novit quod iustum et quod iniustum nisi illa sola que est particeps rationis, et innata est consciencie summa iusticie, a qua est regula omnis iuris. hoc autem solum est in ea substantia que est ad ymaginem dei, qualis est tantum potentia rationalis. nulla enim talis discernit quid proprium et quid alienum nisi cognoscat se ipsam et actum suum proprium. quoniam nunquam aliqua potentia se ipsam cognoscit nisi supra se ipsam reflectatur, que sit alligata materie. sed et omnes potentie sunt alligate materie et organo corporali preter solam rationalem. sola illa est que potest super se ipsam reflectere, et ideo ipsa sola est in qua est plenum iudicium et arbitrium in discernendo quid iustum et quid iniustum, quid proprium et quid alienum. et ratione libertatis et ratione arbitrationis liberum arbitrium in solis substantiis rationalibus reperitur, et concedende sunt rationes que ostendunt. Ad rationes vero ad oppositum plana est responsio per ~~[illegible]~~ iam dicta. Ad illud enim quod primo obicitur quod bruta preeligunt bonum malo, dicendum quod bonum est de bono convenienti et delectabili, sed non est bonum de bono honesto, circa cuius proprietatem liberum arbitrium consistit. Ad idem simile quod obicitur quod bruta possunt ad opposita moveri, patet responsio, quia non possunt moveri in ea opposita [illegible] secundum dictam rationem liberi arbitrii. Ad illud quod obicitur quod bruta non [illegible] actibus suis, quia possunt se reprimere, dicendum quod non dominantur actibus [illegible] discernunt [illegible] et si enim comprimuntur [illegible] retrahunt ab appetitu suo [illegible] dici potest. quod et si coerceantur ab actu suo, non tamen hoc est per dominium proprietatis, sed est ex ymaginatione mali exterioris quod ad extra terret [illegible]. Et ideo sicut in apprehendendo et prosequendo magis aguntur quam agunt, sic et in abstinendo vel reprimendo magis retrahuntur quam retrahant, et reprimuntur quam reprimant. Et per hoc patet responsio ad aliud quod dicitur quod principium motus est ab intrinseco [illegible] dicendum quod [illegible] principium motus exterius procedat ab intrinseco, tamen appetitus interior potest habere ab exteriori appetibili [illegible] motus ab intrinseco facit potentiam liberam, sed ille motus quo vis motiva movet se ipsam. voluntas enim [illegible] ut dicit Anselmus, est instrumentum se ipsum movens. Ad id quod obicitur quod liberum arbitrium est prudentie, dicendum quod prudentia quedam est [illegible] exacta deliberationis et providentie, quedam prudentia ex instinctu nature. prima est libertatis arbitrii, et solum reperitur in rationalibus; secunda non est nisi

damasc.

sagacitas et industrie, non est providentia, et hec reperitur in brutis animalibus, et talis non ponit liberum arbitrium. Ad id quod obicitur quod quedam alia bruta domari non possunt, dicendum quod quod aliquid non potest redigi in servitutem, hoc potest esse duplex: aut ratione nobilitatis, aut ratione nimie ferocitatis. primo modo impossibile est hominem redigi in servitutem, quia [illegible] aliquis possit aliquem compellere quantum ad actum exteriorem, tamen ad istius velle nec potest alium compellere quantum ad actum, sicut patebit inferius. secundo modo bestie alique sunt indomabiles, nec possunt redigi in servitutem, quia tanta est eorum ferocitas et impetus adeo [illegible] non sunt assuefacti adeo quod sunt leniores, et ideo ratio illa non cogit.

Ad quintum [illegible] liberum arbitrium sit potentia distincta a ratione et voluntate, et quod sic [illegible] Boethius de libero arbitrio loquens de potentia liberi arbitrii [illegible] quod non sit [illegible] rationem nec voluntatem, videtur quod liberum arbitrium sit aliqua potentia preter has. Item in trinitate [illegible] filio et voluntas spiritui sancto. ergo si in nobis est ponere aliquam potentiam preter rationem et voluntatem, que spectat ad [illegible]. talis autem non est nisi liberum arbitrium, ergo etc. Item ad perfectionem operis [illegible] scire et velle. ergo si scimus per rationem, volumus per voluntatem, videtur quod in nobis sit ponere tertiam potentiam per quam simus potentes. hanc autem dicimus liberi arbitrii facultatem, ergo etc. Item sicut lapis movetur deorsum [illegible] et appetitu [illegible] quod lapis intendit deorsum moveri, tamen non sit operans per intentionem [illegible] deorsum moveri [illegible] ergo videtur quod [illegible] sit reperire in anima rationali. si ergo rationis est intendere, voluntatis appetere, ergo ponere tertiam potentiam que sit [illegible] agere; hec autem dominus arbitrii facultate, ergo etc. Item iudicans preeminet iudicato, et movens [illegible] moto; sed liberum arbitrium est iudicans de voluntate, similiter liberum arbitrium est movens omnes vires alias, tam rationem ut discernat quam voluntatem ut appetat, ergo videtur quod sit potentia ab istis distincta. Si dicas quod potentie anime rationalis sufficienter dividuntur per cognitivas et affectivas, ergo si ratio comprehendit virtutes cognitivas et voluntas affectivas, non videtur quod sit convenienter ponere tertiam potentiam ab hiis differentem. Item actus liberi arbitrii est iudicare, sed de omni eo quod iudicamus per rationem

iudicium ... non ... ar. sit pot. actione ...
distincta // Item alia pot. ...
a remanente sola voluntate ...
... consentitur ... deliberatio ...
...
voluntatis ... consentitur ...
... non sit alia pot. ... voluntate
Item ... ar. ... movere ... voluntatis
aut non ... non ... plene li
... alia pot. ...
... alia pot. ... non est libera.
... si voluntas in nobis est magis libera ... Item
... est pot. cognitiva qua intelligo ... intelligo
me intelligere ... eadem virtus ... alia qua volo ad
... volo me velle ... pot. qua volo me velle
... voluntas ... liberum
arbitrium non est aliud ... // ... ad ...
... non ... sub hac ... di
... fuit doctorum ... quidam enim dicere
voluerunt ... accipitur ...
... comprehendit memoriam intelligentiam ...
... accipit ...
non distinguit ... voluntate ...
... distinguit ... virtus
[illegible]

... cum ... aliqui ... distinguunt ab aliis ... distinguunt intellectum et affectum ... non
... distinguunt ... ut est cognitiva et motiva ... dictans
... disponens ad motum ...
distincte ... dici ... quodam
... distingui actione et voluntate ...
... voluntas
... ratione motiva ...
iste due ...
... apprehensionis ... alia quidam
... imaginationis ... per hunc modum ...
... ad ... inducunt
non ... concludunt distinctionem ... actione
et voluntate ...
... distincte ...
... non ... distin
... distinctam actione et voluntate ...
... sufficienter ... cognitiva et moti
va ... omnis actus ... cognitiva
et affectiva ...
... induxit ...
voluntas sit nata se reflectere ... volo vo — alia
luntatem ut voluntate aliquid et volo ut vole
re se velle ... alia ... non dico ...
[illegible]

[illegible]

eminentia q facıat diuersitatem sm essentiam. si
aut est sepe deum est eadem est uis que uult ad
et que uult se uelle. et que iudicat se et q
iudicat se iudicare. alioquin esset infinitum
abire. non tamen sortitur quam dignius dum est rationis
iudicantis. quam tamen est ratione iudicantis. tamen est in
ratione mouentis. quam tamen est in ratione moti.

officium

Ergo quod utrum li. ar. compleat sibi rationem
et uoluntatem. et quod sicut dicit Ans. de. v. precibus cum
de li. ar. loquimur non de parte anime loquimur
sed de tota. ergo non tantum non comprehendit cogi-
tatiuam imo et affirmatiuam. // Item dam-
ascenus li. ar. appetit libere iudicat. libere in-
quirit et facit. libere disponit. li. uult.
li. eligit. sed hec continent actus rationis et uolunta-
tis. ergo et cetera. // Si tu dicas hoc esse de potentia
hoc non est quia ipse dicit id quod comuniter coniugate sunt
utrique cognitiue et uitales complectitur q. li.
ar. et tam motiuas et tam cognitiuas. // Item hoc
ipsum ut predictum li. ar. est consensus ob
iamnusquam libertatis. et rationis indeclinabile
iudicium. ergo sibi complectitur rationem et uoluntatem.
// Item palam dictum Aug. quod magis potentia d.
precedentium quam tamen est li. ar. est facultas rationis
et uoluntatis. sed facultas rationis uoluntatis sunt
ex ipsa uoluntate. facultas rationis ex ipsa ratione.
ergo facultas uoluntatis et rationis comprehendit
utrumque potentiam. sed li. ar. est facultas talis. ergo
et cetera. // Item hoc ipsum ut rationis quia pertinet
et espare in solo li. ar. sed ad pertinent est
rationis. ut pertinet infidelitatis ad uoluntatem. ergo
li. ar. comprehendit in se rationem et uoluntatem.
// Item gratia et uirtus est in solo li. ar. sed in nostris
uirtutes theologie dicitur esse in rationali concupi-
et irascibili. ~~ergo li. ar. non potest cogi non aut~~
~~potest cogi~~ ergo li. ar. omnes illas potentias habet
complecti // Sed contra li. ar. non potest cogi. ratio aut
potest cogi. ergo li. ar. rationem ipsam non comprehendit.
quod aut ratio aliquando cogatur planum est quia li. ar.
non possit cogi sed iudicat ipsum non nisi cum
possit cogi non esset liberum. // Item ratio est com-

quod in angelis | munis in angelis. sed li. ar. solum est in homine quam in
angelis. ergo in plus est ratio quam li. ar. ergo li. ar. non
comprehendit in se rationem. // Item quod non compre-
hendit uoluntatem uidetur. uoluntas naturalis aliquando
est in permutabilis. sed quando li. ar. nunquam appe-
tit permutabili appetit. ergo et cetera. // Item uoluntas
est possibilium et impossibilium. sed li. ar. est possi-
bilium tamen. ergo ad plura se extendit uoluntas

quam li. ar. ergo li. ar. non comprehendit in se ra-
et uoluntatem // Item ratio et uoluntas sunt
diuerse potentie. sed li. ar. est una potentia. cum habeat actum
unum uidelicet eligere suum consentire. ergo impossibile
est li. ar. comprehendere in se rationem et uoluntatem.
// Item si li. ar. comprehendit in se rationem et uo-
luntatem aut sicut partes subiectiuas aut sicut partes
integrales. Si sicut partes subiectiuas. ergo tota
ratio li. ar. saluatur in ratione. et tota ratio in
uoluntate. aut ergo alia potentia sit ratio et alia uo-
luntas in forma in natura supinus. uel ergo quod in
quolibet homine sit duo libera arbitria. quod manife-
stum est. Si aut sit partes integrales et ex
duabus potentiis nunquam fit una tertia potentia ma-
xime cum ille potentie manent distincte et actus
earum sunt ad inuicem ordinati in quantum unus est ante alterum.
si ergo ratio et uoluntas sit potentie distincte et actus
earum sunt ordinati ad inuicem sm ~~prius~~ prius et poste-
rius. quod li. ar. ex hiis integrari non possit. magis
ex principiis constitutis. et ita uidetur quod li. ar. uo-
luntatem et rationem non possit comprehendere. // Re-
ad predictorum intelligentiam notandum est quod li. ar. sibi
comprehendit et rationem et uoluntatem. et manifestatur
et sue proprietatis inquisitione. et nominatione manifestatur.
dicitur enim li. ar. li. et dicitur ar. et ar. est ipsius rationis
libertas uero ipsius uoluntatis. ad est tamen et
primum mouens habet certam quam sunt in nobis.
et hoc est quod dicit Aug. de. v. precibus. liberum ar-
bitrium dicitur ab arbitrando quod animal potest quod eligere
quod uelit uel recte accepit sed et patet per ue-
rificationem dicit enim esse facultas rationis et uoluntatis
consensus rationis et uoluntatis. et in proemio id ipsum manifestatur
manifestatur per sue proprietatis inquisitionem. li.
enim ar. sibi noiet potentiam sed habitum nolat ipsam
potentiam ut dictum est. // Uerum illa potentie planum
est ex ipso nomine libertatis. attendendum autem quod
duplex alicuius potest esse de. aut in obiecto. aut in ac-
tus. duplex potentie in obiecto attendit in hoc quod pos-
sit in illud et in aplius sicut equus qui potest ferre
x. modios frumenti duplex habet supra tres x
modios portandos. quod pertinet ad id quod
de facilitate pertinet. duplex aut potentie in actu
attendit in hoc quod potentia potest esse in actu et cessa-
re ab actu sed fuit ipsum et sm ipsum mouetur.
adhuc aut quod aliqua potentia habet duplex habet
necesse est quod ipsa possit mouere seipsum. et quod
possit actum suum ~~super se ipsam~~ reflectere. sicut non
possit seipsum super actum suum reflectere. nunquam posset
illum retinere nisi per se ipsum mouentem potest

illum exire quam uellet reflectere aut se super se sed est
uirtus cogitatiue sublimiatur anima. quid est in primo
est aut secundum est uirtutis appetitiue. rationem hanc
ideo quod ut illud dominium sit in anima necesse est quod habeat
rationem et uoluntatem. nam si rationem tantum haberet et non uolun
tatem, per quam moueretur sibi actum suum reflectere, sed
non posset mouere uel imperare. similiter si appetitum
tantum haberet et non rationem posset utique mouere et in
actum exire. sed quia non posset super se in actum
suum reflectere, non posset utique refrenare et
dominium non haberet. sic ergo ex concursu uirtutis
duorum hominum resultat quedam facultas ad por
tandum unum lapidem quem non posset ferre alter eorum
et sic ex concursu perfectam et minus perfectam addi
tiuus regiminis domini resultat una potestas in qua altera
non sufficeret. et sic ex concursu uirtutis manus
et oculi resultat potestas scribendi ad quam altera il
larum non sufficeret. sic ex concursu rationis et uolun
tatis resultat quedam libertas siue quoddam dominium
...ad faciendum et disponendum. et sic patet quod l. ar.
sicut quedam potestas siue quoddam dominium resultans ex con
iunctione istarum duarum potentiarum siue rationis et uolun
tatis. quod optime nominatur patet quod dicitur l. ar.
in uno nomine. sed composito. ut unum pertineat
rationi et alterum uoluntati. optime etiam diffinitur
cum dicitur esse facultas rationis et uoluntatis. facultas enim
non tantum nominat potentiam et facilitatem potentie. ex qua
nominatum tantum potens est immo et prepotens est ad
exeundum in actum. et ideo facultas dicit potentiam
sui dominium. quod quid dicitur esse rationis siue uolun
tatis. quia non est unum non continet alterum // Concedende
sunt ergo rationes probantes quod l. ar. comprehendit
rationem et uoluntatem. ad rationes in oppositum facile
est respondere // Ad id uero obiectum quod non comprehendit
totam rationem uel totam uoluntatem. dicendum quod uerum
est sed comprehendit solum ipsam potentiam cogitatiuam
in qua iuncta est affectiue et affectiuam in qua iuncta
est cogitatiue. unde dicitur affectum deliberatum siue deli
beratiuam uoluntatem. et per hoc quod ratio nominat ip
sam potentiam cogitatiuam ut ordinatam ad affectiuam
et uoluntas ipsam affectiuam ut regulatam et ratio
cinatam cogitatiue. hinc est quod l. ar. potest dici
facultas uoluntatis et rationis. quia intellectus et af
fectus non eum comprehendit totaliter. sicut
due prime rationes ostendunt. non totam affecti
uam sic ostendunt due sequentes. sed ad hoc et ad
illud sic ostendunt rationes ad partem potentie induc
te // Ad illud quod obicitur quod l. ar. est potentia una
... habet actum unum. dicendum quod generalis actus l. ar.

ut potest eligere et consentire iuri ei uidetur.
non tamen implicat in se actus diuersos. consensus
enim dicit concordiam ... et ideo concursum actuum ra
tionis et uoluntatis in unum eligere et includit in se iudi
cium rationis et uoluntatis appetitum. et quemadmodum et eli
gere et si unus actus esse uideatur diuersos actus
in se includit. sic l. ar. et si uideatur una
potentia diuersas in se potentias complectitur. ita quod ex
concursu illarum singulare adiunctum resul
tat in nobis regimen potentiarum perfecte // Ad id quod
ultimo obicitur quod complectatur eas omnino sic totum in
tegrum uel omnino sic totum uniuersale. dicendum quod sic totum potenti
ale quod per se habet unum totum in tegrum. per se totius
uniuersalis. nam totum in tegrum. quia in una illarum
potentiarum non potest saluari absque altera. nam uero
totius uniuersalis habet ... ex illarum concursu adiuuat
... quam earum denominat. unde sicut duo homines fa
cultatem habent ferendi lapidem quam neuter per se
habet et illa facultas potentia cuiuslibet eorum dicitur esse singu
lis non tamen est una sine altera. sic metiendum est in al
tero proposito. et rursus sicut similitudo est in uno
sine altero et tamen quamlibet eorum denominatur similis non dicun
tur due similitudines sed una. sic libertas dicitur
esse in ratione et uoluntate ita quod utraque illarum
potentiarum est libera ex coniunctione sui cum alia non tamen
sunt in eis due libertates sed una. et sic patet
uarius quod ut l. ar. complectitur # obiecta.
rationem et uoluntatem. per modum potentie. aut
per modum habitus. ~~et per modum potentie aut per mo
dum habitus~~ et quod per modum potentie uidetur quod per anselmum
in l. de l. ar. ubi sic ait libertas arbitrii est pote
stas seruandi rectitudinem. sed potestas est in genere
potentie. ergo etc. // Item per boetium de l. ar. tolle
l. ar. iam non erit quod saluetur. sed saluari non
dicitur ... per rationem potentie. ergo l. ar. uel est
non ... potentie. sed non est ... ergo est potentie // Item
in nobis est ponere aliquam potentiam que semper inclinat ad bonum
ut potest synderesim et aliquam que semper inclinat
ad malum ut quod est de se ut potest sensualitas. ergo
est ponere potentiam medio modo se habentem. hanc
autem dicimus l. ar. ergo etc. // Item omne quod est sus
ceptibile habitus gratie potentia. sed l. ar. est susceptibile habitus
ut potest gratie ergo est potentia media. patet per augustinum
qui dicit quod gratia se habet ad l. ar. sicut sessor ad
equum // Sed contra augustinus in enchiridion l. gratie ma
le utens homo se perdidit et ipsum. sed non potentia
perditur. ergo l. ar. non est potentia // Item l. ar.
sic diffinitur ab augustino. est dispositio ... pre
... l. ar. est facultas uoluntatis et rationis. sed facultas

aliquorum duorum

consentire

Sic est totum integrale aut sic est totum uniuersale. dicendum quod non complectitur eas

Nota capitulum xxxiii

Est duobus talibus ... non ... talit

bene

habitum ... quomodo reddit potentiam facilem ad exeundum in actum

nulla

... potentiam ... per modum habitus uel potentie uel ut sit habitus uel potentia. ... per l. ar. ... nominat potentiam alii dicunt quod nominare potentiam habitum et potentiam ... habitum non potentiam ... nominat potentiam ... nominat habitum ... nominat actum ... uoluntas ... dicendum quod nominat bonum uel malum ... actum uoluntatis ... utique nominare scilicet potentiam et habitum. sed ... neutrum nominat ... non nominat habitum nec nominat potentiam nudam. sed potentiam habilem siue ... et ... ad actum ... sed naturale ... quod ... non discordat ... et idem redeunt ... duobus modis accipi ... habitus ... potentiam ... ut habitus ... ad actum ... nomine habitus ... quod reddit potentiam facilem ... potentia siue naturalis ... potentia ex adiutorio alterius ... habilitat ... facilitatem ... habitum ... Si accipiatur habitus primo modo ... l. ar. ... habitus ... ad unum actum ... Si uero secundo modo accipiatur sic potest dici habitus et potest habitum nominare.

Sed ad potentiam duobus modis accipi. uno modo potentia nuda et absoluta. alio modo potentia habilitata. uel illa potentia illo habitu superaddito. uel illa facultas naturalis uel illa facultas quam habet potentia una potentia ex adiutorio alterius. Si accipiatur potentia primo modo sic non nominat potentiam. Si uero secundo modo accipiatur sic l. ar. potentiam nominat habilitatam et per habitum perfectam qui quidem habitus ut predictum est non est nisi quedam facultas quam habet una potentia ex adiutorio alterius ... cum alia. sic patet exemplum. nam si ... duo homines ad unum actum uel opus artificiale ... magis ... alterius ... coadiutor ... non posset ... opus perficere ... quam habet facultatem ex adiutorio alterius ... posset ... non ... ad absolutum addit potentia ... nominat potentiam habilitatam ex adiutorio alterius potentie ita quod illa habilitas addit absolute super potentiam ipsam. potest ... uocari ipsa habilitas quam habet potentia ex alterius adiutorio habitus ... ad argumenta ... utramque partem.

tas voluntatis et rationis. Sed facultas est illud quo potentia efficitur facilis; ergo cum omne illud quod reddit potentiam facilem ad opus reddit potentiam facilem eam habilem, et tale sit habitus, videtur etc. Item Bernardus de libero arbitrio: arbitrium est habitus animi liber sui. Sed hec diffinitio recte est assignata; ergo liberum arbitrium generaliter sit habitus, sed non in ratione et voluntate. Ergo etc. Item liberum arbitrium non est, ad sic magister dicit in littera et philosophi diffinierunt, quam liberum iudicium. Sed liberum iudicium non est potentia, sed actus vel habitus. Ergo etc. Item potentia non est in potentia, nec potentia dicitur esse in potentia. Sed liberum arbitrium est facultas rationis et voluntatis, que est in ratione et voluntate. Ergo non videtur quod sit potentia aliqua, et est potentia vel habitus, ergo etc. Item omne quod habet diminui et augeri potius habet rationem habitus quam potentie. Sed liberum arbitrium est huiusmodi, sicut magister dicit in littera, quia maior libertas est in beatis quam in confirmatis. Ergo etc. Responsio. Dicendum quod cum queritur utrum liberum arbitrium sit nomen habitus vel potentie, [illegible] cum itaque queritur utrum proprie nominet potentiam, et talis questio pariter habet difficultatem eo quod fere omnia nomina potentiarum [illegible] aliquando actum pro potentiis, aliquando pro habitibus, aliquando pro actibus, sicut cum vult philosophus intellectus vocatur aliquando potentia intellectiva, aliquando habitus intelligendi, aliquando actus. Et Anselmus dicit quod voluntas aliquando dicitur instrumentum, aliquando affectio, aliquando usus. Et ideo hec importunitas non intenditur aliquo modo propter inutilitatem [illegible] ut hic ignoratur [illegible] potentia [illegible] liberum arbitrium [illegible] sicut secundum quod de eo [illegible] doctores leguntur et ad istam questionem est [illegible] per diversos [illegible] liberum arbitrium non est potentia [illegible] se habet per modum [illegible] ad rationem et voluntatem et comprehendit eas sicut totum universale comprehendit partes. Unde sic potentia rationalis et voluntatis [illegible] et libertas arbitrii secundum istum modum [illegible] sed istud supra improbatum est. Si enim nominaret potentiam universalem ad rationem et voluntatem, tamen cum ratio et voluntas sint diverse potentie rationales [illegible] erunt in eis diverse libertates et duo libera arbitria. Nominat potentiam [illegible] voluntate et ratione constitutam ad aliquid faciendum ad quod neutra illarum per se potest. Et quia una iuncta alteri non tantum modo reddit [illegible] potentiam, sed [illegible] habilem et facilem [illegible] quod liberum arbitrium non tantum modo nominat potentiam, sed [illegible] nominat habilem potentiam et facilem [illegible] quis sit [illegible] potentie [illegible] habitus. [illegible] difficile est in littera [illegible] potentia

[illegible] eius unam constituat. Vel quod liberum arbitrium [illegible] ut et [illegible] sit due potentie [illegible] cum non dicatur esse ratio et voluntas. Sed facultas voluntatis et rationis [illegible] est tertius modus dicendi quod liberum arbitrium est nomen potentie in preteritum habitus, sed plane manifestat ipsa potentia [illegible] arbitrium enim non dicit potentiam, sed habitum manifestat et ipsa notificatio. Non enim dicitur liberum arbitrium esse potentia facilis, sed facultas potentie [illegible] cum dico potentiam habilem, dico potentiam habilitatam; sic cum dico facultatem [illegible] dico habitum [illegible] quam [illegible] liberum arbitrium [illegible] propria sua [illegible] assignationem facultas voluntatis et rationis recte esse dicatur habile est quod liberum arbitrium [illegible] dicit [illegible] et complectitur rationem et voluntatem non tamquam una potentia [illegible] constituta, sed tamquam unus habitus [illegible] facultas [illegible] quod consurgit ex [illegible] utriusque et potius est super actum utriusque potentie [illegible] considerata. Contra [illegible] rationes ostendentes quod liberum arbitrium nominat habitum [illegible] concludunt [illegible] habitus [illegible] potentie [illegible] specialiter [illegible] est [illegible] liberum arbitrium est habitus [illegible] facultas rationis [illegible] Ad [illegible] liberum arbitrium [illegible] deficiunt [illegible] quod liberum arbitrium [illegible] alia supponit potentiam [illegible] per potentiam, sed hec non est [illegible] principaliter significatur. Sed sicut potentia tribuitur ad nomen habitus, sic et habitus [illegible] ad nomen potentie [illegible] patent ad utramque partem obiecta.

Quinto queritur utrum liberum arbitrium aliquid addat supra rationem et voluntatem, et ad [illegible] videtur quod sic [illegible] addit aliquid super potentiam. Sed liberum arbitrium est habitus, sicut probatum est; ergo aliquid addit super potentiam. Sed est habitus rationis et voluntatis, ergo etc. Item sicut se habet potentia ad substantiam, sic se habet facultas ad potentiam. Sic enim [illegible] per potentiam dicitur potens, sic potentia per facultatem dicitur facilis. Sed potentia addit super substantiam; ergo et facultas super potentiam [illegible] facultas. Sed liberum arbitrium est facultas [illegible] ergo etc. Item omne quod [illegible] aliquid addit super id. Sed liberum arbitrium ~~est facultas~~ [illegible] ergo etc. ~~Item omne quod [illegible]~~ [illegible] complectitur omnem actum voluntatis [illegible] actum rationis. Et si habet aliquo modo [illegible] ergo omne [illegible] aliquo modo addit; videtur quod liberum arbitrium super rationem et voluntatem [illegible] addat. Item in intellectu quod aliquis habet rationem [illegible] voluntatem non habet liberum arbitrium similiter [illegible] appetitum [illegible] rationem non habet liberum arbitrium [illegible]

[illegible]

no saluat in ratione per se sed in uoluntate . ali-
quid ad addat super utrumque // Secundo quia omnis habitus
qui addit ad super potentiam determinat potentiam ad aliquem
actum . sed hic . ar . potentia ampliat potentiam sed potentia
inqua est ad actum quem addat ergo etc. // Item
li . ar . quantum est de se respicit actum moris . sed
omnis habitus moralis qui addit ad super potentiam est
indifferens ad bonum et ad malum . li . ar . est ad
bonum et ad malum indifferens . ergo super rationem et
uoluntatem nichil addit // Item potentia est intellectiua
excepto omni habitu qui addit ad super ipsam . sed
in potentia esse vel in intellectu quem habet rationem et uoluntatem
qui non intellectus habet li . ar . super rationem et uoluntatem
nichil addit nouum // Item eius essentia est
actus habitus libertatis arbitrii sicut esse ad ymaginem
... non dico ad additum subiecti et potentiis .
ergo per rationem nichil super addo rationi et uoluntati cum
dico quod habet li . ar . // Item si li . ar . ad-
dit ad super rationem et uoluntatem . aut ergo illud
habet ortum ab eis aut non . si non . ergo erit ha-
bitus infusus uel acquisitus . quod absurdum est dice-
re si sic . ergo cum id quod addit super alterum et or-
tum habet ab eo dependenciam habet ab illo et quod
dependet et ortum habet ab alto potentia habet ab illo
regi quam ipsum regere potentia habet subiecti quod deminu-
ta li . ar . in homine non apparet // Item si li . ar .
dicit habitum qui addit habitum qui addit super rationem
et uoluntatem cum unus actus non possit esse in
duobus subiectis ergo ille habitus habet plificationem
ratione multiplicationis subiecti . et quod pla arbi-
tria erunt in uno homine quod odio deuiat a
ratione // Primo ad primum intelligenciam
notandum quod cum habitus reddit potentiam facilem et ab
omnibus habitus potentia esse facilis et omnis habet habitus
ad potentiam comparari ... nam potentia actus alicuius est
facilis per se ipsam . sicut patet cum dicit mens est
nata admeminisse sui ipsius uel intelligendi se
et tunc talis habitus non differt a potentia sed ratione . sed secundum
rationem et modum dicendi et tunc non addit aliquid
secundum essenciam . sed solum secundum rationem quod est potentia quod est
alicuius actus est habilis et ad sui scilicet potentia intelle-
ctiua ad cognitionem figurarum geometricarum
non est habilis per se ipsam sed potentia et ad actum quod habet
esse in ea et tunc habitus talis addit super potentiam
non solum secundum rationem sed secundum essenciam et tunc tali
... potentia facilis est ad actum per se ipsam . ... tamen
sola sed cum alia et sic potentia rationalis in aliquo ha-
bitu sibi addito ex sola coniunctione sui cum appeti-
tu nata est in actum concernendi et eligendi cum

re et sic modo habitus vel facultas prompta addit ad diui-
sum secundum essenciam . nec addit solum secundum rationem
intelligendi . sed medio modo addit secundum esse quia non
addit ad absolutum sed respectum . sic patet cum
dico rationem per se . et rationem associatam sibi adiunc-
tam rationi non addo ad nouum super potentiam per
se . sed solum coniunctionem sui ad alteram quod ad aliquem
concernit actum . unde sicut qui plures ... ad ..
hendam nauem ut ... lapides . potentia unius red-
dit potentiam alterius facilem , ita quod nulla noua uir-
tus vel habilitas aduenit potentie alicui ... in
in se . sic et in proposito intellige est se habere ...
est . quod li . ar . et si actus esse uideatur in quantum ... non
sonat rationem habitus ... re tamen est actus potentie
sibi additum ... sed sit habitus . quod tamen non
dicitur habitum unius potentie absolute . sed cum relatione
unius ad alteram in duabus potentiis aut ...
duarum potentiarum potest esse unius . non enim est habitus
super additus per graciam infusionem vel per innatam
tam dispositionem . sed potentia dicitur habitus quo ratio et
uoluntas suis actibus dominantur . quicquid
est in eis ex sua naturali origine per eo quod in ...
iste due potentie in eadem substancia sunt radicate . non
congregit una ab alia separari // Concedo
sit ergo rationes ostendentes quod li . ar . secundum essen-
ciam nichil addit super rationem et uoluntatem . ad-
dit tamen aliquo modo secundum esse sicut ...
... . et quicquid non potest aliquid noua qualita-
te esse in ratione uel uoluntate . sed potest rationem
et uoluntatem ad unum actum concurrere per naturalem
aptitudinem // Ad primum quod obicitur quod omnis habitus
addit ad super potentiam . potentiam . dicendum quod id non
est uerum de eo ... de additione essenciali
... ubi est ... per se ipsam // Ad id quod
obicitur quod omnis potentia addit super substanciam . ergo etc. dicendum
quod non est simile ex eo quod facultas essencialiter per se est
potentia quod sit potentia substancie . non tamen aliqua potentia est que
ad idem genus habet reduci cum substancia sicut habitus
fuit super // Ad id quod obicitur quod li . ar . ali-
quo modo trahit rationem et uoluntatem . dicendum quod hoc non
est per additionem alicuius absoluti . sed per concomitanciam
rationis et uoluntatis quod sibi coniungitur ad dominium li .
ar . non tamen se concitat in productione cuiuslibet actus
appetitus aliquid cum appetit appetitus ... quod
non est deliberatio . et ad nouimus et redimus
esse ... sibi nota uelit ... non //
Ad ultimum ... quoniam id non concludit
additionem alicuius qualitatis noue super rationem
sed solum concomitanciam uoluntatis . quoniam sibi ...

ro libera non esset vel eo. si autem iste due potentie con-
currunt ponant in aliquo quorum nude et necesse est pro-
ne meo arbitrio libertate. et sic planum est
quod liberum arbitrium et si dicat habitum complectentem rationem
et voluntatem non tamen dicit habitum accidentalem,
immo potius dicit illarum duarum potentiarum dominium. nisi
ille actus qui est eligere sive consentire. et propter hoc
magis vocatur liberum arbitrium facultas vel potestatem
quam vocatur habitus ostendentes duas esse adali-
quos habitus actus.

Sexto et ultimo queritur liberum arbitrium sit habitus
sive facultas residens penes rationem et vo-
luntatem. penes quam istarum potentiarum principaliter
nobis insit. et quod principalius insit penes
rationem videtur per ipsam nominationem quod dicitur esse
liberum arbitrium. si enim additum fuit super suam sententiam su-
um sententiam et principalius dicit aliquid de-
que aliquid quod dicitur per abstractionem quod dicitur
per concretionem. et habitus ille nominatur arbitrium
liberum non libertas arbitrii. arbitrium vero se
tenet ex parte rationis, ut videtur. Item philosophus
dicit quod ratio nata est regere irascibilem et concupis-
cibilem. et potestas consistit in illis duabus viribus scilicet
concupiscibili et irascibili. ergo ratio nata est regere vo-
luntatem. sed liberum arbitrium est magis regens
quam rectum. ergo magis se tenet ex parte rationis
quam voluntatis. Si tu dicas quod philosophus intelligit de concupis-
cibili et irascibili brutali non de illa in
qua consistit ipsa voluntas, contra hoc est ipsa littera. dicitur
enim quod liberum arbitrium est liberum de voluntate iudicium. si ergo
iudicativus est regere iudicatum, patet etc. Item
facto ultimo iudicio rationis, tunc voluntas nisi per
id quod si potest sed tamquam iudicans, et id sequitur
tamquam iudicatum. sed libertas magis residet pe-
nes id quod precipit et imperat quam penes id quod sequitur
et obedit. videtur quod liberum arbitrium plus se tenet ex par-
te rationis quam voluntatis. Item liberum arbitrium eo ipso li-
berum est quo potest se ipsum restringere et reprimere.
sed repressio actus voluntatis est non per iudicium ra-
tionis quia non examen rationis intueatur sed voluntas se
imperium affectionis. ergo libertas magis est penes
rationem quam voluntatem. Sed contra liberum arbitrium eo ipso dicitur
liberum quod immune est a coactione. ergo penes
id magis est liberum arbitrium quod magis elongatur a
natura coactionis. et talis potentia est ipsa voluntas, non ratio
ratio in libertas non contingit rationem cogi non sic vo-
luntatem etc. Item liberum arbitrium est id quod est in nobis in po-
testate. sed magis est in potestate in nobis voluntas quam ratio,
quare enim ratio dictat, sed id fiet quod voluntas preoptat

etc. ergo etc. Item liberum arbitrium est id ex quo principium consi-
stit in nobis meritum vel demeritum. sed meritum
vel demeritum principaliter consistit penes voluntatem
ergo etc. Item liberum arbitrium est in nobis potentissi-
mum sicut dicit B. et plures auctores hoc sonant
sed nichil adeo est in potestate nostra sicut est volun-
tas et actus volendi. ergo videtur quod maxime pe-
nes voluntatem residet in nobis libertas. Respon-
deo. quod cum liberum arbitrium sit facultas sive dominium
ex qua redditur potentia facilis non solum ad movendum
alium sed et ad movendum se ipsum, sic ratio mo-
vendi se incipit in ratione et consummatur
in voluntate. sic et arbitrii libertas residet penes
rationem et voluntatem, ita quod in una illarum potentiarum in-
choatur et in alia consummatur. ideo dico quod motus
servatur in ratione, quoniam modo appetitus non per-
ambulo excitatur, neque quod enim animal aut ...
sunt non recognoscimus. et ideo adhuc ~~virtus~~ motus fi-
at per cognitionem disponens et subsequitur
~~virtus~~ perficiens. quoniam sive est precedat cogi-
tatio, nunquam motus sequitur non ipsum in preter vel
contra affectio. et sic voluntas non habet movere ad
obiectum, accipiendo vel refugiendo id non precedente
cogitatione. sic et non habet approbare vel respuere sive
eligere et reformare actum proprium non rationis actus
precedit quod dictet ipsum esse bonum vel malum
perficiendum vel reformandum. ex tali enim actu
precedente voluntas in actu suo incipit complacere
placere vel displicere. et sic patet quod libertas arbi-
trii sive facultas que dicitur liberum arbitrium in ratione
inchoatur et in voluntate consummatur et tamen penes ipsam
per residet, penes quam consummatur ideo libertas ar-
bitrii et dominium in voluntate consistit. et iterum quod principium
in quo res inchoatur se habet per modum materie
id in quo consummatur se habet per modum forme
et additum substantiam se habet per modum informa-
tis. ideo in nominatione illius potentie nomen
rationis sive substantiam. nomen vero voluntatis adi-
citur. et propter hoc magis ~~sibi~~ vocatur ista facul-
tas liberum arbitrium quam ~~ar~~ arbitraria libertas, et patet
patet responsio ad primum obiectum in contrarium. Ad id vero quod
obicitur quod ratio regit irascibilem et concupiscibi-
lem. dico quod si vis irascibilis et concupiscibilis intelligatur
de appetitu brutali sive de potentia appetitiva naturali
utrumque habet regere rationem per modum disponentis
et consulentis. quod est de se. quod autem regitur per mo-
dum imperantis hoc non convenit voluntati quod dat
ei auctoritatem. voluntas autem non dicit aliam potentiam preter
concupiscentiam et ira. sed nominat ipsum appe-

tum ut inmatum

titu ut in vinatu. siu ipi ɔiuctu / et sic eius
rege e / et ipare. ɔcupi. au et irar. eadem
potin affectiua notiatur / in quo tn hnt regi. et i
oni inferiores no quod ad nam po / sz quod ad of
fiu. et hic e q li. ar. s re ɔphendit utrasque
pos. uidelz ronale / irrationabilez. et ɔcupiscibile
sic dic au. de v. i. iiiisioibz. cu deli. ar. loq
mur / no de pte aie loquimur / sz de tota. hinc
e q certe uirtutes no indecte ponatur i li.
ar. no huic obuiat quod q ɔsueuit dici / q quod
uirtutes theo. sunt in ronali / ɔcupi. et ira.
uolutatis ei ut ia deme e / no notiat ... potin
sm eencia et nas / ab ira. et ɔcupi. lz alio iam
mo notet — ad 1o q ob q iō iudicat /
et uoltas sequitur. dd q cum dr iudm ronis /
qdā e in solo dictamie. et h e ronis p se / a d
e iudm diffinitiuu. ut fiat / uel no fiat / et e
nunq e sn uoltatis / quia ei ro delibat / et ea pte
tiatur diffinitiuu iudm / quod poptat uolutas
tiō cu dr q uoltas sequit iudiciu / si intelliga
tur de iudo q ɔsistit in solo dictamie. no e
sp verum / q ad 1o sequitur uoltas neco. si au itellig
tur de iudo diffinitiuo / eius no seqt q uolu
tas seqt p actu alicui / sz uno po actu alicui
ebit ad ipm — ad 1o q ultio ob / q refrena
tio e inter actu ronis. dd q uz me e / q actus
ronis requiritur. sz nunq ab illo e refrena
tio / quia ei ro dictet actu uoltatis ee malu / nunq
uolutas se retrahit si uelit. et quod io sit possi
bilitas se tenendi pncipaliter dr ee i uoluntate quam i oculo /
lz ad eu ɔcurrat uis oculi / et uis in an. sic i
intellu dico e in pposito. ex pdictis g pz. quid
sit li. ar. s rem. et qualit se hat ad rom / et ad
uolutate. Si eni oia que p dectiata sunt
simul ɔferant in unu. puto sat posse qe
tari intellm. si quis au i a o pdcoz quiescere
uelit / reliq no ptctans. no ita euidenter in
notescet ei q sit li. ar. quiditas et eencia.

Ex pte uta ista sunt dubiones
dca uenit / et p q dcis quod dr q phi diffini
entes li. ar. dicunt ee libm de uolutate
iudm. ut n. q tal diffo aphis assignata /
nec sit bona. nec sit sm artem phica assi
gnata. pz in vi. top. reprehendit diffin
equiuoca / inq sicut tot uocabula expte diffni
gr exppte diffiniti ut pote si quis diffiniens
tunica nigra / dicat ea ee collobiu ... sic
e i pposito. si tu dicas q no e diffo / sz ronis
interpretatio. tunc e qd / quia li. ar. po. uocat sic
q dicat libm iudm — Item ui. q aphos no
ptineat diffinire li. ar. quia cum aia sit yma
go di sm li. ar. ut dr Bernhardus / et inde. li. ar. i ymie
at / sz phi aut no cognouint aiam ee di yma
ginem / ni nisi origine. uie q li. ar. n scire
runt n potuerunt diffinire — Ad pd. q sicut
pdcm e / p dicta notificatio po dr nis incepta
tio q diffo. mag au facilitas illa ceset hoc
noie / ut dicat li. ar. q li. iudm / ex eo q iu
diciu i ptat actu ronis reglatu / s reglas in
tatis / sz supme legis / arbitriu no i ptat ac
tu ronis reglatu sz ipiu uolutatis. unde ille
dr iudex c e sub una cam tiare. ille aut dr
arbiter / qui ad ipm totis nutu / cum tiare ht.
et quia li. ar. g e de se / et ... ht de agendis
in uoltatis nutu / mag q iux uni pceptum.
hic e q mag ppius notiat p mi arbitrii / qm
sm iudicii. ex hoc g et ex pdcis colligitur /
q magna fuit sapia sacis / qui i posuerunt no
mia. non eni sn causa facultas / duplici noe
censetur / ut sit ea uocabulu spectans ad rom
sicut uocabulu spectans ad uolutate ...
adiectiue. n sit ea uocabulu spectas ad rom
po dicitur ee ar / q iudm ... ei li. ar. facul
tas duaz potenciaz / ita q ro se ht ... iud /
et ... se ht ad nutu et ipiu uoltatis — ad 1o
g q obicitur / q phoz n est li. ar. cognoscere.
dd q deli. ar. e loq dr. aut p q e pncipium opa
opum moraliu. aut p q e pncipium opu gra
tuitoz. et pmo mo e ɔsideratione phoz / illoz
maxime qui circa ... mores ɔponendos i reglam
quoz li. ar. e pncipium sm ... et dictamen ...
nalis / q e ... i ... — Sdo mo e de
ɔsideratione theologoz. quia sic ht aspectu ad dilig
gratiam. et gra ... e p fide catholica. sine
qua oia opa ho vita ... et si ... uideantur
laudabilia. et in hac ɔsideratione deficit phoz
pncia. et phic patet olm — Item ... circa
hoc q dr q p pdcam assignatonem nulus
tm ui ee li. ar. qui pot ... mutare posset. si
ei li. ar. no tm mo e in hoie s statu uiatoris
sus imo et p statu ɔphensionis et beatitudinis. sic
dectiatu fuit sup. de vii. pdca assignatio tunc
diffo no ui ee ... no solumodo hij qui
hnt ... utile. sz et hij qui hnt uoltatem i uti
bilem / sz li. ar. de uoltate iudm. et tamen dicat
mag. qui dic q pdcu assigt solu hijs ...
qui hnt uolutatem ... — Iux hoc ... cu
diuse assignones li. ar. ponatur a scis et

viri virium ca e diff^o. q sic illarum diff. assi
gnatarum diff. au. n. diffinit sic liberum
e. in. d. pcedenti. sic li. ar. e facultas ro
nis et vo^tis qua malum eligitur et cetera. anselm.
in li. de li. ar. diffinit sic liberum arbitrium est
potestas suandi rectitudinem ppter se ipam. b.
in li. de li. ar. sic li. ar. e consensus ob vo^tis
inamissibilem libertatem et ronis indeclinabile iudiciu
scilicet. et q sit istarum rom diff^a de singulis
ei dispu^re parum e utile et par facit ad ppo
sito dd. q b magni pp no refert ad illa
notificacioni plures. in diffine posita li.
ar. e li. de vo^te iudicium. et ad illam refert q
posita fuit in pcedenti. d. li. ar. e facul
tas vo^tis et ronis q bonum eligit. et cetera. ad
illa de magri q n dr li. ar. alit n solum
p statum mutabilitatis hoc modo. q li. ar. pot
e considari. aut in sui gnalitate. p q d ca
ture et creatori et sic diffinit ab ansel. cum dr
li. ar. e ptas suadi rectitudine et cetera. aut p ce
q ht in creatura no condendo statum. et sic est
diff^o illa b. li. ar. e consensus et cetera. aut q
ad statum viatoris et cetera. sic e illa aug. li.
ar. e facultas et cetera. pvenit tn michi p ear
notificaciones alit distingui ab inicem.
li. ar. e ht ordinem ad actum ht ppar ad
actum et obm. ht et ppar ad actum
et obm et fine ultimum ad pam diffin su
psideracionem distingit ab innarde. ad sam
ab aug. ad terciam ab ansel. et si pz psiderati
ri ipas notificaciones. vn ansel. diffiniens
li. ar. no solum dic ipm ee ptm suadi rec
titudinem sz addit ppter se. ppm dr cum
finalem et refert hic q e ad rectitudinem. ut
sit sensus ppter se. i. ppter ipam rectitudinem. set
hic attendendum e q alia rectitudo q suadi
et alia pp q suada e. sz ei e causa illa i
creata. q tn una intelli in alia. li relatiu se
cum refert ad rectitudinem creatam pt suppone
p rectitudine increata. i ipa creata rectitudi
ne intellectualis p illas. i. ou illis et ipma
bonitas i omni bonitate. Item qr dr q
dr. sz alit accipit li. ar. i creatore q i creatu
s. z. si b. e q. anselm. de li. ar. dr q eadem dz
e diff^o li. ar. i hoie et deo. sic eadem e i o
bonis et angelis malis. Item li ul. p ipm
q ipse assignat. q li. ar. e ptas suadi
rectitudine q non tm sit creatori. imo et creatu
Item si alia p li. ar. maxie de similitudine

ur q li. ar. in deo et hoie sic confert. Item
dd. q e loqui de li. ar. p gnales condiciones
sic. li. ar. dicit facultatem liberam actiuam et
ordinatam ad rectitudinem ob suandam. et h mo repit
i creatura et deo conformit. et fm eadem ronem no ostita
tate et vnit^te vniuocationis. sz ppe analogie
et similis hitudinis q int dm et creatum e pz
sic i p li. et plibz locis ostensum fuit. a
mo e loqui de li. ar. fm ppeetates spales. et
sic li. ar. e facultas q quid no e lia vni
sz qdm hilitas. sic et e potestas suadi rectitu
q n e ipa rectitudo. et no pot ab ea oblignari
q tu e i creata. In deo au li. ar. e ipa
diuina essencia. e et ipa iusticia. ideo n obliga
ri pot nec mutari. et cetera. ad hoc condiciones spa
les de magro li. ar. alit in deo alit i cre
tis creatis reperit.

Ex predictis pspicuum e et cetera. Ostenso ergo
magister de li. ar. p id q e in gnali.
In hac pte agit de diuersis statibz ei i ipa
li. ostens q p diuersos eius status diuisi sut
libertatis status. diuisi sut libertatis gradus
pro eo q libertas arbitrii minui ht pterea. et
qm no ois libertas ht diminuere ideo presentia
continet tres pticulas. In pa assignat ma
gister p gradum libertatis i hoie p diuersos sta
tus. In sa vo assignat diuisas diuisiones
libertatis i. Triplex libertas arbitrii e.
et u breuit epilogat quantum ad q genus
libertatis li. ar. intelli debeat minui p pc
i ex pcessis iam apparet i quo p pc et cetera. In
pa ht tres pticulas. i pa ostendit gradum li
bertatis. In sa vo assignat triplicem diuisionem li
i qbz libertas ht augeri et diminui. i ap
sunt notandi status. iiii. status et cetera. In
3a vo ostendit p quid minui ht arbitrii
libertas i. Cum vero m e q p pc penalitatem et cetera.
Pa pcedat ht ptes. p duplicem libertatis di
stinctionem. po ei agit de libertate a coactione.
so de libertate a culpa. ubi. Est et libertas a mi
seria et cetera. Alia au predictarum diuisionum ma
nifeste sunt in lra.
D intelligencia huius ptis cum sufficienter hitum
sit de li. ar. in se. q e hic de ipo in compe
tencia li cuiusitur. Dicitur primo q de li. ar. in
compone ad obm. so h de ipo in compone
ad actum. et tertio in compone ad obm.
Quarto in compone ad eum agentis causam. qu
to ad causam partis ad mouentes. p. i. ad dm

[illegible]

vi. et ultimo in comparatione ad eorum comitatum.

Circa primum sic proceditur. et quaeritur de libero arbitrio per comparationem ad subiectum, utrum in omnibus sit aequalitas aut secundum magis et minus. Et quod sit in omnibus aequaliter videtur, primo per B. in libro de libero arbitrio, quia sicut manet libertas voluntatis tam plena in bonis quam in malis, sed in bonis ordinatior, tamen integra quorum suo modo in creatura quam in creatore. Item in quolibet libertas arbitrii cunctis paribus ratione utentibus competit, non magis in bonis quam in malis et neque subiugitur quia non auget gratia nec minuit culpa. Item liberum arbitrium eo ipso dicitur liberum quo est a coactione immune. sed omne liberum arbitrium est ab omni coactione immune. ergo si libertas arbitrii in quolibet ubi privat coactionem et totaliter privatur, non est magis et minus; arbitrii libertas reperitur in omnibus in quibus est aequaliter. Item magis et minus est per propinquitatem unius ad alterum. sed libertas arbitrii nullo modo potest permisceri in aliquo servituti sibi contrariae, quae est servitus coactionis. ergo non videtur quod possit secundum magis et minus participari. ergo aequaliter est in omnibus in quibus invenitur. Sed contra. liberum arbitrium est potestas servandi rectitudinem, sicut dicit Anselmus. sed maior est potestas servandi rectitudinem in bonis quam in malis, in confirmatis quam in non confirmatis. ergo liberum arbitrium contingit secundum magis et minus participari. Item libertas arbitrii est quaedam nobilis dignitas in natura rationali. sed in illa propter dignitatem creatura praeeminet creatori, ergo in potestate est libertatis arbitrii inter creatorem et creaturam aequaliter reperiri. Item libertas arbitrii est facultas quae super rationem fundatur et voluntatem. sed vis cognitiva multo perfectius reperitur in deo quam in creatura, et in una creatura quam in alia, similiter et vis appetitiva. ergo pari ratione et illa regens facultas, ex quarum potentiis vocatur, libere dicitur. Item liberius est illud in quo minus cadit genus servitutis quam in quo potest aliquod genus servitutis cadere. cum ergo aliquid sit quod nullo modo potest servire peccato neque miseriae, quaedam vero quae in eis servire [illegible] et servivit aliquo [illegible] quae ab his, liberum arbitrium non participet aequaliter.

Respondeo. ad praedictorum intelligentiam notandum est quod cum quaeritur utrum liberum arbitrium sit aequaliter in omnibus, si est quod de ipso quod dicitur liberum ea libertate quae est a miseria et a culpa, sic non planum est, quia liberius est in uno quam in alio. si est quod de libero arbitrio quod dicitur libertas a coactione, sic videntur auctores sibi invicem repugnare [illegible] adhuc [illegible] dicendum, in illud est quod liberum arbitrium libertas arbitrii

vel ad dictum a quo et ad dictum ad quem

dicitur comparatione ad terminum a quo et ad terminum ad quem. per comparationem ad terminum a quo dicitur privative sive negative. dicitur enim liberum a coactione pro eo quod est ab omni coactione immune. per comparationem ad terminum ad quem dicitur positive, pro eo quod libertas arbitrii est quaedam facultas sive potestas servandi rectitudinem, scilicet autem facultas prout privationem coactionis includit, et habet quandam dignitatem. dignitatis enim est sic se habentis non posse cogi. et sic in libro de arbitrio intellectum ea clauditur, videlicet a coactione immunitas, excellentiae dignitas, et potestas sive facultas. Quantum ad primum liberum arbitrium in omnibus in quibus est aequaliter se habet sicut dicunt auctores, B. et ostendunt rationes inductae ad hoc, pro eo quod in omnibus in quo ponitur simpliciter et universaliter omnem excludit coactionem. Propter hoc dicit B. quod ita plena est arbitrii libertas in creatura suo modo sicut in creatore, quia et ibi non possit intelligi [illegible] eam demi de aliquo quod dicitur per privationem; habet tamen intelligi de eo quod dicitur per primum modum. Quantum autem ad secundum, scilicet quantum ad excellentiae dignitatem, est inaequaliter in superiore creatura ad inferiorem. dignitas enim liberi arbitrii in creatore sic excellit dignitatem liberi arbitrii creaturae, quia illa est dignitas summa, et omnis dignitas creaturae est dignitas infima respectu illius. et sic inaequalitas est in libertate arbitrii quantum ad dignitatem prout consideratur in creatis et creatore. prout autem consideratur in creaturis relatis ad invicem, sic habet in eis reperiri aequaliter, pro eo quod omne liberum arbitrium immediate est sub deo constitutum, et ipsum est et suarum operationum per dominium, prout per primum attenditur, et hoc in natura creaturae supremum, quo solus deus superior est, sicut vult Augustinus. Quantum autem ad tertium, videlicet quantum ad facultatem, aut ut servandi iustitiae potestatem, sic inaequalitas reperitur non solum in creaturis et creatore, sed in creaturis comparatis ad invicem. una enim creatura multo potiori est alia in rectitudine servanda. sic beata quam in via. et hoc est quod dicit Anselmus in libro de libero arbitrio: libertas arbitrii alia est a se, quae non est accepta ab alia nec facta, quae est solius dei; alia est a deo facta et accepta, quae est angelorum et hominum. facta autem sive accepta alia est habens rectitudinem quam servat, alia carens. habens alia tenet separabiliter, alia inseparabiliter; carens autem alia caret recuperabiliter, alia irrecuperabiliter. Ex hac divisione Anselmi apparet quod libertatis, non solum in creaturis et creatore, sed in creaturis ad invicem relatis sunt diversi gradus libertatis, et id quod est in ea potentiis. et hoc modo contingit eam secundum plus et minus in subiectis liberum arbitrium reperiri. et sic patent rationes. Praeter hoc ad obiecta. patet quod ex praedictis et ad omnem prius

ad suadendi rectitudinem

ad creatorem et sic aequaliter in comparatione creaturarum

positam / p3 n° 1° ad o*ia / q*ones que ꝑtrahat equitatem / a*guunt de li. ar°. p*mes id q' d*t ꝑ uatam / r*ones u° ad opp° / p*mes id q' dic*e p*rom ~~tenetur~~ / 2 n° ue*i3 conc*de. q2 diuisim uis d*r concludunt.

Ced° q*d de li. ar°. i*n o*ne ad actum / 2 q*d utrum sit actum contingenciam 2 nec*ioy / an contingenciam tm / 2 q' sit contingenciam / u3 / p magr*m in s*o caplo distinctionis h*u*r ait sic. h*auf sciend°. q' li. ar°. n° re*f*t ad p*sens / ut ad p*teritum. s3 ad futura contingencia // Item li. ar°. e*t. r*t. eor actum q sunt an*b*is eor de*ib3 consiliam. s3 g*o n° consiliam de nec*iis / 2 i possibilibus / s3 de contingentibus / 2 ea que sunt i nob*is p*lum facere 2 n° facere. u*r q' soli actus contingentes ad li. ar°. p*tineant // It*e li. ar°. e p*tas r*al est in differens ad faciend° 2 n° faciendo 2 nich*l q' exit a*b eo i differens se h*nte / ad h*c 2 ad eius opp° e nec*iu s3 contingens. g*o 2c. // Item nec*iu 2 uolun tarium / ex opposito diuidunt. g*o si actus li. ar°. e uoluntarius. u*r q' n*o sit nec*ius // S3 c*a / aug*s in enchiridio s*i / ut uelle male n° possit. n*o tm io carebit li. ar°. 2 paulo post / u3 n° uo*tas / u3 n° libera d*ci n*o e / q*d beati sic e*e uolum*us / ut e*e miseri n° solum nolum*us. s3 nequaq*a p*rsus uelle possim*us. 2 ex h*s expresse colli*g q' li. ar°. g*r r*t. actus nec*ios 2 inmuta*l // It*e li. ar°. e in d*o 2 a*glis 2 hoib3 beatis / s3 deus e inmutabil*l p natura / angl*s u° 2 h*o beatus p gr*az. g*o i ip*is libm ar*m nec*o 2 i inmutabili. 2 tum actu3 exit / g*o n° solum g*r r*t actus contingentis s*m 2 nec*ios // Item n*o e mirum s*n actu. li. ar°. s3 iste q fecit bonum / uult se fecisse 2 h*i ipso mere*tur. s3 g*o h*c fecisse bonum / de in*ato il lo q' fec*e / est nec*ium / li. ar°. e r*t actus nec*ios. s*c statum mut*i // It*e li. ar°. e potas n*o alli gata / eo ip*o q' li*a e. S3 g*o p*o i intellectu eo ip*o q' n*o e alligata / pot c*fer*e nec*a 2 co tingencia. g*o cu uolu*tas u*l arbitrium libtas ad nichil astringatur. u*r q' e*e r*t actum ne c*io*y / 2 contingenciam s*il // R*o d*r. q' li. ar°. d*r p*s*id*ari. au*t s*c q' libm / au*t s*c q' delibans. Si loq*mur de ip*o s*c q' libm. sic conced° / q' p*t e*e n° solum r*t contingentis / s3 2 nec*ios / sic p3 i d*o / 2 i xp*o / 2 i anglis / 2 i hoib3 beatis. cu ei g*r sic nec*itas / ul de3 coactionis. 2 i mutabilitas / 2 nec*itas coactionis repugnatur libertati arbitrii /

nec*itas u° i inmu*tabilitas n° / p*rop*r q' arbitrium dicitur libm. n*o q2 sic uelit h*c / ut possit uelle eius opp°. s3 q2 o*me q' uult / appetit ad sui ip*i ip*um. q2 sic uult aliq*d. ut uelit se uelle id. 2 io inactu uolendi e seipm mo*uen*s 2 sibi d*n*atur 2 p tanto d*r libm / q*uis inmutabile*t ordi*etur ad id. Si au loq*mur de li. ar°. s*c m q' delibans / ut h*c fiat / u*l non fiat. sic actus eius de q*o delibat / e contingens. n*o eni delibat de nec*io / 2 i p*oss*i. actus tm ille p*t e*e e*tia nec*iu. ul e*tia contingens. In li. ei. ar°. e consid*ar*i actum uolendi / 2 ip*m uolitu*m. 2 i q*o li. ar°. e delibans nec*e e q' contingen cia sit e*e utrum*q uto*y / u*l e*tia alt*m. e*tia u*l ut cu quis delib*at / u*t uelit in*t*r*ar*e religi one / u*l dilig*e mini*i*a*m. e*tia alt*m ut cu quis delib*at / utrum debeat consentire / u*l disse tire appetitui illi*i. i*nf*ero / ut pote appetitui b*titudis. sic g*o actus li. ar°. delibantis / q*u*m uis possit e*e e*tia nec*. q*p e r*t*s / act*io u° li. ar°. ut li*b e / n° solum pot e*e e*tia nec*. s3 2 nec*ia in se. 2 p h*s p3 r*o ad q*om p*ncipalem. p3 e*tia r*o ad o*ia. n*a r*ones ostendunt q' li. ar°. pot e*e r*t actus nec*ios 2 concludunt de li*b ar°. s*c q' libm. sic manifeste ap*p3 p t*ctatu*m au*c*ris / u° r*ones ad opp°. intelligunt de li. ar°. s*c q' de li*berans 2 consilians. aliter n° cogunt. n*a q*d s*c ob*r de *lo magri. planum e / q' intellit de li. ar°. s*c statum uiatoris. sic ipse magr in l*ra seipm exponit // s*d q*d s*c° ob. q' li. ar°. e eor de q*ib3 consiliam. h*c ei u*m e de li. ar°. s*c m q' tenz r*om delibantis // Ad illud q' ob*r / q' r*al p*tas e ad opp°. d*o q' id n° e u*m de o*i potate r*o*li. sicut i*a i seq*nti p*blemate melius patebit. S3 h*c e u*m de r*o*li. p*rate p statum mutab*ilis / 2 u*tibi*lis / s*c q statum i*n*telli*i ibu*m p*hi // Ad i*d q' nec*m 2 uoluntarium ex opposito diuiduntur. d*o q' u*d u*m e. s*c q' nec*m d*c*m e a nec*itate coac tionis / s*c au q' nec*m d*c*m e a nec*itate inmu tabi*litatis. n*o d*e h*o uo*ta*s / n*o u*o n*a d*icitur au*cto*ris delibante 2 consiliante. 2 il*l n*o bi*l co*n*d. q' uo*n*a e r*ta 2 h*i n° obuiat. s3 p*o consonat. ei q' d*c*m e.

Ci*rca q*d de li. ar°. in comune ad o*bii. 2 e q*o utrum li. ar°. s*c libm / possit i malum 2 q' sic / u*r. de illo uituperatur q*uis / nec lau datur. nisi de illo q' e a li. ar°. s*c q' li*b. g*o li. ar°. pot i p*t*i*m / s*c q' libm 2 i malum // It*e

actus li. ar. s. quod li. est eligere. Sed li. ar. de se/
cum est gratia destitutum habet eligere malum/ bonum
autem non eligit nisi per auxilium gratie. Ergo li. ar.
quantum est de se plus habet obiectum malum quam bonum. Item
potestates inequales sunt ad opposita. s. quod habet. sed li. ar. s.
quod li. est potestas rationalis. ergo est ad opposita. quare bonum
et malum. ergo malum est obiectum li. s. quod li. ar.
Item li. ar. potest facere malum. aut ergo se ipso/
aut alio. si alio. quero mediante quo/ et non est dare/
tunc enim esset quero utrum illud esset li. aut non. et si
non esset liberum/ tamen in opere suo non esset laudabile
nec vituperabile. et ita nec peccare possit. Si
autem esset liberum ergo vel erit abire in infinitum/
vel est dare quod li. ar. se ipso faciat. si ergo se ipso facit
malum/ et se ipso est liberum. ergo li. ar. secundum quod li.
habet pro obiecto ipsum ~~liberum~~ malum. Sed contra an
selmus de li. ar. quod libertati appositum ~~...~~ minuit/
et separatum auget/ non est libertas/ nec pars liberta
tis. Sed potestas peccandi est huius/ ut dicit. et ex hoc
concluditur quod potestas peccandi non est libertas/ nec pars
libertatis. Si igitur malum non est obiectum nisi
peccandi liberi arbitrii. ergo quod habet/ non habet pro obiecto ma
lum/ sive peccatum. Item si malum est obiectum li.
ar. secundum quod li. ergo verum est libertas arbitrii/ est potestas
ad malum. ergo vel in deo est potestas ad malum. vel in
ipso non est li. ar. et ex si utrumque horum est impossibile et
contra augustinum. et cetera. Item li. ar. numquam
facit vel appetit malum/ nisi sub ratione boni. sed
ut verum quod non appetit nisi sub ratione dulcis/ ipsum
per se non est appetibile/ sed dulce. si ergo malum non
appetit nisi in quantum apparet bonum/ solum bonum est
obiectum li. ar. Item unaqueque potentia est completior
cum quieta est in suo obiecto mediante actu/ quam
cum non est quieta. ergo si malum esset obiectum li. ar.
s. quod liberum. ergo insufficienter diffinitur
ab anselmo. cum dicit potestas servandi rectitudinem. Si tu
dicas/ quod bonum est obiectum per se/ et malum per accidens.
hoc non solvit/ quia non sufficienter diffinit medi
cinam qui dicit eam esse scientiam sani/ nisi addat et
oppositi. licet medicina sit scientia sani per se/ et egri
per accidens. Item dicendum quod de li. ar. est loqui dupliciter. aut
secundum esse/ aut secundum quod recipit in creatore et in
creatura/ et sic obiectum eius est bonum/ et equum malum
vel non est obiectum/ nisi quis dicat hoc esse obiectum. quia li.
ar. id respuit et detestatur. Hoc autem verum
obiectum/ id quod intendit li. ar. per actum proprium/
sive quod efficit. Alio modo contingit loqui de li. ar.
secundum quod recipit in creatura/ et sic est loqui de ipso. dicit
autem liberum. sic natum est exire in actum contra

posse peccare plus dicitur in potentiam quam potentiam. et plus habet secundum anselmum in li. de li. ar. quam
ex eo quod li. ar. s. quod li. est ubi deo potentissimum. quia li. ar.
li. non habet obiectum malum/ sive peccatum.

tis suscepti. et contrario in factum. Si autem loquimur
de ipso/ in quantum deficiens. sic li. ar. in quantum arbitrium
liberum potest exire in actum deliberatum/ quia defi
ciens/ exit in actum in factum. et ita in malum. sic
ergo patet quod li. ar. s. quod li. est/ habet obiectum bonum et exit
in bonum/ non in malum/ sicut rationes ad partem pre induc
ducte ostendunt. nichilominus tamen in quantum cum liberta
te habet defectibilitatem potest in malum. ita quod malum.
~~ita quod malum~~ non est obiectum li. ar. nec alicuius ar. s.
quod liberum. sed s. quod deficiens actus autem substra
tus cum sit deliberativus exit alicuius ar. secundum quod
li. et per hoc patet responsio ad primum obiectum. ad autem obiectum
solis operibus li. ar. debi laudem et vituperium.
hoc non solum verum est/ de hiis que li. ar. respiciunt/
s. quod liberum. sed etiam s. quod deficiens. sic in opus
aliquod veniens/ est vituperio dignum ratione defec
tus. quod non habet causam efficientem. sed deficientem.
sicut inferius manifestabitur. Ad primum quod obicitur quod
li. ar. de se eligit malum. dicendum quod si suffi
ciat ad eligendum malum/ pro eo quod facilius est
deficere quam proficere/ non tamen ad illud ordinatur principaliter
per quem hoc non competit ei secundum naturam proprie complementum/
sed potius secundum propriam naturam defectum. Preterea et si de se eligit
malum in quantum tamen eligit malum non in quantum tamen apparet
bonum. Ad primum quod obicitur/ quod inequales potestates sunt
ad opposita. dicendum quod hoc verum est in inequalibus potestatibus
defectibilibus/ in quibus non potest esse defectus. absit
enim quod illud philosophicum ~~...~~ sit verum/ in quo dicitur
quod deus potest peccata agere. hoc est enim contra veritatem et contra
augustinum. sicut in primo libro ostensum fuit et in suo
suo loco ostendetur. quod enim dicit rationales potestates
esse ad opposita. hoc non est quia sunt rationales. Sed quia sunt
deficientes. maxime si in eis oppositis in illarum
quorum unum est privatio alterius/ sicut se habent bonum
et malum/ et ita ex hoc non sequitur quod li. ar.
s. quod li. potest ad malum. Ad primum quod obicitur quod li.
ar. se ipsum potest in malum. dicendum quod et si se ipso per
sicut non tamen per se ipso sufficienter/ sed potius se ipso defici
entem se ipso ei potest deficere. nec oportet aliquid
inficiens addi ut exeat in malum.

Varie quidem de li. ar. in prima ad primum generis causam.
Et est quod utrum li. ar. ab aliquo agente
creato possit cogi. et quod sic/ videtur. tamen dam. quod
philosophus/ dicunt quod quedam sunt voluntates/ pertinentes
voluntatis. preter iuo. et quodam modo permix
te ex voluntario et involuntario/ sicut iactationem
merces in mare. et similia. si ergo involuntarium est
illud quod est per violentiam/ aliquas operationes exeun
tes alicuius ar. contingit permiscere violentia.

Sed deus non diligit eum quod plus omnium bonum est duo sed hoc vel facultate vel experientia.

non causa non tamen verum in voluntatibus potest.

non tamen repeticio. si deum studiosus peccata agere.

g si ꝯfugit magis ⁊ min̄ ꝑmiscetur ꝯtingit
eas sup ee īuoluntarias ⁊ coactas uiolēciā.
g si li. ar. cogi pōt in actōne sua // Itē
Violēciam
maior uirtus pōt inferre ꝯ minori. s; q̄ p
i̇ferre uiolēciā pōt ꝯ pelle. g minor uir-
tus a maiori pōt ꝯpelli. s; alt̄q uirtus potencior
ē li. ar. uiatoris. ut pote angli g saltē
ab anglo li. ar. uiatoris pt cogi // Item
si aliq uirtus pt īpedi ab actu suo pt ui
olentari ⁊ si sufficient pt īpedi sufficient
pt uiolētari. ⁊ si sufficient pt uiolētari pt
cogi. cū g li. ar. ab actu suo ⁊ usu īpedi
possit. sic p; q̄ dyab' pt auferre usū li. ar.
ī facē cū furiosū ꝯ q̄ [illegible] abeo li. ar.
uiatoris pt ꝯpelli ul' cogi // It qm̄ uidē
ē uirtus aq̄ moti a q̄ neccē moueri indiu-
s; multo maiori uiolo ꝯiungit aīa corꝯ. q̄
ꝯiungat iudius aque. g moto corꝯ neccē
ht moueri affectus aīe. Si g aliq uirtus
cāta pt cor' tīsmutare potit p'os li. ar. itē
⁊ ꝯpelli etiā ipō nolēte // Itm sic se ht i
tellc ad v'ū ita se ht affcc ad bonū. s; in
tellct ꝯpelli pot ad ꝯsēn ad v'. g ⁊ affcus
ad amand bonū. si g li. ar. n ht ad q̄ neccē
inclināre q̄ ⁊ ipm ꝯpelli possit pactōm
alic' agentis cāti // It agens cātus sua
actōe pōt libm ar. cogē coactōe īducēte
q̄ ē disp̄o p' coactōis suffi̅ciētis s; disp̄o p̄fic
cōre sui itatōm ⁊ itentōm pōt ī ncitas.
g ur. q̄ si uo̅ltas possit cogi coactōe īdu
centē q̄ p̄cessu t̄pis ꝯpelli pit coactōe suffi̅
[¶ 9ª]
pactōe; alic' cātur // S; ꝯ. b. deli. ar.
uo̅ltas p'ſigpulta sui nobilitāt nulla cogitur
necitāte. Si g uo̅ltas ancille pōt cogi ꝯ li; n̄
ē ob adm̄ ip'i li. ar. libtatē. g li. ar. a nulla
cāta cogi pt // It si aliq cāta possz li. ar. īd
cogē. s; marie ꝯpetet ipi dyab' deq dr̄ Job
xl. nō ē ptas sup t̄ra q̄ ei pit ꝯ. si g dyab'
li. ar. uiatoris n̄ pt cogē. q' t̄c facē p'os ꝯ
tinue peccarī. uī q̄ nulla alia cāta pit ip;
cogē // It nulla maior ꝯpulsio pt fieri
li. ar. hōis q̄ p' interētōm mortis. s; mortis
[¶ phī q̄ ethicor' finis oim̄ terribiliu(m) mors]
intentatō ad ꝯpellūd li. ar. n̄ sufficit. sic
pōt p; i martirib; scīs ⁊ aliis. qm̄ aliq cāta
[q̄ poci uoluerūt mori q̄ fidē sua negare ꝯ nō vi q̄ li. ar. ab]
possit ꝯpelli // Itm si li. ar. ē ꝓ id q̄ ē
supmū ī aīa cū ipius sit regē ⁊ mouere
oms p̄ces s; eo q̄ supmū ē ī aīa solus deus
[¶ faß]
maior ē. g nulla cāta pot sup id. nulla g cā
tura pot ī hōis li. ar. ꝯpellend' // S; ad p'e
dictor intilliciā ē nod' q̄ ē loq de li. ar. q̄
[¶ ꝯ]

ad actū exterioꝛē. ⁊ q̄ ad actū interioꝛē. sine
q̄ ad actū ꝓpiū. ⁊ q̄ ad actū alienū. si loq
mur de li. ar. q̄ ad actū exterioꝛē sic ꝯ tali
um actuū pt interuenire coactio. pt enī q̄s
ꝯpelli ut genua corā ydolo flectat. ⁊ ut
manib; ꝓpriis thura altarib; īponat ul' in
tendat. Si au loqm̄ q̄ ad actū īterioꝛē qui
s. ē uelle ul' eligē. aut ꝯsentire sic ꝯ tal'
actus pōt li. ar. aliquo mō īduci. pt ⁊
īpedin. s; nullo mō pt ꝯpelli. Induci quid
pōt qm̄ amat ad ase ⁊ q̄ ītra se ē. vn p
oblōm alic' rei amate ul' ablatōe; pōt i
duci ad ꝯsenciendū in aliquid in t'ra effi
cacia p'suasione. p q̄ modū ydolatris tēp
tabant scōs mirēs ꝯsentire in ydolatriā mō
ꝑmittendo delectabilia mō infligendo trist
tia. ista tn̄ inductio longe distat a coactōe.
sic ꝓbat ipē exitus q̄ nec blandimentis
alliciuntur nec tormētis t'rrim ad ꝯ potuit ut
aīm ualitē mutauerunt ⁊ sic li. ar. īduci p.
q̄ amat ad ītra se ut pote uitā tpalē.
ul' ad ꝯsilēt q̄ pt agens cātū ꝯferre ul' au
ferre pt ⁊ īpedin p̄pt īclinatōm ⁊ ꝯsue
tōm sui ad oppo; q̄ sub ē uirtuti cātue. vn
bn̄ possz aliquis aliū ita lede q̄ usū li.
ar. amitteret. ex h; tn̄ li. ar. n̄ cogēt coac
tio eī pōt li. ar. actū ⁊ usū. s; ligatō ul'
īpeditō tollit. ⁊ itm ī peditō ꝓuenire pōt
ab īferiori. coactō ꝓuenire ht a superiori. hic
ē q̄ li. ar. ~~ut inquantū libm fol~~ ⁊ si
pit īduci alligente creato rōne boni
exterioris amati ⁊ pt īpediri rōne ꝯuencti
corꝯ nō pōt cogi q̄ actus ꝓpiū. hac enī
~~libtatē~~ dignitē ht li. ar. ut nisi libmus
li de libm. ⁊ q' ig' li. nulli agenti cāto li
c̄cū cātō coactō sit a superiori nullus agēs
cātū pōt ipm cogē. vn ꝯ ꝯ it rōnes h
ostendentes // ad i'd aut q' ꝓ ob inquirit
q̄ ē actio mixta ex uoluntario ⁊ īuoluntario
dd' q̄ id intelli de actōe exteriori ⁊ q̄ ad illum
pōt interuenire coactō ꝓ intelli ī de inuo'lio p
ut dicitur īuo̅ltariū p uiolēciā coactōis suffi
cientis s; solū inducentis // ad ꝯ q̄ ī obiā
q̄ maior uirtus pōt uiolentiā inferre n̄a p
ꝑo. q' q̄ ad libtās dignitē sic ostensū fuit
ī p'o pbleme. oms cāturs uirtutes ht euli
tates. n̄ vna nata ē ꝓ ultam ꝓuenientes
ī alteram agē. ⁊ ip̄e hoc nec alterā uiolentare
nec cogē. cū eī dicitur q̄ maior uirtus pōt

violentari in amore. sed voluntate habet, si per quam ma-
ior est naturalis agere in amore. Ad primum quod obici-
tur quod liberum arbitrium potest in sua actione impediri, dicendum quod verum est,
tamen non est cogi; non sequitur quod possit cogi. Impedimentum
enim privat actum libertatis arbitrii, sed coactio ponit
actum liberi arbitrii et similiter cum hoc ponit ~~quod aliquis actus sit eius~~ eius
qui non sit libertatis. Et ista est impossibilia. Sic suppo-
nitur quod aliquis actus sit voluntatis et non sit volun-
tarius, et hoc includit contradictionem. Et ideo ista non co-
git. Ad secundum quod obicitur quod aqua mota necessario movet ra-
dius ei coniunctus, dicendum quod non est simile, propter hoc quod ra-
dii multiplicatio est similis, ut patet: lux se ipsam non
multiplicat, cum fuerit medium sibi aptum, et sic multi-
plicatio radiorum est necessaria, et reflexio ipsorum est
necessaria, et refractio. Et propter hoc cum aqua variatur alio modo susci-
pitur radius. Ideo necesse est ipsum alio modo reflec-
ti. Liberum autem arbitrium potest cohiberi cum in suum actum
voluntatis exit, et se ipso est principium actus variationis. Non
enim sequitur quod sit aliqua mutatio corporis coniuncto. Ad
aliud quod obicitur de ypostasi (?) [illegible] ad ultimum et affe-
ctus ad bonum. Dicendum quod et si aliquo modo sit compa-
ratio consimilis, non tamen est omnino similis. Quoniam sic os-
tensum fuit supra libertas arbitrii plus se-
tenus ex parte motive quam cognitive, et ideo coactio
plus repugnat affectioni quam repugnet co-
gnitioni. Et propter ea non sequitur quod si intellectus
potest cogi, quod et affectus. Ad quartum quod obicitur quod per
inductionem. Dicendum quod et si inductio videatur esse quae-
dam coactio, maxime secundum humana iura, quae dicunt
id quod fit cum metus non esse [illegible] maxime
de eo metu qui potest cadere in constantem virum, pro
eo quod considerant exteriora opera secundum voluntatem,
tamen ista inductio stat cum libertate voluntatis. Nec
ei repugnat in aliquo, sed potius repugnat
plenitudini amoris et voluntatis. Non enim ita plene vult
aliquis quod vult ex inductione sicut quod vult absolute. Sic
patet de actione mali in mari: mercator tamen sal-
vatur in eo libertatis et voluntatis. Unde talis me-
tus apud deum non excusat a culpa. Sicut apparet
per [illegible] in negatione a Petro facta. Et propter hoc non sequitur
quod si potest a creatura induci quod possit cogi. Ad
ultimum quod obicitur de dispositione quam habet voluntas
Ad perfectionem. Sed enim verum est quod voluntas naturalis et actus
concernat ad unam determinatam coniunctionem, non autem
verum est de voluntate quae absoluta est, et ideo defecti-
bilis; sed illud locum habet in eo quae dispositionis
est eius et [illegible] et perfecta, sicut est disposita pro-
[illegible] talis autem non est in proposito, ut ostensum
est supra. Et sic patent obiecta.

unito quod deliberativum arbitrium in operatione admovens
pro illis ad ipsum deum. Et est quod utrum liberum arbitrium potest
a deo cogi. Et quod sic videtur Luce xiiii: exi in vias et
sepes et compelle intrare ut impleatur domus mea.
Si ergo in domum dei non contingit intrare nisi per usum
liberi arbitrii, et deus intrare compellit, videtur quod liberum arbitrium cogit.
Item Io. vi: nemo venit ad me nisi pater traxerit illum.
Sed adtrahi non est nisi per liberi arbitrii actum. Si ergo liberum arbitrium non
venit ad filium nisi trahatur a patre, et tractus est motus
violentus, sicut dicit Phi. liberum arbitrium a deo violenta-
tur et cogitur. Item Prov. xx: sicut divisiones a-
quarum ita cor regis in manu dei quocumque [illegible]. Ergo si liberum — voluerit inclinabit — in cap. xxx
arbitrium inclinatur ad unam partem contradictionis, quamvis ad
illam inclinetur, deus potest perficere facere quod velit oppositum,
ergo potest cogere liberum arbitrium ad volendum. Item omnis creatura — obedientia
est imperfecta respectu creatoris. Ergo si liberum arbitrium alicui creaturae
adeo est, necesse est ipsum esse in perfecta obedientia respectu dei.
Ergo si aliqua virtus potest a deo compelli, potest et virtus
liberi arbitrii. Sed deus de aliis creaturis potest facere ~~dum~~ — quia nam [illegible] ergo [illegible] liberum arbitrium per [illegible]
dum super humanum, quod possit liberum arbitrium humanum super — contra libertatem ergo per ipsum
aliquod brutum. Sed homo potest ad brutum cogere ad — compellere. Item potest plus facere
aliquam operationem inferendo sibi violenciam. — liberum arbitrium divinum
Ergo multo fortius virtus increata potest cogere volun-
tatem creatam, sed angelus super hominem. Ad oppositum: tamen non — Contra
potest deus facere contra naturam quam bonam instituit, quod non
potest facere contra voluntatem suam. Si ergo deus volun-
tate liberum arbitrium dedit homini in potentia esse cum deliberativo arbitrio fa-
cere contra indicium sibi libertatem. Sed si ipsum cogeret,
contra libertatem eius faceret. Ergo liberum arbitrium cogi a deo est
impossibile. Item Augustinus xix de civitate dei: id est enim
cuique rei naturale quod de ipsa facere disposuit omnipo-
tentis voluntas. Ergo si nullum naturale est violentum,
nichil quod facit deus est violentum ~~nec quod facit deus~~
~~est violentum~~. Si ergo omnis coactio est per violenciam et
contra deliberativum arbitrium faciat, nulla potest a deo in-
ferri violencia, ac per hoc nulla coactio. Item — a libero
voluntas secundum ipsum vult, quia cum vult, vult se vel-
le, et se ipsam movet. Sed impossibile est voluntatem ad
velle plene, cum id velle sit a voluntate se ipsa
movente. Et propter hoc voluntas velit se velle, ergo impossibile
est liberum arbitrium cogi non solum ab aliquo creato, verum
etiam a deo. Item nichil aliud est cogere aliquem facere
aliquid quam coactum quod faciat id invitus. ~~Ergo liberum arbitrium~~
Ergo liberum arbitrium vel voluntatem cogi ad actum proprium non est
aliud quam quod voluntas aliquid velit invita. Sed si est in-
vita respectu alicuius, id non vult. Ergo voluntatem cogere
nichil aliud est facere non facere voluntatem simul et
velle et nolle. Si ergo duo contradictoria simul esse non — suppositio: duo contraria simul esse
tamen est impossibile creature, verum etiam creatori, patet — non cadit in potentia

r c. // Item tūc aliq̄ uītus cogit/ qn̄ ad opp̄o
sit̄e inclinatōis mouet. s3 li. ar. eo ip̄o q̄d
libm/ ita natūr inclinat̄ ad unū opp̄o/ sicut
ꝛ ad reliquū. g̊ libtas eius saluatur ī incli
natōe adutrūq3 opp̄o/ sīū ad hec inclinetur
sīū ad id. si g̊ coactō excludit libtatē/ ꝛ lib
tas nō excludit ad utrūq3 inclinetur. g̊ cū nul
la inclinatione cogi pōt libtas arbitrij.
S3 nō ē alius modus ip̄m cogendi/ n̄ i ēclin
ādo ip̄m ad ād uolitū. g̊ imp̄oblē ē ip̄m
cogi/ n̄ pmouens ēātū. n̄ ꝑ agens pmū.
Rx [margin] // uō qd p̄dictū/ intelligēa ē notā. q̄ cū q̄r ut
li. ar. possit cogi ad. ad/ q̄ illud pt intelligi
dupl̄. aut ita q̄ intellat/ q̄ possit auferre
libtatē. ꝛ auferendo libtatē ī sup̄ ducē
coactōnē/ ꝛ h̄ mō nlli dubiū ē dz/ qn̄ d̄s
possit h̄ facē/ q̄ ē dei in̄ftate sūe potēcia
mō/ ul̄ intellat q̄ dē cogit. li. ar. salua ꝑ
ꝑpetate libtatis/ ꝛ eius n̄. ꝛ h̄ m̄ n̄ solū ē
ī p̄oblē/ s3 ꝛ n̄ ī tellibile ꝑ eo q̄ ī plicat in se
duo ꝯdictorie opp̄o. ex h̄ ei q̄ li. ēēt ad
ult. libe ult. ꝛ ex h̄ qd uolūtariu3 ēēt aliq̄d
ult. ꝛ uolūtarie ult. ꝛ se ip̄o mouēte ult. ex
h̄ aut̄ q̄ cogitur ad uult/ fcuill̄ ult. ꝛ si
quid ult. ī inuite ult. ꝛ si qd ult. ab alio
ult. q̄ uiolentū ē/ cui ꝑ n̄ ꝯfert nich conferē
te ui passo. g̊ li. ar. simul ꝛ semel ēē libe
rū ꝛ cogi/ et ēē uolūtariū ꝛ nō uolūtariū
ēē a se ꝛ nō a se. si g̊ ī p̄oblē ē/ q̄ claudit in
tra se utrāq3 ꝑtē ꝯdictōis. nō t̄m ē ī po
tēcia/ ꝛ sed ī cātei ēē nec. q̄ illud posse
n̄ ē posse. sic ī p̄o libro ostensū ē. planū
ē q̄ libm ar. s̄m hūc modū intelligendi/ ad
cogi ē ī p̄oblē. uñ ꝯdē ꝯ rōnes adh̄ īducte.
ad in̄telligenciā aut̄ rōnū ad opp̄o adducta/
notā ē/ q̄ diffē dīr uolūtate inducat ꝛ uolū
taē mutari/ ꝛ uolūte cogi s̄c. n. ī duā d̄z qn̄ ali
qua ꝑsuasio fit/ qua disponitur ut ad ali
qd ap̄p̄oblē ī clinet/ que si ualde intēsa sit
nom̄ coactōis sortitur. q̄uis n̄ sit ūa coa
ccio/ ut ostensū ē sup̄. ¶ Tūc aut̄ uoltās mu
tatur/ qn̄ ip̄a uolente omnipotenti uītute af
fectō ī mittit ei ad ꝯtrariu3/ ꝛ de nolente fit uolēs.
ita q̄ una affcō expelli/ ꝛ alia ī ducit. sic
ꝑ eū deus de amatore t̄palium/ ꝯtēptorē
facit [margin] // ꝛ hec d̄r ēē quedā ꝯpulsio/ ꝛ ēētio dīna/ ut
uolūtas a te sep̄atur/ cui ꝑ amoris ꝯ
glutinū forti uī gebat. ¶ Tūc aut̄ uolū
tas d̄r cogi/ qn̄ ī tellr̄ ꝑpat ī uita/ ad uelle/

ꝛ repugnātē actu uolūtatis deliberatiue/ ali
ena uītute mouēte/ ꝛ repugnācia manente/
ad ād uolendū inclinat. ꝛ h̄ duo opp̄o ī pli
cat/ sic ostensū ē. ꝛ uolūtas g̊ īndiuā pōt ab
agente creato mutari uō ab alio n̄ pt/ n̄ ab
agente in cāto. cogi uō ab aliquo nō pōt.
ꝛ ꝑ facto dīc. B. q̄ libtas uolūtatis ē ita ple
na suo mō in cātū/ sic in cātore. ꝛ q̄ ī oībz re
ꝑitur ex illi. h̄ ei sicut sup̄ explanatū ē fuit [margin note]
ī telli. q̄ ad coactōis ꝑuēnit. ꝛ ꝑ hec manifestū
ē illud/ ad aug̊ rōnes. q̄. n. d̄r ī scriptū dīm
uolūtatē hoīs ꝯpelle/ ꝛ uolūtē hoīs ī hec. ꝛ
uolūte h̄ ad quoq3 uoluit inclinarē. sic ostendit
ille tres p̄e aug̊. h. n. intelli. nō q̄ uolūtas co
gat. s3 q̄ uolūte cātā/ n̄ solū inducit/ sicut
ages cātū/ ūm ꝛ ī mutat/ ī mittēdo affecōes
uarias/ ī q̄ ī missione n̄ ē coactō ꝑ eo q̄ ita
ī uolūtate uolo id q̄ d̄s ī mittit/ sic id q̄ ex me
~~uolo~~ ip̄o uolo/ ꝛ si ad uolendū uolēs uolo/ nō
ī uitus/ ꝛ ī ī uolendū ad nich ꝯpellor.
// ad id q̄ ob/ q̄ deꝑfca obediēa cātūe dd. q̄d
ex ꝑte rōnis pcius pt ꝯcludi oppositū/ q̄ ꝑ
positū. q̄ ei ubi ē obediēc ꝑfcā. ꝛ li. ar. r
di. ad oīa q̄ deus uoluit. sic h̄ ē mouēri
sic pila ad oīa ꝯ. q̄ d̄ ꝯ de ip̄o/ ul̄ ēē ip̄m [margin] ꝯm.
faciat/ n̄ ꝯpellit n̄ uiolentat. nec ꝛ alicui
cātūe violenciā inducat q̄m ad illā pōm
obediē. q̄ aut̄ ad pōm spal̄ n̄/ bn̄ alī ī fit
violenciā/ ī miraculoꝝ opatōne. s3 tal̄ uio
lencia/ infert uītuti n̄ali/ n̄ uolūtati. q̄ uītus
illius sic ē determīata ad unū. ut si trahat ad
oppositū/ h̄ ē ꝑ uiolenciā/ uolūtas uō uītib3 libere
ē ad utrūq3 opp̄o/ sic ꝛ de ꝛ pila/ h̄ ē uīt libera
tē ad motū // ad id q̄ ob/ q̄ plus pt li.
ar. dīmū sup̄ hoīez ul̄ hūanū ꝛ c. dd. q̄ ūm
ē in hijs q̄ posse ē posse. posse a' cogē libtum
h̄ ē pōs. s3 posse cogē li. ar. manēs libm. hec
ē inordinatōis/ ꝛ ī pōs. sicut ꝑus ostensū ē.
coactō. n. nō sic repugnat n̄ brutali/ sicut
repugnat libtati arbitrij/ ꝛ ꝑpea illa ob nō
ꝯcludit.

Sexto ꝛ ultio q̄ de li. ar. ī capitur ad cuius
ꝯmentū/ ꝛ ē qo/ utrū ꝑ ī ceptitudinē
corpis/ ligatū h̄at/ q̄ ad usū. ꝛ qd sic ur. b. de
li. ar. ī sanis ꝛ ī fantib3 ꝛ dormientib3/ nich
q̄ agant ī putatur. s3 hec ē n̄ ē. n̄ q̄ caret
usu. li. ar. ꝛ h̄ nō ē n̄ ꝑ aliqd ī pedimētū
ꝑpter corpis. g̊ ꝛ c. // ī ē h̄ ip̄m ur. ēē.
q̄ uir sēs ꝛ castus/ cui cāitas ē magna

[left margin] ꝛ cogi tū ē aliud q̄ actū li. ar.
[left margin] ¶ […]

frequenter in sompnis consentit operi peccati quod nullo modo faceret tempore uigilie. ergo in sompnis ligatur actus libri arbitrii. sed hoc non est propter lassitudinem et ineptitudinem ex parte corporis. ergo etc. Item defatigatio potest deficere id quod positum est. Si ergo impedit aliquis actus quod ambulare est adnisum liberi arbitrii. propter ineptitudinem corporis necesse est et usum liberi arbitrii impediri. Item actus pertinentes ad liberum arbitrium et opus intellectus que propter ineptitudinem corporis impeditur sicut patet in dormientibus et in freneticis et pueris dicatur quod corrumpit quodam interius corrupto. et hoc docet ipsa experientia. ergo etc. Item sicut hic lassatur in tenacendo sicut et lassatur in cogitando et imaginando. sed quia corpus lassatur in tenacendo non indiget quiete sompni in quo impeditur ab operationibus sensuum. ergo pari ratione necesse est liberum arbitrium propter lassitudinem corporis ab actu et usu proprio impediri. Sed contra .iii. reg. iii. refertur historia quod dominus in sompnis apparuit salomoni et multo petitionis quam fecerat dedit ei sapientiam multam nimis. Si ergo meruit apud deum et sapientiam suscepit et ineptitudinem corporis congrue in sompnis liberum arbitrium in hominis. uidetur quod propter lassitudinem et ineptitudinem corporis contingente in sompnis liberum arbitrium ab actu suo non habeat impediri. Item gregorius super iob. terrebis me per sompnia. loquens de nocturnis illusionibus. sed malignos spiritus agere superna dispensatio benigne permittit ne electorum cordibus neque ipsis saltem a passionis premio sopore uacent. ergo contingit in sompnis mereri. ergo propter ineptitudinem corporis liberum arbitrium non amittit usum proprium. Item anima quantum ad propriam operationem intellectiuam et liberum arbitrium nullius partis corporis est actus in illa operatione exercet per aliquod organum. ergo quod corporale organum uel ledatur ut fiat ineptum liberum arbitrium non perdet usum suum. Item quanto anima magis recolligit ab exterioribus ad interiora. tanto magis uiget opus interiorum. sed cum ligantur organa sensuum exteriorum intro colligitur uirtus anime ab exterioribus ad interiora. ergo tunc maxime debet uigere opus interiorum. sed penes hanc attenditur liberum arbitrium usus. ergo quando usus corporis efficitur ad sentiendum ineptum ut potest per sompnum liberum arbitrium. tunc debet habere potissime usum proprium. Item unde futurorum sicut est rationis maxime eleuatur. sed in sompnis potissime sic fit reuelatio et prouisio futurorum. ergo altissimus actus rationis uiget in sompnis cum est ineptitudo ex parte corporis. pari ratione et usus liberi arbitrii. Item multo magis pendet ex corpore uis fantastica et ymaginatiua quam uirtus intellectiua. ergo si propter ineptitudinem ex parte corporis quod quidem est in freneticis uel et in sompnis non impeditur opus fantastici immo uiget.

uidetur quod non debeat impediri opus intellectiuale et ergo quod cum opus liberi arbitrii uel cum intellectus nullo modo perficiat exercendum. Dicendum est hoc quod impeditur et ligatur propter aliquam ineptitudinem siue ex corporale organum et eciam si impeditur cum minus pendeat ex corpore quam uirtus fantastica. hoc est quod magis perdit usum suum in sompnis quam fantastica uel ymaginatiua et ratio est quia ad actum liberi arbitrii maxime sit potens et libera. Ideo hoc est quod propter ineptitudinem ex parte corporis facile tollitur usus liberi arbitrii. quam aliquis actus rationis. In sompnis enim aliqui habent rationales actus morales et in furiosis similiter hoc uidemus quod multa dicunt que non possunt dici nisi rationem habeant. et ad interrogata respondent. Inuenitur tamen deliberationis usus liberi arbitrii. et omnia hoc difficilem faciunt questionem. Ideo quod et si ad hanc questionem facile sit respondere cum quod uidetur liberum arbitrium ligetur per corporis ineptitudinem quam ad nisum quem ipsa experientia hoc plane docet et manifestat quod ligatur in paruulis et dormientibus et furiosis. ad illam tamen questionem que hanc consequitur uidelicet quomodo ligatur liberum arbitrium ex corporis ineptitudine. cum non sit per alligatam organo ualde difficile est respondere et assignare causam. Intelligendum tamen est quod est quod duplex modus satisfaciendi huic questioni quidam dicere uolunt quod usus rationis uel et liberi arbitrii impeditur et ligatur ex corporis ineptitudine. propter anime conuersionem quandam uel propter obsequium corporalis prouisionem tamen uero est modus dicendi quod propter operationis rationalis quandam continentiam. Primus autem modus est propter corporis et anime unionem ad talem conuersionem propter conuersionem. dicunt aliqui animam impediri ab actu rationis existente ineptitudine ex parte corporis. aut enim est corpus ineptum ex aliqua lesione interiori. sicut est in furiosis et freneticis et tunc anima cessat ab operatione intelligendi propter hoc quod nimia compassione conuertitur ad corpus ratione nobilis organi lesi. aut est ineptum in perfectione que est in membris et organis sicut est in paruulis. et tunc anima adeo est intenta gubernationi corporis et ardor quasi presens corporis rapit quod quasi obliuiscatur sui propter nimiam conuersionem ad corpus suum quod est ex organorum lesione siue imperfectione contingit usum rationis et liberi arbitrii impediri. Sed hic modus dicendi non plene satisfacit audienti. enim quod uehementer dolor ex parte corporis in extremis fere rationis usum non impedit. et tamen anima illum dolorem multum refugit. Item in sompnis magis conuertitur ad corpus quam in uigilia. Si ergo conuersio que est in uigilia usum rationis non tollit pari ratione uidetur quod nec conuersio que est in sompnis. et regimen corporis tantum est eius modi dicendum uidelicet quod liberum arbitrium usum habet impediri propter prouisionem obsequii corporalis et si enim opus intelligentie non fiat per organa

Item ad animam — In anima — ad animam — Respondeo — cum — Quod omnibus rationibus sit melius soluio quod hic uideretur sic potentia — usum suum

nichilominus tamen virtutes sensitive [ipsi] intellective
faciunt aliquod obsequium adeo quod exerceat suum
actum ... dupliciter ei obsequuntur virtutes sensitive
intellectui in actu intelligendi. Uno modo quia offert illa
fantasia intellectui possibili sicut obiectum offertur speciem
coloris, et in hoc est quod intellectus indiget [illegible] habitudi-
one quod dum est coniunctus corpori. Et ideo quando lesio est et in-
eptitudo ex parte organi potentie sensitive et sic perturbato
fantasmate impeditur usus intellectus [illegible] et in-
tellectus propter hoc quod aufertur sibi debitum obsequium,
sicut oculus non potest impediri ab actu videndi propter
obscurationem alicuius [illegible] in re visibili que habet
in speciem offerre et visum [illegible] exercitare. Set
si iste modus diceretur, adhuc non satisfacit [illegible] eo quod nos
videmus operationem intellectus impediri non solum impedimento
ex parte [illegible] virtutis sensitive
ut potentie ymaginative et fantasie, set etiam intellectus
et memorie intelligibilis aliquas species in se habet
abstractas, quas in se et penes se conservat, quas anima
secum trahit cum a corpore separatur, quod ei obse-
quio fantasie et fantasmatum excepto intellectus
usum habere debeat [illegible] horum quorum habet in se habitum.
Et hoc plane falsum est quia homo impedit a consideratione eorum
quorum non cognovit [illegible] propter tamen est [illegible] modus dicendi quod
operatio intellectus et voluntatis exercetur in corpore habet impedimentum
propter quod anima communicat operationis [illegible] communicat autem quodam
modo intellectiva operatione sua corpori coniuncto cum [illegible]
ei esse, et ex eis fiat unum per essentiam. Non solum igitur
anima est vegetativa et sensitiva set etiam est intellectiva. Anima enim
rationalis adveniens corpori humano sicut ex sua unione
facit ipsum esse [illegible] et animatum [illegible] facit esse hominem. Ideo
sicut aliqua operatione communicat corpori et facit unum et in-
de facit alia, sic et aliqua communicat [illegible] quod facit hominem. Licet
non omnino uniformiter. Differenter enim communicat anima cor-
pori respiciunt potentiam vegetativam et sensitivam et respicientes
potentias intellectivas. Nam operationes sensitive et vegetative sic communicat
corpori ut sit in corpore et per corpus, sic et ideo [illegible] corpori non
enim nutrit anima nisi mediante organo corporeo, non nutrit
nisi quod dum est in corpore. Intellectiva autem sic communicat anima corpori
ut sic intelligat cum corpore aliquo modo conveniunt tamen non
intelligit per corpus. Sic intelligit ei in corpore ut tamen in-
telligat cum est separata a corpore, quia ideo dum est in corpore
communicat ei rationalem operationem [illegible]
ex parte corporis habet illa operatio impedimentum. Set iste modus
dicendi calumpniam habet [illegible] quod dicat quod operatio intellectus
aliquo modo communicat corpori, cum non videatur philosophum et
philosophus [illegible] videatur expresse in [illegible] alium. Unde dicit
quod intellectus est abstractus [illegible] propter hoc quod nullo modo est in-
mixtus corpori. Et hoc ipsum dicit in tertio de anima. Et ideo

et sic credatur quod homo intelligat, nullo tamen modo procedit
nec de toto corpore nec de parte quod intelligit. Unde
videtur quod hoc dicatur de toto coniuncto ratione partis [illegible] anime.
Sicut cum dicitur homo est albus, hoc dicitur solum ratione corporis. Et
propter hoc est [illegible] modus dicendi quod operatio anime in corpore impe-
dimentum habet propter corporis [illegible] et hoc ideo est unio anime
et corporis ad unum [illegible] quod est unum per
essentiam. Et ideo debet propria operatio sua quod est unum.
Hec autem operatio non est unius tantum [illegible] sed motum
vegetativa set animalis et intellectiva. Et propter ipsam unionem
non tamen pendet anima ex corpore quod ad actum sentiendi set
etiam quantum quod ad actum intelligendi vegetandi et sentiendi. Sic
quod dum est in corpore set longe aliter et aliter [illegible] quod
ad actum vegetandi et sentiendi sic pendet ut nullo
modo possit illos exercere nisi in corpore. Non autem sic
de actu intelligendi, sic et pendet ut illos actus
exerceat per corpus et per organum corporeum. Non sic [illegible]
de actu intelligendi. Dicitur autem anima sentire per corpus et non
intelligere per corpus, quia cum duo conveniunt ad actum intelli-
gendi et sentiendi, videlicet recipere et iudicare. In re-
cipiendo receptio speciei est a corpore. Set iudicium
est a virtute. Set in intelligendo utrumque est a virtute intellectiva,
videlicet ab intellectu possibili et agente et species intellecta
dicitur unus non alligata materie et operatione huius potest
habere et est separata a corpore. Quod dum autem est in corpore
non omnino intelligit per corpus sic non est anime in corpore aliquo
modo pendet exercere, quamvis non pendeat ex ipsis
anime in sensu, adhuc quod anima sit in corpore necesse est [illegible]
debite disponatum esse et ad [illegible] dispositionis corporis
quod animas aptas non esse in corpore. Sic quod dum anima est in
corpore intellectus suus non est sine corpore et sine aliqua
dispositione ex parte corporis cuius actualitas generat ac-
tum intelligendi, sicut congrua dispositio corporis debat
existentie anime in corpore [illegible] eius dicitur. Illa autem
actualitas attenditur per id quod est supremum in
corpore, et quod ad nobiliores spiritus qui locum habent in no-
bilissimis organis corporis et quoniam cum id aufert ab eo
aliquid, propter aufert ab eo id quod est in eo excellentis-
simum, et est aliquid virtutis debilitat propter aufert altis-
simum quod id quod est actum summum. Hic est [illegible] lesione
corporis cuius colligitur id [illegible] quod causa conformat
organum sensitive, et ideo fumositates ascenden-
tes ad cerebrum que perturbat spiritus in sompnis [illegible]
[illegible] infirmitatis. Vel quecumque alia lesio
organorum in quibus resident spiritus subtilissimi et no-
bilissimi corporis, facile impedit usum rationis [illegible]
magis [illegible] ideo quia impeditur ex parte
[illegible] rationis et quia magis impedit rationis quod adventus
[illegible] ad alios actus rationales, quos

[illegible] [illegible] ad actum [illegible] perexiguo [illegible] impedito [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] actum [illegible] actus [illegible]
[illegible] ad [illegible] impedimentum voluntas [illegible] impedire [illegible]
actus anime [illegible] corporis non tamen [illegible] ut dicit philosophus in [illegible] de anima ideo [illegible]
[illegible] sensibilibus et ideo illa [illegible] vel impedita [illegible] impedire in exiguo usu [illegible]

in sompnis et furiosis aliu dignoscat hic act. ii.
li. ar. dic dominium pot et actus. sic sup dete
minatum e. et quando cum ipedit aliquod uiris opativa
po aufert ei actus ille / q ei tenet p sua pficie
tionem / sic pz cum ag i furnat ipedit / fucilius
ei aufert po uidendi / q po ambulan
di. sim facilius ipedit hic actus q ille. sic
in ppolito facilius et frequentius q auferri usu
libitatis / q q actum pot intellectus. q ide q
sunt rones often dentes. q li. ar. i ceptione exp
te corpus ht impedit q ad suum usum / sic ipedit
infantibus et furiosis et dormientibus. ad illud
q po obi in oium de petitione salomonis / que
fuit in sompnis. dd q id fuit aut gre spalis /
et pvilegii no legis coiis / q i sompnis potuit
mereri / et dignus fuit exaudiri. aut etiam hoc
dicitur n qr deo dormiendo placuit. sz q ante ui
gilando et in peregrinando deo placuit. et
q i uigilia placuerat deo per reuelatione uolu
it manifestare in sompnis. frequenter enim i sop
nis q in uigilia agere osueuit. et p hoc pz ad
q n. dicit sicut uidere in sompnis mereri. hoc
de e q ex ratione supra habeo. q placuit
i sompnis / p modum meriti i uigilia / sic ut pec
catum timeri de i pollutione nocturna / q sua
cogitatione precessit. ut de cau recordatione
postmodum delectatur. ad id q obi qd
ala sm opone i intellectiva n e actus alicuius
ptis corporis. ita pz ratio ex predictis. quamuis n. no
operet per organum corale / indiget tamen adhuc q ala o
peret i mediis / uel e corpus nobiles sint et nobilia
organa in debita actualitate et dispone corporis sicut
pus ostensum e. et quando h dispo tollit parti in
ceptione ceteris potentiis actus ronis et usus li. ar. ipe
ditur. ad id q obi q aia i sompnis reuo
cata ad interiora dd q uerum e. sz no q ad oes
opones iteriores. sz q ad opones uiles. nam
sompnus e quies uirtutis alicuius i tensione
illum. et ideo no sequitur q usus ronis et li. ar.
i sompnis intendat / cum h pcr ontingat sub
uiribus alibus / q uilibus. ad id q obi q i sompni
aia uidet futura dd q sicut de tali fuit e
sup. d. vii. p i sompnis no e pusio futuri
n uisitatio euitat aliqualiter / sic de ecc. xviii.
magis aut deus uisitat in sompnis q in uigilia i
tenendo futura / tamen ppter hoc q aia i uigilia est
dispa q de exteriora sensibilia ophendenda / tum
ei q deus q posuit tenebras latibulum suum
ad sui ipsius celsitatem / magis uult i sompni

q in uigilia reuelationes facere. tamen tamen i sop
nis magis agat ho q agat. tamen i reuelatione
diuina plus se ht ho p modum suscipientis /
q agentis. tamen et q i sompnis medium tenet
ho inter mortuum et uiuentem / et uita quada mo
a uita hui mundi recedit. de qua de. exo.
xxxiii. dt no uidebit me ho et uiuet. ex hoc
g no pot oncludi / q usus li. ar. sit i sompnis
quamuis ibi ontingit reuelationes fieri / q tamen i sompni
magis agit aia q agat. sz usu li. ar. magis
agit q agat. ad id q obi q uis fantasiae
no ipeditur in sompnis / dd q et si uideat fan
tasia magis in sompnis q i uigilia ugere nichil
omnius tamen aliquo mo ipedimentum ht potentior. e. n.
ho i uigilia ad ymaginandum omne quod uult /
q in sompnis / sz motus ymaginatiue no ita
appareat i uigilia / ppter oversione aie ad exteriora.
et i sompnis modicus motus sentiatur ppter aie
congregatione. et si obiciat q no sic ipeditur / q u
aliquis ht usum suum fantasia. q nec dz ipe
diri po superior. iam pz ratio / ex hiis q sup dicta
e. facilius. n. aufert ois po i summo / q i eciam
summum. et ppterea i sompnis plus quietantur uirtu
tes alies / q uiles. motus autem et decursus illorum
fantasmatum illis e et ideo no sic ipedit usus
fantasie sicut usus pote intellectiue. ad ones
autem que sequitur plana e ratio ex hiis que dicta sunt.

¶ Propter ista sunt ones et lit. et p q dicitur q dt
q libertas arbitrii ppter eius excepte e pdita i il
lo capitulo vii manifestum e. et c. h. n. e. h. b.
qui dt i libro deli. ar. q li. ar. n miseria a
mittit n culpa minuit. Item i eodem li. legis
deli. ar. Sed omnino diminutionem ut destrui n
patitur / et tamen hic idem dicat. libertas ar. de ipo
quo oditionis est statu / aliquatenus n minuitur
sz equitur q in se e a celis et terris aterris pos
sidetur: q male assignat magister arbitrium
libertatis. Item si libertas ar. pot
ppter peccatum diminui / cum n sit i finita / alia potit a
mitti. q n. pot e actum rationale absque
libertate arbitrii. ergo i pot e ipm ppter peccatum di
minui. ratio dd qd e loqui de libertate ar. q
ad exteriorem q ad no ee. Sic diminui q adest. sic
li. ar. no pt diminui ppter peccatum. Si aut loquamur
q adbonum esse / sic precludit malum duplicem / uidelicet
culpe et pene. et q adhuc li. ar. pot diminui.
ex hoc libertas ppter peccatum pot tolli / sic i dapnatis q
necessario subiecti sunt malo culpe / et malo pene. et p
h patet obiectio q h / q precedunt de libertate in

Margin notes (left column): ... poth ... / ... ple / lib ... / ... dio

Margin notes (right column): sic facilius ipedit ho li. ar. q i ipe actu ... / i vii / q z libertas a coactione

tertio quia ad esse. // Item queritur de his que dicit. Est namque
libertas arbitrii triplex. scilicet a necessitate a culpa et a
miseria. Videtur quod ista divisio sit superflua. cum enim non
sit nisi duplex malum. scilicet culpe et pene. videtur quod
non sit nisi duplex libertas. cum ergo libertas dicat ex-
ceptionem ab aliquo malo videtur quod non debuit esse
nisi duplex libertatis divisio. // Item cum non sit tantum
malum culpe et pene. sed etiam temptationis videtur predicta
divisio esse diminuta quia omittit unam differentiam scilicet que est
libertas arbitrii a malo temptationis. Si tu dicas
eam contineri sub libertate a miseria. // Item cum
Bernardus in libro de libero arbitrio dividat liberum arbitrium in libertatem
arbitrii et consilii et complaciti quia sit inter has divisio-
nes differentia et per quem modum sumatur harum divisionum
membra. Respondeo dicendum quod sicut ex precedentibus col-
ligi potest arbitrium libertas et privatione dicitur et positione.
privatione dicitur per separationem ad id quod est dicitur libertas sui
a quo positione per separationem ad illud quod est cuius dicitur lib-
tas sicut ad quod libertas enim opponitur servituti. Ser-
vitus autem duplex est videlicet servitus coactionis
et servitus obiectionis. Servitus enim obiectionis potest esse
sub duplici differentia quia duplex est malum. scilicet ma-
lum quod patimur et hoc est malum miserie et sic atten-
ditur libertas a miseria. et malum quod facimus
et hoc est malum culpe. et in hiis attenditur trina lib-
ertatis differentia. et sic patet quod libertas secundum quod consideratur per se
parationem ad id a quo libertas habet divisionem triplicem di-
visionis que sunt libertas a necessitate et a culpa et a
miseria. Si autem consideratur libertas per separationem ad
id ad quod scilicet ad actum in quem exit. hoc potest esse triplex.
aut prout simpliciter consideratur sub actus volendi et sic
dicitur libertas arbitrii. aut prout consideratur sub actus
volendi ad finem relati qui dicitur usus voluntatis et
sic attenditur libertas consilii. aut sub actu voluntatis
quietati qui quidem dicitur actus fruitionis. et perinde
hic attenditur libertas complaciti. et sic patet sufficien-
tia utriusque divisionis. et divisi membra secundum quos predicte di-
visiones habent assignari. possunt tamen ad unam ear-
um dividendi reduci. Sic enim consideratur lib-
ertas arbitrii quod ad esse et quantum ad bene esse. Si quantum ad
esse. sic vocatur a magistro libertas a coactione et a
Bernardo libertas arbitrii. ab uno privative ab altero po-
sitive. Si quantum ad bene esse. cum ad bene esse concurrat
duplex bonum videlicet bonum rectificans et bonum
delectans. sive bonum ordinans et bonum quietans.
et per oppositum excludat duplex malum videlicet
malum deformans et malum affligens. sic est du-
plex differentia quarum una sumitur penes boni dignitatem
et hec dicitur libertas consilii a Bernardo. et a magistro libertas

a culpa. alia vero sumitur penes boni quietatis. et hec a Bernardo
vocatur libertas complaciti. a magistro libertas a
miseria. idem enim ipsum quod Bernardus nominat positive
sub comparatione ad terminum ad quem. magister nominat
privative. sub comparatione ad terminum a quo. et sic
patet divisionum sufficientia. patet etiam responsio ad obiecta. non enim malum
culpe et pene est assignare tantum differentias libertatis
arbitrii quoniam sumitur respectu mali ut prout illa
que attenditur quantum ad esse et malum temptationis quod
dicitur non habet reductionem ad malum culpe quantum dicitur in ad
malum pene. ad malum culpe in quantum sollicitat
interius. ad malum vero pene in quantum affligit
exterius. et sic patent questiones in membris ab illis tribus divi-
sionum. // Item queritur de hoc quod dicit. Unde nobis magis
placet ut illa sit libertas arbitrii ex qua quis liber est ad
malum et illa qua quis liber est ad bonum. hoc enim
est contra Anselmum qui dicit quod potestas peccandi non est li-
bertas nec pars libertatis. // Item videtur etiam esse
contra rationem. quia unumquodque debet denominari a suo op-
timo. et libertas que est a bono miseria et culpa
hec est a bono miseria. ergo liberum arbitrium debet denominari ab
illa. // Item si libertas arbitrii dicitur non solum quia est
in bonum. sed quia etiam potest in malum. cum in Deo et beatis
non possit in malum videtur quod equivoce dicatur lib-
ertas arbitrii in viatoribus et in beatis. Sed contra hec
quia comparatio secundum maius et minus est solius uni-
voci. Si ergo equivoce dicitur liberum arbitrium in beatis
et in nobis non esset maior libertas in beatis quam in
nobis quod est contra magistrum in littera qui in differentiam gradus
libertatis assignat. Respondeo dicendum quod verum libertas a
coactione et a culpa et a miseria dicatur equivoce vel
univoce et cui primo nomen libertatis imponitur
ratio dicendum quod cum nomen imponatur rei a proprietate que
est sibi inherens inseparabiliter et essentialiter. et libertas
essentialiter liberum arbitrium non sit libertas a culpa vel a
miseria. Sed libertas a coactione ab illa liberum arbitrium habet
denominari et quoniam hec est in omni habente denomina-
tionem est indifferens ad bonum et ad malum non magis
de hac intelligit dicendum in littera quod libertas a qua liberum arbitrium
denominatur liberum non est libertas ad bonum tantum sed
etiam ad malum. non quod principaliter respiciat ma-
lum. Sed quia de generali nominis significatione non defi-
citur ad bonum. licet principalius respiciat bonum
quam malum. et per hoc patet ratio ad primum obiectum. // ad illud
vero quod obicitur. quod nominatio debet fieri ab optimo. dicendum
quod illud verum est de optimo non quocumque sed essentia-
li et inseparabili // ad primum quod quantum utrum dicatur
libertas equivoce vel univoce. dicendum quod nec sic-
ut sic. Sed secundum quandam analogiam que stat cum convenienti

te ergo quando queritur sit libertas
a culpa et a pena sub libertate
a miseria.

cum vnum recipit compone per mag. et mimi. propter con
tra cum equoco recipit quandam distinctionem
multiplicis, analogum .n. medium tenens inter vni
vocum et equiuocum. et sic patet ea que quesita sunt.

Et est gratia operans et cooperans

etc. Supra egit magister de li. ar. sine adiu
torio hominis considerato misere. In hac uero parte agit
de ipso considerato ad auxilium gratie. diuidit autem
ista pars in duas partes. In prima dicitur quod possit
li. ar. cum gratia. In secunda quod non possit cum excepta gratia
q. d. xxviij id uero in concilio teneam etc.
prima pars habet duas. In prima dicitur de adiu
torio gratie operantis et cooperantis collato li.
ar. prout id adiutorium comparatur ad li. ar. In
secunda prout comparatur ad hoc cum gratuitum et uerum
sibi debitum. ibi. hic considerandum est cum precedens sit.
prima pars habet duas. In prima dicitur quod sit
sine cuius efficacie sit illud adiutorium gratie quod
li. ar. supra additur. In secunda uero dicitur quod cum
ad uoluntatem sit adiutor ar. et dicitur ibi. ipsa
cadit tamen quedam gratie dona precedit. prima pars
habet tres particulas. In prima dicitur quod sit illud
adiutorium secundum li. ar. superadditum quod ad actum
sine effectum. In secunda uero quod ad bonum ibi. uolu
ntatem ipsam auget etc. In tertia uero quod ad
ipsum donum gratuitum est ibi. et si dum gratie tamen tenendum
est. secunda pars principalis tres habet partes. In prima
dicitur ueritatem ibi. ipsa eadem quedam tamen etc.
In secunda uero remouet dubitationem ibi. non est tamen
uiuendo etc. In tertia uero parte subiungit ueritatis reca
pitulationem. ibi. uiuus est gratie preparande etc.

Hic circa partem istam queruntur questiones manifeste super illam.

distinctiones has partes supposita gratie entitate
et uirtute, quia hec infra querentur suo loco.
quando hic de gratie qui dicitur .lxx.n. conquirit magister
illam. circa hec queruntur vj. primo quoniam
utrum gratia sit aliquid esse acceptatam uel tantum acceptus.
secundo dato quod gratia sit aliquid esse acceptatum. que
utrum sit donum causatum uel increatum. tertio ut sit
in genere qualitatis actiuus. quarto quoniam ut sit in
genere actiuitatis corruptibilis uel incorruptibilis.
Quinto quoniam utrum primo insit essencie anime an potentie
eius. Sexto et ultimo quoniam ut insit ad modum
perfectionis tantum an et per modum motoris.

Circa primum sic proceditur quod gratia dei aliquid ponat
esse gratificatum. dicitur enim Jo. i. de plenitudine
eius accepimus gratiam pro gratia. Si ergo gratia quod
accepimus in nobis est magis gratificatis siue
acceptatis aliquid habet esse. Item .i. cor. xij. di

uisiones gratiarum sunt idem autem spiritus diuidens singulis
prout uult. hoc autem non esset si donum gratie aliquid
aliquid poneret. ergo etc. Si tu dicas hec tamen de gratia
gratis data sunt agitur a minori quod si gratia
gratis data aliquid ponit in gratificato multo plus
magis gratum gratum faciens que maioris est
efficacie et magis reddit ipsum gratificatum et
acceptabilem. Item per gratum gratum facientem efficia
tur quis dignus superna beatitudine. Sed omnis
dignitas aliquid ponit in eo quo dignus
est. ergo dignitas retributionis eterne aliquid ponit in
eo qui dignus est. hoc autem non est nisi gratia ergo etc.
Item culpa ex qua deus hominem odit et reprobat
ponit aliquam deformitatem in eo quod reprobatur.
ergo pari ratione ergo obiectum deus aliquid diligit et ap
probat aliquid ponit in eo qui acceptatur. Item
quod aliquis qui non est gratus deo fit gratum. hoc non est propter
mutationem aliquam factam ex parte dei acceptantis
hoc ergo est propter mutationem aliquam factam ex parte hominis
acceptati. Sed talis mutatio nichil ab homine tol
lit. ergo aliquid esse hominem acceptatum ponit. Item
deus est equus ponderator ergo non magis non ac
ceptat unum hominem quam alium nisi aliquid donum
et aliquod bonum sit in uno quod non est in alio.
hoc autem uocamus ipsam gratiam ergo gratia dei aliquid ponit
esse ipsum gratificatum et acceptatum a deo. Sed contra daniel
i. dedit deus gratiam danieli in conspectu principis
eunuchorum etc. Sed constat quod nichil nouum col
latum est danieli ad hoc quod acceptaretur ab
illo eunuchorum principe. Si ergo deus est benigni
or et ad acceptandum promptior illi quod nichil
optat in homine ponit ad hoc quod acceptet a deo.
si ergo gratiam dei habere non est aliud quod deo esse accept
um. etc. Item uidemus experimento quod homo homini ef
ficitur gratus ex solo aspectu non addat homo
homini cum suscipit illum in gratiam suam. ergo pari ratio
ne non oportet deum ad hominem ut suscipiat in gratiam dei.
Item omnis ille est aliquid gratus qui est ab eo dilectus. Sed
dilectio dei non ponit esse dilectum aliquid nouum
quoniam dilexit nos ante mundi constitutionem sicut dicitur ad
eph. i. dilexit nos ante constitutionem mundi
sicut dicitur io. v. ergo pari ratione nec illa acceptatio
sui gratificatio aliquid ponit esse gratificatum. Item
solus fauor alicuius absque aliquo munere constitu
niente potest quis amicus et gratus efficiatur alic
ui per quem erat inimicus et odiosus. Si ergo hoc
est in homine cum deus multo plus maior sit admirabilis
quam homo ubi quoniam multo fortius hoc ponit in ipsum
esse gratiam dei. Item sic se habet gratum ad gratifica

tu(m) et acceptatio ad acceptatu(m). sic se h(abe)t laus
ad laudatu(m). S(ed) laus nich(il) p(on)it e(ss)e lauda
tu(m). s(ed) e(ss)e laudante(m). (er)go nec g(rati)a e(ss)e g(ra)tifica
tu(m). s(ed) e(ss)e g(ra)tificante(m). // It(em) habundan
cioris caritatis e(st) dilig(er)e et affectare et
acceptare eu(m) qui minus e(st) dignus amo
re sic inimicu(m) q(ua)m amicu(m). (er)go diuina ca
ritas et bonitas n(on) solu(m) acceptat bonos
s(ed) et q(ua)ntu(m)cu(m)q(ue) malos. no(n) solu(m) dignos
s(ed) et q(uo)q(ue) indignos. (er)go diuina acceptatio
siue g(ra)tificatio n(on) u(idetu)r aliquid pone(re) e(ss)e
ip(su)m acceptatu(m). aut g(ra)tificatu(m). // S(ed)
c(ontra) q(uod) g(ra)tia diuina ad p(on)it e(ss)e g(ra)tificatu(m) siu(e)
accept(atu)m. et r(ati)o h(uius) e(st) ista q(uia) diuina uolu(n)
tas in acceptando no(n) afficitur, diuina
u(er)itas in app(ro)bando n(on) fallitur. et neut(ra) ea(rum)
i(n) g(ra)tificando mutat(ur) q(uia) diuina uo(lun)tas i(n) accep
tando no(n) afficitur, nec acceptat aliq(ue)m
p(ro)p(ter) nouu(m) affc(tu)m. nec(ess)e e(st) q(uod) affectet p(er)
aliq(ue)m effc(tu)m. et ita a(liqui)s effectus po(n)itur i(n)
ea eu(m) qui acceptat(ur). (et) q(uia) u(er)itas diuina i(n) ap
p(ro)bando no(n) fallit(ur) no(n) p(re)fert vnu(m) alt(er)i
nec app(ro)bat mag(is) vnu(m) q(uam) alt(er)u(m) n(isi) q(uia) h(abe)t
i(n) se a(liqui)d q(uo)d e(st) magis dignu(m) app(ro)batione
diuina. nec e(ni)m aut(em) acceptat n(isi) q(uod) app(ro)bat,
et ita p(ro)p(ter) eo e(st) g(ra)tus u(e)l d(e)o acceptus n(on) i(n) se
h(ab)eat ad p(ro) quod sit app(ro)batione dignus.
(et) q(uia) u(er)o uoluntas n(on) mutatur. nec u(er)itas
i(n) app(ro)bando se(cundu)m aliq(ui)s de nouo i(n)cipit g(ra)tu(m)
n(isi) u(e)l acceptu(m). et ulla cadit mutatio ex
p(ar)te d(e)i acceptis u(e)l app(ro)batis. nec(esse) e(st) q(uod)
aliq(ua) cadat mutatio ex p(ar)te acceptati et ap
p(ro)bati. s(ed) h(ec) no(n) e(st) q(uia) aliq(ui)d ei auffertur
e(st) (er)go mutatio q(uia) aliq(ui)d donu(m) d(e)i sibi a
d(e)o c(on)f(er)t(ur). et s(ic) p(ate)t q(uod) g(rati)a aliq(ui)d do(nu)m p(on)it
e(ss)e ip(su)m g(ra)tificatu(m). cu(m) (er)go r(ati)o(n)es sint r(ati)o(n)es
nec c(on)cludentes // ad 1(m) a(rgumentum) q(uod) p(ri)mo obici
t(ur) i(n) c(ontrari)u(m) de g(rati)a humana, de qua d(icitu)r q(uod) deus
d(e)d(it) g(rati)am danieli etc. d(icendu)m q(uod) illud
simile deficit i(n) trib(us) c(on)dicio(n)ib(us) p(re)assigna
tis. tu(m) q(uia) h(om)o i(n) accep(tan)do afficitur. tu(m) q(uia)
iudiciu(m) eius frequ(en)t(er) decipitur. tu(m) et q(uia)
cu(m) de no(n) acceptante fit acceptans i(n) se ip(s)o
mutat(ur). h(ic) a(utem) i(n) d(e)o no(n) po(n)itur. c(uiu)s n(on) e(st)
simile, et p(ro)b(atur) p(er) p(ri)m(u)m et p(er) s(ecundu)m o(mni)a. // ad 1(m) q(uod)
ob(icitur) de dilecto(n)e, q(uod) no(n) p(on)it a(liqui)d i(n) dilecto. d(icendu)m
q(uod) n(on) e(st) simile, p(ro)p(ter) eo q(uod) dilectio se extendit, n(on)
solu(m) m(od)o ad p(rese)ntes. u(er)u(m) et(iam) ad futu(r)os. u(er)u(m)
no(n) t(ame)n diligit nos deus dilectio(n)e t(em)p(or)ali,

s(ed) et et(er)na. acceptatio u(er)o et g(ra)tificatio so
lu(m) ad (e)ns se extendit, et i(de)o effc(tu)m no(n)
solu(m) i(n) h(ab)itu s(ed) et in actu p(on)it, c(ir)ca ip(su)m ac
ceptatu(m) et g(ra)tificatu(m). // ad 1(m) q(uod) ob(icitur) q(uod)
sole p(re)s(en)s n(on) (c)ualiat. d(icendu)m q(uod) i(d) l(ume)n h(abe)t u(er)e
(c)ualiatio fit p(er)mutatio(n)es a(er)is. ut e(st) aliq(ui)s
qui alicui p(ri)us g(ra)t(us) n(on) f(ui)t p(ost) p(er) p(re)s(en)s alic(ui)
mitigat(ur). h(oc) a(utem) e(ss)e d(eu)m n(on) po(n)itur. et si al(iqu)m
i(n) sc(ri)ptura d(iui)na uideatur figuratiue i(n)tellig(en)d(u)m
e(st), u(idelicet) p(er) a(n)ti(frasim) p(er) p(ar)te(m) // ad 1(m) q(uod)
ob(icitur) de laude. d(icendu)m q(uod) sicut laus creature
n(on) p(on)it a(d) e(ss)e laudatu(m), s(ed) e(ss)e laudante(m). sic
c(ontra) (er)go q(uando) unus h(om)o alt(eru)m acceptat, d(icendu)m q(uod) a(liqu)a q(uan)
(tit)as e(st) laudat. s(ed) app(ro)b(ati)o(n)e, laudando a(liqui)d
p(on)it e(ss)e laudatu(m). u(er)u(m) (e)x h(oc) no(n) e(st) (h)u(ius) n(on) seq(ui)t(ur)
q(uod) (er)go diuina nich(il) ponat, possu(n)t t(ame)n d(ic)i q(uod) n(on) e(st)
sile de laude et g(rati)a. q(uia) laus respicit p(er)so(n)a(m)
extrinseca(m), cu(m) laudat(u)r i(n) se manifest(e) effi
citur. S(ed) acceptatio respicit bona i(n)tri(n)
seca, ex quib(us) vna p(er)sona redditur ali(cui)
accepta. // ad 1(m) q(uod) ob(icitur) q(uod) maioris cari
tatis e(st) accep(ta)re eu(m) qui min(us) dign(us) e(st).
d(icendu)m q(uod) accep(tatio) no(n) t(antu)m respicit opus u(e)l
effc(tu)m siu(e) donu(m) larg(ita)tis. s(ed) et iudiciu(m) u(er)i
tatis. q(uia) n(on) alt(eru)m acceptat, ip(su)m et app(ro)bat
et q(uonia)m diuina u(er)itas, et equitas no(n) p(ot)e(st) app(ro)ba(re)
n(isi) bonu(m) et equu(m) n(isi) q(ui)s diui m(u)n(er)e i(n) sua in
tegritate p(ot)e(st) e(ss)e d(e)o acceptus. et licet m(u)lta sibi
b(e)n(e)ficia ad i(m)pendat. et sic p(ate)t q(uod) r(ati)o sua
no(n) cogit. q(uia) sic e(st) diuine largitatis i(n)finita(s)
ut no(n) excludatur diuine u(er)itatis i(n)fallibi
lis equitas.

Cons(equenter) q(uer)itur supposito q(uod) g(rati)a aliq(ui)d ponat e(ss)e
g(ra)tificatu(m), utru(m) illud sit c(re)atu(m) u(e)l i(n)c(re)atu(m)
q(uod) sit (in)c(re)atu(m) u(idetu)r. p(er) i(llu)d q(uod) d(icitu)r damasc(enus) .i. li. de
sp(irit)u s(anct)o. si dicim(us) s(ecundu)m sc(ri)ptura(m) donor(um) d(e)i e(ss)e sp(iritu)m s(anctu)m,
nec extimare debem(us) sp(iritu)m s(anctu)m p(er) s(e)ip(s)u(m) e(ss)e
diuisu(m). q(uia) m(u)lt(itu)do donor(um) dicit(ur). i(m)passibi
lis e(st) et i(n)diuisi(bi)l(i)s. s(ed) in(ter) diff(er)entes i(n)tellect(us) m(u)l
tis donor(um) [struck out] uocabulis nu(n)cupatur.
s(ed) (er)go sp(iritu)s s(anctu)s e(st) donu(m) m(er)itu(m) arcessit q(uod) g(rati)a
g(ra)tu(m) faciens d(icitu)r q(uo)d meritu(m) // It(em) h(abi)t(u)s u(e)l p(ri)m(us)
c(onfer)t p(er) effc(tu)m siu(e) actus g(rati)e. quos d(icitu)r h(ab)e(re)
i(n) g(ra)tificato, q(ui) ex diu(er)sis auctor(itati)b(us) p(ot)e(st) col
ligi. g(rati)e n(on) e(st) creare, g(ra)t(ific)are e(st) a(n)i(m)am in
formare, uiuificare, illuminare, assimilare
vnire, stabilire, acceptabile d(e)o reddere et
affc(tu)m sursu(m) duc(er)e et eleuare. Ex p(ri)mo actu
arguitur sic. eode(m) creat de q(ui)c(quid) creat, t(ri)a li(bera)

[Bottom margin, added in a later hand:]
¶ Ad d(e)o no(n) g(rati)a g(ra)tu(m) fa(ci)e(n)te de g(rati)a mag(is) q(ua)m m(u)tac(i)o(ne)m aliq(ua)m i(m)portat. Aut q(uod) ap(er)te g(ra)tificat(a), aut ap(er)te g(ra)tificat(a). s(ed) n(on) g(ra)tificatis q(uia) mutat(i)o n(on) cadit i(n) d(e)o ... n(isi) uniforme se h(abe)t ad o(mn)ia ut d(icitu)r ... q(uod) ap(er)te g(ra)tificat(a). aut (er)go sol(um) ad ab ip(s)o remouendo. aut ad ponendo. si sol(um) remouendo ... (er)go id q(uod) relinq(ui)t(ur) ... sufficit ad m(er)itu(m) et ad gl(ori)am. (er)go h(abe)t. si ad ponendo (er)go ad p(on)it i(n) g(ra)tificato. ... q(uod) id ... aliq(ua)m sol(uti)o(ne)m ... i(n) d(e)o ... ut d(icitu)r ... phys(ica). (er)go nec(esse) ... q(uod) dicat ad absolutu(m).

nitas ut dicit aug. est creans et regens. Si ergo
deus se ipso creat, non per aliquid creatum. ergo se ipso recreat
et reformat. non per aliquid creatum. sed id quo recreat est
gratia. ergo etc. Ex secundo actu arguitur sic. pro situ
tis est reformare mentem quam ad affectum et quantum
ad intellectum. sed mens immediate a prima veritate
formatur quantum ad intellectum ut dicit aug. ergo et immediate
quantum ad affectum a prima bonitate. sed animam formare quantum
ad affectum est ipsius gratie. ergo gratia non est aliud quam
bonitatis summe. Ex tertio actu vel effectu argu
itur sic. si vivificare animam est actus gratie gra
tum facientis, et deus animam vivificat se ipso
non per medium creatum. ergo gratia non est aliud quam deus.
minor probatur per aug. qui dicit quod sicut corpus vi
vit anima. ita anima vivit deo. sed anima se ipsa
vivificat corpus. ergo deus se ipso vivificat
spiritum. Ex quarto actu vel effectu arguitur
sic. si sol per sui presentiam esset presens oculo.
non esset necessaria aliqua luminis influentia ad hoc
quod efficeretur oculus luminosus. si ergo sol iustitie
deus presens omni creature et essentialiter est in anima
non aliqua requiritur quod nulla influentia luminis sit necessaria
ad illuminationem anime. Si ergo ipse est deum aliquid
facere [illegible] quod gratia illuminans animam nichil
aliud sit quam divina essentia. Ex quinto actu vel
effectu arguitur sic. si color esset sua similitudo
non esset necessaria nove similitudinis generatio ad hoc quod
oculus conformaretur ipsi colori. maxime si ipse color
esset positus in oculo. sed in deo propter suam simplicita
tem non differt veritas et similitudo. filius. n. qui est similitudo
patris est eiusdem essentie cum patre. si ergo gratie est
deo assimilare et gratia est filius dei. ipse est gratiam
creata ad deo. Ex sexto actu vel effectu arguitur
sic. medium uniendi plus attingit utrumque
extremorum quam extremum extremo. sed deus est in
intimis anime. ergo ipse est quod inter deum et animam cadit
aliquod medium unitivum quod sit coniunctivum
extremorum diversorum. si ergo gratie est unire animam
deo ergo gratia non sit aliquid novum est gratia est deus.
Ex vii. actu vel effectu arguitur sic. ipse
est conversionis per mutationem stabilium. sed si sta
bilis. stabilis per veritatem. Si ergo omnis creata
veritas est. aut gratie non est animam stabilire.
aut non est ad creatum. sed gratie est stabilire animam
in bonum hoc planum est. ergo gratia non est donum creatum
sed increatum. Ex viii. actu vel effectu arguitur
sic. quod ipse acceptat deus aliquid quo amat.
sed pater et filius. diligunt nos spiritu sancto. sicut
sancti dicunt et dictum fuit in libro non aliquo

creato. ergo acceptat nos spiritu sancto. non per aliquod do
num creatum. si ergo gratia est id quo deus animam acceptat. et
acceptatur animam gratificatur. etc. Ex nono actu
vel effectu arguitur sic. nichil potest mentem nostram su
pra se elevare nisi id quod est mente superius. sed so
lus deus maior est mente nostra. ergo solus
deus est ipsam super se elevare. sed iste actus vel
effectus dicitur esse gratie. ergo ipse est gratia gratum
facientem esse aliquid aliud [illegible] ex rationibus
collectis quod gratia non est donum creatum sed increatum ad
oppositum arguitur per rationes ostensivas. per rationes
inducentibus ad impossibile ad ostendendum quod gratia
gratum faciens est donum creatum. per adducuntur
rationes auctoritatis et sine violentia rationis. dicitur. 1. cor.
xii. divisiones gratiarum sunt idem autem spiritus. sed non est
divisio doni increati. ergo etc. Et si dicas auctoritatem istam
debere intelligi non de gratia gratum faciente. sed de
gratia gratis data. contra hoc probatur aug. ad
bonifacium dicens gratia meretur augeri ut aucta
mereatur et perfici. circa ergo istud donum in
consistit nutritum et augmentum. sed augmentum non
sistit non esse donum creatum. quia non consistit
in esse donum gratie gratum facientis. ergo gratia gra
tum faciens est quid creatum. Quod si dicas augmentum
illud attendi in gratia non secundum id quod est
sed secundum effectum. adducuntur ad hoc auctoritates ma
gistri in textu quam sunt quibus aug. expressi di
ligenter intendas non est demonstrat quod fit
ipsa gratia voluntate perficiens et preparans. et fi
des cum dilectione. sed fides est donum creatum pre
stat quod et ipsa gratia voluntatem preparans donum
creatum est. Item hoc ipsum ostenditur ra
tione ex omnibus illis actibus gratie assignatis. nam
communi modo. gratie est reformare et confortare
et vivificare. et sic de aliis. cum omnis talis actus
sit ab aliquo sicut a principio formali. non est
formalis reformatur nec vivificatur. et sic de
aliis. sed formale est aliquid donum positum in anima
quod sit ipsius anime in forma. sed deus non potest esse
forma perficiens. quia non posset se habere in ratione
forme exceptans. ergo potest donum creatum
quod deus est. ad hoc quod anima gratificetur, necesse est
ponere donum creatum. hoc autem rationis necessitas
colligitur ex rationibus medius ex quibus ratione posuit formam
argumenti. sed non valent illa ratione
medium colligere quod diversum explicare. sic
ergo rationibus ostensivis apparet gratiam gratum facien
tem esse donum creatum. Item hoc ipsum rationibus
ducentibus ad impossibile. animam pro est hoc et sicut gratia

aliqua dicitur [illegible]

q. g. i. cata. z. ta. g. ta. g. cem. portacia. g. sficia. vel tibi. a. g. ta. cata. g. ta. k. g. dz. sup. p. tic. porticula. er ettilie.

.g. fuit do g. ti .i. aliq. noua dispoione

gratu faciens/ ponit ad catum ingratificato. cu deus de no grato faciat gratum. aut nich. Si nich. g. nulla fit mutatio ex parte cause gratificante. g. fit mutatio ex parte gratificatis/ quod est impossibile/ et tamen sine catum ponet/ no esset melior ille qui est deo gratus/ quam ille quo est gratus. Si g. hoc est impossibile ponere q. gratus deo non sit melior q. non gratus/ et impossibile est q. sit melior nisi aliquam bonitatem habeat q. alter non habet. et hoc non potest esse nisi quid catum. necesse est q. gratia ad catum ponat in gratificato. Si g. ponit ad catum. aut est donum sive aliquis habitus. aut est actus sive doni usus/ si est donum et aliquis habitus. hoc propositum. s. q. gratia in gratificato ponit aliquod donum catum/ si uero est actus uel usus g. no plus [ponit] in gratificato q. in no gratificato/ si non operatur/ g. necesse est in paruulis baptizatis et in iustis dormientibus magis q. in baptizatis et in hominibus peruersis/ q. si hoc est falsum. et aliter cum a fide. necesse est gratiam aliquod donum catum in gratificato ponere/ Sed hoc ipsum ostenditur alia ratione. tam ex fide quam ex auctoribus oportet supponere q. impossibile est aliquod meritum esse sine gratia. et hoc inferius manifestabitur. Iste g. supposito/ dico te aut gratia est aliqua proprietas li. ar./ aut omnino nominat aliam substantiam diuersam/ Si primo est certa proprietas li. ar. hoc propositum/ uidelicet q. gratia in li. ar. est donum creatum. Si g. non est aliqua proprietas non est li. ar. Sed de facili hic erit in opus meritorium quod est supra ipsum/ immediate post agit q. agitur. et mouetur q. moueat. et si hoc. sicut motus sursum non attribuitur lapidi/ unde est ex eo laudabilis uel uituperabilis. sic opus meritorium nullo modo est li. ar. attribuendum/ et in nec li. ar. ex illo erit aliquo premio dignum. q. si hoc est impossibile et falsum. restat g. quod illud falsum est quo dicitur gratiam non esse ad donum catum // Pro ad predictorum intelligentiam nota q. esse hanc conclusionem sapientes oppinantur contra sapientibus. In hac enim conclusione ad est q. fides declarat/ ad quod ratio inuestigat. fides et scriptura declarat/ q. absque gratie dono impossibile est placere deo. declarat et q. absque dono merito q. est spiritus sanctus. homo non potest fieri deo acceptus/ nec assumi in adoptionem filiorum dei. et ideo omnes intelligentes concedunt in nobis esse gratie donum/ concedunt et in eis esse donum increatum/ q. est spiritus sanctus. et hec a fide et scriptura declaratur. et ideo quicumque hereticus sentiret esset hereticus. Sed utrum preter donum increatum sit in nobis ponere donum catum per quod simus deo accepti/ uel non. quia non ex parte de-

-claratur scripture. auctores inuestigant a doctoribus ratione uel probabilitate. et quia tamen habitus/ quia donatum et uirtutes/ cognoscitur habitum per suas operationes/ ideo propter diuersam operationem actuum et effectuum gratie/ ad ipsam gratiam diuerse sunt super hoc doctorum opiniones. Sicut enim pretactum fuit in opposite dogratie est creatione. gratie est reformatio. unificare/ sursum leuare. hos g. actus/ quidam comparauerunt ad gratiam sicut ad principium efficiens. et quia solus deus sufficiat ad hos actus uel effectus perficiendos in omnibus causatis/ et solum deum decreuit pro sua dignitate. et soli deo sunt possibiles pro sua difficultate. non dixerunt quod donum catum ponere ad hos effectus perficiendos in homine est superfluum/ et indecens/ et impossibile. // Alii uero comparauerunt effectus predictos/ ad gratiam/ sicut ad formam. necesse enim est unificatio/ et reformatio/ sit ab aliquo sic efficiente et ab aliquo sicut ab informante. et quia necesse est possibile nec decens/ deum esse formam perfectiuam alicuius creature. ideo posuerunt donum increatum q. operatur ad hos actus tanquam principium effectiuum. conueniens est et oportunum/ ponere donum catum per quod anima informetur. † hanc autem positionem prefero eo propter tum q. est securior/ tum q. rationabilior/ tum q. nam consonat communi magistrorum/ et aliis expositorum et principalium. Doctores enim parisienses communiter hanc sententiam et sensaunt ab antiquis diebus. Verba etiam expositorum hoc pretendunt/ qui gratiam in sacramentis dari/ et usu uirtutis augeri dicunt/ pie et mentes et humiles huic positioni consenciunt/ pro eo q. cum donum gratie non possit ita perpi aliquorum duntaxat sensitiue periclaus. alia non latet diuine bonitatis influentia/ q. uix semetipsos post experiendo q. inclinatio cognoscunt/ et ad perplexam mentem est. ut nichil sibi tribuat. sed totum gratie deserui. quorum aliquis det gratie diua pietate non recedit/ et si multa tribuendo gratie diuinam/ aliquid subtrahat parti nostre/ uel li. ar. cum uero aliquid gratie subtrahit et nature tribuit/ et est grauiter periculum incurrere/ et propterea cum ista positio que ponit gratiam creatam/ et increatam plus gratie dei tribuat/ q. alia. et maiorem ponat in natura nostra indigentiam. hinc est q. pietati et humilitati est consona magis. et propterea et magis securum/ esto enim q. esset falsa/ quia tamen a pietate et humilitate non declinat/ tenere ipsam non est nisi bonum et tutum/ preferenda g. est hec opinio priori/ pro eo q. est securior. et magis recedit ab errore pelagii. Quis enim negaret securius esse deum in nostra gratificatione

g. dicitur ad illuminationem corporis exterioris duplex lumen requiritur. lux efficiens et in tale est lux formaliter faciens/ ita ad illuminationem mentis interiorem duplex lux requiritur/ efficiens et in tale. s. g. s. et creata. q. lux prima non cingit ut perficiens et formabilis. Ideo requiritur alia/ q. contingeret ei formaliter ut perficiens et formabilis. ita q. ex natura utriusque fiat unum. ad faciendum esse unum in corpore una

ponit

q. 24

aliquod donum creatum nobis adveniens conferri. tum etiam quia videmus quosdam qui forte negando donum gratie creatum efficiuntur adversarii gratie in creatis [illegible] est. quia rationabilior sic est. non. in oppositum ostensum est. sensibiliter tales effectus et actus non possunt aliqui tam in nobis esse, qui sunt ab aliquo sic efficiente et ab aliquo sic informante. quod etiam actus vere reformationis et vivificationis erunt in anima nisi sit aliqua forma complens, a qua anima informetur. Ratio propter hanc ponitur comparatur ipsa gratia creata influentie lucis, et spiritus eius comparatur soli. unde et scriptura vocat deum suum christum solem iustitie. quia sicut ab isto sole materiali influit lumen corporale in aera, per quod aer formaliter illuminatur, sic a sole spirituali qui deus est influit lumen spirituale in animam a quo anima formaliter illuminatur et reformatur, et iustificatur et vivificatur. unde inter omnia corpora maxime assimilatur gratie divine lucis influentia. sicut enim lux est quedam influentia que assimilat corpus ipsum suscipiens corpori fonti luminis, quod ad perfectionem, sic gratia quedam est spiritualis influentia que mentes rationales fonti lucis assimilat et conformat. hec autem influentia recte dicitur gratia. tum quia datur ex mera liberalitate, nulla necessitate exigente. non enim oritur ex principiis subiecti nec advenit de necessitate, sed sua mera benignitate. tum etiam quia gratum facit. dum enim hominem deo conformat et assimilat, reddit ipsum deo amicum et facit deo esse placitum et acceptum. tum quia facit hominem gratis facere ea que facit. affectus enim hominis corruptus est et mercenarius quia est [illegible] si quid facit [illegible] propter commodum facit. sed cum divina gratia superveniens hominem totum gratum facit, ut sui [illegible] suum ad honorem dei velit totum gratis impendere. et sic patet quod talis influentia valde rationabiliter [illegible]. hanc ergo ponere sufficiens tamquam securiorem et rationabiliorem. ad obiecta in contrarium facile est respondere. illud enim quod dicit donum nullum donorum dei esse spiritum sanctum et si que alie auctoritates inveniuntur illud dicere [illegible] spiritus sanctus est donum in quo omnia alia dona donantur et quod est fons omnium donorum, non autem quod excludit donum creatum [illegible] sic enim cum quis tenet equum per frenum [illegible] non excludit [illegible] frenum, quia tenendo frenum tenet equum. sic cum spiritus sanctus dicitur esse amor non excluditur donum creatum, immo includitur. non enim ob aliud dicitur nobis dari spiritus sanctus nisi [illegible] quod sic est in nobis ad [illegible] ut habeat [illegible] habetur [illegible] quo possidemus [illegible] et est donum gratie creatum. et sic patet solo ad ultimum et ad consimiles.

Ad primum quod obicitur quod actu sunt effectus creationis quod est a solo deo [illegible] quod est a solo deo sic et primo effectivo, non tamen quia creatio est rei iam existentis [illegible] dispositione nature reformatio. ideo [illegible] creatio et reformatio [illegible] tamen respicit primum effectivum sed et primum informativum. non sic est creatio, quia sic est de non ente, in quantum est simpliciter productio rei non secundum qualitatem alterato.

¶ Per hanc viam patet ad omnes rationes sequentes. quod quecumque [illegible] sunt quod actus illi comparantur ad gratiam sicut ad primum effectivum. hoc autem modo non sunt a gratia creata, sicut per totum est [illegible] melius patet si quis diligenter perscrutaretur [illegible] ad [illegible] de pluralitatis. Ad id tamen quod obicitur de unione, dicendum quod gratia non venit quod ad esse primum, quod adeo deus est [illegible] creature intime, essentialiter, potentialiter et presentialiter. sed gratia est medium uniendi quod adeo [illegible] gratitudinem et amorem. quantum ad quem modum multum distat deus a peccatoribus.

Secundo queritur utrum gratia sit in genere substantie vel in genere accidentis. et quod sit in genere accidentis videtur: quod advenit substantie iam complete est accidens. sed gratia advenit substantie iam complete scilicet anime rationali. ergo gratia est accidens. Item quod adest et abest preter subiecti corruptionem est accidens. sed gratia est huiusmodi. sicut patet quia multi iusti efficiuntur peccatores et econverso. ergo et cetera. Item omne quod recipit magis et minus est accidens. sed gratia recipit magis et minus. quia maior est in uno quam in altero, et eciam in ipso secundum diversa tempora magis intenditur. ergo et cetera. Preterea aut gratia est substantia aut accidens. si est accidens habeo propositum. si substantia, aut substantia materialis aut substantia formalis aut substantia composita. substantia materialis non, hoc constat. substantia composita non, quia tunc non esset anime unita. substantia formalis non, quia tunc ex gratia et anima fieret unum per essentiam. ergo si non est substantia, relinquitur quod est accidens. Item si est substantia, aut est substantia corporalis aut spiritualis. non corporalis, hoc constat. si spiritualis, aut deus aut angelus aut anima rationalis. Sed constat quod gratia creata non est deus, nec est angelus, nec rationalis anima. ergo restat quod gratia creata sit in genere accidentis. Item nulla substantia est habitus. sed gratia est quidam habitus, animas decorans et ornans, sicut dicit [illegible] ut exsultant facie [illegible] solis. gratia est quidam nitor anime et cetera. ergo gratia non est substantia et cetera vel accidens ergo et cetera. Sed contra nullum accidens est nobilius substantia. sed gratia est nobilior anima, quia perficitur et completur, sicut perfectio est nobilior perfectibili. ergo gratia non est accidens et cetera. accidens vel substantia ergo et cetera. Item nullum accidens est [illegible] simplicius quam substantia. sed [illegible] creata est deo similior quam [illegible] est substantia ergo gratia est in genere substantie. Item nullum accidens est stabilius quam substantia, pro eo quod substantia substat fulcimentum accidentium et non econverso. sed gratia stabilit ipsam animam et confirmat in bono. nec potest ipsa gratia aliquo

Ratio quod duplex est unio dei ad creaturam [illegible] una [illegible] per gratiam [illegible] mediatrix [illegible]

Porphirius

Substantia [illegible] magis et minus [illegible]

Sed contra [illegible] media [illegible]

in actu naturali in malo. Sed gratia anime est vita, gratia est vita. // Item omnis forma que est principium vite est in genere substantie. Sed gratia est principium vite et nobilissime vite. Ergo est in genere substantie. // Item tria sunt genera bonorum, scilicet bona media, bona minima et bona maxima, sicut vult Augustinus in libro de libero arbitrio. Sed bona minima et media sunt in genere substantie. Ergo multo fortius bona maxima, et gratia est de bonis maximis, ergo etc. // Item omnis actus qui est alicuius ut actus aut est in potentia aut per actus. Si ergo gratia non est alicuius ut actus, aut ergo in potentia aut per actus. Si potentia, ergo habet ortum ex principiis subiecti. Ergo gratia non erit gratia. Sed hoc est contra rationem. Si per actus, sed omnis per actus reducitur et est ad potentiam. Ergo si gratia non est nisi per actus, est ad subiectum cuius inerit potentie. [illegible] ergo quod sit [illegible]. Si autem non sit ad tale dare, restat quod gratia non est actus vel forma, ergo etc. // Responsio. Dicendum quod ponentes gratiam esse donum creatum necesse habent ponere gratiam esse in genere accidentis. Ad evidentiam notandum est quod est duplex actus: quidam comparatur ad agens sic ad subiectum et econverso, et quidam solum comparatur ad agens sic ad subiectum et ad agens sic ad causam, ubi gratia nigredo in corvo comparatur ad ipsum corvum sicut ad subiectum et causam, et lumen in aere vel species in speculo comparatur solum sicut ad subiectum non sicut ad causam, quia et si ibi recipiatur aliunde tamen habet ortum. Tale autem actus qui comparatur ad agens sic ad subiectum et ad agens sic ad causam potest esse triplici differentia. Quidam enim est qui habet ortum ab inferiori, quidam qui habet ortum a pari, quidam qui habet ortum a superiori: sicut ab inferiori ut species lapidis in oculo vel in intellectu nostro, sicut a pari sicut similitudo speculi in speculo, sicut a superiori ut lumen in aere illuminato. Tale autem actus qui habet ortum a superiori quia actus et complementum est, non quia ad esse [illegible] sed quia ad esse finis, quia non a minori est. Habet nobilitatem [illegible] quod [illegible] ipsum et confert ei quod est [illegible] simius. Et sic actus qui ortum habet ab ente [illegible] supremo, sicut in fusio vel origo sit [illegible] influentia, non solum habet nobilitatem [illegible] et sinnatur(?) et generat. Et [illegible] non [illegible] et [illegible] a quo procedit, in quo recipitur omnis perfectio bonorum omnium aggregatorum, et [illegible] completa beatitudo. // Concedendum ergo rationes probantes ipsam gratiam esse accidens. // Ad primum autem quod primo obicitur in contrarium, quod nullus actus est nobilius substantia. Dicendum quod illa ratio deficit tripliciter. Primum quidem quia nobilitas substantie et activitatis, bonitas substantie et actionis [illegible] non habent comparationem. Actus enim bonum dicitur non sibi sed alii, non sicut ordinatum sed sicut ordinandum(?) [illegible] est [illegible] bonitatis principaliter. [illegible] et defectus est, quia [illegible] et si nullum [illegible] actus

nobilius est substantia prout actus comparatur in se, quia ad eam [illegible] quia adest [illegible]. Non tamen prout actus consideratur in subiecto et includit esse subiecti, quia dat nobilitatem sic addit quod adesse [illegible] et defectus est, quia gratia dicitur nobilior anima et perfectio anime. Sed non est in sui tamen. Sed quia venit bono increato, sic [illegible] est. // Ad id quod obicitur quod nullum accidens simplicius est substantia quam [illegible]. Dicendum quod sic dicitur est debilitate, quia alio modo dicitur anima esse bona, alio modo gratia. Sic et alio modo anima dicitur assimilari et alio modo gratia. Anima enim dicitur assimilari sicut ratione similitudinis suscepte, gratia vero sic ipsa similitudo vel donum assimilativum. [illegible] sic comparatur [illegible] hunc modum assimilandi [illegible] alius [illegible] quia cum anima [illegible] per gradus [illegible] unum per alterum. Ut ubi [illegible] maior vel minor assimilatio [illegible] gratificata [illegible] et defectus est, quia et si [illegible] plus assimiletur [illegible] entis [illegible] actus plus assimilari alicui substantie [illegible] proprietatis, sic anima sapientis plus assimilatur deo [illegible] eius per se quam ipsa [illegible] sapientie. Non tamen [illegible] sapiens per se plus assimilat anima [illegible] est sapiens [illegible] est substantia, sic [illegible] intelligendum est. // Ad id quod obicitur quod nullus actus est stabilior substantia. Dicendum quod verum est de illo accidente quod comparatur ad agens sic ad subiectum [illegible] de eo non accidente quod aliunde habet originem [illegible] sicut patet in radio [illegible] a sole, quia fixus permanet [illegible] motu. Et quia gratia est tale accidens, ideo illa ratio non habet locum in proposito. // Ad id quod obicitur quod gratia est forma que est principium vite, dicendum quod id habet veritatem de forma que dat vivere [illegible] ad esse. Gratia autem est forma dans vitam [illegible] ad esse [illegible] ad bene esse. Et ideo id non valet. Non enim fit unum per essentiam ex gratificato et gratia sicut fit unum per essentiam ex corpore vivificato et anima vivificante. // Ad id quod obicitur de bonis maximis et minimis et mediis, dicendum quod illa divisio bonorum est accepta bonorum quantum ad [illegible] quia bonum [illegible] et utile, sicut patet ex verbis Augustini. [illegible] bona maxima sunt illa quibus non contingit male uti. Et non ad [illegible] bonitatis per eum modum [illegible] ibi loquitur [illegible] utile bonum [illegible] quod dicitur maximum [illegible] in genere substantie vel accidentis. // Ad id quod [illegible] sit [illegible] per se vel per actus, dicendum quod per se [illegible] non per se in genere cause [illegible] per se in genere [illegible] ideo non est [illegible] ad subiectum [illegible] plus [illegible] non [illegible] per se in genere [illegible] ex principiis anime habet originem. Ideo quodammodo habet naturam actus in potentia per se, quodammodo naturam actus [illegible]

[Marginal and lower-margin annotations, largely illegible: "gratia"; "[illegible] motus"; "actus [illegible]"; "2a"; "[illegible] ortum [illegible] a superiori [illegible]"; "ut [illegible]"; "[illegible]"; notes at foot of page: "[illegible] ordine naturali [illegible] accidens [illegible] / [illegible] dat [illegible] / [illegible]"; "Dicendum [illegible] ... accidens [illegible] ... forma [illegible] ... actus"]

pactus.

Quarto queritur utrum gratia sit in genere actiuis cor
ruptibilis, quod non videtur. Et quod sit actus corruptibilis videtur.
Omne quod est in subiecto variabili, per quod est variabile, est corruptibile.
Sed gratia est in subiecto variabili, ut potentia in anima, per libertatem
arbitrii, in qua consistit mutatio et mutabilitas. Ergo
etc. Item omnis actus qui habet oppositum potens
inesse suo subiecto est corruptibilis. Sed gratia oppositum culpe
et ipsa potest inesse anime viri iusti, quamdiu est in statu
vie. Ergo etc. Item omnis actus qui est aliunde et non
habet causam in subiecto, potest ab illo separari. Sed gratia est im
mediate et non habet ortum ab anima. Ergo potest separari ab ipsa.
Sed postquam separatur non potest in esse conservari. Ergo gratia na
turaliter est corrumpi. Item esse actus est conservatio per dis
conclusionem nostram ad dominum est corruptibilis. Cum
rationis possit ad alium. Sed gratia est huiusmodi. Ergo etc. Item
sic anima eo ipso quod est ymago dei est incorruptibilis. Non
enim esset ymago dei sicut dicit Augustinus, si mortis non esset,
videtur. Ergo cum in gratia consistat ymago reforma
tionis, videtur quod gratia sit incorruptibilis. Item actus qui
est in subiecto non a se sed ab alio, non movetur nec ad
motum eius in quo est, sicut patet de specie existente in spe
culo et lumine existente in medio. Sed gratia est in anima
non a se sed a deo. Ergo non videtur quod ad mutationem et
adnichilationem anime corrumpatur. Item prius quod
corrumpitur, dedit dicta unitas per gratiam perfectiam
quam gratia non est corruptibilis. Aut si corrumpitur habet
in producendo sibi simile. Sed gratia non potest sibi simile
producere, sicut in primo libro ostensum est. Ergo non est
corruptibilis de se. Item omne quod corrumpitur in tempore suo
diuturnitate senescit in tempore. Sed gratia quanto ma
gis durat in subiecto, tanto perfectior est et stabi
lior, et magis renovat spiritum. Ergo gratia non videtur cor
rumpi. Item si gratia corrumpitur, aut corrumpitur
a deo, aut ab alio agente, aut a peccato. A deo non, cum gratia co
rrumpi sit malum. Ab alio agente non, cum nullum secundum cor
rumpat suam perfectionem. A peccato non, quia peccatum est privatio
privatio et modica, gratia potest super omnem culpam.
Ergo cum non habeat corrumpens, videtur quod sit incorruptibilis. Item
si corrumpitur, aut corrumpitur in aliquid, aut in nichil.
Si in aliquid, quero in quid, cum est ad dandum aliud pro
ducatur ex aliquo. Sed de nichilo. Si in nichil, ergo non quod cor
rumpitur recedit omnino in non ens. Sed gratia nobilis
simum est inter omnia accidentia, et deus non permitteret alia
accidentia in non ens cedere, videtur quod nec deus permitteret.
Sed contra quia cum gratia sit actus, non potest esse pro tempore
in se. Cum in subiecto in quo est non possit simul cum culpa
consistere, et ipsi subiecto in quo est gratia contingat culpam
incurrere, necesse est gratiam esse quid corruptibile. Rursus

cum gratia non producitur ex aliquo materialiter, sed sit simpli
citer donum gratuitum totum desursum descendens a patre
luminum, ratione qua corrumpitur in id cedit unde produ
citur. Necesse est gratiam, sicut ex nichilo producitur, sic
in nichilum redigi, cum corrumpitur. Talis autem modus
corrumpendi non solum competit gratie ratione sui ipsius
sed etiam ratione esse proprii sui modi existendi ratione ter
mini sui ipsius, quia sicut deum esse ex nichilo producit,
ita in nichilum redigit, quemadmodum in malis actibus con
rumpit que in id redeunt unde exeunt, cum producit.
Competit autem hoc ei ratione esse proprii sui modi existen
di, quia cum gratia non educitur ex principiis eius in quo est,
sed ab alio habet per subiecto aliud per causam, quemadmodum cum lumen
corrumpitur, ut similitudo in speculo, ut ipsa species in
anima, non corrumpitur, id in quo est, et redit ad illud
a quo est. Sed quod est de se nichil cedit. Sic gratia, que non habet
esse in anima per modum nature, sed per modum habitus, ut
plus habitus est nature ex principiis anime producitur, cum
corrumpitur, in nichilum redigitur, et propterea periculum
in quo sit gratie corruptio declaratur, et cum omnis
corruptio nec summo auctori et conservatori omnium
bonorum maxime displicet dignoscitur. Quod concedendum est
rationes ostendentes quod est corruptibilis. Ad primum ergo quod
gratia corrumpitur, non obviat in quantum quod in gratia reparatur
ymaginis sic in anima. Dicendum quod aliter et aliter re
peritur ymago hic et in anima naturaliter. Est ymago dei
quia capax dei est et particeps esse potest. Unde ipse beatitu
dine sua et ad beatitudinem aptam, quia in qua beatitudo
non potest in esse sibi inmortaliter, ideo necesse est animam inmor
talem esse. Gratia vero non est ex hoc solo dei ymago, quia est
ymaginis reformatio, et quoniam illa ymago per gratiam
reformata potest deformari, hic est quod gratia potest corrumpi,
nec valet illa ratio, quia hic medium non est consimilis ymaginis
acceptio. Ad illud quod obicitur quod actus qui
non habet ortum a subiecto non mutatur ad mutationem subiecti.
Dicendum quod non est propter hoc solum quia habet ortum aliunde, sed quia
non dependet ab eo in quo est, sicut patet in radio et lumine.
Gratia autem non solum dependet ab eo a quo est, sed etiam ab
anima in qua est, non persistit in ea, nisi quamdiu ipse faciem suam
sua mente ad deum convertat. Ad 9 quod obicitur quod nec cor
rumpitur, dicendum quod dicitur utrius per gratiam. Dicendum quod licet verum est
quod illa res nec est nata tale est. Ut vitare susceptum et
que in illa corruptibilitas in ea ex defectu proprie nature.
Nemo autem hoc competit gratie. Nam gratia nata est
immediate a bono deo procedere. Non aliquo ipsi corrum
pit, non propter adusionem virtutis in ea aptitudine
virtutis essentie. Et per hoc patet ratio ad sequentes quod obicitur quod
omne quod corrumpitur senescit in tempore. Sed cum verum est
de eo quod habet causam corruptionis in se. Ad 10 quod

Responsio ad obiectionem ad communitatem ... et mutabilis. Et de ... ex illa
corruptibilis. Sed secundum ... mutabilis ... secundum. Sed ... pelagianis ... corruptibilis.
... non ... secundum voluntarium ... naturale. Ergo ...
... ita ... Sed ... secundum voluntatem
sed lux deo ... duplex vel ab ... vel ... ratione. Solam
... ab esse. Sed secundum ... [illegible].

nisi

q aquo corrumpitur, utrum a deo, vel a peccato, vel a libero arbitrio. Dicendum quod illa gratia deficit in se ipsa. Si autem queratur ratio hujus, quare deficiat, hec est: propter adversionem mentis humane. Anima non salvetur in continuatione influentie deitatis divina super faciem mentis nostre, quando anima a deo avertitur influentia non continuatur, et propter hoc gratia corrumpitur. Anima non avertitur per peccatum, immo quodammodo gratia per peccatum dicitur corrumpi, non quod peccatum agat in gratiam, sed quia per peccatum anima per peccatum se avertit et a deo, cessante influentia, necesse est gratiam in se ipsa deficere. //

Ad 1m quod non quod corrumpitur secedit omnino in non ens. Dicendum quod in dicitur virtutes in actione quae habent esse, nec contrarias quae capiunt esse per se ibi, pro quo cum corrumpuntur actum, manet non, et salvatur illa prima; et ideo tali cum actum corrumpuntur non omnino adnihilantur. In hujusmodi vero actibus quae habent esse habitus, sic similitudo in anima et lumen in aere, non habent ultimitatem, non enim similitudo hominis mortui quae est imago tua; sed cum de anima tua deleatur et corrumpatur, redit ad hominem illum, vel cum lumen corrumpitur redit ad solem, maxime si corrupto lumine fiat corporis in suppone. Non forte quis dicat ad suam originem redire, pro quo adhuc salvatur in suo principio effectivo quod potest producere illi simile. Quia ergo gratia habet se ad modum habitus et ex nichilo producitur, ut patet habitum est, ideo illa pro non hic habet locum. Et si tu queras, cum hoc est quod deus permittit perire tam nobile accidens, satis fuisset respondere. Simile enim quod esset si queratur cum deus diligat amicos suos, et plus diligat unam animam sanctam quam diligat celum et terram, quid est quod permittit animam sanctam a se separari, et non permittit celum et terram corrumpi. Ad hec respondebit quod sane intellexit quod hec cursus rerum cognovit, et deus sic res quas condidit amministrat ut eas agere proprios motus sinat. Et propter quod thesaurus gratie portatur in vasis fictilibus, quamvis valde nobilis, tamen de facili amittitur quod diu possessus, tempore minimo acquiritur.

Vinto quod utrum gratia prius insit substantie anime vel potentiis. Et quod primo insit substantie, videtur: nulla potentia anime est continue in suo actu, sed gratia est continue in suo actu, quia continue reddit hominem deo acceptum et gratum; ergo gratia non est in potentiis anime. // Item gratia est vita anime, sicut dicunt sancti auctores et in doctores. Sed vivere cum sit actus substantie, non enim est substantie per potentias, sed potentiis per substantiam. Ergo si primus actus anime est vivificativus, per prius respiciat substantiam quam potentias. // Item actus habet mediari per suum proprium subiectum; ergo si gratia per se est in potentiis, cum potentie sint multe, necesse est gratiam in anima multiplicari. Sed ergo in una anima una tantum est gratia.

Videtur quod gratia prius sit in substantia quam in potentia. // Item gratia in virtute consistit ymago reformationis, per ymaginem reformationis redditur ymagini creationis. Cum ergo ymago creationis consistat in trinitate essencie et trinitate potentiarum, et non sit habitus unicus qui respiciat tres potentias, videtur quod sit ad unum, quod respiciat ipsam anime essenciam. Sed non est nisi gratia, ergo etc. // Item sicut opera exeunt a potentia, sic potentia oritur a substantia. Ergo sicut non placet nec acceptatur a deo aliquod opus nisi prius acceptetur et gratificetur potentia, sic nec potentia est acceptabilis nisi prius acceptetur substantia. Ergo cum per gratiam fiat acceptatio, per prius est gratia in substantia quam in potentia. // Item spiritualis vita prius est a deo per habitum gratie, sicut dicit Augustinus de presentia dei ad Dardanum. Ergo cum ipsius vita sit potentia expeditio, gratia non respicit potentiam, expeditionem potentie. Sed potentia vivificatarum substantie, et sic prius est in substantia quam in potentia. Sed quia Augustinus dicit quod se habet ad liberum arbitrium sicut sessor ad equum, ergo videtur quod imaginetur liberum arbitrium, sed liberum arbitrium notat potentiam, ergo etc. // Item magister in libro adducit auctoritatem Augustini in qua dicit gratiam preveniente et subsequente, et vult Augustinus ibi distinguere preparatam a duobus. Ergo videtur quod primum et mediam substantiam gratie est ipsa voluntas. Sed hoc est potentia. Ergo videtur quod gratia per prius insit potentie quam substantie. // Item sicut inter potentiam et actum cadit medius habitus, inter substantiam et habitum cadit media potentia. Cum ergo gratia sit in anima ut habitus et qualitas quedam, videtur quod ei insit mediante potentia. Ergo per prius est in potentia quam in substantia. // Item opposita nata sunt fieri circa idem. Sed ergo ut gratia opponitur culpe in quantum culpa, dicit culpa per prius et principaliter respicit arbitrium libertatem, per rationem et voluntatem. Ergo per prius erit in potentia quam in substantia. // Item gratia cum sit donum desursum descendens, erit anime per suum supremum. Sed supremum anime, sicut vult Augustinus, est ipsa mens. Mens autem non est ipsa substantia anime, sed potentia suprema. Ergo videtur quod gratia per prius sit in potentia. // Item gratia habet excitare in anima conversionem ipsius anime ad deum et amittitur per aversionem. Sed ergo illud per quod anima primo avertitur et convertitur est potentia; videtur quod anima per prius sit in potentia quam in substantia. // Item gratia non est in anima secundum se ipsam, sed per influentiam ab aliquo principio quod est omnino ab eo diversum. Cum ergo anima suscipit gratiam, aut habet aliquam potentiam ad suscipiendam gratiam aut non. Si non habet potentiam ad hoc, nunquam eam suscipiet. Si autem habet potentiam, mediante qua suscipit, aut illa erit ratio, aut voluntas, aut aliqua alia potentia ab hiis diversa. Sed non est ponere potentiam aliam in anima preter cognitivam et affectivam. Ergo videtur quod mediantibus illis gratia suscipiatur ab anima. // Item si gratia in essentia anime secundum substantiam, cum potentie sit a

Sustinendo alia opinione dicendum ad primum in quantum quod ex hoc non sequitur quod vel voluntate sic in isto tempore. Sed ergo hec voluntas vel scire [illegible] rios posse educere. Istud tamen est mediate potentia inferiora a [illegible] operari et cooperari est duobus modis [illegible]

[illegible]

similis per intellectum sibi a potentiis, possit esse in illis animam esse gratam sine potentiis abstractis. Sed omnis anima grata est disposita ad gloriam, ergo potest intelligi ponens animam gloriosam abstractis potentiis. Sed potentiis abstractis anima non videt nec amat deum. Ergo ipsa est anima gloriosa ponere quod non deum videt nec deum amat, et sic sibi est impossibile. Ergo idem ex quo illud sequitur. Ideo ad predictorum intelligentiam sciendum est quod secundum quod opinio tenet, gratiam per se respicere animam substantiam et virtutes per se respicere potentias, ut sic per gratiam in virtutibus fiat reformatio ymaginis create, que consistit in trinitate potentiarum in unitate substantie. Hoc autem potest dupliciter intelligi. Uno modo ut intelligatur quod deus prius influat gratiam in essentiam anime, ac postmodum influentia illa in anima redundat in potentias, ut sic sit conformitas gratie ad animam sicut prius consideratur secundum ymaginis, sicut prius consideratur ut perfectio corporis anima enim dicitur esse perfectio corporis ratione sue substantie, vel quoniam respiciat complexionis equalitatem, ratione vero potentiarum respiciat organorum diversitatem et ideo anima simul et vivere habet et agere. Sed vivere per se ipsam et gratiam per propria forma agere vero per potentiam. Per hunc modum si gratia in perficiendo conformat a ratione gratie prius dicitur respicere ipsam anime substantiam et per virtutes dicitur esse perfectio potentiarum, et secundum hunc modum dicit cum dicitur gratiam respicere substantiam et virtutes potentias non tamen intelligitur esse deum per comparationem in ... perpetuitate ratio non potest intelligi per deum potentias preparamentum quedam. Non quia deus prius influat gratiam et virtutes mediante substantia quam in potentiam. Sed quia cum anima suscipiat gratiam et virtutes mediantibus potentiis et tamen gratia que ~~virtus~~ prius inest anime per potentiam. Ar... vite ... et illa virtus enim dicit perfectionem operis. Gratia vero dicit perfectionem vel dicitur acceptionis, et quamvis in operibus possunt distingui ... hic est quod virtutes potentias respiciunt ut distinctas, et tales sunt in actu. Quando potentie sunt in actu propter ... comparantur ad deum acceptantem unica acceptatione acceptantur cum ipsa substantia anime sunt et sic unica vi ... res reperta. Hic est quod gratia est unica sicut et sunt ... semper in actu continuo et ideo dicitur respicere substantiam non quia sit in illa absque potentiis vel prius per quam potentias. Sed quia habet esse in potentiis ut continuant ad unam essentiam in qua ... dicitur esse in potentiis quia in eis est ut referuntur ad principes diversas. Et hic modus intelligendi magis est consonus verbis Augustini. Quod dicit quod gratia se habet ad liberum arbitrium sicut sessor ad equum. Quia sicut gratia cooperante et operante debuit perveniendi ad devotionem magis enim est consonum verbis. Si enim intelligi ... gratiam tamen quod habitum quemdam et influentiam ...

anime ad deum conversio cum tali habilitate et influentie susceptione, et conversio non possit intelligi nisi per potentiam, non ... possent ... intelligi quomodo gratia sit in anima absque ... potentiis. Rursus si ~~ex quo~~ gratia dicitur eo dicitur gratia, quia gratificat, et eo ipso quod gratificat habet oppositionem ad culpam. Cum oppositum videlicet nata sunt in eodem. Sed ipsum anima nata est gratificari quod nata est et culpari. Cum ... autem laus et vituperium insit anime per liberum arbitrium, ac per hoc et gratie donum, non enim per ... acceptio gratificatio dicitur. Sed illa sola quam deus sic acceptat animam ut reputet eam remuneratione dignam, et talis respiciat ipsam arbitrii libertatem, et ideo gratia in esse anime ... per libertatem arbitrii et huius sunt esse quia ad eas solas potentias se extendit ad quas se extendit arbitrii libertas. Concedendum sunt ergo rationes ostendentes quod gratia in esse anime per potentias. Ad rationes autem ad oppositum facile est respondere per iam dicta. Quod enim obicitur quod gratia est continua in suo actu non obviat ei quod nunc dictum est. Quamvis enim potentia in relatione ad opus non sit in suo actu continuo, et sicut habet perfectionem gratiam et virtutem, in comparatione tamen ad substantiam in qua existit in suo actu continuo in enim debet quedam vivere et quedam actus continuus ipsis potentiis secundum quod continuatur ipsi substantie quam a deo ... ipsi substantie. Et vero per hanc continentiam gratia sibi perficit vel exhibuerit autem vel possumus dicere quod duplex est actus ipsius forme. Unus quidem est a forma per modum informantis, et alius quid est a forma per modum efficientis. Sicut albedo sub modo simul decolorat et oculum disgregat. Quantum ad primum est omnis forma in actu continuo, quia ille est actus ut habitus. [sic] Quantum vero ad primum non sic, et gratia quamvis in suo actu continuo quantum ad illum actum quem habet per modum informantis, non tamen est in actu continuo comparatione ad illum actum quem habet per modum perficientis et disponentis, sive cooperantis et operantis. Ad primum quod obicitur de actu vivificandi. Dicendum quod ... vita secundum quod dicit esse primum potest respiciat ipsam essentiam quoniam tamen ... diversa secundum quod dicit esse primum. Cum enim sit actus superadditus non tamen essentie, sed et potentiis habet anime in esse potentie mediantibus, sicut color dicitur esse in corpore ita quod potest in superficie. Ad secundum quod obicitur quod actus mutantur per substantiam. Dicendum quod verum est quando ea quibus subiciuntur diversa sunt et subiciuntur ut diversa. Quando vero per eandem naturam subiciuntur, non oportet esse in actu diversitatem ei. Et sic gratia est in potentiis anime in quantum continuantur ad unam substantiam, et in quantum conveniunt in libertate arbitrii. Sicut propterea dicitur esse una, sicut una fatuitas dicitur esse in omnibus membris hominis, quia est in ipsis secundum quod ad unam originem reducuntur. Et sic quod ... plexice ...

la ... [illegible] ... et adde [illegible] ... quod sic est corpus [illegible] et in membris sic [illegible] ... [illegible] ... corporis aliud quod ... [illegible] ... [illegible] possunt denominare ... [illegible] ... [illegible]

[illegible]

[illegible] ... facultate [illegible] ... de causis ... [illegible] ... facultate humane nature ... [illegible] ... et sic ... [illegible] ... celestis ... [illegible]

co͞unt. sic et in proposito intelligendum est // Ad id
quod obicitur de deformitate ymaginis creationis
et reformationis dicendum quod cum deformatio ymaginis
non possit esse nisi per posterius, sic nec
reformatio, et ideo ymago reformationis
in quantum huiusmodi sufficienter reformat potentiam
animam, cum est et per suas potencias. potencie
enim formantur, et informatur et perficiuntur, et per consequens
perficitur et informatur ipsa substantia. ideo ad perfectam
reformationem animae. non oportet aliquid
poni quod prius sit in substantia quam in potentia. nisi
hoc dicatur per appropriationem quandam // Ad
illud quod obicitur quod deus non acceptat actum
nisi prius acceptando potenciam,
dicendum quod non est simile, pro eo quod potencia potest esse in
actu, et gratia in potencia absque initio operis.
substantia autem absque potencia esse non potest, et si
possit intelligi. Sed non tamen potest intelligi absque
potenciis. omnia dona sunt quae singulis conveniunt
decorari dicuntur facies animae, eo genere decoris per
quem deus acceptat // Ad illud ultimum
quod obicitur de parvulis dicendum quod et si potentie in parvulo
non sint preparate ad exercendum multum gratie et
virtutum decorari et perfici nichilominus tamen preparate
sunt non tamen per donum gratie sed per habitus virtutum
decorari et perfici, et hoc melius declaratur
in quarto, cum agitur de effectu baptismi, quem
habet in parvulis.

Sexto et ultimo queritur utrum gratia comparatur
ad actum liberi arbitrii in ratione motoris. Et quod
sic videtur, primo per auctoritatem augustini. quam magister
adducit in littera. quod gratia preveniens
est que prevenit bone voluntatis meritum,
et in respectu cuius ipsa voluntas habita
prodisecum est, non previa. Ergo gratia respectu
voluntatis se habet per modum excitantis, impellentis
et urgentis, et omne tale se habet in ratione
motoris. ergo et cetera // Item augustinus. gratia se
habet ad liberum arbitrium sicut sessor ad equum.
Sed sessor est motor equi, ergo gratia est
motrix liberi arbitrii. // Item hoc videtur ex eo quod
plus est potentiam aliquam supra se erigere
quam ipsam movere. Sed gratia elevat potenciam
liberi arbitrii ad opera meritoria, que sunt
super ipsam. ergo liberi arbitrii motrix // Item plus
potest gratia super liberum arbitrium quam liberum arbitrium. Sed liberum arbitrium potest
super se ipsum movens sicut dicit anselmus, et
voluntas movere potest se ipsam. ergo multo
forcius movere potest gratia // Item omne quod est principium vite perfecte
est principium motus, in eo quod vivum
fiat. Sed gratia est principium vite in anima
ergo et cetera. // Contra voluntas completa
liberum est quo movetur ex se ipsa. Cum
gracia sit aliud a voluntate. si gracia
movet voluntatem, aufert ei libertatem.
Sed constans est quod gracia voluntati
libertatem non aufert. ergo ipsam non
movet // Item omnis motor sufficiens
est hoc aliquid, et substancia completa
differencias a mobili. ergo ad
graciam non movet liberum arbitrium. aut si non
movet est substancia. Si igitur gracia
creata non potest esse in genere substancie
sed in genere accidentis, ergo et cetera.
// Item si gracia movet liberum arbitrium. aut movet
naturaliter. aut violenter. aut
voluntarie. Si naturaliter. ergo opera
meritoria erunt naturalia. Rursus si
naturaliter movet, semper movet quantum
est de se. ergo nunquam quiescit
homo ab operibus meritoriis. Si violenter
ergo nec salvatur ibi ratio meriti, nec
libertas arbitrii. quorum utrumque potest esse
falsum. Si voluntarie, sed nichil movet
voluntarie nisi habeat voluntatem et
cognitionem. ergo gratia cognoscat et vult
et ita est substancia racionalis. igitur si
vel gracia si movet liberum arbitrium. non est aliquid
creatum, vel si est aliquid creatum
non movet liberum arbitrium. // Item si movet liberum arbitrium
aut sicut motor motus. aut sicut
motor non motus. Si tu dicis quod sicut
motor motus. ergo cum nichil secundum idem
moveatur et moveat, gracia secundum
se habebit aliam et aliam naturam, per
quam moveatur, et moveat. ergo non
erit accidens simplex. Si sicut motor non
motus. Sed talis motor non est quid creatum.
ergo vel gracia non est quid creatum
vel movet liberum arbitrium // Item idem
manens idem, increatum semper est natum
facere idem. ergo si gracia est quid
creatum, non movet liberum arbitrium, cum
gracia non varietur, semper ad idem inclinabit
liberum arbitrium. ergo nunquam fiat homo
per graciam nisi unum opus meritorium.
Si igitur liberum arbitrium modo excitatur ad unum

genus operis. modo ad aliud uidetur quod aut illa excitatio non sit illa a gratia. aut gratia non dicat aliquid creatum. aut quod gratia mutatur et uariatur sicut liberum arbitrium. Respondeo dicendum quod absque dubio sicut auctoritates sanctorum dicunt, necesse est ponere liberum arbitrium a gratia moueri et excitari. ab ipsa enim gratia operante preuenitur, et cooperante ad opera meritoria eleuatur, ita quod respectu operis meritorii gratia est sicut principalis motor et uoluntas sicut prosequens. qualiter autem ipsa gratia cum sit accidens anime, ipsam ipsum habeat mouere. hoc habet difficultatem. ad huius autem difficultatis explicationem, duplex est modus dicendi siue intelligendi, secundum quem liberum arbitrium dicitur a gratia moueri. Unus modus dicendi est quod gratia mouere dicitur liberum arbitrium quoniam ipsa est dispositio ad quemdam spiritualem motum. Sicut enim pondus in corporibus disponit ad motum, sic et suo modo pondus in spiritibus. gratia vero autem est quoddam spirituale pondus datum anime, per quod habet sursum tendere. et quoniam liberum arbitrium est natum se ipsum mouere secundum actus in quos potest de se, cum est adiutum et informatum gratia, excellentius mouet se ipsum et sublimius. ita quod cum liberum arbitrium sit mouens et motum, gratia disponit ipsum sub ratione mouentis et propter hoc dicitur gratia mouere liberum arbitrium. quia liberum arbitrium gratia informatum mouet se ipsum, per quem modum amor dicitur mouere hominem ad magna opera facienda. Alius est modus intelligendi secundum liberum arbitrium dicitur a gratia moueri. gratia enim est sicut quedam influencia procedens a luce superna, que semper habet connexionem cum sua origine, sicut lumen cum sole. et quia semper sue origini coniungitur, ideo non tantum attribuitur ei operatio ratione subiecti in quo, set etiam ratione subiecti a quo. Unde sicut lumen non solum operatur cum aere, set etiam operatur in ipsum aerem, ratione continuationis cum suo fonte, sic et gratia non solum operatur cum libero arbitrio, set etiam operatur in libero arbitrio et liberum arbitrium mouet. Unde non est aliud dicere

gratiam liberum arbitrium mouere, quam gratiam esse spiritus sancti instrumentum ad mouendum liberum arbitrium. Uterque non horum modorum intelligendi conueniens est, et uerus, nec unus sine altero sufficiat. Ita primus competit gratie cooperanti siue subsequenti. secundus competit gratie operanti siue preuenienti. mouet quia deus illam infundendo uoluntatem hominis sanat et preparat, gratia uero cooperans siue subsequens liberum arbitrium dicitur mouere, quia uoluntas tali dono gratie informata, mouet se ipsam. hanc enim potenciam habet uoluntas scilicet ~~modificandi~~ se ipsam, quia est potencia materie non alligata, sicut supra ostensum est, cum de libero arbitrio agebatur. Concedende igitur sunt rationes ostendentes quod gratia ad liberum arbitrium comparationem habet in ratione motoris. ad rationes autem ad oppositum plana est responsio ex iam dictis. Ad illud enim quod primo obicitur, de uoluntate quod se ipsam mouet, dicendum quod hoc non obstat immo consonat ei quod dicitur, quod mouetur per gratiam, sicut enim uoluntas mouet se ipsam ad opera naturalia. sic adiutam per gratiam mouet se ipsam ad opera meritoria uel aliter secundum alium modum intelligendi, deus per gratiam mouet uoluntatem, nec tamen hoc uoluntati repugnat. quia uoluntas uult sic moueri a deo. Unde sicut mouetur a deo, quod et mouetur etiam a se ipsa, et ideo omne opus meritorium attribuitur gratie, et libero arbitrio. Ad illud quod obicitur quod motor distat a mobili, dicendum quod illud intelligitur in eo motu, in quo moueri est uere pati. sicut est in motu corporali, et de eo motore qui est tota causa sufficiens. et tota causa motus. talis autem motor non dicitur esse gratia, pro eo quod non mouet nisi sicut dispositio, uel sicut instrumentum. sicut prius fuit explanatum. Ad illud quod queritur, aut mouet naturaliter et cetera. dicendum quod mouet uoluntarie, non a uoluntate qua ipsa gratia sit uolens. sed a uoluntate qua deus gratiam influens, est uolens, et a uoluntate qua liberum arbitrium gratificatum uult mouere se

gratia non operans liberum arbitrium sed perficit

mouendi

et ad dupliciter gratia. aut effectiue. sicut sol mouet uaporem eleuando aut dispositiue. sicut pondus et id est leuitas mouet tendendo ipsum. sic mouet liberum arbitrium. et et liberum arbitrium se ipsum. quia confortatum et adiutum ad se mouendum. hic mouet ipsum

ipsum // ad illud quod queritur utrum sit
motor motus uel non motus / iam patet solutio.
illa enim diuisio motoris / est de motore qui
est hoc aliquid et substancia. et est motor suf-
ficiens. talis autem motor non est gracia
ut predictum est // ad illud quod obicitur
quod idem inmotum idem semper est etc. dicendum
quod illud fallit in deo. et ideo sicut quod deus
mouet per graciam / per eandem graciam
potest excitare ad diuersas operationes naturales.
seipsum mouet per graciam / ad di-
uersa opera est in ipsa cognitionis et affectionis
diuersitas / secundum quas ordinari habet
ad diuersa operationum genera. et ideo quamuis
gracia non uarietur in se / mouet tamen
ad diuersa operatione uariationis in motore
sibi ~~coniuncto~~ sine qua non potest mo-
uere. nunquam enim gracia eliciat opus
meritorium / nisi uoluntas sibi cooperetur.
Ex parte istius sunt dubitationes
circa litteram. et primo queritur de hoc
quod dicit. Voluntas est animi motus
ad aliquid assequendum etc. Sicut enim
dicit philosophus peccat qui diffinit id quod est
inquietare / per illud quod est in motu. set uo-
luntas est potencia. ergo male diffini-
tur. cum dicatur uoluntas est animi mo-
tus // Item uelle est plus agere quam
pati. ergo plus mouere quam moueri.
Si igitur motus ~~motus~~ sonat in passio-
nem ergo uidetur quod uoluntas non debeat
dici animi motus. Respondeo dicendum quod si-
cut dicit anselmus. Voluntas dicitur eq-
uoce ad uoluntatem instrumentum / et ad
uoluntatem affectionum / et uoluntatem
usum / et augustinus non diffinit hic uo-
luntatem prout accipitur pro potencia
set prout accipitur pro usu quam pro pote-
ncia. racio huius est / quia potencie ma-
nifestantur per actus. et ideo cognita
uoluntate usu per consequens ~~consequens~~
cognoscatur uoluntas potencia // ad illud
quod obicitur / quod usus uoluntatis non
est passio / set actio. et ita non debet dici
motus. dicendum quod motus non tantum
accipitur passiue / immo etiam accipitur
actiue. et preterea omnes actiones anime
quodammodo passiones sunt // Item
queritur de hoc quod dicit quod gracia

uoluntatem preueniens et preparans est
fides cum dilectione. Videtur enim quod
ista notificatio gracie non sit conueni-
ens. cum enim gracia et uirtus diuersa
habeant notificationes / non uidetur quod
unum habeat notificationem per alterum. // Item cum
gracia. non solum modo ponat in anima
fidem et caritatem / sed secundum spem
uidetur insufficienter dicere / magister cum
dicit / quod est fides cum dilectione in-
super. iuxta hec queritur cum diuerse di-
ffinitiones et notificationes gracie assi-
gnentur diuersis modis / penes quid sumatur
racio et distinctio harum // Respondeo dicendum quod
magister non intendit in illo uerbo / notifi-
care graciam gratum facientem / quantum
ad suam essenciam. set intendit eam no-
tificare quasi per posterius. et quodam-
modo per effectum. cum enim habitus
cognoscantur per actus et actus gracie
duplex sit / secundum duplicem poten-
ciam / uidelicet secundum intellectum
et affectum / ideo per illas habet gracia
notificari. et quia in illos actus non
exit gracia nisi mediantibus habitibus
uirtutum / uidelicet fidei et caritatis
ideo notificatur gracia / dicit quod gracia nichil
aliud est / quam fides cum dilectione. et hoc
eo quod per istos duos habitus ~~in~~ in
anima ~~et~~ actus exit / per quos innote-
scit nobis gracia // ad illud uero quod
queritur de diuersitate diffinitionum
dicendum quod gracia habet comparari ad suum
principium. habet comparari ad suum
subiectum. habet comparari ad suum oppositum.
habet comparari ad suum effectum. habet
etiam comparari ad suum premium. et
secundum has diuersas comparationes / diuersimode re-
periuntur eius notificationes per comparationem
ad suum principium / est illa per sic dicitur gratitudine
nostre conditionis per quod hec nota est ex hoc. Per com-
parationem autem ad suum subiectum / sic est illa que
datur sicut id per est. ut exhilaret faciem in
oleo. gracia est decor mentis / ad equalitatem sem-
amorem. per comparationem ad suum oppositum / sic est illa
quam gloriosis super epistolas est gracia est iustificatio
remissio peccatorum per comparationem ad suum effectum
sic est illa ~~cum~~. gracia est sanitas mentis ~~dul~~
cordis. per comparationem autem ad suum premium / sic

e illa. quod est illud gratie ... autem operationes istius sic assignata una diffinitio magistralis quod talis est gratia est forte ad eos gratis data sed mutis ... faciens ... et operationem bonam reddens. Invenitur autem et alia notificatio gratie quod est manifestatio spiritus ad utilitatem. que sumpta est ex illo quod dicitur i. cor. xii. unicuique datur manifestatio spiritus etc. Cum ista est notificatio gratie gratis date. Item dicit quod fides qua iustificatur ei gratis fuit data est. extra. n. intelligere dicitur quod magister quod mediante fide fit iustificatio. aliqua est vivificatio. Cum iustificatio est ab ipsa gratia. nam fides sine gratia non iustificat immo mortua est. Unde non videtur quod iustificatio sit a fide sed a gratia. Si tu dicas quod iustificationem attribuat fidei ratione adiuncte gratie. quero quare non attribuit alii virtuti sicut fidei. Item quero quid est quod dicit quod fides impetrat iustificationem. aut intelligit de formata aut de informi. non de informi. quia per eam non meretur et sic non impetrat. si de formata quomodo non proprie intelligitur. Item hic fides formata non sit iustificata. Item dicendum quod iustificatio dicitur proprie duobus modis. uno modo iustificatio id est infusio. alio modo iustificatio dicitur iustitie excitatio. secundum quod iustificatio dicitur iustitie excitatio. sic verbum magistri immo magistri verum est et planum. nemo enim iustitiam excitat nisi mediante fide operante per dilectionem. et hoc dicit impetrare iustificationem. id est perfectum incrementum quod consequitur ex bonorum operum et ... multiplicatione quod non contingit etc. sine fide ... sine fide est sic dicitur heb. xi. impossibile est placere deo. sine caritate impossibile est sic dicitur i. cor. xiii. Si autem dicatur iustificatio iustitie infusio. sic adhuc habet veritatem sed non ita plane. aut enim est infusio iustitie in parvulo aut in adulto. si in parvulo sic dicitur esse iustificatio per fidem non propriam sed parentum vel totius ecclesie sic dicit augustinus ad bonifacium. Si autem sit iustificatio in adulto sic cum quatuor concurrunt ad iustificationem. scilicet gratie infusio, contritionis motus, li. arbitrii et peccati remissio sic dicit magister et motus li. arbitrii sic motus contritionis ad virtutem sic non invenitur adultus per fidem iustificari. non huic obstat quod iustificatur per gratiam. illa enim iii. necesse requiruntur per iustificationem impii et ideo alio modo dicitur iustificari per gratiam. alio per fidem alio per primam. quia peccati remissio presupponit illa tria. et per hoc patet obiectio. ubi etiam melius explanatur in iiii. d. xvii.

Considerandum est quod premisit etc.

Supra egit magister de adiutorio gratie. hic vero agit de ipsa cooperante. dividitur autem pars ista in duas. in prima comparat unam dotem gratie ad aliam sub ratione habitus. In secunda vero comparat unum habitum ad alium sub ratione usus. usus autem gratie est multiplex. unde primo comparat gratiam prevenientem ad subsequentem per acceptionem et diversitatem. secundo vero comparat gratiam ad virtutem et ad merendi efficaciam. ibi. si vero queritur quomodo illa gratia preveniens merita etc. et illa secunda pars dividitur in duas. in prima primo movet questionem et premittit quedam preambula ad determinationem. In secunda vero incipit dissolutionem. ibi. hic videndum est quid sit virtus. ubi ... convenit significat d. xxvii. quod melius signaverat augustinum cum sic significavimus. quod significat sicut apparet determinatio ponit quod premisse. Illa autem pars in qua solvit habet duas partes. In prima solvit ad predictam questionem secundum opinionem priorum. In secunda vero determinat secundum aliquorum opinionem. quam magister tenet dicens. alii vero dicunt virtutes esse bonos usus etc. Prima pars habet duas. in prima magister determinat. in secunda epilogat. ibi. ex premissis iam innotescit etc. Prima pars habet duas secundum determinationem duorum dubiorum. primo enim determinat illam questionem que querit de ipsius gratie ad virtutem. secundo vero determinat illam que querit de ipsius gratie et virtutis ad meritum. primum facit ibi. hic videndum est quid sit virtus etc. secundum facit ibi. cum igitur ex gratia omnis bona etc. sub distinctione autem parum manifeste sunt illa.

Distinguitur hec pars in quatuor dotes gratie comparans duo quorum quod gratia comparari habet. et primo quod de gratia comparatur ad aliud habitum. secundo vero quod de gratia comparatur ad merendi exercitium. → dupliciter

Circa primum queruntur tria. primo quid de una dote gratie in comparatione ad aliam. secundo vero quid de ipsa gratia in comparatione ad virtutem consultam. tertio vero quid de ipsa gratia in comparatione ad gloriam.

Circa primum sic proceditur. et quod ut gratia gratum faciens dividi habeat per duas diversas differentias. et quod sic videtur. magister in illa summa auctoritate augustini dividit gratiam in prevenientem et subsequentem. sed ergo ista diversa dicuntur esse per opposita. et opposita non possunt simul esse in eodem simul et secundum idem. sed quod impossibile sit unam rationem gratiam esse prevenientem et subsequentem. quod si tu dicas istam divisionem esse solummodo per differentias quantum ad actum et effectum non quantum ad habitum, contra hoc est quod dicitur in glossa super exo. xxxii. si inveni gratiam etc. in glossa. non una gratia sufficit sed gratia una enim prestat ut deum diligant et cognoscant. alia subsequenter ut semper dona custodiant. ergo dico gratiam prevenientem et subsequentem non solum esse per diversos usus sed per diversos habitus. Item i. cor.

Ulterius probatur in i. phi. ... quod duo contrarie ... non possunt esse in eodem et respectu eiusdem

xij. distinctionis gratiarum etc. si ergo ille gratie quas ibi
distinguit apostolus diversificantur gratia spiritus sancti dicitur diversificari
vel equivocari distinguitur. Si tu dicas quod
[illegible] gratis datis non accipitur gratum facien-
tem [illegible] quia plura sunt necessaria ad hoc quod
aliquis habeat gratiam gratum facientem quam gratiam gratis
datam. ergo si ad perfectionem usus gratie gratis da-
te requiritur habitus multiplex multo fortius ad per-
fectionem gratie gratum facientis. Item si
ipsum virtutis ratione si unum opus dicitur [illegible] multiplex
et reliquum [illegible] illi operi. Sed culpa contraria
culpa [illegible] gratie gratum facienti [illegible] quod gratia
est. ergo cum multe sint species culparum que for-
maliter distinguuntur [illegible] multiplex sit species gratie
gratum facientis quam generalis diversificetur.
Item habitus diversificantur per actus. Sed ad [illegible]
[illegible] potentiarum anime [illegible] potentiarum et anima
alo [illegible] potentia [illegible] bono forti
[illegible]. Si ergo isti sunt alii et alii actus secundum
quos est medicine contrarie ad invicem distin-
guuntur quia alia est medicina preservativa alia
curativa alia restaurativa [illegible] ratione [illegible]
[illegible] gratie. Item sicut se habet scientia respectu [illegible]
[illegible] sic se habet gratia respectu meritorum sed scientia respectu diver-
sorum cognoscibilium est alia et alia. ergo videtur quod
gratia que est principium diversorum meritorum sit alia et
alia. [illegible] est gratia gratum faciens [illegible]
[illegible] gratie gratum facientis est preveniens
et subsequens. sed ista membra ut dicit magister
in littera non faciunt diversitatem habitus sed effe-
ctuum. ergo nec aliqua alia membra gratiarum [illegible]
[illegible]. Item eadem est lux in fluentia que fu-
gat tenebras et illuminat aerem. ergo in spirituali-
bus eadem est influentia que culpam expellit et ad
bonum disponit. sed hec est gratia preveniens. [illegible]
sequens. ergo videtur quod una tantum gratia sit in anima.
Item unum acceptans unum est acceptatum.
Si ergo gratia gratum faciens non est aliud quam ipsa ac-
ceptatio [illegible] acceptandi quod anima acceptatur
a deo [illegible] quod uno homine una tantum sit ratione
gratiam gratum facientem. Item ymago creati-
onis [illegible] ymaginem creationis. Sed ad ymagi-
nem creationis non solum requiritur [illegible] plura-
litas. sed etiam unitas ad quam reducatur
illa pluralitas. ergo in ymagine recreationis necesse
est ponere aliquem habitum unicum quo uniantur
omnes habitus virtutum. hec autem non est nisi gratia
gratum faciens ergo etc. Item unius hominis omnibus
virtutibus idem et equale meritum et omnibus eisdem

acceptatur. hec autem non esset nisi una esset in acceptando ac-
ceptandi ipsum hominem secundum se. et in omnibus actibus
suis. hec autem non est nisi gratia gratum faciens. ergo
etc. Respondeo. dicendum quod in una anima una gratia est
ponere gratiam gratum facientem. Ratio autem huius sumitur ex
parte principii effectivi et ex parte subiecti et ex parte
finis ultimi. Ex parte principii effectivi quia
gratiam influentem a deo procedens in ipsam animam per
quam deus totam animam sibi assimilat. [illegible]
vel una est similitudo in una anima. Una recipit gratiam
procedens ab effectivo principio. Ex parte subiecti si-
militer est gratiam gratum facientem [illegible] quia gratia
[illegible] ad animam sicut principium [illegible]
tamen et est vita. Et quia unum unius vivifica- una est
vita sicut principium vivificativum hoc est quia una
anima tamen [illegible] ex parte ubi finis tamen principium
quod ultimum quod [illegible] intermedium [illegible] sunt gratia
est adhuc quod faciat hominem deo acceptum et
ad hoc ut principium perveniat homo quod unum et sum-
mum bonum est et ad hoc ut opus alicuius [illegible]. Egrediens
sit meritorium apud deum. Cum ergo deus non ac-
ceptat hominem secundum quid sed si acceptat
totum acceptat et opera eius homo secundum uni-
versitatem scilicet equalitatem meritoriam et merces omnium meri-
torum est una. hec est ergo necesse est ponere in uno ho-
mine esse unam [illegible] hec per pacem ad principium ef-
fectivum et ad subiectum et ad finem in mediantium [illegible]
tamen. Unde rationes que ostendunt hoc concedantur.
Ad primum vero quod primo obicitur de divisione magistri
quam ponit in littera dicendum quod illa divisio gratie est principiis eff-
ectivis [illegible] acceptationis vel mali a quo liberat
aliter vel boni ad quod ordinat [illegible] non est quod gratia
equivocatur ut aliam accipiatur per habitum. aliam per
effectum habitus. et in [illegible] divisione non accipitur per habi-
tum sed per effectum [illegible] actibus in illa glossa
[illegible] quod non una gratia necessaria est [illegible] etc. id est in uno
effectu gratie tamen. et si tu obicias quod habitus diversi-
ficantur per actus et effectus. dicendum quod id habet ubi
in actibus [illegible] ad [illegible] tamen non habet ordinem
at non est [illegible]. quia actus gratie prevenientis ordinem habet
ad actum gratie subsequentis. Ad id quod obicitur de [illegible]
apostoli. dicendum quod sicut [illegible] est [illegible]
gratiis dei gratis datis. ille enim multiplicantur
[illegible] quod ordinantur ad opera exteriora quod [illegible]
et in medulla [illegible] effectus diversos recipiunt
[illegible] gratum faciens [illegible] non habet respicit opera
exteriora sicut interiora in mediis habitibus [illegible]
et [illegible] si illa respiciunt non est [illegible]
[illegible] sub una ratione. videlicet sub ratione m[illegible]

et non tenet. ad aliud quod obicit quod maiores per
fecit gratia gratum faciens quam gratis data et similiter
sic intensive non tamen oportet quod extensive. // ad 3
quod obicit quod ex ipsa multiplicatur gratia. dico quod gratia
non deficit duplex. primum quod ex illa recessit a multipli
non per [illegible] que est ipsius subiectum. sed per diversas
acceptiones sive significationes. et eiusdem ratione dicit
contrarie. non oportet quod tot sit talia quot [illegible]. sed
et deficit quia uni bono nata sunt opponi plura
mala. cum malum sit multiplicius et bonum uno
modo. // ad 4 quod obicit quod actus gratie et quod gratia est di-
versificatur. dicendum quod et si actus illi diversi sint
tamen diversitate quod in [illegible] diversis rebus attri-
buuntur. quia alterius medicine est curare et
alterius preservare in spiritualibus. tamen non sic diversi-
ficantur ut inducant diversitatem habitus. tum propter
ipsorum actuum et effectuum ordinem. tum etiam propter ipsi-
us perfectionem ex qua habet ut possit multa [illegible]
ipsius effectus sensu multiplicantur quod non corpor-
alis potest ex diversarum virium coniectione // ad
5 quod obicit de scientia plana est ratio pro alia dicendum quod non
est simile. tum quia scientia dicit habitum [illegible] vel ad
ad exteriora cognoscibilia per speciales et proprias con-
clusiones et [illegible]. tum etiam quia aliquo modo scientia ca-
ta / cum dicitur ex rebus etc. tum quia etiam ad ipsam scientiam
materie pertinet distinguere / oppositum a [illegible]
tantum et [illegible] reperitur in [illegible] / sic [illegible]
extrinsecus [illegible] non multiplicatur. sed in
una anima reperitur una.

Secundo queritur de comparatione gratie ad virtutes gratuitas
et est questio utrum gratia gratum faciens et virtus
gratuita differant per essentiam. et quod non videtur. primo per
quod magister dicit [illegible] est in bone [illegible]
quod gratia gratum faciens est fides cum dilecti-
one. si ergo fides et caritas virtutes sunt etc.
etc. // Item quia dicit [illegible] sunt [illegible]
ipsa sunt eadem. sed gratia sic diffinitur ab [illegible]
gratia est [illegible] domum per quod [illegible] est
[illegible] / sed [illegible] convenit etiam gratuite ergo etc.
Item eadem est per essentiam gratia operans et cooperans.
in illo articulo non est aliud quam virtus gratia-
tuita / cum ipsius sit voluntati cooperari.
ergo idem est virtus et gratia // Item quorum
effectus et actus primus et immediatus
est idem / ipsa sunt eadem. sed gratie
actus respectu sui / est animam vivificare
et respectu dei est acceptam reddere et re-
spectu operis / est ipsum opus me-
ritorium facere / omnia hec [illegible] per essentiam

virtuti competunt / nam dicitur ro. 1. iustus ex fide vi-
vit. et hebr. xi. sine fide impossibile est placere deo. et 1.
co. xiii. si caritatem non habeo. nihil mihi prodest. ergo
si primi effectus gratie virtuti attribuuntur. gratia et
virtus sunt unum et idem habitus // Item si habitus
sunt diversi unus non denominat alterum. sed gratia virtu-
tem denominat. dicitur enim virtus gratuita. ergo gratia et
virtus non differunt in essentia // In contrarium est
primo habitu [illegible] / si quis habet fidem et caritatem / habet
unde deo placeat. et unde ei [illegible]. si ergo gratia est
que facit deo placere / est gratia gratum faciens. ergo
omni habitu excepto / intellecto quod qui habet fidem et ca-
ritatem / habet gratiam gratum facientem. ergo gratia gratum
faciens non est ad per essentiam differens a virtute.
// Sed contra anselmus de concordia predestinationis. [illegible] re-
ctitudinem voluntatis [illegible] non [illegible] gratia preveniente.
Sed virtus non est aliud quam rectitudo vo-
luntatis. ergo virtus est a gratia preveniente. ergo in-
creatus differt effectus actu per essentiam. ergo virtus
gratuita essentialiter differt a gratia // Item quorum
sic se habent / quod unum est medium operandi respectu alterius /
illa differunt per essentiam. quia nihil causatum agit se
ipso / sed gratia in opus bonum [illegible] actum [illegible]
mediante virtute. ergo et virtus gratuita diffe-
runt per essentiam // Item quecumque sic se habent quod
unum illorum habet actum continuum / reliquum habet actum
interpolatum / illa differunt per essentiam. sed gratia
et virtus sunt huiusmodi. quia gratia est in actu continuo.
continue vero non [illegible] / et facit deo [illegible]
dit acceptam / virtus vero non est in ipso actu conti-
nuo. ergo etc. // Item quecumque sic se habent / quod [illegible] habent.
diversas [illegible] / illa differunt per essentiam.
sed gratia dicitur preveniens et subsequens.
virtus vero [illegible] / [illegible] ergo etc.
// Item quecumque sic se habent quod unum remanente reliquum recedente
[illegible] per essentiam diversa. sed virtus aliquo
modo remanet post [illegible] / gratia vero gra-
tum faciens nullo modo. ergo etc. // Item quecumque
sic se habent quod unum remanet indivisum. reliquum
vero dividitur / et multiplicatur / illa essentialiter diffe-
runt. sed gratia in anima / est una / sicut ostensum
est supra / virtutes vero multe sicut ostendit [illegible]
et apostolus dicit 1. co. xiii. nunc autem manent fides
spes et caritas tria hec etc. necesse est ergo gratiam et vir-
tutes gratuitas / differre per essentiam // [illegible]
predictorum intelligentiam est notandum quod circa hoc diversi diver-
simode senserunt. quidam enim dicunt volentes
quod gratia nichil aliud est quam virtus. [illegible]
non est ad quod [illegible] ratificatio [illegible] et adquirit

fidem

sunt. hic autem rectificatione que super naturam est, non potest facere nisi deus, et quoniam talem rectitudinem faciendo in anima
dat virtutes ipsius potencias, ut rationalis, et concupiscibilis
et irascibilis, superius immo dixerunt gratiam et cari-
tatem non ad esse quam virtutes gratuitas, differre autem sola
ratione, dicitur quod gratia dicitur in quantum deus per illam recti-
ficat animam, acceptat et approbat. virtutes vero in quantum anima sic
rectificata habet exire opera ardua et laudabilia.

Alii vero dixerunt quod gratia et virtutes gratuite essencialiter
differunt, sicut posterius et prius ut separatum, et sicut subiectum.
Sicut enim substancia potentia non est ipsa anime essencia, sed potest
separari et procedit ab illa. sic virtutes quod perficiunt
potentias non est ipsa gratia que perficit anime substanciam, sed potest ad
esse diens ab ipsa. ut sicut anima est quedam totum pote-
stativum, sic et gratia sit quedam totum potestativum, et est enim una per
se, et in quantum respiciat ipsam anime substanciam, est tamen origo
plurium, in quantum influit in ipsas potentias, unde dicit illas
virtutes. non solummodo differre in quantum
sunt virtutes, sed et in quantum sunt gratuite, ut sic alia
gratia specialis aliqua fides dicitur gratuita, alia aliqua spes,
alia aliqua caritas gratuita nuncupatur. quilibet autem
harum opinionum, et si probabilitatem habeat, non tamen
si quis aspiciat videbit aliquo modo utramque
a veritate declinare. nam prima concedat quod
gratia non aliud est quam virtutis habitus, necesse habet dicere
aut quod omnis virtutes sunt una virtus. aut quod
in uno homine sint multe gratie gratum facientes. quorum
utrumque est improbabile. et unum est improbatum supra. et aliud
est satis improbabile. videtur quod omnis virtutes sunt una
virtus, et improbabilius suo loco, necesse et habet dicere
aut quod gratia gratum faciens non totaliter tollit
paulpas. aut quod posset post nichil remanere de
virtute aliqua. et prius horum est contra doctorum sententiam.
secundum vero est contra sensibilem experienciam. secundo modus iste
dicendi non modicam habet calumpniam, et a veritate
te deviare videtur. primo in eo quod ponit quod gratia
existat in substancia, per modum influat in potentias. hoc enim
improbatum est supra. secundo vero in eo quod ponit in eodem
et eodem homine esse diversas gratias gratum facientes.
et hoc ipsum supra improbatum est. Verum enim est, ex eo quod
datur facie anime. ex quo non solum ipsa accep-
tatur, immo et habitus et opera. Secundo vero talis modus
dicendi est quod quemadmodum cum dico lumen et colorem
illuminatum, dico aliam et aliam formam. licet
una sit ordinata ad aliam, et quodammodo sit altera
complectens ex altius presencia. similiter in illud
est dicendum, et virtute gratuita quemadmodum enim color
qualitas est corporis tincta, que a presencia luminis illumi-
natur, et completur, ut possit movere visum, sic

virtus que est habilitatio potentie. sicut gratia datur gratum facia-
te in formis est, sicut color sine lumine. sed eam adve-
niente ex quo tota anima formatur, et suis potenciis de-
coratur, formis vivificatis dicitur habitus virtutum
et efficitur accepti. et quemadmodum ex luce in fu-
et colore non fit unum secundum essenciam. sed per ordinem
et item lumen secundum quod illuminat aera, comitatum colore for-
to, et in eo colorem reddit luminosum, non est aliud
ad presenciam. sed sola comprehensione differens, et per esse
et sic unum lumen diversos habent colores ad actum
deducere secundum suam multiplicacionem, sic in influencia gra-
tie et habitu virtutis intelligendum est. est. sed quod gratia superve-
niens cum habitu virtutis conformare dicitur. non facit unum
essenciam. sed non formatur quia ad finem suum ordina-
tur. gratia aliqua anima dicitur esse dicitur grata. et aliqua alique vir-
tus dicitur esse gratuita, differt non sola comprehensione, sic prima
exposita est in lumine. sed una est gratia, aliqua omnis vir-
tutes anime dicuntur esse gratuite. Concedendum est quod sicut pro-
portiones ostendunt. quod habitus gratie gratum facientis
a virtutis habitus est diversus. ad illud quod primo
obicitur de magistro, qui dicit quod gratia est fides cum di-
lectione. dicendum quod illa predicatio non est per essenciam. sed per
concomitanciam et significanciam, et aliquo modo et possunt reddi
ad predicationem per causam. ad primum quod obicitur, quod dif-
ferre comparatur virtuti. dicendum quod illa notificatio sive non est ex-
presse sive est expressio eo modo dicitur decentia, quod comparatur virtuti. gratia
enim est sicut domus primum et excellentissimum munus di-
vinum, et sic domum quod completur tota bonitate do-
tis, sic anima intellecta hec notificatione non comparatur vir-
tuti. ad secundum quod obicitur quod gratia comparans est vir-
tus, dicendum quod ille actus non assignatur gratie secundum se. sed secundum
quod est ordinativa virtutis. quia sic dicitur. li. autem comparative
ex hoc sequitur quod idem sit quod virtus, immo sic
argumentum est consequens. sicut si ita arguitur, color movet
visum, et lux movet visum. ergo color non differt a
luce. Et per hoc patet. Ratio ad sequens. quod
vivificare et acceptum reddere. et opus meritorium facere,
aliter competit virtuti, aliter gratie. gratie enim competit et
virtuti vero ex consequenti, videlicet quod ab influencia gratie fit
et ordinatur. ad aliud quod obicitur quod si habitus sunt
diversi, unus non denominat alterum. dicendum quod est denominatio
per inherenciam sicut albedo per album denominat corpus,
et denominatio per concatenationem, que datur in quantum aliqua duo
se habent, quod unum habet ordinare alterum. secundum quod dicimus
votum delibans et iusticia prudencie. et per hunc modum
virtus dicitur esse gratuita. ad illud quod obicitur quod est
proprie habitu et cetera. dicendum quod acuitate non est essentia
gratie, quia caritas supernaturalis virtute formata. Si igitur
vocaret caritatem habitum amoris, quo natura

homo diligere deum propter se et super omnia. sic [quidem] modo
non possit absque reparatione. potest intelligi etiam sic in
adam et in primo angelo ante lapsum fuit ut sed
d. iij. probatur. et sic patet quod gratia est aliud quam virtus.
patet et quod est ad quod potest rectificari. nam in homine quod
ad statum innocentie erat potentia rectitudo antequam esset gratia
gratum faciens infusio et hic melius videbitur
j. quando agetur de rectitudine status innocentie.

Sexto queritur de gratia in comparatione ad gloriam. et quod
vere differant penitus quod sic videtur gratia
gratum faciens et si non sit fides. tamen nunquam est sine
fide. quia sine fide impossibile est placere deo. gloria autem in
illo modo comparatur sine fide. ergo non videtur esse gratia et gloria
penitus differre. Item ergo gratum faciens
se habet ad gloriam sicut via ad terminum et sicut id quod est ad
finem. sed ergo finis necessario distinguitur a via. et fi
nis ab eo quod est ad finem differunt essentialiter. pari
ratione videtur quod gratia et gloria. Item sicut se habet
culpa ad supplicium. ita se habet gratia ad premium
sed culpa et pena etiam differunt essentialiter. ergo
pari ratione gratia et gloria. Item corruptibile et in
corruptibile differunt penitus. sed gratia est corruptibilis
et amissibilis. sicut supra ostensum fuit. gloria non omnino
est incorruptibilis. ergo et cetera. Item quod est cognoscibile ab habente
differt penitus ab eo quod non est cognoscibile. sed gloria
ab eo qui habet gloriam cognoscitur. gratia est gloria
sed quis nesciat se esse gloriosum. ergo non ergo differt
penitus a gloria. Sed contra. sicut caritas vie ~~ad~~
ad caritatem patrie. sic se habet gratia ad gloriam. sed cari
tas vie non differt penitus a caritate patrie. sicut
dicitur .j. co. xiij. caritas nunquam excidit. ergo pari ratione
gratia gloria. Item ex abundanti sue acceptionis
habuit gloriam et habuit gratiam. sed gratia illa quam habuit
fuit ad cognoscendum et amandum deum. unde cum
acceptus fuit cognovit et amavit cognitione
et dilectione comprehensionis. ergo in ipso gratia non diffe
rebat a gloria. Item perfectum et imperfectum non vari
ant rem secundum essentiam. sed gratia dicitur assimilatio anime
ad deum secundum statum imperfectionis. gloria vero secundum statum
perfectionis. ergo et cetera. Item aut gloria reddit acceptum
deo aut non. si non. ergo non tantum placeret deo gloria quam
gratia. ergo in statu patrie quam in statu vie, quod est inconveniens.
si sic ergo cum iste sit proprius actus gratie necesse est gloriam
esse gratiam. Item quando aliquis de gratia transit ~~[illegible]~~
ad gloriam. aut perdit gratiam aut non. si perdit gratiam
ergo videtur quod desinat esse gratus deo et quod gloria et gratia
habent ad invicem repugnantiam quorum utrumque falsum
est. si non perdit. cum ergo sit vita anime. sicut ostensum
est supra. et in una anima tamen sit vita et una gloria non

(vna)

erit vita. aut gratia et gloria erunt idem penitus.
Sed constat quod gloria est vita. ergo et cetera. Item queritur quam ergo qualiter
se habet gratia ad gloriam. Si enim idem qualiter transitur
ab una ad aliam. et quare sortiuntur diversa nomina. si
vero diversa sunt quid gloria appellatur gratia. dicimus quod est
ibi diversitas cum divina gratia omni statui congruat
sive statui vie sive statui patrie. ut semper eum deo
acceptat. Respondeo dicendum quod cum gratia gratum faciens
quam gloria nominat divinam influentiam propter quam anima habet
deum et deus habet animam et hec autem contingit dupliciter vel perfecte
et sic habet homo deum in ratione quietis vel semiple
ne et sic habet homo deum in ratione tendentis et primum
scilicet quies competit statui patrie. secundum scilicet tendentia
competit statui vie. et ideo primum est glorie. secundum est gratie.
et quia primum est premium secundum est meritum. ideo gratie attribu
itur actus merendi, glorie vero actus retribuendi. quoniam ergo
id potest esse penitus magis perfectum et minus perfectum
hinc est quod gratia et gloria secundum quod distinguuntur secundum modum
habendi deum. differunt solum secundum statum. et quoniam nos habere
deum non est aliud quam deum habitare in nobis. ideo gratia et
gloria non solum modo distinguuntur secundum modum habendi deum.
sed etiam secundum rationem habitandi deum in nobis. cum tamen dico de
um habitare in homine. duo exprimo dico scilicet divinam
dignationem qua hominem acceptat et condescendat sibi et propter hominis
humanam exaltationem ex qua homo ea que divina excellentia
participat. et non ulla influentia propter quod deus in nobis habi
tat dicitur esse secundum conditionem patrie. videlicet magis deus homini con
descendit et dicitur esse gloria quam ad comparationem ad
[illegible]. propter hoc videlicet quod homo plurima in habitatione sub
limatur et ad magna conscendit secundum ultimam consi
derationem. et secundum istum modum gratia et gloria non dif
ferunt in sola comparatione. unde vita eterna nominat gloriam
et nominatur et gratia. ro. vi. gratia dei vita eterna. et sic
patet illud ad questionem propositam quod conceditur quod est. quod gratia gratum
faciens et gloria non differunt penitus. sed diffe
runt alio modo. hoc est secundum comparationem aliam et aliam et sic
similiter sunt in eodem sicut in beatis et ideo qui deum habent
et gratiam et gloriam simul secundum statum aliud et aliud quod sunt
eidem [illegible] quia prius in est gratia in statu vie et postmodum
in est gloria in statu patrie. primo enim gratia inchoa
tur et postmodum consummatur. Ad primum ergo quod primo obicitur
in contrarium quod gratia similiter est cum fide. dicendum quod hoc est ratione status
fidei enim que dicit enigmaticam cum visionem similiter
~~[illegible]~~ statum plenitudinis quod excludit omne quod
est ex parte. unde ex illa ratione non potest concludi quod
gratia et gloria differunt penitus sed secundum habitum sed
solum secundum statum. Ad secundum quod obicitur quod gratia se habet
ad gloriam sicut via ad terminum. dicendum quod hoc dicitur ratione status
et additionis eius quod gloria super addit gratie. sicut

pfcm addit ipso/cu ipm pducat ad plem
tud q ad statu/bn ... e q diusitas pt ex
... gra et gla ... adi q ob/q sic se ht
culpa ad suppliciu. r e. dd. q no e sile. q
culpa p. i e expta aie/suppliciu no ad ex
pte corpis. gra au et gla int aie/ab eode/
et ... ad ... ad dnm et
tu d q aliq culpa pena e sic ... r i
aliq pena differt a culpa. sic et in gla ... em
... psistit ... e cu gra. s gla
q psistit i sola ... abea diuisa // ad
q ... corruptle. et incorruptle uariat ...
... no ht locu ... corruptibilitas et incor
ruptibilitas ... principior ...
hec cau no e ... qr immutabilitas gle
... corruptibilitas au gre ...
... uolutate ...
adi q ... dd. q illd ...
... sola ...
... ut uideat q ... no potuit. ...
no cognoscit ... sua ...
... post modu intende ...
henditur et cognoscat // Et color i tenebris
no e uisi. et tn e uisibil. et tn color no
differt ... sic n diuisitas modi ...
...
... adoia qsita.

Consequnt qr de gra i genere ad meritu
ad exercitu. et tota hec qritur ea // po
quis p gra ptingat meri ipm gre augm
ti gre donu // ... ptin git meri
ipm gre augmtu // ... p gra
ptingit meri ipius gre pplemtu/uidelicet
glie pmiu.

Circa p sic pcedit. ... p gra ptin
gat meri ipm gre donu iam hitu.
... in bellis ...
et strenue militado meretur equ a dno suo
sibi ... ipius equi ...
efficacie ... usus rei spualis i merendo re
spuale/sic rei corpal i merendo re corpalem. q
p gre bonu usu mereatur qs donu gre sic
acceptu // Et q pt i malus/pt imr. s p
usu gre ptingit meri gra ia hita // Ite
unus quisq mag e efficax ad merendu sibi/
q aly. s uir iusti i qbs e gra/ora do me
rent alus pma gra/sic dicat aug de pre
destinatione scor. q m lto fortius ...
dono gre/efficitur digni ... gre q acce

pit // Quod aut unusqsq mag sit effica
ad merend sibi q aly. pbat p id q dr sup ...
m. xx. uides ... fide illor. i. glo. q uul
unlequ opa fides ... si tm pficit aliena.
d. multo plus // Item q placet do peti
to et oratio p habenda. tm place ei gra ac
tio p ia hito. s ac exaltatur oras meretur
optine q petit/si petit pie et pseuerant/et a
salute. q pa rone qui gras agit pie et pse
uerant/exaltatur/dignus efficitur eo q iam
accepit // Item sic se ht caritas ad amandu
sic se ht gra ad merendu. s p caritate no solu q
stingit amare alia. s et ipam caritatem/sic ul
aug. et ipso ... e hitu. q pi rone p gra p
git meri ipius gre donu // Item te e p ...
i actibus et hitibus aie/qm agens ... sup
se ...
se i ... q n ... p ...
... et p qd ... // S q mitu
et pmiu relatie dicunt. sic pat dr relone ad
filiu. q sic id n pt ee pat sui ipi/sic m
et id n pt ee meritu sui ipius/q p gra no
ptingit meri ipi gre donu hitu. // It
meritu et pmiu ht ordine/sicut uia et ...
sic ... q i ... ad qd disponit/q necce e q
meritu precedat pmiu ... q i pfe ...
p gra meri ipm gre donu. // Item gra
... oppoiunt. s qto aliqd magis
cadit ... tanto mag ht rone de
biti. si q usus gre no ... ipi gre
ee donu gratuitu. imo p additu ... q ipm
usu gre nullo mo ptingit meri gre donu
// Item q unu quo placet do n ...
q no plus meretur usus gre cu gra/qua
gra p se ... donu gre eo ipo q ...
no meret se. q pi rone n usu gre ptingit
meri ~~gra~~ ia hitam e gre donu // ...
q p usu gre ... no ptingit meri hitu
gre ... ad meritu ...
meritu ... ad ipm hitu
no ... sic meritu ad pmiu. qr no ordi
tur ad ipm hitu ... ad ...
qr no ht ordine ad id ... sic ad suu fundi
meritu ... meritu au ...
... ordinatur ad pmiu ...
... meritu ... ad meritu ...
p usu gre ptingit meri ipm donu gre q e
ipius usus principiu/tu qr ipa gra q e
de sua pa rone et ... i ... sic ht ...

Q ... hita
n ptingat meri
ostend ...

Collati ...
...
qr ... do ...
... ordit. qr ... p ... bon usu
...
Dispositio ...
Principiu ... principiatu
Causa ... effectus
uia et ...

gliam ... multo fortia
ptingit meri

contuiti. ut nullo modo comparantur ratione debiti. Si
enim exemplaris non esset gratia et quantumcumque gra-
tia gratia meretur quanto magis ipsa bene utitur,
tanto minus propria tenetur et de gratia. quod sibi
repugnat perfectioni in exemplari non est quod non con-
gruit gratiam meriti. non multo condigni. quia tunc tolleret
perfectionem gratie et perfectionem ministri ... gratie. quia non
salvatur ibi ordo. qui in meritis et premiis debet
attendi. Unde rationes que hoc ostendunt concedende. Ad
primum ergo quod obicitur in contrarium de similitudine meriti in cor-
pore. dicendum quod non est simile quia est de rationibus
non est ratio ... salva sua ratione. potest
esse habitum meriti. Prima autem gratie cum corpore quod
tale ... gratuitum ... tribuatur.
... meretur. non solum quia sit tam habitum. sed quia
... alicui dicitur quod contingit
meritum ... habitum sicut in angelis contingit
non ... habitus ... continget
gratia meritum gratiam tam habitum. Ad primum quod obicitur quod
si aliquid potest ... dicendum quod primum non
habet ... ordinatur ad maius et ad minus
ordinatum ... Sic autem non est ... nam usus
gratie ordinatur ad merendum gloriam non ad merendum gratiam.
... non supponit tamquam fundamentum.
Ad secundum quod aliquis meretur alii primam gratiam. dicendum quod non est
simile. quia gratia in uno ... gratiam in
... tamen gratie in eodem ...
sequitur ... ipsum donum gratuitum. Preterea ... me-
retur alii gratiam donum gratie non procedit ex hac ratione
... attenditur in habitu
gratie ... dicendum quod autem non ...
... gratuita liberalitate divine miseri-
cordie non ... quod si unus alii potest mereri gratiam
... possit sibi mereri gratiam tam habitam.
... autem ... plus ... fides
... gratie. Ad primum quod
obicitur quod gratia actio ... est efficax ...
non ... dicendum quod ... gratia actio ita sit ad
acceptionem ... ordo perfectionis. quod tamen non
sequitur quod gratia actio sit ordinata ad merendum tam
habitum ... gratia actio ... perfectionis
acceptionis plus tenet rationem premii quam meriti.
Sed si ... ordinatur ... liberali-
tate novum ad donum premiandum quam ad premiandum iam
habitum. Ad primum quod ... adam
... admittitur. dicendum quod non est simile ...
quod de sua ratione importat ordinem ... amor
... importat actum ... non ... augmentatur ...

non habet ad se referri ordinari. sed actus potest alliga-
re ... habet super se reflecti. sicut est quod amorem
contingit amari. sed meritum non contingit mereri ...
propter ... Ad ... quod ultimo obicitur. illud enim
veritatem illius actus non habet. quamvis importat rationem
et ordinem ... aliquid in perfectionem actus aut
merendi ... actus gloriosi in perfectione aliquid ... ordi-
natur ... illud non valet.
Secundo queritur utrum per gratiam contingat mereri gratie au-
gmentum. Et quod sic videtur. Per Augustinum ad Bonifacium
gratia meretur augeri et aucta mereatur perfici. Item
... hominis gratiam. Item non possit perfi-
ci ... perfectas in ... augmentum
... gratie ... augmentum meriti ... Item
... uno gradu ... gratia p-
... efficacior ... supplic-
... utitur ... meritum ut
fiat ... augmentum. Item laudabilior est
qui se extendit ad ... perfectionis cum minori ad
... quam qui se extendit cum maiori. Et si aliquis habent
minorem gratiam se elevat ad ... perfectionis
cum eo qui habet maiorem ... apud
deum meritum ... non ...
... augmentum ...
Item qui petit pie et perseveranter et ... ad sa-
lutem ... exaudiri. Sed qui petit gratie au-
gmentum ... Ergo videtur gratie aug-
mentum mereri. Sed contra. meritum non est ... in ... est
in ... Sed gratia cum sit ... augeri est ... Ergo
... est meritum gratie augmentum. Item meritum
non est ... ab ... gratia
... non solum
enim habet ... possit stare. sicut dicit Augustinus.
Sed ... possit perficere. Si ergo perfectio gratie ...
... est ... pa...
... aug... non ... ad ... continue
... Item nihil augetur nisi per ... eun-
dem ... gratia que primo ... quod
... quod non cadit sub meri-
to ... sicut ... est ... de ... ...
... non est gratia. Si ergo non contingit
mereri ipsum gratie donum. non contingit mereri ...
gratie augmentum. Item deus remunerat
opus ... radicans ... meretur
... gratia ... opus.
Si ergo gratia augmentata exceedit illam ... mi-
nor gratia ... opus non possit mereri ...
augmentum. Item si aliquis meretur augmentum

habent

Cº

tunc si deus non augeret ei gratiam esset iniustus. et
cum augeret, opus illud est remuneratum, ergo videtur quod opus illud
non erat dignum remuneratione glorie. Si ergo hoc est sim-
pliciter impossibile ut per augmentum gratie auferatur efficacia meren-
di gloriam, impossibile est ponere augmentum gratie meritis contin-
gat // Ideo dicendum quod sicut dicit Augustinus absque dubio cre-
dendum est quod gratia meretur augeri, quis autem sit modus
augendi difficile est assignare. cum enim multi sint
modi augendi, quis eorum competat gratie non est
facile discernere. contingit enim aliquid augeri per permix-
tionem cum contrario, sicut dicitur quod albius est quod est nigro im-
permixtius. contingit necnon augeri aliquid quia hoc
quod minus succedit maius, sicut dies dicuntur
augeri // Contingit et ad augeri per aggregati-
onem multorum. sicut lumen augetur in acie per multi-
tudinem candelarum ex quarum coniunctione fit aggregatio
luminum. contingit et ad augeri per additionem, sicut corpus
augetur per alimentum // contingit et ad augeri
per magnificationem rei in se ipsa. sicut augmentata
fuit costa, cum de ea facta est mulier. et sicut augmentati sunt .v. pa-
nes, cum de eis .v. milia hominum pasti sunt // contingit
et .vi. modo ad augeri per accessum ad summum terminum. sicut
ad quod magis perfectius et magis luminosum quod magis ac-
cedit ad perfectionem plenitudinis et lucis. Istis omnibus
modis .vi. dicunt aliqui gratiam augeri. Sed primi
tres modi impossibiles possunt declarari. et ipso .li. in
perbatione aliquo modo .d. xvii. cum agit de caritatis augmento
eo quod enim modo tantum caritas quod gratia habet augeri. et tamen
modi sequentes satis convenit quod non possunt declarari.
Ultimus tamen eorum famosior est propterea quod magis convenit
nec scriptura autem loquentes doctores magis augmento gratie infundi
novam gratiam cum loquuntur de diversa sacramentorum ef-
ficacia — Qualiter autem iste modus valeat su-
stineri, ipse .li. d. xvii. declaratur. ultimus autem modus
non est minus rationabilis quam alii precedentes. immo secundum hunc mo-
dum dicunt rationes que fuerunt contra gratie augmentum faci-
lius declarari possunt. quamvis enim augmentum per appositionem
videatur impugnare simplicitatem in substantiis spiritualibus. per
positionem tamen ad esse simpliciter tanto sit unitive
magis et augmentum tamen per accessum ad summum val-
de viget eis conveniens. Quorum autem horum trium
modorum sequamur dicatur non est magnus faci-
enda. Sed dicendum in nobis gratiam dei in nobis augeri per e-
laborationem de lex quia in nobis augetur per bona opera
per illa enim ut dicit Augustinus meretur augeri ut aucta mereatur
et perfici. modus autem merendi gratie augmentum sic videre pos-
sumus. Contingit enim ad merendum ex condigno et contin-
git ad merendum ex congruo. et est multum ex condigno. quan-
do multum reperitur in perfectione et satis plene. et est

ibi quedam commensuratio et adequatio meriti ad premium.
et quamvis non potest esse cum gratia augetur. hic enim quod non pro-
quis meretur gratie augmentum multo condigni. Si
contingat ipsum augmentum gratie ingratitudinis esse multo
minus. Non autem dicitur ubi quo est aliqua dispositio debita in
eo ad quod illa dispositio ordinatur. tamen in defectu a-
condignitatis. et sic potest esse ex parte aliqua ei est dignitas sine di-
gnitate. et sic precedit persona opera in gratie sine condig-
nitate meretur de congruo preparari gratiam. id est ei est quedam digni-
tas, quia facit quod in se est. non est tamen condignitas, quia
minime dignus est. et indignitas perveniet quo necessitatur. cum
ei indignitas cum indignitate. sic est quando aliquis me-
reatur primam gratiam. dignitas enim est ex parte vi-
toris que est qui est amicus dei. et condignitas ad eius exaltacio-
nem et dignitas ex parte precedit. et ideo non est ibi per-
na ratio meriti. tamen est in dignitate. et quod in illo re-
ta sic huius gratiam meretur. et meretur plus in bonum per-
venire ad gloriam eximium. Tertius modus merendi. et
deficeret amicitia condigni, ut contineat congruum
multo magis tamen in certos modos precedens me-
ritum accedit ad perfectionem meriti. et ideo quia medium
tenens inter multum congruum et multum condigni — et
deus quod hoc potest, quibus gratie augmentum. et sicut
gratia meretur. Unde tres autem rationes ostenden-
tes quod gratia meretur augeri contra sunt // ad illud
quod obicitur quod cum sit simplex non potest augeri. et
quod illa gratia non est omnino simplex. sed solum per privationem
partium quantitativarum. quantitative molis. non autem per priva-
tionem partium quantitativarum quantitatis virtutis. et ad talem
magis pertinet ei augmentum. non quod ad propositum pertinet. sed
per ultimum modum dicendi quod augmentum gratie attendi-
tur per accessum ad summum non repugnat proportioni. sed
maioris simplicitatis et unitatis perfectioni. et ideo non re-
pugnat gratie sue simplicitati eminenti // ad id
obiciens quod perfectissime est portata gratia. dicendum est quod quedam est per-
actu. ut patet quod attendit in fovis intentionis
radicationis. vel operum multiplicatione. et hic perfectio est
super gratiam. et huius perfectionem ergo non dicitur augeri. quia per eam
efficitur homo dignus maiori premio quam ante premi-
alis. hec est perfectio qui respicit premium quale quale est ei hoc quod
homo dignus maiori premio. et hec non est in potestate
gratie. sed in sola illius parte et est gratiam infundere
hoc gratiam non fuerit, sed meretur dicitur. et parenteris
efficaciam attendit gratie augmentum // ad id quod op-
augmentum gratie est ei de gratia eius cum ergo per datam. ad
tertium sic elevatur non est quod ad rationem huius est difficile sic
quod ad instantiam propterea quod supponit gratie inventum. et quod
gratia est cum gratia premio data. et ideo non potest mereri
multo condigni. sed multo dignitate quia non gratiam plus

interminatori dicitur meretur quis gratiam augmentum gratie
meam. sicut supra fuit dictum // Ad id quod obiicitur
quod remuneratio attenditur secundum quantitatem. respondeo est quod illud
intelligitur in merito condigni. in merito autem congrui locum non
habet comparatio et modo respondendo est ad id quod ultimo opponitur.

Certum est quod uita eterna contingit per gratiam meritum ipsi, pleni
tudinem. sed est ipsum premium glorie. et hec quod ad meritum
condigni. quia de merito congrui non est dubium. et quod
sic uideatur. ii. thi. iiii. in reposita est michi coro
na iusticie quam reddet michi deus in illo die iustus
iudex. ergo quod redditur per iusticiam meritis debe
tur et ei per illud meritum. ergo si talis corona quam
expectabat apostolus est glorie premium, iustum est quod id contingit
merito per gratiam dominum // Item zach. iiii. adequa
bit gratiam gratie exponunt sancti et doctores quod adequa
bit gratiam patre gratie uite. et hec expressius habetur co.
vii. ubi misericordia mea fuit. ubi. Si ergo ita est ad eis
meriti et premii, contingit premium meritum condigni
ut etc. // Item sicut se habet culpa ad penam. sic se
habet gratia ad gloriam. sed per culpam ex condigno me
tur quis eternam condignationem dampnationem. ergo
per gratiam ex condigno meretur quis beatitudinem
eternam // Item ei dignus est qui uiuit ad usam
honore et gloria. sicut quicumque est dignus ignominia.
Si ergo ille qui permittit se dyabolo superari dignus esset
non ... ut quod qui uincit ex condigno meretur re
gnum supernum // Item autem per sufficientiam quod homo facere
meretur ad... ad nichil. si nichil. ergo stultus est quod
... fuit. sed tale premium maioris sit dignitatis. quod
meritum et nichil sit excellentius gratia in gloria et quod
nichil ... opus meritorum sufficienter remunerari
per gloriam. ergo lex de merito condigni contingit per gratiam
gloriam meriti // Sed contra ro. viii. non sunt con
digne passiones huius temporis ad futuram gloriam
que reuelabitur in nobis etc. ergo per eas non contingit fu
turam gloriam meritum merito condigni // Item ad ro.
vi. stipendia peccati mors. gratia dei uita eter
na. glossa. maluit dicere gratia dei uita eterna.
ut intelligeremus dominum uitam eternam per suam miserati
onem nos perducere non meritis nostris. ergo ut etc.
Item per nullum beneficium quod debetur dum redditur
obligat eum cui fit in aliquo. unde dominus luce.
xv. ... huius ... etc. Sed homo tenetur quod facit
... dicit deus. ergo ... quod non obliget
deum ad reddendum sibi aliquid. ergo non meretur apud
deum merito condigni. // Item nullum beneficium
... fit obligat eum cui fit in aliquo. ...
... gratis. ergo non obligat eum cui
fuit ad retribuendum ex debito. sed solum ex congruo.
ergo redditur id quod ... est meritum ex condigno ubi
est ... dati et accepti. sed deo nichil potest ab accipere
quia bonorum nostrorum non indiget. ergo premium glorie quod est
excellentissimum. non possumus ex condigno mereri
apud deum // Respondeo dicendum quod circa istam questionem aliqui doctores
senserunt dissimiliter. quidam enim dicere uolunt quod
per quod meritum condigni dicitur quedam obligatio in retribu
ente. et quedam commensuratio in premio et retributione.
et deus non potest aliquem obligari et premium glorie preter
aliud potest commensurari. ideo dixerunt quod non potest esse
eterne gloriam mereri ex condigno. sed si meretur hoc tamen
est ex ... ad istam suam positionem astruendam multis
... auctoritatibus sacre scripture et expositorum que hoc
sentire uidentur. sed quoniam in scriptura sepe reperitur
quod deus unicuique retribuet secundum opera sua et parabola
in qua exprimitur meritum et retributio. ... xx. dicit
tolle quod tuum est etc. et plura consimilia inueniuntur. ~~tam~~
ideo aliorum positio est quod gloriam non dum contingit meri
merito condigni. tale enim meritum potest reperiri in gratia gra
tis data. sed et contingit meritum merito condigni. pro
eo quod gratie et glorie quedam est commensuratio. et ideo quan
dam cadit obligatio. non ex natura. sed ex sua ma
teria quod uoluit promittere. et pactum confirma
re gratis his qui eum diligerent quod se ipsum in merce
dem retribueret sicut in habraam apparet. Si autem
uelimus considerare quis illorum duorum modorum dici
tur uerior. intelligendum quod secundum diuersas conditiones operis
meritorii reperitur in eo et meritum congrui et meritum condigni.
Opus enim meritorium conditionem habet ad principium a quo exit. ad principium a quo exit
et ad finem per quo fit. et ad statum in quo fit. ~~...~~ ad finem per quem fit
tempore in quo ... ad principium. sic opus meritorium habet
a uoluntate libera et rationem habet agentis. et hec ratione habet a uo
luntate meritorium merito condigni. sic enim condignum no
minatur est. et ... quis est quod sit ipsum premium
quod debet ei retribui. In quantum autem rationem habet agentis sic
cum gratiam reddat ... acceptum deo et sit quod diui
nitatem et ad hoc sit ordinata ut ducat ad deum.
opus id est meritorium merito condigni. Si autem con
... opus meritorium ad eum per quo fit ... potest est
... uel ad largitatem dispensantis uel ad ueritatem
pollicentis si comparatur ad largitatem dispensantis
sic est meritorium merito congrui. nam pro suo ... in
... decet ipsum pro modico obsequio retri
buere magnum premium. Si uero comparetur ad ueritatem
pollicentis ex qua promisit et quo ... modo
se obligauit quod tanto operi tantum redderet premium
sic opus id est meritorium merito condigni. ad statum in quo fit
et in ... opus meritorium ad statum potest esse

dicendum autem quod ad temporis operationem, aut quod ad operis difficultatem. Si quod ad temporis oportunitatem, quia nunc est tempus seminandi, sicut dicit apostolus, et quod fiunt opera meritoria, perficiat nostra bona. Consimile est ut hic ex hac terra magnum fructum suscipiat, et ideo recte dominus ei qui in presenti diminuit modicum, promittit reddere centuplum. Si autem ~~comparetur~~ consideretur operis arduitas, ex opus tale sic est involutum faciens, ut ~~sit supra vires, et ideo elevetur in eo in faciendo~~ ut sit supra vires, et ideo elevetur in faciendo ipsum super se, et bono premio preponat bonum eternum. Hinc est quod tale genus operis eterna remuneratione est dignum, et sic ipsum meritum congruit multo condignum. Patet ergo quod opus meritorium consideratum in comparatione ad nostris libertatem, et dispensationis liberalitatem, et temporis oportunitatem, est meritorium multo dispensatione quod ad gratie dignitatem, quod pollicentis dignitatem suam ueritatem, ad sui ipsius difficultatem, est meritorium multo condigni. Et per hoc solum possunt rationes et auctoritates ad utramque partem inducte, pro eo quod per diversas vias procedunt. Nam rationes que probant quod ex gratia contingit mereri premium eternum multo condigni procedunt per alteram istarum considerationum. Illa tamen ratio que fit de nullis comparatione eius ad penam et gratie ad gloriam non cogit, tum quia gloria multo plus excellit in bono quam pena in malo, tum etiam quia facilius est descendere quam ascendere. Rationes vero ad oppositum procedunt per aliam viam videlicet per comparationem ad uoluntatem nostram. Sic etiam non est de se sufficiens ad meriendum. Nam omnis ~~.~~ nostra sit parum, metitum ut et hec comparatio ad libertatem divinam, que nullo potest obligari, sed quidquid facit, totum ex sua liberalitate facit. Et hoc modo ratio concludunt quod non sit ibi meritum condigni. Auctoritates etiam illius rationes non cogunt. Nam quod dicit quod passiones huius temporis non sunt condigne etc. hic est intelligendum quod [illegible] et passiones sunt tamen condigne quod fuit excellentie. Quod actionibus et passionibus dat efficaciam et ualorem. // Ad illud quod dicit quod dei non producit nos ad gloriam nisi misericordie, expositio [illegible] est quod in terris solum quod multa merentur ad uoluntatem nostram, non pro qualitate operis [illegible] aliquid. // Ad illud quod obicitur quod totum fit per dei gratiam. Dicendum quod etsi opus istud sit debitum in quantum est caritate, est tamen gratuitum in quantum fit ex gratia et caritate. Et ideo sicut ratio debiti non tollit rationem gratuiti sic et ratio debiti non tollit

rationem gratuiti. Sic et non tollit rationem meriti. Et super obicitur quod opus gratuitum et debitum potest obligare dominum, dicendum quod etsi non possit deus nos obligare in ratione dati et accepti, sicut ostendit et ratio ultima, obligatur tamen deus quodam modo ex sua mera benignitate, qua voluit promittere se ipsum diligentibus se. // Premium condigni non necessario ponit obligationem in retribuente, sed ponit sufficientem ordinationem eius qui remuneratur ad talem remunerationem meritorie aut quo laudabiliter operatur. Gratia autem sufficientem ordinationem ponit in creatura ad premium, necdum gloriam, tamen ratione dignitatis, et quod ratione tollit non reddit deum ad acceptum, et retributionem, et ratione condigne retributionis, tamen ratione arduitatis operis. Sicut patet tactum est. Et sic patet ista ad duas rationes sequentes. Nam quod obicitur quod gratians sit non obligatur, dicendum esto quod non obliget, propter hoc non tollit a meriti ratione quin possit esse condignum premio. Et etsi non obliget ~~[illegible]~~ est in retribuente in remunerante per iniuriam sibi factam, pensata propria utilitate, obligat tamen eum quodam modo quantum ad sibi pensata futuris fidelitate. Unde magis metitur apud deum quam fuit ei exsequiore finali et liberali quam quod fuit exsequiore incarnationis. Quod potius includit retributionem. // Si autem ad obicitur quod sicut potest esse meritum condignum, quia fit condignum, dicendum quod etsi non sit comparatio in proportionalitate, est tamen comparatio proportionalitatis. Sic fructus dicitur recte comparari semini, quod excedit sicut conceditur seminis fecunditati, et tertium germinis et sicut ad sui est continens. Si defective non recipit centuplum sic non potest esse contentus ex operibus meritoriis. Si non recipit premium proprium quod completur deo desiderium.

Deinde queritur ista sunt gratias enim. Et quod sequitur, debet quod dicit operans gratia dicitur in quantum uoluntatem liberat, cooperans uero in quantum eandem adiuuat. Magister distinguens gratiam prevenientem et subsequentem dicit ita quod gratia preveniens ad attenditur quantum ad dona deitatis, et subsequens uero quantum ad dona gratie. Quod si ita est gratia operans et cooperans. Alii quod operans non dicitur illa que hominis uoluntatem liberat. Si forte tu dicas quod alio modo accipitur ibi preueniens et subsequens, contra est quod de ratione istorum duorum nominum conuenit. Si sic uolatur ut dicatur gratia subsequens, quedam operans, quedam cooperans. Et etiam quod omnis gratia sit cooperans, quia nulla cooperatio debetur forte alius preveniens, sic uero etiam quod in

cetur dici preveniens. aut enim preveniens dicitur per comparationem ad actum. aut per comparationem ad obiectum. Si per comparationem ad actum. sic omnis forma dicitur dici preveniens. quia omnis forma precedit actum suum. Si per comparationem ad obiectum. sic nulla debet dici preveniens. quia nulla sit ante obiectum suum. Et ergo quod cum gratia adiuvans dicitur huiusmodi dicatur. et ideo nomina diversimode comparantur. Cum ergo diversitas veniat ... Ad id quod cum gratia una sit multiplices tamen habet dictiones secundum diversas considerationes. habet enim gratia comparationem ad suum obiectum in quo est inmediate. habet comparationem ad suum oppositum. et quod habet comparationem ad suum effectum ad quem ordinatur. Per comparationem ad suum principium sic dicitur gratia preparationis vivificationis iustificationis et magnificationis. primo enim debet gratiam separat. secundo vivificat et confortat et gratia confirmat complet. et sic hec attribuit secundum dictio. quod sumitur de eo quod dicit apostolus ad romanos viii. Secundum autem quod gratia comparatur ad suum subiectum sic dicitur ingratum cogitationis ... triplex. potentia est ibi ... secundum intelligentiam et affectivam et operativam. et hec dictio ponitur ab augustino de civitate dei. Secundum autem quod comparatur ad suum oppositum sic est illa dictio gratie quia est protectionis liberationis et salvationis. sicut tamen ... quod gratia adiuvat contra malum. vel contra malum persecutionis sive miserie et malum culpe et malum sequele. a quo protegit a quo liberat a quo extrahit et a quo salvat. et hec dictio sumitur per eo quod dicitur ysaie xxxi. protegit dominus exercitum iuda et ierusalem protegens et liberans transiens et salvans. Secundum comparationem ad effectum ad quem est dicitur preveniens et subsequens. sive operans et cooperans. quia sunt due gratie effectus quos habet in ipsa voluntate. dicitur enim gratia preveniens in quantum ipsam voluntatem facit bonam et ideo prevenitur quia non est li. ar. sed postea infundit ab ipso deo cooperans ... subsequens dicitur adiuvat liberum arbitrium boni operis eliciendi. et modo quod secundum quod deo gratie diversimode accipitur sic ... due dicitur preveniens et subsequens. accipitur enim gratia uno modo largissime. et sic comprehendit dona naturalia et dona gratuita. utraque enim desursum sunt. et hoc modo gratia habet dici in preveniente et subsequente ita quod preveniens vocatur dona naturalia et dona gratuita utraque enim desursum sunt. et hoc modo gratia habet dici in preveniente et subsequente ita quod preveniens vocatur dona naturalia. subsequens vero dona gratuita. et sic accipitur ... in moralibus. alio modo accipitur gratia minus communiter et sic comprehendit gratiam gratis datam et gratum facientem. et sic dividit ... cum dicit quod quedam est gratia que concernat cogitationem et hanc vocat gratiam prevenientem quedam que perficiat bonum et hanc dicat gratiam subsequentem. aug. n. sic. i. li. de li. ar. hec tria in nobis operatur deus. scilicet cogitare et velle et perficere. primum sine nobis operatur secundum nobiscum et tertium per nos. accipitur in gratia stricte et sic comprehendit gratiam gratum facientem et gloriam et dicitur gratia in prevenientem et subsequentem non est ad quod dicitur in gratiam et gloriam. et sic dividit aug. ... de natura et gratia cum ait gratia prevenit ut pie vivamus. subsequitur ut cum illo semper vivamus. nec prevenit ut vocemur. tamen subsequitur ut glorificemur. Accipitur in gratia magis stricte et tunc notat solum gratiam gratum facientem et subsequentem. hec enim duplex effectum gratie que potest distingui ... ita quod unus effectus sit contra malum et alter ad bonum. vita quod unus sit ad bonum. hec vero potest gratie secundum quod informat. alter secundum quod movet vita qualiter attribuatur gratie movente. sed unus ... et alter in perfectum. et sic accipit ab aug. in li. de na. et gratia. Uno modo sic gratia preveniens hominis voluntatem liberat et preparat subsequens ubi ... eadem adiuvat. Secundo modo adiuvat sic gratia preveniens prevenit voluntatem ut sanetur et subsequitur ut sanata vegetetur. Tertio modo sic. quod prevenit volentem ut velit et subsequitur ne frustra velit. et per hoc patet ad obiecta. Item queritur de hoc quod dicit secundo est preveniendum est magna vel bonorum alia magna sunt magna alia minima alia media. ... ista bona dicuntur esse insufficiens quomodo inter se alie bonorum differentie. Est enim bonum fortune et bonum nature et bonum gratie et gloriae. si tu dicas quod iste differentie reducuntur ad has que sunt sub quibus istorum continetur bonum quod deus est ipsa anima. Si tu dicas quod sub magnis bonis. contra. magna bona sunt ut dicit quibus non contingit male uti. deo potest quis male uti. sicut cum diligit propter aliud. ergo non continetur sub magnis bonis. Item arguitur ex hoc. si deo contingit male uti. videtur enim referri ad aliud. et deus est optimus inter omnia bona. ergo omnibus bonis contingit male uti. ergo nulla sunt bona magna. Item ergo dicit. cum dicit quod magna bona sunt quibus non contingit male uti. Item ... male efficere virtutibus. nam aliquis potest virtutibus superbire. potest et virtutes propter laudem humanam amare. et hoc est abuti. ergo videtur quod virtutibus ...

tibus potest abuti. quia sub magis bonis non possunt contineri. // Ideo sub magnis. Dicendum quod Augustinus non quod inuenit bonum per istas tres differentias. scilicet per bonum magnum et minimum et infimum. Sed generaliter accipit dictionem boni. scilicet bonum est quod est bonum aliquid. et hoc est bonum per quod contingit aliquo modo in finem ordinari. et hoc dicit hoc bonum utile et propter hoc cum triplex sit

triplex differentia boni utilis per quod quis ordinatur in finem triplex boni potest differentia. ad eum sic est utile ad finem. ut tamen sine illo possit ad finem peruenire. sic sunt bona corporalia. aliud autem est utile ita ad finem ut tamen sine illo non potest ad finem peruenire principium. contingit aliquem a fine deordinari sic est uirtus et tantum ita. et quam in hoc bono minima est utilitas. in secundo maior. in tertio maxima. hic est quod dicit bonum per has tres differentias. scilicet bona media minima et magna et per hoc dictionis sufficientia etc. // ad primum quod obicit de summo bono dicendum quod de eo est. // ad secundum quod obicit quod quibus uirtutibus contingit male uti. dicendum quod uti aliquo ~~modo~~ est in motis multis. sic tamen fiunt ipso

iudeles li. ~~malis~~ sic instrumento et habitu dicitur uti uoluntas sic o bonus ipso modo ~~contingit~~ nullo modo contingit male uti uirtute. quia uirtus quod est de se semper ad bonum dirigit. sed neque per uirtutem ad ordinatur ad malum. quia uirtus est boni usus uoluntatis. ut dicit Augustinus. secundo modo contingit male uti uirtutibus tunc est ad ita bonum circa quod non potest se habere deordinare sive ordinate amando illud // Item

quod de illa ratione uirtutis quod ponit magister in litera. uirtus est bona qualitas mentis etc. uidetur enim hoc notificatio

posse per redarguit ~~per~~ et amodo praedicandi. nichil enim quod hic de alto in abstractione praedicatum habet de alto in concretione sic dicit apud philosophus. sed quod uirtus est bonitas. nullo modo uirtus dicitur est bona // Item redarguitur per cum differentia dicitur a defectu quibus praedicatur. quia tota hoc id est per genus et conuersis et alius habitibus etc. // Item redarguitur per actiuitatem quia dicit quod deus in nobis sine nobis operatur. hoc enim est contra Augustinum qui dicit. qui creauit te sine te non iustificauit te sine

✓ B te. et b. et dicit. quia ad opus nostre salutis duo concurrunt. scilicet deus et liberum arbitrium. // Iuxta hoc cum unius rei una sit diffinitio et differentia diffinitiue adiuersis ipsa uirtus quo ille diffinitiones distinguntur. // Ideo dicendum quod uirtus accipitur communiter et proprie et magis proprie. Sumpta quod non accipitur. sic comprehendit uirtutem moralem et intellectualem et sic dicit hoc diffinitio in comparatione ad actum. autem in comparatione ad actum et finem ultimum. Primo modo diffinitur a philosopho de celo et mundo cum dicat. uirtus est ultimum potentie. de re. Secundo modo diffinitur Algazelem in ii. ethicorum. uirtus est dispositio perfecti ad optimum ipsius

et due notificationes uirtutis in suo genere. proprie comprehendit uirtutem intellectualem et moralem ~~alio modo considerantur uirtus proprie prout comprehendit uirtutem intellectualem et moralem~~ Alio modo consideratur uirtus proprie prout comprehendit moralem et extendit tamen ad politicam et gratuitam. et sic dicit hoc considerari. aut per comparationem ad ipsum actum. aut per comparationem ad principium distinctum. Si per comparationem ad actum. sic diffinitur a philosopho in ethicorum. uirtus est habitus qui perficit habentem et opus eius bonum reddit. per comparationem autem ad principium distinctum sic diffinitur a Ciceroue philosophus de. uirtus est habitus uoluntarius in medietate consistens. que a ratione determinatur prout sapiens determinabit. et per hoc differt a Tullio prima uerba. uirtus est habitus mentis in modo nature consentiens. // Sumptam hanc duplicem comparationem diffinitur ab Augustino uirtus proprie moralis prima uerba significata in libro de spiritu et anima. sic uirtus est habitus mentis bene composite. in libro de quantitate animae est equalitas uite undique consentiens. hec due notificationes significant attendat. realiter idem est cum precedentibus. et tamen ulterius quantum sit uirtus quam passiue. hec accipitur item est in ponit considerari ut magister. proprie prout accipitur pro uirtute gratuita et sic tamen per comparationem ad finem ad suum principium actum. et ad suum principium quod est gratis causatum. iudeles finalem materialem formalem et efficientem // per comparationem ad finem sic diffinitur ab Augustino. in solilo quiis. uirtus est recta ratio ad suum finem perueniens // per comparationem ad suum que in forma quod est ipsa uoluntas sic diffinitur de ciuitate dei. uirtus est uera bona uoluntas in comparatione ad actum proprium suum conplementum. sic datur illa de moribus ecclesie. uirtus est ordo amoris sive amor ordinatus. In comparatione ad suum principium efficientem datur illa que ponit magister in libro. uirtus est bona qualitas mentis etc. Item que diffinitio. hoc quod dicit qualitas mentis ponit genus et subiungit tres differentias quod dicit quod recte uiuitur separatur ab omnibus corporalibus. per hoc quod dicit qua nemo male utitur separatur a potentiis spiritualibus et naturalibus. per aliud quod subiungitur quod deus in nobis sine nobis separatur ab acquisitis spiritualibus et consuetudinibus. que et si sint boni usus potest aliquis non sunt tamen per suam sicionem sed per adquisitionem. et sic patet in illis hoc differentia et distinctio ab aliis. // ad primum quod obicit quod non debet dici bona cum sit bonitas. dicendum quod ipsis in terminis est praedicatio in flexa ipso sumpta. hoc autem non habet locum in his que sunt denominati generis de quibus philosophus loquitur ~~de quibus philosophus loquitur~~. non enim dicitur albedo est colorata // ad illud quod obicit quod non est contibilis. dicendum quod hic non diffinitur uirtus prout distinguitur contra dona et alias

bitus gratuitos. Sz put nõie ṽtutis clau
ditur oīs qualitas aīe gratuita. possz tñ
dici q prepatatur ĩte unie ē ṽtutis ex predi
tis dõu. sz p fcte beatitudinũ. sicut alibi t
maifestabr. Ad ultimũ dd q sic nob' nõ pa
uat expte. li. ar. dispõne suscipiēd ipi'
ṽtutis. sz pate effectiuā.

Duo m cauise ĩ ĩncãtant. ⁊c̃. Hic de
tiauit magr̃ q pt li. ar. cũ grã. In
hac uo pte detiat q pot li. ar. siñ grã.
⁊ diuidit̃ h pars ĩ duas. ĩ pa detiat de
potate li. ar. ĩ lapsi q hẽt grã sp̃lẽ pta.
so uo detiat li. ar. primi hoĩs. utr grã
opante ⁊ coopante egũt. ĩ. d. xxiv.
post h ɔsidand ē utrũ ⁊c̃. diuiditur aũ
prista ĩ ptes tres. In pª q pelagiani
exerrabant ɔ pate li. ar. ponĩ illi' heresi
ĩprobatõm. Infra uo rndz ad pelagianor
argumentatões ibi. Qd uo dicit sñ grã ⁊c̃.
Infra uo subiũgit catholice ṽitatis expsi
onē ibi. Id uo de grã ⁊ li. ar. ĩ dubitãt
teneant. Media ps diuidit̃ ĩ tres ptes.
p tria media a quib' sumũtur tres rõnes
quib' magr̃ rndz. pª .n. rndz ad id q
pelagius dicebat nulliũ ēē culpãd si no
uitat ul' nõ facit illud q ē sibi ĩpole ex
quo sumũtr due rõnes. ad qs magr̃ rndz
duob' capl'is. Scdo uo rndz ad illd qd
pelagi' dicebat q ṽich ē tã ĩ nrã potate
qm ipa uotas q ... aug. per pelagi
assuppat ibi. alibi t̃ aũ. q hinc gñr. ⁊c̃.
Tcio uo. rndz ad id q pelagius dicebat
q cred'e nrñ ē q ⁊ extinḡat de lib aug.
ĩ duob' locis. ⁊ iõ magr̃ rndz ĩ duobus
capl'is ĩ capit illa ps. i. In expõne ĩ ẽ rd' p
pomĩ. ⁊c̃.

Distinctiã ãt h' ptis ĩ ḡdit h qõ de p
tate. li. ar. ɔ sepia gr̃. ēē h qñr duo.
primo q ẽ possit li. ar. abs' g̃. gr̃tũ faci
ente. Sc̃o uo q q̃ possit p se abs' grã
grãtis dati. Circa pmũ qrũtur tria.
primo q̃ utrũ li. ar. sñ grã grãtũ faciente
possit a culpa resurgere. Sc̃o utrũ possit abs'
grã grãtũ faciente ad uitã uitẽ. Tcio qrĩ
utrũ possit dĩ mandata ĩplere.
Circa pmũ sic pceditur. ⁊ q. utrũ li. ar. abs'
grã grãl faciente possit a culpa resurgere.
dub. ⁊ q nõ. ui. p. p id q dr̃. ro. iii. Iu
stificati grãtis p grãm ipius. ĩ paulo ante. ex
operib' legis nõ iustificat̃ oĩs caro. ⁊ ex psti'
ad tytũ. iii. ñ ex opib' iusticie q fecim' nos
sz sm suã mĩaz. ⁊c̃. g̃ grã grãtũ faciẽte
circũscripta nõ pot li. ar. p se resurgere
a culpa. Itm gal. ii. nõ abicio grãm
dei. si .n. p legem iusti. g̃ xp̃c grãtis mor
tuus ē. sz g̃ uirtute li. ar. possz hõ ad iu
sticiã redire. uideř q frustra xp̃c mortuus est
q sibi ē ĩ ipsũ dicẽ. pz. ⁊c̃. Itm nẽ
petit ab alio q hẽt ĩ sua potate. sz ĩ psim
petit sec' sana me d. ñe q peccaui t.
docz ⁊ nos ipe saluator petẽ xp̃ē in orati
one dñica ⁊ dimitte. n. d. n. g̃ ⁊c̃. It
h ostendit' rõne q facit. h. cũ ac de ipso
fit plus. de malo fit bonus. ⁊ cũ de malo
fit bonus meliorat̃. nlls tñ hẽt posse sup
se. g̃ nlls pot se ipm meliorare ppa ṽtu
te. g̃ ñ abs' grã dei a culpa resurgere.
~~Itm fit h mandatum~~ It oĩ pccõ offendit'
de' q ē ipa iusticia ĩ omĩe pccõm. ⁊ fit ɔ
mandatũ dĩ. sz tanta ē offensa q̃tus
ē ille q offendit̃ cũ g̃ ipe sit ĩfinitus of
fensa hẽt aliquo m̃ rõm ĩfiniti. si g̃. li.
ar. pot. finite ē. ĩ pole ē. q ĩ pstinũ statũ
redeat. ñ reducat p dñã mĩam. q sua
ɔtauit bõitate q̃ donet culpã ĩ sic remittat
offensã. h a nõ fit siñ grã. g̃ ⁊c̃. It
pc̃m ē p̃ud uite spũal'. ⁊ p̃ud luas. sz uita
spũal' ñ pt redire ad aĩam. ñ a fonte
uite. nec lux ñ a fonte lucis. g̃ ĩ pole est
q aĩa resurgat a culpa. nisi deus q ē fons
uite ⁊ lux ppetua sua benignitate eã
uiuificet ⁊ illuminet. h a ñ ē ñ p donũ
grẽ. g̃ ⁊c̃. Sz ɔ dam. pc̃m ē abeo q est
sm naz. ĩ id q ē pt naturam ɔũsio. sz facile
ē unicuiq' rei moueri sm n̄am q pt n̄am. g̃
si li. ar. uirtute ppa. primo pot moueri
pt naz uirtute ppa redire potit ad naturam.
g̃ sic potuit cadere ita ⁊ resurgere. It
maior ē uirtus li. ar. q nec. sz ñ cũ in
firmat' sanari pot abs' auxilio medici.
g̃ multo fortius cũ li. ar. ĩ firmat' pccõ
pa sanari pot abs' oĩ grã. It abs'
grã faciente grãtũ de ignorãte pt fi hõ sciens.
nõ solũ in his q sub sūt nec. sz ⁊ ĩ his q
sūt sup naz. g̃ pi rõne abs' grã grãtũ facien
te potit hõ fi iustus de peccatore. Itm pec
catori ĩ mortali pccõ existẽ pt desiderare
⁊ uelle iusticiã. sz nich' a ē ẽẽ iustum

liiij.

ɔ

qd dd li. ar. li. ar. ibi dd
est peccatum

quam velle iustitiam. quia iustitia est rectitudo voluntatis, tunc autem voluntas recta est quando vult iustitiam; ergo peccator in mortali peccato absque gratia gratum faciente iustificari non potest. Item peccans dicit, vel per quod gratia quicquid movetur ad aliquid quiescat in eo; ergo si aliquis non modo ad culpam non voluntate convertat ibi in per voluntatem. et quandiu vult ergo si non vult in culpa persistere, absque gratia gratum faciente videtur quod possit a culpa resurgere. Contra dicitur quod non potest velle quia contraria ... sunt. ... sicut dicit philosophus ... quando diu est una vigilia est. ergo sicut voluntarie potuit culpam appetere, ita videtur potest culpa resurgere. Item inter gratiam et culpam media est in ... melius patebit. s. ergo cum possit ab aliquo haberi in ... sine gratia, sicut habita fuit ab Adam in paradiso ... habita deleat culpam, videtur quod sine gratia gratum faciente aliquis possit a culpa resurgere. Contra. Ad. quod in hac questione deviatione alii senserunt philosophi, alii senserunt heretici, aliter senserunt tractatores catholici. philosophi enim ignorantes qualiter peccato offendatur divina maiestas, quibus per ipsum adimatur ... habilitas, dixerunt quod homo per exercitationes iustus fieri poterat, efficacius per ordinationem ad rectam ... erit iniustus. Unde philosophus dicit quod per usum ad meliores exercitationes deductus multum proficiet, aut per se in ... habitum restituit. heretici tamen ad lumen fidei venientes cognoverunt quod per peccatum offenditur maiestas divina, et quodam modo dampnificatur. sed excecati tamen non consideraverunt quia ex culpa homo infirmatur. et ideo dixerunt quod ad hoc quod liberum arbitrium a culpa resurgat, non est necessaria aliqua gratia curans, sed sufficit sola gratuita dei misericordia que inclinat ad remittendum peccata nostra propter satisfactionem quam Christus sibi facere voluit, dum se in cruce pro nobis optulit. Sed hec positio non tamen ... deficit, sed etiam dum contraria implicat, seipsam destruit. dicit enim quod ad hoc quod liberum arbitrium a culpa resurgat, necesse est quod deus sibi culpam remittat; et tamen non est necesse quod aliquid sibi tribuat vel circa ipsum faciat. sicut deus non mutatur, et iterum ipse iustus iudex est, ut nichil acceptet nisi tamen gratum ... quod culpa remittatur, et propter deo reconcilietur necesse est quod ad ipsum ... tribuatur, per quod morbus ... sanetur. catholici vero ... illuminati fidei et auctoritate scripture roborati cognoverunt quod per

et dei est offensivum, et etiam quodam modo dampnificativum, dum homo se subtrahit debito servitio dei ad servitutem dyaboli; et etiam per ymaginis deformitatem. et ideo dixerunt quod ad hoc quod liberum arbitrium resurgat a culpa, necessaria est gratia, non solum per quod gratia dicitur gratuita voluntas dei, verum etiam per quod dicitur liberalis passio Christi, sed etiam per quod dicitur habitus a deo gratuitus. voluntas enim dei concurrit ad hoc quod fiat offense remissio voluntarie, nam nobis condonat offensam; liberalis autem passio Christi concurrit ad hoc quod fiat morbi curatio et ymaginis reformatio. et ideo ad hoc quod homo resurgat a culpa, per multum per omnem modo dum necesse est sibi gratia. Concedende sunt ergo rationes ostendentes quod homo absque gratia gratum faciente non potest a culpa resurgere. // Ad illud ideo quod primo obicitur in contrarium, quod motus in id quod est secundum naturam facilior est quam ipse qui est in id quod est preter naturam, dicendum quod verum est de illo motu qui est per naturam, ita quod ibi actus potentie non ... et de illo motu qui est preter naturam, ita tamen quod non corrumpit nec diminuit ipsius potestatis. sicut in motu lapidis sursum facilius regreditur deorsum quam ascendit, tamen quia motum deorsum est in eius potestate, tamen vel quia motum contra iustitiam quo sursum nichil diminuebat vel adimebat de eius ... non sic autem est in proposito. tamen quamvis veniat ad iustitiam et virtutem supernaturalem, tamen in quo motus ad culpam diminuit habilitatem liberi arbitrii. per peccatum enim non solum homo expoliatur gratuitis sed etiam vulneratur in naturalibus. Et per hoc patet responsio ad sequens quod obicitur de similitudine sanitatis corporalis ad sanitatem voluntatis. Sanitas enim spiritualis est aliquid addit super naturam. cum autem aliquid infirmatur corporaliter non omnino nec perimitur virtus que erat prius sanitatis, et ideo a tali infirmitate ad sanitatem illa potest fieri regressus. in peccato vero perditur ipsa gratia dicitur iusti... per quam erat spiritualis sanitas, et pro tanto dicitur peccatum mortale esse, quia aufert homini principium vite. et propter sicut de mortuo non potest fieri vivus nisi virtute mirabili et supra naturam, sic nec de peccatore potest fieri iustus nisi ... voluntatis sed mirabiliter. // Ad illud quod obicitur quod de ignorante potest fieri sciens sine gratia gratum faciente, dicendum quod non est simile. ignorantia enim ... hec ... dicit defectum perfectionis, quia culpa. unde ignorans, sed quod ignorans non displicet deo; peccans autem, sed quod peccans deo displicet. et ideo culpe ... recte opponitur gratia que reddit deo acceptum. sic ignorans opponitur scientie, et quoniam oppositum expelli habet per suum oppositum, et ideo non sequitur quod si ignorantia habet expelli sine gratia, quod similiter culpa

ad 1m q ob q peccator manens in mortali peccato hic
ille iusticia. ad 2m q velle aliquid est dupliciter vel exili-
ter vel semipleniter et sufficienter. sic dicitur ap. phil
2. deus operatur in nobis velle et perficere. primo
modo potest esse in peccatore et talis voluntas non facit ali-
quem iustum. secundo modo non potest esse sine gratia pre-
veniente et adiuvante voluntatem. Sed aliquo secundo mo-
do per voluntatis iusticie reddit animam iustam // ad
3m q ob q peccando virum per quem ad modum geri-
tur. ad q dicendum est in eo motu qui est ad aliquid
completum. sed aliud non oportet esse in motu corrupti-
vo et destructivo. aqua enim inficitur per violenciam. non
tamen oportet q per illam eandem vim morte persistat et
q peccans corruptus dicitur non oportet quod persista-
t in peccato ex solo actu voluntatis. sicut per actum
voluntatis se in peccato precipitavit. sicut patet
in eo q se voluntarie interficit. vel voluntarie se demergit.
ad 4m q obiicitur q deus possit restituere innocenciam
et tollere culpam absque gratia. ad q dicendum videtur
est. sed largitas divine virtutis sic decuit auferre
malum per quod homo displiceat ut simul da-
ret bonum per quod homo deo placeret. sed unica expellit
culpam que sanctificet ipsum animam et ita habetur
per gratiam. unde nichil est medium inter tenebras et lucem
et ipsum. ex quo enim homo nascitur. necesse est dicere aliquam
vel esse per culpam vel per gratiam erectam per gratiam.

Secundo queritur utrum absque gratia gratum
faciente possit adversarium suum vincere et
confusione. videtur Gen. 4. domine est Caym sub te
erit appetitus tuus et tu dominaberis illius
oportet constat q eius iam erat in mortali peccato et
in statu illo dominari poterat appetitui proprio. sed
nullam victoriam habet in nobis adversarius nisi per
nostrum appetitum. sed ergo absque gratia gratum facien-
te aliquis superare poterat proprium appetitum videtur q
possit et vincere adversarium // Item B. in li. de
li. ar. liberum arbitrium est potentissimum quod deus et id
dicitur q li. ar. omnino destrui non patitur quia potius
sive in ipso etiam et in mutabilis ymago
dicitur videtur. nam si habet incautus esset tam occasiu.
vel devincere. vel ergo accipit. aug. in compen-
dio definitum. ergo si arbitrium adiutum gratia et
instinctum potest superare adversarium per se videtur q
possit per se ipsum // Item sepe luxuriose dicitur
vel vincit per continenciam et sepe iracundie per paciam
et sic de aliis. sed continencia et pacia possunt
haberi absque gratia gratum faciente per gratiam gratis
datam. ergo etc. // Item difficilius est vin-
cere se ipsum quam vincere dyabolum. sicut enim habitum fuit

et magis dicitur Greg. d. xxi. fortior est qui cupiditatem
vincit quam hostis. sed homo absque gratia gratum faciente potest
se ipsum vincere et morti exponere sic patet in hostias.
ergo multo forcius videtur q absque gratia gratum faci-
ente possit de dyabolo triumphare. // Sed adver-
sarius videtur in quo nulla est gratia gratum faciens fortior
quam potest nos devincere et sibi subiugare. si ergo
non est fortioris condicionis homo q sit dyabolus. videtur
q absque aliquo dono gratie possit quis adver-
sarium vincere. sed 1. cor. xv. deo gratias qui dedit
nobis victoriam per ihesum christum dominum nostrum. ergo
sine auxilio christi nemo potest de inimico habere victo-
riam. sic ergo christus auxiliatur nobis per gratiam suam per quam
nos iustificat videtur etc. // Item Ro. vii. infelix
ego homo quis me liberabit de corpore mortis
huius. et respondet gratia dei per ihesum christum. ergo si
nullus vincit adversarium nisi qui liberatur a lege peccati
et mortis videtur q absque gratia dei per ihesum christum que quidem
est gratia gratum faciens non possit adversarium
vincere // Item super 1o ps. confirmati sunt
etc. glo. non potentes resistere viciis per se. quia
non desistente ab auxilio laborare potest homo. sed
non vincere. ergo videtur q absque auxilio gratie gratum
facientis non contingit vincere temptatorem. constitu-
dinis hec intelligendum esse de gratia gratis data. non
gratum facientis solum. dicitur per aliam glo. super 1o ps.
immissiones per angelos malos etc. ibi glo.
dyabolus potestatem habet in peccatore sic in iusto fortiore. ergo
cum non possit a peccato eius. nisi per gratiam gratum
facientem non potest nisi per illam eius a potestate dyaboli. ergo
sine illa non potest ipsum devincere. // Item vince-
nti debetur corona sicut dicitur. apo. ii. et iii. Set
nulli pugnanti contra adversarium debetur corona
glorie nisi ei qui habet gratiam gratum facientem.
ergo nullus absque gratia potest dyabolum devincere // Sed
quicquid homo faciat. et quicquid caveat gratiam quam
diu est sine gratia gratum faciente manet in culpa.
sed plus horrendum est. sed cum manet in culpa ser-
vus est dyaboli. sed servus est servi peccati. et si servus est dyaboli vi-
ctus est a dyabolo. sicut dicitur ii. pe. ii. ergo absque gratia
gratum faciente impossibile est de dyabolo triumphare. Re.
ad predictorum intelligenciam est notandum q differt dicere
aliquem resistere adversario. et aliquem vincere ad
versarium. plus enim importat victoria quam resis
tencia. resistencia namque consistit in hoc q quis
non consenciat suggestioni dyaboli. sed victoria
consistit in assequendo oppositum eius quod dyabolus in
tendebat. intendebat autem dyabolus hominem red
dere immicum deo. et facere dignum eterno supplicio

pliationem quod homo vincat adversarium, qui sic resistit temptationi ut efficiatur maior dei amicus et mereatur eternum regnum. Et quoniam hoc absque gratia gratum faciente esse non potest, ideo concedendum est quod gratia gratis data possit dyabolo resistere ut ei non consentiat suggerenti, tamen absque dono quod reddat hominem acceptum deo ipsum vincere non potest, aut si eius intentionem perficiat dignus erit [illegible] vel tormento condigno. Et hoc dicit [illegible] voce quae haec bene ostendunt. Ad primum vero quod obicitur de eo quod dictum est Gen. [iv] (?): subter te erit appetitus eius etc., dicendum quod in potestate eius erat appetitum refrenare ut in actum peccati non procederet quod absque gratia gratum faciente, non tamen extra se quod posset adversarium devincere. Quia si sine gratia hoc faceret, esset ibi resistencia per quam vitaret penam, non tamen esset ibi victoria per quam mereretur palmam. Ad secundum quod obicitur quod liberum arbitrium dicitur potentissimum subiectum et quod non augetur nec minuitur, dicendum quod quemadmodum fuit superius expositum, hoc intelligitur quantum ad [illegible] coactionis, non quantum ad potentiam servande rectitudinis. Ad tertium quod obicitur quod spiritus luxurie vincitur per continentiam absque gratia gratum faciente, posset quis resistere spiritui luxurie, illa tamen resistencia tantum [illegible] plus dici non potest, pro eo quod nullam exhibet absque palmam. Ad quartum quod obicitur quod potest quis vincere seipsum sine gratia gratum faciente, dicendum quod [illegible] qui exponit se morti, videatur seipsum vincere, non tamen est ibi victoria [illegible] superatur [illegible] confusionem et ignominiam [illegible] mortis [illegible]. Ad [illegible] quod obicitur quod dyabolus potest vincere hominem absque gratia, dicendum quod victoria dyaboli consistit in subiugando sibi hominem per peccatum, victoria vero hominis consistit in [illegible] quod dyabolus amisit. Et ideo sicut facilius est peccare quam in bonum proficere, sic facilius est dyabolo superare hominem quam hominem adversarium vincere. Preterea dyabolus non vincit hominem nisi volentem et consentientem, dyabolus autem numquam vincitur volens. Et ideo non sequitur quod si dyabolus potest reportare victoriam de homine absque gratia, quod similiter possit esse econverso. Immo non est [illegible] consequentia.

Tertio queritur utrum absque gratia gratum faciente liberum arbitrium possit omnia mandata implere. Et quod sic videtur Deut. xxx: Mandatum quod ego precipio tibi hodie non supra te est neque procul positum etc. Et post: sed iuxta est sermo valde in ore tuo et in corde tuo ut facias illud. Quod non esset si observantia mandatorum esset supra posse liberi arbitrii. Ergo videtur quod absque gratia gratum faciente que est supra liberi arbitrii posse, contingit mandata dei servare et implere. Item hoc videtur Augustinus [illegible] [Mt.] xi: iugum meum suave est et onus meum leve. Quod non esset si mandata dei essent supra posse liberi arbitrii. Ergo. Item hoc videtur ratione: multo benignior est deus quam homo, sed homo potest mandata hominis servare absque gratia gratum faciente, quia sunt gravia et multa. Ergo videtur quod multo fortius possit servare mandata divina. Item in mandatis dei aut precipiuntur ipsa genera operum aut precipiuntur opera formata. Si precipiuntur opera formata, ergo qui honorat patrem pietate naturali, non faciens illud ex caritate, dicitur mandatum obmittere quo precipitur honorare patrem et matrem et peccare mortaliter, quod absurdum est dicere. Si ergo ipsa genera operum sunt in precepto, et constans est quod possumus facere absque gratia gratum faciente, videtur quod divina mandata absque dono gratie gratum facientis contingit implere. Item nichil difficilius est quam animam suam ponere, maiorem enim caritatem nemo habet etc., sicut dicitur Jo. xv. Sed absque gratia gratum faciente potest quis mortem pro alio subire. Ergo multo fortius omnia genera aliorum mandatorum. Ad oppositum autem sic: Jer. x: Scio domine quia non est hominis via eius nec viri ut ambulet et dirigat gressus suos. Sed qui implet divina mandata dirigit gressus suos. Ergo non est in potestate hominis divina mandata implere. Item Act. xv: hoc est iugum quod neque nos neque patres nostri portare potuimus, sed per gratiam domini nostri Ihesu Christi credimus salvari. Et loquitur ibi de mandatis legis. Ergo divina mandata observare non contingit absque divina gratia. Item observatio mandatorum efficit hominem amicum dei. Jo. xv: Vos amici mei estis si feceritis etc. Sed nullus potest effici dei amicus absque dono caritatis et gratie gratum facientis. Ergo impossibile est absque tali dono mandata dei servare. Item observatio mandatorum dei facit hominem dignum vita eterna. Mt. xix: Si vis ad vitam ingredi serva mandata. Sed nullus potest mereri vitam eternam absque dono gratie dei. Ro. vi: Gratia dei vita eterna. Ergo absque illa nemo potest digne observare mandata. Item sicut fundamentum legis veteris est timor, sic fundamentum evangelii est amor, sicut insinuat apostolus Ro. viii et expresse

dicitur autem. Quod sicut mandata legis veteris observari non poterant absque dei timore, sic mandata evangelii impleri non possunt absque caritatis amore. Sed donum amoris non est absque dono gratie gratum facientis. Ergo absque hoc dono non contingit divina mandata implere. Ratio autem huius quod mandata dei dupliciter contingit implere. Uno modo quantum ad genus operis. Sic per gratias gratis datas contingit ea implere, sicut per fidem mandatum de adoratione et per quandam naturalem pietatem et devotionem mandatum de parentum honoratione, et sic de aliis. Alio modo est loquendi de impletione mandatorum quantum ad intentionem mandantis. Et sic quia deus precepit mandata ad hoc quod nobis via conferretur vel [illegible] et hoc non potest esse absque caritate, et caritas non potest esse absque dono gratie gratum facientis, mandata dei secundum intentionem mandantis absque hoc dono non possunt observari. Et hoc est quod dicit apostolus ad Romanos xiii. Qui diligit proximum legem implevit, et iterum: plenitudo legis est dilectio. Et i. ad Thimotheum i. Finis precepti est caritas de corde puro et cetera. Sed et ipsum insinuat Deuteronomii vi. ubi post enumerationem mandatorum decalogi subditur mandatum caritatis: quo dicitur: diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo et cetera. Patet ergo ex predictis quanta sit necessitas gratie gratum facientis, quia non solum est necessaria ad remissionem peccatorum venialium et ad victoriam temptationum, sed ad observantiam mandatorum divinorum. Multipliciter ergo erravit Pelagius, qui dixit liberum arbitrium ~~[illegible]~~ posse hec et non indiget gratia gratum faciente. Sed ergo ponere tamen quod heretica repudiatum, explorandum est ergo dicere quod deleatur peccatum et vincatur dyabolus temptationes et impleantur divina mandata, non solum ~~[illegible]~~ secundum genus operis, sed et secundum intentionem mandantis. Non solum ad vitandum penam eternam et adquirendum gloriam et sic primus modus observandi potest per gratias gratis datas. Secundus modus non potest esse absque gratia gratum faciente sicut prius ostensum est. Et sic hac ratione procedunt rationes que ostendunt absque gratia gratum faciente mandata divina impleri non posse. Unde et concedende sunt. Ad primum quod obicitur de deuteronomio quod mandatum non est supra hominem et cetera, dicendum quod hoc intelligitur de observantia quantum ad genus operis. Si autem intelligatur de observantia quantum ad intentionem mandantis, tunc dicendum est quod sic: non quod liberum arbitrium possit implere sine dono gratie. Sed quia gratia dei presto est unicuique, si acceperit gratiam, quia gratia deest sibi, sed quia ipse deest gratie. Ad secundum quod obicitur quod mandata dei levia sunt et suavia, dicendum quod hoc intelligitur de habentibus caritatem. Homini enim habenti caritatem est facile diligere inimicum, sed non habenti est valde difficile. Et quod impletur et cetera. Exemplum autem

bene alleves sunt ad volandum. Quantum habent pennarum habundantiam, quantum non pennis portantur, graves sunt et volare non possunt. Ideo dicendum quod dicitur mandata esse suavia, esse levia, quantum volentibus illa servare et volunti ad se dat caritas et pennas virtutum per quas possunt volare et se super seipsos faciunt elevare. Ad iiii^m quod obicitur quod homo potest implere mandata hominis et cetera.

~~dicendum quod non est simile, quia homo indiget obsequio~~

et cetera. Dicendum quod non est simile, quia homo indiget obsequio hominis, et plus considerat actum exteriorem quam intentionem interiorem. Deus autem quia bonorum nostrorum non indiget, et magis intuetur cordis quam faciei, opus hominis non acceptat nisi prius acceptaverit si eum hominis voluntatis, per quam fiunt illa opera. Ad quintum et ultimum argumentum satis est plana ratio ex predictis. Probant enim quod mandata dei servari possunt absque gratia gratum faciente quantum ad genus operis. Et hoc quidem verum est. Nam potest homo mandatum primum: honora patrem tuum et cetera absque gratia implere, ut sic videtur, per naturam potest facere et alia mandata adiuvante aliqua gratia gratis data. Et non solum facere aliqua que videntur ardua, sed et pati terribilia. In huiusmodi tamen omnibus non implentur mandata secundum intentionem et acceptabiliter divina. Sicut expresse dicit apostolus i. Corinthiorum xiii. enumerans multiplex genus operis, post quod subiungit: si caritatem non habuero, nichil michi prodest. Et hoc fuit quod Pelagius non consideravit, propter quod in errorem cecidit. Credidit aliquos ex simplici mandatorum observantia quantum ad exteriora opera dignum esse vita eterna. Quod est contra litteram, prima et secunda, sicut apostolus explicat in auctoritate premissa.

Consequenter queritur de potestate liberi arbitrii quomodo se extendit absque gratia gratis data. Et circa hoc queruntur tria. Primo quod utrum liberum arbitrium absque gratia gratis data possit se ad gratiam gratum facientem sufficienter disponere. Secundo quod utrum destitutum omni gratia possit temptationi resistere. Tertio quod utrum possit prestare absque omni gratia aliquod bonum in genere.

Circa primum sic proceditur. Et quod ut liberum arbitrium destitutum gratia gratis data possit ad gratiam gratum facientem se sufficienter disponere. Et quod sic per Zacharie i. Convertimini ad me et ego convertar ad vos, dicit dominus. Si ergo dominus convertitur ad nos, non est autem quod gratiam iustificantem aliqua gratia confortatum liberum arbitrium per adventum convertens, sed se convertendo ad deum disposuit se ad gratiam ergo et cetera. Item bonus nobilis est instar boni veri boni cupiditatis. Omni ergo gratia gratis data [illegible] salva autem ratione [illegible] potest liberum arbitrium

[...]ui bonum desiderare. sed designando bonum in dispositione ad donum gratuitum. ergo etc.

3 Item omnis potentia naturalis appetit suam perfectionem, eo ipso quo illa indiget. et alia nata est compleri. sed ergo li. ar. aptum natum est compleri per donum gratie et glorie. sed gratia privatum, perfectionem gratie desiderabit et queret. sed ergo hoc est ad gratiam gratum facientem se disponere. patet ergo etc.

4 Item sufficienter ad gratiam disponit, qui facit quod in se est. facere quod in se est, dicitur homo quando facit id quod est in sua potestate. sed li. ar. sine gratia destitutum potest facere quod in ipso est. nullus enim dubitat quin possit facere quod potest. ergo absque omni gratia potest se disponere ad gratiam gratum facientem.

5 Item li. ar. destitutum gratia gratis data, aut potest quod ad aliquid aut nichil. si nichil potest, ergo non est inculpandus ex quo non se preparat ad gratiam. si quod potest, ergo id quod potest a. tale vero est dicere quod li. ar. per id a. sed [...] a toto suo posse se preparat ad gratiam. et quicumque sic se preparat sufficienter se disponit. ergo etc.

Item probatur quod non sit necessarium expulsivum gratie. sed nocivum. sed omnis natura refugit sibi contrarium et nocivum. ergo li. ar. sine gratia destitutum et relictum, peccatum habet detestari, et refugere. sed detestando et refugiendo culpam se disponit homo ad gratiam. ergo etc. Sed contra. augustinus in li. de ecclesiasticis dogmatibus. initium ad quod vitam salute libera arbitrii. sed admonente deo et inspirante ad salutem, ut eligat, aut sequatur, aut agat occasione salutis, hoc est inspirationis dei. ergo videtur quod numquam li. ar. nunc potest se ad viam salutis preparare, nisi adiuvetur per aliquam gratiam gratis datam. Item timor servilis est id quo mediante declinatur a malo, sicut dicitur prov. in timore declinat omnis a malo. sed timor servilis est donum dei. et nullus potest se disponere ad gratiam, nisi declinet a malo. ergo nullus potest ad gratiam se disponere sine aliquo dono gratie. Item dispositio est eiusdem generis, cum eo ad quod disponit. ergo ad bonum gratuitum, non potest se quis disponere, nisi per aliquid gratis datum. ergo ipse est quod ad id se disponat li. ar. sine gratia destitutum. Item dispositio principalis ad quod disponit. sed ergo li. ar. posset se ad gratiam gratum facientem per se ipsum disponere. ergo possit gratiam preveniens ~~[...]~~ prevenire. sed ergo hoc est contra gratiam prevenientem. videtur etc. Responsio. ad predictorum intellectum, notandum est quod vix aut numquam li. ar. destituitur omni gratia gratis data, quoniam nomine gratie gratis date non solum intelligimus illam que venit

ab [...] 1. cor. xii. alii datur per spiritum etc. sed etiam vocatur hoc gratia etc. gratis data, quidquid id sit quod super additum est naturalibus, adiuvans aliquo modo et preparans voluntatem ad habitum vel usum gratie. sive illud gratis datum sit habitus, sicut timor servilis, vel pietas aliquorum naturalibus insita ab infantia. sive sit aliquis actus, sicut aliqua vocatio vel locutio que de novo excitat animam hominis, ut se ~~reputatam~~ preparet. hoc quidem gratia gratis data, vix aut numquam aliquis ~~homo~~ usum li. ar. reperitur esse sine hoc ex quo est li. ar. numquam se disponit sed posse se disponere ad gratiam gratum facientem. sicut videtur dicere expresse li. de li. ar. ca. xvii. contra [...] li. ar. ad bonum, cassum sunt, si gratia non adiuvat. et nulli si non excitantur. et post modum dicit, quod gratia excitat li. ar. dum seminat cogitatum. sed ergo prima dispositio que fit agitur ergo cum faciente est cogitatio. et hoc non est absque dono gratie gratis date. Impossibile est quod li. ar. omni gratia destitutum, ad gratiam gratum facientem disponat se ipsum. Ratio autem huius est hec non quia gratia gratum faciens cuncta requirat dispositionem gratie gratis date, sed quia ipsa est quo divinitus res existens supra li. ar. et est super illud ascendit. ideo li. ar. nisi quod attingat, vel ad eius gradum gratiam, vel ad perfectionem, nisi aliquo modo a sursum excitetur. Preparat donum gratie gratis date, quod tenent, quamvis continet ad donum gratie gratum facientis, et ad illum vero liberalitatem tenendum est igitur quod li. ar. si excitetur per aliquod donum gratie gratis date, potest ad gratiam gratum facientem se congruo disponere. Sed aut omni tali munere contingit ipsum destitui, similiter non posset ad illam disponi. Unde rationes hoc ostendentes concedende sunt. Ad id autem quod aliquis per obiectionem sumit, quod li. ar. est conversum ad deum, dicendum quod li. ar. lapsum numquam ad deum convertit, nisi aliquo munere gratie excitaretur. quia quod proposito est sic dicitur de convertimini ad me. hoc non ita quod convertat et excitet vel inclinet homo aliquo dono gratuito, sed quod excitetur, excitatus quoque aliquid ad ipsum convertat. et convertitus, per gratiam gratum facientem ad acceptionem. et ideo dicendum de conversione ad ipsum, quod non vis attendere ordinem li. ar. et gratie divine expresse insinuat augustinus. in li. de ecclesiasticis dogmatibus. ponens illos gradus, inter quos gratia prevenit li. ar. ait enim sic. Initium salutis nostre deo miserante habemus, ut ad salutiferam inspirationem nostrum potentiam inclinemus. et ad id quod admonitus cognoverimus ...

dispositio prima; puerum; gratia gratis data; Circa hoc donum gratie largientis est summa: libertas, copiositas, liberalitas; In hominis operante: nulla ydoneitas, obligationis multiplicitas, utilitas et fructuositas, ad reddendum, ad merendum, affectus voluntas, operacionis pluralitas; Ex parte gratie aliam informantis operantis; Ex parte opus deficit merendi; In ordine consistit. Precedens meritum, dispositio ad complementum, principium ad principiatum, causa ad effectum.

munis fuit non laborari iam adepto salutis mu
nere sollicitudinis. mire enim sunt celestis patris adiuto
rii. hinc est quod ubi aliquis diligenter inspicatam
simulatur ualde clare / quantum possit liberum arbitrium
gratie. nam cum sint incautis opera / illa uiri / uidetur
intuitare / acquiescere. adiuuare permanere / primum
est inspirationis deinde libertatis arbitrii / tertium
muneris diuini. Quartum sollicitudinis nostre dum
patris adiutorium. et per hoc satis apparet una additio
uideri uix sequitur. ad id quod obicitur quod ista est
nobis uera solui capitulum. dicendum quod verum est in generali ut
autem cognoscitur in speciali quod sit id bonum et detesta
tur et requiritur / si non est absque dei dono et illa
in generali capacitas non sufficiat ad disponendum
ad gratiam / sicut patet in phisicis / qui multitudinem [illegible]
assiduerunt. nunquam tamen gratiam dei adepti sunt.
ad id quod obicitur quod non appetit suam perfectionem etc.
dicendum quod verum est de perfectione illa que est in fi
nes nature. non autem de illa que est supra naturam. aut
si de illa intelligatur eo non appetit quod co
gnoscit. potest autem non cognoscit in speciali. set
in generali tamen. sic autem cognoscendo et appetendo
non se disponit sufficienter ad donum gratie sicut prius
ostensum est. ad id quod obicitur quod sufficienter se dis
ponit qui facit quod in se est. dicendum quod facere quod in se est
potest dupliciter intelligi. uno modo positiue / qui facit
id ordinatum ad gratiam et tamen facit quod potest. et hoc
modo uitatur hic sermo. pro secundo alio modo potest in
telligi priuatiue / ut dicatur facere quod in se est qui facit
quod potest. quamuis id non sit ordinatum ad gratie suscep
tionem. et isto modo liberum arbitrium gratia destitutum potest
facere quod in se est. et sic per istum sermonem non uitatur.
quod per hoc patet ad sequentia [illegible] aut
patet ad aliud. dicendum quod ad posse [illegible] agit est
gratie suscipiende posse comedendo ad po
sse est tamen facere adhuc quod aliquis suscipiat
donum gratie. ad id quod obicitur quod liberum arbitrium potest de
testari culpam culpam uirtute propria nostra. dicendum quod
dupliciter contingit detestari culpam. aut quia est
offensiua maiestatis diuine et bonitatis. aut
quia est lesiua proprie nature. primus modus detesta
di disponit ad gratiam. contra fit [illegible] non nisi ab
solo dono gratie gratis date / in statu nature lap
se. cognoscendo non quod per culpam offenditur de
decus dei. est alio modo est detestari peccatum inquantum est
lesiuum nature sicut aliquis detestatur fornicationem
quia per ipsam admisit pecuniam. uel incurrit aliquem
morbum / et talis detestatio potest esse a iustitia nature. sed
hec non disponit ad gratiam gratum facientem. et sic patet

quesita. patet etiam qualiter errauit pelagius. qui liberum arbitrium
non solum dixit habere potentiam disponendi se ad gratiam gratum
facientem. sed etiam merendi eam. propria uirtute. dupliciter
non mundus fuit. et in hoc quod dixit primam gratiam sub
merito cadere. et in hoc quod dixit etiam liberum arbitrium propriis
uiribus ad gratiam posse se disponere.

Consequenter queritur utrum liberum arbitrium omni gratia destitutum pos
sit alicui temptationi resistere. et quod sic / uidetur. glossa.
in moralibus. debilis est hostis qui non uincit nisi uolen
tem. sed quilibet uolens nunc facere potest non facere. ergo
si uolens quis consentit aduersario / potest etiam gratia desti
tutus non consentire / ac per hoc temptationi resistere. Item
liberum arbitrium omni gratia destitutum adhuc liberum est. sed li
berum est quod non potest cogi. ergo potest repugnare
contrarie sub gratia. et [illegible] ergo et resistere. non solum
uni. sed etiam omni temptationi. Item bonum potentius est
quam quilibet malum. sed liberum arbitrium omni gratia destitutum.
adhuc habet [illegible] iudicatur quod intrinsece [illegible] ergo cum
id sit bonum potentius est et [illegible] temptatione
contraria inclinante ad malum [illegible] est ergo potest non
solum uincere. sed etiam quibuslibet temptationibus resistere. Item
cum sit [illegible] posse / uidetur gratie [illegible] et uiciis. quia
dicitur in glossa [illegible] posse gratie addit super pos
se nature. sed posse uicii diminuit. ergo per se in
est super posse uicii. ergo exceptis omnibus gratia ma
nente solum illi potentie qua liberum arbitrium resistere possit
uicio impellenti. Item sic liberum arbitrium uertibile est
ad malum / ita quod cum uertibile est in non esse. sed
[illegible] sine aliqua
gratia gratis data [illegible] perseuerantia.
ergo [illegible] liberum arbitrium gratia destitutum
[illegible] absque aliquo dono gratie sup
[illegible] possit [illegible] effugere. Item
demones habent [illegible] data integra et splendi
dissima [illegible] liberum arbitrium hominis lapsi.
sed liberum arbitrium non lapsum per se potuit temptationi resis
tere. ergo [illegible] liberum arbitrium lapsum
potest. et sic etiam omni gratia destitutum. si forte
[illegible] quod et si sit integrum quod ad [illegible]
[illegible] ut non possit resistere
[illegible] aut potest / aut non potest. si potest
[illegible] si non potest. aut liberum arbitrium [illegible]
[illegible] non potest. ergo aut liberum
arbitrium non resistendo temptationi non peccaret. aut in
[illegible] non esset uituperabile. sed utrumque [illegible]
[illegible] resistit alteri. [illegible] quod posse temptationi
[illegible] dicitur in oratione dominica. sed [illegible] ab
[illegible] postulat quod potest per se ipsum. sicut bonum

alia
dionisius de [illegible]

infringat tamen [illegible] diminuat quantum ad

sapientie petit a deo / vi(detur) q(uod) non possit homo p(er) li(berum) ar(bitrium) absq(ue) aliquo dono gr(ati)e (con)stituto // Item aug(ustinus) diffiniens li(berum) ar(bitrium) sic h(abe)t(ur) e(st) sup(er) d(istinctione) xxiiij. dic(it) q(uod) li(berum) ar(bitrium) e(st) facultas voluntatis (et) ro(n)is q(ua) bonu(m) eligitur gr(ati)a assistente / (et) malu(m) e(a) desistente. Si (er)go h(oc) ita e(st) n(is)i assit gr(ati)a / li(berum) ar(bitrium) malu(m) eliget (et) nulli te(m)ptationi resistet. Item sup(er) i(llu)d ro(manos) vij. velle adiacet michi. glo(sa). velle e(st) quodammodo velle bonu(m) p(ro)pt(er) ro(nem). s(ed) tale e(st) h(oc) velle / q(uo)d te(m)ptatio carnis supat. (er)go vi(detur) q(uod) absq(ue) adiutorio gr(ati)e / sp(iritu)s (con)cupiscentia [illegible] culpe // It(em) li(berum) ar(bitrium) i(n) p(e)c(ca)to eligendo sp(iritu)s e(st) actiu(m) p(re)dominante. (et) ix ex p(ro)p(ri)o declarat ansel(mus) li(bro) de arbitrio. (et) p(er) exemplu(m) e(st) manifestu(m). s(ed) absq(ue) gr(ati)a salute g(rati)s data li(berum) ar(bitrium) corrupto / regnat amor p(ro)prius. (er)go vi(detur) q(uod) sp(iritu)s i(d) p(ro)p(ri)e eligat q(uod) e(st) de se / n(isi) gr(ati)a divina assistat. (er)go id q(uod) p(ri)us. // It(em) mors no(n) inest n(isi) p(er) p(e)cc(atu)m / (er)go n(on) e(st) necessitas moriendi / u(bi) q(uod) n(on) assit gr(ati)a [illegible] necessitas peccandi. s(ed) n(on) e(st) necessitas peccandi p(ro)p(ter) potestatem resistendi te(m)ptationi. Si (er)go h(abe)t li(berum) ar(bitrium) p(er) gr(ati)am destitutu(m) p(ro)b(atu)r (et)c. // Item h(uius) p(ro)p(ter)ea claudu(m). q(ui) ambulat necesse h(abe)t claudicare. (er)go si [illegible] p(ro)p(ter) sp(irit)ual(em) effect(us) aff(ec)tu(m) deordinatu(m). (et) ob [illegible] nec(essari)o claudicat i(n) suo actu. (er)go nec(essari)o li(berum) ar(bitrium) gr(ati)a destitutu(m) cu(m) sit lapsu(m) (et) obliquatu(m). p(re)cipitabit(ur) i(n) p(e)cc(at)o. q(uod) sibi i(m)possibile e(st) q(uod) absq(ue) dono gr(ati)e te(m)ptationi resistat // Contra ad p(ro)batione(m) illi(us) [illegible] aliqui senciu(n)t li(berum) ar(bitrium) (con)stitutu(m) in quo n(atu)r(a)le / absq(ue) mu(ne)re gr(ati)e o(mn)i posse te(m)ptationi resistere p(ro)p(ri)a virtute. q(uia) si h(oc) n(on) e(sse)t / peccati ei i(m)putari no(n) deberet. s(ed) h(oc) p(er) plane falsu(m) e(st) (et) (con)tra sacra(m) scriptura(m) / (et) (con)tra sanctor(um) [illegible] .i. ii. nec potest resistere te(m)ptationi de luxuria .n(isi) p(er) (con)tinentia(m). nec (con)tinentia(m) q(uae) e(st) [illegible] te(m)ptationi [illegible] / n(isi) p(er) fid(em) (con)tinentia(m) [illegible] (con)tingit h(abe)re absq(ue) dono gr(ati)e divine. unde dicit(ur) sapie(ntie) viij. no(n) possu(m) esse (con)tinens n(isi) d(eus) det. vera e(st) q(uia) dic(itur) .i. cor. xij. alij datur fides i(n) eod(em) sp(irit)u. absq(ue) pleniori gr(ati)a sacr(a) scriptura q(uod) li(berum) ar(bitrium) absq(ue) mu(ne)re gr(ati)e / no(n) p(otes)t o(mn)i te(m)ptationi resistere. h(oc) (et)i(am) p(ro)bat au(gustinus) i(n) li(bro) de p(er)fectione iustitie (et) i(n) libro de vera religione (et) de [illegible] (et) gr(ati)a / (et) i(n) libro [illegible] de ex p(ro)posito / q(uia) qui n(on) vult ab alio superari / necesse h(abe)t alij i(m)mund(itie) (et) i(n) vi(ti)is superari / necesse h(abe)t [illegible] / alium p(ro)p(ter) [illegible] iudicare. (et) illud [illegible] alius g(e)n(er)ib(us) p(e)cc(at)or(um) i(n) illud [illegible] repudianda e(st) h(aeresis) pelagiana / ta(m)q(uam) erronea [illegible] pelagiu(m) q(uod) li(berum) ar(bitrium) a(u)g(ustinus) fuit q(uod) [illegible] destituitur o(mn)i gr(ati)a g(ra)tis data [illegible]

gr(ati)e attribuit ipsi n(on) superbia .n(on). excecatione cavit distinguere int(er) dona [illegible] (et) g(rati)uita. Aliorum v(er)o p(ro)p(ter) fuit / q(uod) li(berum) ar(bitrium) lapsu(m) (et) o(mn)i gr(ati)a destitutu(m) / nulli posse te(m)ptationi resistere / p(ro) eo q(uod) lapsu(m) e(st) (et) i(n) lapsu suo adeo e(st) infatuatu(m) (et) obligatu(m). q(uod) n(isi) assit divine virtutis adiutoriu(m) (et) curvat ad o(mn)e malu(m) / q(uod) s(ibi) suggerit. (et) offertur. (et) invenit(ur) [illegible] glo. q(uae) dicit sup(er) illud p(salmi). i(m)missiones p(er) angelos malos / d(iab)ol(us) pace(m) h(abe)t i(n) p(e)cc(at)ore / sic (et) i(n) suo p(ro)ditore. (et) ex h(oc) argu(u)nt / q(uod) n(isi) assit divinu(m) auxiliu(m) / faciet i(d) p(ro)p(ter) q(uod) sua fuerit p(ro)p(ri)o i(m)p(er)io. (et) It(em) alia glo. sup(er) p(salmu)m [illegible] aliis. nesciebam eu(m) tanta(m) potestate(m) accepisse. ut nullus ei n(e)c eo posset resistere. s(ed) i(n) illud e(ss)e de(m)o(nem) [illegible] / absq(ue) auxilio divine gr(ati)e. (et) si tu obicias ei. q(uod) tunc ho(mo) culpandus no(n) esset. r(espo)ndet p(er) i(d) q(uod) d(icitu)r i(n) glo. ro(manos) vij. no(n) ego op(er)or. s(ed) q(uod) habitat i(n) me p(e)cc(atu)m / ibi glo. nu(n)q(ua)m q(uia) i(n)iustu(m) hoi(ne)s d(icitu)r [illegible] v(er)i d(icitu)r [illegible] ipsius ei vicio (et) desidio h(uius) capta sunt. q(uia) ei mancipavit se p(er) assensu(m) p(ro)p(ri)ume [illegible] int(er) illu(m). (con)tra i(d) valde duru(m) vi(detur) d(ic)ere / q(uod) li(berum) ar(bitrium) i(n)stitutu(m) tale / nulli posset te(m)ptationi resistere. cu(m) ille h(abe)t iudicatoriu(m) / (et) q(uo)dam instinctu(m) ille re(m)ur(m)urant(em) (con)t(ra) malu(m) / no(n) sic (et) i(n) malo (con)firmatu(m) / q(uia) e(st) t(er)tia via / (et) mediu(m) tenens int(er) h(oc) duo extrema / q(uia) li(berum) ar(bitrium) o(mn)i gr(ati)a destitutu(m). nec o(mn)i possit te(m)ptationi resistere. n(on) necesse h(ab)et o(mn)i te(m)ptationi succu(m)bere. no(n) posset i(n)q(uam) o(mn)i resistere p(ro)pt(er) sua(m) i(n)stabilitate(m) (et) infirmitate(m) [illegible]. i(d) tiru(m) .i. p(ro)p(ter)ea p(er)venit [illegible] / p(ro)p(ter)ea instabilis fact(u)s e(st). (et) glo. sup(er) i(llu)d tren(orum) .i. [illegible] d(omi)n(u)s (et)c. no(n) p(otes)t ho(mo) diu stare (con)tra i(n)sultus d(iab)oli / n(isi) ma(n)u d(omi)ni adiuvet(ur). Contingeret h(omin)em resistere v(e)l te(m)ptationi posse(n)t multiplicari. q(uod) n(isi) divinu(m) auxiliu(m) ad esset / necesse h(ab)eret ho(mo) cadere. sic p(ro)p(ter) ex(em)plu(m) i(n) fr(a)ctu(r)is navis / p(er) q(ua)s ingreditur aq(ua). p(otes)t (et)i(am) poni ex(em)plu(m) i(n) pugile / qui cu(m) se cooperit ex una p(ar)te (con)tra ictu(m). (et) ex alt(er)a discooperit. (et) ita a (con)trario pugnatore leditur. sic (et) d(iab)olus frequ(en)t(er) facit pl(ur)ib(us) / q(ui)b(us) (con)tendit te(m)ptatione diluvia. (et) ex h(oc) [illegible] ipsos p(ro)p(ri)os i(n) superbia(m). nec u(n)q(ua)m p(otes)t evitare ho(mo) q(ui) i(n) tali (con)stitut(us) e(st) ne cadat. (et) h(oc) p(ro)p(ter) sua(m) instabilitate(m). p(ro)p(ter) sua(m) (et) infirmitate(m) necesse habet i(n) aliq(ua) te(m)ptatione cadere. cu(m) n(on) sit ob tenebras ignorancia(m). (et) alligat(us) carnis

corporis. temptationes carnis et intellectus non potest evadere
qui eis aliquando consentiret. non adminiculante aliquo
munere divine gratie. Per ista dicta patet responsio ad questionem
propositam. patet etiam responsio ad obiecta. Ille enim rationes
que probant quod contingat temptationi resistere. si conclude
runt de temptatione in particulari concedende erunt. que non conclu
dunt quod contingat absque gratia omni temptationi resistere.
ideo oportet eas dissolvere. Ad primum ergo quod obicitur quod peccatum quis
non vitat non volenti. dicendum quod verum est. aliquando tamen sunt
qui sic volunt quod ad illam voluntatem non necessario in
clinatur propter corruptionem originalis culpe. licet ad
sit aliquod munus gratie. per quod instruitur et dirigitur tamen
quis vitat volenti non tamen sequitur quod homo absque gratia
possit resistere. Ad secundum quod obicitur quod liberum arbitrium non
potest cogi. iam patet responsio. non enim est in coactio. sed tamen
est ad malum inclinatio. et motus primi inclinantis quod
non est ad sufficientiam. nec habet motum nisi
alium in malum in casu. Ad tertium quod obicitur quod bonum
est potentius malo. dicendum quod verum est per se loquendo. sed quando
bonum subicitur malo. et malum tunc operatur potentius
quam bonum. et subiciat se bonum. et per hunc modum
in homine habet regnare peccatum. sicut dicit apostolus. non regnet
peccatum in vestro mortali corpore. et per hoc patet responsio ad sequens.
quod obicitur de velle nolle. et de velle magis. velle enim
magis presupponit velle simpliciter. et ipsa natura corrupta
deficit ipso velle tanto potentius sicut videre
magis in aliquo modo qui adheret naturali
nali. Ad quintum quod obicitur quod vertibilitas nolle vertibilis
absque munere gratie super additi. dicendum quod non est simile.
quia et si non propter defectum sit vertibilis in non ens et
tamen quod in ipsa est non licet et defectu appetit esse.
et quia deus conservat [illegible] quod appetit ideo sola
divina presentia per propria natura conservat creaturas.
Liberum autem arbitrium lapsum in deficientem appetitum vitiata
et illicita. et pronitas et consueta natura magis in
peccatum tendit quam ad malum. non ad hoc quod stabiliatur
necessarium est ei adiutorium gratie. Ad sextum quod
obicitur quod liberum arbitrium integrum est. verum dicitur sicut dicebatur
in oppositum quod sic intelligitur quod ad deficiendum potentiam
non ad perfectum habitum continuandum. et si igitur
ullius vero possit resistere vel non. dicendum quod de
aliqua temptatione per se non potest. si tamen consentiat non
est a culpa immunis. propter hoc quod ad adiutorium gratie
sibi presto est si velle. in sacramentis per hoc quod adiu
torium gratie. et quia ex propria sua culpa devenit
in illam necessitatem. et hoc est quod dicit augustinus. quod qui homo no
luit vitare peccatum dum potuit in facultate est ei ut non
possit cum vellit. hic et de magistro super. d. xxv.
quod post peccatum ante reparationem gratie. liberum arbitrium primitur

adeo. quod vinci [illegible] ideo potest peccare et non potest non peccare et
non damnabiliter. et sic patet quod rationes concludentes.
liberum arbitrium per se temptationi posse resistere non cogunt
de necessitate. Ad rationes vero ad oppositum. quibus
ostenditur quod non possit temptationi resistere. finale est
respondere. Si enim concludat quod necesse perveniret aliquando cadere.
de plano sunt concedende. si autem quis per eos velit ar
guere de libero arbitrio quod omni temptatione succumberet. respondendi
potest ad primam. de ratione quod hoc petitur non quia non po
sit alicui temptationi resistere. sed quia non potest omni resistere
per se. Ad secundum quod obicitur quod liberum arbitrium eligit ma
lum gratia desistente. dicendum quod hoc non intelligitur simpliciter.
aliquando. Ad tertium quod obicitur quod velle non sic superat
dicendum quod hoc non intelligitur quod in omni temptatione discerat homo
a nulla rectitudine voluntatis. sed quia illa fortitudo
non est talis virtutis quod possit absque gratia dei cum
per homines aquirere peccatum. Ad quartum quod obicitur de
necessitate moriendi. dicendum quod necessitas moriendi
non est homini propter peccatum quod iam. sed propter peccatum quod fuit.
unde licet hoc non concludit quod necessarium sit homine peccare.
sed quod necessarium sit homine peccare vel peccasse. Ad
quintum quod obicitur quod liberum arbitrium sequitur affectum predominantem. dicendum
quod affectus non predominatur in homine propter eius mali quod
suggeritur. sicut patet. est avarus suggeritur bonum suum
esse dissipatum vel prodigo bonum suum retentum. ideo
non sequitur quod consentiat omni peccato. propter quod afficitur
etiam ad suum. patet ex aliquo consideratione magis affi
citur etiam est oppositum in actu. sicut homo frequenter irascitur
contra eum quem multum diligit. Ad sextum quod obicitur de
claudicatione. in pede claudo non sic quod est de
actu pedis. dicendum quod non est simile. quia actus ab homine
numquam separari per adiectionem claudicationis in
pede claudo. non sic autem est de actu affectionis.
per recordationes quas est liberum arbitrium propter multitudinem
motuum et affectuum qui consequuntur in nobis ex diver
sitate considerationum sicut patet est. et ubi non
movet homo ad unum. movet ad oppositum. et ideo ali
quando motu recto aliquando obliquo. per hoc autem quod dictum
est patet responsio ad obiecta. et [illegible] ad consimilia que obici
possent in hac materia. Ad illas autem duas
rationes que insolubiles adducte sunt ubi videtur
tur innui quod liberum arbitrium absque gratia omni temptationi non possit
resistere. dicendum quod intelligendum est. non quia diabolus plenum
posse habet super hominem quantum ad actum temptandi et
quod homo nullo modo possit ei resistere. sed hoc intelligitur quod
ad hoc quod posse habet in morte ad infernalia sup
plicia illos impedire per tribulationem quod homo viribus
suis non potest resistere.

Tertio queritur utrum liberum arbitrium omni gratia destitutum

Quod homo non possit omni temptationi per se resistere sine gratia:
- Intellectus cecitate, cum non vitari possit non cognitum, nec cognitum non peccatum quod possit sine lumine gratie patet.
- Affectus pronitate, affectus enim in malum dilectus peccati inclinat et cor non delectet [illegible] gratiam.
- Nobilitate actus, actum enim actus resistere malo, et sic actus nobilissimus quod misericordie nunquam efficietur ab homine minore nisi per auxilium gratie.
- Conditione status temptationis quia est triplex necessitatis, unde plus indiget munere gratie:
  - Liberi arbitrii instabilitas
  - Deviationis frequentias
  - Pugne continuitas
  - Impugnantium varietas
  - Hostium pluralitas: mundus, caro, demonia
  - Demonum potestas

Donum necessarium gratie:
- Illuminans intellectum
- Erigens inclinationes affectum
- Perficiens actum
- Supplens defectum
- Stabiliens liberum arbitrium
- Roborans infirmitatem
- Alleviat pugne continuitatem
- Coadunans virtutes efficaces in impugnationibus varietate
- Protegens ab hostium pluralitate: mundi artificiis, carnis illecebris, demonum nocumentis
- Arcens demonum potestatem

1 possit ad aliquod bonum inclinare, et quod sicut dicitur virtus
consuetudinalis non dat novam potentiam voluntati sed facilem
reddit eam faciliter. Sic ergo voluntas huius virtutis
consuetudinalis potest in bonum inclinare et bonum illa
exercitium vel quod tunc possit carere virtute, licet in hoc
2 cum difficultate. // Item brutum bruto potest
compati. Ergo et homo homini potest compati excepto
omni dono gratie. Et si potest compati et misereri, potest
et clam largiri et hoc est bonum in genere, scilicet dare ele-
3 mosinam indigenti. Ergo etc. // Item vicium
non fortificat naturam, sed homo vane gloriosus potest
predicare evangelium vel facere aliud opus bonum pt
in se. Ergo sibi homo despoliatus vicio tamen glorie,
4 multo fortius potest hoc exsequi. // Item dif-
ficilius est avaro dare omnia que habet, quam dare partem
eorum que habet. Sed avarus absque omni dono
gratie potest fieri prodigus et dissipare omnia bona
sua. Ergo multo fortius absque dono gratie dare
propter vanam gloriam, cum id sit multum facilius. // Item
5 aut liberum arbitrium omni gratia destitutum potest in ad bonum
agere aut non. Si non, ergo nullum est. Si potest, in
actum primum quod est voluntas, distinguatur aperte
quod est naturale, id non erit bonum naturale sed bonum tm
morale. Sed minimum inter omnia bona moralia morale
est bonum in genere. Ergo etc. Contra, dicit dominus Io. xv:
Sine me nichil potestis facere. Glossa: nec parum
bonum. Ergo absque auxilio gratie liberum arbitrium non potest
proficere ad bonum. // Item II Cor. III: non quod
sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis quasi
ex nobis. Sed cogitare bonum [illegible] est minimum
omnium bonorum et hoc non possumus per nos. Ergo nullum
bonum posse potest liberum arbitrium dono gratie destitutum.
Item Augustinus ad Bonifacium: [illegible] non per hoc ad bo-
num velle, sed adiuvatur a deo, quia malum
non potest velle. // Item Ysidorus: Sciant
defensores liberi arbitrii nichil boni posse fieri
sine gratie adiuvantis [illegible]. Ergo redit
id quod prius. // Item B. super Cant. omel.
xxxii: sciant [illegible] gratie non ad
bonum cogitandum sufficere cor humanum. Et
[illegible] in li. de libero arbitrio: ita in nobis operatur deus
cogitare, velle et perficere: primum sine nobis,
secundum nobiscum, tertium per nos. // Item in eodem li. ca.
vii: velle si quid in nobis est ex libero arbitrio, non
aut posse quod volumus. Non dico velle bo-
num aut velle malum sed velle tantum. Ex hi-
is omnibus auctoritatibus concluditur quod liberum arbitrium gratia de-
stitutum non possit in ad bonum [illegible].
℞ Ad predictorum intelligentiam est notandum quod opus

ad triplex potest dici bonum. Uno modo dicitur ad bo-
num simpliciter et hoc est bonum quod est ordinatum
in fine. Et tale est bonum quod est meritorium et in
bonum non potest liberum arbitrium lapsum absque auxilio
gratie gratum facientis. // Secundo modo dicitur bonum
ex hoc quod aliquo modo decorum disponit ad bo-
num. Et tale est bonum quod fit ex caritate non [illegible]
cum recta intentione. Et in tale non potest liberum arbitrium
absque munere gratie gratis date per quod illuminetur
et dirigatur et excitetur ut velit facere ad quod
sit deo placitum. Et quod ad hoc sit munus gratie necessari-
um expresse innuitur Sap. viii, ubi dicit Salo-
mon: Scivi quoniam aliter non possum esse continens nisi deus det. Et
hoc ipsum erat sapientie scire cuius hoc donum
esset. Unde non est primum donum gratie cognoscere
ipsum munus gratie et cognoscere quod sine gratia
homo salvari non potest. Tertio modo dicitur ad bonum
quod ad finem est ordinabile et habet aliquam ordi-
nationem in se licet sit ex transitu super materia
debita sicut pascere esurientem sive ex debita cir-
cumstantia super addita, videlicet cum hoc faciat
cum exigit tempus et locus et opportunitas ad
aut genus boni complendum. Et si gratia gratis data
sit necessaria ad hoc quod fiat faciliter, tamen excepto
tamen omni munere gratie liberum arbitrium relicto in puris
naturalibus potest [illegible] indigentium et instinctu potest
[illegible] in tale bonum deo cooperante. Sicut cooperatur
aliis causis [illegible] agente; nullum agens
potest agere [illegible]
agentium [illegible] actio sit [illegible] ad perficiendum
[illegible] sufficit quod liberum arbitrium solum [illegible]
cooperatione absque aliquo munere gratie
difficultates potest exire in aliquod bonum morale
quod tamen nec disponit ad gratiam nec ad gloriam
quia non est in fine ultimum ordinatum. Sed tertio
dicitur et isto concludunt rationes ad primum inducte
non sunt contra. // In bono autem quod ducit
ad bonum perfectum sicut merito congrui sicut meri-
to condigni, non potest absque auxilio dei, sicut expri-
munt auctoritates sanctorum ad partem adducte. Et sic
intelligere tunc. Et quod isto modo debeat intelli-
gi planum est. Quoniam si liberum arbitrium [illegible] in illis velit
adhuc remanebit ei rationis iudicium per quod
cognosceret parentes esse honorandos et [illegible]
quod sibi hoc [illegible] iudicium [illegible] nolle
esse honorandos [illegible] per cognitionem et habet naturaliter
in [illegible] posse velle et habet ex natura [illegible]
se subsequi [illegible] opere implere. Sed potest illud
facere iudicium rationis recte absque munere

gratiam non digne acceptam fuisse / qui dominus est et mercator ecce ne beatitudinis (quia nosse non potest nisi deus revelet et ipsa dona sunt. quod nec excitari nec velle nec facere potest bonum absque illuminatione divine gratie. quia loquitur de bono tamen nomine gratie secundum quod est ordinatum ad assequendum beatitudinem. Si autem intelligant auctores de alia bono tunc nomine gratie non est intelligendus alius habitus super hec additus naturalibus. sed intellectus gratuita dei influencia per quam certa conservat et adiuvat. ut compleat operationes suas. et sic intelligitur primo verbum Jo. xviii. Sine me nichil potestis facere. et id Ysa. xxvi. omnia opera nostra in nobis operatus es domine. et consilia sic intelligendum est. quod dicit in li. de magistro. quod nullus potest ad addiscere nisi deus doceat. h. n. tamen dicat quod omnis cognitio sit infusa. sed quia lumen creatum non potest perficere operationem suam absque receptione luminis increati / per quod illuminat omnis homo qui venit in hunc mundum. et hoc modo intelligenda est illa dictio. et sic secundum Iero. / qui dicit / quod omnis essentia et omnis vita / ab vita. et omnis intelligentia ab intelligentia. et omnis bonitas / a prima bonitate. h. n. dicendum est non quia deus sit tota causa. sed quia sine ipso non potest agere aliqua virtus creata. Patet igitur ex predictis quod sit necessaria li. ar. gratia gratum faciens. quia sine ea non potest a peccato resurgere. nec potest adversarium vincere. nec potest mandata dei implere. patet ergo quod sit necessaria gratia gratis data. quia sine ea non potest li. ar. ad gratiam gratum faciendam se disponere. nec potest et omni tempori resistere. nec potest in aliquod bonum quamvis modicum quod sit ordinatum ad salutem. et licet possit in aliquod bonum morale. Unde aliud numquam quod fuerit in nullo libro pro parte originali corruptione. et ex hiis manifeste convincitur error pelagii et superbia / qui se contra divinam gratiam erigebat et ingratitudo gratie dei sibi quod erat gratie usurpabat. et dum sic agebat / seipsum adiuvante divine gratie exsequabatur. et primus error iste cavendus est in modicum. vii. b. in li. de li. ar. ca. xviii. Cavendus est ne cum homo bonum propositum invisibiliter in nos / aut nobis in cogitationibus sentimus. aut nobis nostris attribuamus que infirma est. aut dei necessitati quod nulla est. sed soli gratie / qua quis plenus est li. ar. excitatur. cum sentit cogitatum. sanatur cum invenit affectum. roboratur ut perveniat. servatur / ne senciat defectum. Sic autem cum li. ar. operatur. ut id ipso perficiat / sicut tunc convertitur. ad hec itaque perveniens. ut sic deus cooperatur. ita tamen quod aliqua ex parte fit ab utroque. <s>alternatim</s> perficiatur. ut misterium non singulariter / sed non singillatim per singulos perfectus operentur. non pertinet gratia. Supra li. ar. Sed totum singula / ex

illo indiviso peraguntur. totum quidem hoc et totum illa. sicut totum huic. vel sibi fit totum est ex illa.

Propter ista sunt dilucidanda certa lingua. // et propositio dicit quod dicit redarguens verbum pelagii. gratiam li. ar. iniqui callididate supponebat dicens ea adhec ~~sibi~~ dari hominibus. et c. vi. n. quod nunc dicebat pelagius. Si enim gratia habitus est. et talis habitus reddit potentiam facilem. videtur quod adhuc detur gratia li. ar. ut facilius possit exire in bona opera. Si tu dicas quod hec non repellit eum. sed nisi quod negabat. quod nullum posse li. ar. conferebat. videtur quod tamen contra verum dicebat / quoniam si solum posse est posse et gratia non est posse. et non dat novum posse. // Item ille alius habitus affert potentiam ei in quo est. ergo videtur quod nec gratia. aut si neguit hoc est. quo queritur magis in ipsa quilibet // ad quod dicendum quod quidam est habitus / qui omnem habet a potentia / sicut ille qui per assuefactionem ad generatur a eo in quo est. et de tali habitu verum est quod non dat novam potentiam. Sed potest potentiam habilitare. Est et alius habitus qui desursum descendit / et non solum dependet ab eo in quo. Sed magis ab eo a quo / et talis habitus habet potentiam nobilitandi. et potest esse id in quo est movendi. et super se elevandi. ratione illius a quo procedit. et talis habitus est ipsa gratia. et quoniam pelagius non attribuebat plus habitui gratie / quam alius habitibus. Hinc quod augustinus magis arguit eum tamquam hereticum / et per hoc patet ea que obiecta sunt. // Item quod deus quod reprehendit pelagium in libro et in h. s. quod dicebat gratiam dei qua iuvantur homines ab ipsa pietate / fieri meritum dari. vi. n. quod videtur dicere / primo quod dicit Jo. de prodigo filio, in illa maior, vestri est quod ignoscere penitenti. et ad misericordiam revertenti / nisi se sinum apperire. Si ergo videtur retribuit unicuique secundum merita. videtur quod homo revertendo ad divinam misericordiam / mereatur sibi gratiam dei // Item nos videmus / quod homo potest mereri gratiam hominis per obsequia et impensa. ergo pari ratione videtur. et multo forcius. quod mereri possit gratiam dei. ex quod gratiam prima contingit mereri tamen quia est summa omnis virtuti. et primo tamen et quia et deus non prius constitutum. n. n. quod habet gratiam dei / nichil apud deum ~~dum~~ mereri potest nisi condignum. quia sine illa nichil acceptat. dominus in operibus nostris. et sic ipsa est in donum gratuitum / quod non redditur meritis. Sic enim dicit apostolus. ro. xi. Si gratia est ex meritis. iam gratia non est gratia. et ex hoc patet quod pelagii adversabatur divine gratie. qui dicebat / aliquid eam posse mereri. auferebat enim ipsi gratie sua dignitate / et excellentiam / dum eam meritis li. ar. supponebat. auferebat et

nota

[illegible] quod non deus possit mereri primam gratiam [illegible] [illegible] filio magis [illegible] debet [illegible] magis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] prodigo filio [illegible] [illegible] [illegible] dare gratiam aut dat digno aut indigno [illegible] digno [illegible] [illegible] prodigo filio [illegible]

[illegible] quod de merito [illegible] gratiam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] magis [illegible] [illegible] [illegible] alia [illegible] in duo folia [illegible]

Ad 4m dicendum quod in tuendo et debito dicendum quod verum est quod in tanto magis indebitum tanto magis meretur ceteris paribus. Si habet aliam conditionem que requiritur ad merendum. alias non. Ad 4m quod autem dat indigno est 2a. dicendum quod dat gratiam indigno non tamen dando dignum facere non ideo stulte facit sed pie.

suam efficaciam dicunt pertinere mendici/alii quod gratiam tribuat. // Ad illud verbum Jo. dicendum quod iusti. i. dicitur. divine bonitatis condecentia/non potest respiciat meritorum exigentiam // Ad 1m quod obicitur contra hoc. dicendum quod non est simile. tum quia acceptio hominis non non est. i. merito gratuita. sicut divina. tum et quia non est ita eum ponderat sicut illa/ Si autem quis ut ita quasi in statu gratie existens potest de merito per gratiam per recidivum et hoc orando et petendo. ut si cadet deus eum revelaret. dicendum quod non potest ex merito condigni sed solum ex merito congrui. nam meritum condigni implicat in se perseverantiam/pro quo peccatum subsequens mortificat et in oblivionem ducat bona opera prius facta. // Item quia de illo verbo pelagii quod ponit magister in littera. quod non potest homo ea facere que iubentur non est imputandum ei ad mortem. vi. ii. quod verum dicat. nam Jo. dicit anathema sit. qui dicit deum precepisse impossibile. Ergo si precepit homini huiusmodi liberum arbitrium. videtur quod pelagius verum dicat // Item augustinus in quodam sermone. servum pigrum non dampnet. Si ea quae fieri non potuit imperavit. ergo redit idem quod prius. Ostenditur quod preterea verbum illud habet veritatem/quod nullus peccat in eo quod non potest facere. ut veritate. respondeo dicendum quod posse aliquid facere/ut veritate/dupliciter alicui potest attribui. primo modo dicitur aliquis aliquid posse. quia per se ipsum sine alieno suffragio potest id/sicut aliquis potest comedere qui est sanus/et hoc tamen alio modo dicitur aliquis ad posse/non solum quia potest illud per se et in se. sed quia potest cum alio quod sibi presto est. et hoc modo accipitur preceptum omne quod deus precepit in nostra potestate est. quia ipse quod precipit presto est per se etiam ad veritatem. et quia per se facere alio modo accipitur posse/non omne quod precipit est in nostra potestate. ut tamen ex hoc excusat aliquis. sicut si preciperet dominus servo ad dare sibi ad bibendum/et ipse non haberet aquam/si posset eam adquirere. non excusaret. sic et in proposito intelligendum est. modo accipitur posse/sicut aliquis possit in se/sive per divinum auxilium/intelligit augustinus. et hoc in sermone eius verbum quod si aliquid precipit in eo quod nullo modo eum tamen potest. et sic intelligit/et Jo. cum dixit illum esse anathema. qui dixit deum precepisse impossibile. pelagius autem accepit primo modo. et ideo erravit et plus attribuit libero arbitrio. quod possit/ali. et consuluit respondendi/quod preceptum alia intelliguntur de ipso illi. non de illa in primo. in quo ex culpa sua homo se ipsum intrusit. sicut ponit ansel. exemplum de servo qui debuit ire ad vineam. et precipitavit se ipsum in foveam. sed primus modus exponendi errorem pelagii

magis excludit // Item quia deberet quod aliter dicat illi. Michi tamen est in nostra potestate quam ipsa voluntatis. a eum ut est extra/per experientiam. facile bona aciunt et magnos labores sustinet/quam in minimam sua dilige. facilius etiam est omnia bona sua dispergere/quam se ipsum sua subiugare // Item si hoc verum est/ergo ista quod est bonitas hominis consistit in voluntate quod ideo posse se facere talem qualem vellet. // Respondeo/ad hoc dicendum quod illud intelligitur cum auxilio gratie dicitur per eo quod bona voluntatis. quod ad actum volendi non recipit ipso hinc habet auxilium gratie. Sed quando ad opus exterius in precepto meritum recipit. unde bona possumus velle. non tamen omnia facere/et sic ut aliter intelligitur. includendo auxilium gratie/non excludendo/sicut excludebat pelagius // aliter potest respondendi/quod velle in nobis dupliciter accipitur. primo modo ut nominat actum potentie affirmative ut est quedam potentia illius. 2o modo ut nominat actum liberi arbitrii. primo modo velle idem. idem est quod affirmative velle illud. 2o modo velle/idem est/quod eligere. unde secundum hos duos actus distinguntur in nobis voluntas appetitiva et voluntas electiva/non quia sint in nobis ille due voluntates. et illi differentes. sed quia modus volendi est alter/et alter. dico ergo quod verbum augustini intelligitur de voluntate appetitiva/quam non adeo adhesit alicui rei. ut nunquam possit ab ea separari. sed hoc intelligitur de voluntate electiva/quia quis vult se velle/quod vult/vel nolle. et hoc licet semper in nostra potestate est. non tamen semper ex hoc quod iusti sit in nostra voluntate. quia non est efficax. nisi quam prevalet voluntati appetitive/tamen non prevalet nisi per gratiam. unde multi sunt probiores qui vellent esse iusti/et vellent quod nunquam afficerentur malitia/sed in sua remanent iustitia. quia non adiuvantur agente divina.

Ostenso hoc considerandum est et cetera. Super hoc magister quod liberum arbitrium indiget auxilio gratie secundum statum naturae lapse. In hac parte inquirit utrum egeat gratia operante et cooperante secundum statum nature institute. dividitur autem pars ista in duas/partes. in quarum prima determinat de auxilio gratie quod collatum fuit homini ante peccatum. In secunda per oppositum determinat de supplicio pene quod inflictum fuit homini propter peccatum. In illa quorum peccatum pena et cetera. Prima pars habet duas. in prima ostendit magister. utrum liberum arbitrium hominis iam lapsum gratiam eguit/secundo vero ostendit in statu illo gratiam et virtutes deferentes. i. per quam solum utrum homo ante lapsum et cetera. Similiter secunda pars principalis duas habet. in prima determinat eius modi pena homo fuit punitus propter peccatum. videlicet pena expulsionis de paradiso. et 2a explanat verba scripture circa hanc materiam.

Justa removet dubium que credas habet origine
i.e. quia potest verum diligere uti etc. Et sic statim
illa totalis perfectio in qua exegit magister de primo hominis
lapsu. et quo ad peccatum per quod cecidit. et quo ad adiuto
rium per quod stare potuit.
Dimittentia autem huius partis in qua agitur de gratie
adiutorio. secundum statum nature institute. Iam dicitur
hic quo anima tria. Primo queritur utrum homo ante peccatum
gratiam exigit. Secundo queritur utrum ante peccatum gratiam habuit.
Tertio quod de quantitate gratie quam in illo statu habuit. Circa
primum queruntur duo. Primo queritur utrum homo in statu in
nocentie existens sine dono gratie esset deo acceptus.
Secundo queritur utrum absque gratia possit exire in opus meritorium.
Item videtur sic posse. et quod utrum absque dono gratie
homo esset acceptus in statu innocentie. et quod sic.
Videtur Genesis i. Vidit deus cuncta que fecerat et erant
valde bona. sed summo bono non potest non placere
quod est valde bonum. Si ergo hec in creaturis creaturis
in floris per naturam optinebat. videtur quod ipse val
de bonus erat. et sic videlicet deus illum acceptabat
Item Sap. xi. diligis omnia domine. et nichil odisti eorum
que fecisti. sed homo in statu innocentie non habebat quod
esset dignum odio et totum quod habebat a deo factum
erat. ergo deus ipsum totaliter diligebat. sed
quod sic a deo diligitur a deo acceptatur ergo etc.
Item Proverbiorum viii. ego diligentes me diligo. sed
homo in statu nature institute diligebat deum supra se.
et super omnia alia que fecit. ergo videtur quod a deo ... preter
omnem gratiam deum amabat. et si hec. ergo deo accep
tus erat. Item artifex creature complacet sibi
in opere suo et ideo acceptat quod ipsum fabricat per
voluntatem suam. sed deus qui est summus artifex hominem fece
rat ad ymaginem suam. et optima omnia eius dede
rat. ergo videtur quod ex naturalibus est datus homo deo place
bat. Item nichil est plus facit animam cum deo
et acceptam. quam quod sit tota pulchra et nulla sit in ea
macula. sed anima Ade in statu innocentie tota erat
pulchra et nulla erat in ea macula quia erat ex nullo
iniquitate conditus. ergo absque omni gratia superaddita
deo erat accepta. Item aut deus poterat facere
aliquam creaturam ita bonam ex puris naturalibus quod pla
ceret aut non. Si non videtur quod non esset omnipotens. Si sic
ergo non videtur quod ad hoc quod ei placeat deo necessarium erat
sibi addi donum gratie. Si ergo homo perfecte conditus fuit
secundum exigentiam status sui. videtur quod deo placebat absque
omni dono gratie superaddite. Sed contra Hebr. xi. Sine
fide impossibile est placere deo. sed fides est donum superaddi
tum nature. secundum quod dicitur i. Cor. xii. ergo sine dono gratie nature
superaddite nullus potest placere deo. Item Sap. vii.

nemine diligit deus nisi illum qui cum sapientia in
habitat. sed sapientia est donum dei nature superadditum ergo
quod in fine subiungitur ix. capitulo. mitte illam de ce
lis sanctis tuis. etc. ergo absque dono gratie nature su
peraddite impossibile est deo amicum esse. Item Dyonisius in
li. de angelica ierarchia. lex divinitatis est infima per
media et media per suprema reducere. sed media bona
sunt potentie naturales. bona maxima sunt gratia et virtutes quibus
non contingit male uti. ergo secundum rectum ordinem anima
non potest ad deum redire nec deo placere nisi perficiatur
per dona virtutum et gratie. Item nichil excel
lentius est secundum naturam in homine quam ipsa ymago. sed y
mago indifferens est ad acceptandum et non acceptandum
ergo ad hoc quod aliqua anima deo acceptetur. necesse est
ultra illa esse aliquod donum nature superadditum. Item
quotiens deus animam acceptavit sed eam in coniugium sibi de
sponsat. unde canticis dicit sponsam suam. Item.
sed quamvis aliqua creatura sit excellens sed per infinitum
est deo inferior. ergo numquam digna est in coniugium
ad suum assumi nisi deus ex gratia liberaliter condes
cendat. et hoc est prestare gratiam ergo etc. Item cum
deus hominem acceptat filium suum reputat. secundum quod dicitur
Jo. i. dedit eis potestatem filios dei fieri. sed creatura
quamvis sit nobilis sed per est dei proprie natura. sed filius non potest
adoptari in filium nisi per sibi fiat ex gratia. ergo impossibile est quod
aliqua creatura acceptetur a deo sine munere gratie su
peraddite. Ad solutionem istius questionis est notandum quod dupliciter
contingit dicere aliquid acceptari a deo. uno modo
quadam acceptatione generali. ut dicatur acceptari a deo
quod reputatur bonum et in bono conservatur. et hec accep
tatio non tantum accepit creaturam [?] sed et omne opus dei.
Alio modo est alia acceptatio specialis qua dicitur deus acceptare
quod dignum reputat eterna beatitudine. et tali ac
ceptatione non acceptat deus nisi creaturam rationalem. illa enim
sola est que est capax et particeps esse potest. hanc
autem creaturam rationalem tunc acceptat cum consecrat
in templum et adoptat in filium et assumit in coniugium.
nam anime sancte que deo placent. et dicuntur templum dei. et
dicuntur filie dei. et dicuntur sponse dei. secundum quod colligitur ex no.
et ve. t. Primo generalis acceptationis. non requirit superaddi
donum gratie sed tantum ea que sunt de conditione nature. Secundum
quod non generalis acceptationis requirit non esse gratuitum. tum propter
gratuitam dei condescensionem. tum propter creature exalta
tionem ultra terminos sive status nature. Gratuita namque dei
condescensio in hac acceptatione necesso requiritur. quam deus
in [?] sive humilitate velit manere ut templo. Quantum
velit proprium reputare pro filio quod ancillam suam assu
mere velit in coniugio. hec necesse dubitatur est merere
gratie et condescensionis liberalissime creature et [?]

ut n[ost]ro posse dispositi s[i]n[t]
ad eo co[n]iunct[io]n[em] sp[irit]ualis
ven[er]i[n]t ut n[ost]ros

liniato initali accep[cio]ne / ult[ra] statim n[ost]re repit. q[ui]
n[on] creatura co[n]secrat in templu[m] / adoptet in
filiu[m] / assumat in co[n]iugium: h[oc] e[st] supra n[atur]e co[n]
plementu[m] o[mn]is creature. et i[de]o nec co[n]secr[ati]o. nec
adoptat[i]o. nec unio a[nim]e ad d[eu]m fit p[er] aliq[ua]m
p[ro]prietate[m] n[atur]e. s[ed] p[er] ad donu[m] gr[ati]e s[upe]r additu[m].
q[uod] a[n]i[m]am co[n]secrat / ut sic te[m]plu[m] [illegible] assistet / ut sit
divina filia / q[uod] facie[m] a[nim]e decoret / ut apta sit
e[ss]e dei sponsa. hec aut[em] o[mn]ia facit gr[ati]a gr[a]t[u]m
faciens / q[uo]d e[st]. ad i[n]terna dei co[n]fortas. ut nullo
m[od]o possit deformari. et i[de]o reddit a[nim]a[m] deo accepta[m].
et e[st] i[de]o accep[ta] deo s[e]c[un]d[u]m illas tres p[ro]p[ri]etates p[re]dictas,
que quide[m] sunt ei no[n] s[ecundu]m te[m]pu[s]. a[u]t tri[n]su[m]pci
one[m]. s[ed] p[er] [virtu]te[m]. a[u]t s[ecundu]m p[ro]p[ri]etate[m]. et sic p[ate]t q[uod] ho[mo]
i[n] statu i[n]no[cenci]e gr[ati]am gr[a]t[u]m facie[n]te[m] i[n]diguit / ad h[oc]
ut deo placeret. et h[ec] necessitas supra e[st] ex p[ar]te
mo[d]i accep[ta]cionis / p[ro]p[ter] no[n] t[ame]n [illegible] i[de]o / ex p[ar]te ac
ceptant[is]. d[omi]n[u]s. n[on]. qui o[mn]ia fecit i[n] gl[ori]a[m] sua[m]
et nulli laude indiget / potissi[m]e requirit a creatu[r]a
r[ati]onali honore[m]. et q[uia] honore[m] deo exhibemus
qu[an]do i[n] ip[su]m o[mn]ia referimus tamq[uam] i[n] o[mn]i[u]m auc
tore[m] / et fine[m] / ii ex[ig]itur deo h[abe]re p[ro]ducere ad
p[er]fect[i]o[n]em gl[ori]e / p[er] ad q[uo]d o[mn]i[n]o h[abe]re ex p[ri]n[cipi]is n[atur]e.
s[ed] p[er] munus additu[m] n[atur]alib[us]. ut ex h[oc] homo
mag[is] deo gr[a]t[i]us exhibeat / et tot[um] salutis sue
opus deo attribuet. et sic p[ate]t q[uod] n[ec] p[ot]est accep
tari a deo / absq[ue] munere gr[ati]e s[upe]r addite n[atur]e.
Et co[n]cedo r[ati]ones ad h[oc] inducte // ad p[ri]m[u]m
adopt[ati]o[n]is plan[um] e[st] r[espo]n[sio] / ex hiis q[ue] d[ict]a sunt,
na[m] due p[ar]tes auct[oritati]s i[n]telligu[n]t[ur] de accep[cio]ne
et dilect[i]o[n]e. s[ecundu]m g[e]n[er]ale[m] modu[m]. nos autem
hic loq[ui]mur de accep[cio]ne. s[ecundu]m mod[um] sp[eci]ale[m] / quo
deus acceptat ip[s]a[m] a[nim]a[m] ut reputet ea[m]
digna[m] et[er]na gl[ori]a // ad i[d] q[uod] ob[icitur]. ego
diligentes me diligo. et c[etera]. d[icendu]m. q[uod] i[d] i[n]tellig[itur] de
dilect[i]o[n]e c[aritati]s q[ue] n[on] e[st] absq[ue] gr[ati]a. et h[oc] plenu[m]
differt a dilect[i]o[n]e n[atur]ali. qua ho[mo] diligebat
d[eu]m p[ro]p[ter] se. et sup[er] o[mn]ia. sic[ut] ostensu[m] e[st]. s[upra]. d. iiij.
ad i[d] q[uod] ob[icitur] q[uod] artifex creatus co[n]placet i[n] op[er]e
suo. d[icendu]m q[uod] i[d] e[st] v[er]u[m] / de illa g[e]n[er]ali accep[cio]ne
et placencia. q[ue] a[nim]e reputat ad e[ss]e bonu[m]. s[ed]
de illa accep[cio]ne q[ua] a[nim]e sic acceptat a d[eu]m / ut re
putet se illi obligatu[m] ad retribuend[um] aliq[ui]d
magnu[m]. no[n] h[abe]t v[er]itate[m]. h[oc] a[u]t ei solu[m] co[n]
tingit r[ati]one[m] et[er]na opus divinu[m]. q[uia] h[abe]t l[ibe]r[u]m ar[bitrium].
et c[etera] q[uod] nata e[st] laus et vituperiu[m] // ad aliud
q[uod] ob[icitur]. q[uia] n[atur]a instituta absq[ue] o[mn]i gr[ati]a. e[ss]et tota
i[n] p[er]f[e]c[t]a. ex p[er]f[e]cc[i]o[n]e q[ue] e[st] a gr[ati]a. p[er]f[e]ctu[m] deo
ei gr[ati]e e[st] s[ed] amoris co[n]serva[n]t[is] q[uod] q[ui]d dic[itur]

ce
est p[er]f[e]c[t]a et s[ine] macula. d[icendu]m
q[uod] et si est s[i]n[e] macula
t[ame]n tota

Glo. sup[er] p[salmum]. p[ate]t. ut ex illa re facie[n]t i[n] gl[ori]a.
Glo. gr[ati]a e[st] q[ua]da[m] nitor a[nim]e / ad co[n]ciliandu[m]
s[an]c[tu]m amore[m] // ad illud q[uod] ob[icitur] / utru[m] deus
possit tale[m] n[atur]am facere / q[ue] e[ss]et ei accepta a[bs]
q[ue] munere gr[ati]e. d[icendu]m q[uod] et si ip[s]e possit o[mn]i
a q[ue] o[mn]i[n]o p[er]e. n[atur]a t[ame]n no[n] e[ss]et capax. cu[m] i[m]
possibilitas uenit ex p[ar]te creature. s[ed]. n. h[oc] fa
ceret. n[on] ut nich[il] faceret aliud e[ss]et facere / q[uod] q[ui]d facit
donu[m] gr[ati]e. e[ss]e donu[m] n[atur]e. et gr[ati]a[m] e[ss]e n[atur]a[m]. h[oc]
aut[em] i[m]possibile e[st]. cu[m] donu[m] gr[ati]e sit ult[ra] t[er]mi[n]os n[atur]e
cu[m] sic i[m]possibile e[st]. quod h[oc] fiat a deo s[ecundu]m
p[otenti]am. q[uia] nul[lu]s possit creari b[e]atus. q[uia] b[eatitu]
tudo co[n]sistit in bono. q[uod] e[st] sup[er] o[mn]e[m] n[atur]a[m]
dic[itur] et intellig[itur] e[ss]e t[ame]n i[n] gr[ati]a // p[ost] esto q[uod] p[ossi]
set facere / no[n] t[ame]n decet / q[uia] no[n] deceret. et i[de]o
d[ict]a e[st]. videl[icet] utr[um] h[oc] divina p[ro]ducit gr[ati]a. ia[m]
p[re]iudicia[m] deo n[on] eiz acceptat. co[n]ferret et h[oc]
ip[s]a gr[ati]a / que nullo m[od]o p[ot]est. n[atur]e d[ici]t e[ss]e i[n] gr[ati]a
et i[de]o sic d[ici]t d[icendu]m / ut reputet e[ss]e gratis d[a]t[um]
eo q[uod] n[on] h[abe]t h[oc] ho[mo] in statu n[atur]e i[n]stitute p[er]
s[ed] i[n] opus meritoriu[m] exire absq[ue] dono gr[ati]e
et q[uod] sic est. aug[ustinus]. i[n] li. de n[atur]a et gr[ati]a. quis in
f[e]l[i]c[i]t[er] ita fer[a]t hu[m]anos. ut in eo li. ar[bitrio] iustic[iam]
uincendu[m] p[ro]p[ri]is ui[rib]us et culpa[bi]l[ita]te sua co[n]stituet,
s[ed] n[on] q[uod] ex lib[er]tate arbitrii n[ost]ri. possent in
de uiuere. g[ratia] et opa m[er]it[ori]a facere // It[em] dam[natus]
ma[n]entes in eo q[uod] e[st] s[ecundu]m n[atur]am i[n]tegrit[ate] su[m]m[a]. s[ed]
op[er]a v[ir]tuosa s[ecundu]m m[er]itoria. g[ratia] li. ar. i[n] i[n]tegri
tate sue n[atur]e manens / absq[ue] o[mn]i gr[ati]a potest fa
cere op[er]a m[er]itoria. // It[em] dei p[er]fect[i]o s[ecundu]m op[er]a
et p[er]fect[i]o[n]e[m] e[st] ad ut uult ph[ilosophus]. cu[m] atti[n]g[it] su[as]
p[ro]p[ri]o fine. ergo si ho[mo] p[er]fect[u]s co[n]dit[u]s e[st] / p[ot]erit
exire p[er] op[er]at[i]o[n]e[m]. p[er] q[ua]m tu e[s]. h[oc] aut[em] est op[er]a
p[er] q[ua]m p[er]ducitur ad gl[ori]a[m]. g[ratia] et c[etera] // It[em] i[n] o[mn]ib[us]
creaturis distinctib[us] a suo t[ame]n ad q[ue]m ordina[n]
da[n]t e[st] u[ir]tus p[er] q[ua]m possit ad illu[m] fine[m] p[er]ue[nire]
sic[ut] p[ate]t i[n] igne / qui cu[m] deorsu[m] e[st]. sua levita
te p[ot]est sursu[m] ferri. g[ratia] aut[em] li[bero] ar[bitrio]. miserabilior fuit
i[n]f[er]ioritas creaturis. aut si a[nim]e creature p[er] n[atur]a[m] h[ab]et
p[otenti]am p[er]ue[n]i[en]di [illegible] ad suu[m] fine[m] [illegible] multo
fortius / q[uo]d et h[oc] ho[mo] possit p[er] [virtu]te[m] n[atur]e / a[nim]am t[ame]n
n[on] p[ro]p[ri]e // It[em] n[atur]a nich[il] facit frustra. nec
deficit i[n] necess[ari]is. s[ed] nich[il] e[st] ma[gis] necessariu[m] ho[mini].
q[uam] i[d] s[ine] quo no[n] p[ot]est beatificari. g[ratia] cu[m] p[er]
ue[n]ie[n]di h[abe]t sit. u[idetur] q[uod] h[oc] in e[ss]et ei p[er] n[atur]a[m]
o[mn]i gr[ati]a excepta. // It[em] excepta gr[ati]a i[n]
telligamus ho[min]em i[n] statu n[atur]e p[ro]uare divina
ma[n]data. aut g[ratia] m[er]et[ur] ad / aut nich[il] si
nich[il] g[ratia] frustra op[er]at[ur]. s[ed] frustra op[er]ari no[n]

p̄ eē sit quā pena. h' a' nō potuit eē in istitu
ta. Si ad meritū 7 cū opus eius sit ad bītu
dinē ordinatū. uīr q' ex puris n̄ulibꝫ meri
possit p̄miū etnū // Contra. ro. vj. gra
di uita etna. 7 glo. n̄ aliud ds̄ i nobis
coronat q̄m munā sua. tū ex ēp'ti g'x
glo. colli. q' uitā etnā nō attingit meri
absq; grā // It ds̄ nullo mō indigꝫ bonis
nris. g' si acceptat bona nrā. hoc n̄ ē p̄p
aliq' suā utilitatē. s; si ē. h' ē p̄ mera bon
gnitatē. g' n̄ dīna uult ecdescendat p̄ grā
ipl'e uid' q' reputet aliq' dignū gl'a p̄p
aliq' opa q' faciat // It simili rāōe inūz
attingit eē ppor'lia. s; n' eē ēz emines in
pplis ē. 7 altius gnis ē. q̄m sit bītudo t
gle. g' ipl'e ē. meriti gl'a p̄ puri n̄ua.
Iōn nobi'or ē subal q' opo. s; ds̄ nūq' q̄m
acceptat hoīez absq; munē grē. g' nc opa
tōnez hoīs reputet meritoria. n' pcedit. a
li. ar. 7 a grā // Pro ds̄. q' nō solū mō
grā nc̄c ē. ad merend' p statu' nc lapse. s;
7 p statū nc istitute. lz il p statū nc lap
se mag' indigeat li. ar. dono grē. // In
statu nāq; nc istitute merēi erit grā t tum
p̄p̄ cditōm retribu'tis t tū 7 p̄p̄ cditōm retribu
tōis s p̄p̄ cditōm retribuētis. q̄m ipe deus bo
nor nrōr nō indiget. iō nc acceptat hūz
p̄p opa nc ad nūtū obligatē p' pp' p inz
data 7 accepta. iō ad hoc q' aliqd bonum
opus catuīe sue ad remunandū deo cpla
ceat t uceat q' ipl' gtuite boi'tis i fluen in
opante pcedat p q' cata ipi catori grati
esistit s'cdm p̄p̄ cditōm retributōis ipl'e
erat. li. ar. meriti sūi auxilio grē g'tū fa
cientis p eo q' id p̄miū q' meri sē bēati
tudo etna. bi'do aut etna ēsistit i fru'o
eū q' ē oē 7 summū bonū. 7 q' ē sup oēz nām
exaltatus 7 luce' habitat i accessibilē. 7 iō
ipl'e ē. q' hō merendo ad id summū bonū as
cendat. 7 puētat n' p ād ad uitō nū q' sit
ul' nām. sic. g' hō in statu nc institute
absq; dono grē meri nō po't. tū p̄p̄ cdi
onē retribuētis. tū p̄p̄ cditōm retributōis.
In statu uō nc lapse nō solū mō i diget
grā ad merēd' p̄p̄ has cditōes. s; 7 p̄p̄ cdi
tōnē opantis 7 roōnis meritorie. opans n
i statu nc lapse sp ē i pcc'o 7 ōi adu'sarius
7 inimicus n' a pcc'o releuet p grē donū
7 iō grata faciat. n' uoētis ē puētat a grā

q' dō recōcilietur nich meret s' multo cdignus pro
q' oī ē aduersarius 7 inimicus. deus aut opa
nō acceptat. n' pus acceptz pson' sic i gn'l
ē. gē. iiij. respexit ds̄ ad abel 7 ad muna
ē. pus dic' ad abel. 7 postea dicat ad munā.
p̄p̄ cditōm 7 opōnis nc̄c ē grā q' nulla ē
opō uirtō. n' i statu nulla ē ita. n' fiat extracta
i rencure. 7 nulla p' eē ita i rencurō. n' q' bonū
summū oī bono ppōit. nulla at meretrō potīh
fact' i statu nc lapse sic dono grē. 7 p̄p̄ m
ēlenez. l' ēz faciat hō p raōnez. absq; grā
nō meretur. q' n' pstat ds̄ ex p'. s; g'gto hec
faciat. pꝫ g' q' multipl' est nccitas grē
ad merendū. s. p̄p̄ cditōes retributōis 7 retributōis
opantis 7 actī opōnis. i' q' h' quadrupl' nccas
ecurrit ad statū nc lapse ~~tātū~~ dupl' ad
statū i statute. 7 h' ē q' d' magr' i lra. q'd
hō indigebat grā opante 7 coopante p statū
nc institute. lz nō p oēz modū grē opā
tis // ad id q' ob' i cōtrariū de auctē aug.
7 dām. dd' q' id dcīn ē. nō q' ptatas. li. ar.
7 nc sic sufficiens i op' meritorium. s; q' n' bn
ordiata ecordat cū grā 7 discordat a cul
pa // ad id q' obiect. q' d' pfcā s' opa
~~dd' q' pfcā ētiū opa~~. dd' q' pfcō q' ad eē
p'. 7 est pfectō q' ad eē p. Et pfcō q' ad
eē p' duplex ē. quod. n. ē. q' h' oīā apfec
tōne p'm eē p'. sic illa pfcō que attēdit
in actitib' q' oriūt ex pncipiis p sibi. ē
alia pfcō q' ad eē pm q' nō cūtur a pfca
p'm eē p'. s; prius ē sup id. sic ē pfcō i eē
gtuito ut gl'a que qd' ē i nobis. non
ex nob. s; ex dō. Cū g' d' q' dī pfcā sunt
opa. h' i illi q' ad eē p'. 7 gtū ad eē pm q' aut
cū abillo. g' tū ad id eē p. q' nō cātur
a pfcōne p eē p' sultatē sī hē. nō. n. fecit
deus oēs bōs 7 gl'osos. s; illos solos bificau
quos p'destinauit cformes fli p imaginis filij
sui. h. n. dispōit dare p multa genē bonit
lau'le. 7 iō h' assignata fuit. d'. d'. xxiiij.
ad id q' ob' q' alie catue possūt puenire
i finē ad q' sūt p uirtute n'. dd'. q' n' ē sile.
q' finis creature ronal' ē summū bonū q'
ē ds̄. oēz nāz. finis uō aliarū catiarū ē bo
nū catū q' ē i fra tios nc. iō cata ronalis
mag' indigz dono grē. ut possit puenire i
suū finē q̄m alie catue. // ad id q' obr.
q' nā nō deficit i necessariis. iam pꝫ pro exp
dictis. hoc. n. intelli' de necessariis que quidem

attendit quod ad esse primum ut quod ad esse primum quod creatur ex principiis nec quo ad secundum esse quod est supernaturale necesse naturaliter deficit et talis esset gratuitum et gloriosum nullam tamen exigit sit nec praeiudicium quia de debito nec supplet et sic praestito est quod se offert tempus et locus supplendi quia natura non potest. Ad primum quod ultimo obicitur utique homo movetur ad suum nisi si fuerit opera. dicendum quod non movetur ad dei dignitatem sed de gratia et sic mens disponeret se ad gratiam et ideo non operaret fructus. Ex praedictis patet quod humana natura in statu innocentiae exigit gratiam.

Consequenter quaeritur utrum homo in statu innocentiae habuit gratiam gratum facientem et circa hoc quaeruntur duo.

Primo quaeritur utrum habuit gratiam ante lapsum. Secundo quaeritur utrum sit ei reddita fuit in gratuitis et naturalibus.

Circa primum sic proceditur et quod utique homo ante lapsum habuit gratiam. Et quod sic videtur Luc. x. qui et exspoliaverunt eum et plagis impositis etc. exponunt sancti et glossa. Quod exspoliaverunt eum gratuitis et vulneraverunt in naturalibus. hoc ergo si hoc intelligitur in primo homine primus homo non tantum habuit naturalia sed et gratuita ante peccatum. Item Basilius. Cum videret pater noster omnium hominum aemulus ... circumdatum et ... virtute vestitum et ... accepisse terrenum hominem quod ipse per superbiam amisit invidit insanabilis homicida. ex hoc ergo patet quod primus homo ... habebat et virtute ornatus. Item Adam post soporem prophetavit sicut dicitur in textu Gen. et in glossa. hoc autem non nisi quia introductus fuit in illo sopore in secretum caelestis curiae sicut plures dicunt auctoritates. Sed nullum decebat illuc introduci qui non haberet gratiam gratum facientem ergo etc. Item Adam recepit mandatum disciplinae sed si mandatum ... absque gratia nichil valuisset. Si ergo mandatum datum est sine imitatione obedientiae videtur quod deus non dedit sed in praeceptum praeter gratiae adiutorium. alioquin dedisset in malum quod nullo modo potest decere facere ... deum. Item prima ... adae arguitur fuisse maximae ingratitudinis sed nullum donum maius est maius gratia gratum faciente ergo si maior ingratitudo fuit in primo Adae quam in primo aliorum postea et postea eius post acceptum donum gratiae deum offendit videtur quod ipse ante peccatum habuit donum gratiae gratum facientis. Sed contra deus sciebat ipsum statim esse lapsurum ergo sciebat quod istud gratiae donum in illo esset et utile sed potius esset sibi in nocumentum. si ergo sapiens artifex non debet aliquid frustra facere. ut et quod ... ei propter sui damnum et nocumentum videtur quod non dedit illi gratiam. Item Adam quia ius

titiam originalem habuit quam servavit et vos ... perdidit ... eam recuperavit ergo pari ratione si habuisset donum gratiae gratum facientis nec ipse ... posteros eius reparasset. Si ergo ipse gratiam gratum facientem recuperavit videtur quod ante lapsum eam non habuit. Item Adam habebat optima naturalia et nullam habebat pronitatem ad malum nec difficultatem ad bonum ergo cum ... et gratiam habuisset totaliter deo adhaesisset ergo numquam ... in peccatum cecidisset. sed constat quod cecidit ergo gratiam ante lapsum non habuit. Item lucifer ... habuit gratiam gratum facientem sicut probatum fuit ergo si ergo Adam gratiam gratum facientem habuit et ... cecidit ergo de altiori gradu cecidit quam angelus ergo videtur quod peccatum eius fuit incurabilius quam peccatum angelicum. Si ergo hoc constat esse falsum Adam ante peccatum non habuit gratiam dei. Item prius debet aliquis probari quam in amicum assumi. hoc non solum est verum in amicitia humana verum etiam in amicitia divina. Eccli. vi. et Hebr. xi. Abraham pater noster tempore tentationis et in multas tribulationes probatus dei amicus effectus est. Si ergo nullus habet dei gratiam quin habeat dei amicitiam videtur quod ante tempus ... Adam non habuit gratiam in statu primo tempore ... praevaluit ergo non habuit gratiam ante lapsum. Ad praedictorum intelligentiam est notandum quod circa hoc duplex consuevit esse opinio. quidam enim dicere voluerunt quod Adam non habuit gratiam gratum facientem propter quod non ... credibile quod lapsus esset si tale adiutorium habuisset. ad auctoritates autem et rationes respondentes dicunt quod Adam habuit multas gratias gratis datas et naturam habuit valde bonam et prudentiam sanctam ... aliter dicentes ipsum habuisse gratuita ante lapsum non quia habuit donum gratiae gratum facientis sed donum gratiae gratis datae et per illud potuit tempore non resistere et ad gratiam gratum facientem se ipsum disponere. Sed quia auctores sanctorum expresse videntur dicere de gratia gratum faciente sicut patet in illis quae magister addit in littera et huic etiam consonare videntur sententiae auctorum et rationes probabilitatis. ideo est alia opinio communior et probabilior quam etiam magister sustinet in littera scilicet Adam ante lapsum gratiam gratum facientem habuit per quam non solum malo resistere sed etiam in bono proficere potuit. et illa gratia adiutorii ... datum donum obsequendo sicut communiter dicendo. hanc ergo opinionem sustinendo concedere possumus rationes quae ad partem istam inducuntur. Ad primum autem quod obicitur in contrarium quod deus sciebat statim ipsum lapsurum. dicendum quod propter hoc non debuit dimittere donum gratiae dare duplici ratione. primum quidem quia sicut ... praesciebat quod bonum debebat de lapsu eius elicere.

¶ Adam ante lapsum habuit gratiam — scientiae perspicacitas: vocando omnibus animalibus imposuit; dei familiaritas: verum deo ea loquitur ut ad eum ... gloriam adducit; rapturus sublimitas: ... non cognosceret

secundo uero quia deus in conferendo gratiam non attendit fu
tura peccata. sed dispositionem presentem ad gratiam sicut
patet cum contulit gratiam iudeo presciti. et eis quos gra
tis non reprobauit in futurum. cum commendatur di
uina largitas et sapientia. et arguitur hominis ingratitu
do. et iniusticia. nisi quia a tanto beneficio et tam benignus
se auctori suo exhibet. ad id quod obicitur quod non potuit
recuperare originalem iusticiam quam habuit quam perdidit. dicendum
quod non est totaliter uerum. scilicet quod uoluntatis amisit iusticiam magnam.
sed sic cum hec fuerat. quia iusticia originalis non tantum respiciebat
uoluntatem deliberatam. sed et respiciebat ipsam naturam
institutam. gratia autem respicit ipsam uoluntatem
liberam. unde est libera. et quantum uoluntatis defectum ualet
reuerti. natura autem est corrupta est. non sic defectum
ali releuat. hinc est quod magis potest recuperari
gratia quam prima iusticia. quamuis utraque fuit per peccatum
amissa. Et talia uero. quamuis non recuperatur
originalis iusticia. sed hec manifestabitur infra. cum
agetur de originali peccato. ad id quod obicitur quod si
adam habuisset gratiam. quod inseparabiliter deo adhe
sisset. dicendum. quod hoc non sequitur. quia licet huius gratie
motum potest. potest gratie inclinationem. et tamen tamen
non. nisi consentiendo deo. ad quod mouet gratia.
uel tamen tamen contingit. quod homo magne caritatis in
ordinate afficit. pro eo quod non sit actualiter fer
illud summum bonum certa quod habet intentum desiderium glorie.
sic intelligendum est accidisse ipsi ade. quis enim
est homo habens caritatem qui feruenter sicut deum perfectis sp
habet et actu considerat. quod deus amabilis
est. et quam nefas est ipsum offendere. ad illud quod
obicitur quod lucifer non habuit gratiam gratum facientem.
dicendum quod uerum est. ex hoc tamen non sequitur. quod homo peruenit
maiori ingratitudine. pro eo quod lucifer prior
erat statu glorificatus. non recepisset gratiam et gloriam.
homo uero sic conditus fuit. ut longe ante gloriam haberet
gratiam. et non potius est in terra. quam longe a celo
distans. ac per hoc minus grandi casu non ad eo cecidit
de alto ut lucifer. nec adeo fuit ingratus
nec adeo per peccatum depriuatus. ad illud quod
obicitur quod prius dicitur homo receptum quam amicum assumi.
dicendum quod illud intelligitur de illa amicicia qua facit
homines deo priuatum et familiarem. propter quod modo dicit
uestra domine apostolis. Io. xv. uos autem dixi ami
cos etc. de amicicia autem largitur dicitur hec
non potest intelligi apud deum. licet possit intelligi de am
icicia inter homines. pro eo quod non deus gratiam dat et si
probando peccata reprobauit quam approbauit. non. n. he
mus domini possimus approbari a deo in per eius do
num. non sic autem est de homine in hominis. et sic per illud

eo quod utrum homo simul conditus fuit ingra
titudinis. et in illis et quid sic uerum et per certum. Ge. i.
faciamus hominem ad ymaginem et similitudinem nostram. ii. dt.
sed sicut exponit augustinus. et habitum est supra. d. xvi. y
mago est in naturalibus. et similitudo in gratuitis. ergo si homo
factus est ad ymaginem et similitudinem. uidetur quod conditus fu
it sic in naturalibus et gratuitis. Item ecc. xv
ii. deus de terra creauit hominem et post et secundum se uesti
uit illum uirtute. ergo homo a sua conditione primaria
fuit uirtute uestitus. et si hec redit idem quod prius
Item dam. libro ii. c. xii. fecit deus hominem innocentem rectum uirtuo
sum sine tristitia sollicitudine sine ethica omni uirtute de
coratum. omnibus bonis ornatum. ergo uidetur ui
quod homo in gratuitis fuit conditus. Item hugo de sancto
uictore. deus fecit hominem perfectum quantum ad etatem
et quantum ad quantitatem ab exordio sue conditionis. ergo pari
ratione uidetur quod fecit eum perfectum quantum in duobus re
titudinem. sed uoluntatis rectitudo consistit in dono
gratie. ergo uidetur quod donum gratie habuit in initio sue con
ditionis. Item adhuc quod alicui detur gratiam re
quirit diuina liberalitas et recipientis preparatio.
sed deus in paradiso cum adam condidit liberalissimus
erit. et adam sue conditionis primordio ad suscipi
endam gratiam preparationem habebat. ergo ab ipso con
ditionis primordio deus ei gratiam conferebat. sed si dicatur quod hau
diceret quod homo in sue conditionis primordio habuit unde
posset stare. sed non unde posset proficere. Item
magister dicit. S. d. xxiiii. potuit homo per auxi
lium gratie creationis resistere malo. sed non proficere
bonum. sed si per iustam gratiam gratum facientem ab ex
ordio creationis potuisset utrumque. ergo si non potuit
proficere bonum prius etc. Item magis conuenit quod
cum gloria quam cum gratia. sed in homine gratiam perdidit
gloriam ergo potuit immo multo fortiori non perdidisset
tempore coniugem. Item per gratiam fit matrimonium
inter deum et animam. sed lex matrimonii est ut non
fiat absque mutuo consensu. ergo uidetur quod nulli ad
ultro gratia debeat dari nisi precedat consensus. sed
ergo adam prius fuit quam consentire posset. ergo non habuit
simul naturam et gratuita. Item donum gratie in fine
tuo est. non recognoscitur a deo gratius. nec
enim in se gratiam respuit potest. non per illa deo gratus
existit. ergo si magis tenet ratione gratuiti quod est illi
bus superadditum. quod quod est illis indebitum. et donum gratie
est mere gratuitum. ergo uidetur quod non ab ipsa creatione
sed postea donum gratie fuit homini collatum. Responsio
ad predictorum intelligentiam est notandum. quod circa hoc duplex fuit
opinio. quidam namque dicere uoluerunt quod homo fu
it creatus non solum in naturalibus sed etiam in gratuitis. ...

Secundum gratiam con... creationis. 49

[illegible marginal note]

Responsio

propter dei liberalitatem, tum etiam propter hominis ydoneitatem. Sed quia sanctorum auctoritates uidentur sonare contrarium, ideo est alia opinio communior et probabilior, quod homo pro tempore habuit naturalia quam haberet gratuita; unde secundum hanc opinionem in statu innocentie distinguuntur duo tempora. Quoddam enim fuit tempus in quo habuit tantum naturalia, et quoddam uero in quo habuit et naturalia et gratuita, et secundum diuersitatem horum duplicis temporis dissoluitur apparens contrarietas in auctoritatibus sanctorum. Nam quedam uidentur dicere quod homo habuit gratiam, quedam uero quod non; et utreque uerum dicunt pro diuersis temporibus.

Pro eo autem quod dominus noluit post naturalia dare gratiam cum posset dare, sic statuitur ex triplici ordine, uidelicet ab ordine sapientie, hoc requirebat bonitatis et iustitie. Ordo sapientie hoc requirebat, ut sicut esse gratuitum est altius gradus quam esse naturale, sic in diuersis temporibus homini conferretur, et sic elementa mundi prius tempore fuerunt creata et distincta quam ornata. Propter ordinem sapientie conditum sic fieret circa hominem, qui est minor mundus. Item ordini bonitatis hoc competebat. Hoc enim ordine dicitur aliquid ordinari in suum finem; tunc est gratia homini ordinate datur, quando datur ei per hoc quod est utilior et fructuosior. Tanto autem gratia dei est nobis utilior et fructuosior, quanto pro ea deo gratiosiores existimus, et ideo sic debuit dari, ut ex ipso ordine dandi cognosceretur donum illud esse gratuitum. Propterea non fuit a creatione indita. Sed nec iam perfecte constitute fuit super infusa. Ordo etiam iustitie hoc requirebat. Deus enim secundum legem communem recipit aliquid ex suppositione et preparationem apte materie ad hoc ipso infundat aliam gratiam, sicut cum infundit ut in adulto siue in aliquo adueniente [illegible] contingit in paruulo. Et ideo gratia non fuit homini concreata, sed dilata fuit quousque homo per usum rationis quodammodo se disponeret ad illam suscipiendam, ut sic uerificaretur illud Augustini in sermone: qui creauit te sine te, non iustificat te sine te. Patet ergo quod multiplex ordo hoc exigebat, ut homo prius fieret in naturalibus quam in donis gratuitis ornaretur. Et per hoc de facili solui possunt que hoc ostendunt. Ad illud quod obicitur: faciamus hominem ad ymaginem et similitudinem etc., dicendum quod similitudo attenditur ibi in gratuitis et gratis datis. Vel dicendum quod deus dicitur fecisse hominem ad suam ymaginem et similitudinem, non quia statim cum dedit ymaginem simul et dedit similitudinem, sed quia alterum dedit, scilicet ymaginem, et ad alterum habilem fecit, uidelicet ad similitudinem, quam postmodum perfecte et tempore ei dedit. Unde quia ex ui uerbi non potest concludi quod similitudo et ymago fuerit in homine, ymago dei et similitudo. Et per hoc patet responsio ad duas auctoritates sequentes etc., uidelicet traditio que sic intelliguntur, non quod deus statim ut hominem condidit, uirtutibus uestiuit et ordinauit, sed quia tunc dispositum fecit et non longo post tempore compleuit. Ad illud quod obicitur de perfectione creaturarum, concedimus; non tamen eliguntur perfectione [illegible] perfectum gratie, quia homo per uim nature sibi inditam potest peruenire ad perfectam etatem et perficere ad cognitionem. Sed nunquam perfecte potest homo in habitum gratie [illegible] ducit mente sua liberalitatem benignitatem. Ad illud quod obicitur quod homo erat ydoneus et deus erat liberalissimus, dicendum quod deus maiorem ydoneitatem expectabat, quam quidem competeret ordini sapientie et bonitatis et iustitie, sicut prius ostensum est; et ideo non statim gratiam dedit, sed distulit pro eo quod deus sic operatur liberaliter, ut tamen sua liberalitas non excludat sapientiam neque iustitiam.

Consequenter queritur ad tertium articulum, scilicet quantam gratiam primus homo habuit. Et primo est quo de quantitate gratie primi hominis quantum ad denominationem multitudinis. Secundo quantum ad denominationem magnitudinis.

Primo sic proceditur, et queritur utrum homo habuit tot uirtutes ante lapsum quot habet post lapsum. Et uidetur sic: probo per Damascenum dicentem quod deus fecit hominem omni uirtute circumdatum et omnibus bonis ornatum. Ergo non uidetur quod aliquis habitus uirtutis qui sit in nobis defecerit ei. Item experimento cognoscimus: non cognoscimus plura quam Adam cognouit, nec plures habemus in nobis scientias. Ergo pari ratione experimento affectionis non uidetur quod plures in nobis habemus habitus uirtutum quam habuit primus homo. Item connexio est in uirtutibus, sic sancti dicunt, et suo loco ostendetur in tertio. Ergo si Adam habuit aliquam uirtutem, necesse fuit omnes habuit; ergo tot habuit quot nos habemus. Item aut aliquam uirtutem habemus quam non habuit Adam, aut non. Si non, ergo tot uirtutes habuit quot nos habemus. Si sic, aut ergo illius uirtutis fuit Adam capax, aut non. Si non, ergo uidetur quod per peccatum creuit in nobis boni capacitas, quod absurdum est dicere. Si sic, cum deus daret gratiam Ade secundum capacitatem suam, uidetur quod omnes uirtutes quas nos habemus post lapsum et ipsi Ade contulit ante lapsum. Sed contra: uirtus fortitudinis consistit in perpessione terribilium. Sed in Adam in statu innocentie non poterat e-

tatis prestito quod non fecerat. // Item temperantia consistit in cohibendis pravis carnis passionibus. et tales non patiuntur corpori in natura instituta. ergo non temperantia. Item penitentia consistit in detestatione malorum preteritorum. Sed nullo modo contingebat. Sed et in statu innocentie demeruit et commisit dolere. ergo tunc non potuit esse in homine virtus penitentie. Item nec qui habet donum perseverantie vel non cadit a iustitia. Sed Adam a iustitia cecidit. ergo perseverantiam non habuit. hanc autem multi habent in statu innocentie nec lapse. ergo non omnes virtutes contulerunt in statu innocentie. Responsio dicendum quod cum sit quoddam multitudinis donorum gratie / ad statum nature lapse / et statum nature institute. hoc potest intelligi vel de donis gratie gratis date vel de donis gratie gratum facientis. Si intelligatur de donis gratie gratis date. sic se habent sicut excedentia et excessa. pro eo quod aliqua dona gratie gratis date habuit adam in statu illo ut prophetiam in maiori et passiones / quas non habuit aliquis posterorum eius. et aliqua dona gratie gratis date habent posteri sui / que ipse non habuit. sicut gratiam sanitatum. et operationem virtutum. et genera linguarum et consilia // Pro autem hoc diversitas ne fuit nisi ex hoc / quod alia dona expediebant illi tempori. et alia competunt isti. Si autem loquimur de donis gratie gratum facientis. sic / quia illa dona connexionem habent quod ad habitus / tunc Adae usque ad perfectionem sunt. sic dicendum est quod in gratum multitudine fuit in homine / in qua repertum fuit et postea. hoc dico quod ad habitus virtutum Adae et posteris suis. Sed rationes ad partem in ducte ostendunt // Quantum vero ad actus qui habent imperfectionem annexam. non contingebat virtutes primum statum illum in Adam primi. et propter hoc pro ad ea obiecta. quorum unum de fortitudine. aliud de temperantia et tertium de penitentia. quod omnia procedunt per actus habentes imperfectionem aliquam annexam. quod quidem imperfectio non competit alicui virtutibus per omnem statum. Sed competunt per statum perfectis misere // Ad illud autem quod obicitur de perseverantia. dicendum quod perseverantia uno modo dicitur appositum perseverantiam in bono. et hoc modo est virtus vel dispositio consequens virtutes inseparabile // alio modo perseverantia est continuatio in bono usque in finem. et sic non dicit habitum. Sed potius dicit statum et hanc primus homo non habuit. Ex hoc tamen non sequitur quod aliqua virtute caruerit pro tempore quo in gratia permansit. Sicut et contrat cum multi actus habent virtutes in primo homine / quam imperfectionem habent annexam in actibus suis / per statum nature lapse. dicendum quod actus

virtutis in statu innocentie plurimum conformes erant actibus quos imperata virtutes secundum habitum. cum multi autem sunt isti. determinat magister in iii. li. d. xxxiii. et in suo loco determinatum est.

Secundo queritur utrum dona gratuita fuerint eque magne efficacie ad merendum ante lapsum / sicut fuerunt post lapsum. Et quod fuerint maioris efficacie tunc quam nunc / sic. quanto perfectior est cognitio / tanto perfectior est dilectio. et quanto maior est dilectio. tanto opus meritorium est deo acceptius. per Augustinum primo per primum quod quanto cognoscis / tanto diligis. Si ergo in illo primo statu innocentie clarior fuit cognitio. videtur quod caritas ad merendum fuit efficacior // Item albus est quod est nigro permixtus. ergo magis est meritorium quod minus habet in se de demerito. Sed omnia merita nostra quodammodo permixta sunt culpe / per illud Ysa. xliiii. omnes iustitie nostre sicut pannus menstruate. Si ergo in Adam per statum innocentie merita omnia fuissent impermixta culpa. videtur quod per statum illum dona gratuita erant multo maioris efficacie // Item meritum est a gratia et ab gratia. quanto ergo liberum arbitrium magis gratie obediebat tanto gratia efficacior in actu suo erit. Sed tunc non magis erat obediens gratie. quam nunc / cum est corrupta. ergo dona tunc gratuita erant ad merendum efficaciora. // Item amor invisibilium et sollicitudo est preparatio perducit hominem ne meriatur deo perfecte. Si ergo in statu post illa vigebat innocentie concupiscentia. videtur quod deo perfectius et diutius adherebat. et ita magis ad merendum dispositus erat // Sed contra. ii. ad Thi. ii. non coronabitur nisi qui legitime certaverit. Sed magis impugnatur homo per statum nature lapse / quam per statum nature institute. ergo si has pugnas vincit / gloriosius triumphat. et si gloriosius triumphat, maiorem meretur coronam gratie // Item philosophus dicit quod ars est virtus / est circa difficilia. ergo si ille per se virtus est. quanto actus virtutis est difficilior. tanto virtuosior. et quanto virtuosior tanto ad merendum efficacior. Sed ergo maior est difficultas difficultas in perficiendis divinis mandatis nunc quam erat in statu nature institute. videtur quod maior sit merendi efficacia // Item si homo stetisset / aut Christus non esset incarnatus. aut si esset incarnatus: nunquam esset passus. Sed Christus sua passione non sibi meruit sed nobis. et tamen multa nunc quod sacramenta / efficaciam habent a passione Christi. Si ergo inter omnia opera deo placet potius sunt deo acceptissimum quod Christus se optulit hostiam deo et patri / et inde sunt efficacia multa

Nota

Item sy ethicorum [illegible] vertis ethice

sumit

nature et illam efficaciam non habuissent naturam in statu nature institute. ergo uidetur quod non erunt efficaciora. // Item natura non deficit in necessariis, ut dicit philosophus. Sed hec est una in natura creata, multo magis una est in natura increata. et diuina prouidencia non deficit brutis de quibus minor cura est ei, multo minus necessariis deficiat hominibus. Sed natura humana magis indigeret adiutorio quando indigeret post lapsum. ergo uidetur quod nunc dedit homini deus forcius et efficacius adiutorium. Si ergo efficacia meritorum attendatur secundum magnitudinem caritatis et gratie, uidetur quod nunc dona gratuita in mundo sunt maioris efficacie. // Respondeo dicendum quod efficacia meriti principaliter ex tribus uenit, uidelicet ex difficultate operis, ex promptitudine uoluntatis, et ex magnitudine caritatis. difficultas operis multum facit ad meritum, et ideo facit ut homo qui est multo minoris caritatis quam angelus possit mereri ut perueniat ad sublimitatem angelicam. propter quod colligitur ex illo quod dicitur Mt. xi. de Jo. bap. Qui minor est in regno celorum maior est eo. non est enim dubitandum quin Johannes sit exaltatus ad ordines excellentium angelorum, et tamen secundum statum uie minoris caritatis erat quam aliquis eorum. promptitudo etiam uoluntatis plurimum facit. Si uoluntas prompta est, secundum id quod habet accepta est ad meritum. quantacumque enim sit in homine gratia, nisi sit uoluntas gratie consentanea numquam eliciet opera meritoria. Et quanto magis uoluntas gratie se subiacet et conformatur, tanto magis homo in operibus meritoriis exercetur. magnitudo caritatis precipue in forma est que facit ad meritum, quia secundum illius quantitatem attenditur remuneratio premii celestis. pondus enim amoris est quod dat ualorem operibus meritoriis. Si ergo fiat comparatio efficacie merendi in donis gratuitis secundum statum post lapsum et secundum statum ante lapsum, respondendum potest quod quantum ad primam condicionem, uidelicet quantum ad difficultatem, efficaciores sunt uirtutes nunc quam tunc fuissent. nunc enim magis impugnantur et impugnando probantur et exercitantur uirtutes quam tunc, sicut patet in sanctis martiribus et confessoribus. et hoc procedunt rationes ostendentes dona gratuita ad merendum esse nunc efficaciora quam in statu. quantum autem ad secundam condicionem, scilicet quantum ad promptitudinem uoluntatis, efficaciores fuissent uirtutes in mundo tunc quam nunc, propter quod uoluntas tunc que in homine fuisset in bonis operibus prompta, non retardata. nunc autem siue ex lassitudine siue ex corruptione frequenter cessat a bonis operibus, et intendit aliquando rebus nociuis, aliquando inutilibus. tamen propter difficultatem ad bonum

tamen propter pronitatem ad malum. et quantum ad hanc condicionem procedunt rationes probantes quod dona gratuita in statu nature institute fuissent ad merendum efficaciora. et per hoc patet responsio ad utramque partem. procedunt enim secundum diuersas uias, secundum quas se habent dona gratuita in merendo sicut excedencia et excessa respectu eius secundum diuersas condiciones maioris et minoris efficacie. et sic nulla est inter rationes illas repugnantia. utreque enim uerum concludunt secundum diuersam uiam. Si autem queratur ulterius de maioritate efficacie quantum ad tertiam condicionem, tunc respondendum est quod aut fit comparatio particularis persone ad particularem personam, aut status ad statum. Si primo modo, dicendum est quod se habent sicut excedencia et excessa. Satis enim probabiliter credi potest quod aliqui sunt nunc qui habent maiorem gratiam aliquibus qui fuissent in statu innocencie si ibi stetissent, alii uero minorem aliquibus, sicut dici consueuit cum comparatur status legis scripte ad statum legis euangelice. Si autem comparetur status ad statum generaliter, tunc non uidetur usquequaque certum in quo statu diuinus homini magis munus caritatis et gratie tribuerit. ipso. quia secundum diuersas condiciones recipit maiorem et minorem ydoneitatem in homine suscipiente, et quia plus circa magnitudinem gratie distribuende attendit secundum distinctiones distribuentis, ideo ista comparatio nobis latet. Sed tamen probabilior uidetur et magis auctoritatibus consona ut dicatur quod deus maiora munera gratie elargitus est homini lapso quam dedisset homini si in statu innocencie permansisset. tum quia homo maiori adiutorio gratie indigeret, tum quia decet deum de malo maius bonum elicere, quid sit illud bonum quod ad ... malum nostrum. tum etiam quia mediator et intercessor pro nobis interpellat, quem decet exaudiri in omnibus pro sua reuerencia. unde cum apparet uultui dei ... ad interpellandum pro nobis incarnatus oblatus fuit et continue offeratur, ualde probabile uidetur quod maiora munera gratie tribuantur nobis quam si ipse non fuisset incarnatus uel pro nobis oblatus. et hoc expresse uidetur innui Jo. vii. cum dicitur quod spiritus nondum erat datus quia Jhesus nondum erat glorificatus. unde cum ascendit in altum tunc dedit dona hominibus. Ex hac ergo triplici ratione, quarum una est in congruitate mediatoris, secunda in condicione capitis, tertia in condicione diuine iusticie, satis rationabiliter colligitur quod nunc magis sit efficacia dona gratuita ad merendum quam in statu innocencie, non solum ratione difficultatis, uerum etiam ratione gratie et caritatis. quamuis non absurde dici possit quod maior efficacia in merendo erit tunc quantum ad rationem promptitudinis uoluntatis, et hac ratione

Jas xxxviii.

produnt rationes que

paradunt rationes que ad peccatum inducunt. Sicut patet
intuenti. aliter enim non cogitur. nam id quod primo obicitur
quod maior erat amor dilectionis quia maior caritas. dicendum
quod verum est de dilectione secundum quod se tenet ex parte potentie
concupiscibilis. Sed non est verum de dilectione secundum quod se tenet ex
parte gratie animam elevantis. et sic obiciatur quia utrumque
mensuratur cognitione. dicendum quod id non est verum de omni co
gnitione. sed de cognitione experimentali. hanc autem non habuit magis
in gratia in statu primo quam nunc. sicut patet quia similis est de quibus
et sunt initiatum nunc lapse. Ad id vero quod obicitur
quod multum magis erat experimentum de multo in statu
innocentie. dicendum quod licet verum esset ex parte quorumdam non est ita
ex parte multorum ... gravitatem carnis conueniente. et propter ita
ex parte conpetentie ... et ideo ita perdit ex parte promptitudinis
dominus voluntatis. similiter et due rationes sequentes.

Ad ista que quoniam ostensa sunt. et quod quasi dicens quod dicit. dicendum
ad idem non habuisse virtutes quando peccavit. quod autem ami
sit eas verum est. non dicit (?) enim quod sine non habuit eas quan
do peccavit. quod autem amisit eas quando peccavit.
sed virtutes non possunt amitti sine peccato. quod autem
peccavit quando peccavit. Iuxta hoc queritur utrum ho quando
peccavit erat sapiens vel stultus. si sapiens
ergo non peccabat. si stultus ergo non videtur stulticia esse
pena peccati. Ad hoc dicendum quod tempus consummationis peccati
accipitur dupliciter. aut secundum inchoationem aut
secundum inchoationem. aut secundum consummationem vel
quod utroque modo. primo magis habet intelligi veri
tatem secundum intellectum differentie. si enim intelligatur de inchoatione
sic sensus non habuit virtutes quando peccavit id est quando pec
care inchoavit. dicendum quod secundum hoc intelligi quod non ha
buit virtutes quantum ad usum licet haberet virtutes quan
tum ad habitum. unde in tempore sui inchoationis quodammodo virtute
habuit quodammodo virtute caruit habuit secundum habitum.
sed caruit secundum usum. Si autem intelligatur de tempore consum
mationis peccati. sicut cum consummatio peccati fuit in instanti.
et similiter fuit peccatum consummatum et cetera. Sic in parte secundo
veritatem habet. non solum propter hoc quod adam tunc non habuit
virtutes quantum ad usum verum etiam quantum ad habitum. Si enim
tunc habuit peccatum. constat quod non habuit virtutis habitum
sic enim in peccato simul est consummatum et consummatum esse. Sic et
in habitu virtutis simul est amitti et amissum esse. et si
amissus est non habetur. planum est ergo quod quando peccavit
virtutes non habuit. et tamen ex hoc sequitur quod non amisit.
amittere enim in his que subito amittuntur non ponit
habere in actu. sed habuisse de preterito et non habere de presen
ti. hoc autem melius manifestatur in aliis in tractatu
de iustificatione impii. et per hoc patet illa duo que obiecta sunt.
Item queritur de hoc quod dicitur. nunc ergo ne forte mittat
manum suam et sumat de ligno vite et cetera. Si enim hoc

verum esset. iam sequeretur quod adam ex suo peccato non in
cidisset in necessitatem moriendi. quod est contra textum. In quacumque
die comederis morte morieris. Item lignum
vite signum erat illius ligni vite quod christus est. quod
est in medio paradisi ecclesie. sed illud lignum potius obest
quam prodest illis qui indigne sumunt. ergo videtur quod si adam
comedisset de illo ligno potius nocuisset quam profuisset.
ergo non viveret in eternum. Ad hoc dicendum. quod verbum illud
est verbum domini loquentis ad angelos. et verbum littere supple
dicit est sic. nunc ergo supple. videte ne mittat ma
num suam et cetera. hoc autem dixit dominus et cetera. non quod adam
in eternum viveret si postmodum de illo ligno comederet.
sed quia longiori vixisset tempore. unde verbum id est per intelli
gendum fuisse verbum ironie. quia dominus nolebat ipsum diu vivere
in calamitate presentis vite in qua retrusus erat
merito culpe sue. vel potest esse verbum rigoris iusticie.
et quia adam gustando cibum ligni vetiti se indignum reddi
derat ad percipiendum effectum ligni vite. ideo dominus in
illo promisso in quo est similiter quod eum indicant se adam
duplici bono privatum videlicet ligni esu et ligni effectu.
non quia post peccatum posset ad illum effectum pervenire.
sed quia merito peccati utroque debuit amittere. et sic patent
illa que obiecta sunt. unde propter id quod obicitur de sacra
mento altaris non est simile. quia illius sacramenti est effi
cacia spiritualis. et ei debetur reverencia reverentia sin
gularis ratione sue dignitatis et excellencie. nullum
autem horum reperitur in eo qui manducat et bibit
indigne. non sic autem erat de illo ligno vite. Item
queritur de hoc quod dicitur. quod misit eum deus de paradiso volupta
tis in locum sibi congruum. videtur enim quod hoc non debuit deus
facere. cum enim deus sit maioris misericordie quam sit homo et
nos videamus peccatores sustineri inter ecclesiam que est paradisus
quedam. non videtur quod deus debuisset eum eicere. sed potius
longanimiter ad penitentiam expectare. Item cum queri
dicatur mundum istum fuisse quasi locum congruum. aut enim e
rat deterioratus aut non. si non erat deterioratus non
videtur quod esset habitatio sibi congrua post culpam. si deteri
oratus erat. videtur quod magis debuisset deteriorari locus
ille in quo peccavit quam ille in quo non peccavit. cuius
hoc quod defecit privat ille locus homini. quia nunquam si fuerit. nunc post
diem iudicii fuerit. ergo videtur quod frustra factus sit locus
ille. Ad hoc dicendum. quod deus hominem de paradiso eiecit
equo iudicio ita quod simul fuit in misericordia et iusticia.
nam quia fuit ibi quia sicut angelus de paradiso deiectus est quia ibi
peccaverat et se indignum illo loco reddiderat. Sic et homo
de amenitate paradisi terrestris eici debuit. misericordia
autem fuit. ut homo in loco maioris calamitatis existens.
et sciens se esse paradisum terrestrem et cetera. quasi exulem in mundo.
se ipsum reputaret. et presentem vitam contemptui haberet adeo adho

na inuisibilia assurgeret. et illa desideraret. et sic ad
illa peruenirent. Si .n. temporalia amaret. in productio-
ne spiritualia apprehenderet. et si nunc amat corru-
ptus corpus/ quod est in valle miserie. quanto magis
tunc amaret/ si esset in illius paradisi amenitate. post-
quam mortale corpus corruptum esset. tanta .n. extitit
adherencia quieti temporalis inhereret. ut numquam esset
nisi requireret. et ideo cum eo actum est misericorditer. et ite-
rum hoc patet duplices premisse. patet .n. quod non
est sufficiens de paradiso eiectio. propter quod gloriosus iste magis est
et congruus status miserie. et si utique deterioratus
esset. postremo patet. quod sicut ille fructum non est. mi-
tum .n. fuit ad nostram eruditionem/ et eciam nunc nobis
prebet regressum salutis. in qua consistit summa
in peccato totius humane utilitatis. // Item quod dicit
quod dicitur. quod lignum illud non conferebat immortalita-
tem nisi semper de illo sumeret. Sed .n. iste esse fructum/ quod
immortalitatis peccatum/ ponit homines extra statum alitati-
tis. Ergo per frequentem usum ligni non perduceretur ad per-
fectam immortalitatem // Item frequentatio alicuius
rei non variat effectum secundum speciem. sed solum confirm-
at vel intendit. Ergo si unica comestio non
potuit facere immortalem. nec plures quam frequen-
tatio. // Ideo dicendum quod magister hic dubie loqui-
tur sicut cum. utrumque .n. pars potest sustineri satis proba-
biliter. et quod lignum vite unica comestione confer-
ret immortalitatem. nec huic obviat quod dicitur
precepit ade quod de omni ligno comederet. preceptum
enim affirmativum non obligat. ad semper. Sed pro
loco et tempore. potest et intelligi quod non conferret illum effectum
unica comestione. sed pluribus. et quia lignum illud
non conferebat immortalitatem. sicut causa immortalitatis principalis et
effectiva. Sed sicut dispositiva et quadam medicina
in medicina/ quod frequentata disponit ad sanita-
tem/ adhuc non sufficeret disponere semel sumpta. sic
et in proposito intelligendum. et per hoc patet que obie-
cta sunt/ procedunt .n. ac si lignum vite esset principalis
effectivum immortalitatis. de effectu autem utriusque ligni
planius dictum est supra. hec autem dicta sufficiant.

paradisi

d. xxx.

De superioribus insinuatum est et cetera. Postquam in qua ma-
gister determinat de hiis que lapsum consecuta fuerunt. Tres
partes/ secundum triplicem causam corrupcionis peccati. In qua-
rum prima corrupit naturam/ in alia vero natura personam.
In tercia vero persona corrupit se ipsam. Et prima quidem
consistit in peccato primi parentis. Secunda in peccato ori-
ginali. et tercia in peccato actuali/ prima igitur pars determinatur
aggreditur ibi magister. Prima pars dividitur autem
pars ista in partes .iiii. In quarum prima determinat quid sit
originale peccatum. In secunda vero qualiter traducitur.
In d. xxxi. nunc super est investigare et cetera. In tercia
qualiter deleatur. In d. xxxii. Quoniam super de vnde
peccatum originale eruimus et cetera. In quarta vero determinat
verum originale in se explicatur et inde datur per
parvum peccatum priorum parentum. In d. xxxiii. predictis adia-
ciendum est et cetera. Prima pars que continet presentem distinctionem.
dividitur in partes tres. in prima ponit partem phe-
mialem. In secunda determinat propositum primi libri. per vnde
dum est et cetera. In tercia determinat quedam incidentes dubi-
tationes. de vilitate humane nature. ibi. ad hoc autem
quod diximus mandatum fuisse et cetera. Prima parte remanente
te indivisa/ media pars dividitur in tres. In prima
igitur utrum originale peccatum sit/ et dato quod sit in-
quirit utrum sit penale vel culpabile. ibi diligenter
investigandum est quid et cetera. In tercia inquirit utrum
sit concupiscentia vel alia culpa. ibi. super est videre quid
sit illud peccatum et cetera. Hec autem partium subdivisi-
ones satis plane sunt.

Ad intelligentiam autem huius partis/ in qua determinat
magister in littera sic dicit hic quod esse terna.
Primo namque querendum de originalis peccati entitate. // Secundo de
quiditate // Tercio et ultimo de vilitate huma-
ne nature // Quantum ad primum articulum queruntur duo. Pri-
mo utrum corruptio que est in natura humana sit ei ex primo
ortu sue conditionis. vel ex initio primi transgressi-
onis // Secundo dato quod ex initio transgressionis. est quod utrum
ipsa per peccatum ade humana natura sit corrupta penaliter
tantum. an et penaliter et culpabiliter.

Circa primum sic proceditur. et quod utrum corruptio quod videtur
in humana natura insit ei ex sue conditionis primor-
dio/ an ex peccati initio. et quod non insit ex sue condi-
tionis primordio. Sed peccati initio/ videtur. Tum ex ordi-
ne divine iustitie. Tum ex ordine sapientie. Tum ex ordine
bonitatis. Differt .n. triplex ordo in creaturis. quia per
iustitiam fit remuneratio ordinatorum et iniustorum.
per sapientiam vero ordinatio premii ad se quod incluserit
bonitatem non inordinato rerum in suum finem. Ex
parte divine iustitie arguitur sic. nulla transgressio
penam inferret/ precedat culpa. Sed passio involunta-
ria iniquam eam est penalitas passio fuit in
homine. ergo precessit in eo culpa. Ergo talis corrup-
tio non fuit in humana natura a primordio sue conditio-
nis. Sed ex initio transgressionis. // Item a summa
iustitie equitate/ nulla procedit crudelitas et ob-
ligatio. Sed humana natura non solum corrupta est
corruptione penalitatis. verum et corruptione culpabilitatis
... quia videmus homines ex corruptione est
inclinati et inclinari ad malum. Ergo numquam a divina iu-
sticia processit quod humana natura sit corrupta

in suo primordio. Ergo si corrupta est, hoc est solum propter vitio. // Ex ordine autem sapientie arguitur sic. Deus est summa sapientia, in qua est suprema pulchritudo, sicut exponit Aug. in VI. li. de Trin., que spiritui appropriatur filio. Sed a summa pulchritudine non prodit fedum aut turpe, nichil quod irrationale ostendit aspectui. Sed in homine rationabiliter videntur sunt alique passiones carnales, de quibus rationabiliter erubescat. Ergo talis passio numquam fuit in homine a sua prima origine, et fuit sic vel vitio [...] et c. Confirmatur: in illo summa sapientia, in tali summa utilitas et summa equalitas. Sed a summa equalitate nulla est, de qua procedat improportionabilitas. Sed duratio pugnans corporis secundum statum presentis miserie est improportionalis anime que est eius forma. Quare est temporale [...]. Ergo numquam humana sic producta fuit in suo primordio a summa sapientia. Ergo videtur quod ex propria culpa. // Ex ordine divine bonitatis arguitur sic. A summa bonitate nichil prodit quod sit magis propinquum ad malum quam ad bonum, cum universa propter semet ipsum summa bonitas operetur. Sed sensus et cogitationes hominum prona sunt ad malum ab adolescentia sua, sicut dicit sacra scriptura. Ergo in illa corruptione in qua est, non fuit humana natura a summa bonitate producta. // Item nichil quod procedit a summa bonitate est dignum maledictione. Sed multe sunt in nobis passiones maledictione digne, propter quas tam Iob quam Ieremias maledixit diei sue in qua natus est, et in lege maledicebantur steriles mulieres. Ergo non videtur quod humana natura in ea corruptione qua nunc est creata sit a summa bonitate. Videtur ergo quod in hanc corruptionem et statum devenit vitio culpe. // [...] hoc sit contra ordinem bonitatis, sapientie et iustitie, contra quem ordinem in deus esse debet [...] ad finem. // Sed contra. Primo ostendo quod hoc non repugnat ordini divine iustitie, quia non est maioris impotentie hominem quam sit ovis vel agnus. Sed ovis mortalis et passibilis producta fuit a deo, ita quod in illo exinde derogatur divine iustitie. Ergo pari ratione videtur quod si talem produxisset hominem qualis nunc est, non videretur in aliquo derogari eidem. // Item quod non repugnat ordini sapientie videtur per idem exemplar. Sicut quod deus produxit hominem defectivum, produxit et alia animalia et creaturas mixtas. Sed hoc non repugnat pulchritudini divini operis, quia ex multis eis composita sunt corrupta, immo hoc facit ad ordinem universi, sicut in pluribus locis ostendit Aug. Ergo non videtur esse contra ordinem sapientie. ~~[...]~~ Si deus homini careret perfectiones et possibilitates aliquas, non invidit habere, quas tamen dedit aliis alibi. // Item quod non sit contra ordinem bonitatis divine videtur ad summam. Nam bonitati spectat dare unicuique inclinationem competentem sue nature. Sed sicut anima vult delectari [?] in bono simplici, ita et sensibilis in bono [...], sicut terra habet quiescere deorsum, ita et ignis sursum. Si ergo deus omnibus dedit proprias inclinationes, ergo a parte hominis constituti erit diversitas appetituum in sensitiva et intellectiva, erunt non appetitus diversus et [...] contrariis. Si ergo diversitas per inclinationes facit rebellionem, et diversitas per inclinationes inducit temptationem, videtur quod si homo sic conditus esset, in nullo derogaretur ordini bonitatis divine. // Item quod talis fuit homo conditus videtur posse persuaderi ex ratione sumpta secundum principia naturalis philosophie. Cum enim sit homo minor mundus, propter quod omnia facta sunt, et deinde [...] conformitatem ad mundum maiorem, qui propter ipsum factus est, a sua prima conditione. Sed ita videmus in maiori mundo inferiores orbes contrario motu moveri orbi superiori, sicut dicunt philosophi naturales. Ergo pari ratione videtur quod in homine pars inferior sensitiva movet contra iudicium rationis. Sed hoc est corruptio que in nobis est manifeste inventa [?]. Si ergo hoc est a prima conditione, ergo videtur quod ex ratione alia. // Item hoc videtur alia ratione sumpta ex principiis moralis philosophie. Dicit enim moralis philosophus quod virtus est difficilium [...] operativa. Non est aliqua virtutis laus ubi nulla est difficultas. Si ergo homo fuit conditus ad virtutem dispositus, videtur quod a sua prima conditione habuit difficultatem faciendi bonum et vitandi malum, et in talibus fuit dispositus, quod omnes virtutes habere possit in eo suum usum. Ergo videtur creatus fuisse cum his corruptionibus. // Item hoc videtur ratione sumpta ex principiis theologie. Nam presuppositum est quod via perveniendi ad gloriam et sublimitatem est pignoratio [?] et humilitatem, via perveniendi ad coronam est per passionem et pugnam, via perveniendi ad quietem tranquillitatis est per labores et tribulationes. Si ergo homo debuit sic fieri quod esset dispositus perveniendi ad gloriam et victoriam et pacem perfectam, videtur quod humana natura in penalitatibus et corruptionibus in quibus nunc est, a sua conditionis primordio fuit constituta.

Pro quo dicendum quod absque dubio natura humana in talis corruptiones decisa est vitio prime prevaricationis, non ita condita a primordio sue conditionis. Hoc enim veritas predicat, sacre scripture auctoritas confirmat, ratio probabilitatis manifestat. Fides hoc clamat, et dicit filium dei passum esse ut nos a morte eriperet, quam mors introduxit primi parentis. Sacre scripture auctoritas confirmat, quod dicit Gen. ii. Qualiter homo peccavit in illo die ea pena mortalitatis incurrit. Ratio autem hoc manifestat, sicut prius monstrando manifestatum est. Cum ex ordine conspiciat divina iustitia, quod ex ordine

Right margin notes: ex physicorum [...] / [...] quod [...] ; in ethicorum ; Contra.

[...] non sit conditus [...] defectibus &c.
Rectitudo ordinis. Cum creatura humana sit nobilis et ad nobilissimam formam ordinatum, absque omni defectu fieri debuit.
Displicentia meriti. Nullus rationabiliter erubescat de hiis que in se ei sunt natura. Omnis homo rationabiliter erubescet de hiis defectibus [...] in pluribus motibus.
Excellentia finis. Cum homo conditus sit ad gloriam et ad deum tamquam ad finem ultimum, fatuus fuisset artifex, qui si fecisset opus cum defectibus deordinantibus a fine, cum tamen omnis operantis sit ordinare opus in finem debitum.

qui respiciat sapiam, q̄d ē exordie. q respiē boni
suma. attendend ē tn. q hoīni quinq; dup
pot pcede. aut put ē adiuta radio fidei. et sic
pcedit aspiciendo ad res superiores. aut put in
dicit pp̄o intellectu. et sic pcedit inspiciendo ad res
et ad res inferiores/ acquirit. n. sciā p̄piā sensi
et experiencie. primo inclinat doctores catholicos/ et fide
les. cum ea que sunt fidei. et h huic modo rōna
ci. multum ē hmōi rōni. q de intrinseca mise
ria et calamitate. i qua nunc ē homines, homines a p
ncipio no fecit. imo dicit eius magne ipientis
ur ē. et pie et sane miti/ secd̄ m rōnandi/ p
cesserunt phi. qui no aspexerunt in hoīs conditi/
sui pnc actore. sz aspexerunt pnā compon̄
tes p̄pones qs hnt pn̄t nc. et h huic modum
ro pnus discordat ueritati catholice q concordat.
et h ē rō/ q phi qui fuint tante vitatis in
digatores. no puenerunt ad lapsum humani co
dicionis. q eis uidebatur ee ualde rōnabile hoīe
sic fuisse conditum/ cum tn catholici doctoribz no
solū fide. sz et rōnū euidencia certitudinalit
eius appareat ee uim. Dicimus ergo q hec osten
dun concedende sunt // ad 1m ergo q p ob/ q dab
(Fecit ouem) possile/ q tn no pcauit. dd q no ē sile de
hoie/ et oue. ho. n. qui rōnis pticeps ē/ capax
ē beatudinis et iustitie. et p opposm culpe et iniustie. cm
(oblig) sicut in hoie obligat culpa ē sic et patrapra
ē. In oue aut neutrū contingit repiri. io pas
sibilitas ouis nich facit ad ordinem/ nec h ordi
ne diuine iustitie. cui ē considerare mitorum exige
ciā. no sic aut ē de passione tūa humana.
ad 1m q ob q h id exemplar/ alia gnā aliud
fin z corruptibile. dd. q no ē sile. p eo q alia
alia ab hoie, no hnt formā completiua in
corrupibile. In solo aut hoie/ aīa ē imortalis
p nam. sic constitutū fuit sup. et io mortalitas
et aliis alibz. no pot aliq pcetim pferibilis
ad suā pfectionē. sic pot in hoie. ac p hec nec
ita repugnat mortalitas i aliis alibz ordi
q sap puat in rerum condicione/ sic mortalitas re
pugna in hoie. // ad 1m q ob. q sume bonitati
est dare unicuiq tūa inclinationem. dd q hec
vim ē saluo ordie q attende mi ter p q p
pantur ad inuice. qm bonitas no pindicat
sapie. sz q h ordiem nc dz ee bonitas
aie/ et sensualitas subiecta dz ee rōni et sic debuit
deus dare inclinatonē/ tam corpi hois/ qm
sensualitati eius/ q in nullo pindicaret rectitu
dini rōnis et hic ē q et si sensualitas rōni

nūc appet. nulla tn erit rebellio in ipo hoie/ q
tm appetebat sic rō dictabat. nc aut ē re
bellio. q pt iudicium rōnis sepe appetit. et p
h brutalis effectus sum et iumentis insipientibus
comparatus. cum tn ho in primordio conditus fuit in hoie
re et dignitate. ut et p h manifesta ē h adeo
quens obm. q ob ē de diuersitate motuum orbi
ū celestiū. et si ei uideat ibi ee contrietas no
tn ē ibi cōtrietas. imo ordinacō ista p eo q sp
superior sp mouet i forti et nunq inferior supio
re. nc aut in nob no ē sic/ p eo q uidem alia
legē i mēbris meis/ repugnantē legi mentis mee
et captiuantē nos in pctūm pctī. // ad 1m
q ob q uirtus ē diffici operacū. dd q quedam
ē difficultas. que uenit ex genere opis. quedam
vo q uenit ex defectu operantis. pa difficultas ē
de ēēncia uirtutis. uirtus. n. īpa ut ē
magna consistit et ardua. et hec difficultas
ī p fuit/ sic ho. n. ita pfecte dō obedivisset.
et ita pfecte dō adhesisset/ sic pfectio uirtutis ob
diencie et amicicie h requirit. et sic de aliis uir
tutibz/ ē et alia difficultas q uenit ex defectu
operantis/ et ista qd no ē de ēēncia uirtutis.
imo accit uirtuti/ h q uirtus ē et io ad h q hō
ēēt uirtuosus/ no opportuit hac difficultatē re
pire in hoie i primordio. et q illud sit uerisimile pla
nū ē. q. to. n. aliqs mag pficit i uirtute/ tanto
mag opatur cum minori difficultate ex pte sua.
si ergo h difficultas ēēt de uirtutis ēēncia/ ptm
q hō pficit. minuit in eo uirtutis excellencia. q
fīm ee nemo dubitat // ad 1m aut q ob. de
uia perueniendi ad salutem. p sacr septem i statu
tem. dd q septem sacr tradita ē hoi lapso et
corrupta tradit p q pducit ad pristinum p eo
petit statum presenti. io ex hoc no pot argui
q talis debuit ho ēē. ut p hac uia deuenire.
tales. n. sunt sicut ualde alie. si at hō no
peccasset no cum aspitate sz cum omni leuitate
peruenisset ad suum finem. et ē sile. q caritas conseruat
p bona cibaria et suauia. sz no recupat nisi
p potiones amaras.
Ceterum q. utrum natura p(ri)me transgressionis hu(m)a
na nata fuit corrupta penalit et tamen
culpabilr. et q culpabilr corrupta sit ur. io.
v. sic p unū hoiem pctm intrauit in mundum
et p pctm mors/ sic et in oēs hoies mors ptransiit
i quo oēs pctauerunt. Ex isto illo colligi q
oēs i Adā fuerunt i fecti/ et peccatores constituti. si fo
rte dicas/ sic dicit pelagianus/ q p imitacōem pmi

Ordinem no decuit facere hominem in hijs defectibz

Facere hoiem in hijs defectibz repugnat

Conueniens die
Dignitati humane q ē

Fati. Nulla n. uoul sui fat i qt ut sp sui ad complendi p d feci. q d fecit et complevit repugnat fati
Vitam. Oportet q pduct ad fim exemplar. pducit fim relucencia exemplaris. i exemplar at dio nullus defectus. sic h hō ue fm exemplar diuinum pductus sui defectus
Bonitas. Dz n. ignu bon q pueniat et fin omnium ... alpha et o. pducere at hec defectibz repugnat ta pne pfecti q fini optimo.
Dicō tamē aca eff. ab efficient pfectio n egrede effectu cū defectibz et complet
Quo dm tamē cā form. exemplar. ab exemplari pfectio no decuit formare exemplarum cū defectibz
Ad dm tamē ad fine et ultimum. ad fine at ultimi reduci no porat hō p defectum

Uitalitatem mundane
hō n. cum sit nobilissima
pars mundi debuit habere
Ordinem sui ciuitate
Specim sui fortitute
Modum sui defectibilitate

naturaliter [?] ad Ephesios ii. eramus natura filii ire sicut et ceteri. Sed nemo est filius ire nisi pro culpa. Si ergo per naturam omnes eramus filii ire, omnes per naturam contraximus culpam. Ergo in ortus [?] natura humana culpabiliter est infecta. // Item Johannis iii. Nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritu sancto etc. Sed nullus a regno celorum excluditur nisi propter culpam. Si ergo omnes non baptizati excluduntur, sive sint pueri sive adulti, ergo omnes ex quo nati sunt habent culpam. Sed non culpam quam fecerunt cum huiusmodi [?] careant usum rationis. Sicut patet in pueris circumcisis Genesis xvii. Ergo hec est culpa que per naturalem generationem contrahitur in quolibet etc. // Item si tota natura esset in una persona, corrupta illa persona quo ad esse, nunc est tota natura corrupta quo ad esse. Ergo pari ratione si corrumpitur quantum ad bene esse, corrumpitur tota natura quantum ad bene esse. Sed sicut sequitur: si Adam moritur, homo moritur, sic sequitur: si Adam peccavit, homo peccavit. Cum ergo tota natura esset in Adam quando peccavit, videtur quod tota in eo peccavit, ac per hoc tota in omnibus et singulis culpabiliter infecta fuit. // Item venena de fonte per quos veneniantur [?] rivuli a fonte procedentes. Si ergo omnes homines processerunt ab Adam sicut rami a radice et rivuli a fonte, et ipse corruptus fuit modo concupiscentie quod fuit in eo culpa, videtur quod … corrupit eodem corruptionis genere et ita culpabiliter. // Item sicut se habet innocens ad innocentiam generandi, sic peccator ad peccatum [?]. Sed si Adam stetisset in sua innocentia omnes filios genuisset innocentes. Ergo tota humana natura esset innocens et pura quod esset ex ipso. Hoc satis planum est. Ergo pari ratione cum peccavit totam humanam naturam consequenter peccatricem [?] ita quod omnes filios gigneret peccatores. // Item quia Adam peccavit factus est mortalis, et quia mortalis est necesse fuit quod generaret omnes filios mortales. Sed sicut se habet effectus ad effectum, ita se habet causa ad causam. Si ergo causa mortalitatis fuit culpa, et mortalitas per Adam totam humanam naturam fecit mortalem et totam corrumpit penaliter, pari ratione videtur quod culpa Ade totam humanam naturam infecit culpabiliter et omnes ex illo exeuntes corrupit culpabiliter. Si ergo culpa que omnibus inest per naturam est culpa originalis, colligitur ex omnibus hiis rationibus quod sit culpa originalis. Sed contra Ezechielis xviii. Filius non portabit iniquitatem patris etc. Si ergo hec lex divina est, secundum divinam legem quibus peccat … alius … Proverbiorum ix. Si sapiens eris tibimet ipsi eris, si autem illusor solus portabis malum. Igitur non videtur quod ex peccato patris filius habet infici culpabiliter. // Item tam in novo quam in veteri testamento nuptie concesse sunt … et licite. Sed ad nullum

bonum ex eorum [?] consequitur malum. Sed ad nuptias non sequitur malum. Si simplex culpa non haberet a sua origine. Ergo vel nuptie sunt male et illicite, quod est contra sacramentum et fidem christianam, vel non est ponere peccatum originale. // Item corrupta re minus nobili non propter hoc corrumpitur quod est in eius simili et magis nobile. Sed persona hominis est eius simile et minus nobile quam natura. Tota enim natura … et magis nobilis quam una persona singularis. Ergo in persona fuit cum ipse Adam … culpam infecta. // Item in malis generaliter verum est quod malum habituale precedit malus actus, sicut … sit in bonis. Ergo habitualis corruptio nature oritur ex actuali culpa ipsius nature. Sed natura non est … quo non peccat, quia peccatum est proprie voluntatis. Ergo non videtur quod tota natura infecta fuit vel potuit infici. // Item nullum est culpabile propter eo quod non libere nec laudamus nec vituperamur. Sed originalis corruptio naturalis … sit eadem apud omnes. Ergo videtur quod ista duo sint incompossibilia, quod aliqua corruptio culpabilis sit et quod sit originalis. Ergo non videtur quod tota … potuit culpabiliter infici. // Item nullum necessarium est voluntarium. Sed corruptio originalis est necessaria, ergo non est voluntaria. Sed omnis culpa actio est voluntaria, sicut dicit Augustinus … Ergo in ipso est originale corruptio … propter culpam. Videtur igitur quod prius quam nulla culpa sit … natura humana in Adam non fuit infecta culpabiliter.

¶ Ad hoc dicendum quod absque dubio tota natura humana in omnibus hominibus specialiter ab Adam descendentibus corrupta est non solum penaliter sed et culpabiliter. Hoc enim manifestat visionis dei carentia … erubescentia … concupiscentie … providentia … nisi in se haberet aliquid propter quod indignus sit divino aspectu [?] … Tale autem non est nisi culpa. Si ergo omnes … visione dei privantur nisi per baptismum … planum est quod omnes … originalem culpam … et rationis hoc manifestat. Nullus enim rationabiliter erubescit … passionibus … nisi inesset ei propter aliquam culpam. Sed omnes homines erubescunt … membrorum genitalium motum … Hoc idem … manifestat quod quilibet … non tamen penaliter sed et vituperabiliter et culpabiliter est corruptus. Quod est de sua origine … contra ordinem … Tunc enim anima hominis est ordinata, quando … est sub deo et caro et vires alie sunt sub spiritu et sequuntur eius imperium. Ab opposito ergo tunc anima hominis est perversa quando

Humana natura corrupta … culpabiliter … per se realis: visionis dei carentia; realis erubescentia; concupiscentie providentia …

eius virtutes alie que sunt spirituales. Et hoc quidem
verum est de plano. non tamen modo per fidem probatur. Set
in homine vigor concupiscentie et lex in membris qui unius
cuiusque hominis a nativitate captivat spiritum et ei pre
dominatur. Ex hoc ergo clarum et apertum est quod anima cu
iuslibet hominis a nativitate perversa est et dominatio or
dinis. Set sic ordinatio in homine et rectitudo iustitie
est. sic perversitas et inordinatio culpa est. Si ergo
natura cuiuslibet hominis per legem concupiscentie perversa est a sua
origine. et quolibet homine sine dubitatione ponendum est esse peccatorem
originalem. quia est de prava sua nativitate et de hoc nemo
dubitat. nisi qui nesciat quantus sit vigor concupiscentie
et quantum ipsa rebellat deo debet subesse. constat enim quod
non sub est ipsa in parte deo nisi diligat ipsum super
omnia. et ipse se explanatum est et quod nullus in statu nature cor
rupte deum diligit super omnia et ipse se sine dono gratie
immo necesse vincatur a vigore concupiscentie ut magis
amet se vel ad bonum apparens. planum est ergo quod
anima cuiuslibet hominis a sua nativitate perversa
est. cum subversa et inordinata sit. sicut ostensum est.
et ideo dicit apostolus ro. vii. in persona hominis lapsi vi
deo aliam legem in membris meis repugnantem
legi mentis mee et captivantem me in lege peccati et
exclamat. infelix ego homo quis me liberabit
de corpore mortis huius. et respondet gratia dei per ihesum christum.
hanc ergo legem et ordinationem ad deum si quis velit
attendere nullo modo dubitabit hominem esse peccato
rem a sua nativitate. immo ita certum est ut
dubitari non possit de originali sicut nec de peccato
actuali. Set tamen ignoraverunt philosophi et aliqui
heretici. qui nescierunt attendere in quo attenditur
rectitudo anime et iustitia et per oppositum anima di
citur ad deum ordinata. Constat ergo quod tota huma
na natura corrupta est. non solum penaliter. set
etiam culpabiliter a quo autem corrupta fuerit
hoc planum est ex ipsa scriptura. quia ab adam. per ipsum
autem adam tota natura corrupta et culpabilis fa
cta est suo peccato secundum triplicem conditionem concurrentem in ipso
est quia ipse tamen erat humane nature individuum. set
totius humane nature principium. // Secunda est quia
non tamen fuit sibi datum mandatum sicut sin
gulari persone. set tamquam stirpi humane nature. et hoc
bene indicit textus. quia mandatum illud dete
dit primum admisit. Tertia quia adam innocen
tiam et immortalitatem quam susceperat. pro se et pro
tota sua posteritate. unde ipse innocens et im
mortalis generasset immortales et innocentes. quia
ergo ipse erat omnium principium. et transgressus est man
datum quod erat datum ei. ut quod erat principium et tam

illa
isset suam iustitiam et innocentiam. quam debebat omnibus
posteris conservare. hinc est quod per ipsum originali iusti
tia sumus privati. et in eius iniustitia cecidimus
infecti. non tamen penaliter. set etiam culpabiliter. tum propter
debitum ordinationis quod deus exigit in nobis. tum propter
carentiam illius innocentie quam debemus habere. tum
propter concupiscentiam concupiscentie. propter quam anime nostre sunt inor
dinate et iniuste. et si iniuste sunt et inordinate ne
cesse est eas summe iustitie displicere. patet ergo quod to
ta humana natura corrupta est non solum penaliter
set etiam culpabiliter per eum a quo fuit corrupta
quam a primo parente. qualiter autem illa culpa tra
ducatur. hoc declarabitur infra. Rationes autem ad primam
partem concedende sunt // ad illud ergo quod primo obicitur
quod filius non portabit iniquitatem patris. dicendum quod id
intelligitur de peccato quo pater peccavit ut singularis
persona. sicut melius manifestabitur infra. et ideo textum non
habet intentionem in questione prima. quia illa non fuit ei
singularis persone sicut explanatum est supra // ad
illud quod obicitur. quod ad bonum non necessario consequitur
malum. dicendum quod verum est per se loquendo. verumtamen ad minus
non necessario sequitur generare plus corruptum. tamen est in
magis et per se convicto malis. Set in quantum illi con
victo adiuncta est corruptio ~~hominis~~ scilicet sign
obprobrium primi parentis. et si tu obicias sicut obicit
hereticus quod consequenter sequitur malum. obmittendum
esset id bonum. dicendum quod id non est verum. nisi quando malum
respondet bono. nunc autem non est sic. quia generanti
tibi non est illa culpa. et generato non melius esset
sic esse quam non esse. maxime cum subveniatur ei per gratiam
baptismi // ad id quod obicitur quod corrupto minus no
bili et cetera dicendum quod minus nobile non corrumpitur magis nobile
et perfectum. dicendum quod illud verum est et locum habet. quando illud
quod est magis nobile et perfectum non dependet a minus
nobili. non sic autem est in proposito. quia tota natura
humana dependebat a persona ade. quia ade existen
tia. unde si adam fuisset mortuus. totum genus
humanum esset in eo corruptum // ad id quod obicitur
quod malum habitum perdit malus actus. dicendum quod
verum est de imperfecto. ex hoc non oportet quod malum habitum
nature perdat malus actus nature. set quod nature. Set su
fficit quod perdat malus actus persone. et propter quod
natura et persona sunt indivisa. et ideo corrupto per
sona. potest esse infecta. Et ostendit anselmus. de con
ceptu virginis. et de peccato originali. quod et si natura in se non
peccavit. sicut erat in adam. ipsa enim adam
peccavit in quo erat omnium hominum principium // ad illud
quod obicitur. quod nichil tale est culpabile. dicendum quod
sicut dicit augustinus. diffinit duas naturas et unam corru

peccata. Ideo quamvis aliquid esse naturale quod consequitur ipsam naturam secundum institutionem, et aliud esse naturale quod consequitur ipsam naturam secundum corruptionem. Dico ergo quod illud quod est naturale quod consequitur naturam secundum institutionem nullo modo est culpabile. Illud vero quod sic naturale est quod consequitur naturam secundum corruptionem culpabile est, et tale est originale, et sic patet illud. // Ad illud quod obicitur quod nullum peccatum nisi voluntarium est, dicendum quod licet eiusdem voluntate possit haberi, tamen secundum diversorum non necesse est quod habeat voluntatem. Quod non est necessarium uni voluntatem potest esse alterius, et sic est in originali, quod quidem etsi nobis sit necessarium, ad certum fuit voluntarium, et ratione illius voluntatis nobis imputatur in peccatum. Unde dicitur omnes peccasse in ipso. Hec autem melius ostendetur et manifestabitur cum de originali peccato tractabitur.

Consequenter dicendum est videlicet quid sit originale peccatum, et circa hoc querunt duo. // Primo quod vere originale peccatum sit concupiscentia, quia sicut videtur Romanorum vi: Non regnet peccatum in vestro mortali corpore. // Secundo utrum sit ignorancia.

Circa primum sic proceditur. Et quod originale peccatum sit concupiscentia, quia sic dicitur Romanorum vi: Non regnet peccatum in vestro mortali corpore. In glossa: peccatum, id est fomes peccati. Non est autem aliud quam concupiscentia. Si ergo fomes peccati peccatum est, et non est peccatum actuale, relinquitur quod sit originale. // Item Romanorum vii: Concupiscentiam nesciebam esse peccatum etc. Glossa: concupiscentia est unde omnia mala proveniunt. Si ergo illud quod est origo omnium malorum est originale peccatum, videtur quod peccatum originale nichil aliud sit quam concupiscentia. // Item hoc ipsum videtur ratione. Qualis est actus talis est habitus. Sed concupiscere est peccatum. Ergo ~~peccandi~~ necessitas concupiscendi mala est et peccatum. Sed necessitas est concupiscendi ante contrahitur. Si ergo peccatum quod ante contrahitur est peccatum originale, videtur etc. // Item in omni peccato est conversio aliqua vel ad commutabile bonum vel actu vel habitu. Si ergo peccatum originale est peccatum, ergo est in aliqua conversio inordinata ad bonum commutabile. Sed conversio inordinata ad bonum commutabile nichil aliud est quam concupiscentia. Ergo necesse est peccatum originale concupiscentiam esse. // Sed contra Romanorum vii: Peccatum occasione accepta per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam. Hoc autem non potest intelligi de peccato actuali in talibus, ergo de originali. Si ergo operans non est operatum, ergo concupiscentia non est originale peccatum vel eius. // Item Beda dicit quod iiii sunt nobis inflicta propter primum peccatum, videlicet ignorancia, infirmitas, malicia, et quartum ex hiis conflatum concupiscentia. Sed quod est inflictum propter peccatum non est ipsum peccatum; ergo si hec [illegible] originalis peccati sunt nobis inflicta, patet quod dicit Beda, ergo etc. // Item concupiscentia manet cum gratia;

originale peccatum non potest manere cum gratia; ergo originale peccatum non est concupiscentia. Si tu dicas quod concupiscentia manet cum gratia in quantum est remissa, et sic est pena; similiter autem est intensa, non manet, et sic est culpa. // Contra magis et minus non diversificant speciem. Ergo si concupiscentia remissa non est culpa sed pena, pari ratione nec intensa. Quare nec concupiscentia intensa. // Item concupiscentia post quam remissa est minuendi potest in [illegible] omnium [illegible]. Sic exprimitur patet. Si ergo originale peccatum esset ~~triplex~~ [illegible], quod est in [illegible] ... ergo quod quid sit originale peccatum per [illegible] est a magistro dicitur et ab Augustino esse concupiscentia, sic patet in littera. Anselmus autem in libro De conceptu virginali dicit esse debite iusticie carentiam, quod est, quomodo ista duo verba possunt esse similiter vera, et in quo horum verborum magis explicatur quid sit originalis. // Respondeo dicendum quod sicut actuale peccatum non dicit quandam privationem, eo quod non tantum dicit aversionem, immo et quandam conversionem, non et dicit quandam boni privationem, immo reliquit aptitudinem et aliquam actualem privationem circumstanciam circa ipsum. Sic et originale suo modo intelligendum est. Quoniam sicut non dicitur peccatum actuale esse in aliquo ex hoc solo quod caret iusticia, quia et lapis diceretur peccatum habere, set quod aliquam inclinationem habet ad aliquid contra quod debet esse iusticia, non reperitur. Sic et originale peccatum dicitur esse in aliquo non solum quia caret iusticia originali, set et quia curvitatem habet et aviditatem concupiscendi, unde quemadmodum videmus in egritudine corporali, ut patet in paralisi, propter quod talis morbus in exigua dissolutione virtutis; ita tamen quod non omnino privatur virtus motiva, sicut in mortuo, set aliquo modo manet, non potens membra regere, et ita sequitur privatio ex parte et privatio ex defectu, manus tremulatio. Sic et illud est etiam in actuali, quod in originali peccato. Quemadmodum ergo siquis quereret quid esset peccatum cuiusdam paralitici, ei notificarem, videlicet ratione inclinationis deordinate, ut dicatur esse immoderatus appetitus et inclinabilis per carnem, et ratione privationis boni, ut dicatur esse privatio castitatis et continencie, et utroque modo perfectius convenit. Sic ergo quid sit originale peccatum, ita respondetur quod sit concupiscentia inordinata, moderata; recte et perfecte quod sit debite iusticie carencia, et in una istarum expressionum clauditur alia, licet una notificet ipsum originale ratione eius quod est in ipso, hoc est modum conversionis, altera vero ratione privationis, que deordinata est

R°

g quod sicut rationes ostendunt. et magis dicit iniusticiam
quod originale peccatum est concupiscentia. et hoc non quia. Sed concupiscentia prout
ut claudit in se debiti quod iusticie carentiam. hoc autem
est concupiscentia inmoderata et intensa. adeo ut sit animus
ad spiritum repugnancia taliter sicut est iniecta carentie debi
te iusticie. et quod in est nobis. ab origine de peccato
originali. et hoc est quod dicit glo. super primo .vi. capitulo .x. et .iiii. q.
Glo. iniquitatem dicit fomitem qui ante baptismum non
tantum pena est sed culpa. post baptismum vero pena
tantum est et non culpa. cum enim delet originale non delet
ut omnino non sit. sed ut non sit peccatum. Concordande
sunt ergo rationes que hoc ostendunt. ad invicem autem ad op
positum. satis planum est respondere per ea que dicta sunt // ad
illud enim quod obicitur primo quod peccatum operatur concupiscentiam
dicendum quod primo in illis de concupiscentia que ad actum. quod dicitur operari
quod incentivum quod occasionaliter excitat in nobis
ipsam concupiscentiam que se habet per modum habitus // ad illud
vero quod obicitur quod concupiscentia est nobis inflicta propter peccatum.
dicendum quod non intelligit de concupiscentia prout est remissa et
sic sortitur rationem pene. et hoc modo non est originalis
culpa. Sed ipsius reatus et phas patet vero ad se
quens quod obicitur quod manet simul cum gratia. negatio non
enim manet prout dictum est in opponendo prout inten
sa est. quod sic dicit Anselmus comparationem ... origi
nalis iusticie privatione prout autem est remissa per gratiam pre
cedentem non dicitur. et si obicias quod magis et minus speciem
non variat. dicendum quod et si istud locum habeat in naturalibus tamen
tamen habet veritatem in moralibus. quoniam virtutes et vicia
in moribus attenduntur penes medietatem vel extre
ma que sunt superfluum et diminutum. et hoc non solum
verum est apud moralem philosophum sed etiam apud theologum. quod
dicit quod amor creature citra deum. vel super deum non est
peccatum mortale. Si vero super deum intenditur mortale peccatum
efficitur // ad primum vero quod obicitur quod concupiscentia remissa
iterum potest intendi. dicendum quod et si intendi possit et in
tendatur. hoc est per peccatum actuale. concupiscentia vero inten
sa non diceretur esse peccatum originale. non prout sic conside
ratur a parte originis. et quia hoc non potest esse nisi semel
semel quamvis et quotiens concupiscentia intenditur originale
peccatum non iteratur.

Eodem quod queritur hic. utrum peccatum originale sit ignorantia. et quod sic
videtur. super psalmum. delicta iuventutis et ignorantias meas. Glo.
ignorantias meas. id est originale peccatum. quod est in parvulis. et paulo
ante ignorantie dicit. ea que sunt in parvulis quasi proprio
originali tenentur // Item hugo in libro de sacramentis in vii.
parte. originale peccatum est vicium quod nascendo contrahimus per ig
norantiam in mente et concupiscentiam in carne. ergo videtur quod origina
le peccatum sit ignorantia. quod si tu dicas esse duo peccata
obviat illud quod contrariter dicit hugo in eadem parte.

[illegible]

// delicta

vita nostra. mala in homine apparent superbia. ignoran
cia. mortalitas. et concupiscentia. superbia et concupiscentia
culpa est. mortalitas autem tantum pena tantum. Ignoran
cia vero culpa et pena. Sed non est nisi culpa orig
ergo etc. // Item originale peccatum maxime habet deleri per
fidei sacramentum. ergo directius opponitur ipsi fidei quam est
in cognitiva quam virtuti alicui existenti in affec
tiva. Si ergo ignorantia dicit privationem virtutis cognitive
contraria. videtur quod peccatum originale sit proprie ignorantia // Item
pena respondet culpe. Sed originali peccato proprie debetur
pena carentie visionis dei. ergo si hec dicit privationem
cognitive virtutis. videtur quod et ipsum originale. quod si hoc verum
est. redit idem quod prius // Item sicut peccatum est in concupiscen
do ea que non sunt appetenda. sic peccatum est in discre
dendo ea que sunt credenda. ergo si habet necessitatem ad con
cupiscendum est culpa. sic habet necessitatem addiscer
dendum. Sed parvulus utramque necessitatem habet et non
habet nisi originale. ergo sicut ponitur originale peccatum ipsi
us esse cupiditas sive concupiscentia. sic etiam debet dici
esse ignorantia. Sed contra. beda dicit quod iiii. sunt
nobis propter peccatum inflicta. scilicet ignorantia. et infirmita
tem. ergo cum peccatum mortale [originale] non dicitur infirmitas
pari ratione nec ignorantia. que est pena pro ipso inflicta
// Item augustinus ad valentinum. ignorantia in hiis que scire
non possunt. pena peccati est. Si ergo ignorantia in
parvulis est invincibilis. videtur quod sit pena et non culpa.
maxime cum videamus parvulos propter ignorantiam excusa
ri ab omni culpa // Item originale peccatum delet
in baptismo. Sed cum bene est ignorans parvulus baptiza
tus. ergo ignorantia esse non potest originale peccatum. // Item si
aliquis ex aliquo actu suo cadit in furiam. illa
furia non dicitur in eo esse culpa sed pena. ergo pari ratione
Si aliquis ex peccato primi parentis in ignorantiam incidit non
debet dici culpa originalis. Sed pena eius. et potest esse ma
nifestior. quia magis debet imputari ignorantia in casu
in quo incidit ex actu suo quam ex actu alieno // Item
cum peccatum originale sit concupiscentia. ut probatum est supra. et tamen
dicitur si esset ignorantia cum concupiscentia. et ignorantia sunt
diversorum generum. tunc in quolibet esset pluralitas origi
nalium peccatorum quod ostenditur in filiis esse falsum. Respon
dendum. quod sicut supra dictum fuit de ignorantia in
adultis ipsius videlicet peccatum non esse. nisi prout habet
~~[illegible]~~ coniunctam sic etiam cognitio non est ut
non ei sit iuncta affectio. sic per hunc modum in illud
est esse impositum. Ergo ignorantia si pure dicit ne
nescientiam prout ~~[illegible]~~ est coniuncta concupiscentie. sic est culpa
pro quod talis ignorantia opponitur habet cum caritas
et gratia. gratia enim adveniens maxime non solum
rectificat affectionem sed etiam cognitivam per

¶ R° peccatum consistit in decordinatione affectus debito ordinato [illegible]
appetitus magis [illegible] peccatum [illegible] ad appetitum
non ad cognitivam [illegible] loquendo peccatum non ignorantie
[illegible] glo. [illegible] ignorantie peccatum originale appellat
non [illegible] ~~peccatum~~ [illegible] concupiscentia [illegible]
~~peccatum in illis~~ quod originale sit ignorantie non peccatum [illegible]
~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] visionem [illegible] [illegible] visionem non [illegible]
[illegible] ~~ad cognitivam imo [illegible]~~ ad cognitionem. imo non [illegible]
[illegible] amorem. illa enim visio [illegible] visio [illegible]
[illegible] necesse. quod in eadem potest sit culpa et pena. [illegible] in eadem [illegible]
[illegible] que agit et patitur.

Ignorantie quatuor [illegible]: pura [illegible] nescientia. sive pena non culpa. [illegible]; obnubilatio mentis cum dispositione [illegible] non [illegible] culpa; nescientia eorum que scire debet. est negligentia. culpa actualis; ignorantia agendorum. cum [illegible] noxiorum. ab origine [illegible]

facere. non enim potest dici quod voluntas sit per se dignitas et libertas arbitrii, simul ratione et voluntate consistit. Hic ergo modo contradicit peccatum originale concupiscentia. Et sic intelligit magister Hugo et glossa. Procedunt rationes que ad primam partem inducuntur. Ad illud tamen quod obicitur de carentia visionis dei, non tamen debet [illegible] que respiciat affectivam. Cum visio sit tota in mente que redditur omnibus viribus et membrorum operibus. Pro hoc quod cum dicamus [illegible] carentia visionis, nihil intelligitur [illegible] que proveniunt ex dote fruitionis et dote retentionis. Rationes autem que ad oppositum inducuntur procedunt de ipsa ignorantia secundum quod dicitur pena necessitatis. Sic est pena non culpe; secundum enim quod habet rationem concupiscentie culpa est. Nec tamen ex hoc sequitur quod in nobis sint plura peccata originalia, sicut concludit ratio ultima, propterea quod ubi ponitur unum propter alterum ibi unum tantum. Cum ergo dicimus ignorantiam et concupiscentiam esse peccatum originale, non per hoc ponimus in nobis plura originalia differentia per essentiam. Sed hoc ponimus quod cum originale sit unum, inordinat et inficit totam animam, non solum secundum affectivam, sed et secundum cognitivam; verum tamen quod principalius affectivam. Unde magister notificat originale peccatum per concupiscentiam et debite iustitie carentiam quam per ignorantiam: quia tamen concupiscentia quam debite iustitie carentia magis notificat ipsum originale, sed quia est culpa et ideo predicatur de ipso, predicatur per essentiam. Ignorantia autem notificat magis secundum quod est in vi cognitiva. Unde magis predicatur de peccato originali per causam quia ipsa ignorantia peccatum est predicatur [illegible] quam per essentiam. Et hoc insinuat ipsum verbum Hugonis cum dicit ipsum originale esse vitium quod contrahimus per ignorantiam. Et hoc declarat ipse Anselmus in libro de conceptu virginali, ubi dicit quod peccatum est iniustitia, et omnis iustitia et iniustitia in voluntate consistit. Et sic patet quod sit originale peccatum per essentiam, quoniam est concupiscentia et debite iustitie carentia. Patet etiam quomodo originale peccatum ab Hugone dicitur ignorantia. Et per hoc patent ea que ad utramque partem sunt adducta.

[C]onsequenter queritur de tertio articulo de veritate humane nature. Et circa hoc duo queruntur, ad hoc quod dicatur de veritate humane nature [illegible]. Ad [illegible] librum [illegible] de veritate humane nature ex parte [illegible]. Adhuc vero locum [illegible] de veritate humane nature ex parte materie de [illegible] magistri, utrum ad intrinsecum veritatis humane nature [illegible] possit transire. Circa hoc ergo duo queruntur. Primo queritur utrum [illegible] transeat in veritatem humane nature per actum generative. Secundo queritur utrum transeat ad veritatem humane nature per opus nutritive.

Incip. xl.

Circa primum sic proceditur. Et videtur quod non transeat in veritatem humane nature per actum generative. Et quod non videtur primo auctoritate doctorum, auctoritate videlicet magistri, Simonis et Hugonis. Ait enim magister [illegible] sic: omne quod in humanis corporibus iam sit, de descendit a primo parente lege propagationis et in se auctum et multiplicatum est, nulla extrinseca substantia in id transeunte. Similiter magister Hugo de sacramentis libro [illegible] parte [illegible]: verba collecta [illegible] sine [illegible] absque extrinseco additamento multiplicata [illegible] quemadmodum [illegible] in humana a parentibus in subsequente generatione [illegible], amodo dico iam in se multiplicatam esse, ut multa hominum millia ex eo iam excrevisse videamus. Item hoc ipsum ostenditur [illegible] Anselmi libro de conceptu virginali capitulo [illegible] de [illegible] parentibus, quod tota humana natura [illegible] in illis erat, [illegible] ipsos erat, tota infirmata est et corrupta. Et quod maius est, Augustinus ix super Genesim ad litteram dicit quod nos fuimus in Adam secundum rationem seminalem et secundum corpulentam substantiam. Christus autem non fuit solum secundum corpulentam substantiam. [illegible] quod tota caro et omnium posterorum [illegible] fuit in Adam. Ergo nihil extrinsecum per virtutem generativam transit in ipsum. Item hoc videtur auctoritate Evangelii Matthei xv: omne quod intrat in os in ventrem vadit et in secessum emittitur. Ergo non videtur quod ex alimento [illegible] corporis constituatur. Et Marci vii: omne extrinsecus introiens in hominem non potest eum coinquinare, quia non intrat in cor eius, sed in ventrem, et in secessum exit purgans omnes escas. Id est glossa: [illegible] tenuissimus humor et liquidior esca, cum in venis et arteriis [illegible] digesta fuerit, per occultos meatus quos greci poros appellant, ad inferiora dilabitur et in secessum vadit. Item hoc ipsum videtur ratione [illegible] generationis [illegible] cui est de suo [illegible] aliquid producere. [illegible] ab Adam genitum, et filii Ade omnes sumus [illegible] quod esset [illegible] per [illegible] ut ad [illegible] quod fuit ab Adam [illegible] totum corpus [illegible] hominis ex Ade [illegible] fuit constitutum. Et sic [illegible] extrinsecum transit in veritate humane nature per actum virtutis generative. Item hoc ipsum videtur per legem cognationis. [illegible] non potest [illegible] cum aliquo ex ipso procedente [illegible]. [illegible] autem non est [illegible] virtutis carnis et sanguinis. Ergo videtur quod non de superfluitate nutrimenti, sed de substantia parentis [illegible] generetur, et non solum de substantia parentis proximi, immo et parentis remoti. Alioquin vana esset lex [illegible], que non solum est [illegible] sacre scripture, immo et [illegible] dictamen nature. Item hoc ipsum videtur [illegible] non est enim unicuique [illegible] corpus reddi[illegible] ergo quod [illegible] humanis [illegible]

corporale. si semen est de alimento superfluo, cum huius ali-
mentum esset de veritate corporis alicuius hominis, rediret ad
primum corpus. ergo ille non resurgeret, qui generatus est ex
illo semine, cum alia pluraretur ipso corpore. Si ergo
hoc est impossibile, restat quod impossibile est. videlicet quod ad
extrinsecum transeat in se vel augetur ergo quod a pro-
priis decisum fuit in se ipso sint alicuius appo-
nere. Sed contra philosophus in libro de animalibus dicit quod semen
est superfluitas ultimi cibi. Si ergo medicis
in hiis que dicunt circa suam scientiam credendum est, et in
similibus in hiis que dicunt de sua scientia credendum est. cum de ca-
ra de generatione hominis pertineat ad philosophum similiter
credendum est ei quod semen sit ex superfluo nutrimenti.
sic quod ad extrinsecum in veritate humane nature possit
transire. Item super primo Luce xi. Beatus venter etc.
intellige ex eodem fonte et lac nutriendi et semen
procreandis prius emanat. deficiente ergo virginis
potus ... qui eius lacte potuit enutriri.
Item Augustinus in libro de v... ergo alimenta corporis naturaliter ap-
ta per congruos meatus ... quorum ad se-
cretissimum reddit ... ad alias formas as-
sumendas. ad proprium corporis ... ad totum alis
latentes numeros accipit et inchoat ... numeros
quos vocat seminales rationes ... auctoritate. ex premissis
colligitur quod semen sit ex alimento. Si forte tu dicas
quod Augustinus intelligit quod ad partem seminis ... obviat
ipsa auctoritas que dicit quod alimentum accipit numeros
id est rationes seminales. illa enim prius per speciem sive qua
fundatur virtus activa et conservativa. In eadem etiam
auctoritate subiungit quod ex illo alimento sic tradu-
cto omnia membra formantur et planum est quod medici dicunt
quod membra radicalia ex partibus per speciem habent forma-
tionem ex humore radicali. Item ipsum ... in aug-
mentatione augmentum quod fit per naturam vel fit per rarefa-
ctionem vel fit per additionem. Si ergo ex illo semine quod
ab Adam decisum fuit omnes homines fuerunt producti
sustinere est ... auctum vel per rarefactionem vel
per additionem. sed per rarefactionem non possunt quia nec
tot atthomi fuerunt in illo semine quot homines sunt
in eo producti. Si ergo auctum est hoc est per additionem.
ad ergo extrinsecum mutatur in seminis humani conversionem.
Quod si tu dicas tamen modus augmenti est per multipli-
cationem non est possibile. obviat huic quod ... dicen-
tes. qui dicit quod facit ad minimus ... quan-
titatem sine appositione hoc est soli deo possibile. Item ...
est alimentum per virtutem nutritivam ... appositum
ad extrinsecum per quam vis mutatur. ergo ... ratione
impossibile ... augmentativam augmentare ... non
addatur ad extrinsecum per quod augmentetur.

aut si potest in se ipso augmentari non per se ipsum
nutriri. Item de nobilitate agentis est quod
sit aliam in ad se ipsum ... nature. sicut
ignis convertit in se aerem. Si ergo ... genera-
tiva in ... completa est ... seminalis ...
est maxime activa ... quod possit agere in extrinse-
cum materiam et in se convertere et seminale ei ...
et si hoc opus virtutis generative in veri-
tate humane nature potest ad extrinsecum transire ...
... sicut experimentis probatum ...
... extrinsecum in veritatem
humanam nature per generationem transeat hoc autem ...
apparet esse probabile. Si quis attendat verba
... similiter cum ... conditionem ... et lege
... Hec igitur ponentes ... sustinu-
erunt ... quod talis multiplicatio sit ex sine appositione
in humana natura. fit per virtutem ... super ... alii
hoc fit per virtutem supercelestem ... quod hoc fit per vir-
tutem ... dixerunt quod ... deus sibi reservavit
... in immortalitate. sic et ...
corporum humanorum multiplicat et augmentat sine
additione extrinseca. Sicut multiplicavit panes
evangelicos. et sicut multiplicavit costam de qua formata
est Eva. et hoc quia corpus humanum fit ad immortalitatem ordi-
natum non tamen ... miraculose multiplicatur. quia
hoc facit qui facit ... alendo et nutriendo quod
fovet extrinsecus. Sed deus est qui nutrimentum ... in
... huic autem ... obviat et ... et ...
Sed huius obviat quia sic videmus ... produci
sicut asinum ex asino et sicut plantam ex planta. Si ergo
alia corpora ... fiunt ex ... addita et ... sal-
lit iudicandum est ... corporis humani ... obviat. quia ... agen-
tia producunt ... Si ergo multiplicatio huius ...
esset per virtutem super ... per virtutem ipsius ... ge-
neratio hominis ex homine esset ... et si hoc ... esset
... Repugnat et auctoritas. dicit
enim Augustinus x super Genesim ad litteram quod nos fuimus in Adam
secundum corpulentiam substantiam et secundum rationem seminalem ...
secundum corpulentiam substantiam. sed si corpora nostra educerentur
... ex semine ad virtutem superiorem ... deberent
dici. sic et ... solum in secundum corpulentam substan-
tiam ... rationem seminalem. cum seminalis ... ducit ... activa.
Alii vero sustinent predictam positionem ... quod talis mul-
tiplicatio est per virtutem supercelestem. ... est
necessarium luminosum ... emittere lumine
et se ipsum multiplicare ... educendo ... ex
illo corpore quod illuminat. sed simul multiplicat ...
formam. sic et ... volunt quod ... in hu-

na multum est dictum d. v. cum vel ipsa in se ipsa multi-
plicari. // Huic etiam modo obviat sensus et ratio
et auctoritas. Sensus, quia nullum corpus celeste multiplicat
se vel lumen suum in se. Set si multiplicat, multipli-
cat extra se et in extrinseca. Et etiam non videmus quod
sol in multiplicando generet solem vel producat solem.
Ergo si secundum celeste attenditur ista multiplicatio in hu-
iusmodi fieri non multiplicatur in se ipso vel alio extrinseco
superaddito, nec ex tali multiplicatione hoc producitur
ab homine sicut nec sol producitur a sole. Ratio etiam
obviat, quoniam multiplicatio per virtutem causatam est ab aliquo
sibi activo. Si igitur forme tantum est agere, et forma non
assimilat nisi alteri forme, impossibile est igitur ad multipli-
cationem per virtutem causatam que ad suppositum [illegible] non [illegible]
nec celestem. Auctoritas etiam repugnat, quoniam lumen egre-
diens a corpore luminoso vel corpus non est, nec habet in se materiam, et hoc
supra plane ostensum fuit d. xiij. Et rationes
adhuc inducte sunt. Difficile est etiam explicare per
istum primum. Quantum ad [illegible] tertie et convenit intentione
humane nec. Et tamen hec sane intelligatur, sicut expla-
natum fuit supra d. xviij. Et potest de facili sustineri. //
Tertius vero sustinet quod talis multiplicatio
sit per virtutem influentis nec [illegible] pervenientis
operativa ex parte materie et activa ex parte forme,
materia enim que est de se non habet extensionem. Sed quod
extendatur tamen vel plus, hoc est ratione forme sibi
advenientis. Unde quamvis ponatur dimensio in ali-
quo corpore capax esset valde magne exten-
sionis, tamen esset ad agens quod posset formam tante
extensionis imprimere. Ex parte vero forme est in posse multi-
plicari sicut hic est quod a se non adiuvatur, et [illegible]
uetur per aliquid extrinsecum ... ista sic in
sua ... per se ipsam multiplicare et [illegible] illo
repugnante. Et hoc non obstante ad extrinsecum ... re-
lucente nec tamen sue. Et hoc vere videtur cum dicitur
quod ex uno semine segetes segetum et silue silua-
rum ... edici possunt. Et quod nichil [illegible]
tur postea in omnibus illis quod prius non fuit in
uisibiliter in semine illo primo. // Hunc autem potius et si
rationabilior videatur ceteris, non tamen sic et pretius
repugnat sensus et ratio et auctoritas. // Sensus
quidem primo repugnat, nam si in hunc quidem generant
fieret continuum per multiplicationem absque additamento,
tunc mundus iste esset multo maior quam fuit
a principio, et visibiliter cresceret cotidie. Non enim p[...]
dicere quod per resolutionem decrescunt feminum reducan-
tur ad unum. // Ratio repugnat, quia cum non esset in
[...]simum [...] si aliquid est dimensio et sic in corde
per illum abstrahi posset a forma corporalis

tum per virtutem alicuius cause potest expoliari omni extensio-
ne et formam corpora. Propter quod in pluribus locis dicit Augustinus
quod in potentia est extensio [...]simum. Et super Genesim ad litteram et
in libro de immortalitate anime. Si igitur hec materia tali esset
statuta habet et de ratione in sua extensione vel quantitate
non potest procedere. Propter quod sic dicit philosophus omnium ista
causa est terminus et ratio magnitudinis et augmenti. Et augmentum fit
aliunde. Quod ex uno pugillo terre potest generari aque
in millecupla proportione. Ex uno tamen pugillo non
possunt generari x aque. Si aqua ita esset possibile
est ponere quod aliqua res corporalis in se ipsa augeretur
absque sua rarefactione et alterius appositione. Hoc dico
opinione nec. Et attendendum est hic quod longe aliud
loquendo est de materia per essentiam et de essentia per substantiam. Nec
est dubium quod tamen sit eadem in uno parvo lapide. Sic
in uno monte vel longo per essentiam vel substantiam quamvis in magno per
essentiam non sit considerare tamen et quantitatem. Et sic iterum non
concordat huic positioni. // Auctoritas etiam obvi-
at. Dicit enim Augustinus ... per [...] distinguit vi
opera, quorum primum est de nichilo aliquid facere. Secundum est de
aliquo aliquid facere per substantiam et quantitatem in maius. Ter-
tium est opus est de aliquibus aliquid facere per substantiam et quanti-
tatem in minus. Quartum opus est de aliquibus aliquid
facere non tamen per substantiam et quantitatem in maius. Quintum
opus est de aliquibus aliquid facere non tamen per substantiam et quanti-
tatem in minus. Sextum opus est de aliquo non facere. De
hiis vi generibus operum subiungit quod primum opus
et quintum et sextum et virtutem soli deo pertinent. Augustinus
talis multiplicatio ut videtur dicat pertineat ad [...]
genus operis, non ergo fiet virtute nec influentis.
Quod si ista auctoritas non sufficiat, offertur hoc Augustinus in
v. super Genesim ad litteram circa finem libri, ubi sic ait:
Illa que producuntur ex semine in semine omnia fuerunt
primitus non mole corporee magnitudinis, set in
potestate. Nam illa magnitudo vel copia terre et humoris
que congesta est ex illa exiguo grano mirabili
ex potentiore qualitate adiacentis humoris commix-
tus terre, cum quo materies illa in lignum illius qualitatis
in ramorum diffusionem et foliorum viriditatem. Non
igitur semen in semet ipso augetur sine alterius appo-
sitione. Ad hoc expressius super Genesim ad litteram in fine decimi
in x. Quod absurdius est putare ullum esse corpus
manente sua natura quantitate que undique crescat, nisi
rarefiat. Et sic quantitas eius decrescet, magis et non
rarefit et undique crescat. Hoc non potest esse sine ap-
positione materie, si fiat invisibiliter. Quorum et Prodorum
morum sustineatur opinio magnum sic et omnes modi
di sufficienter in unum sic per tertie que adaptetur plurima
occurrunt difficilia propter quod multa rationis expositio

q pro maior

[illegible marginal note]

magnum sustinere in puerili etate. Secunda opinio certam ponit et aliquorum sequentium verba illorum et medicorum, et dicentium quod medicine virtute generativa non solum tamen sit ad universitatem humane naturae, immo tota veritas prolificans erat ex extrinseco addito, quod erat ex superfluo nutrimenti. Hii autem dicunt esse quod modus operandi est ordinatus et delectabilis et expeditus. Ordinatus quia in tempore operis generativi cessat opus nutritive. Natura enim prius intendit sibi quam alii, et ideo materia generationis est superfluum virtutis ultimi cibi, que quidem et si sit superflua operi nutritive est tamen necessaria operi generative. Modus autem iste est delectabilis, quia natura non delectatur in emissione superflui et contristatur et dolet in emissione necessarii et convenientis. Si ergo natura maxime delectatur in opere generative, materia generationis est ex superfluo nutrimenti. Modus autem iste est expeditus, quia cum a cibalibus sit in proximo dispositio proxima ut convertatur in singula membra. Si non dicatur ex aliquo humore fabricatur corpus fabricabitur ex illo. Sed cum non fabricatur ex necessario restituto quod fabricat ex superfluo. Quoniam ergo natura operatur quod potest brevius et delectabilius et ordinatius, ideo dicunt talem esse modum procreandi, videlicet ex superfluo nutrimenti magis esse convenientem. Convenit etiam ut dicunt hec dispositio divine et ordinationi corporum ad resurrectionem. Cum enim secundum fidem resurgat in generante sed in genito non videtur humor ille fuisse de generantis veritate sed potius de humidi superfluitate. Licet autem hic modus dicendi multis videatur probabilis attendentibus verba philosophi, obviat tamen ei sicut et aliis in dicendis et ratio et auctoritas. Sensus quidem quia videmus plerumque alimentum assimilari parvo, et sicut assimilatur parvorum prius assimilari ei qui processit usque ad generationem decimam. Et sic deinceps. Ergo videtur quod ad sit in ipso primo filio deductum apparere post. Et tamen cum videamus homines ex coitu attenuari et ex frequentatione talis actus mortem accelerari, videtur quod non solum in semine operatur superflui emissio, immo quod est aliquid de humido radicali. Et si plures non tamen est de superfluo alimenti sed et de veritate generantis. Preterea est obviat, quia si solum esset plures de superfluitate cibi prius non esset veritas generantis cum non sit de substantia generantis. Non esset vera cognatio, immo magis attinet homo porco de quo sumptum est nutrimentum quam patri generanti. Auctoritas etiam repugnat, quoniam expresse dicit Augustinus super Genesim ad litteram quod omnes fuimus in Adam per corpulentam substantiam et seminalem rationem, et quod maius est apostolus dicit quod omnes in Adam peccavimus, et quod Levi in lumbis erat Abrahe quando decimatus fuit ad Hebreos vii. Ex hac ergo positione si procederetur sequi videtur quod si solo esset de superfluo nutrimenti non esset generatio in cognatione vera. Ex predictis si ponatur quod nichil de alimento transit in prolem, sequitur quod non sit generatio illius. Si ergo precedentem humidum est quod generatio hominis ex homine et vera est et vera est necesse est in medium venire mediam institutionem harum positionum tenere, ut dicamus quod ad de superfluo nutrimenti transit in semine, non tamen semen solo est de superfluo nutrimenti, immo aliquid est in eo de humido radicali, et ex utroque habet semen propagativum sicut videmus et nutritivam quod est humiditas radicalis et nutrimentalis, ut potest illa que fluit. Si illud est et est virtus generativa, quia in ipsa est aliqua humiditas radicalis et est aliqua fluens et restituta in generatione plus una currit cum alia, tamen semen ex Adam quando generavit primum filium ad de illa radicali humiditate et mediante prima virtute non toti corpori filii fuit commixtum commixtione perfecta, quia nulla pars erat signare in corpore filii et quod non esset de illo ad humido quod a patre traduxit. Si ergo filius Ade in generando prolem filii ad descendebat de suo humido radicali necesse erat quod ad tantum esset de eo quod supererat a patre et sic deinceps. Et pro tanto dicuntur omnes fuisse in Adam, non quia fuerint totaliter in omni numero corporum, sed quia in eis erat aliquid tamen in ratione seminalis et per quod generandi ad se tamen nam est ut sufficeret ad omnium procreationem, addito sibi illo in quo possit se per multiplicare. Et est exemplum si aliquis haberet fermentum, et commisceret commixtione perfecta toti paste, nichil fieret de illa totali pasta fermentata quod non diceret fieri de illa pasta. Et similiter si illa pasta commisceret adhuc aliis maiori paste, et sic procedendo quantum innumerabiles panes fermentati possent fieri ex modico fermento, proportionaliter fermentabiles. Sic et in proposito ex modico semine per appositionem humoris suscepti vis seminalis potuit in innumerabiles homines propagari. Et iste modus satis consonat rationi, nec repugnat verbis philosophi et superius et exhibitis aliis. Sicut patet aspicienti auctoritates prius positas, quia superius est dictum de virtute religiosi, non dicit quod alimentum accipit latitudines in nos aliis textualiter, et in eo vocat in prolem. Et modus explicat in fine quinti super Genesim ad litteram, sicut patet in auctoritate prius posita, ubi ostenditur quod ex modico semine generatur arbor magna. Huic etiam modo dicendi tanquam magis intelligibili et magis consono philosophie et sacre scripture magis adhereo, credo non bene Augustinus hoc sensisse sicut ex verbis eius possumus colligere. Et hoc modo salvatur veritas cognationis et generationis, pro eo quod ad radicale a patre traducatur in prolem. Sustinet enim non generatio et propagatio ex illo quia hoc fit per alimenti additionem. Et ideo concedere se

fiat

[illegible marginal note]

[illegible marginal note]

nos ostendentes, quod ad de alimento transit in veritatem humane nature immediate, quod non solum illud radicale quod aperte decidatur fit de veritate pr. sed et illud radicale cum alimento superfluo et infecto. unde quod erat superfluum ivisset [?] neccesse alteri utriusque cum erat fundamentum fabrice totius corporis generandi // ad illud quod ob. in quodam de auctoritate hugonis. hic magnum. dicendum quod verbis eorum in hac parte magnum credit non assensit. nec ego ipsos bene intelligo. non tamen affirmo illos fuisse diverse. sed magis intelligo aliam opinionem // ad illud quod ob. de auctoritate anselmi et aliorum. iam patet ratio. dicendum enim quod in adam fuimus non quia nulla alia materia contenta sit in corporibus nostris nisi illa que fuit in adam. sed si qua alia contenta est, hec non est nisi per coniunctionem cum illo quod ab adam fuit decisum. et si tu dicas quod ipse anselmus dicit quod totaliter humana non erat in adam. dicendum quod hoc non dicit quantum ad existentiam possibilem. sed quantum ad existentiam actualem quia non actu erat de veritate humane nature. non quod in adam erat. quantum tamen possibile erat. adhuc quod fieret de veritate humane nature. sed hoc omne in veritate carnis ade. // ad illud quod ob. de auctoritate domini in evangelio et de glossa. dicendum quod hoc necessario intelligit, nec textus nec glossa quod hoc totum egerit quod manducavit. sed quia cum hoc manducavit fit separatio purum ab impuro per digestionem et ius [?] purum non quicquid tamen eius retinetur et impurum exitus expellitur. et propterea dicebat dominus quod non quod ios [?] intrat hominem coinquinat. et sic verissime verbum domini per quod valet ad propositum. possibile tamen dico quod secessus in ventre non tamen via in flore [?] per quam currunt egestiones. sed omnes meatus subtiles per quos fit ciborum decolatio. et glossa dicit quod gratia vocavit illos poros. et non sequitur quod totum alimentum exitus exeat. et non quod illo veritate plus permaneat // ad illud quod ob. quod generatio est ex decisa generantis patet ratio. dico enim quod ad de radicali humiditate transit in plures et in illis salvatur in virtute generationis. et tamen oportet quod sit proprietas secundum totum generantis ad genitum. sicut enim generans non dat se totum sed partem sui. sic et genitus non exivit a generante per totum sed secundum aliquam partem. et illud totum quod a generante exivit fuit radicale ipsi generanti. sed ad est additum radicali ut possit augeri // ad illud quod ob. de lege contrarietatis iam patet ratio. ita bene enim salvatur lex contrarietatis si traducatur filius a patre trahendo ab ipso humorem radicalem cum additione extrinseci. sicut si de extrinseco nichil adderetur. immo in isto unius additione enim extrinseci fit ut linea consanguinitatis alia fiet, ergo magis distat a stipite minoris consanguinitatis

vinculo coniungantur. et si obiciatur quod si traducatur de radicali quod per rationem possit totum traduci et quod necesse sit illud esse multiplicatum in se. cum in tot atthomi [?] non fuerint in corpore ade. dicendum quod semen et de mole. et ex virtute et quantitas virtutis se tenet ex parte forme et per dimensionem realis. et hoc cum sit formaliter multiplicabilis est. et hoc est potest et sic ilicet inducere in sibi appositam. quantitas vero molis et quamvis parva sit, potest tamen aqua adeo extendi ut consumeretur valde quantitas. pro quantum nam quod omne corpus in infinitum divisibile est. et sic magne quantitatis potest consumi et totum trahere ad naturam suam. et ex illa totali quantitate potest adducere quod non fiet de ipso semine parte. et ceteris fiat ex illa totali quantitate dum fiat parte. nec tamen oportet in distinguere diversas partes. ex quibus diversa fiat in illo semine primordiali. sed solum in principio pro eo quod illud per additionem superfluum nutrimenti adauctum est // ad illud quod ob. de lege nature. venit aliquis quod hoc non potest generari de seminibus alterius hominis pro eo quod alimentum et quod nutrit in semine debet esse in potentia ipsius et quod nutritur. caro autem hominis per speciem in actu. et ideo non potest in aliam hominem transmutari. // sed illud non videtur sufficiens pro eo quod excarne possunt generari vermes. possibile per cons[equens] generari planta et fructus et tale esset in potentia. et carnis humane et in proprietas transmutatur ut quod extra possit fieri semen // alii vero dicunt quod caro hominis sit potius ad omnem transmutationem et tale quod de illa possit generari semen et quod resurget in ipso genito pro eo quod adipiscitur hic excellentiore quam nature et dominus supplebit illi aliunde addendo suum multum de virtute supra sicut facit in parvulo. sed quod ratione dicitur quod una parte quod potest conveniat et de quibus. et sic potest hoc totum corpus suum amittere // Ideo est talis modus dicendi quod caro hominis per speciem non potest fieri caro alterius hominis per speciem, propter necessariam ordinationem quam habet ad animam que ipsam vivificavit. unde a illa ordinatio fundet in apparentiam pulveris ut in sepulcris conditoriis difficile est discernere quod non tamen non fit ad hoc plane est ratio. illud autem plani invenietur determinatum in quarto sententiarum materia tractatur quando de resurgit. resurgit autem semen in genito vel non in generante quamvis de semine sit hic quod semen sit de radicali humiditate generantis. aliter enim semen est radicale generanti et autem generato. quod generanti est radicale secundum partem sui. et in radicale secundum virtutis nutritive. virtus autem generativa et hec humiditas est ordinata ad actum. Cum si humiditas generative decidatur ab aliquo sive aliunde generetur. nunquam resurget in eo. et hinc est quod generans in emissione seminis fiat decisio alicuius radicalis humiditatis

nulla tamen est pena. quoniam illa humiditas primo erat ad alterum ordinata. unde et manet in modus operandi expeditus et delectabilis et ordinatus. et hoc totum est quia illa humiditas in quantitate erat ad alterum in genitorum quia circa fabricatur totum corpus et est sic totius corporis fundamentum. et tunc quando anima unitur ei. incipit esse et incipit de veritate humane nature et etiam per incipit habere veritatem ad vitam. prius autem solum erat potentiale. unde si quis mulier faceret abortivum ante anime unionem. id nullo modo resurget.

Ad hoc quod esse dicitur quod nutrimentum ad transeat in veritatem humane nature mediante opere nutritive. et quod non videtur per Augustinum. q. xxii. de civitate dei. dicit quod parvuli resurgent in perfectione corporis et etate juvenili quam habituri erant pro eo quod iam totum in virtute habebant quamvis non haberent in mole. hoc est verbum suum. ergo si tamen magnum suscitabuntur parvuli sicut illi qui multum comederunt. ... quod supra alimentorum veritates humane nature non augeatur. ac per hoc nichil de illis in humani corporis veritatem pertranseat.

Item idem dicit Augustinus quod si aliquis nutritur de carnibus humanis caro illa non resurget in eo qui comedit. Sed in eo in quo prius fuit caro. quia est pars ... generata. non resurget in eo in quo est. ... quod non transeat in veritatem alicuius mediante opere nutritive. Item solum id dicitur de veritate quod habet actum sibi proprium convenientem. ergo est solum id de veritate carnis humane quod habet actum convenientem tali carni. sed caro huius actum convenientem per aliam carnem ... et dicitur caro per speciem. ergo id solum transit in veritatem carnis humane quod transit in veritatem secundum speciem. sed mediante opere nutritive nichil transit in carnem per speciem sicut vult philosophus alioquin esset augmentum in infinitum. ergo mediante via nutritive nichil transit in veritatem humane nature. Item id est solum de veritate alicuius in quo vis virtus salvatur. sed sola humiditas radicalis est illa que manet quando consumatur usque in fine. ergo illud solum transit in veritatem humane nature quod transit in humiditatem radicalem. sed nichil potest transire in humidum radicale mediante nutritiva. sicut dicunt medici. alioquin posset homo iuvenescere et vitam perpetuare. ergo mediante hac virtute non transit in veritatem humane nature. Item quod per se generatur per se in primam corrumpi. ergo quod mediante opere generative perficit et crescit per se in minuitur et decrescit. Si ergo mediante vi nutritiva aliquid in veritate humane nature transiret illud posset deperdi. et sic continue novum restauraret ... et alium

[illegible] de Avicenna in metaphysica ... unde ... quod stabilitur ei ... de veritate humani corporis quod manet ... quod continue fluit et refluit alioquin ... veritas humani corporis ... in fine remanet quod primo fuit. id autem quod manet est id de veritate ... id non quod non manet id quod ... advenit. Quid autem ... quod manet ... de veritate nature humani corporis ... sicut adam et eva ... per generationem alia ... corpus ... tota ... multiplicationem ad quantitatem debitam producta fuit ... ab illo ... usque ad ultimum hominem ... tota veritas nature humane descendit ... de veritate humane nature ... ab adam ... id solum resurget. alimentum ... tamen advenit ... caro ... non prima ... caro ... speciem ... sicut aurum in fornace plumbum ... ut ardore fornacis plumbum consumatur ... aurum manet ... de veritate humani corporis ... in adam ... superfluo alimenti ... alia ... data fuit ... superfluo alimenti ... corpus ... tota ... veritas nature ... ex alimento advenit corpori ... non ... veritate ... secundum speciem ... solum ... debitam producat ... totum resurget ... ex alimento ... resurget ... superfluo alimento ... alimentum ... perfectorum ... [illegible]

quod homo ad corpus haberet. Sicut videmus de aqua que egreditur a fonte. Sed contra Augustinus de verbo. religionis. In hiis utilis corporis structura alimenta que apta sunt assumuntur. non apta per poros meatus eiciuntur. Si ergo est decor hic structura et integritate debita. ne nature veritate fuit et cetera. Item dicit quod resurget ut pote capilli. in x. capillus de capite vestro non peribit ergo et cetera. Item veritas carnis non est aliud quam vera caro. sed vera caro est cui debetur operatio carnis potissima autem carnis operatio est vivere per animam. sed in hanc carnem transit alimentum mediante vi nutritiva. ergo tota caro hominis vivit ergo et cetera. Item vigor est in ... cio ubi est conversio et assimilatio et ... modo. sed ubi est assimilatio et univocatio nature fit illud alimentum convertit. ergo sicut facit virtus nutritiva conversionem alimenti ... quod ... ad de alimenta in veritatem humane nature transit. Item sicut se habet generativa ad productionem plus sui generati. sic se habet nutritiva et augmentativa ad perfectionem et conservationem nutriti et augmentati. ergo si aliquid transit in veritate humane generati mediante generativa ergo ... quid sit veritas humane nature. et quid dicatur in veritate humane nature carnem per speciem et rursus que dicatur esse caro per speciem et carnem per materiam. et quod magis dicitur veritas humane nature quam veritas nature animine. hec omnia valent ad intelligenda ea que dicuntur in questione ... Respondeo dicendum quod per generalem intuitionem quam dividit ... secundum quod in tentorum res una dicitur quod habet materiam et formam. et actum convenientem. est et aliud rei ... per ... aliud vero quod ... humana ... horum in modo dicitur ... quod est purum et impermixtum. alio modo dicitur ... quod est permanens firmum. cum ergo loquuntur auctores de humana natura loquuntur sub vocabulo veritatis veritates carnis ... n. e. n. ad dicitur veritate humane nature quod humanitas. sic ac vocatur cum loquitur de humana ... te corporis. pro eo quod corpus humanum potest habere ... et operationem sibi convenientem. sic et alia corpora ... ordinationem ad immortalitatem. et ita secundum ... pre ... ne in hoc quod non potest tamen transmutari. ... redatur anima que ipsam vivificavit. ... da fixionem sive incorruptionem pro eo quod necesse est ... aliter tamen in mortalitate. ... ordinationis ad incorruptionem ex qua in corpore humano non tamen debita opera ... et impermixtio. et quedam corruptio dicitur corpus humanum ... illud est pase et per se est de veritate humane nature quod est ordinatum ad incorruptionem et incorruptionem. ad autem ordinatur ad ... du

ex alimento ... augetur ... speciem corporis ... quantitatem ... speciem ... materia ... tota corporis ... continue fluit et refluit ... manet ... in fine ... renovatur ... humido ... radicali humido ... [illegible]

vel a necessitate vel de congruo. Illud autem ordinatur
in nobis ad finem necessitatis in quo consistit fun
damentum et fabrica corporis nostri. Et hoc est illud circa quod conser
vatur. Et tale totum est a generantibus. Et tale non per
transit opere nutritive. Sed quod nutritiva operatur post
animae unionem. Illud vero ordinatur in nobis ad finem
de congruo in quo consistit fabricae nostri corporis com
plementum. Et hoc est quod facit ad quantitatem corporis perfec
tam et sic ad veritatem pertinet non tamen in veritate humanae
naturae nisi mediante virtute nutritiva et augmentativa, quae ordinant
ad complendam corporis fabricam quam inchoavit mediante
virtute generativa. Circa quod petit operari quousque anima infun
datur. Et ex tunc sunt opera nutritivae et augmentativae
ad perficiendum corpus. Huic autem modo dicendi conso
nant tamen medici philosophici quod medici sunt. Philosophus di
stinguit in homine duplicem carnem, carnem secundum speci
em et carnem secundum materiam. Et vocat carnem secundum speciem illam quae habet
in se virtutem activam et potentiam convertendi in carnem. Carnem
vero secundum materiam vocat illam quae sic est caro ut tamen non
possit in carnem convertere propria virtute. Dicit etiam quod virtus
nutritiva et augmentativa non convertit alimentum in car
nem secundum speciem, sed secundum materiam, quia si aliter esset, tunc num
quam fieret augmentum aut augmentatio. Nam carnis esset
vere et totum augmentatum. Hoc autem non sic est. Et ideo caro secundum
speciem solum est a generantibus, sed mediante generatione. Quae
vero caro secundum materiam est, quae fluit et refluit, potest esse
mediante nutritiva. Et est exemplum de vino generato in vase
quod habet potentiam convertendi aquam. Sed illa aqua non habet potentiam
convertendi aliam aquam, quia si hoc, tunc semper posset quis ap
ponere aquam et maneret vinum. Hoc autem non sic est, quia
post paucam deaquatum vinum amittit virtutem suam. Sic
in proposito intelligendum est quod virtus corporis fabricativa
potest dare per carnem potentiam convertendi, et illa convertit
quousque tamen adveniat debilitas carnis per materiam quae tan
ta est in proportione convertendi. Sic videmus in minoribus expe
rimentis. Tamen experientia in talibus insensibiliter carnis per speciem
et hinc est quod unus homo magis augmentatur quam alter et
alius stat augmentatum, quia caro superadveniens in
fine quo augmentum facit, sic dicit Philosophus. Quod ad modum aquae sic
infusae vino. Secundum hanc distinctionem carnis distin
guitur per theologos veritas humanae naturae du
pliciter, sic per eam et similiter medici distinguunt in
hac duplicem humiditatem, videlicet radicalem et nutri
mentalem. Et dicunt quod humiditas radicalis est illa in qua
calor sustentificatur. Nutrimentalis vero est illa quae pro
huius caloris commixtione. Et quod humiditas radicalis
solum est a generantibus et mediante opere generationis. Nam
nutritiva in hac humiditate non potest. Si enim posset, tunc
homo iuvenesceret et viveret in sua perpetua continua

ret. Si autem humidum renovaret, posset, quod est contra experientiam
ex flumine. Dicunt quod alimentum mediante nutritiva non
transit in illud humidum. Et hinc est quod illi qui laboraverunt
tanta febre ethica in qua est illud humidi consumptum, liberari non
possunt, ut dicunt. In humiditate autem nutrimentalem
quae caloris pabulum proprie est alimentum convertitur
mediante opere nutritive. Et est exemplum in lampade arden
te in qua est humiditas olei et humiditas licinii. Et hu
miditas licinii assimilatur humido radicali, quam ex
consumptum restaurari non potest. Et in illo licinio flam
ma sustentificatur. Humiditas vero olei assimilatur
humiditati nutrimentali quae pabulum proprium ignis est et
perdit necesse licinium consumatur. Et illa humiditas
aliquando augetur, aliquando minuitur, aliquando consumitur, aliquando resta
uratur. Et iuxta hanc duplicem humiditatem distinguunt
theologi duplicem humanae naturae veritatem, sicut prius dictum
est. Et per hoc patet responsio ad quaestionem propositam. Patet etiam responsio
ad obiecta. Nam rationes quae ad partem primam inducuntur
videlicet quod nichil transit in veritatem humanae naturae me
diante opere nutritive, procedunt per hoc quod de veritate huma
nae naturae dicitur esse id quod est de necessitate ordinatum ad id
corruptionem. Et hoc modo verum concedendum est quod nichil transit in veri
tatem nutrimenti. // Rationes vero ad oppositum procedunt
de veritate humanae naturae, per hoc quod id dicitur esse de veritate quod
est ordinatum ad finem de congruo. Tale autem est non solum
quod trahitur a generante, sed etiam tota illa caro quae reperi
tur tempore in eius morte materiae, si non faciat ad
corporis deformitatem. Nec hoc impedit quod dominus parvulos re
suscitabit in perfecta quantitate. Dicit enim Augustinus quod supp
lebit virtus divina quod deficit non autem vero non sufficientes re
paravit. Sed deus non aget supplendo sed reformando.
Nec valet illa ratio quod si deus supplet in fine, tunc
additum quod nunc sibi fiat sit additum, quia illa erit opus
miraculi et supra naturam. Huius vero generatio et augmentatio
quae nunc est non est. Et ideo illa ratio quam magister addu
cit in littera non cogit. Immo sicut apparet aspicienti
arguit a minori affirmando. Illa vero quaestio
quaeritur iam plana fuit per ea quae dicta sunt. Verum tamen sit dicendum
ad unum quod concedendum est sicut expresse apparet quod aliquid ex tunc
tum transit in veritatem humanae naturae, sed mediante opere
generatione transit in veritatem humanae naturae prout veritas dicitur
perfectio quae dicit terminum operationis ad incorruptionem. Me
diante vero opere nutritive transit ad veritatem humanae
naturae prout veritas dicitur large, videlicet secundum quod dicit ordina
tionem ad resurrectionem de congruo. Et sic quod est de ve
ritate vel potest resurgere in illo secundum quod manifestatur
in aliis. // Huius vero satis plana sunt ea quae dicta sunt
in littera. Hoc solum tamen quod breviter eum magister in littera
in illo capitulo. Nunc superest videre notet ordine prima

in dialecticam

Secundum medicos in philosophia nam duplex caro nudi. Sed eadem potest esse id quod
secundum temperatibus tempore dicitur caro secundum speciem secundum id quod hoc
tempore medicus dicit caro secundum materiam in virtute tempore fit generatio
in virtute medicus in alimentum in quo adveniet in generatione debet per modum
tamen in actu generationis et ad hoc per quod hoc per modum tempore
caloris naturalis tanta est debilitas necesse est stare aliquam generationem
nam accidit tamen ut dicta est ex commixtione humidi nutrimentalis
cum radicali ut debilitatem vero necesse est aliquid stare et deficere.
Et quod ultimo dicit quod homo ad cor [illegible] aliquid. Vitat naturam huius stare
secundum speciem sed non secundum materiam quia tempore in brevi manet. Et illa
tempore patet in homine qui de pingui fit macilentus materia generante
et refluit. Non tamen tota in se sed successive renovatur
manens eadem nuper. Ideo eadem tempore nudi et de codem composito
illa potius modo probatur et super illa et ex philosophia fundata non tamen verum est quod conveniunt
in cedula. [illegible]

Heraclitus

xxxi. d.

vni. nobis. quis distinguat illa nomina. et dicit ad hoc
quod originale pro hoc est comparatum ad id a quo est et sic dicitur cum
prole quod est ab origine. dicitur et lex carnis quae continetur me-
diante carne hoc est comparatum ad id ad quod est sive ad
quod inclinat. et hoc vel in dispositione remota et sic
dicitur concupiscentia vel in dispositione propinqua et sic dicitur fo-
mes vel in dispositione propria et sic dicitur concupiscentia.
hoc est comparatum ad illud per quod inclinat et sic dicitur lex
membrorum. hoc est comparatum ad id quod est contra et hoc dupliciter
vel in quantum reddit difficilem ad bonum et sic dicitur languor
naturae vel in quantum providat voluntatem ut conveniat cum in malum
et sic dicitur tyrannus. et sic patet quod per diversas comparationes
diversis nominatur nominibus.

Hic superest investigare etc. Superius ostendit ma-
gister quid sit peccatum originale. In hac parte intendit
manifestare qualiter a parente traducatur in plenum
dividitur autem pars ista in tres partes. In quarum prima magister aliquid
probat. in secunda virtutem explicat. id est peccatum originale
etc. dixi concupiscentia. in tertia vero virtutem epilo-
gat ut addat ibi. ut ostensum est quid sit
originale peccatum etc. prima pars habet duas. in prima ponit sta-
tionem. et originale traducitur. In secunda bringit et
probatur. id est hic autem fides catholica respuit. et originem
quod originale non per traductionem per traductionem animae. Secunda
pars per primam duas habet. In quarum prima virtutem declarat.
ostendens quod originale traducitur mediante carne. in
secunda vero removet dubitationem. ibi quia in solo ca-
rnis etc. Similiter prima pars primae duas habet partes. In quarum
prima declarat epylogat et explanat. In secunda vero
dubitationem movet et declarat ibi. Sed ad hoc opponitur in
et sic hoc in distinctionis intentionis sunt praedicat circa
duo. quorum primum est quod originale non per traductionem medi-
ante anima. secundum est qualiter traducatur mediante carne.
Distinguitur autem eorum quae in hac parte dicuntur. Incidit
hic quaestio circa duo. primum est utrum originale traduci-
a possit mediante sensibili potentia.
Secundum est utrum traducatur mediante carne. Circa
primum quaeritur tria. primo quaeritur utrum sensibilis anima in hominibus sit
a generante. secundo quaeritur utrum per animae primum sit peccatum
originale. tertio quaeritur utrum per originale minor fiat in nobis
corruptio generante quam alterius primi.

Circa primum sic proceditur et quaeritur utrum anima sensitiva in homi-
nibus sit a generante. et quod sit videtur quod a generante
videtur. per proverbium philosophi. in secundo de anima. ubi dicit quod sensi-
tiva immutato est a generante. Sed primum immutatum
sensitiva. et una quae est ad eam. ergo videtur quod per sensitiva
in nobis educitur sive a generante. Item xvi.
animalium solus intellectus intrat ab extrinseco. ergo solus
intellectus in nobis per creationem. ergo videtur quod anima sensitiva

in nobis educatur de potentia materiae et per generationem. Item
sicut operatio animae sensitivae in brutis pendet a corpore
et hominibus. Item sicut brutum impeditur a corpore non
corrupto laeso organo sic et homines similiter. sic habet a ge-
nerante. ergo si in brutis est anima sensitiva non per creationem
sed per generationem sicut habet tenet et ostensum est d.
xv. videtur quod in homine sit similiter per generationem. Item
in generatione brutorum prius est aliud quod equus sit. et in ge-
neratione hominis. prius est aliquid homo. ergo prius habet gene-
rationem et perfectionem per sensitivam quam per perfectionem
intellectivae. et hoc signum est quod embrio prius vi-
vit et sentit quod perficiatur anima rationali. ergo videtur quod a
productione rationalis educatur in nobis sensitiva
sed non est per creationem. ergo per generationem. Item anima
sensitiva est in ipso medio. aliquando nascuntur ab agresti-
bus et quod per putrefactionem generantur possunt produ-
ci in esse. si ergo quod potius vel magis potens est
generativa in homine quod sit in bruto et brutum
per virtutem generationis animae sensitivae ad esse producuntur
corporibus. ergo hoc videtur in homine. Item si singula
sensitiva per creationem in brutis per generationem. ergo vi-
detur quod sit in nobis vel in speciebus vult. et si hoc
arguitur equore de asino. et de homine quod sit est in
[illegible] quod si in brutis est per generationem
quod similiter in homine. Sed contra. Augustinus. de spiritu et anima.
anima recedit a corpore. secum trahit sensum
imaginationem [illegible] sensibilem animam in homine est [illegible].
Item [illegible]. de ecclesiasticis dogmatibus. animae [illegible]
sunt [illegible]. sed animam cum ea carnis vivificatur
nascitur et cum carnis morte finitur. anima vero
humana non cum carne moritur quia non cum carne seminatur.
Item philosophus [illegible] de anima dicit quod sensitivum
non est in intellectivo sicut tetragonum in pentagono
vegetativum [illegible] sicut trigonum in tetragono. si
abscedit primo est tetragonum et pentagonum
abscedit est anima sensitiva et intellectiva sed intellectiva
non est a generante ut in [illegible] fuit suppositum. ergo nec
sensitiva. Item quae sunt idem in substantia absque
primo educuntur in esse. sed anima sensitiva et intellectiva
in eodem homine sunt idem in substantia. quia unum perficit. vel
est perfectio. ergo si rationalis non est per generationem nec quae
sensitiva. Item quae similiter corrumpuntur similiter producuntur.
ergo per rationem quae similiter separantur similiter et producuntur.
sed recedente anima rationali nihil manet remanens praeter
cadaver in corpore. ergo sic amittit [illegible]. sensitiva
sicut [illegible] infunditur in adveniente. non est a
generante sed a creante. Item cum intenditur opera-
tio sensus minuitur operatio intellectus et econverso. sicut
patet per experientiam. ergo unde est sensitivum et intellectivum

vel esse unam ponimus et potest causa quod sic. sed quidquid
corporis sit eodem modo habet educi in esse. cum ergo intellectiva
non esse ducitur. videtur quod nec potest sensitiva in homine. quod si tu
dicas quod una retrahit aliam propter ordinem et unionem
immo perfectionem non in una substantia anime obviatur quod hoc quia
anima intellectiva aut potest sentire aut non. si non potest ergo non
quod non possit corpus vivificare. quod si potest sentire
restat quod ultra potest fundatur in eadem substantia. Si tu di-
cas adhuc quod duplex est in nobis sensitiva una a genera-
nte et hec corrumpitur. alia a creante et hec cum anima se-
paratur ab [illegible] non facit per plura quod potest facere per
pauciora. si ergo sensitiva illa que est a generante sufficit in
brutis ad sentiendum multo fortius illa que est a crean-
te sufficiat homini ergo non est ponere aliam sensitivam que sit a genera-
nte. quod si tu dicas quod est ibi non ad sentiendum sed ad dis-
ponendum corpus ad susceptionem intellectualis. hoc nihil est sufficit
quod si talis anima est substantia completa in homine sicut in brutis
in brutis non curet operari sensitiva. videtur ergo quod nec in
homine. cum ergo erit in nobis ponere duplicem actum sentien-
di similiter et scilicet. aut est ponere quod sensitiva sit in nobis a creatore.
sed primum manifeste est falsum. restat ergo quod ultimum sit falsum
[illegible] quod [illegible] est triplex modus dicendi. aliter enim
hic senserunt quidam heretici aliter videntur sentire
sensisse philosophi. aliter sentiunt doctores catholici. quidam
enim heretici senserunt esse in nobis animas diversas ita
quod una sit a deo bono et alia a deo malo. et ex hac
diversitate [illegible] in nobis contrarietatem et rebellionem appeti-
tuum ita quod caro concupiscat adversus spiritum et spiritus
adversus carnem. quia una [illegible] scilicet que est a deo bono
non potest facere malum. alia vero scilicet illa que est a deo
malo non potest facere bonum. hunc modum dicendi tamquam
hereticum reprobat augustinus in libro de duabus animabus ostendens
quod ista positio implicat in se duo contradictoria.
cum ponit talem rebellionem esse in homine et ponit simul
cum hoc homo fuerit bonum [illegible] possit. hac est
propter facile esset improbare. secundum viam philosophie quoniam in
uno perfectibili necesse est unam esse perfectionem. et cum hoc sit
unum [illegible] est ab omnino diversis principiis
in esse producta. si ergo [illegible] est a deo bono sensitiva una
non potest esse a deo malo. Quidam autem dixerunt quod intellectiva
et sensitiva sunt in nobis due substantie non tamen sunt due anime
pro eo quod anima nomen est officii et ille due substantie ordina-
te sunt ad invicem [illegible] ita quod una disponit
ad aliam. una tamen illarum est [illegible] scilicet sensitiva et
huius signum est quod dependet a corpore et est perfectio ali-
cuius partis corporis. intellectiva vero que nullius partis corporis est
actus est separata. Sed hunc modum dicendi respuit augustinus
in libro de ecclesiasticis dogmatibus dicens non duas animas
in homine uno esse dicimus sicut Jacobus et alii Syrorum

scribunt unam animalem qua animetur corpus et immixta sit san-
guini. et aliam que spiritualis que rationem administret.
si tu dicas quod negat duas animas esse non negat du-
as esse substantias pluralitas sequitur apparet. quod negat du-
as substantias esse. auctoritas enim sic. sed dicit unam eandemque animam
in homine esse que corpus sua societate vivificet et semet
ipsam sua ratione disponat. et ex premissis illis despu-
ta anima dicens una et eadem anima dicitur [illegible] dum sentit et
[illegible] dum discernit [illegible] dicit quod cum anima [illegible]
[illegible] possit sensitiva doctores autem theologi dicunt
quod sensitiva et intellectiva in homine sunt eiusdem substantie hoc tamen ab e-
odem principio educantur [illegible] creatore [illegible] quod in nobis
non ponat diversas substantias. sed diversas potentias eiusdem substan-
tie augustinus. Unde de hac in loco confirmat expresse et hec idem
valde est rationale propter quod in homine unam substantiam perficientem
que dicitur [illegible] et [illegible] repugnat illud
[illegible] quod nos. quod sen-
sualitas tribus modis accipitur. uno modo sen-
sualitas dicitur [illegible] ex parte carnis ad actum virtutis
sensitive et hoc modo accipitur in libro de anima et spiritu capitulo
xiiii. [illegible]
est [illegible] inlicitis [illegible]
corporis non est sed sicut [illegible] sensualitatem carnis quam
[illegible] est [illegible] sensualitas dicitur dispositio ex parte
carnis ad sentiendum cum virtute spirituali movente. [illegible]
dum anima carnem perficit et [illegible] sensualitas est
in embrione ante ipsius completam creationem. [illegible] non
potest esse substantia anime perficientis cum sit perfectio corporis phi-
sici organici [illegible] possit actualiter existere in corpore ex-
istente in debita complexione et organizatione. potest tamen
in esse virtus anime [illegible] in semine sicut in [illegible]
deferente. sicut virtus motoris defertur simul cum lapide
10 proiecto [illegible] cessat [illegible] organizato [illegible]
[illegible] inducitur anima sensitiva perficiens
sive educatur [illegible] subito sive cum [illegible]
[illegible] ab extrinseco. [illegible] sensualitas est que non [illegible]
disponit cum virtute movente [illegible] est
ab anima perficiente. [illegible] modo accipitur sensualitas sicut est in nobis
a generante [illegible] calores [illegible]
[illegible] disponitur ad sentiendum [illegible] cum hac
[illegible] virtus anime que movet et regit et operatur usque ad
forme inductionem. Tertio modo sensualitas est in homine ab
anima perficiente. que quidem non habet esse per generationem set
per creationem. [illegible] ad questionem [illegible]
est enim quod anima sensitiva non est in nobis [illegible] sic ostendunt
[illegible] ad [illegible] obiecte. ad [illegible]
adducuntur [illegible] facile est respondere. ad [illegible]
quod obiicitur quod sensitiva [illegible] est a generante
[illegible] quod notat [illegible] quod notat [illegible]

dispositionem

[illegible]

[illegible] formam

sbe i corrupti . ul' i hec dr' q̄ie ille sensitiua
fo in tāc q̄ quid h' ē agnante // ad i^d q
ob . q solus itells intrat ab extr' . dd . q i
uenitur i tells sba itellectiua . et q eud ē sba
itellectiua i sensitiua hois io ptex nō exclu
ditur sen^tia hois sz sen^tia brutal' // ad i^d qd
ob q op̄o sen^lle pendz ex corp' . dd . q ex hoc
n̄ seq̄ q sba dependeat q̄m incorp' sbā requi
tur op̄o q ei pt ȝpete p' corp' sz ali nō
ȝueit ipi aie n fm q aiat i i p q ȝu'iue
ti ē i q̄ pendet ex corp̄e ue aia unit illa p̄o
p' q̄ acū separata sit se q sit ociosa q̄m sba
illa aia ht opōne sz an plenius uidebitur
determinatum . i qōne de ex uitute aie sepa
te // ad i^d q ob . q plus ē al' q hō . dd q
hec dr' q plus repitur i ebone op̄o aialis
q op̄o hois plus .n. mouetur i sentit q̄m
r̄piuct . sz hec ē a sen^te potio dcā put ē
a uirtute regnans nō put ē a uirtute pficiens
ad i^d q ob q aia sen' ē i p̄g ur . dd q b' ē
p q aia noiat sbam generabilem i corruptibi
le sz nō put noiat pōm sbe incorrupti
i q' aia sen' i brutis hi sbaz noiat . hic est
q bruta sua aiaz sen^tia educunt de m^a . sic
i i hus q potēsie generant p putrefacti
onē . sen' v' in ho' dic pōm ual' sbe q' iō
ab eo solo p ducit a quo sba ual' i i qd
sen' nō possit ppagari in hoib' sicut i brutis i
h n ē i pfcōnis ex pte uirtutis generantis . set
rōne pfcōnis q consistit in hois sensitiua . // ad
i^d q ob . q ē uni' in ho' i i asino . dd . q ad
pdua p generationē i aliqd pdua ptatē . nō
tollit univocationē . sicut si alius mō caret v
nu hoiez eidz spēi est cū aliis hoib' . si g i
maior repitur univocatio i spēi q igne
planū ē i hec q diuisus modus pducendi
aiaz sen^le i hoīe i asino nō fac hoiez eq
ivoce dici . i si tu obicias q sen' in ho^e noiat
pōm i in asino noiat sbaz . g equiuoce dr' . dd
q in asino i pt noiare sbam i pōt noiare
pōm t' pncipali tn̄ noiat pōm . q nomen el
sup tn̄ ē a pactu sen^ci . In ho^e sili noiare p
i sbaz i pōm . sz put noiat sbaz nō dr' ad diu
sū aiali . ead .n. ē sba q facit hoiez i sen
i rationalē q'ius q aia i aia sit pō . i sic pz
q ex h n tollit univocatio i genē aliis sē ual'
i uitalis .

ad qstionē de ptis pō i sit que pte ori
i q pō i sit rōne pō uege . ut q ori^le

ie aie ex ȝiunctōne sui ad carne corruptam
sz aia unit maxe carni fm pōm uegetatiua q ē
pi pō in ipā . ut ḡo q p' unit ei rōne pō^e uegi
// It hec ut aia rōne ptx gnatiua ē ipi aie
uegel . sz illa ē medi q̄ transfunditur . i q mai
p ori^le pctm inficitur sicut patebit infius
ḡo ut q rōne uege p' i pncipali insit aie
culpa origi^lis . // Ḡ'a rōne ptis sensi' . qui
ori^le .n. sic dic aug. ē ȝcupi . sz ȝcupi . p
cipnat' i pte sen^li iudicitur q̄m ȝcupia dī
appetitu boni ut nūc p' cogitur . i h ȝptit p
ti sen^lle . ḡo ut q ori^le pctm p̄o hat se i aia
s illa ptez . // It inactuali pctō pcti
uidem q pctm pueit ad rōm medi^te sensi
peo q prusio hois incipit ab inferiori i ad ȝt
usione ad bonū ȝmutat^le . ḡo si pctm ori^le in
cipit ab inferiori uidetz a carne i infectoē aie
ab inferiori h' infici . ut q pō hat aie i ee
rōne sensi^lle . Ḡ'a p' sit infe ptis ual' pri
ori^le .n. ē carentia debite iustie . sz iusti' h'
ee in sola ual' uo^te . p' pn' sic dic ansel
i li . de ȝceptu ūginali . ḡo ori^le pctm p' i pn'
ree ptis ual' h' aie i ee // Itm originale
pctm ē pctm mor^le . ḡo p'pm aia ē ad culpa .
sz aim ē ipi' potētis rōnal' pmo i pn' . ḡo
ut q ori^le pctm p' hat in ee aie rōe rōnalis
ptis pō^e . sz q pō ynsit ipi aie rōne sue pō^e sbi
ul' eēntie ut ex eēntiale ȝhit ma aia ex uni
one ipius ~~ipius~~ ad carne . sz p plus p ma ym
tur suba aie ipi corp q pō^e origis . plus .n. ē
uni^ue q mori . ḡo plus priam i ficit aie suba
q inficiant pō^e i sibe uni ē ori^le p' i est
ex parte sue sbe // It ori^le cū sit unifor
ficit oēs pōs aie . sz nichl ē ȝmune uni oib'
potētiis aie ni ei' suba . ḡo ori^le p' ē in aia
rōne sue sube . ḡo qo fm quid ori^le p'
i sit aie utrum s. rōne sube aut pō^e . i si pō
utrum uegetatiue aut sen^lle aut itellectiue . i ro ad
p'tam i alistica ē no^d q aliq dicere uolu
erunt ori^le pctm sic inducit i i fusū ab
aia . ut primo insit aie rōne sube i pō sue
que pmo carni ȝiungit i i ūt medi^te sba
ab ipa pō^e inficiuntur . p eo q nō uniuntur
pō^e carni i fecte n p unione sube . i sic una
ē gnā . que rōnt aiaz i ei' pōs q̄ in quādm
una q' pmo respicit aie sbaz ut dicit sicut
unū ori^le q oēs pōs aie inficit i ȝcordiat
sz si uerē quis ita intelliget qd pctm originale
pctm pmo h'et in sua sba q pō^e ita q ori^le

moueret

[illegible] aie uege^le [illegible] ab [illegible] i eo extre [illegible] sen

rationem

[illegible] modus pducendi [illegible] equiuocatione [illegible]

[illegible] locali [illegible] ad [illegible] loci distanciat . ita [illegible] mouz motu [illegible] ad [illegible] .

in substantia animae non ratione potentiae, sed ratione ipsius essentiae unitae
non [illegible] tamen quia essentialiter est carentia debitae
iustitiae. Iustitia autem cum sit rectitudo voluntatis, est per iustitiae
[illegible] quod originale est concupiscentia, concupiscentia autem non est
actus [illegible] nisi ratione potentiae, et quia motus est deordinatio
ipsius animae deordinatae, autem non est in anima nisi
ratione potentiae, quia per ipsam potest concordari et deordinari.
Unde sicut supra dictum fuit de gratia, quod ipsa respicit
substantiam, non quia possit esse in anima sine [illegible]
potentiis, sed quia est in potentiis animae secundum quod continuantur ad unam
substantiam. Sic autem in proposito intelligendum est, ut peccatum originale
dicatur substantiam animae respicere, quia in potentiis animae non
exactibus [illegible], sed prout continuantur in una substantia
animae, prout est unita carni infectae, ita tamen quod per illud
ipsa deordinatio potentiae [illegible], non enim dicitur substantia ordinata
nisi ratione potentiae. Hic quaeritur ponitur quod originale in substantia animae per
rationem potentiae, et illud est quod dicitur est legi deordinatio peccati,
prout est culpa reddens animam deo odiosam; autem
prout est vitium deordinans ipsam potentiam, quomodo accipiendo [illegible] in est actus [illegible] et magis est secundum voluntatem,
ipsum enim solum est secundum quod anima culpatur
vel laudatur, cum est in actu, et secundum quod est culpabilis
vel alaudatur a suo ortu, secundum modum accidentis, scilicet prout
dicit vitium deordinans potentias, sic quod fomitem [illegible]
deordinationis ortum habet a carne et ideo maxime [illegible]
[illegible] habet per appetitum suum per concupiscentiam sensitivae
quae ad illicitum impellit et movet. Sic dicendum est quod
peccatum originale, secundum vitium quod nascendo contrahimus, [illegible]
animae primo ratione partis sensitivae, ut sic patet et ad primum
patet et ad tertium et ad octavum. Hoc enim quod originale prout
est vitium in nobis, primo relevatur a parte sensitiva,
quia modus corrumpendi est [illegible] in nobis quod fuit
in Adam; ibi enim persona corrumpit naturam, et hoc
per rationem sensibilem et voluntatem [illegible] est [illegible]
nobis originalis corruptio ascendit ad partem voluntatis mediante parte sensitivae, secundum quod est vitiositas, sed per quod est
culpa habet tamen sola per voluntatem, per quam est liberum arbitrium [illegible] [illegible] rationes mediae [illegible] concludunt
et concedendae sunt. Ad primum vero quod primo obicitur, dicitur quod
vegetativa dicitur quod unio ad corpus non est tota causa
contrahendi originale, sed unio cum possibilitate ad deordinationem, unde non enim corrumpit potentiale, quia quod est vitium
non quod est ad iustitiam, quae in ordinatione, et quae magis vegetativa
plus tenet modum agendi naturalem quam voluntarium;
hic est quod originale sic non respicit vegetativam, sicut respicit sensitivam, in qua potest esse appetitus et delectatio
coniuncta. Ad secundum vero quod obicitur de generativa, iam
patet responsio, quia in ea viget corruptio non solum quia sit
potentia animae vegetabilis, sed et quia ratione [illegible] ad [illegible] pertinet

delectatae et concupiscentiae deordinatae. Ad secundum quod
ultimo obicitur, quod primo sit originale peccatum in anima substantia quam in unione. Dicendum quod sicut tactum est, unio non est tota causa, sed requiritur cum hoc possibilitas ad deordinationem peccati,
talis autem non est substantia, sed in potentia, ut patet ex dictis. Ad primum vero
quod obicitur de unitate originalis, dicendum quod quod non concludit
quod originale primo sit in substantia, sed quod sit in potentiis secundum quod continuatur
ad unam substantiam, sicut prius explanatum est de gratia, et hoc
ad [illegible] explanabitur infra, cum agetur de unitate
originalis peccati.

Tertio quaeritur utrum maior sit infectio generativae per
originale quam aliarum potentiarum. Et quod sic videtur: illa vis est
in nobis magis corrupta per peccatum in qua maior est
rebellio et inobedientia; sed talis est potentia generativa, sicut
patet, quia membra illa non subiacent imperio hominis; ergo videtur
quod illa vis magis sit corrupta. Item illa vis est
magis per peccatum infecta in qua actu maior est turpitudo, et concupiscentia; sed maior est turpitudo in actu potentiae generativae
quam in actu alterius potentiae; ergo et cetera. Item illa vis est
magis in nobis corrupta cuius actui magis necessaria est
medicina; sed talis est generativa, cuius actus non potest fieri sine
peccato nisi excusetur per sacramentum matrimonii, quod quidem
non contingit in aliis animae potentiis; ergo et cetera. Item
illa vis magis est in nobis corrupta in cuius actu maior est incurvatio; sed talis est potentia generativa, nam in eius
actu totaliter absorbetur ratio et efficitur homo totus
caro; ergo maior est in ea corruptio. Item illa
vis magis est in nobis corrupta in qua magis regnat
concupiscentia; sed talis est vis generativa, sicut patet per prurit[um] quem sentit in membris genitalibus; ergo vis illa magis
prae ceteris est corrupta in ratione concupiscentiae [illegible].
Sed contra: per quae quis peccat, per haec et torquetur, ut dicitur Sapientiae
XI; si ergo peccatum primi parentis per gustum fuit magis
per nutritivam quam per generativam, ergo nutritiva magis debuit
esse corrupta. Item illa potentia magis corrupta quae
minus potest refrenari; sed magis potest homo compescere
appetitum potentiae generativae quam potentiae nutritivae; ergo videtur quod vis nutritiva magis sit corrupta. Item
si corruptio animae est ex carne, videtur quod illa vis potissime
sit corrupta quae per carnem et ex carne exercet suam
operationem; sed talis est potentia nutritiva, longe enim animalis fit homo quando comedit, et ratio appetit delectabilia gustus quam delectabilia coitus. Ergo videtur quod idem quod prius.
Item augmentativa tenet medium inter nutritivam et generativam; prius enim est nutriri et post modum augeri
et generare; sed inter omnes animae augmentativa minime est
corrupta; ergo si medium tamen non [illegible] extremorum [illegible] similiter
quod generativa minime debet esse corrupta. [illegible]

Ad [illegible] vis [illegible] [illegible] homini [illegible]

Generativa [illegible]

Generativa [illegible]

¶ 2ª

int omnes sensus plus habet tactus de corruptione, et inter vires potentias anime vegetative generativa inter ceteras est nobis corrupta. Sed dicendum quod absque dubio interiores potentie sensibiles magis sunt corrupte quam vis generativa. Dicendum sicut dicitur consuevit dici, anime uires solum modo dicuntur corrupte, ipsa uero corrupta dicitur et infecta, propter concupiscentie pruritum et uehementiam quam uidemus in parando, a quo magis inficitur vis generativa quam alia potentia sumitur ex hoc, quod ipsa est eius non solum modo defluens sed defluens est ratio originalis corruptionis, sicut videmus quod in eius et ex corruptione propter hoc respiciat illa potentiam quam aliam defluit autem vis generativa nec minutum propter eam fit diffusio seminis in ple et quia in illo semine est radix infectionis et corruptionis. Hinc est quod illa vis que est illi administrativa plus habet in se de infectione et corruptione originalis.

No d. xiiii d. c. xvi

Item rursus quia potentia generativa in nobis victus sensus et potentia sensitiua respiciat per hominem in se quodammodo habuit ista defluit ratione, et quia inter omnes sensus tactus est magis materialis, et apprehendens cum maiori adherentia sensibilis ad sensibile, et hoc magis uiget in membris genitalibus ratione uigoris mixtionis. Hinc est quod modica corruptione in ratione magnitudinis plus inficiat illam potentiam quam inficiat aliam, et propter magis in ea regnat pruritus concupiscentie, et quia post sensum tactus sensus gustus magis est materialis ad alios. Hinc est quod inter alias uires magis sentitur inordinato contactu nutritive suae gu

Duplici

stitive. Ex hac ergo ratione anima colligitur ratio sufficiens quare aliam propter uicium originalis plus inficiat generativa quam in alia potentia, et per hoc probat rationes que ad primam partem inducuntur non concedendum sunt. Ad primum ergo quod obicitur in contrarium quod nutritiva dicitur magis punita quia precepit fuit pro preterito peccata. Dicendum quod illa ratio tenet secundum quod preceptum ad respiciebat primum. Sed quod respiciebat tamen non est ergo quod ad illam uim actus fuit punitus, quia fame et siti et etiam potentia punitur precipue abstinentia in quibus maior est pena quam sit incurrere incontinentia. Ad primum quod obicitur quod nutritiva minus potest refrenari, dicendum quod aliquam potentiam minus posse refrenari hoc est duplici ratione, vel ratione uehementie appetitus et delectationis, vel ratione indigentie nullo modo temporali potest defatigari et infirmari propter uehementiam appetitus et inclinationis magis est euagata et corrupta. Cum uero hoc habet ratione indigentie nullo modo non sequitur ex hoc quod magis corrupta sit. Cum ergo dicitur quod nutritiva minus potest refrenari, hoc non est ratione maioris uehementie appetitus, sed hoc est ratione indigentie nullus quia non potest sustentari sine cibo, in hoc est de generativa in qua non est propter uehementiam appetitus propter necessitatem. Sed propter corruptionis fertilitatem. Hinc est quod primus motus generative prius dicitur peccatum quam primus motus generative

[illegible]

tive nutritive. Ad secundum quod obicitur quod nutritiva magis est unita carni et per plus habet tactum suum in carne, dicendum quod ex hoc non concluditur quod corrumpitur in se sed quia eius intensio corruptionis sentiatur diuturnius. Preterea unio non est tota causa sicut predictum est supra. Item ad illud quod obicitur de pueris Augustini, dicendum quod pueri Augustini pueri moniti nullam nisi habet sensum nisi tantum ratione est senciat delectationem et quoniam non sibi uacat uoluntas non propter peccatum non habet deordinationem. Rursus quia sensum ad quietum non habet. Hic est quod non est in ea delectatio concupiscentie non sic autem est in nutritiva et generativa ut cum hanc sibi uacat uoluntas in ipso actu hanc habet sensum ad uictum, et quia plus est in potestate uoluntatis abstinentia contrario quam actum. Et quod tactus qui maxime uiget in organo generative. Hic est quod in ea est corruptio non solum in potentia anime uegetabilis sed in potentia anime sensibilis, et propter primum quod ultimo querebatur

Consequenter queritur secundum primam partem, quo (?) scilicet queritur utrum originale diffundit mediante carne per se. Et circa hoc queruntur tria: primo quod utrum anima possit infici a carne; secundo quod utrum hoc sit a carne ex uoluntate aliquis ex appetitu carnis; tertio quare utrum talis infectio fiat ex pugnitate (?) vel libidine. Ce primo sic procedendum quod utrum anima inficiatur a carne. Et probatur sic per auctoritatem apostoli Romanos vii: Scio quod non habitat in me, hoc est in carne mea, bonum, in Glossa: proditionem caro offensionis manens in corpore robur tenens sine spiritu date in adam, autem conceptio anima maculat proprio. Ex hac expresse colligitur quod caro inficiat spiritum. Item auctoritas de uerbis apostoli: unde concupiscentia que anima contraxit ex carne. Item hoc ipsum uidetur ratione, preterea originale in se habet ex hoc quod traducat ex parente in quo omnes peccatum dicuntur peccasse. Sed non dicitur filius nasci ex peccato nisi solum modo ratione carnis quam ex eo trahit, ergo si caro efficiat peccatum hoc est a corruptione carnis. Item nulla potentia traducitur ab uno in alterum nisi mediante aliqua substantia deferente que sit communis utrique. Sed nulla substantia est communis parenti et proli nisi sola carnis substantia, ergo in prole est peccatum parentis in anima filii descendens nisi mediante carne. Item mala dispositio existens in corpore potest inducere obliuionem in memoria et amentiam et in intelligentia, ergo pari ratione in uoluntate potest inducere concupiscentiam, sed concupiscentia in anima est peccatum originale sicut ostensum fuit supra, ergo caro potest facere animam peccatricem. Item anima iuncta carni passibili efficitur passibilis et dolens, ergo pari ratione iuncta carni infecte et lasciuie maculatur et efficitur concupiscens, ergo concupiscentia peccatum est per se etc. Sed contra Anselmus de conceptu uirginali c. vii: non est magis culpa in semine quam sit

[illegible]

ī sputo ul' sanguīne. siquis maladus exspuit, aut exsangue suo ad emittit. ergo si n' pot dare aliq qd nō hēt, ui^r q caro nō possit aīaz infice. Itm aug. i. vi. musice. oīe agens pstancı̄ ē paciente et efficacius eo. sz pz aīa pstancior ē carne, ergo nullo mō caro pt ī aīaz age. ergo nec ipaz īficere sicut uult phs. nece ē agens et paciens ī eo genere. sz caro et aīa nō ɔueniūt ī eo. ergo caro n pagere ī aīaz, ergo nec ipaz corrūpere. It multo spūalior ē aīa q̄ radius, sz radius ex ɔiunctōe sui ad corpus īmūdū n hēt infectiōē. ergo n aīa ex ɔiunctōe ad carne īfectā n p' inficiaŧ. It nulla corrup maior ē effectiū q̄ sit ī cā. sz corrup q̄ ē ī carne n ē corrup culpabilis. q' culpa. ut dicit ansel', ē in sola uoluntate. si ergo minima culpa peior ē q̄ q̄tacūq; pena et plus hēt racōne malicie dicit aug. ī smone de īnocētib'. ergo ex pnali infectōe carnis, ipo fcō ē culpa ī aīa generari. Itm corrup q̄ ē ī carne. aut ē pena aut culpa, nō culpa sz ɔitat. si pena. ergo iusta ē, sz nich iustū ē cū iniusti, p' q hī. ergo corrup q̄ est ī carne cū sit pena nō potit ē pn^m inficiendi aīam culpa. Rīo dicendum q absq; dub' sicut dicunt scī et tenent doctores, q aīa ɔhit pccm orīgīnale mediāte carne. quod a h possit itelligi, nitimur ad diuisi diuisimode. quidam n. dicunt, q ex h ipō qd aīa unit carni mortali et passibili, qm n pot recte gubernare efficitur ɔcupiscēs et sic ɔhit maculaz orīgīnalis culpe. q' ipa ɔcupīa siue necitas ɔcupiscē redit aīaz pūsā et qm caro mortalis hēt ppagā ex carne mortali et mortalitas fuit ī carne pmi parētis, p' pccm ī ōbedie. hīc ē q orīgīnale pccm in nos dīr trāsisse a pmo parēte. et h expressius ubi exhibit. q dicit ī. vii. pte. j. d. li. sui scō ait sic, q caro mortalis putrida ē ipa sui langoris īfirmitate dissolui. ex qua ipaz pīme dispōis diu delicia sua extēdit. ergo caro hūana ɔcipientib' cū mortalitate. q' ex eo ipō q sciatur fuacent mortalitati, piuificata post mod' carnalī ɔcupīa subito ī ueniē necitate. ui ipa mortalitas infirmitas cū ē q sē ɔcupiscens necitas. hucusq; uba hug. Quidam illud dicūt, q pus dcm ē. sz qm ī xpo fuit mortalitatis īfirmitas. nō tn fuit ī eo ɔcupīa l' orīgīnalis culpa nō uidet plane satfacē. ergo totā cāz q' caro īficiat aīaz. assignare, esto n q ad corpus aīo mitte pīcipalit remanēte tn mortalitate, sic fuit ī bn uigīe. si aīa tali corpori ɔiūgit. nō ui^r q ɔhet orīgīnale, lz id corpus sit passibile et mortale. Et id alij aliter dicē nolunt, q cū pccm orīgīnale n sit pccm nr' a ɔcinn, sz pccm pūatōis et iticie ɔinēcia, nō ɔhit id aīa a carne

ī q caro ad aīaz agut. l' influat. sz q' plex ipi aīe oblutacōm, rōne cui aīa debita iusticia pūat, et pūata illa iusticia ī pccm ɔcupīe deorsū fertur, cū nō hēat retinaclm. et ī ɔcupīa se ex debite iusticie carencia. et sic debite iusticie carencia p̄cedit ipaz ɔcupiaz p naturā. Plex aut caro ipi aīe oblutaclm. ul' offensiua, ut nō hēat illa iusticiā, ex hoc q ipa ē a pmo parēte. qm ex ɔiunctōe aīe ad talē carne, ille qui nascit dicit ēē filius ade. et qz adā offendit dm n tm p se, sz et in tota sua p̄titate. hīc ē q aīa h ipō q tali carni ɔiungit, et sp̄at ad genus ade, indigna efficit ut dz ei iusticiā apponat. et cū illā debuit hēē et nō hēat, culpabil' ē et rea. et p ɔñs efficit ɔcupiscens, et uanascit mā n' passiōe ex dissolutōe uirtutis regitiue, efficit tremulosa. et id uīr trahi ex ubis ansel' de ɔcepu uīginali. cū dīr. n aut aīa n ē īiusta talis res q̄ iustificaŧ et corrūpitur q aīa, ul ut corpus ueneno. et aīa fuciat ad. sic ui. qm maliciosus hō mala faciat opa. nā q ad modū cū in domita fera ruptis uīclis discurrendo seuit. et nauis si gubnator dimisso gubnaculo dimittit eā uētis et motib', nauis uagat et ruchit ī q̄lz picula, dicim' q h facit absencia cathene, aut gubnaculi, nō q absencia hor ad sit et si cū malus seuit, clamam' q' opatur īiusticia. nō q ipa sit ulla essencia, sz ut dīr. j. ca. xxiii. spoliauit psona nāinm dono iusticie ī adā. et nā egens fcā omīs psonas q's ipa de se pcreat, ead egestate peccatores et iniustos facit. h mō trāsit pccm psonale ad illo homīs de illo pllus ppagā et h' illis ui. colligi posse ī tellig q prius dcm ē, sz tn id nō ui^r plene ītellectus satface. q' esto q aīa illa q̄ creat ī corpore ex corp' caret, et nich ult sibi dare q dicit cū corp' ī fundit, nō hēē orīgīnale pccm. ī mo pu rā ēēt et innocēs. Et oz ītellige q aliquo mō corrupto reddundz ī aīaz ex carne et p' h ē ītr modus ītelligendi, q ī carne ade post pccm duplex fuit corruptō. una s. pure penalitatis. et ex hac aīa cū ɔiungit corpori, ɔhit passibilitē. alia fuit corrup uiciositatis. s. feditatis. p q caro ē spūi rebell'. et ex hac aīa ɔhit culpā orīgīnale. qm tal' uiciositas q̄. mediū tenz int culpā et penā. et h ē q dicit magr ī lia, et q sonat sacre scrip̄ture uba q ex feruore coitus parentu, et ɔcupīa libidinosa ɔhit caro feditatē q dā ex ɔcipit, q ē cā orīgīnalis pccā. et te uicium sui corrup carnis appllari pt. Ad ītelligendū

Eo ... quod continue corruptio vitiosa ... deficiat ... vegetativa ... inter carnem et animam colligantia mutua. hic igitur ... non anima inficitur a carne infecta. quod ... colligantie mutue ... sibi ... et quod ... anima ... in regimine ... rebellis ... infecta ... animam ad ... concupiscentia ... et sic contrahit originale

a quo anima posset infici corruptione culpe originalis ex tali
feditate. hec tamen suppositio stat tamquam manifesta quorum unum
est quod feditas carnis potest facere carnem rebellem spiritui
quod patuit in Adam qui post peccatum sensit carnis
sue rebellionem. secundum est illud quod anima unita carni
propter inclinationem ipsius ad carnem vel efficitur ea sursum
vel ab ipsa trahitur deorsum propter unionem quam est ipsius
carnis ad animam. tertium est illud quod anima propria virtute
non potest regere carnem rebellem sed vincitur per dominium
grauius propter quod exclamat apostolus. Infelix ego homo

Eo ... anima ... repugnantem legi mentis mee et captiuantem me

etc. Ex hiis igitur tribus suppositis necesse est quod si anima
tali carni unitur et ab ipsa trahitur deorsum et per
consequens incuruatur. sed animam incuruari non est aliud quam
eam peruerti. peruersitas autem in tali anima que caret
iusticia non est aliud quam iniusticia et culpa. ex hoc igitur
clarum est quod feditas que est in carne potest animam sibi
unitam facere peccatricem et propter illa feditas a primo pa-
rente habet traduci in nos posteros genitos per legem
propagationis. hic est quod mediante carne adamis
transfunditur originale. hoc autem melius explanatur
per euidenciam exemplorum. videmus enim quod caro de se non
dolet nec est in ea passio doloris adueniente anima

ani

quamuis possit iniecta in ea ... ponatur quod animam
unitam carni ... et ... cum ei unitur
habet dolorem agnatum in anima ... sic igitur

non dicit dolorem

carnis lesio potest facere animam dolentem ... sic ... non
carnis fedatio quedam et resolutio faciat animam
lasciuam et concupiscentem quam diu habitat in carne.
Item esto quod aliquod corpus inceptum esset ad ratio-
nis usum sicut est corpus in ea dispositione quod habet fre-
neticus et filiosus in tali corpore ... non dicitur filia nec
ignorans sed quedam dispositio mala. si tamen anima tali cor-
pori infunderetur statim efficeretur ignorans et filiosa
quam diu esset in carne illa quia non ... possunt
... et in ... cursus esto quod aliquid membrum
sortiretur ad motum et regimen anime inceptum et inhu-
manum sicut potest in ea complexione quod habet in membro
paralitico statim cum virtus motiua uniretur illo
membro diceretur (id est ex morbo paralisis) et esset vir- nota
tutis dissolute et per consequens tremulatio virtutis
motiue in se. sed quod ad ineptitudinem organi quod
dicitur regi ab illa virtute. sic et in proposito in tali modo est.
quod in corpore ante aduentum anime est actualiter mor-
bus culpe. sed vincta anima que dicitur in primo ... rectitudo
carnis rectitudine caret anima rectitudine vir-
tutis regitiue et illa caro tremulosa efficitur
per actum concupiscentie. et sic patet quod valde est visibile quod
originale possit contrahi in anima ex carne. Ad dissolu-

prima

tionem autem obiectorum ... dicitur ad argumentum in contrarium

uno modo per dominantiam sicut ... agit in suum ...
// alio modo per influenciam sicut corpus superius agit
in hec inferiora. tertio modo per colligantiam sicut quando duo ita
sunt unita quod unum trahit ad se alterum et communicat
alteri proprietates suas. cum igitur dicimus carnem
inficere animam hoc intelligimus quod ad animam propter quod diu
sic tradit ... sicut ... contrahit. ut enim dicit Augustinus
qui labenti ... est ut ... labenti
labatur. his visis patet ad obiecta. //
Ad primum enim quod dicit anselmus quod peccatum non est in semine. dicendum quod
dicit quantum ad existenciam actualem ipsius peccati
quod quidem est deformitas aspiciens ipsam rationem ... sicut
semen ... non autem vult negare quin in sit causaliter
... sicut patet ex verbis suis sequentibus.
// ad primum augustini. quod dicit agens prestantius paciente etc.
quod intelligit de agente per influenciam. per hoc enim modo
non ... dicimus carnem agere in animam
sic patet ... ad primum philosophi quod agens et paciens
dicitur ... dicendum quod ... de actore quod ... ad
in ... per dominanciam ad primum quod obiicitur quod ...
spiritualior est anima quam radius. dicendum quod et si spiritualior
... tamen alligata magis carni quam radius
... illuminato ... magis contrahit ex proprietatem
... possibilitatis sic feditatis quod radius ...
eius proprietates ... ad primum quod opponitur quod non est
maior corruptio in effectu quam in causa. dicendum quod ista ...
... quantum ad hoc quod habet ... perfecte causalitatem
~~... ...~~ sed solum ... ad ...
... nam si vellemus comparare corruptionem anime ...
... ad ... carnis videlicet animam ad ... recipit ...
... magna vel maiorem deficit ... quod
magis corruptionem ... intendit ... ex nobilitate
... corruptionis quod tanto maius est vicium ...
... prior ... sic augustinus dicit et sic
est quod in anima corruptio a carne maior est in ea ...

quod ... concupiscentia

... quam in ... et hoc est ratione ... ad
primum quod obiicitur quod pena non est causa culpe. dicendum quod verum est de
illo quod est pure pena. talis autem corruptio viciosa ...
subsecuta est ex culpa quia ex hoc quod peccauit caro
dissoluta est non solum dissoluere ordinem ... ad ...
... sed et ... rebellionem ... concupiscentie ...
... non quod talis ... et ... est ... ad ...
potest ... modo ... peccatum in anima. hoc autem non facit ...
ipsi anime ... sed per rebellationem. et ideo ...
... et hoc modo ... in animam ... a carne. et ...
... ex verbis augustini. et ... consonat illud ...
... dicit quod caro ... peccatum ... necessitate
concupiscentie ... ordine ... ex ... ipsa ...
... illa ... quo necessitate concupiscentie ...
(... ... ... sed hoc intelligit quantum ad actum ...)

¶ 3ª f

hu(ius)mo(d)i no(n) intelli(gen)d(um) e(st) q(uo)d caro inficiat a(n)i(m)am sola(m) solu(m) r(ati)o(n)e passi(oni)s. S(ed) r(ati)o(n)e adiu(n)cte fedita tis et unio(n)is q(ua)m in sensu e(st) manifestat ip(s)a corr uptio q(ue) sentit(ur) i(n) actu g(e)n(er)ative u(ir)tutis et simi(li)s illi(u)s resid(u)u(m) p(ri)n(cipi)o. q(uonia)m (con)uenie(n)s o(mn)ia a(n)i(m)a ita sint passi(bi)lia

ideo q(uod) iter o(rigina)le (con)trah(itur) i(n) a(n)i(m)a ex ... sic illa

carne ex appetitu et u(ni)o(n)e a(n)i(m)e et q(uod) sic(ut) dic(it) p(er) Ie(ro)nim(um) Aug(ustinus) (con)t(ra) Iul(ianum) lxxxiii. q(ui) ostendens (con)ulls pot(est) ab alio fi(eri) deterior. s(ed) si fit deterior s(ed) erit a se ip(s)o. a(n)i(m)a n. sic s(ed) fit deterior a(n)i(m)a ergo a superiori aut a p(ri)ori no(n) q(ui)a i(d) no(n) p(ro)ua(n)t. a s(upe)riori no(n) q(ui)a ille a(ut) e(ss)et bonus. a(ut) e(ss)et malus. si bo nus (er)go nu(m)q(uam) faceret ip(su)m deteriore(m). si malus (er)go ia(m) inferior e(st) et deterior. Sil(iter) arguit ip(s)e(t) et ex hoc se(quitur) q(uod) a(n)i(m)a no(n) possit fi(eri) n(is)i cooperante uol(unta)te

p(ro)p(ri)a. // It(em) o(mn)e p(e)cc(atu)m ab aliq(ua) uol(unta)te e(st). sola n. uol(unta)s e(st) p(ri)n(cipiu)m p(e)cc(at)i. p(e)cc(atu)m (er)go o(rigina)le q(uod) e(st) i(n) p(ar)uulo a(ut) e(st) a uol(unta)te p(ro)p(ri)a a(ut) a uol(unta)te aliena. Si a uol(unta)te aliena ut p(at)ris ad(e) cu(m) i(n) ada(m) no(n) fuim(us) n(is)i s(e)c(un)d(u)m (con)dic(io)n(em) e(ss)et o(rigina)le p(e)cc(atu)m i(n) ho(m)i(n)e n(is)i s(e)c(un)d(u)m q(uo)d. (er)go p(ro)pt(er) ip(su)m no(n) deberem(us) et(er)nalit(er) iusticie dei p(u)niri q(uonia)m sibi alie(n)u(m) e(st). no(n) (er)go solu(m) fuit a uol(unta)te aliena. relinq(ui)t(ur) (er)go q(uod) (con)trahit(ur) a uol(unta)te p(ro)p(ri)a.

It(em) sup(er)ius no(n) pati(tur) ab i(n)feriori i(n) mixto culp(a)e s(ed) n(on) ei se subiciat me(dia)nte uol(unta)te. S(ed) a(n)i(m)a cu(m) unitur carni unione n(on) h(abe)t culpa(m). (er)go si inficiat a car ne s(ed) no(n) e(st) absq(ue) uolu(n)taria subiec(ti)o(n)e ip(s)i(us) a(n)i(m)e.

It(em) si angel(u)s i(n) corp(u)s i(n)fantis no(n) e(ss)et ex h(oc) (con)trahe(re) o(rigina)le. Si (er)go a(n)i(m)a (con)trahit s(ed) no(n) e(st) n(is)i p(ro)pt(er) aliq(ue)m appe titu(m) q(ue)m h(abe)t ad carne(m). // It(em) si a(n)i(m)a i(n) carc(e)re ponetur t(em)p(or)i igne i(n)fernali nu(m)q(uam) ardet. (er)go si no(n) e(ss)et mag(is) actiua caro q(uam) ignis. si no(n) inficiat a(n)i(m)a(m) n(is)i hoc n(on) e(st) n(is)i p(ro)pt(er) affect(i)o(n)em ip(s)i(us) a(n)i(m)e ad carne(m) et sic v(ide)t(ur) e(ss)e o(rigina)lis culpa (con)trahit(ur) medi(an)te appetitu a(n)i(m)e et uol(unta)te. S(ed) h(oc) p(e)cc(atu)m q(uo)d (con)trahit(ur) a uolu(n)ta te a(n)i(m)e e(st) p(e)cc(atu)m actuale. (er)go p(e)cc(atu)m q(uo)d p(ar)uuli (con)trahunt no(n) debet dici p(e)cc(atu)m o(rigina)le s(ed) actuale. // It(em) si p(e)cc(atu)m o(rigina)le e(ss)et a uol(unta)te ip(s)i(us) a(n)i(m)e (er)go p(u)niend(u)m e(ss)et p(e)na actuali. Si (er)go no(n) p(u)nitur p(e)na actu ali s(ed) p(e)na da(m)pni sic (con)tra uidet(ur). (er)go no(n) u(idetur) q(uod) a uol(unta)te a(n)i(m)e [struck]. // It(em) n(on) a uol(unta)te sunt p(r)i disparata q(uod) e(ss)e(n)t q(uod) s(un)t a n(atur)a et a(n)i(m)a ut app(aret) s(ed) aliq(ua)ntu(m). si (er)go o(rigina)le p(e)cc(atu)m corp(or)is d(icitu)r o(rigina)le q(ui)a e(st) a n(atur)a. (er)go no(n) e(st) a uol(unta)te p(ro)p(ri)a. // It(em) p(e)cc(atu)m q(uo)d e(st) a p(ro)p(ri)a uol(unta)te p(er) p(ro)p(ri)u(m) actu(m) e(st) (con)missu(m). n(is)i mi(n)i(m)a p(e)cc(at)a p(er) p(ro)p(ri)u(m) actu(m) (con)missu(m) s(ed) n(on) p(er) p(ro)p(ri)u(m) actu(m) dimitta tur. (er)go si o(rigina)le (con)trahitur ex a(n)i(m)e uol(unta)te n(on) n(is)i i(n) p(ar)uuli p(er) baptis(mu)m delet(ur). q(uo)d s(ed) e(st) (con)t(ra) fide(m) relinq(ui)t(ur) q(uod) p(e)cc(atu)m o(rigina)le n(on) (con)trahit(ur) a p(ro)p(ri)a uol(unta)te // It(em) si (con)trahi(tur) p(ro)pt(er) uol(unta)te(m) aut p(er) s(imi)le a(ut) p(er) delibatia(m) q(ui)a i(n) ip(s)o i(n)sta(n)ti
n(on) p(otest) d(e)libat(i)ua

c(r)eatio(n)is unit(ur) a(n)i(m)a carni. no(n) p(er) s(imi)le q(ui)a s(imi)l(is) uol(unta)s s(em)p(er) e(st) recta et sic m(od)o p(er) q(ua)m r(ati)o(n)e(m) i(n)ficiat(ur) ac(tione) d(e)c(lin)a(ti)o(n)is. s(ed) nullo m(od)o p(otes)t e(ss)e p(e)cc(atu)m p(ri)n(cipi)u(m) reddit(ur) id q(uo)d ip(s)e i(n) uo(lunta)t(e) ob q(uo)d cu(m) h(oc) ut o(rigina)le (con)trah(it) ex uol(unta)te u(e)l appetitu a(n)i(m)e. s(ed) h(oc) p(otes)t intelli(gi) (con)tingit. h(oc) tali i(n)tellig(enti)a q(uo)d ip(s)e spe ctat ad h(uius)mo(d)i p(ro)p(r)ietate et talit(er) ut spectet ad diuinis p(ro)bat(ionib)us. et s(e)c(un)do m(od)o ut sp(ec)tet ad fidi u(er)itatem. ¶ Cu(m) n. dup(lex) sit i(n) a(n)i(m)a appetitus uid(e)l(ice)t n(atur)al(is) et de libat(iuu)s s(ed) si sic i(n)tellig(itur) q(uo)d a(n)i(m)a p(ri)us debilet de(fe)c(t)u(m) i(n) i(n)fectio(n)e et ei (con)iungat uol(unta)s ex delibat(io)ne et ex h(oc) (con)trahat culpa(m) o(rigina)le(m). sic i(n)tellige(re) h(er)etic(u)m e(st) p(ro)pt(er) eo q(uo)d doctores cath(olic)i dicu(n)t q(uo)d a(n)i(m)a c(re)ando i(n)fundi(tur) et i(n)fundendo c(re)atur. et ap(osto)l(u)s Ro. ix. de Iacob et E sau loque(n)s dice(n)s a(n)te q(uam) a(li)q(ui)d boni u(e)l mali egi ssent et ce(tera). e(st) et ali(us) modus i(n) a(n)i(m)a appetit(us) s(imi)l(is) et p(ro)p(r)ie appetitu(m) dup(lex) p(otes)t i(n)telligi (con)trahi o(rigina)le. Vno m(od)o ut i(n)tellat(ur) (con)trahi ex carnis corruptione et appetitu a(n)i(m)e. q(uo)d corrup(ti)o carnis e(st) sic(ut) mali(ti)a s(ed) ill(iu)s appetitus a(n)i(m)e ad corp(us) q(ui) e(st) i(n) ad ip(s)am unio(n)e(m) et unio(n)em a(n)teceda(t) s(ed) ip(s)a se h(ab)eat i(n) re effic(ien)tis eo i(n) quo e(st) d(icitu)r p(e)cc(atu)m h(abe)t cau(sa)m efficie(n)te(m) et sic d(icitu)r (con)trahi o(rigina)le p(e)cc(atu)m a carne t(ame)n medi(an)te appe titu q(ue)m a(n)i(m)a carni alligat(ur) et quoda(m) m(od)o ei (con)descendit ac p(er) h(oc) ei se subiciat et sibi ce(de)t se(que)ntur. ut t(ame)n ex h(oc) dicat(ur) culpa illa e(ss)e acta s(ed) (con)tracta p(er) s(imi)l(e) s(ed) n(atur)al(e). q(ui)a ille appetitus e(st) appeti tus n(atur)al(is) n(on) t(ame)n cau(sa)t p(e)cc(atu)m p(er) se s(ed) cu(m) corrup(ti)o car nis adiu(n)cta q(ue) a(b) ip(s)a pare(n)te p(ro)pagat(ur) s(ed) q(ua)mu(is) et si p(ro)babilit(er) e(ss)e dic(tu)m uideatur. uult t(ame)n i(n) hac au(c)t(ori)tate deuiare q(ui)a p(ri)ncipale(m) ca(usa)m (con)tracti(oni)s o(rigina)lis pon(i)t ex p(ar)te a(n)i(m)e cu(m) s(an)c(t)i et doctores dica(n)t o(rigina)le p(e)cc(atu)m p(ri)n(cipa)l(ite)r traduci a(b) pare(n)te [struck] n(on) p(ro)paga mur n(is)i s(ecundu)m carne(m). alio m(od)o i(n)telli(gitur) p(e)cc(atu)m o(rigina)le (con)trahi ab a(n)i(m)a p(er) s(imi)le appetitu(m) ip(s)i(us) a(n)i(m)e ad carne(m) ita ut p(ri)ncipal(ite)r s(ed) ponat(ur) ex p(ar)te carnis et appe titus ille n(atur)al(is) sit ca(usa) s(ine) qua no(n) s(ed) n(on) q(uo)d (con)tribuit ca(usa)e et n(on) e(st) pone(re). n(is)i q(ua)n(do) n. caro p(ote)st a(n)i(m)a(m) i(n)ficere n(is)i a(n)i(m)a h(ab)eret s(imi)le colli(ga)t(iuu)m ad ip(s)am. ill(iu)s a(ut) colli(ga)t(iuu)m no(n) e(st) n(is)i p(er) appetitu(m) ip(s)i(us) a(n)i(m)e ad corpus p(er) q(uem) a(n)i(m)a a(d) (h)o(c) alligat(ur) carni ut sic d(icitu)r s(upra) fuit sup(ra) n(on) p(u)nitur h(ab)et p(er) q(uam) carne(m) regat(ur) nec h(abe)t d(e)orsu(m) [struck] carne(m) et ac p(er) h(oc) captiua(m) i(n) s(er)uitute p(er) q(uo)d p(ro)pt(er) h(oc) simp(li)c(ite)r (con)ced(en)d(u)m e(st) p(e)cc(atu)m o(rigina)le e(ss)e (con)tractu(m) et nullo m(od)o d(icitu)r dici actu(m) q(ui)a h(oc) ip(s)u(m) n(on) fi(eri) i(n)dicat. q(uo)d d(icitu)r p(e)cc(atu)m o(rigina)le n(on) actuale d(icitu)r s(imi)le n(on) uol(unta)riu(m) et inde (con)ced(en)d(a)e su(n)t r(ati)o(n)es que ad p(ar)te(m) p(ar)te(m) i(n)duc(untu)r // ad i(d) u(er)o q(uo)d o(biicitur) q(uo)d n(on) p(otes)t fi(eri) h(om)o malus ab alio d(icen)d(um) q(uo)d aug(ustinus) i(bi) lo(quitur) de alio agente q(uo)d q(uo)d e(st) i(n) a(n)i(m)a q(ui)a n(on) e(st) n(atur)alit(er) alligatu(m) ei q(ui)a d(icitu)r fi(eri) deterius sicut no(n) e(st)

vel n- q(ua)mu(is) n(on) anteceda(t)

o(rigina)le p(e)cc(atu)m n(on) dicit s(anctus) n(is)i ex aliq(uo) appetitu n(atur)ali s(ed) ex corrup(ti)o(n)e carnis

a quo

p(er)

et x

ferri

aut

in proposito nam caro illa habet colligantiam cum spiritu per illum
appetitum innixus ad altum. Ad id quod obicitur primo originale
est aut originale proprium aut originale alienum. Dicendum quod originale alienum
ad id est non quod subiungit quia non sumus nisi per quod in illo Adam.
Dicendum quod unum est quod sumus in eo illi — possumus sed quod Adam per
quod reductum est ad simplex propositionem iustitie. Nam
cum prius essemus in potentia nec sumus entes in actu. Sic
originale peccatum plus quam erat per quod cum ipsi plus generationem
in ipsa — per propagationem unione que adiungitur recipit
esse peccatum super. Non requiritur ibi actualis vel nova delibera
tio sed sufficit ipsa propagatio et anime ad carnem coniunctio.
Ad id quod obicitur quod simul non patitur abiectio. Dicendum quod est per
virtutem in hunc modum quod non est illius colligancia. Ratio non est
locum in proposito quia ibi colligancia sit anime ad carnem
sicut dictum est super. Propositio sed tamen dicitur quod Adam aliquid non me
ruit. Sed melius patebit cum agetur qualiter salvatur
divina iustitia in unione anime ad carnem. Ad duas
ultimas rationes patet per ea que dicta sunt. Nam si angelus
poneretur in carne infecta et anima innocens poneretur
in flammam ... ille inficeretur ... illa patitur. Sed hoc non est
propter defectum appetitus deliberati. Sed propter hoc quod non esset in
appetitus non colligantia illa et sic hac non potest anima inqui
nari infici. Sicut prius dictum est. Exemplum hoc non sit cum puna
consilis n. appetit illius salvaret in anima ad carnem
si homo stetisset tamen anima nullam culpam contraheret.

Tertio queritur utrum caro ipsa inficiatur ex propagatione
tantum vel ex propagatione et libidine. Et quod ex libidine
videtur per auctoritatem Augustini De fide ad Petrum: peccatum originale non
transmittit ad parvulos propagatio sed libido. Si ergo anima
ex feditate carnis contrahit originale illa feditas est in car
ne non ex propagatione sed ex libidine. Item magister in
libro ... pollutio quedam est in carne quod in fervore coitus
parentum concupiscentia libidinosa contrahit caro dum concipitur.
Ex hoc apparet quod feditas illa in carne non est ex propa
gatione sed ex libidine. Item Christus de luce virginis conceptus
est in massa humani generis et tamen non habuit illam fedi
tatem in carne nec originale in anima. Ergo talis feditas in anima
in carne non est quia caro Christi in carne fuit esset in ea feditas
non peccatum originale ... Ergo si propagatione hominis ex homine
est traductio originalis hoc non est ratione ipsius propagationis
sed ratione adiuncte libidinis. Item si fieret propaga
tio absque libidine tamen nulla esset ingeneratio ex per
versitatis generantis. Si autem nulla esset ordinatio ex per
versitatis generantis nulla esset fedatio in semine et sic
non esset feditas in carne nec in anima contraheretur originale.
Si ergo caro inficiatur et viciatur hoc non est ex propaga
tione tantum sed ex libidine. Sed contra: originale peccatum contrahimus quia
in Adam peccavimus eo modo quo in ipso eramus. In ipso autem er
amus secundum propagationem non secundum libidinem. Ergo tantum originale quod

carnis feditatem propagatione contrahimus non libidine. Item
libido respicit parentes proximos. Sed originale in ductione
respicit non parentes tantum sed contrahitur originale a primo
proximo sed ab Adam. Ergo videtur quod ipsa libido que est in genitu
ris vel nichil facit ad transfusionem originale peccatum. Item posito
quod coniuges sancti ex caritate coirent absque omni pravitate in
libidine que est nostris in prohibitis et aliqua culpa. Ergo pater
eos generaret absque libidine. Ergo si traductio feditatis car
nis vel originalis propagationis esset ratione libidinis proles genita
non haberet sic originale culpam. Item si traductio
originalis esset ratione libidinis ergo ille qui cum maiori libidi
ne nascitur maius haberet originale. Sed natus ex adulterio
cum maiori libidine generatur quam ille qui nascitur
ex legitimo matrimonio. Ergo videtur quod maior esset in eo originalis culpa.
Si ergo corruptione originalis peccati omnes corrumpuntur equaliter
videtur quod talis corruptio non traducitur propter libidinem.
Item ponatur quod semen diffunderetur aliunde virginis
et funderetur infra vasculo mulieris ita quod vir non sentiret
delectationem. Non mulier esset ibi plus conceptio absque libi
dine. Ergo talis proles non haberet peccatum originale. Quod si hoc
absurdum videtur ponere et in talibus quod omnes ex semine Ade generati
sunt corruptione. Non in eo solo qui conceptus ex virgine
per virtutem supernaturalem non viri feditatem carnis vel originale
peccatum transmittere ad posteros libido sed propagatio.
Quod sic expresse dicit Augustinus in libro De fide ad Petrum et
magister dicit ibidem. Feditas carnis et infectio originalis non
tamen ex lege propagationis sed et ex feditate libidinis
unde Augustinus dicit peccatum in parvulos non transmittit pro
pagatio sed libido. Non feditas nec humane facit homi
nasci cum peccato. Sed feditatem libidinis ubi fatetur ubi
in alienis ... obviat ... modo ex libido ... dicitur.
Uno modo libido dicitur in proprie voluntas ... quomodo
dicit Aug. In libro De ... mens ... videmus in toto
maleficia ... generatur in libidine dominari. Hic est ... in
propria ... alio modo libido dicitur delectatio immoderata.
Quod dicimus maiorem esse libidinem in opere venereo ...
tione quod alterius prolem. Tertio modo dicitur libido corrup
tio viciosa quoniam dominus est in semine et in virtute generati
va ex actu generandi. Sicut ipsa vis generativa dicitur ei
corrupta et infecta. Omnibus hiis modis contingit
libidinem esse in actu generationis humane quoniam in eo
corruptio viciosa et delectatio immoderata et ... pro
babilissime prima tamen libidinem sed est propria voluntas contingit
generari fieri potest et sine peccato sed est immoderata delectatio
vel aut numquam fuit ... numquam fuit generatio humana ...
... dicitur quod peccatum non transmittit ad poste
ros sed propagatio. Sed libido sed non in alii de libidine
... tertio modo. Et sic patet ad omnes que ad
ducuntur ad contrarium per hec. Nam per auctoritatem ...

que ostendunt originale

que ostendunt orig^le^ tantummodo per libidinem / locus de li
bidine et acceptatione tacta / rationes vero ad oppositum
procedunt de libidine et acceptatione post factis per ipsum
tractatam omnes et singulas.

Interea ista sunt dubitationes circa litteram. Et primo quod dicitur
quod magister quasi in littera. Et hoc quod solum vitium est orig^le^ in
carne sit culpa vel pena. Solutio non videtur ipse redicere
ad eadem proposita, quia hic insolutum nec dictat quod
sit culpam, dictat quod sit pena. Et videtur quod neu
trum sit / culpa non est, constat. Pena non videtur esse, quia pena
est in ea sola natura, que natura est in qua iustitia nata est
esse, et iustitia in ea solum qua et beatitudo est na
ta esse. Hec autem est sola rationalis creatura. Ergo cum advenit
ante^ce^ nullus punitur, ergo non videtur esse pena. Et hoc non est, quia
cum sit ex corruptione sequens ex culpa radicis talis sit
penalis, videtur talis corruptio esse pena. Item cum omnis
maledictio sit sit pene vel culpe / et semen erat ma
ledictum, sicut dicitur Sap. xii. et Aug. exponit illud "Ipso
nolite eum". Ergo etc. Responsio est ad hoc breviter quod magister
ad istam questionem valde caute et notabiliter.
Non enim sustinuit quod sit pena vel sustinuit quod sit culpa,
non tamen negat. Non enim actualiter est pena vel culpa
corruptio illa sive feditas / quoniam pena sub ratione
pene et culpa sub ratione culpe vel ultimatum rationale.
Nec tamen negat quod sit pena vel culpa / quia adven
quod radicem habet et utrumque quodam modo est ea. Anima enim
ex unione sui ad carnem et ratione illius feditatis
contrahit penam et culpam et culpam / vel culpam vero contrahat pro
uteres quod videtur pene / non magister utrumque comprehendit
vocat eam vitiositatem / sive carnis feditatem. Et
per hoc patet responsio ad utrumque partem quia quodam modo
dicendo est pena / quodam modo non. Item queritur de
hoc quod dicit feditas maior videtur in carne concepta
seducta quam in eo qua seducitur. Si enim hic unum est / cum
orig^le^ contrahatur ex illa feditate, videtur quod maius sit orig^le^ in
uno quam in alio. Item illa proprietas est intensior in
effectu quam in causa / quoniam est una in utroque. Ergo si feditas
in carne traducta / cum ab eo a quo seducitur non
videtur magister dicere verum / cum dicit quod maior est hic quam in.
Responsio. Cum dicit magister quod maior sit feditas in
carne quam seducitur / in carne quam eius seducit, hic
intendit quod ad carnem quam est talis membris quam generare
hoc dicitur quia in illa non est quod a contrario infecto / propter quod
semen in genitum et in illa via descendens maiori
infectione inficitur / quam alii humores / quod manifes
tat pruritus et fluor coitus / sicut ipse dicit in littera. Non
vult dicere quod semen ex quo generatur prius tamen te
quod maius sit orig^le^ in plene / quam fuit in parte. Et in ipsa responsio
ad eius / sed hoc planius explicabitur cum agetur in ipsius

dec^ti^ orig^lis^ // Item queritur de hoc quod dicit. Non quia ex
carne certa aliqua concepti sumus vel peccatum tenemus.
Et est quod vitium si aliquis homo fieret de carne a de corruptione
preter legem generationis. Utrum contraheret orig^le^ et quoniam non
magister dicit in littera. Et hoc ipsum videtur Aug. dicere contra pe
lagianos non dicunt quales tunc essent tales et tamen hoc quo
non per seriis spiritionem et per se semen quod viciatum est sicut
scriptum est. Semen est maledictum ab initio et per Ecla
rius / natura non contrahit non potest protoplaustus sine seminis
effusione. Sed Augustinus forte quod prius illa via non videtur
quod contrahet orig^le^ / huius hic videtur quod si tota caro a de cor
rupta fuit et fedata / multo culpe et ut per rationem quod
peccatum contrahet si fieret de alia parte / sicut fit de costa per to
tum corpus prius fabricatum est ex carne et constans quod
feditas illa non purgatur propter diversitatem organizationis.
Ergo si anima orig^le^ contraxit qui iuncta est per illi corpori ex illa
parte ratione videtur quod contrahet illa anima que coniungetur cor
pori illa carne formato / in nulla forte esset purifica
tio. Responsio quidam tenent quod contrahet orig^le^ propter hoc quod so
lum non est corruptio et fedatio in parte / sed tota caro a de
vel tenet oppositum / dicentes quod etsi sit in omnibus membris
corruptio penalitatis: corruptio tamen feditatis que est principium orig^lis^
in parte generativa consistit / quod quamvis dicat non est mag
nis faciendum quia nullus est genitus preter legem propaga
tionis ex semine infecto / non solus / de quo tamen est quod non
habuit orig^le^ peccatum / vim ptum tertium est adherere verbis
magistri / propter hoc quod magister consonat verbis Aug. Unde
si homo fieret ex aliqua parte vel et in alia forma sumpsit ex eo
ita vim postquam peccavit / penalitatem aliquam haberet / · non de hiis ex fide concepto ingeniali
non tamen peccatum orig^le^. Nec valet quod obiciat de corruptione pene,
nam etsi in omnibus membris sit corruptio penalitatis,
corruptio feditatis est in solo semine / ratione infectionis
principalis / que est in vi generativa. Quare autem vis illa sit
infecta / magis quam alia dictatum est supra. // Item queritur de
hoc quod dicitur. Ecce in iniquitatibus conceptus sum. Ex isto enim
non videtur colligi quod actus matrimonialis non quod absque
peccato haberi fieri. Et hoc ipsum videtur Paulus. xxiiii. dec.
d. generales coniuges propter libidinem suo uti mancipa
vit / ut mortui non valeant / si ipsa defuerit deficient.
Ad valentiam praeceptis quod habet non est sine ardore libi
dinis. Sed contra hoc est / quod omne mandatum dei potest
absque peccato impleri. Ergo preceptum absque peccato preceptum / ~~absque~~
~~peccato~~ potest homo adimplere dei // Ad hoc breviter dicendum
est quod actus matrimonialis potest fieri absque omni peccato / maxime
cum fit cum generande prolis / vel reddendi debiti et illud
verbum plus intelligitur de peccato orig^li^ in prole / non de peccato ac
tuali in parente / et similiter verbum Aug. in illud de libidine
quod est pruritus carnis. Non quod est in pluritas volun
tatis. Et hoc simpliciter est pena que culpa. Et de hoc planius dictat

i. ius. incitatum demio.

iam superius dictum est peccatum originale etc. supra ostendit
magister quid sit peccatum originale et unde traducatur. In hac parte
intendit ostendere qualiter curatur. Dividitur autem pars ista
in partes duas. In quarum prima determinat magister quomodo originale
peccatum habeat in baptizato, quod est opus divine misericordie.
[margin: delere aie] Secundo vero determinat qualiter in ipsius infusione et punitione
salvetur rectitudo divine iustitie, ibi: Solet etiam queri quia iustitia
teneat etc. Hec autem facit quia in baptismo concurrunt vie domini misericordia et veri-
tas. Et in eo misericordie benignitatem manifestavit et comprobavit
equitatem iustitie. Prima pars dividitur in tres par-
tes. In prima ostendit quomodo in baptizato deletur peccatum originale quantum ad reatum.
Secundo vero qualiter carnem habet ex parte carnis, ibi: Solet etiam queri
utrum etc. ipsius carnis etc. Tertio vero determinat de pena que
remanet in utroque, videlicet de concupiscentia, a quo sit et
quid ab actore, ibi: Solet queri utrum concupiscentia etc. Similiter
secunda pars principalis tres habet partes. In prima parte determinat
utrum Deus ex iustitia deleat culpam originalem quam eis
putavit. Secundo vero querit cur Deus ulterius animam illam corpori ma-
culato coniungat, ibi: Si vero queritur cur Deus qui fecit ipsam
etc. In tertia vero determinat quomodo creatur anima, utrum a suo
auctore, ibi: Aliquando solet queri utrum anima etc. Et
et sic in universo magister in presenti distinctione duo principa-
liter determinat: quarum unum est quare originale peccatum deleatur
per opus divine misericordie; aliud est qualiter conservetur salva equi-
tas divine iustitie; et omnia que determinantur in parte ista possunt
reduci ad ista, quorum primum est qualiter deletur originale,
per quod manifestum est a quo sit ipsa concupiscentia. Secundum vero
est qualiter in infusione anime et originalis culpe imputatione
salvetur divina iustitia. Ad intelligentiam eorum que hic in parte
in textu hic quod est de prima parte, querit quomodo deletur originale
per baptismum et de modo concupiscentie remanentis. Secundo de
equitate divine iustitie in infusione et punitione anime.
Circa primum queruntur duo: primo utrum baptismus deleat originale
quantum ad culpam que est in mente. Secundo utrum deleat quantum
ad reatum carnis que est in carne, ibi: Circa secundum sic proceditur.
Utrum baptismus deleat originale quantum ad culpam; et quod sic videtur.
Jo. iii. Nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritu sancto
non intrabit in regnum Dei. Ergo non est propter culpam actua-
lem in parvulis. Ergo si hoc est, erit propter culpam originalem. Et
post baptismum non privatur parvulus regno celorum.
Ergo necesse est quod in baptismo tollatur illud quod prohibebat ipsum
in dignam visionem Dei. Ergo etc. Item Ro. vi. Quicumque
baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius bapti-
zati sumus. Et post: Qui enim mortuus est peccato iusti-
ficatus est a peccato. Ergo per baptismum mortui sumus
peccato, sicut Christus semel mortuus est peccato. Item hoc ipsum
videtur ratione, baptismus enim est sacramentum virtutis et novi
legis. Ergo sicut in baptizato hoc lavat exterius, similiter
lavat interius. Sed quod in baptizato puer interius lavatur
vel quod interius a peccato originali mundatur. Item in bap-
tismo efficitur homo membrum Christi et regeneratur generatione
spirituali. Sed quod membrum Christi est non potest quamdiu
manet in peccato mortali; videtur quod per baptismum originale dele-
atur quantum ad culpam. Sed contra: Si in parvulo est deletur macu-
la peccati sive deformitas animi quamdiu ma-
net privato boni, que delet in eo. Sed in homine
post baptismum manet carentia illius originalis iustitie quam fu-
it in Adam initiatum in homine. Ergo per baptismum non dele-
tur macula originalis culpe; maior manifesta est per ipsam
peccati diffinitionem, minor manifestat per ipsam experientiam,
quia manifeste videmus quod post baptismum caro spiritui
non ita subicitur sicut in Adam subiciebat. Item
in peccato actuali est macula peccati deleri quamdiu manet actus
peccati, sicut manifestum est; numquam enim alicui remittitur
peccatum fornicationis quamdiu est in actu fornicandi. Sed
post baptismum manet originale quantum ad actum, sicut dicit
magister. Ergo in peccato originali est quod in baptismo deleatur quantum ad cul-
pam et reatum. Item concupiscentia post baptismum
culpa est. Sed quales sunt actus, tales sunt ha-
bitus. Ergo concupiscentia que remanet post baptismum est culpa. Sed
non est culpa actualis. Ergo est culpa originalis. Ergo per
baptismum originalis culpa non deletur quantum ad culpam. Item
culpa est initium pene. Ergo si non cessat culpa,
non removetur pena. Sed ergo post baptismum remanet
pena debita originali, ut puta mors et consimiles pene;
non videtur quod per baptismum fiat deletio originalis culpe
quantum ad maculam. Quod si tu dicas quod macula peccati
deleta, post remanet reatus in anima obligata
ad penam pro culpa precedente, ut tunc quod originale rema-
net quantum ad reatum, male. Sed dicit magister quod
quod originale transit reatu et remanet actu. Item quod
sic dicit magister in littera, et accepit a beato Augustino duplici
ratione: dicitur originale remitti in baptismo, quia per gratiam
baptismalem vicium concupiscentie debilitatur atque extenu-
atur, ut iam non regnet, et quia reatus ipsius solvitur.
Ad hoc autem ubi intelligentia, notandum quod iste ubique duplex potest
intelligi, et utroque modo satis probabiliter. Uno
modo sic, sicut aut dicit in libro de baptismo parvulorum,
originale est concupiscentia sive primitiva concupiscentie, et hoc ipsum
magister dicit in littera; hec autem concupiscentia prout dicitur ex
originali peccato nominat appetitum boni commutabilis in terra
inordinatum, et ideo hinc est ista, quod originale peccatum
non tantum est culpa, immo est pena, et quod culpa est, dicitur privatione or-
dinis debiti, in quantum vero mors est, non tantum dicitur debi-
ta privatio, sed dicit ordinis iustitie subversionem;
adhuc et quod concupiscentia in aliquo dicitur culpa originalis,
necesse est quod dicat necessitatem concupiscendi sive appetitum.

In baptismo deletur originale quantum ad: feditatem animi — donum sanctificationis gratie; defectum anime; privationem iustitie et obligationem debiti; inclinationem concupiscentie ad vetitum.
Quid est in peccato originali

Tres baptismus habet: purificare a carnis feditate; renovare a carnali decrepitudine; absolvere, ut precipue hoc medicamentum absolvat ab obligatione debiti; iuvare ad lectum, ut pro temptatione diminuat concupiscentie; ad bonum inclinare contra concupiscentie seditionem.

Respondeo: Dicendum quod in peccato originali duo sunt, scilicet carentia iustitie loco forme et concupiscentia loco materie. Sed oppositio carentie iustitie est
non enim comparatur totum iustitie carentia. Concupiscentia vero opponitur efficientie, in quantum inclinat ad oppositum. Inde
est quod in baptismo culpa originalis totaliter tollitur, scilicet formaliter, unde definitur esse peccatum, sed remittitur solum quantum ad materiam,
non tamen totum peccatum, non synecdochice, sicut non totus homo, anima separata.

in moderantiam, cum debito non concupiscendi. et cum dicitur
quod carnalis appetitus perficit spiritum. et quia utrumque
horum est in homine ante baptismum. habet enim debitum non
concupiscendi. quia cum adhuc tota humana natura in Adam fuerat
obligata, et illa obligatio aliquando fuerat re-
laxata. habet et dominium, quia gratia destitutus vivatur
lege membrorum. hic est quod habet in se originale peccatum. sed
autem homo baptizatus, tunc gratia infunditur et merito pas-
sionis Christi cuius efficitur membrum per baptismum, ab illo
debito solvitur. gratia enim exigit caritatem et dat ei
potentiam ut non vincatur a concupiscentia. et per hoc affectus eius do-
minium. et hinc est quod quia in baptismate tollitur
concupiscentie dominium et solvitur non concupiscendi de-
bitum, quod omnino aufert reatum culpe ab ipsa concupiscentia.
at remanet. et hinc est quod magister dicit, quod originale in baptismo transit re-
atu et remanet actu, quia et si remaneat concupiscentia,
non tamen remanet prout est culpa et obligatoria
ad penam. hic est etiam quod magister dicit, duplici
ratione in baptismo peccatum minus deleri. et quia vicium con-
cupiscentie extenuat. et quia reatus solvitur. alii autem dicunt
intellectum verbum concupiscentie ut intelligamus sicut supra dictum
fuit, in originali culpa reperiri conformitatem quandam ad cul-
pam actualem. sicut enim videmus quod in culpa actuali
est conversio et aversio, et ipso actu peccandi et ipso
peccato peracto est proinde habitus relictus et quedam habilitatio
ad actum peccati, sic in originali intelligimus esse debite
iusticie carentiam et concupiscentiam, et quod ad modum in actualis
proinde habilitatis rationem est ipsum peccatum, sed formaliter loquendo
ipsa vero habilitatio sive pronitas ad actum peccati non
est peccatum, nisi materialiter loquendo. et propter hoc quod non est culpa
nisi quod diu manet ibi proinde. sic intellectum est propositio.
et quia ad modum in actuali peccato deleto, cum gratia in-
funditur statim removetur culpa, sed quantum est
deformitas et proinde. nichilominus tamen similiter cum hec manent
quedam pronitas ad actum, licet remissa, et huius po-
tissime qui peccaverunt pro consuetudine. sic
cum gratia baptismalis est infundit anime, statim remo-
vetur originale peccatum, et cum tamen quod erat carentia de-
bite iusticie statim simul cum gratia est iusticia, simul cum ea
et iusticia. concupiscentia vero non omnino tollitur sed minuitur.
et propter hoc quod pronitas ad culpam simul potest stare cum gratia,
quia sicut dictum est non erat ipsum peccatum loquendo formali-
ter, sed materialiter. cum autem excludit carentia debi-
te iusticie per gratiam baptismalem, remanet concupiscentia reatum
pene. et hic est quod dicit magister, quod transit reatu
et remanet actu, quia iam non est culpa propter quam sit homo
dignus pena, sed pena est excedentia culpa
relicta. et pro tanto dicit quod originale peccatum duplici
ratione dicitur remitti in baptismo, et quia concupiscentia extenuatur

extenuatur, et quia debitum solvitur. solvitur namque de-
bitum. dum per iusticiam gratie recompensat iusticiam originalis
iusticie. concupiscentia vero remittitur, dum potestas datur spiritui
per gratiam regendi et vincendi carnem. concedende sunt
igitur rationes ostendentes peccatum originale quod ad culpam
deleri in baptismo. // ad illud quod quod post obiciunt
quod manet proinde originalis iusticie, respondendum quod debitum
solvitur merito passionis Christi et recompensatio fit
gratia sancti spiritus, scilicet quam deus dat anime. et quod plus acceptat
quam iusticiam originalem. // ad aliud quod obicitur quod manente
actu in quo consistat plena ratio culpe sicut in
actu fornicationis non potest deleri culpa. dicendum quod
non est de actu in quo consistit plena ratio cul-
pe, sicut in actu fornicationis consistit consummatio
illius peccati. actus autem originalis peccati notatur hic
concupiscentia sive necessitas concupiscendi. et licet non manet
prout in ipsa est illius peccati consummatio dicendum, quod dicitur
est enim manens quod ad dominium. non est manens quod ad non
concupiscendi debitum. dicendum est sic in aliquo casu post
deletionem et dimissionem peccati luxurie manet
potest aliqua pronitas carnalis concupiscentie, et talis
in actu concupiscentie existens salva ratione castitatis, sic
in proposito intelligendum est. ad aliud quod quod concupiscentia
post baptismum est peccatum, dicendum quod verum est. sed oportet intelligere
quod illa concupiscentia que provocat ad concupiscendum sit peccatum.
et sufficiat. sed sufficit quod sit peccatum vel ex peccato
relicta. quoniam ergo dicimus quod quales sunt actus tales sunt habitus,
sed intelligendum de habitibus generatis ex actibus frequentatis, sicut
de habitibus consuetudinibus. concupiscentia vero illa que post
baptismum remanet, non est generata ex frequentia con-
cupiscendi, sed ex carnis corruptione. et ideo non habet
rationem culpe sed pene. quia vero ad malum inclinat
propter viciositas quod penalitas appellari debet.
// ad primum quod obicitur quod remota culpa debet per consequens removeri
pena. dicendum quod illud verum est de pena
eterna et eius reatu, de aliis vero penis temporalibus
hic non oportet, sicut in sacramento penitentie, in quo
et si deleatur culpa in contritione, non tamen obligatur
homo ad satisfactionem, quia deus enim remittit offen-
sam, adhuc querit emendam. et si tu obicias quod in
baptismo est plena remissio, unde delentur actua-
lia quod ad penam et culpam, et ita multo fortius originale.
ad hoc satis planum est respondere. sed hic questionis dictatio
non spectat ad locum istum sed ad quartum librum sententiarum
parte in qua agitur de baptismo, quod ad effectum et de eius
tamen in veniet, quare habet in baptismo aliquibus dampnantis absol-
vitur et aliquibus dampnata vero non. et quia superfluitas vitan-
da est et in singulis suis locis tractanda sunt tamen propter ordinem tamen pro-
lixitatem ad presens omittendum est. post hoc queritur

Credo q̄ oriīle pc̄m p baptm̄ deleri hāt q̄ adāu, ꝛ q̄ sic,
ut p v'bū dāsin q̄ dic̄ q̄ duo sūt ī bapt̄o.
corrīmcia duob; que sūt in hōīe. art. n. sic.
q̄m duplex ē hō exatā ꝛ corp̄ duplicē dedit
ꝯgruitōm. pag̃ ꝛ sp̄m. sc̄it q̄ ꝑ ymaginē
ꝛ silitudīē ē renouatr ag̃ ī ꝑ sp̄c gr̄uiz corp̄
apio ꝑgante, ꝛ a corrupc̄ne lūante. Si g̃ cor
rupt̄o cā ē orīl' pc̄ti ꝛ inficiendi. ut q̄ orīle pc̄m
nō solū deleat q̄ adāu pā. Itm̄ potētior
ē ꝑ in satisfaciendo. q̄ fuit adā in corrupēdo.
sic dr̄ ro. v. nō sicut delictū ita ꝛ donū. ex
quo innuit q̄ mlt̄o mag̃ fuit donū q̄ deli
ctū. g̃ si delictū adē nōn tm̄ potuit hōīez
īficere ī se sz ꝑ ut ē p̄m altius. ut q̄ bapti
sacm̄tū nō tm̄ curet hōīez ī se īficē. sz eciā
ꝑ ut ē altius ꝑn̄. Itm̄ nō remouetur
effc̄us ꝑsistente cā. g̃ si baptm̄ remou; ip̄z
orī pc̄m ab hōīe, nc̄ce ē q̄ cām orīl' pc̄ti exc
ludat ab ip̄o. ꝛ sic ut te q̄ bapt̄ nō tm̄ tū
dat ī alm̄ orīle pc̄m. It nō sufficeret cu
rat morbū q̄ relīqt radicē morbi. g̃ aut
ꝑ nō ē ꝑfc̄s medicus. aut si ꝑfc̄s medicus,
ē ꝑ medicināz sacm̄ti bapt̄, nō solū expiat
orīle pc̄m q̄ tū adē l'pū. sz ꝛ q̄ adāu ꝛ si hoc
g̃ baptm̄s ꝛc. It tal̄s fructus sūt q̄l'
ꝛ arbor ꝛ radix. vn̄ dr̄ ī m̄. vij. nō pt arbor
bona fructus malos facē. ꝛ ap'. ro. xi. si ra
dix sca. ꝛ rami sci. g̃ si orīle delictū ē ꝑ pen
te. ꝛ ꝑens ē ꝑificatus. ut sū. q̄ ꝑificetur
ꝛ ꝑles. ꝛ si h' aū orīle nō delet simul. g̃ adāz
p baptm̄ aū si delet q̄ tū adāu pā. delet ꝛ
illt̄ q̄ adāz. Si tu dicas q̄ bapt̄ nō ꝑificat
hōīez abo orīle iq̄ ē corrupt̄o nāus, sz in q̄ est
corrup ꝑsonat. ꝗ. si oppositū ē cā oppositi, ꝛ
ꝑpōit ē cā ꝑpōiti, sz ꝑ corrupta corrūpit nām
g̃ ꝑ ī rōne. ꝑsona sanata sanat ꝛ nām. It
si q̄s curet aliq̄ alep̄, q̄ lep̄ ē morb; hedita
rius, sz ip̄o q̄ alep̄ curat, dat ei pōm gnandi
filiū sanū. g̃ ꝑ ī rōne si orīle morb; ē hedi
tarius. ut q̄ n̄ deleat qm̄ aufert illa corrup,
ꝑ qm̄ orīle in altm̄ trāsfūdat. sz h' bap̄ ꝛ ꝑ
baptm̄ sentit ī se motus ꝯcupic. sz ꝯcupia
orīl hꝫ excitamus fedo ꝛ illa ē cā orīl' pc̄ti in
ꝑle. g̃ baptm̄ nō curat morbū orīl' pc̄ti q̄ ꝑ
ad radicē. It cā orīl' pc̄ti ī ꝑle ē ꝑrnc̄
carnē. sz grā sp̄s. s. respicit ꝑꝑ ꝑam̄ nitē,
g̃ si cā orīl' pc̄ti nō opponit ipī ꝑ sū. q̄ ꝑ
grāz bapal̄ē nō hāt remouē. Itm̄ sibi
ꝑrism̄ curarz orīle, nō tm̄ ī q̄ ē morb; ꝑl'

sz ꝛ ī q̄tū ē morb; nā'. g̃ pente bapt̄o nō orīl'
le bapm̄. Si g̃ unūqq̄ ī ꝑ ꝑa ꝑsona nc̄ce ē
baptī. ut q̄ ī bap̄ nō fiat delet̄o orīl' q̄tū
adāu ꝛ radicē morbi. It ꝑ pc̄m orī
hemus ignorāciā ī mēte ꝛ ꝯcupiaz ī carne
sz baptm̄ nō tollit hōī ignorāciā que se tenz ex
pte mētis. g̃ mlt̄o min' nec illā corrupc̄nez
q̄ se tenz ex pte carnis. sz illa ē cā orīl' g̃.
ꝛc. Itꝫ dō. q̄ diu ē aliqui cā orī. aū ꝑ ꝯsi
tutōm vnius hōīs ī se, aū ꝑ ꝑpatarz ip̄us
ad altm̄ ex ip̄o ꝑpagād. Si ꝑ modo lāti nū
sic sꝑ cā deletur orīle pc̄m, delet ꝛ cā orī ꝑ
cati, quātū ad hoc ut nōn possit dem ex ꝑs pc̄m
orīle cā ī maiā ī bapt̄ remittit. n. quodāmō
feditas carnis ꝛ ꝑ ꝯnis ꝑbitas sue tyrānidis
rōne cui' hēbat sp̄m in ꝑuitutē pc̄ti redi
gē, q̄ qd̄ nō pt facē post baptm̄ ꝑꝑ auxili
um grē, q̄ ibi datur sp̄ui ꝑ qd̄ ꝑsidz carni.
ꝛ effc̄us illius grē quodāmō redūdat ī ca
ne. Sz cū lcm̄ cā orīl' ꝛ altius ꝑpagād
~~sic p baptm̄~~ sic p baptm̄ nō delet orī q̄ adāu
sū radicē, ꝛ nō hꝫ potentiā ut cā ē, q̄ corrup
q̄ ē cā orīl' pc̄ti ꝑpagandi ē corrup n̄. sine
ꝯsistens ꝑ ꝛ ꝑ cum grāciā, q̄ hꝫ radicē in
carne. vn̄ orīle ꝑ ut ē ī cā ꝑ respiat nō
ꝑ ut q̄ ē ī ēa n̄ respiat grāciaz ī tuitē
carnē. grā q̄ sacmtal' ꝑꝑ respic̄ corrupc̄nē
ꝑ. ꝛ nō corrupc̄nē n̄ nō hꝫ ordīa dīrc, ꝛ h'
ē q̄ cū infunditur grā bapal', delet orī culpa
ꝑ q̄ erit pc̄m ip̄us ac remanet tn̄ aliqui
langor in carne, qui ē cā orīl' ī ꝑle. Si aū gri
q̄ remediū grē sacmtalis ordīatur di
uite ꝛ orīle ut corrupit ꝑ ꝛ nō ꝑ ut corrū
pit nāz. dō q̄ sunt medicus h' īstituit, ꝛ ne
ꝯgrua exigētē, tū ex pte medici, tū ex pte
egroti, tū ex pte medicamti, ex pte ī qm̄
media, q̄ sic dn̄s debuit nos curare ut sa
lutē nrāz unusqq; ab ip̄o ī medi̇ate ī se. ꝛ ꝑꝑ
ea dā baptm̄ delet orīle in hōīe ꝑm q̄d ē ī
diouū. n̄ ꝑ q̄ ē altius ꝑn̄. ut ex hoc unus
quisq; reddat obsequiū dō debite ꝛ magis re
ꝯgnoscit saluatōis sue bn̄ficiū ex pte egti ꝛ
ꝯuenīencia curat. dr̄. n. nemine uult saluare n̄
salua arbitri sui lib'tate. ꝛ iō talē efficaciā
ā dedit medicīo dedit, ut salua eēt lib'tas ei
mitu. li. ar. iō ꝛ ut fides hāt locū ī eo celitꝰ
dn̄s tacti sū eciā ꝛ iō nō curat n̄ morb
ex pte ī medīu iō ē. q̄ ī tuus regnāciā in
sacrīs ē ip̄a fides. vn̄ a fide passiōis dixt

ꝑ. q̄. rf. zic dr̄ anīl'. ī nōīe nā corrup ꝑam. ibi g̃ fit orī
ꝑ hoc ꝯcup̄ dn̄r ꝯsidari ꝑ. vl' ꝑ ut ꝑtinz ad corrupc
n sic ꝑ grām baptismū q̄z bn̄ tm̄ ꝑle minuit. tolli
ꝑ ut ꝑtinz ad corrup nē. sic n̄ tollit n̄ minuit
q̄ē ꝑ gm̄ n̄ tolli. sz tm̄ minuit h' est. q̄ n̄ opo
ꝛ ꝑ com. sz ꝑ ꝑdnancia. vn̄ g̃ ꝑdnante. ī ꝑ mi
ī q̄ ī chabat efficaciē ad oppōit grē. sz nō toll ī q̄
q̄dā ꝛ octo luctc.

Nō ꝯgenit' ꝛ alic
ꝑenal' remanē
pt baptm̄ ī
hōīs

humiliacōm. ꝯtche vij. humilato vna ī mē tui
Erudicōm. exc̄o n. q̄ indz ꝯ; expiene dic̄ unū pc̄m ab adā ꝯmissū sic ī ꝑo ꝛ ī tota ꝑ
posteritate ꝑuēū erudit ad timorē diuinū ꝛ ad fuga uicoꝝ. ī ꝑ adā exēpl' mēu.
Exercitacōm. vn̄ ꝯ die ꝯgite ꝛ rē q̄ nō hēat h' requic. G. ꝯnala quot h' ꝑ int ꝛ addu
addm̄ not acuis ut ꝯpllat.
Accelacōm. ꝑ ꝯpleplit sꝑ ꝑfr̄ eoz. pt accel. ꝛ sydꝰ ꝯsoluto reatu etnē dapnacōis
remanꝫ reat' tplis afflictōis, ut illa uita feruenc' ꝑat ubi nulla ē pena.
Excitacōm. ut ī iudic. hec sꝑ gūtel q̄ relinqt
Sublimacōm. aḡ. sz ho pt bapm̄ īratū est ī mor nō est; n̄ tot corde intum
net tot remunaceret scoꝝ

Tpu q̄
Sz ī q̄ntū adāu
ꝑ ī ꝯ

sacramentum habet efficaciam. quoniam gratia habet virtutes regenerativa
principaliter respiciat voluntatem et mentem. virtus autem generativa deci-
sionem carnis a carne. hinc est quod baptismus sanat vel
sanat originalem. sed quia est morbus personalis dicitur in ea dicitur generatio
quod inficiat post voluntatem remanente non corruptione
in carne et in vi generativa quae est causa transfundendi
originalem culpam. et sic patet quod per baptismum deletur originale peccatum
quantum ad culpam non tamen removetur causa transfundendi
originale in prolem. altamen sic rationes ostendunt quod ad
partem partem inducuntur et non concedende sunt. // ad
ergo quod obicitur de damno quod caro sit purgata in baptismo.
dicendum quod damnum tollit carnem purgatam quia feditas
carnis aliquo modo remittitur et non quia omnino tollatur
et illa remissione sua diminutionem feditatis purgationis
gratiae necessitatem propter hoc quod non est amplius cum culpa in
eo in quo est. non tamen per baptismum omnino feditas deletur.
cum non tamen fuit totus sit impurgatus. unde et in
parvulis probabile tamen est quod aliquo modo illa feditas
per baptismum remittatur. unde Hugo. videtur quod parvuli
baptizati non ita ferent aliis sicut non baptizati // ad
illud quod obicitur quod est magis fuit sufficiens ad satisfa-
ciendum quam adam ad corrumpendum. dicendum quod verum est. unde tamen
quia non dedit omnem virtutem sacramento quam dare potuit,
sed quam dare congruebat. non et si sufficientior esset, non
tamen dedit virtutem sacramento auferendi omnem corruptionem,
sed solum corruptionem personae. sicut non congruebat ut prius
ostensum est // ad illud quod obicitur quod non removet
effectus permanente causa. dicendum quod verum est de causa effi-
ciente et conservante. non de efficiente tamen dicitur est
et de existentia causae in sua dispositione in qua producere
effectum. in nullo istorum modorum remanet causa originalis,
sed quia feditas ipsa non est causa conservativa originalis causa
originale sit in anima separata. sed quia non remanet in ea
dispositione et intensione post quam anima corpori coniungitur originale.
ad illud quod obicitur quod non sufficienter curat morbum
qui relinquit radicem. dicendum quod hoc verum est quando ra-
dix morbi relinquitur quae non potest curari vel
mutari in eo qui curatur. non sic autem relinquitur radix
originalis peccati hic, quae quidem possit iterum morbum
illum causare in eo qui baptizatur. posset tamen et aliter dici quod
utile est relinquere radicem alicuius aegritudinis quando una
aegritudo fortior curat aliam. huiusmodi autem corru-
ptio quae remanet in carne occasio est vitandi
multa mala et per consequens faciendi multa bona.
sicut ostendetur in quaestione ubi tractatur de effectu baptismi.
ad aliud quod obicitur quod si radix est sancta et rami. dicendum quod
intelligitur per se loquendo. ut si sancta sit radix per se, ergo quan-
do baptizatus est et si sanctificet hominem non tamen sanctificat
eum per quod est principium aliorum. quia remedium illud curat modo

bonum personae non naturae sicut ostensum est. // ad illud quod obicitur quod
curato leproso datur ei virtus generandi sanum. dicendum
quod non est simile. lepra enim sicut et morbus hereditarius
quod non est alius morbus sed corrumpit personam et
corrumpit naturam. eo quod totum hominem inficiat ex parte cau-
sis non solum quantum ad nutritivam sed quantum ad generativam.
et ideo leprosus generat leprosum quia ita corruptus est et eo
humore generativus sicut nutritivus et quando homo
a lepra curatur utrumque humorem simul ipso sanatur. sed in
originali peccato est corruptio personae et naturae. ita quod utraque corruptio
tamen sunt divisae. corruptio personae respiciat liberam voluntatem.
corruptio naturae vero quod ab illa causatur respiciat generativam
virtutem. est enim natura vis insita rebus ex similibus similia pro-
creans. et ideo quamvis una istarum corruptionum per baptismum
cesset. non oportet quod cesset alia. et hinc est quod mundificatus
per baptismum generat immundum et pollutus. unde plus generate
plus conformatur dispositioni virtutis generativae quam dispositioni
voluntatis liberae. et ideo exemplificat aliquis quod sicut circumcisus
generat praeputiatum et ex grano mundo generatur granum
cum paleis. et hoc est quia omnia ista erunt in vi propaga-
tiva. et hoc est realiter in quantum hoc propagatur. similiter in illud est.
in hominibus quia quod corruptio remanet in generativa quando
minus voluntas causat per generationem generat hominem. propter id in quo
assimilatur ade non propter quod assimilatur christo et ideo producet
filium similem ade per naturam et vitiositatem magis quam suo receptori

consequenter quaeritur quod de eo prius. scilicet de morbo concupiscen-
tiae. et quaeruntur duo. primo quod in quo sit concupiscentia tamquam
quam in subiecto. // secundo quid sit tamquam apertus effectus.
primo sic procedunt. et quod in quo sit concupiscentia tamquam in subiecto.
videtur utrum sit in anima vel in carne. et quod in
carne videtur. apostolus romanorum vii dicit apostolus video aliam
legem in membris meis repugnantem legi mentis mei. et glossa vi-
deo aliam legem id est fomitem peccati quod repugnat in
membris meis. ut in oculo ad concupiscendum in manu
ad operandum. ergo concupiscentia est in oculo. // item hugo
de sancto victore. maculam originalis humanae duplicem corruptio-
nem inficiat scilicet ignorantiae in mente et concupiscentiae carnis. sed ergo
ignorantia est in mente tamquam in subiecto. videtur quod concupiscentia sit in
carne tamquam in subiecto // item sicut se habet lex mentis ad
mentem. ita se habet lex carnis ad carnem. sed lex men-
tis se habet in mente tamquam in subiecto. ergo ratione lex carnis
est in carne tamquam in subiecto. sed lex carnis est concupiscentia.
sicut dicit sextus decimus. ergo etc. // item concupiscentia car-
nis non est in anima nisi quamdiu anima est unita carni.
sed ergo pietas saluatur habet in subiecto. videtur quod concupiscentia
ipsa non sit in anima quia separabilis est a carne et non in
carne ipsa // item cuius est actus est et habitus.
sed carnis est concupiscere. sicut dicit galatas v. caro concupiscit
adversus spiritum. ergo concupiscentia est a carne et non in anima. de

ubi apostolus. vicium concupiscentie est quo anima perficit ex car-
ne. sed id quo anima perficitur proprie est in anima ergo concupiscentie
vicium est in parte sicut in subiecto. Item Augustinus in li.
lxxxiij. q. concupiscentia est temporalis affectio qua anima in tem-
pora sectatur. que magis proprie cupiditas dica-
tur. sed affectio habet eam in anima tamquam in subiecto ergo
et cetera. Item illi solius est concupiscere cuius est cogno-
scere. ergo in illo solo est concupiscentia in quo est cogitatio. sed
cogitatio est in anima tamquam in subiecto ergo et concupiscentia.
Item in illo solo est concupiscentia tamquam in subiecto in quo potest
esse culpa. sed talis non est caro sed anima. ergo et cetera. Item
anima recedente a carne non plus concupiscit ca-
ro quam lapis. anima vero potest carnem concupiscere post. et
desiderare sicut et dolere. ergo videtur proprie quod concupiscentia esse
debeat in anima ut in subiecto. Responsio. dicendum quod concu-
piscentia dupliciter accipitur. uno modo concupiscentia omne delectabile
nimis intensum et immoderatum. sive sit in bonum sive in bono
rum exteriorum. sive interiorum. et hoc modo accipitur
ad ro. vij. vel. dicitur in glo. bona est lex que dum concu-
piscentiam prohibet omnia mala prohibet. et sic concupiscentia
habet esse in vi anime concupiscibili. sive dicatur vis concupiscibilis bruta
lis. sive dicatur vis concupiscibilis rationalis. alio modo sumitur concu-
piscentia pro appetitu per tactum delectabili. et sic accipitur
ecci. ix. concupiscentiam mulieris multi perierunt. et ex
concupiscentia quasi ignis exardescit. hec autem concupiscentia dicitur
esse in carne. et in sensualitate in inferiori parte. sed in carne
est causaliter. in inferiori vero parte formaliter. in sensualitate utroque
modo videlicet causaliter et formaliter. ideo dico quod in inferiori
parte et in sensualitate est formaliter. quoniam actus quo est concu-
piscere sicut vult augustinus est proprie ipsius anime non vero
causaliter dicitur in carne. quia caro infecta infectam animam
ex sua infectione reddit eam concupiscentem. unde si quis
vellet proprie subiectum concupiscentie carnalis assignare.
non tamen diceret carnem. nec tamen diceret animam. sed ipsum
coniunctum. ut sic sentire est actus coniuncti. sic et ac-
tus coniuncti est delectari carnaliter et concupiscere.
Preterea quod non. quia caro dupliciter sumitur in scriptura. aliquando dicitur
exterior caro carnalis scilicet. et sic comprehendit car-
nem cum potentiis anime sensitivis. et hec est proprie subiectum car-
nalis concupiscentie. alio modo dicitur caro pro potentiis concupi-
scibilis. et hoc modo non est necesse quod concupiscentia sit in
carne. non dicitur in ea esse sicut in subiecto. Rationes
ergo ostendunt. quod concupiscentia magis proprie est in anima
quam in carne concedende sunt. Ad primum autem quod obicitur
de verbo apostoli videlicet alia legem in membris meis
et cetera. dicendum quod membrum non tamen vocatur caro ibi
exterior. sed accipitur in parte sensitiva et virtute appe-
titiva. Ad id quod obicitur de hugone respondendum per simili-
quod carnem accipit pro potentiis carnalibus. ut dicitur caro concupiscit adversus spiritum

vel dicitur tamen quod illud in carne se totaliter vel ad maius? etc.

Marginalia		
cte	Rs	Alibi delectabilis
salt	caro sumitur	...

(bottom note) pr ... duplex talis dicitur per ... aut formaliter sicut in subiecto. sic concupiscentia est in anima vel magis dicitur
in coniuncto. tamen causaliter aut virtualiter sicut in causa. sic est in carne.
primo modo loquendi calor est in igne. secundo modo in sole.

tum autem intelligit de predicatione causali. ut concupiscentia di-
catur carnis infectio. i. carnis feditas vel corru-
ptio. ex qua concupiscentia ipsa oritur. ad illud quod obicitur
de lege carnis dicendum quod caro accipitur ibi pro potentiis car-
nalibus exterioribus et similibus. in ultima quoque auctoritate qua dicitur
caro concupiscit adversus spiritum. Ad primum quod obicitur
quod in anima separata non est concupiscentia carnalis. dicendum quod
ex hoc non sequitur quod caro sit proprium subiectum in concupiscentia.
sed ex hoc bene sequitur quod concupiscentia non est anime nisi ut carni
unite. Ad ultimum ia per idem. ex hiis que dicta
sunt. Cum enim dicitur caro concupiscit adversus spiritum
caro ibi pro quo glo. exponit. dicitur homo carnalis vel sen-
sualitas carnis. Postquam ostensum est a quo sit ipsa
concupiscentia tamquam a primo. et quod vicium sit actualis
aut non. ro. vi. dicitur. vetus homo noster crucifixus est
glo. vetus homo est fomes qui ex nobis est non ex
deo. Item augustinus in li. v. contra iulianum dicit mali
ex deo non est bonum. ex deo est libido. sed libido
et concupiscentia idem ergo et cetera. Item dei filius assu-
psit omne quod in natura nostra plantavit. sed concupiscentia non assum
psit. ergo concupiscentia non est in nobis a deo. Item omne quod
est a deo est bonum et ad bonum ordinatur. sed con-
cupiscentia malum est et ad malum ordinata. cum eius
usus scilicet actus concupiscentie sit malus. ergo videtur quod
concupiscentia non sit a deo. Item fomes inordinata vis est
cum omnis inordinatio est a natura corrupta et defluxa. quod
non attendendo libertas voluntatis. sed quod est cum anime in
naturali et defluxate ordinatur ad malum est contingens
si ergo fomes esset a deo. esset deus quo peccatum omnino
esset a deo. quod falsum est. nemo vitari quod est. Preterea concupiscentia
deus ait. omnis pena peccati iusta est et supplicium nominatur.
Sed concupiscentia que remanet post baptismum
pena est. ergo iusta est. Sed omne quod iustum est a deo
est. ergo et cetera. Item omnis pena aut est acta
aut inflicta aut contracta. sed fomes non est pena ac-
ta. quia est in parvulis qui nec boni vel mali egerunt. non
est pena contracta. quia fuit in adam qui non processit ex
alio parente. restat ergo quod est pena inflicta. sed
omnis talis pena est a divina iustitia. ergo et cetera.
Item concupiscentia dicitur amoris intensione. amoris
autem intensio dicitur pondus. sed constat quod dicitur augustinus pondus
est ab illo a quo procedit omnis numerus. ergo et cetera.
Item eius est auferre donum cuius est et dare. si
ergo deus dedit donum homini vel spiritui originalis iusti-
tie in creatione. ipse quoque ille solus fuit auferre. sed
auferre donum non est aliud quam infligere conditi-
onem concupiscentie in sensualitate. ob quam caro concupiscat
adversus spiritum. et spiritus adversus carnem. ergo ille
donum a deo est ablatum. unde concupiscentie malum ab ipso

sit inflictum. // Item quod bestie hominum obtemperant hec est ex divina dispositione, propter quod sapientes ordinare agunt. Item pro ratione quod vires inferiores non obediant superiori hoc est ex virtute divina. Et quod ulterius sic similiter auctores sanctorum videntur dicere quoniam quod ideo rebellio est homini inflicta quia homo fuit rebellis deo. Hec autem rebellio nichil aliud est quam concupiscentia [illegible] magistro dicit quod duplex est [illegible] concupiscentia: aut propter quod est pena, aut propter id quod est concupiscentia. Similiter [illegible] de pena et culpa [illegible] ordinem ad culpam [illegible] ordinante. Item rebellionem ex sua culpa in obedientia. Et ideo hoc malum ad actum pervertens ordinat ex sua iustitia. Alio modo est loqui de concupiscentia secundum id quod est et sic concupiscentia duo dicit. Dicit enim appetitum. Dicit nichilominus in actu appetitum in quo ille [illegible] bonum est et ideo est excessus [illegible] in appetendo et si videatur esse per plus est privatio. Nec habet causam efficientem sed deficientem et non quod de nullo est causa deficiens. Hoc modo non potest esse a deo sed privative [illegible] culpam deficientem et diabolum instigantem. Quia concupiscentia [illegible] excessus privationem dicit [illegible] planum [illegible] est concupiscentia [illegible] appetitus qui est paralysis respectu motus [illegible] tremulat et movetur [illegible] non [illegible] ex virtutis augmento sed potius ex virtutis detrimento [illegible] sic et concupiscentia intelligendum est [illegible] appetitus in amore rei temporalis exardescat [illegible] potest seipsum continere [illegible] motu [illegible] consistit [illegible] sic movetur [illegible] naves destructis gubernaculis. Concedimus quod rationes ostendentes quod concupiscentia non est a deo prout concludunt de concupiscentia secundum id quod est. // Ad primum vero aliud quod dicit quod omnis pena iusta est dicendum quod intelligit de pena sub ratione pene. Sic enim ita est ratione iuste ordinationis ad precedentem culpam. Possumus tamen dicere quod intelligit de pena que pure pena est. Unde quamvis ita pena est [illegible] culpa [illegible] de se ordinata ad culpam; concupiscentia vero [illegible] culpa est [illegible] de se ordinata ad culpam, et ideo non habet locum hic auctoritas illa. // Ad hoc quod obicitur quod omnis pena aut est inflicta aut accepta aut contracta dicendum quod concupiscentia in adam fuit accepta pro eo quod peccando seipsum privavit [illegible] induxit in se concupiscentiam. In nobis est pena contracta pro eo quod a parentibus contrahitur carne infecta que facit concupiscentiam esse in anima sibi

Toti notitia: [illegible] ad eam [illegible] vel [illegible] ad [illegible] primo [illegible] vel [illegible] Adam ordinante [illegible] non [illegible] appetitum [illegible] appetitus excessum [illegible] pena [illegible] culpa [illegible] pena [illegible] efficientem [illegible] movente [illegible] voluntarie cessare [illegible] tali autem pena [illegible] in [illegible] in [illegible] regimine motuum [illegible] in ponte.

unita. // Ad primum quod obicitur quod omnis pena est a deo et concupiscentia dicitur pena etc. dicendum quod sicut claudicatio et tremulatio pena dicuntur quedam quia ponunt actum et virtutem [illegible] dicunt vel nichilominus defectum et privationem. Claudicatio enim defectum in crure ponit. Tremulatio vero defectum in virtute [illegible] movente sive [illegible] mobile. Sic et [illegible] intelligendum est ut prius explanatum est ratione eius quod est in ponendo absque dubio ~~absque dubio~~ a deo est, ratione vero quod est defectus et privationis non est causa efficiens sed deficiens. // Ad primum quod obicitur quod dei est auferre donum [illegible] est dare, dicendum quod [illegible] cui datum est donum ex mala custodia potest amittere et sic intelligendum est hominem perdidisse donum in quo habebat ~~quod habet~~ [illegible] ut vires inferiores [illegible] non quia sit ei ablatum violenter sed quia cum esset in sua potestate tale donum conservare in se, ex propria [illegible] et negligentia noluit et amisit. Sic homo dum peccat a semetipso fugat gratiam divinam. Deus dicitur auferre [illegible] quia iusto suo iudicio ulterius non apponit dum homo reddit seipsum indignum ad donum [illegible] ad sequentes [illegible] de amissione doni [illegible] tamen [illegible] non [illegible] quia quod bestia non obtemperat homini hoc non potest culpa [illegible] in bestia que non subiacet nec in homine qui non [illegible] sensualitas [illegible] ratione [illegible] repugnat [illegible] culpa [illegible] rebellio [illegible] concupiscentiam [illegible] auctoritates [illegible] sunt exponende ut loquuntur de concupiscentia secundum quod pena est et sic patet obiecta.

Consequenter queritur de tertio videlicet de equitate divine iustitie secundum quod animam tali carni infundit ex qua contrahit reatum eterne damnationis et circa hoc queruntur duo. // Primo queritur de illa macula quam anima contrahit utrum divina iustitia debebat sibi imputare. // Secundo queritur utrum deceat divinam iustitiam animam tali carni sociare.

Circa primum sic proceditur et queritur utrum illa macula quam anima contrahit ex carne debeat deus ei imputare et quod non videtur [illegible] de duabus animabus [illegible] quia non facit [illegible] iniquitatis [illegible] anima parvuli in suo ortu [illegible] non potest iustitiam [illegible] quia nullo modo sit ei originalis macula imputanda. // Item sicut gratia respicit meritum sic et pena respicit demeritum, sed meritum [illegible] consistit esse actum

demeritum

ibi
in quo habebat

ergo demeritum. ergo nichil imputandum est alicui pro demerito quod non sit exactum proprio. Item in eo quod tenetur alicui nullus nec est laudandus quisquam nec vituperandus. sed talis culpa in est paruulo ex nullius iniectione [illegible] carnis. ergo pro illo non est paruulus laudandus nec vituperandus. ergo macula illa quam contrahit non debet sibi imputari ad penam. Item preterea est [illegible] quod sit homo [illegible] sed homo alius habet exactum ex impossibilitate non punit eum qui non est nisi causa. Si ergo talis condicio reperitur in paruulo, videtur quod nichil quod sit in ipso debeat ei imputari quod ad non [illegible] sed actuale peccatum reddit indignum ipsum [illegible] quod est in puero non alienum quod debet in esse. sed originale peccatum in [illegible] est actuale, quia in eo est puero non aliud [illegible] quod debet in esse, ut potest originalis iustitie. ergo originale peccatum facit eum in quo est dignum eterna pena. sed omne tale est actu iudicio imputandum ergo etc. Item originale sic probatur: enim malum culpe est. sed culpa deordinat universum nisi subsequatur pena in aliqua ordinet se sicut vult Augustinus. ergo si diuina iustitia non debet dimittere aliquid in universo inordinatum, debet igitur punire originale peccatum, [illegible] reputatur siue in paruulo siue in adulto. Item iustum est quod deus ab omni anima exigit honorem sibi debitum. cum ergo pulcritudo ymaginis in creatura rationali sit propter ad honorem dei, debet a qualibet creatura rationali exigit illam pulcritudinem. sed qui iuste exigit aliquid ab aliquo, si caret illo, iuste ei imputatur ad penam. si ergo quilibet habet originale peccatum, caret illa pulcritudine quam habet anima. ergo omni tali debet imputari ad penam a summa iustitia. Item sicut [illegible] Adam fuit exemplar obediendi, sic primus Adam fuit exemplar prevaricandi, sicut apostolus innuit. ergo sicut huius ymaginem habet adeo est dignus gloria, sic huius ymaginem primi Ade est dignus pena. sed omnis qui regeneratur in baptismo christi ipso quod habet ymaginem christi, videlicet gratiam baptismalem, reputatur a deo dignus gloria eterna, quamuis nichil boni vel mali fecerit. ergo per oppositum, omnis qui generatur ab Adam, cum [illegible] ipso gerat ymaginem eius, debet a diuina iustitia reputari indignus gloria et reus pena. Contra. dicendum quod absque dubio deus imputat originale peccatum ipsis paruulis in demeritum, quia in reatum perpetualiter pene dampni. hoc autem exigit diuine potestatis altitudo, et sapientie pulcritudo, et iustitie rectitudo. altitudo diuine potestatis exigit, ob quam deus [illegible] debet querere suam gloriam et honorem. et ideo si anima rationalis non reddit honorem deo, cum in se non habet decus ymaginis diuine, per quod deus honorari habet, necesse est quod deus dedecus culpe recompenset in decore iustitie. pulcritudo sapientie hoc requirit, quia non patitur aliquod turpe vel inordinatum reperiri in universo, nisi quam omne peccatum suum sit actuale siue sit contractum est per hunc modum seruiendum et ordinem, necesse est quod inordinationem iam recompenset deus per ordinem pene, ut sit pulcritudo universi ex nulla parte remaneat deturpata. rectitudo diuine iustitie hoc requirit, quia deus id a creatura exigit quod ei dedit. cum ergo deus humanam naturam in primo homine iustam fecerit, in originali iustitia non solum a parente sed ab omnibus posteris in quibus naturam illam reperit debet exigere, in quorum ergo est illius iustitie carentia, merito sibi imputatur a diuina iustitia. et hoc est quod dicit Anselmus in libro de conceptu uirginali capitulo xxvii. Aliud est quod aliter deus erga infantes debeat agere, et aliter homo. nam homo non debet exigere ab alio quod ipse non dedit et quod sibi non debetur. non iuste redarguit homo hominem cum culpa nascentem, sine qua ipse non extitit et de qua non nisi per alium sanatur. deus autem iuste exigit a natura quod ipse dedit, et quod iuste debetur. sic ergo patet quod decet deum culpam imputare a qua quilibet [illegible] exigit tam potestas quam sapientia et iustitia, ideo contra rationes sunt concedende. Ad illud ergo quod primo obicitur in contrarium de verbis Augustini in libro de duabus animabus, dicendum est quod ideo ista persuasio deficiat, pro quanto quia ex malo intellectu auctoritatis procedit. Augustinus enim loquitur de peccato quod in est simpliciter homini extra, non de eo in quo homo inuitus est per originalem culpam, sicut supra dictum, xxxvi. positum fuit [illegible] di rectitudinem iustitie, non fuit indita homini ex conditione nature, sed [illegible] ex voluntaria transgressione Ade [illegible] defecit in assumptione [illegible] quod deus non imputat paruulo peccatum originale ex eo quod fecit quod facere non potest, sed ex hoc quod non habet quod habere debet. sicut imputatur homini, sicut dicitur Luce, omni habenti dabitur et habundabit, non habenti non etc. et apostolus dicit: qui ignorat ignorabitur. et [illegible] fuit homo [illegible] nuptias non solum propter enormitatem actualis prevaricationis, sed etiam propter carentiam vestis nuptialis, quia caruit homo in originali conceptu, non vestitur in baptismo, in presentia aule superni regis iniectus, exigente hoc illa superne aule dignitate. Ad id vero quod obicitur de demerito respiciat actum, dicendum quod sicut paruuli habentes gratiam digni sunt vita eterna pro eo quod illam gratiam per sacramentum christi, qui eis vitam eternam etiam sua gratia et passione promeruit, ita quod alia est gratia in paruulis quam in christo. sic in proposito intelligendum est, quod maculam peccati contrahit anima ex sua generatione in ipsa propagatione. et hoc ab ipso Adam, qui exactu suo naturam humanam fedauit. et ideo in ipso dicuntur fecisse et demeruisse, et per eius inobedientiam peccatores constituti sunt. alia tamen est in nobis culpa quam fuit in ipso, habet tamen

¶ [illegible] aliqua culpa alicui imputari [illegible] vel ad reatum pene [illegible] vel ad reatum pene dampni. ad reatum pene [illegible] non debet imputari nisi culpa facta exactu proprio. sed ad reatum pene dampni bene potest imputari culpa facta exactu alieno, ut dicit Anselmus de conceptu virginali. Qui [illegible] caret aliqua perfectione que requiritur ad [illegible] obtinendum, debet carere illo obtinendo [illegible] [illegible] carcat iustitia que requiritur ad visionem dei, debet carere in hoc [illegible] [illegible] caret, nulla iniuria fit ei, nam neutrum [illegible] nec debetur ei, iustitia [illegible] [illegible] ade fuit addita super [illegible] natura, [illegible] [illegible] nulla iniuria fit [illegible] si non reddit ei iustitia [illegible] [illegible] Anselmus [illegible] [illegible] debet [illegible] nulla fit iniuria [illegible] ea caret, non habet [illegible] perfectionem.

sed rationem demeriti ab illa recta potestate. Et hoc est quod dicit Anselmus de conceptu virginali capitulo xxviii: Originale peccatum aliud intelligere nequeo in eisdem infantibus nisi ipsam factam per inobedientiam Ade iustitie debite nuditatem, per quam omnes sunt filii ire. Quoniam et naturam accusat spontanea quam fecit iniustitie desertio, nec personam excusat in qua recompensandi quam generat [illegible] bonitatis nuditas. Ut sicut sunt sine iustitie rectitudine, ita sint absque omni beatitudine. // Ad iiii quod obicitur quod non est quis laudandus vel vituperandus pro eo quod non est in eo, dicendum quod si intelligatur de non institutione, non est laudandus nec vituperandus neque apud deum neque apud homines, quia ipse deus naturam instituit, non debet culpare quod fecerat. Si vero intelligatur de eo quod [illegible] post statum nature lapse, sic dico quod non est homo apud homines vituperandus, sicut dicit Anselmus, et hoc tamen est ratione quia homines qui ad talia [illegible] sunt, non debent ab homine exigere quod non dedit; ab homine exigere apud non dominum quod [illegible] constituti vituperandus est, quia ipse non habet quod deus iuste ab ipso exigit. Unde et ii Ethicorum philosophus dicit: pro naturalibus non laudamur nec vituperamur. Aut est intelligendum de [illegible] quibus ad nos iniunctis. Aut si de aliis intelligatur, sed intelligitur quantum ad iudicium humanum, non quantum ad iudicium divinum. // Ad v quod ultimo obicitur quod pronior est deus ad miserendum quam ad puniendum, dicendum quod verum est, et pro eo quod plenam misericordiam prestat ei cui sibi placuit misereri, non [illegible] iudicat, sicut ex illo verbo colligitur in [illegible] xii: de omni verbo otioso reddent homines rationem in die iudicii. Unde multa sunt peccata que apud homines tolluntur et non puniuntur, ut peccata spiritualia et [illegible] quibus operantur, ut peccata occulta, in die iudicii nos reddere rationem. Misericordia enim iustitie non precludit.

Secundo queritur utrum deceat divinam iustitiam animam tali carni infundere. Et quod non videtur: non est verisimile innocens qui pro alieno retineatur a culpa et non relevatur. Ergo multo fortius non est verisimile innocens quod pro alieno puniatur a culpa et non puniatur. Sed creator prestat animam quam creat a culpa reservatam, si eam tali carni non infunderet. Ergo videtur quod eam infundendo tali carni faciat contra iustitiam. // Item idem est facere aliquid et facere ad quod sequitur necessario; ideo idem est hominem interficere et facere ad quod sequitur necessario quod homo moriatur, et qui aperit fenestram, domum illuminare, pro eo quod facit ad quod sequitur domus illuminatur. Sed animam infusam maculate carni necesse est eam effici peccatricem. Ergo idem est animam peccatricem facere et animam tali carni infundere. Sed nullo modo decet divinam iustitiam animam peccatricem facere. Ergo nullo modo decet eam infundere. // Item minus malum est affligi qualitercumque pena temporali quam maculari culpa mortali. Sed nullo modo decet divinam iustitiam animam innocentem creationis primordio antequam uniretur corpori supponere gehenne infernali, immo diceretur ipsi anime facere iniuriam innocentem humiliare in pena. Ergo multo fortius indecens est divine iustitie. Iniuriam ipsi faceret si eam coniungeret carni maculate ex qua contrahit maculam originalem. // Item caro Christi quoad aliquem fuit maculata, tamen numquam fuit [illegible] ad propagante, sed immediate a deo producta est. Ergo videtur quod ad unionem eius non venit nec devenit. Ergo sicut non decuit divinam iustitiam animam Ade infundere carni maculate in prima rerum conditione, sic nec nunc videtur quod debeat eam tali carni sociare. // Item nunc non est minor innocentia nec minor iustitia in deo; nam [illegible] divina [illegible]. Sed cum deus infundit animam carni maculate, quam sit decorosius exire antequam baptizaretur, ut possit [illegible]. Hic [illegible] facit maculam. Ergo videtur quod tali operatione non [illegible] divina [illegible] que diligit munditiam. // Item si aliqua anima haberet usum non [illegible] tali corpori uniri, non esset verum quod de [illegible] [illegible] illo corpore [illegible]. Ergo si ante conditionem non debet [illegible] quia cum creatur cum usu libertatis arbitrii, videtur quod nullo modo salva rectitudine iustitie sociari debeat carni maculate. Sed [illegible] [illegible] satisfaciat appetitui illi quem non [illegible], sed corpus ab Adam propagatum perfectum organizatione organizatum appetit anime unionem. [illegible] si non [illegible] satisfacere illi appetitui non solus deus, videtur quod ad divinam iustitiam pertineat illi corpori animam infundere. // Item iustum est quod gubernator [illegible] [illegible] in quo naturaliter [illegible]. Sed species humana nata est [illegible] sicut et species aliorum animalium propagatione hominis ab homine. Ergo [illegible] corpora propagantur, iustum est deum animas illis infundere. Ergo [illegible] corpus ex Adam propagatum anime debet illis [illegible] sociari. // Item iustum est adiutorem [illegible] qui in eo quod [illegible] alterius auxilium suum impendere. Sed deus [illegible] homini filios procreare, et homo non potest sine divino adiutorio perficiendo et complere, quia [illegible] dato fortem completiva. Ergo quotiens et quomodo homo generat, si non est defectus ex parte hominis [illegible] corpus, iustum est deum auxiliari infundendo animas. // Item iustum est equum [illegible] pro enormi crimine totam posteritatem in servitutem redigere, sicut legibus humanis videmus [illegible] lese maiestatis ex [illegible] totam posteritatem. Si ergo Adam pater omnium hominum [illegible]

sabilis. et quia excellentissimum donum percipit uide-
tur quod ratione eius omnes potentie eius in mensura et perfectione
redigi. et si hoc iustum est animas eorum corporibus infec-
tis et penalibus copularet ad penam eorum intelligen-
dam est notandum quod iusticia duplex consueuit ac-
cipi uno modo dicitur iusticia ipsius diuine bonita-
tis condecencia. alio modo dicitur iusticia prout considerat me-
ritorum exigenciam. si dicitur iusticia diuine bonita-
tis condecencia animam rationalem infundere carni ex a-
dam propagate tunc ex hoc quod est rex conditor tunc
ex hoc quod est conseruator tunc ex hoc quod est prouisor siue
administrator et conditorem decet appetitum naturalem sa-
tisfacere. et ideo cum sit in adam uiciata corpora fortis huius
appetitus ad animam rationalem. ad diuine bonitatis con-
decenciam spectat illum appetitum supplere et perficere conserua-
torem autem decet rem sic conseruare prout congruat conseruari.
propagacionem hominis ex hoc cum habeat homo corpus
aliter quam possit in solis corporibus conseruari absque anima
ab adam diuine bonitatis condecencia spectat quod cum
deus sit conseruator animas corporibus infundere ut lege
conseruationis propagatis gubernatorem autem decet sic
res administrare prout quod instituit. et cum sicut idem dicit
institutione et primum admoueri et cooperandum propter quod dicit
augustinus in vii de ciuitate dei. sic res quas condidit adminis-
trat ut eas agere proprios motus sinat. Cum
ergo deus sic instituit humanam naturam ut adam procrearet
corpora et ipse corporibus illis infunderet animas et tamen ipsum
adam instituit in statu meritis in quo et posset ef-
fici mortalis et immortalis ex hiis duobus recto col-
ligitur quod ad diuine bonitatis condecenciam spectat in quantum
est rex administrator quod animas talibus corporibus infun-
dat. Si non in prima sua conditione sic institutum et sic
decuit corporibus propagatis ab adam animas rationa-
les infunderet et tamen sic decet administrare res ut
eas agere proprios motus sinat ut saluaretur
lex institutionis et lex administrationis saluans
adam corpora propagaret dum tamen sint disposita ad
animam rationalem decet deum animas hiis infundere licet
ex hoc culpam contrahat deus in aliquo et ex sancto
[illegible] si permitteret aliquis quod dolia faceret de aliqua
arbore et impleret ea uino et radix illius arboris
sic infecta ut omnia dolia ex illa arbore facta in-
uinum inficerent quod illud infunderet non esset culpa
mei infundentis uinum in talia dolia. quia
ego facio quod debeo et nichilominus ei culpa est
qui radicem arboris infecit. et recepta dolia pre-
parauit. et sic patet quod secundum quod iusticia dicitur diuine
bonitatis condecencia hoc exigit uidelicet ut anima
talibus corporibus infundatur. Si autem iusticia dicitur

tur prout respicit meritorum exigenciam. sic
nulla est quod animam deus animam tali corpori infundat
licet ut in iusticia. quia iusticia non respicit rerum
conditionem. sed respicit retributionum distributionem
ad animam cum creat et infundit. ad premia et re-
tributiones. cum non eam creat non considerat quid anima
meruerit. sed qualiter anima appetitui illi uniri appe-
tat uel potius tamen dico quod et si non sit assignare
iusticiam in modo prout quod habetur [illegible] quod ipsam animam
in sero cum generat tamen respicit in pena adem [illegible]
ade. et hoc est quod dicit anselmus in libro de conceptu
uirginali. capitulo xxviii. si igitur uxor ad magnam
quandam dignitatem et possessionem nullo suo merito
sola gratia prouecta sit. si cum graue et inexcusa-
bile committat et propterea iuste decidit et in seruitu-
tem redigitur. quis dicet filios quos post ge-
nerauerit eius non subiacere seruituti. sed prauis
ad bona que parentes amiserunt iuste gratis de-
bere restitui. tales sunt primi parentes et eorum fi-
lii quos in se per culpa sua de beatitudine in mi-
serias deiecit et eodem generant exilio de quibus tan-
to districtius deo est iudicium quanto delictum eorum
per probari improbabilius. sic ergo patet quomodo decet diuina
iusticia infundere animas corporibus propagatis ab ad-
am et hec sunt rationes quibus ostenditur // ad i-
stud quod obicitur in contrarium quod non est quod per aliud [illegible]
a culpa et cetera. dicendum quod [illegible] est de eo innocentem qui
scit [illegible] malis ex bonis eliceret [illegible]
est [illegible] et ideo licet in proposito non habet na-
tura mala permittit non solum originalia [illegible] et actu-
alia. tamen quia si res quas condidit administrat ut eas
agere proprios motus sinat. tamen et quia nouit de
malis elicere bona // ad illud quod obicitur quod quod
facit quis facto necessarie est si alteri debet illud facere
dicendum quod habet ueritatem in eo quod eius effectus consequentes dis-
te consequitur ad id intermedium. et per ordinem operis
et sine intertextu agentis. sic est in eo quod appetit for-
nicationem ut illuminet domum. non sic autem est in proposito
tamen quia deus non intendit infundere animam carni
adhuc ut contrahat culpam. tamen et quia infusio anime
in carnem non directe ordinat ad anime maculationem
non solum per accidens uidelicet ratione feditatis in eo-
dem in carnem ex culpa ade. et ideo talis effectus contin-
git preter opinionem diuine. et ideo in illa fecit per accidens // ad
id quod obicitur quod si deus ponet animam in inferno non
faceret iuste. dicendum quod non est simile quia cum dico animam
poni in inferno non attenditur per ordinem naturam quia
talis locus non sit debitus anime per naturam si ergo [illegible]
ordinate poneretur necesse est quod pateretur per iusticiam

Rº

ad dictum anselmi probatur

Primus modus dicitur diuina iusticia

Secundus modus

Sequitur quod species humana que in adam inchoata et instituta est conseruari

Ut

Sibi

Secundum

Primum comparando est quod bonum committit quantum unus homo et similiter bonum committit quantum pater. ergo malum
opponitur bono unius magis et ineuitabiliter quam malum opponitur bono patris. In cessare
ab infusione abstinendo animas corporibus fedit et malum unius quia puer spectat
hominem. in infusione et malum patris quia corrumpit natura humana. et hoc tamen
malum quam malum sit bonum annexum ad hominem et ideo non debet cessare ab infusio
propter malum hominis.

quae respiciat meritorum exigentiam. Sed anima antequam corpori in-
fundatur nulla habet merita. Et ideo si in inferno colloca-
retur, nulla esset iniustitia. Non est ergo ex parte ista quia
anima similiter habet appetitum ad carnem. Et ideo ad spiri-
tionem per ordinem naturae anima in tali corpore collocatur.
Nec debet istud frangi appetitus illius propter ad actus per-
fectionalem, ut potius foeditatis vel penalitatis. Ad
quod obicitur quod anima non propagatur ex alia, ergo non meretur una
alia. Dicendum quod etsi potentia virtutis generativae non se exten-
dit plus quam ad corporis propagationem per modum effi-
cientis, intentio tamen naturae se extendat ad totum compositum.
Homo enim non intendit generare carnem, sed intendit ge-
nerare hominem sibi similem in specie. Et ideo omnes dicuntur filii
Adae. Et propterea licet Adam non potuit demereri animae
ut separatae, potuit tamen demereri ei ut carni u-
nitae. Et ideo licet illa non valeat, possit tamen ratione dicti.
Sic tactum est quod illa animae infusio non respicit tantum
merita praecedentia. Ad primum quod obicitur de anima sepa-
rata quam habet usum liberi arbitrii, dicendum quod non est simile, quia si ta-
lis anima usum liberi arbitrii haberet et corpus tale reci-
peret, infusio illa non posset esse absque poena et ita
culpa praecederet eius infusionem, aut sibi fieret in-
iustitia. Non sic autem est in proposito, quia cum anima corpori uni-
tur appetit illam unionem, et nullus sed actualis ex hoc contrahat
culpam et poenam. Ad primum quod obicitur quod iustitia semper debet
esse iuncta misericordiae, dicendum quod verum est. Nam iustitiae, et hoc quod dicit
divina bonitatis quod decet iuncta est misericordia, quia quod dicit divinae
bonitatis affluentia et utique in proposito habet reperiri. Quod enim
ipse quod Deus animas talibus corporibus infundit manifestatur
affluentia divinae bonitatis, quae solem suum super bonos et
malos oriri facit, non propter transgressionem Adae substrahit
manum a propagatione humanae naturae, quod ad quod iustitia re-
spiciat meritorum exigentiam. Sic et hic misericordiam commendat.
Sed neutrum modo proprie loquendo habet locum in proposito.
Non comparatur ad peccatum Adae. Nam per comparationem ad peccatum Adae,
est sibi iustitia, quia Deus per suam transgressionem totam poste-
ritatem Adae punivit. Est et misericordia, quia eam non omnino delevit.
Quamvis Adam hoc ex sua transgressione meruisset immo et
multis ipsorum posterorum restituit gratiam. Alius vero qui
moritur ante baptisma et ei non praestat beneficium
gratiae, beneficium tamen aliquod impendit misericordiae, quod conservat eius
esse naturae. Melius est enim sic esse quam omnino non esse parata etiam
esset eius in propria beneficium gratiae si producentur ad la-
vacris sacramentum. Quod autem non producatur, hoc venit ex
defectu naturae. ¶ Et si tu quaeras cum Deus hoc praesciret quare
animas corpori isti infunderet, vel cum et praesciret Adam
lapsurum et corpora humana corrumpenda, quare sic et
non aliter propagatione hominis instituit, cum talem pos-
set instituere, et nulli modo plus fieret praeiudicium aperi-
te. Dicendum quod in reparatione humanae plus pensatur ordo divinae
sapientiae quam pensetur ordo iustitiae vel naturae. Ordo autem
divinae sapientiae hoc exigebat ut tales sicut immediate
exirent ab Adam, adhuc sint ad imaginem, et omnes homines
propagarentur ex uno homine, multis de causis, sicut supra
distinctione xviii assignatum est. Et quamvis Deus videret ad
malum in posterum, non tamen debuit ordinem quem re-
quirebat divina sapientia immutare, eliciendo bona
ex malis quae sequebantur, et totum reducat ad ordinem sapientiae
competentem. Et dum ex malis maiora elicit bona,
commendabilior redditur et potentia et sapientia et bonitas. Propter quod
exclamat Gregorius et dicit: O felix culpa quae talem
meruit habere redemptorem. Et ideo si quis velit attendere
quomodo sit commendanda de operibus suis, non debet aspicere solum
ad illud quod praesentialiter videtur, sed etiam ad antecedentia et
futura. Quia sicut pulchritudo metri non percipitur
in una syllaba, sed in sua integritate, sic pulchritudinem di-
vinorum operum et laudem respicere non potest qui non res-
picit ea in parte.

Circa partem istam sunt quaestiones circa litteram. Et primo quaeritur de hoc quod dicit: ma-
net ut aut ante vinculum mortis hic carnalis concupiscentia
quae post baptismum non deletur remanet in nobis
non poena promovens, et concupiscentia magis sit poena su-
ffocans quam promovens, non debet remanere in ore mor-
tis huius. Quod autem sit poena suffocans, patet quia in illa se-
quela quae dicitur: et desidius noxius non obedire prae-
cepto. Si ergo desidia concupiscentiae sit noxia et pro-
hibetur obedire concupiscentiae, ergo videtur quod sit poena
suffocans. Item actus concupiscentiae ligat rationem,
maxime in opere virtutis generativae. Sed talis est poena
suffocans, ergo etc. Pro dicendum quod concupiscentia quae
remanet post baptismum non est poena suffocans,
quia non praecludit additum vitae spiritualis. Licet enim
sit cum gratia, praeterea et si inclinet ad illicitum, tamen prae-
valet, quia superior est appetitus mentis, et nos dominari
possumus illius. Remanet autem haec concupiscentia in nobis
ut poena promovens, maxime quantum ad exer-
citium pugnae quod facit ad augmentum meriti et co-
ronae. Quod bene signatum est in ingressu filiorum Israel
in terram promissionis, in qua reliquit eis Dominus adversa-
rios, cum quibus pugnare possent, et per quos Deus eos
probaret utrum ipsi Deum diligerent an non. Sicut patet
in libro Iudicum. Sunt et aliae plures utilitates, ad quas
movere homo circa concupiscentiam in se relucere. Sed haec
invenire possunt libro IV, distinctione IV. Per hoc patet responsio ad
duo obiecta. Nam concupiscentia non suffocat nisi ei obe-
dire velimus. Et licet in actu generandi usus rationis
impediatur, non tamen est ibi suffocatio, quia talis actus potest
esse meritorius. Item quaeritur de hoc quod dicit: per gratiam

vi

magnus

¶ Quod anima contrahit originale peccatum in ipso instanti infusionis

cap. xliii

anima in statu suae infusionis maculetur, videtur quod non, quia Augustinus
statu suae creationis peccare non potuit nec habet, distinctione iii. Ergo
primo in statu suae creationis et statu infusionis. Ergo in illo statu
tamen non contrahit. Quod si anima contrahit peccatum actuale, sed nullum corpus
in statu. Ergo non inficit animam in ipso instanti quo corpori infunditur.
Sed malum non nocet ut dicit Augustinus in Enchiridion. Non nocet nisi quod adimit.
In ipso instanti suae infusionis nihil potest adimi, quia respectu
bonum deleri. Ergo anima in ipso instanti infusionis non potest habere malum.
In illo statu aut talis est anima qualis Deus creat aut non. Si
cum creat eam bonitate bona est, ergo non mala. Si non,
talis qualis Deus creat, ergo Deus aliquid facit quod numquam fuit
est. ¶ Contra anima contrahit contractum, maculam contrahit
in ipso instanti infusionis trahitur. Ergo et maculam contrahit
post instans infusionis, quia anima ante baptismum separata damnatur.
In illo statu contrahit causam damnationis. ¶ Respondeo. De peccato
[illegible] modo [illegible] ordinatur [illegible]. Sed duplex [illegible]
[illegible] bonum habere, quod ad non debet habere. Sed [illegible]
[illegible] debet habere [illegible] videtur. [illegible]
[illegible] habere. [illegible] [illegible]
[illegible]. Sed debitum sit duo, quod duplex [illegible] [illegible]
[illegible] peccatum actuale [illegible] habere [illegible]
habere [illegible] non habere [illegible] statim [illegible]
[illegible] peccare. Peccatum [illegible] [illegible] debitum, sed numquam habet.

[illegible] in ipso instanti creationis non tamen [illegible]. Sed [illegible] creando infundit animam.
[illegible] [illegible] [illegible]. Quia peccatum eius fuit actuale [illegible] totaliter
[illegible]. Sed creatio animae [illegible] [illegible] [illegible] animam [illegible]
[illegible] anima corrumpitur non creando. [illegible] creationis [illegible] peccatum originale [illegible] non
[illegible] [illegible] loquendo. Sed [illegible] [illegible] [illegible] de malo [illegible].
[illegible] bonum, aut bonum quod habet, aut bonum debitum. [illegible] malum
culpae actualis [illegible] malum culpae originalis. [illegible] anima [illegible]. In proprie
talis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] recipit [illegible] retinet. Sed [illegible]
[illegible] non accipit. [illegible] talis [illegible] qualis Deus creat non tamen [illegible] quod [illegible]
bona simpliciter loquendo de bonitate naturali [illegible] morali, quia Deus non creat eam bonam ea bonitate
impediente foeditate corporis in quo creatur, sicut [illegible] de pomo quod potest magis quia
pomum de manu munda in immunda traducitur. Sed anima in corpore immundo de novo
creatur.

q̄re d̄r ɔcup̄ mitigat̄ i bap̄ ui
q̄ sit ɔ mag̃ qui d̄r

oppone ad ɔcup̄ia

bapti ɔcup̄ mitigat̄ ɔ minuat̄. ɔ h̄ ē. aut eñi
gr̄a bapi h̄t opponē aut nō. Si sic. ḡ una n̄
pt̄ st̄ar cū alt̄a. ḡ adueniente gr̄a recedit ɔcu
pia n̄ minuitur. si nō opponitur ei. ḡ ur̄
q̄ ip̄a3 nō diminuat. // It̄ si ɔcup̄ia min
uatur p gr̄a3. ḡ cū sit infinita uī̄ q̄ aliq̄ to
talit̄ aufatur. q̄ ē ɔ aug̃ i lib̃ ɔ̄tr̄ q̄ h n̄ p̄s
tat n̄ miraculo in effect̄ ettabili. ut lex pec̄ p̄ t̄
extinguat̄. id ē hec q̄d uoc̄ fomes i quo fu
erit totalit̄ extinctus. // Ad o͛ q̄d sic dem
ē sup̄ ɔcup̄ duo d̄r. d̄r. n. appetitū i modatū
boni ɔmut̄. dico ḡ q̄ ista imoderancia c̄e app̄
pot̄ ex duob. aut ita q̄ r̄o captiuet̄ et ala
p̄ ut at ut necitate habeat p̄ponendi boni ɔmut̄le
bono incomut̄li et sic d̄r ee ɔcup̄ intensa et hoc
mō ten3 r̄oni culpe. r̄one uidel3 illi imode
ra ce. alio mō ɔcup̄ia d̄r imoderancia. n̄ quia
r̄o succubat sen̄tia. s3 q̄ sen̄sualitas nō p̄ fec̄ obtep̄
et r̄oni. sic ex ɔ̄rite opp̄o ipi gr̄e. et io gr̄a sup
ueniens auf̄t illā imoderanciā. pro q̄ t̄ul im
mod̄ancia ponebat debite iusticie carenciā.
aliā aut̄ imoderanciā q̄ sic d̄r ē. d̄r r̄one3
pene. nō tollit gr̄a in suo aduētu. p̄p̄ h̄ q̄d
nō poit̄ ei forl̄r. s3 q̄m gr̄a et ɔcup̄ia relic
ta r̄ ei ad q̄d inclinat. q̄da hn̄t oppositionem.
hic ē q̄ p̄ plus h̄o exercitat̄ i gr̄a magis et m
agis remitti d̄r ɔcup̄ia. nūq̄ t̄n oīo tollit̄
ɔcup̄ia. q̄ sp̄ remanz radix ei i s̄bē nisi
auferat̄ p donū gr̄e sp̄ale. sic i uirgīe c̄dit̄
fuisse post ɔceptiōe3 filii dei. s3 h̄ mag̃ h̄t lo
cū i scō cū q̄ desc̄ficat̄ue ulgis. p h aut̄ q̄d̄a
sut̄ pat3 ob̄a. gr̄a. n. et ɔcup̄ia quodāmo
opponūt̄ et quodā mō nō. sic ostn̄sū ē // ad
id q̄ ob̄ s̄o q̄ ɔcup̄ia ē finita. ḡ aliq̄ tota
lit̄ aufertur. d̄d q̄ hoc u̇m eēt. si ɔcup̄ia di
minueretur ɔ̄ q̄ eēt ī3. s3 solū minuitur
q̄m ad exerciciū suū p ɔpon̄3 ad ē q̄ ad q̄ ē.
et io nūq̄ totalit̄ tollit̄. sic debilitas aīe
nūq̄ totalit̄ p peccm̄ adimitur. et h̄ melius
ɔ̄. uideb̄r // It̄ q̄ dic̄ q̄d dicit q̄ manz
iniq̄ ɔcup̄ i uetustate carnis. tāq̄ sup̄a
tū et p̄emptū a illicito ɔ̄sensu reuiuiscat.
et i regnū p̄p̄u reuocatur. h̄ n. ur̄ fm̄ ee.
q̄ si ɔcup̄ia p ut regnabat dicebat ee
pecm̄ or̄le ab aug̃. ur̄ q̄ si reuocat̄ i reg
nū p̄p̄ū post baptiy q̄d or̄le peccm̄ reuitatur.
q̄ si h̄ ē fm̄3. restat et c. // It̄ ɔ̄sut̄ di
uersor gr̄u. unū nō auget altiy. s3 illicitus
ɔ̄sensus ē culpa. ɔcup̄ia relicta ē pena. ḡ

nō auget p illicitū ɔ̄sensū. pro d̄d. q̄ ɔcup̄
auget p ɔ̄sensū illicitū sic dicat aug̃. et h̄
duplici cā. p̄mo q̄ gr̄a expellit̄ et rāz p̄e
cia r̄o sen̄sualitatis p̄erit. et p̄ hoc ɔ̄ nūs remittebat ɔcu
pia. talia ē r̄o q̄ p̄ exs frequēcia actus magis
magis p̄mp̄ta efficiatur ad exeund̄ in actum
ɔ̄sile3. et q̄ actus illicit̄ dicat actū ɔcup̄ie.
hic ē q̄ ɔcup̄ia auget ab actu illicito q̄
asili // ad i͛d ḡ q̄ ob̄ q̄ tūc redit or̄l̄ p̄.
d̄d q̄ h̄ nō s̄e duplici cā. p̄mo q̄d q̄ ɔcup̄ia
regnās nō d̄r pecm̄ or̄le. n̄ i q̄tū h̄t ɔ̄t
gm̄u et d̄ nū3 ab ip̄a h̄ois origīe. cū aut̄
illud h̄t p illicitū actū nō h̄t r̄one pcī or̄lis
s3 pacius actual̄. alia ē r̄o q̄ alit̄ diminu
itur ɔcup̄ia p baptm̄ alit̄ auget p illicitū
ɔ̄sensū. p baptm̄. n. sic diminuit̄ ut au
ferat̄ i͛d q̄ for̄lr̄ erat pcc̄m or̄le. uidel3 carencia
debite iustic̄e. i. n. absoluit̄ q̄s a debito or̄lis
iustic̄e. ad q̄d oēs tenebat̄ ex ip̄a obligat̄r̄ ad.
s3 p illicitū ɔ̄sensū aug̃l d̄r. pro q̄ dū h̄o
peccat magis efficit̄ p̄nus ad malū sal̄ rē
sionē. et h̄ m ad ad pcc̄ī generis d̄ctiatū // ad
i͛d q̄ ob̄ q̄ sut̄ diuersor generz. ɔcup̄ p ut ē culpa
et p ut ē pena. d̄d q̄ et si sit diuersor generz
gn̄e moris. nō t̄n in gn̄e n̄re. utrusq3 eni ad
ē ɔcup̄iscē. p̄ et si ɔcup̄ia p ut ē pena nō sit c
de gn̄s cū ɔcup̄ p ut ē culpa for̄lr̄ loq̄
q̄ t̄n ē pena uiciosa ad illā de se ordiat. et
p̄p̄ hoc una augmētat p altam sic docet ip̄a
experiencia // It̄m q̄ d̄m q̄ d̄r. quō alia
pcc̄a p̄t̄eunt actu et remanet reatu. i̇ e3 fie
ret. q̄ ɔcup̄ p̄t̄eat reatu et remaneat actu.
ɔ̄3 h̄ si ɔcup̄ia remanz actu. ḡ i q̄ntū nō
t̄m ɔ̄sidatur reatus. uī̄ m et actus. ḡ d3 di
ci pcc̄m actuale // It̄m sim̄ ur̄ d̄c cū ait q̄
alia pcc̄a t̄n̄seut actu et remanet reatu. q̄
eē. d̄mittūt pcc̄a actualia i bapto t̄n̄seut q̄m
ad penā et q̄m ad culpā. In p̄mi a et t̄n̄seut q̄m
ad reatū pene eterne et si tu dicas q̄ remanet
reatus ad penā satisfc̄oriā et t̄palē. ob̄ sili
de or̄li post cui deleconē i baptō remanet o
ligato ad mortē. et alias penas t̄pales. R. d
q̄ magis largē uocat h̄ actū. nō solū ip̄m actu
alē modū. s3 et p̄nitate illā p̄m q̄ h̄o ordiat
ad actū. et io d̄ic or̄le pcc̄m remane actu q
ū sit i p̄uo or̄lis iustic̄e p q̄m h̄o ē reus caren
uisionis dei. sic et p̄nitas p q̄ h̄o ordinatus ad
actū ɔcup̄iscēdi auf̄t illa p̄uo iustic̄e or̄lis et
relīq̄tur illa i clinato h̄itual // ad p̄ ilo

quod obicitur de transitu actuali. Dicendum quod magister non loquitur de transitu qui est per remissionem delectationis sed per remissionem consummationis per quem modum preteritum in spiritu dicitur transire. Ideo dicit quod transit quantum ad actum et remanet quantum ad reatum quia actus est in fieri sed reatus est in genere. / Item videtur quod dicit anima non est talis qualem deus eam fecit. quod in subiecta oppositione similiter est sed contrarium esse. Sed istud auctor Enchiridion deus facit animam quod est qualis et istud deus facit talem animam qualis est. Ergo magister implicat duo opposita. Ulterius / Item quero aut deus fecit animam iustam aut iniustam. Si iustam ergo deus dedit ei iustitiam et sic similiter. Numquid ergo iustitia creata fuit cum ista anima. Si iniustam et talis est ergo talis est anima qualem deus eam fecit. Propter hoc est ergo qualem deus fecit animam. Et tamen videtur quod possit dici quod fecit eam iniustam cum summa iustitia non possit facere aliquid iniustum. Non videtur similiter quod fecit eam iustam quia cum in primo instanti fuit iniusta similiter fuisset iusta et iniusta et sic fuit in eodem instanti. Nec etiam videtur quod possit dici medium inter animam hoc quia hec duo sunt immediate opposita. Et animam. Respondeo dicendum quod cum queritur qualem deus fecit animam quantum ad bonitatem et maliciam hoc potest intelligi dupliciter aut quantum ad bonitatem nature aut quantum ad bonitatem moris. Si quantum ad bonitatem nature sic concedendum est quod fecit animam bonam et adhuc bona est. Si quantum ad bonitatem moris sic dicendum est quod nec fecit eam bonam nec malam. Bonam eam non fecit quia bonitatem illam anime non dedit obsistente infectione ex parte corporis cui anima in eodem instanti unita fuit in quo creator non fecit eam malam quia quamvis anima ab instanti sue creationis mala sit hoc tamen non est a deo creante sed a carne inficiente et ideo dicitur in hanc non esse contradictoria. Anima est talis qualem deus eam fecit sed privative est. Non quia deus dedit ei actualem iustitiam sed quia dedit ei bonitatem nature ad hanc iustitiam ordinatam ad quam iustitiam perveniat preveniente infectione et sic patet obiectio. Per hunc modum respondendum esset si quereretur de actione mala que potest esse a deo secundum quod actio non est a deo secundum quod ad iustitiam quia non est iustitia nature secundum quod in tali quia iniustitia non est a deo. Sed est a deo secundum bonitatem nature per quod est in differentiis ad utrumque. Consimiliter in intellectu est in creatione anime. / Item videtur quod dicit ultimo capitulo quod ab ipsa creatione una anima est subtilior alia in scientia et ad intellectum memoriamque subtilior. Hoc non videtur esse verum quia sic dicit quod omnes homines non pares genuit. Et quod ipsa creatione anime pares sunt. / Item utrum subtilitas ingenii et habilitas ad memoriam dicuntur veniat ex parte corporis an ex parte anime. Et quod ex parte anime videtur. Illud dicitur. Sed contrarium habetur videtur quia videtur quod ex ipsa anima quod non variatur per ipsa in deterior est tamen ad intelligendum acutior. Hec autem non potest esse nisi ex parte

corporis. / Item videmus quod colerici et sanguinei sunt maioris ingenii quam fleumatici. Ergo sibi differentia complexione ex parte corporis videtur etc. Respondeo dicendum quod sicut vir in littera dicitur satis probabile est quod in ipsa creatione sit excellentia in animabus et quod dicuntur esse pares hoc non intelligitur quantum ad perfectionem ordinis in divino nullam in excellentia. Sed quantum ad perfectionem ordinis in domino etc. Si autem queritur unde veniat ista excellentia utrum ex parte anime vel ex parte corporis. Dicendum quod cum non anima sit propter corpus sed corpus propter animam ista excellentia ex parte anime venit. In hac autem excellit quod una anima alteram non ratione principii ex quo cum sit ex nichilo sed ratione sapientie conditoris qui producit omnia secundum debitum ordinem. Non est tamen negandum quin multum corpus faciat ad exercitium illarum habilitatum que anime a sua creatione insunt. Unde bona dispositio corporis multum expedit sicut contrario mala multum impedit. Et propter hoc indicantur colerici boni ingenii quia anima quantum ad usum illius habilitatis iuvatur per convenientem dispositionem ex parte corporis. Attamen non est illa ratio principalis boni ingenii quia videmus aliquos homines eiusdem complexionis ingeniosos esse. Unde cum videamus homines ad diversa exercitia aptos quosdam ad artes mechanicas quosdam ad liberales et cetera quosdam ad mathematicam quosdam ad methaphisicam quosdam ad naturalia quosdam ad moralia. Si queritur ratio huius respondebit theologus quod est ex distributione donorum dei a quo non tantum procedunt dona gratuita sed etiam dona naturalia et omnia talia ... et de hoc intelligitur id quod dicitur i pe iiii unusquisque sicut accepit gratiam in alterutrum illam administrantes etc. Physicus autem respondebit quod hoc venit ex diversa dispositione ex parte corporis vel quantum ad complexionem vel quantum ad organizationem membrorum tamen bene. Sed theologus melius quia principaliorem assignat causam. Unde et philosophus in libro de animalibus cum assignat causas dispositionis membrorum vel non invenit causam principalem ex parte materie recurrit ad dispositionem conditoris sapientis.

[illegible]

[illegible]

Rediens ad dicendum unde etc.

d. xxxiii.

Supra ostendit magister quomodo peccatum originale per baptismum deleatur. In hac parte intendit in quo consistit originale peccatum per peccatum primorum parentum multiplicatum et tendatur. Dividitur autem pars ista in partes ... In prima magister movet questionem et recitat aliorum opinionem. In parte determinat ... alioquin et cetera ostenditur ... per spiritum sit lectio. In secunda vero parte dissolvit quedam apparentem scripture auctoritatibus ibi. Et licet parentes peccatum etc. Prima habet tres partes. In prima magister movet questionem. In parte recitat aliorum opinionem ibi deus autem inventus ambigue dissentit etc. In tertia vero quia illa opinio videbatur super verba augustini esse fundata subiungit modum per quem aliter illam questionem dis

solutum. i. quod ui in actuali peccato ade pl'a &c.
non apparet quare ad illam questionem pertinet ambigue.
et quod in soluta illa dimittitur. Siue sapientes p'n
h't tres partes. In prima ostendit magister quod primum
originale nec multiplicantur in intendo. et peccata priorum
parentum. et hoc ratione supra excepta pene. Secundo
quia originale peccatum originem h't a peccato primi parentis debeat
dequibus peccatum adeo — h quod solum uterum peccatum
ade &c. Item quod debeat de illis peccatorum remissione
ubi si uero quare cum primi peccatum. &c. Secunda pars primi
h't partes. in prima parte magister mouet dubium quod
consurgit ex apparenti contrarie. In secunda parte debeat
illam apparentem contrarietatem exponendo auctoritates quod ad
intellectum litteralem i. Sed ut ait so' non lex prophete
&c. Sunt uero explanando quod ad intellectum misticum
siue moralem. ibi. quia et mistice intelligendum est ecclesia.
et sic tamen proprie debeat magister in illa. uidelicet quod aliquis
peccata parentum beant imputari posteris. et tamen ex
quantitatis et intentionis sic culpa originalis et peccatum
mo sil' est h' debeat liquet habeat penam.

Dicit intelligenda huius partis ex ea incidit hic questio
ipso quod dicitur quod adam peccata deceret sed quod
ad quantitatem et comunitatem uero quod ad penam consequitur
&c. Circa primum queruntur duo. primo quod utrum parentes
proximi possunt transmittere ad prolem peccata sua actu
alia. an a solo primo parente transfundatur originalis
culpa. Secundo quod utrum primus parens potuit in prolem
transmittere sacramentis iusticiam. sic transmisit preua
ricationis culpam.

Circa primum sic proceditur. Quod utrum peccata parentum
priorum filiis imputentur et ad eos transm
ittantur. et quod sic uidetur. primo auctoritate. exod. xx. ego
sum deus zelotes uindicans peccata patrum in filios
&c. Si ergo deus non uindicat nisi praeuaricationem
dicta transit apud in filium ratione uidetur quod cul
pa. Item hoc uidetur exod. iii. reg. xiiii. ego
inducam malum super ieroboam et luxat uniuersa domum
eius. et in hec quod tota posteritas propter peccatum parentis
fuit consumpta. ergo uidetur quod peccata priorum parentum
filiis imputentur. Item hoc uidetur ratione in parentibus
symbolum facilior est transitus sed maior est symbo
lum et conexio parentis proximi ad prolem quam parentis
remoti. Si ergo parens remotus potuit culpam
transmittere in posteros multo fortius uidetur de parentibus
propinquis. Item parens proximus transmittit
peccatum in filium quod aliunde suscepit. sed magis
transmittit quod per se causare quam h't a se quod h't ab
alio. ergo uidetur quod multo fortius ad prolem posset
transmittere peccatum quod commisit. si transmittere pt peccatum
quod aliunde contraxit. Item peccatum ade ideo transit ad
posteros quia in adam fuimus cum ipse peccauit. ergo pari
ratione si parens proximus peccauit. quando proles eius
erat in lumbis eius. uidetur quod peccatum parentis proximi
in prolem transfundatur. Item ideo quia peccatum originale trans
funditur quia est infectio uiritis generatiue ex
actu generandi. ergo si ad peccatum consistit ex actu
generationis uidetur quod tale debeat in prolem transfundi. sed
tale est peccatum adulterii. ergo uidetur quod saltem tale peccatum ge
nus debeat in posteris redundare. ac per hoc peccatum
intendere et multiplicari. Sed contra ezechiel. xviii. filius non
portabit iniquitatem patris. ergo si hoc non est uerum
de parente remoto. ut de adam saltem in uitam
h't ex propinquis. Item gal. vi. unusquisque honus
suum portabit. Sed si peccatum parentum redundant in prolem
non portaret unusquisque honus suum sed etiam alterius
ergo &c. et iterum alibi unusquisque rationem reddet pro se.
Item ansel. de conceptu uirginali. ca. xxiiii. pa
tet priorum peccata adorum peccatum non extimo pertinere.
Sed si transfunderent a parente in prolem pertinent ad ori
ginale peccatum ergo &c. Item non est maior ratio quare transfun
dit iniusticiam quam iusticiam. sed pater sanctus non generat
filium sanctum et baptizatus non generat baptizatum.
sicut ostensum fuit supra. ergo pari ratione parens proximus
peccatum suum non transmittit ad prolem. Item nullum
peccatum transmittitur a parente in prolem nisi mediante carne.
sed peccata actualia que committuntur carnem non
inficiunt nisi noua infectione inficiunt. ergo uidetur quod
ad prolem transmitti non possunt. Item si peccata ac
tualia transmitterentur a parente in prolem ergo filius
semper esset peior patre et dignus maiori punitione.
si ergo est magne crudelitatis et impietatis dicere quod post
lus natus peior sit nisi parente. patet &c. Respon
deo. quod peccatum parentum transire ad prolem potest intelligi
aut punitione aut committitione aut transfusione. Si
punitione. ut plures puniantur pro peccato parentis sic accidere
deinde est. quod duplex est punitio. una eterna. alia
temporalis. quantum ad punitionem eternam nullo modo transit. uidelicet
quod aliquis dampnetur pro solo peccato parentis. dicit anselmus.
de conceptu uirginali. dicit quod paruuli non dampnantur pro
culpa ade tantum. sed pro culpa propria quam h't. licet non fecerit
eam agendo sed contrahendo. Si autem loquimur de temporali
punitione sic quia pater punitur in filio. sic eo licet uideri
et scriptura ostendit ubi transit peccatum parentis in prolem
siue prole uolente siue nolente. et hoc de seueritate di
uine iusticie. alio modo dicitur peccatum transire a parente
in prolem per imitationem. et sic peccatum dicitur quodam modo
transire in genus humanum et peccatum ade in posteros. et peccata
priorum parentum in filios siquis ea transeunt. iux

Contra peccata priorum non transeat ad posteros. ostendit.
peccata actualia contrahitur a peccato originali. et actu uel respectu p'sona aut natura parentis
parentis autem et prolis in natura conueniunt. in persona et uoluntate differunt. ergo
peccatum prolis naturam contrahit. contrahit non defectum nec in peccatum originale. sic non
prior dissonant. prius contrahit non post. sic non differentia peccatum actuale
iustitie originalis expellatur. sic nullus iustitiam suam confundit. sic non iusticiam
in fecibus originalis contrahitur. quod in facta sit. applicatur in fieri non post. unde parentis
natura non in fieri. sed in facta transfundit.
peccati originalis contrahitur. quod in ... in fieri. et in punitur. quod non esset si peccata
priorum in filios transirent. essent peiores patribus et digni suppliciis maioribus.

Sap. 2. Invidia diaboli mors intravit etc. Non
tamen transit in omnes, sed in eos qui imitantur illum. Vel
modo dicitur peccatum transire a parente in prole. Et hec transfusi
one sic infectio una carnis habet ab alia infectione.
Et hoc modo peccatum transfunditur et dicitur in prole a solo paren
te proximo. Ratio autem huius est quia duo sunt in peccato, videlicet privatio
debiti et conversio indebita. Et secundum hec duo ponitur in
peccato deformitas et macula. Macula namque ponitur
ex conversione, sed deformitas ex debiti privatione manente
obligatione. Ad hoc igitur quod aliquis possit peccatum exprimere in
aliter necesse est quod in illo possit ad aliquid obligari
et possit eo bono ad quod obligatur in ipso privari
et quod possit etiam maculari. Hec autem solum fuit in pro
ximo. Ad adam namque humana natura et omnes eius po
steri in illo obligati sunt, videlicet ad habendum [illegible] rectitu
dinem iustitie, sed non in [illegible], et in illo per eius aversionem illa
rectitudine privati sunt. Et quia illa obligatio carnem
suam infecit, infectam fedidam et passibilem mortalem [illegible]
caro nostra habet propagatam ex illa. Hinc est quod in illo homi
nes infecti et ab ipso traduci singulariter peccatum [illegible] prole
[illegible] illo autem posteriorum nova obligatione
obligantur filii in parente [illegible] caro transfunditur [illegible]
ficit nova infectione ex aliqua culpe actualis
perpetratione. Et hoc est quod nullus parens proximus transfundit in prole
suam actualem transfundere. Et hoc est quod dicit Ansel. in
li. de conceptu virginali ca. xxvii. peccatum
priorum parentum ad originale peccatum non existimo pertinere. Quia
sicut si adam neglexit ad eos quos generaturus
erat iustitiam suam traducere, neque quo posset iniusti
tiam suam transmittere. Sed hoc intelligitur quantum est de transfusione
culpe ad quam consequitur etiam damnatio. Sed de transi
tu quoad punitionem temporalem pene subiungit in fine
capituli: non nego quia merita bona parentum filiis
multa et magna beneficia corporis et anime impendi
et quia peccata parentum filios et nepotes usque in tertiam
et quartam generationem et forsitan ultra diversis in hac vi
ta doloribus flagellari et ea per que bona in corpore et
anima [illegible] forsitan consequerentur si iusti fuissent
[illegible] exemplum longum est hic inserere. Ex his
patet ratio ad questionem propositam, concedendum enim quod peccata
actualia parentum ad originale non pertinent,
cum originaliter transfunduntur sicut reatus ad adam patet in
ducere ostendunt, nichilominus tamen alio modo transeunt
ad punitionem [illegible] temporalem sicut probatur
auctoritate exo. et cetera. // Ad primum ergo quod obicitur
quod facilior est transitus in hominibus symbolum
dicendum quod illud verum est quantum [illegible] salvat [illegible]
[illegible] actuali non habet [illegible]
non ille solus in quo homines obligati et in quo

tota massa generis humani potuit viciari. Et sic
ostensum est, et ideo illud non cogit. // Ad illud quod obicitur
quod transmittit quod aliunde suscepit, dicendum quod ex hoc non
sequitur quod transmittat illud quod est a se. Patet enim
peccatum quod aliunde suscepit est peccatum nature, sed peccatum quod ipse
facit est peccatum persone. Generatio autem que [illegible] est
magis generationis plus respicit naturam [illegible] actum
persone sicut supra ostensum est. // Ad quartum quod obicitur quod ideo peccata
omnium in adam erant [illegible] dum peccavit, dicendum quod
ista non est tota causa, sed similiter hoc exigitur quod in ipso paren
te omnes posteri possent obligari et caro omnium
posterorum posset inficere et fedari. Hec autem in alio
quam in adam non habet reperiri. Ideo patet etc. // Ad quintum quod
obicitur quod peccatum adulterii attenditur ex actu generationis, dicendum
quod etsi ex actu generationis attendatur, non tamen dicit
corruptionem que sit in ipsa virtute generativa, sed scilicet
consistit ex voluntate [illegible] culpa
adulterii per quam culpa in prole transfundi non habet.
Nichilominus tamen quia ex actu generationis consistit plus impu
tatur plus quam alia peccata parentum. Unde vilis et ab
iectus reputatur ille qui est natus de adulterio. Et
secundum leges humanas [illegible] reputatur
indignus. Unde ideo peccatum plus redundat in prolem quam
alia actualia, non tamen sic redundat ut primi paren
tis culpa, que posteritatem suam non tantum obligavit
[illegible] sed etiam [illegible] fedavit peccato originali ma
cula, ob quam quilibet cum nascitur dignus est ira et in
dignus visione dei.

Sed utrum primi parentes pro posteris suis potuerint
satisfacere, sicut potuit eos ex culpa sua inqui
nare. Et quod sic videtur, Ansel. de conceptu virginali ca. [illegible]
[illegible] si adam neglexit ad eos quos generaturus
erat iustitiam suam producere, neque quam posset ad eos
in iustitiam transmittere. [illegible] quod si adam po
tuit sua culpa filios reddere culpabiles, sua sa
tisfactione potuit eos facere excusabiles. // Item
omnes in adam peccaverunt quia fuerunt in adam peccante,
ergo pari ratione si omnes fuerunt in adam satisfaciente,
videtur quod omnes in ipso satisfecerunt pro peccato [illegible]. // Item
[illegible] videtur ratione. Si oppositum est causa oppositi, ergo propositum est causa
propositi. Sed ade transgressio fuit causa nostre corruptionis, ergo
videtur quod eius iustificatio et satisfactio causa fuit nostre re
demptionis. Sic ergo in adam peccavimus, ita videtur quod in eo
satisfecimus. Et iste tres rationes [illegible] supra sunt
pro peccato [illegible]. // Contra hec [illegible] ostenditur
pro peccato [illegible] maior est [illegible]
quam ad [illegible]. Sed divina iustitia pro transgressione
ade condempnavit totam posteritatem pena mortis,
ergo multo fortius divina [illegible] pro satisfactione ade

bilit reddere gratiam iustificationis // Item potentior
gratia est gratia in bono quam sit culpa in malo. Sed culpa ade
potuit totam posteritatem inficere et reddere deo odiosam,
ergo multo fortius gratia que fuit collata ade potuit
totam posteritatem reparare et reddere deo gratam // Item secundum
leges humanas tutor potest per se pupilli conditionem
meliorem quam deteriorem facere. Sed multo maioris beni
gnitatis est lex divina quam sit humana. videtur quod prius
conditionem nostram in primo parente deteriori potuit facere me
liorem quam de meliori deteriorem. ergo si transgrediendo po
tuit transfundere culpam, multo fortius satisfaciendo
potuit transmittere iustitiam. Sed contra. Post peccatum ade
cum fuerit ab immortalitate cecidit in necessitatem mori
endi. ergo si gratia superveniens non aufert immutabili
tatem divine sententie remansit quod post gratiam morietur. Sed
mortalis de necessitate generat mortalem. ergo quantumcumque
adam satisfaceret generaret filios suos morti obno
xios. Sed nulla creatura rationalis est morti obnoxia
nisi propter culpam. ergo numquam potuit satisfacere quin transmitteret
culpam // Item iusti omnes consistunt in quadam
munditia et carnis integritate. Sed quia virginitas dicitur in
corruptione mentis et carnis, ex quo semel perditur
numquam per satisfactionem potest recuperari. ergo per rationem
nostram omnibus iustitie donum per satisfactionem recuperatur. Si ergo
ex illius iustitie privatione est in nobis omnis culpa. in primo fu
it quod adam non satisfaceret pro posteritate sua. // Item
omnis satisfactio perfectissima fundatur super gratiam
gratum facientem. Sed gratia gratum faciens numquam potest
transire ab uno homine in alium. sicut in primo libro
probatum est. Sed gratia immediate a solo deo datur. videtur
ergo quod in primo parente satisfacere non potuit generi humano.
// Item efficacior est in uno quam fides sua et gratia quam sit
alius. Sed adam non potuit per se ipsum satisfacere. Sed
optimum fuit filium dei pati sicut ostendit anselmus
in libro cur deus homo. ergo non videtur quod potuit satisfacti
onis iustitiam in alios derivare // Item dicendum quod cum quaeritur
utrum tota posteritas in adam potuit satisfacere. si autem
deo potuit vitiari. hoc tripliciter potest intelligi. aut ita
quod adam posteritas haberet et culpam et satisfactionem simul.
aut ita quod communicaret satisfactionem sed non culpam. aut ita quod
ipse satisfaceret et per consequens quod posteritas non haberet culpam.
Primi duo modi non solum sunt impossibiles. sed et non intelli
gibiles. quia claudunt intra se duo opposita. si enim adam
communicasset posteris simul culpam et satisfactionem simul essent
culpabiles et satisfacientes. ergo simul essent iusti et iniusti.
Similiter si communicasset satisfactionem et non culpam. ergo innocen
tes satisfacerent. et hoc similiter non est intelligibile. non fit sa
tisfactio nisi pro offensa. et si adam non haberet po
steris culpam. ipsi haberent originalem innocentiam et simul

levem non haberet in eis satisfactio aliqua. pro innocenti
enim satisfacere non est intelligibile. // Tertius autem mo
dus dicendi, videlicet quod adam sic satisfaceret pro culpa
sua. ut sua satisfactione impediretur transfusio originalis
culpe. et sic intelligitur sunt in potentia tamen fuit ipsi ade et ideo
hoc melius redderetur in te cum agitur de modo redemptionis
humane. ad presens autem hec dixisse sufficiat quod
adam sic satisfacere non potuit. ut impediret transfusio
culpe originalis in posteritatem suam et ideo huius sunt causa
ipsius ade et causa gratie. et causa corruptionis nature.
Causa ade quia ipse debitor mortis erat et dignus
penalitate et miseria et ideo quamvis mortem vel penam
sustineret pro transgressione sua, deo satisfacere non po
tuit sufficienter. Causa vero gratie quia quam satisfaci
ebat non sufficitur. quia illa gratia erat gratia personalis
que quidem respiciebat personam non naturam. et ideo per ipsam
non curabatur morbus corporis qui radicabatur in car
ne. et propterea quamvis satisfaceret remanebat nihilominus corrup
tio et ita necessitas ad transfundendum originalem culpam. Propter
vero naturam sufficitur ideo. quia cum natura humana tota in ipso
viciata esset, tamen pensabatur illa corruptio in qua
pars est tota humana natura. et ideo quamvis adam faceret
longe intensius esset, eo quod exigebat deus, ad tante
corruptionis et damni recompensationem. et ideo per illa
non potuit satisfacere, potissime non attingeret ad expe
dimentum offense, que cum esset infinita, ratione eius
quia est in infinitum non recipiebat recompensationem,
nisi aliquis satisfaceret qui esset infinite virtutis
et ideo non indecens fuit aliquid quod non solum sa
tisfaceret pro peccato ade. Sed et pro quocumque alio peccato fuit
data est super meritum et satisfactionem Christi, cui fuit
data et sanctitas deus pater quibus nos patet. et ideo nos
omnes de plenitudine eius accepimus et ipse mediator
pro totius orbe, tam finaliter quam primitive. per hoc ergo quod
quocumque modo dicatur impossibile fuit adam posteris sa
tisfacere. Unde concedendum sunt rationes hec ostendentes.
// ad primum quod obicitur de dicto anselmi. quod si negasset iustitiam
produceret etc. dicendum quod anselmus loquitur in de iustitia originali et
illam dicit quod adam conservare potuit posteris et trans
fundere. hoc autem intelligendum est sane. nam quia aliqua qua
litas, que esset in anima ade per multa tempora ad posteros descen
deret. Sed quia anima ade innocentis quietam faceret carnem
puram et immaculatam. et si stetisset anima potuisset illam
carnem servare et a corruptione mortis et a corruptione
libidinis. et hec rectitudo erat originalis iustitie. Si autem
in hac adam perstitisset cum generaret posteros carnem
immaculatam transfunderet. et similiter dum anima creata ade
innocentis tali carni uniretur, ideo posset eandem
rectitudinem habere quam habuit anima ade. et per hoc originalis iustitia.

et potentia originalis iustitie tenendi dicitur. quia si illa non esset
perfectionis est quod habebat filius. et hoc est ex ratione
bone dispositionis corporis carnis, quam originalis iustitie conservabat.
non sic est de iustitia satisfactionis, que non respiciat,
non carnis integritatem // ad 1m quod obicitur quod sicut
fuimus mandati pravitatem fuimus in ipso satisfacti.
dicendum quod non est simile. quia peccatum ade per eo quod illam iustitiam
originalem privabat non tantum respiciebat personam sed etiam naturam.
sed quia satisfactio illam innocentiam non restituebat,
personam non solum respiciebat. et ideo non sic in posteros
redundare potuit satisfactio, sicut redundavit transgressio // ad 2m quod obicitur quod si obedientia opposita est cum opposito et cetera.
dicendum quod illud in illud est in his oppositis quorum utrumque est
aliquid non. In eis quod in te est in opposito. et sic id in quo
opponuntur. et ratione huius triplicis conditionis, illa propositio
non habet locum in proposito. primo quidem. quia culpa non
dicit aliquid naturam. sed potius privationem. secundo non quia
iustitie satisfactionis non dicit oppositum culpe originalis. sed privationem
originalis iustitie. et si illa originalis iustitia fuisset mandatum,
generare fuisset cum opposito. tertio non quia culpa ipsius
ade, opposita ipsi satisfactioni in quantum corrumpebat personam.
non in quantum corrumpebat naturam. et in quantum corrumpebat personam
meritum erat eterne damnationis. in quantum non corrumpe
bat naturam principaliter erat illis corruptionis autem iusti quod satisfa
ctionis auferebat quo ab ipso adam meritum eterne damnationis.
et sic id opponebat ei et erat cum opposito. videlicet
eterne beatitudinis per modum meriti. meritum autem corruptionis
non auferebat nisi oppositum contrariabat. quia sic id non oppone
batur ei // ad 3m quod obicitur quod prior est deus
admittendus quam ad condempnandum. dicendum quod est verum est vel et
ista sic habet locum, quod non excludit iustitiam. iustitia
que requirebat maiorem satisfactionem quam adam posset
facere, et ideo iustitia illa modica satisfactione ade, non
debebat toti generi humano dimittere offensam. sed
quod nobis et tibi deerit, decebat eum supplere, quod et fe
cit, cum propter nimiam caritatem suam filium suum unigenitum
misit in similitudinem carnis peccati et cum essemus mortui
peccatis, convivificavit nos Christo // ad 4m quod obicitur quod
potentior est gratia quam sit culpa. respondeo potest dupliciter. primo
quod illud intelligitur de illis effectibus ad quos gratia ordinatur.
gratia autem gratum faciens ipsi ade collata, non ordinabat
ad removendum carnis corruptionem. sed non tantum. quia re
formativa erat ymaginis, non reparativa carnis. non
tamen in reparatione carnis potentior est aliquo modo quam culpa.
dicitur per gratiam mereatur homo secundum stolam. tamen alia potest dici, quod et
si gratia potentior sit quam culpa, non tamen sequitur quod tantum
reformaret, quod culpa destruxit. multo enim facilius
est destruere quam construere. unde unus malus cibus, aliquid
plus corrumpit naturam quam centum boni. mediante

possit eam reparare. quantumcumque mediante ille sit tam
de potentes et virtuose // ad illud quod obicitur
de lege pupillorum. dicendum quod adam ad posteros non comparatur
sicut tutor ad pupillos. sed sicut pater ad filios. vel
sicut pater filius. potest facile potest bona sua dissipare
et destruere. et per consequens hereditatem filiorum suorum
devastare, quam possit illam post devastationem
et consumptionem reparare. sic et in proposito intelligendum est secundum.

Consequenter est de articulo quarto videlicet.
originalis et tertium hoc querit duo.
// primo quando de ipso originali secundo tertio conferuntur, et timeretur utrum
originale possit esse maius altero. // secundo quando quod ad ipsum
querentibus discretiones videlicet sit proprie unum originale vel plura.
Circa primum sic proceditur. videtur quod originale peccatum, in omnibus reperiatur
equaliter. et quod sic videtur anselmus. de originali peccato. capitulo
xxiii. originale peccatum in omnibus estimo esse equale // item
hoc ipsum videtur ratione quod originale peccatum est carentia debite iu
stitie, sicut supra dictum est. sed quilibet illa iustitia originali
est sive mundatus et privatus. ergo si equaliter omnes sunt
privati, equaliter originali macula sunt infecti. ergo in quibus
reperit originale peccatum, equaliter reperit // item hoc ipsum ostenditur
peccatum originale peccatum est in nobis per ade inobedientiam. sed in
obedientia ade una fuit, et equaliter omnes posteros respi
ciebat. ergo videtur quod omnes equaliter culpabiles faciebat
// item hoc ipsum videtur per penam. omnes enim habentes culpam
originalem equaliter puniuntur videlicet carentia vi
sionis dei. si ergo quantitas pene respondet quantitati culpe,
videtur quod si est equalitas in carentia visionis, quod sit equalitas
in corruptione originalis // item hoc ipsum probatur per
augustinum in enchiridion. originale enim peccatum ade malum reddit
primum per concupiscentiam. unde dum lex prohibet concupiscentiam
prohibet dicitur omne malum. ergo originale peccatum unumquemque
corrumpit vel. sed universale corruptione non congruit
reperire per maius et minus, immo in omnibus in quibus reperit
in toto reperit. ergo videtur quod originalis culpa non possit esse ma
ior in uno quam in alio // item simul est originale in
uno quam in alio. aut hoc est exactum potentis aut
exactum plus. exactum potentis esse non potest. ita sicut
probatum est supra peccatum potentis in plene non consistit. exactum
non plus esse non potest, sicut planum est. ergo videtur quod in nullo quam
originale in uno quam in alio reperiatur intensius // Set
contra anselmus. de conceptu virginali. sicut propter si nascitur persona
corrupta. ita non per personam efficitur magis peccatrix. sed per
quod in ficit hoc est peccatum originale. sed videtur quod originale peccatum in aliquo possit
sit tamen maius et intensius // item hoc idem ratione. nullum ma
lum est in summo. quia nec est summe malum. sed originale peccatum
malum est. ergo non est in summo. sed quod est citra summum intende
di potest et augeri. ergo originale peccatum in nocentibus est. ergo potest magis
in uno quam in alio reperiri // item originale peccatum est concu

[marginal note:] [illegible] ... in uno modo corrumpitur (?)

[marginal note:] [illegible] ad peccatum (?) ... [illegible]

plicencia. sed concupiscentia potest intendi, sicut et ipsa igno-
rantia et aliarum (?), intendere sicut patet per experimentum. Ergo videtur quod
peccatum originale intendi valeat, ut sit magis in uno
quam in alio, vel etiam intensum in eodem secundum status diversos.
Item foeditas carnis est ratio quare anima contrahit originale. Sed
caro non est infecta in summo, et quod non est infectum in
summo, dum transit per viam in fetibus potest magis et minus
augeri et infici. Si ergo caro vitiata transit per viam in fe-
tibus dum propagatur, videtur quod magis et magis inficia-
tur. Ac per hoc cotidie originale peccatum augmentatur.
Item omnis proprietas quanto magis appropinquat suae causae,
est intensior et fortior, et quanto magis elongatur,
debilior. Sed corruptio originalis ab Adam producitur
tanquam a fonte primo et traducitur. Ergo videtur quod quanto
aliquis est Adae propior, tanto originalis culpa sit in eo
intensior. Item una anima meliora habet naturalia
quam alia, sicut in praecedenti dictum est. Sed tanto cor-
ruptio peior est quanto est in meliori natura, sicut au-
diatur et expresse dicit magister propter dignitatem
eius quod corrumpitur. Ergo originalis corruptio peior est in una
anima quam in alia. Et similiter videtur quod culpa sit intensior.
Contra. Videtur quod sicut si Adam stetisset, omnes essent aequaliter
innocentes, ita nunc cum Adam peccavit, omnes fuerunt
aequaliter peccatores. Ergo culpa originalis in omnibus reperitur
aequaliter, ita quod non est maior in uno quam in altero,
nec etiam intendi habet in eodem subiecto. Ad huius
intelligentiam notandum est quod ista tria concurrunt ad originale
peccatum, scilicet debitae iustitiae carentia, et concupiscentia, et car-
nis foeditas, et primum est ipsi originali essentiale, secun-
dum inhaerens, tertium causale, sicut supra explanatum
fuit. Si ergo originale debet augeri ex aliquo istorum,
oportet eum intendere. Cum autem per nullum horum in-
tendi habeat, in omnibus aequaliter habet reperiri. Quod
ad carentiam naturae debitae iustitiae non potest intendi.
Ista enim carentia non potest esse maior in uno quam
in alio nisi triplici de causa: aut quia sit obligatio for-
tior, aut quia sit ibi privatio maior, aut modus quo
privavit sit detestabilior. Nullo istorum modorum
maior habet esse carentia in uno homine quam in alio.
Non est enim obligatio fortior, quia omnes aequaliter obligantur
in Adam. Nec privatio maior, quia eodem dono
scilicet originalis iustitiae omnes per originalem culpam nudantur.
Nec modus privandi detestabilior, quia omnes pri-
vati sunt per unam et eandem actionem (?), et sic originalis ca-
rentia debitae iustitiae non recipit magis et minus,
sed in omnibus est aequaliter. Sed non quod ad concupiscentiam intendi habet.
Si enim intendatur appetitus vel concupiscentia, aliquid de-
testabilius in anima (?), hoc potest esse triplex (?): aut ex com-
plexione, aut ex suetudine assuefacta, aut ex multis re-

frenatis contracta. Primo modo absque dubio con-
cupiscentia augeri potest, sicut patet de concupiscentia carnis
quae magis fervet in cholericis et sanguineis quam in me-
lancholicis. Sed talis intensio nihil facit ad cul-
pam, non enim est culpa, sed nullius vel poenae (?). Simi-
liter secundo modo concupiscentia intendi potest in eodem homine, sicut
potest in eo qui assuefactus est luxuriari et voluptates (?)
vanas concupiscere, quia magis est pronus et ardentius
concupiscit quam is qui talia non gustavit. Sed haec
intensio non facit ad originale peccatum, sed peccatum actuale.
Quia non dicitur originale peccatum concupiscentia quocumque modo,
sed solum prout ab origine est contracta. Sic contracta vero non potest
intendi. Sed in omnibus hominibus aequaliter reperitur, pro eo quod illud
retinaculum (?) originalis iustitiae multo (?) ex parte aequaliter in omnibus est
contractum. Et quamvis utrumque modum attenditur
quantitas originalis ex parte concupiscentiae, hinc est quod quantum ad
concupiscentiam originalis culpa in omnibus in quibus est reperitur
aequaliter. Dicitur (?) quod ad foeditatem quae est in carne, non
potest esse magis et minus originale. Et hoc patet. Nam quod aliqua
proprietas intenditur, requiritur per adventum ad in-
tensionem tam ex parte suscipientis quam ex parte proprieta-
tis quae intenditur, quam etiam ex parte agentis. Et si ad ho-
rum deficit, proprietas illa non habet intendi, sicut
patet discedenti (?). Omnia autem haec deficiunt in proposito.
Defectus enim est ex parte suscipientis. Nam sicut spe-
culum novum inficitur anhelitu (?) mutuata (?), sed post-
quam inveteratum est ex aliquo aspectu non recipit no-
vam infectionem, sic humana natura in sui primordio
quando nova existens infici habuit a corruptione, sed
postmodum quando inveterata ex nova corruptione non
recipit novam infectionem. Est defectus etiam ex par-
te agentis, quia nullus est post primum parentem cuius transgressio vel
peccatum obligaverit in persona (?). Hinc est quod talis culpa
non habet inficere carnem coniunctam. Defectus est etiam ex
parte proprietatis intensibilis. Illa enim quae in puncto est
in motu (?) non habent recipere magis et minus, sicut volunt
philosophi. Foeditas autem carnis, secundum quod est principium contractionis
originalis, originem habet ex carentia originalis iustitiae. Et quia caren-
tia illa nuditas quaedam est, et nudo non est reperire
magis nudum, sicut originalis iustitiae nuditas non reci-
pit magis et minus, sic nec carnis foeditas. Et sic
patet quod ex parte foeditatis carnis originale non habet in-
tendi vel augmentari in eodem vel in diversis, nec ex par-
te concupiscentiae, nec carentiae debitae iustitiae. Sic ostensum
est ut sint praetermissa ad originalis manifestum.
Est ergo quod originale peccatum in omnibus in quibus reperitur habet esse aequa-
liter, et concordantes (?) sunt rationes hoc ostendentes. Ad
primum ergo quod primo obicitur, quod non per successionem efficiatur ma-
gis peccatrix, dicendum quod non dimittitur actu (?) anno in [illegible]

tius insita rebus (ex filiis filia peccans. alio modo
dicitur in ipsum concupiscentius duobus propositis distinguitur ...
concupiscentia. et tamen dicitur quod si corrumpitur non accipit non per virtutem propa
gationis. et corrumpitur dicitur illa que respicit voluntatem ... vide
cum a dicto anselmi. quod non efficitur per personam magis peccatrix
(accipit non animam per concupiscentiam per quam consideratur in supposito. et hoc
patet per esse suum quod dicat. sic adam peccante peccavit homo.
sic adam magis peccante magis peccavit homo. et hoc modo
natura non habet corrumpi solum per peccatum originale. sed etiam per peccatum
actuale. ex hoc ergo non sequitur originale habet esse maius et intensius
// ad primum quod obicitur quod ultimum malum est in summo
gradu quod est summum simpliciter et summum in genere. et quamvis non con
tingat reperire summum malum simpliciter et summum in genere et
quamvis non contingat summum malum sed est tamen reperire
malum quod est summum in suo genere. sicut videmus aliquid
in privatum visum quod non potest esse magis. sic et in proposito
patet in illo. quod originale simpliciter privat iustitiam originalem. et non est in
proposito est in tanto sponsis tamen dici. quod et si non esset in summo sed
tamen est quod possit intendi. quia potest esse defectus ex parte
suscepti vel ex parte agentis et utrumque hic deficit. sicut
supra ostensum est // ad secundum quod obicitur quod concupiscentia potest
crescere. dicendum quod verum est intensive. sed non extensive. illud
tamen crementum non facit ad originale peccatum cum non sit nisi vel ex
complexione vel ex assuefactione. sic ostensum est // ad
tertium quod obicitur quod feditas carnis potest esse maior. dicendum et si
feditas carnis prout est corporis penalis intendatur
et crescat sicut patet in leprosis et semifluis et aliis fe
dis infirmitatibus opposita prout tamen ipsa est principium originalis equaliter
habet reperiri in singulis. quia ab uno solo et per fonte
procedit // ad quartum quod obicitur quod originalitas intensior est
cum appropinquatur sue origini. dicendum quod primum verum est de causa que
gradatim dicitur naturam et primum et de illa que habet continuatam cum sua
origine sic est in virtute movente et vivis effusione.
aliter non habet veritatem sic patet. una candela inflamata
ab alia et hec aliam inflamabit sic inflamabit illa.
vel tertium. non deficit in proposito. tamen quia illa carnis fedi
tas plus dicitur ratione produccionis quam positionis et tamen quia ille
feditatis transfusio est per generationem in qua generatum primum
et secundum. habet eandem veritatem que habebat generans prius. ad
quintum quod obicitur quod una anima habet meliora similia quam alia.
dicendum quod si hoc verum sit et concedendum. tamen quod pertinet ad spiritua
lia in nobis omnes anime equales existunt. et quia illius privatio
directe respiciat originale. hinc quamvis licet alia similia sit
excellentiora. non tamen propter hoc intenditur corruptio originalis
culpe. quantum vero dicitur quod tanto peior est corruptio quanto
melior est non habet instantia. hoc primum per quod fit privatio corruptio.
vel non habet veritatem. quia frigescit ille qui habet melio
ra similia non habet in gravia peccata sic ille qui habet minus bona
in eodem genere peccati.

peccatorum ubi latitatis habet agere ... actuale peccatum
... unitate ... pena peccati
corruptio gratie ... et cum ... origine peccati

eadem quod uerum sit ponere unum originale vel plura. et quod u
num solum vel. per auctoritatem magistri in littera. cum aliquis
vero sic ait. uno peccato non pluribus parvuli obligati sunt.
// Item hoc ipsum ostenditur ratione sumpta a causa. quia peccatum originale contrahi
tur per adam in originaliter. ergo si una tantum culpa fuit
eius inobediencia. videtur quod in quolibet reperiatur sit uni
cum et nullo modo plura // Item hoc ipsum ostenditur ratione
sumpta a pena originalis. vero. debetur solum carencia visio
nis dei et hoc est una pena. sed multis culpis multe
debentur secundum penae. ergo et cetera // Item hoc ipsum ostenditur
ex parte ad sequelam originalis. vero. non solum modo est ab origi
ne. sed etiam origo est et principium omnium malorum. sed ergo
quod superhabundancia dicitur uni soli convenit. constat est
production ad unum. videtur quod originale peccatum non sit nisi unum
solum // Item hoc ipsum videtur in comparatione ad subiectum originale
vero est in anima ratione coniunctionis sue ad carnem. si ergo et
una est caro cui anima coniungitur unica unione
unitur et unitas est in anima. sed quod carni ut perfecibi
li unitur. videtur ergo quod necesse peccatum originale sit unum. // Item
hoc ipsum ostenditur per comparationem ad oppositum originalis vero peccatum est care
cia debite iusticie. sed debita iusticia cui originale est privatio
in homine non erat nisi una quia in uno in contrarie una est in co
herencia. ergo et cetera. Sed contra hoc arguitur per auctoritatem super
psalmum. ecce in iniquitatibus conceptus sum. glossa. in iniquitatibus
sunt originalia peccata et multe ~~auctie~~ aucteres sunt ad pre
in littera // Item hoc ipsum videtur rationibus sumptis per eadem via
per quam sumebant ad oppositum et prius ratione sumpta a causa originalis
est peccatum est in nobis propter peccatum primum parentum. sed adam mala
plura commisit peccata. ergo videtur quod plura sit in nobis originalia
quia ratione redundat in nobis peccatum unum. eadem ratione peccatum
minus. // Item hoc ipsum videtur ratione sumpta a pena.
quia uni culpe unica debetur pena. sed multa genera
penalitatum ad originale peccatum consequuntur ut fames. sitis.
mors. infirmitas et cetera. et ysi. dicit. lex da mortem per peccatum
originale esse inflicta. scilicet infirmitas. ignorantia. concupiscentia mali
cia. videtur ergo quod per diversa genera penalitatum sit diver
sitas originalium // Item hoc ipsum videtur per comparationem ad capi
talia subsequencia. habitus vero diversificatur per actus
et actus per obiecta. si ergo originale peccatum reddit hominem pronum
ad vii. capitalia peccata que sunt diversorum generum et ali
quo in quolibet homine sit multitudo originalium // Item hoc ipsum
ostenditur per comparationem ad subiectum quia omnes potencie in
ficiuntur per originale peccatum. sed multiplicantur corruptoribus multi
plicantur corrupciones et in diversis potenciis diversi sunt
habitus. ergo in uno quolibet homine necesse est ponere multa per
originalia // Item hoc ipsum videtur per comparationem ad oppositum. quia per
originale peccatum est privatio omnium virtutum cum per ipsum fiat in
curvatio anime ad vicia omnibus virtutibus opposita. ergo si
plures contingit in nobis reperire culpas originales virtutes

Item per peccata gula etc.

et aliam

¶ 24°

ples contingit in nobis reperiri culpas originales. // Ad
id quod sic vult magister hugo. originale peccatum duobus di-
versis modis dicitur originale peccatum quod est origo omnium peccatorum. et dicitur
peccatum ade dicitur peccatum originale. et isto modo originale peccatum non tantum
est unum specie sed etiam numero. alio modo dicitur originale peccatum
quod est in nobis ab origine. et hoc est certa ratio in nobis suum
innititur contingere. et hoc in quantum sic dicitur originale peccatum
¶ Ad huius igitur questionis dilucidationem intelligendum est quod cum quaerimus
de unitate alicuius aut quaerimus de unitate secundum speciem
et formam communem. aut de unitate secundum numerum et suppositum.
Si primo modo loquimur de originali peccato sic unitatem habet secundum speciem
eo modo quod dicitur peccatum habet speciem. unitas autem istius originalis peccati
non potest expediri quod privat rectitudine primi ade secundum
quod introductum est secundum quod est expers originalis iustitie expers primi.
una enim est secundum speciem originalis iustitia et innocentia. cuius
privatio est originale peccatum. una et fuit in obedientia per
quam totum genus humanum est corruptum. et ideo secundum speciem
originale peccatum est unum in nobis. Si autem loquimur de unitate originalis
peccati ad numerum. sic dicendum quod in uno homine est unicum. et ideo habet
esse per primum diversis numeratur. cum ratione sibi inquantum sit
in diversis hominibus diversa est peccata. aut ratione actus peccati hominis
cum pars efficiatur sic quod plures luxuriat est plura habet
peccata. et ventu illorum multiplicantur originale peccatum multiplicatur
sed remanet indivisum. nam in uno homine una est causa quare
per originale peccatum inficiatur // Item unius hominis una est
anima. ergo et per quod originale peccatum inest inficitur. et ideo originale
peccatum in uno homine est unum solum quod ad unitatem secundum speciem
et quod ad unitatem secundum numerum. et hoc est quod sunt rationes
que hoc ostendunt // ad id quod quoniam primo obicitur de eo quod in
glossa. iniquitates dicitur pluraliter originalis. dicendum quod sic dicitur
magister quod sicut quod est in scriptura accipitur pluraliter pro sin-
gulari et econverso. sic magister exemplificat in littera. vel aliter
quod scriptura originale cum sit unum pluraliter unicum nominat.
est propter multiplices inclinationes ad malum quas ex originali peccato
nascuntur // ad id quod obicitur quod originale peccatum ortum habet
a peccato primi parentis. dicendum est quod quamvis in generatione
plures parentes iungantur sunt causae unum peccatum complerent
ita quod neutrum eorum per se sufficiat generans sit diversificatum.
distinctum et sic et originale peccatum in transfusione intelligendum
est. et si peccatum ade et peccatum eve fuerunt diversa propter
ut tamen totum peccatum contrahebat virtute viri generativa
unum peccatum originale supplebatur. in quod sic patet ut generativa
virtus residet penes virum et transfusio originalis peccati
attribuitur viro. non tamen ut attribuitur suo modo.
¶ Verum frivola est illa questio qua quaeritur utrum transfundatur
originale. si tantum vir vel tantum mulier peccasset. quia cum ad
generationem duo concurrant tanquam unum principium non patitur
de quod vir incorruptus mulier corrupta committatur
tur. vel econverso. dicendum enim secundum statum naturae institutae

te. sive in statu naturae corrupte per naturam producto et confor-
tas viri agentis et admixtum suscipientis. tamen in actu
illo efficiantur una caro // ad illud quod obicitur
de multiplicitate penarum. dicendum quod unius culpe et unius diversi vel una
pena principaliter complex autem potest esse non principales
principale autem dico penam eternam. non principales
autem penam temporalem. et hoc quidem dicitur modo est ad hominem consideran-
dum originale peccatum vel illa quam pro culpa infligitur. non
principale vero quod ad istam consequitur. originale autem una pe-
na eterna punitur videlicet carentia visionis dei. vel tum
etiam in pena temporali punitur. videlicet mortalitate carnis.
Sed ad mortalitatem culpe immediate consequitur penalitates
// ad id quod obicitur de multiplicitate inclinationum. dicendum quod sicut
una corda rupta quam multa colligantur sequitur re-
laxatio multorum. et tamen una est ibi corruptio et laxa-
tio. Sic intelligendum est. et in proposito quod iustitia in
nocentie per originale peccatum privatione omnis virtutes anime
laxantur. una tamen est corruptio licet indo effectualiter multi-
plex autem intelligendo est // ad illud vero quod
obicitur quod est corruptio diversarum virium. dicendum quod verum
est. Sed sicut gratia ponitur esse in viribus animae. prout
tamen continuantur ad unitatem essentiae animae. et ideo una
est gratia in omnibus viribus. sic et originale peccatum est cum
plures virium prout tamen ille vires in unitate sub-
iecti animae habent unitatem. et sic intelligendum est illud ii
libri quod ab aliquibus consuevit dici. scilicet quod originale peccatum
animae per suam essentiam. hoc est non est intelligendum quod
ipsam essentiam animae originale prius respiciat quam potentias.
sed quod essentia secundum quod continet. in istis. Quia exceptum vel generalis gra-
tia iustitia quam in iniustitia. secundum quod est in voluntate et
libero arbitrio ex parte corporis originale. et sic intelligendo quod corrupt
partem ut caro pars est. sic secundum quod est in conditione ... unitas
sit in pluribus potentiis ad unam essentiam continuantis et
talis habet unicum esse. sic unitatem unam potentiam
esse in omnibus membris eiusdem corporis. sicut vult
augustinus. non sic autem est de peccato actuali. cum peccata
actualia diversitas potentiarum respiciunt. sed quod ad diver-
sos actus comparantur. et ideo per diversos actus intro-
ducuntur in esse. et propterea secundum diversitatem potentiarum habent dif-
ferre. non sic est de originali peccato quod inest quam unicam
animae adventum // ad id quod ultimo obicitur de compo-
sitione. iam patet responsio. quia originale peccatum per compositionem
virtutibus non opponitur. sed opponitur iustitie originali cuius
semper una est. et illa privatio peccatorum omnis in clinationes
ad diversa vitia. et sic inclinando cum omnibus virtutibus
habet repugnantiam. verum ideo illa non agit. quia non
arguit prius quod opponitur diversis solum quod opponitur
contrariis.

Consequenter quaeritur quantum ad secundum articulum de pec-

Ex plurimis diversis libris

¶ Iuxta d' ccap' vg. ea. viij. in fine.
Si sola eva peccasset. et non adam cum non genus
humanum periret. Sed si sola eva. posset namque
deus de adam et quasi... etiam hominum causaret
aliam facere mulierem. per quam deinde... genus hominum
ex perficeretur.

ori. et hec quintus duo. // Pro quo autem decedentes in solo originali puniuntur pena ignis minus. Ideo qui ut tamen putant pena mitiori dolorum gravem solum carentia visionis.

Iuxta primum sic proceditur. Quod autem parvuli decedentes in solo originali puniuntur pena ignis minus ostenditur. Augustinus de fide ad Petrum: Firmissime tene parvulos qui sine sacramento baptismatis de hoc seculo transeunt eterni ignis supplicio sempiterno puniendos. // Item Augustinus ita inicie incipit ut cum finiat vitam quam ab eius. s. originalis obligatione solvatur. si vel diei vel unius hore spacio anima vixit in corpore. necesse est eam cum eodem corpore intolerabilia gehenne supplicia sustinere. ex hoc expresse colligitur quod originalis ~~expresse~~ debetur carentia visionis. sed et pena ignis // Item hic propter videmus parvulos in hac vita multas afflictiones et penalitates. aut ergo iuste aut iniuste. non iniuste hoc constat. quia omnis pena iusta est. Si iuste ergo incurrit. hoc originalis culpa. Si ergo culpa non debet remanere impunita in corpore mortali mittitur pena sensus. videtur quod parvuli pena sensibili cruciantur. // Item illud est magis dignum punitione in quo magis residet cum peccato per quod est quod peccatum per illa debetur tormentum. Sed traductio et caro originalis peccati magis residet magis per eius carnem. ergo videtur quod illa potissime debetur puniri. Si ergo anima multo minus culpe digna est dei visione privari multo fortius caro digna est eternis suppliciis cruciari // Item parvuli non privantur corpore dotata. habebunt ergo corpora passibilia. Sed omne passibile necesse est aliquid pati vel ab extrinseco vel ab intrinseco maxime cum appropriatur agenti activo. ergo videtur quod parvulorum corpora aliquando plectuntur et affligentur. // Sed contra Augustinus in enchiridion. [c. xcv] mitissima sane eorum erit pena qui preter peccatum quod originaliter traxerunt nullum insuper addiderunt. Sed si parvuli carent visione dei et puniuntur igne minus non habent mitissimam penam. si ergo nec dubitatur eos visione dei privandos. videtur nullo modo esse ponendum ipsos supplicio puniendos. // Item magister in littera. c. aliorum. Porro pro eo quod apertius parvuli tamen crucientur illa minus ignis vel consciencie vermis pena sensum sunt. non quod dei visione carebunt in perpetuum // Item hoc ipsum videtur rationem esse plus exigere in pena quam commissum est in culpa. Si ergo parvulus nullo actu suo divinum contempsit imperium. videtur quod nullum debetur sibi eternale tormentum. // Item acerbitas pene respondet quantitati delectationis. Unde in apocalypsi. quantum glorificavit se et in deliciis fuit et c. Sed anima que coniuncta fuit corpori parvuli infirmati et debili nullam delectationem in corporis dilatatione in corpore sensit. ergo non videtur quod sibi debeatur acerbitas pene sensus // Item ex omnibus constat continue et eternaliter in tormentis erunt. quod omnino non erit. Si ergo deus animas quas creavit sine peccato actuali perpetuis eternis suppliciis deputaret nullum videretur sibi bonum prestare. nec nisi similis cum iusticia curreret. quod sibi est inconveniens dicere apud peccatorem innocentem et veritatem. // Respondeo ad predictorum intelligentiam est notandum. quod hic duplex est opinio. Quidam enim attendentes rigorem divine iustitie ac sine qua deus hoc primo modico motu in quo momentanea et quasi nulla fuit delectatio hoc eius cruciat eternaliter dicunt quod parvuli cruciabuntur igne minus longe tamen minus illis qui peccaverunt peccato actuali. Et hoc dicunt sensisse Augustinus cum dixit in enchiridion pena parvulorum erit mitissima. et in li. de fi. ad pe. parvuli cruciabuntur eterno supplicio. mitissimam enim illam vocat penam non absolute sed respectu aliorum. non in hoc comperatur. dicunt divine [iua] iusticie quod unus plus manifestetur iustitie quam misericordie. pro eo quod unum malum est in tali pena quod omnino non erit [sic] cum non in tanta libidini privo. sic manifestat aut. in li. dicunt ... dicunt quod deus. ut sic in morte pro eius carentia debite iusticie ... in pena et carentiam visionis dei et afflictio ignis eterna esset cum valde durum id dicere videatur quod deus tam dure et tam aspere agat cum parvulis sic decedentibus. qui omnino non potuerunt vitare in morte culpam in morte re. presertim cum videamus deum clementissimus et largitatis precedentibus in multis misericordie agere. // Ideo est alia positio mitior que magis concordat pietati fidei et iudicio rationis quod quia parvuli decedentes cum originali carent iusticia. et ... c. gratia que est pignus hereditatis eterne privantur in eternum visione dei. Et quia non in carne fuit feditas. non ponentur in loco ubi ut potest infernali. Sed quia non habuerunt in se delectationes actuales delectationem peccati non in spiritu non in carne. ideo non sentiunt pene ignis acerbitatem. Et hunc modum dicendi magis approbat magister. et ideo ipsum sustinendo ... opinionem magistri sic patet in littera procedens quam ad hanc partem inducitur concedo // Ad illud ergo quod primo obicitur. dicendum verbis Augustini. dicendum quod Augustinus in talibus illius non intendit dicere quod parvuli sensibiliter cruciantur. Sed intendit eorum penam manifestare quantum ad carentiam visionis dei. et quantum ad utilitatem locutus valde habundat ... ponit plus dicens et minus volens intelligi. et si sic cum loquitur. hoc enim facit ad extirpandam illam heresim que dicebat parvulos nulla pena puniri. Unde sic in modi

[Margin note: Responde quod dicit large loquens de pena ignis ponit penam ignis pro quacumque pena vel pro pena dampni.]

bus conuenientia est. quia qui uult ab uno extremorum per
uenire ad medium. q. dz declinare ad aliud extremum.
sic dicit philosophus. sic et hoc aug. ut illam heresim ex
tirparet. que dicebat paruulos a deo penitus
inmunes et ad medium reduceret. uidelicet ad penam
carentie uisionis dei. asseruit eos cum aliis pecca
toribus eternaliter dampnari. propterea autem suum dictum
explanauit in enchiridion. ubi dixit penam eorum esse mi
tissimam. sic dicit magister in littera. // ad 2 quod obicitur.
quod paruuli multas penalitates sustinent in hac uita
dicendum quod et si temporaliter puniri pro peccato originali sit iustum
non tamen sequitur quod eternaliter. et huius est. quia pene tempora
les non tamen sunt punitiue. sed et promotiue. unde
deus non tamen affligit inimicos suos. sed amicos
eos. sicut patet in thobia. et iob. et in afflic
tione temporali sculptam iustitiae coniuncta est benigni
tas nimie. que due elegantes requiri debent in
omni dei punitione. et terminantur. sic autem
non contingeret in pena eterna requirere. hoc enim. penitus
esset de rigore iustitie. si animas paruulorum igne
gehennali supplicio cruciaret // ad 3 quod obicitur
quod in carne maxime residet cum peccato. dicendum quod et si tamen
peccatum. quoquo modo resideat in carne hoc est per modum
cuiusdam habitus non per modum actus. unde caro non
sentiat animam paruuli concupiscentie. sed concupiscentie
et propter hoc non separata anima in ipsa dicitur actuali combus
tione ignis torqueri. sed sic anima priuatur uisione
dei sic et caro priuatur stola sua et illa cum
et tenebroso ponitur cum collocanda esset in celo
empyreo nisi talis feditas corruptione fuisset sana
ta per baptismi efficaciam // ad 4 quod obicitur quod paruuli non
habent corpora dotata. sed potius passibilia. dicendum
quod ad non pati ab aliquo duplex contingit. aut
ex uirtute quam habet ex se in se. aut ex ordine diuine iustitie.
dico ergo quod corpora paruulorum sint passione
carentia. hoc non est propter uirtutem quam habeant resistendi
dei in se. sed potius propter ordinem diuine iustitie. sed aut
regulas iustitie in infernalis agere habet. cum sit instrumentum di
uine iustitie. unde sicut idem ignis magis cruciat
maiorem peccatorem quam minorem sic in eodem igne
paciuntur corpora eorum qui peccauerunt peccato actuali
paruulorum uero corpora et si in ipsis ignibus infernalibus
uoluntur passionem non sentiunt. et tamen non habent
in passibilitate dotem. quia non superant uim ignis
per hoc quod habeant aliquam uirtutem. et si tu obicias in
quod debent pati passione ueniente ab intrinseco. ut
puta fame et siti. cum non habeant corpora in passibilia. et in
mortalia. dicendum quod sicut dampnatorum corpora cum sit passibilia et cor
ruptibilia tamen diuina uirtute sustentantur et perpetuantur in uita

ut ab ignibus non consumantur. sic et paruulorum corpora
eadem uirtute diuina in uita continuantur. ut non in
digeant cibo nec potu. non tamen habent illam firmita
tem et soliditatem quam habebunt corpora gloriosa.

Consequenter queritur utrum paruuli decedentes in solo
originali puniantur aliquo dolore interiori. et
quod sic uidetur. per 1 Jo. Chrysostomum qui dicit exclusio
a bonis eternis et alienum effici ab hiis que
preparata sunt iustis. tantum generat cruciatum tamque do
lorem. ut etsi nulla exteriori pena torqueretur.
hec sola sufficeret. ergo si paruuli excluduntur sicut
et adulti. uidetur quod maxime cruciabuntur interiori
dolore et gemitu // Item quando aliquis desiderat ad
aliquid et illo priuatur necessario est illum tristari et dolere. sed et
omnes homines illud desiderant beatitudinem. ergo si pa
ruulorum anime eterna beatitudine priuantur. uidetur quod ex
hoc necessario tristentur // Item anima paruuli quam
diu unitur carni contrahit concupiscentiam. et ergo sepa
ratur a corpore. remanens in ea in fecto illa contracta
ipsa potest exire in actum. hoc constat. ergo potest concupi
scere. sed concupiscentia semper est. uel cum delectatione uel
cum pena. cum delectatione si habet quod desiderat. cum
pena si non habet. ergo si anime paruulorum delectationibus
erunt priuate uidetur quod doloribus intus erunt
afflicte. // Item paruuli decedentes cum originali.
et antiqui patres in limbo existentes. utrique pri
uabantur uisione diuina. si ergo amplior
debebat pena puniri paruuli qui habebant cul
pam. uidetur quod ex priuatione carentia uisionis dei aliquam
tristitiam anime paruulorum habeant // Item maior
dolor est alicuius quando priuatur aliquo bono suo cum
quam quando priuatur exteriori aliquo. ergo pari ratione maior
debet esse dolor. quando priuatur ex maiori. sed ergo anime
paruulorum ex maiori cum priuantur uisione diuina
quam anime adultorum. uidetur quod magis doleant intus
// Item anime paruulorum post mortem habent affectiones. sed af
fectiones necesse est aut gaudium aut penas animas affli
gi. fingetudo enim. affectionum non modicum est
afflictio. sed affectiones paruulorum non erunt ge
tate. alioquin iam essent in quadam beatitudine
solus enim. deus est qui quietat desiderium anime. ergo ui
quod si anima erit in affectionum uarietate et ingetu
dine et erit continue in dolore et afflictione.
// Sed contra magister in littera. nullam aliam penam sensuri
sunt paruuli ignis flammis. uel conscientie uermis nisi
quod dei uisione carebunt in perpetuum. ergo uidetur quod non
habeant dolorem interiorem // Item originale inest anime
ex unione adiacente. ergo si aliquo dolore dicitur
anima cruciari mixto originalis peccati puniendo potissime

cruciari debet qui in esse anime sunt carne. Si ergo cum
non cruciabitur igne materiali, videtur quod anima non cruciabitur
dolore spirituali. Item si parvuli decedentes in
originali dolebunt post hanc vitam, aut dolebunt
de iniquitate culpa, aut de dampno. Si de culpa dole
bunt, ergo erunt iusti. Si de dampno dolebunt,
cum illud dampnum et pena careant visionis dei sit ita,
et quicumque dolet de iusto est iniustus. Videtur quod in animabus decede
ntibus cum originali non tantum sit culpa originalis sed et actualis.
Item si parvuli dolebunt de amissione illius summi boni,
cum ipsi virtutem patientie non habeant, et quicumque dolet de aliquo
malo carens virtute patientie murmurat contra pu
nientem vel infligentem, ergo videtur quod anime parvulorum
murmurent contra deum. Sed nullus potest murmu
rare contra deum nisi inique et iniuste. Ergo videtur quod post
egressum a corpore anime decedentes in originali magis efficiuntur
inique quam ante, quod est impossibile. Item si dolent,
aut credunt se habere illud bonum aut etiam sciunt quod
numquam habebunt. Constat ~~quod numquam~~ quod non expectant
illud bonum habendum, cum non habeant spem. Si ergo dolo
rem habent de bono amisso cum certitudine numquam
habendi, videtur quod habeant desperationem. Sed desperatio
est acerbissima omnium penarum infernalium. Ergo parvuli
puniuntur pena acerbissima, quod impium est dicere. Item
si dolent, aut dolent in summo aut non. Si in
summo dolent, ergo acerbissime puniuntur. Si non
dolent in summo, ergo processu temporis possunt magis
et magis dolere, cum dolor ille ortum habeat ex interiori
affectione. Ergo in eadem dispositione manentes ex parte,
videtur quod in eis crescat pena, que duo sunt impossibilia.
Respondeo: ad predictorum intelligentiam est notandum quod super hac
questione nec expresse loquitur scriptura, nec expresse
eam sancti determinant, ideo doctores theologie habent opiniones
varias. Quidam enim voluerunt dicere quod parvuli ca
rebunt et cognitione et dolore. Cognitione quidem care
bunt exigente iustitia, dolore carebunt exi
gente misericordia. Iustitia namque exigit ut non detur
eis post hanc vitam donum alicuius cognitionis, quod
in hac vita non habuerunt. Unde sicut caruerunt cognitione
fidei et omni genere cognitionis intellectualis et electionis, illi
qui mortui sunt ante usum rationis, sic et care
bunt post hanc vitam, nec diuturnitate temporis ad
discent, sicut nec moriones, qui non plus sciunt quando
moriuntur quam quando nascuntur. Et si misericordia vere
rum exigit ut non habeant penam actualis
doloris, cum non habuerunt maculam culpe actualis,
et ideo iusto suo iudicio privat eos deus omni
cognitione que possent eis inferre dolorem. Me
lius est enim talia ignorare quam scire. Sic parvuli

perimo ad peius, melius est ignorare quam nosse
ea que eum inclinant ad peccatum. Sed quia difficile
est intelligere quod anima separata non habeat usum rationis et
non cognoscat ea saltem quorum cognitio est ei
naturaliter insita, cum expers corporis impedimentum non
habeat, ideo alii aliter opinantur, quod anime parvulorum et
habebunt cognitionem et habebunt et dolorem. Scient enim
propter quid fecit illud, et scient se illo bono merito
originalis culpe esse privatos, et propterea dolorem habebunt,
et affectiones doloris in eis alienabunt. At tamen
non habebunt dolorem qui vocatur [?] quia non
habebunt remorsum quod perdiderunt illud bonum propter propriam
negligentiam et contemptum, et propterea dolor eorum erit
multo minor quam dolor adultorum. Sed quoniam pla
videntur in hoc sequi si ponatur ipsas dolere, sicut in oppo
nendo monstratum est, tamen propter hoc quod dolor ille est absque
pacientia et absque spe, et ita cum murmure et desperatione,
tamen et quia dolor anime redundat in carnem, et si talis
dolor ex deliberatione procedit, non videtur esse absque ac
tuali obligatione, propter hec et huius similia est tertius mo
dus dicendi, videlicet quod anime parvulorum carebunt actuali do
lore et afflictione, non tamen carebunt cognitione. Et hoc
potest satis rationabiliter intelligi per hunc modum. Decede
ntes enim in solo originali quoddam medium tenent inter habentes
gratiam et culpam actualem, et quoniam status retributionis
debet respondere statui vite presentis, in tali statu de
bent anime parvulorum poni, ut et ipsi medium teneant
inter beatos et eternis ignibus cruciatos. Quoniam ergo hi
carent malo pene sensibilis, et cum hii habent dei visio
nem, dampnati ex illo sunt in tenebris et puniuntur pena
sensibili, parvuli secundum rectum ordinem divine equitatis debent
convenire in uno cum dampnatis et in alio cum bonis. Sed
non possunt convenire cum bonis in habendo divinam ~~gratiam~~
presentiam, quia tunc in nullo convenirent cum dampnatis. Pre
sentia enim visionis dei non stat cum pena sensibili. Ideo
cum bonis conveniunt in hoc quod caret omni afflictione exteriori
et interiori, cum dampnatis vero in hoc quod privantur visione dei
et lucis corporalis. Parvuli ergo sic divino iudicio iusto
inter bonos et miseros quasi in medio constituti hec
noverunt. Et cum ex una parte consideratio generat
desolationem, ex altera consolationem, ita equilance
divino iudicio eorum cognitio et affectio libratur et in
tali statu perpetuatur, ut nec tristicia deiciat
nec leticia reficiat. Et hic mirabiliter ostenditur ordo
divine sapientie, que cuncta novit suis locis disponere
et ad suum congruum ordinare. Nam sicut in bonis potissime
manifestatur ~~bonitas in bonis~~ potentie claret iustitia.
Sic in istis manifestatur misericordia simul et iustitia. Et ex hoc
patet quod non fecit frustra deus animas quas novit de-

[Right margin:] Sed contra hoc obicit [?] quod [?] careat cognitione sibi debita

[Right margin:] esse

[Right margin:] Sciunt enim se esse innocentes [?] et ideo [?] nec plus [?] nec de hoc gaudent nec de alio dolent vel tristantur.

[Right margin:] misericordia in dampnatis

[Foot of page, later hand:] Tho(mas). Parvuli propter peccatum originale habebunt cognitionem [illegible] se privatos esse vita eterna et causam quare ab ea exclusi sunt, sed tamen aliquid [illegible] ex hoc affligentur [illegible] ... non affligentur [illegible] ... sicut nullus sapiens homo dolet pro eo quod non potest volare sicut avis vel quia non sit rex vel imperator, cum sibi non sit debitum. Affligeretur autem si privaretur eo ad quod aliquo modo aptitudinem habuit. Dico ergo quod [illegible] ... adventa eterna consequenda [illegible] ... vita eterna [illegible] ... maxime erit dolor eis [illegible] ... eterna haberent [illegible] ... non dolebit de carentia visionis divine, immo magis gaudebit de hoc quod multum participabit de divina bonitate [illegible] ... adventa eterna [illegible] ... non pacientia [illegible] ... vita eterna [illegible] ... non magis [illegible] ... in parvulis decedentibus non baptizatis [illegible] ... hoc quod est [illegible] non fuit quam aliis sibi similibus [illegible].

cor an susceptione bapt existimus. oia. n. facit
deus ad gloriam suam manifestandam. vn si tu queras
quid paruuli faciant. vtrum addiscant. ul' consentiunt,
vl' ad aliud opus exercant. breuiter ego Rendeo.
q diuine iusticie equitas et immutabilitas in eodem
statu conseruat q ad corpus. et quantum ad animam. sm quo
ad cognitiuam et quo ad affectiuam. perpetualiter eos
consolidat. ut nec proficiant nec deficiant. n letan
tur. nec tristentur. Sz semper sic vniformiter mane
ant. vt sint in laudandi diuinum iudicium. qd
sic e equum et iustum. vt nullum bonum remaneat
irremuneratum. nullum malum remaneat impunitum.
et perfectissime teneat medium inter superfluum et dimi
nutum. Sed hac g ponitur gcedendo sunt rones or
tendentes. quod paruuli no sentiunt spualem do
lorem. ad p uo q ob in gnum de Jo. euro. dd
q intelligit de his qui excludunt intro actua
lis pcti. qui bone conscie et remorsum sunt habituri.
et io nd hr locum in paruulis. ad p q o q tri
sticia necio e. quam desiderium no impletur. dd q vm
e. quam n impletur in se. n sit rey privato p estia
tom desiderantis. quam uo sm extimatorem desideran
tis aliq rey priuato sit no nece e tristari. Sic
multi qui uellent qui ye in paradiso. bn consolantur
desiderii uite presentis. quia contenti sunt eis que
hunt. q quis modicum hant. Sic et in paruulis intel
ligend e etc. qd eis sufficiat status suus. nec
eleuant celos ad opes quas hre no possunt.
ad i q ob q aia paruuli hr concupiam. dd q sic
in hac uita no concupiunt. n desiderat ad. qd
no debuit. sic et nec in futura uita. Sz ipi diua
sma collaciti existunt inter fugam et appetitum. ita
q neutrum eis conuenit. et io nec hebunt actua
le gaudium nec actuale supplicium. dum eis repu
nitur p altum. ad illud q ob de scis pa
tribz. dd q sca patres spe et certitudine hebant
de futura gloria beanda et grauiter hebant p q diuina
aliq mo cognoscebat. et io no sequitur q eq
liter puniretur vt paruuli. pro eo qd plus hebat
consolois. ad p q o q maior dolor e alicui
cu priuatur absq ca. dd q paruuli bn sciunt ex
ca se ee priuatos. Sz q illam causam no ascribunt.
Sz alium contraxerunt. io nec dolorem nec remorsum
hebunt. Vbi aut pcam multum impunitur iusta.
et q a punitus punimenta remittat. sic aut
no e in proposito. adultimum dd q affectiones par
uulorum stabiliuntur iudicio equitatis diuine. non
tn totaliter quietatur. sic affectiones beatorum in pa
tria. dn sic differt immunitas a passione estiue

ascensu pene in paruulis et adultis. q in adultis e consum
ilius no. sic dem e. sic in intelligendo e de equitate
ex pte affectionum aie.
Ex pte illa sunt qones de uiam. et p q d de qd
dicat. possint intelligi plura pcta in una transgressione
ade. Si. n. hec diuine e. tunc p i rone in quolz uno
pccto. e multitudo pccor. Si consideratur illa ro assig
nandi diuisa pcta in uno pccto. q aug ponit illa
Quilz. n. cum peccat interficit aiam suam. q pctm e
mors aie. quilz etiam transgreditur mandatum di
uinum. g e in homicidium et in obediam. et sic deal
Jt si fuit i pluritas pccor. g ui q in quolz pu
sit multitudo orilium. q si tu dicas q no fuit transfusum
orile rone oim. Sz rone alicuius. q g tunc rone
cuius pri fuit transfusum. ut rone gule. ul' supbie
ul' inobediencie. et q rone inobediencie ut. io. v. p
obediam pctm intrauit in mundum. Sz aut fuit gu
la ui et p ipm textum. quam dicit comedistis mor
te moriemini. et io concordat ui. q orile pctm tra
ditur mediante propagatione carnis. g transfundit
pctm carnalis. g sinon fuit ibi pctm carnale in
gula. g etc. Quod aut fuit supbia uidetur aug.
hug. in vij. pte p. li. de sac. p elatione aia
obscuratus e. q. n. p elationem tumuit igne
pcussu lumen ueritatis amisit. et primum dicit. q
sic p supbia cecidit timens obediam no te
nuit. io eum creator spm ignorat. eum ne uo ga
pia dampnauit. g g rone cuius hor orile pctm
transfundit. cum oia h dicat aug fuisse in pccto
pro eo dd q pctm ade sic talia pcta in vno gnere e
priuatur. no tn ex quadam adaptatione h diuersos effectus
et circumstancias diuisas dicuntur esse clausa pccor genera
no q in ipa sit culpar multiplicitas. loquendo
essencialiter. Sz per quandam adaptationem. et quandam meta
phoram. no tn sic sup explanatum fuit in consu
mationem et appetitum vnius pcti. contingit diuisa in
pire pcta. ut supbia ul' auaricia. in primor
dio. et gula in processu. et obediencia in consumatione pcti
primor parentum. et marie eue. ad p g qd
ob. vtrum rone hor oim. ul' rone alicuius istorum
spualiter transfundatur orile pctm. dico q rone
oim Sz differenter. nam supbia respicit illam transfu
sionem orilis. q. causaliter. et gula. q. materialiter. et in
obediencia. q. formaliter. pctm. n. ade formaliter loquendo fuit
pctm inobediencie. similiter uo q fuit eius ligum fuit
pctm gule. Sz causaliter. q fuit p adquirendam excel
lenciam. fuit pctm supbie. et sic pz p eo ad. ob.
Jt q de h q dic de pccto ade. no e putandum
pctm ade grauius fuisse q pctm in spm. s. hec

enim videtur falsum. quia maius malum est quod corrumpit totam naturam quam quod corrumpit unam solam personam. sed per personam peccatum Ade totam naturam corrumpebat. peccatum vero nostrum ... unam solam personam. ergo etc. Respondeo dicendum quod hec questio determinata fuit supra cum agebatur de peccato actuali. breviter dixisse sufficiat. quia ex pluribus causis unum peccatum dicitur esse maius altero ut patet quia non ... quoniam multis modis dicitur peccatum unum esse maius sive gravius altero. Primo ex causalitate. et sic peccatum diaboli dicitur esse maius quia per invidiam mors introivit in orbem terrarum. Secundo ex generalitate. et sic peccatum primi parentis dicitur fuisse maius quia in totum genus humanum se diffudit. Tertio modo ex enormitate et sic peccatum Iude dicitur esse maius quia vendidit deum. Quarto modo ex ingratitudine. et sic peccatum illius dicitur esse maius qui plura percepit dona gratie. Quinto modo ex periculositate. et sic peccatum ignorantie dicitur esse maius quia periculosum. Sexto modo ex inseparabilitate. et sic peccatum cupiditatis dicitur esse maximum quia cum alia vicia cum homine consenescant sola avaricia iuvenescit. Septimo ex opportunitate. et sic superbia dicitur esse maius quia etiam ex ipsis bonis operibus consurgit. Octavo modo ex pronitate. et sic luxuria dicitur esse gravius ad quam homines magis sunt proni. Nono modo maioris gratie impugnatione. et sic peccatum in spiritum sanctum dicitur esse maius. Decimo modo ratione maioris offense et sic peccatum ydolatrie dicitur esse maximum. Undecimo modo ratione facilitatis resistendi. et sic dicit magister quod peccatum Ade fuit gravissimum. Duodecimo modo ratione maioris turpitudinis atque libidinis et sic aliquod genus peccati maius potest fieri quam alterum. hii duodecim modi consueverunt a doctoribus assignari et fortassis et alii apparebunt modi. sed isti sufficiant tamquam magis consueti. et per hec patet responsio ad illud quod obicitur. Item quod dicitur quod dicit. quia peccatum commissum est ab Adam quando tota natura in ipso consistebat ideo tota in eo et in eo corrupta est. Ex hoc enim videtur quod si Adam peccasset adhuc postquam ... cum in eo esset tota natura quod totam naturam corrupisset. Sed contra ponatur quod Adam solo consensu peccasset et corpus in actu peccati adhuc non concurrisset. ergo caro non fuisset infecta. ergo nec originalis culpa transfusa. Item pena in integrum restituit, et quod nunc per gratiam reddit, eius non restituit ea que sunt corporis. ergo si homines dampnati mortaliter peccassent omnes post penam resurgerent. non ergo videtur quod originalem culpam transmitterent. propter hoc est quod videtur si peccasset alio genere peccati originale transfudisset. Respondeo dicendum quod circa hoc duplex fuit opinio. Quidam enim dicere voluerunt quod cum omne peccatum

sit prevaricatio legis divine et celestium inobediencia mandatorum. et per omne peccatum avertitur anima a deo et fiat ei rebellis, quod quocumque genere peccati Adam peccasset rebellionem carnis et sic in carne. Item cum peccatum sit iniusticia, quocumque genere peccati peccasset Adam privatus fuisset iusticia quam habebat. Item cum omne peccatum mortale sit mors anime propter quam ... carnis mortalitatem. cum ergo ista fuerint originalis transfundi, tenuerunt quod Adam transfudisset originalem quocumque genere peccati peccasset. et hoc videtur sonare verbum magistri. Secundum hanc opinionem de facili respondetur ad id quod obicitur. quia sicut videmus quod per peccata spiritualia caro cruciatur in inferno. et hec quia nichil aliud est carnem cruciari quam ... carnem, ut pro peccato quod commiserunt spiritualiter puniuntur corporaliter. Alius modus dicendi est, quod si Adam mortaliter peccasset et mandatum illud non fuisset transgressus, non transfudisset originale. et ratio huius est. quia pro sola transgressione illius mandati comminatus est ei de morte. sicut patet .ii. Genesis. et secundum hanc opinionem verbum magistri quod dicitur intelligi propter suppositis transgressione illius mandati. cui adiuncta erat mortalitatis pena. primus tamen modus dicendi videtur esse probabilior. quamvis enim scriptura non comminetur mortem nisi pro illa inobediencia, non absurde tamen illa comminatio intelligitur se extendere ad omnes mortales culpas. quis autem istorum verius sit, dubium est. nec est ibi magna vis facienda, quia modica est utilitas et illud sciendi necessitas. Item quod dicitur quod dicat. Si homo iuste vivere cepit non continue metuere eam mortem peccati quam traxit ex propagatione peccati. hec enim videtur inconveniens. Si enim nulla pena debetur homini nisi merito culpe et homo in carne adeo potest iuste vivere ut sit dignus statim evolare. videtur quod ideo non sit metuenda pena mortis nec alterius. Item si mors debetur cuilibet pro peccato. videtur ergo quod nulla gratia fuit in martiribus qui mortui sunt pro Christo. sicut nec latronibus qui suspenduntur pro latrocinio. Item hoc quod si mors debetur homini pro originali peccato, et hoc dimissum est in homine originale peccatum, quam iusticia fuit in Lazaro qui bis mortuus est. Respondeo dicendum quod nulla nunc iusticia absolvit hominem a debito mortis, pro eo quod omnis iusticia que est in nobis respicit voluntatem, et est pluris; mors vero est pena nature. et ideo pro nulla iusticia dignus est homo a morte absolvi. nec deus sua benignitate aliquem a morte liberavit. tum propter illius sine ... veritatem, quia dictum est Genesis .iii. pulvis es. et in pulverem etc. tum ut fides locum habere possit. Ad id quod queritur de martiribus. dicendum quod id quod uno modo

Marginal notes (right margin): sic ... postea voluerit dicere ... 4 esse potuit. — ... — Nulla ... tollit ... qui est ... opposit(e).

Marginal notes (foot, left): [illegible]

Marginal notes (foot, right): [illegible] ... ad Bede ... non abstractive et privative. — ... quod differt negacio et privacio ... claudicacio, cecitas ... [illegible]

c debitu si ex[?]titute fiat p[er] k[?] [?]tu. martires
aut q[ui] morte uo[lunta]rie sustinuerunt q[uam] effugere
potuerunt. imo morti p[ro]p[ri]o se an[te] t[em]p[us] optule
runt mors q[uam] alias esset pena fuit eis valde m
eritoria. q[ui]a d[e]o eam reputat p[ro]p[ri]o se collatam ex hac dup[lici]
ca quecumque // ad illud de lazaro add[it] q[uod]
p[ri]ma mors fuit ad manifestanda gl[ori]a dei.
et id supplicium recompensatum e[st] p[er] sequentes b[ene]fi
cium q[ui]a ip[s]o q[uod] suscitatus e[st] fuit ei ampliatum
merendi spacium. et melius erat ei sic bis mori.
q[ua]m si semel mortuus fuisset. [?] ca[?] [?] quam
p[er]s[?] ut suscitetur mag[is] reputat e[ss]e p[ro]s[?]
b[ene]ficium q[uam] inferri supplicium.

C. d. xxxiiij.

Ost[enso] p[e]cc[at]o de p[e]cc[at]o actuali et c[etera]. ista totalis
p[ar]s. h[uius] libri in qua magister agit de lapsu
hominis diuisa fuit in tres p[ar]tes. p[ri]ma q[ue] t[ermin]a[tur] c[on]tinge
consideratur corrupc[i]o[n]e p[e]cc[at]i duabus p[ro]ximis distinctionibus [?]
bus magister egit de p[e]cc[at]o quo p[er]sona corrumpit na-
turam de p[e]cc[at]o q[uod] n[on] corrumpit p[er]sonam ut p[atet]
de orig[inali]. Se[cun]da h[uius] tercia p[ar]s in qua agit de p[e]c
cato in quo p[er]sona corrumpit se[?] e[st] de p[e]cc[at]o ac
tuali et h[ec] durat ad finem lib[ri]. diuidit[ur] aut[em]
h[ec] p[ar]s in duas. In p[ri]ma de t[ermin]at de p[e]cc[at]o siue sim[pliciter]
de malo. s[ecund]a ib[i] q[ui]a e[st]. [?] n[on] qualit[er] [?] habet
malum sui p[e]cc[at]i committi ~~ommitti~~. i. d. xxxvij.
p[ri]ma p[e]cc[at]um de uo[luntate] et c[etera]. p[ri]ma h[abe]t duas. i p[ri]ma defi
at de p[e]cc[at]o siue malo p[er] eius causalitatem. s[ecund]a n[on]
p[er] eius quiditatem. i. d. xxxv. post h[ec] vid[endum]
e[st] quid sit p[e]cc[atu]m. p[ri]ma p[ar]s continet p[rese]ntem d. et diui
ditur in duas. In p[ri]ma agit magister de malo
q[uan]tum ad eius ori[ginem]. In s[ecund]a de malo q[uan]tum ad sibi in-
sunt causam efficientem. i. ostensa ori[gi]ne mali
et c[etera]. p[ri]ma p[ar]s h[abe]t tres p[ar]tes. In prima agit su[?]
am intentionem in generali. In s[ecund]a u[er]o ostendit q[uod]
malum ortum h[abe]t a causa bona. i. cum et uoluntate et c[etera].
In t[erci]a u[er]o q[ui]a e[st] a uo[luntate] libera. i. Mala aut[em] u[oluntas]
et c[etera]. s[ecund]a p[ar]s p[ri]ncipalis h[abe]t tres. In p[ri]ma
d[icit] q[uod] malum e[st] i[n] bonis et remanens in h[oc] auctor[itate]
aug[ustini]. s[ecund]a u[er]o ex[?]at q[ue]dam corruptum. s[ecund]a q[uod] in
p[ri]us continue fallit regula. Ora i. [?] ih[esu]s
c[ristu]s. et c[etera]. In t[erci]a u[er]o et ultima remouet q[ue]dam
dubium. i. ad h[oc] aut[em] q[uo]d dicitur e[st] et c[etera]. et sic
supposito q[uod] malum sit. duo manifestat magister
de malo. s. a quo sit et in quo.

D in istius ita h[uius] p[ar]tis // s[un]t duo q[ue]
magister de t[ermin]at in lib[ro] incidit h[ic] q[uesti]o de
duo p[ri]ncipalia. // p[ri]mo q[ua]re a q[uo] sit malum. s[ecund]o q[ua]m
a bonitate p[ro]ximo. s[ecund]o in quo sit tamq[uam] in
subi[ect]o. Circa p[ri]mum queruntur tria.

p[ri]mo q[uod] utrum malum sit a bono u[e]l a malo. // s[ecund]o
utrum sit a bono ut efficiente. u[e]l deficiente. // t[erci]o
utrum sit ab intentione u[e]l p[ra]eter intentionem.

Circa p[ri]mum p[ro]ceditur sic.

et q[uod] utrum malum sit a bono uidetur q[uod]
q[uod] sic. p[ri]mo auctoritate aug[ustini]. de li[bero] ar[bitrio]. vb[i]
sic ait. Malum e[st] sp[re]to i[n]commutabili bono
reb[us] commutabilibus adherere. q[uod] facimus lib[er]o ar-
b[itri]o. Sed li[berum] ar[bitrium] e[st] bonum. cum p[ri]ncipium sit ali[orum]. ar[gumentum].
p[ri]m[um] siue malum e[st] a bono // It[em] hoc i[psu]m p[ro]b[atur]
ex[emplo]. Esto q[uod] nich[il] esset n[isi] lib[er]a uol[unta]s. c[on]stat quod
ip[s]a amaret se ip[s]am. et posset se amare i[nordinate]
data e[tiam] uiciose. Sed talis amor n[on] e[st] sic malus
ergo t[a]le p[e]cc[atu]m fieret et n[on] nisi a bono. ergo et c[etera]. It[em]
bone malum e[st] uituperabile in se. et uituperabilem
reddit actorem. s[ed] n[on] e[st] uituperandus in sua actione
n[isi] aliquo modo posset facere b[onu]m. et n[on] habet n[isi] l[ibertat]e[m] ap
tam ad hoc. omne aut[em] tale e[st] bonum. ergo nich[il]
potest mal[um] facere n[isi] bonum. // It[em] nullus d[ebet] facere
malum n[isi] q[ui]a facit q[uod] n[on] d[ebet]. aut q[ui]a n[on] facit q[uod]
d[ebet]. ergo malum omni suo actori e[st] indebitum
uel opp[osit]o [con]ueniens et debitum. Sed omne id cui ma
lum e[st] indebitum et opp[osit]o mali c[on]ueniens e[st] bonum.
ergo o[mn]e id a quo fit malum. nat[ur]a e[st] eius bonum // It[em]
si malum e[st] ab aliquo. aut id e[st] bonum. aut ma
lum. Si bonum. h[ab]eo p[ro]p[osi]tum. Si malum. aut id e[st]
ab alio. aut a se ip[s]o. Si ab alio. sic erit querere
de illo. ergo si n[on] e[st] abire in infinitum. stare erit
in aliquo malo. q[uod] sit a se ip[s]o. Sed q[uod] o[mn]e q[uo]d
e[st] a se ip[s]o. nullo alio indiget ut sit. et omne ta
le e[st] sibi sufficiens. et o[mn]e q[uod] e[st] sufficiens est
o[mn]io h[abe]t p[er]fectionem et beatitudinem et a se. et o[mn]e
tale e[st] p[er]fecte bonum. ergo i[m]possibile e[st] q[uod] id sit malum
et n[on] sit ab alio. restat ergo cum sit stare. et n[on] ab
ire in infinitum q[uod] malum e[st] a bono // It[em] si malum
e[st] ab aliquo. aut id a quo e[st] malum culp[abile].
h[abe]t usum ra[tion]is aut n[on]. si n[on] h[abe]t usum ra[tion]is. ergo
nullo modo potest ~~[?]~~ culpam. n[on] d[icitu]r hec n. p[ro]p[osi]
tu[m] s[ecundu]m leges u[e]l[?]. q[uod] s[ecundu]m legem ciuilem. q[uod] s[ed] d[icitu]r ma
h[abe]t ergo necesse usum ra[tion]is. s[ed] ip[s]e ra[tion]is usus magis
bonum e[st] et nobile. necesse e[st] ergo malum a bono esse si
ab aliquo e[st]. // Contra. ex[?] vij. n[on] p[otest]
arbor bona fructus malos facere. neque arbor
mala fructus bonos facere. ex hac auctoritate
necesse arguere q[uod] bonum n[on] potest esse cum malum. ergo si
malum e[st] ab aliquo. necesse e[st] q[uod] sit a malo // It[em]
ex p[er]sonis angelorum. nich[il] medium q[uod] n[on] cum bonum
sit bona et mali mala. n[on] e[st] ergo malum a b[o]
no. // It[em] hoc ut p[er] maxim[am] d[ic]tam q[ue] e[st] au[ctoritatis]

reduci n[on] p[otest]

Q[uod] malum sit i[n] recto [?] — exigencia ordi[nis] e[st] q[uod] n[on] ens prius ad ens p[ri]m[um] reduca[tur] s. ad d[eu]m. mal[um] a[utem] ad d[eu]m
— mod[us] origi[nis]. ens n[on] p[er] recessu[m] ab ente. q[uan]to plus ad mag[is] elongat[ur] ab ente
tanto magis appropinquat ad nichil.
— p[ro]p[ri]etas no[minis] d[icitu]r n[on] p[er]uacon[e]. vn[de] sic ens et bonum c[on]uertuntur ita mal[um] et n[on] ens.

Inobiliq[ue] d[icitu]r ad q[uod] malum e[st] aliq[uo]d s[ed] ut — Boni q[uod] corrumpit et ad[?]
— subiecti in q[uo] [?]
— oppositi q[uod] expellit.

C[uius] malum n[on] p[otest] esse a d[e]o q[ui]a d[eu]s — defectione — ex q[ua] d[eu]s — p[er]fectis[sim]e operando
— de ordinacione — sapientis[sim]e ordinando
— bonitatis p[er]uacione — optim[e] se diffundendo.

Fac mal[um] d[icitu]r d[e]fecti[?] — potentie. q[uod] mal[um] operat[ur] fac[it] [?] d[e]f[ectu] potentie
— Sap[ientie]. q[uod] n[on] mal[um] operans errat. p[ro]p[ter] q[uod] mali sunt p[er] i[n]c[on]siderat[ionem]
et ignor[anciam]. [?] ofeo operat[ur] aspiciens ad malum.
— Bonitatis. Bon[um] [?] diffusiuum. e[st] malum [?] corruptiuum

Ce[?] d[e]o est — potentie cellsitudo. vn[de] n[on] d[e]f[ic]it [?]operando
— Sapientie [?] vn[de] n[on] fallit i[n] p[ro]uidendo
— Bonitatis magnitudo vn[de] n[on] d[e]f[ic]it se diffundendo.

ca bona ipsum bonum. Si g° mali causa e bona ip'm malum e bonum. Si g° h e f̄ malitiam. p3 r̄c.
It h' x p̄p̄em sat p̄babile. Quoz ōie sunt causae. Si g° ca boni est bona et nullo mō malum cāt bonum. g° ut' q nullo m bonum causet malum. ut q malum sit a bono. Itm h' ipm ut' p p̄p̄em ueritas et p̄batum. Quicqd. n. e ca. causae e ca cause. Si g° oē bonum causatur a summo bono. Si malum e ab aliquo bono malum e a summo bono. g° summum bonum facit malum. Sz n e p̄fectū bonum q faciat malum. Si g° malum e a summo bono summum bonum nō e summum q e im p̄le. g° r̄c. It aū e ponē p̄ malum aut nō. Si nō. e abire in infinitum in mal'. Si g° h e i p̄le. q2 necē e stare in ordie causarum. necē e g° ponē p̄mum malum. Sz p' boni nō e ab alio imo ca oīm bonoz eo ipo q p̄. g° p̄i bone. Si e ponē p̄ mal' ut' q id q nō sit ab alio. Sz ca oīm. Relinquit g° q malum nō sit a bono. Pro oz ad p̄dcoz euidencia e itellīd q here(ti)ci fuit et e heres i pessimi manichei. errauit et illorum q posuit q p̄a ca mali e malum nō bonum. Vn posuit q ca ho possit bn facere. posit et peccare. duplex e in vno hōie aīa. q' vna e ad bono et sp capit bona. alia uō ad malo et q sp capit mala et hic e qd i nob e continua pugna. Et oīa mala q faci mus oriuntur a p̄no malo sic bona a bono hanc heresim pestiferam manichei efficaciter ip̄bat aug' i li. de du. aiab3. p p̄ ipaz p̄ri culpā. et pro p̄ ei' opp'. s. penaz. p̄ p̄m. n. ut ibid dicat est uolutas retinendi vl' cōndi q iusti uetat. et vn libe e abstinē. h' uolutas e ca motus co gentis nullo ad ad nō admittendū vl' adipiscēdū. has duas notiones manifestat et p̄t ex ipsis tam q ex manifestis p̄dcm errorē ipe destruit. imo ostendit quō error se ipm destruit dū ponit aiaz mala nō posse bn facere. Et tn p̄n p̄ri ex p̄pria origine mala p̄t q peccan do n̄ peccet. et iō subiungit ibidem. Quisquis has duas diffōnes uoluntatis atqz p̄ri veras ee cognouerit tota manicheoz heresim breuissime et planissime sz plane inuictissime munimentis sui cōfutatam cognouit. Item i li. ip̄bat p p̄ri .s. ipaz penaz sic arguens. planum e q pena de culpa boni et iusta e. planum et q p̄s esse bona ipi manichei h' fuaget. Cum e et q eius e penitē qui fecit malum. g° id ipm q fuit p̄n bonum. Restat g° e p̄n boni sit bonum q si id e p̄n

malum q p̄t ee p̄n boni. malum ee a bono. Hc e deductio. aug°. Quāuis nō sit series illoz. p̄p̄t hūs g° deductiōes et consil'es que inobiecto ad ducte sunt. vicecā e pauli heresis p̄fata. q2 n tm e h' fide. Vm et h' r̄tu iudicium rōis. Ad e g° sic dicat fides sana et magr i li. s̄n. aug° manifestat qd malum a bono ht originem. Ad eoz q manifestm itellīd e q malum cui pe de quo e h' sermo q quid consistit ee i uale ca tam. et p̄t ee ipam consiste et considari aut adexiore affectum aut q additionē aut q adhitū. malum. n. sm p̄s dz alīn actus exterior. aliu hitus interior. aliu actus interior. Nm actus furandi e malus et uolūtas furandi e mala i actu e mala et habilitate sui habitual' affectio ad furan dū e mala. Sm g° q malum dz opus exterius. sic n e p̄mum ingne entis. nec ingne mali. q ānt actus exterior. causatur ab actu interiori. et malicia actus exterioris a malicia uoluntatis interioris. Sm aut q malum dz malus hitus. similiter n e p̄m ingne entis nec ingne mali. Quia malus habitus a malo actu cāt. q2. n. mala faciam mali su mus. Sm aut q malum dz malus actus interior. sic p̄t ee p̄m in gne mali. Sz nō in gne en tis. In gne mali p̄t ee p̄m sic p3 i p' de ordi natione uolūtatis luciferi. an q illa p̄cessit mali ca. n tn p̄t ee p̄n i gne entis. actus enī oīs aplo p̄cedit et illa e potior tanq effus e p̄tior ca. et quam p' illa bona e et de gne bonoz. p3 q malum originē ht a bono. et hec illē rōes hec ostendetes. Ad p̄m rō q ob. de auctēte dni i m̄ et de glo. dz. q tā textus q glo in tellī de malo sm q consideratur ee actum exteriorem. et hec quid manifm e p ipm textum cōntem. Ad 2o q ō de mar illa causa ē bona e. r̄c. dz q illa mar intellīda e p se. videlz si causa it sp bona. et e bona sm q causat. h' nō e v'm i p̄po sito. q2 si concedit q bonū sit p̄n mali. nō tamē concedit q sit p̄n mali sm q bonum. q ēt debeat ipm dr origo sui p̄n. patebit in sequenti p blate. Ad 3o q ob q quoz ōie sunt cause, dz q illa p̄po ht ueritatē sm q itellī de his que utraqz e aliqd n. et eius agentibz similit. et q l' adinuicem effectum deriatē. aut manifm est ee falsum. nam de. et sm manicheos facit calidum et frigidum et eadem rōe p̄ sm phim e ca opp'. et l' iō n ht locum i malus. q2 malum n dicit aliquid sz q malum. et q2 e auctor sm q liba. q nō e de riuata ad aliud alioz. Ad 4o q ob q q[illegible]

[Margin:] ascite
[Margin:] [illegible] tales [illegible] fabri [illegible]
[Margin:] [illegible] proprie [illegible]
[Margin:] [illegible]
[Margin:] sui [illegible]
[Margin:] [illegible] bonum [illegible] defficiens [illegible] potuit.
[Margin:] q̄ quā
[Margin:] [illegible] opposita
[Margin:] lip̄ar
[Margin:] ordinato ipam [illegible]
[Margin:] ordinarie de [illegible] mal' [illegible]
[Margin:] Ca mali [illegible] ut causa agens [illegible] Effectiue [illegible] mala uel [illegible] ab illo

[Foot of second column:] [illegible] ca alic dū d' p̄ dux p̄tes dut p̄acent. p̄tes causa [illegible]

[Diagram at foot of first column:] [illegible] Ratio
p̄uacia
Defectus
In firmitas
Inmoderancia
Inconpleta
Informe
Nō iuuens
Nō intelligens
Vt iale
Imp̄fectum
Incabile
Infinitum
Ncollocatu
Infecundum
Pigrum in firmum
Inordinatum
Dissimile
Tenebrosum
In estile
Et nō vnqam [illegible] nulla
Huc usqz ulla [illegible]
p̄stas in p̄uacione
Ponens in d'ffione
[illegible] firmitas
Modum in [illegible]
Vitas sin errore
Speciosum sin [illegible]
Vita sin morte
Intellecto sin [illegible]
[illegible] sin [illegible]
p̄fecto p̄fectibilis
Creator [illegible]
In p̄incipium [illegible]
Stabiliens
Fecundans
Roborans
Ordinans
Simulacro [illegible]
Lux [illegible] accessibil'
Essentia [illegible]
[illegible] ubiqz totus

Quare hic loc(us) hic causa p(ro) non patent. vel mutabilis et non uoluntarius. Si p(ro) fabri et causa cultelli et cultellus causa vulneris itaque faber est causa occasionalis.

est causa cause et cetera. Dicendum quod conclusio illa apparet pertinet locus sophistice. secundum accidens. sicut et conclusio illa que dicitur. quando aliquod de aliquo praedicatur. de quolibet praedicato praedicatur et de subiecto. Verumptamen ad propositum habet intellectum de praedicato et de causa. quamquam uniuocum non est ex necessitate aliud. non sic est de opposito. Nam et si bonum est causa mali. tamen non est per se quod habet a summo bono. sed ratione defectus quem habet de nichilo. Ad illud quod ultimo obicitur quod necesse sit ponere primum malum. patet responsio. Dicendum enim quod est ponere malum causam quod non est ad malum. sed ex hoc non sequitur quod sit primum eius. immo est ibi consimilis. Aristoteles enim cum superlatio quod habet inesse uni distributionis. ab alio quod est inuenire. Ad id quod est iplus dico sicut non secundum est primus homo. ergo primum eius. sic nec in opposito. non sic autem est de bono. quia bonum et ens conuertuntur. quare ergo est ponere primum malum in genere mali. ideo non est procedere in infinitum. quia uero non est primum in genere entis. ideo non habet esse a se sed aliunde. et ideo a bono

causatur. Quaeritur utrum malum sit a bono causa. ut potentia

uoluntatis ut efficiente vel deficiente. et quod sic. uidetur. primo per Augustinum in enchiridion. qui ait sic. nequaquam quaerat causam male uoluntatis. non enim habet causam efficientem sed deficientem. Item hoc uidetur per id quod dicit Dionysius de diuinis nominibus. malum est preter causam. Sed constat quod non uult dicere quod quod malum non sit ab aliquo. uult ergo dicere quod malum non sit ab aliquo tamquam a causa efficiente. ergo si ab aliquo in est. restat quod sit tamquam a deficiente. Item ratione uidetur. sicut se habet effectus ad actum efficientis. ita defectus ad ipsum deficientis. Sed uerus effectus non potest educi in esse nisi a causa. ut efficiente. ergo nec defectus nisi a deficiente. Sed malum est defectus et carentia. sicut dicit August. ergo et cetera. Item omne perfectum est a causa perfecta. ergo omne deficiens a causa deficiente. Sed malum opus dicitur malum. propter defectum alicuius debite circumstantie. ergo malum est a causa deficiente. Item facere et deficere opponuntur. sicut construere et destruere opponuntur. ergo sicut construere est facere. ita destruere est deficere. Sed in malo corrumpere est aliquod bonum corrumpere. quia non dicitur malum nisi quod nocet. vel adimit aliquod de bono. ergo in malo corrumpere est deficere. Item omnis efficientia est a primo et summo efficiente. Sed malum nullo modo est a deo. ergo nullo modo procedit ab aliquo ut a primo efficiente. Contra Dionysius de diuinis nominibus. causa est causa mali. sicut ignis calefaciendi. Sed ignis est causa calefacti per modum efficientis. ergo et cetera. Item omne illud quod prius potest esse quam sit habet causam efficientem. Sed malum prius potest esse quam sit. ergo et cetera. maior et minor manifeste sunt. Item illud res magis indiget causa efficiens quam cui est magis sufficiens. Sed uoluntas nostra magis sufficiat ad malum quam ad bonum. ergo magis dicitur de causa efficiens mali quam boni. Si ergo bo

num causa efficiente. ut efficiens. malum consimiliter erit. Item sicut est causa mali. similiter quod deficiens aut defectus ille est pena. aut culpa. Si pena. ergo pena causa culpe. Si culpa. loquimur ergo de prima culpa. aut ergo est causa sicut quod deficiens aut non. si sic. ergo ante primam culpam est culpa. Si non. ergo si primum malum non est causa. ut deficiente. aut ergo defectus illius uidetur quod nullum malum. Item si malum primum est causa ut deficiente. aut ergo defectum illum. aut post illum. Si defectum malum. ergo illud et simul est primum malum cum simul habuit defectum. Si defectum post illum. aut est causa aut influentia. aut uoluntate adquisitus nullo ulterius motiuo potest poni in uoluntate uia et cetera primi. ergo et cetera. Item si malum est a uoluntate deficiente. aut in quantum deficiat a summo bono. aut in quantum deficiat a bono quod dicitur hic. Si in quantum deficiat a summo bono. ergo cum talis defectus est in mortali culpa. tamen in nullo ueniali peccato. Si in quantum deficit a bono quod dicitur hic. sed in nullis a tali bono deficit nisi precedat mortali aliqua culpa. ergo nullo modo prima culpa a uoluntate deficiente esse potest. Est ergo quaestio quod est de sui dispositione esse uoluntatis. Ratione est sit causa prima et immediata ipsius mali. non enim uidetur esse causa quia est ens. nam hoc conuenit omni enti. nec quia de nichilo. quia hoc conuenit tam uoluntati bone quam male. nec et quia uolens peccandi necessitate. nec quia uolens malum. quia uelle malum est primum peccatum. et uelle malum est primum malum. Si ergo non est ratione sui. vel causa. uoluntas non dicetur causa mali quia uolens malum. Responsio. Dicendum quod absque dubio malum sui peccati est a uoluntate ut deficiente. sicut expresse dicit Augustinus. et concordat Dionysius ad eum intellectum non dicit. Quod quod cum Augustinus efficiens dicit esse a causa aliqua que sibi disponit. vel condicione supradicta. hoc potest intelligi tripliciter. aut ita quod illa dispositio dicitur ad preambulum ad illum effectum. aut quia dicit ad annexum. aut quia dicit illam causam ut informans et denominans suum primum effectum. primo modo lumen dicitur esse a sole lucente. lucere enim est actus preambulus ad illuminare. Secundo modo dicitur lumen esse a sole calefaciente. calor enim consequitur lumine. Tertio modo dicitur lumen esse a sole illuminante. cum enim dico solem illuminare et lumen esse a sole. idem intelligitur dicitur. aliter tamen et aliter interpretatur. propter diuersam comparationem. primum secundum rationem est ipso. quod cum dicitur quod malum est a uoluntate deficiente. hoc potest intelligi tripliciter quod non dicit quod ipse defectus respicit esse uoluntatis. Ad quod uidetur aut est culpabilis. et defectus penalis. Cum secundum defectum uocato ipsius defectibilitatem quae in est uoluntati. hoc ipso quod ex nichilo. defectum culpabilem uocato. ipsum peccatum. defectum penalem illud dampnum sua nocumentum sui lesionem quod sequitur ad id. de quolibet horum defe

cum. preterea sermo veritatem habet. nam malum culpe est
a voluntate deficiente defectu nihili. Ita quod ille defectus
precambulus est ad culpam. Augustinus. nam voluntas posset
in volendo bonum deficere. non vanitate et defectibilita
te tunc haberet / similiter malum est a voluntate deficiente defectu
penali. ita quod ille defectus est culpe annexus. nunquam
enim est defectus peccati / sed decore iustitie. Unde est quod
malum culpe est a voluntate deficiente / defectu culpabili. non
tamen alia culpa / sed eadem, diversimode comparata. eadem
enim est culpa qua deformatur voluntas ... et inferior ac
tio. Unde sic concedendum malum esse a voluntate deficiente. sicut
actus quilibet a agente. Cum ergo triplex sit defectus.
et voluntas / ratione cuius malum dicitur esse a voluntate deficiente.
quorum unus scilicet nihilus / est precambulus ad defectum culpe.
alter vero scilicet penalis / est concomitans et annexus. defectus pena
lis inseparabiliter consequitur. defectum culpabilem. In
primo enim est esse defectus peccati. sicut dicit Anselmus. sine
decore iustitie. defectus autem culpabilis non sequitur
necessario / nec inseparabiliter ad defectum naturalem. Unde non
necesse sequitur. si aliquis sit defectus nihilus / quod ibi sit culpa.
voluntas enim non ipso peccat quia ex nihilo. sed hoc ipso quod est
ex nihilo / potest deficere. hoc ipso quod voluntas est sine
potestate servandi rectitudinem iustitie. hoc ipso non quod voluntas
est ex nihilo potest esse quod est defectiva deserens. tunc defe
ctus ille esse voluntatem reddit eam ad peccandum possibilem // Si
autem tu queris quid faciat ipsam voluntatem
esse in peccatum. et quid sit dispositio ipsius immediata et
culpe. dicendum quod nulla superadditur dispositio. sed ipsa
voluntas quia est domina sui actus et libera / potest se ipsam
convertere. ad id ad quod vult / et sicut vult. et si debite
se convertit / tunc peccat. nulla super inducta nova
dispositione apte voluntatis / que sit precambula ad ipsam
culpam. Unde sicut ille qui stat rectus / possibilis statim
si vellet sine nova dispositione advenientem dimittere se ca
dere. sic voluntas que stat consistens / in ordine ad ultimum
finem / potest illum exire. et exitus ille peccatum est // Ex
dictis ergo patet / quomodo malum est a voluntate deficiente. Et ex
hiis manifesta est ratio ad omnia que in contrarium obiciuntur // Ad
primum quod per eius quod causa est causa mali sicut ignis calefacit.
dicendum quod non est similitudo quantum ad modum causandi specialem.
sed generalem. In generali modo causandi est convenientia quia
utrumque se habet in ratione cause efficientis. sed in speciali
est differentia / quia ignis est causa per modum nature et necessitatis. causa vero
per modum libertatis / ille per modum perfectionis et vere effi
cientie. Ista per modum privationis et deficientie // Ad aliud
quod obicitur quod malum potest prius esse quam sit etc. dicendum quod
malum eo modo quo habet esse. eo modo habet causam.
et quoniam malum privatio est et defectus. sicut patebit in
fra. hinc est quod sicut malum esse non est aliquid vere esse.

sic non malum efficientem est vere ab aliquo fit. ut efficiatur
sed ut deficiat // Ad id quod obicitur quod causa magis potest
in malum. dicendum quod sufficientia in deficiendo non est su
fficientia simpliciter. sed secundum quid sufficientia / et simpliciter insufficientia.
et non est talis sufficientia in fine veram efficaciam et probabilis.
secundum quid et simpliciter. Sunt enim predicta in talibus quod sufficientia si
mpliciter sicut patet inspicienti // Ad id quod utrum ille de
fectus sit culpa vel pena / sive neutrum sit / dicitur potest non
lis sive neutrum vel culpa. nam patet ratio. Dicitur enim huiusmo
dis ut dictum est. potest accipi prout autem accipitur
pro defectu nihili quod in est creature ex hoc quod de nihilo
nocatur in conditione defectus tamquam causa propria et immedia
ta ipsius peccati. ut prius dictum est. prout autem acci
pitur pro culpabili privatione ... quod antecedat quod
voluntas denotat. nihil enim est deformis actus a
voluntate. quin voluntas deformetur. prout accipitur pro pe
nali non nocatur precedere. sed concomitari. et per hoc illa ratio
patet. et alia que sequuntur concedenda.

Tertio queritur utrum malum sit a bono secundum intentionem
vel preter. et quod preter intentionem videtur. per Dyonisium in
libro de divinis nominibus. malum est preter intentionem / nam nec certam.
sed preter intentionem habet provenire // Item Dyonisius. nemo
operatur ad malum aspiciens. sed qui operatur ad preter
intentionem / ad id aspicit quod intendit. nam intentio est quasi
visus interius. Si ergo nullus operans ad malum as
piciat aliquis / quia nullus malum intendit // Item ma
lum dicit deordinationem ad finem. sed intentio dicit
voluntatem ad finem directam. ergo malum non cadit
sub intentione ergo etc. // Item omne malum quod
est in natura / est preter intentionem nature. ergo pari ratione.
omne malum quod est in moribus est preter intentionem volun
tatis // Item bonum et finis idem. sed intentio est respectu fi
nis. ergo respectu boni. ergo non videtur quod sit respectu mali. ergo
nullo modo malum ab operante per voluntatem intendatur. re
dit ergo id quod prius // Sed contra voluntas realiter agit
per intentionem et deliberationem. ergo si omne malum culpe
actuale est voluntarium / omne est per intentionem factum // Item
nullus peccat in hiis ... et quicumque talis
est operans per intentionem. ergo peccat ut patet ... hoc
esse per intentionem // Item quod fit ab agente ... vo
luntario preter intentionem / fit casu et fortuna. sed malum
culpe non est casu et fortuna. ergo non est ab agen
te preter intentionem // Item nullus iudicatur malus a
facto. sed ab intentione. hoc enim est quod nomen imponit operi. sed
ab eo unde ... et unde procedit / a quo recipit com
plementum et denominationem ergo etc. // Item quod peccat
ex malitia / peccat ex certa scientia / in malitia / agit illud
per intentionem. ergo si contingit sic malum facere.
ut potest cum peccatur in spiritum sanctum. Ergo etc. // Ratio

(margin:) [illegible]
(margin:) [illegible] ... quod omnia bona
(margin:) [illegible]
(margin:) [illegible]
(margin:) in nullus agens ad certa scientia
(margin:) [illegible]

dd'. qd' de malo e loqui dupl'. aut de eo q' e ma
lu. aut de malo sub ratione mali. Cu ergo q'
uitiu fiat p intentione. R. p't ad. q' si inten
tio operatur ad eo q' e malu. sic bn contingit
malu intende. tamq' finem. tamq' id q' e ad fine.
fine. sicut furtu intendit. q' intendit
finalit' luxuriari vel vane gloriari. tamq' id q'
e ad fine. sicut facere furtum intendit. ut
inde possit uiue voluptuose. et intendit m
tiri. ut possit fl'o laudari. Si u'o intentio
c p't ad malu sub ratione mali p't e dupl'.
aut ita q' intendit h' facere tamq' malu
simpl'. et malu est. et hoc nemo ullus intendit.
q' n' appetit a u'o n' sub ratione boni simpl'. uel
boni s. aut ita q' intendat h' tamq' malu
simpl'. et in ptm ut bonu sibi. et sic malum
sibi s' p intentione. et fit aliu. lz n' ab oibz. q'
maliciosis. qbz p' corruptione palati i tio
nis mala sapiunt ut bona. qm et id q' est
malu cadit sub intentione. talia sunt q' h'nt
malicia coniuncta i separabilit'. q' intendit ad
p ons indicatur intende q' e illi coniunctu
i separabilit'. hic e q' malu indicat' p'mittur
s'm p'intentione. Ex hiis p' z ad oiones ad
q' n' e rende simpl'. s; distinguendo. p z ratio
ad p'ones rationes ad utraq; p'te adducta q'
na p'me rationes procedut de in
tentione de malo sub ratione mali. na inten
tio q'q'd principali considerat i dicit ipm ro
ne boni. ut apparet. illa tn ro deficit i g'na
no v'z. qn n' e agens defectiuu. Vn sep
i tendit q' melius e. operatur aut s'm legem
sibi indita a deo. Vn si aliqd sit ibi malu
h' e p't intentione. Qd sic aut e de uo de
libertina. ipa n. no sep desiderat q' melius
e. // Ad rones ad opp'm p z ro. loquit' n.
de malo s' ad q' e. et sic bn intendz aba
gente p uo'tz. R'mptu ut inq' considerat
bon' h'ns intentione boni simpl'. vel boni
ut nunc. sim boni ipi ipi facienti. sic
est in illis qui letantur c malefecerint. et
sic procedut oms ille rones.

Onsequent' q' de p'o principali. s. de ma
lo i comparatione ad id i quo e ac h' quaeri t
tria. Prim e utru contingat reperire
malu seqsitutu ab oi bono // Scdm e utru
malu h'at e i bono sibi opposito.
Tertio q' utru malu sit in eo i quo est tanqm
aliquis habitus aut p'uatio p'ua.

Scdm p' sic p'c. et q' utru aliq' malu sit ab
oi bono seqstratu. et h' e querere utru
aliqd sit ita malu q' nich h'at de bono. S; sic
malu sumptum. et qd sit uu' t'mius que p'se
dur. Si simpl' ad simpl'. et magis ad magis. et
maxie ad maxie e p'positione p'hi. S; h' e p'
p'se bono oppo' malu. g' magis bono magis
malu. et maxie bono max' malu. Si g' con
tigit reperire sume bonu. g' et sume malu. pa
s'mu oppo'torum p'ot' i una p'sequens p'ot' et re
liquu // It mag' et min' d' p accessum ad
t'miu. g' ubi e reperire maius et minus. contingit
reperire summu. S; i malo contingit reperire ma
gis et min'. g' et c. // It aut est status i malis
aut no. Si statit q' necce e statu ponere ille p'ot'
i o' eo q' actu e. S; status no e n' summu.
g' necce e ponere sume malu. S; h' e q' n' h't de
bono nich' g' et c. // It q' p acciiis reduc'
ad se. g' sic ponere malu p acciis. e ponere malu
p se. S; illd p se ine aliqu q' h't ortu exp'is
p'ri' ille. Si g' aliqd e malu p se q' eius
p'ri' sit mala. et si p'ri' et s' malam totu e ma
lu. et si totu e malu nich' e de bono ibi. g' ap
si e ponere malu p accns e ponere ad qd sit sim
p' totali malu. Constit aut q' p' e ponere
g' et alt'm // It'm oe dcz p p'ticipatione reduc'
e ad dcm p essencia. Cu ergo dicitur aliqd
ee malu. aut d' p p'ticipatione aut p essencia
Si p essencia. S; b'nu p essencia e sume bonu q'
n' h't de malo. g' silr erit ad ita malu q' n' h'e
bit de bono. Si d' p p'ticipatione. et o'e tale
reducatur ad dcm p essencia. g' redit p'or q'
aliqd sit ibi malu essencialit'. et id q' p'us
// It'm in quolz gn'e e reperire unu p'mu. quo me
suratur oia q' sunt illius gn'is. hoc planu e et p z
p p'hm qui h'ac p'posit' i p' p' phie. h' e p'ut
in duc'endo. g' in gn'e malor' e reperire aliq'
p'mu q' sit mensura oim malor'. S; id no p'ot e
n' summu int' oia mala g' et c. // Contra
si e ponere sume malu et t'n no h'ret ee. S;
h' s' duo incompossibilia g' et c. // It'm i p'o' oi'
ut d' p'hs e de gn'e q' si aliqd e sume malu
illud nich' oio p'ot. S; summu i gl'i gn'e plus
p'ot q' id q' e citra summu. Si g' illd q' non
e sume malu aliqd p'ot id q' e sume malu
nich' p'ot. g' eo ipo q' sume malu nich' p'ot. et p'p
S; h' duo sunt incompossibilia g' et c. // It scia
oiz de gn'e bonor' e. no tm scia boni et mali
hom' et scia mali. Scitur n. malu et bonu est.

qd' n' habeat d' bono. n' ee aliq' bonu est.
te est ponere summu malu esse:

Si ergo aliquid est summe malum, careret notitia boni et mali. Ergo non sciret facere aliquod malum nec ledere. Sed hoc ipso quod malum est, scit ledere bonum. Ergo hoc ipso quod summe malum, scit et nescit bona et mala. Sed ista sunt in contradictoria, ergo etc. // Item si aliquid est summe malum, est malum per essentiam necessario. Sed si malum est per essentiam et naturam, naturale est ei facere malum. Sed unumquodque dum facit quod est secundum naturam suam bene facit, et quod bene facit est bonum. Ergo si aliquid est summe malum, per ipsum est bonum, et dum bene facit, male facit, bene facit. Sed hoc est impossibile, ergo etc. // Item si aliquid est summe malum, illud est vilissimum. Quanto enim ad magis malum est, tanto vilius est. Et si vilissimum est inter mala, ergo inter illa est infimum. Sed quod est infimum inter mala non est summum caput malorum. Ergo quod est summe malum non est summe malum. Si dicas quod non sequitur: est vilissimum, ergo non est summe malum, quia non dicitur poni super alia, sed in fine istum ordinem(?). Ergo non est deus tenebrarum, sed finis(?), quod est contra errorem istum. // Item si est summe malum, ergo erit ita potens in malo sicut summe bonum in bono. Ergo omne malum subiacet eius potestati. Sed corruptio boni corruptio est malum; ergo corruptio boni corruptio subiacet potestati summe mali. Ergo summe malum est potens corrumpere omne bonum. Sed bonum quod potest corrumpi non est summum. Ergo si est ponere summe malum, non est summe bonum. Et si non est summe bonum, non est bonum(?). Ergo a primo: si est ponere summe malum, nichil est bonum, quia si hoc est, omnino finitum et temporale(?), patet etc. // Preterea quod ponere malum aliquid esse quod non habeat de bono non solum est pravitatis heretice, sed etiam manifeste excessus stultitie. Sicut enim in opponendo monstratum est, ipsa positio implicat in se opposita. Implicat enim quod illud summe malum sit et non sit, quod id possit et non possit, et quod id sciat et nesciat. Et dum implicat in se opposita, destruit se ipsam. Nam in ponendo summe malum esse quod nichil de bono habeat, ponit quod id non sit summum. ~~Tamen ponit quod nullum bonum habeat, ponit etiam id non sit summum.~~ Ponit quod non sit malum. Ponit etiam quod nullum bonum habeat, opposita. Et hec duo in opposito monstrata sunt. Quam manifeste convincit errorem istum esse fatuum et cecum, et auctorem suum inventorem suum ostendunt fuisse excecatum et impium. Numquam tamen in tantam tenebrositatem detrusus esset ipsius malitie, nisi fuisset ante longe a principio(?) tenebrarum excecavit mentem eius, ut non fulgeret in eo illuminatio veritatis, que super omnes irradiat intellectum. Et usque hodie viget hic error pessimus, quamvis irrationabilissimus. Et hec est potissima causa prima cecitatis superbia, que regnat in quibusdam lai-

cis, quod adeo que sunt fidei et morum. Cum enim sint ydiote, presumunt sacram scripturam exponere, que est profundissima omnium scripturarum. Cum etiam habent quandam honestatem exteriorem, contempnunt vitam aliorum hominum, et multo huius dupliciter superbie excecantur, ut incidant in errorem istum pessimum. Propter quod excecantur adeo ut nesciant discernere quid bonum et quid malum, dum multa genera bonorum ponunt esse a diabolo, quos ypocrita [illegible]. Ve qui dicitis malum bonum et bonum malum, ponentes lucem tenebras et tenebras lucem. Et propter nimiam excecationem, in qua post amissionem sue rationis usum nullam habent in eis efficaciam argumenta ad persuadendum, nec tormenta ad reprehendendum, nec orationum suffragia ad relevandum, nisi hoc fiat de gratia specialissima. Hanc ergo hereticam, immo stultissimam et blasphemiam repudiando dicat, sicut fides dicit catholica, et ideo ita nichil esse ita malum quin habeat de bono. — *in malo* // Ad inconvenientia que obiciuntur, notandum quod summum in aliquo genere duplex potest dici. — *ad* Uno modo dicitur summum quo non potest esse maius. Et hoc modo non contingit reperire aliquid summe malum, id est non est adeo malum quin possit esse peius, propter hoc quod aliquid habet de bono quo possit magis privari. Et ideo ad hoc respexit, tanto dicat dyonisius quod malum est insufficiens et infinitum. Alio modo dicitur summum quo nichil est maius secundum actum, sed ipsum excedit inter omnia. Et sic contingit reperire summum in malis. Nam lucifer, qui est rex super omnes filios superbie, pessimus est, sicut est in Job; huius usque vitale erit [illegible] ad dolorem. // Ad primum ergo quod possunt de opposito mali, dicendum quod consideratio intellectus isti quod omnis eodem modo accipiatur cum dicitur simpliciter et cum dicitur cum excessu; non sic autem est in proposito. — *contra* Nam cum dicitur quod bonum opponitur malo, accipitur hic bonum pro participato. Cum vero fit sermo de summo bono, accipitur id est bonum pro bono per essentiam, quod solum est summe bonum, et illi nichil opponitur. // Ad secundum quod obicitur quod magis et minus accipitur secundum maiorem et minorem accessum ad terminum, dicendum quod verum est in hiis que dicuntur per intentionem, non autem verum est in hiis que dicuntur per privationem; in privatione accipiuntur per recessum. Unde magis malum dicitur quod magis recedit a bono. Et quia numquam tamen recedit quin adhuc magis possit, hinc est quod numquam est in ponere summum. // Ad tertium quod obicitur de statu, dicendum quod status est secundum actum. Sed non oportet quod sit status secundum potentiam, ut non possit esse ultra progressus. Nam et si in rebus causatis non contingat invenire actu infinitum, contingit tamen reperire infinitum in potentia, sicut patet in motu per appositionem et continuo per divisionem. Sic est in proposito intelligendum. Et hec in ista

[Margin note:] Non summe malum quod esset non privans(?) in malo quod non habet de bono [illegible] quia si esset ad malum ex corruptione omnium [illegible] non reperire(?) sustinere posset. [illegible] illi bono quod nullo modo [illegible] minimum non opposito [illegible] malo opposito summo bono [illegible] ipsum [illegible] dico quod duo opposita alteri quando opposito ei [illegible] ut albedo manet, nigredo manet [illegible] nigredo [illegible] opposito [illegible] albedo [illegible] nigredo ille [illegible] albedo et nigredo [illegible] et sic [illegible] bonum [illegible] malo opposito [illegible] sic summe malum [illegible] bono opposito [illegible] tale bonum [illegible] bonum [illegible].

[Margin note:] [illegible] phisicorum [illegible] magnitudine [illegible] in infinitum [illegible] apposicione [illegible] actio [illegible].

manifestabitur. Cum agitur de corruptione mali.

Ad primum quod obicitur quod per actus reducitur ad per se, et cetera, dicendum quod participatum reducatur ad dominium per essentiam, et illud quod in quolibet genere est reperire unum primum, et cetera. Dicendum quod hoc habet locum in hiis que dicunt perfectionem. Namque posset esse contrarium principium sibi et quod posset essentiale dici, et ideo quod posset alia mensurari per esse participationem maioris et minoris. Malum autem privationem dicit in quod malum, et ideo ille tres rationes non habent hic locum, et hec fuit quod decepit manicheum ut dicit Augustinus, quia nesciuit quid esset malum, et quia voluit de malo disputare nesciens quid hoc esset, ideo se et multos precipitauit in errorem. Superbia enim sua fecit ipsum ignorare modum addiscendi. In omni enim inquisitione prius oportet intelligere quid est quod per nomen dicitur, et hoc tamen quod paganum attingit sequatur ad veritates potius cognoscendas.

Tertio queritur utrum malum sine aliquo

sine malo sit in bono sibi opposito. Et quod sic videtur. Augustinus in enchiridion. Cum mala et bona nullus ambigit esse contraria, non solum simul esse possunt, sed mala omnino sine bonis et nisi in bonis esse non possunt. Hic expresse dicitur quod mala sunt in bonis sibi oppositis. Item Augustinus in libro de contrariis quod bona et mala vocantur deficiat. Item Dionysius quod dicit nulli rei sibi inesse contraria. Secundo stat quod non sit deficiet. Sed mala essent in bonis sibi oppositis, ergo et cetera. Item malum dicitur quod corrumpit, sed non corrumpit nisi id in quo est et ei bono opposito quod corrumpit, ergo quod malum sit in bono sibi opposito. Item privatio opponitur libertati, sed patet quod facit hominem servum, quia qui facit peccatum servus est peccati, per voluntatem. Pluralitatem libertatem, ergo videtur quod malum substantiatur habeat in bonis sibi opposito. Contra Dionysius in libro de divinis nominibus. Malum non est existens nisi in existentibus, sed omne bonum est de genere existencium, ergo malum non est in bono, ergo non in bono sibi opposito. Item virtus et vicium sunt opposita, et tamen unum uni opponitur, ergo si vicium non est in virtute, ergo nec in bono sibi opposito nisi in aliquo. Item sicut dicit Dionysius et cetera, ergo non fallit in aliquo, nam si fallet in una sola, mendacium esset, et tamen regula. Sed quod aut dicit quod unum oppositorum non est in altero nec cum altero, et cetera, et bonum malo opponitur, ergo malum non est in bono sibi opposito. Item si malum potest esse in bono sibi opposito, ergo ab ipso non expellitur, et si non expellit alio opposito, utique quod non expellatur ab eo, et si a nullo expellitur, semper manet. Ergo si aliquis semel est malus, semper est malus, quod sine est absurditate per primum. Ad primum dicendum in aliam est nos quod bonum in creatura dicitur per ordinationem ad aliud.

Nota. Vel bonum dicitur quod est ordinatum in finem ordinato, aut ea respicit, aut ipsum ordinabile, aut finem quod est ordinabile, aut id per quod ordinatur, et secundum hoc triplex reperitur in nobis bonum, scilicet bonum quod est ordinabile, et hoc est naturale, et bonum per quod ordinatur, et hoc est virtus et gratia, et bonum quod non ordinabilis est a gratia, et hoc est habilitas media. Dicendum est ergo quod malum aufertur bono quod est ipsa natura sed non oppositum, quia ipsa substantia non corrumpit, ut dicit Dionysius. Nec existencium corrumpit in eo quod est existentibus. Ei autem bono quod est virtus et gratia simpliciter et directe opponitur, unde mutuo se expellunt et simul esse non possunt. Ei autem bono quod est habilitas media, quod in opposito, et quodammodo in non, nam illa habilitas media habet comparationem ad peccatum aliquod et ad gratiam ad quam est, et quod comparatur ad utrumque, aliquid est, sic non habet oppositionem ad malum, quoniam habilitas illa ut erat talis nec indifferens erat ad bonum et ad malum, et sic est subiectum mali, ut autem comparatur ad gratiam sive virtutem vel ad finem ad quem est, sic habet oppositionem ad malum, nam malum tollit ei rectam ordinationem ad id ad quod est, et reddit minus et minus habilem, quoniam ergo malum aufert secundum respectum et habilitatem consistit, et habilitas potest opponi ipsi malo, cum malum tollat ipsam per eam in habile. Hic est quod Augustinus dicit quod malum habet esse in bono sibi opposito, et quod in hoc oppositis, sicut Dionysius, deficiat. Hoc est dicere quod ad talia opposita non se extendit. Unde ex hoc non est quod sicut Dionysius falsificetur. Sed quoniam mos est philosophorum potius considerationes in substantias sortitur, non que falsificat ipsas, sed quod in talibus considerationem rectificaret et manifestent. Sic beatus Augustinus tamen quod vir prudens in cognitione istarum manifestat illam maioritatem Dionysius. In hiis oppositis sic in eo quod opponuntur oppositione totali. Sic opponuntur virtus et vicium, gratia et culpa. In hiis aliis oppositis quod non opponuntur ratione eius quod sunt, sed ratione eius ad quod sunt, non est in talibus illa regula nam illa simul possunt stare. Sic stat gratia cum concupiscentia, et ideo unum potest esse in altero. Sic culpa in habilitate, ex hiis que dicta sunt manifesta est responsio. Ad quoniam propositam dico enim quod malum substantificatur in bono et non solum in bono, sed in bono quodammodo sibi opposito. Sic ostendunt rationes que ad partem istam inducuntur. In bono autem quod directe et formaliter opponitur substantiam non habet, sicut due ultime rationes que ad sumpte inducuntur ostendunt. Ad primum quod obicitur de verbo Dionysii quod malum non est in existentibus, et cetera. Dicendum quod ipse loquitur per se, scilicet quod non est in existentibus, et existentia. Sed potest per quod deficientiam sit privatio talium, ut iam patebit melius. Ad secundum quod obicitur

tamen unum uni opponitur etc. Ad .. quod illud in ... est de
uno genere opponitur et in illud ... sed tripliciter ...
habilitas aut potentia non opponitur ipsi bone virtutis. ut
n. dicit opponitur vicio. et quia illius habilitas quodam
modo inclinat ad virtutem. habitus est quod vicio opponitur
quam ... non omnino ut virtus. et sic patet totum.

Secundo queritur utrum malum sit in bono tamquam in subiecto
et per se aliquid an sit pura privatio. et quod non sit
ibi ... habitus et per se aliquid sed ut pura privatio ...
... .10.1. sine ipso factum est nichil. Glo. id est
peccatum. ergo peccatum non est. Item aut malum non est nisi
aliquid sed defectus ... mali nomen accepit. ergo
malum non est aliquid per se. sed defectus et privatio. Item
Ansel. de concepti virginali c. v. In nullo omnino ne-
sit cecitas. non enim aliud est cecitas quam visus privatio.
vel absentia ... debet esse quam non magis est quod in oculo ...
debet esse visus quam in ligno ubi non debet esse. Item
... ipsum ... bonum et ens convertuntur. ergo de
quocumque predicatur ens predicatur et bonum. Si ergo
peccatum vel malicia esset ens et malicia ... quod habet ...
aliquid de bonitate. Si ergo non habet aliquid de bonita-
te. non habet ergo de entitate. Item omne ens
... ab ente procedit. Sed est aliqua ... quod
non sit in deo ... ut illam produceret. Sed deo non
potest ... ergo ... habet ad
... ergo nichil est et privatio pura. Item omne
quod est ... habet aliquam formam ... quod habet ali-
quam formam habet pulcritudinem. Sed peccatum non habet pul-
critudinem cum sit deformitas ... ergo nichil habet de
... ergo pura dicitur privatione. Sed contra aug. contra Faust.
peccatum est dictum vel factum vel concupitum contra legem
dei. sed omne dictum vel factum est aliquid. ergo peccatum
sive malum est aliquid. non ergo privatio pura. Item
virtus et vicium sunt contraria. Sed contraria sunt in eodem ge-
nere. ... sub eodem genere sunt utrumque eorum est aliquid.
non privatio pura. ergo vicium aliquid est. ergo malum
sive peccatum non est omnino nichil. Item sive accipi-
atur concrete sive abstracte verum est dicere quod
peccatum est in aliquo. et omne quod est in aliquo est ens.
sicut omne quod legit est legens et omne quod amat
est amans. et omne quod est ens est aliquid ... privatio
pura. ergo peccatum sive malum sive accipiatur concrete
sive abstracte non omnino nichil. Item non quod est
pura privatio ... intendi et remitti. sed malum et peccatum
intenditur et remittitur. quia unum peccatum est maius alio. et
una malicia est maior altera. ergo peccatum sive ma-
licia non est privatio pura. Item omne ordinatum
... supponit esse. sed malum ... quod malum ordi-
natur ad malum pene. si ergo ... quod malum est or-
dinatum in pena. ut ... quod ... malum habeat aliquod
esse. Item aut peccatum est aliquid ... peccatum
aut nichil. Si aliquid habetur propositum. Si nichil
et deus punit hominem pro peccato. ergo deus punit hominem
pro nichilo. Sed qui punit aliquem pro nichilo iniuste
punit. ergo si deus punit hominem pro culpa. videtur
quod in puniendo iniuste facit. Item ad quod ma-
lum sive peccatum dupliciter potest accipi. Uno modo abstrac-
tive alio modo concretive. Si ... quod malum dicitur concreti-
ve concernit id quod deformat vel aliquam actionem vel
aliquam ... et sic dicitur malum res mala. ut potest
actio mala vel alia mala. Et hoc modo malum
... et habet esse ... Si autem ... dicatur ipsa
res mala sive peccatum nichil esse. Et dicitur quod ... ad bonum
esse quod quidem est esse ordinatum ... dicitur hoc
nichil fieri cum peccant. Et non dicitur quia omni ente priven-
tur. Sed quia privatur esse ordinato. quod quidem est
esse completum. et de quo dicit boe... quod esse ... or-
dinem retinet ... Contingit etiam
loqui de malo sive de peccato abstracte. Et in
malum sive peccatum ... sive ... nec est
aliquid. Sed nichil quia non est ens nec bonum. sed pri-
vatio boni ... aut malicia ut peccatum nichil
sit in recto in obliquo tamen aliud est. ... ut
oppositum ... aliud ut ... aliud ut opponitur
potest boni ... non est privatio boni. et quia sic est pri-
vatio boni ut tamen non sit omnino boni adni-
chilatio sic privat bonum quod relinquit bonum ...
sic privat bonum ... quod relinquit bonum ...
privat actum ut relinquat aptitudinem ...
privat bonum ... ad effectum ut ...
relinquat debitum. et ideo malum abstracte
sumptum ... privatio est. et ideo nichil est. est
in alio entis ut subiecto. quia est in aliquo ...
ente ... est omnino privatio sive ad nichilatio.
Et quia per hanc viam ... ad primam
partem ... ostendunt ut malum sive peccatum ...
esse ideo concedimus ... Ad id vero quod ... opponitur
in contrarium quod peccatum est dictum vel factum etc. Dicendum quod ibi
accipitur malum sive peccatum concretive. ...
... actionem sub ... et hoc modo aliquid
est. Sed hoc non repugnat. sed consonat eis que
dicta sunt. Ad id quod ... quod virtus et vicium sunt
contraria. Dicendum quod vicium ... quod ... virtuti. ut potest
... non tamen dicit privationem. Sed ... dicit
aliquem habitum substratum quo quis redditur ...
lis ad ... illud ... Et hoc modo
accipiendo vicium ... non omnino nichil est. alio modo
accipiendo vicium prout est privatio boni tamen. sic non ...

[Marginal notes: "contra Faust."; "18 ..."; "s. ..."; "s. ignali"]

virtuti secundum rem, immo opponitur sicut privatio et habitus. Si autem dicatur aliquid hoc modo vicium contrari virtuti, accipitur large, nomine contrarium pro qualibet oppositione et repugnancia. Vel hoc dicatur quia etsi secundum veritatem vicium opponatur virtuti ut privatio, habent tamen virtus et vicium quodammodo legem contrariorum in hoc quod mutuo se expellunt, et ab uno non fit regressus ad alterum, in quantum contrarie opposita, privatio ut privatio et habitus, a philosophis que opponuntur sic contraria distinguntur. Et propter tanto dicit Augustinus in Enchiridion quod in hiis fallit regula dyalecticorum, videlicet quod bonum et malum contraria, et hoc extra predicamentum non tamen dicitur est quod malum est in eodem genere cum bono, sed hoc non proprie, et secundum rectam ordinationem, sed hoc est per quamdam reductionem, et exemplum in hoc quod malum sit ad naturam privationis ad idem genus cum suis habitibus reducitur, et tamen ipsa formaliter loquendo non sunt. Ad primum quod obicitur quod malum est in aliquo genere et cetera, dicendum quod illud non sequitur. Nam sicut dicit philosophus quedam sunt encia et quedam sunt encium, et quamvis predicationes possint de encium, non tamen dicuntur encia. Cum autem dico maliciam esse malum, dico eam esse entis, sed cum dico maliciam esse ens attribuo ei entitatem in se et per modum esse; est esse secundum quid et per modum esse est sophisma secundum quid et simpliciter. Sed nunc quia de hac materia utrum sit contrarium vel non, dicendum quod hoc verbum est sicut philosophus dupliciter predicatur. Aliquando accipitur ut copula media inter duo extrema, sicut dicitur secundum adiacens, ut cum dicitur homo est albus. Aliquando vero sic predicatur ut res ipsa tanquam per se sit attributum suo altero extremo, quando sic dicitur malum est. Sic hoc verbum est accipiatur ut predicatum, sic accipiuntur alia verba, ut legitur in historia: tunc locutus est filia et cetera. Sic malicia est, id est malicia existens, id est entitas aliqua. Hec vero verbum est significat essentiam vel statum universaliter cuiuslibet. Alio modo potest illud predicatum accipi in hac locucione copula et quodammodo magis defectiva, et tunc est sensus: malicia est, id est mali aliquid in entitate ut ipsa malicia posita in illo, ut albedo inherens quia albedo substancie sic cum dicitur malum in illo aliquid esse malum, et hoc modo accipiendo non valet: malicia est, ergo est ens. Ad id quod obicitur quod privatio privatio non intenditur nec remittitur, dicendum quod si dicatur pura privatio, hoc est privatio nichil ponens nec in recto nec in obliquo, hoc modo verum est dicere quod non recipit magis et minus, sicut chimera nichil est, et ideo cecitas non est. Sed si est unum magis non quia recipit. Alio modo privatio privatio quia nichil ponit in recto, ponit tamen in obliquo, et hoc modo malicia potest dici pura privatio, sed de hac non est verum quod non recipiat magis et minus; potest enim magis et minus recipere racione eius entis quod respicit quasi in obliquo. Dicitur enim maior privatio que maioris boni privatio corruptio, et in qua minus de bono relinquitur; minor vero in qua minus de bono corrumpitur et plus relinquitur. Et sic patet quod ex hoc non sequitur quod privatio abstracte loquendo sit aliquid positivum. Ad primum quod obicitur quod esse ordinatum presupponit esse, dicendum quod verum est quod in hiis que per se ordinantur, ordinatum presupponit esse. In hiis autem que ordinantur per accidens non presupponit esse in se, sed racione illius in quo vel per quod ordinantur, et hoc modo dicitur ordinari, non quia sit in se ordinatum, cum sit privatio motus spiritus et ordinis, sed quia ordinabilitatem habet in pena convenienti ipsius privationis. Hoc autem melius declaratum est in libro secundo distinctione xlviii. Ad primum quod obicitur quod si peccatum nichil est, quod Deus punit hominem pro nichilo, dicendum quod sicut pretactum est, etsi peccatum nichil sit in recto, nichil est tamen in obliquo est alicuius entis ut opposite, et alicuius ut subiecti, et quod relinquit debitum sive boni prestandi. Dico ergo quod peccatum est meritum pene non solum racione privationis, sed racione debiti relicti et boni privati. Non enim homo est dignus pena solum quia bono caret, sed quia caret quod debet habere, et licet carencia nichil sit, debitum tamen comprehendendi aliquid est, et ideo ex hoc non sequitur quod Deus puniat hominem pro nichilo, quamvis peccatum non sit. Hoc autem quodammodo apertum est signis consideranti in sensibilibus exemplis, cum rex aliquem incarcerat servum quia non reddidit tributum, vel cum aliquis creditor incarcerat aliquem quia non solvit sibi pecuniam mutuatam. Privatio enim non punitur per se, sed cum debito inherente. Propterea ista sunt dubitationes ex litera, et primo quia debet considerari: Quod mala voluntas angeli vel hominis causa est malorum subsequencium, sed contra Augustinum in Enchiridion libro xxiiii, quod dicit quod nullo alio auctore potest procedere deterior. Ergo mala voluntas angeli vel hominis non potest malas voluntates talis causare. Item si omne malum debet imputari ei qui est causa prima, et mala voluntas angeli vel hominis est causa omnium malorum, ergo omnia mala sunt eis imputanda. Responsio. Dicendum quod est causa efficiens et producens, et est causa quodammodo disponens et inducens. Cum ergo dicitur quod mala voluntas angeli vel hominis est causa malarum voluntatum sequencium, dicitur per quamdam dispositionem et inductionem, autem

n. inducit. et disponit suggerendo. homo uero cor-
rumpendo namque et malum exemplum prebendo. Cum
dicat Augustinus quod nullo auctore fit homo deterior. et
intelligitur tamquam auctore primo / possumus tamen dicere quod illa
ista intelligitur de malis subsequentibus per mala uo-
luntatem angeli et hominis. non uero diversarum personarum.
sed eiusdem. ita quod per mala uoluntas est cau-
sa omnium malorum que ipse facit. // Item queritur de hoc quod di-
citur c. Voluntas hominis causa est causa tam peccatorum quam
penarum. quia pena est passio inuoluntaria. Sed
quod causatur a uoluntate. est uoluntarium. ergo pena non causatur
a uoluntate // Item si causatur a uoluntate. aut a bona aut
a mala. a bona non: hoc constat. quia non puniuntur
pro bona uoluntate. a mala non. quia mala uolun-
tas non est causa iusti. id est pene. Sed omnis pena iusta
est. ergo nulla pena est causata a uoluntate // Respondeo dicendum
quod uoluntas dupliciter dicitur esse causa alicuius. uel per modum
merentis. uel per modum efficientis. cum ergo dicitur uoluntas
esse causa pene. hoc non dicitur per modum efficientis.
Sed potius dicitur per modum merentis. uoluntas enim cum in
culpam consentiendo suum deficit. meretur penam. et ita
dicitur esse causa penarum et peccatorum. licet aliter et aliter. et per
hoc patet solutio obiectionum // Item queritur de hoc quod dicitur. Bo-
num omnino carens malo integrum bonum est. hoc enim uidetur
falsum. quia integrum bonum est illud cui nichil deest
de bono. et hoc est bonum in quo est omne bonum.
ergo solum deus est integrum bonum quod est summum bonum.
Sed multa creata sunt carentia omni malo. ut boni an-
geli. et anime beate etc. ergo si hoc uerum esset quod dicit multa
essent summe bona. Respondeo hoc est quod / uocatur ad [illegible]
meatur de bono integro. Respondeo dicendum. quod sicut perfectum
dicitur multipliciter. et quoddam ad perfectionem sufficientie. et quoddam
ad perfectionem superhabundantie. sic et integrum bonum
potest dici multipliciter. et quoddam ad integritatem sufficientie. et sic
dicitur integrum bonum quod caret omni malo culpe et pe-
ne. et quoddam ad integritatem superhabundantie. et sic dicitur
integrum bonum. in quo est omne bonum. et primo modo bonum
integrum non dicitur esse summum bonum. Sed bonum purum
quod nichil habet de malo admixtum. secundo uero modo
dicitur esse summum bonum. et est in solo deo per essentiam
in creatura autem per participationem. que beata dicitur
ex hoc quod participat summum bonum. Ex causa partici-
pationis habet dici esse bonum. et si obicias quod sum-
mum dicitur per permixtionem cum opposito. et ita bonum
quod omnino est impermixtum malo / est summum malum
bonum. dicendum quod id uerum est in hiis contrariis quorum
utrumque est in aliquo. In hiis autem quorum unum est
in et alterum priuatio. sic est in bono / et malo / et luce

et tenebris. non habet ueritatem. uerbi gratia sic non dicitur mag-
is lucidum quod minus habet de tenebris. sic non dicitur magis
bonum quod minus habet de malo. Sed quando ad unam
stellam dicitur maior altera. quia magis accedit
ad perfectionem bonitatis / michi tamen carens omnino ma-
lo. non potest dici nisi solus deus. ut fiat uis in
hoc quod dico omnino / ut careat omni malo secundum actum
et secundum potentiam. et secundum aptitudinem. siue secundum potentiam peccabi-
litatis // Item queritur de uerbo illo Augustini quod dicitur in
expositione illius uerbi. Ve hiis qui dicunt malum
bonum etc. id quod est dictum est emphatica intellectum est de
ipsis rebus quibus homines mali sunt non de hominibus
hoc enim uidetur falsum. quia sic peccat ille qui ipsum
dicit esse iustum adulterum dicit esse bonum uel homi-
cidam. ita peccat ille qui ipsum dicit esse iustum
et maledicit ille qui iustificat ipsum pro mu-
neribus. ergo non tantum de rebus. Sed etiam de hominibus habet in-
tellectum. Respondeo dicendum. quod cum dico hominem malum. et dico
hominem et dico maliciam. potest ergo attribui bonitas
ei aut bonitas nature quod homo. aut bonitas moris
ratione malicie. Si quidem primo modo attribuitur ei bonita-
tem ueritatis est modo detestationis prophetice. Secundo
modo meretur maledictionem. Sed hoc est. non quia lau-
dat hominem. secundum quod homo. Sed quia laudat eum secundum quod ma-
lus. et hoc non est aliud quam laudare maliciam. cum enim
dicit Augustinus quod hoc non intelligitur de hominibus sed de rebus. non
negat quin peccet commendando hominem malum.
Sed hoc uult dicere. quod non est peccatum. si commendet
naturam. Sed si commendetur malicia.

d. xxxv.

Post hoc uidendum est quid sit peccatum etc.

Supra egit magister de peccati causalitate. et ori-
gine. hic agit de peccati quiditate. et diffinitione
et diuiditur autem pars ista in partes tres. in quarum prima
inquirit magister quid sit peccatum. uerbi gratia actus
uel priuatio prima. In secunda dato quod aliquando sit
actus et aliquando priuatio. inquirit utrum peccatum sit
pena peccati. infra d. xxxvi. Sciendum tamen quandam sic
esse penam. In tertia uero inquirit utrum actio substracta sit
a deo tamquam a causa. infra d. xxxvii. Sunt tamen et alii
etc. Prima pars que continet presentem d. diuiditur in partes
tres. In prima ponit magister peccati notificationes. In se-
cunda uero ex ipsis notificationibus inquirendo elicit
quid sit peccatum uerbi gratia. In tertia uero dissoluit quas-
dam oppositiones que contrarie uidentur ueritati predictarum.
Secunda ibi. Post hoc uidendum quid sit peccatum etc. Primi.
quo etiam dubitatur huius uerborum etc. Tertia ibi.
Quibus opponitur si omnino que sunt etc. Prima pars
diuidi potest in tres partes. secundum tres notificationes peccati.
Sed ratione sue breuitatis remaneat indiuisa.

Secundo vero ponit rationes dicentium (?) mittit partes. In prima parte diversorum opiniones narrat. In secunda veritatem aperit et unius quorundam opinionem explanat, ibi: Sed dicunt forte aliqui (?) etc. In tertia vero auctoris sententiam confirmat ibi: Est autem voluntas omnis et actio etc. Similiter tertia pars principalis tres habet partes secundum tres dubitationes quas movet. Quarum prima supra tacta est et hec quod dicebat illa positio quod omnia que sunt bona sunt. Secunda autem est quod peccatum est corruptio boni. Tertia vero supra tacta est et hec quod corruptio boni est pena. Prima ponit ibi: Quibus opponitur si omnia que sunt etc. Secunda ibi: Potest et queri adversarius (?) etc. Tertia ibi: Queri etiam solet utrum etc. In qualibet istarum primo questionem proponit et secundo solvit.

Distinctio autem huius partis in qua queritur quid sit peccatum, cum peccatum sit privatio [illegible] est hic quod corrumpit bonum quod habet peccatum [illegible] queruntur duo.

Primo queritur utrum bonum habeat per peccatum corrumpi.

Secundo vero queritur de modo corrumpendi. Circa primum queruntur tria. Primo queritur utrum aptitudo sit boni corruptio passio. Secundo queritur utrum peccatum id quod corrumpit efficiat bono carato (?).

Item primo sic probatur quod peccatum aliquod bonum habeat corrumpere. Et quod sic videtur: Augustinus in Enchiridion: quod est ad quod magis non privatio boni, bonum privatio, minimum malum est. Cum ergo culpa committitur, necesse est aliquo bono privari. Sed non est dare quod privetur per aliud quam per culpam. Ergo necesse est ponere quod peccatum habeat bonum privare et privando corrumpere. Et hoc Augustinus insinuat expresse paulo post cum subiungit: Ideo malum ~~est~~ corruptio est, nisi quia eam qualitatem privat bono. Item hoc ipsum dicit Augustinus: quod nullo modo privat, non nocet; ergo quod nocet aliquo bono privat. ~~non nocet. Ergo quod nocet aliquo bono privat.~~ Sed malum nocet, hoc manifestum est. Ergo aliquod bonum adimit et aliquo bono privat. Sed quod privat et adimit bonum, illud corrumpit. Ergo etc. Item sicut se habent vitia corporum ad corpora, sic vitia animarum ad animas. Sed vitia corporum ledunt et aliquo modo corrumpunt corpora. Ergo vitia animarum animas corrumpunt, scilicet ipsas animas. Talia autem vitia sunt peccata. Ergo etc. Item quando quis peccat, aut perdit aliquid boni aut nichil. Si nichil, ergo ita bonus est post sicut ante. Ergo ita bonus est qui peccat sicut ille qui non peccat. Ergo ita Deo placet unus sicut alter, quod est manifeste falsum. Restat ergo quod aliquid boni perdit. Sed illud bonum quod perdit corrumpitur. Ergo est aliquando (?) boni corruptio. Sed

contra hoc Augustinus sic probat (?) [illegible] quidem dicit quod peccatum est corruptio modi speciei et ordinis. Sed corruptio non est corrumpere. Nam si corrumpitur ~~corruptio~~ corrumpitur, per aliam rationem et alia corruptio, et sic in infinitum. Et iterum actionis non est agere. Ergo videtur quod si peccatum est corruptio, quod eius sit corrumpere. Item si peccatum corrumpit, aut ratione boni substituti aut ratione defectus. Ratione boni substituti non, quia cum corrumpere bonum sit malum, bonum in quantum bonum est causa mali, quod est falsum. Si ratione defectus, hoc contra: corrumpere est agere; nullus defectus est principium actionis. Ergo peccatum ratione defectus non corrumpit. Item si corrumpit, aut corrumpit peccantem aut alium. Alium non, ut constat, quia multa sunt peccata que non fiunt in alium. Ergo corrumpit peccantem. Sed contra: nichil corrumpit se ipsum, et nichil secundum idem natum est esse agens et paciens. Et iterum nullum malum pene corrumpit punientem. Ergo videtur quod malum culpe non corrumpit peccantem nec aliquem alium. Ergo etc. Item si corrumpit, aut ex parte carnis aut ex parte anime. Ex parte carnis non, quia multa sunt peccata que conferunt ad regimen sanitatis corporis et ad oblectationem carnis. Si ex parte anime, sed contra: anima est immortalis. Ergo in ea nulla cadit corruptio. Nam si corruptio mortalis (?) possibile esset ipsam esse perituram (?). Item si corrumpit substantiam aut quantum ad potentiam aut quantum ad actum. Quantum ad substantiam non, hoc constat. Quantum ad potentias non, ut videtur, quia potentie sunt incorruptibiles sicut et substantia. [illegible] quia habet quod minor est potentia voluntatis post culpam quam ante culpam. Quantum ad actum non, ut videtur, quia peccatum subtrahit actum et supponit, et nichil corrumpit id sine quo esse non potest. Et preterea quod exigitur (?). Ergo peccatum non corrumpit quantum ad actum nec quantum ad potentiam, ut visum est. Ergo etc. Item si peccatum corrumpit aliquod bonum, aut ergo corrumpit bonum nature aut bonum gratie. Non bonum nature, quia ei non opponitur, et ut vult Dyonisius nichil existentium corrumpit [malum] secundum eo quod est ens vel natura. Si ergo corrumpit bonum gratie, ergo nullus post peccatum habet gratiam, quia bonum non corrumpit nisi in eo in quo est. Sed hoc est falsum, quia peccatores habere possunt. Ergo etc. Est ergo quod quod bonum est illud quod habet in nobis peccatum corrumpere. Respondeo dicendum quod absque dubio, sicut Augustinus in pluribus locis dicit, peccatum corrumpit et aliquo bono privat. Cum enim per peccatum fiat anime deformatio et obscuratio, non possit intelligi aliquid deformari vel obscurari sine amissione alicuius luminis (?) et pulchritudinis, necesse est intelligi peccatum aliquod in nobis bonum corrumpere. —— Concedendum est illud [illegible]

non est quod peccatum non est qualiscumque privatio, non cuiuscumque boni, nec in quacumque creatura recepta. Sed peccatum sive culpa privatio est iustitie. Iustitia autem, ut dicit Anselmus, est rectitudo voluntatis: voluntas autem est in sola rationali creatura. Ac propter hoc in iustitia, et sicut iustitia est voluntatis rectitudo, sic culpa que est iniustitia est voluntatis obliquatio. Sicut ergo per obliquitatem fit declinatio a rectitudine, et a deo rectitudinis exterminatio, sic in culpe commissione fit in anima quedam rectitudinis ademptio, sive corruptio. Et est attendendum quod cum ad rectitudinem voluntatis sit tria concurrunt, scilicet ipsa potentia et ipse habitus rectitudinis et ipsa habilitas media, peccatum non corrumpit ipsam potentiam, sed quod potentia est, nec sibi nec sibi quid proprium, non habitum rectitudinis sibi tollit, habilitatem vero mediam diminuit. Dum vero plus peccat minus et minus redditur ad rectitudinem iustitie habilis, sicut linea magis et magis curvata minus est habilis ad dispositionem rectitudinis. Concedendum est ergo sicut rationes ostendunt quod malum culpe habet bonum corrumpere. Ad primum ergo quod obicitur quod privationis non est privare nec corrumpere corrumpere, dicendum quod cuiuscumque actus non habet generare alium actum, tamen habitus habet generare ex actibus, et ideo malum culpe prout est corruptio et deordinatio existens in actu prout est cum deordinatione voluntatis, sic habitum et ideo peccatum sive malum culpe dicitur corrumpere: actus inordinatus voluntatem reddit inhabilem. Nec sequitur ex hoc quod actio sit exactiva, sed quod deordinatio in habitu sit ex deordinatione in actu. Ad secundum quod obicitur quod malum corrumpit ratione boni substrati vel ratione defectus, dicendum quod corrumpere duo dicit, scilicet agere et deficere: nam corruptio est actio cum defectu. Dico ergo quod malum culpe habet corrumpere, ita quod ratione boni substrati est ratio agendi, ratione vero defectus est ratio deficiendi. Illud patet: voluntas enim dum peccat corrumpit se, quia dum seipsam movet deordinate reddit se deordinatam et ad bonum minus habilem. Non potest se deordinare nisi voluntas et seipsam moveat. Quod dico se movere, dico ad bonum substratum; quod autem dico inordinatum, dico defectum. Et huius satis congruum exemplum: potus augmentatus et magis recitat in illa quod in medicina corrumpit, sic corrumpit abstinentia a debita consumptione ab abstinente et consumit vires naturales, sive consumit naturales destructus alimenti, et ita actio ex defectu, sive in hoc est similiter. Ad aliud quod queritur autem peccans corrumpit se aut alium, dicendum quod corrumpit se, quia voluntas subiungit quod nichil corrumpit se ipsum, dicendum quod verum est si agat secundum operationem naturalem suam debitam. Culpa autem non fit secundum ordinem nature sed contra naturam. Et si obiciatur quod non est agens et patiens secundum idem, dicendum quod illud verum est in

huius potentiis que possunt se seipsas reflectere. Nam sicut dicit Anselmus, voluntas est instrumentum seipsum. Talis deordinate seipsam movet et se ledit, et sic ipsi necumtum infert, pro eo quod vel ex recto ordine se privat vel contrario ordine se elongat. Ad primum quod autem peccatum corrumpit ratione carnis aut anime, dicendum quod principaliter ratione anime; nam et si peccatum aliquod corrumpat ratione carnis, sed accidit, sicut superfluitas coitus vel cibi et potus. Nocet corpori in anima autem peccatum semper aliquam corruptionem facit, non secundum substantiam, quoniam est immortalis et incorruptibilis, sed secundum rectitudinem et habilitatem ad ipsam, ergo quod anima est melioribus et nunc in eodem statu permanens. Sicut patet per experientiam quod diu sumus in hac miseria. Ad illud quod ultimo queritur utrum corrumpat quantum ad substantiam aut quantum ad potentiam aut quantum ad actum, dicendum quod malum culpe corrumpit quantum ad actum non simpliciter, sed in quantum actus ille est ordinatus in finem. Non enim culpa privat ipsum actum, sed privat ordinem actus in finem. Et propter hunc modum dico quod non corrumpit potentiam, sed habilitatem sive ordinabilitatem per quam ordinatur ad suum complementum. Obiectio autem illa currit ac si diminueret potentiam ibi ratione potentie et actum sub ratione actus, et ideo patet illud. Ad illud quod queritur utrum corrumpat bonum generis vel nature, dicendum quod proprie loquendo et generaliter malum culpe est privatio habilitatis medie inter bonum nature et bonum generis, que quodammodo tenet medium inter bonum generis et bonum nature, et ratione eius quod ad bonum generis ordinatur attenditur per nequitiam bonum et malum morum, ratione vero qualis est non tamen habet ex iniustis. Sed et in peccatoribus, et ideo peccatum sive fiat ab aliquo qui habet iustitiam sive fiat a peccatore, sic invenit ad quod privat et corrumpit.

Deinde queritur utrum peccatum sit ipsa corruptio passio.

Communiter loquendo et quod sic videtur, peccatum sic dicit Anselmus: non est aliud quam absentia vel carentia iustitie ubi debet esse. Sed privatio iustitie passivatio est, aliud quam carentia debite iustitie. Ergo communiter loquendo culpa est corruptio, prout est passio. Item Augustinus in libro Confessionum: iussisti domine, et sic est ut omnis motus inordinatus pena sit. Sed motus inordinatus est culpa, pena autem motus inordinati non est nisi corruptio passiva quam homo incurrit ex illa inordinatione. Ergo peccatum est ipsa privatio passio formaliter loquendo. Item omnes actiones anime passiones sunt, sicut multi probant. Ergo omnis inordinatus actus anime est inordinata passio. Sed quod est inordinatum est culpa. Ergo illa passio sive corruptio inordinata est culpa. Item cum anima deformat seipsam, ipsa deformitas qua anima deformat remanens in ea et in seipsa

Ius possibilitatis per iustitiam (diagram): Bonum anime: bonum gratie; potentia media; peccatum; debilitat potentiam; privat gratiam; relinquit substantiam

Marginalia: movet — Secundum quod autem substantia sit in corruptibilis aliquid tamen de actu corruptibilis in se vel in toto vel in parte ut habilitat ad gratiam — Ad hoc et sufficienter dicendum: nam in potentia habitus habet ad gratiam quod peccatum corrumpit, privatio habilitatis ordinabilitatis in finem quod malum corrumpit non autem corrumpit potentiam nec potentie actus — Et utrum peccatum sit corruptio activa vel passiva — Secundum deordinationem anime

illi. aut ergo illa deformitas est culpa, aut aliquid aliud. Constat quod culpa que remanet in anima non est nisi ipsa deformitas qua anima deformis facta est. Ergo videtur quod prima sit ipsa corruptio passio. Item corruptio passio in qua est privatio modi speciei et ordinis, aut est culpa, aut est pena. Si pena, ergo talis corruptio privatio videtur quod sit a deo. Ergo deus reddit animam deformem et iustitia privatam, quod prophanum est dicere. Restat ergo quod sit culpa. Sed contra Augustinus de libero arbitrio: culpa est malum quod facimus, et pena malum quod patimur. Si ergo corruptio passio est malum quod patimur, videtur quod non sit culpa sed pena. Item Augustinus: malum culpe est affectio voluntaria, malum pene est affectio involuntaria. Sed corruptio passio non est voluntaria sed involuntaria, quia nemo vult corrumpi nec deformari. Ergo videtur quod non sit culpa sed pena. Item magister in libro secundo dicit: privatio activa, non passive. Nam ideo malum vel peccatum dicitur corruptio sive privatio, quia privat bono. Item hoc idem ratione. Omnis pena est iusta et laudabilis. Sed omnis corruptio passio est pena, cum dampnificet et privet eum qui corrumpitur. Ergo omnis corruptio passio est iusta et laudabilis. Sed nulla culpa est iusta et laudabilis. Ergo nulla culpa est corruptio passive dicta, sicut prius ostensum est. Item cum et effectus et generaliter non est ergo culpa corruptio distinguitur. Sed peccatum corrumpit et est prius corruptionis passive. Ergo corruptio passio et ipsa culpa distinguuntur generaliter, nec est ergo culpa corruptio boni passive dicta. Responsio ad predictorum intelligentiam est notandum, sicut predictum est, peccatum est corruptio consistens in voluntate et in actu, cum sit obliquatio a rectitudine iustitie. Voluntas autem in actu suo est in statu se ipsam movendi. Unde quando voluntas ad aliquid movetur libere, si moveat vel afficiat inordinate, illa inordinatio respicit voluntatem moventem et voluntatem motam, quia voluntas dum inordinate afficit, inordinate movet et inordinate movetur. Quando ergo culpa prout consideratur in actu, nichil aliud est quam motus voluntatis inordinatus; et ad illum motum concurrit actio et passio. Non tantum est corruptio activa, immo et corruptio passiva, et inordinatio qua anima se deordinat, et inordinatio qua anima deordinatur. Utrumque est culpa dicitur prout comparatur ad iustitiam. Tamen [illegible], et quia quales sunt actus, tales sunt habitus generati ex actibus, sicut est in genere morum habitus. Hic est quod deformitas vel privatio in quo remanet et habet in se aliquid correspondens actioni et aliquid

correspondens passioni. Nam voluntas dum peccat actualiter in habitus efficitur, et in quantum habet rationem moventis et in quantum habet rationem moti. Et ita culpa considerata in habitu in quantum remanet in anima post actum peccati, et est corruptio sive privatio correspondens actioni, et est corruptio sive privatio correspondens passioni. Et sic dicitur culpa est corruptio sive privatio boni non solum active sed et passive dicta secundum veritatem loquendo. Proprie tamen vero corruptio illa in quantum est active [illegible] rationem culpe, in quantum non passive [illegible] rationem pene, quia in quantum est active [illegible] voluntatis. In quantum vero passive [illegible], nec ista sunt inconvenientia esse eadem actione et in motu. Nam expresse videmus quod in eadem actione convenit, et eadem actio et delectat et ledit, et ex omnibus constat. Sicut cum scabiosus scalpendo cutem suam dilaniat et dilaniando delectatur et dilaniando leditur, et unum placet et reliquum displicet. Sic et in eadem actione spirituali est aversio ab incommutabili bono et conversio ad commutabile bonum, et conversio placet et aversio displicet. Sic et in proposito intelligendum est quod eadem culpa potest dici active et passive, prout tamen active dicitur habet rationem culpe, in quantum vero passive rationem pene. Concedende sunt ergo rationes ostendentes quod aliqua corruptio passio, utpote illa que est rectitudinis privatio, culpa est. Ad id quod primo obicitur quod culpa est malum quod facimus etc. Patet responsio ex hiis que dicta sunt. Nam cum idem motus possit esse actio et passio in quo voluntas se ipsam movet, sic et eadem actio potest esse culpe et pene, licet sub alia et alia ratione. Similiter respondendum est ad secundum quod obicitur de involuntario et voluntario. Ad id quod obicitur de illo magistri, dicendum quod ideo dicit privatio [illegible] comparatione magistri, non [illegible] dicit culpa corruptio activa, quod corruptio passio [illegible] dicitur [illegible] culpabilis est. Ideo tamen [illegible] culpabilis est, et [illegible] quod ipse fecit contra illam [illegible], nam [illegible] rationem pene quam culpe. Ad id quod obicitur quod omnis pena est iusta et laudabilis, dicendum quod est pena inflicta et pena acta et pena contracta. Et cum dicitur quod omnis pena est iusta et laudabilis, hoc intelligitur de pena inflicta; de pena acta vel contracta non habet veritatem. Prout intelligitur sub ratione pene privatio aut boni passiva sive ipsa anime deformatio non est pena inflicta, sed contracta, quia anima hanc penam in se facit dum peccat. Ad id quod obicitur quod peccatum est cum corruptione passive, dicendum quod ad intelligentiam [illegible] quod est in actu, quod est cum corruptione voluntatis [illegible] modo habitus [illegible]

ac oīnīsū ē pus. h' rōnē actōis & passiōis. pt
tū d. q' & si pc' dicat corrūpēs. nō tū ē gpc' cū
corruptōis. s; pci' ipē pcans. & dicitur pc'
cē cū corrūptiūs passiētib; dicat rōe ipē pcan
tis. sic d' ē cū passioīb; rōne ipius agētis.
fortassis .n. c' pt ē actō & passio sola gpa
differēs

Scd' q' uīt pōt q' corrūpit bonū/ cōiet bo
no ī eato. & q' sic uī. p' x aug'. xi. de ci.
xi. vicia cōiū ē dō, tamē malū bono/ pī pp
uiciat, n' tū ē cōiū. Sz & obnoxiū. ḡ uī mi
nū ī eo q' corrūpit naz/ cōiarī sūmo bono.
ē q' facit hōiē; rebelle & cōiuū dō. illd' p
ȳsime dō cōiatur. Sz pc' fac' hōiē; iīmicū
dō & pugnare adūsus deū. & resistēr/ sicut
ex dulsis locis scptūē accipi pōt ḡ & c'.
ē cōietas effcūū attestat' cōietati cāaz.
maxiē qn' cū sic ē maltitu cōioz/ q' nō pt ēē
reliquū. Sz sūmi boni ē iusticiā facē/ pcti
ē iusticiā puare. n' dō pōt puāē iusticia;
nec malū pōt facē iusticiaz. ḡ uī q' malicia
sit sūmo bono cōiia. mīs q' puat iusticiaz
ē q' cōiat' pcepto alic'. cōiat' ipi pcipiē
ti. Sz malū cōiat illis & mādatis di/ ihec
pcē corrupto & corrūpit q' mādata di p
cipiūt cōiuā ḡ & c'. ē cāritas & cupidi
tas opponūtur. Bnū gñt & culpa opponī
tur. Sz gñā & caritas dō uniūt & assiīlant.
& hec maxiaz hnt cū sūmo bono cōieaciaz.
ē eīn cupiditatis & culpa reddē aīaz dō dēfo
rmē & ab eo separatā & silē. ḡ hnt ē dō cō
rietate & repugnāciā. Sz cō. malum
nulli cōiat' n' ei cui ē malū. & nulli ē maluz
nisi cui nocet. Sz ḡ nullū malū sūmo bono p
nocē. q' iā nō ēēt sūmū. uī q' rōne puōnis
boni nō cōietur malū aliqd' sūmo bono. ē
cōia cōia natā ē fīi ēē id. Sz malū nullo mō natū
ē fīi ēē bonū sūmū. ḡ nullo mō cōiat sūmo
bono. ē omī cōioz aliā ē pportō. ḡ inr
illa cōietas ē iusti/ mali q' ad id sūmū nulla sūī
& mali ad bonū īncātū nulla ē pportio. ḡ
nulla cōietas ē istē mali ad id sūmū bonū. ē
cē cōiuz aliqd mō resistit & repugnat suo cō
rio. Sz diīne uirtuti cū sit oīpotissiā. n' pōt
resistē. ḡ ī pōlē ē malū cōiari. n' in se n' in
suo opē. ē nich' q' facit ad pleīitudinē
opis/ cōiat' sapie artificis. Sz mala q' pcti
ut faciūt ad decorē vniuersitatis. ḡ nullo mō
cōiant' n' boni n' sapie cōditoris. qī ḡ pro

cōirio hāt illud ītelli/ q' malū facit. facit hō
dō inimicū & deo adūsaiuz. cū di uolūtas
īpleatur ex oībz. & oīa subiciat' eius uolūta
ti & uirtuti. Rēo dd' q' aliq' malū cōiari
alic' bono sīpl' dupl' pōt intelli. aut ip̄e. & Q. 24
fīni bonitaz. aut in suo effcū & opone. pmo
mō, malū nō pōt cōiari sūmo bono/ cū illd'
sit bonū pfēciā/ cui nich' oīo sit cōiū. sco
do mō quodā mō pōt cōiari. & qdā mō non.
sīa dupl' pōt aliquis repugnē alicui ī suo ef
fcū. aut q' repugnat ex pte uirtutis ipi agē
tis. aut q' repugnat ex pte rōnē ipī sus
cipiētis. pmo modo/ nich' pōt repugnare dō ī
suo opē. q' uirtus di oīpotissima ē. & nūllz
pōt īueniē obstaculū. Scdo mō sīc distin
ē. q' nocuāītū ītie effcū, h' pt ēē dupli. co m
aut sīpl' & uli. aut ī pte. pmo n' pōt cōiari
deo ī suo opē. uirtutis .n. ē & talr ordo vniū
sitatis q' ei cōditor dedit. ut a nullo possit
malo pturbari. & q' ī plibz locis uult aug'. n. dē dal. Boet. ...
vltio vo mō q' pt repugnē deo ī effcū ī
suo. q' p malū bnū cōtīgit aliq' di effcūū
reddi mī' h'lē ad susceptōz diuīe ī fluēcie,
ad optatū pfcōnis & btitudis/ ad q' ordiatur
ex sua pma cōdicōne. & sic pz q' vno mō
malū pt d' cōiari dō ī suo effcū. sic rōnes
ad pāz pte cōiudē ostēdūt & rōēs q' ad fam alys u° modis no sic ont.
pte; cōuīgt. & ita diūsis uiis vīm cōcludūt.
& p cōde' ī sī pte & modū solued' ē ad id q' ul
timo cōicebat'. s. p q' tō ql' dicit' dei īmie'.
naū' m' mod' p de; distiguēda ē uo'tas bn̄
pla' ci' tas signi. & uo'tas bnpla' ē ipe de
ō. signi dicit aliq' effcū catū. cū q' di
q' aliquis hō aduerst' dō. h' nō intelli' qd
aduersetur & īmicet' uo'ti bnplacti. cui nlls
pōt resistē/ īmo sēp ipleī. uī ab hōie. uī de
hōie. Sz h' d' q' aduolū'tas signi. q' cum
deus pcipiat unū/ hō malus facit cōiuz. & ī
dō aduersat'. & tale hōiez qui sic aduersatur
dō. de' odit. nō affcū & repugn' uo'tas. Sz ef
fcū punitōis. sic .n. hōiez affligit/ sic q'
affligeret sūū adūsaiuz. & sic cū affligēdo/
ordinat eū ad honorē sūū. & reddit eū sibi
subiēm/ & sic uo'ti bnpla'ti certe uo'tas subī
ciuīt & militat. q'uis aliq' cōiur uideat' rōne
ei' q' repugnat uo'ti signi. sic & oīa ma
la a dō ordinātur/ q'uis repugnē uideātur
diuo ordini ī aliquo effcū pti'. & p h' q' dcā
sūt sat pt facili. ad cōiria rēndi.

consequenter quod ad secundum principale, quod dicit corruptionis bonum privationem. Et cum dicat Augustinus quod malum sit corruptio modi speciei et ordinis, circa hoc queruntur tria. Primo quomodo intelligitur per quod malum corrumpuntur ista tria simul et inseparabiliter. Secundo quomodo intelligitur hec tria per malum corrumpantur equaliter sive eque principaliter. Tertio quomodo intelligitur possunt corrumpi totaliter.

Circa primum sic proceditur et quomodo intelligitur per quod malum habent ista tria scilicet modus species et ordo corrumpi pariter simul et inseparabiliter. Et quod sic videtur per diffinitionem mali quam ponit Augustinus: malum est privatio modi speciei et ordinis. Si enim hec non esset ita esset, quod dicitur celi malo sicut quod malum est privatio istorum trium. Item ipsa est esse modus sui species et ordinis. Sed necesse se comitantur in [illegible] necesse se comitatur in privatione. Si ergo malum est privatio alicuius boni formaliter est quod simul illa tria habet corrumpere. Item maior est connexio in hiis tribus videlicet modo specie et ordine quam sit in habitibus virtutum, qui sunt diversi formaliter secundum speciem. Sed propter connexionem habituum cum amittitur unus habitus necessario et omnes perduntur. Ergo multo fortius cum per malum privatur ordo, privantur simul species et modus. Item per donum gratie melioratur anima et nobilitas quod ad hec tria scilicet modum speciem et ordinem; nam gratia reddit animam meliorem et pulchriorem et fortiorem. Ergo cum culpa directe opposita gratie et tollat ipsam gratiam, videtur quod hec tria simul et inseparabiliter corrumpat et minuat. Sed contra: modus attenditur in creatura per comparationem ad deum sub ratione efficientis, et species sub ratione exemplaris, et ordo sub ratione finis. Sed quamvis creatura deordinetur a deo secundum comparationem sub ratione finis, non tamen salvatur comparatio ipsius ad deum sub ratione efficientis et exemplaris. Ergo ad corruptionem ordinis non sequitur corruptio modi et speciei. Item in corporibus videmus modum auferri sine specie et speciem auferri posse sine ordine per malum ad quod vero bono nec. Nam aliquis habens in debita quantitate et pulchritudine forme et est et similiter in ordine. Sed sic se habet malum culpe ad modum et speciem et ordinem in spiritualibus sicut malum quod nocet naturaliter ad modum speciem et ordinem in corporalibus. Si ergo in corporalibus non privantur illa tria simul et inseparabiliter, videtur quod nec in spiritualibus. Item nos videmus quod aliqua bona nostra sic se habent quod unum potest auferri sine altero, sicut fortitudo sine eloquentia et econverso. Ergo si modus species et ordo dicunt bona nostra ipsi anime, videtur quod unum sine altero privari habet per malum culpe. Item tamen unum unius oppositum. Ergo unum malum opponitur uni bono. Aut ergo

privatum claudit in se tria predicta sive mala. At simul cum est privatio sive malum, unum quod tenendo tollat simul et semel ista tria. Si tu dicas quod ista tria sunt concurrentia in unum bonum quod consistit, possit intelligi cum videantur differre formaliter. Et item cum in omnibus habeat reperiri, quomodo dicuntur per malum culpe privari quod non reperitur nisi in sola creatura rationali. Responsio: ad predictorum intelligentiam est notandum quod triplex fuit modus distinguendi et assignandi modum speciem et ordinem in rebus. Nam aliqui acceperunt ista tria secundum diversas proprietates in eadem re consideratas. Unde quod modus dicit aliquid pertinens ad genus quantitatis, et species aliquid pertinens ad genus qualitatis, et ordo aliquid pertinens ad genus relationis. Iste modus assignandi non consonat verbis Augustini. Nam ipse vult quod in quolibet quantumcumque parvo bono non solum substantia sed etiam proprietate sive accidente sit reperire ista. Unde hec tria se extendunt ad omnia entia et per consequens ad omnia genera. Alius vero modus assignandi et distinguendi ista tria fuit per comparationem ad diversa. Aliquid enim triplicem habet considerari videlicet in se et per comparationem ad alias res coniunctas et per comparationem ad finem. Ut aliquid in se consideratur sic attenditur in ea modus. Nam unaquaque res in se finita est et modificata. Ut comparatur ad res alias sic attenditur in ea species. Sic attenditur pulchritudo ~~[illegible]~~ secundum situm quem habent in toto. At comparatur in relatione ad finem sic attenditur in ea ordo. Unaquaque enim res ordinata est dum recte tendit ad finem ad quem est. Iste autem modus dicendi et si videatur elici ex verbis Augustini, ad hoc tamen perfecte veritatem non attingit. Omnibus enim huiusmodi rebus circumscriptis remanente una sola anima adhuc potest percipi et adhuc potest attendi in ea modus species et ordo. Ideo est tertius modus dicendi probabilior, quod modus species et ordo considerantur in eadem re secundum diversas comparationes sive relationes ad deum. Attenduntur enim in unaquaque creatura secundum quod ipsa est vestigium creatoris. Quod quidem vestigium consistit in comparatione creature ad creatorem secundum triplex genus cause, sicut prius libro [illegible] dictum fuit. Ita quod modus attenditur secundum comparationem creature ad creatorem in ratione cause efficientis, species in ratione exemplaris, et ordo in ratione cause finalis. Et quia quodlibet ens creatum modificatum habet istam comparationem ad deum, in quolibet ente creato ista tria reperiuntur. Iuxta hunc ergo modum attendendum est quod creatura rationalis et non quelibet alia est ultimus preter alias creaturas comparationem per voluntatem; et utroque modo habet comparationem ad deum, et utroque modo habet reperiri in ea modus species et ordo. Utroque autem modo habet esse cum reperiri malum quod est utrorumque tamen corruptivum. Sed malum culpe propter hec consistit cum

Responsio. Totum bonum creature ideo [illegible] quia summum bonum consistit. Malum ergo est corruptio eorum in quibus attenditur [illegible] consistit. [illegible] creature ad creatorem attenditur in [illegible] ipsa creatura a creatore creatur [illegible] sive effectibus suis [illegible] creatura a tota creatore [illegible] triplicem causam scilicet efficientem formalem et finalem, ita quod non [illegible] triplica [illegible] similitudine, quo assimilatur [illegible] ad deum ut ad causam efficientem modus, ut ad causam exemplarem species, ut ad causam finalem ordo. [illegible] hec triplex similitudo in omni ente inseparabilis [illegible] corrumpit [illegible] hec tria. Ergo cum malum [illegible] corrumpat [illegible] hec tria corrumpit. [illegible] duplex habet esse, scilicet naturale, quod non corrumpitur, et morale, quod corrumpitur. [illegible] duplicem habet modum, speciem et ordinem. Hec enim tria, secundum quod constituunt [illegible] boni naturalis, non corrumpuntur; secundum vero quod constituunt [illegible] boni moralis, sic corrumpuntur. Bonum enim morale [illegible] in hoc consistit quod voluntas [illegible] ut primo moventi, conformetur ei ut regule dirigenti, uniatur ei ut fini quietanti. In opposito vero consistit malum, quia [illegible] deviat a deo movente [illegible] ~~[illegible]~~ regulante et finiente. [illegible] peccato [illegible] deviat [illegible] a deo [illegible] moventi [illegible] discordat [illegible] eligat se [illegible] a deo [illegible] ponit creaturam finem suum, et ideo [illegible] peccato fit privatio modi speciei et ordinis.

operantis, sed que est uoluntatis operantis. Et ideo priuari habet modum speciem et ordinem, quia constituitur ex ipsa uoluntate. Vt est uoluntas operantis; uoluntatis autem cum habet modum speciem et ordinem, sic bona est. Tunc enim uoluntas nostra bona est, quando in modo suo operando continuatur diuine ueritati ut principio, et conformatur ei ut regule dirigenti, et unitur ei ut fini quietanti. Et in primo attenditur modus, in secundo species, in tertio ordo secundum operationem in triplici genere cause. Quando uero ab hac triplici concausa discontinuatur a deo tanquam a principio mouente, quia deus numquam mouet ad peccatum, discordat et a deo tanquam a dirigente, et elongat se et deordinat aliquid [a deo fugiendo] a fine quietante, ponens creaturam finem. Et in omni peccato necesse est ista tria corrumpi. Et sic patet quod omne peccatum corrumpit ex uoluntate hec tria, scilicet modum speciem et ordinem simul et inseparabiliter. Et per hoc patet responsio ad obiectiones. Ad rationes uero in oppositum adductas facile est respondere. Ad primum quod obicitur quod spiritus manet salua operatione ad efficiendum et cetera. Dicendum quod uoluntas ut natura quedam est et habet ad deum comparationem in triplici genere cause. Et secundum hoc habet quemdam modum speciem et ordinem, in quibus consistit in omni genere causalitatis, et malum eius priuat. Non habet hunc modum illa priuare. Alio modo sic per se habet comparationem ad deum ut mouentem et dirigentem et quietantem. Et hoc modo non manet salua operatione ad deum sub ratione principii siue dirigentis nec sub ratione mouentis, sic non manet sub ratione finis. Ad aliud quod obicitur quod in tantum [bonis] unum potest adimi sine altero. Dicendum quod hec tria duobus modis possunt accipi. Vno modo prout accipiuntur [et absolute] penes dispositiones diuersas, et hoc modo unum potest adimi sine altero. Sed hoc modo non attenditur in eis ratio uestigii. Alio modo prout attenduntur penes triplicem [causalitatis] comparationem, uidelicet prout eadem forma substantialis dat modum speciem et ordinem secundum diuersas comparationes in triplici genere cause. Et hoc dico quod ad primum est, uel prout eadem forma accidentalis dat; quod ad [illegible] certum modo numquam fallit, quia si fiat corruptio in uno eorum et fiat in specie et ordine et cetera. Ad aliud quod obicitur quod in aliis bonis creaturalibus non est ita. Dicendum quod non est simile, quia alia bona creata essentialiter differunt; ideo unum potest corrumpi et tolli sine altero. Non sic autem est in modo specie et ordine, immo ex eodem fundantur, sic ostensum est et patet per [illegible] ad ultimum. Nam et si modus species et ordo uideantur esse in bono, pro tanto sunt diuersa per essentiam, sed dicunt tres comparationes eiusdem boni, sed et illud quod ultimo querebat, quare scilicet [illegible] non est in motibus in quibus recipit magis speciem et ordinem, quod non est priuatio illorum trium, sed quia in eis consistit generalis ratio uestigii, et consistit ex omnibus causis. Sed prout consistit ex uoluntate deliberatiua.

Eadem questio. Verum hec tria per quam priuationem corrumpuntur equaliter; et quod sic uidetur primo per Augustinum: illa dicuntur bona ubi hec magna sunt, magnum est bonum, ubi parua paruum. Ergo cum in hiis tribus attenditur intensio et remissio in omni bono, ergo si idem bonum non potest esse maius et minus se ipso, necesse est quod cum ista tria sunt uestigium trinitatis summe ubi est perfecta equalitas et consubstantialitas. Ergo sicut hec tria sunt consubstantialia, quod unum sine altero esse non potest, sic et sunt equalia. Ergo quod diminuitur de uno necesse est tantum diminui de reliquis. Item hec tria priuari non est nisi bonum priuari, sicut prius ostensum est, sed in eodem et secundum idem non est magis et minus reperire. Ergo si per idem malum ista tria priuantur, necesse est priuari equaliter. Item quanto uoluntas plus recipit a deo, tanto est deo similior, et quanto deo similior, tanto magis ad deum tendit. Ergo necesse est illa tria bona per malum priuari equaliter. Sed contra uidetur quod malum principaliter priuet ordinem, quoniam malicia culpe principaliter attenditur penes intentionem deordinatam. Ergo si penes hanc principaliter consistit ordo, uidetur quod malum plus habeat priuare ordinem quam modum uel speciem. Item modus species et ordo correspondent illis tribus, uidelicet unitati, ueritati et bonitati. Sed malum principaliter et plus aufert de bonitate quam auferat de unitate et ueritate. Ergo si hec tria correspondent illis tribus, uidetur quod non adimantur ista tria equaliter. Item hiis tribus in quibus attenditur ratio uestigii, uidelicet [memoria] modus species et ordo, concordant illa tria in quibus attenditur ratio ymaginis, uidelicet memoria, intelligentia et uoluntas. Sed peccatum cum deformat ymaginem non deformat omnes potentias equaliter, immo principaliter et magis deformat uoluntatem. Ergo peccatum non corrumpit equaliter modum speciem et ordinem, sed principaliter aufert ordinem quam modum uel speciem. Item in peccato [lapso] est [illegible] et cetera deformitas est. Sed omnis deformitas principaliter dicit priuationem forme siue pulchritudinis. Ergo speciei. Ergo culpa non priuat hec tria equaliter, sed principaliter priuat speciem. Item malum aliquo modo bonum potest ordinari, sic dicit Augustinus in Enchiridion. Sed nullo modo potest species [illegible] cum sit priuatio. Ergo uidetur quod in malo magis fiat priuatio speciei quam ordinis. Non ergo fit priuatio illorum trium equaliter. Item non fit priuatio in aliqua re respectiuo nisi per priuationem prius factam in aliquo absoluto [illegible], nec est motus nisi mutato. Ergo si ordo dicit relationem ad alterum, non potest fieri corruptio in ordine nisi precorrupto fiat in specie. Videtur ergo quod corrupto fiat per malum, non respiciat illa tria equaliter. Respondeo. Dicendum quod cum ista tria, uidelicet modus species et ordo, prout priuant

Priuatur quod equaliter priuentur. Contra ista tria

Quare hec dicuntur de specie et ordine et hoc necesse est

Respondeo dicendum quod hec tria in creatura attenduntur per comparationem ad creatorem in triplici genere cause, scilicet efficientis, exemplaris et finalis. Comparatio autem ad deum in [illegible] genere causae. Per [illegible] equaliter, quia continuitatem habet creatura ab efficiente deo, tantum habet de conformitate, et tantum tendit in ipsum nisi ordinetur; et ideo hec tria per se equalia sunt, et equaliter diminuuntur.

per malum culpe. sunt contradictores eidem bonitati. non solum abinvicem separabiles, verum etiam equaliter privatur per quod malum culpe. quod enim malum culpe intime deordinat, id quod facit deo dissimilem et in tantum elongat a deo. ita quod quando gratia equaliter reddit animam ordinatam et sponsam et potentem in bonum ... vel magnificum ad ... sibi et adeptam ad deum. sic et e converso equaliter fit privatio horum ... et non sic dicitur visio in gloria et tota merces ... et equalitatem in dotibus gloriosis, sicut dicit Augustinus in libro lxxxiii questionum quod totum nomen mali de speciei privatione receptum est. non quod per malum solum species privetur vel principaliter. sed in privatione speciei intelligitur privatio aliorum. concedende sunt ergo rationes que ad partem istam inducuntur. ad primum ergo quod obicitur quod malum principaliter consistit penes intentionem. dicendum quod verum est. sed quod obicit ipse quod ordo attenditur penes intentionem. dicendum quod illud intelligitur penes quandam apparationem. nam et ipsam intentionem consistit modus species et ordo ex quibus et bona est intentio et bona est actio que ex intentione procedit. ad secundum vero quod obicitur quod modus speciei et ordini respondent trinitas ... et bonitas. dicendum quod verum est prout in illis tribus consideratur generaliter vestigium. prout autem in ipsis attenditur corruptio mali culpe que consistit in voluntate ... sunt considerari ... quod bonum est sicut in precedenti probatum patuit. et ideo equaliter per malum hunc privantur quamvis diverse ... illis. ad illud quod obicit quod malum non equaliter deformat omnes potentias per magis. dicendum quod non est simile. quia ille potentie sunt diverse et ad diversos actus ordinate. ita quod aliqui illorum actuum respiciunt culpam et ... per plus et minus. non sic autem est in proposito. nam hec tria sola ... differunt. et cum habeant ... necesse est quod quod diminuitur unum diminuatur alterum. ad ... quod obicit quod malum culpe est deformitas. dicendum quod non tantum est deformitas opposita pulchritudini. sed etiam est curvitas opposita rectitudini. ideo non sequitur quod magis privet speciem quam ordinem. non enim dicitur deformitas per solius pulchritudinis privationem. sed ... intelligi pro ... aliorum. magis tamen denominatur ab ... speciei et forme. propter hoc quod species est ... cognoscendi. ad ... quod obicit quod malum est ordinabile. dicendum quod duplex est ordo. est ordo ante factum ... qui est ex ... facientis. et est ordo post factum ... qui attenditur ... iustitiam retribuentis. primus ordo est ille qui privatur a malo per malum. et huic ordinem

malum non potest ... sic ... ordo non privatur per malum. immo malum est ordinabile in ... ordinem illum. ad ... quod obicit quod non fit privatio in ... vel aliquid absolutum. dicendum quod tamen species et ordo ut hic accipiuntur utrumque est ... non magis privatur unum ... alterum quam ... non ... tamen ... per mutationem ... est aliquid absolutum ... privatur ... ordinate modo seipsum.

Tertio queritur utrum per malum ... corrumpatur ... totaliter. et quod non ... bonum minuitur ... malum est ... aliquid remaneat. ergo per culpam numquam aufertur totum bonum quod bonum corrumpit. sed tale bonum attenditur in modo specie et ordine. ergo etc. Item Augustinus in libro de natura boni. ... magna sunt magnum bonum est ... vel minima ... si per culpam totaliter fieret ... corruptio fieret ... sed hoc est impossibile quod ... ergo impossibile est quod ista ... totaliter corrumpat. Item malum si malum est ad ... sed impossibile est quod ... tot mala faciat ... qui adhuc possit peccare. ergo numquam tantum peccat quin adhuc inveniatur ... culpa aliquod bonum quod possit adimere. sed hoc bonum consistit in modo specie et ordine. ergo etc. Item demones ... est ... ergo ... habilitatem habent ... sed quod diu habet habilitatem benefaciendi adhuc habet aliquod bonum quod malum potest corrumpere ... hoc modum speciem et ordinem. ergo numquam ista corrumpuntur totaliter per malum culpe. Item ... quod in aliquo corrumpatur totaliter. sive ... aut ille desinit esse aut non. si sic ergo per peccatum contingeret corrumpere ... immortalem et incorporalem animam scilicet rationalem quod est impossibile. si non desinit esse aut ... potest peccare aut non potest. si potest peccare ergo aliquod bonum potest perdere. et si hoc adhuc habet aliquod ... et modum et speciem et ordinem que corrumpuntur per malum culpe. si non potest ... non potest peccare ... melior est illa quam potest peccare ... ergo per ... pervenit ad statum meliorem. sed hoc est ... impossibile. ergo ... species et ordo totaliter adimatur per peccatum. sed ... omne ... a quo fit adeptio et ablatio sine est infinitum. aliud totaliter est adeptum. sed ... bonum quod est ... habilitas sive ... est. ergo si per ... culpe tollitur et adimitur necesse est quod aliquando totaliter adimatur. Item

sic tamen malum adimit tantum de bono. ergo maius malum maius adimit. et duplo malum duplo adimit. Sed nullum est peccatum ita magnum quin adhuc possit esse maius. ergo si unum peccatum per peccatum adimit aliquid de bono: possibile est quod aliquando committat ita magnum peccatum quod totaliter adimit bonum quod per peccatum privat. Item quantumcumque [hil.] certe quantitate data. quantumcumque modicum inde auferatur. ergo per repetitionem ut potest si a mari auferatur gutta aque. contingit intelligere quod aliquando totum auferetur. ergo per rationem virtutis in quantitate virtutis quod quantumcumque parum auferatur per malum. aliquando potest contingere quod totum erit consumptum. Item sicut se habet gratia ad puritatem. sic se habet culpa ad bonam habilitatem. Sed gratia adeo potest crescere quod omnino aufert puritatem sicut patet in Christo et beata virgine. in quibus tanta fuit gratia quod nulla fuit in eis ad malum pronitas. ergo pari ratione videtur quod adeo potest crescere culpa quod totaliter perimatur ad bonum habilitas. Item sicut status glorie confirmat in bono. ita status dampnationis confirmat in malo. ergo sicut per gloriam redditur homo impossibilis ad malum. ita per dampnationem eternam redditur impossibilis ad bonum. Sed ubicumque est ad bonum impossibilitas: ibi nulla est ad bonum habilitas. Si ergo habilitas ad bonum est id quod adimitur per peccatum. et modus species et ordo tollitur per culpam. videtur quod hec aliquando sint totaliter adempta. Respondeo dicendum quod absque dubio per malum culpe non contingit omnino removere et privare habilitatem voluntatis ad bonum. et modum speciem et ordinem. que secundum illam attenduntur. et hoc manifeste apparet quia numquam voluntas potest esse sine naturali habilitate. et aptitudine ad bonum. Sicut ergo non potest voluntas peccando desinere esse. sic non potest totam habilitatem illam perdere. et modum et speciem et ordinem qui secundum illam attenduntur totaliter amittere. et hoc quod dicit Augustinus expresse. et quod senserunt nihilominus omnes doctores. Sed qualiter per peccatum habilitas illa continue adimatur. et numquam finiatur sive consumatur difficile est assignare. et super hoc diversi senserunt diversimode. Quidam enim dicere voluerunt quod illa habilitas numquam totaliter tolli. pro eo quod et si sit finita in se. est tamen ordinabilis ad infinitum bonum et ad infinitos actus. ideo numquam potest tolli. nec per peccati magnitudinem. nec per peccati multitudinem. Sed iste modus dicendi non satisfacit. Illa habilitas quantumcumque diminuatur per peccatum: adhuc est ad infinitum bonum. adhuc etiam est ad infinitos actus. ergo ex illa parte ita magna est sicut prius erat. ergo in nullo est diminuta. ergo ordinatio ad bonum infinitatem vel ad infinitudinem actuum nichil facit ad illius habilitatis diminutionem. immo prius esset posset argui quod nullo modo minuitur. cum infinitum non sit minus infinito et ea parte qua infinitum. Et propterea alii dixerunt aliter. quod illa habilitas et si semper diminuatur numquam totaliter tollitur quia divisibilis est in infinitum et nunquam potest in eo. Sicut enim in continuis quantitas molis divisibilis est in infinitum. et numquam deus potest adeo per divisionem diminuere quin adhuc possit minor effici. Sic in spiritualibus habilitatis potentia que est quantitas virtutis. numquam potest per peccatum adeo parva effici quin adhuc possit minor fieri. et hoc nichil prohibet quod aliquid sit finitum actu et infinitum divisione. et ita quod sit semper diminuibile. et numquam totaliter consumptibile. Sed nec iste modus dicendi satisfacit. nam quamvis continuum sit divisibile in infinitum. tamen numquam est continuum aliquod ita magnum quod si diminuatur diminutione quantumcumque parva et postmodum continue fiat ablatio partis ita parve sicut prius et sic continue procedendo quin aliquando totum consumatur. Si pateret si a monte auferetur ita modicum sicut est unus atomus. ergo si malum ad tollit de illa habilitate. cum non sint in infinita tanta et aliquando est totaliter consumpta. Si tu dicas quod licet unum esse si insequenti culpa tamen adimitur. sicut in prima minime aut non est sic. quia semper minus et minus adimitur. et ita numquam finitur quantitas. Si quis in diminuendo acciperet millesimam partem diminuendis et postmodum millesimam partem residui et sic procedendo numquam totaliter tollet. Sed numquam hoc modo dicitur non satisfacit pro eo quod maior culpa plus tollit de bono quam minor. minorem culpam precedentem potest subsequi maior culpa et sic continue procedendo. ergo semper potest fieri maior et maior ademptio. et ita necesse aliquando potest fieri ille totius boni consumptio. et ideo dixerunt aliqui aliter ut dicitur quod quod illa habilitas semper minuitur. et numquam finitur. hoc venit ex hoc quod est durabilis et continuus influxus in infinitum. quamvis sit actu finita. unde sicut aqua que est in fonte scaturiente actu finita est. numquam tamen potest tamen exhauriri. quin semper remaneat. propter hoc quod est in virtute continue influendi. sic et proposito dicunt se habere quod ipsa habilitas ad bonum oritur et habet a libertate voluntatis. et quantumcumque voluntas voluntas se actu dehabilitet. quia tamen semper remanet libera semper per se ad bonum habilitate. et ideo sicut si aliquis subtraheret radios soli illuminanti sol posset continue suos radios restaurare. quamvis habeat actualiter finitatem. sic et in proposito dicunt se habere. et ideo cum peccatum non possit ipsam voluntatem que est radix et principium illius habilitatis perimere. et voluntas semper possit illam habilita

Hist. [margin, beside line 8]

Aug. [margin]

Et phm [illegible] phic. 4 [margin]

[illegible] phic. 4 [margin]

[illegible] phic. 4 [illegible] magnitudine [illegible] divisionem. [illegible] actu [illegible] non. [margin]

te continuare malum culpe numquam potest eam totaliter consumere, quamvis aliquo modo possit diminuere. Sed nec iste modus dicendi satisfacit. Nam si ideo habilitas non finitur propter hoc quod continue restauratur, sic duo sequerentur inconvenientia, quorum unum esset quod non habilitas minueretur nisi ad tempus, sicut nec aqua fontis; aliud esset quod homo posset resurgere a peccato per seipsum, si aliam habilitatem posset voluntas sine gratia restaurare, et restaurando continuare. Et propterea est quartus modus dicendi, videlicet quod habilitas semper potest minui et numquam totaliter consumi, tamen quia est elongabilis a rectitudine in infinitum, et numquam tamen elongatur in infinitum. Sicut enim linea curva per infinities elongari a rectitudine, et numquam tantum elongari quin adhuc possit magis. Sic culpa mortalis corrumpit habilitatem elongando ipsam a rectitudine, pro eo quod ipsum malum sive malitia est curvitas et tortuositas, in malo est progressio in infinitum. Habilitas ista numquam adeo diminuitur quin adhuc possit magis diminui, quia numquam adeo elongatur quin magis possit elongari, et numquam adeo curvatur quin possit magis curvari. Et ideo semper potest per malitiam diminui, et numquam totaliter tolli. Hic autem modus dicendi intellectus [illegible] magis videtur esse rationabilis pro eo quod fundatur super modum admodum ipsius mali. Corrumpit enim sicut dictum est per elongationem a recto, sicut autem dicit magister [illegible] recitat multa. // Ad huius ergo modi intelligentiam [illegible] nota quod culpa sic corrumpit et diminuit habilitatem illam, sicut ei opponitur. Sed non opponitur illi habilitati secundum id quod est, ut principium est susceptivum, sive prout fundatur in natura, sed secundum id ad quod est, id est prout ordinatur ad gratiam. Et ideo numquam corrumpit eam nec minuit ita quod aliquid per se sui auferat secundum id quod est. Sed quia discordat a recto ad quod est, ac per hoc sic minuit quod relinquit, et ideo sic corrumpit quod numquam totaliter tollit. Unde sicut dicit magister, quod natura corrupta culpis continue minuitur et numquam finitur, quia [illegible] opponitur ipsi nature secundum radicem suam et secundum id in quo radicatur, sed secundum id ad quod inclinat, sicut intelligitur esse in [illegible] mentis [illegible]. Si fiat [illegible] habilitas est illa quod dicitur diminui, non est aliud quam ydoneitas anime ad suscipiendum gratiam, et adeo pravatur gratia iam suscepta. In hoc ergo dicitur culpa illam habilitatem minuere, quod reddit animam minus ydoneam et aduc [illegible] dum enim homo peccat, deum offendit, et ex hoc efficitur indignus et ineptus ad suscipiendum gratiam dei, et quia peccat, pronus ad malum redditur, et ideo efficitur ineptus ad opera

virtutum. Sed planum est illud, quod numquam est aliquis adeo indignus gratia divina quin adhuc possit esse indignior, quia numquam tantum offendit quin adhuc possit offendere; numquam est adeo indignus quin quamdiu est in statu vie sit susceptibilis gratie, et ideo numquam culpa [illegible] efficiat inhabilis in summo ad susceptionem gratie. Similiter ex parte pravitatis, nullus est adeo pravus quin possit adhuc magis pravus effici, pro eo quod voluntas semper est libera; et ideo numquam pravitas in voluntate potest fieri necessitas, et ita potest homo semper fieri magis et magis pravus et magis ineptus ad recipiendum gratiam. At per hoc [illegible] ex utraque parte totaliter debilitatur, et sic patet quod habilitatem illam per culpam semper potest minui, et numquam totaliter tolli. Et ratio huius est, quia non minuit aliquo partis ablatione, sed elongatione, non secundum id quod est, sed secundum id ad quod est. Hoc enim modo illi habilitati opponitur, et ideo per hunc modum ab ea diminuit. // Contra [illegible] rationes quibus hoc ostenditur, ad rationes ex adverso satis plana est responsio. Nam cum obicitur primo et secundo et tertio, patet solutio, quia ille rationes tenent de malo intellectu diminutionis procedunt. Arguunt enim ac si habilitas minueretur secundum id quod est, et eius pars aliquota tolleretur. Hoc autem non est sic, sed per elongationem ut dictum est. Et ideo numquam potest tot partibus debilitari quod adhuc possit magis pluribus, nec etiam tanto processu quin adhuc maiori. Et ideo dicit [illegible] quod malum est infinitum, non quia aliquid sit malum summum quo nichil possit esse peius, sed quia non est aliquid ita malum quin adhuc possit esse peius. Et quia non est aliquid ita malum, et ideo per quantumcumque malum numquam adimitur habilitas secundum totum; [illegible] enim sit finita, modus tamen adveniendi ipsum procedit secundum infinitum, non infinitate actuali sed potentiali, quia [illegible] distans curvum a recto in infinitum potest recedere. Ad quartum vero quod obicitur quod gratia totaliter tollit corruptionem, dicendum quod quedam est gratia que opponitur ipsi corruptioni secundum id quod est, quedam vero contraponitur ipsi solum secundum id ad quod est. Et prima est quedam gratia gratis data, data et totaliter potest tollere concupiscentiam dum sanat et [illegible] naturam viciatam. Alia vero est gratia gratum faciens. Et de hac dicit Augustinus quod quamvis diminuat concupiscentiam, numquam tamen finit eam. Et ideo non assimilatur culpa privationi habilitatis nec alteri. Nam sicut dictum est, non opponitur illi habilitati secundum se sive secundum id in quo est, sed secundum id ad quod est. // Ad quintum quod obicitur quod gloria reddit ipsam habilem ad malum, dicendum quod et pena reddit ipsam habilem ad malum [illegible]. Sed tamen aliter et aliter, quia gloria reddit ipsam habilem ad malum [illegible] hoc quod in ea [illegible] fertur radix mali, ipsa concupiscentia, et datur plenitudo boni. Dampnatio vero eterna reddit ipsam habilem ad [illegible]

[Margin notes:]

[illegible] malum non corrumpit illam habilitatem per defectionem [illegible] sed per elongationem a suo fine, [illegible] ita corrumpitur non in se sed in relatione et comparatione ad aliud.

Aug. d. xxxiiij [illegible] glosa [illegible] mal[illegible] tibi opposito

no[ta]

a medi[o]

non quia in sit plenitudo omnis mali. immo quia aufert
illius aptitudinem ad bonum. Sed quia aufertur men
di spiritum. et de cetero amplius non offertur gratia invitante
ad bonum. et ideo illa impotentia non dicitur privatio ha
bilitatis omnino. Sed potius per beneficium impedimen
ta. unde si aliquis dampnatus ad statum vie reducatur,
nulla habilitate collata denovo. habilitatem
habet ad suscipiendum gratiam. et per contrarium ordinatio
habilitatis impeditur. tamen habilitas totaliter tolletur
certo quia concedetur quod tolletur in inferno. ad hoc tamen
non sequitur quod totaliter tollitur per peccatum. nulla enim
culpa potest hominem de statu vie. et ideo non aufert ha
bilitatem ad suscipiendum gratiam.

Preterea ista sunt dubitationes circa litteram. et primo quod de illa dif
finitione quam ponit. peccatum est dictum vel factum vel concu
pitum contra legem dei. Ubi nota. dicitur finis. aut vero intelli-
gitur disiunctive. aut subdisiunctive. si subdisiunctive
ergo membra non possunt simul stare. ergo nullum idem peccatum
est concupitum et factum. Sed hoc est falsum. quia omne peccatum
factum est concupitum. Item videtur quod non conveniat omni peccato
quia peccatum omissionis. nec est factum nec concupitum
nec dictum. ergo videtur quod male sit assignata. quia non
convenit omni peccato mortali actuali. Ideo dicendum quod peccatum diffi
nitum est peccatum actuale et mortale. propter hoc quod est peccatum ac
tualis. dictum dicitur quod est dictum. vel factum vel concupitum.
per triplicem actum. videlicet potentie interpretative et operative. et affe
ctive. quia omnis est potentia quodammodo motiva. propter quod est morta
le. dicitur quod est contra legem dei. et sic convenit omni et soli. Omni quia
omne peccatum actuale. aut est concupitum tantum. aut est
concupitum. et exterius consummatum. et hoc vel per verbum vel
per opus. Soli vero convenit quia non convenit veniali. cum non sit contra
legem dei. nec originali cum non sit dictum vel factum. ad 2
quod quid dicitur vel teneatur ibi disiunctive vel sub
disiunctive. dicendum quod disiunctive. Sed ultimum me
brum intelligendum est cum positione reliquorum vero minime.
unde sensus est quod omne peccatum aut est dictum et concupitum.
aut factum et concupitum. aut concupitum tantum. ad
3 vero quod obicitur de peccato omissionis. dicendum quod omne peccatum
sicut vult augustinus radicem habet amorem malum. et ideo
cum in peccato omissionis sit privatio alicuius actus
debiti. quia tamen illa privatio ortum habet ex amore alicuius
boni commutabilis. quod patet. quia aliquis non vult ad matu
tinas surgere. quia vult in lecto quiescere. ideo peccatum omi
ssionis cadit sub hoc membro quod dicitur concupitum.
Item quod debeat quod dicat. peccatum est voluntas retinendi vel
assequendi quod iustitia vetat. aliquod enim peccatum in quo aliquis
nec vult aliquid retinere. nec aliquid assequi immo
potius intendit destruere. sicut est in invidia et odio et huiusmodi.
Item velle assequi quod iustitia vetat vel retinere

hoc est avaritie vel rapine. ergo omne peccatum erit rapi
na. Est ergo quod est peccatum ita bene sint contra alias virtu
tes sicut contra iustitiam. quare magis diffinitur peccatum prop
ter oppositionem ad iustitiam quam per oppositionem ad virtutes alias.
Ideo dicendum quod augustinus diffinit peccatum per id quod est radix
omnis mali. hec autem quod est amor libidinosus.
et quoniam omnis amor libidinosus. vel est rei habite vel
habende. et hoc preter ordinem et regulam legis eterne.
ideo dicit quod peccatum est voluntas assequendi vel retinendi
quod iustitia vetat. in quo describit amorem inordina
tum qui est radix omnis peccati. et per id a quo est. et per
id contra quod est. Ad quod obicitur de invidia et odio. dicendum quod et si
ibi sit detestatio commodi. est tamen in delectatione animus. et ideo
continetur sub hac assignatione. ad primum quod obicitur. quod
tunc omne peccatum erit rapina. dicendum quod affectio
instat. non solum modo per [illegible]
et culpabiliter appetitus. iustitia vero non tantum instat prout est cardi
nalis virtus. sed prout est virtus generalis quam omnes virtutes
complectuntur. et cui omnia vitia opponuntur. Item
quod debeat quod dicat. multiplex assignatio de actuali peccato
ad mortali non convenit. Ubi nota quod malefiat assi
gnatio peccati. Sicut nota. ista descriptio vel assignatio de
beat convenire omni. et post dicte diffinitiones non conveniunt omni
peccato. ergo non recte assignatur. Si tu dicas quod peccatum
non dicitur de eis univoce. Sed equivoce. contra quia conveniunt in
cum respectu habent unum nomen. Sed omne genus tamen peccati
ortum habet ex peccato ade. tamen originale quam actuale. quod sit veniale.
omnia et genera peccatorum in hoc conveniunt quod reddunt animam
dignam pena et privant aliquo quod bonum. quod est iustitia
vel ad iustitiam ordinatum. ergo videtur quod de eis univoce
dicatur peccatum. et similiter. ergo videtur quod una debeat
omnis assignari de peccato prout dicitur de hiis omnibus generibus.
est ergo quod contingit [illegible] assignari omni generi
peccati. Hoc est quare utrum peccatum de eis dicatur univoce. et si
tu dicas quod sic simpliciter [illegible] quia conveniunt malum
habent proportionem. Sed mortalis et venialis. nulla est proportio
ergo non univocatio. Item videtur. cum dicat
quod predicte assignationes non conveniunt peccato veniali. Quia malefacere
quod peccatum est dictum vel factum vel concupitum. et contra legem dei.
sicut dicit ro. vii. Sed primo non conveniunt. Glossa. bona
est lex que dum concupiscentiam prohibet. omnia mala prohibet.
ergo venialia prohibet a lege dei. Item ergo contra legem dei. ergo per
dictum non convenit veniali. Ideo dicendum quod peccatum prout dicatur
de originali actuali mortali et veniali. nec dicitur omnino univoce. nec
dicitur omnino equivoce. sed quasi medio modo scilicet analogice. ratione
cuius culpabilitatis. prius et principaliter reperitur in peccato actuali
mortali. et consequenter in originali. et postremo in veniali. et ideo
notificationes que dantur de peccato simpliciter potissime
referuntur ad peccatum actuale mortale quod est peccatum simpliciter.

⁊ p̄h pȝ r̄o ad illa que obiciūt. nā ex h̄ q̄ illa
ta g̃na pc̄c̄oꝝ h̄unt ī eā ⁊ ī effc̄ū nō ꝯcludit
q̄ pc̄c̄m dicatur de eis uniuoce. sȝ analo.
q̄ in h̄is nō h̄nt eq̄lit. sȝ p̄ prius ⁊ p̄terius
⁊ iō cū q̄ uti possit una coīs r̄o assig̃
dō q̄ pōt una assig̃ r̄o q̄ ꝯuenit eis p̄ prius ⁊ p̄
tius. ⁊ ita p̄ eq̄uitate analoḡ. ut potest si dicat
q̄ pc̄c̄m ē initiū p̄me in p̄uō boni. ad c̄ ḡ
q̄ ob̄ q̄d nulla ē p̄uatō. dō q̄ ⁊ si nulla ē p̄uato
tō ꝗ̄ ad m̄ib̄atōnē ꝯtiticitis demiti. ē tn̄ p̄
p̄ato in cuenit ⁊ mortale. p̄ ꝯsile ꝯpatōe ⁊ ad
culpā originale ⁊ ad actuale h̄nte. It̄ q̄ de alia
diffinitōe ambr̄. q̄ pōt. pc̄c̄m ē p̄uaricatō le
gis diuine ⁊ celestiū īobediā mādatoꝝ. ui. n.
q̄ h̄ r̄o nō queniat oī pc̄c̄o. Quedā. n. ut dic̄
aug̃ sūt mala q̄ p̄hita. q̄dā p̄hibita q̄
mala. ḡ si nulla eēt lex. n̄ aliq̄ p̄cepta data
adh̄ eēnt pc̄c̄a. nō ḡ pc̄c̄m ē p̄uaricatō leg̃
⁊ c̄. It̄ sic obediā distinguit ab aliis
uirtutib̄ ita ī obediā ab aliis uiciis. ḡ male
diffinitur oē pc̄c̄m p̄ inobediam. Item
ita pc̄c̄at qui nō obedit p̄lato sic q̄ nō obe
dit deo. ḡ nō tm̄ ē pc̄c̄m in obediā celesti
um p̄ceptoꝝ. sȝ ⁊ t̄enoꝝ. R̄o dō q̄ lex
aliq̄ accipitur stricte p̄ lege scripta ul' data.
aliq̄ large p̄ut ꝯp̄hendit legē nc̄. ⁊ legē
scripturi ⁊ legē g̃re. ⁊ ī p̄dc̄a notificatōe lex
accipit large. ad i° q̄ ob̄ de ob̄. dō q̄
obediā dupl' accipit. uno mō p̄ut dicat ob
s̄uatia mandatoꝝ dī. ⁊ sic ē ꝯis oīb̄ uirtu
ī idem tib̄. alio mō p̄ut sp̄alit ꝯsidat p̄cepti
⁊ sic ē uirtus diuisa ab aliis. q̄ potissime
h̄t usū suū in h̄is que iō sūt bona. q̄ p̄e
cepta. ⁊ sic obediā dup̄ accipit. s. large ⁊
stricte. ⁊ ī p̄dc̄a notificatōe accipit large.
ad i° q̄ ob̄ de obediā p̄lati. dō q̄d totū pen
det ex mandato dei q̄ d' mandat q̄d obedia
tur h̄oi. It̄ q̄ de hec q̄ dicat — ꝯs̄ēsi
stente p̄c̄o uitus fortasse nō eēt. ui. n. firm
caritas dice. q̄ si nō eēt culpa p̄ior eēt. ḡ ut p̄fe
tior ⁊ uior. Si tu dicas q̄ h̄ nō assentit. Sēt
sub ꝯdicte d° h̄. Ita firm dicat q̄ eū ꝯpoīt ut
dubiū. Sic qui dubiū asserit ut c̄tū. Et dō
q̄ illo ūbo nō poīt. n̄ sic uirtus nō eē. nō ex
isten de malicia. Sȝ h̄ sic q̄ nō ita app̄t. sic
nē appet. ⁊ nō dicat fortassis nō eēt. [illegible]
cetur ita eē. It̄ q̄ de hec q̄ dic̄ in illo cap̄.
pōt ⁊ q̄ q̄ pc̄c̄m ē p̄uatō siue corrupt̄ō
boni. Si. n. p̄uatō ⁊ h̄ oppōnitur [illegible]

recte diffinitū ē sup̄. pc̄c̄m ē dcm̄ ul' fcm̄ ⁊
c̄. ḡ male diffinitur p̄ p̄uatōnē. Iuy h̄ q̄
cū unius rei una sit diffinitō. uī ē h̄ q̄ p̄c̄m
ita multipli. ⁊ uarie diffinitur ab aliis. q̄ ē p̄
nes quid ille diffōnes distinguāt. R̄o dō
q̄ de pc̄c̄o ē loqui formalit. ⁊ ē loqui mīlt. ꝯ
loq̄ndo sub stāt sibi actū. iō aliq̄ diffinitur
p̄ p̄uatōnē. aliq̄ p̄ pc̄c̄m. q̄ quedā sūt formales
diffōnes quedā mīles ⁊ utroq̄ mō multipli.
Si ēī ꝯsideremus pc̄c̄m p̄ q̄ dicat p̄uatōnē. p̄ pt
ex̄ t̄pli. aut ī quantū simplr̄ dic̄ recessū a bono
aut q̄ dicat recessū a similitudine n̄. aut ī q̄ d'
recessū ab omnis boni ꝯplemēto ⁊ p̄fc̄tōne. p̄
mō sumitur diffinitō ab aug̃. q̄ oīs ī d' ar
cul... diuisis uerbis quaꝝ p̄a sūt ī libro
de q̄. di. ⁊ h̄ ē p̄uatō ... boni ubi dȝ q̄ sīsu
ī li. de ūa relig̃. pc̄c̄m nō ē appetitō na
malaꝝ. Sȝ desertō meliorꝝ. ... de li. de n
boni. pc̄c̄m ē corruptō h̄ modi. sp̄. ⁊ ordīs.
Sc̄do mō p̄ut. s. pc̄c̄m dicat recessū a rectitu
dine n̄ inueniuntur tres diffōnes q̄ īd ē
loquit̄ q̄uis alit̄ ⁊ alit̄. q̄rȝ una ē. dam
q̄ ē. pc̄c̄m ē abiecō q̄ ē p̄ naȝ. ī īd q̄ ē p̄ter
naȝ auersio q̄ua ē ansel. pc̄c̄m ē carēn de
bite iustitie. ē aug̃. pc̄c̄m ē defcē q̄dam
aliter uirtutis nam nō p̄ieniens. Sȝ obsti
tans. Tc̄io uō mō uidelȝ p̄ut dic̄ re
cessū ab oīs boni ꝯplemēto et p̄fectōne. Sic
repitur triplr̄ diffinitō. q̄ differt solo dī
modo. Quaꝝ p̄a sumitur ab aug̃. ī li. de li. ar.
Malū ē auersio a bono ī ꝯmutabili ... ab eo
dē ī li. de ūa reli. pc̄c̄m ē carē boīs ī ꝯmu
tabilib̄ q̄b̄ fruend' ē. Tc̄ia sumitur ab eod'
aug̃. pc̄c̄m ē tenebra ī tellig̃. li. n. demē
ī quantū p̄uat auersione uias etne. hec oēs
sūt notificatōes pc̄c̄i q̄ formales. Sūt ⁊ alie no
tificatōes q̄ ꝯcernūt actū substātiū. ī istr̄
uariantur. Sm̄ triplicē ꝯsidatōnē pc̄c̄i q̄m
h̄t sb̄ hac rōne. aut uidelȝ ad deū q̄ offendit.
aut ad uirtutē q̄ excludit. aut ad bonū ī ut
nunc q̄ p̄tendit. Si in ꝯpatōe ad deū q̄ of
fendit. Sic ē t̄plr̄. quaꝝ una accipitur
ab aug̃. ī li. ꝯt manich. pc̄c̄m ē uirtutis
p̄ceptis ul' ī ipa uirtute errare. alia ab am
br̄. ī li. de p̄adiso. pc̄c̄m ē p̄uaricatō legis
diuine. ⁊ celestiū ī obediā mandatoꝝ p̄cep
toꝝ. Tercia ab eod' aug̃. ⁊ sm̄ illā. pc̄c̄m
ē dcm̄ ul' fcm̄ ul' ꝯcupitū ꝯ legē dī. Sc̄do
mō. s. p̄ ꝯpatōe ad uirtutē q̄ excludit. sic

ne(cessari)e t(ri)plex diffinitio. Quar(um) vna sup(r)a e(st) al(ia) ass(ign)at(a).
pecc(atu)m e(st) dispo(siti)o a(n)i(m)e (con)t(ra)ie se h(abe)ns ad u(ir)tutem. Secu(n)da
ab aug(ustino) in li. de du(abus) a(n)i(m)abus. pecc(atu)m e(st) vo(lunt)as retin(en)di
vel assequ(en)di q(uo)d iustitia uetat. accipit(ur) .n. i(us)-
titia g(e)n(er)al(ite)r p(ro)ut o(mn)es u(ir)tutes (con)plectitur.
T(er)cia ab eod(em) aug(ustino) i(n) li. de v(er)a relig(ione). pecc(atu)m e(st) ap-
petere q(uo)d x(pistu)s (con)tempsit vel (con)tempne(re) q(uo)d x(pistu)s appet-
it. na(m) x(pistu)s fuit o(mn)is v(ir)tutis sp(e)culu(m) et exem-
plar. et tertio mo(do) s(cilicet) p(er) p(ri)uat(ion)em ad bonu(m) q(uo)d pre-
tendit. s(imi)l(ite)r i(n)uenitur t(ri)plex assignatio re-
gens. l(icet) diffe(ra)t modo d(icen)di. Quar(um) vna e(st) aug(ustini).
i(n) li. de ci. d(e)i. pecc(atu)m e(st) male uti bono. Secu(n)da
eo(dem) i(n) li. lxxxiii. q(uestionum). Tercia e(st) eiusde(m) aug(ustini) in li. de
li. ar(bitrio). pecc(atu)m e(st) sp(re)to i(n)co(m)mu(ta)bili bono reb(us) co(m)-
mutabilib(us) adh(er)e(re). fortassis aut(em) et alie no-
tificationes ab istis (con)uenie(n)ti(us) poteru(n)t repiri.
na(m) due alie sunt q(ua)s uidet c(on)loq(ui) pecc(atu)m s(ecundu)m utru(m)-
q(ue) accepto(nem). ut e(st) illa. pecc(atu)m e(st) actus i(n)cidens
ex defectu boni. et illa. pecc(atu)m e(st) meritu(m) pene
et(er)ne. et sic i(n) uniu(er)so sunt .xx.

Sciendu(m) t(ame)n q(uo)d eade(m) sic e(st) pena etc. sup(er)

determinauit mag(iste)r. quid sit pecc(atu)m s(ecundu)m rem
et diffinitione(m). In hac p(ar)te q(ue)rit utr(um) pecc(atu)m sit
pena pecc(at)i. diuid(itur) aut(em) p(ar)s ista in duas p(ar)tes.
i(n) quar(um) p(ri)ma mag(iste)r mouet q(uesti)o(n)em illa(m) et determi(n)at
s(ecundu)m oppi(ni)onem aliquor(um). In s(ecund)a u(er)o s(ecundu)m oppi(ni)onem
p(ro)p(ri)a(m) ibi. In illo t(ame)n p(re)iudiciu(m) f(it) virtuti et
s(ecund)a. p(ri)ma p(ar)s h(abe)t tres p(ar)tes. In p(ri)ma adducit ma-
g(iste)r auct(orita)tes i(n) q(ui)b(us) ostendit q(uo)d vnu(m) pecc(atu)m sit
altius pecc(at)i pena. In s(ecund)a u(er)o mouet q(uesti)one(m)
et determi(n)at s(ecundu)m aliquor(um) oppi(ni)onem ibi. Et io(hanne)s nu(n)-
to q(ue)ri solet p(er)t. In t(er)cia u(er)o subiungit ulte-
rioris oppi(ni)o(n)is maiore(m) explanationem ibi. et lic(et) ex h(oc)
sensu o(mn)e pecc(atu)m mortale possit dici etc. Sim(i)l(ite)r
s(ecund)a p(ar)s p(ri)ncipalis i(n) qua ista q(ues)tio(ne) determi(n)at(ur) s(ecundu)m
p(ro)p(ri)am oppi(ni)one(m) diuid(itur) i(n) p(ar)tes tres. In q(ua)r(um) p(ri)ma
determi(n)at p(ro)posita(m) q(uesti)o(n)em s(ecundu)m p(ro)p(ri)a(m) oppi(ni)onem (con)firmans
eam auct(oritat)e s(an)c(t)or(um). In s(ecund)a u(er)o determi(n)at q(uo)d da(m)
dubiu(m). In t(er)cia auct(orita)tes p(ro)positas .i. Illud at(tamen)
diligent(er) no(tan)d(um) e(st) q(uo)d sup(er)ius positu(m) e(st) etc. Int(er)-
ueniu(n)t epilogat ea que p(re)d(ic)ta sunt ibi. Ea-
r(um) diligent(er) cor(rectionem) possumus etc. Et sic in
hac totali p(ar)te agitur p(ri)ncipal(ite)r de p(ar)ti-
o(n)e culpe ad pena(m). utr(um) u(idelicet) culpa sit pe-
na talis t(ame)n, an talis sit et c(ausa)lis. et q(ua)m(uis)
s(ecundu)m aliquor(um) oppi(ni)onem pecc(atu)m sit pena talis,
s(ecundu)m t(ame)n oppi(ni)onem mag(ist)ri q(uo)d i(n) l(itter)a i(n)nuit. no(n)
t(ame)n talis. s(ed) etia(m) c(ausa)lis pena e(st).

Distinctio q(ue) h(ic) p(ar)tis. e(st) ta(men) i(n)cidit h(ic) q(uesti)o.

P(ri)mo q(uo)d de (com)paratione culpe ad pena(m). s(ecundu)m (com)p(ar)ticipatione(m).
S(ecund)o u(er)o q(uo)d de (com)paratione culpe ad pena(m). s(ecundu)m i(n)sep(ar)abilitate(m).
Et q(uo)d de (com)p(ar)atione pene ad di(ui)ne iustitie equitate(m).
Circa p(ri)mu(m) q(ue)runtur duo.
P(ri)mo q(uo)d v(tru)m vnu(m) pecc(atu)m sit alt(er)ius pecc(at)i pena.
S(ecund)o q(uo)d utr(um) passiones a(n)i(m)e sit pene t(ame)n q(ua)m pene sit et p(ar)tes.

Circa p(ri)mu(m) sic p(ro)ceditur. et q(uo)d u(idetu)r sit pena
pecc(at)i. et q(uo)d sic(ut) u(idetu)r apoc(alypsis) ult(imo). Qui i(n) sordi-
bus e(st) sordescat. ad h(oc) glo(ssa). iustu(m) e(st). s(ed) esse
i(n) sordib(us) no(n) e(st) a(lius) q(uam) e(ss)e i(n) p(e)cc(at)is. et sordesce(re) no(n)
e(st) a(lius) q(uam) peccare. (er)go pecc(atu)m e(st) multu(m) altius pec(cati)
q(uo)d a(n)tec(e)de(n)tis pecc(atu)m seque(n)s e(st) retributio p(re)cede(n)tis.
S(ed) retributio pecc(at)i no(n) e(st) n(is)i pena (er)go etc. It(em)
gg. exp(re)ssius dic(it) et h(oc) in lit(er)a. int(er) p(ri)mu(m) pecc(atu)m
ap(os)tasie et ultima(m) pena(m) ignis et(er)ni media
que sunt et pecc(at)a sunt et pen(a) pecc(at)i. It(em) ysid(orus).
de occulta sup(er)bia eliquorum vindicat p(er) manife-
sta(m) luxuria(m). s(ed) vindicta pecc(at)i e(st) pena. (er)go ma-
nifesta luxuria e(st) pena sup(er)bie. It(em) ex h(oc) q(uo)d
ho(mo) peccat. meretur a d(e)o relinqui. S(ed) ex h(oc) q(uo)d re-
linquitur cadit (con)tinue i(n) a(li)ud pecc(atu)m. (er)go s(i)c iust-
e(st) q(uo)d qui vnu(m) pecc(atu)m (con)mi(tt)it m(er)et(ur) p(er) (con)sequens
di(m)i(tt)i cade(re) i(n) a(li)ud. (er)go si dimissus cadit i(n) a(li)ud
pecc(atu)m illud q(uo)d s(e)c(un)do p(er)petratur ordine(m) h(abe)t ad p(r)i(m)us sic
admissu(m). S(ed) o(mn)e tale e(st) pena pecc(at)i. (er)go etc. It(em)
q(uo)d e(st) i(d) e(st) p(e)cc(at)is pena, in quo ho(mo) da(m)pnificat(ur). et le-
ditur. et i(d) q(uo)d p(e)r(i)d(e) i(n) pecc(atu)m i(n)ducitur. S(ed) sup(er)b(us) h(oc)
ip(s)o q(uo)d uult aliu(m) excelle(re). nece(ss)e cadit i(n) inui-
dia(m). q(ua)n(do) uid(e)t aliu(m) sup(er)are. sic e(ni)m dic(it) aug(ustinus).
i(n) li. de v(er)a rel(igione). nece(ss)e h(abe)t ali(i)s inuide(re) q(ui) no(n) uult
ab a(li)o sup(er)ari. (er)go ui(detu)r q(uo)d inuidia sit pena sup(er)-
bie. et inuidia absq(ue) dubio e(st) pecc(atu)m. (er)go pecc(atu)m
e(st) pena pecc(at)i. S(ed) (contra) o(mn)is pena p(ec)c(at)i e(st)
laudabil(is). nulla culpa e(st) laudabil(is). (er)go nulla
culpa e(st) pena pecc(at)i. maior p(ro)bat(ur). q(ui)a omne
q(uo)d iustu(m) e(st) laudabile e(st). S(ed) o(mn)is pena pecc(at)i
iusta e(st). sic(ut) o(mn)ia au(gustinus). et h(ic) i(n) l(itter)a. minor u(er)o
p(er) se p(atet). It(em) o(mn)is pena ordi(n)at(ur) a(d) (cu)lpe et
p(er) h(oc) facit ad vniu(er)si decore(m). S(ed) culpa sub-
sequens n(on) ordi(n)at culpa(m) p(re)cede(n)te(m). n(ec) decora(t)
i(m)mo mag(is) deturpat. (er)go culpa no(n) e(st) pecc(at)i pe-
na. It(em) si culpa subseque(n)s e(st) pena p(re)cede(n)-
tis. (er)go ea ratio(n)e culpa p(re)cede(n)s e(st) m(er)itu(m) seque(n)-
tis et (ratio)ne illa culpa que e(st) subseque(n)s est
multu(m) altius. et sic deinceps. S(ed) (er)go nullum
pecc(atu)m d(ebe)t remane(re) i(m)punitu(m). [illegible] i(n)
et(er)nu(m). si (er)go h(oc) e(st) i(n) (con)ue(nien)s et indignu(m). p(atet) q(uo)d
pecc(atu)m n(on) e(st) pecc(at)i pu(n)itio. (er)go n(on) vnu(m) pecc(atu)m e(st) alt(er)iu(s)
punit(io). It(em) seque(n)s pecc(atu)m punit p(re)cede(n)s

¶ Q(uo)d vnu(m) pecc(atu)m sit alt(er)ius pecc(at)i pena [illegible]

pecc(atu)m

Pa(ssio) inuid(ie) ulc(iscitu)r

De.

¶ q.

¶ Pecc(atu)m aliud

Et cum deus non puniat bis in idipsum, culpa sequens pretiata (?) · culpa precedens non debet puniri · at si punitur, non debet tamen puniri · quia si hoc esset, vim reportaret quis commodum de malo · quod sibi est inconveniens. Item si peccatum est pena peccati, et deus non punit sed condignum, numquam peccatum sequens esset maius peccato precedenti · quod sibi de plano est falsum · quia de minori peccato devenitur ad maius plane. Est quod peccatum non est pena peccati. Item dicendum quod absque dubio sicut auctoritates sanctorum expresse continent, dicendum est quod peccatum est pena peccati. Sed sciendum est quod hoc est duplex modus intelligendi, secundum quod magister in littera innuit. Quidam enim dicere volunt quod peccatum est pena peccati non quantum ad culpam, sed secundum id quod est · sed ratione eius quod concomitatur vel ratione eius quod consequitur. Sicut patet quod peccatum manifestum ex quo contingit infamia, quod est vindicta peccati occulti, non ratione ipsius transgressionis sed ratione infamie consequentis. Ut peccatum in quo est manifesta ignorantia est pena peccati superbie. Sic patet ... hi motus que vocat apostolus passione ignorantie pena est ratione ignorantie, non ratione culpe. Et breviter quod licet peccatum possit dici pena peccati precedentis ratione lesionis quam infert, et sic id dicitur peccatum et pena peccati, tamen quod peccatum dicitur consequitur. Sed pena peccati consequitur. Sed communi forma modo non tamen unum peccatum potest dici pena alterius. Sed in uno peccato potest dici pena sui, consequitur largo modo · quia peccans se ipsum ledit. Et ideo sic consuevit fuit in peccatoribus. Non tamen actio inordinata est culpa, verum et ipsa deformitas que remanet in anima. Et ipsa quantum ad deformitatem non modicum est ei pena. Et rationes sic rationes possunt ostendi, ut quedam ordinatio iniusti et retributionis est in culpa precedente et sequente, et quod quod primo quod culpe subtractio est alia oppositio cum magis vero consentitur magis · quod peccatum sequens non tamen consequitur. Sed etiam consequitur, ut sic loquimur, est pena peccati precedentis et hoc dicendo sicut magister dicit. In nullo fit preiudicium veritati. Immo hoc est satis planum. Nam pena duo dicit et dicit malum sive damnum et dicit ordinem ad precedens meritum. Et hec duo contingit reperire esse sequens peccatum et damnificatio enim et nocumentum est in ipso · sed quod peccatum eo enim est peccatum quod nocet. Et magnum malum incurrit quod cum incurrit in peccatum et si meretur, quod debet precedentis ... ordinationem (?) hic, in eo sequens hoc ipso cum quod hoc est in peccato condignum est dimitti cadere in aliud peccatum. Iuxta dictum apostoli. Ut sic dicitur in glossa. Iustum est ut qui in sordibus est sordescat adhuc. Concedo est et simpliciter quod peccatum potest esse privative peccati expresse dicunt auctores sancti. Ad illud vero quod po

obicitur quod omnis pena est laudabilis, dicendum quod illa propositio duplex potest intelligi · aut quod laus attribuitur pene secundum id quod est, aut inquantum pena. Si attribuitur pene secundum id quod est, sic est falsa · multe enim sunt pene que sunt passiones ignorantie et non sunt laudabiles, sed vituperabiles. Si autem attribuatur pene sub ratione pene, hoc est in quantum est precedentis peccati punitiva, sic omnis pena est laudabilis, propter hoc quod est ordinata. Et per eundem modum intelligendum est hoc propositio · omnis pena est iusta. Cum ergo infertur quod peccatum sit iniustum et sit laudabile, est ibi sophisma secundum accidens · quia procedit a laude ordinis ad laudem eius quod est ordinabile. Hoc autem non sequitur, quia frequenter laus ordinis convenit ei cum ordinabili quod est ... cum illud quod est vituperabile ordinat convenienter et laudabiliter. Ad id quod obicitur quod omnis pena est ordinativa culpe, dicendum quod verum est quia eo modo ordinat quo modo punit. Et illa que simpliciter est pena et simpliciter punit, est simpliciter ordinativa, et in quantum sufficienter punit sufficienter ordinat. Que vero est pena secundum quid et minus est illud et non punit sufficienter, ordinat solum secundum quid, et verum est illud quod sic quidam ordo laudabilis est, licet maior sit pene in fine ad penam culpa. Ita quidam ordo est laudabilis licet minor maioritas peccati subsequentis ad peccatum precedens sit in ordine. Laudanda divina iustitia que committentem unum peccatum iusto iudicio permisit labi in aliud. Ad id quod obicitur quod culpa precedens non est meritum sequentis, dicendum quod est meritum congrui, et est meritum condigni, et ergo culpa precedens est meritum sequentis. Hoc non est quod ad meritum condigni, sed congrui, que quidem congruitas in alia congruitate deficiens potest recompensari. Sic enim est congruum quod deus pro errore permittat labi in aliud peccatum: sic et congruum est ut quia male usus est vita sua, auferat eum et in infernum detrudat. Sicut incongruum est ut dimittat eum cadere in aliud peccatum. Sic et congruum est ut si velit abstinere det ei auxilium, ut maiorem culpam non corruat. Ad id quod obicitur quod deus non punit bis in idipsum, dicendum quod peccatum sequens non erat pena in qua fieret retributio eius quod meruit quis quantum ad meritum congrui; non preiudicat ei quod meretur quantum ad meritum condigni. Dat enim deus iustis bona in presenti, non propter hoc dat minora in futuro, si intelligendum est hoc proposito. Ad illud quod ultimo obicitur quod deus non punit secundum condignum et cetera, iam patet ratio. Hoc enim intelligitur de pena que a deo infligitur per se, et de ea que est per peccatum precedens respicit meritum condigni. Verum autem hoc deficit in proposito, nam culpa precedens secundum id quod est a deo culpa sequens non ordinat.

Scilicet pena quantum ad dicit vel ratio, ut ... lesio ... vel consequitur ... lesio ... ubi non aliquid dicitur pena peccati ... lesio ... ipsa lesio. vel ... sed ... peccatum ... pena ... quia lesione ... dicitur meritum peccati precedentis ... quia lesio ... punitive ... in ordine ... lesionis precedentis ... peccatum ... sequens lesio ... culpe precedente ... et ideo peccatum sequens pena ... non ... ut infamie ... hoc ... hoc ... ratione ...

Modus dicitur uno: mali — malum dicit defectum actus debiti vel in operatione vel in potentia; peccati — peccatum dicit inordinationem principii operantis; vicii — vicium dicit deordinationem actus ... ; culpe — culpa dicit deordinationem ... ; pene — pena dicit ordinationem ... culpe precedentis ...

dicitur ad precedens

tur ad perdens pe'm . q' non condign. Sz f' ronez
congrui . congruit n. h' ordini dine iustitie . sic
ostensu e.

Ad q' uti passiones aie sint pene tm . an
pene sil' et pctm . et q' sint pene et pcta . uit:
omne i° p' quo quis metuit morte eterna e pctm . Sz
p' passionibus aie metuit quis morte eterna . m. v.
Qui irascitur fri suo reus e gehenne ignis . g' ira
q' e passio aie e culpa pt irx . et alie passiones aie.
Itm omne i° q' dui te repugnat uirtuti e culpa . Sz ira
et inuidia et alie passiones aie repugnant uirtutib' . g'
etc. It a° i° q' e contra ista e clpa . Sz passio i
nuidie aie que e dolor de alieno bono e contra ronem
q' de illo iudicat ee gaudendu g° etc. It illud
maxime tenet rone culpe . qd maxie e impugna
tiuu gre . Sz inuidencia gre fraterne maxie impu
gnat ipse s. gram . g' cu h' sit passio aie et pcta
uir q' passiones aie sunt pcta. Itm ad h' ipz
e id . aug. i li. lxxxiii . q. arguit n. sic . ois
pturbatio e passio . Sz planu e q' cupiditas e
culpa . g° pctm e passio . et eo redit g' id q' puis.
Sz h' modi pctd sic uult aug. in li. de li. ar. regt
libido . Sz aut regnat libido ingerit uphanda
dilectio . g' omne pctm e pctm i q' delectat . Sz h'
passiones aie ea puniunt et cruciant . g° uit q'
no sint pcta. It ois culpa actual' e uolun'ia
Sz iste passiones aie no sut uolutarie . g° no sut
culpa . Sz tm ~~culpe~~ . It omi culpa uitu
pam . passionibus aut aie no laudamur . n' uitu
pam . sic uult phs . g° passiones aie no sut
pcta. It oppo sunt nata ee in eod' gne . Sz
nulla uirtus est passio . cum ois uirtus sit in gne
habitus . g° nullu uiciu siue pctm e passio. It
i° oi pctd e conuersio ad conmutabile bonu . In pluri
aut passionibus aie que sut inuidia . ira . tristi
cia e tediu boni et auersio q' conuersio . g° tales
passiones aie no sut culpe . pro dd . q' sicut
expsse dicit mag' i li° . et pbat ph' p' auctore
aug. mite st passiones aie q' sut no solum
penales . Sz in et culpabiles . sicut ira et inuidia
licz aut h' i pcta passiones pcta sint . tn pctm i
q' passiones . sic id aug. dic . contra iulia . omis
aut passio i q'tm ipa aliquis patitur no e
pctm . Sz h' passiones pcta sunt rone ordi
nationis uolutatis quicte ul' an cedet ul' conset.
pp q' no' e q' queda e passio uiciu alt' ex
tra in se ea et h' nunc no consistit in eis n' de uiciu
n' in q' auo'e respuit ul' acceptat . Vn omnis
pp' no e uiciou u n' i q'tm uolitu e a leo q' con
ditur . vn' ix lgnd' in talib; passionibus no e uitu
~~perium~~ . Sz sufficientia passionis e et alia passio
q' ortu h't ab intrinseco . et h' dupl' pot oriri . q'
queda oritur ex corruptione nature . queda uo
ex conuersione uolutatis libere . et illa que orit' ex cor
ruptone n'e i duplici dra e . quia n' corrupta e
uiciosa corruptione principiaz . et corrupta e corrup
tione penali p' mortalitate i flicta . Ille g' pas
siones q' oriunt' ex corruptione n'e ut est corrup
ta penali corruptione tenent ronez pene tm . ut
famis et sitis . ille uo q' oriunt' ab ipa ut e cor
rupta corruptione uiciosa . no tm h'nt ronez pene
Sz et culpe . sic morditate affectiones aie q' consur
gunt ex morbo concupie . et tales sut passiones
ire et inuidie et h' consiles . Si aut q' h' passiones
aie oriunt' ex conuersione uoluntatis ad aliqd bonum
amabile . sic p' q' uoluntas h't conuti dupli . passiones
h' sut in dupla gne . uoluntas. n. aliu conuertit ad bonu
simpl' . et tunc detestatur et odit . q' aduersatur illi
bono . ut potest pctm . et h' modi passiones inde co
surgentes sut iuste et meritorie . conuertit et uoluntas
aliu ad bonu ppu et ad bonu ut nunc . et tunc passi
ones q' inde consurgunt culpabiles sunt et male .
sicut et uoluntas a q' oriunt' . Sz no h'nt plenia rone
mali et culpe . n' q'm uolte consumat' . ut potest cum
aliquis uult uisa . ul' et uult constituit . et sic pz
q' h' passiones aie pcta sut . et i q'tm oriunt' ex cor
ruptione concupie . et i q' ortu h'nt ex imediato am
ore uoluntatis deliberatiue . Conceda sut g' rones oste
dentes aliqs passiones ee pctm. Ad illud
uo q' ob. p' in contri . qd libido regnat i oi pctd
dd' q' uerum e q' libido de i pba uoluntatis . Sz no
oz p' q' libido de i modiata delectio . nichil tn p
dici . q' i multis pctis reperitur libido i° ppa motu
ui . nam iuidus delectatur i boi singularitate . et ira
cundus delectat' in adcepta uindicta . imo q' pl'
e . sic uir iustus ex rectitudine uoluntatis delectat' ~~dele~~
dolendo de malo culpe . Sic et inuidus quadam refec
tione fruit i dolendo de aliena prosperitate . ita qd
delectatio e de uno et tristicia e de altero . unde aug.
dum amisit i° q' multu dilexit . uehementer tristat et
magis e illi consolatio posse tristari . et ibi solu in
uenit quiete in fletu et dolore . sicut aug. i li. iiij.
conf. dicit de se . Sic inuidus in dolendo de bono ali
eno i illa passione inuenit quadam delectacionem i eo
qd placet s' de bono alieno contabescere . illa tamen
delectatio mixtu e tristicia amaritudine. Ad
i° q' ob' q' passiones sut i uolutarie . dd q' i uo
dr dupl' . sic et uoluntariu uno m° dr uolutariu . e pm

et uolo in dicto q̄ omnia uo-

ē uolūtas. et s̄m hūc duplicē modū. dupli-
citer inuolūtariū. q̄ nō sit ex uoluntate. uno modo
ut dicatur inuolūtariū. q̄ nō ē a uolūtate efficiente. ali-
o modo ut dicat' inuolūtariū q̄ nō sit cū uolūtate cōcomi-
tante. pō. ḡ m̄. accipiendo inuolūtariū. sic uirtutē hēt de passioni-
bus q̄ sunt cōcupiscentie. q̄r eorū pñ. ē ex uolūta-
riū aūt ē ē pñ ē in ipso. nō aūt hēt uirtutē in passi-
onibus q̄ sunt cōcupiscentie. sicut p' ostensū ē. im-
mo possunt ē uolūtarie. nō solū sic a uolūtate cō-
cōmitante, immo sic a uolūtate inordinate. dū diligit ad
inordinate. ad i^d q̄ passionibus nō laudamur
n^e uituperamur. dicendū q̄ ph̄s ibi ē p̄se loqn̄do. p̄ut
tū iudicē hūt ex uolūtate. et uolūtate cōcomitant eis. et lau-
dam̄ p̄sumus et uituperam̄. sic p' ostensū ē. io rō
ista nō ꝯcludit q̄ hē passiones nō sunt pctā.
sʒ q̄ pctā nō sīt in q̄ eis patimur. ad i^d qd
nulla uirtus ē passio / iam p̄ʒ. iz. nam aliq̄ uir-
tus pōt cū passiones ꝯsistere. sic pctā. et forte pro-
ut ille passiones efficiuntur uolūtarie. Sic in ipso
telligit ē ē. nō tū pōt d' q̄ q̄uis passio n̄ sit
uirt' n exactu uolūtatis sil' coexistentis. pt tū aliq̄
passio. p̄ut egredit' a uolūtate inordinata et corrupta. ē
pctm. n^e ualz illa rō. cū p̄la exigat ad ꝯpl-
endū bonū q̄ ad ꝯmittendū malū. ad ul-
timū iā p̄ʒ. iz. nā ille passiones oriūt ex ꝯ-
uersione uolūtatis ad ꝯmutabile bonū. et io pctā sūt.
nūq̄ n. quis mūdi aliquis inuidz ū nimis a-
maret p̄p̄um bonū. et ut uult dāna. Jta uin-
dicare ē lese ꝯcupiscē. īmo gn̄alit' sic ostendit
aug'. ī. xiiij. de ci. di. oīs hē passiones ort'
hūt ex amore.

Consequit' q̄ de ꝯparatō culpe ad penam
p' inseparabilitatē. et c̄ hoc q̄runtur duo.
p̄mo q̄ ut ꝯtingat in aliquo ponē culpā sin̄
pena subsequente. Sc̄do q̄r utrū ꝯtingat
in aliquo reperire penā sin̄ merito precedentis culpe.

Jrca p̄m sic pcedit. et q̄ utrū ꝯtingat in aliq̄
reperire ponē culpā sin̄ pena subsequente.
et q̄ sic. uir. eccl̄. v. altissim' ē paciens reddi-
tor. sʒ paciens nō statim uindicat iniurā suā.
sʒ usq̄ ꝯ ultimū expectat. ḡ ui q̄ deus peccatorē
nō statim puniat. ḡ ꝯtingit in aliquo ē
culpā sin̄ pena. Jt' p̄mio ē deadmitte-
rend' quā ad ꝯtepnandū. sʒ meritū nō hēt sta-
tim ꝯuenientē p̄miū. ḡ ui sil' q̄ culpa non
statim hāt iniunctā penā. ḡ et c̄. Jt' pena
ē. ut dicit aug'. labor inuolūtarius. sʒ in
plus et pctōribus in hac uita multa ꝯspa p̄ueniūt.
et plēs sunt qui adeo in malo letant'. q̄ dolorē

n̄ senciunt. ḡ ui q̄ ponē sit pctm absq̄ pena
saltē ad tp̄s. Jt' si statim peccator cū peccat
puniatur. aut punit' sufficient'. aut n̄ suf-
ficient'. si sufficient'. ḡ nō debet amplius in
futuro puniri. si nō sufficit. ḡ aliqd de culpa
ad tp̄s remanet inpunitū. sʒ qua rōne
aliqd remanz inpunitū. eadē rōne et totū.
ḡ ui q̄ pctm possit saltē ad tp̄s separari
a pena. Jt' multo misericordior et benig-
nior ē deus q̄ sit aliq̄s hō. sʒ ad laudē beni-
gnitatis humane spectat ut in illo uindicet
iniuriā ꝯ se factā. ḡ multo fortius h' decet facere dm̄.
ḡ ui q̄ saltē ad tp̄s debeat relinquere pctm
inpunitū. sʒ ꝯ aug'. i. ꝯf. Jussisti dñe et
sic ē ut pena sua sit sibi omnis inordina-
tus animus. si ḡ ad culpā necō sequitur
animus inordinatus necō ḡ ad culpā sequitur aliq̄ puni-
tio. Jt' ubi ē pctm ibi p̄uō modus spe-
cies et ordinis. ubi aūt h' ē. ibi ē dapnificatio. ubi
ꝯ aūt dapnificatio ē. multo culpe. ibi ita
punitio. ḡ inpossibile ē culpā esse in aliquo absq̄
pena. Jt' quicumq̄ inordinate ꝯuertitur ad bonū
ut nunc. auertitur a bono simp̄. et quicumq̄ acquirit
carnale delectationē. perdit spūale ꝯsolationē.
sʒ perde spūale ꝯsolationē ad quā aīa nata
ē. et amittere dm̄ q̄ ē omne bonū aīe.
h' ē maxē dapnū et penam incurrere. ḡ ui q̄
nūq̄ pctm ꝯmittit absq̄ pena. Jtem
uniuersum io d' esse ualde bonū. q̄r optime
ordinatū. sʒ in eo qd ē optime ordinatū
nō pōt ē ordinis corrupto n̄ sup. n̄ qd sit.
sʒ pctm absq̄ pena ē inordinatū. ḡ ipso
ē admonitū pctm ē inpunitū. Jtē
ad iusticie perfectionē spectat superare iniusticiam.
sic ad sapientie perfectionē spectat uincere maliciam.
ut d' sap^e. viij. sapientia uincit maliciam.
sʒ q̄r sapientia uincit maliciam. inpossibile ē aliq̄
q̄ malicia ē qd diuina sapientia nō statim
ordinet et reuniet de bonū aliq̄ eliciat. ḡ
cū iusticia dei simili. ōmes superat iniusticias.
inpossibile ē aliq̄ culpā ꝯmitti. qui statim ad
eam nō sequatur aliq̄ pena. ergo ad' qd
inpossibile ē culpā in aliquo esse qui ad ipsam
sequatur pena inseparabilitē. et io hī pōt su-
mi ex perfectione diuine equitatis. et ex plen-
itudine uniuersitatis. et ex inordinatione culpe.
et ex ꝯdicione peccantis. ut. Ex perfectione diuine
equitatis. io sunt autē tantē. n. equitatis ē deus
q' ē iudex omni. ut nō paciatur deuenire pctm

Jd h' oē nocumentū ex pctō p̄ueniens, pena dr. nullū a pctō
caret nocumento ex se p̄ueniente. vn̄ nullū caret pena.
nocumentū ex pctō p̄ueniens. qd efficitur q̄ pctm p̄m
dr pena acta. l. corrupto boni naturalis. et hac pctē nuq̄
aliud disponit q' fit ab alio meret ex h' dr pena inflicta
aliū caret ad tp̄s. Sic q̄ pctm ocadit statim incurrimus
pena exheredacōis. expectat aūt audiore pena mortis.

ad mediam est sine decore iustitie. Omnia enim modo deus iniquitas iustitiam superat. Ex plenitudine universitatis non sumitur. Universum enim ex ordine plenitudinem habet, et talis est illa plenitudo qualem decuit fieri a gestione summe sapientie. Et ideo nullo modo fedari potest ac per hoc nec admonitum est in ea ad mordiatum, et ita non puniri a pena separatum. Ex corruptione culpe non sumitur. Numquam enim culpa committitur quin modus et species et ordo et actionem voluntatis pervertat. Et dum voluntas se voluntarie in actu suo deordinat, seipsam inclinat. Et dum inclinat modo speciem et ordinem privat quia ad habilitatem ad bonum. Talis autem privatio magna est in ipsa anima dampnificatio et lesio. Et ideo dicit Augustinus in quodam sermone de ... : Nemo habet in lucrum suum ... cum dampno vel lucrum. In dampnum lucrum in archa et dampnum in conscientia. Tulit vestem et perdidit fidem. Acquirit pecuniam et perdidit iustitiam. Ex conditione peccantis non sumitur, quia voluntas rationalis que est causa peccati quasi media est inter sensualitatem et synderesim. Media etiam est inter deum et alias creaturas. Et cum se convertit ad ea inferiora a deo recedit qui summum est. Et dum acquirit parvum bonum amittit magnum bonum, quia dum acquirit bonum ut nunc amittit bonum simpliciter. Et quia erat media facit seipsam dissimilem sibi. Cum peccando concordat cum sensualitate, discordat cum synderesi. Et dum cum synderesi discordat incurrit ex illa repugnantiam et remorsum, quare et afflictionem intimam. Et ita dum peccat perdit magnum bonum, perdit honorem, perdit solacium et incurrit remorsum. Et sic patet quod ad culpam inseparabiliter sequitur pena, sive dicatur pena quedam dampnificatio sive dicatur pena afflictio sive interiora passio. Sed pena que est dampnificatio semper sequitur in actu et habitu, quia numquam est homo in culpa quin semper sit in dampno. Afflictio vero sive remorsio sequitur saltem in habitu, quamvis propter delectationem intensam vel inconsiderationem sive distractionem anima non sentiat. Et ex hiis patet qualiter peccatum claudit intra se penam, et qualiter peccatum potest dici pena peccati et causa pena sui ipsius. Secundum enim diversam comparationem voluntatis peccantis ad synderesim et sensualitatem, ad ipsam et habet rationem peccati et habet rationem pene, sicut ostensum est. Ex hiis dictis sunt igitur rationes ostendentes quod pena consequitur culpam inseparabiliter. Ad primum ergo quod primo obicitur in contrarium, quod altissimus est pacificus retributor, dicendum quod duplex est loquendo de pena, scilicet quod ad statum consummationis et primo modo punitur remediabiliter, secundo irremediabiliter.

Penam igitur secundum statum inchoationis et remedialis statum infert deus, quia hec decet suam iustitiam. Secundum statum vero consummationis et irremediabilis differt, hoc enim decet suam benignitatem et patientiam, secundum quod divitias nos expectat ad penitentiam. Ad secundum quod obicitur quod deus statim non remunerat, dicendum quod sicut in pena magnitudo afflictionis differtur, interior afflictio et remorsio peccatum comitatur, sic et beatitudinis; dilectionis, dicimus, nihilominus absconditur benefacientibus, non tamen aliquam primitias semper degustant, et in omni bono opere quedam iocunditas conscientie et tranquillitas boni operandi concordat, que est sic fructus et remuneratio operis illius. Et hoc est quod dicit apostolus: laborantem agricolam oportet primo de fructibus edere. Ad tertium quod obicitur quod pena est passio interiora et afflictiva, iam patet responsio ex hiis que dicta sunt. Nam ibi est et dampnificatio et afflictio quamvis non semper sentiatur. Ad quartum quod obicitur quod deus punit aut sufficienter, hoc est duplex: aut simpliciter aut secundum quod competit statui in presenti. Igitur punit culpa sufficienter. Sed hec non simpliciter, sed prout competit statui presenti, et non ita punitur quin salvetur debitus ordo et non possit esse gressum ... accrescere. Sed si pene accumulatio non remanet in presenti nec in futuro ad impunitum, sed totum punitur sed plus et minus secundum quod exigit species et locus. Ad quintum quod obicitur quod homo benignus totum condonat, dicendum quod non est simile, pro eo quod cum deus sit ipsa iustitia, si ipsam offensam dimitteret impunitam iniuriam faceret ipsi iustitie. Non sic autem est de homine, propter cum ipse subtilissimus iudex, ei reservantur omnia punienda. Unde quod ipse dimittit impunitum, alius punire non potest. Non sic autem est de homine qui habet alium superiorem iudicem, et quod ipse non punit quasi ad deum remittit.

Secundo queritur utrum pena sit ex aliquo sine culpa precedente. Et quod non videtur per auctoritatem Prosperi ... non sic quod de patimur pena nostra invenerunt. Item Gregorius in quadam collatione: nulla eis nocebit adversitas si nulla dominetur iniquitas. Igitur si non precessit dominium culpe videtur quod nullo modo sequi possit supplicium pene. Item Augustinus in libro retractationum: Mors et vita a domino deo est, sed vita ut adornaret et mors ut animadverteret. Si igitur mors est a deo ut animadverteret, pari ratione et omnis alia pena. Sed omnis animadversio respicit meritum culpe precedentis. Igitur videtur quod in nullo sit aliqua pena quin in ipso prefuerit culpa ... pene ... Item pena que est de se dicat aliquod malum. Dividitur enim malum in malum culpe et malum pene. Igitur sicut malum culpe dicatur privatione ... boni ... talis ordinis, ita etiam et malum pene. Igitur sicut malum culpe indiget ordinari et malum pene. Sed sicut malum culpe ordinatur per sequens malum pene, sic malum pene

Nota quod pacificus dicitur redditor quia non statim contra penam pro eo debitam infligit.

sufficienter aut non. dicendum quod punit sufficienter

Possibile

9°

parentus malum culpe. ergo sicut culpa non potest esse sine
pena. Sic nec pena sine culpa. Item omnis punitio
est secundum quod habet effectus divine iustitie. Iustitia autem est
que hominis concedit exigentiam meritorum. nullum autem est meritum
pene, nisi peccatum. ergo in persona alicuius est aliqua punitio nisi
in eo qui perfecit maculam peccati. Sed contra. Iob. xxvij. non
peccavi et in amaritudinibus moratur oculus meus. et similiter Iob.
xvj. utinam appenderentur peccata mea quibus iram merui.
et calamitas quam patior in statera. quasi harena maris
haec gravior appareret. ergo videtur quod pene que fuerunt in Iob non
fuerunt merito precedentium peccatorum. Item Iohannis ix. quis
peccavit hic. aut parentes eius. ut cecus nasceretur.
et dicit nec hic peccavit. neque parentes eius. et exponit
augustinus quod hic non dicit. quia non peccaverunt. Sed quia cecitas
non erat pena peccati. ergo idem quod prius. Item preterea
ordinarie non interitur quis nisi semel mori. et lazarus
non tamen fuit mortuus semel. Sed bis. ergo videtur quod
et mors prima aut secunda fuit ei absque merito peccati inflicta.
Item tota die inderem qui ipsi affligit
eum. et de hoc est in propheta conquerit. abacuc .i. quia tacens
conculcante impio iustiorem se. Sed non esset ita
querela prophete. si iustus pro peccatis suis puniretur. ergo videtur
quod iniuste pene infligantur que non infligunt merito
peccatorum. Item Christus fuit a iudeis interfectus
et planum est quod in ipso fuit omnino nullum peccatum. et mors
illa pena fuit. constat hic. ergo videtur quod pena possit
esse absque culpa penabili. Preterea dicendum quod malum

10°

pene duplex potest ordinari. uno modo ad malum culpe
quod puniendo ordinat. alio modo in comparatione ad bonum
quod deus elicit ex illa pena. dico ergo. quod si aliqua pena
infligatur cuius ordinatio principaliter consistat in comparatione
ad malum culpe puniendum. necesse est aliquem culpam
precessisse. nec tamen precessisse. Sed etiam aliquo modo con
comitari inseparabiliter. pena enim. aut est directe ordinata ad
puniendum. aut est ordinata principaliter ad malum
excludendum. primo modo est pena infernalis. et secundo modo
est pena purgatoria. et primo modo requirit pena pre
sentiam culpe secundum deformitatem et maculam. secundo modo
requirunt culpe presentiam secundum reatum et sequelam. Si vero

ht

pena infligatur principaliter propter ordinem quem ad bonum
quod inde elicitur. aut ergo propter bonum proprium. aut propter
bonum alienum. Si propter bonum proprium. sic requirit quod
in illo aliquando fuit culpa. et quod possit esse de fu
turo. Si autem propter bonum alienum. sic sufficit
pene. ut fuit culpa in alio quam in eo qui punitur.
in eo videlicet pro quo pena illa sustinetur. pro quo modo
fuit in Christo cuius mors. et passio ordinata erat ad
redimendum genus humanum. et liberandum et reparandum
a lapsu in quod ceciderat ex peccato primi parentis. et sic

patet quod omnis pena aliquo modo respicit culpam. sed
quedam ut presentem in se. ut potest pena infernalis.
quedam ut preteritam in se. Sed presente minutam et sequela
sic pena purgatoria. Quedam non solum ut preteri
tam. et hec in eo qui punitur. et sic est omnis pena nulla
Christo excepto. Quedam non respicit culpam. non in se. sed
in alio. sic patet in Christo. Cum ergo queritur omnis utrum
pena sit citra a culpa. dicendum est quod si intelligatur
de ea meritoria de condigno sic non habet veritatem. Si
autem intelligatur de causa sine qua non. sic aliquo modo veri
tatem habet. nulla enim esset pena in homine. nisi precessisset cul
pa. et per hoc patet responsio ad quesitum propositum. quod si queritur
pena possit esse in aliquo sine culpa precedente sive
quod queritur utrum pena possit separari a culpa. Concedendum
est enim quod sic. propter ordinationem quam habet ad bonum potius
quod exinde elicitur. ad illud ergo quod obicitur de Iob. dicendum
quod Iob non accepit in merito pro merito condigni. Sed
potius pro merito congrui. quod quidem est sic dispositio pro
ambula. Tertium est sic dicendum est. quod nisi fuisset in nobis
peccatum originale in nobis non esset concreta penalitas. unde
esset aliqua afflictio pene. et quod in Christo fuit. hec
fuit solum merito nostre. ad i quod obicitur de gratia. dicendum quod
facienda est vis in hoc quod dicit. nulla nocebit
ad iniustitias. nam ad iniustitias que non infliguntur
homini exigente merito precedentis peccati. non est ad eius non
amicum. Sed potius ad eius profectum. iuxta illud apostoli di
ligentibus deum omnia cooperantur in bonum. ad i quod obicitur quod
mors est admodum vindicativa alie pene. dicendum
quod in opere iustitie se multum immiscet opus miseri
cordie quamvis prima dispositio ad penam fuit vindica
tivae tamen pene consequentur ad illam dispositionem que
postea sunt beneficia divine misericordie et divine iustitie dis
quod sit instrumentum iustitie. cum ergo dicitur quod mors est admodum
vindicativa. hoc intelligitur de prima necessitate moriendi.
Sed ex hoc non sequitur. quod omnis alia pena sit admodum
vindicativa. immo sicut tactum est potest esse admodum nostra que
erudit et flagellat omnem filium quem recipit. sic
eum competit presenti statui. ad i quod obicitur quod
pena ordinatur ad culpam. sicut ergo. dicendum quod non est
simile. culpa enim non habet ordinari sicut dictum est duplicem
non solum ad prius. Sed etiam ad posterius. primum autem secundum quod
habet ordinem habet solum ad posterius videlicet ad penam
et non culpam sicut dicitur in ordinatione. nisi presencialiter
assit pena. pena vero propter ordinationem ad posterius
bonum ordinata. ut etiam esse potest etiam si nulla sit cul
pa in eo qui punitur illa pene nimia. Illud enim
malum compensatur per maius bonum. quod inde elicitur.
sic patet in ceco nato. et in Iob. et in lazaro. et in quolibet
viro iusto. cuius autem bona inde eliciantur. Imo etiam

aciatu. in. iiij. d. xv. // ad io q ob ultio ia
patz pro. qr et si punitio sit a diuina iusticia. tamen
tn pstingi e a diuina mia. Sic. n. uult aug. in q
da. q. q fecit de flagellatu pharaonis. e deus iri
tebat pharaoni flagella suspendebat iuxta beneficia.
qr cor ei adiusione creatib. Cum uo subthe
bat ipm obduruit sinebat. et p tanto septuris
q cor eius induruebat.

Consequent q de expone pene a deo iuste
egtate. et e hec queruntur duo p q utrum
aliq pena sit a deo. // Secdo q dato q sic. q utrum
omis pena sit ab ipso.

Uidet q no q aliq pena sit a deo. et q no uiii.
Sap. i. deus mortem no fecit. q si mors sint
omis penas maxie e manifestatia diuine iustie
et hec no e a deo. ui q q nulla alia pena sit ab
ipso // Jt aug super illu locum ps. deduc. me
do. i iusti. t. cu punit malos deus. no solu
(sui) malu in eis infert. Sz suis malis eos relinquit.
q ui q nulla pena p id q e a deo sit // Jt pena
est malu repugnas ne. Sz conditor ne. nichil
facit quod sit. Sicut uult au. q ui q nulla pe
na sit a deo // Jt ois pena inducit puone
alicui boni. et puo boni dicit boni defectus. defectus
aut no hr cam efficiente. Sz deficiente. Si q
deus nullo e cu deficiens. nullus defectus pot ee ab
eo. q ne pena aliqua // Jt sic malu culpe
puat bona disponez ne. sicut cuatio uo sic
malu pene puat bona disponez ne. Sz ita est
a deo ni sic uotis. et in cuatio ne. sic cuatio
uotis. Si q mala dispo uotis a deo no e ppa
rone. ne mala dispo ne. q sicut no e a deo
culpa. ita ne e a deo pena // Jt sic in deo est
suma bonitas q ad rectitudinez uotis q e iustia.
sic in deo e suma bonitas q ad copletez et pfec
tez ne. Sz deus qr sume bonus e. et sume
iustus no pt facere aliqd malu. sui aliq iniusti
cia sine peccatu. q p rone cu sit sume bonus
pnam no potit ab eo esse ad malu q sit in nocu
mntu ne. q sicut ab ipso no erit malu culpe.
sic ne malu pene // Sz contra ysa. xlv. ego dns
formans lucem. et creans tenebras. faciens pacem.
et creans malu. Sz hec no intelligitur de malo culpe.
q natare e q hat ueritatem de aliquo malo pene
Jt ex psilius deut. xxxii. ego occida. et ego
uiuere facia. pcutia. et ego sanabo. Sz occisio et
pcussio e pena q et c. // Jt ad hoc mag expresse
ecc. xi. bona et mala uita et mors. paup
tas et honestas a deo sunt. Sz hec st pene. q et c.

Jt ad hoc expressius de nouo. t. in. xxv. Jte male
dicti in ignem eternum. Sz ab illo punit e pena q dicat sinaz.
Sz hec e deus q et c. // Jt aug inli. de li. ar.
deus e auctor mali qd patimur. Sz h e malu pe
ne. ut ibidem dicit. q aliq pena e a deo // ~~Jtem~~
(pa) ~~qr ignorantia mentis a deo e q spualis tenebra.~~
~~pura ignorantia e pena. q et c.~~ // Jt nullu uici
um e a deo aliq pena e uiciu. ut potentialia
et cupiscentia. q aliq pena ut e q no e a deo maior
et minor pse manifeste sunt // Jt nullu peccatum
e a deo. Sz aliq peccatum e pena sicut ostensum fuit
sup et manifeste apparet in illa deformitate q remanet
in aia post culpa pretermissam. ergo aliq pena e
q no e a deo // pro ad predictorum intelligentia e no
q pena desm gnali acceptionem dicit nocu
mentu ordinatu. nocumentu aut operatorem hr. et ad
ipm nocumentu et ad illud q patitur nocumentu.
et ad id p cui puonem nocumentu illud attenditur.
et sm ista triplicem pparatorem nom pene hr tripli
(hr) ~~cem acceptionez. Dum de pena actu~~ // Jt sicut
actus diuine mie e parcere. Jta actus diuine iustie
e punire. q sic pcti remissio. et indulgentia est
a diuina mia. Jta pcti punitio e a diuina iusticia.
q aliq pena e a deo tamqua actu // pro dd q
pena plus dicit q malu. malu. n. plus importat
absenciam siue defectum boni. ad dz ee pena uo i
portat ordinem ad ipm nocumentu pene et sil cum h dis
peccatum aliq sigt ee ipm punibile. qm q tal ordo
q dispo tal dz ee a deo. sicut apparet. hic e q ina
bilit conceditur. q pena sit a deo. de illa potissime
que importat ordinem fundatum sup reale dispom.
et qm dicat aliquo in ordiez pcedente. et culpa
pcedez. n e excedit ne. Sz post exigentias dispone
et ordinate. hic e q et si pena dicat a deo non tm
dz q a deo faciente. Sz a deo iudicante. nec e q
aliqs penas a deo ee sic ostendunt rones ad hoc in
ducte. pro eo q aliquae pene sit dispoes ipi punibi
lis. et dispoes no qlescunq. Sz ordinate sm rigorez
diuine iustie // ad id q q ob in ptinuz q deus mor
tem no fecit. iam pz ut qr no negat q mors no sit
a deo iudicante. sz qr no fuit a deo primo instituta
te. id deus ea instituit qr ho ea meruit merito
culpe. // ad illud uo q ob. q deus cu punit
malos no infert eis malu. dd q au no uult
ibi negare pena infini a deo ee. Sz uult ne
gare q defectus ille quo claudatur in intellectu p
pene no causatur a deo. Cum no dz no infert pena.
Sz no infert malu. malu. n. dicit ipm defectum
sic dictum e. pena aut no tm dicit boni defectum.

Rº
pe
Cf. pena dicit p h diciam. uel id q e
in sic aliq pena z. q nz a deo. et illis que
peccati z. uel q pena z. sic dicit rom
ordinis ad culpa pcedente. et sic pena z
a deo. q iusticia culpa puniri.

ad culpa

c. illa culpe uolunt in ordinacionem

Tertio: quod non obediam, sed non possibile est facere, sed contra clarum et iudicacionem naturalem fieri.

Sed in punibilibus dispar est. // Ad 2 quod obicitur quod deus operatur
non mechanice facere contra naturam. Dicendum quod si natura dicat illis creature
ordinata vel illa indicatoriis quod hoc est habilis ad
iusticiam, quia utrumque horum dicat inmediatam ordina-
tionem ad deum, sic deus non faciat contra naturam. Sicut
nec faciat contra se ipsum. Alio modo natura dicitur vis operans
secundum solitum cursum. et quoniam bonum quod inest creature ex
sua origine. et hoc modo deus facit contra naturam, sicut
per miracula potest, sive per supplicia iuindicantis iusticie.
et sic non facit simpliciter contra naturam. immo potius propter naturam
cui operatio subiacet divine potestati. et ordinatio subia-
cet divine iusticie. et est de virtute creature sive ad ma-
nifestationem divine potestatis sive ad manifestationem divine
iusticie virtute ea puniri dicitur // Ad 3 quod obicitur quod pena
dicat privationem et defectum. Dicendum quod generaliter loquendo
pena non dicat solum defectum. immo quedam pena
est que dicit veram passionem et ipsius puniti. Unde
sicut actio ignis est enim qua agit in animas, aliquid
est, sic et passio qua patitur anima ab igne aliquid est. et
tamen ad ordinatum est. et ita actio est a quo est omnis
entis et omnis ordo. et propter hoc deficiat illa ratio, quia non
omnis pena dicit defectum purum // Ad 1 quod obicitur quod
malum pene privat bonum dispositionis nature, sicut ma-
lum culpe dispositionis virtutis. Dicendum quod non est simile, quia ma-
lum culpe privat et ordinate et vituperabiliter. malum
vero pene privat ordinate et laudabiliter, et quia quod
laudabile est attribuendum deo, quod vero vituperabile non.
hinc est quod recte aliquod malum pene deo attribuitur. ma-
lum vero culpe non. sicut melius videbitur. et propter hoc patet responsio
ad ultimum, quod obicitur de perfectione bonitatis quantum
ad vocationem et magnitudinem dei. Concedendum propter hoc quod utriusque
est summa perfectio, quia una et eadem, id est non est in eo na-
tura et vocatio. et potest tamen divine bonitatis vocatio ad culpam et penam
sive comparatio pene et culpe ad summam voluntatem
divinam. differens est, quia culpa propter sui deordinationem
deordinatur, potest esse peccantis. pena vero non
deordinatur, contrariatur esse punientis et ordinantis.
Et quod vero omnis pena sit a deo et hoc sic
ad Ro. xii. Mihi vindictam et ego retribuam. Ergo
vindicta proprie competit ipsi deo. Sed omnis punitio
vindicta quedam est. Ergo omnis pena et punitio est a deo.
Item Augustinus dicit et habetur in libro de omni pena, sive peccatum pena
et iusta est et supplicium nominatur, sed omne quod iustum est
a deo est. ergo omnis pena a deo est // Item Ro. i. tradidit
illos deus in passiones ignominie. Glossa. paulo ante dixit
deus non apponendo gratiam, vel apposita subtrahen-
do. Sed ergo illa pena magis caret ratione boni et plus
culpe, sicut subtractio gratie et passio ignominie, et tamen pene sunt
a deo, sicut patet ex glossa et textu, ergo omnis pena. Item

nulla pena est acrior quam pena infernalis. nulla pe-
na habet plus de ratione punitionis et defectus, quam pena
mortis. Sed utraque istarum est a deo. Ergo et omnis alia pe-
na. // Item subtractio gratie dicitur esse collatio gratie,
sed gratiam dare. hoc maxime placet divine bonitati. ergo in
omnis penas, minime est ista pena a deo auctore. Sed
hec est a deo auctore. plus. ergo et omnis alia plus min-
oris. In subtractione gratie sive gratie annihilatio et quod
dicitur destitutio cordis expulsio. Sed opus adnichilatio-
nis soli deo est possibile. sicut dicit Hugo. cum
sit infinita distancia inter extrema et propter medium potest
deus efficere. Ergo videtur quod nulla subtractio gratie non possit
esse nisi a deo tamquam ab auctore // Item omne illud
quod ordinat in ordinatum et restituit honorem deo
sublatum est a summo ordinatore et honoris sui
zelatore. Sed omnis pena sicut quod huiusmodi est ordinativa
culpe. In omni enim punitione honor redditur deo, qui
substractus fuit per culpam. Ergo omnis pena sicut id quod est
procedit a divina iusticia. // Sed contra excecatio
est quedam pena. Sed excecatio non est a deo. Sed ex
propria malitia, sicut dicitur Sap. ii. Excecavit eos
malicia eorum. ergo non omnis pena est a deo. Quod autem
excecatio sit a deo, apparet tamen ex textu quod exponit
Augustinus, qui dicitur super illud Io. i. lux in tenebris lucet.
ubi dicit quod quo modo ceco presens est lux corporis
et ipse non est presens lux, sic intelligendum est in luce
spirituali. et hoc ipse textus innuit // Item amis-
sio sive exspoliatio gratuitorum est quedam pena. Sed
hec non est a deo, immo potius a dyabolo, sicut quod dicitur Luc. x.
de homine descendente a Ierusalem in Iericho qui a latroni-
bus fuit vulneratus et spoliatus. Ergo non omnis pe-
na est a deo. // Quod autem exspoliatio gratuitorum
non sit a deo, apparet per hoc quod dicit Anselmus. quod homo
non habet gratiam, non quia deus non dat, sed quia ipse non
recipit. // Item ymaginis deformatio est quedam pe-
na. Sed deus ymaginem suam nullo modo deformat, immo
indignatur contra deformantem. ergo non omnis pena est a deo.
Quod autem ymaginis deformatio non sit a deo, apparet, quia
ymaginem dei deformare est contumeliam deo inferre.
Sed deus numquam facit sibi contumeliam. ergo numquam de-
format ymaginem suam. // Item si nullus est purus
defectus a deo. aliqua est pena purus defectus. ergo aliqua
pena non est a deo. maior per se manifesta est, quia de-
fectus non habet causam efficientem sed deficientem. Sed de-
nullo est causa deficiens, minor probatur, quia ignorantia
nichil aliud est quam spiritualis tenebre. ergo est purus privatio, et
ignorantia est pena. ergo et cetera. // Item nullum vicium
est a deo. aliqua pena est vicium, ut potest esse malicia
et concupiscentia. ergo aliqua pena est que non est a deo. ma

lo: 7 timor: p se manifeste sunt // Et illum penam
e adon. sz aliquod penam e penalis sicut ostensum est
supra 7 manifeste apparet in illa deformitate q[ue] rema
net in aia post culpam perpetratam. g aliq[ua] pena
e q[ue] no e adon. Ite ad p[ro]bandu[m] intelligencia e notand q[uod]
pena in suo generali acceptione d[icit] nocumentum
ordinatum. nocumentum aut[em] oppositum ht. s[cilicet] ad principium
nocitiuum et ad id q[uo]d patitur nocumentum. et ad
p[ro]p[ri]um cui p[ro]uenit nocumentum illud attendit. 7
s[ecundu]m istam triplicem comparationem nomen pene ht triplicem
acceptionem. unde dr pena ultima actio uel lede
tis s[ecundu]m q[uod] adustio ignis infernalis dr esse pena
reproborum. dr 7 pena passio uel lesio siue puni
tio ut afflictio reproborum e eorum pena
eterna. dr 7 defectus alicuius boni q[ue] incurritur
ex illa passione. sicut defectus quietis salutis
7 pacis e pena reproborum q[ue]cumque aut[em] istorum modorum
dicatur penalis siue actio siue passio. siue defe
ctus s[ecundu]m nomen pene ut sic e[st] positum ab ordine
q[uod] ante notat ut ordinatum. 7 q[uonia]m omne ordi
natum ut tale e[st] e[st] a deo a quo e omnis or
do q[uo]cumque mo[do] dicatur pena. 7 g[e]n[er]al[ite]r dr penali
genus pena a deo e. q[uonia]m omne ordinatum a deo est.
ad .n. ht q[uod] sit ordinatum 7 deo placet. ois ordo
a deo e sicut ab auctore 7 deo uo[lente] // Si aut[em] loquimur
de pena s[ecundu]m illud q[uo]d sub e huic ordini a quo impo
nitur nomen pene. tunc dicendum e q[uod] si pena dicatur
defectus siue carentia alicuius boni sicut dictum e. q[uod] talis
defectus no e a deo. no .n. ht causam efficientem. sz
deficientem. u[nde] pena q[ue] talem defectum notat e a deo.
Si aut[em] pena dicatur ipa passio uel puni
tio que e[st] illa ad defectum alicuius boni. tunc dis
tinguendum e. q[uia] quedam e passio que e ordinata
quedam uero q[uo]cumque sit ordinata s[ecundu]m quid e tamen de
ordinata simpliciter. quedam uero medio mo[do] se hns.
passio illa q[ue] e ordinata simpliciter. illa e passio
que e pure penalis. sicut passio famis 7 sitis.
7 talis passio a deo e. dicitur fames 7 sitis a deo
dr esse. passio uero q[ue] e deordinata simpliciter. sz ordi
nata s[ecundu]m quid e illa que e culpabilis. sicut e de
formatio ymaginis 7 corruptio habilitatis ad bonum.
7 talis no e concedenda esse a deo. Passio uero me
dia e illa q[ue] e passio uiciosa. ut pote illa q[ue]
e in rebellione carnis ad spiritum. q[ue] q[uo]d in ordina
ta e ad culpam precedentem. quodam mo[do] deordina
ta e. q[uia] e inclinatiua ad culpam sequentem. 7 h[ec] no
concedi esse a deo. 7 magister dicit. s. 8. xxxii. q[uo]d
fames 7 concupiscencia no hnt deum auctorem. sz diabo
lum aut hominem. 7 sic distinctum e de pena put dr

acto uel punitiue. Ex p[re]dictis g p[atet] q[uod] 7 si ois pena
sit a deo inquantum tenet rationem pene. no omne tamen q[uod]
dr pena a deo e. immo quedam e a deo. quedam no.
illa e a deo que d[icit] p[ri]uationem aliquam ita q[uod] no notat
deordinationem. 7 h[ec] e simpliciter pena. illa uero no concedi[tur]
esse a deo q[ue] notat simpliciter defectum. uel que notat p[ri]uatione[m]
aliquam cum deordinatione. unde non concedit a deo esse. exce
catio. nec obduratio. n[on] ymaginis deformatio. nec
gratie substractio siue expoliatio nec error nec
ignorantia. nec concupiscentia. n[on] huiusmodi consimilia. omnia .n. h[ec] ul
dicunt defectum. uel deordinationem aliquam. Concedendum sunt
g r[ati]ones ostendentes q[uod] no ois pena e a deo // Ad
id q[uod] ob[icitur]. q[uod] ois uindicta a deo. 7 simili ad sequens q[uo]d dr
q[uod] ois pena iusta e. dicendum q[uod] ille due r[ati]ones n[on] conclu
dunt nisi q[uod] pena sit a deo sub r[ati]one pene. sicut e[st]
aliquid dicit q[uod] respicit ordinem qui attendit s[ecundu]m
ulcionem diuine iusticie. de eo aut q[uod] sub e no oz illud
in illis q[uod] sit a deo. nam eciam c[ri]minibus uindicatur
s[ecundu]m q[uod] sca dicunt. 7 supra ostensum fuit // Ad id q[uod] ob[icitur]
q[uod] passio ignis 7 substractio gratie e a deo. dicendum q[uod]
proprie loquendo. neutrum a deo esse concedit n[isi] permissiue.
s[ecundu]m q[uod] deus dr obdurare q[uia] ipso gratiam no apponente
tenso obdurat. sicut 7 dr deus dare inc[re]dulitatem
cordis. unde glo[sa] dic[it] id e tradere e permittere no in
citare. sz dimittere precedentibus quorum culpam
causantur 7 merito deseruntur a deo. 7 s[ecundu]m h[oc] q[uod] dese
runtur desidiis tradunt. Simili. q[uod] dicat deus gratiam
substrahere. h[oc] no e q[uod] auferat data. sz q[uia] homine
se auertente deus eam no continuat // Ad illud
q[uod] ob[icitur] de pena mortis eterne dampnatis. dicendum q[uod] utraq[ue]
a deo e. utraq[ue] .n. p[ri]uationem aliquam. uel dispositionem aliquam
notat sine deordinatione aliqua. 7 si obiciat q[uod] pena
infernalis e acerbissima. dicendum q[uod] acerbitas no impedit
quin pena sit a deo. sz p[otius] deordinatio. 7 defectus. et
si obiciat q[uod] mors dicat defectum. dico q[uod] mors
no tamen dicat defectum immo dicat passionem 7 p[ro]gressum
ab esse in no esse. qui quidem e p[ro]p[ter] alic. temporis sepa
rationem. id e q[uod] dolor 7 afflictio. 7 licet defectus consequat[ur]
ad illam passionem. mors tamen no notat purum defectum
sz p[ro]p[ter] passionem. 7 tamen sicut illud. uero concedit mors
esse a deo. eciam no concedit de aliis penis quarum
nomina imponunt ab ipo defectu // Ad id q[uod] ob[icitur]. q[uod]
sub tracto gratie e a deo. dicendum q[uod] s[ecundu]m e proprie loquendo n[on]
dicitur permissiue. ut dictum e. Ad u[ltimum] ob[iectum] q[uod] ibi est
agitato 7 di expulsio. dicendum q[uod] deum expelli no e aliud
q[uam] gratiam di repelli. gratiam aut[em] di repelli no e aliud
q[uam] gratiam corrumpi. ex eo q[uod] ipa cum sit actus no
ht saluari in subiecto r[ati]onali. Gra aut[em] corrumpit
7 ad nichil no p[er] actionem contrarij agentis. sz p[er]

Notes in the margins and below the text:

dicas

q[uo]d a[utem] dr[icitur] loq[ui]t[ur] de pena i[n] q[uantu]m pena. no[n] s[ecundu]m id q[uo]d est

tr[ad]e

g[rati]am

Ho[c] du[m] pena. [et] pena dampni [et] pena sensus. pena q[ue] consistit i[n] carencie p[ar]te. pena n[on] a deo simpl[ic]iter. sz q[uod] pena non [ha]bet causam efficientem sz deficientem. Secunda u[ero] est a deo simpl[ic]iter q[uia] n[on] agit uirtute corporis.

defectum in se ipsa. deficit autem in se ipsa propter hoc quod sibi
deficiat sibi. anima enim non est nata esse sibi ministra
per conversionem suam ad deum. et non cum gratie adeo auctor
in gratia gratum faciens. mediante non potest salvari. et
ideo in se ipsa deficiat. Quod ergo obicitur quod nichil potest
adnichilare et deum dehinc in tactu suo eicere. dicendum quod il-
la non perdit. at si talis adnichilatio vel ablatio fi-
eret per virtutem alicuius agentis. hoc autem non fit. immo
fit propter ineptitudinem suscipientis. sicut visum
est. // Ad id quod obicitur quod omne ordinatum et quod reddit
honorem deo est a deo. dicendum quod verum est in quantum tale. Sed
cum assumitur quod omnis pena est huiusmodi. dicendum est quod est pena
et tunc consequentia vera est. videlicet quod omnis pena in quantum
pena a deo est. Sed si ex hoc arguitur ulterius. quod
omne illud quod dicitur pena est a deo. ut potest culpa vel
vitium vel defectus fiet sophisma per accidens. quia quando
quidem attribuitur deo possit. pro sonat in contumeliam.
quam in gloriam. et propterea si alicubi inveniatur
quod concupiscentia vel ignorantia vel certa talia a deo sunt. exponenda sunt verba. vel quod dicta sunt esse a deo quia sunt
permissive. vel quia dicuntur esse a deo in quantum sunt pene. vel
dicuntur esse a deo secundum quod continet aliquid entis non per illud
a quo per consequens inponuntur.

Hic post ista sunt dubitationes questiones et lites. et pro
quo dicitur quod dicat in primo est. quod peccatum est causa peccati
Sed contra. aut peccatum est causa peccati voluntaria. aut peccati
non voluntaria. quia si voluntarie operatur. in quantum congruit.
et appetit tale aut ratione causa voluntaria non culpa. ergo non
est voluntaria causa // Item non est causa necessaria. quia quod precedit in
uno peccato non est necesse quod fieret in altero. ergo non videtur
quod aliquo modo sit causa // Item si peccatum est causa peccati
aut ratione alicuius boni substracti. aut ratione
defectus. non ratione boni substracti. quia tunc ma-
gis deberet dici bonum esse causa mali quam peccatum causa
peccati. non ratione defectus. quia quod nichil est nullius est
causa. In tenebris enim cecitatis in solis etiam inveniuntur
propter quod est quod quod peccatum sit causa peccati // pro quo dicendum quod
cum in peccato duo sint. videlicet conversio et aversio ratione
utriusque peccatum habet ad aliud peccatum dispositionem. et preterea
aliud dicitur conversione quod aversionis quia in hoc quod
a deo avertit et elongat a bono. et propter hoc homo efficia-
tur impotens ad resistendum malo. ratione conversio-
nis. sicut actus unius virtutis disponit ad actum
alterius. ut potest actus iustitie ad gratitudinem.
Sic una culpa habet dispositionem ad aliam. ut pote
de gula ad luxuriam. Est ergo peccatum causa peccati. id est
dispositio tribuens sive inclinans ad aliud peccatum tam
ratione aversionis quam ratione conversionis. Sed ratione
aversionis in qua conveniunt omnia peccata. quia
est causa cuius. ratione conversionis in qua distinguuntur
non quia est causa cuius. Sed peccatum unius generis dispo-
nit ad peccatum generis proximi. ut pote spirituale ad
spirituale. ut superbia ad invidiam. et carnale ad
carnale sicut gula ad luxuriam. // Ad illud ergo quod
obicitur quod non est causa voluntaria nec necessaria. dicendum quod peccatum
non est sufficiens causa peccati. Sed dicitur in hoc quod trahit
voluntatem ut committat aliam culpam. et ita volun-
tarie adducitur voluntatem // Ad id quod queritur utrum
sit causa ratione privationis vel defectus. dico quod ratione
utriusque sicut visum est. conversio enim inordinata di-
sponit ad aliam conversionem inordinatam. Ex conversio-
ne enim inordinata augetur in nobis concupiscentia et pro-
nitas ad malum. et dum augetur pronitas et
concupiscentia quoddam pondus ponit in anima.
quod et est pondus in corporibus hoc est amor in spiritibus.
et non bene dicat Gregorius quod peccatum quod per penitentiam non
diluitur mox pondere suo ad aliud trahit
et ita nec defectus per se facit nec bonum
per se. Sed unum cum alio. illud tamen argumentum non
valet. quia defectus non potest esse causa alicuius. ergo non
potest esse causa peccati. causa enim peccati non est causa
sed potius deficiens. unde est ibi sophisma secundum quid et simpliciter.
// Item queritur de hoc quod dicat. Illico ut peccat homo
fit in homine corruptio quam cum fit deus auctor. Sed
contra hoc est. quia illa boni corruptio sive active
dicitur. sive passive est ymaginis dei deformatio.
deformatio autem ymaginis deo displicet.
et nichil quod deo displicet est a deo. id est enim est fieri
deo auctore et deo volente. ergo talis corruptio
non est a deo // Item eadem sunt principia actionis et pas-
sionis. ergo si corruptio actio non est a deo. videtur
similiter quod nec corruptio passio. pro quo dicendum quod illud
verbum non est dictum per oppinionem magistri. Sed per
oppinionem aliorum. sicut patet ex ipsa serie littere. Sed
quia tamen illud videtur dixisse magister in hoc libro. et tamen
dicendum aliter respondendum est quod illa corruptione et est
considerare deformitatem et deordinationem. est ratio ubi consideratur
passionem et ordinem ad precedentem actionem.
et quantum ad hec duo ultima corruptio illa tenet
ratione pene. et quod ad hoc dicitur esse a deo videlicet in quantum
ad penam simpliciter aut loquendo. ut dicat corrup-
tio mentis et cordis esse a deo sive deformatio yma-
ginis non admittitur sicut rationes ostendunt.
propter hoc quod talis corruptio. et deformitas dicitur et inordi-
nationem. quod est culpa. Sic ostensum est supra. et talis
corruptio pena est non inflicta. Sed nec contracta.
Sed acta et non quod non tenet ... culpa per-
sicut ostensum est in precedenti dicendum. et quod ad hoc

Probatur quod peccatum sit causa peccati.

Quia unum peccatum est causa alterius peccati ... removendo prohibens quia tollit gratiam retardantem appetitum.

non intelligitur quod in littera dicitur et propter hoc patent ea que
in littera obiciuntur // Item queritur de hoc quod dicit. Si quis
dicat ea que peccata sunt essencialiter penas esse, in nullo
preiudicium fit veritati. Et postea subiungit. Que
hic ponuntur iuste sunt et actus sunt, cum tamen peccata actus
sunt. Videtur in hoc esse implicatio contradictionis. primo enim
dicit quod unum et idem essencialiter loquendo est pena et pec-
catum et post dicit quod id ipsum et est actus et non est actus.
Respondeo dicendum est ad hoc quod illud et consimilia intelligenda sunt
cum reduplicatione. ut quando dicitur quod aliquid peccatum est pena
peccati et quod pena illa est actus. hoc intelligitur quod pena
est propter ipsum ordinationis. et hoc innuit magister in littera.
cum dicat quod non magis peccata sunt pene sunt. sed in
quod peccata sunt actus sunt. quasi dicat. cum inde causarit
ut deordinationis et ordinationis per assertionem addi
versa ordinatio est actus. deordinatio vero minime.
// Item queritur de hoc quod dicit. Que sunt quedam necessitate fa-
cienda. Contra hoc videtur quod augustinus dicit in libro de du-
abus animabus. dicit enim quod id solum est peccatum a quo liberum
est abstinere. Et dicendum est ad hoc quod sicut magister declarat
inferius. quedam necessitas est ad peccata venialia per-
taliter in vita. Illa autem non est in tribus quod idem sunt
intelligitur de peccato actuali mortali. qualiter autem necessi-
tas sit ad venialia. hoc habebit questionem in suo lo-
co. ubi magister inquirit de hoc. distinctione xli. // Item que-
ritur quod dicit. adducit quoque quosdam actus
non tamen genere. Sed et genere esse bonos ut reficere
esurientem. quia secundum hoc proprio dicitur esse bonum in genere. Sed
quia dicit bonum absque circumstantia aliqua super addita.
tunc refectio indigentis non sit bonum in genere.
quia est ibi circumstantia debita in eo qui reficitur.
Si respondeatur quod bonum est in genere dicitur quod esse est et
vile. et tunc similiter videtur quod debeat dici bonum in spe-
cie generale dicatur et speciei. est ergo quod proprio dica-
tur aliquid esse bonum in genere quod est de sufficientia
ipsius divisionis per terminum. videtur esse insufficiens.
quia non tantum est bonum in genere et bonum ex cir-
cumstantia. etc. sed et bonum gratie et bonum glorie.
Respondeo dicendum quod magister dividit hoc bonum non quoque
modo. Sed bonum prout est in actu. bonum autem hic
habet considerari in se et sic est bonum naturale. hoc
ipsum considerari per comparationem ad naturam debitam. et
sic dicitur bonum in genere. habet iterum considerari per aliam ca-
usam videlicet in comparatione ad efficientem et for-
mam et finem. et sic est bonum perfectum et sic patet suf-
ficientia. quia omnis actus. aut comparatur ad suum prin-
cipium efficientem prout respicit debitum obiectum. aut
comparatur ad suum principium efficientem prout respicit debi-
tum obiectum et finem et genitum. bonum autem pro quod respi-
cit naturam debitam. dicitur esse bonum in genere. propter quod sic
genus dicitur esse in potentia. ad esse completum. quod completur
per adiunctam differentiam. sic in actu consequente super naturam
debitam. quodam modo inchoatur bonum moris. illud
autem bonum moris specificatur et completur per adiunc-
tam circumstantiam. unde potest fieri et bene et male. Similiter
intelligendum est de malo in genere quod unus autem bonum et ma-
lum possit in differentia fieri. et bene et male. non tamen
bonum est quod est contra de se. dicit inchoationem boni et malum
boni sicut mali. et ideo nomen boni tenet. quia in ipso
saluatur vero genus. unde bonum naturale et bonum moris et
quantum in ipso similiter que est potentia passiva. bonum autem in
genere aliquo modo est bonum moris. sed hoc quod transit
super materiam debitam. et ideo assimilatur potius generis quod est ali-
quo modo activa. Sed non est forma. ut dicit philosophus. Sed
per comparationem ad differentias indifferentiam sit sicut
materia. et propter hoc patet responsio ad obiecta. nam bonum ex circumstan-
tia continuum potest sub bono perfecto vel sub bono in genere.
Si enim est indutum omnibus bonis circumstanciis continuum sub
bono perfecto. Si autem deficit in aliqua circumstancia
reducitur ad bonum in genere. sub bono autem
perfecto comprehenditur actus gratuitus et gloriosus. pos-
sent autem per singula queri de hac materia. sed alii magis
locum habent quam hic.

D. xxxvij.

Sunt autem et plurimi alii longe aliter de
peccato etc. Questio octava. magister quo peccatum sit pec-
catum et pena. ad declarandum qualiter peccatum est produ. In hac par-
te intendit magister inquirere utrum actus in quantum peccatum
contrarius sit actus. propter hoc quod super dictum fuit quod peccatum est
contrarius actus. et quoniam super prosecutus fuit opinionem eius qui
dixit actum substractum malicie esse actum. hic so-
prosequitur aliam opinionem quorundam ponebant non
maliciam non actum mala esse actus. dividit autem
pars ista in duas partes. In quarum prima ponit predictam opi-
nionem. In secunda vero opponit contra opinionem predictis ad
universum ibi. Inter autem vero superiorum sine. etc. Prima pars
tres partes. In prima explicat magister illam opinio-
nem. In secunda vero subiungit eius defensionem. ibi. illa
quoque augustini verba quibus dicitur. etc. Inter vero excipientis eli-
cit quandam conclusionem. ibi. Ex quo colligitur res aliquas
etc. Similiter secunda pars principalis habet tres partes. in prima parte op-
ponit contra adversam opinionem. In secunda vero ibi decla-
rationis ponit quandam commonitionem. ad auditores eius
dicens. ibi. Intendat diligenter huius verbis. etc. In tertia
vero removetur quandam dubium. ibi. Cum et omnis inter
consenciat catholica. etc.
Diminuta sufficientia autem huius partis in qua magister inquirit
utrum actus culpabilis sit actus. In quo adiuit hic quod
est duo principaliter. // Et primo queritur utrum omnis actus

p[ro]p[ter] q[uo]d actio sit a deo. // Sec[un]do q[uo]d utru[m] actio defecti
va. p[ro]ut defectiva a deo sit. // Circa p[ri]mu[m] q[ue]rit[ur]
ta // P[ri]mo q[uo]d utru[m] a deo sit o[mn]is actio p[ro]ut actio.
Sec[un]do q[uo]d utru[m] a deo sit o[mn]is conservatio // T[er]cio q[uo]d utru[m]
a deo sit o[mn]is corr[u]p[ti]o.

Ad p[ri]mu[m] sic p[ro]cedit[ur]. Videt[ur] q[uo]d o[mn]is actio p[ro]ut
actio sit a deo. Q[uia] sic d[icitu]r Jo. xv. Sine
me nich[il] potestis facere. Sed o[mn]is actio aliq[uo] modo
est ens. sive sit actio p[ri]ma sive alia. Ergo et c[etera]. // Si
tu dicas q[uo]d illud intelligitur de actione bona. Contra Ysa.
x. Nu[m]quid elevabit se securis contra eu[m] qui secat in
ea. Glo[sa]. Sic in terra nich[il] sunt p[er] se agentia
in suis sermacibus nich[il] p[er] se operatis est. Si ergo ac
tio Senacherib mala erat et crudelis et Senna
cherib in illa actione erat instrumentu[m] dei. Ergo q[uo]d o[mn]is
mala actio sit ab ipso tanq[uam] a p[ri]mo p[ri]nci
pio. // Item que sunt eiusdem generis habent eadem
p[ri]ncipia. Sed dare elemosinam p[ro]pter deum et da
re elemosinam p[ro]pter vanam gloriam eiusdem generis
actiones sunt in genere n[atur]e. Si ergo actio ista qua
quis dat elemosinam p[ro]pter deum est a deo. videtur
q[uo]d et actio illa qua quis dat elemosinam
causa vane glorie sit a deo. // Item operatio
miraculoru[m] est a solo deo. Sed aliq[ui]s in facien
do miracula peccat. q[uia] facit p[ro]pter vanam gloriam.
Ergo videtur q[uo]d aliqua actio substracta deformitati
culpe sit a deo. Et p[ro]pter hanc et o[mn]es aut alia.
Item o[mn]is sciencia adq[ui]sita a deo est. Sed aliq[ui]s adiscit p[ro]pter
avariciam. Ergo cu[m] addiscere non possit nisi deo co
adiuvante et cooperante. et illud addiscere
sit p[e]cc[atu]m et actio substracta peccato comparata ad
deum sicut ad p[ri]ncipium // Item aliq[ui]s adulterando ge
nerat p[ro]lem. q[ueritur] ergo utru[m] illa actio sive coit[us]
ille sit a deo. vel non. Si est a deo habeo p[ro]positu[m].
Si non est a deo. Ergo p[ro]les genita non est a deo. Si
ergo hoc est impossibile ponere q[uo]d aliq[ui]s non sit q[uo]d non sit
a deo. Ergo et illud ex quo sequitur. videlicet q[uo]d ac
tio substracta peccato non sit a deo. // Item actio
que substernit[ur] peccato non o[mn]ino nich[il] est. sicut mani
feste apparet. Si ergo aliquo modo est ens. q[ueritur] a
quo sit. sive est ap[u]d creaturam necesse est q[uo]d sit ab
ea p[ro]pter id q[uo]d habet de entitate. illud ergo p[ro]pter q[uo]d actio
est ab illa p[ri]mo. aut est a deo. aut non. Si est
a deo. cu[m] o[mn]e id q[uo]d est ea causa sit ea causa p[ro]pter se
intelligendo. videlicet si medium causatum est ea p[ro]pter se
mi[n]us id q[uo]d habet a p[ri]mo. tunc sequitur necessario q[uo]d talis actio
sit a deo. Si vero non est a deo. tunc q[ueritur] aut est
a se aut ab alio. Si ab alio. tunc q[ueritur] sicut
de illo alio. aut est a se aut ab alio. Ergo vel erit

abire in infinitum. vel erit ponere q[uo]d creatura ali[qu]a
habeat a seipsa vel q[uo]d habeat ab alio q[uo]d a deo q[uo]d sit
p[ri]mum p[ri]ncipium. in q[u]o sit status. Sed hoc o[mn]ia sunt
impossibilia. et sequitur ex hoc q[uo]d ponitur aliqua
actio non esse a deo. Ergo et c[etera]. // Sed contra deus non
facit contra suam p[ro]hibitionem. q[uia] tunc sibi ipsi con
trarius esset. Sed deus p[ro]hibet actionem aliquam
p[ro]pter q[uo]d actio est. sicut p[ro]hibuit Ade non come
dere de pomo. Ergo videtur q[uo]d illa comestio Ade non
fuit a deo. q[uo]d aut[em] illa actio p[ro]hibita fuit
p[ro]pter q[uo]d actio apparet. q[uia] comedere de pomo ali[quo] [se erat]
~~defuat~~ bonum et illa erat in eo deformitas
n[on] postq[uam] fuit p[ro]hibitum // Item o[mn]is actio que est
a bona volu[n]tate est operans p[er] caritatem est bona
bonitate p[er]fecta in genere moris. Sed o[mn]is actio que
egreditur a deo egreditur a vo[lun]tate optima sive q[ue] est summa
caritas. Ergo o[mn]is actio que est de p[ri]ncipio est bona bo
nitate moris. Sed actio substracta peccato non est
bona bonitate moris non est a deo // Item o[mn]ia que
deus facit. facit bono fine vel universa. n[on]
operat[ur] p[ro]pter se. Omne aut[em] q[uo]d fit bono fine simpli[citer]
bonu[m] est. actio aut[em] substracta peccato non est simpli[citer]
bona. Ergo non potest esse a deo tanq[uam] a causa // Item
cu[m] o[mn]is operans continuat regule in operando dum
operatur et bonum. sed regula autem est ipsa rectitudo
vo[lun]tatis divine. Ergo in o[mn]i operatione in qua deus coop
atur liberi arbitrii. quo fit continuatio operantis ad
regulam est rectitudo. Si ergo in aliq[ua] operatione p[er]
totum est obliquitas. videtur q[uo]d cooperatio ei[us] non sit
a deo // Item si operatio que est subiecta peccato est dei
et alii arbitrii. aut tota est a deo et tota alii arbitrii.
aut p[ar]s a deo et p[ar]s alii arbitrii. si tota a deo et to
ta alii arbitrii. ergo videtur q[uo]d tota sit sil[iter] bona et ma
la. q[uo]d est o[mn]ino impossibile. Sed p[ar]s a deo et p[ar]s alii arbitrii.
Sed q[uo]d ratione ponitur una p[ar]s esse alii arbitrii eadem
ratione potest poni et alia. et sic videtur q[uo]d tota opera
tio tota sit alii arbitrii. in actione que est substitutu
peccato. aut ergo liberum arbitrium movet p[ri]ncipaliter q[uo]d deus
aut ergo excitat q[uo]d liberum arbitrium in illa operatione m[ovet]
p[ri]ncipaliter. in ea p[ri]ncipaliter potest movere sic deus.
cu[m] deus tamen in movendo q[uam] in creando cuius
dicitur esse nil causa sui motor p[ri]ncipalissim[us]
intellatur. Si ergo deus movet p[ri]ncipaliter. si
ergo motor p[ri]ncipalis excitat et movet motorem
non p[ri]ncipalem. videtur q[uo]d imputatur culpabiliter liberi
arbitrii excitetur a deo. Ergo cu[m] ad huiusmodi luxuriam
et latro furatur ad tales actiones a deo excitatur.
q[uo]d o[mn]ino est absurdum // Propter hoc q[uo]d sic magistri d[ixerunt]
tunc circa istam questionem fuerunt diverse positiones ad

Circa hanc q[uestionem] dic[unt] fuerunt opiniones [illegible] una q[uod] actus peccatorum nullo modo est a deo [illegible] hanc opinionem [illegible] tenet [illegible] corrupti.
dupliciter [illegible] sic [illegible] Hoc [illegible] p[ri]mi p[ri]ncipii ut agere posset [illegible] auxilio [illegible]
actor non est [illegible] p[ri]mi p[ri]ncipii [illegible] actio [illegible] peccati [illegible]
[illegible] actus [illegible] a deo non est [illegible]
[illegible] a deo non est [illegible] ab hoc vel ad [illegible] xxxv [illegible]
ita [illegible] in nobis [illegible] in quibus [illegible] deficiente [illegible] bonitate [illegible] actio [illegible] procedit
[illegible] aut est ex defectu [illegible] deficiente [illegible] ut patet
[illegible] q[uod] [illegible] voluntate [illegible] mediante [illegible] conformitate obligat [illegible] relinquit [illegible]
totum [illegible] actione [illegible] vel obligat [illegible] non est
[illegible] actione [illegible] tunc obli[gat] [illegible] ordo [illegible] ad voluntatem [illegible] esse [illegible] ad eam [illegible]
nullo defectu [illegible] voluntatem [illegible] ad deformitatem [illegible] in actu [illegible] peccato [illegible] actus [illegible]
totum [illegible] a deo [illegible] procedit [illegible] in actu [illegible] deformitate [illegible] a deo [illegible] procedat [illegible]
[illegible] hoc a deo sit [illegible] vel [illegible] vel ad [illegible] non [illegible] habet a deo [illegible]
vel in quantum est ens.

eo magnorum virorum et adeo venerabiles ut non magis
ausus fuerit diffinire quae earum magis contineat
veritatem, attamen quia per multam discussionem dubia con-
ducuntur ad manifestationem. Nunc communiter tenetur quod
illa opinio verior sit quae dicat quod omnis actio sit sub-
stantia producta non sic id quod est actio est a deo. non in-
merito. quia verius oportet ponere si ponitur eminentia
dignitatis potentiae et indigentia potentiae creature. quia enim deus est
cum primordialissima causa et deus est in influentia maxime
omnes secundas et adeo magne influentie est ut nec
modicum seu quantumcumque parvum dum tamen aliquo modo sit
ens procedat ab aliqua causa creata nisi cooperante divina
omnipotentia. Omnis etiam potentia creata quae est de se defectiva est,
non est pure activa. Ergo quantumcumque faciat modicam opera-
tionem necessario habet adiuvari ab ea potentia quae est actus
purus, propter omnimodam impermixtionem cum materia quae sola
sibi sufficit nullo modo indigens iuvari ab alia.
Et ideo hoc potius quam dicere omnem actionem esse a deo quia ac-
tio est absque omni ambiguitate tenenda est. unde
Anselmus in libro de concordia praedestinationis et prae-
scientiae. Omnis qualitas et omnis actio et quicquid habet aliquam
essentiam a deo est a quo est omnis iustitia et nulla in-
iustitia. facit ergo deus omnia quae iusta sive iniusta voluntas
facit. id est bona opera et mala. Et in bonis quod facit
quod sunt et quod bona sunt. In malis vero facit quod
sunt sed non quod mala sunt. Et item idem. Omnes actiones
et omnes motus facit deus. quia ipse facit res
a quibus et ex quibus et per quas et in quibus fiunt et nulla
res habet ullam potentiam volendi aut faciendi nisi illo
dante. ipsumque velle quod aliquando iustum est aliquando iniustum
a deo est. non est ex potentia quod non a deo est. Concedende ergo
sunt rationes ad primam partem inducte // Ad illud
vero quod obicitur quod deus non facit contra suam prohibitionem
dicendum quod verum est. Sed deus cum prohibet aliquam actionem
non prohibet sibi sed aliis. et non prohibet suam co-
operationem quam non subtrahit creature. sed ipsi creature
prohibet operationem. et ideo dum cooperatur ei non facit
contra suam prohibitionem. Et si tu obicias numquid non
actio prohibita a deo est a deo. dicendum quod in actione
prohibita est duo considerare. et quod est actio et quod est
prohibita. a deo fit secundum quod est actio non secundum autem quod
est prohibita. et ideo non sequitur quod contra se ipsum faciat.
Ad id quod obicitur quod omnis actio quae est a deo bona est bona.
dicendum quod veritatem habet in voluntate increata. Sed non oportet quod ha-
beat veritatem in voluntate creata loquendo de bonitate
moris. Et ratio huius est ista. quia cum aliqua actio est
bona voluntate creata cum voluntas increata quae ei cooperatur ab-
sque dubio bona sit. semper actio illa bona est quia est
tota eius cum est bona. Sed cum voluntas increata est bona

quae cooperatur voluntati create. voluntas creata potest esse deor-
dinata. et inde illi potest venire defectus ex operatione
illa. Unde sicut videmus quod in materia corruptione quae est
a deo et a virtute creata ex defectu virtutis create tota-
liter deficit operatio illa. sic etiam deordinata illa voluntas
creata contingit depravari illam actionem // Aliter potest
dici quod operatio dicitur dupliciter. uno modo dicitur operatio opus operans.
alio modo opus operatum. et cum dicitur si voluntas est
bona opus est bonum. hoc intelligendum est de opere
operante. quod scilicet est actus ipsius voluntatis ut velle. et sic
non habet instantiam inductam quia velle dicitur de est et actio
dicitur de est alio modo. Si autem dicatur operatio ipsum opus
operatum. sic non sequitur quod tale opus sit bonum bonita-
te completa sive meritoria sed sufficit quod sit bonum
bonitate nature. sic patet opera quae procedunt a voluntate de bo-
na sunt bonitate nature. et hanc bonitatem habet actio quae
substrata est malicie // Ad id vero quod obicitur quod deus
facit omnia propter se. dicendum quod verum est. et concedendum est etiam quod ac-
tionem malicie substratam propter se facit. propter se quae
cooperatur creature. Cum autem dicitur quod operatio quae fit propter deum
est bona bonitate moris. hoc intelligitur de operatione
rationalis creature. nam de deo intelligi non potest. pro eo quod
deus non tantum cooperatur creature rationali sed etiam irratio-
nali. illa tamen operatio non dicitur esse bona bonitate moris.
// Ad id quod obicitur quod quando agens creatum continuatur re-
gule dirigenti non errat. dicendum quod verum est si simpliciter con-
tinuetur ei. Ceterum autem continuatur ei semper quantum con-
tinuatur et quantum ad operationem et quantum ad circumstancias. cum vero
nec erit in operatione circumstanciis debitis privata
tamen quod erit operationi ei continuatur. sed in hoc
quod privat eam debitis circumstanciis deficit et ab ea
discontinuatur. et in discontinuatur non agendo sed deficiendo.
et deficiendo est principium mali. et in hoc quod deficit a deo re-
cedit. quia defectus ille a deo non est. quamvis enim deus coopera-
tur operanti. non tamen deficit cum deficiente // Ad
id quod (?) aut tota operatio est a deo etc. dicendum quod tota
est a deo. et tota ab alio. non enim est intelligendum quod deus
cooperetur ... sicut cum duo fiunt lapidem unus
cooperatur alteri. sed quia deus est intime agens in omni
actione. et intime est ipsi potentiae operanti. ita quod potentia ipsa
immediate erit quod non sit ab ipso ... et si obiciat quod eadem
actio erit tota bona et tota mala. dicendum quod deus
illi actioni non dat nisi bonitatem nature ... non privat
eam bonitate nature sed bonitate moris. et ista duo non
habent oppositionem. videlicet quod habeat bonitatem nature et privata
sit bonitate moris // Ad id quod deus est principale mo-
vens in tali actione. dicendum quod verum est ... tamen non
sequitur ex hoc quod excitet voluntatem ad faciendam illam
operationem — Excitatio enim dicit aliquid efficiendum gratie

preter ipsam voluntatem. Si autem requiritur in bonis meritoriis, in aliis vero operibus indifferentibus vel etiam malis non est nisi sola cooperatio divine virtutis, que existens in creatura potest exercere et representare; sic conservat eam in essendo, sic adiuvat in operando. Propter quod excluditur ibi esse cooperatio non perfectio vel subsecutio.

5 Ad secundum queritur utrum omnis rei conservatio sit a deo. Et quod sic videtur. Primo per Gregorium: cuncta in nihilum cederent nisi manus conditoris ea contineret. Ergo ea continet omnia que conservantur a deo conservante. Item esse est actus entis, et vivere viventis. Sed nullus actus est qui non sit a deo immediate. Ergo nullum esse et nullum vivere. Si igitur creatura continue est et continuatio nunc non est aliud quam duratio, solum esse eius non potest esse nisi a deo. Omnis rei conservatio est a deo. Item nichil mutabile subsistit nec salvatur nisi per immutabile et fixum; sed esse creaturarum mutabile est et variabile saltem aptitudine in futurum, sicut enim dicit Ieronimus: solus enim deus est qui non novit preteritum vel futurum. Ergo non potest subsistere nisi deo conservante. Item quanto effectus magis participat a causa tanto magis pendet ab ipsa, et quanto magis participat ab ipsa tanto minus potest durare vel subsistere sine ipsa. Sed omne creatum totum quod est et quod habet a deo habet. Ergo ipso est ad nichil ad momentum conservari in esse nisi a deo conservante. Item sicut se habet eternitas ad parem eternitatem, et sapientia ad parem sapientiam, ita se habet duratio ad primam durationem. Sed omnis eternitas ab eternitate et omnis sapientia a prima sapientia est. Ergo omnis duratio a prima duratione producatur sicut a primo. Ergo nichil conservatur nisi per deum.

·9· Sed contra Augustinus in libro [illegible] tractatus, quod dicitur esse viii sermo eius potestate plenus est, dicit quod suum dicere est suum facere, sed statim quando deus fecit creaturas simul cum hec disposuit quantum creatura durare debuit. Ergo videtur quod statim dedit ei virtutem continuandi se in esse. Ergo non videtur quod semper deus immediate eam conservet. Quod si tu dicas quod virtus creature data indiget adhuc virtute divina simul cooperante. Contra. Si suum dicere est suum facere, et dicere non potest esse successivum, ergo nec facere. Sed conservatio creature est cum successione. Ergo non videtur quod illa conservatio sit a deo sicut a conservante. Item ad nobilitatem agentis creati pertinet quod potest facere opus per se stabile non indigens ipso artifice continue sustentante. Sed deus est quanto nobilior et multo potentior. Ergo videtur quod operibus suis dedit tale esse quod non indigeat ipso conservante continue. Ergo conservatio rerum non videtur immediate esse a deo. Item [illegible] est per essentiam [illegible] et conserva-

F p hm

ri. Sed forma sufficiens data est unicuique rei. Ergo videtur quod ad conservationem unicuiusque rei sufficiat virtus proprie forme. Quod si tu dicas quod forma non potest conservare substantiam, planum est hoc esse falsum in anima que habet vim vegetativam et vegetativa corporis. Item si omnis res conservatur a deo immediate, cum divina virtus non possit a se deficere nec a se separari, videtur quod nulla operatio creature nec per defectum sui ipsius nec per actionem contrarii possit aliquando annichilari. Numquam enim deficiat duratio sine defectu virtutis conservantis. Et planum est illud quod multarum actio contrarii. Ergo videtur quod talium conservatio non sit a deo tamquam a principio immediato. Item quod creatura que ipsi relinquitur vel conservatur in esse aut corrumpitur. Si conservatur in esse, habeo propositum, videlicet quod non omnis conservatio est a deo. Si corrumpitur, aut hoc est aliena actione aut propria inclinatione. Aliena actione non, quia nulla creatura potest aliquid in nichilum redigere; propria inclinatione non, quia non semper desiderat quod melius est, et forma appetit uniri materie et materia forme. Ergo si motus sequitur inclinationem et appetitum, semper durabit et numquam deficiet. Ergo redit idem quod prius, videlicet quod non omnis conservatio est a deo. Respondeo dicendum quod non solum omnium activitatem verum etiam omnium conservationem necesse est a deo esse, et huius necessitas et indigentia ex parte creature. Creatura enim omnis ex nichilo est et aliunde habet esse quam ex nichilo; [illegible] quodam modo vana est et vanitati subiecta est. Quia vero aliunde habet esse, non est nisi quodam modo actualis, [illegible] Hylarius in [illegible] de trinitate: esse non est accidens deo sed subsistens veritas et manens causa et naturalis generis proprietas. Sic ergo per naturam non potest fulciri nisi per verum et stabile, et actus non potest fulciri nisi per subiectum; sic esse creature non potest conservari absque munificentia creatricis essentie. Unde sicut creatura habet essentiam et actionem, ita et habet et durationem. Et propter hoc cuius creatura non possit esse ~~[illegible]~~ actu infinita, non tamen potest esse duratione infinita. Infinitas enim durationis non potest predicari aliquid actuale in infinitate [illegible] non habet quia potest per quod durat creatura, non tamen est ipsius creature, immo etiam creatricis essentie. Verum est etiam quod in creatura est aliquid potentie ad durandum, sed non est omnino in actu, immo est in potentia quodam modo respectu virtutis que est in actu infinita. Et hoc est quod vult dicere philosophus in libro de causis, quod omnes virtutes infinite pendentes sunt per unum infinitum principium quod est virtus virtutum. Concedendum est ergo omnes obiectiones quod omnis rei conservatio est a deo tamquam ab immediato principio, non tamen est ab ipso sicut sit tota causa. Sicut enim in creatura est aliqua virtus operativa creata, sic etiam aliqua virtus conservativa ad esse. Ergo quod obiectum primo quod suum dicere est suum facere. Ad

h non dicitur immediate propter hoc quod ad durationem se facit. quoniam deus dixit ab eterno et fecit in tempore. sed hec durationis est quod non est noua operatio ex parte dei set ipsum ipsum facere supperadditum ad durationem sic contingit in operatione creature. nec valet quod obicitur quod duratio non est successiuum. dico enim quod nec duratio dei in faciendo successiuum est sed id quod est. quod durare et facere dei de se est eternum quod est. vnde prout sic ab eterno potest procedere temporale. sic a diuino durare in quo nulla est successio potest procedere successiuum. duratio [illegible] quidem successiua est non ratione exigentie ex parte dei conseruantis sed ex parte rei conseruate // Ad primum quod obicitur quod artifex creatus potest facere per se opus stabile. dico quod non est simile propter eo quod artifex creatus sic facit rem quod non facit eius principia intrinseca. non enim potest inducere rei substantiam. et propterea res facta conseruatur per propria principia que non dependet a potestate artificis. non sic autem est in opere dei. omne enim opus quod deus facit secundum totum sui facit et ideo totaliter ab ipso dependet. et sine eius adiutorio conseruari non potest // Ad primum quod obicitur quod idem est principium essendi et conseruandi. dico quod verum est in genere cause formalis et similiter verum est in genere cause formalis efficientis. Quamuis autem esse in creatura sit a forma creata tamquam ab informante nichilominus tamen a deo est tamquam ab efficiente. ideo sic ad conseruationem rei necessaria est virtus formalis complectionis sicut necessarium est adiutorium primi et immediati efficientis // Ad primum quod obicitur quod si deus conseruat res non corrumpitur. dico quod primum argumentum deficit dupliciter. primum quia deus conseruat voluntate et ideo tantum conseruat quantum placet sibi et secundum dispositionem sapientie sue. propterea conseruatio rei non est a deo tamquam a tota causa. sed requirit ex parte creature ydoneitas ad conseruationem. et virtus quodammodo conseruatiua. ad cuius defectum velociorem uel tardiorem sequitur diuturnior. uel minor duratio creature et causa est ydoneitas creature ad durandum in perpetuum ut patet si explicatius de eo et eius eternaliter continuat. Ad secundum quod querit utrum si creatura relinquitur corrumpitur. dico quod sic. et si queritur utrum aliquo agente uel non. dico quod nullo agente sed per defectum in se ipsa. talis enim corruptio que est annichilatio dicitur per defectum. et ideo non requirit causam efficientem. sed deficientem. hec autem creata est ex nichilo quod ex nichilo est. et si obiciat quod nullus inclinatio cuilibet rei est ad durandum in esse. et quod motus sequitur inclinationem. dico quod verum est de inclinatione motus naturali ponentis. verum est etiam in principiis rei saluatis in esse super que fundatur illa inclinatio. Si autem creata sic relinquatur principia rei in esse non seruantur inmo in se ipsis deficiunt. et ideo inclinatio ad esse perit. possibile est dicere quod cum potentia quod creatum sibi relinquitur. potentia quod diuina uirtus se subtrahat. et per consequens potentia creature annichilatio. sic enim per operationem uirtutis infinite potest fieri eductio de nichilo in esse. ita et per subtractionem potest fieri annichilatio. et pro tanto dicit hugo. quod soli diuine uirtuti possibile est annichilatio creature. vnde prout in primo libro intellectus est sane. quod nichilum est ei relinquitur.

Secundo queritur utrum omnis compositio sit a deo. et quod sic uidetur. Vbi enim est aliqua compositio est aliqua componentis actio sed omnis actio est a deo. ergo omnis compositio est a deo // Item sicut potentie et uirtutis est distinguere et separare. sic potentie et uirtutis est res unire et componere. sed omne quod est potentie est a bono potentie creatoris. ergo etc. // Item vbicumque est compositio est aliqua unio. et ubicumque est unio ibi est aliqua unitas. sed omnis unitas est a prima unitate. prima autem et summa unitas deus est. ergo omnis compositio est a deo // Item autem de ratione rerum. omnis res habet hec tria scilicet quod unum aliquid sit et a speciem propria discernatur. et rerum ordinem non excedat. sed sic dicit augustinus in xi. de ciuitate dei. a deo est omnis modus et omnis species et omnis ordo sine quibus nichil esse nec cogitari potest. ergo si omne compositum et omnis compositio aliquid modo est. uidetur ergo omnis compositio a deo esse // Sed contra [illegible] primo i. corinthiorum viii. scimus quod ydolum nichil est. glossa interlinearis. ydoli omnis formauit. sed stulticia hominum formam dedit. et post quam sunt in creaturis facta sunt per [illegible] probibilium. sicut peccatum non est factum per verbum. ergo uidetur ergo quod compositio talis forme cum tali materia non sit a deo // Item quedam sunt que in potentia sunt coniugibilia non tamen actu. sed in potentia a deo ut patet quod a deo sit simul et semel album et nigrum. sed intellectus [illegible] fantastice fingit et cum componit talia. illorum autem compositio est a deo non eorum que sunt a deo compossibilia. et componitur ab intellectu fingi. quod non omnis compositio sit a deo // Item quedam sunt que non possunt coniugi in eodem sine monstruositate sicut duo capita in eodem corpore. et talis compositio non potest esse a natura cum errore et preter intentionem. Si ergo de illa compositione erit. non fuit errare. uidetur quod talium compositio nullo modo sit a deo // Item aliqua sunt que in potentia coniunguntur sine degradatione. ut patet si homo commisceatur bruto uel equo. Si ergo talis compositio non est aliud quam compositio nobilium deordinatio. hec ipsa enim deordinantur quod sic componuntur. et deordinatio non sit a deo. uidetur quod aliqua compositio non sit a deo // Responsio dicendum quod cum nomen compositionis nomen tripliciter accipiatur secundum quod triplex sit acceptio nominis aliquid dicatur. dicitur enim compositio componentis actio. dicitur compositio et compositibilium passio. dicitur tertio modo compositio rei composite dispositio. et quoniam tam actio quam passio quam

in dispositione rei compositae, sed quod compositum est a deo, dicendum quod dicit aliquid ponens, a deo est. Concedendum est simpliciter quod omnis compositio sit a deo, sed quod compositio sic et omnis actio et conservatio. Attendendum est tamen quod quaedam quaedam actiones sunt quae magis nominant compositionem cum defectu malo, sicut mendacium et adulterium, sicut quaedam quarum vero compositiones sunt, quas inseparabiliter concomitatur aliqua deformitas et inordinatio. Unde quaedam actio coniuncta est defectui malitiae inseparabiliter, dicitur a deo esse; ita tamen quod defectus malitiae non est a deo, sed a defectu creaturae, ut potest liberum voluntatis. Sic compositio cui iuncta est deformitas et inordinatio, sic est a deo quod illa deformitas sive deordinatio quae vere defectus est, est a defectu alicuius causae componentis creatae vel a defectu ipsorum componibilium. Concedendae sunt ergo rationes ostendentes quod omnis compositio est a deo. Ad illud ergo quod primo obicitur de compositione quae est in ydolo, dicendum quod ydolum secundum quod hoc nominat aliquid artificiatum continens in se ad numinis vel divinitatis; et secundum hoc duplex intelligitur ibi compositio, videlicet formae artis ad materiam et divinitatis ad artificium. Et prima quidem compositio est apte [illegible], vero est solum modo secundum aestimationem ydolatrae; sed ad primam compositionem ydolum quod est quod videtur adstare non est in iudicio in re [illegible] quam aestimetur. Concedendum ergo quod coniunctio talis formae cum hac materia, cum sit realiter [illegible] quod a deo est. Concedendum est non quod illa aestimatio in qua est actus est a deo est, sed compositio divinitatis ad artificium quae aestimatur esse solo nichil est et ideo non est, quia non est talis compositio sed [illegible] ordinatio illius formae artificialis ad [illegible] divinitatis; illa quidem potius est deordinatio, quae aliquid ponit quod a deo non est, sed a defectu cognitionis et fidei. Cum ergo dicitur quod forma ydoli in tali materia non sit a deo, non negatur compositionem huius formae cum hac materia absolute esse a deo. ~~sed hoc negat quod non est a deo.~~ Sed hoc negatur quod non est a deo ad id propter quod homo illam effigiem efficiat. Et sic patet quod quaestio de ydolo non est, scilicet pro eo quod est nomen impositum a fictione [illegible] sub est [illegible]. Patet quod ydolum quod ad id quod nominat sit a deo, et quod ad id non [illegible] quod est ibi positum a deo est. Illud autem quod est privationis vel defectionis non est a deo, sed a defectu [illegible]. Ad id quod obicitur quod intellectus componit aliquid quae sunt in compositione [illegible], dicendum quod talia impossibilia sunt [illegible] inseparabilitate deordinationis. Neque [illegible] esse in intellectu aliquid simul et semel sub duobus oppositis, quin intelligatur confusio et inordi-

natio. Et quoniam in actione dei quod de se agit in tota causa non potest esse defectus ordinis, quia si creatura iam posset in operando deficere, hoc est quod talia a deo non possunt componi, sed cum deus cooperatur in illius potentia deficere, sic potest esse quod illud quod est ibi ponens sit auctore deo. Quod non est privationis sit a defectu intellectus creati. Ideo ratio illa non valet. Quod si non potest de se per illam compositionem facere quod non possit in faciendo alii cooperari. Ad id quod obicitur de hiis quae non possunt componi sine monstruositate, ratio patet per responsionem. Quando enim dico compositionem monstruosam duo dico, scilicet dico compositionem et dico ultimus luxuriam deordinantem, et compositio quidem est a deo; deformitas monstruositatis est a defectu et errore naturae quia vincit ex proportione virtutis agentis super quod agit, sive propter eo quod materia superhabundat, sive propter eo quod deficiat, et utrobique est defectus debitae proportionis. Ad id quod obicitur quod quaedam est compositio quae non potest esse nisi in intellectu per inordinationem, ut potest si perversum ponitur in pectore homo cum animo [illegible]. Dicendum quod etsi unum negatio consequatur ad aliud, et in illis unum inseparabiliter consequatur ex intellectu alterius, inveniatur tamen diversitatem huius, quia unum dicit positionem et aliud dicit privationem, et ideo potest unum deo attribui, cuius alterum non potest tribuatur.

Consequenter quaeritur de actione defectiva utrum sit deo attribuenda. Et circa hoc quaeruntur tria. Primo quaeritur utrum a deo sit actio iniusta per quod iniusta. Secundo quaeritur utrum a deo sit actio fortuita per quod fortuita. Tertio quaeritur utrum a deo sit enunciatio falsa secundum quod falsa.

Circa primum sic proceditur. Quod actio iniusta sit a deo, primo quod hoc sit a deo, et quod sit ut Regum [illegible] 22: Quis seducet nobis Achab regem Israel etc. Et sequitur quod dominus dixit spiritui mendaci: Egredere et fac. Sed quod fit a deo praecipiente fit a deo volente et auctore. Sed ergo ipse ille malignus spiritus est et Achab decepit deo mandante, cum mentiri et deficere deceptionis quod tam mendacium quam deceptio, patet quod hoc sit a deo, et similiter unum est. Ergo actio iniusta per quod iniusta a deo est. Item sicut vult philosophus, si a deo per suam existentiam est causa alicuius, per suam absentiam est causa oppositi. Sed de per suam praesentiam est causa operis iusti et per quod iusta est, ergo ab oppositis per suam absentiam causa erit iniustitiae et actus. Item quod adiuvat aliquem ad actionem furtivam velut ipsum iuvare ad furtum suum non. Nos dicimus autem est fuit

et culpa finis ei attribuit. Si ergo deus adiuvat hominem
ad actum substratum malicie et iniusticie, vr quod
talis deformitas tamquam actori attribuenda sit deo
// Item dat etiam propter vanam gloriam est peccatum. et ipse est
peccatum et iniusticia quo actus ista refert ad fi
nem talem. sed si est datio glorie tamen non est sic relatio ad talem
finem non nichil est. Si ergo talis relatio fuit ipso quia actio
illa est mala. et talis relatio est a deo cum non sit
omnino nichil vr. quod talis actio sit a deo // Item ista quod
peccat in amando creaturam. ut ipse quod gerecit in creatura.
sed quiescere in creatura non omnino est. immo ut ipse
quod quiescere ad est. ergo cum omne quod est a deo sit a deo talis
quies est a deo. et talis erat ratio culpe. ergo etc. // Item
nobilior est potentia voluntatis ut est deliberativa quam ut est na
tura. Sed omne quod est a voluntate ut est natura est a deo. ergo omne quod est
a voluntate deliberativa est a deo. Sed actio in ista per quod hi
est a voluntate deliberativa. ergo etc. // Sed contra Iohannes. sine ipso
factum est nichil. Glossa. peccatum. ergo vr quod peccatum non sit a
deo. // Item ro. i. tradidit eos ut contumele
lis afficiant corpora sua in semet ipsis. in mali.
s. i. non aliunde sed a semet ipsis. non enim habet homo hoc
a deo. sed hoc non potest dici de actionibus per quod actiones
sunt. ergo dicitur de actionibus per quod inique sunt. // Item
quicumque facit iniuriam iniustus est. Sed deus non potest esse iniustus.
ergo non potest facere iniusticiam. ergo iniusticia actionis facere
tio per quod iniusta non est a deo // Item quicumque facit iniusticiam of
fendit deum qui est summa iusticia. Sed deus non potest in
iusticiam facere. ergo non actionem iniustam in quantum hi // Item iusti
cia defectus est. ergo facere iniusticiam est deficere. sed divinum
posse non potest deficere. ergo non iniusticiam facere. ergo actio
secundum quod iniusta est non est a deo // Item quicquid est a deo lau
dat deum. Sed iniusticia nullo modo laudat deum nec
opus iniustum per quod huiusmodi. nullo ergo modo per quod iniusta vel ma
la est deo attribuenda // Ad dicendum quod cum iniusticia
sive malicia est actionem dicat defectum et privationem
et defectum ordinatum de se et defectum curtile debi
to fine facere actionem iniustam. hoc repugnat potentie sapien
cie bonitatis. est enim in privatio ut virtutis et ordinis et veritatis. et
quia non est attribuendum deo non quod deceat suam potentiam sapientiam
et bonitatem et ideo actionem malam deo tribuere non solum
est falsitatis. sed et blasphemie et impietatis // Concedo
ergo quod actio mala et iniusta per quod huiusmodi non est a deo. et ideo
rationes que hoc ostendunt concedende sunt // ad
i^m ergo quod ob de ultimo. ... quod ... et ... non
... ibi ... Sed ... ibi ...
... modi ... accipit ...
... alii ... et alii ...
sunt. quorum est ... ... legis
scripture // ad i^m quod ob de eodem ... per quod ... pse

causa et absencia est causa oppositorum. dicendum quod in hiis virtutibus
de causa que voluntarie se absentat ita quod principaliter est ab
sencia est ab ipsa. hoc autem non est in proposito. deus
enim nemini se absentat immo paratus est omnes ad
iuvare et omnibus dare graciam // ad illud quod obicitur
quod ille qui iuvat furem in actione dicitur culpe cum
fure si sciens hoc facit. dicendum quod hoc non est simile quia
decens et conveniens est quod homo proximum non iuvet in ea
actione in qua quis ambulat non recte. immo potius debet impedi
re cum ipse sciat non possit inde bonum elicere. nec
ad i^d adiutorium aliqua lege astringitur. Sed potius
prohibetur. non sic autem est in proposito. tamen quia decet
divinam liberalitatem ut solem suum oriri faciat su
per bonos et malos. non debet influencia virtutis suc
trahere nec bonis nec malis maxime secundum illam influenciam
que respicit primum esse. Secundo vero quia decet divinam pro
videnciam sicut res quas condidit administrare ut eas
agere proprios motus sinat. tercio vero quia ipse novit
et scit inde bonum elicere. et ideo cum cooperatur
peccatori in actione facit laudabiliter et ideo nullo modo
malicia que reddit suum actorem culpabilem est ei
attribuenda // ad i^d quod ob quod relatio actionis
ad inanem gloriam tamquam ad finem a deo est. dicendum quod re
latio duo dicit videlicet actum voluntatis et omnis pre
dentes se ad illum finem mediante illa actione. et hoc
quod bonum est et a deo est. preter hoc importat deordinationem.
tali enim actioni convenit esse inordinatio. quia talis finis
tali operi non congruit. et quantum ad hoc est ibi malicia.
et ideo iniusticia est ibi tamen defectus quem in tali re
latione importat hoc non oportet quod sit a deo. et est simile in clau
dicatione in qua est ambulatio cum defectu. sicut in pro
posito intelligendum est // ad i^d quod ob de quiete sua re
nendum est. quod quies dicit ponere aliquam in hoc quod
dicit dilectionem creature et dicit privationem fortitudi
nis eius hoc quod dicit privationem finis ultimi. in hoc enim
quod ibi quiescit et ultra non tendit cum debet
ultra tendere non tamen est potentia sed et privatio. et quod non est a deo.
ad i^d quod ob quod quicquid est a voluntate naturali est a deo. dicendum quod
verum est per quod est bonitatis naturalis. et similiter illud quod est a voluntate
deliberativa per se concedendum est esse a deo. sed malicia
non est a voluntate per se ut est deliberativa. sed potius ut est de
fectiva. cuius defectus ille non cadat nec circa ac
tum deliberativum. et ideo cuius sit a voluntate deliberativa
non sequitur quod sit a deo. quia non est per quod deliberativa sed secundum
quod defectiva contraria sic debent fuit supra. si fiat ta
le argumentum talis vel ius deliberativa est a deo et malicia est
a voluntate deliberativa. ergo est a deo. peccat secundum accidens.
quia peccat contra illam regulam. quicquid est cum cuique et cum
causa. ita enim potest esse sophisma. per accidens in eandem sic

... malicia ... non possit ... ad ...
... quod peccati auctor ... nullo ... [illegible]
[illegible]

inherendo.

Ad q̄ utrum operatio fortuita sint quod fortuita
sit a deo. et quod sic videtur. quia tam fortuita quam ca-
sualis actio est ex causis confluentibus ob aliud in-
ceptis. Aug. lib. v. de consolatione. Casus est inopi-
natus rei eventus ex causis concurrentibus ob aliud
inceptis. sed tamen concursus causarum quam inchoatio propter
aliud est a deo. ergo si non plus requiritur quod aliquid
sit fortuitum vel casuale videtur quod tam fortuita quam
casualia sint quod habent sit a deo // Item sicut eius
per se est a deo in quantum est per se. sic et actus est a deo
in quantum actus. ergo sicut opus quod est per se a deo est.
ita et opus quod est per accidens. sed casuale et fortuitum
ut quod habet dicatur opponitur ut effectum cause per accidens.
sed voluntarium et artificiale dicitur effectum cause per se. ergo
sicut omne voluntarium et artificiale est a deo in quantum habet.
sic omne casuale et fortuitum in quantum habet est a deo.
// Item quando aliqua diversa concurrunt ad unum effectum
producendum necesse est quod per unum ad coniungatur. sed
cum agentibus oritur tam casuale quam fortuitum
et sunt diverse quia ad re. et sunt diverse quantum ad in-
tentionem. ergo si uniuntur coniungunt per aliquid quod
est super eas. Sed nichil est super agens voluntarium et na-
turale apposito nisi solus deus. ergo talium causarum
concursus a deo est. et hic causarum concursus facit effectum
casuale vel fortuitum ergo etc. // Item potentior
est ad agendum causa per se quam causa per accidens. sed causa per
se nullum effectum producere potest quin adiuvetur
a deo. ergo nec causa per accidens. sed cause per accidens sunt
casus et fortuna sicut vult philosophus in 2o phisicorum.
ergo cum eorum effectus sint casuale et fortuitum in
quantum huiusmodi etc. Si tu dicas quod casuale sint
id quod est a deo non tamen secundum quod casuale quia dicitur privati-
one intentionis non ponit. Contra hoc est quia sicut non
operatur preter intentionem ita et operatur innitens et
modo consueto. sed cum aliqua operatio sit preter solu-
tum cursum nature illa quidem opus dicitur miraculum et talis
operatio ponitur a deo in quantum talis. sic ergo opus quod fit preter
consuetudinem in quantum huiusmodi est a deo // Item fortuitum
eo ipso fortuitum quod est ab aliquo agente intendente
aliud. sicut inventio thesauri est ab eo qui
intendit arare fundum. sed quod ille aliud intendat
hoc bonum est et a deo est. ergo fortuitum ut fortui-
tum est a deo videtur esse // Sed contra hoc arguit Aug.
in li. lxxxiii. questionum sic. quicquid casu fit temere
fit. quicquid temere fit sine providentia. Si
ergo omne quod fit a deo fit per providentiam. quia ipse nichil
agit sine providentia videtur quod casuale et fortui-
tum in quantum huiusmodi non fit a deo // Item casus et fortuna

> [marginal note:] preter consuetudinem opus quod fit preter intentionem in quantum huiusmodi a deo

> [marginal note:] talis quod thesaurum illum inveniat hoc bonum et a deo est

agit preter defectum prescognitionis. Sed deus non potest facere ali-
quid non prescognoscens et presciens. ergo nec casuale in quantum hu-
a deo est // Item sicut bonum repugnat malo ita
fortuna repugnat prudentie. Sed a deo qui summe
bonus est non potest egredi aliquod opus iniusta.
ergo per rationem cum sit summe prudens non potest ab eo
exire aliquod opus fortuita // Item fortuitum
quod fortuitum ortum habet a causa per accidens. ergo si deus
esset causa fortuitorum quod huiusmodi deus esset causa aliqui-
rei per accidens. sed causa per accidens reduci habet ad causam
nobiliorem. ergo aliquid esset nobilior deo quod est ab-
surdum // Item sicut iniustitia se habet ad suam
causam. sic casuale et fortuitum ad suam. Sed iniu-
stitia non potest esse ab aliquo nisi operante iniuste.
ergo casuale et fortuitum non potest esse nisi ab eo qui
operatur casualiter et fortuite. Sed deus nullo modo
operatur casualiter nec fortuite. ergo casualia sive for-
tuita operatio secundum quod huiusmodi non est a deo // Respondeo dicendum
quod et si casuale vel fortuitum secundum id quod est sit a deo
quod tamen casuale vel fortuitum a deo non est. et ideo
est quia fortuitum et casuale ad ponuntur preter
effectum qui est ex concursu causarum ob aliud incep-
tarum quid causa privat. dicit et enim casus et fortuna
defectum intentionis et prescognitionis. et quantum operatio causa-
rum concursus ad producendum tales effectus aliquid
est. ideo a deo est. quia vero privationem intentionis defectum
est. ideo a deo non est. et quantum casuale et fortuitum
ut sic nominant imposita sunt a tali defectu
est quod non sunt concedenda a deo esse. et hoc vult d-
dicere aug. in li. lxxxiii. q. cum dicit quod casu
temere fit. et ideo sic non concedimus quod temeritatem
per quod huiusmodi sit a deo sic non est concedendum quod casuale
vel fortuitum secundum quod huiusmodi fit a deo. et quia tam casua-
le quam fortuitum. ut sic est. et nomina posita a
privatione intentionis. secundum quod privatio intentionis dupli-
citer potest intelligi. secundum hoc casuale et fortuitum dicitur dupliciter.
uno modo potest intelligi privatio intentionis univer-
saliter in omni agentis. sive particularis sive uni-
versalis. sive operantis. sive cooperantis. sive ex-
pectantis sive gubernantis. et hoc modo nichil est casua-
le. et casus et fortuna secundum hoc non sunt. et hoc modo pro-
fuerunt aliqui philosophi casum. et ut probat aug. in li.
lxxxiii. q. per hoc quod providentia totius mundi
administratur. et nichil fit. quod non pertineat
ad opus providentie. Alio modo potest intelligi
privatio intentionis respectu agentis particularis
ut potest particularis nature et esset causa. et hoc
modo aliquid est secundum quod dicit Boe. in li. de consolatione
diffiniens casum et ostendens qualiter quis

per operationem casualem videlicet cum ad assequitur inopina-
te. tertio dicit causis et inopinatus rei eventus. ubi
similiter tangit proportionem et proprium. ponit proprie quod dicit eve-
ntum. proportionem in hoc quod dicit inopinatum. et illa quod
proportio non est vere dicit quod deus non potest facere inopinatum si-
ve improvise. nec in eo est sicut defectus. Sed praeter
a defallibilitate causatur. ex dictis sunt quod nostri osten-
dentes quod nichil est a deo casuale ideo quod casuale per
quod casuale non est a deo. ad primum vero quod per obie-
ctionem quod causalitas causa a deo est. ut patet per rationem. augustinus
in .v. de civitate dei secundum quod dicat potius non per quod dicat
defectum. Ad secundum quod obicitur quod a deo est cum perse et per acci-
dens. ad quod autem de actibus decentur. prout est differentia
causis. aut prout est differentia causarum. prout in est differentia en-
tis. dicit hic videtur ad secundum. quod quid per se est non
per accidens. prout autem est differentia cause dicitur proportionem in-
tentionis. et quoniam aliquid dicitur esse cum alio per se et a deo
non sequitur quod si modus essendi per actus in
quod huiusmodi sit a deo. Ad primum quod obicitur quod diver-
se cause indigent aliquo superiori coniungente
adhuc quod possint unum effectum producere. dicendum quod illud
dupliciter potest intelligi. et uno modo vere. alio modo falso.
Si ita intelligatur quod ad hoc quod alique due cause con-
currentes necessaria sit nova influentia cause superioris
plus quam si non concurrerent. et talibus operantur perse. sic
non habet veritatem. hoc enim ipso quod aliquis abscondit in
terra thesaurum. et aliquis fodit in eadem terra sine
nova influentia ille due operationes causant thesauri
inventionem. Si autem ita intelligatur quod omnes cause que
concurrunt ad unum effectum reducuntur ad aliquod
unum principium. sic veritatem habet. pro eo quod illa que
non possunt reduci ad unum principium. sunt omnino
diversa. et ideo nunquam possunt ad unum effectum concurre-
re. sicut in uno principio non convenientia omnino non haberent
ad esse. et ideo necesse est ponere omnia causa concurrentes
contra causas concurrentes sunt ab uno principio primo. Sed tamen
ex hoc non sequitur quod casuale in quantum huiusmodi sit a deo. secundum
id quod est. quia causa non attendit eventum. sed in eve-
ntu inopinatum. Ad secundum quod obicitur quod causa per accidens in-
diget adiutorio sicut causa per se. dicendum quod verum est ratione
eius quod efficiat. sed non indiget adiutorio ratione
eius in quo deficiat. per se enim potest deficere. sed non
per se potest efficere. et ideo non sequitur ex hoc quod casuale
sit a deo. nisi secundum id secundum quod ad positionem secundum quod dicit
proportionem intentionis. Et si obiciatur quod miraculum
in quantum huiusmodi est a deo. et tamen dicit proportionem consuetu-
dinis. quia fit praeter solitum cursum. dicendum quod aliter mi-
raculum fit praeter solitum cursum. et aliter fortuitum
praeter intentionem. miraculum enim fit sic praeter solitum

tum cursum naturae quod supra cursum non contra plus de proportionis
quam proportionis. casuale vero non ita sit praeter inten-
tionem quod fiat supra intentionem. sed deficiat ab inten-
tione. Ad secundum quod obicitur quod deus potest quod aliquid
agens unum assequatur. et aliud intendit tamen quod
utrumque sit a deo. dicendum quod verum est. Sed assequi unum
et intendere aliud. hoc non facit causam per for-
tunam in quantum huiusmodi. et intendit a deo quod assequitur. si enim
ad et ad intenderet tamen non operaretur casualiter. sive
fortuito. licet autem intendat ad a sit a deo.
non tamen a deo est non intendere et quod assequitur. quia
per hoc dicitur positio contra proportionem et casuale sive fortui-
tum in quantum huiusmodi non denominat a primo. sed a secundo. et propter hoc
in quantum tale non est a deo. sed a defectu respectu intendentis
re sic creato.

Tertio quaeritur utrum enunciatio falsa per quam huiusmodi sit
a deo. et quod sic. Videtur sicut comparantur aliqua duo fundamenta
similiter ita per rationem. si unum est a deo. et reliquum. sed falsi-
tas alicuius propositionis et veritas sive oppositae fundatur
similiter. hoc enim ipso quod hoc est verum hoc est album. hoc est falsum
hoc non est album. ergo cum omnis propositionis veritas sit a deo

ergo omnis propositionis falsitas erit a deo.

Item veritas est adequatio rei et intellectus. et falsitas est
inadequatio rei et intellectus per oppositum. sed sicut se habet equali-
tas et inequalitas in rebus. ita se habet equalitas et
inequalitas in temporibus. Sed equalitas et inequalitas in re-
bus sunt a primo deo. sicut enim a deo est quod aliqua
duo sunt equalia. sic a deo est quod aliqua duo sic se
habent quod unum excedat reliquum. dicit augustinus de
quod si essent equalia non essent omnia. ergo primo in re adequa-
tio et inequatio signi adsignatum est a deo per rationem.

Item a deo est falsitas propositionis. quia solus per facere propositionem
ipsam esse falsam. sed demonstrato aliquo puero
iste est iuvenis non est iuvenis. et nullus potest facere
hanc esse falsam. nisi solus deus qui potest ei dare iu-
ventutem. ergo etc.

Item maioris dignitatis et potesta-
tis est verificare hanc propositionem iste est puer. quam veri-
ficare eam. quam cum peccat hoc ipso quod peccat verifi-
cat eam. et hoc indignitatis est. ergo si omnis propositionis ve-
ritas a deo est. multo fortius quod talis propositionis falsitas
sit a deo.

Sed contra omne quod deus potest facere habet
exemplar in deo. sed enunciatio falsa per quod falsa non habet
exemplar in deo. cum ipsa veritas sit ibi exemplar divinum.
ergo enunciatio falsa per quod falsa non est a deo.

Item sicut
se habet bonitas ad maliciam sic se habet veritas ad falsi-
tatem. Sed a summa bonitate nullo modo potest esse
malicia. ergo a summa veritate nullo modo est falsitas.

Item veritatis et entis convertuntur. sed a deo non potest adesse
quod non sit aliquo modo eius. si enim prius non esset a
deo non esset. ergo a deo non potest esse nisi verum. in quantum

hic dicit privationem veri. Verum quod adequatio non debetur enunciationi secundum quod huiusmodi. // Item omne quod deus potest facere potest cognoscere. sed falsum non potest cognoscere. ergo non potest facere. probatio minoris. si dicitur falsum, aut scienter aut ignoranter. ignoranter non, hoc constat. si scienter, contra quicumque dicit falsum scienter mentitur. ergo deus mentiretur, quod est prophanum et impium est dicere // Item adhuc quod falsitas nichil aliud est quam defectus veritatis in re que nata est vitiari. sicut malicia dicit privationem bonitatis et rectitudinis est actionum que nata est rectificari. et ideo sicut actio mala in quantum actio est a deo, in quantum vero mala et iniusta a deo non est, sic enunciatio falsa non est a deo. Verum quod in actione duplex consideratur bonitas. una naturalis et altera moris. et una est essentialis, altera accidentalis. et ideo una privatur, altera relinquitur. et ratione illius bonitatis quam relinquit actio illa est a deo. sic in enunciatione duplex veritas. una essentialis, et hec est veritas qua ipso representat id ad quod representandum instituta est. et hanc numquam privat ab enunciatione. omnis enim enunciatio significans ad quod instituta est, sive sit vera sive sit falsa. Alia vero est veritas actualis que attenditur in comparatione rei quam representat [illegible]. sic enim dicitur adequatio signi signato. et veritas enunciationis non est adequatio quedam adequationis. et hec veritas privatur per falsitatem. Et enim est ipso vel enunciatio falsa in qua signum non representat rem sicut est vel rem non est sicut representatur per signum. et hoc est quod dicit philosophus: ab eo quod res est vel non est oratio vera vel falsa. sed est dicere ab eo quod res est sicut representatur dicitur oratio vera, ab eo quod res non est sicut representatur dicitur oratio falsa. sicut ergo iniusticia est privatio rectitudinis, sic falsitas est defectus adequationis. et ideo sicut deo ut actori non attribuitur iniusticia actionis, sic non debet attribui falsitas orationis. utrumque enim pro defectu et nullus defectus deo attribuendus est. Loquendo enim quod et si nullus defectus sit a deo, magis tamen defectus elongatur a causalitate divina aliquis, quia sunt diversi modi deficiendi. Est enim quidam defectus quod dicit privationem alicuius forme et ordinis, sic est defectus culpabilis. et iste est defectus vituperabilis, et vituperabilem reddit actorem. et talem defectum deus non facit, vel et si facit aliquid quo facto creatura tali defectu deficiat necessario. Unde nec deus facit peccatum nec facit aliquid peccatum, nec facit aliquid quo facto necessario sequatur peccatum ratione illius quod deus facit. sed dico propter actiones et infusiones et quod necessario continetur culpa or-

sed hoc non est ex actu dei, sed ex privatione [illegible] pro penalis est. Et alius defectus qui est privatio alicuius formis, non tamen est privatio ordinis, immo tangat enim aliquos defectus ordinari. et talis defectus licet non possit deo attribui, sed quod defectus potest attribui, sed quod ordinatus est. et de tali defectu licet non possit dici quod deus eum faciat, quia defectum facere est deficere, potest tamen dici quod faciat id quo facto necessario consequitur ille defectus. Et talis defectus est falsitas et ignorantia et cecitas et consimiles. Unde quamvis non possit concedi quod deus faciat falsitatem orationis sive orationem falsam in quantum falsa est, potest tamen concedi quod deus faciat id quo facto aliqua oratio est falsa necessario. sicut cum iustificat impium facit aliquid quo facto hec enunciatio est falsa: iste est impius. concedende sunt ergo rationes ostendentes quod enunciatio falsa et falsitas sit a deo // Ad id quod obicitur quod falsitas et veritas fundatur super idem. dicendum quod verum est. sed tamen aliter et aliter. quia veritas fundatur per modum positionis et falsitas per modum privationis. et ideo non sequitur quod sint ab eodem. cum autem dicitur quod super id fundatur ab eodem sunt. hoc intelligitur quando super id fundantur et eodem modo // Ad id quod obicitur quod equalitas et inequalitas [illegible] sunt ab eodem, [illegible] non est simile, quia inequalitas uno modo inequalitas dicit privationem, quia tamen dicit positionem aliquam, et adequatio non signi ad significatum sicut dicit defectum per quod signum institutum est, ut representet significatum secundum quod est, et ideo inequatio signi ad significatum est falsitas. et propter non sequitur quod si inadequatio non adnectitur a deo, quod inadequatio signi ad significatum sit a deo. possumus tamen dicere quod in adequatione huiusmodi cum dicit defectum equalitatis [illegible] non est ab ipsius, et quod sub est a deo est. // Ad id quod obicitur quod deus potest falsificare enunciationem, dicendum quod hoc est verum in propria, quia facit id quo facto aliqua propositio est falsa. hoc autem numquam proprie deus facit aliquam propositionem falsam. sed hoc est simpliciter impropria. deus facit falsitatem in propositione, et hoc quia falsitas nominat ipsum defectum per se. et ideo nulla ratione est concedenda propter actiones quas aliquid faciat aliquid quo facto propositio est falsa, ergo facit propositionem falsam sive falsitatem in propositione // Ad id quod obicitur quod maioris dignitatis est falsificare aliquam propositionem quam verificare, dicendum quod veritatem ad falsitatem comparat comparatio duplex, aut largo sumpto vel aut [illegible] sive ratione qua [illegible]. si largo sumpto sic veritas dicit adequationem et falsitas inadequationem et falsitas privationem veritatis positionem dicit

* privatio equalitatis ubi dicitur [illegible] adequatio [illegible] defectus aliquis [illegible] et ordinem [illegible] et hoc minus si videatur dictum. *

ē oīo ad verificandum q̄ falsificandum, q̄ ergo i vit. cum
dignior sit veritas q̄ falsitas. Si cum contingat di
cere dignus i eius in quo illa ē dignitas. si
aut comparamus dignitatem veritatis ad falsitatem ratione
eius que redditur ex parte rei sic dico de plano q̄ aliud
dignius ē id q̄ ex parte rei reddit illam propositionem falsam
q̄ id q̄ reddit propositionem veram. sic peccatum dignius
ē eo q̄ reddit istam propositionem falsam ille non ē bonum
q̄ q̄ reddit eam veram. et ratio hujus ē ista. q̄ quamvis
veritas de se dicat perfectionem. quia dicit adequationem illa
adequatio ex parte alterius extremi ita bene potest res
picere privationem sicut positionem et defectum sicut effectum.
sic .n. defectus ē ordinabilis et tamen defectus
etiam ē cognoscibilis et sic ē significabilis.
ideo cum q̄ super quod fundatur veritas enunciationis
non oportet q̄ ex parte rei pendeat aliqua veritas. sicut
enim verum eius contingit de signo ipsum esse. sic
et de illo q̄ nullo modo contingit vere significare
quod ipsum non ē. sicut .n. significatio dicat relationem
quamvis non requirit signum esse in actu. sic et veri
tas signi quod quid dicit condignitatem illi relationis
non exigit fundamentum super aliquam rem actualiter ex
istentem. non tamen concedo omnis relatio et ordo a deo sit. sig
nificatio vel significatio talis veritas a deo ē. nec sequitur
ad hoc q̄ signatum sit a deo. immo ē ibi sophisma
accidentis. sicut si arguitur ordinatio culpe
ad penam ē a deo. ergo culpa ē a deo. sic non sequitur
in proposito. vel significatio furti ē a deo. ergo
furtum ē a deo. et sic patet quod et si veritati non
correspondeat ex parte signati ad excellentiam
q̄ falsitati. tamen veritas nobilior ē q̄ falsitas. et non
non sequitur. q̄ si verificatio propositionis sit a deo
q̄ ab eo dem sit propositionis falsificatio tamen falsa enun
ciatio sunt q̄ falsa. et sic patet questio.

Ad ista sunt dubitationes et rationes. et primo quidem de il
lo verbo aug. q̄ dicit. opera dyaboli quamvis viciata sunt
actus sunt res. Sed quia fulgentius dicat et habetur
in glo. sup. 1. io. deus illius rei ē ultor cuius
non ē actor. ergo si deus ē ultor peccati. peccatum
ē res. Item videtur q̄ contra implicetur in illo verbo.
omne .n. ens ē aliqua res. Sed vicium ē actus
sicut ipse dicat et actus ē quedam differentia entis.
ergo idem ē dicere viciata esse actus et non res. quod est af
firmare idem et negare supius de eodem quod est
impossibile. Item ipse aug. videtur sibi contradicere cum dicat
in enchiridion. q̄ alia sunt res quibus homines mali sunt.
tales non sunt nisi viciata et peccata. ergo vicia sunt
res. Respondeo dicendum q̄ res accipitur communiter et proprie et ma
gis proprie. res secundum q̄ communiter dicitur. dicitur a reor reris et

sic comprehendit omne illud q̄ cadit in cognitione
sive sit res extra sive sit in sola opinione. proprie
vero dicitur res. a ratus rata ratum. ergo rata
dicitur esse id q̄ non tantum modo ē in cognitione immo ē in re
sive sit ens in se sive in alio. et hoc modo res
convertitur cum ente. tertio modo dicitur res magis proprie
secundum q̄ dicitur a ratus rata ratum. prout ratum dicat
illud q̄ ē ens per se et fixum. et sic res dicitur solum
de creatura et substantia per se entibus. Si ergo res
accipitur primo modo communissime ē res et quantum
ad actionem substitutam. et quantum ad deformitatem. et sic
accipit fulgentius. Si non res dicatur secundo modo.
sic peccatum dicitur res non ratione deformitatis sed ratione
actus substituti. et sic accipit aug. in enchiridion.
tertio modo accipitur hoc nomen res sic peccatum non ē
res ratione deformitatis. nec ratione actus subst
ti. et sic accipit aug. in illo proposito cum dicit q̄
opera dyaboli viciata sunt non res. et per hoc patet responsio
ad totum. Item quidam de hoc q̄ dicit. Quod non modo ē
de non fecit et ē. vi. y. hec est falsum. quia multa
sunt que fiunt per naturam. et tamen constat q̄ a deo sunt
sicut multa accidentia que ducuntur per acquisitionem
et per violentiam. et per gratiam et per miraculum.
Item omne q̄ ē non aliqua vel ē substantia vel proprietas
ei similis inherens. Sed multa sunt q̄ non similia in se sunt
nec per se sunt. ergo non videtur esse verum illud q̄ dicat
q̄ deus non fecit illud q̄ non modo ē. Respondeo dicendum
q̄ sicut hoc nomen res tripliciter accipitur. ita hoc no
men non. Uno modo dicitur non res quod nullo modo ē vel proprie
tas que nulli inest. Secundo modo dicitur non largissime solum
res per se ens vel proprietas nulli inherens. sed etiam
omne q̄ conservat naturam vel quod saltem aliquod
bono non privat. et istos duos modos ponit
magister ibidem. Tertio modo dicitur non largissime.
omne ens q̄ ē in aliquo re inutiliter sit similiter
in rebus suum non. sive sit salvativum sive negativum
cum ergo dicit aug. q̄ non ē esse q̄ deus fecit. per non
accipit tribus modis. per q̄ facere dei accipitur
tripliciter. Uno modo dicitur facere deus creando. secundo
modo conservando. tertio in cooperando. et ita per quod
extenditur verbum faciendi. extenditur nomen
non. sic facere dei dicitur generis actionem substructam provi
dendo vel cooperando. alias. Sic et nomen non se ad ex
tendit ad illam actionem. et sic facere dei nunquam
se extendit ad deformitatem. sic nec non. et ideo ex
hac auctoritate non potest haberi quod actio substructa de
formitati non sit a deo. sed hoc tamen habetur q̄ defor
mitas non sit a deo. Item quidam de illa ratione
q̄ magister ibidem dimittit insolutam. alter .n.

sic. Quid mirum si ex non dicitur esse actor peccatorum i. g. u
sunt cum nichil nullus actor queat existere. ut. n.
i efficacit arguere. cum n. peccatum aliquo modo habeat
actorem et non possit habere s. quod nichil habet g.
s. q. ad e. Si g. nullo modo habet deum actorem. ut.
q. peccatum ig. actus est ad non sign. rz dd.
e ad hoc q. illud dicitur deficiat. q. aliud peccatum est n.
[alr.] nichil in q. nullo modo est peccatum. n. forte nichil e.
non tamen esse ad e. tale boni puo e. et q. quis e
q. nullo modo est non possit habere actorem. tamen ideo q. dic
defectum esse eius pot habere actorem. non ig. actorem
efficientem. sed deficientem. et sic p3 q. ro illa nichil
perdit. Item q. de hoc q. dicit. Iniquitas ipsa
non est substantia. autem n. substantia dicitur ipse. ali dicitur hoc. Si
[S. d. ... or q. hre alq. essentiam ... sba] dicitur ipse. et n. essencia e sba. sed habitus habet aliquam [mal9]
essenciam. ig. habitus. g. ut. q. possit dici substantia.
[q. mal9] g. ut. habitus ut invidia detrahat laudare deum. rz
dd. q. sic n. n. multipliciter accipitur ita et n. substantia.
pt. n. illos. iiij. modos quos dicit ph. quod
substantia dicitur m. et forma. compositum et essencia. unde aug.
pot aut distingui sba. iuxta verba b. aug.
uno modo ut dicatur res permanens et per se stans.
alio modo ut dicatur res permanens. non tamen per se stans
sed alij inherens. tercio modo ut dicatur sba quelibet
essencia actus eius. siue per se stans. siue non. et
hoc modo sba se extendit ad omne ens. et sic ac-
cipit aug. cum dicat. q. nulla substantia e. nichil omnino
e. cum g. dicitur q. iniquitas sba non e. dd. q. iniquitas
accipitur abstracte pro ipsa deformitate. non pro habitu esse
que deformitas consistit // Item q. de hoc q. dicitur.
penarum deus actor est. ut. n. h esse falsum. q.
nullius est deus actor. nisi q. habet exemplar in deo.
sed pena s. q. pena non habet exemplar in deo. g. ut.
q. deus non sit actor pene // Item idem s. k. deo acto-
re. et deo nolente. sed sic dicit dam. deus non
plasmauit ~~homines~~ nos ad puniendum. g. si deo non
placuit mala pene. ut. qd non sit ab ipso tamquam
ab actore // Rz dd. q. quedam sunt. que habent exem-
plar in deo secundum conformitatem que attenditur quantum
ad esse corporale. a. vo sm conformitatem q. atten-
ditur quantum ad esse spirituale. quamuis g. pena siue
passio non habeat esse deus in deo passionem ut penam
habet tamen ardens ignem eius et ignem ordis et illud
sufficiat ad h. q. habeat aliquid in deo exemplar // ad
a. dd. q. voluntas in deo duplex e. uidelicet antecedens
et consequens. et quamuis non pena non sit a voluntate
antecedente. nichilominus tamen e a voluntate consequente. Qualiter
autem pena sit a deo et q. hoc deus est. supra
d. peccati. licet n. magister dicat penas a deo esse
n tm h intellendum est. vl. Io ad h. q. ista verba q. dicuntur
in hac. d. intelliguntur sane. nec oz istas propones
iiij. tamquam reglas negativas infallibiles supponere.
Quarum prima est q. oe illud q. dicitur privatio aliquid est
a deo. Secunda e q. omne illud q. aliquid ordinem dicit in q.
habet a deo. Tercia e q. nullus defectus s. q. habet a deo
pp h q. hoc repugnat diuine potentie. Quarta e h.
q. nullum inordinatum s. q. habet a deo. q. repugnat
diuine sapientie. huius aut tamquam manifestis supponi
oz. et sane distinguere. pro esse pena quantum ad nomen
pene. et q. ad illud q. substernitur. Sco oz scire. q.
aliqua pena e actio. aliqua cessatio. aliqua inflictio. Tercio
oz intelligere h distinctionem hr nois res. q. m. dicitur ti
ple. Quarto oz intelligere distinctionem hr nois rem
et sba. sm q. distincta sunt sup. et hijs intellectis
manifestantur ea que dicuntur in lra.

Post predicta de uoluntate ei q. sic et. sup. d. magi. [d. xl]
qd sit malum suum peccatum in generali. In hac pte
determinat qualiter peccatum pactum uoluntatis habeat in ip dicta.
dividitur aut ps ista in partes tres. in quarum p. determinat
magister qualiter peccatum habeat a uoluntate ortum in generali. In
secunda vero descendit ad speciales determinat peccati. in d. xli
Cum a uoluntate mala et operatione etc. In tercia uo in-
quirit unde ortum habeat in ipsa uoluntate pro parte perandi.
in d. xliiij. pt predicta considerata bonum occurrit. et
e. p ps habet duas. in prima inquirit magister q.
ipsa uoluntas habeat deputari. Sco uo qualiter deputatio
uoluntatis fiat deputatione in actu exteriori. in d. xl. pri
de actibus adiciendum ut. p ps habet duas. in prima de-
terminat qualiter uoluntas habeat deputari. In sa uo inquirit
q. magis deputetur uoluntas q. alia pr. in d.
xxxix. hic aut oritur qo sat necessaria. Cap. ps q. in
presenti. d. habet duas ptes. q. m. n. deputatio et
rectificatio uoluntatis attenditur penes finem
et uoluntas habet comparationem ad finem medietate in tentionis. Io p
ista duas ptes habet. In quarum p. determinat magister
de rectificatione et deputatione uoluntatis ex parte finis.
Sco uo inquirit differentiam uoluntatis et intentionis. ibi. Solet
a. q. quid differt inter uoluntatem et intentionem. prima
ps habet iiij. ps. q. n. obliquatio cognosa habet p rec-
titudine. nam rectum iudex est sui et obliqui. i
i pa pte ostendit magister q. ex parte finis uenit
rectitudo uoluntatis. Secundo determinat quis sit ille finis
i. Qui g. caritate sunt finem. In tercia uo determi-
nat de uniuscuiusque finis s. bonarum uoluntatum i. Sed q. uerum
omnis bone uoluntates etc. Quarto uo mouet quoddam
dubium et determinat ibi. Unum preterea hinc sine q. deus
e. etc. Sa uo ps in q. determinat de differentia uoluntatis
et intentionis habet duas. In quarum p. querit differentiam s. ... inim

i. sol. q̄n. ꝛc. ꝓ ꝯ dr̄a ꝑ re. i. Sȝ q̄ uti tan
tio talis siue uoꝰ ꝛc. ꝛ ꝓ h duo ꝯ tiant ꝑn
ita. s. ꝯ ꝑatōe uoꝰtis ad finē ꝛ ꝯ d̄ra i ꝯ trōis
ꝛ uolūtatis.

Distīnctiā ḡ h̄ ptis. incipit hic q̄ ꝯtꝰ ꝗ
duo. et ꝑmo q̄ ꝯꝑatōe uoꝰtis ad su
um finē. Scd̄o ūo q̄ ꝯ d̄ra intenōis ad uoꝰtē
Circa ꝑ q̄ritur. iiij. Pꝰ q̄ uti uoꝰtis rōne
finis sit ꝯmēdabil. Sc̄o q̄r ꝗs sit ille finis.
Tc̄io q̄ uti bone uoꝰtes hāt unū finē ul' di
uersos. Q̄rto uti male uoꝰtes ꝯcēt i fine
an ꝯstituāt sibi fines alios ꝛ alios.

Itaq ꝑmū sic ꝓcē. ꝛ q̄ uerū uoꝰtis sit bona
ꝛ ꝯ m̄dabilis rōne boni finis. ꝛ q̄d sicut r.
m̄. vj. Si oculus tuus fuit simplex totum
corꝰ tuū lucidum erit. Sicut oc̄ls ē in tēto
ꝑ q̄ uolūtas ordīatur i finē ꝑ q̄ i ꝯ ꝑ ūtur
ꝛ corꝰ ē ꝯgeries oꝑum. ui. q̄ si finis bon sit.
ꝗ ois oꝑo uoꝰtis sit bona ꝛ ꝯ m̄dabil. Itē
au' dic. i. x. ꝯ t'mt. fre sūt oēs uoꝰ' si bona
illa ad q' aliēe ordīanti ē uoꝰtis finis. si ḡ
finis bonus ē. relīqt q̄ uoꝰtis finis. ꝛ oīs uoꝰtis
adeū ordīata sit bona ꝛ r̄ta. Itē maiꝰ est
phi. aus finis bon' ē ꝑm q̄ȝ bonū ē. ḡ si actꝰ
uoꝰtis finis bon' ē. ḡ ꝛ ꝑa bona ē. Itē in
actōe n̄ri. i q̄ form̄ ē finis bonitas ḡn̄onis ꝛ
oꝑonis attēdi penes finē ꝛ formā. ḡ cū in
tentō finis cū sit ꝓ ncial' morali actui. ut
n̄ri ꝛ bonitas actꝰ uoꝰtis ꝑtineat ad mores.
ui' q̄ bonitas uoꝰtis ꝛ rectificatōi penes bonitatē
finis hāt attendi ꝛ ꝯ gnosci. Sȝ ꝯ finis
bonoꝝ btitudo sic̄ magr̄ dic̄ i li°. Sȝ oēs appe
tunt btitudīez. sic̄ dic̄ aug°. ꝛ oms eū fing
lit' i tendūt sicut dic̄ boe°. i li. ꝯ ꝯsol. ꝗuis
diūso tramite ad eū currāt. ḡ si oēs uoꝰtes ꝯcāt
i illo fine. ḡ oms erūt bone ꝛ null'a mala.
Itē dyo° dicit q̄ nēo oꝑat ad malū aspiciēs.
ḡ ois oꝑans finalit' aspicit ad aliq̄d bonū.
ūn ꝛ phs ꝛ dicit q̄ bonū ꝛ finis ē id. ḡ si ois
uoꝰtas aliq̄d intendit bonū ui' q̄ aut ois
uoꝰtas ē bona. aut q̄ bonitas nō ī ē uoꝰti ex
fine. Itē ꝯ ꝛ oēs finalit' appetit bonū. tn̄
ma' ꝗ oꝑo eē est meritoria nisi sit caritate in
formata ꝛ nā sit dō ḡta ꝛ accepta. ḡ ui' q̄d
bonitas uoꝰtis i actu ꝑxi' ueniat ex ꝑn° q̄ ex fi
ne. Itē si bonitas uoꝰ' ueniēt ex fine. cū finis
bone uoꝰtis sit deus. ꝛ sic eq̄lit' bonꝰ sit. ui' quod
oēs bone uoꝰtes sit eq̄lit' bone. ꝛ si. q̄ bonitas
uoꝰtis nō sit eis ex fine. Itē manducare ē bon
ē. ḡ si quis finalit' ꝑdicat ut manducat. cū
oꝑo illa hāt bonū finē. ui' q̄d sic ꝑdicare sit
bonū ꝛ laudabile. Si ḡ tal' actō iudicat' eē mala.
ui' q̄ uoꝰtas n̄ sit bona ex uoꝰtē finis. Itē
si a's mēciet ꝓ salute ꝓx'i ut saluaēt ꝓxim
sit bonū mēdaciū. illud erit ꝛ l meritoriū si oꝑꝰ
uoꝰtis bonitatē hēt ex fine. Sȝ ꝯstat q̄ m̄da
ciū nūq̄ ē bonū. sic̄ dicit aug°. ḡ ui' q̄d
bonitas finis nō sufficiat ad bonitatē uoꝰtis. q̄r
ḡ unicuiq̄ rectitudo ꝛ bonitas i uoluntate. ūr
unū ex fine sicut ui' dic̄ magr̄ an aliūde.
Rūo dr̄. q̄ cū dr̄ uoꝰtas eē bona ex bonitate fi
nis. hec ē dicē q̄ uoꝰtas ē bona ex ordīatōe
ad bonū finē requirit'. ad aut' ꝗ sit r̄ta ordīa
tio ad bonū finē reqrit' q̄ bon' sit finis duo
bȝ modis. uidelȝ ꝑ se q̄ ē ꝛ ꝑ ꝓ rōne finiēdi.
aliq̄d. n. ē bonū i se. q̄ tn̄ nō recte ordīatur
ad altiū rōne finis sic̄ minꝰ bonū q̄ uis bon sit
nō tn̄ ē bon' finis maioris boni. ꝓ q̄d fi
nis melior dȝ eē hiis q̄ sūt ad finē. Silr̄ ex
pte ordīatōis duo reqrūtur. uidelȝ ꝓ ꝯ ueniētia
ex pte ordīabilis ꝛ actual' ꝯ uisio ex pte uoꝰtis
ordīantis. ꝛ cū ista ꝯ curūt. tūc absq̄ dubio
uoꝰtas bona ex fine bono uocat'. Cū aut' hoꝝ
aliq̄d deficit. bonitas finis nō sufficit ad boni
tatē uoꝰtis. ut pote si sit finis bon' in se. non
tn̄ sufficit ad finiēd' ul' ad ꝯplendū illud
q̄ fit ꝓ ꝑm. sicut manducatō q̄uis sit bo
nū i se. n̄ tn̄ hēt ꝯpletā rōnē finiendi i r
ꝑdicatōis. Silr̄ m̄daciū nō ē ordīabile
ad bonū cū sit ꝑ se malū ꝛ iō ꝯ ꝑtiꝯ q̄ m̄ciā
ꝓ aliq̄d bonū m̄daciū nō ē bonū. q̄r deficit
ibi rectitudo ordīnis ꝓ defcm̄ ꝓ ꝯ ueniētis
ex pte actus q̄ nō ꝛ ꝯtē adillū finē. ꝛ sic
pȝ rūo ad ꝯ ones Δitutē q̄ m̄ ꝯ ꝯ° ē sicut
magr̄ dic̄ uolūtatē eē bonā ꝛ r̄tā ex fi
ne. hec. n. in tali sub ꝑdicis ꝯ dicōibȝ ꝓ huc
modū rōnes ad ꝑmā pte ꝯ ꝯd° sūt. ꝛ ꝑ hac
ꝛ pȝ rūo ad illa duo que ultīo oppōnuntur
uidelȝ ꝯ ꝑdicatōe ꝛ m̄ daco. ad illd ū q̄
ꝑmo ob°. q̄ btitudo ē finis bonaꝝ uolūtatū
ꝛ ꝛ oīm. dr̄ q̄ aut' ē finis bonaꝝ uolūtatū
ꝛ tal' malaꝝ. nā btitudo q̄ ē finis oīm bonaꝝ
uolūtatū ē btitudo ūa. btitudo uo q̄ ē finis ꝛ
malaꝝ. nō ē btitudo ūa. Sȝ silata. auarus
eīn extimat btitudīez eē in diuiciis. ꝛ supbꝰ
i honoribꝫ ꝛ sic in gulis delicii's ꝛ cū sic finē
malaꝝ uolūtatū q̄dā hēt ꝑ ymagīne finis
ue boni. ut pote btitudis. Sic ꝛ maleuolū

ad hoc

tates pretendunt spem utilitatis quam igitur dicitur quod omnis voluntas tendit ad beatitudinem. hoc intelligitur de beatitudine in sua generalitate considerata. et tunc appetitu omnes ut dicit Augustinus concordant. Sed prout beatitudo de veritate accipitur pro illa que consistit in visione dei. nec ab omnibus appetitur. nec omnis in illam tendunt.

Ad primum quod obicitur quod nemo operatur ad malum aspiciens. dicendum quod illud quod movet animam est bonum per veritatem. aliud est bonum per existimationem. et ad hoc quod affectus moveatur sufficit sola existimatio bonitatis et sic peccat existimatione. non movet voluntas ad quod appetendum ad minus delectabilis appetitu. et non dicitur dyonisius quod nemo operatur ad malum aspiciens. quia nulla est voluntas opere quod non precedat boni existimatio. Sed quia in quo existimatur esse bonum fingitur esse malum. ideo fingitur male operatur. et si nunquam aspiciat ad malum sub ratione mali. cum igitur dicitur quod voluntas est bona ex intentione boni finis. hoc non intelligitur de fine qui est bonus tantum in existimatione. Sed in veritate reali. Ad secundum quod obicitur quod non est actus voluntatis bonus nisi qui est ex caritate. dicendum quod caritas non reddit opus bonum. nisi ex hoc quod ipsum bonum refert in summum bonum. nec sufficiens relatio aliquis efficacis vel operis ad summum bonum est. nisi est potentia exaudicio caritas. quia sicut fine bonum similibus aliis respondeat. et perfectis carnis repugnant. et iterum geste tanquam in fine ultimo. et hec est quia bonitas omnis voluntatis attribuitur caritati. non tamen attribuitur bonitati finis. quia finis unum tamen deum quod tenet equum preferunt. non dicitur tamen nisi unum. et sic in proposito intelligendum est. Ad

Psalm. i. iiii

idem quod obicitur quod finis est equaliter bonus. dicendum quod et si finis equaliter sit bonus nisi tamen omnes voluntates equaliter ordinantur et ad perveniant illum finem. quia bonitas finis non redundat in voluntatem nisi per rationem ordinationis qua ducat ad illum finem. et ideo licet finis sit equaliter bonus. tamen propter gradus receptorum in appreciatione et ordinatione voluntatis ad illum finem voluntates non sunt equaliter bone. Ad duo ultima iam patet propter expositionem.

Tertio queritur quis sit ille finis ex cuius bonitate voluntas est bona. et ad quem debet referri intentio voluntatis. Ad hoc quod sit caritas. et quod hic finis sit caritas. Sed ad illum finem. ut prima Thi. i. finis precepti est caritas. Sed ad illum finem referenda est voluntas. ad quem referuntur precepta. Sed igitur caritas est finis preceptorum bone voluntatis.

Caritas est finis

Item Ro. xiii. qui diligit proximum legem implevit. et item plenitudo legis est dilectio. Sed ad id referenda sunt voluntates in quo consistit plenitudo et consumatio legis. Si igitur caritas et dilectio est hec patet et cetera. Item hec videtur ratione. Omnis bona voluntas ad hoc ordinatur ut homo fruatur deo. et ad hoc quod habeat deum. Sed nos non fruimur deo nisi huius ipsius nisi per caritatem. Similiter habere caritatem non est aliud quam habere deum. Sed igitur omnis bona voluntas est ordinata ad hoc quod habeat deum. videtur quod finis omnis bone voluntatis sit ipsa caritas. Item natura in operando finaliter intendit formam perficientem in esse rei. igitur voluntas in operando principaliter intendit formam perfectivam in esse motus. Sed forma vel habitus perfectivus voluntatis in esse morum est ipsa caritas. igitur caritas est finis principalis omnis bone voluntatis. Sed contra Ro. x. finis legis Christus. Sed quod est finis legis et bone voluntatis. igitur videtur quod Christus sit principalis finis bone voluntatis. non igitur caritas. Item B. in li. de diligendo deo de amore veniet in caritatem et de caritate veniet ad sapientiam. igitur sapientia est excellentius quam caritas. Sed illud magis dicitur principalis finis bone voluntatis quod est excellentissimum. igitur finis bone voluntatis non est caritas sed sapientia. Item finis est quo fruendum est. Sed caritate non est fruendum quia solo deo in creato est fruendum. igitur videtur quod caritas non sit finis principalis bone voluntatis. Si tu dicas quod finis bone voluntatis non est caritas creata sed increata. contra apostolus. finis precepti est caritas procedens de corde puro et cetera. Sed caritas procedens de corde puro et fide non ficta. non est nisi creata. igitur et cetera. Item finis bone voluntatis est id quo habito voluntas nichil ulterius querit. Sed habita caritate adhuc voluntas ulterius querit augeri. videlicet ipsum deum. et in quanto maiorem habet caritatem tanto magis querit. quia caritas non habet terminum finis. Item quod est principium in rebus. hoc est amor in spiritibus. Sed pondus in corporibus non dicitur esse finis motus localis. igitur amor in spiritibus nullo modo dicitur esse finis appetitus voluntatis. igitur non videtur finis et principium esse distincta. Sed caritas est radix omnium bonorum affectuum. Si igitur finis esset principium quod est ad finem et radix. videtur quod nullo modo debeat dici finis bone voluntatis. pro eo quod magister dicit in eo quod finem omnis voluntatis caritatem assignat. secutus est enim in hoc amplius doctrinam apostoli et beati Augustini. nam apostolus expresse dicit quod caritas est finis et consumatio precepti et plenitudo legis. Augustinus etiam dicit in Enchiridion quod omnia precepta divina referuntur ad caritatem. et in li. de civitate dei xxi. dicitur quod ad caritatis mandatum consummandum ordinatur tota scriptura. et ita caritas non tamen modo est finis voluntatis. Sed et totius sacre scripture et tocius operis perfectio. licet autem deus vel beatitudo eterna vel Christus possit dici finis voluntatis bone. maluit tamen magister dicere quod caritas sit finis. pro eo quod completa ratio finis dicitur competit ipsi caritati. cum enim secundum philosophum dicatur finis multipliciter. finis in quo quiescitur. et finis quo quiescitur. et finis quo quiescitur dupliciter. vel simpliciter vel secundum quid. quolibet istorum modorum caritas est finis bone voluntatis. nam caritas increata deus est. quod dicitur i. Io. iiii. Deus caritas est. et finis

in quo quiescat simpliciter in medio, caritas vero cita et consummata aut perfecta caritas patrie est finis quo quiescat simpliciter in medio, caritas vero inchoata aut perfecta caritas vie est finis quo quiescat in loco ut in vie. Sicut enim lapis non quiescat in loco in medio ponderis. Sic anima in medio non habet quietem que est ei locus et finis ultimus in medio dilectione. Que habet consideraret bonum sub ratione boni aut sub ratione boni simpliciter, ratione finis sicut amor est causa et propterea in tertio finis potissime attribuitur caritati. Contra sunt rationes que hoc ostendunt. Ad primum ergo quod obicitur quod est finis perfecti, dicendum quod propter hoc non excludit quin caritas sit finis. Nam licet ipse sit finis in quo quiescatur, nichilominus caritas potest esse finis quo quiescamus in ipso. Rursus caritas per quod est finis in quo quiescimus venit toti civitati, tamen simul possunt hec duo stare quod ipse sit finis legis et caritas similiter. Ad primum quod obicitur quod de caritate procedit ad sapientiam, ergo sapientia est excellentior, dicendum quod sumitur hic large ibi de sapientia. Sapientia non dicitur quod donum quod caritas, sed non ut statum civitatis donum, sicut quod caritas communiter accepta distinguitur contra caritatem dicendum contemplativam, quia tamen calor dedecet hic. Sic continet et amorem et sapientiam et hec non ponitur esse finis perfecti. Ad illud quod obicitur quod finis est id quo finiendum est, dicendum quod finire quod finis dicitur dupliciter aut sic obiecto, aut sic dispositione. Utroque modo caritate finium, nam caritas quando dicitur est finium sic obiecto, caritas quando sitis est finium sicut dispositio. Et sic patet quod illud non obviat propositio. Ad aliud quod obicitur quod voluntas habito fine suo quiescit, dicendum quod verum est. Quando habet finem suum completum. Caritas autem et si in via beatur non tamen completur, igitur ecce est in syon et caminus in Ierusalem. Caritas autem habebit in patria, unde ultra querit. Propter quod patria habebit bonum in caritate in quo consistit finis et quieta totum omnium naturarum motuum desideriorum. Ad illud quod obicitur quod pondus in centro non est finis motus, dicendum quod non simile quia pondus reperitur in centro tamen in absentia loci debiti quod in presentia. Caritas autem numquam est in via nisi deo presente unde omnis qui habet caritatem habet deum, et propterea deum omnis vita ordinatur, ad habendum deum ordinatur, ordinatur ad habendam caritatem. Non sic dependet, quia non quod lex centralis pondus habet locum sibi debitum. Ad id quod obicitur quod finis principium sunt diversa, licet aliquando quod est differentia non est principium et finis, nam principium est boni operis sicut inchoatum et finis est prout est consummatum et perfectum. Alii enim tempus bene operatur ut in eo caritas amor et caritas augeatur. Aliter potest dici

et probabilitas quod fiat tria modus, species et ordo. Et sic id constituat. Et modus dicitur comparationem ad efficientem. Et species ad formam. Et ordo dicit comparationem ad finem. Sic caritas est boni operis potest habere rationem efficientis et finis secundum diversas comparationes. Caritas enim continuat voluntatem in ideo ut ipsius motus et informat ut regule dirigenti et iungit ut fini quietanti. Et ideo sic ipse deus habet rationem efficientis in quantum movet et formalis in quantum dirigit et finalis in quantum quietat. Sic et ipsa caritas respectu operis rationem habet istius triplicis cause. Non est inconveniens quia principium et finis possunt in unum convenire, et sic patet quod si caritas sit principium boni operis non potest esse finis nisi secundum diversas comparationes et per hoc patet responsio. Ad id quod ultimo querebatur quod caritas dicitur radix et fundamentum et finis, hoc non dicitur secundum diversas comparationes natura vel ad unam. Dicitur sumpta hec ratione vel propter eius vim comparativam ad proximos qui nobis iunguntur vinculo caritatis.

Tertio queritur utrum bone voluntatis sit unus finis an possint esse plures. Et quod unus solum videtur: Deut. vi. diliges deum ex toto corde et cetera. Glossa: non vult deus suum amorem partiri aut simul cum ipso aliud diligamus. Ergo qui sibi diversos constituit fines non facit quod deus vult. Et si non facit quod deus vult, non habet bonam voluntatem. Item super primum Philip. id est sine propter occasionem suam pro bona voluntate. Glossa: quod adeo id quod deum querit non caste diligit. Ergo nulla voluntas sed illa sola voluntas bona est que non amat quamvis deum diligit, ergo nulla voluntas est bona nisi ad quod deum querit. Item sic statur est ipse perfecta et fine ultimo, sed primum perfectum in quo est ratio est nisi unicum. Ergo si finis dicitur perfectum, perfectum voluntatis non dicitur statui nisi finis unus. Ergo si quis statuit sibi fines plures non facit quod debet, ergo non est bona. Item qui diversos fines intendit, habet cor suum divisum. Sed qui cor suum dividit, non diligit deum ex toto corde, nec in toto corde querit deum. Et talis est deo non placet qui incipit se ex toto corde amare et vult totum cor possidere. Ergo non videtur quod bona voluntas possit esse que sibi statuit diversos fines. Sed contra. i. Cor. ix. Gregorius primo Ezechielis: qui arat et cetera. Glossa: predicator animi corda aperit ut fidem dicitur arare in spe stipendiorum temporalium. Ergo videtur quod bona non tamen possit ponere sibi spiritualem sed temporalem. Ergo videtur quod plures non tamen possit diversos fines habere. Item Luce xv. quanti mercenarii in domo patris mei.

dicit Ambrosius quod multi sunt mercenarii qui ha-
bundant spiritu fidei et caritatis. Sed mercenarius statu-
it sibi finem creatum, videlicet aliquid mercedis que est crea-
tura creata. Si enim solum finem increatum constitueret,
iam non esset mercenarius sed filius. Ergo sicut contingit
esse bonos mercenarios, ita contingit bonam voluntatem
habere fines diversos. // Item bonum additum bo-
no facit maius bonum. Ergo si unus bonus finis facit
voluntatem bonam, ergo multo fortius multi boni fines. Ergo vi-
detur quod quanto voluntas melior sit quanto plures statu-
it sibi bonos fines. Ergo non est necesse quod bona voluntas
habeat unum solum finem // Item sicut concupiscibilis appe-
tit delectationem, ita irascibilis appetit celsitudinem
et rationalis appetit pulchritudinem. Sed ergo pulchritudo non
tamen est finis nec tamen est rationalis. Sed in perfectis sic de aliis
et pluribus [illegible] plures sunt perfectiones. Cum in nobis
sint tres [illegible] diverse quibus sursum [illegible], videlicet
concupiscibilis et irascibilis, et quod in omni bona actione videtur
assignare diversos fines // Respondeo dicendum quod bone vo-
luntatis solus est finis principalis. Propter quod intelligendum quod plures
fines statuere hoc potest esse dupliciter. Uno modo ita
quod finis sit sub fine et propter finem. Alio modo ita quod
unus sit finis principalis, alter non principalis, ita tamen quod
finis non principalis non refertur ad principalem actu
aliter. Tertio modo ita quod uterque sit finis principalis. Exemplum
cuius assignari potest in eo qui [illegible], videlicet
aliquis vadit ad ecclesiam ad percipiendas distrib-
utiones. Hoc enim potest facere tripliciter. Aut ita quod principa-
liter intendit honorem et gloriam dei ut cum vadit ubi decan-
tantur laudes. Et similiter cum hoc intendit optinere
pecuniam ut pauperibus distribuat vel in alios
usus licitos ad honorem dei convertat. Alio modo
potest aliquis ire ad ecclesiam intendens deo placere et simi-
liter cum hoc pecuniam accipere, ita tamen quod eius acquisitionem
ad deum non refert. Nec tamen ipsam pecuniam sta-
tuit finem principalem pro eo quod ipsam non diligit
propter se. Tertio modo vadit quis ad ecclesiam dupli-
cata intentione, ita quod vult deo placere et vult
optinere pecuniam quam sicut avarus appetit acqui-
rere ut possit thesaurum suum ampliare et in
ea delectari propter se. Primo modo statuere diversos
fines est bonum et meritorium et pertinet ad bonam
voluntatem. Secundo modo statuere diversos fines non est
bone voluntatis, loquendo de [illegible]. Attamen non sic rep-
ugnat quin possit esse cum ea stare. Est enim ibi
peccatum veniale non mortale, et hoc vult dicere
Augustinus in libro Confessionum cum ait: minus te amat qui tecum
aliquid amat quod non propter te amat. Tertio vero modo
statuere diversos fines non est bone voluntatis. Immo

contra bonam voluntatem. Talis enim vult duobus dominis servire, et hoc
in [illegible] sicut Matthei vi dicitur. Quantum enim sic principaliter di-
versos intendit fines, [illegible]
[illegible] ut alter decedat [illegible]
[illegible] quia opus non potest, et talis est voluntas
[illegible] quibus [illegible] commutatur
scriptura, propter quod [illegible] ingreditur duabus viis,
et ideo dicitur Ecclesiastici ii: Ne accesseris ad ipsum dupli-
ci corde. Qui enim accedit in corde et corde [illegible]
[illegible] et quia gaudium [illegible] ad illam [illegible]
ideo dicitur Osee x: Divisum est cor eorum, nunc interibunt.
Sic ergo ex dictis colligitur quod bone voluntatis plures possunt
esse fines, ita quod unus finis sit principalis et alter non
principalis sive finis sub fine. Plures autem constituere
fines principales bone voluntati repugnat, sicut ostendunt di-
ctiones que ad primam partem inducuntur. Cum enim unum
solum sit summum et primum bonum quod quietat humanum
desiderium, necesse est quod voluntas bona ad hoc quod recte
statuat sibi finem unicum // Ad primum ergo quod primo obi-
citur [illegible] quod ipsa gl-
ossa obiectionem dissolvit dum se ipsam manifeste
in sequentibus. Facit enim [illegible] in hoc quod dicitur [illegible] non p-
ropter ipsum. Nam propter dicit finem principalem. In vero
non tamen dicit finem principalem, immo finem
qui continetur in fine [illegible], et ideo ex illo verbo non
sequitur quod aliquis possit sibi plures fines principa-
les statuere. Immo si recte intelligatur potius sequitur
oppositum // Ad illud quod obicitur quod mercenarius statuit
sibi finem creatum, dicendum est quod bonus mercenarius et
malus mercenarius in duobus differunt a bono.
Primo quod malus mercenarius statuit sibi finem
creatum quo habito non necesse habet deum. Bonus vero mer-
cenarius statuit sibi finem creatum quod habere non est
quam habere deum, sicut ipsam fruitionem dei. Secundo vero differunt
in hoc quod malus mercenarius statuit sibi [illegible]
finem creatum tamquam finem sub fine. Non enim amat deum
propter fruitionem sed fruitionem propter deum, et ideo ex hoc
non habetur quod finis bone voluntatis plurificetur // Ad
illud quod obicitur quod bonum additum bono facit maius
bonum, dicendum quod illud verum est quando additio boni ad bonum
fit salvo ordine. Cum enim bonitas necessario ponit
ordinem, si additio boni ad bonum tollat ordi-
nem, bonum non auget sed potius perimit. Quia ergo plu-
ralitas finium principalium ordinem non servat, [illegible]
[illegible] recto ordine status debet esse in uno et unicum
debet esse primum. Hinc est quod pluralitas finium prin-
cipalium ordinem non servat. Quia [illegible] recto ordine
status debet esse in uno et unicum debet esse ultimum,
bonitatem voluntatis non augmentat. Sed potius

Finis ultimi celsitudo que est tante excellentie quod ad ipsum non pervenitur nisi per multa media [illegible]
[illegible] infima per media producuntur ad suprema. [illegible] plenitudo [illegible]
ordinis plenitudo in finibus [illegible] et mediis [illegible] perveniendi in fine ultimo in quibus [illegible]
omnium plenitudo [illegible] esse multa [illegible]
[illegible] finis [illegible] finis movet operantem [illegible] finis in movendo [illegible]
appetitus naturalis [illegible] in summo bono [illegible]
[illegible] amoris motus [illegible] sequitur [illegible]
plenitudo appetibilis [illegible]

ipam uolũtatẽ depuat. q̄ dũ uult placere uni/displicet alteri. et dũ uult assequi unũ. pdit reliquũ // ad 1ᵈ q̄ obĩ q̄ uoł appetit suã plenitudinẽ et ɔpisce dulcedinẽ ꝛc. dd. q̄ plenitudo ⁊ plenitudo pot dup̄ accipi. uł ut put ē pfectiua ⁊ ĩ fortitua uirtutis aĩe. aut put ē ipi aĩe motiua. p̄ mō tenet rõnẽ finis sꝫ fine ꝛ sic plificari pōt s̄ diusitatẽ dom̃ aĩe. s̄o m̃ pro ut .s. tenet rõnẽ obĩ ⁊ motiui. sic vnitatẽ hꝫ. nã in deo id ē plenitudo. celsitudo ⁊ dulcedo, ⁊ sic tenꝫ rõnẽ finis pͥn ⁊ sic pꝫ q̄ q̃uis plures fines nō pͥncipałs ɔtingat ɔstituere tn̄ ad hoc q̄ uolũtas sit bona. necce ē unũ solũ finẽ ee pͥnlẽ. nã alit̃ nō diligit deus ex toto corde.

Varto q̄ ut̃ male uoˡᵗᵉˢ hãnt unicũ finẽ. ⁊ q̄ sic ut̃ augˢ. sup illũ locũ. ps. scrutãs corda ꝛc. finis aũt ⁊ cogitᵐᶦˢ hũane ē delectō ad q̄ ɔsequẽ intendit puenire. si g̃ omĩs uoˡᵗᵉˢ male finalit̃ quernt delectõm. uĩ q̄ omĩ uolũtatũ malaꝝ sit vnũ finẽ assignare // It mala uolũtatũ ē unus malus exitus siue fīs. sic dꝛ io. vij. O uox finis mors ē. g̃ si eaꝝ ɔtingit ee vnũ tãm̃ pͥ rõne uĩ q̄ ɔtingat ee vnũ finẽ ultimũ // It q̄ ɔiunt in pͥnᵒ. ɔiunt ⁊ ĩ fine ultio. sꝫ omĩs male uoˡᵗᵉˢ ɔiunt ĩ pͥnᵒ. sic dic augᵒ. ĩ lᵒ. de ba. ꝛcł. planũ ē ĩ quit ĩ to to maleficiᵈᶦ gn̄e/nichil ad q̄ libidinẽ dnari. si g̃ ɔiunt ĩ uno pͥnᵒ. ut pote in libidine uĩ. pi rõne q̄ ɔueni in vno fine // It uicia imitantur uirtutẽ. s̄ appetencia aĩm sic uitus nuq̃ quiescat ex̃ btitudinẽ v̄am. si uiciũ ĩquirit btitudinẽ similatã. g̃ sicut omĩs uirtutes faciunt tendere uolũtatẽ ad unũ finẽ .s. btitudinẽ sic uĩ q̄ oĩa uicia faciãt tendere uoˡᵗᵉˢ ad unũ finẽ .s. q̄ hãt similitudinẽ ē uero fine // Sꝫ ɔ̃ ɔ̃ iaꝝ uolũtatũ. ɔie sũt delectões. vł aũt sꝫ delectões ɔie ĩ sũt fines diusi. s̄ et uolũtes faciunt uoˡᵗᵉˢ ɔ̃ invicẽ repugnare. g̃ faciũt diusos fines hãe. It mala uoˡᵗᵃˢ pōit finẽ in creatura. sꝫ ĩpᵒˢᵉ ē ꝙ in vna creatura ĩueniat vnã uoˡᵗᵗᶦˢ sufficientiã. cũ nichil sufficiat uoˡᵗᶦ hũane ñ sola trinitas. si g̃ uolũtas nō quiescit ñ in eo fine ĩ quo ponit sufficientiã. uĩ neccẽ q̄ uoˡᵗᵃˢ mala diusos ɔ̃ fines ɔstituat // It male uoˡᵗᵃˢ appetitus. orũ ⁊ radicẽ hꝫ ex libidinẽ. sꝫ libido ē quo quis amat bonũ ppͥũ. si g̃ bonũ ppͥũ necco diusificat ĩ diusis. necce ē diusaꝝ uoˡᵗᵃᵗᵘ̃ diusos fines ĩ pͥn // It vnitas et ɔfortas uolũtatũ bonaꝝ/ueniunt ex vnitᵗᵉ amoris ĩ quo

vniũtur ⁊ colligant. si g̃ amor ĩ quo diusi colligant ⁊ uniunt vnicũ dꝫ hr̃e radicem ĩ pluribꝫ reptũ/cũ hoc nō ɔ̃at amori libidinis. sꝫ solũ amori caritatis. qui ē amor .ĩp̃e. s. vĩ q̄ malaꝝ uolũtatũ nō sit finis vnicus sꝫ diũ sicꝫ dd. q̄ ex̃io ē ĩ bonis uolũtatibꝫ ⁊ ĩ malis. nã bonaꝝ uolũtatũ vnicus ē finis ĩ sũmũ bonũ uoˡᵗᵉˢ sint diuise diusitate m̃ali siue diusitate formali. diusitatẽ aũt m̃alẽ uoco/q̃n plures hoĩes in eod̃ gn̄e affectõnis afficiunt erga aliqd. diusitatẽ aũt formalẽ uoco/q̃n id̃ hō diusis habitibꝫ uirtutũ afficit̃ ex̃ diusa. siue .n. sic. siue sic. lꝫ ɔtingat plures fines pxios ⁊ ppͥos assignare tñ finẽ ultimũ ⁊ pͥnlẽ necce ē ee vnicũ videlꝫ ipsm deũ. ⁊ rō huius ē. ⁊ pfcō amoris mouentis. ⁊ pfcō appetitus ɔcerniti. qr .n. amor caritatis libałe ē. ⁊ nō q̃rit q̄ suũ ē. sꝫ bonũ ɔe. hinc ē q̄ plures hoĩes ex caritate moti. idẽ bonũ appetũt finalit̃. rursus qr̃ appetitus ĩ ɔpletissimũ ē ĩ quo nō solũ ɔtigit reperire bonũ pfcm̃. sꝫ ē omẽ bonũ. hinc ē q̄ omĩs uoˡᵗᵉˢ ɔcitur sꝫ diusꝫ inueniũt finẽ suũ ĩ quo quiescẽt/eo ē ĩ malis uoˡᵗᵉˢ pp̄ ĩpfcōnẽ amoris ⁊ appᵘˢ. pp̄ ĩpfcōnẽ nã q̄ amoris libidinosi uoˡᵗᵉˢ solo uiẽ differentes/diusos hñt fines ppͥos q̄ amor libidinosus sp̄ quernt q̄ suũ ē. ⁊ qr sp̄ q̃rit bonũ ppͥũ. io ⁊ si mlti ex amore libidinoso ɔ̃ant in actũ vnũ/tñ unus quisqꝫ q̃rit finẽ suũ ppͥũ. ut pꝫ in adultio ⁊ meretr̃. qr uterqꝫ q̃rit delectõnẽ ⁊ illa q̃rit nũmũ. pp̄ ĩpfcōnẽ ⁊ appᵘˢ necce ē diusẽ uoˡᵗᵉˢ formalit̃ differentes/hr̃e diusos fines. qr .n. luxuria appetit iocunditatem ⁊ leticiã/⁊ auaricia sufficienciã. ⁊ supbia excellenciã. ⁊ hꝫ oĩa nō ɔtingit reperire. ex̃ eandem rem creatã. sꝫ ex̃ diusas. hinc ē q̄ uoˡᵗᵉˢ male differentes formalit̃ nō vnũ sꝫ diusos fines ɔstituunt. vñ necce sũt rõnes que hoc ostendunt. ad 1ᵈ q̄ pͥmo obĩ. qd delectõ ē finis cuiuslibꝫ cogitᵐᶦˢ. dd. q̄ ĩ rõne illa ē figura dictionis p̄ eo q̄ nō ead̃ delectō ē finis cuiuslibꝫ cogitᵐᶦˢ hũane. sꝫ diuse. vñ stat ibi delectō in sua gn̄alitate. ⁊ magis hꝫ ĩ suppoĩm simplicẽ q̄ psołe. ⁊ nō cum p delectõm descendit ad finis unitatẽ fit sophisticatō s̄ figurã dictõnis ex ɔmutatõe suppositionis. // ad 1ᵈ q̄ obĩ q̄ malaꝝ uolũtatũ ē vnus malus exitus. g̃ unus malus finis. dd. q̄ nō ē sĩle. nã male uoˡᵗᵉˢ differunt ĩ auisione. sꝫ ɔiunt ĩ auisione/⁊ malus exitus pͥnᵘˢ respiciat auisionẽ ex̃ ɔuisionẽ. finis uo mouens

[illegible marginal notes]

principali respiciat conversionem et aversionem. Ideo
non sequitur quod cum finis sit unus certus quo
ad mortem dampnationis, quod propter hoc sit unus finis
motivus et ad quem tendat actus. ¶ Ad id quod obicitur
quod male voluntates conveniunt ipsis videlicet in libidi-
ne. Dicendum quod in principio non conveniunt nisi per quandam conformi-
tatem. Nam alia est libido in uno et alia in altero.
Et ideo non sequitur ex hoc quod conveniant in fine univocali. Et
tamen et si ipsi conveniunt, non propter hoc necesse est quod
conveniant in ratione. Nam malum semper procedit in dispersio-
nem, bonum vero semper redit ad unitatem. Et quanto
enim ad magis colligitur tanto magis vigora-
tur et est perfectius. Et quanto vero magis dispergitur
tanto magis recedit a perfectione et complemento.
Et ideo dicit philosophus quod malum est multipliciter et
bonum uno modo. ¶ Ad illud quod obicitur quod vicia
imitantur virtutem. Dicendum quod vitium imita-
tur quod plus habet de dissimilitudine quam de similitu-
dine. Magis enim virtuti contrariatur quam ei con-
formetur. Et ideo potest inferri quod male vo-
luntates habent fines diversos. Similiter bone habent
unicum quod eorum, quia enim in hoc consistit perfectio vir-
tutis, vicium magis in hoc a virtute deficit
quam eam imitari possit. Et sic patet quod malarum vo-
luntatum non est unus finis sed diversi.

Consequenter queritur de secundo principali, videlicet de differentia
intentionis et voluntatis. Et circa hoc queruntur duo.
Primo quod utrum intentio sit in solis rationalibus.
Secundo quod utrum intentio respectu voluntatis dicat aliquid ex
parte intellectus vel ex parte affectus.

Circa primum sic proceditur et quod utrum intentio sit
in solum hiis que participant rationem et quod sit
verum. Sic dicit glossa super illud Luce xi. Vide
ne lumen etc. Glossa: lumen autem est intentio. Sed
constat quod intentio non est lumen corporale, sed spiritu-
ale. Sed lumen spirituale est in solis substantiis
spiritualibus que natura sua illuminari apta nata sunt
et hec sunt sole creature rationales. Ergo quod inten-
tio sit in solis rationalibus. ¶ Item intentio est vis
collativa que cum intendit ab uno in aliud ten-
dit et unum comparat alteri. Sed talis vis collativa
reperitur in solis rationalibus creaturis. Ergo videtur quod in eis so-
lum reperiatur intentio. ¶ Item intentio est illud
per quod anima immediatius dirigitur ultimo fini.
Sed talis solum est reperire intentionem que habent potentiam
immediate quam deum possunt capere et ei uniri. Sed
talia sunt sola rationalia, quoniam ipsa sola sunt ad
ymaginem dei. Ergo videtur quod in hiis solum contingat
intentionem reperiri. ¶ Item intentio est supremum

in anima, unde ipsa dicitur esse caput mentis nostre.
Sed illa in quibus continuatur est irrationabilibus creaturis
est infima in eis, scilicet rationem. Ergo videtur quod in nulla alia
creatura animali contingat intentionem reperiri.
Sed contra omne eo quod operatur propter intentionem est reperi-
re intentionem. Sed sicut dicit philosophus natura est operans
intentionem. ~~Ergo videtur quod in natura illi est intentionem~~
Ergo videtur quod in natura illi est intentionem reperire et ponere.
¶ Item omne illud quod movetur ad aliquod et eo obtento
quiescit, est movebatur et intendebat. Sed
ei quod non intenderet non movetur ad eius absentiam
nec quiesceret ad eius presentiam. Sed ista reperiuntur in rebus inferi-
oribus, ut patet cum lapis movetur deorsum.
Ergo videtur quod intentio non tantum sit in rationalibus sed et in irra-
tionalibus. ¶ Item omne quod facit aliquod opus
ordinatum ad finem ab aliquo dirigitur operatur per inten-
tionem. Sed nature irrationales sunt huiusmodi, sicut patet
in aranea que facit telam ad capiendas muscas.
Ergo videtur etc. ¶ Item intentio est regula appetitus.
Ergo si non est ponere aliquid in universo privatum re-
gimine et ordine, videtur quod ubicumque est ponere appeti-
tum est ponere intentionem. Sed appetitus non solum
est in substantiis rationalibus sed in aliis generibus etc.
Responsio ad predictorum intelligentiam est notandum quod circa hanc
questionem duplex est modus dicendi qui ad presens oc-
currit. Unus est ut distinguamus in modo
operandi per intentionem propriam et alienam.
Unde enim satis rationabiliter posse dici quod quedam sunt
que moventur per intentionem alienam, per intentionem
propriam moventur illa que finem precognoscunt et
operationem suam ad finem conferunt et inferunt. Per inten-
tionem alienam movent illa que intra se non habent
potentiam discernendi, reguntur tamen et diriguntur ab eo
qui discernit. Sic sagitta ab arcu emissa mo-
veri potest dici per intentionem non ipsius arcus vel
sagitte sed sagittantis. Per hunc quidem modum
satis rationabiliter potest dici quod omnes res naturales per inten-
tionem divinam moventur, pro eo quod moventur sicut deus
instituit et sicut gubernat et regit. Ipse enim
in omni operatione est primus motor. Et per hunc modum
dicitur intentio proprie reperiri in solis substantiis rationalibus,
sed in aliis per aliquem modum dicitur per intentionem
operari dicatur. Sed quamvis iste modus dicendi
rationabilis sit et veritatem dicat, non videtur sufficiens
esse dicere. Est dicere quod non ideo dicitur operari per inten-
tionem non ratione proprie intentionis sed ratione inten-
tionis aliene, quia non dicitur sufficienter dum
signat intentionem alienam tamen. Et propter hoc enim casua-
lia et fortuita cum non fiant preter divinam intentionem

non debent dici facta sed intentionem. Rursus animad-
vertamus quod in illa appetitum habent medium quo ten-
dunt ab uno in altum. Et unaquaeque res habet
vim suam regitivam mediante qua ad finem proprium
inclinatur. Unde quod in illa non tantum habet moveri
extrinseca et aliena. Sed etiam quod moveat intentione
propria et intrinseca. Et propterea est alius modus dicendi, quia
sicut triplex est appetitus, videlicet illius sensualis
sive alius et rationalis, et quilibet illorum appetituum habet
suum regimen. Non absolute regimen autem illorum tamen
applicatur intentio maxime tamen proprie intentio vo-
catur regimen appetitus rationalis. Et ratio huius est quia
ad regimen et consilium appetitus vel plus spectat
dignius quam dignitas. Ad distinctionem vero appetitus rationalis
proprie spectat regere. Distinctionem vero appetitus bru-
talis quod modo medium tenet. Et hinc est quod in illa
movetur quadam necessitate, rationalia vero mera
libertate. Bruta vero moventur quadam sim-
pliciori quam est libertate et super necessitatem, non
tamen possunt se omnino reprimere, et tamen possunt ad oppo-
sita partem tendere. Sicut ergo in diversa operationis
reperitur in comparabilibus proprie. In sensualibus
minus proprie. In illis ipsis proprie sic et intentio. Et sic pro-
batur patet. Ratio ad quoniam proposita et ad rationes ad u-
tramque partem, nam in tertio proprie accepta. Sed quod dici-
tur lucem quod est collatio et tendentia in terminum
attendit esse autem supremum, et ideo hoc modo in solis
rationalibus reperitur, sicut ille rationes ostendunt.
Intentio vero prout dicit tendentiam et dispositionem
appetitus ad aliquid finitum vel finem quietativum
non tamen modo est in rationalibus immo et in brutis, sicut alie
rationes ad aliam partem ostendunt. Et sic patet quod utrique
diversis viis veritatem concludunt et propterea concedi licet.

Consequenter quaeritur de intentione. Sed quod reperitur in rationalibus
utrum se teneat ex parte intellectus vel ex parte
affectus. Et quod ex parte affectus, videtur. Ad eundem.
Ut oculus sit simplex duo sunt necessaria, videlicet claritas
in intellectu et veritas in delectatione. Sed claritas non est in
voluntate. Ergo si claritas est in intellectu, intentio se tenet
ex parte voluntatis. Item Augustinus dicit et habetur in littera. In-
tentio est qua sic ad finem pervenire volo. Sed ne-
mo vult pervenire ad finem nisi per voluntatem. Ergo inten-
tio est ex parte voluntatis. Item intentio iungit eum
ipsi fini. Sed voluntas non tantum modo dicit appetitum
eorum quae sunt ad finem, immo etiam ipsius finis, sicut
vult philosophus. Si ergo illud quod principaliter iungit cum fine
est intentio, et hoc ipsum est voluntas, videtur quod
intentio sit voluntas. Item nihil principaliter
residet penes intentionem, sed id penes quod principaliter

residet meritum et demeritum, est ipsa voluntas. Ergo videtur quod
intentio se teneat ex parte voluntatis sive affectionis.
Sed contra Matthaeus VI: Si oculus tuus fuerit simplex etc., id est glossa
exponit ut per oculum intelligatur intentio. Si
ergo oculus autem non est affectus, sed intellectus, videtur quod
intentio non se teneat ex parte affectus, sed ma-
gis ex parte intellectus. Item super illud Matthaei VI: Vi-
deris ne lumen quod in nobis est, glossa: Intentio qua bonum
quodcumque facimus lumen est. Sed lumen se tenet ex parte
cognitionis, ergo etc. Item intentionis est referre opus
sive voluntatem in finem. Sed eius est referre cuius est con-
ferre, et conferre est proprie ipsius rationis, ergo et intentio.
Item sicut voluntas nunquam vult aliquid volitum nisi
illud praecognoscatur a ratione, sic nunquam appetit
finem nisi ratio vel affectus rationis eum praeparat quam finem
illum ostendat. Si igitur intentio est illa quae finem mo-
strat, videtur quod intentio ex parte rationis se teneat.
Si forte tu dicas quod se tenet ex parte rationis
et voluntatis simul, contra. Intentio est actus unus, ergo est
unius potentiae, ergo non potest esse voluntatis et rationis simul et semel.
Item si intentio se tenet ex parte rationis et voluntatis, aut
ergo sicut potentia, aut sicut passio, aut sicut habitus. Sic
potentia non, videtur, quia ratio voluntatis et ratio non sunt una potentia.
Et ita in uno homine est unus finis, sic una in-
tentio, nomine intentionis non potest intelligi potentia. Propterea
nec habitus, quia non est unus habitus in duabus
potentiis, quod in passione constat, quia passionibus sine me-
rito nec demeremur, est in intentione autem est meri-
tum et demeritum. Ideo ergo non videtur quod intentio simul
spectet ad rationem et voluntatem. Item si simul spectat
ad rationem et voluntatem, tunc ad quam principaliter et principalius
videtur se tenere ex parte rationis. Propter hoc glossae dicunt quod in-
tentio est lumen et oculus, quod quidem est in solius
rationis proprie. Quod autem principaliter se teneat ex parte
voluntatis, videtur, propter hoc quod intentio principaliter respicit
finem, et potentia in nobis quae principaliter respicit finem
voluntas est, cum bonum et finis sint idem. Ergo si non potest
principaliter esse ex parte utriusque, videtur quod non consistat in
utraque potentia simul, scilicet in ratione et voluntate. Item intentio non
se extendit ad plura quam suum subiectum. Sed intelli-
gentia est universalior quam intentio. Unde Damascenus: Intel-
ligentia est primus motus, quae vero est ad intelli-
gentiam intentio dicitur. Si ergo intelligentia non se exten-
dit ad finem similiter et voluntas, sed tamen consistit in ratione,
pertinere videtur quod similiter in intentione. Ratio ad prae-
dictorum intelligentiam est notandum quod sicut quidam adverterunt
tres producimus per considerationem vocabulorum qui
eum prima vocabula imposuerunt, perpetuaverunt ve-
rum potissime consideraverunt, et unde illas vocabula

posuerunt. Si igitur velimus attendere, hoc verbum in-
tendere compositum est ab in et tendere. Haec autem praepositio
in dupliciter potest importare habitudinem, cum componitur
huic verbo tendere: aut sicut ad obiectum, aut sicut
ad terminum ultimum. Et primo modo hoc quod est inten-
dere significat solam conversionem potentiae super obiectum. Secundo vero modo in-
non tantum modo significat conversionem, immo significat et hoc
quandam collationem et coniunctam tendentiam. Et propter istam
collacionem | duplicem acceptionem hoc verbum intendere diversam
habet constructionem. Differenter enim dicitur: intendo in hoc, et in-
tendo hoc. Cum enim dico "intendo in hoc", intel-
ligitur de conversione potentiae ad aliquid tamquam ad obiectum.
Cum vero dico "intendo hoc", intelligitur dicere conversionem
potentiae ad aliquid tamquam ad finem ultimum quem intendit
assequi et cui vult copulari. Et in ipsa accep-
tatione huius verbi intendere inter ipsum et suum casua-
le cadit praepositio media, ut per hoc significet dis-
tinctionem et conversionem potentiae ad illud tamquam ad obiectum. Sed
secundum aliam vero significationem non cadit praepositio
media, pro eo quod hoc verbum tendere de se dicit
inclinationem et ordinationem ad aliquid. Et praepositio in
coniuncta super hoc addit coniunctionem. Unde sensus
est: intendo beatitudinem, id est per ea nitor consequi eius
[intentionem] | adeptionem. Et secundum istum ultimum modum accipien-
di est hic sermo de intentione. Et quoniam illud
vocabulum duo importat, videlicet quandam collati-
onem et praeter hoc quandam conversionem cum collatione
et quandam tendentiam cum coniunctione, et unum istorum est
rationis et alterum voluntatis, hinc est quod in nomine intentionis
clauditur simul actus rationis et voluntatis. Quamvis enim
est | sit unum vocabulum, tamen sicut compositum sic implicat
duarum potentiarum actus convenientes ad unum perficiendum,
quia non possunt facere actus unius sine actu alterius.
actu | Et est simile in consensu, qui quamvis videatur importare
unicum actum, tamen necessario duos includit. Nam con-
sensus non est aliud quam concordia voluntatis simul
et rationis ad unum aliquid faciendum, unius ut ar-
bitrantis et iudicantis, alterius ut praeoptantis. Et
propterea sic notat et respicit ipsum liberum ar-
bitrium, quod quidem simul consistit in voluntate et ra-
tione, sicut superius fuit ostensum. Unde sicut tota dispositio
c. l. xx. | familiae pendet ex consensu patris familias et
matris familiae, sic tota dispositio agendorum in domo animae
pendet ex consensu voluntatis et rationis. Et sicut pendet
dispositio et regimen ex consensu, sic praedictorum directio et obliqua-
tio ex intentione. Sicut enim ad istum motum progressivum
concurrit simul oculus visus ostendentis viam et corporis
pedis incedentis, sic in actu intendendi clau-
ditur simul actus rationis et voluntatis, rationis ut

aspicientis, alterius ut tendentis. Et quia isti ac-
tus convenienti sunt, ideo per unum vocabulum compositum im-
portantur. Ex hiis patet responsio ad obiectum propositum et ad
rationes ad utramque partem. Concedendum est enim quod intentio
notat actum ex parte voluntatis, sicut rationes ad secundam partem
concludunt. Dicendum est et quod in intentione notatur aliquid
ex parte rationis, ratione cuius dicitur et oculus et lumen, sicut
ostendunt aliae rationes. Et quia ad hoc duo intentio
diriguntur habitus, fides et caritas: fides clarificante oculum intellectus,
et caritate rectificante pedem affectus. // Ad primum ergo quod obicitur
quod non possit esse simul in ratione et voluntate, quia inten-
dere dicit unicum actum, dicendum quod falsum est, immo impor-
tat plures actus, sicut consentire, ut ostensum est.
// Ad illud vero quod quaeritur utrum sit sicut potentia, sicut passio
vel sicut habitus, dicendum quod et si intentione alicui dicatur ipsa
potentia intendens, alicui dicatur ipse habitus quo quis inten-
dit, alicui dicatur actus intendendi, tamen ipsum
intendere principalius in intentionibus importatum est ipse
actus. Nichilominus tamen in aliis acceptionibus contingit aliquando
reperiri. Nam cum dicitur quod intentio est oculus, accipitur in-
tentio pro potentia. Cum dicitur intentio est lumen, accipitur in-
tentio pro habitu dirigente. Cum vero dicitur quod intentio est
ipse finis, sicut dicit magister in littera, accipitur inten-
tio pro intento. Cum vero dicitur quod intentio quandoque est recta, quandoque | ethicorum
est obliqua, accipitur intentio pro actu. Cum ergo dicit philosophus
quod omne quod est in anima est potentia vel passio vel habitus,
dicendum quod philosophus sub habitibus comprehendit actus, vel
loquitur de hiis quae sunt in anima per modum quietis, non per modum
fieri. Talia enim proprie dicuntur esse ab anima quae in anima et sic
patet quod intentio potest esse actus, potest esse habitus
et potentia. Et sicut non notat unum actum simplicem sed
plures, sic non notat unicum habitum sed unam poten-
tiam, sed videlicet ratio illa est una intentio, quae una potentia
vel unus habitus, quia hoc est unum in potentiis pluribus,
sicut superius dictum fuit de libertate arbitrii, et sicut est
in nomine concordiae et consensus. // Ad illud quod quaeritur quae magis
sit principalis, dicendum quod secundum diversa, et principalius est
in cognitione et principalius in motione. Nam quantum ad dirigendum
principalius se tenet ex parte cognitivae, quantum vero ad ten-
dendum principalius se tenet ex parte affectivae, et
non est inconveniens. // Ad illud quod obicitur quod intentio est
in virtute aliqua intellectiva, dicendum quod Damascenus loquitur de intentione
per aliam acceptionem, scilicet prout dicit conversionem ipsius
virtutis intellectivae ad aliquod obiectum determinatum, per quem
modum dicitur in aliquid intendere qui illud aspicit vel con-
siderat. Et talem modum accipiendi invenimus in scrip-
tura, Actuum iii, dicitur quod claudus qui sedebat
ad portam templi intendebat in eos, id est in
Petrum et Iohannem. Et Psalmus: Deus in adiutorium meum intende.

Nota. Intentio proprie notat motum tendendi ab uno in alterum tamquam finem [illegible]. Ad
hoc autem motum duo requiruntur, scilicet consideratio finis et eius complexio. Primum ad rationem pertinet,
secundum ad voluntatem. Importat ergo intentio actum rationis dirigentis et actum voluntatis moventis.
Unde non notat actum unum simplicem, sed ex duobus compositum, [illegible] cum [illegible] actu rationis
completive vero actum voluntatis [illegible] ex actu rationis [illegible] ordinatur [illegible] oculus [illegible] intellectus nomine.

Ad praedicta sunt quaestiones quia videamus. Et primo quia dicit quod
voluntatis ex fine suo cognoscitur an sit recta an prava. Fi-
nis autem voluntatis est beatitudo. Sed contra beatitudo est bonum nobis
in nobis ignotum. Unde hoc est id quod nec oculus vidit
nec auris audivit etc. Ergo si sit ignotum non pos-
sumus ad cognoscendum. Videtur quod voluntas non possit co-
gnosci utrum sit bona vel prava ex illo fine. Item
certius est nobis quod est praesens nobis ipsis quam quod est absens.
Sed voluntas nostra est nobis praesens. Beatitudo est absens. Si-
militer non cognoscimus praesentia per absentia. Sed magis
econverso videtur quod per beatitudinem non fiat cognitio bonitatis
in voluntate. Respondeo dicendum quod cognitio beatitudinis duplex
est videlicet in universali et in particulari. Cognitio beatitudinis in univer-
sali omnibus est innata. Cognitio vero in speciali videlicet in sicubi
tudo ponenda, haec a nobis per habitum fidei aliquo modo et
aliquo modo experitur in munda per conformitatem gratiae. Unde li-
cet non cognoscamus quia speculando et a remotis et
semiplene, tamen cognoscimus experiendo perfecte. Licet
autem non cognoscamus quod perfecte cognoscamus
tamen certitudinaliter certitudine fidei quod beatitudo est maximum
et verum bonum. De voluntate nostra utrum sit recta vel prava nos
nescimus nisi per conjecturam. Et ideo sicut certum est ideo necesse
in conjecturis dubiis, sic cognitio beatitudinis facit ve-
nire in cognitionem bonitatis voluntatis, dum quis videt
voluntatem suam ad beatitudinem tendere. // Ad illud ergo quod obicitur quod
beatitudo nobis ignota est, ratio patet. Vel est videlicet quod non est nobis
nota per experientiam, est tamen nobis nota per fidem. // Ad
id quod obicitur quod rectitudo voluntatis est nobis praesens, dicendum quod
sicut ipse [illegible] fuit ostensum, licet caritas et gratia sit nobis
praesentia, sunt tamen nobis ignota in certitudine certitudinali.
Quod de eis nulla potest haberi experientia [illegible] et si certissimi
simus de affectione mea utrum sit ordinata vel gra-
tuita, et non adhuc probabilitatem in probabili quam signa.
// Item quaeritur de illo verbo apostoli quod magister ponit in littera:
finis praecepti est caritas de corde puro et conscientia bo-
na et fide non ficta. Quoniam praecepta divina sunt
ordinata ad obediendum vel ad amandum, ergo potius
debuit dicere obedientia est finis praecepti quam caritas. // Item
cum finis quem assequimur ex observantia mandatorum
est ipsa vita aeterna, potius debet dici finis praecep-
ti est vita aeterna quam caritas. Iuxta hoc quaeritur de numero et
ordine illarum conditionum appositarum, scilicet de corde pu-
ro etc. Cum enim caritas non sit de fide nec conscientia,
sed potius de affectione, non videtur recte notificari per
illas conditiones. // Respondeo dicendum quod doctores
exponunt apostolus hic diffinit caritatem. Sed quidam
sic exponunt ut illae determinationes de corde pu-
ro etc. sequuntur determinationes ex parte subiecti, et hoc quod
dicitur finis praecepti sit ipsa notificatio. Ut

sit sensus: caritas procedens de corde puro etc. est finis
praecepti. Alio modo exponitur ut hoc totum sit notifi-
catio: finis praecepti de corde puro etc. Hic modus
dicendi etc. videtur convenientior. Et per hunc modum dicendi non
quod caritas hic diffinitur per actum suum. Actus autem
suus caritatis quod est amare duplicem habet notificationem et per
notificationem praeparationem ad aliquid quod procedit tamquam
a primo efficiente et praeparationem ad illud quod adipiscitur
caritas tamquam finem, sive adeptam. Et ideo in illa eius noti-
ficatione tangitur eius duplex comparatio, videlicet ad cor pu-
rum et ad ipsum praeceptum. Et quia puritas cordis aliquo
modo inmediate procedit actum dilectionis, praesupponit fi-
duciam fidei et certitudinem sperantis quasi disponentes
per amabilias. Ideo ut manifeste apostolus quia actus caritatis
praesupponit actus aliarum virtutum theologicarum tamquam
disponentes ad ipsum. Hic est quod ista dicta de corde
puro in quo tangitur caritas scientia et conscientia bona
in quo tangitur spei fiducia et fide non ficta in qua
tangitur fidei constantia. Et in hiis duobus apostolus
caritatis praesumptionem commendat. Ipse hoc quod ostenditur quod in actu caritatis
consistit complementum omnis virtutis et finis omnis lex
operationis quae in lege in nomine praecepti. Ad illud legis praeceptum
diffinitionis est id: caritas est finis praecepti etc. Ideo caritas
est id in quo consistit omnis mandati adimpletio
et omnium virtutum perfectio. Et hic est quod scriptura adeo
nobis commendat caritatem et maxime scriptura novi testamenti
et apostolus eam laudat et clamat elegantissime. // Ad illud
ergo obiectum de obedientia et vita aeterna quod debeat dici
finis praecepti, dicendum quod obedientia ordinata est ad caritatem
tamquam fundamentum, vita aeterna non est aliud quam caritas consummata.
// Item quaeritur de hoc quod dicit quod finis est deus pa-
ter filius et spiritus sanctus. Quia hii tres sunt fines. Sed contra
finis est res qua fruendum est. Sed hii tres sunt pro-
pter quibus fruendum est. Sic dicit augustinus in libro de
doctrina christiana. Ergo sunt tres fines. // Item intentio
finis dirigitur per fidem. Sed fides ponit tres ar-
ticulos in credendo patrem et filium et spiritum sanctum.
Ergo per rationem intentio tendit in eum statuens
sibi tres fines. Quia ergo non sit divisitas fini-
um sicut pluralitas articulorum. // Respondeo dicendum quod ratione
est distinguere et volitatem. Rursus sicut dicunt
damascenus per se distinguuntur ratione et conveniunt
re et non. Propter hoc ergo intellectus est quod nomina illa
quae sunt dicta ad rem et nomina illa possunt pluralisari
non possunt. Ideo potest dici quod pater et filius et spiritus sanctus
sunt tres res. Non tamen potest dici quod sint tres bonita-
tes. Rursus quia articulus dicitur quod est ex parte rationis,
finis dicitur quod respicit voluntatem. Ideo possumus
dicere plures articulos, non tamen possumus dicere plures

Marginal notes: vnire; illa non quae sunt realia pluralisantur; [illegible]

fines. Licet tamen plures sint articuli, una tamen est eorum unitas
[margin: et tamen unitas] complexa, quia omnes ad positionem reducuntur ad unitatem
complexam. Et una sit unitas in complexa in parte etc.
etc. scilicet quia sunt una entitas et una unitas. Illi
tres articuli super unam veritatem realem fundantur,
habent. Ad primum ergo quod obicitur quod sunt tres res, ergo tres
fines, quia pro parte applicatur pluralitas ad pluralitatem convenientiae
et differentiae accipiuntur res, cum dicitur finis
est res, et tamen diversae sunt res. Ad ii quod obicitur quod
fides distinguit. Dicendum quod ex parte non sequitur quod
intentio distinguat plures fines, sicut fides plures
articulos. Nam cum intentio in caritate consumetur, et caritas
sit unitiva, plus habet intentio rationem uniendi quam
rationem distinguendi. Item quaeritur de quaestione ultimo proposita in littera, quia magister non determinat in parte alteram,
utrum scilicet voluntas finis et eius quod est ad finem sint duae
voluntates vel una. Nam quod duae sint videtur per hoc quod unum
est creatum et aliud increatum, una temporalis et alia aeterna.
Quod autem una sit videtur per hoc quod ibi est unum [illegible]
... cum dicitur ... ut cum diligo unum
diligentem me, diligo duo, sed unum. Respondeo: dicendum quod magister
hic ponit duas opiniones, non tamen aliquid explicat(?) nec aliquam magister approbat. Et ideo hic est quod
secundum diversas considerationes utraque dicit verum et utraque dicit.
Una enim dicit quod sunt voluntates duae, alia dicit quod est
voluntas una. Sed quod dicunt aspicientes ad diversa dicunt. Finis enim duplex potest esse: aut sicut obiectum,
aut sicut finis intentus finis. Si sit voluntas finis
sicut obiecti, sicut cum quod sit obiectum creatum, et quod increatum,
alia est voluntas qua volo finem et alia qua volo
id quod est ad finem, sicut alius est motus affectionis
quo amo Deum in se, et alius motus quo
amo creaturam. Si quod sit voluntas finis sicut rationem finis,
in quantum scilicet quod habet ad ipsum ordinari, sic
una voluntas est. Et uno desiderio volo utrumque, quia
voluntas simul et semel non possit ferri super utrumque,
sed successive, ut patet cum amo creaturam propter causam,
quia in amore creationis includo amorem salutis. Et per has vias duas duo sunt modi dicendi
probabiles et veri, sicut iste sunt intellecti.

d. xxxix. Hic autem oritur quaestio satis necessaria etc.

Supra ostendit magister unde voluntas habet initium
causam et depravationem. In hac parte inquirit quomodo voluntas magis
depravatur in suo actu quam aliqua alia potentia. Dividitur
autem pars ista in duas partes. In prima enim inquirit circa
depravationis voluntatis deliberativae. In secunda vero inquirit de rectitudine voluntatis humanae, quia movet
primo dicens: ibi: Solet quaeri quo intellectu sit etc. Prima pars
dividitur in partes duas. In quarum prima movet quaestionem
et determinat. In secunda vero opponit contra praedictam solutionem ad
maioris veritatis explanationem, ibi: Sed adhuc quaeri
hic nullus etc. Similiter secunda pars principalis dividitur in duas
partes. In quarum prima movet dubium et opponit. In
parte ea dissolvit per diversorum opiniones, ibi: Proposita
est quaestio probanda etc. Et sic patet divisio. Determinat
magister in parte ista quomodo voluntas depravari
possit, cum sit nullus actus potentiae. Et qualiter homo velit
bonum velit et appetat, videlicet bonum vel iudicat
rationis quod est conscientia, quae super bonum dictat, et nunc
scintilla rationis vel scientiae, quae quod est synderesis, quae semper
bonum inclinat et contra malum remurmurat.
Distinctionem ergo hanc partes inquirit hic quod est dubium
et primo quaeritur de ipsa conscientia quae est voluntas quam ad divina
secundo quaeritur de synderesi quae dicitur ipsa conscientiae scintilla.
Circa primum quaeruntur tria.
Primo quaeritur de ipsa conscientia in comparatione ad subiectum, utrum scilicet
sit ex parte cognitivae vel ex parte affectivae.
Secundo quaeritur in comparatione ad originem, utrum scilicet sit innata vel ad
ab acquisita. Tertio quaeritur in comparatione quod efficiatur(?), utrum
unius videlicet omnis conscientia habet obligare.
Circa primum sic proceditur: et quaeritur utrum conscientia teneat
se ex parte intellectus an ex parte affectus. Et quod
ex parte intellectus videtur primo Ecclesiastici septimo: Scit conscientia tua
quia tu crebro male dixisti aliis. Sed scire est actus
proprius potentiae cognitivae. Si ergo conscientiae est scire, conscientia se tenet
ex parte cognitivae. Item Damascenus dicit quod conscientia est lex
intellectus nostri. Sed lex intellectus non dicitur nisi scripta quae directe
respiciat intellectum. Ergo conscientia tenet se ex parte potentiae
intellectivae. Item omnis scientia est ex parte intellectus, maior
propositio per se manifesta est, minor probatur quia omnis
conscientia alicui inest sciens illa etc. Ergo a coniugatis
omnis conscientia est scientia. Item conscientia dicitur recta
et erronea, sed erroneum respiciat habitum vel actum
intellectivum. Si ergo dicitur rectum et erroneum spectat ad eandem
potentiam, ergo videtur quod conscientia teneat se ex parte potentiae
cognitivae. Item hoc ipsum monstratur per actus,
legere enim et iudicare et dirigere et testificari et arguere
vere omnes sunt actus spectantes ad cognitionem. Sed omnes
hi actus attribuuntur conscientiae, nam conscientia est liber
in quo legimus, conscientia etiam intus iudicat, conscientia
testificatur, conscientia arguit, conscientia etiam regit et
dirigit. Ergo videtur quod conscientia totaliter se teneat ex
parte cognitivae. Cum actus et habitus sint eiusdem potentiae.
Sed contra: si conscientia teneret se ex parte cognitivae, aut ergo
sicut potentia aut sicut passio aut sicut habitus. Non sicut
passio, quia passiones magis respiciunt affectivam.
Non sicut habitus, quia conscientia nunc est munda et nunc
immunda, et nullus habitus transmutatur a munditia

immundicia · et cetera · restat ergo quod si conscientia tenet se
ex parte cognitive non erit aliquid quod possit cognosci de operabilibus non
solum de operabilibus set etiam de speculabilibus · videtur quod con-
scientia non tantum attendat circa ea que sunt morum · set etiam
circa ea que sunt disciplinarum quod manifeste falsum est // Item
sicut intellectus se habet ad verum · ita affectus se habet ad bo-
num · ergo si quod est cuius perfectio consistit in bonitate · est ma-
gis spectat ad bonum affectivum quam ad intellectum · set conscientia
est huiusmodi · dicitur enim apostolus · i · Thimo · i · capitulo · est caritas
de puro corde et conscientia bona · et item in eadem epistola ·
milites in bona milicia habens fidem et bonam con-
scientiam · ergo et cetera // Item lex carnis repugnat
legi mentis · sicut quod Damascenus dicit · set lex carnis se
tenet ex parte motive · ergo et lex mentis non tenet se ex
eadem parte · set conscientia est lex mentis sicut supra dixit
Damascenus · ergo conscientia tenet se ex parte affective // Item
remorsus est actus potentie affective · vel saltem non est re-
morsio · id est quidam dolor et passio · set conscientia
est remordens sicut dicitur supra · i · Cor · i · non m
conscius sum · glossa · in nullo me remordet conscientia m
mea · ergo videtur quod conscientia ex parte affective se tene-
at // Item delectabile et penale se tenet
ex parte potentie affective · set in nobis est pena et leti-
cia ex parte conscientie · vermis conscientie erit magna
pena in dampnatis · ergo videtur quod conscientia teneat se ex
parte potentie affective · non ex parte cognitive // Responsio
ad primum dicendum intelligentia non est quod sicut non intellectus aliquando
accipitur pro potentia intelligendi · aliquando pro habitu · aliquando pro ipso
principio intellecto · sic non conscientie tripliciter consuevit ac-
cipi a doctoribus sacre scripture · aliquando enim accipitur
conscientia pro ipso conscito · et sic dicit Jo. Damascenus quod
conscientia est lex intellectus nostri · lex est enim id quod per conscientiam
novimus · aliquando vero accipitur conscientia pro eo
quo conscii sumus · scilicet pro habitu · sic conscientia accipit
pro habitu cognoscentis · aliquando accipit con-
scientia pro ipsa potentia conscientie · ut ita dicam · sic quod dicitur
quod lex nostra scripta est in conscientiis nostris · Cum ergo
tribus modis accipi soleat conscientia non est necessitatis
non tantum modo non conscientia pro habitu accipitur · sicut communiter
sancti · ad obiectum · Si ergo queritur cuius potentie sit habi-
tus quod est habitus potentie cognitive · aliter tamen quod sit
ipsa synderesis scientia · quia scientia speculativa est perfectio intellectus in
quantum est speculativus · conscientia non est habitus perficiens intel-
lectum nostrum in quantum est practicus · sive in quantum dirigit in opere ·
et sic intellectus habet quod in eum motum · non quod
quod efficiat motum · et ideo talis habitus set quia dici-
tur inclinat ad motum · et propterea talis habitus
non semper nominatur scientia · set conscientia · ut in hoc significa-
tur quod habitus iste non perficit ipsam potentiam speculativam

tivam in se · set prout est quodammodo iuncta affectioni sive
operationi · propter quod nos non dicimus quod dictamen conscientie
sit ad hec principiis · omne totum est maius sua parte · et ad
consimilia · set bene dicimus quod conscientia dictat deum esse honorandum
et consilia patris que sunt sicut regule agen-
dorum // Concedendum est ergo sicut rationes ostendunt quod
conscientia se tenet ex parte potentie cognitive · set non se tene-
at ex parte quod est speculativa · set ex parte quod est practica · intellectus enim spe-
culativus et practicus eandem potentiam dicunt sola extensi-
one differentem · sicut dicit philosophus · non enim aliquo modo
in intellectu quod intellectus practicus sit aliquis · vel alter potentie · set
enim negat ipse philosophus // Ad primum ergo quod obicitur in contrarium
quod conscientia non potest esse potentia · nec passio · nec habitus ·
ex parte cognitive · dicendum quod immo nominare potest et
potentiam et habitum · et cum nominat potentiam · non nominat
vel potentiam cognitivam · set prout se extendit ad
cognoscenda ea que sunt morum sive ad mo-
ralia · cum autem nominat habitum · non solum nominat
habitum naturalem · immo et potest nominare habitum acquisitum ·
et quia habitus acquisitus potest purificare et dedigni-
ficare · hinc est quod conscientia dicitur munda et inmunda · recta
et non recta · Verumptamen ubi differentie plus respiciunt
conscientiam · sicut quod stat pro nomine potentie · quam secundum quod stat pro
nomine habitus // Ad aliud quod obicitur quod conscientia dicitur esse
bona et mala · dicendum quod bonitas et malicia non
tantum modo respiciunt affectum · immo et intellectum
practicum et eius habitum · propter quod intellectus practicus
non tantum consistit in vero · set et se extendit ad
bonum · et propterea iudicatorium est · ergo quod quod est conscientia
bonum est quod bonum dictat et ad bonum inclinat
et a malo retrahit et ipsum refugit · et non non
sequitur quod conscientia sit in potentia affectiva · ad hoc enim quod dicatur
bona non oportet quod sit affectio potentie nostre · set sufficit
quod cum ipsa voluntate et affectione habeat quandam convenien-
ciam // Ad aliud quod obicitur quod lex carnis opponitur legi men-
tis · dicendum quod sicut dicit magister Hugo de sancto Victore
in sententia sive in homilie Ecclesiastes · non tantum est corruptio
quod ad potentiam motivam et inclinativam · set etiam quantum
ad sensitivam · non quamvis lex carnis principaliter consistit in
concupiscentia ad malum inclinante · nichilominus tamen presuppo-
nit fantasiam et cogitativam et carnalia in cordiate
representantem · et sic in lege mentis est ista duo
considerare · conscientia aliquid est dicere magis directe opposita
legi carnis ratione cogitationis per ambiguitatem quam ratione
concupiscentie // Ad aliud quod obicitur de remorsu · dicendum quod
conscientia dicitur remordere propter hoc quod dum ipsa monstrat
aliquod malum ipsi affectui habenti rectitudinem · sive in
ducit remorsum propter eo quod ille affectus recalcitr-
ant remorsus non est a conscientia principaliter movente · set sic

ny & ala

fructus dicitur quod conscientia munda vel immunda · non recte vel non recte affectionis quiete.

... intellectus ... intellectus speculativus et practicus. Dicitur autem scientia speculativa sicut practica ad operabilia · intellectus autem speculativus ... indiget duplici habitu regulante · scilicet habitu universali ... quod appellatur intellectus · et habitu speciali conclusionum quod appellatur scientia · ... intellectus practicus indiget duplici habitu ... uno quod ... lex naturalis ... quod appellatur conscientia · Differunt autem hii duo habitus ... lex naturalis ... ratio ... quod appellatur sinderesis ... scientia affectioni ... quia quod practica ordinatur ad opus ... appellatur conscientia · quod ad cognitionem pertinet · non tamen speculativa set practica ...

addictante. a scintilla autem conscientie que quidem est superior … est sic amouente ut inferius iam patebit.

Ad id quod obicitur quod penale et delectabile est excipere conscientie, dicendum quod non est a conscientia, immo conscientia non sicut in disponente dictante. Gaudere enim et dolere proprie affectionis est. Sed cum conscientia que est virtus testis testificatur de bono facto quod est bonum, et de malo facto quod est malum, generatur ex hoc dolorem vel gaudium in affectu. Unde et apostolus dicit: gloria nostra hec est testimonium conscientie, non attribuendo ipsi conscientie per se passionem letandi, sed actum testificandi.

Secundo queritur utrum conscientia sit habitus innatus aut acquisitus. Et quod sit habitus innatus videtur. Ro. ii. Cum gentes que legem non habent naturaliter que legis sunt faciunt, ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium illis reddente conscientia. Et glossa: id est, et si gentes non habent legem scriptam, habent tamen legem naturalem qua se conscias sunt. Ergo ex textu et glossa probatur quod conscientia dicit habitum naturaliter cordi humano inscriptum.

Item Augustinus in libro iii de libero arbitrio: Cum omne nomen boni operis non est par accepisse naturale iudicatorium quo sapientiam quis preponat errori et gere difficultati. Si ergo conscientia est hoc iudicatorium, est ergo habitus homini innatus.

Item philosophus … naturale est quod non docuit alia. ergo si non docuit alia est quod est unius naturalis … qui excellit omnia alia. Sed cognitio … conscientia ergo etc.

Item naturale homini instinctum ad appetendum beatitudinem et ad honorandum parentes. Sed hec non potest esse sine aliqua [illegible]. ergo videtur quod habet faciendam habeamus aliquam cognitionem naturaliter nobis impressam. Sed cognitio inclinans ad hec est conscientia. ergo etc.

Item lex naturalis cognoscitur ab homine aliquo modo, aut ergo per acquisitionem aut per … si per acquisitionem, ergo non debet dici naturalis, sed acquisita sicut precepta politica. si non per …, cognitio legis naturalis non est alia quam conscientia. ergo etc.

Item vis naturalis ligatur … ligationem non perdit actus cognitionis affectionis enim … intellectus. ergo si naturalis ad id ligatur, videtur quod … naturaliter ab anima cognoscatur. Si ergo illi … cognitio est conscientia, probatum etc.

Sed contra philosophus in tertio de anima dicit quod anima creata est sicut tabula rasa in qua nichil depictum est. ergo videtur quod anima a sua prima conditione nullam habeat innatam cognitionem. Si ergo habitus conscientie dicit aliquam cognitionem, videtur quod non sit innatus sed acquisitus.

Item Augustinus in libro retractationum retractat hoc quod dixerat animam eam scientiam … sed mole corporis oppressam oblivisci eorum que sciebat. Sed non retractaret nisi haberet hoc … ergo … Augustinus quod anima habet naturaliter cognitionem agendorum. Si ergo conscientia est hic habitus cognitivus, videtur quod non sit innatus sed acquisitus.

Item non habet cognitionem de complexo nisi habeat de incomplexo. Sed non cognoscat principia nisi cognoscit terminos; propter quod dicit philosophus quod principia cognoscimus in quantum terminos. Sed cognitionem incomplexorum non habemus nisi mediantibus sensibus. non enim cognoscit colorem nisi per visum, et propterea amittentes unum sensum necesse est unam scientiam amittere. Si ergo scientia incomplexorum est mediante sensu, necesse est quod omnis cognitio complexorum sit acquisita et accepta a sensu. Sed conscientia dicit cognitionem complexorum ut … ergo videtur quod conscientia non dicat habitum innatum sed acquisitum.

Item eiusdem difficultatis vel maioris est scire ea que pertinent ad mores sicut ea que pertinent ad speculationem speculabilium. Sed scientia que est habitus cognitivus speculabilium non est nobis innata sed acquisita. ergo pari ratione conscientia est habitus dirigens … non est innata sed acquisita.

Item omnis habitus … conscientia autem alia est vera, alia erronea. ergo conscientia non est habitus … sed acquisitus.

Item habitus naturales … sunt, quia naturalia sunt illa que sunt eadem apud omnes et illa … naturas inseparabiliter. Sed conscientie non sunt eedem apud omnes … conscientia enim … tempore habet conscientiam quam prius non habebat. sicut religiosus ex quo intrat religionem habet conscientiam quod non licebat ei facere contra consilia … prius non habebat. ergo etc.

Respondeo ad predictorum intelligentiam est notandum quod preter illam positionem platonicam que posuit omnes habitus cognitionis esse anime nostre innatos, sed oblivioni datos ad tempus propter corporis molem quod implicat … tamen philosophus … tres fuerunt opiniones doctorum de origine habituum cognitivorum, et omnes positiones in hoc concordant … quod sic utuntur consuetudine … non sunt omnino de novo nec omnino ab acquisite, sed quodammodo innati … sic et habitus acquisiti non sunt omnino innati nec omnino acquisiti, sed quodammodo innati et quodammodo acquisiti. In assignando autem modum secundum quem isti habitus sunt innati et secundum quem sunt acquisiti diversificantur diversi.

Quidam enim dicere voluerunt quod innati sunt intellectui agenti, sed acquisiti sunt quantum ad intellectum possibilem, et quantum ad istum intellectum dicit philosophus animam creari sicut tabulam nudam, et ille intellectus est quasi perficitur mediantibus potentiis sensitivis. Sed istud non videtur esse consonum verbis philosophi nec veritati. Si enim intellectus agens habet habitus cognitionis, quare non possunt illos communicare possibili sine adiutorio sensuum … rursus si intellectus agens habet habitus cognitionis, anima a sua conditione non esset ignorans, immo … esset sciens, quod difficile est simul cum hoc intelligere quod … diceret esse in intellectu agente … dicitur

Innate

que est omnia fieri et agens quo est omnia facere. Tertio est secundum modum distinguendi habitus cognitivos, quod quidam nobis sunt innati, quidam acquisiti. Innati non sunt quo ad cognitionem in universali, acquisiti quo ad cognitionem in particulari; sunt innati quo ad cognitionem principiorum, acquisiti quo ad cognitionem conclusionum, verbi gratia digitus est in illa qui ... probat auditum. Sed non iste modus distinguendi consonat ... philosophi. Nam philosophus in libro Posteriorum probat quod cognitio principiorum non est nobis innata, deducens ad probandum ... quod cognitio principiorum acquiritur via sensus, memorie et experientie. Augustinus etiam XII De Trinitate loquens de puero qui respondebat de omnibus principiis geometrie dicit ibi quod hoc non erat quia anima illius pueri prius illa noverat, sed potius quia videbat in quadam luce sui generis incorporea, quemadmodum oculus carnis videt que in hac luce corporea circumadiacent, cuius lucis capax eique congruus est creatus. Et propterea est tertius modus distinguendi habitus cognitivos, quod quidam nobis sunt innati, quidam acquisiti, non sic loquendo de cognitione in particulari et de cognitione conclusionum, sed de cognitione principiorum. Cum enim ad cognitionem duo concurrant necessario, videlicet presentia cognoscibilis et lumen quo mediante de illo iudicamus, sicut videmus in visu, et ... habitus cognitivi sunt quodam modo nobis innati ratione luminis anime inditi, sunt et quodam modo acquisiti ratione speciei. Et hoc quidem vult philosophus et Augustinus concordat. Omnis enim ... concordat quod ... cognitionis sit lumen inditum, quod vocatur naturale iudicatorium; species autem et similitudines rerum acquiruntur in nobis mediante sensu, sicut expresse dicit philosophus in multis locis, et hoc etiam experientia docet. Nemo enim unquam cognoscit totum aut partem ... nisi per sensum aliquo exteriori speciem eius accipiat. Et hinc est quod amittentes unum sensum necesse habemus unam scientiam amittere. Illud autem lumen sive naturale iudicatorium dirigit ipsam animam in iudicando tam de cognoscibilibus quam de operabilibus. Sed hoc attendendum est precipue, quia sicut ... cognoscibilium quedam sunt valde evidentia, sicut ~~conclusiones prime sicut in opera~~ dignitates et prima principia, quedam sunt minus evidentia, sicut conclusiones particulares, sic in operabilibus quedam sunt maxime evidentia, ut illud: quod tibi non vis fieri alteri ne feceris, et quod Deo obtemperandum est et similia. Quemadmodum ergo cognitio principiorum ... est nobis innata, quia lumen illud sufficit ad illa cognoscenda post receptionem speciei sine aliqua persuasione superaddita propter sui evidentiam, sic et principiorum moralium cognitio nobis innata pro eo quod iudicatorium illud sufficit ad illa cognoscenda. Verumtamen quemadmodum cognitio particularium conclusionum scientiarum acquisita est, pro eo quod lumen nobis innatum non plene sufficit ad illa cognoscenda, sed indiget aliqua persuasione et habilitate nova, sic etiam in talibus est ex parte operabilium, quod

sunt agenda, ad que tenemur, que non cognoscimus nisi per instructionem superadditam. Cum igitur conscientia nominet habitum directivum nostri iudicii respectu operabilium, hinc est quod quodam modo nominat habitum innatum et quodam modo nominat acquisitum. Habitum quidem innatum nominat respectu eorum que sunt de primo dictamine nature; habitum vero acquisitum respectu eorum que sunt institutionis superaddite. Habitum tamen innatum dico respectu luminis directivi; habitum vero acquisitum respectu ipsius speciei cognoscibilis. Lumen enim sufficiens ad cognoscendum quod parentes sunt honorandi et quod proximi non sunt ledendi, non tamen habeo in me speciem parentis vel speciem proximi, ... plana est responsio ad obiecta. Et per hoc ... quod conscientia dicit habitum quodam modo innatum, videlicet respectu illius luminis super nos signati, quod ... nobis ... quod est scientia aliorum habituum adquirendorum, et sic concedo rationes ad primam partem inductas. Concedo nichilominus quod conscientia dicit quodammodo habitum acquisitum, videlicet respectu specierum ipsorum cognoscibilium, sicut ostendunt rationes ad secundam partem inducte. Concedo etiam quod dicit habitum quodammodo acquisitum respectu speciei operabilium, sicut tres alie rationes ostendunt. Quod igitur obicitur quod ... cognoscit per suam essentiam ... non per speciem ... conscientia esse habitum simpliciter innatum ... quod est de amare et de timere. Deus enim non cognoscitur per similitudinem a sensibus acceptam, immo notitia illius est nobis impressa, sicut dicit Augustinus. Quid autem sit amor et timor non cognoscitur per similitudinem exterius acceptam sed per essentiam. Hi enim affectus essentialiter sunt in anima. Ex his patet responsio ad illam questionem qua queritur an omnis cognitio sit a sensu. Dicendum est quod non. Necesse est enim ponere quod anima novit Deum et se ipsam et que sunt in se ipsa sine adminiculo sensuum exteriorum. Unde si aliquando dicat philosophus quod nichil est in intellectu quod prius non fuerit in sensu et quod omnis cognitio habet ortum a sensu, intelligendum est de illis que quidem habent esse in anima ad modum scripture. Et propterea valde notabiliter dicit philosophus quod in anima nichil scriptum est, non quia nulla sit in ea notitia, sed quia nulla est in ea pictura vel similitudo abstracta. Et hoc est quod dicit Augustinus in libro De civitate Dei: Inseruit nobis Deus naturale iudicatorium ubi quid sit lucis, quid tenebrarum cognoscitur in libro lucis qui veritas est, quia veritas in corde hominum naturaliter est impressa.

Tertio queritur de conscientia quantum ad effectum ligationis. Et queritur utrum teneamur ad omne illud quod conscientia dictat esse necessarium ad salutem. Et quod sic videtur: Ro. XIIII: Omne quod non est ex fide peccatum est. Glossa: quod non est ex fide, id est contra conscientiam, ut credamus malum esse, peccatum est. Sed hoc non esset nisi conscientia ligaret ad omne illud faciendum quod est de conscientie dictamine. Item lex obligat ad faciendum illud quod ipsa dictat. Lex enim dicitur a ligando. Sed

conscientia ligat ad ... quia ipsa dictat lex eius
est lex intellectus nostri. ergo tenemur ad omne quod ipsa
dictat ad salutem esse necessarium. Item tenemur
ad faciendum id quod iudex mandat. sed conscientia est iudex
noster secundum quod dicitur Rom. xiv. in glossa. ergo tenemur ad
id quod conscientia dictat. Item si est ita quod quocienscumque
aliquis facit contra conscientiam suam peccat mortaliter
pro eo quod contempnit deum. ergo si non possumus non contra
ea que dictat conscientia ... quod ... sit ... si contra hoc
faciamus peccamus mortaliter. videtur ergo quod tenea
mur ad faciendum omne id quod conscientia dictat esse
ad salutem necessarium. Contra si obligamur ad omne
id quod conscientia dictat. sed conscientia aliquando dictat faci
endum aliquid contra deum. ergo tenemur facere contra deum.
contra nullus peccat faciendo id ad quod tenetur. ergo
faciendo contra deum non peccamus. Item quedam sunt
ita mala secundum se quod quis non potest facere illa pro
aliquo [illegible] nullo bono fine possunt fieri. sed ad nichil
potest obligare quis conscientia ad quod non potest obli
gare deus. cum conscientia sit sub deo. ergo si conscientia di
ceret talia [illegible] quod ad talia non possit obliga
re. ergo non obligamur ad faciendum ea. Item
quod ad id per se possit ligare [illegible] quia potestas omnis est
a deo vel [illegible] vel contra [illegible] legem dei. sicut
dicit aug. ergo si conscientia dictat aliquid quod non sit de
mandato legis divine. faciendo contra id non est peccatum
cum non sit faciendo contra legem dei. ergo non tenetur quis ad
id faciendum. ergo ad nichil ligat conscientia [illegible]
virtute sua. Item nullus [illegible] aliquo ligami
ne absolvi per dictamen conscientie. ergo etc. Contra
dictum per aliquid [illegible]
quod conscientia dicere [illegible] ad id potest ligari.
Est ergo quod ad quid conscientia ligat. utrum ligat ad omne
quod dictat. et utrum omnis conscientia ligat. et utrum homo
sit perplexus cum conscientia dictat unum et lex divina
dictat [illegible] magis sit obtemperandum utrum dicta
mini conscientie an precepto prelati cum obviant
sibi ad invicem. Respondeo dicendum quod conscientia aliquando dictat
aliquid quod est preter legem dei, aliquando aliquid quod est contra legem dei.
et loquimur hic de dictamine per modum precepti
vel prohibitionis non per modum consilii sive suasi
onis. In primis dicendum quod conscientia semper ligat. [illegible] pro
quod conscientia [illegible] ligat est per legem divinam [illegible]
que illi concordat. ligatum [illegible] In primis [illegible] con
scientia ligat quod diu manet. [illegible] vel tenetur homo con
scientiam deponere vel tenetur id quod dictat conscientia ad
implere ut potest si dictat quod necessarium est ad salutem
[illegible] levare. In talibus vero conscientia non
ligat ad faciendum vel non faciendum. sed ligat

ad [illegible] deponendum pro eo quod cum talis conscientia sit erronea
errore repugnante legi divine nec eo quod diu
manet potest homo esse in statu salutis. et ideo necessarium
est ipsam deponere. quia si in homo faciat quod dictat sua con
scientia mortaliter peccat. si non faciat quod conscientia dic
tat et id est contra legem dei et facere contra legem dei sit mor
tale peccatum absque dubio mortaliter [illegible] non [illegible]
quod faciat. sed quia malo animo facit. facit enim contemptu
dei. dum credit dictante sibi conscientia [illegible] displi
cere. [illegible] placeat et hoc est quod dicit glo.
super ro. xiiii. omne quod non est ex fide peccatum
est. ubi glo. omne quod ad conscientiam peccatum. si aliter fi
at. dicat apostolus esse peccatum. [illegible] enim fiat [illegible]
num est. si non fuerit credat peccatum est et ideo huius
est. quia non tantum attendit deus quid homo faciat
sed quo animo faciat. et ubi qui facit quod deus
iubet credens facere contra preceptum dei vero non facit
bono animo sed malo. et ideo peccat mortaliter. sic
ergo patet quod omnis conscientia ligat ad faciendum quod
dictat aut ligat ad [illegible] deponendum. non tamen omnis
conscientia ligat ad faciendum quod dictat. sicut illa
dictat non esse faciendum id ad quod homo alias te
netur. talis conscientia dicitur erronea. huius visis patet responsio
ad rationes ... et ad obiecta pro parte. Ad id
quod primo obicitur quod omne quod non est ex fide. i. contra conscientiam
est peccatum. quia semper est ibi contemptus dei [illegible] facere
contra conscientiam. semper est bonum. sicut potest cum conscientia dictat
ad aliquid quod est contra deum. unde hic sunt duas causas ve
ritatis. facere contra conscientiam est peccatum. aut quia conscientia li
gat ad id faciendum. aut quia id [illegible]
potest bene fieri. talis conscientia manente. et ideo est in [illegible]
per consequens quia procedit ex pluribus causis veritatis
ad unam [illegible] illa. Ad id quod obicitur quod conscientia
est lex intellectus nostri. dicendum quod verum est quod lex est. sed non est
lex suprema. supra ipsam enim est lex alia. s. lex
divina. cum autem dicitur quod lex ligat ad faciendum omne
id quod dictat. dicendum quod verum est cum lex inferior non dictat
contrarium legi superiori. sed aliter [illegible] facere conscientia [illegible]
[illegible] est ad sequens quod oportet dicendum. Ad
id vero quod ultimo obicitur. quod quicumque contra conscientiam facit peccat mortaliter
... mortaliter. dicendum quod sed [illegible] est.
illud enim generaliter verum est quod [illegible] facere contra conscientiam
edificat ad gehennam. sed tamen ex hoc non sequitur quod
teneatur facere omne quod conscientia dictat faciendum
quia sicut dictum est id habet duas causas veritatis.
Ad illas autem rationes primas que in contrarium adducuntur
[illegible] non est opus. pro eo quod verum concludunt
ostendunt enim quod conscientia non ligat in omnibus. Ad
id vero quod obicitur quod ad id ligat per se et quod non [illegible]

primum quod sit contra conscientiam. Sed contra legem dei. Dicendum quod facere contra legem dei potest esse dupliciter: vel vere vel interpretative, videlicet secundum veritatem sive secundum reputationem; et utrumque malum est primo modo. Utrumque enim non contempnit deum. Et quamvis faciens contra conscientiam non faciat simpliciter contra legem dei secundum veritatem, facit tamen secundum veritatem vel secundum reputationem, quia conscientia est sicut preco dei et nuncius. Et quod dicitur non mandat expresse, sed mandat quasi expresse, sicut preco qui divulgat edictum regis. Et hinc est quod conscientia habet virtutem ligandi in hiis que possunt aliquo modo bene fieri. Ad id quod obicitur non potest ab aliquo absolvi: dicendum quod non est simile, quia conscientia non potest aliam legem infringere. Unde non potest a precepto prelati aliquis, quo se obligavit ex lege voti, exire; tamen ideo sequitur quod non possit ligare finaliter; immo est [illegible] non defendendo. Unde sicut [illegible] non videlicet ad conscientia non potest super superiorem, sed non potest super inferiorem. Et ideo conscientia non potest absolvere hominem a mandatis superioris, quia non potest eum obligare. Unde tamen sequitur quod non potest obligare contra mandatum superioris. Ad aliud: tamen potest nos obligare, pro eo quod quodammodo super nos est, et media inter nos et deum, sicut preco medius est inter regem et populum. Ex hiis patet ea que ultimo querebantur, videlicet quando conscientia ligat et quando non ligat. Patet etiam quod nemo ex conscientia perplexus est nisi ad tempus, videlicet quia dum conscientia manet non tamen perplexus simpliciter, pro eo quod debet illam conscientiam deponere; et si nescit per se de illa iudicare, pro eo quod nescit legem divinam, sapientiores consulere vel per orationem se ad deum convertere. Si humanum consilium deest aliquo modo, si negligens est [illegible] quod dicitur [illegible] quasi ignorantie [illegible]. Patet etiam quod plus standum est precepto prelati quam conscientie, maxime quando prelatus precipit quod [illegible] et debet precipere.

Consequenter queritur de synderesi, videlicet de synderesi, si que est conscientie scintilla etc. Et queruntur tria: primo quid dicitur synderesis, quam ad cognitivam vel affectivam, scilicet sit in genere cognitivi vel affectivi. Secundo quid dicitur circa ipsam quantum ad usum vel actum, videlicet utrum per peccatum possit extingui. Tertio quid dicitur circa ipsam quantum ad abusum, utrum scilicet possit depravari.

Circa primum sic proceditur. Et queritur utrum synderesis sit in genere cognitionis vel affectionis. Et quod sit in genere affectionis videtur primo per hoc quod dicitur in glossa super i. Ezechielis, et quod per ipsa verba de synderesi: hec est spiritus qui postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Sed gemere est actus affectionis. Si ergo synderesis est gemere, synderesis spectat ad potentiam affectivam. Item Augustinus dicit in libro contra Julianum quod [illegible] rectitudinis per voluntatem inest naturaliter ad bonum. Sed id quod naturaliter inclinat nos ad bonum vel est synderesis vel conscientia. Sed illa non est que inclinans nos ad bonum vel est synderesis vel conscientia. Sed non est conscientia, ergo est synderesis.

Item [illegible] bonum [illegible], sed nos habemus potentie motiva seu ad impellens ad malum. Ergo et potentie motiva naturaliter in quibus ad esse instigans ad bonum. Hec autem non est nisi synderesis. Ergo synderesis est potentie affectiva. Item sicut intellectus indiget lumine ad iudicandum, ita affectus indiget calore quodam et pondere spirituali ad bene amandum. Ergo sicut in potentie affectiva est pondus ad bonum dirigens et inclinans; sed hoc non est nisi synderesis, ergo etc. Sed contra super illud Malachie ii: custodite spiritum vestrum et uxorem adolescentie vestre nolite despicere. Glossa: scilicet per uxorem adolescentie intellige legem naturalem scriptam in corde. Spiritus vero [illegible] quod papa ea que dicit [illegible] vocat synderesim. Ergo videtur quod synderesis se tenet ex parte rationis sive cognitive. Si tu dicas quod spiritus accipitur ibi communiter ad intellectum et affectum, obicitur quod eadem glossa subiungit: hic est spiritus qui postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus; sed postulare est actus rationis, ergo etc. Item super illud Luce x: abierunt semivivo relicto. Glossa: in motore [illegible] exuere, sed rationis lumen auferre non possunt, quin homo saltem deum possit cognoscere. Si igitur lumen rationis se tenet ex parte rationis, et illud lumen quod in nobis remansit non est aliud quam synderesis, ergo etc. Item scintilla conscientie conscientia dicitur in eadem parte. Sed conscientia, ut supra probatum est, spectat ad cognitivam. Et synderesis est scintilla conscientie, ut dicitur super Ezechielis i. Ergo videtur quod synderesis se teneat ex parte cognitive. Item si synderesis se tenet ex parte motive, aut ergo est potentia, aut passio aut habitus. Passio non, quia non constat. Habitus non, ut videtur, quia aut esset bonus aut malus. Non bonus, quia si bonus esset virtus; si malus, esset vitium. Ergo neutrum. Concedere de synderesi potentia non, ut videtur, quia potentie in voluntate differunt secundum quod ad [illegible] appetibile. Synderesis autem non dicitur in irascibili et potius in concupiscibili. Ergo non videtur quod aliquo modo se teneat ex parte affective.

Est ergo quod sit ipsa synderesis, et eorum patet ipsi ad legem naturalem et ad conscientiam, quo se habet, utrum sit eadem vel diversa. Item quesitum se habeat ad [illegible] potentie, videlicet concupiscibilem, irascibilem, rationalem. Ad primum dicitur quod hec sunt in glossa super i. Ezechielis: facies hominis etc. Glossa: plerique iuxta Platonem rationale anime et irascibile et concupiscibile, quod ille vocat [illegible] referunt, quartumque [illegible] superponunt, quam Greci vocant synderesim, que scintilla conscientie in Cayn quoque non extinguitur, qua victi voluptatibus vel furore, et ipsa interdum veritatis similitudine decepti nos peccare sentimus.

synderesis quoddam naturale iudicatorium in parte anime

Nota

Nota

timus quod ipse aquile deputantur non se miscentes
ceteris sed ipsa etiam corrigente. Ex hac glosa videtur
quod differat ab illis tribus. Sed contra hoc est quod in illa descriptione
etiam dicitur quod sufficienter dividuntur vires anime per has tres
virtutes per concupiscibilem et irascibilem et rationalem. Et si syn-
deresis est quid actuum quod ipsa se teneat necessario ex parte
nostra aliquarum istarum trium virium vel potentiarum ostenditur — Respondeo
dicendum quod esse distinctam synderesim ab aliis viribus
non est oppositum. Sic enim distinctorum aliarum virium anime
volunt. Nam aliqui dicunt et exponunt. Per — potentias
posita super tres exponunt. colligunt quod synderesis dicitur supremum
ipsius anime supremum quantum ipsi anime est superior ratio quia anima
ad deum convertitur et illa superior portio regit inferiorem
portionem rationis et irascibilem et concupiscibilem. Hoc autem su-
perior portio quod ad deum convertitur super omnem naturam obvo-
luntur tamen per quod descendit ad inferiora. Et isti dixe-
runt quod motum synderesim et conscientiam et legem naturalem. Talis
est differentia scilicet quod synderesis nominat ipsam potentiam scilicet super-
iorem portionem. Conscientia vero nominat ipsius habitum sive
quod regit inferiorem portionem. Lex vero naturalis nominat illud
ad quod conscientia dirigit. Hec autem modus dicendi licet videatur esse pro-
babilis non repugnet illi glose predicte habitus enim synderesis
aliis potentiis non se immiscet. Cum enim morta-
le peccatum non possit esse absque actu superioris por-
tionis quia in mandato illius consistit consumma-
tio peccati si synderesis esset superior portio rationis utique
aliis potentiis se immisceret. Preterea superior portio rationis
dicitur ordinatur ad deum actus synderesis non tantum
respicit deum sed proximum. Et quod lex naturalis respicit
utrumque. Et ideo alius est modus dicendi quod cum superiori
et inferiori portioni rationis duplex habitus modus est intellectus et
affectus et per modum naturae et per modum deliberationis quia ad modum
libertatis arbitrii consistit in ratione et voluntate et quod
modo deliberative sic conscientia et synderesis respiciunt
rationem et voluntatem et quasi modo per modum naturae. Tamen synderesis
quam conscientia quia et lex naturalis semper ad bonum inclinat. Sed
liberum arbitrium aliquando ad bonum aliquando ad malum. Et ideo sicut liberum
arbitrium simul complectitur rationem et voluntatem sic synderesis et
similiter voluntas complectitur et lex similis similiter et conscientia similiter et
procedit accipi possunt. Apparet tamen synderesis dicit potentiam
et conscientia habitum et lex illius obiectum alio modo comparata
donet synderesis dicit habitum vel boni vel mali et nunquam
conscientia vero habitum boni et mali et potentia. Lex vero illius
non differunt se parat ad utrumque. Sed quia ut habitum fuit predictum
conscientia dicitur habitualis se tenere ex parte intellectus aut necesse
erit per conscientiam et synderesim pertinere ad distinctionem. Aut necesse
esse est ponere quod synderesis se teneat ex parte affectus.
Et ideo est tertius modus dicendi quod ad ipsam ab ipsa etiam
intellectus sed lumen quod ille iudicatorium dirigens ipsum et
est

tellectum in cognoscendis. Sic affectus habet ille quoddam
pondus dirigens ipsum et appetendis et appetenda. Autem sunt in du-
plici genere. Quedam enim sunt in genere honesti. Quedam in
genere commodi. Sic et cognoscibilia sunt in duplici genere
quedam in genere speculabilium et quedam ex parte mo-
ralium. Et quemadmodum conscientia non nominat vel iudicatorium
nisi quod dirigit ad opera moralia. Sic synderesis non
nominat illud pondus voluntatis sive ideo cum illo pondere
dicitur. Non quod illa habet inclinare ad bonum hone-
stum. Et quemadmodum nomen conscientie potest accipi pro
potentia cum tali habitu vel pro habitu vel potentia sic et synderesis
significatorium tamen in locis dicit synderesis nunquam
potentiam habitualem quam nominet habitum. Sic patet ad auctoritates
superius inductas. Et quod illa potentia nunquam separatur
ab illo habitu habitu est quod habitus et potentia uno nomine
comprehenduntur et potentia illa ut sic habitualis manet sub illo
sortitur. Et ex hoc patet responsio ad questionem. Preterea
queribatur utrum synderesis dicat quid affectivum vel
cognitivum. Dico enim quod synderesis dicit quod stimulat
ad bonum et ideo ex parte affectionis se tenet. Sic rationes
ad partem ex parte inducte ostendunt. Ad primum quod
obicitur in contrarium quod synderesis est specialis quam potestas
intellectiva. Dicendum quod sicut dicit glossa super Job non
tantum loquimur ad deum cogitationibus interioribus ubi
sed et affectionibus et desideriis. Et per quod dicitur synderesis
contineri stimulando nos facit bonum desiderare
gemitibus tenuibus ad deum interpellare. Ad
quod obicitur de sensu rationis dicendum quod per superiorem intellectum
gerit intellectus in iudicatorium intellectus intellectum synderesis
dicitur attendat quod per illam agitur synderesis di-
stinguitur est quod ideo aliquando accipit et proprie ex parte cogni-
tiva aliquando accipit communiter prout comprehendit totum
spiritum rationalem. Et sic sensus rationis non tantum sunt ex
parte cognitive sed et ex parte affective. Sic patet de
spirituali gustu et tactu. Et ideo ex hoc non sequitur
quod synderesis se teneat ex parte cognitive. Ad
quod obicitur quod synderesis est scintilla conscientie. Dicendum quod
dicitur scintilla pro eo quod conscientia quam est de se non potest mo-
vere nisi pungente sive stimulante. Non mediante synderesi
quod est quasi eius stimulus et igniculus. Unde sic non
potest movere nisi mediante voluntate. Sic nec conscientia nisi me
synderesi. Et ideo non sequitur quod sit ex parte cognitive
immo potius quod sit ex parte affective. Ad illud
quod utrum sit potentia vel passio vel habitus. Dicendum quod ex
comparatione non nominat potentiam voluntatis generalem sed solum
voluntatis in quantum movetur naturaliter adhuc sed solum in
bonum honestum vel ex opposito. Et ideo habitus est dicitur habitus. Sic
ille non dicitur quod voluntas non movetur pro eo quod ille naturaliter
habet respicit. Liberum arbitrium et voluntas quod est deliberativa

porcio

aut

po rationales

pone

ut hoc nota apex tollet et quod ex parte rationalis
regule movet et agit

non magis est naturalis. Ex predictis patet responsio ad illas questiones que
in alio querebantur. // Ad primum. n. quod queritur quomodo se habeat synde-
resis ad conscientiam et ad legem naturalem. Dico quod sicut se habet synde-
resis ad conscientiam, sic se habet caritas ad fidem. vel habitus
ipsius affectus ad habitus intellectus practici. Sed quod est habitus. lex
autem naturalis quomodo se habet ad utrumque. videlicet ad synderesim
et ad conscientiam. nam lex naturalis dupliciter accipi potest. uno modo
prout dicit habitum in anima. et sic quia per legem naturalem instrui-
mur et per legem naturalem inclinamur. dicit habitum qui
comprehendit intellectum et affectum. et ita comprehendit syn-
deresim et conscientiam. alio modo lex naturalis vocatur collectio pre-
ceptorum naturalium. et sic nominat obiectum synderesis et con-
scientie. unde Sic dictantis et altius sic inclinantis.
nam conscientia dictat et synderesis appetit vel refugit.
et utrumque istorum motuum invenit lex naturalis in diversis locis.
hec autem multo modo accipitur magis proprie. et sicut
proprie loquimur. synderesis dicit potentiam affectivam. in quantum
naturaliter habilis est ad bonum. et ad bonum tendit. Conscientia
vero dicit habitum intellectus practici. lex vero naturalis dicit obiectum
utriusque. Et per hoc patet responsio ad questionem ultimam. qualiter
synderesis se habeat ad concupiscibilem vel irascibilem et voluntatem. ille
enim tres potentie indistincte nominant potentiam affectivam. sive
secundum quod movetur deliberative. synderesis autem nominat
potentiam affectivam secundum quod movetur naturaliter et recte. et ideo non
distinguitur ab illis potentiis secundum essentiam potentie. Sed secundum
modum movendi. et quia secundum illum modum movendi semper
movetur recte. hinc est quod dicitur super alias volare. et aliis
errantibus non se immiscere. Sed eas corrigere.

Secundo queritur utrum synderesis possit per peccatum extin-
gui. et quod sic. videtur. Ps. Corrupti
sunt et abhominabiles facti sunt. Glossa. omni retro naturali privati.
Sed synderesis est potentia naturalis et per magis naturalis potest sin-
deresis privari. saltem quoad actum. // Item super illud Ps. ab
altitudine diei timebo. Glossa. stupor est quando non sen-
tit. et post subiungitur stulta arrogantia siliis
stupor qui quis de se presumens non timet necavit.
Ergo sic per stuporem contingit cor sensum in se [?] morbi
spiritualis. Si ergo synderesis remurmurat morbo
spirituali. videtur quod synderesim contingat aliquando extingui.
Item hereticus pro errore suo sustinet mortem. sine ali-
quo remorsu conscientie. Si ergo synderesis est remurmu-
rare malo et in eis non remurmurat aliquo modo. videtur
quod in eis sit extincta omnino. // Item fomes se habet
per oppositum ad synderesim. Sed fomes contingit totaliter
extingui sicut patet in beata virgine. ergo videtur quod simili-
ter synderesim contingat extingui per oppositam similitudinem.
Sed contra in glossa super illud Ezechielis. Facies aq-
uile etc. Glossa. scintilla conscientie in Cayn non extin-
guitur. si ergo Cayn fuit magnus peccator. vi-

detur quod per peccatum extingui non habeat. // Item Aug. in ii. de
civitate dei. tanta est vis probitatis et castitatis. ut
omnis vel pene omnis eius laude moveatur humana
anima. nec usque adeo fit turpitudine vitiosa. ut to-
tum amittat sensum honestatis. ergo synderesis
que honestatis est stimulus. videtur quod non possit per
peccatum extingui. // Item quod naturaliter insunt sunt
inseparabilia. Sed synderesis inest nobis naturaliter. ergo videtur
quod actum eius non possumus omnino per peccatum amittere.
cum Augustinus sic dicat. non deleat extrema vel ve-
stigia. // Item si in aliquibus deberet extingui. ma-
xime esset extincta in dampnatis. Sed in dampnatis synderesis
non extinguitur. quia remorsus conscientie est ex actu
synderesis. et hic remorsus maxime in eis viget.
quia vermis eorum non extinguetur. et ignis non morietur
Ysaie etc. // Responsio. Dicendum quod synderesis quantum ad actum
impediri potest. Sed extingui non potest. quod autem non
potest extingui. quia cum dicat quod naturalis est. non potest
a nobis omnino auferri. unde Augustinus glossa. dicit super illud Luce
x. abierunt semivivo relicto. immortalitatem
exuerunt. Sed boni sensum omnino abolere non possunt. quia
homo possit salvus devitare et confiteri. nec unquam in aliquo
delet extrema vel vestigia. Quamvis autem actus
eius omnino auferri vel extingui non possit. potest
tamen ad tempus impediri. sive propter tenebram obcecationis.
sive propter lasciviam delectationis. sive propter duritiam
obstinationis. propter tenebram obcecationis impeditur syn-
deresis ne malo remurmuret. pro eo quod malum cre-
ditur esse bonum. Sicut est in hereticis. qui morien-
tes pro impietate erroris. credunt se mori pro pie-
tate fidei. et ideo remorsum non sentiunt. Sed ma-
gis quoddam gaudium sicut. et quandoque propter lasciviam
delectationis sic impeditur. aliquando enim in peccatis carna-
libus ita absorbetur homo ab actu carnis. ut re-
morsus locum non habeat. quia carnales homines tan-
to impetu delectationis feruntur. ut ratio tunc non
habeat locum propter duritiam obstinationis impeditur et
synderesis. ne ad bonum stimulet. sicut in dampnatis. qui
adeo sunt in malo confirmati. ut nunquam possint
ad bonum inclinari. et ideo synderesis quantum ad instigati-
onem ad bonum semper in eis habet impedimentum. et propterea
quantum ad istum actum. potest dici extincta. non tamen exti-
ncta simpliciter. quia habet alium usum videlicet remurmurationis.
secundum. n. illum usum. sicut quod synderesis habet pungere et remur-
murare contra malum maxime vigebit in dampnatis. et
hoc duo propter remurmurationem contra malum tenet, remurmuratione
non propter tenet remurmuratione iustitie. quia illa remur-
muratio erit ad commendandam divinam iustitiam. Sed non
erit ad eliciendum fructuosam penitentiam. Unde remurmuratio

eius potest. quia dicitur quoddam naturale iudicatorium quod non extinguitur sicut non subtrahitur radicaliter
Synderesis est instinctus quod est naturalis et ... in natura
actus sunt stimulare ad bonum. sic dicitur extingui in demonibus in dampnatis ... obstinationis duritiam ... alia et flexibilitatem
remurmurare contra malum. sic vigebit maxime in decedentibus et dampnatis ... commendandam divinam iustitiam aucmentandam malorum penam

inclinabit synderesis in damnatis, quia culpa in ratione tamen ad poenam. Et sic patet quod synderesis quantum ad actum impediri potest, numquam tamen extingui potest vel quantum ad actum, et quantum ad omne tempus. Sic rationes probant quae ad falsam partem inducuntur, et ideo concedendae sunt. // Ad primum vero quod obicitur de Glossa quod prae malo contingit praevaricari omnino, dicendum quod ibi sumitur pro potentia deliberativa et movente per modum deliberationis, quae in aliquibus omnino est ad malum conversa. Synderesis autem, ut prius ostensum est, non dicit vim cognitivam, sed ut movente per modum deliberativae; sed ut movente per modum naturae. Et ideo Glossa illa non facit ad propositum, nec est intelligendum quod Glossa illa velit dicere quod per peccatum fiat privatio quantum ad potentiam, sed quantum ad rectitudinem potentiae. // Ad secundum quod obicitur quod homo efficitur stupidus per peccatum, dicendum quod similitudo illa attenditur quantum ad excaecationem potentiae deliberativae, quae habet in nobis esse multa circa gratiam. Possunt tamen dici quod stupor non aufert simpliciter sensum, sed aufert solum modo ad tempus, alia adeo incurvatur ad peccatum, ut nullum sentiat omnino remorsum, sine praeter delectationis intensionem, sive propter excaecationem, cum credit malum esse bonum. // Ad illud quod obicitur de brutalitas, iam patet responsio. Concedo enim quod non habet usum ut remurmuret malo, eo quod in eis concordant; tamen non est extincta, propter eo quod remurmurat contra alia mala, et contra illa quae brutalia credunt esse mala. // Ad illud quod obicitur de fomite, dicendum quod non est simile, quia fomes est vitiositas potentiae naturalis, et ideo totaliter tolli potest, et salva natura; non sic autem est de synderesi. Item est enim per primam plagam naturae in istis, et ideo natura salvatur; non omnino auferri potest. Alia est ratio, quia aliud est ex suo dono gratiae gratis datum, quod directe repugnat fomiti, et quod amovet ex nimis corruptionem. Vitium autem et peccatum non habent esse contra actum synderesis, et ideo quamvis homo peccaverit, remansit tamen remurmurationi conscientia et synderesis.

Tertio quaeritur de synderesi quantum ad abusum. Et quaeritur utrum synderesis possit depravari per peccatum. Et quod sic, videtur. Glossa super primum Ezechielis: facies aquilae ad dextram ipsorum quattuor, ibi Glossa: legis decretum scintillam synderesis dicit sic: hanc esse peccatum capitali nec in nobis et suum locum amittere. Et quidam sine pudore peccant, quibus nullo dolore ferventes nimis nefarias faciunt etc. Si ergo propositum non est nisi per culpam, patet etc. // Item super illud Ieremiae II: filii Memphis etc. Glossa: malignus spiritus demersis in floribus, ultra ad verticem pertingit, quando ista celsitudinem mentis difficile morbo corrumpit. Sed ista celsitudo mentis est ipsa synderesis. Ergo contingit per peccatum corrumpi.

Item hoc videtur ratione. Poena et culpa habent contrarium esse, et ideo pro statu synderesis, quae est per peccatum diminuitur, contingit esse animae perditorem. Ergo secundum illum actum contingit esse per peccatum. // Item synderesis consequitur conscientiam, tamquam tribunal iudicatorium; sed conscientia potest esse recta et erronea. Ergo videtur, nota, quod synderesis aliquando moveat recte, aliquando moveat oblique. Si ergo inordinatio recepta in ea motiva est culpabilis, etc. // Item opposita sunt nata fieri circa idem; sed donum sapientiae et beatitudo luctus consistit circa synderesim, cum donum sapientiae consistat circa animae supremum, et synderesis postulet pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Ergo dono sapientiae et beatitudini luctus culpa opposita videtur culpa habet esse circa ipsam potentiam. // Item synderesis aut est de bonis maximis, aut de bonis mediis, aut de bonis minimis. Si de maximis, ergo est gratia vel virtus, quorum quodlibet est amissibile; ergo synderesis similiter maneat cum peccato. Si est de bonis mediis, sed his contingit male uti; ergo synderesi contingit esse culpam. De minimis non est dubium quin non est, cum minima sit bona corporis. // Sed contra. Glossa super Ezechielis I: Synderesim propter aquilae deputat, non se commiscentem tribus, sed ipsa errantia corrigentem. Si ergo non se commiscet tribus, sed potius corrigit, videtur quod per actum eius non consistat peccatum. // Item Ambrosius dicit et magister adducit in littera, super illud Romanorum VII: quod volo, id facio; id dicit quod homo semper naturaliter vult bonum. Ergo cum illa voluntas non sit aliud quam synderesis, semper vult bonum, et si semper vult bonum, ergo numquam peccat. // Item vis illa quae secundum motum suum directe repugnat peccato non depravatur peccato; sed synderesis actus semper contra culpam remurmurat, et in pessimis peccatoribus. Ergo videtur quod non possit depravari et deordinari per culpam. // Item quando tota natura per modum corrumpitur, non est ulterius possibilitas ad sanitatem. Ergo si tota rectitudo animae auferretur per culpam, iam non esset ulterius spes redeundi ad gratiam; sed constat quod spes est redeundi, quia denegare desperandum est; dum est in via. Ergo videtur quod aliqua rectitudo remaneat; sed rectitudo quae maxime est adhaerens est rectitudo voluntatis per modum naturae. Et haec est synderesis. Ergo non videtur quod depravari possit per culpam. // Respondeo. Dicendum quod secundum illos qui dicunt synderesim non esse aliud quam superiorem portionem rationis, et actum ipsius contingit esse peccatum, dicunt quod ipsa synderesis superior portio rationis habet duplicem motum: aut secundum quod ad deum convertitur et regitur et dirigitur secundum leges aeternas, et sic in ea peccatum non habet esse, aut prout convertitur ad inferiores vires, et sic habet sumere occasionem deviandi. Et potest per peccatum depravari et potuit esse in peccatum Adae, qui erravit esse in veritate et voluntate, et ita secundum superiorem portionem rationis vel secundum synderesim

et hoc dicit quod glossa . peccauit super primum . ezechielis . uult dicere . na
primo dicat quod aliis peccantibus non se immiscet . peccare
dicit quod precipitatur . et locum suum perdit . et utique
dicit hic uirtute . per diuersas operationes superiores
portionis siue ipsi synderesis . Sed quando sic dicit secundum
et glossa . manifeste synderesis que est de se semper habet ad bo-
num stimulare et peccato remurmurare . quamdiu sumus
in statu uie . // Ideo dixerunt alii aliter . scilicet quod synde-
sis nominat ipsam uoluntatem . secundum quod habet naturalem mo-
tum . et quoniam peccatum non habet esse actu uoluntatis . ut non
est uel ut mouetur deliberatiue sibi licet . sed solum ut mo-
uetur deliberatiue . hic est quod synderesis per peccatum non
habet deprauari . quia tamen ipsa habet regere alias . et dirigere
et dirigens regendi potest peccare . hic est quod contingit eam
in culpa precipitari per presidentiam . nam dominus aduobus pe-
cat . uidelicet altitudine presidentis et ab obtemperan-
cia familiaritatis . et quamuis synderesis quantum est de se semper
sit recta . quia tamen ratio et uoluntas fiunt ei obumbratio-
ne erroris excecata . et uoluntas per peccatum obstina-
tione . hic est quod synderesis precipitari dicitur . pro eo quod
effectus eius et presidentia in uires alias deliberatiuas
propter earum repugnantiam repellitur et cassatur . et ponit
exemplum in milite qui quantum est de se semper bene sedet
super equum . equo tamen ruente precipitari dicitur . Sicut
expositio est intellectum . hec autem modo dicendi tamquam ra-
tionabilior opinionibus sustinetur . et non ratione quod adhuc
potest induci contrarium // Ad illud uero quod primo
obicitur de glossa . quod synderesis in precipitium iudicium . iam
patet responsio . non enim sequitur si precipitatur quod propter hoc peruer-
titur . quia precipitium eius non tantum attenditur
in actu proprio . sed etiam in actu aliarum uirtutum . quibus
presidet scilicet ipsa synderesis . // Ad illud quod obicitur quod
mortalium deficienciam corrumpit mentis celsitudinem
et quia contra consurgat usque ad uerticem . dicendum quod in uertice
et celsitudine mentis non uocatur ibi synderesis . sed
superior portio rationis . Superior autem portio rationis
non nominat ipsam potentiam aliter nisi quod mouetur naturaliter .
sed inquantum mouetur deliberatiue . et hoc modo est
ipsam habet peccatum consistere maxime id quod attendit
ex actu rationis que est sursum . sic est peccatum infidelita-
tis et desperationis . et alia peccata que dicuntur opponi-
tur uirtutibus theologicis // Ad id quod obicitur quod pena sensi-
bilis hominis scilicet esse idem . dicendum quod id non habet ueritatem lo-
quendo proprie . pro eo quod pro peccato uoluntatis totum corpus habet pu-
niri . Verum est tamen quod sicut uoluntas est principium peccandi in principio
punitur . Verum et uermis conscientie plus est afflictiuus
uoluntatis prout est deliberatiua . quam prout est naturalis . propter
mutuam repugnantiam . Verum autem sola uoluntas sit
sub hac pena . uel aliquid aliud . hoc in suo loco ma-
nifestabitur // Ad id quod obicitur quod conscientia que est iudica-
torium peccandi synderesis est recta et non recta . ergo et
synderesis . dicendum quod non sequitur . pro eo quod ipsa conscientia
non tantum consistit in uniuersali . immo etiam descendit ad particula-
re non tantum in motu simplici . immo etiam collatiuo . et in
mixto . quia consistit in ratione et alia quid rationis . Cum
ab alto descenderit et ad alium conferre . et non licet
conscientia prout stat in uniuersali . et modo aspectu simplici sit
semper recta . prout autem descendit ad particularia et conferre potest
fieri erronea . propter hoc quod intermiscet se actus rationis
deliberatiue . et hoc patet sic . Conscientia enim iudeorum
ex ipso principio illo dictamine dictabat quod deo est obe-
diendum . et ipsi postmodum assumunt quod deus precipit
nunc circumcisionem et ciborum discretionem . et ex hoc forma-
tur conscientia eorum in precepto ut se circumcidat . et a cibis
abstineat . error autem iste non uenit ex primo principio
quod quidem uerum fuit . sed uenit ex assumptione quod quidem non fuit
conscientie prout est ille adiutorium iudicatorium . Sed
propter rationis errorem . quantum quidem spectat ad liberum arbitrium . syn-
cat deresis quantum est de se in motu suo in remurmurando
contra malum . non hoc uel id . sed in ullo uel si aliquo modo
retinetur synderesis ad detestandum hoc malum . uel id
hoc non est in quantum in hoc . Sed in quantum malum . et hic est quod
synderesis non obliquatur . sic conscientia erat causa quare
possit reddi ratio . quia synderesis nominat ipsam potentiam
letitie est similiter habilitata . Conscientia autem nominat habitum
non tantum innatum . sed etiam acquisitum . et quia non quantum est de se semper
recte modo quod autem acquiritur . potest habere et utrumque rectitu-
dinis et obliquitatis et hic est quod synderesi semper existente
recta conscientia potest esse et recta et erronea // Ad
id quod obicitur quod donum sapientie est esse synderesim . dicendum quod similiter
est . omnia enim dona et omnes uirtutes naturales et gratuite
dines respiciunt uoluntatem . secundum quod deliberatiua est . quod
autem dicit synderesis postulare pro nobis gemitibus inenarra-
bilibus . hoc intelligitur causaliter quia nos instigat ad gemi-
tum pro malis quibus inuisi sumus // Ad id quod obicitur quod
bonis mediocribus contingit male uti . dicendum quod illud
uerum est de hiis que mouentur ad nutum liberi arbitrii . secundum
cuius actum proprie attenditur usus et abusus . Syn-
deresis autem cum sit potentia naturalis et naturaliter mouetur . non
sub est imperio liberi arbitrii . et non non sequitur quod liberum arbitrium possit
ea abuti . preterea esto quod possit illa abuti . adhuc
non sequitur quod propter hoc in ipsa esset peccatum . quamuis et · dicto
liberum arbitrium abutatur . gladio . cum interficit ad concupis-
tum peccatum non dicitur esse in mucrone . propter enim non est in eo quo
quis abutitur . sed potius in abutente .
Propter ista sunt questiones de . ... et prima quod de hoc quod
dicit . Quod uelle malum malum est . sed intelligere ma-
la non est malum . quia ...

sit in actu intelligendi et in actu volendi. actus enim respectu
ab obiecto denominatur ab obiecto. ergo sicut velle malum est malum,
et ita et intelligere. // Item intelligere dicit motum
rerum ad animam. et velle dicit motum ab anima ad
res. ergo videtur quod plus pendeat actus intelligendi a re
intellecta quam actus volendi a re volita. ergo si
malicia est a volito et intellecto. potius deputari debet
actus intelligendi quam actus volendi. // Respondeo dicendum
quod a malicia existente in obiecto magis deputatur
actus volendi quam actus intelligendi. et ratio huius duplex
sumitur. tum ex parte virtutis. quia tanta est vis a-
moris ut transformet amantem in amatum. unde qui
diligit iusticiam iustus fit. et qui diligit iniquitatem
iniquus fit. et propterea dicit Damascenus quod facti sunt abhominabiles
sicut ea que dilexerunt. non sic est de actu intelligendi.
nam et si aliquo modo conformet non tamen transformat.
Hoc autem contingit propter maiorem vim unionis que
consistit in amore ipso. sic enim dicit Dionysius. amo-
rem dicimus vim unitivam. propterea dicitur i. Cor. vi.
qui adheret deo unus spiritus fit. Causa est ratio ex parte
obiecti. bonum enim in quantum bonum est obiectum affectus. non
intellectus. intellectui autem et memorie obiectum est verum.
sub ratione veri. vel bonum sub ratione veri. et hinc
est quod intellectus qui intelligit falsum est falsus. non tamen qui in-
telligit bonum est bonus. affectus vero non dicitur esse falsus.
quia velit falsum. quamvis dicatur esse malus. quia ve-
lit malum. vel bonus cum vult bonum. Actus igitur eius
approprie ab obiecto denominari habet. et per hoc patet responsio ad ultimum
obiectionem. Istud autem melius infra patebit. di. xl.
Ad igitur magistri verba patrum omnia habet esse auctoritas.
// Item quod de hoc quod dicit. Quod superior scintilla rationis
bonum vult et malum semper odit. Sed contra. impossibile est simul
et semel voluntatem moveri motibus contrariis quia et disp-
aratis. Sed homo aliquando vult malum. ergo non videtur quod illa
hora velit bonum. falsum ergo dicit cum ait quod illa scin-
tilla semper vult bonum. Si tu dicas quod voluntas naturalis
et deliberativa sunt diverse potentie. et ideo simul possunt mo-
veri diversis motibus. Contra in littera presenti habetur et-
iam contra quod illa voluntas que vult bonum contra adver-
libatur et adiuvatur. Si ergo voluntas que a contra libatur
et adiuvatur hec est in qua habet consistere pariter. videtur quod
eadem sit potentia voluntatis qua homo naturaliter vult bonum. et qua
aliquando vult malum. Si tu dicas quod eadem est voluntas
tamen dispositionibus diversis habitibus. et secundum istorum habituum diversi-
tatem potest habere diversos motus. obiectio non hec. quia illa
qu potentia est unica et simplex. ergo convertit se ad actum unius
habitus. non potest se convertere simul et semel ad actum alterius
habitus contra. ita non movebitur simul et semel in bonum et ma-
le. non ergo semper vult bonum quod si hec concedatur. est vo

in contrarium. quia nulla virtus destituitur sua vi et propria ratione
comparatione. et maxime virtus naturalis cuius est motus uniformi-
ter. ergo videtur quod actus voluntatis naturalis. qui est appetere bonum
simul stet cum actu voluntatis deliberative. qui est velle
malum // Respondeo dicendum. quod sicut magister dicit in littera
duo sunt hic modi dicendi. quidam enim dicunt quod actus
quo voluntas vult deliberative malum naturaliter bonum
non est divisus vel distinctus ab eo quo voluntas vult
deliberative malum. Sed sicut malicia concurrit in actu eius
cum qua stat bonum nature. unde unus et idem actus est bonus
bonitate nature et malus malicia moris. Sic dicunt in-
telligi et voluntatem. quod voluntas naturaliter vult bonum. in quantum vult
actum substractum. et vult non malum. in quantum illum actum
deformat. Sed istud non sufficit dicere. quoniam cum ambo
dicunt quod homo naturaliter vult bonum. non intelligit de bono
nature tantum. quod quidem est actus voluntatis. Sed et moris. vult
enim iusticiam. et odit iniusticiam sicut videtur expresse.
est alius modus dicendi. quem magister ponit in littera. quod
duo sunt motus. et talis est motus quo voluntas ap-
petit naturaliter bonum. et talis quo voluntas deliberative vult
malum. utrum autem possint esse simul hic magister non deter-
minat. et circa hoc est duplex opinio doctorum. Quidam enim
dicunt quod possunt esse simul. propterea quod actus deliberativus
non excludit actum naturalem. et unus istorum actuum est
voluntatis. ut movetur naturaliter. et alter ut movetur deliberative.
Sed quoniam voluntas naturalis et deliberativa. sicut quod consuetum fuit
una est potentia. et eadem potentia quoniam plene movetur in bonum
vel in malum. non potest simul et semel moveri motu opposito
et etiam disparato propter simplicitatem potentie. Ideo dixerunt alii
quod motus voluntatis naturalis. non est semper actualiter in bonum. et quod
dicit magister in littera. quod semper vult bonum. hoc intelligit ha-
bitualiter. Impeditur autem et suffocatur per ma-
liciam voluntatis deliberative. ut non exeat in actum. sicut
in dampnatis in quibus synderesis non instigat ad aliquod bonum
et iustum. Quicquid autem sit de hoc utrum simul possit
esse motus voluntatis ut est naturalis cum motu voluntatis ut est
deliberativa. hoc tamen verum est. quod voluntas naturalis que bonum
appetit. non est semper in suo actu. quia non semper cogitat
de bono. et cum etiam cogitat frequenter est. nullo modo affi-
citur. et non littera illa exponenda est. quod hoc quod dicit semper
dicitur continuitatem quantum ad habitum volendi non quod ad
actum. et per hoc obiectio quod virtus non privatur propria ratione.
dicendum quod illud intelligitur de operatione substantiali. que respicit esse
rei. de operatione vero contingenti que est secundum accidens extrinsecum
semper habet veritatem. quod non privetur actu. sicut omnes virtutes
videmus in suis actibus recipere intercisionem. nec
tamen ex hoc dicimus eas esse ociosas. vel propria ratione pri-
vari. dum in actus proprios sunt nate exire pro loco et
tempore // Item quod de hoc quod dicit. Quoniam genuini ...

similiter velit bonum tamen oportet precedi habere bonam voluntatem. et iterum
quia immo quod videri modo in se aliam. quod in ea ex similiter
quam quod in se accidentaliter. ergo sic sed si deliberate velit
bonum quod habet bonam voluntatem circa se quod similiter velit
bonum quod habet bonam voluntatem // Item quod similiter est modo assu-
escat in utroque. ergo si hoc similiter vult bonum. numquam
assuescit velle malum. Similiter ergo dicendum. cum agitur. quod
hoc similiter velit bonum. aut si dicitur bonum vel in ali-
quo prohibere. quod hoc similiter vult bonum quod sit semper bonum. respondeo
dicendum quod bonitas voluntatis inchoat in appetitu similiter et consu-
matur in voluntate deliberativa. non est voluntas semper bona et
secundum intentionem sit secunda igitur movet deliberate et quod modo si-
militer. et non sic secundum ait. non valet immo est l. quod et semper.
iste est causaliter similiter. ergo est contrarius natura secundum modo sic. in vult
bonum similiter. ergo habet bonam voluntatem // ad secundum quod obicitur quod
videri modo in se. quod in se similiter. et cetera dicendum quod ista operatio vir-
tutem habet. quoniam illud quod in se accidentaliter. non presuppo-
nit illud quod in se similiter. cum autem presupponit tamen non habi-
tualiter. sicut enim melius est bonum vivere quam vivere et vive-
re vivere presupponit vivere. sic melior est voluntas quam
in termino. et similiter et deliberative. ergo similiter tamen // ad secundum quod
obicitur quod similiter non assuescit in utroque. dicendum quod secundum unum est
de eo quod est semper similiter. videlicet de eo quod ante inchoatur
et consumatur. sed hoc non est unum in eo quod inchoat ante
et consumatur ab assuetudine. ut aliquando agitur. et tale est velle
bonum. et per hoc patet quod dictum est in hac parte.

Post hec de actibus addendum est. et cetera.

Superius ostendit magister qualiter voluntas ex fine
habet iustificari et depravari. In hac parte intendit os-
tendere qualiter actus et opera iustificationem habent et depravationem
ex affectu et fine. et quoniam obliquum habet contra speciem et finem
vel malum per bonum. ideo pars ista habet duas. in prima
parte inquirit magister quomodo intentio faciat opus bo-
num. In secunda parte inquirit quomodo ex obliquitate inten-
tionis sive voluntatis habeat fieri opus malum. ibi. Cumque in-
tentio ut supra dictum est opus bonum faciat. et cetera. prima
pars dividitur in duas partes. in quarum prima magister osten-
dit quod actus pensari habent boni vel mali ex inten-
tione vel fine. In secunda inquirit utrum generaliter hoc sit
verum quod bonitas operum causetur ex bonitate intentionis. ibi.
Sed quod utrum omnia opera et cetera. et illa secunda pars sic dividitur
in tres partes. In quarum prima recitat diversorum opiniones.
in secunda confirmat alteram illarum auctoritate augustini. ibi. Sed
aliis evidentissime docet et cetera. In tertia vero redit ad con-
firmandam reliquam. ibi. quod tamen quidam contendunt
de intellectu autem huius partis in qua [illegible] et cetera.
magister primo agit de bonitate operum. quod
habent ex intentione. Inquirit hoc quod est duo.
Primo quod de bonitate quod opera ab intentione recipiunt.

// Secundo vero quod de bono quod opera intentionem superaddunt.
// Circa primum queritur tria // primo quod de bonitate operum quantum
ad qualitatem. utrum videlicet qualitas operum qualiter in-
tentionis generaliter correspondeat.
// Secundo quod quantum ad quantitatem videlicet utrum quantum quamcumque intendit
tantum faciat // Tertio quod quantum ad necessitatem. utrum scilicet bo-
na intentio absque operibus ad salutem sufficiat.

Circa primum sic proceditur. et videtur quod utrum qualitas operum semper res-
pondeat qualitati intentionis. et hoc est quod intentio
quod opus quod sit bona intentione sit bonum. et quod sicut.
per auctoritatem ambrosii quam magister adducit in littera. affectus
operi tuo nomen imponit. sed ergo denominatio operis est
a qualitate. et intentio sive affectus opus denominat.
videtur aliquid quod informet qualitate sua // Item
arbor bona quam operatur per quod bona faciat semper fructum
bonum. sed voluntas que est arbor cum bona intentione operatur
operatur per quod bona. ergo videtur quod faciat opus bonum.
// Item actus non est victorius nec demeritorius. nisi
quod voluntarius et voluntas si est bona nec est mala. non ex in-
tentione. sicut supra ostensum est. sed ergo bonitas volun-
tatis faciat bonitatem in opere. et bonitas intentionis facit
bonitatem in voluntate. ergo ab qualitas operis causatur ex qualita-
te intentionis // Item potest esse bonum. non bonum. quoniam
malum vel malum. sed quamlibet sit opus et quodlibet sit bo-
num depravari potest per malam intentionem. ergo multo for-
tius quamlibet sit opus et quantumlibet sit malum rectifi-
cari potest ex bona intentione. et potest hoc augustini
illatio confirmari. quod a minori et a simili et per contrariam
in ipso. quia si oppositum est cum opposito. et propositum proposi-
ti. sed ergo mala intentio semper causat malum. et bona
semper causat bonum // Item esto quod aliquis faciat opus
malum bono fine. ita quod malum sit in opere et boni-
tas in intentione. aut intentio et aut intentio fit
mala ex opere malo. aut intentio faciat opus
bonum. Si primo modo ergo simul et semel meretur quis
et demeretur. quod est impossibile. Si secundo modo // Sed quod
opus est effectus intentionis. sed effectus non influit in
causam. sed primo et secundo. ergo primo intentio conferat suam proprie-
tatem operi quod opus intentionis. ergo si intentio est
bona. necesse est opus esse bonum quod ex ipso procedit.
// Item quodcumque opus de se sit malum. si tamen fiat ab eo quod operatur
omnino preter intentionem. sicut ab eo qui occidit aliquem vel si
omnis non est aliquo modo culpabile. ergo privatio in-
tentionis operis quod quodcumque de se malum potest privare malum
et facere quod non sit malum in malicia moris. pari ratione
videtur quod rectificatio intentionis operis quodcumque de se malum
potest facere bonum et cetera. Sed contra. hugo. de sacramentis.
vic. amor transformat amantem in amatum. sed a[...]
non dicitur. et cetera. ergo qualiscumque sit intentio. si voluntas velit

Margin notes (right column): Tullius de officiis; opatur; Tullius in XXXVIII q. prima; [illegible] in topicis; (ex maiori bono operis exultatione) [...] malo; Si; [illegible]

in 2o ethicorum

malum necesse est eam esse mala. Ergo non videtur quod qualitas
operis corrumpat qualitati intentionis. Item philosophus dicit
quod aliqua sunt que mox nominata convicta sunt malo et
talia dicunt theologi mala esse per se. Sed ergo in talibus
actibus inseparabiliter adheret malitia: videtur quod hii
actus non possunt fieri boni ex intentione nostra. Item
aliquid est malum quia est contra dei mandatum. Sed inten-
tio nostra non potest divinum mandatum infringere ergo
non potest facere quod homo faciendo contra dei mandatum
non peccet. Ergo quantumcumque bonum intendat, si contra dei man-
datum faciat non erit bonum sed malum. Ergo non est
generaliter verum quod qualitas operis a qualitate intenti-
onis causetur. Item bonum absolutum presuppo-
nit bonum absolutum ex circumstancia. Non enim esset
simpliciter et absolute bonum nisi vestiretur debitis condic-
tionibus et circumstanciis. Sed aliqua sunt opera que semper dicunt
carentiam debite circumstancie sicut mentiri, ingrate
fornicari. Aut dicere falsum scienter et consimilia. Ergo videtur quod
quantumcumque ad talia bona intentione faciat non erunt
simpliciter bona. Ergo non videtur quod qualitas operis semper pen-
deat a qualitate intentionis. Pro ad predictorum intel-
ligenciam est notandum quod circa hoc ab antiquo diverse
fuerunt opiniones sicut magister in littera explicat. Quidam
enim dixerunt quod generaliter verum est quod opera bona
vel mala pensantur ex intentione. Alii vero
dixerunt quod opera non pensantur generaliter bona vel
mala ex intentione sed solum illa que indifferentia sunt. Ad hoc quod fi-
ant bona vel bene male. Illa autem opera que sunt
mala per se ex intentione pensari non possunt quia
quantumcumque intentione fiant semper mala sunt. Quecumque
autem harum opinionum verum dicat sic fieri intellectum.
Intentionis enim qualitas dupliciter potest accipi. Sicut quod
intentio dupliciter dicitur: uno modo intentio dicitur
voluntas finis. Alio vero modo non tantum dicit voluntatem
quoniam finis. Sed et ordinationem eius quod est ad finem ad
ipsum finem quem appetit. Et secundum hec duo potest dici inten-
tio bona vel mala, scilicet uno modo dicitur intentio bona
in quantum est perfecta et bene ordinata operis ad finem inten-
tum congruum. Et mala in quantum est ordinatio indirecta. Et
hoc modo bonitas intentionis non tantum modo respicit
bonitatem finis sed etiam rectam ordinationem eius quod est ad fi-
nem ad ipsum finem. Sicut enim duo necessario re-
quiruntur ad hoc quod oculus sit simpliciter sicut dicit Augustinus
ad videndum videlicet quod virtus sit in electione et claritas
in intellectu et hoc est dicere quod tunc est oculus noster simplex
sive intentio bona quando hoc amat finaliter quod
est amandum et eligit quod est eligendum. Et hoc modo qualitas
operis semper respondet qualitati intentionis. Unde hoc in
littera innuitur. Immo si oculus est simplex totum corpus
erit lucidum et si oculus est tenebrosus hoc est intentio
mala et opus iudicatur malum. Alio modo dicitur
intentio bona quia illud quod finaliter intendit est bo-
num et mala quia illud quod intendit finaliter est malum.
Et hoc modo non est generaliter verum quod qualitas operis sequa-
tur ad qualitatem intentionis. Et hoc dico quantum ad boni-
tatem que est bonitas. Sicut enim in exemplo ut potest ad illa-
tionem intentionis vel furatur ut pascat pauperes
non debet bene facere sicut dicit Augustinus et etiam apostolus non sunt
facienda mala ut veniant bona. Quantum autem ad qualita-
tem malicie verum habet instancia. Immo necesse malum opus
corrumpit intentum male intendenti. Quamlibet sit bonum
quod faciat id homo mala intentione. Deus qui
scrutatur corda malum reputat. Est enim ad bonita-
tem operis necesse requirit intentio boni finis. Qua
illa deficiente et opus iudicatur esse malum. Et
tamen illa sola assistente iudicatur esse bonum. Quia
plura exiguntur ad construendum quam ad destruendum.
Ex his patet littera ad quam proposita. Et etiam ad ob-
iecta in magna parte. Nam omnia que probant quod bonitas ope-
ris non corrumpit bonitati intentionis loquuntur de
bonitate intentionis prout respicit ipsum finem. Et sic
verum concludunt quia ad hoc quod opus sit bonum non
sufficit quod homo intendat bonum sed etiam exigitur
quod ita via tendat ad bonum. Quantum vero ad obiecta
ex magna parte procedunt alia via videlicet prout
intentio dicitur esse bona non solum quia intentum est
bonum sed etiam quia ordinatio est bona. Et sic
tollitur auctoritas Ambrosii quando dicit affectus tuus operi
tuo nomen imponit. Et illud Bernardi. Et etiam non valuit
non dicit esse bona arbor. Ex bo-
nitate intentionis non per quod intentio dicit esse bonum
quia bono modo ad bonum finem tendit. Ad
quod obicitur quod mala intentio sufficiat ad faciendum
opus malum dicendum quod non est ex hoc quod similiter inten-
tio boni sufficiat ad bonum faciendum. Facilius enim est de-
struere quam construere et quia bonum attenditur per completum
ex causa integram circumstanciarum. Malum vero ac-
ditur ex quolibet privatione. Et hoc est quod malum est
ex singulari et bonum uno modo. Et ideo non sequitur
quod si defectus aliquis sufficiat ad faciendum
malum quod potentia eius sufficiat ad faciendum bonum.
Plura enim exiguntur ad bonum. Unde est ubi lex gra-
tie amicitie. Item illud quia malum est privatio boni in
talibus non tenet consequentia in ipsa. Sed potentia consequentia e-
contrario. Ad id quod obicitur quod potentia prius dicit in fluxum totum
quam eius. Dicendum quod opus non fiat integrum malum aliquid
quod influendo. Sed potentia deficiendo quia non opus dicitur
inordinatum est et intentio non potest per ordinare.

hic est. quod dum illi operi se applicat, se ipsam deor-
dinat. Ad primum quod obicitur quod pravitas intentionis pri-
vat malitiam ab actu, dicendum quod non est simile, propter hoc quod
pravitas intentionis dicitur privare malitiam ab actu,
non quia aliquid intentionis conferat ipsi actui, sed privatio
quia tollit actum [illegible] ex genere moris, quia non est opus
morale nisi quod fit intentione. Et ideo consimilis est modus
arguendi in ista ratione et in superiori quae arguebat ex com-
paratione mali ad bonum. Non enim valet: sufficit ad
destruendum, ergo sufficiat ad ponendum.

Consequenter quaeritur utrum quantum quis intendat tantum faciat.
Ut sicut opus ab intentione recipit aliquo modo qua-
litatem, ita et recipiat quantitatem. Et quod sic videtur. Scilicet
[illegible] xii. [illegible] homo de bono thesauro etc. Glossa: quantum
boni intendis tantum facias. Item hoc videtur. Ideo
agens per intentionem praefigit sibi finem ad quem opus
suum mensurat. Ergo sicut opus morale est ab agente
per intentionem, [illegible] operis moralis penes intentionem
attenditur mensuratio, attenditur in comparatione eius ad finem.
Sed comparatio ad finem est intentio. Ergo quantitas operis
operis moralis penes intentionem attenditur. Item
secundum quantitatem caritatis attenditur meritum exterioris operis,
et secundum magnitudinem libidinis attenditur magnitu-
do exterioris peccati. Sed ergo caritas ut dicit [illegible] respicit
intentionem et similiter libido quae dicitur [illegible] in bono
[illegible]. Ergo videtur quod quantitas operis moralis per inten-
tionem mensuretur. Item si aliquod opus de suo
genere est veniale peccatum, non ille qui facit id mortaliter
peccat si intendit peccare mortaliter. Hoc autem
non esset nisi opus reciperet quantitatem in genere moris
ab intentione, ergo etc. Sed contra. Si quantum quis intendit
tantum faciat, ergo si Linus sive aliquis alius [illegible] sicut
intendit mereri gloriam Petri meretur gloriam Petri,
et si amplius intendit amplius meretur. Ergo [illegible]
minorem caritatem [illegible] mal[illegible] est
plane falsum. Item si quantum quis intendit tantum fa-
ciat, ergo si actu adulterans intendit peccare venia-
liter, peccat venialiter. Sed ergo hoc est plane falsum. Mani-
festum est quod quantitas operis non [illegible] ex quantitate in-
tentionis. Item quanto quis est humilior, tanto mi-
nus boni credit se facere. Sed intentio sequitur cre-
dulitatem, quia fides dirigit intentionem. Ergo quanto quis hu-
milior est, tanto minus bonum intendit facere.
Si ergo bonitas operis mensuraretur penes quantitatem inten-
tionis, videtur quod quanto quis esset humilior, tanto opus
eius esset minus bonum. Sed hoc est plane falsum. Ergo
et cetera. Item unus simplex cum facit parvum
peccatum credit esse gravissimum peccatum. Alius impius
et iniquus cum facit maximum peccatum credit valde

parvum peccare. Si ergo opus mensuraretur penes intentionem, iste
qui iniquus et malitiosus peccat venialiter [illegible]
[illegible] simplex in genere peccati [illegible]. Si ergo hoc
est plane falsum, ergo et illud ex quo sequitur, videlicet
quod quantitas operis correspondet quantitati intentionis. Responsio.
Dicendum quod sicut ipse [illegible] probare dupliciter distinguitur
qualitas intentionis, sic et hic in illud est. Quod quanti-
tas intentionis dupliciter potest intelligi, videlicet aut ratione
actus intendendi aut ratione ipsius intenti. Et secundum
hoc distinguit ulterius locutionem dupliciter: quantum inten-
dis tantum facis, quantum et tantum. Et quantum possunt
esse notantia [illegible] ad [illegible]. Si tantum et quantum [illegible] ad [illegible]
[illegible] quantitatem actus intendendi, et sic est locutio
quod quanto actus intendendi est intensius in bonitate
et in malitia, tanto operatio exterior est bona vel ma-
la. Omne enim meritum et demeritum ad actum voluntatis redu-
citur, licet circumstantiae exteriores aliquo modo faciant ad
maiorem voluntatis [illegible]. Si autem tantum et quantum
sint notantia quantitatem ex parte intenti, et
sic non est generaliter verus ille sermo, quia opus exterius
[illegible] non [illegible] ei quod intentio intendit. Fre-
quenter enim intendit homo facere magnum bonum et facit
parvum, quia modicam habet caritatem. Habet tamen aliquo modo
veritatem in malo, videlicet intendendo, licet non [illegible]
et parum tantum. Et quod dicit quidam comparatorum [illegible]
[illegible] non comparatorum aequalitatis, unum quod intendit
multum peccare multum peccat, quamlibet opus faciat.
Non tamen qui intendit parvum peccare parvum peccat,
maxime si opus facit quod multum habet de [illegible].
Ex his patet responsio ad quaestionem propositam. Concedendum enim quod quan-
titas bonitatis et malitiae in opere correspondet quantitati boni-
tatis et malitiae in intentione, prout quantitas intentionis
attenditur quoad actum intendendi. Sic ergo rationes
ad primam partem inductae ostendunt. Concedo etiam non
quod quantitas operis non semper correspondet quantitati intentionis,
prout quantitas intentionis attenditur ex parte intenti. Sic
ostendunt rationes quae ad partem [illegible] inducuntur. Ad
alias tamen duas rationes quae ultimo inducuntur respon-
deri potest quod non cogunt, propter quod non est idem dicere de a-
liquo quod credit facere magnum vel parvum bonum
sive malum et quod intendit. Aliud enim est aestima-
tio, aliud est intentio. Et quamvis opus sequatur aesti-
mationem, non tamen sequitur intentionem. Praeterea illae duae rationes
sic [illegible] procedunt de quantitate intentionis ex parte
intenti. Quamvis enim humilis homo parvum intendit fa-
cere, [illegible] tamen magnae bonitatis est eius intentio,
dum ex magna caritate movetur ad illud faciendum.
Similiter tamen iniquus homo intendit modicum ma-
lum facere, tamen quia ex magna libidine facit multum.

Vera generaliter tantum [illegible] bonorum sunt [illegible] malorum quia

in bonis

seu valde est prava eius intentio, dum nimium adhe-
ret bono creato, et ideo non sequitur quod minus peccet
ille qui magis maliciosus.

Etiam queritur de bonitate operum quantum ad necessitatem, utrum
videlicet intentio absque bonis operibus sufficiat
ad vitam eternam. Et quod sic videtur [illegible]. In-
tentio sufficiat ad meritum, bona actio requiritur
ad exemplum. Ergo videtur quod quantum ad meritum vite eterne non
sit necessaria bonitas actionis exterioris. Item super illud
Ps. Dixi confitebor [illegible] votum pro opere iudicatur.
Ergo tantum valet bene velle quantum velle et operari. Ergo etc.
Item Gregorius in quadam omelia: Non est vacua manus a
munere, si archa cordis repleta fuerit bona voluntate.
Ergo plenitudo intentionis et voluntatis equivalet plenitu-
dini operationis. Ergo sine illa potest sufficere ad salutem.
Item meritum vite eterne est in potestate nostra. Sed opera ex-
teriora non sunt in potestate nostra. Ergo videtur quod opera exteriora
non [illegible] ad merendum vitam eternam. Ergo ad meritum
vite eterne videtur sufficere intentio sola. Item
intentio et voluntas non pendent ex opere. Ergo opere deficiente
[illegible] bonitas tamen voluntatis quod intenditur. Sed qui
habet bonam voluntatem et intentionem est [illegible] talis
habet quod sufficit eis ad vitam eternam. Ergo ad meritum
vite eterne videtur intentio sufficere absque exteriori
operatione. Sed contra Matth. xxv. Esurivi et non de-
distis mihi manducare. Ita dominus dicet reprobis et propter hoc
feret sententiam dampnationis contra eos. Si ergo propter defectum
bonorum operum quis dampnatur, videtur quod exercitium bonorum
operum est ad salutem necessarium. Ergo intentio sine operi-
bus non sufficit ad meritum. Item Iacobi ii.
Fides sine operibus mortua est. Sed non est efficacior
ad merendum intentio quam fides. Ergo si fides non
sufficiat ad meritum sine operibus, pari ratione nec in-
tentio. Item Gregorius in quadam omelia: Amor
dei nunquam est ociosus. Operatur enim magna si
est. Si autem operari negligit, amor non est. Ergo
si opera non adsunt, non adest veritas amoris.
Sed nichil est meritorium vite eterne absque vero
amore caritatis. Ergo exceptis operibus intentio
non sufficit ad meritum. Item philosophus dicit quod ad virtu-
tem tria requiruntur, videlicet scire et velle
et immutabiliter operari. Ergo si non est opus, non est
salva virtutis ratio. Sed ubi non salvatur virtutis ratio,
non potest salvari sufficientia meriti. Ergo videtur quod absque ope-
ribus vitam eternam non condigne sufficiant mereri.
Item si sola intentio vel voluntas interior sufficeret
ad meritum, sed hominibus facillimum est velle bo-
num, ergo facillimum esset mereri vitam eternam, cuius
contrarium dicit Dominus Matth. vii. ~~quod ideo dicit~~ quod arta est

via que ducit ad vitam. Responsio. Dicendum quod cum queritur utrum
intentio et voluntas interior sufficiat ad meritum absque
operibus exterioribus, distinguendum est. Aut enim ille qui habet intentionem
habet facultatem bene operandi, aut non. Si non habet
facultatem, cum nemo obligetur ad impossibile, si illa
habet voluntatem et dictam intentionem, tunc sola ple-
nitudo voluntatis interioris sufficiat ei ad meritum
vite eterne absque exteriori operatione. Si autem adsit
facultas et se offert oportunitas, intentio non potest
ad meritum sufficere absque opere. Ratio autem huius est divi-
ni mandati obligatio et virtutis perfectio et volun-
tatis plenitudo. Divini mandati obligatio facit ut intentio
sine operibus non sufficiat, cum se offert oportunitas
et facultas. Mandata enim Dei non solum obligant
ad volendum, sed etiam ad faciendum. Et ideo qui non implet
divina mandata cum possit, prius meretur [illegible]
quam meretur gloriam. Virtutis etiam perfectio, quia non
sufficit sola intentio, quia virtus est ultimum
potentie, et ideo elevat potentiam ad aliquid magnum et ar-
duum. Potentie autem activae non habent suam utilitatem sive
perfectionem completam, nisi exeant in opera sibi debita, quando
est facultas et oportunitas. Et ideo illa intentio
qua quis vult et intendit bonum, et tamen non facit cum
possit, non est intentio virtuosa, ac per hoc nec in
totalis bonitas et plenitudo. Ideo est quod non sufficit sola
intentio, quia plena voluntas pervenit ad effectum, si ad-
sit facultas. Alioquin non dicitur homo plene aliquid
velle, si non facit cum possit facere, sed semipleno
et pigritante vult, sicut piger qui vult et non vult.
Et ideo dicit Gregorius quod nemo debet blandiri de bona volun-
tate, immo de dilectione conditoris. Lingua, mens et manus
[illegible], et sic ortatur nos Ioh. i. canonica i.: Dili-
gere debemus non solum verbo et lingua, sed opere et veri-
tate. Quando ergo cum adest facultas et se offert oportu-
nitas, absque operibus exterioribus nec est mandati
dei impletio nec virtutis perfectio nec voluntatis plenitudo,
absque hiis non est sufficientia meriti. Hinc est quod ad
meritum vite eterne non sufficit bonitas intentionis
absque bonitate operis exterioris, ubi tamen que hec offe-
runt concurrunt. Ad primum ergo quod primo obicitur, in illa
dicendum quod bona intentio sufficit ad meritum, dicendum
quod loquitur de intentione illorum operum que non sunt in pre-
cepto, non ratione illorum que in precepto sunt. Vel
dicendum quod loquitur in eo casu quando scilicet non adest facul-
tas bene operandi exterius. Ad secundum quod obicitur quod voluntas
pro facto reputatur, dicendum quod verum est, quando non se offert
bene operandi oportunitas et facultas. Ad illud
quod Gregorius dicit quod non est vacua manus a munere et cetera, di-
cendum quod faciendi est vis in hoc quod dicit: cum archa cordis

[Marginal notes at foot of page, partly illegible:] Sola intentio sine operibus [illegible] pena — voluntatis adiectione [illegible] sola voluntas sola sine opere [illegible] — preceptis [illegible] — facile mali [illegible] — Cum bona intentio sine operibus si adsit facultas non sufficit [illegible] — divini mandati obligatio — virtutis perfectio — voluntatis plenitudo

dis repleta fuit bona voluntate. numquam enim sic deum est
propter plene bonam voluntatem habet. qui potest facere bonum
illud aliud habet voluntatem et ad fructum non perducit / ad
id quod obicitur quod opera non sunt in potestate nostra. dicendum quod hoc so-
lum concludit quod ideo autem sufficiat intentio quando
deest facultas ad perficiendum operationem bonam / ad
id quod obicitur quod bona voluntas non pendet ex opere. dicendum quod
verum est. attamen cum adest facultas plena voluntatis necessario
ponit bonum opus. ita quod si bonum opus non ponit, aut
numquam voluntatis fuit plena, aut desinit esse plena.
et ergo sibi operibus non sufficiat. hoc non est quia plenitu-
do bone voluntatis ex operibus pendeat. sed quia bona
voluntas si plena est necessario in bona opera redundat. of-
ferente se facultate et opportunitate.

Consequenter queritur ad secundum principale de eo quod ope-
ra superadduntur bonitati intentionis. et circa hoc
queruntur tria. Primo quia utrum aliquid addat operatio exterior
ultra bonam intentionem. ratione prerogative dignitatis.
Secundo quia utrum addat ratione quantitatis exterioris dati.
Tertio quia utrum aliquid addat ratione intensiositatis.

Circa primum sic proceditur. et quia videtur quod opera exteriora aliquid
addant super bonam intentionem. ratione sive excel-
lentie et dignitatis. sicut sunt opera privilegiata et
consiliorum. super illud psalmi. O quam sit supereminens
magnitudo. glossa. quedam maximum gloriae habebunt
summi doctores. velut id quod habebunt alii. hoc autem
non est nisi ratione doctrine quam alius habuit. ergo etc. Item
ecclesia in terra magis sollempnizat martires quam
confessores. sed constans est quod ecclesia sanctis exhibuit
honorem pro meritorum suorum exigentia. ergo maiori gloria
digni sunt qui mortem pro Christo pertulerunt, quam illi qui
pati solum voluerunt / Item Christus nobis ad meruit per
passionem. quam non meruerit nobis ut porta
regni pateret ianue. et meritorum carismatum diffusionem.
Si ergo caritas Christi fuit eminentissima. ab instanti con-
ceptionis. et maioris fuit efficacie cum passione
quam sine. ergo videtur quod in quolibet alio excellentia operis
exterioris addat ad meritum bone voluntatis sive intentio-
nis / Item bonum additum bono facit magis
bonum. sed opus privilegiatum est bonum. ergo additum
intentioni facit eam magis bonam. sed quod addit ad
bonitatem addit ad meritum. ergo etc. / Item si opera
privilegiata nichil adderent super bonitatem inten-
tionis. ergo qui ea faceret frustra laboraret. Si
ergo impium est dicere quod qui facit opera excellentia fru-
stra laborat. videtur quod opus excellens addat
super intentionis bonitatem. Sed contra de beato martino cantat
ecclesia. o beata anima quam etsi gladius persecutoris non
abstulit. palmam tamen martirii non amisit. ergo ita
videtur quod beatus martinus habuit palmam martirii pro bo-
nitate intentionis. sic si sustinuisset acerbitatem
passionis. ergo non videtur quod opus excellens aliquid ad-
dat super bonitatem intentionis / Item operans non
placet propter operationem. sed magis operatio propter operantem. — [marginal note: [illegible]]
quantumcumque operatio illa sit nobilis. ergo quod deus ap-
probat operantem non approbat operationem. ergo non videtur quod
hoc maioris premii efficiat apud deum dignius
propter operationem excellentem superadditam bonitati voluntatis.
Item si aliquis sustinet mortem pro mundo prius demeretur
apud deum quam aliquid meretur. ergo sustinentia mor-
tis pro Christo si quam placet deo hoc non est ob aliud nisi
quia ordinatur ad Christum. sed illa ordinatio est mediante
intentione. ergo tota bonitas operationis quantumcumque excellentis — [margin: excellentis]
existentis habet ortum ex intentione et propter illam deo placet. sed ubi — [margin: [illegible]]
unum propter alterum utrobique tantum. ergo tantum deo placet in- — [margin: unum]
tentio perfecta et bona et opere quantum placet sine opere /
Item si aliqua opera faciunt ad meritum. illa sunt maxime
opera humilitatis et utilitatis. hec enim opera deus magis
commendat. sed opera privilegiata sunt opera excellen-
cie et dignitatis. ergo videtur quod minime inter omnia genera operum
addant ad bone intentionis meritum / Item ubi facultas
deest voluntas reputatur pro facto. sic dicitur in [illegible]. et hoc
non est ob aliud nisi quia alias non esset plena et perfecta
voluntas. Si ergo voluntas perfecta sola pro opere reputatur. vi-
detur quod in tali casu opus privilegiatum nichil addat super
intentionis bonitatem et meritum. Responsio dicendum quod magis bonum potest — [margin: C. R°.]
aliquid dici dupliciter. aut intensive. ut potest quia plus deo
placet. aut extensive. ut potest quia pluribus deo placet.
pluribus prodest. et secundum hoc dupliciter potest intelligi quod opus privilegiatum
addat ad bonitatem intentionis. aut quia ad proximorum edi-
ficationem. aut quia ad dei approbationem. Si et primo modo
attenditur augmentum quod ad exterius premium. secundo modo quod ad
meritum. Si ergo loquimur de additione quantum ad exterius. sic absque
dubio opus privilegiatum addit ad bonitatem intentionis. quia
bonitas intentionis non lucet exterius nisi per ostensionem
bonorum operum. et maxime privilegiatorum. Si autem loqui-
mur secundo modo quantum ad additionem quantum attenditur quod ad meritum. sic
distinguendum est. quod est loqui de merito quantum premii substantialis
et premii accidentalis. Si premii accidentalis. opus privilegiatum
addit supra bonam intentionem et voluntatem. quia premium
accidentale quod est aureola non debetur voluntati pro se. sed
voluntati in opere. Si autem loquimur de merito quantum ad premium substantiale. — [margin: et meritum congrui et digni- quod ad meritum congruum.]
adhuc oportet distinguere. quia est meritum congrui et absque du-
bio opus privilegiatum addit super bonitatem inten-
tionis. pro eo quod voluntas in illo opere [illegible] et dispo-
nit ad susceptionem maioris gratie. pro eo quod dignior est
maiori retributione. Si autem loquimur de merito condigni
sic absque dubio non addit. pro eo quod quanti [illegible]

[margin note: [illegible] quod addit quod opera privilegiata addant super voluntatem [illegible] premii substantialis dispositive. non effective. quia [illegible] voluntas disponit ut sit ad susceptionem maioris gratie per quam digna fiat maiori retributione. non enim efficienter. sed [illegible] quod [illegible] premii.]

plenam et non p[ro]pter hoc op[us] q[uo]d
ex ille q[ui] h[abe]t volu[n]tatem

tas mi[n]i[m]i condigni p[e]n[s]at[ur] ex q[ua]ntitate radicis.
et q[uo]d placz d[e]o q[uia] qui h[abe]t v[ir]tute[m] volu[n]tate[m]
et op[us] q[uo]d adeu[n]dam p[re]mii retributio[n]e[m] si sunt
i[n] eq[ua]li q[ua]ntitate caritate. et sic p[atet] q[uod] op[us] p[er]ulia
tu[m] ra[tio]ne dignit[ati]s sue ad addit sup[er] bonitate[m]
i[n]te[n]tio[n]is. l[icet] no[n] addat n[ec] add[at] o[mn]i mo[do] additi
onis — [et] id[e]o [con]c[e]d[en]d[e] sunt ro[n]es q[ue] ad p[ri]ma[m]
p[ar]te[m] inducu[n]t. ad i[ll]ud u[er]o q[uod] o[biicitur] de b[ea]to mar[tino]
q[uod] palma[m] martirii no[n] amisit. d[icendu]m q[uod] ibi
palma martirii no[n] accipit[ur] p[ro] p[re]mio acci
d[e]n[t]ali q[uod] e[st] aureola. s[ed] p[ro] p[re]mio [e]ss[enti]ali
[et] sub[stanti]ali q[uod] e[st] aurea. u[e]l r[espon]d[en]di. [est] martirii pal
ma. s[ed] viii. s[cilicet] aurea r[espon]d[e]t martirio.
q[uia] sustinet[ur] ex caritate. alt[er]a u[er]o s[cilicet] aure
la r[espon]d[e]t ei q[ui] [e]st spe[ci]al[is] p[ri]uilegii et p[re]roga
tiue. ad i[ll]ud q[uod] o[biicitur] q[uod] opat[um] ad studiu[m]
placet p[ro]p[ter] opante[m]. d[icendu]m q[uod] u[er]um e[st]. acci[dit] dum
opans b[e]n[e] utit[ur] dono p[er] q[uod] placet deo. h[oc] ip[s]o di
sp[on]it se ad maius et aliquo dignius e[st] q[uo]
quid no[n] e[ss]et si no[n] i[n] b[e]n[e] uteretur. et io n[on] seq[uitur].
q[uod] si opat[um] placz deo p[ro]p[ter] opante[m] q[uod] p[ro]p[ter]io mag[is]
placeat opans p[ro]p[ter] opatu[m]. q[uia] sic .n. n. i[n]te[n]
dit de duob[us] bo[n]is quo[rum] uni h[abe]t bonitate[m] ab
alt[er]o. q[uia] n[on] alt[er]o meli[us] ualeat q[uam] ualeat alt[er]um
illo[rum] p[er] se. ad i[ll]ud q[uod] o[biicitur] q[uod] mori p[ro] mu[n]do [et]
displicet deo. d[icendu]m q[uod] u[er]um e[st]. s[ed] t[ame]n ex h[oc] n[on] seq[uitur]
q[uod] tota bonitas op[er]is p[er]uilegii ueniat ex in
tentio[n]e. s[ed] q[uia] no[n] p[otes]t e[ss]e opus p[er]fecte bonum
absq[ue] intentio[n]e. no[n] t[ame]n opa p[er]uiliata aliq[ua]m
bonitate[m] de[beri] sui h[abe]nt q[ue] iuncta cu[m] bonitate i[n]
tentio[n]is aliq[ua]m excellencia[m] t[ri]buu[n]t b[e]n[e] opa[n]ti.
q[ue] no[n] t[ri]buu[n]t alia g[e]n[er]a op[er]um. [et] hec i[ll]ud u[er]bum
quo d[icitu]r q[uod] u[nu]m unu[m] p[ro]p[ter] alt[er]um ubiq[ue] t[ame]n h[abe]t
hic locu[m]. h[ic] .n. intelli[gitur] q[uod] n[on] i[ll]ud p[ro]p[ter] q[uod] alt[er]um p[ar]
ticipat aliq[ua]m p[er]fectione[m] e[st] tota i[n] illi p[ar]ticipa
tio[n]is. no[n] sic aut[em] e[st] i[n] p[ro]p[os]ito ut i[n]sinu[atu]m e[st]. ad
i[ll]ud q[uod] o[biicitur]. q[uod] opa p[er]uiliata sunt opa excelle[n]
cia. et io minus debe[n]t fac[ere] ad m[er]itu[m]. d[icendu]m q[uod]
op[us] excellens dup[lex] p[otes]t d[ici]. aut p[ro]p[ter] uana[m] esti
ma[tio]n[em]. sic[ut] q[ua]s reputat excellentia[m] uindi
care se de adu[er]sariis et p[ro] d[omi]nari aliis. aut
p[ro]p[ter] ui[r]tutis dictame[n]. et sic sustine[re] ig[no]minio[s]issi
mu[m] g[e]n[u]s mortis p[ro] x[rist]o e[st] op[us] magne excel
le[n]tie. et tale op[us] excelle[n]s no[n] [con]t[ra]dicit h[uic] op[eri]
humilitatis. i[m]mo sil[ic]et cu[m] maiestat[e] et n[e]c[essari]o cu[m]
reputet et talis s[e]c[un]d[u]m et cu[m] h[ab]eat i[n] se diffici
litate[m] et dignitate[m] [con]t[ra] [eius] [con]fabula[ti]o[n]e[m] et humili
tate[m] [con]nexa[m] no[n] e[st] i[n]m[er]itu[m] si dispo[n]it ad ma
iore[m] g[lori]a[m]. ad i[ll]ud q[uod] o[biicitur] q[uod] u[ir]tutis reputa

p[ro]p[ter] q[uod] u[er]o n[on] facultas de e[st]. d[icendu]m q[uod] i[ll]ud e[st] u[er]u[m] q[ua]m ad sufi
cienciam ad salute[m] et q[uantu]m ad p[re]miu[m] [e]ss[enti]ale. q[ui]a n[on]
in[om]no amittit ex regni celo[rum] ex h[oc] q[uod] n[on] fa
c[it] q[uod] fac[ere] no[n] p[otes]t. no[n] aut[em] e[st] u[er]u[m] q[ua]m ad p[re]mi
u[m] excellencia[m]. siue q[uantu]m ad p[re]miu[m] accidentale. et
i[n]mo p[re]mine[n]t q[uod] op[us] p[er]uiliatu[m] addit sup[er]
i[n]tentio[n]is bonitate[m].

c[on]c[e]d[endu]m q[uod] u[tru]m bona opa addant sup[er] bo[nitatem]
i[n]te[n]tio[n]is q[uantu]m ad q[uan]titate[m] dati. Et q[uod] [sic]
u[idetur]. i. cor. viii. qui p[ar]ce seminat p[ar]ce m[e]
tet. et q[ui] seminat i[n] b[e]n[e]dictio[n]ib[us] de b[e]n[e]dictio[ni]b[us]
et metet. s[ed] q[ua]ntitas illa de q[ua] lo[quitur] ap[ostolu]s
i[n]telle[git] datu[m]. ut q[uod] magnitudo dati faciat
ad excellentia[m] g[lori]e. It[em] Iob. iiii.
si miseru[m] e[st] fidel[is] [com]mendat t[ri]bue. si g[ra]t[ia] ista
o[mn]ino no[n] e[st] i[n]utilis. u[idetur] q[uod] h[abe]bu[n]dantia da[ti]
faciat ad i[n]c[re]m[en]tu[m] m[er]iti. It[em] q[ua]ndo quis de
exeq[ui]t bo[n]i [con]t[ra]dat bona maiora et mi[no]
ra. t[ame]n ille cui maiora [con]tulit t[ame]n ad m[a]
iore[m] g[ra]tia[m] acti[on]u[m]. s[ed] p[er]i[n]de. si ex [con]stitu
ci[one]. det[ur] maior munus. et minus mun[us] de[dit]
d[omi]n[u]m p[ro] maiori mune[re] maiore[m] redde[re] [tene]t[ur]
[gra]t[ia]s. It[em] si q[uis] ma[gis] [con]fert q[uam] plus t[ri]b[uit]
q[uam] ille q[ui] m[inu]s. s[ed] no[n] plus metitur q[uam] relig[iosus]
o[mn]ia p[ro] d[e]o. et dat pauperib[us] q[uam] ille q[ui] dat un[um]
solid[um]. s[ed] o[mn]es [con]stituti q[ui] [con]ferre d[ebe]n[t] d[omi]nu[m] [con]silium
q[uod] si i[n] p[re]ciu[m] e[st] d[e]o d[omi]nu[m] [con]siliu[m] e[ss]et i[n] dis[cr]etio[n]e
u[idetur] q[uod] q[ua]ntitas dati faciat ad a[m]plificand[um] m[er]it[um].
s[ed] [contra] mar. xii. am[en] dico uob[is]. q[uia] m[ult]is plus o[mn]i
b[us] misit in gazophilaciu[m] plo[rum] de uid[u]a
q[ue] si x[ristu]s pl[us] app[re]ciabat datu[m] ille uidue q[uam]
fuit ualde p[ar]uu[m] sic[ut] i[n] textu i[n]nuit[ur]. q[uam] ma[gna]
dona alio[rum]. u[idetur] q[uod] deus app[re]ciet[ur] opa s[ecundu]m
p[ro]p[ter] q[ua]ntitate[m] bone i[n]tentio[n]is. et nullo m[odo] p[ro]p[ter] q[ua]ntita
te[m] mune[ris] exterioris. It[em] in glo. sup[er]
illu[m] locu[m]. no[n] o[mn]i sacrificio i[n] libat. [con]sidat d[eu]s
[con]sciam. n[on] p[er]pendit q[uod] offera[n]t. s[ed] ex q[ua]nto
q[uod] multa t[ame]n ualet[ur] q[ua]nt[um] de illa ponderat. u[idetur]
q[uod] q[ua]ntitas dati n[ih]il m[er]itu[m] i[n]tentio[n]is bone n[on] au
geat. It[em] sup[er] i[ll]ud .ii. cor. viii. et qui m[ul]
tu[m] no[n] h[abu]it n[on] ha[bun]dauit. i[n]i. glo. u[idetur] eq[uum] e[st] u[t] uo[lun]t[ati]s
le[m] h[abe]bit m[er]ce[de]m. q[uia] sic q[uod] det mag[na]
siue p[ar]ua. du[m] t[ame]n ex eq[ua]li q[ua]ntitat[e] ca[ritatis]. u[idetur]
q[uod] eis retribuat[ur] eq[ua]l[ite]r. It[em] si q[ua]ntitas
dati a[li]q[ui]d addit. aut addit ad p[re]miu[m] s[ubstanti]a[le]
p[re]mii [e]ss[enti]al[is]. aut s[ecundu]m p[re]mii acci[dent]al[is]. n[on] s[ecundu]m p[re]
mii s[ubstanti]al[is]. q[ui]a i[ll]ud respicit c[aritat]is i[n]dign[um]
et q[ua]ntitate[m] g[ra]t[ie]. n[on] s[ecundu]m acci[dent]al[e]. q[ui]a p[re]miu[m]
accidentale debetur opib[us] excellentib[us] et

sup[er] .iii. p[ar]te.

Ro[ma]n[u]s p[ro]p[ter]h[et]a testat[ur] s[ed] q[uod] p[ro]p[ter] b[ea]t[o] paup[er]ib[us] eligenda

sup[er] co[n]trario[rum]

minu[m]

particularis. sed non meretur aureolam extra quod dat
magnam elemosinam, uidetur quod quantitas et multitudine
in tantis meriti non addat. Ad primum in
telligentia notandum quod de quantitate dati est loqui dupliciter.
quod aut comparando datum ad datum solum. aut compa
rando sed ad dantis, et ad dantis facultatem.
Si primo modo legendo, maior quantitas dati ad addit ad
bonitatem intentionis. non magis in premio essentiali
dicte. Sed quia aliquo modo disponit hominem ad profi
ciendum in bono et ad recedendum a malo. Qui enim
malum minus tribuit ut sibi faciat amicum de
mamona iniquitatis magis recipientem
obligat ad orandum pro se. et quodam modo in obli
gando illum obligat deum. et ideo plus se di
sponit ad gratiam quam ille qui dat minus. Similiter
plus se disponit ad recedendum a malo quia ille
qui facit maiorem elemosinam absoluitur magis a ma
iori pena. Sicut dicitur Luc. xi. date elemosinam et
omnia munda sunt uobis. et Thob. xii. elemosina
a morte liberat. et Dan. iiii. redime
peccata tua elemosinis. Similiter si comparemus quantitatem da
torum in comparatione ad facultatem dantium, maior
quantitas non addit quantum ad meritum premii substantialis
dicte. Sed quodam modo disponit ... quia enim pecca
tis suis ... plus dat quam dat suis uibus
... magis ad diuini gratiam se disponit.
magis a peccato recedit. et sic generaliter lo
quendo quantitas dati ... equalitate
bone intentionis ... quantum ad premium es
sentiale non addit dicte et ... sed quod in
dispositione. ut quia disponendo ad caritatem
disponit ad maiorem gloriam, uel quia eripiendo a
malo ... facit ... ad coro
nam. et hoc quod non habet instanciam quando est exce
sus quantitatis dati in comparatione dati et in compa
ratione ad facultatem dantis ... uero exigua parte da
tum uinum excedit ... et excedit
ab aliquo in comparatione ad facultatem dantis. propter
quem modum dicit dominus quod uidua plus misit
in gazophilacium quam omnes dantes. quia totum uic
tum suum posuit. tunc se habet sicut excedentia
et excessa. Secundum enim diuersas conditiones unum da
tum plus promouet quam reliquum. maior enim quan
titas dati plus ualet ad euadendam penam.
quia sicut dicitur xiii. ... redemptio anime uiri proprie
diuicie. maior uero quantitas dati secundum facultatem
dantis plus ualet ad acquirendam gratiam quia eo quod
talis magis se disponit ad perfectionem ... altitudinis
scilicet paupertatis. ... ultimo

... quantitas datorum ... quod comparando datum ad datum absolute
... comparatione ad facultatem dantis ... non augetur
... supposita equali caritate. Sed tamen augetur dispositiue ...
... recipientem ad recedendum ... ab illo
... rependit ...

tes quod quantitas dati ad augeret ad meritum inten
tionis bone. scilicet dispositiue // Ad primum uero quod obicitur in
contrarium quod uidua illa plus dedit. dicendum quod potest intelligi
uel de quantitate dati in comparatione ad facul
tatem dantis. quia illa totum dedit quod potuit ... se
cundum litteram. uel de quantitate caritatis cordium. uidit enim quod
uidua illa ex meliori uoluntate oblationem suam
dabat. et ideo magis donum eius approbauit propter
uoluntatem eius meliorem. Cum autem queritur
utrum quantitas dati ad addat ad bonitatem
intentionis. Si quantitas supponatur equalitas bone uoluntatis.
aliter enim nulla erit questio. quia planum est quod plus ualet magna
quantitas bone uoluntatis cum paruo dono quam parui
tas bone uoluntatis cum magno. // Ad id quod obicitur
de glo. quod deus non considerat quantum. sed ex quanto. dicendum quod
uerum est principaliter. scilicet quantum ad retributionem premii sub
stantialis. non negat tamen glo. quin quantitas dati
aliquo modo disponat ad regnum ad maiorem
gloriam. ut ad gloriam accidentalem. // Ad id
quod obicitur de alia glo. quod ... uoluntatis equalem
habet mercedem. ... non ... fit maior re
tributio uoluntate remanente in sua equalitate. set
quia quantitas dati disponit ad habendum meliorem
uoluntatem. et pleniorem. hinc est quod aliquo modo fiat
ad augmentum glorie. // Et hoc probatur per hoc ad id
quod ultimo obiciebatur quod aliquo modo fiat ad pre
mium substantiale non per se sed per accidens, mediante gra
tia et caritate. ad quam disponit. Ad id quod obicitur de pre
mio accidentali, non cogit, quia ... meritum acci
dentale non tamen est aureola. Sed est gaudium de aliquo
bono creato quod sit alicuius prerogatiue et ex
cellentie sicut post ... melius manifestabitur
in sequenti questione.

Circa secundum queritur utrum bonitas operum addat ad
bonitatem intentionis meritum quantum ad meritori
tatem. et est quod utrum bonum opus additum operi re
ddat operantem dignum maiori premio essentia
li. Et quod non uidetur ... Zach. ii. ... exhibit
gratiam gratie. ... equalitas ... eternitas
glorie. Sed si aliqui duo ex equali caritate
comparantur ... in mercede glorie ... erunt
... super id Math. xx. qui longe post eum
... Glo. soli deo est nosse ... in hoc mo
... post se ... uti paulus an
... petrus an bartholomeus. ... paulus
plus omnibus laborauit. sicut dicitur i. Cor.
xv. ... multitudo premii non pensatur ... in
... operum. // Item autem non multitudo
operum ... augeret meritum

si sola caritas et melior uoluntas. sed non hoc ex parte
dicta sunt // Item quia homo diligit deum tantum diligit
a deo. et quantum diligit a deo tantum remunerat a deo. ergo
si est equalitas in dilectione equalitas est in remuneratione
sed multi sunt equales in dilectione qui tamen sunt inequales in
opere. ergo uidetur quod multiplicatio operum non faciat ad augmentum
substantialis premii remunerationem. // Sed contra .iv. .iii. ei
autem qui operatur merces non imputatur secundum gratiam. sed secundum mi
tum. glossa. merces non datur secundum gratiam fidei tantum set
secundum meritum operis sue. ergo uidetur quod pluribus operibus
maiorem mercedem quis mereatur hec // Item ii
ad Gal. .vi. bonum autem facientes non deficiat glossa.
quia seminauimus in operibus tamen metemus in fruc
tibus. ergo et cetera. // Item per unum bonum opus homo meretur
uitam eternam. ergo secundum opus sequens cum opus sit bonum sic
prius tantundem merebitur sicut primum. aut ergo meretur illud
idem. aut ad super additum illi. si ad super additum
illi habeo propositum quod multiplicatio operum proficit ad augmen
tum meriti. si non ergo uidetur quod frustra operetur. ergo stul
tus est qui uno bono ampliter facit aliud. quod sub
est ipsum dicere repugnat et cetera. // Item peccatum non est ma
gis efficax ad merendum penam quam sit bonum opus
ad merendum gloriam. sed peccatum sequens additum precedenti
si sit equale et equaliter meretur duplo maiorem
penam. ergo bonum opus additum precedenti meretur dup
lo maiorem gloriam. // Item quanto fuit deuoti
to dilectio eius fuit tanto maiorem affectum merce
dis ergo deus in operando retribuendo et est iustior et libera
lior quam sit homo. uidetur quod quanto quis in pluribus ei fuit
et quanto plura opera propter ipsum faciat tanto maiorem
ab ipso recipiet retributionem // Item ille qui multi
plicat bona opera seruat intentionem bona. ergo necesse
est quod aliquem fructum premii ex eo accipiat. aut
ergo premium substantiale. aut accidentale. aut aureole.
aut aureole. sed non aureole cum ille debeatur
operibus excellentibus. ergo recipiet maius premium
substantiale. siue aureolam est ergo quod qui proficit bona que
opera multiplicat et quod fructum afferunt // Respondeo ad
predictorum intelligentiam est notandum quod proficere in merito uel ad
meritum potest esse duobus modis propter duplicem differentiam
premii. quoddam enim est premium substantiale quod quidem consistit
in uisione et fruitione dei quod ideo dicitur premium substantia
le quia fundamentum et substantia totius nostre beatitudinis consis
tit. et nullo perfecto habito perfecta est in nobis beatitudo. aliud uero
est premium accidentale quod quidem consistit in gaudio quo
letatur de bono cetero uel delibatione ab aliquo ma
lo accipiendo ergo multum secundum premium substantiale contingit
dicere quod ad ualet ad profectum meriti temporis. aut quis
per id meretur maiorem gloriam. et hoc modo maior caritatis
uel melior uoluntas faciat ad profectum meriti. aut quia dis
ponit ad merendum maiorem gloriam. et talia sunt
opera perfectionis quia dum faciunt ad meriti profectum. autem
quia conseruat illud per quod meretur homo gloriam. et sic
omnia bona opera proficiunt ad meritum. quia impiis causis
precedentibus et conseruatur et nutriuntur. ut homo finaliter
perseueret in illa. et hec non est primum. quia quamuis
homo faciat non saluatur nisi finaliter perseueret. et sic
patet quod operum multiplicatio quantum ad eius ualorem ad profectum
meriti secundum premii substantialis. et hoc dico dispositiue et conserua
tiue. non autem merendo maiorem gloriam ex condigno.
Similiter ad profectum maioris premii accidentalis. potest ad
ualere temporis. aut ratione adeptionis aureole et sic
opera specialia excellentia faciunt ad profectum meriti uel
bone. aut ratione adeptionis alicuius delectationis in
fine. et sic omnia opera que fiunt ex gratia quodam modo ua
let ad profectum premii accidentalis. quia per quod homo plura bo
na opera faciat secundum hoc de pluribus gaudebit in conscientia sua.
aut ratione diminutionis pene et sic opera difficilia
lia et penalia faciunt ad profectum meriti et addunt
ad meritum uere uoluntatis. quia remissionem alicuius pene
meretur homo quod totaliter cum operatur quod non meretur ex
sola uoluntate sed autem distinctio non solum ualet
ad tenendum quod dictum est. sed ad duo precedentia.
generaliter enim uerum est operum dignitas et dationis quanti
tas et operum numerositas ad profectum meriti faciunt premii
meriti accidentalis. sed differentia uero est in generali quod
ista omnia opera non faciunt ad profectum meriti in
premii substantialis nisi solum dispositiue et conseruatiue
rationes ille que ostendunt quod multiplicatio non merentur
premii substantialis per multiplicationem operum et cetera concedendo sunt
et concludunt // Ad illud uero quod primo obicitur quod
ei qui operatur merces imputatur secundum meritum. dicendum quod
textus ille et glossa exponitur non ualet in eo quod
quantitas mercedis respondeat operi per se. sed hoc uult
dicere quod ubi est opportunitas operandi. non sufficiat
gratia fidei sine bona operatione. ubi autem opportunitas
uel facultas deest sola gratia sufficiat. unde sen
sus est ei qui operatur .i. ei qui habet tempus operandi.
ad primum quod obicitur de glossa. quod quod seminauimus in operibus tamen
metemus in fructibus. dicendum quod nomine fructuum
intelligitur gaudium quod habebit quis de bonis operati
onibus. non premium substantiale quod consistit in deo. si
autem de illo .s. de substantiali premio intelligatur. tunc tamen
et quantum non dicit commensurationem sed dicit dispositionem ueri
tatis. sed concomitantis // Ad primum quod obicitur quod per secundum
opus meretur quod homo tenetur quod per primum. dicendum quod
uerum est. sed non meretur aliud. sed id ipsum quod prius meruerat
uel meruit loquendo de quantum ad essentiale premium. et non se comprehendit

uanū laboret. q̄r ꝫ si p̄mū opus erat necciū uite
etne. tū nō merebat efficacit̄ ñ cū ꝑseuerant̄.
et cūctis nō p̄t in hōīe uiuere/ qñ exeat ī bonos
actus/ cū ꝑ ꝫ ꝺꝫ nō sequens opus frustra ñ fit.
q̄r q̄uis nō addat ad p̄mij excellētiā: addit
tū ad mīti efficaciā. disponit ꝫ melius ad ꝑ
fectū et facit ad tenendū mitū ī accītalē p
missiue ꝑ ostitutū ē. ad 1ᵐ qͦ ob. q̄ pcīm ad
ditū pctō duplat̄ mitū et suppliciū. ḡ ꝫ bo
nū addito bono. dd̄ qͦ nō ē sile/ ꝓꝑ hͦ q̄ q̄r
mala facimꝯ mali sumꝯ. sꝫ nō q̄r bona faci
mꝯ boni sumꝯ. imo p̄tius eꝯ. bonitas opū ortū
hꝫ ex bonitate opantis. ꝫ hīc ē qͦ diu̇sis pctīs
me̊tur hō diu̇sa supplicia. q̄uis diu̇sis bonis
opibꝫ. mereat̄ hō unā glāz. q̄r ... tō mendi
ꝫ accepit ī plibꝫ bonis ē una. ꝫ nō ñ displicendi
et demerendi/ ē ī plibꝫ pctīs diu̇sa. ad illd̄
qͦ ob. q̄ apd hōīez maī p̄miū mēt hō ex pli
bꝫ opibꝫ. dd̄ qͦ nō ē sile. q̄r hō nō reputat
opus dignū retributōē ꝓꝑ bonitatē opantis. sꝫ
pcīs opantē ꝓꝑ bonitatē opis. hō. n. indigꝫ
alieno fructū. dꝫ aūt glōꝫ n̄rꝫ nō indigꝫ/
nō opantē ꝓꝑ opa. sꝫ opa ꝓꝑ opantē acceptat/
et remunat. et iō nō ē sile exēplū utrū/ et
extā. ad 1ᵈ qͦ ultīo ob. qͦ opa mltiplicata ñ
ualet ad p̄miū accītale. q̄r nō asseqꝫ aure
olā. dd̄ qͦ accītale p̄miū simplꝫ ē/ q̄ aureo
la. nōīe. n. aureole nō ītellim̄ qͦꝫ p̄miū
accītale. sꝫ 1ᵈ qͦ hꝫ q̄dā p̄rogatiuā ꝫ dignita
tē. sicut ꝫ opus cui rndꝫ. nō tū gaudium
de bonꝫ opm̄ mltiplicē/ ad accītale p̄miū ꝯ̄ptīt.
cū sit ipō possit hr̄i uita etna. et ad hͦ qd̄ qͦ
faciūt bona opa mltiplicata/ faciūt ꝫ ad etnale
p̄miū aliq̄ ñ missiue pꝯ ē ostitutū. ex hiis patꝫ
rnō. ad 1ᵈ qͦ ultīo q̄rebat.

Propt̄ ista sūt q̄ōnes de bīs. et ꝑ ñ dehac qͦ d̄r
ambr. q̄ affectꝯ tuꝯ opi tuo nomī īpōit. ḡ si
quis admittit ad ulti inuitendꝫ facē ꝯplū
cē fornicatōīꝫ. ui. qͦ 1ᵈ pccm debeat d̄ forni
catō/ nō adultiꝫ. It ex eod̄ affctū ꝑ d̄s
moui ad deand̄ in d̄m et amand̄ ipm. ḡ si op
ꝑhit ñ ab effctū. ui. qͦ d̄d̄ et amare sit op
eī dꝫ ꝓꝑt/ et eī dꝫ ñ uirtꝯ ꝫ eod̄ nōīe debeant
nōīari. Rꝫ dd̄ qͦ ad nōīari ꝯtingit dupl̄.
uidelꝫ s̄ingulāri/ ꝫ ī spālī nōīa gnālia ī moribꝫ/
sūt bonū ꝫ malū. spālia ñ sūt nōīa spālium
dīaꝝ ut spāliū uirtutū ꝫ uicioꝝ. cū ḡ dꝫ q̄ af
fectꝯ opi nomī īpōit. hͦ ītelli. dꝫ nōīe gnāli.
ꝫ nō obicit dꝫ nōīe spāli. It ñ dꝫ hͦ qͦ d̄r.

iustꝯ mito punit eū qui dicat se subtraxisse sup
flua diuitijs ut placet pauperi. ui. n. qͦ tale ē iustū
ī iuste puniat. hꝫ. n. supflua uicium ē. ḡ re
seruare supflua ē ñ uirtus. sibi dare pauperi bonū
alīc/ sꝫ ñ uirtus ē. Si ḡ iniustū ē aliq̄ puniri
ꝓpt̄ uirtutis/ ꝫ iniuste facit iustꝯ q̄ talē punit. It
iō d̄r qui p̄cepit filiis isrl̄ qd̄ furarentur uasa
egiptiꝝ. exo. xii. idem p̄cepit eiam dari paupi
bꝫ. sꝫ illi qui furati sūt uasa uoluntate ipse
mandatū diuinū nō peccauerunt. ḡ p rōne ille
qui furatur ut det paupi/ furando nō peccat. It
ī oī pctō ē ꝯūsio ī ordiata ad bonū ꝯmutabile. sꝫ iste
q̄ furat ut det paupi/ nō amat īordiate. nec
aliqd amat excepit. ḡ ui. qͦ nō peccat aliquo
m. rnō dd̄ qͦ talis absqꝫ dubio peccat/ q̄r facit
ꝯ diuinū mandatū. facit ꝫ ꝯ proximū. q̄r rē eꝯ
ipō inuito ꝯtrectat/ et iō iuste punit. nō solum
ad ... ꝫ appro. ad 1ᵈ uō qͦ ob. qͦ iustꝯ
at dū reseruat supflua. rnō qd̄ unusq̄sqꝫ ꝯ̄ptīt
reseruare supflua ꝓpa. supflua ā aliena rese
uare nō ꝯ̄ptīt. qm̄ nō ē ꝯstitutꝯ sup eū. ñ dñs
nec iudex. et iō cū aliena supflua reseruat ad
nō suū ē usurpat. ꝫ ꝓꝑ hoc punit demisit. ad
1ᵈ qͦ ob. de filiis isrl̄. dd̄ qͦ nō ē sile/ q̄r dñs dis
pensauit cū eis. qm̄ p̄cepit eis qͦ furarent. imo
qͦ plus ē res alienas ī domibꝫ eoꝝ tribuit. ꝫ ha
bere potuit/ q̄r ipse ē dñs oīm. sꝫ ā dm̄ p̄cepiti q̄
dñs p̄cepit facere elam nō se extendat ad bona
aliena. sꝫ ad pria. dū ullo mō illi mādato re
pugnet q̄ p̄cipitur nō furari. imo 1ᵈ supponit. ꝫ cū
illo ꝯcordat. sicut qd̄ dꝫ ꝑ. iij. honora dñm de
tua sba. ad 1ᵈ qͦ ob. qͦ ñ amat īordiate. dd̄
qͦ īordiatō amoris dupl̄ pōt ee. aū q̄r amatur
res q̄ nō dꝫ. aū q̄r amat res āplꝯ q̄ debet. ꝫ
dū quis facit ꝯtm ē/ qͦ de p̄cepti sui moueatur
magis affectū sui ꝑ uacspcit. ꝫ ē eī affcō īordiata
non/ ex magis ne delectis. sꝫ ex ꝯtemptu diuine ꝓhibitōis.
It q̄ dehac qͦ d̄r. qd̄ iudei crucifigendo xp̄m arbi
trabant̄ se obsequiū p̄stare dō. hec. n. ui. ee fl̄m
q̄r sic dꝫ sap. ij. ex malīcia ꝫ inuidia iudei ꝯdēpna
uerūt morte turpissima. et io. xxviij. dꝫ. sciebat
eni qͦ ꝑ inuidiā tradidissent eū. Si ḡ sciebat se ma
le facere. nō arbitrabat obsequiū se dō p̄stare. Rꝫ
dd̄ qͦ hͦ nō dꝫ q̄ ad oms iudeos. sꝫ q̄ ad simplices.
q̄ ꝑ maiores decepti s̄. maiores. n. iudei sic pn
cipes sacerdotū et seniores moti sūt ex inuidia/ et ma
licia. q̄r bn̄ cognoscebant eī scitatē ꝫ ī notiā q̄ui
q̄ latet eos diuinitas. simplices uō ꝫ ꝑplares moti
sūt ex igno. audientes. n. amatoribus eꝯ qd̄

blasphemasset, putabat se occidendo Christum
blasphemum iniuriam facere, et sic obsequium Deo praestare.
Ista tamen ignorantia non excusat, pro eo quod opera quae Christus
fecerat non solum magnus. Sed et prius notitia
sanctitatis eius praestare potuit.

d. xli.

Utrumque intentio ut supra dictum est etc.

Supra ostendit magister quod aliqui actus habent
sortificari ex finitudine intentionis et uero habent.
In hac parte intendit declarare quod aliqui actus extra
suam intentionem et uero speciem habeant deprauationem. Dicit
autem propositam quaestionem partes duas. In quarum prima comparat
magister opera ad intentionem declarat. In secunda uero
comparat malos actus siue mala opera ad uoluntatem. Ibi
ponit hic inuestigandum est etc. Prima pars dividitur in partes tres.
In quarum prima magister mouet quaestionem et declarat per quasi
dicta opinionem. In secunda uero obuiat huic illa declaratione
adiungens illud quod ad quandam responsionem ibi. huius ob-
iectio magister per aliorum opiniones subiungit aliquam
praedictae declarationi ibi. Alii uero quod tertiam aliam distinctionem
actuum faciunt. Ubi innuit quod actus nostri dicuntur
per tres differentias, scilicet per bona et mala et indifferentia,
intentionemque mediam. Secunda pars in principio dividitur
in tres partes. In prima quaerit magister utrum omne peccatum ex-
us sit uoluntarium siue actus. In secunda quaerit utrum omne pec-
catum sit in uoluntate, ibi. Alii uero intelligentia praeuenit dicta etc.
In tertia uero concludit quod non solum unum est deprauatio ex
tionibus sit uoluntaria, sed etiam unum est deprauatio in actionibus quod
consistit circa uoluntatem motum ibi. Si autem omne peccatum moribus etc. et
sic duas quaestiones principaliter declarat magister in parte ista.
Quarum una est utrum omnis actio mala sit quod non procedit
ex intentione recta. Secunda est utrum omnis culpa sit uoluntaria.

Ad intelligentiam ergo huius partis attendit quod hic
sunt duo. Primo quaeritur de diuisione actionis
deliberatiuae in bonam et malam et indifferentem.
Secundo quaeritur de comparatione peccati ad uoluntatem. Circa primum quaeruntur
tria. Primo quaeritur utrum actio deliberata diuidatur
per bonum et malum tamquam per duas oppositas. Secundo
quaeritur utrum diuidatur per bonum et malum tamquam per differentias essentiales
et intrinsecas. Tertio quaeritur utrum diuidatur per has differentias
tamquam per duas immediatas.

Circa primum sic proceditur. Et quaeritur utrum actio deliberatiua
diuidatur in bonam et malam, utrum diuidatur per dif-
ferentias oppositas. Et quod sic uidetur. Primo per contrarietates in moribus
est inter bonum et malum. Unde philosophus dicit quod bonum et
malum non sunt in genere, sed sunt genera aliorum. Sed per
contraria maxime sunt opposita. Ergo bonum et malum circa
actionem dicta habent oppositionem et repugnantiam.
Item malum dicitur priuatio boni. Sed priuatio et habitus dicun-
tur sunt opposita. Ergo etc. Item quae habent oppositos

effectus dicuntur opponi. Sed bona actio et mala
oppositos habent effectus in anima. Quia bona actio
ornat et mala deformat. Bona ordinat et
mala deordinat. Ergo etc. Item quae habent oppo-
sitas retributiones dicuntur habere opposita. Sed
bona actio et mala quae habent oppositas retributiones,
quia uni retribuitur aeternum gaudium et alii aeternum
supplicium. Ergo etc. Item omnis contra diuisio est
per opposita. Si ergo actio moralis contra diuiditur per
bona et mala, ergo membra huius diuisionis sunt per op-
posita. Sed contra. Opposita sunt nata fieri circa idem.
Sed impossibile est bonitatem et malitiam uel econtrario circa eandem
actionem succedere. Ergo bonum et malum circa actionem non
habent oppositionem. Item omne quod dicitur facere aequalem de bono.
Item omne quod fit contra dei praeceptum est malum. Sed eadem
actio fit ad et contra dei praeceptum. Ergo eadem actio est
bona et mala. Sed opposita circa idem sunt impossibilia. Ergo bo-
num et malum circa actionem non sunt opposita. Item cum
dominus praecipit seruo dare elemosinam et dominus praecipit ex
caritate et seruus facit cum murmure, eadem actio est
meritoria domino et demeritoria seruo. Sed omne meritorium est
bonum et omne demeritorium est malum. Ergo eadem actio est
bona et mala. Ergo bonum et malum circa actionem non sunt
opposita. Item aliquis incipit aliquam actionem ex caritate et
tunc eam exsequitur, per quod dicitur gratia. Secundo quod eam aliter et sequitur
culpa peragit. Ergo una et eadem actio potest esse meri-
toria et demeritoria. Et si hoc reddit idem quod prius quod bo-
num et malum circa actionem non opponuntur. Item bonum
et ens conuertuntur. Sed ens est in plus quam actio. Ergo et bo-
num. Ergo si minus non diuidit per suum simplex actio
deliberatiua non potest diuidi per bonam et malam tamquam
per differentias oppositas. Responsio. Ad praedictorum intelligentiam
est notandum quod actio deliberatiua nata est habere duplicem
bonitatem et malitiam. Ita quod actio praecedens ab
aliqua uirtute et bonitate moris, itaque est praecedens ali-
qua siue actio. Cum ergo constituitur bonitas et malitia
circa actionem habent repugnantiam, quod ipsum dicitur
tamquam membra opposita. Dico quod hoc non est unum de bono
prout dicitur a bonitate essentiali ut nunc. Sic enim bonum non
est differentia actionis. Immo conuertitur cum ente et accipit in
omni actione, sed prout quod bonum dicitur a bonitate moris. Sic est
diuisiua differentia actionis, pro eo quod bonum moris in tri-
plici differentia est, quoddam enim est bonum in genere, quoddam ex
circumstantia, quoddam uero bonum perfectum siue principaliter siue
bonum per se. Quibus harum differentiarum habet differentiae mali secundum op-
positum respondentes. Nam bono in genere opponitur malum
in genere et bono simpliciter siue per se opponitur ex circumstantia
opponitur malum ex circumstantia et bono simpliciter siue per se
opponitur malum per se siue demeritorium. Horum autem diuisio

sunt manifesta. Sic ergo actio procedens a ratione deliberativa
dicitur habere partes bona et mala, non solum tamquam
per duas differentias sed et diversas oppositas. Unde rationes
contra hoc ostendunt quod contrariae sunt. // Ad primum ergo quod primo obicitur
quod opposita nata sunt fieri circa idem. Dicendum quod si intelligatur de eodem
numero non habet veritatem nisi in subiecto quod est subiectum proprie loquendo.
Ipsum enim subiectum est cui sit una et eadem numero quae sit
susceptibilis contrariorum. Actione autem cum sit actus
non oportet hoc habere veritatem quod bonum et malum sit circa eandem
actionem numero sed sufficiat quod ad legem oppositionis
quod habeat fieri circa eandem actionem in specie. Alia est et ideo
bonum et malum non possunt sibi succedere in eadem
actione sicut eadem per se actionis ipsius hoc quod est actu
consistit in successione et hoc melius infra patebit. // Ad secundum
quod obicitur quod omne quod deus facit est valde bonum. Dicendum quod
hoc intelligitur quo ad bonum naturae. Illud autem bonum non repugnat
malo moris. Immo semper praesupponunt. Et ideo eadem ac-
tio potest a deo fieri et non esse prohibita. Ex hoc tamen non
sequitur quod non sit contrarietas inter bonitatem moris et
malitiam. Unde impossibile est quod eadem actio sit simul et semel
in prohibitione et in praecepto. // Ad tertium quod obicitur quod eadem
actio est mixta et admixta. Dicendum quod bonum et malum
mixtum et admixtum circa actionem non dicunt qualitates abso-
lutas sed comparationes diversas. Dicitur actio bona non est
ad quam actio ordinata in finem. Refertur autem actio in
finem per intentionem. Cum ergo una et eadem actio possit
esse a duplici intentione et duplici intentione id est quod
ab uno sicut a primo motore et ab alio non sicut
ab instrumento et una illarum intentionum potest esse rec-
ta et altera illarum obliqua. Hinc est quod una et eadem
actio potest esse bona et mala per comparationes ad diver-
sa principia. Loquendo de bonitate et malitia mixta et admi-
xta. Ex hoc tamen non sequitur quod bonum et malum non
sint opposita circa actionem. Nam et si comparantur secundum essentiam
de actione in comparatione ad diversas intentiones non tamen
comparantur secundum quod comparantur ad eandem intentionem.
Opposita autem respectiva secundum hoc leguntur habere oppositionem
per quod ad idem comparantur. Unde non quod aliter dicitur bonum de
voluntate aliter de actione exteriori. Nam esse voluntatis dicitur voluntas
quanta aliquid super additamentum et ideo impossibile est quod una
et eadem voluntas sit simul et semel bona et mala. Nec
absolute nec in comparatione ad diversa sicut est actio unde bo-
num dicitur comparatione ad debitum principium et ad finem.
Unde aliqui dicunt actus ponendi consiliis in genere
actionum quae in genere circumstantiarum moralium fiunt
quod ter differunt in hoc quod una est mixta, altera vero
non, quia una fit ab habitu caritatis altera a non habi-
tu, et hae differentiae sunt de bono et malo. Sed quod tamen va-
leat quod meritorium et demeritorium, quia per hoc currebat

obiecto. // Ad quartum quod obicitur quod actio inchoata cum ex
post tamen continuatur. Dicendum quod veritatem habet illa ac-
tio una sit in genere naturae non est tamen una in genere mo-
ris. Propter quod et si una sit voluntas in genere principii illius acti-
onis tamen aliter et aliter est disposita. Dispositio autem
in quo quaeritur in genere moris. Sic est in recto intentionis
et obliquo. // Ad quintum quod obicitur quod bonum est simplicius pri-
vatio. Obviat enim de bono naturae et hoc modo non est differentia
constitutiva actionis deliberativae.

Consequenter quaeritur utrum hoc dividatur per duas essentiales an per
accidentales. Et quod per essentiales videtur. Accidentia enim
sunt transmutabilia circa subiectum. Sed bonitas et malitia
nullo modo transmutantur circa actionem ut illa actio quae
nunc est bona eadem numero postmodum sit mala. Ergo
bonitas et malitia non sunt differentiae accidentales ac-
tionis et sunt accidentales vel essentiales ergo etc. // Item
communiter quaedam accidentia sunt inseparabilia secundum rem tamen omnia
sunt separabilia secundum intellectum. Sed quaedam actio est ita ma-
la quod numquam potest esse nec intelligi bona ut potestas bla-
sphemare et odire deum. Ergo videtur quod malum non ac-
cidat tali actioni. // Item contingit aliquem habitum
esse essentialiter bonum ut potestas caritatis et gratiam,
aliquem essentialiter malum ut iniustitia et lascivia.
Ergo pari ratione cum actus sint qui ex habitibus videtur quod aliquis
actus sit essentialiter bonus et aliquis essentialiter malus. Loquendo
quod de bonitate et malitia moris. // Item genus divi-
ditur species. Ergo cum sit bonum in genere et malum in
genere utrumque videtur bonum et malum specialiter
per modum speciei se habere. Sed genus est essentiale se habens
speciei et species addit super genus differentiam essentialem.
Ergo necesse est aliquos actus ponere qui sic essentialiter et
bona ex circumstantia per rationem et de genere ma-
la. Videtur quod dicto posita fiat per duas essentiales et
intrinsecas. // Sed contra. In prima ratione contra pelagia-
nos primo non est nisi aliquid. Sed actus in eadem exceptum
bonum. Sed omne quod in est alicui in eadem differentia est accidenta-
liter. Si ergo omnis mali est mala essentia mali essentialiter
alicuius actionis ergo eius est accidentale. // Item dicitur
essentiales sunt constitutivae eorum quorum sunt differentiae et
differentiae constitutivae ex eisdem principiis manant ex quibus
manant ipsa constituta. Sed malum non habet causam effecti-
vam sed defectivam. Actio vero causam effectivam habet. // Item
actio est a deo, malum non. Ergo impossibile est quod malitia
sit alicuius actionis differentia essentialis. // Item differentiae essenti-
ales non alternantur circa individuum eiusdem speciei. Sed
actiones quae sunt eiusdem speciei differunt per bonitatem
et malitiam quia una est bona et altera mala. Ergo
bonum et malum non sunt essentiales differentiae actionis. // Item
differentia essentialis quod addit super id quod dividit. Sed ma-

secundum porphyrium

Nota ... ethice: quod mox nominata quidam sunt mala

secundum philosophum ... ethicorum

bona in genere

secundum porphyrium

24o

rium non addit super actionem. sed potius privat. Quod autem in aliud est actionis differentia essentialis licet ad peccatorum intelligentiam non est. quia id est querendum utrum sicut dico actionum alia bona alia mala sit per differentias essentiales. quod quaeritur ut bonitas et malitia sit proprietates vel conditiones essentiales actionis vel non. Et licet istud aliquibus videatur posse contradici qui sustinent illam opinionem quod non omnis actio a deo est. tamen secundum illam opinionem quam hic sustinemus quod omnis actio a deo est. et secundum id quod est similiter bona est hoc dici non debet. non potest rationabiliter sustineri quod malicia essentialis sit actioni cum prius dicatur defectum contrahere aliquid quod accidebat actioni. si enim non accideret non posset privari actione manente. Attendendum est tamen quod malicia contingit tripliciter: comparata, comparatur ad actum. Sed quod actio sic tenet rationem accidentis separabilis et vocis. Ratione accidentis separabilis tenet in hoc quod actio que consuevit fieri cum expressione cum aliqua inconvenientia fieri absque culpa. rationem vero accidentis inseparabilis tenet. quia ex actione eadem specie contingit malicia in aliquibus inesse. in aliquibus vero non sicut aliquis per dilectionem fidei Christi ex humana gloria peccat. aliquando vero mentitur. Licet autem malicia in actionis consideratione in genere habeat aliquo modo conformitatem ad accidens separabile et inseparabile. non tamen proprie est accidens tale. quia non dicit ens sed defectum entis. Si autem comparetur malicia ad actionem secundum quod est hec actio sic tenet rationem accidentis inseparabilis et proprietatis tenet accidentis inseparabilis in hoc quod illa actio eodem modo quo est mala non potest esse ulterius bona proprie. secundum quod eadem numero sumpta non potest rationem vero accidentis proprietatis tenet aliquo modo. Licet non sit hec quod illa malicia ortum habet ex principiis agentis et patientis. ex quo operatione nata surgit inordinatio sicut patet cum filius cognoscit matrem vel cum homo blasphemat deum suum. sic inseparabiliter adheret propria passio subiecto. sic inseparabiliter adheret malicia huic actioni. non est autem malicia propria passio huius actionis. tamen quia non dicit proprium cum quantitabilis tamen quia non dicit per eum. sed privationem. Si vero comparetur malicia ad actionem secundum quod talis actio est sic patet hanc rationem differentiae essentialis. sic enim albedo est essentialis homini albo secundum quod est albus. quamvis non sit essentialis secundum quod homo. sic malicia est essentialis actioni male secundum quod mala. quamvis aliquo modo dicatur essentialis. non tamen debet essentialis quia dicat rationem essentie. Sed quemadmodum se habendi. Et quoniam quedam sunt nomina que imponuntur actionibus non secundum quod sunt actiones tamen. sed secundum quod sunt deformes. hinc est quod talia mox prolata nominata coniuncta sunt malo. et sicut castitas ponitur in genere boni essentialiter. sic adulterium et mendacium ponuntur in genere mali essentialiter. Licet enim non sit ita quod defectus sit essentialis actioni. sed quod defectus essentialis est actioni secundum quod deficiens. quod autem dictum est de mali moris. hec ipsum intelligendum est et de bonitate virtutis huius plana

est. Ad quoddam tertium ad obiectum. Concedo enim quod hec divisio actionis non est per differentias essentiales et intrinsecas et rationes que ostendunt contrarium dicunt sunt. Ad primum quod obicitur quod accidens potest intendi et remitti et subito. Dicendum quod primum non habet veritatem in omni accidente nisi respectu cuius est sibi. Sed si subito permanentis et fixi. quoniam enim actus comparatur ad aliquid successivum secundum ipsum quod adheret cum inseparabiliter adheret. quia illud statim transit in praeteritum et efficitur intransmutabile. et amplius id modo resumi non potest. actus enim mutat subiectum et tempus et spiritum suum tempore. et ideo sicut est alius actus semper aliud et aliud pertinet aliud tempus. sic est alius actus et est mutatio et ad temporis infectionem et renovationem facta in ipso actu. et ideo quamvis motus accidat velox et tardus. tamen motus qui est velox eo pro tempore secundum quod est velox nunquam potest esse tardius sic et in proposito est intelligendum. Ad primum quod obiicitur quod actiones dicuntur esse separabilia intellectu. Dicendum quod nunquam malicia sic adheret alicui actioni quin esse in alius actionis possit per se malicia considerari. cum enim dico actionem malam et dico actionem et dico defectum et utrumque per se divisim possunt considerari. similiter cum dico actionem habet actionem hac duo dico quod et motivo ipsam substantiam et essentiam actionis secundum quod libera ipsa oculus carnis vel mentis habet esse conspicua. et unum potest praeter alterum considerari et intelligi. malicia autem non adheret inseparabiliter actioni hic libere. nec ulla ratione subest substantie sed potius reperitur per ratione intelligi vel conditionis super additae. et sic substantia illa potest intelligi sine illa proprietate. sic et actio sine malicia. Ad primum quod obicitur quod actus habitus est essentialiter bonus et essentialiter malus. Dicendum quod et si concedi possit aliquem habitum essentialiter esse bonum non tamen concedendum aliquem habitum essentialiter esse malum secundum quod est habitus. nam habitus secundum quod habitus dicit ens et bonum. Quod autem supra obiciat de avaricia et lascivia non valet quia hec non sunt nomina habitum acquisitorum quod sunt habitus. sed secundum quod sunt deformes et deficientes. licet autem malicia non sit essentialis habitui secundum quod est habitus. potest tamen ei esse essentialis secundum quod deficiens. et id contingit reperire in actu. Ad illud quod obicitur quod bono in genere respondet bonum in specie et malo in genere. similiter dicendum quod malum in genere similiter bonum non debet proprie quod sit genus. sed proprie quoddam conformitatem quam habet cum genere. nihil quod dicit quoddam principium indifferentiae adhuc quod fiat meritorie vel demeritorie. et dum per circumstantias superadditas determinatur quodammodo specificatur. non tamen malum secundum quod malum habet proprias species. pro quo potius non habent ingenium per quoddam reductarum communi specificatione et distinctione malorum. aut attendit rationem boni quod privatur per malum. aut rationem boni ad quod quis convertitur in actu peccati.

actioni

actio sit accidens separabile ut actio sit accidens inseparabile ut actio sic comparetur malicia ad actionem

Fphm

a

Fphm in pethucorum

signum est quod parum non distinguunt peccatum aversionem.
sed peccatum conversione.

Certo quaeritur utrum divisio actionis per bona et mala sit
per duas immediatas. an sit ponere per duarum ter
ciam scilicet actionum indifferentem. et quod sit per duas imme
diatas. videtur .i. cor. x. omnia in gloriam dei facite. et
ad col. iij. omnia quaecumque facitis. sive in verbo sive in opere.
omnia in nomine domini nostri ihesu christi facite. aut ergo actio
nostra est in gloria dei aut non. si sic est bona. si non.
ergo omittitur id quod mandat apostolus. sed omittere faciendum
quod praecipitur. sic est peccatum. ergo omnis actio vel est meritoria
vel cum peccato. ergo nulla est indifferens. si tu dicas quod
est consilium. hoc non videtur. quia consilium non datur omnibus nec
absolute. sed sub conditione. nisi sicut quis nolens
do facere consilium. hoc tamen oppositum reputatur in proposito.
ergo non tenetur omnino consilium. Item in .xii. de omni
verbo ocioso quod locuti fuerint homines reddent rationem
in die iudicii. sed ociosum est ut dicit gregorius. quod ca
ret ratione iuste necessitatis et intentione pie utilitatis.
sed omne verbum aut habet iustam necessitatem et piam
utilitatem. aut caret illa. ergo omne verbum aut est bonum
aut ociosum. pro bono et omne fructum. sed de omni oci
oso reddent rationem. et non reddent rationem nisi de malo.
ergo verbum vel factum nostrum vel est bonum vel malum. Item
b. in via. distantia recto de est. sed quod facit actionem
non meritoriam non recedit in via dei in actione illa.
ergo per illam actionem retrocedit et non retrocedit nisi
per malam. ergo omnis actio vel est bona vel est mala et
nulla indifferens. Item voluntas per actiones puniri
unt ad retributiones. sed nichil est medium inter omnes
voluntates. aut est bona aut est mala. nec est medium
inter retributiones quia omnes salventur vel dampnentur.
ergo videtur quod nichil est medium inter bonitatem et maliciam
de actionibus nostris. Item deus est alpha et o.
principium et finis. sed quod non est ad deum sic ut principium et puratum est
ratione boni. ergo similiter quod non est ad deum sicut ad finem
puratum ratione boni. puto aut bonum aut est quae ma
licia. ergo quod non est ad deum sic ad finem est malum.
et quod est ad finem deum sic ad finem est malum bonum.
hoc constat. sed omnis actio nostra vel est ad deum sic
ad finem vel non est ad deum. ergo omnis actio nostra vel
est bona vel mala. Item cum voluntas nostra ex de
liberatione facit aliquid. aut gerit in creatura. aut refert
(in margin: in creatorem) si refert ad creatorem. bene facit. si gerit in creatura. ma
le agit. et deordinatur. quia fruitur eo quod est utendum.
ergo videtur quod voluntas in omni actu suo vel meretur vel
demeretur. sed contra. in iv. vij. velle ad vacantiam in et
c. glosa. est velle generale. et velle medium. et velle ex
[...]. sed actio reprehendit voluntatem. ergo inter actiones meritorias

et viciosas cadit aliqua actio media. non ergo omnis ac
tio voluntatis nostrae est mala. sed quaedam indifferens. Item
levare festucam de terra. nec est bonum in genere. nec malum
nec etiam bonum ex circumstancia. nec malum similiter quod est defectus
meritorium nec demeritorium. si ergo bonum moris dicit
sufficienter per has tres differentias et non est in genere. quod non
sit in specie. videtur quod talis actio non sit bona vel mala.
sed indifferens. Item aliquis comedit ut satisfaciat
appetitui suo. talis actio non est bona bonitate nostra.
hoc constat. quia non fit propter deum. nec ad ipsum refertur. nec
est mala malicia actionis. quia peccatum non concordat rationi. sed
discordat. talis autem actio nec est consona. ergo videtur quod
aliqua actio nostra medium teneat inter bonitatem et
maliciam. Item si omnis actio nostra esset merito
ria vel demeritoria. tunc in eo qui caret caritate nulla
sit meritoria. omnis eius actio est mala esset. ergo peccaret
ille qui vadit ad ecclesiam. ergo et in hoc casu omnia
opera. ergo numquam se disponeret ad gratiam. immo dispo
nitur magis se elongaret. Item nulla est actio bona
et meritoria nisi quae fit bona intentione. et tunc illa refertur
ad debitum finem. ergo si omnis actio nostra esset bona vel
mala. meritoria vel demeritoria in omnibus actionibus et cogi
tationibus nostris quod in deum non referimus peccaremus. ergo
vix esset aliquis qui non peccaret milies in die. cum in
numerabiles habeant cogitationes et affectiones. et quibus
nichil cogitant de deo. de illis maxime loquor quae ma
gis intendunt actioni quam contemplationi. Item sicut
caritas est principium omnium bonorum. sic libido et cupiditas est principium
et causa omnium malorum. sed multas actiones faciunt
homines cotidie quas non faciunt nec ex libidine nec ex
caritate. immo vel ex amore filii. vel socialitatis. vel ex quo
dam urbanitate civili. et consuetudine operan
di. non ergo videtur quod omnis actio voluntatis sit immediate
bona vel mala. Respondeo ad quod dicitur quod cum quaeritur utrum actio divi
datur per bonum et malum sicut per duas immediatas. est quaedam
de actione voluntatis deliberativa. quae deliberativa est illa
cui est quae dividitur per bonam et malam. et quaedam de actione
voluntatis deliberativa. duplex est loquendo scilicet quod ad genus ac
tionis et comparatione ad operantem. duplex possunt inte
lligi actionum comparationes. aut per genus operis aut
per operantis. (in margin: comparatio) Primo sic planum est quod non est divisio per
immediata. immo inter actiones bonas et malas acti
ones indifferentes contingit reperire media. et hoc
manifestum est. quia cum triplex sit differentia boni moris. quia
est bonum per se vel principaliter. et bonum ex circumstancia et
bonum in genere. et cum triplex sit malum. videlicet
malum in genere et malum ex circumstancia et malum per se.
inter haec omnia contingit reperire medium. ut sunt bonum
et malum per se. quia media sunt illa quae non sunt bona per

(in margin) bonum per se ut caritas. ex circumstancia ... bonum in genere ut ... ex
bonum ex circumstancia ut occidere hominem per iusticiam
malum per se ut blasphemare deum. ... mo...
in genere ut occidere hominem. quod per se ... bonum ex ...
ex circumstancia ut dare elemosinam propter vanam gloriam
... actus ad ... actus ... per ...
... ex ... ordine ...
... ex ... ordine actus in fine

se. non sunt mala secundum se. sic sunt bona vel mala in genere vel ex circumstantia. Inter bonum ex circumstantia et malum ex circumstantia media sunt tamen indifferentia que bona et mala in genere. omnia enim illa indifferentia possunt fieri bona vel mala ex circumstantia. Inter bona autem et mala in genere cadit medium indifferens simpliciter. sicut velle comedere. vel velle levare festucam de terra. quando non dicitur bonitate [illegible] moris vel malicia. Et sic patet quod divisio actuum per bonum et malum quam adgeneravit opinionem est per contraria immediata. Immo est reperire medium inter ea. Ex istis contingit omnis concordat. Si autem loquimur de bonis et malis actionibus in comparatione ad operantem. sic sunt diverse opiniones. Nam quidam dicunt quod est divisio immediata. non enim facit homo ex deliberatione quod deus non reputet ei ad premium. unde in die iudicii ut dicunt de omni actu deliberativo rationem reddemus. Et hunc ponunt videntur consonare verba scripture. qui dicunt quod sicut non peribit capillus de capite in momento tamen de tempore dato [illegible] rationem non reddamus. sic dicit B. Et hoc idem videtur dicere Anselmus. quod exigetur a nobis omne tempus impensum qualiter fuit expensum et ipsa veritas videtur hoc consonare cum dicit quod de omni verbo ocioso rationem reddemus. Sed iste modus dicendi aut nimium ampliat viam salutis aut nimium coarctat. Nam adhuc quod sit opus meritorium aut dicetur requiri actualem relationem illius operis ad deum [illegible] aut dicetur sufficere relationem habitualem et virtualem. Si dicunt quod requirit relationem in particulari nimis est arta via salutis. quia tunc in omni opere quod homo non refert actualiter in deum demereretur et peccaret. quod valde durum est dicere. Si sufficit intentio habitualis et virtualis. tunc quando aliquis proposuit in corde suo servire deo in principio anni vel mensis vel septimane vel diei. omnia opera que postea faceret et non [illegible] revocaret. essent sibi meritoria. Sed si hoc dicatur valde ampliatur et largatur via salutis. et insuper auctoritatibus scripture obviatur. qui dicunt [illegible] arctam valde. Et ideo est alius modus dicendi quem magister [illegible] quod quedam sunt actiones nostre deliberative. que respiciunt ipsas [illegible]. quedam vero sunt que respiciunt ipsum [illegible] quod requirit [illegible]. [illegible] est [illegible] que [illegible] utitur. Prima vero est comestio vel ambulatio [illegible]. Sed quod [illegible] illas operationes que respiciunt nostras [illegible] non contingit reperire medium inter bonitatem et maliciam. et alias non contingit. Unde bene concedunt quod non omnis actio deliberativa vel bona est vel

mala. locutio autem otiosa vel bona est vel mala. aut enim est utilis. aut otiosa. et si otiosa tunc est mala. et propter hoc dominus dixit. de omni verbo reddere rationem. non de omni facto. Et beatus Iacobus in canonica sua. dicit quod qui in verbo non offendit. hic perfectus est vir. et propter hoc dicit glossa quod verbum prius debet venire ad limam quam ad linguam. Sed tamen adhuc iste modus dicendi non videtur plene satisfacere. nam velle cogitare de veritate actus noster est [illegible] et tamen frequenter homo cogitat delicate et non refert ad deum. et tamen durum est dicere quod peccaverit. Preterea loquitur aliquis ex sua pietate. vel ex civili urbanitate. sicut cum salutat hominem in via. et tunc valde durum est dicere quod peccet. nec potest dici quod omnis talis locutio sit meritoria. Sed si plus est facere quam dicere [illegible] reddemus rationem de facto otioso quam de dicto [illegible]. Unde sancti concludunt [illegible] ex verbo evangelii. Et ideo est tercius modus dicendi. quod in operibus nostris deliberativis est ponere medium inter maliciam et bonitatem. Nam quedam actio animi deliberativa procedens est ordinata in finem debitum. scilicet ad deum. et hec quidem est bona. et si fit ex caritate est meritoria vite eterne [illegible] et digna. si autem fiat extra caritatem est merito [illegible]. Quedam vero actio eius deliberativa procedens est non ordinata. et hec divisio per immediata. Sed non omnis actio non ordinata ad deum tanquam ad finem est mala. quia quedam non ordinatur propter inordinatam conversionem ad creaturam. quedam vero non ordinatur propter operantis negligentiam. quedam vero non ordinatur propter operantis infirmitatem. Propterea dicendum prima actionis non ordinate est mala malicia commissionis. secunda est malicia mala omissionis. tercia vero neutro modo est mala. sed est indifferens. Talis autem actio est quando quis facit aliquod opus ita quod ex eo [illegible] non afficiatur inordinate. nec tamen operationem [illegible] comparat ad deum. Sed facit propter aliquem finem [illegible] indigentiam nature. ut cum aliquis ambulat ut recreetur. vel comedit ut reficiatur. Talis actio indifferens iudicatur. quare [illegible] non imputatur in culpam. Et hec quia in tali actione non est peccatum commissionis. quia non est inordinata delectatio. nec est omissionis. non enim semper obmittit homo quando actiones suas non refert in deum. indulgetur enim nostre fragilitati et infirmitati. ut [illegible] possit talia facere. non deus requirit ab homine in tali statu distractionis et miserie quod omnia que [illegible] facit referat ad se. requirit tamen aliquando quando est locus et tempus. et tunc si homo non referret obmittendo peccat. Concedendum est igitur sicut rationes que ostendunt. quod divisio actionis per bonum et malum non

in genere

vel non imputet ei ad aliquid demeritum

severum

referet

e p[ro]d[ic]ias immediatas / p[ro]pt[er] q[uo]d int[er] has d[ic]ias gan
git rep[er]ir[i] mediu[m] / sive act[us] o[mn]ide[n]t[ur] s[ecundu]m gen[us] op[er]i.
siu[e] o[pe]rantis ad i[llu]d g[uo]d q[ui]a p[ro]b[atur] / de illo ver
bo ap[osto]li. o[mn]ia in gl[ori]am dei facite / d[ic]u[n]t aliq[ui]
q[uo]d e[st] [con]siliu[m]. aliq[ui] q[uo]d e[st] p[re]ceptu[m]. aliqui q[uo]d e[st] finis
p[re]cepti. sic i[ll]ud diliges d[omi]n[u]m d[eu]m t[uu]m [et]c. o[mn]ib[us] a[utem] pre
dictis r[espo]ndeo. p[ro]d[ic]us s[er]mo p[otest] intelligi s[ecundu]m q[uod] accipi
affirmative vel negative. et affirmative dupl[iciter]. q[ui]a h[oc] signu[m]
o[mn]ia p[otest] i[n]telligi collective vel distributive / si accipi
atur negative. sic e[st] p[re]ceptu[m]. et tunc e[st] sen
sus. ita faciatis op[er]a v[est]ra ut n[on] faciatis [contra] glo
ria[m] dei. Si a[utem] i[n]tellig[atur] affirmative. [et] h[oc] signu[m] o[mn]is
teneat[ur] distributive / et divisim. tunc e[st] [con]siliu[m]
et amonic[i]o. amonet n[am] ap[osto]l[u]s h[oc] huc ut q[uo]d
q[ui]b[us] op[er]a n[ost]ra referam[us] in d[eu]m. [et] de quolib[et] dicim
possum[us] f[ac]ere. et utile e[st] nob[is] / et expediens
si faciam[us]. nullu[m] e[st] e[ni]m op[us] deliberatu[m] / q[uo]d a nob[is]
fiat / q[uo]d q[uo]d no[n] possim[us] facere p[ro]pter d[eu]m. et si hoc
facimus / meli[us] facim[us] / q[uam] q[ua]n[do] no[n] referim[us] / Si
aut[em] p[re]d[ic]t[u]s s[er]mo teneat[ur] affirmative. et h[oc] signu[m]
o[mn]ia teneat[ur] collective. tunc n[on] e[st] p[re]ceptu[m] n[ec] [con]
siliu[m] / s[ed] finis p[re]cepti [et] [con]silii. ad hoc n[am] debe
mus tendere [et] hoc desiderare / q[uo]d ad tale[m] statu[m]
p[er]veniam[us] / q[uo]d o[mn]es cogitac[i]o[n]es n[ost]ras / et affect[us]
in d[eu]m referam[us]. h[oc] aut[em] tunc optinebim[us] q[ua]n[do] d[eu]m
ex toto corde diligem[us]. et sic p[atet] q[uo]d ex illa au
[ctorita]te no[n] [con]cludit[ur]. q[uo]d q[ui]s p[ec]cet. q[ua]n[do] no[n] refert op[us]
suu[m] in d[eu]m actualit[er]. [et] sic valet i[ll]ud q[uo]d obiciat[ur] / q[uo]d
no[n] e[st] [con]siliu[m]. no[n] n[am] h[ic] accipim[us] [con]siliu[m] p[ro]ut p[ro]p
ut [con]sistit vitis p[er]fectis. S[ed] vocam[us] h[oc] [con]siliu[m]
q[uo]d[cum]q[ue] monitu[m] generale q[uod]q[ue] utile e[st] ad p[er]
veniendu[m] in salute[m] / sicut amonic[i]o[n]es salomonis
i[n] li[bro] p[roverbiorum]. et [con]silia exortac[i]o[n]es ad bonu[m] ad
i[ll]ud q[uo]d ob[icitur] / q[uo]d reddem[us] r[ati]o[n]es de v[er]bo ocioso. d[icendu]m
q[uo]d ociosu[m] no[n] d[icitu]r ib[i]. q[ui]a no[n] sit ordinatu[m] i[n] fine[m]
solu[m]. s[ed] q[ui]a o[mn]i caret utilitate. du[m] t[ame]n aliq[ui]s debet h[ab]ere /
[et] int[er] tale ociosu[m] / et meritoriu[m] s[ive] bonu[m]. cad[it]
mediu[m]. q[ua]n[do] aliq[ui]s facit a[liqui]d q[uo]d no[n] e[st] o[mn]i[n]o a d[e]o
u[tilitati] p[er]vacatu[m]. n[on] t[ame]n e[st] ordinatu[m] i[n] d[eu]m t[amqua]m i[n] fine[m]
ultimu[m]. vn[de] no[n] d[icitu]r h[om]o e[ss]e ociosus q[ua]n[do] no[n] laborat.
si t[ame]n [et] debet laborare / si eg[er]it t[ame]n illa v[er]ba q[uae]
videt[ur] e[ss]e inutilia. utilia fiu[n]t / du[m] ordinant[ur]
ad recreac[i]o[n]es aliq[ua]s sp[iritu]s / [et] exclusione[m] accidie.
h[oc] q[uo]d refert b[ea]t[u]s b[ernardus]. dixisse / cu[m] q[ui]da[m] fecit ces
pitare. ociosu[m] mag[is] fuisse s[ed] no[n] ociose
f[ec]i[sse]. fecit n[am] h[oc] ad letific[an]d[u]m illu[m] q[uo]d videat
mestu[m] ad i[ll]ud q[uo]d ob[icitur] / q[uo]d i[n] via dei stare [et] re
trocedere e[st]. d[icendu]m q[uo]d v[er]u[m] e[st]. q[ua]n[do] h[om]o stat cu[m] de
bet ambulare. [et] q[uo]d ad i[ll]ud t[em]p[u]s d[icitu]r. b[ea]t[us] q[ui] no[n]

p[er]ibit mom[en]tu[m] de t[em]p[or]e / [et] ansel[mus]. q[uo]d exiget[ur] ab
eo q[ua]l[ite]r t[em]p[u]s fuit expensu[m]. Si a[utem] q[ue]rat[ur] q[uo]d h[oc]
s[it] difficile / immo i[m]possibile e[st] de vitare. q[ui]a diversis
p[er]sonis diversimode se offert op[or]tunitas exeundi
i[n] bonas op[er]ac[i]o[n]es / [et] bonas affec[ti]o[n]es / et i[n]te[n]tio[n]es.
[et] i[de]o s[an]c[tu]s ut reddat nos sollicitos / fuit nos
[et] d[omi]n[u]s ip[s]e cu[m] dicit. q[uo]d uni dico o[mn]ib[us] dico vi
gilate ad i[ll]ud q[uo]d ob[icitur] / q[uo]d no[n] e[st] mediu[m] int[er]
vo[lun]t[ari]a [et] retribuc[i]o[n]es. d[icendu]m q[uo]d no[n] e[st] sile. p[ro]pt[er] q[uo]d o[mn]is
h[om]o qui nascit[ur] / cu[m] p[ec]c[at]o / a quo no[n] liberatur n[isi] per
gr[ati]am. et illa g[rati]a amittit[ur] p[er] a[li]q[uo]d p[ec]c[atu]m. vn[de] nat[ur]e
vo[lun]t[a]te e[ss]e g[ra]ta vel odiosa. et q[ui]a retribuc[i]o[n]es
veni[un]t p[er]son[is]. hinc e[st] q[uo]d o[mn]es qui no[n] salvat[u]r damp
nat[u]r. i[deo] q[uo]d no[n] e[st] mediu[m]. no[n] sic aut[em] e[st] de
actio[n]e / q[ui]a a[n]te[quam] i[n]qua[n]tu[m] e[st] libido / p[otes]t aliq[ua] actio
exire [et] p[er] libidi[ne]m mor[ibus] d[iffere]n[tia]. sic ut d[icitu]r arg[umentu]m
no[n] v[alet] [quia] vo[lunta]s no[n] p[otes]t e[ss]e si[ne] libidi[n]e. vel g[rati]a. g[ratia]
no[n] p[otes]t mov[er]e si[ne] libidi[n]e vel g[rati]a. sic n[on] g[ratia]
g[ra]tuitu[m] p[ri]us d[ict]u[m]. ad i[ll]ud q[uo]d ob[icitur] q[uo]d [omn]e q[uo]d e[st]
a d[e]o e[st] p[er]vacatu[m] bono. g[ratia] sil[iter] o[mn]e q[uo]d no[n] e[st] ad
d[eu]m. d[icendu]m q[uo]d no[n] e[st] sile. q[ui]a ordinatio actionis ad
d[eu]m t[amqua]m ad d[eu]m efficiente[m]. vel ad p[ri]ncipiu[m] / attin
dit no[n] solu[m] q[ua]n[tu]m ad e[ss]e moris. s[ed] [et] q[ua]n[tu]m ad e[ss]e n[atur]e.
[et] i[n] respic[it] e[ss]e / ordinatio v[er]o q[ua]n[tu]m ad fine[m] respic[it]
b[o]n[u]m e[ss]e / q[ue]mvis t[ame]n no[n] sit mediu[m] int[er] ex eius
[et] no[n] e[ss]e. e[st] t[ame]n mediu[m] int[er] b[o]nu[m] e[ss]e [et] malu[m] e[ss]e
moris / p[ro]pter q[uo]d bonitas moral[is] no[n] se extendit
ad o[mn]es actu[s] / sic[ut] bonitas n[atur]al[is]. ad i[ll]ud q[uo]d
q[uo]d si vo[lun]t[a]s ad fac[iendu]m / aut gerat i[n]stanti[a]. a[liqu]a re
fert ad d[eu]m. d[icendu]m q[uo]d quiescit [et] a[liqui]d aliq[ua]n[do] du
p[lex]. aut q[ui]a sistit ib[i] t[amqua]m i[n] ultio fine. [et] tunc
e[st] actio mala / mali mortalis p[e]c[c]ati. q[ua]n[do] s[cilicet] vo[lunta]s po
nit c[re]atura[m] s[ecundu]m p[ro] fine ultio [et] p[re]ceptu[m] / aut q[ui]a sic
ibi sistit. no[n] q[ui]a ibi ponit ultimu[m] fine[m]. s[ed] q[ui]a
no[n] ultius tendit. et hoc p[otes]t e[ss]e t[em]p[or]e l[ibero]. sicut
d[ictu]m e[st] sup[ra]. aut ex aliq[ua] inordinata affectio[n]e /
q[ue] illi rei alligat. aut ex negligentia / et torpore /
quo negligit referre cu[m] possit [et] debet / aut
q[ui]a ex q[ua]da[m] imbecillitate et i[n]firmitate agg[ra]vatur /
ut difficile sit sibi o[mn]es ac[ti]o[n]es suas i[n] d[eu]m co
v[er]tere. et p[ri]mis duob[us] mo[dis] e[st] p[e]c[c]atu[m]. t[er]cio v[er]o
no[n] s[em]p[er] i[n]mo[do] e[st] t[ame]n q[uo]d ad hoc q[uo]d aliq[ua] actio sit me[ri]to[ria].
no[n] o[mn]es q[uo]d s[em]p[er] quis ea[m] referat actualit[er] d[omi]n[u]m. s[ed] su
fficiat relatio habitual[is]. habitualis a[utem] relatio non
no[n] q[ui]a h[ab]eat c[ari]tate[m] p[ro] q[ua]n[tu]m sit habilis ad referendu[m].
S[ed] q[ui]a i[n] p[ri]mordio op[er]ac[i]o[n]is illius / vel alt[er]ius q[uo]d [con]tinue
illa q[uo]d iter se h[ab]et / in i[n]tentione h[ab]et ad d[eu]m dirigitur.
vn[de] si a[liqui]s i[n]tendit dare p[ro]p[ter] d[eu]m c. marcas. [et] i[n]cip[it]
dare / et cogitat de d[e]o i[n] prima marca / [et] alius

n cogitat nō tn̄ oēs datās ille sūt ei meritorie 7 fructuose. Si a opus alterius gnīs incipiet, oportet q intentō renouaret ad hoc q hoc opus esset meritoriū p hoc, 7 modū istū. esse i uiris religiosis qui ī p̄n̄o ex cā dc̄uo uertēt portare religionis pondus. qcq̄d .n. faciūt q ad sue religionis obsuanciā spectat, ex parte intencōis eis meritoriū ad salutē nisi forte q absit gnā intencō supueniat. In aliis aut q̄ ad religionē nō spectāt. secus ē, q2 illa intentō non se extendit ad alia hitualit. 7 iō n̄ p̄ē p̄ue securitatis 7 utilitatis religionē in̄trare.

¶ Sunt tn̄ q dixerūt q̄d hitualis intentō solū sufficiat ad meritū solū satisfactōis. op9 .n. satisfactoriū ē si fiat i caritate. ad hō aut q op9 sit meritoriū uite etne, dicūt necāe ēē q curr̄t actualē intentōem, q2 nullū op9 ē meritoriū nisi fiat a caritate actualit mouente. pbabile tn̄ ē dicē sic dictū ē, q ad utrūq3 sufficiat relō hitual. relatōne a hituale uoco mō q̄ quis in gnali refert ad dm̄ oīa opa dierū suoꝝ ān̄ı, 7 q̄ quāqs refert aliqd op9 ad dm̄. 7 q op9 sequēs diuitā ht ad op9 p̄mū ordinatōe 7 ɔtinuatōe sic ē i illo q dat centū marchas. ul intendit ire ad scm̄ Iacobū. In aliis a. nō ht locū hituale intentōne sz relatōe uoco, q̄n nō p̄cogitatō i actu ut tūc fine ultīo sil dc̄ex sola bonitate opis ɔsidatē ipā caritas ꝑ impetū ul aliqīs alia uirtus cāte inforatā ad ipm̄ boni opus iclinat sicut uir obediens mēt obediēdo plato s̄ preplā si n̄ de dō cogitet. Sz solū ɔsidet q bonū ē obe-

Consequent q̄ ēē ꝑm̄ p̄ncē.   diu.
.s. exponē actōis male ad uolū. Dc̄e hec ɔtinet tria.   P̄o q utr̄ oē p̄ccm̄ actuale tam mortale q̄ ueniale sit uolūtariū.   Sc̄o q ul oē p̄ccm̄ mortale sit ēē uolūtate. sic ēē libīn.   Tercio q utr̄ p̄niti sic 7 pccare sit ipi9 uolūtatis ꝑp̄ū.

Circa p̄m̄ sic p̄ce. 7 q utr̄ oē p̄ccm̄ actuale sit uolūtariū. 7 cū ētū sit de mortali qd sic. q̄ de ueniali. 7 q oē p̄ccm̄ ueniale sit uolūtariū. sic dc̄ aug. 7 h̄etur ī li.ii. uls3 adeo p̄ccm̄ ē uolūtariū ut nullo mō sit p̄ccm̄ si sit uolūtariū. Sz si p̄ccm̄ ueniale p̄ccm̄ ē, necāe ē ipm̄ ēē uolūtariū. Si tu dicas q oē p̄ccm̄ ē uolūtariū. aut uolūtate alīa. aut uolūtate ad eē. et ueniale ē p̄ccm̄. q2 uolūtariū uolūtate adē. obīa hec. q2 si ad uniū p̄cc̄i ul p̄ui ueniale sufficit uolūtariū uolūtate adē. cū i p̄ccm̄ q ada trāsfudit i nobis sit p̄ccm̄ oriḡle ueniale p̄ccm̄

ēēt oriḡle. q sib3 ē fīm, restat q 7 p̄m.   It motus inordinati 7 ad illicita, qui dn̄r ēē i nobis p̄cc̄a, nō sūt p̄cc̄a. n̄ i p̄uulis n̄ i furiosis. Hāc nō ē nisi q2 nō mouēt usu rōis 7 uolūtatis. Sz ui q hi p̄cc̄a sit i nobis uolūtaria uolūtate alīa.   Ite q̄n stomac9 exinanit an̄ horā comestionis appetit comedē, nulla ē ibi culpa, q̄uis sit ille appetitus inordinat9. 7 ad illud q nō licat tali t̄pe. H̄ at nō ē n̄ q2 motus ille ī ē ɔnāl̄. Sz ui q adhuc q aliquis motus ad illicitū sit ueniale p̄ccm̄ necāe sit ipm̄ ēē uolūtariū.   Ite oē q quis facit. aut facit nolūt. aut facit uolūtarie. aut uiolent. Si ē uenialia ɔmittim9 aut ē p uiolentiā. aut p nāam. aut p uolūtatē. si p uiolentiā ē nulla ē ibi culpa. Si p nāaz. sili, q2 i hiis q nālit fiūt nō ē culpa. Sz si p̄ccm̄ dē culpa ē necāe ē q sit uolūtariū.   It demonstrato aliq ueniali, aut pōt aliqs uitare hoc p̄ccm̄. aut nō pōt. si nō pōt, nullus peccat i eo q uitare nō pōt. Sz ɔmittēdo hoc p̄ccm̄ nō peccat. sic p uitare, et q ɔmittim9 potēt uitare, ɔmittim9 uolūtate. Sz 7c.   Sz ɔ. p. xxiii. septies in die 7c. Glo. singlis dieb3 p nc̄itatē ul fragilitate carnis ul uolētes ul inuiti peccam9. Si ē peccam9 uenialit uelim9 nolim9. ur q nō oē p̄ccm̄ ueniale uolūtariū sit.   It aū uenialia. 7 ex̄tatōnū sūt ī q̄ d̄ necitate fatē approbanda. ut qui uult bn̄ facere 7 nō pōt. Vn̄ ē i aplī. nō q uolo h facio bonū. sz q̄d odi malū. sz talia s̄ p̄cc̄a uenialia. Sz aliq uenialia sc̄ɔ̄ncēr nō Sz auolūtate.   It aū .xix. dca. d. n nullus uiri cui ē cū carne ɔcupiscat aduersus spm̄ sic ē ipo nolēte. sic uult sz. Sz uelit nolit hō peccat uenialit. nō ē oē p̄ccm̄ ueniale ē uolūtariū. minor pbat in lra. ille q ɔcupiscit aduersus spm̄ carne ī ea que uult facit, ɔcupiscit q̄d nolens. 7 i eo facit q nō uult.   It p̄cc̄a uenialia sūt i nobis ex repugnātia sensualitatis ad rōem. 7 ēt ex surrepcōne. sic sūt p̄mi motus. sz uelim9 nolim9 ē i nobis repugnācia sensualitatis. 7 multi p̄mo motus i ordināti ex surrepcōne surgūt. si ē uolūtate nō pōt sensualitate domari. 7 q̄d ē ex surrepcōne puenit uolūtate. ur q p̄cc̄a uenialia q sūt p motus sūt nō uolūtaria.   It aut ad p̄ccm̄ ueniale ē i uolūtariū ul aut nō. Si sic hēo p̄positū. si nō. Sz oē p̄ccm̄ ueniale ē uolūtariū. Sz oē uolūtariū p uolūtatē uitari pōt. Sz p uolūtatē pōt quis uitare oē ueniale p̄ccm̄. Sz pōt quis cauē ut nūq̄ peccet uenialit. Sig hec ē ipossibile, q ap̄s dū uiuat i hac carne qn

¶ ïnda vel hoc
ē volūtariū
alienas
q̄ sit
Eph
q̄

committit ad veniale aliquis quod necesse sit ponere ad veniale peccatum
non esse voluntarium. Item dicendum quod voluntarium potest dici aliquid tripliciter. aut
voluntate aliena. aut voluntate propria. aut partim voluntate aliena
partim voluntate propria. et per hunc triplicem modum dicendi voluntarium
triplex est differentia peccati. peccatum originale omni modo voluntarium est. sed non voluntate
eius in quo. sed voluntate eius a quo. scilicet adae. adam enim volun-
taria transgressione corrupit se et totam posteritatem.
voluntarium autem a voluntate propria est peccatum actuale mortale. sed
quod generatur peccatum nullus peccat nisi consentiens sua voluntate. at
medio modo, scilicet partim voluntate propria, partim voluntate aliena,
est veniale peccatum, et maxime quod insurgit ex repu-
gnantia carnis ad spiritum. vel corruptionis [illegible]
animae. sed igitur peccatum, quia partim est a voluntate aliena, partim
a voluntate propria, non quodam modo secundum augustinum tenetur in omne
peccatum, quodam modo non in omni culpa. propterea dicit augustinus
quod homo non voluit vitare peccatum dum valuit, factum
est ut non possit dum velit. voluntarium igitur
dicitur per comparationem ad voluntatem adae, quia adam deliba-
te voluit. unde et corruptio subsecuta est. ex qua
oriuntur in nobis motus inordinati, qui dicuntur esse peccata
venialia. voluntarium autem voluntate sua peccantis, sine quo non est omne
peccatum veniale simpliciter, sed secundum quid. illud enim voluntarium
simpliciter quod est a voluntate praeambula et movente. dicitur autem quod
oritur voluntate concomitante et non prohibente, vel sic
conveniente, dum possit prohibere vel praevenire, dicitur voluntarium quodam
modo sive interpretative, propter quod talis inordinatio
voluntati imputatur. et hoc modo saltem omne peccatum veniale
dicitur voluntarium, quia necesse potest praevenire venialia, si non cum habet
usum. nec et venialia praevenit in eo quod nullo modo potest
prohibere. non et potuit praevenire venialia. non peccat et
si omnia non possit praevenire vel prohibere. nihilominus tamen est
singulare peccatum quod non possit prohibere, ut quod saltem
non potuit praecavere. licet enim aliquis sit status in
quo necesse est aliquem cadere in aliquod peccatum veniale,
illum tamen statum potuit quis praevenire. et ideo sibi
praevenit voluntati et imputatur, quamvis tunc illud prohi-
bere non possit. Haec dicuntur contra rationes quod omne peccatum veni-
ale est voluntarium. nam mortale est voluntarium simpliciter, veniale autem
vel est voluntarium simpliciter, sicut primo quod fit ex deliberatione,
ut mendacium iocosum, vel secundum quid, sicut quodam modo
secundum quod fit ex surreptione. sic sunt primi motus. ad
secundum quod primo obicitur in contrarium, quod singulis diebus in vita
peccamus, dicendum quod in glossa illa dicitur a sanctis viris peccare
non per provisionem voluntatis omnino, sed per provisionem non ple-
nariae complacentiae. et hoc quod verum est, quod [illegible]
in vita peccamus, et nobis displicet quod sic inordinate
moveamur. si tamen bene praecavissemus, in hunc
actum vel illum non incidissemus, licet non sic possimus
praevenire quin in aliquod cadamus. sic et potest in navita

quod post praevenire et custodire ne aliquid per quod ad foramen delecta-
tionis ingrediatur, sed tamen postea fiat quod peccatum in illum habeat ingressum.
ad primum quod obicitur quod quaedam necessitate fiunt, sunt improbanda,
dicendum quod aut loquitur de necessitate venialium non quantum ad hoc veniale
vel illud determinate, sed generaliter quantum ad peccata venialia, vel
et quantum ad genus venialis peccati. sicut videmus in [illegible]
ne et forte quod nunquam potest omnino vitare motum carnis,
licet possit hac hora vel illa vel hunc motum vel
illum vitare. et quia nihil impedit quod sit necessitas quan-
dam in universali et voluntas quodam modo in particulari, ideo autem
illa non obviat huic quae dicta sunt. ad secundum quod
obicitur quod nullum vitium est cum caro concupiscit contra spiritum, dicendum
quod verum est de concupiscentia loquendo generaliter. de concupiscentia non huius
vel illius, hoc tempore vel illo, non est verum. et quod dicitur autem
quod concupiscat nolens, et apostolus quod volo non malum
hoc ago, non probat omnino voluntate, sed hoc probat
quod voluntas non est ibi movens principaliter. ad tertium quod obicitur
quod primi motus sunt ex surreptione et ex rebellione, iam
patet. iam patet immo per ea quae dicta sunt. verum est enim quod pro-
hiberi vel praeveniri non possunt generaliter quin nullus insur-
gat. quilibet tamen per se praevenire potest. unde et huius est quod
nos non possimus peccare esse, et si motus initiative
sic generative. actus enim initiative vitiosus est absolu-
te initiative, non autem actus generative. sed et aliam ratio-
nem possit assignari, quia initiativa est corrupta tantum, gene-
rativa corrupta et infecta. propterea tamen ideo melius
valet. non sic vult augustinus in de civitate dei. si aliquis [illegible]
corrumpat violenter, si ratio repugnat, absque omni culpa
est. et tamen ad delectationem ratio invitus non est. aut enim
sic. si illa concupiscentia [illegible] ad legem in membris habitat et
est voluntatis legem, quae lege sua movetur et absque culpa
est in corpore non consentientis. ex hoc patet quod si venialia
omnem culpam habent, sed est quia a voluntate inceptum et diminutum
vitari et praeveniri possunt. ad ultimum quod obicitur quod simplex
vitare hoc et illud et sic de singulis, igitur omne, dicendum
quod hoc est duplex. iste potest vitare peccatum veniale. sic
iste potest vincere omnes hostes, aut quod potest vincere singulos
vel universalis comparatur ad obiectum coniunctim vel divisim.
si divisim, sic vera est: iste potest vitare vel praevenire
omne veniale peccatum, quia non est dare aliquod quin non possit
vitare. si autem coniunctim, tunc est falsa. est enim sensus quod
possit facere ut omnino sit absque omni peccato. et hoc fal-
sum dicitur quod non possumus omnia peccata venialia vitare.
et valet illa [illegible] hoc vel illud [illegible]. ergo omnia
sic. immo est in figura dictionis, sicut ex divisa compositione
huius quod dico veniale tamen postea, quia procedit a pluribus
determinatis suppositionibus ad unum. sicut si ar-
gueretur: iste potest ferre hunc lapidem et illum et illum,
et sic usque ad decem lapides, ergo potest ferre hos decem la-

[illegible] in nobis ut ait augustinus [illegible] quaedam involuntaria [illegible]
[illegible] ad compassionem [illegible] ad videndum [illegible] culpabile [illegible]
[illegible] homo vitare potuit sed noluit [illegible] videndum [illegible]
culpabile omne [illegible] peccatum voluntarium [illegible]
[illegible] remota sic peccatum [illegible] voluntarium [illegible]
[illegible] sic omne peccatum actuale voluntarium. hoc autem [illegible]
[illegible] non [illegible] ut mortale [illegible] non in peccato [illegible]
veniale.

pidas. unde si dicatur hic est fortis homo et plo. ergo ho
est fo. et plo. premisse sunt vere et conclusio falsa. et preter
aplibus suppositis determinatis ad unam. suppositio autem
determinata dicitur quando terminus non confundit. sed dicit determinate lo
cutionem verum pro uno sicut est cum dicitur homo currit.
sic et in proposito intelligendum est. quia hoc verbum est pro
accipitur secundum omnes vero conficti respicit et universale
quod obiectum unum et dicat unam proprietatem potentiam exerce
re et univere. omnes impulsum ad universale peccatum.
sic si diceretur iste potest vincere .x. homines vel fer
re .x. lapides. et sic potest contingere perfectius non tantum
quia non fuat in lex illa certis rebus.

Quod queritur utrum omne peccatum sit ex voluntate. sicut
est sententia apostoli. et sic videtur per anselmum
li. de con. peccatum. nusquam nisi in voluntate peccatum est. Item
hoc ipsum probatur tali ratione. in libra et opa et ge
quod nos sumus de voluntate. queque ergo fuerunt totum
in puncto est voluntate. si ergo in eo culpa cum impu
tatur et omnis culpa voluntati imputatur. ergo omnis
culpa est in voluntate tanquam in subiecto proprio. Item
in ea sola potentia est culpa nata est esse iustitia
quae opposita sunt nata sunt esse idem. sed iustitia est in vo
luntate tanquam in subiecto. quia ut dicit anselmus iustitia non aliud est
quam voluntatis rectitudo. ergo in eadem potentia scilicet in voluntate est
culpa tanquam in subiecto proprio. Item in ea sola potentia
est culpa quae cogi non potest. nam nullus potest peccare
in eo a quo libere potest abstinere. sed sola potentia
voluntatis est quae cogi non potest. ergo etc. Item in ea
sola potentia est culpa quae aliter denominat bona aliter
mala. sed nos non dicimus hominem intelligentia vel me
moria mala. sed sola voluntate mala. sicut ergo acci
dens denominat subiectum et culpa denominat sola
voluntate mala. ergo culpa est in sola voluntate tanquam
in subiecto. Item in ea sola potentia est culpa tanquam in
subiecto proprio a cuius actu comparatur. sicut ad eam proprie
et immediate. sed nulla potentia alia est cui proprie et imme
diate culpa tenetur sola potentia voluntatis. nam memorari
malum vel intelligere malum non est culpa. sed velle
malum culpa est. ergo etc. Sed contra. nunquam peccatur
mortaliter nisi per consensum. consensus non tantum in est voluntate
sed et rationis. si ergo culpa est esse in illa potentia a cuius actu
procedit. ergo non tantum est in voluntate. sed et in ratione.
Item non tantum peccat affectione. sed et peccatur
oblivione. sicut dicitur deut. vi. cave ne obli
viscaris domini. dicit. et in ysaia in scriptum est reprehe
dit eos dominus qui eius sunt obliti. ergo si ob
livisci est in memoria. videtur quod non tantum peccatum sit in
voluntate sed et in memoria. Item non solum peccatur
delectatione et in cogitatione per quod homo consentit cotidie. sed

cogitatio est in intellectu non affectus. ergo non tantum in affe
ctu. voluntas sed et in intellectu habet esse peccatum. Item non
tantum peccatur delectatione. immo et suggestione. sed quod
vult. gg. sed suggestio est in parte sensibili. ergo peccatum
non tantum est in parte rationali. sed et in parte sensibili. Item
peccatum est deformitas rationalis. loquendo. sed constat quod omni peccato
ymago deformatur. nam quodlibet peccatum quod est de se gra
tiam expellit. quae est reformativa ymaginis.
ergo si ymago non tantum respicit voluntatem. sed et alias potentias.
videtur quod peccatum non solum in voluntate. sed et in aliis potentiis
habeat esse. Item nullus amat nisi quod iudicat esse
amandum. ergo cum amore inordinatum procedit iu
dicium inordinatum. sicut ergo per iudicium inordinatum
non potuit esse pena. quia pena non procedit cul
pam. necesse est quod fuerit. ergo prius est peccatum in ratione quam
in voluntate peccatum. ergo videtur quod subiectum peccati debeat assi
gnari ratio quam voluntas. Pro ad predictorum intelli
gentia est notandum quod peccatum de sua ratione duo dicit. dicit
enim deordinationem sive privationem ordinis et actum
alicuius potentie. dicit etiam illam deordinationem ut
dignam vituperatione et punitione et quantum ad primum
peccatum tamen rationem videtur aliquo modo corruptionis. quantum
ad secundum rationem culpe et demeriti. secundum ergo comparationem
peccatum ad subiectum proprium. aut loquimur de ipso
in quantum est culpa. aut loquimur de ipso in quantum est vicium.
si de ipso loquimur in quantum est culpa et demeritum. sic
proprie et precise respicit voluntatem. quia ut dicit anselmus
commissum est regimen totius hominis. si aliqua deordi
natio fiat in regno totius hominis et ipsi voluntati pu
tatur. cum si omnia membra et que consumata est. et eos
per post in quibus deordinatio facta est
trahent in carcerem contra regem. unde cum
modo aut libertatem et rei dominus totum imputaverit quod
quidem in eis malum gestum fuerit. unde si tollatur li
bertas arbitrii nullo modo erit peccatum. et quia libertas arbi
trii principaliter residet penes voluntatem. sicut ipsa voluntas consilium
fuit. hinc est quod culpa sub ratione culpe in volun
tate tanquam in subiecto proprio dicitur esse. si autem loquimur
de culpa secundum quod est vicium. sic duplex adhuc contingit.
ut cum peccatum dicitur vicium in quantum deordinat
aliquem actum alicuius potentie. secundum quod deordinatio illa de
duplex habet comparationem. sic peccatum ut est vicium
comparatur deordinatio illa ad actum alicuius potentie
tanquam ad subiectum quod est tanquam ad illud a quo. Si
ergo loquimur de illa deordinatione ut sic dico quod
non solum est in actu voluntatis. sed et est in actibus aliarum poten
tiarum consistit. actus enim memorie intelligentie et ali
arum potentiarum subiacent voluntati deordinati habent per adu
sam potentie. Si autem loquimur de illa deordinatione taliter

---

quod ... dum potest dici. vel sic est tantum. sic omne peccatum
vel sic ... vel quantum ad ... quae ... in peccato ...
... sic omne peccatum et in voluntate. vel quantum ad ... quod ...
ad bonum ... sic peccatum et in aliis ... actus peccati
non ... sed ... ad voluntatem ... quod ... aliorum ...
... dispositionem ad actionem.

sic omnis talis deordinatio est auctore. Si autem queritur ratio huius dicti, quia huius ratio est triplex. Prima quia penes voluntatem consistit regimen animi. Secunda quia ipsa recipit rectitudinis primum. Tertia quia ad ipsam pertinet regiminis complementum. In ipsa namque consistit regiminis dominium, pro eo quod ipsa alias potentias imperat et ancilla imperat. In ipsa est accedit rectitudinis primum amor. Amor enim primum est rectitudinis et obliquitatis, sicut ostendit Augustinus XIV De civitate: bonus amor est fundamentum civitatis Dei et malus fundamentum civitatis dyaboli. Et ratio huius quia amor est radix omnium affectionum et tante adherencie ut transformet amantem in amatum. Penes ipsum consistit rectitudinis et regiminis complementum, quoniam ipsi obiectum est bonum. Bonum autem et finis est idem, et quia inducetur ad finem, consistit bonitatis [illegible]. ~~Hic est quia ab ipsa voluntate~~ completio. In obliquitate vero consistit bonitatis amissio, et hic est quia ab ipsa voluntate ... peccatum. Et ideo Augustinus in libro De duabus animabus dicit quod peccatum est voluntas assequendi vel retinendi quod iustitia vetat et unde liberum est abstinere. Propter autem quod dicit voluntas assequendi etc. describit peccatum secundum quod est in actu et deordinatio quam auctor habet ortum. Propter hoc autem quod dicit unde liberum est abstinere notificat secundum ~~peccatum~~ peccatum secundum quod tenet rationem culpe, quia nemo culpatur in eo quod vitare non potest, sicut ipse dicit idem. Sic ergo patet quod peccatum in quantum tenet rationem culpe voluntatem respiciat ut subiectum. In quantum tamen tenet rationem [illegible] respiciat voluntatem ut principium et ut subiectum principale; aliquando respiciat actus aliarum potentiarum. Unde rationes que ad primam partem inducuntur concedende sunt.

Ad primum ergo quod primo obicitur quod peccatum non consentiendo [illegible] dicendum quod in consensu respiciat sillogismus rationem et voluntatem principaliter, tamen et completive voluntatem respiciat, quia in ea consumatur, quoniam non ratio deliberat, non voluntas alterum preponit, nunquam eligit nec consentit, et quia non est ibi culpe rationis sed est in voluntate conditione.

Ad tertium sequentia quod subiungitur quod peccatum sit oblivione, cogitatione et suggestione, patet responsio ex hiis que dicta sunt, nam talia non sunt peccata, nisi quia voluntas nunquam ex actu memorie culpa consistit, nisi et ex actu intellectu eius immisceat se voluntas vel antecedenter vel concomitanter vel consequenter. Similiter non suggestio, si est origo ad exterius, cum sit culpa; sed illa que est ab intrinseco quedam in voluntate est, sive quia aliud ad ea habuit ortum, sive quia auctor peccantis non percaveatur.

Ad illud quod obicitur quod peccatum deformat totam ymaginem, dicendum quod et si totam ymaginem deformet et maculet, illa tamen sola deformatio

quod est in voluntate est illa que est ex ratione inculpandi, ideo non sequitur quod culpa respiciat alias potentias anime sub ratione culpe, quamvis per actus earum consistit corruptio viciosa.

Ad secundum quod obicitur quod omnem malam voluntatem precedit malum iudicium, dicendum quod verum est quantum ad actum voluntatis, quantum quidem est ex plenarie actum. Nunquam in creatura rationali prout quod instituta fuit iudicium erroneum precesserit, nisi voluntas se illi iudicio immisceret. Nunquam enim Adam presumpsisset vel dyabolus superbe iudicasset nisi amore voluntatis nimium sibi adhesisset. Unde amor inordinatus precurrit iudicium, licet ergo angelus primum. Sicut Adam quando peccavit prius presumpsit quam ambulavit et illi tamen presumptionis precessitas, Augustinus huius ortum et habitum zelum in voluntate fuit consumatum. Ideo peccatum respicit voluntatem principaliter, tamen quia in ipsa consumatur, ideo secunde dicitur illam in principio peccati, quia ipsum est originem et complementum suum consumatur.

Tertio quod ut sic peccatum sic et puniri sit voluntatis proprium, et quod sic ut Anselmus dicit ... permittatur igitur forte aliquis cum culpa voluntatis membra puniuntur, et si ... non est in ... non ... puniunt voluntas. Nam nichil est aliarum pena, nisi quod voluntatis est, et nullarum pena sentitur nisi quod voluntate habet membra ... sic ergo voluntas membris et sensibus operatur. In ipsis ipsa aut torquetur aut delectatur. Ex hac auctoritate habetur quod concluditur in [illegible] quod proprium sit voluntatis puniri. Item quod [illegible] voluntas ipsa puniretur [illegible] sicut quod delectatur [illegible] in penis. Item ratione oppositorum sunt [illegible] sed voluntarium et involuntarium sunt opposita. Pena est affectio voluntatis, sic dicit Augustinus in libro ... Ergo sic culpa que est affectio voluntaria respicit voluntatem, et idem quod est. Item culpa est meritum pene, sed meritum respectu premii et habet rationem ordinis dispositionis. Si ergo dispositio et illud ad quod disponit. Item ... culpa ut in ratione culpe est principaliter respiciat voluntatem, ergo et pena. Sed contra, ut dicit Beda, inflicta sunt nobis propter peccatum, scilicet ignorantia, mali infirmitas, concupiscentia, sed quod infligitur propter peccatum est pena. Ergo ignorantia est pena. Sed constat quod ignorantia non respicit voluntatem sed rationem. Ergo etc. Item duplex est pena in futuro iudicio, pena dampni et pena sensus. Sed pena dampni que est carentia visionis divine non tantum respicit voluntatem, immo multo magis respicit partem sensitivam. ~~quam ... respiciat voluntatem immo multo magis respiciat~~ ... pena vero sensus que est in cremacione ignis multo magis respiciat partem sensitivam.

pena, tamen quia in ipsa primo inchoatur

tamen aliquando est. Sic tamen quod pena respiciat voluntatem tamen

ergo ignorantia est pena.

et conuictum quod respiciat uoluntatem rationalem. cum sentire sit
passio conuicti. ergo uidetur quod pena principalius respi
ciat alias potentias anime quam uoluntatem rationalem. // Item si pena
respiciat uoluntatem. aut hoc est quia est uoluntas uoluntatis aut
quia est contra uoluntatem. si quia est uoluntas. ergo nemo puniretur nisi qui
uellet, quod plane falsum est. Si quia est contra uoluntatem. ergo cum uir
iustus uoluntarie sustineat omnes penas, et maxime
christus nulli uiro iusto nec christo penalis esset aliqua pas
sio quod manifeste falsum est. // Item si pena respiciat
uoluntatem tanquam subiectum proprium. ergo sicut nemo potest peccare
nisi qui habet usum uoluntatis sic nemo possit puniri nisi qui
usum haberet. sed hoc plane falsum est. nam paruuli puni
untur pro peccatis parentum. et multa et tormenta paciun
tur non solum in habitu uerum et in actu. ergo etc. // Respondeo
dicendum quod pena ratione pene duo notat, uidelicet no
cumentum uel detrimentum ordinis iustitie, et rationem tanquam mi
le. reliquum tanquam formale. unde pena et est ultio et
est passio. cum ergo pena comparatur ad ad secundum quod est.
aut in quantum ultio. aut in quantum passio. si in quantum ultio. sic proprie
habet comparari ad uoluntatem. deus enim non ulciscitur se de ma
nu uel pede uel aliqua potentia sensitiua. sed de uoluntate deliberatiua
de qua ulciscitur deus se. non solum affligendo ipsam in se,
sed et affligendo etiam in ceteris membris corporis. in quibus ipsa
cupiebat delectari // Si autem comparetur pena ad id in quantum est
passio, sic dicendum est quod cum non quelibet passio pena sit sed
completam rationem pene. sed passio ledens. passio affli
gens. passio displicens, sit adhuc pena secundum completam ple
nam tenens rationem pene. scilicet pena que facit hominem esse mi
serum, adhuc respiciat uoluntatem rationem sui completius. nemo
enim plene miser est. sicut dicit augustinus. ex hoc quod patitur so
lum. sed ex hoc quod patitur et scit se pati et non uult
se pati. Secundum autem quod passio tenet semiplenam
rationem pene, prout dicitur uel ledens uel affligens.
ideo in quo non est nata esse quantum est de prima conditio
ne nec sic non tamen respiciat uoluntatem. sed et omnes potentias
anime et omnia membra corporis. non tamen respiciat illa sine
uoluntate, quia in illo potest esse pena. in quo est rationalis
uoluntas. unde bruta quamuis paciantur non tamen puniuntur.
Sic ergo patet quod pena et in quantum ultio et in quantum est passio ple
ne tenens rationem pene, directe respiciat ipsam uolun
tatem, et quod proprium est ipsius uoluntatis puniri. unde concedende sunt
rationes que hoc ostendunt. in quantum tamen est passio ledens uel
affligens, habet respicere alias potentias. et etiam corporis organa.
et sic hoc patet responsio ad rationes que ad oppositum inducuntur.
// ad primum ergo quod obicitur de igne et de pena dampni et sensus
etc. nam etsi ignis dicatur punire delectationis, aliquo tamen
quod respiciat cognitiua. et similiter pena dampni et pe
na dampni sensus punit delectationis. et generis po
tis sensitiue. totum tamen hoc deus ordinat ad uindi

candum et ulciscendum se de uoluntate. ipsa enim est que de uo
luntate adversatur ordine iustitie, dum peccat in iusti
ciam. et ideo ordo ordine iustitie punitur, directe respiciens
illam deordinationis remotionem. ipsa enim sola fuit que
se primum posuit, et deum dereliquendo contempsit, dum
peccauit, et ideo debet per penam multitudinem in seruitu
tem dei redigi. ut que dehonorauit deum uo
luntate contempnendo, honoret ipsum inuoluntarie supplicia
paciendo // ad primum quod obicitur quod in uiris iustis
et in christo non fuit pena inuoluntaria. dicendum quod in
non tenet pena rationem ultionis nisi relata ad uolunta
tem ad eorum peccata tenere, uel in aliis uoluntas omnis pene inuoluntarie que
uoluntas peccatis contrahit oblectationem, et querendo oblect
ationem, refugit passionem // ad primum quod obicitur de paruu
lo, qui patitur penas dicendum potest sic ad hoc.
Preterea ista sunt questiones ex libro. et primo quod dicit hic quod dicitur
quod fides intentionem dirigit. multi enim habentes fidem habent
malas intentiones. ergo uidetur quod intentionis directio a fide
non habeat esse. Si tu dicas quod loquitur de fide que per di
lectionem operatur. ut potest de fide formata. tunc preterea
uidetur quod directio intentionis debuit attribui caritati quam fidei.
// Item quare magis hoc cum directio intentionis aliquo modo attribuatur
buit spei. cum ipsa sit fides theologica. et respiciat finem
sicut fides et caritas // Respondeo dicendum quod cum intentio duo
respiciat. uidelicet oculum intellectus, et pedem affectus,
duplici indiget directiuo. quorum unum respiciat as
pectum. et hoc est fides. alterum uero affectum, et hoc est caritas.
et ideo dirigit. habet quod ad simplicem oculum concurrit caritas et ueri
tas. quando ergo magister dicit quod fides dirigit intentionem,
non de qualibet fide intelligit. sed de fide operante per di
lectionem, sicut obiectum est. magis tamen directionem attribuit fi
dei quam caritati. quia dirigere magis proprie est lucis illustrantis
quam uirtutis adiuuantis. licet utrumque sit necessarium ad hoc quod
homo recte ambulet. et quia lumen uidetur. et quia pedem
rectum habet propter defectum prius recte incedit cecus. et propter
defectum pedis non recte incedit claudus // ad illud
quod quarto de spe. dicendum quod spei proprie loquendo non est dirigere. sed
erigere. quia spes expectat per modum futuri. unde quidam dat
quandam securitatem ne in uia deficiat. fides autem et caritas
principaliter potentias in quibus sunt in operibus dirigunt. quia una
illuminat, et altera inflamat. et ideo una dirigit in ueri
tatis. altera uero in bonitatis, quia ad que duo sufficienter
attendit rectificatio in illis operibus. et ideo non oportet quod spei
attribuatur directio. sed solum erectio. licet illa erectio quodam
modo dici possit directio // Item quod dicit quod dicit. omnis
uita infidelium peccatum est. Sed contra. infideles habent opera
uirtutum politicarum. sed uirtutes politice non sunt habitus
mali sed boni. quia non sunt uitia. sed dei dona. ergo uidetur
quod opera illarum uirtutum non fuerunt peccatum // Item infide

¶ Respondeo. In pena duo dicuntur. unum quod intelligitur passio seu dampnum. alterum quod formale. scilicet actus
ille seu displicentia. quo ad primum pena est in omnibus membris, et uiribus anime. quo ad secundum
principaliter est in uoluntate quia secundum quod in uoluntate dissensum est completiue pene. sic et in spiritu est
completiue. ideo pena debet esse inuoluntarie.

lis ipso potest dare elemosinam ut dicit magister et maxime
utilitatis et tamen hic disponat se ut deus det ei habitum
fidei. Sed in hoc quod homo ad gratiam se disponit sine non peccat.
Ergo non videtur quod omnis vita infidelium sit culpa sive omnis
actio. Oppositum autem hic est quia arbor mala non potest fruc
tus bonos facere. Ergo si infidelis mala voluntatem habent et diu
tamen intentionem et contra fidem etc. ergo videtur quod omnia faci
unt male etiam bene. Respondeo dicendum quod infideles
non peccant in omni sua actione. Nam quando eorum actio non repu
gnat fidei vel bonis moribus, non est ratio aliqua quare talia de
beat esse peccatum. Quod ergo dicitur in littera quod omnis vita infideli
um est peccatum, dicendum quod hic non dicitur proprie, scilicet quod omnis actio
quam faciunt in tota vita sua sit culpabilis et demerito
ria. Sed hic ideo dicitur quia per illas actiones quas agunt liberantur
a culpa quam diu in infidelitate persistunt. Et ideo scilicet
est omnis vita infidelium est peccatum, id est non sine peccato. Similiter
intelligenda est sequens auctoritas, et alie consimiles, cum dicitur quod ubi
deest agnitio veritatis falsa est virtus. Non quia illa vir
tus sit vitium, sed quia deficit aliquid veritatis perfecte,
quia virtus ita dicitur quia vitam perducit ad vitam. Ad
id ergo quod obicitur quod arbor mala non potest fructus bonos
facere, intelligenda est locutio per se, id est si opertet voluntas ma
la in quantum mala vel deliberate mala intentione. Sicut in
per se intelligatur non est omnino verum, cum intelligatur de bo
no per accidens, quod quidem est bonum in eorum. Sed tunc in se
non facit fructum bonum ergo facit fructum malum quia
inter tale bonum et malum est medium sicut supra fuit osten
sum. Item quidem de hoc quod dicit: quod peccata quam accidunt
tibi vel coactus peccaverit vel non omnino possunt sine voluntate com
mitti, etc. In[?] hoc dicitur quod quia voluntaria peccata supponit con
gruitatem sicut multi ponunt. Ergo quod fit per nescientiam
vel ignorantiam est simpliciter involuntarium, ergo committitur
sine voluntate. Item coactio inducit violentiam,
sed violentia excludit voluntatem. Ergo quod fit a coactione non
est voluntarium. Ergo contra quod auctoritas dicit cum dicit quod quidam fiunt
per coactionem et ignorantiam non fiunt preter voluntatem. Respondeo dicendum quod
novem sunt gradus voluntarii secundum quos peccatum volun
tarium dicitur plus et minus. Primo enim et proprie dicitur voluntarium quod
est a voluntate nullo inclinante nec exterius nec interius. Sic fuit
in primo peccato Lucifer voluntarium. Secundo modo voluntarium
dicitur quod est a voluntate aliquo suggerente exterius
sed nullo inclinante interius. Et sic fuit peccatum primi hominis
voluntarium. Tertio modo dicitur voluntarium quod est a voluntate
aliquo tamen inclinante exterius et interius. Et sic est peccatum
mortale quod aliquis committit ex deliberatione et in tem
ptatione post lapsum nature. Quarto modo aliquid est lice
quod est a voluntate non movente ad hoc, dicitur movente tamen
quod omittit ad matutinum surgere quia voluntate se in
ebriavit et quando in ad est voluntas quod est a voluntate nec modo

venire ad hoc dicitur, non appetente sed ad refugiente.
Sic est peccatum quod homo facit mortis timore. Sex
to modo est aliquid voluntarium quod est a voluntate non plene
id quod agit cognoscente et sic peccatum ex ignorantia dicitur voluntarium.
Septimo modo dicitur aliquid voluntarium quia consequitur ad id ad
quod voluntas fertur est ab illo eodem a quo illud fit et sic
peccatum quod consequitur ebrietatem in quantum homo se sciens
inducit dicitur aliquo modo voluntarium. Octavo modo
dicitur aliquid voluntarium quia est ab aliquo potente prohibere et non
prohibente et sic peccatum veniale quod est primus motus
dicitur esse voluntarium. Nono modo dicitur aliquid voluntarium quod
introductum est a voluntate aliena sicut actuale. Et sic
peccatum originale dicitur voluntarium. In omnibus istis modis predictis aliquo
modo salvatur ratio voluntarii. Preter tamen et primum in duo
bus modis primis. Et propterea dicit Augustinus quod illud quod dix
erat, scilicet omne peccatum voluntarium, de proprio et perfecto peccato
esse intelligendum. Non quia hoc solum sit voluntarium, sed quia hoc inter
cetera magis est voluntarium. Alia enim aliquo modo voluntaria sunt
licet non ita plene, sicut illud quod fit per nescientiam
et per coactionem. Ad illud vero quod obicitur quod tam coac
tio quam ignorantia excludit ipsum voluntarium, dicendum quod
ad quod verum est ubi est omnimoda ignorantia et coactio suf
ficiens. Sed voluntas numquam cogitur coactione sufficienti loco
actus numquam tollit ipsum voluntarium. Ignorantia vero
alia est per omnimoda privationem discretionis et tunc tollit [illegible]
totum voluntarium, alia vero dicitur privationem alicuius [illegible]
tionis determinate ut potest privatione alie [illegible]
manente metho [illegible] actus [illegible]
Sic est de illo qui fornicatur nesciens [illegible]
esse peccatum mortale sciens tamen se [illegible]
sua et tunc diminuit non tollit totum voluntarium. Et
sic loquitur magister in littera et per hoc patet illa duo obiecta.

Unum autem voluntas mala

Preterea etc. Supra ostendit magister qualiter peccatum originem
habet a voluntate in generali. In hac vero parte descendit
magister ad duas species. Dividitur autem pars ista in partes duas
in quarum prima descendit magister ad duas species [illegible]. In
secunda vero descendit ad unum peccatum spirituale quod est [illegible]
ta secundum [illegible] genera magister genere [illegible]
unum genus peccati etc. Prima pars quam spectat ad presentem di
stinctionem tres habet partes, quarum prima pertinet ad peccatum per
attendi [illegible] aut quantum ad actum aut quantum ad reatum
aut quantum ad peccandi modum. In prima ergo igitur magister
distinguit inter peccata operis et voluntatis. Insinuat igitur differentiam
aperte reatus quod est inter genus peccati originalis et actualis
venialis et mortalis, ibi Primo quoniam etc. Inter vero
subiungit modos diversos peccandi sive diversa genera
peccatorum, per modos narrationis ibi modi autem peccatorum
varie etc. Prima pars dividitur in duas. In quarum prima

alienum
[illegible] quia dicit magister [illegible] voluntate [illegible]
[illegible] veniale [illegible] non possit [illegible] veniale
[illegible] tamen possunt [illegible]
[illegible] alienum [illegible] veniale [illegible]

mouet qōnem magr̄ · 7 tractat ꝑ duplicē opi
nionē · Jn pa uō rn̄dz obiōibz q̄ ipugnāt
uidet̄ oppiōnē mag̃ pbabilē · i · qbz alii re
spondet̄ ꝗ duo diuīsa · 7c̄ · Sili · pa ꝑs iqua
īgrit dras pccoꝝ · q ad reatū duas hr̄ · J
pa qūit q̄lr̄ reatus possit mane pcco tr̄
actis dīa actual' p̄cti · 7 ori · q̄ actuale tn̄
sit actu · 7 remanz reatu · ori^le aut̄ eō · Jn
pa uō q reatū in actis in scpta uidelz ꝑ
obligatōe pene etne · et pene tpal' ex quo
accipitur dīa mortal' pcci et uenialis · ibi
reatus a' iscpta in actis · Sili · tcia ꝑs duas
hr̄ ptes · inquay pa tangit magr̄ · v · mo
dos dīdndi pcti · consuetos inscpta · Jn pa u
remouet dubiū · que ortū hr̄ ex una illaꝝ
diuisionū ubi · ex sbia tn̄ oīa mala oriūt̄ · 7c̄ ·

Dīstīnctā a' ꝑ ptes ꝑ ta q̄ h' detinant
cē tā incidit hic qō ·

ꝑ ē h' qō de ꝯpatōe pcti opis ad pcc̄m uo^tis ·
ꝑo de ꝯpōne pcti uenial' et pcti mor ·
Tcio incipit h' qō cē modos dīdndi pcc̄ ·
c̄ ꝑ' q̄rit̄ duo ·
ꝑ q̄ utr̄ pcc̄m uo^tis · 7 opis sit duo pcta l' unū ·
ꝑo utr̄ unū addat ad altm̄ ·

Jtā ꝑ' sic pce · 7 q̄ uo^tis · 7 opis sit
duo pcta ul' unū · 7 q sit pl'a · ut sic
illud · ro · i · repletos homicidiis · glo · plr̄ d'
homicidiis · q alud ē homicidiū uo^tis · 7 al' ho
micidiū opis · si sic ē in homicidio · ḡ pro
ne 7 talis pccis · / Jt multiplicato i fcī
ori multiplicat̄ supi' · sz fornicato exior pcc̄
ē spale · uo^tas · 7 fornicadi pcc̄m ē spale · sz
uo^tas fornicādi ē a' q ipse actus fornicatōis ·
ḡ si ista sit diuīsa · 7 sūt pcta l' eqdō fortr̄
ḡ sūt diuīsa pcta / Jt multip' illo multip'
actus q consistit ꝑ i^d subm · sz defōitas ꝯfa
tur a diuīsz tuy actus ad subm · ḡ ū sūt
multe actōes deformes · ū multe defōitates · et
ū multe deformitates · i · multa pcta · 7 actō in
terior 7 exior sūt diuīse · ḡ sūt ī eis diuīse
defōitates · ḡ 7 diuīsa pcta / Jt multip'
uno opposito multip' 7 reliquū · q tm̄ unū uni
oppō · sz pcc̄m repugnat pcpto · cū ḡ d̄ sit
pcptū quo ꝓhibet̄ actus interior et exior
sit duo pcta / Jt mag̃ ꝯuenit uo^tas in
terior cū uo^te interiori · q uo^tas interior cū actu ex
teriori · sz uo^tas interior cū alia uo^te fac duo
pcta diuīsa · ḡ multo fortius uo^tas interior cū
actu exiori · sūt diuīsa pcta · / Sz ꝯ ꝑ se

7 ꝑ actus nō ponit nūz · sic cū diligo unū
q dulce · nō dicor diligere duo · sz unū · sz ac
tio exior nō ē pcc̄m nisi ꝑ uoltatē itelo
re · ḡ uo^tas interior cū actu exiori nō ponit
in nūm · ḡ nō sūt duo pcta sz unū / Jtm
actō inexcuta nō ponit inūz cū se ipā ꝯsidata ·
sz pcc̄m ī choatur in uo^te · 7 ꝯsūat̄ i opr' · Bng
dr̄ · ja · i · ꝯcupia cū ꝯcepit pit pcc̄m · pcc̄m
u cū ꝯsūatū fuīt gnat mortē · ḡ · 7c̄ · / Jt
bōn op' nō ponit nūm cū bona uo^te inte unita ·
un' cū a' s uolūtatē bn̄ opat · nō ē ibi duplr̄
mītū · sz unū · ḡ ꝑ i rōne · n uo^tas intior cū
ope exiori ponet inūm i rōne demiti siue
pcti / Jt forte i pcco ꝗ q pecunē libido · 7
pri' ꝯdcept' fr̄ dūs su ausio · sz cū q̄s uo^te
opus nepharium ꝑpetr̄ · nō sūt duo ꝯteptus
sz unus · n duae ausiones sz una · ḡ uo^tas
interior et actus exior nō ē duo pcta sz unū ·
/ Jt' multis pccis multiplr̄ dz infligi pena · siu
remuneratoria siu satisfctoria · sz ꝑ pcco exius
ꝯsūato nō debet̄ aliaꝝ pena multiplr̄ · nec
diuīse iponūt satisfactōes sz una · ḡ uolūtas
interior · et actō exior nō sūt diuīsa pcta ·
R · dd' qd' dupr̄ ꝯtingit ꝯpari pcc̄m opis exi
oris 7 uo^tis interioris · uno mō ꝑ ut ista duo
ꝯiuncta sūt et ordinata sic q unū ē exalto · 7
sic uo^tas interior · cū actu exiori nō faciat
diuīsa pcta · ꝑ eo q un' ē ibi ꝯtempt' · 7 una ē
ausio · 7 una ē ꝯfusio · uo^tas n · ē q̄ ꝯtempne
do auertit̄ · dū adh'ūt ꝯuni^le ꝯūtit · nō solū
q aduertā ~~iferioris ꝑs que ei subiciat~~ · ꝑcauit
sz q aduertā inferioris ꝑs que ei subicitur ·
q ergo pcc̄m ꝗ q hi dic̄ deordiatōez ꝑ ꝯtē
ptū 7 ausionē dō · 7 ꝯusionē ad creaturam ·
hic ē q cū ibi sit una deordinatō pr' · q d'
pcc̄m uo^tis 7 opis · una ē eqdō formaliter ·
ꝑ ut illa ꝯiuncta ē · sz q ibi sit una rō de
ordinandi · plā tn̄ sūt materiali · si aut ꝯpari
uo^tas interior ad op' exius · ꝑ ut sūt sepa
ta · i · q un' ꝑcet uo^te tm̄ · al' ꝑcet uo^te 7
ope · sic pcc̄m uo^tis · 7 opis sūt diuīsa pcta nō
solū mali^r · s' 7 formal^r · ꝑ eo q actus uolū
tatis in quo ꝯsistit ꝑ rō deordinandi ualet
· 7 ē al' 7 al' · sz a' in q̄rit magr̄ i lra
utrū uo^tas interior 7 actō exior sint diuīsa
pcta · hec · n · nō ē dubiū q diuīsis pccis
pccat quis · si una ei uice tm̄ uelit malū ·
alia uice uelit 7 ꝑ ficiat · sz debet q̄ri
utr̄ uo^tas interior 7 actō exior sit diuīsa pc̄

Voluntas mala
7 actus exterior
unū z pc̄ ꝑ unitatē
ausiōis · 7 una ē ausio uo^te a' 7 c · ...
ꝯusiōis · q una ē ꝯusio · 7 ad creaturam ...
ꝯnexiōis ꝯstituit n sic ea ꝯexit

Fr̄ ·

f q̄ unum ab altero procedit. ꝛ unum alti coniugit.
Item ad hoc respondeo. q̄ quamuis sit ꝑ'la opa culpa
bilia ꝛ ꝑ'la deordinata. q̄ tn̄ vna ē ro de
ordinandi. et un' ē ibi actus uolūtatis. si alt
ē culpabil' n̄ ꝑꝑ illū. unū ē ibi pctm̄. et
huic modo dr̄. mag̃ concordat magr̄ in
lr̄a. Respons' obiectionibus q̄ sunt ꝑ parte altera. que
dicebant illa ēē diuersa pcta. et ite fac̄
sngl'r hoc. q̄ q̄uis ad possit dr̄ iunari ex quadam
competitate solū ex ꝑte principij mal'. tn̄ ꝑprie
loquendo n̄ iuuatur ad ex ꝑte principij mali.
n̄ q̄ cū nuatur ex ꝑte principij mal' hauc
rit nuatur ex ꝑte form'. sic albedo nuatur
i duobus hoībus albis. nō sic aūt ē in ꝑposito. et
io rōnes que hoc ostendunt. s. uolū̄ iniciorem
ꝛ actum exteriorem ēē pctm̄ unū. concede
desunt ∕∕ Ad pͥ q̄ obicit de glo. dr̄ q̄ glo.
aut lo' mult aut lo' de hōicidio iniciori et
exteriori put disiunctas. ī q̄ vnū alti nō co
tinuatur ∕∕ Ad 2ͥ q̄ ob. q̄ mlūs ī actu int
multiplicat sum supius. dr̄ q̄ pͥ n̄ ē. de illo ī
teriori cui suū ꝑ supius ē ēētiale. ul' ad q̄ suū
supius ꝯpa ēēntialr̄. nō sic aūt ē in ꝑposito. q̄
pctm̄ ꝛ si dicat deuio a regne. nō dr̄ pdica
te ēēntiali. s; maag̃ actuali ∕∕ Ad 3ͥ q̄ ō
q̄ multip' lr̄o multiplic' actus. dr̄ q̄ pͥ n̄ est
si subiectum ꝑ se multiplicet. ꝛ 2ͥ ī quo ꝑ ē accn̄
dens. deformitas aūt pctm̄ nō attendit ꝑ ꝛ ꝑ'l
ēē exteriore actum. si ē ibi tanq̄ ēē lbm ꝑ se. s;
ē ibi rōne uolūtatis īterioris ꝯiuncte q̄ ꝑ3. q̄ si
actio illa pcedet ab alio ꝑn̄ q̄ a uolūtate nō
ēēt culpabil' aliq̄ ꝛ pot dici q̄ pͥ intelli
gitur subiectum ꝑlificat et ꝑ rē ꝛ ꝑ illa rōm q̄
dr̄ subiectum q̄ nō solū sunt ꝑles res. s; ꝛ ꝑ
ꝑ'la ꝑbita. q̄uis aūt actus īterior et exterior sint
duerse res. nō tn̄ sunt diuersa ꝑbita deformitatis.
s; unū ꝑ eo q̄ sicut ordo pot ēē ī ꝑ'libus q̄
vnū ē ab altero. tanq̄ in uno subō. sic ꝛ ꝛ
deordinato. cum g̃ deformitas pcti dr̄ deordina
tōne a fine. hinc ē q̄d ēē actum interiore;
et exteriore ꝯsistit tanq̄ ēē unū subiectum q̄uis
sint diuerse actiones ꝛ res. ∕∕ Posset ꝛ ī stan q̄
pͥ ubi q̄d hoc intellr̄ de actiuū absoluto. nō de ac
cidente relato. tale. n. unū pot ēē ī ꝑ'libus q̄
tn̄ illa sint ad inuicem relata ꝛ ordinata. et hunc
modū se hñt actus īterior et exterior. q̄ vna ꝑ
cedit ab altera. ∕∕ Ad 4ͥ q̄ ob. q̄ multip' unū
oppositorum multiplicatur ꝛ reliquū. dr̄ q̄ v' ē. s; q̄ ei
oppō. ꝑceptū a quo ꝑhibetur actus exterior. et
uolūtatis interior. nō ē a ꝛ ā. n̄ ex hoc q̄ ī uno ꝑhibetur
uolūtatis cū opatione ꝑhibetur uolūtatis ꝛ absq;
ope. ꝛ hoc modo bn̄ concedo. q̄ uolūtatis interior ꝛ ac
tio exterior put sunt disiuncta sunt ꝑ'la pcta.
s; hoc modo nō procedit inquisito ꝑsens. n̄ ī quisito
magr̄i ∕∕ Ad aͥ q̄ ob. q̄ mag̃ conuenit uolūtatis
cū uolūtate q̄ cū actu exteriori. dr̄ q̄ ē ꝯuenientia
form'. ꝛ conuenientia ordinis. cū g̃ dr̄ q̄ uolūtatis īterior
mag̃ conuenit cū uolūtate q̄ cū actu exteriori. dr̄ q̄
v' ē de conuenientia form'. s; nō de conuenientia ordinis.
q̄ nō sic ē uolūtatis aūd. sic ē exterior opō ab ī
teriori uolūtate. et io cū sint due uolūtates duo ꝑncipia
deordinates. et ꝑꝑ h' sunt duo pcta. cū n̄
opus exterius ueniunt ē uolūtati interiori a q̄ procedit.
vna ē ī deordinatio. et unū actuale principi
um deordinationis. et io unū pctm̄ ē ex ista
parte ꝛ ex illa ꝑte ꝑ'la.

Cetera q̄ n̄ uni pctm̄ opis addat sup pctm̄
uolūtatis. et q̄ sic uir sup pͥ ꝑ3. appone iniq
tate sup iniquitatem. glo. qui addit op' ud male
addit iniquitatem iniquitati. s; qui hoc facit. aut
facit nouum pctm̄ aut mal'. s; nō nouum g̃
mal' ∕∕ Itē aūt. uir ꝯsequiter mis efficit mala
uoluntate s; miserior ꝑate cū desideriū male
uolūtatis ꝑplet. s; nō efficitur hō miserior ꝑ pctm̄
n̄ aggrauet pctm̄. g̃ pctm̄ uolūtatis aggrauat ꝑ additi
onem opis ∕∕ Itē rōne uir apud humanam iusticiā
grauius puniatur q̄ pctat ī ope q̄ qui pctat uolūtate so
lummodo ꝛ illo. ul' uolūtate tm̄. g̃ si humana iusti
cia deriuatur ab eterna iusticia. et ei ꝯformatur ī ope
suo laudatur esset q̄ maiori sit dignus pena ille
q̄ pctat uolūtate ꝛ ope. q̄ qui pctat uolūtate tm̄.
s; nō ē q̄s maiori dignus penam ꝑꝑ maiore
culpā. g̃ ꝛc. ∕∕ Itē grauius pctat q̄ pctat
ī deū ꝛ ī proximum. q̄ q̄ pctat ī deum tm̄. s; q̄ pctat
uolūtate īteriori solū nō pctat n̄ in deum. q̄ uolūtate pctat
exterius ī ope. firmiter pctat ī ꝑ'm. sic ꝑ3. ī adul
terio ꝛ homicidio. g̃ ꝛc. ∕∕ Itē q̄to mag̃ se ꝯ
glorificat ꝛ ī delicijs ē. tanto mag̃ dignus ē
pena. s; q̄ pctat uolūtate ꝛ ope. mag̃ se glorificauit.
ꝛ aplr̄ delectatus ē. q̄ qui sola uolūtate pctauit.
g̃ maiori dignus ē pena. ꝛ sic maiore ꝑpetrauit
culpā ∕∕ Cō q̄ sup pͥ ꝑ3. ꝛ cū ī corde iniqui
tates opamini. Glo. si uis ꝛ nō potes ꝑ factum
reputatur. g̃ si uolūtatis reputatur ꝑ factum ꝑ consequens ad
tm̄ q̄ ad opm̄ pctm̄ addit sup uolūtatem
∕∕ Itē aūt. si contingat aliq̄ nō cognoscere cū uxore
aliena ꝑ planum aūt ē cū ꝑ ꝛ si ꝑtas daretur
cū ēē facturus inl' uel ē. q̄ si ī ꝑo facto depre

Iop. liij. p

ꝗ9

henderet. quod si non est minus reus non magis peccat
quam consumat in opere. quod quando plene vult in volunta
te. // Item gravitas et magnitudo peccati consistit in
quantitate contemptus. Sed quando voluntas omnino non consensit,
tunc plena est aversio et contemptus. ergo equale est peccatum
sive opus adsit sive desit. // Item opus exterius non
est culpabile nisi propter voluntatem interiorem. ergo si tota ratio cul
pabilitatis ortum habet ab ipsa voluntate. videtur quod sola voluntate
peccati existente, tantum est homo culpabilis quantum si perveniret
in opere. // Item peccata spiritualia que sola voluntate consumantur
graviora sunt quam peccata carnalia quorum consumatio fit in carne.
ergo a pari quando sola voluntate consistunt graviora sunt quam si fa
que consistunt in voluntate et opere. videtur quod opus non addat aliquid
ad malitiam voluntatis. // Respondeo ad predictorum intelligentiam est
notandum. quod cum queritur utrum opus addat ad malitiam
voluntatis. hoc dupliciter potest intelligi. Uno modo ut voluntas que potest
in opus procedere. sed tamen non procedit quia non omnino plene vult,
et ut talis, absque dubio malitiam operis addit. cum
enim consumat peccatum in opere. tunc est plenus consensus et non
solum in deum mandatum mentis. sed et in rem. et ideo peccatum tunc
maius et gravius est ratione ratione maioris confusionis. et
etiam aversionis. Alio modo potest intelligi. ut voluntas que quidem
in opus non procedit. non quia non vellet sed quia non potest.
et tunc modo quodam ista. cum utrobique sit plena volun
tas. utrum gravius peccet qui vult et non potest. an
qui vult et facit. esto quod utrumque moveat ex equali
amore. hac ergo in questione intellecta. Respondendum est, quod unum pec
catum est maius altero tripliciter. aut ratione maioris contemptus
dei aut ratione maioris libidinis sive delectationis.
aut ratione maioris dampnificationis proximi in legendo, opus non
addit ad iniquitatem voluntatis. quia voluntas plena, adeo a
... ... cum est operi coniuncta ... non ad delectationem
sive libidinem addit. et aggravat maxime quod ad genus
peccati carnalis, quo quidem peccat in se ipsum | Similiter quantum
ad dampnificationem addit. et hoc maxime quod ad genus peccati
quo quis peccat in proximum. Quemadmodum enim qui vellet fornicari
nunquam delectatur. sic qui voluntatem coniungit ac
tui | Similiter quemadmodum qui vellet aliquem occidere. non tantum fa
cit dampnum quantum si actu occideret. et quantum de isto maxime
in puniendo. non tamen considerat in peccato magnitudinem contem
ptus. sed et magnitudinem delectationis. et magnitudinem
dampnificationis. hinc est quod aliquo modo opus addit. ad
nequitiam voluntatis. Unde ... quia hoc ostendunt consue
tudines quamvis non omnes exigunt. maxime illa que fit de
similitudine divine iustitie. et humane non enim est simile,
quia homines considerant que exterius patent. et iustitiam
publicam. sed et privatam. // Ad primum vero quod obicitur in
contrarium de glossa illa. et de questione augustini. quod una
dicit quod voluntas reputatur pro facto. et alia dicit, quod non

minus est reus. qui vult et non facit. quam qui vult et
et facit. Dicendum quod ambe procedunt secundum quantitatem peccati
que attenditur quantum ad plenitudinem consensus. et quantum ad ma
gnitudinem contemptus. et sic verum concedit quod opus ad
talem voluntatem non addit // ad secundum quod obicitur quod quanti
tas peccati consideratur penes voluntatis quantitatem contemptus. Dicendum
quod verum est. non tamen est verum precise. Deus enim non tantum
considerat contemptum sed immo et dampnum proximi et de
lectationem peccantis. Unde et proximo pacienti iniuriam
facit vindictam, et maiorem pacienti iniuriam facit
maiorem vindictam. sic et eum qui delectatur est affli
git. et eum qui magis delectatur est magis affligit.
et ideo ratio illa ab insufficientia procedit // ad tertium quod obicitur
quod tota ratio peccati est a voluntate. Dicendum quod non est verum. quia ali
qua sunt peccata. non solum ex improbitate voluntatis sed
sed et ex genere operis. quia sunt contra prohibitionem dei. et contra di
ctamen iuris naturalis. Verum est tamen quod non quod fit extra op
eris, per se sufficiat ad faciendum peccatum. nisi assit vo
luntatis motus. et ideo ex hoc non sequitur quod quamvis hoc
non possit esse peccatum sine illo. quod hoc non addat ad
illud. et est simile. quia ferrum non urit absque igne. ignis
tamen cum ferro plus urit. et plus penetrat quam faci
eret per se ipsum. sic et in multis aliis invenitur // ad
quartum quod obicitur de peccatis spiritualibus. Dicendum quod non est simile. pro
eo quod peccata spiritualia spiritualem habent delectationem
que in suo genere maiorem habent adherentiam. et maiorem
improbitatem. quam aliqua delectatio peccati carnalis. peccata
vero carnalia. nunquam tamen delectant quando sunt in sola
voluntate. quam quando sunt in voluntate et opere. nec etiam dampnificant
ideo non sequitur quod in talibus opus non addat ad ma
litiam voluntatis.

Consequenter queritur de peccato secundum, videlicet de permutatione venialis
ad mortale. et circa hoc queruntur duo.
// primo quod utrum peccatum veniale et mortale conveniat
in aversione // secundo quod utrum differant in reatu sive in ob
ligatione ad infinitatem pene.

Circa primum sic proceditur. et quod utrumque veniale et mortale
conveniant in aversione. et quod sic videtur. Augustinus diffi
niens peccatum dicit quod peccatum nihil est aliud quam appetitus rei ma
lioris. sed deserto meliore. Si ergo veniale peccatum. peccatum
est. ergo in ipso est desertio summi boni. sed ubi est desertio su
mi boni. ibi est aversio. ergo etc. Si tu dicas quod hoc verum convenit
venit mortali tantum. tunc ego quero. in quo conveniat veniale
et mortale ratione cuius utrumque dicitur peccatum. Si tu di
cas quod in conversione ad commutabile bonum. hoc non videtur. quia conversio
vero ad commutabile bonum non est peccatum. nisi pro eo quod recedat
homo a bono incommutabili. peccatum enim est privatio. nec potest. Si
ergo veniale peccatum in quantum peccatum est. convenit cum mortali
in quo convenit non est conversio. ergo est aversio // Item omne ma

ad hoc n. addit libidinem et talibus

dicit autem in tunc cor non solum considerat iustitiam publicam

quod est contra divinum preceptum avertit a deo. Sed veniale est huiusmodi. ergo etc. Maior per se manifesta est. Minor probatur Ro. vii. super illud: non concupisces. Glossa: bona est lex que dum concupiscentiam prohibet omnia mala prohibet. ergo si peccatum veniale est malum, ergo per preceptum non concupisces est prohibitum. Item omne illud quod deformat ymaginem avertit a deo. peccatum veniale est huiusmodi. ergo etc. Minor probatur per illud quod vi. musice: amor inferiorum prelectionibus polluit animam. Sed peccatum veniale est amor inferiorum prelectionibus. ergo etc. Item simpliciter ad quod se convertit totaliter se convertit a deo, avertitur a deo vel ab eius opposito vel disparato. ergo cum affectus noster se convertat ad creaturam ratione cuius creature necesse est ipsum averti a deo. Sed hoc est in veniali peccato. ergo etc. Item impossibile est quod aliquid moveatur ad terminum aliquem quin aliquo modo separetur a termino a quo. Sed conversio dicit motum ad terminum ad quem, aversio a termino a quo. ergo si conversio est in veniali peccato necesse est quod similiter sit aversio. Item omnis amor creature vel est per modum usus vel per modum fruitionis. ~~non per modum usus quia tunc non esset culpa. est ergo amor fruitionis. sed frui non est ponere finem.~~ sicut dicit aug. i. de doctrina christiana. Sed in peccato veniali est amor creature. ergo vel per modum usus, quia tunc non esset culpa, vel fruitionis. non per modum usus quia tunc non esset culpa. est ergo amor fruitionis. sed frui est ponere finem in creatura et sic non est ad quem avertit a deo. ergo omnis amor venialis peccati facit a deo averti. Sed contra nullus aversus a deo est iustus. sed peccatis venialibus permanet iustitia. ergo peccatis venialibus non avertitur a deo. Maior manifesta est. minor probatur per illud prov. xxiiii. septies in die cadit iustus et resurgit. Item nullus separatur a deo nisi in actu quo facit contra voluntatem eius. Sed multa venialia peccata committimus quadam necessitate. sicut dicitur ro. vii. quod nolo malum illud facio. ergo etc. Item nullus avertitur a deo sine ipsius dei contemptu et offensa. sed nullus contempnit deum et offendit sine gravi culpa. sed veniale [illegible] levia peccata [illegible]. ergo per veniale homo non avertitur a deo. Item [illegible] est quod stat sub [illegible] et avertit a deo. sed veniale stat sub caritate. ergo etc. Maior manifesta est. minor probatur. quia si veniale expelleret caritatem, ergo auferret vitam gratie. sed peccatum quod aufert homini vitam [illegible] mortem et dicitur mortale. ergo peccatum veniale esset mortale.

Responsio dicendum quod absque dubio peccatum veniale non convenit cum mortali in aversione. [illegible] quod aversio [illegible] importatur ei dei contemptum. et contemptum dei [illegible] et mortem peccatum aut quo quis meretur iram et mortem. non dicitur veniale immo potius mortale. et propterea conversionem quod aversio proprie loquendo importat in peccato mortali non in veniali. Et istud melius patet si modus attendatur per quem homo dicitur averti a deo et contemptum nec contemptum divini committendo aliquod peccatum in quo nichil cogitat de deo. Avertitur autem homo a deo quia facit contra divinum mandatum. avertitur quia ponit sibi bonum creatum tamquam finem ultimum. Sed nunc quia facit contra divinum mandatum recte a deo avertitur. quia mandatum est via recte perveniendi ad deum et [illegible] in deum. qui ergo facit contra mandatum incedit [illegible] via [illegible]. ideo qui facit [illegible] refusum convertens tergum venit ad illum in quod debebat per mandatum tendere. Similiter cum statuit sibi creaturas tamquam finem ultimum, recte dicitur a deo averti. anima enim media est inter creaturam et deum. et sicut est ymago dei secundum quod ad creatorem tamquam ad finem convertit faciem suam, que debebat esse sursum versa, deorsum inclinat et ideo se avertit a deo. et utroque istorum modorum non est aversio sine contemptu. nam qui mandatum dei transgreditur contempnit mandantem. similiter qui creaturam ut finem statuit principaliter magis appreciat creaturam quam deum et hoc nihil est quam dei contemptum. veniale autem peccatum non est contra dei mandatum nec statuit creaturam tamquam finem ultimum et ideo non est ibi aversionis contemptus. Sed quia veniale fit preter dei mandatum in veniali peccato creatura non refertur in deum. hic est quod per veniale quodammodo recedit homo a via mandati quodammodo et immorose adheret ei per quod debet transire. unde in veniali est quedam elongatio et quedam retardatio. unde concedendum quod veniale a deo non avertit sed elongat a deo. non separat sed retardat. et si large nomen aversionis accipiatur ut se extendat ad elongationem et retardationem in veniali esset aversio quedam. quia tamen nomen aversionis sonat in contemptum ideo tenendum est quod aversio a deo sit mortalis peccati proprie. unde rationes que hoc ostendunt concedende sunt.

Ad primum ergo quod primo obicitur quod peccatum est [illegible] dicendum quod si illa diffinitio detur de peccato mortali, despectus stat ibi pro aversione. Si autem detur pro quolibet peccato despectus dicat quedam elongationem et retardationem. possit tamen dici quod non dicitur in peccato despectus dei sed despectus alicuius boni quod spectat ad beatitudinem. quamvis ergo in veniali peccato non sit despectus dei, est tamen despectus alicuius boni [illegible] circa actum quod [illegible] incidit in veniale peccatum. et hoc convenit tamen veniale quod mortale peccatum quia utrumque privat aliquod bonum. sed in hoc differt quod mortale privat aliquem actum vel existentiam necessariam ad salutem, veniale vero non.

Ad secundum quod obicitur quod veniale non est contra dei prohibitionem dicendum quod illud potest dici esse contra prohibitionem ad cuius oppositum obligatur prohibitio. veniale autem non est huiusmodi et ideo non est contra prohibitionem. est tamen preter prohibitionem [illegible] et magis proprie dicitur

[illegible] duplex est conversio anime ad bonum commutabile: quedam totalis, quedam [illegible] amor creature [illegible] non totalis [illegible] amor [illegible] ut in fine [illegible] ad quem extendit. [illegible] modus conversionis anime ab eo [illegible] non [illegible] ordinari affectus [illegible] finem ultimum. Et talis conversio est in mortali [illegible] anima ab eo [illegible] talis aversio et conversio totalis. Est autem duplex conversio [illegible] totalis de loco ad locum, motu partium [illegible] in quo erant separate. alius modus [illegible] se extendendo [illegible] ad finem ultimum [illegible] debebat [illegible] non totalis [illegible] separatum.

de conflictu quod philosophi et sic patet. quia cum dominus noster prohibet concupiscentias dicens: non concupisces, non prohibet primum motum concupiscentie, sed concupiscentie consensum. Ecclesiastici 18: Fili, post concupiscentias tuas non eas. Sed dum prohibitum hortatur post motum concupiscentie, hoc ipso manifestat quod concupiscentie motus non est bonus nec deo placitus. Ad illud quod obicitur quod amor inferioris pulchritudinis polluit animam, dicendum quod anima dupliciter habet pollui: aut macula mortalis peccati, que quidem ex toto pellit nitorem gratie; aut macula venialis peccati, que gratiam non retardat actum dilectionis et fervorem caritatis. Et prima pollutio est per mortale, et facit ad deformitatem ymaginis, quia aufert ei formam imaginis recreationis. Secunda vero est pollutio venialis, que et si aliquo modo polluat, non tamen animam deformat, quamdiu stat simul cum gratia que animam informat. Ad illud quod obicitur quod simpliciter ad quod se convertit totaliter se convertit, dicendum quod hoc dupliciter potest intelligi, quia totaliter potest dici totalitate quantum ad actum convertendi sive quantum ad habitum, vel quantum ad potentiam convertendi. Si intelligatur quantum ad actum, sic verum est ad minus pro statu vie, quia non intelligimus simul plura nisi unum solum, aut si multa simul intelligimus, tamen ut unum, in quantum sunt unum. Si autem dicatur totalitate habitus sive virtutis, sic falsa est primo modo. Non enim oportet quod cum anima dum aliquid simpliciter convertit se ad deum, convertit se secundum totalitatem sui habitus et secundum totalem suam potentiam, quia secundum converti intensive et remisse. Cum ergo dicitur quod quantum affectus convertitur ad unum totaliter avertitur ab eius opposito sive disparato, si primo modo intelligatur, falsum est, quia secundum convertitur ad unum in actu et aliud in habitu; si secundo vel tertio intelligatur, sic habet veritatem, sed maior propositio fuit falsa, et propter hoc quia totaliter converti aliter accipitur in maiori propositione et aliter in minori. Non consequentia illa non tenuit. Et si tu obicias quod non potest afficio simul et semel erga deum et erga creaturam quam ordinate diligit, unde cum convertit ad unum avertitur ab altero, dicendum quod non sequitur, quia averti plus dicit quam non converti actualiter, importat enim conversionis ... videlicet quantum ad aspernationem divinum contemptum. Ad illud quod obicitur quod motus separat animam a quo, dicendum quod verum est de illo motu proprie dicto qui habet duos terminos, unum a quo recedit et alterum in quem tendit. Non sic est in actu venialis peccati. Anima enim cum peccat venialiter non movetur a deo in creaturam, sed magis afficitur circa ipsam creaturam. Unde venialis proprie ... est, cum affectus sive actus quidam motus. Ad illud quod obicitur quod amor fruitionis venialis peccati est amor fruitionis, dicendum quod falsum est, secundum quod frui accipitur proprie, videlicet ... tamquam ad finem ultimum. Sic enim frui est peccatum mortale. Non

peccati

proprie. Si ergo queras utrum sit usus vel fruitio, dicendum quod non est usus nec fruitio, sed abusus, nisi forte usus dicatur large. Omnis amor quo quis amat aliquid non quiescens in illo, sed refert ad aliud actu vel habitu, sive refert recte sive minus recte, et ex illud oportet dicere magistrum et cetera. Non enim aliquis diligit aliquam creaturam referens ad aliud, non tamen ad deum, ad quod de amore illo peccat, non tamen est fruitio nec usus proprie dictus, sed magis proprie dicitur usus. Unde Augustinus cum dicit: omnis qui amat aliquid aut amat utens aut fruens, accipit large usum et fruitionem, pro usu amore relato sive recte sive minus recte, fruitionem pro amore non relato sive statuat ... finem principalem sive non. Et sic in divisione illa comprehenditur amor venialis peccati, nisi forte quis velit dicere quod Augustinus loquitur ibi de amore ordinato, et sic patet.

Quarto queritur utrum veniale fiat cum mortali in reatu pene eterne. Et quod sic videtur: pena assumpta pro mortali est proportionalis pene assumpte pro veniali, et quantum ad acerbitatem et quantum ad durationem. Ergo si pene arbitrarie pensantur secundum magnitudinem reatus peccati, videtur quod reatus venialis et mortalis sunt utrique in proportione. Sed pena eterna non est proportionalis nisi eterne. Si ergo veniale obligat ad penam eternam, videtur quod ... Si dicas quod per gratiam mortale fit veniale et commutatur eterna in temporalem, obicitur, quia est veniale similiter remittitur per gratiam ... sic eterna commutatur in temporalem et temporale debet commutari in momentaneam. Et si non fiet, videtur quod illa ratio nulla sit. Item esto quod aliquis decedat cum mortali et veniali, et quidem ... punitur. Si ergo peccatum non remanet impunitum, ergo utrumque punitur ibi, sed non nisi in inferno, et in inferno punitur in eternum. Sed non punitur nisi quantum meruit. Ergo ... veniale merebatur puniri eternaliter. Si tu dicis quod punitur eternaliter ratione mortalis adiuncti, obicitur quod non ... quod mortale punitur quamvis meruit puniri. Ergo ... punietur eternaliter ratione sui aut ratione mortalis adiuncti. Non ratione mortalis adiuncti, quia id sufficienter punitur per se. Si ergo punitur eternaliter, hoc est ratione sui, sed deus nullum punit supra condignum. Ergo dignum erat quod veniale peccatum aliquid eternaliter puniri. Item veniale stat cum gratia et cum mortali, et ab utroque salvatur veniale ... magis salvatur cum mortali quam cum gratia, quia gratia ... mortale ... si abstrahatur ab utroque magis tenebit ...

est quod habet cum mortali, quod cum gratia stare non potest cum gratia, de-
leretur ei pena temporalis; ergo cum mortali deberet ei
pena eterna. Ergo veniale de se et per se debet penam
eternam. Si dicas quod obiectio tenet, si pena temporalis
deletur ei ratione gratie, sed hoc non est verum, quia dele-
tur ei ratione supplicii, scilicet quia sic per se est sufficiens punitio
nisi peccator non remittat, quia quamdiu durat culpa,
debet durare et pena. Non enim debet esse deleta pena
sine deletione culpe, sed non mortale nisi veniale dimit-
titur nisi per gratiam. Ergo cum mortali quod veniale debet penam
eternam quod est de se. Item esto quod aliquis tantum habeat
peccatum veniale, nec tamen habeat gratiam, aut erit di-
gnus pena eterna aut temporali. Si temporali, ergo illa
persoluta erit omnino absolutus a culpa; sed per
per se ipsum penam illam solvere, ergo per se posset ad in-
nocentiam resurgere, quod si non potest per se ipsum ad
innocentiam redire, numquam potest quod est de se pena
sufficienter pro illa culpa sustinere. Ergo nisi auxi-
lium gratie superveniat, veniali peccato debetur pena
eterna. Si tu dicis quod solvendo penam dispo-
neret se ad gratiam que culpam deleret, sed non sol-
vit, quia si se sibi parcit per peccatum mortale, nec
gratiam infundet que illam culpam mortalem delet. Item
delectatio mortalis peccati non excedit delectationem veni-
alis in infinitum. Ergo si reatus respondet delectationi, nec
reatus excedit reatum in infinitum, sed eternum ex-
cedit temporale in infinitum. Si ergo mortale obligat
ad penam eternam, ergo et veniale. Si tu dicis quod quamvis
non excedat sic, excedit tamen secundum reputationem,
quia mortale diligit super deum qui est bonum infinitum;
veniale vero minime. Sed hoc est quia cum veniale peccatum ad-
paratur et deo displiceat aliquo modo offendimus
est deus. Ergo si tanta est offensa quantus est qui offen-
ditur, cum per veniale peccatum offendatur deus qui est infini-
tus, aut quod reatus peccati venialis debeat reputa-
ri infinitus sicut et mortalis. Ergo sicut pro mortali peccatum
meretur homo puniri infinite, ita et pro veniali. Set
contra Hugo de sancto Victore: veniale peccatum est quod per se dele-
tur pena transitoria. Ergo reatus peccati venialis solum in est
pene temporalis. Item pena eterna est mors secunda,
sed nulli debetur mors secunda nisi post primam, que est separa-
tio anime a deo. Si ergo veniale a deo non separat sicut
supra ostensum fuit, ergo non obligat ad penam eter-
nam. Item si veniale faceret hominem dignum pena
eterna, sequitur homo esset usque ad mortem. Sed quod est huiusmodi
est mortale. Ergo veniale peccatum est mortale. Item si veniale ob-
ligat ad penam eternam, cum omne eternum careat fi-
ne et quod caret fine caret remissione et venia,
ergo peccatum veniale dicetur oppositum ad remissionem et veniam.

cum mortale

Contemptu auctoris eorum peccare auctore se a bono eterno meruerunt supplicium eternum ... de eterno ...
... qui pena mortem ... expiata est ... libidinem ... quia tota ... ad eternam ... vehementia duratione quia in peccatum suo eterno puniuntur eternum.

sed quod est huiusmodi non est veniale. Ergo peccatum veniale non est veniale. Item
si veniale faceret dignum pena eterna, et ignitum faceret homines
dignum vita eterna cum veniale peccatum et ignitum simul
sunt in eodem simul, esset homo dignus vita eterna
et pena eterna. Ergo si fit ei retributio per quod me-
ruit, simul posset esse in eterna beatitudine et in eterna
pena, quod non intelligitur. Respondeo ad predictorum in-
tellectum, est notandum quod sicut fides vera dicit, per peccatum mortale
deletur pena eterna. Quia autem peccato mortali debeatur pe-
na eterna multipliciter consuevit assignari ratio, set ad pre-
sens autem sufficiat una, quia ista quod aliud hic legitur,
scilicet igitur ... de eternitate pene infernalis, per septua-
ginta ... quia debetur peccato mortali pena eter-
na est, quia dum homo peccat mortaliter, separat se a vita
gratie et subicit se perpetue servituti exeundi de cul-
pa, quia quantum est de se non potest a culpa mortali re-
surgere nisi per actionem et infusionem nove gratie et no-
ve vite, et propterea ratione istius impotentie peccato mortali an-
nexa est obligatio ad eternitatem pene, scilicet ad penam
eternam. Et si omne peccatum deleatur, non tamen omne persolvi-
tur, quia quamvis mortale peccatum reddat hominem impotentem
ad resurgendum per se ipsum, contingit tamen hominem rele-
vari per divinum auxilium; debetur ergo peccato mortali pena
eterna, quia separat hominem a vita, propter quod solvitur a pena
eterna in eo quod tenet hominem in eternum separatum a
vita. Veniale ergo veniale peccatum non separat hominem a vita,
quia non excludit gratiam, nec tenet hominem in perpetuum
separatum a vita. Hinc est quod peccatum veniale nec de se ob-
ligat ad penam eternam, nec ei de se redditur pe-
na eterna; quando veniale peccatum coniunctum habet ei quod separat
a vita et ei quod tenet separatum a vita, hinc est
quod ratione adiuncti pena eterna debetur, et pena
eterna persolvitur. Unde si aliquis discedat cum mortali
simul et cum veniali, eternaliter pro utroque punietur,
et ratio huius est quia nullum peccatum deletur absque gratia,
et quamdiu durat culpa, debet durare et pena, et
ideo cum veniale peccatum cum culpa durat cum mortali in infinitum,
ratione coniunctionis tum illa in infinitum punietur. Non
tamen ei quod est de se debetur pena temporalis, et sic potest
stare cum gratia, et propter hoc veniale nominatur, ut in hoc distin-
guatur a genere peccati mortalis, quia mortale aufert
vite et venie, videlicet ipsam gratiam; veniale autem
quantum est de se non aufert, immo simul cum illa manet.
Concedende sunt ergo rationes ostendentes quod veniali
peccato non debetur pena eterna per se. Ad id
quod obicitur quod pena satisfactoria, purgatorii et mortalis
sunt proportionalia, dicendum quod quia ista non concludit
quod debeatur veniali pena eterna, nisi per accidens
coniunctum mortali, propter quod ista non cogit, quia sic ...

... differt mortale et veniale, quia mortale oppositum gratie, eo quod aufert a deo totaliter; veniale autem
non oppositum gratie, quia gratia nullum peccatum sine gratia venerit, et manente peccato pena ...
ideo est quod peccatum mortale eo quod oppositum gratie excludit per remissionem omnem culpe et pene,
et ideo debetur ei pena eterna de se. Peccatum autem veniale ... gratia ...
per remissionem culpe et pene sibi debite, et ideo non per se ei debetur pena eterna
de se, sed tamen debetur per accidens ratione mortalis culpe adiuncte.

io ppo dam e. infusione gre pena mor pcti comu
i tpale. pena uo ue pcti no comutat i no tpale.
et si tu quis dum h cu mia di debeat ee ordiata
dd q qr obligo ad pena etna no pt sil stare
cu gra mao p infusione gre fit absolutio
a reatu pene etne. s gra bn stat cu pena tpali
et io no oz p infusione gre pena tpale i mom
tinea comutari // ad 1m q ob de eo q dcedit
cu ue et mor. dd q tal. ta pue q p mor et
nalit puit. s h no e nr ue pncipalr. s ice
adiueti. n ualz q obicit. qr mor puit nise q
minuit. qr sicut bon uigorat ex bono. ita ma
lu uigorat ex malo. eo m quo dr malu uigo
rari. io quis ue q e de se. no debeat pena et
na. ho tn p ei debit i q e coiunctu mor. et io cu
deus punit tam ue q mor i eod pena etna me
ritu punit sup condignu. s utruq puit put
punii met. no solu mise. s et put e alti co
iunctu // ad 1m q ob q mag saluat ipo ue
e mor q e gra. dd q si itellat de gra q adiac
tu mez e. na actus gre sine mor gre dele
mor pcc. si at itellatur q ad h itus stim e q qr
ue cu gra mag saluat i ipa ione. q e mor
te. n. n reatus eius augret n minuet n muta.
s si ue iunctus e mor tuc reatus ei augret. et q da
mo mutat. qr iuctu malo nigorat h n ualz
q ob. qr ue no debet pena tpal n ire gre.
qr q durarET n eet gra. dd. n. q e dim
q q durarez n eet gra. qr tn ipm gra dese
n excludit sicut mor sil stat m p n siue rem
issiois et relecoris. io quis no possit delen
sn gra mo tn q e de sui n delebile e et tra
bile m sic aut e de mor q oio excludit don
gre // ad 1m q ob q si aliquis eet i solo
ue et mor e sinctium ciuciaire. dd q po e ipo
p qr nuq fuit m e nt erit qd aq i solo pcco ueia
li sulnita q no hat gram. nich. n. e mediu
puc qn ho hat gram. aut sit i mor pcco et in
primo statu n fuit mediu. int inocencia et mor
culpa. qr p uitis inocencie no potuit pdi nisi
p mortale culpa. sic sup ostesu e. et io pot
illa uana e esto tn qd aq purgeret iuenali
dico p de nuq coduat eu destitutu mit gru
ipe puaret mor lit. ul ipe daret ei gram et si
gratis utruis ue debeat pena etna ul tpalis
dico q deletur tpalis. et si pcedat ultius. q
illa p solua cit oio i munis a culpa. dd qd
dim e. s qr nuq pot p ea de p solue. ita qd
deus ea acceperit sn gra. hic e qd de ue eo

gret illu sup condignu puire gras s infunderet.
p q solucom pene acceptaret. et io no seqtur
q illi pcco debeat pena p se. n se q ho p se p
sit resurge a culpa ad inocetia // ad illd
q ob. q delco no excedit delectom i infinit.
dd q no excedit i infinitu p uas i tesiuz delec
tois s p reputatom pecantis q ex cat he potr
i caritate. q diligit aliqd bon catu. et diligit
i catu. et adeo bon icatu reputat bon. q si
bonu catu i finicies mltiplicaret adhuc non
eqret illi i amore. s plus amarz deu q bonu
creatu infinicies mltiplicat. licet utruq finite
diligat sic et in pposito e in illud h amore concupie
q caritate pimitit. et q e cu salua. na una. s. que
caritate pimit pfert catam deo. qui eat p ferend
i finitis bois catis. alta uo que cu caritate ma
net. no pfert catim deo. et io p reputatez. et pec
cantis et di puenitis mor le excedit ueiale pp
conali // ad 1m q ob. q pue le offendit deus
dd q stm e. no. n. dr de offendi qn cu contepnit
s dim e. q e ue pcco min de amat. p q dicat
aug. in li. cf. min te amat qui tecu aliqd
amat q no p te amat. // It ue uita etnaz
no aufert s retardat. qr ad no sepat s elon
gat. n obligat ad pena etnalr cuciante q e
de se. s tpalr affligit te.

C onsequet q tcio loco. demoies dicdi pcc.
et cu mlti sint modi diceendi de qb ualde
plurim eet h disputare. his omissis i gnali
querut hic duo. // p o q utr pcc hat diui
di p dcas mis n iiles tm an p dcas formles. et spci
ficas // s o q utr pcim diuidi hat p omissioz
et ausione tanq p diuisas parvz dcas.

Jrca p m sic pcedit. et q uidem pcim diuidi
hat p dcas miles tm an et p formles. et qd
no tm p miles s et p formles diuidi hut sic ostedr.
sic se ht castitas ad uirtute. ita se ht luxia ad
uiciu. g sic castitas e spes uirtutis. ita luxia e
spes uicij. s una spes distinguit ab alta p
dcas formles g et c. // It bon opp malo non
tm mlr. s et formlr. et diusis bois diusa op
ponut mala. s bona quib mala opponutur
formlr distingunt. g et pl ione et mala q eis formlr
opposita sut distingt formlr // It cu unu
actu pcci apponut diuse differencie pccoz sic
pz i pcco ade. i quo dr fuisse gula et supbia. et
i obediA. s pcca q constituut ee unu actu no hnt
dcam mle. g si aliquo mo differunt necce e q
hant dcam formle // It mltip p mie mltapli

sed numquam multiplicatur secundum numerum non habet statum. ergo si peccatum solum numero distinguitur per diversas naturas differentes numquam posset dividi in peccatum sufficienti divisione. Si igitur septem peccata mortalia dicuntur differentiis ipsis sufficienter dividentibus, et non est peccatum complectentibus mortale quod peccatum ab invicem distinguantur non solum differentiis materialibus verum etiam formalibus. // Contra ergo formale in genere peccati mortalis est aversio. sed peccata a parte aversionis non distinguuntur, immo conveniunt omnia in una communi aversione a deo. si ergo distinguuntur hoc est solum a parte conversionis, que est in peccato materiale. ergo tantum dividitur peccatum mortale per differentias materiales, non per formales // Item peccatum formaliter loquendo privatio est. Sed quod non est non habet differentias dividentes. ergo si peccatum dividitur nullo modo dividitur in quantum formaliter consideratur. relinquitur ergo quod solum dividatur pro eo quod est materiale in ipso et in eo quod ipsius // Item omne illud quod habet differentias formales et specificas aliquam modo formaliter loquendo habet speciem. sed peccatum sive malum formaliter loquendo est privatio speciei, et privatio speciei non habet speciem. et quod non habet carent specificam differentiam formalem et specificam. ergo etc. // Item si peccatum haberet differentias proprias formaliter dividentes, ergo haberet varias species. sed omne tale habet ordinari in genere directe. illud autem quod est in genere directe aliquid est. ergo peccatum formaliter loquendo aliquid esset, quod est contra fidem // Item peccatum dicitur est in originale et actuale, sed originale et actuale peccatum non distinguuntur formaliter. quia quod est originale uni fuit actuale alteri, sicut patet. quia quod est originale nobis fuit actuale ade. si ergo peccata maxime differunt et originale et actuale non sunt differentie peccati formaliter differentes, multo fortius nec alie // Item peccatum dicitur actuale primo per mortale et veniale. sed mortale et veniale non dicunt diversas differentias secundum formam et speciem, ergo multo minus alie differentie secundum speciem et formam faciunt differentiam. maior apparet manifesta est. minor probatur per hoc quod veniale peccatum efficitur mortale sola intensione libidinis existente eodem genere delectabilis. ergo si magis et minus non faciunt diversitatem secundum speciem et formam, videtur quod peccatum veniale et mortale non addat formalem differentiam. ergo nec aliam // Responsio dicendum quod dupliciter contingit loqui de peccato, aut in concretione, aut in abstractione. Si in abstractione, sic dicendum est quod ad minus peccatum est sit privatio, non habet ordinari in predicamento scilicet per comparationem ad suum oppositum. sic et non habet formaliter distingui nisi ratione sui oppositi. privationes enim distinguuntur per habitus. unde sicut castitas et fortitudo sunt virtutes formaliter differentes in genere virtutis, sic et luxuria et pusillanimitas que sunt opposita istarum duarum virtutum formaliter dicuntur differre in genere viciorum, non tamen secundum formam suam, sed secundum formam sui oppositi. Si autem loquimur de peccato in concretione, sic non tantum dicit privationem, sed etiam actum vel habitum substractum et quam actus vel habitus substractus peccato, non tantum modo dicit diversificatur formaliter, immo et formaliter differunt. alia est enim proprietas ad luxuriam, alia proprietas ad superbiam. et alius actus quo superbit aliquis. et alius quo luxuriatur non tamen secundum [illegible], sed etiam secundum formam ipsorum formalem differentiam obiectorum. hic est quod peccatum secundum quod concretive accipitur dividi habet per differentias non tantum materiales verum etiam formales. formales dico non secundum defectum formalitatis sed secundum habitus vel actus substracti. et sic patet quod sive peccatum accipiatur abstracte sive concretive differentias habet formales. Sed uno modo per se, alio modo per accidens. quia uno modo dicitur eius in genere per [illegible] concordiam, alio modo dicitur eius in genere solum per reductionem. et quia hoc modo ideo ad primam partem predictam ideo concedendum sunt // ad illud vero quod primo obicitur in contrarium, quod formale in peccato est aversio. dicendum quod verum est quod aversio est formale respectu conversionis, ipse tamen loquendo peccatum magis dicitur formaliter privatio boni sibi oppositi, quam aversio a deo non multiplicatur, quia unum est a quo fit aversio. tamen ratione privationis boni cui opponitur multiplicari habet, et ratione eius quod est in ipso formale, habet diversas differentias. ad contrarium primo non tantum in conveniunt aversio sed etiam conversio. et tamen conversio respiciat omnia creata que non tantum distinguuntur materialiter sed etiam formaliter differunt. hic est quod ex illa parte peccatum habet plurificari per formales differentias // Item non dicitur conversio esse materiale in peccato simpliciter loquendo, sed solum ratione aversionis. non enim omnino est materiale aversionis. nam et si aversio dat conversioni quod sit peccatum, et conversio dat aversioni quod sit tale peccatum // ad illud quod obicitur quod peccatum formaliter loquendo non est, dicendum quod verum est, conversus autem non sit, tamen aliquid est non solum ut subiectum verum etiam ut oppositum. et ratione que aliquid est cui formaliter opponitur, formaliter habet distingui non secundum formam que est in ipso sed secundum formam que est in suo opposito. // ad illud quod obicitur quod peccatum est privatio speciei, ergo non habet speciem, ad patet responsio. verum est enim quod non habet speciem propriam secundum quod privatio. non dicitur habere distinctas formales et specificas isto modo scilicet quod in se diversas habeat species, sed quia opponitur diversis bonis secundum speciem in quibus illa privat // ad illud quod obicitur quod si habet speciem esset in genere, dicendum quod verum est si haberet species in se et per se. peccatum autem secundum quod accipitur abstracte et formaliter, sic non est in genere per se nisi per reductionem, sic non habet dividi per differentias formales differentes per se, sed solum per accidens. Peccatum autem secundum quod non est et accipitur abstracte non sit in genere. tamen secundum quod accipitur concrete scilicet ratione actus substracti et habitus in genere est. [illegible] // ad illud quod obicitur de originali et actuali, dicendum quod originale et actuale non solum differunt [illegible], sed etiam differunt penes bonum quod privant. unde et actuale privat [illegible], originale vero tollit iustitiam originalem, sive que respicit [illegible] alii dicunt in nobis originale et alii in ada. si in nobis dicitur originale quia est ab origine tractum, in ada vero quia fuit origo aliorum peccatorum

vel saltem eque principaliter conversio peccatum ratione aversionis a deo

catorum. et quamvis omne (?) solo mentis actu possit esse tamen quod actuale. potest tamen primo modo dici non posse committi. contrarie vero in eodem peccati genere cum actuali. et tamen non possunt dici inter ea // Ad primum quod obicitur de cupiditate et amore. quod non differunt formaliter. quia maius et minus non variant speciem. dicendum quod propositio falsa est. Ad hoc autem quod dicitur quod differentia secundum maius et minus non variat speciem. respondetur quod propositio vera est in genere naturae. sed non est vera in genere moris. sicut patet quia vitia diversificant formaliter per speciem penes superabundantiam et defectum. non solum a se invicem. sed etiam a virtute. Eo modo respondetur quod hec intelligitur de maiori et minori accidentali. delectatio autem sub deo est venialis vel delectatio super deum est venialis mortalis. // Secundo modo respondetur quod hec vera est de maiori et minori. circa finem. sed ideo est de maiori et minori ultra finem. quod variat calorem (?) .i. ... sicut differt alterius speciei quam calor intensus. Sic et in proposito intelligitur. est quando amatur ad citra deum. et tunc est venialis peccati. et quando intendat amor. dum tamen citra deum est. venialis peccatum est. Si autem pervenit ad deum. tunc erit supra finem. et sic cadit in aliud genus peccati scilicet in peccatum mortale.

Eodem modo videtur quod ratio peccati habeat dividi per aversionem et conversionem. tamquam per diversas peccatorum differentias sunt diversa peccata. Et sic intelligitur Ieremie .ii. Duo mala fecit populus meus. me dereliquerunt fontem aque vive etc. Ergo derelinquere deum. et adherere creature. duo mala. ergo sunt duo peccata // Item aversio est per contemptum. conversio autem est per cupiditatem. Si ergo cupiditas et contemptus sunt diversa peccatorum genera. videtur quod aversio et conversio faciant peccata diversa // Item in bonis sic est. quod alius est habitus quo quis declinat a malo. et alius quo facit bonum. similiter et alius actus. sicut patet in timore et amore. Ergo si multo maior est diversificatio ex parte maiorum quam ex parte bonorum. multo fortius videtur quod aliud sit peccatum quo quis avertitur a deo et aliud quo convertitur ad commutabile bonum // Item aliud est preceptum quo precipitur facere bonum. et aliud quo precipitur declinare a malo. sed aversio est contra illud preceptum quo quis precipitur facere bonum. ut potest de adherere. et ad ipsum converti. Conversio vero est contra preceptum quo precipitur declinare a malo. ergo si diversa sunt precepta. quibus opponuntur conversio et aversio. ergo sunt diversa peccata. // Item plus convenit aversio cum alia aversione quam aversio cum conversione. Sed aversio cum alia aversione faciunt diversa peccata. ergo multo fortius conversio cum aversione diversa faciet peccata // Set contra super primum .ecc. .x. Initium omnis peccati superbia. Glossa. caveamus superbiam et cupiditatem. non tamquam duo mala. sed unum a quo omnia oriuntur. ergo si superbia facit aversionem et cupiditas conversionem. quod penes aversionem et conversionem. non attenduntur duo peccata sed unum. // Item aut hec contra pelagianum. peccatum non est appetitus rerum malarum. sed desertio meliorum. ergo numquam conversio facit peccatum completum. nisi assit aversio. Si ergo aversio et conversio concurrunt ad idem peccatum. videtur quod penes illa non sumatur differentia peccati // Item omne peccatum mortale est voluntarium. sed non est voluntarium nisi ratione conversionis ad commutabile bonum. ergo conversio trahit ad esse peccatum. ergo conversio non potest esse peccati differentia // Item recessio et accessio a quo et accessus ad terminum ad quem. non faciunt diversos motus nec diversos actus. sed aversio dicit recessum a termino a quo. et conversio accessum ad terminum ad quem. ergo non faciunt diversum actum vel motum. Sed ab unitate actus est peccatum. et unum. ergo non faciunt diversa // Item in peccato aversio est formale. et conversio materiale. Sed formale non potest inveniri cum suo materiali. ergo si aversio potest inveniri cum conversione. ergo conversio et aversio non faciunt diversa peccata // Respondeo dicendum quod aversio dupliciter accipitur. uno modo prout dicit deordinationem circa actum conversionis. alio modo prout dicit actum a conversione distinctum. primo modo conversio non potest inveniri sine aversione. nec diversa facit peccata. immo illa duo concurrunt et claudunt in omni peccato mortali. nam conversio non est culpa. nisi quia inordinata. non est autem inordinata. nisi quia avertitur homo a deo cui deberet inherere. tamquam fini ultimo. et sic aversio est in peccato in quo precipitatur peccator. nec cogitat de deo. secundo modo. scilicet prout aversio dicit actum distinctum a conversione. sic constituit diversum peccati genus. sed non multum (?) autem est odio habere vel invidere. Sic super dicit magister d. .v. et constat quod aliud genus peccati est odire deum. et aliud amare commutabile bonum. et quamvis ut plurimum aversio in peccato accipitur prout dicit deordinationem a deo tamquam a fine. quam prout dicit motum inordinatum a deo. hoc est quod aversio et conversio possunt comparari ad peccatum sic dicte. constituentes. quod sic dicte diversitatem. et ideo concedendum quod hoc modo aversio et conversio non faciunt diversa peccata. et rationes que hoc ostendunt concedende sunt. quia vera via procedunt // Ad hoc quod primo obicitur de Ieremie .ii. Duo mala fecit populus meus etc. Respondeo potest quod dicit mala ibi non tamen dicit ibi pro deordinatione que est concreta conversioni. sed etiam pro omissione mandatorum. dicitur enim distingui illa duo mala. non sicut conversio et aversio. sed sicut omissio et commissio. Vel dicendum quod duo mala dicuntur. non quia sunt duo peccata. sed quia sunt due male radices concurrentes ad complexionem unius peccati. sicut dicit glossa super Psalmum .x. (?) ecc. // Ad secundum quod obicitur quod aversio est per contemptum et conversio per cupiditatem. sicut patet. licet .ii. de eo

usione et aversione per diversos actus et motus. quod
si alicui instat, ut accipiat conceptus et cupidi
tas large prout convertit ad unum peccatum. sic non
sunt duo mala. sed unum. Ad illud quod obicitur quod alia
est habitus s. quo quis declinat a malo et quo
quis facit bonum. dicendum quod declinare a malo di
citur. sic dicendum est de aversione. prout enim declinare
a malo dicit actum detestationis et fugere a ma
lo, dicit diversum actum et motum ab eo quod est facere
bonum. prout autem dicit recessum a malo sic non
dicit diversum actum et habitum. quia eodem motu et habi
tu quo quis accedit ad bonum elongatur a ma
lo. Ad illud quod obicitur quod aliquis precepto opponitur
conversio et alii aversio. dicendum quod falsum est. nam aversio
et conversio non sunt contra diversa precepta. sed currunt ad
idem peccatum, quod est tamen contra preceptum affirmati
vum et contra preceptum negativum. nisi forte accipiatur
aversio prout notat actum vel motum contrarium. Ad
illud quod obicitur quod plus convenit aversio cum aversione. dicendum quod
verum est convenientia formali que est in hoc, quod assignatur
in aliquo tamquam in uno communi. Sed non est verum in con
venientia ordinis, quam concurrit ad constitutionem unius tertii,
non enim unum tamen peccatum constituitur ex pluribus aversioni

[left margin: conversio cum aversione quam aversio cum aversione]

bus sicut ex aversione et conversione sibi concurrentibus.
Propter ista sunt dubitationes circa reatum. et primo quod de hoc
quod dicit. quod peccatum infixum est in aliquo reatu, post
transit actu. et cetera. videtur enim hoc esse falsum. aut enim rea
tus sive obligatio peccati fundatur super actum peccati, aut
super pravitatem, aut super deformitatem. si super actum,
ergo transeunte actu. necesse est ipsum transire. ergo non ma
net peccatum quoad reatum postquam transit quantum ad
actum. Si super pravitatem. ergo cum pravitas permane
at in homine post gratie susceptionem. videtur quod rea
tus remaneat post penitentiam et post gratiam suscep
tam. quod est plane falsum. Si super deformitatem. Sed
contra, deformitas dicit privationem, et privatio nichil est. ergo funda
tur reatus peccati super nichil. ergo pro nichilo obligatur
homo ad penam. Si ergo nichil est plus in peccato nisi ista tria,
non videtur quod peccatum possit remanere reatu et transire
actu. quia ergo super quod fundatur reatus sive obligatio
ad penam. Responsio dicendum quod sicut quod tria sunt in peccato vi
delicet actus peccandi et habitus pravitatis sive ma
cula peccati, et tertio defectus sive boni privatio, que defor
mitas dicitur. secundum hoc triplex fuit hic modus dicendi. quidam
enim dixerunt quod reatus peccati fundatur super actum,
nec tamen sequitur quod transeat cum actu, pro eo quod pro ac
tu preterito potest homo manere obligatus ad penam
futuram. Sicut enim quis ex pravitate actionis sue re
pene efficitur, et si actus ille pertranseat reatus
sive obligatio non pertransit. sicut patet in latrone vel in
eo qui aliquid furatur preterito. Sed huic modo dicendi
obviat possibilitas absolutionis a reatu. Si enim rea
tus fundaretur super actum preteritum, cum actum preteritum
necesse sit esse preteritum. tamen est. vere. non. enim. non esse vere. quod
manifeste falsum est. Alius modus dicendi fuit, quod reatus
fundatur super pravitatem. quia quidem pravitas dicitur esse et
macula peccati. et illa macula est. quia quedam dispositio re
ddens animam exprobrabilem. et ratione amotionis illius
macule, dicimur lavari in sanguine Christi a peccatis nostris.
Sed huic modo dicendi obviat possibilitas amotionis illius
pravitatis absque infusione gratie. sicut patet quando de
avaro fit prodigus. aufertur quidem ab eo pravitas ad avari
tiam. Si ergo reatus fundaretur super illam pravitatem.
cum aliquis de avaro fiet prodigus, absque gratia esset a
reatu peccati absolutus, quod plane falsum est. Tertius
modus dicendi est. quod reatus fundatur super defor
mitatem. deformitas autem non tantum dicit boni privationem. sed et de
biti honoris. quia peccator deo iniuriam et hono
rem. et dum illius privat per peccatum deformatur. et ex hoc
obligatur ad sustinendam penam. quia enim debitor est
et non potest solvere in operibus, necesse erit ut persol
vet in passionibus. Sed huic modo dicendi obviat reatuum

[right margin: modo]

multiplicatas. quot enim peccata homo actualiter per
travit, tot penis reus est. Ex multis autem peccatis eius
dem speciei una resultat in anima deformitas. per carentiam
boni in homine obligat ad carentiam summi boni, non
ad passionem supplicii, sicut patet in originali. per remota
deformitate per gratiam, adhuc remanet obligatio ad penam.
Et ideo dicendum potest. quod reatus sive obligatio ad penam. du
plex est. quedam scilicet pene eterne. et quedam vero pene tempora
lis. obligatio vero pene temporalis non semper requirit culpam
presentem. sed sufficit ad illam obligationem quod cul
pa fuit preterita. et quod non sit secuta fuit plena
emenda. obligatio autem ad penam eternam fundatur
super ipsam culpam. culpa autem proprie loquendo non est ipsa
pravitas. sed ipsa deordinatio. sive que est in actu. sive
que est in anima. deordinatio autem in actu, consistebat
quidem ex conversione et aversione. Et secundum hanc duplicem
comparationem anima deordinatur. cum peccavit. et illa deor
dinatio in anima ratione aversionis dicitur deformitas, ratione vero
conversionis dicitur macula. dico ergo quod reatus pene eterne
fundatur super peccatum. et in quantum est deformitas. et in quantum est macu
la. sed differenter. quia ratione aversionis dignus est suppli

[right margin: scilicet dignus privari summo bo. ratione conversionis]

cio. fundatur autem reatus super maculam et deformitatem,
que est in anima per comparationem ad actum per quem illa ma
cula macula. vel deformitas est introducta. et ideo multi
plicatur reatus secundum quod multiplicantur peccata commissa. et
per hoc patet responsio ad obiecta. nam dico quod reatus pene

et tunc non simpliciter fundatur super maculam secundum quod dicit privatas vel potius aliqua. Sed potius hoc quod dicit deordinato et privato. Dico etiam quod non fundatur super deformitatem solum ratione privationis. Sed et ratione debiti. Non solum ratione aversionis. Sed et ratione debiti. Non solum conversionis. Non solum super peccatum quod est deformitas. Sed hoc quod est macula. Et hoc est quod magister dicit in littera. Reatu remanet peccatum in homine cum peccato sive transierit sive actualiter mens hominis polluta est et corrupta. Quo usque homo suppliciis est obligatus. Veritatis loquitur hic magister. Sic patet de reatu pene eterne non temporali. Reatus non pene temporalis bene fundatur super id quod pertransit.

Item quid dicere quod dicat modum peccatorum variationis in septimum hunt distinctione. Videtur non quod non solum nunc varias habeat immo et infinitas. Quia sicut vult philosophus bonum est uno modo, malum autem multipliciter. Et ipse Dionysius dicit quod malum est infinitum. Ergo videtur quod in septimum non possit hec distinctio deficiatis. Juxta hoc queritur de numero et sufficientia harum distinctionum quas magister ponit in littera. Videtur non quod alique inconvenienter assignentur. Quia cum omne peccatum sit in voluntate ex libidine mota, male distinguitur peccatum in peccatum quod est ex amore et quod est ex timore. Item cum omne peccatum sit in cogitatione et voluntate, male distinguitur peccatum per peccatum in cogitatione, verbo et opere. Item cum omne peccatum sit in deum, male distinguitur peccatum per istas differentias in deum et in se et in proximum. Item cum omne peccatum sit defectus alicuius existentie, omne peccatum videtur esse omissio. Ergo male distinguitur per commissum et omissum.

Postremo videtur cum omnis peccati initium sit superbia, quod male distinguatur peccatum per vii capitalia. Responsio. Dicendum quod magister in hac parte vii innuit divisiones peccati secundum septemplicem ipsius comparationem. Primo namque peccatum comparatur ad radicem suam ex qua habet ortum. Et sic est illa divisio peccati in actuale et originale. Secundo comparatur ad penam ad quam tendat et sic est illa divisio peccati in mortale et veniale. Has duas divisiones magister premisit supra. Tertio peccatum comparatur ad motivum. Hoc quidem vel est ad bonum assequendum vel ad malum fugiendum et sic est illa divisio quam magister ponit in peccatum ex amore et peccatum ex timore. Quarto peccatum habet comparari ad actum substractum, et sic est quarta divisio peccati in peccatum cogitationis, verbi et operis secundum triplicem potentiam scilicet affectivam, interpretativam et operativam. Cogitatio enim pro affectione ibi accipitur. Quinto comparatur peccatum ad personam quam offendit et sic est quinta divisio peccati in deum et in se et in proximum. Sexto comparatur peccatum ad mandatum cui opponitur et sic est illa divisio in delictum et commissum, quia delictum est contra preceptum affirmativum et commissum contra negativum. Septimo comparatur ad vicia a quibus oritur. Et sic est illa divisio peccati in vii differentias capitalia. Et sic magister ponit vii divisiones secundum vii peccati comparationes. Quamvis tamen alie divisiones reperiantur ad aliquas harum reduci possunt pro eo quod sumuntur secundum aliquam istarum comparationum. Sicut illa divisio qua beatus Johannes in canonica sua dividit peccatum in superbiam vite et concupiscentiam oculorum et concupiscentiam carnis, reducitur ad illam que est ex parte motivi. Similiter et illa divisio qua Ysidorus dividit peccatum in peccatum quod est ex malicia, infirmitate et ignorantia. Similiter illa divisio qua Gregorius dividit in peccata carnalia et spiritualia, quam sumit ex verbo illo apostoli ii Cor. vii. Emundemus nos ab omni inquinamento carnis et spiritus, reducitur ad illam qua peccatum dividitur per comparationem ad actus substractos. Et sic patet sufficientia numeri et ordo istarum divisionum. Ad illud ergo quod obicitur quod malum est infinitis modis, dicendum quod si hoc est verum ex parte ipsius mali, et etiam per comparationem quas habet ad particularia bona et ad particulares personas, verumtamen ratione boni oppositi et ratione comparationum generalium modis finitis generalibus variis habet distingui. Ad aliud quod obicitur quod divisiones ille que hic assignantur non recte sumuntur, magister quia in illis tribus divisionibus primum membrum generale est ad omne peccatum. Dicendum quod in illis tribus divisionibus primum membrum accipitur est specialiter ut sit sensus quod peccatum quod sit ex amore tantum quod ex amore procedit et timore. Similiter et in aliis duabus vel dicendum quod dividit peccatum penes motivum et actum et obiectum prout hic accipiuntur proprie et immediate. Illud vero quod obicitur contra illam divisionem que est in delictum et commissum non valet, quia non quelibet obmissio cuiuscumque bone existentie dicitur delictum, sed illa que est obmissio actus debiti. Ad ultimum dicendum quod superbia dicitur dupliciter. Uno modo prout omnis concupiscentia et reatus in nomine superbie continetur. Et sic est initium omnis peccati. In omni enim peccato homo superbit et se erigit contra deum. Augustinus dicit superbia appetitus dignitatis et honoris. Et hec modo est speciale peccatum distinctum ab aliis peccatis. Item queritur de hoc quod dicit vii esse vicia capitalia. Videtur quod plura quia super illud proverbiorum vi sex sunt que odit dominus, glossa vi capitalia vicia enumerat quae in comparatione septimum numeri sunt et ista non continentur sub illis. Ergo videtur esse xiii. Item Ysidorus super Deuteronomium enumerat viii capitalia scilicet castrimargiam, fornicationem, philargiriam, tristiciam, cenodoxiam, acidiam, superbiam et iram. Vel quod ista divisio sit diminuta vel alia superflua.

Item cum vicia opponantur virtutibus et nos habeamus habitus virtutum et beatitudinum, videtur quod debeant esse capitalia vicia saltem xvi. Item cum virtus habeat contra malum extremum penes superhabundantiam et defectum, ergo secundum numerum habitum bonorum debet duplari numerus capitalium

uiciorum ut patet. Iuxta hoc autem queritur quare cum inveniantur aptata
le vicia penes sensus tactus et gustus ut luxu
ria et gula quare non habentur penes alios sensus. Queritur
et quanto dicatur aliquod capitale peccatum et denuo et
sufficientia istius divisionis. Respondeo dicendum quod capitale vici
um dupliciter potest dici. aut quia precipuum est et magnum
in genere vicioso. aut quia capud et principium aliorum. Primo
modo accipitur in glossa super .xvi. ubi vocantur illa vicia
capitalia. quia magna sunt et ideo digna sunt magna
pena. Secundo modo accipitur hic capitale. Dicendum
ergo quod hic vicium capitale illud quod est radix et principium multorum peccatorum.
Unde Gregorius cuilibet capitali vicio assignat filias. Peccatum
autem hoc ipso ponitur esse capud et principium aliorum quia ei
motivum a deo cadit in anime appetitum quod potest prestare.
et motum quo ut expressius congregat quedam peccati corporis quedam
in media cupines varietate ramorum et in brevioribus fi
liarum et filiorum. et hinc est quod infidelitas non opponitur
fidei. inquam ponitur esse capitale peccatum. quia error non ca
dit per iam appetitum. Similiter nec prodigalitas que est op
posita avaricie. Inanis autem gloria uno modo est ca
pitale vicium. alio modo est filia. nam prout inanis dicit
gloriam de appetitum valde prodigalitas que est opposita
avaricie. Inanis autem gloria uno modo est capitale
vicium dignitatis et excellencie. sic est idem cum superbia,
et est capitalium viciorum. et sic accipit magister
illam. quia animi dicitur modo ad excellenciam et dig
nitatem appetendam. prout autem inanis gloria dicit appeti
tus laudis, sic est filia. quia non desideratur laus huma
na nisi propter excellenciam. et sic patet quod non est confusio in
ista assignatione et illam ysidorus. ysidorus enim accipit se
nodoxiam sive inanem gloriam pro superbia. et
ultimo superaddit superbiam .vii. capitalibus quasi omnium
viciorum reginam. Sufficientia autem capitalium et
unius multiplex potest accipi uno modo sic, cum peccatum capi
tale sit corruptio sive perversitas. et ei adeo nichil pena est,
ex corruptione potentiarum anime multiplex habet. sic habet multiplex illa
perversitas. perversitas autem illa potest multipliciter exposita ob. sic.
Quia aut attendit quod ad appetitum apparentis boni. aut
quo ad fugam apparentis mali. Si primo modo. aut
respectu boni interioris et sic est superbia. aut exterioris. et sic
est avaricia. aut interioris prout spectat ad conservationem
propter carnis et sic gula. aut ad conservationem speciei. et
sic est luxuria. Si respectu apparentis mali hoc potest duplex esse. aut
mali interioris. et sic est invidia. aut exterioris et sic
ira. aut inferioris et sic est accidia. que refugit
malum carnis. Sed iste modus sumendi non videtur ...
...ens. omnis enim perversitas dicitur est respectu apparentis boni. Et ideo
est alius modus multiplicandi hanc perversitatem per diver
sitatem viciorum anime. quoniam perversitas. aut attenditur

ipsa vero respectu mali per se. aut per coniunctionem ad sensibile. aut
per coniunctionem ad vegetabilem. Si per se sic potest esse respectu
aut in comparatione ad deum. et sic superbia. aut ad proxi
mum, invidia. aut ad seipsum. et sic est accidia. Si
per coniunctionem ad sensibilem, sic duplex. quia quod duplex est modus
sensibilis videlicet concupiscibilis et irascibilis. Sic per coniunctionem
ad concupiscibilem. sic est avaricia. Si ad irascibilem,
sic est ira. Si attendit per coniunctionem cum vegetabili sic potest
esse duplex. aut quo ad generativam et sic est luxuria. aut quo
ad nutritivam, et sic gula, quo ad augmentativam
nulla est. quia illa est pure naturalis. Sed quoniam ... est spiritua
le peccatum, sic invidia et accidia. Ad hoc videtur quod iste
modus assignandi aliquid habeat inconveniens propter
tercio modo potest dici quod perversitas ad aliquid apparens bonum.
aut est respectu boni quod respiciat spiritum per se. aut respectu boni
quod respiciat spiritum in carne. Si respectu boni quod respicit
spiritum per se. hoc potest esse quadruplex. per quatuor condicio
nes boni ad quas pronus est appetitus noster. appetit
enim quis bonum sub racione dignitatis. et hec per superbi
am. sub racione [illegible] et sic est invidia. sub racione se
curitatis. et sic est ira, sub racione quietis. et sic est ac
cidia. Si vero sit hec perversitas respectu boni quod respicit spiritum
in carne. hoc potest triplex esse, secundum triplicem condicionem. sub qua
spiritus carnalis bonum appetit. aut enim appetit bonum
sub racione sufficiencie. et sic est avaricia. aut sub racione de
lectacionis, et sic est luxuria. aut sub racione refeccionis, et
sic est gula. Ex hiis sufficientia patet et unius viciorum ca
pitalium. non accipiuntur per oppositionem ad virtutes nec
ad omnia nec ad beatitudines. sed secundum perversitates respi
cientes condiciones boni apparentis. patet et quare penes
alios sensus non habentur capitalia vicia sicut penes gus
tum et tactum. quia in hiis regnat perversitas amplior quam
in aliis sensibus. Vel si delectaciones que fiunt in aliis sen
sibus, ad has reducuntur. ut potest si quis velit aspi
cere mulierem per visum ut in ea delectetur et concupiscat,
reducitur talis delectacio ad luxuriam. Similiter si aliquis
velit aspicere per visum equum vel librum ut ipsum habeat,
talis delectacio reducitur ad avariciam. Sic enim appetitus
spiritus carnalis quietatur, dum habet bonum sufficiens, dum
cupiscens et reficiens. non acquirit nisi propter hec tria. Item
queritur de hoc quod dicitur. Inicium sive radix omnis peccati sup
bia est. quia dicitur Eccli. super idem patet. Aristotiles. initium
peccati et primum in sipientia est. Ergo cum non possit esse pla
cidus in vicia pluralia videtur quod superbia non sit inicium
omnis peccati. Item obicitur quod magis obicitur ... quia
... ibi autem radix omnium malorum est cupiditas. Si tu
dicas quod hee duo sunt radices peccatorum per diversam comparati
onem. queritur tunc de diversitate radicum. et quare appellatur
nomine radicis. et quare dicatur sit unum capitale vicium

et radicem. Sed queritur que differentia sit inter initium et radicem. Ad quod dicendum quod differt dicere initium et radicem. Nam initium proprie dicitur a quo inchoat motus. Radix vero dicitur illud unde trahit fomentum et nutrimentum. Unde cum peccatum trahat fomentum ~~et nutrimentum~~, unde cum peccatum trahat nutrimentum ex parte appetitus, et dicitur radix. Hinc est quod initium attenditur ex parte aversionis, radix ex parte conversionis proprie loquendo. Et quoniam aversio est ratione contemptus, et conversio est ratione cupiditatis sive libidinis, hinc est quod superbia proprie loquendo dicitur initium, et cupiditas dicitur esse radix. Et quoniam in omni peccato est aversio et conversio, hinc est quod superbia dicitur initium omnis peccati et cupiditas radix omnium malorum, et simul possunt stare ista duo. Accipitur tamen aliquando nomen radicis pro nomine initii et econverso. Capitale autem vitium differt a radice in hoc quod sicut caput dicitur principale membrum et membrum completum et quod est principium aliorum quantum ad motum et sensum, sic capitale vitium notat peccatum completum a quo alia vitia oriuntur. Radix vero dicit aliquid sub maiori implicatione. Unde proprie loquendo radix non notat genus peccati determinatum, sed per privationem libidinis que convenit ad omne peccatum. Unde notandum quod radix aliquando accipitur generalissime, aliquando generaliter, aliquando vero minus generaliter. Generalissime ut cum dicitur: libido sive cupiditas est radix omnium malorum. Generaliter vero ut cum dicitur quod duplex est radix: amor male accendens et timor male humilians. Amor vero accipitur pro loco, timor vero male humilians. Non generaliter ut cum dicitur quod triplex est radix, scilicet concupiscentia oculorum et superbia vite, per comparationem ad triplex bonum, videlicet ad bonum inferius, exterius et interius. Conversio enim peccati triplex accipi potest secundum notam: aut propter desiderium alterius maiestatis, et sic dicitur superbia sive contemptus; aut alterius veritatis, et sic dicitur error; aut alterius bonitatis, et sic dicitur insipientia, que est contraria sapientie. Et sic patet quod non est contrarietas in hoc quod dicitur quod initium omnis peccati est superbia, et quod dicitur error et insipientia. Patet etiam quod non est contrarietas in hoc quod aliquando dicitur quod una est radix, aliquando quod due, aliquando quod tres. Patet etiam differentia initii et radicis et triplicis radicis et vitii capitalis. Et hec de generali distinctione peccatorum dicta sufficiant.

d. xliii. Post predicta quedam de peccati genere etc. Supra egit magister de distinctione peccatorum in generali. In hac parte descendit ad quoddam speciale genus peccati. Dividitur autem pars ista in partes duas. In quarum prima magister determinat de peccato isto comparando illud ad alia peccatorum genera. In secunda vero determinat de ipso quod sit secundum assignationem sanctorum, ibi: Sed queritur quid sit illud peccatum etc. Prima pars remanet indivisa. Secunda dividitur in partes tres, secundum triplicem assignationem peccati in spiritum sanctum. In quarum prima magister ponit assignationem unam per eius differentias magis notas, que quidem sunt obstinatio et desperatio. In secunda vero ponit eius assignationem per differentias minus manifestas, ibi: Est et alia huius peccati assignatio. In tertia vero subiungit istius peccati assignationem certam et diffinitivam, ibi: Illo quorum peccatum in spiritum sanctum diffinitivam assignationem etc. Prima pars dividitur in partes duas. In quarum prima determinat veritatem. In secunda dissolvit dubitationem, ibi: Sed queritur utrum omnis obstinatio etc. Similiter secunda dividitur in duas. In quarum prima ponit magister huius peccati assignationem. In secunda ponit huius assignationis explanationem, ibi: Illa tamen assignatio Augustini etc. Similiter tertia pars habet duas. In quarum prima ponit peccati in spiritum sanctum secundum ambrosium diffinitivam assignationem. In secunda vero removet dubitationem, ibi: Non itaque distinctio illa verborum sic accipienda est.

Ad intelligentiam huius partis incidit hic questio de peccato in spiritum sanctum, de quo secundum ipsius triplicem comparationem queruntur tria. Primo queritur de ipso in comparatione ad alia genera peccatorum. Secundo queritur de ipso quantum ad divisiones proprias. Tertio vero queritur de ipso quantum ad eius species et differentias. Circa primum queruntur duo. Primo queritur utrum peccatum in spiritum sanctum dicat genus peccati distinctum. Secundo queritur utrum peccatum in spiritum sanctum comprehendat aliud distinctum preter actuale preambulum.

Circa primum sic proceditur, et queritur utrum peccatum in spiritum sanctum dicat genus peccati distinctum ab aliis generibus peccatorum. Et quod sic videtur. Primo per verbum magistri in littera: est quoddam peccati genus ceteris gravius et abhominabilius quod dicitur peccatum in spiritum sanctum. Item, sicut mortale et veniale faciunt diversa peccatorum genera, quia mortale non remittitur, veniale vero remittitur; sed peccatum in spiritum sanctum est peccatum irremissibile; quare videtur quod peccatum in spiritum sanctum sit aliquod genus ab aliis generibus peccatorum. Item peccatum in spiritum sanctum est peccatum procedens ex certa malitia. Si ergo peccatum ex certa malitia dividitur a peccato ex ignorantia et infirmitate, quare videtur quod peccatum in spiritum sanctum sit genus peccati distinctum. Item quod habet species distinctas preter a speciebus aliorum peccatorum distinctas, est genus peccati distinctum ab aliis peccatorum generibus. Sed peccatum in spiritum sanctum est huiusmodi, quoniam eius species sunt desperatio et obstinatio, invidentia fraterne gratie, agnite veritatis impugnatio, que sunt proprie species huius peccati, ita quod non aliorum; ergo etc. Sed contra: peccatum in spiritum sanctum sic dicitur

magis nulla est ad peccatum ad mortem. Sed omne peccatum mortale est peccatum ad mortem. ergo cum peccatum ad mortem sit generale ad omnia peccata mortalia, ergo et peccatum in spiritum sanctum. // Item peccatum in spiritum sanctum aut sic nominatur quia est in personam spiritus sancti, aut quia est contra id quod est appropriatum spiritui sancto. Si quia contra personam spiritus sancti, sed una est maiestas patris et filii et spiritus sancti, ergo omne peccatum quod est in spiritum sanctum est in patrem et filium, et omne quod est in patrem est in spiritum sanctum. ergo hoc modo est generale ad omne peccatum. Si secundo quia contra effectum appropriatum spiritui sancto, ut puta contra bonitatem et gratiam. Sed omne peccatum contra bonitatem et contra gratiam spiritus sancti est. ergo omne peccatum est peccatum in spiritum sanctum. // Item peccatum dividitur in peccatum ex infirmitate et ex ignorantia et ex malitia, ita quod peccatum ex malitia dicatur esse peccatum in spiritum sanctum. Sed peccatum ex ignorantia et peccatum ex infirmitate non dicitur speciale genus peccati. omne enim peccatum cuiuscumque generis ex ignorantia potest esse et ex infirmitate. ergo non videtur similiter quod peccatum ex malitia dicatur determinatum peccati genus. // Item omne quod quis facit ex ignorantia potest facere ex certa scientia vel ex industria. ergo si sit genus peccati potest fieri ex certa industria. videtur quod peccatum in spiritum sanctum circuit omnia peccatorum genera. non ergo videtur esse peccati genus ab aliis peccatorum generibus distinctum. Responsio. dicendum quod peccatum in spiritum sanctum dicitur genus peccati distinctum ab aliis generibus peccatorum ratione triplici, videlicet ratione principii, et ratione sui oppositi, et ratione actus substituti. Ratione principii quia peccatum in spiritum sanctum dicitur esse illud quod est ex certa malitia sive industria, ex qua non procedit omne peccatum, sed illud solum quod homo facit scienter. Ratione oppositi similiter distinguitur, quia cum triplex sit gratia, videlicet innocentie, baptismalis et penitentialis, peccatum in spiritum sanctum habet oppositam gratiam penitentialem et eam impugnat quantum ad suum initium et quantum ad suum terminum, sicut postea patebit, gratiam [illegible], et per actualia aliam impugnat gratiam baptismalem. Ratione vero actus substituti similiter distinguitur, cum peccatum illud sic impugnativum gratie et mali sit in ipso spiritu. peccatum in spiritum sanctum consistit esse actum ipsius spiritus, sicut patet in desperatione et obstinatione. Unde fornicatio et adulterium non potest aliquo modo dici peccatum in spiritum sanctum. ratione ergo sui principii sive oppositi, et ratione actus substituti, peccatum in spiritum sanctum est genus peccati determinatum, et ratione horum trium sic nominatur, ut dicatur peccatum in spiritum sanctum, videlicet ratione malitie a qua procedit, que directe opponitur bonitati appropriate spiritui sancto, sive ratione penitentialis sive finalis gratie quam privat, que est effectus appropriatus spiritui sancto, sive ratione actus spiritualis in quo consistit. Unde diffinite dicitur

peccatum in spiritum sanctum quod est in spiritu et est actus spiritus malignantis. et sic patet quod peccatum in spiritum sanctum est genus peccati ab aliis generibus peccatorum distinctum. et quomodo sunt rationes que ostendunt hoc. // Ad primum quod obicitur quod est peccatum ad mortem, dicendum quod peccatum dicitur ad mortem per similitudinem ad mortem corporalem. In morte autem corporali tria concurrunt, quorum primum est amissio vite, secundum est corruptio dispositionis ex parte corporis ad susceptionem anime, tertium est impossibilitas reparationis. [illegible] quantum ad primam conditionem dicitur peccatum in quo est amissio vite dicitur esse peccatum mortale sive ad mortem. quantum ad secundum peccatum in spiritum sanctum dicitur peccatum ad mortem, quia tollit dispositionem ad susceptionem gratie, quequidem consistit in susceptione penitentie. quantum vero ad tertiam conditionem peccatum illud dicitur ad mortem in quo quis concludit mortem. cum ergo dicitur quod omne peccatum mortale est ad mortem, et quod peccatum in spiritum sanctum est peccatum ad mortem, differenti modo accipitur peccatum ad mortem. // Ad illud quod obicitur quod aut dicitur peccatum in spiritum sanctum quia est contra personam etc., dicendum quod non dicitur peccatum in spiritum sanctum quia est contra personam, sed quia est contra appropriatum effectum; nec quia contra omnem effectum appropriatum, sed quia contra effectum principalem inter appropriata spiritui sancto. Hic autem est donum gratie finalis sive penitentialis et [illegible] quantum ad statum gratie finalis in qua consistit omnis gratie efficacia. et ideo non omne peccatum est contra effectum illum, et propter hoc non sequitur quod omne peccatum sit in spiritum sanctum. // Ad illud quod obicitur quod omne peccatum potest esse peccatum ex ignorantia et infirmitate, dicendum quod non est simile, quoniam ignorantia non determinat sibi aliquem actum neque infirmitas, et ideo non dicitur genus peccati determinatum. Sed sicut omnia peccatorum genera, similiter dicendum est de peccato quod est ex infirmitate. non sic autem est de peccato quod est ex malitia. Ad hoc enim quod sit peccatum in spiritum sanctum non sufficiet quod sit ex certa scientia et industria, sed requiritur determinatum genus quantum ad actum substitutum. // Ad illud quod obicitur quod omne peccatum potest fieri ex malitia, dicendum quod etsi malitia concurrere possit ad omne peccatum, non tamen semper facit peccatum in spiritum sanctum. Unde si aliquis senex qui non habet appetitum fornicandi excitaret carnem suam ut fornicaretur, non diceretur illa fornicatio peccatum in spiritum sanctum, licet eius illud peccatum committeret ex industria et quadam malitia. Cum ergo dicitur quod peccatum ex malitia est peccatum in spiritum sanctum, hoc solum intelligitur de illis generibus peccatorum que propter malitiam habent ortum, sive que invidentia fraterne gratie et impugnatio veritatis agnite.

Nota

non ex aliqua utilitate vel delectatione quam possit habere ex peccato illo, sed solum ex corruptione voluntatis qua malum placet.

credo quod omne peccatum in spiritum sanctum habeat aliquod peccatum praeambulum. Et quia sicut dicit magister in littera, quod peccatum in spiritum sanctum est peccatum desperationis vel obstinationis. Sed nullus desperat vel obstinatur nisi per aliquod praecedens peccatum. Ergo videtur quod semper aliquod peccatum sit praeambulum ad peccatum in spiritum sanctum. // Item peccatum in spiritum sanctum vel est finalis impoenitentia vel habet semper annexam finalem impoenitentiam, quemadmodum dictum est de se. Sed impoenitentia non est nisi respectu peccati praecedentis, sine enim peccato nec poenitentia. Ergo numquam est peccatum in spiritum sanctum quin habeat aliquod peccatum praeambulum. // Item peccatum in spiritum sanctum est peccatum procedens ex certa malitia. Ergo necesse est quod antequam homo peccet peccato in spiritum sanctum, necesse est esse aliam culpam praeambulam. // Item dicitur quod nemo repente fit summus. Ergo videtur quod et in malis nemo statim labatur in profundum. Sed per istud peccati genus labitur homo in profundum vitiorum. Videtur ergo quod istud peccatum semper habeat aliquod praeambulum quod disponat ad ipsum. //

¶ 9º Sed contra. Tria sunt nobis inflicta, sicut dicit Beda, propter peccatum primi parentis, videlicet infirmitas, ignorantia, malitia, et concupiscentia. Sed possibile est quod homo primo peccato peccet peccato ex ignorantia et ex infirmitate. Ergo similiter possibile est quod primo peccet peccato quod ex malitia procedit. // Item quaecumque peccatorum genera sunt diversa, possibile est peccare peccato uno absque alio. Sed ergo peccatum in spiritum sanctum est distinctum peccatum ab aliis generibus peccatorum, possibile est aliquem peccare illo genere peccati et si non praecesserit aliquod peccatum. // Item impugnatio veritatis agnitae est hic peccati species. Sed ita bene potest quis impugnare veritatem agnitam sicut et veritatem ignoratam. Ergo videtur saltem quod ad illam speciem absque alio peccati genere committi possit peccatum in spiritum sanctum. // Item peccatum in spiritum sanctum consistit in actu spiritus. Sed magis praecedit actus spiritus carnis ex actu spiritus quam econverso. Ergo similiter potest peccare peccato carnis nullo alio peccato praecedente, pari ratione, immo multo fortius, videtur hoc esse verum de peccato in spiritum sanctum. //

¶ 2º Propter quod dicendum quod de peccato in spiritum sanctum differenter est loquendum secundum eius species differentes. Quaedam enim sunt species peccati in spiritum sanctum quae nullo modo possunt esse absque peccato praeambulo, sicut sunt obstinatio, desperatio et finalis impoenitentia; ista enim respiciunt peccatum praeambulum quasi materiam circa quam sunt; nec enim desperat de venia nisi qui commisit culpam, nec obstinatur in malo nisi qui fecerit malum, nec impoenitens est nisi qui habet unde poeniteat. Sunt et aliae species peccati in spiritum sanctum quae quandoque possunt esse absque peccato praeambulo, pro eo quod actus ipsarum non respiciat de necessitate peccatum, sicut est impugnatio fraternae gratiae et impugnatio veritatis agnitae. Similiter est et praesumptio de impunitate. Potest enim quis sine gratia invidere et veritatem agnitam impugnare et de impunitate praesumere etiam si nulla actualis culpa praecesserit. Et hoc propter libertatem voluntatis quae in

volendo

quodlibet horum peccatorum quamvis de ordinatione potest se praecipitare. Actum quia ista sunt peccata valde gravia, vix aut numquam contingit quod aliquis in hoc cadat nisi mens eius fuerit per alia et alia peccata depravata. // Concedendum est ergo quod peccatum in spiritum sanctum non solum est genus peccati distinctum ab aliis peccatorum generibus per formam, sed etiam separari potest per continentiam, ita quod committatur sine culpa praeambula, quamvis raro contingat. Unde rationes quae ad illam partem inducunt concedendae sunt. Illa tamen ratio quae facit de eo quod minus dependet actus spiritus ab actu carnis et cetera, dicendum quod illa ratio non cogit, quia peccatum in spiritum sanctum possit esse sine aliis peccatis, pro eo quod actus spirituales sive animam pertinentes non solum transeunt super materiam debitam, sed etiam super alios actus. Unde substituunt sibi alios actus quasi materiam. Sicut et peccata quae habent esse circa actus illos consistere, ut plurimum alia peccata praesupponunt tamquam materiam, sicut obstinatio et desperatio. Non sic autem est de actibus corporalibus, quia quidem non transeunt in alios actus sed in materiam extrinsecam, et ideo illa peccata quae circa illos actus consistunt non habent alia peccata tamquam materialia. Et huic consonat illud quod dicit Commentator, quod verba philosophica sive ad animam pertinentia requirunt etiam primum infinitum receptae; non sic est de actibus pertinentibus ad corpus. Et ideo ratio illa non cogit, nec etiam illa quae dicit quod est genus peccati distinctum: esto enim quod esset sine aliis, non possit distingui ab aliis, quia multa sunt inseparabilia secundum esse quae tamen distinguuntur formaliter. // Ad id autem quod obicitur in contrarium de obstinatione et desperatione, dicendum quod genus illa prodit ab insufficienti. Genus enim illud sit verum in aliis generibus peccati in spiritum sanctum. // Ad illud quod obicitur quod finalis impoenitentia est annexa omnibus speciebus illius peccati, dicendum similiter quod non illud cogit, pro eo quod peccando in spiritum sanctum committit homo aliquod peccatum, et cum potest habere propositum non poenitendi, sicut ille qui impugnat veritatem agnitam vel invidet fraternae gratiae. Vel etiam sic est de eo qui adeo praesumit de benignitate divinae misericordiae quod nullum reliquit effectum iustitiae, et ex hoc apponit mala facere et numquam de eis poenitere. Et per hoc totum potest esse sine aliis peccati generibus. // Ad illud quod obicitur quod illud peccatum est ex malitia, dicendum quod malitia secundum quod est huius peccati radix potest dici malitia contracta ex peccato originali, vel potest dici malitia acquisita, scilicet actualem pravitatem voluntatis; et primo modo praecedat natura et tempore, secundo modo concomitatur, non praecedit. Ut cum quis fuit malitiosus, sed non malignatur in spiritum sanctum peccando, et ita non oportet quod praecedat aliqua malitia actualis peccati depravans voluntatem, sed sufficit quod praecedat tempore malitia, quae est poena originalis. // Ad illud quod obicitur quod nemo repente fit summus, dicendum quod non est simile, quia quis

Quaero: sic contingit talis peccare in peccato in spiritum sanctum ... aliis; quaedam sunt peccata per se, ut fornicari; quaedam peccata quae fundantur super alia peccata tamquam super materiam, ut gloriari de fornicatione. Similiter in peccato in spiritum sanctum quaedam sunt species peccati per se, ut praesumptio, invidentia, impugnatio; quaedam quae habent alia peccata pro materia, ut desperatio, obstinatio, impoenitentia. Et textus patet: species non possunt homo peccare primo in spiritum sanctum sine textus aliis ...

non possit aliquis nisi ordinate ascendere, ergo nec ordinate descendere, sive subito se praecipitare [illegible] non efficitur homo repente pessimus, continue [illegible] scilicet peccatum in spiritum sanctum; immo quanto plures peccat, tanto magis labitur in profundum.

Consequenter quaeritur de peccati genere quoad comparationes eius. Et circa hoc quaeruntur duo. Primo quid de peccati gravitate. Secundo quid de peccati irremissibilitate.

Circa primum sic proceditur: et quod videtur illud peccatum gravius sit gravissimum, et quod sic videtur per [illegible] magnitudinem [illegible] et praeterea alia peccata graviora sunt et abhominabilia. Item ratione videtur: malum est peccatum quod magis facit distare a venia; sed tale est peccatum in spiritum sanctum; ergo et cetera. Item malum est peccatum quod minus habet de ratione excusationis; sed peccatum in spiritum sanctum est huiusmodi, minus enim habet, immo certa peccata, [illegible] colore excusationis; ergo et cetera. Item malum est peccatum quod magis inhabilitat animam ad iustitiam; sed peccatum in spiritum sanctum est huiusmodi, quia maxime voluntatem deordinat; ergo et cetera. Sed contra super illud psalmi: Convertantur ad vesperam et cetera, Augustinus: sicut ignorantia excusat peccantem, sic scientia aggravat, quia servus sciens voluntatem domini sui et cetera. Sed peccatum in spiritum sanctum est peccatum ex industria, sive ex certa scientia malicia; ergo et cetera. Sed contra super psalmum: Convertantur ad vesperam et cetera: nec insanabilior est eo quod mens sana videtur; ergo magis elongat a sanitate peccatum in quo quis peccat sciens, quam in quo quis peccat ignorans. Sed peccatum in spiritum sanctum est peccatum in quo quis peccat sciens; ergo videtur quod minus peccatum sit quam peccatum ignorantiae. Item cum una sit maiestas trium et equalis sint omnes honorandi, tamen maiestas appropriatur patri et honor appropriatur ei debetur; ergo peccatum quod est in patrem vel tantum vel plus deum inhonorat quam peccatum quod est in filium vel spiritum sanctum. Si ergo aliquis peccat, hoc gravitate [illegible] videtur quod non sit magis grave peccatum in spiritum sanctum quam peccatum in patrem vel in filium. Item malum est poena inflicta pro peccato [illegible]; sic ignorantia et infirmitas. Sed ignorantia et infirmitas quae sunt poenae aliquo modo excusant peccatum [illegible] ergo [illegible] ratione et malicia. Item illud peccatum gravius est in quo magis regnat libido; sed in [illegible] est quam est ex malicia, sicut patet, quia maior est libido in fornicatione quam [illegible]; ergo videtur quod magis sit peccatum quod est ex concupiscentia quam id quod est ex malicia; ergo peccatum in spiritum sanctum non est praeter gravissimum. Item gravius est peccatum in quo est maioris boni corruptio; sed in peccato infidelitatis maior est corruptio quam in peccato in spiritum sanctum; in illo enim peccato receditur et a veritate et a bonitate; ergo videtur quod infidelitas vel haeresis gravior sit quam peccatum in spiritum sanctum.

Responsio. Dicendum quod peccatum in spiritum sanctum est peccatum gravissimum, et quia nam maxime laedit, et quia deum maxime offendit. Nam in quantum maxime laedit, dum non solum aufert ei sanitatem, sed etiam praecludit viam ad sanitatem; unde sicut morbus periculosior est qui non tantum laedit naturam, sed etiam praecludit viam ad susceptionem cibi vel medicinae, sic intelligendum est de isto peccato spirituali. Item oculos dei maxime offendit, quia nullum habet colorem excusationis. Et non potest huiusmodi peccatum mereri levius iudicium, et propter hoc duo dicatur magis quod peccatum ceteris est gravius et abhominabilius; fuit gravius dicatur ratione maioris laesionis, abhominabilius ratione defectus excusationis. Ratio autem huius est quia peccatum in spiritum sanctum est ex malicia, et non solum ex malicia, sed ex malicia et industria. Tunc enim peccat quis peccato in spiritum sanctum quando ad malum movetur ex nequitia sua, sciens se moveri ad malum. Unde peccatum in spiritum sanctum est ex malicia conflata [illegible] ex causis maliciae, ex voluntate perversa et maliciae actualis conveniente industria. Et ideo non tantum dicitur esse ex malicia, sed ex certa malicia, quae importat malum scilicet ex voluntate relicta; hoc peccatum non excusat, quia talis malum est in ipsa voluntate [illegible] se, et ideo non voluntatem [illegible] non minuit rationem voluntarii, sicut facit infirmitas et ignorantia; et quia non minuit rationem voluntarii, non diminuit rationem peccati, et propterea non excusat. Alia autem malicia non solum non excusat, sed etiam multum aggravat, tum ratione improbitatis [illegible], tum ratione cogitationis adiunctae, utrumque enim est aggravans. Et sic patet quod peccatum in spiritum sanctum maxime oculos dei offendit, videlicet quia est ex certa scientia malitiae ex hac et eadem causa naturam laedit; laesio enim praecipue consistit in deordinatione voluntatis, et quanto voluntas magis ipsum ad deum inclinat se, tanto magis se deordinat et depravat. Et quia ex certa malicia hoc peccatum procedit, ideo hoc peccatum gravius, sciens et prudens, immo et impudens, peccator praeeligit malum, et ideo voluntas eius in tali peccato magis quam malus respuit bonum medicamentum, quam ad gustum infectus respuit bonum cibum. Quoniam ergo hoc peccatum ex certa malicia procedit, hinc est quod est ceteris aliis gravius et abhominabilius, quod est de genere peccati, hic est et [illegible] quod est maxime naturae laesivum et maxime deo deordinatione maiestatis offensivum. Et ideo praedictae rationes ostenderent istud peccatum esse gravissimum.

Ad id quod primo obicitur, quod peccatum ex ignorantia magis a sanitate elongat, dicendum quod maior insanabilitas ex duplici causa potest evenire: aut ex conditione morbi, aut ex conditione infirmi. Cum ergo dicitur quod nemo est insanabilior eo qui sibi sanus videtur, hoc

Marginal notes:
Bonum quod apostolus [illegible] [illegible] [illegible]
Ad id quod obicitur [illegible] peccare [illegible] [illegible] [illegible]

Note beneath the left column:
Naturae laesivum propter [illegible] vitae actualitatem / conditionem ad vitam habilitatem
Divinae maiestatis offensivum propter defectum excusationis / vehementiam adhaesionis / maliciam impugnationis

[illegible]

intellit q' ad ̄dicōm ⁊ statu infirmi. p(ro)
q talis nō sentiens se ifirmū nō q(ue)rit me
dicū ⁊ i magis sanat. q' aut ad ̄dicōm nō
bi nō ht ūitate. Si .n. p(ro)priis cognoscat
cia erudiat de facili recipit sanitatē. p(ro)ptis
at in spm .s. retell' ē erudicōi expē uata
talis morbi. ⁊ io q' ē dese pctm illud ⁊ g'
uius ē ⁊ insanabile. Ad illud q ob' q'd
pctm i p(at)rem ē eq grauē. ul' mag' q pctm
i spm .s. q' pri appat maiestas. dd q' t
pctm nō dr ēe grauius aliis. p(ro)pt q i ipo ap
p(ro)priat mag' p(er)sona spc .s. q p(er)sona pris.
na in oī pcto (con)tempnitur una maiestas
triū p(er)sonar. unī sic ⁊ gen(er)is pci. nō dis
tinguit a pcto in patrē ex hoc q' h' (con)tep
natur .s.s. ⁊ i p(at)r. sic n ex hoc grau' iudica
tur. Sz ex hoc grauius ē. q' i ipo appl' (con)tep
nitur triū p(er)sonar maiestas. q' aliis ge
nerib; pccor mag' .n. i p(ro)prius grauius q ē unī
trinitatis essē. ⁊ io mai' ē pcti grauit' ⁊ io
io illa p(ro)cedit ex tale intellcū. Ad id q ō
q' malicia ē pena i flicta. ḡ dz excusac
sic alie pene. dd q nō ē sile. ⁊ io h' e(st) q
malicia respiciat ipaz uoluntatē p se. Set
ignō respiciat itellcm. ⁊ i firmitas respic
carnē. ⁊ illa nō sut adō i uol(untat)e. sic ipa
malicia. ⁊ io mag' diminuit de rōne
pcti q malicia. Pctm i spm .s. nō
tm ē ex malicia (con)tcta. imo ē ex malicia (con)
flati. ex malicia (con)tcta ⁊ mali (con)pa sic sup
dcm ē. Ad id q illud pctm ē grau' i quo
mag' regnat libido. maior dr duplr. aut
rōe maioris uoluptatis. aut rōne ma
ioris i p(ro)bitatis. libido .n. notat uolun
tatē uoluptuosā tm ⁊ i p(ro)bam. ⁊ ē g dicit
dr q grauitas pcti attenditur. ḡ qtitatē
libidinis. dd q uerū ē. ḡ q qtitas libi
dinis pensatur. ḡ i p(ro)bitatē uolutatis.
Sz nō ē uerū. ḡ q pensatur p(ro)nes dele
ctatōz. sic p(ro)pi q grauius pccat senex for
nicator. l' adultator q iuuenis. ex i p(ro)bi
tate uol' mō. q iuuenis ampli' delectet.
lz g in aliis gen(er)ib; pccor mag' (h)abundat li
bido q' ad delectatōez. q tn in hoc pcto ma
gis habundat. q ad i p(ro)bitatē uol(untat)is illd grau
eit. Ad illud q ob'. q maior ē (con)tep(tu)s
i pcto i fidelitatis. dd q maior (con)tēptus p(ro)t
ēe duplr. aut i tensiue. aut extensiue. ex
tensiue loquendo. p(ro)pt ea una p(ro)uatur i pcto i

Ad q libido

fidelitatis q i pcto i spm .s. q i illo pcti ge
nere tollitur totius spual' edificii funda
mtm. intensiue aut magis fit p(ro)uo i pcto
i spm .s. p(ro)pt q mag' reddit inhabilē ad bo
nū. ⁊ amplius firmat i malo. dm illud pctm
ēe dr grauius. i quo ē maior lm p(ro)uo. i ten
siue. ⁊ q' pctm h(er)esis frequentius ht (con)iunctu
pctm i spm .s. ut p(ro)pt obstinatōez. hic ē
q illud pctm ē ual de p(er)iculosū. Si .n. solū
ex ignō h(er)etici mouent. facile adhibent
sibi remediū. Sz q ex obstinato p(ro)ntinu
ac adhent errori suo. io frangunt p(er)ticaciā
i tuentē.

Ad h q q(ueri)t' pcti irremissio. ⁊ q' e(st) pctm
sit irre(missi)bile ostendit. mt. xii. spc blasphe
mie nō remittetur ⁊ c. Et p(ost). Qui dixit u(er)bu
c spm .s. nō remittet. n in hoc seclo nec in
futuro. Sz xpc nullo mō pot minui. ḡ istud
pctm nullo mō pot remitti. It glo. sup
dcm locu. blasphe remittet. spc aut blasp
hemie n remittet. nec i hoc sclo nec i futo.
It s'e. x. desparauim' post agnitatē ueri
tatis. ⁊ post sub iungit. ⁊ it aut noli orare p
p(o)plo isto. q' nō exaudiam te. sicut q(uo) p pcto illi(us)
dns non uult exorari. ⁊ nolebat exorari. p(ro)pt pctm
pctm desp(er)acōis. sit irre(missi)bile. p(ro)pt rōne ecludit
de qlz hic pcti spc. It nllm pctm re
mitti pot. n de quo quis pot subire subire
p(ro)piaz ⁊ postulare ueniaz. Sz pctm i spm .s.
ē h'. ḡ ⁊ c. maior malicia ē. minor p(ro)ba
p(ro)d aug' q d'. i li. de ḡ. di. i mortē ta
ta ē labes hi' pcti. ut desprendi humilitatē
subire nō possit. It in p(ro)pria ē spes
hui' pcti. anexa aliis spcb;. Si ḡ i p(ro)pria
dicte opponit ipi ueniē ⁊ p(ro)ue. ḡ uit q'
simpr p ueit ueniā ⁊ remissionez. uidet
ergo q hoc pctm sit irre(missi)bile. Sz h sup d ps.
q uenit i p(ro)fundū maris. Glo. i eo quiceriit
desp(er)ati. Ergo lz ē pctm q' maxime elon
gat a ueia. ⁊ id oio remittit. ⁊ uit q'd
⁊ oia alia. It aug' de u(er). dō. ista in
p(ro)pria lex i p(er)mittet. q' diu quis in hac ai
ne uiuit nō pt i dagari de nullo .n. despa
dū ē. q' diu p(ro)pria dei eu ad p(ro)piaz adduc.
lz de eo q pccat pctm irre(missi)bilem despand' est.
ḡ ui. q' peccans pcto i spm .s. nō p(er)petue
irremissibilis. It pctm i spm .s. nō
aufert hoi statū uiatoris. Sz q diu ho ē
i statu uiatoris ht u(er)bi li(ber)i ar(bitrii) ⁊ qm

duc(i)t h(abe)t. p(ro)p(ter) q(uo)d reconciliat(ur) et a p(ecca)to liberat(ur). Ergo
v(idetu)r q(uod) p(e)cc(atu)m i(n) sp(iritu)m s(anctum) p(ossibi)le sit remitti. Item
p(e)cc(atu)m p(er)manere est g(rati)am et v(ir)tus i(n) bono, q(uod) sit p(e)cc(atu)m
i(n) malu(m). S(ed) nulla v(ir)tus reddit ho(min)e(m) i(m)p(ossi)b(i)le(m) ac-
tu i(m)p(ossibi)le ad p(e)cc(a)nd(um), n(on) p(er)manet c(ontr)a. Ergo ne-
q(ue) nulla culpa reddit ho(min)e(m) i(m)p(otent)e(m) ad resurgen-
du(m). S(ed) n(on) resurgit h(omo) a p(e)cc(at)o n(isi) remittatur
p(e)cc(atu)m. Ergo n(on) solu(m) illud p(e)cc(atu)m gen(er)e, s(ed) et q(uo)d-
libet aliud remissibile est. Item si p(e)cc(atu)m in
sp(iritu)m s(anctum) d(icitu)r irremissibile, aut h(oc) est p(ro)pt(er) p(ri)vatio(ne)m actus re-
missio(n)is, aut p(ro)pt(er) p(ri)vatio(n)e(m) disp(ositi)o(n)is, aut p(ro)pt(er) p(ri)vatio(n)e(m)
possibilitatis. Si p(ro)pt(er) p(ri)vatio(n)e(m) actus, ergo q(uo)dl(ibet) p(e)cc(atu)m q(uo)d n(on)
remittitur d(ebet) dici irremissibile. Ergo q(uo)dl(ibet) p(e)cc(atu)m gen(er)e ir(remissibi)le
mo(do) irremissibile dicet(ur). Si p(ro)pt(er) p(ri)vatio(n)e(m) dispo(sitio)nis, ergo
cu(m) o(mn)e p(e)cc(atu)m mortale reddat ho(min)e(m) i(n)eptu(m)
ad remissione(m) p(ro)pt(er) d(e)i offensa(m) et contemptu(m), vi-
d(etu)r q(uod) o(mn)e debeat dici irremissibile. Si p(ro)pt(er) p(ri)vatio(n)em
possibilitatis, aut h(oc) est q(uia) deus n(on) pot(est) i(n)fundere g(rati)am,
aut h(oc) est q(uia) iste n(on) pot(est) g(rati)am recip(er)e. S(ed) p(ri)mu(m)
est plane falsu(m), s(imi)l(ite)r et s(ecundu)m, q(uia) iste h(abe)t arbitrii
libertate(m). Non ergo v(idetu)r q(uod) a(liquo) mo(do) illud p(e)cc(atu)m debe-
at d(ici) irremissibile. Et est q(uaesti)o q(uo)m(odo) si d(icitu)r irremissibile, quo dicat(ur) a-
liis [illegible] ad h(oc) sic magist(er) i(n) l(itte)ra innuit, quorunda(m)
opinione(m) fuit q(uod) p(e)cc(atu)m i(n) sp(iritu)m s(anctum) dicit(ur) irremissibile q(uia)
raro et vix et c(um) difficultate dimittit(ur). Alii v(er)o di-
xerunt q(uod) i(d)eo p(e)cc(atu)m d(icitu)r irremissibile q(uia) nullo m(od)o remittit(ur),
p(ro)pt(er) eo q(uod) tali p(e)cc(at)o p(ec)cans digne punitur n(on)
p(rese)nt(i)... utraq(ue) aut(em) istaru(m) modoru(m) q(uo)d(am) m(od)o v(er)a
[illegible] repugnat alteri si sic intelligat(ur). Dic(endu)m q(uod) irre-
missibile d(icitu)r dupl(icite)r: uno m(od)o irremissibile dic(itu)r aptitudi-
ne, alio m(od)o irremissibile d(icitu)r (con)suetudine. Sic
et irremissibile dupl(icite)r pot(est) dici: uno m(od)o ut dicatur, i(d est)
irr(emissi)b(i)le, i(d est) i(n)eptu(m) sive i(m)p(ossi)bile ad remittend(um); alio m(od)o
ut dicat(ur) irremissibile q(uia) est i(n)(con)suetu(m) remitti. Utroq(ue) hor(um)
mo(do) p(e)cc(atu)m i(n) sp(iritu)m s(anctum) pot(est) dici irremissibile. Na(m) o(mn)e
p(e)cc(atu)m in sp(iritu)m s(anctum) vel est i(m)p(eniten)tia vel h(abe)t i(m)p(eniten)tia(m)
annexa(m). I(m)p(eniten)tia aut(em) d(icitu)r duob(us) mo(d)is, sic(ut) et p(er)-
severantia. Uno d(icitu)r p(er)severantia p(ro)positu(m)
p(er)severandi; alio m(od)o d(icitu)r p(er)severantia (con)tin-
ua p(er)mansio i(n) bono usq(ue) i(n) fine(m). Et p(ri)mo modo
p(er)severantia est i(n) qualib(et) v(ir)tute; s(ecund)o m(od)o p(er)se-
verantia includit g(rati)am finale(m). Sic et i(m)p(eniten)tia
dicit(ur) dupl(icite)r: uno m(od)o d(icitu)r i(m)p(eniten)tia p(ro)positu(m) n(on)
p(e)nitendi; alio m(od)o d(icitu)r i(m)p(eniten)tia (con)tinua p(er)ma-
nentia i(n) malo usq(ue) ad die(m) ext(re)mu(m) et i(n) fine.
[illegible] modu(m) p(e)cc(atu)m p(e)cc(atu)m in sp(iritu)m s(anctum) [illegible] claudit
i(n) se i(m)p(eniten)tia(m) dup(liciter) pot(est) dici: uno m(od)o p(ro)ut cla-
udit in se i(m)p(eniten)tia(m) que q(ui)de(m) est final(is) p(er)sis-
tentia i(n) malo, et sic d(icitu)r irremissibile q(uia) n(on) pot(est) re-

mitti, sic(ut) final(is) g(rati)a n(on) pot(est) p(er)di. S(ed) h(oc) m(od)o
p(e)ccare p(e)cc(ato) in sp(iritu)m s(anctum) nemini attribuend(um) est
usq(ue) ad i(ll)ud instans i(n) quo possit dici de isto q(uod)
finalit(er) sit i(m)p(eni)tens. Et p(er) hunc mod(um) currit una
p(ri)or(um) modor(um) opinionu(m), et ita valde stricte ac-
cipit p(e)cc(atu)m in sp(iritu)m s(anctum). Alio m(od)o d(icitu)r p(e)cc(atu)m in
sp(iritu)m s(anctum) p(ro)ut claudit in se i(m)p(eniten)tia(m), i(d est) p(ro)positu(m)
n(on) p(e)nitendi. Et sic n(on) d(icitu)r irr(emissibi)le, i(d est) i(n)(con)suetu(m) remit-
ti, q(uia) qu(amvi)s n(on) sit i(m)p(ossibi)le revert(i) ad remissio-
ne(m), q(uia) tale p(ro)positu(m) mutari pot(est), raro t(ame)n et
vix mutat(ur), q(uia) tale p(ro)positu(m) claudit via(m) ad
g(rati)am et i(m)pedit sp(iritu)s s(ancti) i(n)gressu(m), illud s(cilicet) q(uo)d
g(rati)am introducat et q(uo)d ad g(rati)am disponit. De q(ui)b(us) [illegible]
est volu(n)tas recedendi a p(e)cc(at)o. Et q(uando) cu(m) volu(n)tas facie(m)
sua(m) firmavit ad o(p)positu(m), nisi fiat ei sp(eci)alis
vocatio(n)is d(omi)ni et adiutoriu(m), n(on) p(er)venit(ur) ad re-
missione(m) [illegible] q(uia) alia p(e)cc(at)a (con)tra [illegible] si
p(er)venit bona volu(n)tate et iustitia(m), n(on) t(ame)n reddu(n)t
volu(n)tate(m) rebelle(m) et repugnante(m) (con)tra vocatore(m)
divina(m). Et hic est q(uod) si nu(m)q(uam) remittat(ur) p(ro)pt(er) negli-
gentia(m) p(eccan)tis vel p(ro)pt(er) recalcitratio(n)e(m) [illegible] t(ame)n
est irr(emissibi)lia. P(ate)t ergo q(uod) i(ll)ud p(e)cc(atu)m i(de)o d(icitu)r irr(emissibi)le magis
q(uam) alior(um) p(e)cc(at)or(um) g(e)n(er)a, p(ro)pt(er) eo q(uod) n(on) t(antu)m repu-
gnat g(rati)e s(ed) et dispo(siti)o(n)i advenie(n)ti et g(rati)e [illegible]
capienda(m). P(ate)t et q(uo)mo(do) dicat(ur) irr(emissibi)le q(uia) (con)t(ra)
d(eu)m n(on) p(ro)vocat p(oe)na(m) s(ed) disposit(ione)m. [illegible] s(ecundu)m opinio(nem) p(ri)ma(m)
p(oe)na(m) p(ro)vocat. S(ed) h(oc) m(od)o n(on) d(icitu)r [illegible] p(e)ccare i(n) sp(iritu)m
s(anctum) q(ui) diu vivit in hac vita. Et p(er) h(oc) p(ate)t
r(espon)sio ad r(ati)o(n)es q(ue) inducu(n)t(ur) ad utr(a)mq(ue) p(ar)te(m).
Ad r(ati)o(n)es p(ri)us que i(n)ducu(n)t(ur) ad p(ar)te(m) [illegible] que
videl(icet) ostendu(n)t q(uod) p(e)cc(atu)m i(de)o n(on) d(icitu)r irr(emissibi)le eo
q(uod) reddat ho(min)e(m) i(m)p(otent)e(m) ad venia(m) q(ua)m diu est in
vita ista, et q(uia) via(m) (con)cludu(n)t, i(de)o (con)cede(n)d(e) su(n)t.
R(ati)o(n)es t(ame)n [illegible] ostende(n)t q(uod) nullo m(od)o debeat dici
irr(emissibi)le. S(ed) [illegible] maior est p(ro)pt(er) q(uod) d(ictu)m est, q(uia) i(n) aliis
p(e)cc(at)is mortalib(us) n(on) sic e(st) p(ro)ut ad remissio(n)e(m)
sic(ut) i(n) h(oc) p(e)cc(at)o. Q(ua)mvis e(ni)m alia p(e)cc(at)a tollat(ur) iusti-
cia, n(on) t(ame)n auferu(n)t p(ro)positu(m) redeundi ad ius-
ticia(m). [illegible] o(mn)is qui p(e)ccant emendare p(ro)ponu(n)t.
H(oc) aut(em) p(e)cc(a)ti genus [illegible] p(e)cc(atu)m est, tollit iusti-
cia(m) i(n) q(ua)ntu(m) n(on) tale est p(e)cc(atu)m q(uod) h(abe)t annexa(m)
i(m)p(eniten)tia(m), auferr(i)t bonu(m) p(ro)positu(m) redeundi ad g(rati)am,
et i(de)o irr(emissibi)le d(icitu)r q(uia) p(ri)vat disp(ositi)o(n)e(m) ad bonu(m).
Ad illud aut(em) q(uod) p(er) ob(iecti)o(nem) inducitur de auct(oritat)e [illegible]
Item de Glo(ssa), d(icendu)m q(uod) [illegible]
glo(ssa) talis h(abe)t [illegible] ad p(ri)vatio(ne)m remissio(n)is p(ro)pt(er)
(con)suetudine(m), n(on) possibilitate(m) et aptitudine(m). Unde q(uo)d
d(omi)n(u)s dic(it) in ev(angeli)o i(d) p(e)cc(atu)m n(on) remittet(ur), h(oc) in-
telligend(um) est n(on) q(uod) remitti n(on) possit, s(ed) q(uia) de paucis

Glo(ssa): O(m)nipotenti medico nullus morbus insanabilis occurrit [illegible]
[illegible] i(n) potentia, et sic nullum p(e)cc(atu)m irr(emissibi)le [illegible] Glo(ssa)
[illegible] disposicionem media [illegible] obstinacio
Remissionis frequentia [illegible] hac tollit [illegible]
[illegible] duobus modis [illegible] irr(emissibi)le [illegible] finalis i(m)p(eniten)tia

ꝯsueuit remittere. vel dicendum sicut dicit aug. quod in
telligitur de peccato in spiritum s. prout includit impenitentiam
finalem. hoc est in quo quis perseuerat usque ad mor
tem. // ad 1m quod fiebat ob desperationem — quod
deus nolebat orari pro desperatis. dicendum quod hec non
erant. quia nullo modo possent ad bonum conuerti vel
redire. hec .n. potuissent si deus uellet eos specia
liter uisitare. Sed quia ipsi non merebantur et de occulto
suo iudicio nolebat eis manum misericordie applicare,
hic ergo preuidens suum iudicium et eorum impenitentiam hoc
propheta predicebat. et ita ex hoc non habetur quod id peccatum
non possit remitti. sed quia illis nolebat deus remit
tere. et quia illi finaliter in impenitentiam remansuri
erant. quamuis posset absolute dicere // ad illud
quod obicitur quod tantum est hoc peccatum labes quod penitentiam non
possit. dicendum quod aug. ibi verbum retractat et expla
nat hoc non esse dictum per priuationem. omnino possibilitatis
cum deus conuertat desperatissimos. sed propter communem facultati
tis. unde non solum modo consueuit aliquid dici impossibile.
quod nullo modo potest fieri. sed prout quod difficulter fit.
// ad 2m quod obicitur quod in penitentia est species huius peccati tam
tum pro eo. quia dicitur species de impenitentia sicut dictum est. et propter
impenitentiam dicitur propositum non penitendi non reddit homo
impossibilem ad ueniam. quia potest ab isto proposito desistere.
et illo proposito desistente potest ad propositum aliud suc
cedere. et per id ad ueniam peruenire.

Consequenter queritur de hoc peccati genere. quantum ad rationem speciei
et omnis. et circa hoc queruntur duo // primo queritur de
speciebus huius peccati quantum ad numerum et sufficientiam.
Secundo videtur quod deceat quantum ad unum quemque — cuiusque propria ratio.
Primo sic procedendum. et queritur de numero et sufficientia
specierum huius peccati. dicitur ergo quod consueuerunt huius peccati sex
species assignari. videlicet desperatio, presumptio, ob
stinatio, inuidentia fraterne gratie, impugnatio
ueritatis agnite, et finalis impenitentia. // Sed quod
minus plures debent esse uidetur. quia cum sint tres uir
tutes theologice. uidelicet fides, spes, caritas. quarum quelibet
est ad salutem necessaria, sicut alia uirtus quod sic est unum
peccatum in spiritum s. quod est contra spem. uidelicet de
speratio, sic videtur debere esse unum contra fidem et aliud
contra caritatem // Item uirtutes cardina
les intellectuales sunt preter prudentiam, que sunt necessarie ad sa
lutem. ergo sic accipit species peccati in spiritum s. per
oppositionem ad prudentiam. ita debet accipi per oppositionem ad
alias uirtutes cardinales // Item iudico non peccatum consi
derantur iste conditiones uidelicet misericordia et iustitia. sed
et plures alie sunt ut potentia bonitas et maiestas. ergo
sic sunt due species huius peccati quarum una est contra ius
titiam. ut presumptio. alia contra misericordiam ut desperatio,

debent esse
ita uidetur quod due alie species sunt contra duas species
// Item. sicut peccatum capitale inter que sunt aliqua
ita magna. sicut est inuidia. ergo sicut inuidie
fraterne gratie ponitur una species huius peccati. ita de
bet poni superbia et ira. // Item eque peccatum est ma
gnum peccatum est impugnare bonitatem,
sicut impugnare ueritatem. ergo sicut est una species
peccati penes impugnationem ueritatis agnite. ita
debet esse alia species penes impugnationem bonitatis
// Item species blasphemie est peccatum in spiritum s. sed quod dicitur in
glossa. et in textu mt. xij. nec est aliquod peccatorum.
ergo uidetur quod plures sint species peccati in spiritum s. quam predictum
dicitur // Item quero unde accipiatur distinctio istarum
specierum. aut .n. accipitur ex parte eius cui opponi
tur peccatum. aut ex parte actuum substractorum,
aut ex parte motiuorum. Si ex parte eius cui opponitur,
cum illa sit gratia penitentialis, et gratia penitentialis sit una,
uidetur quod una sola debet esse species huius peccati. Si ex
parte actuum substractorum. aut illi actus sunt
principales penitentiorum, aut non principales.
Si principales. non tunc non debent esse nisi tres species secundum numerum
penitentiorum. Si penes actus non principales. ergo debent esse
multo plures quam sex. Si ex parte motiuorum. Simi
liter obicitur. quia cum plura sint motiua quam sex. plures erunt
huius peccati species. Item super hoc queritur. cum magister non tangat
nisi .iiij. species peccati in spiritum s. et alij po
nunt .v. species et alij .vi. unde ueniat ista diuersi
tas. Item queritur penes quid distinguuntur iste species.
et quomodo sit earum numerus et sufficientia // pro eo dicendum quod
peccatum in spiritum s. dictum est contra effectum spiritus s. quod quidem
dicitur gratia penitentialis. sed quia penitentialis gratia secundum quod in sacra
mento consideratur, tria respicit. uidelicet medicum,
et egrotum et ministrum. Ex parte medici concurrunt
ista duo misericordia et iustitia. misericordia per quam remittit
offensam. et iustitia per quam exigit emendam. Contra
misericordiam est desperatio. contra iustitiam est presumptio. Simili
ter ex parte egroti duo concurrunt. uidelicet detesta
tio peccati preteriti et propositum non peccandi .n.n. Sed
duo in se habent non est peccatum cuius ad hoc quod gratia
sit s. habeat in ipsum efficaciam. contra detestationem peccati
impenitentia (propositum non peccandi .n.n. sed duo ista
habent) est obstinatio. contra uero propositum non peccandi
est finalis impenitentia. Similiter ex parte ministri. duo concur
runt. uidelicet ueritas doctrine. per quam peccatores in
struantur. et sanctitas gratie. per quam ipsi adiuuantur et
releuantur. contra ueritatem doctrine est impugnatio
ueritatis agnite. contra sanctitatem gratie est inuidentia fraterne
gratie. et sic patet numerus et sufficientia. quod si aliqui
tot species ponunt uel plures uel pauciores, alij

pot accipi suffia dictaꝝ spez / qr cu pctm i sit
ↄ gram pnale i q ꝑ ipam fit remissio pctoꝝ
i unitate ecce / at id pctm e ↄ ꝑ pniaz. aut
ↄ unitate ecclesiastica / ↄ pniaz aut pt ee dupl /
aut ꝑ recessu a bono. ꝛ sic e despato / aut per
obstinatez i malo. ꝛ sic e obstinato / Si aut
unitez ecclesiastica. sic e aut rone veritatis / aut
rone bonitatis / Si rone bonitatis veritatis / sic
e ipug veritatis agnite. Si rone bonitas. sic e
invidencia supne gre. ꝛ h mo sumut. iiij. spes /
iuste modus assignadi / repugnat ei q dcus e / qr
sep sub obstinatie q e obstinato i malo / claude
psupto / ꝛ final ipnia. h. n. ipo qr obstinat est
as i malo. n timet pena / n ꝓpoit dimitte culpa.
Alit sunt nug ultaꝝ spez. qr e pctm i spm. s.
sit ↄ pnale gram / aut e ↄ ipam rone sui / a
rone antecedenciu / aut rone subsequenciu / Si rone
sui / sic e obstinato / si rone antecedenciu. cum
ad pniam antecedat timor ꝛ spes / tamq due mole.
ↄ timore e psupto / ↄ spem e despato / Si rone
ↄsequeciu. cu ad pniam ↄsequit emendacio q ↄsistit i
duobz / videlz i v ↄfone. ꝛ bona satisfone. sic
sumut due spes. quaꝝ una e ipugnato vitatis /
altra e detestato bonitatis / ꝛ fm illa assignatorem
obstinato / ↄphendit obstinatoz ꝑprie dcaz /
ꝛ finale ipniam. ꝛ sic pz nus ꝛ suffi spez /
Et qua rone qda assignat. iiij. qda. v / qda.
vj. Ille at modus quo assignat sex spes / ↄ
uenencior e. ꝛ ↄus tenetur ꝑ eo qr illud qd
alij dnt implicite. ille dicat explicite // Iux
huc mod. ↄcedend e spez pcti i spm. s. nuo
ee sex / ꝛ no plez // ad i g qr ob / qd debet ee
pctm i spm. s. ↄ fidez / ꝛ ↄ caritate. dd qr illa
io no cogit. qr no dr despato pctm i spm.
s. qr e ↄ spem. Sz qr directe repugnat
dispni gre pnalis. qui. n. despat deue
niam / nunq adgnitz se ꝑpat. sicut iudas / q fa
gli despans cucurrit ad laqu. sic dic aug
p ad petend ueie bnfm // ad illud qr ob
qr sut alie virtutes cardinales pt pniaz. dd qr ꝛ
si alie virtutes / tn pnia ꝑpe virtus e ꝑ qm re
surgit ho in gram. ꝛ p qm remittit culpa / et
io pctm qr maxie e ipugnativu gre / ma
gis dicite ht oppoi pnie. qr alij virtuti cardi
nali / p. pnia no tn e virtus. Sz ꝛ sacm
tu. ꝛ utroqz modo ei oppitur pctm i spm.
s. // ad i g qr ob. qr alie sut ↄdictiones di / gra
mia ꝛ iusticia. dd qr ꝛ si alie sit / iste tn sit
pcipue / que ↄsiderantur i opere iustificatois. et

quas si attende pdoues / ut possit ꝛ duci ad
gram. ꝛ io mag ↄ istas assignat spes pcti
i spm. s. qr ↄ ↄdictiones alias // ad illud qd
ob. qr vij. sut capitalia. inca ita magna sicut
i uidia. dd qr inuidencia fine gre. n pot ee
pctm i spm. s. rone eius qr e capitale uiciu
l pctm / sz rone eius qr e ipugnato boni / que
directe ht oppoem ad boni pnie // ad illd
qr ob qr ↄtingit ipugnare bonitate / sic ueritatem
ꝛ maiestate. dd qr ipugnatoe ueritatis agni
te / claudit ipugnato maiestatis / ꝛ bonita
tis. qm veritas no tm modo pdicat ꝛ manifestat
bonitate / ꝛ maiestate di. ꝛ du as sciens dic
ↄ veritate / i qua pdicat dei maiestas / ꝛ bonitas /
ꝑ ↄns maiestatez ꝛ bonitate i pugnat // ad
i g qr ob de spu blasphie. dd qr ↄphenditur
sub ipugnatoe veritatis agnite / q. n. verbis fils
veritati dei resistit ꝛ blasphemare dr / ꝛ veritate
agnitam ipugnare // ad i g qr qrenes quid
accipiat numus ꝛ suffia spez hi pcti. dd quod
sumitur ex pte oppoi. opponit at pnie hoc pctm
gre. no solu rone hitus pnie. Sz ꝛ rone eoꝝ
q currunt ad pnie effcm. Et qr ista sunt
vj. sic ostensu fuit. duo ex pte media. ꝛ
duo ex pte extremi. ꝛ duo ex pte uniti / ꝑp hec
sex sunt spes hui pcti // ad illud uo qr ulti
mo querebatur. Iam pz ꝑ eo ꝑ ea que dca sunt.
eo q de spebz hui pcti / quantu ad rones
ꝑprias / ꝛ ois qr nulla istoꝝ sit spez pcti
i spm. s. / ꝛ ꝑo de despatie. qr pctm i spm. s.
e ex certa malicia. Sz despato prius e ex infir
mitate. qr ex malicia. g ur qd despatio no
sit pctm i spm. s. / Si tu dicas qr saltez pot ee
spes i q e ex malicia / obicitur ↄ hoc / qr qui
despat / cogitat in corde suo qr maior e iniqui
tas / qr di mia / ꝛ ois talis errat ꝛ decipitur
g ois despato ortu ht ex igno. g no e spes
pcti i spm. s. // ꝑo o. h ipm de psupne. qr fit
qr psumit quis pctis ex ↄfidencia ul au
dacia / qm malicia. g no ur ee spes pcti. i
spm. s. / Si tu dicas / qd no e spes nisi qr tu
ꝑcedit ex malicia / ob. q h / qr psupto vintz p
cedat / spes supbie e. q e capitale pctm.
g no e spes pcti i spm. s. // tcio opp. hoc
ipm de obstinatie. qr obstinato e i duricie
mtis i malicia ptinacia / ꝑ qr fit ho ipenitēs.
Si g i duratio mtis ueit ex ꝑmansione i pcto
no sit spes pcti. Sz pcti ↄstancia / hr qr ob
stinatio / ꝛ io sit spes pcti i spm. s. / Si tu dicas

[left margin:] rone
[left margin:] sit
[right margin:] rō. ꝑ qua ↄ dicat
[right margin:] Ierem. xvij. ꝑic
[right margin:] ex ꝑmasio i pcto

quod obstinatio sit quod est peccatum in spiritum sanctum. non tamen
dicat permansionem, sed dicat novum actum
et motum. Obicitur contra hoc, quia actus ille non est aliud
quam voluntas manendi in peccato. ergo videtur quod obstin-
atio non sit species peccati in spiritum sanctum. ab impenitentia di-
stincta. Quarto obicitur de impugnatione
veritatis agnitae. quia frequenter veritas agnita im-
pugnatur ex invidia. quia homo timet confundi quando di-
xit falsum. ergo videtur quod non sit species peccati in spiritum
sanctum. Si tu dicas quod non est species peccati in spiritum sanctum
nisi quando est ex malitia. Contra hoc, quia tamen veritatis quae-
veritatis agnitio filio appropriatur. ergo per contrarium
impugnatio veritatis agnitae peccatum in filium
quam peccatum in spiritum sanctum. Quinto loco obicitur
ipsum de invidentia fraternae gratiae quia aliquis invidet aliis
ex corruptione naturae. ergo si omne peccatum in spiritum sanctum est
ex malitia, videtur quod ista non est species peccati in spiritum
sanctum. Si tu dicas quod haec est tamen est peccatum in spiritum sanctum
quoniam procedit ex malitia. Obicitur contra hoc, quia in-
videntia fraternae gratiae semper continet sub se invidiam,
quae est peccatum capitale. ergo videtur quod invidentia fraternae gratiae
semper continet sub se invidiam, quae reducitur ad peccatum ca-
pitale, et non peccatum in spiritum sanctum. Sexto et ul-
timo obicitur de impenitentia quia aliquis non penitet quia
nescit se peccasse. ergo videtur quod aliqua impenitentia sit ex i-
gnorantia. ergo non est species peccati in spiritum sanctum, quod ubique
est ex malitia. Si tu dicas quod tunc est peccatum in
spiritum sanctum quando est ex certa scientia. Obicitur contra hoc, quia scientia non
variat genus peccati, cum sit circumstantia. Si ergo
impenitentia procedit ex ignorantia non est species peccati in spiritum
sanctum. videtur quod nec impenitentia procedens ex certa scientia. Ad
quod quidem in operibus meritoriis caritas dat formam,
ita quod nullum est meritorium nisi ex caritate procedat,
sic in illis est in spiritum sanctum quod malitia
dat formam huic peccato. Unde non dicitur esse peccatum in
spiritum sanctum nisi quod ex certa malitia procedit. Et quamvis fere
omnes actus isti qui procedunt ex certa malitia
possunt procedere ex infirmitate et ignorantia et nomina
peccatorum imponuntur ab actu. hinc est quod nullum no-
men praedictarum specierum est impositum alicui earum secundum quod est
per se peccatum in spiritum sanctum. Et propterea in omnibus oportet hac
conditionali distinctione, ut dicamus quod ista sex no-
minentur peccatum in spiritum sanctum. prout quod sunt ex malitia.
Sicut sunt praeter malitiam ut potest ex ignorantia et in-
firmitate, sic non sunt peccata in spiritum sanctum. Hoc autem
melius patet si ad singula descendamus. Ad illud
vero quod primo obicitur de desperatione, quod potest esse ex infirmita-
te. dicendum quod aliquando desperat aliquis ex pusillanimitate. ita
quod in ipsa desperatione non invenit complacentiam. Et debet

tremitur contra ipsam. et tunc non est dicendum esse peccatum in spiritum
sanctum, quia ex tali desperatione non perficitur homo in profundum.
Est et talis desperatio qua quis desperat diffinitive. ab-
scondens se quasi a facie divinae misericordiae, sicut fecit Caym
qui dixit: Ecce a facie tua hodie eicis me domine. Et tunc
semper est peccatum in spiritum sanctum, quia est in contumelia divinae
misericordiae, cum suam praefert iniquitatem, sicut dicit Caym: maior
est iniquitas mea etc. Et tamen non iudicatur
infidelis, quia talis bene sentit de aliis. sed male de
se. aut etiam quia non existimat deum misereri non posse
sed potius misereri nolle. et tale peccatum semper habet
coniunctam malitiam, propter quod qui sic desperat in tali
culpa vult vitam suam finire. Unde tales despe-
rantissimi frequenter sibi ipsis inferunt mortem.
Ad illud quod obicitur de praesumptione, dicendum quod est praesumptio de meritis
de meritis suis sive de aliquo quod habet in se, et est peccatum
superbiae. Secunda vero praesumptio, qua quis prae-
sumit de pietate divina tantum divinae misericordiae et aufe-
rens ei omnino rigorem iustitiae, haec est peccatum in spiritum sanctum, quia
claudit viam ad gratiam. et viam applicat ad peccatum,
et sic patet quod aut pertinet ad peccatum capitale aut ad peccatum
in spiritum sanctum. Ad tertium quod obicitur de obstinatione, quod
obstinatio dicat permansionem in malo, dicendum quod
obstinatio dicitur dupliciter. uno modo dicitur obstinatio
continua permansio in culpa. alio modo dicitur ob-
stinatio voluntas complacens in culpa perpetrata, et
propter culpam non detestans, sed approbans. et hoc
modo dicit actum. actum inquam procedentem ex malitia,
ideo est peccatum in spiritum sanctum. Differt autem ab impenitentia, quod
quod hic accipitur respectu praeteriti, illa vero respectu futuri. et quamvis una sit virtus, quae est prae-
terita plangere et plangenda non committere, tamen contra istos
duos actus possunt esse diversa vitia. sicut lar-
gitas cum sit una virtus, tamen propter duos actus
quae ad ipsam conveniunt, videlicet dare et retinere, habet duo
vitia opposita, videlicet prodigalitatem et avaritiam.
Ad quartum quod obicitur de impugnatione veritatis agnitae, dicendum quod
veritas agnita Christi potest triplex impugnari, aut
propter ipsam veritatem, aut propter ipsum dicentem, aut
propter effectum conceptum, secundum quod in malis impugnat. Cum
omnes haeretici veritatem scire desiderent. Primo modo
et tertio potest impugnari ex infirmitate et ex
malitia. Et cum quis impugnat eam pertinaciter
sive in confusione doctoris, tunc propter excusationem suam
quod semper habet adiunctam malitiam, maxime cum est veritas
ad salutem pertinens. ut Iudaeis et vane reli-
giosis. et sic est peccatum in spiritum sanctum. Secundo autem dico quod
aliquis veritatem pertinaciter impugnat quando ex sua
impugnatione propter odium doctoris, vel effectus contrarius

aut facit, ut uult facere preiudicium ueritati. Item
quamuis non odiat ueritatem, tamen quia ueritas est contra nostrum ad
uictum, odio eam abhorret. sicut aliquis odit dominum iusticie
uel iusticiam et ratione illius odium contingit quod hoc de
scitur in contumeliis dei et in confutatione ueritatis.
et tunc recte dicitur motus ex malicia et pertinacia. Si
autem quis resistit non pertinaciter, tunc bene potest
procedere talis impugnatio ex quadam infirmitate. ~~talis impugnatio ex quadam infirmitate.~~ Si talis im
pugnatio peccatum est in spiritum sanctum, non ualet quod obicitur. quia
uirtus et agnitio ueritatis attribuitur filio. quia ta
lis impugnatio non procedit ex ipsa agnitione. Sed penitus
procedit ex malicia sola uoluntatis, cum magis super dicit
in proposito. dissonantibus uocibus, dissonantes fit
aliorum sensus. et dicunt contraria ad impietatis error
obuiatur, et impietatis error resultat, et illud
est quod mouet ad ueritatem impugnandam. Ad
illud quod obicitur de inuidia fraterne gratie, dicendum quod dupliciter
potest quis inuidere gratie aliene. aut quia ex hoc mi
nuitur bonum proprium, aut proprium commodum appetit sin
gulariter, et sic est peccatum capitale. aut quia gratia alie
sic est deputata. ut sicut non uidet bonum in se, sic
et non uult uidere bonum in aliquo, et tale est peccatum in spiritum sanctum, sed
... est in illis magis quam uix possunt in aliquo uidere homi
nem bonum, et ita alio modo est peccatum capitale. alio modo
est peccatum in spiritum sanctum, et isto ultimo modo non procedit
nisi ex magna corruptione et malicia uoluntatis. quia adeo
gustum eius peruertitur, ut bonum faciat apparere malum,
et malum faciat apparere bonum. Ad illud quod obicitur de im
penitentia, dicendum quod impenitentia dicitur dupliciter. uidelicet preparatione
proposito et communi. Si dicitur proposito, sic non est peccatum in
spiritum sanctum, quia non ponit nouum peccatum. Sed conditionem dicit
siue circumstantiam peccati precedentis. alio modo potest dici contu
macie dicitur impenitentia uoluntatis quod penitudini. et talis ex malicia
procedit. et peccatum est in spiritum sanctum. non ualet quod obicitur,
quia scientia non ualeat generi. dicendum enim quod hoc non est rele
uans. Sed ratione malicie. Si autem impenitentia sic est species peccati
in spiritum sanctum, quia tamen alie species quadam ... ordinantur,
ut ipsa quodam modo omnibus aliis est annexa. non hoc
impedit, quin sit diuisa species ab aliis. quia sic in uir
tutibus prudentia disponit ad alias, et sic in uiciis, quam
uis non sit tanta connexio in illis in uiciorum, sicut
in illis uirtutum, sicut dicit ... in ... libro ...
Propter ista sunt questiones ... et quod
debet quod dicitur. Est peccatum ad mortem, non pro eo dico
ut quis oret. uidetur enim ex hoc quod non habeat orari pro
eo qui peccat in spiritum sanctum. Sed contra hoc est, quia tales sunt
... quod ... pro eis orandum est. Preterea
tales magis indigent aliis ... sunt

ad malum. Item uidetur quod maior sit beneficentia minus proximus
orare quam pro aliis qui non indiget, ergo quod quis
dixit beatus Iohannes. quod pro talibus oratio non sit, cum deue
iunie sit ... Item ad peccatum ad mortem,
quod dicitur dupliciter. aut quia perducit ad mortem et primo
modo accipitur peccatum ad mortem, omne est mortale. Secundo
modo accipitur peccatum ad mortem, cum deficiente ...
quolibet ... mortem ... hoc peccatum ... differunt
... non dico ut pro eo ...
quis ... est aliquis ... magnus ...
non enim dico pro eo oret quis. i. quamuis persona ...
difficile est ... exaudiri. quia talis ... est in
incorrigibilis deputandus, de quo dicitur Matthei
xviii. quod si ecclesiam audire noluerit, sit sicut uolunt
ethnicus et publicanus. et ita in uno sensu, generaliter
intelligit, quod pro peccante ad mortem non est orandum, in a
... non est ... precepit tamen dominus. in nullo
tamen ... prohibuit orare. Sed hoc in ... ostendat,
quod mandatum suum ... quod dixit orandum ...
... non se extendit generaliter ad omnes. Sed ...
de quibus probabiliter sperat possumus quod minus orationibus
... et sic patet illud ad ... Item quod debet
quod dicitur. Qui blasphemauerit in spiritum sanctum non remittetur ei.
Hic glossa dicit ibidem quod blasphemia remittetur. Spiritus
autem blasphemie non remittitur. Ergo si blasphemia remit
titur, cum blasphemet peccatum cum spiritum, remittetur.
... quod dominum sit inter blasphemiam et spiritum blas
phemie. uidetur quod generaliter peccatum sit blasphemie quod spiritus blas
phemie. quia spiritus blasphemie dicit uoluntatem. blasphemia dicit opus
malum aut opus addit super uoluntatem. Contra
... glossa, quod dicit quod spiritus blasphemie non re
mittitur. sed blasphemia remittitur ... ad quod sic dicit
hugo. blasphemia ... est de se indifferens. Spiritus
adhuc quod sit peccatum in spiritum sanctum, et non in spiritum sanctum, alii
enim blasphemant ex infirmitate coacti. et hii
peccant in patrem, alii ex deceptione. et hii peccant in
filium. alii ex certa malicia. et hii in spiritum sanctum, et hoc
est scelestissimum genus peccati ... dei dele
... et post subiungit quod est spiritus blasphemie ...
... uituperationis ... spiritus enim blasphemie sic
... ad odium dei, sic spiritus sancti ad amorem dei, quia
... quod blasphemauerit in spiritum sanctum ... non ...
... blasphemia. Sed de spiritu blasphemie ... non dicit
quod blasphemauerit spiritum sanctum. Sed qui blasphemauerit in spiritum
sanctum. i. ... in spiritum sanctum, sicut declarat ipsa glossa, quod dicit
quod blasphemia remittetur. spiritus autem blasphemie non remit
tetur ... patet ... ad id quod ... sit inter bla
sphemiam et spiritum blasphemie. ... generaliter peccatum sit
spiritus blasphemie quam blasphemia. non enim differunt sicut

ad quod disponit ad mortem
difficultate
tibi

uocatur et actus. Set sic generale et speciale. // Item
quod dicitur contradicit. quod desperatio est qua quis diffi
dit penitus in bonitate dei estimans maliciam
suam dei bonitatem excedere. videtur enim ex hoc quod omnis de
sperans sit infidelis. omnis enim qui sic estimat credit
bonitatem dei esse finitam. et omnis talis errat contra id quod fidei
est // Item qui credit contra id quod dicit scriptura
hereticus et infidelis iudicatur. Set scriptura dicit quacumque
hora ingemuerit peccator omnium iniquitatum eius non recor
dabor. desperans credit eius oppositum. ergo etc. Praeterea ar
ticulus specialis est de remissione peccatorum. contra istum
errat ille qui desperat. Set praeter obiecta de eo qui presu
mit. videtur enim quod desperatio tollat fidem. contra hoc est
quod fides non perdit spem. sic perdit caritatem
sed non desperatio // Ad hoc dicendum quod fides differt a spe
et in hoc quod fides respicit ipsum obiectum videlicet. Set spes respi
cit in parte videlicet spirantis. et inde est quod
fides dicit certitudinem in intellectu et spes dicit certitudi
nem in affectu. sic ergo contingit aliquem ignorare aliquid
in parte et scire in universali sicut dicit philosophus in .ij. priorum.
sicut est de illo qui scit omnem mulam esse sterilem
et tamen estimat hanc habere in utero. sic potest aliquis habens
fidem carere spe. et sic potest aliquis non habens certitudi
nem de aliquo in affectu habere in intellectu sic potest aliquis non
habens spem habere fidem // Ad primum ergo quod primo obicitur quod talis exti
mat maliciam suam dei bonitatem excedere. hoc potest
esse dupliciter. aut in se aut in effectu. et in effectu dupliciter
aut vel quia credibilis aut particularis vel sui ipsius et ho
mo est infidelitatis et tercio desperationis et hoc sequitur textus
Genesis. quod dixit Cayn desperans maior est iniquitas mea quam
ut veniam merear. non dixit maior erat quam misericordia
sed quod amplior erat quam venia ad quam peruenire possit. vel
potest dici quod talis extimatio conuenit ex subuersione ex
subuersione [illegible] quod sic homo aliquando bene scit aliquid
et tamen affectio eius contrariatur ut ad extimationem oppositi
pertrahat ipsum. et per hanc viam respondendum est ad illa
duo que postea obiciuntur. non enim concluditur quod despe
ratio tollat fidem quod defectus est duplicis conditionis
sicut dictum est. Quamuis autem desperatio non tollat fidem
simpliciter non tamen plus ledit fidem per desperationem quam per
odium vel contra ad peccatum quod non sit ei directe oppositum.
In fide enim sunt tria. videlicet ipsa credulitas et habilitas
tendentis in deum. et ipsa tendencia. primum est quasi trans
ciens quasi semen. et tercium est quasi fructus. primum tollitur so
lum per infidelitatem. secundo uero tollitur per desperationem
quod efficitur homo inhabilis ad tendendum in deum. tercium uero to
llitur per omne peccatum // Item quod dicitur quod dicit quod
peccatum in spiritum sanctum est in tollis quod sit per infirmitatem
Dicitur enim hoc uirtute tunc omne peccatum est peccatum in spiritum sanctum

quia cum posse peccandi potius fit in potentia quam posse. hec ipsa quo
aliquis potest peccare. per defectum et infirmum est // Item
si peccatum in filium est per ignoranciam sicut ipse sub
iungit. cum omnis peccator sit ignorans sicut uult philosophus
uidetur quod omne peccatum sit in filium. ergo nulla est illa distinctio
peccatorum // Ad hoc dicendum quod cum dicitur peccatum est ex infir
mitate et ignorancia non accipitur hic quecumque infirm
itas et quecumque ignorancia. Set infirmitas quedam
est excusatione et ignorantia quae est per aliquam constrictionem facultatis
tatis non culpe et hec modo talis infirmitas non
est in omni peccato nec talis ignorantia quamuis largo modo accep
ta ex infirmitate procedat omne peccatum et ignorantia. ex quadam neg
ligentia et experientia practica siue speculatiua non omni pec
catum per se. Sciendum est quod qui diuidit peccatum per
has duas quod id dicitur peccatum ex infirmitate quod procedit
ex ipsa inconsideratione. et solum ex ignorantia et malicia
sic iste tres differentie non conueniunt in peccatum idem et sic
patet obiecta. et sic sufficiat de ista distinctione quae
supra questitum fuit de hiis .d. xxij. ubi illa distinctio ponitur
et manifestatur.

Ostendit peccatum consideratur dignum etc. Hic magi
ster qualiter peccatum habet ortum a uoluntate in generali
et speciali. In hac uero parte determinat unde habeat ortum
posse peccandi. et hec pars durat usque ad finem libri. di
uiditur autem pars ista in partes .iiij. In quarum prima
querit magister unde sit posse peccandi et determinat quod
posse peccandi non est a deo secundum quorundam opinionem. In
secunda uero parte ostendit quod omnis potestas est a deo pluribus auctoritatibus
ibi. Set pro hoc sanctorum testimonijs etc. In tercia uero
parte determinat quandam dubitationem que ex precedentibus habet ortum.
videlicet utrum aliqui potestati sit resistendum .i. hic
oritur questio non transiliendi. ubi determinat quod alicui est obe
diendum. alicui resistendum. In quarta uero et ultima
continuat magister dictam doctrinam. ut ex hoc libro ad libri
tercium transeat ibi. iam nunc illud intelligendis atque pertra
ctandis etc. Et possit hic particula ultima diuidi contra
totum precedens. Set causa breuitatis non fuit diui
sa. hec enim minuciae diuisionum plus habent curiositatis
tis quam utilitatis et ideo eas in precedentibus pretermisi.
Dificilis autem hic predicta determinatio questio circa
primum quod unde habeat ortum potentia peccandi. Secundo
uero quod unde sit in homine potentia peccandi principaliter siue
demerendi // Tercio quod determinatur sub quibus potestatibus
presidentibus // Circa primum queruntur duo. primum utrum posse
peccandi sit in homine a deo uel a se ipso // Secundo quaeritur
utrum posse peccandi in quantum huiusmodi sit bona an mala
Circa primum sic proceditur. et quod utrum posse peccandi
sit in nobis a deo. Et quod sic uidetur per auctoritatem au
gustini prius. et magister adducit illam. nocendi uoluntas

per se ab homine a Deo. potestas autem non nisi a Deo. Sed volun-
tas nocendi que est hominis a se ipso non est, nisi per nocu-
mentum quo quis peccavit. ergo si illius causa est a Deo,
videtur quod potestas peccandi sit a Deo in ipso. Item Philosophus
in Topicis: potest Deus et studiosus prava agere. Sed omne
in quo convenit homo cum Deo, quod habet a se ipso tanquam acci-
dens proprium. Si ergo in potentia peccandi homo cum Deo convenit, videtur quod
potentiam peccandi a Deo accipiat. Item omne id quod
attestatur nobilitati nature, non enim reperitur potentia nisi in creatura
rationali, que est nobilissima omnium creaturarum, ergo videtur quod potentia
peccandi sit in homine a Deo. Item omne illud quod
facit ad amplificationem laudis a Deo est, et est in homine ho-
nor et laus. Sed posse peccare facit ad laudem viri
iusti, quia dicitur Ecclesiastici xxxi: qui potuit transgredi et non
est transgressus, et facere mala et non fecit. ergo videtur quod
posse peccare sit in homine a Deo. Item potentia peccandi
aut est inclinatio mali prout quod est a Deo, aut prout quod est
ex nichilo. Si primum, quod est a Deo, habeo propositum, scilicet quod
talem potentiam homo a Deo accipiat. Si prout quod est ex nichilo, ergo
cum omnis creatura sit ex nichilo, omnis creatura habet potentiam pecca-
ndi. Si ergo hoc est simul verum etc. Sed contra: peccare
est deficere, sed posse deficere est non posse et privatio
potentie. Si ergo privatio et defectus potentie non est a Deo, videtur quod potentia
peccandi non sit in homine. Sed per a se ipso. Item ab
eodem principio sunt actus et potentia. ergo si peccatum non est a Deo, nec
aliquo modo, ergo nec potentia peccandi in homine est a se ipso. Item
gratia est perfectiva et salvativa nature. Sed per gratiam aufertur
potentia peccandi. Si ergo gratia non aufert quod addit Deus, videtur
ergo quod potentiam peccandi homo a Deo non accepit. Item
potentia peccandi est potentia faciendi contra Deum. ergo potentia peccandi
in quantum huiusmodi adversatur divine potentie. Si ergo divina potentia non contra
se facit, videtur ergo quod a se ipso non sit potentia peccandi. Item
omne quod est in homine a Deo habet exemplar in Deo. Sed potentia pe-
ccandi in quantum huiusmodi non habet exemplar in Deo. in potentia enim
quod dicitur peccare, sicut in pluribus locis Augustinus ostendit, et in potentia
est et defectus, habet exemplar in Deo. Si ergo homo, secundum potentiam pe-
ccandi, Deo non assimilatur, immo potius assimilatur dyabolo, et Deo
id quod homo habet a Deo habet in ipso exemplaritatem et similitudinem,
videtur quod potentia peccandi nec in homine non habeat a Deo causam
et originem. Respondeo dicendum quod cum dico potentiam peccandi,
duo dico: et dico aliquam potentiam, et dico potentiam ad ta-
lem actum ordinabilem. Si ergo loquamur de potentia pecca-
ndi, quod potentia est, cum illa potentia sit libertas arbitrii, sic absque du-
bio a Deo est. Si autem loquamur de ordinabilitate illius potentie ad
peccatum, tunc dicendum est quod, sicut peccatum aliquando accipitur abstrac-
te, aliquando concrete, aliquando enim nominat actionem deformem,
aliquando ipsam deformitatem, sic duplex est loqui de illa or-
dinabilitate ad peccandum, aut ratione deformitatis, aut ratione
actionis substracte. sic tamen deordinabilitas a
[si ratione actionis substracte]

Deo est, sicut in actu substracta. potest tamen aut loqui
nunc de ordinabilitate illa ratione deformitatis, sic autem illa deformi-
tas non a Deo sit, quia privatio et defectus talis ordinantis, non
aliud est quam defectibilitas predicta. sicut defectus deformita-
tis non est a Deo, sic nec tamen defectibilitas est a Deo. Sed est
in ipsa creatura rationali, quia quod ex nichilo. Sic ergo potentia pecca-
ndi uno modo concedit esse a Deo, alio vero minime. Et
propter hoc emergunt rationes ad opposita partes. Et in diverse
fuerunt opiniones, etiam sicut magister dicit in littera. Quidam
dixerunt quod potentia peccandi non est a Deo. alii vero dixerunt
quod potentia peccandi a Deo est. Quod nititur probare magister multis
auctoritatibus. ille autem auctoritates non valent ad hoc concludendum,
dummodo accipiatur potentia peccandi pro eo quod est sumptum ratione actus
a Deo est. quia hoc modo continet sub genere potentie. Si autem quod potentia
peccandi consideratur in comparatione ad ipsam deformitatem, sic
non est in genere potentie, immo potius in impotentie. Sic enim non nominat in
potentiam potentiam, sed defectum. Et sic non se ipso potest
facere. ergo ut prius. Sic non sequitur isto modo, quod omnis
potestas a Deo est, ergo potestas peccandi a Deo est. Et in isto modo lo-
quendo dicit Anselmus, quod potestas peccandi non est libertas, nec
pars libertatis. Et hoc modo procedunt rationes ostendentes
quod potestas peccandi non sit in homine a Deo. Et ideo concedende sunt.
Ad illam vero quod obicitur de potentia nocendi, quod est a Deo, quamvis
voluntas non sit ab ipso, dicendum quod Augustinus verbum facit in verbo
illo, sumit ipsam potentiam quam percipit, et actualem ordinationem
illius potentie quam cum percipit, et vult dicere quod ipsa potentia a Deo
est, quamvis ipsa ordinatio ad peccatum ab ipso non sit, quia
potius est deordinatio quam ordinatio. Et ideo ex hoc non habetur
nisi quod potentia peccandi pro eo quod est a Deo sit, sed autem quod est ad
peccandum non potest elici. Quod illa auctoritas, quod sit a Deo, immo
potius oppositum, quia potentia peccandi non pervenit in peccatum nisi in-
mediante voluntatis deordinatione, quam a Deo esse negat auctoritas
in predicta auctoritate. Ad illud verbum Philosophi, quo dicit quod
Deus et studiosus potest prava facere, exponunt quidam
quod Philosophus intellexerit de malo pene. Sed hoc plane re-
pugnat consequenti textui. Et ideo cum sacra scriptura dicit et
rationis expositores concordant, quod nullo modo potest peccare,
sic nec mentiri, nec se ipsum negare. Dicendum est quod illud ve-
rbum Philosophus non habet veritatem. Nec credo ipsum constituisse ma-
gnam vim in verbo illo, pro eo quod dixit hoc solum exemplifi-
cando et per transcursum. Textus suus satis sufficiebat ad
propositum propter quod in qua habet veritatem propositio, videlicet quod stu-
diosus potest mala agere, licet hoc non sit in quantum studiosus,
sed in quantum potest a virtute deficere. Ad primum quod obicitur, quod potentia pe-
ccandi attestandi nobilitati nature, dicendum quod hoc non est ratione
sui, sed quantum dicitur ordinem ad defectum. Sed in quantum dicit ordi-
nationem ad actum substractum. nam nullus actus est de-
formatus per privationem quia procedit a potentia deliberativa,
quam nobilis est, quia sola illa est informabilis perfectione

Marginal notes (left, top): in malo ... studiosus ... agere.
Marginal notes (left): potentia peccandi attestatur nobilitati nature.
Marginal notes (right): Potentia peccandi ... duo continet, scilicet potentiam et ordinem ad peccandum; primo a Deo est, secundo defectus, qui a Deo non est ... dicatur vel ex nichilo.
Marginal note (foot): Conexio ordinis quod regula est: Si medium est a Deo et ultimum a medio, ergo ultimum a Deo ... Talis expositio ... exemplar.

po^a pec(c)andi uel peccati attestat nobilitate accidens

ut dd. q attestatu nobilitati e dupl. aut p se aut p actus. sicut dic aug. q dolor boni a missi testis e n^c bone. ad illud q ob. q fac ad ampliationem laudis. dd q sic unus omdabilior redditur et po exercitus. sic po bnfaciendi omdabilior redditur et po malefaciendi. non q unicam ad addat boni unitis. n po defiaendi ad addat po bnfaciendi. Sz q expsencia opp magis in sua claritate bonitate clarescat. Sic mag appet innocentia hois. q po male faci et no uult. q si no possim uelli et io laudatur. uir. it in hoc. q potuit male faci et no fecit. hoc e laudatur in hoc q fecit bonu et no fecit malu. cu possi et ita q laus ecrnli respiciat h q e faci bonu. hoc aut q e posse pecare no respiat nisi p actus. vn coscepta po faciendi malu si bonu faciet uoluntate adhuc laudant. ad e q q uti po peccandi in sit cause ado. ut ex nichilo. dd q bone actus subtituenti q e act deliberatiuus. in e ei ado. ioo uo defeus. et est ei ex nio. et hinc e q po peccandi no repit in oi creatura. q bone i pfcionis. no repit i creatura h q no p ica ex iuuali. pro q no pot in eo e actus deliberatus. ideo uo eidem pfcionis n repit i creatura. q no pot i ea e defee. to suo creatoi e omit ta. et sic po peccandi quoda mo tollit pgrat. quoda mo religt. quoda m e ipa libtas. quoda mo minuit libtate. quoda m e po. q quoda m d^r poina quoda m puoni. no cui q uti sit ado. no e bon crand. sup^r. Sz p pocz dillicteg.

Tolle

et quam ipso

Cons q utru po peccandi h q ha sit mala. et q sit mala i q ha. usi po peccandi n e aliud q uoluntas. Sz uoluntas peccandi e mala. g po peccandi e mala. fm q hui. It cui usus malus in pn quoz malu e. sic e usus boni e a pn bon. Sz usus po peccandi e peccare. et peccare e malu. g peccandi mala. It sicut se h po bnfaciendi ad bon. ita se h po malefaciendi ad mal. Sz ois po bnfaciendi m q ha e bona. g po malefaciendi i q ha e mala. It vna qq po oplectio e qn e suo actu oiuncta. Sz po malefaciendi dic e oiuncta actui malefaciendi mala e. g simmus oplectam e qn e sepata ab actu. g ur q et sepata ab actu mala sit. It po malefaciendi. au e bona. aut mala. si est bona. et oime bonu e mo et ado. g ur q po malefaciendi i q ha sit ado sit i mo. ur quoz ut q fm e a intat g q po peccandi sit mala. Sz q si po peccandi e mala. g potens peccare e malus.

po

¶ 9

Sz iustus et sanctus h peccare. g e ius et scs est malus. Itm si po peccandi e mala. aut g malo pene. aut malo culpe. malo pene no. q illud sequitur malu culpe. malo culpe no. q culpa sequit peccandi poam. in pmo hoi et angli peccare potuit q peccauit. It si po peccandi e mala. aut g malicia q fecit. aut malicia que fca e i ipa. malicia q fecit no oz. q multi possut malefacere q no faciunt n fecerut. si malicia q fca e i ipa. Sz g aug. ili. lxxiiij. q pbat. q nullo alio actore pot ho fi malus n se ipo. g no ur q po peccandi q e de se mala sit. It no seq iste p adultari. g e adulter. g no sequit iste p malu facere. g e malus. Sz si po malefaciendi est mala necio sequit ad ipam est mala. g et c. Iuxt hec q. vn h e q vo^{tas} malefaciendi e mala et po malefaciendi no d est mala. Os q pp quid uo^{tas} peccandi no d uo^{tas} sic po peccandi d i po. Ur. n. q mag. Si uo^{tas} peccandi maiore dr appxiacione ad pcm defcm. q po d peccandi mag ur q debet eade appxione. ut uo^{tas} peccandi dicitur uo^{tas} magis q po peccandi dicat i po. R. dd. q sic po po io no d actuale ordiacz et effcm. Set solu hitual. uo^{tas} uo dic actuale ordiacz. Sic et i malicia i tellitdu e et q po no d actualem ordiacz addetfcm. Sz po hituale s n no d aliqs hz pom malefaciendi. q actualit tendat ad mala. Sz q p tende i malu. uo^{tas} au actuale ordiatoz d. no .n. d iste uult malu. n actualit tendat i malu. sicut .n. dm fuit i po uo^{tas} e appximatiua ipi pot ad agendu. et io q oime malu d aliq defcm p sente. i eo q e e io deqno definic e q vo^{tas} peccandi mala e. et uelle peccare e malu. po at peccandi posse siue peccare no d e mala. Concede sut g rones oftendetes q po peccandi i q ha no e mala. ad illud u q p ob i ouz suo. dd q illud no uz. q uo^{tas} malefaciendi plus pot q po malefaciendi dicat .n. actuale ordiacz ad malu sil'ut pp dicta actuale ordiacz. vn sic an i n ualz. uelle malefacere e malu. g posse malefacere e malu et i ualz q obie. q po malefaciendi no e a q uo^{tas} q uis .n. no sit aliud alio tn mo i ptatur fi maiori elogace. i mal tero uo i maiori appxiatae. et io e soph p actus sic hic peccand uolutas q distat a malo. et q

appropriatur malo. ergo si mala est, per se est appropriata
ex parte ad malum. Similiter mala est per se distinctio,
assignatur enim habitudo ad subiectum accidenti et actui subiecte
in esse. Ad primum quod obicitur quod usus potentie peccandi in quo
habitus est malus. Dicendum quod illa maior est illi consimilis: adquisitio
virtutis que est contraria est ex proprio ordinata. Sed potentia peccandi
non ordinatur nec contrarie distincte nec ex proprio ad actum peccan-
di. Propter eo quod illa eadem potentia est ad oppositum et ad suum oppositum
ordinata generaliter; prius autem ordinatur per accidens. Unde
ad oppositum potentie est eius usus, et potentie eius abusus. Et ideo
hoc
non sequitur quod si peccare sit malum, quod ipsa potentia pec-
candi in qua habitus sit malum. Ad secundum quod obicitur quod in bonis
potentia bene agendi est bona. ergo etc. Dicendum quod non est simile, quia
in bonis bonitas actus est a bonitate potentie. Unde
consuevit dici: Si non quia bona facimus boni sumus,
non sic autem est in malis, immo econtrario: quia mali facimus
mali sumus. Et ratio huius est, quia quamvis potentia non possit
se per suum actum perficere, potest tamen se per suum actum
deordinare et deficientem facere. Unde hec non tenet ad
dicendum opus sit bonum opus, quantum ad rationem
merendi. Sic potentia super potentia quantum ad rationem demerendi.
Ad tertium quod obicitur quod completior est potentia cum est suo actui
coniuncta. Dicendum quod verum est de actu ad quem ordinatur
simpliciter. Sed non est verum de eo ad quem ordinatur per accidens,
maxime cum actus ille plus teneat rationem defectus quam
effectus, sicut est. Non magis deordinat quam perficiat quod
est in potentia peccandi per actum peccandi. Non magis
hic
recedit potentia ad complendum a complectione in hoc quod per-
ficitur, quam ideo quod potuit peccare. Ad quartum quod potes-
tatem compositum potentia peccandi sic bona sicut mala, dicendum
quod si dicatur potentia peccandi, qua quis potest peccare, absque
dubio bona est et a Deo est. Similiter si dicatur potentia pec-
candi ordinata ad actum pro subiecto tali et tali, est
a Deo. Si autem dicatur potentia peccandi ipsa potestas
deficiendi, hec enim non debet dici bona nec mala, sed
tamen non debet dici, quia non dicatur a Deo eius. Et hec est ratio
entis, quia non habet rationem boni nec mali, non debet dici,
propter quod non dicatur propter rationem alicuius boni naturalis in esse. Et
non dicitur actualis defectus, sed habitualis. Unde ta-
lis potentia non debet dici potentia mala, vel deficiens. Sed
potentia defectiva. Non est ista potentia. Sed in potentia. Unde sic non
posse videre in lapide non est bonum, nec est malum,
quia non dicatur privatio alicuius boni naturalis in esse. Sic
intelligendum est de potentia peccandi in creatura rationali, sed
quod potentia peccandi dicat defectibilitatem, que inest ei ex eo
quod creatura est, sicut quod ex nichilo habet esse. Ex hiis patet responsio ad
tertium quod ultimo obicitur, quod videlicet voluntas peccandi
dicitur esse mala, et tamen non sic potestas. Hec enim est ratio,
quia voluntas est cum inmediata conspiratione ad actum, que est de-

vacat

[…]tate procedit magis autem peccandi potentia debet in ipso quod
voluntas peccandi dicatur non, propter quod nomen potentie
actus in positum est a potentie et complemento et non per naturam
diminuit de ratione potentie. Cum dicat defectum, sic non
tamen diminuit de ratione hominis. Non autem voluntas in posi-
tum est ab voluntate et complacentia et quia potentia est placi-
tum et committi habet per illud actum. Hinc est quod quamvis despici-
entia voluntatis, tamen non diminuit de ratione voluntatis, quia non
habet ad ipsam repugnantiam secundum quod sic nominatur. Et propterea
velle peccare velle est, posse autem peccare non est pos-
se. Et ideo dominus fuit in ipso libro, quod deus est omnipotens,
et tamen non debet omnia volens.

Consequenter queritur de potestate presidendi. Et circa hoc que-
runtur duo. Primo quod utrum omnis potentia dominandi
sit a Deo. Secundo quod utrum potestas dominandi sit a Deo
secundum institutionem, vel autem secundum peccatum culpe.

Circa primum sic proceditur et quod utrum potestas domina-
ndi sit a Deo. Et quod sic videtur. Io. xix. Non
haberes in me potestatem nisi datum esset tibi desuper, dixit
dominus Pylato. ergo si potestas Pylati super Christum
erat a Deo, et tamen minime videbatur quod super ipsum deberet
habere potestatem. ergo videtur quod multo fortius omnis potestas
talis a Deo est. Item expressius Ro. xiii. Non est
potestas nisi a Deo. Et constat quod ibi loquitur de potestate
presidendi. ergo etc. Et iste due auctoritates sufficiant
quia plures alie adducuntur in libro. Item hoc ipsum
videtur ratione potestas presidendi. ergo etc. Et iste due
auctoritates sufficiant dicere potentiam in intellectu et omne
tale dicit potentiam aliquam. Sed omne quod dicit potentiam ali-
quam a summa potentia est. ergo omnis potentia presidendi a Deo est alio-
quin quis perit. Item omnis pena a Deo est. Sed ab
eodem a quo est victus, ab eodem est dominandi potestas.
ergo omnis potestas dominandi est a Deo. Contra. Osee viii. Ipsi
regnaverunt et non ex me, principes extiterunt et non
cognovi. ergo videtur quod talis presidentia malorum non sit a
Deo. Item nec iniustum est a Deo. Sed multi iniuste dominan-
tur aliis. ergo videtur quod non omnis potestas sive dominium in homi-
nibus sit a Deo. Item nichil inordinatum est a Deo. Sed cum
stultus preficiatur sapienti et malus bonis, hoc est in-
ordinatum. ergo non videtur esse a Deo. Item nichil quod est contra
iustitiam est a Deo. Sed potestas dominandi in homines est contra ius na-
turale, non est a Deo, quia maior maiestas est minori prelatione,
per illud quod dicitur in libro: Cum homines bella exorta sunt, et cap-
tivitates, et servitus, que sunt iuri naturali contraria. Item
nichil auferendum est alicui quod est ei datum a Deo. ergo si
omnis potestas, vel prelatio est a Deo, nulli auferenda est
prelatio vel potestas. ergo nullus prelatus vel princeps
esset deponendus quantumcumque malus. Item nichil quod habet causam
per donationem habet per usurpationem. ergo si omnis potestas

Margin (right, beside the question on whether all power of dominion is from God): q[uod] h[abe]t s[upe]r p[er]oc[at]o[rem] pene / [...] q[ui] i[n]fert penam / est a Deo

Resp.

[Margin: Dicendum quod sicut preceditur, ipse ordo quo ordinatur ipse superior ad inferiorem, et hic ordo a deo est, quam ipsum in se tenuit.]

est a deo collata, nulla est usurpata. Sed planum est quod multi multe potestatis usurpant. Ergo non omnis potestas a deo donatur. Pro quo dicendum quod potestas presidendi dicitur esse illud per quod aliquis presidet et dominatur alteri. Id autem per quod presidet dupliciter potest dici. Uno modo dicitur ipsa virtus per quam quis prevalet alteri, et hec virtus absque dubio a deo est. Alio modo id per quod presidet dupliciter potest dici. Dicitur modus deveniendi vel permanendi ad hanc virtutis excellenciam, et sic intelligendo contingit quosdam presidere aliis ex iusticia, quosdam ex astutia, et quosdam ex violencia. Si quando autem preest quis aliis per iusticiam, tunc illa potestas dominandi simpliciter loquendo a deo est, et tam ex parte presidentis quam ex parte subiacentium. Si quando autem preest quis per astutiam vel per violenciam, tunc dicendum est quod talis potestas est ex parte inicium subiacentium comparata admittitur subiacentis, talis presidencia ita est a deo aut est ad bonorum probacionem, aut ad malorum punicionem. Si autem comparetur ad voluntatem presidentis, sic iniusta est. Et pro quo modo dicitur esse a deo facere et ordinare, ut in multis dicitur Job xxxiiii. facit regnare ypocritam propter peccata populi. Et Osee xiii. dabo eis regem in furore meo. Pro quo autem modo scilicet in comparatione ad voluntatem presidentis, sic dicitur esse a deo permissive, non autem approbative. Propter quod dicitur ipsi regnaverunt et non ex me; principes extiterunt et non cognovi. Concedendum est ergo quod omnis potestas presidendi secundum id quod est in se et quo ad id super quod est iusta est et a deo est. Et hec ostendunt iura et auctores que ad primam partem inducuntur et non concedunt. Concedendum est nichilominus quod modus deveniendi ad hanc presidenciam comparata ad voluntatem presidentis potest esse iustus et iniustus. Et secundum quod iustus est a deo est, secundum quod iniustus est a deo non est, quia nec nunquam est ita iniustus ex una parte, quin sit iustus ex altera. Et ideo de nulla potestate presidendi dici potest quod non procedat a deo. Ad illud ergo quod primo obicitur quod dominus dicit quod regnaverunt sed non ex me. Dicendum quod non est ibi negatio absoluta, sed voluntatis antecedentis et voluntatis approbantis. Dominium malorum potest esse a deo iudicante, quod sit a deo acceptante cum meis ultio, ut dicitur etc. [illegible] Iniquitatem dominatur homo homini in malum suum. Ad id quod obicitur quod nichil iniustum est a deo, dicendum quod verum est secundum quod iniustum. Quamvis autem potestas dominandi iniusta sit forte ex parte comparata ad voluntatem presidentis, semper tamen iusta est in comparatione ad meritum subiacentis, quia est ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum, sicut dicitur i Petri ii. Ad illud quod obicitur quod aliqua potestas inordinata est. Dicendum quod etsi aliquo modo aliqua potestas possit esse inordinata vel ex parte, potestas tamen ipsa semper ordinata est, sicut dicit Gregorius in moralibus, quod timoris

[Margin: distinguendum]

[Margin: adulterii presidentis et hic comparari ad]

[Margin: Velle non dominari vel actu dominari per astuciam vel violenciam iniustum et malum, quia raro a deo non est. Sed adiutorio vel ab hominibus mali voluntate.]

[Margin: Vel dicendum quod non negat secundum se ab regnandi secundum id ad regnum ascendendi in regno dominandi in malum est, hic a deo non est.]

[Margin: Textus 8 — sed]

electione potestatis ordo sic exigente est per eum deus dedit electione potestatis mali non sine ratione invenit. Et si obiciatur quod inordinatum est, quia multi presunt sapientibus et mali bonis, et servi liberis. Dicendum quod etsi aliquid inordinatum appareat exterius, non latet pulcra ordinatio interius secundum divinum iudicium, quod frequenter est occultum, nunquam tamen iniustum. Propter quod dicitur Ecclesiastes x. vidi malum quod quasi per errorem egrediens a facie principis, stultum positum in dignitate sublimi etc. quasi dicat quamvis appareat in errore, magna tamen est ibi ordinatio, dum ex hoc mali puniuntur et boni purificantur. Ad id quod obicitur quod nulla potestas est a deo que est contra naturam, dicendum quod esse contra naturam dupliciter intelligitur: vel simpliciter, vel secundum aliquem statum. Cum ergo dicitur quod potestas dominandi est contra naturam, hoc intelligitur quod adversatur dictamini nature alicui statui determinato, quo quidem non est subito ut in statu presenti plato statu potestatis. Ad id quod obicitur quod nichil quod est a deo datum est auferendum, dicendum quod verum est si simpliciter ei dedit. Si autem solum ad tempus datum est, ut deus voluit dare, ita et voluit per ministerium humanum auferre. Hoc autem cognoscimus quod deus velit, quando videmus ordinem iusticie sic exigere. Deus enim dedit vitam latroni, et tamen videmus iuste illam auferri eo exigente hoc mandato iusticie, quo dicitur maleficum non pacieris vivere. Sic intelligendum est de hiis qui potestate nituntur, quia sicut contingit in talibus, tamen dominium quo presunt merentur amittere, qui concessa sibi abutuntur potestate. Ad id quod obicitur quod nulla potestas a deo collata est usurpata, dicendum quod verum est si totaliter detur a deo. Sed deus sic dat potestatem, quod frequenter homo cooperatur in ille potestatis adeptione, et cum iste operatur ad illius potestatis adeptionem, tunc dicitur dominari ex iusticia. Quando vero iniuste, tunc dicitur illa potestas usurpata, si qua non per deum, quamvis presit de facto, non tamen de iure, quia talis potestas non caret omnino ordine iusticie, concedendum est a deo et simul sunt secundum duo vera, per diversos respectus, videlicet quod eadem potestas sit usurpata et a deo collata absque aliqua repugnancia.

Consequenter queritur utrum potestas presidendi sit in homine secundum institutionem nature vel secundum punitionem culpe. Et quod secundum institutionem nature, videtur Genesis i. faciamus hominem ad ymaginem et similitudinem nostram, et presit etc. Si dicas quod hominibus plantis, id est bestiis, sed non homini, pro hoc non evadetur, quia ii. Cor. xi. caput mulieris vir. Sicut ergo caput presidet corpori et dominatur corpori, ergo vir, et per institutionem nature sit potestas dominandi in humano genere. Item angelis quod

[Margin: nota]

[Margin: [illegible] quedam ad [illegible] ratione [illegible]]

[Bottom margin: Ad quartum dicendum quod potestas dominandi, tamen quando dicitur secundum comparationem, secundum quod ordine superioris ad inferiorem, ut hic semper a deo est et bonorum et a deo que ordinacionem hic statuit ad vindictam malorum, laudem vero bonorum Romanos xiii. Quantum autem ad modum acquirendi, quia si bonus est et in legibus a deo est; sin autem a deo non est in se illum. Quantum autem ad usum, ut hic quod si bonus est, semper a deo est; sin autem]

peccati in natura et in gratia. non tamen in omni est ordo et gradus secundum existenciam naturalium. Sed in statu presidencie ostendo ergo uidetur quod dominium non repugnet condicioni status nature humane sic et angelice. // Item potestas dominandi est de perfectione dignitatis et nobilitatis. Sed si ad dignitatem competit nature lapse multo magis competit nature institute. ergo uidetur quod magis pertinebat ad statum nature institute potestas dominandi quam ad statum nature lapse. // Item generaliter illud quod est ad conseruationem ordinis naturalis pertinet est in statu institutionis. Sed potestas presidendi pertinet ad conseruationem ordinis naturalis. ergo potestas presidendi inesset homini ad statum institutionis nature. maior manifesta est. minor probatur. primo quod dicit augustinus xix. de ciuitate dei. principaliter seruitus ea lege ordinatur que naturalem ordinem conseruari iubet et perturbari uetat. Sed ad idem ordinatur potestas dominandi et principalis seruitus. ergo etc. // Sed contra. glossa. omnes homines natura equales fecit. Sed per uarios meritis alios aliis occulta dei dispensatione. Sed iuxta propositum ergo uidetur quod correctio et prelatio non sit in homine secundum constitutionem nature. // Item augustinus xix. de ciuitate dei. rationalem hominem ad ymaginem dei factum dominari uoluit deus non in hominem. ergo si potestas presidendi et dominandi est in uno homine respectu alterius etc. // Item ratione. Sed ipsum uel libertas inest homini generaliter. Sed potestas dominandi est libertatis impeditiua. ergo uidetur quod sit contra naturam. quod autem libertas contra sit et potestatem presidendi habet impedimentum manifestatur; quia libertas sicut patet diffinitione libertatis est naturalis potestas que permittit homini facere quod uult. // Item homo secundum suam partem condicionem factus est ad dei ymaginem. Sed ymago est ymago dei naturaliter est immediate formata a deo. ergo si solus deus potest maior est. ergo secundum naturam non est super hominem nisi deus. ergo nullum dominium in homine est secundum nature institutionem nisi solum diuinum. // Item non est dominus seruo suo. ergo non dominium sed seruitutem. Sed seruitus est introducta propter peccatum sicut in pluribus locis dicit augustinus. ergo uidetur quod potestas dominandi in homine sit pro conditore aut pro ... non secundum statum nature. // Item in glossa figuratur hominum iniquia detrahens. et natura seruabit secundum quod ... dei ... uult augustinus. Sed in statu glorie non remanebit dominium prelationis et subiectio seruitutis. ergo non uidetur hoc in natura humana secundum quod instituta sed secundum lapsa et uiciata. Responsio dicendum quod potestas dominandi uel presidendi triplex dicitur. scilicet largissime, communiter, et proprie. largissime dominandi potestas dicitur ... omnis ... quod homo pro adlibitu et uoto ... Et hoc modo dicitur homo esse dominus ad possessionem suarum siue mobilium siue immobilium. Alio modo potestas presidendi siue dominandi dicitur excellentia potestatis et imperii

et imperandi qui est capax rationis et precepti. // Tertio modo potestas dominandi dicitur potestas coercendi subditos. et hec potestas dicitur quedam arctatio libertatis. et talis potestas dominandi dicitur proprie dominium. cui opponitur seruitus. // Primo modo potestas dominandi communis est omni statui. uidelicet statui nature institute et nature lapse et in gloria; sed excellentiori modo fuit in statu nature institute quam sit in statu nature lapse. // Secundo modo competit statui innocentie et statui nature institute sicut et statui nature lapse. Si enim homo stetisset. et uir potuisset imperare uxori et pater potuisset imperare filio. et hoc reperitur etiam in angelis, quia omnes sunt administratorii. quia ex illa parte aliquo modo sunt in statu uie. hec tamen presidencia non manebit in gloria sicut in precedentibus ostensum fuit. // Tertio uero modo potestas dominandi in homine est solum per statum lapse nature. in quo enim ei subiectio per seruitutem non secundum nature institutionem. et hoc quia seruitus est contraria sicut dicunt sancti est pena peccati. et quia isto modo loquimur hic de potestate dominandi ideo concedende sunt rationes ostendentes quod talis potestas non inest homini secundum primariam suam condicionem siue secundum statum nature institute. // Ad illud quod obicitur in contrarium ... et ... ij. corinthiis iam patet responsio. procedunt enim de potestate presidendi accepta primo modo et secundo. tertio. similiter natura ... sit uiro quedam in interiori ... in ... seruus. non quia non est creata ut esset ei in adiutorium ut famula sed ut socia. hinc est quod genesis dicitur caput eius. non tamen dicitur dominus. quia ipsa non est ancilla ipsius. unde super dicit magister. d. xviij. quia mulier ad equalitatem fuit condita. ideo fuit formata de latere non de pedibus uel de capite ut uir uideret esse sociam non dominam uel ancillam.

// Ad primum quod obicitur quod plato est in angelis iam patet responsio. quia quamuis unus presidat alteri et imperet alteri et auctoritatem habeat super alterum imperandi ei aliquid quod pertinet ad officium ministerii. tamen unus angelus non dicitur seruus alterius angeli et ideo exhoc non concludit quod potestas dominandi secundum quod ei contrariatur seruitus sit in hoc secundum conditionem nature. // Ad secundum quod obicitur quod dominium est perfectionis dignitatis, dicendum quod etsi sit perfectio dignitatis in eo qui presidet in dignitate tamen dignitate dicitur in eo qui sub est. et ideo naturaliter secundum conuenit homini uel alterius creature in filiis autem altius hominis non conueniret naturaliter. Sed quodammodo in parte naturali. Sed uidelicet in penitentia peccati. sicut enim dicit ambrosius. seruitus introducta fuit propter peccatum ebrietatis. // Ad tertium quod obicitur quod dominium et seruitus facit ad conseruationem ordinis naturalis. dicendum quod est ordo qui respiciat naturam secundum omnem statum; et est ordo qui respiciat naturam secundum statum sue conditionis; et est ordo qui respiciat naturam secundum statum sue corruptionis. et secundum hoc quedam sunt dedictamine nature simpliciter quedam de dictamine nature secundum statum nature institute quedam uero secundum statum cum esse grandium honorandi dicitur non secundum natura lapse

(oem) statum omnia esse communia dictat secundum statum institute
. a deo esse; propter statum dictat post statum post lapsum.
ad removendas contentiones et lites, sicut omnes homines
esse servos dei dictat non secundum omnem statum; hominem
non dictat esse in hominis statum sine preceptis conditionis,
homines autem homini subiceret, homines hominis familiarem.
dictat secundum statum corruptionis, ut mali compescantur
et boni defendantur [illegible] venit hic divina coher-
cio malorum propter corruptionem que in statu [illegible]
tamen opprimeret, et sic homines vivere non possent.
non sic autem esset si homo permansisset in statu innocen-
cie [illegible] in statu suo maneret et sic
patet quod illa ratio non concludit quod servitus vel dominium
respiciat naturam institutam. Sed solum quod respiciat
naturam lapsam ubi ordo habet perturbari [illegible]
um confusum etc.
Consequenter queritur de necessitate subiacendi potestati presi-
dendi. Et circa hoc queruntur duo: primo quare
utrum christiani teneantur subiacere tyrannis malis
quibus. Secundo utrum religiosi teneantur subiacere
prelatis suis in omnibus.
Circa primum sic proceditur, et queritur utrum christiani tene-
antur subesse tyrannis sive potestati seculari in
aliquibus. Et quod sic videtur .i. Petri .ii. Servi subditi
estote in omni timore dominis non tantum bonis et modes-
xiii tis sed etiam discolis. Item Ro. xiii. Omnis
anima potestatibus sublimioribus subdita sit, et
post: reddite omnibus debita, cui tributum tribu-
tum, cui vectigal vectigal. Et si tu dicas quod
hec est ammonitio propter scandalum vitandum, contra: Pau-
lo ante: necessitate subditi estote, non solum propter
ira — iram sed et propter conscientiam. Item hoc ipsum ostenditur ratione
quam apostolus facit ibidem: non est enim potestas nisi a deo.
Sed que a deo sunt ordinata sunt. Ergo omnis potestas
ordinata est ordinatione divina. itaque qui resistit potesta-
ti, dei ordinationi resistit. Sed qui resistit ordinati-
dei oni dampnationem sibi acquirit. ergo etc. Item servi-
tus non est culpa sed malum [illegible] meritorium. ergo
videtur quod ab illa servitute non absolvatur per baptis-
sic mum. Ergo si fuit non christiani servi sunt aliorum, ita et si christia-
ni fiant servire tenentur. Item ad hoc ipsum sunt
multe auctoritates que possunt sumi ex aliquibus epistolis bea-
ti pauli in quibus monet servos subiacere dominis suis.
Sed contra. Mt. xvii. reges terre a quibus accipiunt cen-
sum, a filiis an ab alienis, et post: ergo liberi sunt
filii. Et Glo. ibi: liberi sunt filii regni in omni re-
gno viso; magis liberi sunt filii illius regni, sub
quo sunt omnia omnia regna in quolibet regno terreno.
Si ergo boni christiani sunt filii regni illius videtur quod sub-

nullius regis terreni potestati sit astricti. Ergo non tene-
tur ei subesse in aliquo tributo. Item Iaco.
i. qui autem perspexerit in lege perfecte libertatis. Glo.
exponit quod lex perfecte libertatis est lex evangelica. ergo
suscepta libertas liberat ab omni servitute. videtur quod omnis qui
in venit legi evangelii absolutus sit ab omni ser-
vitute regis terreni. Item caritas omnia membra
christi facit unum, et omnia facit communia. i. Cor.
iii. Omnia vestra sunt sive mors sive vita etc. omnia
facit unum in christo dicit apostolus ad ephe. et ad col. omnes
unum sumus in christo. Nec est distinctio servi et liberi. ergo si
caritas reducit omnia membra ad equalitatem et com-
munitatem, videtur quod in habentibus caritatem non sit aliqua obli-
gatio servitutis. Item maius est vinculum legis
divine quam sit vinculum constitutionis humane. Sed lex evan-
gelica absolvit ab onere servitutis legalis
quecumque a deo per moysen lata fuerat. ergo multo for-
tius absolvit ab onere humane servitutis [illegible]
legis civilis. Item Ansel. Cur deus homo
cap. v. ipse redimere voluit [illegible] in pristina redi-
geret libertate et sibi homo servitus esset non homini.
Si ergo christi sumus precio magno mercati sanguine
agni incontaminati et immaculati videtur quod ipsi soli
servi sumus. ergo non videtur quod vir christianus qui renatus
est in christo astrictus sit alicui servituti terreni ipsi(us). R°
Respondeo dicendum, quod cum servitus opponatur libertati, scit quod tri-
plex dicitur esse libertas, scilicet a coactione et a culpa
et a miseria. Sic servitus potest dici tripliciter, quia attendi-
tur libertatis [illegible] secundum [illegible] libertatis
a culpa attenditur servitus peccati. de qua Io. octavo.
Qui facit peccatum servus est peccati. Et Ro. vi. Non regnet
et peccatum in vestro mortali corpore. Secundum vero [illegible]
libertatis a miseria attenditur servitus pene et
mortis. de qua dicitur Ro. vi. christus resurgens a mor-
tuis iam non moritur. mors illi ultra non dominabitur.
Secundum autem [illegible] libertatis a coactione attenditur
servitus conditionis. de qua dicitur Ro. vii. Servus voca-
tus es. non sit tibi cure. Sed si potes liber fieri, ma-
gis utere. Hec autem servitus attenditur in [illegible]
libertatis a coactione non quo ad [illegible] motum [illegible]
quod cogi non potest. Sed quo ad exteriorem [illegible] et servitus
introducta fuit in hoc, quod unus alterum [illegible] et
servituti sue adduxit, ut non liceat facere [illegible]
[illegible] mandavit, cum ergo triplex sit servi-
tus [illegible] non esset servitus pene
non peccati sed servitus culpe et servitus conditionis sub
[illegible] duplex perderet. Cum ergo [illegible]
[illegible] in christo [illegible] efficit christianus liber a servitu-
te peccati. Sed tamen non sic liberat [illegible] possibili

tate et facultate et prioritate habeat redimendi in idem genus servitutis. Et hic est quod Christus eius promotione et humiliatione religavit dominus ad servitutem mortis et conditionis. Unde ita monuit Christianos. Et Christus pro veritate commaluit et conceptas militantes in tribus, ex quibus confregit bella et lites in digne regi terreno principi, sic et alie potestates. Et ideo non solum secundum humanam conditionem sed etiam secundum divinam dispensationem inter Christianos sunt reges et principes domini et servi, et secundum diversitatem potestatis ei subiciuntur et tenentur secundum plus et minus. Unde ipse dominus dicit Matthei xxii: Reddite que sunt Cesaris Cesari, et que sunt dei deo. Et apostolus i. Thimothei vi. hoc docet, et contra predicantes condempnat; ait enim sic: Quicumque sunt sub iugo servitutis, dominos suos omni honore dignos arbitrentur, ne nomen domini et doctrina blasphemetur. Si quis autem aliter docet et non acquiescit sanis sermonibus domini nostri Ihesu Christi, superbus est nichil sciens etc. Et hoc ipsum probat Ro. xiii et pluribus aliis locis docet et mandat. Et ideo concedendum est quod Christiani sunt terrenis dominis obligati, non tamen in omnibus, sed in hiis solum que non sunt contra deum, nec in hiis omnibus, sed in hiis que secundum iustam consuetudinem rationabiliter statuta sunt, sicut tributa et vectigalia et consilia, vel auxilia et iura, que hoc probat concedendum est. Ad id quod primo obicitur de textu et glossa xvii Matthei, dicendum quod textus intelligitur de Christo, quod ipse non tenebatur reddere tributum, et hiis qui sunt eius imitatores perfecti, ut patet de apostolis, pro quo nullius erant liberi, et omnia bona temporalia dimiserant, et ideo censum vel tributum ab eis reges terre accipere non debebant. In aliis autem Christianis, vel qui sunt servili conditionis, vel qui habundant temporalibus, illa auctoritas non habet intellectum. Ad secundum quod obicitur quia lex evangelii est lex perfecte libertatis, dicendum quod ideo dicitur lex perfecte libertatis, quia liberat a servitute peccati et corruptionis, sive etiam a servitute legis. Dominum meum dat spiritus caritatis, qui est spiritus libertatis. Propter id quod dicit apostolus Ro. viii: Non accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed spiritum adoptionis filiorum. Et ideo ex hoc non sequitur quod homo qui est sub lege evangelii sit liberatus a servitute terreni domini. Ad tertium quod obicitur, quod caritas omnia unit et communia facit, dicendum quod hoc verum est per quandam participationem, sed non est verum per omnimodam equalitatem. Omnes enim unit secundum hoc quod est secundum affectionem, sed non secundum gradus et dignitatem indistinctione, nam in corpore Christi magna est membrorum distinctio, quamvis quantum ad conformitatem affectionum summa magna sit unio. Ad quartum quod obicitur, quod solvit lex evangelica obligationem legis mosayce, ergo multo fortius a lege humana, dicendum quod non est simile, quia

lex ista legem illam implet et evacuat tamquam veritas figuram. Non sic autem est de lege humana, quam in multum adiuvat ad observantiam legis divine. Unde et apostolus mandat rogari pro principibus i. ad Thi. ii, ut quietam et tranquillam vitam sub eis agamus. Ad quintum quod obicitur, quod Christus ideo per se redimere voluit ut in pristinam libertatem redigeret, dicendum quod in non effectus plene recepimus fructum per Christum, sed tamen illum effectum non plene assequimur in presenti, quia omnis creatura ingemiscit et parturit, donec liberetur a servitute corruptionis in libertatem glorie filiorum dei. Unde hic inchoatur libertas a culpa, sed ibi consumabitur libertas omnimoda et ab omni potestate humana. Unde non sequitur quod si sumus empti a Christo, quod propter hoc non simus servi alterius, quia dominus ex verbo compatitur secum dominum hominis, in hiis maxime que nichil iubent contra deum, sed non compatitur secum dominum contrarium, propter quod Matthei vi: Non potestis duobus dominis servire. Et ideo quamvis redemptione Christi eruamur a servitute mortalis peccati, non tamen eruimur a servitute conditionis vel mortis.

Capitulum quod viri religiosi teneantur prelatis suis obedire in omnibus que non sunt contra deum. Et quod sic videtur. Pro auctoritate domini Matthei xxiii: Super cathedram Moysi sederunt scribe et pharisei; que dicunt vobis facite. Ergo si dominus sic districte mandat quod facienda sunt que dicunt et de malis prelatis, videtur quod in omnibus obediendum est eis. Si tu dicas quod non intelligit de illis que dicunt et ad que homo tenetur per mandatum legis, contra hoc est quia alibi dicit: Qui vos audit me audit, et qui vos spernit me spernit. Ergo si deus est in omnibus audiendus et in nullo spernendus, videtur quod prelatus a deo institutus a suis subditis debeat in omnibus obediri. Item Col. iii: Filii obedite parentibus vestris per omnia. Ergo si filii carnales parentibus carnalibus debent per omnia obedire, et non debent minus esse obedientes filii spirituales prelatis spiritualibus quam carnales carnalibus, ergo religiosi debent suis prelatis in omnibus obedire. Item Bernardus dicit in regula sua: Si precipit prelatus impossibilia, temptandum est facere. Ergo si in impossibilibus obediendum est, multo fortius in possibilibus. Ergo in omnibus. Item Jeronimus ad rusticum de proposito monachi: Timeas ut dominum, diligas ut patrem, credas quicquid dixerit salutare, nec maiorum iudices sententiam, cum sit officium obedientie et iussa implere, dicente Moyse: Audi Israel et tace. Item Hugo de sancto Victore: Obedientia est virtus que omnia amplectitur tibi iniuncta necessario implenda, non obsistit in parvis auctoritas. Ergo videtur quod si non obedit in omnibus, non habet veram obedientiam. Ergo tenentur habere veram obedientiam: tenentur in omnibus obedire. Item ratione videtur: sicut homo vovet paupertatem et continentiam, sic vovet obedientiam. Sed quoniam continentiam tenetur abstinere ab omni coitu, et quoniam

¶ 3o

paupertatem tamen renuntiare omnibus temporalibus. ergo quo votum obedientiam tenetur obedire in omnibus que sibi iniunguntur. ergo sicut aliquis iudicatur proprietarius si unam solam peccuniam habeat sic debet iudicari inobediens. si unum solum prelati iubum contempserit. ergo tenetur ei obedire in omnibus. Sed contra. ac. v. obedire debet deo magis quam hominibus. ergo in aliquibus tenetur obedire tenemur obedire deo in quibus non tenemur obedire hominibus. ergo videtur quod non teneamur prelato obedire in omnibus. Item b. in li. de dispensatione et precepto. subditus non aliter promissum est inhibendus nec ultra exigendus preter legem obedientie. ergo si aliquis prelatus preciperet ei ultra id quod promisit non videtur quod teneat ei obedire. Item perfectio religionis maxime consistit in perfectione obedientie. ergo si omnes religiosi tenentur in omnibus obedire omnes religiones erunt equalis perfectionis. quod si hoc est plane falsum. ergo etc. Item religiosus non tenetur obedire prelato suo nisi per legem voti. set per legem voti non tenetur homo solvere nisi illud quod vovit spontanee. ergo videtur quod prelatus non possit ab eo exigere nisi id quod promisit observare. Responsio. dicendum quod aliter loquendum est de obedientia exhibenda prelato a subdito religioso secundum obedientie perfectionem. aliter secundum necessitatis obligationem. Si loquimur de ipsa secundum perfectionem. sic dicendum est. quod sicut dicit. b. perfecta obedientia finem nescit et perfecte obediens non solum in hiis que mandat. sed etiam super ea que mandat promptum habet affectum ad subiacendum precepto prelati desiderans illum imitari qui humiliavit se ipsum factus obediens patri usque ad mortem. Si autem loquimur de obedientia secundum necessitatis obligationem sic habet tantum extensionem huius magnitudinem voti emissi. non enim aliquis tenetur obedire suis prelatis nisi in hiis que promiserunt domino observare. et non sunt contraria animae et regule sue. unde si prelatus aliquid preciperet quod sit super votum subditus non tenetur ad illud implendum. et ideo concedendum est quod religiosi non tenentur prelatis suis obedire in omnibus licet laudabile sit consilium. quod in omnibus obediat que non sunt contra deum contra rationes que ad primam partem inducuntur concedende sunt. quia verum concludunt. Ad id ergo quod primo obicitur in contrarium quod obediendum est in omnibus hiis qui sedent in cathedra. verum est de hiis que ad eorum cathedram spectant et de preceptis legis. de aliis autem non mandat. Et quod obicitur quod ipse dominus dicit. qui vos audit etc. dicendum est quod verum est quod loquitur de hiis que apostoli et eorum successores mandant ex parte christi. et secundum potestatem sibi datam. in illo tamen quod dicunt contra animae est spernenda. unde quamvis non teneamur prelatis in omnibus obedire tenemur tamen in nullis eorum mandata spernere. unde dicit in iure quod sententia pastoris

tonis sive iusta sive iniusta timenda est. Ad illud quod obicitur de verbo apostoli filii obedite parentibus per omnia. dicendum quod si intelligatur de hiis que spectant ad mandatum divinum seu preceptum est. de aliis autem non. unde etiam non preceptum. Ad illud de verbo b. verum est quod non leguntur de obedientia secundum obligationem necessitatis sed secundum perfectionem caritatis. Ad id quod obicitur quod sicut vovet homo paupertatem et continentiam. ita vovet obedientiam. dicendum quod et sic et non sic. sic quidem in hoc quod certe ... non dicitur non sic autem quia non artat se ad faciendum omnia que sibi fuerint imperata. sed ad faciendum ea que in regula sunt expressa. et quoniam in omni religione professionis simpliciter continetur renuntiatio que ad opus carnis et que ad opus proprietatis sive in speciali vel in communi. non sic autem precipiunt omnia que possunt precipi. non sic artat ad obediendum in omnibus. sicut ad renuntiandum omnibus. ideo autem hoc est quia potest esse aliter renuntiare proprietati et etiam satis facile. magis vero est possibile hanc in communi. Sed obtemperare omnibus que dicuntur. sed non tam est facile immo et impossibile. et ideo fines posuerunt promissioni obedientie. non sic posuerunt promissioni paupertatis. vel et castitatis. unde in regula beati francisci simpliciter precipitur quod illi regule professores. nichil omnino habeant proprium sub terra sibi et precipitur perpetuo continere. non solum ab actu. sed et abstinere a suspecto consortio et consilio mulierum. Sed non simpliciter precipitur fratribus suis prelatis in omnibus obedire. Sed in omnibus que promiserunt domino observare. et non sunt contraria anime et regule sue. nescio si ad aliquod istorum votorum aliquis sciat plus addere. In hiis ergo professionis culmine continuum est perfectionis tam persimonie.

Preter ista sunt quedam que videntur quod ista et quod de ista ratione quod magis facit. Sciendum est apostolum loqui de secularium potestate. non enim videtur magis sufficiunt solvere ad quorum motum. immo potius fugere. quia sic habitum est in precedenti capitulo. deus non habet potestatem nocendi a se ipso set a deo. cum ergo apostolus dicit quod omnis potestas a deo est intelligit non solum de potestate hominis. sed et de potestate dyaboli. Item videtur quod potestati non sit resistendum. quia. Jer. xxviii. gens et regnum quod non servierit nabuchodonosor. etc. comminatur deus hiis qui non servierint nabuch. significatur per nabuch. significat dyabolus. videtur etc. Item non debemus resistere potestati membrorum dyaboli. ut potentie malorum prelatis et tyrannis qui sunt membra ipsius dyaboli. ergo nec multo fortius nec ipsi dyabolo quia est caput ipsorum malorum. Responsio dicendum quod magister recte dicit in hoc quod dicit quod verbum apostoli quo dicitur non resistendum esse potestati intelligitur de potestate humana non de potestate dyaboli quia potestas humana et ordinata est et ordinate regit motum

¶ 4o

Obedientia est necessaria et extendit solum ad promissa. Ratio quia illud inpliciter continetur in illis sine quibus religiosus professionem ... ut vincula obligationis officialis hic ... prelato suo obedire ... etc.

Obedientia: perfectionis / obedientie: ad vitandum suspicionem, mutuum expressionem, aliorum edificationem, perfectionem et imitationem
necessitatis: que ad ea quae sunt supra regulam, contra, infra, secundum ... non tenet ... expressione vel reductione: precepta, inhibitiones, correctio ... exhibitio ..., ... obligatio ... ad servitutem regule
In ... tenet ... maiori ... minori ... formam placendi ... regulam roborare ... et firmare ... intentionem obligationis ... obligando se ... hic magis approbat

Incipit ... qui ...

et ipat. et io qui ei resistit ordine ordiatoi resi
stit / Saltem si ordiate papit. Sz q2 dya cxpu
sitate uol sue / sp inordiate et ad malu mo
uet / et g dni io pm retu ordiez et mandat
apli / fortit e ei resistend et pugnd g eu ta
qua g pessimu adusariu // Ex g dr q p
tetas dya ad e . dd qd uom e . sz ipse non
utit ea ad id ad q de ei ea dedit . imo semp
malu itendit et du nos fortit ei resistimus
malu suu i bonu nrm q utimr // ad i q o
amilx dya . dd q no e sile . na menbra sua
no i sp mouet ad malu / sic ipse q e i malo
obstinatus / et aq supsit exordiu oime malu.
// It q dcm q dr Ipsos huanaz rez gnic aduer
siquis tulerit curatoz / et q quo illo innuit quod
si pas inferior obulet pati supiori / magis
obediend e pati supiori / q infiori. // Sz
otriu h htur / sup i apoc . ij . et anglo ecce
pergami scribe; non audet archiepc sup sb
ditos epi manu iponere in eo . sz h p epc in
archiepo . g ur q mag e obediend i fiori /
q supiori // It pas imediata mag i flu
it q mediata . g si pas infior mag imedi
ata q supior . ur q mag sit stand pati in
fiori / q supiori. Continuu h e / q2 dr lo . q
eyd p uirtus i fior p supior . sz no ex . g ut
supior pt q pesce i fiore / g mag stand e ma
dato ipius // Iz dd qd dup e loq de pate
supiori et i fiori . aut i q i fior pas totalit
fluit a pate supiori / ad q ordiatur sic curator
is pas . a pate osulis . et pas p osulis / a pate
i patoris . et tuc ur e q dicit / q stand est
mag pati supioris / q infioris / aut ille pa
tes ita se hnt / qd ambe fluut a supiori . et i
talib dtiatis una supoit altam . et illa tam
plenu posse ht sup utraqz / sic pas epi et ar
chiepi / a pate papx q plena h pom sup utz.
et tuc no e gnalit ur / qd mag oporteat obedi
re pati supiori / q sm infiori . ut potuit archi
epi . q epi . q2 un e platus imediatz . alter
mediatus . Sz p eius qui ht plena patem
sup utz / ueritate ht . q2 ille no e tm platus
mediatz / un mag dz stare subditus man
dato pp / q mandato alicui plati i fiori sit
i hec cau loq au . et p hec uro . ad obia // pe
stremo q dcit aucs quas magr adducit i
lra . ca . n . sit qo de potitate scandi / aut q nil
ite adducat auctes illas / q loqut de pate
dnandi . et infendi malu pene / sic aspicient

pz // Et dd q exgnti exaliq om possunt
ad ppositu applicari / ppti sic apparet apte magr
allegat eas recte aliq tulu mir si texn tu e mi
rand / si intot et ta brus dcis magr dix ad mi
oplete / nec ei e pp hec insistendu magr . n . suo
labore meruit legnciu orcs et igitur actes / q
rephensiones / lz in aliquib locis declinauit ub
oppiorb gibz et pti mi pbabili adhesent . precipue
in viij . locis / una ip li . sut duo sinu uideli e . d .
xvij . qcias q e amor di et px / no e qd ctu
sz icatu ca ii e / q h noia / et li et tutas / no dicit
potitem / sz puom tm . et h post . d . xxiiij . // In
so ii li sili . duo dic / quoz pm e q i anglis bis
p mui pecssit et mitu b subal pmi ht sub
sequi / et h dic . b . x . et i . d . xi . ca e q pe de
nb tusit i uitate huane u . u p gnone ii pmi
tiatez // Int li sili . duo dicit anu e q aia ex
uia acorpe e p . et h dr . d . u . ca e q xpc fuit
ho in triduo . et h dd . dic . d . xxij . // In q to
sili . duo dic . unu e q bapm . io . cu i pone ma
nuu expellebat bapmo x . i q bapti bapate
iohis / i fide tnitatis no erit rebap . et h dr . d . ij .
Cad e de pate bap tus intius / q dix q de potuit ali
dare / et q catua potuit suscipe . et sili q deus
pot pate candi coicaure / et care peatiz / taq mi
p nisteriu . et h dic . d . u . In hus . viij . potbz / co
ter doctores pisienses no secuit magrim / n edo
i oibz hus eu e sustinedu / ne amore hois ui
tati fiat p iudiciu / et h oig suus locis maife
stata sut et maifestabut . Si au a alit ur et
fortassis meli no i uideo . Sz h rego ut siqd
i explanatione duoz libroz pdcm . et duoz
seqncu / ad i h opusculo i uenit appbatc dign
gras agat de largitori bonoz . In alus uo
locis ii i uenit sim ul dubiu ul obscuru sen
bentis i sufficiae benigne i dulgeat . q absz du
bio teste ostia uia / et apta et sta dic oaipm .
Cd e sit de ub q solus opari / h sumo op
uend i ingsitae qualz obsuand . ne q s ad ole
tet i sma ous sui et sic ei i herat / ut ipa ous
alien despiciat / aspiciens ea oclo mi sano .
et sic p tumore et liuore / additu s uitatis pre
cludat / et demu illoz sit deqbz d ap . q sp s
discentes et nuq ad uia uitatis puenientes . qd
auertat deus ab oibz i gsitoribz uitatis . hac at
uitate i fatigabili qrer . i fallibli i ueir
i amissibli appende et tene ni credat ub ille q e via . uitas et uita . q cu pre et spu s .
unu exultes i eni et abeis dutinet ip . hoz i tu
seat / q se i finitis qoibz misauit pecoz / s . q sen

Ql loca i qb magr no sustinet.

h d . d . xxx

[illegible] geometre [illegible]

[illegible]

es manent. duorum librorum sententiarum. cui est omnis honor et gloria et laus et imperium per infinita secula seculorum amen.

Explicit liber ii. fratris bonaventure.

[illegible]

[illegible]

Dixit fiat lux et facta est lux. gen. i. glo. in omnibus aliis [illegible] dixit. [illegible] fecit. et factum est. [illegible] dixit. [illegible] in angelica [illegible] lux [illegible] accipiendum [illegible] fecit. [illegible] et factum est. [illegible] fecit. [illegible] dixit [illegible] fiat lux et facta est lux.

hug. Or qf fcon est vt ee mali fuellio ille | co pt'ling intelligent' memoria et voluntate
i fec. | amarem

aug' d' p'mte anime mote. Oia fieri repugnancur qn q' no fio ignorat.
Ang' li. d' 9ceptu uir. peccatum an'e est carentia an'e in'.
Did. sed spac' aspicies ad mala. et mala est pt' indeccios ld. vij p'ma. s3 bm ai pa.

Dicebat qdam. caro p' spem et caro p' mam sic differunt. q caro p' spem est que educ' a parentibus. caro p' mam que aduenit ex alimento. et dicebat q humidu radicale q' i
fundit a parentibus. est q augmentat' et p' caro p' spem. est q p'tinz ad refectionem. fun
dantes sup' dbe quadam hui. li. d'. sic q est q tota caro illa que est ex humido radi'li
res' eee no pcet que fuit ex cibo ul' humido nutrim'li tamq' suptlue dponere'
no p'tinz ad res. dicebat q illd humidu radicale sup' psedat i eo usq3 ad morte
indiuidui. q aliqui s. d'sinit humidu ra'le ia no eet ho. dibi uid' bai. q caro p' spem et ca
ro p' mam no differet eent' nec sicut ita q nec eet p'lo signare unam pte carnis que
eet caro p' spem et alia que esset caro p' mam una et ead' est caro p' spem
et caro p' mam et p' rem et p' rom differentes ee. Sla dt caro p' spem in quant
recip' fui h3 form' canis et os ppetates ceptes ... dr ua mo p' q h3 mam.
et caro p' spem augmentat caro no p' mam est illa que fluit. neo hi dico. q form ca
nis augmentetur. s3 ipa caro ne est hug form' est illa q augmentur. sic li. q flas
dmp q cpetum agit p' form et pati p' mam nec intelli' q form agat et q ma pa
tiatur s3 cpetum. sic et ipposito caro p' q h3 spem augmentat' et ee h3 fixum et imo
p' mam h3 fluit et 9petit sibi accumatoes et decresce et eet h3. audiui quoq q carni p' spem
cpetit et ptas ... q h3 spem h3 ptatem cutendi infra alimentum. dicebat q in h
... com ualebat. imo ex humido rad'li et nu. cum misceant et pfectissime uniant. fit uni caro que
una et ead' est p' spem caro et p' mam p' rem ne dear ... in hi est dcta. q humidum ra'le
sup' stat. usq3 ad morte individui. hum dnu'le sep in fluxu est. et nu'le ... aduenit ...
humido ra'li p' totu humidum radicale spectat ad refectionem ... est d humido ra'li nenle
est q totu respectat. s3 no sic e q totum ... est d humido nu'li respectat no sic tantum
bn aliqd d humido nut'le ... respectat. ... sic ... ad pfectionem ...
... qdam ponebat tale exm' ... ad pma ... humidu ra'le est ... ueto hu
midum nu'le est sic fomitum. sic lib. ... i lampade est licinus et humiditas qdam i lub'
ta. licinio. et oleum q cingit ... humidu imbibitu licinio est ... luc. hu' d
no q tcstat est nutrimentu sic fact ... ill.

Fiat lux
bedam dam. ...
bedam dio. corp' solare s3 ...
bedam. bedam quedam nubecula q
bedam aug. na an'ca pfect. i p'ee. s.
qua ad forma ne. s3 in form qua tam
adesse. ... scilicet. ad form ... pstati
huerunt gram et n stati quest fuerunt
in dm.

aliqd
bedam ... i pars mam redacta.
bedam aug. ... pfect. e pl.
bedam aug. ad uita est ipi sol.

Bedam ... in tractatu suo de sopno et uigilia. dup' est cognitio. s. cognitio speratis et cognitio ...
... cognitio speratis est p appheon' simplicis i formacois. sic v. g. in ista ppone. ... tanget
h. z. an. equa. duo. rec. s. debeam hr ueritate ... ppo. ... sciam ... sic tangit. ... qd
... agentem. Cognitio ... est appheon' alicui ppo ... que probant postmodum
... conclusiones.

ymago est ... est ... ymitatores p' phy. ... l. cap. ... ymago est i homine et angelis differenter.
imitatores. g. e

Illa fuit ... que ...
... dio. ... misericordia.
minima. et sic ... ppetary ...
et tue res ille cstringunt ad ...
qualitates. et remouentur suas ...
et sic ... resultat quedam ...
... s. d beat misceri ad frigidu et
lidum et sicctu. ... ad pfectam ...
sup' decip. q calidum remittatur ...
et e ... et sic resultare ...
in e caliditate et frigi ...

qd est. z. phy. unde q una ... pot ...
effectuum. ... metheuro ...
... effectuum dulse fuit ee. et p' ...
ad ea accipienda ... q ipa ...
esse diuso effectuum ul una ...
ta p' diuisas dispositiones pot ee ...
sic pz in exemplo phy. z. phy. ...
pot ea saluos nauis ... p' se ...
na dispositio. et pot esse ea ...
p' sui absenciam ... alia ...
accipiendo, uo ... p' dispositiones ...
... ille ee p' q est ...
sic diuisorum effectuum ... diuis ...
pz in ... exemplo. et pot ...
ma impossito. ualunt ... est ...
proficit adherendo ipi ee ...
est ee mali p' q est ...
pma ... pz ...
... effectuum duise ee ...
potentiaz. ... dispositionis ...
... cum dic. ... p' ...
... et ...

qdam sumunt sufficienciam in ista ...
spes et ordinis sic. ... causa ...
actis ad ... ...
et sic ... ad comple ...
... sic ad fine ...
addit ista. ... pcarnia ...
tamq' mouentia. cformatur ...
... tamq' in fine ...
... est csiderare q h3 ee ...
... ee h3 ... pfect ...
... architectura pure ...
i ... di ... et p' hec que ...
p' aug ... sic ... plus ...
... ad fine ... ad ...
... sic ... ista ...
... ad que ... reducunt ...
ad spem reductionis ... fac ...
... ad modum ... medicine ...
ad ... hiemde ...
... ad alias ...
et sic. q no dt aug. li. d ...
... malu ee ...
... sic malum est ...
... et ... disp. ... et ...

... angl's sic ead' ad ymaginem di pndo. Cass'. li. d aia cap. e. dr aiam ee in marcialem
... ad ymaginem suam fecit eam ... eo i ... quo ymago ... et ...
... ymago quo ... aug. li. d quant' aie. aia facta est silis ...
... et i ... fecit eam ... li. d spu et aia dr ... aia ...
ymago ... claudetur ... ubi talis ee ... eod' mo ... huc ...
... s3 angls ... eod' mo immortalis ... aia ... angls est ymago di ...
aia ... ... uni soli ... ymago est ...
... quis ... uni soli. s3 no uni soli ...
... ... haut ... soli ... ee ...
... ... no quis ...

Angelus ... Angelus meus

[U]trum res sint producte a deo hoc est sine
principium materiale et formale an
sint secundum aliud principiorum
Utrum mundus sit factus ab eterno an ab initio
Utrum res producte sint in eis capitulibus
principiis
Utrum illud produxerit omnia per se ipsum an
mediante alio
Utrum dicat mutationem aliquam
Utrum creatio dicat medium inter creatorem
et creaturam
Utrum a primo effectu debuit vel potuit
esse rerum multitudo
Utrum hec distinctio debeat esse in bonis
Queritur quis sit finis primorum conditorum
et utrum divina gloria vel utilitas nostra
Utrum intellectus et spiritualis dignitate non precellit
corporalem et spirituali et corporali creatione an est
que utrumque precellet corpus
Utrum differunt specie an tantum numero
~~Utrum~~ Queritur que sit illa diversa proportio
anglus et anima differunt
Utrum spiritualia habeant materiam et formam
Utrum spiritualia habeant materiam communem
per essentiam et hec est que utrum sit unum cum
omni creatura
Utrum spiritualia habeant materiam primam
tempore an successivum
Utrum eum precedat tempus aliquo potest
genere
Utrum inter tempus et evum cadat aliqua
natura media
Utrum spirituales substantie et corporales simul sint
create
Utrum celum empireum sit et consistat
magnitudinem sit
Utrum empireum influat vel non influat
an non
Utrum locus corporalis sit locare anglos
Utrum unus anglus simul et semel sit in
pluribus locis an tantum in uno
Utrum sit in loco punctuali sive punctuali
Utrum plures angeli simul possint esse
in eodem loco
Utrum in angelis sit compositio ex diversis
naturis scilicet materia et forma
Utrum sit eadem materia spiritualis et materia
corporalium nostro loquor de corruptibilitate
secundum essentiam materiale sit loquendum per se
hec eadem et ibi prius scilicet substantiam secundo
quorum scilicet ex parte nec quis vel sicut
similiter dicamus dicuntur hec eandem
materiam primam sit eternam in eo materia-
liter variant et alia per se scilicet substantiam sit
in uno aliquo in alio
Utrum materia spiritualium et corporalium
sit una secundum numerum aut secundum unitatem aliquam
Utrum in angelis sit numeralis distinctio pluris
illa quod angeli aliqui differant solo numero
Utrum pluris speciebus sit in angelis ita talis
vel substantialis
Utrum distinctio pluris sit a parte principii
formalis vel materialis
Utrum deus fecit anglum malum
Utrum anglus in primo instanti sue cre-
ationis fuit malus actu proprie voluntatis
Utrum anglus omnia creata cognoscat
per proprias essentias
Utrum anglus per cognitionem naturalem divinam
essentiam cognoverit in se ipso sine omni
medio creato vel increato aut medio
Utrum angeli naturali dilectione dilexerint
deum propter se et super omnia
Utrum anglus naturali dilectione magis diligeret
superiorem an parem an inferiorem
Utrum angeli creati sunt in beatitudine D iiij
sine gratia
Utrum angeli sunt creati in gratia
Queritur cum nullis in creatione data
sit gloria nullis etiam data sit gratia
Utrum aliquis data sit fuerit glorificationis
per consequentiam
Utrum mali angelis revelari potuit
finis eorum
Utrum cognitionem matutinam habuerit
in prima creatione
Utrum in angelis sit cognitio vespertina
post glorificationem
Utrum lucifer peccavit peccato superbie D v
Queritur quid appetijt ipse lucifer
et appetivit deo par fieri
Utrum minores angeli peccaverunt peccato
superbie
Queritur de comparatione peccati minorum anglorum
ad peccatum luciferi etc.

Utrum [illegible] bonorum angelorum ad dilectionem fuit [illegible] vel complicio gratie
Utrum in [illegible] bonorum angelorum [illegible] sequatur primum vel precedit
Quaeritur de quo ordine fuit lucifer
d. vi Quaeritur de quo ordine lapsi sunt maiores angeli
Quaeritur quantum ad lapsum aque ceciderunt
Quaeritur utrum ceciderunt in infimum quantum ad locum
Utrum ceciderunt in infernale supplicium
Quaeritur utrum inter eos sit distinctio ordinum
Quaeritur de hoc quod dicit [illegible] veris [illegible] suscepit ad maiorem [illegible]
d. vii Utrum affectio vel voluntas demonum possit rectificari
Utrum sit in eis male voluntatis [illegible]
Utrum in demonibus sit male [illegible] voluntatis intensio
Utrum confirmatio minuat libertatem arbitrii
Utrum obstinatio tollat demonibus libertatem [illegible]
Utrum confirmatio vel obstinatio diminuat libertatem [illegible]
Utrum cadat in demonibus deceptio sine error circa [illegible]
Utrum in demonibus cadat oblivio circa [illegible]
Utrum in demonibus sit prognitio quo ad futura
Utrum omnis forme inductio sit creatione vel ad agentis [illegible] sine creatione possit aliquam inducere
Utrum [illegible] formarum inductio possit esse a spiritu maligno
d. viii Utrum aliquis possit uti ministerio demonum in faciendo huiusmodi miraculis absque peccato
Utrum angeli habeant corpora naturaliter sibi unita
Utrum angeli aliqui assumunt corpora
Utrum illud corpus habeat veram formam corporis humani

Utrum illud corpus quod assumit angelus fiat de [illegible] celesti an elementari
Utrum ibi exerceat operationes [illegible]
Utrum angeli in assumptis corporibus habeant operationes convenientes potentie [illegible]
Utrum demones habitare possint in humanis corporibus
Utrum demones illabi possint [illegible]
Utrum demon possit illudere.
Utrum demon possit cogitationes [illegible]
Utrum demones possint [illegible]
Utrum demones possint [illegible] ¶ Utrum demones possint [illegible] secreta [illegible] d. x
¶ Utrum angeli [illegible] ordinum sint divisi [illegible]
Quaeritur que sit distinctionis ordinum [illegible] sit [illegible] vel [illegible] ¶ Utrum [illegible] maiorem capacitatem [illegible] maiora dona gratuita ¶ Quaeritur de [illegible] ordinum nominatione ¶ Utrum ad singulos ordines angelorum fiat assumptio salvandorum
Utrum [illegible] in ordine [illegible] ordinis [illegible] post iudicium ¶ Utrum sit [illegible] an [illegible] ad demonum ¶ Utrum in angelis ordo [illegible] secundum equalitatem ¶ Utrum [illegible] communicabilibus quia angelis [illegible] per ordines distinguntur ¶ Utrum [illegible] angeli mittantur ¶ Utrum omnium angelorum sit mitti ¶ Utrum angeli mittantur ad [illegible] ¶ Utrum angelus mittatur ad illuminandum intellectum ¶ Utrum [illegible] angeli [illegible] sit quod est cognitio ¶ Utrum [illegible] possit [illegible] angelo ¶ Utrum [illegible] mittatur aliquando ad eos ¶ Utrum [illegible] angelus mittat alium ¶ Utrum angeli [illegible] debeant ad custodiam hominis
d. xi [illegible] ¶ Utrum [illegible] fuit angelus de [illegible] ad custodiam hominis [illegible]
Utrum ab angelis deputatis sint ad [illegible] Christi ¶ Utrum angelus [illegible] obstinatione [illegible] custodie [illegible]
Utrum [illegible] custodie angelo [illegible] ¶ Utrum [illegible] ¶ Utrum angeli [illegible] in cognitione

xij Dueitur utrum natura corporum creata
sit in omnimoda possibilitate. Utrum in
illa producta sit in perfecta actualitate hoc est
utrum sit simul creata in formis completa
Utrum materia corporum creata sit subalterna
forte diuersitate. Utrum corporum celestium et
terrestrium una sit materia quantum ad esse
simpliciter non quod sit eiusdem materie quantum ad essentiam
Utrum sint producta in die an ante omnem
diem. Utrum prima materia habuit situm
d. xiij Utrum pillam lucem que dicitur esse opus
prime diei intelligatur spiritualem lucem corporalem
vel spiritualem. Queritur qualiter illa
fieri faciebat noctem et diem. Utrum
lux sit corpus vel forma corporis. Utrum
lux sit forma substantialis vel accidentalis
Utrum lumen quod emittitur a corpore lucido
sit corpus. Utrum forma sit substantialis
vel accidentalis. Utrum celum cristal-
xiiij linum sit de natura aqua. Utrum sit eiusdem
nature cum igne celo. Utrum celi habeant or-
bicularem figuram. Utrum in corpore celi
sit ponere de corporum ꝛ[illegible]. Utrum primum
mobile moueatur ab motore in mediate tamen im-
mediate aliqua virtute. Utrum motus
celi sit ipsa forma vel aliud[illegible]
Utrum omnia luminaria celi locentur in uno
corpore continuo. Utrum luminaria moueantur
in orbibus suis sine motu ipsorum
Utrum queratur alicui orbi inquit sine
stellis. Utrum luminaria diuersitate habeant
perfectionum. Utrum diuersa luminaria habeant
diuersas impressiones super corpora.
Utrum ex impressionibus illorum luminarium
xv causetur in hominibus diuersitas morum
Utrum corpus quantum ad materiam sit pro-
ducta ex aliquo vel ex nichilo
Utrum corpus alium sit composita corpori ex
elementis an ex primo. Utrum corporalium
mixtorum ex elementis passiuus qualitas
activus vel econtra. Utrum omnia sensibilia
facta sint propter homines. Queritur de ordi-
ne productionis sensibilium quantum
est ex parte temporis. Utrum deus postquam
omnia alia produxit ab omni opere quieuit
d. vj cessauit. Utrum homo sit ymago trinitatis di-
uine. Utrum homo sit ymago dei naturaliter
Utrum esse ymaginem conueniat homini
ita quod nulli alii. Utrum in ymaginatiuis
principalius reperiatur in angelo
quam in anima. Utrum principalius sit ymago
in masculo quam in femina. Utrum
ymago principalius sit in cognitiua quam
vij in motiua siue affectiua. Utrum anima
primi hominis producta sit de libero arbitrio
Utrum anima ade producta fuit deorsum
Utrum anima ade producta fuit ante
corpus vel postea. Utrum corpus
primi hominis produci debuit per
vetusta celesti. Utrum corpus ade sue
primi hominis fuit de lumbo per [illegible]

fuit cum natura elementi. Utrum corpus
primi hominis constitutum fuit ex elementis in
complexione et proportione equali.
Utrum fuit productum corpus mulieris d. xviij
Utrum mulier formata fuit de costa viri
secundum rationem seminalem. Queritur quando sit
tota spiritualis secundum essentiam et in actu
eam esse formam et quomodo sit
forma vel an singularis. Utrum
anime omnium hominum sint una sed ab[illegible]
diuerse. Utrum omnium hominum anime sunt
simul producte vel successiue. Utrum
anima rationalis sit ex [illegible] d. xix
anima rationalis valuit [illegible] mori
Utrum omnis anima vel potentia rationalis
[illegible] rationalis ex prima conditione
fuit in mortali. Utrum anima non
peccare posset corpus ab eo dissolui
Utrum ipsa peccare posset ex ex[illegible]
[illegible] peccatum. Utrum in
immortalitas esset anime vel aqua
Utrum in immortalitas esset eadem
potentiam cum immortalitate. Glossa
[illegible] in statu innocentie d. xx
fuisset per [illegible] generatio. Utrum in ea commix-
tione esset [illegible] decisio. Utrum in illa
[illegible] emissionis esset delectationis [illegible]
Utrum in eo coitu esset integritatis corruptio
Utrum in qualibet generatione viri et mulieris [illegible]
ples [illegible]. Utrum equalis fieret multipli-
catio virorum et mulierum. Queritur quando mouit d. xxi
primum diabolum ad temptandum hominem.
Queritur de temptatione primorum parentum quantum
ad instrumentum medium. Queritur de temptatione
primorum parentum quantum ad ordinem progressum
Utrum carnis sit temptatio. Utrum contingat
temptationem carnis a temptatione diaboli
separare. Queritur [illegible] sit diffi-
cilius resistere. Utrum primum peccatum hominis
fuit vel esse potuit peccatum veniale.
Utrum peccatum quod primo secutum est ex temptatione
illa remissibile vel [illegible]. Utrum
peccatum quod ex illa temptatione subsecutum
est fuit grauissimum omnium peccatorum. Queritur d. xxij
de culpa primorum parentum quantum ad inordi-
nationem essentie. Queritur quo ordine peccauerunt
mulier peccauit. Queritur utrum quod mulier rape-
ret vir etiam [illegible]. Utrum
quis eorum grauius peccauit vir an
mulier. Queritur utrum peccatum primorum parentum
fuit ex ignorantia. Utrum ignorantia
aliquo modo sit culpa. Utrum ignorantia
sit culpe excusatio. Utrum deus de- d. xxiij
buit hominem facere inexpugnabilem
an talem quod posset expugnari. Utrum
debuit [illegible] hominem impugnari
Utrum temptationis impulsio [illegible]
[illegible] iusto. Utrum si homo stetisset
in cognitione [illegible] per tempora in nulla
Queritur de cognitione primorum parentum quantum
ad [illegible] Queritur utrum si stetisset
in statu innocentie aliquis decipi posset
Utrum adam deum cognouerit in statu [illegible]

xxiiii eo gratie cognitus quo expectamus [illegible]
in statu glorie. Utrum dari potuit homini
sine aliqua creatione ad meritum gratia eternaliter
inflexibile. Utrum datum ei ad meritum
sit per quod possit absque auxilio gratie
temptationi resistere. Utrum intellectus et affectus
sive ratio et voluntas sint potentie anime diverse
ab essentia. Utrum superior portio et inferior
sint diverse potentie. Utrum [illegible]
[illegible] et deliberativa sit [illegible]
[illegible] agens intellectus vel patiens sint
una potentia vel diverse. Utrum in superiori parte
rationis habeat esse peccatum [illegible]. Utrum in superi-
ori portione rationis possit esse veniale peccatum. Utrum
aliquod peccatum habeat esse in inferiori parte
absque sensualitate. Utrum pars inferior possit peccare
mortaliter absque superiori. Utrum in sensualitate
possit esse peccatum veniale. Utrum in sensualitate
possit esse peccatum mortale. Utrum liberum arbitrium
xxv sit in pluribus [illegible] ratio et voluntas [illegible]
Utrum liberum arbitrium sit potentia distincta a ratione
et voluntate. Utrum liberum arbitrium complectatur simul
rationem et voluntatem. Utrum liberum arbitrium
complectatur rationem et voluntatem per modum potentie
et per modum habitus. Utrum liberum arbitrium [illegible]
rationem et voluntatem. Utrum liberum arbitrium sit habitus
sive facultas residens penes rationem et
voluntatem [illegible] penes quam [illegible]
potentia principaliter nobis insit. Ratione
definitionis liberi arbitrii proprie ad solum deum. Utrum in omnibus
sit equalitas aut [illegible] magis et minus
Ratione [illegible] sit actum contingentium et [illegible]
ad contingentium tantum. Utrum liberum arbitrium flexibile
possit in malum. Utrum liberum arbitrium ab agente
cogente possit cogi. Utrum liberum arbitrium possit
a deo cogi. Utrum per ineptitudinem corporis
xxvi ligatum habeat [illegible]. Utrum
gratia sit aliquid creatum acceptante vel
causa acceptationis. Ratione supposito quod
[illegible] ponat [illegible] gratificationum utrum
illud sit creatum vel increatum. Utrum
gratia sit in genere substantie vel in genere accidentis
Utrum [illegible] sit in genere [illegible]
Utrum gratia prius insit essentie anime vel potentiis
Utrum gratia compatiatur [illegible] mo-
xxvii tus. Utrum gratia gratum faciens dividatur
per dictas divisiones presentia. Utrum gratia
gratum faciens et virtus gratuita
differant per essentiam. Ratione de gratia
in comparatione ad gloriam et [illegible]
per essentiam. Utrum [illegible] contingat
mereri [illegible] iam habitus
Utrum [illegible] contingat mereri gratie [illegible]
[illegible] Utrum contingat [illegible] mereri
[illegible] complementum [illegible] primum
glorie. Utrum liberum arbitrium absque gratia gratum
xxviii faciente possit a culpa resurgere. Utrum
liberum arbitrium absque gratia gratum faciente possit ad [illegible]
[illegible]. Utrum absque gratia gratum
faciente possit omnia mandata implere
Utrum liberum arbitrium absque gratia gratis data

possit se ad gratiam gratum facientem suffi-
cienter disponere. Utrum liberum arbitrium omni [illegible]
destitutum possit omni temptationi resistere
Utrum liberum arbitrium omni gratia destitutum possit ad xxix
aliquod bonum in genere. Utrum absque
dono gratie homo esset deo acceptus in statu
innocentie. Utrum homo in statu innocentie
possit in operibus meritoriis esse absque
dono gratie. Utrum homo in statu innocentie
habuit gratiam gratum facientem. Utrum homo
ante lapsum habuit gratiam. Utrum homo
conditus sit simul in gratuitis et naturalibus
Ratione qualitatis gratiam primus homo habuit
[illegible] utrum habuit tot virtutes ante lapsum
quot habuit post lapsum. Utrum dona gratui-
ta fuerint [illegible] efficacie ad meren-
dum ante lapsum sicud fuerunt post lapsum xxx
Utrum concupiscentia [illegible] in humana natura
insit ei [illegible] conditionis [illegible]
[illegible] Utrum [illegible]
[illegible] fuit corrupta penaliter tantum
an etiam culpabiliter. Ratione [illegible] sit originale
peccatum et [illegible] utrum originale peccatum sit concupiscentia
Utrum peccatum originale sit ignorantia. Utrum
[illegible] inficiat [illegible] humane [illegible]
[illegible] Utrum [illegible] inficiat [illegible] xxxi
non mediate [illegible]. Utrum anima
[illegible] sit [illegible]. Ratione
[illegible] peccatum originale
Utrum maior sit infectio [illegible]
[illegible] Utrum anima inficiatur [illegible]
Utrum in [illegible]
[illegible] voluntate [illegible] Utrum [illegible]
[illegible] propagatione [illegible] li- xxxii
bidine. Utrum baptismus deleat originale
[illegible] ad culpam. Utrum originale peccatum
per baptismum deleri habeat quantum ad reatum
Ratione de concupiscentia [illegible] in quo sit [illegible]
[illegible] tanquam in [illegible] videlicet utrum sit in
anima vel in carne. Ratione [illegible] sit
ipsa concupiscentia [illegible] utrum sit
a deo. Ratione [illegible]
[illegible] utrum illa [illegible]
anima contrahit ex carne debeat [illegible]
imputari. Utrum debeat divina iustitia
[illegible] tali carni infundere. Utrum [illegible] xxxiii
[illegible] in baptismo. Utrum peccata parentum
[illegible] filiis imputentur et ad eos [illegible]
mittantur. Utrum [illegible]
[illegible] satisfactionis [illegible]
[illegible] culpam
Ratione de equalitate originalis utrum originale
peccatum in omnibus reperiatur equaliter. Utrum
sit ponere unum originale vel plura. Ratione
de pena originalis. Utrum parvuli decedentes
in solo originali puniuntur pena ignis [illegible] xxxiiii
Utrum parvuli decedentes in solo originali
puniuntur aliquo dolore interiori
Utrum malum sit a bono [illegible]
[illegible] a bono. Utrum malum
sit a bono [illegible] possit [illegible]
vel efficiente vel deficiente

Utrum malum sit a bono secundum intentionem
vel preter ¶ Utrum aliquod malum a bono
bono sit sequestratum Et hec est questio utrum
aliquis sit ita malus quod nichil habeat de
bono ¶ Utrum malum sine malicia sit
in bono sibi opposito ¶ Utrum malum sit
in bono tanquam subiecto [illegible]
D. v. sit prima causa ¶ Utrum aptitudo sit boni cor-
ruptio ¶ Utrum peccatum sit ipsa corruptio
passio essentialiter loquendo ¶ Utrum peccatum
et hec quod corrumpit bonum omne bonum in toto
Utrum per quodlibet malum habeant ista tria secundum modos
species et ordo corrumpi simul et inseparabiliter
Utrum hec tria per quodlibet peccatum corrumpantur equaliter
Utrum per malum contingat hec tria corrumpi
totaliter ¶ Consequenter de diffinitione peccati
peccatum est dictum vel factum vel concupitum contra
legem dei ¶ Utrum sit pena peccati ¶ Utrum
D. ii. passiones anime sint peccatum an pene
simul et peccata Consequenter de separatione culpe ad
penam et eius inseparabilitate et queritur
utrum contingat in aliquo ponere culpam
sine pena subsequente ¶ Utrum pena possit
esse in aliquo sine culpa precedente ¶ Consequenter
de separatione pene a dampno iusticie et est
ergo queritur utrum aliqua pena sit a deo
Consequenter utrum omnis pena sit a deo
D. xxxvii Utrum omnis actio in quantum actio sit a deo
Utrum omnis rei conservatio sit a deo ¶ Utrum
omne corpus sit a deo ¶ Consequenter de actione
deformi utrum sit deo attribuenda Et queritur
utrum actio iniusta secundum quod huiusmodi sit a deo
Utrum operatio formata secundum quod formata est
a deo ¶ Utrum enunciatio falsa secundum quod huiusmodi
D. xxxviii sit a deo ¶ Utrum voluntas sit bona et
commendabilis ratione boni finis ¶ Consequenter utrum
finis sit idem finis operandi voluntate bona
rationis et bona et ad quem debent referri
omnes voluntates ad hoc quod sint recte ¶ Utrum bone
voluntatis sit unus finis aut possint esse
plures ¶ Utrum male voluntates habeant omnes
unum finem Consequenter de recta intentionis
[illegible] et queritur utrum intentio sit in possibilibus
bilibus Consequenter de intentione secundum quod respicit
in [illegible] utrum se teneat ex parte intellectus
D. xxxix vel ex parte affectus ¶ Utrum conscientia teneat
se ex parte intellectus an ex parte affectus
Utrum conscientia sit habitus innatus an acquisitus
Utrum teneamur ad omne id quod conscientia dictat
esse necessarium ad salutem ¶ Consequenter de synderesi
si que est conscientie scintilla et queritur utrum
synderesis sit in genere cognitionis vel affecti-
onis ¶ Utrum synderesis possit peccatum [illegible]
D. xl Utrum synderesis possit depravari per peccatum
Utrum qualitas operum sit iudicanda ex quali-
tate intentionis Et hec est questio utrum omne opus
quod sit bona intentione sit bonum ¶ Utrum
quantumcunque quis intendat bonum faciat
[illegible] sit opus ab intentione recipit aliquo
modo qualitatem id est [illegible] et recipiat
specificationem ¶ Utrum melius [illegible]

absque bonis operibus sufficiat ad meritum
eternum ¶ Utrum exteriora aliquid addant
[illegible] super bonam intentionem ratione
sive excellentie et dignitatis sit propter opera
sine gratia ¶ Utrum bona opera addant
super bonam intentionem quantum ad quantitatem
[illegible] ¶ Utrum bonitas operum addat ad
bone intentionis meritum quantum ad ini-
quantitatem et ideo utrum bonum opus addi-
tum operi reddat operantem dignum
maiori premio essentiali ¶ Utrum actio D. xli
deliberativa dividatur in bonam et malam
utrum dividatur per differentias oppositas ¶ Utrum
[illegible] sit per differentias essentiales an [illegible]
Utrum divisio actionis per bonam et malam
sit per differentias immediatas an sit ponere media-
tam scilicet actionem indifferentem ¶ Utrum
omne peccatum actuale sit voluntarium
[illegible] sit dividendum quod sit quoddam ve-
niale et quoddam peccatum veniale sit
[illegible] Consequenter utrum omne peccatum
sit ita voluntarie [illegible]
Utrum peccatum [illegible] sit [illegible] primi sit volun- D. xlii
tarium ¶ Utrum peccatum voluntatis et operis sint
duo peccata vel unum ¶ Utrum peccatum operis ad-
dat super peccatum voluntatis ¶ Utrum veniale
et mortale conveniant in genere ¶ Utrum
veniale conveniat cum mortali in reatum
pene eterne ¶ Utrum peccatum habeat differentias
[illegible] males [illegible] formales
¶ Utrum peccatum habeat dividi per aversionem
et conversionem tanquam per differentias peccatorum
[illegible] sive diversa peccata ¶ Utrum peccatum D. xliii
in spiritum sanctum dicatur genus peccati distinctum
ab aliis generibus peccatorum ¶ Utrum peccatum in spiritum
sanctum presupponat aliud peccatum [illegible]
Utrum illud peccatum genus sit gravissimum
Consequenter de illo peccato irremissibili ¶ Consequenter
de [illegible] huius peccati et queritur
convenienter huius peccati sex species assignari
scilicet desperatio presumptio obstinatio impeni-
tentia [illegible] impugnatio veritatis
agnite [illegible] ¶ Consequenter de
speciebus huius peccati quantum ad rationes
speciales ¶ Utrum potentia peccandi sit in D. xliiii
nobis a deo ¶ Utrum potentia peccandi
[illegible] sit mala ¶ Consequenter de potentia
peccandi et queritur utrum potestas [illegible]
sit a deo ¶ Utrum potestas peccandi sit in
homine [illegible] institutione [illegible] primi
[illegible] culpe ¶ Utrum [illegible] teneantur sub
[illegible] sive potestate [illegible] et aliquibus
¶ Utrum religiosi teneantur prelatis suis obe-
dire mandatis que non sunt contra deum

BIBLIOTH. UNIV. [illegible]

538

BIBLIOTH. UNIV. JAGELLONICAE